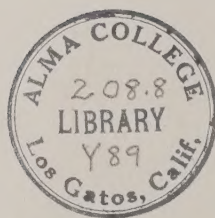

Digitized by the Internet Archive
in 2025

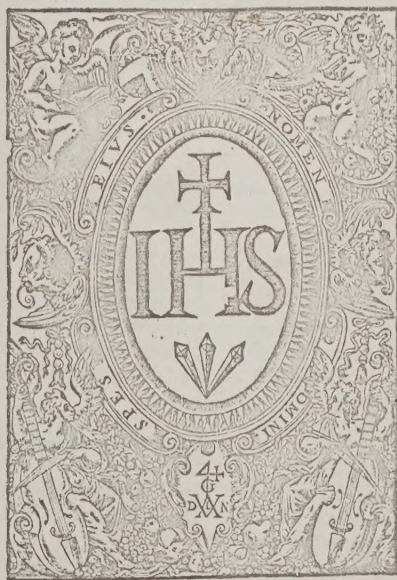

59683

NICOLAI
YSAMBERTI
AVRELIANENSIS,
DOCTORIS ET SOCIJ
SORBONICI,

ET IN ACADEMIA PARISIENSI REGII
THEOLOGIAE PROFESSORIS,

DISPUTATIONVM
IN TERTIAM PARTEM S. THOMÆ
TOMVS SECVNDVS.
DE SACRAMENTIS IN GENERALE,
Baptismo, Confirmatione, & Eucharistia.

LVTETIÆ PARISIORVM,
Sumptibus DIONYSII DE LA NOÛE, viâ Iacobzâ, sub signo
Nominis IESV.

M. DC. XXXIX
CVM PRIVILEGIO, ET APPROBATIONE.

NICOLA

AMBERTI

ARELLANO

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

BOCCALINI

INDEX QVÆSTIONVM, DISPVATIONVM, ET ARTICVLORVM.

AD QVÆSTIONEM LX. tertiæ Partis sancti Thomæ.

De sacramentis in genere.

DISPVATIO I.

De causis intrinsecis Sacramenti.

Art. I. **D**E nomine Sacramenti.

Art. II. *Quod sit genus sacramenti.*

Art. III. *Duo dubia solvuntur.*

Art. IV. *Virum signum sacramentale debeat esse sensibile.*

Art. V. *Virum sacramentale signum debeat esse ex institutione, & quantæ durationis, practicum & sacrum.*

DISPVATIO II.

De differentia Sacramenti.

Art. I. *Explicatur & refellitur opinio Zuinglij de differentia sacramenti.*

Art. II. *Explicatur & refellitur Caluini opinio de differentia sacramenti.*

Art. III. *Opinio Scoti, Aliascensis, de differentia sacramenti proponitur & refellitur.*

Art. IV. *Vera sententia proponitur & probatur.*

Art. V. *Quomodo sanctitas interior demonstratur per signum sacramentale.*

Art. VI. *Solvitur fundamentum prioris sententiæ articulo precedenti relata.*

DISPVATIO III.

De definitione Sacramenti.

Art. I. *Virum sacramentum possit definiti.*

Art. II. *Refertur definitio sacramenti per Zuinglium assignata, & simul refellitur.*

Art. III. *Definitio sacramenti à Authero assignata refertur, & refellitur.*

Art. IV. *Definitio sacramenti per Calvinum assignata refertur & refellitur.*

Art. V. *Legitima definitio sacramenti assignatur & explicatur.*

DISPVATIO IV.

De physica compositione Sacramenti.

Art. I. *Virum sacramenta debeant consistere rebus & verbis.*

Art. II. *Virum omnia nouæ legis sacramenta debeant consistere aliquibus rebus & verbis.*

Art. III. *Quanam sacramenta nouæ legis debeant consistere rebus & verbis propriè dictis.*

Art. IV. *Virum in toto sacramento tam res quàm verba significant.*

Art. V. *Consecrarium.*

Art. VI. *Qualis sit compositio rerum & verborum in sacramento nouæ legis.*

DISPVATIO V.

De qualitate & conditione rerum, seu materiæ in sacramentis.

Art. I. *Virum res sacramenti debeant esse determinate.*

Art. II. *Virum materiæ sacramentorum nouæ legis ita sint à Christo Domino determinata, ut nemini liceat illas immutare.*

Art. III. *Fundamentum Beza, & obiectiones solvuntur.*

DISPVATIO VI.

De qualitate & conditione verborum formæ sacramentorum.

Art. I. *Virum verba formæ sacramentorum debeant esse determinata.*

Art. II. *Virum verbum formæ sit verbum promissionis.*

Art. III. *Solvuntur fundamenta opinionis hereticorum precedenti articulo relata.*

Art. IV. *Virum verbum formæ sacramenti debeat esse conionale.*

Art. V. *Solvuntur fundamenta opinionis Calvinistarum precedenti articulo relata.*

Art. VI. *Virum verbum essentiale formæ sacramentorum nouæ legis debeat esse consecratorium.*

DISPVATIO VII.

De mutatione verborum in formis sacramentorum nouæ legis.

Art. I. *Quæ mutatio verborum reddat*

INDEX DISPUTATIONVM,

- sacramentum nullum. 26
- Art. II. *Vtrum mutatio verborum forme sacramenti facta intentione introducendi errorem, sit substantialis.* ibid.
- Art. III. *Vtrum mutatio corruptiua sensus verborum facta scienter, vel non scienter sine intentione introducendi ritum aliquem erroneum, cum intentione tamen faciendi quod Ecclesia facit, reddat illud nullum.* 28
- Art. IV. *Duo dubia soluuntur.* 29
- Art. V. *Vtrum mutatio corruptiua sensus verborum ferme, facta animo introducendi ritum erroneum, oppositum vero sensui forme, remanenti tamen secundum usus accommodationem reddat sacramentum nullum.* 30
- Art. VI. *Soluuntur obiectiones contra doctrinam trium precedentium articulorum.* 32
- Art. VII. *Vtrum & quando sacramentum reddatur nullum, additione sibi facta.* 33
- Art. VIII. *Vtrum & quando detractio, transpositione, & interpolatione alicuius dictionis forme, sacramentum sit nullum.* 37
- Art. IX. *Quenam & quando mutatio facta in verbis forme sacramentorum inducat peccatum mortale.* 38

AD QVÆSTIONEM LXI.

De necessitate sacramentorum.

DISPUTATIO I.

De necessitate sacramentorum per comparisonem ad statum innocentie.

- Art. I. *Vtrum pro breui tempore, quo status innocentie durauit, aliqua sacramenta fuerint necessaria.* 39
- Art. II. *Vtrum, si status innocentie durasset longo tempore, fuisset conueniens aliqua sacramenta institui.* 40
- Art. III. *Fundamenta negantis sententie, articulo precedenti relata, soluuntur.* 41

DISPUTATIO II.

De necessitate sacramentorum in lege nature.

- Art. I. *Vtrum aliqua fuerint sacramenta in lege natura.* 43
- Art. II. *In quo consisteret sacramentale remedium peccati originalis, in statu legis nature, & an effectus determinatum.* 44
- Art. III. *Vtrum in lege natura aliquod fuerit sacramentum pro remittendis peccatis actualibus.* 45
- Art. IV. *Vtrum sacramenta legis nature fuerint in illo statu necessaria.* 46

DISPUTATIO III.

De necessitate sacramentorum tam in lege noua, quam in veteri seu scripta.

- Art. I. *Vtrum in hac utraque lege aliqua debuerint esse sacramenta.* 47
- Art. II. *Duo soluuntur dubia.* ibid.

AD QVÆSTIONEM LXII.

De principali effectu sacramentorum, qui est gratia.

DISPUTATIO I.

De causalitate gratiæ per sacramenta nouæ legis.

- Artic. I. *Vtrum sacramenta nouæ legis causent gratiam, refertur negans hereticorum opinio, & affirmans Catholicorum sententia stabilitur ex sacris Scripturis.* 48
- Art. II. *Eadem veritas probatur ex sanctis Patribus.* 49
- Art. III. *Eadem veritas probatur congruenti ratione.* 50
- Art. IV. *Fundamenta opinionis hereticorum primo articulo relata soluuntur.* 51

DISPUTATIO II.

De gratia sacramentali.

- Artic. I. *Vtrum sacramentalis gratia sit habitus realiter distinctus à gratia habituali.* 53
- Art. II. *Fundamenta sententie affirmantis articulo precedenti relata soluuntur.* 54
- Art. III. *Vtrum gratia sacramentalis ita sit idem realiter habitus cum gratia habituali, ut tamen ei superaddat aliquam realem entitatem inexistentem ei.* 55
- Art. IV. *Fundamentum prioris sententie soluitur.* 56
- Art. V. *Vtrum sacramentalis gratia distinguatur tantum ab habituali, per respectum ad sacramentum, ut suam causam.* 57
- Art. VI. *Soluuntur fundamenta prioris sententie.* ibid.
- Art. VII. *Vtrum sacramentalis gratia distinguatur ab habituali, per superadditum ei respectum ad pactum Dei, & quadam auxilia supernaturalia.* 58
- Art. VIII. *Quadam consuetaria.* 59
- Art. IX. *Quæ sint illa specialia, quæ sacramentalis superaddis gratiæ habituali.* ibid.
- Art. vltimus. *Dubium soluitur.* 60

DISPUTATIO III.

De causalitate sacramentorum nouæ legis, ad conferendum gratiam ex opere operato.

- Artic. I. *Explicatur hereticorum opinio negans nostra sacramenta producere gratiam ex opere operato, & quadam monita*

- premittuntur ad intelligentiam nostrā affirmantis Catholicorum sententia. 61
- Art. II. *Afferitur & stabilitur sententia, affirmans sacramenta nouæ legis producere gratiam ex opere operato.* 63
- Art. III. *Fundamenta negantis sententiæ hereticorum primo articulo relata solvuntur.* ibid.
- Art. IV. *Utrum sacramenta nouæ legis conferant ex opere operato, æqualem gratiam suscipientibus.* 65
- Art. V. *Solvuntur fundamenta duarum priorum opinionum, & Gabrielis precedenti articulo relatarum.* 66
- Art. VI. *Utrum idem specie sacramentum, ut est tantum in uoto, causet ex opere operato gratiam.* 68
- Art. VII. *Solvuntur fundamenta prioris sententiæ precedenti articulo relata, ibid.*
- DISPUTATIO IV.
- De modo quo sacramenta nouæ legis, ex opere operato conferunt gratiam, reali an morali tantum efficientiā.
- Artic. I. *Quædam monita premittuntur, & sensus difficultatis exponitur.* 69
- Art. II. *Refelluntur varij Doctorum modi, quibus volunt nostra sacramenta producere tantum moraliter gratiam.* 70
- Art. III. *Vera sententia affirmans nostra sacramenta esse etiam causas physicas, & instrumentales gratiæ, probatur ex precibus vniuersalis Ecclesiæ.* 71
- Art. IV. *Eadem veritas nostræ propositionis probatur ex Patribus.* 73
- Art. V. *Eadem veritas probatur ex Patribus.* 75
- Art. VI. *Eadē veritas probatur ratione.* 76
- Art. VII. *Solvuntur fundamenta sententiæ assertantis solam moralem efficientiam competere nostris sacramentis.* 78
- Art. VIII. *Tertium fundamentum eiusdem opinionis desumptum ex Patribus soluitur.* 79
- Art. IX. *Ultimum eiusdem partis fundamentum soluitur.* 81
- Art. X. *Primum fundamentum posterioris partis eiusdem sententiæ negantis soluitur.* ibid.
- Art. XI. *Secundum fundamentum posterioris partis eiusdem sententiæ soluitur.* 83
- Art. XII. *Tertium eiusdem partis fundamentum soluitur.* 84
- Art. XIII. *Quartum eiusdem partis fundamentum soluitur.* 85
- Art. XIV. *Duo vltima eiusdem partis fundamenta solvuntur.* 87
- DISPUTATIO V.
- De modo physici concursus instrumentarij sacramentorum nouæ legis:
- Art. I. *Utrum concursus iste sit immediatus.* 88

- Art. II. *Utrum nouæ legis sacramenta, per aliquam qualitatem, suæ entitati à Deo superadditam eleuentur ad producendum immediatè & physice gratiam.* 89
- Art. III. *Solvuntur fundamenta sententiæ precedenti articulo reiecta.* 90
- Art. IV. *Utrum prædicta eleuatio sacramentorum nouæ legis fiat per aliquem motum artificiosum illis à Deo impressum.* 91
- Art. V. *Utrum prædicta eleuatio sacramentorum nouæ legis fiat per solam deputatiōē Dei, an verò per actiuam obediētiālem entitatis illorum potentiam.* 92
- DISPUTATIO VI.
- De actiua obediētiāli potentia rerum creaturarum.
- Art. I. *Utrum talis potentia deus.* 92
- Art. II. *Responsiones ad prædictas sacra Scripturæ auctoritates refelluntur.* 93
- Art. III. *Eadem actiua obediētiālis potentia verū creaturarum, probatur ex sapientiis Augustino, Hieronymo & aliis.* 95
- Art. IV. *Eadem actiua obediētiālis potentia probatur ratione.* 96
- Art. V. *Solvuntur obiectiones aduersus rationes articuli precedentis.* 97
- Art. VI. *Solvuntur obiectiones contra assertionem potentiæ obediētiālis.* 98
- Art. VII. *Quid sit actiua obediētiālis potentia creatura.* 99
- Art. VIII. *Solvitur obiectio contra doctrinam precedentis articuli.* 100
- Art. IX. *Quando actiua obediētiālis potentia fuerit communicata creatura, & qualis illa sit.* 102
- Art. X. *Quomodo prædicta obediētiālis potentia, tantum inchoata compleatur.* 103
- Art. XI. *Tria consecratoria explicantur, & incidens dubium soluitur.* ibid.
- Art. vltimus. *Alia tria consecratoria explicantur, & incidens obiectio soluitur.* 105
- AD QUESTIONEM LXIII.
- De charactere Sacramentali.
- DISPUTATIO VNICA.
- Art. I. *Utrum sacramenta nouæ legis imprimant charactērem.* 107
- Art. II. *Charactē sacramenti probatur ex sanctis Patribus.* ibid.
- Art. III. *Solvitur obiectio & simul dubium incidens.* 108
- Art. IV. *Solvuntur argumenta, quibus heretici sacramentalem charactērem impugnant.* 109
- Art. V. *Quid sit charactē sacramentalis.* 111
- Art. VI. *Fundamenta vtriusque opinionis Durandi & Scoti articulo precedenti relata solvuntur.* 112

INDEX DISPUTATIONVM,

- Art. VII. *In qua categoria character reponatur.* ibid.
 Art. vltimus. *In quo subiecto character recipiatur, & an sit indelebilis.* 113

AD QVÆSTIONEM LXIV.

De causa Sacramentorum.

DISPUTATIO I.

De causa instituyente sacramenta.

- Art. I. *Vtrum solus Deus sit causa, & author sacramentorum nouæ legis.* 114
 Art. II. *Soluuntur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli.* 115
 Art. III. *Tria soluuntur dubia.* 116

DISPUTATIO II.

De causa concurrente ad effectum Sacramentorum nouæ legis.

- Artic. I. *Vtrum præter Deum Christus Dominus concurrat ad productionem effectus sacramentalis.* 117
 Art. II. *Vtrum præter Deum & Christum minister concurrat ad productionem effectus sacramentalis.* 118

DISPUTATIO III.

De ministro sacramentorum nouæ legis.

- Art. I. *Quis sit ordinarius minister sacramentorum.* 118
 Art. II. *Duo consecratoria explicantur.* 119
 Art. III. *Quis sit extraordinarius minister sacramentorum.* 120

DISPUTATIO IV.

De vera fide, & morum probitate, vt requisitis in ministro sacramentorum nouæ legis.

- Art. I. *Vtrum vera fides requiratur in ministro ad valorem sacramenti.* 121
 Art. II. *Fundamenta hereticorum præcedenti doctrinæ contraria soluuntur.* 122
 Art. III. *Vtrum probitas vite & sanctitatis morum requiratur in ministro ad valorem sacramenti.* 124
 Art. IV. *Donatistarum fundamenta soluuntur.* 125
 Art. V. *Statuitur pars affirmans ministrantem sacramentum in peccato mortali, & aliquot insufficiens eius rationes refelluntur.* 126
 Art. VI. *Vera ratio doctrinæ præcedentis articuli explicatur.* 127
 Art. VII. *Quinam ministrando sacramentum in peccato mortali excusentur ab incurrendo nouo peccato.* 128
 Art. VIII. *Vtrum & quando liceat petere sacramenta à malis ministris.* 130

DISPUTATIO V.

De intentione ministri, in conficiendo, seu administrando sacramento.

- Art. I. *Vtrum, & cuius rei intentio mini-*

- stri requiratur ad valorem sacramenti.* 131
 Art. II. *Refelluntur hereticorum responsiones ad rationem doctrinæ præcedentis articuli.* 133
 Art. III. *Soluuntur fundamenta hereticorum petita ex Patribus.* 135
 Art. IV. *Soluuntur fundamenta hereticorum à factis Sanctorum petita.* 136
 Art. V. *Soluuntur fundamenta hereticorum à ratione petita.* 137
 Art. VI. *Tria dubia soluuntur.* 141
 Art. VII. *Quæ & qualis intentio requiratur.* 143
 Art. vltimus. *Soluuntur dubium.* 144

AD QVÆSTIONEM LXV.

De numero, ordine & necessitate sacramentorum nouæ legis.

DISPUTATIO VNICA.

- Art. I. *Vtrum septem sint sacramenta.* 145
 Art. II. *Soluuntur fundamenta hereticorum contra septenarium numerum sacramentorum.* 146
 Art. III. *Vtrum conuenienter ordinentur sacramenta secundum prædictum modum.* 147
 Art. IV. *Vtrum sacramentum Eucharistia sit potissimum inter sacramenta.* ibid.
 Art. V. *Vtrum omnia sacramenta sint de necessitate salutis.* ibid.

AD QVÆSTIONEM LXVI.

De causis intrinsecis Baptismi.

DISPUTATIO PRIMA.

- Art. I. *De nomine Baptismi.* 149
 Art. II. *Quid sit Baptismus.* ibid.
 Art. III. *Vtrum Baptismus præcisè sumptus consistat in actione, an in passione.* 151

DISPUTATIO II.

- Artic. I. *Qua sit materia remota Baptismi.* ibid.
 Art. II. *Soluuntur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli.* 152
 Art. III. *Vtrum grando, nix, glacies, sint materia remota Baptismi.* 154
 Art. IV. *Vtrum aqua naturalis aliquo alio liquore admixta, sit sufficiens materia remota Baptismi.* ibid.

DISPUTATIO III.

De materia proxima Baptismi.

- Art. I. *Vtrum ablutio, & qualis, sit proxima materia Baptismi.* 155
 Art. II. *Soluuntur fundamenta contraria sententia.* 156
 Art. III. *Tria dubia soluuntur.* 158
 Art. IV. *Vtrum trina ablutio, sit essentia-*

liter requisita, pro materia proxima Baptismi. 159

Art. V. *Quanta debeat esse ablutio ex parte sui, ut sit sufficiens materia proxima Baptismi.* 160

Art. vltimus. *Quanta esse debeat ablutio ex parte corporis eius qui baptizatur.* 161

DISPVATIO IV.

De forma Baptismi.

Art. I. *Qua sit forma sacramenti Baptismi.* 162

Art. II. *Vtrum hac particula, baptizo, sit de essentia Baptismi.* 163

Art. III. *Vtrum sit de essentia forme Baptismi, ut persona baptizans, seu minister aliquo modo exprimat in illa.* 164

Art. IV. *Soluuntur fundamenta sententiae negantis articulo precedenti relata.* ibid.

Art. V. *Vtrum ad substantiam & valorem Baptismi requiratur ut actio ministri, seu ablutio per illum facta exprimat in eius forma.* 167

Art. VI. *Vtrum ad substantiam & valorem Baptismi necesse sit exprimere in illius forma personam eius qui baptizatur.* 168

Art. VII. *Quid in forma Baptismi significetur hac particula, nomine, & an sit de eius essentia.* 169

Art. VIII. *Vtrum expressa & distincta nominatio & inuocatio personarum Trinitatis sub distinctis nominibus sit de essentia forme Baptismi.* 170

Art. IX. *Soluuntur fundamenta sententiae negantis expressam & distinctam nominationem & inuocationem personarum Trinitatis esse de essentia forme Baptismi.* 171

Art. X. *Vtrum Baptismus collatus sub hac forma, Ego te baptizo in nomine genitoris, & geniti, & procedentis ab utroque, sit validus.* 174

Art. XI. *Soluuntur fundamenta sententiae negantis articulo precedenti relata.* 176

Art. XII. *Vtrum iste particula Ego, & in, an ea, sint essentielles forme Baptismi.* 178

DISPVATIO V.

De unitate & diuisione Baptismi.

Art. I. *Vtrum Baptismus sit vnus.* 179

Art. II. *Vtrum Baptismus Christi Domini sit idem cum Baptismo sancti Ioannis Baptiste.* 180

Art. III. *Soluuntur fundamenta haeticorum contra doctrinam precedentis articuli.* 182

Art. IV. *Vtrum Baptismus aqua sit idem quod Baptismus sanguinis & flaminis.* 185

Art. V. *Soluuntur obiectiones contra doctrinam articuli precedentis.* 187

Art. VI. *Soluuntur aliquot dubia circa doctrinam articuli precedentis.* 188

Art. VII. *De comparatione trium praedictorum baptismatum ad inuicem.* 191

AD QVÆSTIONEM LXVII.

De ministris, per quos traditur Baptismi Sacramentum.

DISPVATIO I.

De causa instituyente & ministeriali sacramenti Baptismi.

Art. I. *A quo & quando sacramentum Baptismi aqua fuerit institutum.* 193

Art. II. *Soluuntur obiectiones contra doctrinam precedentis articuli.* 194

Art. III. *Quinam possint baptizare.* 195

Art. IV. *Soluuntur fundamenta haesis Calvinistarum articulo precedenti relata.* 197

Art. V. *Quinā possint licitē baptizare.* 199

Art. VI. *Vtrum Baptismus collatus a duobus, quorum vnus tantum abluit, & alter tantum profert formam, sit validus.* 201

Art. VII. *Vtrum Baptismus collatus a duobus, tanquam causis partialibus, quorum tamen quilibet sufficiens partem abluit, & formam integram profert, cum intentione baptizandi sit validus.* 202

Art. VIII. *Soluuntur fundamenta prioris sententiae.* 203

Art. IX. *Vtrum Baptismus collatus a duobus tanquam causis totalibus, & a se inuicem independenter agentibus, sit validus.* 205

Art. X. *Soluuntur fundamenta prioris sententiae.* 208

Art. XI. *Vtrum in Baptismo patris, & matris requirantur.* 209

AD QVÆSTIONEM LXVIII.

De suscipientibus Baptismum.

DISPVATIO I.

De capacitate hominum respectu Baptismi.

Art. I. *Vtrum homines infantes Gentilium sint capaces sacramenti Baptismi.* 211

Art. II. *Soluuntur fundamenta haeticorum, contra doctrinam articuli precedentis.* 212

Art. III. *Vtrum infantes Christianorum sint capaces Baptismi.* 213

Art. IV. *Fundamenta Anabaptistarum soluntur.* 214

Art. V. *Vtrum infantes inclusi matrum utero sint capaces Baptismi.* 218

DISPVATIO II.

De necessitate Baptismi in ratione medij.

Artic. I. *Vtrum Baptismus sit necessarius ad salutem.* 219

Art. II. *Argumenta haeticorum contra necessitatem Baptismi soluntur.* 221

DISPUTATIO III.

De necessitate Baptismi tanquam medij
pro salute infantium infidelium
& Iudaeorum.

- Artic. I. *Quaedam monita praeferuntur,
& opinio negans explicatur.* 223
Art. II. *Pars affirmans Baptismum aqua
esse necessarium infantibus praedictorum
infidelium praefertur, & stabilitur ex sa-
cris Scripturis.* 224
Art. III. *Eadem veritas probatur ex Pa-
tribus.* 225
Art. IV. *Eadem veritas probatur ratio-
nibus.* 226
Art. V. *Soluuntur tria fundamenta prio-
ris sententiae.* 228
Art. VI. *Solvitur quantum eiusdem opi-
nionis fundamentum.* 229
Art. VII. *Quintum & ultimum funda-
mentum solvitur.* 232

DISPUTATIO IV.

De necessitate Baptismi tanquam me-
dij, pro salute infantium qui nascun-
tur ex parentibus Christianis.

- Artic. I. *Verum Christianorum infantes,
quibus sine aliqua parentum negligentia
Baptismus aquae non potest applicari ante
mortem, possint de lege ordinaria salvari
aliquo alio remedio.* 236
Art. II. *Soluuntur fundamenta contraria-
rum sententiarum.* 239

DISPUTATIO V.

De necessitate Baptismi quoad ratio-
nem precepti.

- Art. I. *Verum Baptismus sit de necessitate pra-
cepti, & quando hac necessitas coeperit.* 243
Art. II. *Quando preceptum Baptismi obli-
get, & an Baptismus possit differri.* 244
Art. III. *Quinam Iudeorum, vel alio-
rum infidelium infantes possint licite bap-
tizari in iuvitis parentibus.* 246
Art. IV. *Verum infantes paganorum ci-
viliter tantum Christianis parentibus sub-
iectorum possint licite baptizari, in iuvitis
suis parentibus.* 247
Art. V. *Soluuntur fundamenta sententiae
praecedentis contraria.* 248
Art. VI. *Verum liceat infantes infidelium
serviliter Christianis subiectorum bapti-
zare in iuvitis eorum parentibus.* 249

DISPUTATIO VI.

De conditionibus ad Baptisma requisi-
tis ex parte adultorum illud
suscipientium.

- Art. I. *Verum voluntas seu intentio requi-
ratur in adulto suscipiente Baptismum.* 250
Art. II. *Qualis intentio requiratur, vel suf-
ficiat, in adulto suscipiente Baptismum.* 252
Art. III. *Soluuntur obiectiones contra doctri-
nam praecedentium duorum articulorum.* 253

Art. IV. *Verum aliquis actus fidei, item
& doloris de peccatis requiratur in adulto
recipiente Baptismum.* 256

Art. V. *Soluuntur dubia.* 258

Art. VI. *Soluuntur obiectiones contra do-
ctrinam praecedentis articuli.* 260

AD QVÆSTIONEM LXIX.

DISPUTATIO VNICA.

De effectibus Baptismi.

- Art. I. *Quinam sint effectus Baptismi.* 263
Art. II. *Verum fictio impediatur Baptismum,
& virum illa recedente, Baptismus suum
consequatur effectum.* 265

AD QVÆSTIONEM LXX.

DISPUTATIO VNICA.

- Art. I. *Verum Circumcisio in lege veteri
conferret gratiam sanctificantem.* 267
Art. II. *Quomodo gratia sanctificans con-
ferretur in Circumcisione.* 269
Art. III. *Soluuntur fundamenta sententiae
negantis gratiam sanctificantem fuisse
collatam in ipsa Circumcisionis admini-
stratione.* 271

AD QVÆSTIONEM LXXI.

De ceremoniis Baptismi.

ARTICVLVS VNICVS. 274

AD QVÆSTIONEM LXXII.

DISPUTATIO I.

De formali ratione sacramenti in Con-
firmatione.

- Art. I. *Verum Confirmatio sit proprie sa-
cramentum.* 275
Art. II. *Confirmatio probatur ex Patri-
bus esse sacramentum.* 277
Art. III. *Verum Confirmationis sacra-
mentum fuerit immediate à Christo Do-
mino institutum.* 278
Art. IV. *Soluuntur argumenta hereticor-
um, quibus conantur probare Confirma-
tionem non esse sacramentum.* 279
Art. V. *Soluuntur argumenta, quibus ha-
retici nituntur probare Confirmationem
esse meram ceremoniam Baptismi.* 283

DISPUTATIO II.

De materia sacramenti Confirmationis.

- Art. I. *Quanam sit materia huius sacra-
menti.* 285
Art. II. *Soluuntur hereticorum argumenta ad-
uersus doctrinam articuli praecedentis. ibid.*
Art. III. *Verum admixtio balsami sit de
essentia sacramenti Confirmationis.* 286
Art. IV. *Solvitur fundamentum sententiae
negantis admixtionem balsami esse de essen-
tia materiae huius sacramenti.* 287

Art. V. *Utrum sit de essentia materia sacramenti Confirmationis ut sit per Episcopum benedicta.* ibid.

Art. VI. *Utrum benedictio Chrismatis pro hoc sacramento, possit ex dispensatione sedis Apostolica, committi simplici sacerdoti.* 289

Art. VII. *In qua parte hominis confirmationis unctio Chrismatis debeat fieri.* 290

DISPVATIO III.

Art. I. *Quæ sit forma sacramenti Confirmationis.* 290

Art. II. *Soluuntur obiectiones hæreticorum contra formam sacramenti Confirmationis.* 291

Art. III. *Utrum hæc forma, signaculum donationis Spiritus sancti sit sufficiens pro hoc sacramento.* 292

Art. IV. *Soluuntur argumenta Arcudij.* 293

DISPVATIO IV.

De effectu sacramenti Confirmationis.

Art. I. *Utrum Confirmationis sacramentum imprimat characterem.* 294

Art. II. *Utrum character sacramenti Confirmationis sit distinctus à characterè Baptismi.* 296

Art. III. *Utrum character Confirmationis supponit characterem Baptismi.* 297

Art. IV. *Quam gratiam sacramentum Confirmationis conferat, an præsupponat gratiam sacramenti Baptismi, & sit illa perfectior.* 299

DISPVATIO V.

De subiecto capaci sacramenti Confirmationis, & dispositione ad illius receptionem requisita.

Art. I. *Quis sit capax sacramenti Confirmationis.* 302

Art. II. *Quæ dispositio requiratur pro suscipiendo Confirmationis sacramento.* 303

DISPVATIO VI.

De ministro sacramenti Confirmationis.

Art. I. *Quis sit ordinarius minister huius sacramenti.* 306

Art. II. *Argumenta hæreticorum contra doctrinam articuli precedentis soluuntur.* 307

Art. III. *Utrum simplex sacerdos possit ex dispensatione sedis Apostolicæ ministrare sacramentum Confirmationis.* 308

Art. IV. *Soluuntur argumenta doctrinæ precedentis articuli contraria.* 309

DISPVATIO VII.

De necessitate Confirmationis & eius ceremoniis.

Art. I. *Utrum sacramentum Confirmationis sit necessarium, & qua necessitate.* 311

Art. II. *De ceremoniis Confirmationis.* 313

AD QVÆSTIONEM LXXIII.

De sacramento Eucharistia secundum se.

DISPVATIO I.

Art. I. *De varia & multiplici appellatione sacramenti Eucharistia.* 314

Art. II. *Utrum institutio huius sacramenti fuerit conueniens.* 316

Art. III. *Utrum Agnus Paschalis fuerit præcipua figura huius sacramenti.* ibid.

DISPVATIO II.

De ratione sacramenti in Eucharistia.

Art. I. *Utrum Eucharistia sit sacramentum, & ab aliis propriè sumptis distinctum.* 317

Art. II. *Utrum sacramentum Eucharistia sit in usu formaliter.* 318

Art. III. *Eucharistia sacramentum esse permanens.* 321

Art. IV. *Soluuntur argumenta hæreticorum contra doctrinam duorum precedentium articulum.* 323

Art. V. *Quid præciè & propriè sit sacramentum Eucharistia, referuntur due primæ sententiæ & refelluntur.* 325

Art. VI. *Tertia opinio refertur & simul refellitur.* 324

Art. VII. *Fundamenta tertie opinionis, articulo precedenti relata, soluuntur.* 328

Art. VIII. *Non solas species consecratas prout connotant tantum habitudinem ad corpus & sanguinem Christi sub se contenta; sed compositum ex speciebus consecratis & corpore & sanguine Christi Domini esse id, quod in Eucharistia est sacramentum tantum.* 331

Art. IX. *Fundamenta quarte sententiæ articulo precedenti relata soluuntur.* 333

DISPVATIO III.

Art. I. *Utrum Eucharistia sit unum sacramentum in specie infusa.* 335

Art. II. *Obiectiones contra doctrinam precedentis articuli soluuntur.* 336

Art. III. *Vnde numerica unitas sacramenti Eucharistia desumatur.* 337

Art. IV. *Soluuntur obiectiones contra doctrinam precedentis articuli.* 339

DISPVATIO IV.

De excellentia & necessitate sacramenti Eucharistia.

Art. I. *Utrum Eucharistia sit omnium sacramentorum nouæ legis nobilissimum.* 341

Art. II. *Utrum Eucharistia sacramentum in re, & de facto susceptum, sit ad salutem necessarium.* 342

Art. III. *Obiectiones contra doctrinam articuli precedentis soluuntur.* 344

Art. IV. *Utrum votum Eucharistia acci-*

piende sit de necessitate salutis.	347
Art. V. Soluuntur obiectiones contra doctrinam articuli precedentis.	348
DISPUTATIO V.	
Art. I. Vtrum Eucharistia sacramentum fuerit institutum ante passionem Christi Domini.	349
Art. II. Vtrum Christus Dominus anno illo, quo est mortuus, & instituit sacramentum Eucharistia, carnem legalem celebrauerit, id est Pascha Iudaicum, seu Agnum Paschalem comederit.	350
Art. III. Soluuntur fundamenta heresis precedentis articulo relata.	351
Art. IV. Vtrum Christus Dominus in comedendo Agno Paschali anticipauerit tempus à lege statutum.	353
Art. V. Fundamenta opinionis Græcorum soluuntur.	355
Art. VI. Vnum dubium & una obiectio soluuntur.	357
Art. VII. Dubium aliud soluitur.	358

AD QVÆSTIONEM LXXIV.

De materia Eucharistia quantum ad speciem.

DISPUTATIO I.

De materia conficiendæ Eucharistia.	
Art. I. Vtrum panis & vinum sint materia sacramenti Eucharistia.	360
Art. II. Soluuntur rationes hereticorum contra doctrinam articuli precedentis.	361
Art. III. Qualis debeat esse panis frummentatus.	363
Art. IV. Duo dubia soluuntur.	364
Art. V. Soluuntur rationes sententia Gabrielis relata articulo tertio.	365
Art. VI. Vtrum panis consecrādus debeat ex necessitate sacramenti coagmentari ex aqua naturali, & concoqui calore ignis.	366

DISPUTATIO II.

De pane fermentato, & azymo, tanquā materia Eucharistia consecrandæ.	
Artic. I. Vtrum quilibet ex istis panibus sit sufficiens ad sacramentum Eucharistia valide conficiendum.	367
Art. II. Obiectiones Græcorum contra doctrinam precedentis articuli soluuntur.	368
Art. III. Vtrum panis azymus sit conuenientior fermentato.	369
Art. IV. Quinam possint, vel debeant, uti azymo.	370
Art. V. Dubium soluitur.	371

DISPUTATIO III.

De vino tanquam altera parte totius materiz Eucharistia consecrandæ.	
Artic. I. Quale debeat esse vinum consecrandum.	373
Art. II. Vtrum consecratio fiat valide in	

vino congelato.	375
Art. III. Soluuntur fundamenta sententia prioris articulo relata.	377

DISPUTATIO IV.

De aqua vino consecrādo admiscenda.	
Art. I. Vtrum aqua sit vino consecrando admiscenda.	379
Art. II. Soluuntur obiectiones contra doctrinam articuli precedentis.	380
Art. III. Qualis debeat esse aqua vino consecrando admiscenda.	381
Art. IV. Vtrum prædicta mixtio aquæ, sit de essentia calicis dominici consecrādi.	ib.
Art. V. Fundamenta contraria sententia articulo precedente relata, soluuntur.	382
Art. VI. Vtrum prædicta admixtio aquæ sit præcepta iure diuino.	385
Art. VII. Duo soluuntur dubia.	386
Art. VIII. In qua quantitate, & quando aqua debeat apponi.	388

DISPUTATIO V.

De transitu aquæ admixtæ calici consecrando in sanguinem Christi Domini.	
Art. I. Vtrum aqua nondum in vinum conuersa, quando sit consecratio transeat immediatè in sanguinem Christi Domini per efficaciam verborum formæ.	389
Art. II. Primaratio pro veritate propositionis articuli precedentis proponitur, & defenditur.	392
Art. III. Secundaratio pro eadem veritate proponitur, & defenditur.	397
Art. IV. Duo corollaria explicantur, & vnum dubium soluitur.	400
Art. V. Primum prioris sententia fundamentam à Patrum autoritatibus desumptum, soluitur.	ibid.
Art. VI. Prioræ duæ rationes eiusdem prædictæ opinionis soluuntur.	406
Art. VII. Tres ultime rationes eiusdem opinionis soluuntur.	408

DISPUTATIO VI.

De quantitate materiz tam vini, quàm panis pro consecranda Eucharistia.	
Artic. I. Vtrum certa quedam, siue panis, siue vini quantitas sit determinata pro sacramento Eucharistia conficiendo.	411
Art. II. Soluuntur fundamenta opinionum doctrina precedentis articuli oppositarum.	413
Art. III. Vtrum deus certa aliqua quantitas materiz, siue panis, siue vini, quā minor consecrari non possit.	414

DISPUTATIO VII.

De præsentia materiz consecrandæ, & eius determinatione respectu consecrantis.	
Art. I. Vtrum materia consecranda debeat esse præsens consecranti, & quā præsentia.	415

Art. II. *Utrum materia Eucharistiae debeat esse determinata per intentionem consecrantis.* 416

AD QVÆSTIONEM LXXV.

De conuersione panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini.

DISPUTATIO I.

De reali præsentiâ corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia.

Art. I. *Quando hæresis contra realem hanc præsentiâ caperit, & qui illius asserende authores fuerint.* 418

Art. II. *Quæ sit Caluini & sectariorum eius opinio de præsentiâ corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia.* 419

Art. III. *Prædicta Caluinistarum opinio refellitur.* 420

Art. IV. *Soluuntur argumenta, quibus Calvinista contendunt corpus & sanguinem Christi D. non esse realiter sub speciebus consecratis.* 423

Art. V. *Soluuntur argumenta quibus Calvinista contendunt corpus & sanguinem Christi D. in sacramento sumi tantum per fidem, seu ore fidei, tanquam in sacramento.* 425

Art. VI. *Substantialis ac reale Christi Domini corpus, ite substantialem ac realem eius sanguinem esse realiter in Eucharistia, probatur ex verbis promissionis eius apud sanctum Ioannem capite sexto.* 429

Art. VII. *Soluuntur argumenta hereticorum contra doctrinam præcedentis articuli.* 432

Art. VIII. *Eadem præcedentis art. 6. doctrina probatur ex verbis quibus Christus D. instituit sacramentum Eucharistia.* 437

Art. IX. *Verba institutionis sacramenti Eucharistiae in sensu literali esse accipienda.* 439

Art. X. *Argumenta hereticorum contra doctrinam præcedentis articuli fundata in verbis formæ consecrationis antecedentibus, soluuntur.* 443

Art. XI. *Soluuntur hereticorum argumenta petita ab istis particulis vtriusque formæ consecrationis hoc, hic.* 444

Art. XII. *Soluuntur hereticorum argumenta petita ab hac vtriusque formæ particula, est.* 447

Art. XIII. *Soluuntur argumenta hereticorum petita ab istis duabus formæ particulis, calix, testamentum.* 450

Art. XIV. *Soluuntur hereticorum argumenta petita ab hac particula formæ calicis, in sanguine meo.* 452

Art. XV. *Soluuntur argumenta hereticorum petita ab hac formæ particula, effundetur.* 453

Artic. XVI. *Soluuntur fundamenta hereticorum petita ab hac particula, hoc faci-*

te in meam commemorationem. 455

Art. XVII. *Soluuntur argumenta hereticorum petita à circumstantiis institutionis sacramenti Eucharistiae.* ibid.

Art. XVIII. *Soluuntur argumenta ex aliis Scripturae testimoniis petita.* 457

Art. XIX. *Veritas corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia probatur ex paribus, & miraculis.* 458

DISPUTATIO II.

De Patrum auctoritatibus, quibus hæretici vtuntur contra realem præsentiâ corporis & sanguinis Christi Domini in sacramento Eucharistiae.

Articulus I. 460

Art. II. *Explicantur Patrum auctoritates, quibus dicunt Eucharistiam esse signum, & symbolum corporis Christi Domini.* 462

Art. III. *Explicantur Patrum auctoritates, quibus Eucharistia vocatur imago, vel similitudo corporis Christi Domini, item & antitypum.* 465

Art. IV. *Explicantur Patrum auctoritates, quibus dicunt Eucharistiam esse sacramentum corporis Christi Domini, & in illa Christi Domini corpus representari.* ibid.

Art. V. *Explicantur Patrum auctoritates, quibus dicitur corpus Christi in Eucharistia non esse idem, quod fuit affixus cruci.* 466

DISPUTATIO III.

De argumentis à naturali ratione petitis, quibus hæretici impugnant realem præsentiâ corporis & sanguinis Christi Domini in sacramento Eucharistiae.

Art. I. *Proponuntur & simul soluuntur hereticorum argumenta petita à palpabilitate, occupatione loci, extensione, quæ conueniunt vero corpori.* 470

Art. II. *Utrum idem numero corpus de potentia absoluta Dei possit constitui simul & semel in pluribus locis, ita ut in vno, sit modo extensiuo, in aliis, modo indiuisibili.* 470

Art. III. *Soluuntur fundamenta hæresis articulo præcedenti relata.* 471

Art. IV. *Utrum idem numero corpus possit simul & semel esse modo extensiuo in pluribus locis.* 473

Art. V. *Soluuntur fundamenta negantis sententiæ articulo præcedenti relata.* 475

Art. VI. *Quæ prædicata & accidentia eidem numero corpori existentibus simul & semel in pluribus locis, possint simul inesse.* 477

Art. VII. *Soluuntur fundamenta negantis sententiæ articulo superiori relata.* 478

Art. VIII. *Quænam mutationes corpus extensiuo positum in duobus locis possit simul & semel vtroque admittere.* 479

Art. IX. *Soluuntur fundamenta duarum priorum opinionum art. 8. relatarum.* 482

INDEX DISPUTATIONVM,

DISPUTATIO IV.

De formalisatione præsentix sacramentalis.

- Art. I. Quid sit sacramentalis præsentia. 485
 Art. II. Vtrum sacramentalis præsentia Christi Domini pendeat ab eius naturali præsentia. 486

DISPUTATIO V.

De Transubstantiatione in genere.

- Art. I. Quid sit Transubstantiatio. 488
 Art. II. Vtrum Transubstantiatio sit possibilis, & cui. 490
 Art. III. Vtrum Deus possit transubstantiari in aliquod aliud ens, vel aliquo modo esse terminus transubstantiationis. 491
 Art. IV. Soluuntur fundamenta negantis sententia articulo superiori relata. 492
 Art. V. Vtrum substantia quolibet creata possit transubstantiari in aliquam aliam substantiam. 493
 Art. VI. Soluuntur fundamenta negantis sententia articulo superiori relata. 494
 Art. VII. Qualis sit Transubstantiatio. 495

DISPUTATIO VI.

De Transubstantiatione Eucharistica.

- Art. I. Veram & realem Transubstantiationem dari in Eucharistia sacramento probatur ex verbis institutionis. 496
 Art. II. Soluitur obiectio contra rationes præcedentis articuli. 499
 Art. III. Realis Transubstantiatio in sacramento Eucharistie probatur Patrum testimonio. 500
 Art. IV. Soluuntur argumenta Lutheranorum aduersus Transubstantiationem, petita ex verbis institutionis. 501

Art. V. Soluuntur fundamenta Lutheranorum aduersus Transubstantiationem petita ex Patrum testimonio. 504

Art. VI. Fundamenta Lutheranorum a ratione petita aduersus Transubstantiationem soluuntur. 506

Art. VII. Quædam corollaria præcedentium articulorum. 508

DISPUTATIO VII.

De desitione substantix panis & vini in Eucharistia sacramento.

Art. I. Vtrum desitio totius substantie panis & vini in Eucharistia sit annihilatio propriè dicta. 510

Art. II. Vera ratio doctrina præcedentis articuli explicatur. 512

Art. III. Soluuntur argumenta contrariæ sententia superiori articulo relata. 514

DISPUTATIO VIII.

De formalisatione actionis in Transubstantiatione Eucharistica.

Artic. I. Vtrum Transubstantiatio sit propriè quædam actio. 515

Art. II. Quæ sit illa actio, quam nostra

Transubstantiatio Eucharistica dicit, & vtrum sit adductiva. 517

Art. III. Vtrum Transubstantiatio sit quædam tantum vnitiua actio corporis Christi Domini cum speciebus. 518

Art. IV. Quædam consellaria colliguntur ex doctrina præcedentis articuli. 522

Art. V. Soluuntur fundamenta contrariæ sententia articulo superiori relata. 523

Art. VI. Vtrum Transubstantiatio sit propriè quædam actio tantum efficax producere corpus & sanguinem Christi Domini, quæ tamen non producat. 525

Art. VII. Soluitur fundamentum contrariæ sententiæ præcedentis articulo relata. 526

Art. VIII. Vtrum actio, quam Eucharistica Transubstantiatio dicit, sit tantum formaliter conseruatio corporis & sanguinis Christi Domini. ibid.

Art. IX. Soluuntur argumenta contrariæ sententiæ superiori articulo relata. 527

Art. X. Vtrum Eucharistica Transubstantiatio sit propriè reproductio corporis & sanguinis Christi Domini. 528

Art. XI. Soluuntur argumenta contrariæ sententiæ superiori articulo relata. 530

Art. XII. Quis sit proprius & formalis terminus Eucharistie Transubstant. 533

Art. XIII. Tria dubia soluuntur. 534

Art. vltimus. Duo soluuntur dubia. 535

AD QVÆSTIONEM LXXVI.

De modo quo Christus est in sacramento Eucharistia.

DISPUTATIO PRIMA.

De illis quæ sunt in sacramento Eucharistie tã verborum, quã per concomitantia.

Art. I. Quenã sint in sacramento Euchar. 536

Art. II. Quenam præcisè ponantur verborum sub singulis speciebus. ibid.

Art. III. Tria dubia soluuntur. 537

Art. IV. Quenam sub speciebus panis & vini ponantur per concomitantiam. 540

Art. V. Vtri quætitas corporis Christi Domini ponatur per concomitantia sub speciebus panis & vini in Eucharistia sacramento. 542

Art. VI. Secundum quam rationem quantitas corporis Christi Domini ponatur in Eucharistia. 544

Art. VII. Vtrum diuinitas, item persona Patris & Spiritus sancti sint in sacramento Eucharistie per concomitantiam. 545

DISPUTATIO II.

De modo quo Christi corpus & sanguis sunt in sacramento Eucharistie.

Art. I. Vtrum totus Christus sit in qualibet parte speciei consecrate siue panis, siue vini. 547

Art. II. Vtrum totus Christus sit sub indi-

uisibilibus specierum consecratarum panis
& vini. 549

Art. III. Soluuntur obiectiones negantis
sententia aduersus propositionem superioris
articuli. 550

Art. IV. Vtrum totus & integer Christus
contineatur sub singulis cuiusque speciei
partibus, & indiuisibilibus post diuisionem
specierum. ibid.

DISPVATIO III.

De motu corporis & sanguinis Christi
Domini in sacramento Eucharistiae.

Art. I. Vtrum corpus Christi Domini in sa-
cramento Eucharistiae possit moueri. 551

Art. II. Quodnam sit principium effectiui
motus corporis Christi Domini in sa-
cramento Eucharistiae existentis. 553

Art. III. Soluuntur quaedam obiectiones ad-
uersus propositionem 3. superioris articuli. 555

DISPVATIO IV.

De alteratione tam actiua, quam passiu
corporis Christi in sacramento Euch.

Art. I. Vtrum corpus Christi Domini possit
alterari ab agentibus naturalibus, vel e-
contra alterare entia extrinseca. 558

Art. II. Vtrum corpus Christi Domini, ut
existens in sacramento Eucharistiae, possit
videri oculo corporeo. 560

Art. III. Vtrum Christus prout existit in
sacramento Eucharistiae, possit actiones im-
manentes sensuum exercere. 562

Art. IV. Vtrum corpus Christi Domini, ut
existens in sacramento, possit ab intellectu
creato cognosci. ibid.

DISPVATIO V.

De apparitionibus corporis & sanguinis
Christi Domini in sacramento altaris.

Art. I. Vtrum corpus & sanguis Christi
Domini sint id quod apparet in miraculo-
sis illis apparitionibus qua sunt aliquan-
do in sacramento Eucharistiae. 563

Art. II. Dubia quaedam soluuntur circa pra-
dictas apparitiones. 564

AD QVÆSTIONEM LXXVII.

De remanentibus in sacramento
accidentibus.

DISPVATIO I.

De permanentia accidentium panis &
vini in sacramento Eucharistiae.

Art. I. Vtrum accidentia panis & vini in
sacramento Eucharistiae remaneant sine
subiecto. ibid.

Art. II. Soluitur dubium. 566

Art. III. Quomodo & per quid accidentia
sint sine subiecto in Eucharistia. 567

Art. IV. Soluuntur obiectiones aduersus
propositionem precedentis articuli. 568

DISPVATIO II.

De actione & passione accidentium in
sacramento Eucharistiae remanentiũ.

Art. I. Vtrum accidentia qua remanent in
sacramento Eucharistiae possint immutare
aliquid extrinsecum. 569

Art. II. Vtrum species sacramentales pos-
sint corrumpi. 571

Art. III. Vtrum aliquid possit generari ex
speciebus sacramentalibus, & vtrum illa
possint nutrire. 572

Art. IV. Duo soluuntur dubia ex articulo
superiori. 573

Art. V. Quaedam sequuntur corollaria. 574

Art. VI. Vtrum species sacramentales &
corpus Christi sub illis existens frangan-
tur & quomodo. 575

Art. VII. Vtrum aliquis liquor possit vino
consecrato commisceri. 576

Art. VIII. Soluitur dubium. 577

AD QVÆSTIONEM LXXVIII.

De forma sacramenti Eucharistiae.

DISPVATIO I.

De institutione formæ sacramenti
Eucharistiae.

Art. I. Vtrum Christus Dominus sit vsus
aliqua formâ in consecratione sui corporis
& sanguinis. 580

Art. II. Soluuntur fundamenta prime
sententiae. 581

Art. III. Hæc tria, gratias agere, bened-
dicere, & consecrare explicantur, &
distinguntur. ibid.

Art. IV. Soluuntur fundamenta secundæ
sententiae articulo primo relata. 583

Art. V. Vtrum sacramentum Eucharistiae
precibus Ecclesie conficiatur, seu an preces
Ecclesie sint forma sacramenti Euch. ibid.

Art. VI. Soluitur primum hereticorũ fun-
damentum petiitum ex patribus. 584

Art. VII. Soluitur alterũ hereticorũ funda-
mentũ, petiitũ tam ex praxi nascentũ Ec-
clesiæ, quàm Græcarum Liturgiæ. 585

Art. VIII. Vtrum Eucharistia consecratio
fiat istis Christi Domini verbis, Hoc est
corpus meum, Hic est calix sangui-
nis mei. 586

Art. IX. Vtrum Eucharistia, ut est sacra-
mentum permanent, habeat aliquam for-
mam, & quenam sit illa. 589

Art. X. Refellitur fundamentũ contraria
sententia articulo precedenti relata. 590

DISPVATIO II.

De verbis essentialibus formæ sacra-
menti Eucharistiae.

Art. I. Vtrum omnia verba quibus Christus
D. est vsus in institutione Eucharistiae,
sint de essentia huius sacramenti in fieri. 591

INDEX DISPUTATIONVM,

- Art. II. *Fundamenta contrariarū sententiarū articulo precedenti relatarū solvuntur.* 592
 Art. III. *Vtrum omnia & singula verba que inter consecrandū calicem proferuntur, sint forme illius consecratorie essentialia.* 594
 Art. IV. *Solvuntur quedam dubia.* 596
 Art. V. *Solvuntur argumenta contrariarū opinionum superiori articulo relatarū.* 597
 Art. VI. *Quenam mutatio sit essentialis in verbis consecrationis.* 599

DISPUTATIO III.

De modo proferendi verba formæ inter consecrandum, & de eorum veritate.

- Art. I. *Quomodo verba consecrationis proferantur à consecrante an recitandè, an significandè.* 600
 Art. II. *Argumenta primæ opinionis contrarie articulo superiori relate solvuntur.* 601
 Art. III. *Secundæ opinionis contrarie articulo primo relate fundamenta solvuntur.* 602
 Art. IV. *Vtrum propositiones formæ consecratorie sacramenti sint veræ.* 603
 Art. V. *Vtrum propositiones formæ consecratorie sacramenti Eucharistie operentur suum effectum ut veræ.* 604

AD QVÆSTIONEM LXXIX.

De effectibus sacramenti Eucharistie.

DISPUTATIO I.

De gratia & remissione peccatorū, tanquā effectibus sacramenti Eucharistie.

- Art. I. *Vtrum Eucharistia in ratione sacramenti conferat gratiam, & quam.* 607
 Art. II. *Vtrum remissio peccati mortalis sit per se aliquis effectus sacramenti Eucharistie.* 609
 Art. III. *Vtrum remissio peccati mortalis sit aliquando effectus per accidens sacramenti Eucharistie.* 610
 Art. IV. *Solvuntur fundamenta opinionis contrarie.* 612
 Art. V. *Duo solvuntur dubia.* 613
 Art. VI. *Vtrum sacramentū Eucharistie remittat peccata venialia, & quomodo.* 614
 Art. VII. *Vtrum remissio temporalis pænæ peccatis debite sit aliquis effectus sacramenti Eucharistie.* 615
 Art. VIII. *Duo dubia ponuntur & solvuntur.* 616

DISPUTATIO II.

De dispositione animæ requisitæ ad recipiendū fructuosè Euch. sacramentū.

- Art. I. *Quenam dispositio requiratur ex parte animæ in suscipiendæ Eucharistiam, ut ei gratiam conferat.* 617
 Art. II. *Vtrum ei qui cōscius est peccati mortalis sufficiat de illo contreri, vel teneatur cōfiteri, ut digne recipiat Eucharistiā.* 618
 Art. III. *Quo iure confessio sacramentalis sit*

cōmunioni Eucharistice præmittenda. 619

Art. IV. *In quibusnam casibus excusetur communicans à præmittenda sacramentali confessione, & quis teneatur non habere copiam Confessarij.* ibid.

Art. V. *Vtrum sacerdos celebrans solum contritus de mortali, teneatur quam primum confiteri, & quo iure.* 620

DISPUTATIO III.

De tēpore vel momēto quo Eucharistia confert suū effectū suscipientibus se.

- Art. I. *Vtrum ante vel toto tēpore cōmunionis Eucharistia conferat suū effectū.* 621
 Art. II. *Quonā momēto cōmunionis Eucharistia conferat suū effectū cōmunicanti.* 623
 Art. III. *Vtrum qui indignè Eucharistiā suscepit, si cōmunionem peractā cōteratur, recipiet fructum Eucharistie.* ibid.

AD QVÆSTIONEM LXXX.

DISPUTATIO I.

De vsu, seu sumptione sacramenti Eucharistie in communi.

- Art. I. *Quot sunt modi sumendi seu manducandi sacramentum Eucharistie.* 624
 Art. II. *Vtrum solius hominis sit hoc sacramentū Eucharistie spiritualiter sumere.* 625
 Art. III. *Vtrum solus homo iustus possit sacramentaliter manducare.* ibid.
 Art. IV. *Solvuntur fundamenta hæresis articulo superiori relate.* 626

DISPUTATIO II.

De indigna sumptione sacramenti Eucharistie.

- Art. I. *Vtrum peccator sumens sacramentaliter Christi corpus peccet, & quantum sit illud peccatum.* ibid.
 Art. II. *Vtrum peccator accedens ad sacramentum communionem sit ab ea repellendus.* 627

DISPUTATIO III.

De dispositione ex parte corporis requisita ad percipiendū fructuosè Eucharistie sacramentum.

- Art. I. *Vtrum pollutio carnalis sit impedimentum sacramentalis Eucharistie communionis.* 628
 Art. II. *Vtrum liceat non ieiuno accedere ad sacramentum Eucharistie.* 630

DISPUTATIO IV.

De subiecto capaci sacramenti Eucharistie recipiendi.

- Art. I. *Vtrum infantes baptizati sint capaces Eucharistie recipiendæ.* 632
 Art. II. *Vtrum sardi & muti à natiuitate sint capaces Eucharistie recipiendæ.* 633
 Art. III. *Vtrum furiosi & amentes adulti baptizati sint capaces Eucharistie sacramenti suscipiendi.* 634
 Art. IV. *Vtrum Enervumēni baptizati sint Eucharistie sumendæ capaces.* 635

Art. V. *Vtrum rei mortis supplicio adindican-
ti sint capaces Eucharistia sumenda.* ibid.

DISPVATIO V.

De frequenti & rara communione.

Art. I. *An liceat quotidie communicare.* ibid.

Art. II. *Vtrum liceat interdum pluries in
vno die communicare.* 636

Art. III. *Soluuntur obiectiones aduersus
primam propositionem precedentis articuli.* 638

Art. IV. *Vtrum sit melius sepius quam ra-
ro communicare.* 640

Art. V. *Vtrum liceat alicui baptizato om-
nino cessare a communione.* ibid.

DISPVATIO VI.

De necessitate percipiendæ Eucharistia
ex precepto tam iuris diuini,
quàm Ecclesiastici.

Art. I. *Vtrum quilibet teneatur sumere sub
precepto sacramentum Eucharistia, & quo
iure an diuino an Ecclesiastico.* ibid.

Art. II. *Quoties & quo tempore quis te-
neatur adimplere preceptum de sumendo
Eucharistia sacramento.* 642

Art. III. *Vtrum adultis, qui post aliquem
vsum rationis inciderunt in amentiam
Eucharistia sit danda, vt satisfiat precepto
tam Ecclesiastico, quàm diuino de sumen-
do hoc sacramento.* 644

Art. IV. *Vtrum reis ad mortem condemnatis
Eucharistia possit licite denegari.* 645

Art. V. *Vtrum expediat dare Eucharistiam
reis ad mortem condemnatis.* 646

DISPVATIO VII.

De communione sub vtraque specie.

Art. I. *An sit de necessitate siue iuris diuini
ex Christi precepto, siue de necessitate sa-
cramenti omnibus Laico more comunican-
tibus communicare sub vtraque specie.* 648

Art. II. *An communio sub vtraque specie sit
necessaria singulis, siue ratione rei conten-
te, siue ratione gratia & effectus quem
conferat.* 650

Art. III. *Vtrum plus gratia conferatur ex
opere operato per communionem sub v-
traque specie, quàm sub vnica.* 651

Art. IV. *An fiat laicis iniuria illis Eucha-
ristiam ministrando sub vna tantum spe-
cie, & an potuerit Ecclesia iustis de causis
statuere, vt laici sub vna tantum specie
communificent.* 652

Art. V. *Vtrum communio sub vtraque spe-
cie fuerit aliquando in vso.* 653

Art. VI. *Tria dubia soluuntur.* 654

Art. VII. *Soluuntur primū argumentū hære-
ticorū pro communione sub vtraque specie, pe-
titum ab institutione huius sacramenti.* 655

Art. VIII. *Soluuntur tria hæreticorum ar-
gumēta petita à forma consecrandi calicis,
à significatione & effectu huius sacramen-
ti, & ab antiqua Ecclesie praxi.* 658

AD QVÆSTIONEM LXXXI.

DISPVATIO VNICA.

De modo quo Christus vsus est sacra-
mento Eucharistia.

Art. I. *Vtrum Christus samperis corpus
suum & sanguinem.* 660

Art. II. *Vtrum Christus dederit Iudæ sum
corpus.* 661

Art. III. *Soluuntur fundamenta contraria
sententia articulo superiori relata.* ibid.

AD QVÆSTIONEM LXXXII.

DISPVATIO PRIMA.

De ministro Eucharistia conficiendæ.

Art. I. *Quis sit proprius minister sacra-
menti Eucharistia conficiendi.* 662

Art. II. *Soluuntur obiectiones contra do-
ctrinam precedentis articuli.* 663

Art. III. *Vtrum plures sacerdotes simul, se-
mel & à se inuicem independentes possint
vnâ & eandem hostiam consecrare.* 667

Art. IV. *Vtrum liceat sacerdoti consecrans
abstinere à communione.* ibid.

Art. V. *Quis sit minister dispensande
Eucharistia.* 668

DISPVATIO II.

De obligatione sacerdotis ad conficien-
dum Eucharistia sacramentum.

Art. vnica. *Vtrum liceat sacerdoti abstinere
omnino à celebratione sacrificij Missæ.* 669

AD QVÆSTIONEM LXXXIII.

De ritu sacramentali Eucharistia, seu
de sacrificio Missæ, quod est pro-
prium nouæ legis.

DISPVATIO PRIMA.

De natura sacrificij.

Art. I. *Definitio sacrificij secundum hære-
ticos.* 669

Art. II. *Definitio sacrificij iuxta Catholi-
cos.* 670

Art. III. *Soluuntur obiectiones aduersus
quasdam definitionis sacrificij particulas.* 672

Art. IV. *Soluuntur fundamenta definitio-
nis sacrificij, ab hæreticis articulo primo re-
lata.* 673

DISPVATIO II.

De existentia sacrificij nouæ legis.

Art. I. *Vtrum aliquod sacrificium propriè
dictum debeat esse in noua lege.* 674

Art. II. *Soluuntur primū fundamentum hære-
sis articulo precedenti relata, petitum ab
efficacia sacrificij in cruce peracti.* 676

Art. III. *Soluuntur alterum fundamentū hære-
sis predictæ, de sumptu à dignitate & du-
ratione sacerdotij Christi Domini.* 678

- Art. IV. *Vtrum Christus Dominus obtulerit sacrificium propriè dictum in vltima cœna, quando consecrauit.* 679
- Art. V. *Eadem superior propositio probatur sam ex verbis quibus Christus confecit Eucharistiam, quàm ex Patribus, & ex vera definitione sacrificij superius explicata.* 682
- Art. VI. *Soluuntur argumenta hæreticorum aduersus quartâ precedentis articuli propositionem.* 684
- Art. VII. *Vtrum sit Missæ sacrificium, seu an sacerdotes Missam celebrando, verè & propriè sacrificent.* 685
- Art. VIII. *Probaturs eadem Catholica sententia tam illi Christi verbis, Hoc facite in meam commemorationem, quàm ex Patribus & rationibus.* 687
- Art. IX. *Soluuntur fundamenta hæresis articulo septimo. relata.* 689
- Art. X. *Quenam est vltima sacrificij.* 691

DISPVTATIO III.

De partibus essentialibus sacrificij Missæ.

- Art. I. *Vtrum consecratio pertineat ad essentiam Missæ.* 694
- Art. II. *Vtrum sola consecratio corporis & sanguinis Christi Domini contineat totam essentiam sacrificij Missæ.* 695
- Art. III. *Soluuntur fundamenta affirmantis sententia precedentis articulo relata.* 697
- Art. IV. *Vtrum communio sacerdotis tanquam consumptio & destructio vltimæ sit etiam de essentia sacrificij Missæ.* 700
- Art. V. *Quatuor sequuntur corollaria ex articulo precedenti.* 702
- Art. VI. *Soluuntur fundamenta negantis sententia articulo quarto relata.* 703
- Art. VII. *Vtrum communio, adstantium Missæ sit de essentia sacrificij Missæ.* 705
- Art. VIII. *Soluuntur argumenta hæresis articulo superiori relata.* 706
- Art. IX. *Vtrum consecratio vtriusque speciei sit de essentia sacrificij Missæ.* 708
- Art. X. *Colliguntur & ponuntur quedam consilia ex articulo precedenti.* 710
- Art. XI. *Soluuntur fundamenta contrariæ sententia articulo nono relata.* 711

DISPVTATIO IV.

De præcepto vtriusque speciei consecrandæ in Missæ sacrificio.

- Art. I. *Vtrum consecratio vtriusque speciei sit de iure diuino.* 712
- Art. II. *Vtrum Ecclesia, vel summus Pontifex, possint in præcepto de consecranda*

vtraque specie dispensare. ibid.

- Art. III. *Soluuntur fundamenta negantis sententia articulo superiori relata.* 713

DISPVTATIO V.

De qualitate sacrificij Missæ.

- Art. I. *Vtrum Missæ sacrificium sit Latreuticum & Eucharisticum.* 714
- Art. II. *Vtrum Missæ sacrificium sit propitiatorium.* 715
- Art. III. *Soluitur fundamentum hæresis articulo precedenti relata.* 716
- Art. IV. *Vtrum Missæ sacrificium sit impetratorium.* 717

DISPVTATIO VI.

De effectu & valore sacrificij Missæ.

- Art. I. *Quæ peccata, & quas pœnas sacrificium Missæ remittat.* 718
- Art. II. *Quomodo sacrificium Missæ remittat prædicta peccata & pœnas.* ibid.

DISPVTATIO VII.

De quantitate valoris sacrificij Missæ.

- Art. I. *Vtrum valor Missæ sit infinitus secundum intensionem.* 720
- Art. II. *Quantus sit valor Missæ quoad extensionem, seu quibus possit applicari.* 722

- Art. III. *Vtrum sacrificium Missæ possit offerri pro Cathecumenis, eisque prodesse.* 724

- Art. IV. *Soluuntur obiectiones contra doctrinam precedentis articuli.* 727

- Art. V. *Quædam dubia ex precedentibus articulis orta solvuntur.* 728

- Art. VI. *Vtrum sacrificium Missæ prosit ex opere operato offerenti, prout est offerens.* 730

- Art. VII. *Soluuntur fundamenta sententia affirmantis articulo superiori relata.* 732

- Art. VIII. *Vtrum sacrificium Missæ pro pluribus offerentibus oblatum prosit illis ex æquo, & tantum unicuique illorum, ac si offerretur pro uno tantum offerente.* 733

- Art. IX. *Vtrum sacrificium Missæ pro pluribus non offerentibus oblatum, prosit illis ex æquo, & eorum unicuique tantum, ac si pro uno solo illorum offerretur.* 734

- Art. X. *Vtrum sacrificium Missæ oblatum nominatim pro pluribus, prosit equaliter illis singulis, ac prodesset uni eorum, pro quo tantum esset oblatum.* 735

- Art. XI. *Soluuntur fundamenta sententia affirmantis articulo precedenti relata.* 737

- Art. XII. *Duo solvuntur dubia ex superioribus articulis.* 739

- Art. XIII. *Alia duo solvuntur dubia ex precedentibus articulis.* 740

D E

SACRAMENTIS IN GENERE.

AD QVÆSTIONEM SEXAGESIMAM
TERTIÆ PARTIS SANCTITHOMÆ.

I.

VERSA de Sacramētis disputatio duas in partes apud omnes Theologos recte distribuitur: Prior naturam, causas & effectus Sacramenti in genere considerat: Posterior in vnoquoque Sacramento, in particulari, hæc eadem spectat.

DISPUTATIO I.

De causis intrinsecis Sacramenti.

II.

QUONIAM natura rei alicuius potest considerari duobus modis iuxta duplicem sui compositionem, *Physicam scilicet & Metaphysicam*, nos etiam de Sacramento *physici*, & *metaphysici* spectato agemus, præmissa tamen variâ acceptione huius nominis *Sacramentum*.

ARTICVLVS PRIMVS.

De nomine Sacramenti.

III.

ET si in ipsis hæreseos Sacramentatorum exordius nomen hoc *sacramentum* Zuinglio libro de vera & falsa religione tit. de Sacramentis, & aliis istius farinae hominibus displicuerit; eorum tamen posterius nullam putarunt mouendam esse quæstionem de isto nomine, vt ex apologia Augustanæ Confessionis notat Kernicius Luthetanus in suo Examine Concilij Tridentini ad primum Canonem septimæ sessionis. Item Beza secundâ parte quæstionis & responsum Christianarum, quæstione primâ; imò licet velint nomen hoc, *sacramentum* non esse *agiotrophum*, putant tamen esse retinendum in Ecclesiâ, sicut & hæc nomina, *Trinitas*, *persona*, *unio hypostatica*, & plura alia quæ nusquam reperiuntur in sacris litteris. Quare cum eius vsus probetur etiâ nostris aduersariis, varias eius tantum acceptiones;

tum etiam in quâ illud sumus vsurpaturi totâ hac disputatione, explicabimus.

Sacramentum itaque deducitur à sacro propter aliquam habitudinem, quam omnes eius acceptiones important ad rem sacram, vt S. Thomas explicat, parte quæst. 60. art. 1. & aliud significat apud prophanos auctores, & aliud apud sacros & Ecclesiasticos: apud prophanos duo imprimis significat. Primò, ex Varrone lib. 4. de Lingua Latina, *Certam pecuniæ summam quæ à litigantibus deponebatur apud Sacerdotem in sacro*, vt qui causâ cecidisset, pecuniâ suâ mulctaretur, & qui vicisset, suam recuperaret. Secundo, significat *iuramentum* apud Vegetium libro secundo de re militari, qua in significatione sumitur etiam in iure Canonico 22. quæst. 4. cap. *Paruuli*, item à Tertulliano lib. de præscriptionibus aduersus hæreticos cap. 12. 32. à S. Hieronymo epist. ad Heliodorum.

Apud sacros auctores duo item significat, & Latinis *sacramētum* est omnino idem quod Græcis est *mysterium*: hoc enim vtrumque nomen primò sumitur tam in malam, quàm in bonam partem pro re occulta, & pro signoreti *secreta* & *occulta*; nam *mysterium* deriuatur ab *μυστήριον*, quod est claudere, sumptumque est hoc vocabulum à sacris prophanis Eleusinae Cereris, quæ initiati summo cum rigore celabant alios. Ad quam deriuationem S. Basiliius respiciens libro de Spiritu sancto cap. 27. negat omnino esse *mysterium* quod ad populares & vulgares aures efferretur, & homilia in Psalmum 45. ait Psalmum istum inscribi pro *arcanis* quia est de iis quæ nequitiam sunt euulganda, sed in *mysterio* retinenda.

Exemplum vtriusque nominis pro re secreta in bonam partem. Tobia 12. *sacramentum Regis abscondere bonum est*. primæ Corinthiorum 13. *Ecce mysterium vobis dico*, id est res secretam & occultam. Exemplum item pro re secreta in malam partem Apocalypsis 12. *Ego dicam illi sacramentum mulieris & bestia*, id est rem iuxta malam secretam, quam mulier & bestia designant: secundæ ad Thessalonicenses secundo,

I. *Mysterium iam operatur iniquitatis. id est persecutionem Antichristi.*

Exemplum verò vtriusque nominis pro signo rei oculis & secreta in bonam partem primò ad Timotheum 3. *Magnum est sacramentum pietatis quod manifestatum est in carne*, id est signum summæ Dei erga nos charitatis, est incarnatio: & Danielis 2. statua illa quæ significabat regnum Christi Domini æternum, & ruinam aliorum, vocatur *mysterium*; & hanc significationem fuisse persequitur D. Chrysostomus homilia 2. in primam ad Corinth. Item, in malam partem, quando cap. 17. Apocalypsis, mulier sedens super bestiam, dicitur habere scriptum in fronte *mysterium*.

II.

Atque sacramentum iuxta hanc significationem, vt sumitur in bonam partem pro signo rei occultæ & secretæ extenditur ad Patribus ad significandum sacramentalis, vt exorcismos, insufflationes, & reliqua annexa administrationi Sacramentorum: sic à sancto Augustino lib. de Symbolo ad Catechumenos cap. 4. Item ad significandum omnes ceremonias Ecclesiæ siue falsæ, siue veræ, vt à S. Augustino lib. 19. contra Faustum cap. 11. quando ait, *In nulla religione homines colligari inter se sine consortio sacramentorum*, id est sine aliquibus ceremoniis. Denique extenditur etiam ad illas ad significandum ea omnia quæ sunt *figuræ futurorum*, vt à S. Augustino lib. 19. contra Faustum cap. 12. vbi ait eam Noë vocat sacramentum Baptismi.

III.

Secundo loco hoc vtrumque nomen sacramentum & *mysterium* sumitur strictè apud Patres, scilicet pro signo aliquo sensibili conferente aliquam sanctificationem ex diuina institutione. Sic à S. Iustino Martyre. quæstionum & responsionum ad Orthodoxos, responsione ad quæstionem 21. *Eucharistia vocatur mysterium*: sic à S. Ambrosio passim libris quos scripsit de sacramentis, D. Augustino & aliis citandis, vbi agitur de Sacramentis in particulari.

IV.

Atque hoc vltimo modo sumetur à nobis *mysterium* & sacramentum totà hac disputatione, quam acceptionem probant etiam hodie hæretici, sicut & omnes superius relatas significationes vtriusque huius nominis, vt ex Lutheranis notat Kemnicus suprà; ex Calvinistis, Calvinus ipse libro 4. Institutionum cap. 4. sectione 2. & 13. Beza in quæstion. & responsion. citatis quæst. 3. & 5. solum contendunt hoc vtrumque nomen in hac vltima significatione magis strictà non esse agiographum. Lutherus libro de Captiuit. Babylonica cap. de Matrimonio. Zuinglius primà parte duplicis responsionis ad confessionem Lutheri, Calvinus & alij locis citatis suprà.

Verùm an resita se habeat, pendet ex vno illo loco Apostoli ad Ephesios 5. *sacramentum hoc magnum, dico in Christo & in Ecclesiâ*. Cum enim in nouo Testamento nomen sacramenti vel *mysterij* vsurpetur solum quando agitur de Matrimonio, non autem quando agitur de reliquis sacramentis, si prædictus ille locus intelligatur ad litteram de matrimonio contracto inter Christianos, verè erit nomen agiographum in strictà significatione; alias verò minime: quod, an ita se habeat, explicabitur infra agendo de sacramento matrimonij. Intem ex citato Apostoli testimonio habemus, hoc vtrumque nomen, quatenus vsurpatur à nobis pro signo rei sacræ, esse agiographum, cum expresse ibi doceat matrimonium appellari sacramentum, eò

quod significet Filium Dei ex sinu Patris descendisse, & assumptà humanitate fuisse copulatum Ecclesiæ: quæ res, nomine sacramenti significata; est aliquid sacrum, vt per se constat. Vnde Polanus Calvinista libro 6. syntagmatur cap. 49. agnoscit hoc nomen esse agiographum; quocirca Patres & Theologi iure potuerunt illud specialiter vsurpare pro signo ex diuina institutione aliquam sanctitatem efficiente, cum & prophanz disciplinz suo iure per quandam appropriationem, communiora quædam vocabula faciant sua, eorum significationem restringendo, vt passim videre est in aliis scientiis & disciplinis.

ARTICVLVS II.

B

Quid sit genus Sacramenti.

SIT hæc propositio nostra. *Genus sacramenti, est signum*. Ita omnes Theologi quarto sententiarum distinctione primà, & tertîa parte S. Thomæ quæst. 60. art. 1. Item heretici, Lutherus lib. de Captiuitate Babylonica cap. de sacramento Baptismi, Calvinus & Beza suprà.

Probatur primò ex sacris litteris quæ sæpe vocant tam sacramenta Legis veteris, quàm nouæ, signa, vt Genes. 17. Circuncisio appellatur *signum fœderis* inter Deum & Abraham. Ad Romanos 4. appellatur *signaculum in fidei fidei*. Item Baptismus, ad Romanos 6., dicitur *significare sepulturam & resurrectionem Christi Domini*.

Deindec probatur ex Patribus, qui sacramenta vocant signa. S. Ambrosio lib. 4. de sacramentis cap. 5. S. Augustino epist. 118. vbi ait sacramenta nouæ Legis esse signa præstantissima, & alijs passim, qui loquendo de sacramentis, loco huius nominis signum vtuntur nomine symboli, vel signaculi, quod vtrumque idem sonat ac signum.

Tandem probatur ratione. signum ex S. Augustino libro 2. de doctrina Christiana capite 1. *Est res, quæ præter speciem quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem vulture*: id est, est res ita mouens sensum exteriori (nam signum hoc loco sumitur strictè, non autem fuit, prout selesitiani extendit ad species intelligibiles) vt tamen pertrahat cognoscendum in cognitionem alicuius alterius rei, quemadmodum patet in fumo, qui est signum ignis. Atqui sacramentum præter speciem quam ingerit sensibus, verbi gratià, Circuncisio præter abscissionem præputij, Baptismus præter ablutionem corporis & ita in alijs sacramentis, significat aliquid aliud, vt Circuncisio, fœdus inter Deum & Abraham; Baptismus, ablutionem interiori animæ; Eucharistia, cibum & refectorem animæ; & sic de cæteris: igitur quodcumque sacramentum est signum, & ex consequenti signum est proprium genus sacramenti.

Nec obstat quod ablutio exterior, & alia id genus statim atque videntur non pertrahant cognoscendum in notitiam rerum significatarum; nam vt rectè S. Chrysostomus animaduertit homilia 7. in caput 2. prioris ad Corinthios, non est de ratione signi vt de factis, & statim ac videntur, pertrahat cognoscendum in cognitionem rei significatæ; sed satis est quod sit aptum siue naturaliter, siue ex aliqua institutione, pertrahere cognoscendum in cognitionem rei significatæ; nam fumus est naturale signum ignis: item hædæta appensa est, ex hominum impositione, signum

V.

VI.

VII.

VIII.

I. vini vendibilis etiam nemine actu cogitante de illis, quod sacramenta nostra habent similiter; imò si res significatæ per sacramenta statim cognoscantur, iam desinerent esse mysteria, ut S. Chrysostomus loco proxime citato prosequitur, quia non essent secreta & occulta.

ARTICVLVS III.

Duo dubia solvuntur.

QVIA signum, quatenus signum, est aliquod compositum ex re sensibili & significatione, similiter et sacramentum quæri potest. Primò, an illud sit *ens aliquod reale*, vel *rationis*. Scotus quarto sententiarum distinctione 1. & aliqui recentiores ad citatum articulum 1. quæstionis 63. partis negant esse *ens reale*: alij quàm plures affirmant, ut quicumque prima secundæ teneant *ens morale* esse aliquod reale & positum.

Sed hæc controuersia potest faciliè componi; nam si *ens reale & positum* sumatur in rigore physico, pro aliqua entitate superaddita rei sensibili, & ei realiter inexistente, sicut accidens vel forma inexistit suo subiecto, tunc sacramentum ratione suæ significationis non erit *aliquid reale*, quia impositio etiam diuina qua fit ut res sensibilis significet, non addit aliquam entitatem physicam rei sensibili, ut etiam constat in signis significantibus ex institutione hominum: si autem *ens rationis* sumatur in rigore logico pro eo quod tantum habet esse obiectiuum in intellectu, & solummodo tantum durat, quando mentis operatio versatur circa illud: tunc sacramentum etiam ratione significationis non erit propriè *ens rationis*, quia, ut præmonuimus, sacramentum est, nemine cogitante, signum rei supernaturalis, sicut Regia potestas, iurisdicção, & alia id genus manent etiam nemine cogitante: unde inter *ens reale physicum*, & *rationis* aliquod medium dabitur, scilicet *ens morale*, quod de re plura, Theologi primæ secundæ quæst. 18.

Secundò quæri potest, an sacramentum dicatur etiam in recto casu significationem, an verò tantum in obliquo. Respondetur etiam sacramentum in recto casu dicere ipsam significationem. Probat, tum ex eo quod significatio non est minùs de essentia sacramenti, quàm res sensibilis: tum etiam quia sacramentum habet potius rationem alicuius artefacti, quàm concreti alicuius; artefacta autem in eo differunt à concretis, quod concreta accidentium significant formaliter formam, connotando subiectum; artefactum verò vtrumque, id est materiam & formam significet, ut intelligitur ex Aristotele, qui tertio Physicorum cap. 7. comparat compositum ex materia & forma, rebus artefactis, ita ut quemadmodum compositum physicum tam benè formaliter, & in recto casu significat formam, quàm materiam: sic & artefactum tam formam artificialem, quàm materiam: & proinde cum sacramentum sit aliquod artefactum diuinitus elaboratum, tam formaliter, & in recto casu dicet significationem, quàm rem sensibilem. Neque in contrarium virget quod Baptismus dicatur in facis litteris & Patribus ablutio: tunc enim ablutio non sumitur pro *sola & nuda sensibili ablutione*, excludendo significationem, sed pro *ablutione exteriori significante interiorem*.

ARTICVLVS IV.

Vtrum signum sacramentale debeat esse sensibile.

SIT hæc nostra propositio. Signum sacramentale debet esse sensibile, seu perceptibile aliquo sensu exteriori, siue per se, siue ratione alicuius sibi adiuncti. Ita omnes Theologi quarto sententiarum distinctione primâ & tertiâ parte sancti Thomæ quæst. 60. art. 4. nam ubi definiunt sacramentum semper adhibent particulam illam, vel æquiualem, quod sit *signum sensibile*, vel *visibile*, vel *forma visibilis*: ubi visibile idem valet ac *sensibile*; nam visus propter suam excellentiam ponitur pro quolibet sensu, ut pro auditu, Exod. 24. cap. *Cunctus populus videbat vocem*, id est audiebat: & ita pro aliis sensibus.

Hanc etiam propositionem admittunt hæretici locis suprà citatis; imò Daneus Calvinista responsione suâ ad secundam controuersiam Bellarmini ad caput secundum reprehendit nos, quod hanc particulam adhibemus, vt pote, inquit, superfluum, cum eo ipso quo diximus esse *signum*, etiam importetur quod sit sensibile, ut intelligitur ex definitione signi superius allata; sed non animaduertit suos locis suprà citatis eam etiam addere, & fusè explicare, præsertim Bezam citatâ quæstione 13. & sequentibus; & *signum*, ut monuimus, etiam lum aliquando late, & idem signum aliquod spiritale, ad cuius distinctionem particula *sensibile* debuit addi in hac definitione, cum loquendo absolute, & abstracto ab eo quod natura intellectus, in cuius usum sacramenta sunt instituta, sit corporea, possit aliquod spiritale signum institui à Deo in sacramentum.

Tota autem hæc nostra propositio probatur, Primò ex decreto Eugenij ad finem Concilij Florentini in institutione Armenorum, Tridentini totâ sectione septimâ, & ex Patribus, qui communiter docent Deum ided instituisse Sacramenta sub signis visibilibus, quia sumus corporei, ut sic ex rebus sensibilibus deuîremus in cognitionem rerum diuinarum. S. Dionysio cap. 1. de cœlesti Hierarchia, S. Chrysost. homiliâ 60. ad populum, & 33. in S. Matthæum, & aliis Patribus: & pro hac conclusione plures congruentius possunt videri apud S. Thomam quarto contra Gentes cap. 56. & tertiâ parte quæst. 60. art. 4.

Conclusio patet etiam inductione factâ per omnia sacramenta, nam penitentia & matrimonium, quæ videntur esse sacramenta minùs sensibilia, etiam illud sibi vendicant; nam in penitentia actus penitentis confessio & contritio, quatenus innotescunt per aliquod signum externum, reperiuntur; item in matrimonio consensus coniugum, quatenus innotescit per signa externa, quibus non repugnat, quod Nicolaus Papa 28. quæst. 2. cap. *Sufficit*, dicat solum consensum contrahentium sufficere ad matrimonium: ibi enim hæc particula *sola* non sumitur quatenus excludit aliquod sensibile, sed quatenus excludit consensum parentum, vel copulam carnalem. Denique confirmatur ex definitione signi allatâ superius, ex qua S. Thomas citato articulo 4. in solutione ad primum conficit rationem pro nostra conclusione.

Atque hinc excluditur à ratione sacramenti

I.

tam ingressus, quàm professio religionis, licet secundum multos, ex S. Thomae secunda secundæ quæst. 189. art. 3. ad tertium conferat gratiam sanctificantem; nam tota essentia professionis religionis consistit in voto, quod est aliquid spirituale; ritus verò & ceremoniæ, quæ adhibentur in illis non sunt institutæ à Christo Domino, sed ab Ecclesia, cuius non est instituire sacramenta, vt diceretur inferius.

Hinc etiam intelligitur contra Okamum & alios nonnullos quarto sententiarum distincte. 1. sacramentum prout sumitur in totæ hac disputatione (nimirum quatenus est aliquid signum accommodatum hominibus, vt possint eo vi ad colendum Deum secundum corpus & animam) non posse etiam consistere in signo purè spirituali, cum res spiritualis, vt notat S. Thomas citato art. 4. in solutione ad primum non deducat homines in cognitionem rei alterius, nisi manifestetur nobis per aliquid sensibile, quanquam Deus possit gratiam sanctificantem, quæ est effectus sacramenti, conferre sine sacramento, vt fieret, si Deus vellet sanctificare hominem aliquâ cogitatione.

Si verò velimus sumere hoc nomen signum in illa ampla significatione, quæ id dicitur, *signum quod aliquid representat potentia cognoscendi* (quo pacto signa etiam spiritualia dantur) nec velimus loqui de sacramentis, quatenus sunt media quædam accommodata hominibus ad Deum colendum secundum animam & corpus; sed tantum quatenus sunt media apta naturæ intellectuali, abstrahendo ab eo quoddam hæc natura constet etiam corpore, vel non; tunc sententia Okami placeat, & habet fundamentum in citatis Patribus, præsertim in S. Chryostomo homilia 83. in sanctum Matthæum: dicunt enim idè Deum nobis dedisse intelligibilia sub sensibilibus, quia constamus corpore & animâ; si verò essemus incorporei, incorporea etiam dedisset dona: ubi per dona intelliguntur sacramenta: ergo ratio sacramenti sumpta præcisè abstrahit à signo corporeo, & incorporeo.

Confirmatur etiam ratione ad essentiam sacramenti sumptam præcisè, & abstrahendo, hæc sufficiunt, *sanctificatio ex institutione, & causality sanctitatis alicuius ex vi applicationis signi*, vt patebit amplius ex dicendis: ipsa autem sensibilitas in signo requiritur tantum ex conditione subiecti, quia scilicet est corporeum, & non potest deduci in cognitionem spirituum, nisi per res corporeas: non autem requiritur ex parte signi, quatenus est signum; aliàs nullum esset lignum, nisi corporeum: quod est falsum. Atqui Deus potest instituire aliquid signum spirituale, quod significet creaturæ spirituali gratiam sanctificantem, quodque debito modo vsurpatum, producat gratiam sanctificantem: nulla enim apparet in eo contradictio; nam Deus per absolutam suam potentiam potuit Angelos qui peccauerunt non deterrere ad inferos, & illis via relictis dare signum aliquod spirituale, quod eis debite applicatum produceret in illis gratiam sanctificantem, quæ per sacramentum poenitentiz producit in nobis: illud autem sacramentum tunc distingueretur à nostro tantum materialiter, sicut motus Angelorum, & noster corporeus conueniunt in formali ratione motus, licet discrepent in materiali.

IV.

A

ARTICVLVS V.

V.

Vtram sacramentale signum debeat esse ex institutione, & quantæ durationis, prædicum & sacrum.

PRIMA propositio. *Signum sacramentale non debet esse naturale, sed ex benedictione, institutione, & iure positiu.* Ita omnes Theologi communiter, & etiam hæretici, vt Beza citatis quæstionibus & responsionibus responsione secundâ, & Danæus suprà: cuius propositionis sensus non est (vt nobis Danæus suprà imponit) quoddam signum sacramenti non debeat esse res aliqua naturalis: nemo enim Catholicorum ita vnquam sensit, sed quod res illa quæ assumitur in signum sacramentale non debeat significare naturaliter id ad quod significandum sumitur, sicut fumus significat naturaliter ignem, sed tantum ex aliqua institutione et superaddita.

Probatum conclusio. De ratione sacramenti est, quoddam sit aliquid signum gratiæ sanctificantis, quæ in vsu talis signi conferatur suscipienti, vt amplius intelligitur ex dicendis: at nulla res purè naturalis potest esse, & naturali sua conditione esse tale signum, quia signum prædicum, quale est sacramentum, & res per illud significata debent esse aliquo modo eiusdem ordinis, cum vnum habeat rationem alicuius cause, & alterum effectus: res autem purè naturalis, & gratia sanctificans sunt ordinis planè diuersi. Hinc fit, vt licet martyrium, & exteriores actus virtutum exerciti in gratia sanctificante augeant illam, & sint aliquid sensibile, non tamen sint aliqua sacramenta, quia vt sic exerciti habent inclinationem aliquam, quasi naturalem ad significandam illam, sicut omnis causa efficiens ad effectum sibi correspondentem & proportionatum, saltem in genere causæ moralis & meritorie.

Dices, matrimonium esse iuris naturalis, & nihilominus quia habet promissionem gratiæ sibi annexam, non desinit esse sacramentum propriè dictum: ergo à pari licet actus martyrij sit actus fortitudinis, quæ est iuxta S. Thomam de iure naturali, saltem quoad inclinationem, secundâ secundæ quæst. 26. art. 3. & actus exteriores aliarum virtutum, prout exercentur in statu gratiæ, non desinent esse aliquid sacramentum propriè dictum.

Respondetur, non esse parem rationem; nam matrimonium licet secundum se sit aliquid naturale, est tamen eleuatum à Deo in rationem sacramenti, id est vt esset signum efficacis alicuius sanctitatis, vt infra ostenditur: martyrium verò minimè, vt patet ex eo quoddam sacramentum debeat esse tale signum, quoddam, vt applicatur ab aliquo conferat gratiam suscipienti, vt potest colligi ex dictis, & amplius intelligitur ex dicendis: at martyrium habet, quod tantum applicatur à tyranno, quâ ratione, quia est occisio iniusta, est potius à Deo prohibita, quàm eleuata ad esse sacramenti: item à martyre habet tantum quoddam sustineatur; mortem enim sibi non infert, nec applicat sibi martyrium; quia aliàs seipsum interficeret, quod est prohibitum: ergo vt sic non est eleuatum à Deo ad esse sacramenti. A quo autem signum sacramentale debeat institui, commodius dicitur infra agendo de causa efficiente sacramenti.

Secunda propositio. *Signum sacramentale ita*

VI.

VII.

VIII.

I. debet significare ex institutione, ut quandiu durat religio, cuius est sacramentum, tandiu eius significatio duret; sique sit signum stabile & perseverans. Hanc nostram propositionem etiam hæretici, tam Lutherani, quam Calvinistæ admittunt, ut patet ex Kemnitio ad citatum Canonem septimæ sessionis Tridentinæ, ubi enumerans conditiones requisitas in legitimo sacramento, hanc quarto loco recenset, & ex Danæo suprâ, ubi expressè ait omnes suos illam admittere.

Probatur autem primò ex sacramentis Legis Mosaycæ Genesios 7. cap. Circuncisio appellatur à Deo, *Patrum fidei de seipso servandum*. Item solemnitas Agni Paschalis, qui etiam erat sacramentum Legis Mosaycæ instituitur à Deo, *culin perpetuo observanda*, id est tandiu duratura, quandiu erat Lex Mosayca: & primò ad Corinthios II. Eucharistia dicitur sumenda in commemorati onem Christi Domini donec veniat.

II. Deinde probatur. Vnitas religionis includit vnitatem sacramentorum; nam tunc vna censetur esse religio, quando multi iisdem ritibus, & signis colunt Deum: ergo vt aliquid sit propriè ceremonia alicuius religionis (cuiusmodi est sacramentum) tandiu debet durare, quandiu illa religio durat.

III. Obicies, quòd res magis vel minùs duret, est extra essentiam eius, ut patet in rebus naturalibus: ergo maior vel minor duratio non facit vt aliquid sit, vel non sit sacramentum, modò cetera adsint. Respondetur esse quidem extra rationem rei, considerando illam modo physico, quòd magis vel minùs duret; non autem si consideretur moraliter, & in ordine ad vsum humanos: nam quòd instituitur ad communem vsum hominum imponitur lege communi, ac stabili: vnde cum sacramentum fit quoddam medium morale institutum in vsum humanos debet esse signum stabile & perseverans. Atque ex defectu eiusmodi durationis & perseverantia excluditur illud Christi Domini ad S. Magdalenam apud S. Lucam 7. cap. *Remittuntur tibi peccata tua*: hæc cetera ad sacramentum requisita reperiantur in eo. Similiter statuitur, quòd Christus Dominus apud S. Ioannem cap. 20. inflavit in Apostolos dicens, *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis*: nam hæc insufflatio tunc non instituebatur, nec fiebat à Christo Domino, tanquam ceremonia stabilis, & duratura per toto illo tempore, quo Christiana religio perseveraret in ratione talis signi practici; nam insufflatio, quam Episcopi exercent in consecratione Sacerdotum, dicendo illis, *Accipite Spiritum sanctum*, &c. non pertinet ad essentiam istius sacræ ordinationis, sed duntaxat ad aliquam eius solennitatem, vt explicabitur agendo de sacramento Ordinis.

IV. Tertia propositio. Signum sacramentale debet habere aliquam proportionem & analogiam cum re, cuius est signum. Hanc conditionem admittunt etiam hæretici, Beza, Danæus suprâ, & probatur primò ex Patribus, qui sacramenta passim vocant, *non à dictum*, vt postea explicabitur, ob singularem analogiam, quam signa externa habent cum rebus quas significant: item ex S. Augustino epist. 119. ad Ianuarium, ubi sacramenta vocantur *apud similitudines* ad rem sacramentorum significandam.

Probatur, etiam inductione factâ per sacramenta, vt Baptismi, Eucharistia, Penitentia, & aliorum: illa autem similitudo non debet esse

A talis, vt ratione illius materiale sacramenti significet determinatè & distinctè effectum sacramenti, sed sufficit quòd res materialis habeat tantam aptitudinem & convenientiam ad significandum effectum sacramenti; vt si aliquid ei superaddatur, verbi gratiâ, verbum ex institutione Christi Domini, determinans illud materiale ad significandum hunc effectum, iam significet illum determinatè; verbi gratiâ, aqua ante institutionem Baptismi habebat aliquam convenientiam cum emundatione animæ à peccato, sed quia etiam poterat significare aliquid aliud, ad hoc vt aqua esset signum sacramentale, debuit per Christum Dominum determinari, ad significandum in particulari talem effectum, vt sic institutio signi & impositio significationis censeretur rationabilis.

B Qures, an hæc analogia sit essentialis sacramento. Respondetur, loquendo de sacramento, secundum præcisam suam genericam rationem absolute considerato, non esse essentialem, quia ad rationem sacramenti sufficit, quòd ex institutione potestate habentis sit signum practicum sanctitatis: at Deus potuit rem aliquam naturalem tali analogiâ carentem influere in signum practicum gratiâ sanctificantis, sicut vult esse luto ad restituendum vsum cæco nato. Deinde significatio in sacramento non est naturalis, sed ex mera voluntate influentis: ergo tam bene potuit pro sua libertate assumere illud quòd caret tali remota analogiâ, quàm id quòd habet illam: Deus autem elegit in signa sacramentalia res quæ habent talem analogiam, quia per similitudinem rerum corporearum, & materialium vult nos deducere ad res ipsas supernaturales.

C Neque huius obstat quòd S. Augustinus epist. 23. ad Bonifacium dicat, *Si sacramenta quantam earum rerum similitudinem, quantum sacramenta sunt, non habent, omnino sacramenta non essent*: nam vel tantum loquitur de sacramentis, prout iam sunt instituta à Christo Domino, & ait sublatâ eiusmodi analogiâ, non fore talia; qualia nunc sunt: nos autem loquimur absolute de sacramentis, prout poterunt institui: vel S. Augustinus loquitur tantum de ea similitudine, quæ fit causa cur sacramenta appellantur hoc & illo nomine, quæ sublatâ iam desinere appellari hoc & illo nomine; & hæc solutio videtur convenientior textui B. Augustini, vt patet ex eius verbis sequentibus.

D Quarta propositio. Signum sacramentale debet esse practicum (id est effectuum, siue moraliter, siue physice, de quo postea) rei quam significat in ipso suscipiente. Hæc propositio admittitur ab omnibus Theologis, imò & aliquo sensu à Calvinistis; nam licet non conveniant nobiscum in re, quam sacramentum sumptum præcisè significat, nec admittant verba sacramentalia esse operatoria, nihilominus Beza in citatis questionibus & responsionibus quest. 11. & sequentibus 16. vult rem significatam per sacramentum dari re ipsâ in eius vsum; & Petrus Martyr in locis communibus classe 3. cap. 8. num. 12. & 4. class. cap. 7. num. 2. Nostra autem propositio probatur primò ex S. Thoma primâ secundæ quest. 191. art. 4. ubi in eo distinguit vetera sacramenta ab aliis ceremoniis Legis Mosaycæ, quòd illa efficienter aliquam sanctitatem, hæc verò minime; patet item inductione factâ per omnia nostra sacramenta, quæ sunt effectiva sanctitatis. Veni-

I.

que ex fine Sacramentorum, qui est *ipsa sanctificatio*: addita est in propositione hæc particula, (*in suscipiente*) quia sacramentum dicitur ordinari ad suscipientem; nam instituitur ad eum sanctificandum, ut intelligitur ex S. Thoma loco nunc citato, & ex dicendis inferius.

Hinc per priorem partem huius propositionis excluduntur primò ea omnia signa, quæ significabant quidem gratiam dandam, ut *serpens æneus*, vel datum, ut *columba*, quæ apparuit in baptismo Christi Domini, sed nullam sanctitatem conferebant.

Secundò, excluduntur quæ habent tantum rationem documenti, ut *lotio pedum facta à Christo Domino*, quæ erat documentum humilitatis, sicut intelligitur ex illis verbis Domini: *Si ego laui pedes vestros, Dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes, exemplum enim dedi vobis*. Nam verba illa Christi Domini apud S. Ioannem 13. cap. *Si non laueris te, non habebis partem mecum*, non important promissionem gratiæ, sed tantum comminationem pœnæ inferendæ, ob inobedientiam: est enim sensus: Si non obedieris, sinendo ut lauem pedes tuos, propter inobedientiam tuam priuaberis gratiâ, ratione cuius habes partem mecum. Atque hunc esse sensum significat sanctus Cyprianus sermone de ablutione pedum, & epist. 6. dum tradit Clero documenta humilitatis, affert ipsam lotionem Christi Domini, ut documentum humilitatis, unde minus propriè solummodo dicitur sacramentum à Patribus scilicet, quatenus significat humilitatem, & puritatem, cum qua accedere debemus ad Eucharistiam.

Per illam verò particulam propositionis, *in suscipiente*, excluditur sacrificium à ratione sacramenti; nam sacrificium primò & per se ordinatur ad Deum; illi enim offertur in recognitionem supremi dominij; sacramentum verò primò & per se ordinatur ad suscipientes, ut sanctificet illos, ex S. Thoma secundà secundæ quæst. 101. art. 4. unde differunt in significatione; nam sacrificium significat excellentiam Dei: sacramentum verò, sanctificationem eorum qui Deum colunt.

Ultima propositio. *Signum sacramentale debet esse sacrum ex parte res significantis*. Id est debet esse res aliqua ordinata ad cultum Dei. Ita S. Thomas nunc relatus primâ secundæ quæst. 101. art. 4. Probat, inductione factâ tam per sacramenta Legis Mosaicæ, quàm Christianæ; nam per circumcisionem homines initiabantur, & annuerantur populo Dei, quod modò per Baptismum præstatur; & per matrimonium, licet sit contractus humanus & moralis, à Christo tamen eleuatus ad coniuges sanctificandos conuenienter ad statum, facit contrahentes non tantum coniuges, sed etiam sanctos, nec solummodo inducit vinculum mune obligationis, sed etiam muna charitatis.

Atque ex his satis intelligitur, cum tria reperantur in sacramento, *sensibilitas, significatio, & causalitas*, quodnam horum trium sit præcipuum, scilicet tria ista posse considerari duobus modis. Primò, secundum constitutionem totius sacramenti. Deinde, secundum intentionem, & finem ad quem sacramentum ordinatur. Si priori modo considerentur, requiruntur æqualiter in sacramento; sicut in domo, ratione constructionis, fundamentum, parietes, & tectum requiruntur æqualiter, & omnes partes debent esse simul coniunctæ: si

A

verò considerentur posteriori modo, *causalitas* est præcipua in sacramento, nam sicut idem domus ædificatur, & omnes eius singulæ partes, ut iniuriz æris propulsetur: propulsatio autem illa, quia magis fit à tecto & parietibus, quàm à fundamento, idem secundum intentionem finis, tectum & parietes censentur esse quod magis præcipuum: ita propterea quod Deus instituendo sacramentum, primò intendit conferre sanctitatem homini (nam hominis sanctificatio est finis sacramenti) & sacramenta frequentius in sacris Litteris dicuntur *sanctificare, initiare*, quàm *significare*, seu *esse signum* rei cuiusdam, ut Exodi 28. Levitici 8. ad Iitum 3. ad Corinth. 5. fit ut *causalitas* sit præcipuum eorum qua requiruntur ad naturam sacramenti. Nec his obstat quod S. Thomas tertiâ parte quæst. 6. art. 1. ad primum, dicat sacramentum non semper importare *causalitatem*; id enim intelligitur de ratione etymologica sacramenti, quod scilicet nomen hoc, sacramentum, non significet ex vi suæ etymologiæ causam, sicut nomen istud, *medicamentum*, licet illam significet ex accommodatione vsus, & institutione.

V.

II.

B

DISPUTATIO II.

De differentia Sacramenti.

ARTICVLVS I.

Explicatur & refellitur opinio Zuinglij de differentia Sacramenti.

VI.

III.

C

 VINGLIUS libro de Baptismo, statim in initio, & libro de vera & falsa religione, titulo de Sacramentis, exilimat rem significatam per sacramentum esse *oppressionem*, quâ homo sese adstringit, & publicam consignationem, quâ homo sese adstringit Christo, & simul certam reddit Ecclesiam se esse militem Christi Domini, aut eius candidatum.

VII.

IV.

D

Verim hæc opinio refellitur. Primò, quia formalis ratio, & essentia sacramenti sumpta præciè, est in ordine ad suscipientem, ita ut suscipiens habeat se passivè, & Christus Dominus primarius minister sacramenti sese habeat activè, ut patet inductione factâ per sacramenta Baptismi & Eucharistiæ, quæ Zuinglius loco nunc citato agnoscit sola vera sacramenta: sed hæc oppignatio, & publica consignatio, quam proferit Zuinglius, est in ordine ad Christum, ut recipientem, & prædicta testificatio in ordine ad Ecclesiam, & qui suscipit sacramentum Baptismi & Eucharistiæ, iuxta hanc explicationem habet se activè, Christus & Ecclesiæ passivè: ergo nec talis oppignatio, nec prædicta testificatio potest esse propria differentia sacramenti. Secundò refellitur, & simul ratio præcedens confirmatur. Propria differentia sacramentorum est per ordinem ad id, ad quod sacra Scripturæ & Patres, agendo de sacramentis, explicant nobis naturam eorum, quia doctrina

VIII.

I.

na de sacramentis innititur diuinâ reuelatione, & traditione. Atqui sacra Scripturæ & Patres explicant nobis essentiam sacramentorum, & ex consequenti differentiam eorum (quæ est potissima pars) per ordinem ad suscipientem. Ad Ephes. 5. *Mundans eam lauacro aque in verbo vite.* Quem locum omnes Patres intelligunt de Baptismo, vt emundante suscipientem ab omni macula & ruga: & hoc etiam explicat Apostolus verbis sequentibus, quando Christus Dominus apud S. Ioannem cap. 6. agit de Eucharistia, explicat illam per proprium effectum, quem præbet suscipienti, scilicet per spiritalem nutritionem, seu per speciale augmentum gratiæ sanctificantis. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, & qui manducat me, & ipse viuet propter me.* Similiter Patres ad hæc testimonio sacra Scripturæ, & aliis locis inferius citatis.

II.

Refellitur amplius eadem opinio, ex eo quod admissa hæc differentia, multa alia erunt sacramenta, quæ tamen etiam iuxta Zuinglium non sunt sacramenta; nam illud omne est propriè sacramentum, cui propria & constitutiuâ differentia sacramenti competit; res enim vltimò constituitur essentialiter per suam differentiam; sed oppignerare se Deo per aliquid signum exterius, & se dare Christo Domino, vt militem, vel candidatum, sequè talem probare toti Ecclesiæ, potest competere aliis, quàm Baptismo, & Eucharistia, quæ tamen Baptismus & Eucharistia sunt Zuinglio sola vera sacramenta: nam & qualibet alia professio fidei exterior facta extra sacramentum, cuiusmodi est publica *symboli explicatio*: item oratio vocalis facta publicè cum aliis fidelibus erunt sacramenta; quod tamen nunquam admittet Zuinglius.

III.

ARTICVLVS II.

Explicatur & refellitur Caluini opinio de differentia Sacramenti.

IV.

SECUNDA opinio, seu potius hæresis est Caluini, tam in sua Catechesi Geneuensi, titulo de Sacramentis, quàm quarto libro suarum Institutionum cap. 16. sectione. & sequacium eius, vt Petri Martyris citato cap. 7. 4. classe, numero 2. rem significatam per sacramentum, & ex consequenti propriam differentiam sacramenti esse obligationem promissionum Dei factarum hominibus, quo earum veritas melius confirmetur in eis, & quo illi vicissim suam erga Deum pietatem resistant. Vnde iuxta illud sacramentum est quoddam sigillum, quo Deus nobis obligat & confirmat promissiones factas de bonis, seu gratiis spiritualibus; ita tamen vt cum eiusmodi spiritalis gratiæ possint considerari duobus modis. Primò, vt tantum à Deo oblate. Deinde vt etiam de facto & re ipsa exhibere, & receptæ, sola obligatio promissionis eiusmodi gratiarum primo modo consideratum sit propria & essentialis differentia sacramenti. Secunda verò minimè, vt idem Caluinus citato capite 14. sectione 7. expressè seipsum explicat. Verum hæc hæresis refellitur, Primò, quoad posteriorem partem his omnibus, quibus suprà contra præcedentem ostendimus sacramentum præcisè, & formaliter sumptum esse in ordine ad suscipientem, & suscipientem habere se ad illud passivè, & non actiue, sicut etiam sese habet propria eius testificatio facta Deo, vel Ecclesiæ.

A.

Refellitur etiam quoad priorem partem. Primò, quia differentia sacramenti propriè dicti, est practica significatio alicuius rei factæ non factæ, sed faciendæ, non exhibitæ, sed exhibendæ, in ipso vsu sacramenti, vt ostendimus dispart. præcedenti, articulo 5. propositione 4. At iuxta Caluinum & eius sectatores locis nunc citatis, hæc obligatio promissionis Dei gratiarum factarum hominibus; imò & actualis illarum oblatio longè præcessit actualem collationem sacramenti, quia iuxta illos sacramenta nullo modo conferunt primam gratiam, nec purgant suscipientem à peccatis, sed supponunt purgatum, & iustificatum per fidem.

B.

Dices, hæc duo distingu. *Gratiæ spiritalis promissus, esse iam vel in toto, vel in parte collatus de facto: & obligationem promissionis eiusmodi gratiarum esse factam, & præteritæ.* Primum, esse quidem verum in hac opinione Caluini: secundum verò minimè, sed fieri duntaxat per sacramentum; & sic illud semper remanere signum practicum, sufficienti sensu ad formalem & præcisam rationem sacramenti.

C.

Sed hæc responsio non soluit argumentum, quin potius subministrat nobis aliam rationem, quâ hæc hæresis reiiciatur; nam hæc obligatio, vt propriè est sacramentalis, debet esse talis conditionis, vt semper reperitur in quolibet sacramento verè & propriè dicto, cum sit de illius essentia, nec vlla res possit reperiri sine eo, quod est de eius essentia. Atqui aliquid sacramentum potest dari essentialiter perfectum & validum, puta Baptismus collatus reprobis, qui propriè est sacramentum, vt patet de Baptismo collato Simoni Magi in Actibus Apostolicis, & etiam agnoscit Calu. sect. 7. citati cap. 14. in quo tamen Baptismo hæc obligatio promissionis gratiarum spiritualium non fit verè ex parte Dei; nam vt fiat ex parte illius, Deus debet, quantum est ex se, velle dare suscipienti sacramentum, res contentas tali promissione, & à se subsignatas tali sigillo sacramentalis; itavt solummodo sit per negligentiam suscipientis, quod illas de facto non recipiat; alioquin si fiat ex parte Dei, Deus diceret dare ei sigillum fallax, & ponens delusorid, quàm sincerè agere cum illo, quod affirmare de Deo est blasphemum: sed Deus, iuxta Caluinum lib. 3. suarum Institutionum cap. 22. sect. 11. non vult reprobis etiam baptizatis illas spiritalis gratias, quarum obligatio fit per sacramentum in hæresi Caluini, quin potius vult illis efficaciter per quoddam speciale decretum ab æterno, ante præuisionem malorum operum, penas æternas: igitur Deus in Baptismo reprobis non obligat verè & fideliter promissiones gratiarum spiritualium, & cum hic Baptismus reprobis sit propriè & realiter sacramentum, hæc obligatio per Caluinum explicata non potest esse vera differentia constitutiuâ sacramenti.

D.

Obiicies in fauorem Caluini, Catechismus Concilii Trident. 2. parte cap. 1. num. 14. enumerando causas, propter quas Christus Dominus instituit sacramenta, asserere vnam ex illis fuisse, vt illum qui signis nobis obligatum habere-mus, atque ita fidelem in promissis futurum, dubitare nunquam possemus. Similiter ibidem asserere aliam ex his eiusmodi causis fuisse, vt fidem nostram in homine proficere, & notam facere videremur: ergo tota hæc opinio Caluini non videtur reiicienda.

- I. Responderetur, vnus & eiusdem rei practicae plures fines dari posse: vnum *principalem* & *primarium*: plures itemque alios *minus principales*, & *secundarios*: istud autem esse discriminis inter principalem, seu primarium finem rei practicae, & alios fines minus praeicipuos, & secundarios, quod cum in practicis *primarium finis*, & *proprium obiectum* coincidant, propria, essentialis, & constitutiva differentia rei practicae, sit *per habitudinem ad finem eius primarium*, & principalem; non autem per habitudinem ad alios eius fines secundarios, qui etiam possunt competere aliis rebus; iam Catechismus loco citato non agit de *primario fine*, propter quem Christus Dominus instituit sacramenta; sed de *motu tantum vniuersali*, vt intelligitur ex ipseius textu; nam numero primo praemisit verbis explicitis, nomine *rei sacrae*, in sacramento significari Deigratiam, quae nos sanctos efficit. At Caluinus vult praedictam oppositionem & testificationem esse *primarium finem sacramenti*, & esse id, quod *primo per se*, & *formaliter* importatur nomine *rei sacrae* in sacramento: quod esse falsum ostendimus.

ARTICVLVS III.

Opinio Scoti, Okami, Aliacensis, de differentia Sacramenti proponitur, & refellitur.

III.

SCOTVS, Okamus, Aliacensis apud Bilem quarto sententiarum distinctione prima, existimant differentiam sacramenti esse *rem sacram*, prout & etiam comprehendit effectum *gratuitum*, ex institutione diuina efficaciter sanctificantem, quatenus talis effectus distinguitur a gratia gratum faciente: quo sensu *corpus Christi Domini* est quidam effectus Dei gratuitus: sed refellitur, quia Christi Domini incarnatio, resurrectio, & alia id genus mysteria dicerentur proprie sacramenta, maxime cum illorum efficaciam nobis applicatur per bona opera; quod tamen est absurdum, & praedicti ita tantum explicant praedictam particulam, vt definitio sacramenti possit conuenire *Eucharistiae*, cui tamen sine hac explicatione non desinit conuenire, cum significet gratiam inhzrentem per modum cibi & potus.

ARTICVLVS IV.

Vera sententia proponitur & probatur.

IV.

COMMVNIS Catholicorum sententia cum qua concludimus, est, *differentiam sacramenti esse quidem rem sacram*, sed prout significat *sanctitatem*, vel *legalem*, id est *exteriorem*, vel *interiorem*, quae quidem sanctitas conferatur in ipso *usu sacramenti* ex vi applicationis signi *sacramentalis*, nisi obex & impedimentum ponatur aliunde; ita tamen vt si sanctitas illa quae confertur per sacramentum sit solummodo *legalis* & exterior; attamen significet *sanctitatem interiorem*.

Vt proposito intelligatur, notandum est, duplicem distingui *sanctitatem* in sacris Litteris, *aliam exteriorem*, seu *legalem*, quae purgabat ab illis corporalibus immunditiis, quas Deus in Lege veteri constituerat, tanquam impedimenta quaedam ad vsum & administrationem sacramentorum, quo pacto qui tegerat mortuum dicebatur immundus: & haec sanctitas vocatur

A. a S. Paulo ad Hebraeos cap. 9. *instituta carnis*. Altera *sanctitas est interior*, & *spiritualis*, consistens in *renouatione mentis per gratiam inherentem*, & virtutes supernaturales, vel in augmento talis gratiae.

Hoc praemisso, nostra propositio probatur quoad priorem partem: signum in practicum statim atque applicatur, quantum est ex parte sui, efficit quod significat in eo cui applicatur (aliis esset theoreticum) atque ex supradictis signum sacramentale debet esse *sacrum* & significans aliquid pertinens ad religionem, quod in suscipiente sacramentum efficiatur, quia est practicum; nihil autem tale potest assignari praeter *sanctitatem*, vel *legalem*, vel *interiorem*: igitur *res sacra*, prout est differentia sacramenti, est sanctitas, vel legalis, vel interior.

Posterior item pars conclusio nis patet ex sancto Thoma supra art. 2. ad 3. vbi ait, *illud proprie dici sacramentum, quod significat perfectionem humane sanctitatis*, & proinde gratiam sanctificantem. Patet etiam ex eo quod sacramenta veteris Legis dicuntur in Decreto Eugenij, & communiter etiam a Patribus, *umbra nostrorum sacramentorum*, quia licet non conferrent gratiam quando applicabantur, eam tamen significabant: sic S. Augustinus libro 19. contra Faustum cap. 16. & enarratione in Psalmum 77. ex cuius conditionis defectu *absolutio ab excommunicatione*, ab *irregularitate*, & aliis eiusmodi censuris Ecclesiae, non est sacramentum, licet conferat aliquam sanctificationem, veluti *legalem*, quatenus facit vt homines sint capaces accipiendorum, vel administrandorum sacramentorum.

C

ARTICVLVS V.

Quomodo sanctitas interior demonstretur per signum sacramentale.

SEd difficultas est, an interior illa sanctitas demonstretur per tale signum, vt praesens, an verum abstractat a tempore praesenti, vel futuro. Duae sunt hac de re sententiae. Prima, quae tribuitur S. Thomae hac quaest. art. 2. ad 1. sacramentum ex sua ratione non significare veram gratiam sanctificantem, vt praesentem, sed tantum demonstrare illam, abstractendo a tempore praesenti & futuro.

Contraria tamen sententia, quae est Cardinalis Alani libro de Sacramentis in genere cap. 8. & plurium etiam recentiorum ad quaest. 60. tertiae partis videtur probabilior. Primum, quia omnes definitiones sacramenti sumpti in genere, quae afferuntur a Theologis, id significant, dum communiter dicunt, *sacramentum esse signum visibile*, *practicum rei invisibilis*, vt paulo post patebit agendo de illis. Secundum, quia S. Augustinus libro de catechizandis rudibus cap. 26. ait, *per sacramentum significari aliquid spirituale, quod ad sanctos moris & futuram vitam pertinet*: quod non potest commodius intelligi, quam de gratia sanctificante. Quod etiam alij sancti Patres significant, vt S. Gregorius, & refertur capite *Mulri*, causa prima, quaestione prima, dum ex eo quod *Virtus diuina secretis operatur salutem*, sub reguminto rerum *corporalium*, colligunt Baptismum, & alia id genus esse sacramenta proprie dicta: sic enim loquendo deducunt Baptismum & alia id genus esse proprie sacra-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. menta, ex eo quod communis, seu generica ratio sacramenti conuenit illis, hinc ex eo quod Petrus est sensus capax, rectè colligimus illum esse animal.

Probat per tertio. Signum illud quod significat perfectionem sanctitatis humanæ, & est in ordine ad suscipientem, significat gratiam sanctificantem ut præsentem, quia perfectio humanæ sanctitatis est gratia sanctificans, & ordo signi ad suscipientem, est quod eius significatio complectatur in suscipiente. Atqui sacramentum omne, quatenus sacramentum, est signum in ordine ad suscipientem, ut ostendimus, & ex sancto Thoma paulò antè relato, significat perfectionem humanæ sanctitatis: igitur sacramentum, quatenus propriè sacramentum, significat gratiam sanctificantem ut præsentem, & comparatione illius, est etiam aliquo sensu signum prætium, & hoc patet in circumcisione, quæ licet esset sacramentum veteris Legis, ita tamen causabat legalem sanctitatem in circumciso, ut etiam gratia sanctificans ei daretur quando circumcidebatur.

Postremo. Si esse signum sensibile ex institutione prætium alicuius sanctitatis legalis duntaxat, & prognosticum, seu demonstratiuum veræ sanctitatis, seu gratiæ aliquid dādæ, sufficeret hac ex parte ad rationem sacramenti propriè dicti, multa sacrificia Legis Mosæicæ essent propriè sacramenta, ut illud quod offerebatur pro peccato; purgabat enim hominem à sua legalis immunditia; & insuper significabat gratiam sanctificantem in Nouo Testamento dandam per Christum Dominum, quod tamen non erat ex communi sententia sacramentum propriè dictum.

ARTICVLVS VI.

Soluitur fundamentum prioris sententiæ articulo precedenti relatæ.

PRIMUM desumitur ab authoritate S. Pauli, qui sæpè antiqua sacramenta vocat *egena elementa*. Item ex Decreto Eugenij in instructione Armenorum docentis, *antiqua sacramenta non contulisse gratiam, sed illam præsignificasse dandam per merita Redemptorij*. Item authoritate S. Augustini lib. 2. contra litteras Petilian cap. 37. dicentis, *Vetus Testamentum habuisse sacramenta prænuñtiantia rem futuram: nostra verò restari quod illa venturum esse prædicabant*.

Respondetur, sacramenta veteris & nouæ Legis posse comparari ad inuicem duobus modis. Primo, quod ad rationem signi prætium gratiæ sanctificantis, abstracto à modo quo significabant, & efficiebant illam. Deinde, penes modum & ordinem, quo illam significabant, & efficiebant. Si considerentur priori modo, conueniunt inter se, & in eadem ratione, quia gratia sanctificans, ut in præsentem conferenda suscipienti sacramentum significatur: si autem comparatio instituitur iuxta posteriorem considerationem, maximè distinguuntur à se inuicem, quia sacramenta veteris Legis sunt tantum *egena* quedam elemen-

ta, quatenus ex vi suæ applicationis non conferrebant gratiam sanctificantem, sed legalè duntaxat, seu exteriorè munditiem: sacramenta autem nouæ Legis conferant interiorè sanctitatem ex vi suæ applicationis, & ex opere operato, ut infra ostendetur.

Quia tamen vetera illa sacramenta ita conferrebant ex vi suæ applicationis legalem illam sanctitatem, ut per sui receptionem excitarent suscipientem ad inquirendum interiorè, quam Deus sub illis symbolis externis significabat, & intendebat efficere in suscipiente, ex ipso eius opere operantis, seu quando per actus supernaturales fidei, spei, dilectionis, & contritionis esset dispositus ei infundere; ideo hæc gratia sanctificans semper significabatur per vetera illa sacramenta, ut præsentis, seu ut nunc conferenda suscipienti sacramentum: hinc Deus passim in sacris Litteris admonet populum spiritualis, seu interioris circumcisionis, ut Deuteronomij 10. Hieremij 3.

Secundum fundamentum est: sacramenta veteris Legis dicuntur à Patribus & Theologis, *umbræ sacramentorum nouæ Legis*, & distingui ab istis, quod tantum demonstrarent gratiam futuram dandam per meritum Christi Domini, quam nostra de facto conferunt.

Respondetur, vetera sacramenta dici umbras nostrorum sacramentorum; item demorstrasse gratiam futuram, quia sacramenta nouæ Legis dant illam de facto & re ipsa: hæc enim antithesis non intelligitur de gratia sanctificante, ut simpliciter est sanctificans, sed de illa, ut ex speciali quadam ratione est propriè sacramentalis, & habet speciales quosdam effectus nostris sacramentis proprios, iuxta quem modum vetera sacramenta illam non continebant, nec ut præsentem significabant, sed solummodo adumbrabant, & præsignabant vi gratiam per nostra sacramenta, cum talis sensus sit propria nouæ Legis; & iuxta hunc sensum debet intelligi quod superius est obiectum ex Decreto Eugenij, & posteriori loco ex sancto Augustino.

Dices, hinc sequi rationem sacramenti conuenire tantum analogicè sacramentis veteris Legis, & nouæ, quia esse signum prætium ex opere operato gratiæ sanctificantis in ratione signi prætium, & proinde sacramenti, est aliquid maius, quam esse duntaxat prætium ex opere operantis. At hoc posterius conueniebat tantum veteribus sacramentis; prius verò nostris. Respondetur, esse signum prætium sanctificantis gratiæ ex opere operato, & esse prætium eiusdem gratiæ ex opere operantis esse solummodo differentiis specificis sacramentorum Legis veteris, & nouæ. Vnde cum nobilitas generis si lūm ei adueniens ex coniunctione cum nobilitati differentiæ, non inducat analogiam, ut videre est in animali, respectu hominis & brui, fit ut sacramentum, quatenus est genus, maneat semper vniuocum vtriusque sacramenti, cum gratia sanctificans in illis vtriusque significetur, ut conferenda, licet diuerso modo, ratione differentiæ, & semper aliquid sacrum fiat ex opere operato.

I.

DISPUTATIO III.

De definitione Sacramenti.

ARTICVLVS I.

Verum sacramentum possit definiri.

OTANDVM est sacramentum posse duobus modis considerari. Primò, *physicè*, quatenus est aliquod compositum ex duobus entibus diuersi ordinis, sicut domus, quatenus est aggregatum quoddam lignorum & lapidum. Secundò, *moraliter*, id est quatenus est vnum quoddam medium, seu instrumentum institutum à Deo ad iustificandos homines, compositum quidem ex duobus entibus, quorum vnum habet se per *modum potentia*, & materia scilicet *signum sensibile*; & alterum per *modum actus*, seu *forma*, nimirum *significatio*, quæ determinat signum ad significandum hoc & illud in particulari.

II.

Hoc præsupposito, Respondetur, *sacramentum spectatum priori modo non posse definiri*; quia definitio est tantum entis per se, non verò entis per accidens. *Posteriori autem modo posse definiri*, sicut entia artificialia, & moralia: verbi gratiâ, domus, familia, Respublica, & cetera id genus, ut postea videbitur; & sic opiniones Theologorum hac de re, aliâs inter se contrariæ, sibi inuicem conciliantur, cum sacramentum consideratum hoc secundo modo habeat aliquam unitatem.

III.

Dices, si sacramentum potest definiri, ergo quia tunc supponitur esse aliquod ens vnum per se, reponetur in aliqua categoria; nam ut Dialectici docent, *entia per se reponuntur in prædicamentis*: at in qua categoria erit sacramentum, B-za in questionibus & responsionibus supra citatis quæst. 17. Hunnius cap. 1. de sacramentis existimant esse in categoria actionis: differunt tamen inter se, quòd hic velit sacramentum, quatenus est *signum*, esse in categoria relationis; & sic pro duplici consideratione esse in duplici prædicamento: ille verò in categoria tantum actionis, *Quia*, inquit, *signa ipsa & res significatæ eo referuntur, ut agendo quod Deus præcepit, illa sint nobis signa, & iste res nobis consecrantur*. Nec desunt Catholicis qui velint sacramentum formaliter sumptum, quatenus est signum, esse in categoria relationis.

IV.

Sed nulla istarum opinionum placet: non prima, tum quia eo tantum sine admittitur ab illis, ut negent *Eucharistiam* esse sacramentum permanens: quod negare est hæreticum, ut infra docebitur; tum etiam quia actio in sacramentis quæ consistunt in actione, est tantum materiale: verbi gratiâ, ablutio in Baptismo: *formale* autem, seu id, per quod sunt sacramenta, est quòd *significent*: vnde cum res sumpta formaliter non debeat collocari in hac vel illa categoria, propter solum suum materiale sacramentum formaliter sumptum, malè constituitur in categoria actionis.

Neque fauet Beza quod subiunxit supra; nam res non à *sine*, ad quem ordinantur, sed ab eo, quod *sunt formaliter*, accipiunt, ut sint in hac, vel illa categoria: nec enim ex eo quòd homo

A ordinatur ad fruendum Deo, & fruius est in categoria actionis, rectè homo dicitur constitui in categoria actionis: ergo licet daremus Beza sacramenta esse nobis signa, ut agamus; non idè tamen benè reponerentur in categoria actionis.

Nec etiam altera sententia, quæ collocat illud in categoria relationis, placet; nam *esse significatiuum* præcisè & formaliter sumptum non consistit in aliqua relatione etiam rationis, cum nemine cogitante, sacramentum Eucharistie sit semper verè & propriè sacramentum; & similiter alia signa ex placito hominum semper sint signa, absque aliqua actuali relatione facta per intellectum: sed *ratio signi* sumpta formaliter consistit in quadam *habilitate*, & habitudine sibi moraliter relicta ex deputatione instituentis, ad excitandum intellectum, ut cognoscat rem significatam per tale signum; talis autem habilitas & aptitudo non est propriè relatio rationis, sed potius aliquod fundamentum eius: at fundamenta relationum non habent proprium suum locum in eadem categoria relationis, ut Dialectici communiter docent: igitur nec talis significatio, nec sacramentum, ut formaliter constitutum per illam, erit propriè in categoria relationis.

B

Itaque melior videtur eorum sententia, qui putant *sacramentum formaliter sumptum in nulla reponi categoria*, non quia est ordinis supernaturalis (nam & gratia sanctificans, & character sacramentalis sunt ordinis supernaturalis, nec tamen desinunt esse in prædicamento qualitatibus) sed quia est quoddam *artefactum*, ut supra monuimus: at artefacta formaliter sumpta non sunt in aliqua categoria, cum æquè primò *significent naturam & formam artificiosam*, ex quibus nullum ens per se (propriè loquendo) conficitur. Ad rationem autem entis prædicamentalis requiritur, ut propriè, & secundum suum esse *physicum*, & non tantum secundum esse quoddam *morale* sit propriè vnum per se: attamen sacramentum ratione suæ materiæ, pro illud est aliud & aliud, & quoddam ens per se vnum, habebit etiam locum in variis prædicamentis: vnde & si sacramentum loquendo propriè, & in rigore logico non sit genus; nec item sistendo in eodem rigore, sacramenta nouæ & veteris Legis sint species sacramenti, quia tamen melius & artificiosius explicantur, tanquam quadam species, & tanquam per proprias suas differentias; idè definitur sacramentum ad *modum vnius entis verè & propriè per se*, tam in genere, quàm in specie, ut ipsa etiam variæ rerum publicarum communitates.

D

ARTICVLVS II.

Refertur definitio Sacramenti per Zuinglium assignata, & simul refellitur.

EX dictis disputatione secundâ, articulo 1. habemus Zuinglium locis ibi relatis definire sacramentum, *symbolum externum, quo quales simus, & quodnam sit nostrum officium, testamur Deo & Ecclesie*: ait enim sacramentum esse *signum*, vel *ceremoniam*, quâ homo probat Ecclesiæ, se esse candidatum vel militem Christi Domini, & reddi totam Ecclesiam potius certiorum de fide suscipiens, quàm ipsum suscipientem: sed definitio hæc reicitur non tan-

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. tùm à Catholicis, sed etiam à Lutheranis, vt Melancthone in locis suis communibus, *titulo de sacramentis*, & nos supra illam reieci- mus, quòd ponat intrinsecam rationem sacramenti in ordine ad Ecclesiam, & non in ordine ad susci- pientem. Refellitur ampliùs, si sacramentum est solummodò tale symbolum, iam nullum sa- cramentum poterit validè conferri priuatim, & absque frequenti congregatione fidelium, qui- bus totam Ecclesiam repræsentantibus tale sym- bolum externum exhibetur, quia aliàs ratio talis symboli externi peribit: at hoc est falsum; nam & in veteri Lege circumcisio conferebatur domi, vt intelligitur ex capite primo S. Luca, vbi S. Ioannes Baptista circumcidit octauo die, præsentem matrem, cui tamen per Legem non licebat ingredi Templum: & in Actibus Apo- stolicis cap. 8. S. Philippus Diaconus Eunuchum baptizat in iuicere, cùm tamen S. Philippus & Eunuchus soli dicantur descendisse è curru in aquam, ergo formalis ratio Sacramenti non con- sistit in tali publicæ confessione.

ARTICVLVS III.

*Definitio Sacramenti à Luthero assignata
refertur, & refellitur.*

- SECUNDO loco Lutheranis, licet in sua Con- fessione Augustana definierint, *sacramentum esse ritum, qui habet mandatum Dei, & cui est ad- data promissio gratiæ*: at tamen volentes illud de- finire paulò accuratius, vt videre est apud Hun- niun opusculo de sacramentis in genere cap. 1. & alios, sic habent: *Sacramentum est actio diui- nitus ordinata, in qua Deus, iuxta verbum insti- tutionis, per certa quadam visibilia signa, seu ele- menta, celestia dona dispensat, & promissionem Euangelij propriam de gratuita remissione peccato- rum applicat, confirmat, & obsequat omnibus qui sacramento fide vniuntur.*

- III. Circa quam definitionem primò notandum est, eos velle istam actionem ita esse diuinitus ordinatam, vt eius ordinatio & institutio extet & proferat in sacris Litteris, vt Kenntius tradit verbis discretis in suo examine Concilij Triden- tini ad primum Canonem septimæ sessionis; & hæc illorum particula in ista definitione, iuxta verbum institutionis, videtur id exprimere; nam Hunnius suprà c. 5. agens de nostro sacramento Confirmationis, negat illud esse propriè sa- cramentum, licet habeat certam verborum formulam, qua conferatur, quia, inquit, *destituitur verbo institutionis, & mandati*; quamquam tamen, vt hæretici sunt varij in suis opinionibus, ali- quando hæc particula, *verbum institutionis*, apud illos explicat verborum formulam quâ sa- cramentum perficitur, vt apud Lutherum libro de *captiuitate Babilonica*, vbi agit de Canone Missæ, & apud Hunnium suprà cap. 10.

- IV. Item, per istam particulam, *celestia dona*, non intelligunt gratiam habitualement, vel aliquod eius augmentum, neque enim eam admittunt, sed intelligunt aliquem externum fauorem Dei, & augmentum eius, quo volunt nos fieri Deo gratos.

- Per reliquam partem definitionis volunt sa- cramentum esse sigillum, quo nostra fides, de gratuita remissione peccatorum, & de omnibus beneficijs requisitis ad salutem, confirmatur, vol- untque hoc totum, esse finem principalem, & primum sacramentorum.

Verùm definitio hæc cum sua expositione re- fellitur, & primò quòd *actio* ponatur tanquam genus sacramenti fuit à nobis improbatum præ- senti, disput. art. 1. Deinde quòd non requira- tur vt *institutio hæc habeatur expressè in sacris Li- teris* patet ex circuncisione, quæ fuit à Deo data Abrahe, & eius posteris pro vero sacramento, vt Lutherani admittunt, nec tamen eius institutio, & mandatum fuerunt tunc exarata in sacris Li- teris; imò nec præcepit Deus vt desererentur; vnde & longè post Abrahami tempora, & per accidens ad circuncisionis institutionem, à Mose scripta fuerunt, scilicet dum historiam creatio- nis mundi texeret: quod idem argumentum po- test formari de Baptismo, & Eucharistia exhibitis per Apostolos & alios, antequam aliquid noui Testamenti esset per Apostolos, vel Euangelistas conscriptum: item de Baptismo S. Ioannis, qui tamen priùs cessauit, quàm fuerit scripto man- datus.

Nec obstat quòd Lutheranis velint Baptismum S. Ioannis fuisse vnum & eundem cum nostro; nostrum autem extare in sacris Litteris: nam pri- mò, quòd illi duo Baptismi sint essentialiter di- stincti docebitur infra. Deinde noster Baptismus habuit, ante scriptum Euangelium, veram & essentialem rationem sacramenti: ergo cùm par- tes essentielles sacramenti tunc debeant esse, quando sacramentum est de facto, & sacra illa Scriptura, quæ continetur Baptismus Christi Do- mini, nondum extaret, non erit essentialiter re- quisitum in sacramento, vt eius institutio habeat- ur expressè in sacris Litteris.

ARTICVLVS IV.

*Definitio Sacramenti per Caluinum assignata
refertur, & refellitur.*

TERCIO loco Caluinus libro quarto Insti- tutionum, capite decimo quarto, sectione primà, proferet duas alias definitiones sacra- menti, quas tamen ait coincidere in vnam & eandem. Prior est hæc, *sacramentum est externum symbo- lum, quo beneuolentie erga nos sua promissiones no- stris conscientijs Dominus obsequat, ad sustinendam fidei nostre imbecillitatem, & nos vicissim pietatem erga eum nostram, tam coram eo, & Angelis, quàm apud homines, testatur.* Posterior est hæc: *Sacra- mentum est diuina gratia in nos testimonium externo signo confirmatum, cum mutua nostra erga ipsum pi- etatis reificatione.*

Verùm refelluntur definitiones istæ ex suprà dictis; & hæc obsequatio promissionum Dei, quæ est Caluino communis cum Luthero, refellit- ur ex dictis etiam suprà disput. 2. art. 2. & ex Baptismo infantium, & ampliùs ad hominem ex Beza in citatis quæstionibus & responsionibus quæst. 124. In Baptismo infantium nulla fit obse- quatio promissionum Dei; & tamen Baptismus iste est verum sacramentum, etiam iuxta Beza in eodem opere, & alios Caluinistas: ergo for- malis ratio sacramenti non est quòd sit *sigillum obsequationum promissionum Dei*. Consequentia patet, quia essentialis ratio sacramenti genericè sumpti debet conuenire omnibus & singulis sa- cramentis propriè dictis, de quorum numero est Baptismus.

Prior pars antecedentis probatur. *Hæc obse- quatio promissionum*, ex Beza eodem opusculo quæst. 17. & 25. nihil est aliud quàm *efficaciar ap-*

V.

VI.

VII.

VIII.

I. *placatio spiritualium bonorum nobis à Deo promissum, quæ fiat per fidem suscipientis, vel per incrementum eius fidei.* At hæc applicatio ex eodem Beza citatà illà questione 124. verbis expressis nullo modo in infantes cadit, quia vt ibidem agnoscit, nullus actus fidei potest, iuxta legem ordinariam, reperiri in illis.

Neque satisfaciunt quod ibidem quaest. 118. respondet inficionem in fadus Dei, quæ iam illis fuerat collata quando nati sunt ex parentibus Christianis, sanciri & obsignari sacramento Baptismi. Nam præterquam quod agendo de Baptismo ostendimus infantes nondum baptizatos, non esse reipsa, & de facto initos Christo Domino, & eius fœderi; ac proinde talem inficionem vt præteritam non obsignari per Baptismum illis collatum: attamen talis obsignatio debet, iuxta Bezam & Calvinistas semper fieri per aliquem actum fidei; dicunt enim fidem esse vinum instrumentum Christi recipiendi: at nullus actus fidei ibi interuenit, vna quidem infans, vt Beza fatetur: non item Ecclesiæ, vel parentum, saltem vt sufficiens id præstare; nam ibidem questione 126. fatetur neminem posse saluari alienâ fide; & ex consequenti cum hæc infans in fide in fœdus Dei, sit quædam eius saluatio, quatenus iuxta Bezam ibi, nascitur sanctus, ea non potest in illa obsignari per Baptismum.

Non magis etiam satisfaciunt quod Danzæ ad caput 16. secundæ controuersiæ Bellarmini respondet, scilicet, *Fidelium infantes baptizari, vt ipsorum parentum, & totius Ecclesiæ fides confirmetur hoc signo & sacramento.* Nam hæc obsignatio debet esse ipsius recipientis sacramentum, & promissionem vt illi facturum, & non vt alicui alteri, quia quemadmodum sacramentum primò & per se respicit suscipientem: ita etiam si quæ obsignatio promissionum fiat in sacramento, illa debet primò & per se eum respicere, & essetrum vt ei promissarum: at hæc obsignatio sic explicata, est primò rerum promissarum Ecclesiæ, & parentibus infans qui baptizatur: ergo talis obsignatio non est propria & essentialis sacramenti.

Refellitur etiam hæc definitio, ex eo quodd omne sigillum quatenus tale, debeat esse notius re quam obsignat, cum sit aliqua eius confirmatio: at sacramentum in ratione sigilli, vt obsignat promissiones gratiarum spiritualium factas, vel etiam tantum oblatas hominibus, non est aliquid notius suscipientibus sacramenta, quam sint res illis promissæ; nam promissiones Dei clarius explicantur in sacris Litteris, & ex illis sunt longè notiores hominibus, quam ex sacramentis, cum nec res ipsæ, nec verba quibus sacramenta constant & perficiuntur, expriment hæc esse istarum sigilla, nec promissiones istas tam explicitè contineant, quam sacre Scripturæ.

Atque ex his intelligitur hanc vtriusque scilicet Lutheranæ & Calvinisticæ definitionis partem, *ad sustinendum fidei nostræ immobilitatem, malè, vt definitioni sacramenti essentiali adhiberi, cum Baptismus collatus infanti sit verè & essentialiter sacramentum, in quo tamen fidem (cum de facto careat illà) non stabilire, nec confirmare, nec pro eo statu infans potest stabilire, vt ipsemet Beza loco citato agnoscit.*

Nec ei fauet quodd homini in infantia baptizato, & postmodum adulto, actus fidei possit superuenire sacramento, vt obicit Beza quaest. 118.

A. nam sacramentum quatenus tale, est *signum rei præsentis*, seu quæ tunc ad tale signum, fiat, & exhibeatur quantum est ex parte Dei: ergo quando sacramentum est signum obsignatorum, debet esse rei, quæ tunc sit, vel exhibeatur, non autem rei quæ tantum postea futura sit. Similiter alia particulæ vtriusque definitionis refelluntur ex supradictis contra definitionem Zuinglij.

ARTICVLVS V.

Legitima definitio sacramenti assignatur & explicatur.

R. E. I. E. C. T. I. S. hæcque hæreticorum definitionibus, item relictis aliis nostrorum, vel quodd omnino coincidunt cum nostra, vel quodd sint prolixiores quàm postulet legitimæ definitionis conditio, Respondemus sacramentum in genere sic posse definiti, vt etiam Catechismus Tridentinus secundâ parte cap. 1. numero 4. tradit, *sacramentum est inuisibile gratiæ signum visibile & prætium ad iustificacionem nostram diuinitus institutum.* Hæc autem definitio potest accommodari nostris sacramentis, addendo differentiam, quodd scilicet *spiritualis gratiæ signum prætium ex opere operato.* Item & veteribus sacramentis, quodd nimirum sit illius signum prætium ex opere operanti in fide Mediatoris, & prætium ex opere operato sanctitatis legalis significanti gratiam interiorem. Huius definitionis singulæ partes faciliè intelliguntur & probantur ex dictis.

C. Atque ex his satis confirmatur nostra sententia superius tradita de *vinocatione sacramentorum.* Legis veteris & nouæ; nam prædicta definitio conuenit ex æquo vtrique, cum ambo sint effectiua veræ & interioris sanctitatis, licet diuersimodè, & sanctitas denominans tanquam forma sacramentum vt abstractum ab vtrique sacramentis, non est sanctitas prout abstracta à legali & interiori: hæc enim verè & propriè dicitur tantum analogicè de suis inferioribus; sed est interior sanctitas, ad quam sacramenta primò & per se ordinantur & instituuntur, vt notauimus ex sancto Thoma.

D. Neque his obstat quodd vetera sacramenta videantur ordinari primò & per se ad conferendam sanctitatem legalem, & deinde illà mediante interiorera; nam illud primò & per se ordinari, potest accipi duobus modis, scilicet & secundum ordinem executionis, & item secundum ordinem intentionis. Si spectemus ordinem executionis certum est vetera sacramenta fuisse primò & per se ordinata ad conferendam legalem sanctitatem, vt intelligitur ex dictis: si vero illud, primò & per se ordinari, consideretur secundum ordinem intentionis vetera sacramenta sunt primò & per se ordinata ad faciendam interiorem sanctitatem in suscipientibus; quia eo fine Deus ea instituit, vt hominibus per ea excitatis conferret gratiam sanctificantem ex opere operanti, sicut auctoritas S. Gregorij superius allata satis aperte indicat: vnde cum in moralibus, vt Theologi docent primâ secundâ, vbi plura sibi subordinantur, specificatio, & denominatio magis præcipua desumatur ab eo quod est primum in intentione, & ad quod cetera ordinantur, vt patet in eo qui furatur vt adulteretur, qui magis denominatur adulter, quàm fur; sit vt quia etiam sanctitas legalis, quam vetus sacramentum conferebat, ordinabatur per se ad interiorem sancti-

I. tatem animæ, *prædictæ* faciendam in suscipiente, verus etiam sacramentum magis denominatur *sanctum*, & sacramentum à vera illa sanctitate animæ, quàm à legali; quamvis hanc, ordine executionis, & ex opere operato conferret ante istam.

DISPVATIO IV.

De physica compositione Sacramenti.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacramenta debeant constare rebus & verbis.

II. **A**CTIVS egimus de Sacramento metaphysicè spectato, quatenus coalescit ex genere & differentia, nunc agendum est de illo, secundum partes eius physicas, quatenus nimirum componitur aliqua re, tanquam materia, & aliquo verbo, tanquam forma, & primò quæritur an his debeat constare.

Quod ut intelligatur, notandum est, quando Theologi quærent an in sacramentis verba requirantur, particulam illam (verba) non accipi propriè pro verbis quæ proferantur ore, sed per illam aliquod intelligi quod significet gratiam magis distinctè, quàm ipsa res sensibilis, siue illud sit verbum vocale, siue non: tunc autem appellatur verbum, quia fungitur vice verbi, & ex sancto Augustino lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 3. Verba primatum tenent in significatione. Econtrà verò idem Theologi per res, non intelligunt res veras, quatenus illæ distinguuntur à verbis, sed aliquid, quod significat magis confusè gratiam, siue illud, propriè loquendo, sit res, siue non.

Secundò notandum est, totum signum sensibile, quod est in sacramento, non hic conferri cum sua totali significatione, quæ est totalis forma sacramentis, sed una tantum pars sensibilis, conferri cum altera: exempli gratià, ablutio exterior baptismi, cum istis verbis, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti.

His ita premisissis, sit hæc prima propositio: Sacramenta debent constare rebus. Ita communiter omnes non tantum Catholici, sed etiam hæretici. Probatur primò: quicquid debet esse signum sensibile, debet & esse res; sed ex supra dictis sacramenta data hominibus debent esse signa sensibilia: igitur debent & esse res, seu constare rebus. Deinde idem patet factà inductione per omnia sacramenta nam nouæ Legis, quàm veteris, in quibus res facillè reperiuntur, ut in circuncisione abscisio præputij, in Agno Paschali, Agnus, qui comedebatur: in nostro Baptismo, ablutio aquæ: in Eucharistia panis & vinum: ante consecrationem, & post illam, species sacramentales: & ita in reliquis.

Secunda propositio. Vt aliquid sit sacramentum non est, loquendo simpliciter & absolute, necessarium, ut etiam confitetur verbis. Ita sanctus Thomas 3. parte quæst. 60. art. 6. in responsione ad tertium. Probatur de Sacramentis Legis Moysi cap. Geneleos 17. cap. ritus circuncisionis præscribitur, nullà factà mentione verborum. Idem

patet Exodi 12. in Agno Paschali: & siquæ verba præscribantur, vt Leuitici 4. Numerorum 6. Deuteronomi. 26. non requiruntur ad essentiam sacramentorum; nam eodem capite similia sacramenta ordinantur, nullà mentione factà orationis, seu verborum; & quando verba adhibebantur, adhibebantur duntaxat ad solennitatem, & quandam externam ceremoniam, id est extrinsecam sacramento, vt patet Deuteronomij 26. vbi pater-familias offerens primitias pronunciat quædam verba, cuius tamen non erat per seipsum immediatè offerre sacrificium, vel consicere, aut administrare sacramentum, & quando Leuitici 5. certa quædam verba præscribuntur in ceremonia zelotypie, præterquam quod talis ceremonia non erat sacramentum, adhibebantur solummodò ad diiudicandum, an mulier esset adultera, vel non.

Ratio nostræ propositionis est, quòd ad rationem sacramenti sufficiat, vt sit signum ex institutione, prædicum aliquis gratiæ, & quòd significet veram sanctificationem animæ: atqui aliqua res, siue viliis verbis ei superadditis, potest ex institutione Dei significare gratiam prædicè: igitur ad essentiam sacramenti præcisè sumpti, absolute non requiritur vt constet verbis.

ARTICVLVS IV.

Vtrum omnia nouæ Legis sacramenta debeant constare aliquibus rebus, & verbis.

III. **S**IT hæc nostra propositio. Omnia Sacramenta nouæ Legis debent in suo fieri constare rebus & verbis, vel propriè, vel sumptis secundum aliquam analogiam: id est, si non consent veris rebus, & veris vocalibus verbis, debent constare aliquo, quod fungatur vice rerum, & aliquo quod fungatur vice verborum.

Propositio sic explicata est de fide, ex communi praxi totius Ecclesiæ, quæ habet, vt si vnum ex duobus istis, id est res, aut verba, vel id quod fungitur vice verborum, vel rerum, fuerit omissum, tunc sacramentum hoc modo factum reputetur nullum & irritum, vt constat ex decreto Eugenij pro institutione Armenorum, & patet etiam discurrenti per singula nostra sacramenta: & hanc nostram propositionem hæretici etiam admittunt, vt Lutherus homilia de Baptismo habita anno 1535. vbi ait in Baptismo & in Eucharistia certa & determinata verba requiri. Item Beza in citatis questionibus & responsionibus quæst. 144. vbi respondet, Baptismum non esse verum, si verbum institutionis omittatur: quod in iisdem questionibus docet esse istud, Ego te baptizo, &c. & ab hac communi sententia Durandus in re non discrepat, quando quartæ sententiarum distinctione 1. quæst. 3. ait, Aliqua tantum sacramenta nouæ Legis, & non omnia (vt matrimonium & penitentiam) constare rebus & verbis: nam ibidem numero 8. apertè declarat se loqui de veris vocalibus verbis, & de veris rebus sensibilibus, prout distinguuntur à verbis vocalibus.

Probatur autem primùm propositio ex Apostolo ad Ephesios 5. Mandans cam lauacro aquæ in verbo vite: vbi per verbum vite S. Chrysostomus & alij Patres Græci hanc verborum formulam, Ego te baptizo, &c. intelligunt.

Secundò probatur ex Tertulliano lib. de Baptismo cap. 1. Homo, inquit, mundatur inter pan-

I. *ca verba intinctus.* S. Cypriano lib. de Baptismo Christi Domini, *V. verborum, ait, solemniter, & sacri invocatione nominis, & signa institutionibus, Apostolici Sacerdotum ministeriis attributa, visibile celebrant sacramentum.* S. Ambrosio lib. 4. de Sacramentis, ubi loquens de Eucharistia, ait, Christum Dominum eam consecrare *suo sermone.* S. Augustino tractatu 80. in S. Iohannem dicente, *Accedis verbum ad elementum, & fit sacramentum.* Probatur etiam factâ inductione per singula sacramenta, & de quinque istis, Baptismo, Confirmatione, Eucharistia, Ordine, & Extrema-unctione, clarius est, quàm sit opus probare, cum in iis res & verba etiam propriè sumpta distinguantur ab omnibus.

Probatur de Pœnitentia, in cuius sacramento verba sunt hæc, *Absolvo te: res alius pœnitentis, nimirum contritio & confessio, quibus explicat peccata, & exprimit duplicentiam peccatorum, quæ declarat sacerdoti, tanquam reus iudici. Nec obstat quoddam confessio fiat verbis propriè sumptis, id est vocalibus, nam primò id non est absolutè necessarium, ut patet in muto, vel ægroto, qui gravitate morbi loqui non potest, in quibus tamen nutus, & signa quibus explicant utrunque, sufficiunt.* Deinde alij qui possunt loqui ita verbis vocalibus declarant sua peccata, vt tamen nutus contentis intercedant, & peccata semper subsint, quæ vt declarata in hoc negotio vendicant sibi nomen rei, sicut & in iudicio, de cuius genere est sacramentum Pœnitentiae, res de qua agitur esse potest verbum: exempli gratiâ, *maledicti.* Idem probatur in Matrimonio; nam verba quibus coniuges consensum suum exprimunt, sunt *res & verba*, quodd si contrahant solis nutibus, adhuc ibi *res & verba* reperiuntur, saltem secundum aliquam analogiam, quia nutus vnus contrahentium, vt subiiciuntur nutibus alterius, & eos expectant, vt sint perfecti & determinati in genere contrahentis, id est in quantum sunt quædam traditio corporum, habent rationem *formæ & verborum*: posset etiam addi corpora coniugum posse dici *materiam & consensum* illorum, vt exterius expressum posse dici *verba*. Ratio autem conclusionis à priori est diuina institutio, vt rectè ait Durandus supra: congruentias autem pro hac conclusione S. Thomas habet tres tertiâ parte quas. 60. art. 6. quæ sunt per se faciles: potissima autem illarum est, quodd sacramenta nostræ Legis significant magis expressè gratiam, quàm antiqua: nam Lex vetus dicitur Hebræorum 10. cap. *habuisse vmbra futurorum, noua autem veritatem*: & aliquid significatur magis expressè per verba, ex S. Augustino superius relato. Addi potest, quodd sacramenta nostra sint instrumenta Christi Domini ad perficiendum diuina opera: Christus autem Dominus omnia ferè miracula perfecit *verbis*, vt suscitationem Lazari, tranquillitatem maris, curationem infirmorum, expulsionem demonum: ergo fuit etiam coniugum nostra sacramenta perfici verbis.

Ad dii in propositione hanc particulam (*in fieri*) propter sacramentum Eucharistiæ. quod cum habeat esse *permanens*, vt sic non potest consistere aliquo transiente, & *fluente*, cuiusmodi est verbum: sed in suo fieri consistat tantum tanquam *re & materiâ*, substantiâ panis & vini transiente

A in aliud per conuersionem, verbis autem consecratoriis, vt efficientibus conuersionem. & determinantibus, ad significandum nutritionem spiritalem animæ: at in facto esse constat solummodo speciebus consecratis, vt *re sensibili*, & corpore. & sanguine Christi Domini delitescentibus sub illis, tanquam *forma*, & aliquo determinante significationem specierum ad nutritionem animæ, vt amplius dicitur agendo de illa.

ARTICVLVS III.

Quanam sacramenta nouæ Legis debeant consistere rebus & verbis propriè dictis.

Cum præcedenti articulo dixerimus indistincte sacramenta nouæ Legis debere consistere rebus & verbis, aut propriis, aut secundum quandam analogiam, difficultas nascitur, quanam sacramenta nouæ Legis possint necessario verba propriè sumpta, seu vocalia; quanam item sacramenta possint absolute perfici verbis tantum analogicis, & quæ sit ratio istius disparitatis.

Pro cuius explicatione sit hæc nostra propositio. Omnia sacramenta, excepto Matrimonio, debent consistere verbis propriè dictis, tanquam *forma*. Matrimonium autem non necessario, sed *ei verba analogica*, puta nutus & signa loco res & verborum, seu *materiæ & formæ* sufficiunt. Hæc propositio probatur tam ex communi praxi Ecclesiæ, quàm ex decreto Eugenij superius citato; nam ubi dixit, *Omnia sacramenta nouæ Legis perfici tribus, nimirum rebus, tanquam materiâ, verbis tanquam forma, & intentione ministeri*: postea loquens de sacramento Matrimonij, statuens quasi discrimen inter illud & reliqua, sic ait: *Contra efficiens matrimonij regulariter est mutus consensus per verba de presenti expressus, (Accipite in meam, &c.)* Quo loci decretum primò usurpat illam particulam, *verba*, propriè pro verbis vocalibus; quia consensus matrimonialis communiter exprimitur per vera & vocalia verba. Deinde addendo illam particulam, *regulariter*, significat non semper esse necessarium, vt in Matrimonio, quatenus est sacramentum (quale semper est inter Christianos) verba vocalia, seu propriè dicta interueniant, sed signa & nutus posse supplere verba: ergo cum loquendo de aliis sacramentis non usurper prædictam particulam, *regulariter*, significat in illis semper requiri *verba vocalia, & propriè dicta*.

Ratio autem disparitatis, suppositâ primò institutione Christi Domini, tanquam fundamentum est, quodd Christus Dominus nihil immutauit in Matrimonio, sed tantum naturâ contractus, & materiam eius eueit ad dignitatem sacramenti; vnde cum contractus possint sine veris verbis, & solis nutibus contrahi, etiam inter mutos, sit vt ad substantiam sacramenti Matrimonij vera verba vocalia non requirantur necessarîo, sed nutus, qui expriment consensum utriusque contrahentium, sufficiant.

ARTICVLVS IV.

Utrum in toto sacramento tam res quàm verba significant.

NOTANDVM est primò, *res & verba* in aliquo sacramento nouæ Legis posse considerari duobus modis. Primò, vt simul coniun-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Ita cāmoralī coniunctionē ad tale sacramentum de factō, reipsa componendū sufficientē: secundo vt seorsim seinuicem separata. Secundo notandū duplicem distingui significationem, vnam à solis hominibz impositam vocali orationi, vel eius partibz: secundo, aliam à Deo, & Christo impositam sacramentalibz signis; Hęc tantūm quæstio de posteriori significatione, quia loquimur de rebus & verbis ad signum practicū pertinentibz.

His prænotatis, sit hæc nostra propositio. *Tam res, quàm verba coniunctim spectata, seu vt componunt de facto, aliquod sacramentum nouæ Legis prædicte significant, operantur in suscipiente obicem non habentē, specialem gratiam suo sacramento propriam. Explicatur propositio: sola formula verborum, Ego te baptizo, &c. sumpta seorsim ab ablutione aquæ ne minimū quidem gradū baptismalis gratiæ operantur, similiter nec ablutio aquæ seorsim sumpta, sed res & verba, vt simul iuncta componunt de facto propriū sacramentum prædicte significant, seu operantur in suscipiente obicem non habentē, totam gratiam suo sacramento correspondentem.*

Probatur, tunc tantūm res & verba sacramentorum significant prædicte, quando propriè loquendo sunt sacramentum: atqui res & verba sacramentorum tunc tantūm sunt propriè sacramentum, quando sunt aqua iuncta, & suo modo insunt suo toti, secundū illud S. Augustini tractatu 80. in S. Ioannem ab omnibz Theologis receptum, *accedat verbum ad elementum & fit sacramentum*: ergo tunc tantūm res & verba sacramentorum significant prædicte, quando sunt simul coniuncta, & ex consequenti vt insunt suo toti. Veritas maioris patet ex eo quod Patres dum loquuntur de significatione practica sacramentorum nouæ Legis, loquuntur de sacramento formaliter, & non de sacramento duntaxat sumpto materialiter: at sacramentum formaliter sumptum dicit formaliter suas partes essentialiter coniunctas; sic enim totum quodlibet distinguitur à suis partibz. Minor ampliùs confirmatur ex eo quod sacramentum nouæ Legis in esse sacramenti imitatur conditionem agentis physici in suo formali esse constitutiuo; agens autem physicum non est formaliter tale, nisi dum partes eius, *actus & potentia* sibi inuicem coniunctæ sunt formaliter tale agens. Ergo similiter sacramentum nouæ Legis non est formaliter sacramentum, nisi vbi & quando res & verba partes illud componentes sunt sibi inuicem reipsa coniunctæ.

IV. Deinde probatur propositio. Operatio, seu efficientia sacramenti nouæ Legis ita fundatur in significatione, vt vbi & statim ac datur vera significatio, statim effectus illi correspondens ponatur: atqui solâ ablutione factâ circa corpus infantis, & omisâ verborum formulâ, vel contra, nihil adhuc gratiæ sanctificantis producit in infante. Cuius rei nullatē potest assignari ratio, quàm quod ablutio, quæ est res Baptismi, & formula verborū, *Ego te baptizo, &c.* quæ est verbum, non sunt ad inuicem coniuncta. Quod item tam res, quàm verbum, vt sunt in toto sacramento, seu inter se coniuncta, illud componunt, significant. Probatur primum ex illo sancti Augustini citato tractatu 80. in sanctum Ioannem. *Vnde tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo: quâ priori parte ait expresse practiciam significa-*

tionem Baptismi esse in ablutione corporali, & ita alia posteriori, *non faciente verbo* significat, illam ad hoc indigere conjunctione sui ad verbum sacramentale: & ibide paulo pōt in hunc sensum explicat istud Apostoli ad Ephesios 5. *Mundans eam laueret aqua in verbo vite*; nam ita subiicit, *mundatio igitur nequaquam fluit, & labili tribueretur elementis, nisi adderetur in verbo*, vbi hæc particula *nisi* exprimit prædictam necessitatem coniunctionis elementi, seu rei cum verbo.

Deinde eadem pars probatur argumento sumpto à sacramento Pœnitentiæ, in quo contritio & confessio sunt res, seu materia sacramenti, vt Concilium Tridentinum docet sessione 14. capite 3. & definit ibidem Canone 4. verbum autem istud, *Ego te absoluo*, sed in hoc sacramento tam contritio, quàm confessio, vt modo sibi conuenienti coniungatur verbo, seu ablutio: ni sacramentali habent significationem prædictam, id est etiam operantur remissionem peccatorum, quandoquā minis præcipuè quàm absolutio: igitur res & verba, vt sunt in toto sacramento significant. Maior patet ex Tridentino ibi relato. Minor verò probatur ex eodem Tridentino, dum ibi agendo de partibus & fructu sacramenti Pœnitentiæ, ait, *vim sacramenti Pœnitentiæ esse sitam præcipuè in forma verborum. Ego te absoluo*, vbi hæc particula, *præcipuè*, significat maiorem partem efficaciz huius sacramenti ita effectum in absolute, vt tamen aliquid illius totaliter sumptæ reseat in aliquo alio, quod non potest esse aliud, quàm contritio & confessio.

Deinde probatur ex eodem Concilio, quod ibidem enumerando contritionem & confessionem, tanquam partes materiales sacramenti Pœnitentiæ, ait illas ad plenam & perfectam peccatorum remissionem requiri *ex institutione Dei*, quod est dicere eas ex institutione Deicelatas fuisse, vt iunctæ vocali Sacerdotis absolute significant prædicte, seu simul cum forma verborum operentur effectum proprium sacramenti Pœnitentiæ.

Obiicies ex Aristotele libro 1. de interpretatione cap. 4. physici oratio in eo distinguitur à verbo & nomine, quod partes orationis *seorsim sumptæ* significant aliquid eius quod tota oratio significat, parte verò nominis & verbi minimè: atqui *verbum sacramentale* est quædam oratio etiam vocalis, vt facillè intelligitur ex iis quæ inferiùs traduntur de illa, & eius significatio est practica, seu efficiens in suscipiente proprium effectum sui sacramenti: ergo quemadmodum pars vocalis orationis extra illa significat aliquid totalis eius sensus, ita etiam *verba* formarum sacramentalium, quæ sunt quædam vocalis oratio seorsim pronuntiata à sui coniunctione, cum rebus, seu materia, significant aliquid effectus sui sacramenti, & ex consequenti operantur.

Respondetur, duplicem distingui vocalem orationem: vnam quæ ex sola hominum impositione significat, aliam quæ significat tantum ex institutione Dei. Maiorem huius obiectionis esse veram, de ea tantum oratione vocali, quæ est ex sola hominum impositione: cuius distinctionis hæc est ratio, quod cum vocalis oratio nullam aliam habeat significationem, quàm ab institutione imponentium, tam illa, vt est totalis, quàm eius partes eo tantum modo signifi-

I. cant illam, quo primi illorum institutores voluerunt, sed homines primò imposuerunt significationem terminis, seu nomini & verbo; deinde voluerunt hæc duo componere vnam orationem, ita ut nullam aliam in illa haberent significationem, quàm eam quæ primò fuit imposita eius partibus; vt notant Interpretes ad citatum locum Aristotelis, idè quæ sublato nexu, quem inter se habent, semper significant aliquid solitarie & extra totam orationem: At Christus Dominus sacramentorum nouæ Legis institutor primùm imposuit prædicam significationem toti signo sacramentali, quatenus complectitur suas partes, vt rationes altæ superiùs, fundatæ in doctrina sancti Augustini, item Concilij Tridentini, & vñ communi totius Ecclesiæ ostendunt, & idèd partes illæ sacramenti extra suum totum posite nihil prædicè significant.

II. Obiciès ex dictis ad quæst. 60. disput. 1. art. 5. proposuit, signum sacramentale debere habere aliquã proportionè cum re cuius est signum, & proinde partes eius, *res & verba*, quæ proportio supponatur in illis anteqvà de factò componant sacramentum: ergo cum hæc proportio sit ad significandum proprium effectum sui sacramenti, *res & verba* sacramentorum extra totum suum sacramentum habent quod significant aliquid sanctitatis suo isti sacramento propriæ, & non tantùm vt *entia inter se* ad faciendũ vnũ tale sacramentũ, sed etiã & separata habent aliquid significationis effectus proprii sui sacramenti.

Respondetur, proportionem illam non esse essentialè sacramentis, vt ibi expressè docuimus. Deinde respondetur, hanc proportionem & analogiam, quæ supponitur in rebus, ante earum institutionem, seu erectionem sacramenti in partè esse tantũ *moralè & speculatiuum*, & adhuc valdè remotam, quatenus est mera quædam remota aptitudo *in re*, ad prædicè significandum effectum proprii sacramenti; si ei (tanquam parti totum sacramentum cum alia sua comparte componenti,) proxima habitudo per institutionem Christi Domini adueniat; quare cum hæc proxima habitudo non ei adueniat, nisi ex eo quòd Christus instituit illud totale signum, (cuius hæc *res est aliqua pars*) fit vt non tantùm ante Christi Domini institutionem, sed etiam post illam separata à toto sacramento, nihil gratiæ sanctificantis prædicè significet.

ARTICVLVS V.

Confectarium.

IV. EX dictis precedenti articulo sequitur totalem significationem sacramentalem vniuersi cuiusque sacramenti in particulari, ita hoc sensu esse indiuisibile, quòd scilicet vna illius pars ab alia seorsim posita, nõ possit *actu prædicè* prædicè sanctificantem gratiam, vel aliquid eius producere, vt nihilominus tamen in *sua entitate* sit diuisibilis, quatenus est composita ex duplici significatione partiali gratiæ sanctificantis, quarum vna sit in eare, quæ sacramentum constat, tanquam *materia*; & altera sit in alia re, quæ idem sacramentum constat, tanquam *forma*. Nam quod instituitur in partem sacramenti formaliter sumpti, debet ab institute accipere aliquo saltem modo formalem rationem, quæ constituat formaliter in esse sacramenti, & quemadmodum instituitur duntaxat in vnam

A partè totius sacramenti, sic etiam debet accipere aliquam partè formalis rationis sacramenti correspondentem sibi, ad hoc vt iuncta alteri cum illa componat totũ sacramentale signum: atqui Christus Dominus instituendo sacramenta nouæ Legis, instituit in eorum partem, formaliter in esse sacramenti sumptam, id quod in illis vocamus *materiam*; & in alteram id quod communiter *formam* appellamus; & formalis ratio sacramenti nouæ Legis constituitur aliquid in esse formaliter sacramenti, est significatio gratiæ sanctificantis: ergo Christus Dominus instituendo istas materias, & formas, in partes formaliter sumptas sacramenti, formaliter considerati, fecit, vt hæc suã institutione simul acciperent partem aliquam huius totalis sacramentalis significationis, quæ partiales significationes inter se coniungat componere totalem.

B Confirmatur hæc ratio: quia aliis nomine tenus, imò & *abusiue*, dicerentur formaliter partes compositi sacramentalis, cum nihil de formalis eius ratione participarent. Idem corollarium habet expressum fundamentum in sancto Thoma hac quæstione 60. articulo 6. in responsione ad secundum, quando ait, *in nostris sacramentis significationem verum* (id est illius partis sacramenti, quam communiter vocamus *materiam*) *percipit per verba* (id est per illam aliam sacramenti partem, quam appellamus *formam*.) Item, quando in eadem responsione dicit istas duas partes conuenire quidem in ratione significandi, sed rationem illam significandi esse perfectiũ in verbis, quàm in rebus, & significationem verum percipit per significationem verborum, sicut in physicis forma percipit materiam, cum qua facit compositum. Nam aliquod partiale signum sacramenti perficit, in formali significatione sacramenti, est significationem in illo præsuppositam, vltèrius compleri, & proinde illam habere partialiter. Deinde hæc significatio non potest intelligi conuenire *materia*, ante aduentum *formæ*, nisi suo modo inest ei, seu inexistat, quemadmodum in physicis materia non intelligitur perfici per aduentum formæ, nisi præexistat. Item, quod est in vno componente perfectiũ, & in altero minùs perfectè, est secundum aliquid sui totius in vtròque; in vno iuxta minorem sui perfectionem, & in altero secundum maiorem: sed ex relata authoritate sancti Thomæ significatio quæ est propria sacramento, in rebus, seu *materia* sacramentorum nouæ Legis, perficitur per verba, seu per eam, quæ est in verbis, seu in forma. Item hæc duæ partes, *materia & forma* eiusdem sacramenti conueniunt in significatione partiali, vna aliam perficiente; ergo totalis significatio gratiæ sanctificantis, est partim in *materia*, & partim in *forma* sacramenti; & quemadmodum *materia & forma* faciunt vnum totum; sic etiam duæ illæ partiales significationes, vnam totalem, toti sacramento correspondentem componunt.

C Obiciès, significare vnam & eandem rem determinatè quidem, sed obscuriùs, quam eandem alia res clariùs significat, non est esse indeterminatum in ratione significationis, nec proinde quod est tale in significando potest habere rationem *materiæ*, respectu alterius tanquam *formæ*, quod magis determinatè illam eandem rem significat: sed in presenti hypothèsi totalis significatio sacramentalis est *prædicè significatio gratiæ sanctificantis*, quam pars illa sacramenti,

D Obiciès, significare vnam & eandem rem determinatè quidem, sed obscuriùs, quam eandem alia res clariùs significat, non est esse indeterminatum in ratione significationis, nec proinde quod est tale in significando potest habere rationem *materiæ*, respectu alterius tanquam *formæ*, quod magis determinatè illam eandem rem significat: sed in presenti hypothèsi totalis significatio sacramentalis est *prædicè significatio gratiæ sanctificantis*, quam pars illa sacramenti,

V.

VI.

VII.

VIII.

Y.

I. quam *materiam* vocant, significat obsecutus: pars verò altera quam appellant *formam* clariùs: igitur duæ illæ comparatæ ad inuicem non ita se habent, vt vna tanquam *materia*, componat cum alia, tanquam *forma*, totalem illam significationem. Respondetur, compositionem hanc *materia* sacramentorum cum *forma*, non esse *physicam*, sed *moralement* duntaxat; & per aliquam analogiam ad *physicam*; quare si quam habeat cum illa similitudinem, sufficit; habet autem in eo, quòd sicut in *physicis* *materia* iam informata quibusdam qualitatibus, licet sit ens quoddam in sua *materiali* entitate, aliquo modo determinata (est enim hæc determinata pars *materiæ* primæ, non ista alia numero respiciens talem formam); magis tamen adhuc per aduētum *formæ* determinatur ad hanc speciem; ita etiam in *compositio* sacramentali licet significatio quæ competit ei parti, quam vocamus *materiam*, sit rei determinatæ, nimirum *gratiæ* sanctificantis; quia tamen illa alia pars significationis eiusdem *gratiæ* sanctificantis, quæ suo modo inest, & conuenit *formæ* *verborum*, est expressior, quemadmodum termini, quibus illa constat, denotant, sit vt recte dicatur illam *perspicere*, *determinare*, & hoc potest illustrari exemplo dialecticæ propositionis, quæ dicit aliquam compositionem, cuius subiectum & attributum licet idem in re significent, quia tamen *subiectum* magis *indeterminatè*, *attributum* verò magis *expressè* non desinunt rectè dici compositione totam orationem.

III.

Secundo obicit, vbi duo sunt instituta ad significandum, duntaxat vt coniunctim, ibi vna tantum *simplex* & *indivisibilis* potest esse *significatio*, quoniam neutra pars *seorsim*, sed solum utraque *simul* & *coniunctim*, est ad significandum instituta: sed in sacramentis nouæ Legis *materia*, & *verborum forma* ita sunt duo à se inuicem distinctæ, vt tamen sint à Christo Domino instituta ad significandum gratiam sanctificantem duntaxat coniunctim: igitur totalis significatio sacramentalis est vna tantum *simplex*, & *indivisibilis*, nec proinde vna illius pars est in *materia*, & altera in *forma* *verborum*: nec prior habet se per modum *materiæ* ad posteriorem, nec posterior per modum *formæ* ad priorem.

IV.

Respondetur, negando simpliciter & absolute maiorem, quatenus tota eius vis in eo consistit, quòd ex *indivisibilitate* plurimum in agendo, seu producendo aliquid, infert *indivisibilitatem* entitatum principij actiui in illis pluribus, *simul* & *coniunctim* tantum agentibus. Hæc enim illatio, seu consequentia nulla est: nam Philosophi & Medici docent virum & mulierem in procreatione proles, ita se habere vt *instrumentalis* virtus producendi prolem sit in vtriusque semine partialiter, in vno magis *perfecta*, in altero *minor*; nec tamen vnâ posse effectum habere, nisi & alia concurrente, vnâ illarum talem in agendo habere dependentiam à consortio & virtute alterius, vt necessariò illius concursus postulet; licet hæc utraque virtus sit distincta subiecto, & in *entitate*, quemadmodum citati auctores iussu docent, & Conyimbrienses explicant ad caput quantum lib. 1. de generatione quest. 27. art. 2. quare cum sacramenta nouæ Legis habeant aliquam proportionem cum agentibus instrumentariis naturalibus, & sacramentalis practica significatio *gratiæ* sanctificantis, illis à Christo Domino imposita, sit eorum vis agendi, nihil repugnabit illam esse *entitativè*

A. diuisibilem, vnâ eius partem esse in *rebus*, quas *materiam* vocamus; & alteram in illa alia, quam *formam* appellamus; in priori minis perfectam, in posteriori magis perfectam; & sicut in prædicto exemplo virtus seminis virilis perficit virtutem semini seminis, nec vnâ istarum virtutum partialium potest prolem procurare sine consortio alterius; ita etiam sacramentalis significatio, quæ vni partiali signo sacramentali inest, & conuenit, non potest aliquid *gratiæ* sanctificantis producere, nisi vbi & quando erit alteri coniuncta.

ARTICVLVS VI.

Qualis sit compositio rerum, & verborum in sacramento nouæ Legis.

VI.

B. D. Væ sunt hæc de re sententiæ. Prior est Nuno tertiâ parte, præsentis questionis 60. esse *physicam*, seu *realem*; non quidem per *continuitatem*, sed per *contingentiam*, cuiusmodi est compositio domus cum sua figura, non vult tamen alteram illius partem remanere *altru* & *formaliter* in tali composito; sicut fit in composito ex *materia* & *forma*, sed tantum *virtute*, quatenus remanet virtualiter, sicut in compositione mixti elementa dicitur à Philosophis remanere solum *virtualiter*, & vult *verba*, dum proferuntur, producere aliquam entitatem, quæ recipiatur in *materia* sacramenti: quæ autem & qualis sit illa entitas non esse valde inquirèdum existimat: sed hæc sententia refellitur, nam dum vult in sacramento fieri vnum compositum ex *rebus* & *verbis*, aut accipies & *verba* *physicè*, seu secundum suam entitatem, non includendo significationem, quam habent ex institutione Christi Domini, vel illa considerat *formaliter*, seu in ratione signi, & vt includit significationem; res & *verba* priori modo non faciunt compositum reale *physicum*, sed vnum duntaxat per accidens; nam illa duo sunt diuersarum categoriarum, vel saltem in diuersis speciebus, ex quibus simul coniunctis non resultat nisi vnum per accidens. Sacramentum etiam consideratum posteriori modo non est compositum quoddam *physicum*; tum quia vnumquodque est tale compositum, qualia sunt componentia; nam compositum resultat ex partibus componentibus: at partes componentibus sacramentum sumptum *formaliter*, & pro vt significat, non sunt aliquid reale *physicum*, sed reale *moralement*, vt ostendimus; tum etiam quia in composito substantiali physico, partes componentibus sunt simul tempore, vt patet factâ inductione: at in sacramento non requiritur vt partes sint simul tempore, vt patet in matrimonio contracto inter absentes. Nec potest explicari quid verba prioris contrahentis producant in consensu posterioris, tanquam *materia*: igitur non est vera compositio physica sacramenti, ex re & *verbis*.

VII.

VIII.

C. Melius itaque dicendum est cum communi sententia hanc compositionem propriè loquendo esse tantum *moralement*, & solummodo dici esse ex *materia* & *forma*, per accommodationem. Prior pars probatur ex argumentis factis contra præcedentem opinionem. Posterior probatur ex modo loquendi Decreti Eugenij, & Concilij Tridentini locis superius citatis, quæ dum explicant hanc compositionem, adhibent istas diminuentes particulas, *tanquam*, *quasi*, *qui-*

I. bus satis innunt *veram physicam compositionem* non reperiri inter *materiam & formam* sacramentorum. Deinde, quod sit solummodo per *accommodationem* probatur, illud componitur tanquam ex *materia & forma*, in quo vna pars est minus determinata, & altera magis; vna inchoata & imperfecta; altera perficiens, vt probatur ex conditionibus *materiæ & formæ*, quas Philosophi explicant lib. 1. Physicorum: at in sacramentis *res* sunt magis indifferentes, & indeterminatæ ad significandum; *verba* verò magis determinata, vt videre est in sacramento Confirmationis, & Extremæ vnctionis, in quibus materia est oleum, quod *secundum se* est indifferens ad leniendum dolorem, vel ad confortandum: determinatur autem ad specialem effectum per *verba formæ*.

II. Quæres, quam vnionem *res* & *verba* postulent inter se in sacramentis. Respondetur in vniuersum, quia sacramentum est *morale* ali-quod compositum, vt docuimus, talem in vnione partium sacramenti, coniunctionem requiri, qualis natura & qualitas actionis sacramentalis requirit, iuxta moralem viri prudentis estimationem, ad veritatem significationis verborum, quanta autem illa esse debeat in quolibet sacramento dicitur, agendo de singulis.

DISPUTATIO V.

De qualitate & conditione rerum, seu materia in sacramentis.

III. ARTICVLVS I.

Vtrum res sacramentorum debeant esse determinatæ.

RIMA propositio. In omni Lege sacramentalia institui debuerunt, vt rebus certis, ac determinatis conficerentur. Sic sanctus Thomas & omnes Theologi cum illo 3. parte, quæst. 60. art. 5. Probant primò, ex eo quod nunquam hæcenus aliter sit factum in vlla lege: quod argumentum in re morali sufficienter ostendit non debere fieri aliter; & in Lege Moisaica illud patet de Circumcisione, Genesios capite 17. de Agno Paschali Exodi 12. in Lege noua, de Baptismo apud S. Ioannem cap. 3. & de aliis etiam omnibus ex Trident. sessione 7. Canonem. vbi definitur, *Omnia sacramenta nouæ legis esse instituta à Christo Domino*. At si instituire sacramentum nihil est aliud, quam *res* & *verba* eius aliquo modo determinare. Ratio nostræ conclusionis non est (vt hæretici putant) quod aliquis cultus Deo displiceat, si non sit ab eo immediatè institutus; nam & ceremoniæ, quas Ecclesia instituit, placent Deo, sed est hæc quam S. Thomas habet suprà, scilicet vt aliquid vim habeat significandi practicæ gratiam, si id non habeat ex se, & sua natura debet determinari ad talem significationem ab eo, in cuius potestate est collatio talis gratiæ. Atqui res sacramentorum debent habere vim significandi practicæ gratiam, & illam non significant practicæ ex se, & sua natura, sed solus Deus est auctor gratiæ, iuxta illud Psalmistæ, *Gratiam, & gloriam dabit*

A. Dominus. Ergo res sacramentorum debent determinari à Deo.

Secunda propositio. *Res sacramentorum in Lege nature fuerunt minus determinatæ, quàm in Lege Moisaica*. Sic S. Thomas citato art. 5. in responsione ad tertium. Probat, in Lege naturæ res sacramentorum fuerunt tantum determinatæ in *confusis*, scilicet, vt res aliquæ sensibiles & externæ assumerentur ad significandum gratiam; illæ autem *res* externæ & interiori sensibiles erant *libere*, & sumebantur ex solo instinctu Dei, vt intelligitur ex Patribus, vt S. Augustino lib. 15. de Ciuitate Dei cap. 17. libro 5. contra Iulianum cap. 9. S. Gregorio lib. 4. Moralium cap. 2. & hoc erat conforme Legi naturæ, quam Deus non dederat scripto, sed inserperat cordibus hominum; neque tamen propterea via salutis erat faciliior, quàm nunc sit, vel erat in Lege Moisaica, quia vt S. Thomas suprà rectè notat, res illæ, quæ in antiqua Lege, & in nostra sunt necessaria, in sacramentis habentur communiter, vel paruo studio possunt haberi.

Quæres, quid si Respublica in Lege naturæ, solo instinctu interiori Spiritus sancti, rem & materiam sacramentorum determinasset magis in specie; an tunc sacramentum celebratum in alio signo ab aliquo particulari determinato per propriam suam voluntatem, fuisset validum, & gratiam contulisset infanti ad delendum peccatum originale. Cabrera tertiâ parte citato articulo, conclusionem 2. tuetur partem affirmantem, quia ait, Imperfecta determinatio materiæ, quæ primò fuit à Deo, remaneret, & est solus Dei in omni statu & Lege determinare perfectè materiam sacramentorum. Verùm hæc sententia non placet, quia determinatio *specialior*, & magis in particulari, derogat ei, quæ tantum est *generalis*, & confusa: sed in tali casu Respublica, ex instinctu Dei, iuberet hoc vel illud signum in particulari assumi pro *materia* talis sacramenti: ergo per illam Reipublicæ constitutionem esset derogatum illi generali institutioni, & proinde alia materia non posset amplius valide assumi, quàm quæ esset designata per decretum Reipublicæ.

Confirmatur, sumpto argumento à nostris sacramentis, quia Christus instituit tantum à genere, & minus determinatè materiam sacramentorum Matrimonij & Ordinis, & determinationem magis specialem reliquit Ecclesiæ, vt dicitur in ferius, iam vbi Ecclesia determinauit illam in tali specie, non possunt amplius etiam valide confici, nisi in tali materia, vt patet de consensu matrimoniali clandestino: ergo à patri, quia in ista hypothefi Respublica ex instinctu Dei determinasset in particulari, signum istud, quod antèd fuerat tantum à Deo institutum *confusè*, sacramentum illud esset solummodo validum in ea speciali materia, quàm Respublica determinasset. Nec est par ratio de pane fermentato, vel azimo in Ecclesia Latina & Græcæ; nam Ecclesia non determinauit Eucharistiæ consecrandæ materiam esse solum panem azimum, vel solum fermentatum; sed cum Christus institueret pro materia panem triticeum, & tam panis fermentatus, quàm azimus sit triticeus; Ecclesia voluit, vt Occidentales conficerent in azimo, non autem fermentato, absque peccato, vt diceretur: quod propriè non est determinare materiam sacramenti, sed explicare maiorem eius conuenientiam.

Tertia propositio. In noua Lege sacramenta sunt

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. *determinata quoad materiam, vel in specie infima* (vt in Baptismo, aqua elementaris) *vel secundum genus* (vt in Eucharistia, panis triticeus, & vinum de vite) & cum nostra sacramenta considerata quoad suam materiam, sint in duplici differētia. Alia quæ habent pro sua materia rem aliquam physicam & naturalem, vt Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Extrema-vnctio, quæ habent aquam, oleum, panem triticeum, vinum, alia sunt quæ in sua materia includunt essentialiter aliquid morale, dependens ab hominum institutione, in quibus morale illud est fundamentum, & ratio, propter quam sunt materia eiusmodi sacramentorum; propter eam etiam fit, vt illa quæ constant materiâ physicâ & naturalis sint magis determinata à Deo, vel in genere, vel in specie infima: illa verò quæ includunt in sua materia essentialiter aliquid morale sint minus determinata à Christo Domino in particulari, vel speciatim, vt in Pœnitentia, Ordine, & Matrimonio: Christus enim tantum instituit pro materia Pœnitentiæ sufficientem declarationem peccatorum quæ fieret Sacerdoti habenti iurisdictionem; similiter pro materia Ordinis, instrumenta quæ denotarent ex institutione Christi potestatem, quæ per illa traditur: tandem pro materia Matrimonij, id quod ex institutione Ecclesiæ exprimeret legitimum consensum contrahentium, itavt solum ipse determinaverit legitimum consensum contrahentium pro materia Matrimonij, quisquis ille sit: at facere quod hic, & iste consensus hoc vel illo modo exhibitus, sit legitimus, reliquit Ecclesiæ determinandum.

- III. Hæc tota propositio intelligitur satis probata ex istis, quæ inter exponendum illam diximus, recensendo in particulari sacramenta nostræ Legis, in quibus hæc determinatio fuit tantum facta in genere, & illa quorum materiam Christus Dominus determinavit magis in specie; nam quod Christus Dominus determinavit magis in specie materiam huius sacramenti, & tantum in genere materiam istius sacramenti; ostenditur infra, vbi agetur de vnoquoque sacramento, in particulari, & propria illius materiz.

ARTICVLVS II.

Vtrum materia sacramentorum noua Legis ita sint à Christo Domino determinata, vt nemini liceat illas immutare

- IV. BEZA epistolâ secundâ ad Tillium affirmat licere, itavt vbi vel panis vel vini nullus est vsus, vel certo tempore nulla copia, tunc rectè celebretur sacramentum Eucharistiæ, si quod supplet vicem panis aut vini, vel ex vsu communi, vel pro temporis ratione, adhibeatur loco panis & vini. Item, si defit aqua, & Baptismus alicuius non possit differri, tunc Baptismus non minus ritè celebrari alio quouis liquore, quàm aqua.

Verum hæc opinio reprobat ab omnibus Theologis 4. sentent. distinct. 1. & 3. parte S. Thomæ quaest. 60. Et primò quantum spectat ad aquam pro sacramento Baptismi, nostra responsio habetur definita in Concilio Tridentino, sessione 7. de Baptismo Canone 2. & inferius agendo de Baptismo ostendimus solam aquam elementarem esse materiam sufficientem Baptismi. Item, de vino pro consecrando sanguine

- A Christi, apud S. Augustinum lib. de hæresibus, hæresi 64. contra Aquarios: & de omnibus nostris sacramentis nostra responsio habetur in Tridentino Concilio, sessione 21. cap. 2. vbi Concilium ait, *Ecclesiam habere quidem potestatem in dispensatione sacramentorum ea mutare, vel statuere, quæ susceptionum utilitati, seu sacramentorum venerationi magis expedire iudicauerit, saluâ tamen semper eorum substantiâ*. Hactenus Concilium. Vnde cum exproptio firmet regulam, vt habet commune axioma Iurisprætorum; & materia sit de substantia sacramenti, quam Concilium ibi excipit, fit vt nemini vnquam liceat immutare materiam sacramentorum; hoc enim facere spectat ad eum, qui habet potestatem excellentiæ, quâ possit instituire sacramenta, & ordinare vt hæc signa sensibilia sint significativa, & practica gratiæ interioris: quam potestatem ita Christus Dominus habuit sibi propriam, vt nulli de facto eam communicauerit, sicut docetur infra.

ARTICVLVS III

Fundamentum Bezae & obiectiones soluntur.

- FUNDAMENTVM BEZÆ est. Mens Christi Domini instituentis sacramentum Eucharistiæ fuit vt propositis signis earum rerum, quibus nostrum corpus alitur, repræsentaret, velut ob oculos, veram alimoniam spiritalem: ergo vbi, & quando res quæ substituantur loco panis, & vini, habent similem alimoniam analogiam, rectè poterunt loco panis & vini substitui; & sic materia sacramenti Eucharistiæ in illam mutari: quod similiter potest dici de Baptismo, in quo ablutio aquæ repræsentans interioerem, potest etiam poni, quasi ob oculos per abluentionem alterius liquoris, quàm aquæ. Respondetur primò, hoc fundamentum militare contra propriam Lutheranorum & Caluinistarum confessionem, quâ profitentur, ne laicum quidem vnguem esse recedendum à verbo scripto, & institutione Christi Domini: Verbum autem scriptum, item institutio Christi Domini aquam duntaxat naturalem elementarem postulant pro Baptismo. Item, pro scienda Eucharistia solummodo panem & vinum. Deinde, vt amplius dicetur, agendo de Eucharistia, mens Christi instituentis sacramentum Eucharistiæ fuit illud instituere in eo pane, quo homines communis, & vt panis plurimum vescuntur, cuiusmodi est solus triticeus; non autem in eo, quo homines vtuntur tantum per accidens, ratione caritatis, sterilitatis, aut paupertatis; nam isti panes sunt potius belluini, quàm humani; & Christus voluit Calicem suum confici in eo potu, qui communiter censetur anima conuiuij, quia instituit hoc sacramentum in conuiuium: at potus, qui communiter dicitur anima conuiuij, est verum vinum vitis, non aqua, aut alius quilibet liquor.

Obiicit Concilium Tridentinum immutasse materiam sacramenti Matrimonij; nam ante istud Concilium, imò & nunc, vbi eius decreta de Matrimonio clandestino non est promulgatum, Matrimonium clandestinum valet; vbi verò est promulgatum, non valet. Aliqui idem etiam notant circa materiam sacramenti Ordinis; nam non tantum tempore Apostolorum, sed etiam Concilij Carthaginensis, Marti,

I.

sacramentum Ordinis conferebatur aliis instrumentis, & signis exterioribus, quam nunc, ut referemus agendo de sacramento Ordinis: ergo licet immutare materiam sacramenti determinatam à Christo. Sunt qui respondeant ad id quod obijciatur de Matrimonio, Concilium solummodò reddidisse contrahentes inhabiles ad sic contrahendum; Ecclesiam autem habere ad id potestatem sicut Principes pro contrahendo civiliter. Verùm hæc solutio non planè satisfacit, nam prædictum Concilium non tantum ait, *severèdare contrahentes inhabiles ad sic contrahendum*: sed verbis expressis addit *se irritare & annullare talem contrahum clandestinum*: quare ut melior habeatur solutio,

II.

Notandum est duobus posse modis intelligi Christum determinasse materias, & res sacramentorum, pro duplici entitate, quæ reperitur in rebus & materiis sacramentorum; sicut enim una entitas constat suo materiali, & item suo formali: verbi gratià, aqua, materia aquæ, & forma aquæ. Item hoc verbum, *Baptizo*, tali sono qui fit, dum profertur, tanquam suo materiali constet, & tanquam suo formali, constat significatione illà, quæ significat ablutionem interiorem, ita etiam possumus distinguere duplicem determinationem in re sensibili sacramenti: unam materiam, quæ attenditur penes materiale ipsius rei sensibilis: alteram formalem, quæ attenditur penes formale, quo res constituitur in talis speciei, vel genere, ut patet exemplis allatis; iam quando Christus determinavit materias & res sensibiles sacramentorum, non determinavit eas materialiter, seu secundum rationem materialem, quæ est in tali re, sed solum formaliter, ita ut voluerit istud assumi tantum pro legitima materia baptismi, quod habet in se veram formalem rationem aquæ; & proinde si formalis ratio aquæ conveniret alteri materiali, quam materiali ipsius aquæ, iam illud posset assumi pro valida & legitima materia baptismi; & econtrà, si materiale aquæ, formalis ratione aquæ sublatà ab illo, acciperet aliam formalem rationem, non posset amplius esse legitima materia baptismi, & hoc potest videri clarè in formis sacramentorum baptismi, & aliorum. Christus autem Dominus determinavit res, seu materias sacramentorum novæ Legis, quoad suum esse formale tantum; quod quidem formale Concilium Tridentinum nullo modo immutavit, sed tantum eius materiale; quare loquendo propriè non immutavit materiam sacramenti Matrimonij, ut amplius explicabitur sequenti disputatione articulo primo, unde amplior præsentis obiectionis solutio est petenda.

IV.

A

DISPUTATIO VI.

De qualitate & conditione verborum formæ sacramentorum.

ARTICULVS I.

Verùm verba formæ sacramentorum debeant esse determinata.

B

NOTANDVM est duplicem posse distinguì determinationem in verbis; unam materialem: formalem alteram: materialis ea est, quæ verba formæ considerant secundum illud lingue idiomata, quo profertur: exempli gratià, ut sunt Latina, vel Græca, vel Hebræica, aut alterius idiomatis: formalis determinatio est ea, quæ penes sensum & significationem verborum consideratur, quatenus nimirum formæ verborum quocumque idiomate proferrantur, debent esse talis conditionis, ut hunc sensum determinatè significant, & non aliquem alium. Hoc prænotato,

V.

Sic hæc propositio. *Formæ Sacramentorum novæ Legis debent esse determinatè formali determinatione, non autem materiali* Dux sunt partes propositionis. Prior probatur primùm ex Concilio, in quibus definitur, ut hæretici redeuntes ad Ecclesiam, interrogentur, quæ formà iugerint baptizati, ut cognoscatur, an forma illa, sub qua fuerint baptizati, habeat eundem sensum, & significationem ac hæc nostra, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*; & si cognoscatur habere alium sensum à nostra, iudicentur rebaptizari. Sic Cataphrigæ in Concilio Laodiceno Canone 8. Paulianistæ in Concilio Nicæno cap. 39. Photiniani in Concilio Arlætensi 2. cap. 16. & in hoc etiam recentiores hæretici conveniunt, ut superiori disput. videre est locis apud illos citatis, unde baptizatos non rebaptizant: & Beza in citatis questionibus & responsionibus quæst. 131. & sequentibus licet contendat *Papismum non esse Christianismum*; imò esse aliquam alterationem ab illo, ut ipse loquitur, quia tamen, ut expressè ait ibi quæst. 134. hæc essentialis formula baptismi, *Ego te baptizo*, &c. adhuc salva remanet in illo, quæ tamen in Eunomianis & Priscilianistis non servabatur, asserit nostrum Catholicorum Baptismum esse, & semper manere validum, istorum verdè hæreticorum nunc enumerationem minimè, quia scilicet alia quoad significationem formulâ utebantur.

VII.

VIII.

Posterior pars probatur. Quando Christus Dominus instituit Sacramenta, locutus est vel Hebræicè, vel Syriacè, non autem Italicè, aut aliis linguis exortis post exidum Imperij Romani; & tamen ut Baptismus sit validus, aut aliud sacramentum, non est necesse proferte eorum formas Hebræicè, aut Syriacè, iisdem materialiter terminis, quibus Christus illa vel confecit, vel instituit, sed quovis idiomate, vsu communi apud homines recepto, possunt sacramenta validè confici, & satis est quòd verba, quibus fiunt, habeant eandem omnino significationem, ex vsu communi hominum, quam verba illa, quæ Christus præscripsit pro veris formis

I. sacramentorum habent. Econtra, si per aliquam sufficientem institutionem, vel defectum validam, fieret ut illa verba, *Ego te baptizo*, &c. deciderent à significatione, quâ denotant abluionem, & haberent significationem omnino aliam, exempli causâ, significarent vñctionem ex oleo oliuarum, Baptismus non posset amplius conferri validè per illa verba, sed per alia significantia, ex communi vsu recepto inter homines abluionem, quia Christus Baptismum in abluione aquæ, & non in vñctione ex oleo oliuarum, instituit.

Neque hoc, *proprie loquendo*, est rem sensibilem à Christo determinatam, mutare in aliam, nam in sacramentis *mutare rem, seu materiam*, nihil est aliud, quàm loco vnius materie remanentis sub ratione formali, secundum quam est determinata à Christo Domino, substituere aliam materiam informatam aliâ formali ratione, secundum quam non erat determinata à Christo Domino; vt, verbi gratiâ, Aquarij dicuntur mutasse partialem materiam Eucharistiz, quia loco *vin*i retinentis formalem rationem vini, vtebantur *aquâ* in consecratione Calicis: qui autem ex aqua faceret vinum optimum, si postea vteretur illo in consecratione Calicis, non diceretur mutare partialem materiam sacramenti Eucharistiz, pro Calice consecrando, quia hæc iuxta Christi Domini institutionem est, *illud quod est formaliter & essentialiter vinum*.

Atque ex his satisfic ei obiectioni, quam articulo ultimo præcedentis disputationis aliqui formant ex Decreto Concilij Tridentini, de matrimonio clandestino, quo ante sufficientem huius Decreti promulgationem, modo ibi præscripto factam, matrimonium clandestinè contractum valet in his locis, in quibus facta non est prædicti Decreti promulgatio. In aliis verbò locis, post factam eiusmodi promulgationem non valet. Item, ea soluitur obiectioni, quam aliqui desumunt ex materia sacramenti Ordinis, quæ alia fuit tempore Apostolorum, & etiam Concilij Carthaginensis quarti, quàm nunc sit. Ex his, inquam, faciliè responderetur ad hanc vtramque obiectionem; nam in Ordine & Matrimonio illa ipsa formalitas, quam Christus Dominus determinauit, reperitur in re sensibili; vt enim monuimus *pro re sensibili in Ordine*, determinauit illud, quod in sui porrectione significaret, *seu declararet tunc tradi ei, qui suscipit illud sensibile*, potestatem ordinationi correspondentem, quam significationem instrumenta, quæ ab Episcopo in ordinatione porriguntur, habent, siue instrumenta illa sint alia hoc nostro tempore, quàm antiquis, siue non; quod discutitur agendo de materia sacramenti Ordinis, & in Matrimonio Christus Dominus instituit *pro re sensibili* validum & sufficientem consensum contrahentium foris expressum, quam sufficientiam nunc, post promulgationem Decreti Tridentini, ille tantum consensus habet, qui sit conformiter ad istud Decretum, vt ostendetur agendo de Matrimonio. Hinc etiam intelligitur mutationem rei sensibilib, quæ hic intercedit, esse tantum *materiam*, penes quam valor & substantia sacramenti non attenditur, quemadmodum nec identitas auri veri & naturalis penes materiam, ex qua factum est, sed penes formam quam habet.

ARTICVLVS II.

Verum verbum forme sacramenti sit verbum promissionis.

NOTANDVM est, quantum spectat ad præsentem difficultatem, posse distingui *triplex verbum*, vnum *consecratorium*, quod scilicet aliquid consecrat, fit sacram, & sanctum, quod aliter appellatur *rituale*. Secundum, *verbum promissorium*, seu promissionis, quo res promissa continetur, & exprimitur. Tertium *concionis*, seu concionale, quo per modum instructionis edocemus alios.

Lutherani, vt Melancthon in locis suis communibus titulo de Baptismo, contendunt *verbum sacramentale esse verbum promissionis*: quod etiam Calvinistæ volunt. Calvinus lib. 4. suarum Institutionum cap. 14. §. 3. Beza in citatis questionibus questione 14. Danæus ad caput 19. quartæ controuersiæ Bellarmini. Lutherani tamen in hoc differunt à Calvinistis, quòd velint verbum istud sacramentale ita esse promissionis, vt tamen illud sit *testimonium reconciliationis*, quæ tunc recipiatur, & quæ per Christum antea fuit promissa, vt explicat Melancthon supra, quòd sensum huius forme Baptismi, *Ego te baptizo*, ait esse hunc, *Egomini iher. mandato diuino & loco Christi te baptizo*, id est, hoc signo, *testificor ablu*i peccata tua, & te reconciliatum esse vero Deo, qui est Deus æternus, pater Domini nostri Iesu Christi, & misit pro te filium, mirando & innarrabili consilio, vt tibi peccata remittat, & inchoet in te nouam iustitiam, & vitam æternam, Spiritu sancto. Hactenus Melancthon. Vnde consequenter Lutherani volunt, quando sacramentum confertur, tunc reconciliationem suscipientis cum Deo fieri non quidem à sacramento, sed à Deo; & sacramentum esse duntaxat aliquod testimonium sensibile, quòd illa fiat beneficio fidei apprehendendis illam; vt Lutherus explicat lib. de captiuitate Babylonica cap. de Baptismo. Calvinistæ autem volunt illud *verbum promissionis* esse quidem *reconciliationis*, non quæ tunc accipitur à Deo, sed quæ antea fuerit facta, & habita, voluntque istud verbum promissionis potius requiri *ad fulciendam nostram fidem* de promissionibus Dei, quàm vt firmet sacramentum sermonem Dei. Communis tamen omnium Catholicorum sententia est omnino opposita, pro cuius explicatione sit

Prima propositio. *Verbum essentiale, & intrinsecum sacramento nouæ Legis, non est verbum promissionis*. Hæc propositio est de fide; nam in Concilio Tridentino sess. 7. Can. 6. dicitur *anathema affirmantibus sacramenta nouæ Legis, esse signa tantum externa gratiæ, vel iustitiæ, per fidem acceptæ*.

Probatur primò his omnibus, quibus disput. 2. art. 2. ostendimus, obligationem promissionum Dei non esse differentiam constitutum sacramenti. Probatur secundo, verbum essentiale sacramento nouæ Legis, quatenus est tale, debet reperiri in omnibus, & singulis sacramentis nouæ Legis; sed Baptismus & Eucharistia sunt sacramenta nouæ Legis, verè & propriè dicta, etiam iuxta Lutheranos, & Calvinistas; & tamen verba illis perficiendis essentialia non sunt verba promissionis: igitur verbum essentiale, & intrinsecum sacramento non est

I. verbum promissionis. Minor probatur, in sacramento Baptismi hoc verbum, *baptizo*, quod est formæ illius essentialia, non est idem ac *significo*, vel *denoto*, vt etiam Grammatici norunt. Similiter in Eucharistia, *Hoc est corpus meum*, *Hic est Calix sanguinis mei*, &c. Quæ sunt verba, quibus sacramentum Eucharistiæ perficitur, non important promissionem, sed rem quæ fit, seu. psummet aduale consecrationem, vt Apostolus significat primæ ad Corinth. 10. sic dicens, *Calix benedictionis, cui benedicimus*, seu, vt habet Græca editio, *quem benedicimus*, vbi benedictio refertur ad materiam subiectam.

Confirmatur, si quæ sint verba promissionis in consecratione sacramenti Eucharistiæ, maxime hæc, *quod pro vobis tradetur*, &c., *qui pro vobis fundetur in remissionem peccatorum*: quæ tamen verba non intelliguntur de promissione, vt ob-
II. signanda per sacramentum, sed de corpore Christi Domini pro nobis tradendo in Cruce, & de eius sanguine pro nobis effundendo in sua Passione. Hæc ratio confirmatur. Si verbum essentialia Baptismo, & Eucharistiæ deberet esse verbum promissionis, tunc tale verbum pro Baptismo deberet esse potius hoc Christi Domini apud sanctum Mattheum capite vigesimo-sexto, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit*: & pro Eucharistia istud apud S. Ioannem capite 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in eo*: quia vbi sacramentalia verba sunt promissiva, tunc illa sunt aptiora consensendo tali sacramento, quæ sunt magis expressiva promissionum Dei: sic enim enuntiata magis participant rationem talis signi: hæc autem verba nunc allata sunt magis expressiva promissionum à Deo factorum suscipientibus hæc sacramenta, quàm sint alia, vt patet ex ipsa simplici, & grammaticali eorum significatione; nec tamen, etiam iuxta hæreticos, sunt essentialia istis duobus sacramentis.

Tertio, Baptismus Christi Domini, & sancti Ioannis, iuxta Lutheranos, & Caluinistas, est vnus & idem Baptismus: at Baptismus S. Ioannis non constabat aliquo verbo promissionis, tanquam parte essentiali, vt patet ex eo, quod tam apud S. Marcum cap. 1. quàm apud S. Lucam tertio, & alibi, vbi agitur de Baptismo sancti Ioannis, nullius alterius verbi fit mentio, quàm *predicationis*: *Fuit Ioannes baptizans in deserto, & predicans baptismum penitentiae in remissionem peccatorum*, cap. 1. S. Marci. At verbum predicationis est omnino aliud à verbo promissionis, quia iuxta hæreticos hoc est essentialia sacramento, istud verò minimè.

IV.

ARTICVLVS III.

Soluntur fundamenta opinionis hæreticorum præcedenti articulo relatæ.

PRIMUM est authoritas sacræ Scripturæ, & Patrum appellantium sacramenta, *sigilla*, *signacula*, vt ad Romanos cap. 4. Apostolus appellat circumcissionem, *signaculum iustitiæ Dei*. Respondetur, sacramenta nouæ Legis aliquando appellari quidem *signacula*, & *sigilla*, sed non ad sensum hæreticorum, vt Alanus rectè obseruat de sacramentis in genere cap. 13. nam cum sigillum duas ob causas solet apponi litteris, etiam humanis, scilicet *vel ad faciendam*

A fidem veritatis contentæ in ipsis litteris, *vel ad occultandum secreta contenta in litteris* ne possint diuulgari. Patres sacramenta vocantur *sigilla*, non à priori causâ, vt hæretici volunt, sed à posteriori tantum, quatenus res sacræ & mysticæ claudunt: sic S. Augustinus lib. 16. contra Faustum cap. 11. dicit, *sacramenta esse visibilia cuiusque religionis signacula*. Deinde appellatur *signacula* ab iisdem Patribus, non ratione promissionis alicuius diuinæ, cuius finit aliquid testimonium, sed ratione characteris, quem eorum aliqua imprimunt, sic Baptismus vocatur *obsignatus* & *sigillum fidei*, à Tertulliano libro de Penitentia, à sancto Basilio lib. 3. contra Enonium. Ad authoritatem Apostoli primò respondent, Apostolum iam quidem vocare *circumcisionem*, *signaculum iustitiæ Dei*, sed non promissionis, vel pacti Dei, vt Origenes animaduertit ad illum locum, quia scilicet *velat iustitiam Dei*, donec pateat suo tempore, nimirum in aduentu Christi Domini. Deinde respondetur, circumcissionem eo loci appellari *signaculum iustitiæ fidei* tantum Abrahamæ, & non fidei, quæ esset in omnibus illam suscipientibus: vnde cum ex eo quod priuilegiū aliquod est in particulari factū idem priuilegiū non rectè inferatur esse factum omnibus, ex eo quod circumcisio fuit *signum*, *signaculum*, & *testimonium* fidei antea infusæ Abrahamo, hæretici non bene inferunt illam præstitisse idem omnino aliis eam suscipientibus; cuius rei ratio est, quod Apostolus ibi ponat aliquod discrimen inter Abrahamum & alios, quod iste, quia fuit iustificatus etiam in preputio, id est antè circumcissionem acceptam, sic eam acceperit, vt fieret pater multorum credentium: ergo cum alij non essent futuri partes multorum credentium, & id soli Abrahamæ ibi tribuatur, ipsa circumcisio non fuit in illis hoc modo *signaculum*, seu *testimonium iustitiæ antea acceptæ*.

Secundò, obijciunt sanctum Paulum loquentem de Baptismo S. Ioannis meminisse *verbi promissionis*, Actuum 19. Ita enim habetur, *Dixit autem Paulus, Ioannes baptizauit baptismum penitentiae populum dicens, in eum qui venturus esset post ipsum, vt crederet, hoc est in Iesum. Quæ verborum formula videtur esse expressiua, & applicatiua promissionum Dei*.

Respondetur primò, verbum istud S. Ioannis fuisse diutaxat verbum predicationis, quo exhortabatur populum, vt crederet in Christum venturum; nam textus Græcus id satis indicat, dum hanc particulam, *populum*, exprimit in datino casu, & eam coniungit cum sequenti participio, dicens, *τὸν δὲ λαὸν λέγων*, vt etiam Varablus & Beza reddunt. Deinde Christus Dominus fuit baptizatus Baptismo S. Ioannis cap. 3. sancti Matthæi: ergo S. Ioannes tunc adhibuit omnia essentialia suo Baptismo, sed nullum adhibere potuit verbum promissionis, quo aliqua promissio applicaretur & obsignaretur Christo Domino; nam iuxta Beza loco citato Actuum, quod S. Ioannes obsignabat suo Baptismo, erat doctrina, quam ipse annuntiabat, vt scilicet crederet in Christum venturum, & agerent penitentiam: quod non est propriæ aliqua promissio, & si esset, adhuc illa non posset obsignari in Christo Domino pro verbum essentialia sacramento, quia iuxta Caluinistas talis obsignatio fit ad faciendam fidem suscipientis: in Christo autem Domino fides non fuit, nec ille potuit dubitare de fidelitate Dei in exhibendis rebus,

V.

VI.

VII.

VIII.

I. quas promissit. Adde, quod promissiones illæ, quæ iuxta hæreticos obligantur verbo sacramenti sunt de reconciliatione cum Deo, & de accepta remissione peccatorum : at nullum peccatum fuit, vel potuit esse in Christo Domino: ergo cum iuxta illos noster Baptismus sit idem sacramentum cum Baptismo sancti Ioannis, sicut nullum verbum promissionis fuit essenziale Baptismo sancti Ioannis, nec obligantium promissionum Dei, ita nec in nostro vllum erit verbum promissionis ei essentielle, & intrinsecum.

ARTICVLVS IV.

Verum verbum formæ sacramenti debeat esse concionale.

II. CALVINISTÆ præter verbum promissionis, quod cum Lutheranis requirunt in verbis formæ sacramentorum nouæ Legis, requirunt insuper & verbum concionis. Sic Calvinus lib. 4. Institutionum cap. 14. §. 4. & verbum illud concionis non requiri tanquam partem essentialem sacramenti, sed solummodo tanquam aliquid requisitum, vt fructus sacramenti percipiatur in sententia Calvinistarum animaduertit Danzus loco superius citato, & videre est apud Bezam citatis questionibus questione 131. 132. 133. His tamen non obstantibus,

Sic hæc nostra propositio. *Verbum concionale non est absolute necessarium, vt fructus sacramenti percipiatur.* Probat, vnde cum Apostoli receperunt Eucharistiam cum fructu à Christo Domino in vltima Cæna, & absque concione; nam S. Ioannis 13. cap. Christus Dominus ante institutionem Eucharistiæ lauat pedes Apostolorum, & ait, *Vos mundi estis, sed non omnes*, quam exceptionem adhibet, propter solum Iudam, vt Evangelista ibi notat expresse; & quod verbum aliquod concionale non fuerit ibi adhibitum, patet, quia iuxta hæreticos verbum istud est illud quod prædicatum facit insipientem intelligere quid signum visibile sibi velit, vt Calvinus habet expresse citato capite 14. sect. 4. seu quo significatio signi sacramentalis explicatur fuscipienti: Sed nullum tale verbum tunc Christus Dominus adhibuit, vt patet ex iis locis, quibus hæc institutio & administratio Eucharistiæ facta Apostolis refertur.

Nec obstat quod Christus Dominus ibi dicat, *Hoc facite in meam commemorationem*: & quotiescunque feceritis in mei memoriam facietis: & quod pro vobis fundetur: & qui pro vobis fundetur. Nec item, quod apud Lucam 22. apud S. Ioannem 13. cap. 14. 15. 16. & 17. habeat longam concionem ad Apostolos post institutionem Eucharistiæ. Hæc, inquam, non obstant: Primum quidem, quia sacramentalis significatio Eucharistiæ est, etiam iuxta hæreticos, quod significet alimoniam spiritalem: atqui verba illa Christi Domini eam non significant, sed vel memoriam Passionis & mortis Christi Domini, vel Christum Dominum pro nobis esse moriturum in Cruce, quod est aliquid omnino aliud ab explanatione spiritualis alimoniz, præsertim Apostolis, qui adhuc erant valde rudes, nec poterant verbum colligere ex alio. Secundum item non obstat, quia omnes illæ conciones non sunt explanationes sacramentalis signi Eucharistiæ, sed aliorum præceptorum Christi Domini, vt patet cuilibet eas legenti. Deinde omnes illæ concio-

nes sunt potius subsequuntur institutionem Eucharistiæ, quam præmissæ ad illam, vt intelligitur ex iis locis. Nec est quid hæretici dicant (ad quod videtur aliquo modo accedere Calvinus in caput sextum sancti Ioannis) Christum Dominum illo cap. 6. præmissis explanationem Eucharistiæ etiam ipsis Apostolis; nam primò Calvinistæ negant toto isto capite agi de sacramento Eucharistiæ. Deinde concio explicans fructum sacramenti & absolute requisitæ ad illum percipiendum, debet esse moraliter coniuncta susceptioni sacramenti: at inter hanc explanationem fructus sacramenti Eucharistiæ, & eius institutionem multum temporis effluxit, vt etiam notat Calvinus, dum vult concionem illam fuisse habitam post mortem S. Ioannis Baptistæ, quæ vno ad minimum anno contigit ante institutionem sacramenti Eucharistiæ: ergo verbum concionale non est absolute necessarium, vt sacramentum suscipiatur cum fructu.

ARTICVLVS V.

Soluantur fundamenta opinionis Calvinistarum præcedenti articulo relatæ.

PRIMUM fundamentum repetunt ex illo Christi Domini apud S. Marthæum vltimo capite, *Docete omnes gentes baptizantes eos*, &c. vbi coniungit instructionem ablutioni, dicendo, *Docete baptizantes*, ad Ephes. 5. *Mundans eam lauacro aque in verbo vite*, vbi per *verbum vite* S. Hieronymus intelligit *deitribus*. Deinde Apostoli in Actibus prius docent & instruunt, quàm baptizent. Item S. Ioannes Baptista sancti Marci primo capite, tertio S. Lucæ.

C Respondetur, Christum Dominum coniungere instructionem ablutioni baptismali, non vt absolute necessariam, sed vt congruam præbaptizandis adultis. Deinde dico Christum ibi loqui de iis adultis, qui nihil vnquam audiuerant de Christo & Ecclesiâ; vnde cum iustificatio prærequirit fidem, fides concipitur per auditum, & auditus sit per verbum Dei, Christus Dominus inbet, vt Apostoli prius doceant gentes legem suam, quàm eas baptizent: quod etiam Tridentinum præcipit in adultis obseruari tandem Christus ita meminit instructionis circa fidem, & ablutionis sacramentalis, vt licet postulet vnâ alteri præmitti in adultis, non tamen dicat eas debere simul fieri, etiam iuxta moralem estimationem hominum, cum substantia vtriusque saluetur integra, si instructione rerum fidei posita, ablutio simul cum forma alia etiam longo post tempore adhibeatur, nam tantum meminit vtriusque, non autem unionis morales adhibende inter illas.

Ad auctoritatem sancti Hieronymi respondetur tantum explicasse locum hunc in sensu mystico, & non literali. Ad factum tam sancti Ioannis, quàm Apostolorum, in Actibus, prius docentium, quàm baptizantium, respondetur ex dictis eos adhibuisse verbum illud, quâ parte fides prærequiritur in adultis iustificandis, vt patebit inferius agendo de Baptismo.

Secundum fundamentum est: auctoritas sancti Ambrosii libro de initiandis cap. 3. vbi verbum illud, quo Baptismus perficitur vocat *predicationem Dominice Crucis*, & ait, *talam vinæ aque baptismalis prouenire ab ipsa predicatione*. Respondetur, sanctum Ambrosium per præ-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

dicationem crucis intelligere quidem verbum illud quo Baptismus perficitur; sed negatur per predicationem crucis eum intelligere verbum concionale, seu instructionis; quia aut ibi Sacerdotem mittere verbum istud (quod vocat predicationem crucis) in ipsum fontem: at verbum instructionis non mittitur in rem sensibilem, cuiusmodi est aqua, sed in creaturam capacem rationis, sed intelligit verbum consecratorium, quod eodem modo dicit, *mitti à Sacerdote in fontem*, quo postea S. Augustinus dixit, *verbum ascendere ad elementum*: Et hæc explicatio confirmatur ex eodem S. Ambrosio lib. 2. de Sacramentis cap. 5. ubi pro eo quod hic dicit, *Sacerdotem mittere predicationem crucis in fontē aqua*, ait (*Sacerdotem dicere precem ad fontem*. & explicat istam precem fieri his verbis calceatibus, *Ego te baptizo*, &c. Sanctus autem Ambrosius vocat verbum hoc consecratorium (*predicationem Crucis Dominice*) quia verba illa, *ut applicantur in Baptismo aqua*, & *vsurpantur in illo, predicant reipsa*, & de facto vim, & efficaciam passionis Christi Domini, quatenus per sui applicationem causant in nobis illius effectum, & representant nobis passionem Christi Domini, vt Apostolus docet de Baptismo ad Romanos 6.

II.

Tertium fundamentum est authoritas sancti Augustini tractatu 8. in S. Ioannem, ubi ait, *Vnde tanta virtus aqua, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur*. Quod loci in confirmationem huius rei citat et illud S. Petri primæ cap. 3. *Et vos nunc similis formæ, salvos facit Baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientia bonæ interrogationis in Deum*.

III.

Respondetur, S. Augustinū ibi querere quare Christus c. 15. S. Ioannē non dixerit, *Mundus estis propter Baptismum, quo lois estis*, sed dixerit, *propter verbum quod locutus sum vobis*. Cui questioni respondet his verbis, *nisi, quia, & in aqua verbum mundat*: quo loci illa particula, &, indicat mentem S. Augustini esse ostendere omnem emundationem fieri per verbum: vnde cum emundatio fiat duobus modis, scilicet extra sacramentum, per fidem, & item in sacramento, per realem susceptionem illius; & verbum etiam sit duplex, correspondens duplici emundationi, vnum concionale correspondens emundationi, quæ fit extra sacramentum per fidem, quæ non est nisi ex auditu, cuius fidei auditus est per verbum Dei concionale, vt intelligitur ex Apostolo ad Romanos primo, alterum verbum rituale & consecratorium, correspondens emundationi, quæ fit in sacramento, fit vt S. Augustinus probet suam propositionem in vtraque emundatione, & aliquando dicat quæ tantum spectant ad verbum concionale, vt quando citat illud Apostoli ad Romanos 10. *Hoc est verbum fidei, quod predicamus*, & alia eiusmodi testimonia Actuum 15. primæ S. Petri 3. aliquando etiam dicat quæ tantum spectant ad verbum rituale & consecratorium, vt quando ait, *Vnde tanta virtus aqua, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur*: nam quodd illud debeat intelligi de verbo rituali patet ex his verbis paulo antecedentibus, *accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum*. At verbum concionale non accedit ad aquam, sed effusionem, vel asperionem eius præcedit. Deinde confirmatur, quia addit, *hoc verbo Baptismus mundari, & consecrari*: at ablutio baptismalis non consecratur verbo con-

IV.

cionis, cum illud dirigatur ad auditores, sed consecratur verbo rituali, & consecratorio, cuiusmodi est formula sacramentorum.

A

Neque his obstant illæ particulae, quas S. August. ibi habet, *nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur*, nam ibi explicat vim emundandi non inesse verbo, quia dicitur, id est quatenus ore proferitur, seu ex ipsius syllabis, & earum sono, sed quia creditur, id est quatenus fide percipitur, seu ex ipsa eius significatione, quæ percipitur solâ fide: nam significatio verbi in Baptismo est explicita inuocatio Trinitatis, quæ Trinitas est præcipuum obiectum nostræ fidei. Atque hanc esse mentem S. Augustini patet ex illis eius verbis statim sequentibus, *nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens*, ubi per virtutem manentem intelligit significationem quæ inest verbis, & ratione cuius sacramentum sortitur suum effectum: vnde verbum istud rituale & consecratorium vocat paulo

B

pōt verbum fidei quod predicamus, quia formula illa consecratoria Baptismi continet breuiter, & summam totam doctrinam fidei; nam tota hæc doctrina reducit ad mysterium sanctissimæ Trinitatis, quæ inuocatur expressè in hac formula.

Vltimum fundamentum. Demurmurare quædam verba super aquam, vel super panem, vel super aliquid aliud eiusmodi inanime, & mutum elementum est quædam species magiæ, & prophatio sacramenti, item & substractio doctrinæ facta plebi sed pronuntiatio verborum formæ sacramenti, iuxta modum Ecclesiæ Catholice est talis demurmuratio, cū illa dirigatur ad elementum, & substractio quædam doctrinæ facta plebi cum non vulgari idiomate, sed Latino tantum communiter effertur. Igitur cum solum verbum concionale deferuiat instructioni, verba sacramentorum debent esse etiam concionalia.

Respondetur negando, proferre verba consecratoria super elementum, esse quid magicum, quia totum istud fit ex institutione Christi Domini, non autem ex aliquo pacto expresso, vel tacito cum demone, sicut licet Numerorum 5. aqua zelotypiæ fieret per quædam verba determinata, non tamen censetur esse quid magicum. Nec plus redolet magiam, quod in consecratione sacramentorum vitamur verbis, quam quod vitamur aqua, & rebus corporeis ad aliquem effectum spiritalem; Magi enim vitantur rebus, perinde ac verbis, ad incantandum; imò Patres dicunt diabolum affectare eiusmodi, quia vult cōliti tanquam Deus. Sic S. Iustinus Martyr in secunda Apologia ad Antoninum, Tertullianus de præscriptionibus aduersus hæreticos cap. 4. S. Augustinus 10. de Ciuitate cap. 19. Nec prophanamus Baptismum ex eo quod Latine baptizemus, vt falso obijciunt, nam verba sunt in duplici differentiâ, alia, vt aperiamus alteri nostram mentem, & illa proferuntur idiomate cognito et quem alloquimur: alia autem sunt tantum instituta ad aliquid diuinæ virtutis efficiendum, & in profectendis illis non est opus, vt is, circa quem proferuntur ea intelligat: exempli causa, quando Iosue conuerit suam vocem ad solem, non fuit opus solem habere sensum auditus, & illo percipere vocem Iosue loquentis; & huius posterioris generis sunt verba sacramentorum. Nec etiam inde intendimus aliquid doctrinæ subtrahere plebi, quinimò Concilium Triden-

C

tinum

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. Innum sessione vigesima-quartâ, capite decimo-septimo, præcipit Episcopis & Parochis omnibus, vt non solum cum sacramenta erunt populo ad ministranda, illorum vim & usum, pro suscipiendum caput explicent, sed etiam optat id fieri à singulis Parochis lingua vernaculâ.

ARTICVLVS VI.

Verbum verbum essentiale forma sacramentorum nouæ Legis, debeat esse consecratorium.

- PARS affirmans est apud omnes Catholicos indubitata, quam hac nostrâ propositione explicamus: *Verbum essentiale sacramento nouæ Legis consociandum, est consecratorium, seu rituale.* Probatum primum ex vltimo capite sancti Matthæi, *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus-sancti.* Vbi Christus Dominus, etiam teste Caluino, libro quarto Institutionum capite decimo-sexto, §. vigesimo-septimo distinguit duo: Primum est, *Mandatum de predicando Evangelio*, quod continetur his verbis, *Euntes docete omnes gentes, & speciat ad instructionem.* Alterum est, quando ait, *baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus-sancti*; quod pertinet ad ministerium baptizandi: quibus verbis Christus Dominus exprimit *verbum consecratorium*, requisitum in Baptismo; vnde particula illa, *baptizantes*, non debet ibi coniungi cum ista præcedenti, *docete*, sed cum hac consequenti, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus-sancti*; itavt hæc ablutio significetur fieri in virtute, & inuocatione explicita sanctissimæ Trinitatis: quod patet ex Apostolo primæ ad Corinthios primo, quando ait, *Numquid in nomine Pauli baptizati estis?* nam alludit ad formulam Baptismi, vt etiam Beza agnoscit ad illum locum Apostoli, & ex eo quod idem Apostolus distinguit officium *predicatoris*, ab officio *baptizantis*, quando ait se misum fuisse non ad baptizandum, sed ad predicandum.

- Quod autem verba illa sint *consecratoria*, Patres etiam expressè tradunt: S. Ambrosius lib. 2. de Sacramentis cap. 5. vbi ait, *Sacerdotem baptizare verbis istis celestibus, Ego te baptizo, &c. Sacerdos*, inquit, *vitur verbis celestibus. Celestia verba quæ sunt? quod baptizemus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus-sancti.* Et S. August. longè clariùs id exprimit lib. 6. de Baptismo contra Donatistas capite 15. quando expressè ait, *Baptismum consecrari (quod verbum, consecratur, est valde notandum pro nostra conclusione) verbis Evangelicis, quæ si desint, iam, inquit, Baptismus non est:* Sic autem habet, *Deus adest verbis Evangelicis, sine quibus Baptismus Christi consecrari non potest, & ipse sanctificat sacramentum suum.* Et ibidem paulò post ita subiicit, *Ceterum, quis nesciat non esse Baptismum Christi, si verba Evangelica, quibus symbolum constat, illis defuerint.* Ait autem symbolum nostræ fidei constare istis verbis Evangelicis, eo quod constet his tribus partibus, de *Patre, Filio, & Spiritu sancto*, sub quarum diuinarum personarum expressa nomina

atione, inuocatione & professione, vt vnam tantum numero essentiam habentium Baptismus celebratur: quæ tres partes simul sumptæ componunt fidei Catholicæ symbolum, vt cuiuslibet illud consideranti facillè stabit: vnde quæ hoc loco vocat *verba Evangelica*, cap. 14. lib. 3. contra Donatistas vocat *verba symboli*: & sequenti cap. 15, ait, ista verba esse, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus-sancti.* & subiungit, *Baptismum consecrari istis verbis*: quod etiam repetit libro 7. contra Donatistas capite 33.

Idem probatur de Eucharistia; nam quando Christus Dominus instituit hoc sacramentum, pronuntiavit ista verba, *Hoc est corpus meum: Hic est calix sanguinis mei, &c.* & præcepit vt Apostoli, & eorum in sacerdotio successores facerent quod tunc faciebat, dicendo, *Hoc facite*: quod longè expressius significat, prædicta verba requiri, tanquam *consecratoria*, pro consociando hoc sacramento, quàm hæc, *Ego te baptizo, &c.* in Baptismo, cum illis omnibus locis, quibus Christus Dominus, vel etiam Apostoli loquuntur de Baptismo, nullum habeatur verbum, quo explicite, & in propriis terminis exprimitur hanc verborum formulam esse pronuntiandam inter baptizandum, sed sola Ecclesiæ traditio istud doceat: ergo, cum etiam ex consensu aduersariorum, prædicta verba requirantur essentialiter ad Baptismum, & sint *consecratoria*, seu *ritualia*, ex Patribus supra citatis, à fortiori hæc posterora erunt requisita intrinsecè, & essentialiter, pro consocianda Eucharistia; & cum applicentur nudo elemento, seu pani & vino consecrandis, quæ non sunt capacia instructionis, vel promissionis, erunt propriè *ritualia*, & *consecratoria*: quod ampliùs patet ex Apostolo superius relato primæ ad Corinthios primo, & ex Patribus, vt sancto Cypriano sermone de Cæna Domini, sic loquente de sacramento Eucharistia, *Panis iste substantialis, & Calix benedictione solenni sacratus.* Sancto Ambrosio libro quarto de Sacramentis, capite quarto dicente, sacramentum Eucharistia fieri *consecratione*, consecrationem verbis tantum Christi Domini, scilicet, *Hoc est corpus meum, & Hic est Calix sanguinis mei, &c.* reliqua autè omnia, quæ dicuntur, non esse essentialia huic sacramento consociando: vnde ibidem ait, verba ista Christi Domini esse *operatoria*, quatenus *quæ erant, per illa in aliud commutantur*, id est, vi & efficacia istorum verborum Christi Domini, substantia panis & vini, quæ ante consecrationem erant sub propriis suis accidentibus, transubstantiantur in corpus & sanguinem Christi Domini. Ratio autem à priori huius nostræ propositionis est institutio Christi Domini: congruentia autem potest esse quod, per sacramenta constituamur aliquid ipsius Dei, & Christi Domini, & item id, cui applicatur formula sacramenti: at per verbum conionale, vel per verbum explicatiuum promissionis factæ nobis à Deo, non constituimur reipsâ, & de facto, speciali titulo aliquid Dei & Christi Domini, sed tantum excitamur, & prouocamur, vt constituamus nos membra eius, vel vt maneamus in eo.

DISPUTATIO VII.

De mutatione verborum in formis
sacramentorum nouæ Legis.

ARTICVLVS I.

Quæ mutatio verborum reddat sacramentum nullum.

VRÆ eadem est conditio verborum sacramentorum nouæ Legis, ac materię illorum, cū vtrūq; ex institutione Christi Domini significet practicē gratiā sanctificatiōem, constans est omnium Theologorum sententia, quōd sicut non licet immutare materiam sacramentorum, ita etiā nec formam verborum quibus illa perficiuntur: & id etiā sancti Patres tradunt, vt S. Basilii lib. de Spiritu sancto cap. 12. S. Augusti lib. 6. contra Donatistas cap. 26. quia tamen interdū aliqua mutatio, etiā multiplex, potest contingere in eiusmodi forma verborum, videndum est quēnā reddat sacramentum inualidum, & quæ illud relinquat validum.

Pro cuius explicatione notandum est, duplicem mutationem posse fieri in eiusmodi forma verborum: vnā substantialem & essentialē, quando scilicet significatio illius mutatur: alterā accidentalem, quando nimirū tota quidem & integrā significatio formæ manet, verba tamen illius aliquo modo immutantur, vt autem diiudicetur quandōnam sensus integer maneat, vel non, significatio vocum debet spectari, vel secundum proprietatem, vel secundum communem usum hominum, vel saltem secundum accommodationem usus, ita vt si loco vnus alia substituitur, quæ aliquo ex his tribus modis non sit eiusdem significatiōis cum ea, cuius loco substituitur, tunc mutatio sit substantialis, & essentialis; si verō sit eiusdem significatiōis aliquo ex his tribus modis, tunc mutatio sit tantū accidentalis.

Mutationes autem eiusmodi possunt fieri sex modis: Primo, per nudam & solam mutationem verborum: Secundo, per additionem vnus vocis, vel plurium: Tertio, per deductionem vnus vocis, vel plurium: Quarto, per corruptionem vnus vocis, seu dictiōis, vel plurium: Quinto, per transpositionem vocum, seu dictiōum: Sexto, per interpolationem, quando scilicet aliquid temporis effluit interpolationem vnus dictiōis formæ, & alterius, vel inter vnā syllabam, & aliam eiusdem dictiōis: quarum omnium mutationum exempla præstabunt inferius.

His positis, conuenit inter omnes tunc omnino nullum sacramentum esse, quando mutatio est substantialis, seu essentialis; quando verō est tantū accidentalis, esse validum. Cuius responsio ratio est facilis ex supradictis; nam tunc sacramentum est nullum, quando eius forma significat aliud omnino, quā forma instituta à Christo Domino; & e contra tunc est validum ex parte formæ, quando retinet eandem omnino significatiōem, quia ex dictis Christus Dominus formaliter, & non materialiter determinauit verba sacramentorum: sed quando mutatio in verbis sacramentalibus est substantialis, tunc

forma significat omnino aliud, quā forma instituta à Christo Domino, vt patet ex dictis; quando verō mutatio est tantū accidentalis, semper retinet eandem significatiōem cum forma instituta à Christo Domino: igitur quando mutatio in forma verborum sacramenti est substantialis, tunc sacramentum est nullum, & e contra, quando est tantū accidentalis, est validum. Itaque solum restat difficultas, quibus in casibus mutatio sit substantialis, & in quibus sit duntaxat accidentalis; pro qua re explicanda,

Prima sit propositio. Sacramentum nullum est, etiam intendendo debitum sensum forme, si fiat per verba nihil significantia, præterquam in sacramento Matrimonij. Prior pars probatur, verba sacramento consensio sufficientia debent significare vel ex proprietate, vel ex communi usu, vel ex accommodatione usus communis, quod verba veræ formæ sacramentorum significant: sed verba nullo istorum modorum significantia non significant quod vera verba formæ sacramentorum significant: ergo verba nihil significantia non sufficientia alicui sacramento consensio.

Posterior etiā pars probatur. Illud sufficit ex parte formæ ad valorem Matrimonij; per quod contrahentes intelligunt se inuicem consentire in matrimonium, quia totum istud habet rationem verborum analogorum, quæ ostendimus sufficere ad valide contrahendum matrimonium: sed possunt verba quædam nihil ex proprietate vocum, vel ex communi usu hominum, vel ex communi eorum accommodatione, vsurpari à contrahentibus matrimonium; per quæ tamen sibi inuicem expriment mutuum consensum in matrimonium: ergo verba nihil significantia possunt esse valida ad contrahendum sacramentum matrimonij, quantum requiritur ex præcisa ratione verborum per ordinem ad solos contrahentes; nam si agatur de matrimonio, vt contrahendo in locis iis, in quibus Decretum Tridentinum de matrimoniis clandestinis viget, istud nō sufficit, cū oporteat tam Parochū, quā testes intelligere ipsos sic inter se loquentes de facto contrahere matrimonium.

Secunda propositio. Quando aliquod verbum essentialē forme mutatur in aliud diuersæ significatiōis, tunc sacramentum est nullum: si verō mutetur in aliud eiusdem significatiōis, valet. Exemplum prioris modi est in forma Baptismi, si loco verbi, baptizo, ponatur refrigerio: hæc enim duo, lauo, & refrigerio, sunt diuersæ significatiōis. Exemplum posterioris, si loco verbi baptizo, ponatur abluo, laue, vel aliud synonymum, tota propositio est communis apud omnes, & satis probatur ex supradictis.

Cæterū, quamuis omnes Scholastici in istis, vt sic in vnuersum consideratis facili conueniant, vbi tamen ad certos casus particulares deuenitur, satis frequenter in varias sententias differuntur, pro quorum singulorum explicatione maioris facilitatis gratiā sequentes articulos instituemus.

ARTICVLVS II.

Vtrum mutatio verborum forme sacramenti facta intentione introducendi errorem, sit substantialis.

VARIANT Anthores. Alij volunt omnem & quamlibet mutationem, eo ipso, quo fit realiter ex intentione introducendi no-

I. uum errorem, reddere sacramentum nullum. Hæc opinio tribuitur S. Antonino 3. parte, titulo 14. cap. 13. Aliacens in 4. sentent. disp. art. 1. Secundò, alij, vt Sotus in 4. sentent. distinctione 1. questione 1. articulo 8. censent, si reiecta significatione substantiali verborum, nihilominus quedam accidentalis mutatio fiat, ad introducendum aliquem errorem ab Ecclesia toleratum, semper sacramentum esse validum: si verò fiat ad introducendum tali ritu errorem non toleratum ab Ecclesia, esse nullum. Tertio, alij, vt Bellarminus libro primo de sacramentis in genere, capite vigesimo-primo, volunt sacramentum esse nullum, etiam cum mutatione solum accidentali, quando is qui ita mutat tantum accidentaliter formam, intendit introducere nouum essentialem ritum, respectu vniuersalis Ecclesiæ: si verò id tantum intendat respectu particularis cuiusdam Ecclesiæ, semper esse validum, modò interim intendat facere quod facit Ecclesia.

II. Sit hæc nostra propositio. *Quandiu substantialis sensus vera forma manet integer in forma verborum sacramenti, & in ministro intentio faciendi quod vera Ecclesia facit, tantum sacramentum est validum, licet accidentalis quedam mutatio fiat in illis, ex intentione introducendi ritum erroneum, siue toleratum, siue non toleratum ab Ecclesia, siue ritus erroneus sit in Ecclesiam vniuersalem, siue duntaxat in particularem.* Ita Durandus quarto sententiarum, distinctione tertiâ, questione secundâ, numero quarto: est etiam Adriani, si attentè legatur in quartum sententiarum questione primâ de Baptismo, vbi agit de eius forma. Item Suarez hac parte sancti Thomæ disputatione secundâ, sessione quintâ, & satis communis apud recentiores.

III. Probat. Totus valor sacramenti in noua Lege pendet tantummodò ab his tribus, *materia, forma, iuxta substantialem sensum sibi à Christo impositum, pronuntiatâ, & intentione ministri faciendi quod vera Ecclesia facit*, vt docet Eugenius in Decreto pro instructione Armenorum, & intelligitur ex Tridentino sessione septima de sacramentis in genere, Canone vndecimo, & duodecimo. Atqui in casu nostræ propositionis hæc tria reperiuntur, nullo eorum, quæ ibi recensentur, obstante; nam imprimis idem est genuinus sensus à Christo Domino istis verbis impositus; error enim ille, quem minister tunc intendit isto ritu introducere, non ei opponitur propriè, nec illum tollit; nam verba, quæ tunc adhibet relinquunt illum eundem *substantialiter*, vt potest facile animaduerti in omnibus & singulis eiusmodi mutationibus, quæ fingi possunt; nec error ille, prout est tantum minister, seu in eius intellectu, etiam cum pertinacia, magis reddit sacramentum nullum, quam falsa fides in hæretico: ergo sicut hæreticus retinens in mente hæresim, imò & illam etiam actû exteriori proficens, valide baptizat, dummodò habeat intentione faciendi quod facit Ecclesia, & verè abluendo proferat verba, quæ eandem in substantia habeant significationem: sic etiam in presenti, qui ex animo introducendi nouum ritum in Ecclesiâ, si aliquid formæ sacramentorum adhibeat, quod mutet tantum *accidentaliter* sensum formæ, sacramentum istud semper remanebit validum. Et hæc ratio habet etiam vim, siue minister intendat tali mutatione tantum *accidentaliter*, quoad sensum formæ, intro-

IV. ducere errorem etiam non toleratum, imò damnatum ab vniuersali Ecclesia. Primum, quia quotiescunque substantialia alicuius sacramenti ponuntur, velic, nolit Ecclesia, sacramentum valere: hæc enim ex Concilio Tridentino sessione vigesima-prima, capite secundo, nihil potest circa illorum substantiam formaliter sumptam. Deinde quia eadem, quoad hoc, est ratio sensus formæ, ac validæ materiæ sacramenti: sed si quis eo tempore, quo præceptum erat baptizare trinâ immersione, vnâ tantum immersionem adhibuisset, etiam in contemptum statuti Ecclesiæ de hoc præstando, & credendo illud esse impium, valide semper baptizasset, dummodò verâ & naturali aquâ abluisset baptizandum, & adhibuisset intentionem faciendi quod facit Ecclesia, seu quod Christus Dominus instituit, nec quidquam de substantia formæ immutasset. Similiter quando præcepit Ecclesia baptizare in vnica tantum immersione, si quis iisdem obseruatis, & cum simili voluntate introducendi errorem ab vniuersali Ecclesia repudiatum, baptizasset in trina immersione, valide baptizasset.

B Quod denique per hanc efficacem voluntatem introducendi errorem in vniuersam Ecclesiam, intentio faciendi quod facit Ecclesia, non destruitur, parti. Vbi daz intentiones sunt diuersorum obiectorum, nullam inter se oppositionem habentium, ibi vna aliam non destruit; sed amba simul sese compatiuntur, sicut distinctæ volitiones rerum speciei distinctarum circa obiecta disparata: atqui intentio introducendi nouum ritum hæc & tali administratione sacramenti, sub hac forma tantum *accidentaliter* immutata, & intentio faciendi quod vera Ecclesia facit, sunt duæ intentiones obiectorum speciei distinctorum, nullam inter se oppositionem habentium; nam prior est tantum de aliquo conueniente *accidentaliter* sacramentorum: posterior est de *substantia* sacramenti integre faciendi, seu de faciendis huic sacramento, ex Christi Domini institutione essentialibus: quæ duo sese habent ad inuicem, sicut substantia, & accedens: ergo sicut hæc duo ita distinguuntur, vt sese tamen compatiuntur in eodem ente; ita etiam & duæ istæ volitiones: prior, introducendi nouum ritum erroneum in Ecclesiam vniuersalem, *adiectio*, vel *corruptio* tantum accidentaliter facti formæ sacramenti; & posterior faciendi quod vera facit Ecclesia, seu quod Christus instituit, sese inuicem compatiuntur; & ex consequenti prior illa intentio relinquit sacramentum illud cui applicatur, quoad substantiam suam validum.

C Secunda propositio. *Quando verba formæ alicuius sacramenti ita corruptè proferuntur, ex intentione introducendi nouum aliquem erroneum ritum, vt significatio verborum, quoad suam substantiam corripitur, tunc sacramentum nullum est, quantumvis minister aliàs habeat intentionem faciendi quod vera facit Ecclesia.* Ita sanctus Thomas hac questione, articulo octauo, vbi illam probat autoritate Didymi libro de Spiritu sancto, & docet, *corruptionem, quæ fit per subtractionem alicuius particule essentialis formæ, reddere sacramentum nullum.* Et paulò post ait eandem esse rationem, si corruptio fiat per additionem vero sensui formæ contrariam: & probatur ex capite Retulerunt, de consecratione, distinctione quartâ, vbi Zacharias summus

D V. VI. VII. VIII.

I. Pontifex ait, eum qui baptizando sic ait, *Ego te baptizo in nomine Patriæ, Filia, & Spiritus-sanctæ*, non valide baptizare, si intendat novum ritum intro ducere, quo per particulam, *Filia*, intelligitur secunda persona Trinitatis esse *sexu distincta* à Patre, sicut in humanis filia est à suo patre distincta; tunc enim sensus legitimæ formæ, quoad suam substantiam corrumpitur, ibi amplius non significatur *identitas numerica essentia* in divinis, sed sola divinarum personalitatum Trinitas; imò divina personæ, tali expressione *verborum* significantur esse *corporeæ*; hæc enim *distinctio sexus* in solo ente corporeo vitam vegetantem, vel sentientem habente reperitur.

II. Probatur propositio. Sacramentum illud nullum est, cuius *forma verborum* aliud *substantialiter* significat ab eo, quod Christus Dominus illam instituendo ei imposuit; quia in sacramentis nouæ Legis tam *verba formæ*, quam *materia* significant ex eius institutione: sed in hypothese præsentis nostræ propositionis, *verba formæ*, vt à ministro pronuntiatæ, significant aliquid planè aliud ab eo, quod Christus intellexit, & voluit intelligi per illa, vt debent pronuntiarì inter conficiendum Baptismi, dum tali corruptione *verborum formæ*, nouus erroris ritus intenditur, vt per se patet: igitur talis corruptio *verborum formæ* reddit sacramentum nullum & inualidum.

ARTICVLVS III.

III. *Verum mutatio corruptiua sensus verborum facta scienter, vel non scienter, sine intentione introducendi ritum aliquem erroneum, cum intentione tamen faciendi quod Ecclesia facit, reddat illud nullum.*

IV. Hæc est secunda difficultas ex commemorationis in præcedentibus, cuius duæ sunt partes, vna de corruptione facta per ignorantiam; altera, de illa eadem corruptione de industria ministri, & scienter ab eo facta. Pro illarum explicatione notandum est, hanc corruptionem tali modo fieri posse, vt scilicet verba, secundum proprietatem accepta, non retineant suam significationem; nihilominus tamen illam retineant, vel ex *communivso* hominum, qui hæc verba sic corruptè prolata accipiunt in ea significatione, quam vt propriam, sibi vendicant, vel ex aliqua *accommodatione vsus*, quatenus qui audiunt eos illa sic preferentes, statim intelligunt eos hoc idem velle significare verbis ita corruptè prolatis, quod petiti solent expromere iisdem verbis benè & appositè pronuntiat, & secundum proprietatem acceptis, vel tertio, vt nullo ex his modo significant sensum veræ formæ.

Notandum secundò, hanc difficultatem habere duntaxat locum in iis sacramentis, quæ verba verè & propriè sumpta, & non tantum analogica, postulant pro suis formis, nec proinde extendi ad formam sacramenti Matrimonij, cum soli natus, & signa exteriora, quæ dicuntur analogica verba sufficiant, quibus contrahentes significant, & intelligant sese inuicem in coniuges de præsentì accipere, vt ex professo ostenditur, agendo in particulari de illo. His prænotatis,

A Prima sit propositio. *Mutatio corruptiua sensus verborum formæ, facta ignorantè, vero illorum sensu non corrupto per intentionem introducendi nouum ritum erroneum ei oppositum, sed iuxta communem usum, vel eius accommodationem, remanente integro, cum intentione faciendi quod vera facit Ecclesia, est sacramento valide conficiendo sufficiens.* Ita communiter omnes cum sancto Thoma hac quæstione, articulo octauo, & pro hac prima parte propositionis habemus responsum Zachariæ summi Pontificis, & refertur capite Regulæ, de consecratione distinctione quartâ, quâ declarat Baptismum in hac forma collatum. *Ego te baptizo in nomine Patriæ, Filia, & Spiritus-sanctæ*, esse validum, si ille qui baptizauit, non errorem inducens, aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ loquutionis, infringendo linguam ita dixerit: quo loco hæc particula, *error, hæresis*, & refertur capite Regulæ, de consecratione distinctione quartâ, quâ declarat Baptismum in hac forma collatum. *Ego te baptizo in nomine Patriæ, Filia, & Spiritus-sanctæ*, esse validum, si ille qui baptizauit, non errorem inducens, aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ loquutionis, infringendo linguam ita dixerit: quo loco hæc particula, *error, hæresis*, & refertur capite Regulæ, de consecratione distinctione quartâ, quâ declarat Baptismum in hac forma collatum.

B *Ego te baptizo in nomine Patriæ, Filia, & Spiritus-sanctæ*, esse validum, si ille qui baptizauit, non errorem inducens, aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ loquutionis, infringendo linguam ita dixerit: quo loco hæc particula, *error, hæresis*, & refertur capite Regulæ, de consecratione distinctione quartâ, quâ declarat Baptismum in hac forma collatum. *Ego te baptizo in nomine Patriæ, Filia, & Spiritus-sanctæ*, esse validum, si ille qui baptizauit, non errorem inducens, aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ loquutionis, infringendo linguam ita dixerit: quo loco hæc particula, *error, hæresis*, & refertur capite Regulæ, de consecratione distinctione quartâ, quâ declarat Baptismum in hac forma collatum. *Ego te baptizo in nomine Patriæ, Filia, & Spiritus-sanctæ*, esse validum, si ille qui baptizauit, non errorem inducens, aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ loquutionis, infringendo linguam ita dixerit: quo loco hæc particula, *error, hæresis*, & refertur capite Regulæ, de consecratione distinctione quartâ, quâ declarat Baptismum in hac forma collatum.

C Probatur etiam ratione. Ad sacramentum valide conficiendum, satis est ex parte formæ, vt verba eius significant ex accommodatione vsus, id est sint talia, vt vocaliter pronuntiata significant, tam ad mentem loquentis, seu ministri conficientis sacramentum, quam ad captum audientium, provt hic & nunc in tali casu, & occasione proferuntur, idem quod *verba formæ* à Christo Domino instituta modo legitime enuntiata significant; quia sic, verè & propriè loquendo, sunt *verba*, id est signa exteriora, quæ tali sua significatione, provt hic & nunc proferuntur, & percipiuntur ab assistantibus tali sacramento, expriment sensum internum ministri tale sacramentum sic perficientis: sed hæc verba, *Ego te baptizo in nomine Patriæ, Filia, & Spiritus-sanctæ*, ignorantè pronuntiata hic & nunc à ministro Baptismi, suprà baptizandum, sine aliqua intentione introducendi ritum erroneum, sensui istorum verborum contrarium, habent eundem sensum, quem hæc habent, *Ego te baptizo in nomine Patriæ, & Filia, & Spiritus-sanctæ*; quia sic baptizans per prædicta verba corruptè pronuntiata idem intelligit, & assistantes, provt vident eum hic & nunc abluentem, & simul corruptè proferentem formam, intelligunt eum hic & nunc baptizare, sicut ordinariè baptizant, qui hanc formam rectè pronuntiant: igitur *verba formæ* per ignorantiam prolata, cum mutatione, aliàs corruptiua sensus illorum, absque voluntate introducendi ritum erroneum illis cõtrarium, sufficiunt quantum ex parte formæ requiritur, ad sacramentum valide conficiendum; hinc si quis ignorans Sacerdos haberet intentionem faciendi quod facit vera Ecclesia, nec intendens in-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. producere ritum erroneum, seu hæreticum, sed sic tantum ex ignorantia Latini eloquij, vt citata sua Decretali epistolâ summus Pontifex Zacharias loquitur, sic consecraret, *Hic est corpus meum, & hoc est sanguis meus*, conformiter ad prædictam summi Pontificis responsionem, & nostram propositionem valide consecraret; licet enim particula *hic* possit ibi sumi adverbialiter, & sic consecratio nulla reddi; quia tamen tam ex intellectu proferens illum, quam ex captu astantium, illam in tali occasione, & à tali persona pronuntari audientium concipitur poni loco particulæ *hoc*, & vsurpari in eadem significatione, sicque ex accommodatione vsus eandem cum illa habere significationem, erit in tali casu, sufficiens ad consecrandum.

II. Secunda propositio: Mutatio corruptiua quidem sensus formæ secundum proprietatem verborum, non tamen secundum communem vsus, vel vsus accommodationem, facta scienter, vel ministro, cum intentione faciendi quod vera facit Ecclesia, sine ulla voluntate introducendi ritum aliquem hæreticum, vel erroneum, vero sensui formæ, oppositum, est sacramento valide conficiendo sufficiens. Probat, hæc tria sufficere ad conficiendum valide aliquid nouæ Legis sacramentum materia & forma cum intentione ministri faciendi, quod vera facit Ecclesia ex Decreto Eugenij pro instructione Armenorum: sed in præsentibus difficultatibus hæc tria concurrunt sufficiens materia, ex hypothesi, ablutio aquæ pro Baptismo, forma sufficiens in exemplo allato præcedenti articulo, *Ego te baptizo in nomine patris, filii, & Spiritus sancti*, quæ licet secundum proprietatem vocum non significant tres diuinas personas, eas tamen ex accommodatione vsus significant, quæ verborum significatio quoad accommodationem, est sufficiens, vt iam obseruauimus, nec impeditur, vel destruitur ex eo quod minister vult, illam sic corrupte proferre, quia hæc eius volitio non versatur circa sensum verborum formæ, sed duntaxat circa sonum illorum efformandum, quo verus eorum sensus non destruitur, quia accommodatio vsus illum in eis retinet. Igitur mutatio corruptiua quidem sensus formæ secundum proprietatem verborum, non tamen quoad vsus accommodationem, facta scienter, sine voluntate introducendi ritum aliquem erroneum illis oppositum, cum intentione tamen faciendi quod vera facit Ecclesia, est sufficiens sacramento valide conficiendo.

III. Secundò, valor alicuius sacramenti nullo modo pender, loquendo præcisè à scientia, vel ignorantia ministri, nec ab eis bonitate, vel malitia tantum morali, sed à prædictis tribus sacramento essentialibus. Atqui quod minister tunc hoc modo corrupto pronuntiet verba formæ sacramenti de industria, prouenit tantum ex quadam eius speciali malitia, toti substantiæ sacramenti extrinseca, quia hæc affectata pronuntiatio corruptæ verborum formæ comparitur secundum tria prædicta igitur sacramentum sub forma, tali modo corrupte pronuntiata, administratum, etiam scienter, & de industria, semper erit validum.

ARTICVLVS IV.

Duo dubia soluntur.

EX doctrina præcedentis articuli duo nascuntur dubia. Primum, an nihil referat ad sacramenti veritatem, quod hæc corruptiua mutatio sit in affectata, siue non affectata, fiat etiam initio alicuius distinctionis. Itavt si aliquis non intendens introducere ritum aliquem, sensui verborum formæ oppositum, habens intentionem faciendi quod Ecclesia facit, sic baptizet, siue ex ignorantia, siue ex affectatione, *Ego te baptizo in nomine Matris, & Filij, & Spiritus sancti*, extrado in prima littera nominis primæ personæ, pronuntiando *m*, loco *p*, valide semper baptizet: an verò doctrina præcedentis articuli habeat solummodò locum, quando hæc corruptiua mutatio sit in fine distinctionis: alterum, quomodo sit effectus articuli veritas, cum illa obseruatione sancti Thomæ, hæc quæst. 60. art. 7. in responsione ad tertium, quæ dicit, eum qui de industria pronuntiat corrupte, non videri intendere quod facit Ecclesia, & ita non videri sacramentum perfici.

Ad primum respondetur, posse interdum contingere vt ad validitatem, & substantiam sufficiens forma, pro conficiendo sacramento, nihil referat, an hæc mutatio corruptiua fiat initio alicuius distinctionis, an verò tantum in fine, aliquando tamen referre, communis, & frequentius mutationem hanc corruptiuam cum veritate sacramenti compatibilem, habere locum, quando contingit in fine vnius, vel plurium distinctionum formæ sacramenti essentialium. Hæc responsio habet fundamentum in S.

Thomæ hic articulo 7. in solutione ad tertium, ubi loquens de hac mutatione, vt aliquando corruptum sensum formæ, ait, illam præcipue contingere quando fit in principio distinctionis, & ibidem scribit illam, vt verum sensum, adhuc sufficienter ad substantiam sacramenti retinentem præcipue contingere quando corruptio fit ex parte finis. Quo loco hæc particula, præcipue contingere, utrique membro appositâ, significat mentem S. Thomæ esse eam, quam hæc præsentis nostræ responsione exposuimus, quæ tota explicatur, & simul probatur prima quidem eius pars; nam si quis vel vitio lingue, putâ quia blæs loquitur, vel patrio more, vel de industria ad imitationem istorum pronuntiet vnam litteram loco alterius, vt Vascones *n*, loco *b*, dicendo, *Ego te baptizo*, non definit valide baptizare, modo adhibeat reliqua, quia tunc tam bene verba formæ hoc modo prolata significant ex accommodatione vsus communis, ac quando hæc mutatio contingit in fine distinctionis; ad validitatem autem sacramenti ex parte formæ, satis est quod verba significant ex tali accommodatione. Secunda item pars asserens aliquando mutationem initio distinctionis tollere sensum formæ, explicatur etiam, & simul probatur exemplo huius particule, *patrii*, in forma Baptismi, quæ vna tantum littera in principio posita differt ab ista *matris*, quæ tamen, quia nullo modo, siue ex proprietate, siue ex vsu, siue ex eius accommodatione, idem significat ac hæc dictio, *patrii*: idèd si eius loco pronuntietur etiam cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, reddet sacramentum nullum & irritum.

Tertia denique pars asserens, hanc mutationem retinentem verum sensum formæ, frequentius contingere in fine distinctionis, quam in principio, patet expe-

I.

rientia. Vnde S. Thomas ita ait, *Apud nos variatio diffinitionis ex parte principij mutat significationem; variatio autem ex parte finis vtiplurimum significationem.*

Ad secundum dubium respondetur, hæc duo multum à se inuicem differre, *Sacramentum simpliciter & absolute non perfici, & sacramentum non videri perfici.* Primum, nullo modo potest stare cum veritate sacramenti. Secundum verò potest, quia totum fundatur in communi iudicio astantium, seu personarum isti sacramento ita celebrato præsentium, quæ cum solum iudicent de rebus, propterea apparent exteriori, & non semper vt sunt à parte rei, possunt existimare, eum qui cum hac mutatione corruptiua dictionum, prudens & sciens baptizat, non habere intentionem verè baptizandi, viderique potius illudere, quam cum debita intentione sacramentum perficere. S. Thomas loco hîc citato non affirmat primum, sed duntaxat secundum, vt expresse monent eius verba: ergo etiam ex mente S. Thomæ, si quis de industria proferre velit formam sacramenti ita corruptæ, & tamen semper intendat tunc facere quod facit Ecclesia, nec vllum ritum sensui verborum formæ oppositum introducere, conficiet sacramentum validè, esto propter sufficiens dubium, de intentione ministri, sit iterandum *sub conditione.* Hinc Græci validè baptizant hoc modo, *baptizetur, vel baptizatur, loquendo prædictæ & significatiuè, seruis Christi, in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti:* licet istud faciant de industria, vt scilicet introductum ritum illum, quo volunt minister sacramenti non esse in forma illius exprimentum, quia talis ritus, & talis corruptio dictionis non destruit veram & legitimam significationem formæ, vt explicabitur inferius agendo de forma Baptismi.

III.

ARTICVLVS V.

Verum mutatio corruptiua sensus verborum formæ, facta animo introducendi ritum erroneum, oppositum vero sensui formæ, remanens tamen secundum usum accommodationem, reddat sacramentum nullum.

IV.

Hæc est tertia difficultas. Ponatur aliquis Sacerdos, animo hæreticus, *vbi quista,* non habitus pro tali, sed habitus pro Catholico, ille celebrando Missam, vt introducat vbiquitatem humanitatis Christi Domini, sic consecret, *Hic est corpus meum,* & vsurpet ex animo particulam, *hic, aduersarialiter;* astantes tamen ita eum pronuntiantem audientes, existiment id facere, vel lapsulinq, vel aliquâ ignorantia, aut inaduerentia, & vsurpare in eadem significatione, qua particula, *hoc,* accipitur in vera consecratione, sicque ibi reperitur quædam veluti significatio ex accommodatione usui, quæritur, an reuerà & de facto valeat talis consecratio, etiam si habeat intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Dux sunt hæc de re sententiæ; vna affirmans, quæ est Tanneri hic disp. 3. de sacramentis in genere quest. i. dub. 3. assertion 3. & aliorum quorundam. *Melior tamen est negans, cum qua concludimus;* & probatur primò efficaciter ex citato capite, *Regulerunt,* vbi, quamvis summus Pontifex animaduertet eandem esse significationem verborum formæ Baptismi, iuxta

A *usum accommodationem,* respectu astantium, quando administratur sub hac forma, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti,* quia tamen *verba formæ* sic corruptè prolata poterant habere sensum aliquem erroneum, & hæreticum, vero illorum, sensui oppositum, iuxta mentem & intelligentiam baptizantis, responderet, *Baptismum sub tali forma esse validum, si ille qui baptizauit, non fecerit animo introducendi errorem, aut hæresim.* Ergo cum responsio facta sub aliqua conditione tunc tantum valeat, quando stat, & viget conditio, censet summus Pontifex, illâ sublata, vt contingit in casu nostræ propositionis, tale sacramentum non esse validum: vnde significat ad validitatem sacramenti collati *sub forma verborum,* cum tali corruptione prolata, duo debere simul concurrere. Primum est *mens,* seu interior intelligentia baptizantis, quâ verbis sic corruptè prolatis intelligit illud idem quod Christus *verbis formæ* eiusdem sacramenti intellexit, & significauit: exempli gratiâ, in forma Baptismi superius allata, diuinas personas Patris, & Filij, & Spiritus sancti in unitate eiusdem numero essentia. Alterum est, *accommodatio usui,* superius explicata, ita vt vno istorum deficiente, tale sacramentum sit nullum.

Deinde probatur auctoritate sancti Thomæ hac questione 60. articulo 7. in responsione ad primum, vbi explicans illud sancti Augustini de verbo sacramentali, *operari non quia dicitur, sed quia creditur,* ait sensum eius esse, *verbum sacramentale operari secundum sensum verborum, qui si de tenetur.* Item, quando ibidem in responsione ad tertiam questionem ait, *eam corruptionem, quæ animo asserit sensum locutionis, reddere sacramentum nullum.* Nam error ille, vel hæresis, pro cuius expressa introductione minister in præfati hypothesi facit mutationem, non est id quod si de tenetur, quin potius aliquid ei oppositum. Item hæc mutatio tollit sensum sacramentalis locutionis à Christo Domino institutum. Item ex articulo 8. sequenti, quando ait expresse, *verba operari in sacramentis quantum ad sensum, quem faciunt:* quo loco hæc particula, *faciunt,* significat illud tenere se *ex parte proferentis,* & non solummodo *ex parte audientis,* seu astantis: vnde vult tacitè ibi eiusdem esse *fieri sensum,* ac mutare illum, seu tollere: Quod tamen hic contingit ex parte ministri alio sensu verba proferentis, quam Christus instituit.

Hinc secunda nascitur ratio pro nostra propositione: tunc tantum aliquod sacramentum fit validè, quando *verba formæ* proferuntur à debito ministro, eo sensu, quem Christus Dominus eis imposuit, insinuando illud, quia sacramenta totam suam vim repetunt ab institutione Christi, & Christus Dominus determinauit verba sacramentorum formaliter, id est quoad suam significationem, vt supra docuimus: sed quando sacramentum aliquod nouè Legis fit sub aliqua verborum forma, cum ea mutatione, de qua mouetur præfens difficultas, non pronuntiantur à ministro eo sensu, quem Christus Dominus illis imposuit, sed alio planè opposito, vt pote erroneo, vel hæretico, vt hic supponitur: igitur tunc tale sacramentum nullum est.

Tertio, Christus Dominus instituit formas sacramentorum, modo verò humano pronuntiantas: ac modus verè humanus pronuntiandi verba, est, vt *verba vocalia* sint signa *verbi interioris,* seu *conceptus,* id est vt *exteriori,* & *vocali verbo*

V.

VI.

VII.

VIII.

I. exprimatur, quod veebum interius concipit, & ad quod representandum exterius *verbum vocale* ordinatur, vt Dialectici docent lib. de interpret. In præsentem verò difficultate *verbum vocale* non est propriè representatiuum interioris conceptus, sed est alieuius alterius, vt per se patet: qui enim baptizat, exempli causâ, sub hac forma, *Ego te baptizo in nomine Patria, Filia, & Spiritu-sancta*: his postremis vocibus intelligendo feminas, habet aliud in pectore, quàm in ore, etiam vt hæc verba sonant, iuxta *accommodationem vsus*. Igitur verè non baptizat, & pari modo, quodcunque aliud sacramentum, sub forma, sensu contrario sensui Christi Domini, interius concepta, & iuxta auditum astantium, in vero sensu accepta, nullum erit.

II. Confirmatur. Valor & substantia sacramentorum nouæ Legis, quæ debent constare verbis, verè & propriè sumptis, nunquam pendet ab astantibus, vel ab aliquo ad illos spectante, sed à sola materia, forma, & sufficienti ministri intentione: at data sententia nostræ propositioni opposita, valor, & substantia eiusmodi sacramentorum magis, aut saltem æquè dependeret ab astantibus, vel aliquâ re illos respiciente, quàm à forma & ministro, vt est Christi principalis agentis; quia non obstante quòd minister ille alio sensu, ab eo, quem Christus Dominus imposuit, pronuntiat *verba forme* sacramenti, nihilominus eò quòd astantes æstimarent ministrum loqui ad sensum Christi Domini, conficerentur validdè, iuxta sententiam nostræ propositioni contrariam: ergo cum ex communi doctrina Ecclesiæ, sacramenta in suo fieri pendeant tantum ab his tribus, quorum hic vnus deficit, nimirum *formâ verborum formaliter*, & *significatione sumptorum*, quidquid aliis æstimet, aut possint æstimare astantes, valor & substantia sacramenti ibi salua non repetitur.

III. Tandem probatur. Sit sacerdos aliquis debite, seu more Catholico ordinatus, qui tamen occultè sit Lutheranus, celebret Missæ sacrificium, cum intentione faciendi quòd facit Ecclesia, quantum hæc intentio potest haberi distincta ab intentione pronuntiandi particulas *hoc, & hic, pronominatim*, sed duntaxat *adverbialiter*, dicendo, *Hic est corpus meum: Hic est calix sanguinis mei*, &c. & quia exterius se proficitur Catholicum, æstimetur ab astantibus hunc pronuntiandi modum hic & nunc efformare, vel vitio linguae, vel ignorantia, vel ex aliquo alio simili: sicque ratione huius communis astantium iudicij, tota illa forma habebit, vt ex *accommodatione vsus* illis verum sensum ingeneret, quem tamen de facto non habet ex parte profertis; sacerdos ille non consecrat validdè, non ex alio defectu, præcisè loquendo, quàm ex defectu *mutatæ significationis*, à Christo Domino impositis istis particulis; *Hoc est, &c. & Hic est, &c.* ergo illa *accommodatio vsus communis ex parte astantium*, non sufficit vt aliquod sacramentum fiat validdè, nisi simul adsit prolato *verborum forme*, facta à ministro ad sensum illi impostum à Christo Domino.

IV. Quòd autem in tali casu sacerdos ille non consecret validdè, probatur vt quis validdè consecret, debet pronuntiare *verba forme* in persona Christi formaliter, & *significationè*, & proinde illud idem ad suum sensum significare *verbis forme* quod Christus Dominus significauit: Christus Dominus ita per *verba forme* huius significauit

A. *præflicte* realem veri, & realis sui corporis, item & sanguinis positionem, vt tamen simul *præflicte* significauerit modum, quo corpus & sanguis eius ponuntur sub speciebus panis & vini, scilicet per *transubstantiationem* panis & vini in suum corpus, & sanguinem, vt communiter Theologi docent, & nos inferius agendo de transubstantiatione; qui tamen modus negatur hac formulâ, per Lutheranum illum sacerdotem sic corruptè pronuntiât: igitur tunc non consecrat validdè. Quòd item defectus ille, loquendo præcisè, non aliunde proveniat, probatur: defectus aliquis ex eo censetur provenire, quo posito, res ponitur; & quo sublato, tollitur: at in præsentii hypothesi Lutheranus ille sacerdos solummodo mutet sensum illum hæreticum (iuxta quem diximus illum pronuntiâsse) in sensum illum quem Christus instituit, & secundum quem nos Catholici consecramus, quamvis mente retineat hæresim, & obferuet reliqua, quæ antè adhibuerat, validdè consecrabit, quia tunc hæc tria, quæ sola sufficiunt, *materia, forma, & intentio* ministri sufficienter reperientur: ergo talis defectus provenit ex mutatione sensus formæ: ergo licet *accommodatio vsus* ex sola parte astantium repetitur, quando minister immutat occultè verum sensum *forme sacramentalis*, non propterea tamen sacramentum valebit.

B. Dices, tunc tale sacramentum esse nullum, defectu intentionis in ministro faciendi quod Christus instituit, vel quòd vera Ecclesia facit, non autem ex defectu significationis ab eo immutatae. Respondetur etiam iuxta S. Thomam hæc quæstione 60. articulo 8. in corpore *dius* hic posse distinguere *intentiones*: *vnâ*, quæ terminetur ad faciendum quòd Christus Dominus instituit, vel quòd Ecclesia intendit, & hæc quantenus à posteriori distinguitur, respicit *nudè*, & *simpliciter substantiam sacramenti*, pro villa concipi potest, vt *distincta à modo & medio*, quo Christus Dominus instituit illam fieri: exempli causâ, *facere substantialem, realem præsentiam corporis, & sanguinis sui in sacramento Altaris*. Alteram *modi & medi* in specie determinati, quo statuit illam validdè tantum fieri, verbi causâ, per *transubstantiationem verbis consecrationis importatam*: & quamquam vna ad sacramentum validdè conficiendum non possit de facto sine alia reperiri, quia nulla res factibilis potest sine modo ipsius efficiencie intrinseco fieri, & medium intrinsecum, seu modus efficiencie horum sacramentorum, de quibus loquimur, est pronuntiatio *verborum forme*, iuxta sensum sibi à Christo Domino impostum; potest tamen per conceptum mentis vna apprehendi sine alia, & ab ea præcindi; vnde sicut tunc vna distinguitur ab alia, defectus substantialis qui contingit in casu nostræ propositionis, non debet, loquendo præcisè, & *formaliter*, reiciui in defectum intentionis faciendi quòd Christus instituit, sed quòd facit vera Ecclesia, sed in defectum illum, quòd scilicet *verba forme* illorum non sint prolata ad sensum illis à Christo impostum.

C. Ex his facile intelligitur, quòd vbi prudens & rationabile dubium occurrit, *utrum minister pronuntiauerit verba forme ad sensum, quem Christus Dominus illis imposuit*, tunc tale sacramentum pro eius effectu consequendo, esse repetendum, saltem *sub conditione tacita*, vt si illius prohibita repetitio vitetur, & simul prouideatur saluri tunc suscipientis tale sacramentum.

I.

ARTICVLVS VI.

*Soluntur obiectiones contra doctrinam
trium præcedentium articulorum.*

II.

QUIA quæ docentur istis articulis aliquam inter se habent connexionem; idcirco obiectiones aduersus illos præsentis articulo dissoluemus. Prima desumitur ab autoritate S. Augustini libro 6. de Baptismo contra Donatistas cap. 25. ubi agens de valore Baptismi, quoad substantiam validi, & collati sub illa communi verborum formula, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, ita scribit, *illa Evangelica verba, sine quibus non potest Baptismus consecrari, tantum valent, ut per illa sic euacuentur quæcumque in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur, quemadmodum demonium Christi nomine excluditur*. Cuius loci postrema verba videtur significare introductionem noui erroris, tentatam aliquâ mutatione in verbis forme, non impedire eius validitatem; nam verba sacramentalia, seu quibus sacramenta nouæ Legis conficiuntur, nomine præcis, plerumque à Patribus intelligi, patet ex S. Ambrosio lib. de Sacramentis, & amplius patebit ex dicendis de forma sacramenti Eucharistie, quam satis communiter appellant *precem*.

III.

Respondetur, sanctum Augustinum ibi mentionem facere duorum, quorum primum est prædella verborum formula, quam nomine verborum Evangelicorum intelligit. Alterum est præ, seu oratio, quæ immediatè ante baptismationem, seu administrationem Baptismi fiebat à ministro Baptismi supra aquam, in qua erat mox hominem baptizaturus. Hoc secundum erat planè distinctum à forma sacramenti Baptismi, & omnimodè extra illam, quia erat ad consecrandum aquam pro conferendo Baptismo, vt S. Ambrosius expressè docet lib. 1. de Sacramentis cap. 5. ita scribens, *Cum forma baptismalis, id est modus administrandi Baptismum, & vsus, id est consuetudo Ecclesiæ, hoc habeat, ut ante fons consecratur, & tunc descendat qui baptizandus est, nata vbi primum ingreditur sacerdos, exorcismum facit, secundo, super creaturam aquæ, inuocationem, postea præcem de fert, ut sancti ficiat fons, & ad ipsam præsentiam Trinitatis eterna*. De hac consecratione aquæ baptismalis plura videri possunt apud Iosephum Vicecomitem lib. 1. de antiquis Baptismi ritibus cap. 15. & 16. tam sanctus Augustinus loco in obiectione relato, per istam particulam, *prece vitiosa*, non intelligit formam illam verborum, quibus sacramentum Baptismi perficitur, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, sed orationem illam, quam minister mox baptizaturus præmittebat supra aquam pro illius consecratione, quæ oratio super aquam, & aquæ consecratio, est aliquid omninò extra totam essentiam, & substantiam sacramenti Baptismi; ac proinde si quid habeat vitij, etiam contra veram, & Catholicam fidem sibi admixtum, nullo modo valorem eius impedit. Et quod hæc sit mens sancti Augustini patet primò ex verbis immediatè antecedentibus, quibus expressè ait, *hanc precem*, de qua ibi loquitur, dici super aquam, super quam tamen forma verborum Baptismi non dicitur, sed super baptizandum, vt hæc eius particula, *Ego te baptizo*, declarat, tum etiam quia obiectio cui respondet ibi, id

IV.

postulat, quæ talis erat, quòd, scilicet aqua sacerdotis prece in Ecclesia sanctificata, obliuiscitur peccatum. Vnde Sedatus Donatista inferebat, aquam ab heretico consecratam eius sermone, id est oratione & prece infici, nec proinde esse sufficientem Baptismo. Cui obiectioni S. Augustinus respondens, negat tali prece aquam infici, & probat argum. ino sumpto ab aliis simplicium quorundam id delum orationibus, quæ licet contineant in seipsis aliquid vitiosum, & infide erroneum, quia tamen isti fideles id ignorant, istud quod reperitur bonum & rectum in eiusmodi orationibus, non desinit illis prodesse, propter affectum charitatis, quem sic orando exercent.

Secunda obiectio desumitur ab autoritate eiusdem sancti Augustini libro 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 15. & refertur capite satis ostendimus, de consecr. distinct. 4. Satis inquit, ostendimus ad Baptismum, qui verbis Evangelicis consecratur, non pertinere cuiusquam, vel dantis, vel accipientis errorem, siue de Patre, siue de Filio, siue de Spiritu sancto aliter sentiat, quam celestis doctrina insinuat. Sic autem obiectio formatur ex istis sancti Augustini verbis; ubi sacramentum perficitur verbis Evangelicis, & error ministri contra fidem verbi forme importatur (qualis est fides de Trinitate personarum diuinarum, & earum vnitatem in forma Baptismi expressa) est occultus & interior, illud, quantum est ex parte forme, est validum, quia, vel loquitur ibi sanctus Augustinus, celestis doctrina, id est forma verborum, quibus tunc perficitur, non iniquat hunc errorem sed in casu articuli proxime præcedentis, minister sacramenti profert verba forme eodem modo exteriùs, quo alijs verè administrantibus illud, saltem quoad vsus accommodationem, & astantes ita confidunt, & hæc eius hæretica efficax volitio vsurpandi aliquem terminum verborum forme sacramenti in alia significatione, quam vsurpetur ab aliis illud verè conficientibus, est interior, quam astantes non percipiunt: igitur tunc sacramentum tali modo administratum cum voluntate introducendi errorem contrarium substantiali verborum forme, non desinit esse quoad substantiam suam validum.

Respondetur, verba Evangelica, quibus sacramentum aliquod consecratur, posse duobus modis considerari, vel materialiter, vel formaliter, seu quatenus habent hunc eundem sensum, quem Christus Dominus illis indidit, S. Augustinus ibi loqui de verbis Evangelicis, seu de verbi forme sacramentorum formaliter sumptis, id est, propter important sensum sibi à Christo Domino inditum, iuxta quem modum error, vel hæresis, quam minister sacramenti retinet mente, non insinuat per verba forme, quia non applicat verba forme sacramenti, quod tunc administrat, ad illam explicandam exteriùs, sed tunc verborum formam pronuntiat, & administrationi sacramenti applicat, iuxta sensum, quem Christus Dominus illi indidit: Vnde locus ille sancti Augustini intelligitur tantum de illo errore, & hæresi quæ est omninò interior, & ad quam exteriùs prodendam, & insinuandam vocalis verborum forme prolatio facta à ministro sacramenti nullo modo dirigitur: Hoc enim est quod sanctus Augustinus ibi vult, quando ait, *talem ministrum aliter sentire, quam celestis doctrina insinuat*. Quare ad argumentum ex hac autoritate sancti Augustini formatum, respondetur, Ma-

D

Vnde Sedatus Donatista inferebat, aquam ab heretico consecratam eius sermone, id est oratione & prece infici, nec proinde esse sufficientem Baptismo. Cui obiectioni S. Augustinus respondens, negat tali prece aquam infici, & probat argum. ino sumpto ab aliis simplicium quorundam id delum orationibus, quæ licet contineant in seipsis aliquid vitiosum, & infide erroneum, quia tamen isti fideles id ignorant, istud quod reperitur bonum & rectum in eiusmodi orationibus, non desinit illis prodesse, propter affectum charitatis, quem sic orando exercent.

V.

VI.

VII.

VIII.

I. rem eius esse tantum veram, ubi & quando error ille, seu hæresis est omnino interior, per comparisonem ad verba formæ, quibus sacramentum perficitur; nam quod error iste, siue hæresis extra actuale sacramentum administrationem sit aliis modis exterior, puta, per publicationem eius professionem, nihil interest ad id quod nunc tractamus, quia inferius ostendemus valorem sacramenti non pendere à fide ministrantis illud, quatenus scilicet verba talem errorem non insinuant, seu non proferuntur à ministro iuxta sensum hæreticum, quem ex eius directione possunt exterius significare. Ad Minorem verò negatur in hac hypothese errorem illum, seu hæresim esse pure & simpliciter interiorem; est enim etiam exterior, quatenus sese prodit per verba formæ, ut ad mentem & sensum ministri pronuntiantur, secundum quem possunt accipi.

II. Nec obstat quod aflantes bonæ fide existiment cum illa pronuntiare sensu Catholico; hoc enim est per accidens, neque in presenti casu magis tollit rationem externæ professionis alicuius hæresis, quam tolleret ab eo, qui solus existens in cubiculo, nullis presentibus, vel audientibus, proprio ore, oratione admodum vocali distincta, ex pertinaci affectu ad hæresim, pronuntiat propositionem, quam vniuersalis Ecclesia damnat, ut hæreticam, cum de ratione vocalis orationis, & externæ professionis fidei, vel hæresis, non sit quoddam aliquid presentibus, ut patet in Baptismo, qui, nemine præsentem, potest conferri valide infanti. Ad etiam, quod sensus secundum accommodationem vsu, ut sit ad valorem sacramenti sufficiens, requirit coniungi ei verborum formæ applicationi, quæ minister tunc perficiens sacramentum ea vsurpat in significatione illis à Christo Domino imposita, quod non habet locum in presenti difficultate.

III. Tertia obiectio petitur ex duplici autoritate sancti Thomæ hac questione, articulo 8. in corpore. Prior est quando ait, *verba in sacramentis operari ad sensum, quem faciunt*, id est, quem ingenerant audientibus; ergo ubi aflantes prudenti iudicant, ministrum vsurpare aliquam particulam substantialem formæ, iuxta sensum Christi Domini, quamvis interior sensus ministri sit ei oppositus, sacramentum non definit esse validum. Posterior autoritas est, quando loquens de eo, qui corruptip formam animo introducendi nouum ritum, vitur hac loquendi formulâ, *Non videtur perfici sacramentum, quia non videtur, quod intendat facere, quod facit Ecclesia*; nam istis verbis significat, totum defectum valoris sacramenti, tunc esse refundendum in defectum intentionis requisitæ, scilicet faciendi quod facit Ecclesia, non autem alicuius particule verborum in alio sensu, quam Christi Domini, à ministro pronuntiata. Ergo cum præsens difficultas supponat ministrum habere hanc Ecclesiæ intentionem, mens sancti Thomæ est, tunc non obstante tali corruptione, sacramentum sic posse semper fieri validum.

IV. Ad primam autoritatem responderetur, *verba facere sensum non esse idem ac hoc sensu accipi ab auditoribus*; sic enim istud non teneret se ex parte loquentis, sed duntaxat ex parte audientis; cum tamen pronuntiatio vocalis orationis sit propriè loquentis, seu eam pronuntiando explicantis interiorè conceptum mentis, quare tunc verba consecratoria operantur iuxta sensum quem faciunt, quando minister applicando illa sacra-

A mento conficiendo, vsurpat in eo sensu, quem Christus Dominus illis indidit, extra quem vsum & applicationem nullo modo suum operantur effectum; & quando aliquis terminus verborum formæ est talis conditionis, ut etiam positus cum aliis eiusmodi formæ, sit ex se sufficiens ingenerare auditoribus alium sensum ab eo, quem Christus ei imposuit, tunc eius determinatio ad supponendum pro ea re, quam Christus voluit per illam significare in tali forma, dependet ab expressa, vel virtuali, seu tacita voluntate ministri.

Ad posteriorem sancti Thomæ autoritatem responderetur, duplicem posse distinguere ritum, per corruptam pronuntiationem verborum formæ introducendum, ab Ecclesia non receptum: vnum quisenus formæ, quoad suam substantiam non corrumpit, sed illum compatitur: & de hoc sanctus Thomas tantum ait, *non videtur perficere sacramentum*; quia nimirum licet minister de facto, & verè illud conficiat, atamen ita se gerit exterius, ut eo ipso quo sciens & prudens facit, contra communem praxim Ecclesiæ, possit iudicari tunc non habere intentionem faciendi quod facit Ecclesia; sicque tale sacramentum videri solummodò esse nullum, defectu prædictæ intentionis, quia aliàs omnia huius sacramenti essentialia reperiuntur. Alterum item distinguere ritum per corruptam verborum formæ pronuntiationem introducendum, ab Ecclesia etiam non receptum, quisenus formæ in sua substantiali significatione corrumpit, cuiusmodi est is, de quo egitur articulo præcedenti: & de eo sanctus Thomas statim subiungit, *simpliciter & absolute manifestum est, quod tunc sacramentum non perficitur*. Oportet, inquit, considerare utrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum, quia sic manifestum est, quod tollitur veritas sacramenti. At nostra propositio, cui hæc obiciuntur, procedit de tali ritu erroneo, per verbum formæ, iuxta mentem & sensum interiorem ministri importatæ.

Quarta obiectio. *Forma sacramenti est quid sensibile, ergo eius ratio & substantia non pendet ab occulta intentione ministri*. Responderetur primò, hoc argumentum absolute & simpliciter sumptum nimis probare, quia similiter probat, intentionem faciendi quod facit Ecclesia, non esse requisitam in ministro sacramenti, cum hæc sit tam occulta, quam voluntas vsurpandi aliquem terminum substantialem formæ in alia acceptione, ab ea, quam Christus instituendo tale sacramentum, illi imposuit, quam tamen intentionem faciendi quod facit Ecclesia, etiam auctor contra quos hic agimus, admittunt, & infra ex professione ostendimus esse necessariam. Deinde responderetur, concessio Antecedente, negando Consequentiam, quia & omnes nostri actus humani exteriores boni, vel mali moraliter, sunt aliquid sensibile, nam aliquo sensu exteriori possunt percipi, & tamen ut sic, quatenus boni vel mali moraliter, dependent ab aliqua intentione exercentis, aliàs non essent amplius loquendo propriè, *humani*, & *morales*, sed ad summum quidam actus hominis, prout Philosophi in Ethicis, & Theologi primà secundæ cum sancto Thoma distinguunt actus propriè *humanos* & *morales*, ab aliis hominis: quare cum confessio alicuius sacramenti nouæ Legis, per debitam applicationem formæ & materia ad subiectum capax, sit actio quædam humano & moralis modo exercenda per ministrum, sicut intentio in

V.

VI.

VII.

VIII.

I. humanis actionibus requisita, est sensibilis, non per se, sed per aliud, scilicet per actum exteriorum, qui apparet libero modo exteri; sic etiam & intentio usurpandi hanc & istam particulam formam, huic vel illi sacramento substantialem, in ea significatione, quam Christus Dominus instituendo sacramenta illi imposuit, erit sensibilis, per exteriorum illius pronuntiationem hic & nunc, hoc & isto modo, cum his & istis circumstantiis apparenter fieri.

Quinta obiectio. Decretum Eugenij pro instructione Armenorum accuratè distinguit inter *formam*, & *intentionem*; *formam* appellat verba; ergo significatio non dependet ab intentione, alias hæc duo confunderentur inter se. Ad hanc obiectionem responsum est articulo præcedenti, quando aliquanto ante finem, ostendimus defectum consecrationis, quâ sacerdos occultè voluntate introducendi consubstantiationem Lutheranorum in sacramento Eucharistiae, pronuntiat inter consecrandum particulam *hic*, loco *hoc*, in prima consecratione, & in vtraque consecratione aduerbiallyter, non pronuntiat (loquendo præcisè & propriè) à defectu *intentionis faciendi quod facit Ecclesia*, sed ex eo præcisè, quod volens & sciens pronuntiet prædictas particulas, sensu omnino opposito sensui, quem Christus Dominus illis imposuit; nec propterea duas intentiones istas tunc desinere distinguere *formaliter* à se inuicem; licet una de facto dari, se uexistere, quoad praxim non possit sine alia.

Sexta obiectio. Multæ particulae *verborum forme* in sacramentis nouæ Legis possunt intelligi *ambigè*, etiam stante aliquo legitima intentione conficiendi sacramentum: ergo si falso sensu proferantur, tunc sacramentum erit nullum: at Consequens est absurdum; nam si quis imperitus sacerdos intendens per ignorantiam sensum falsum, proferret in forma Calicis particulam *hic* aduerbiallyter; nihilominus intendens absolute & simpliciter facere quod facit Ecclesia, verè & validè consecraret. Secundò, si quis Arianus utens nostrâ formâ Baptismi, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, si nihilominus ita mente conciperet, ut nominando *Patrem* primo loco significaret illum esse maiorem *Filio*, quem filium idè tantum nominat secundo, quam patre minorem, validè non baptizaret; quod tamen est absurdum, cum in primitiua Ecclesia baptizati ab Arianis, sub nostrâ Catholicorum forma, etiam animo intendentibus suam hæresim, redeuntes tamen ad Ecclesiam Catholicam, nunquam iussi sint baptizari. Tertiò, quia in formis quorundam sacramentorum nonnulla sunt *dubia*: exempli causâ, in forma Calicis, vtrum sola hæc verba, *Hic est Calix sanguinis mei*, sint de illius essentia, an verò etiam reliqua. Item, an omnes & singulae verborum formulæ, quæ solent pronuntiarî inter administrandum Extremæ-vnctionis sacramentum, sicut an omnes, & singulae quinque sensuum vnctiones, sint de illius essentia. Similiter & in formis, & materiis sacrarum Ordinationum; & quilibet minister, provt sentit de istis eiusmodi rebus, pronuntiat eiusmodi formas, nec sacramentum sic ab vnoquoque administratum reuocatur in dubium, quia habet semper intentionem faciendi quod Christus Dominus instituit, seu quod tunc Ecclesia facit.

Respondetur hæc duo distinguere, *Aliquot particulas forme in sacramentis intelligi ambigè*, seu

A. posse habere *varium & varium sensum*, & illas easdem aliquot particulas inter conficiendum sacramenta, pronuntiarî sensu ambiguo, per ministrum, illo, quem Christus Dominus illis imposuit, per ipsum eundem ministrum, non determinato, saltem in confuso, tanquam eo in quo, & iuxta quem hic & nunc pronuntiat formam sacramenti. Primum est planè extrinsecum actuali, verè substantiali consecrationi omnino & cuiuslibet sacramenti, quia competit istis particulis, provt tantum considerantur *speculatiue*, & secundum multiplices sensus, quos quilibet, illis lectis, vel auditis, potest sibi formare. Secundum respicit quidem *consecrationem sacramenti*, sed si perficiatur modo ibi explicato, tunc sacramentum est nullum, non propter varium illum sensum, quem prædicat illa particula: possunt, etiam iuxta æstimationem ministri, tunc illa proferenti pati, & habere; sed ex eo quod talis modus pronuntiandi nullo modo includit, quod *hic & nunc* illa proferat ad eum sensum, quem Christus Dominus pro substantia sacramenti illis imposuit: quod tamen est absolute necessarium, & sufficit pro validitate sacramenti, vt ex parte forme consideratur: quare si minister, siue quia est hæreticus, credat has & istas forme particulas, habere hunc & istum sensum, qui est sensui Christi Domini contrarius, siue quia tantum est imperitus, ex ignorantia sic iudicet; si tamen absolutè & efficaci voluntate pronuntiet illas ad eum sensum, quem Christus eis imposuit, quisquis sensus ille sit, etiam sibi ignotus, vel ei, quem putat esse verissimum contrarius, tunc validè perficit sacramentum, quia hæc volitio priori præualeat; nec tunc error ille quicquam influat in hoc externum opus, quo sacramentum perficit, vt amplius explicabitur inferius, agendo de intentione in ministro sacramenti requisita.

B. Hinc ad singulos casus in obiectione relatos facile responderetur. Ad primum Sacerdos ille imperitus, vel ita voluntatem suam alligat ad significandum præsentiam purè localem sanguinis Christi Domini, cum exclusione transubstantiationis, vt alias nolit consecrare; & tunc sacramentum nullum est, quia tunc eadem est conditio illius sic consecrantis, quæ est imperiti ministri baptizantis sub hac forma, *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti*, intelligentis per particulam, *filium*, personam sexus muliebris, vt vulgò apud nos sumitur, qui imperitus ex responsione superius allata Zachariæ summi Pontificis, non baptizat validè: sed secundo, ille idem imperitus sacerdos non sic alligat suam voluntatem, ad pronuntiandum *aduerbiallyter hic*, vt alias nolit consecrare, si Christus ei alium sensum indidit, sed si quem alium ei Christus indidit, tunc illum, saltem in confuso, intendit præsentî pronuntiatione huius particulæ, & sic validè consecrat, ob rationem in responsione allatam.

C. Ad secundum responderetur: ad hoc vt intentio introducendi ritum contrarium substantiæ *verborum forme* reddat sacramentum nullum & invalidum, illam debere simul iungi *forme sacramenti* hunc errorem significanti, vel ex *propriate verborum*, vel ex *visum receptio*, vel ex *accommodatione visus*, quia prolatio *forme sacramentalis* est vera quædam completa locutio exterior informata interiori, seu exprimens sensum interiorem loquentis: at in hoc Baptismo sic per Arianum collato, nulla particula aliquo

V.

VI.

VII.

VIII.

I. ex his tribus modis, significat hanc inæqualitatem diuinarum personarum, quare esto Arrianus mente concipiat hanc hæresim, valebit tamen Baptismus iste ab illo sic collatus, modo habeat efficacem voluntatem faciendi quod Christus instituit, & vsurpandi omnes istas formas particulas ad eum sensum, quem Christus eis indidit, quisquis ille sit; & quia omnes, tam hæretici, quam alij (quando nullam faciunt mutationem in formis verborum sacramentalium) ipsò actu exteriori, imò & si interrogentur, satis restantur se totum istud facere ad sensum & institutum Christi Domini, sit vt tunc Ecclesia Catholica iudicet sacramenta ab illis administrata, modo adsint cetera, validdè conferri, nec proinde baptizatos ab hæreticis sub illa, quoad substantiam eadem verborum formula, sub qua nos Catholici baptizamus, esse rebaptizandos.

II. Ad tertium responderetur ex dictis; aliud esse ministrum sacramenti *habere*; num hæc, vel ista particula sit *essentialis forma sacramenti*, vel etiam *falsò existimare illam esse de illius essentia*: & aliud, *ministrum huius & nunc conscientem sacramentum* intendere operari ex tali sua priuata opinione, seu hunc priuatum suum sensum prædicè sequi in actuali consecratione sacramenti: primum non inferri necessariò secundum; est enim *dubium aliquod merè speculatiuum*, quo remanente, voluntas potest oppositum facere, & in presenti casu potest, & debet in minister velle istas particulas formæ sacramentalis pronuntiare, tam ad modum intrinsecum, quam ad sensum à Christo Domino illis impositum, quisquis ille verque sit; quod cum quilibet minister faciat, nec significationem verborum, vel rationem partis essentialis, alliget ad priuatam suam opinionem, sed duntaxat ad intentum & institutum Christi Domini, semper (non obstante tali suo dubio tantum *speculatiuo*) verè & validdè conficit sacramentum, & propterea sacramenta ab eo confecta nusquam, hæc præcisè de causa, reuocantur in dubium.

ARTICVLVS VII.

Verùm, & quando sacramentum reddatur nullum, additione sibi factâ.

III. Si hæc prima nostra propositio. Quando aliquid additur verbis formæ, quod eius significationem & sensum corrumpit, talis additio reddit sacramentum nullum: quando verò illud non corrumpit, tunc sacramentum, quantum est ex parte formæ, non desinit esse validum. Ita expressè S. Thomas hic articulo 8. in corpore, & communiter omnes Theologi; & probatur facillè ex dictis: verba sacramentorum nouæ Legis in tantum sufficiunt ad sacramentum validdè conficiendum, in quantum significant vel ex proprietate verborum, vel ex communis vsu, vel ex eius accommodatione, ad id quod prædicè significandum Christus Dominus illa euexit, quia sunt *prædicta*. & vt sola eius institutione significant: sed vbi, & quando fit talis additio verbis formæ alicuius sacramenti nouæ Legis, tunc verba illa nullo ex prædictis tribus modis significant amplius id ad quod prædicè significandum Christus Dominus illa instituit, quia tunc alium omnino sensum habent: igitur additione corruptum sensum verborum formæ, sacramentum, quantum est ex parte formæ, redditur nullum.

A. Posterior item pars probatur: quando sensus verborum formæ est, & manet integer quoad sensum sibi à Christo Domino impositum, sacramentum fit, & est validum, quantum requiritur ex parte formæ: atqui additio, de qua hæc pars nostræ propositionis procedit, non corrumpit sensum illum à Christo Domino impositum verbis, vt supponitur: Igitur talis additio facta formæ sacramenti, illud non reddit nullum, neque refert, an hæc additio fiat in principio, an in medio, an verò tantum in fine, vt venè S. Thomas animaduertit, quia quouis loco ponatur, si destruat sensum, semper reddit sacramentum nullum, si verò non destruat, relinquit validum: Exemplum posterioris partis est, *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filij eius vnigeniti, & Spiritus sancti procedentis ab utroque*. Exemplum verò prioris, *Ego te baptizo in nomine Patris maioris, & Filij minoris, & sancti Spiritus*.

B. Hinc quia nonnulli ex Arrianis baptizabant hoc posteriori modo, sæpè in Conciliis ita baptizati per Arrianos iubentur rebaptizari; nam in forma Baptismi equalitas personarum diuinarum significatur, quam illi per suam hanc formam destruebant. Hinc etiam redè S. Thomas notat loco superiùs citato, Baptismum hoc modo collatum, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & beatissimæ Virginis*, esse nullum, si minister per istam additionem intendat *agere baptizare* in nomine beatissimæ Virginis, ac in nomine Patris, & aliarum personarum diuinarum: tunc enim illa additio importat introductionem noui ritus destruentis significationem formæ quæ est expressio, & intioatio sanctissimæ Trinitatis, tanquam primariæ causæ Baptismi, & habentis vnitatem essentie: si verò baptizans intendat tantum per istam additionem postulare, vt intercessio beatissimæ Virginis deiparæ pro sit baptizato, tunc sacramentum esse validum: Cuius posterioris partis hæc est ratio; quod prædicta forma habeat totam suam essentialeni significationem completam & perfectam tam ex parte audientium, quam ex intentione proficientis, prius tempore, quam talis additio fiat ei; & proinde cum id omne, quod ei superadditur, nec contrariatur, eam non vitiat, vt S. Augustinus expressè docet lib. 6. de Baptismo contra Donatistas cap. 25. eiusmodi sacramentum semper erit validum.

C. Hinc etiam Græci, licet ad introducendum nouum aliquem ritum, vt aliqui volunt, verbis illis, quibus solemus consecrare Eucharistiam, *Hoc est corpus meum*, addant istud, *quod pro vobis traditur*, non desinunt validdè consecrare. Seu difficultas est, quando hæc additio est facta, an semper reddat tale sacramentum nullum, & si non semper, vnde id habeat, & vnde dignoscatur. Pro huius rei explicatione,

D. Sit hæc secunda nostra propositio. *Ad hoc vt falsa additio, facta verbis formæ, reddat illud nullum, duo requiruntur: Primum est, vt eius falsitas etiam opposita veræ sensui verborum formæ, exprimat aliquo ex tribus modis suprà assignatis perentem additionem, id est, vt verbis quæ adduntur formæ, expriment istam falsitatem, vel ex proprietate verborum, vel ex vsu illorum, vel ex accommodatione vsus: Alterum est, vt hæc additio non sit, seu non fiat tanquam alia quamdam propositio, diuersa ab ea, quam facit forma verborum, nec vt talis tantum ei adiungatur, sed talis qua cum forma verborum componat vnã totalem propositionem; & vt*

V.

VI.

VII.

VIII.

I. *hec additio sit quedam determinatio prioris, & aliquod eius attributum, ex primaria intentione proferentis illam.* Dux sunt partes. Prior est contra Vasquezium hic disput. 129. cap. 7. num. 104. quando ait, Baptismum sub hac forma, *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filij sapientis, & Spiritus sancti paraclati*, collatum a ministro existimante hac attributa non esse communia toti Trinitati, sed omnipotentiam soli Deo Patri conuenire, sapientiam soli Filio, fore nullam: contra quem probatur ex dictis suprà; ad hoc ut error, & intentio introducendi ritum aliquem hæreticum, verè significationi verborum contrarium, reddat sacramentum aliquod nullum ex parte formæ, non sufficit quòd sit purè & simpliciter interior, sed insuper requiritur, ut error ille exprimat aliquam particulam formæ, aliquod significandi modum ex tribus assignatis; sed in forma Baptismi hoc modo collati reperitur error interior oppositus rei per formam significatam, non tamen qui exprimitur quodam vocali termino illum significante, aliquo ex tribus modis superius assignatis: igitur talis error & intentio sic baptizantis pro illo introducendo, non reddit sacramentum istud nullum. Maior satis confirmatur ex natura orationis vocalis verè & propriè sumptæ, modo humano prolata, etiam quatenus ut sic est expressio interioris locutionis, ut iam obseruauimus præcedentibus articulis. Minor verò probatur, discurrendo per istos tres modos, & primum quòd error ille non exprimitur *verbis huius forme sumptis secundum propriam suam significationem.* Probatur ex S. Thoma 1. parte, quæst. 38. art. 3. nomen essentiale posuimus simpliciter *adiectiuè*, & attributum vi personæ ex diuinis, non significat exclusionem aliarum personarum ab eius communicatione: sed in forma præsentis Baptismi hic terminus, *omnipotens*, est essentialis, & simpliciter *adiectiuè* enuntiat, quia nulla particula additur, quæ illum restringat ad supponendum pro solo Patre, excludendo Filium, & Spiritum sanctum: igitur error ille prædictus non explicatur aliquo vocali termino huius formæ, secundum propriam significationem accepto. Quòd item error ille non exprimitur aliquo vocali termino istius formæ Baptismi, siue ex ipso *usu*, siue ex eius *accommodatione*. Probatur, *usus*, & eius *accommodatio* tantum habet, ut hæc prædicata essentialia dicantur de quibusdam personis solummodo *per appropriationem*, ut S. Thomas, & communiter Scholastici cum illo 1. parte, quæst. 39. articulo 7. docent, ex S. Augustino, & aliis sanctis Patribus; sed quæ hoc tantum modo dicuntur de aliquibus personis diuinis, tali suâ significatione, non important exclusionem aliarum personarum diuinarum ab essentialibus diuinis perfectionibus. quas per talem *appropriationem* alicui ex personis diuinis accommodant, ut S. Thomas expressè docet citato nunc articulo in responsione ad primum & secundum; nec proinde significant etiam ex ipso *usu*, vel eius *accommodatione*, hæc attributa, putà *omnipotentiam*, verè & propriè loquendo soli primæ personæ Trinitatis conuenire; prædicatum *sapientia* soli secundæ personæ, & non duabus aliis conuenire: igitur prædictus ille error ministri sub allata superius forma baptizantis non exprimitur aliquo eius vocali termino, iuxta com-

A. munem *usum* Ecclesiæ sumpto, nec etiam ex aliqua *accommodatione* talis *usus*; & ex consequenti Baptismus sub hac forma collatus, ab eo qui existimat hæc prædicata *omnipotentia*, *sapientia*, & id genus alia, non esse communia toti Trinitati, *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filij sapientis, & Spiritus sancti Paraclati*, non desinit esse validus.

Posterior pars eiusdem propositionis probatur, ubi duæ propositiones sunt tantum connexionæ, quoad *ordinem dispositionis*, ibi veritas prioris non pendet *essentialiter* a veritate posterioris; sed falsitate posterioris positâ, prior non desinit retinere suam veritatem; & proinde si sit *practica*, quoad suum sensum perfectâ, debet pronuntiata, statim erit valida, & sufficiens, quantum ex eius parte requiritur, ut effectus, quem significat ponatur infallibiliter, nullo alio sibi adiuncto; contra verò, ubi additio facta propositioni, habet se ex *primaria intentione adiungentis*, & proferentis illam, tanquam attributum alterius; tunc non habet sensum perfectum, nisi eâ positâ, quia *vera oratio essentialiter constat suo etiam attributo*, nec potest esse vera, vel falsa, nisi subiuncto & attributo positus, & sibi iniuncte coniunctis; sique si propositio, cui additamentum fit, per modum attributi determinans illam, ad modum *subiecti*, sit falsa, tunc talis oratio non poterit esse *practica*, seu facere quòd *verba* hoc additamentum significatiui, scilicet pronuntiati ponerent: sed iuxta hanc partem secundæ præsentis nostræ propositionis, additio, quæ fit *verbis forme sacramentorum*, habet se ex intentione primaria illius, qui facit hanc additionem, & totam illam formam pronuntiat, ad modum *attributi* denominantis verba præcedentia ad modum *subiecti*: igitur tunc forma, ut constans tali additione, non poterit esse verè *practica*, nec proinde sufficiens ad validè conficiendum sacramentum.

Hinc quia in priori exemplo superius allato de additione huius particulae, & beatae *Virginis Mariæ*, in forma Baptismi, hæc additio, iuxta expositionem ibi positam, est per modum attributi, fit ut Baptismus sub tali forma sit nullus; in posteriori verò exemplo, quia fit tantum per modum *diuersæ propositionis*, ut patet eius explicatione ibi traditâ, Baptismus sub tali forma traditus non desinit esse validus, nec similiter additio illa Græcorum ad verba consecrationis, quod pro vobis traditur, impedit validitatem illius, quia ab illis non additur per modum attributi, sed tantum per modum *eiusdem propositionis*, virtualiter saltem distinctæ a præcedenti. Similiter quia in hac propositione, *Hoc est corpus meum æreum*, quia hæc particula, *æreum*, tenet se ex parte prædicati, imo est alia eius pars, & continet falsitatem: idèd qui sub illa forma consecraret, non consecraret. E contra, quoniam in hac propositione, *Hoc est corpus meum*, quod non est *crucifixum*, hæc additio est per modum *diuersæ eiusdem propositionis*, quæ existente falsâ, prior propositio non desinit esse vera, qui sub illa forma consecraret, non desineret validè consecrare, cum tunc hæc additio nullam partem, loquendo propriè, faciat præcedentis propositionis, si modò consecrans retineat intentionem faciendi quod intendit, & facit Ecclesiâ.

V.

V. I.

VII.

VIII.

I.

ARTICVLVS VIII.

Verum, & quando detractio, transpositione, & interpolatione alicuius dictionis forme, sacramentum sit nullum.

SIT hæc prima nostra propositio. *Sacramentum nullum est, quando una, vel plures dictiones essentielles forma detrahuntur: Si autem una, vel plures non essentielles forma detrahuntur, non propterea sacramentum desinit esse validum. Ita omnes communiter cum sancto Thoma hic articulo octauo in corpore.*

Prior pars probatur. Quod destruit sensum formæ alicuius sacramenti essentialiter debitum, reddit tale sacramentum nullum: quia verba formæ sacramenti in tantum componunt, & faciunt aliquod sacramentum, in quantum significant quod Christus illis imposuit significandum: sed detractio vnius dictionis essentialis, vel plurium, à forma verborum alicuius sacramenti, destruit sensum tali formæ sacramenti essentialiter debitum; quia inde appellatur essentialis: igitur detractio vnius dictionis essentialis, vel plurium à forma sacramenti reddit tale sacramentum nullum. Hinc si quis ita baptizet, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Spiritus-sancti*, quia hæc particula, *Fili*, est essentialis, vt docebitur inferius, agendo de forma Baptismi, non baptizat validè.

Posterior item pars eiusdem propositionis probatur. Quod relinquit sensum formæ alicuius sacramenti essentialiter debitum, essentialiter integrum, & completum, illud idem relinquit sacramentum, cui talis forma est essentialis, validum, quoad suam substantiam; sed detractio vnius dictionis alicui formæ sacramenti tantum accidentalis, vel etiam plurium eiusmodi, relinquit sensum formæ talis sacramenti debitum, essentialiter integrum, & completum, quia eo ipso, quo hæc dictio appellatur *accidental*, id quod per illam significatur denotatur non pertinere ad *substantialem*, seu essentialem significationem formæ sui sacramenti. Hinc si quis in forma Baptismi omitat hanc particulam, *enim*, & in forma Eucharistiæ particulam, *enim*, validum semper faciet sacramentum. Quæ autem dictiones sint in particulari essentialis, quæ item tantum accidentales in formis vniuscuiusque sacramenti, explicabitur agendo de forma cuiusque sacramenti in particulari.

IV.

Secunda propositio. *Transpositio dictionum formæ sacramenti essentialium reliquius formæ sacramenti substantialem sensum, seu significationem eius essentialiter completam, relinquit tale sacramentum validum: quæ autem illud substantialem sensum corrumpit, illud reddit nullum.* Ita communiter omnes cum sancto Thoma citato articulo octauo in responsione ad tertium.

Ratio prioris partis est, quòd, vt etiam sanctus Thomas ibi refert ex Aristotele libro secundo de Interpretatione capite primo, *Verba in uersa plerumque idem significant*, seu eundem sensum retinent: ergo cum sacramentum tunc sit validum, quantum requiritur ex parte formæ, quando verba eius exprimit eundem *substantialiter sensum*, quem Christus Dominus imposuit verbis formæ prolatis ordinatè, transposi-

A tio illa dictionum essentialium formæ, quæ relinquit hunc sensum eundem substantialiter, relinquit etiam tale sacramentum validum. Hinc si quis ita baptizet, *Ego te baptizo in nomine Spiritus-sancti, Fili, & Patris*, validè baptizat, quia sensus istius formæ est idem ac illius, in qua ordinariè administratur: nec refert quòd *ordo originis*, qui datur inter personas diuinas, nõ ita benè explicetur in tali enumeratione personarum; nam ille satis exprimitur istis nominibus, *Patris, & Fili, & Spiritus-sancti*. Pater enim quæ formaliter Pater, est prior origine Filio, cum sit is, à quo Filius procedit; Pater item & Filius origine priores Spiritu-sancto, cum sint personæ à quibus per spirationem procedit. Imò, etiam si quis baptizando, ita transponeret personas diuinas, animo introducendi ritum, quo Spiritus-sanctus assereret principii aliarum diuinarum personarum, si modò haberet animum baptizandi, quantum potest validè per hanc formam, non desineret baptizare, quia, vt iam animaduertimus, vt interior animus introducendi ritum oppositum vero sensui formæ sacramenti, reddat sacramentum nullum, debet etiam exprimi vocali termino hunc ritum erroneum significante, aliquo ex tribus modis superius assignatis, id est, *vel ex proprietate, vel ex communi vsu, vel saltè ex accommodatione talis vsus*; quorum modorum nullus hic reperitur: sed si baptizans hoc modo esset obliuiscens in sua prædicta voluntate hæretica, vt proferendo formam exterius, cum ablutione aquæ ad corpus baptizandi, nollet in alia significatione vsurpare hanc particulam, *Spiritus-sancti*, positam in principio aliarum personarum diuinarum, tunc non baptizaret, defectu applicationis verborum formæ, iuxta verum & substantialem illum sensum, quem Christus Dominus suâ institutione illis imposuit.

Ratio posterioris partis eiusdem propositionis est, quòd corruptè substantialiter significatione verborum formæ, veritas sacramenti tollatur, & sacramentum redditur nullum. At hæc transpositio dictionum essentialium formæ corrumpit significationem substantialem verborum formæ, vt supponit hæc posterior pars propositionis: ergo & sacramentum redditur nullum. Hinc si quis consecraret Eucharistiam sub hac forma, *Meum est hoc corpus, quia modus iste loquendi idem sonat ac, Hoc corpus ad me pertinet*, non consecraret validè.

Vltima propositio. *Sacramentum nullum est, quando post prolationem vnius dictionis, vel plurium essentialium formæ, sit interpolatio, seu mora aliqua temporis, secundum viri prudentis estimationem magna, usque ad prolationem alterius dictionis essentialis formæ: si vero mora illa censetur breuis arbitrio viri prudentis, tunc sacramentum est validum.*

Tota propositio est communis apud omnes, cuius ratio est, quòd formæ sacramentorum faciunt vnum sensum, & vnam orationem continuam: at continuitas orationis, & vnitas eius sensus videtur apud omnes destrui *moraliter*, quando aliquis post prolationem vnius partis, quiescit multum temporis; si vero mora illa & interruptio sit brevis, tunc censetur oratio *moraliter continua*, cum auditores faciliè percipiant eius sensum.

Circa has omnes mutationes notandum est, quòd quando non est satis exploratum, an sacramentum sit validum, tunc illud esse re-

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. petendum sub conditione tacita, vel expressa iuxta cap. De quibus, extr. de Baptismo, & eius effectu.

ARTICVLVS IX.

Quenam, & quando mutatio facta in verbis forma sacramentorum inducat peccatum mortale.

- PRIMA sit propositio. *Mutatio in forma sacramenti est peccatum*, Probatur, est aliquod sacrilegium: ergo peccatum. Antecedens probatur. Id omne quod pertinet ad irreuerentiam rerum sacrarum, & ad iniuriam Dei, est sacrilegium, vt sanctus Thomas expresse docet secundâ secundæ quæstione nonagesimâ nonâ, articulo primo & tertio in corpore: sed mutatio in forma sacramenti pertinet ad irreuerentiam rei sacræ, quia sacramentum omne est aliqua res sacræ, vt patet ex eius definitione, & tunc non tractatur, seu administratur, vt decet, & pertinet etiam ad iniuriam Dei, quia fit contra institutionem ab eo traditam: ergo mutatio formæ in sacramento est peccatum. Hinc sanctus Thomas articulo tertio citato, inter species sacrilegij enumerat peccatum illud, quod committitur contra sacramenta, & ponit illud in primâ specie eorum quæ committuntur contra res sacræ.

- Secunda propositio. *Essentialis mutatio, vel que saltem reddit sacramentum dubium, facta de industria, vel ex magna negligentia, est peccatum mortale*. Probatur. Omnis actus malus ex obiecto in re graui, & per quem grauis irreuerentia fit sacramento, & iniuria suscipientibus, est peccatum mortale, quia ex omnibus Theologis talis grauitas distinguitur mortale à veniali; sed mutatio essentialis, vel etiam ea que reddit sacramentum dubium in forma sacramenti, est talis actus ex suo obiecto, vt patet ex præcedenti propositione, & est in re graui, quia est in materia religionis, & fit irreuerentia sacramento, quia vel facit illud nullum, vel saltem exponit nullitati, similiter facit grauem iniuriam suscipienti, cum exponat illum carentiæ fructus talis sacramenti: igitur hæc mutatio est peccatum mortale.

- Addidi in propositione istas particulas (*de industria, & ex magna negligentia*, quia fieri potest, vt ratione inaduertentia, vel occasione alicuius alterius rei, excusetur à peccato, vel si non à toto, saltem à tanto. Hinc obstrictes tenentur scire formam Baptismi, sub pœna peccati mortalis, vt notant Paludanus quarto sententiarum, distinctione quintâ, quæstione secundâ, Nauarrus in Manuali capite vigesimo-seculo: id eoque antequam admittantur ad hoc officium, debent instrui à Parocho de necessariis ad conferendum Baptismum, & quando baptizant, longè melius & tutius faciunt, si formam Baptismi pronuntient lingua suâ vernaculâ, quia sic melius evitant periculum mutationis etiam substantialis, in quod possunt aliquando incidere, dum volunt pronunciare verbis Latinis formam Baptismi.

- Tertia propositio. *Si mutatio sit tantum accidentalis, navi tota forma quæ solet usurpari ex praxi & præcepto Ecclesiæ, mutetur in alia verba eiusdem significationis, vel tota materia, que ex praxi & præcepto Ecclesiæ est usurpanda, mutetur in*

aliam etiam sufficientem ex Christi Domini institutione, tunc est peccatum mortale. Patet ex eo quod, vt Theologi communiter tradunt primâ secundæ, quæstione decimâ nonâ, articulis quinto & sexto, praxis & præceptum Ecclesiæ de tradendis, & conficiendis sacramentis hac vel illâ formâ, in hac vel ista materia, obligant sub peccato mortali, vt patet in Sacerdote Latino, qui apud nos consecratur in fermentato: atqui hæc mutatio est contra praxim & præceptum Ecclesiæ: ergo est peccatum mortale. Hinc qui vellet introducere nouum aliquem ritum non corruptentem legitimum sensum formæ sacramentalis à fortiori peccabit mortaliter, quia facit in re graui contra præceptum & praxim Ecclesiæ.

Quarta propositio. *Si fiat mutatio tantum accidentalis, non tamen notabilis, & absit scandalum, erit tantum veniale peccatum*. Probatur, leuitas materiæ excusat à mortali: atqui præsens mutatio est levis, quia est tantum accidentalis, & in re minima; imò etiam si fiat ex contemptu, dummodò absit scandalum, non videtur plusquam venialis, quia contemptus Legis diuinæ determinatus ad materiam peccati tantum venialis, infert culpam duntaxat venialem. Addidi in propositione particulam illam (*modo absit scandalum*) quia ratione scandali, quod inde oritur ex circumstantibus, potest esse peccatum mortale.

Vltima propositio. *Si quis de industria malè pronuntiet formam sacramenti, vt sic conuertat ad iocum verba sacramentalia, licet habeat legitimam intentionem, & siem adhibeat cetera substantia- lia, peccat mortaliter*. Probatur, verba sacramentalia spectant immediatè ad religionem, quàm verba sacræ Scripturæ, quia ista consecrant primò & per se hominem Deo, hæc vero minime; sed tantum horrantur, docent, comminantur, vel simile quid faciunt: at detorquere verba sacræ Scripturæ ad iocum, est peccatum mortale, vt Concilium Tridentinum indicat sessione quartâ, in decreto de editione & vfu sacrorum librorum.

Dixi, *de industria*, quia si id fiat vitio lingue, & corruptio non fit notabilis, nullum est peccatum mortale, cum nemo peccet in eo quod est sibi naturale, & illa deformitas sit exigua.

Addidi postremò in hac restrictione hanc particulam (*& non sit notabilis corruptio*) si nemini sit talis, que risum & scandalum exciter, qui extra casum necessitatis ita conficit sacramentum peccat mortaliter, quia hoc cedit in derisionem sacramenti; & Tridentinum postulat, vt ministri sciant administrare sacramenta, & tunc defectus renouat ad defectum corporis, propter quem aliqui in iure Canonico arcentur tanquam irregulares tum à susceptione ordinum, tum etiam ab administratione sacramentorum: vnde tunc minister peccat, non præcisè propter defectum corporis sibi naturalem; sed quia administrat sacramentum contra prohibitionem.

Quæres, quando casus necessitatis occurrit, nec alia materia sacramenti reperitur, quàm quæ est dubia, vel minister nonit tantum formam aliam ab ea, que est in vfu, & præcepto Ecclesiæ, quæ tamen est probabilis, vel ad summum dubia. Quæres, inquam, an in tali casu sit aliquod peccatum conficere sacramentum in tali materia, vel forma.

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Responderetur, tunc nullum esse peccatum. Et ratio est, quia melius est tunc adhibere remedium dubium, quam nullum: potest enim contingere, vt effectus locutur, item charitas erga proximum, & status, in quo salus eius periclitatur, id postulant; neque tunc fit iniuria sacramento, vel Ecclesie prohibenti; nam eius prohibitio est intelligenda moraliter, & extra casum necessitatis; & minister tunc solummodo intendit in tantum conficere sacramentum, in quantum potest fieri hoc modo: si tamen occasio & commoditas postea dentur, sacramentum istud debet iterari, saltem sub conditione tacita, vel expressa.

II.

AD QVÆSTIONEM LXI.

De necessitate Sacramentorum.

DISPVATIO I.

De necessitate Sacramentorum per comparisonem ad statum innocentie.

ARTICVLVS I.

Vtrum pro breui tempore, quo status innocentie durauit, aliqua sacramenta fuerint necessaria.

III.

Vm sacramenta sint media ad consequendum vitam æternam, eorum necessitas potest tantum attendi pro diuersis statibus, in quibus homo adhuc fuit viator, quorum primus est status innocentie. Notandum autem est primò, statum illum posse spectari duobus modis: Primò, secundum durationem, quam habuit de facto: Deinde secundum durationem quam habuisset, si primi nostri parentes non peccassent.

Secundò notandum est, hoc loco nomine necessitatis, eam non intelligi quam Theologi vocant, medij, vel precepti; sed intelligi nomine necessitatis, congruentiam, seu conuenientiam, sumpto videlicet isto nomine in ampliori significatione satis visitata in moralibus: quare sensus præsentis articuli est, Vtrum in statu innocentie prævi de facto durauit, fuerit sufficiens ratio, seu conuenientia ad hoc vt tunc aliqua sacramenta instituerentur.

IV.

Tertio notandum est, sacramenta posse duobus modis considerari: Primo, quatenus sunt quedam medicine, quibus peccata delentur. Secundo, quatenus sunt signa instituta in augmentum gratie, quo anima spiritaliter alatur.

Postremò notandum est, sacramenta posse adhuc iuxta suam significationem considerari duobus modis: Primo, quatenus significanc passionem & mortem Christi Domini, vt nunc Baptismus sepulturam, & resurrectionem eius, item Eucharistia mortem eius. Secundo, vt habent alias etiam significationes sibi speciales, quæ nullo pacto includunt necessariò aliquam habitudinem ad mortem & passionem Christi Domini;

A exempli causà, Matrimonium, vt est signum coniunctionis inter Christum & nos, inter membra ipsa Ecclesie. His prænotatis,

Vnicafit hæc propositio. Pro illo breui spatio, quo status innocentie durauit, nulla sacramenta fuerunt de facto instituta, nec fuit conueniens institui. Ita sanctus Thomas tertià parte, quaestione 61. articulo secundo, & omnes Theologi communiter ibi, & quarto sententiarum. Prior pars propositionis probatur, quia nec sacra Scriptura, nec Patres, nec traditio recensent aliquod sacramentum propriè dictum, quod tunc fuerit institutum.

Posterior pars etiam probatur, quæ simul confirmat priorem. Sacramenta debent esse statuta, & stabili lege durare, non autem tantum ad aliquod breue tempus, vt obseruauimus agendo de conditionibus requisitis in sacramento; sed status innocentie de facto durauit breui tempore, vt intelligitur ex creatione primi parentis & eius lapsu: ergo sacramenta non debuerunt institui pro eo statu. Deinde sacramenta fuissent tunc conuenientia, vel ad augendum, & nutriendum gratiam, vel ad exteriorem professionem fidei & cultus diuini, vel ad recuperandum gratiam vbi primi parentes eam perdidissent peccato: non ad primum, quia primi parentes fuerunt creati in gratia; & quemadmodum Angeli statim atque fuerunt creati exercuerunt adum aliquem meritum; ita & primi parentes sese conuerterunt ad Deum, & per talem conuersionem meruerunt augmentum suæ gratiæ, maxime cum aliquod tempus effluerit inter eorum creationem & peccatum, nec gratia videatur mansisse in illis otiosa toto illo tempore, præsertim in eafententia, quæ tribuitur S. Thomæ asserenti hominem teneri sese conuertere ad Deum primo quoque tempore quo peruenit ad usum rationis, aliàs amississet gratiam, non per usum fructus veritatis, sed per aliud peccatum antecedens, quod tamen est falsum: & licet spiritalis nutritio possit fieri quouis tempore, nec secunda impediatur per priorem sicut corporalis, non est tamen congruum, vt illa singulis quasi momentis repetatur sub signis visibilibus, sicut patet in viatoribus nostri status, quibus etiam iustissimis, non licet accipere sacramentum Eucharistiæ singulis horis continuis; sed requiritur moralis aliqua temporis intercapdo, iuxta prudentem æstimationem Ecclesie: vnde cum primi nostri parentes fuerint breui admodum tempore in illo statu non deuit eos pro tali statu, habere aliquod sacramentum tanquam instrumentum gratiæ sibi adaugenda. Nec item ad secundum, quia vere fit confessio ad salutem, vt Apostolus docet, & professio fidei sub illis sacramentalibus signis videtur requiri, vt etiam fideles coadunentur in vnum, & constituant Ecclesiam, quæ tunc, cum essent tantum duo, non poterat constitui. Nec item ad tertium, quia per peccatum decidebant ab illo statu Genes. 2. cap. In quacunque die conederis ex eo (scilicet fructu ligni veriti) morte morieris.

Obicies primò, Matrimonium fuisse in illo breui spatio institutum etiam in ratione sacramenti quia S. Paulus loquens de coniugio Adæ cum Eua, ait, Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia.

Responderetur, Apostolum non referre hæc verba (sacramentum hoc magnum est) ad coniugium Adæ cum Eua, sed ad illud, quod imme-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

diatè præcedit, & istis verbis significatur, *Propter hoc relinquit homo patrem & matrem, & adhæret uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Quod non intelligitur de coniugio Adæ cum Eua, tum quia loquitur de futuro, tum etiam quia Adam & Eua nullos habuerunt parentes quos relinquerent, sed intelligitur de coniugio fidelium. Ad dictam potest Adam per hæc verba præsignasse quidem sacramentum Matrimonii in noua Lege futurum, imò & mysterium Incarnationis: vnde Tertullianus lib. 3. contra Marcionem cap. 15. ait, in coniugio Adæ cum Eua, figuram sacramenti fuisse à Deo præmiſſam. Et S. August. lib. de Genesi ad litteram cap. vlt. ait, prædicta verba fuisse ab Adam, *tamquam Propheta*, diuinitus prolata.

II.

Obiicies secundò: lignum vitæ quod erat in illo statu sæpè vocatur à Patribus, *sacramentum*. Respondetur, lignum vitæ non fuisse sacramentum, quia fuerat tantum creatum ut homines faceret immunes à morte Patres autem interdum illud vocant *sacramentum*, quatenus significat aliquid mysticum & spirituale, sumpto nomine, *sacramenti*, in ampla significatione: sic S. August. lib. 13. de Ciuitate Dei cap. 21. explicat mysticè lignum istud esse, *ipsam sapientiam*, matrem omnium bonorum.

ARTICVLVS II.

Utrum, si status innocentie durasset longo tempore, fuisset conueniens aliqua sacramenta institui.

III.

PARTEM negantem plerique discipuli sancti Thomæ sequuntur, siue sacramenta considerentur quatenus augent tantum gratiam, siue etiam *sanant animam* à peccatis, ut Soto in 4. sentent. distinct. 1. quæst. 2. Caiet. 3. parte, quæst. 61. ad 2. articulum, & multi alij; volunt quæ hanc esse ibi sententiam S. Thomæ, quod tamen rectè negat Cajet. quia S. Thomas ibi tantum agit de statu innocentie, ut fuit de facto, quemadmodum patet tam ex titulo, quam ex corpore articuli; non enim querit an sacramenta fuissent necessaria in tali statu, sed (an fuerint) nec responderet (non fuissent) sed (quod non fuerint) quæ responsio directè tantum facit ad propositionem articuli præcedentis.

IV.

Secunda sententia, quam loco nostræ propositionis ponimus, est, *Conueniens fuisse, ut essent aliqua sacramenta, tam in augmentum gratiæ, quam in remissionem peccatorum, si statu ille diuinitus perseuerasset.* Prima pars est Alexis, tertiæ parte quæst. 1. membro 2. artic. 1. tam in corpore, quam in responsionibus ad 1. & 3. argumenta, & in solutione duarum obiectionum, quas postea sibi proponit; nam in solutione ad primam ait, *lapsum non esse rationem, vel causam institutionis sacramenti simpliciter, sed sacramentorum quæ sunt in remedium contra defectum, ex culpa originali, vel actuali contrarium*: vnde ibidem ait, *Matrimonium, tamquam perficiens naturam, futurum sacramentum in tali statu: quod sæpius repetit ibidem, hinc decipitur Valquesius, dum ex eius solutione ad quartum non satis attentè perspecta, contendit eum contrariæ sententiæ fauere. Eandem partem nostræ sententiæ Durandus docet quarto sententiarum distinctione 1. quæst. 2. numero 9. & quamplures ex recentioribus ad citatum articulum secundum S. Thomæ.*

A.

Prior eius pars probatur. Status aliquis viz diuturnus, & aliis perfectior etiam quoad gratiam, conuenienter exigit institutionem eorum mediorem, quibus gratia perfectiori modo augetur; ut sic quædam proportio reperitur inter illum statum, & media ad eius finem: Atqui iuxta nostram hypothesin status ille innocentie esset status viz & gratiæ, diuturnus, isque perfectior nostro, quia tunc anima sancta & grata Deo fuisset infusa in corpus, seu homines tunc fuissent concepti in gratia sanctificante, nec pars inferior rebellasset contra superiorem: ergo conueniens tunc fuisset quædam media institui, quibus gratia sanctificans augetur perfectiori modo: sed non alia possent institui modo conuenientiori, quàm sacramenta: ergo fuit ratio conueniens instituendi sacramenta in statu innocentie, si durasset longo tempore.

B.

Vltima minor, in quâ tota difficultas videtur consistere, probatur. Ut media sint conuenientia isti statui etiam quoad perfectionem augendi gratiam, debent esse signa sensibilia, & augere gratiam sanctificantem *ex opere operato*: ergo debent esse sacramenta. Consequentia patet ex definitione sacramenti. Antecedens probatur, quoad primam partem: signa illa debent esse proportionata compositioni totius hominis; ergo ut in tali statu homo esset verè corporeus, & sensibilis, ita esset conueniens media illa esse sensibilia, & corporea. quod imprimis confirmatur ex congruentiis allatis ex S. Chrysostomo, & aliis quibus ostendimus sacramenta debere esse corporea, quia homines sunt corporei; nam illa abstrahunt omnimodò à peccato, & statu peccati. Deinde ex S. Dionysio lib. de celesti Hierarchia cap. 1. & de Ecclesiastica cap. item 1. ubi fusi docet, *traditionem signorum corporalium prodest multum ad vitam illuminatiuam*, quatenus humane mentes faciliùs sese extollit ad contemplationem rerum spiritualium, per cognitionem rerum sensibilibus: ac vita illuminatiua fuisset etiam in statu innocentie. Tertiò, in statu perfectæ beatitudinis, tam quoad corpus, quam quoad animam, vltus phantasmatum erit pro multis cognoscendis *extra verbum* etiam pertinentibus ad statum gratiæ, & gloriæ, ut communiter tradunt Theologi quæst. 12. primæ partis, & quæst. 11. tertiæ partis, agendo de intellectuina cognitione animæ Christi Domini: ergo cum status perfectæ beatitudinis sit excellentior statu innocentie, non fuit disconueniens aliquod signum sensibile institui pro statu innocentie: in vltimo & assequutionem rerum supernaturalium.

D.

Occurres, Beatos vii conuersione ad phantasmata pro hito: viatores autem vii sacramentis ex necessitate, quare cum non sit conueniens, hominem in statu innocentie subici rebus sensibilibus, disparem esse rationem.

Sed hæc responsio non iuuat; nam imprimis habemus ex illa tunc rationem fuisse sufficientem, pro instituendis sacramentis, *tamquam mediis vtilibus* ad augmentum gratiæ, sicut habemus Confirmationis sacramentum in nostra Lege. Deinde quod superior utatur inferiori, *tamquam vili duntaxat*, & conuenienti ad aliquem effectum, non arguit aliquam imperfectiorem in superiori; nam & Deus utitur hoc modo causis secundis: ergo neque esset imperfectio, hominem in tali statu vii sacramentis, *anquam mediis vtilibus*, & conuenientibus ad augmentum gratiæ consequendum.

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Secunda pars eiusdem Antecedentis, scilicet, *media illa debere tunc producere gratiam ex opere operato*, probatur, media operantia modo perfectiori debentur statui perfectiori, vt patet ex perfectione nostri status supra statum Legis Moisaicæ, ob quam nostra sacramenta agunt *ex opere operato*, cum vetera agerent tantum *ex opere operantis*: atqui status innocentiz est perfectior nostro statu: item modus operandi *ex opere operato* perfectior modo operandi *ex opere operantis*: ergo si status innocentiz durasset longo tempore, conueniens erat, homines vti medijs ad augentibus gratiam, *ex opere operato*.

Confirmatur, perfectius est consequi augmentum gratiæ *ex opere operantis*, & simul *ex opere operato*, quam tantum *ex opere operantis*: quia quando datur vtroque titulo, tunc gratia correspondens meritis, & simul etiam correspondens operi operato, vt patet in nostra Lege, in qua adulti suscipientes Baptismum cum contritione, accipiunt gratiam ex vtroque titulo, vt patebit inferius: igitur tunc homines consequerentur per sacramenta gratiam perfectiorem, & perfectiori modo, quam sine sacramentis.

Eadem pars amplius probatur, vbi est vera religio, ibi est conueniens vt sint vera aliqua sacramenta, quia ex S. Augustino lib. 19. contra Faustum cap. 11. *In nullum nomen religionis, seu verum, seu falsum coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel sacramentorum visibilium consorcio colligentur*, Vbi loquitur de sacramentis propriè dictis, vt requisitis ad veram religionem, quemadmodum patet ex capitulis sequentibus 12. 13. & 14. in quibus immediatè post verba nunc relata, agit de nostro Baptismo: Atqui si status innocentiz diutissime durasset, aliqua vera religio fuisset inter homines, vt per se constat, cum cultus Dei sit de iure naturæ, & ius naturæ non foret abrogatum per statum innocentiz, sed potius perfectum, sicut & per legem gratiæ: ergo tunc ratio conueniens fuisset pro instituendis aliquibus sacramentis ad augendum gratiam in iustis.

Altera pars nostræ propositionis, quæ procedit de sacramentis purgantibus animam à peccatis mortalibus, Probatur, vbi homines viatores possunt decidere à gratia, in qua nati sunt, ibi sufficiens ratio reperitur propter quam Deus possit instituire sacramentum aliquod, tanquam medicinam sanantem animam à peccatis mortalibus, si modò habeant spatium, & tempus ad penitendum, vt patet in nostro statu: Atqui ex sancto Thomæ parte quæst. 100. toto articulo 2. & ex S. Augustino ibi citato, posteri Adæ in statu innocentie, licet nati in iustitia originali, potuissent ab ea decidere, putà ex suggestione diaboli, sicut primi parentes, vel alio modo, si remansissent in via, & aliquod tempus habuissent ad penitendum, Deus enim illis non fuisset magis infensus, quam primis nostris parentibus, quibus dedit locum penitendi: ergo tunc ratio sufficiens fuisset pro instituendis sacramentis, tanquam spiritualibus medicinis, quibus peccata mortalia purgarentur.

ARTICVLVS III.

Fundamenta negantis sententiæ, articulo præcedenti relata, solvuntur.

PRIMUM est. Modus accipiendæ & augendæ gratiæ debet esse conueniens statui cuius datur, sed accipere gratiam, vel eius augmentum per signa sensibilia, non est conueniens statui innocentiz diu perseueranti, quia licet accipere gratiam, est habere aliquam dependentiam à rebus sensibilibus, quoad suam perfectionem, in quo tamen statu homo nullam haberet ab eis dependentiam, quin potius dominaretur illis secundum partem superiorem, iuxta quam soli Deo immediatè subiceretur, & proinde nulla tunc haberet sacramenta, quibus perficeretur quoad gratiam.

Respondetur, concessâ Maiore, ad primam partem Minoris ex S. Thomæ parte, quæst. 96. art. 6. in fine corporis duplicem distingui dependentiam hominis à rebus sensibilibus, vnam quæ repugnat ei dominio, quod Deus in ipsa prima creatione dedit ei: aliam verò dependentiam dari ab iisdem rebus sensibilibus, quæ importat aliquam imperfectionem, & repugnat prædicto dominio, quâ nimirum fit, vt homo non possit vti auxilio rerum sensibilibus, sine aliquo impedimento. Prior ex istis duabus dependentiis non repugnat perfectioni status innocentiz, vt S. Thomas loco nunc citato docet, & etiam patet ex eo, quod tunc fuisset opus speciebz impressis ad acquisitionem scientiarum, ex eodem 1. parte quæstionis 94. articulo 2. Item est rerum sensibilibus ad conseruationem vitæ, & de hoc genere dependentiæ essent signa instituta à Deo in sacramenta pro statu innocentiz, quia homo tunc posset illis, vt sic à Deo institutis, facili, & absque illo negotio vti; sique ratione illorum nihil haberet, quo plenum illud dominium sibi à Deo traditum, in eiusmodi res sensibiles, impediretur.

Ad secundam partem eiusdem Minoris, quâ dicitur, *Hominem in statu innocentie facere soli Deo immediatè subiectum, quoad perfectionem suam spiritualem*, Respondetur primo, vt signis sacramentalibus modo nunc explicato non esse propriè subiecti illis. Secundo responderetur, fallum esse, *Hominem quoad talem perfectionem fore tunc soli Deo immediatè subiectum*: non enim magis immediatè dependisset à Deo, quam Angeli inferiores in suo statu: Angeli inferiores illuminantur à superioribus, etiam circa supernaturalia; imò & tunc Angeli illuminassent homines, de quibusdam supernaturalibus, quia, vt S. Thomas docet 1. parte, quæst. 100. art. 1. & 2. *Ordo diuine prouidentie postulat, vt inferiores subdantur actionibus superiorum*: & sicut Angeli illuminantur à superioribus, ita homines, qui sunt Angeli inferiores, per eos illuminantur. Hæc autem ratio æquè militat pro statu innocentiz, quam pro nostro, præsertim cum in tali statu Angeli non minus foret spiritus administratorij in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem salutis cepissent, nimirum tutando illos aduersus demonum incursus.

Secundum fundamentum est. Omnes in statu innocentiz accipissent gratiâ sanctificantem cum natura: ergo quemadmodum non erat conueniens instituire sacramenta, vt nascerentur: ita etiam nec vt acciperent gratiam, nec vt conse-

I. querentur eius incrementum; nam nutritio, & accretio habent proportionem cum generatione; ergo sicut tunc congruum erat gratiam illis infundi absque aliquibus signis sensibilibus; ita & illam augeri.

Confirmatur. Angelis, quia sunt creati in gratia, non sunt data signa quædam spiritalia, quibus tanquam sacramentis vterentur, pro accipiendo incremento gratiæ, quando erant adhuc in via; sed solis operibus meritoriis sibi promeruerunt augmentum gratiæ: ergo etiam tunc homines, quia fuissent producti in gratia, in statu innocentie nulla habuissent signa sensibilia quibus eorum gratia augeretur, sed fuisset tantum aucta in illis per solos illorum actus meritorios.

II. Respondetur, concessio Antecedente, negando Consequentiam, ad cuius probationem respondetur, inter generationem & nutritionem rei alicuius, non eam requiri proportionem, quod eodem plane modo fiant, & per eadem omnino specie media, ut satis constat in nobis, & aliis viventibus; sed satis esse quod posterior tendat in conservationem forme, per generationem accepta. Ad confirmationem respondetur: ratio tunc Angelis existentibus in via, non fuerint sacramenta data, non est quod fuerint creati in gratia, sed quod sacramenta tantum instituuntur pro statu aliquo diuturno; status autem viæ Angelorum fuerit breuissimus, vt S. Thomas docet 1. parte, quest. 63, art. 6.

Tertium fundamentum. Signa sensibilia sunt tantum convenientia homini pro eo statu, in quo parsensitiva potest impedire, vel retardare intellectum à cognitione rerum supernaturalium, & voluntatem à consecutione illarum; sed pars sensitiva non potuisset in statu innocentie impedire, vel retardare intellectum à cognitione rerum eiusmodi, nec item voluntatem ab afsecutione illarum, quia fuisset subiecta parti superiori, eique obtemperasset: igitur sacramenta tunc non fuissent convenientia pro accipiendo incremento gratiæ.

Respondetur, negando Antecedens; aliàs enim ubi maior esset difficultas in vno statu, quam in alio, sacramenta etiam in eo deberent esse perfectiora: quod tamen patet esse falsum in Legge Moisaica, quæ fuit difficilior nostrâ, & tamen habuit sacramenta minus perfecta: itaque ad minus quædam sacramenta potuissent tunc institui ad maiorem commoditatem accipiende oberioris gratiæ: item & ad alios fines, & effectus; nullum habentes ordinem ad peccatum, propter quod aliqua etiam sacramenta sunt instituta in noua Legge.

IV. Quartum fundamentum. Omnes posterius Adæ fuissent confirmati in gratia, vt S. Anselmus docet lib. 1. Cur Deus homo: ergo in statu innocentie nullum fuisset sacramentum pro accipienda remissione peccatorum.

Respondetur, negando Antecedens, est enim contra expressam sententiam sanctorum Augustini & Thomæ, vt monuimus articulo precedenti: vnde S. Thomas respondet ad citatam auctoritatem S. Anselmi, eum fuisse locutum, non asserendo, sed tantum opinando: & in solutione ad primum interpretatur S. Gregorium in primo argumento istius articuli relatum, asserentem, si primus parens non peccasset, non fore vt generasset filios gehennæ, quatenus nimirum non genuisset eos in peccato originali, quod est radix concupi-

scientiz, & peccatorum, per quæ homines possent eadund filij gehennæ.

Quintum fundamentum. Pro iis quæ contingenter tantum eueniunt, & se se habent merè per accidens ad aliquem statum, repetunturque in paucis non est ratio sufficiens pro constituendo aliquo spiritali remedio, vt patet in nostra Legge, in qua paruuli morientes in maternis vteris, non habent aliud speciale remedium, quo purgari possint à peccato originali, & sic saluari, propterea quod hæc eorum mors se habet merè per accidens, ad nostrum statum, & pauci, comparatione omnium hominum, sic moriuntur: Atqui etiam si in statu innocentie aliqui ex posteris Adæ peccasset mortaliter, illud tamen se se habuisset omnino per accidens, ad statum innocentie, & contingenter euenisset, quia non euenisset ex conditione status, nec ex ignorantia, aut infirmitate hominis, & proinde peccasset tantum ex certa scientia, & malitia, & adhuc pauci ex tota hominum multitudine ita lapsi fuissent, qui adhuc per actum veræ contritionis potuissent redire ad pristinum statum gratiæ: ergo tunc non fuisset ratio sufficiens pro instituendo aliquo sacramento, tanquam remedio spiritali pro consequenda remissione peccatorum.

Respondetur, concessio Maiore, negando Minorem; non enim est per accidens ad diuturnum aliquem statum viæ, quod homines in eo positi, videntes libero arbitrio, non tamen confirmati in gratia, sed tanquam pugiles in agone constituti contra demonem, possint peccare, & ex eo, sequenti habere aliqua sacramenta suo statui, & conditioni proportionata, quibus purgentur à peccatis mortalibus, ubi & quando in illa inciderint, vt patet in nostro statu; sed si status innocentie fuisset diuturnus, homines in eo positi, licet fuissent geniti cum iustitia originali, nihilominus fuissent vsu libero arbitrio, nec confirmati fuissent in gratia, vt animaduertimus ex sanctis Augustino & Thoma: item fuissent pugnatu contra demonem, quatenus potuissent ab illo tentari, sicut primus noster parens, & etiam Christus Dominus in deserto: igitur non foret per accidens ad statum innocentie, si durasset, quod homines constituti in illo potuissent peccare, & ex consequenti, quod potuissent habere media, cuiusmodi sunt sacramenta, quibus purgarentur à peccatis commissis.

Deinde, etiam si fortasse pauci de facto peccasset mortaliter in tali statu, quia tamen remedia instituuntur non tantum pro his modis, qui contingunt de facto, sed etiam pro eis, qui possunt ordinari iuxta hunc statum euenire, tunc etiam ratio sufficiens fuisset pro instituendo aliquo sacramento, tanquam spiritali medicina, ad remittendum peccatum.

Ad id quod assertur de paruulis morientibus in vtero materno, & de actu contritionis, per quem prima gratia tunc potuisset reparari, Respondetur, ista duo tantum ostendere necessitatem non fuisse tunc instituendi sacramenta, non autem conuincere tunc sufficientem rationem de fuisse, quæ duo sunt maximè distincta, & quorum secundum hæc duntaxat intendimus.

Maior autem fuit convenientia pro instituendo eiusmodi sacramentis, quam pro instituendo aliquo remedio pro prædictis paruulis, quia status fuisset perfectior, & proinde requireretur remedia faciliora & perfectiora. Item, frequentius contingere potuisset eos peccare mor-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. raliter, ex suggestione Diaboli, vel ex certa malitia, quàm pueros nunc temporis. mori in vreis matris: item quia tunc numerus prædestinatorum fortasse superasset numerum reprobatorum.

Atque ex his omnibus aliquot sequuntur corollaria: Primum est (quia *consequendo* tantum possumus loqui de iis, quæ Deus fecisset, si status innocentie durasset diuissimè, cum totum istud pendeat ex voluntate Dei, quæ, quoad hoc, nobis non innotescit vel per sacras Scripturas, vel per traditionem) esse probabile, quòd hæc sacramenta tunc fuissent de facto, *Ordo, Eucharistia, Pœnitentia, Matrimonium*. Ordo quidem, quia tunc fuissent *sacerdotes, & sacrificium*, cum ius naturæ manifestet integrum, & sit de iure naturæ offerre Deo sacrificium, vt S. Thomas docet secundà secundæ quæst. 85. art. 1. sed sacerdotes isti fuissent ad minus zquè nobiles ac nostri; nam sacerdotium sequitur conditionem status, & quo status est excellentior, sacerdotium etiam est excellentius, vt Apostolus significat in epist. ad Hebræos, & status innocentie fuisset excellentior nostro: ergo sicut Sacerdotes nostri deputantur ad istud munus per aliquod sacramentum propriè dictum, & hoc facit ad eius excellentiam, sic etiam tunc potuissent eadem via, seruando proportionem, promoueri ad sacerdotium.

Matrimonium item fuisset sacramentum: tunc enim significat vnionem Verbi diuini cum Ecclesia, per assumptam humanitatem (supponimus enim Verbum, Adamo non peccante, fore incarnandum) & gratiam contulisset, ad mutuum amorem conciliandum, & conferuandum inter coniuges, vt rectè notat Alensis supra. Idem probabilè dicitur de *Pœnitentia*; tunc enim Deus non reliquisset peccatores sine tali remedio: sicut nec pos reliquit, licet, absolute loquendo, potuissent obtinere remissionem peccatorum per contritionem, cum status ille foret longè suauior nostro statu. Idem dicendum est de *Eucharistia*, quia per illam coniungimur Christo capiti vnione maximè excellenti, quæ etiam in illo statu durasset, neque hoc dedecet Christum Dominum, ex eo quòd fieret cibus hominis, & in eius stomachum descenderet; nam sine *vlla sui lesione, & diuisione* totum id fieret: item sub *aliena specie*, & in signum singularis eius amoris erga homines.

Secundum corollarium est: quòd sacramenta tunc non habuissent vim suam à *passione, & morte* Christi Domini, quia significationes sacramentorum debent esse veræ, ita vt res significata per illa sit, vel fuerit, vel aliquando sit futura: at perseuerante statu innocentie, Christus Dominus nunquam fuisset passurus, vel moriturus pro nobis; benè tamen sacramenta hæc habuissent vim suam à *meritis Christi Domini*, non habentibus ordinem ad eius passionem & mortem; sed futuræ erat mediator Dei & hominum, & nemo, nisi per eum, saluandus erat: vnde in tali hypothesi, cum religio cœpisset vbi sufficiens & rationalis multitudo fidelium fuisset, tunc etiam sacramenta fuissent instituta quæ fundarentur in Christi Domini meritis, sicut etiam sacramenta Legis veteris ante aduentum Christi Domini.

DISPVTATIO II.

De necessitate Sacramentorum in Lege naturæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aliqua fuerint sacramenta in Lege naturæ.

OMINE Legis naturæ intelligitur totum istud tempus, quod à peccato primi parentis effluxit vsque ad Moysen; quod aliter à Patribus vocatur *tempus ante Legem*, sic dictum, quia tunc nulla Lex erat scripta, nisi interius in mente hominum, tum ipso naturæ lumine, tum occultâ inspiratione Dei. Hoc prænotato,

Prima sit propositio. *Aligua sacramenta propriè dicta fuerunt in Lege naturæ*. Ita Alensis 4. parte quæst. 1. numero 3. articulo 1. S. Thomas 3. parte quæst. 61. articulo 3. in responsione ad secundum, & etiam in corpore, dum absolute respondet, *aligua sacramenta fuisse necessaria ante aduentum Christi Domini*, quæ loquendi formula includit etiam tempus Legis naturæ: & congruentia, quâ S. Thomas ibi probat suam conclusionem in corpore articuli, militat tam pro statu Legis naturæ, quàm pro statu Legis scriptæ; nec S. Thomas potest intelligi de *sacramentis improprie dictis*, cum tota hæc disputatio procedat de *sacramentis propriè dictis*, & ibi mentionem faciat sacramentorum Legis veteris & nouæ, quæ propriè sunt sacramenta.

Hæc autem propositio probatur primò authoritate S. Augustini libro 19. contra Faustum cap. 11. relata præcedenti disputatione, articulo secundo, & aliis eiusdem sancti Patris referendis hic pro secunda propositione.

Deinde probatur his omnibus congruentiis, quibus docuimus fuisse conueniens institui sacramenta in statu innocentie, si diuissimè durasset, & aliis quibus S. Thomas, & eius Interpretes citatâ quæstione 61. ostendunt fuisse conueniens aliqua institui sacramenta ante aduentum Christi Domini: & pro hæc conclusione possunt videri Interpretes sacre Scripturæ ad locum illum Iob cap. 1. *Mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, confurgens quæ dilectulo offerebat holocausta*: vbi Septuaginta legunt, *purificabat illos*, nimirum re aliqua præuiâ, vt hoc modo sacrificium ritè fieret, quod insinuat, ritum illum sanctificandis fuisse tunc aliquod sacramentum, per quod acquirebant aliquam *munditiem moralem*, quâ iudicabant mundi cæ puritate, quæ requirebatur ad hoc, vt aliquis interesset sacrificio, vel de eo comederet, quæ externæ ceremoniæ excitabatur homo ad munditiem cordis interioris; sicque gratia sanctificans significabatur per tale signum, vt præsens ex opere operantis.

Secunda propositio. *In Lege naturæ aliquod remedium fuit, quo peccatum originale tolleretur, & illud erat propriè sacramentum*. Dux sunt partes propositionis. Prior est contra Abulensem in caput 17. Genes. qui putat, *Deum nullum instituisse eiusmodi remedium, vt sic offenderet hominibus quantum sibi displicet peccatum*. Posterior est

I. est contra Vasquesium ad citatum articulum tertium S. Thomæ, & alios etiam nonnullos recentiores:

Probatum nostra propositio quoad primam partem, primò ex Patribus, sancto Cypriano de ratione Circumcisionis, *Sanè, inquit, originale peccatum, quod à primis parentibus in totam generis humani successionem defluxit, omni tempore aliquibus remediis oportuit expiari.* Sancto Augustino libro 4. contra Iulianum cap. 5. *Non est credendum: autè datam circumcissionem famulos Dei nullo sacramento opusculatos fuisse parvulis suis.* S. Gregorio 4. Moralium cap. 3. S. Bernardus epist. 77. ad Hugonem, Innocentio III. cap. *Maiores*, Extra. de Baptismo.

II.

Probatum etiam congruentia: non enim est verisimile, Deum, aliquoquin maximè providum, & amantissimum humane salutis, reliquisse hominem, tanto temporis spatio quod effluxit, vique ad legem Moysi, sine remedio, quo peccatum illud expurgaret, præsertim cum capite 3. Genesios providerit primis nostris parentibus de necessariis ad conservationem corporis, quando nimirum fecit *unicuique pelliceam*, ut seletuerentur contra iniurias aeris.

Et hoc totum confirmatur ex eo quòd nulum legimus remedium in veteri Lege pro feminis purgandis à peccato originali; & tamen certissimum est, Deum illis etiam providisse; nam est absurdum dicere, Deum instituisse aliquod remedium pro solis viris, omnes autem feminas damnassee: vnde peccatum originale purgabatur in illis tempore Legis Moisaicæ, per remedium Legis naturæ, quod adhuc perseverabat respectu illarum.

III.

Posterior pars propositionis probatur ex sancto Augustino supra, ubi remedium istud vocat *sacramentum*, proptè sacramentum distinguitur à sacrificio, quia ait, *sacram Scripturam voluisse tacere sacramentum hoc*; quod non potest intelligi de sacrificiis, cum Scriptura meminerit sacrificiorum, quæ tunc fiebant, ut patet ex sacrificio Abelis & Noë.

Probatum etiam ratione. Remedium illud erat signum visibile, seu sensibile, quod applicatum parvulo conferebat gratiam, tam sanctificantem, quam munditiem moralem: ergo erat propriè sacramentum. Consequentia per se patet ex definitione sacramenti propriè dicti. Antecedens probatur quoad priorem partem: illud per quod quis efficitur visibile membrum Ecclesiæ visibilis, debet esse visibile; quia, ut ait Apostolus ad Rom. 10. *Ore fit confessio ad salutem*: & fieri membrum Ecclesiæ est aliqua exterior eius fidei professio, sed parvulus tunc fuisse per remedium factus membrum Ecclesiæ visibilis: ergo & istud remedium fuisse visibile. Posterior item eius pars probatur de munditie morali, quia tali ratione parvuli efficiebantur digni, qui participarent bonis spiritalibus Ecclesiæ. Probatum item de gratia sanctificante, ex dictis præcedenti parte præsentis propositionis.

IV.

Nec his obstat, quòd Patres interdu dicant, *Peccatum originale tunc fuisse remissum parvulis, per solam fidem*, ut Sancti, Augustinus lib. de Nuptiis, cap. 11. Gregorius 4. Moralium cap. 2. Bernardus supra; nam tunc non excludunt quodlibet signum externum, sed sacrificium duntaxat: ibi enim distinguunt iustificationem parvulorum, à iustificatione adultorum, quòd hæc tunc fieret, etiam adiunctis sacrificiis illi signo exteriori; illa

A verò per *solam fidem*, id est, non adhibitis sacrificiis, sed quocunque signo externo; quod etiam patet ex loco citato S. Augustini.

V.

ARTICVLVS II.

In quo consisteret sacramentale remedium peccati originalis, in statu Legis naturæ, & an esset determinatum.

PRÆMITTENDVM est, duplicem distingui determinationem signi sacramentalis: vnam tantum in genere, quæ nimirum Deus determinaverit signum aliquod externum, & insensibile esse applicandum infectis peccato originali, pro illius remissione obtinenda, non determinando in particulari, quodnam esset tale signum; sed relinquendo libertati conferentium eiusmodi sacramentum, assumere quodcunque vellent: alteram signi determinatione esse in particulari, quæ Deus instituerit hoc in particulari (exempli gratia, naturalem & elementarem aquam pro Baptismo in Lege nova) & quòd nullum aliud signum assumeretur in sacramentum, pro remittendo originali peccato. Hac observatione præmissa,

VI.

Prima sit hæc propositio. *Sacramentale remedium contra peccatum originale, tempore Legis naturæ, consistebat in aliquo exteriori actu fidei, habente interiorem actum fidei sibi adiunctum.* Probatum ex Patribus præcedenti articulo citatis, dicentibus, istud remedium fuisse aliquem actum fidei. Probatum item ratione, & primò, quòd debuerit esse aliquis actus fidei interioris. Vnio Christi Domini cum anima non fit sine aliqua operatione fidei, quia anima vnitur Christo Domino per fidem, sed applicatio istius remedii faciebat in parvulo vnionem animæ eius cum Christo Domino, quia remittebat ei peccatum, & remissio peccati includit vnionem animæ cum Christo Domino per fidem, ut patet ex his Scripturæ locis, quibus iustificatio tribuitur fidei: igitur istud remedium includebat aliquem actum interiorem fidei, Quòd item consisteret in aliquo actu exteriori, probatur ex ipsa ratione, quæ nunc probauimus illud debere esse visibile: Quod item debuerit esse actus aliquis exterior fidei, probatur, quia susceptio talis sacramenti erat quædam protestatio, & professio exterior fidei etiam in Christum venturum, saltem implicitè, quia nullus hominum fuit vnquam saluatus sine aliqua fide in Christum: ergo remedium istud contra peccatum originale consistebat in aliquo exteriori actu fidei, ut alium interiorem sibi adiunctum habente.

VII.

Secunda propositio. *Actus ille interior fidei, qui simul cum exteriori includebatur in tali remedio, non erat necessarius actus fidei ipsius offerentis; sed erat tantum necessarius actus fidei, quoad obiectum, hoc sensu, quod applicans tale remedium intendebat facere quod veri cultores Dei faciebant ad tollendum peccatum originale.* Totà propositio probatur: fides ministris non magis influebat in Lege naturæ, per signum sensibile ad iustificationem parvuli, quàm dum Baptismus confertur in nostra Lege: at fides ministris non requiritur in nostra Lege ad iustificationem parvuli, dum Baptismus ei confertur, ut ostenditur inferius; sed sufficit, quòd fides vera erat quoad obiectum duntaxat, modo in propositione explicato.

VIII.

Deinde, prima gratia infallibiliter conferebat

I. tur parvulis, per hoc signum illis applicatum: ac nullus hominum potest infallibiliter promereri primam gratiam alteri, vt communiter Theologi docent primâ secundâ, agendo de gratia & merito.

Tertia propositio. *Remedium istud sensibile, non fuit à Deo determinatum in particulari, sed tantum in genere, quatenus scilicet determinavit, vt homines applicarent signum aliquod sensibile, ad iustificandum puerum a peccato originali.* Ita S. Thomas tertiâ parte quæst. 61. articulo primo in responsione ad secundum, vbi ait, *Sacramenta veteris Legis comparari ad sacramenta Legis naturæ, sicut determinatum ad indeterminatum, quia, inquit, ante Legem non fuit determinatum præfixum homini, quibus sacramentis uteretur, sicut fuit per Legem.*

II.

Probat per primò ex Patribus, qui possunt videri apud Lipomanum in Cathena ad caput 4. Genesios, vbi docet, in Lege naturæ Patres vixisse *ritualiter*, quatenus hæc & illa signa, hæc & illa sacrificia usurpabant pro libito: vnde nec sacra Scriptura, nec Patres proferunt signum in particulari determinatum pro tali remedio; & hoc videbatur congruum tali statui; cum enim ille esset remotissimus à Christi Domini tempore, eius etiam sacramenta debebant significare Christum Dominum minus expressè; neque propterea tunc via salutis erat facilius, quàm sit in nova Lege, in qua signum istud est determinatum in ablutione aquæ, quia aqua est res communissima, & omnes communiter norunt aquam esse materiam istius sacramenti, item memoriter sciunt formulam verborum, quibus Baptismus conficitur.

III.

Obiicies ex dictis suprâ: est de ratione sacramenti, vt tandiu duret, quandiu durat Lex, status, & religio cuius est sacramentum: sed ex hac propositione remedium istud non tandiu durabat, quandiu durabat status naturæ, quia signum sensibile erat aliud & aliud pro vario, atque vario hominum arbitrio: ergo non erat propriè sacramentum.

IV.

Respondetur ex dictis suprâ: in signo sacramentali duo distingui, *unum est formale: alterum materiale*: mutationem materialis non inducere aliud speciem distinctum sacramentum. dummodo idem *formale* signi sacramentalis maneat, vt satis fusè docuimus præcedenti quæstione: vnde quia in statu naturæ Deo pro *formali* huius sacramenti instituebat solummodò *signum sensibile quodcumque placeret ipsi ministro* applicare in hunc finem superius explicatum, esto signum istud, quoad suum *materiale*, esset aliud & aliud, pro arbitrio variorum hominum; at tamen semper erat idem sacramentum, quoad suum *formale*, quia ex prima Dei institutione idem omnino significabat.

Quæres, an illud remedium contra peccatum originale fuerit idem pro *adultis*, ac pro *parvulis*: an verò peccatum originale purgaretur in adultis per sola sacrificia.

Respondetur, remedium istud idem fuisse pro adultis purgandis à peccato originali, ac pro parvulis, sicut & in nostra Lege, & quemadmodum in nostra Lege aliqua dispositio prævia prærequiritur in adultis ad Baptismum, ita & in Lege naturæ; vnde sicut etiam qui adulti baptizantur, simul profitentur fidem, ita & in Lege naturæ adulti, quibus hoc signum applicabatur, purgabatur à peccato, & simul edebant professionem fidei, poterant tamen & in eorum pur-

A gatione quædam sacrificia addi, vt S. Gregorius lupetiùs citato loco indicat, sed illa non videntur fuisse requisita essentialiter.

ARTICVLVS III.

Utrum in Lege naturæ aliquod fuerit sacramentum pro remissionis peccatis actualibus.

S I hæc nostra propositio. *Nulla fuerunt in Lege naturæ instituta sacramenta pro delendis actualibus peccatis, sed illa remittebantur tantum ex opere operantis, per bona opera & sacrificia.* Probat. Sacramentum quod primò & per se remittit peccatum actuale, remittit illud, præter meritum operantis, vt patet in Baptismo, & Pœnitentia: atqui erat præter perfectionem Legis naturæ, vt peccatum actuale remitteretur, præter meritum operantis, quia hic modus iustificandi pertinet ad statum perfectiorem, qualis est noster: ergo in statu naturæ nulla erant sacramenta instituta pro delendis actualibus peccatis; peccata autem actualia tunc remittebantur per contritionem, & sacrificia ex opere operantis.

Dixi in conclusione, *pro delendis peccatis actualibus*; nam & sacrificium Melchisedech fuit etiam sacramentum, iuxta aliam suam rationem; fuit enim figura sacramenti Eucharistiæ, vt dicitur inferius, & interdum à Patribus vocatur *sacramentum*, vt à S. Ambrosio lib. 4. de Sacramentis capite vltimo, à sancto Angustino epist. 95. ad Innocentium; & sicut Sacramentum Eucharistiæ non est primò & per se institutum, vt delect peccatum, sed supponit illud delectum, ita & Sacramentum Melchisedech supponebat in suscipiente *moralē sanctitatem* sibi correspondentem, & simul etiam agebat illam, significabaturque augmentum gratiæ interioris, quod conferebat *ex opere operantis*.

Obiicies, ex S. Thoma 3. parte quæst. 84. art. 7. est de iure naturali, quod peccator, vt pœniteat de malis quæ fecit, quæret doloris remedium, & quod ostendat aliquod signum sui doloris: at hæc omnia dicunt sacramentum Pœnitentiæ; quod enim peccator debeat duci Pœnitentiâ, interior contritio significat. Item propositum non peccandi, eo quod teneatur quære remedium doloris, quod non est aliud, quàm talem dolorem lenire per spem veniæ, & firmum propositum non peccandi de cætero; quia sic occasio talis doloris euitatur. Signum denique externum, quando dicitur debere ostendere aliquod signum doloris; quod item remissio peccatorum conferatur in vultu talis signi patet, quia ad positionem istorum omnium Deus confert gratiam remissionis peccatorum, vt intelligitur ex multis Scripturæ testimoniis, quæ docent, *Deum dare gratiam penitentibus*: igitur & tunc in Lege naturæ erat etiam aliquod sacramentum propriè dictum, pro obtinenda remissione peccatorum actualium.

Respondetur, signum aliquod externum tunc duntaxat propriè esse sacramentum remissionis peccati, quando remissio peccati confertur *ex vi vultus applicationis talis signi*: si verò signum istud habeat se veluti *per accidens* ad causandum etiam *moraliter* remissionem peccati, quæ proveniat tantum ex vi alicuius actus spiritualis (cuiusmodi est contritio, & interior dolor de peccatis) tunc ibi non est propriè sacramentum, quia ibi pro-

V.

*VI.

VII.

VIII.

I.

præ non est signum aliquid sensibile delens per se peccatum, quo tamen solum posteriori modo Pœnitentia causabat ex opere operantis remissionem peccatorum, tam in *Lege scripta*, quam *non scripta*, seu *naturæ*: Alter autem modus referabatur Legi Evangelicæ, vt S. Thomas notat articulo illo citato in solutione ad secundum: nec relata authoritas S. Thomæ obstat; nam, vt Caietanus ibi rectè notat, illa non potest intelligi de *iure naturali*, importante aliquam obligationem ad sic pœnitendum; sed ista dicuntur à S. Thoma esse de *iure naturæ* improprie, quatenus non sunt *dissertantia iuri naturæ*, nec aliquam habent ad illud repugnantiam: quæ tamen ratio non est sola sufficiens, vt aliquod obliget *iure naturæ*; aliâs omnia quæ sunt honesta, etiam in particulari, eum talem habèrent conuenientiam, essent proprie de *iure naturæ*, quod nemo Theologorum admittet.

II.

ARTICVLVS IV.

Utrum sacramenta Legis naturæ fuerint in illo statu necessaria.

DVFLEX distinguitur necessitas, vna medijs, quando nimirum finis non potest obtineri sine talire, tanquam medio: Altera præcepti tantum, quando scilicet finis potest quidem sine tali medio obtineri; sed tamen tale medium debet usurpari pro eius affectuione, quia superior suo præcepto statuit. Hoc prænotato,

Sit hæc prima nostra propositio. *Sacramentum purgans hominem ab originali peccato fuit in Lege naturæ necessarium, tam necessitate præcepti, quam medijs, quæ tamen præcepti necessitas sese tantum extendebat ad adultos, & parentes parvulorum* Propositio probatur de necessitate medijs, ex præmissis notabili, quòd tempore Legis naturæ erat absolute necessarium pro obtinenda remissione peccati originalis, tunc erat etiam necessarium necessitate medijs; quia vita æterna, quæ est finis vltimus hominis, non potest obtineri nisi prius obtentâ remissione peccati originalis, quo omnes nascebantur infecti, vt intelligitur ex sanctis Patribus superius relatis: ergo remedium istud, seu sacramentum erat tunc necessarium necessitate medijs.

III.

Quòd item esset necessarium necessitate præcepti per ordinem ad adultos & parentes, Probat, quia parentes tenentur providere suis filiis de necessariis ad salutem animæ, vbi ea norunt & possunt providere: at vnum ex necessariis ad salutem animæ filiorum tunc, erat sacramentum illud remittens peccatum originale, & ex hypothese poterant illud vel eis applicare, vel curare vt applicarentur suis per alios: ergo tunc sacramentum illud erat etiam necessarium necessitate præcepti.

IV.

A.

Notandum tamen est circa hanc partem, quòd d quæmadmodum in nostra Lege *votum Baptismi* in adultis, dum occasio suscipiendi illum non occurrit, sufficit cum contritione ad delendum originale, & actualia; sic & tunc sufficiebat votum istius remedij, seu sacramenti, quia istud votum id habet, non ex aliqua prærogativa Legis Evangelicæ, sed ex conditione voluntatis efficacis, quæ quando non stat per ipsum hominem viatorem quin opus quod intendit ponatur, vel efficiat, tunc tantum meretur, vel demeretur essentialis præmijs, vel pœnæ apud Deum, quantum fuisset consequutus, si etiam exercuisset ipsum opus externum, iuxta illud Apostoli ad Corinthios 8. *Si voluntas prompta est secundum id quod habet accepta est, non secundum id quod non habet.*

V.

B.

Secunda propositio. *Est admodum verisimile aliqua alia sacramenta à sacramento purgante hominem à suo originali peccato, tunc fuisse hominibus necessaria ex necessitate præcepti.* Probat, non est verisimile Deum tunc instituisse aliqua sacramenta, quibus, tanquam dispositionibus & præparatorijs, vterentur ad dignè sacrificandum, & participandum de sacrificio; neque tamen præcepisse illis, vt priusquam sacrificarent vterentur illis, & ea illis reliquisset libera, cum nò tantum per sacrificia, sed & per vsum sacramentorum homines coadunentur in vnam religionem; & in nostra Lege, quæ est gratiæ, & proinde liberior, sacramentum Pœnitentiæ sit præmittendum sumptioni Eucharistiæ ex diuino præcepto, etiam perfectè contritis de peccatis suis mortalibus, iuxta illud Apostoli, *Probet autem seipsum homo. & sic de pane illo edat, &c.* vt inferius dicitur. Deinde, aliquod vestigium huius præcepti apparet Genes. 35. vbi Iacob sacrificaturus iubet suos prius mutare vestimenta sua, & sese emundare: quod aliqui explicant de emundatione ab immunditia morali per sacramentum.

VI.

C.

Dices, impositio alicuius præcepti videtur esse præter conditionem status naturæ, cum videatur tantum postulare ductum rationis sine villo præcepto. Respondetur, statum hunc non dici *puræ naturæ*, sed *naturæ tantum*, & in eo data etiam fuisse supernaturalia præcepta fidei, spei, & charitatis, cum iuxta Apostolum ad Hebræos 4. *Sine fide impossibile sit placere Deo*; & fides, saltem implicita, de Christo Domino mediatore fuerit tunc necessaria ad consequutionem vitæ æternæ, ad quam etiam tunc erant ordinati: & capite 18. Genesios satis aperte significatur quadam præcepta fuisse in eo statu imposita hominibus; dicitur enim de Abraham, *Scio quòd præcepturus sis domui suæ, & filiis suis, vt custodiant viam Domini*: Vnde familiarum Principes tenebantur illa exponere: ille ergo status vocatur *naturæ*, quia, vt initio notauimus, nulla Lex, nullum præceptum scripto consignabatur, sed tantum interius, per inspirationem Dei, sicut Lex naturalis promulgatur hominibus: qui modus rectè opponitur Legi scriptæ, & in tabulas per manus Angelorum in manu Moyse relata.

VII.

D.

VIII.

DISPVTATIO III.

*De necessitate Sacramentorum tam in
Legenoua, quàm in veteri,
scu scripta.*

ARTICVLVS PRIMVS.

*Virum in hac vtrâque Lege aliqua debuerint
esse sacramenta.*

D vtramque partem respondetur
affirmative: nam omnes con-
gruentia, quas attulimus pro ne-
cessitate & convenientia sacra-
mentorum cum in statu inno-
centia, tum nature, ostendunt pari iure, imò
fortiori sacramenta debuisse esse in hac vtrâque
Lege, contra quosdam veteres hæreticos, quo-
rum meminit S. Epiphanius hæresi 34. contra
Porphyrium, ex S. August. lib. 3. retractatio-
num cap. 4. contra Manichæos: ex S. Thoma
lib. 4. contra gentes cap. 36. S. autem Thomas
tertiâ parte quæst. 61. artic. 1. duas habet
congruentias huic vtrique statui speciales, quarum
vna desumitur ex conditione peccatoris: altera, ex
conditione ingenij humani: quæ congruentia apud
illum sunt faciles, quibus plures aliæ possunt ad-
di ex eodem S. Thoma 4. contra gentes cap. 36.
ex Catechismo Tridentino parte 2. cap. 1. nu-
mero 14. quæ solâ lectione egent, & quas etiam
agendo de singulis sacramentis explicabimus,
& pro convenientia sacramentorum nouæ Le-
gis potest hæc singularis afferti, quòd Lex Evan-
gelicæ sit Lex gratiæ: & quia erat difficillimum
homini sese disponere ad gratiam, & facere ope-
ra meritoria, conueniens fuit, vt ei subuenire-
tur externis aliquot remedijs, quibus paruo la-
bore consequeretur gratiam ex opere operato:
vnde sacramenta non sunt necessaria, quasi Deus
indigeat illis, aut deleatur rebus sensibilibus,
vt aduersarius Legis voluit apud S. Augustinum
lib. 2. contra aduersarium Legis cap. 18. sed ad
manifestandum suam potentiam, & ad nostrum com-
modum, cum nobis non sint magis oneri, quàm
auius pennæ, quæ iuuant ad volandum, nec
dedecent nostram conditionem, cum illis tan-
tum subiiciamur, & vramur, quatenus sunt ali-
qua instrumenta à Deo instituta ad effectum sa-
cramentalem nobis significandum aptiora.

ARTICVLVS II.

Duo solvuntur dubia:

D Vo hic occurrunt dubia. Primum est, quæ-
re cum fides nostra sit eadem ac Patrum
veteris Legis, imò & nature, & tendamus ad
eundem finem quare, inquam, alia sacramenta
fuerint in Lege nature, alia in veteri, & alia in
Euangelica.

Respondetur ex S. Thoma 3. parte quæst. 61.
articulo 3. in corpore, eandem quidem esse no-
stram, & Patrum antiquorum fidem, quoad suam
substantiam, sed quoad modum, & quoad maiorem

vel minorem explanationem esse distingan. illi cre-
debant in Christum venturum, & quidem in
Lege nature magis implicite, quàm in Lege
scripta, nos vero in Christum, qui iam venit,
& explicite: vnde cum sacramenta debeant
proportionari fidei, quia & per vsum illorum et-
iam protestamur fidem, & hæc operantur in fi-
de Christi Domini mediatoris; idèò substantiâ
fidei eadem remanente, modo tamen (tenente
se ex parte obiecti) mutato in Lege Euangelica,
factum est vt in illa debuerint esse sacramenta
perfectiora, quàm in vtrâque alia Lege.

Secundum dubium est, an plura fuerint sa-
cramenta in Lege veteri. Respondetur affirma-
tiue, imò illa excessisse numerum sacramento-
rum nouæ Legis. Prior patet ex Decreto Euge-
nij, & ex Concilio Tridentino, quæ dum lo-
quuntur de sacramentis Legis Moisaicæ, loquun-
tur de illis in plurali. Posterior pars patet ex san-
cto Augustino lib. 9. contra Faustum capite 15.
vbi comparans nostra sacramenta cum veteri-
bus ait, *Nostra esse virtute maiora, utilitate me-
liora, actu faciliora, & numero pauciora*: ergo
cum in noua Lege non vnum tantum sed plura
sint sacramenta (quia sunt septem) plura etiam
sacramenta fuerunt in Lege veteri.

Sanctus autem Thomas primâ secundæ quæ-
stione 102. artic. 2. reuocat illa ad tres classes,
vbi eorum institutionem, & significationem satis
fused explicat. Autem aliqua eorum, &
quænam nostris sacramentis correspondere,
explicabitur agendo de singulis sacramentis no-
uæ Legis, vbi eorum figuras exponemus: quam
item vim & efficaciam habebant pro conferenda
gratia suscipientibus, exponetur agendo de cau-
salitate nostrorum sacramentorum, & etiam
quoad hoc de eorum distinctione à veteribus
sacramentis.

AD QVÆSTIONEM LXII.

*De principali effectu sacramento-
rum, qui est gratia.*

GITVR hac quæstione tantum
de sacramentis nouæ Legis: du-
plex autem effectus sacramenti di-
stinguitur à Theologis: vnus prin-
cipalis, & communis omnibus sa-
cramentis nouæ Legis, scilicet gratia, sanctificans:
alter minus principalis, & conueniens tantum a-
liquis sacramentis, nimirum charactere. Prior
vocatur principalis, quia sacramentum ordina-
tur ad sanctificationem, vt explicatum est dispu-
tatione 1. ad 60. quæstionem: sanctificatio autem
in noua Lege fit per gratiam interiorem, vt om-
nes Theologi docent primâ secundæ: character
verò dicitur effectus minus principalis, quia licet
ordine generationis prius inprimatur animæ per
sacramentum, quàm gratia correspondens tali
sacramento conferatur suscipienti, ad eum ta-
men non primario, secundum ordinem intentionis
ordinatur, & competit tribus tantum sacramen-
tis Baptismo, Confirmationi, & Ordini, vt in-
ferius explicabitur. Hic autem agimus de gratia.

I.

II.

III.

IV.

B

C

D

VI.

VII.

VIII.

I.

DISPUTATIO I.

*De causalitate gratia per sacramenta
noua Legis.*

ARTICVLVS I.

*Vtrum sacramenta noue Legis causent gra-
tiam, refertur negans hereticorum opinio,
& affirmans Catholicorum sententia
stabilitur ex sacris Scripturis.*

II.

MNES heretici nostri temporis conueniunt in eo, vt negent sacramenta esse causas gratia, sed dum volunt exponere statum huius controuersia; ita eum aliquando explicant, vt dicant totum in eo consistere, an sacramenta sint primaria causa gratia. Sic Caluinus libro 4. Institutionum cap. 14. §. 17. vbi statum illum his verbis proponit, *Tantum hic queritur, propriam & intrinsecam (vt loquuntur) virtutem operetur Deus, an externis symbolis resignet suas vires, nos vero contendimus quaecumque adhibeat organa, primaria eius operationis nihil decidere.* Quae postrema Caluini verba satis indicant eum procedere de causa principali, eum soli Deo sit proprium esse primam causam gratia; nec aliquis censetur vires suas resignare alicui, dum eo solum vitur, *tantum instrumento*, & hanc aliquando fuisse eorum mentem, si non omnium, saltem Caluini, & aliorum, satis confirmant ea Scripturae testimonia, quibus eam stabiliunt: exempli causa illud Psalmista, *Gratiam & gloriam dabit Dominus*, & alia id genus, quae intelliguntur tantum de causa primaria: vnde Danzus ad caput quartum primae controuersiae Bellarmini immetitid conqueritur de nostris, quod eorum aliqui ita hereticorum mentem explicant.

III.

Nihilominus communis omnium hereticorum nostri temporis opinio est, *Sacramenta noue Legis nullo modo esse causas gratia, sed tantum esse signa promissionum nobis à Deo factarum, quae fidem nostram excitant, & confirmant.* Ita Lutherus libro de Captiuitate Babylonica cap. de Baptismo, & Kemnitius ita suorum mentem fuisse explicat in suo examine Concilii Trident. ad Canonem §. 6. & 7. de efficacia Sacramentorum. Quod si queras quare Christus Dominus instituit sacramenta, cum iuxta illos idem sit officii Evangelij, ac sacramenti, Kemnitius respondet ibidem verbum Dei aliquando proponi simpliciter, per se nudum, vt in concione: aliquando vt vestitum, seu visibile factum certis ritibus à Deo institutis; priori modo exhiberi per concionem, posteriori per sacramenta. Quod etiam placuit Caluino in sua vltima admonitione ad Vespethali, vbi agit de confessione Saxonum circa secundam & tertiam eorum rationem, & hanc esse mentem omnium Caluinistarum expresse tradit Danzus ad primum & secundum caput controuersiae Bellarmini superius citat: Zuinglius idem opinatur in ratione suae fidei ad Carolum Imperatorem, & alij, vt Anabaptistae, qui volunt sacramenta esse ad distinguendum populum Christianum à non Christiano.

IV.

Quod si iterum quætur ab eiusmodi hereti-

V.

cis, quomodo igitur iustificationem, quam denegant sacramento, tribuant fidei, quæ est aliquid creatum, Kemnitius supra respondet, *duplicem causam instrumentariam* reperiri in iustificatione, *Vna est, inquit, quasi manus Dei, quæ per verbum & sacramenta offertur verbo, & signo exhibet, applicat, obsignat credentibus beneficia redemptionis: Altera est quasi nostra manus, quæ scilicet fide percipimus, quærimus, apprehendimus, & accipimus ea, quæ Deus nobis per verbum & sacramentum offert & exhibet.*

Communis tamen omnium Catholicorum sententia, quam loco nostræ conclusionis ponimus, est, *Sacramenta non tantum esse signa quæ fidem excitent, promissiones Dei in suscipientibus obsignent, eisdem gratiam offerant, & populum Christianum à non Christiano fecerunt, sed præterea efficere instrumentally gratiam, quam significant.* Tota propositio est de fide ex Tridentino sessione septima, Canone 6. vbi tota definitur de verbo ad verbum, & etiam in Decreto Eugenij, nisi quod hic dicamus sacramenta esse *efficiantia gratia*, quod aliis verbis exprimitur, scilicet per continere gratiam, quæ continentia, cum sit tantum causa instrumentalis respectu sui effectus, vt sanctus Thomas explicat hac parte, quæst. 62. articulo 3. ad eum sensum quo Philosophi solent dicere, *causas continere suum effectum*, quia habent vim, efficaciam, & virtutem produciendi illum, tam citatum Concilium, quam Decretum sic expriment causalitatem sacramentorum nouæ Legis, ad producendum gratiam in suscipientibus.

VI.

Tres autem sint partes nostræ propositionis, quarum duæ priores satis superque probatæ sunt disputatione 2. ad quæst. 60. restat tantummodò tertia, quæ primum probatur ex sacris Litteris, ad Ephesios, *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vite*: vbi sanctificatio tribuitur ablutioni, *tantum causa*, cuius interuentu & applicatione Christus Dominus sanctificauit Ecclesiam. Deinde eo loci per *lauacrum aquæ*, intelligi Baptismum, vt conferentem munditiem interiorē patet ex 3. capite ad Titum, vbi Apostolus ait *Per lauacrum regenerationis saluus nos fecit*: quæ loquendi formula, iuxta leges Grammaticorum, importat aliquam efficiantiam.

VII.

Neque sequens illa particula (*in verbo vite*) obstat huic expositioni: nam Patres Græci, vt S. Chrysostomus, & alij per illud *verbum vite* intelligunt formulam verborum, quæ Baptismus perficitur, quæ appellatur *verbum vite*, quatenus iuncta ablutioni exteriori confert gratiam sanctificantem, in qua vita animæ consistit. Deinde si per illud *verbum vite*, intelligatur verbum doctrinæ, quatenus percipitur fide, sicut nonnulli ex Patribus Latinis explicant, vt Primasius, adhuc tamen causalitas & efficientia gratia non tollitur à Baptismo; nam tunc sensus erit. *Christum Dominum fecisse Ecclesiam sanctam & mundam in verbo vite*, id est in doctrina Evangelij credita & suscepta, quatenus Baptismus posuit in adultis aliquam fidem, tanquam præuiam dispositionem ad infundendum gratiam adulto suscipienti Baptismum, vt dicitur infra. Rursus S. Ioann. 3. dicitur, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*: vbi est sermo de regeneratione spiritali, quæ fit per gratiam, & tribuitur *Spiritu sancto, & aqua*: tum quia aqua coniungitur cum Spiritu sancto; at Spiritus sanctus efficit gratiam, tum quia particula illa, *ex*, indicat aliquam causali-

VIII.

I. tatem, ut Grammatici docent: et nulla illi potest assignari, quare effectus: eadem si aqua esset nudum signum gratiæ, Christus Dominus in propriè locutus fuisset, sicut qui ita diceret, *nisi quis biberit ex hadera non explebit sitim*: ut enim iuxta hæreticos aqua est signum nudum gratiæ, sic & hadera est nudum signum vini vendibilis.

Neque valet responsio Caluinistarum ibi apud S. Ioann. non agi de Baptismo; nam primò Lutherani eorum fratres mordicus tuerentur eo loci agi de Baptismo, & nomine aquæ veram & elementare aquam intelligi: sic docet Hunnius libro de Baptismo cap. 10. vbi explicationem Caluini vocat *prostitutam senescentem, & diaboli glossam contortam*. Deinde interitus agendo de Baptismo docebimus omnes Patres intelligere hunc locum de Baptismo: item S. Marci ultimum, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit*: vbi salus tam Baptismo, quàm fidei tribuitur: ergo si fides iuxta hæreticos iustificat, etiam & Baptismus. Nec obstat illud, *Qui verò non crediderit, condemnabitur*: id enim dicitur propter adulos, qui aliquado saluari possunt per votum Baptismi, & in quibus ad fructuosam receptionem Baptismi fides requiritur. Item Act. 2. *Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum*, &c. vbi S. Petrus tribuit Baptismo iustificationem; hæc enim particula, *in*, cum accusadi casu denotat in quem finem, & ad quem fructum eiusmodi abiectio fiat, & præterea denotat Baptismum esse aliquid antecedens ad remissionem peccatorum, seu iustificationem: ergo ibi non ponitur tanquam sigillum. Item Act. 22. Ananias missus à Christo Domino ad Paulum, *Baptizare, inquit, & ablue peccata tua*: quibus verbis etiam ex sententia Caluini ad illum locum, Ananias exprimit vim & fructum Baptismi, ac si dixisset, *Ablue peccata tua Baptismo*: at id sonat Baptismum esse aliquam causam remissionis peccatorum, & Ananias non dixit, *baptizare, & confirma fidem tuam*, sed, *ablue peccata tua*: nec item dixit, *baptizare, ut cognoscas peccata tua tibi esse remissa*, sed, & *ablue peccata*, id est, ut retulimus etiam ex Caluino, *ablue peccata tua Baptismo*: quo loci particula, & idem sonat ac, *ut*, & explicat effectum & causam finalem Baptismi, ita ut sensus sit, *Baptizare, ut accipias remissionem peccatorum inuorum*.

ARTICVLVS II.

Eadem veritas probatur ex sanctis Patribus:

IV. C ANVS relectione de sacramentis parte 4. Bellarm. lib. 2. de Sacramentis cap. 6. & 7. plures sanctorum Patrum autoritates referunt quibus adde S. Ambr. l. de iniciandis c. 3. vbi ait, *Aquam Baptismi fieri dulcem ad gratiam, quando sacerdos mittit in illam predicationem Dominice crucis*. Quod suprà exposuimus de formula Baptismi, Marab, inquit, *fontis antea amarissimus erat, misit in eum Moyses lignum, & dulcis est factus*. Exo. 15. at fons ille verè & propriè factus est dulcis. Item S. August. in Psal. 75. dicentem, *Sacramenta noui Testamenti dare salutem*. Item in Enchiridio cap. 26. vbi vocat sacramenta *salutaria*, & de doctrina Christiana lib. 3. cap. 9. Item contra Cresconium lib. 3. cap. 8. & 16. vbi comparat sacramenta agris qui fructum ferunt: rursus librorum de peccatorum meritis & remissionibus cap. 24. initio, dum laudat Punicos Christianos, quòd Baptismum, nihil aliud quàm salutem, & sacramentum corporis Christi, nihil aliud, quàm vitam vocarent, atque se exiismate hoc

V. A prouenire ex antiqua & Apostolica traditione, quæ Ecclesiæ Christi insitum tenent, præter Baptismum & participationem Dominice mensæ, non solum non ad regnum Dei, sed nec ad salutem, & vitam eternam posse quengam bonum peruenire. Item passim lib. contra Donatistas locis infra citandis, dum agitur de opere operato. S. item adde Chrysost. hom. 60. ad pop. vbi ait, *Deum per visibilia signa nobis inuisibilem largiri virtutem*. S. Cyrillum Alexandrin. lib. 2. in Ioan. cap. 42. sic scribentem, *Quemadmodum viribus ignis intensus aqua calefacta non aliter, quam ignis urit, sic Spiritus sancti operatione ad diuinam aqua reformantur virtutem*, qua baptizati corpus abstergunt. Quæ postrema Cyrilli verba significant aquam accipere à Spiritu sancto vim aliquam ad producendam gratiam in suscipiente, sicut aqua ad comburendum per calefactionem: & cum sit eadem ratio aliorum sacramentorum ac Baptismi, certè existerim Patrum testimonio sequitur, illa omnia conferre gratiam sanctificantem: & hoc amplius confirmabunt quæ sequenti disput. afferemus, tam ex sacris Litteris, quàm ex Patribus, pro efficacia nostrorum sacramentorum; tum etiam quando ageremus sigillatim de effectû vniuscuiusque sacramenti.

Ad hæc Scripturæ & Patrum testimonia duo respondent hæretici. Primò, Caluinus suprà Patres esse locutos *hyperbolice*. Secundò Danæus suprà debere intelligi per locutionem *metonymicam*, quæ illud quod est proprium opus rei significat, tribuitur eius signo, & proinde cum res significata per sacramenta sit Spiritus sanctus, aut Christus, qui sanctificant, dum sacramenta suscipiuntur, effectus isti tribuuntur sacramentis, eorum signis. Verùm utraq; solutio refellitur. Primò, quia Kemnitius, quem quoad præsentem controuersiam, non solum Lutherani, sed etiam Caluinistæ amplectuntur, ut expressè notat Danæus loco nòdè cit. ait verbis expressis testimonia Scripturæ, & Patrum & alia eis similia non esse peripros perueritè à simplicis & genuina significatione, quam propria vocabulorû significatio præbet, additq; veteres hæc simpliciter, sicut sonant intellexisse, quod confirmat autoritate S. Aug. l. 19. contra Faust. c. 11. vbi loquens de sacramentis nouæ Legis, ait, *quorû vis inenarrabiliter vult plurimum*. Item cap. 13. & c. 16. Deinde vti primò refellamus resp. Caluini, in tradèdo dogmate non est hyperbolica locutio adhibenda, quia alia est conditio Doctoris, alia Oratoris, hæc potest interdû figuras eiusmodi admittere, illa verò minimè, sed postulat simplicem, & genuinam illius rei quæ docetur veritatem, & explicationem, quia aliàs propriè nò doceret: Atqui multi ex Patribus dum tribuunt vim conferendam gratiam sanctificantem nostris sacramentis, sensibûs dogmatice, ut S. Aug. cõtra Donatist. Item contra Faust. locis suprà cit. Item tract. 80. in S. Ioan. dum ait de Baptismo, *que est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat* vbi eidem elemento tribuit tangere corpus, & cor abluere à peccatis: Et si aqua esset tantum merum & nudum signum, nec aliquo modo esset causa gratiæ, nulla fuisset ei ratio ob quâ tãtoper miraretur virtutè aquæ baptismalis; quod iidem fecerat S. Cyr. ep. ad Donatum. Item S. Ambr. lib. 2. de Pœnit. cap. 2. ita scribens, *Quod nobis impossibile imperatru videtur, Deo donare possibile est: nam & impossibile videbatur ut peccatum abluere aqua. Dicitur Naaman Syrus lepram suam mundari per aquam posse non credidit, sed quod impossibile erat,*

I. *fecit Deus esse possibile, qui tantam nobis donauit gratiam. At nulli, etiam valde imperito, videri potest impossibile, vt Deus instituat aquam Baptismi in signum aliquod speculatiuum, ad cuius solam presentiam vel suas promissiones obstringet, vel dona sua conferat, cum & in rebus humanis id non miremur, dum Principes, aut alij passim sigillo confirmant suas participationes, vel etiam dæmones, & incantatores, qui positis quibuscumque signis mira edere solent, quibus tamen nullam planè vin inesse satis norunt cordati homines; sed id totum à dæmone prouenire, qui ex pacto ad presentiam eiusmodi signorum operatur: igitur cum Patres citati mientur vim & efficaciam signorum sacramentalium nouæ Legis, dicantque ea sanctificare per vim, quam Christus Dominus illis consultit, vt S. Aug. lib. 3. contra Donatistas cap. 10. & 13. sacramenta nouæ Legis erunt causa gratiæ sanctificantis in suscipientibus; & non signa nuda, vel solummodò sigilla.*

II. *Refellitur item posterior hæreticorum solutio ex iisdem Patrum & Scripturæ testimoniis, nam clarè & apertè dicunt, vim illam & efficaciam inesse non tantum Spiritui sancto, vel Christo, tanquam rebus significatis, sed etiam propriè, instrumentariè tamen, signis sacramentalibus, seu sacramentis, & vim istam non esse tantum ad significandum, vel obsequiandum, vel excitandum fidem, sed ad operandum gratiam. Deinde eadem posterior responsio refellitur, quando illud quod est proprium opus rei significatæ, tribuitur per metonymicam locutionem signo ipsius rei, tunc non distinguitur duplex modus operandi, vnus quo opus est ab ipso rei significatæ, alter quo etiam propriè in aliquo genere veræ & propriæ causæ, sit ab ipso signo, quia tunc signum nullam habet veram & propriè dictam casualitatem. Atqui Patres locis nunc citatis, item & sacre Scripturæ ita tribuunt productionem gratiæ sanctificantis sacramentis, & Spiritui sancto, vel Christo, vt alium modum eam causandi agnoscant in Spiritu sancto, & Christo, & alium in sacramento; in Spiritu sancto principalem, in sacramento instrumentalem tantum, vt culibet consideranti prædicta testimonia constabunt euidentissimè: igitur Scriptura & Patres superius citati non loquuntur metonymicè, sed propriè.*

ARTICVLVS III.

Eadem veritas probatur congruenti ratione.

IV. **T**ANDEM propositio primi nostri articuli probatur ratione, quæ à priori est voluntas Dei, quæ statuit vt nostra sacramenta essent causæ instrumentales, immediatè tamen efficientes in suscipientibus gratiam sanctificantem; cuius institutionis hæc congruentia potest afferri perita ex doctrina S. Pauli epistolæ ad Hebræos cap. 7. 9. & 10. vbi lex est perfectior, ibi modus iustificandi debet esse perfectior, quia Lex, Sacerdotium, sacrificium, sacramenta debent habere aliquam proportionem inter se, & finem suum, vt significat Apostolus loco nunc citato dicens, *Translatio sacerdotii, necesse est, vt & Legis translatio fiat:* & quando ibidem ex dignitate nouæ Legis, & perfectione sacerdotij Christi Domini colligit in nostra Lege sacrificium debuisse esse perfectius, quam in Lege-Mosaica: atqui duo tantum distinguuntur modi iustificandi, seu conferendi gratiam per sacramenta: prior tantum mediatur, quando nimirum signa sacramentalia ratione suæ significationis, excitant eum cui appli-

A cantur, ad inquirendum interiorem sanctitatem, vel augmentum eius, prouocando eum ad exercendum actus supernaturales fidei, spei, & contritionis, quibus legitime & vltimò dispositus recipiat à Deo gratiam iustificantiem, vel augmentum eius. Posterior modus immediatè tantum, quando scilicet signa sacramentalia, vi suæ duratæ applicationis, etiam non præsupposità contritione perfectæ de peccatis in suscipiente, aliis non habente obicem, causant gratiam sanctificantem, & hic modus est perfectior alio, vt potest efficior, cum minore, vel aliquando nullam dispositionem prærequirit in suscipiente, sed solam carentiam obicis; iste verò absolutè & simpliciter requirit perfectam dispositionem: præterea nostra Lex, cum sit gratiæ, est longè perfectior veteri, vt Apostolus probat in epistolâ ad Heb. & Lex Mosaica passim ab eo dicitur Lex seruitutis, & alibi, *inquit quod Patres antiqui non valebant portare: nostra vero libertas est, inquit suæ, onus leue:* ergo sicut sacramenta vetera proportionatè ad perfectionem Legis Mosaicæ solummodò conferbant mediatur gratiam sanctificantem, sic etiam nostra proportionatè ad perfectionem Legis gratiæ debent conferre illam immediatè, seu vi suæ applicationis ad subiectum carens obice & impedimento.

C Confirmatur hæc ratio. Sacramenta nouæ Legis debent conferre donum illud supernaturale quod legalis munditia sacramentorum Legis veteris adumbrabat, & insuper illud conferre eo modo quo vetera sacramenta conferabant suscipientibus mūditiem legalem sibi correspondentem, & in suscipientibus facere donū illud supernaturale modo opposito illi, quo sacramenta vetera erant infirma, vana, egena elementa, nihil adducientia ad perfectum: Atqui donū illud quod munditia legalis adumbrabat in sacramento Legis Mosaicæ est gratia sanctificans, & vetera sacramenta vi suæ applicationis conferabant suscipientibus legalem munditiem sibi propriam, vt intelligitur ex Apost. ad Hebr. 9. Item hæc sacramenta Legis Mosaicæ hoc sensu dicuntur ab Apost. ad Galat. 4. & alibi, *elementa infirma, egena, & nihil adducisse ad perfectum*, quod quamvis mediatur, & interuenit actum supernaturalem fidei, spei, & perfectæ contritionis conferrent gratiam sanctificantem, vel augmentum eius, eam tamen immediatè, & vi solius suæ applicationis non efficeret in suscipiente etiam non habet obicem: igitur nostra sacramenta vi suæ applicationis, & immediatè conferunt gratiam sanctificantem suscipientibus.

D Maior propositio huius confirmationis patet, quoad primam illi partem, ex eo quod Lex vetus etiam ratione suorum ceremonialium (ad quæ ipsa eius sacramenta pertinebant) dicitur *ymbra bonorum futurorum in noua Lege*, ad Hebr. cap. 10. Lex autem noua dicitur *veritas*, apud S. Ioann. cap. 1. & ibidem gratia illa, quam Lex vetus non dabat, quam tamen Christus Dominus fecit & dedit, est renouatio cordis, & quidquid pertinet ad iustitiam, vt etiam Caluinus explicat ad illum locum Euangelij; sicque est gratia sanctificans, quæ ibi dicitur *facta per Christum*, quatenus hic instituit media efficaciam, quibus gratia sanctificans conferretur immediatè.

Patet etiam quoad secundam partem, scilicet nostra sacramenta debere donum istud, seu gratiam conferre eo modo, quo vetera conferabant legalem munditiem. Primò, quia veritas debet correspondere ymbri, & ad minus tam perfectè operari suum effectum, quam ymbra suum. Deinde quia

V.

VI.

VII.

VIII.

I. aliàs antithesis non fieret legitime inter nostra & vetera sacramenta, quando comparantur *quoad suam vim & efficiam*. Minor etiam eiusdem confirmationis probatur quoad suas partes singulas; quoad primam, quia hæc *munditia exterior* adumbrabat *interiorem*, quæ verè & formaliter est per gratiam sanctificantem: item secundum habetur ibi probata ex Apostolos; tertia quæ asserit istam imbecillitatem sacramentorum Legis veteris ad conferendum gratiam fuisse tantum, quod illam non immediate, & vi suæ applicationis darent. Probatur, tum ex Scripturis facris, in quibus vita æterna tanquam merces promittitur obervantibus ceremonialia Legis Moisaicæ, inter quæ erant sacramenta, ut Psalmo 118. *Inclinavi cor meum ad faciendâ iustificationes tuas in æternum propter retributionem*. Vbi Sanctus Hieronymus & Augustinus per retributionem intelligunt vitam, & per iustificationes ceremonialia Legis intelliguntur; dum enim est sermo de tempore Legis Moisaicæ, sic iustificationes distinguuntur à mandatis S. Augustinus notat libro 2. questionum in Exodum quæst. 95.

II. Probatur item ex Patribus, ut S. Ambrosio suis Commentariis in Apocalypsim ad caput 6. ubi dictum istud Apostoli de Lege veteri *nullum ad perfectum adduxit*, ita explicat, *nullum scilicet eorum qui carnaliter intelligunt, & operantur: eos vero, qui eam spiritualiter intelligunt, & operantur ad perfectionis culmen sine dubio erigit*. Item ex sancto Augustino, ut eum libro questionum in Numer. quæst. 33. & enarratione in Psalmum 72. & alibi passim notat, quod licet promissiones Legis fuerint temporales, eas tamen *insuper esse intelligendas de bonis spiritalibus & æternis*: & quando ab iisdem sanctis Patres veteris Testamenti licet pro temporis dispensatione ministrarent figuris, ratione tamen spiritalis istius intelligentiæ dicuntur per eiusmodi figuratum observationem promeriti augmentum gratiæ, ut à S. Augustino libro 2. contra aduersarium Legis cap. 8. Item pertinuisse ad novum Testamentum, *quoniam non tantum venerationem, quatenus scilicet sperando res illas spiritaliter significatas, & obervando Leges existentes in gratia sanctificante promerebantur ista bona: ergo sacramenta Legis veteris ita conferebant ex opere operantis gratiam sanctificantem suscipientibus, utramque dicerentur elementa infirma, vacua, & egena*, quatenus illam non conferebant immediate, & vi suæ applicationis: ergo cum sacramenta novæ Legis sint modo isti oppositi perfectæ, adducant hominem ad perfectum, debent immediate, & vi suæ applicationis conferre gratiam sanctificantem suscipientibus.

III. Tandem eadem pars nostræ propositionis probatur etiam à posteriori, nam Baptismus collatus etiam ab hæreticis valet parvulis ad salutem: ex S. Augustino libris de Baptismo contra Donatistas passim & aliis Patribus citandis infra agendo de Baptismo, & tamen non habet hunc effectum in eiusmodi parvulis, ratione alicuius actus fidei per illos elicit, vel excitat in illis per signum externum, quia nondum pollent usu rationis: nec item habet hunc effectum ratione devotionis & sanctitatis ministri, quia in hac hypothesi supponitur esse hæreticos, & proinde carens verâ fide, & verâ devotione: ergo Baptismus debet illis valere ad salutem, seu in illis causare gratiam ratione sui, & per virtutem, quam accepit à Christo Domino dum instituit sacramentum Baptismi.

IV. Tandem eadem pars nostræ propositionis probatur etiam à posteriori, nam Baptismus collatus etiam ab hæreticis valet parvulis ad salutem: ex S. Augustino libris de Baptismo contra Donatistas passim & aliis Patribus citandis infra agendo de Baptismo, & tamen non habet hunc effectum in eiusmodi parvulis, ratione alicuius actus fidei per illos elicit, vel excitat in illis per signum externum, quia nondum pollent usu rationis: nec item habet hunc effectum ratione devotionis & sanctitatis ministri, quia in hac hypothesi supponitur esse hæreticos, & proinde carens verâ fide, & verâ devotione: ergo Baptismus debet illis valere ad salutem, seu in illis causare gratiam ratione sui, & per virtutem, quam accepit à Christo Domino dum instituit sacramentum Baptismi.

ARTICVLVS IV.

Fundamenta opinionis hæreticorum primo articulo relata solvantur.

PRIMUM fundamentum repetitur ex his omnibus Scripturæ testimoniis, quæ collatione gratiæ tribuunt soli Deo: sic Caluinus libro illo, quem inscripsit *Consensio de sacramentaria*, non longe à principio. Item ex his Scripturæ locis, quibus agitur in particulari de sacramentis, ut ex illo apud S. Ioannem cap. 2. *Hic est qui baptizat*, ex quo S. Aug. tam libris contra Donatistas, quam tract. 8. in S. Ioannem, & lib. 3. questionum veteris Testamenti cap. 84. probat *solum Deum præstare inius gratiam, quam homines visibili signo testantur*, quomodo, inquit S. August. ibi à Caluino relatus, *ibi & Atque sanctificat & Dominus, non enim Moses pro Domino, sed Moses visibilis sacramentis per ministerium suum, Dominus autem inuisibili gratia per Spiritum sanctum*.

Respondetur ex Caluino lib. 2. suarum Institutionum cap. 17. §. 1. *Regula vulgaris est, quæ sub æterna sunt, non pugnare: ex qua Calu. ibi deducit nihil obitare quominus gratia hominum iustificatio sit ex mera Dei misericordia, & simul meritum Christi Domini reuerentia*. Pari iure quia sacramenta in conferenda gratia suscipienti subalternantur Deo, tanquam instrumentum causæ principalis, id non impedit quin gratia sanctificans collata à Deo, tanquam agente principali, sit etiam à sacramentis instrumentariis: vnde sicut etiam ex confessione Caluini ibi ex illis Scripturæ & Patrum testimoniis, quæ asserunt Deum iustificare homines per suam misericordiam, male colligitur eos non iustificari ex merito Christi Domini propter allatam regulam: sic etiam I. uerthens, Caluius, & eorum sectatores male colligunt nostra sacramenta non conferre sanctificantem gratiam ex eo quod collatio gratiæ passim in sacris litteris tribuatur Deo, cum nostra sacramenta, quoad eius collationem gratiæ, tanquam *causa quedam instrumentaria* subalternentur Deo, ut principali causa.

Ad locum illum S. Ioann. cap. 1. *Hic est qui baptizat*, & ad Patrum auctoritates qui illum citant, respondetur ex S. Aug. tract. 5. in S. Ioann. tantum significare eos qui baptizantur Baptismo Christi Domini baptizari à Christo Domino, quatenus quicumque administrat Baptismum, baptizat per potestatem acceptam à Christo Domino, cuius tunc est tantum minister; vnde cum Baptismus & eius effectus tribuantur ei per cuius potestatem dantur, non autem ei cuius ministerio conferuntur, & omnes quotquot sunt qui baptizant, baptizant tantum per potestatem acceptam à Christo Domino, dum Baptismus confertur, semper Christus Dominus verè baptizat, & opus morale non accipit suum valorem à ministro, sed ab eo qui illud ordinat; elemosyna enim à viro valde sancto fieri iusta, quamvis à nefario eius seruo erogata pauperibus, optima est: ergo sanctus Augustinus libris contra Donatistas, & alij Patres rectè ex hoc S. Ioannis testimonio colligunt Baptismum non accipere suum valorem à ministro. sed illum ab hæreticis collatum non desinere sanctificare suscipientem, modo ad sint cetera ad illum rite suscipiendum requisita.

Ad auctoritatem S. August. lib. questionum in Leuitic. quæst. 84. Respondetur, tantum vellem

I. Deum esse causam principalem sanctificationis, sacerdotem ministerialem, & sacramentum instrumentale, nam expressè ait, *Sed Moses visibilibus sacramentis per ministerium suum*. Dominus autem invisibilis: gratia per Spiritum sanctum, ubi prioribus verbis exprimitur, sacramenta esse causas instrumentales sanctificationis, & posterioribus Deum esse causam principalem, gratiam verò esse causam formalem.

Secundum fundamentum repetunt ex Actibus Apostolicis, in quibus *Simon, Paulus, Cornelius*, alij item plures habuerunt veram fidem, & gratiam Dei ante vsum omnem sacramentorum: ergo sequens vñs signorum non eis contulit reipsa gratiam, sed illam iam perceptam tantum obfirmavit. Confirmatur. Nemo adultus est admitte-
ndus ad vsum sacramentorum, quin factus fuerit participes fidei, & gratiæ. S. Math. 18. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit*, ubi vera fides prærequiritur in baptizando; & Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum*. Quo loci priora verba indicat gratiam debere præcedere Baptismum, cum Pœnitentia (ad quam gratia ponitur), prærequiritur, vnde Zuingli loco nunc citato argumentatur, *Qui istam gratiam accipit per sacramenta, aut seipsum preparat ad hoc, aut à Spiritu sancto preparatur*: si seipsum preparat, ergo ex nobis aliquid possumus, & gratia præueniens nihil est, si à Spiritu sancto preparatur ad gratia acceptionem.

Quæro an hoc etiam fiat sacramento duce, an extra sacramentum? si mediante sacramento, ergo sacramento paratur homo ad sacramentum, & sic in infinitum processus erit; nam semper ad sacramenti preparationem requiritur sacramentum; si verò extra sacramentum preparatur ad acceptionem sacramentalis gratiæ, ergo sanctus Spiritus suâ benignitate adest ante sacramentum, & proinde gratia est facta, & præsentem antequam sacramentum offeratur. Ex quibus colligit Zuinglius, *Sacramenta dari in testimonium publicum eius gratiæ, quæ cuique prius adest*. Hinc est, ut cum adultum baptizamus regem, num credat? si respondet etiam, tunc tandem recipit Baptismum, ergo adfuit antequam reciperet Baptismum: igitur fides non datur Baptismo. Probant insuper hanc eandem hæresim ex eo quod gratia vt confertur, est & fit à Spiritu sancto, dux autem & vehiculum non sunt necessaria Spiritui, est enim virtus quæ cuncta feruntur, non qui habeat opus ferri. Ergo sacramenta non sunt causa, & vehiculum, quæ gratia recipiatur in anima.

Respondetur, veram esse nonnullos accepisse gratiam sanctificationem ante realem susceptionem sacramenti, vt S. August. quæst. 19. in Leuit. cit. in solutione præcedentis fundamenti expressè docet de Cornelio Centurione: inde tamen non sequitur eos non habuisse hanc gratiam à sacramentis; nam hæc considerantur duobus modis, Primo, ut tantum habentur in voto: Deinde, ut de factis suscipiuntur: utroque modo spectata iustificanti ubi omnia requisita concurrunt: igitur qui ante Baptismum in re susceptum iustificati sunt habuerunt votum illius, si non explicitum, saltem implicitum, quatenus habuerunt efficacem voluntatem exequendi quicquid ad salutem erat necessarium, intra quod Baptismus continetur, & sic per Baptismum, tanquam causam aliquam morelem quæ vt agat non postulat existentiam) sunt iustificati, cum obligatione tamen suscipiendi illud, ubi occasio sese offerret: quod totum S. August. explicat quæst. nunc citata, dicens eum

A qui extra sacramentum hoc pacto sanctificatus est, non debere contemnere sacramentum visibile, aliàs non posse inuisibiliter sanctificari; idem Cornelium & eius locos fuisse baptizatos: *Nec tamen*, inquit, *superflua indicata est visibilis sanctificatio, quam inuisibilis præcesserat*. Quid autem tunc sacramentum conferat dicitur inferius agendo de Baptismo.

Ad confirmationem respondetur, si no mine fidei & gratiæ ibi intelligatur fides habitualis, & habitualis item: gratia, seu sanctificas, quæ informet fidem, falsum esse requiri fidem & gratiam in adultis, ad Baptismum fructuosè suscipiendū, sed sufficere actū fidei elicita, non ex habitu, sed ex speciali auxilio Dei, item contritione, vel etiam attritione cum spe remissionis peccatorum accipiendæ per Christum Dominum, vt Conc. Trid. explicat sess. 6. cap. 6. & 7. vt inferius docebitur: illud autē S. Marci ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*, non intelligitur de fide, vt habituali prærequiritā, tanquam dispositione ad susceptionem Baptismi, sed intelligitur de effectu Baptismi, scilicet esse talē, vt qui Baptismū receperit fructuosè sit consequatur æternam salutem: sic locum hunc intellexerunt sancti, Ambros. serm. 58. August. serm. 11. de verbis Domini, cap. 10. Gregor. hom. 29. in Euang. & hunc esse sensum istius loci verba immediate sequentia aperte indicant, *Signa autem eos, qui crediderint hac sequuntur*.

B Ad locum capitis 2. Actuum respondetur, ibi fieri mentionem Pœnitentiæ, & doloris de peccatis, tanquam dispositionis prærequiritæ in adultis, ad suscipiendū gratiam sanctificantem per Baptismum, non autem quæ statim immediate ponatur ante receptionem Baptismi; non enim simpliciter dicitur, *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque*, sed additur, *in remissione peccatorum vestrorum, & accipietis donum sancti Spiritus*: quibus verbis postea denotatur remissionem peccatorum, seu infusionem gratiæ sanctificantis tribui Baptismo, sicut effectus tributur suæ causæ.

C Ad argumentum Zuinglij confectum ex præcedentibus testimoniis: respondetur, eum qui se preparat ad recipiendū gratiam sacramenti preparari à Spiritu sancto per gratiam præuenientem & adiuuantem: & si sermo sit de prima gratia, hoc sensu preparari extra sacramentum, quod sacramentum præsupponat in ipso suscipiente sufficientem dispositionem ex parte subiecti ad hoc vt producat in illo gratiam sacramentalem, tanquam proprium suum effectum: aliquotamen sensu dici posse fieri duce sacramento & mediante illo, quatenus qui vult iustificari debet habere aliquid votum suscipiendi sacramentum necessarium pro remittendo peccato, vt docet Tridentinum sessione 14. cap. 4.

D Illam autem consentiam Zuinglij (ergo Spiritus sanctus suâ benignitate adest ante sacramentum) concedimus, provt illa procedit de Spiritu sancto assistente per gratiam excitantem & adiuuantem, non autem de Spiritu sancto inhabitante per gratiam sanctificantem, quæ est causa formalis nostræ iustificationis; quando verò dicimus sacramenta causare gratiam, id intelligimus de gratia sanctificante, vt patebit in sequentibus: vnde illa consequentia Zuinglij (Ergo & gratia Spiritus sancti adest antequam offeratur sacramentum) neganda est, vt procedit de gratia sanctificante, & formaliter iustificante.

II. Quæritur, si gratia debet præcedere Baptismum, cum Pœnitentia (ad quam gratia ponitur), prærequiritur, vnde Zuingli loco nunc citato argumentatur, *Qui istam gratiam accipit per sacramenta, aut seipsum preparat ad hoc, aut à Spiritu sancto preparatur*: si seipsum preparat, ergo ex nobis aliquid possumus, & gratia præueniens nihil est, si à Spiritu sancto preparatur ad gratia acceptionem.

Quæro an hoc etiam fiat sacramento duce, an extra sacramentum? si mediante sacramento, ergo sacramento paratur homo ad sacramentum, & sic in infinitum processus erit; nam semper ad sacramenti preparationem requiritur sacramentum; si verò extra sacramentum preparatur ad acceptionem sacramentalis gratiæ, ergo sanctus Spiritus suâ benignitate adest ante sacramentum, & proinde gratia est facta, & præsentem antequam sacramentum offeratur. Ex quibus colligit Zuinglius, *Sacramenta dari in testimonium publicum eius gratiæ, quæ cuique prius adest*. Hinc est, ut cum adultum baptizamus regem, num credat? si respondet etiam, tunc tandem recipit Baptismum, ergo adfuit antequam reciperet Baptismum: igitur fides non datur Baptismo. Probant insuper hanc eandem hæresim ex eo quod gratia vt confertur, est & fit à Spiritu sancto, dux autem & vehiculum non sunt necessaria Spiritui, est enim virtus quæ cuncta feruntur, non qui habeat opus ferri. Ergo sacramenta non sunt causa, & vehiculum, quæ gratia recipiatur in anima.

Respondetur, veram esse nonnullos accepisse gratiam sanctificationem ante realem susceptionem sacramenti, vt S. August. quæst. 19. in Leuit. cit. in solutione præcedentis fundamenti expressè docet de Cornelio Centurione: inde tamen non sequitur eos non habuisse hanc gratiam à sacramentis; nam hæc considerantur duobus modis, Primo, ut tantum habentur in voto: Deinde, ut de factis suscipiuntur: utroque modo spectata iustificanti ubi omnia requisita concurrunt: igitur qui ante Baptismum in re susceptum iustificati sunt habuerunt votum illius, si non explicitum, saltem implicitum, quatenus habuerunt efficacem voluntatem exequendi quicquid ad salutem erat necessarium, intra quod Baptismus continetur, & sic per Baptismum, tanquam causam aliquam morelem quæ vt agat non postulat existentiam) sunt iustificati, cum obligatione tamen suscipiendi illud, ubi occasio sese offerret: quod totum S. August. explicat quæst. nunc citata, dicens eum

IV. Quæritur, si gratia debet præcedere Baptismum, cum Pœnitentia (ad quam gratia ponitur), prærequiritur, vnde Zuingli loco nunc citato argumentatur, *Qui istam gratiam accipit per sacramenta, aut seipsum preparat ad hoc, aut à Spiritu sancto preparatur*: si seipsum preparat, ergo ex nobis aliquid possumus, & gratia præueniens nihil est, si à Spiritu sancto preparatur ad gratia acceptionem.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

Ad confirmationem Zuinglij petitam ex illa interrogatione fieri solita ante abluionem baptismalem, *Credis, & respondet, Credo: Respondetur, illud non intelligi de fide habituali iustificante, vt patet ex eo quoddam interrogatus quid petat, respondet, Fidem vitam eternam presentem; sed intelligitur de quadam assensione, seu quadam motu fidei elicitio circa res fidei, non ex habitu fidei, sed ex quadam speciali auxilio Dei, cuius vel ipsi peccatores sunt capaces. Quod autem ibi additur de vehiculo non necessario Spiritui sancto, tantum probat sacramenta non esse simpliciter & absolute necessaria iuxta absolutam potentiam Dei ad iustificandum, quod admittimus.*

II.

Tertium fundamentum repetunt ex illo prima S. Petri. *Vos saluos facit Baptismus, non carnis depositio sordium, sed conscientia bona interrogatio in Deum, per resurrectionem Iesu Christi à mortuis: ergo Baptismus non saluat perse, sed per fidem resurrectionis. Confirmant, quia sanctus Petrus ibi opponit interrogationem bonæ conscientie depolitionis carnis sordium, & huic denegat vim baptizandi, quam isti tribuit: & depolitionis sordium carnis est proprius effectus abluionis exterioris; interrogatio autem bonæ conscientie, est ipsa fides interior: ergo Baptismus non causat gratiam.*

III.

Respondetur his verbis, *Vos saluos facit Baptismus, S. Petrum facere Baptismus causam gratiæ, istis verò, non carnis depositio sordium, sed bona conscientie interrogatio, velle Baptismus non habere hunc effectum, quatenus est quadam lotio naturalis ad solum corpus mundandum, sed quatenus sumitur ad emundandum animam, cum dispositione accommodata ad hunc effectum, quæ dispositio significatur per illa verba, bona conscientie interrogatio, alludit enim ad consuetudinem Ecclesiæ, in qua baptizandus interrogatur, an renuntiet Satana, & pompis eius, & respondet, abrenuntio. Itaque S. Petrus docet, ad hoc vt Baptismus saluet oportere adultum suscipientem Baptisma velle renuntiare Satana, & omnibus peccatis: atque hanc explicationem S. Augustinus indicat libro 5. contra Donatistas, cap. vlt. vbi ait, In baptizatis qui seculo solis verbis, non factis renuntiant; non esse conscientia bona interrogationem, celsque non fieri saluos per aquam, sed male vti Baptismo, & tamen esse in unitate Catholica. Quod autem S. Petrus addit, per resurrectionem Iesu-Christi, non debet explicari per fidem resurrectionis, vel per resurrectionem, tanquam causam meritoriam, sed debet intelligi, quatenus denotat causam exemplarem; quodd scilicet vt Christus Dominus per resurrectionem cepit nouam vitam, ita & Baptizinus facit vt ambulemus in nouitate vite.*

IV.

Quantum fundamentum repetunt ex illis Scripturæ locis, & Patrum testimoniis, quæ interdu nostra Sacramenta vocant, *signa fidei*. Sed ad hoc argumentum responsum est supra disputat. 2. ad quæstionem 60. quibus addi potest nomen hoc, *fides*, duo significat: Primò, fidem viam iustificantem, quo pacto est quadam virtus Theologica. Secundo, iumentum, restorationem, sponsonem de aliqua re observanda, & facienda: quando Patres dicunt nostra sacramenta esse *signa, & signacula fidei*, non sunt hoc nomen, *fides*, priori modo, sed posteriori tantum; sensus enim eorum est, quod suscipiendo sacramenta Legis Christi Domini protestamur fidem & re-

A.

ligionem eius, Patet ex Tertulliano libro de spectaculis cap. 4. *Aquam ingressi, inquit, Christianam fidem in Legis sue verba profitemur: & libro de Baptismo cap. 6.*

V.

Postremum fundamentum repetunt ex eo, quodd vis & efficacia meritorum Christi Domini tollatur: si enim sacramenta sunt causa gratiæ, sanguis Christi Domini est insufficientis.

Patet solutio ex responsione ad primum, vbi potest addi potius Christi Domini meritum commendari ex nostra assertionem: nam excellentia & perfectio cause attenditur in eo, quodd ipsa non solum possit operari, sed quodd etiam possit aliis tribuere vires operandi, vt patet in potentia Dei, quæ licet si sola possit omnia perficere, attamen maxime commendatur in eo, quodd tribuerit causis secundis virtutem agendi: at nos ita concedimus sacramentis nostris virtutem iustificandi, vt tamen eam habeant à Christo Domino & eius meritis, & faciamus Christum Dominum authorem nostræ iustificationis, sacramenta verò Legis nouæ instrumenta tantum illius.

VI.

Habent & alia argumenta, sed quæ vel petuntur ex modo agendi sacramentorum, vel ex ipsa eorum entitate sensibilis & corporea, quæ argumenta commodius dissoluntur infra.

DISPVATIO II.

De gratia sacramentali.

ARTICVLVS I.

Virum sacramentalis gratia sit habitus realiter distinctus à gratia habituali.

VII.

Vm ex precedenti disputatione sacramenta nouæ Legis consecrant suis subiectis debite dispositioni gratiam sanctificantem; difficultas est inter Theologos, vtrum sacramentalis gratia sit aliquid distinctum realiter à gratia habituali. Paludanus in 4. sentent. distinct. 2. qu. 3. Capreolus ibid. qu. 3. euenit partem affinantem, itavt gratia habitualis sit tantum forma sanctificans hominem; gratia verò sacramentalis sit alius realiter distinctus habitus collatus suscipienti per sacramentum pro inuando illo ad producendum eam alius, ad quod per sacramentum ordinatur.

D.

Quodd si queratur ab illis quid sit ille habitus, Capreolus respondet in sacramentis characterem imprimentibus, esse characterem, in aliis verò esse quendam ornatum. His tamen non obstantibus,

VIII.

Sit hæc nostra propositio. *Gratia sacramentalis non est habitus realiter distinctus à gratia communiter dicta, seu habituali.* Ita S. Thomas citat quæst. 62. art. 2. in corpore, quando extrema illius parte dicit istud, quodd sacramentum alii gratia addit supra gratiam communiter dictam, & supra virtutes & dona esse diuinum quoddam auxilium ad consequendum finem sacramenti: nam hæc particula, *auxilium*, non denotat aliquid habituale physicum, sed duntaxat attuale, & proinde non dicit alium realiter distinctum habitum à gratia sanctificante. Er hæc nostra propositio est commu-

I. nis doctrina Interpretum S. Thom. & probatur, gratia sacramentalis ea est, quæ vel primam, vel secundam sanctificationem confert, iuxta institutionem eius sacramenti, cuius est propria, vt Baptismus & Pœnitentia primam conferant, reliqua secundam; sed hæc utraque sanctificatio est ab eadem specie habituali gratia, vt Theologi docent primâ secundâ, dum agunt de prima institutione, & eius augmento: ergo gratia sacramentalis est idem habitus cum gratia habituali, quæ est formalis causa vniuersæ sanctificationis. Deinde vel quodcunque sacramentum conferret duplicem gratiam, scilicet *sanctificantem* & *sacramentalem*, vel supponeret sanctificantem prius collatam, non secundum quia infantes dum baptizantur, nullam præsupponuntur habere gratiam, nec etiam qui infecti peccato mortali accedunt cum sola attritione ad sacramentum Pœnitentia; non item primum, quia Scripturæ, Concilia & Patres, dum loquuntur de gratia sacramentorum, loquuntur tantum de vna, & secunda daretur frustra, tanquam habitus distinctus, cum gratia habitualis ex communi sententia Theologorum, sit *vna specie infima*, & quantum requiritur ex parte habitus gratiæ, vnicuique sit sufficiens, & ad constituendum subiectum in esse supernaturali, & ad operandum, vt patet ex his quæ satis communiter Theologi tradunt primâ secundâ de identitate gratiæ & charitatis in esse habitus.

Quod item gratia sacramentalis non sit ornatus, vel character, patet, quia illa est physicum quoddam principium operandi effectus sacramentales; hic verò minime, vt docebitur infra, sicut nec pulchritudo corporis est aliquid agendi principium physicum, vt per se constat: ergo cum gratia sacramentalis sit aliquid operandi principium non potest esse, vel solum aliquis ornatus animæ, vel character impressus per sacramentum.

ARTICVLVS II.

Fundamenta sententiæ affirmantis articulo præcedenti relata solvuntur.

PRIMUM fundamentum est, auctoritas S. Thomæ ita significantis in tribus locis. Primus habetur hac parte quæstione 72. articulo 3. in solutione ad tertium, vbi dicit, *gratiam sacramentalem*, supra gratiam gratiarum facientem, addere aliquid effectuum specialis effectus, ad quem sacramentum ordinatur. Secundus habetur eadem parte quæstione 62. articulo 2. in corpore, vbi expressè ait, *Gratiam sacramentalem eodem modo addere aliquid supra gratiam communiter dictam, seu habitalem*, quo virtutes & dona addunt aliquid supra eandem gratiam habitalem. At virtutes & dona ex S. Thomâ primâ secundâ, quæstione 68. sunt quidam habitus realiter distincti ab habituali gratia, cui superadduntur. Tertius locus habetur eadem quæstione 62. & eodem art. 2. in solut. ad 3. vbi dicit, *Gratiam sacramentalem sese habere ad gratiam habitalem, sicut ratio speciei sese habet ad ipsius generis*. At ratio speciei est aliquid reale distinctum ab ipso genere: ergo gratia sacramentalis erit habitus aliquis realiter distinctus à gratia habituali.

Respondetur ad primam auctoritatem sancti Thomæ, aliquid per gratiam sacramentalem superaddi gratia habituali, posse duobus modis intelligi. Primo, tanquam aliquid habituale ipsi gratiæ

habituali intrinsicum, & realiter, seu physice inexistens. Secundo, tanquam aliquid actuale entitati extrinsecum ipsi gratiæ habituali, quod ei assistat ad sic, vel specialiter modo operandum, sicut auxilium Dei superadditur nostris potentis, dum ille operatur. S. Thomas eo loci non intendit priorem sensum; sed posteriorem duntaxat, vt patet ex eius verbis pro nostra conclusione allatis, iuxta quem modum sacramentalis gratia non importat aliquem habitum distinctum à gratia sanctificante.

Ad secundam auctoritatem respondetur, duplicem posse institui comparisonem inter dona & virtutes, vt aliquid superaddentes gratiæ habituali in doctrina sancti Thomæ, & ipsam gratiam habitalem. Prior est, quoad præcisam rationem habitus productiui. Posterior, quoad rationem perfectionis ordinantis aliquid principii effectuum ad certos quosdam effectus, cuius causæ proprias, abstrahendo ab eo quod talis perfectio sit habitualis, vel non: S. Thomas non facit comparisonem priori modo, in quo tamen tota vis huius fundamenti ponitur, sed tantum posteriori modo, vt patet attentè legenti eius textum, dum ait, *hanc perfectionem superaddi gratiæ habituali per auxilium*, quod, vt iam animaduertimus, est aliquid tantum actuale, & physice extrinsecum gratiæ habituali.

Ad tertiam auctoritatem respondetur, hæc duo imitari quoad effectum rationem specificam, & esse speciem entitativè distinctam in aliquo ente distingui: nam hoc secundum importat veram aliquam realem entitatem superaddi entitati, seu rationi genericæ, quâ constituitur vna species realiter distincta ab aliis; primum verò tantum dicit eandem speciem vel numero entitatem, pro diuerso tamen respectu, quem importat, seu quatenus habet distincta connotationem, esse talem, vt spectati secundum vnum connotationem, induat rationem alicuius speciei, & secundum aliud, aliam, sine quibus connotatis considerata habet rationem alicuius generis, provt comparatur ad prædictas illas species: exempli gratiâ, in sententiis eorum, qui volunt ens morale, vt sic, nihil addere inexistens ipsi actui, sed tantum diuersam connotationem, dantur plures actus morales, qui spectati secundum quamlibet suam entitatem physicam sunt eiusdem rationis & speciei: exempli gratiâ, actus coniugalis, & actus adulterij, provt tamen connotant ordinem ad rationem, vt ad regulam eos dirigentem, sunt distinctæ speciei in esse moris, iam S. Thomas primum ex istis duobus tantum asserit de gratia sacramentali, vt patet ex ipso eius loquendi modo ad tertium, vbi sic loquitur, *Ratio sacramentalis gratiæ se habet ad gratiam communiter dictam* (id est habitalem) sicut ratio speciei ad genus: quo loci notanda est hæc particula, *sicut*, quæ imitationem & similitudinem, quoad effectum ipsius specificæ rationis denotat, non autem distinctionem speciem in ipsa entitate habitualis, seu sanctificantis gratiæ: & hanc esse mentem S. Thomæ patet tam ex obiectione ibi formata, quam ex eius solutione; nam tertium illud argumentum obiciebat duo, Primum est, *Gratiam sacramentalem fore alterius speciei à gratia habituali*, si ista aliquid huius superadderet. Alterum est, quod gratia dicatur æquiuocè de hac utraque gratia: & sic non esse certum quod nostra sacramenta causent gratiam.

Ad primum respondet negando assumptum, idque illustrat exemplo animalis, quod est idem

I. specie subalterna in homine & bruto, licet specifica ratio superaddatur ei. Similiter ad secundum responderi negatur, quod illustrat eodem exemplo animalis, quare cum ratio similitudinis & exempli debeat diiudicari ex re, ad quam illustrandam affertur, non autem extendi ad alia, & hoc exemplum proferatur tantum à S. Thoma, vt ostendat gratiam habitalem semper fore eandem specie in omnibus gratiis sacramentalibus, & sacramentum semper effectuum gratiam propriè dictam, & non tantum æquiuocè, & hoc vtrumque iuxta nostram explicationem sufficienter saluetur, fit vt S. Thomas ibi non tanderit dicere gratiam sacramentalem esse habitum distinctum realiter à gratia habituali.

II. Alterum fundamentum est hæc ratio. Effectus specie distincti argunt proprias eiusmodi effectuum causas distinctas specie: sed proprius effectus vnius sacramenti est specie distinctus à quouis alio effectui proprio alterius cuiuscumque sacramenti; aliis Christus Dominus frustra instituit tot & tam distincta sacramenta; & propria causa eiusmodi priorum effectuum sacramentorum nouæ Legis, est sacramentalis gratia, vt eius nomen sonat, & habet aliquod esse permanentem in eo, qui dignè suscipit sacramenta, & diu abstinere à peccato mortali, quia per illud tantum deperditur: ergo sacramentalis gratia est aliquis habitus realiter distinctus à gratia communiter dicta, seu habituali.

III. Respondetur, hanc Maiorem, *Effectus specie distincti argunt causas specie distinctas*, posse duobus modis intelligi: Primo, quod effectus specie distincti arguant causas specie distinctas, per aliquam rationem sibi realiter inexistentem, & ipsum earum genus sic contrahentè, vt ratio animalis contrahitur per rationale & irrationale in homine & bruto. Secundo, potest intelligi, quod eiusmodi distinctio fiat per *punum aliquem respectum ipsi causæ superadditum*, quem talis causa, prout efficit hunc effectum, connotat ad hoc: vt aliqui effectus distinguantur specie, alterutrum ex his duobus modis sufficere; primum quidem, vt patet exemplo ibi allato; secundum etiam, vt patet exemplo superius allato de actu coniugali, & adulterij. Similiter vt gratiæ sacramentales distinctorum sacramentorum nouæ Legis sint distinctæ specie, posteriorem modum sufficere in gratia habituali. Quid autem sit istud quod gratia, vt est sacramentalis, connotat, & superaddit habituali gratiæ, paulò post explicabitur.

ARTICVLVS III.

IV. *Vtrum gratia sacramentalis ita sit idem realiter habitus cum gratia habituali, vt tamen ei superaddat aliquam realem caritatem inexistentem ei.*

QVIDAM recentiores affirmant, Nugno in 3. partem S. Thomæ quæst. 62. art. 2. censet gratiam sacramentalem esse quidem vnum & eundem habitum cum gratia habituali; sed tamen supra illam addere realem aliquam caritatem in ea permanentem; quæ entitas nihil est aliud, quam *modus aliquis*, quo qui recipit sacramentum redditur *facile mobilis in ordine ad Deum*, vt recipiat diuinum auxilium ad operationes correspondentes tali Sacramento, & vt eas simul exerceat, vnde comparat modum illum donis Spiritus-sancti, quæ ita sunt quidam habitus o-

A peratiui, vt tamen simul reddant potentiam, in qua recipiuntur, facile mobilem, ad recipiendum auxilium diuinum suis operationibus necessarium. Cabrita eandem videtur sequi opinionem ad eundem articulum S. Thomæ disputatione primâ, conclusione secundâ & tertiâ, dum ait, gratiam sacramentalem ita esse eundem habitum cum gratia habituali, vt tamen superaddat ei aliquid permanentes, quod vocat *vigorẽ vigorem specialem*, quo ipsa gratia viget ad proprium effectum sacramenti cum ordine habituali, & permanente ad diuinum speciale auxilium actuale, quo Deus est paratus concurrere cum homine suscipiente sacramentum, ad productionem actus proprii tali Sacramento, qualis est confessio fidei in confirmato; nam cum *v. gorille*, iuxta eum distinguatur ab essentia gratiæ habitualis, nec eam faciat alterius speciei, nec etiam intendat illam, & nihilominus superaddatur ei, non potest intelligi esse aliquid aliud quam specialis quidam modus.

B His tamen non obstantibus, *si nostra propositio negari* probatur: Vigorille superadditur gratiæ habituali, vel quia gratia habitualis, quantum est ex se, & quantum requiritur ex parte principij, non est sufficiens ad producendum effectum proprium sacramenti, licet habeat speciale auxilium Dei proportionatum tali effectui, vel quia etiam si, quantum est ex se, & quantum requiritur ex parte potentie, & habitus sit sufficiens, attamen eius sufficientia retunditur, vel potius impeditur, ex conditione subiecti habentis aliquas difficultates in ordine ad talem effectum, quæ tollantur per vigorem eiusmodi superadditum gratiæ habituali; at ex neutro capite vigor ille requiritur: ergo gratia sacramentalis non constituitur in eo, vt superaddito habituali gratiæ, quo hæc fiat gratia habitualis. Maior patet, quia nihil aliud fingi potest, ad quod vigor ille dicatur superadditus gratiæ habituali per sacramentum, cum omnis defectus sese teneat vel ex parte principij, vel ex parte difficultatum, quæ inter operandum occurrunt. Minor verò probatur, & in primis quoad priorem partem ex S. Thoma primâ secundæ quæst. III. art. 2. vbi ait, gratiam habitalem perficere animam tam quoad esse spirituale, quam quoad ipsum opus & operationem: & hoc non tantum quoad certos aliquos actus, sed quoad actus omnium virtutum, quatenus illa secum aduehit omnes Theologicas & morales supernaturales virtutes, quæ pertinent ad communem statum Christianorum, vt Theologi docent ex professio primâ secundæ quæst. III. art. 2. ad actus producenti per gratiam sacramentalem, sunt actus eiusmodi virtutum, vt patet in ductione: ergo gratia habitualis dat homini iusto, si non proximo, saltem remotè, vt sit sufficiens principij effectuum sacramentalium, proindeque vigor ille non requiritur in gratia habituali, vt hæc sit principium sufficiens ad producendum effectum sacramenti. Deinde quando vna specie causa habens ordinem ad plures effectus, est, spectata secundum se, magis vigorosa ad producendum vnum effectum, quam alium, tunc vigor ille debet provenire vel ex additione plurium graduum, quatenus effectus producentur ratione suæ excellentie postulat causam magis intensam, vt videre est in igne magis intenso, vel ex maiori radicatione talis virtutis in suo subiecto, vel ex modo quo recipitur in suo subiecto: exempli causâ, ignis, & calor in ferro can-

C VII. VIII.

I.

denti, quia tunc ratione istorum fortius resistit aduersariis, vel debet prouenire ex connexione quam habet cum aliquibus aliis inexistentibus suo subiecto, quæ eius efficientiam adiuuant, nunquam autem habet hunc vigorem ab aliquo alio modo: quia *modus, ut modus tantum modificat, nec ex se, & quatenus est modus, tribuit aliquam vim agendi, sed tantum per accidens, quatenus ex modificatione, ipsa virtus compromittitur, & sic compressa & magis sibi vincta fit fortior & robustior tam ad agendum, quam ad resistendum, ut videre est in causis naturalibus: atqui gratia habitualis dicitur ordinari ad plures effectus producendos, scilicet ad omnes actus supernaturales, tam imperatos, quam elicitos, ut Theologi docent primâ secundæ, & tamen iuxta oppositam sententiam gratia quatenus est producta per sacramentum, est magis vigorosa etiam secundâ se spectata ad producendum effectum correspondentem sacramento: ergo debet id habere ab aliqua causa ex nunc enumeratis: at non id habet ex additione plurium graduum, nec ex maiori radicatione eius in subiecto; nam fieri potest ut gratia minus intensè cõferatur per sacramentum Cõfirmationis, quam quæ est in baptizato benè operante ex sua gratia: item aliquando potest contingere, ut confirmatus facili cedat renatiõni, cui baptizatus non cedit; nec item istud prouenit ex modo, quo talis gratia recipitur in suo subiecto, quia modus ille est planè idem in omnibus, quantum est ex parte subiecti, cum omnes habeant eandem potentiam obedientialem, seu capacitatem, & sæpe possit euenire, ut qui confirmatur habeat minorem dispositionem quam baptizatus, qui ex sua gratia benè operatur. Denique id non prouenit ex connexione*

II.

quam habitualis gratia habet cum quibuscumque aliis quæ adiunctæ efficientiam gratiæ sacramentalis; nam nihil potest supponi in baptizato quod adiunctæ activitatem & efficaciam gratiæ eius sacramentalis; & licet gratia baptismalis supponatur in consummato, hæc tamen illam non adiunct in agendo, cum ut talis non excedat latitudinem sui obiecti & effectus, qui est regeneratio spiritalis: igitur vigor ille seu modus ex nullo titulo petito ex parte gratiæ superadditur ei, ut eam constituat in esse sacramentalis gratiæ. Altera pars primæ nostræ Minoris assertentis, *talem vigorem non requiri ad tollendum difficultatem ex parte subiecti*, probatur primò, ex eo quod habitus supernaturales dant, & posse operari, & facilius operari. Secundò, quod speciale auxilium Dei proportionatè effectui sacramenti producendo adiunct potentiam & subiectum ad eiusmodi difficultates repemendas. Tertiò, quod tunc tantum subiectum debeat disponi ad aliquid recipiendum, quando habet repugnantiam, vel resistantiam ad formam de nouo introducendam, vel aliquas dispositiones ei oppositas, non autem quando tam forma introducenda, quam subiectum, sunt eiusdem omnino ordinis, & rationis, ut docent Philosophi, quando agunt de necessitate dispositionum in subiecto, ad introductionem formæ: atqui homo constitutus in gratia habituali nullam habet repugnantiam, vel resistantiam ad prædictum auxilium, quin potius convenientiam, cum sint eiusdem ordinis: nec item dispositiones contrarias isti auxilio speciali ob eandem rationem, & homo iste est ordinis etiam supernaturalis: ergo nihil requiritur in gratia habituali, quo mediante iustus præ-

III.

paretur ad recipiendum prædictum auxilium, & proinde prædictus ille vigor nullo modo est necessarius.

IV.

Neque exemplum desumptum à donis Spiritus sancti iuuat contrariam sententiam; nam in primis non desunt etiam ex recentioribus, qui existiment dona Spiritus sancti non distingui à virtutibus Theologicis & moralibus infusis. Deinde admissis etiam illis tanquam distinctis à prædictis virtutibus, adhuc est longè dispar ratio istorum donorum à gratia sacramentali, quod quia homo per dona Spiritus sancti exercet actus supernaturales extraordinarios, non ex propria sua deliberatione, sed ex solo speciali instinctu Spiritus sancti, & per illa non tam agit, quam agitur à Spiritu sancto: idèd est valde congruum ut aliquem habeat in seipso supernaturalem habitum, qui eum reddat faciliè mobilem ad obediendum instinctui Spiritus sancti impellentis eum ad operationem aliquam extraordinariam sine propria sua deliberatione, & simul iuuet eum in exercenda operatione tali dono congruè sacramentalis gratia datur ad actus communes & ordinarios, quique exercentur ex deliberata voluntate, ut patet inductione facta per illos: ergo cum hæc gratia quatenus sacramentalis supponat habitalem in homine, proprium eius munus non debet esse cum reddere faciliè mobilem ad recipiendum speciale auxilium Dei, & ad producendum actum sacramentalem, sicut homo per dona Spiritus sancti redditur faciliè mobilis ad recipiendum specialem influxum Dei, & ad exercendum actum extraordinarium ei correspondentem.

V.

A

B

VI.

C

ARTICVLVS IV.

Fundamentum prioris sententiæ soluitur.

VII.

EST autem istud. Quodcumque auxilium actuale, quod Deus dat ad concurrendum cum gratia, debet esse proportionatè tali gratiæ: propterea est causalis effectus, quia sua vis dispositio Dei id postulat: atqui gratia habitualis quæ datur per sacramenta nouæ Legis non potest esse proportionata auxilio speciali quod Deus confert ut habeat effectum proprium suo sacramento, nisi habeat specialem vim & vigorem ad producendum talem effectum sacramenti distinctum ab effectibus aliorum sacramentorum, quia habitualis gratia secundum se spectata non magis respicit hunc effectum, quam alium, quem tamen tale auxilium determinatè respicit, & auxilium potius attemperatur gratiæ, quam econtrà; sicut in moralibus concursus Dei attemperatur causis quibus confertur, non autem causæ attemperantur concursui: ergo gratia sacramentalis addit supra habitalem, vim & vigorem aliquem in ea permanentem.

VIII.

D

Respondetur, ut auxilium aliquod sit proportionatum gratiæ, satis esse, si sit eiusdè ordinis ac est ipsa gratia, & ei coniunctum habeat satis virtutis, & efficaciam ad producendum effectum proprium sui sacramenti, & cum auxilium detur ut exciter, & adiunct potentiam habituali gratiæ instructam, illud debere potius commensurari quantitati & perfectioni effectus producendi, quam quantitati potentie ipso habitu instructæ, maxime quando effectus non est extra latitudinem obiecti talis habitus, vel potentie, sed solummodò vis & efficacia habitus vel potentie est minor,

I. quàm effectus requirit ad sui productionem; vnde cùm tale auxilium specie respiciat talem specie gratiam sacramentalem, & iunctum gratiæ habituali eam determinet ad producendum hunc effectum, & non alium, rectè intelligimus effectum sacramentalem produci à gratia habituali adiuta tali auxilio speciali, maxime cùm possit interdum contingere, vt qui caret tali sacramento; exempli causâ, Confirmatione habeat gratiam magis intensam, item carnem & concupiscenciam magis edomitam, quod item sese exerceat sapienter in eliciendis actibus fidei, quàm alius etiam confirmatus, & sic absque tali vigore superaddito sit magis proportionatus ad recipiendum prædictum auxilium, & ad concurrendum in producendo effectum sacramentali.

Ad id autem quod additur, *concursum Dei in naturalibus attemperari causis, & non effectibus*, nisi ex aliquo consequenti, Responderetur id esse verum de *concursum generali*, non autem de *speciali*, qui confertur ad singulares quosdam effectus producendos, excedentes quantitatem virtutis agentium, prout virtus illa sumitur solitariè.

ARTICVLVS V.

Virum sacramentalis gratia distinguatur tantum ab habituali, per respectum ad sacramentum, vt suam causam.

III. CVM ex hæcenus dictis constat sacramentalem gratiam esse eundem habitum cum gratia sanctificante, seu habituali, nec superaddere ei quicquam reale, & ex altera parte multitudine sacramentorum nouæ Legis, & diuinæ illorum ordinatio ad distinctos fines, arguat aliquam inter eorum gratias distinctionem, restat vt hæc attendatur penes aliquem respectum, quo aliquid speciale, & modo speciali connotetur per gratiam, vt est sacramentalis, quod non connotatur per illam, vt est diuina habitualis, & per illam, vt est huius sacramenti in particulari, quod non connotatur per illam, vt est etiam propria aliorum sacramentorum. Hic autem possunt considerari duo respectus, prior ad sacramentum, tanquam causam propriam instrumentalem talis gratiæ: posterior ad specialia quedam auxilia, & ad voluntatem, seu pactum Dei de illis dandis ei qui recipit sacramentum.

Prima sententia sequitur priorem modum; existimat enim gratiam esse & dici tantum sacramentalem, quia est causata per sacramentum; dici verò tantum sanctificantem & habitualem simpliciter, quatenus est à Deo.

IV. Sit hæc nostra propositio. *Gratia sacramentalis distinguitur à gratia gratum faciente, seu habituali, plus quam per respectum ad suam causam: seu tota ratio distinctionis inter gratiam sacramentalem & habitualem non est, quod illa sit à sacramento simul & à Deo; hæc verò à solo Deo.* Probat per primò, quia admissa præcedenti sententiâ, frustra Christus Dominus instituit plura sacramenta, cùm vnum sufficeret, dummodo posset iterari, vt sic gratia illa per peccatum deperditam recuperari posset: ac certum est Christum Dominum conuenienter instituisse septem sacramenta, vt patebit inferius. Deinde causas, prout causant, sunt inter se distinctæ: quedam etiam distinctio debet esse in earum effectibus, prout ab illis causantur, quia effectus dicit dependentiam à sua causa: atqui septem dantur sacramenta specie à

A se inuicem distincta: tandem Decretum Eugenij pro institutione Armenorum attribuit speciale effectum vnicuique sacramento nouæ Legis, quod etiam S. Bernardus facit sermone primo in *Cena Domini*, in sacramento Baptismi, Eucharistiæ, & Pœnitentiæ: ergo sacramentalis gratia, vt sic & quatenus talis, non distinguitur tantum à gratia habituali, quod sit à sacramento & Deo simul, hæc verò à solo Deo.

ARTICVLVS VI:

Soluntur fundamenta prioris sententiæ.

PRIMUM est. Sola habitualis gratia perficit sufficienter hominem, tam ad consequendum illum in ordine supernaturali, vt sit filius Dei (quia hæc facit consortem naturæ diuinæ ex S. Petro) quàm in ordine ad operandum, cùm homo instructus gratiâ habituali possit exercere actus supernaturales virtutum, & quilibet gradus gratiæ sit sufficiens ad resistendum culibet tentationi etiam graui, cùm gratia semper sit ordinis supernaturalis: ergo, vt sit sacramentalis ei sufficit quod sit à sacramento.

Responderetur, vt S. Thomas docet, & cum eo Theologi communiter primâ secundæ quæst. 19. art. 9. ad bene operandum ex gratia sanctificante, seu habituali præter illam, & concursum generalem Dei ordinis supernaturalis ei correspondentem, specialia quedam auxilia gratiæ adhuc requiri, quia ad bene operandum, vltra principium operandi, requiritur vis amouendi omnia impedimenta; ideoque cùm gratia habitualis det tantum iusto principium bene operandi supernaturaliter, nec tollat omnia impedimenta, quæ possunt occurrere inter operandum, eo quod gratia quæ confertur in via non possideatur plenè & perfecte, nisi sola gratia habitualis, cum generali concursu dei proportionato, non sufficiat, sed requiratur sacramenta, quæ eam conferant ad speciales quosdam effectus producendos.

Ad id verò quod in confirmationem additur, scilicet *quonlibet gradum gratiæ posse resistere culibet grauî tentationi* (quod etiam S. Thomas tangit tertiâ parte quæst. 62. art. 2.) Responderetur, gratiam habitualem posse spectari *diuino modo*, Primo, secundum se, & iuxta suam virtutem, non considerando subiectum in quo est, vel eius conditionem. Secundo, *extra respectum à numero subiectum*: si consideretur priori modo, quilibet minimus gradus gratiæ est sufficiens ad resistendum culibet tentationi quantumvis grauissimæ, quia omnis tentatio semper est à causâ aliqua creata non operante modo supernaturali, scilicet vel à mundo, vel à carne, vel à diabolo: habitualis verò gratia est supernaturalis secundum suam entitatem, & agit ex concursu Dei proportionato suæ entitati, ideoque longè superat modum agendi quem habet ipsa tentatio: si autem gratia habitualis spectetur posteriori modo, quia subiectum eius quando est in via circumdatur multis iisque grauissimis difficultatibus, sic vt ratione illarum, præter gratiam habitualem & auxilium illi correspondens, requiritur in homine iusto aliquod aliud auxilium ad operandum; si quæ gratia sacramentalis quæ ordinatur ad quosdam speciales effectus, non dicit frustra aliquid aliud suprâ gratiam habitualem.

Secundum fundamentum est. Vbi effectus sunt iidem specie, ibi causa est eadem specie; sed gra-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

magratum faciens non producta per sacramentum, & gratia producta per sacramentum habent actus eisdem specie; nam ponantur duo baptizati, quorum vnus tantum sit confirmatus, ambo profiteantur fidem coram Tyranno, ista professio fidei est eiusdem rationis in veroque, & vna distinguitur tantum ab alia, quod in confirmato elicitur à gratia, prout fuit collata à sacramento Confirmationis, in alio autem ab ipsa habituali gratia quæ est in illo.

Respondetur, negando Maiorem absolute & simpliciter sumptam. Nam homo genitus & homo creatus sunt eiusdem speciei, nec tamen habent causam eiusdem speciei; sed vt identitas causæ benè inferatur ex specifica identitate alius effectus, debet etiam idem modus tendendi in obellum & terminum, seu eadem formalis ratio & idem speciemedium, quovtraque causa attingat suum effectum poni, vt patet ex phycis; ac in presenti casu protestatio huius, quæ fit ab eo qui tantum est baptizatus, & protestatio quæ fit ab eo, qui etiam est confirmatus, licet proueniunt ab eadem specie gratia habituali, attamen proueniunt ab ea, prout est alter affecta in vno, ac in alio, vt patebit inferius.

II.

Tertium fundamentum est. Si gratia sacramentalis aliquid aliud diceret, duo illi quorum vnus est tantum baptizatus, & alter baptizatus & confirmatus, peccarent inqualiter, & dum resisterent à peccato per aequalem constitutionem, & penitentiam, consequerentur inæquales gratias; nam qui fuit solum baptizatus acciperet gratiam per peccatum deperditam, & eam quæ responderet suæ contritioni; confirmatus autem insuper sacramentalem illam gratiam, propriam sacramento Confirmationis; at hoc est falsum, quia gratia confertur per penitentiam pro ratione & mensura dispositionis; ergo cum solummodo tantam habeat contritionem confirmatus quantum baptizatus habet, nihil gratiæ accipiet correspondens sacramento Confirmationis, sicut nec is qui fuit tantum baptizatus, & proinde gratia sacramentalis nihil addit supra gratiam gratum facientem, sed tantum distinguitur penes id quod sit à sacramento.

III.

Respondetur posse duplicem distingui gratiam in homine resurgente ad gratiam per penitentiam, vnam, quæ correspondet penitentia quæ tollit eius peccatum, alteram, quæ respondet meritis, & lacrimis ante peccatum habitis, & receptis, si in presenti casu agatur de toto cumulo virtutis gratiæ; respondetur eum qui fuit baptizatus & confirmatus habitum puræ & simpliciter loquendo maiorem gratiam habitualementem quam qui fuit tantum baptizatus, quia ante peccatum habuit maiorem gratiæ habitualementem, cum suscepit digne, & fructuose plura sacramenta, quam alius, & omnia merita per peccatum mortificata reuiuiscant per penitentiam, vt docetur suo loco.

IV.

Nec obitat quod sint æqualiter dispositi, & habitualis gratia infundatur pro mensura dispositionis quæ est in suscipiente sacramentum, quia id non intelligitur de toto cumulo gratiæ habitualis, sed de ea tantum gratia, quæ est propria, & correspondet sacramento in quâ causam sacramentalis; non autem de ea quæ fuerat mortificata per peccatum, & quæ reuiuiscit per penitentiam; hæc enim confertur in tali, & tanto gradu in quali, & quanto erat ante peccatum, nec producit à sacramento Penitentia, tanquam à causa, sed

tantum vt æremonie ipsius eius prohibens, vt fuit dicitur agendo de sacramento Penitentia & reuiuiscencia bonorum operum.

V.

ARTICVLVS VII.

Verum sacramentalis gratia distinguitur ab habituali, per superadditum eius respectum, ad pactum Dei, & quedam auxilia supernaturalia.

SI hæc nostra propositio. Gratia sacramentalis supra habitualement addit solummodo huic utrumque respectum, seu ordinem scilicet ad pactum Dei, & ad specialia quedam auxilia, vnde gratia sacramentalis est ipsamet habitualis gratia, vt connotans pactum Dei, & voluntatem eius de conferendis specialibus auxiliis ad proprios effectus sacramenti, & fundans in suscipiente sacramentum, ius ad habendum illa auxilia suo loco, & tempore, ita S. Thomas citat quæst. 62. art. 2. in fine corporis, Caietanus. ibidem Soto in 4. sententiarum distinctione 1. quæst. 3. art. 2. & plures S. Thomæ interpretes hoc loco, prima pars propositionis probatur, Gratia, sub ea ratione est sacramentalis, sub qua datur infallibiliter per susceptionem sacramenti ad producendum effectum respondentem sacramento, vbi nullus est obex in suscipiente; est enim sacramentum nouæ Legis signum pradicum, & efficax ex opere operato gratiæ sanctificantis; Atqui gratia habitualis quatenus connotat prædictum pactum, est talis, quia sumpta nude & solitarie, etiam cum generali concursu Dei sibi proportionato, non est sufficiens ad producendum speciales effectus correspondentes sacramentis, quando quidem non potest remouere omnia impedimenta quæ inter operandum occurrunt vt supra notauimus & præterea Deus iuxta potentiam ordinariam alligauit suam gratiam sacramentis quatenus ea instituit signa practica, ex opere operato efficacia ad producendum gratiam habitualement, & speciales effectus, quæ institutio Dei, importat eius pactum vt per se constat: igitur gratia sacramentalis est habitualis gratia prout connotat pactum Dei, de conferendis specialibus auxiliis proportionatis speciali effectui vniuscuiusque sacramenti, & sic gratia sacramentalis addit supra habitualement, illam priorem speciem.

Secunda item pars eiusdem propositionis quod scilicet fundet in suscipiente ius ad habendum illa auxilia. Probatur, vbi ex pacto aliquid promittitur sub conditione alicuius operis, quicumque exercet tale opus, habet ius ad illud quod promittitur: sed ex nunc dictis, Deus instituendo sacramenta promittit ex pacto se daturum specialia auxilia proportionata specialibus effectibus sacramentorum, iis qui ea digne suscipiunt: ergo gratia sanctificans, vt digne recepta per sacramentum, fundat in suscipiente ius ad habendum auxilia prædicta.

Vltima denique pars eiusdem propositionis scilicet quod illa auxilia dentur tantum suo tempore, & loco, & non statim atque sacramentum suscipitur. Probatur, sæpe contingit vt aliquod sacramentum detur quando suscipiens non habet opus illo, ad illum specialem effectum, pro quo est institutum, & quod extra illud tempus, non possit suscipere eiusmodi sacramentum, quando opus habet specialem effectum illius, exempli gratia. Puer aliquis recipit sacramentum Confirmationis eo tempore quo non tentatur circa fidem,

VI.

VII.

VIII.

I. circa quam tētur alio tempore quo non potest recipere sacramētum Confirmationis, quia illud non potest iterari: idem patet in sacramento Ordinis, cuius actus sunt sæpē facius repetendi, nec tamen Ordo iteratur: ergo nec sacramēta frustrentur suo effectu, & sine, Deus dat illa specialia auxilia tantum ubi, quando & ipsa hominis opportunitas, exigunt. Hinc Theologi dicunt in reali susceptione sacramētorum hæc specialia auxilia dari *vel in habitu*, vel *in actu primo* quatenus Deus, quantum est ex se, est semper paratus dare illa; at tamen ex parte suscipientis requiritur quod sit *in statu gratiæ*, quia pactum illud fundatur in gratiæ habituali, vnde sit vt nemo recipiat illa ex vi, & efficacia sacramenti, nisi etiam sit in gratiæ, quanquam tamen Deus illa sæpē conferat etiam existentibus in peccato, sed *ex mera sua liberalitate*.

II.

ARTICVLVS VIII.

Quadam consecratoria.

III.

EX dictis duobus præcedentibus articulis, primum intelligitur solutio huius obiectionis; gratia sacramentalis semper datur ei ipsa, quando sacramentum dignè recipitur, quia sacramentum est signum prætacticum immediatè, & vi sua applicationis operans proprium suum effectum: sed illa auxilia specialia quæ constituunt gratiam habitualem, in *formali ratione* sacramentalis gratiæ, non dantur tunc, quando sacramentum dignè de facto recipitur ex nunc dictis: ergo hæc auxilia non constituunt gratiæ formaliter sacramentalem, solutio, inquam, intelligitur, nam ex duobus primis partibus propositionis præcedentis articuli gratia sacramentalis, sumpta præcisè, & *formaliter*, non consistit in prædictis illis auxiliis; sed in habituali gratiæ quatenus de facto fundat prædictum ius in suscipiente ad habendum illa tempore & loco debitum, & in Deo speciale obligationem ad dandum illa suscipienti; quæ gratia, vt fundans tale ius in suscipiente, & vt de facto importans respectum ad prædicta auxilia datur de præsentia in actuali digna receptione sacramenti: Nam vt in ciuilibus hæc duo distinguuntur habere, vel accipere ius ad rem, & habere ius in re, & primum potest reperiri sine secundo, exempli causa, filius, patre adhuc superstite, habet ius ad hereditatem, quam tamen nondum de facto adiit, & ius istud fundatur in eo quod accepit esse per generationem à tali persona, & eo ipso quo legitimus nascitur, statim ac sic nascitur, acquirit de facto tale ius, vt hæc consequentia Apostoli docet *si filius, & hæres*, licet talis infans nondum habeat ius in re, seu nōdum possideat bona paterna: sic etiam eo ipso quo quis dignè recipit aliquod sacramentum, tunc de facto accipit gratiam, vt in se ipsa importans ius ad habendum prædicta auxilia, quod ius est aliquid suo modo præsens, & acquiritur de facto tali receptione, sicut & ius ad hereditatem acquiritur legitimo filio ipsa sui generatione: & quemadmodum ius ad hereditatem est tantum *aliquid morale*, connotatum tamen, & importatum per naturam sic & à tali persona acceptam, & respicit aliquid reale, nimirum hereditatem, bona paterna: sic & ius illud quod gratia sacramentalis importat, est præcisè loquendo *aliquid morale*, fundatum tamen

IV.

A in aliquo reali, nimirum in gratiæ *sanctificante* tali modo, & tali sacramento accepta, & respicit aliquid reale, scilicet, *speciale quoddam auxilium supernaturale*, quod propriè, est aliquid reale.

Secundò, intelligitur quod quemadmodum singula sacramenta nouæ Legis distinguuntur à se inuicem specie, & eorum effectus similitur; ita etiam gratiæ sacramentales sacramentorum sunt à se inuicè specie distinctæ, & pro multitudine specificæ, infinitæ, vel subalterna distinctione sacramentorum. datur etiam gratia sacramentalis multiplex specie infinita, vel tantum subalterna distincta, quia vnaquæque sacramentalis gratia proprio suo sacramento respondet; & hæc distinctio non est tantum quatenus habitualis gratia, vt accepta per vnum sacramentum, connotat ordinem & respectum ad auxilia specialia ad producendum diuersos specifice effectus, sicut ius ad hereditatem patris constantem bonis specie distinctis est tantum *vnum specie morale*, sed etiam quatenus habitualis gratia accepta per vnum specie sacramentum, exempli causa, per confirmationem, fundat in suscipiente *ius morale*, etiam distinctum specie, ab illo alio speciali iure, quod acquiritur suscipienti per aliud specie sacramentum, puta, per baptismum: nam ius istud correspondet suo fundamento, habet aliquam cum illo proportionem, & eius conditionem sequitur: at fundamentum istud in omnibus sacramentis est *gratia habitualis*, vt accepta per sacramentum, seu signum sacramentale, quare ubi signum hoc, in ratione talis signi est aliud specie, seu importat aliam formalem specie, prædictam significationem spiritalem (vt contingit in omnibus, & singulis septem sacramentis nouæ Legis) ibi etiam ius importatum in sacramentali gratia, erit aliud; & consequenter gratia sacramentalis erit alia specie, non præcisè pro diuersitate specificæ auxiliorum, & specialium effectuum, quæ per tale sacramentalem gratiam respiciuntur, sed *propter illa iura etiam specie morale distincta* ab aliis iuribus, quæ alia sacramenta, etiam specie distincta, fundant in suscipientibus, vnde quoad hoc dispar est conditio iuris illius quod filius habet ad hereditatem patris, quod licet respiciat plura bona specie distincta, exempli causa, mobilia, & immobilia, est tamen vnum, ratione vnus sui fundamenti, quod est sola, & vnica eius generatio ex tali parente legitimo.

V.

VI.

VII.

ARTICVLVS IX.

D *Quæ sint illa specialia auxilia, quæ sacramentalis gratia superaddit gratiæ habituali.*

VIII.

SIT hæc vnica nostra propositio. *Hæc auxilia specialia, sunt quædam abundantiora, & specialiora excitantis, & adiunantis gratiæ, auxilia.* Probatum tam ex hæcenus dictis quam ex S. Thomæ citato articulo 2. Sacramentalis gratia addit supra habitualem, diuinum quoddam auxilium; at diuinum auxilium est vel excitans, vel adiunans, vt Theologi docent cum sancto Thomæ prima secunde: ergo specialia illa auxilia quæ includuntur in gratia sacramentali, sunt auxilia excitantis, & adiunantis gratiæ.

Acque totum hoc illustrari potest exemplo vnus cuiusque sacramenti, exempli causa, ne-

I. celsitas profrendi fidem Christi Domini coram tyranno, occurrat confirmato, Deus dat illi quædam maiora auxilia, quoad intensiorem, vel specialiora, cuiusmodi sunt magna quædam gaudia spiritalia, item singulares illustrationes, immisiones piarum cogitationum, & boni affectus voluntatis, item diuturniora, & frequentiora auxilia etiam gratiæ adiuuantis propter sacramentum susceptum, unde licet Deus det omnibus sufficientia auxilia, etiam non confirmato dum tentatur circa fidem, nihilominus dat confirmato maiora, & veluti *infallibilis, & magis ordinariè specialia* illa à Christo Domino promerita ad hunc finem in particulari obtinendum, ut vi sacramenti conferenda; reliqua autem remedia, ut sunt oratio dominica, ieiunia, voluntaria afflictiones corporis, elemosina, &c. id genus cetera videntur esse tantum communia ex præcisa fua ratione & institutione cum ex speciali directione vniuscuiusque possint assumi ad impetrandum à Deo quodcumque bonum, quare illa auxilia quibus martyres sine sacramento Confirmationis resisterunt tyrannis videntur fuisse, *veluti ex lege extraordinaria*, quæ verò dantur confirmatis, ex lege ordinaria, cum dentur vi sacramenti, quod in Ecclesia est medium ordinarium.

ARTICULVS VLTIMVS.

Dubium soluitur.

III. CVM dixerimus actuali susceptione sacramenti digne facta, tunc specialia auxilia non dari de facto, sed ius tantum ad habendum illa suo tempore, & loco; quare potest an qui valide & digne susceperit sacramentum, sed postea incidit in peccatum mortale, an si, inquam, tempore illo, quo est in statu peccati mortalis, occurrat tempus & occasio alicuius visitationis, vel etiam necessitatis istorum spiritalium auxiliorum, tunc adhuc retineat prædictum ius ad habendum illa, & obligatio in Deo fundata in prædicto peccato vigeat; vel etiam, utrum si percepit sacramentum valide quidem, non tamen cum fructu, ob peccatum mortale, quo erat infectus, an nihilominus ius aliquod habeat vi suscepti sacramenti pro istis spiritalibus auxiliis accipiendis tempore prædictæ necessitatis. Respondetur, in primò casu hominem illum excidisse ab isto iure, nec Deum tunc obligari ex vi huius sacramenti recepti, præcisè considerati, conferre illi specialia auxilia huic sacramento correspondentia, habet hæc responsio evidens fundamentum in sancto Cypriano Opusculo de ablutione pedum, ubi satis longè à principio sic scribit de iis qui exciderunt à gratia, quam per sacramenta susceperant, reuersis dat nimirum Deus, *ut iterum possint eis sacramenta iniuriata prodesse, quorum, si penitentia non subisset, nullo modo deinceps experiri possent effectum*, quo loco hæc particula est obseruanda, *iterum eis prodesse*, quæ denotat eum loqui de iis qui receperunt sacramenta cum fructu, similiter & hæc secunda nullo modo deinceps experiri possent effectum qua significat eos, qui post sacramentum digne susceptum exciderunt à gratia, nullum ex iis postea consequi fructum, nisi fuerint Deo reconciliati per penitentiam. Ergo cum ius ad habendum specialia auxilia, de quibus loquimur, sit moralis quidam effectus, id quæ proprius sacramentorum nouæ Legis, ut in-

V. A religitur ex dictis, censet sanctus Cyprianus hunc, de quo nostra responsio procedit, à tali iure excidisse, nec Deum ex vi suscepti sacramenti, illa ei esse daturum. Cuius responsionis ratio est quoddam ius illud, est fundatum in sanctificante gratia, quam per istud sacramentum accepit; est enim moraliter loquendo, aliquid eius, *ut est sacramentum*, quemadmodum intelligitur ex dictis de præcisa ratione sacramentalis gratiæ: ergo cum in hac hypothesi, homo à tali gratia exciderit, simul etiam & à speciali iure illi annexo. deinde ubi pactum aliquod est mutuum, vna parte violente illud, obligatio ex parte alterius cessat, quia ibi interuenit *deus*, & ex consequenti, *si non des, neque ego dabo*, atqui in susceptione sacramenti nouæ Legis est quædam mutua pactio inter Deum, & susipientem illud; suscipiens se se astingit ad obendum munia huic sacramento propria, ut satis aperte sancti Patres significant quando agendo de Baptismo, Confirmatione, Ordine, & aliis alloquuntur recenter baptizatos, confirmatos, & alios qui sacramenta suscepunt his & similibus formulis adhortandi, *vide quid responderis, quæ cautione receperis*, & cetera id genus, quæ prædictam pactiorem explicant; item Deus se obligat susipienti dare specialia gratiæ auxilia, tempore & loco congruis, ut digne exequatur huius sacramenti munia: ergo cum in hac hypothesi is qui susceperit sacramentum violauerit pactum illud, prædicta obligatio Dei etiam cessat: neque potest opponi ius illud accipiendi hæc specialia gratiæ auxilia fundari quidem in gratia sanctificante, non tamen in eius perseverantia, quare cum illam susceperit, digne recipiendo sacramentum, esto non perseverauerit in illa, non desinet retinere prædictum ius ad accipiendum hæc auxilia, hoc inquam non potest opponi, quia imprimis hoc pactum est per analogiam ad pacta humana; at in istis vna parte fidem frangente, cessat alterius obligatio; ut praxis docet. Deinde omnes Dei promissiones, de danda te aliqua fundantur in gratia sanctificante, postulant pro sui executione ex parte Dei, ut sic obligati, statum gratiæ in eo, cui est facta promissio, eo tempore quo illæ debent ex vi promissi adimpleri, quemadmodum videre est in iure acquisito per gratiam sanctificantem ad vitam æternam, & bona æterna illam consequentia, quod deperditur per defectum perseverandi in gratia; item in promissionibus à Deo factis populo Iudaico, de quampluribus bonis, etiam specialibus conferendis illis, si Legem eius obseruauerint; quæ tamen, si populus deficeret, non tantum illa ei in posterum denegaret, sed etiam mala, istis bonis contraria, intelligeret: atqui in casu præsentis, promissio Dei, contenta in prædicto pacto, de dandis istis specialibus gratiæ auxiliis, fundatur in gratia sanctificante, ut omnes Theologi communiter admittunt, ergo ut Deus teneatur ex vi sue promissionis in tractu susceptione sacramenti incluse, illam adimplere; oportet eum, qui digne susceperit sacramentum, esse in statu gratiæ, eo tempore, quo tempus, locus, & occasio postulant illa dari. Tandem in pactis, & conventionibus conditiones illarum debent ab veraque parte obseruari quandiu pactio durat; at pactio præsens inter Deum, ut promittentem hæc specialia auxilia gratiæ, & hominem, ut recipientem sacramentum illis correspondens,

I.

durat etiam eo tempore quo homo ille supponitur in presenti casu illis indigere, & quasi iure suo à Deo illa postulare; item vna ex precipuis conditionibus, est *status gratie sanctificantis*, tum quia dantur ei tanquam amico, tum etiam vt dignè exequatur functiones quas tale sacramentum respicit: at extra statum gratie homo non est amicus Dei, sed inimicus: nec dignè, prout decet sanctitatem sacramentorum nouæ Legis, potest functiones illius exequi: ergo vt homo vi suscepti sacramenti, accipiat quasi *suo iure* prædicta specialia auxilia, tempore, & occasione requisitis à Deo, vt ratione sacramenti ad præstandum illa, obligato, *status gratie sanctificantis* in eo requiritur. Neque secundo loco potest obijci statum peccati mortalis non reddere hominem incapacem istorum specialium auxiliorum; cum nullam habeat ad illa, ex rei natura, oppositionem: nam illorum denegatio pro tali statu, non fundatur in incapacitate, sumpta præcisè & simpliciter, quia quadam magis specialia gratiæ tam adiuuantis, quam excitantis auxilia dantur interdum aliquibus magnâ grauissimorum peccatorum mortalium mole, & ingenti multitudine oppressis, vt patet in conuersione plurium insignium peccatorum; sed fundatur in *defectu conditionis* ad sic accipiendum illa, seu tanquam sibi *iure sacramenti* accepti, à Deo debita, quæ conditio est *status gratie*, vt nunc ostendimus: vnde quando nihilominus, ex aliqua singulari benignitate Dei, conferuntur mortalium mole, & ingenti multitudine oppressis, Deus id facit *ex alia speciali prouidentia*, non fundata in susceptione sacramenti, istis specialibus auxiliis correspondentis.

II.

Neque tertio loco potest obijci, dispositionem illam sufficere pro recipiendis eiusmodi auxiliis gratiæ, tanquam aliquot propriis effectibus sacramenti, quæ in eo sufficit vt primum effectum, seu gratiam formaliter sanctificantem suo sacramento propriam reali susceptione talis sacramenti recipiat; sed vt quis gratiam sanctificantem Baptismo, & Pœnitentiæ propriam, accipiat *ex opere operato* status gratiæ sanctificantis non requiritur, vt patebit inferius agendo de dispositionibus requisitis ad illa fructuosè recipiendum: igitur nec vt quis in presenti casu, accipiat ista auxilia à Deo vi sacramenti iam fructuosè suscepti, requiritur in eo status gratiæ pro eo tempore quo illa recipit. Hoc inquam textum non obstat, nam maior propositio huius obiedionis, sumpta absolutè, & simpliciter, est falsa, primum, quia vbi, vel ex rei natura, vel ex institutione superioris, duo aliquem inter se seruant ordinem existentie, posterius ad sui positionem præxigit existentiam prioris; at ex voluntate Dei, institutione sacramenta nouæ Legis, status gratiæ, eius qui suscepit sacramentum, & realis acceptio specialium auxiliorum gratiæ huic sacramento correspondentium, hunc inter se seruant ordinem existentie, vt status gratiæ præexistat, quia est fundamentum receptionis istorum gratiæ auxiliorum, vt allatæ rationes ostendunt. Secundo, eadem maior est falsa, quia Deus in reali susceptione sacramenti, est contentus minori dispositione suscipientis, putâ *attritione* ex motu supernaturali iuncta reali susceptioni Baptismi, Pœnitentiæ, vel Extræ-vinctio-

III.

nis, quam extra reale sacramenti susceptionem, licet hoc sacramentum habeatur in voto, nam sola attritio iuncta soli voto Baptismi, vel Pœnitentiæ non sufficit ad gratiam iustificationis: sed collatio horum specialium gratiæ auxiliorum de quibus loquimur, ita iustificatione sacramenti iam suscepti, vt tamen perficiatur extra sacramentum, quia illud iam à longo tempore desit realiter existere: Igitur ex eo quodd status gratiæ non requiritur in suscipiente sacramentum, non bene inferitur statum gratiæ non requiri eo tempore, quo specialia eius auxilia debent recipi.

IV.

Quod spectat ad casum posteriorem initio difficultatis propositum, respondetur, *Quamdiu sacramentum sic sibi recepit non reuiviscit, tandiu hominem qui sic recepit illud, carere iure accipiendi prædicta specialia gratiæ auxilia, tali sacramento correspondentia*, omnes, & singule partes responsionis ad priorem difficultatem, huic applicatæ illam probant à fortiori. Si enim is, qui cum fructu recepit sacramentum, adiuuente mortali peccato, decidat ab isto iure, multo maiori ratione, qui proximum eius fundamentum scilicet gratiam huic sacramento propriam non accepit, debet carere tali iure; nec obstat quodd grauius onera sint huic sacramento annexa, & illud, vel non sit iterabile, vel si est, non nisi, post longum aliud tempus, exempli causa: Matrimonium nam imprimis non stat per Deum, vel Christum, quin qui tale sacramentum validè recepit, illud, fructuosè receperit, & ita quin gratiam sacramentalen illi propriam acceperit, sed totum istud damnum debet sibi soli imputare. Deinde respondetur, si cum debito modo sui peccati pœniteat, futurum vt ratione gratiæ per hanc pœnitentiam acceptæ, recipiat specialia quædam auxilia gratiæ à Deo, quibus impossibilem possit cauere sibi à peccatis, & ex consequenti melius, & abique peccato ferre onera matrimonij.

At autem singula nouæ Legis sacramenta possint reuiuiscere, an verò tantum aliqua, & quæ, explicabitur agendo de illis in particulari.

DISPUTATIO III.

De causalitate sacramentorum nouæ Legis, ad conferendum gratiam ex opere operato.

ARTICVLVS I.

Explicatur hæreticorum opinio negans nostra sacramenta producere gratiam ex opere operato, & quædam monita pramittuntur ad intelligentiam nostræ assertiōis Catholicorum sententia.

VM disputatio ad quæst. 62. ostenderimus nostra sacramenta conferre gratiam sanctificantem suscipienti, nunc restat explicare modum quo producat illam; & primum nobis disputandum est aduersus hæreticos, an illam conferant *ex opere operato*. Illi communiter negant, vt Caluinus lib. 4. Institutionum suarum cap. 14. paragrapho vltimo, & in sua antidoto Concilij Tridentini ad sess. 7. Can. 8. Petrus Martyr in locis Communib. 4. classe ca-

I.

pite 7. n. 15. Kemnitiussin suo examine ad Can. 7. & 8. septimæ sess. Concilij Tridentini.

Vt autem nostra Catholicorum sententia de opere operato intelligatur, notandum est, *opus humanum esse duplex, unum internum, alterum externum*, quæ duo opera ita se habent adinuicem, vt *opus internum imperet externum*, & *opus internum se habeat aliis comparatione externi*: ipsum verò *externum comparatum interiori* habeat *velut passivè* quatenus *opus externum* agitur, seu perficitur ex imperio *actus interioris*, vt Philosophi docent in moralibus, & Theologi prima secundæ agendo de actu interiori, & exteriori, item inter agendum de imperio voluntatis, & de actibus imperatis; ideòque ex hac comparatione *opus internum*, seu *actus interior* potest rectè dici *opus operans*: *opus verò externum*, seu *actus exterior*, *opus operatum*; hinc factum est vt Theologi distinguant duplicem modum operandi *unum ex opere operantis*, alterum *ex opere operato*. Tunc aliquid dicitur *agere ex opere operantis*, quando producit effectum ex vi, & efficacia operis interioris, id est ex vi, & energia fidei, deuotionis, & dispositionis, quæ est in suscipiente vel ministro: nam eiusmodi dispositiones consistunt maximè in actibus interioribus, exempli gratia, quando aliquis extra sacramentum, elicit actum perfectæ contritionis de suis peccatis, ex cuiusvi, & efficacia obtinet remissionem illorum, & consequitur gratiam, dicitur habere illam *ex opere operantis*, quia collatio talis gratiæ fundatur in opere penitentis.

II.

Illud verò dicitur *agere ex opere operato*, quod ita producit effectum, vt licet aliquando præsupponat in subiecto aliquam dispositionem, non tamen vi, & efficacia illius producit effectum, sed ex vi, & efficacia operis externi applicati subiecto, ita vt præuia dispositio tantum requiratur ad tollendum obiectionem, nec tamen sit causa ipsius effectus: quod potest explicari sumpto exemplo à rebus naturalibus, exempli causa, vt ignis introducat formam in aliquod subiectum prærequirit in eo aliquas dispositiones, à quibus tamen dispositionibus forma non introducitur, sed ab agente, & ex vi & efficacia actionis eius applicatæ ad tale subiectum. Idem videre est in pane qui alit corpus, & tamen corpus pane alendum debet esse ad hoc dispositum per bonam constitutionem, quæ constitutio non alit corpus, sed panis. Similiter sol illuminat, sed medio probè disposito: ergo sicut in naturalibus rectè tribuimus totam efficientiam causis, & non dispositionibus, licet illæ prærequirantur: ita etiam licet nostra sacramenta prærequirant in adultis aliquos bonos motus, vt producant gratiam in illis, quia tamen vis illa instrumentalitatis producendi gratiam in suscipiente non inest eius dispositioni, sed sacramento; & legitima dispositio sese tantum habet tanquam *remouens prohibens*, sic vt semper rectè dicamus nostra sacramenta *ex opere operato*, seu *ipsa sui applicatione debite facta conferre gratiam suscipienti*.

IV.

Vnde *opus operatum in nostris sacramentis est exterior, & sensibilis actio sacramentis*, non quidem nudè & simpliciter, seu quatenus est aliquid merè naturale, sed quatenus à Christo Domino instituta applicatur suscipienti; exempli causa, in Baptismo *ablutio exterior*, & ver-

borum prolatio, vt instituta à Christo Domino, & applicata baptizando non ponenti obiectionem dicitur conferre ei gratiam *ex opere operato*, sicque *opus operatum* debet accipi *passivè* pro opere externo, quòd peragitur, & sit à ministro ex institutione Christi Domini in hoc vel illo sacramento, quòdque à nonnullis vocatur *opus exercitum*.

Neque mirum videri debet quod (*operatum*) hic sumatur *passivè* contra regulas Grammaticorum, & quòd Dominicus Soto quatuor sententiarum distinctione primâ, quæstione tertiâ, articulo primo dicat hoc vocabulum (*operatum*) non fuisse necessarium, quia loco istius formulæ (*ex opere operato*) possumus magis Latine dicere (*per se, vi, & ratione operis*) hoc inquam mirum videri non debet: nam & habemus aliquod istius loquendi formulæ fundamentum in sacris Litteris ad Hæbreos decimo tertio capite, verbum (*promeretur*) sumitur *passivè*, Talibus hostiis *promeretur Deus*, inquit Apostolus, præterea *vlus ipse* (*quem penes arbitrium est & vis, & norma loquendi*, qui à quadringentis annis, scilicet à tempore Innocentij tertij, qui *vlus est ista loquendi formula libro tertio mysteriorum Missæ, capite quinto, & post eum ceteri Theologi, inuoluit, & ab Ecclesia in Concilio Tridentino receptus*, efficit, vt talis oratio non amplius barbariem redolat: Deinde in tradendo dogmate præstat vii verbis minus elegantibus, sed significantissimis quàm elegantioribus, & ad rei naturam & energiam exprimentibus minus idoneis, vt sanctus Augustinus docet in Psalmum 138. & licet sensus huius formulæ sit planè idem ac eius quam sanctus Augustinus mox citandus vsurpar (*ex vi sacramenti, virtute sacramenti*) hæcque apud antiquos Patres, sit magis in vsu, & secundum legem Grammaticorum, quàm prædicta: quia tamen vt in Concilio Nicæno Patres, vbi viderunt hoc nomen *quodammodo rectè* exprimere *consubstantialitatem filij in diuinis & displicere Arianis*, licet parum adhuc esset in vsu, rectè, etiam ex consensu hæreticorum nostri temporis, illud retinuerunt; ita Patres Tridentini, quia animaduertunt hanc nostram loquendi formulam, rectè explicare sensum, & mentem Ecclesiæ, de efficacia nostrorum sacramentorum, & præterea esse odiosam hæreticis, vt vidimus, eam suâ auctoritate probant, itaque retinenda est, tanquam optima.

Potèrò Dominicus Soto est dignus veniâ, vt potèr, qui ante celebratam istam sessionem Concilij Tridentini obiit.

Atque explicationem huius formulæ (*sacramenta noua Legis conferunt gratiam ex opere operato*) quam tradidimus esse Catholicorum, Kemnitiuss & Danæus suprà ad 1. cap. 4. Controuersix Bellarmini intellexerunt, licet negent esse omnium, sed falsò; cùm neminem possint citare in contrarium. Vbi notandum est, ad hoc vt aliquid agat *ex opere operato* non esse necesse, quòd agat physicè, & in genere causæ efficientis: nam est de fide, vt constat ex citatis Canonibus Tridentinis, *Sacramenta noua Legis causare gratiam ex opere operato*, nec tamen est de fide, ea producere gratiam physicè: modus enim agendi *ex opere operato*, abstrahit à modo agendi physicè, & moralitèr, & satis est ad illum, quòd gratia causetur ex vitalis operis externi applicati subiecto, siue illud fiat per veram, & physicam

V.

VI.

VII.

VIII.

efficientiam, siue per morale tantum, unde quando in hac expositione vimur nomine *efficientie* usurpamus illud in ea *amplissima* significatione, qua etiam extenditur ad causas morales.

ARTICVLVS II.

Afferitur & stabilitur sententia, affirmans sacramenta noua Legis producere gratiam ex opere operato.

I. I.

His ita præcedenti articulo explicatis sit hæc nostra propositio *Sacramenta noua Legis conferunt gratiam ex opere operato*. Propositio est de fide ex Canonibus Trident. articulo præcedenti citatis. Probatur ex Patribus qui causalitatem istis verbis *ex opere operato* superius applicatam, tribuunt nostris sacramentis vt ex sancto Augustino lib. de Peccatorum meritis & remissionibus cap. 19. & 33. vbi ait *paruulus vi sacramenti Baptismi fieri fideles, sanari à peccato*, item lib. 5. de Baptismo contra Donatistas cap. 24. vbi docet Baptismum *per se ipsum paruulis plurimum valere*, quo loci particula illa (*per se ipsum*) requiritur isti (*ex opere operato*) & lib. 3. contra Cresconium cap. 1. *comparat sacramentum Baptismi feminis, que habent diuinitus fornicarietatem, independentem à veniēte, vel malitia coloni & agricolæ*. Item ex S. Chrysostomo Homilia 24. & 35. in S. Ioannem de probatica piscina, vbi comparat Baptismum probatice piscinæ, *quemadmodum*, inquit, *materia istius aque per se*, (id est naturaliter) *non sanabat* (si quidem semper sanasset) *sed duntaxat quando ab Angelo mouebatur: ita & in nobis, non simplex aqua operatur in Baptismo, sed cum spiritus gratiam accipit, omnia abluit peccata*. Quo loci satis indicat sacramentum istud habuisse vt conferret gratiam iustificantem, non ex dispositione suscipientis, sed ex elevatione aquæ instituta à Christo Domino, & sicut hæc probatica Piscina morta ab Angelo, ita sui applicatione sanabat immeros, vt hunc effectum quatenus mouebatur ab Angelo, & non ex deuotione, aut dispositione agroti, ei immerfi conferret, ita etiam & sacramentum Baptismi, virtute sibi data à Christo Domino in sui institutione, tollit omnia peccata.

III.

Atque ad hanc rem amplius confirmandam, possunt etiam preferri Patres, tam superius citati, quando ostendimus sacramenta noua Legis causare gratiam sanctificantem, quam etiam in seculis citandi, pro physica eorum causalitate.

IV.

Denique probatur ratione, tunc aliquid censetur agere *ex opere operato* quando ita producit effectum, vt eum non producat vi & efficacia dispositionis quæ est in subiecto, sed vi, & efficacia operis externi applicati subiecto, vt ostendimus: Atqui nostra sacramenta, exempli causa, Baptismus, ita producit in suscipiente gratiam sanctificantem, tamquam suum effectum, vt eum non producat vi, & efficacia fidei, vel doloris qui est in suscipiente, sed tantum vi, & efficacia ablutionis exterioris vt instituitur à Christo Domino, & applicatur suscipienti, quemadmodum patet in infantibus, in quibus nullus est motus fidei, nulla actualis deuotio dum baptizantur, vt etiam Caluinus agnoscit libro quarto suarum institutionum capite 16. §. 19. & sequenti, vbi negat in infantibus reperiri *fidem* forma-

tam, & penitentiam formatam, & ait in illis tantum latere semen virtutis. Quo loci per fidem formatam, penitentiam formatam, item per notitiam fidei similem nostre, non aliud intelligit quam actum aliquem fidei, & deuotionis.

Idem patet apud Catholicos de eo aduocato, qui licet habeat tantum attritionem de peccatis, accedens cum ea ad Baptismum, vel ad sacramentum Penitentiae, non desinit accipere effectum sacramenti. Probatur etiam contra Lutheranos, quia illi fatentur paruulos regenerari in Baptismo: at ostendimus infra, eos tunc nullum habere actum fidei: ergo talis regeneratio tunc fit in illis vi & efficacia solius ablutionis sacramentalis, vt à Christo Domino instituitur, & ex eius intentione & institutione traditur.

Ratio autem à priori nostre conclusionis est *institutio Dei*, & Christi: congruentia verò est, quod sacramenta nostra sint medicamenta ex Christi Domini institutione ad sanandum morbos spirituales, hoc est peccata: at medicamentum habet à se, & à sui institutione, seu compositione, quod vbi applicatur debet subiecto debito, sanare vultus, & curat morbum, non autem à bonitate vel malitia agroti, aut Medici: igitur sacramenta nostra quatenus sunt instituta à Christo Domino, sanant animam a suis morbis ex vi, & sua virtute, seu ex opere operato, & non vi, & efficacia dispositionis quæ est in suscipiente, seu non ex opere operantis.

ARTICVLVS III.

Fundamenta negantis sententiae hæreticorum primo articulo relate soluantur.

C

PRIMUM est. Hæc loquendi formula *ex opere operato producere*, est ridicula, barbara, nec vllum habet fundamentum in sacris Literis, vnde Caluinus citato loco 1. articulo vocat illam *monstru verborum*, modò, *verba peregrina*. Remittitur exoritur: tantum igitur abest, vt sacramenta noua Legis conferant gratiam *ex opere operato*.

Respondetur hanc nostram loquendi formulam non esse ridiculam, vel barbaram, vt satis fuisse ostendimus art. 1. in monito.

Secundum est. Prædictam loquendi formulam non seruare sanorum verborum formam, quam Apostolus 2. ad Timotheum 1. præscribit, cum nec sacra Scriptura, nec sancti Patres illius meminerint. Respondetur ibi Apostolum per formam sanorum verborum non intelligere dictiones, & voces, sed veram doctrinam verbo, seu viua voce à se, & Apostolis traditam aliis, quam ibi præcepit integram, & incorruptam seruari, vt S. Chrysost. & Theophilactus ad illum locum explicant. Ad confirmationem responderetur satis esse, rem istis vocibus intellectam reperiri in sacris Literis, & Patribus; nam voces, & dictiones ex instituto hominum significant, vt Dialectici docent communiter cum Aristotele lib. 1. de Interpretatione; quod autem res significata per istas dictiones, requiratur in sacris Literis, & Patribus ostendimus.

Tertium fundamentum est. Auctoritas sancti Hieronymi ad caput 4. Itaque dicens *hominem in Baptismo, tantum tribuere aquam, Deum autem Spiritum sanctum, quo sordes abluantur*. Re-

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. spondetur cum loquitur tantum de *causa principali*, & non de *instrumentali*, quale est sacramentum nouæ Legis, cum in Psalmum 131. ad illum Psalmistæ verticulum, *Quoniam elegit Dominus Sion*, ita hanc eius partem, *prælegit eam in habitationem sibi*, explicet, concordantem sibi cateruam ecclesiasticam, vel sanctificatas sacramentis celestibus tibi animas, quibus verbis tribuit nostris sacramentis aliquam causalitatem respectu gratiæ sanctificantis. Deinde responderetur cum ibi non videri agere de nostro Baptismo; sed tantum de Baptismo sancti Ioannis Baptiste, quem vult ita abluisse hominem, vt ei tamen grauissimum peccatum non remitteret, nam duplices ibi sordes filiarum Sion distinguit, alias leues, alias graues, ait priores lauare, posteriores igne exuri, & illud sancti Ioannis apud sanctum Mattheum capite 3. *Ego baptizo vos in aqua; qui autem post me venit, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne*. De hoc vtroque genere sordium intelligit, itavt prior illa pars, ego baptizo vos in aqua, intelligatur de remissione lenium, quatenus qui accedebant ad Baptismum sancti Ioannis, & laborabant tantum venialibus, excitati ad concipiendum de illis dolorem, ex aliquo supernaturali motiuo, accipiebant illorum remissionem: posterior vero pars intelligatur de Baptismo Christi Domini, qui tantæ est efficacæ, vt grauissima quæque peccata, remittat homini, etiam non habenti perfectam contritionem, vt inferius docebitur agendo de illo.

- Quartum fundamentum est auctoritas sancti Augustini lib. 15. de Trinitate capite 26. vbi negat Apostolos Christi Domini dedisse Spiritum sanctum, *Orabant, inquit, vt veniret in eos, quibus manus imponebant, non cum ipsi dabant, quem morem in suis præpositis, etiam nunc seruat Ecclesia*. Responderetur sanctum Augustinum, ibi tantum agere de eo modo tradendi Spiritum sanctum, quo traditur ab eo, à quo Spiritus sanctus procedit, & emanat. Nam ex processione Spiritus sancti à Filio, probat Filium etiam dare, & mittere Spiritum sanctum, negatque hunc modum posse Apostolis competere, & ait, *Ad eorum tantum orationem fuisse datum, & missum; ibique expressè notat Christum Dominum, vt Deum dedisse Spiritum sanctum, quem idem Christus vt homo accepit, non autem agit de aliqua causa Deo subalternata, & tantum instrumentali; nam non tantum S. Augustinus, vel etiam Apostolus, sed & ipsimet hæretici tribuunt humanitati Christi Domini, & eius sanguini collationem gratiæ sanctificantis, quibus tamen potest tantum competere, vt instrumentis*.

- IV. Quintum fundamentum, modus ille, qui in vnione animæ ad Christum excludit fidem in suscipiente sacramentum, non competit sacramentis nouæ Legis, quia hæc vnio non fit sine fide, cum homo iustificetur fide: sed modus producendi gratiam ex opere operato, excludit fidem in suscipiente sacramentum, quia, vt Kemnitius loco citato 1. articulo fuscè explicat sacramentum producere gratiam; ex opere operato, nihil est aliud, quam illud, etiam adulto applicatum, producere gratiam in illo, sine præiudicio motu interiori susipientis: igitur modus producendi

A gratiam ex opere operato non conuenit sacramentis nouæ Legis. Responderetur maiorem intellectam de omni, & qualibet exclusionem veræ fidei, omni, & quolibet modo considerata, esse veram, quia vt rectè innotet Apostolus, *Sine fide impossibile est placere Deo*. Minorum vero huius præsentis fundamenti, sumptam ad hunc sensum, esse falsam, & contra mentem omnium Catholicorum, vt patet expositione illius à nobis 1. articulo tradita. Nam in præsentis negotio fides potest intelligi duobus modis excludi in vnione animæ ad Christum. Primo, *In ratione puræ tantum dispositionis, aut alicuius præpositi*. Secundo, *In ratione causæ vel formalis, vel efficientis etiam instrumentariæ*, provt causa efficiens distinguitur ab eo, quod purè & simpliciter disponit subiectum ad formam; nos hæc loquendi formula non excludimus fidem ab vnione animæ cum Christo facta per sacramenta nouæ Legis, si enim agatur de *iustificatione paruulorum* fides habitualis prius illis infunditur, in aliquo priori naturæ, quam gratia iustificans, licet verumque illis conferatur per sacramentum Baptismi. Si verò agatur de *iustificatione adultorum*, aliquis actus fidei supernaturalis requiritur in illis, etiam tanquam præiudicia quædam dispositio ad infusionem gratiæ, tanquam formalis causæ iustificationis illorum, vt Theologi docent ex professo 1. 2. agendo de iustificatione, si verò hæc exclusio intelligatur iuxta posteriorem modum, fatemur hanc nostram loquendi formulam *Sacramenta producant gratiam ex opere operato*, illam excludere; sed nihilominus asserimus illam rectè consistere cum causalitate *formali* per gratiam habitualement, & cum *instrumentali* causalitate per sacramenta nouæ Legis, vt inter explicandum istius formulæ sensum articulo 1. ostendimus, pluribus rerum, etiam naturalium exemplis. Atque ex his intelligitur falsum esse quod Lutherani, & Caluinistæ affirmant, scilicet *hominem non sacramento, sed fide sacramenti, iustificari*, cum sanctus Augustinus, & alij Patres locis supra citatis tribuant Baptismo iustificationem paruulorum, dum dicunt eos *iustificari vi, & virtute Baptismi*, purgari item à peccato originali, non autem *fide ipsius sacramenti*: hæc enim duo sunt maximè distincta, vnum est extrinsecum sacramentali signo quatenus est tale, & sepe tantum tenet ex parte susipientis. Alterum est, ei intrinsecum quatenus est lignum à Deo eleuatum, nec S. Augustinus, aut aliquis Patrum tale quid vnquam docuit, cum verbis expressis neget actum fidei in paruulis dum baptizantur, quos tamen locis nunc citatis, affirmat rectè baptizari, *Et accipere gratiam sanctificantem remissionem peccati originalis*, effectum Baptismi: sic epistola 23. ait paruulos baptizatos esse fideles, & si post Baptisma moriantur ante vltim rationis, saluari, quia licet non habeant fidem (scilicet actualem); per Baptismum enim acceperunt habitualement, vt docebitur habent tamen sacramentum fidei.

Hæretici obijciunt illud S. Augustini tractatu 80. in S. Ioannem, *Verbum in Baptismo mandare cor, non quia dicitur, sed quia creditur*. Verum de textu illo satis superque dictum est à nobis supra, art. 5. disp. 6. ad quæst. 69.

V.

VI.

VII.

VIII.

ARTICVLVS IV.

I.

Utrum sacramenta noua Legis conferant ex opere operato aequalem gratiam • fufcipientibus.

ÆQUALITAS gratiæ in collatione sacramentorum potest intelligi duobus modis, primò, vt omnia sacramenta comparentur inter fe, & quærat^rur an illa omnia conferant aequalem gratiam; fecundò, ita vt idem specie sacramentum fumatur, & comparetur cum duobus subiectis, quærat^rurque an idem specie sacramentum conferat aequalem gratiam fufcipientibus, non quidem ex opere operantis, feu ex deuotione fufcipientis, fed ex opere operato, & ex vi fuz applicationis.

II.

Quòd fpectat ad priorem, pars negans eft de fide ex Concilio Trident. fefione 7. Can. 3. de sacramentis in genere, & probatur primùm ex eo, quòd sacramenta ordinantur ad effectus, inæquales; deinde ex eo, quòd aliàs Chriftus Dominus fruflra inftituit feptem sacramenta, à fe inuicem diftincta; tertio ex eo, quòd sacramentum *Euchariftia* dicatur à Patribus, *veluti confummatio, & perfectio aliorum*: vniò enim quæ per illud fit inter Deum & animam, eft longè nobilior, quàm quæ fit per alia sacramenta, vt intelligetur ex dicendis de *Euchariftia*, quæ autem ex aliis sacramentis fint præftantiora, facile intelligetur explicatione proprij effectus cuiusque sacramenti, cùm agetur de fingulis.

III.

Quòd fpectat ad pofteriorem comparationem, prima fententia eft Gabrielis in quartum fent. diftinct. quarta quæft. fecunda, conclufione fexta, qui exiftimat idem sacramentum femper conferre fufcipienti. etiam inæqualiter difpofitis, æqualem gratiam *ex opere operato*. Septima verò propofitione exiftimat *ex opere operantis*, afiftentium, exempli cauffa, miftr, patrum gratiam in baptifmo.

IV.

Secunda fententia eft Paludani in quartum fententiarum diftinct. quarta, idem specie sacramentum, conferre etiam æqualiter difpofitis, inæqualem gratiam, eò quòd vnus fit prædftinatus ad maiorem gloriam, quàm alius, & proinde cum gloria patriæ, refpondeat gratiæ viæ, Deum dare illis per sacramenta etiam eiusdem fpeciei, gratias inæquales, & Gabriel etiam fuprà còclufione fexta aliquo modo accedit ad hanc opinionem, addit tamen vltioriò illum gradum quem Deus per idem specie sacramentum dat paruulo prædftinato ad maiorem gloriam, prouenire, non à virtute baptifmi, fed à fpeciali beneuolentia Dei, ficut quòd Iudæis gratia inæqualis, & longè minor conferretur per circumcifionem, quàm nunc conferatur nobis per Baptifmum. His tamen non obftantibus,

Sit prima nofta propofitio. *Idem specie sacramentum femper æqualem habet effectum in fubieftis æqualiter difpofitis*. Propofitio eft S. Thomæ 3. parte quæft. 69. art. 8. in corpore, & S. Cypriani Epift. 59. vbi docet Baptifmum habere apud omnes vnani diuini muneris equalitatem.

Probatur ratione, vbi caufa eft eadem, applicata eodem modo, & difpofitio eadem in fubiefto, ibi eft idem effectus, maxime quando caufa agit quali naturaliter, & neceffariò, vt vi-

A

dere eft in caufis naturalibus, idem enim, vt vulgò aiunt, *manens idem, femper facit idem*. Atqui sacramentum agens *ex opere operato* agit quali naturaliter, feu producit gratiam fàctificantiem ad modum cauffe naturalis, & sacramentum hoc eft ex hypothefi idem fpecie, eodem modo applicatum fubieftis æqualiter difpofitis, ergo tunc æqualem producet gratiam *ex opere operato*, in fufcipientibus.

B

Neque his obftat quòd vnus fufcipientium tale sacramentum fit prædftinatus, alter verò non: nam modus agendi *ex opere operato* in sacramentis, ita eft in ordine ad procurandum vitam æternam fufcipienti, vt tamen attemptetur difpofitioni fufcipientis, ficut & modus agendi caufarum naturalium non accomodatur fimplicitati fini ad quem res in quam agunt, ordinatur, quia agunt toto fuo impetu; fed accomodatur difpofitioni, quam tunc ipfa res habet: Causa enim naturalis, non diftinguit an corpus illud, in quod agit, fit Regis, vel Imperatoris, an ruftici, fed pro difpofitione quam reperit æqualem, in fubieftis, operatur æqualiter, & fi modus agendi noftorum sacramentorum ita attemptaretur, iam nofta facramenta, non tam agerent *ex opere operato* ad modum caufarum naturalium, quàm liberè, & fic quando aliquis non eft prædftinatus, poffet dubitari an sacramentum ei applicatum conferret gratiam, cùm totus ille effectus penderet non tam à sacramento, quàm à prædftinatione ad gloriam, quæ ex hypothefi non fe extendit ad iftum hominem, hoc autem eft contra fidem Ecclefie quæ credit sacramentum Baptifmi rite applicatum paruulis, eos omnes indifcriminatim, non habito refpectu quòd fint prædftinati, vel non, fanate à peccato originali

C

Neque quicquam facit contra nos quòd vnus baptizatorum fit prædftinatus ad maiorem gloriam, alter verò ad minorem; nam imprimis quo iure maior gratia daretur per sacramentum ob prædftinationem, eodem iure dici poffet Deum dare prædftinato ad maiorem gloriam bene operanti ex gratia habituali, maius augmentum gratiæ quàm prædftinato ad minorem gloriam operanti eodem modo ex gratia habituali, quòd tamen eft contra illud Apoftoli 2. ad Corinth. 9. *Qui parce feminat, parce & metet*. deinde in fententia eorum qui cenfent prædftinationem effe factam ex præiufis meritis, Deus ordinat hunc hominem ad tantum gradum gloriæ quia prauitit eum in gradu gratiæ correfpondenti huic gloriæ morituum. in fententia afferente prædftinatione fuiffe factam ex mero beneplacito Dei ante quodcumque meritum præiufum. Respondetur Deum tunc non dare vi sacramenti maiorem gratiam prædftinato ad maiorem gloriam, fed effecturum vi & opera gratiæ efficacis quam dabit prædftinato, vt habeat in via fuae in Sacramento, fuae extra illud maiora merita, & fic etiam in patria maiorem gloriam.

D

Quòd etiam Gabriel addit *de minifro, pareribus, & patrinis* refellitur, nam vt Theologi docent 1. 2. nullus purus homo potest promereri alteri gratiam habitualement, vel augmentum eius, fed preces puri hominis iufte poffunt ex congruo tantum, impetrare alteri aliquam excitantem gratiam & adiuuantem, fi fit adultus, qua fe difponat ad gratiam habitualement, aut augmentum eius, vel efficere fuis orationibus apud

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

Deum, ut impedimenta quæ possent eum impedire à suscipiendo baptismo tollantur exempli causa impetrandò ei prorogationem vitæ: non possunt autem efficere apud Deum, ut gratia habitualis, vel augmentum ei detur primo, & immediatè in altera vita premio gloriæ componendum; Apostolus enim 2. ad Corinth. 5. ait, *ut referat unusquisque propriam corporis, siue bonum, siue malum, non verò dicit prout alius gessit, nec item, ut referat aliena, sed propria, & hanc solutionem habet S. Thomas 3. parte quæst. 64.*

II.

Secunda propositio, *Maiores gratia confertur ex opere operato per sacramentum homini magis disposito.* ita S. Thomas 3. parte quæst. 69. art. 3. in corpore vbi id explicat exemplo caloris, qui recipitur maior in subiecto magis disposito, & minor in subiecto minus disposito. Probat ex Concilio Trident. sess. 6. cap. 7. vbi loquens de iustificatione quæ fit per sacramentum ait, *enimque recipere gratiam secundum propriam dispositionem, & cooperationem:* quòd autem id intelligi non debeat, quasi ista inæqualitas proveniat ex opere operantis tanquam illud sit propria eius causa; sed ex opere operato sacramenti patet, quia in attritione ex motivo supernaturali (talis enim est sufficiens dispositio in adultis ad recipiendum baptismum, & sacramentum Pœnitentiæ, ut patebit agendo de illis) datur quædam latitudo, una potest esse maior alia, ita ut duo adulti accedant cum sola attritione ad baptismum, unus cum minus intensa, alter cum intensiori, tunc vel illi duo accipient æqualem gratiam, & hoc non, quia est contra allatam sententiam Concilii, vel accipient inæqualem, & tunc ista inæqualitas non fundatur in dispositione inæquali, quia ista dispositio inæqualis est tantum quædam attritio; at attritio quæcumque illa sit, si consideretur secundum se, & quatenus est quoddam *opus operantis*, non est, extra sacramentum, sufficiens dispositio ad gratiam, neque aliquis gradus gratiæ correspondet illi: igitur ista inæqualitas debet provenire à sacramento, quatenus agit *ex opere operato*, & prout habet subiectum melius dispositum.

III.

Neque dici potest *attritionem* huiusmodi, ut informatam gratia, esse meritoriam alicuius augmenti gratiæ, nam aliàs contritio, quæ, ut antecedit primam gratiam, est dispositio ad illam, esset talis augmenti gratiæ meritoria, quòd tamen omnes communiter negant agendo de merito; nam actiones supernaturales in ratione meriti *de condigno*, & valoris præsupponunt gratiam sanctificantem, quam hic actus contritionis non habet; nec itein dici potest attritionem illam inæqualem, ut iunctam sacramento, esse causam inæqualis gratiæ quæ tunc confertur; nam attritio quæ est iuncta sacramento nec à se, nec à sacramento habet plus virtutis ad augmentum gratiæ, quam haberet extra sacramentum, cum sit remota tantum quædam dispositio, quam sacramentum non immutat *Physicè*, ut Theologi docent agendo de pœnitentiæ, & proinde non potest causare aliquod augmentum gratiæ.

IV.

Ratio autem à priori huius nostræ 1. propositionis est institutio Christi Domini, quæ voluit, ut sacramenta novæ Legis producerent gratiam sanctificantem *ex opere operato*, ad modum agentium naturalium, quæ agunt toto suo impetu & quantum possunt, & vbi maior est dispositio

A

in subiecto, fortius, & intensius agunt, quia eorum actiunt non retunditur, & dispositio subiecti, tantum se habet ad eorum actiuitatem per modum conditionis necessariæ prærequisitæ, ut patet in siccitate quæ quatenus est in ligno non est causa, sed conditio, tantum, vrignis inter se agat, & citius vrat, actus enim *aliorum*, ex Philosopho, sunt in patiente dispositio.

B

Ratio verò congruentia est, quia spectat ad suavem providentiam Dei, vi maior etiam gratia conferatur melius disposito, ut spe maioris istius fructus, excitetur ad suscipiendum sacramenta cum maiori dispositione & reuerentia.

Norandum tamen est cum Soto in 4. sententiarum dist. 6. quæst. 1. art. 6. hanc doctrinam non esse ita accipiendam quasi gratia habitualis augeatur per sacramentum tot gradibus, quot sunt gradus dispositionis; hoc enim esset nimium, sed tantum quædam proportionem quatenus ratione maioris dispositionis datur etiam per sacramentum, aliqua veluti quora pars gratiæ habitualis.

Quæ autem dispositiones requirantur pro digna susceptione sacramentorum, dicitur agendo de singulis in particulari.

ARTICVLVS V.

Soluntur fundamenta duarum priorum opinionum Paludani, & Gabrielis præcedenti articulo relictarum.

C

PRIMUM fundamentum Gabrielis est, vbi bonum aliquod confertur propter aliquam actionem, si actio, vel res propter quam confertur, sit æqualis in omnibus, tunc bonum istud confertur singulis æqualiter: sed actio, propter quam, gratia confertur suscipientibus sacramenta, est ipsamet realis illorum susceptio, & hæc est eadem in omnibus singulis suscipientibus, quia est idem specie sacramentum à pluribus receptum vnius eiusdem rationis: igitur & gratia quæ datur illis, est in illis omnibus, & singulis æqualis.

D

Respondetur distinguendo maiorem, si bonum illud, quòd tunc datur, ipsa sui concessione, seu applicatione facta alicui, nullam habeat causalitatem in subiectum cui datur; tunc hanc maiorem esse veram, verbi gratia, si ob æqualem laborem duobus impositum, datur æqualis, & eiusdem valoris, & metalli summa: Si verò res illa quæ datur, ipsa sui concessione, seu applicatione habeat aliquam causalitatem, ut contingit in præsentia casu, in quo sacramenta conferunt gratiam suscipientibus nullum obicem habentibus, tunc hæc maior est falsa, ut etiam videri potest in causis naturalibus.

Secundum fundamentum Gabrielis est; signum vniuocum, determinatum ad certum quendam effectum, & gradum eius, habet illum semper æqualem in omnibus subiectis, nullum obicem habentibus; sed Christus Dominus instituit vnum quodque sacramentum novæ Legis, signum vniuocum, efficax eiusdem gratiæ, etiam tantæ, quia Baptismus verbi gratia receptus à pluribus, est idem sacramentum specie; similiter Eucharistia, & sic de aliis; deinde significant prædictæ eandem gratiam, exempli causa, Baptismus gratiam regenerantem, in iis omnibus, & singulis qui baptizantur, item tantam, & non maiorem, quia Christus determinavit ad

V.

VI.

VII.

VIII.

I. quorum vſque gradum, Baptiſmus, exempli gratiã, illam conferret, vt intelligitur ex infantibus, quibus gratia regenerans æquali gradu conferretur per Baptiſmum: ſimiliter & gratia nutriendi per Eucharistiã, quando olim in aliis Ecclesiis sacramentum Eucharistiæ iſdem infantibus poſt Baptiſmum conferebatur: ergo vnumquodque ſacramentum nouæ Legis æqualem confert gratiam omnibus & ſingulis illud idem ſpecie recipientibus abſque aliquo obice.

Respondetur, vnumquodque ſacramentum poſſe conſiderari tribus modis. Primò, *per comparationem ad alia ſacramenta à ſeipſo diſtincta ſpecie*: exempli cauſa, comparando Baptiſmum cum Eucharistiã, Confirmatione, & aliis, vel econtrã. Deinde poſſet conſiderari *in ſeipſo ſolum*, & præciſe penes proprium illum effectum ad quem determinatè eſt à Chriſto Domino inſtitutum. Tertio, poſſet conſiderari *per habitudinem ad ſubiectum cui applicatur*, ad communicandum ei proprium ſuum & ſpeciale effectum.

Quæ triplex conſideratio habet ſimiliter locum in omni ſigno vniuoſo, ſignificante ad placitum influentis: iam vnumquodque ſacramentum, iuxta primam conſiderationem ſpectatum, habet à Chriſto Domino auctore ſuo, vt ſit huius tantum, & non alterius determinati in ſpecie effectus, quia vt dantur ſeptem ſacramenta ad certam ſpeciem determinatã; ſic etiam vnumquodque illorum eſt à Chriſto Domino determinatum pro ſpeciali effectu conferendo, quem tali modo aliud ſacramentum non confert, vt intelligitur ex illorum formis exprimentibus id quod faciunt. Si verò vnumquodque ſacramentum conſideretur *ſecundo modo* habet etiam à Chriſto Domino, vt, ſic *ſpectatum præciſe*, & ſine habitudine ad diſpoſitionem poſitum ſuſcipientis, conferat gratiam ſibi propriam, in hoc eſſe determinatò gradu, & non in ampliori, vel minori: exempli cauſa, Baptiſmus quando conferretur infantibus nullam reperit poſitiuam diſpoſitionem in illis, ſed meram non reſiſtentiã, & potentiam obediẽtialẽ purè paſſiuam, quæ in illis omnibus & ſingulis eſt æqualis, habet in illis omnibus æqualem gradum, quia nihil aliud habent, quam quod Chriſtus voluit correfpondere operi operato huius ſacramenti nudè, ſimpliciter, & ſine habitudine ad poſitiuam diſpoſitionem ſubiecti ſpectato. Tandem ſi idem ſpecie ſacramentum conſideretur *tertio modo*, voluit Chriſtus, vt ſacramentum tunc ſpeciale gratiam ſibi *ex opere operato* correfpondentem conferret, & illam tantam cuiuslibet illud ſuſcipientis, quanta eſſet iuxta moralem proportionem eiuldem ſuſcipientis diſpoſitio, quæ Chriſti Domini inſtitutio nobis innotefcit ex doctrina Eccleſiæ contenta in authoritate Concilij Tridentini articulo præcedenti relata in confirmationem ſecundæ propoſitionis: tum etiam ex illa ſacramentorum nouæ Legis analogia, ad agentia naturalia in cauſandis ſuis effectibus ibidem explicata.

III. Tertium fundamentum eſt, authoritas ſancti Cypriani epiſtolâ 76. non longe à fine, docentis pluribus ſacra Scripturæ exemplis effectum Baptiſmi eſſe æqualem in omnibus, *vt ſolus*, qui ſuper omnes pari & æquali luce diffunditur;

IV. Item *manna*, quod Exodi 16. ſine diſcrimine, vel ſexus, vel ætatis ad meſuram Gomor à ſingulis colligebatur. Item *ſemini*, quod in Euangelio æqualiter ſeminatur. Item *denarij*, qui S. Matthæi vigefimo à patre-familias per ſuum procuratorem æqualiter diſtribuitur. Respondetur, hanc ſancti Cypriani authoritatem, & ſingulari eius exempla tantum procedere de Baptiſmo, iuxta *ſecundam modum* in priori ſolutione conſiderato, ſeu quatenus ille conſideratur *in ſe*, & ſine reſpectu ad ſubiectum: & ſola exemplarum quæ ibi proferunt id docent, lux enim Solis, licet ſimpliciter *in ſe*, & ſecundum ſe ſpectata, ſit ſemper eiuldem conditionis, vbi tamen incipit in ſubiectis diuerſo modo diſpoſitis, varios & inæquales effectus habet, quemadmodum experientia docet: ſimiliter manna licet colligeretur à Iudeis in eadem meſura, attamen pro ratione diuerſorum appetituum in diuerſis hominibus diuerſos producebat guſtus & ſapores, non quòd appetitus hominum eſſet cauſa efficiens diuerſorum eiulmodi ſaporum, ſed tantum *conditio requiſita* in concedente, vt manna hos diuerſos & inæquales guſtus efficeret: in S. Cyprianus ibi docet illud expreſſè, dum vrget exemplum *ſemini* ſuperius commemoratum in his verbis, *In Euangelio Dominicus ſemen æqualiter ſeminatur, ſed pro variatate terre, aliud abſumitur, aliud in multiſormem copiam, vel triceſimi, vel ſexageſimi numeri fructu exuberante numeratur.*

V. Fundamentum vnde ſententia Paludani eſt. Deus in via dat gratiam prædeſtinatis proportionatè ad gradum gloriæ, ad quem illos ordinavit, nec ſuam potentiam alligauit ſacramentis: ergo vbi aliquis accipit in via per aliquod ſacramentum gratiam ſanctificantem, debet illam accipere in tanto gradu, in quanto gradus gloriæ eſt à Deo ordinatus pro patria, ſeu altera vita.

Respondetur hæc duo eſſe diſtincta, *Deum facere, vt qui eſt ab eo prædeſtinatus ad hunc, & iſtum gradum gloriæ, habeat adhuc viator antequam excedat è viuis gratiam ſanctificantem iſti gradus gloriæ correfpondentem*, & Deum homini prædeſtinato, etiam quoniam modo diſpoſito dare tantam gratiam iſti gradui gloriæ correfpondentem per receptionem huius, vel illius ſacramenti. Primum eſt verum; habet enim Deus voluntatem omnipotentiffimam, & quod ſemel efficaciter & abſolutè decreuit, inſallibiliter erit. Secundum verò eſt falſum, ſed attemperat effectum ſacramenti diſpoſitioni ſuſcipientis, vt probant rationes noſtræ ſecundæ propoſitionis articuli præcedentis, & pro ſua ſapientia poſſet facere, vt prædeſtinatus, qui per debitam ſuſceptionem ſacramentorum nouæ Legis non eſt aſſequutus tantam gratiam in via, ſquantum poſtulat ille gradus gloriæ ad quem obtinendum in patria Deus illum ordinavit, aliunde putà bonis aliis operibus, ſibi de facto compareret, antequam è viuis excedat.

Quod autem obicitur, *Deum non alligare ſacramentis ſuam potentiam*, eſt duntaxat verum de potentia abſoluta, & extraordinaria, non autem ordinaria, quâ ſtatuit eos tantum eſſe ſaluandos, qui in re, vel in voto, eſſent baptizati, vel pro illo paſſi martyrium, de qua tamen Lege Dei ordinaria, & potentia hîc tantum loquimur,

VII. VIII.

ARTICVLVS VI.

Virum idem specie sacramentum, vt est tantum in voto, causet ex opere operato gratiam.

CA BRE A in tertiam partem quæst. 62. art. 1. disput. 1. § 3. numero 26. & sequentibus, partem affirmantem sequitur, à qua excipit tantummodò Ordinem & Matrimonium. Verum contraria sententia, quam loco nostre propositionis ponimus, est melior. eam tradunt Ruardus Taper art. 2. Louaniensis pag. 48. Soto in quartum dist. 11. qu. 2. art. 1. & plures alij ex recentioribus.

Probatur primò ex eo quòd loquendo præcisè & propriè nullum opus operatum interueniat in tali voto sacramentum; hoc enim nihil est aliud, quàm ex æterna actio sacramenti, vt applicata ex debita intentione, & institutione Christi Domini subiecto non ponenti obicem, vt fusè explicatum est suprà; at nulla exterior actio sacramenti interuenit in tali voto quæ tunc applicetur habenti tale votum & desiderium: nec potest responderi sacramentum, quòd est in voto, quatenus apprehensum à desiderante, esse opus operatum, quòd vi desiderij applicatur, si non in re, saltè in voto; nam primò, licet sacramentum quòd apprehenditur, & est obiectum talis desiderij, sit quæd externum, vt per se patet; non tamen prout tunc de facto applicatur per votum, quia non applicatur secundum suum esse reale, sed secundum suum esse apprehensum, sicut & reliqua obiecta, in quæ voluntas fertur per actus desiderij & amoris: at opus operatum in sacramento est actio exterior sacramenti non quomodocunque spectata, sed vt applicata ex intentione & institutione Christi Domini, & sacramentum, vt apprehensum à desiderante, est potius opus quoddam operantis, quàm operatum, cum sit aliquid merè internum & forsitale. Deinde quando aliquid agit ex opere operato, statim vt applicatur, habet ex vi sua & institutione, vt ponat effectum, sublatò tantum obice, & solà attritione præposità, vt suprà notauimus ex T. id. at si quis adultus habeat attritionem solam de peccatis, quantumque desideret Baptismum, vel Pœnitentiam, nunquam vi talis desiderij, cum tali dispositione consequetur gratiam sacramenti Baptismi, vel Pœnitentiæ, quia attritio etiam supernaturalis est insufficiens dispositio ad recipiendum gratiam extra sacramentum in re susceptum, vt Tridentinum Concilium expressè notat sessio 14. capite 4. Tertiò, quando aliquis iustificatur extra sacramentum, id habet ex opere operantis, quatenus scilicet habet perfectum dolorem, seu contritionem de peccatis, quæ contritio fundata in meritis Christi Domini est sufficiens dispositio, ad quam Deus infundat gratiam iustificantem, vt consequatur infra agendo de Pœnitentia, & hoc sensu dicitur consequi effectum sacramenti, & recipere sacramentum in voto, quatenus perfectà contritio includit voluntatem exequendi quicquid Deus iubet, inter quæ est susceptio sacramentorum, quæ sunt in præcepto, Et quatenus hæc contritio facit, vt Deus producat in contrito aliquem effectum similem effectui eius sacramenti, quòd habet in voto: exempli causà ante Baptismum remissionem originallis, & omnium mortalium, & post Baptismum omnium mortalium actualium.

ARTICVLVS VII.

Soluuntur fundamenta prioris sententiæ præcedenti articulo relata.

PRIMUM est. Auctoritas S. Thomæ quodlibeto 4. articulo 10. ponentis hoc discrimen inter res naturales, & sacramenta: *one Legis*, quòd res naturales non agant, nisi vt *presentialiter adhibita*, quemadmodum ibi loquitur: sacramenta verò agant secundum quòd sunt in voto: ergo quemadmodum sacramentum Baptismi, exempli causà, in re susceptum, causat in suscipiente gratiam remissionis omnium peccatorum suscipientis, ex opere operato, similiter & idem sacramentum Baptismi tantum in voto.

Respondetur, hæc tria distingui: *Sacramentum aliquod noue Legis agere secundum quòd est in voto.* Item, illud idem sacramentum, vt est tantum in voto, agere seu causare omnem & quemlibet effectum, quem idem sacramentum in re susceptum causat. Item tertiò, illud idem sacramentum, vt est tantum in voto, causare eodem modo suum effectum, quo vt in re, & de facto receptum, causat illum. Nam ad primum sufficit vt aliquem duntaxat talis sacramenti effectum causet, quamuis non omnem, & quemlibet eius effectum conferat, quòd ad secundum requiritur, quamuis istos effectus non causet ex opere operato, quia hæc loquendi formula præcisè sumpta secundum vim verborum, non importat in suo significato hunc agendi modum; nam & sacramenta Legis Moisaicæ causabant gratiam sanctificantem, non tamen ex opere operato, sed tantum ex opere operantis: vt patebit inferius. S. Thomas loco illo citato solum primum affirmat, non autem duo posteriora; imò verbis expressis negat secundum de sacramento tantum in voto, ait, *Baptismus in voto remittere quidem culpam, non tamen totam poenam, nec etiam imprimere characterem*, neque ibi ullam facit mentionem operis operati, imò dum hoc explicat, significat totam hanc vim fundari in opere operantis, & se tantum extendere ad remissionem culpæ; nam ait *Deum respicere ad cor hominis*, & ex eo probat Deum misericorditer conferre homini contrito, nondum tamen adhuc baptizato effectum Baptismi, quantum ad emundationem à peccatis, & consequentem gratiam.

Secundum est. Hæc duo sacramenta in voto, Baptismus, & Pœnitentia, vbi nullum repetiunt obicem, velut causæ aliquæ morales iustificantes hominem: ergo ex opere operato. Respondetur, concessio Antecedente, vt docebitur agendo de illis, negando tamen consequentiam, Primò, quia loquendo propriè sacramentum in voto non est sacramentum: ergo modus agendi proprius sacramento propriè dicto, non potest ei conuenire; sed sacramentum in voto propriè loquendo, nihil est aliud, quàm desiderium quoddam efficax istorum sacramentorum in homine contrito: sicque quoddam opus operantis, quòd ex Christi Domini meritis excitat Deum, vt illius intuitu conferat isti homini remissionem culpæ, seu gratiam remissionis peccatorum: vocatur autem votum sacramenti, quia est illius desiderium. Vocatur item sacramentum in voto, eo sensu, & eà loquendi formulà, quæ satis frequenter tam in sacris Scripturis, quàm apud auctores prophetas, effectus voluntatis, sortitur nomen & appel-

I. lanonem rei desiderata. Secundo, prædicta consequentia negatur, quia *causilitas moralis* latius patet causalitate ex opere operato: illa enim, ut iam animaduertimus, competit sacramentis Mo-
saicis respectu gratiæ, quibus non conveniebat illam ex opere operato conferre; & potest in solo actu interiori mouente causam ad agendum reperiri sine aliquo opere exteriori, ex cuius applicatione facta subiecto effectus ponatur.

Tertium fundamentum. Quod in noua Lege sacramentum duntaxat in voto. conferat ex opere operato gratiam, facit ad dignitatem sacramentorum nostræ Legis, & eius commendationem: ergo talis modus conferendi gratiam debet in illis admitti. Respondetur, negando Antecedens, quia dignitas qualibet supponit aliquam congruentiam, & convenientiam in subiecto: subiectum autem quod hic supponitur, est *actus merè interior*, saltem ex sua natura & præcisa formali ratione, scilicet *desiderium efficax* sacramenti cum contritione de peccatis, cui subiecto, ut sic, nullum inest externum opus, ad cuius applicationem gratia conferatur. Deinde dignitas sacramentorum dimittenda est ex Christi Domini institutione; Christus autem Dominus tantum instituit, ut sacramenta conferrent gratiam ex opere operato, quando in re & de facto suscipi-
rentur ut patet etiam in paruulis, quibus votum Baptismi elicium à parentibus quantumuis contritus & sanctus, non potest remittere peccatum originale etiam in extrema necessitate; ut dicitur infra; in quibus tamen videretur esse maior ratio admittendi illud, cum non possint sibi subuenire, ut adulti; Patrum verò autoritas tantum vult sacramenta in voto iustificare modo à nobis superius explicato.

III. Atque ex his satis intelligitur, sacramentum in voto non conferre tantam gratiam, quantam reipsa susceptum, sed pro dispositione suscipientis, quia tantum agit ex opere operantis, & proinde quoniam datur latitudo in contritione, fit ut ei in quo superabundat, remittat omnia peccata, non tantum quoad culpam, sed etiam quoad totam penam: in quo verò est remissior, non tollat omnem reatum penæ, ut etiam contingit in sacramento Pœnitentiæ; & sic sacramentum Baptismi in voto susceptum per quamlibet contritionem, non confert characterem, nec ius ad habendum specialia auxilia, quæ Baptismalis gratia superaddit habituali; quod tamen ius, Baptisma in re susceptum, etiam cum sola attritione, confert cum plena remissione peccatorum, etiam quoad totam penam; & hæc distinctio sacramenti in re, à sacramenti in voto sanctus Thomas expressè docet citato quodlibeto quarto, articulo primo.

(.)

(.)

(.)

A DISPVTATIO IV.

De modo quo sacramenta noua Legis, ex opere operato conferunt gratiam, reali, an morali tantum efficientia.

ARTICVLVS I.

Quedam monita præmittuntur, & sensus difficultatis exponitur.

B **S**ENSUS præsentis difficultatis potest esse duplex. Prior, quæ generaliter agitur, an sit tantum, an etiam in genere causa efficiens physica nostra sacramenta efficiens gratiam. Posterior, esto concurrant physice, virtum immediate, & per seipsa præcise loquendo, an verò mediatè tantum scilicet efficiendo aliquid in subiecto, ad cuius positionem gratia sequatur postea, vel hoc modo, quod gratiam producant, mediante aliquâ virtute sibi diuinitus superaddita, præfati articulo mouemus tantum quæstionem iuxta priorem sensum, nam de posteriori dicitur infra.

Quod igitur spectat ad illam, notandum primum est, causam efficiensem, sumpto nomine efficientis in amplissima significatione esse duplicem: vnam physiceam, quæ reali actione egrediente ab agente attingit effectum, ut ignis dum comburit: aliam verò esse moralem, quæ non attingit effectum aliquâ reali actione, sed tantum mouet, & inducit agens ad agendum, *consilendo, orando, merendo, vel precipiendo*, ut qui alteri consilium homicidium, dicitur moralis causa illius.

C Secundo notandum est, quod quemadmodum causa est duplex, ita & instrumentum est duplex, vnum physicum, quod non habet in se virtutem producendi effectum, nisi quatenus assumitur, & eleuatur à principali agente, ut patet etiam in instrumentis artificialibus. Alterum morale, quod nimirum siue reali actione, & influxu applicat causam principalem ad agendum excitando tantum, vel mouendo, ut Chirographum continens donationem testantis: item litteræ sigillo munitæ continentes præceptum, vel consilium de aliqua re faciendam, & alia id genus dicuntur instrumenta morale.

D Tertio notandum est, conuenire inter omnes nostra sacramenta non esse causas præcipuas gratiæ, siue effectrices propriæ, siue morales tantum; nam causa effectrix præcipua gratiæ est solus Deus, cui soli conuenit propriè, tanquam causæ principali reducere potentiam obedientialem ad actum, quod fit, dum gratia sanctificans educitur è potentia animæ; neque item esse præcipuas morales causas; nam certissimum est in fide, Christum Dominum ex merito de condigno, & ex per solutione iusti pretij facta Deo promeruisse nobis gratiam & iustificationem, ad Romanos 5. ad Ephesios 1. & alibi passim, quod etiam Concilium Tridentinum docet sessione 6. capite 7. & merita Christi Domini ex vi vnionis hypostaticæ habuisse valorem infinitum, ad primam quæstionem huius partis docuimus.

Quarto notandum est, certum esse sacramenta nouæ Legis esse etiam instrumenta moralia, seu causas morales instrumentaria gratiæ, quæ

V.

VI.

VII.

VIII.

I. productur in suscipientibus sacramenta; nam p^{ri}ma ad Corinthios primo Christus Dominus vocatur *institia, sanctificatio, redemptio nostra*, quia scilicet hæc nobis communicat per sacramenta: vnde ad Galat. 3. qui baptizantur dicuntur *induire Christum Dominum*, quia gratiam sanctificantem, quam Christus Dominus promittit hominibus, induunt, tanquam aliquid vestimentum, & hoc etiam patet ex Concilio Tridentino loco nunc citato, & fauet ratio: nam ea censetur esse causa moralis instrumentaria, quæ causat effectum virtute & efficaciam causa moralis primariæ; sed sacramenta nouæ Legis causant gratiam sanctificantem in dignè suscipientibus vi & efficaciam meritorum, & passionis Christi: inde enim dicuntur communiter à sanctis Patribus, *fluxisse de lacere eius dormientis in cruce*: igitur sacramenta nouæ Legis sunt instrumentaria morales causæ sanctificantis gratiæ in dignè suscipientibus illa.

II.

Itaque status totius quæstionis est, an præter efficientiam illam moralem instrumentariam, quam nostra sacramenta habent ex Christi Domini merito ad producendam gratiam in suscipientibus, & mouent Deum ad eam in illis ponendam, an, inquam, habeant insuper influxum physicum, & realem ad producendam gratiam, tanquam instrumenta physica.

ARTICVLVS II.

Refelluntur varij Doctorum modi, quibus volunt nostra sacramenta producere tantum moraliter gratiam.

III.

QVOTQVOT sunt sententiæ de efficientia gratiæ per sacramenta possunt reuocari ad duas, quarum prior contendit solam moralem efficientiam instrumentariam inesse nostris sacramentis, quæ tamen variè modo explicatur; nam primò Altiliodorensis lib. 4. suæ Summæ, tractatu 3. de sacramentis nouæ Legis in communem, existimat illa esse *causam materiales gratiæ*, & ad eum modum quo vasa, in quibus medicamenta deferuntur ad ægros, causant sanitatem, efficiere gratiam in suscipientibus, cum hoc tamen discrimine, quòd medicina data in quolibet vase non destinatur sanare; gratia verò sacramentalis detur tantum per hoc & illud, & non per quodcumque: vnde cum tantum sanet, vt in hoc sacramento, fit vt semper velit sacramenta esse causas gratiæ.

IV.

Sed modus iste refellitur, certum enim est solam creaturam intellectualem posse esse subiectum gratiæ: gratiam non esse in sacramentis, tanquam in *loce, vel subiecto inherens*; nec ab illis transire ad animam, sicut medicina à vase in os & corpus ægroti, cum sit accidens quod non migrat de subiecto in subiectum: sed sacramenta dicuntur *v. s. g. arie, & continere illam*, quia eam aliquà ratione efficiunt, sicut causa dicitur continere suum effectum.

Neque fauet Altiliodorensis discrimen allatum; imò talem potius causalitatem materiale destruit, nam quando medicina est talis conditionis, vt non fauet, nisi prout fuerit infusa tali vase, tunc oportet vasitudo influere aliquid virtutis in eiuſmodi medicinam, & proinde transcendere materiale causalitatem: ergo iuxta hanc responsionem Altiliodorensis mera causalitas materialis non conuenit nostris sacramen-

A tis, sed aliqua etiam efficiens: vnde ibidem subdit in fine istius capituli hæc verba, *Habet enim aqua v. n. re generatiam*: quæ autem & qualis sit illa virtus non explicat amplius.

Secundus modus explicandi hanc sententiam est Guillelmi Patiensis, sacramenta esse *causas morales gratiæ per modum impetrationis*, nam ad positionem sacramentorum Deus exaudit veluti petitionem moralem eorum, & sic Deus dat gratiam suscipientibus sacramenta: atque modus iste probatur Vasquesio 3. parte disput. 132. capite 5. num. 82. & 83. vbi tamen ponit discrimen inter hanc impetrationem gratiæ, & illam qua Apostoli faciebant miracula, & conferebant sanitatem, quòd hæc fieret meritorie, quatenus Apostoli impetrabant à Deo per orationem miracula eiuſmodi & sanantem; gratia verò habitualis ita impetretur à Deo per sacramentum, vt hæc impetratio non nitatur merito sacramentorum, sed solo verbo promissionis Dei: hanc autem causalitatis modum conuenire nostris sacramentis, non probat alià ratione, quàm quòd is qui aliquid impetrat, & id quo impetrat rectè dicantur instrumenta causæ primariæ, non naturalia & physica, sed moralia tantum, licet causa p^{ri}maria operetur physice talem effectum.

Verum modus iste refellitur; nam imprimis loquendo proprie impetratio est proprius affectus orationis, vt S. Thomas expresse docet secundà secundæ quæst. 85. art. 13. & 15. ad sacramenta nouæ Legis proprie loquendo non sunt quædam orationes, vt patet ex formis eorum, sed potius quædam consecrationes, & quemadmodum interdum dicuntur à Patribus orationes solummodo improprie, quatenus illarum applicatio ad suam materiā est tacita inuocatio diuinæ virtutis fundata in meritis Christi Domini, ita etiam & sacramenta, quatenus applicantur suscipientibus debetè dispositis, dicuntur tantum eis impetrare à Deo gratiam sanctificantem. Deinde illud tantum proprie impetramus, quod nullā obligatione etiam promissionis, vel institutionis est debitum; nam impetrare est aliquid liberaliter obiri: vt alio, qui tamen sine notā iniustitiæ, vel infidelitatis potest illud denegare, cum oratio (cuius effectus est impetratio) sit petitio, non quidem debitorum, sed decentium, vt sanctus Thomas citat quæstione articulo primo in fine corporis notat ex S. Damasceno: at sacramenta nouæ Legis non obtinent liberaliter gratiam sanctificantem his quibus applicantur, sed posita eorum institutione Deus tenetur eam dare; & S. Greg. lib. 2. Dialog. cap. 35. duos distinguit modos operandi vnum cum alio sit potestate; alterum impetratione, eoque sibi inuicem opponit: at sacramenta conferunt gratiam potestate suscipientibus, ergo non impetratione, cum Patres dicant *vin sanctis candi inesse aque*, vt S. Ambrosius libro primo de sacramentis capite 5. Atque ex his satisfactum est rationi, quā Vasquesius suprà nitebatur ostendere probabilitatem huius secundi modi.

Tertius modus explicandi moralem causalitatem nostrorum sacramentorum est Durandi in quartum dist. 1. quæst. 4. num. 19. Ochami in quartum quæst. 1. & Gabrielis ibidem, sacramentum nouæ Legis esse *causam sine qua non, ipsius gratiæ*, hoc sensu quòd Deus instituit non confectæ gratiam, nisi posito sacramento, & eam conferre eo posito: sic Ochamus suprà explicat suam mentem, vbi etiam notat nullam talem

V.

VI.

VII.

VIII.

I. *causam sine qua non dari in naturalibus, sed tantum in voluntariis.*

Verum hic etiam modus refellitur his omnibus Conciliorum & Patrum autoritatibus, quibus supra probauimus nostra sacramenta esse causas gratiæ, & non nuda quædam signa, vt Durandus contendit, denegans illis causalitatem numero 25. quando ait, solum Magistrum sententiarum & non alium posuisse in definitione sacramenti, quod sic *causa gratiæ*, nam antè tempora Durandi, Henricus Gandauensis quodlibeto 4. quæstione 37. & S. Thomas 3. parte quæst. 62. art. 2. docuerunt ex veterum Patrum doctrina, sacramenta esse non *nuda signa*, sed *causas gratiæ*, quod etiam Decretum Eugenij in fine Concilij Florentini, & Tridentinum postea definierunt, tradendo non nouam, sed veterem doctrinam Ecclesiæ.

II. Neque fasset Durando quod S. Bernardus sermone in Cena Dom. dicat sacramenta esse *similia baculo Abbatis, annulo & baculo Episcopi, item & libris Canonici*, per quos Abbas, Episcopus, & Canonici inuestiuntur: nam vt S. Thomas supra notat, S. Bernardus ibi non hæc confert in ratione causalitatis & efficientiæ cum nostris sacramentis, sed tantum in ratione alicuius significationis: ibi enim docet aliqua esse *absoluta*, propter se, & non propter aliud, & hæc non esse signa, alia verò non esse *absoluta*, sed propter aliud, & ad significandum aliud, notatq; sacramentum esse de hoc genere, & totum illud illustrat exemplis nunc citatis *annuli, baculi, & libri*. Quod autem sanctus Bernardus agnouerit aliquam causalitatem inesse nostris sacramentis ad gratiam, satis patet ex eodem sermone, vbi paulò post locum nunc citatum agens de gratiæ, & effectus Eucharistiæ, ait, *sacramentum Eucharistiæ duo operari in suscipientibus: item virtutem ipsius sacramenti operari in suscipiente. Quæ loquendi formula satis aperte declarat sacramenta nouæ Legis non tantum significare gratiam, sed etiam de mente S. Bernardi illam causare.* Nec obstat quod res corporeæ sint tantum ex institutione Christi Domini sacramenta, vt obicit Durandus, nam ita sunt signa ex institutione, vt tamen simul fuerint eleuata ad hoc, quod assumpta à Deo producerent gratiam in suscipientibus, per suam obedientialem potentiam, vt fusiùs infra explicabitur.

Quartus modus explicandi hanc sententiam est Cani relictæ de sacramentis parte 4. conclusione 6. quem non pauci ex recentioribus sequuntur, scilicet sacramenta esse causas gratiæ instrumentales morales eo modo quo crumena continent, & administrant pretium & solutionem redemptionis captiui, dicitur *causare, & conferre ei redemptionem*. Nam sacramenta ex institutione Christi Domini continent sanguinem eius, & illum applicant suscipientibus. Quod si quæras quomodo nostra sacramenta contineant sanguinem Christi Domini, cum ille in vnicò tantum Eucharistiæ sacramento realiter contineatur. Respondent continere tantum moraliter, quæ nimirum meritorum Christi Domini, ex pacto eius cum patre inito habet vim applicandi virtutem diuinam ad producendum effectum ob quem sunt instituta, eo simili modo, quo Rex dicitur habere potestatem euertendi ciuitates, quia habet in sua potestate virtutem omnium istorum militum, quam per imperium potest ad id applicare.

Ad hunc etiam modum explicandi causalitatem nostrorum sacramentorum, accedunt ali-

A quirecentiores, qui licet considerando absolutam Dei potentiam censeant non repugnare quin illa possint physice gratiam producere; negant tamen de facto, & propterea sunt instituta à Christo Domino (vt hic considerantur) operari physice gratiam in suscipientibus, volutque eam tantum moraliter illo posteriori modo quo opinio nunc exposita; nam dum venit ad rationes vtget tantum hæc opinio illas, quibus præcedens contendit implicare nostra sacramenta operari physice gratiam, sicque verbo tenus dissidet ab ista sententia.

Altera itaque classis continet illas omnes sententias, quæ ultra moralem efficientiam tribuunt nostris sacramentis, *physicam instrumentalem efficientiam*, & quoniam sicut in præcedenti plures sunt & varij modi explicandi illam, hoc tantum loco expendemus ipsam substantiam rei, modum autem quo sacramenta agunt physice postmodum explicabimus.

ARTICVLVS III.

Vera sententia affirmans nostra sacramenta esse etiam causas physicas, & instrumentales gratiæ probatur ex premissis vniuersalis Ecclesiæ.

SIT hæc nostra propositio. *Sacramenta nouæ Legis non sunt tantum cause morales, sed etiam physice instrumentales ad producendum habitualem gratiam in suscipientibus sacramenta.* Dux sunt partes propositionis; Prior, nostra sacramenta esse causas morales instrumentales gratiæ producendæ, & quoad istam partem conuenimus cum præcedenti sententia, & autoritates Patrum quas proferunt eam duntaxat probant: quia vbi duo agendi modi etiam specie distincti, comperunt vni & eidem enti, simplex affirmatio vtrius, vt conuenientis tali enti, non importat necessariò negationem alterius modi in tali ente ad operandum, exempli gratiæ, ex eo quod aliquis dicitur consuluisse alteri homicidium, quod est moraliter tantum occidere, non negatur eum etiam physice occidisse, vel saltem potuisse occidere, quia etiam simul cum alio, cui id persuaserat, realiter & physice interfecit proximum; sed vt affirmatio vnius tantum modi excludat alium, oportet vel talem modum habere impossibilitatem cum alio, vel in tali affirmatione aliquam particularem exclusionem adiungi, aut aliquid simile poni in illa, vel significari in ipso effectu: at Patrum autoritates quæ loquuntur de efficiencia sacramentorum nouæ Legis, nihil tale habent, vt facile patebit cuiuslibet eas attentè consideranti: ergo eo ipso quo illi & nos tribuimus nostris sacramentis moralem efficientiam, non sequitur illis denegare physicam efficientiam; & hoc est diligenter animaduertendum pro responsione ad illas; sic enim explicatur nullam vim habent contra posteriorem partem nostre propositionis, quæ illis attribuit efficientiam physicam instrumentalem, quæque est sententia sancti Thomæ tertie partæ quæst. 62. art. 1. in corpore, & in solutione ad secundum, & art. 4. in corpore, & in solutionibus argumentorur, vbi tam clarè attribuit physicam efficientiam nostris sacramentis, vt omnes eius discipuli eam tanquam eius propriam tradant & defendant; imò & plures etiam alij, tam veteres quam re-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

centiores; adcoit Vasquesius disput. 132. num. 74. noter hanc sententiam in scholis Hispaniæ per multos annos fuisse communem; sed quod ibi addit, scilicet illam non potuisse amplius inuenerari, propter modos difficiles ad eam explicandam excogitatos, falsum est: Primò, quia quotquot hodie ex Ordine Prædicatorum scribunt in tertiam partem, sequuntur illam, item & multi ex aliis etiam Ordinibus. Deinde idem nihil potest derogare auctoritati huius secundæ sententiæ, cum Aristoteles dicat esse infirmi ingenij propter difficultatem quam non possit dissolvere, veritatem deferere. Et si hæc ratio valeret, oporteret etiam multas fidei veritates relinquere, tam circa mysterium Trinitatis, quam Incarnationis, & Eucharistiæ, quibus non nisi egrè & difficulter, & adhuc non satis plenè Doctores Catholici satisfaciunt, vt in assignanda ratione, cur processio Spiritus sancti non sit propriè generatio, & Concilium Tridentinum sessione 13. cap. 1. tradit aliquid simile de Eucharistia.

II.

Adde, quòd hæc animaduersio Vasquesij satis innuit præcedentem opinionem adinuement fuisse potius ad euitandum difficultates, quam ad explicandam integrè veram sacramentorum efficientiam, & dignitatem eorum tuendam, cum plerique authorum prioris sententiæ libenter essent amplecturi hanc secundam, nisi viderent se prædictis difficultatibus implicari.

III.

Et quoniam tota præsens nostra propositio procedit tantum de facto, non potest aliter probari, quam ex iis quæ Scripturæ & Patres tradunt de efficacia nostrorum sacramentorum, & congruentis quibus ostendatur ita fuisse factum; Probatum primò ex precibus, quibus Ecclesia vitur in consecrandis materiis nostrorum sacramentorum, hoc modo. Sacramenta nouæ Legis talem habent efficientiam, qualem verba & preces Ecclesiæ, quibus illorum materiæ consecrantur, expriment, significant & postulant à Deo, quia Deus semper exaudit Ecclesiam in consecrandis. seu consecrandis sacramentalibus, id est talem dat eis potestatem, qualem Ecclesia suis orationibus postulat, aut explicat illis concedi, aliàs eius potestas ad instituendum sacramentalia (de quorum genere sunt materiæ nostrorum sacramentorum, non vt simpliciter sunt materiæ, sic cum sunt ex institutione Christi Domini, sed quatenus consecrantur ante sui vsum pro consecrando sacramento) esset incerta, imò & nulla, & preces esset falsæ & erroneæ, aut saltem ridiculæ, sed preces & verborum formula, quibus Ecclesiæ vitur in persequendo Paschæ pro consecranda aqua Baptismali, & in feriæ maioris Hebdomadæ pro consecrando Chrismate in vsum Confirmationis, denotant aperte physicā efficientiam inesse nostris sacramentalibus ad producendum gratiam: igitur sacramenta nouæ Legis habent physicā efficientiam ad producendum gratiam in suscipientibus. Maior confirmatur amplius, in Ecclesia non aliter canitur, & aliter creditur, sed hæc duo sibi correspondent, nec Ecclesia in consecratione eiusmodi sacramentalium petit à Deo, nisi quod sperat ab illo faciendum, aliàs malè peteret, quod non potest dici de vniuersali Ecclesia in præsentī casu; est enim contra id quod expresse protestatur in Præfatione prædictæ consecrationis; nam loquens in persona suorum ministrorum sic ait, *Et licet nos tantis mysteriis exequendis sumus indigni, tu tamen gratis tue*

IV.

dona non deferens, etiam ad preces nostras aures tue pietatis inclinas: & statim postea cum confidenter rogat, vt dignetur imperitui aquis vim regenerandi.

A

Vt verò Minor probeatur, notanda sunt verba prædictæ consecrationis, quæ primo loco sunt hæc, Deus cuius spiritus super aquas inter ipsa mun- di primordia ferebatur, vt iam tunc virtutem sanctificationis aquarum naturæ conciperet; Deus qui nocentis mundi crimina per aquas ablueris, regenerationis speciem in ipsa diluuij effusione signasti, vt vnus eiusdemque elementi mysterio, & finis esset vitiis, & origo virtutibus. Secundò, hæc verba, vt tue maiestatis imperio sinat vniuersi tui gratiam de Spiritu sancto, qui hæc aquam regenerandis hominibus preparauit arcana sui numinis admixtione fecundet, vt sanctificatione concepta, ab immaculato diuini fœtus viro, in nouam renata creaturam; progenies celestis emergat. Tertiò, hæc verba, Tu has simplices aquas tuo ore benedicisti, vt præter naturalem emundationem, quam lauandis possunt adhibere corporibus, sint etiam purificandis mentibus efficaces. Quartò denique hæc verba quæ proferuntur ter immergendum ce- reum, descendant in hanc plenitudinem fontis virtus Spiritus sancti, & infundendo in aquam, To- tæque huius aquæ substantiam regenerandi fa- ciunt effectum.

B

Ex quibus omnibus hæc formatur probatio nostræ Minoris: vbi aqua dicitur concepisse in primordio mundi, operâ Spiritus sancti virtutem sanctificationis ad regenerandum homines, item ad hunc effectum fecundari arcana admixtione numinis Spiritus sancti: item virtus Spiritus sancti in aquam descendere, vt totam eius substantiam fecundet regenerandi effectum, & præter naturalem emundationem, quæ potest lauare corpora, dicitur reddi efficax purificandis mentibus, ibi quædam virtus denotatur dari tali aquæ, quæ sit potens ad producendum physicè gratiam regeneratiuam in baptizandis, quia isti termini, concipere virtutem sanctificationis, fecundari arcana admixtione, important aliquid reale inexistens ipsi aquæ, ratione cuius efficiatur hoc modo fecunda; sunt enim per comparationem ad fecunditatem à Deo concessam creaturis in primordio mundi, & ipsa conceptio virtutis, item arcana admixtio designant realem vim, supernaturalem delitescentem in istis aquis, ratione cuius sunt potentes sanctificare: sed aqua baptismalis dum consecratur, accipit omnia nunc recensita, vt patet ex textu nunc relato: ergo ibi quædam virtus denotatur dari aquæ, quæ reddatur potens ad physicè sanctificandum baptizandos.

C

Eadem Minor probatur de oleo; nam Episcopus feriâ quinta Cænat Domini, consecrandum illud, ita orat, *Clementi in tuam suppliciter deprecemur, vt huic vnguento, spirituique gratiam largiendo, plenitudinem sanctificationis infundas: & paulò post in Præfatione iterum sic orat, vt huius creaturæ pinguedinem sanctificare tuâ benedictione digneris. & sancti Spiritus ei admiscere virtutem.* At infuso plenitudinis ad sanctificandum facta Chrismati, item admixtio virtutis Spiritus sancti facta illi, importante aliquid reale in illo positum, pro exequendo ministerio sanctificationis; quod enim infunditur, recipitur in eo cui dicitur infundi; vt patet in gratia sanctificante, & admixtio est rei alienius ad quam admixtio: ergo Deum infundere Chrismati pleni-

D

rud-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. tudinem sanctificationis, & illi admiscere virtutem Spiritus sancti, est ei dare aliquam realem virtutem, quā instructum, & eleuatum attingat efficienter sanctificationem in iis quibus applicatur debite; & ex consequenti sacramenta nouæ Legis attingunt physicē productionem gratiæ in iis, qui illa debite recipiunt.

Probatuꝛ etiam auctoritate Catechismi Concilij Tridentini parte secundā, capite primo, numero vigesimo-septimo, cuius hæc sunt verba, *Quo autem pacto tanta res, & tam admirabilis (nimirum gratia sanctificans) per sacramentum efficiatur, vt quemadmodum sancti Augustini sententiā celebratum est, aqua corpus abluat, & cor tangat, id quidem humanā ratione, atque intelligentiā comprehendere non potest; consuetum enim esse debet, nullā rem sensibilem suapte naturā eā vi præditam esse, vt penetrare ad animam queat: at fidei lumine cognoscimus omnipotentis Dei virtutem sacramentis inesse, quā id efficiunt, quod suā vi res ipsa naturales prestare non possunt.*

Hactenus Catechismus, qui breui sententiā totam nostram propositionem continet; nam verba illa, nulla res sensibilis, &c. possunt tantum intelligi de physica efficientia, cum verba nostra sensibilia ratione suæ significationis, ad minus animam nostram moraliter penetrent: ergo verba illa subsequētia, quæ continent antithesim, at fidei lumine omnipotentis Dei virtutem in sacramentis esse cognoscimus, &c. intelliguntur tantum de physica & reali efficientia, neque enim aliter continerent veram antithesim.

ARTICVLVS IV.

III. Eadem veritas nostra propositionis probatur ex Patribus.

QVONIAM iuxta sanctum Augustinum ab omnibus communiter receptum libro tertio de doctrina Christiana, sacre Scripturæ debent accipi secundum proprietatem verborum, vbi istud potest commodè fieri, nos ex illis sic intellectus veritatem nostræ sententiæ probabimus. Et primò ex capite sexto sancti Ioannis, vbi Christus Dominus agens de sacramento Eucharistiæ ait, *Caro mea verè est cibus*, ex quo sic argumentamur. Caro Christi Domini sumpta sub speciebus consecratis producit physicè gratiam in suscipiente, obicè non habente: ergo & reliqua sacramenta. Consequentia patet, quia Concilia & Patres, dum loquuntur de efficientia sacramentorum nouæ Legis in genere, loquuntur eodem modo de omnibus, & tantum distinctos effectus eis assignant. Antecedens verò probatur, caro Christi Domini in tantum est verè cibus, & similiter eius sanguis in tantum est verè potus animæ, in quantum imitatur conditionem cibi & potus corporalis, itavt sicut hæc propriè & verè dant vitam corporalem, sic etiam caro & sanguis Christi Domini, vt sumuntur sub speciebus consecratis præbeant spirituale (hoc tamen discrimine, quòd cibus communis corrumpitur recipiendò formam rei aliæ à comedente; caro autem & sanguis Christi Domini non corrumpitur, nec transeunt in animas manducantium, nec ab illis vitam accipiunt, quinimò conferunt illis: quòd discernit Christus Dominus significat his verbis, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego*

A in eo) sed cibi corporei suā substantiā alunt homines, & præterea actione reali & physica comedentis transiunt in substantiam aliu: ergo vt hæc ratio cibi & potus (cum prædicto tamen discrimine) conueniat carni & sanguini Christi Domini, caro & sanguis eius debent reali & physica actione dare vitam animæ suscipienti sacramentum Eucharistiæ.

Hæc ratio confirmatur, quia Patres passim dum expendunt locum hunc Euangelij, docent hanc esse analogiam inter Eucharistiam, & panem, vt quemadmodum panis non aliunde habet, sed ex sua substantia & entitate, quòd alar, & nutriat: ita etiam caro Christi Domini, aiuntque carnem Christi Domini non alere animas nostras simpliciter, vt caro est, sed vt est caro Dei, itavt vnione sui ad Verbum potestatem viuificandi conceperit: Sic S. Cyrillus libro 4. in sanctum Ioannem capite 14. vbi distinguit in Christo Domino duplicem modum operandi, vnum vt est Deus, alterum per suam carnem: ita enim ibi de Christo Domino loquitur, *Non solummodo verbo atque imperio vt Deus vivebat, verum etiam carnem suam, quasi cooperatrice nonnunquam adhibebat, vt re ipsa ostenderet carnem quoque suam, quoniam sibi coniuncta est, viuificam esse.* Quod idem habet libro primo de recta in Deum fide, vbi ait Verbo incarnato, vt Deo, & carni eius conuenire viuificare, sed non eodem modo: & libro de Verbi Incarnatione ad Valerianum Episcopum loquens de carne Christi Domini ait, *eam virtute & operatione Verbi obtinere vim viuificam:* & libro quarto in sanctum Ioannem cap. 23. docet exemplo mellis (quod ea quibus immiscetur dulcedine perfundit) *Verbum, viuendo sibi carnem, deesse et virtutem viuificam.* Perperam verò Patres sic loquerentur de carne Christi Domini præsertim didallice contra hæreticos, nisi in ea agnoscerent instrumentariam quandam, eamque physicam efficientiam vite spiritualis.

Confirmatur, quia si S. Cyrillus ibi existimasset carnem Christi Domini sumptam in sacramento Eucharistiæ habere moralem tantum efficientiā, frustra niteretur id explicare tot exemplis tam studiosè petitis à rebus naturalibus agentibus physicè: frustra etiam cap. 24. libri 4. in S. Ioan. postquam dixit, *Neum per se*, seu propriā & naturali suā virtute viuificare, frustra diceret carnem Christi Domini ratione vnionis hypostaticæ, ad eius virtutem condescendere: frustra etiam sic subiiceret, *quomodo autem fiat, nec mente intelligere, nec lingua dicere possumus, sed silentio atque firmitate fide suscepimus.* Quod Catechismus Tridentinus suprà imitatus est; nam illi moralis efficientia & intellectu & explicatu est facilissima; nemo enim tam rudis est, qui non putet fuisse Deo facilitum pacisci cum Christo Domino, vt sacramenta ab eo instituta haberent vim illam moralem applicandi virtutem diuinam ad producendum hanc vel illam gratiam, cum solo naturæ lumine intelligamus virtutem Dei esse longè superiorem virtute dæmonum, & nihilominus agnoscamus dari de facto res quasdam sensibiles, quæ supposito pacto cum dæmone inito, habent vim moralem applicandi virtutem dæmonis ad hunc & illum effectum producendum: ergo cum Patres in nostris sacramentis non tantum mirentur istud, sed præterea dicant, *non posse à nobis intelligi, & explicari, eorum assertio debet procedere de maiori efficacia, & proinde physica.*

I. Neque infirmat hanc confirmationem, quod pactum istud dæmonis sit illicitum, & quod Deus possit impedire, ne effectus ille, quem dæmon promissit, sequatur ad tale signum; nam ponimus tantum vim nostræ confirmationis in hoc quod facile intelligamus, & explicemus in tali signo vim applicandæ virtutis dæmonis ad producendum effectum, quem ipse promissit, quam tamen efficaciam, prout est in nostris sacramentis, Patres suprà dicunt, nos non posse intelligere, & explicare, sed fide tantum percipere (quod de plena & perfecta intelligentia esse accipiendum patebit inferius) imò ex eo quod signa instituta à dæmone id possunt, cuius tamen potentia potest impediri à Deo, multò facilius intelligimus Deum, qui habet virtutem suam vbique locorum, & à nullo agente impediibilem, potuisse inire pactum cum Christo, vt sacramenta ab eo instituta haberent vim & efficaciam morale applicandi virtutem Dei, ad infallibiliter producendum hos & illos effectus, quos aliàs Deus ipse potest se solo producere.

II. Tandem hæc ratio confirmatur his omnibus Patrum testimoniis, illud Christi Domini, *Caro nihil prodest quicquam*, explicantibus de carne Christi Domini sumpta nude, seu vt non vni-
ta Verbo, & dicentibus illud, *Spiritus est qui vivificat*, explicare videntur *Caro Christi Domini habeat, vt possit vivificare animas*, quatenus scilicet Divinitas per illam, tanquam per organum quoddam operatur physicè spiritalem nutritionem in suscipientibus Eucharistiam: sic sanctus Augustinus tractatu vigesimo-septimo in sanctum Ioannem, quod explicans illustrat hoc verbo Apostoli, *scientia instat, charitas adificat*, cuius sensus est, scientiam solitatie sumptam instare, iunctam tamen charitati operari multa bona: quod debet intelligi de aliquo reali influxu ipsius scientiæ. Item libro quarto de consensu Euangelistarum capite decimo, sic sanctus Athanasius libro de Incarnatione Christi Domini, sic sanctus Damascenus libro quarto de fide capite decimo-quarto, sic etiam Abbas ille Gilbertus, qui sermones sancti Bernardi in Cantica Cantorum est persecutus, cuius hæc sunt verba sermone septimo, *Per sacramenti benedictionem accipit oblatas panis hanc ineffabilem mutationem, & ex mystica consecratione, & Verbi viventis copulatione hæc vivificatrix gratia in carne Christi redundat, caro enim non prodest quicquam, sed spiritus est qui vivificat, sacre-sanctæ carni conferens in solemnî sacramento spirituale efficaciam ad vivificandos tantî participes ministri.*

IV. Neque responderi potest, has & similes expositiones Patrum intelligi posse de carne Christi Domini, & non de sacramento, nam loquuntur de illa, vt est in Eucharistia, vt percipitur reali mutatione, & habet rationem cibi Eucharistici, quomodo includit intrinsecè secum species consecratas, sub quibus continetur realiter, & ei, vt sic consideratæ, Patres relati attribunt prædictam vim vivificantem animas; vnde tunc caro Christi Domini *physicè vivificat, vt instrumentum coniunctum Divinitati*: species verò consecratæ etiam vivificant physicè, sed tanquam instrumentum à Divinitate separatum, ab ea tamen ad sic operandum elevatum & assumptum.

A Similis ratio potest formari pro nostra propositione ex his Scripturæ locis, in quibus agitur de Baptismo; nam capite tertio sancti Ioannis dicitur, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto*, &c. Item ad Titum tertio, *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*. Item prima sancti Petri tertio, *Olio animæ salva facta sunt per aquam*, quod & vos nunc similis forma salvos facit Baptisma. In primo testimonio aquæ tribuitur efficiencia eiusdem rationis, ac Spiritui sancto, cum aliqua tamen subordinatione, cum ambæ illæ causæ simul coniungantur particulè coniunctivâ, & sed efficiencia quæ ibi tribuitur Spiritui sancto est physica, quia nulla alia potest ei convenire: & sanctus Ambrosius libro tertio de Spiritu sancto, capite vndecimo, vbi citat tria hæc testimonia de Baptismo, legit etiam primum, sicut hæc duo reliqua hoc modo, *Nisi quis renatus fuerit per aquam & spiritum*, vbi particula, per, sicut in duobus reliquis designat causam efficienciam, & dum cadit in Baptismum, cadit in illum vt causam, quemadmodum patet in citato testimonio sancti Petri: & hæc expositio colligitur ex sancto Chrysostomo homiliâ vigesima-quartâ in sanctum Ioannem, vbi explicans illud, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto*, &c. docet quemadmodum terra accipit à Deo virtutem producendi fructus, & eos producit (quod certum est pertinere ad causam efficienciam) ita etiam aquam in institutione Baptismi accepisse virtutem faciendæ regenerationis spiritualis: quod vt amplius explicet fingit se ita interrogari ab aliquo, *Quâ ratione aqua assumitur tui respondet, non parum conferre, & non esse curiosius investigandum: & clariùs homiliâ trigesima quintâ in sanctum Ioannem, dum agit de piscina, ait eam fuisse typum Baptismi, Futuram, inquit, erat Baptisma plenum potestatis & gratiæ, quod explicans, subiungit, Angelus mota aqua virtutem sanandi largiebatur: & quia simplex aqua non semper sanabat, sed duntaxat mota ab Angelo, Ita, inquit, & in nobis non simplex aqua, sed cum spiritu gratiam accipit (id est cum eleuatur & assumitur à Deo) omnia aboluit peccata. Notatque Deum id præstare aquæ Baptismi, quod Angelus tribuebat aquæ piscinæ, nimirum; vt ipse explicat, *virtutem sanandi*. Vnde sanctus Ambrosius libro primo de Spiritu sancto capite septimo ait hunc Angelum sanantem per aquas fuisse figuram Spiritus-sancti conferentis animæ sanantem per aquas Baptismi: & sanctus Chrysostomus loco nunc citato tandem addit miraculum piscinæ tunc fuisse à Deo institutum, vt homines in eo aliquandiu exercitatis facilius crederent animæ morbos posse curari per aquam. Et ad expositionem istius loci facit quod sanctus Ambrosius libro tertio de sacramentis capite primo confert aquam baptismalem, quoad collationem gratiæ cum aqua, quæ Genesios primo capite produxit animantia: Tibi, inquit, referendum est vt aqua te regenere ad gratiam, sicut illa generavit ad vitam: sed aqua verè & physice, & non morali tantum causalitate producit animantia: ergo aqua baptismalis verè, physice, & non morali tantum causalitate causat gratiam in suscipientibus Baptismum.*

B

C

D

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

ARTICVLVS V.

Eadem veritas probatur ex Patribus.

II.

III.

IV.

SANCTI Patres inter docendum & explicandum sacras Scripturas, ita de nostris sacramentis, & eorum efficacia loquuntur, ut non obscure significant illam esse physicam: & primò Patres Concilij primi Nicenæ occurrunt: etenim libro tertio actorum huius Concilij ita habetur de Baptismo: *Aquam vides, considera virtutem Dei in aquis absconditam. Et ibidem. Per sacram inuocationem plenas sanctificationis, spiritus, & ignis diuini aquas considera.* Tertullianus eodem modo loquitur libro de Baptismo capite quarto, vbi factâ allusione ad illud Genesios primo, *Spiritus Dei ferebatur super aquas*, ita loquitur de aqua Baptismi, *Superuenit statim spiritus de cælis, & aquis superest, sanctificans eas de semetipso, & ita sanctificata vim sanctificandi combibunt.* Quæ loquendi formula & allusio denotat quemadmodum in prima mundi origine Spiritus sanctus incubans aquis dedit illis verè & propriè vim & efficientiam realem, & non moralem duntaxat ad producendum effectus, ut Patres communiter docent ad illum locum, sic etiam in Baptismo aquam sanctificari, & sanctificatam concurrere physicè ad producendum gratiam. Maximè verò notandus est ille loquendi modus in Tertulliano, *vim sanctificandi combibunt*, quo aliquod physicum principium regenerationis spiritualis denotatur; & hanc allusionem aquæ baptismalis & virtutis ad sanctificandum, cum virtute collata aquis in prima mundi origine, Sanctus etiam Ambrosius prosequitur libro de initiandis capite tertio.

Secundo loco occurrunt Patres, qui sumpto exemplo ab humano semine, docent nostra sacramenta habere vim producendi gratiam in suscipientibus. Sanctus Gregorius Nyssenus oratione Catechisticâ capite trigésimo-tertio, *Extrema*, inquit, *dementia est, & ingrati animi Deo tribuenti tantam vim semini in generationis hominis existimare eum imbecillum, ut hoc idem non tribuat aqua ad instigandum suscipientem Baptismum.* Item sanctus Leo sermone quarto de Natiuitate Domini, *Omni*, inquit, *homini renascenti aqua baptismalis instar est vteri virginis, eodem Spiritu sancto replente fontem, qui repleuit & virginem, & peccatorem. quod ibi enacuius sana conceptio, hic mystificat tollat ablutio.* & sermone quinto sequenti idem inculcat. Item Theophylactus ad caput tertium sancti Ioannis; quod antea sanctus etiam Ambrosius innuerat lib. de initiandis cap. 9. qui omnes sicut tribuunt vtero beatissimæ Virginis efficientiam physicam in concipiendo Christo Domino per obumbrationem Spiritus-sancti, pari modo tribuunt efficientiam aquæ per Spiritum sanctum eleuatam ad abluionem spiritalem.

Tertio, è Patribus occurrunt illi, qui impossibile fuisse asserunt aquam in Baptismo producere gratiam, Deum tamen id fecisse possibile. Sanctus Cyprianus epistola ad Donatum, Sanctus

Ambrosius libro secundo de Pœnitentia capite secundo, *Impossibile videbatur*, inquit, *ut peccatum ablueretur aqua; denique Naaman Syrus lepram suam inundari per aquam posse non credidit, sed quod impossibile erat fecit Deus esse possibile, qui tantam donauit nobis gratiam.* Et quod hæc verba sancti Ambrosij non possint intelligi de possibilitate per simplicem moralem efficientiam, quæ excludat physicam, patet ex eodem Ambrosio dicente, *Deum id fecisse possibile, quod Naaman Syrus credebat impossibile*: at Naaman Syrus expressè credidit Deum posse dare moralem efficientiam aquis, vel alius rebus sensibilibus; id enim aperte significat libro quarto Regum capite quinto, quando recusat se lauare septies in Iordane iuxta præceptum Elisei; sic enim apud se loquebatur, *Parabam quòd egredereur ad me (Eliseus) & stans inuocaret nomen*

B Domini Dei sibi, & tangeret manus siâ locum leproe, & curaret me. Vbi existimat inuocationem Dei factam ab Eliseo, & contractum manus Prophetæ potuisse cum sanare, non quòd contactus ille tolleret physicè lepram, sed quòd moraliter applicaret virtutem Dei imploratam oratione Prophetæ ad consequendam sanitatem: itaque nihil aliud impossibile visum esse potuit Naaman, nisi perperam se locum iri in aquis Iordanis, vt pote quæ non pollerent maiori virtute physicâ ad lepram, & corpus emundandum, quàm aquæ aliorum fluminum; & clariùs adhuc patet eo quòd arbitretur flauius Damasci meliores, & ad mundandum efficaciores esse omnibus aquis Israël: vnde quemadmodum aquæ illæ habent realem efficientiam ad abluendas sordes corporis ita etiam indicauit impossibile aquas Iordanis habere vim physicam ad idealiter & physicè curandum suum lepram: cum ergo sanctus Ambrosius ibi dicat Deum id fecisse possibile in sacramento Baptismi, quod Naaman Syrus indicabat impossibile in aquis Iordanis, intelligendus est de reali & physica efficientia.

Accedit etiam sanctus Augustinus tractatu octogésimo in sanctum Ioannem, sic admirans efficaciam aquæ in Baptismo: *Quæ est*, inquit, *tanta virtus aquæ, vt corpus tangeat, & cor abluat?* vbi vni & eidem elemento tribuit contactum ad corpus, & abluionem animæ, & ibi miratur non singularem Dei providentiam, & bonitatem, qui merita Christi Domini tam infallibili lege annexuit signo sensibili, cum non dicat, *Quæ est tanta bonitas Dei & providentia*, sed vim & efficaciam aquæ, quæ in Baptismo tanta est, vt sicut corpus tangit, ita & animam abluat, abluendo corpus gratiam conferat animæ. Hinc libro primo contra Faustum capite vndecimo ait nostra sacramenta esse quidem pauciora sacramentis Legis Mosaicæ, virtute tamen nobiliora, & eorum virtutem inenarrabiliter plurimum valere: quod non potest commodè intelligi nisi de efficientia physica: & pro hac eadem re legi potest præclarus eiusdem sancti Augustini locus relatus à sancto Thoma hæc parte, questione sexagesima-secundâ, articulo quarto in responsione ad tertium: item & alius ibidem ex Beda relatus in argumento, sed contrâ.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

ARTICVLVS VI.

Eadem veritas probatur ratione.

II.

III.

IV.

PRIMA est, quam etiam Soto attingit in quartum sententiarum distinctione primâ, quæstione tertîâ, articulo primo. Illud quod est instrumentum causæ principalis re aliter & physice producentis effectum, nunquam respectu talis causæ principalis, vt sic agentis physice, est causa moralis instrumentaria, sed est solummodo respectu alterius, quæ mouet causam illam principalem ad agendum, quam vt exciter ad agendum, & applicet, vitur tali instrumentum morali: exempli causâ (quod est Soti supra) preces & consilium, quibus Petrus mouet Paulum ad aliquid operandum physice, non sunt propriè instrumenta Pauli, seu quibus Paulus vitur in operando, sed sunt tantum instrumenta moralia Petri: atqui in nostris sacramentis, dum produciunt gratiam, *causa principalis efficiens productiua gratiæ* est Deus, ex Tridentino supra: Christus verò Dominus *causa principalis meritoria, & moralis*: Sacramenta item dicuntur à sanctis Patribus, *instrumenta Dei*, & non solius Christi, ad producendum gratiam sacramentalem. Igitur sacramenta non sunt respectu Dei instrumentales causæ morales, sed potius solius Christi, & proinde cum illis, quatenus sunt instrumenta Dei, alia causalitas effectiua non possit assignari, quàm *physica*: sacramenta nouæ Legis erunt causæ instrumentales physices ad producendum gratiam in suscipientibus.

Ad hanc primam nostram rationem respondent aliqui, hanc eius Maiorem simpliciter & absolutè enunciatam esse falsam. Quod est *instrumentum causæ principalis physice producentis*, nunquam est moraliter duntaxat instrumentum, sed semper physicum. Et id probant primò, eo quod Deus verè dicitur per passionem & sanguinem Christi Domini sanctificasse homines. Item per Apostolos suscitasse mortuos, & alia patrassè miracula, sicut dicitur in nobis producere gratiam per sacramenta; cum tamen sanguis & passio Christi Domini, item sanctitas & oratio Apostolorum sint quoad hos effectus, instrumenta tantum moralia, quatenus scilicet impetrant ista bona.

Respondetur hæc duo distigui, *causam principalem physice agentem excitari aliquo ad sic agendum*: & *causam principalem physice agentem vii aliquo, tanquam morali instrumento ad effectum physice producendum*. Primum enim sumptum præcisè & formaliter non importat illud quod sic mouet moraliter esse, loquendo propriè, instrumentum morale agentis physici, quod ad sic agendum excitat. Hæc enim excitatio rectè intelligitur tota præcedere actionem causæ principalis physice agentis, & esse extra illam, imò & antequam talis causa sese ad agendum accingat, eiusque efficientia est tantum in genere *finalis causa, seu mouentis*: at secundum, id est *causam principalem physice agentem vii aliquo tanquam instrumento*, ad effectum physice producendum, est tale agens inter agendum physice assumere illud quod dicitur esse instrumentum morale ad eum effectum producendum, quem tunc producit physice, quia in tantum aliquid sortitur rationem instrumenti alicuius causæ principalis physice producentis, in quantum talis

A

causa vitur isto instrumento tanquam medio instrumentariè effectiui effectus à seipso physice producti, sique eius efficientia est in genere efficientis causæ, per analogiam ad efficientiam causæ principalis, cuius est tale instrumentum. Primum, existis duobus habet locum in exemplis in obiectione allatis; sanguis enim Christi Domini, vt ab illo depositus in pretium nostræ redemptionis, & à Deo Patre acceptatus, mouet quidem Deum in ipsa applicatione sacramentorum debitè facta & recepta. vt physice operetur in suscipientibus iustificantem gratiam. Similiter orationes Apostolorum impetrabant à Deo, vt hos & istos resuscitaret à mortuis, Deus tamen in usus physice efficiendus non vitur passione sanguinis Christi Domini & orationibus Apostolorum, tanquam instrumentis in genere causæ efficientis, etiam duntaxat moralis, ad producendum realiter & physice sanctificantem gratiam in nobis, & ad producendum etiam physice miraculosos effectus. Quare cum maior nostra propositio neget duntaxat secundum, illa malè negatur ab aduersariis, & in eius negationis confirmationem exempla memorata malè proferuntur.

B

Confirmatur amplius ex eo quodd qui his exemplis negant prædictam Maiorem volunt in illis hanc particulam *per idem sonare ac propter*: at ex S. Thoma primâ secundæ, quæstione septimâ, articulo tertio in corpore hæc particula, *propter*, quando est sermo de actibus moralibus, denotat causam *finalem*, seu *mouentem* agens ad agendum, nou verò *causam efficiensem* etiam instrumentalem, quæ denotatur particulâ *per*, cui ibi apud S. Thomam & alios agentes de circumstantiis actuum moralium, hæc particula, *quibus auxiliis*,

C

correspondet. Secunda ratio. Si sacramenta nouæ Legis sint causæ tantum morales, iam Sacerdos in sacramento Pœnitentiæ non absoluti pœnitentem loquendo propriè & præcisè, quod sic probatur. In tantum Sacerdos propriè remittit peccatum, prout remissio peccati fit secundum Legem ordinariam, in quantum producit gratiam remissionem peccatorum in pœnitente, quia hæc est formalis causa iustificationis nostræ ex Tridentino sessione sextâ, capite septimo, & Canone vndecimo: sed positò quod nostra sacramenta non producent efficienter gratiâ, sacerdos dum proferet verba absolutionis sacramentalis supra pœnitentem debitè dispositum, propriè non producit in eo gratiam remissionis peccatorum, sed solus Deus, qui infallibiliter sese applicat ad producendum illam, ex eo quod Sacerdos pronunciat verba absolutionis sacramentalis: ergo verè & propriè loquendo Sacerdos in sacramento Pœnitentiæ non absolut pœnitentem, nec habet rationem Iudicis, sed potius præconis cuiusdam, cum tota eius actio sitat & finiatur in morali applicatione diuinæ virtutis ad producendum gratiam in suscipiente, quod est contra Tridentinum sessione 14. Canone 9.

D

Addi in maiori propositione hanc particulam, *prout fit ordinariè, seu secundum potentiam ordinariam*, quia licet per absolutam Dei potentiam remissio peccatorum fieri possit absque infusione gratiæ inherens, prout habet probabilior sententia Theologorum; aramen de facto, & secundum potentiam Dei ordinariam ita non fit, & proinde sicut loquimur de nostris sacramentis, vt de facto fuerunt instituta, ita etiam

V.

VI.

VII.

VIII.

I. debemus loqui de peccatorum remissione, pro-
vixilla fit de facto secundum potentiam ordina-
riam Dei.

Neque satisfacit huic argumento quod aliqui
respondent, in iustificatione *sumpta aequari*, ut
de facto fit, *duo distinguuntur*: Primum est, *remissio*
peccatorum: alterum est *infusio*, seu *productio grati-*
æ, quam licet prædicta remissio semper habeat
sibi coniunctam, est tamen aliquid distinctum
ab illa, sacerdotem absolvens facere solum
primum; secundum verò minimè, sed appli-
cando sacramentum, simul solummodo appli-
care vim divinam, quâ gratia producat: nam
primò, licet admittamus iustificationem ad-
æquate sumptam, ut fit ordinariè, ita coalescere
ex remissione peccati, & renovatione interiori per
infusionem gratiæ, ut dux mutationes ex natura
rei distinctæ repertantur in illa, imò & per abso-
lutam Dei potentiam separabiles à se invicem,
quemadmodum ostendimus primâ secundâ a-
gendo de iustificatione; nihilominus tamen, ut
rectè S. Thomas animadvertit parte nunc citatâ
quæstione 113. articulo 6. in solutione ad secun-
dam, remissio culpæ, & infusio gratiæ, ut nunc
fiunt & considerantur *secundum substantiam a-*
ctus, sunt idem; eodem enim actu Deus & lar-
gitur gratiam, & remittit culpam: ergo quem-
admodum sacerdos absolvens à peccatis non
tantum applicat vim divinam ad illorum remis-
sionem, sed verè & propriè, ut instrumentum
Dei remittit illa; sic etiam cum fit idem planè
actus, quo peccatum remittitur, & gratia remis-
siva in illo producit verè & propriè, & proinde
physicè, tanquam instrumentum Dei produ-
cit gratiam sanctificantem in penitente, quem
absolvit.

III. Explicatur, & confirmatur: quando aliqua
mutatio sumpta *formaliter*, & *secundum totam*
suam essentiam, non est *privativa* tantum, sed est
etiam *inductiva boni* alicuius, quod bonum est
formalis causa huius totalis mutationis, tunc
quia talis privatio non tollitur *formaliter*, nisi
per inductionem prædicti boni, quicunque tol-
lit istam privationem, inducit etiam bonum
istud, & quo genere *efficientiæ* tale bonum po-
nitur in suo subiecto, etiam ponitur ab eo, qui
remouet talem privationem, ut etiam patet in
generatione & corruptione rerum, pro ut ordi-
nariè (quod est exemplum sancti Thomæ su-
prâ) at Sacerdos absolvens penitentem, cui
remittit peccata, verè & propriè tollit ab eo
peccata, ut etiam præcedens solutio admittit,
& hæc deletio & remissio peccatorum, ut nunc
fit, est *formaliter* per gratiam sanctificantem
in penitente realiter & physicè productam: ergo
& Sacerdos sic absolvens penitentem, ei re-
mittens peccata, secundum eum modum, quo
nunc fit iustificatio, simul producit in eo physi-
cè gratiam, & quemadmodum remittit ei pec-
cata tanquam instrumentum Dei, sic etiam instru-
mentariè tantum, seu ut instrumentum Dei produ-
cit physicè in illo gratiam.

IV. Nec vis est facienda in eo loquendi modo,
quo Sacerdos al solvens dicitur *remittere pecca-*
ta, non autem *producere gratiam in penitente*;
nam hæc loquendi formula accipienda est & in-
telligenda *secundum communem usum sacræ Scri-*
pturæ, & Patrum, qui passim per synecdochen,
sumptâ denominatione ab una tantum parte,

A nomine *remissionis peccatorum*, intelligunt *totam*
iustificationem, quoad omnes suas partes essen-
tiales, quæ sunt remissio peccatorum, & infu-
sio seu productio gratiæ, pro ut iustificatio nunc
fit ordinariè, quemadmodum Theologi docent
communiter contra recentiores hæreticos, dis-
putando de iustificatione.

Deinde prædicta solutio refellitur, ex eo
quod Sacerdos absolvens penitentem, ita re-
mittit ei peccata, ut tamen simul reipsâ & de
facto eum reconciliet Deo, restituat in amicit-
tiam Dei, de inimico Dei faciat amicum Dei:
at talis reconciliatio penitentis cum Deo, &
eius restitutio in amicitiam Dei, fit *formaliter*
per gratiam habitalem productam in peni-
tente, quia talis gratia est formalis causa nostræ
iustificationis, & reconciliationis cum Deo, ut
Theologi docent, agendo de iustificatione: ergo
& Sacerdos absolvens penitentem ita ei re-
mittit peccata, ut simul etiam & semel pro-
ducatur physicè & realiter gratiam habitalem.

Neque vltimò huic nostræ rationi satisfacit,
quod aliqui respondent; Sacerdotem qui absol-
uit, licet verba absolutionis agant tantum *mor-*
aliter, nihilominus tamen semper verè dici pro-
ducere gratiam in penitente, quia causa *mor-*
aliter aliquid efficiens est vera causa effectus. Il-
lud enim tantum est verum de illa efficientia,
quæ consistit in *excitatione principalis causæ* ad
produendum effectum, quæ efficientia est
propria *causæ finalis*: at nos hic loquimur de ea
causalitate, quæ fit *causæ efficientis* propriè di-
ctæ, & ut distinctæ à causa propriè finali, seu a-
gente ad modum causæ finalis.

Tandem nostra propositio probatur. Eadem
est vis & efficacia nostrorum sacramentorum,
respectu gratiæ producendæ in suscipientibus,
quæ est verborum consecrationis respectu po-
sitionis corporis & sanguinis Christi Domini
sub speciebus panis & vini; sed verba consecra-
tionis ponunt *actione physicâ* corpus & sangui-
nem Christi Domini sub speciebus: nam sanctus
Ambrosius libro quarto de sacramentis capite
quarto ait, verba consecrationis esse *operatoria*,
conferendo illa cum isto verbo Dei creatis om-
nia, Genesios primo, *Fiat lux*, & subdit, *Si*
tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut incipe-
rent esse quæ non erant (id est ut res ipsæ crearen-
tur ex nihilo) *quanto magis operatorius est sermo*
Dei, ut quæ erant (id est panis & vinum, quæ
habebant suam existentiam & entitatem) *in ali-*
ud (id est in corpus & sanguinem Christi Do-
mini) *commutentur*. Atqui verbum illud, quo
Deus creavit omnia, habuit realem & physi-
cam efficientiam; nam verbum istud non fuit
verbum aliud quod vocale, ex sancto Augustino li-
bro primo de Genesi ad Litteram capite secun-
do & nono, sed ipsamet voluntas Dei summè
efficax, quæ ut sic est *propriè causæ physica & effi-*
ciens omnium rerum creaturarum; ergo ut hæc
comparatio sancti Ambrosii inter verbum Chri-
sti Domini consecrans Eucharistiam, & ver-
bum Dei creatis omnia valeat, verba consecra-
tionis debent reali & physicâ actione ponere
corpus & sanguinem Christi Domini sub specie-
bus: quod idem sanctus Ambrosius sequenti ca-
pite exprimit his verbis, *Ubi verba Christi ope-*
rata fuerint, ibi sanguis Christi efficitur, qui ple-
bem redemit.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

ARTICVLVS VII.

*Soluuntur fundamenta sententia asserentis
solum moralem efficientiam competere
nostris sacramentis.*

FVNDAMENTA sententiae denegantis efficientiam physicam nostris sacramentis sunt in duplici differentia: alia ut probent solum efficientiam moralem illis conuenire; alia quibus nituntur ostendere physicam efficientiam non posse illis conuenire. Exordiemur à solutione eorum quae sunt primae classis.

Primum itaque est hoc. Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 7. explicans singulas causas nostrae iustificationis, tantum enumerat, *Deum, ut causam efficientem illius, Christum Dominum ut meritorem, & moralem precipuam*. Deinde subiungit, *sacramentum Baptismi esse instrumentalem*, quo verborum ordine satis significat id tantum intelligi de morali efficientia. Item sessione secundâ in Decreto de peccato originali capite tertio, meminit solius morales efficientiae, imò videtur excludere physicam, tam à Christi Domini humanitate, quam à nostris sacramentis; ita enim habet, *Si quis Ada peccatum, vel per humanas naturae vires, vel per aliud remedium asserit tolli, quam per meritum unius mediatoris Domini nostri Iesu-Christi: aut negat ipsum Christi meritum per Baptismi sacramentum, in forma Ecclesiae ritè collatum, tam adultis, quam paruulis applicari, anathema sit*. Quo loci notanda sunt illa verba *per aliud remedium, quam per meritum*, quae cum sonent aliquam exclusionem, videntur tacite efficientiam physicam denegare nostris sacramentis.

III.

Respondetur, Concilium ibi post enumeratas duas causas praecipuas nostrae iustificationis *Deum, efficientem physicam, Christum, meritorem & moralem* recensere Baptismus, ut causam instrumentalem vtriusque causae precipuae, secundum agendi modum vtriusque, itavt respectu Dei sit *physicum*, & reale instrumentum, respectu verò Christi Domini morale: & ita esse colligitur ex eo quòd dum prius recenset Deum, ut causam precipuam efficientem, addit ista verba, *qui gratuitò abluir, & sanctificat*, quibus denotat Deum vti ablutione exteriori, tanquam aliquo instrumento ad sanctificandum.

IV.

Idem etiam colligitur ex eo quòd non explicite distinguit respectu cuiusdam Dei, an Christi Domini tantum, Baptismus sit causa instrumentalis; sed tantum absolute id dicit, & proinde cum Baptismus rectè intelligatur esse instrumentalis causa vtriusque; diuersâ tamen ratione, sit ut hæc autoritas nihil præiudicet nostrae propositioni, quinimò confirmet illam, adiunctâ auctoritate Catechismi Tridentini superius relata.

Ad alteram auctoritatem eiusdem Concilij negatur particulam illam tertij Canonis, *per aliud remedium, quam per meritum unius mediatoris Christi* excludere efficientiam physicam à nostris sacramentis; nam primò verba illa tantum negant omnem aliam precipuam causam moralem distinctam à Christo Domino, vel eius merito, ut patet ex hac ratione, quam Concilium ibi subiicit, *quia non est aliud nomen sub celo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri*, quam tamen efficientiam non tribuimus nostris sacramentis.

A.

Deinde quia Baptismus habet hanc physicam efficientiam ex merito Christi Domini, & non ex sua virtute naturali, vt postea explicabitur, fuit quando gratia tollens peccatum originale producit physicè per Baptismus, tunc originale peccatum non tollatur per aliud remedium, quam per meritum Christi Domini, nam *causa principalis meritoria, & causa eius instrumentalis vnum duntaxat integrum remedium constituunt*.

B.

Secundum fundamentum est. Non maior efficientia & causalitas est tribuenda sacramentis, quam sanguini Christi Domini, quia ab eo acceperunt vim suam: atqui sacra Scripturae solum efficientiam moralem tribuunt sanguini Christi Domini, primò S. Ioannis primo, *Sanguis Iesu-Christi Filij eius emundat nos ab omni peccato*. Apocalypsis primo, *Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo*. Ibidem cap. 12. *Vicerunt per sanguinem Agni*: nam ibi per particulam, *sanguinem*, non intelligitur sanguis Christi Domini consideratus per se, & secundum se tantum, sed prout per actionem meritorem est effusus pro nobis: at sanguis Christi Domini, vt effusus pro nobis per actionem meritorem, habet tantum moralem causalitatem, cum vt sic, sit quædam tantum causa meritoria, quae morale solum habet efficientiam.

C.

Vt respondeatur ad hoc argumentum, notandum est primò, aliquam efficientiam posse dici maiorem aliâ duobus modis. Primò, in genere moris. Secundo, in genere causalitatis, seu in ratione attingendi effectum; Illa efficientia est maior aliâ in genere moris, quæ talis est, vt efficientia quæ est in altero, accipiat suum valorem ab illo, quatenus agens illud est perfectius quod mouet seipsum, & à seipso habet vim mouendi, quæ illud agens aliud, cui impertit vim agendi; illa verò efficientia est maior aliâ in genere causalitatis, quæ magis immediate attingit seipsâ effectum, quia hæc paucioribus indiget, quam illa, quæ agit tantum aliis mediis.

D.

Notandum secundò, moralem efficientiam, & physicam posse quoad nobilitatem, & maiorem perfectionem duobus modis inter se comparari. Primò, vt comparentur in ordine ad duo agentia sibi inuicem in agendo subordinata. Deinde vt comparentur duntaxat ad se inuicem in ordine ad unum & idem agentem. Quando comparatio fit priori modo tunc morales causalitas, quæ est in agente superiori, est nobilior & perfectior efficientia physica, quæ est in agente inferiori, quia hæc posterior fundatur in illa priori, & accipit suas vires ab illa, vt patet in domino & seruo, quorum prior agit tantum moraliter, & posterior exequens voluntatem domini agit physicè, exempli causâ, quando seruus dat pauperi ex mandato domini elemosynam, vel aliud aliud opus sibi à domino demandatum exequitur: at quando comparatio istarum efficientiarum fit ad se inuicem in ordine ad unum duntaxat agentem, si agens istud est talis conditionis, vt physica causalitas possit ei conuenire, nec derogat eius dignitati, tunc hæc vltima causalitas præcisè spectata in ratione causalitatis, est perfectior, quia seipsâ tantum immediate, & non mediante alio, quem excitet ad agendum, attingit effectum.

Ex his duobus prænotatis respondetur ad secundum fundamentum, moralem efficientiam sumptam nudè, & solitariè, respectu agentis liberi, & per cognitionem esse in genere moris;

V.

VI.

VII.

VIII.

I. perfectiorem physicā: sed hic non agitur de efficientiā agentis liberi, vt liberē agentis. Deinde responderetur in secundo isto fundamento istas efficientias comparari inter se in ordine ad duo agentia, quorum vnum, est sanguis Christi Domini, & alterum est sacramentum, & idē admittā maiori eius propositione, iuxta secundū notabile, ad minorem eius respondemus sacram Scripturam, & Patres ibi tribuere sanguini Christi Domini efficientiam duntaxat moralem, quia ei, vt sic considerato, physica efficientia non potest conuenire: nam consideratur ibi quatenus reipsa, & de facto effunditur pro nobis actu meritorio, in quo statu, & conditione non est ampliūs: & proinde ei, vt sic, talis efficientia, quæ postulat realem existentiam suæ causæ, & status, secundum quæ illa agit, ei non potest conuenire; quo tamen modo sanguis Christi Domini, non minūs; imō magis dignē operatur, quā sacramentum, cum hæc physica efficientia competat sacramento, ex vi, & efficiencia meritorum Christi Domini, quæ potissimum relucet in effusione eius sanguinis: at in præsentī controuersia, comparamus prædictas efficientias in ordine ad vnicū duntaxat agens, scilicet ad sacramentum. nimirū, agat-ne moraliter tantum, an verō physicē in ordine ad productionem gratiæ in suscipientibus sacramenta: quare cum iuxta hanc considerationem, physica efficientia, sit perfectior morali, & sacramenta nouæ Legis sint illius capacia; imō ex dictis, & ex dicendis infra illis conueniat, debent physicæ gratiam producere in suscipientibus.

Nec potest obijci æquum non videri sanguinem Christi Domini, causam principalem, agere tantum moraliter, & sacramentum, quod est tantum causa instrumentalis agere physicē: primò, quia aliud est sacramentum habere ex merito Christi Domini quod physicē producat gratiam, & aliud quod sit eius instrumentum, vt moraliter tantum agentis in productione gratiæ. Primum non infert secundum, quia Christus Dominus nobis promeruit gratiam, qua assequeremur meritorie vitam æternam, & qua exerceremus opera meritoria de condigno, quorum tamen operum, vt meritoriorum de condigno non sumus causæ tantum instrumentales, sed principales in genere causæ efficientis, & physicæ, cum actiones eiusmodi sint vitales, & liberæ. Deinde quia non est semper necesse vt agens superius proportionetur agenti inferiori quoad modum operandi, ita vt si agens superius agat tantum moraliter, ipsum etiam agens inferius agat tantum moraliter, nam & iudex, vt agens supremum, quando sua autoritate & sententia reum capite damnat, moraliter tantum interficit illum, quem minister seu carnifex occidit physicē. 3. quia etiam si hoc esset verum, ad huc tamen nostra sacramenta non impedirentur agere physicē, quia dum agunt physicē, & prout sic operantur, non dicuntur, nec sunt propriè instrumenta respectu sanguinis Christi Domini, seu ipsius Christi Domini tanquam principalis causæ moralis, sed Dei, vt primi, & principalis agentis in genere causæ efficientis, & physicæ. 2. Ad idem argumentum responderetur sanguinem Christi Domini, vt pro nobis redimendis effusum per actionem Christi Domini meritoriam, posse considerari duobus modis, 1. quoad suscipientiam tantum, quatenus Christus Dominus effundendo illum meritorie, obtulit eum

A Deo Patri in pretium plusquam sufficiens nostræ redemptionis; deinde quoad efficientiam, & efficienciam, scilicet quatenus reipsa, & de facto redimit nos à peccatis, quod quidem tunc fit, cum applicatur nobis per sacramenta: sanguis Christi Domini consideratur priori modo habet valorem quidem infinitum, sed nullam de facto habet causalitatem in ipsos homines, defectu applicationis, quo tamen sensu dicitur passim in sacris Litteris lausisse omnes homines, etiam nondum natos, à suis peccatis; consideratur verò quoad efficienciam si spectetur, vt applicatur nobis per sacramentum Eucharistiæ, in quo realiter continetur, rectè possumus intelligere eum, vt sic, habere physicam, & realem causalitatem pro gratia producenda in iis, qui illum sacramentaliter, & dignè recipiunt, vt supra ostendimus, cum nihil ex parte causæ physicæ requisitū, videatur in illo desiderari: licet enim actio meritoria Christi Domini longè ante efflueret; attamen sanguis ille valoris infiniti, tunc non desinit esse verè & realiter, (cum fuerit à Christo Domino resurgente reasumptus) & ideo potest ita applicari, vt sua actione physicā producat in nobis gratiam sanctificantem: qui tamen idem sanguis, vt existens Christo sedente ad dexteram Patris, non desinit cum aliis à Eucharistia sacramenti, concurrere physicè ad producendum gratiam in iis qui illa dignè recipiunt, vt amplius intelligetur ex dicendis.

ARTICVLVS VIII.

Tertium fundamentum eiusdem opinionis desumptum ex Patribus soluitur.

C SANCTVS Augustinus epistola 23. ad Bonifacium, agens de sacramento Baptismi, totam & integram collationem gratiæ, quæ in illo confertur, ita soli spiritui sancto attribuit, vt sacramento nudam applicationem signi exterioris concedat; ergo cum signum extinctioni, sit in genere causæ moralis, censet sanctus Augustinus solam moralem causalitatem, respectu gratiæ sanctificantis, competere nostris sacramentis. Deinde idem sanctus Augustinus libro 83. questionum, quæstione 33. inter ea, quæ Deus facit, sine causâ media, ponit illuminationem animarum, quæ potissimum fit per collationem, & infusionem gratiæ, mediantibus sacramentis.

Nec potest responderi hæc & similia intelligi tantū de causâ principali, non verò de instrumentali, cuiusmodi est sacramentum; nam istud est contorquerè verba Patrum, quæ simpliciter negant ista producere gratiam, & humanitatem Christi Domini, facere miracula.

Confirmatur ampliūs ex eo quod Patres ibi negent operationes vniuersæ naturæ Christi Domini, conuenire alteri; sic sanctus Athanasius Oracione 4. contra Arianos, vbi dixit ista opera, suscitare mortuos, sanare Hemorroidam, reddere cæcis visum, quæ sunt propriæ actiones Dei, etiam fuisse facta à Christo Domino, sui corporis ministerio, statim explicat, in quo eiusmodi ministerium consistebat, iis verbis, Humano modo manum extendit, Diuinitas autem morbum compescuit, vbi Diuinitati totum tribuit effectum, sicut & sanctus Hieronymus in cap. 4. Isaie, sanctus Ambrosius lib. 4. Epistolarum, epist. 33. S. Basilii libro de Spiritu sancto. S. Cyprianus sermone de Baptismo Christi.

I.

Vasquezius supra disputatione 132. num. 77. & sequentibus. Hoc argumentum sic amplius confirmat; si quæ esse causa tribuendi physicam efficientiam nostris sacramentis, & non solum moralem, hæc esset maximè, ut iis quæ Scriptura sacra, & Patres dicunt de Sacramentis, satisfaciamus, quatenus tribuendo illis solam moralem efficientiam, non possunt saluari; sed iis omnibus plenè satisfacimus, tribuendo tantum moralem efficientiam nostris sacramentis, quia Patres ibi, eodem modo loquuntur de nostris sacramentis, ac de sanguine, & passione Christi Domini, & nunquam recedendum est à comuni usu, & formula loquendi cum Scripturæ, tum Patrum, sine necessitate, aut magno pondere rationis, vel auctoritatis, quæ tamen, nullum hic habet locum.

II.

Respondetur ad primam auctoritatem sancti Augustini, cum ita tribuere *Spiritus sancto* productionem gratiæ, ut tamen agnoscat etiam illam *conuenire aque baptismali*, nam expresse ait *aquam, & Spiritum sanctum, regenerare hominem in Christo*, & ibi recenset *Spiritum sanctum*, ut causam principalem in genere causæ efficientis quoad spiritalem regenerationem; *aquam vero ut instrumentum eius*, in eodem genere efficientiæ.

Patres autem interdum dicunt, *solum Spiritum sanctum, vel Deum* producere gratiam, quia denominatio absoluta productionis effectus debet tribui potius causæ principali, quam instrumentaria, præsertim quando hæc ita agit in virtute principalis, ut principalis possit solâ seipsâ talem effectum producere sine hoc instrumento; sicut contingit in presenti casu, in quo Deus ita producit gratiam per sacramenta, ut tamen possit absque illis, eam absolute producere, suntque instrumenta illius producendæ, non ex aliqua necessitate, sed ex voluntate Dei.

Ad auctoritatem sancti Athanasii respondetur cum ibi ita distinguere in Christo Domino opera diuinitatis, ab operibus humanitatis: ut tamen expresse doceat Christum Dominum fecisse miracula per suum corpus, & solummodo negat hæc miracula fuisse Christi hominis, hoc sensu quod habuerit hanc potentiam, *vis sua humanitatis* secundum se spectatæ, quin potius diuinitatis, & dum ibidem contra Arianos explicat illud Christi Domini apud S. Ioannem, *Pater clarifica me*, docet Christum Dominum secundum humanitatem, seu in sua humanitate accepisse vim & potentiam faciendi prædicta miracula, quam ipse secundum diuinitatem semper habuit, & quia in illis faciendis, diuinitas potiores partes sibi vendicat, censet ea esse potius tribuenda diuinitati Christi Domini, quam eius humanitati.

IV.

Ad auctoritatem S. Hieronymi responsum est supra ad præcedentem quæst. disputat. 3. art. 3.

Ad auctoritatem sancti Ambrosii satis patet ex eius testimoniis allatis supra, eum in nostris sacramentis agnoscere physicam efficientiam, à qua etiam sententia non recedit relatâ illâ epistolâ 33. ibi enim expresse ait omnes partes sacramenti concurrere ad spiritalem regenerationem, quæ fit in Baptismo, & proinde cum spiritualis regeneratio sumpta actiue, consistat quoad efficientiam, & effectum eius, in collatione gratiæ, ablutio exterior concurrit ad efficiendum illam: sed cum duo distingui possint in sacramento Baptismi, primum est totum

A signum externum, quatenus est quædam actio exterior, nudè duntaxat, & secundum se spectata, non considerando illam, ut est eleuata à Deo: alterum est eius virtus, & efficacia, docet Baptismum, priori modo consideratum non regenerare, sed tantum quatenus est à Deo eleuatus, & hanc esse mentem sancti Ambrosii patet ex eo quod ibi agat contra Pelagianos, qui cum plus nimio tribuerent libero arbitrio hominis, dicebant esse in eius potestate, obtinere gratiam supernaturalem per solas naturæ vires, quod ut doceat esse falsum, duo prædicta distinguit in sacramento Baptismi, & in regeneratione baptismali, & verba illa quæ præmittit verbis huius obiectionis scilicet *unde vigilanter nobis considerandum est in ipso regenerationis munere quid generat*, significant id ab eo adduci in hunc finem.

Ad auctoritatem sancti Basilii respondetur cum ibi discretis verbis dicere nostrum Baptismum repurgare quodammodo animam à carnalis affectus immunditia ipsi adnatæ, & paulo post eodem capite subiungit gratiam, quæ est in aqua, id est, vim & efficientiam quæ est in aqua Baptismi ad producendum gratiam, (nam gratia Baptismalis est in aqua, sicut effectus in sua causa) non esse ex ipsius aquæ naturæ, sed ex Spiritus presentia, quæ omnia significant aliquam vim, & virtutem inesse aquæ ad physicè producendum gratiam, & particula illa diminutiva (quodammodo) adhibita à sancto Basilio priori loco, denotat causalitatem duntaxat instrumentalem competere aquæ, aliàs esset otiosa.

Ex quibus constat sanctos Patres, ita explicare physicā efficientiam nostrorum sacramentorum exemplis desumptis à rebus naturalibus, ut tamen nolint hanc efficientiam conuenire illis naturaliter, sed tantum *provi sunt à Deo eleuata*, & instituere solummodo comparationem inter nostra sacramenta, & res naturales, in modo & virtute efficiendi, cum expresse dicant id non inesse nostris sacramentis ex eorum natura, sed ex eleuatione.

Nec his obstat quod sanctus Basilius eodem capite dicat *aquam in Baptismo* exhibere imaginem mortis, seu mortificationem, spiritum vero immittere vim viuificam, id est gratiam sanctificantem & regenerantem: nam sanctus Basilius ibi quærit, quare in Baptismo aqua coniungatur spiritui? ad quod respondet explicando totam significationem Baptismi, nimirum quod per immersionem aquæ significetur mortificatio vitiorum, & quod consequiamur Christo: per spiritum vero denotari vitam, quā accipiemus gratiam, resurgimus in nouitatem vitæ: at supra ad quæst. 60. disput. 4. art. 4. docuimus partes totius signi sacramentalis practicæ sed tantum provi sunt in toto signo, & integrant illud, & proinde sicut totum signum causat gratiam, & singulæ partes eius integrant illud: sic etiam simul attingunt productionem gratiæ, & non est aliquid in iustificatione quod fiat solummodo ab aqua, nec aliquid quod solummodo fiat à spiritu, sed totum fit à signo sacramentali, & totum etiam à spiritu: Sed quemadmodum in causis naturalibus subordinatis, licet omnes, & singulæ attingant totum effectum, nec fit aliquid in effectu, quod non fiat ab unaquaque illarum, nihilominus philosophi plerumque distinguunt diuersas rationes sub quibus effectus attingitur à singulis: ita etiam Patres & Theolo-

V.

VI.

VII.

VIII.

V.

VI.

VII.

VIII.

I. gi dum expendunt omnes, & singulas causas iustificacionis, quæ sit per sacramentum, & explicant totalem eius significationem practicâ, licet tota illa fiat à sacramento, nec sit aliquid eius quod etiam non fiat ab vnaquaque parte illius, propterea integrat totum signum, arctamen distinguunt *speciales quasdam rationes*, sub quibus gratia sanctificans significetur ab aqua, & ab illa attingatur, aliam etiam *speciem rationem sub qua fiat*, & attingatur à spiritu.

Ad auctoritatem sancti Cypriani respondetur illum dicere efficientiam gratiæ, quæ donatur per Baptismum *proprie esse solius Spiritus sancti*, tanquam *causa principalis*, nam ibi docet virtutem Baptismi non attendi penes dignitatem, & sanctitatem Ministrorum, sed Baptismum à quocumque conferatur, esse semper eiusdem valoris, & efficacis, quia semper, & ubique habet Spiritum sanctum tanquam causam principalem gratiæ, & dum ibi expresse ait *Spiritum sanctum dare nobis gratiam per Baptismum*, satis exprimit ablationem aquæ esse instrumentum Spiritus sancti remittentis peccata.

Ad confirmationem Vasquezij respondemus, nos quidem tribuere physicam efficientiam nostris sacramentis ob rationem ab illo allatam, ad id verò quod ait sacram Scripturam, & Patres eodem modo loqui de sanguine Christi Domini, ac de nostris sacramentis patet solutio ex responsione ad secundum argumentum.

ARTICVLVS IX.

Vltimum eiusdem partis fundamentum soluitur.

III. **I**STVD autem est eiusmodi. Ens morale potest tantum agere moraliter, quia efficientia sequitur entitatem: atqui sacramenta quatenus sacramenta, (quo modo debent hic considerari) sunt tantum entia quædam moralia: ergo tantum moraliter possunt gratiam producere.

Confirmatur, sæpius inæ producunt suos effectus quando amplius non sunt realiter, exempli causa, quando aliquis accedit ad Baptismum cum fictione, seu complacentia in peccato mortali, & longè post, illà recedente, accipit gratiam Baptismalem, item quando aliquis post acceptum sacramentum Confirmationis, recipit alio tempore auxilia illa specialia quæ includuntur in gratia sacramenti Confirmationis.

Respondetur, quando ens morale habet aliquid entitatis physicæ, (vt contingit in sacramento) posse agere physicè, & totum quidem, sed non *totaliter*, id est non omni parte sui, totum quidem sacramentum producit gratiam physicè, quia res illa exterior sensibilis quæ est in sacramento non producit gratiam, nisi quatenus est quodammodo informata significatione à Deo instituta, & quia vt sic informata, est totum sacramentum, dicitur totum sacramentum producere gratiam physicè; non autem *totaliter* seu omni parte sui, cum significatio quæ non est quid physicum non possit agere physicè. Et aliqui hoc illustrent exemplo sumpto à nostris verbis vocalibus quæ concurrunt efficienter ad ingenerandum notitiam auditoribus, dum in potentia audiendi simul produciunt sui species, & tamen non ingenerant eiusmodi notitiam nisi quatenus informantur significatione. Quod exemplum Nugno virget fusiùs ad quartum art. quæst.

A 62. huius partis, alij exemplo iudicis, qui aliquos reales affectus exercet physicè, cuiusmodi est prolatio iuridica sententiæ capitalis, quam tamen vt sic non exercet nisi propterea habet iurisdictionem, quæ est aliquid tantum morale, alij illustrent exemplo carnicis, qui reum interficit realiter, iuste, non tamen nisi propterea est informatus tali officio sibi ab habente ad id authoritatem concessio.

Ad confirmationem respondetur, quemadmodum vbi Theologi querunt an sacramenta causent gratiam, id tantum intelligunt de illis, *per se*, & *secundum se consideratis*, propterea omnes conditiones ad id requisitæ reperiuntur in subiecto, & si quod sit impedimentum ex parte subiecti, istud non derogat eorum efficaciam *ut in primo considerata*, sed tale impedimentum habet se tunc per accidens, & solummodò impeditur talis eorum efficacia reducat ad actum secundum: ita etiam dum hic tribuimus efficientiam physicam nostris sacramentis, id duntaxat intelligimus de illis, vt *considerantur secundum se*, seculis impedimentis quæ interdum possunt occurrere, ne illa tunc gratiam de facto producant, hoc enim est illis commune cum omnibus causis, & agentibus: quod verò aliqua sacramenta, exempli causa, Baptismus, Confirmatio, producant aliquando longè post sui susceptionem, effectus sibi proprios in his qui cum aliqua complacentia peccati mortalis illa suscipere docebitur infra, & vnde id eis conueniat, agendo de Baptismo, & aliis in particulari.

ARTICVLVS X.

Primum fundamentum posterioris partis eiusdem sententiæ negantis soluitur.

C **Q**VI A septimo præcedenti articulo observauimus fundamenta sententiæ denegantis efficientiam physicam nostris sacramentis, esse in duplici differentia, & quæ sunt prioris generis iam soluimus, aggredimur ea quæ sunt posterioris; primum autem illorum est. Inter agens physicum, & patiens requiritur contactus physicus, seu realis; & si agens istud, sit solum instrumentale, requiritur insuper præntia aliqua, ei connaturalis, & propria actio, qua disponat subiectum ad recipiendum effectum principalis agentis, vt sanctus Thomas expresse docet prima parte quæst. 45. art. 5. & tertia parte quæst. 62. art. 1. quia alias instrumentum non iuuaret efficientiam principalis agentis, nec eius influxum deferret ad patiens, sique desinet esse instrumentum physicum; atqui inter sacramenta, dum conferuntur, & suscipiuntur animam, quæ est patiens, in quo gratia sanctificans produciatur, non est realis contactus, sed ad summum ad eorum corpora, & hoc adhuc non in omnibus sacramentis, vt patet in Matrimonio, & Penitentia, nec aliqua præuia operatio propria sacramentorum potest assignari, quæ disponat animam ad educationem gratiæ ex eius potentia, & quæ adiuvet casualitatem Dei dum iustificat, seu producit gratiam, vbi quæ deferat eius efficientiam ad animas suscipiuntur. Ergo sacramenta nouæ Legis non sunt instrumenta physica gratiæ sanctificantis, quæque conferunt.

Respondetur negando vtramque partem Maioris, si quæstio sit de instrumentis assumptis à Deo, & quidem instrumenta Dei non requirere

I.

necessariò physicum contactum ad patiens Commutantes fuscè docent ad caput 2. lib. 7. physicorum quest. 2. art. 1. & 2. Inò Scotus, Ochamus, Gabriel lib. 1. sententiarum distinct. 37. quæst. vnica contendunt hanc conditionem etiam in agente principali non requiri absolūtè: sed quòd illa in diuinis instrumentis non requiratur patet; Deus potest absolutà sua potentia supplere conditionem merè extrinsecam ad agendum requisitam, sicut potentia sua absolutà potest introducere formam sine præuīs dispositionibus, maxime quando Deus est agens primarium, & habet istam conditionem modo longè perfectiori; atque contactus agentis ad passum est tantum quædam conditio extrinseca ad agendum requisita, cum in definitione actionis nullo pacto includatur, & Deus habet suam substantiam intimitè præsentem omnibus rebus, vt docetur prima parte: ergo cum Deus sit primarium agens in producenda gratia, nostra verò sacramenta sint tantum instrumentaria quædam agentia, poterit illa, existentia quidem, sed ab ipso patiente distantia, assumere tanquam causas instrumentales producendæ gratiæ: Deinde actio quæ sacramentum, vt instrumentum producit gratiam, non assignatur, vt actionem Dei deferat in patiens, tum quia ratio instrumenti absolūtè considerata non constituitur eo, vt Suarez fuscè docet in metaphysicis disputatione 17. sectione 2. sed in eo quod *influxus in effectum per virtutem inferioris, seu minus perfecte rationis ab alio receptam* ad producendum effectum, quem nisi ratione talis virtutis ab alio receptæ, in seipso non continet etiam virtualiter: tum etiam quia sicut actio primæ causæ, & causæ secundæ dum produciunt effectum sunt vna numero actio, vt habet probabilior opinio, quæ tamen actio dicitur causæ primæ, vt dicit ab illa dependentiam, & dicitur actio causæ secundæ, vt etiam habet ab hac dependentiam, ita similiter actio illa, qua gratia producitur in suscipientibus sacramentum, est vna & eadem actio, quæ tamen vt habet dependentiam à Deo est causæ principalis, proptèr verò habet dependentiam ab actiua virtute sacramenti est tantum causæ instrumentalis: ergo cum gratia possit habere dependentiam *in suo fieri* non tantum à Deo, qui est intimitè præsens animæ, è cuius potentia illa educitur, sed etiam à sacramento absente, & distante ab anima suscipientis, sacramentum illud non desinet producere physicè hanc gratiam, maxime cum non sit instrumentum ex necessitate, sed tantum ex libera Dei voluntate, qui potest statuere, vt hæc & illa gratia habeat dependentiam *in suo fieri* à signo sacramentali.

IV.

Neque est quod aduersarij dicant parem esse conditionem existentie, ita vt sicut sacramentum potest operari physicè, vbi non est, similiter res poterit agere physicè, eo tempore quo nullam ampliùs habet existentiam, cum res ad locum in quo non est, se se habeat ac si non esset in rerum natura, & proinde sicut res nullo modo existens non potest agere physicè, ita res, existens quidem, sed distans à patiente, non poterit agere physicè in illud: non est, inquam, quòd hoc dicant, nam aliqua res non potest intelligi physicè operari, sine fundamento omnium suarum actionum, quòd est *ipsa eius existentia*, quia priùs est existere, quam operari physicè; at res physicè instrumentalis, quæ operatur in distans, etiam comparatione facta ad locum distans in

A quo est patiens, non perinde se habet, ac si nullo modo existeret, quia eius actio est vna & eadem cum actione Dei, quæ pertingit ad hunc vique locum, esto non sua efficacia, sed Dei tanquam agentis principalis quod est immediatum ipsi passio. Neque est quòd aduersarij adhuc obijciant, contactum physicum esse tam intrinsecum actioni physicæ, quam eidem actioni est intrinsecum quod, cum sit successiva, fiat in tempore; at implicat physicam actionem ab agente aliquo materiali, etiam tanquam instrumentò fieri; ita vt non duret tempore, aut aliquo ad illud pertinente, ergo simpliciter implicat illam fieri ab aliquo materiali instrumento abique contactu talis instrumenti, physicè agentis ad patiens.

Respondetur duplex distingui tempus, vnum, *extremum*, quod attenditur penes motum primi mobilis; alterum *internum*, quod nihil est aliud quam propria duratio rei successivæ; si obiectio intelligatur de tempore externo, admittimus parem esse conditionem illius, quæ est physici contactus in præsentia distantie, Deum posse facere, vt aliquod agens corporeum agat physicè; & actione successivæ extra *tempus externum*, exempli causâ post finem mundi quando cælum quiesceret, ignis inferni ageret in animas damnatorum; & corpora beatorum poterunt discurrere ab vno loco, ad alium; si autem agatur de tempore interno, negatur parem esse illius conditionem, quæ est contactus; istud enim, vt eius nomen sonat, intussecè includitur in entitate talis instrumenti, vt durante item & ea, quæ est eius actionis, in entitate actionis successivæ durante, seu perseverante suo modo in suo esse: quare cum agens physicum, quando agit physicè debeat habere existentiam, & quando sic agit, perseverare in illa, similiter & eius actio, & sicut implicat aliquid non existens agere physicè, ita & aliquid agere physicè extra suum tempus internum, quo tamen modo contactus physicus ad patiens non includitur in præcisa ratione agentis physici, vel eius actionis.

Quòd item similiter in instrumentis saltem Dei, aliqua operatio præcisa, illis propria, non requiratur, quia disponant subiectum ad recipiendum influxum agentis principalis, vel quæ sacrat aliquid aliud in agente, patet tum quod ratio instrumenti, quæ præcise est instrumentum non consistat in eo, vt iam obseruauimus, tum quia vt sic, instrumentum propriè non produciunt effectum causæ principalis, sed aliquid aliud ei præuium, & solummodò prærequiritum, quod est contra S. Thomam tertiam partem quæst. 79. art. 2. ad 3. ita dicentem, *Nihil prohibet causam instrumentalem, producere potiorum effectum, et ultra suam speciem*, tum denique quia si quæ sit necessitas istius actionis præuæ, est vel, vt subiectum sit proportionatum tali formæ, vel vt aliqua sit proportio inter illud instrumentum, & effectum: non primum, quia gratia sanctificans non requiritur necessariò aliquam dispositionem præuiam in subiecto, qua prepararetur, vt patet in infante dum accipit gratiam per Baptismum: non item secundum, quia cum hæc proportio sit tantum in genere causæ efficientis non vitalis, & Deus possit supplere omnem efficientiam extrinsecam, multo meliùs supplere poterit disproportionem, adhibendo ex parte sui maiorem concutium.

Et quòd multa instrumenta, siue naturalia

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. siue artificialia, concurrant tantum præuiã ali-
quã actione, id habent non ex eo præcisè quod sint
instrumenta, sed ex eo quod formæ illæ, ad quas
producendas concurrunt, possunt hoc modo
produci, quod non habet locum in gratia sancti-
ficante; & quoddam præuiã non requiratur in
instrumento contendit Scotus 4. sententiarum
distinct. 1. imò, & Caietanus prima parte quæst.
45. art. 3. & S. Thomas in 4. dist. 1. quæst. 2. art.
3. & 4. Item distinct. 8. quæst. 2. art. 3. absolute
concedit, omnes eas condiciones non requiri in
diuinis instrumentis, quæ vel reperiuntur, vel
requiruntur in instrumentis naturalibus, & ar-
tificialibus, unde non desunt qui velint eum ci-
tata quæst. 41. primæ partis tantum esse locum
tum, de instrumentis naturalibus, vel, vt Caieta-
nus ibi illud explicat, per præuiã actionem, tan-
tum intelligere vim, & virtutem agendi, quæ
actioni præsupponatur in instrumento, quæ at-
tingat effectum principalis agentis, quod etiam
vult Nugno in tertiam partem S. Thomæ quæst.
62. art. 1. difficultate 7.

ARTICVLVS XI.

*Secundum fundamentum posterioris partis
eiusdem sententiæ soluitur.*

- II. **R**es materialis & corporea, imò & ordinis
merè naturalis non potest agere physicè
in rem spiritalem, & attingere physicè effectum
spiritalem, etiam supernaturalem; quia nulla
res potest, etiam à Deo, eleuari vt agat extra
suum obiectum, res verò corporea habet tantum
pro suo obiecto, rem corpoream, sicut res na-
turales non rem supernaturalem, sed naturalis
tantum ordinis, nam causa & effectus, vt sunt
proportionata, debent esse eiusdem planè or-
dinis: atqui sacramenta sunt res materiales &
corporeæ; item ordinis merè naturalis, siue spe-
ctetur secundum verba, quæ sunt eorum formæ,
siue secundum materiam: e contra graua sancti-
ficans quæ educitur è potentia animæ, est enti-
tas intrinsece spiritalis, & entitativè supernatu-
ralis. Igitur sacramenta nostra non possunt agere
physicè in animas suscipientium illa, ita vt edu-
cant ex iis gratiam sacramentalem.

- III. Respondetur negando Maiorem, nam primò
quod res vix potest agere instrumentarium rem
spiritalem, & effectum spiritalem sua actione
attingere, patet in phantasmate, quod licet pro-
priè sit corporeum, attamen concurrit in genere
causæ efficientis cum intellectu agente ad eli-
ciendum species intelligibiles. Sic enim sanctus
Thomas docet in questionibus disputatis de ve-
ritate quæst. 10. art. 6. ad 7. Conimbricenses ad
caput. lib. 3. de anima quæst. 2. art. 20. item
ipsemet Vasquez. in prima parte disputatione
20. num. 6. & recentiores philosophi commu-
niter.

- IV. Neque est, quod quis dicat id conuenire phan-
tasmati, quia sic à phantasia quæ subordinatur
intellectui, & in eadem anima radicatur cum
intellectu eleuante illud; nam & res qualibet
corporea habet etiam subordinationem ad Deum
sibi intrinsecam, & sit ex eo quod phantasia, & in-
tellectus radicantur in eadem anima, intellectus
agens possit vti phantasmate. tanquam in-
strumento aduocato ad eliciendum species intelligibi-
les, quæ sunt spirituales, Deus multo magis po-
teat vti aliquare corporea, tanquam aduocato in-

A strumento ad producendum aliquid etiam spiri-
tale, cum res omnes corporeæ magis depen-
deant à Deo quam facultates ab anima, & vir-
tus rei corporeæ sit quædam participatio summe
illius virtutis quæ est in Deo.

Neque propterea cessilla corporea dicitur age-
re extra suum obiectum, nam vt res ista spectat-
ur duobus modis, primo secundum se, & secun-
dum vires suas naturales, spectata modo naturali,
deinde vt instrumentum Dei, & prout est crea-
tura obediens Deo ad nutum; ita etiam duplex
habet obiectum, & quidem iuxta priorem con-
siderationem, rem duntaxat corpoream; iuxta po-
steriorem omne illud quod non implicat fieri per il-
lam instrumentariè, nec postulat in sui productio-
ne efficientiam intrinsecam vitalem, sed tantum
extrinsecam, vt amplius intelligitur ex dicendis,
iuxta quem modum sacramenta etiam materia-
lia, vt tamen à Deo eleuata, tanquam eius instru-
menta, poterunt producere efficienter gratiam,
quæ in sui productione non includit aliquem
modum vitalitatis.

B Ad posteriorem verò partem eiusmodi Minò-
ris responderetur, rem quæ entitativè est ordinis
naturalis, posse considerari duobus modis, pri-
mò præcisè secundum entitatem, secundò iuxta
modum & virtutem suam operandam, non repugna-
re, vt quod entitativè est ordinis merè naturalis,
habeat modum, & virtutem operandi superna-
turaliter, nam intellectus qui cognoscit aliquam
veritatem naturalem, & qui videt in patria diui-
nam essentiam, est omnino idem entitativè &
substantialiter, & nihilominus prout tendit in
obiectum naturale. & modo naturali, agit tantum
naturaliter, prout verò tendit in Deum clarè vi-
sum agit supernaturaliter sine aliqua immuta-
tione facta in sua entitate, lumen enim gloriæ
illum non immutat, sed tantum corroborat; &
Deus potest facere, vt intellectus creatus videat
essentiam diuinam absque lumine gloriæ, dum-
modo fortiori concursu concurrat cum intelle-
ctu ad Dei visionem, vt habet probabilior opi-
nio scholasticorum prima parte quæst. 12. Ergo
pari iure Deus poterit facere, vt signum sacra-
mentale quod entitativè est ordinis naturalis,
attingat etiam speciali aliquo concursu gratiam,
quæ est res merè supernaturalis.

C Neque enervat vim huius responsionis quod
intellectus creatus dicatur habere virtutem in-
choatam ad Deum videndum sicuti est, seu ad
illum clarè videndum quatenus Deus continet-
ur etiam intra obiectum intellectus, vt Meta-
physici docent, res autem materiales, cuiusmo-
di est signum sacramentale, non habeat virtu-
tem inchoatam ad producendum rem merè su-
pernaturalem, cuiusmodi est gratia sanctifi-
cans, cum (vt pote spirituales, & alterius om-
nino ordinis) sit extra limites eius, quod tantum
est aliquid corporeum, hoc, inquam non enervat
vim nostræ responsionis, nam intellectus creatus
sumptus præcisè, cum illa sola virtute inchoata
est ordinis merè naturalis, quia sic, & secundum
hanc rationem reperitur in omnibus creaturis
intellectualibus à primo instanti creationis illarum,
ergo quemadmodum retinens hanc suam
facultatem naturalem, non desinit posse eleuari
ad hoc, vt attingat supernaturalem effectum, scilicet
visionem beatificam, recipiendo lumen
gloriæ, vel sine illo, Deo tamen illud supplet
per maiorem aliquem concursum: Ita etiam si-
gnum illud sacramentale, retinens suam natu-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. ralem entitatem, poterit eleuari à Deo, specia-
liori, & efficaciori concursu concurrente, vt at-
tingat aliquem effectum specialem, & quemad-
modum intellectus adiutus tali lumine gloriæ,
vel speciali concursu Dei illud supplere, eliciens
beatificam visionem non est aliqua causa ordinis
tantum naturalis; ita etiam signum sacramenta-
le, vt eleuatum speciali quodam auxilio Dei ad
produendum gratiam in fuscipientibus, dum
producit illam non erit ordinis merè naturalis,
sed supernaturalis, vt intelligitur ex dicendis.

II. Neque quicquam facit in contrarium, quòd
gratia, cum sit ens merè supernaturale, sit extra
totam latitudinem rei corporeæ, cuiusmodi est
sacramentum, Deus autem non fit extra latitudi-
nem obiecti intellectus creati: nam primum la-
titudine obiecti in agentibus est attendenda pe-
nes potentiam principalis agentis, & non penes
vim, & potentiam agentis instrumentalis, quia
instrumentum, vt instrumentum, semper assu-
mitur ad produendum effectum alterius ratio-
nis, & perfectionis, quam sit in se ipso, & phan-
tasma licet corporeum, concurrit tamen instru-
mentariè physice cum intellectu ad eliciendum
species intelligibiles, quod idem potest notari in
aliis multis instrumentis tam artificialibus, quam
naturalibus; at in producenda gratia per susceptio-
nem sacramentorum Deus est principale agens,
extra cuius obiecti seu potentia latitudinem ha-
bitualis gratia quantumuis spiritalis, & super-
naturalis non est.

Deinde, vt iam monuimus in rebus & poten-
tiis creatis, sicut duplex distinguitur ordo, vnus
secundum vim naturalem illarum, ad reducendum
eas ad actum per solas naturæ vires: alter secundum
summam Dominium, quod Deus habet in omnes,
& singulas res, quo potest prout voluerit, illis
vti: ita etiam possumus in illis distinguere dupli-
cem latitudinem obiecti, vnam, vt potentia natura-
lis, alteram, vt instrumenti diuini: iam licet gra-
tia sue vt spiritalis, siue etiam vt supernaturalis
sit extra latitudinem obiecti rei corporeæ iuxta
priorem ordinem consideratæ, attamen non
erit extra eius latitudinem prout considera-
tur tanquam aliquod instrumentum Dei, vt pa-
tebit inferius explicando potentiam obedientia-
lem.

ARTICVLVS XII.

*Tertium eiusdem partis fundamentum
soluitur.*

IV. A VTHORES prioris sententiæ sic tertio
obicunt, vt aliquid agat physice debet,
dum sic operatur, actu existere, quia quod non
est, non potest agere, nec actio potest ab eo ema-
nare, nec effectus ab illo pendere; atqui
quando gratia sacramentalis producitur, sacra-
menta iam effluxerunt magna ex parte, aut om-
nino non sunt; quia hæc non producitur nisi
vbi tota eorum significatio est completa, non est
autem completa in iis quæ consistunt in actione,
nisi quando vltima dictio, particula, vel syllaba
est prolata, quo tempore, vel instanti, partes
reliquæ antecedentes, sicut & proxima eiusmo-
di sacramentorum materia, non sunt amplius:
igitur nec possunt gratiam physice producere.

Respondetur, concessa maiore ad eius mi-
norem, sacramentum quando agit physice, non
totaliter desisse, sed aliquid eius restare: ad hoc

V. autem vt aliquid agat physice, non esse necesse,
vt cum agit, existat simul, & semel secundum om-
nes, & singulas suas partes siue essentielles, siue in-
tegrantes, sed sufficere, si existat realiter secun-
dum eas partes per quas agit, & ille agant prout
sunt aliquid totius quod componit; tunc enim
non vna tantum pars, sed alie omnes dicuntur
agere, quia effectus etiam in suo fieri, non tan-
tum dependet ab illa vna parte tanquam propria
sua causa, & ab aliis, vt duntaxat disponentibus
subiectum, sed ab ipso toto præcisè prout con-
stat, & componitur omnibus istis partibus, &
proinde licet quamplurimæ partes illius iam ef-
fluxerint, quia tamen illarum virtus quoad effi-
cientiam completur, in aliqua parte vltima quæ
ab aliis, & extralatum totum posita, prout visus
existit suo modo, nihil habet efficientiæ, & ip-
sum totum dicitur tunc maxime existere, modo
conuenienti sua nature, sit vt cum tunc habeat
esse completum, & perfectum, non quidem, se
toto, sed aliqua sui parte, prout hæc pars vltima
sui coniunctione complet totum, efficientiam,
dicatur agere physice: & quod in tali casu non
sit necesse, omnes & singulas partes talis agen-
tis physice simul & semel existere dum suo
modo agunt, patet exemplo alterationis, quæ
(sicut & maior pars nostrorum sacramentorum)
consistit in motu, & successione; attamen tota
illa quatenus coalescit ex omnibus sui partibus,
tam indiuisibilibus, quam diuisibilibus, attingit
physicè qualitatem, ad quam ipsa alteratio est
motus, exempli causa, calefactio calorem, non
tamen ita attingit illam physice, per singulas sui
partes, quasi vnumquodque indiuisibile illius
dum est, producat aliquid istius qualitatæ sibi
correspondens, quia talis qualitas producit
tantum motu, & motus non fit in instanti, sed
tantum post initium motus inexistens iam in
facto esse, aliquid eius producitur in subiecto,
vt Conimbricenses docent ex professio lib. 1.
de generatione & corruptione ad cap. 4. quæst. 2.
art. 30. Ergo pari iure (vt hanc doctrinam &
exemplum accomodemus nostro instituto) sa-
cramenta nouæ Legis, quæ consistunt in visu &
actione, licet dum producant gratiam non sint
simul & semel secundum omnes & singulas sui
partes; quia tamen verè & propriè existunt mo-
do conuenienti successui enti secundum vlti-
mam sui partem complementum eorum essentiam,
dicuntur producere gratiam physice, non qui-
dem se ipsis totis, & qualibet sui parte, sed vlti-
mâ, vt complente tamen totam practicam signi-
ficationem aliarum præcedentium partium, nam
sicut globus dicitur tangere physice planum, li-
cet illud tangat tantum in puncto, & homo phy-
sice alium verberare, licet solo brachio, parte
tantum integranti, & non essentiali verberet;
sic etiam nostrum sacramentum à fortiori, licet
vltima tantum sui parte, complente eius essen-
tiam attingat physice gratiam, quia tamen id fa-
cit prout complet practicam significationem
aliarum, dicitur producere gratiam physice.

Neque quoad præsens negotium facit dispa-
ritatem, quod dum globus tangit planum in
puncto tunc existat, quod physice sit vnus, quod
concurrat se toto ad hunc contactum applican-
do extremam sui partem plano, nec denique
quod si globus anihilatur, & solum punctum
seruaretur, punctum non amplius tangeret pla-
num physice, sed solum punctum; hæc inquam
non obstant, tunc enim & totum sacramentum,

- I. etiam, ut consistit in motu, est vnum physicè ad modum quo ens formaliter successivum, & vt tale, est eius verè physicum; existit enim modo conuenienti, & debito suæ naturæ, ac se toto concurret ad physicam productionem gratiæ quatenus qualibet sui parte cõcurrit ad physicam compositionem totius sacramenti, non tantum in ratione entis alicuius successiui, simpliciter considerati, sed etiam vt informati significatione sacramentali, quam practicam significationem, illa pars vltima non complet, nisi prout est vnita præcedentibus, ad modum quo entia eiusmodi successiua habent suas partes sibi inuicem vnitas; & proinde sicut in exemplo allato globus non primò, & per se, sed per punctum, quod est aliquid sui, tangit planum: ita & totum sacramentum non per singulas sui partes, sed per vltimam complementem suam essentiam quatenus est aliquid ipsius sui totius, producit physicè gratiam; nec partes illæ priores, quæ iam suâ successione effluerunt, dum pars vltima essentialis complectur, sese habent ad illam eo modo, quo globus annihilatus ad punctum illum quo tangebat planum; nam in hac hypothese punctus meram, & simplicem sui applicationem ad planum, habet à globo, non tamen habet ab illo contactum. Imò ille globus habet se veluti per accidens ad hunc contactum, quia potuit ab alio exempli gratia à Deo, applicari plano, & sic tangere illud; at in sacramento, vt practicè significante gratiam, illæ partes quæ effluunt ante vltimam complementem illud essentialiter, sese habent essentialiter ad illud, quatenus est tale signum, nec applicant duntaxat vltimam partem sacramenti ad producendum gratiam, sed quemadmodum cõcurrunt ad totam significationem, sic etiam ad productionem gratiæ: quia tamen non agunt nisi dum tota significatio practica sacramenti complectur, & hæc solummodo complectur per illam vltimam partem, sit vt etiam solum agant, & producant physicè gratiam per illam vltimam partem.

III.

Atque ex tota hac responsione sic explicatâ, & alterationis exemplo illustratâ, satis intelligitur falsum esse quod aliqui aduersarij ex illa volunt inferre, nimirum *partes sacramenti, quæ iam effluerent, dum gratia physicè produci-ur, per prædictam eius partem vltimam concurrere tantum moraliter, ad illam quatenus mouent Deum ad physicè operandum per hanc vltimam sacramenti partem*, patet, inquam, hoc esse falsum, sicut enim physica inefficacia qualitatibus per alterationem productæ in subiecto, ita tribuitur vltimæ eius parti completi alterationem, vt tamen præcedentes partes alterationis quæ iam effluerunt etiam dicantur illam physicè, & non duntaxat moraliter producere, quemadmodum patet explicatione superius repetitâ ex philosophiis: ita etiam partes illæ sacramenti, quæ iam effluerunt, & sunt entis propriè successiui, dicuntur etiam physicè gratiam producere, quatenus in virtute illarum, vltima sacramenti pars illam producit: & quemadmodum priores partes alterationis quæ iam effluerunt non dicuntur solummodo denominationis causæ physice qualitatibus per vltimam partem alterationis productæ, sed propriè & formaliter; ita etiam partes illæ priores sacramenti, quæ iam effluerunt non dicuntur solummodo denominationis physice causæ sanctificantis gratiæ, sed etiam vere loquendo philosophicè, quatenus vltima pars complens

IV.

A sacramentum, illam producit in earum virtute. Neque facit in contrarium quod sacramentum sumptum formaliter, vt sacramentum sit ens aliquid per aggregationem, compositum ex aliquo sensibili, & significatione. Nam initio responsionis ad tertium præfens aduersarij argumentum, docuimus solum illud externum sensibile quod est in sacramento, operari physicè, non quidem nudè, & simpliciter consideratum, sed vt informatum significatione, sibi per Christum Dominum imposita: quare cum istud materiale sit aliquid ens vnum per se, eo modo quo ens formaliter successivum est ens per se, hæc eius compositio in esse sacramenti formaliter non obstat quin etiam hæc efficientia illis tribuatur, vt pote in quarum virtute vltima pars complens essentialiter sacramentum producit illam physicè. Deinde quamuis totum materiale sacramenti, exempli causa ablutio, & verborum forme prolatio in sacramento Baptismi, faciant aliquid vnum, loquendõ physicè solummodo per aggregationem; non propterea tamen desinet, loquendo propriè, dici causare gratiam physicè in suscipientibus, quia physicè agere sumptum formaliter, & præciè, non fundatur in eo, quod sit verè ens aliquid per se vnum, sed in vi, & efficiencia ad sic attingendum aliquem effectum, quæ aliquando tam bene potest inesse alicui enti physico, & materiali, quod est vnum duntaxat per aggregationem, exempli causa cohorti militum, seu exercitui, ac enti verè physico, verè & propriè vni per se.

B

ARTICVLVS XIII.

Quartum eiusdem partis fundamentum soluitur.

C

QVIA solutione præcedentis argumenti ostendimus ad rationem agentis physici, satis esse quod agat per aliquam partem sui, etiã vltimam, & sic sacramenta quæ consistunt in vsu, & successione reedè dici producere gratiam physicè; auctores prioris sententiæ virgēt præfens fundamentum. Vltima essentialis pars materiz, vel formæ, non est amplius dum sacramentalis gratia produci-ur; ergo non potest physicè illam producere. Consequencia patet ex dictis & concessis circa solutionem præcedentis fundamenti, nimirum, vt aliquid agat physicè, debet aliu existere, vel secundum se totum, vel secundum aliquam partem; ergo cum desinente vltimâ essentiali parte alicuius totius, nihil amplius existat, si vltima essentialis pars sacramenti non sit amplius, non poterit tale sacramentum agere physicè. Antecedens probatur, sacramentum debet esse prius completum essentialiter, quàm producat gratiam: atqui sacramentum non est completum nisi vbi, & postquam vltima essentialis eius pars, est absoluta, & cum eius duratio sit in fluxu, (quia est ens aliquid successivum) verbi gratia in Baptismo, ablutio, & prolatio verborum forme sacramentalis, non est absoluta nisi vbi tota duratio huius ablutionis, & prolationis forme iam tota transit: ergo cum gratia tantum producat, post totam essentiam sacramenti completam, sacramentum producit gratiam quando non est amplius, & ex consequenti non physicè.

D

Respondetur, negando primum antecedens, ad primam cuius probationem respondetur, hæc duo distingui, sacramentum ad hoc, vt producat gratiam, debere esse iam absolutum, & in facto

V.

VI.

VII.

VIII.

I. *esse*, seu iam transiisse; & *sacramentum ad hoc*, ut producat gratiam, debere esse in suo completi essentialiter, ita ut producat gratiam, dum vltima eius pars essentialis illud re ipsa complet, & perficit: primum enim significatur quod est essentialiter sacramenti iam transiisse, & nihil eius amplius superesse, seu existere. Secundum verò ita aliquas essentialis illius partes transiisse, & desisse existere, (quia est formaliter ens aliquod successuum) ut tamen aliqua pars illud vltimo complens essentialiter, adhuc existat, per quam, ut sui partem vltimò completentem propriam eius practicam significationem, sacramentum producat gratiam: quando nostra sententia vult sacramenta nouæ Legis producere gratiam physice, istud non intelligit *priori modo* secundum quem tamen præsens obiectio contrariæ sententiæ procedit, sed tantum *posteriori*. Quòd ut intelligatur imprimis notandum est sacramentum posse tribus modis perfici. Primò, ita ut applicatio materiæ sit prius absoluta, quam prolatio formæ verborum quoad partes sibi essentielles sit absoluta, & completa: Secundo, e contra, ita ut prolatio formæ sit prius secundum prædictas partes absoluta, quam applicatio materiæ secundum illas sui partes quas talis applicatio, ut sit & moraliter censetur existere, postulat & requirit essentialiter. Tertiò, ita ut minister intendat conficere sacramentum quamprimum potest perfici, & absoluti, & nihilominus protrahat in tempus longissimum, vltimam dictionem, vel syllabam formæ.

Secundo, notandum est illam partem formæ dici complere formam sacramenti, quæ suppositis præcedentibus, ita complet eius significationem, vel ex proprietate verborum, vel ex usu, vel ex accommodatione usus, ut possit absoluti sufficere ad validitatem, & veritatem sacramenti, quantum requiritur ex parte formæ, dummodo partes præcedentes quantumcūque fuerint positæ, non censentur absoluti sufficere: Similiter partem illam applicationis materiæ dici complere illam, in ratione talis applicationis, quæ suppositis præcedentibus ita complet illam, ut partes præcedentes applicationis solitarie sumptæ, & præcisæ ab hac parte, non obtineant rationem applicationis moraliter sufficientis iuxta æstimationem prudentum, quòd tamen talis applicatio obtinebit, si vltierius procedatur ad applicationem alicuius alterius partis, & tunc hæc pars vltior applicata censetur complere applicationem illam essentialem, & necessariam requisitam materiæ.

IV. Quòd verò in illis rebus aliquæ partes determinatæ dentur, quæ illas compleant essentialiter in tali ratione, aliquo ex his tribus modis, videtur non posse negari à quoquam, tum quia, ut vnumquodque compositum habet esse determinatum; ita etiam debet habere aliquas partes determinatas, quibus tale ipsum eius esse consistat, quandoquidem totum coalescat ex suis partibus. Tum etiam quia, ut docebimus, applicatio vnius guttulæ aquæ indiuisibilis ad corpus infantis, non censetur ablutio, & præterea effusio aquæ in aliqua quantitate maxima, non est absolutè necessaria ad Baptismum, ut omnes satis intelligunt, & praxis Ecclesiæ docet; item debet aliquis terminus sufficiens assignari inter terminum defectus, & terminum excessus; tandem certum est nos posse dicere in aliquo instanti dum fit Baptismus nunc non est ablutio, sed mox

erit, ergo cum illud *Mox*, post eiusmodi instantis significet tempus determinatū, quo talis ablutio Baptismalis cōpletur aliqua parte determinata, quæ etiam duret tēpore, aliqua pars determinata debet dari, quæ complet essentialiter sacramenti.

Quando igitur dicimus in nostra responsione gratiam sanctificantem physice produci, per vltimam partem completentem essentialiter sacramentum, id intelligimus aliquo ex tribus modis assignatis, quando forma verborum profertur post applicationem materiæ, ita ut si quis ministrando sacramentum proferret vltimam dictionem, vel syllabam, protrahendo illam in tempus longissimum, & nihilominus intendere perficere illud quamprimum potest ex Christi Domini institutione, statim atque sufficienter hæc vltima pars profertur, conficitur gratiam sufficienti sacramentum, quia cum vel ex usu, vel ex accommodatione usus, vel ex proprietate, pars illa ante talem moram complet, sufficienter sensum formæ, talis mora est impertinens ad productionem gratiæ, imò si cum prædicta recta intentione pronuntiaret, ex aliquo vltimo dictionem vltimam *intercepit*, ita ut vltima syllaba omitteretur, exempli causa in forma Baptismi hæc syllaba *lbi*, in dictione Spiritus sancti, & infans sic baptizatus moretur consequutus esset gratia, quia tunc forma sacramenti intelligeretur cōpleta per præcedentes, ex *accommodatione usus*.

Addidi hanc particulam, *quia intendit perficere sacramentum, quamprimum potest ex institutione Christi Domini*, nam si intendat tantum perficere sacramentum, vbi, & quando vltimam illam syllabam, vel longissimam moram pronuntiationis absoluti, tunc non confert ante vltimam illam syllabam, vel moram longissimam, non *defectu virtutis*, & efficacit in præcedentibus partibus ad producendum gratiam, sed *defectu intentionis*, quam nostra sacramenta postulant in sui administratione, ut docebitur infra.

Quòd item in tali determinato tempore, & per hanc partem determinatam sacramentum conferat gratiam, sic probatur breuiter. Sacramentum nouæ Legis producit gratiam, statim atque habet omnes partes suas essentielles, supposita debita intentione, & subiecto capaci, quia agit ad modum agentium naturalium: atqui sacramentum ita in illo tempore determinato accipit hanc partem vltimam determinatam nunc explicatam, ut habeat omnes suas partes essentielles, quemadmodum exposuimus: ergo tunc producit gratiam.

Dices, hæc pars durat, & est tantum in tempore, item est indiuisibilis in multas partes, sicut omne continuum; gratia vero habitualis est ens permanens & indiuisibile, quod non potest produci per partes, & successiue, ergo gratia non producit tunc per illam.

Respondetur, concessio antecedente, negando consequentiam: sensus enim nostre responsionis non est, quòd quemadmodum illa pars determinata complens essentialiter sacramentum, durat aliquo tempore, & habet esse successiuum, sic etiam & habitualis gratia producat in tempore, hoc sensu quod accipiat esse *successiue*, quoad aliquas sui partes, & sic duret tempore, vel quod eius etiam *productio* mensuretur tempore, nam fatemur gratiam habitalem esse ens permanens, indiuisibile, & produci indiuisibiliter: sed sensus nostre responsionis est, quòd dum hæc pars vltima, complens essentialiter sacramen-

I. tum aliquo ex tribus modis assignari durat tempore, tunc gratia habitualis, per illam applicatam subiecto debet dispositio cum requisita intentione, tota simul efficiatur, & tota in se simul arque impartibiliter existat, sicque fiat in quodam instanti imaginario, & coexistat extrinsecè partibus minoribus, & minoribus nostri temporis: Nec enim videtur impossibile, quòd effectus aliquis secundum se indivisibilis possit produci in tempore, iuxta hanc explicationem, exempli causa Deum producere aliquem Angelum de nouo, dum aliquæ partes nostri temporis effluunt, & effectio eius, seu productionem, licet instantaneam, coexistere extrinsecè aliquot partibus minoribus, & minoribus nostri temporis, quemadmodum Conimbricenses ex professo docent octauo physicorum, ad caput nonum, quæst. 2. art. 6. ergo hæc pars sacramenti licet sit diuisibilis, & mensuretur tempore, non desinet attingere physicè productionem habitualis gratiæ.

II. Atque ex tota hac solutione intelligitur quando, & quo tempore sacramenta, quæ consistunt in actione, conferant physicè gratiam suscipientibus, & ad hoc explicandum nihil conferre quod detur, vel non detur in motu, aliquod muratur esse, seu indivisibile terminans motum, quod maxime philosophi controuertunt, & in quo refellendo Vasquesius loco superius citato, ubi agit contra nostram sententiam, ponit præcipuum operam. Quia siue detur, siue non detur semper est verum in eo dari aliquid verè, & realiter positum, quòd illud compleat in ratione entis propriè realis, & positum, quicquid illud sit, & quomodocumque appelletur; nam sicut est compositum formaliter, & propriè positum, constans pluribus, quomodocumque illa appellerentur, & cuiuscumque sint conditionis; sic etiam habet aliquod ex istis pluribus, quo compleatur in suotali esse reali, & positum: & sicut in præsentii difficultate, sacramentum formaliter per illud existit, & completur, quòd totam suam significationem essentialiter complet, & perficit, ita & per illud, tanquam per aliquid sibi essentialiter, in virtute præcedentium partium producit physicè gratiam tali sacramento propriam: similiter intelligitur communem illam philosophorum doctrinam, qua docent entia incessiva, (de quorum genere sunt sacramenta in visu, & actione posita,) incipere, & desinere extrinsecè, seu incipere per ultimum sui non esse, & similiter desinere per primum non esse sui, non aduersari nostræ responsioni, quia hæc pars determinata sacramenti, quæ complet sacramentum, & præctiam eius significationem, producitque gratiam, verè & propriè existit ante instans istud quòd exprimitur, per primum non esse sacramenti (sic enim hanc eius desitionem explicant, nunc amplius non est sacramentum, & immediatè ante erat, & proinde cum sit practica, simul complet totum sacramentum quoad suam essentialitatem, & significationem, & simul etiam operatur gratiam, quam vt subiuncta suis alius partibus antecedentibus, practicè significat; sicque ex nostra responsione non sequitur, tunc gratiam produci, quando sacramentum non est amplius.

III. IV.

A

ARTICVLVS XIV.

Duo vltima eiusdem partis fundamenta soluantur.

V.

B

VI.

C

VII.

D

VIII.

PENULTIMO fundamento continetur tota illa confirmatio præcedentium. quam vrgit Vasquesius citata superius disputatione 132. nu. 37. 38. quæ talis est: tamli ea omnia, quæ hæcenus sunt obiecta aduersus physicam efficientiam sacramentorum nouæ Legis, possent stare cum vera philosophia, adhuc tamen probanda non esset, hac solâ ratione, quòd mysteria nostræ fidei, & remedia nostræ salutis, reducat ad has subtilitates, & argutias, de quibus Christum Dominum aliquam curam habuisse, videtur planè commentitium, tum quia ipsa eorum institutione, nihil aliud voluit, quàm nostram salutem, & iustificationem; at nostra sacramenta erunt nobis eodem modo profutura, si gratiam conferant tantum moraliter in eo instanti, quo primum esse desinunt, licet nihil eorum amplius remaneat: tum etiam quia si Christus Dominus instituisse sacramenta, tanquam causas instrumentales physicas, id docuisset Apostolos in vltima Cæna, aut in die Pentecostes; & si hæc essent necessaria ad efficacitatem sacramentorum, Apostoli melius ea nossent, quàm nos: at nescierunt, & est ridiculum dicere Christum Dominum, vel Spiritum sanctum, hæc omnia docuisse Apostolos. Addunt & alij hanc efficientiam physicam esse inintelligibilem, & inconcepibilem.

Respondetur, Gentiles voluisse eludere mysterium Incarnationis, & Crucis Christi Domini simili ratiocinatione, vt patet ex Apostolo primæ ad Corinth. primo capite, dicente mysterium Crucis esse gentium subitium, scilicet quia dicebant Deum potuisse saluare hominem alia ratione, & esse indecens Deum ita sese abiecit, & fuisse perperam tam immania tormenta pro reconciliando sibi homine, quem poterat longè facilius reuocare in gratiam, & quemadmodum, vt Apostolus ibi notat, Deus ordinauit istud mysterium sapientissimas rationes, sic etiam licet possit nos saluare cum sola morali efficientia nostris sacramentis attributa; ad maiorem tamen eorum dignitatem, & excellentiam supra vetera voluit, vt insuper agerent physicè, & sicut non est indignum Deo, quòd salus æterna infantis dependeat à tribus voculis in Baptismo conferendo prolatis scilicet *Pater, Filius, & Spiritus sanctus*, ita vt illis omnino omissis, si infans moriatur, actum sit de eius salute, quamuis Deus posset aliter ordinare: vel; quemadmodum non est commentitium Christum Dominum reduxisse, hoc remedium nostræ salutis, & alligasse ad prædictas particulas formæ, & aliquam de istis curam habuisse ita etiam videri non debet alicui commentitium, quòd Deus reduxerit efficientiam nostrorum sacramentorum ad physicam, quæ suum tantum fortiteretur effectum in tali parte sacramenti complemente illud essentialiter; sicut iuxta priorem sententiam reduxit moralem illorum efficientiam ad prædictas formæ particulas exprimentes discretè personas sanctissimæ Trinitatis, quamuis ipsa eorum institutione, nihil aliud voluerit quàm nostram iustificationem, &

- I. salutem, & si Christus Dominus voluisset, Baptismus esset eodem modo nobis futurus omnis istis formæ particulis, ac nunc prodest: sed quemadmodum in hoc tota ratio facti à priori est potentia, & voluntas facientis, pro cuius explanatione Theologi multas afferunt congruentias, sic & in præsentis negotio voluntas Christi Domini fuit, ut nostra sacramenta physicam haberent efficientiam, cuius voluntatis congruentes rationes supra exposuimus: potest etiam addi quod sicut Deus alligauit gratiæ rebus sensibilibus, ad humiliandum hominem, qui peccauerat per superbiam: ita etiam potuit velle physicam eorum efficientiam alligare prædictæ parti complenti totam essentiam sacramenti, maxime cum auctores prioris sententiae teneantur etiam asserere gratiam non conferri ante illam, cum sacramentum eam non conferat, etiam moraliter, nisi quando est absolutum essentialiter: tandem ad illud quod Vasquesius subiungit scilicet si Christus Dominus instituit sacramenta, tanquam causas instrumentales physice gratiæ, id docuisset Apostolos, quod tamen Apostoli nescierunt. Respondetur Christum Dominum id docuisse Apostolos, tum quia S. Ioannis 16. capite promittit se daturum illis scientiam omnium veritatum, quæ ad credenda, facienda, & regendam Ecclesiam pertinent, tum etiam quia decuit eum abrogando legem veterem, & omnia eius sacramenta explicare eis vim, & excellentiam illam quæ sua sacramenta superabant antiquarum etiam, quia citata testimonia scripturæ pro nostra sententia adiuncta Patrum expositione, & eorum testimoniis superius allatis pro physica efficientia, satis indicant Apostolos id cognouisse; neque magis ridiculum est Spiritum sanctum id eos docuisse in die Pentecostes, vel Christum Dominum antea, quam docuisse illos quidnam sit illud formaliter & præcisè, in quo formalis ratio gratiæ efficacia consistat præcisè, & utrum illa physice prædeterminet voluntatem, vel duntaxat moraliter, & multa id generis alia, de quibus Theologi controuertunt inter se; quorum tamen veritatem Ecclesia potest, quando iudicauerit expediens definire, cum ut sanctus Thomas docet secunda secunda, qu. 1. art. 1. licet fides successu temporis non creuerit, quoad substantiam credendorum, attamen quoad explanationem credendorum creuerit successu temporis, & possit adhuc crescere, ut scholastici communiter ad illum locum sancti Thomæ, & ad 23. distinct. lib. 1. sententiarum docent.
- II. Tandem ad id quod vltimo loco ibi additur, scilicet physicam efficientiam nostrorum sacramentorum respectu gratiæ sanctificantis esse inintelligibilem, & incomprehensibilem, respondetur, si intelligatur de cognitione ad eam perfectam, quæ omnem & quamlibet difficultatem eximat scientificè, nos id concedere; sed hoc illi esse commune cum multis religionis nostræ mysteriis, ut iam animaduertimus, quorum tamen veritates non propterea deserimus, sed fide amplectimur: si autem istud intelligatur, de ea intelligentia, quæ explicatur per communes terminos, quasi sensus nostræ sententiæ non intelligatur, negatur, nam aduersarij illam impugnano, significant se totum istud sufficienter concipere.
- III. Vltimum fundamentum est. Quando aliquis effectus ex se petit procedere ab aliqua causa & non ab alia; tunc non debemus inuertere hunc ordinem sine vrgenti necessitate, aut ra-

tionem: sed gratia sanctificans postulat ex se, produci efficienter à solo Deo, à quo solo infunditur extra sacramenta: nec vlla datur vrgens necessitas, vel ratio, quæ postulet sanctificantem gratiam produci, etiam efficienter à sacramentis, dum dignè suscipiuntur: igitur gratia sanctificans non producit efficienter à sacramentis.

Respondetur, concessa Maiore, negando Minorem, cuius veritatem aduersarij aliter non probant, quàm repetitione præcedentium rationum, quibus conati sunt euertere efficientiam physicam gratiæ sanctificantis, per sacramenta, quas supra soluimus; & falsitas huius fundamenti abundè patet ex variis sacre Scripturæ, & sanctorum Patrum auctoritatibus, in fauorem nostræ sententiæ allatis, quarum tam circumstantias, & appendices, quàm substantiam diligenter expendimus.

DISPVATIO V.

De modo physici concursus instrumentarij sacramentorum nouæ Legi.

ARTICVLVS I.

Utrum concursus iste sit immediatus.

 VI A docuimus nostra sacramenta producere gratiam physicè, & omnis concursus causæ, esse vel immediatus, seu nullo alio agente intermedio, vel mediatus, seu qui est alio agente intermedio; quaeritur qualis sit physicus instrumentarius sacramentarius nouæ Legi concursus in productione gratiæ. Paludanus & Soto in 4. sententiarum distinctione primâ, negant sacramenta nostra producere gratiam immediatè, Paludanus enim vult illa producere aliquam præuiam dispositionem in suscipientibus, quâ posita, habitualis gratia ponatur; hanc dispositionem in sacramentis quæ non iterantur, dicit esse characterem; in aliis verò quendam articulum. Soto verò citat distinct. quaest. 3. articulo 1. gratiam considerat duobus modis. Primo formaliter, quatenus significat tantum diuinam benevolentiam abstrahendo ab eo quod talis benevolentia fiat per qualitatem inherenter animæ. Secundo materialiter, quatenus est aliqua spiritalis qualitas inherens animæ; & vult sacramenta causare tantum immediatè gratiam spectatam primo modo, mediatè tamen gratiam, secundo modo consideratam.

Verior tamen est aliorum sententia, quam hac nostra conclusione explicamus, Sacramenta nouæ Legi producant gratiam immediatè. Ita communiter qui tuerent efficientiam physicam sacramentorum. Et probatur is omnibus sacre Scripturæ, & Patrum testimoniis, quibus supra docuimus nostra sacramenta causare gratiam in suscipientibus. Ex quibus hæc ratio formatur pro nostra propositione, illud immediatè est causæ effectum in subiecto debite disposito, seu non habente obiectionem, inter quod, & effectum nihil mediat in ratione principij, seu causæ, ut ipsimet termini important: atqui inter sacramentum nouæ Legi applicatū tanquā causam gratiæ sanctificantis, & subiectum cui applicatur debite dispositū

- I. nihil in *ratione principij*, seu causæ illius mediat, iuxta modum loquendi Scripturæ & Patrum; nam ei tantum, & nulli alij, in *ratione causæ instrumentalis separatae*, tribuunt productionem gratiæ sanctificantis, vt patet consideranti singula testimonia, præcedentibus disputationibus, tam contra hæreticos, pro tali eorum causalitate allata; quàm contra quosdam scholasticos pro *physica* illorum efficientia; deinde in tantum aliquod *immediatè* causat effectum, in quantum effectus *immediatè* pendet in suo fieri ab illo, quia immediata productio passiva effectus, consistit in dependentia immediata effectus in suo fieri, & produci; sed gratia habitualis, vt confertur per aliquod sacramentum nouæ Legis, ita *immediatè* pendet in suo fieri à sacramentis sibi correspondentibus, vt illis, in genere causæ instrumentalis debetè applicatis subiecto, nullum obicem habenti, & alio omni præciso, illam in eo causant, quia hæc eorum causalitas fundatur in practica illorum significatione, & *immediatè* illorum significatione practica est ipsamet effectio gratiæ sanctificantis correspondentis his sacramentis; igitur sacramenta nouæ Legis causant *immediatè* gratiam sanctificantem. Teruò, eadem proposito probatur refellendo vtrumque modum prioris sententiæ; primum quidem sic, sola productio vltimæ dispositionis ad formam non est, loquendo propriè, & formaliter, productio formæ: nam homo generans, causat, & producit vltimam dispositionem ad animam rationalem, quam tamè non producit, sed solus Deus creat: ergo si nouæ Legis sacramenta causant solummodò vltimam dispositionem ad gratiam sanctificantem, illam, loquendo propriè, nõ causabunt, quod tamen modum loquendi sacre Scripturæ, & Patrum de causalitate nostrorū sacramentorū importat; neque dici potest in exēplo allato de generatione hominis, nihilominus dici cōmuniter generare hominē: non enim idē præcisè dicitur *generare*, quia producit vltimā dispositionē, sed ex eo, quod insuper effectiue concurrat ad vñitionem animæ, à Deo creata, cū suo corpore; & propria eius actio tendit ad componendū totum aliquid ex anima & corpore inter se vñitis: at id non habet locum in vltima dispositione ad gratiam sanctificantem; nec enim præterductionē huius dispositionis à suo subiecto, aliquid potest assignari quod sacramentū faciat, pro vñeda gratia cum suo subiecto, iuxta priorē modum huius sententiæ. Secundo, idem prior modus refellitur *ornatus iste*, quem iste modus assignat pro immediato effectū sacramenti, est aliquod contentiuum: nam Concilium Trident. sess. 6. cap. 6. enumerat ex professo omnes, & singulas dispositiones iustificationis; nullam tamen meminit istius ornatus, & qualitatē. Teruò refellitur; ornatus ille, seu qualitas, vel est aliquid naturale, vel supernaturale: non primū, quia dispositio debet esse eiusdem ordinis cum forma introducenda: Secundum, item dici non potest, quia vel creabitur, & sic creatura erit instrumentum creationis, quod tamen prior hæc sententia vult effugere, vel educetur à potentia animæ suscipientis sacramentum, & sic non erit maior difficultas in sacramento ad producendū gratiam, quàm ad producendum hunc ornatum, præsertim cum gratia sanctificans non ex se, & sua naturā, sed ex liberā tantum ordinatione Dei, requirat aliquam positiuam dispositionem, vt in adultis, non autem in infantibus. Tandem

A ornatus iste non potest esse *character*, hic enim per sacramentum imprimitur aliquibus, quibus tamen sacramentalis gratia, propter obicem, non confertur. Item vltima dispositio est, de potentia Dei ordinaria, inseparabilis à sua forma; ergo, cum prædicto obice posito, gratia sacramentalis non confertur, nihilominus sacramentum validè confertur, & character imprimatur, ornatus iste non erit character in sacramentis characterem imprimentibus.

Modus etiam posterior refellitur, quia nullum agens communicat alicui formalem effectū, nisi communicando ei formam, quia formalis effectus, est actualis communicatio formæ: Atqui formalis causa nostræ iustificationis, est habitualis gratia sanctificans; ergo, vel iuxta Sotum, sacramenta communicabunt *formaliter* gratiam sanctificantem iis, qui absque obice illa recipiunt, vel non faciēt *formaliter* suscipiētes gratos Deo.

ARTICVLVS II.

Vtrum nouæ Legis sacramenta, per aliquam qualitatem, sua entitati à Deo superadditam, eleuentur ad producendum immediatè, & physice gratiam.

QVONIAM iuxta Philosophos omnis actio est à proportionē maioris in æqualitatis, & sacramenta nouæ Legis, secundum entitatem physicam considerata, sunt ordinis naturalis, difficultas nascitur, per quid eleuentur ad producendum gratiam sanctificantem, quæ est ordinis absolutè, & simpliciter supernaturalis.

Capreolus in 4. sent. dist. 1. quæst. i. cum quibusdam aliis, existimat aliquam superadditam entitatem naturali sacramentorum entitate, ad producendum physice gratiam, quam eorum alij, volunt esse *formaliter corpoream, virtute tamen spiritalem*: alij omnino spiritalem, cuius beneficio datur illis virtus agendi & producendi gratiā physice. Quod si quæras à prioribus, cum hæc qualitas supponatur corporea, quomodo producat gratiam, quæ est spiritualis entitatis? Respondent, id facere tantum *instrumentariè*, sicut phantasma, quod planè est corporeum, producit instrumentariè species intelligibiles; si verò postules à posterioribus, cum supponant qualitatem illam esse spiritalem, quomodo sit in subiecto corporeo, *in extensa*, ita vt habeat vnam partem, in vna parte, & alteram in altera; an verò sit *totā in toto*, & tota in qualibet parte. Respondent esse hoc secundo modo, neque id esse contra naturā sui subiecti, quatenus spectatur iuxta *potentiam suam obedientialem*, in qua talis qualitas recipitur *subiectiue*, sicut non repugnat animam rationalem, quæ est substantia spiritualis, esse in corpore: tunc enim sicut anima rationalis habet esse independentens à corpore, & tamen ei vñitur, & operatur per illud: ita etiam & hæc qualitas est creata à Deo, independentens à re materiali, cui tamen à Deo vñitur ad producendum gratiam.

Melior tamen est sententia negans eiusmodi qualitatem, quam loco nostræ propositionis ponimus, & sic probamus. Qualitas illa vel est *virtus completa*, sufficiens ad producendum gratiam, solumque indiget generali concursu Dei, & sacramento tanquam subiecto, sicut calor in aqua, vel est *virtus incompleta*, & inchoata tantum, quæ præter concursum Dei sibi correspondentem, adhuc postulat aliquid quo compleatur, & red-

I. datur potens producere gratiam, sicut noster intellectus dicitur habere vim inchoatam, & incompletam ad Deum clarè videndum, quæ completur per lumen gloriæ: sed neutrum dici potest, non primum, quia tunc talis qualitas esset *principalis causa gratiæ*, & sacramentum nulla ratione esset eius causa etiam instrumentalis effectiua, sed sola illa qualitas quæ supponitur sustentari à sacramento, vt patet in causis illis naturalibus, quæ quia habent vim completam ad producendum effectum, dicuntur esse principales: at Theologi communiter negant, prima secundæ, aliquam creaturam esse (saltem de facto) causam principalem gratiæ, esto possit istud controuerti de absoluta Dei potentia.

II. Neque responderi potest ob stare, quod ad *esse causæ principalis* requiratur insuper, vt talis virtus sit *connaturalis* naturæ sui suppositi, cum ideo operationes humanitatis in Christo Domino, tribuantur supposito tanquam agenti principali, quia sunt connaturales humanitati, quæ per se est vnita Verbo; quare cum hæc qualitas non sit *connaturalis* sacramento, sed quadam tantum participatio diuinæ potentiæ, quatenus est actiua operum supernaturalium, nec talis qualitas, nec sacramentum cui inest, erit *principalis causa gratiæ* per eam productæ, sed tantum *instrumentalis*; hoc inquam non potest responderi. Primum quia falsum est, hoc insuper requiri, cum intellectus Beati dicatur à Theologis prima parte quæstione duodecimâ, *causâ principalis*, & non *instrumentalis*, respectu visionis beatificæ, quæ tamen non est *connaturalis* humanæ naturæ purè tantum considerata. Secundò quia falsum est, idèò operationes humanitatis in Christo Domino tribui supposito tanquam agenti principali, quia sunt connaturales eius humanitati, hæc enim est illarum *principium quo*, & tribuuntur supposito, quia, vt philosophi communiter docent, *actiones sunt suppositorum*; secundum etiam scilicet *talem qualitatem esse tantum virtutem inchoatam, & incompletam*, dici non potest: nam quærò à quo completur, vt producat gratiam, vel à sacramento, vel à Deo, vel ab aliqua alia qualitate etiam incompleta, quæ iuncta priori faciat vnâ completam qualitatem effectiua gratiæ; at non completur à sacramento, quia Capreolus supra admittit hanc qualitatem propter omnimodum defectum virtutis actiue in rebus sensibilibus secundum se spectatis, ad producendum gratiam; & si talis *virtus inchoata* supponatur esse in sacramento, illa nihil potest esse aliud, quàm vel aliqua alia qualitas, vel virtus eius actiua obediens, quæ inferius explicabitur. Non primum, quia quid illa sit, non potest explicari, non item secundum, quia rectè possumus intelligere talem virtutem obedialem compleri, sine ista qualitate sibi superaddita, vt patebit inferius. Nec item hæc qualitas completur à Deo, quia obediens actiua potentia, vt est in sacramentis, tam bene potest à Deo compleri, quàm hæc qualitas quæ fingitur incompleta, vt patebit explicando nostram sententiam: ergo, cum entia non sint multiplicanda sine necessitate, hæc qualitas inchoata (quæ completur à Deo) non dabitur in sacramento; non denique completur hæc qualitas, per aliquam aliam qualitatem similiter inchoatam, quia iam ex illis duabus inchoatis, vna fieret completa, quæ esset *principalis causa gratiæ*, & sic primum nostrum argumentum redibit.

III.

IV.

A. Secundò, vterque modus istius sententiæ refellitur, si hæc qualitas ponatur *corporea*, ergo non maiorem habet proportionem cum gratia producenda quàm sacramentum, quod etiam est corporeum; ergo tam bene sacramentum poterit à Deo assumi sine hac qualitate *tanquam instrumentum* gratiæ producendæ, quàm cum hac qualitate: Item si ponatur *spiritalis*, aut inhæret propriè sacramento, vel producitur à Deo sine actuali inhærentia in subiecto, & conferatur adstans intimè proxima sacramento, si se eleuet illud ad productionem gratiæ; non primum, quia quicquid est *subiectiue*, & *inhæsiue* in alio, recipitur ad modum recipientis; ergo si subiectum est corporeum, modus, quo accidens illud recipitur subiectiue, debet esse corporeus, sed actualis inhærentia huius spiritalis qualitatis est modus, quo illa inest subiecto, quæ tamen inhærentia cum non distinguitur à suo accidente, nisi tanquam *modus à re*, non potest esse *corporea*: ergo cum hæc qualitas supponatur spiritalis non potest inhære sacramento, quod est corporeum; secundum item non potest dici, quia Concilia, Patres, & Theologi communiter agnoscunt, nulla dari accidentia quæ de facto consequuntur sine subiecto inhærentis, præter quàm in sacramento Eucharistiæ, nec exemplum desumptum ab anima rationali fauet, quia hæc dat aliud quod esse corpori, cum informet illud, & ex eius vngione ad suum corpus, aliquis eius influxus intelligitur in illud ratione cuius, illud tamen *instrumentum animæ*, aliquod operatur efficienter, vt Philosophi docent; at ex sola instantia huius qualitatis ad sacramentum, nullus eius influxus intelligitur in sacramento, nec maior efficietia in sacramento, quàm ante, & si quis influxus fingatur, debet aliquid, per illum in sacramento productum assignari, quo sacramentum postea informatum producat gratiam: at nihil tale potest assignari: ergo sacramentum nouæ Legis non producit physicè gratiam, mediâ eiusmodi qualitate.

C

ARTICVLVS III.

Soluntur fundamenta sententiæ præcedenti articulo rectè.

PRIMUM est. Auctoritas Patrum disput. 4. art. 1. relatorum propheticæ, efficietia sacramentorum nouæ Legis, sic enim locis istis loquuntur de nostris sacramentis, vt significant Deum, quando ea instituit causas gratiæ, illis dedisse *aliquam virtutem*, quæ virtus non potest intelligi esse quid aliud, quàm qualitas præcedenti articulo explicata.

D

Respondetur, Patres illos rectè explicari de *potentia obediens*, quam res corporeæ acceperunt à Deo, vt producant *instrumentariè* gratiam, quemadmodum inferius patebit explicando illam.

Secundum fundamentum est. In mysterio Incarnationis aliquis datur modus substantialis, corporeus. prout est in corpore Christi Domini, & spiritalis prout est in eius anima, qui ordinat humanitatem ad Verbum, vt substituit in illo: ergo non etiam repugnabit aliquid accidens dari, siue corporeum, siue spiritale, quod ordinet sacramenta ad efficiendam physicam gratiam.

Respondetur, nos non ideo negare prædictam qualitatem, quod repugnet dari aliquid creatum, siue corporeum, siue spiritale, quod rem corpoream ordinet ad Deum, sed propter de-

I. *fectum sufficientis fundamenti ad constituendum eiusmodi qualitatem*, cum sacramenta per suam actiuam obedientialem potentiam inferius explicandam. habeant quicquid dicitur illis concipi per talem qualitatem: unde dispar est eius ratio à modo substantiali, qui admittitur in humanitate Christi Domini: nam eius necessitas fundatur in eo quòd vnio humanitatis cum Verbo diuino sit vera actio, quæ niquam est sine termino, & iste modus illam terminet: tum quòd extrema istius vnionis sint ordinis planè diuersi: tum quòd humanitas secundum se spectata sit tam apta assumi à Patre, aut Spiritu sancto, quàm à Verbo, & proinde aliquid dari debuit, quo & extrema tam planè diuersa vnirentur inter se, & quo humanitas respiceret potius personalem Verbi diuini, quàm Patris, vel Spiritus sancti, vt Theologi subtilius docent tertiâ parte S. Thomæ quest. 2.

II. Tertium fundamentum. Principium operandi physice aliquem effectum debet in actu primo, quantum fieri potest, intrinsecè proportionari cum effectu à se producendo, quia debet *connaturaliter* agere, & comparari ad effectum, sicut radix ad fructum, vel ad ratum: atqui sacramenta nouæ Legis operantur physice gratiam, & modus quo possunt intrinsecè proportionari gratiæ à se producendæ, est qualitas illis à Deo superaddita; sic enim agunt *connaturaliter*, quatenus agunt per formam sibi intrinsecam ad modum agentium naturalium, quæ per formas proprias, & intrinsecas producent suos effectus: igitur modus, quo sacramenta nouæ Legis eleuantur ad producendum gratiam, & redduntur principia illi producendæ proportionata in actu primo, erit aliqua qualitas illis à Deo superaddita.

III. Confirmatur. Quando aliquid est talis conditionis, vt non sit naturâ suâ productum realis alienus effectus, cuius tamen postea sit productum physice, tunc aliqua virtus debet ei superaddi, quæ reddat potens producere talem effectum; aliis cum *idem maiorem idem, non sit aptum facere tantum idem*, quemadmodum non potest naturâ suâ producere talem effectum, neque etiam postea producere poterit; atqui sacramenta nouæ Legis ita producent physice gratiam, vt secundum vim suam naturalem spectata, sint res materiales, ordinis merè naturalis, secundum quem non possunt illam producere, vt omnes concedunt; vt verò eleuata à Christo Domino ad *se sacramentaliter* possint ex dictis corâ disputatione quartâ: igitur aliqua virtus debet superaddi illis, quæ reddatur physice potentia ad producendum talem gratiam: hæc autem virtus non potest esse quid aliud, quàm quædam qualitas.

IV. Respondetur, Minorem huius tertij fundamenti tantum esse veram, de causâ principali, & modo producendi *connaturaliter* effectum, quia penes illam, & hunc eius agendi modum ratio proprii effectus, & veræ causæ agentis *connaturaliter* attenditur, cum causæ instrumentales non sint causæ, nisi *subministre*, seu quarum ministerio principalis virtus ad producendum proprium suum effectum; & hoc videre est in nostris potentiis, intellectu & voluntate, quæ quia sunt causæ principales actuum supernaturalium fidei, spei & charitatis, vt *connaturaliter* possint eos excitare, recipiunt à Deo per infusionem habitus illi, spei, & gratiæ: at nostra sacramenta sunt

A tantum causæ quædam instrumentales gratiæ sanctificantis producendæ.

Ad confirmationem respondetur, Maiorem, vt sonat, esse absolutè & simpliciter falsam, quando res illa alio modo, quàm suo naturali, considerata, & quàm secundum suum naturalem agendi modum habet aliquid principium illius rei efficiendæ, vt patet in nostra voluntate & intellectu, quæ licet non possint *seu naturaliter* intelligere, & amare Deum, ex morio planè supernaturali, attamen Deo concurrente speciali auxilio, id possunt, absque noua qualitate sibi impressa, vt Theologi docent agendo de gratia. Neutra autem sacramenta habent actiuam obedientialem potentiam à prima sui conditione, quâ possunt assumi à Deo, tanquam instrumenta ad faciendum quicquid Deus voluerit, vt paulo post explicabitur; idcirco non indigent tali qualitate, illis conferente vim agendi physicè.

B Nec obstat Philosophorum axioma relatum, quia sacramenta ita quoad suam *entitatem* remanent planè eadem ac erant antea, vt tamen de nouo per *eleuationem* illius suæ entitatis accipiant *specialem assistentiam Dei*, ratione cuius in *ratione agentium*, non amplius, loquendo propriè, remanent eadem.

ARTICVLVS IV.

Vtrum prædicta eleuatio sacramentorum nouæ Legis fiat per aliquem motum artificiosum illis à Deo impressum.

C AIETANVS præsentis questionis 61. articulo 1. & 2. & aliqui alij tunc partem affirmantem, quam diuersimodè explicant. Alij enim volunt esse *qualitatem quandam transcurrentem*, quod sanctus Thomas videtur sentire citatâ questione, articulo 4. Alij volunt, *non esse aliud, quàm motum Dei*, quæ vt causa principalis mouet sacramentum, quæ quidem motio, re sit vna & eadem cum motione sacramenti, quæ sit à ministro, attamen vt est à Deo, habeat vim producendi gratiam, sicut motus cytharæ, vt sit ab imperio, licet sit idem motus ac is qui fieret à perito, attamen vt sit à cytharædo certâ ratione pulsante fides, illis superaddit vim quandam ad concentum sonorum edendum. Hanc autem sententiam non probant aliter, quàm quòd instrumenta artificialia non concurrent aliter ad effectum suæ causæ principalis quàm recipiendo ab illa motum aliquem artificiosum, vt patet exemplo nunc allato: atqui nostra sacramenta, respectu Dei, vt agentis principalis in producenda gratia, sunt instrumenta quædam artificiosa, vt intelligitur ex dictis de illorum essentia & constitutione: igitur nostra sacramenta producent physice gratiam, ex eo quòd recipiant motum aliquem artificiosum à Deo.

Hæc tamen sententia refellitur secundum vtramque explicationem: & primò iuxta priorem his omnibus rationibus, quibus supra reieciimus opinionem Capreoli, quibus addi potest, quòd omnis actiua qualitas, cuiusmodi hæc fingitur, pertineat ad primam, vel secundam speciem qualitatis: at non est *habitus*, quia hic est aliquid permanens: hæc autem assertur esse quid transiens, non item est *de passio*, quia cum dispositio sese teneat ex parte causæ materialis, illa non constitueret sacramentum in genere causæ

I.

efficientis, in cuius tamen genere etiam secundum hos auctores reponitur. Nec est item potentia etiam reductiue, quia hæc apprehenditur esse aliquid perfectius, cuius esse non est in actuali operatione, sed tantum in actu primo. Deinde motus iste aut est alterationis, & sic tendit ad productionem alicuius qualitatæ in sacramento, quod iam reieciimus; aut est tantum localis, & sic solum terminatur ad ubi; at ipsum ubi non est aliquid actiuum, nec proinde motus iste dabit sacramento vt producat gratiam, quam antea non poterat producere.

II.

Refellitur item iuxta posteriorem explanationem, quia tunc tantum motus vt artificiosus, in aliqua actione, per eam producit hoc, vel illud, quando talis actio exte, & secundum suam naturam spectata habet proportionem cum ista re, considerata secundum suam substantiam, quæ tamen prout consideratur secundum hunc motum, postulat fieri ex hac, vel illa arte, vt patet in exemplo concentus musici per pulsationem fidium factam à cytharædo; nam pulsatio fidium etiam facta à rustico imperito facit sonum; at vt iste sonus reddatur musicus postulat fieri ex tali arte quam cytharædus nouit; sed actio ministri sacramenti spectata secundum suam naturam, non habet proportionem cum gratia sanctificante, etiam considerata secundum suam substantiam, vt satis patet; quæ tamen gratia producitur per illam actionem: igitur hæc actio sacramenti non est productiua gratiæ, prout est motus artificiosus.

III.

Maiores propositio confirmatur. Motus, vt artificiosus, tantum modificat actionem: ergo addit tantum supra illam aliquem modum; atqui modus vt modus non est actiuus, sed supponit virtutem agendi, quam tantum modificat, & tantum eleuat intra suum genus: ergo ubi aliquid non erit productiuum rei alicuius, saltem quoad substantiam suam, tunc ratione artificiosi motus ibi superadditi, non poterit eam producere, & ex hac ratione patet solutio ad fundamentum istius secundæ opinionis.

ARTICVLVS V.

Vtrum prædicta eleuatio sacramentorum nouæ Legis fiat per solum deputacionem Dei, an verò per actiuam obediensialem entitatis illorum potentiam.

IV.

SIT hæc prima propositio. *Hæc sacramentorum eleuatio non fit per vnam & simplicem duntaxat deputacionem, seu ordinationem Dei.* Probatur. Vel ista deputatio supponit aliquam virtutem, siue completam, siue incompletam inesse sacramentis, quæ possint gratiam producere; vel ista deputatio est ita efficax per consequentem voluntatem Dei, vt tunc ponat de facto virtutem illam in entitate sacramenti; vel denique deputatio ista nihil addit reale entitati sacramenti, sed illam relinquit entitati talem, qualis erat antea, & eam duntaxat ad productionem gratiæ deputat. Primum est contra modum hunc explicandi istam eleuationem, quia tunc sacramentum non accipit virtutem producendi physice gratiam à deputacione Dei; sed talis virtus supponitur ei inesse. Secundum similiter est contra hunc modum; tunc enim sacramentum accipiet virtutem hanc agendi, ab eo quod im-

primitur ei per efficacem voluntatem Dei, & quaeritur quid sit illud, an *qualitas*, an *modus* aliquis, vel *motus*, quæ tamen omnia fuerunt superius reiecta. Tertium denique non potest dici, quia deputatio præcisè sumpta nihil ponit reale in deputato, sed meram duntaxat denominationem extrinsecam, quæ oritur ex eo quod voluntas talem habuit actum circa hoc obiectum: ergo si ante deputacionem sacramentum non habuit potentiam in actu primo ad producendum physice gratiam, illam etiam non habebit per istam deputacionem.

Secunda propositio. *Hæc eleuatio sacramentorum nouæ Legis fit per actiuam obediensialem illorum potentiam ex imperio Dei, quatenus à Deo assumuntur speciali quodam concursu, nullam entitatem superaddendo eorum entitati, ad producendum effectus excedentes eorum naturam.* Ita multi recentiores: quæ sententia vt intelligatur, & simul probetur, tria sunt præstanda: Primum, probandum dari potentiam obediensialem actiuam. Secundum, explicandum est, quid sit illa: & quando fuerit collata creaturis. Tertium, quomodo sacramenta agant per illam; pro quorum omnium explanatione sequentem instituius disputacionem.

DISPUTATIO VI.

De actiuâ obediensiali potentia rerum creaturarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum talis potentia detur.

SIT PONENDVM EST, nomine obediensiali actiuâ potentie, nihil aliud intelligi, quàm *habilitatem aliquam ad producendum effectus excedentes naturalem vim & efficaciam ipsius agentis.* Hæc

notatione nominis præsupposita,

Sit hæc vnica propositio. *Actiuâ obediensiali potentia datur in rebus creatis.* Propositio probatur primo ex facili Litteris, cap. 16. libri Sapientie, Sapiens ostendit res quasdam naturales produxisse effectum ad imperium Dei aliquos effectus miraculosos. exempli causa, Exodi 9. cap. in septima plaga Pharaonis, ubi grando, ignis, & pluuia permittuntur, ait Sapiens, ignem maiorem vim & virtutem habuisse in aqua ad comburendum, quam aqua ad extinguendum pluuia, & cum aliquando exarsisset ad vitum Dei, & illi quando mitiorem fuisse, & dum attingent hunc in aqua, quæ omnia exinguit, existentem plus valuisse, id est habuisse maiorem vim, seu (vt Varabius explicat ad illum locum) plus operatum fuisse, & effectuisse, exprimi illam potentiam in igne fuisse actiuam: cum autem præmittit illud fuisse mirabile, cum aqua omnia exinguit, denotat actiuam illam potentiam non fuisse naturalem, sed tantum obediensialem, præsertim cum ibi addat mansuetudinem illam ignis, quatenus flamina ita mitefecbat, vt minimè combureret animalia ad impios missa, fuisse ex iudicio Dei. Postmodum autem reddens rationem quasi à priori, vnde fiat vt ignis omnèque pariter creeturæ, quas ibi recenset, operentur tot mirabilia,

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. expresse docet oriri ex eo quoddam ista *obedientialis* *actinapotentia* reperitur in qualibet creatura ad faciendum quicquid Deus utendo illā, voluerit facere, his verbis, *Creatura enim, inquit, tibi factori deserviens exarsciscit in tormentum, adversus iniustos, & lenior fit ad beneficiendum pro his, qui in te confidunt. Quo loci hæc particula causalis, enim, est notanda, quæ denotat causam ex qua fiat, vt creaturæ sic contra suam naturalem vim exarsciscant in ultionem, esse quoddam sicut in obsequio Dei, & obediant ei ad nutum: idem etiam habet sequenti cap. 19. ubi agens de illa nube tenebrosa, quæ stetit inter castra Ægyptiorum, & castra Israël, item de miranda illa aquarum diuisione, cuius beneficio populus transiit sicco vestigio, Exodi 14. ita loquitur, *Omnis creatura ad suum genus ab initio refigebatur, deserviens tuis præceptis, id est, refigebatur, quatenus ita præceptis Dei obedebat, ad præbendum iter Israëlitis, vt sistendo contra propriam inclinationem, videretur transmutata in aliam naturam. Item. Ecclesiasticus cap. 38. ostendit hanc potentiam inesse rebus creatis; nam ex eo quoddam Exodi cap. 15. *Aqua est in dulciana ligno per Moysen conicito in illam*, probat Medicinam accepisse à Deo virtutem sanandi; ergo vt eius argumentum valeat præsupponit lignum istud à Moysen iniectum in aquam habuisse vim actinam, quæ illam ex amara faceret dulcem: at virtus illa ad indulcendam aquam non fuit illi ligno naturalis & propria, secundum naturalem & ordinariam eius agendi modum, vt Abulenſis rectè probat ad illud caput Exodi quæst. 8. cum lignum istud in tam parua quantitate non potuerit dereperit tantam aquarum multitudinem suā naturali actione dulcem reddere: idem si credendum est Rabbi Salomoni, quæ Abulenſis ibi refert, lignum istud fuit naturā suā amarum, & mortiferum; Deus tamen voluit eo vri ad indulcendam aquas, vt miraculum appareret maius, quemadmodum Abulenſis ibi fusè persequitur, argumento etiam sumpto à factis Elisæi, qui libro quarto Regum capite 2. ad reddendum aquas sanas, & ad tollendum sterilitatem terræ iniecit salem in fontem, cum tamen sal causet sterilitatem, & tam modica salis iniectio non potuerit solis naturæ suæ viribus, & agendo tantum naturaliter, tam multam aquam in tam longum tempus reddere fecundam, & similiter terram, vt ipse docet fusius ad caput secundum libri quarti Regum quæstione 33. ergo in vtroque exemplo illa vis actiua fuit tantum obedientialis.**

- IV. Simile argumentum desumitur ex capite 20. libri quarti Regum, ubi Isaias per miraculum sanaturus Regem Ezechiam ab ulcere mortali, iubet applicari massam siccam, cuius contactu Rex sanitatem consecutus est: at, vt Abulenſis ibidem notat quæst. 18. si sicus spectetur iuxta naturalem suam proprietatem, oberat potius curationi vulneris; sed ad manifestationem miraculi iussit istam massam siccam apponi.

Idem patet ex capite nono S. Ioannis, quando Christus Dominus restituit visum cæco nato, linienti eius oculos lutum, cum tamen experientia doceat lutum, si spectetur secundum vim suam, & modum agendi naturalem, maxime officere luminis: quod verò lutum hoc fuerit instrumentum actiuum ad reddendum istam visionem, sanctus Chrysostomus satis expresse significat, quando homilia 56. in sanctum Ioannem mouens hanc quæstionem, *quomodo cæcus appositio luto fue-*

rit curatus, ita respondet, Si quis rogaret quomodo oblitio luto videret, me modum nescire præseor. Hæc enim responsio innuit aliquid efficientiæ fuisse ex parte lutu, quo Christus Dominus vtebatur, quam efficientiam S. Chrysostomus ibi negat sibi esse probendam; si enim lutum non fuisset physice operatum, S. Chrysostomus facile respondisset huic quæstioni, lutum nihil planè effecisse, etiam vt instrumentum, sed Christum Dominum solā voluntate eum sanasse, quin imò notat modum istum restituendi visum cæco nato per lutum, effecisse vt aliqui traherentur ad incredulitatem miraculi; ideoque Pharisæos interrogasse cæcum hoc modo, *Quomodo aperti sunt tui oculi, quid tibi fecit, quomodo aperuit tibi oculos? Quæ interrogatio significat illos non fuisse tantum raptos in admirationem, ex eo quoddam restituisse cæco nato visum, sed etiam ex eo quoddam id fecisset appositione lutu supra oculos: nam & alibi in Evangelio restituit visum alteri solo verbo, nec tamen alij in tantam sunt rapti admirationem: ergo dum S. Chrysostomus ibi notat excellentiam miraculi istius in visu lutu, denotat in illo, vt per Christum Dominum applicato, fuisse aliquid virtutis ad restitutionem visus; virtus autem hæc non potuit esse nisi actiua obedientialis: ergo actiua potentia obedientialis datur in creaturis.*

ARTICVLVS II.

Responsiones ad prædictas sacre Scripturæ authoritates reselluntur.

C VNT, qui putent his sacre Scripturæ testimoniis potentiam actiuam obedientialem, quam præcedenti articulo docuimus, non probari sufficienter, eo quoddam plures ex effectibus ibi enumeratis, fuerint naturales, quatenus non erant extra limites obiecti suarum causarum, licet naturalem illarum actiuitatem, & assuetum agendi modum excederent, quod non sufficienter arguit obedientialem potentiam actiuam, respectu quorumcumque effectuum excedentium vires naturales creaturarum. Quoddam autem effectus isti continerentur in obiecto virtutis naturalis causarum naturalium probant, illos sigillatim percurrendo. De vi ad comburendum in igne, patet per se in primo exemplo, & quoddam aliquando fuerit mitior, non ab actiua potentia, sed à substructione maioris, & vehementioris concursus, quem tunc Deus pro sua voluntate moderabatur: quod item fuerit aliquando vehementior, habuit à maiori concursu Dei, semper intra latitudinem sui obiecti naturalis. Similiter in secundo exemplo aquarum quæ stitebant Exodi 14. vt præberent iter Israëlitis, nam solā substructione diuini concursus id poterat fieri. Tertio, in exemplo ligni in aquam iniecti, ad illam indulcendam, Exodi 15. nam vim aliquam naturalem inuisibilem illi ligno ad indulcendam, significat Ecclesiasticus dum exemplo sumpto ab hoc ligno quod habet virtutem indulcendam, docet Medicinam esse valde commendandam, quæ etiam habet virtutem restituendi hominibus pristinam sanitatem. Et Valeſius capite 15. de facta Philosophia id confirmat, ex eo quoddam textus Hebraicus istius loci significat, *Deum deduisse Moysen lignum istud, vt tali virtute præditum: ita enim habet, Clamauit ad Dominum, qui dedit illud lignum, id est ita ei indicans hoc lignum, vt etiam*

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

ei significaret hanc eius esse virtutem, quod posset aquas dulces reddere, & quod lignum hoc non fuerit in tanta quantitate, quæ sufficeret pro indulcenda tanta aquarum abundantia, tantum arguit Deum aliquo speciali concursu vim eius indulcendi *extendisse*, aut *intendisse*: Quod totum potest intelligi subsistere abque actiua prædicta obedientiali potentia. Patrem responsionem ex Valefio citato opere capite 34. adhibent ei miraculo, quo Elifaeus lib. 4. Regum capite 2. aquas, sale illis iniecto, reddidit sanas. Item & ei miraculo, quo Isaias 20. cap. quarti Regum Ezechiam ægotantem ad mortem, admotâ malsâ ficiuum sanauit ab vlcere; nam idem Valefius capite 39. contendit malsam ficiuum habere vim naturalem curandi vlcera, & totum istud miraculum in eo consistere, quod Deus vim medicamentum auxerit vt vlcus citius sanaretur, sique

I. I.

eludunt hæc & similia argumenta: nam quod spectat ad lutum quo Christus Dominus est vlus cap. 9. sancti Ioannis, quando visum restituit cæco nato, respondent id fecisse, non quod illud assumplerit *vt instrumentum* aliquod *efficienter* concursus ad restitutionem visus, sed tantum vt illo adhibito, tanquam ex naturæ rei contrario miraculum esset illustrius. Et sanctum Chrysostomum istis verbis in confirmationem nostræ sententiæ prolatis, *me modum nescire proficior*, velle tamen dicere, se non satis capere consilium Christi tunc apponentis lutum oculis, vel an solum *vt Deum*, an verò aliquâ actione *sue humanitatis*, visum ei restituerit.

III.

Verùm istæ responsiones non obstant, quin prædicta miracula probent nostram assertionem, si non *in toto*, saltem *in parte*, nam ad minus probant membrum illud actiue obedientialis potentie, quod vocant *obediencialem potentiam non puram*, sique nostræ tempe assertioni deservit. Ad quæstionē enim duodecimâ primæ partis *duæ* veluti *species* huius actiue obedientialis potentie distinximus, vnam *simpliciter puram*, quæ tunc est, quando effectus qui per illam producit est omnimodè extra totam latitudinem obiecti *specificatus* potentie, seu agentis, quomodo passiva visio demonum, & animarum damnatarum sese habet ad actuum combustionis ignis corpori, illas verò & reali visione torquentis; hic enim cum sit corporeus, habet tantum pro suo obiecto adæquato *specificatus* corporeum combustibile. Alteram speciem huius actiue obedientialis potentie vocauimus *non puram*, seu *inchoatam*, quando scilicet effectus, qui per illam producit, continetur quidem intra totam latitudinem obiecti *adæquate specificatus* potentie, seu agentis; non tamen intra latitudinem obiecti eius *morini*, id est excedit modum naturalem agendi ipsius causæ, ita vt ad talem sui productionem postulet necessariò aliquid sibi, vt sic, seu vt supernaturali modo agentis à Deo.

IV.

superaddi, quo hæc potentia confortata talem effectum, sibi aliàs impossibilem, producat; & hanc diximus appellari *non puram*, seu *inchoatam*, ratione coaptationis suæ radicalis, quam talis potentia habet ad talem effectum, vt intra latitudinem sui *specificatus* obiecti contentum, & de huius potentie genere sunt *intelligendi* & voluntas in nobis & in Angelis, quæ cum pro suo adæquato obiecto *specificatus* habeant ens, seu intelligibile, & bonum, intra quod Deus trinus & vnus, & aliquot alia nostræ fidei mysteria continentur,

quia tamen non continentur intra *motum* illius obiectum, seu transcendunt illius modum, quo prædictæ illæ nostræ potentie naturaliter attingunt sua obiecta, & ad id indigent aliquo sibi, vt agentibus supernaturalibus, per Deum concessio, dicuntur habere actum potentiam ad attingendum id genus obiecta, *obediencialem* quidem, non tamen *puram*.

Allatæ responsiones patrem concedunt potentiam rebus ibi enumeratis, vt patet in primo exemplo ignis in aquis exardescens, & ad nutum diuinæ voluntatis miscescens; & quamquam illa mitigatio visionis rectè possit intelligi facta per solam subtractionē diuini concursus, non tamen sufficeret ad modum illum, quo Sapiens ibi loquitur, *Quodam tempore*, inquit, *maiebat* *ignis*, & *quodam tempore* in aqua *supra virtutem ignis exardescibat* *undique*, *vt iniquam terra nationem exterminaret*. Et paulò post, dum agit de igne fornacis Babilonica, *Creatura tibi factori deserviens*, *exardescit* in tormentum aduersus iniustos. Et, *lenior sit ad benefaciendum pro his qui in te confidunt*: nam modus iste loquendi denotat in istis miraculis ignem non se tantum habuisse *passiue*, sed sensisse Dei imperium, cui nouit ad nutum obedire, quia, vt S. Hieronymus loquitur, *Omnes creatura sentiunt maiestatem imperantis*, modò vehementiam sui ardoris cohibuisse, modò auxilium, prout imperabat Deus, quo modo actiua eius obediencialis potentia relucet. Idem patet ex confessione aduersariorum, in ligno parue quantitatis magnam aquæ copiam, & ad longissimum tempus supra omnes naturæ suæ vires indulcēte.

Secundò, reselluntur eiusmodi responsiones, quia quamuis possint aliquibus applicari, & sic tantum probent actiuam illam obediencialem potentiam *non puram*, non tamen omnibus & singulis: exēpli gratiâ, prædicto ligno, quod, vt probat Abulensis loco superius relato, erat mortiferum; nec item massæ ficiuum, & si hanc talem habuissent ex sua natura virtutem, totum istud vtutemque miraculum consisteret solummodò in velocitate agendi, & in breuitate temporis, quo talis effectus est productus, sique cum virtus solummodò naturalis debet applicata per agens aliquod intra purum naturæ ordinem contentum, perfectissimâ rerum naturalium cognitione præditum, cuiusmodi est Angelus spectatus secundum sua naturalia, possit absque aliquo speciali concursu Dei ordinis supernaturalis effectum tempore breuiori producere, talis curatio Ezechie esset duntaxat aliquid *mirabile*, non tamen propriè *miraculum*, prout hæc duo apud sanctos Patres & Theologos distinguunt, quod non videret satis consentaneum ei modo, quo sacra Scriptura describit hoc miraculum, & id genus alia.

Nec habent aduersarij, quod respondeant ad restitutionem visus cæco nato factam appositione luti, alioquin ei omninò contrarij; nam verba sancti Chrysostomi à nobis relato nullo modo possunt intelligi de *solo consilio*, quasi S. Chrysostomus dicat, se ignorare quo consilio Christus tunc sit vlus luto, cum in propriis terminis explicet se loqui de *facto*, quod planè distinguitur à *consilio*; & cum cæcus iste esset priuatus visu, Scribæ autem & Pharisei, vt pote docti, probe nossent à priuatione ad habiitum non dari naturaliter *regressum*, nunquam in tantam rapti fuissent admirationem huius miraculi, nec fuissent tam

I. solliciti in inquirendo modo, quo Christus Dominus visum ei restituerat, de quo tamen illum semper interrogant, *Interrogabant eum*, inquit Evangelista, *Pharisæi, quomodo vidisset*, & dum interrogant parentes cæci, quomodo ergo nunc videt? & iterum, *quid fecisti tibi? quomodo aperuisti tibi oculos?* nisi apprehendissent Christum fuisse visum luto, tanquam aliquo cataplasmate, seu phar-maco ad visum ei restituendum. Vnde cæcus ad prædictas interrogaciones respondet, *lutum feci*, & tam ille, quam eius parentes dum interrogantur, distinguunt semper authorem huius miraculi, à modo quo illud per appositionem luti, tanquam *instrumenti* Christi fecerat: hæc enim omnia, quomodo? quid tibi fecit? respiciunt instrumentum, quo, tanquam medio id totum factum est. Et S. Chrysostomus loco superius citato, scilicet homilia 56. in sanctum Ioannem, expressè ait, *terram illam*, quam Christus ibi accepit pro conficiendo luto, *non habuisse vim aper-riendi oculos sed illam accepisse à Christi salua*, ex qua & prædicti terræ lutum composuit, & istud factum distinguit à modo curandi, asserens se scire quidem primum, id est Christum compo-suisse lutum, & illud posse visum supra oculos cæci nati: secundum verò, seu modum quo lutum sic appositum curauit cecitatem, ait se nescire, & cæcum sapius de eo interrogatum non potuisse luto deprehendere: ergo nec locus ille Evan-gelista, nec verba sancti Chrysostomi superius relata intelliguntur de confilio, quo Christus voluit vi luto, sed propriè de modo, quo luto, vt a-liquo diuinx potentia instrumentum vsus est in re-stituendo visui isti cæco, & cum restituito visus nullo modo contineretur intra latitudinem ob-iecti adæquati, etiam *specificitatem* istius luti (quia est à priuatione ad habuitum, quæ transcendit omnes cuiuscumque generis naturalis limites) fit vt ibi significetur insignis effectus actiue puræ obediencialis potentie, quæ erat in eiusmodi luto, ad faciendum illud omne, ad quod Deus vellet illud assumere. Et S. Ambrosius epistola 45. in fine notat expressè Phariseos verbis superius re-latis, quomodo vidisti? interrogasse cæcum de cau-sa sue curationis: Interrogabant, inquit, causam, cum factum viderent.

ARTICVLVS III.

Eadem actiua obediencialis potentia rerum creaturarum, probatur ex sanctis Au-gustino, Hieronymo, & aliis.

IV. **N**OSTRA propositio primi articuli probatur auctoritate Patrum, imprimis sancti Augustini libro 6. de Genesi ad litteram cap. 14. vbi querit, an creatura accepit ab initio suæ creationis *causales rationes*, non tantum ad produ-cendum effectus naturales & ordinarios, sed etiam ad miraculosos & supernaturales, & conclu-dit affirmatiuè his verbis, *Restat igitur, vt ad vtrumque modum habiles creatæ sint, siue ad istum modum, quo vsitatissimè temporalia transcurrunt, siue ad illud, quo rara & mirabilia sunt, sicut Deo placuerit facere.* Item libro 9. de Genesi ad litte-ram cap. 17. vbi ostendit res omnes naturales ha-bere potentiam naturalem producendi effectus sibi similes, statim ad id insuper habere potentiam actiuam obediencialem: Super hunc autem modum, inquit, *cursumque rerum naturalem, potestas crea-toris habet apud se posse de his omnibus facere aliud,*

A *quam eorum, quas feminales rationes (nimirum naturales) habent.*

Neque est quodd quis respondeat S. Augusti-num istis locis agere tantum de potentia obedi-entiali passiva, ex eo quodd priori loco ita dicat, *Sed cur non vtramque illas credimus habuisse, vt hoc ex eis futurum esset, quodd fallor placuisset.* Quo item modo loquitur posteriori loco, vbi vitur parti-culâ, *ex*, quâ passio significatur, & non particulâ, *per*, quâ actio significatur; nam respondendum ha-c nihil obstat: cum enim quæstio hæc, quam san-ctus Augustinus ibi dissoluit, nascatur ex ea, quam dissoluerat precedenti capite, vt tempèstè signifi-ear primis verbis istius capitis 16. Responso eius debet de ea potentia procedere. de qua præce-denti capite egit: at illo precedenti capite egit de potentia actiua; quærebat enim an primis pa-rentes creauerit, sicut homines crescent, quodd spectat ad potentiam augmentatiuam, quam Philosophi docent esse actiuam. Deinde illo cap. 14. asserit exempla animalium & fructuum, quæ habent actiua principia sue accretionis. Item citato ca-pite 17. quodd femina sterilis peperit, quodd asina Balaam sit locuta, quæ omnia procedunt de potentia obedienciali actiua.

Neque fauet particula, *ex*. nam actiua obe-diencialis potentia considerari potest duobus mo-dis, Primò, comparatione factâ ad effectum su-pernaturalem. Secundo, comparatione factâ ad Deum videntem illa: priori modo dicitur à no-bis actiua, posteriori est veluti passiva, quatenus obedit Deo, non tamen eâ ratione, quâ po-tentia progressiua est obediencialis, respectu nos-træ voluntatis; hæc enim in ratione principij actiui est completa, & principalis causa motus quem efficit, sed quatenus ita expectat impe-rium Dei ad agendum, vt tamen non sit seipsâ solâ ad agendum completa, nec item determi-nata ad aliquos speciales effectus, vt paulò post dicitur, & quando apud S. Augustinum ibi particula illa, *ex*, afficit hunc terminum, *creatu-ræ*, tunc quia loquitur de actiua obedienciali potentia comparata ad Deum, quem admodum verba eius nunc relata satis declarant, rectè in-telligimus illam sonare passionem, cum tamen respectu effectus, quem producit, vel potest producere, sit actiua.

Probatür etiam auctoritate sancti Hieronymi. Primùm, Commentario suo ad caput octauum sancti Matthæi, vbi ex illo Christi Domini ver-bo, *Tunc surgens imperauit ventis & mari*, colligit hanc potentiam obediencialem inesse creatu-ris. Ex hoc loco, inquit, intelligimus, quodd omnes creature sentiant creatorem, quas enim increpauit, & quibus imperauit, sentiuunt imperantem, non erre-re hereticorum, qui omnia putant animantia, sed na-iesitate conditoris, quâ apud nos insensibilia, illi sen-sibilia sunt, id est faciunt quodd illis imperat: & quodd non tantum id intelligat de potentia ad pa-tiendum, sed etiam ad obeiendum ea quæ naturam agentium penitus excedunt, imò quæ eis oppo-nuntur, patet ex alio eius commentario ad caput 38. Isaie vbi agens de massa sicuum applicata Re-gi Ezechie ad morbum ægotanti, duas profert sententias de illo morbo, vnam quæ suspicatur non fuisse vlcus, sed apostema, cui curando no-tat ex Medicis massam sicuum multum prodesse: & aliam quæ vult fuisse vlcus, *Per quod*, inquit, *morbum regium intelligi voluit*, cui contraria pu-tantur vel sumpti in cibo, vel apposita corpori que-cunque sunt dulcia: ergo vt Dei potentia monstrare-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

cur, per res noxias & aduersas, sanitas restituta est. Quia conclusione verbis expressis docet nostram assertionem, & veram aliquam efficientiam tribuit rebus eiusmodi, ad producendum effectus omnino sibi contrarios, ubi & quando assumuntur à Deo, prout Deus vult illis vi.

Probatur item autoritate Procopij, quando ad illum Hsaie locum ita ait, *Cum miraculum edere statuisse Deus, sicut illi, que vulnere aliquo dolore angere maxime solet, in remedium tradidit.* Quod idem Vatablus ad eundem locum Hsaie obseruauit. Hanc etiam actiuam obedientialem potentiam in rebus creatis ante istos sanctos Patres agnouit Philo Iudeus libro primo de vita Moïsis, ubi querens cur Deus tam vilibus animantibus, puta *cinyphibus*, voluerit in Aegypto vii, tanquam *sue vindictæ instrumentis*, respondet aliam longè esse rationem Dei volentis vlcisci, ab ea quâ homines solent vii, homines solere sibi

II.

afsciscere auxilia admodum potentia, quibus suam infirmitatem suppleant: Deum verò omnipotentem, & nullius operâ egentem, si quando vult vii quibusdam, tanquam *instrumentis* ad exigendum supplicia, non eligere *valida, quorum robur non curat*, sed *vilis* paruâque instruere *instructis viribus*. Quo loci notandæ sunt illæ particulæ primæ, *vi tanquam quibusdam instrumentis*, quæ importat assumptionem eiusmodi creaturarum à Deo factam, in finem vtendi illarum *actiuâ potentia*, tanquam aliquo suo instrumento. Deinde hæc secunda, *quorum robur non curat*, sed *vilis eligit*, quâ significat Deum non vii virtute naturali, quâ est naturalis eiusmodi creaturæ, sed eum qui est omnipotens, & cui omnia subiciuntur; tunc hanc non curare. Tertiâ, hæc particulæ, *paruâque instruere instructis viribus*, quæ significat Deum assumendo illas, speciali suo concursu eis adhibito, complecti actiuam potentiam obedientialem, quam à sui exordio habent tantum inchoatam, vt possint efficere illud omne ad quod, vt per illas faciendum, eas assumpserit.

III.

ARTICVLVS IV.

Eadem actiua obediensialis potentia probatur ratione.

IV.

PRIMA est hæc. Vbi datur absolutissimum & perfectissimum dominium in aliquo omnipotente agente, & perfectissima subiectio creaturæ ad ei obediendum pro efficiendo omni illo quod non implicat, ibi actiua obediensialis potentia datur in creatura sic agente; quia tale dominium principalis agentis, & talis ad illud creaturæ subiectio non possunt subsistere, nisi agens illud possit tali creaturæ vii ad faciendum id omne quod non implicat; nec creatura potest ad istud efficiendum ei obedire, ubi effectus vires eius naturales excedit, nisi habeat in se actiuam obedientialem potentiam initio primi articuli explicatam: sed Deus est agens omnipotentissimus, quia eius voluntas est summè efficax, cui nihil potest resistere, in eo, respectu cuiuslibet entis creati, datur dominium absolutissimum & perfectissimum; Item in quolibet ente creato summa ad ei obediendum submissio; nam eius voluntati nihil potest resistere, & iuxta Psalmistam Regium, *Omnia quæcumque voluit, fecit in celo, & in terra.* Item illæ res efficiendæ non im-

aliqui creaturæ, tanquam instrumento: igitur hæc actiua obediensialis potentia datur de facto in creaturis.

Quia priores partes Maioris satis intelliguntur esse veræ ex sibi adiunctis: tertia pars quæ asserit, *creaturam tunc non posse dicto agenti obedire, ad producendum talem effectum, nisi habeat potentiam actiuam obediensialem.* Probat, nihil potest agere sine virtute operandi correspondente effectui producendo, quia ex libro de causis, *actus actiuorum est in agente dispositio*: sed virtus operandi in creaturis, vt instrumentis Dei, respectu effectuum excedentium naturalem illarum virtutem, nihil potest esse aliud, quàm prædicta illa *actiua obediensialis potentia*, cum præcedenti disputatione reiecerimus quamlibet qualitatem, & quælibet notum etiam artificiosum entitati rerum creaturam à Deo superadditum: ergo quælibet creatura summè obediens agenti omnipotenti habenti perfectissimum, itémque absolutissimum in illam dominium debet (vt sic ei obediendo producat effectus excedentes virtutem eius naturalem) habere in seipsa potentiam actiuam obediensialem.

Minor etiam huius rationis patet ex ibi adiunctis, & adhuc confirmatur autoritate sancti Hieronymi in caput octauum sancti Matthæi ad illa eius verba, *Tunc imperauit vennis: Omnes, inquit, creature, sentiant creatorem, sentiant imperantem maiestatem conditoris.* Tandem quod effectus, de quibus hic loquimur, sint tales, quos fieri, instrumentariè tamen, per creaturas non implicet.

Probatur. Omnis efficientia physica purè & simpliciter extrinseca, potest, saltem instrumentariè, communicari à Deo creaturæ, nec proinde implicat effectum illi correspondentem instrumentariè fieri per creaturam: atqui effectus, de quibus loquimur, pendunt tantummodò ab entitate creaturarum, vt *actiuam obediensialem potentiam* habentium in genere efficientiæ, tantum & simpliciter extrinseca, vt potest intelligi considerando illos, & intelligitur ex dicendis: igitur non implicat tales effectus instrumentariè produci per res creatas habentes in seipsis actiuam obediensialem potentiam. Et hæc ratio est petita ex sancto Augustino capite decimo-septimo, citato præcedenti articulo; nam ubi exposuit creaturas non habere ex sua naturali conditione, quod possint producere effectus supernaturales, docet illas id habere ex dono Dei gratuito. Istis verbis, *Dedit quidem vt ex eis & hæc fieri possent.* Deinde explicans fundamentum huius actiue obediensialis potentie esse summam illorum subiectionem ad Deum, vt omnipotentem, ita subiungit, *Verum tamen alio modo dedit, vt non hoc haberent in motu naturali, sed in eo, quo ita creatæ essent, vt eorum natura voluntati potentiori subiaceret.* Quod etiam repetit primis verbis sequentis capitis 18.

Secunda ratio. Intellectus & voluntas in nobis antè infusionem habituum supernaturalium in iustificatione adulatorum possunt elicere, imò sæpè eliciunt actus entitatiue supernaturales, cum solo speciali auxilio Dei, abique quod aliquid inexistens superaddatur eorum entitati: exempli causâ, cum adulti catholicæm antè ablationem baptismalem interrogati, vtrum credant respondere se credere, & nihilominus postulant

ciant

I. ciunt attritionem ex motu supernaturali de suis peccatis: at non eliciunt hos actus per potentiam suam naturalem, nec iuxta modum suum agendi naturalem, quia hoc redolet Pelagianismum, vt Theologi docent primâ secundâ: ergo cum sola illarum actiua obediencialis potentia testetur, producant, & eliciunt eiusmodi actus, per hanc suam actiuam obediencialem potentiam: ergo talis actiua obediencialis potentia datur in creaturis.

ARTICVLVS V.

Soluntur obiectiones aduersus rationes articuli precedentis.

I, I, I, D VAS in probationem nostræ sententiæ pro admittenda obedienciali actiua potentia in rebus creatis, rationes protulimus, duæ contra illas forniuntur obiectiones. Prima, aduersus priorem, scilicet eam nimis probare, & ponde esse inutilem; nam Deus habet etiam absolutissimum dominium in eas creaturas, quæ nullo modo existunt, cuiusmodi sunt res possibili, præteritæ, futuræ, quia ex Apost. *Vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt*, &c. statim ac vult efficaciter ponuntur in rerum natura, & nihilominus non potest illi vti ad physicè producendum aliquid: ergo potentia obediencialis actiua malè colligitur esse in rebus creatis, ex eo quod Deus habet absolutissimum dominium in illas, & ex eo quod illæ perfectissimum modo ei subiciantur.

II, III, Respondetur, disparatem esse rationē rerum actiuarum existentium, à conditione rerum merè possibilium quoad præsentem difficultatē; nam res quæ nullo modo existunt, sed habent solummodo non repugnantium ad existendum, dicunt tantum (*absolitionem possibilis*) passivæ ad actiua potentia creantur, quatenus possunt creari à Deo quando, vbi, & quomodo voluerit, & res eiusmodi non habent pro illo statu, subiectionem alienius usus actiui, etiam possibilibus ad imperium absolutissimi domini, quia hæc subiectio importat intrinsecè re ita Deo subiectam existere de facto, cum usus omnis actiuus, seu actualis efficiantur sit aliquid realiter existentis efficientia, & nō intel^{ligitur} alius aliquid agere physicè, nisi etiam existat de facto: at contra creaturæ quæ existunt de facto rectè intelliguntur posse habere usum actiuum, & id eo fit, vt quemadmodum ipsa actualitate superant res merè possibiles; sic etiam ex ipsa sui subiectione in ordine ad absolutissimum dominium Dei, excedant quoad usum actiuum res istas merè possibiles; sicque fit evidens ex eo quod ratio instrumenti physici, vel actiua obediencialis potentia in ordine ad Deum denegatur creaturis merè possibilibus malè inferri talem rationem esse parè iure denegandam creaturis actu & de facto existentibus.

IV. Secunda obiectio est aduersus secundam rationē. Vbi aliqua res habet potentia actiuam inchoatam pro effectu excedente suas vires, seu etiam supernaturali quodam extrinseco assistente, nec aliquid intra illam influente, quo tota causa completur, sed tantum concurrente cum illa ad productionē effectus, vbi verò res non habet actiua potentiam etiam inchoatam pro tali effectu, tunc illa non potest intelligi posse eleuari ad producendum effectum suas vires excedentem, nihil intra se recipiendo, quo reddatur potēs agere, & hunc effectum aliquo saltē modo inchoare, quia sic præcisè considerata nihil habet, quo tāquam principio, agat: atqui quando intellectus & voluntas eleuantur

A ad eliciendū actus entitatiū supernaturales fidei Catholice, spei & dilectionis, potentia inchoata ad eliciendū illos præsupponitur in istis facultatibus, quia obiecta istorum actuum supernaturalium continentur intra latitudinem totalis obiecti harum potentiarum, & quilibet potentia tam latè patet, saltē quoad vim inchoatam, quam latè patet totale illius obiectum: res autem alie naturales nullam habent actiuam potētiā inchoatam ad producendū effectus entitatiū supernaturales: ergo quoad hoc dispar est ratio rerum harum naturalium, & prædictarum potentiarum animarum, quatenus res illæ non poterunt aliquo speciali auxilio, concursu Dei, sibi extrinseco eleuari ad producendum illos; sicque secunda ratio fundata in exemplo intellectus & voluntatis ad producendum supernaturales actus cognitionis spei, & dilectionis, non sufficiens probat intentum.

B Respondetur, concessâ Maiore, distinguendo Minorem, res actiua naturales posse considerari duobus modis. Primo, in ordine ad producendū effectus sibi proprios & connaturales, & sic habere completam actiuam potētiā naturalem. Secundò possunt considerari in ordine ad producendum effectus entitatiū supernaturales, & sic quando effectus sunt tantum per efficientiam extrinsecam, seu non vitalem, à sua causa, tunc res creatæ secundum suam actiuam obediencialem spectatæ, habent ab ipsa sui creatione, vt postea explicabitur, potentiam inchoatam ad producendū eiusmodi supernaturales effectus; sicque quoad hoc par est cōditio omnium rerum naturalium, comparatione eiusmodi effectuum, ac nostrarum potentiarum intellectus & voluntatis pro eliciendīs actibus, quod nimirum sicut hæc potētiz possunt eleuari ad id specialē auxilio Dei sibi superaddito, ubique extrinseco, sic & res naturales à prima sui creatione acceperunt virtutem actiuam duntaxat inchoatam, ad producendū effectus vini naturalem illarum excedētes, vt potest intelligi ex testimoniis S. Augustini superius relatis, & adhuc explicabitur inferius; nam sicut tunc acceperunt duas actiua potentias, naturalem vnā, naturalem suæ constitutioni correspondentem, eāque ad exercendum suos actus completam circa obiectum sibi proprium: sic etiam tunc acceperunt & aliam actiuam potētiā, quam vocamus obediencialē, incompletam ad producendum quicquid non implicat à Deo fieri per creaturas, quodque ad sui positionem in rerum natura, postulat à causa illud producente extrinsecam duntaxat, seu non vitalem efficientiam, quæ actiua virtus inchoata postea compleatur à Deo, rem illā instuctam assumentē tanquam diuinum aliquod instrumentum, vt inferius explicabitur.

C Vnde inter hanc vitalem virtutem, seu potentiam, naturalem scilicet & obediencialē, illud datur discrimen, quod prior habeat pro adæquato suo obiecto aliquid determinatum in certo aliquo genere, vt facili potest animaduerti discurrendo per singulas naturales potentias. Posterior verò minimè; habet enim pro adequato suo obiecto quicquid non implicat fieri à Deo per creaturas, quodque ad sui positionem in rerum natura, extrinsecam tantum, seu non vitalem postulat à causa sibi propria efficientiam; quare cum intellectus & voluntas, naturales potentiz nostræ animæ, prout considerantur per ordinem ad suum obiectum specificatum habeant inchoatam virtutem ad actus supernaturales cognitionis & dilectionis; ided respectu illorum

I. eliciendorum dicuntur quidem habere *potentiam obedientialem*, sed non *param*, qualem habent res omnes naturales consideratz per ordinem ad producendum quicquid non implicat à Deo fieri per creaturas, vt pro adæquato huius potentiz obiecto assignatum.

ARTICVLVS VI.

Soluantur obiectiones contra assertionem potentia obedientialis.

PRIMA est. Idem actiuz obedientialis potentiz assertores illam constituunt in omnibus rebus, quia non videmus aliquam repugnantiam, ratione cuius iudicemus Deum vtendo creaturis non posse hunc, vel illum supernaturalem effectum producere, sicut intelligimus Deum posse hoc & illud facere, quia nullam in eo animaduertimus repugnantiam: at ista collectio est mala, nam non colligimus Deum posse hoc vel illud, loquendo absolute & simpliciter, ex eo quod non repugnet, sed præterea ex eo quod potentia eius est ex se, & naturâ suâ virtutis & perfectionis *illimitata*, cum præter possibilitatem effectus vis etiam actiua in agente proportionata effectui, vel illum excedens requiratur, & ita vbi nulla est implicatio in effectui, quia virtus *illimitata* sese ostendit ad omne possibile, recte colligimus posse Deum facere illud omne, ex cuius parte nulla potest offendi implicatio, ob quam non possit fieri: at virtus *illimitata* non reperitur in qualibet re creata, sed potius determinata ad certos quosdam effectus, & gradus: ergo esto hoc vel illud non repugnet fieri, attamen non sequitur Deum posse illud facere per *actiua obedientialem potentiam* creaturæ, cum talis potentia nihil entitatis superaddat creaturæ, quâ fiat potentior.

Respondetur, nos non purè & simpliciter colligere *potentiam actiua obedientialem* in creaturis ex eo quod repugnantia nobis non apparet, quæ impediat, ne Deus vtendo creaturâ producat effectum excedentem vires naturales ipsius creaturæ; nec enim ignoramus alia esse, quæ à parte rei & de facto implicat, quorum tamen implicatio nos latet, & vt Aristoteles animaduertit in Topicis, *multa falsa esse probabiliora veris*. Nec item id colligimus ex eo quod productio cuiusmodi effectuum nullo pacto implicet, simpliciter loquendo, sine ordine ad actiua potentiam creaturarum; hoc enim est falsum, cum præter non repugnantiam effectus ad existendum, vis & actiuitas insuper requiratur in causa ad ponendum illum in rerum natura, sed *postuim* colligimus talem potentiam dari in creaturis, tum ex *absolutissimo dominio Dei in creaturas*; tum ex *perfectissima subiectione creaturarum ad obediendum Deo*, in his quæ ipse illis imperauerit, ex priori quidem, quia sicut ille est dominus omnis efficientiæ extrinsecæ independentè à quocunque alio ente; sic, ætiam illa non dicat ordinem intrinsecum, & vitalem ad hanc vel illam causam (sic enim hæc efficientia non esset amplius merè *extrinseca*) nec Deus deperdat aliquid sui dominiij supremi, vel excellentiæ, ex eo quod tribuat creaturis, *instrumentariè* tamen, & omnino dependentè à seipso agentibus, extrinsecam efficientiam, potuit de facto communicare illam creaturis: & cum ex re latâ sacre Scripturæ & S. Augustini testimoniis, vtatur creaturis, *tamquam causis instrumentariè effi-*

V. *cientibus* ad producendum effectus excedentes naturalem illarum conditionem, de facto illam communicauit.

Idem colligimus ex creaturarum subiectione ad Deum, quia quodcunque imperium Dei est tantum possibile; sicut enim neminem obligat ad impossibile, sic nec imperat impossibilia, sed dum imperat, vel supponit possibilitatem in eo, cui imperat, vel eam confert, dum imperat, vt Theologi docent primâ secundæ, agendo de necessitate gratiæ, ad obseruationem præceptorum Dei. Atqui Deus interdum imperat creaturis insensibilibus, vt præstent effectus excedentes naturalem vim illarum, & illæ ad nutum obediunt Deo, eoque producant, vt patet ex dictis: ergo creaturæ habent istam actiua potentiam obedientialem.

B Addidi tam huic responsioni, quàm explicationi obiecti potentiz obedientialis actiuz istâ particulam (*omnis efficientiæ simpliciter extrinsecæ*) nam cum effectus *vitalis* dicat in *suo fieri* ordinem intrinsecum ad suam vitalem causam, vt Philosophi docent libris de anima, & Theologi i. parte qu. 12. art. 3. & quæst. 51. art. 3. similiter quædam formæ, tam accidentales, quàm substantiales, dicant intrinsecum ordinem ad quædam obiecta particularia, sit vt creaturæ non possint eleuari à Deo, vt per actiua obedientialem suam potentiam producant eiusmodi effectus vitales, vel alios habentes intrinsecum ordinem ad suas causas; tunc enim esset contradictio, quia eo ipso quo effectus ille posset fieri à tali potentia obedientiali actiua per Deum eleuata, iam desineret dicere ordinem intrinsecum ad causam propriam, quem tamen ordinem supponitur includere essentialiter & intrinsecè.

C Et ex hac notatione solutio patet ad ea, quibus aliqui conantur probare actiua illam potentiam non dari in creaturis: exempli causâ, ex eo quod oculus corporeus nõ possit à Deo eleuari ad producendum visionem beatificam, nec ad percipiendum sonûs quoddam item imaginatio bruti non possit eleuari ad formandum intellectum; hæc enim & similia dicunt *peculiare* intrinsecum ordinem ad suas causas, vt Philo. iij. & Theologi explicant locis citatis: at quando aliquid pendet tantum ab alio, quoad efficientiam *extrinsecam*, cum Deus sit absolutus dominus illius, & possit eam supplere *se solo*, absque concursu causæ secundæ ordinariæ, nec effectus per illam producendus dicat ordinem *intrinsecum* ad hanc vel illam causam, Deus, ratione supremi sui dominiij poterit eam concedere cui libet alteri rei distinctæ à causa sua ordinariæ.

D Secunda obiectio. Admissa tali potentia obedientiali actiua, virtus etiâ infinita debet concedi rei creatæ & finitæ etiam quatenus est instrumentum: At virtutem infinitam communicari rei creatæ repugnat, tum quia virtus sequitur entitatem rei cuius est virtus: entitas autem creaturæ est finita; tum etiam quia soli Deo proprium est habere virtutem illimitatam, & infinitam.

Quod verò admissâ tali potentia obedientiali actiua sequatur vim & virtutem infinitam tribui creaturis. Probatur ex eo quod *quantitas virtutis*, & potentiz formaliter consideratz, mensuranda sit *ex proprio suo obiecto*. At obiectum huius actiuz obedientialis potentiz est quicquid non implicat contradictionem, quod obiectum est infinite latitudinis, sicut & omne possibile: neque potest responderi etiam istam infinitatem non compe-

I. tere potentia obedientialis, nisi provt recipit elevationem à Deo superiori agente, penes cuius influxum mensura & perfectio istius actionis & effectus, qui pertale actum obedientialem potentiam producit, debet attendi: hoc, inquam, non potest responderi, consideramus enim talem potentiam, *ut in actu primo*, & ut est in rebus creatis antequam reipsa de facto, & in actu exercito assumantur à Deo, quomodo activa potentia non definit esse, & in actu primo respicere omne, quod non implicat, seu quod est possibile, tanquam obiectum suum proprium, provt est aliquod instrumentum Dei.

Confirmatur. Instrumentum, quod per se, naturā suā est instrumentum, & id non habet ex vīu artificialio, & motu agentis, excedit eā proportionē alia instrumenta in ratione instrumenti, quā proportionē agens, cuius est instrumentum, excedit alia agentia in ratione agentis: atqui potentia illa activa obedientialis est perfecte, & naturā suā instrumentum Dei, respectu omnis effectus supernaturalis non implicantis contradictionem fieri à Deo per ipsam, nec id habet à modo & vīu artificialio, seu motu ipsius Dei, quia potentia ista est instrumentum Dei in actu primo, antequam assumatur, & Deus, qui est agens supernaturalē respectu eiusmodi effectuum excedit infinitē alia omnia agentia: ergo & activa illa potentia obedientialis creaturarum, tanquam instrumentum Dei agentis supernaturaliter excedit infinitā perfectione omnia instrumenta aliorum agentium, & ex consequenti habet virtutem infinitē perfectionis, quam tamen implicat communicari purē creaturæ, cuiusmodi sunt hæc instrumenta.

III. Respondetur, aliquam virtutem posse intelligi esse infinitam duobus modis, vel *intensivē*, vel *extensivē*: at datā nostrā sententiā, potentia obedientialis activa nullo horum modorum est absolute infinita; non primo, quia est tantum instrumentaria, & quædam participatio activæ potentia, quæ in Deo est intensiois simpliciter infinitæ, cum Deo sine creatura possit hunc effectum producere, creatura autem sine Deo minimē, & virtus simpliciter infinita non indiget alio; sed possit efficere *seipsā solā* quod vult: nec item erit infinita secundo modo; tum quia tota quantitas eorum, quæ non implicat fieri à Deo per creaturam est tantum infinita *syncategorematicē*, quatenus tota possibilia non possunt assignari, quin illa possit adhuc plura, & plura facere: at hæc infinitas non arguit in principio productivo aliquam vim infinitam; sicut enim mundus fuisse ab æterno, & duraret in æternum, ut Aristoteles voluit, & multi Theologi & Philosophi Christiani docent, eum ita potuisse creari à Deo, cærum & causæ eiusmodi vniuersales concurrerent ad producendum effectus *syncategorematicē* infinitos, nec tamen iuxta Aristotelem & prædictos Philosophos & Theologos censerentur habere virtutem infinitam agendi: tum quia iuxta Vasquezium 1. partē, disp. 49. & 53. cap. 4. non repugnat aliquem Beatorum cognoscere in Deo omnia possibilia *causaliter*, neque propterea tamen Beatus iste diceretur cognoscere Deum *comprehensivē*, vel habere intellectum virtutis infinitæ: imò iuxta eundem Vasquezium disp. 50. cap. 5. admissio quod Beati videant in Verbo aliqua ex possibilibus, non repugnat eos videre omnia possibilia; neque propterea tamen dicentur habere vim infinitam intelligendi: ergo pari iure,

A licet activa obedientialis potentia sese extendat ad omne possibile, seu ad id omne quod non repugnat fieri à Deo per creaturam, non recte inferetur quod sit absolute infinita: tum etiam quia quilibet effectus possibilis produciendus est virtutis & perfectionis finitæ, cum sit creatura: ergo nec in sua causa tantum instrumentali requirit virtutem infinitam, & si quam requirit infinitatē, satis erit si causa eius principalis eam habeat.

Atque ex his patet solum ad secundam objectionem, ad cuius confirmationem respondetur, Maiorem eum sumptam simpliciter & absolute, esse falsam, nam *propositio instrumenti præcisè spectati debet esse ad effectum*, quem debet producere, & non *ad causam principalem*, quæ vitur illo, & *propositio instrumenti ad causam principalem* tota consistit in eo, ut obediat *sua causæ*, nec ei resistat, in ordine vero ad effectum, ut insuper habeat aliquam vim, quā principalis causa possit eo vii in producendo effectum, & proinde sicut effectus produciendus non habet perfectionem simpliciter & absolute infinitam, esto agens principale habeat illam, ita non est necesse ut etiam ipsum eius instrumentum aliquam habeat virtutem infinitam; quod clarè patet in omnibus causis secundis naturalibus, quæ à Philosophis dicuntur causæ instrumentales Dei, sumpto nomine, *instrumenti*, in ampla significatione; imò causa instrumentalis, quæ *instrumentalis*, non postulat, ut si principale elus agens sit virtutis infinitæ, sit etiam ipsa infinitæ virtutis; iam enim deficeret à ratione causæ instrumentalis, quæ intrinsecè & essentialiter postulat, ut eius virtus sit inferior virtute principalis agentis, ut iam observauimus, & si instrumenta Dei, tanquam causæ principales possularent virtutem infinitam ad producendum effectus supernaturales, iam non perfectè subicerentur Deo suo Creatori, nec maiorem subiectionem quoad efficientiam instrumentalem haberent ad Deum, quam instrumenta naturalia, vel artificialia hominum, quæ quia sunt tantum instrumenta agentis finiti non habentis plenum dominium, possulant aliquam adaptationem sui ad causam principalem pro producendo effectum, respectu cuius sunt instrumenta.

ARTICVLVS VII.

Quid sit activa obedientialis potentia creaturæ.

D PRIMA sit propositio, Activa obedientialis potentia non est mera quadam negatio, seu non repugnantia respectu Dei operantis, vel *viuentis creaturæ*, sed est aliquid reale & positivum. Ita colligitur ex S. Augustino citato cap. 17. libri 9. de Genesi ad Litteram, dum ait, Deum dedisse rebus, & posuisse in illis istud posse, ut operarentur effectus supernaturales. Eritem quando aliis etiam locis citatis, distinguit in rebus creatis duplices rationes *seminales* in ordine ad producendum effectus; alias secundum *cursum* & *motum naturalem* creaturarum, alias secundum *cum motum* & *cursum* quo perfecti subiiciuntur omnipotenti diuine voluntati.

Probat ut etiam ratione. Id quod est actuum principium agendi, non potest esse mera negatio quia negatio est non ens, & ipsum agere actiue est veri entis realiter existentis; sed activa obedientialis potentia est aliquid principium actuum agendi ex dictis articulo præcedenti: ergo talis potentia non est mera quadam negatio, seu non repugnantia comparatione Dei operantis, vel

I. vtentis creaturâ, sed debet esse aliquid positivum.

Secunda propositio. *Activa potentia obedientialis creaturarum, nihil est aliud, quam ipsamet illarum entitas, pro cuius est positum subiecta divina voluntati, ut ei actus deferantur ad producendum omnes, & quolibet effectus ordinem naturæ excedentes, seu supernaturales, ad quos Deus voluerit illam assumere.* Hæc propositio colligitur ex S. August. cit. nunc cap. 17. ubi postquã asseruit Deum dedisse rebus creatis potentiam illam obedientialem, aliis etiam verbis articulo præcedenti relatis extremâ parte capitis 17. explicat quid hæc sit potentia obedientialis in illis, sic scribendo, *Verumtamen alio modo dedit, ut non hoc haberent in motu naturalis, sed in eo, quo ita creata essent, ut eorum natura voluntati potentiorem amplius subiceret.* Cuius brevis sententia postrema verba continent nostram propositionem; hæc enim particula (*sed in eo quo ita creata essent*) exponit talem potentiam in rebus creatis nihil esse aliud, quàm earum entitatem, & naturam. Deinde sequens particula exprimit entitatem rei creatæ, consideratam nudè, & simpliciter, ut tantum est *aliquid creatum*, & ut subiicitur duntaxat Deo, tanquam *authori nature*, non esse formaliter talem potentiam, sed propter subiectur duntaxat divinæ voluntati spectatæ secundum extraordinariam & supernaturalem potentiam præducendū effectus supernaturales, nam hæc particula, *amplius subiceret*, denotat quod cum entitas creata subiiciatur Deo tanquam *authori nature*, ad producendum effectus naturales, secundum quam subiectionem & rationes seminales illi correspondentes constituitur in ratione naturalis potentia, Deum volendo uti illâ ad effectus miraculosos & supernaturales amplius, seu perfectiori modo, illam sibi subiecisse, dando illi scilicet, ut hæc eius entitas etiâ actus subferret Deo ad producendum effectus supernaturales, & sic constituitur formaliter in vera & præcisa ratione obedientialis actus potentia: & quod hæc specialis subiectio intelligatur esse positiva, & non per nudam duntaxat aliquam non repugnantiam, idem S. August. significat, quando ibidem locis ait, *Deum dedisse istud posse*, per quod intelligit hanc actuum obedientialem potentiam, iplis rebus creatis: item *inseruisse iplis rebus rationes seminales* faciendorum eiusmodi effectuum: item, quando ibidem ait, *res creatas habere talem potentiam ex eo quod ita subiiciantur potentiiori eius voluntati*: hæc enim & similia non possunt explicari de aliqua pura non repugnantia, cum hæc spectata secundum se, nec fiat, nec detur, sed positiva, eaque speciali subiectione rebus creatarum, ad omnipotentissimam voluntatem Dei, in ordine ad producendum effectus miraculosos, & supernaturales.

IV.

Deinde probatur propositio ratione. Illud est formaliter potentia obedientialis activa in rebus creatis, quo res creata est formaliter potens obedire Deo, ad ei actus inferiendum ad quemcunque supernaturalem effectum possibilem producendum, si Deus voluerit illâ uti, ut patet ex ipso eius nomine, & explicatione illius superius traditi; sed quilibet entitas creata, eo ipso quo est creata, & summè subiecta Deo, est potens ei obedire sibi efficaciter imperanti, ut ei actus inferuiat ad operandum aliquid supernaturaliter, quia nihil potest resistere tali divinæ voluntati, & hæc summa subiectio in re creata nihil est aliud, quàm eius entitas creata, nam

A quilibet creatura est seipsa Deo subiecta: igitur hæc activa obedientialis potentia in rebus creatis nihil est aliud quàm ipsa earum entitas, propterea illa est summè subiecta Deo, ut ei inferuiat ad omnes, & quolibet supernaturales effectus, ad quos voluerit illam assumere.

Probatur secundum. Non est maior ratio distinguendi actuum potentiam obedientialem creaturæ ab eius entitate, quàm sit distinguendi passivam obedientialem potentiam ab entitate illius creaturæ, cuius est potentia passiva, cum ambæ istæ potentie constituantur eiusdem planè ordinis: atqui passiva obedientialis potentia creaturæ, exempli causâ, ad recipiendum fidem, gratiam, & alia id genus entia supernaturalia, non est aliquid distinctum ab entitate creaturæ recipientis intra se prædicta dona supernaturalia, præsertim cum, ut iam observavimus, illi supernaturales habitus, nullo alio præsupposito, tanquam ex natura rei requisito, possint à Deo infundi, imò & in Baptismo infundantur parvulis: ergo nec ipsa activa obedientialis potentia creaturarum crit aliquid realiter, vel ex natura rei, distinctum ab entitate ipsius creaturæ, cuius est talis potentia.

Probatur tertio. Quotiescunque ratio potentie convenit rei creatæ duntaxat *concomitanter*, & non *ex primaria eius intentione* spectata præcisè, tunc talis potentia nihil reale distinctum ab ea entitate, cuius est talis potentia, superaddit, sed est ipsamet entitas rei creatæ sumpta & considerata sub *aliqua speciali ratione*, realiter ab illa indistincta, quemadmodum videre est in potentia, quæ reperitur in materia prima ad recipiendum in se quantitatem, nam materia primò & per se quoad intentionem respicit formam substantialem, & quia concomitanter tantum convenit ei, *posse recipere quantitatem*, quæ prærequiritur in illa ad formam substantialem; sicut ratio talis potentie receptivæ non est aliquid distinctum ab entitate materiz primæ: atqui ratio actus obedientialis potentie convenit tantum *concomitanter* entitati creatæ, quia primaria eius ratio est, quod sit ens participativum à Deo ente primo per se existente, & *concomitanter* tantum ei convenit, quod sit activa obedientialis potentia, nimirum quatenus eo ipso quo est creata, est summè subiecta Deo, ad inferiendum ad eam omnem usum possibilem etiam actuum supernaturalium, & hæc subiectio in creatura nihil est aliud, quàm entitas ipsamet eius creata: igitur & activa obedientialis potentia creaturarum est ipsamet illarum entitas, ut summè subiecta divinæ voluntati.

ARTICVLVS VIII.

Solvitur obiectio contra doctrinam præcedentis articuli.

O BYECTIVR, Quod ita gratuito datum est à Deo creaturæ, ut remanente creaturâ non potuerit concedi, vel etiam iam concessum tolli de absoluta Dei potentia à tali entitate creata, censetur esse aliquid reale etiam distinctum realiter à tali entitate, quatenus vnū istorum potest totum existere, alio non amplius existente; sed hæc activa potentia obedientialis, propter respicit effectus supernaturales, potuit à Deo non cõcedi creaturis, quia hæc datur illis à Deo, tanquam auctore gratiæ; & quemadmodum Deus potuit velle tantum ordinem naturæ, sic e-

V.

I.

tiā potuit nolle quæ sunt ordinis purè supernaturalis pro creaturis; & insuper potest Deus de absolutā suā potentiā tollere à creatura omne quodcumque donum supernaturale gratuitum: ergo talis actiua obediētiālis potentia est ali- quid realiter distinctum ab entitate rei creatæ, cuius est actiua obediētiālis potentia.

Respondetur, verum quidem esse potentiam obediētiālem actiuam esse aliquid gratuito concessum à Deo rebus creatis, vt etiam S. Augustinus locis citatis articulo precedenti, & præsentī satis apertè declarat, imò & potuisse eis non concedi, quin etiam & per absolutam Dei potentiam posse ab illis tolli, quatenus potest Deus absolutā suā potentiā reducere aliquam creaturam tali potentiā informatam ad purum ordinem naturæ: negamus tamen inde sequi illam, vt sic, esse aliquid entitatiū distinctum ab entitate rei creatæ, & sic maiorem propositionem huius obediētiālis vt sic absolutè positam, & assertam esse falsam; nam duobus modis intelligere possumus vnum posse esse sine alio: Primò, quatenus ista duo ita se habent, vt vel *imporient distinctas entitates reales*, vel ex natura rei distinctas, vel vnum illorum esse *modum quemdam alteri entitati superadditum*, sicut subsistentia sese habet ad propriam substantiam, & iuxta hunc sensum maior propositio huius obediētiālis est vera. Secundo, potest intelligi quatenus vna & eadem entitas in se, & actu realis existentis simplicissima, est tamen solum *virtute multiplex*, quatenus vna existens æquipollet pluribus causis, per quas varij, & etiam specie distincti effectus possunt produci, quarum tamen plurium causarum efficacia conuenit vni & eidem simplicissimæ entitati, vel ei à superiori agente ad id habente potestatem communicatur: quod autem alicui communicatur hoc solum posteriori modo, etiam ex gratuita Dei voluntate, eo cui communicatur, & à quo potest tolli remanente quoad existentiam, non arguit donum istud esse *aliquid realis entitati superadditum alteri*, & ab eo vt sic entitatiū distinctum, quia rectè possumus intelligere vnum aliquod ens creatum entitatiū simplicissimum, cuius tamē virtus & efficacia est virtute multiplex, nullā parte entitatis eius detractā, restringi à Deo ad certos tantum effectus, cum tamen antea sese ad plures & nobiliores extendere: & econtrā rectè etiam possumus intelligere aliquam entitatem creatam, virtute inferiorem, nullā intrinsecā sui mutatione factā, posse confortari, vt non tantum ex efficaci ordinatione superioris agentis, sed etiam ex speciali ratione, quā talem entitatem sibi actione positiuā subiicit, reddi potentem ad producendum illos speciales effectus etiam supernaturales, ad quos illam ordinat, vbi & quando talis entitas potest omnimodè subiacere voluntati talis agēis superioris, quia talis subiectio tunc fundat in creatura non repugnantiam, ad hoc vt sic leuetur, & adaptetur in ratione instrumenti, ad producendum cum Deo eiusmodi supernaturales effectus per auxilium speciale sibi ab eo efficaciter volitum & decretum: & hoc potest illustrari exemplo habituum, qui *re, & entitate, sunt quid vnum*, virtute tamen duo vel plures; nam Deus potest illorum actiuitatem ad vnum duntaxat genus effectuum restringere, nullā parte eorum entitatis substractā, & econtrā vim &

VI.

II.

efficaciam vnius tantum habitus extendere, ad hoc vt valeat producere effectus correspondentes alteri habitui, illum duntaxat subiectendo sine actiue potentiæ perfectiori & nobiliori modum: iam in præsentī casu Deus non contulit rebus creatis hanc actiuam obediētiālem potentiam, superaddēdo illis aliquid entitatis, sed illam entitatem rerum creatarum, *sibi subiectendo perfectiorem*, quæ tamen antea sibi, vt duntaxat *aut ori natura*, subieciēbatur, & ad summum hæc noua & specialis subiectio entitatis creatæ ad Deum, vt auctorem gratiæ, explicat solummodò illum transcendē- talem respectum qui in ea, *vt creatura, Deo*, tanquam authori naturæ subiectæ, fundamentaliter delitescēbat, quatenus per maiorē illam sui subiectiōnem ad omnipotētissimam Dei voluntatem, incipit, *tāquam instrumentalis causa*, respicere prædictos effectus supernaturales, vt æse instrumentariè producibiles, & sic cum transcendē- talis respectus non semper addat aliquam de nouo entitatem ei rei, cuius est respectus, sed *ambitur* in eius entitate, spectatā completè, & subiectio entitatis creatæ cōsiderata ad æquatè & completè, sit ad Deum, vt auctorem virtutis ordinis naturæ scilicet & gratiæ, sic vt rectè intelligamus hanc actiuam obediētiālem potentiam nihil esse aliud, quàm ipsam creaturam entitatem, vt summè subiectam positiuè Deo.

VII.

III.

Hinc etiā intelligitur quomodo hæc obediētiālis potentia distinguatur ab entitate creaturæ, cuius est potentia, nimirum *virtualiter*, nam tunc est distinctio virtualis, quando vna simplex entitas est ita perfectæ, vt quauis vnicum habeat ad æquatum conceptum, nihilominus fundat duos, vel plures inadæquatos, ita vt quatenus correspondet vni conceptui, fortitur distinctum munus, item & aliud, prout fundat alium inadæquatum conceptum, quem ad modum videtæ est in essentia diuina, & attributis Dei: atqui entitas creaturæ est vna simplex entitas, quæ licet habeat vnicum totalem conceptum ad æquatum, attamen duos inadæquatos fundat, quorum primus est, *esse ens participatum à primo ente*, & illi esse subiectum, vt authori naturæ: alter *esse summè subiectum à primo enti*, tanquam authori gratiæ, vt per ipsam eius creatam entitatem fiat quicquid non implicat fieri à Deo per rem creatam, qui posterior conceptus dicit formaliter præcisam rationem ipsius actiue obediētiālis potentiæ, quæ est in rebus creatis: igitur actiua obediētiālis potentia quæ est in rebus creatis distinguitur *virtualiter* ab illaui entitate.

VIII.

IV.

Dici etiam potest aliquo sensu distingui *ex natura rei*; nam entitas creatæ, vt simpliciter est talis, & respicit duntaxat Deum, vt auctorem naturæ, fundat vnum conceptum completum in ratione entis simpliciter creati, intra talem ordinem, qui primam tantum subiectiōnem creaturæ correspondentem tali ordini importat, & quæ sine illa mādri & perfectiori subiectiōne ad Deum potest subsistere, licet hæc posterior subiectio non possit esse sine priori, sicut nec res aliqua sine suo fundamento, & respectus ille transcendēntalis explici- tus, quem hæc actiua obediētiālis potentia superaddit entitati creatæ per perfectiorem illius subiectiōnem ad omnipotētiam diuinæ voluntatis, est aliquis *veluti modus* illius: vnde iuxta hanc considerationem poterit dici ab illa distinguī ex natura rei.

efficaciam vnius tantum habitus extendere, ad hoc vt valeat producere effectus correspondentes alteri habitui, illum duntaxat subiectendo sine actiue potentiæ perfectiori & nobiliori modum: iam in præsentī casu Deus non contulit rebus creatis hanc actiuam obediētiālem potentiam, superaddēdo illis aliquid entitatis, sed illam entitatem rerum creatarum, *sibi subiectendo perfectiorem*, quæ tamen antea sibi, vt duntaxat *aut ori natura*, subieciēbatur, & ad summum hæc noua & specialis subiectio entitatis creatæ ad Deum, vt auctorem gratiæ, explicat solummodò illum transcendē- talem respectum qui in ea, *vt creatura, Deo*, tanquam authori naturæ subiectæ, fundamentaliter delitescēbat, quatenus per maiorē illam sui subiectiōnem ad omnipotētissimam Dei voluntatem, incipit, *tāquam instrumentalis causa*, respicere prædictos effectus supernaturales, vt æse instrumentariè producibiles, & sic cum transcendē- talis respectus non semper addat aliquam de nouo entitatem ei rei, cuius est respectus, sed *ambitur* in eius entitate, spectatā completè, & subiectio entitatis creatæ cōsiderata ad æquatè & completè, sit ad Deum, vt auctorem virtutis ordinis naturæ scilicet & gratiæ, sic vt rectè intelligamus hanc actiuam obediētiālem potentiam nihil esse aliud, quàm ipsam creaturam entitatem, vt summè subiectam positiuè Deo.

Hinc etiā intelligitur quomodo hæc obediētiālis potentia distinguatur ab entitate creaturæ, cuius est potentia, nimirum *virtualiter*, nam tunc est distinctio virtualis, quando vna simplex entitas est ita perfectæ, vt quauis vnicum habeat ad æquatum conceptum, nihilominus fundat duos, vel plures inadæquatos, ita vt quatenus correspondet vni conceptui, fortitur distinctum munus, item & aliud, prout fundat alium inadæquatum conceptum, quem ad modum videtæ est in essentia diuina, & attributis Dei: atqui entitas creaturæ est vna simplex entitas, quæ licet habeat vnicum totalem conceptum ad æquatum, attamen duos inadæquatos fundat, quorum primus est, *esse ens participatum à primo ente*, & illi esse subiectum, vt authori naturæ: alter *esse summè subiectum à primo enti*, tanquam authori gratiæ, vt per ipsam eius creatam entitatem fiat quicquid non implicat fieri à Deo per rem creatam, qui posterior conceptus dicit formaliter præcisam rationem ipsius actiue obediētiālis potentiæ, quæ est in rebus creatis: igitur actiua obediētiālis potentia quæ est in rebus creatis distinguitur *virtualiter* ab illaui entitate.

Dici etiam potest aliquo sensu distingui *ex natura rei*; nam entitas creatæ, vt simpliciter est talis, & respicit duntaxat Deum, vt auctorem naturæ, fundat vnum conceptum completum in ratione entis simpliciter creati, intra talem ordinem, qui primam tantum subiectiōnem creaturæ correspondentem tali ordini importat, & quæ sine illa mādri & perfectiori subiectiōne ad Deum potest subsistere, licet hæc posterior subiectio non possit esse sine priori, sicut nec res aliqua sine suo fundamento, & respectus ille transcendēntalis explici- tus, quem hæc actiua obediētiālis potentia superaddit entitati creatæ per perfectiorem illius subiectiōnem ad omnipotētiam diuinæ voluntatis, est aliquis *veluti modus* illius: vnde iuxta hanc considerationem poterit dici ab illa distinguī ex natura rei.

Dici etiam potest aliquo sensu distingui *ex natura rei*; nam entitas creatæ, vt simpliciter est talis, & respicit duntaxat Deum, vt auctorem naturæ, fundat vnum conceptum completum in ratione entis simpliciter creati, intra talem ordinem, qui primam tantum subiectiōnem creaturæ correspondentem tali ordini importat, & quæ sine illa mādri & perfectiori subiectiōne ad Deum potest subsistere, licet hæc posterior subiectio non possit esse sine priori, sicut nec res aliqua sine suo fundamento, & respectus ille transcendēntalis explici- tus, quem hæc actiua obediētiālis potentia superaddit entitati creatæ per perfectiorem illius subiectiōnem ad omnipotētiam diuinæ voluntatis, est aliquis *veluti modus* illius: vnde iuxta hanc considerationem poterit dici ab illa distinguī ex natura rei.

I.

ARTICVLVS IX.

Quando actiua obedientialis potentia fuerit communicata creaturæ, & qualis illa sit.

SIT hæc prima nostra propositio. *Actiua obedientialis potentia, est creaturæ congenita, seu res creatæ eam simul cum sua actuali existentia accepit à Deo.* Ita colligitur ex S. Augustino capite decimo quarto libri sexti de Genesi ad litteram, in cuius principio cum his verbis questionem proposuisset, *Queritur autem merito potest causas illas rationes, quas mundo indidit, cum simul omnia creauit, quomodo sunt instituta.* Et ibidem verbis sequentibus cum duplices illas feminales rationes distinxisset, alias ad producendum effectus merè naturales, alias ad producendum effectus miraculosos & supernaturales, ita concludit, *Restat ergo ut ad utrumque modum habiles creatæ sint, & cetera quæ retulimus articulo præcedenti.* Item sequenti libro nono capite decimo-septimo ait, *Deum posuisse in rebus creatis, ut de illis posset facere aliud supra vires feminales illarum, spectantes ad cursum naturalem.* Et ibidem paulo post, loquens de eadem obedientiali potentia, sic scribit, *Dedit quidem naturæ quas creauit, ut ex eis, & hæc fieri possent.* Quæ omnes loquendi formulæ satis indicant mentem S. August. esse hanc potentiam esse ipsi rebus creatis congenitam, seu illis à Deo concessam simul cum existentia.

Tandem probatur congruenti ratione. Vbi Deus dat esse alicuienti, & simul ordinat illud ad finem supernaturalem, siue tanquam medium aliquod obtinendi illum, siue tanquam finem cui, seu vt subiecto cui ordinauit talem finem, & bonum istud supernaturale conferre, tunc dando ei suum esse, simul etiam dat ei aliquam habilitatem, & idoneitatem, saltem inchoatam, ad tale bonum & finem vel procurandum, seu efficiendum, si tale ens habeat rationem cuiusdam medijs effectiui, vel obtinendum, si tale ens sit subiectum cui, tale bonum supernaturale est à Deo ordinatum supernaturali providentiæ; alias enim talis ordinatio non conferretur tunc fieri; atqui statim atque Deus creauit hominem, dando illi esse, simul etiam reipsa ordinauit illum ad vitam æternam, vt finem eius vltimum supernaturalem; est enim homo creatus ad vitam æternam, & ad fruendum Deo clarè viso, & insuper Deus ordinauit entitatem rerum creaturarum, vt medium aliquod, seu vt causam aliquam instrumentalem, vitæ æternæ illi obtinendæ per effectus supernaturales producidos, efficienter instrumentariè per prædictam entitatem rerum creaturarum, vt patet in nostris sacramentis, & hæc actiua obedientialis potentia, quam illis inesse offendimus ex sancto Augustino, nihil est aliud, quam quædam habilitas, & aptitudo positiua, ad hoc vt eleuata influant actiue ad effectus supernaturales producidos, cuiusmodi est gratia sanctificans; igitur hæc actiua potentia obedientialis est ipsi creaturæ congenita.

Dixi in propositione, & in eius probatione, hanc potentiam esse creaturæ congenitam, & innatam: quod debet intelligi ad eum sensum, quo Theologi primâ parte cum sancto Thoma questione quinqueagesima-quintâ docent species, quibus Angeli intelligunt, esse eis congenitas, non quòd scilicet hæc actiua obedientialis po-

tentia fluat ex principiis naturalibus ipsius rei creatæ, nam talis emanatio, fluxus, & refiliantia est tantum eorum, quæ sese tenent ex parte naturæ eiusmodi rerum, & quæ requiruntur ad perficiendum illam in se, vt potest intelligi ex potentiis nostris naturalibus, cuiusmodi non est hæc actiua obedientialis potentia, quæ est potius ad perficiendum aliud ens, quàm illud, cuius talis est potentia, sed hoc tantum sensu dicitur congenita, & innata rebus creatis, quòd hæc simul cum naturâ eam à Deo receperint.

Secunda propositio. *Hæc actiua obedientialis potentia quando conferitur creaturæ in prima sui condicione, seu creatione, est tantum inchoata, & incompleta.* Hæc propositio habet expressum fundamentum in citatis testimoniis sancti Augustini; nam citato illo capite decimo septimo libri primi de Genesi ad litteram, duo distinguit in tali potentia obedientiali actiua. Primum est, aliquod posse dari rebus in prima sui existentia in ordine ad producendum effectus supernaturales. Alterum est, quòd istud posse, sic positum à Deo in rebus, quando sunt creatæ, non sit potens exire in alium secundum, sine Deo, & speciali eius imperio: sic enim scribit, *Non tamen id quod in eis posuit, ut de his fieri vel absque ipso possit, neque enim potentia temeraria, sed sapientie virtute omnipotens est, & hoc de vnaquaque re in suo tempore facit quod antea fecit ut possit.* Quo loci notandæ sunt illæ particulæ, id quod in eis posuit. Item, ut de illis fieri, vel absque illo possit. Item, de vnaquaque re in suo tempore facit: nam prioribus particulis expressè significat talem potentiam inesse rebus creatis à prima earum creatione, & existentia; posterioribus illam tamen nondum tunc fuisse aptam ad agendum, sed duntaxat incompletam, & vltèrius etiam quòd primum essentialiter actum complendum, vt constituitur proxima per aliquod speciale sibi à Deo conferendum, vbi & quando voluerit illa vi.

Probatur ratione. Tunc aliqua potentia est tantum inchoata, & incompleta, quando ex parte sui adhuc requirit aliquid, vt sit in actu primo ad agendum, & econtrâ est completa, quando nihil ex parte illius deest ei ad agendum, vt colligitur ex Aristotele libro tertio de anima capite quarto, vbi explicans quandomodo intellectus sit in actu primo ad intelligendum, ita scribit, *quod quidem tunc accidit, cum ipse per se operari potest.* Atqui hæc actiua obedientialis potentia, quam Deus dedit creaturis, statim ac illas creauit vltra istud posse, quod importat tunc à Deo acceptum, postulat à Deo aliquem concursum specialem sibi à Deo concedi, quo compleatur ex parte sui, & sit in actu primo completa ad operandum, vt sanctus Augustinus significat verbis nunc relatis, & etiam videre est in nostris sacramentis: exempli gratiâ, Confirmatione, Ordinatione, quorum formæ & materiæ non à quocunque indifferenter applicatæ, etiam cum intentione faciendi quod Christus Dominus instituit, producant proprios effectus illorum, sed tantum quando proferuntur, & applicantur à tali & tali ministro, & tali subiecto, quia scilicet Deus specialem concursum huic effectui, per talem causam instrumentariam producendo necessarium, alligauit huic & isti personæ, hoc & isto modo operanti: ergo hæc actiua obedientialis potentia, quam Deus dedit rebus statim ab earum creatione, est tantum inchoata, & incompleta,

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

Confirmatur ampliùs. Vbi virtus alicuius agentis naturalis est completa & applicata subiecto debitè disposito, à quocumque talis applicatio fiat producit suum effectum, & si sit instrumentum alicuius, vt agentis per intellectum, seu cognitionem, quòd tunc ampliùs requiritur, est vt agens illud applicet tale medium instrumentale, ex intentione ad id requisitè, præsertim vbi, & quando agens istud non habet extrinsecà impedimenta, quibus eius actio possit impediri: atqui materiz, & formæ sacramentorum nouæ Legis agunt ad modum agentium naturalium, vt sæpè animaduertimus, & interdum possunt applicari ab aliquo, cùm intentione perficendi eiusmodi sacramenta circa subiectum aliquod debitè dispositum, neque tamen tunc habebunt suum effectum, vt iam animaduertimus, ergo signum est virtutem illam obedientialem, per quam nostra sacramenta agunt, non esse completam, sed inchoatam: tandem hæc actiua obedientialis potentia præcisè sumpta, non est, vt agens quod illam à Deo accipit, tunc agat, sed tantum vt reddatur positiuè aptum, seu habile quod informatum tali virtute, eleuetur à Deo, vt recipiendo aliquod speciale auxilium, operetur instrumentariè supernaturalem effectum, quem Deus, vt causâ principalis intendit: igitur pro eo statu, est tantummodò inchoata, & incompleta quædam potentia: vnde vt sic spectata dicitur actum primum, alium quidem, sed tantum remotè, quatenus ad hoc, vt fiat in actu proximo, indiget adhuc aliquo alio, respectu cuius rectè dici potest esse in potentia essentiali ad distinctionem actus primi, completi, & proximi, cuius posse appellatur, posse in potentia tantum accidentalit, quatenus ei, vt sic considerato, nihil deest, ex his quæ requiruntur ex parte potentiz in actu primo proximo constitutæ.

ARTICVLVS X.

Quomodo prædicta obedientialis potentia tantum inchoata compleatur.

IV.

VT modus ille, quo entitas creata eleuatur & cõpletur ad physice producendum effectus supernaturales, explicetur, sic hæc nostra propositio. *Infinito ei imperio, quod entitas creaturae concurret ad producendum aliquos effectus supernaturales, hæc inchoata potentia cõpletur accipiendo specialem concursum à Deo sibi specialiter assistente, & in ratione virtutis agendi sibi inime viuo ad producendum effectus supernaturales, ad quos ille assumit emiratem rei creatæ.* Propositio probatur quoad singulas partes, & imprimis quod aliquod imperium Dei prærequiritur, probatur ex 5. Augusti. cap. 14. lib. 6. de Genesi ad litteram dum ait, *per eam id fieri, sicut Deus placuerit, quòd tempori congruat, & cap. 17. lib. 9. eiusdem operis ait res creatas operari per talem potentiam, prout earum natura subiacer potiori voluntati Dei, quod idem sonat ac si diceret illas tantum sic operari, vbi, & quando Deus id imperat, specialiter decrero.* Probatur etiam ratione, instrumentum agentis per intellectum, & voluntatem nunquam exit in actum sine eius imperio; aliàs non rectè diceretur habere obedientiam, vel potentiam obedientialem, ad illud quia obedientia, & imperium sunt correlata, nec ampliùs diceretur esse instrumentum talis agentis liberi; sed Deus, dum agit & producit effectus supernatu-

rales, agit tanquam causâ principalis, & per naturas creatas, tanquam per sua instrumenta sibi obedientia, & vt sic est agens liberum per intellectum, & voluntatem; igitur hæc actiua obedientialis potentia præsupponit aliquod imperium Dei, vt agat de facto; imperium autem Dei hoc sensu fuit ab æterno, quatenus Deus ab æterno, & non de nouo, ordinauit, vt pro hac, & illâ temporis differentia, hæc, & illa creatura produceret instrumentariè hos & illos effectus supernaturales, & hoc imperium Dei, sumptum præcisè, & nudè, vt loquimodò sonat impetum, est quædam conditio prærequisita ad hoc, vt creatura eleuetur non est tamen id quo formaliter, actiuitas eius ad agendum eleuatur & cõpletur; sed ille specialis concursus Dei, qui ad tale imperium confertur isti potentiz.

Deinde quod ista potentia sufficienter compleatur per specialem concursum Dei. Probatur eodem modo quo primâ parte quæst. 12. docuimus essentiam diuinam vnitam intellectui creato in ratione virtutis agendi posse complere obedientialem potentiam intellectus creati, ad hoc vt sine lumine gloriæ, possit clarè, intuitiue videre essentiam diuinam item modo illo, quo prima secundæ, agendo de gratia operante probauimus intellectum, & voluntatem in nobis sufficienter compleri, per specialem concursum Dei, vt nondum iustificati eliciamus actus supernaturales: modus autem id probandi est iste, quando virtus agentis est tantum incompleta, & eius improporatio ad effectum, prouenit tantum ex defectu sufficientis efficaciz in genere efficientiz extrinsecæ, tunc tale agens nihil aliud recipiendo intra seipsum, sed tantum per cõsufficiantiam, & concursum specialem Dei potest compleri & perfici, quia Deus suo speciali cõcursu potest supplere omnem extrinsecam efficientiam, scilicet vniendo suam essentiam in ratione virtutis agendi, per intimitatem instantiam ad prædictam virtutem inchoatam prædicti agentis abique vlla informatione, & inhaerentia, vt locis citatis sùsus docuimus: atqui hæc actiua obedientialis potentia est tantum inchoata, vt ostendimus, & est distantat in genere efficientiz simpliciter extrinsecæ, vt patet ex dictis supra. Ergo talis inchoata obedientialis actiua potentia potest rectè compleri, per solum specialem concursum Dei.

ARTICVLVS XI.

Tria cõseclaria explicantur, & incidentis dubium soluitur.

D.

EX hæcenus dictis de potentia actiua obedientiali, à Deo communicata creaturis, aliquot sequuntur Corollaria, ex quibus multæ difficultates circa illam soluntur.

Primum est. Quòd sicut entitas creata abstrahit à substantia, & accidente, ita & hæc potentia: quando entitas quæ assumitur, vt instrumentum, est substantia, talis actiua obedientialis potentia est substantia, quando est accidens, est etiam accidens.

Secundum Corollarium. Quòd sicut entitas creaturæ potest concipi uno conceptu adequato, & item dubio in adequato, vt explicatum est, sic etiam hæc actiua obedientialis potentia est de adequato, & omnimodè perfetto conceptu creaturæ: non autem de inadecuato; quibus non obstat

I.

quod conceptus obiectivus correspondens isti nostro priori formali conceptui formato de creatura, nam à *sensu identico ad sensum formalem vel eorum virualem consequentia non valet*, ut dialectici docent; & præterea primus iste conceptus obiectivus est tantum *fundamentaliter*; & *radicaliter* potentia obediēcialis actiua creaturæ, non autem *formaliter*, sed solus secundus, vltis expresse denotat extrema verba sancti Augustini cap. 17. lib. 9. de Genesi ad litteram.

Sed quæres cum entitas naturalis creata, materialis, constet sua forma, & materia, tanquam principiis naturalibus, & forma in illis rebus sit *principium agendi*; hæc verò nimirum materia *principium patiendi*, unde materia prima dicitur communiter à philosophis *pura quædam potentia*, quæ res inquam an hæc obediēcialis actiua potentia insit rebus creatis solummodo *ratione suarum formarum*, an verò insit etiam illis, *ratione sue materie*.

II.

Respondetur, illis inesse etiam *ratione materie*, & probatur sacramenta nouæ Legis produciunt *physicæ gratiam*, iussus entitatibus, quibus *præterea significatio*, instituta à Christo Domino, inest; & proinde cum hæc agant per potentiam suam obediēcialem hæc inest illis; nam sacramenta nouæ Legis in tantum agunt etiam *physicè* in quantum sunt signa practica, & in quantum significant practice gratiam sanctificantem; atque *significatio practica sacramentorum nouæ Legis instituta à Christo Domino non inest solum formis eorum*, propterea forma in composito physico distinguitur à materia, sed inest toti, & singulis partibus illam formaliter cōponentibus in ratione *signi sensibilis*, de quorum numero est etiam materia quæ est in illis. Ergo sacramenta nouæ Legis agunt etiam *physicè*, per suam materiam primam, & ex consequenti cum hæc actiuitas physica sit per actiuiam obediēcialem potentiam signi sacramentalis, hæc etiam *materia prima*, quæ intrinsecè includitur in signo sensibili sacramentali, habet à Deo actiuiam obediēcialem potentiam, modo sibi proportionato.

III.

Deinde ubi aliquod subiectum caret positua repugnantia ad aliquam formam, agens, quod habet dominium absolutissimum in tale subiectum, & cuius potestati talis forma subest, potest eam ponere in tali subiecto, si hæc in suo formali conceptui, nihil includat intrinsecè, & formaliter, ratione cuius impediatur communicari tali subiecto, quemadmodum in præsentī difficultate, est dependencia quam *viuacitas* includit formaliter in suo conceptui. Atque materia prima quæ est in qualibet re creata naturali materiali, caret positua repugnantia ad actiuiam obediēcialem potentiam, quia licet materia prima, habeat quod sit intrinsecè *pura quædam passiva potentia*, & sic opponatur actiuiæ potentia nihilominus, quia *oppositio proprie est eorum quæ sunt intra idem genus, & eundem ordinem*, materia autem prima; vt est tantum intrinsecè *passiua quædam potentia*, pertinet duntaxat ad ordinem nature, ad quem actiua obediēcialis potentia non spectat, vt intelligitur ex dictis, & insuper Deus, quemadmodum creauit illam ex nihilo, sic habet plenissimum dominium in illam, sicut hæc per subiectionem correspondentem Deo tanquam auctori nature, habet ab illo, vt sit in passiuâ tantum potentia; sic etiam Deus potentiori suâ voluntate potest illam sibi subicere tanquam auctori gratiæ, ad hoc vt insuper illa ea-

IV.

dem entitas, quæ est passiuâ tantum potentia respectu cuiusdam puri actus physici, sit etiam simul actiua, comparatione alterius alicuius actus respicientis ordinem supernaturalem; & sic erit actiua obediēcialis potentia, & cum hæc potentia importet meram tantum extrinsecam efficientiam in qua nihil vitalitatis, nec aliquid simile includitur, & Deus sit etiam absolutissimus Dominus talis efficientie, potuit similiter eam concedere materie primæ, quæ reperitur in rebus creatis.

V.

Obiicies actiua obediēcialis potentia fundatur, & quodammodo radicatur in naturali actiuitate, reum creaturæ, estque quasi quædam *istius extensio*, quatenus illa eadem virtus, & actiuitas, quæ inest rei creatæ ex sua natura principiis vt subiecitur motui agentis naturalis, sit naturalis; quatenus autem à Deo extenditur, vt possit producere effectus miraculose, & supernaturales per summâ sui subiectionem ad Deum: vt auctorem gratiæ sit tantum obediēcialis; atque materiæ rei creatæ naturalis, vt præcendit à sua forma, nullam habet actiuitatem, cum iuxta communem philosophorum sententiam sit potentia quædam merè passiuâ. Confirmatur idem res creatæ habent actiuiam obediēcialem potentiam, quia habent subiectionem ad Deum: sed res creatæ quæ ex sua naturali conditione nullam habent actiuitatem, nullam etiam habent in tali genere subiectionem, quia prius est esse, quàm subijci, & constiti in tali esse, quàm secundum tale esse subijci alteri. Ergo neque vllam possunt habere obediēcialem actiuiam potentiam.

VL

Respondetur, *duplicem* nos suprà distinxisse potentiam actiuiam obediēcialem, *vnam puram, alteram non puram*, hanc posteriorem, cum sit inchoata, & respiciat effectum suum, vt obiectum aliquod contentum intra latitudinem sui ad æquati specificationi obiecti, radicari in naturali potentia; sicut illud omne quod inchoatum perficitur, supponit ipsum esse inchoatum, & in illo radicatur: litam verò, seu *puram* negamus fundari, seu radicari absolute, & necessarîo in naturali potentia, cuius negari hæc est ratio. Primum quod, sanctus Augustinus citato capite 17. in Genesim distinguit hanc obediēcialem potentiam, à naturalium creaturæ potentia, nec proinde velit illam esse nudam tantum potentia naturalis extensionem, tum etiam quia hanc potentiam simpliciter dictam obediēcialem fundat in eo, quod res, quibus illa competit, sunt creature, & sub perfectissimo Dei dominio ad cui obediendum hanc illis dedit *rationem feminalem*, quæ possent quicquid ille, per eas vellet facere, itare eo ipso quod sunt ab eo create, & sub perfectissimo illius dominio, habeant ab eo virtutem feminalem, quâ promptè possint exequi illud omne, quod ex sua formali ratione non habet intrinsecum ordinem ad aliam specialem causam, vbi, & quando, voluerit illas assumere; quare cum ratio entitatis actualis remaneat in prædictis rebus creatis, nullam actiuiam naturalem potentiam habentibus, illis etiam inest actiua obediēcialis potentia. Nec his obstat, primum, quod sanctus Thomas in 4. sentent. dist. 1. quæst. 2. art. 4. dicat *virtutem, per quam sacramenta nostra operantur, non posse esse relationem, eo quod relatio non potest esse ratio agendi*; nam loquitur ibi conformiter ad doctrinam illam quâ primæ parte quæst. 43. artic. 5. requirit in diuinis

VII

VIII

I. instrumentis aliquam dispositionem præuiam, per quam vt sibi propriam operentur ad effectum, ad quem producendum assumuntur, quæ doctrina communiter rejicitur. Nec secundò obstat quod actiua obedientialis potentia, ea vulgo dicatur esse quæ *res potest supra suam vim naturalem producere*, hæc enim non est propria, & essentialis, & adequata eius definitio, propterea reperitur in omnibus, sed rudis quædam tantum explicatio, desumpta ab eo quòd in his, quibus illa competit, & de facto per illam operatur, reperiuntur conuenire, & per comparationem ad instrumenta tam artificialia quam naturalia, à quibus tamen, quoad hanc conditionem diuina instrumenta multum differunt, vt etiam supra est obseruatum. Nec item tertio obstat quod alio sit tantum, id quo aliquid ab agente fit, seu egressus effectus à suo agente, nec proinde videatur actio posse esse alicuius actionis principium, nam cū talis egressus nihil sit aliud, quam dependentia effectus à sua causa agente, quæ importat modalem entitatem, potest Deus vti hac modalis entitate, vt est quædam entitas, tanquam instrumento, ad aliquid miraculosè producendum, sicut enim actio immanens prout habet rationem qualitatis potest esse principium producendi habitum, & assensus principiorum est etiam principium assensus conclusionis, quidni etiam modalis illa entitas, quam importat actio, vt formaliter significat dependentiam, seu egressum ab agente, non poterit, vt est entitas assumi in instrumentum Dei ad aliquid miraculosè producendum: præsertim cū hæc instrumenta non assumantur ex aliqua indigentia, & necessitate, sed ex solâ libertate Dei, vt omnipotentiam suam manifestare volens: & hoc idem potest dici de omnibus aliis modis, & quemadmodum in aliis entibus completis, hæc actiua illorum obedientialis potentia, nihil est aliud, quam ipsa eorum entitas, vt amplius potentia diuinæ voluntatis subiecta, quemadmodum explicatum est supra: sic & in actione, & cæteris id genus modis actiua obedientialis potentia nihil erit aliud, quam modalis eorum entitas, prout subest amplius potentie diuinæ voluntatis iuxta modum superius explicatum; vnde licet talis entitas non sit aliquid agendi principium, respectu alicuius effectus naturalis, & ab illa producti naturaliter; nihilominus tamen est aliquid agendi principium, etiam antequam de facto assumatur, tanquam instrumentum Dei, respectu alicuius effectus miraculosè producendi.

IV. Tertium Corollarium, quod sequitur, est quod licet potentia ista obedientialis actiua, sit congenera, & entitatis idem cum creatura quæ assumitur, tanquam instrumentum: non propterea tamen potest dici naturalis, & multo minus, quòd causa naturalis producat effectus supernaturalis, cuiusmodi est gratia sanctificans primo, quia ista denominatio non desumitur præcisè ab entitate, quæ est principium operandi sumpta materialiter, ita vt sicut spectata entitativè, est ordinis naturalis, sic censetur, & denominetur principium purè, & simpliciter ordinis merè naturalis, & ex consequenti agere naturaliter: sed potius desumitur ex modo operandi, & ex ipsa coaptatione & commensuratione principij ad effectum, prout principium consideratur formaliter. Vnde cū hæc entitas, etiam prout induit rationem actus obedientialis potentie, non exeat in actum, iuxta coaptationem & commensura-

A tionem principij naturalis (quia vt sic spectata, exit tantum iuxta ea, quæ conueniunt ei ex propriis naturæ suæ viribus, quæque intra latitudinem objecti eius motum continentur, seu constituentis eam in tali specie) sit vt nullo pacto possit appellari naturalis, quod potest illustrari exemplo nostrarum potentiarum, quæ quando eliciunt actus supernaturales fidei, & dilectionis, in penitentibus nondum iustificatis, non dicuntur producere naturaliter istos actus: & sicut auxilium illud supernaturale, quo istæ potentie complentur ad producendum tales actus, (cū ex hypothesi homo sit tantum in puris naturalibus, nec ordinatus ad vitam æternam) non dicitur esse debitum homini spectato iuxta puram suam naturalia licet easdem habeat potentias: ita nec ipsi entitati creatæ consideratæ iuxta cursum suæ naturæ. aliquis specialis concursus Dei, quo attingat effectus excedentes suam naturam, & virtutem naturalem potest dici esse debitus; sed quemadmodum homo positus in statu purorum naturalium dicitur habere potentiam tantum radicalem, & fundamentalem, vt predictos supernaturales actus eliciat, & clarè videat Deum, quatenus scilicet habet in seipso eadem entitativè principia, quæ in hoc nostro statu ordinantur à Deo ad istos actus: sic etiam in statu purorum naturalium entitas creatæ non diceretur, ratione summiæ suæ subiectionis ad Deum, vt auctorem naturæ, habere formaliter hanc obedientialem actiuam potentiam, sed tantum radicaliter & fundamentaliter, nec illa tunc spectata secundum obiectum suum meritum diceretur aliquem ordinem ad istos effectus.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Alia tria consollaria explicantur, & incidens obiectio soluitur.

PRIMUM est. Eleuationem entitatis creatæ habentis prædictam actiuam obedientialem potentiam, fieri nullo alio superaddito inherente illi, & de non potente secundum actum primum, proximum & completum, fieri potentem in actu primo, & proximè completo, per specialem concursum Dei sibi adiunctum, ideoque Deum in tali actione duplicem adhibere concursum: vnum generalem eiusdem ordinis cū effectu producendo, quo tanquam causa prima, & principalis agit, alterum specialem, quo fungens munere alicuius causæ particularis, complet activitatem istius potentie obedientialis, sicut in beatificæ visionis diuinæ essentia concurrat duplici illo concursu, dum Deus, tanquam causa prima, & vniuersalis, agit cū intellectu, & præterea supplet vicem speciei intellectus, seu (vt loquamur propius) habet se, ad instar speciei imprestæ in tali actu exercendo.

Obijciatur rationem illam quâ argumentum sumpto à formulâ Ecclesiæ cohererandi aquam baptismalem probauimus nostra sacramenta physice producere gratiam aduersari huic Corollario, & secundæ parti propositionis articuli decimi, nam ibi animaduertimus, hanc loquendi formulam aquam sacundaris, arcuâ administratione nominis Spiritus sancti ad regenerandum homines, item virtutem Spiritus sancti descendere in aquam in hunc finem & effectum, & alios similes terminos, importare aliquam vim realem inexistentem aquæ: illud autem nihil potest esse aliud,

I. quàm complementum actiue obedientialis potentie, quæ antea erat tantum inchoata; igitur hæc actiue obedientialis potentia completur, aliquo sibi inherente superaddito: Respondetur, imperium Dei à nobis ex sancto Augustino requisitum & explicatum *intimari* aquæ per hanc eius consecrationem: Deinde, *in fecundatione* duo debere distingui *primum* est id, quod *tantum aliqua potentia* ad concipiendum factum, redditur actu fecundum, cuiusmodi est in virgine, vel muliere vis ad concipiendum.

Alterum est, id quo hæc vis excitatur, & redditur actu fecunda & de facto concipit factum, cuiusmodi est semen in generatione naturali, & hæc duo possunt etiam distingui in ablutione baptismali respectu regenerationis spiritalis; nam actiue obedientialis potentia, quam supra ostendimus esse datam à Deo aquæ simul cum existentia, habet rationem primi; specialis autem ille concursus Dei complens eiusmodi potentiam quem explicauimus habet rationem secundi: Vnde in ista consecratione fit tacita assertio talis obedientialis actiue potentie, *ut præexistens in actu primo, dumtaxat incompleto*; & per particulas in præfati obiectione relatas, fit expressio mentio huius specialis concursus, ut constituentissimam in actu primo completo. Neque tamen inde sequitur istud secundum, esse aliquid reale inexistens formaliter, *ut inherens prædictæ obedientiali potentie*; nam sicut rectè intelligimus veram, & realem fecundationem B. Virginis, ad concipiendum de Spiritu sancto Christum Dominum, esse factam absque opera cuiusquam hominis, seu virilis seminis, eo ipso quo essentia diuina in ratione *virtutis agendi*, fuit vnita speciali modo per intimam assistentiam vtero B. Virginis, quæ se solâ efficiebat in Conceptione Christi Domini quicquid semen virile præstat in communi conceptione hominum, nec tunc fuisse opus, Deum infundere vtero B. Virginis aliquam qualitatem, vel aliquid aliud creatum, quod ibi fungeretur vice seminis virilis; sic etiam multo facilius possumus intelligere illum specialem concursum superius explicatum fecundare aquam baptismalem, ut homines Christo Domino regenerent; nec vis est faciendi in istis particulis (*virtus Spiritus sancti descendat in illam, & ut aqua fecundetur arcana admixtione numinis Spiritus sancti*, nam nomen censetur hoc sensu admixtum aquæ, quo specialis ille concursus adiungitur aquæ, similiter, & *aliqua virtus Spiritus sancti in illam descendere*, sicut rectè intelligimus Spiritum sanctum supernenire in B. Virginem, & virtutem Altissimi illam obumbrare, ut fecundetur ad concipiendum de facto Christum Dominum, absque opera cuiusquam hominis, seu sine virili semine, per speciale auxilium illi diuinitis traditum in hunc finem, & effectum.

II. II. IV. Secundum consecratum est, vnde nam proveniat, ut licet hæc potentia obedientialis sit congenita rebus creatis ipsæ tamen non potuerint tunc producere effectus supernaturales, imò nec tunc fuerint eleuate ad eos efficiendos, exempli causa, ab ablutione aquæ ante institutionem Christi Domini non potuerit remittere peccatū originale, nimirum ex eo quod hæc actiua potentia etiam inchoata, nunquam est apta exire in actum, nisi pro tempore designato per imperium Dei, quod animaduertimus, esse conditionem requisitam, & præterea quod res creatæ non sint accepturæ

A. Specialem concursum complementem eas in ratione talis potentie, nisi tempore determinato per imperium Dei; vnde cum tempus istud pro sacramentis nouæ Legis, fuerit tantum, quando Christus Dominus instituit illa, fit ut istæ entitates sacramentorum dicantur tunc fuisse eleuate, & quia hæc potentia est etiam (*subordinata voluntati*) ministrorum: per prædictum imperium Dei, & per institutionem Christi Domini, & Christus Dominus hos tantum, & non alios specialiter deputauit ministros, fit ut non ante institutionem Christi Domini res illæ corporeæ potuerint efficere gratiam in suscipientibus, nec quilibet homo conferre possit quæcumque sacramenta.

Tertium consecratum est, res creatas sic eleuatas per suam actiuam obedientialem potentiam completam, non esse causas principales, sed tantum instrumentales, non parciales tamen, sed B. totales in suo genere, non principales inquam, quia causæ principales sunt ad effectus determinatos, & agunt per virtutem nobiliorem effectus, aut saltem aliquâ ratione æquè nobilem; res autem creatæ sunt per hanc potentiam indifferentes ex se ad producendum quouiscumque effectus, hos, & illos producunt prout applicantur, & assumuntur à causa principali: & præterea agunt per virtutem perfectionis inferioris, quâ sit tam ipse earum effectus, quàm virtus suæ principalis causæ, ideoque cum diuisio causæ, in *vnivocam*, & *æquiuocam*, sit tantum (loquendo propriè) diuisio causæ principalis, ut philosophi docent, nostra sacramenta non possunt dici *causa æquiuoca*, vel *vnivoca* gratiæ sanctificantis, item sacramenta non sunt *causæ parciales partialitate effectus*, quia hæc partialitas causæ, arguit aliquid totalis effectus, posse etiam seorsum produci ab alio habente actiuitatem incompletam, ut patet quando duo ferunt pòdus, quorum neuter seorsum est sufficiens illi ferendo, potest tamen ferre aliquam partem illius: at hæc actiua obedientialis potentia sola, excluso à se speciali concursu complente illam, ne minimam quidem partem effectus supernaturalis potest attingere, sicut, & nostræ facultates, licet posito actuali auxilio, illas eleuante, possint elicere actus fidei, & dilectionis entitatiue supernaturales in penitentibus nondum iustificatis, quia tamen destituta illo nullam possunt producere partem entitatis istorum actuum, non dicuntur *causæ parciales* illorum, partialitate effectus, sed *totales* licet sint tantum partes causæ totalis, sicut actus & potentia sunt partes causæ physice, non tamen sunt causæ parciales effectus physici.

D. Tandem colligitur illud vitium, pro cuius intelligentia fuscipimus explicationem actiue obedientialis potentie, scilicet *quemodo sacramenta nouæ Legis, per hanc obedientialem potentiam producunt physicè gratiam*, nimirum per suam entitatem, ut habentem rationem actiue obedientialis potentie, quia ubi aliquid habet potentiam actiuam inchoatam, quæ sit idem realiter cum sua entitate in ordine ad aliquem effectum, tunc si entitas eiusmodi, seu actiuitas huius entitatis compleatur per assistentiam singularis alicuius concursus correspondens effectui, potest applicata ad agendum producere *physicè* per suam entitatem talem effectum, quia tunc nihil deest ei ad rationem agentis physici, nisi forte contactus & indistantia, quam supra docuimus absolute non requiri in instrumentis Dei: Atqui sacramenta nouæ Legis habent potentiam

V.

VI.

VII.

VIII.

I. obediẽtialẽ actiũ inchoatã in ordine ad producẽdũ gratiã sanctificantẽ in dignẽ suscipientibus sacramenta, vt patet ex dictis supra, & præterea entitas sacramentorum nouæ Legis accipit, iuxta imperium, & institutionẽ Dei, specialem concursũ quõ actiuitas eius compleatur, nihil recipiẽdo intra se, & vt sic sacramenta assumuntur tanquam instrumenta Dei quemadmodũ superius est explicatũ, igitur sacramenta nouæ Legis producũt *physicẽ* gratiã in dignẽ suscipientibus, per suã entitatẽ ratõne suã actiũ obediẽtialis potentia.

AD QVÆSTIONEM LXIII.

II. De charactere sacramentali vnica disputatio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacramenta nouæ Legis, imprimant charactẽrem.

ACTIV hic de altero minus præcipuo, & minus communi effectu sacramentorũ nouæ legis. Imprimis itaque notandũ est, Theologos hoc loco nomine *charactẽris*, nihil aliud intelligere, quã *signum* aliquod spirituale impressũ animæ, per certã quãdam sacramenta. Illius autẽ appellatio desumpta videtur à *figura* illa, quæ candenti ferro solet imprimi pecoribus, vt gerant notã sui Domini, & dignoscantur ab aliis. hoc prænotato, hæretici negant eiusmodi charactẽrem dari. Lutherus lib. suo de captiuitate Babylonica cap. de Ordine, Caluinus in sua antidoto Concilij Tridentini ad nouũ Canonẽ 7. sessionis & libro quem inscripsit vera Ecclesiæ reformatio, vbi agit de Ordine: item lib. 4. suarũ institutionũ cap. 19. §. 31. Kemnitius in suo examine Concilij Tridentini secunda parte, ad 9. Canonẽ septimæ sessionis de sacramentis in genere, & reliquorum sectarij.

His tamen non obstantibus sit vnica propositio. Datur charactẽr, qui verẽ imprimatur animæ per certã quãdam sacramenta, propositio est de fide, ex Concilio Tridentino sess. 7. Can. 9. & ex comuni, & quæ per antiquã traditionẽ Ecclesiæ, vt patebit ex Patribus infra citandis, habetur etiã in capite *Maiores*, extra de Baptismo, & eius effectu, vbi Innocentius III. eam, nõ vt nouam aliquã doctrinã, sed vt *veterẽ*, & apud omnes Theologos receptã docet, cũ enim multæ quæstiones ibi mouerentur de Baptismo collato paruulis, item adultis iniutis, & coactis, item iis, item dormientibus, & amentibus; doceat dormientes & amentes, si priusquam dormirent, vel incidere in amentiam, item eos qui terrore inducti consenserant in Baptismũ, accepisse charactẽrem, vbi mentionẽ facit charactẽris tanquam rei alicuius inter Theologos receptæ cũ, vt ibi refert, aliqui eorum dixerint dormientes, etiã non consentientes, eum recipere quõ loci nõ disputatur, an talis charactẽr Baptismi deat necne, sed vocatur duntaxat in dubium, an ille in tali, & tali casu imprimatur, vn-

A de hæc authoritas non potest ita explicari, vt sacramentũ Baptismi intelligatur nomine charactẽris, nam in illis quæstionibus summus Pontifex duo distinguit *substantiam sacramenti*, & eius effectũ, inter quos enumerat charactẽrem.

Nostra autẽ assertio probatur primo, ex sacris Litteris secundũ ad Corinth. 1. qui vñxit nos, (ait Apostolus) & signauit nos, vbi distinguit duos effectus sacramenti, gratiam scilicet his verbis qui vñxit nos, nam ista vñctio fit per infusionẽ gratiæ, deinde charactẽrem illis & signauit nos, quasi dicat certo quodam veluti charactẽre insigniuit nos ad hoc officium, vt colligitur ex lictione Græcã, quæ habet *et ceterum dicitur vñctio*, id est charactẽr, nos insigniuit quæ obsignatio non potest intelligi de oblatione promissionũ Dei, non enim Apostolus dicit signauit promissiones, vel aliud quid simile, sed signauit nos, ergo impressit nobis aliquid, & proinde charactẽrem item ex quarto capite ad Ephelios, nolite contristare Spiritũ sanctũ Dei, in quo figurati estis in diẽm redemptionis, vbi Apostolus significat eos accepisse sigillum, & charactẽrem sacramenti Confirmationis, cũ ibi alloquatur omnes fideles, tam malos quam bonos, vnde S. Hieronymus ad illum locum ait, Deum imprimere animæ signaculum Spiritũ sanctũ.

ARTICVLVS II.

Charactẽr sacramenti probatur ex sanctis Patribus.

QVONIAM testimonia sacre Scripturæ præcedenti articulo allata, & alia illis similia explicantur etiã aliter à nonnullis Catholicis de gratia sacramentali. & non omnia quæ creduntur in Ecclesiã, habentur clarẽ in sacris Litteris, sed magis ex traditione & definitione Ecclesiæ; nostra propositio probatur secundo ex Patribus antiquis, sancto Cyrillo Hierosolymitano Præfatione in Catecheses, vbi definites Baptismũ per suos effectus ait, *illum esse signaculum sanctũ, & indelebile*, at hoc non potest intelligi de gratia sanctificante, nam primo verbis immediatẽ antecedentibus, meminit illius dum Baptismũ vocat mortẽ peccatorũ, animæ regenerationẽ, vestimentũ candidũ. Deinde gratia sanctificans, non est aliquid indelebile in animã baptizati, cũ deperdatur per quodcũque peccatũ mortale, ergo cũ vocat signum istud indelebile, debet aliquid aliud à gratia habituali significari, quod semper maneat in baptizato: hoc autẽ nihil potest esse aliud quã eius charactẽr, item sancto Basilio Homil. 19. ad populum, vbi exemplo sumpto à militibus, qui gerunt tesseram sui ducis, vt agnoscant se inuicem, ait *Angelũ non agnosciturũ hominẽ, nec pro eo pugnatũ, nisi in eo æneoscatur charactẽr*, vbi nomine charactẽris, sacramentũ non potest intelligi, quia ibi tantũ loquitur de effectu sacramenti, & de eo signaculo, quo fideles Christiani discernũtur ab infidelibus, non tantũ per gratiam sacramenti, sed etiã per eius charactẽrem, quia ibi vult baptizatum ratione istius charactẽris semper remanere sub dominio Dei, quod non potest intelligi, de gratia cũ hæc deperdatur per peccatũ mortale, item S. Greg. Nazianzeno oratione 40. vbi Baptismũ vocat *sigillum*, quia (inquit Nicetas eius interpret) per eum consignati, cuiusnam Domini simus, cognosci-

I. *mur, quod enim sigillo aliquo notatum est, firum aggressioni minime patet. Item ex sancto Augustino lib. 6. contra Donatistas, cap. 1. ubi distinguit tria in Baptismo, sacramentum, gratiam, & characterem, atque dominicum characterem multis lupis, (id est malis hominibus, & in malicia remanentibus, quos etiam ibi vocat oves errantes) imprimi à lupis, id est à malis ministris, & ait characterem hunc in tali oves errante, potius agnosci, quam improbari: at hoc non potest intelligi de gratia, quia hæc non confertur malis in sua malicia remanentibus, quos hic vocat lupos, quibus tamen ait characterem dari, & inesse; non item id potest intelligi de sacramento Baptismi quatenus ablutionem factam sub certa formula verborum, nam cum totum istud consistat in actione, iam transit, dicit autem hunc characterem agnosci in tali oves errante, non quod videatur in se (est enim aliquid spirituale) sed quod videatur in sua causa, quæ est sacramentalis ablutio facta sub expressa invocatione Trinitatis, nam per illam character imprimitur animæ, unde sermone de gestis cum Emerito vocatistam formulam, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti characterem Dei, iste est*, inquit, character Imperatoris nri (scilicet imprimens alterum spiritalem suscipienti sacramentum, & quod sanctus Augustinus ita accipiat, patet ex verbis statim sequentibus, & lib. 2. contra epistolam Parmeniani, capite 12. ait sacramenta Baptismi, & Ordinii non minus inherere apostatis, quam corporalis nota Imperatoris militibus fugitiis, ideoque illa non esse iteranda dum apostata redeunt ad Ecclesiam; at sacramenta illa non inhzrent apostatis, ratione signi exterioris sacramentalis, quia cum consistant in actione, totum transit, non etiam ratione gratiæ sanctificantis, quia loquitur de apostatis, in quibus hæc gratia non est: ergo debent remanere quoad aliquid spirituale, quod nihil potest esse aliud quam character, quem ibidem vocat consecrationem, & sanctificationem. quia qui baptizantur & ordinantur, vi illius dedicantur diuino cultui, & ex hoc solo character probat Baptismum, & Ordinem non posse iterari. Utrumque, inquit, sacramentum quadam consecratione homini datur, illud cum baptizatur, istud cum ordinatur, ideoque utrumque non licet iterare, quo loci hæc particula causalis, (ideoque) est notanda & ista, quadam consecratione datur, quæ nihil aliud significat quam deputationem hominis, factam vi sacramenti, per impressionem characteris ad certa quedam officia, ratione cuius characteris, hæc sacramenta non possunt iterari.*

IV.

Plura alia tum Scripturæ, tum Patrum testimonia possunt videri apud Valdensem, tomo secundo de Sacramentis, cap. 109. apud Alphonsum à Castro contra hæreses verbo character. Alanum lib. de Sacramentis ingenere, cap. 43. apud Coccium tomo secundo Thesauri Catholici lib. 5. articulo 3.

Ex quibus omnibus constat characterē admitti ex antiquissima traditione, cū illo sublato ab istis sacramentis, nihil assignari possit propter quod non inierentur, sicut cetera sacramenta: nam ratio propter quam Baptismus iteratō non cōferatur, præcisē non est, quia ille est ingressus in Ecclesiam, licet enim quandiu aliquis remanet membrum Ecclesiæ, ingressus non debeat iterari; at tamen ubi aliquis discessit ab Ecclesiā per apostasiam à fide, quemadmodum hæretici discedunt,

si velit saluari, debet iterum ingredi Ecclesiam, nec tamen Baptismus iteratur; non item quod Baptismus sit spiritualis regeneratio purgans animam à peccato originali, quod in vnoquoque homine est vnicum: nam ubi aliquis adulterus accedit ad Baptismum cum conscientia, & complacentia peccati mortalis, regeneratio spiritualis non fit; nec tamen Baptismus repetitur; & regeneratio spiritualis fit etiam per Euangelium, iuxta illud ptimæ ad Corinth. 4. *per Euangelium ego genui vos*, & nihilominus homo genericus Christo Domino per Euangelium, non definit baptizari si non suscepit antea Baptismum; & regeneratio hominis potest toties repeti, quoties aliquis vel à fide, vel à statu gratiæ defecit; denique Baptismus non iteratur, quia continet pactum Dei de danda viæ æternæ suscipientibus illum, nam pactum istud esse solummodo conditionatum, nec magis perpetuum, quam in aliis sacramentis, Christus enim Dominus cap. vltimo sancti Matthæi requirit in baptizato, ad hoc vt per Baptismum saluetur, fidem viam: ergo sicut alia sacramenta, licet habeant tale pactum, non tamen desinunt repeti, similiter oportet & Baptismum repetere; ergo cum, etiam ex confessione hæreticorum, sit de fide Baptismus non esse iterandum, vt amplius patebit infra, nec alia ratio istius rei possit asseri, quam quod imprimat characterē, spiritualis character datur impressus animæ, per certa quedam sacramenta: & ita colligimus à posteriori characterem dari, nullam verò rationem à priori possumus asserere præter voluntatem, & institutionem Dei, nam loquendo absolute homo poterat consecrari Deo, & deputari ad certa quadam officia per solam deputationem, & denominationem extrinsecam Dei, sicut religiosi, & calices consecrantur; sed spectabat ad perfectionem, & dignitatem Legis Christianæ, vt eiusmodi consecratio fieret per aliquam formam extrinsecam, & animæ inhzrentem, cum in illa homines ordinentur ad conferendos effectus spirituales, ad quos in Lege antiqua (quæ erat carnalis) ministri non ita ordinabantur; unde nec eorum sacramenta imprimebant aliquem spiritalem characterem, vt sanctus Thomas hac quæst. art. 1. in solutione ad 3. & alij Theologi docent contra Magistrum sententiarum in quartum, distinctione 6.

ARTICVLVS III

Soluitur obiectio, & simul dubium incidens.

D

OBIECTIOES. Nos præcedenti articulo interprobandum characterem sacramentalem, vt circulo, si enim queratur, cur hoc, vel illud sacramentum, non possit iterari, respondemus, quia imprimit characterem; si queratur iterum cur afferamus hunc characterem, respondemus, quia hoc & istud sacramentum iterari non potest: ergo cum, ex Aristotele in libris posteriorum demonstratio circularis sit vitiosa, malè probamus dari characterem sacramentalem: deinde quomodo character est effectus sacramenti, cum nulla illius fiat mentio in definitione sacramenti.

Ad primum respondetur, iuxta Aristotelem & omnes eius interpretes, probationem circulaarem esse solummodo vitiosam, dum fit in eodem genere

I. *causa*, at hic vna probatio est à priori, altera à posteriori, nam impressio characteris (supposita eius institutione facta à Deo) est causa, seu ratio, cui eius sacramentum non iteretur, vnde negatio iterationis sacramentorum quæ imprimunt characterem, est aliquis effectus eorum characteris, sicut quando dicimus, homo est risibilis quia est rationalis, & item est rationalis quia est risibilis, prima demonstratio est à priori, secunda verò à posteriori duntaxat, & per effectum.

Ad secundum respondetur, Sacramentum, ut sic debere solummodo significare primum suum effectum, quia & significatio effectus eius minus præcipui continetur implicitè in significatione effectus magis præcipui, cum effectus ille minus præcipuus sese semper habeat, vel antecedenter (ut character) vel consequenter, ut robur contra tentationes: deinde definitio sacramenti superius explicata à nobis, competit omnibus sacramentis nouæ Legis: at quod imprimant characterem non competit eorum singulis: tandem & character aliquo etiam modo significatur per suum sacramentum, nam ex sancto Augustino supra, Baptismus collatus sub expressâ inuocatione Trinitatis illum significat, & in sacramento Confirmationis dux illæ particulæ formæ sacramentalis (*signo, configo*) & in ordine, tum particulæ formulæ sacramentalis, tum res sensibiles quæ significant spiritalē potestatem dari ordinatis, significant aliquo modo suum proprium characterem.

Ex his sequitur, quod cum tria tantum sacramenta deputent hominem ad cultum Dei, & eum distinguant ab aliis Baptismus, Confirmatio, & Ordo, characterem imprimi tantum in illis tribus sacramentis, ut Tridentinum tradit supra citato Canone nono. Nam per Baptismum, fit membrum Ecclesiæ, capax recipiendi sacramenta; item tanquam adhuc infans deputatur ad professionem Fidei Christianæ: per Confirmationem destinatur tanquam miles, & grandæuus ad pugnam, & ad protestandum fidem coram tyranno. Denique per Ordinem deputatur ad administrandum aliis sacramenta, & exercendum actus sacramentales; & licet homini Christiano sit etiam pugnandum cum dæmone, & in hunc finem vires illi subministrantur ab Eucharistia, & Extrema-vnctione, quia tamen per Baptismum deputatur ad pugnandum contra diabolum, (quemadmodum patet ex istâ interrogatione abrenuntians Sathane, & omnibus pompis eius? & responsione abrenuntio) non tamen primò, & per se: similiter reliqua duo sacramenta non defendunt primò, & per se hominem aduersus insultus dæmonis, idèd fit, ut hæc sacramenta non imprimant characterem.

Ex his etiam intelligitur quo sensu character sacramentalis dicatur character Christi nimirum quia vi illius habemus ius, & privilegium participandi aliquâ ratione potestati, excellentiæ Christi Domini, nam Christus Dominus concessit omnibus habentibus characterem sacramentalem, ius recipiendi & ministrandi sacramenta pro ratione characteris quæ acceperunt per sacramenta; sicut miles, per notam militarem acceptam à Rege, habet ius percipiendi multa privilegia, & commoda; item obeundi multas functiones: non autem dicitur character Christi Domini effectivè, quasi producat ab illo solo, est enim quidam effectus ad extra, & proinde pen-

A dens à totâ Trinitate quoad suam efficientiam; non item dicitur character Christi Domini subiectivè, quasi sit participatio cuiusdam characteris qui sit impressus Christo Domino, hoc enim est falsum, quia Christus Dominus, est Dux, & Pastor noster, & recipere characterem est proprium militis, & Ovis: non verò Ducis & Pastoris; item Christus Dominus habuit vi vnionis hypostaticæ potestatem excellentiæ, vnde eius humanitas non indigebat characterè cum præsertim haberet diuinum characterem, hoc est Verbum Patris, secundam personam Trinitatis sibi unitam hypostaticè.

ARTICVLVS IV.

Soluuntur argumenta, quibus heretici sacramentalem characterem impugnant.

B PRIMVM est, character sacramentalis nullum habet fundamentum in sacris Litteris, imò nec in sanctis Patribus, ut etiam inter scholasticos Gabriel agnoscit in 4. sent. dist. 6. quest. 2. art. 1. cuius hæc est prima conclusio characterem esse ponendum, nec ratio necessaria demonstrat, nec evidens autoritas probat, ibique respondet tam ad autoritatem S. Augusti, quàm aliorum Patrum, quæ afferuntur pro assertionem characteris, & docet eas non intelligi de tali characterè, additque ibidem circa finem secundæ conclusionis, si qua sit autoritas pro asserendo characterem, desumendam esse ex cap. maiores extra de Baptismo, & eius effectui, ubi Innocentius III. dicit eum qui accedit sibi ad Baptismum, accipere characterem, sed Gabriel ibi respondet autoritatem illam adhuc posse explicari, itavt per characterem, intelligat sacramentum. Durandus videtur fuisse in eadem opinione cum in 4. sent. dist. 4. quest. 1. art. 1. concludit dari characterem, quia omnes moderni illum admittunt, & sibi loquendum esse, ut plures. Item Caietanus ad primum art. quest. 63. dum expresse notat sacramenta imprimere characterem, non haberi ex sacra Scripturâ, sed ex autoritate Ecclesiæ, non adhuc multum antiquâ.

C Respondetur, ex dictis supra constare characterem habere fundamentum in sacris Litteris, & Theologos relatos i. illo argumento, tantum velle testimonium Scripturæ non esse tam clara, & aperta pro asserendo characterem, quin sit opus autoritatis Ecclesiæ, non quidem insistentis characterem, sed explicantis, & definitis veterem de illo traditionem, quod est cômune characteri cum aliis multis veritatibus fidei, quarum testimonia non sunt, tam clara in sacris Litteris, quin indigeant declaratione, & explicatione Ecclesiæ: vnde nullus Theologorum negat dari characterem, sed ad summum vult fortius argumentum pro assertionem illius, desumi ex definitione Ecclesiæ, quàm ex autoritate Scripturæ: & quod hæc sit eorum mens patet ex ipsomet Gabriele, in quo tamen Kemnitius supra rantopere exultat; ille enim eadem quest. art. 1. in solutione primi dubij expresse ait, Credia quæcumque sufficienter probari per determinationem Ecclesiæ, etiamsi illa determinat non habeantur ex Scripturis, quia Ecclesiæ non potest errare in his quæ sunt fidei. Ac proinde cum nos habeamus pro assertionem characteris claram, & apertam determinationem Ecclesiæ relatum supra, & in Decreto Eugenij. Item in capite Maiores superius citato character, etiam iuxta sententiam Gabrieli, debet admitti: & quia Gabriel non legerat Decretum Eugenij, & Tridentinum nondum

I. fuerat celebratum, & in citato capite maiores, non tam aperte videtur *definiri* quoddam character, quam *supponi*, idem fit vt Gabriel tantum dicat *assertionem characteris esse magis consonam determinationi Ecclesie, & esse presumptuosum negare illum*, versus vtique grauiori censurâ si prædictam determinationem ciuisset.

Neque est quoddam hæretici vigeant, antiqua Concilia nunquam meminisse characteris sacramentalis, mentionem eius fuisse tantum factam in Decreto Eugenij, quod à ducentis annis, aut circiter est editum, sicque characterem hunc, vt Caietanus supra notauit, fuisse receptum in Ecclesia ex autoritate satis recenti: Nam respondemus primò sufficere quoddam antiqui Patres meminisse illius, quodq; Concilia, & Patres, dum negant Baptismum posse iterari, id explicent per aliquid quod importet eiusmodi characterem, vt S. August. supra; secundò possumus respondere id quod S. Hieron. in epist. ad Pammachium, & Oceanum, respondet fautoribus Originistarum sese excusantibus à condemnando Origene negante diuinitatē spiritus sancti, eo quod Nicæna Synodus id non tetigisset, & nihil super hoc à Patribus statutum fuisset, *scilicet*, inquit, *uno medicamine omnes simul morbos debere curari, & idcirco spiritui sancto neganda est maiestas; de Ariano, non de Origene, questio erat de Filio, non de spiritu sancto, confessi sunt quod negabatur, tacerunt id de quo nemo querebat*. idem & nos dicimus in omnibus Conciliis celebratis ante Trident. non fuisse quest. de sacramentali characterē, vnde eius meminisse non debuerunt. Tertio, idem Spiritus sanctus præfuit posterioribus Conciliis, qui primis præfuit, cum Christus Dominus promiserit Ecclesie infallibilem Spiritus sancti assistentiā in explicandis, & definiendis veritatibus fidei, *ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi, & porte inferi non preualebunt aduersus eam*, vnde tam vera & infallibilis est præsentis Ecclesie definitio, ac primitiue: hinc quando Caietanus supra dixit, *characterem haberi ex autoritate Ecclesie, adhuc non multum antiqua, non est intelligendus loqui simpliciter, sed de eâ tantum autoritate, qua habetur explicitè per expressam determinationem & definitionem Ecclesie in aliquo vniuersali Decreto summi Pontificis*, qualis videtur primum facta in prædicto Decreto, quoddam vix Caietani tempora centum annis præcessit, & tota hæc solutio est notatu dignissima & vtilissima soluendi similibus obiectionibus, quas hæretici nobis sæpissime obtrudunt.

III. Secundum fundamentum est, quod nulla videtur esse ratio sufficiens admittendi illum, vel enim datur, vt sit dispositio ad gratiā, & hoc non, quia ex Catholicis sacramentum in voto confert gratiam contritis, nullo præiudicio characterē, cum hic de facto tantum imprimatur per realem susceptionem sui sacramenti, vel secundò datur ad distinguendum baptizatum, à non baptizato, & ad hoc videtur inutilis, nam id fit, vel vt signatus isto characterē cognoscatur tantum talis à Deo, vel à sanctis, vel à nobis viatoribus, vel à damnatis, vel deniq; vt tantum deputetur ad certa quædā officia; sed ad nihil horum confert, non vt Deus cognoscat Christianum, quia sine illo & absque vllò alio signo nouit ipsos homines, qui & quales sint: Non item vt cognoscantur à sanctis, quia satis vident in diuina essentia ipsos, quales etiam sint. Deinde in proprio genere, per *versiperinam scientiam*, vel per reuelationē subiectam à Deo;

A Nam fideles qui mortui sunt cum solo voto Baptismi cognoscuntur ab illis tanquam Christianis; non etiam datur, vt à nobis viatoribus cognoscatur, quia character constituitur signum quoddam spirituale, & ex consequenti inuisibile: nos vero tantum cognoscimus sensibilia; non item vt cognoscatur à damnatis, quod fuerint desertores fidei; quia signum illud est ordinis supernaturalis; intellectus autem damnati manet in puris suis naturalibus, nec accipit aliquid à Deo, quod eleuetur ad cognitionem rerum supernaturalium, hoc enim non decet illius statum: non denique, vt deputetur ad certa quædam officia, cum possint deputari ad munus aliquod per denominationem extrinsecam, ortam ab actu deputantis, vt patet in Magistratibus, & Iudicibus: ergo non videtur admittendus character.

B Respondetur, characterē non imprimi *tanquam dispositionem necessariam prauitiam gratia suscipiende*, sed ad alia quæ supra memorauimus, & quorum etiam aliqua tanguntur in hoc fundamento, vnde non *ex necessitate*, sed *ex liberalitate* Dei character datur, vt ex illius impressione Deus hominem illo insignitum, speciali quodam iure sibi vendicat, & si quando homo iste defecerit ab officio, *conuincatur etiam de characterē*, & ex recordatione illius accepti, admonetur sui officij: Datur etiam character, vt illo insigniti etiam cognoscantur à beatis, nam esto beati videant in Verbo homines tales quales sunt, attamen cum nota illa detur etiam tanquam *insigne quoddam militare ad ornatum*, & sit *specialis ratio* secundum quam possunt cognosci, fit vt character etiam detur ad hoc, vt qui illo sunt insigniti, tales appareant sanctis; & secundum illam speciale rationem, quæ sunt Deo obligati cognoscantur ab illis, insuper vt *transferantur in specialem custodiam Dei*, quemadmodum expresse docent SS. Basilii & Nazianzenus sua exhortatione ad Baptismum dum sumpto exemplo ab illâ cruenta intinctione lustralis, & postquam quæ tanquam notā, primogenita Israël præseruabantur à percussione Angeli, quando omnia primogenita Egypti interficiebantur, Exodi 12. dicunt eos in quibus hic character agnoscitur ab Angelo, ab eodem suscipi in singularem custodiam, & contra dæmonum insidias defendi. Rursus imprimitur character ille, vt quicumque, eo notantur, cognoscantur à nobis; non quoddam character ille videatur in se, sed *in sua causa*; nam vbi videmus aliquem esse baptizatum, statim cognoscimus eum esse Christianum intrinsicæ signatum. Denique datur, vt damnati Christiani dignoscantur ab aliis, nam sicut Deus ad torquendum damnatos, producit actione supernaturali per ignem, tanquam per instrumentum aliquam spiritalem qualitatem in illis, maxime ingratam, ita etiam fuit conueniens eum concutere cum intellectu damnatorum, vt characterem cognoscere in aliis ad maiorem confusionem damnatorum: nec obstat quoddam deputatum ad certa quædā officia possit fieri per solam denominationem extrinsecam, id enim tantum ostendit Deum *absolutè loquendo*, potuisse instituire eiusmodi sacramenta sine impressione characteris, non autem conuincit id ita fuisse factum, vel non fuisse conueniens dari characterem. Nec est quoddam hæretici obijciat, maximam esse indecitiā, quod Deus cõferat dona supernaturalia, inter quæ character recenseatur, hominibus etiā existentibus in actuali peccato mortali; nam id arguit potius summam

C

D

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. Dei misericordiam erga homines, vt quando concessit Caiphæ donum Prophetiæ: licet dona illa non tantum transeant, sed etiam maneat, dum modo non habeant oppositionem, vel impossibilitatem cum peccato mortali, vel dependentiam à charitate, vel necessariam connexionem cum illa, sicut in Christianis peccatoribus infectis peccato mortali videmus habitus supernaturales fidei, & spei conservari; præsertim vbi dona illa important aliquam potestatem, nam vt in ciuili republicâ, potestas ciuili, seu iurisdictio non perditur, aut impeditur, per quodcumque peccatum: sic etiam non fuit conueniens in spirituali, vt potestas illa spiritualis, quam character sacramentalis importat, impidiretur, aut destrueretur per aliquod peccatum mortale; vnde *sanctus Baptismi* dicitur à S. Augustino locis citatis supra, etiam conferri ab hæreticis dum baptizant item, & character reperiri in iis, qui apostatant à fide.

ARTICVLVS V.

Quid sit character sacramentalis.

DVRANDVS in 4. sentent. distindt. 4. quæst. 1. num. 1. existinat characterem non esse aliquid reale, sed tantum relationem rationis, per quam ex institutione diuinâ aliquis deputatur ad facias actiones sicut nummus efficitur pretium rei vendibilis. Scotus verò in 4. sent. dist. 6. existimat characterem esse quendam relationem, sed extrinsecus aduenientem.

Verum, cõtra hanc vtramque opinionem sit hæc nostra propositio. *Character sacramentalis non est relatio quædam rationis, seu mera quædam deputatio, sed ens aliquod reale, non relatum, sed absolutum* Ita S. Thomas 3. parte quæst. 63. art. 2. & omnes eius interpretes. Tres sunt partes propositionis, prima quæ est contra Durandum probatur primum ex relatis Decretis, quæ dicunt prædicta tria sacramenta, imprimere animæ characterem indelebilem, à relatio rationis, vel mera deputatio non imprimitur. Vbi notandum est hæc Decreta non vt verbo, conferre characterem, sed imprimere, inter quæ duo illud est discriminis, quòd secundum dicat actionem quæ habeat physicum, & realem terminum quem tribuat, vt patet ex communi notione hominum: Primum sit, *indifferens* ad signandum effectum duntaxat moralem, vel physicum, cuiusmodi sunt gradus honorum, qui nihil reale ponunt in hominibus, & tamen dicitur eis conferri, exempli causa, Licentiatum, Doctoratum, iurisdictio item Consecratio in sacerdotem, & alia his similia, quæ tantum significant, & conferunt meram denominationem extrinsecam, & deputationem ad certa quædam officia. Confirmatur. Sicut rectè intelligimus gratiam sanctificantem esse quid reale, & physicum in animâ iusti ex eo quòd sacre Scripturæ, Concilia, & Patres exprimunt illam verbis quæ eius naturam talem esse significant, exempli causa, dum docent eam *inhabere animam, habitare in animâ*, quæ loquendi formula *fauori gratuito*, & imputationis iustitiæ Christi Domini, conuenire non potest: Ita etiam ex eo quòd Decreta, & Patres videntur verbis, quæ in ipso characterē denotant aliquid reale, debemus asserere characterem non esse merum ens rationis, vel meram denominationem extrinsecam.

Tandem probatur, si character esset tantum talis relatio rationis, & mera quædam deputatio,

nontantum tria prædicta sacramenta characterem imprimerent, sed reliqua etiam sacramenta nouæ Legis, cum homines deperunt per illa ad cultum Dei, & ad certos quosdã actus, & ad statum certum, exempli causa, in Extrema-vnctione, ad extremam pugnam cum diabolo incundam, in Matrimonio ad certa quædam officia coniugum sibi inuicem reddenda, maximè cum Extrema-vnctione non iteretur in eodẽ morbo, durante secundum eundem moraliter statum; nec matrimonium iisdem coniugibus viuentibus; & tamen Concilia, & Theologi negant hæc sacramenta imprimere characterem: ergo character sacramentalis non potest esse quædam tantum relatio rationis, vel mera quædam deputatio alicuius personæ ad certa quædam officia. Quæres an hæc sententia Durandi, *sit digna aliqua censurâ*? Respondetur ad minus *esse erroneam*, vt patet ex citatis Decretis, & modo loquendi eorum, quæ aperte significant characterem esse aliquid reale, inherens animæ baptizati.

Secunda, item pars propositionis, scilicet characterem esse aliquid reale probatur, ex nunc dictis contra Durandum. Secundò, quod immediatè terminat actionem realem est aliquid reale; atqui character terminat immediatè realem actionem, quando enim aliquis adultus accedit ad Baptismum cum cõplacitiâ in peccato mortali, tunc solus character in eo per sacramentum produci-tur, nulla autem gratia; igitur character est aliquid reale. Vltima denique pars quæ est contra Scotum probatur ex Aristot. 5. physicorum textu 10. & 11. ad relationem non est per se motus, id est relatio non produci-tur primò, & per se motus, nec terminat primò, & per se actionem veram, & realem, sed resultat tantum ad productionem alterius; atqui ad characterem est primò, & per se motus, vt nunc est ostensum. Ergo character non est aliqua relatio realis. Neque solutio Scoti satisfacit, quæ ait hanc rationem fundatam in authoritate Arist. esse tantum veram de relationibus intrinsecis, & non de aduenientibus, extrinsecis, de quarum tamen numero est character, hæc in quâ solutio non satisfacit, nam primò Philosophi agendo de prædicamẽto ad aliquid, & etiam de sex vltimis prædicamentis, impugnant eiusmodi relationes extrinsecas aduenientes, vt videre est apud illos, deinde exẽplum allatum de *dextro, & sinistro*, probat dictum Arist. debere intelligi, de quacumque reali relatione, quia talis relatio non exurgit, nisi aliqua mutatione prius factâ in aliquo ex duobus extremis, quod, ante hanc relationem in seipso receptam, terminauit motum suum localem ad nouum vbi, vel nouum quandam situm habuit, ex cuius positione ista relatio postea resultauit; nam Arist. ibi, & communiter Philosophi doceant, relationem resultare uno tantum extremo mutato; idem etiam patet in reliquis quinque prædicamentis quæ iuxta Scotum sunt relationes tantum extrinsecæ; Nam in his respectu ille qui reperitur, non resultat, nisi mediante aliquo modo, quem ponunt in se quam denominant, qui modus habet ordinem, & habitudinem ad aliud, vt videre est considerando eorum naturam.

Tertiò, iuxta Scotum, illa relatio est tantum extrinsecas adueniens, quæ posito fundamento, & termino potest impedi-ti; at character semel impressus animæ per sacramentum, destruitur etiam per absolutam Dei potentiam hypostatice vnione Verbi Domini ad humanitatem, non tolleretur nunc, sed opus esset aliquo alio sci-

- I. licet, quodd Deus vel annihilaret animam, in qua subiektatur, vel subtraheret suum concursum, quo conferuat talem characterem in anima: tandem non potest explicari quæ, & qualis relatio, sit iste character: non enim dici potest esse *similitudinis* inter Christum Dominum & baptizatum, quia hæc relatio fundatur in aliquâ *unitate*, quæ in exemplo de accedente ad Baptismum cum fictione, nulla reperitur, cum non acceperit gratiam, nec Christus Dominus (vt docuimus) habuerit characterem impressum suæ animæ.

ARTICVLVS VI.

Fundamenta utriusque opinionis Durandi, & Scotii reiculo præcedenti relata soluantur.

- II. **T**ORTVM fundamentum Durandi est; quodd hæc eius opinio, sit longe facilius, aliis omnibus quæ circumferuntur de characterē; & quodd sanctus Dionysius recitans ritum baptizandi dicat, *Pontificem imponere manum accedenti ad Baptismum, signare illum signo Crucis, & precipere enim ascribi inter Christianos, vt de cetero admittatur cum alijs ad diuinam.*

Respondetur, hoc fundamentum Durandi nullum esse, nam quæ ad fidem pertinent non debent *uenerari* penes maiorem intelligendi facilitatem, alijs multa ex mysterio Trinit. Incarnationis, & Eucharistiz essent rejicienda, quæ tamen Ecclesiæ recipiunt; sed potius omnia ad *animum* sacra Scripturæ, Conciliorum, Traditionis, & Patrum statuenda sunt: quod autem Durandus refert ex sancto Dionysio non spectat ad *essentiam*, vel *effectum* aliquem Baptismi, sed ad quandam solum illius *ceremoniam*, quâ nomina eorum qui baptizabantur, consignabantur litteris, de quâ Durandus videri potest libro 1. de Ritibus Ecclesiæ, capite 19. num. 19. 20. 21.

- III. Scoti verò fundamentum est, signum, vt signum, est formaliter quoddam relatio; sed sacramentalis character, vt sic, est propriè signum aliquod, quia ex dictis de illo est signum *configuratum*, item *distinctum*, item *communione diuinorum*, & *sacra ordinationis*, fidelium: ergo sacramentalis character est quoddam tantum relatio. Quodd verò hæc relatio sit tantum extrinsecus adueniens probat; relatio extrinsecus adueniens ea est, quæ positis fundamento, & termino, non statim confurgit, & ad quam motus potest esse: exempli gratia inter hominem, & columnam, est *relatio dextri*, vel *sinistri*, homo, & columna sunt extrema, & dum columna erigitur, vel fit approximatio hominis ad columnam, talis relatio fit, & terminatur istum motum: ita in præfenti casu anima, & homo Christianus, sunt fundamentum, & terminus quæ existunt sine characterē, dum verò sacramentum respondens tali characteri suscipitur, illa relatio fit, & character producit.

IV.

Respondetur, hoc argumentum tantum probare characterem esse fundamentum aliquarum relationum, inter Christum Dominum, & baptizatos ad se inuicem, & ad summum dicere *relationem quoddam transcendentalem*, quatenus importat quoddam respectum ad recipiendum sacramenta, & ad exercendum actus aliquorum sacramentorum sicut potentia dicit ordinem ad suum obiectum, & actus: Item scientia ad scibile quæ tamen *ratio relationis transcendentis*, non tollit ab illis rationem *entis absoluti*; & nos supra ostendimus formalem rationem signi, sumptam

A præcisè, & propriè non esse relationem, nisi *irascendentalem*.

ARTICVLVS VII.

In qua categoria character reponatur.

PRIMA sit propositio. *Character loquendo propriè est in categoriâ qualitatis*, propositio est contra Richardum 4. sentent. distinct. 5. art. 2. quæst. 1. & nonnullos alios qui existimant entia ordinis supernaturalis, non habere propriè locum in categoriâ.

Nostri tamen propositio probatur, ratio constituendi aliquod accidens in categoriâ desumitur ex modo efficiendi subiectum, & ex modo respiciendi illud, vt Philosophi communiter docent egendo de prædicamentis; atqui character sacramentalis eodem modo afficit, & respicit hominem quo cætera qualitates creatæ, nam educitur & potentia animæ, qui inest per inheretiam, & homo denominatur, *qualis* ab illo, nec character ad vllum aliud prædicamentum pertinet, vt potest faciliè intelligi facta inductione per illa: igitur character est in categoriâ qualitatis.

Secunda propositio, *Character non est in tertiâ, nec in 4. specie qualitatis*, id est, non est patibilis qualitas, nec forma, nec figura: Prior pars est contra Altiſſiodorē, posterior contra Marcellum in 4. qu. 4. art. 1. Nostri tamen conclusio est S. Thomæ citata quæst. art. 2. & communis. Probatur, qualitates tantum corporeæ, & sensibiles reponuntur in duabus illis speciebus, nam in tertiâ collocantur tantum qualitates quæ inferunt *passionem sensui*, vt etiam intelligitur ex ipso nomine istius speciei: at sacramentalis character nullam inferit passionem sensui, vt per se intelligitur; & in quartâ specie reponuntur tantum illæ figure, quæ resultant ex *terminis corporea quantitatibus*, vt dialectici docent, cuiusmodi non est character sacramentalis, qui *figura metaphoricè* tantum dicitur, propter quoddam analogiam.

Tertia propositio. *Sacramentalis character, nec propriè, nec etiam reductiuitè est in quartâ specie qualitatis quæ est potentia naturalis, vel impotentia*, propositio videtur esse contra S. Thomam hic, & multos eius discipulos, probatur tamen, illud dicitur *potentia naturalis*, quod vel fuit ex principiis naturæ, vel conuenit homo subiektus ex naturæ rei: at character neutro modo est potentia, vt per se constat; quodd item non reductur ad hanc speciem patet, vnumquodque reponitur in prædicamento iuxta propriam suam entitatem: at sacramentalis character, quicumque ille sit nullo modo est, *secundum suam entitatem*, potentia physica, siue actiua, siue passiua, non actiua, hæc enim elicit aliquem actum, vel efficit aliquid, vt patet facta inductione per omnes potentias: sed nullus sacramentalis character efficit aliquid cæteri causæ character Confirmationis, qui ab alijs dicitur *ultima potentia*, non efficit sacramentum, quin potius Confirmationem imprimat, & efficit characterem, non gratiam, quia hæc est effectus sacramenti, non item efficit protestationem fidei quia ad illam sufficit habitus fidei, producens actum cum habitu fortitudinis, imperante actum exteriorum cum speciali auxilio Dei, quod idem potest dici de characterē Ordinis, nam ille existens in sacerdote, non transubstantiat panem & vinum in corpus & sanguinem Christi Domini, sed verba consecratoria, non à quocumque prolata, sed à solo sacerdote, quia Deus statuit concurrere

D

I.

tantum ad id cum habentibus characterem sacerdotalem, item character non est *potentia passiva*, quia nihil recipit in se, & sacramentalis gratia non recipitur in illo immediate, & tantum est ex pacto Dei, quod gratia aliorum sacramentorum non conferatur, nisi habenti characterem Baptismi, ergo sacramentalis character non est loquendo proprie potentia.

Quarta propositio. *Sacramentalis character recte dici potest moralis potentia*, & iuxta hanc propositionem sententia S. Thomæ potest ut cumque conciliari cum nostra. Probatur, *potentia moralis*, dicitur signum aliquod ad hoc institutum, ut qui habuerit illud, sit aptus ad obeundum tale munus, exempli causa, per sceptrum, Rex: per insigne, Dux, vel miles: per pileum Doctor: licet signa ista nullomodo attingant *efficienter* actus, obiecta, vel effectus Regis potestatis, Ducis, Militis, vel Doctoris: Atqui character sacramentalis est tale signum, dum enim homo insignitur illo in Baptismo, fit capax recipiendorum aliorum sacramentorum, dum accipit characterem Confirmationis, fit item capax proficendæ fidei coram tyranno; item in ordine sacerdotali, consecrandi Corpus & Sanguinē Christi Domini, nec tamen conueniunt *efficienter* ad istos actus, ut patet ex dictis: ergo sacramentalis character est quædam tantum potentia moralis.

Ultima propositio. *Sacramentalis character est in prima specie qualitatis, & est habitus non operatiuus*, ita Alensis quarta parte, quæstione 19. art. secundo, & multi recentiores. Prior pars probatur, quia ex prima nostra propositione, est qualitas, & non habet locum in tribus ultimis speciebus qualitatis, ergo debet esse in prima, deinde habitus, *est qualitas difficulter mobilis à subiecto*; at sacramentalis character illud sibi vendicat cum sit indelebilis. Posterior item pars probatur, ad quam supponendum est, dari habitus quosdam non operatiuos, cuiusmodi sunt sanctis, pulchritudo, imò, & in sententia sancti Thomæ gratia sanctificans.

Probatur, inquam, ea qualitas quæ inest subiecto difficulter mobilis, quæque non complet principium physicum operandi; nec dat facilitatem & inclinationem potentie ad operandum, sed ornat duntaxat subiectum, est proprie, iuxta suam entitatem habitus non operatiuus, ut patet exemplis allatis; atqui character sacramentalis est eiusmodi, ut patet etiam ex dictis, & ex eo quod character tam Baptismi, quam Confirmationis, est eiusdem omnino speciei in feminis, ac viris, & tamen in viris confert capacitatem ad recipiendum characterem Ordinis, in feminis vero, minime: ergo cum id non habeat ex se, habet tantum ex pacto Dei, ac proinde secundum se consideratus, est tantum habitus non operatiuus.

Itud autem Aristotelis, *habitu disponere ad facilius operandum*, item *habitu intendi & remitti*: & alia id genus intelliguntur tantum de habitibus operatiuis, & non de quocumque habitu non operatiuo, adde quod Aristoteles in prædicamentis, capite de Qualitate tribuit qualitatibus posse intendi, & remitti, & nihilominus notat id non competere omnibus; sanctus Thomas secunda secunda, quæst. 24. art. 10. negat gratiam sanctificantem posse minui, & diminui, & augmentatio competit habitibus, quantum per repetitionem suorum actuum, vel cessationem ab illis, vel per exercitium actuum

A

contrariorum, possunt augeri, minui, vel deperdi: at sacramentalis character nullo habet actus quod producat, nec vllum sibi contrarium, nec magis possumus bene, vel male uti characterem, quam artifex habitu suæ artis, qui licet in genere moris, possit illo abuti quatenus actum tali habitui correspondentem, seu eius effectum ordinat in malum finem, non tamen contrarium *intrinsecè* ipsi habitui, quippe ad illum est determinatus ex sua natura: pari modo, qui est insignitus sacerdotali character potest, in genere moris, abuti suo characterem, consecrando, scilicet, panem veneno infectum, ut proximo mortem procuret, non tamen eo modo, ut illo utatur ad aliquid conferendum valide, ad quod Christus Dominus hunc characterem non ordinauit.

V.

II.

B

ARTICVLVS VLTIMVS.

VII.

In quo subiecto character recipiatur, & an sit indelebilis.

Hæc difficultas procedit tantum de subiecto *inhesionis*, & proximo, pro cuius explicatione sit,

Prima propositio: *Sacramentalis character non est in corpore, nec in virtute executrice*. Probatur ex citatis auctoritatibus quæ afferunt illum *imprimi* animæ, & ex eo quod accidens spirituale non inhaeret subiecto corporeo,

Secunda Propositio. *Sacramentalis character nec intellectui, nec voluntati inhaeret*. Probatur illi tantum habitus ponuntur in istis potentiis; quæ eas *physicè* iuuant, vel perficiunt ad eliciendos suos actus, quia ambo istæ potentie sunt operatiue: Atqui sacramentalis character non adiuvat, vel perficit *physicè* istas potentias ad eliciendum suos actus, ex dictis articulo præcedenti, imò nec est dispositio *physica* ad gratiam sacramentalem.

Nec obstat quod character sit signum aliquod *obligationis*; nam non est necesse, ut signum *obligationis*, sit in eodem subiecto *inhesionis*, per quod fit ipsa obligatio, cum in veteri Lege homo obligaretur toti Legi Mosaicæ per Circumcisionem, quæ tamen fiebat tantum in præputio.

Ultima propositio. *Sacramentalis character est in essentia animæ*. Ita Marcellius in quartum, quæstione quarta, articulo primo; & Gabriel ibidem distinctione sexta, quæstione 2 articulo tertio, dubio secundo. Probatur. Accidens spirituale potest tantum alicui horum inherere; intellectui, voluntati, aut essentiae animæ: at character non inhaeret duobus primis, ut nunc probatum est, ergo ipsi essentiae quæ, ut non est principium immediatum operationis, sed radix ipsarum potentiarum; ita etiam per sacramenta recipit in se ipsa notam illam spiritalem, quæ est veluti radix, & remotum principium (*morale tamen*) operationum sacramentalium, id est recipit signum illud quod homo consecratur, & deputatur ad exercendum, vel recipiendum actus sacramentales.

Ex his satis intelligitur characterem hunc sacramentalem esse *indelebilem*, ut citatæ pro illo auctoritates docent: nam accidens corruptitur tantum, vel per corruptionem sui subiecti, vel per suum contrarium, vel per defectum *conseruationis*: at sacramentalis character nul-

VII.

VIII.

I. Io istorum modo destruitur, non primo, quia anima, cui inhæret, est incorruptibilis, & immortalis, non secundo, quia nullum habet contrarium, siue *physicum*, siue *morale*, quemadmodum gratia & peccatum sese habent ad inuicem; illa enim, quia constituit hominem amicum Dei, istud vero inimicum, ubi quis peccat mortaliter, statim desinit conseruari in illo, at character non constituit hominem Deo gratum, sed tantum illum consecrat Deo, res autem tandiu manet consecrata Deo, quandiu permanet, ut patet in calice, altari, & aliis eiusmodi; non denique tertio modo, quia Deus semper conseruat illum in Beatis *ad ornatum*, in damnatis *ad maiorem confusionem*, ut notauimus; unde si quis baptizatus, vel ordinatus excitaretur à mortuis non esset iterum baptizandus, vel ordinandus, vt perciperet, vel administraret sacramenta; hoc tamen Corollarium non uidetur esse de fide cum Ecclesia definiens character esse indelebilem, non expresse dixerit etiam quoad alterum *saculum*, & *in æternum*: Deus enim potuisset statuere, vt esset tantum indelebilis quandiu homo habens illum uiuit hac præfenti uitâ, & licet remaneat de facto in damnatis, posset tamen per absolutam Dei potentiam in illis deleri; per subtractionem diuini concursus, in quibus tamen colligimus remanere, ex eo quodd quando aliquid pendet à solo Deo, nec aliam habet causam suâ corruptionis, Deus non solet illud desinere conseruare, nisi vigens aliqua ratio id possulet, quæ nulla hic occurrit, quin potius ea quæ diximus arguunt Deum debere semper illum conseruare, etiam in damnatis.

III. AD QVÆSTIONEM LXIV.

De causa Sacramentorum.

DISPUTATIO I.

De causa instituyente sacramenta.

ARTICVLVS I.

Utrum solus Deus sit causa, & author sacramentorum nouæ Legis.

IV.

ENSVS præfentis articuli est, an illa deputatio rerum sensibilibus, & uerborum ad prædicæ, & efficaciter significandum gratiam sanctificantem in suscipientibus sacramenta, sit à solo Deo, vel etiam ab aliquo alio.

Pro quare notandum est ex S. Thoma 3. parte quæst. 64. art. 3. duplicem potestatem, & causam distinguere, quoad præfens institutum, *vnam auctoritatis & principalem*, quæ est prima omnium, independens à quocumque alio, & à quâ omnis alia causa dependet; aliam *ministerialem* quidem, sed in hoc genere principalem, quæ aliàs vocatur *instrumentalis coniuñcti*, & *potestas excellentiæ*, in hoc consistens, quod licet subfit potestati alicuius superioris, ei tamen cui inest ita conuenit cum quadam prærogatiua suprà cæteras causas, vt per suum meritum valoris infiniti, possit in-

fluere in homines, & tanquam eorum caput eos regere in ordine ad finem supernaturalem, vt fufius explicatum est tertia parte quæst. 8. & S. Thomas paucis explicat eadem parte quæst. 64. art. 3. hæc autem potestas appellatur *excellens, seu excellentiæ*, quia Christus Dominus eam obtinet ratione illius excellentis dominij, quod habet in omnes creaturas. Item vocatur *instrumentalis coniuñcti*, seu conuenit Christo Domino, vt homini *specificatiue*; humanitas autem Christi Domini vnita Verbo diuino, vocatur passim Patribus, & Theologis, *instrumentum diuinitatis coniuñctum*, seu vnitum ad distinctionem aliarum rerum, quibus Deus utitur in iustificandis hominibus, nec tamen sunt ipsi Deo vnita hypostatice. His ita præmissis

Prima sit propositio. *Causa principalis, & per potestatem auctoritatis institutiva sacramentorum nouæ Legis est solus Deus*. Ita communiter omnes tam hæretici, quam Catholici, & facillè probatur, eius solus est instituire sacramenta nouæ Legis potestate auctoritatina, cuius solus est, independenter à quocumque alio deputare certas res quasdam sensibiles, quæ ad debitam suam applicationem producant ex opere operato gratiam sanctificantem in suscipientibus: Atqui istud competit soli Deo, quia solus ille est absolutus Dominus gratiæ sanctificantis, Psalmo 83. *gratiam & gloriam dabit Dominus*. Job 14. *quis potest facere mundum, de immundo concepsum semine, nonne tu qui solus es?* Isaïæ 43. *Olez 13. ad Romanos 8. Et præterea omnes res sensibiles obediunt ei soli, independenter à quocumque alio, ad nutum; deinde solus ille habet absolutam, & independentem auctoritatem in Ecclesiam visibilem (cui formandæ & nutriendæ sacramenta conceduntur) vt Leges ei figat, & præscribat media accommodata ad suum finem obtinendum: igitur solus est Dei, tanquam causæ principalis, & per potestatem auctoritatis, instituire sacramenta nouæ Legis.*

Secunda propositio. *Causa instrumentalis coniuñcti, & per potestatem excellentiæ etiam institutiva, immediata omnium & singulorum sacramentorum nouæ Legis est solus Christus Dominus*. Propositio est de fide, vt nunc patebit, cuius duæ sunt partes: prior, Christum Dominum fuisse institutorem nostrorum sacramentorum, per istam potestatem excellentiæ; posterior, illum solum esse causam immediatam singulorum, ita vt nullus alius per commissionem, seu potestatem sibi factam à Christo Domino instituerit aliquod sacramentum nouæ Legis.

Prior pars probatur. Christus Dominus, per eam potestatem instituit sacramenta nouæ Legis, per quam fuit caput Ecclesiæ, summus eius fundator, item Sacerdos & Legiflator: Atqui Christus Dominus habuit ista omnia per potestatem excellentiæ: ergo & per illam instituit sacramenta nouæ Legis. Maior probatur, quia vt caput, debet influere in Ecclesiam non tantum influxu exteriori (quod fit per directionem & politiam exterioriorem) sed etiam interiori (quod fit per gratiam) cum sit caput hominum membrorum Ecclesiæ non tantum quoad corpora, sed etiam principalis quoad animas, vt sanctus Thomas expresse docet hac parte quæst. 3. art. 2. iste autem influxus gratiæ fit maxime per sacramenta, cum hæc sint illius signa, *practica ex opere operato*; Item, vt fundator Ecclesiæ, nam est fundatoris Ecclesiæ instituire aliqua, quibus membra Eccle-

I.

sic colligantur inter se, sicut membra corporis humani colligantur inter se; at talis colligatio fit maxime ipsa participatione sacramentorum, vt S. Augustinus libro 19. contra Faustum cap. 19. expresse notat. Item vt *summus Sacerdos*, quia est Sacerdos & Pastoris gregem suum pascere, quod est contractum & mutuum solidare, cibum spiritalem & medelam vulneribus animæ procurare: at sacramenta nouæ Legis sunt medelæ peccatorum, & cibis animæ. Denique, vt *Legislator*, quia eius est stabilire fundamenta, quibus sua Respublica fulciatur: at septem sacramenta nouæ Legis sunt columnæ quædam Ecclesiæ, iuxta illud Proverbiorum 9. *Sapientia edificauit sibi domum, excidit columnas septem: Quod Sancti Patres, Cyprianus epist. 63. & lib. 2. testimoniorum ad Quirinum cap. 1. Augustinus lib. 17. de Ciuitate Dei cap. 20. explicant de sacramentis institutis à Christo Domino.*

II.

Minor eiusdem syllogismi probatur, tum ex S. Thoma tertiâ parte quest. 64. art. 3. ubi explicans potestatem excellentiæ, multa ei attribuit ex istis muneribus, tum etiam ex eo quod ratio capitis mystici, summi sacerdotis, & legislatoris totius Ecclesiæ postulent hanc potestatem suprâ omnia sua membra, vt S. Thomas ibi docet, & intelligitur ex nunc allatis in confirmationem maioris propositionis, tum etiam ex iis quæ Theologi cum S. Thoma tradunt communiter tertiâ parte de summo sacerdotio Christi Domini, & eius dignitate, tum legislatoris, tum capitis.

III.

Secunda item pars probatur, primùm ex Concilio Tridentino sessione 7. Canone 1. ubi expresse definitur, *Omnia sacramenta nouæ Legis fuisse instituta à Christo Domino*, ibique sigillatim enumerantur, & sessione 14. de sacramento Extremæ vntionis cap. 1. & Can. 1. Extrema vntio (de qua maior videbatur esse difficultas) definitur instituta à Christo Domino. insinuata tamen apud S. Marcum cap. 6. & per S. Iacobum promulgata: & Catechismus Tridentinus parte 2. cap. 1. §. 23. conformiter ad hanc definitionem ait, *Sacramenta à Deo ipso per Christum instituta esse, quemadmodum ab eo quoque intus dispensari, certâ & constanti fide tenendum est.* Et quodd hæc autoritas Concilii Tridentini intelligenda fit non de mediata tantum institutione, sed de immediata, patet ex eodem Tridentino sessione 21. cap. 20. explicante quæ sit potestas Ecclesiæ circa sacramenta, nam expresse ait, *Ecclesiam posse circa illa statuere vel mutare quæ vilitati suscipiuntur, seu venerationi sacramentorum, pro locorum & temporum varietate expedire indicauerit, saluâ tamen illorum substantiâ: quæ particula exceptiua satis denotat Ecclesiam non accepisse à Christo Domino potestatem instituendi aliquid sacramentum, sed substantiam sacramentorum fuisse traditam Ecclesiæ à Christo Domino.*

I.V.

Probatur item ex illo Apostoli ad Corinthios, *Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*, id est, vt nonnulli Patrum explicant, *sacramentorum*, quo loci particula illa, *dispensatores*, est notanda; nam *dispensator*, loquendo propriè, non est rei suæ & propriæ, sed *minister* & *distributor alienæ*: ergo quando Apostolus se & alios Coapostolos vocat *dispensatores mysteriorum Dei*, hoc est, *sacramentorum*, denotat nec se, nec alios Apostolos fuisse institutores sacramentorum nouæ Legis,

V.

A sed puros tantum ministros Christi Domini: & hanc explicationem Concilium Tridentinum suprâ sessione 23. cap. 2. probat.

Probatur item ex Patribus, vt S. Ambrosio libro quarto de sacramentis capite 4. *Auctor sacramentorum*, inquit, *quis est, nisi Dominus Iesus?* S. Augustino lib. 3. de doctrina Christiana capite 9. & aliis citandis infra, agendo de singulis in particulari.

Ratio autem à priori nostræ conclusionis, est sola Dei voluntas, & institutio; nam, loquendo absolute, Deus potuit committere alicui alteri à Christo Domino institutionem sacramentorum, vt patebit inferius: ratio verò congruentiæ continetur in fundamento primæ partis huius propositionis, cui addi potest quod omnia sacramenta Legis veteris habuerunt Deum sui institutorem, & auctorem, vt *Circumcisio* Geneseos 17. cap. *Agnus Paschalis* Exodi 12. *Sacrificia Levitica* toto libro Levitici: ergo cum Lex nostra sit longè perfectior, (quia est Lex gratiæ) debuit etiam Deum habere auctorem suorum sacramentorum.

VI.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli.

PRIMA est. S. Cyprianus libro de ablutione pedum pauld post principium facit Christum Dominum auctorem solius sacramenti Eucharistiæ, sic enim ait, *Ipse summus sacerdos (Christus Dominus scilicet) sui est sacramenti institutor & auctor, in cæteris homines Spiritum sanctum habuere Doctorem.*

VII.

Respondetur, particulam illam (*sui sacramenti*) non sumi specificè, pro solo sacramento Eucharistiæ, sed genericè, pro omni sacramento nouæ Legis, quod S. Cyprianus ibi dicit esse Christi Domini summi sacerdotis, quia ipse instituit omnia nostra sacramenta; verbis enim immediate præcedentibus enumerat Baptismum, & sacrum Ordinem, tanquam sacramenta instituta à Christo Domino & verbis in obiectione citatis reddit rationem, cur hæc duo sacramenta non repetantur, scilicet esse voluntatem Christi Domini, qui est auctor & institutor sacramentorum, nam initio istius sermonis proposuerat sibi explicandum Christum Dominum posuisse distinctionem inter præcepta fixa & immobilia, vt ibi loquitur, id est, inter ea quæ non possunt repeti. Deinde dicit rationem istius distinctionis esse institutionem Christi Domini, quatenus quodd ille semel statuit, euacuari non potest.

VIII.

Nec huic solutioni obstat quod S. Cyprianus pauld post prebet illud quod dixerat exemplo Eucharistiæ, quare dicit fieri in commemorationem Christi Domini; satis enim familiare est, illustrare aliquam generalem doctrinam, appositione vnius tantum exempli. Quod etiam dici potest de verbis citatis in obiectione: quod si quis velit pertinaciter defendere particulam illam (*sui sacramenti*) esse intelligendam de solo Eucharistiæ sacramento, Respondetur, Eucharistiam speciali quodam titulo vocari *sacramentum Christi Domini*, scilicet quatenus est signum Christi Domini delitescens sub speciebus consecratis, quomodo sæpe vocatur à Patribus *sacramentum corporis & sanguinis Domini*, denominatione

I.

sumptā non à significatione gratiæ sanctificantis, sed à significatione rei contenti substantialiter, sub speciebus consecratis.

Secunda obiectio. Christus capite 20. sancti Ioannis mittens Apostolos ita ait, *Sicut misit me vivens Pater, & ego mitto vos.* Atqui Deus Pater misit Christum Dominum cum potestate instituendi aliqua sacramenta, ut patet ex dictis: ergo & Christus Dominus Apostolos, & proinde sicut Christus Dominus instituit quædam sacramenta, sic & Apostoli.

Respondetur, verba illa Christi Domini non intelligi, de potestate instituendi aliqua sacramenta, sed de potestate reconciliandi homines Deo, illis remittendo sua peccata quæcumque illa sint, ut S. Cyprianus epist. 73. & 76. lib. de unitate Ecclesiæ paulo post principium. S. Augustinus lib. 4. de Trinitate cap. 2. & sermone 11. de verbis Domini, & alibi passim explicant; nam statim sequitur, *Hæc cum dixisset, insufflavit, & dixit eis, quorum remisistis peccata remittuntur eis:* quæ quidem potestas in Apostolis, & eorum successoribus est tantum ministerialis, ut patet ex Apostolo secundæ ad Corinthios 5. *Dedit nobis, inquit, ministerium reconciliationis, & paulo post, Pro Christo legatione fungimur:* unde in illo textu citato particula (*sicut*) non importat æqualitatem potestatis in instituendo aliquo sacramento, vel aliquâ re simili, nec etiam in modo remittendi peccatum, quia Christus Dominus potuit remittere peccatum sine vilo sacramento; imò & remisit S. Magdalene; quod tamen Apostoli, vel eorum successores non potuerunt, & hanc particulam (*sicut*) & similes non semper dicere in sacris Litteris omnimodam similitudinem, sed quandam duntaxat proportionem sancti Patres observant contra Arianos cap. 17. sancti Ioannis, & Innocentius III. & refertur capite Damnamus, extra. de summa Trinitate & fide Catholica: Igitur prædicta particula (*sicut*) eo loci intelligitur de æqualitate obiecti potestatis, ita ut quæ admodum nullum fuit peccatum tam grave, nec tanta potest esse multitudo peccatorum, quam Christus Dominus non potuit remittere: sic etiam nullum est tam grande peccatum, nec vlla peccatorum multitudo tam magna, quam Apostoli & eorum successores non possint remittere per sacramentum Pœnitentiæ debite collatum & acceptum, quod sacramentum Pœnitentiæ Christus Dominus instituebat ibi, & hanc explicationem verba illa superius relata, quorum remisistis peccata, &c. confirmant.

II.

Tertia obiectio. Quidam Scholastici asserunt, Confirmationem fuisse institutam ab Ecclesia, ut Alesius quartâ parte quæstione 9. membro 1. in solutione, seu corpore articuli: item & sacramentum Extremæ-unctionis fuisse institutum à S. Jacobo item materiam sacramenti Matrimonij (quod spectat ad eius substantiam & institutionem) fuisse mutatam in Concilio Tridentino: ergo Christus Dominus non instituit immediatè omnia & singula sacramenta novæ Legis.

IV.

Respondetur, verum quidem esse aliquos Scholásticos fuisse in hæc opinionem, sed illi possunt excusari, cum submiserint se iudicio Ecclesiæ, ut expressè patet de Alesio, qui explicando suam opinionem loco superius citato præmittit ista verba, *propter hoc sine præiudicio dicendum est, & cum res non ita aperte fuisse definita per Ecclesiam ante citatum Concilium Tridentinum,*

& Eugenij Decretum prædicti auctores excusari poterunt: nunc autem post definitionem Concilij Tridentini relatum supra, & confirmationem eius petitam ex capite 2. sess. 21. Opinio contraria nostræ conclusioni non potest excusari ab hæresi, quidquid nonnulli dicant in contrarium hoc argumento moti, quòd Concilium hanc particulam (*immediatè*) non adhibuerit in sua definitione: id enim satis testellur ex citato capite 2. sess. 21. quod aliquâ ratione explicat prædictam definitionem Concilij procedere de immediata institutione.

ARTICVLVS. III.

Tria solvantur dubia.

EX dictis tria nascuntur dubia. Primum, cum Christus Dominus non tantum sit homo, sed etiam Deus, an instituerit nostra sacramenta, quatenus homo, nā autem quatenus Deus. Respondetur, quatenus homo, ita tamen ut non secludamus Verbum diuinum ab illo, quasi sint instituta à sola humanitate, Verbo diuino nihil conferente; hoc enim est falsum, cum potestas excentricæ, item dignitas capitis quæ est in Christo Domino, & secundum quam influit nostra sacramenta, includant vnionem hypostaticam, ut docuimus tertîâ parte citatâ quæstione octauâ, cum etiam institutio nostrorum sacramentorum fuderetur in infinito merito Christi Domini, quod accepit suam infinitatem à supposito Verbi diuini, ut explicatum est eadem 3. parte; sed hoc tantum sensu Christus dicitur instituisse, quatenus homo sacramenta, quòd specificatiua ratio, secundum quam potestas excellenter, & institutio sacramentorum conuenit Christo Domino, sic ipsæ eius humanitas, ut subiungens tamen in Verbo diuino; quod Christus Dominus significauit apud S. Mattheum cap. 9. dicens, *Ut sciatis quia Filius hominis habet potestatem dimittendi peccata, &c.* sicque nostra sacramenta sunt à Deo homine, & superant sacramenta Legis veteris, quòd hæc sint quidem à solo Deo in istuta, sed tradita per Moysen purum hominem, nostra verò & instituta & tradita à Deo homine.

Verum dubium est, an saltem Christus Dominus potuit delegare hanc potestatem alicui puro homini.

Respondetur, Christum Dominum, ut Deum, non potuisse communicare potestatem auctoritatis, seu principalem instituendi sacramenta, ut sanctus Thomas docet tertîâ parte quæst. 64. artic. 4. hæc enim dicitur independentiam quæ non potest communicari creaturæ, ut patet ex dictis primâ propositione primî articuli, potuisse tamen communicare potestatem excellentiæ, non quidem secundum totam suam perfectionem, & quoad illos effectus qui dicunt ordinem inuiscum ad vnionem hypostaticam, cuiusmodi est satisfactio de vigore iuris & primæ gratiæ meritum de condigno respectu alicuius: sed secundum effectus illos, qui non dicunt ordinem inuiscum ad vnionem hypostaticam: unde Deus potuit acceptare meritum puri alicuius hominis ad satisfactionem peccatorum omnium hominum, & dare ei potestatem ut institueret sacramenta, quæ haberent vim ex meritis ipsius puri hominis. quæque, posita Dei acceptatione iustificarent homines, sed tunc illa sacramenta fuissent longè inferiora nostris; nam nostra fundantur in merito

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

de condigno & satisfactione de rigore iuris. Et quòd Christus Dominus potuerit hoc modo minus perfectò communicare alicui puro hominì potestatem instituendi aliqua sacramenta, nec tamen de facto communicauerit, patet ex sancto Augustino tractatu 5. in S. Ioannem dicente; Christum id potuisse, sed noluisse, ne seruo poneret spem in seruo: & ibidem explicat hoc modo illud S. Ioannis Bapt. *Et ego nesciebam enim*, quòd scilicet ignoraret Christum Dominum sibi retenturum potestatem baptizandi, nullique seruo eam daturum; si tamen eam communicasset, tunc fuisset delegata, sicut est potestas summi Pontificis, & Ecclesie in instituendis ceremoniis, cum dependisset à Christo Domino.

II.

Tertium dubium est, cur merita sanctorum non operentur in sacramentis simul cum meritis Christi Domini? quemadmodum operantur simul cum meritis Christi Domini in indulgentiis, quarum thesaurus conficitur etiam ex eorum meritis, ut omnes Theologi fateantur.

Respondetur, disparere esse rationem, scilicet quòd sacramentum ordinetur primò & per se ad iustificandum, seu ad conferendum gratiam, & fundetur in meritis de condigno respectu alterius, ut patet ex dictis: at nullus purus homo potest mereri de condigno alteri gratiam iustificantem, vel etiam augmentum eius, ut omnes Theologi docent primà secundè: vnde nec signum aliquod sensibile potest conferre gratiam in merito puri alicuius hominis: at indulgentie ordinantur tantum ad relaxationem, seu remissionem pene temporalis, quam aliquis potest obtinere alteri, per applicationem ei factam, tanti pretij quanta est eius pœna, seu debitum.

III.

DISPUTATIO II.

De causa concurrente ad effectum sacramentorum nouæ Legis.

ARTICVLVS I.

Verum præter Deum Christum Dominum concurrat ad productionem effectus sacramentalis.

IV.

PRIMA propositio sit. *Deus per potestatem auctoritatis, & virtutem omnino independentem concurrat ad productionem tam gratie sacramentalis, quam characteris sacramentorum.* Ita sanctus Thomas tertiâ parte quæst. 64. art. 1. & omnes communiter, & facile patet ex dictis suprà: hæc enim causalitas ita est soli Deo propria, ut nulli creaturæ possit communicari. An autem possit fieri per absolutam potentiam Dei, ut aliqua creatura, habens tamen dependentiam, & subordinationem ad Deum, sit principalis causa secundæ gratiæ sanctificantis ad eum modum, quo homo inter causas naturales dicitur principalis causa alterius hominis, quem generat, Theologi ex professo disputant primà secundè quæst. 112.

Secundâ propositio. *Christus Dominus, ut homo concurrat ad prædictos effectus, tum ut principalis causa moralis, tum etiam eius humanitas, ut causa physica instrumentalis coniuncta.* Sic S. Tho-

A

mas 3. parte quæst. 64. art. 3. in corpore dicens, *Christum ut hominem operari meritorie & efficienter, sed instrumentaliter ad interiores effectus sacramentorum*, ubi expressè distinguit Christum Dominum modum operandi meritorie, à modo eiusdem Christi Domini operandi efficienter, instrumentarie.

Hac autem propositio tres habet partes. Prima est, Christum Dominum, *ut hominem*, concurrere ad effectum sacramentorum. Secunda, illum eundem concurrere, *ut causam principalem* moralem ad eisdem eiusmodi effectus, quæ ambæ partes sunt de fide. Pror, ut patet ex eo quòd Christus Dominus, *ut homo*, passim in facris Litteris dicitur *font & origo totius nostre iustitiæ*, ad Romanos 5. & 11. S. Ioannis primo capite, ex Tridentino sessione 6. cap. 3.

B

Posterior etiam pars probatur ex secundo capite ad Ephesos, ad Romanos quarto & quinto, & ex Tridentino sessione sextâ, capite septimo, quibus locis Christus Dominus asseritur causa meritoria nostræ iustificationis.

Et fauet ratio; nam causa illa dicitur principalis in aliquo genere, quæ potest producere effectum, & à qua instrumentum accipit vim & efficaciam, ut attingat effectum in tali genere: atqui Christus Dominus ut homo potest producere effectum sacramenti, sine applicatione signi sacramentalis, & solâ vi & efficientiâ infiniti sui meriti producere meritorie gratiam in suscipientibus, ut suprà notauimus: præterea sacramenta nostra habent vim suam moralem, quâ continent in seipsis, & applicant susipientibus meritum & passionem Christi Domini, ut patet ex dictis suprà: igitur Christus Dominus, *ut homo*, concurrat tanquam principalis causa moralis ad effectum sacramenti; non tamen hoc sensu, quasi nunc post resurrectionem Christus Dominus mereatur de nouo: hoc enim est falsum, cum conditio viæ requiratur ad meritum, sed quòd ex vi meritum quæ exercuit dum viueret in corpore mortali, gratia sanctificans infundatur hominibus, eisque simul per applicationem sacramentorum meruerit omnem illam vim, quam sacramenta habent ad iustificandum: ad quem sensum ad minus illud S. Ioannis Baptiste primo capite, debet intelligi, *hic est qui baptizat.* Item S. Paulus primæ ad Corinthios 1. quando ait, *Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis?* id est, virtute ac merito Pauli non acceptis in Baptismo remissionem peccatorum? nam illa particula præcedens, *nunquid Paulus pro vobis crucifixus est?* indicat hunc sensum; nam istud, *pro vobis crucifixus*, idem significat, ac vos redemit suâ passione.

C

Tertia denique pars propositionis, scilicet, *Christum Dominum ut hominem*, etiam nunc concurrere efficienter, instrumentarie tamen ad producendum gratiam per sacramenta. Probatur, quia Patres communiter dicunt Christum Dominum quotidie baptizare, iuxta illud, *Hic est qui baptizat*: quod Theophilactus exponens illud *Ece Agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi*, explicat de actuali baptizzazione, quasi dicat, semper hoc faciente Christo Domino; non enim tunc tantum Christus Dominus tulit peccata, quando passus est, sed ex illo tempore vsque ad præsens tollit illa, scilicet conferendo sacramenta: & sanctus Augustinus idem significat tractatu quinto in sanctum Ioannem; asserit enim Chri-

D

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. *stum Dominum propterea sibi retinuisse potestatem Baptismi, ut ipse semper baptizaret.*
 Rationes autem quæ supra ostendunt sacramenta producere gratiam physicè, eadem id ostendunt de humanitate Christi Domini.

ARTICVLVS II.

Vtrum præter Deum & Christum minister concurret ad productionem effectus sacramentalis.

- P**REMITTENDUM est, sacramenta nouæ Legis, alia formaliter & essentialiter consistere in usu, nec habere esse permanentem, sed solummodò diuini illorum essentiam, & existentiam durare, quandiu applicatio materiæ & formæ debito modo fit subiecto non ponenti obicem.
 II. Aliud verò & illud vnicum esse permanentem, nimirum Eucharistiæ sacramentum, ut agendo de illo ostenditur contra hæreticos. Hoc ita præmissis,

Prima sit nostra propositio. *In sacramentis nouæ Legis consistentibus in usu, minister, quicumque ille sit, siue laicus, siue sacerdos, siue fidelis, siue infidelis, dummodo conficiat valide sacramentum, est causa gratiæ.* Propositio est de fide; nam in Concilio Constantiensi sessio vltimâ definitur Sacerdotem verè absoluerè à peccatis: at absolutio à peccatis fit per infusionem gratiæ.

Deinde probatur ex sacris Scripturis, quæ efficientiam gratiæ tribuunt impositioni manuum, & quemadmodum Alanus rectè notat libro de sacramentis in genere cap. 31. facilius est ostendere ex sacris Litteris ministros esse causas gratiæ, quàm ipsa sacramenta, cùm gratia tribuatur actioni ab illis exercitæ, tanquam causæ efficienti. Item ex Patribus, S. Cypriano sermone de lapsis, S. Ambrosio lib. de Penitentia capite 7. S. Chrysostomo lib. 3. de Sacerdotio, ubi distinguit sacerdotes nouæ Legis à sacerdotibus Moïsaicis, quod nostri verè curent lepram, id est peccatum; hi verò tantum declararent curatam.

Et fauet ratio. Nam quicumque est causa efficiens alicuius actionis, est etiam causa efficiens effectus, qui per illam actionem primò & per se producit: at qui minister sacramenti, quicumque ille sit, dummodo conficiat valide sacramentum, est causa efficiens actionis sacramentalis, & gratia est effectus proprius talis actionis: ergo & minister est causa efficiens gratiæ.

Neque his obstat, quod ad Romanos 8. dicitur, *Deus est qui iustificat.* primè ad Corinth. 3. *Nique qui plantat est aliquid, neque qui rikat, sed qui incrementum dat Deus:* & alia eiusmodi etiam habeantur apud S. Augustinum passim contra Cresconium & Pelagianos; nam ista omnia intelliguntur de causa principali; est enim familiare sacre Scripturæ tribuere soli Deo effectum illum, cuius ipse est causa principalis: sic S. Marci 13. capite *Non vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris qui loquitur in vobis.*

Secunda propositio. *Minister sacramenti producit etiam physicè gratiam, non quidem immediate, nec mediante charactere, tanquam virtute effectrice, sed mediante sacramento.* Prima pars propositionis probatur iisdem argumentis, quibus probauimus nostra sacramenta producere gratiam physicè, habità ratione præcedentis conclusionis.

Secunda etiam patet ex dictis supra de charactere, quem docuimus non esse poten-

A tiam propriè physicam, siue adiuuam, siue passiuam ad gratiam, vel effectus sacramentorum. Vltima denique pars patet ex eo quòd sacramenta applicata causant physicè gratiam: ergo qui applicant illa causant etiam physicè, illis mediantibus gratiam: ergo non immediate, sed mediantibus sacramentis; iuxta quem modum sancti Patres, qui dicunt ministrum tribuere tantum aquam, Deum verò Spiritum sanctum, possunt etiam explicari, id enim intelligunt de immediata efficientia ministri. Sic S. Hieronymus in caput quartum Isaie, sic S. Augustinus tractatu quinto in S. Ioannem.

Vltima propositio. *Minister porrigens sacramentum Eucharistiæ, quicumque sit, siue sacerdos, siue non (loquendo propriè) non est causa gratiæ, quæ confertur per sacramentum Eucharistiæ.* Probatur, applicans duntaxat causam ad agendum, non dicitur propriè causa effectus, qui producit per talem causam, sed tantum est conditio sine qua non: at qui ministrat sacramentum Eucharistiæ applicat tantum causam productionum gratiæ, scilicet sacramentum; nullam enim aliam exercet actionem, quæ sit per se productiua gratiæ, imò quando gratia producit per hoc sacramentum, tota actio sacerdotis seu ministri iam transiit, & est peracta; nam gratia sanctificans correspondens sacramento Eucharistiæ producit in comestione, ut infra dicitur: ergo minister talis sacramenti non attingit physicè (loquendo propriè) productionem gratiæ sacramentalis.

DISPV TATIO III.

C *De ministro sacramentorum nouæ Legis.*

ARTICVLVS I.

Quis sit ordinarius minister sacramentorum.

D Confectionem sacramentorum nouæ Legis, præter Deum & Christum Dominum, aliquem ministrum requiri docent tum verba, quibus nostra sacramenta conficiuntur, quæ explicant aliam esse personam ministrum, aliam suscipientis in Baptismo, Confirmatione, & pleisque aliis; tum ipsa sacramentorum nouæ Legis conditio; nam cùm sint res inanimatæ, constantes rebus planè diuersis, nec possint per se ipsa sola sese coniungere & applicare subiectis, postulant aliquem ministrum ad id efficiendum: vnde Concilia in doctrina de sacramentis, ut Tridentinum sessione septimâ, & Decretum Eugenij semper aliquem assignant pro illis ministrum; confectio autem & administratio sacramenti potest distingui duplex, vna ordinaria, extraordinaria altera; item duplex eorum minister, vnus ordinarius, alter extraordinarius. His prænotatis,

Prima sit propositio. *Minister ordinarius sacramentorum nouæ Legis est solus homo viator.* Ita S. Thomas tertiâ parte quæst. 64. art. 7. & omnes Theologi communiter. Prior pars probatur. Is tantum est ordinarius minister nostrorum sacramentorum quem Christus instituit, & qui potest veram & legitimam formam applicare

I.

ra & legitimæ materiæ, quia eiusdem est determinare ministrum sacramentorum, & institui re illa: item confectio sacramentorum nouæ Legis maximè consistit in debita & sufficienti applicatione formæ ad materiam, vt patet ex dictis de sacramentorum essentia: atqui Christus solos homines instituit ministros sacramentorum, exempli causâ, Matthæi ultimo capite præcipit solis hominibus baptizare, S. Lucæ 22. solis illis præcipit conficere Eucharistiam, Hoc facite in meam commemorationem. S. Ioannis 20. iisdem tantum dat facultatem administrandi sacramentum Pœnitentiæ, Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quod idem esse dicendum de aliis patet ex Apostolo secundæ ad Corinthios tertio, Qui nos idoneos ministros noui Testamenti fecit. primæ ad Corinthios quarto, Sicut nos existimet homo, vt ministros Dei, & dispensatores mysteriorum eius. Item ad Hebr. 10. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his que sunt ad Deum: sed ministerium & dispensatio noui Testamenti maximè consistit in conficiendis sacramentis noui huius Testamenti, & sacramenta maximè ordinant hominem ad Deum, cum sanctificant eum. Item solus homo potest applicare formam sacramentorum nouæ Legis, eorum materiæ ad quod, præterquam in Matrimonio requiruntur verba vocalia, humana, & quæ proferantur locutione soli vero homini conueniente, vt patet ex dictis supra: igitur solus homo est minister ordinarius sacramentorum nouæ Legis, & præter citata testimonia Scripturæ, Concilij Tridentini Decretum superius citatum docet hanc partem nostræ propositionis esse de fide, sicut & Decretum Eugenij, quia dum referunt quænam sint absolute necessaria confectio sacramentorum, semper meminerunt hominibus, tanquam veri & ordinarij ministri.

II.

Quod item minister sacramentorum nouæ Legis debeat esse viator, seu homo passibilis, & mortalis, Probatur primò, ex eo quod Christus in institutione sacramentorum, & designatione ministrorum sit allocutus solos homines mortales, & viatores, vt patet ex locis sacre Scripturæ citatis. Deinde ex Apostolo ad Hebræos capite quinto, vbi post verba relata in confirmationem prioris partis explicat cuiusnam conditionis debeat esse ille Pontifex constitutus à Deo, qui offerat dona pro populo: ita enim subiungit, qui condolare possit his qui ignorant, & errant, quoniam & ipse circumdatus est infirmitate: ac sic esse circumdatum infirmitate, sonat mortalem esse, & viatorem, vt Interpretes notant ad locum illum Apostoli.

III.

Tertio, ordinaria administratio sacramentorum est commissâ soli Ecclesiæ militanti, sicut & sacramenta nouæ Legis sunt instituta pro sanctificandis huius Ecclesiæ membris, vt colligitur ex citatis testimoniis sacre Scripturæ: atqui solus homo viator spectat propriè ad Ecclesiam militantem, alij verò omnes minimè.

IV.

Quod item minister sacramentorum nouæ Legis debeat esse viator, seu homo passibilis, & mortalis, Probatur primò, ex eo quod Christus in institutione sacramentorum, & designatione ministrorum sit allocutus solos homines mortales, & viatores, vt patet ex locis sacre Scripturæ citatis. Deinde ex Apostolo ad Hebræos capite quinto, vbi post verba relata in confirmationem prioris partis explicat cuiusnam conditionis debeat esse ille Pontifex constitutus à Deo, qui offerat dona pro populo: ita enim subiungit, qui condolare possit his qui ignorant, & errant, quoniam & ipse circumdatus est infirmitate: ac sic esse circumdatum infirmitate, sonat mortalem esse, & viatorem, vt Interpretes notant ad locum illum Apostoli.

ARTICVLVS II.

Duo confectaria explicantur.

Hinc primò sequitur, quòd si quis Sacerdos resurgeret à mortuis, & rediret ad vitam mortalem, posset, nullo alio sibi superaddito,

A conficere validè omnia ea sacramenta, quæ poterat conficere ante mortem, absque ulla iurisdictione, quia haberet omnia ad id requisita, & cum iurisdictione cesset per mortem, non posset conficere illa sacramenta, quæ ad sui valorem postulant iurisdictionem, nisi iterum illam reciperet: sicut si summus aliquis Pontifex mortuus rediret ad vitam, nullam haberet amplius iurisdictionem in totam Ecclesiam, illa enim expirat eius morte, & Ecclesia non habet duos summos Pontifices, Vicarios Christi Domini, sed vnum duntaxat.

Secundò sequitur, quòd defuncti, sive Beati, sive damnati, licet retineant characteres suos sacramentales, & ex hypothetici haberebunt sua corpora, item materiam legitimam, possentque proferre vera verba, haberetque intentionem faciendi quod facit vera Ecclesia, nihilominus defectu istius conditionis nullum validè conficerent sacramentum, & à fortiori Angelum, & animas etiam beatas seimctas à suis corporibus, cum non possint propriè humanas etiam voces efformare, non posse similiter ordinariè sacramenta conficere: ideòque sicut in Beatis character Baptifimalis remanet solummodò ad ornatum, & non ad capacitatem recipiendorum sacramentorum, quia sunt in termino, & gratiillarum non potest amplius iuxta Legem ordinariam augeri: ita & characteres remanent in Beatis ordinatis ad ornatum, in damnatis ad confusionem, non autem quasi adhuc eo insigniti possint ea opera exercere, ad quæ fuerunt deputati per receptionem illorum: vnde S. Thomas articulo septimo in solutione ad cœcandum, non admittit (vt aliquibus perperam videtur) animas Beatorum, si vniantur suis corporibus, posse sacramenta conficere: sed cum obiectio ibi proposita intederet solummodò patem facere conditionem Angelorum, ac beatorum hominum, quoad sacramenta conficienda, sanctus Thomas non ait, Beatos etiam habentes characterem posse sacramenta conficere, sed nihil respondendo ad hoc, & (vt loquuntur) permittendo tantum transire, ait, disporem esse rationem Angelorum, & hominum beatorum, quòd confectio sacramentorum sequatur conditionem humane nature, quam Angelus non habet, cui hæc congruentia potest addi, quòd sacramenta sunt data Ecclesiæ visibili, cuius conditionis ratio postulat ministros etiam visibiles, quales non sunt Angeli, &c.

Obiicies primò, Angeli administrarunt filiis Israël manna in deserto, iuxta illud Psalmist. 77. Panem Angelorum manducaui homo: sed manna fuit illis sacramentum, cum fuerit figura nostri sacramenti Eucharistiz.

Respondetur, manna non fuisse propriè sacramentum, tum defectu sanctitatis etiam legalis, vel moralis, quam conferret, tum quia durauit tantum ad tempus, & non tandiu quandiu status istius Legis durauit: nam supra offendimus, non quamlibet significatione etiam speculariam rei sacre, sufficere pro constituendo sacramento verè & propriè dicto: vnde si quando manna vocetur ab aliquibus sacramentum, id debet tantum intelligi de sacramento impropriè dicto, sumendo nomen sacramenti in amplissima significatione, pro quolibet signo rei sacre & occultæ, non autem pro signo pratico gratiæ sanctificantis, vt hic à nobis accipitur.

Obiicies secundò, in publicis Ecclesiis preci-

VI.

VII.

VIII.

I.

bus nos peterē ab Apostolis iam regnantibus cum Christo, ut absoluant nos adhuc in hoc sæculo viuentes à peccatis, illà potestate, quam à Christo Domino acceperunt, dum essent in terris: at hæc potestas absolvendi baptizatos à peccatis, est per sacramentum Pœnitentiæ, ut inferius docebitur agendo de illo: ergo iuxta modum illum, quo vniuersalis Ecclesia orat Apostolos, possunt illi, non ampliùs viatores, sed comprehensores administrare sacramentum Pœnitentiæ.

II.

Confirmatur. Peccata mortalia post Baptismum commissa, non possunt remitti sine aliqua illorum subordinatione ad clauēs Ecclesiæ: ergo cùm vsus iste clauium in actuali remissione mortalium à baptizatis commissorum, sit administratio sacramenti Pœnitentiæ, possunt Beati aliqua nouæ Legis sacramenta administrare. Quod autem vniuersalis Ecclesia ita preceperit, patet ex officio omnium Apostolorum, quando in Hymno ita canit, *Qui cælum verbo claudis, serasque eius soluis, nos à peccatis omnibus soluis iussu quesumus*. Item in officio sanctorum Petri & Pauli 29. Iunij ita canit sancto Petro, *Et peccati vincula resolu, tibi potestate tradita, quæ cunctis cælum verbo claudis, aperis*.

II.

Respondetur, totam istam Ecclesiæ orationem non intelligi de absolutione sacramentali; hæc enim est restricta ad tempus illud, quo erant viatores, vt intelligitur ex illo Christi Domini apud sanctum Matthæum capite 18. *Quæcunque solueritis super terram erunt soluta & in cælis*, vbi particula, *super terram*, importat vitam illorum adhuc mortalem, sed intelligitur de absolutione à peccatis, per singularem illorum impetrationem obtinenda à Deo, mediis à Christo Domino ordinatis, quorum applicationem Apostoli nobis obtinent suis precibus; vel intelligitur de quibusdam penis peccatorum, iam quoad culpam remissorum, adhuc debitis, quomodo rectè in Hymno vincta dicimus Beatissimæ Virgini, *Solve vincla reis*, cui tamen etiam adhuc in terris existentī Christus non dedit potestatem clauū Ecclesiæ, sicut dedit Apostolis: sit autem in prædictis Apostolorum Hymnis specialis mentio potestatis remittendi sacramentaliter peccata, quia adhuc retinent characterem sacerdotalem, in quo ex Christi Domini institutione hæc iudicialis eorum potestas radicatur, vt ad illam eam accipiendam, tum exercendam prærequisito, vt illius commemoratione, tanquam singularis cuiusdam illorum ornamentis, magis prouocentur ad procurandam nobis apud Deum, effectum illius potestatis, quam dum essent in terris acceperunt, & cuius adhuc insignem characterem retinent.

IV.

ARTICVLVS III.

Quis sit extraordinarius minister sacramentorum.

SIT hæc nostra propositio. *Minister extraordinarius sacramenti nouæ Legis potest esse Angelus*. Ita sanctus Thomas citato articulo 7. Et probatur ex S. Augustino lib. 2. contra Parmenianum cap. 15. ita dicente, *Quod attinet ad Baptismum, adeest Deus qui dat sine per hominem, sine per Angelum*. Item ex Nicephoro libro 11. Ecclesiasticæ Historiæ cap. 2. vbi refert Amphilo- chium fuisse ordinatum Episcopum ab Ange-

lis, & ceteros Episcopos id habuisse ratum: & ratio huius conclusionis est facilis. Deus & Christus Dominus constituerunt ministris sacramentorum pro suo arbitrio, & voluntate item efficacia ad producendum effectus sacramentorum intantum est alligata his & illis signis, inquantum Deus & Christus Dominus instructores sacramentorum voluerunt; sunt enim signa gratiæ ad illorum beneficium: ergo illis est tam liberum (loquendo absolute) Angelos ordinare in ministris sacramentorum, quam ipsos homines.

Nihilominus tamen hæc sunt aduertenda circa hanc conclusionem. Primum, sacramenta collata ab Angelis, licet eundem effectum haberent ac nostra, non tamen fore eiusdem omninò rationis cum nostris, quatenus illa non haberent verba verè & propriè humana, quanquam dici posset hoc tantum pertinere ad distinctionem materialem, & non ad formalem, cùm verba ab illis essent, sive formata, tunc ex institutione Dei & Christi Domini, eandem haberent prædicam significationem gratiæ sanctificantis, & characteris, quam nostra sacramenta nunc habent, & essent etiam sensibilia, cùm perciperentur auditu.

Secundò aduertendum est, quod si bonus aliquis Angelus diceret se administrasse hoc, vel illud sacramentum, esset ei credendum; sin autem esset malus, minimè, etiam si iurando affirmaret se id fecisse ex dispensatione Dei. Ratio prioris partis est, quod boni Angeli, cùm iam sint beati, non possunt peccare, nec proinde mentiri: vnde quando constat aliquid esse dictum, vel factum ab illis, illud tenendum est pro vero, cui illud Apostoli, *Si Angelus de cælo aliud euangelizet, &c.* non obstat; id enim intelligitur dictum ab Apostolo quasi si per impossibile, ad maiorem confirmationem veritatum fidei, quas Apostoli tradiderunt nobis.

Ratio autem posterioris partis, quod malus Angelus sit mendax; est enim diabolus pater mendacij, & ita est mendax, vt ei etiam vera dicenti nunquam sit credendum, vt sanctus Thomas expressè docet ex sancto Chrysostomo secundà secundæ quæstione 90. articulo secundò in solutione ad secundum: quando enim dicit veritatem, semper intendit decipere, quemadmodum notat S. Thomas 1. parte quæstione 64. articulo 2. in responsione ad secundum; & proinde sacramentum, quod dicitur ab illo collatum, etiam ex dispensatione Dei, non est habendum ratum, vt S. Thomas expressè notat tertià parte quæst. 64. artic. 7. cui doctrinæ consentit etiam Hunnius Lutheranus libro de sacramentis capite decimo-tertio, vbi acriter reprehendit Beza, quod dixerit, *Baptismum collatum à Sathana, seu diabolo sedente in cathedra ministris, esse verum, validum, imò meliorem Baptismo collato à primato Catholico*: quo loci nomine Sathana non intelligit verum hominem, naturà, moribus tamen & vitæ instituto diabolus, sed verum acrealem diabolus, qua in re Hunnius deserit opinionem Lutheri magistri sui libro de Missa priuata, vbi putat Baptismum à vero diabolo, apparente tamen sub pelle Pastoris, collatum, esse validum: quod tamen faciliè refellitur ex dictis, cùm diabolus nullo pacto sit membrum Christi Domini etiam in potentia, nec sit vlla conuentio lucis ad tenebras, Dei ad Belial, sique indignum homine Christiano existimare Deum, qui tantoperè com-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

mendat sanctitatem suorum sacramentorum, & passim in sacris Litteris postulat à suis ministris puritatem mentis, deputare diabolum pro conficiendo aliquo vero sacramento.

Ceterum, sensus propositionis secundi præcedentis articuli non est, quemlibet hominem posse quodlibet sacramentum conficere; nam assertio vnius duntaxat conditionis in ministro ad faciendum aliquid, non statim arguit in illo plenam sufficientiam ad illud præstandum, cum plures alix conditiones possint adhuc esse necessariæ, & bonum sit ex integra causa, malum autem ex quocunque defectu; sed sensus nostræ propositionis tantum est, primam & fundamentalem omnium conditionum ordinarij ministri sacramentorum novæ Legis hanc esse, quod sit homo; quando autem, & quas insuper alias conditiones postulet, vel ut validè, vel ut licitè administret hoc, vel istud sacramentum, dicetur inferius agendo de singulis sacramentis in particulari.

II.

DISPUTATIO IV.

De vera fide, & morum probitate, ut requisitis in ministro sacramentorum novæ Legis.

ARTICVLVS I.

III.

Utrum vera fides requiratur in ministro ad valorem sacramenti.

GRIPINVS prædecessor sancti Cypriani in Episcopatu primus censuit Baptismum collatum ab hæreticis, esse nullum, ac proinde fidem ministri esse simpliciter & absolute necessariam ad valorem sacramenti. Sic sanctus Augustinus refert libro secundo contra Donatistas capite septimo, ex ipsomet sancto Cypriano epistolâ 71. ad Quintum, & epistolâ 75. ad Iubaianum; item Vincentius Lirinensis in suo Commonitorio, quem Agripinum multietiam Episcopi in Conciliis Provincialibus Africae sunt sequuti cum sancto Cypriano, in d. & Orientales in Concilio Iconij habito, ut constat ex epistola Firmiliani ad sanctum Cyprianum. Hanc opinionem postea animo hæretico Donatistæ sequuti sunt, ex sancto Augustino loco nunc citato, ex sancto Hieronymo Dialogo contra Luciferianos: item Apostolici ex sancto Bernardo sermone 67. in Cantica Canticorum. Histamen non obstantibus,

IV.

Prima sit propositio. *Vera fides non est absolute necessaria ad hoc ut minister conferat valide aliquod sacramentum.* Propositio hæc est de fide post tempora sancti Cypriani: sanctus enim Augustinus libro secundo contra Donatistas capite quarto & quinto citat pro illa plenarium quoddam Concilium, quod non potest esse aliud, quam Nicænum, nam ante tempus sancti Augustini duo tantum habita sunt Concilia generalia, Nicænum, & Constantinopolitanum: at in hoc posteriori nihil habetur de Baptismo colla-

A

to ab hæreticis; in Nicæno autem Canone decimo-nono aliqui hæretici iubentur *re-baptizari* quando veniunt ad Ecclesiam, vt Paulinista, quia peccabant in forma Baptismi: alij vero qui veram formam, & legitimam materiam adhibebant, minimè: vnde eorum Baptisma approbatur, vt sanctus etiam Hieronymus notat in Dialogo contra Luciferianos. Habetur etiam nostra propositio in Synodo Laodicena Canone octavo, in sexta generali Synodo Canonè nonagesimo-quinto, in septima Canonè septimo, & multis aliis sequentibus, vt Constantiensis sessio octaua, Tridentina sessio septima, Canonè quarto.

Patres etiam docent illam, sanctus Stephanus Papa & Martyr epistolâ ad sanctum Cyprianum, sanctus Augustinus libris scripsit de Baptismo contra Donatistas, vbi præsertim in secundo & tertio dissoluit ex professo omnes rationes, quas illi octoginta-septem Episcopi à sancto Cypriano ad Provinciale Concilium Carthaginense conuocati, afferbant pro sua opinione, & hæretici nostræ temporis admittunt etiam hanc nostram propositionem, cuius ratio à priori est sola, Dei & Christi Domini instituentis voluntas, nam potuit statuere contrarium.

B

Probatum autem à posteriori hoc firmissimo argumento sancti Stephani in citata epistola, quod etiam sanctus Augustinus libro secundo de Baptismo, capite octavo & nono repetit, scilicet quod nostra propositio sit *quædam traditio Apostolica: consuetudinis* (sanctus inquit Augustinus) *robo re tenebatur orbis terrarum, & hac sola opponebatur volentibus inducere novitatem*: quod idem habet Vincentius Lirinensis in suo Commonitorio aduersus hæreses.

C

Neque his obstat quod Firmilianus, & S. Cyprianus supra videantur negare hanc traditionem, vt Apostolicam, & prætexere contrariam, nam imprimis sanctus Cyprianus non negat hanc esse communem traditionem Ecclesiæ, vt sanctus Augustinus rectè notat libro tertio de Baptismo capite duodecimo, quia in epistola citata ad Iubaianum dicit *se rem non quidem ita repentinam*, sed tamen ab Agripino vno ex suis prædecessoribus institutam facere, & Iubaianus ad quem ibi respondet turbabatur *de novitate*, quæ turbatio ei non occurrisset, si solitum fuisset ita factitari in Ecclesiâ; quod sanctus Augustinus confirmat libro secundo de Baptismo capite nono, dum ex illa sancti Cypriani epistola ad Iubaianum refert sanctum Cyprianum sibi obicientem, *Quid ergo de iis qui in præteritum de hæresi ad Ecclesiam venientes sine Baptismo admissi sunt*: in qua obiectione satis indicat, quid soleret fieri in tali casu, licet sanctus Cyprianus noller id fieri. Deinde tam in illa epistola, quam in prædicto Concilio octoginta-septem Episcoporum, ait, *rationem & veritatem esse præponendam consuetudini*: ergo suppositum traditionem fuisse contrariam fuz opinionem.

D

Nec iis obstat, quod Firmilianus in sua epistola ad sanctum Cyprianum dicat, *se consuetudini Romanorum opponere contrariam suorum consuetudinem*, id enim dicebat vt seruaret suæ causæ, & tunc videbatur sibi sapere plusquam par sit; nam vt sanctus Augustinus supra argumetur, *Si consuetudo talis fuit in Oriente, quid*

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

opus fuit huius rei gratia, nonum Iconij indicii Concilium?

Præterea probatur argumento sumpto à ministris Circumcisionis in Lege Mosaica, Samaritani erant heretici ex sancto Augustino libro primo contra Cresconium capite trigesimo-primo, & tamen circumcisi à Samaritanis non circumcidebantur iterum; nullum enim huius rei exemplum extat in toto corpore veteris Testamenti.

Deinde probatur ratione. Quando agens aliquid habet imperfectionem aliquam *imperfectam* ad producendum effectum non desinit posse illum producere, ut etiam patet in causis naturalibus: atqui cæteria veræ fidei est quædam imperfectio in ministro hæretico, impertinens ad substantiam & valorem sacramenti, quia fides ministri nihil inluit, vel ad hoc ut ipsum eius opus sit humanum, vel ad hoc ut habeat, aut non habeat vim producendi suum effectum, quia sacramentum est *opus Christi Domini*, innoxium merito Christi Domini, & non merito conferentis.

Hinc, quando sancti Patres & Concilia docent Baptismum hæreticorum esse *vanum*, & nullum, vel dicunt aliquid simile, totum istud debet intelligi de *his hereticis qui peccabant in forma*, vel materia Baptismi, & similiter de aliis sacramentis, servatâ proportionem, est dicendum.

Hinc etiam colligimus, non omnia dogmata veræ fidei contineri *expresse* in sacris Litteris, vel ita etiam, ut ex illis colligantur *necessario*, per *immediatam deductionem*, & propterea admittendum esse aliqua solummodo haberi *ex ipsa traditione*, & doctrina Ecclesie, quod fusiis docent Theologi secundâ secundâ tractatu de fide, de Ecclesia, & traditionibus.

III.

Secunda propositio. *Sacramentum validè collatum ab hereticis confert etiam suscipientibus gratiam sanctificantem, modo suscipientes non ponant obicem.* Hæc propositio facilè probatur ex dictis, de efficacia nostrorum sacramentorum hoc modo: ubi aliquid agit ad modum agentium naturalium, & applicatur patienti debitè disposito, tunc producit suum effectum in illo: atqui sacramentorum Legis validè collata per hæreticos, agunt ad modum agentium naturalium, quia agunt *ex opere operato*, & gratia sanctificans est proprius eorum effectus: item debita dispositio ad suscipiendum illa est, non ponere obicem: igitur sacramenta validè collata ab hereticis conferunt suscipientibus gratiam sanctificantem, modo suscipientes non ponant obicem.

IV.

Tunc autem *obex* ponitur gratia in recipiendo ab hæreticis sacramento, quando recipiens est extra casum necessitatis, & novit, vel potest, & debet nosse hunc ministrum sacramenti esse hæreticum; si enim casus necessitatis occurrat, licet sciat esse hæreticum, vel si non sit necessitas, & tamen accedat bonâ fide, putans eum esse Catholicum, tunc non desinit accipere gratiam sanctificantem, modo adsint cætera. Ratio prioris partis est, quod ista susceptio sacramenti, ut à tali ministro fit quædam approbatio doctrinæ hæreticorum, & quod illi sint non tantum *validi*, sed etiam *legitimi ministri sacramentorum*: at hæresim approbare est maximum peccatum. Hinc sancti Patres dicunt, *Baptismum hæreticorum non munda, sed polluit*, ut sanctus Ambrosius citato capite 4. libri de iniciandis: item aquam eorum baptismalem esse inutilem,

A

& alia id genus: ratio autem posterioris partis est, quod in casu necessitatis quilibet possit baptizare: item quilibet facies abfoluere. Et quod bona fides (licet non tantum præstet in suscipiente quantum ipsa veritas, seu dispositio requisita) facit ut sic suscipiens Baptismum non peccet de nouo. Hinc fit ut parvuli, quia dum baptizantur ab hæreticis, nullum ponunt obicem, nec possunt ponere ex defectu vñs rationis, semper consequantur gratiam Baptismi, & tantam ex opere operato, quantum alij parvuli qui à ministro Catholico, eoque valdè legitimo baptizantur.

ARTICVLVS II.

Fundamenta hæreticorum præcedenti doctrina contraria solvuntur.

B

PRIVM est. Authoritas sancti Cypriani, & aliorum Africæ Episcoporum, quorum mentio facta est articulo primo.

Respondetur, nec sanctum Cyprianum, nec illos fuisse hæreticos; tum quia *hæc res nondum definita fuerat in Concilio plenario*, ut sanctus Augustinus habet libro secundo contra Donatistas, capite tertio & quarto: tum quia licet sanctus Cyprianus epistola ad Pompeium fuerit locutus paulò durius in sanctum Stephanum summum Pontificem, nunquam tamen voluit *se se separare ab Ecclesia*: ait enim epistola citatâ ad Iubaianum, *Servatur à nobis patienter, & firmiter charitas collegij huius, vinculum fidei, & concordia sacerdotij.* Quod etiam ipsemet est protestatus statim in initio prædicti Concilij 37. Episcoporum. Insuper idem notat sanctus Augustinus libro secundo contra Donatistas capite secundo & tertio, & cum hanc suam opinionem reuocasse; quod etiam ait venerabilis Beda libro tertio questionum questione quinta, & si quid fuit ob hanc rem emendandum in illo, *purgavit pater falsæ passionis*, inquit sanctus Augustinus epistola quadragesima-octava ad Vincentium Donatistam; alios item Africæ Episcopos correxisse suam sententiam, sanctus Hieronymus docet dialogo contra Luciferianos, sanctus Augustinus libro tertio contra Cresconium capite primo, secundo, & tertio: item Vincentius Lirinensis supra, & antè illos Dionysius Alexandrinus apud Eusebium libro septimo Ecclesiasticæ Historiæ capite tertio & quarto.

C

Secundum fundamentum. *Extra Ecclesiam non est salus*, sed hæretici sunt extra Ecclesiam: ergo & sacramenta salutem animæ conferentia sunt extra hæreticos, nec proinde ab illis collata valent.

D

Respondetur ad Maiorem, hæc duo distinguui, *Extra Ecclesiam non est salus*, & *extra Ecclesiam non est instrumentum salutis per usurpationem*, licet non sit per proprietatem. Primum enim significat, neminem, nisi eum qui est verus Christi Ecclesiæ membrum, salvari, & est verissimum; sicut nemo hominum extra arcam Noë existentium, fuit immunis à submersione per diluvium. Posterius vero significat verum aliquod instrumentum salutis à Christo Domino institutum, non posse esse etiam cum iniuria, apud aliquos non pertinentes ad veram Ecclesiam, & ab illis usurpatum, subiectioneque sufficienter disposito applicatum, nullius esse valoris, nec suam formalem rationem ex Christi Domini institutione

V.

VI.

VII.

VIII.

I. acceptam retinere, quod præsens obiectio intendit, & est falsum; nam Christus Dominus instituit sacramenta nouæ Legis ad similitudinem & proportionem quandam rerum naturalium, quando illa voluit *agere ex opere operato* ad modum agentium naturalium: ergo quemadmodum agens naturale non tantum retinet suam naturam, & vim agendi sibi à natura inditam quando & quando est in legitima possessione veri sui domini, sed etiam quando per furtum, vel alio modo iniuste subripitur, vel inuaditur: exempli causâ, panis furto subreptus, si comedatur, non desinit nutrire; fundus pauperis iniuste ab aliquo nobili inuasus, & excultus, fert segetem, & sic de aliis, non attentâ iniustâ possessione usurpatoris: pari etiam modo, quia Christus Dominus voluit nostra sacramenta imitari hanc conditionem agentium naturalium, & prædicam illorum significationem *alligauit*, non recte fidei ministrorum, sed *signis exterioribus*, cum debita intentione ministri applicatis non desinent retinere totam suam essentiam, & ex consequenti esse valida, quando, & dum usurpantur ab aliquo extra Ecclesiam constituto, cum sufficienti tamen intentione ad id requisita.

Confirmatur. Signa ex instituto tantum, & tandiu valent, quandiu vult, & voluit efficax illorum institutor, aliâs non amplius essent signa ex instituto; Christus autem Dominus efficax institutor sacramentorum nouæ Legis, quæ sunt signa ad placitum, fuit pro illorum validitate contentus materiâ & formâ legitimis, cum debita intentione ministri.

III. Tandem hæc secunda obiectio tantum probat hæreticos non licere, sed cum *gravi peccato usurpare administrationem sacramentorum*, quod nos libenter admittimus, & totum istud potest amplius confirmari exemplo *sacrarum Scripturarum*, quæ licet ad hæreticos non pertineant, possunt tamen apud illos per usurpationem recipi.

Tertium fundamentum. Baptismus fit per professionem & confessionem veræ fidei de tota Trinitate. Et Apostolus simul coniungit ista, *una fides, unum Baptisma*; hæretici autem non habent veram fidem: ergo neque verum Baptismum.

Respondetur, Baptismus non hoc sensu fieri per professionem & confessionem veræ fidei, quasi qui confert illum profiteatur veram fidem, sed quod in eius forma exprimat præcipuum obiectum veræ fidei, scilicet *ministerium sanctissime Trinitatis*, ad cuius expressionem vera fides non requiritur in conferente. Apostolus autem ad Ephesios quarto, coniungit *unam fidem cum uno Baptismo*, non hoc sensu, quasi ubi non est vera fides, ibi verum & validum Baptisma esse nequeat; sed ut ostendat veram unitatem esse in Ecclesia, quatenus sicut omnes fideles credunt eadem dogmata, ita vruntur iisdem omnino sacramentis, tanquam externis symbolis suæ fidei; hoc tamen sensu Baptismus Catholicorum & hæreticorum potest dici *unus*, quatenus est omnino idem, quem Christus Dominus instituit, & à quo solo, & non ab ipso ministrante accipit totam suam vim & efficaciam.

Quartum fundamentum. *Nemo dat quod non habet*: at hæretici carent verâ fide, verâ gratiâ: ergo non possunt dare sacramenta, per quæ vera fides & vera gratia conferatur.

A. Respondetur, ministrum etiam hæreticum habere gratiam *instrumentariâ in seipso*, non autem *formaliter*, quæ conditio non semper requiritur in causa efficiente.

Quintum fundamentum. *Sacramenta sunt quasi venæ nostri corporis; per quas spiritus vitales deferuntur ad omnia membra*: Ergo sicut in nostro corpore, ut venæ præstent istud officium, debent esse vitæ corpori, ita etiam qui administrant sacramenta debent esse vniti Ecclesiæ; at hæretici sunt recisi ab Ecclesia: ergo hæretici non possunt conferre vitam spiritualem, quæ consistit in gratia.

Respondetur, cum ministri sacramentorum non agant illo vitali modo, qui est *per fidem, & charitatem*, non requirit etiam, ut vniantur Ecclesiæ illo vitali modo: vnde ministri non habent propriam rationem *venarum*, in deferendo spiritu vitali, sed considerando *ministerium illorum*, quoad nudam & præciam sufficientiam habent potius rationem *membrum cuiusdam aridi*, quod adhuc coniunctum corpori, licet nequeat exercere operationes vitales, potest tamen deſcendere corpori ad faciendum impressionem cuiusdam sigilli.

Sextum fundamentum est. Authoritas quorundam Patrum, qui videtur sensisse sacramenta per hæreticos administrata, nullius esse valoris: sic sanctus Ambrosius libro de iis, qui initiantur mysteriis capite quarto ait, *Baptismus perſecutorum non sanare, sed pollueret*. Item sanctus Athanasius sermone tertio contra Arianos, ait, *Omnes hæreticos habere aquam inutilem*.

Et ne quis respondeat Patres istos esse tantum intelligendos, quoad *effectum gratiæ*, quatenus sacramenta per hæreticos collata non conferunt gratiam suscipientibus,

C. Obicitur huic responsioni, sanctum Augustinum epistola 23. agendo de Baptismate paruulorum, quos certum est nullum ponere obicem gratiæ sacramentali, cum non habeant vsum rationis, docere Baptismum hæreticorum valere tantum ad consecrationem, & non ad vitam participationem. Secundo, eidem responsioni obicitur Canon 67. Apostolorum, quo *Baptismus & Ordinatio facta per hereticos decernitur irrita*. Item. obicitur Pelagius Papa, & refertur 24. quaestione prima, capite Schisma, sic dicens, *Non est exopus Domini, quod schismaticus conficit*. Cui sanctus Bernardus astipulatur sermone 66. in Cantica Canticorum, ubi negat, *Hæreticos habere potestatem consecrandi corpus & sanguinem Christi Domini*.

D. Ad illas singulas Patrum authoritates respondetur. Ad authoritatem S. Ambrosii patet solutio ex dictis; vel enim intelligitur de Baptismo illorum hæreticorum, puta *Arianorum*, qui peccabant in forma Baptismi; nam capite sequenti exptelsæ ait, talem Baptismum esse nullum, vel si intelligatur de aliis hæreticis, qui non peccabant circa formam Baptismi, intelligitur de adultis recipientibus Baptismum, quos certum est, ratione *cooperationis in peccatum*, quod hæretici tunc baptizando committunt, peccare grauissimè; sicque talis Baptismus polluit potius, quam munda, quia extra casum necessitatis talis receptio Baptismi est consensus in peccatum illorum, & veluti quædam approbatio, quod non tantum *valide*, sed etiam *licite*, hæretici possunt baptizare extra casum necessitatis, quod est grande quoddam peccatum.

I. Ad auctoritatem S. Athanasij respondetur, eum loqui de iis Arianis, qui peccabant in formâ Baptismi, & immiscebant ei suam hæresim; nam aliquos ex Arianis ita baptizasse, *Ego te baptizo in nomine Patris maioris, & Filij minoris, & Spiritus sancti*, vel aliâ simili formâ continente eorum hæresim, docet S. Innocentius I. epistolâ 32. capite quinto, & sicut Paulianistæ iubentur rebaptizari in Concilio Nicæno Canone decimo-nono: item in sexta Synodo Canone 95. quia peccabant in forma: ita similiter & quidam Ariani in primo Arelatenſi Concilio Canone 8. ideoque quando redeunt ad Ecclesiam iubentur interrogari, *sub quâ forma baptizati fuerint*, iuxta quem modum multi Patres dicunt Baptismum hæreticorum esse nullum.

II. Ad auctoritatem sancti Augustini respondetur primò, eum ibi agnoscere Baptismum collatum ab hæreticis esse quoad substantiam validum sicut & libris suis de Baptismo contra Donatistas, nam id significat quando ait *valere ad consecrationem*, quatenus scilicet qui baptizatur accipit per illum *characterem baptismalem*, sicut fit membrum Christi Domini: & idèd verbis statim sequentibus ait, *baptizatum ab hæreticis esse quidem corrigendum, per sanam doctrinam, non tamen esse iterato baptizandum*.

Secundò respondetur, hæc verba sancti Augustini ad summum negare Baptismum hæreticorum *conferre gratiam*, quatenus ait illum non sufficere ad participationem *vite æternæ*: sed hanc particulam S. August. intelligi tantum de adultis, qui scienter & extra casum necessitatis sunt baptizati ab hæreticis, tum quia ait illos esse corrigendos per sanam doctrinam: at hæc correctio supponit errorem in doctrinâ, qui error non potest habere locum in parvulis ob defectum usus rationis; tum etiam quia in eadem epistolâ, paulò antè ait verbis expressis, parvulos à parentibus oblatos hæreticis ad Baptismum consecrari etiam gratiam, *Ne scilicet, inquit, remoueat, quòd quidam non eâ fide ad Baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratiâ spirituali ad vitam regerentur eternam, sed quòd eos putant hoc remediò temporalem retinere, vel recipere sanitatem: non enim propter eâ illi non regenerantur, quia ab istis hæc intentione offeruntur, celebrantur enim per eos necessaria ministeria*. Quæ ratio sancti Augustini valet etiam pro Baptismo administrato per hæreticum, maxime cum totâ illâ epistolâ doceat parentum, vel ministrorum impietatem fuisse in Baptismo, siue post Baptismum, nullo modo nocere parvulis, eosque solum dici à sancto Cypriano & aliis Patribus interfectos spiritaliter, quatenus parentes eiusmodi, quantum in ipsis fuit, interfecerunt illos.

IV. Ad Canonem Apostolorum respondetur, eum intelligi de Baptismo collato ab hæreticis peccantibus in formis illius, sicut & Canones superiores relati ex Concilio Nicæno, & aliis.

Ad auctoritatem Pelagij Papæ respondetur, corpus Christi Domini considerari duobus modis. Primò, secundum suum esse verum, reale, & substantiale. Deinde, secundum mysticam illam significationem, quâ denotat unitatem membrorum Ecclesie inter se, & cum suo capite, iuxta illud Apostoli primæ ad Corinthios decimo, *Unus panis, unum corpus multi sumus, qui de uno pane participamus*, summum Pontificem in citato capite non negare sacerdotem consecratum consecrare verum & reale Christi Do-

mini corpus, sed tantum intendere talem sacerdotem, quantum est ex parte sui, seu, ut est schismaticus, non facere ut tunc corpus Christi Domini habeat istam mysticam significationem unitatis; sic enim subiungit, *nec enim diuisum esse Christum, poterit quisquam sine Apostoli reprobatione confingere*.

Ad auctoritatem sancti Bernardi respondetur, eum ibi agere contra novos quosdam hæreticos, qui se nominabant *Apostolicos*, & cum non essent consecrati in sacerdotes (ut colligitur ex eo quòd S. Bernardus initio huius sermonis ait illos esse homines rusticanos, idiotas, & propterea contemptibiles, tum etiam ex eo quòd ibidem paulò post medium istius sermonis dicat illos *destruere ordinibus Ecclesie, asinare omnes Archiepiscopos, Episcopos, Presbyteros esse peccatores*, ac per hoc nec dandis, nec recipiendis sacramentis esse idoneos) asserunt tamen se potestatem habere quotidie in mensâ suâ, ut sanctus Bernardus ibi refert, *consecrandi corpus & sanguinem Christi Domini ad nutriendum se in corpus Christi, & membra*. Quæ verba sancti Bernardi videntur intelligi de communi mensâ ad nutriendum corpus, quia præmittit illos esse Manichæos, & respicere cibos, iudicantes illos immundos, & indignos quos traherent in sua corpora, & propterea sibi persuadebant habere se potestatem consecrandi corpus & sanguinem Christi Domini ad seipos etiam corporaliter nutriendos: sicut hæc auctoritas sancti Bernardi nullo modo aduersatur nostræ propositioni.

ARTICVLVS III.

C. *Verum probitas vite & sanctitas morum requiratur in ministro ad valorem sacramenti.*

PARTEM affirmantem Donatistæ sunt sequuti, vtest apud sanctum Augustinum lib. brosecundo contra Cresconium capite decimo-sexto. Item Albigenſes apud sanctum Antonium quartâ parte, titulo vndecimo, capite primo. Item Viclephus & Ioannes Hus, ut patet ex Concilio Constantiensis sessione octauâ, & decima-tertiâ.

Contraria tamen sententia, quam loco propositionis statuimus, est de fide, scilicet, *Ministros, quantumvis sceleratos, valide consecrare sacramentum, modo eis nihil aliud deſit, quam morum probitas*. Ita definitur in Concilio Constantiensis suprâ, & Tridentino sessione septimâ, Canone duodecimo, quem Canonem neq; Calvinus in suo Antidoto, neque Kemnitius in suo Examine istius Concilij sunt ausi reiicere; imò nostram conclusionem tradit expressè Hunnius Lutheranus opusculo de sacramentis in genere, capite decimo-tertio, & Beza Caluinista libro questionum & responsionum de sacramentis questione 142. & tribus sequentibus, ubi asserit, *Baptismum per Catholicos collatum, multis maculis esse conspurcatum, non propterea tamen deſinere esse validum*.

Nostra propositio. Probatur primò ex capite 3. prioris ad Corinthios, *Neque qui plantat, neque qui rigat, &c.* Deinde apud S. Matthæum capite nono quidam non sequentes Christum Dominum faciebant miracula in nomine Christi: item apud sanctum Ioannem capite quarto dici-

I. puli Christi Domini dicuntur baptizare baptismo Christi Domini, ex quo loco sanctus Augustinus tractatu quinto in sanctum Ioannem colligit ipsum Iudam, qui fuit proditor; tunc baptizasse, & Baptismum ab illo collatum non fuisse iteratum, sed validum, & ibidem ita scribit: *Dico ego, & dicimus omnes, iustos oportet esse eos, per quos baptizantur, si autem noluerint esse iusti, secum tunc facit magister mens de veritate Baptismi, de quo Spiritus sanctus dicit, hic est qui baptizat: & alibi passim, ut libro primo contra Cresconium cap. 31. lib. 3. contra Donatistas cap. 10.*

Probatur item ex sancto Chrysostomo homilia octaua in primam ad Corinthios, sancto Gregorio, & refertur questione prima, Canone *Multis secularium, & ex aliis Patribus, qui simul cum relatis afferunt varias similitudines ad explicandum hanc veritatem, ut canalis lapidei, per quem aqua transit: lucis solaris, quæ penetrat loca cœnosa, nec tamen inquinatur: item figura Regis, quæ æquè imprimitur in cera à sigillo ferreo, ac ab auro: item Medici, qui licet sit infirmus, potest tamen sanare alios: item, boni seminis, & terra fertilis, quæ licet transeant per manus sordidas ipsius agricolæ, non tamen desinunt ferre fructum vberem.*

Ratio autem à priori est sola institutio Dei, & Christi Domini, quæ nobis innoscitur tam per sacras Litteras nunc relatas, quàm per traditionem Ecclesiæ, & definitiones eius: cuius institutionis congruentia fuit hæc optima, quod sacramenta nostra sunt signa efficacia gratiæ ex opere operato, habentia totam suam efficaciam à passione & sanguine Christi Domini; idèque illis applicatis iuxta formam & materiam præscriptas subiecto non ponenti obicem, Deus debuit simul cooperari vi suam fortiantur effectum in tali recipiente, nec effectus iste debuit impediri per aliquod peccatum mortale ministrum, qui tantum est instrumentum, cum virtus instrumentalis & potestas non fundetur in probitate morum, sed in deputazione facta à Deo & Christo Domino, supposita obedientiali actiui potentia, quæ non deperditur per peccatum mortale.

Deinde gratia gratis data non postulant sanctitatem sui subiecti, ad hoc vt exerceant validè actus sibi proportionatos, & producant in aliis suos effectus, quemadmodum Theologi communiter docent primâ secundæ quæstione III. & facillè intelligitur ex illo Christi Domini apud sanctum Mattheum capite septimo, *Multis dicente mihi in illa die, Domine, nomen in nomine tuo prophetauimus, & tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, discedite à me, qui operamini iniquitatem.* Atqui potestas conferendi, seu administrandi sacramenta, est quedam gratia gratis data, quia ordinatur primò & per se ad bonum alterius, seu proximi, & non primò & per se ad bonum sui subiecti. Item, sacramenti administratio est actus proportionatus isti gratiæ. Denique gratia sanctificans suscipientem est effectus per illam productus, vt patet ex dictis: ergo hæc potestas administrandi sacramenta non postulat sanctitatem, seu probitatem morum in ministro, vt conficiat validè sacramentum, & operetur gratiam in suscipiente.

ARTICVLVS IV.

Donatistarum fundamenta soluantur.

PRIMUM est. Sacræ Scripturæ requirent sanctitatem in ministris, Exodi 11. *Sanctificentur sacerdotes, ne percutiam eos.* Leuitici 20. *Sanctus estote, quia ego sanctus sum.* Isaie 52. *Ecclesiastici 34. Ab impio quis mundabitur.* & ibidem, *Qui baptizatur à mortuo, quid proficiat lauatio eius?* Item Malachia 2. *Maledicam benedictionibus vestris.* Præterea Christus Dominus quando instituit ministros, simul etiam dedit eis gratiam, capite 20. sancti Ioannis, *Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis.* Ergo probitas vitæ & morum sanctitas requiruntur ad valorem sacramenti.

RESPONDETUR istis sacre Scripturæ autoritatibus, Deum requirere in sacerdotibus & suis ministris sanctitatem, non quasi hæc eorum sanctitas requiratur, vt propria eorum ministeria validè exercentur, sed vt peragantur ab illis sine peccato: Vnde quia opus, etiam bonum ex suo genere, factum tamen in statu peccati mortalis, non est meritorium defectu gratiæ, Deus Malachia secundo ait, *se respiciat benedictiones peruersorum sacerdotum, id est, se illas non habere gratas & acceptas in ordine ad aliquod meritum, & bonum correspondens operi operanti, quinimò se maledicturum istis benedictionibus maiorum sacerdotum, quatenus Deus maledicit malis operibus & inquinatis peccato; istæ autem benedictiones sacerdotum factæ in peccato mortali sunt mala quædam opera, quantum est ex parte sacerdotum, quia sunt polluta, & sunt potius quædam profanationes sacramentorum, seu sacrorum, quàm benedictiones, quæ proprietatè potius oberunt, quàm prosint, ex opere operanti illorum, iuxta quem sensum, & illud Ecclesiastici 14. intelligitur, Ab impio quis mundabitur?*

ILLUD autem eiusdem Ecclesiastici, *Qui baptizatur à mortuo, quid proficiat lauatio eius?* nullo modo intelligitur de sacramento Baptismi. vt S. Augustinus rectè notat lib. 2. contra Cresconium cap. 24. & 27. sed de Iudaica illa cerimonia, quâ qui tetigerat mortuum, & sic contraxerat irregularitatem legalè, sese lauabat, quæ ibi significatur ad litteram nomine Baptismi, vt rectè potest colligi ex capite 22. Leuitici: sensus itaque istius sententiæ est, quod quemadmodum lauatio ista nihil proficiat ei qui post eiusmodi lauacrum non curat esse mundus, nec sese abstinere à contactu mortui, cum eius mundatio sic non remaneat, nec ille perfruatur in ea; sic etiam nihil prodesse homini desistere sua peccata, & statim illa iterum committere; id enim indicat eum noluisse recedere à suis peccatis: & hunc esse sensum istius loci verba illa sequentia significant, *Sic homo qui ieiunat in peccatis suis, & iterum eadem faciens, &c.* Ad locum sancti Ioannis 20. capite respondetur, illum significare aliquam probitatem requiri in ministris sacramentorum, cum Christus Dominus ibi tribuerit Apostolis cum potestate absoluedi à peccatis gratiam sanctificantem, vt congruè, & digrè administrarent tale sacramentum; sicque in tali ministro postulare gratiam sanctificantem, vel saltem dolorem de peccatis, non quidem vt minister validè, sed vt licitè, & sine peccato administret sacramentum.

I. Secundum fundamentum est auctoritas Patrum, qui docent, *Baptismus peruersorum hominum non sanare, sed pollueri, ut refertur primâ questione Can. Non sanat.* & S. Augustinus libro tertio de Baptismo capite 18. loquens de malis ministris, sic ait, *Remissam tamen peccatorum non dabant: & quodd id intelligat de sacramento Pœnitentiæ administrato per malos, & improbos ministros pater, quod ibi alludens ad verba illa Christi Domini, Quibus remiseritis peccata, &c. quibus Christus dedit Apostolis, & successoribus potestatem remittendi peccata sacramentaliter, ita subiungit, Non enim raptoribus, & fœneratoribus diceret Dominus, Si cui remiseritis, dimittentur ei: seu retinueritis, & tenebuntur.*

Respondetur, aliquas istarum auctoritatum intelligi de iis tantum sacramentis, in quorum formis ministri peccabant, ut suprà obseruauimus de Arianis; alias autem procedere de Baptismo ab hæreticis accepto per adultos scienter, quem suprà diximus, non conferre gratiam baptismalem propter obicem suscipientis.

Ad auctoritatem S. Augustini respondetur, remissionem peccatorum posse obtineri duobus modis. Primo, dignâ receptione sacramentorum Baptismi, vel Pœnitentiæ, & tunc illa fit immediate, & ex opere operato ipsius sacramenti. Deinde, impetratione, oratione, & aliis piis operibus, cum Ecclesiæ, tum Sanctorum, qui sunt in Ecclesia, ut S. Ambrosius ad caput 7. S. Luca, & S. Augustinus epist. 23. aperte significant, & tunc hæc remissio fit tantum mediate, & ex opere operantis, quatenus Ecclesia piis suis operibus obtinet à Deo peccatoribus pius motus tum gratiæ excitantis, tum adiuuantis, quibus ipsi conuertantur ad Deum per veram contritionem, vel ut recipiant sacramenta. S. Augustinus verbis in obiectione relaxis agit tantum de hoc posteriori modo, & negat malos ministros dare hominibus tali modo remissam; & hunc esse sensum eius satis expresse significant hæc eius verba, *Remissam peccatorum non dabant, quæ per orationes Sanctorum, id est, per columba genitus datur.* At nostra propositio procedit tantum de priori modo; & quamquam iuxta hunc priorem modum effectus sacramenti respondens operi operato, sit æqualis, ubi suscipiens est æqualiter dispositus, non obstante disparitate ministrorum in malitia, vel bonitate morum, ut S. Augustinus habet expresse tractatu sexto in S. Ioannem; nihilominus, si administratio sacramenti consideretur posteriori modo, potest esse melius adulto baptizari à ministro ualde pio & sancto, quam ab aliquo improbo, quatenus minister potest impetrare ei aliquod actuale auxilium, quo suscipiens melius disponatur, & consequenter accipiat maiorem gratiam habitalem, quæ tamen maior gratia tunc non tribuitur ei, vi orationis ministri, sed vi sacramenti, ex merito Christi Domini, & passionis eius, & prædicti illi pij motus aduenient suscipienti sacramentum, ex impetratione ministri, ut etiam sanctus Thomas docet hac parte questione 64. articulo primo in solutione ad secundum.

III. Ad auctoritatem S. Augustini respondetur, remissionem peccatorum posse obtineri duobus modis. Primo, dignâ receptione sacramentorum Baptismi, vel Pœnitentiæ, & tunc illa fit immediate, & ex opere operato ipsius sacramenti. Deinde, impetratione, oratione, & aliis piis operibus, cum Ecclesiæ, tum Sanctorum, qui sunt in Ecclesia, ut S. Ambrosius ad caput 7. S. Luca, & S. Augustinus epist. 23. aperte significant, & tunc hæc remissio fit tantum mediate, & ex opere operantis, quatenus Ecclesia piis suis operibus obtinet à Deo peccatoribus pius motus tum gratiæ excitantis, tum adiuuantis, quibus ipsi conuertantur ad Deum per veram contritionem, vel ut recipiant sacramenta. S. Augustinus verbis in obiectione relaxis agit tantum de hoc posteriori modo, & negat malos ministros dare hominibus tali modo remissam; & hunc esse sensum eius satis expresse significant hæc eius verba, *Remissam peccatorum non dabant, quæ per orationes Sanctorum, id est, per columba genitus datur.* At nostra propositio procedit tantum de priori modo; & quamquam iuxta hunc priorem modum effectus sacramenti respondens operi operato, sit æqualis, ubi suscipiens est æqualiter dispositus, non obstante disparitate ministrorum in malitia, vel bonitate morum, ut S. Augustinus habet expresse tractatu sexto in S. Ioannem; nihilominus, si administratio sacramenti consideretur posteriori modo, potest esse melius adulto baptizari à ministro ualde pio & sancto, quam ab aliquo improbo, quatenus minister potest impetrare ei aliquod actuale auxilium, quo suscipiens melius disponatur, & consequenter accipiat maiorem gratiam habitalem, quæ tamen maior gratia tunc non tribuitur ei, vi orationis ministri, sed vi sacramenti, ex merito Christi Domini, & passionis eius, & prædicti illi pij motus aduenient suscipienti sacramentum, ex impetratione ministri, ut etiam sanctus Thomas docet hac parte questione 64. articulo primo in solutione ad secundum.

IV. Ad auctoritatem S. Augustini respondetur, remissionem peccatorum posse obtineri duobus modis. Primo, dignâ receptione sacramentorum Baptismi, vel Pœnitentiæ, & tunc illa fit immediate, & ex opere operato ipsius sacramenti. Deinde, impetratione, oratione, & aliis piis operibus, cum Ecclesiæ, tum Sanctorum, qui sunt in Ecclesia, ut S. Ambrosius ad caput 7. S. Luca, & S. Augustinus epist. 23. aperte significant, & tunc hæc remissio fit tantum mediate, & ex opere operantis, quatenus Ecclesia piis suis operibus obtinet à Deo peccatoribus pius motus tum gratiæ excitantis, tum adiuuantis, quibus ipsi conuertantur ad Deum per veram contritionem, vel ut recipiant sacramenta. S. Augustinus verbis in obiectione relaxis agit tantum de hoc posteriori modo, & negat malos ministros dare hominibus tali modo remissam; & hunc esse sensum eius satis expresse significant hæc eius verba, *Remissam peccatorum non dabant, quæ per orationes Sanctorum, id est, per columba genitus datur.* At nostra propositio procedit tantum de priori modo; & quamquam iuxta hunc priorem modum effectus sacramenti respondens operi operato, sit æqualis, ubi suscipiens est æqualiter dispositus, non obstante disparitate ministrorum in malitia, vel bonitate morum, ut S. Augustinus habet expresse tractatu sexto in S. Ioannem; nihilominus, si administratio sacramenti consideretur posteriori modo, potest esse melius adulto baptizari à ministro ualde pio & sancto, quam ab aliquo improbo, quatenus minister potest impetrare ei aliquod actuale auxilium, quo suscipiens melius disponatur, & consequenter accipiat maiorem gratiam habitalem, quæ tamen maior gratia tunc non tribuitur ei, vi orationis ministri, sed vi sacramenti, ex merito Christi Domini, & passionis eius, & prædicti illi pij motus aduenient suscipienti sacramentum, ex impetratione ministri, ut etiam sanctus Thomas docet hac parte questione 64. articulo primo in solutione ad secundum.

A

ARTICVLVS V.

V.

Statuitur pars affirmans peccare ministrantem sacramentum in peccato mortali, & aliquot insufficientes eius rationes refelluntur.

IMPRIMIS notandum est, sacramenta, quatenus administrantur, esse in duplici differentia: alia sunt, quæ in sui consecratione, & administratione requirunt consecrationem ministri, ut sunt Eucharistia, Confirmatio, Ordo. Alia, quæ non possunt peculiarem consecrationem ministri, cuiusmodi est Baptismus sine solemnitate collatus, quomodo solet communiter confecti ab obstrictibus in casu necessitatis ipsis recens natis. Secundò notandum est, sacramentum posse confecti vel in casu necessitatis, vel extra casum necessitatis. His ita præmissis,

Sit ista propositio. *Quicumque existens in peccato mortali exercet actionem sacramentalem, id est, quæ est vel sacramentum, vel pars sacramenti, siue ex vi consecrationis sibi collatæ ad obeundum hoc munus, siue non, siue cum solemnitate, siue absque illa, dummodo sicut fuisse in tali statu, & possit saltem conteri, nec tamen conteri, peccat mortaliter.* Dux sunt partes propositionis. Prima, enim quæ ex vi consecrationis exercet in statu peccati mortalis actionem sacramentalem, peccare mortaliter. Secunda idem asserit de conscientibus ea sacramenta, quæ non possunt specialem consecrationem in ministro, dum etiam conferuntur in casu necessitatis, & absque solemnitate.

Prima pars admittitur ab omnibus Interpretibus sancti Thomæ tertiâ parte, quæst. 64. art. 6. & probatur pluribus Patrum auctoritatibus, quæ pro hac re extant apud Gratianum questione primâ de temporibus ordinandorum, cap. *Quæsitum*, ubi ita habetur, *Admonitum est, ut Sacerdotes, qui sunt in crimine, sub interminatione diuini iudicii obstricti, & in reftimonium sue damnationis, in susceptis etiam ordinibus non ministrant: quæ verba satis innuunt ministrare sacramentum solemniter, in statu peccati mortalis, esse nouum quoddam mortale peccatum, cum damnatio in adultis tantum acquiratur per peccatum mortale.*

Et quamquam omnes Theologi conueniant de veritate huius primæ partis, variant tamen in assignanda ratione illius; nam alij eam repetunt ab ipsa consecratione ministrorum, & à iure, quod acquiritur per illam, ad habendum auxilia specialia pro digna executione suarum functionum, quatenus quemadmodum hæc potestas sit collata dicit ex parte Dei obligationem ad dandum specialia auxilia, quæ includuntur in gratia sacramentali, sic etiam dicit in ministro obligationem ad ministrandum in statu gratiæ, & continet quoddam veluti pactum inter Deum, & ministrum, quod quilibet eorum præstabit quod suum est.

Alij eam repetunt ab excellentia, quam sacramenta nouæ Legis habent suprà Mosaicæ; Deus autem in veteri Testamento, ut Leuitici 21. & alibi præcepit ministros Leuiticos esse in statu gratiæ, ubi & quando administrarent sacramenta & offerrent sacrificia.

Alij volunt esse hæc, quod scilicet minister sacramentorum debeat se conformare eorum au-

VI.

VII.

VIII.

I. *toris*: at author nostrorum sacramentorum est Deus, & Christus Deus homo, qui sunt maxime sancti.

Verum nulla istarum rationum *sempra solitariè*, probat efficaciter intentum, non prima, quia & qui recepit sacramentum Confirmationis est consecratus in militem Christi Domini; per illud acquirit sibi ius ad habendum auxilia specialia, pro dignè obeundo isto munere, nec tamen committit nouum mortale peccatum, si existens in peccato mortali profiteatur fidem coram Tyranno, *precisè* ratione ipsius *professionis fidei*, sed tantum *ratione periculi mortis instantis*, in quo obligatur dolere de peccatis, quibus se inquinatum agnoscit, similiter coniuges Christiani sunt per Baptismum consecrati, & per sacramentum Matrimonij acceperunt ius ad habendum auxilia specialia pro dignè exequendis oneribus Matrimonij, & tamen si reddant sibi iniunctum debitum coniugale in statu peccati mortalis, non committunt nouum aliquod peccatum mortale; iuxta omnes: similiter Diaconi, Subdiaconi, & omnes Ordinati in inferioribus Ordinibus consecrantur ipsà impressione characteris; item accipiunt ius ad habendum speciale auxilium pro dignè exereendis suis functionibus; nec tamen iuxta communem Theologorum sententiam, quam refert Sorus in quartum sententiarum distinctione primâ, quæstione 5; articulo 6. peccant mortaliter, dum exercent actus suorum ordinum in statu peccati mortalis.

Secunda item ratio, *per se & solitariè sempra*, non satisfaci; nam poterit responderi, sacerdotes Leuiticos idem fuisse obligatos administrare sua sacramenta in statu gratiæ, quia id fuit expressè præceptum in Iege Mosaica loco citato, & alii: at nullum tale præceptum speciale extat pro sacramentis nouæ Legis, præterquam pro sacramento Eucharistiæ.

Tertia etiam ratio non videtur *sola* sufficiens. Primò, quia ministri sacramentorum sunt tantum quædam instrumenta Dei, & Christi Domini, tam respectu sacramentorum, quam respectu gratiæ sanctificantis conferendæ suscipientibus: at *instrumentum*, quatenus *instrumentum*, non postulat statum gratiæ, cum hanc non conferat *meritorie*, & ei sufficiat, quòd sit conforme suæ causæ principali in ordine ad causandum, quod habet sufficienter eo ipso, quo cum debita intentione applicat debitè subiecto debito materiam & formam legitimam. Deinde, quia non tanta requiritur excellentia in instrumento, quanta reperitur in causa eius principali, cum eius concursus sit tantum instrumentarius, & ordinis aliquo modo inferioris ab ipso concursu causæ primæ principalis.

ARTICVLVS VI.

Veraratio doctrinæ præcedentis articuli explicatur.

MELIOR itaque adæquata ratio pro prima parte conclusionis articuli præcedentis est, quòd *suppositâ inſiſtione sacramentorum nouæ Legis, datur aliquod debiſſimum connaturalium, tum deputationi miniſtrorum, tam dignitati ſacramentorum nouæ Legis, ut quilibet ea adminiſtrans ſit in eo ſtatu, qui tam ſua deputationi, quam excellentiæ & reuerentiæ rei, quam peragit, & adminiſtrat, reſpondeat*: hæc enim ſeruant inter ſe aliquam

A proportionē, quemadmodum etiam videre est, ſeruatâ proportionē, in adminiſtratione officiorum ciuilibus Reipublicæ: atqui ſtatus reſpondens deputationi miniſtrorum ſacramentorum nouæ Legis, eorum excellentiæ & dignitati, tam ex parte ſubiecti, quàm ex parte rei adminiſtrata, eſt ſtatus gratiæ ſanctificantis: ex parte quidem ſubiecti, quia per talem deputationem euehitur ad ordinem gratiæ, tanquam miniſter Dei & Chriſti Domini, in quorum poteſtate operatur. Item ex parte obiecti, ſeu rei faciendæ, datur ipſa ſanctitas ſacramentorum, ratione cuius ita debent tractari, vt quia eorum adminiſtratio eſt res grauis, petinens ad virtutem religionis, contra quam peccare eſt mortale peccatum ex ſuo genere, & tantò grauius quântò res facta in quam peccatur habet maiorem ſanctitatem, quemadmodum ſanctus Thomas docet primâ ſecundæ quæſt. 99. art. 2. & 3. igitur ſtatus gratiæ ſanctificantis requiritur in miniſtro ſacramentorum nouæ Legis; & prouide qui illa miniſtrat in peccato mortali ſciēter, peccat mortaliter.

Et cum hæc ratio abſtrahat à miniſtro *conſecrato, & non conſecrato*: item ab eo qui adminiſtrat ſacramentum cum *ſolemnitate, vel ſine ſolemnitate, ex officio, vel ex neceſſitate*, vt patet ex ipſa eius diſpoſitione, quemadmodum & citatæ authoritates Patrum, dum loquuntur de miniſtro ſacramentorum, ſæpè abſtrahunt ab iſtis conditionibus, probat etiam ſecundam partem noſtræ propoſitionis, nec vlla poteſt aſſerri ſufficiens diſparitas, propter quam ſi qui conſecratus eſt, vel etiam ſolemniter adminiſtrat ſacramentum in ſtatu peccati mortalis committat nouum aliquod peccatum mortale: alter verò non conſecratus, vel etiam adminiſtrans tantum *ex neceſſitate, & non ex officio, excuſetur* à peccato mortali, vt patet diſcurrendo per ſingula quæ videntur facere hanc diſparitatem.

Nam imprimis, quòd hæc diſparitas non proveniat ex eo quòd vnus adminiſtret *ex officio, & deputatione*, alter verò tantum *ex charitate, & miſericordia*, patet ex eo quòd fieri poteſt vt aliquis ſacerdos non ex proprio ſuo officio, ſed tantum ex miſericordia, & charitate ſupplet defectum eius ſacerdotis, cui competit ex officio miniſtrare ſacramentum Pœnitentiæ, abſoluat ſacramentaliter exiſtens in peccato mortali, inoriandum in extremo mortis periculo, Parochus & eius Vicarius abſenubus; & nihilominus talis abſolvens conſtituitur in peccato mortali, & potens contineri de peccato. de quo tamen non conſentitur, peccat mortaliter, ſecundum communem ſententiam: ergo pari iure licet laicus, aut alius baptizans in caſu neceſſitatis non baptizat ex officio, non deſinet peccare mortaliter, ſi ſit conſtitutus in peccato mortali, nec tamen ſciens & prudens conſentatur dum poteſt.

Deinde; quòd hæc diſparitas non proveniat ex eo quòd ſacerdos ſit *conſecratus*, laicus verò baptizans in caſu neceſſitatis minimè, patet; nam ſicut ſacerdos, non Parochus, ſeu carens omni curâ animarum, adminiſtrat in articulo mortis ſacramentum Pœnitentiæ, tanquam extraordinarius poteſtate ſibi per conſecrationem traditâ, & iuriſdictione ſibi in tali caſu à iure, ſeu per Eccleſiam conſeſſâ: ſic etiam Laicus in caſu neceſſitatis baptizat poteſtate ſibi à Chriſto Domino traditâ: eſt enim (loquendo propriè) mi-

I.

nister Christi Domini, non enim potest Ecclesia magis substatuere ei potestatem validè baptizandi, dummodo adhibeat omnia ad Baptismi necessaria, quàm tollere potestatem validè consecrandi ab aliquo legitime ordinato in sacerdotem, & præterea illud Evangelij de Christo Domino, hic est qui baptizat, est tam verum quoad substantiam sacramentis de eodem Christo Domino, ut baptizante per laicum, vel infidelem, quàm est verum de eodem Christo Domino, ut baptizante per sacerdotem Parochum cum omni solemnitate, ergo si sacerdos Parochus ratione suæ deputationis obligatur administrare sacramentum in statu gratiæ, aut saltem esse contritus de suis peccatis mortalibus; sic etiam & laicus baptizans absque solemnitate in casu necessitatis.

II.

Adde quòd sicut sacerdos Parochus tenetur ex debito sui officij administrare sacramentum, sic & laicus qui probè novit adhibere substantialia Baptismi tenetur ex lege charitatis sub pœna mortalis peccati administrare sacramentum Baptismi in casu necessitatis; ergo sicut prius debitum inducit obligationem, ut sacerdos sit vel in statu gratiæ, vel saltem contritus de suis peccatis mortalibus, sic etiam posterius debitum inducet parem obligationem, si non duobus titulis, saltem vno, nimirum charitatis, ut laicus in casu necessitatis baptizans non solemniter, sit etiam in statu gratiæ, vel saltem sit contritus de suis peccatis mortalibus.

II.

Neque etiam facit disparitatem quòd hæc deputatio sacerdotis in talem ministrum sit à Deo facta, non quomodocumque, sed per impressionem characteris, & quòd sit facta cum iure ad accipiendum specialia quedam auxilia pro ritè administrando sacramento: nam & hoc totum reperitur in Confirmato quem tamen profitemem fidem coram tyranno in statu peccati mortalis omnes communiter admittunt non committere novum mortale peccatum præcisè vi, & solo titulo huius indignæ dispositionis & iuris ad accipiendū specialia auxilia: deinde sacerdos non Parochus absolvens tamen in casu necessitatis non magis tenetur ex vi suæ consecrationis, & ordinationis sumptè præcisè, & specialiter sub aliquo speciali, & nouo peccato mortali conservare gratiam sanctificantem in ordinatione sibi collatam, quàm laicus baptizans in necessitate obligatur conservare gratiam sanctificantem sibi collatam in Baptismo, præsertim cum animarum cura non incumbat tali sacerdoti (aliàs quotiescumque aliquis sacerdos peccaret mortaliter, toties committeret duplex peccatum mortale: laicus verò committens illud peccatum, vnum duntaxat committeret, quòd nemo admittit) ergo si laicus baptizans in casu necessitatis existens in statu peccati mortalis nec habens contritionem de illo non peccat mortaliter, neque alter peccabit, & si hic alter (ut volunt) peccat mortaliter, & ille etiam mortaliter peccabit.

IV.

Et quòd est obiectum de iure habendi specialia quedam auxilia, potest retorqueri, nam sicut eo ipso, quo Deus per consecrationem & impressionem characteris, deputat aliquem in Ministrum ordinarium aliquorum sacramentorum, sese obligat ad dandum eis specialia quedam auxilia pro ritè administrando sacramento, ad quòd deputatur per talem consecrationem: ita etiam quia Deus obligat laicum, ut ex præcepto

charitatis baptizet in casu necessitatis, & Deus neminem obligat ad in possibile, sed iubendo simul adiuvat, ut possit, quem admodum loquitur Concilium Tridentinum, sessione 6. cap. 11. simul etiam tacitè sese obligat, ad dandum ei auxilia necessaria pro Baptismo tunc administrando, non tantum valide, sed etiam licitè: ergo sicut sacerdos administrans sacramentum in peccato mortali peccat mortaliter nouo peccato, ita & laicus baptizans in casu necessitatis si baptizet in peccato mortali.

ARTICVLVS VII.

Quinam ministrando sacramentum in peccato mortali excusentur ab incurrendo nouo peccato.

NASCITUR hæc difficultas occasione vltimæ partis nostræ conclusionis articuli præcedentis, quā diximus eum qui in statu peccati mortalis ministrat, vel conficit sacramentum, aliquando excusari, queritur ubi, & quando, hæc excusatio habeat locum.

Respondetur, habere locum, quando minister existens in peccato mortali, non potest tunc præmittere contritionem, quia scilicet necessitas Baptismi nimum urget propter instantem mortem infantis, nec item potest baptizando, simul elicere contritionem, ob maximam attentionem, quam tunc debet ibi adhibere propter distractiones, & tumultum parentum qui adsunt ibi paruulo morienti, quæ omnia facile possunt impedire hunc sacerdotem pluribus & distinctis rebus attentum maximè si supponatur parum, vel nunquam exercitatus in administrandis sacramentis, ergo cum non teneatur ad impossibile, & præceptum fraternæ charitatis illum obliget ad baptizandum, nec possit sine scandalo, vel periculo suæ famæ permittere alium à se tunc baptizare, quia reliqui omnes astantes sunt tantum laici, solus ille est sacerdos, & recusando tacitè diuulgaret se esse in peccato mortali, quòd tamen est occultum alijs, tunc sic ministrando sacramentum in peccato mortali, non committeret novum mortale peccatum. Quod enim est institutum pro charitate non debet militare contra charitatem: atque iuxta hunc sensum sanctus Thomas hic quæst. 64. art. 6. in solutione ad 3. videtur intelligendus, quando ait sacerdotem baptizantem in articulo necessitatis non peccare, quia tunc subueniunt necessitas patienti.

Potest etiam aliquis puta laicus excusari à peccato mortali, propter ignorantiam istius dispositionis, tanquam requisitæ, in administrante sacramentum baptismi in casu necessitatis, cum laicus non teneatur ista omnia scire, nec instruitur hac de re in particulari à suo Parocho: multo magis excusantur Parochi, qui sequentes contrariam sententiam, ita administrant aliqua sacramenta sine solemnitate in casu necessitatis, cum liceat cuilibet (sublato tamen scandalo) sequi etiam in praxi opinionem probabilem qualis est contraria, ut docent Theologi primà secunda.

Dixi in conclusione (exercere actionem sacramentalem) primò, ut sic excluderem administrationem seu potestatem Eucharistiæ, quæ facta alteri in peccato mortali, non est peccatum mortale ex se, & suo genere, quia hæc actio sacerdotis non propriè sanctificat suscipientem,

I. sed tantum illi, *tantum patienti applicat nudè, & simpliciter sacramentum*; tum etiam quia permittebatur laicis in primitiua Ecclesiâ, secum deferre sacramentum Eucharistiæ, & illud sibi ipsis administrare, vt fusc docent Pamelus ad librum sancti Cypriani de lapsis, num. 82. & 92. Durantus de Ritibus Ecclesiæ Catholicæ libro 1. cap. 16. num. 11. quòd non fuisset omnibus permissum, si solus ille contactus, præcisè spectatus, induceret peccatum mortale.

II. Neque his obstat quòd apud sanctum Cyprianum, citato sermone de Lapsis, quædam mulier, cum arcam suam (in qua sanctum corpus Domini Christi erat) manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente, sit deterrita de auderet attingere corpus Christi Domini, nam vt intelligitur ex his quæ sanctus Cyprianus ibi habet, ista mulier non tantum intendebat tangere sacramentum Eucharistiæ, sed etiam sumere, seu comedere, idque in statu peccati mortalis, vnde & peccabat mortaliter.

III. Neq; item obstat quòd Oza fuerit à Deo percussus, eo quòd tetigisset arcam Domini, vt habetur lib. 1. Regum c. 6. nam in primis illam tetigit *cum temeritate*, vt textus sacer expressè indicat: At sic illam tangere erat prohibitum sub pena mortis cap. 4. Leuitici, in quo tamen constiterit temerarius ille contactus arce disputant Interpretes: quòd de re videri possunt Abulenſis ad citatum caput 6. 2. Regum quæst. 10. Tornelius in sacris Annalibus ad annum mundi 2990. numero 2. Deinde potest dici, *ex inscitâ morie temporali*, tanquam aliquâ penâ, non semper probari efficaciter culpam illius fuisse mortalem, vt patet 3. Regum cap. 13. vbi Propheta propter inobedientiam, quam multi existimant fuisse venialem, interfecit à Leone, & in Actibus Apostolicis cap. 5. Ananias, & Saphyra puniuntur morte temporali, quorum tamen culpa videtur æstimari tantum venialis à sancto Hieronymo epistola ad Demetriadem, & Cassianus Collatione 7. cap. 26. docet Deum etiam pro leuissimis peccatis, interdum punire sanctos morte temporali.

IV. Secundo, addidi eandem particulam nostræ propositionis, vt sic excluderem ab illâ *Parochum*, qui interest matrimonio contrahendo iuxta Decretum Concilij Tridentini, nam licet existat in statu peccati mortalis, non propterea tamen peccat assistendo matrimonio, cum eius actio propriè non sit *sacramentalis*: sunt enim ipsi contrahentes qui sibi administrant hoc sacramentum, & præsentia Parochi tantum requiritur, tanquam *testis honorarij*, non autem *vt ministrari* quemadmodum dicitur agèdo de matrimonio. Tertiò, vt sic excluderem *actiones Diaconorum*, & aliorum constitutorum in ordinibus inferioribus imò, & consecrationes Chrismatæ factas per Episcopum in peccato mortali; ista enim omnia, & similia sic facere, non esse nouum peccatum mortale tradit Soto loco suprâ citato, & plures alij ad citatum 6. art. S. Thomæ cuius exceptionis tertiæ hæc est optima ratio, quòd actiones istæ, nec ex suâ natura, nec ex aliquo præcepto esse peccata mortalia videantur, non ex naturâ suâ, quia nec per se conferunt sanctitatem gratiæ, nec tanti sunt momenti, vt ex naturâ suâ, inurant suis authoribus tam grauem

A maculam; nec item ex aliquo præcepto quia illud nullibi extat, nam quòd Apostolus primò ad Timotheum 3. docens quales esse debeant mores Diaconorum dicat, *ſic miniſtrant nullum crimen habentes*, & quòd Gregorius IX. in capite quæſitum, de temporibus ordinationum, *bi qualitate ordinandorum*, dicat *criminosos obſeſtandos ſub interminatione diuini iudicij ne miniſtrant in ſuſceptis ordinibus, niſi pœnituerint*, nullomodo facit in contrarium, quia hic loquimur tantum de peccatoribus occultis, at in illo vtroque loco agitur de *miniſtrante in peccato mortali aliquâ ratione notorio*, vnde tunc ratione ſcandalij, & prohibitionis ſibi factæ peccat, quòd autem Apostolus loquatur de peccato notorio, patet quia immèdiatè ante ait de Diaconis, *bi autem probentur primum*, & sic *miniſtrant nullum crimen habentes*. Nam ista probatio morum, non fit de actionibus purè occultis, vnde particula, *ſic*, indicat Apostolum ibi tantum excludere peccatum aliquo modo notorium; idem etiam videre eſt in illo capite citato *Quæſitum*, ibi enim quærebatur de ſacerdotibus, & clericis peccatoribus notorijs, an debeant miniſtrare in ſuſceptis ordinibus, & ſummus Pontifex reſpondet, ſi iſta crimina non fuerint ordine iudicario comprobata, vel alijs notoria, non debere impedi, ſed tantum moneri, vt agant pœnitentiam.

C Præterea eidem concluſioni addidi hanc particulam (*nec contritiur*) quia, præterquam in celebratione Eucharistiæ, ſufficit contritio vt quis adminiſtret, vel conſciat ſacramentum, quia id eſt ſpecialiter præceptum, vt dicitur agendo de Eucharistiâ: at de alijs nullum extat. Vnde cum contritio ſit ſufficiens diſpoſitio ad introducendam gratiam, & in adminiſtratione ſacramentorum ſtatus gratiæ tantum requiritur, ſit vt ſufficiat miniſtrum tunc conteri de peccatis, etiam ſi non præmittat confeſſionem.

Eadem item particulâ excluditur *attritio*, hæc enim ſola non ſufficit, ſed debet eſſe *vera contritio*, vel ſaltem talis attritio quæ bonâ fide exiſtimetur contritio: ratio prioris partis eſt quia licet attritio ſit diſpoſitio ſufficiens ad recipiendum ſacramenta, *ſapriſimum*, *Pœnitentiam*; non tamen ad dignè miniſtrandum: nam hæc ſacramenta reddunt ſuſcipientem *ex attritio*, *contritum*, & ſic ſufficienter diſpoſitum ad gratiam, quam conferunt, non autem adminiſtrantem, cum non ordinentur ad ſanctificandum illum.

D Ratio autem poſterioris partis eſt, quòd hæc bona fides excuſet illum à peccato ſacrilegij; quando autem ſacramentum adminiſtratur indigne, vnum duntaxat committitur peccatum, quia ibi vna tantum reperitur deformitas, quæ conſiſtit in indignâ adminiſtratione, & omiſſio contritionis in hoc caſu non habet ſpeciale rationem deformitatis, quia ſi non adminiſtraſſet ſacramentum non fuisset obligatus ad actum contritionis; ex his etiam ſequitur ipſos contrahentes ſacramentum matrimonij in peccato mortali, peccare adminiſtrando ſibi ſacramentum etiam in eorum ſententiâ qui peccatum indigne adminiſtrationis fundant in *conſecratione*; nec nemo, niſi per Baptiſmum conſecratus, poteſt contrahere matrimonium in ratione ſacramenti, vt docebitur agendo de illo.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

ARTICVLVS VIII.

Verum, & quando, liceat petere sacramenta à malis ministris.

II.

IN PRIMIS notandum est nos hîc loqui tantum, de illis ministris, qui cognoscuntur esse in peccato mortali, ita vt ei, qui vult recipere sacramenta, constet positivè, & moraliter, talem ministrum esse in statu peccati mortalis, & esse administraturum sacramentum in tali mala dispositione, qui status ministri potest aliquando constare ex diuturna malà eius dispositione, & ex proximâ occasione peccati mortalis, in qua constat illum remanere exempli causa, si quis cognoscatur concubinaris, nec enim is, qui vult recipere ab aliquo sacramentum, teneretur inquirere in vitam eius, & mores, sed sufficit, vt non constet ei illum esse in statu peccati mortalis, & quod administrabit sacramentum in tali statu, quia unusquisque debet tantum haberi bonus, quando non cognoscitur esse malus.

Notandum est secundò sacramentum peti, vel in casu necessitatis, vel extra necessitatem.

Notandum tertio, peti vel à Parocho, vel ab eo qui non est Parochus, habet tamen potestatem ministrandi illud, & est paratus illud ministrare.

Notandum quarto, talem ministrum, vel esse excommunicatum, & innodatum aliqua censura, propter quam non toleratur ab Ecclesia, vel esse quidem excommunicatum, aut alia censura innodatum, attamen tolerari ab Ecclesia. Illi autem dicuntur tolerari ab Ecclesia, qui licet incurterint excommunicationem, non sunt tamen nominatim excommunicati, vel notorii percussores clericorum, vt patet ex Extrauagante Martini quinti, quæ incipit *Ad euicanda*. His ita prænotatis,

I L.

Prima sit propositio. *Quicumque extra casum necessitatis, vel grauissimi incommodi, petat sacramentum à ministro peccatore, non Parocho, vel non parato ministrare illud, peccat.* Ita communiter omnes, & ratio est quia tunc non haberiis petendi, nec ille habet voluntatem administrandi, idè quoque qui tunc petit inducit illum in peccatum sacrilegi: Dixi in propositione, aut grauissimi incommodi, quia si non percipiendum sacramentum, agitur exempli causa, tentatione valde graui, & percipiendum illud subleuatur, tunc iure charitatis, quæ incipit à seipso potest postulare, & ille, si resciat tale periculum, tenetur ex charitate proximo subuenire, & potest sine peccato, si velit, quia potest conteri.

IV.

Secunda propositio. *Licetum est petere, & sumere sacramentum, extra casum necessitatis à Parocho peccatore, vel à ministro parato illud ministrare, dummodo non sit copia alterius boni ministri, ita communiter omnes, & habetur 11. quæst. 8. cap. *Suscitantibus*, & cap. *Vestra* de consuetudine clericorum.*

Prior pars probatur de Parocho, quia nemo peccat, petendo quod est sibi debitum, & quod fieri potest sine incommodo concedentis; atqui Parochus debet suis administrationem sacramentorum, & si sit in peccato mortali, potest (si velit) conteri de illo. Posterior pars probatur quando aliquis est paratus peccare, licet vi mala eius voluntate, in aliquem bonum finem, vt patet de usurario, qui paratus est dare ad usu-

ram, à quo licet indigenti accipere pecuniam ad usuram; item licet petere iuramentum ab infideli, quem probè scimus iuratum per falsos deos, vt sanctus Augustinus docet epist. 154. ad Publicolam. Atqui sacerdos ille, ex hypothese, est paratus administrare sacramentum, & licet is qui petit sciat talem non derelicturum peccatum, hoc tamen non prouenit ex voluntate petentis, sed ex malitia administrantis, & hoc peccatum, saltem quoad actum interiore, iam est commissum, & talis minister est totalis causa peccati, si enim petens concurreret ad illud, maxime per petitionem, qua illum excitat ad exercitium talis ministerii, at ista petitione non mouetur, cum ante illam iam sit persuasus administrare illud cuilibet petenti: deinde non ita illum excitat quin possit (si velit) conteri de suo peccato, vnde cum ista participatio sacramenti, sit valde utilis petenti tunc nullo modo peccat.

VL

Addidi in conclusionem hanc limitationem (modo non sit copia alterius boni ministri) quod similiter dicendum est de scandalo, quia charitas exigit à nobis, vt quantum fieri potest vitemus peccatum alterius, & etiam tenemur vitare scandalum.

Tertia propositio. *Licetum est petere, & sumere sacramentum, etiam extra casum necessitatis à Parocho, per aliquam Ecclesie censuram præciso, vel à ministro parato ad illud ministrandum modo tamentalis Parochus, & minister tolerentur ab Ecclesia.* Hæc propositio probatur Canonibus citatis pro secunda propositione in quibus addi potest Extrauagans supra citata Martini 5. qua statuitur, vt deinceps teneamur eos tantum vitare, qui sunt nominatim præcisi, vel notorii percussores clericorum, qua Extrauagante abrogantur omnes excommunicationes in iure antiquo contentæ, contra eos qui audiunt Missam concubinariorum.

VII.

Neque his obstat quod prædicta Extrauagans fuerit tamen in Concilio Basiliensi sess. 20. tum in Lateranensi sub Leone decimo, sess. 11. limitata ad præcisos omnino notorios, etiam non nominatim expressos, ita vt per illam Extrauagantem non tantum teneamur vitare notorios percussores Clericorum, & nominatim præcisos, sed etiam præcisos notorios, qui nulla tergiversatione possunt celari, hoc inquam non obstat quia hæc limitatio, numquam fuit recepta, vt docent Nauarrus in manuali cap. 27. numero 35. Couarruias in caput *Alma mater*, vnde ex consequenti non obligat.

D

Dices ergo, licebit Catholicis, vbi degunt cum hæreticis, etiam exhibere filios suos baptizandos ministris publicis hæreticis, extra calum necessitatis, & ab istdem recipere vera sacramenta quæ illi valide conferunt.

VIII.

Respondetur non sequi, tum quia Ecclesia tantum id intelligit, de iis præcisis qui tamen retinent iurisdictionem; at eo ipso quo quis profiteatur publicè hæresim amittit omnem iurisdictionem Ecclesiasticam; tum etiam quia, nunquam possumus licitè exercere professionem externam hæreseos; & ab istdem recipere sacramenta in templis hæreticorum est quædam externa professio hæreseos, vnde eo iure diuino, quo tenemur vitare professionem externam hæreseos, tenemur in tali casu non suscipere ab huiusmodi ministris sacramenta; cuius rei exemplum affert sanctus Gregorius lib. 3. Dialogorum cap. 31. & refertur 24. quæst. 1. cap. ultimo de filio cuius-

I. dam Regis, qui iussu patris est occisus, quòd in Paschatis festo noller Eucharistiam accipere ab Episcopo Ariano.

Quarta propositio. *Licetum est in casu extremae necessitatis, petere & sumere sacramenta Baptismi, & Penitentia, à Ministris precisis ab Ecclesia, nominatim degradatis, inò & ab hereticis, dummodo constet eos sufficientem intentionem, & cetera ad valorem sacramenti necessaria, adhibuituros, & preterea nullum scandalum inde oriatur, de sacramento Penitentia patet ex Tridentino sess. 14. cap. 7. docet enim omnes sacerdotes posse quoslibet penitentes absolvere in articulo mortis, ubi nullus excipit ab hoc ministerio, unde cum aliqui ex iis qui discesserunt à nobis ad hæreticos, sint sacerdotes, illi possunt in tali casu absolvere: & fauet ratio petita ex suprà citata Extravagante Martini. Sublatio iurisdictionis ad conficienda sacramenta, non imponitur in penam fidelium suscipientium sacramenta, sed in penam ministrantium; adde quòd iure diuino tenemur recipere hæc duo sacramenta; iure autem Ecclesiastico, nec petere, nec sumere ab eiusmodi ministris; at quando obligatio iuris Ecclesiastici concurret simul cum obligatione iuris diuini, ius Ecclesiasticum, tanquam minus, cedit diuino, tanquam maiori: nec videtur fuisse mens Ecclesie extendere suam prohibitionem etiam ad hos casus.*

Neque his obstat quòd in tali casu adultus non baptizatus possit habere Baptismum flammis, & contritionem de peccatis, quæ duo sufficienti ad salutem in ea necessitate, in qua prædicta sacramenta non possunt haberi in re, hoc inquam non obstat, cum tunc haberi possint in re, si postulentur ab eiusmodi ministris; deinde, non semper ita est facile, habere veram contritionem, & possulum errare in ea diiudicanda; unde cum sola attritio non saluet, talis necessitas potest dari in qua homo tenebitur accipere hæc sacramenta à ministris præcis ab Ecclesia, nec exemplum superius allatum ex sancto Gregorio obstat quia, ut constat ex eo loco pater volebat filium suum accipere communionem ab Episcopo Ariano, in contemptum religionis Catholicae, & in approbationem hæresis.

Nec item obstat caput si quis dederit, vel acceperit 24. quæst. 1. quòd id videtur etiam prohiberi: nam caput istud loquitur tantum de casu extra necessitatem, at nos in hac vltima nostra propositione agimus de extrema necessitate, & præterea de eo casu in quo nullum est scandalum, si enim futurum est, tunc non potest quis vii ministerio talis heretici in accipiendis istis sacramentis, sed debet sibi reconciliare Deum per contritionem, & votum sacramenti.

Quæres, An qui existit in euidenti, & imminente periculo mortis, habens Parochum sibi cognitum pro malo, iuxta sensum nostri primi notabilis & quem, eodem sensu ibi posito, no-uit esse administraturum sacramentum in statu peccati mortalis, habeat insuper præsentem, & alium sacerdotem bonum quidem, sed non approbatum, an inquam possit licite, secundo hoc sacerdote relicto, confiteri sacramentaliter prædicto suo Parocho.

Respondetur, posse, & debere tunc confiteri suo Parocho, quia approbatio est conditio ex parte

A confessarii necessaria ad excipiendum confessionem, quâ approbatione posterior ille sacerdos caret; si quam enim tunc haberet maximè à iure, vel ratio confersu Ecclesie; at hæc, istis eiusmodi sacerdotibus, censetur tunc in periculo mortis, sic data, quando deest alius, qui habet iurisdictionem & approbationem, vel quando si hoc vtrumque habet, non vult tamen administrare sacramentum; tunc enim censetur deesse copia alterius confessarii, & amplius patet quòd tunc debeat ei confiteri, quia quilibet in administratione, & receptione sacramentorum præsertim necessitatis, tenetur præferre medium certum incerto & non satis probabili, ubi certum potest haberi; at certum est quòd confessio facta prædicto parocho sit valida, ex parte illius, cum habeat omnia, ex sua parte requisita, & faciat id omne quòd substantia huius sacramenti postulat: est autem incertum, & non satis probabile quòd ille alius sacerdos habeat sufficientem approbationem: ergo ne exponat se periculo non suscipiendi valide hoc sacramentum, debet incitare prædictum Parochum, ut dignetur eius confessionem excipere, & beneficium absolutionis impendere.

DISPUTATIO V.

De intentione ministri, in conficiendo, seu administrando sacramento.

ARTICVLVS I.

C Vtrum, & cuius rei, intentio ministri requiratur ad valorem sacramenti.

PRIMUM notandum est, tria posse intendi in administratione alicuius sacramenti. Primum est actus exterior nudus, & secundum se spectatus exempli causa in Baptismo, ablutio exterior, & prolatio forma Baptismi, Ego te baptizo, &c.

Secundum est effectus sacramenti, exempli causa in Baptismo, gratia & character.

Tertium est, facere, quod Christus Dominus instituit, vel quod facit vera Ecclesia exercendo hanc actionem.

Notandum secundò, est primam illam intentionem in hoc distinguì à tertiâ, quod prima dicat tantum volitionem ministri fidei terminare ad exteriorem actionem, nudè spectatam practicando ab eo quòd præterea fiat sub istâ, vel simili, aut æquivalenti habitudine, seu respectu ad Christum Dominum, scilicet quatenus, & prout est instituta à Christo Domino, vel prout & quatenus exercetur à vera Ecclesia; quo modo sæpè inter docendum, solemus pronunciare verba formæ Baptismi, & Eucharistie, cum nulla tamen intentione tunc faciendi, & exequendi, quod illa significant, ex institutione Christi Domini; tertiâ verò intentio hoc vtrumque includat.

Notandum tertio, hanc particulam, & similes (prout est instituta à Christo Domino) tantum denotare substantiam actionis, ut tamen instituta à Christo Domino, non autem gratiam vel characterem: hæc enim sunt tantum effectus sacramenti, qui semper distinguuntur à substantia operis.

I.

Notandum vltimò, nullam esse inter nos, & hereticos disputationem de secunda intentione, nam apud vtròque constar ad veram & sinceram sacramenti positionem, ipsos effectus sacramenti sequi, modo non sit obex in suscipiente, siue minister velit, siue nolit, ita affirmat ex Catholicis sanctus Augustinus epist. 23. ad Bonifacium, ubi loquens de paruulis per parentes oblati ad Baptisimum, non vt regenerentur ad vitam æternam, sed vt recipiant temporalem sanitatem, sic scribit, *non enim propterea illi non regenerantur, quia ab istis hac intentione offeruntur.*

II.

Celebrantur enim per eos necessaria ministeria, quo loci hæc causalis particula enim explicat administrationem Baptismi intellectam, ibi per hanc aliam particulam celebrantur necessaria ministeria, habere etiam in tali casu infallibiliter suum effectum. Et post sanctum August. omnes Theologitæ quarto sententiarum quàm tertia parte sancti Thomæ, quæst. 64. art. 8. idem docent, cuius rei hæc est optima ratio; quòd sacramenta ita agant *ex opere operato*, vt in producendis suis effectibus, sequantur conditionem agentium naturalium, at naturalia agentia, ubi debite applicentur subiecto, producant suos effectus independentes à libertate applicantis, & siue applicans velit, siue nolit semper illos producant, vt constat experientia: Ergo pari modo sacramenta nouæ Legis, ubi fuerint debite applicata, producant suos effectus siue minister velit, siue nolit.

II.

Idem affirmant heretici, Lutherus lib. de captiuitate Babylonica, cap. de Baptismo, & art. 12. ex condemnatis à Leone 10. Kemnitius in suo examine Concilij Tridentini ad Can. secundum septimæ sessionis, Caluinus in suo antidoto tam articulozum Parisiensium, art. 9. quàm Concilij Trid. ad relatum Canonem secundum.

Tota itaque controuersia inter nos, & hereticos quoad præsentem difficultatem est, an illa prima intentio superius explicata, sit sufficiens ad veritatem, & valorem sacramenti, an verò requiratur tertia, prout coalescit etiam ex primâ: Heretici locis nunc citatis affirmant solam primam sufficere, quòd etiam cum illis videtur affirmare Catharinus opusculo de intentione ministerii. His tamen non obstantibus,

Sit hæc nostra propositio. *Ad perfectiorem essentialem sacramenti, non sufficit in ministro sola intentio faciendi nudum actum exteriorem sacramenti, sed etiam in eo necessaria est intentio faciendi quòd facit vera Ecclesia, quacumque illa sit, seu quòd Christus Dominus instituit.*

IV.

Propositio est de fide, Ex Concilio Tridentino sess. 7. Canone 2. vnde idem Tridentinum sess. 14. cap. 6. & Can. 9. docet eum qui accedit ad sacramentum Penitentiae non absolui, si desit sacerdoti animus serio agendi, & verè absoluedi, quantumcumque putet se esse absolutum. Habetur etiam nostra propositio in Decreto Eugenij sæpius citato.

Eius ratio à priori est sola institutio Christi Domini, nam Christus Dominus potuisset ordinare contrarium; hæc eius institutio colligitur ex sacris Litteris, cap. 26. sancti Matthæi quando instituit sacramentum Eucharistiæ, ita ait, *hec quotiescumque feceritis in mei memoriam facietis*, & primæ ad Corinthios secundo. *hoc facite in meam commemorationem*, item capite 20. S. Ioannis quando instituit sacramentum Penitentiae,

ait, *quorum remisistis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt*, ex quibus, & aliis similibus sacre Scripturæ locis nostra propositio sic probatur, quotiescumque applicatio potestatis ad actum sibi correspondentem postulat operantem ex tali potestate, facere actum illius in memoria alicuius alterius, tunc vt actus respondeat tali potestati, & fiat ex vi illius requiritur absolutè, quòd operans exerceat illum eo fine & intentione; item quotiescumque applicatio potestatis ad actum ei correspondentem, postulat vt qui ex illa operatur, loquatur in persona alicuius alterius, & verba quatenus proferuntur ex vi talis potestatis sunt practica, tunc oportet, vt proferens ista verba intendat facere rem significantem practice per illa; item quotiescumque aliquis liberam habet potestatem remittendi, & retinendi peccata, tunc opus est intentione, quæ se determinet ad remittendum, & non retinendū illa, vel contra: Atqui applicatio potestatis pro conficienda Eucharistia, postulat eius ministerium facere in commemorationem Christi Domini actum correspondentem suæ potestati, vt patet ex locis sacre Scripturæ relatis. Item requirit, vt proferat practice, & in persona Christi Domini, consecrantis verba consecratoria, & res practice significata per ista verba consecrationis, sunt Christi Domini corpus, & eius sanguis, item minister sacramenti Penitentiae, potest pro sua libertate remittere penitenti sua peccata, vel ea retinere ex loco superius relato, igitur requiritur, vt minister Eucharistiæ, intendat illam conficere in commemorationem Christi Domini, item intendat proferre verba formæ consecrandi in persona Christi Domini, item in sacramento Penitentiae, vt intendat absolvere; sed intendere ista omnia in conficiendis eiusmodi sacramentis, est intendere quòd Christus Dominus facit, instituit, & quòd vera Ecclesia intendit facere, quando conficit sacramentum Eucharistiæ, vel quando absoluit sacramentaliter: ergo in conficiendis his sacramentis requiritur, vt qui illa conficit ex vi suæ potestatis, intendat facere quòd Christus Dominus instituit, vel quòd vera Ecclesia intendit facere, dum conficit ista sacramenta.

Hæc vltima minor subsumpta patet satis ex hac particula locis suprà citatis (*hoc facite*) item ex illa, (*hec quotiescumque feceritis*) quibus locis particulæ (*hoc, & hæc*) demonstrant totum, quòd tunc Christus Dominus faciebat, & illa particula (*in*) iuncta accusandi casui, denotat finem ipsius operantis esse facere hanc actionem, quam Christus Dominus locis istis commemoratis exercuit, in memoriam eiusdem Christi Domini.

Minor autem primi syllogismi patet quoad primam partem ex citato ibi loco Apostolice primæ secundæ eius pars probatur non tantum ex citato Decreto vnionis, sed etiam ex sancto Ambrosio libro de Initiandis, capite nono, sancto Chrysostomo Homilia de produtione Iudæ, & aliis Patribus quos fufius referemus infra agendo de modo proferendi formam consecratoriam Eucharistiæ: tertia item pars patet quia ipsi etiam heretici existimant corpus, & sanguinem Christi Domini aliqua ratione recipi in vfu Eucharistiæ, & corpus & sanguinem Christi Domini esse res significatas, per ipsa elementa, panem & vinum.

Prima autem maior probatur quoad omnes

I. suas partes quo ad primam, quia nemo censetur aliquid facere in memoriam alterius, nisi id aliquā ratione intēdat, & nisi de eo, vt sic aliquo modo cogitet, nam cū recordatio nihil sit aliud, quā iterata cognitio rei cognite, vt est cognita, importat istud. Secunda item pars probatur ex eo quod si talis intentio defuit, iam non tam ager personam alterius, quā suam propriam, & si res efficienda sit tantæ perfectionis, vt nequeat effici per virtutem eius naturalem, nullo modo ponetur; imò tantum abest, vt verè loquatur, quin potius mentitur sic Angelus, qui passim loquitur Moysi in Exodo, eique dicit, *Ego sum Deus Patrum tuorum*, & alia his similia quæ sunt propria soli Deo, ibi loquitur in persona Dei, & tunc habebat intentionem tantum referendi Deum, quia aliis fuisset mendax quod in bonum Angelum (qualis erat iste) non potest cadere.

II. Tertia denique pars patet, quia quod est liberum ad vtrumlibet, debet esse determinare ex propria sua intentione ad vnam eius, quod est indeterminate, partem; atqui ex citato loco S. Ioannis sacerdos, respectu absolutionis impetientis, est ita liberum agens, vt possit remittere, & non remittere, seu retinere peccata: ergo debet se determinare ex propria sua intentione; idem argumentum fieri potest de Baptismo. Sic, vt sacramentum postulatur in Ministro inuocationem Dei, vt subsisteret in tribus personis; ibi minister debet habere aliquam intentionem id faciendi, quia inuocatio, & alia id genus, dicunt aliquem actum intellectus qui fiat ex intentione: Atqui minister in sacramento Baptismi inuocat totam Trinitatem explicitè, dicendo in nomine Patris, &c. ergo sacerdos baptizans, debet habere intentionem faciendi istam inuocationem sanctissimæ Trinitatis.

III. Hæc ratio confirmatur amplius, quotiescunque instrumentum, in ratione talis instrumenti debet esse animatum vitæ rationali, agere modo vitæ suæ proprio, toties, vt sic, debet agere ex intentione, & agendo intendere saltem quoad substantiam quod agens eius principale vult & facit; maxime si teneatur dispensare fideliter id cuius est instrumentum, vt patet in procuratore, & seruo vendente vel emente nomine sui heri: Atqui homo in conficiendis sacramentis est instrumentum animatum Dei, quia ex Apostolo debet esse, *fidelis & prudens dispensator mysteriorum Dei*, fidelis autem dispensatio attenditur maxime, quando res dispensanda, fit & confertur prout ipse Dominus consiuit, & ordinauit: ergo homo efficiens sacramentum debet habere intentionem faciendi quod Christus Dominus, saltem quoad substantiam instituit tali sacramento.

ARTICVLVS II.

Reselluntur hereticorum responsiones ad rationem doctrinæ præcedentis articuli.

VARIÆ, ad rationem pro necessitate intentionis ministri allatam, heretici respondent; alij enim volunt, quod si intentio ministri requiritur, eam requiri, vt actio determinetur ad esse sacramentale, satis autem determinari, vt sic ad esse sacramentale à suscipiente quatenus ille eam tanquam sacramentum accipit in nomine Domini, quo modo Lutherus responder loco suprâ citato libri de captiuitate Babylonica. Secundo, etiam determinari ad tale esse sacramentale, ex eo quod exercetur ex mandato Christi, & secundam regulam ab eo datam ritumque legitimo, vt

V. respondet Caluinus in suo articulo ad Can. 11. citatum Concilij Trid. Tertiò, etiam determinari ad esse sacramentale, ex eo quod fiat à Pastore Ecclesiæ in ceteris Ecclesiis, & post expositionem verbi sacramentalis, vt Danus respondet ad cap. 17. tertiz Cōtrouersiæ Bellarmi. Quarto etiam determinari ad esse sacramentale ex eo quod dicitur ex intentione Ecclesiæ cuius is, qui conficit sacramentum, est tunc minister, vt aliquis recentior hereticus responder.

Hæc inquam non satisfaciunt nostræ rationi: nam primò, apertè declarant ipsam actionem exteriorem sumptam nudè, & secundum se, non esse sufficientem ad veritatem sacramenti; sed præterea opus esse aliquā intentione determinante illam ad esse sacramenti, quia omnes isti modi important aliquam intentionem (vt satis per se constat) quæ superaddatur ipsi actioni exteriori, considerata nudè, & secundum se, & heretici sic respondendo videbuntur in eo tantum à nobis dissidere, quod nos velimus istam determinationem fieri ex voluntate ministri exercētis actionem tali intentione, heretici autem velint illam fieri, vel à suscipiente, vt Lutherus, vel à circumstantia personarum assistantium, & ab actione illi præuia, vt Danus, vel à tota Ecclesiâ quæ per Ministrum facit sacramentum, vt recentior ille hereticus; imò si verba Caluini nunc relata sumantur in rigore, & in propria significatione, reuera postulant in ministro sacramenti intentionem faciendi quod Christus Dominus instituit, nam facere sacramentum, seu actionem sacramentalem, ex mandato Christi Domini, secundum regulam ab eo datam, ritumque legitimum (per quæ tria Caluinus vult istam actionem determinari, ad hoc vt sit sacramentalis) nihil est aliud, quàm illam facere ex illo motu, eā intentione, & prout fuit instituta à Christo Domino, quod totum nostra propositio affirmat, cū sic, & eo modo, exercere istam actionem teneat se omnino ex parte administrantis, & hæc particula ex in tali loquendi formula significet habitudinem intentionis in operante, quæ sese applicat ad exercendum talem actum, & eum determinat ad talem speciem actionis.

Quod verò modi illi quibus heretici explicant hanc determinationem actionis ad esse sacramentale non satisfaciunt nostræ rationi patet discurrendo sigillatim per illos. De primo probatur, omnis actio quæ exercetur modo humano, & morali, prout est talis, & exercetur tali modo, accipit suam determinationem ex ipso operante, & non ex subiecto circa quod exercetur quatenus scilicet denominatur humana, moralis, & simili denominatione à modo quo procedit à suo principio (quemadmodum omnes Philosophi docent in moralibus, & Theologi prima secundæ) Atqui actio ministri conficiens sacramentum, est humana, & moralis, ergo vt sit talis debet determinari à modo, quo sese determinat per propriam intentionem operantis, & non à subiecto in quo talis actio recipitur, nec ab obiecto circa quod exercetur; deinde licet actio, & passio non distinguantur realiter; attamen distinguuntur formaliter, vt patet ex eo quod faciunt duas distinctas categorias apud Philosophos: ergo vt actio, in ratione actionis sit libera, & determinata ad talem speciem debet determinari per ipsum eius agendi principium: ergo cū iuxta hereticos (vt supra notauimus) sacramentum sit in genere actionis, etiam religiosæ,

I. debet quoad hoc, regulari per intentionem, & motum ex quo agens exercet illam, & non per motum, & intentionem subiecti, seu recipientis illam, aliis omnes hae impiae actiones quas Iudaei exercuerunt in Christum Dominum essent actiones religionis, aut saltem studiose, pie, (cū Christus Dominus patiēdo à Iudaeis, multum promeruerit per eiusmodi actiones) quod tamen dicere est blasphemum.

Tandem infantes dum baptizantur nullam habent intentionem, cū careant omni vñ rationis, sed meram duntaxat non repugnantiam, vt postea docebitur, & nihilominus validè à nobis baptizantur, etiam iuxta hæreticos: ergo eiusmodi actio Baptismi, & similiter quavis alia actio sacramentalis non determinatur per intentionem solius suscipientis sacramentum ad hoc vt sit sacramentalis.

II. Ille etiam modus Danæi facilè refellitur, quia plerumq; apud nos obliterata validè baptizant extra cœtum Ecclesiæ vt Caluinistæ non rebaptizant sic baptizatos si forte ad eos transfugiant, similiter sacerdotes etiam ordinariè baptizant solemniter non præmissâ vñ modo expositione verbis, aut signi sacramentalis, quos tamen sic baptizatos Caluinistæ non rebaptizant; & quando S. Athanasius adhuc puer validè baptizavit, non erat in cœtu Ecclesiæ, nec præmissæ expositionem verbis aut signi sacramentalis, & ex confessione Danæi, vt animaduertimus suprà, *Verbum concionale*, sumptum præcisè, non est de essentia & veritate sacramenti nouæ Legis. iuxta mentem Caluinistarum; at sacramenti actionem esse sacramentalem, est de veritate & substantia sacramenti, quia aliàs definiret esse signum præstium: ergo ablutio exterior, exempli causa, non habet vt sit sacramentalis, ab eo quod fiat à pastore Ecclesiæ in cœtu Ecclesiæ, etiam præmissâ expositione verbis aut signi sacramentalis.

III. Modus etiam ille vltimus recentioris istius hæretici, qui tribuit etiam aliquibus Catholicis quod scilicet vult actionem illam determinari per intentionem Ecclesiæ, cuius ille qui baptizat est minister, refellitur primò, quia tunc tantum superior potest determinare actionem exteriorem inferioris per suam intentionem, quando inferior ita agit potestatem ab illo per commissionem acceptâ, & sic gerit personam eius, vt sit penes ipsum superiorem reuocare potestatem eius, quemadmodum patet in domino agente perferum, vel per procuratorem, neque enim actio vnus potest determinari per intentionem alterius, nisi talis actio subit aliquâ ratione domino ipsius superioris determinantis; sed homo dum baptizat, exempli causa, nō agit per potestatem sibi duntaxat collatam ab Ecclesiâ ex commissione, sed per potestatem sibi datam à Christo Domino; nec item sacerdos verè ordinatus dum cōsecrat, consecrat per potestatem sibi ab Ecclesiâ ex commissione collatam, sed per potestatem sibi datam similiter à Christo Domino, nec tota Ecclesia in Cōcilio quantumvis vniuersali, & legitimo congregata, potest facere, vt quilibet homo, siue vir, siue mulier, siue paganus, siue fidelis, siue etiam hæreticus, habendo intentionem faciendi quod vera Ecclesia facit, non baptizet validè infantem nondum baptizatum quando abluat illum aquâ naturali, simul proferendo hanc formam *ego te baptizo*, &c. nec item eadē Ecclesia potest facere, vt sacerdos verè consecratus, licet postea degradatus, non cōsecret validè, cū po-

testas faciendi validè hæc sacramenta, nullo modo pendeat à consensu Ecclesiæ, vt intelligitur ex S. August. lib. 2. contra epist. Parmeniani, c. 13. & docet Soto in 4. sent. dist. 25. qu. 1. art. 1. conclu. 2. & alij multi: & potest amplius confirmari, ex eo quod, si Ecclesia posset irritare hæc sacramenta à quocumque Ministri tradita, non est dubitandum quin Ecclesiâ id faceret, quando excommunicat hæreticos, priuat illos vñ sacramentorum, quando etiam degradat illos, ne possint licitè sacramenta consecrare, nunquam tamen irritat sacramēta Baptismi, Ordinis, Eucharistiæ, & alia id genus facta, aut facienda, sicut irritat, vel potest irritare absolutiones, quia ad illas opus est iurisdictione, quam sacerdotes accipiunt ab Ecclesiâ, igitur intentio Ministri conficientis sacramentum non determinatur per intentionem Ecclesiæ: ad hoc vt sit sacramentalis. Secundo, idem ille modus vltimus refellitur, Ecclesiæ ex Tridentino primo, sess. 21. cap. 2. & aliis quæ suprà tradidimus, nihil potest in substantia, & veritate sacramentorum, sed tantum in ceremoniis superadditis, vel superaddendis pro digna eorum administratione, & susceptione, atqui ex Tridentino suprà, & ex Decreto Eugenij hæc intentio Ministri contenta nostrâ propositione, est de veritate sacramenti nouæ Legis, ergo Ecclesia nihil potest circa illam, ergo non potest eam determinare.

Vltimò, ponamus per hypothesein aliquem sacerdotem efformare sibi hæc expressam intentionem ex insigni aliqua peruerfitate, *volo exercere tantum nudam actionem exteriorem exempli causa, absolutionem, item, nudam prolationem verborum forma, & nolo vlla ratione facere, quod vera Ecclesia facit, quando exercet hanc actionem, vel quod Christus Dominus instituit, sed illud omnimodò excludo à mea intentione*, iam ille exerceat totam hanc actionem circa subiectum debitè dispositum quantum requiritur ex parte suscipientis, tunc aut verè, & validè facit sacramentum, aut non verè, sed invalidè. Primum dici nequit, propter citatas auctoritates, maximè, propter citatum Decretum Eugenij, quod postquam dixit sacramēta nouæ Legis perfici tribus scilicet rebus, verbis, & persona Ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, ita expresse subiungit, *quorum si aliquid desit, non perficitur sacramentum*. In hac autem nostra hypothesei tertiu desit, si secundū dicatur. Ergo cū nihil desit tali Baptismo ad eius veritatem, & valorem, præter intentionem à nobis requisitam, dicendum erit totam rationem ob quam talis Baptismus non valet, esse quod talis minister non, habuerit intentionē faciendi, quod facit vera Ecclesia, ergo cū tunc minister ille exerceat actionem exteriorem sacramentalem, ea non fuit sufficenter determinata per illam generalem intentionem quam Ecclesia habet tradidit verum Baptisma. Neque facit contra nos, quod qui baptizat, licet sit laicus, dicatur minister Ecclesiæ, non enim tunc dicitur hoc sensu minister Ecclesiæ, quasi iste actus Baptismi, sit Ecclesiæ illi exercensis per ipsum laicum gerentem personam Ecclesiæ, sicut sacerdos gerit personam Christi Domini dum cōsecrat Eucharistiam, neque sicut in conferendo baptismate est minister Christi Domini scilicet quatenus agit tantum ex potestate sibi concessa à Christo Domino, & facit quod Christus Dominus instituit, non quidem priori modo, quia particula illa (*ego*) in forma Ba-

I. primi designant personam Ministri baptizantis, vt explicabitur agendo de forma Baptismi, non autem personam Ecclesiæ sicut particula (*in eam*) in forma Eucharistiæ importat *verum Christi Domini corpus*, in cuius Christi Domini persona consecrans loquitur, & non corpus sacerdotis consecrans.

Non item posteriori modo quia vt ostendimus minister Baptismi, (loquendo præcisè) non accipit potestatem baptizandi ab Ecclesiâ, sed à solo Christo ita volente, cuius voluntatem Ecclesiâ explicauit quando definiit omnes, & quolibet homines, posse conferre Baptismum valide, sed laicos, vel hæreticos, vel infideles baptizans hoc tantum sensu dicitur minister Ecclesiæ, quod cum sacramenta sint primò, & per se data Ecclesiæ à Christo Domino; illa tamen valide conficiantur per potestatem facti traditam sibi à Christo Domino, ad quod sacramentum, ex officio tradendum, Ecclesiâ potest deputare aliquos: & item ex eo quod laici, & alij superius enumerati, tunc baptizando faciant, quod ij, quos Ecclesiâ deputauit, etiam facerent, & conficiant istud sacramentum quatenus sunt aliquid ipsius veræ Ecclesiæ, vt S. August. passim ostendit libris suis de Baptismo contra Donatistas.

ARTICVLVS III.

Soluuntur fundamenta hereticorum petita ex Patribus.

PRIMUM fundamentum, est authoritas S. Augustini lib. 7. de Baptismo contra Donatistas, cap. 33. hanc quæstionem proponentis, *Ac qui fallaciter, id est non serio, animo baptizandi, tradit sacramentum Baptismi, verè & valide baptizet eum, qui non fallaciter, sed serio suscipit Baptismum.* Vbi licet dicat se libenter auditurum solutionem huius quæstionis in aliquo generali Concilio, attamen ita aperit suam sententiam vt dicat, *se nequaquam dubitare eos habere Baptismum, qui ubicumque, & à quibuscumque illius verbis euangelicis consecratum, sine sua simulatione, & cum aliqua fide, accipiunt.*

Respondetur, cum ibi nihil absolute, & asseruenter definire circa præsentem difficultatem, sed aperte dicere, se, quoad illam, libenter sequecurum aliorum sententiam in aliquo generali Concilio, vnde cum post eius tempora duo Concilia generalia Constantinensi scilicet. 45. & Tridentinum locis suprâ citatis definierint hanc difficultatem mens & sententia S. Augustini fuit etiam quoad hoc, eadem quæ est istorum Conciliorum, & verbis relatis in obiectione postquam submisit suam sententiam Concilio generali, exponit tantum quid tunc, ante definitionem Ecclesiæ, videretur sibi probabile, circa præsentem difficultatem ostendens hac ratione ipsis etiam hæreticis quid sit sentendum circa dubia nondum definita per Ecclesiâ, scilicet ante Ecclesiæ definitionem posse quidem cum debita submissione dici quid videatur probabile: post definitionem verò Ecclesiæ, sententiam illam, quam Ecclesiâ tradidit, esse omnino sequendam, quâ ratione in iisdem suis libris sæpè excusat S. Cyprianum, quod scilicet quicquid dixit de Baptismo hæreticorum, illud dixerit ante definitionem plenarij Concilij, sequutus eius sententiam, sic interfuisset, aut superuixisset.

Secundum fundamentum est, altera auctori-

tate eiusdem S. August. tract. 5. in B. Ioan. dicentis se non timere ministrum ebriosum in susceptione Baptismi sed solum se attendere ad Christum baptizantem iuxta illud Euangelij, *Hic est qui baptizat, non timeo, inquit, adulterum, non ebriosum, non homicidam; quia columbam attendo, per quam mihi dicitur, hic est qui baptizat.*

Respondetur hunc locum S. August. tantum procedere de ebrioso, & non de ebrio, id est de eo, qui sit quidem deditus vino, & ebriatus; non tamen sit ebrius eo tempore, quo baptizatur; ac cum ebriosus tantum dicatur, qui habet proclinitatem ad ebrietatem, & eo tempore, quo habet talem proclinitatem non desinat habere aduertentiam recti iudicij, & ex consequenti ordinare suas actiones in finem debitum, vt etiam experientia docet, sit vt rectè S. August. dicat se non timere in administratione Baptismi ebriosum, adulterum, homicidam, qui duo postremi termini satis ostendunt hanc particulam (*ebriosus*) ibi ab illo sumi eodem modo, ac illi duo reliqui (*adulter, homicida*) sed clarum est S. Aug. ibi per adulterum, & homicidam intelligere eos, qui sunt addicti committendis adulteris, & homicidiis. Et totus etiam locus S. Aug. id expostulari; nam ibi docet malos mores, & vitia ministrorum non impedire effectum sacramenti.

Secundum, est authoritas S. Chrysost. homil. 85. in B. Ioan. dicentis sacerdotem in ministerio sacramenti linguam tantum, & manus præbere; neque enim insum est, inquit, propter alterius malitiam, ad salutem nostrâ accedentes offendi. Quod si quis respondeat mentem S. Chrysost. ibi hanc tantum, esse vitia, & scelera mali Sacerdotis non impedire fructum Baptismi, dummodo præter actum externum, habeat etiam intentionem superius explicatam. Obijciunt id contra mentem S. Chrysost. nam alijs debuisset dicere, *Sacerdotem præbere manum, linguam, & intentionem*, quod tamen verbum non addidit, sed fuit contentus solis duobus primis. Item Nicolaus I. & refertur de consecratione dist. 4. cap. à quodam Iudeo interrogatus à Bulgaris, an baptizati à Indæ, essent rebaptizandi, de intentione nihil plane commemorat, sicut nec alijs aliqui summi Pontifices de simili negotio interrogati.

Respondetur S. Chrysost. eum ibi totum esse, vt probet malitiam morum in ministris nihil præiudicare Christianis, dum ab illis sacramenta suscipiunt, & verbis expressis notat nunc esse dicendum de sacerdotibus, *super cathedram Christi sederunt sacerdotes, omnia quæcumque dixerint vobis, ut faciatis, facite.* ex quibus licet colligere cum prædicta Concilia definiant intentionem requiri in ministro sacramentorum, hoc etiam iuxta mentem S. Chrysostomi, esse credendum, & obseruandum inter conficiendum sacramenta: quando autem addit, *sacerdotem & manum, & linguam præbere*, distinguit tantum signum externum sacramenti, à suo interiori effectu, nimirum gratiâ, & ait id nobis non esse timendum, ne gratiam consequamur, si accipiamus sacramenta à ministris male viucentibus, quia, inquit, *sancta Trinitas Pater, Filius, & Spiritus sanctus, omnia facit*, id est tanquam causa omnino principalis producit gratiam sacramentalem, sacerdos præbet linguam & manum, id est totum signum externum sacramentale, quâ loquendi formulâ intentio Ministrum (cum illa sit omnino interior) nõ excluditur; tum etiam quia quando S. Chrysost. ait, *sacerdotem præbere linguam*, id est pronuntiare

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. formam sacramenti, & *manum*, id est exercere actum exteriorem, exempli causa ablutionis in Baptismo, non fuit ista *materialiter*, sed *formaliter*, & ut sunt signa sacramentalia, nam loquitur de illis, ut sic, & in ordine ad collationem gratiæ, illi autem actus externi, non sunt *formaliter tales*: nisi quatenus fiunt ex intentione Ministri, superius explicata, unde non fuit necesse, S. Chrysostomum ibi enumerare *distinctè* intentionem sacerdotis, præsertim cum tantum vellet ostendere malos mores ministrorum non impedire effectum sacramentorum in suscipientibus, nec oporteat vno loco dicere omnia, & singula quæ possunt dici de re aliqua; quæ solutio potest applicari obiectioni desumptæ ex responsione Nicolai primi, quia enim Papa ibi tantum interrogabatur; *an Baptismus collatus à Iudæo* (de quo dubitabatur an esset Christianus, vel paganus) *esset validus?* responderet esse validum, modo formam legitimam adhibuerit, nullâ factâ mentione intentionis, quia de illa, quæstio non erat mora, sed tantum de fide baptizantis, adde quodd argumentum istud est ab *authoritate negativa*, quod, ut Dialectici communiter docent, nullius est momenti.

ARTICULVS IV.

Soluantur fundamenta hereticorum à factis Sanctorum petita.

- CONTRA veritatem doctrinæ primi articuli vrgent hæretici & quædam Sanctorum facta, quibus, sacramenta collata fuerunt assumata valida, licet eorum ministri, carerent intentione à nobis superius requisita; primum est sancti Athanasij, qui, ut est apud Rufinum lib. 1. historiz, cap. 14. & Sozomenum lib. 2. cap. 16. adhuc puer inter ludendum administravit Baptismum, quem Alexander Episcopus Alexandriae iudicauit validum.

Respondetur, eum sic baptizando, habuisse intentionem faciendi, quod ipsa Ecclesia facit, dum vere baptizat. Primum, quia authores in obiectione citati, expresse referunt Alexandrum tunc Alexandriae Episcopum, diligenti & accurato iudicio interrogasse omnes, & singulos eiusmodi pueros sic colludentes, sciscitatum ab illis qui sic baptizati dicebantur, quid fuissent interrogati quid responderant; similiter interrogasse eum, qui dicebatur baptizasse, animaduertisse omnia ibi fuisse obseruata, secundum ritum nostræ religionis, & ideo collocatum cum Clericorum Concilio, & fuisse Baptismum hunc non esse iterandum, ad quid enim eiusmodi interrogationes, nisi ut Episcopus diiudicaret, num baptizans habuisset intentionem faciendi quod viderat fieri ab Episcopo baptizante in Ecclesia? maximè cum Episcopus ille constitutus in aliquo eminentiori loco videret illos sic colludentes in littore maris, & ipis suis oculis totam illam exteriorem actionem Baptismi optime cernebat.

Secundò, quia sanctus Athanasius tunc peruenierat ad annos discretionis, sicque potuit habere hanc intentionem interiorem, nam ex supputatione Baronij in Annalibus ad annum Christi Domini 311. numero 63. ille iam attigerat duodecimum annum fux ætatis, cum post annos quindecim creatus fuerit Episcopus Alexandrinus, ut ibi obseruat; similiter & qui fue-

runt ab eo baptizati attigerant annos discretionis, erant enim *Carthægenses*, ut huius historiz scriptores obseruant, & responsio facta ad interrogationes Alexandri Episcopi, satis superque demonstrat, eos iam peruenisse ad vsum rationis, & simul etiam habuisse intentionem recipiendi baptismum eo animo, quo recipitur ab his qui illi accipiunt ab Episcopo ordinariè in Ecclesia.

Secundum factum est S. Genesij, qui dum ageret mimum coram Diocletiano, est validè baptizatus, nec quicquam fuit quæsitum de intentione.

Respondetur idem ac ad factum sancti Athanasij nunc relatum, nam Martyrologium Romanum, & etiam Adonis ad 25^m diem Augusti expresse notant, eum, cum in theatro, spectante Diocletiano Imperatore, mysteriis Christianorum illuderet, à Deo inspiratum, conuersum esse ad fidem, & postea baptizatum, & Ado supra addit, illum à Deo derепente inspiratum credidisse, Presbyterum, & exorcismum aduocasse illis quærentibus cur illos accersisset, dixisse, non simulatè & fide, sed ex puro corde, sicque respondisse, accipere cupio gratiam Christi, per quam renatus liberer à ruinâ iniquitatum mearum, & his dictis fuisse baptizatum: ergo vera & legitima intentio recipiendi sacramentum Baptismi tunc fuit in Genesio, & cum Ado significet hunc Presbyterum, sic ab eo euocatum, fuisse verum, & legitimum sacerdotem videretque ille sacerdos se obnixè rogari à Genesio credendus est pari modo habuisse etiam legitimam intentionem illi tunc administrandi Baptismum propter Christum Dominum illum instituit, & intendisse tunc facere, quod vera Ecclesia intendit, & facit baptizando.

Deinde quia sacerdos ille, spectatis omnibus circumstantiis, loci, temporis, & personarum, videtur aliquibus, non fuisse verè sacerdos, sed tantum *Mimicus*, id est quidam Ethnicus, referens personam veri sacerdotis qui proinde per ludum, & iocum baptizauit Genesum. Respondetur aliquid *duobus modis* posse fieri per ludum, & iocum primum, cum intentione illud verè perficiendi, etiam si referatur ad ludum & iocum, iuxta illud poetæ, *ridendo dicere verum, quid veras?* ut quando histiones in theatro representant nuptias ibi vere comedunt, bibunt, intenduntque ibi verè comedere, bibere. Secundo aliquid, fieri potest per iocum, & ludum, cum mera simulatione, & fitione, quando scilicet aliquis simulat se facere, quod reuera nec facit, nec intendit facere: prior modus non excludit veram & sinceram intentionem faciendi verè, & sincere rem aliquam secundum quod essentia, & substantia talis rei postulat ut patet exemplo allato; sed iocus, seu ludus, & vera ipsius rei exhibitio sese simul compatiuntur, imò & ipse Lucianus, in dialogo de saltatione præpe finem, refert aliquem in saltatione ita egisse personam Aiæcis furentis in theatricâ saltatione, ut verè, & sincere sit conuersus in insaniam; iam Baptismus ille (de quo in argumento hæreticorum agitur) fuit tum à S. Athanasio adhuc puero, tum à mimico illo, seu theatroico sacerdote administratus per ludum & iocum considerata prior modo, quatenus ille verèque baptizans tunc intendebat exercere circa baptizandum, ritum, & ceremonias Christianorum eo modo, & eâ intentione, quâ inrenduntur & perficiuntur à ministris Ecclesiæ, licet Athana-

I. sius id referret ad ludum, minùs autem ad ludibrium Christiana religionis : & quemadmodum si quis turpis luci gratiâ, excietur ad conferendum Baptismum, vel aliud sacramentum, hæc auaritia ministri habet se tantum *extrinsecè* ad valorem, & substantiam sacramenti, quia semper intendit facere sacramentum, secundum quod institutum est à Christo Domino, & ea intentione, quâ administratur in vera Ecclesia, quia hæc eius specialis intentio non opponitur priori, sed potest cum illa consistere, sicut finis operantis cum ipso fine operis; ita etiam cum hac intentio ludendi, seu etiam theatricè referendū legitimi sacramenti Baptismi, non opponatur intentioni administrandi illud sincerè, & ex animo, sed possit simul & semel reperiri in eodem homine, Athanasius & Mimicius ille sacerdos non desinent administrasse cum intentione sufficienti, sacramentum Baptismi iis, qui tunc illud ab eis acceperunt.

Tertium factum est Sephoræ quæ Exo. 4. cap. per indignationem circumcidit filium suum, nec Moses vir eius eam interrogat, an habuerit intentionem circumcidendi eum more Iudaico, quin potius videtur hac solâ intentione illum circumcidisse, vt scilicet liberaret maritum à morte, nam proiecto filij præputio ad pedes viri sui, ita alloquitur eum, *Sponsus sanguinum mihi es.*

Respondetur, illam tunc habuisse intentionem circumcidendi puerum suum, provt erat præceptum Iudæis, tum quia Scriptura sacra ibi Exodi quarto, non solum refert illam dixisse, *Sponsus sanguinum tu mihi es*, sed etiam addidisse, *ob circumcisionem*: tum etiam quia non tantum Patres Ecclesiæ, vt S. Augustinus libro quæstionum in Exodum quæst. III. S. Hieronymus in caput 5. epistolæ ad Galathas, & alij Patres Græci apud Lipomanum in sua Cathena, sed etiam ipsimet hæretici, vt Tremellius & Iunius ad illum locum Exodi, obseruant *neglectam circumcisionem* filij à Mose, fuisse causam cur Angelus irruerit in Moysen, & vellent eum occidere, & tam Sephoram ipsam, quàm eius virum id intellexisse, & cum Sephora dicat ibi Moysen *esse sibi sponsum sanguinum*, quatenus redemit illum, circumcidendo suum filium, satis apertè innuit se tali circumcissione voluisse facere in filio, quod Lex Iudaica tunc à Mose neglecta, iubebat fieri circa paruulos, & ex consequenti satis significat se tunc habuisse intentionem faciendi quod vera Ecclesia tunc faciebat circumcidendo paruulos.

Nec refert quòd Sephora id fecerit ad liberandum virum à morte, cum enim finis iste sit tantum *operantis*, & possit simul compati cum intentione circumcidendi filium more Iudaico, & provt Lex tunc iubebat, non magis vitiat substantiam circumcissionis, quàm auaritia sacerdotis, qui spe lucris excitatus ad verè & validè baptizandum, vitiat sacramentum Baptismi, quod ille confert paruulo constituto in extremis.

ARTICVLVS V.

Soluuntur fundamenta hereticorum à ratione petita.

PRIMA, quam hæretici putant efficacissimam, imò vocant *irrefragabilem*, est, quòd si talis intentio, qualem descripsimus articulo primo, esset necessariò requisita in ministro, sem-

A per essetum anxij, & incerti vtrum sinus baptizati, necne; semper enim possemus dubitare de intentione ministri: at non est venissimè Deum voluisse omnes fideles subiicere tam molestissimæ anxietati, cum sit *sentiendum de Deo in veritate*: quòd si opponas huic rationi eadem incertitudine omnes qui baptizantur in infantia posse turbati, quia vbi adoleuerint non possunt recordari se esse baptizatos, nisi velint credere parentibus, qui tamen eos possunt decipere.

Respondetur disparem esse rationem, quòd actus ille Baptismi externus sit naturâ suâ demonstrabilis per testes, scripta, memorias, & cetera id genys: at intentio interna hominis est soli Deo nota, perpetuò incognita hominibus, ac penitus indemonstrabilis.

Respondetur negando, admissâ eiusmodi necessitate intentionis ministri, sequi nos fore semper anxios & dubios vtrum sinus baptizati, quia *certitudo mathematica non requiritur ad pacandam conscientiam*; non enim (vt Theologi ostendunt ex professo primâ secundæ quæstione 112.) habemus certitudinem fidei, quòd sinus in gratia sanctificante, & Dominus vult nos operari *salutem nostram cum timore & tremore* ad Philipenses secundo capite, & *moralis certitudo* sufficit ad tollendum hanc anxietatem, nam necipiti sciunt *certitudine Mathematicâ*, vel *fidei*, se esse legitimos filios suorum parentum, cum non implicet aliquos eorum, vel multos esse supposititios, neque tamen de ea re tunc valde anxij, & quemadmodum ad tollendum anxietatem, quam possent concipere de ista re, sufficit quòd nulla ratio, vel occasio dubitandi de hac re illis appareat; ita etiam ad tollendum istam anxietatem, quæ nasci posset in hominibus oblati Baptismo, ex parte intentionis ministri, sufficit quòd nulla sufficiens ratio dubitandi de ea re appareat; sed eo ipso quo videmus ministrum ita se gerere in conficiendo sacramento, vt si interrogaretur quid nâ intendat facere tali actione, esset responsurus se facere id quod Ecclesia facit, vel quod Christus Dominus præcepit, vel quod Christiani solent facere, vel aliquid simile, satis intelligimus eum habere sufficientem intentionem conficiendi sacramentum: vnde cum hæc sint vnicuique obuia, imprudenter & malè ageret qui de intentione ministri, & ex consequenti de valore sacramenti dubitaret: hoc enim est pessimè iudicare de proximo in re grauissima, sine aliqua probabili ratione, quod nunquam licet.

Neque certitudinem multò maiorem pro pacanda conscientia confert, quòd actus ille exterior sit naturâ suâ visibilis, quòd possit per testes, per scripta, & memorias probari, nam primò sæpè contingit, vt per incurisionem militum, & tumultus etiam ciuiles scripta & memorie pereant, testes item sint morte subiaci (sicut quotidiana experientia docet) imò quòd fortè soli parentes & obstricti interfuerint Baptismo, neque præterea tamen isti paruuli vbi peruenierunt ad annos discretionis baptizantur iterum, nec sese ad id offerunt, sed eo ipso quo sunt progeniti ex parentibus Christianis, & inter Christianos enutriti, habent conscientiam satis tranquillam se fuisse baptizatos in infantia more etiam Christiano. Deinde memorie istæ & scripta non tam sunt ad ingenerandum baptizatis certitudinem suscepti Baptismatis, quam ad quandam politiam Reipublicæ, quâ lites quamplurimæ diri-

I. muntur, tum circa hereditates & successiones, tum etiam circa legitimatorem filiorum, aut alias similes causas longè alias ab ipsa certitudine Baptismi nobis ingenderanda, vt patet ex eo quòd cum sit tanta multitudo Christianorum qui susceperunt, & quotidie suscipiunt Baptismum, pauci tamen inuisunt tabulas illas publicas descriptorum baptizatorum, sed tunc solum recurrunt ad illas, quando vel de cognatione, aut alià re simili difficultas nascitur, sicut etiam propter eandem aut similes causas nomina mortuorum in plerisque locis describuntur in tabella publica.

II. Secunda ratio. Sacramentum consistit in signis sensibilibus, scilicet *rebus tantum & verbis*, iuxta tritum illud sancti Augustini, *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum*: at sine intentione ministri sunt signa sensibilia, *res & verba*, imò ipsa intentio est omnino insensibilis, cum sit penitus interior: ergo sine illa sacramentum erit validum.

Confirmatur hæc ratio, primò quia Christus Dominus præcepit suis ministris solum actum exteriorem Baptismi, S. Matthei ultimo capite, *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* nihil autem monuit de habenda intentione. Secundò, Christus Dominus ibi eodem modo præcepit actum Baptismi, quo verbum fidei prædicandum; at enim ibi, *Euntes in mundum uniuersum docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* vbi hæc connexio (*docete baptizantes*) indicat paritatem rei præceptæ: atqui verbum fidei quacunque intentione fuerit prædicatum, non desinit generare fidem in audientibus, vt Apostolus aperte indicat primo capite ad Philipenses, quando ait, *aliquos annuntiare Christo non sincere, id est, non rectè & purè intentione, & intelligitur tam ex antecedentibus, quam ex consequentibus, quos tamen ibidem ait, prædicare veram doctrinam de Christo, sequi de eo gaudere*: ergo & pari iure actus externus sacramenti, quacunque intentione ministri exercitus fuerit, non desinet esse validus ad veritatem sacramenti, & prodesse suscipienti.

III. Respondetur, sacramenta constare quidem rebus & verbis sensibilibus, non tamen quibuscunque, & cuiusvis conditionis, sed *prælicè significantibus*, & verba, vt *prælicè significantia*, accedere ad elementa, vt etiam *prælicè significantia*, & sic tantum simul componere sacramenta; vt autem hic & nunc sint *prælicè practica*, requirunt interiorem intentionem ministri, nam quemadmodum in verbis quæ significant ex sola hominum institutione, possumus distinguere duo, Primum est eorum significatio, quæ ex deputatione hominum significant hanc rem, & non aliam: alterum est *usus istorum verborum ad verè & sincerè significandum & exprimendum nostros conceptus*, & hæc duo ita se habent, vt primum non sit à nobis dum loquimur, sed à communitate hominum quæ hanc significationem imposuit: Secundum autem dependet omnino à nobis, & à libera nostra intentione, quæ applicamus ista verba ad exprimendum nostros interiores conceptus, & sine hæc nostra intentione non significant sincerè, nec repræsentant verè conceptus nostros, quatenus tunc habemus aliud in ore, & aliud in pectore: sic etiam possumus distinguere duo in signis sacramentalibus, Primum est *practica significatio* illis imposita à Christo Domino: alterum est, *usus istorum si-*

V. *gnorum sacramentalium ad efficiendum verè & prælicè in suscipiente rem significatam per signa sacramentalia*: inter quæ duo similiter est hæc distinctio, quòd primum fit independentius à ministro; secundum autem omnino dependeat ab eius voluntate, quæ intendat applicare illa, vt talia, seu vt verè & de facto sunt signa sacramentalia, quòd etiam videre est in aliis signis humanis; nam hæc ad prælicè ibi esse vinum vendibilis: at vt sit verè & de facto tale signum, non est satis quòd appendatur, sed præterea opus est intentione appendentis, volentis eam appendere pro vt est instituta ab hominibus, alias non dicitur proprie formaliter, & in ratione signi eam appendisse, sed tantum materialiter, & sic non significare de facto & prælicè ibi esse vinum vendibile.

B Ad primam confirmationem huius secundæ rationis hæreticorum, negatur Christum Dominum duntaxat præcepisse actum externum, consideratum *nudè & materialiter*, seclusâ intentione ministri, vt patet ex citatis sacre Scripturæ particulis, ex quibus ostendimus veritatem nostræ propositionis.

Ad secundam confirmationem respondetur, Christum Dominum ibi quidem præcipere, & verbum fidei prædicandum, & actum baptizandi, non tamen pari modo, & eadem necessitate; nam actus baptizandi ita fuit præceptus Apostolis, vt sefe etiam extendit ad infantes & paruulos, vt infra docebimus; verbum autem fidei prædicandum ad solos adultos, & habentes vsum rationis, quibus solis potest prodesse, cum non sit efficiendus sermo, ubi non est audiens Ecclesiastici 32. & fides fit ex auditu ad Romanos decimo capite; auditus autem non possit esse nisi in adultis; actus verò Baptismi rectè possit recipi in paruulis, vt etiam hæretici admittunt.

C Neque est quòd faciunt vim in ista connexionne (*docete baptizantes*) nam cum præceptum ibi imponatur Apostolis de vtroque faciendo, & omne præceptum debeat esse rationale, hoc vtutrumque debet intelligi accommodatè ad rem præceptam, & ad conditionem eorum, quibus hoc vtutrumque debet fieri & applicari, & proinde cum aptitudo & capacitas pro recipiendo verbo fidei prædicato, sit vt ex tali connexionne istorum duorum hæretici malè inferant, hoc vtutrumque esse *pari modo* præceptum.

Deinde respondetur, dispares esse rationem verbi *conclionalis*, & signi *sacramentalis*, quòd hoc sit practicum, & efficax; & ideo vt sit *in exercitio*, & in actu practico practico debet applicari à ministro, quatenus est sacramentale ex tali, vel simili intentione: verbum autem *conclionale* sit proprie *speculatiuum*, quia proponit tantum res credendas, & faciendas; item excitat ad amplectendum illas, non autem proprie & formaliter est practicum, quia licet sit de rebus practicas, illas tamen non facit in auditoribus: est autem hæc conditio verbi *speculatiue* tantum significantis, vt in sua significatione non pendat ab intentione proferentis, sed eo ipso quo proferatur, statim eius significatio percipitur ab eo qui nouit idioma, quo illud pronuntiatur.

D Tertia ratio. Quotiescunque actio aliqua exterior exercetur ab aliquo nomine alterius, tunc tantum est habenda ratio intentionis eius, cuius nomine alter agit, & non eius, qui tanquam

V.

VI.

VII.

VIII.

I. minister, agit nomine alterius; nam quæcumque fuerit intentio istius ministri, dummodo intentio illius principalis, cuius vices gerit, sit vera & sincera, semper actio exterior habebit suam veritatem, exempli gratia, sit aliquis procurator qui habeat mandatum à suo principali ad contrahendum matrimoniale in eundem cum sua sponsa absente, contractus displiceat isti procuratori, nec præbeat vlllo modo proprium assensum internum, nihilominus subscribat eâ intentione, vt solum nomen suum chartæ imprimat, eo modo quo litteris propriis ad amicos solet subscribere, contractus ille matrimonialis erit validus, & legitimus; imò si contrahatur inter personas baptizatas erit sacramentum, cuius validitatis tota ratio est, quod sit inspicienda intentio ipsius principalis cuius nomine peregit talem contractum; atqui administrans sacramentum, verbi gratia Baptismi, administrat illud tanquam *minister Ecclesie*, & nomine Ecclesie, quia parentes id ab eo petunt, non vt homo est, sed vt *minister Ecclesie* quicumque ille sit, & facit totum id in persona totius Ecclesie, vt sanctus Thomas expressè habet tertia parte quæst. 64. art. 8. ad 2. Ecclesie autem intentio semper est dare verum Baptisma; igitur quantumvis peruersa sit, & omnino contraria intentio ministri, dummodo actio exterior sacramenti fuerit exercita, sacramentum eiusmodi semper erit verum & validum.

Respondetur ad maiorem, duos posse distinguere, modos constituendi aliquem in procuratorem; prior est, quo constituitur in dispensatorem rerum sui Domini; posterior est quo tantum constituitur vt representet personam alterius in aliquo negotio, vt referat duntaxat mentem, & voluntatem eius qui propter absentiam, aut aliâ causam similem non potest alicui rei gerendæ per seipsum interesse, vel quæ sit propriæ sui intentionis circa tale negotium explicare, inter quos duos modos constituendi procuratorem hæc est distinctio, quòd posterior non tam habeat, loquendo præcisè, conditionem veri procuratoris quàm cuiusdam interpretis, internuntij referentis, & explicantis mentem, & voluntatem alterius, & propterea verba eius debent accipi, vt sonant, nec aliqua habeatur ratio interioris eius intentionis, sed eius tantum qui dedit ei, vt vices eius ageret in priori verò habetur etiam ratio eius voluntatis, & intentionis in gerendis negotiis. & rebus sui Domini, quia dispensatio propriè sumpta dicit liberam pro voluntate dispensatoris bonorum alterius distributionem; seu expensam. Maior propositio præsentis aduersariorum rationis est tantum vera de procuratore constituto iuxta posteriorem modum, similiter, & exemplum in eius confirmationem allatum de procuratore pro contrahendo matrimonio in tali matrimonio, nec eum habere, loquendo propriè conditionem ministri, materiz, vel formæ, sed solum debere consensum eius cuius est procurator, explicare alteri parti, docebimus infra agendo de sacramento Matrimonij. Minor verò eiusdem obiectionis sumpta in hoc eodem sensu est falsa, sunt enim ministri sacramentorum nouæ Legis constituti à Christo Domino iuxta priorem modum instituendi procuratorem, vt intelligitur ex illo Apostoli primæ ad Corinthios 4. sic nos existimet bonæ, & ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei, & ex eo quòd ibidem subicit,

A hic iam queritur inter dispensatores, vt fidei quis inueniatur, nam hac particulâ dispensatores mysteriorum intelligi Apostolos, & eorum successores in administrandis etiam sacramentis nouæ Legis obseruant aliqui interpretum ad illum locum Apostoli; quæ explicatio probatur etiam Concilio Trident. sess. 21. cap. 2. hæc verò alia particula, *dispensator fidelis*, significat Christum ita constituisse Apostolos & alios suorum sacramentorum ministros, vt tamen sit opus eorum intentione in illorum dispensatione faciendâ, nam vbicumque fidelitas hominis in operando requiritur, ibi & aliqua eius intentio intelligitur esse necessaria, cum tunc, vt sic, agat modo humano qui (vt Philosophi in Ethicis, & Theologi primâ secundæ docent) intrinsecè importat operari ex intentione: quare cùm ministri sacramentorum nostrorum, vt absque peccato illa administrant, debeant ea fideliter administrare in tali eorum administratione factâ validè, ea requiritur intentio, quàm superius requiri docuimus.

Illud verò quòd eadem minor asserit eum, qui Baptismum administrat illum administrare tanquam Ecclesie ministrum, ostendimus articulo primo, præsentis disputationis sumptum in rigore loquendi esse falsum, sed eo tantum sensu debere admitti quatenus esse ministrum Ecclesie idem sonat ibi ac esse ad id ab Ecclesia deputatum, & parentes eo sensu dici offerre Ecclesie suos infantes baptizandos, quatenus illos deputatis ab Ecclesia pro Baptismo administrando, offerunt.

Ad authoritatem sancti Thomæ respondetur cum articulo sequenti decimo, in corpore dicere eum, qui non intendit conferre sacramentum, sed tantum aliquid agere *derisorie*, qualis est, ille qui intendit duntaxat exercere nudum actum externum sacramenti, *tollere veritatem sacramenti*, vnde verba eius articuli octauæ, ita explicatur ab eius interpretibus, vt Caetano ibi, & aliis quòd non intelligat illa *de vera perfectione sacramenti*, sed *tantum de præsumpta*, quatenus scilicet dum aliquis, tanquàm minister Ecclesie, modò à nobis superius expolito, conficit sacramentum, nec exprimit exterior intentionem, quàm habet contrariam veritati sacramenti, *oportet præsumere*, sacramentum esse verè perfectum, & quòd S. Thomas non putaret generalem illam intentionem Ecclesie sufficere ad perfectionem sacramenti, patet ex eodem loco dum particulam illam exceptionem subiungit (*nisi contrarium exterius exprimat, ex parte ministri*) quâ satis denotat derogari posse veritati sacramenti per particularem intentionem ministri, & proinde solam illam generalem intentionem Ecclesie non sufficere.

Quarta ratio, res, & verba in sacramentis significant, ex sola institutione, & determinatione Christi Domini, imò si quis vellet vt aliis verbis, nondum in Ecclesia vñtatis, nec ex communi vñu habentibus eandem grammaticalem significationem, quam (exempli gratia) forma Baptismi habet, per quæ tamen verba, intenderet significare omnino idem, quod verba instituta à Christo Domino, & ab eo quoad significationem determinata significant, tunc sacramentum esset nullum, vt patet ex dictis supra. Ergo cum res & verba in sacramentis non significant ex institutione ministri, semper sacramentum erit validum quæcumque sit intentio mini-

V.

VI.

VII.

VIII.

L. stri, dummodo ille in conficiendo sacramento usurperet res & verba instituta à Christo Domino.

Respondetur, ex dictis hæc duo distingui, in rebus, & verbis sacramentorum, significatio practica eis imposita, & usus seu applicatio rerum eiusmodi & verborum, ut actu practice practico significant, primum esse à solo Christo Domino, & sic antecedens huius rationis esse verum: secundum verò pendere ab intentione ministri, iuxta institutionem Christi Domini, ut fufius est explicatum, & propterea consequentiam huius quartæ rationis rectè negari, quia ubi aliquid postulat duo essentialiter ad sui positionem, tunc vnus duntaxat illorum positio non sufficit.

Vltima ratio. Hæretici valide baptizant, ut suprâ docuimus, sed illi non habent intentionem faciendi quod facit illa Ecclesia, quam Catholici putant solam esse veram scilicet Catholica & Romana, sed quod eorum Ecclesia hæretica intendit; ergo ad valorem sacramenti non requiritur ut minister eius intendat facere (quod vera facit Ecclesia).

Respondetur, duo posse intelligi inclusa in intentione faciendi quod vera Ecclesia facit, ut colligitur ex dictis: Primum est ipsa actio, quantum est sacramentalis, & ut est instituta à Christo Domino: alterum est ipse eius effectus, ad quem conferendum suscipiendus est instituta, cuiusmodi est gratia regenerans in Baptismo iam nostra conclusio postulat tantum: ut primum intendatur ad veritatem & perfectionem sacramenti; hæretici autem dum baptizant volunt, & intendunt illud si quis enim querat ab illis, quid intendant facere; dum abluunt infantem; & simul proferunt hæc, vel æquivalentem formam, *Ego te baptizo, &c.* statim respondere se facere, quod Christus Dominus instituit, vel aliquid aliud quod coincidit cum ista intentione.

Nec obstat quòd hæreticus dicat se intendere quod particularis eius Ecclesia, putà Geneuenfis intendit, non autem quod Romana; nam quoad hoc ambæ illæ Ecclesie, tam illa quæ est falsa, quam hæc quæ est vera, volunt, & intendunt vnum & idem formaliter, scilicet, facere quod Christus Dominus instituit, & tam hæreticus, quam Catholicus baptizantes feruntur in idem formale obiectum, & tantum in eo differunt, quòd ferantur per motum solum materialiter diuersa; at sola diuersitas motuorum quoad suum materiale non potest inducere diuersitatem, contradictionem, vel repugnantiam voliti formaliter considerati, ut docetur in moralibus.

IV. Ex quo hæc obiectio facile soluitur, in syllogismo constante vna propositione vniuersali, & altera particulari, conclusio est particularis, quia hæc sequitur debiliorem partem: Atqui in hoc syllogismo hæretici baptizantis (volo & intendo facere quod facit vera Ecclesia dum baptizat: sed sola Geneuenfis) est sibi vera Ecclesia, & non Romana: ergo dum baptizo solum volo, & intendo, quod intendit Ecclesia Geneuenfis, Minor est particularis, licet enim duo propositiones, in ratione propositionis reperiuntur distinctæ in isto syllogismo, vna vniuersalis, particularis altera; attamen si intentio spectetur, & propositiones illæ considerentur in ratione rei intentæ, seu inten-

A. tionis, vnica tantum intentio reperietur, & non duplex, nimirum velle, & intendere facere quod vera Ecclesia facit, & intendit; quia hæc & nunc in tantum facit, & intendit, quod Ecclesia Geneuenfis facit, & intendit, in quantum putat Geneuensem esse veram Ecclesiam, vel in quantum illa facit & intendit, administrando tale sacramentum, quod vera Ecclesia (quam ille putat esse Geneuensem) intendit & facit.

Deinde etiam si admitteremus, duas ibi interuenire intentiones, generalem vnâ faciendi quod vera Ecclesia, quæcumque illa sit, facit, & intendit: alteram particularem faciendi, & intendendi quod Ecclesia Geneuenfis facit, & intendit, adhuc nostra responsio subsisteret, & proinde licet syllogismus constans aliquâ propositione particulari debeat constare conclusionem particulari, non esset tamen par ratio ipsius intentionis, seu rei per voluntatem intentæ, nam intentio est diiudicanda ex affectu operantis, & ipsa eius voluntate efficiat, ita vt illa intentio, cuius obiectum est primum, per se, principaliter, simpliciter, & absolute intentionem, sit reuera efficax, absoluta, potior, & cui omnis alia intentio minus efficiat, minusque absoluta cedit; illa autem intentio cuius obiectum in tantum duntaxat intenditur, in quantum pertinet, vel apprehenditur, ut pertinet ad obiectum, quod est

B primum, per se, principaliter, & absolute intentionem, non sit (simpliciter loquendo) absoluta, sed tantum hypothetica, si non explicite in terminis quibus illa exprimitur, saltem in se ipsa virtualiter, & equipollenter, & eius obiectum minus principaliter intentionem, imò reipsa tantum, ut conducat vel pertinet, vel apprehenditur, ut pertinet ad aliud obiectum magis principaliter, & absolute intentionem, sique non derogat priori intentioni generali efficiat; quia vt volitio omnimodè absoluta, est in genere volitionis perfectior hypothetica, & hæc posterior non destruit priorem: sic etiam & intentio, virtualiter tantum hypothetica non derogat priori absolute & simpliciter efficaci intentioni: sed in præsentî casu duæ reperiuntur intentiones, vna generalis absoluta, & simpliciter efficiat, nimirum, faciendi quod Christus Dominus instituit, & faciendi quod vera Ecclesia facit, & intendit facere, dum conficit tale sacramentum, altera particularis scilicet faciendi quod Ecclesia Geneuenfis facit, & intendit, quæ posterior, intentio est saltem virtualiter, hypothetica, quia hæreticus ille in tantum vult baptizare, exempli causa, pro Ecclesia Geneuenfis baptizat, in quantum vult, & intendit facere, quod Christus Dominus instituit, vel quod vera Ecclesia (quam tunc putat esse Geneuensem) facit, & intendit, ergo hæc particularis intentio, non derogat alteri eius intentioni generali.

C Nec error ille quòd indicat Ecclesiam Geneuensem esse veram Ecclesiam, obstat validitati sacramenti; nam error ille est tantum speculatiuus, non practicus, cum tunc minister ille non operetur ex vi, & efficacia talis hæreticæ propositionis, Ecclesia Geneuenfis est vera Ecclesia, sed ex ista sacramentum debet administrari secundum intentionem vera Ecclesia Christi, seu intendendo facere quod Christus Dominus fecit & instituit; & quamvis decipiatur in ista minori (sed Ecclesia Geneuenfis est vera Ecclesia) operatio tamen quam exercet, non desinit esse valida sicut actus

D Nec error ille quòd indicat Ecclesiam Geneuensem esse veram Ecclesiam, obstat validitati sacramenti; nam error ille est tantum speculatiuus, non practicus, cum tunc minister ille non operetur ex vi, & efficacia talis hæreticæ propositionis, Ecclesia Geneuenfis est vera Ecclesia, sed ex ista sacramentum debet administrari secundum intentionem vera Ecclesia Christi, seu intendendo facere quod Christus Dominus fecit & instituit; & quamvis decipiatur in ista minori (sed Ecclesia Geneuenfis est vera Ecclesia) operatio tamen quam exercet, non desinit esse valida sicut actus

I.

ille, quo Jacob cognouit Liam, putando bonâ fide esse Rachellem propriam suam uxorem, fuit bonus.

Norandum tamen est, quod si voluntas prædicti hæretici esset tam peruersa, vt tantum intenderet efficacie, quod Ecclesiæ Geneuensis facit, ita vt efficacie nollet baptizare secundum intentionem vilius alterius Ecclesiæ, etiam si illa esset vera, nec intenderet facere quod Christus Dominus instituit, tunc in tali casu sacramentum esset nullum *defectu intentionis*, sed casus iste est metaphysicus postulans maximam reflexionem in intellectu ministri, & summam peruersitatem & malitiam in eius voluntate, & præterea omnino contrariis praxi hæreticorum in consociendis sacramentis, qui si dum illa consociunt, interrogarentur, & vellent respondere in conscientia, dicerent se tunc facere & intendere quod Christus Dominus instituit tali actione, vel quod vera Ecclesia facit, & intendit, vel aliquid aliud simile.

II.

ARTICVLVS VI.

Tria dubia soluntur.

PRIMUM est. Cum ex sola voluntate Christi Domini proveniat quod veritas & essentialis perfectio sacramenti dependeat ab intentione ministri, quare id potius statuit circa *intentionem*, quam circa *probitatem fidei*, & morum ministri, quam tamen docuimus non reddere sacramentum irritum.

Respondetur, hanc esse optimam rationem; quod loquendo *moraliter*, nunquam contingat ministrum esse tam peruersum, vt in consociando sacramento nolit intendere facere quod Christus Dominus instituit, seu quod vera Ecclesia intendit, præsertim cum vix vnus sit reperiendus à tanto tempore qui careret hac intentione, vt experientia docet; at satis communiter & ordinariè contingit ministris Ecclesiæ esse, vel in occultis peccatis mortalibus, vel licet sint in publici, tolerari ab Ecclesiâ: vnde cum Legislator in ferenda Lege, vel in aliqua re de nouo instituenda, habeat maiorem rationem *boni communis*, quam *particularis*, nec quatenus Legislator teneatur providere omnibus & singulis casibus qui valde raro possunt occurrere, & leges respiciant, quod est communiter, non autem quod nunquam, aut valde raro evenit, factum est vt Christus Dominus instituendo sacramenta noue Legis, potius requirerit intentionem ministri ad essentialem perfectionem sacramenti, quoad *ipsam fieri*, quam eius probitatem vitæ, seu etiam fidei.

III.

IV.

Secundum dubium est: an tunc sit dubitandum de valore sacramenti, quantum illud tenet ex parte intentionis ministri, quâdo qui ministratur illud, dum esset adhuc Catholicus, saltè quando vtralis necdû cognitus hæreticus, tolerabatur ab Ecclesiâ, tanquam Parochus, postea vbi palam est professus hæresim, ait se inter administrandum sacramenta Ecclesiæ nullam habuisse intentionem faciendi tunc quod vera Ecclesia facit.

Respondetur, neminem posse rationabiliter dubitare de valore sacramenti sic recepti, tum quia si ante abiuram fidem Catholicâ fuisset eo tempore, quo tale sacramentum administrabat, interrogatus quo animo & quâ intentione illud confeceret, fuisset responsurus se totum istud facere ritu Catholicò, & eâ intentione quâ Christus illud instituit, & prout perficitur in vera Ecclesiâ; vnde cum hæc intentio fuerit præsens dum sa-

cramentum faceret, nec dependeat à rati-habitione de futuro ipsius ministri, & sacramentum sit omnino perfectum, nullâ ratione in tali casu est dubitandum de validitate talis sacramenti, tum etiam quia in ferendo iudicio de voluntate & intentione hominum circa eorum actiones & verba ab illis prolata, *status, conditio, item affectus & tempus*, quo illi exerceant, aut verba proferunt, debent maxime attendi, quia hominibus plurimum agit & loquitur, *prout affectus est*: at minister ille transfuga tunc tantum cepit dicere se non adhibuisse in sacramentis consociendis intentionem requisitam ab Ecclesiâ Catholica, postquam transit ad castra hæreticorum, quo tempore est totus in improbandis & videndis mysteriis fidei Catholice, in perturbandis fidelium conscientiis, & in procuranda sibi beneuolentia nostrorum addeiscariorum; quare tunc probè nouerit Catholicos admittere necessitatem sacramentorum nouæ Legis, curare sedulo vt illi sibi applicentur valide, tunc ille ex quadam insigni malitia ait mendacissimè se in administrandis sacramentis habuisse intentionem oppositam ei quam Ecclesiâ Catholica requirit in ministro.

Tertium est. Datâ hypothesi quod minister ex insigni malitia noluerit adhibere intentionem requisitam pro substantia sacramenti, an Deus tunc suppleret defectum intentionis, vel per se ipsum consociendo sacramentum, vel conferendo effectum sacramenti sine sacramento, præsertim cum suscipiens accedat bonâ fide, serîo, & cum sufficienti dispositione ad recipiendum fructus sacramentum.

Respondetur, non deesse etiam ex recentioribus qui putent Deum in tali casu supplere eiusmodi defectum intentionis ministri, conferendo effectum sacramenti sine sacramento, inuixi (vt putant) autoritate S. Thomæ hio. quæst. 64. art. 8. in responsione ad 2. pro qua etiam referunt Alexandrum Alensem, quem etiam refert Gabriel in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 3. dubio 2.

Sed cõmunis aliorum S. Thomæ Interpretum ad citatum art. est longè melior, qui contrariam sententiam reputant adeo improbabilem, vt Soto in 4. sent. dist. 5. art. 8. Cabrera ad citatum art. 8. S. Thomæ dicant illam esse *temerariam*; alij apparere *piam quidem, sed carere scientia*; alij esse *erroneam in fide*, ob relatam definitionem Concilij Trident. & citatum Decretum Eugenij, ex quibus nostra responsio probatur maxime ex prædicto Decrêto ita habente, *si aliquid bonum* (scilicet *materia, forma, & intentionis ministri faciendi quod facit Ecclesiâ*) *desit, non perficitur sacramentum*: cuius tamen oppositum prior opinio asserit, & addi potest in confirmationem initio huius Decreti expressè haberi illud fuisse factum sacro approbante Concilio Florent. & in subscriptione dicit, *Datum Florentiæ in publica sessione Synodali solemniter celebrata in maiori Ecclesiâ*. Deinde Trident. simpliciter & absolute, absque vlla exceptione cuiuscumque casus, dicit anathema iis qui dixerint in ministris, dum sacramenta consociunt, *non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesiâ*: at iuxta præcedentem opinionem intentio ministri non requiritur absolute ad validitatem sacramenti, quia interdum suppletur à Deo.

Dices, in tali casu sacramentum quidem esse nullum, sed tunc Deum conferre effectum sacramenti sine sacramento, quod tam Decretum Eugenij, quam Trident. Concilium ibi non tangit.

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. sed id refellitur, & est alia probatio pro nostra responsione, Concilium Trident. sess. 14. c. 6. ubi loquitur cum disunctione de dolore requisito in sacramento Pœnitentiæ, & de animo sacerdotis agendis, sed, seu cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, ait expressè, *Si aliquid horum desit, conscientiam non esse vere absolutam coram Deo*. ergo censet in tali hypothese Deum non supplere defectum conferendo effectum sacramenti sine sacramento: ergo cum eadem sit ratio aliorum sacramentorum ac Pœnitentiæ, si desit intentio ministri, suscipiens non recipit effectum sacramenti. Hæc ratio desumpta ex Concil. Trid. explicatur, cap. 4. eiusdem sess. *sola attritio est sufficiens dispositio pro sacramento Pœnitentiæ recipiendo cum fructu*, imò tam sufficiens, quam sola non resistentia parvuli, ut recipiat valide Baptismum: ergo quemadmodum, sola illa attritio posita, si animus agendi serid desit sacerdoti, talis pœnitens non erit absolutus coram Deo, quantumcumque accedat cū bona fide, ex citata auctoritate Concil. Trid. sed si habeat veram contritionem, erit tantum absolutus vi & efficacia illius, ut includentis votū sacramenti; ita etiam nec iste parvulus quantumcumque bonā voluntate parentum asserat baptismadus, erit verè & propriè purgatus à peccato suo originali, si verā & legitimā intentionem desit ministro. Secundò, eadem opinio refellitur, quoniam admittit illā tollitur necessitas Baptismi in ratione mediæ, contra illud Christi Domini apud S. Ioann. cap. 3. *Nisi quis renatus fuerit, &c.* nam quā ratione Deus diceret in presenti casu supplere intentionem interiore ministri, pari modo diceret in aliis similibus casibus necessitatem, nunc supplere defectū materiæ, nunc verborum, nunc ministri, & ita necessitas Baptismi evanesceret, maxime ubi defectus iste contingit, absque vlla culpa parentum, vel etiam ministri, quo tamen casu, parentibus etiam festinantibus, & paratis ministris, dum Baptismus de facto non datur, ex aliquo accidenti superueniente S. August. lib. de dono persever. c. 12. censet talem parvulum esse damnatum. Tertiò, in tali casu Deus conferret effectum sacramenti sine sacramento vel ex lege ordinariæ, vel ex aliquo privilegio, vel miraculo. Primum dici nequit, quia sacramenta sunt media ordinaria iustificandorum hominum: ergo cum sacramentum tunc supponatur esse nullum tam in re, quam in sufficienti voto suscipientis, Deus non diceret tunc id supplere ex lege ordinaria. Secundum item dici nequit, quia nullū fundamentum istius privilegii existit siue in sacris Litteris, siue in Conciliis & Patribus, siue in Traditione, imò omnino contrarium apparet, quando docet Baptismus esse absolute necessarium omnibus necessitate mediæ, & item quando in ministro requiritur animum agendi serid. Tertium denique dici non potest, tum quia nullum vestigiū miraculi apparere ibi, ex quo diuideretur illud tunc fieri à Deo, tum quia S. Aug. tract. 6. in 1. epist. S. Ioan. docet nunc non esse necessē miracula fieri propter aduentum Spiritus sancti, quod tamen tunc esset necesse, cum ibi per aduentum Spiritus sancti, nihil aliud intelligat, quam collationem, & receptionem gratiæ, ut patet tam ex antecedentibus, quam ex consequentibus, tum quia pari iure in aliis similibus casibus necessitatis oportere admittere miracula fieri, quod nemo prudens admitteret; tandem si Ecclesia sciret intentionem defuisse ministro, iuberet sacramentum applicari, ut intelligitur ex sacris Canonibus, & ex similibus defectibus in Or-

A. dinatione, Pœnitentiæ, & aliis, & hoc non tantum ob necessitatem præcepti, sed etiam mediæ, ut satis intelligitur ex auctoritate Concilii Trid. supra: ergo cum necessitas mediæ fundatur in necessitate gratiæ, Ecclesia censet hunc defectum intentionis non suppleri in presenti casu, Deo conferente gratiam sine sacramento valide collato.

Ad auctoritatem S. Thomæ aliam in contrarium respondetur eum in ista solutione duas referre opiniones, quarū prior asserit, quod si mentalis intentio ministri desit, non perficitur sacramentum, sed hunc defectum in pueris supplet Christus, in adultis fides & deuotio: posterior, quod minister agat in persona totius Ecclesiæ, & in verbis formæ, quæ ille pronūciat, exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem sacramenti, si quæ harum solutionum fauet præcedenti opinioni, est prior, ut per se patet: at S. Thomas illam ibi rejicit, & idem proponit secundam, ut meliorem.

Nec obstat quod S. Th. ita subiungat primæ illi solutioni, sed hoc satis potest dici quantum ad ultimum effectum, qui est iustificatio à peccatis. Nam ut verba eius sequentia indicant, id tantum intellexit de adulto, quatenus per eius deuotionem, seu perfectam contritionem talis defectus potest suppleri, quare cum in infante talis deuotio non possit habere locum, mens eius ibi non fuit defectum intentionis ministri suppleri à Deo in parvulo, vel in adulto carente perfectâ contritione, cum totum hoc supplementi refundat in deuotionem suscipientis sacramentum. Posterior autem eius solutio fuit à nobis superius exposita, iuxta communem eius Interpretum intelligentiam, cui addi potest eum articulo sequenti 10. ita scribere, *Cum aliquis non intendit sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere, talis peruersitas tollit veritatem sacramenti*, quod tamen esset falsum, si sola intentio Ecclesiæ expressa in verbis formæ per ministrum prolata sufficeret.

Ad auctoritatem Alensis que haberetur 4. parte, non vt illi male citant, qu. 13. membro 1. sed qu. 8. membro 3. art. 1. in solutione ad argumenta, respondetur eum ibi loqui cum hesitatione, & non asseritiuè, sic enim scribit, *Respondeo sine preiudicio, quod in casu isto potest supponi potest, quod summus sacerdos supplebit*. Deinde respondens magis asseritiuè conformiter ad nostram responsionem, ait, *Etiamsi Deus tunc non suppleat defectum intentionis in nullo esse preiudicium in Ecclesiâ, parvulo, cum Deus remittat peccata, absque omni debito, nec item diuina misericordia, quia, inquit, diuina misericordia non debet aliquid facere quod sit in preiudicium providentiæ eius, magis consonum est rationi, quod*

D. *operatio Baptismi non sine intentione efficiam habeat, quam sine, & si ex hoc imminet aliquod periculum parvulo*. Hactenus Alensis, quod iudicem ferè verbis Gabriel repetit loco cit. ab aduersariis; sicque illi duo Scholastici stant potius pro nostra responsione quam faciant contra illam: illæ autem congruentiæ, quas auctores prioris opinionis possunt asserere, sunt similes rationibus Semipelagianorum, quæ metiuntur veritatem mysteriorum nostræ fidei, non ad normam sacram Scripturarum, vel Canonum, aut Traditionis Ecclesiæ, sed ad vanas tantum suspiciones, & coniecturas moralium, ut S. August. loquitur lib. 1. de peccatorum meritis & remissionibus, cap. 20. cum tamen in his & aliis similibus, ut idem S. August. ait cap. sequenti, *Prius sanctarum Scripturarum auctoritatibus colla subdenda sunt, ut ad intellectum per fidem quisque perueniat*.

I. Ex his omnibus patet, hūc defectum intentionis requirere in ministro posse quoad effectum sacramenti, seu receptionem gratiæ sanctificantis suppleri in adultis suscipientibus per veterem & perfectam contritionem: at in paruulis nullo modo, cum *votum* debeat esse *personale*, & nullus, *excepto Christo Domino*, possit, vel poterit mereri de condigno gratiam sanctificantem alteri, vt omnes Theologi docent primā secundæ.

ARTICVLVS VII.

Qua & qualis intentio requiratur.

IMPRIMIS notandum est triplicem distingui intentionem. Primā est *habitualis*, quæ nihil est aliud, quā procliuas ad conficiendum sacramentum acquisita ex frequenti collatione sacramentorū. Secunda est *virtualis*, seu interpretatiua, quā aliquis actu quidē & de facto non cogitat de re, sed tamen agit & sese applicat ad agendum *virtute prioris intentionis*: aut ita se gerit, vt si interrogaretur quidnam agat esset responsurus, *se hoc & illud facere*, exempli causā, absolutionem exteriorem vt sacramentum: sic qui se vestit ad celebrandum, & vbi ventum est ad consecrationem, distrahitur ab actuali intentione, nec tamen desinit persequi, & profert verba consecrationis sine vlla reuocatione prioris intentionis, dicitur habere virtutalem intentionem. Tertia est *actualis*, quā aliquis actu & de facto intendit. Secundū notandum est, *intentionem*, siue virtutalem & interpretatiuam, siue actuaalem, *aliā esse absolutam, aliam conditionalem*, item absolutam aliam esse determinatam tantum ad materiam & subiectum presentem, quodcumque illud sit, aliam verō esse etiam determinatam ad hoc & illud subiectum in individuo, & in particulari. His prænotatis.

III. Prima sit propositio. *Sola habitualis intentio non sufficit ad consecrationem sacramenti*. Ita coramunitur omnes. Probat, intentio ministri debet esse talis, vt ille ratione illius censeatur agere modo humano: at homo non censeatur agere modo humano per solam intentionem habituaalem, vt patet in his, qui ita sunt assuefacti quibusdam actionibus faciendis, vt easdem repetant etiam inter dormiendum, vel dum sunt ebrii & amentes.

Nec obstat quod S. Thomas citato art. 8. dicat intentionem habituaalem sufficere, nam ibi nomine *habitualis*, intelligit *virtutalem*, vt patet exemplo quod ibi assert: nec item obstat, quod actus qui exercentur ex eiusmodi habitudine, vertantur vitio, quia non vertuntur vitio pro eo instanti quo exercentur, extra statum vsus rationis, & inter dormiendum. Nec denique obstat quod habitualis intentio sufficiat in recipiente sacramentum: est enim dispar ratio ministri, & recipientis, nam minister est causa efficiens, quatenus est homo, & quatenus agit modo humano: vnde cum iste modus agendi dicat aliquid ampliū quā agere ex habituali intentione, talis intentio non sufficit in illo: at ad valide suscipiendum satis est quod non habeat aliquam repugnantiam, cum sacramento, vt patet in Baptismo infantium: quando verō maior aliqua intentio requiratur in suscipientibus, dicitur agendo de vnoquoque sacramento in particulari.

Secunda propositio. *Actualis intentio est sufficiens ad consecrationem sacramenti, & laudabilis, non tamen necessaria*. Prior pars probatur: omnis intentio sufficiens ad sacramentum valide conficiendum fundatur aliquo modo in actuali, & accipit vim suam ab illa, vt patet ex nunc dictis

A de intentione habituali: ergo ipsa actualis intentio multo magis erit sufficiens, & item laudabilis, tum quia est perfectior, tum quia exactim illa intenditur in forma sacramenti.

Secunda pars probatur, quia non est in potestate hominis semper intendere actualiter, deinde aliqua actio non desinit esse humana, cum minori intentione, quā sit actualis, cuiusmodi est *virtualis*, vt omnes Philosophi agnoscunt: igitur actualis intentio non est necessaria in consecratione sacramentorum.

Tertia propositio. *Virtualis intentio est sufficiens & ad minus necessaria in ministro ad consecrationem sacramenti*. Prior pars probatur: vt aliquod opus dicatur humanum, satis est, vt sit ab actuali intentione non manente quidem secundum se, sed secundum virtutem, quatenus actualis intentio non censeatur reuocata aliquo actu contrario: ergo cum sacramenti confectio debeat fieri modo humano, virtualis intentio erit sufficiens ad consecrationem sacramenti.

Secunda pars propositionis probatur, quia inter habituaalem & virtutalem intentionem non datur aliqua media intentio iuxta Philosophos.

Quarta propositio. *Intentio debet esse absoluta, vel talis, quæ æquiualeat absolutæ*. Probat, intentio debet esse talis, vt de facto, & in presenti insinuat in sacramentum, dum fit: at hoc conuenit soli absolutæ, quia sola illa est efficax: non item conditionali, quia in actibus humanis conditio contingens suspēdit actum, & reddit illum inefficacē, donec illa sit adimpleta: dixi (vel quæ æquiualeat absolutæ) quia quædam conditionatæ intentiones dari possunt, quæ quia æquiualeant absolutis, sunt etiam sufficientes ad sacramentum valide conficiendum; cuiusmodi sunt de præterito, vel de futuro necessario.

Quinta propositio. *Intentio sufficiens debet durare toto tempore, quo sacramentum conficitur*. Probat, tota confectio sacramenti debet fieri modo humano, & per actum humanū, secundum quamlibet sui partem, sed non fit tali modo, nisi intentio sufficiens duret toto tempore, quo sacramentum conficitur. Nec obstat, quod omnes partes materię, vel forme sacramenti non durent toto illo tempore: vnde etiam nō videtur intentio durare, est enim quoad hoc dispar ratio, quod coniunctio materię & forme sit tantum moralis, forma coniungatur materię vt illam determinet; at illa determinatio censeatur fieri sufficenter, iuxta æstimationem moralem viri prudentis, si statim atq; finita est, explei causā, ablationis formā proferatur, vel è contrā; aliqua autem actio non censeatur esse moralis & humana, nisi & intentio, ratione cuius dicitur esse humana, duret etiam secundum totam latitudinem durationis ipsius eiusdem actionis.

Ultima propositio. *Intentio determinata quoad presentem materiam, vel subiectum quodcumque illud sit, est sufficiens in consecratione sacramentorum, præterquam in sacramento matrimonij, in quo est ad hanc personam determinatam in individuo*. Prior pars probatur ex formis sacramentorum, quæ constant quibusdam particulis id significantibus, vt in Baptismo, Confirmatione, Pœnitentia, particula, *te*, in Eucharistia particula, *hoc*, vnde si quis baptizat filium iohannis, putans se baptizare filium Pauli, non desinit valide baptizare, nisi restringeret suam intentionem baptizandi ad solum filium Pauli, quo in casu grauissime peccaret, & idē cauendum est ab eiusmodi intentione.

I.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Soluitur dubium.

II.

III.

IV.

QVERES, si quis Episcopus ante collationem Ordinum publicè moneat se non intendere eos ordinare qui passi sunt repulsā, ob defectum, vel litterarum dimissioriarum, vel sufficientis litteraturarum, aut alius alicuius incommodi, vel si dicat se constantim intendere ordinare, qui verè sunt admissi per approbationem Episcopi, aut Examinatorum, vel Vicariorum; & nihilominus aliqui vel ex reiectis, vel ex non admissis per prædictos ad id deputatos, sese clanculū aliis admissis ordinandis intermiscant, & ab Episcopo illos tunc non distinguente ab aliis, simul cum illis ordinentur, vtrum tunc sint validè ordinati, quantum requiritur ex parte intentionis in ministro sacramenti requisita.

Respondetur, istam Episcopi monitionem posse fieri duobus modis. Primò, per modum simplicis *excommunicationis*, vt qui istorum eiusmodi defectuum sibi sunt conscij, timore illius deterreantur ab Ordinibus in tali statu suscipiendis. Deinde potest fieri per modum *veracis & sinceræ explicationis suæ absolutæ*, & simpliciter efficacis intentionis de istis huiusmodi non ordinandis, etiam si illi sese clām aliis ordinandis intermiscant: si hæc monitio fiat tantum priori modo, videtur talis ordinatio esse valida: sic tamen ordinati grauissimè peccauerunt: cuius responsionis hæc est ratio, quòd talis comminatio non importet efficacem intentionem non ordinandi tales personas hic & nunc præsentis, nam aliud est minari, aliud est efficaciter intendere id quod minæ præseferunt; fit enim plerumque vt minæ sint tantum minæ, ibique sistant ex intentione comminantis, sintque duntaxat ad incutendum terrorem: quare cum vt sic non importet in præsentis casu etiam virtualiter in Episcopo ordinante nolitionem ordinandi tales personas sibi præsentis, & voluntas eius, seu intentio vt hic & nunc ille se gerit, non sit in pendentis, sed sit determinata ad subiectum sibi præsens, nec vllam, verè & propriè loquendo, habuerit intentionem non ordinandi istas personas, tunc talis eiusmodi personarum, alioquin intrusarum, ordinatio videtur esse valida, quantum requiritur ex parte intentionis in Episcopo requisita. Si autem hæc monitio fiat *posteriori modo*, tunc talis ordinatio videtur esse nulla, defectu sufficientis intentionis ad illam in Episcopo requisita: & quòd tunc sufficiens intentio desit, probatur, Omnis intentio ad id sufficiens est aut *actualis*, aut *virtualis*, vt supra probatum est: at neutra hic reperitur, non virtualis, quia hæc fundatur in aliqua *actuali qua præcessit, nec tamen fuit renouata*: at tantum abest, vt hæc in præsentis casu præcesserit, quin potius alia actualis ei omnino opposita præcessit: de non ordinandis istis.

Et hoc etiam probat Episcopus tunc non habuisse actualem intentionem ordinandi istos sic clandestinè intrusos: hæc enim quatenus talis importat aliquem actum specialem sese circa illos occupantem, qui tamen supponitur non habere locum in præsentis difficultate. Nec obstat quòd Episcopus exteriorē actum ordinationis circa eiusmodi clandestinè intrusos tunc sibi præsentis exercuerit, illis porrigendo instrumenta, quorum porrectione & acceptione reliqui sunt

A validè ordinati. Hoc, inquam, non obstat; nam actus aliquis exterior potest ab agente morali exerceri duobus modis. Primò, non tantum materialiter, sed etiam formaliter. Deinde tantum materialiter, tunc exercetur priori modo quando qui illum exercet, eum exercet ex aliqua efficaci intentione eius ad quod significandum, vel faciendum talis actus exterior ex se, vel ex institutione superioris est ordinatus; tunc vero exercetur tantum materialiter, quando ita exercetur exterius; vt tamen is qui exercet illum, eum neque virtuali, neque actuali intentione efficaci ordinat ad finem illum & effectum ad quem significandum, vel faciendum ex se, vel ex voluntate superioris fuit institutus, quomodo plerumque inter docendum proferimus verba consecratoria Eucharistiae. Iam in præsentis difficultate Episcopus ordinans dum porrigit instrumenta istis clandestinè intrusis, ea *materialiter* tantum, & non *formaliter* illis porrigit, quia nullum agens humano & morali modo operans agit præter vel contra absolutam, & efficacem suam intentionem, quandiu illa virtute vel actu perseuerat; & si alias ipsum opus exterius faciat, non censetur illud *formaliter*, & vt est tale in effectu moris exercere, sed tantum *materialiter*, & sine aliqua intentione eius ad quod primò & per se ordinatur; sed Episcopus hic nullo modo reuocauit actualem illam intentionem de non ordinandis istis clandestinè intrusis, quinimò illa adhuc virtualiter perseuerat: ergo hæc instrumentorum porrectio fuit illis facta tantum *materialiter*, non *verò formaliter*, nec proinde sunt validè ordinati.

C Confirmatur. Intentio *specialis*, & quasi in indiuiduo determinata, derogat *generali*, sed intentio quam Episcopus habet in præsentis casu de ordinandis omnibus & singulis sibi præsentibus, est *generalis*, illa vero virtualis fundata in alia actuali formaliter & expresse elicitæ superioris commemorata (*de non ordinandis istis*, qui hoc & isto defectu laborant, esto sese clanculū illo infacio aliis ordinandis immisceant) est *specialis*, eumque determinat, vt nolit ordinare *sacramentaliter* hunc & istum, etiam si sese illo infacio aliis ordinandis intermiscant: ergo tunc tales personæ non ordinantur validè. Et hoc potest explicari exemplo sumpto ab intentione sacerdotis consecrantis Eucharistiam; sacerdos aliquis determinet tres tantum consecrare formulas, easque quosdam ordinem & numerum sese mutuo excipientes, ita vt vel primam que obicitur eius oculis, & duas immediate contentas sub illa tantum consecrare, si quæ autem alix illis subiciantur, quas etiam habeat, alias sufficienter præsentis non intendat consecrare; iam aliquis, illo infacio, quæram formulam alix subiciat, vel implemet consecrans per inaduertentiam, easque omnes præ manibus teneat, si nullo modo priorem illam intentionem renouauerit, etiam si plures prædictis tribus formulis teneat præ manibus, dum verba consecratoria pronuntiat, solæ tamen tres illæ priores formulæ consecrabitur, vt Scholastici communiter docent iuxta ad secundum articulum quæstionis 74. Neque huic nostræ responsioni obstat veritas vltimæ nostræ propositionis; illa enim procedit de eo quòd spectatur tantum conditione huiusmodi sacramentorum sufficit ex parte intentionis ministris; non autem de eo quòd per accidens, & ex speciali aliqua occasione aliunde natâ requiritur; de quo

V.

VI.

VII.

VIII.

I. tamen præfens difficultas tantum procedit, nam etiam examen ordinandum fiat, ut soli illi admittantur qui sunt sufficientes litteraturæ, habent litteras dim sessorias, titulum & id genus alias; fit tamen Episcopos ordinans sua speciali intentione, eaque absoluta & efficaci superius explicata, non exclusisset eos qui laborant istis defectibus; & nihilominus seie aliis ordinandis immiscuissent, tunc ob dicta pro nostra propositione vltima fuissent, sicut & alij valide ordinati. An autem Episcopos ordinans prædictam monitionem fecerit per modum simplicis duntaxat conuincationis? an verò per modum absolutæ & efficaci intentionis potest, vel ex illo resciri, & tunc standum est eius iudicio, vel ex singulari modo quo illam expressit, diiudicari, quod si, vel quia longè abest, vel quia iam obijt, vel propter aliquam aliam causam, istud non possit resciri, nec ex modo, quo fecit illam, diiudicari, tunc quia personarum eiusmodi ordinatio est, ad minus dubia, debet saltem sub conditione acriter repeti, alioquin non poterit absque grauissimo peccato, & periculo nullitatis in ordinibus suis suscipi, ministrare.

Cæterum, si istis incommodis prouideatur, conuenientius esse videtur quod Episcopi Legem aliquam debito modo conderent quæ qui laborantes his, vel istis defectibus se se clandestine aliis ordinandis immiscerent, & in tali statu ordines susciperent, non obstante ordinationis validitate, tandiu manerent suspensi ab executione ordinum se clandestine susceptorum, quandiu placeret Episcopo quem sic deceperunt, vel eius successori, vel quod ferrent sententiam excommunicationis ipso facto incurrendæ. Sic enim obuiaretur iis omnibus incommodis, quæ ex tali Ordinum administratione facta eiusmodi intrusis, nascuntur.

AD QVÆSTIONEM LXV.

De numero, Ordine, & necessitate sacramentorum nouæ Legis.

DISPUTATIO VNICA.

ARTICVLVS I.

Vtrum septem sint sacramenta.

IV. MNES hæretici nostri temporis tam Lutherani, quam Calvinistæ, & Zuïngliani duo tantum agnoscunt nouæ Legis sacramenta, Baptismum & Eucharistiam sumendo nomen hoc sacramentum in propria, & strictâ significatione; licet sumendo illud in significatione minus propria, Lutherani annumerent duobus istis, Pœnitentiam, & sicut in eo vnanimis, ut negent nouæ Legis sacramenta esse septem proprie dicta. Communis tamen omnium Catholicorum sententia, quam loco propositionis ponimus, est, illa esse septem, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium; ita habemus in Decreto Eugenij in fine Concilij Florentini, & est de fide

A ex Concilio Trident. sessione septimâ, Canone primo, & quoddam vnumquodque istorum sit sacramentum proprie dictum, speciatim probabitur inferius agendo de illis in particulari: generatim verò de illis septem enumeratis primum, ex traditione Ecclesiæ, quam Caluinus ipsemet agnoscit libro 4. iurum institutionum cap. 19. sectione 1. vbi sic habet, *ipsa opinio de septem sacramentis, omnium ferè sermonibus tenetur, ipsa veritate etiam radices egit*; quare cum illius principium agnosci non possit, septenarius ille sacramentorum proprie dictorum numerus, pro traditione Apostolica est tenendus, iuxta regulam S. August. l. 4. contra Donatistas c. 24. hinc septenarius ille sacramentorum numerus falso dicitur esse à Scholasticis inuēdus, cum ante tempus Magistris sententiarum, tam apud sanctos Patres, quam apud alios scriptores, fiat illorum mentio, ut patebit inferius de singulis in particulari. Quin & Orientales licet à nobis schismate diuisi, à Lutheranis rogati, quid eorum Ecclesia sentiret, de articulis inter nos & prædictos hæreticos controuersis, suâ Orientali ad illos censurâ, verbis expressis hunc septenarium numerum sacramentorum nouæ Legis, ut à Christo Domino institutum, professi sunt: & quod vnicuique istorum, vera ratio sacramenti proprie dicti competat etiam ex sententia veterum Patrum, & Scripturæ testimonio ostendimus inferius, agendo de illis in particulari. Ratio autem à priori nostræ propositionis est sola Christi Domini voluntas, qui reeplura, nec pauciora voluit esse in sua Ecclesia; per enim veritas, & gratia per eum fuisse, capite primo sancti Ioannis zita etiam fuit eius voluntas, determinare certum numerum signorum, quibus gratia illa per Legem Moïsis adumbrata, communicaretur hominibus per Christum noui Testamenti Authorem, & gloriæ consummationem deducendis in vitam æternam Quare cum iuxta sanctum Cyprianum epistola 63. & sanctum August. lib. 17. de Trinitate Dei, capite 16. septem illæ columnæ quas sapientia in veteri testamento dicitur sibi ædificasse, significant septem Legis nouæ sacramenta, item lotio illa Naamam Syri septies facta in Iordane, libro 4. Regum, capite 5. significet iuxta sanctos Patres perfectam illam animæ sanitatem, quam per nostræ sacramenta percipimus; Item & septem illi panes, quibus Christus Dominus tot millia hominum satiauit, referant numerum sacramentorum nostræ Legis, iuxta sanctum Hieronymum ad cap. 15. sancti Matth. & iuxta eundem ad caput 5. Amos, numerus septenarius sit san-

D dus, fuit valde conueniens Christum hæc septem sacramenta, perfectæ sanitatis hominibus viatoribus conferendæ instrumenta constituere; quam conuenientiam optinè sanctus Thomas hac questione articulo primo, explicat per partes considerando nostra sacramenta, tam ut sunt ad cultum Dei, quam ut sunt in remedium peccati instituta; quæ congruentia solâ illius sectione apud eum satis percipitur. Alij eam explicant per analogiam ad temporalem militiam: vita quippe hominis comparatur militiæ, ut Iob. ar. capite & alibi, & ex iis quæ militi toto tempore militiæ sunt necessaria explicant, Christum Ducem nostrum, & Legislatorem pro militibus in sua Ecclesia simpliciter hæc septem instituisse sacramenta, rebus in milite temporali requisitis, quadam proportionem correspondend-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

ria. Facile est unicuique alias pro hac re congruentias adinuenire circa quas hoc vnum contra hereticos illas irritantes est aduertendum, nos non in illis ponere summam nostræ præsentis causæ (alias non essent amplius congruentiæ) sed tantum suppositâ definitione Conciliorum, & Patrum consensu pro tali numero, velle nos explicare illum, esse ad modum rectæ rationi, & statui Christianæ religionis consentaneum.

Ceterum quando dicimus *septem tantum esse sacramenta*, id non intelligimus de sacramento secundum infimam speciem considerato, quasi vnumquodque ex illis septem, sit vnum specie infima, sed loquimur tantum indefinitè, sumendo, exempli causâ, sacramentum ordinis pro vno tantum sacramento, quod licet sit vnum genere, habet tamen sub se multas species, puta singulos distinctos specie ordines, vt speciatim explicabitur inferius agendo de illo.

II.

ARTICVLVS II.

Soluuntur fundamenta hereticorum contra septenarium numerum sacramentorum nouæ Legis.

ALIA sunt quibus speciale quoddam sacramentum, puta vel Confirmationem, vel aliquod aliud nominatim, conantur expungere à prædicto numero septenario & hæc, habent specialem locum, cui etiam illorum solutionem referuamus; nam vbi de vnoquoque illorum in particulari agemus, ostendemus, illud esse sacramentum propriè dictum, & argumenta hereticorum in contrarium dissoluemus: habent item & alia communia, quæ illa in genere, & quoad numerum respiciunt, & hæc nunc dissoluemus. Primum est numerus ille septenarius sacramentorum nullibi habetur in sacris Litteris expressus. Primo respondetur, eodem argumento posse probari, non esse quatuor Evangelia, nec item duo sacramenta, vt tamen illi admittunt; nam illi numerales termini nunquam ita expressè reperiuntur in sacris Litteris, agentibus de Evangelis, vel Baptismo, & Eucharistia: Secundo respondetur, ad hoc vt septenarius ille numerus habeatur in sacris litteris, sufficere, vt res numerate, & istis numeris importate reperiantur in sacris Litteris, quod ostendetur sigillatim de vnoquoque, agendo in particulari de illis.

IV.

Secundum fundamentum, septenarius numerus dicitur in Apocal. pertinere ad Antichristum: at sacramenta nouæ Legis ad illum non pertinent. Respondetur, eo loco numerum septenarium non intelligi de nostris sacramentis, sed ab ipso S. Ioanne explicari de septem regibus; & septenarius numerus optimè quadrare significans rebus sanctis, satis fuisse docet sanctus Hieronymus loco præcedenti articulo à nobis relato.

Tertium est. Sacramenta nouæ Legis dicuntur fluxisse ex latere Christi, vt sanctus Augustinus explicat tractatu 120. in sanctum Ioannem, quando Christo iam mortuo, vt habetur cap. 19. sancti Ioannis, *Unum militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiit sanguis, & aqua*: sed hæc duo sanguis, & aqua, duo tantum sacramenta significant Baptismum, scilicet & Eucharistiam, ergo duo tantum erunt sacramenta.

Respondetur primo, argumentum hoc tan-

tum desumi à sensu mystico sacra Scriptura, non à litterali; nam ibi ad litteram significatur vera, & naturalis aqua, verus & propriè dictus sanguis, tunc effluxisse ex Christi Domini latere, vt ipsamet verba sonant, & nihil quicquam ibi additur quod expressè dicat hæc duo aqua, & sanguis, ibi ad litteram supponere pro Baptismo, & Eucharistia, quare cum, vt omnes communiter docent ad primam quæstionem primæ partis, tunc duntaxat validum, & irrefragabile argumentum deducatur, ex sacris Litteris, quando illæ sumuntur in sensu litterali, argumentum hoc hereticorum, nudè & purè sumptum, non erit efficax, pro euerfendo numero septenario sacramentorum nouæ Legis.

Deinde, quia sensus iste mysticus est sanctorum Patrum respondetur eos, per istam mysticam explicationem, non excludere alia quinque sacramenta, sed hac istorum duorum enumeratione, alia etiam tacite comprehendere, nam quia enumeratis præcipuis, ad quæ alia referuntur, consentitur & alia tacite comprehendunt, & inter nouæ Legis sacramenta, Baptismus & Eucharistia primas partes sibi vendicant (Baptismus enim est ianuâ omnium reliquorum sacramentorum, Eucharistia verò illorum finis, & consummatio) sit vt aqua, & sanguis significando mysticè hæc duo sacramenta, quibus in hoc sæculo vitam spiritalem ingredimur, & consummamus, simul etiam reliqua mysticè significant.

Quantum fundamentum. Sancti Patres dum ex professò agunt de sacramentis nouæ Legis, nunquam recensent septem. Sanctus Dionysius lib. de Cælesti Hierarchia. Sanctus Ambrosius libris de Sacramentis, sanctus Cyrillus suis Catechesibus, imò sanctus Augustinus Epistola 118. ad Ianuarius, ait sacramenta per Christum instituta in noua Lege, esse paucissima, & solum meminit Baptismi, & Eucharistiæ, vt libro 3. de doctrina Christiana, cap. 9. lib. 19. contra Faustum, cap. 13.

Respondetur sanctos Patres interdum recensere pauciora sacramenta septem, non quod negent aliis à nobis enumeratis, rationè sacramenti conuenire; sed quod, ad id, quod tunc intendunt, non sit opus omnia, & singula recensere; sed ea, quorum tunc meminerunt, sufficiant eis; sic quia sanctus Dionysius loco in obiectione citato loquitur de Hierarchia, Ecclesiastica, de illis tantum sacramentis tractat quæ spectant ad Hierarchiam, seu quæ Episcopus solemnè ritum ministrat, recenset tantum Baptismum, Confirmationem, & Eucharistiam, sic sanctus Ambrosius lib. 3. de Sacramentis, capite 2. & de initiandis, capite 6. & patet amplius ex eo, quod ipsamet scripturæ de penitentia, vt sacramento, sic sanctus Augustinus dicens nostra sacramenta esse pauciora, ita duo, aut tria, adfert in exemplum, vt tamen plura esse significet, sic epistola 118. ad Ianuarius, vbi comparat paritatem nostrorum sacramentorum multitudinè sacramentorum Legis antiquæ, duo tantum adfert Baptismum, & Eucharistiam, sed tamen addit verba hæc, & si quid aliud in scripturis Canonis commendatur, quæ verba aliàs non addidisset, quemadmodum nec illam particulam, sicut, quam solemus usurpare, quando vnum tantum, aut alterum indiuiduum, ex aliqua multitudine, in exemplum afferimus.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

ARTICVLVS III.

Verum conuenienter ordinentur sacramenta secundum prædictum modum.

II.

NOTANDVM hic tantum agi de ordine desumpto, ex finibus sacramentorum, quatenus scilicet nos deducunt ad vitam spiritualem, qui ordo est nature, generationis, & executionis, non autem agitur de ordine necessitatis, dignitatis, aut intentionis. Hoc præsupposito respondet sanctus Thomas ordinem assignatum esse optimum, ut patet explicata per S. Thomam articulo primo analogia, quam habent nostra sacramenta ad vitam corporalem, tum etiam quia, unitas est prior multitudi-
 nus enim exurgit ex pluribus unitatibus coniunctis: at quinque priora sacramenta spectant ad unitatem, seu ordinantur ad perfectionem hominis quatenus singularis est; duo postrema, ad perfectionem multitudinis, & quia ordine nature, ea quæ sunt per se, sunt priora iis, quæ tantum sunt per accidens; Sacramenta autem Pœnitentiæ, & Extreme-vnctionis, tantum requiruntur ad salutem per accidens, supposito, scilicet, actuali peccato ut per eius remissionem remoueatur obex gratiæ, & illud non habet locum in omnibus, ut in paruulis fit. ut hæc tria Baptismus, Confirmatio, & Eucharistia præcedant, deinde quia inchoatio sanitatis præcedit illius perfectionem, fit ut Pœnitentia, quæ inchoat sanitatem spiritualem, sit prior Extreme-vnctione, quæ tollendo peccatorum reliquias, illam perficit. Tandem quia Ordo, magis spectat ad vitam spiritualem, quam Matrimonium, fit ut Ordo numeretur prius Matrimonio: quia tamen, ut præmonuimus, series ista sacramentorum non est necessitatis, fit ut in collatione, & sumptione sacramentorum non semper seruetur, ut docet ipsa praxis Ecclesiæ.

III.

P

ARTICVLVS IV.

Verum sacramentum Eucharistia sit possibulum inter sacramenta.

AGITVR hic de ordine dignitatis, Hoc posito pars affirmans est de fide, ex Concilio Tridentino sess. 7. Canone 3. ubi definitur sacramenta omnia inter se non esse paria. sess. verò 13. cap. 3. præfertur Eucharistiæ sacramentum aliis omnibus; est enim permanens, reliqua in vñu, hæc tantum conferunt gratiam, illud præter quàm quod confert gratiam, & ipsum Christum, auctorem gratiæ, realiter continet. Hæc ordinantur ad istud, tanquàm ad suum finem, effectus enim sacramenti Eucharistiæ, est singularis quædam coniunctio ipsius comedentis cum Christo, ad quam efficiendamiuant omnia sacramenta, & ipsa Extrema-vnctio, quatenus tollit reliquias peccatorum, quibus sublatis, homo melius disponitur ad illam cum Christo coniunctionem; hinc Eucharistia vocatur à sancto Dionysio de Ecclesiastica hierarchia capite 3. finis, & consummatio reliquorum sacramentorum. Possunt & addi multe alix prærogatiue huius sacramenti, quæ commodius explicabuntur infra agendo de Eucharistia.

B

ARTICVLVS V.

Verum omnia sacramenta sint de necessitate salutis.

DOCT sanctus Thomas tria sacramenta esse necessaria necessitate medij, suppositâ Christi Domini institutione, duo quidem singulis, Baptismum omnibus, & Pœnitentiam, iis qui habent peccatum mortale: duo verò toti Ecclesiæ, scilicet Ordinem, & Matrimonium. Cætera esse tantum vilia. An verò vnumquodque sacramentorum sit necessarium necessitate præcepti, disputabitur infra agendo de singulis in particulari, sicut etiam ostendemus agendo de illis, quænam sint necessaria, necessitate medij. Atque hæcenus de sacramentis in genere.

IV.

V.

VI.

DE SACRAMENTIS IN PARTICVLARI.

AD QVÆSTIONEM LXVI.

DE CAUSIS INTRINSECIS SACRAMENTI BAPTISMI.

I.

Et est altera pars totius
disputationis de sacramen-
tis nouæ Legis; & quo-
niam primum in vnaqua-
que re est ipsum eius esse,
esse autem confertur Chri-
stiano per Baptismum, quia
est lauacrum regenerationis,
ut illam cap. 3. ad Titum, vocat Apostolus, ideo
ab illo nobis ducendum est exordium:

DISPVATIO I.

De definitione Baptismi.

ARTICVLVS I.

De nomine Baptismi.

II.

DEFINITIONI rei præmittenda est
nominis explicatio, & ideo acturi de
definitione, naturâ, causis, & effe-
ctibus Baptismi, ipsum eius nomen,
& variam appellationem exponemus. Itaque
Baptismus est nomen Græcum ablationem, tin-
ctionem & immersionem significans. Quatuor
autem habet significationes in sacris Litteris.

III.

Primo, sumitur pro ablatione communi, sic Iudith
12. baptizabat se in fonte, id est lauabar. Secun-
do, sumitur pro afflictione, & passione corporis,
quæ totum hominem veluti inundet, & veluti
absorbeat, vt S. Luca 12. baptismo habeo baptizari,
id est pati, affligi, nam aqua sæpè in sacris Litteris
afflictionem denorat, vt Psal. 65. & alibi; quia
enim nullum est certius periculum aquis, cui
facile non potest subueniri, hinc Baptismus signi-
ficat afflictionem, & baptizari idem est quod af-
fligi, & pati. Tertiò, sumitur pro aliqua lotionem
ceremoniali, sic S. Marci 7. ait sacra Scriptura
Iudæos à foro redeuntes, in quo fuerant conuer-
sati cum Gentilibus, & immundis, solitos lauari
ne aliquid immunditiæ remaneret in corpore; à

A foro venientes, nisi baptizentur, non comedunt &
ibidem abluiones calicum vocantur baptizmati;
hinc factum est, vt quia sacramentum abluionis,
de quo hic agimus, est quædâ Religionis nostræ
ceremonia, dicatur Baptismus, & nomen hoc, licet
Græcum, etiam ab ipso Latino interprete retineat-
ur, S. Matth. 28. & alibi passim: ex hac tertia si-
gnificatione nata videtur quarta, qua nomen
hoc, seu verbum iunctum huic termino Spiritu
sancto, significat tantam vbertatem, & copiam
gratiarum Dei, vtis perfundi, & quasi immer-
gi dicantur homines, sic cap. 1. Ait. ait Christus
Dominus discipulis suis, Vos autem baptizabimini
Spiritu sancto, id est tantam copiam gratiarum,
& donorum Spiritus sancti acciperitis, vt vide-
mini in illam immergi. Habet autem sacramen-
tum hoc tum in sacris Litteris, tum apud Patres,

IV.

B varia nomina ob varias utilitates, & conditiones,
sicut & eius author Christus Dominus, vt ait san-
ctus Gregorius Nazianzenus oratione in san-
ctum Baptisma, ob suam infinitam perfectionem
nomina infinita; alia enim desumuntur à materia,
vt lauacrum vitale, sacrum lauacrum, rinctio, onda
genitalis, fluius aque vitalis, & similia ad Tit.
3. apud Tertul. lib. de Baptismo, apud sanctum
Cyprianum epistola secundâ, sanctum Grego-
rium Nazianzenum supra & alios: Alia item ha-
bet à forma, vt sigillum, signaculum, ob signatio
fidei, sacramentum fidei, sacramentum sanctæ Tri-
nitatis, sic apud Tertul. lib. de Penitentia, cap.
6. apud S. Basilium lib. 3. contra Eunomium.
Tertiò, alia desumuntur ab eius effectibus, sic
vocatur regeneratio, seu secunda natiuitas, S. Ioan.
3. & 4. illuminatio ad Hebr. 10. vnde festum E-
piphaniæ à Græcis vocatur festum luminum, quia
illo die Christus fuit baptizatus, & baptizati di-
cuntur Illuminati, & pro varietate effectuum,
varia etiam sortitur apud Patres nomina.

V.

ARTICVLVS II.

Quid sit Baptismus.

VI.

MELANTHON in locis suis communib.
ita definit Baptismum, Baptismus est si-

I.

gnum, quo Deus nobis form agit, & recipit nos in gratiam; Caluinus verò lib. 4. suarum Institutionum, cap. 1. §. 1. ita, Baptismus est signum initiationis, quo & in Ecclesia cooptamur societatem, ut Christo infus, inter filios Dei censamur.

Verum neutra definitio est sufficiens, tum quia utraque vult tantum esse nudum signum, non pradicum gratia cuiusmodi debere esse sacramentum noue Legis ostendimus supra; tum etiam quia prior conuenit omni sacramento, imò & verbo pradicacionis; posterior verò etiam conuenit Circumcisioni, imò iuxta Caluinistas melius quam nostro Baptismo, quia secundum illos filij fidelium, etiam non baptizati, sunt iam de fœdere Christi, & inter filios Dei etiam verè censentur, cum nolint Baptismum esse eis necessarium ad salutem. Neque obstat quòd signum externum sit aliud in Baptismo, & aliud fuerit in Circumcisione: nam distinctio sacramentorum debet magis attendi penes signum sumptum formaliter, quam materialiter: at volunt Caluinistæ idem fuisse significatum beneficium, eandem rem significatam per Circumcisionem & Baptismum, ut explicat Danæus ad cap. 1. lib. Bellarmini de Baptismo. His igitur definitionibus reiectis, ut optimam eliciamus;

Notandum est ex S. Thoma 3. part. quæst. 66. art. 10. in corpore tria distingui in sacramento. Primum est sacramentum tantum, quod significat quidem, sed non significatur, ut est ablutio exterior in Baptismo. Secundum est, res sacramenti, ut hic, ablutio interior per externam significata. Tertium est, res sacramenti, & sacramentum simul (sumendo nomen sacramenti in ampliori significatione, quæ quicquid significat aliquid sacrum, licet non sit sensibile, sacramentum dicitur) quod significat, & significatur, ut character hic, nam significati in baptizato moralem potestatem recipiendi alia sacramenta; significatur etiam, quia est effectus abluitionis exterioris; causa autem omnis significat suum effectum; iam quando inquirimus hic definitionem sacramenti Baptismi, sermo solum est de eo quod est in Baptismo sacramenta tantum.

Notandum secundo Baptismum posse duobus modis defini. Primo, per partes physicas, & materiales, id est, per abluitionem exterioriem corporis, & per certam verborum formulam, quæ est altera illius pars. Secundo, potest defini per suas partes metaphysicas, id est per suum genus, & differentiam. His ita prænotatis sit.

IV.

Prima propositio. Baptismus secundum suas partes physicas consideratus sic definitur, Baptismus est ablutio exterior corporis, facta sub præscripta forma verborum. Ita S. Thomas 3. part. quæst. 66. art. 1. & alitè scholasticorum definitiones in eam reipsa incedunt. Colligitur autem hæc definitio ex sancto Paulo ad Ephes. 5. Mundans eam, inquit, lauacro aquæ in verbo vite.

Probat ut etiam ratione, quia tunc aliquid rectè definitur per partes physicas, quando in eius definitione continentur omnes partes physice, ad illud totum componendum necessariæ; atqui partes omnes physice ad Baptismum necessariæ, hic reperiuntur, materia, quando dicitur ablutio, forma, quando dicitur sub præscripta verborum forma; intentio item tam ministri, quam suscipientis, quia hæc ablutio intelligitur more Romano facta, deinde in ea exprimitur tam persona baptizans, quam baptizata, ut patet ex verbis formæ; baptizate, quæ exprimunt abluitionem,

ut exercitam circa determinatum subiectum.

Probat ut etiam explicatione singularum partium. Dicitur primo ablutio, quia ad Baptismum requiritur contactus physicus aquæ ad corpus baptizati, nam si non tangat, non abluet; unde illud S. August. quæ est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat? Deinde dicitur ablutio, quia Baptismus essentialiter consistit in usu abluitionis item proprie est in feri, quia ablutio proprie dicta præter contactum, dicit successione, & duracionem partium aquæ circa partes corporis quod abluat. Vnde in hac definitione duo isti termini Baptismus, ablutio, non sunt, (iuxta communem usum Ecclesiæ, Patrum, & Doctorum) synonymi: nam Baptismus ibi, sumitur pro abluitione sacramentali; tanquam id quod definitur, & abluio, tanquam aliquid communius, quod potest dici de abluitione non sacramentali, & sacramentali, & sic est tanquam genus; est enim satis commune compositis artificialibus (de quorum genere diximus esse sacramentum) in vltima eorum materia ponatur loco generis in eorum definitione, ut verbi gratia, statua, est lignum talis figure.

Hæc porio particulæ definitionis (facta sub præscripta verborum forma) explicatur altera pars sacramenti; nam sacramentum constat rebus, & verbis, tanquam partibus physicis, & præcedens illa particula ablutio, exprimit rem sensibilem, hæc verò subiequens, Verbum, quæ accedente sit sacramentum; & hæc altera pars definitionis potest duplicem habere sensum; primum est, ut significet formam: hoc re baptizato, &c. non esse partem, intrinsecè componentem sacramentum Baptismi, sed solam abluitionem esse totum sacramentum, non quidem, ut sumitur præcisè, sed quatenus sit, sub præscripta forma, seu quatenus habet ordinem ad formam, quò modo forma non erit de essentia illius, quod est sacramentum in Baptismo, sed vltima ablutio, ut habens ordinem ad verba, siquæ forma habeat se ad sacramentum, potius tanquam conditio quedam, vel circumstantia necessaria requisita, quam ut pars aliqua physica, & essentialis Baptismo, quem sensum sequitur Soto in quartum dist. 3. art. 1. sed sensus ille est malus, ut potest satis intelligi ex dictis de necessitate verborum in nostris sacramentis. Alter sensus est, ut significet formam esse partem componentem sacramentum, ita ut sensus sit iste definitionis, Baptismus est sacramentum, constans abluitione, & præscripta verborum formula, qui sensus est optimus, quia omnes partes materiales exprimit modo debito; vnde in hac definitione vna pars non prædicatur de toto in recto casu, nec idem de seipso, sed omnes partes distinctius significatæ, simul sumptæ, prædicantur de toto confusè sumpto. qui modus prædicandi est optimus, ut docent Dialectici.

Neque his obstat quòd sacramentum vocetur Baptismus, & nomen Baptismi tantum significet abluitionem, nam sæpe fit, ut res aliqua denominetur tantum ab vna parte, licet duas includat intrinsecè, ut sacramentum Penitentia, vocatur Penitentia, interdum etiam confessio, cum tamen intrinsecè includat etiam aliam abluitionem.

Secunda propositio. Baptismus metaphysicè consideratus sic rectè definitur. Baptismus est sacramentum ad regenerationem spiritalem hominis, à Christo Domino institutum, genus, est sacra-

- I. *mentum*, in quo conuenit cum aliis; *regeneratio spiritalis*, differentia, debet enim sumi differentia à proprio illius effectu, quia sacramenta efficiunt quod significant: hic autem nomine *spiritalis regenerationis* non intelligitur illa simpliciter, quâ homo per peccatum mortale mortuus regeneratur Deo, seu accipit gratiam sanctificantem; nam & hæc spiritalis regeneratio conuenit etiam sacramento Penitentiae, à quo tamen sacramentum Baptismi distinguitur specie, in ratione sacramenti, sed illa specialis spiritalis iustificatio intelligitur, quæ est simpliciter *prima omnium*, comparatione facta ad quamlibet iustificationem, tam in sacramentis quam extra sacramenta fieri consuetam, & per quam, homo ita constituitur *novâ creatura* vi huius sacramenti, vt accipiat remissionem peccatorum, tam quoad *totam penam* illis debitam, quam quoad *culpam*, sicque *primò accipiat esse supernaturale*, & sic propriè regeneretur: Et cum regeneratio (si propria nominis significatione attendatur) sit iterata quædam generatio, vel quæ saltem præsupponat generationem aliam, eius, quoad dicitur regenerari, hæc iustificatio per Baptismum appellatur *regeneratio* per ordinem ad *naturalem* generationem, quam præsupponit, iuxta illud Christi Domini apud sanctum Ioannem tertio capite, *Nisi quis renatus fuerit denique, non potest videre regnum Dei*, quod intelligitur de Baptismo. Potest etiam sic appellari *per ordinem ad primum parentem*, in quo omnes accepimus gratiam, quam in illo perdidimus, & sic redimus ad statum illum in Baptismo per quem regeneramur. Potest etiam sic appellari *per respectum ad peccatum originale*, in quo concipimur, & nascimur, & à quo per Baptismum purgamur, & à statu mortis spiritalis resurgimus ad statum vite spiritalis.
- II. Cæterum vna tertia definitio potest componi, ex illis duabus quæ sic vitramque complectatur; Baptismus, est sacramentum ad spiritali regenerationem à Christo Domino institutum in ablutione aquæ, sub explicita invocatione sanctissime Trinitatis, cuius definitionis partes singulæ patent ex superioribus.
- III. Vtrum Baptismus præcisè sumptus consistat in actione, an in passione.

ARTICVLVS III.

Vtrum Baptismus præcisè sumptus consistat in actione, an in passione.

- QVIA ablutio dicitur duo, *actionem*, scilicet & *passionem* difficultas nascitur in quoniam horum ratio Baptismi præcisè consistat.
- IV. Prima sic propositio. Si nomine passionis intelligatur alteratio in suscipiente, vt Frigefactio, humectatio, sacramentum hoc non consistit in passione. Probatur, Baptismus consistit in ablutione, & est ablutio in recto casu: at eiusmodi alteratio est aliquid subsequens ablutionem, est enim aliquis effectus illius; tum etiam quia si per divinam potentiam omnis eiusmodi alteratio suspenderetur, ablutio tamen illam antecedens sufficeret ad valorem sacramenti, & omnis eiusmodi alteratio se se habet per accidens ad Baptismum.
- Secunda propositio. Si nomine passionis intelligatur receptio, sine contractu aquæ abluentis ad ipsius corpus sacramentum Baptismi consistit simul in utraque. Probatur de ratione Baptismi est, vt fiat per certum ministrum cum debita in-

attentione, & sic includit actionem, item est de illius ratione, vt suscipiatur ab aliquo, & sic includit passionem.

Nec his obstat quod vnâ numero actione plures Baptismi possint conferri, nam actio ablutionis potest duobus modis considerari: Primò, quatenus est *quedam motio brachy*, vt quando minister se applicat ad mouendum aquam: Secundo, quatenus est *actio transiens ab agente in patiens*, vt quatenus est *asperfus*, vel *infusus* priori quidem modo est vna tantum actio, sed posteriori sunt plures; vnde cum hoc posteriori modo considerata ablutio, sit materia proxima Baptismi, sit, vt quando plures simul & semel baptizantur, plura sint baptismata. Ex quibus intelligitur id quod est *sacramentum tantum* in Baptismo, non esse aquam, vt voluerunt quidam Canonistæ in cap. *De rabe* 1. quæst. 1. cum illa sit tantum materia remota, & ens quoddam permanens; Baptismus autem sit in vtu: sed esse ipsam *actiualem* ablutionem, quæ quidem ablutio hominis, non est de facto homo ipse ablutus, aliàs enim ablutio esset identicè ipsum corpus baptizati, quod nemo admittit, sed est *identicè ipsa aqua superaddita sibi* modo, & applicatione sui ad corpus, ita vt, modo superius in definitione exposito, illud contingat.

DISPUTATIO II.

De materia remota Baptismi.

ARTICVLVS I.

Quæ sit materia remota Baptismi.

- NOTANDVM primo est, duplicem distingui materiam in sacramentis in vtu & actione consistentibus, *vnâ remota*, alteram *proximam*. Remota dicitur res, quæ assumitur ad sacramentum consociendum, vt in Baptismo aqua, in Confirmatione *elemm*: proxima dicitur ipsa applicatio remotæ materiæ, seu eius usus, vt in Baptismo ablutio aquæ, in Confirmatione, *Christifectio*, seu vinctio.
- Norandum secundo, nomine aquæ, hic nihil aliud intelligi, quàm *aquam veram sensibilem elementarem*, seu illam omnem, quæ secundum suam substantiam, est vera aqua, & sub forma vera aquæ, cuiusmodi est omnis aqua fluuiialis, marina, putealis, pluuialis, fontium, paludum, quam aliàs vocamus *naturalem*, vt distinguitur ab *omni aquâ chymicâ, stillatitiâ*, quæ ardore ignis, aut aliqua arte exprimitur, ex corporibus mixtis, cuiusmodi est aqua rosacea, verè & propriè dicta, quæ nihil est aliud, quàm succus ex rosis per distillationem expressus, sicut & ex aliis herbis potest etiam exprimi, similiter & aqua resoluta, ex sale; cum sal sit mixtum perfectum, & licet aqua pluuialis generetur ex vaporibus in altum sublatis, quia tamen, vt rectè obseruat S. Thomas 3. part. quæst. 66. art. 4. in responsione ad quintum, vapores isti, de quibus generatur pluuia, sunt maxima ex parte ex aliis veris, & naturalibus aquis, exempli causâ, maris, fluminû, fontium, & paludum, quæ per sublimationem resoluuntur in verâ aquam, nihilque, aut parum, sibi habent admixtum de vaporibus & liquoribus corporum admixtorum, vt constat ex gustu ipsarum, ideò

I. aqua pluuialis naturam & appellationem vere & propriè dictæ aquæ retinet, contra verò humor defluens ex ligno dum comburitur, item sudor corporis, lachrymæ, pituita, phlegma & alia id genus nunquam veniunt intelligenda nomine aquæ vere & propriè dictæ, vt etiam docent communiter Philosophi, & Medici. His ita prænotatis pauci ex antiquioribus hæreticis errarunt propriè circa materiam remotam Baptismi, sed si eorum hæreses benè inspiciantur, videbuntur potiùs circa eius necessitatem, aut aliquid aliud ad illum pertinens errasse. Ex recentiorib. verò propriè errarunt, Lutherus tomo 2. & Beza epistola 2. ad Thomam Tilium. Iste enim vult quicquid balneum dici potest, esse conueniens ad Baptismum, si non adsit aqua, siue sit ceruisia, siue lac, siue vinum: hic verò ait si absit aqua. & tamen Baptismus alicuius differri cum ædificatione non possit, nec debeat, Ego certè, inquit, quous alio liquore, non minus vii, quàm aquâ, baptizarem, contra quam hæresim sit

II.

Prima propositio. *Sola vera aqua sensibilis, habens veram & naturalem aquæ formam iuxta primam partem secundi notabilis, est valida & iussiciens materia remota sacramenti Baptismi.* Propositio est de fide ex Concil. Lateranensi, & habetur cap. firmiter de summa Trinit. Item ex Trid. sess. 7. Can. 2. de Baptismo, quam etiam admittunt Lutherani; nam Hunnius Opusculo suo de sacramentis, cap. 10. vbi agit de partibus substantialibus Baptismi, ait deficiente aqua, non licere baptizare in alio liquore; nam, inquit, pertinet aqua ad Baptismum substantiam. Idque probat, sicut & nos omnes Catholici, ex verbis Christi Domini, Ioan. 3. Nisi qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, quæ ita sunt pro hac re aperta, vt interpretationem Caluini, ista verba ad Metaphoram detorqueatis, & per aquam intelligatis, Spiritum sanctum vocet glossam diaboli contortam, violentam, conatam, quàmque ipse textus refellit euidentissimè, qua in assertionem deserit magistrum suum Lutherum. Et primo quòd eo loci S. Ioan. 3. agitur de sacramento Baptismi patet ex Patribus qui agentes de Baptismo, qui confertur in aqua, vtuntur hoc Christi Domini testimonio, sic S. Cypr. epist. 72. & 73. S. Ambros. lib. de Spiritu sancto cap. 11. lib. de vocatione gentium cap. 5. S. Aug. tract. 11. in Ioann. & Caluin. ad cap. 3. S. Ioan. ad citata illa verba notat expressè S. Chrysost. esse in hac nostra sententia, etiq; maiorem partem interpretum subscribere: & fauer ipse textus, nam vt ibidem agnoscit Caluin. Christus Dominus ibi agebat de necessitate spiritualis regenerationis, vt etiam indicat particula illa textus, renatus, at illa tantùm fit per Baptismum, ex S. Paulo ad Tit. 3. cap. Sciatis nos fecit per lauacrum regenerationis, ad Ephes. 5. Mur dans eam lauacro aqua in verbo vite, & non per aliquod aliud sacramentum, nam alia sacramenta alios habent speciales effectus, vt agendo de illis explicabitur.

IV.

III.

Confirmatur amplius in Scripturis explicandis semper est seruanda verborum proprietas, vbi, aut euidentis necessitas, aut sufficiens authoritas, non cogit recurrere ad metaphoras, aliàs nihil erit firmum, & certum in sacris Literis: at nulla apparet hic necessitas recurrendi ad metaphoras; Nam si quæ sit illa quod (vt ibi asserit Caluinus) fuerit tunc intemptum, vt Christus verba faceret de Baptismo, cum voluerit tantùm hortari Nicodemum ad nouitatem vite, cuius

Auctor est Spiritus sanctus quem expressit nomine aquæ, tum etiam quod (vt inquit Caluinus) non sit nouum in scripturis, quando fit mentio Spiritus sancti addere nomen ignis, vel aquæ, ad exprimentum eius vim, vt quando dicitur Christus Baptizare in Spiritu sancto & igni. S. Matth. 3. At ex neutro isto capite necessarium est recurrere hic ad metaphoras: nõ ex primo, nam Christus Dominus non potuit commodiori tempore, vel loco agere de Baptismo, per veram & naturalem aquam cõferendo, quàm dum agit ex processu de regeneratione spiritali cuius lauacrum est Baptismus aquæ ex locis Apostoli nunc citatis: Atqui ex ipso etiam Caluino agit ibi Christus Dominus de regeneratione spiritali, & eum modum, quo illa esset facienda, non intelligeret Nicodemus, vt ipse suâ interrogatione significat, Christus Dominus eam ibi explicat vt iamq; causam illius efficiendæ exponens, aquam instrumentalem Spiritum sanctum, principalem.

B

Confirmatur amplius ex eo quodd eunuchus, Act. 8. vbi vidit veram & naturalem aquam dixit Philippo ipsi annuncianti Christum, & eius Legem, Ecce aqua quæ prohibet me baptizari? quæ ferè eadem habet S. Petrus Actuum 10. cap. non item necessario recurrendum est ad metaphoras ex secundo cap. nam ignis ibi non accipitur pro Spiritu sancto, sed aliquid ab eo omnino diuersum significat, scilicet ignem apparentem in die Pentecostes, qui in figura linguarum, sedit supra singulos Apostolos, vt habetur Act. 2. cap. Nam S. Ioann. ibi alludit ad gratiam Spiritus sancti, collatam in die Pentecostes; ergo pari modo particula hæc aqua, apud Ioan. 3. cap. debet significare aliquid distinctum ab Spiritu sancto, per quod hominibus applicatum gratia regenerans eis confertur, & prouide veram elementarem, & naturalem aquam. Deinde si eo loci apud S. Ioan. aqua sumeretur metaphoricè pro Spiritu sancto esset meta tantologia, tunc enim sensus esset iste, Nisi quis renatus fuerit ex Spiritu sancto, & Spiritu sancto non potest introire, &c. qui loquendi modus est ridiculus, nec prouide Christo tribuendus, & Patres dum vrgent hunc locum contra hæreticos sui temporis semper illum intelligunt de vera & elementari aqua, vt S. Augustinus contra Pelag. vnde recedat Trid. suprâ, Veritas sub anathemate ista verba detorqueri ad metaphoram aliquam.

C

Ratio autem à priori nostræ conclusionis est sola voluntas instituentis; congruenter verò plures videri possunt apud Patres dum explicant citatū locum S. Ioan. 3. item apud S. Ambros. de Sacramentis, & alios dum agunt de Baptismo, item & apud interpretes S. Tho. ad citatum eius articulum.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli.

PRIMÆ est, aqua illa, quæ fluxit ex latere Christi Domini pendens in cruce, fuit symbolum Baptismi, vt notant S. Cyprianus serm. de Passione Christi Dom. S. Hieron. epist. 83. ad Oceanum, S. August. tract. 120. in S. Ioan. & alij; at ista non fuit vera naturalis & elementaris aqua, sed humor quidam phlegmaticus, quia in corporibus mixtis, quale est corpus Christi, non reperitur pura & elementaris aqua: Ergo nec noster Baptismus absolutè requirit puram, naturalem, & elementarem aquam.

I. Respondeo primò, non esse absolute necessarium, ut res omnis significata sit semper eiusdem naturæ, & rationis cum re illam significante; sicut supponit ista obiectio, ut videre est in agno paschali, & manna, quæ fuerunt symbola & figuræ sacramenti Eucharistiæ, sed satis est quod conueniant sicut umbra, seu figura, & veritas in representatione, & significatione, unde etiam ex hypothese, aqua illa quæ fluxit ex Christi Domini latere, non fuisse vera & naturalis aqua, inde tamen male colligeretur nostrum Baptismum, per eam adumbratum non debere necessarîo fieri in vera & naturali aqua. Secundo respondeo, istam aquam quæ fluxit ex latere Christi Domini fuisse veram, naturalem, & elementarem aquam, ut rectè definit Innocent. cap. in quadâ de celebratione Missarum; tum quia Euangelista ita ibi accipit nomē aquæ & sanguinis in propria sua significatione, ut quia id erat miraculosum addidit in huius rei confirmationem se, id vidisse, & scire se, suum testimonium esse verum, ut apud S. Thomam in cathena ad illum locum Euangelij obseruat Theodoretus: Tum etiam quia Patres citati in obiectione, dum agunt de illa aqua, significant illam fuisse veram & naturalem, tum etiam quia id tribuunt miraculo: At humorem aliquem phlegmaticum defluere ex mortuo corpore, non est miraculosum; contra verò aquam veram & elementarem, est miraculum.

II. Secunda obiectio, apud Nycæporum lib. 3. c. 37. Iudæus quidam in necessitate constitutus, aquâ deficiente, dicitur fuisse baptizatus arenâ, loco aquæ, & à morbo, quo laborabat, conualuisse; ergo loco aquæ licebit aliquid aliud assumere in Baptismum, saltem in casu necessitatis, nec proinde sola elementaris, & vera aqua erit sufficiens materia Baptismi.

III. Responderetur primò, non satis constare de veritate istius historię, ut notat Baronius tomo 2. ad annum Christi Domini 181. Deinde esto admittatur tanquam vera, inde tamen non sequitur in casu necessitatis, posse aliquid aliud à vera, & naturali aqua assumi in materiam remoram veri Baptismi; nam ibi non habetur Baptismum hunc fuisse ratum habitum ab Episcopo, quin potius iussu Dionysij Episcopi Iudæum istum, sanum factum postea fuisse baptizatum, quod magis confirmat nostram sententiam. Tandem dici potest, Iudæum hunc adultum, habuisse tunc votum Baptismi, cuius efficacia consequutus est à Deo, etiam sanitatem corporis, & gratiam sanctificantem, cum votum sacramenti suppleat sacramentum tantum quoad suum effectum, & non quoad substantiam. Vnde Iudæus iste tunc prope non accepit sacramentum Baptismi in illa arenâ sibi superinictâ, etiam cum intentione debita sacramento, & sufficienti inuocatione explicite sanctissimæ Trinitatis.

IV. Tertia obiectio est, S. Stephanus Papa huius nominis secundus, interrogatus an Baptismus deficiente aquâ collatus in vino, esset validus, respondit affirmatiuè, nam tomo 2. Conciliorum Gallię varia eius responsa referuntur, & capitulo 12. ita presenti difficultati respondet, si in vino quis, propterea quod aquam non inueniebat, periclitantem infantem baptizauit, nulla ei proinde adscribitur culpa, infantes sic permaneant in illo Baptismo. Responderetur in responsionibus summorum Pontificum directam eorum responsionem ad interrogationem illis factam, debere distinguere ab iis, quæ plerumque istis suis responsioni-

A bus, obiter, & quasi per transennam, & aliud agendo intermiserunt. Primum, validum subministrat argumentum fundatum in summa Pontificia illorum autoritate. Secundum, verò non est tanti ponderis, sicut nec rationes quas Concilia interdum addunt suis Decretis ac definitionibus. Summum Pontificem Stephanum secundum, siue ut alij numerant tertium, sic fuisse duntaxat interrogatum, an sacerdos iste in casu necessitatis baptizans in vino, peccauerit, & si, quâ penâ sit pliedendus, & cum non interrogaretur de valore talis Baptismi, non desit tamen studium addere, infantes sic permaneant in ipso Baptismo; quare hæc eius additio quantumlibet sit falsa, nihil detrahât authoritatî dignitatî Pontificiæ, cum additio sic facta, non tam videatur esse eius, quam Pontificis, è cathedra, respondentis directè ad interrogatum, quàm circa illud discurreris. Quod autem summus Pontifex ibi, tantum interrogaretur de peccato, & eius penâ, patet primum ex ipso titulo; deinde ex eo quod ibi distinguit duplicem eius statum, vnum, in quo, tali periculo instante nullam aquam habebat presentem; alterum in quo habebat, de primo statuit illum esse immuncem à peccato, quod est verissimè dictum quia cum isti sacerdoti esset aliquod dubium, an in tali casu vinum esset materia sufficiens, & in casu extremæ necessitatis, melius sit vii remedio dubio, quàm nullo, tunc potuit ex rectâ conscientiâ se baptizare, ut quantum posset, subueniret salutî infantis; de secundo statuit tunc illum grauissimè peccasse, & idèd graui penâ esse pliedendum, quod etiam verissimum; non autem ab eo quærebatur, an Baptismus in vino collatus, valeret, seu an vinum esset ali-

B C Quarta obiectio. S. Ioan. Bap. cap. 3. S. Mar. agendo de Baptismo Christi Domini significat ignem, fore illius materiam, nam distinguit suum Baptisma, à baptismo Christi, quod illum esset in aqua: Baptismus verò Christi Domini futurus esset in Spiritu sancto & igni, ego quidem baptizo vos in aqua in penitentiam; ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni: Ergo licet naturalis aqua elementaris erat vera materia Baptismi, quem S. Ioan. dabat, scietiam verus & naturalis ignis est materia eius Baptismi, quem Christus in sacramentum instituit.

D Responderetur, eo loci in istis verbis ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, agi de vero Baptismo aquæ per Christum instituto, & per hanc particulam in Spiritu sancto, explicari eius distinctionem à Baptismo S. Ioan. eiusque præstantiam & efficaciam supra Baptismum S. Ioannis, quod nimirum hic non conferret gratiam iustificatæ, iste verò conferret illam, ut indicant hæc verba S. Ioan. ibi per parenthesim posita, & de Christo Domino enuntiata (fortis me est, cuius non sum dignus calcamenta portare) negamus tamen ibi hanc particulam, igni, explicare materiam nostri sacramenti Baptismi, sed certam quandam duntaxat speciem, seu differentiam Baptismi metaphorici, quo scilicet, qui moriuntur in peccato mortali, immerguntur igni æterno; nam S. Ioan. ibi duplicem infinitum aduentum Christi Domini, primum, quo tanquam redemptor baptizabit hoc sacramento homines in aqua, & Spiritu sancto, seu per sacramentum Baptismi aquæ illis remittendo peccata; alterum iudicis, quo in fine mundi malos, & decedentes in statu peccati mortalî igne æterno gehennæ, quem sensum posterioris par-

I. *tis hæc verba immediatè sequentia satis aperte declarant, enixa ventillabrum in manu sua, & per mundabit aram suam, & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Et sic iuxta hanc expositionem, hæc particula, ignis; nullo modo supponit pro materia remota sacramenti Baptismi; ita hunc locum sancti Patres interpretantur, Hilarius Canone secundo in sanctum Matthæum, item Hieronymus ad locum illum Isaie, & ad caput tertium sancti Matthæi, Sanctus Damascenus libro quarto de fide orthodoxa cap. 10. & plures alij.*

ARTICVLVS III.

Vtrum grando, nix, glacies, sint materia remota Baptismi.

II. **R**ATIO huius difficultatis petitur ex eo, quod non sint aliquid aliud quàm aqua congelata, vel concreta.

Sit hæc nostra propositio. *Nix, glacies, & grando, quandiu manent ita concreta, ut non possint fluere, non sunt sufficiens materia remota sacramenti Baptismi; si verò resoluantur in aquam, sunt sufficiens.* Dux sunt partes propositionis. Prima probatur, vera & elementaris aqua est tantum, ratione abluitionis facienda sufficiens remota materia Baptismi; sed nix, grando, glacies quandiu sunt, & manent ita concreta, ut non possint fluere, non sunt aptæ abluitioni faciendæ: ergo nix, & glacies, & grando, quandiu manent ita concretæ, ut non possint fluere, non sunt materia remota Baptismi. Secunda pars propositionis, patet ex dictis, aqua verè & propriè dicta, abluitioni faciendæ apta, est sufficiens remota materia Baptismi; sed id in quod nix, glacies, & grando resoluntur, est aqua verè & propriè dicta, abluitioni faciendæ apta: ergo nix, glacies, & grando ubi sunt resoluta in aquam, sunt sufficiens remota materia Baptismi.

Dices primo, vinum aliquo modo congelatum congelatione imperfecta non desinit esse sufficiens materia calicis Eucharistici consecrandi, ut habet communior Theologorum opinio, quia scilicet est essentialiter vinum. Ergo cum ista, sint essentialiter aqua, saltem ex probabili aliquorum sententia, erunt etiam sufficiens materia remota Baptismi.

IV. Respondetur, displicere esse utriusque rationem, quod aqua ita sit materia remota Baptismi, ut tamen eius ablutio sit proxima, quia sacramentum hoc consistit in *actione*, idè quod debet esse apta ad laudandum; vnde quandiu id, quod dicitur esse essentialiter aqua, est *insufficiens ad abluitionem*: tamdiu etiam est *insufficiens, ut sit remota materia Baptismi*, ut patet explicatione remotæ materiæ superius assignata: At vinum non est ita remota materia calicis Eucharistici consecrandi; ut eius *potior* sit proxima eius materia, quia sacramentum Eucharistiae non consistit in *usu*, sed in *re permanenti*, ut agnoscunt omnes Catholici, habetque pro sua partiali materia transsubstantianda in sanguinem Christi Domini, id omne quod est verè & essentialiter vinum, verè & propriè dictum, ut docebitur infra agendo de Eucharistia, vnde cum *vinum, imperfectè, & tantum inchoatè congelatum*, sit verè & essentialiter vinum, retineatque

A. veram veri vini formam, sit ut sit valida; & sufficiens materia calicis Eucharistici consecrandi.

Dices secundo, quid si glacies, nix, & alia id genus, quæ concreta sunt aqua essentialiter, dum applicantur baptizando, resoluantur; an tunc talis eorum receptio in corpore baptizandis sit sufficiens ex parte materiæ ad validitatem Baptismi?

B. Respondetur, hæc resolutionem glaciæ, nivis & aliorum id genus posse fieri *duobus modis*, ita ut, dum illa sunt adhuc *intra manum applicantis* resoluantur, & ab eius manu, ut baptizantis desluant, & decident super corpus baptizandi, & hoc modo sunt materia sufficiens Baptismi, quia sic est verè ablutio, & talis applicans verè alium abluir. Potest item hæc resolutio nivis, glaciæ, & aliorum id genus fieri hoc posteriori modo, ut nix, glacies, & id genus alia, ante sui resolutionem decident de manibus applicantis, supra corpus baptizandi, & ibi primum resoluantur, exempli causâ, per calorem qui est in tali viuo corpore baptizandi, vel ratione alicuius alterius, & hoc modo non est sufficiens materia Baptismi, quia, ex dictis in præcedentibus, Baptismus est essentialiter ablutio, non tantum ut est receptio, sed etiam ut est *actio transiens ab agente in ipsum patiens*; at iuxta hunc posteriorem modum, hæc ablutio, ita est receptio in corpore baptizandi, ut tamen sumpta præcisè, & formaliter, non sit etiam *actio transiens ab baptizante, tanquam ab agente in ipsum corpus baptizandi*, quia nix, glacies, grando, & id genus cætera ante sui resolutionem, decident *integra*, vel saltem per partes *non dum resoluta* supra corpus baptizandi, sicque propriè non sunt ablutio.

ARTICVLVS IV.

Vtrum aqua naturalis aliquo alio liquore admixta, sit sufficiens materia remota Baptismi.

C. **S**IT hæc propositio. *Aqua naturalis non desinit esse sufficiens, & valida materia remota Baptismi, licet aliquod alterius liquoris ei admisceatur, modo admixtio ista fiat in tam parva quantitate, ut species vera naturalis, & elementaris aquæ non solvantur.* hanc propositionem tradit expressè S. Thom. 3. parte quæst. 66. art. 4. & probatur ex primo præcedenti articulo, omnis vera, & naturalis aqua, retinens veram veræ, naturalis, & elementaris aquæ formam, est sufficiens remota materia Baptismi: atqui aqua alio quovis liquore admixta, in parva quantitate, iuxta præsentem propositionem remanet vera, & naturalis aqua, habetque veram, veræ, & naturalis aquæ, formam: Ergo talis aqua, alio liquore sic admixta, est sufficiens remota materia Baptismi. Hinc colligimus aquam per cineres tantum celatam, cuiusmodi est aqua lixiuj, item aquam decellionis carniū, ut notat sanctus Thomas cit. art. 4. in responsione ad 2. Item aquam lutosam, seu luto tantum infectam, licet relinquunt aliquam infectionem odoris, vel etiam contrariam sanitati corporeæ, non desinere esse sufficientem materiam remotam Baptismi, quia semper sunt *vera, naturalis*, & iuxta propriam suam substantiam aquæ, estque omnino impertinens ad substantiam & valorem Baptismi, quod aqua naturalis & vera ad illum conficiendum assumpta,

I. relinquat aliquam infectionem, vel malum odorem in baptizato vel non: idè què quando S. Thom. cit. qu. 66. art. 3. ad 1. dicit, *ablutionem que fit vivo, vel oleo non esse perfectam, quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio quantum ad odorem, non adferi primam rationem etiam congruentiam, propter quam vinum & oleum non sunt remota materia Baptismi, sed tantum, quare comminiter hoc non assumatur in usum lotionis*. Vna enim ex primis congruentiis est quod Baptismus sit institutus ad emundationem originalis, & omnium aliorum peccatorum, quæ tunc sunt in suscipiente, quam maximè significat ablutio verè & naturalis aquæ. An autem admixtio facta alterius liquoris sit tanta, vt mutet substantiam aquæ in aqua lixivi, luti, decoctionis carniæ, & aliis similibus, potest dijudicari ex *spissitudine, & condensatione* eius: in aliis verò ex *minima quantitate* alterius liquoris supra veram aquam additi, aut ex *valido eius vigore* vim & virtutem ipsius veræ aquæ naturalis superat. Hinc etiam intelligimus aquam calidam esse, à fortiori, sufficientem materiam Baptismi, cum calor illam tantum alteret, & non immutet *substantialiter*, & habemus ex Florentino Gracos validè baptizare ex aqua calida.

Ceterum notandum est, quòd quando disputatur inter Doctores an hæc, vel illa aqua, sit vera & naturalis, tunc si virgeat casus necessitatis, nec possit haberi alia naturalis, vera & certa aqua, minister debet administrare Baptismum in illa cum intentione tamen conditionata, *si talis materia sit sufficiens*, quia melius est adhibere remedium dubium, quam nullum ubi apparet graue periculum, & est necessitas & tale remedium non potest nocere, vt in præsentii hypothefi: imò quia potest contingere, vt de facto sit vera & naturalis aqua, licet talis non agnosceatur à baptizante propter ignorantiam, potest etiam ei prodesse ad salutem animæ: nec item ibi potest nocere baptizanti, quia *non facit per contemptum, imò ex charitate* quæ tenetur, quantum potest & patitur eius conditio, beneferre proximo constituto in extrema necessitate: nec item ibi fit iniuriæ sacramento, quia id purgatur, per intentionem conditionatam, nec est sacrilegium in tali casu, sed tantum quando relicta certà & indubitata materià, quæ habetur, aut potest haberi, eius loco assumitur alia quæ cognoscitur vel insufficiens, vel saltem incerta, quorum neutrum hic habet locum. Baptismus tamen iste in tali materià dubia collatus debet iterari sub conditione, si postea detur occasio, & commoditas, quando exempli causa, homine isto adhuc viuentè, poterit haberi vera aqua, naturalis, elementaris, & omnino certa: ita docent communiter Theologi prima secundæ qu. 19. art. 5. & 6. ubi disputatur de conscientia dubia, & opinabili; His omnibus addèdum est, quòd licet aqua elementaris superius explicata, possit etiam hinc assumi pro conferendo Baptismo in casu necessitatis, attamen extra talem casum aqua hæc debet esse benedicta, ex traditione Apostolica apud S. Basilium lib. de Spiritu sancto, & alios quos fusè refert Durantius Præf. lib. 1. de ritibus Ecclesiæ cap. 19. num. 12. & seq. item Vicecomes lib. 1. de antiq. & ritib. Baptif. cap. 14. & duobus sequentibus. fit autem ex S. Th. hic art. 3. in responsione ad quintum, hæc benedictio ad solemnitatem, vt excutitur deuotio fidelium, & impediatur astutia demonis, ne impediatur Baptismi effe-

ctum; & congrua ratio huius benedictionis fundatur in factis Christi Domini, qui suo contractu viuifico consecrauit aquam Iordanis, ubi ibi est baptizatus, vnde Græci in benedicens baptismi mali aqua, petunt datà deo aquam illam, quam consecrant in vsum Baptismi, *quod est benedictum à Christo Domino collatum aquæ Iordanis*.

DISPUTATIO III.

De materia proxima Baptismi.

ARTICVLVS I.

Verum ablutio, & qualis, sit proxima materia Baptismi.

BLUTIONEM aquæ, esse proximam materiam Baptismi nemo eorum, qui aquam pro remota eius materià agnoscunt, ambigit, & hæc veritas clarè elicitur ex sacris Litteris, tam sancti Matthæi vltimo, quàm ad Ephesios quinto, & ad Titum tertio; nam istæ particule, *baptizans; lauacrum aquæ*, significant actualem ablutionem aquæ: quæ tamen istis Scripturæ locis explicant sacramentum Baptismi: & qui poneret aquam iuxta corpus alterius, nec infunderet, vel aspergeret, aut illud cæ non immergeret, nullo pacto diceretur eum abludere, quia ablutio præter iuxta positionem aquæ postulat contactum aquæ physicum, ad corpus quod abluatur, cum diuisione aquæ; vnde ablutio, supra aquam, addit vsum eius circa id quod abluatur, etiamque aliquid ab ipsa aqua, secundum se spectatà distinctum cum sine illo, aqua possit esse, sine quo tamen non potest esse ablutio. Sola igitur restat difficultas de qualitate, & quantitate eius, tam ex parte ablutionis, quàm ex parte rei ablutæ. Tempore sancti Cypriani, vt constat ex eius epistola ad Magnum septuagesima sexta; dubitatum est an Baptismus, *tantum per aspersionem collatus*, esset validus, & ita tunc dubitatum, vt prædictus sanctus Cyprianus, licet partem affirmantem sequatur, liberum relinquat aliis, alter opinari, & facere, vt constat tam ex initio secundæ partis citatæ eius epistolæ, quàm ex eius fine, sic enim præmittit, *qua in parte nemini verendum, & modestia nostra præiudicat, quominus unusquisque, quod putat sentiat, & quod sentiat, faciat*. Quod iterum in fine repetit, & ibidem permittit sequentibus partem negantem huius difficultatis, quos in infirmitate baptizatos per infusionem, vel aspersionem repererint, ubi conualuerint, rebaptizare, quod est intelligendum sub conditione, cum ille talem Baptismum, vt validum agnosceret; idem longo post alio tempore consenserunt Græci schismatici; Marcus Ephesius suâ epistolâ encyclicâ, Hieremias Patriarcha Constantinopolitana in sua responsione Orientalium ad Lutheros.

Verum constans omnium Catholicorum sententia, quam loco nostræ propositionis ponimus, est, *Baptismum posse fieri validè uno, & quolibet istorum modorum*, ita sanctus Cyprianus fusè citatâ suâ epistolâ, & omnes scholastici cum S. Th.

I. praesenti qu. art. 7. nec ullus haereticorum nostri temporis ab illa dissentit, imò Hinnius Lutheranus suo Opusculo de Sacramentis, cap. 10. eam admittit, & probatur discurrendo per singulos modos. De primo patet ex Baptismo Christi Domini, qui ex sanctorum Matth. 3. & Marc. 1. cap. intelligitur fuisse per infusionem, seu supereffusionem, qui quidem Baptismus, licet esset tantum S. Ioan. Baptismus, attamen quoad materiam vtrāque cum Baptismo à Christo Domino instituto conueniebat. Imò Baptismus ille à Christo Domino tunc susceptus nostrum designabat, vt postea dicemus; colligitur etiam ex illo Ezechiel. 36. *effundam super vos aquam mundam*, quod Patres intelligunt de nostro Baptismo. De secundo modo patet ex cap. 2. & 4. Act. vbi Apostoli modo tria millia hominum, modo quinque millia vno die baptizant, quod non videtur aliter factum quam per asperisionem, sic enim facile est multos vel simul, vel singulatim per ordinem dispositos, breui tempore abluere; neque huic argumento satisfacies, si dicas, tempus istud, quo sanctus Petrus, & alij Apostoli baptizabant, fuisse xlium, quo vna dies sufficit immersioni tot hominum factae, cum solis huic sacramento substantialibus, nimirum sub forma verborum quae est breuissima, id inquam dicendo non satisfacies. Nam satis intelligitur existo loco Actuum, Apostolos non insumpsisse totum hunc diem in sola administratione Baptismi, cum instructionem satis prolixam praemisissent, vt haec verba sancti Lucae secundo illo capite significant *Alijs etiam verbis plurimis testificatus est, & hortabatur eos*, deinde neutro istorum loco Actuum, significatur Apostolos, & haec millia credentium recessisse à loco illo vrbis, in quo sanctus Petrus illis euangelizabat Christum, & ad fluuium esse profectos, vt immergerentur, quin potius feries illa quā S. Lucas refert hanc vtrāque historiam, declarat eodem in loco, quo illos penituit suorum peccatorum, fuisse baptizatos; ergo cum nec tempus vnus tantum diei, duodecim Apostolis sufficeret tot hominum millibus longo sermone instruendis, & etiam per immersionem baptizandis, nec locus etiam esset idoneus, dicendum est hanc totam multitudinem credentium, baptizatam fuisse per asperisionem aquae singulis per Apostolos sub nostra Baptismi forma factam. Probatur etiam ex illa praxi Ecclesiae quā tempore S. Cypriani in ægitudine positi, baptizabantur in lecto perfusione, seu asperione aquae, quos idem S. Cyprianus citatā nunc epistolā probat fuisse valide baptizatos, quod probat ex citato textu Ezech. vbi ita Legit, *aspergam super vos aquam mundam*, & hunc baptizandi modum fuisse à sancto Laurentio usurpatum notant aliqui, quando instante martyrio quemdam baptizauit. De tertio modo patet etiam ex Can. 50. Apostolorum, & ex dicendis in sequentibus.

IV. Ratio conclusionis est, omnis vera ablutio hominis est sufficiens proxima materia Baptismi: atqui quilibet modus ex his tribus assignatis est vera ablutio hominis, vt ex se patet: Ergo quilibet horum modorum est sufficiens materia proxima Baptismi. Et hanc rationem, pro valore Baptismi per asperisionem collati, vrgit sanctus Cyprianus citatā epistolā, dum praemissa distinctione modi purgandi fordes corporis, à modo emundandi animam à peccatis; ita scribit, *In sacramentis salutaribus necessitate cogente,*

A. *& Deo indulgentiam suam largiente, totum creditur conferunt diuina compendia*, quo loco per hanc particulam, *diuina compendia*, ita intelligitur, ea quae sunt substantialia sacramentis, quae, omnis aliis ad solam ceremoniam spectantibus, ad validitatem sacramentorum sufficienti; vt tamen istud applicando ablutioni baptismali, nomine *diuini Compendij* denotet *Minorem ablutionem*, qualis est ea quae fit per asperisionem comparata, cum illa quae fit per immersionem.

Notandum tamen est in hoc vnumquemque debere seruare consuetudinem suae Ecclesiae, quam, si extra casum necessitatis, vel honestatis etiam sub lato omnifacundo & contemptu, non retineat, sed aliam vltupet, peccat. Dixi primo, extra casum necessitatis, nam si consuetudo sit baptizare per immersionem, aqua autem sit in tam parua quantitate, quae vel ad asperisionem vel ad effusionem sufficiat, non item ad immersionem, & baptizandus sit in necessitate, nec possit haberi maior aqua quantitas, vel licet possit haberi quia tamen extremè laborat, periculum est mortis si immergatur, tunc debet baptizari, vel per supereffusionem, vel per asperisionem, vt rectè docet sanctus Cyprianus supra. Hinc apud nos ritum illum baptizandi per *infusionem*, suam habuisse originem, non sine aliqua ratione existimat Pamelus Commentario ad citatam epistolam S. Cyprian. cum enim nunc omnes baptizentur statim atque fange nati, aut paulò post, & adulatorum Baptismus sit rarissimus, pueri autem sint tenerissimi, Ecclesia ad vitandum periculum, vel mortis, vel morbi baptizandorum vsurpauit infusionem, seu supereffusionem in Baptismo. Dixi secundo extra casum honestatis, quia licet istud fuerit etiam longā annorum serie factitum, circa omnes adultos, vt docet Vicecomes lib. 4. antiquitatum, & rituum Baptismi, c. 10. & tribus sequentibus, nunc tamen minime; idèòque in tali casu vbi mos baptizandi infantes planè nudos adhuc viger, Baptismus adulatorum, siue viroorum, siue mulierum, debet honestatis causa fieri per asperisionem, vel effusionem, quia nunc non est honestum nudas mulieres factas grandiores immergere.

ARTICVLVS II.

Soluuntur fundamenta contraria sententia.

PRIMUM, desumitur à significatione verbi *Baptizo*. Sicut enim formatur, ea sola ablutio, est sufficiens proxima materia Baptismi, quā hoc verbum, *baptizo*, importat, quia tam Christus Dominus praecipiendo Apostolis, vt conferrent hoc sacramentum, quā forma huius sacramenti, explicant vsum aquae, vt materiam proximam per hoc verbum *baptizo*, sed hoc verbum *baptizo*, non significat quemlibet contractum aquae ad corpus, qui etiam fiat cum diuisione ipsius aquae; sed cum duntaxat qui fit per immersionem; nam qui fit per asperisionem, vt à priori distinctus appellatur *πανταυα βαπτισμα*, quod est aspergo: qui verd fit per infusionem, seu supereffusionem vocatur *εμπυον*, ab *εμπυω*, quod est idem ac *in fundo*, *superfundendo*, in *istillo*, ergo sola immersio in aquam est sufficiens materia proxima huius sacramenti.

Respondetur, concessa Maiore, ad Minorem hoc verbum *baptizo*, posse duobus modis considerari primo praecise secundū notationem suam, seu derivationem: deinde secundum vsum: ver-

I. hum baptizō priori modo consideratum, significare immersionem; ut posteriori, & secundum usum, etiā significare quamlibet abluionem aquæ; quare cūm veiba, & nomina significant ex hominum impositione, & communi vsu, & verbum baptizō fuerit ex tali vsu, applicatum ad significandum omnem, & quamlibet veram abluionem aquæ, & hæc se se extendat tam ad eam quæ fit per infusionem, & supereffusionem, asperersionem, quam per immersionem, fit vt qualibet istarum abluionum sit sufficiens materia proxima huius sacramenti. quod autem vsus obtinuerit, vt baptizō significet quamlibet abluionem patet ex communi praxi Ecclesiæ, quæ nunquam reprobat Baptismum per infusionem, vel asperersionem aquæ collatum, tanquam nullum, & inualidum.

II. Secundum fundamentum desumitur ex illo Apostoli ad Rom. 6. cap. conspelti sumus cum illo, scilicet cum Christo, per Baptismum, in mortem, & ad Colossenses 2. conspelti ei scilicet Christo, in Baptismo, vbi Apostolus docet sacramentum Baptismi nobis collatum, representare sepulturam Christi Domini, sic autem formatur. Sola illa ablutio est sufficiens materia proxima Baptismi, quæ representat sepulturam Christi Domini, quia ex Apostolo locis nunc relatis conspeltumur Christo per Baptismum, qui est sepultura Christi Domini representatiuus: sed sola illa ablutio exterior, quæ fit per immersionem, representat sepulturam Christi Domini: igitur ea sola ablutio quæ fit per immersionem est sufficiens materia proxima Baptismi. Et ne quis respondeat, representationem sepulture Christi Domini per Baptismum, esse tantum quod per Baptismum peccata nostra extinguantur, sepeliantur, & ab illis ad vitam gratiæ resurgamus: hoc verò totum sufficienter significari per abluionem etiam solā infusione, vel asperersione factam, maior huius fundamenti amplius confirmatur; Apostolus citato priori loco hæc particulā, per Baptismum, & in posteriori loco, ita alia in Baptismo, ita intelligit signum externum sacramenti Baptismi, vt velis non tantum efficere mortem, sepulturam, & extinctionem peccatorum, sed etiam ipsā exteriori ceremoniā representare mortem, sepulturam, & resurrectionem Christi Domini: nam argumento sumpto à ceremoniā Baptismi collati, tanquam signi sepulture, & resurrectionis Christi Domini, docet illos iam peccatis mortuos, non debere amplius peccare. Minor etiam eiusdem fundamenti confirmatur, ex eo quodd, similitudo quæ est Baptismi ad sepulturam, in eo est posita ex S. Th. ad citatum locum cap. 6. ad Rom. lect. 1. quodd, sicut ille, qui sepelitur, ponitur sub terra: sic qui baptizatur, immergitur sub aqua, quod tamen non fit per simplicem supereffusionem, vel asperersionem igitur sola ablutio quæ fit per veram immersionem est sufficiens materia proxima Baptismi.

III. Respondetur, vt rursus; locum Apostoli admittere vtramq; illorum allatā expositionem, nec vnā illarum alteram excludere, imò vnā, aliam allatā insinuate: prior enim, præterquam quod ex iis quæ dicuntur infra de effectibus Baptismi, intelligitur esse vera, est expressè S. Ambr. lib. de bono mortis cap. 2. vbi distinguens tria mortis genera sic secundum describit, alia mors mystica, quando quis peccato mortuus, & Deo vivit de qua, ait Apostolus, conspelti sumus cum illo per Baptismum in mortem. Item S. Aug. serm. 9. de tempo-

re, vbi paulò post principium ita scribit, Quando in salutari lauacro tertio Christiani immerguntur tunc baptizantur, id est originali peccata, & actualia crimina, quasi in rubro mari sepelitur, & filius Israel pertransiuntibus, ad Dei seruiciū sola patiuntur peccata transgredi. Posterior etiam eiusdem vtiuisque loci explicatio est valde accommodata textui, vt S. Thom. relatus, & alij interpretes ibi animaduertunt: quodd verò vna non excludat alteram imò illā innuēt patet, ex eo quodd actualis productio effectus, & alicuius sacramenti significatio, seu representatio eiusdem effectus, per signum externum sacramenti sibi correspondentis, se se compatiuntur; alius non esset signum practicum, & efficax, quale est quoddlibet sacramentum nouæ Legis: sed hæc eximio, seu sepultura peccatorum, est effectus sacramenti Baptismi; & submersio eius qui baptizatur, est exterior illius representatio: igitur due illæ expositiones vtriusque loci Apostoli se se compatiuntur: quare admissa Maiore negatur Minor, nam ex S. Thoma hic art. 7. in solutione ad secundam duplex distinguitur representatio sepulture corporis Christi per Baptismum vna magis expressa, altera minus expressa. Prior est, sicut corpus per sepulturam totum ponitur sub terrā, ita etiam in Baptismo totum corpus eius qui baptizatur ponitur sub aquis. Posterior est, quando, non quidem totū corpus eius qui baptizatur, sed aliqua tantum eius pars, supponitur aquæ; nam ratio sepulture consistit in eo, quodd corpus ponitur sub terrā, prior representatio competit abluioni baptismali factæ per immersionem. Posterior conuenit eidem abluioni factæ per supereffusionem, & asperersionem: in hac enim vtrique pars aliqua corporis eius qui baptizatur, ponitur sub aqua, vt per se constat: representatione verò minus expressa sufficere in signo sacramentali fides docet, quando iubet vnumquemq; nostrum, credere sacramentum Eucharistiæ etiam subsistere in vna tantum specie consecratā, vt intelligitur ex Trident. sess. 13. Can. 2. & explicabitur amplius agendo de Eucharistia.

Neque hinc potest inferri, fore, vt quemadmodum Baptismus per asperersionem, & infusionem collatus minus expressè representat sepulturam corporis Christi Domini, ita etiam minus remissionem omnium, & singulorum peccatorū eius, qui baptizatur, efficiat, non enim, inquit S. Cypr. citata superius epistola, sic in sacramento salutari delictorum coragias, vt in lauacro carnali, & seculari sordes carnis, & corporis abluuntur apbronivis, & ceteris quoque adiumentis, & solio, & piscina opus sit, quibus ablui, & mundari corpusculū possit. Alii petunt credentis abluere, aliter me homini per fidei merita mundatur in sacramento salutari, necessitate cogente, & Deo indulgentiam suam largiente, totum credentibus conferunt diuina compendia, cuius rei hæc est ratio, quodd efficientia sacramentorū nouæ Legis, ita ex Christi Domini institutione fundetur in signo exteriori suum effectum practice significant, vt vbi quicq; reperitur representatio sufficiens quoad substantiam, licet minus expressa, signum etiam sacramentale sufficiens, & debite applicatum, tantum efficiat, quantum efficere; si esset magis expressum, quare cūm ablutio baptismalis per supereffusionem, & asperersionem verè representent sepulturam corporis Christi Domini, esto minus expressè, tantam ex se, conferunt remissionem peccatorum, quantam confert baptismalis immersio.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

Tertium fundamentum, quod est relati Hieremie Constantinopolitani in citata responsione. Baptismus à Christo Domino institutus eo ablundi genere ministrandus, est quo Christus est in Iordane baptizatus à S. Ioanne; nam tali Baptismo à se recepto designabat materiam, & modum eius, quem pro noua lege instituit: sed Baptismus Christi Domini in Iordane fuit per immersionem, *dicta enim Euangelia* (inquit ibi Hieremias ille) *siunt ascendit ex aqua, ergo ante descenderat, ecce immergitur non aspersio*. Igitur tantum Baptismus sola immersione est tradendus.

Respondetur primò, ad Maiorem, Christum Baptismo suo in Iordane designasse quidem tam proximam materiam nostri sacramenti Baptismi, quam remotam; sed duntaxat quoad genericam rationem, scilicet abluitionis, non autem quoad specificam, puta immersionis tantum, vel infusionis, vel asperisionis tantum, sicut quando consecrant in azyzo, vel ut Græci volunt in fermentato, designant quidem per materiam Eucharistiæ panem verè triticum, non tamen determinant eum fore duntaxat sufficientem, qui esset azymus; sicut quando consecrauit in vino albo (ut aliqui putant) eius intentio non fuit solum illud vinum fore materiam sufficientem calicis consecrandi, sed omne verum vinum, vitigenum. Deinde ad Minorem respondetur ex ipso desensu Christi Domini in Iordane, & eius ascensu, non bene inferri Baptismum Christi Domini fuisse per immersionem, nam ablutio illa, quæ tunc fuit baptizatus quatenus actio, est solius sancti Ioannis, quia solus ille eum baptizauit: at descensus ille Christi in aquam est solius Christi, non sancti Ioannis, ut verba Euangelij expriment, & si descensus iste esset ea ipsa ablutio quæ Christus recepit Baptismum sancti Ioannis, tunc non tam sanctus Ioannes baptizasset Christum, quam Christus se ipsum baptizasset, sed ubi Christus descendit in aquam, sanctus Ioannes eum baptizauit per effusionem aquæ supra illum, & id ampliùs confirmatur ex cap. 8. actum ubi Philippus Diaconus baptizat eunuchum, & versusque descensus in aquam, describitur ut planè distinctus à Baptismo, quem Philippus ei administrauit, & descendunt, inquit, ibi sanctus Lucas, *utroque in aquam Philippus, & eunuchus, & baptizauit eum*.

ARTICVLVS II.

Tria dubia soluntur.

IV.

PRIMUM est, si quis baptizaret per immersionem dicendo, *Ego te a/pergo, &c.* an talis Baptismus esset validus, respondetur videri validum, quia *a/pergo*, in forma Baptismi, saltem ex accommodatione vsui, idem est ac *abluo, baptizo*; quia tamen nonnulli dubitant de tali significatione, quando Baptismus fuerit tali modo collatus, tutius erit sub conditione rebaptizare sub forma ordinaria. Querens secundo quid, si non suppetat alius modus baptizandi puerum, quam projiciendo in puteum, & sic illum immergendo, ex qua proiectione futurum est, ut moriatur (quem casum contigisse refert Panormitanus in cap. non vi apponere, de Baptismo & eius effectibus, an tunc valeat Baptismus.

Respondeo, in hac petitione duo posse includi, vnum, quod ad præsentem dispositionem pertinet; An scilicet talis Baptismus sit validus; alterum, an liceat, quòd spectat ad dispositionem de homicidio. Quòd spectat ad priorem questio-

A nem. Respondemus, si eodem tempore, quo infans immergitur viuis, verba forma preceperat, cum intentione faciendi quòd facit Ecclesia, tunc verum & validum esse Baptismum. Ita Victorius de Baptismo qu. 19. & communiter omnes recentiores. Probatur omnia ad substantiam Baptismi necessaria ibi concurrunt, ablutio, quia immergitur, forma legittima, quia pronunciat à ministro, & minister habens sufficientem intentionem, quibus tribus sacramentum perfici notauimus suprà ex Decreto Eugenij in vnione Armenorum. Neque obstat, quòd ex tali immersione moriatur infans, sicque *immersi* non succedat *emersio*, quàm tamen immersione, ita in Baptismo significatur, & representatur mors, & sepultura Christi Domini, ut resurrectio Christi Domini per emersionem representata, significetur successfulis: hoc (inquam) non obstat, nam primo ibi vera reperitur ablutio, in qua, ex parte materiz, consistit essentialiter Baptismus, cum ibi reperitur contactus aquæ successiuus ad ipsum corpus. Deinde ista iam expressa representatio resurrectionis Dominicæ per signum externum non est essentialis, & intrinseca Baptismo; Baptismus enim collatus per solam asperisionem, vel solam infusionem, est sufficiens, ut docuimus; in quo tamen nulla reperitur *emersio* exterior, quæ tam expresse refert Dominicam resurrectionem & magis precipua, & essentialis significatio abluitionis baptismalis est interior anima ablutio; tandem etiam in tali Baptismo reperitur representatio Dominicæ resurrectionis, hæc enim consistit præcise in eo, ut qui baptizatur moriatur peccatis, & viuatur Christo per gratiam, ut explicat Apostolus ad Rom. 6. atqui ita baptizatus moritur peccatis, quia accipit omnimodam remissionem peccatorum, resurgitque ad vitam in Christo; nam accipit gratiam iustificantem quæ est vitæ supernaturalis principium; quòd verò mors baptizati inde sequatur est merè per accidens ad naturam, & efficaciam propriam sacramento, siue etiam id contingat ex peruersa intentione ministri, nam ista efficacia sequitur ad substantiam Baptismi, circa subiectum capax exercitam, cum intentione faciendi, quòd facit Ecclesia, quod totum tunc ibi reperitur.

Quod autem spectat ad alteram partem huius difficultatis, communior opinio habet inalem Baptismum non licere, quia ex doctrina Apostoli, non sunt faciendæ vanæ, ut inde eueniant bonæ; est autem malum, hominem occidere priuatè auctoritate iuxta illud Decalogi, non occides, tum quia tunc tantum ad consequendum finem honestum possumus licite exercere actionem, ex qua sequitur necessariò mors alicuius innocentis, aut aliquod aliud malum, quando inter illam, & malum istud est tantum connexio quædam per accidens, actione ad istum finem honestum consequendum intenta, potest honestè exerceri, si spectetur secundum se, ut patet in expugnatione vrbis, quæ quia spectata secundum se, potest fieri honestè; si tamen per aliquod accidens non possit expugnari, sine interfectione alicuius innocentis, aut plurimum, quia mors ista habet se tantum per accidens ad expugnationem istam secundum se spectatam, potest talis expugnatio licite fieri, & idem videre est in aliis pluribus casibus: quando autem actio intenta ad finem honestum obtinendum est per se, & naturæ suæ annexa alicui quòd est illicitum, tunc talis actio ex ipso bono fine intento

V.

VI.

VII.

VIII.

I. non potest honestari, vt patet in exemplo matris grauidæ, quam etiam certo morituram iuxta iudicium peritissimorum Medicorum, non licet adhuc viuam etiam de illius consensu fecare, vt puer eius possit baptizari, quia scilicet talis sectio ex se, naturâ suâ, & directè est occisio ipsius matris: argui in presenti casu projectio infantis in putem, est naturâ suâ annexa morti ipsius infantis, estque directâ eius occisio, igitur tunc non potest licetè exerceri, eo sine vt Baptismum consequatur.

Neque his obstat quoddam liceat exponere bonum temporale pro assequendo, vel conseruando bono animæ, nam id quidem verum est, dummodo tamen bene, & ordinatè fiat, quia bonum debet etiam bene fieri, non autem bene & ordinatè sit, cum tu bonum alterius, cuius nullomodo es dominus, priuatâ tuâ auctoritate exponis pro alio bono superiori ei obtinendo.

Dices, quid si infans aliquis nondum baptizatus ita extremè laboret, vt ne minimam quidem asperersionem aquæ, vel infusionem possit admittere, sine acceleratione mortis; an tunc, cum sit breui moriturus iudicio peritissimorum Medicorum, liceat illi baptizare, vt sic saluetur.

Respondetur primo, casum hunc esse impossibilem cum possit Baptismus validè administratione aliqua parua asperersione aquæ, etiam tepidæ, si timeatur aquæ frigiditas, & sic omne periculum cauere; vnde sine vlla hesitatione est baptizandus; quod si supponatur certam mortem pueri per eiusmodi Baptismum aliquantulum acceleratam iri, affirmat Vasquezius disputatione 145. numero 25. tunc licet etiam baptizari, quia eiusmodi acceleratio (inquit) debet reputari pro nihilo, nec id fit modo inhumano.

Non tamen mihi probatur hæc sententia, nam talis acceleratio mortis verè & propriè loquendo, est hominis occisio priuatâ auctoritate facta, cum ibi fiat separatio animæ à corpore per violentam actionem baptizantis, & si hoc semel admittatur licitum, pro hoc paruulo, erit etiam admittendum eo casu, quod mater grauida extremè laborans intra breue aliquod spatium iudicio Medicorum est moritura, vt sic illius sectione factâ puer possit baptizari maximè si illa non renuat, & sacramentis Penitentis, Eucharistiæ, & Extremæ-vnctionis fuerit munita, quod tamen plures communiter negant licetè.

ARTICVLVS IV.

IV. Vtrum trina ablutio, sit essentialiter requisita, pro materia proxima Baptismi.

SI hæc nostra propositio, ad substantiam sacramenti Baptismi, siue fiat per asperersionem, siue per immersionem, vna, siue infusio, siue aspergio, siue immersio sufficit, & trina non est necessaria, Ita communiter omnes Theologi cum sancto Thoma tertia parte, quæst. 66. articulo 8. & patet ex Concilio Toletano 4. capite 5. vbi etiam refertur responsio sancti Gregorij Papæ ad Leandrum quæ ait, Vnam immersionem sufficere: nec his obstat Canon 50. Apostolorum, qui ita habet: Si quis Episcopus, aut Presbyter non trinam immersionem vniui myst' cry celebrat, sed semel mergat in baptismate, quod dari videtur in Domini morte deponatur; non inquam obstat Canon iste,

A quia ibi tantum condemnatur error eorum, qui baptizabant in morte Domini, vt patet ex hac ratione Canonis quæ ibi subiicitur, non enim dixit Dominus in morte mea baptizate, sed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & quia isti ibi condemnantur, eo quod vna tantum immersione vterentur ad introducendum hunc ritum, tam in desertationem eorum hæresis, quam propter consuetudinem quæ tunc vigebat, præcipitur dari Baptismus in trina immersione; nec item obstat caput Multi de consecratione, distinctione quarta, quia Pelagius illo capitulo tantum vult Baptismum, in solo nomine Christi collatum, omisâ explicitâ Trinitatis inuocatione, nullum esse, vt patet ibidem ex capite, Si reuera, quod est eiusdem summi Pontificis; idem etiam patet ex eo quod ibi subiungit Christum dixisse, Baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: obiter autem coniungit ibi summus Pontifex trinam immersionem, quia tunc temporis erat in vsu, dicitque illam esse ex præcepto Christi, non quidem primo & per se, sed mediate, quatenus trina immersio est introducta ab Ecclesia. Vnde a sancto Basilio lib. de Spiritu sancto ad Amphilo- chium, cap. 27. inter traditiones, non quidem diuinas, sed Ecclesiæ, recensetur trina immersio in Baptismo ad representandum tres personas Trinitatis, quæ representatio habet fundamentum etiam in forma Baptismi, & hoc tantum intendit, quando ait Christum iussisse iter immergi, dicendo baptizate in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Nec denique obstat quod inter errores Eunomij, apud Theod. lib. 4. Fabularum hereticarum numeretur, quod trinam immersionem, in Baptismo fieri solitam, sustulerit; idem enim hoc condemnatur in Eunomio, quia id faciebat animo hæretico, vt scilicet amoueret quælibet signa quibus representatur Trinitas, cuius erat hostis infensissimus rebaptizabat eos qui ab Ecclesia Catholica transibant ad eius partes, & loco huius formæ, Ego te baptizo in nomine Patris, &c. usurpabat ista Ego te baptizo in nomine Patris increati, & Filij creati, & Spiritus sanctificantis, & creati Filio creati, quemadmodum refert sanctus Epiphanius hæres. 76. in fine, & cap. 7. secundi Concilij generalis, & ob hæc rationem rebaptizantur, qui ab Eunomianis fuerant baptizati, dum veniunt ad Ecclesiam Catholicam; postea tamen Ecclesiæ præcepit vt posterum Baptismus sub vna tantum immersione conferretur, propter quosdam Arianos qui per trinam immersionem inducebant tres distinctas essentias in diuinis, vt patet ex S. Greg. lib. 1. registri, epistola 41. quod fuit statutum in Concilio Tolet. 4. Can. 5. & refertur de consecratione, dist. 4. cap. propter viuandum.

B Obijcies, quod representat expressè, & distinctè tres personas sanctissimæ Trinitatis, est de essentia sacramenti Baptismi, quia actualis eius receptio est quadam eius qui baptizatur, professione fidei Christianæ, inter cuius mysteria, præcipuum est Trinitas; similiter & quod representat triduanam sepulturam corporis Christi, est de essentia eiusdem sacramenti Baptismi, ex dictis supra: sed trina immersio, non autem vnica tantum, representat expressè, & distinctè, tres personas sanctissimæ Trinitatis; Item triduum sepulturæ: igitur trina immersio, & non tantum vnica, est de essentia sacramenti Baptismi. Maior etiam intellectus de materia

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. Proxima Baptismi, probatur quoad primam partem ex Tertulliano lib. contra Praxeam, capite 16. ubi loquens de præcepto, & ritu, quo Christus præcepit Apostolis baptizare, ita scribit mandans, *ut tingerent in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, non in unum, nam nec semel, sed ter, ad singulamenin personas singulas tinguuntur*, quo loci hæc rationalis particula, *non ibi posita denotat trinitam abluionem* æque esse necessariam ex parte materie, quàm distinctam personarum nominatione ex parte formæ. Ex sancto Damasceno epistolâ suâ de Trisagio, dum ita scribit, *si quis ex nobis sciscitetur, quid sit causa, quamobrem cum alicui Baptismum exhibemus, ter enim mergimus? quidnam aliud respondebimus, quàm quod ob unamquamque personam, eum immergimus*, & paulo post, *æque etiam ratione ad unamquamque immersionem, nomen vnius* de tribus personis pronuntiamus. Posterior pars minoris patet ex Concilio Toletano 4. Canone 3. ubi Patres ita loquuntur, *nos autem quod tercio mergimus tridiana sepulture sacramentum significamus, ut dum tercio infans ab aquis educitur, resurrectio triduanæ temporis exprimitur*.
- Respondetur, expressam representationem trium personarum sanctissimæ Trinitatis in sacramento Baptismi, esse duntaxat eius *forma essentiali*, non item *eius materie*, cuius rei hæc est ratio, quod sit proprium formæ *distinctius*, & expressius significare; materie verò tantum magis confusæ, seu minus distinctæ, ut intelligitur ex dictis de sacramentis in genere; nec obstat utraque allata auctoritas, nam hæc duo distinguuntur, esse de *essentia* alicuius sacramentis; & in illo *prælicè administrando* adhiberi, posterius latius patet primo, nam præter *essentialia*, nonnulla interdum ex *sola institutione* Ecclesiæ illis adhibentur, & de horum genere est *hæc trina immersio* pro communis administratione Baptismi tempore primitivæ Ecclesiæ, & longè adhuc post vsque ad tempus sancti Gregorij Magni, ut constat ex citata eius epistola 41. ex Toletano quarto, nuncrelato, & illa rationalis particula *nam loco citato* Tertulliani non significat, Ecclesiæ tunc ter immerxisse, eo quod Christus id præcepit, sed tantum Ecclesiæ idè ter immerxisse, quem baptizat, quia trina immersio exprimit distinctè esse tres personas Trinitatis, dum ad primam immersionem prima persona Trinitatis pronuntiat in forma Baptismi, & ad secundam secunda, & denique tertia ad tertiam, quod tantum vult sanctus Damascenus ibi relatus.
- IV. Ad probationem posterioris partis minoris petitam ab auctoritate Concilij Tolentani; respondetur duo distingui in sepultura Christi Domini, alterum est *substantia*, & hæc est positio corporis Christi sub terra, alterum est, *eius duratio*, quod scilicet fuerit *tridiana*, seu quod Christi Domini corpus iaceret per triduum, primum sufficit pro *representatione*, & ex parte materie Baptismi, quæ debet esse minus expressa, & reperitur de facto dum Baptismus fit sub vna abluione, etiam per superfusionem, vel per asperisionem tantum, vti iam observauimus.

A.

ARTICVLVS V.

Quanta debeat esse ablutio ex parte sui, ut sit sufficiens materia proxima Baptismi.

SIT nostra propositio, pro valida & sufficiente abluione baptismali non sufficit vna gutta aque. Ita Soto in quatuor sentent. distin. tertiâ, art. septimo, & multi recentiores, cuius oppositum sequitur Vasquezius disput. 145. num. 31. probatur tamen, & aquæ quantitas requiritur ad validè baptizandum, quæ sui contactu ad corpus baptizandi, verè & physicè sit ablutio, quia ablutio, ex dictis, est proxima materia Baptismi: atqui vna minima gutta aquæ contactu sui, non dicitur propriè, & realiter abluere corpus quod tangit; id enim est contra morem communè loquendi; & ablutio propriè dicit contactum aquæ ad corpus, quod dicitur per illam abluì, cum aliqua sui diuisione, & partium sui successione: igitur vna minima gutta aquæ, non erit sufficiens Baptismo validè conferendo, sed ad minimum requiruntur aliquot guttæ aquæ, quæ ita tangant corpus, ut partes istarum guttarum id præstent cum aliqua sui diuisione & partium successione.

Neque his obstat quod sanctus Augustinus tract. 80. in Ioan. videatur tantum postulare contactum aquæ dum ait, *quæ est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat*, contactus autem ibi reperitur: nec item quod Christus Dominus non determinauerit certam quantitatem aquæ, sicut determinant certam formam, & materiam. Neque item quod minima gutta vini possit validè consecrari. Nec denique quod Germani dicantur vnam tantum guttam aquæ adhibere Baptismo. Hæc (inquam) non obstant; non primum, quia sanctus Augustinus loquitur de contactu debito, & necessario ad abluendum, nec dicit quilibet contactum aquæ sufficere, sed tantum loquitur *indefinite*: Vnde cum ille contactus consistat in abluione, iuxta communem omnium sententiam debet etiam sanctus Augustinus intelligi de eo tantum contactu qui sit sufficiens verè & propriè dicte abluioni faciendæ, ad quam vna gutta non sufficit. Secundum, item non obstat, quia satis est quod determinauerit abluionem esse materiam proximam Baptismi; nam eo ipso simul etiam determinauit, eum tantum aquæ contactum, esse sufficientem Baptismo, qui verè & propriè sit ablutio, cuiusmodi non est minima guttulæ aquæ contactus. Neque obstat tertium, nam patet ex supradictis aquam non esse proximam Baptismi materiam, sicut vinum est partialis materia proxima Eucharistia. Nec denique vltimum, nam eo tantum sensu dicuntur Germani vnam duntaxat guttam aquæ adhibere in Baptismo, quia scilicet non tantam aquæ copiam infundunt, quo modo faris frequenter parvam quantitatem alicuius liquoris solemus appellare *vnâ guttam*, factâ comparatione ad magnam aliquam quantitatem.

Atque hæc nostra propositio intelligitur tam in casu necessitatis, quàm extra casum necessitatis, quod enim *physicum* est, & ut tale essentialiter requiritur (cuiusmodi est vera & physica ablutio in Baptismo) semper, & in quocumque casu requiritur; vnde Baptismus quoad hoc, in eo

distinguitur

I. distinguitur à sacramento Pœnitentiæ, in quo, quia *moralis tantum integritas confessionis requiritur*, & moralis integritas diiudicatur *ex circumstantiis temporis*, & personarum, potest pro varietate circumstantiarum vno tempore esse valida confessio, & integra, quæ alio tempore nulla esset, & insufficientis: exempli causa, dum quis extremè laborat; inchoavit iam confessionem, quam, antequam exhalaret animam non, potest facere de singulis peccatis in particulari, tunc multa paucis dicat, & reliqua in genere, siquæ potest valide absolui à Confessario.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Quanta esse debeat ablutio ex parte corporis eius qui baptizatur.

II. **H**Æc sit nostra propositio. *Ad substantiam Baptismi satis est abluerè quamlibet notabilem partem corporis eius qui baptizatur partem, quæ tamen pars sit talis, ut ratione illius homo verè possit dici simpliciter ablutus, vt si abluatur caput, scapula, humeri, pectus, vel aliqua alia eiusmodi pars.*

Probat. ubi vera & propriè dicta secundum prudentium æstimationem ablutio corporis reperitur, ibi sufficiens eius quantitas (quantum requiritur ex parte corporis) ad substantiam & validitatem Baptismi reperitur: sed physica cuiuslibet partis notabilis corporis ablutio est vera & propriè dicta secundum prudentem hominum æstimationem ablutio corporis: ergo physica ablutio cuiuslibet notabilis partis corporis est sufficiens ablutionis quantitas ad substantiam Baptismi, quantum requiritur ex parte corporis. Est tamen præceptum Ecclesiæ, vt, si possit, abluatur caput, siue cæteræ partes abluantur, siue non, vt patet ex capite *Postquam vos de consecratione*, dist. 4. & ex Catechismo Tridentino. Ratio potest esse, saltem congruentiæ, quod in capite vigeant omnes sensus tam interiores, quam exteriores, qui fuerunt corrupti per peccatum originale, ad quod remittendum confertur Baptismus.

Quæres, an sufficiat ad substantiam Baptismi quamlibet minimam partem corporis abluerè vt digitum, vel partem illius. Victoria questione 32. de Baptismo, & nonnulli recentiores affirmant, quia, inquit, in qualibet minima parte corporis est tota anima, quæ proinde potest purgari à peccato originali per aquæ contactum cuiuscunque partis, & ratione talis ablutionis homo dicitur ablutus, saltem secundum partem.

Negatiua tamen pars videtur probabilior, quia in Baptismo requiritur talis ablutio secundum quam homo *simpliciter dicatur ablutus*, vt colligitur ex illa particula formæ, *Baptizato re*: at si ablutio fiat tantum in digito, vel alia simili parte, homo non dicitur *simpliciter ablutus*, sed tantum secundum quid.

Ex quo soluitur fundamentum contrariæ sententiæ, quia anima non purgatur à peccato originali per quancunque lotionem, sed per illam, quæ denominat hominem simpliciter ablutum, cuiusmodi non est illa, quam præcedens sententia assignat.

Obiicies. Ea ablutio est sufficiens ad substantiam Baptismi ex parte materiæ, quæ sufficit vt possit homo denominari simpliciter, & absolu-

tè tinctus, & aspersus; sed cuiuslibet partis quantumvis exigua corporis aspersio & intinctio, est eiusmodi: ergo sufficiens ex parte materiæ ad substantiam Baptismi. Minor probatur: ea quæ tantum extrinsecus adueniunt & adhibentur corpori, cuiuscunque partiæ corporis adhibeantur, denominant simpliciter hominem, vt patet de *lesione* & *vulnere*. Item & in tactu, alii enim Christus capite octauo sancti Luca, *Alicui me tetigit*, cum tamen mulier, cuius sibi ibi mentio, tetigisset solummodò sinitram vestimentis eius: atqui ablutio aquæ aduenit tantum extrinsecus corpori per Baptismum, vt per se constat: ergo adhibita cuiuscunque partiæ corporis (cuiusmodi est digitus, vel aliqua alia minor particula) denominabit hominem simpliciter, & absolute ablutum, & ex consequenti erit ex parte materiæ sufficiens ad substantiam Baptismi.

Respondetur concessâ Maiore, negando Minorem, ad cuius probationem respondetur, Maiorè eius purè & simpliciter sumptâ esse falsam, nam si quis induerit tantum calceos, vel caligas tantum, quibus tegat solum pedenda, non dicitur vestitus, sed nudus simpliciter & absolute dicitur apud omnes, quia toto reliquo corpore est talis, nimirum nudus; & dum Baptismus per immersionem erat in communi vñ Ecclesiæ, qui baptizabantur nudi, dicebantur, simpliciter & absolute loquendo, baptizari nudi, & tamen (si non semper, saltem aliquando, vt quando ratione ætatis adultæ, prædictæ partes illæ corporis ad honestatem aliquo velo tegebantur) non propterea dicebantur baptizari vestiti, quia toto reliquo tempore, quod suâ magnitudine longè excedit, nudi baptizabantur. Ex quo patet esse falsum quod aliqui dicunt, scilicet id esse discriminis inter illa quæ subiecto inhaerent, & ea quæ tantum extrinsecus adueniunt, & adhibentur subiecto, quod illa non denominent suum subiectum absolute & simpliciter tale, si vni duntaxat partiæ illius insint: hæc verò illud denominent absolute & simpliciter tale, sed eandem omnino esse, quoad hoc, conditionem.

Ad confirmationem petitam ad *vulnere*, quod licet sit in vna tantum parte corporis, non definit hominem denominare vulneratum. Respondetur, rationem *vulneris*, apud Chirurgos propriè sumpti, consistere in *lesione alicuius partis corporis*, & vulnus idem esse quod plaga: vnde denominatio vulnerati est duntaxat ab aliqua parte corporis quæ sit læsa, nec esse vulneratum simpliciter denominat hominem toto suo corpore, vel maiori parte, sed aliquâ duntaxat illius parte esse læsum, nisi aliquid aliud adhibeas, quo explices in eo (sicut contingit in Christo Domino patiente pro nobis) propter multitudinem vulnerum & plagarum, à planta pedis vsque ad verticem capitis non esse sanitatem: at esse ablutum, proptè purè, simpliciter, & absolute enuntiatur de corpore, non desumit suam denominationem ab aliqua tantum minima parte illius, sed vel à toto illo, vel ab aliqua notabili eius parte, quam aqua verè & physice abluerit, ratione cuius notabilis partis fit vt tale corpus dicatur, & prudenti hominum æstimatione iudicetur realiter & physice ablutum.

Neque huic responsioni potest opponi, iuxta illam fore, vt qui lotus est, nec tamen corporis sordes depoluit, non dicatur lotus, quia iuxta vulgarem loquendi modum is non di-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

citur ablutus, qui lotione sordes corporis non deposuit. Hoc, inquam, non potest opponi, nam modus iste loquendi etiam apud vulgares intelligitur tantum de ipso effectu; ad quem communiter lotio ordinatur, non autem negat veram, realem, simpliciter & absolute dictam lotionem, ad eum modum, quo sanctus Augustinus, & aliqui Patrum dicunt illos non manducare corpus Christi Domini, etsi illud premant dentibus, qui cum conscientia peccati mortalis recipiunt sacramentum Eucharistiae.

II.

Tandem ad illud Christi Domini, *Quis me tetigit?* cuius tamen solam simbram mulier illa tetigerat, Respondetur, intelligi solum de contactu morali, qui, ut sic, quantuscunque & qualiscunque sit, est insufficiens ad valide baptizandum; nos verò hinc loquimur de reali & physico absolute & simpliciter necessario ad validum Baptismum.

Est tamen notandum, quod si occurrat casus necessitatis, in quo infans adhuc inclusus in utero matris, extremam tantum partem pedis vel digiti offendat, sique mortis periculum, tunc debet baptizari, abluendo illam partem; quia in casu necessitatis licet applicare sacramentum parti dubie, ut sic Baptismus valeat, quantum valere potest: si tamen infans postea evadat periculum, est rebaptizandus sub conditione, quia de tali Baptismo controvertitur inter Theologos.

III.

Quæres secundò, an sit necesse aquam tangere immediate corpus; an verò sufficiat ut vestes baptizandi abluantur, exempli causâ, posito quod Baptismus fiat per asperersionem, aspergantur vel saltem capilli ipsius baptizandi. De vestibus convenit inter omnes talem abluionem non sufficere, quia in Baptismo requiritur realis contactus aquæ ad ipsum corpus, & moralis tantum non sufficit, ut colligitur ex illo sancti Augustini sæpius citato, *Quæ est tam a virgine aqua, ut corpus tangat, & cor abluat?* at contactus ad vestes est tantum moralis: vnde si quis inclusus vndique sacculo coriaceo immergeretur etiam cum intentione debita, & formula verborum, cuius tamen corpus aqua non pertingeret, nullus esset omnino talis Baptismus: & eadem omnino est ratio de infante secundinis in pultore, siue existente in utero matris, siue extra illum posito. De capillis verò maior est inter Theologos disputatio; alij enim volunt, quod si tantum abluantur, validus sit Baptismus, tum quod secundum multos sint animati animâ vegetante, nec minus vivant, quam cutis externa, quâ solâ abluta, validus est Baptismus; tum etiam quia sunt partes verè integrantes, ut quibusdam placet, vel saltem ad ornatum hominis; tum denique quia illis ablutis, homo communiter etiam dicitur ablutus.

IV.

Melior tamen videtur esse aliorum opinio, qui negant id sufficere, si aqua tantum inhercat capillis, neque realiter ipsum caput, aut partem corporis tangat, quia contactus ille est tantum moralis, non physicus, & capilli, siue sint animati, siue non, siue sint tantum ad ornatum, siue, ut alij volunt, partes integrantes; at tamen non sunt talis conditionis, ut quandiu aqua tantum perueniat ad illos, & illis tantum inheret, demoninet hominem ablutum realiter & physice, licet moraliter denominare possit, quod non sufficit.

DISPUTATIO IV.

De forma Baptismi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quæ sit forma sacramenti Baptismi.

ARIE erratum fuisse antiquitus circa formam Baptismi ab hæreticis, ut Arianis, Paulianis, Gnosticis, & aliis nonnullis aperte declarant Canon quadragessimus nonus Apostolorum, sanctus Irenæus libro primo aduersus hæreses capite decimo-octavo, sanctus Augustinus libro de hæresibus capite quadragesimo quarto, sanctus Epiphanius aduersus hæreses hæresi septuagesima-sexta: idcirco in locis dicuntur rebaptizandi ab istis hæreticis baptizati. Hoc nostrum verò seculo hæretici in praxi Baptismi, seu in conferendo Baptismo non errant circa formam Baptismi, quia semper inter baptizandum vtuntur hac, vel æquivalenti forma, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, ut patet ex libello illo Caluinistico, quem inscribunt, *Formulam precum Ecclesiasticarum*, in quo etiam simul describunt formulam & rationem baptizandi, notantque expressè post impositionem nominis ministrum infundendo aquam debere dicere linguâ vulgarî, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Item ex Beza libro questionum & responsum de sacramentis questionum 103, 104, 105, & 106. vbi ait, *verbum, quod est pars Baptismi*, esse istud, *Ego te baptizo*, &c. notatque ex Ecclesiastica historia hanc formulam fuisse perpetuò conseruatam in Ecclesia.

Item, inter baptizandum vtendum esse hac formâ expressè tradit Hunnius Lutheranus opusculo de Sacramentis capite decimo, nihilominus, loquendo sp̄cularitè, hæretici nostri errant circa formam Baptismi, nam vt supra animaduertimus, agendo de Sacramentis in genere, putant ad essentiam sacramenti non requiri verba: vnde Beza supra distinguens partes essentielles Baptismi ab integrantes, vocat verbum Baptismi, seu formam eius partem tantum integram: & Lutherus libro de Captiuitate Babylonica capite de Baptismo existimat parum referre quibus verbis consecratur Baptismus, satis esse si consecratur in nomine Domini, imò etiam si non detur in nomine Domini, satis esse, si in nomine Domini recipiatur: & Zuiniglius libro de vera & falsa religione capite de Baptismo existimat certam verborum formam non esse ad illum conferendum necessariam. Contra quas omnes hæreses sit

Prima propositio. *Hæc, vel aliâ ei quoad significationem æquivalens forma verborum, est absolute necessaria sacramento Baptismi conferendo*, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Propositio est de fide ex Concilio Lateranensi & refertur capite Firmiter, Ex Tridentino sessione septimâ de Baptismo,

I. capite quarto, & ex aliis Conciliis, & Patrum locis initio huius articuli citatis, ubi hæreticorum antiquorum Baptismus condemnatur, ob defectum huius formæ, vel alterius ei æquivalentis.

Probat autem nostra propositio efficaciter ex ipsa tantum traditione Ecclesiæ, Conciliis & Patribus, qui eam docent, non autem ex ipsa sacra Scriptura; nam licet fiat illius mentio sancti Marthæ vigesimo-octavo, & nos eam ex illo loco colligamus, nihilominus si secludamus Ecclesiæ traditionem & auctoritatem eius in vero Scripturæ sensu assequendo & tradendo, solique Scripturæ verbis in hæreamus, non potest efficaciter & validè probari quòd hæc, vel alia æquivalens forma sit proferenda inter baptizandum; nam quemadmodum, eo loci Christus Dominus præcipit ut baptizent, etiam præcipit ut doceant, *Docete*, inquit, *omnes gentes baptizantes eos*: at ut Apostoli servarent hoc præceptum non fuit necesse eos inter evangelizandum Christum dicere, *doceamus vos*, &c. sed satis fuit ut ipso facto doctrinam sibi à Christo Domino commendatam traderent & explicarent. Item sancti Marci ultimo dicit Christus Dominus, *In nomine meo demonia eiicient*: nec tamen inde colligitur fuisse absolutè necessarium eos pronunciare, *Demon, ego te in nomine Christi eiicio*, sed plerumque sine hac vel simili formula verbali eiicerent dzmonia, & morbos curarunt, ut patet tam ex Adibus Apostolicis, quàm ex Historia Ecclesiastica. Necessitas itaque huius formæ vel alterius æquivalentis pronunciandæ inter baptizandum petitur ex institutione Christi Domini, quæ *sola traditio Ecclesiæ* nobis efficaciter innotebit: idè quæ hæretici qui inter baptizandum illam vsurpant, tenentur, velint, nolint, traditiones non scriptas, Apostolicas tamen admittentes; congruentias verò quæ doceant formam istam esse convenientem habet sanctus Thomas tertiâ parte, quæstione 66. articulo quinto, ut quòd utramque causam Baptismi tam *instrumentalem*, quàm *principalem*, item *actum* & *subiectum* Baptismi exprimat: sed hæc & similia non excedunt rationem congruentiæ; nam & in sacramento Eucharistiæ conficiendo dux illa causæ concurrunt, nec tamen in eius forma explicantur. Vnde tota ratio necessitatis huius formæ est voluntas instituentis, qui, si voluisset, solam ablationem sine viliis verbis, insinuisset in sacramentum.

III.

ARTICVLVS II.

IV.

Utrum hæc particula, baptizo, sit de essentia Baptismi.

CVm in forma Baptismi multa possint distinguui, videndum est quænam ei sint essentialia, quæ item sint ei tantum accidentalia. Primum dubium est circa hanc particulam, *baptizo*, utrum illa, vel alia ei æquivalens, inter baptizandum debeat pronuntiarî, itavt si quis cum debita intentione effundat aquam supra baptizandum, hæc tantum verba pronuntians, quibus expressa invocatio sanctissimæ Trinitatis continetur, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, validè baptizet. Claremontensis Episcopus suâ de hæc epistolâ ad Mauritium Parisensem Episcopum, & ad Step-

A num sancti Euertij apud Autelios Abbatem, quæ extat tomo tertio Bibliothecæ Patrum, notat (uo tempore hæc pessimorum fuisse in terra sua consuetudinem, ut qui in necessitatibus articulo baptizabant, omittis ceremoniis, infundendo tantum aquam, quod ibi vocat, *undeiare* (quasi *undam iacere*, Gallicè *ondoyer*) dicerent tantum, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*: vnde dubius de valore talis Baptismi, consulit istâ epistolâ prædictos Episcopum & Abbatem. Sententia Abbatis, ut constat ex eius responsione ad hunc Episcopum Claremontensem eodem loco tomi tertij Bibliothecæ, fuit hæc particulam, *Ego te baptizo*, non esse de substantia Baptismi, sed fuisse inductam ab Ecclesiâ, *ut esset de solemnitate ministerij*, ut ibi loquitur. Sententia verò Maurij, ut ibidem patet ex eius responsione ad eundem Episcopum, fuit omnino contraria, & quam loco nostræ propositionis ponimus, scilicet *prolationem huius particule, vel alterius æquivalentis, baptizo, esse de substantia forme Baptismi*, itavt illâ omisâ, quantumvis cætera obseruentur, talis Baptismus sit nullus.

Ita sanctus Thomas præsentî quæstione, articulo quinto in responsione ad secundum, communiter omnes Theologi, & est expressa definitio Alexandri III. & refertur *Extra*, capite primo de Baptismo, & eius effectu, *Si quis*, inquit, *puerum ter in aqua immerferit, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & non dixerit, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, non est puer baptizatus*.

Probat ut dictis articulo præcedenti; illa enim sic procedunt de tota forma Baptismi accepta ex traditione Ecclesiæ hoc modo intelligentis istud Christi Domini capite vigesimo-octavo sancti Marthæ, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, ut Christus ibi non tantum præcipiat *actum ablutiois* fieri, sed etiam verbum illud, *baptizo*, vel aliud ei æquivalens proferri ab ipso baptizante, ut sic quod in administratione huius sacramenti ipso exteriori actu sit, & exercetur, sensibili formæ verbo exprimat, quemadmodum sapienter significat prædictus Mauritius suâ citatâ epistolâ, quando hunc modum baptizandi sub hac forma integra, ex auctoritate sacre Scripturæ, & sanctorum Patrum refert acceptum, sic scribendo, *In quem modum forma Baptismi tradi & recipi debeat, Scripturarum divinarum auctoritate, & sanctorum Patrum testimonio, tandem habemus in hunc modum, scilicet, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & tanta est verborum viacitas, ut nihil immutari, nihil innovari oporteat, nisi verò tota hæc verba simul à quocunque, & quacunque linguâ proferantur, Baptismus esse non credimus*.

Neque rationes Stephani sunt alicuius ponderis: non prima, quæ tantum innititur *negativâ auctoritate sacre Scripturæ*, *Non dicitur*, inquit Stephanus ibi, id est apud sanctum Mattheum capite vigesimo-octavo, *legi baptizantes eos & dicentes, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*; nam præterquam quod argumentum *ab auctoritate negativâ* desumptum nudè & solitarie sumptum, non est alicuius momenti;

Respondemus, etiam si hæc particula, & di-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

centes, ibi non habeatur exarata, illam tamen importari, & includi in vero & gemino sensu istius sententiæ, quemadmodum ex traditione Ecclesiæ, & sanctorum Patrum articulo præcedenti animaduertimus.

Secunda etiam eius ratio non est maioris efficacitæ; ea enim tantum fundatur in eo quod Patres, vt S. Innocentius I. S. Augustinus pluribus in locis, quos ibi refert agendo de Baptismo hæreticorum, dicunt illum esse validum, dummodo fuerint baptizati sub expressa inuocatione trium personarum sanctissimæ Trinitatis: nec unquam meminerunt huius particulæ, baptizo te, nam imprimis locus ille sancti Augustini libro de vnico Baptismo, quem Stephanus ibi posteriori loco refert, expressè habet, *Baptismum perfici, & consecrari verbis Evangelicis, & illis omnis nulum esse*: at iuxta intelligentiam vniuersalis Ecclesiæ verba illa non sunt tantum hæc, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, sed & ista, *Baptizote*.

II.

Deinde plerique Patrum agendo de Baptismo hæreticorum faciunt mentionem tantum expressè inuocationis personarum Trinitatis, quia nonnulli eorum in eo tantum errabant, nec inter baptizandum omittebant hanc particulam, *Baptizo te*; quare cum circa illam non peccarent, nec de ea aliqua moueretur difficultas, sed esset apud omnes indubitatum illam esse pronuntiandam, non fuit necesse sanctos Patres facere expressam mentionem illius; congruentiæ verò, ob quas hæc particula, *Baptizo te*, debet pronuntiari ab administrante Baptismum, explicabuntur sequentibus articulis.

III.

ARTICVLVS III.

Verum sit de essentia forma Baptismi, vt persona baptizans, seu minister aliquo modo exprimat in illa

SENSVS articuli est: *An ad substantiam formæ huius sacramenti requiratur, personam ministri explicite, vel saltem implicite exprimi: an vero sufficiat, vt non negetur in illa*. Soto in quartum sententiarum disputatione tertiâ, quæstione vnicâ, articulo quinto, Vasquesius hæc disputatione 142. numero 27. & sequentibus. Caetera hæc quæstione articulo quinto negant esse necessarium exprimere etiam virtualiter, & implicite personam ministri. Melior tamen est opposita sententia, quam hæc sequenti propositione explicamus, *non est quidem necesse ad substantiam & valorem Baptismi, vt persona ministri exprimat explicite in forma: est tamen necesse ad eius substantiam, vt saltem implicite & virtualiter exprimat in illa*.

IV.

Probat prior pars (in qua conuenimus cum authoribus præcedentis sententiæ) ex forma Græcorum, quam sufficientem esse & validam docet Decretum Eugenij spissius citatum, in qua tamen persona baptizans non designatur explicite.

Nec his obstat quod apud Albertum quarto sententiarum distinctione tertiâ, articulo secundo Gregorius Papa iusserit Græcos aliquos hoc modo baptizatos rebaptizari; nam primò historia hæc dicitur esse dubia; deinde nondum erat definitum formam hanc Græcorum esse validam: idèôque cum in dubio debeat Baptismus

A.

sub conditione iterari potuit summus Pontifex, eligendo partem tutiorem, iubere vtriterum rebaptizarentur sub conditione.

Hinc refelluntur quidam Canonistæ, qui existimant Latinos non posse validè sub Græcorum forma baptizare; nam licet illis sit prohibitum, quia *nusquisque tenetur sequi morem suæ Ecclesiæ in sacramentis administrandis*; nihilominus Baptismus sub eorum forma collatus non definit esse validus cum essentia sacramenti Baptismi eadem sit in Ecclesiâ Græcâ, ac Latina, & ex consequenti essentialia vtrique reperiantur.

Posterior pars propositionis probatur, quia quandocunque verba sunt ita practica, vt ex vi sua institutionis debeant significare applicationem materię fieri à ministro proferente formam, tunc vt valida sit prolatio formæ, debet persona ministri exprimi, saltem implicite, & importari significatione verborum, quibus explicetur actualis illa applicatio. facta per eius ministerium, quia aliàs actus ille non exprimitur, vt de facto exercitus per illum, sed ad summum vt exercitus quidem, sed abstrahendo à persona, per quam exercetur, & quasi impersonaliter, vt Grammatici loquuntur: atqui in forma Baptismi verba sunt ita practica, vt necessariò debeant significare applicationem materię fieri à ministro proferente formam verborum, quia ex paulò post dicendis, & ex Decreto Eugenij actus Baptismi debet per formam exprimi, vt exercitus: ergo & persona ministri debet, saltem implicite, explicari per formam Baptismi.

B.

Secundò probatur. Quotiescunque ad substantiam sacramenti requiritur, illius causam ministerialem instrumentalem aliquo modo exprimi in eius forma, tunc quia nullus alius est talis causa sacramenti, quam qui illud administrat, est de essentia formæ talis sacramenti, vt persona ministri exprimat, saltem implicite in illa, quoniam aliàs ibi nulla fieret mentio talis causæ: sed ex Decreto Eugenij in Concilio Florentino ad substantiam sacramenti Baptismi requiritur in eius forma, aliqua ministerialis instrumentalis causæ illius expressio, nam summus Pontifex ibi explicans vitæque causam Baptismi, principalem scilicet, & ministerialem instrumentalem, significat expressionem vtriusque requiri in forma, vt facillè potest intelligi ex ipsa serie verborum, quibus totam substantiam huius sacramenti explicat: igitur ad substantiam & valorem sacramenti Baptismi requiritur vt persona ministri aliquo modo, saltem implicite exprimat per verba formæ.

V.

VI.

VII.

VIII.

D.

ARTICVLVS IV.

Soluntur fundamenta sententiæ negantis articulo præcedenti relatæ.

PRIVM est. Hæc forma Baptismi, quæ Græci vtiuntur, baptizetur seruis Christi in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti, est sufficiens, vt declarat summus Pontifex Eugenius in suo Decreto vnionis quod refertur in calce Concilij Florentini, nec tamen persona ministri baptizantis exprimitur in illa, quin potius omnino racetur: ergo non requiritur ad substantiam sacramenti Baptismi, vt persona ministri exprimat in eius forma.

I. Respondetur, formam quā Græci communiter baptizant, non esse hanc præsentī fundamento relata, sed istam βαπτισμὸς ὁ δυνάμις τοῦ θεοῦ, ὁ θεὸς, seu ὁ δυνάμις τοῦ θεοῦ, ὁ θεὸς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, ἢ τοῦ υἱοῦ, ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος, Baptizetur servus Dei, vel servus Dei in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti, vtriuscū Arcadius observat libro de Baptismo capite septimo ex Græcorum Euchologio, iuxta quem modum semper persona ministri exprimitur, non quidem tam expresse, quā in nostra Latinorum forma, quā illam explicamus actiuo verbo primæ personæ, nihilominus tamen implicite, nam verbum practicum practice enunciatum, per modum indicativum: ab eo qui potest, & habet efficacem intentionem faciendi hic & nunc effectum tali verbo significatur ex tali sua conditione, denotat hunc, qui verbum pronuntiat, esse causam moralem, vel ministerialem effectus huic verbo practico practice enunciatum correspondens, aliā falsō diceretur practicum, & ab illo practice enunciatum, sed in hac forma Baptismi Græcorum, Baptizatur servus Dei, &c. verbum baptizatur est modi indicativi, vt Grammatici norunt, item est practicum, quia est sacramentale, & quodlibet signum sacramentale propriè dictum est practicum ex dictis circa definitionem sacramenti. Item pronuntiat à Græco baptizante, tanquam practicum, & practice, vt ab habente potestatem sufficientem conferendi ministerialiter hoc sacramentum, & cum intentione faciendi tunc quod Christus instituit, instituendo Baptismum, quodque vera Ecclesia facit administrando illud, quia aliās Baptismi Græcorum esset nullus, cum hæc sint essentialiter requisita in quolibet verbo Baptismo, quemadmodum ostendimus agendo de sacramentis in genere: igitur hoc verbum baptizatur, in forma Baptismi Græcorum denotat, seu exprimit personam eius qui illum administrat, si non tam expresse, quā in nostra Latinorum, verbum baptizo, saltem implicite.

Sed obiectionem hanc esse contrariam menti, & intentioni Ecclesie Græcæ, quæ hanc formam introduxit, ne baptizans gloriaretur de ministris à quibus erant baptizati, sed ab eis denominaret: quod vitium fuisse in aliquibus Corinthiis tempore sancti Pauli notat expresse sanctus Chrysostomus homiliā primā in primum caput ad Corinthios, & colligit ex illo verbo Apostoli, aut in nomine Pauli baptizati estis? Item & Theodoretus ad eundem locum Apostoli, & colligit ex istis eiusdem Apostoli verbis, Gratias ago Deo meo, quod nemo in vestram baptizavi, nisi Crispum & Caium, ne quis dicat quod in nomine meo baptizati estis: nam si persona ministri etiam implicite exprimeretur in tali Græcorum forma, semper occasio gloriandi de ministris Baptismi remaneret: ergo cum Græca Ecclesia introduxerit hanc formam ad tollendam hanc occasionem gloriandi, & hæc non tollatur per tacitam, & implicitam duntaxat ministri mentionem in forma Baptismi, sed tantum per omnem & quamlibet illius omissionem, & nihilominus illorum Baptismus quoad hanc partem sit validus ex citato Eugenij Decreto, non est necesse ad substantiam formæ Baptismi, quod persona ministri baptizantis in ea expresse, vel saltem implicite, exprimitur.

Respondetur, constare ex relatis Patribus in præsentī obiectione, & quibusdam aliis aliquos

A in Græca Ecclesia fuisse gloriatos de iis per quos fuerunt baptizati: autem id fuerit illis occasio mutandæ formulæ Baptismi à modo enuntiandi illam aliter in modum illam enuntiandi passivè, non satis constat; & si id contingit, quo tempore, & sub quo Episcopo Constantinopolitano, vel alio Græca Ecclesie, incertum est. Hoc vnum tantum debet esse certum, quod licet aliqui ex Græcis Patribus, vt de sancto Chrysostomo Arcadius fuisse probat lib. 2. de Baptismo capite 8. existimaverint modum hunc enuntiandi verbo passivo, id quod quis opere exequitur, facere ad commendationem eius modesti, & esse signum aliquod illius; nullus tamen illorum vquam censuit tales locutiones verbo passivo enuntiatas esse quoad substantiam alterius significationis ab iisdem locutionibus verbo activo in prima persona indicativi modi explicatis, & proinde sicut iuxta priorem modum exprimit personam profiterens tales loquendi formulas, ita & iuxta posteriore, sed cum hoc accidentali tantum discrimine, quod priores magis distincte & expresse, posteriores vero implicite tantum, & minus distincte. Et hoc potest confirmari autoritate sancti Chrysostomi fundatā in modo loquendi sacræ Scripturæ, nam capite 5. sancti Ioannis Christus sanat paralyticum, is sanus factus & ignorans à quo esset sanatus, fuit obuiam Christo Domino, à quo vbi audiuit, Ecce sanus factus es, statim intellexit Christum esse, qui eum sanavit, licet Christus Dominus maioris modestiæ causā, vt sanctus Chrysostomus ad illum locum Euangelij obseruat homil. 38. non ita distincte personam suam exprimeret: subiungit enim Euangelista, Abiit ille homo, & nuntiavit Iudeis, quia Jesus esset qui fecit eum sanum. Item, capite primo Actuum Christus missurus Apostolis Spiritum sanctum, qui eos magnis gratiarum donis cumulare, Non ait, inquit sanctus Chrysostomus ad illum locum, Baptizabo vos, sed modestiæ causā, vos autem baptizabimini Spiritu sancto. Imò præmittit Christum ibi prius fecisse mentionem Baptismi sancti Ioannis, & verbis nunc allatis significasse Apostolos futuros maiores sancto Ioanne, quod ille tantum baptizaret in aqua, isti essent baptizaturi in Spiritu sancto, quā loquendi formulā Apostoli denotantur tacite & implicite, causæ ministeriales sacramenti Baptismi, & iuxta S. Chrysostomum ibidem quando tamen sacris Litteris, quā alibi minister non tam distincte exprimitur id sit, non ad supprimendam ministri sacramentorum expressionem, sed duntaxat ad denotandum illum non esse primarium auctorem tanti beneficii, sed solummodò ministrum.

Secundum fundamentum. Hæc forma modo imperatiuo passivo enuntiata, Baptizetur servus Christi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, est sufficiens, vt intelligitur ex Decreto citato Eugenij, sed in illa, persona ministri baptizantis ne implicite quidem exprimitur, sed fit tantum mentio actus Baptismi, vt exerceatur, & personæ illius qui baptizatur: ergo non est de substantia formæ Baptismi, vt persona ministri aliquo modo saltem implicite exprimitur.

Minor confirmatur, omne imperium semper dirigitur ad aliquid, ab ipso imperante distinctum, putā ad aliquā causam imperanti obediētem, vt quādo Iosue iussit solem stare, dices, Sol sta contra Gabaon, vel ad effectū, qui ad nutum imperantis ponitur in rerum natura, vt quando

I.

Deus in prima creatione mundi dixit, *Fiat lux*, & *Fiat firmamentum* primo capite Genesios, & nullo modo ad ipsummet imperantem istud, quod fieri imperat; sed in forma Baptismi, *Baptizetur servus Christi*, hæc particula, *baptizetur*, est vox imperij, & ministri tanquam imperantis, ab eo directæ ad effectum Baptismi, vt hic & nunc Baptismus de facto ponitur: ergo non est ministri tanquam baptizantis, & ex consequenti in tali casu nulla fit mentio etiam implicitæ ruini- stri baptizantis.

Respondetur concessâ Maiore, negando Mi- norem; cuius negati hæc est ratio, quòd quando quis applicat se, vel causam effectus producendi ad agendum, & loquitur *prædicte* per modum im- perij, tunc innuit se facere quòd hæc eius verba significant, & sic loquendo exprimit, saltem im- plicitè, se vt veram aliquam causam effectus qui tunc producit, vt suæ moralem, siue physi- cam, siue principalem, siue ministerialem tan- tum, & instrumentalem, pro ratione suæ con- ditionis. & effectus prædicte significati per ver- ba: exempli causâ, quando Deus in creatione mundi loquendo prædicte dixit, *Fiat lux*, non tantum producebat lucem, sed etiam simul si- gnificabat, saltem implicitè, se esse qui illam pro- ducebat. Similiter qui apud Poëtam in prælio districtum gerens gladium, apprehenso hoste di- cit *prædicte* illum interficiendo, *nunc morere*, si- gnificat se esse causam occisionis huius hominis, qui hic & nunc interficitur; & hoc est tam eui- dens, vt qui, sic loquendo, aliquem occideret, duobus vel tribus tantum cæcis, qui homicidam illum sic loquentem audissent, apud Iudicem accusaretur, auditis illis cæcis, vocem seu loque- lam vt testibus iterato eius vocem, seu loquelam à cuiuscunque alterius voce & loquela probè dis- tinguentibus, statim condemnaretur, tanquam reus istius homicidij.

II.

Ad probationem & confirmationem Minoris hegate, concessâ Maiore, ad eius Minorem re- spondetur, in ista baptizandi forma, *Baptizetur servus Christi*, &c. particulam, *baptizetur*, esse vocem imperantis, & continere imperium, quòd quidem primo per se & directè ad effectum diri- gatur, sed tamen cum aliquo speciali ordine ad eum, qui sic cum produci imperat, vt ad aliquam causam illius, hic & nunc producendi efficacem, quia est oratio, seu locutio prædicte, non à qua- cunque causa faciendæ, sed à seipso imperante, itavt sublatâ suâ efficientiâ, seu moralit, siue phy- sica (nam quantum ad presentem difficultatem, nihil refert vtrum sacramenta, & minister phy- sicè agant, vel tantum moraliter) iste numero effectus hic & nunc non, fiat, cum eius sit appli- cate significationem prædicam signis sacramen- talibus à Christo Domino impostam ad suum exercitium; ideoque cum respectu ille effectus, seu Baptismi ad ministerium, vt suam causam, dicat virtualiter, & implicitè istum ministerium, semper persona baptizans, tam in hac, quam in commu- ni forma Baptismi Græcorum aliquo modo, scilicet saltem implicitè, exprimitur.

IV.

Tertium fundamentum. Baptismus sub hac verborum forma, *Per istam in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti abluitionem*, abluat te à peccatis tuis Deus, est validus; sed in tali forma nulla fit etiam implicitæ expressio personæ mini- stri baptizantis; nam hæc eius particula, *abluat*, est tantum optatiui modi, & sensu tantum depre- cativo, effertur à baptizante. Maior confirmatur,

A. argumento sumpto à nostra communi forma sa- cramenti Extreme-vnctionis, quæ sic habet, *Per istam vnctionem*, &c.

Respondetur, in tali forma ministerium Baptis- mi tacitè & implicitè exprimi, nimirum hac par- ticulâ, *per istam abluitionem*; hæc enim numero ablutio, vt hic & nunc est ista, quæ in particula- ri denotatur ab enuntiante prædicam formam Baptismi, dicitur intrinsecam habitudinem ad sic loquentem, vt aliquam causam illius; sic enim loquendo nullam aliam abluitionem, præter il- lam, quam tunc exercet, intelligit: ergo & in ta- li forma Baptismi persona baptizans, saltem im- plicitè exprimitur.

Deinde respondetur: Prædicam formam, si simpliciter & absolutè proferatur modo tantum optatiui, non videri sufficientem, quia tunc magis pronuntiatur à ministro *speculatiue*, quam *prædicte*, cum per illam, vt à se exercitum non si- gnificet rem, seu effectum illâ *prædicte*, iuxta Christi institutionem significatur, hic & nunc de facto fieri, sed tantum optet fieri à Deo; ver- ba autem sacramentalia nouæ Legis ita sunt præ- dicta ex institutione Christi Domini, vt tamen ex eadem institutione debeant enuntiare *prædicte*. Hinc enim orationes illæ, quæ à Cõfessariis solènt præmitti sacramentali abluitioni, *Miserere tui omnipotens Deus*, &c. *Indulgentiam*, *absolutionem* & *remissionem* omnium peccatorum tribuat tibi, & cætera id genus non sunt, propriè loquendo, sa- cramentalia; nec facit in contrarium quòd hic obicitur de forma sacramenti Extreme-vnctio- nis; nam Christus Dominus instituit formam v- niuscuiusque sacramenti conuenientem eius na- ture; quare cum Extreme-vnctionis sacramen- tum sit pro infirmis sibi succurrere non valenti- bus, sed aliorum auxilio indigentibus, statuit vt forma illius esset formaliter deprecatiua, cui pro- prium effectum tam infallibiliter annexuit, ac aliis sacramentis formam absolutam & indicati- uam habentibus: quia verbò instituit Baptismus per modum generationis, generatio autem prolis fit non obsecratione, sed absolutâ applicatione virtutis generatiuæ ad materiam debitam; ideo voluit Baptismus, qui est spiritalis regeneratio hominis, fieri per abluitionem sub forma verbo- rum à se institutorum absolutè, non autem sim- pliciter deprecatoriè prolata.

Vltimum fundamentum. Baptismus hoc mo- do collatus est validus, *Baptizet te Christus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, & ta- men ibi ne virtualiter quidem & implicitè perso- na ministri exprimitur, cum in tali formula lo- quendi persona baptizans non possit aliquo mo- do subintelligi; ergo ad substantiam & validita- tem Baptismi non requiritur ex parte formæ, vt persona ministri aliquo modo exprimat.

Respondetur, formam istam, *Baptizet te, vel Baptizet te Christus in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti*, posse habere duplicem sensum, Prior est, quo significat Christum baptizare, ne virtualiter quidem includendo ministerium baptizantis, & ex consequenti nec personam eius, sed tantum eo sensu, quo tota actio sacramenti tribuitur Christo. Posterior sensus est, quò signi- ficat quidem Christum baptizare, sed per mini- sterium proferentis hanc formam, & effundentis a- quam supra baptizandum, Baptismus collatus sub ista forma priori sensu nullus est, vt etiam faceret Vasquesius citato loco numero 27. quia, vt mox dicitur, forma Baptismi debet exprimere actum

V.

VI.

VII.

VIII.

I. & ministerium baptizantis, quod tunc nullo modo exprimit, & talis pronuntiatio formæ Baptismi habet potius conditionem orationis *enim* quam *prædicæ*, cum non significet eum qui eam pronunciat influere etiam moraliter, seu efficere quod ipsa significat, sed solum Deum, vel Christum; sit autem de ratione orationis prædicæ, ut qui illam prædicæ pronunciat *si causa saltem moralis* eius effectus, quem hic & nunc fieri significat, ut patet exemplo eius, qui expectat ortum solis, & immediate antequam inciperet sol lucere diceret, *solluceat*, etiam si sequeretur illuminatio solis, quia tamen eiusmodi oratio nullo modo causaret hunc effectum, sed tantum significaret speculative illum esse, vel poni in rerum natura, non esse oratio prædicæ, sed speculative tantum si verò forma illa proferatur *secundo sensu*, valet quidem Baptismus, sed tunc tam *ipsam ministerium* baptizantis exprimitur, quam *eius persona*, saltem implicite & virtualiter, ut superius explicatum est.

II.

ARTICVLVS V.

Formam ad substantiam & valorem Baptismi requiratur ut actio ministri, seu ablutio per illum facta exprimitur in eius forma.

III.

NOTANDVM est, actionem illam posse tribus modis exprimi in forma, Primum, *sub ratione actionis* quæ tunc de facto exercetur, non tamen exprimendo etiam virtualiter & implicite eam *ut exercitam* à ministro, illud tamen non negando. Secundò, sub ratione actionis *qua tunc exercetur à ministro*, & prout ab illo egreditur. Tertiò, *sub ratione passionis*, & quatenus de facto recipitur in subiecto.

IV.

Conueniunt quidem omnes illam debere exprimi in forma Baptismi aliquo modo ex his tribus: idque facile colligitur tum ex S. Matth. 28. cap. ubi Christus simul tradit Apostolis præceptum, & explicat ritum baptizandi, *baptizantes*, inquit, *eos*, &c. quo loci particula, *baptizantes*, non tantum præcipit actum ablutio- nis fieri, sed etiam proferri ab ipso ministro verbum illud, *baptizo*, quo actus eiusmodi exprimitur, aut aliud in significatione ei æquivalens, iuxta traditionem Ecclesiæ ita explicantis hunc locum Euangelij, ut supra monuimus; tum etiam quia Decretum Eugenij explicans quæ sint essentialia formæ Baptismi, inter alia ita loquitur de ipsa actione, *Si exprimitur altus qui per ipsum exercetur ministerium cum sanctissima Trinitatis invocatione perficitur sacramentum*. Item quia Alexander 3. cap. Si quis, de Baptismo & eius effectu; ait, *eum qui omisit hæc verba, Ego te baptizo, licet adhibuerit cætera, non baptizasse*: nam eo loci summus Pontifex accipit illa verba, *Ego te baptizo*, non materialiter sed formaliter, id est, ut significant actum ipsum Baptismi *ut exercitum*, quemadmodum patet ex dictis supra de forma Græcorum, in qua ille quidem actus, etiam ut exercitus exprimitur, sed non per eandem materialiter particulam, per quam in forma Latina exprimitur.

Huius autem rei tota ratio à priori est voluntas Christi Domini influentis; congruentia verò; prima, ut ablutio exterior expressè determinetur ad significandam interiorem animæ ablutio-

A nem, quam sine istis verbis, aut aliis æquivalentibus, non ita *expresse* significat, cum possit ordinari ad alios vsus denotandos, puta refrigerationem, vel corporis curationem. Secunda, ut ostendatur *potestas ministerialis*, & instrumentalis baptizantis, sicut dicendo, *In nomine Patris*, &c. exprimitur *prima causa*, & *potestas authoritatis*, quæ est in Deo: ita colligitur ex Decreto Eugenij ad calcem Concilij Florentini, & ex Catechismo Tridentino secundâ parte, capite secundò de Baptismo §. 13. quæ duæ congruentiæ etiam habent locum in Confirmatione, Extrema- vñctione, Pœnitentia, & Ordine, ut patet ex eorum formis.

Dices, at in sacramento Eucharistiæ actio ministri nullo ex tribus modis assignatis in præmisso notabili exprimitur, nec sacerdos consecrans explicat per aliquam formam particulam esse causam instrumentalem conficiendi hoc sacramentum; nam licet Christus Dominus instituendo hoc sacramentum dixerit, *Hoc facite in meam commemorationem*, non tamen illud præmittimus consecrationi, nec immiscebimus formæ consecratoriæ, sed solummodò totâ consecratione peractâ dicimus, *Hæc quotiescunque feceritis, in meam memoriam facietis*: ergo cum Eucharistia tam bene sit sacramentum, quam Baptismus, & pendeat ab actione sacerdotis, tanquam causæ instrumentalis, non videtur esse potior ratio instituendi, ut actus exterior ministri exprimitur in forma Baptismi, quam in forma Eucharistiæ, in qua tamen non videtur exprimi.

Respondetur negando. Antecedens: sacerdos enim consecrans refert Christum, & in eius persona loquitur, sicque testatur se esse eius ministrum. Deinde profert verba formæ consecratoriæ etiam *significatiue*, non tantum *recitatiue*, id est pronunciat formam consecratoriæ cā intentione & affino, ut eam non modò referat, tanquam olim à Christo Domino usurpatam, sed etiam ita ut velit & intendat, illam proferendo, *exercere prædicam eius significationem*, seu quod idem est, transsubstantiare substantiam panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini, ut ostendemus agendo de forma Eucharistiæ: at ita pronuciare formam Eucharistiæ, est exprimere transsubstantiationem, ut tunc de facto exercitam, ut etiam postea docebitur: illud autem Christi, *Hoc facite in meam commemorationem*, non tam continet, vel explicat actum consecrationis, ut exercitum à sacerdote, quam potestatem & præceptum consecranda datum Apostolis & sacerdotibus, quia tunc eos instituebat sacerdotes, ut desinit Tridentinum sessione 22. Canon 2. unde etiam Christus Dominus illud, *Hoc facite*, non inseruit formæ consecratoriæ, sed tantum peractâ consecratione iisdem verbis, quibus illam perficimus, & distribuit Eucharistiâ, saltem sub vna specie tantum, pronuntiavit, ut facile potest intelligi tam ex Apostolo primæ ad Corinthios vñdecimo, quam ex Euangelistis, dum referunt institutionem Eucharistiæ.

Solum igitur restat difficultas quo modo ex tribus superius explicatis sit necesse ad substantiam Baptismi explicare in eius forma actionem illam anteriorem: Soto in quartum sent. dist. 3. quæstione vñicâ, artic. 5. existimat satis esse exprimere in forma actum ipsum *ut exercitum*, non tamen ut à ministro, dummodò non excludatur minister, sicut præcedenti difficultate dicebat de persona ministri. Cabrera in tertiâ

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

partem S. Thomæ ad quintum articulum quæst. 66. in fine secundæ suæ conclusionis existimat ad substantiam Baptismi sufficere, si actio illa exterior tantum exprimitur *per modum passionis*, secundum quod recipitur in subiecto, nullâ factâ mentione ministri. His tamen non obstantibus,

Sit hæc nostra propositio. *Ad veritatem & substantiam Baptismi ex parte forme requiritur, ut actus Baptismi exprimatutur tanquam exercitius à ministro, siue ad fiat sub ratione actionis, & prout egreditur ab illo, siue sub ratione passionis, dummodo tamen significetur saltem implicite fieri ab ipso ministro.* Ita S. Thomas citato articulo quinto, & multi recentiores, inter quos est etiam ipse Valquezius citatâ disput. 142. cap. 2. ubi expressè ait, *non sufficere in forma Baptismi altum exprimere, nisi denotetur ut procedens à ministro*: quod est valde notandum contra eundem ipsum, nam præcedenti difficultate contendeat non esse necessarium exprimere personam ministri etiam implicitè in forma Baptismi quod nunc hic reuocat, cum non possit actus Baptismi exprimi sub ista formali ratione, *prout exercitius à ministro*, nisi simul persona ministri exprimatutur, saltem implicitè.

II.

Probatut autem prima pars propositionis nostræ ex Decreto Eugenij, quando loquens de forma Baptismi, & eius significatione ita ait, *Si exprimitur actus qui per ipsum exercetur ministrum, cum sanctissima Trinitatis invocatione perficitur sacramentum*: ubi valde notandum est summum Pontificem ibi non tantum dicere, *Si exprimitur actus qui exercetur*, sed præterea id addere, *qui per ipsum exercetur ministrum*: & in eadem periodo verbis præcedentibus postulare expressionem non tantum causæ principalis, sed etiam instrumentalis, quæ vtraque loquendi formula significat actum Baptismi ita per verba formæ debere exprimi, vt tamen explicetur cum ordine ad personam ministri, tanquam suam causam, & prout ab illa exercetur. Idem patet ex cit. cap. Si quis, Extra. de Baptismo & eius effectu, & colligitur ex illo Christi Domini apud sanctum Mattheum cap. 28. baptizantes eos, vbi simul tradit præceptum & explicat formam Baptismi, & particulâ illâ, baptizantes. explicat actum Baptismi, ut exercitium ab illis, tanquam ministris & instrumentariis causis.

III.

Posterior item pars propositionis, quæ asserit ad substantiam Baptismi non referre quod actus Baptismi, ut exercitius à ministro referatur sub ratione actionis, vel sub ratione passionis, dummodo significetur saltem implicitè fieri ab ipso ministro. Probatut, tam ex forma, quâ nos in Ecclesia Latina vimus, quàm ex ea forma, quâ videntur Græci, nam in priori exprimitur *per modum actionis, ut egreditur à ministro*, quia exprimitur verbo importante actionem, seu, vt loquuntur Grammatici, *actiuo*: in posteriori verò verbo significante *passionem*, cum ordine tamen ad baptizantem, vt practicam illius causam, sicut explicatum est supra; & nihilominus vtraque forma est sufficiens & valida ad substantiam Baptismi, vt docuimus supra ex Decreto Eugenij.

IV.

Quo loci notandum est, ad veritatem Baptismi etiam non referre quod actus ille abluendi tanquam exercitius exprimatutur alio verbo synonymo, & æquivalenti, cuiusmodi sunt *ablus, lano, intringo*. & cætera id genus, vt patet ex dictis supra de sacramentis in genere, agendo de mutatione verborum formæ; est tamen in praxi ob-

seruandum vt semper retineatur verbum, *baptizo*, quo Ecclesia vtitur, quia illud est magis certum; & licet sit Græcum, attamen ex accommodatione vltus primariè significat abluionem sacramentalem, quàm eius significationem etiam ipsi iustici intelligunt.

Quæ autem fundamenta Sotus & Cabrera proferunt contra nostram propositionem in fauorem suæ sententiæ facit intelligitur soluta ex dictis articulo precedenti; Primum quidem, Sotus enim ex eo quodd (vt ipse existimat) persona ministri nullo modo exprimitur in forma Baptismi Græcorum, qui tamen est validus, probat non requiri ad eius substantiam, vt actio Baptismi exprimatutur tanquam ab illo exercita: sed hoc esse falsum ostendimus duobus articulis immediatè præcedentibus. Similiter secundo eius fundamentum intelligitur esse falsificatum, quando illud repetit à forma illa verborum, quâ Constantinus in suo edicto refert se Confirmationis sacramentum accepisse, *Signat te Deus sigillo fidei, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, in qua, vt Sotus & Cabrera existimant, nulla sit mentio actionis vt à ministro exercitæ. Intelligitur, inquam, esse falsificatum; nam siue legatur ibi, *signetur, vel signat te*, cum vtraque hæc forma fuerit prolata *prædictè*, semper eodem modo continet tacitam expressionem actionis, vt tunc à ministro exercitæ sicut & in prædictis articulo præcedenti formis Baptismi Græcorum, *Baptizat te Christus*, &c. *Baptizat te Christus*, &c. quas tamen prædictè pronuntiatas modo indicativo, vel imperatiuo ostendimus continere implicitam reuocationem personæ baptizantis.

ARTICVLVS VI.

Verum ad substantiam & valorem Baptismi necesse sit exprimere in illius forma personam eius qui baptizatur.

NASCITUR hæc difficultas circa hanc particulam, *te*, formæ Baptismi Ecclesiæ Latinæ, an illa, vel alia ei æquivalens sit de substantia huius formæ, & ex consequenti expressio personæ quæ baptizatur, sit ad validitatem formæ Baptismi requisita. Partem assementem, quam omnes Theologi communiter sequuntur, ponimus loco nostræ propositionis, & colligitur ex illis verbis Christi Domini, *baptizantes eos*, cap. 28. S. Matthæi: & probatur ex capite Si quis, citato precedenti articulo.

Probatut etiam ratione. Actus Baptismi ex dictis supra debet exprimi in forma, vt hic & nunc exercitius: at non potest ita exprimi, nisi & subiectum Baptismi explicetur; nam actio determinatur à subiecto cui applicatur. Adde quodd Baptismus ordinatur ad remissionem peccatorum, non in communi, sed huic & illi faciendam, & omisâ particulâ designante personam, quæ baptizatur, tam tam ablutio, quàm remissio tantum in determinatè significatur, nec magis intelligitur fieri circa personam baptizantem, quàm circa aliam.

Fauet & congruentia. Baptismus est quædam regeneratio, nemo autem potest seipsum generare: igitur ad hoc significandum debet persona quæ baptizatur exprimi in forma: hinc fit vt nemo possit vnquam seipsum baptizare, vt habetur cap. *Debitum*, Extra. de Baptismo & eius effectu: non est autem necesse ad substantiam

I. Baptismi personam quæ baptizatur exprimit hoc pronomine secundæ personæ, *res*; potest enim designari in nominatiuo casu, vt in forma Græcorum, vel proprio nomine dicendo, *Ego baptizo Petrum*, vel *vestram denominationem* (si baptizandus sit Princeps aliquis) imò & in plurali numero quando ex communi vsu vox illa plurali ratione dignitatis supponit per singularem; seruanda tamen est Ecclesiæ consuetudo. Hinc colligitur formam Baptismi apud Latinos esse perfectiorem, quàm sit apud Græcos, quia in nostra actus Baptismi, personæ, baptizans & baptizata, distinctius & clariùs exprimuntur.

Obiicies, Decretum Eugenij dicere, *Si exprimitur actus qui per ipsam exercetur ministerium, cum sanctissima Trinitate inuocatione perficitur sacramentum*, quo loci nullo modo postulat expressionem personæ quæ baptizatur.

II. Respondetur 1. hoc Decretum ibi requirere expressionem actus Baptismi, vt hic & nunc de facto exerciti, sicut puercedenti difficultate docuimus: vnde cum (vt est explicatum) hæc expressio non possit fieri sine expressione subiecti, in quo talis actus recipitur, & subiectum istud sit persona quæ baptizatur, sit vt id requirendo ad substantiam Baptismi, simul etiam, saltem tacite, requireretur expressio personæ quæ baptizatur.

Deinde potest responderi, summum Pontificem ibi tantum dirimere litem quæ erat de forma Baptismi Græcorum, & non explicare illa, de quibus inter Latinos & Græcos conueniebat, cuiusmodi est expressio personæ, quæ baptizatur; quæ quidem expressio habetur in vtraque forma: vnde cum est tantum difficultas circa formam Græcorum, quatenus in eam non ita expressè & distinctè persona baptizans exprimitur, sicut in Latina definit summus Pontifex eam esse validam & sufficientem, cum vtramque causam Baptismi *principalem & instrumentalem*, saltem implicite exprimat, fiatque cum inuocatione Trinitatis. Et quod hæc sit eius mens patet ex eo quod vbi dixit hæc esse formam Baptismi, *Ego te baptizo*, &c. statim subiungit, *Non negamus tamen quin & per illa verba, baptizetur talis seruus Christi*, &c. verum perficitur Baptisma: quo significat eandem esse formaliter significationem sacramentalem practicam vtriusque formæ. Tandem dum ibi referendo formam Baptismi Græcorum intermiscit particulam illam, *salis*, quæ est expressio personæ quæ baptizatur, satis aperte significat se etiam postulare ad substantiam Baptismi, vt in eius forma persona recipiens hoc sacramentum exprimatur.

IV.

ARTICVLVS VII.

Quid in forma Baptismi significetur hæc particula, nomine, & an sit de eius essentia.

SI hæc nostra propositio. *Hæc particula, nomine, in forma Baptismi significat essentiam Dei, seu diuinitatem, maiestatem, potentiam, virtutem, auctoritatem, fidem, seu confessionem, inuocationem, item nominationem voce saltem irinum personarum sanctissimæ Trinitatis, & hæc particula ita est essentialis huic forma, vt loco eius non possit valide substitui particula, nominibus.*

A. Dux sunt partes propositionis. Prior quæ procedit de significatione probatur, discutiendo per singula significata: & primum de quinque prioribus patet ex S. Ambrosio lib. 2. de sacramentis cap. 7. vbi explicans hæc particulam formæ Baptismi, ita ait, *Noli mirari quia dixi vnum nomen, vbi est vna substantia, vna diuinitas, vna maiestas*. S. August. lib. 3. contra Maximinum cap. 22. *In nomine, inquit, non in nominibus, hi enim tres vnum sunt, & hi tres vnus est Deus*. Item ex S. Thoma 3. parte, quæ. 66. art. 6. Item ex Catechismo Tridentino 2. parte de sacramento Baptismi cap. 2. §. 13. De sexto & septimo significatis patet tum ex Magistro sententiarum libro 4. dist. 3. tum ex Glossa interlineari in vltimum caput S. Marthæ, vbi hæc particulam formæ ita explicat, *vt in nomine ibi, sit idem ac in professione, fide, & inuocatione Patris & Filij, &c.* De vltimo significato patet etiam ex S. Augustino libro 6. de Baptismo contra Donatistas cap. 25. vbi ait, *esse certa quedam verba Evangelica, sine quibus prolatis non potest Baptisma consecrari*, & libro 3. contra Donat. cap. 15. docet esse ista, *In nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti*. Item ex sancto Ambrosio libro 2. de sacramentis capite 5. S. Leone epistolâ 4. Decretali cap. 3. vbi idem tradunt.

Probatur etiam ex ipsa praxi Ecclesiæ, quia semper iussi sunt rebaptizari qui, omisâ vocali & expressâ inuocatione Trinitatis, fuerunt baptizati, vt patet ibi dicendis sequenti difficultate. Ex his sequitur, non tantum peccare mortaliter, qui baptizando mutaret particulam illam, nomine, in istam, *virtute*, vel *fide*, vel *confessione*, vel *maiestate*, vel in aliam vnam ex supra assignatis, sed etiam reddere talem Baptismum dubium, & proinde sub conditione saltem iterandum, quia, vt animaduertimus, significatio istius particulæ, nomine, ibi longè est amplior, quàm sit significatio istarum aliarum particularum seorsum sumptarum, & vt rectè notant aliqui, fortè Christus Dominus istâ particulâ, nomine, voluit simul comprehendere omnes prædictas expositiones; idèoque vitando aliâ, quæ eas omnes non comprehenderet, Baptismus esset nullus, aut saltem admodum dubius; & propterea curandum est diligenter, vt dum etiam in casu necessitatis Baptismus confertur linguâ vulgarâ laico ignorante linguam Latinam, reddatur hæc particula per aliam eiusdem planè significationis, sicut apud nos dicendo, *au nom*.

Posterior item pars propositionis probatur ex sanctis Ambrosio & Augustino locis nunc citatis pro prima significatione huius particulæ, *nomine*, cuius rei hæc est ratio, quam insinuat ibi, scilicet quod per hæc formam Baptismi proficetur etiam vnitatem essentia in diuinis, quæ hæc particulâ, nomine, singulari numero pronuntiatur optime designatur, per particulam autem, *in nominibus*, significatur essentiarum pluralitas, quæ nullo modo est in Deo.

Nec est quod quis dicat in diuinis esse plura nomina personalia, sicut & plures sunt personæ, ac proinde Baptismum posse valde dari dicendo, *in nominibus*, intelligendo hæc voce tres personas, quæ postea suis nominibus explicantur: hoc, inquam, dici non potest, quia tunc in forma Baptismi non fieret mentio vnitatis essentia, quæ est in diuinis, quæ tamen ex citatis Patribus debet exprimi: arque hæc ob causam Baptismus ab Arrianis collatus sub hac forma, *Ego*

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

te baptizō in nomine Patris per Filium in Spiritu sancto, nullus erat & inualidus, quia particulam illam, in nomine, tantum referebant ad Patrem, sicque non profitebantur unitatem essentiae inter personas diuinas.

Neque est etiam quod hanc particulam in ablatino casu expressam Zuinglius calumniatur libro suo de Baptismo, eo quod textus Græcus illam effecerat per accusatiuum, dicens, in nomen, & non in nomine, nam seu in nomen, seu in nomine dicatur, fatemur Baptismum esse validum, quia est idem omnino sensus; Latina tamen lectio, ut etiam ibidem agnoscit Zuinglius, retinenda est, & Interpret Latinus recte vertit, in nomine, quia, etiam fatente Zuinglio ibidem, sepe accusatiui ponuntur loco ablatiuorum, quod videtur hic factum in textu Græco, cum Syriacus dicatur illud efferre in ablatino, quā lingua Christus Dominus loquebatur, & Patres communiter verba hæc referunt in ablatino, ut S. Cyprianus epistolā 73. ad Iubaianum, S. Ambrosius, & S. Augustinus supra: vnde Pamelius ad librum Tertulliani de præscriptionibus hæreticorum annotatione 216. notat esse quidem familiare Tertulliano ita legere, in Patrem, in Filium, & in Spiritum sanctum, istam tamen versionem esse nouam, quo loci omittit etiam particulam, nomen, vel in nomine, licet illa sit essentialis formæ Baptismi, quia scilicet ibi tantum fertur præceptum Baptismi, & non ritum adimplendum illum.

Quæres, an si quis vitio lingue, aut ignorantia dicat, Ego te baptizo in nominibus, tunc valeat Baptismus.

Respondetur, si Latine baptizet, vel alio idiomate, in quo pluralis ablatiuus non tantum ex vi, & significatione verborum, sed etiam ex communi hominum usu & accommodatione usus, significat aliud omnino, tunc sacramentum nullum esse, cum eiusmodi particula significet esse pluralitatem essentiarum in diuinis: si autem Gallico idiomate baptizaret, & particulæ Gallicæ respondententi, in nomine, au nom, adderet litteram, i, vitio lingue, aut ignorantia, dummodo legitimam haberet intentionem, & reliqua necessaria adhiberet, validum esset sacramentum; hæc enim additio litteræ in fine accidentalem tantum inducit mutationem, ex dictis supra de sacramentis in genere, nam saltem ex accommodatione usus semper est idem sensus; adstantes enim qui ita pronuntiantem audiunt, iudicant eum idem velle, quod alij dum proferunt hanc particulam in singulari, more Gallico, & hoc tantum provenire ex vitio lingue; sunt enim quidam qui sui lingue vitio, seu patrio more, ut Catalauni in fine cuiuslibet dictionis Gallicæ solent addere, i, vnde dicuntur sibilare.

Quæres secundum, an si quis ita baptizaret, Ego te baptizo in nomine Patris, & in nomine Filij, & in nomine Spiritus sancti, Baptismus esset validus.

Respondetur, si sub repetita ista particula, nomine, vnam & eandem numero rem intelligeret, validum esse sacramentum; hæc enim repetitio non arguit distinctionem virtutis, vel authoritatis, vel essentia, sicut nec deitatis, quando ita dicimus Deus Pater, Deus Filius, & Deus Spiritus sanctus, si tamen intelligeret distinctionem essentia, nullum esset sacramentum ob prædicta.

I. I.

I. I. I.

I. V.

A

ARTICVLVS VIII.

Verum expressa & distincta nominatio, & inuocatio personarum Trinitatis sub distinctis nominibus sit de essentia forma Baptismi.

H V G o à sancto Victore libro 2. de sacramentis parte 6. cap. 3. Adrianus in quartum sententiarum, tractatu de Baptismo, questione primā, articulo secundo, & aliqui Canonistæ existimant Baptismum in nomine solius Christi, sic exempli causa dicens, Ego te baptizo in nomine Christi, esse validum, & ex consequenti ad substantiam, & veritatem sacramenti, expressam & distinctam nominationem, & inuocationem personarum Trinitatis non requiri. Illis tamen non obstantibus,

Hæc est nostra propositio. *Ad substantiam Baptismi ex parte forme illius, expressa inuocatio & distincta nominatio trium personarum Trinitatis, sub distinctis earum nominibus semper requiritur.* Ita sanctus Thomas hac questione 66. articulo 5. & 6. eius Interpretes, & plures, tam ex antiquioribus, quam ex recentioribus Scholasticis in quartum sententiarum, & præsentis questione.

Probatum primum ex illo Christi Domini apud sanctum Marthæum cap. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*: vbi Christus Dominus tradendo præceptum Baptismi, simul etiam repetit ritum & formam, sub quibus illum instituit. Item ex cap. 19. Actuum, vbi cum S. Paulus interrogasset quosdam, *an accepissent Spiritum sanctum*, & respondissent, *sed neque si Spiritus sanctus est audiuimus*, subsumpsit S. Paulus, *in quo ergo baptizati estis?* quæ subsumptio ut sit bona, supponit Spiritum sanctum nominari in forma Baptismi ex consuetudine & institutione illius; hæc enim est illius vis, *Si essetis baptizati baptismo Christi haberetis aliquam cognitionem de Spiritu sancto*, quia forma Baptismi continet expressam trium personarum Trinitatis inuocationem & nominationem.

Neque huic argumento satisfaciunt quod respondet aliquis id dici à sancto Paulo, quia quando baptizabantur in nomine Christi simul etiam illis explicabatur mysterium Trinitatis, licet in forma non apponeretur; nam primum non dicit Apostolus, *in quo ergo*, aut *de quo erudiiti estis?* sed *in quo ergo baptizati estis?* vbi postulat in cuius inuocationem & nominationem sint ipsæ ceremoniali oratione abluji: vnde verba hæc, intelliguntur de forma Baptismi.

Deinde hæc interpretatio redolet hæresim Zuinglij, qui libro de Baptismo & alibi explicat verbum, *baptizo*, & nomen *baptismus*, pro *docere & doctrina*, quasi Baptismus & doctrina sint vnum & idem: quod etiam refellitur ex responsione eorum, dum aiunt se baptizatos in Ioannis Baptismo; non enim sensus est se fuisse eruditos in doctrina sancti Ioannis, sed baptizatos eā ablutione, quæ vtebatur S. Ioannes Baptista: & confirmatur amplius ex verbis illis sequentibus, *Hic audisti, baptizati sunt in nomine Domini Iesu*, quibus significatur verbis antecedentibus non doctrinam, sed ablutionem aliquam exteriorem denotare: quæ tamen esset omnino alia ab ablutione, quæ vtebatur S. Ioannes Baptista.

V.

V. I.

V. I. I.

V. I. I. I.

I. Probatur secundò ex Sæctionibus summorum Pontificũ, vt Pelagij, & refertur de consecratione dist. 4. Can. *Adali*, vbi reprobat Baptismum solummodo collatum in nomine Christi, atque præcepit esse Dei & Christi, vt fiat in nomine Trinitatis. Item Zachariæ, & refertur Canone in Synodo, vbi ait, *Baptisma illud non posse esse verum, in quo vna etiam persona Trinitatis non fuerit nominata*. Neque istis Canonibus satisficit quod respondet Adrianus suprà, hunc vtumque Pontificem tantum loqui, quando propter hæresim aliquam omittitur nomen alicuius persone ex diuinis in forma tanquam impertinens ad illam, & explicite, & implicite, vel tantum eos loqui de ea forma, in qua nulla ex personis diuinis nominatur eo nomine, quo reliquæ explicantur, solum implicite, cuiusmodi est nomen hoc, Dominus, idèque Baptismum collatum in nomine Domini non valere, collatum autem in nomine Christi esse validum. Hoc, inquam, vtrumque non satisficit, non primum, quia ibi summus Pontifex loquitur de illud, nulla facta mentione hæresis arguit baptizantes tantum in nomine Christi, cuique opponit præceptum Dei & Christi, scilicet, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quod expressam inuocationem Trinitatis sub distinctis trium personarum nominibus continet. Non item secundum, quia in neutro Canone fit mentio de Baptismo in nomine Domini tradito, sed in primo tantum in nomine Christi, & in secundo, qui est Zachariæ, ita habetur expressè, *Silueus in fonte baptizatus quis fuerit sine inuocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, fuerit baptizatus*: vbi declarat summus Pontifex ad essentiam Baptismi requiri ex parte formæ hanc distinctam singularem personarum Trinitatis inuocationem, & nominationem.

II. Probatur tertio ex Patribus, sancto Cypriano episcopi 73. ad Iubatanum, vbi satis fusc docet Apostolos de facto nunquam baptizasse in solo nomine Christi, & Actuum secundo, & alibi, vbi est sermo de Baptismo, sanctum Petrum & alios mentionem facere Iesu Christi, non quasi Pater omitteretur, inquit, sed vt Patri quoque Filius adiungeretur: vbi etiam negat baptismum in solo Christi nomine, omittis aliarum personarum nominibus, consequi remissionem peccatorum, quomodo, inquit, ipse Christus gentes baptizari iubet in plena & adiuuata Trinitate: quæ postrema verba sonant explicitam & distinctam trium personarum Trinitatis inuocationem & nominationem esse essentialiter formæ Baptismi. Item S. Ambrosio, S. Augustino, S. Leone locis superius citatis articulo septimo.

III. Ratio nostræ conclusionis à priori est sola Christi Domini institutio, congruentia verò est, quod Baptismus sit sacramentum fidei: at tam inter mysteria fidei, quàm in illius professione continentur sanctissima Trinitas, & clara illius professio, vt pater in symbolo tam Apostolorum, quàm Niceno & aliis: vnde baptizandi interrogantur distinctè, an credant in Deum Patrem, an credant in Deum Filium, an credant in Deum Spiritum sanctum: idèque tam propter eum, qui tunc suscipiendo Baptismum proficitur fidem, quàm propter eum, qui illum administrat, debet fieri explicita inuocatio trium diuinarum personarum; & ad hanc rationem videtur respexisse S. Augustinus libro 6. de

A Baptismo contra Donatistas capite 25. quando ait, *tunc non esse Baptismum Christi, si verba Evangelica, quibus symbolum constat, illis defuerint*: nam symbolum tribus constat partibus, nimirum de Patre, de Filio, & de Spiritu sancto; hinc si in forma Baptismi vna persona, aut duæ omittantur, sacramentum nullum est: vel si nominentur tantum indistinctè, confusè & obsecrè, vt si quis dicat, *Ego te baptizo in nomine Dei, vel in nomine sanctissime Trinitatis, vel in nomine trium personarum, vel in nomine primæ, secundæ & tertie persone, vel denique per attributa appropriata personis, vt Ego te baptizo in nomine omnipotentis, sapientis & boni*; hæc enim omnia non satis distinctè exprimiunt tres diuinas personas.

ARTICVLVS IX.

B Soluantur fundamenta sententiæ negantis expressam & distinctam nominationem, & inuocationem personarum Trinitatis esse de essentia formæ Baptismi.

PRIMUM petitur ex Actibus Apostolicis, in quibus Samaritani cap. 8. Ephesij cap. 19. referuntur per Apostolos baptizati in nomine Domini, quibus locis hæc particula, in nomine Domini, exprimit formulam verborum, sub qua Apostoli eos tunc baptizantur: vnde formatur hæc ratio, vbi sola vnus personæ diuinæ expressa nominatio & inuocatio sufficit, ibi expressa & distincta trium personarum Trinitatis nominatio & inuocatio non est essentialiter requisita; sed Baptismus, quem Apostoli contulerunt locis citatis Actuum est omnino idem cum nostro, & tamen in illo ex parte verborum formæ, sola nominatio & inuocatio personæ Christi Domini fuit sufficiens, quia Apostoli, quantum est ex parte ministri, materiæ item & formæ, semper valide & sufficienter baptizabant: ergo expressa & distincta nominatio & inuocatio personarum Trinitatis non est essentialiter requisita in Baptismo.

Minor patet istis verbis octauæ capitis Actuum, *In nomine Iesu Christi baptizabantur viri ac mulieres*, & ibidem paulò post, *sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu*: & cap. 19. his auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu. Sed & sanctus Petrus capite secundo Actuum perentibus ludæis quid obtinendæ salutis æternæ causâ, oporteat eos facere, sic respondet, *Penitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti*: In quibus paucis verbis exprimit materiam, formam, & effectum sacramenti; materiam proximam verbo, baptizetur; formam isto, in nomine Iesu Christi; hoc vltimo, in remissionem peccatorum, effectum.

Respondetur concessâ Maiore, & primâ parte Minoris negando Apostolos istos, vel aliis locis aliquos baptizasse, exprimendo solum nomen Christi Domini in forma Baptismi. Ad probationem huius negati petitam ex hæc particula, in nomine, locis citatis Actuum, Respondetur, illam ibi idem significare, ac in virtute, in autoritate Christi. seu in Baptismo à Christo Domino instituto, & habente virtutem ex eius meritis, vt facile potest colligi ex istis locis Actuum: nam sæpe ibi fit mentio Baptismi Christi, tan-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

quam distincti à Baptismo sancti Ioannis; ad quam distinctionem innuendum dicit ibi sanctus Lucas Apostolos baptizasse *in nomine Christi*, id est non Baptismo Ioannis, sed Baptismo per Christum instituto: vel denique, ut interpretatur S. Cyprianus suprà in epistola ad Lubaianum, quòd in forma Baptismi ponerent etiam ipsum nomen *Christi*, sic dicendo, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Iesu Christi Filij eius, & Spiritus sancti*, ut sic nomen *Christi* esset amabilius & honorabilius, quomodo notant aliqui ex Abdia lib. 5. historiz Apostolorum, S. Ioannem Apostolum aliquando baptizasse; & S. Iustinus Martyr secundà Apologiz pro Christianis non longè à fine indicat suo tempore fuisse morem Ecclesie baptizare sub hac inuocatione, *In nomine verum cunctarum Parentis, & Domini Dei & saluatoris nostri Iesu Christi, & Spiritus sancti*. Et hæc solutio est longè congruentior ad citatas Scripturæ & Patrum authoritates, quàm illa quæ assertit tunc fuisse dispensatum cum Apostolis, ut in solo Christi nomine baptizarent, ob rationem nunc allatam à nobis: nullum enim extrat sufficiens fundamentum istius dispensationis, siue in Scripturis, siue in Conciliis, & Patribus, siue etiam in Traditione, maxime cùm Apostoli suo Canone 49. vbi prohibeant baptizare sub hac forma, *Baptizo te in nomine Domini*, dicant Christum Dominum præcepisse ut baptizarent *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Nec est verisimile Christum Dominum intra tam breue tempus de hoc suo præcepto pro baptizandis hominibus sub hac forma expresse distinctè singulas personas Trinitatis, dispensasse, præsertim cùm porverit abundè satisfieri prædictæ rationi, in qua dicitur fundata hæc dispensatio per expressam mentionem nominis *Iesu Christi*, in forma Baptismi, ut nunc tradidimus.

II.

Secundum fundamentum desumitur ab authoritate sanctorum Patrum, qui existimant Baptismum collatum in solo nomine Christi esse validum. Imprimis sanctus Stephanus Papa & Martyr apud sanctum Cyprianum epistolâ 73. ad lubaianum indicat (ut Baronius se colligere existimat tomo primo Annalium ad annum Christi 34.) talem Baptismum esse validum. Deinde sanctus Ambrosius libro primo de Spiritu sancto capite tertio, sanctus Athanasius libro de Trinitate Latine tantum edito.

III.

Respondetur ad authoritatem sancti Stephani, non posse colligi appetè ex citata illa sancti Cypriani epistola hanc fuisse opinionem sancti Stephani, licet enim sanctus Cyprianus ibi scribat aliqua aduersus ea quæ habebantur in epistola sancti Stephani, attamen quando agit de Baptismo tradito *in nomine Christi*, ita loquitur, ut vel videatur potius sibi formare aliquam objectionem ex citatis testimoniis Aduerſum, quàm eam sibi ab alio factam dissolvere, sicut plerunq; solemus facere inter docendum, vel ab aliquo alio, quàm ex epistola S. Stephani desumptam, ut indicat eius loquendi modus circa medium citatæ epistolæ ad lubaianum.

IV.

Ad authoritatem sancti Ambrosij non desunt etiam ex recentioribus, qui existiment eum in ea fuisse sententia, verum si scopus eius benè inspicitur, id non videtur probabile; hæc enim fuit eius intentio, ostendere eandem esse Spiritus sancti maiestatem, virtutem, authoritatem, & operationem, ac aliarum personarum diuinarum: quod

ut ostendat, docet bonum omne, quod est ab vna persona, esse etiam ab alia, & proinde benedictionem factam in nomine vnus tantum personæ ex diuinis, talem habere habitudinem, ut inferat illam etiam esse factam ab aliis. Addit præterea nominationem vnus tantum personæ aliàs etiam inferre diuinas personas, quoad ipsam significationem, ut patet in hoc nomine, *Christus*, quod vnus sonat: & idèd cùm sacramentum Baptismi sit quædam spiritalis vnctio baptizati, eamque significet, colligit in solo Christi nomine totam Baptismi significationem repositi, non quidem explicite, sed implicite tantum, quod est verum; nunquam tamen dicit ibi ad formam Baptismi sufficere nominationem vnus tantum personæ ex diuinis, quod tamen intendunt auctores prioris sententiz: ideoque quando ibi dicit, plenum esse fidei sacramentum, id est Baptismum, si vniam tantum personam in sermone comprehendis,

et alias fide non abneges, plenum autem non esse, si quis sermone proferat *Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum*, et tamen fide interiori, credendo non tantam inesse virtutem Spiritui sancto, quàm in *Patri, aut Filio*: nō sumit ibi nomē hoc sacramentum, provt significat externum signum interioris sanctitatis practicum, ut sumitur in hac disputatione, sed tantum provt id omne, quod est ali-quod signum rei sacræ & occultæ, vocatur etiam in sacris Litteris, sacramentum, & mysterium, ut obseruauimus ad quæstionem 1. de sacramentis in genere art. 1. nam si vox illa, sacramentum, sumeretur in priori significatione, mens S. Ambrosij ibi esset veritatem Baptismi pendere ab interiori fide baptizantis, & neminem Arianorum vnquam valide baptizasse; quod tamen verumque est falsum. Primum quidem, quia ipsemet libro de initiandis cap. 5. docet, in ministro Baptismi non attendi meri a personarum, sed tantum attendi officium, & tract. in *Symbolum Apostolorum* non longè à principio ita distinguit Baptismum *Christi Domini à Spiritu Christi*, id est à gratia sanctificante, quæ per illum confertur, ut significet hæreticos conferre quidem verum Baptismum, non tamen gratiam eius, quandiu sunt extra Ecclesiam, vt suprà etiam docuimus. Secundum item, quia adiuuauerimus suprà, et si omnes Ariani errarent circa mysterium Trinitatis, non eos tamen omnes errasse in forma Baptismi, quia eorum aliqui baptizabant in nostra forma: ergo ne dicamus S. Ambrosium sibi contradicere, dicendum est nomen sacramenti tantum ibi sumi pro *signo rei sacræ & occultæ*, non autem pro signo sensibili & practico efficaci gratiæ sanctificantis. Tandem idem S. Ambrosius libro de initiandis capite 4. agens de necessitate Baptismi, docet Baptismum esse nullum, nisi detur in forma expresse singulas Trinitatis personas distinctè, *Sed nisi baptizatus fuerit, inquit, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, remissionem non potest accipere peccatorum, nec spiritaliter gratiam habere*: vbi notanda est illa particula, *non potest*, quæ denotat istam insufficienciam non reici in dispositionem subiecti, sed in defectum sufficientis inuocationis & nominationis personarum sanctissimæ Trinitatis, utpote quæ ex necessitate sacramenti debeat esse explicita.

Ad authoritatem sancti Athanasij primò respondetur extare quamplura euidentissima testimonia in pluribus locis eius operum pronostica præcedentis articuli doctrina; nam epistolâ

vt ostendat, docet bonum omne, quod est ab vna persona, esse etiam ab alia, & proinde benedictionem factam in nomine vnus tantum personæ ex diuinis, talem habere habitudinem, ut inferat illam etiam esse factam ab aliis. Addit præterea nominationem vnus tantum personæ aliàs etiam inferre diuinas personas, quoad ipsam significationem, ut patet in hoc nomine, *Christus*, quod vnus sonat: & idèd cùm sacramentum Baptismi sit quædam spiritalis vnctio baptizati, eamque significet, colligit in solo Christi nomine totam Baptismi significationem repositi, non quidem explicite, sed implicite tantum, quod est verum; nunquam tamen dicit ibi ad formam Baptismi sufficere nominationem vnus tantum personæ ex diuinis, quod tamen intendunt auctores prioris sententiz: ideoque quando ibi dicit, plenum esse fidei sacramentum, id est Baptismum, si vniam tantum personam in sermone comprehendis,

et alias fide non abneges, plenum autem non esse, si quis sermone proferat *Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum*, et tamen fide interiori, credendo non tantam inesse virtutem Spiritui sancto, quàm in *Patri, aut Filio*: nō sumit ibi nomē hoc sacramentum, provt significat externum signum interioris sanctitatis practicum, ut sumitur in hac disputatione, sed tantum provt id omne, quod est ali-quod signum rei sacræ & occultæ, vocatur etiam in sacris Litteris, sacramentum, & mysterium, ut obseruauimus ad quæstionem 1. de sacramentis in genere art. 1. nam si vox illa, sacramentum, sumeretur in priori significatione, mens S. Ambrosij ibi esset veritatem Baptismi pendere ab interiori fide baptizantis, & neminem Arianorum vnquam valide baptizasse; quod tamen verumque est falsum. Primum quidem, quia ipsemet libro de initiandis cap. 5. docet, in ministro Baptismi non attendi meri a personarum, sed tantum attendi officium, & tract. in *Symbolum Apostolorum* non longè à principio ita distinguit Baptismum *Christi Domini à Spiritu Christi*, id est à gratia sanctificante, quæ per illum confertur, ut significet hæreticos conferre quidem verum Baptismum, non tamen gratiam eius, quandiu sunt extra Ecclesiam, vt suprà etiam docuimus. Secundum item, quia adiuuauerimus suprà, et si omnes Ariani errarent circa mysterium Trinitatis, non eos tamen omnes errasse in forma Baptismi, quia eorum aliqui baptizabant in nostra forma: ergo ne dicamus S. Ambrosium sibi contradicere, dicendum est nomen sacramenti tantum ibi sumi pro *signo rei sacræ & occultæ*, non autem pro signo sensibili & practico efficaci gratiæ sanctificantis. Tandem idem S. Ambrosius libro de initiandis capite 4. agens de necessitate Baptismi, docet Baptismum esse nullum, nisi detur in forma expresse singulas Trinitatis personas distinctè, *Sed nisi baptizatus fuerit, inquit, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, remissionem non potest accipere peccatorum, nec spiritaliter gratiam habere*: vbi notanda est illa particula, *non potest*, quæ denotat istam insufficienciam non reici in dispositionem subiecti, sed in defectum sufficientis inuocationis & nominationis personarum sanctissimæ Trinitatis, utpote quæ ex necessitate sacramenti debeat esse explicita.

I.

suâ ad Serapionem, cui hunc præfixit titulum, quod Spiritus sanctus non sit creatura, paulò ante finem, facit parem conditionem veræ fidei, seu confessionis sanctissimæ Trinitatis, ac substantiæ & validitatis sacramenti Baptismi, quoad suam formam, propterea hæc fit, & debet fieri sub expressa & distincta nominatione, & invocatione trium personarum Trinitatis, *Ne qui, inquit, aliquid admittit de Trinitate, & in solo nomine Patris baptizatur, aut in solo nomine Filij, aut absque Spiritu sancto, in Patre, & Filio, nihil accipit, sed inanis manet, non consummatus, non initiatus, tum ipse, tum ille, qui videtur hoc Baptisma tribuere, cum in Trinitate consistat perfecta initiatio; ita quoque qui dividit Filium à Patre, aut Spiritum sanctum ad creaturas detrahitis, neque Filium habet, neque Patrem, sed impius est, sine Deo, & infidelis deterior, & quidvis potius quam Christianus. Quo loci notandæ sunt illæ particule, nihil accipit, sed inanis manet, non initiatus: (nam Baptismus est initiatio Christianismi, cum sit ianua ingressus & incorporationis in Ecclesiam) similiter & hæc sequentes, cum in Trinitate consistat perfecta initiatio: nam omnes illæ particule satis exprimunt mentem sancti Athanasij esse hanc, ad substantiam & validitatem sacramenti Baptismi ex parte formæ expressam, & distinctam nominationem, & invocationem singularum personarum Trinitatis esse necessariam.*

II.

Item libro primo de unitate Deitatis Trinitatis ad Theophilum Latine tantum edito, paulò ante finem probat unam non tantum esse personam, sed tres in Deo, ex eo quod Gentes non baptizantur in invocatione, & nominatione unius tantum personæ, sed trium. Quod argumentum non valeret, si aliquando valuisset Baptismus collatus in nomine solius Christi Filij, Nunquid, ait, Gentes: quarum introitus ianue credentibus ad vitam æternam patens est; in unam tantummodò personam Patris baptizantur? & non in tres, quarum nomina hæc sunt per singula distincta, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quibus est unita natura, ut scriptum est, Euntes baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

III.

Item libro sequenti circa finem verbis expressis negat Baptismus posse dari in nomine unius tantum personæ diuinæ: sic enim scribit, Nunquid potest contra regulam traditionis Evangelicæ, de hoc unitate Trinitatis nomine, sancti Spiritus sublati, vel tacitæ personæ, Baptismus in Ecclesiâ perfectus celebrari? absit. Quo loco illæ particule, contra regulam traditionis Evangelicæ. Item hæc alia eius particula, absit, docent eius sententiam esse, Baptismus datum in nomine unius diuinæ personæ esse nullum, ut potest contra institutionem Christi Domini: quare qui locum in hoc secundo fundamento relatum in fauorem prioris sententiæ citant, tanquam sancti Athanasij, debuissent eum diligentius annotare, & cum nunc relatis conferre; nam citato superius opusculo de Trinitate illum non reperi, sed sialicubi reperitur apud sanctum Athanasium, potest attentè consideratus, ita intelligi, ut eius sensus sit planè idem, ac aliorum locorum, nunc ex eodem sancto Athanasio relatorum, qui enim illum citant illum his verbis referunt, Nunquid præuicatores mandati Saluatoris Apostoli effecti, & contra tradi-

IV.

tionem eius baptizantur tantam multitudinem? non enim scriptum est, baptizate eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, sed tantum in nomine Domini Iesu, nunquid ego præuicari sunt? absit: nam licet Filij nomen tantummodò dicatur, habet tamen & Patrem, & Spiritum sanctum secum pronuntiatum. Hæc denique locus sancti Athanasij, circa quem

V.

Notandum est, sanctum Athanasium agnoscere Apostolos tunc inter baptizandum istam multitudinem, obuersasse institutionem Christi Domini sub forma verborum continente expressam & distinctam nominationem, & invocationem trium personarum Trinitatis; nam verba obiectionis, quam sibi format illam exprimunt; & statim subicit hanc particulam, absit, quæ negat Apostolos tunc fuisse præuicatores istius præcepti & ritus Baptismi. Ad Christum Dominum sibi impositi: ac ritus iste, tam ex hoc præsentis testimonio sancti Athanasij, quam ex aliis ex illo eodem nunc relatis, est de expressa & distincta nominatione, & invocatione trium personarum Trinitatis: illa autem eius verba, quæ dederunt aliquibus occasionem existimandi S. Athanasium ibi existimasse Baptismum administratum solo nomine Christi Domini expresso in forma esse validum; nam licet Filij nomen tantummodò dicatur, habet tamen Patrem, & Spiritum sanctum secum pronuntiatum, continent responsum ad obiectionem hanc, quam ipse sibi hoc modo format, Apostoli in Actibus Apostolorum tantum referuntur baptizasse in nomine Domini: ergo fuerunt præuicatores mandati Christi: nam negat Consequentia, per hanc particulam, absit, responderet ad Antecedens verbis ultimo relatis, quod etiam si collo Aduum fiat tantum mentio nominis Christi, nihilominus tamen in administratione talis Baptismi & ipsum nomen Patris, & ipsum nomen Filij etiam fuisse simul pronuntiatum, vel satis declarant hæc eius verba immediate sequentia, habet tamen & Patrem & Spiritum sanctum secum pronuntiatum: quare hæc alia eiusdem loci particula, tantummodò dicatur, non idem sonat ibi, ac pronuntietur, vel fuerit: pronuntiata ore baptizantis; sed idem valet & significat, ac in descriptione talis historia recensetur, commemoratur; nam intelligitur de secundo capite Aduum, ut continente historiam de tanta hominum multitudine baptizata, non verò de vocali pronuntiatione solius nominis Christi in forma Baptismi.

B

C

D

VI.

VII.

VIII.

Tertium fundamentum repetitur ab autoritate S. Bernardi, qui episc. 340. puerum sub hac forma baptizatum, Baptizo te in nomine Dei, & sanctæ & vere crucis; existimat valide baptizatum; cuius hæc est ratio, quod sonus vocis non possit præiudicare veritati, fidei, & pietatis intentioni: ac Laicus, qui ibi referret baptizasse, protulit hæc formam ex deuotione, pietate, & intentione baptizandi. Secunda, quod præcepto illo administrandi Baptismum in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti, nihil sit aliud intelligendum, quam in confessione Trinitatis, quæ ibi continetur, quando exprimitur Deus, & Pater Christi Domini per Crucem.

Respondetur, sanctum Bernardum loqui tantum opinatiue, non assertiue, simpliciter & absolute loquendo, nam statim initio præmittit huic suæ responsioni hanc præcautionem, de propostâ questione respondemus, sine præiudicio tamen sanius & melius sapientis.

I. Ad primam eius rationem respondetur, sonum vocis non significantis, vel propriè, vel ex vfu, vel ex accommodatione vſus, illud idem quod verba formæ sacramentorum à Christo institutæ ſignificant præiudicare veritati ſacramenti, quia Chriſtus Dominus alligavit illorum veritatem verbis & materiis à ſe determinatis, quemadmodum ex inſtituto docuimus agendo de ſacramentis in genere.

Ad ſecundam rationem reſpondetur, præceptum iſtud intelligi de expreſſa & diſtincta nominatione, & inuocatione perſonarum Trinitatis, vt oſtendimus, qualis non reperitur in hac forma.

Quartum fundamentum repetitur ab auctoritate ſummi Pontificis Nicolai Papæ, & reſeritur capite à quodam Iudeo, de conſecratione diſtinctione quartâ, qui interrogatus à Bulgaris, reſpondet Baptiſmum à Iudæo collatum in nomine Chriſti non eſſe iterandum: ergo cenſet expreſſam nominationem, & inuocationem trium perſonarum ſanctiſſimæ Trinitatis non requiri ex parte formæ ad ſubſtantiam Baptiſmi.

Reſpondetur duo eſſe diſtinguenda in hac reſponſione Nicolai primi: vnum eſt, *directum reſponſum*, ad id quod quærebatur ab illo: alterum, quod in ipſo tranſcurſu, vel ad probandum, vel ad confirmandum, aut explicandum reſponſum aſſert; iam ex Decretis Pontificum poteſt tantum validum deſumi argumentum ex illo priori, & non ex poſteriori; ſicut etiam ex Decretis Conciliorum, quorum ſolæ conſeſſiones, non item rationes conſeſſionum ſpectant ad fidem, vt ſuſius docetur tractatu de fide: at in præſenti Canone tantum quærebatur, an baptizari à Iudæo, vel Pagano eſſent rebaptizandi, ad quod reſpondet non eſſe, ſed inter reſpondendum, vt explicaret ſuam reſponſionem interſeruit illud de Baptiſmo, in nomine Chriſti, quod erat omnino extra propoſitum: nam quod totuſ ſcopus Nicolai fuerit, declarare baptizatos à Iudæis, vel Paganis non eſſe rebaptizandos, patet ex reſponſis Nicolai ad conſulta Bulgarorum, quæ habentur tomo tertio Conciliorum ſub ſinem, ex quorum capite 104. deſumptus eſt Canon ille citatus, à quodam Iudæo, ibi enim fuſe oſtendit ex S. Auguſtino ſubſtantiam & valorem Baptiſmi non pendere à bonitate, qualitate & fide miniſtri, quod tantum faciebat ad propoſitum.

Quintum fundamentum. Eugenius ſummus Pontifex in ſuo Decreto ſæpe ſæpiuſ iam citato, poſtulat quidem ad ſubſtantiam Baptiſmi inuocationem Trinitatis, nunquam tamen ait illam debere fieri ſub diſtinctis nominibus perſonarum diuinarum.

Reſpondetur, ſummum Pontificem non facere expreſſam mentionem diſtinctæ nominationis, & inuocationis ſanctiſſimæ Trinitatis, dum formam Baptiſmi aſſignat, quia nulla erat inter Græcos & Latinos controuerſia de hoc, ſed tantum de expreſſione miniſtri, & actus per illum exerciti; & propterea contentus fuit reſpondere verbiſ ſequentibus quod ad iſtud præciſe ſpectabat, ſupponendo, quod erat indubitatum apud vtroſque, Latinos ſcilicet & Græcos, nominationem & inuocationem perſonarum Trinitatis debere fieri ſub diſtinctis illarum nominibus, ſicut illam præmiſerat initio iſtius paragraphi.

Ultimum fundamentum. Ad ſubſtantiam for-

ma alicuius ſacramenti Nouæ Legis ſufficit, vt verba formæ ſignificent ex communi vſu, vel etiam ex ipſa accommodatione vſus: atqui hæc verba (*ſanctiſſima Trinitas*) idem ſignificant Chriſtianiſ, quod Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Item, tres perſonæ diuinæ. Item, prima, ſecunda, & tertia perſonæ diuinæ: ergo Baptiſmus ſub formis nunc relatis collatus, verbi gratiâ, *Ego te baptizo in nomine ſanctiſſimæ Trinitatis*. Item, *Ego te baptizo in nomine trium perſonarum diuinarum*. Item, *Ego te baptizo in nomine prima, ſecunda, & tertia perſonæ Trinitatis*, eſt validus.

Reſpondetur conſeſſâ Maiori, negando Minorem: licet enim ſit idem ſignificatum materiale, non tamen eodem modo ſignificatur; nam prima illa dictio, *ſanctiſſima Trinitas*, exprimit tantum implicite tres perſonas diuinæ: nec obſtat, quod vbi Chriſtiani audiunt hunc terminum, *ſanctiſſima Trinitas*, moueantur ad conſcipiendas tres perſonas diſtinctas, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum: nam ad validitatem formæ Baptiſmi, non tantum inuocatio, ſed etiam expreſſa & diſtincta nominatio trium perſonarum diuinarum requiritur, vt oſtendimus explicando multiplicem ſignificationem huius particule, in nomine propterea eſt in forma Baptiſmi at terminus ille, *ſanctiſſima Trinitas*, non nominat expreſſe & diſtincte tres perſonas diuinæ: vnde cum in hac loquendi formula modus ſignificandi varietur, & hæc variatio ſit in hac forma eſſentialis, quatenus expreſſa & diſtincta perſonarum diuinarum nominatio, & inuocatio eſt de eſſentia formæ Baptiſmi, ſi vt Baptiſmus collatus in nomine ſanctiſſimæ Trinitatis, ſit omnino nullus: & ob hanc eandem rationem reliqui duo modi contenti in hac eadem obſeſſione ſint inſufficientes, quia diuinæ perſonæ ita per illos exprimiuntur, vt tamen non explicentur nominationis, nec aliquibus nominibus illas exprimentibus ſecundum ſuas perſonales proprietates, qualis tamen debet eſſe illarum nominatio.

ARTICVLVS X.

Utrum Baptiſmus collatus ſub hac forma, Ego te baptizo in nomine genitoris, & geniti, & procedentis ab vtroque, ſit validus.

CAIETANVS hac quæſtione 66. articulo quinto, Victoria de Baptiſmo & aliqui alij tuerentur partem aſſerentem: Sanctus Thomas hoc eodem articulo quinto, & omnes ſerè eius diſcipuli negant talem Baptiſmum eſſe validum. Vt hæc controuerſia dirimatur,

Sit hæc noſtra propoſitio. Si Baptiſmus conſideretur præſente, id eſt, vt ad praxim reducendus, non debet conferri ſub hac forma, *Ego te baptizo in nomine genitoris, & geniti, & procedentis ab vtroque, ſed tantum in hac, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*. Si verò Baptiſmus ſpectetur ſolummodo ſpeculatiue, id eſt præciſe, ſecundum ea quæ requirit, ex ſua natura & conditione, quæ eſt à Chriſto Domino inſtitutus, tunc ille ſub hac prædicta forma, *Ego te baptizo in nomine genitoris, & geniti, & procedentis ab vtroque, adminiſtratus eſt validus, & prædicta forma ad illum ſufficiens.*

I. Dux sunt partes propositionis. Prima probatur ex dictis supra. Vnusquisque tenetur sub peccato sequi proximam Ecclesiam in administratione sacramentorum, ita ut ei non liceat etiam sequi probabilem opinionem, relinquendo eam, quæ est in communi praxi Ecclesiæ. Item, quando dantur duo media salutis, siue corporeæ, siue spiritualis, vnum omnino certum, alterum dubium; et illud quod est certum, est in promptu; tunc non licet applicare dubium & incertum, relicto certo, quia sic salus populi exponeretur graui periculo; sed praxis vniuersalis Ecclesiæ habet, vt Baptismus conferatur sub hac tantum forma, quæ personæ diuinæ explicatur istis nominibus, *Pater, Filius, & Spiritus sancti*, & non sub ista, quæ habet ista nomina, *genitoris, geniti, & procedentis ab vtroque*. Item est dubium inter Theologos, an hæc posterior forma sit sufficiens & valida, vt patet ex secunda opinione, & quilibet baptizans potest faciliè baptizare sub hac forma, *Ego te baptizo in nomine Patris; & Filii, & Spiritus sancti*; ergo Baptismus consideratus practice, debet tantum conferri sub hac forma, *Ego te baptizo in nomine Patris; &c.*

II. Posterior pars eiusdem propositionis probatur primo. Ad substantiam & validitatem sacramentorum, quantum est ex parte formæ, sufficit vt eius verba significant, si non ex proprietate, saltem ex vñ communi, vel ex accommodatione vñs, vt docuimus agendo de sacramentis in genere: atqui hæc verba, seu nomina, *genitor, genitus, & procedens ab vtroque*, ex communi vñs Ecclesiæ vniuersalis significant distinctè tres personas Trinitatis, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, vt patet ex Hymnis Ecclesiasticis: igitur Baptismus sub tali forma collatus erit validus. Respondetis, Maiorem illam cum hac restrictione esse intelligendam, dummodo nullum aliud de impedimento sit, quemadmodum ordinariè, & vñ plurimum nullum est: at in Baptismo dari aliquod, nimirum hoc, quod Christus specialis sui institutione voluerit hoc sacramentum administrari sub his distinctè terminis & vocibus, sub quibus debet cognosci, & credi à fidelibus propria ipsorum lingua; Tales autem termini & voces sunt hæc tantum nomina, *Pater, Filius, & Spiritus sanctus*. Verum hæc responsio facile refellitur, nam specialis hæc Christi Domini institutio pro sola hac forma Baptismi deberet ostendi, vel ex sacra Scriptura, vel ex Conciliis, aut Patribus, vel Traditione, sicut specialis exceptio ab aliqua communi Lege, vt vim obtineat, debet constare esse facta ab habente potestatem circa talem Legem: Authores autem prioris sententiæ ex vñs horum capite possunt institutionem huius specialis restrictionis pro forma Baptismi à Christo Domino factam efficaciter probare; nullus enim eorum adhuc illam ostendit; vnde tam faciliè relictur, quam in medium profertur. Deinde hæc ratio ad summum potest esse pro maiori conuenientia, non autem pro absoluta necessitate ad saluandam substantiam Baptismi, pro conferendo Baptismo sub forma per Ecclesiam communiter vñsata, potius quam per aliam. Tertio, hæc responsio nimis probat, nam sumpta in rigore offendit vnumquemque debere baptizare sub forma verborum pronuntiata lingua sua vernaculâ, aut saltem illâ, quam callot, quia tenetur tantum corde credere, & exterius profiteri distinctè tres personas Trinitatis lingua illâ, quam nouit; quod tamen est secundum om-

nes Theologos falsum. Quarto, verba formæ Baptismi non sunt *conclonalia*, seu instructionis vt etiam expresse notat S. Thomas hic citato articulo 5. in responsione ad tertium. Tandem quia aliqui authores negantis sententiæ fundant hanc posteriorem suæ opinionis partem in eo, quod forma Baptismi debeat exprimere personas diuinas nominibus personalibus, seu experimentibus formales constitutiones illarum rationum: id est probatur eadem posterior pars hoc argumento, hominem hoc, *Spiritus sanctus*, sumptum *præcisè, secundum se, &c.* iuxta suam proprietatem, non est nomen personale tertie personæ Trinitatis, sed commune omnibus personis diuinis, & tantum ex vñs, & accommodatione conuenit tertie personæ Trinitatis, vt ab duabus aliis distinctæ, quemadmodum sanctus Thomas docet primâ parte, quæstione 36. articulo primo, & tamen quantum requiritur ad substantiam & validitatem Baptismi ex parte formæ in ista forma possum & pronuntium, sufficienter illam exprimit: ergo parè iure quamuis hæc nomina, *genitor, genitus, & procedens ab vtroque*, non expriment formales rationes constitutionis personarum diuinarum, quia tamen ex communi vñs Ecclesiæ, & eius institutione significant tres personas Trinitatis, vt à se inuicem distinctæ; forma Baptismi constans illis erit pro substantia Baptismi sufficiens, quantum requiritur ex parte formæ. Tertio, forma illa Baptismi, quæ constat iis omnibus quæ summus Pontifex Eugenius in suo Decreto postulat, tanquam essentialia formæ Baptismi, est sufficiens ad validè baptizandum: sed hæc forma Baptismi, *Ego te baptizo in nomine genitoris, & geniti, & procedentis ab vtroque*, continet ea quæ summus Pontifex Eugenius postulat in suo Decreto, tanquam essentialia formæ Baptismi: ergo forma de qua hic agitur est sufficiens ad validè baptizandum.

III. Maior patet ex eo quod summus Pontifex ibi explicat omnia & singula essentialia formæ Baptismi, vt patet ex ipso eius textu. Minor probatur: summus Pontifex ibi tantum postulat ad substantiam & validitatem Baptismi ex parte formæ, *expressionem vñsque casus Baptismi, nimirum principalis, & instrumentalis*: item *expressionem actus*, qui per ministrum exercetur, cum expressa, & distincta nominatione, & inuocatione sanctissimæ Trinitatis, vtridem patet: sed hæc omnia & singula reperiuntur etiam expresse, & distinctè in hac præsentia forma. De vñsque casus, & actus exercitio, patet, quia iisdem terminis hæc exprimiuntur in ista forma, quibus in nostra communi explicantur. De personis diuinis probatur: *genitor, genitus, & procedens ab vtroque*, exprimunt etiam distinctè illas, nam *genitor* explicat primam personam, principium secundæ per veram generationem: *genitus*, secundam, vt verâ & propriè dictâ generatione procedentem à prima: & tertiam, terminus ille, *procedens ab vtroque*, vt emanantem ab illis, & realiter ab iisdem distinctam: ergo quæcumque prædictum Decretum postulat ex parte formæ Baptismi ad eius validitatem, reperiuntur in hac præsentia forma.

Deinde quando Concilium, vel Decretum aliquod Pontificium explicans omnia & singula essentialia alicuius sacramenti, abstinere ab aliqua determinatione magis speciali, tunc tali reticentiâ significat hanc determinationem magis specialem non esse requisitam essentiali-

I.

ter ad illud: verbi gratiâ, quia Concilia dum explicant materiam sacramenti Eucharistiæ, postulant solummodò panem triticum, vinum vitigenum, & abstinent à determinatione magis speciali, nimirum quòd triticum istud sit tale *specie ultimâ*, similiter quod vinum sit huius, vel istius coloris, tali suâ reticentia declarant verum vinum, quodcunque illud sit: similiter verum panem triticum, cuiuscunque sit speciei, esse materiam sufficientem & validam sacramenti Eucharistiæ: Atqui Eugenius in suo Decreto sæpius citato, & Patres suprâ relati, pro expressâ & distinctâ inuocatione, & nominatione personarum sanctissimæ Trinitatis in forma Baptismi, abstinent ab hac determinatione magis speciali, quòd nimirum *diuina persona nominentur, & innocenter nominibus personalibus*, seu importantibus formales ratiões illarum constitutas in formali ratione personæ, quia simpliciter dicunt tres personas sanctissimæ Trinitatis esse expressè nominandas & invocandas; non autem præscribunt *his & istis specialibus nominibus*, & non aliis, & insuper hæc nominatio, & inuocatio in nomine genitoris, &c. continet veram nominationem, & inuocationem distinctam, & expressam diuinarum personarum: ergo & sancti Patres superiùs relati, & prædictum Eugenij Decretum significant formam Baptismi expressam, sub istis nominibus, *genitor, genitus, & procedens ab utroque*, esse sufficientem.

II.

Nec obstat quòd inter referendum formam Baptismi videntur istis nominibus, *Patris, Filij, & Spiritus sancti*; nam in istis nominibus duo possunt distingui: Primum est, *eorum significatum*, quod est hæc & ista persona. Secundum est, *modus significandi illam*, nimirum nomine confluyente illam in esse huius & istius personæ: Concilia referunt formam Baptismi sub istis nominibus, vt tantum essentialiter requisitis ratione primi, & non ratione secundi, quia vbi explicant qualis debeat esse hæc nominatio, & inuocatio, dicunt tantum illam debere esse explicitam, & distinctam, vt patet ex citatis authoribus, qualis reperitur in præsentī forma.

III.

Tertio, tam necesse est ad validitatem Baptismi exprimere tertiam personam Trinitatis nomine *personali*, seu constituyente illam in esse talis personæ, quam est necesse exprimere alias duas personas suis nominibus personalibus; quia ita profitemur in Baptismo tres diuinas personas, & distinctas, vt sic eodem modo illas profiteamur æquales: sed quoad substantiam & validitatem Baptismi non est necesse in eius forma exprimere tertiam personam Trinitatis nomine *personali* seu constituyente illam in essetali personæ, quia ex S. Thoma suprâ relato hoc nomen, *Spiritus sanctus*, loquendo in rigore, non est nomen personale, sed tantum *ex usu*, & tamen in nostra communi forma illam tantum exprimimus hoc nomine, *Spiritus sancti*: ergo nec ad substantiam Baptismi requiritur, vt alix duæ personæ diuinæ exprimentur suis nominibus personalibus; sed sufficit vt alius tantum, quæ tamen illas distinctè & expressè significant.

IV.

A)

ARTICVLVS XI.

Soluuntur fundamenta sententiæ negantis articulo precedenti relatæ.

PRIMUM est. Vt forma Baptismi sit ex Christi Domini institutione sufficiens, debet exprimere tres diuinas personas *nominibus personalibus*, id est, quæ primò & per se significant illas sub ratione personarum secundum *formales rationes* quibus constituuntur in ratione personæ, & illas sic indicent singulis audientibus, vt eis ad id non sit opus aliquâ ratiocinatione: atqui hæc nomina, *genitor, genitus, procedens ab utroque*, non sic exprimunt tres diuinas personas Trinitatis, sed tantum sub ratione aliquarum *notionum*, quæ illas in ratione personæ non constituunt, sed potius aliquâ ratiocinatione supponit, tantum notificant, vt intelligitur ex iis, quæ Theologi communiter tradunt primâ parte, agendo de diuinis notionibus, & terminis notionalibus, vt aliquo modo distinctis à parè & simpliciter personalibus: igitur hæc forma, *Ego te baptizo in nomine genitoris, & geniti, & procedens ab utroque*, non est sufficiens ex Christi Domini institutione sacramento Baptismi validè conferendo.

B)

Respondetur, Maiorem huius fundamenti esse simpliciter & absolute falsam, vt ostendimus articulo precedenti, primâ nostrâ ratione, nam & in nostra communī Latinorum forma Baptismi, tertia persona Trinitatis exprimitur alio nomine quàm *personali*, loquendo propriè, vt ibi obseruauimus, & hæc ex parte, requiruntur tantum nomina, quæ, vt proferuntur, personas diuinas distinctè expriment, quod hic habet locum: nam qui audit hunc terminum, *genitor*, & vulgare significatum eius percipit, concipit *Patrem*; qui similiter profert, vel audit hunc terminum, *genitus*, intelligit *Filium*; qui denique inter loquendum de diuinis personis, audit hunc terminum, *procedens ab utroque*, statim apprehendit Spiritum sanctum, iuxta communem vsum loquendi Ecclesiæ: nec ad id opus est longâ aliquâ ratiocinatione, quia verba formæ sacramentorum nouæ Legis postulant tantum essentialiter esse *consecratoria, & practica*, vt docuimus agendo de sacramentis in genere, iuxta quem modum considerando illa, nihil interest ad eorum sufficientiam, quòd specialis & distincta illorum significatio percipiat à ministro, vel etiam à suscipiente sacramentum, dummodo ad sit intentio ex parte illorum requisita.

C)

Secundum fundamentum. Ea tantum forma Baptismi est sufficiens, quæ quoad sensum formalem æquiualeat huic nostræ, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*: sed forma, de qua hic agimus, non æquiualeat nostræ, nam *formale significatum* istarum vocum, *Pater, Filius, Spiritus sanctus*, sunt personæ diuinæ representatæ, seu significatæ, vt *subsistentes*, siue sub modo illo, quo constituuntur in suo esse personali; *formale* verò significatum vocum formæ, de qua hic agitur, est illas tantum nobis representatæ, seu significare per modum principij *actiui*, & termini *passiui*, seu ipsæ diuinæ personæ, vt *producentes*, & *productæ*, sunt tale significatum: qui modus significandi est omnino alius ab illo, quo eadem personæ diuinæ representantur, & significantur in nostra communi forma Baptismi: ergo hæc forma Baptismi, *Ego te baptizo in nomine genitoris & geniti, & procedens ab utroque*, non est sufficiens.

D)

Respondetur, concessâ Maiore, negando Mi-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

norem, ad cuius probationem respondetur, in *formali significatio* duo posse distingui: Primum, *in quod proprie & formaliter significatur*, & exprimitur tali termino. Alterum, *in quod, seu ratio secundum quam tale significatum formale representatur*, seu significatur. & exprimitur per talem terminum: exempli causa, eadem realiter & formaliter diuina persona in diuinis significatur & exprimitur istis duobus terminis *Filius*, & *Verbum*, scilicet secundum, quod est ratio simplicissima, non autem *formaliter*, aut *virtute duplex*, & hæc vnica hoc vtroque termino exprimitur, vt distincta à persona Patris; nam Filius realiter distinguitur à Patre, similiter & Verbum ab ipso dicente. Et S. Aug. lib. 7. de Trinitate cap. 2. loquens de secunda persona Trinitatis, sic ait, *eo Filius, quia Verbum, & eo Verbum, quia Filius*. Quod

II.

idem habet S. Athanasius oratione 1. & orat. 5. contra Arianos & tamen hæc eadem vnica simplicissima persona secundum diuinum alio modo, seu secundum *aliam rationem*, etiam vt distincta persona Patris exprimitur hoc termino, *Filius*, & secundum *aliam* hoc termino, *Verbum*, vt Scholastici docent cum S. Thomas. quæst. 34. nam prior terminus illam exprimit, *vt rem subsistentem*, quia *Enas*, vt filius semper dicit aliquid substantiale, quod emanat ab eo, respectu cuius filius dicitur. Posterior vero terminus *iuxta præcisam rationem Verbi spectatus*, non significat rem, *vt subsistentem*, sed vt habentem habitudinem producti ad producentem, & insuper ad res, quæ per ipsum Verbum representantur.

Iam reijciatur ad hoc vt sentius duarum formarum sacramentalium sit idem *formaliter*, pro validitate sacramenti ex parte illarum sufficere, quod sit *idem nominis*, vnde oratur illud non hic *in eo distinctum*, sicut ad hoc vt quis sit proficiter Verbum esse carnem factum, factus esse proficiter Filium Dei esse carnem factum, quia in diuinis Filius & Verbum iunt realiter, & formaliter vna & eadem persona; quare cum in hac forma, de qua hic agimus, idem significetur & exprimitur proprie & formaliter his terminis, *Pater genitor*, *Filius genitus*, *Spiritus sanctus procedens ab vtroque*, nimirum eadem omnino proprie & formaliter personæ diuinæ Patris, Filij, & Spiritus sancti etiam vt se inuicem distinctæ, licet illi idem terminum spectati nec ei modum, & rationem exprimiendi non habeant idem *formale* significatum, sicut obiectum eius hæc duo nomina, *Filius*, & *Verbum*, non delinunt ad validitatem forme Baptismi sufficere, maxime cum terminus iste, *genitor*, distincte exprimat *primam personam*, vt principium secundæ per generationem; terminus hic *genitus*, secundum vt principium à Patre per veram generationem; & hic denique terminus *procedens ab vtroque*, tertiam vt ab his duabus Patre & Filio verè & proprie emanantem, siquæ illas vt à se inuicem distinctas distictè asserat.

IV.

Tertium fundamentum. Si Baptismus sic validus sub hac forma, *Ego te baptizo in nomine genitoris, & geniti, & procedentis ab vtroque*, erit etiam sub hac forma validus, *Ego te baptizo in nomine paternitatis, & filiationis, & processionis*, cum personales istæ relationes sint idem ac personæ diuinæ, quas constituunt: atqui Baptismus sub tali forma collatus est nullus; ergo & collatus sub hac forma, *Ego te baptizo in nomine genitoris, & geniti, & procedentis ab vtroque*, est nullus.

Respondetur negando Maiorem, hæc enim

A nomina, *paternitas, filio, & processio* sunt tantum *abstracta*, proprie loquendo, quæ iuxta modum significandi, & loquendi non expriment personam diuinam, quia quilibet persona diuina, præter relationem, quâ constituitur formaliter in esse talis personæ, includit formaliter *essentiam diuinam*, persona enim diuina his duobus constituitur, vt Theologi communiter docent primâ parte sancti Thomæ: at in vera & sufficienti forma Baptismi, non tantum constitutiva principia personarum diuinarum debent nominari, & inuocari distinctè, sed illæ ipsæmet diuinæ personæ.

Quantum fundamentum. *Ingenitus, innascibilis*, æquè, determinatè, & distinctè significant personam personam Trinitatis, ac *genitor, Pater*. Item *eternus*, ac *filius* gentis. Item *donum*, ac procedens ab vtroque, quia *donum* est nomen personale Spiritus sancti: sed Baptismus sub hac verborum forma collatus, *Ego te baptizo in nomine ingeniti, vel innascibilis, & Verbi, & doni*, est nullus, & irritus: ergo pariter, licet *genitor, genitus*, & *procedens ab vtroque*, significant æquè distinctè, & determinatè tres personas Trinitatis ac hæc, *Pater, Filius, & Spiritus sanctus*, non propter tamen Baptismus sub illa forma collatus erit validus.

Respondetur, negando Maiorem quoad istos terminos, *ingenitus, innascibilis, donum*, nec proinde parem esse conditionem forme in hac obiectione propositæ, ac istius de qua hic agitur, nam proprie loquendo, *ingenitus, innascibilis*, non expriment personam Patris, vt Pater est, secundum aliquam rationem principij, sed tantum aliquam speciem eius conditionem, & proprietatem, scilicet *caritatem omnis & exaltem originis passivæ*: at forma Baptismi, qui est sacramentum professionis fidei Christianæ, & potissimum mysterij sanctissimæ Trinitatis, debet expressè & distinctè nominare, & inuocare tres personas Trinitatis, secundum aliquam *rationem principij, & principiatij*, quâ de facto sunt à se inuicem distinctæ, alioquin illas, vt à se inuicem distinctas, non exprimit, cum omnis realis distinctio in diuinis fundetur *in origine*.

Negatur etiam eadem Maior, quoad hoc nomen, *donum*, licet enim *donum*, proptimporanea esse dantis per originem, vt sit ab eo formaliter *per amorem*, tanquam primam radicem, & rationem donandi, sit nomen personale, seu Spiritui sancto conueniens, vt cum sancto Thoma docent Theologi primâ parte, quæstione 38. quia tamen, vt communiter vsurpatur, non satis distinctè exprimit tertiam personam Trinitatis, *in ratione persona distinctæ, & procedentis à Patre & Filio*, si loco huius particulæ, *Spiritus sancti* substituitur, in forma Baptismi, iste nullus erit, & inualidus. Quod verò hic nomen, *donum*, vt communiter vsurpatur, non satis distinctè exprimat tertiam personam Trinitatis, vt distinctam ab aliis patet ex eo quod idem Scholastici loco nunc citato doceant illud, secundum aliquam acceptionem satis communem etiam in sacris Litteris, esse nomen *essentiale*, nec esse de interfecta ratione, quâ *donum* est, vt distinguatur realiter ab ipso dante: at *genitor, genitus, & procedens ab vtroque*, sunt termini, qui omnes & singuli importare realem distinctionem.

Tandem ad id quod ibi additur de hoc nomine, *Verbum*, Respondetur, si quis loco huius

V.

VI.

VII.

VIII.

I. particula, *Filij*, in nostra communi Latinorum forma substitueret hanc, *Verbi*, talem Baptismum videri validum, quamvis sic baptizans gravissimè peccaret, ob dicta pro prima parte nostræ propositionis articuli præcedentis; nam, ut ex S. Augustino & aliis Theologis observavimus in responsione ad secundum fundamentum, hæc duo in divinis, *Filius*, *Verbum*, vnam & eandem propriè & formaliter significant secundam personam Trinitatis.

ARTICULVS XII.

Verùm iste particule, ego, &, in, amen, sint essentielles formæ Baptismi.

II. SI prima propositio. Hæ particula, *ego, amen, sunt tantum accidentales formæ Baptismi*. Probat, illæ particulae sunt tantum accidentales formæ alicuius sacramenti, quibus omissis, sensus formæ semper idem & integer remanet, ut constat ex dictis de sacramentis in genere, agendo de formis sacramentorum: sed his duabus particulis, *ego, amen*, omissis, idem ac integer sensus formæ verborum Baptismi manet; nam baptizans idem est ac *ego baptizo*, cum sit iuxta Grammaticos verbum primæ personæ. Similiter particula, *amen*, est extra substantialem sensum huius formæ, qui est significare ablutionem vel à baptizante exercitam circa hunc baptizandum cum expressa nominatione & inuocatione nominis Dei, & singularum eius personarum, ut patet ex dictis. Deinde hæc particula, *amen*, ibi pronuntiatur tantum specularitè, non præstite quasi habeat aliquid efficientiæ ex opere operato circa effectum Baptismi; igitur hæc duæ particulae sunt tantum accidentales formæ Baptismi: hinc illarum omisio, modò absque scandalum, non est plusquam venialis, ob leuitatem materiæ.

III. Secunda propositio. *Iste particula, in, &, non sunt essentielles formæ Baptismi, sed accidentales tantum*. Prior pars propositionis est contra Astensem apud Gabrielem in quartum sententiarum distinctione tertiâ, quæstione vnicâ, articulo tertio, Maiorem ibidem distinctione secundâ, quæstione primâ, & nonnullos alios ex recentioribus; est tamen plurimum, quos refert & sequitur Henricus libro secundo de Baptismo capite octavo, & probatur, omissis istis particulis, sensus formæ Baptismi manet idem & integer: ergo istæ particulae non sunt essentielles, sed duntaxat accidentales. Consequentia patet ex ratione præcedentis propositionis. Antecedens probatur primò de particula, *in*, quia Latine loquendi formulæ id fert, ut quis dicat se hoc, vel illud facere potestate, auctoritate, virtute, & nomine Regis, id est *in potestate*, &c. ita ut particula illa, *in*, ex communi usu tunc facile ab omnibus subintelligatur, vel eiusmodi ablativi sint *aisiunt*, ut loquuntur Grammatici, qui efficientiam rei denotant. Et confirmatur contra Astensem, quia fateri ibi omissionem particulae, *in*, factam inaduerter, ex defectu linguae, non reddere sacramentum nullum: ergo cum non proveniat à peritia, vel imperitia baptizantis, quod aliqua dictio sit essentialis formæ, vel tantum accidentalis, sed ab ipso e-

A ius sensu, qui hanc requirit, vel non requirit ad sui integritatem, vel à voluntate instituentis, sit ut iuxta Astensem hæc particula, *in*, non sit de substantia formæ Baptismi.

Idem pater de particula copulativa, &, nam si quæ sit ratio cur sit essentialis, est ad exprimendam realem distinctionem personarum diuinarum inter se: at illa omisâ, non definit in verbis formæ contineri quemadmodum expressa personarum diuinarum distinctio; cum enim nihil seipsum generet, vel sit principium simplicis suæ productionis, sic dicendo, nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti profitemur distinctionem realem inter personas diuinas.

Quod autem sint accidentales pater, quia faciunt ad maiorem explicationem sensus totius formæ huius sacramenti, & præterea fuerunt à Christo Domino inuictæ, simul cum aliis huic formæ essentialibus ut pronuntiandæ, quando apud sanctum Matthæum 28. iussit Apostolos baptizare omnes gentes, præscribendo illis simul ritum, cui duas illas particulas expressè adhibuit. Neque ex hac nostra ratione Astenfis supra rectè probat has particulas esse essentielles huic formæ, nam aliquid amplius requiritur ad esse essentialia formæ alicuius sacramenti, quam ad esse simpliciter de institutione & præcepto Christi Domini. Ad prius enim præter institutionem Christi Domini requiritur etiam quod ita sit de substantia sensus formæ sui sacramenti, ut illo omisso, sensus formæ, quoad substantiam suam corumpatur; quod secundum non semper reperitur ubi, & quoties aliquæ partes formæ ex institutione Christi Domini ei appositæ, omittuntur, quemadmodum videre est in forma Domini Calicis, cuius omnia illa verba, quæ communiter pronuntiantur solent à sacerdotibus consecrationibus, talis sunt conditionis, ut omnia sint de necessitate præcepti, non tamen omnia & singula de substantia, & essentiali formæ; quare ex isto priori malè inferitur hoc posterius, licet ex hoc posteriori rectè inferatur istud prius.

Verùm obiicit Astenfis: est de substantia formæ Baptismi, vettes diuinæ personæ Trinitatis nominentur, & inuocentur, tanquam realiter à se inuicem distinctæ, & non solis tantum nominibus & officiis, quia hoc posterius fuit hæresis Sabellianorum: atqui sublatis duabus his particulis, & præsertim posteriori, tres personæ diuinæ videntur confundi, non autem distingui realiter à se inuicem: igitur duæ illæ particulae sunt de essentia formæ Baptismi.

Respondetur concessâ Maiore, negando Minorem, cuius falsitas patet ex dictis præsentis articulo in confirmationem posterioris partis huius nostræ propositionis, quibus addi potest in enumeratione plurium, sicut & inter faciendum inductionem satis frequenter solere omitti particulam, &, nõque solâ eaque distinctâ plurium singularium recensione esse contentos: si quis tamen datâ operâ omitteret istas particulas animo & intentione introducendi ritum repugnantem substantiæ sacramenti, & proficendi exterius hæresim, puta Sabellianismum, seu identitatem trium diuinarum personarum, tunc sacramentum nullum esset, quia sic totus verus formæ sensus corrumperetur, quod amplius intelligitur ex dictis de sacramentis in genere.

I.

DISPUTATIO V.

De unitate & diuisione Baptismi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Baptismus sit vnus.

VANTVM spectat ad præsentem difficultatem, duplex distinguitur unitas: numerica vna, specifica altera. Hic queri potest an Baptismus noster ita sit vnus, vt semel tantum possit alicui conferri: deinde an sit idem species in omnibus Christianis: pro quare sit

II.

Prima propositio. *Baptismus noster ad effectum subiecti ita est vnus numerico, vt homini semel baptizato non possit iterum dari, sine huius iterum consecratione.* Propositio est deinde ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. capite primo, Tridentino sessione septima, Canone vndecimo, & Canone nono de sacramentis in genere: equam conclusionem ipsi etiam Anabaptistæ non negant, rebaptizant enim tantum, quia putant paruos non esse capaces Baptismi.

Probatur censens ex Apostolo ad Hebræos sexto capite, *Inquit, si illi, qui, imelioris illorum est, non habent generatam penitentiam*, quo loco particula illa, *imelioris est*, sumitur in eo pro eo quod absolute citale, sicut quando sequenti capite, ait *Itero iubet et mentiri Deum, &c.* & *si tunc temporis illi et placere Deo*, & particula illa, *imelioris est*, idem sonat ac baptizati, quemadmodum & capite decimo, quando ait, *Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati, id est, baptizati*; nam passim apud Patres Baptismus vocatur *sacramentum illuminationis*: item *lumen*, & *illuminatio*, Græcis *κατακλιση*.

III.

Et locum hunc Apostoli, de Baptismo intelligunt sancti, Ambrosius libro secundo de Penitentia capite secundo, Augustinus tractatu vndecimo in sanctum Ioannem, & plures alij ad istum locum Apostoli.

Nec obstat quod non dicat ibi Apostolus *ruus illuminari*, sed *renouari ad penitentiam*: quia particula significat effectum illum Baptismi, quo homo plane regeneratur, non posse iterum acquiri; nam idem negat effectum hunc, vt sic, posse iterum acquiri, quia scilicet causa eius, nimirum Baptismus, non potest repeti.

IV.

Probatur item ex Patribus, sancto Cypriano epistola 63. ad Cæcilianum, sancto Augustino libro quinto contra Donatistas capite decimoquinto, sancto Basilio libro de Spiritu sancto capite decimo-quinto: & videtur hæc veritas confirmari miraculo apud Socratem libro septimo Historiæ Ecclesiasticæ capite 17. Idem probatur ex dictis supra de charactere sacramentali, vbi etiam rationem istius repetitionis assignauimus.

Dixi in conclusione *subiecti, sine validè*, quia Concilia, Apostolus, & Patres citati non tantum loquuntur de *delictis*, sed etiam de *valido*, ita vt ipsum factum etiam non teneat, sed nullum sit, & verum, vt aperte significat particula illa Apostoli, *imelioris est*. & ex dictis supra de charactere, ita Baptismus est inextinguibilis ex natura & conditione sui institutionis, quia ad hoc vt collatus valeat effectus tantum

A.

quoad substantiam, requirit in suscipiente eandem characteris Baptismalis, tanquam dispositionem aliquam ad illum recipiendum necessariam: vnde cum semel baptizatus habeat characterem hunc, Baptismus in eo repetitus est omnino nullus; & eodem modo philosophandum est, seruata proportione de aliis nostris sacramentis imprimendis characterem. Atque hanc repetitionem Baptismi ita exeat Ecclesia, vt iure civili Codice *Ne fas sit iterum Baptisma iteretur* tam rebaptizans, quam rebaptizatus, qui scienter id faciunt, morte puniantur; iure verò Canonico rebaptizans sit excommunicatus, capite *Eos quos de consecratione, distinctione quartâ, & item irregulari*, vt patet ex capite *Litterarum*, Extra de Apostatis. Vnde S. Augustinus epistola 203. & refertur de Consecratione distinctione quartâ, capite *Rebaptizare*, ait, *Catholicum rebaptizare esse maximum scelus*, & sanctus Leo epistola 35. capite primo, & refertur citatâ distinctione, capite *Cum itaque*, dicit *esse irreparabile facinus*: quia de re plura videri possunt apud eos qui agunt de censuris.

B.

Ceterum, prima hæc nostra propositio ita est accipienda vt sensus illius tantum sit, *tunc non licere Baptismum iterare*, quando nullum datur probabile dubium, seu quando sunt sufficientia indicia ad absolute iudicandum puerum esse baptizatum; nam si illa desint, tunc debet iterari sub conditione tamen, Primum constat ex capite *Placuit*, capite *Paruos*, de consecratione, distinctione quartâ. Secundum item ex capite *De quibus dabitur*, Extra. de Baptismo, & eius effectum: Et ratio est, quod in tali dubio debemus inclinare in bonum proximi, cuius salutem consulitur, si Baptismus iteretur; neque sit aliqua iniuria sacramento, cum debita intentio ministri, conditio apposita in forma, tollant periculum iterationis.

C.

Secunda propositio. *Noster Baptismus est vnus specie in prima in omnibus baptizatis.* Et primum, quod sit vnus specie, probatur ex Apostolo ad Ephesios quarto, *Vnus Dominus, vna fides, vnam Baptisma*; locus enim iste appositus ad ea, quæ ibi habet Apostolus, intelligitur de ista vnitate; nam ibi exhortatur fideles ad vnitatem, ex eo quod ita sint membra vnus & eiusdem corporis, vt etiam habeant eundem Dominum, eandem fidem, & eodem vntem Baptismate: ergo quemadmodum *vna fides* ibi non supponit pro eadem entitate numerica, quia vt sic est alia, & alia in vnoquoque singulari fidelium, sed pro vna unitate specifica, quia omnium Catholicorum fides habet idem obiectum formale: ita etiam particula illa, *vnum Baptisma*, supponit pro vna unitate specifica, maxime cum non omnes Christiani sint Christiani vno eodemque numerice Baptismo, sed distans pro distinctione subiectorum, ex cuius tamen vnus Baptismi participatione Apostolus ibi eos exhortatur ad concordiam: atque hoc modo locum hunc intellexerunt sancti Hieronymus, Chrysostomus homilia vndecima in epistolâ ad Ephesios.

D.

Probatur etiam ratione. Vnitas specifica sacramenti petitur ab eadem formatione, prædictâ significatione vnus & eundem rei sub eadem ratione formæ consideratur, vt patet ex dictis supra de sacramentis in genere: atque si sacramentum Baptismi habet eandem prædictam forma-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

lem significationem in omnibus, & singulis hominibus, quia in illis omnibus significat *prædictum ex una & eadem Christi Domini institutione regenerationem spiritalem* sub eadem ratione formali, quatenus fit per abluionem sub explicita inuocatione sanctissimæ Trinitatis ex virtute passionis, & meritorum Christi Domini, quia eadem forma omnibus applicatur: igitur sacramentum Baptismi est idem speciei in illis omnibus.

Quod verò hæc vnitas specifica sit infima, Probat, quia nullas alias habet sub se species, nam quod actus fidei, dilectionis, & contritionis: item martyrium dicantur Baptismi in non baptizatis, prior *flaminis*, posterior *sanguinis*, *aquæ* tantum nominantur Baptismi, quatenus aliquem eius effectum, quando ille verus aquæ Baptismus non potest accipi, conferunt, ut postea docebitur.

II.

ARTICVLVS II.

Utrum Baptismus Christi Domini sit idem cum Baptismo sancti Ioannis Baptiste.

III.

LUTHERANI, Caluinistæ, & Zuingliani communiter affirmant, imò & Baptismum sancti Ioannis eandem cum Baptismo Christi habere vim & efficaciam. Ita Melancthon in locis communibus anni 1558. titulo de Baptismo: Hunnius opusculo de sacramentis capite decimo de Baptismo, Caluinus libro quarto Institutionum capite 15. §. 7. & 8. Beza lib. questionum & responsionum de sacramentis questione 155. Zuinglius libro de vera & falsa religione capite de Baptismo; Kemnitius alioquin Lutheranus secundâ parte Examinis ad primum Canonem Tridentinum de Baptismo, quamuis arguat Patres Tridentinos, quod negantem partem sub anathemate definiunt, non audent tamen certò definire partem affirmantem huius controuersie, sed eam tantum indicat valde probabilem, cuiusque rationes quantum potest vrget; hæc autem hæresim mutati sunt ab antiquioribus hæreticis, vt Donatistis apud sanctum Augustinum libro secundo contra litteras Petiliani, capite 32. & 34. apud S. Cyrillum libro secundo in S. Ioannem capite 57.

IV.

Contraria tamen sententia, quam loco conclusionis ponimus, est de fide, scilicet, *Baptismum Christi Domini esse omnino distinctum à Baptismo sancti Ioannis, tam quoad præcisam formalem suam rationem specificam, quam quoad efficaciam*; Baptismum sancti Ioannis non fuisse sacramentum, nec remisisse peccata, Baptismum Christi esse sacramentum, & laucrum regenerationis, ex Tridentino sessione septimâ, capite primo de Baptismo.

Probat sancti Matthæi tertio, sanctus Ioannes loquitur de suo, & Christi Domini sacramento, vt distinctis, & quoad efficaciam omnino dissimilibus, *Ego quidem*, inquit, *baptizo vos in aqua in penitentiam, qui autem post me venturus est fortior me est, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne*. Quo loci S. Ioannes ex inferioritate suæ personæ ad personam Christi Domini docet suum etiam Baptisma esse aliud, & inferioris longè virtutis à Baptismo Christi; ait enim se baptizare tantum in aqua, Christum verò tantum potentiorum in aqua & Spiritu sancto, quatenus Baptismus Christi est talis ablutio, non

quæ sit tantum in Penitentiam, id est, quæ præparet ad Penitentiam, & inuitet sicut Baptismus S. Ioannis, sed quæ gratiam sanctificantem conferat; nam quod Caluinus suprâ & alij hæretici dicunt S. Ioannem ibi ponere tantum discrimen inter suum ministerium, & ipsum opus Christi, quod scilicet S. Ioannes aquam tantum, signum externum porrigeret, Christus verò Spiritum sanctum, & gratiam per aquam significatam, est contra sensum S. Ioannis; nam S. Ioannes comparat totum suum Baptismum cum Baptismo Christi Domini, aitque utrumque fore Baptisma: ergo Christus Dominus baptizando tam verè effundit aquam, quàm S. Ioannes; alioquin nec Christus baptizando vteretur aquâ, nec Ioannes diceret se baptizando tantum à Christo: ergo differentia vtriusque baptizantis non attenditur penes ministerium aquæ & Spiritus, quasi sit solius Ioannis, hoc verò solius Christi; sed penes præcisam significationem abluionis Baptismalis: quod ablutio sancti Ioannis ita sit ablutio, vt tamen gratia sanctificans non conferatur per illam, quæ confertur per abluionem Christi.

Et hoc totum intelligitur ampliùs ex responsione, quam sanctus Ioannes Baptista facit suis discipulis apud eum conuerentibus, quod Christus baptizaret capite tertio sancti Ioannis, *Ecce hic*, inquit de Christo Domino, baptizat, & omnes veniant ad eum; si enim Baptismus Christi fuisset idem cum Baptismo sancti Ioannis, huic suorum querimoniz facillè satisfecisset, dicendo, hunc Christi Domini Baptisma eundem esse cum suo, etiam quoad efficaciam, & proinde illis potius esse hæc de re gloriamdum, quàm conquerendum, cum sic Christus quasi discipulis, illum didicisset à Ioanne, velut Magistro: at facit omnino contrarium, nam vt insinuat Baptismus Christi esse longè alium, & multò perfectiorem suo, explicat quanta sit inter se & Christum differentia, vt illâ probè cognitâ, non mirentur, si plures veniant ad Baptismum Christi Domini, quàm ad suum, quatenus Baptismus Christi Domini esse aliquid longè nobilius & efficacius suo Baptismo: atque hæc fuisse S. Ioannis mentem eo loci notat expressè S. Cyrillus Alexand. lib. 2. in S. Ioannem, cap. 57. Probat, hæc eadem Baptismi Christi à Baptismo S. Ioannis distinctio, ex cap. 19. Actuum, vbi Ephesi iam baptizati Baptismo S. Ioannis, ab Apostolis id probè scientibus baptizantur.

Quæ probatio formatur in hunc modum. Baptismus ab Apostolis collatus is quos probè nouerant fuisse baptizatos Baptismo S. Ioannis, non potest esse idem, nec eiusdem virtutis & efficacitæ cum Baptismo S. Ioannis, quia illis Apostoli tunc fuissent sancti legi, quatenus tunc iterarentur Baptismus Christi, qui tamen est initerabilis, quod de illis asserere est impium, vt S. Augustinus obiecit libro secundo contra Litteras Petiliani, capite 17. sed Apostoli capite 19. Actuum interrogant Ephesios num fuerint baptizati, quos audiunt dicentes oie propno se baptizatos tantum fuisse Baptismo sancti Ioannis, & non obstante hac responsione, illos baptizant, aut saltem ex eorum iussione aliqui alios baptizant Baptismo Christi Domini, seu à Christo Domino maturo, & quo in Ecclesia Catholica baptizatur: ergo Baptismus Christi Domini non est idem cum Baptismo S. Ioannis, nec eiusdem efficacitæ, sed longè maioris.

I. Neque est quoddam hæretici respondeant ad hoc argumentum, vel imptimis *Baptismum*, eo loci Actuum sumi *pro doctrina*, vel secundo tunc idem fuisse rebaptizatos, quia Baptismus fuerat eis traditus in aliqua forma corrupta: vel tertio, illos baptizatos ibi in nomine Domini Iesu, fuisse alios ab istis Ephesis iam baptizatis Baptismo S. Ioannis: ut quæd illud non intelligi de Baptismo aquæ, sed de Baptismo Spiritus sancti, id est de collatione donorum specialium Spiritus sancti, vt videtur explicare illud sequens, *Et cum imposuisset illis manus, venit Spiritus sanctus*, eadem loquendi formulâ, quâ Apostoli dicuntur in die Pentecostes baptizati: non est, inquam, quoddam ita respondeant hæretici primo quidem modo, quia suprà ostendimus nomen hoc, *Baptismus*, & verbum, *Baptizo*, non posse ibi sumi *pro doctrina*, & *docere*; alioquin facis Litteris, vbi ista & similia legimus, tempe deberemus intelligere *doctrinam*, & eius traditionem, sique nullum esset Baptisma aquæ, siue Christi Domini, siue Ioannis. Non item secundum etiam ex Caluino ad illum locum Actuum, quia isti qui baptizantur, significantur ibi fuisse veri, & legitimi discipuli sancti Ioannis, nec Apostolus reprehendit formam eorum, quinimod addidit sanctum Ioannem baptizasse, dicendo, *In eum qui venturus esset post ipsum*, vt crederent, hoc est, in Iesum, id est, vt alii volunt, ita pronuntiando, *Baptizo te in nomine venturi Iesu Christi*, vel, vt alij melius,

II. instruendo illos vt crederent in Christum venturum, vbi nulla fit expressa mentio Spiritus sancti, propter cuius omissionem tamen ista responsio dicit Baptismum hunc Ephesiorum fuisse nullum. Non item tertium, quia subiungitur, *His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu*: quæ particula significat istos Ephesios statim atque auerunt ex Apostolo alium esse Baptismum Christi à Baptismo S. Ioannis, fuisse baptizatos Baptismo instituto à Christo Domino; nam modus iste loquendi explicat quid postea factum sit, quomodo etiam locum hunc intellexerunt S. Ambrosius libro primo de Spiritu sancto cap. 3. S. August. suprà, & reliqui Patres tam Græci, quam Latini, vt non difficitur Beza suis Commentariis ad illum locum Actuum. Non denique quartum satisfacit, quia S. Lucas ibi ait eos fuisse baptizatos in nomine Domini Iesu, non autem ait, *Spiritus sancto*, sicut quando loquitur de die Pentecostes. At apud S. Lucam passim in Actibus Apostolicis Baptismus aquæ institutus à Christo vocatur, *Baptismus Christi*, vel qui est, vel qui datur in nomine Iesu Christi: & Baptismus ille est aliquid omnino distinctum à donis illis specialibus Spiritus sancti, quæ isti tunc baptizati acceperunt per impositionem manuum S. Pauli; tum quia id indicat S. Lucas ibi, dum ita refert eos fuisse tunc baptizatos, vt tamen non exprimat per quem fuerint baptizati: vbi autem agitur de impositione manuum, pro accipiendis donis Spiritus sancti, ait expressè illam fuisse factam à S. Paulo: tum quia in Actibus Apostolicis capite decimo, dona illa Spiritus sancti dantur Cornelio ante Baptismum: & Actuum 8. aliquo tempore post susceptum Baptisma conferuntur per impositionem manuum Apostolorum: ergo restat vt locus iste Actuum 19. intelligatur de Baptismo Christi Domini, vt distincto à Baptismo sancti Ioannis.

III. Potest secundo loco probari nostra propositio

A ex communi Patrum consensu: sed quia hæretici nostri temporis locis superius citatis hunc consensum agnoscunt, dicuntque sibi ex solo Dei verbo in fidei dogmate esse sapiendum, quasi melius sint assequuti sensum Scripturæ sacre, quam Patres Ecclesiæ, idem ab illis refertendis super se debemus, contenti indicare locum, in quo vno quasi obtutu possint simul omnes videri, scilicet apud Cocceium tomo 2. Theauri Catholici lib. 5. de Baptismo articulo 5. addendo & hanc fuisse clarissimam mentem Patrum Concil. Nicani, nam in Actibus huius Concilij lib. 2. prope finem, Patres respondentes Philosopho per Macharium Hierosolymorum Episcopum, ita loquuntur de Christo, *Tunc ad Baptismum venit, predicante Ioanne Zacharia filio ad populum Baptismum Penitentia, non autem remissionis peccatorum, aut adoptionis filiorum Domini largiente: non enim erat Ioannis hoc dare, sed neque Angeli, sed ipsius duntaxat & inhumanitatis Verbi Dei. & accepit pro nobis Baptismum.* (ita fuit vertendum Interpreti, non autem nostrum Baptismum, vt communiter legunt Codices Latini, quia textus Græcus legit *ὑπὲρ ἡμῶν*, quod idem sonat ac pro nobis, quemadmodum & apud S. Petrum primâ suâ Canonica capite 2. *ἵνα ὑμεῖς ἅμα ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν*, & verba tam antecedentia, quam consequentia id postulant.) *Et cum esset Deus sine peccato, corporaliter baptizatus est vt homo, non ipse indigens Baptismo, sed vt nostrum Baptismum approbaret, vt credamus, quod quemadmodum in eum descendit Spiritus sanctus, ita & in nos in ipso baptizatos.*

Tandem nostra conclusio probatur. Baptismus Christi Domini tam secundum partes suas metaphysicas, quam secundum physicas, est omnino alius à Baptismo S. Ioannis. De physicis patet, quia licet Baptismus S. Ioannis conueniret cum Baptismo Christi Domini in ablutione, differebat tamen penes formam, cum Baptismus Christi postuleret essentialiter expressam nominationem & inuocationem sanctissimæ Trinitatis, vt docuimus etiam ex sententia hæreticorum, vt Beza lib. quæst. & sequenti: S. autem Ioannis Baptismus minimè, vt patet ex 19. Actuum, & ex dictis circa illum locum. De partibus metaphysicis idem patet, Primò, quia Baptismus S. Ioannis non fuit signum sacramentale *præcticum* gratiæ: tum quia hæc signa in Noua Lege sunt à solo Christo Domino immediatè instituta, vt docuimus agendo de sacramentis in genere: Baptismus autem Ioannis non fuit à Christo Deo homine institutus, quia S. Ioannes antequam viderit Christum, baptizauit, vt patet ex Euangelio: tum quia sanctus Ioannes Euangelista primo capite, vel sanctus Ioannes Baptista serenestimonium pro Christo, ita opposit Christum Moysi Legislatori, talè quicquid facit inter illos antichristum: item inter eorum instituta & ministeria penes efficaciam & effectus illi proprios, vt simul etiam significet Christum, & eius instituta non tantum Moysi, & eius institutus debere præferri quoad efficaciam, sed etiam quibuscunque alio eorum institutis & ministerijs; nam ibi dicitur de plenitudine eius, scilicet Christi, *non omnes*, id est, quotquot sunt, vel fuerunt homines, etiam comprehendendo S. Ioannem Baptistam, *accepimus*, vt communiter explicant Patres: atqui instituta & ministeria Christi Domini Legislatoris distinguuntur in eo ab institutis & ministerijs Moysis, quod huius ministeria & instituta præsignificarent

VI.

VII.

VIII.

IX.

L

tantum gratiam, essentque vimbæ futurorum; istius verò instituta & ministeria *gratiam respiciant*, & de facto conferrent suscipientibus, sicque essent veritas, vt patet ex illis verbis, *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est*; vbi particula hæc vltima, *facta est*, debet notari, nam sonat Christum dedisse quidem Legem, sicut & Moyses, seu tanquam Legislatorem instituisse aliqua faciendi & applicanda, sed quæ conferrent gratiam in suscipientibus, quam non conferebant instituta Mosaica: inter ea autem quæ Christus Legislator noster instituit, est ipse Baptismus, vt patet Ioannis tertio, Matthæi vltimo: igitur Baptismus ille debet ita significare *prælicæ gratiam*, seu illam dare suscipientibus, vt penes id distinguatur ab institutis, & ministeriis, non tantum Moysi, sed cuiusvis alterius; acproinde à ministerio illo, quod sanctus Ioannes Baptista exhibebat abluendo, sicque Baptismus sancti Ioannis non debuit significare *prælicæ gratiam*, seu illam conferre.

II.

Secunda ratio pro nostra conclusione sumi potest ex variis conditionibus Baptismi S. Ioannis contrariis conditionibus nostri Baptismi. Prima est, quam supra docuimus ex S. Aug. quoddam noster Baptismus *fit ininterabilis*, non autem Baptismus S. Ioannis. Et confirmatur ex eo quoddam in Actibus Apost. dum tria millia Iudeorum volunt fieri Christiani, petuntque ab Apostolis quid sit faciendum, Apostoli non eos interrogant, verum aliqui eorum fuerint baptizati Baptismo S. Ioannis, sed nulla facta inquisitione huius rei, respondent absolute & simpliciter eos omnes esse baptizandos Baptismo Christi, cum tamen sit valde probabile ex tam ingenti multitudine aliquos fuisse baptizatos sancti Ioannis Baptismo, præsertim cum sancti Lucæ 7. capite dicatur, *Omnes populus audiens, & Publicani inspiciebantur Deum, baptizati baptismo S. Ioannis.*

III.

Secunda conditio contraria, est quoddam Baptismus Ioannis *numquam fuerit de præcepto*, sed tantum de consilio; nam Lucæ 7. Pharisei nolentes baptizari Baptismo S. Ioannis dicuntur *spreuisse consilium*; ei, non autem præceptum, & reprehenduntur quidem peccati à Christo, quod non adhibuerint fidem Ioanni: quod verò Baptismum eius non receperint, non arguuntur peccati, sed consilij tantum neglecti, quod tamen poterat illis prodesse; hoc enim sonat illa particula, *preuerunt in semetipsos*: Baptismus autem Christi est in præcepto, S. Matthæi vltimo capite. & significant Apostoli supra capite secundo Actuum.

IV.

Tertia, Baptismus S. Ioannis erat tantum *preparatio ad Baptismum Christi*, tanquam ipsam perfectionem; venit enim S. Ioannes tantum parare viam Christo Saluatori, non autem dare salutem, S. Lucæ primo capite. Vnde etiam Patres sæpè vocant Baptismum hunc S. Ioannis *preparatorium*, & *introductorium Baptismi Christi Domini*, vt sanctus Basilus oratione exhortatoria ad Baptismum: & Tertullianus libro de Baptismo capite 10. dicit, *Baptismum sancti Ioannis fuisse candidatum remissionis, & sanctificationis in Christo subsequente*: quia & ipsemet Calvinus in sua Harmonia ad locum citatum sancti Lucæ, Baptismum Ioannis collatum plebi vocat *utilem preparationem ad recipiendam Christi doctrinam*: Ad noster Baptismus non est tantum vtilis, sed necessarius ad salutem.

Quarta, Baptismus sancti Ioannis erat *pro so-*

lis Iudeis, iuxta illud Zachariæ de illo apud sanctum Lucam, *Praebis ante faciem Domini parare vias eius ad dandam scientiam salutis plebi eius*, id est Iudeis populo Dei, nam Calvinus etiam in sua Harmonia Euangelica ad illud sancti Lucæ notat expressè Zachariam illi habere sermonem non de *extraneis*, id est, Gentilibus, sed de populo Dei: at Baptismus Christi Domini non tantum pro Iudeis, sed *pro omnibus hominibus* fuit, Sancti Matthæi vltimo capite, *Baptizantes eos*; vbi sit expressa mentio Gentilium: & capite secundo Actuum.

Quinta, Baptismus sancti Ioannis non erat *pro omnibus Iudeis*, sed *pro adultis tantum*, quia erat ad excitandum & præparandum illos ad Penitentiam, cuius præparationis, sicut & Penitentia, soli adulti sunt capaces: Baptismus verò Christi Domini est *pro omnibus*, etiam infantibus, vt agnoscunt nobiscum hæretici, contra quos hic disputamus: ergo Baptismus Christi est simpliciter alius, & distinctus à Baptismo sancti Ioannis.

B

VL

ARTICVLVS III.

Soluntur fundamenta hæreticorum contra doctrinam præcedentis articuli.

Vo sunt potissima hæreticorum fundamenta, quibus expluitis & solutis, reliqua facile intelliguntur, & soluntur. Primum ad hanc formam reductur, vbi est idem signum, eadem significatio, & idem ministerium, ibi est idem sacramentum: atqui in Baptismo sancti Ioannis & in Baptismo Christi est idem signum, quia est eadem ablutio aquæ, Sanctorum Matthæi tertio, & Marci primo: eadem etiam signifi-

C

VII

ficatio, scilicet remissio peccatorum, seu (vt hæretici explicant) remissionis peccatorum certissima obligatio; nam de Baptismo sancti Ioannis, sancti Marci primo dicitur, *Fuit Ioannes in deserto baptizans, & prædicans Baptismum Penitentia in remissionem peccatorum*. Sancti Matthæi tertio, *Ego, inquit sanctus Ioannes, Baptizo vos in aqua in Penitentiam*: & ibidem, *Qui baptizantur à sancto Ioanne confitentur ei sua peccata*. Vnde sanctus Basilus libro de Baptismo, sanctus Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi tertiâ docent accedentes ad Baptismum sancti Ioannis accepisse remissionem suorum peccatorum: quod idem similiter dicitur de Baptismo Christi Domini Actuum capite 2. *Baptizetur, inquit sanctus Petrus, unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum*: est item ministerium idem: illud enim nihil est aliud, quam exhibitio signi externi: at hæc fuit eadem, scilicet vtroque ablutio exterior; quod si quis dicat non fuisse idem signum & ministerium totale, quia sanctus Ioannes non baptizabat in inuocatione, & nominatione expressa sanctissimæ Trinitatis,

D

VIII

Respondent aliqui hæreticorum, sanctum Ioannem baptizando tradidisse fidem de sanctissima Trinitate, eamque inter baptizandum commemorasse, cum dederit suum Baptismum in nomine Domini: Dominus autem Deus sit *vnus in essentia, & trinus in personis*; ideoque licet non iisdem verbis baptizauerit, quibus nunc baptizamus; quia tamen vis sacramenti, & fides non est alligata certis quibusdam syllabis, sit (inquiunt) vñsemper sit idem Baptismus,

I. Confirmant hanc rationem: vbi eadem est doctrina, eadem promissio, eadem fides, eadem remissio peccatorum, idem ritus baptizandi, & idem eius author, ibi est idem Baptismus: at hæc omnia sunt eadem in Baptismo Christi Domini, & sancti Ioannis; nam & Baptismus sancti Ioannis habet Deum⁹ autorem, vt ipsemet indicat capite primo sancti Ioannis, *Qui misit me baptizare in aqua*: quibus verbis significat se non tantum id fecisse *instinctu Dei*, sed etiam Deum *ei prescripsisse hunc ritum*, vt etiam agnoscit sanctus Thomas tertiâ parte, questione 38. articulo 2.

Respondetur concessâ Maiori, in *formali sensu* acceptâ. Item primâ parte Minoris, quæ procedit tantum de signo exteriori, seu ablutione in *sensu tantum materiali*, negando partem eius posteriorem acceptam in *sensu formali*; nam imprimis remissio peccatorum facta immediatè, & ex vi applicationis ipsius ablutionis nullo modo fuit practica significatio Baptismi sancti Ioannis, quæ tamen certo quodam modo ab omnibus aliis remediis distincto, est speciali quadam ratione significatio practica Baptismi à Christo Domino instituti, vt explicabitur inferius, agendo de propriis effectibus nostri Baptismi. Quod verò Baptismus sancti Ioannis nullo modo habuerit pro sua practica significatione remissionem peccatorum, patet ex diuerso sacræ Scripturæ loquendi modo de Baptismo sancti Ioannis, quoad remissionem peccatorum, ab illo modo, quod eadem Scriptura facit loquitur de Baptismo Christi Domini, pro remissione peccatorum accipienda. Baptismus sancti Ioannis nunquam simpliciter & absolute dicitur esse, vel remissionis peccatorum, vel in remissionem peccatorum, sed tantum dicitur esse, vel fuisse in Penitentiam, vel Baptismus Penitentis, in remissionem peccatorum, capite tertio sancti Matthæi, *Ego quidem*, inquit sanctus Ioannes, *Baptizo vos in aqua in Penitentiam*: capite primo sancti Marci, *Predicans Baptismum Penitentis in remissionem peccatorum*: quod isdem planè verbis habet sanctus Lucas capite tertio: at Baptismus Christi Domini dicitur Aqueum secundo capite esse in remissionem peccatorum, Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu-Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti: & in Symbolo Constantinopolitano ita profitemur Baptismum à Christo Domino institutum, *Confiteor vniuersum Baptisma in remissionem peccatorum*. Est autem hæc inter illam veterantique loquendi formulam differentia, quod in posteriori, remissio peccatorum connectitur cum particula, Baptismus, vel baptizo, & tunc illa significatur esse proprius quidam effectus talis Baptismi, quatenus ex eius opere operato omnia peccata remittuntur, tam quoad totam penam, quàm quoad totam culpam: hæc enim particula, *in illa accusatio* denotat finem proximum, in quem res, de qua est sermo, tendit: at in priori formula loquendi remissio peccatorum, non connectitur cum hac particula, Baptismus, vel baptizo, sed cum hac particula, Penitentia, vel in Penitentiam, & sic germanus illius sensus est, talem Baptismum habuisse pro fine suo proximo, & effectu proprio, quem intendebat facere in suscipientibus illum, Penitentiam, seu excitare in illis dolorem de peccatis, qui dolor tenderet in remissionem pec-

A catorum ab eiusmodi baptizato ex opere operantis obtinendam, non verò quam talis Baptismus: sancti Ioannis, scilicet, & vltus applicationis faceret in suscipientibus, vt fuse explicant Tertullianus libro de Baptismo capite decimo, sanctus Hilarius Canone secundo in Matthæum dum ait, *Ioannem idè baptizasse in Penitentiam, quia Prophetarum erat renocare de peccatis, Christi verò proprium saluare credentes*. Quam ob causam sanctus Ambrosius enarratione in Plalenum 37. dicit, *Eum qui baptizabatur Baptismo Penitentis sancti Ioannis preiudicare supplicia, quibus scilicet detereretur, & moueretur à peccatis, ad dolendum de illis: at verò ille gratiam expectat, qui baptizatur in Christo: Baptismus ergo Ioannis, oculus suppliciorum est: Baptismus verò Christi oculus gratiarum*. Et libro primo de Spiritu sancto capite tertio negat Baptismum sancti Ioannis fuisse in spiritu, quia scilicet non erat in remissionem peccatorum, nisi disposuisse tantum, quatenus excitabat homines ad Penitentiam, quomodo debet intelligi eodem capite, quando ita ait, *Ioannes in remissionem peccatorum in aduenientis Iesu, non in suo baptizauit nomine*.

Ad illud verò de confessione peccatorum, quam faciebant qui baptizabantur à sancto Ioanne, Respondetur illos fuisse quidem confessos sua peccata Ioanni, non tamen vt per istam confessionem acciperent remissionem peccatorum; nam cum Hæretici negent confessionem nostram in Noua Lege esse sacramentalem, idem consequenter negabunt de ista; sed eo tantum fine fuit ab illis facta, vt per declarationem suorum peccatorum factam sancto Ioanni, possent contra illa, & pro illis in posterum cauendis aliquaremedia ab illo acciperè, vt expressè notat sanctus Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi tertiâ circa medium, *Sed cognoscite*, inquit, *quomodo illi qui exiabant baptizabantur ab illo confitentes peccata sua: proximis ostendebant vulnera, deinde ille medicamenta apponebat, & credentes liberabat ab igne æterno*. Quibus verbis satis denotat remissionem peccatorum non fuisse effectum, vel Baptismi sancti Ioannis, vel confessionis ei factæ; sed remissionem hanc tantum fuisse sequutam ad interiore eorum Penitentiam: & sanctum Ioannem eos tantum liberaffe à supplicio æterno, quatenus persuasi eius exhortatione, obseruabant monita illius, quæ illis dabat, sicut vulgè solemus dicere vnum hominem saluasse alium, quem admonuit periculi imminentis, quemque docuit remedium aliquod illud euitandi: ita enim subiungit: *Assi velis hoc tibi probari? quid Baptismus Ioannis ab igne comminationis liberabat, audi ipsum dicentem, Genimina viperarum, quis monstrauit vobis fugere à futura ira?* Atque ex his patet solutio ad authoritatem sancti Cyrilli relata[m] ad aduersariis, scilicet eam ita tantum intelligi, vt velit Baptismum sancti Ioannis fuisse dispositionem aliquam ad remissionem peccatorum: quo modo etiam est intelligendum sanctus Basilii libro primo de Baptismo capite tertio; nam vterque ponit discrimen inter Baptismum Christi, & sancti Ioannis, atque hanc tantum esse in aqua, illum & esse in Spiritu sancto, tantumque esse inter illos discrimen, quantum est inter aquam & spiritum, & passim ibi significante per Baptismum in spiritu intelligi eum qui con-

V.

VI.

VII.

VIII.

II.

III.

IV.

D

I.

fert gratiam: ergo per eum qui tantum est in aqua, intelligunt illum qui gratiam non confert, nec ex consequenti remissionem peccatorum: imò & S. Basilii ibi comparat Baptismum S. Ioannis cum variis Baptismis Iudaeorum, atque id tantum esse diciminis, quod Baptismata Iudaeorum sese tantum extenderent ad aliqua peccata, Baptismus vero sancti Ioannis ad omnia: ergo vult Baptismum sancti Ioannis eodem modo remisisse omnia peccata, quo Baptismata Iudaeorum remittebant aliqua, aliàs non subsisteret eius comparatio: at certum est, Baptismata illa Iudaeorum propriè non remisisse peccata, sed quaedam tantum legales immunditias, propter quas etiam redeuntes a foro sese lavabant, vt habetur in Euangelio, & ablutiones eiusmodi inuitabant, & excitabant eos ad inquirendum interiore munditiam per Pœnitentiam, sicque dispositi tantum conducebant ad illam: ergo & pari modo tantum Baptismus sancti Ioannis ex mente S. Basilij ibi dispositi conducebat ad remissionem omnium peccatorum.

II.

Ad illud Actuum secundo, *Pœnitentiam agite*, &c. Respondetur ibi remissionem peccatorum coniungi cum verbo, *baptizetur*, quo significatur talem Baptismum efficere immediate remissionem peccatorum; illud tamen, *Pœnitentiam agite*, præmittit, quia S. Petrus ibi alloquitur adultos, in quibus ad Baptismum accedentibus prærequiritur aliquis dolor de suis peccatis, vt dicitur infra. Ad replicam, quâ respondetur S. Ioannes inter baptizandum tradidisse fidem de sanctissima Trinitate; & baptizando in nomine Domini illam commemorasse, Primò, negari potest S. Ioannem inter baptizandum admonuisse suspicientes huius mysterij, vt facile colligitur ex Actuum 19. capite, vbi Ephesij à S. Ioanne baptizati dicunt *se nescire, nec audivisse verum sit Spiritus sanctus*. Deinde et si darcemus sanctum Ioannem baptizasse in nomine Domini, adhuc propriè non diceretur commemorasse hoc mysterium, cum nomen hoc, Dominus, sit significativum alicuius essentialis tantum, non autem attributi alicuius nominalis, & item distincta & expressa inuocatio Trinitatis, sit de essentia nostri Baptismi. Quâ autem ratione nostra sacramenta sint alligata certis verborum formulis supra exposuimus.

III.

IV.

Ad confirmationem primæ rationis respondetur, Maiorem esse absolutè falsam; nam veritas, seu validitas, aut etiam identitas eiusdem doctrinæ, seu fidei non est mensura, aut ratio constitutiva eorundem sacramentorum, sed formalis identitas signorum sacramentalium formaliter sumptorum, vt patet ex dictis de sacramentis in genere, & hæretici non habent eandem fidem & doctrinam, quam nos Catholici, & nihilominus validè baptizant. Item ex sententia hæreticorum Circuncilio habuit eundem primarium auctorem, eandem promissiones cum nostro Baptismo, nec preterea est idem cum illa sacramentum.

Secundum fundamentum. Est idem Baptismus, quæ Christus Dominus: item quo Apostoli, & quo nos baptizamus: atqui Christus Dominus & Apostoli fuerunt tantum baptizati Baptismo S. Ioannis: igitur ille est vnus & idem cum nostro. Maiorem probant quia vnus tantum est Novi Testamenti Baptismus: at Baptismus sancti Ioannis est Novi Testamenti, & S. Ioannes fuit etiam minister Novi Testamenti. Deinde idem

A est Baptismus membrorum, ac ipsius capitis quia hoc maximè cedit in consolationem hominum, quatenus sic conformatur suo capiti: tum etiam quia Christus Dominus suscipiendo Baptismum, voluit contactu suæ carnis nostrum fuisse sanctificare, vt passim docent Patres: ergo vt sanctificaret nostrum, debuit illum accipere: ergo cum tunc tantum acceperit Baptismum S. Ioannis, accepit illum eundem cum nostro. Idem probat de Apostolis; nam S. Petrus 1. sua Canonica cap. 3. ait, *quod & nos nunc similis forma salus facit Baptisma*: quem locum omnes intelligunt de nostro Baptismo, & S. Petrus fatetur ibi eo se fuisse ablutum: at ex cap. 1. S. Ioannis colligitur, beatos Petrum, Andream, & Philippum fuisse baptizatos Baptismo S. Ioannis, cum fuerint eius discipuli, nec possunt dici postea baptizati à Christo; tum quia nullibi id extat in sacris Litteris, tum quia S. Ioannes 4. cap. Christus dicitur baptizare, non quia per se ipsum baptizabat, sed quia eius discipuli baptizabant, vt habet expressè Euangelista, & cum eadem sit ratio reliquorum Christi discipulorum, illi non sunt alio, quàm sancti Ioannis Baptismo baptizati.

B

Respondetur negando Maiorem quoad illam partem, quæ assertit nostrum Baptismum esse eundem cum Baptismo quo Christus fuit baptizatus, & concedendo illam, quoad reliquum, ad cuius probationem concessa Maiore negatur Minor; nam nec S. Ioann. fuit minister Novi Testamenti, sed tantum prænuncius eius, & præco Christi nouæ Legis auctoritas, & noui Testamenti mediator, vt patet citatis locis Euangelij. nec ille propriè, vel eius Baptismus spectant ad nouum Testamentum, sed Baptismus eius fuit aliquid mediū inter vtrumque Testamentum, & terminus vtriūque extrinsecus veteris, terminans illud tantum extrinsecè, quia fuit extra omnes caeremonias Legis Moisaicæ, vt satis patet ex eo quod Iudæi mirabatur quomodo, cum non negaret se non esse Christum, baptizaret: nouæ autem Legis, seu Testamenti est etiam extrinsecus terminus, sed initiatus, seu tenens se à parto anteriori eius, vt significant verba illa Christi Domini Matth. 11. *A diebus Ioannis Baptiste usque nunc regnum celorum vim patitur, & violenti rapiunt illud: omnes enim Prophetae & Lex usque ad Ioannem prophetarunt*.

C

Ad rationem illam, quâ nituntur confirmare Christum fuisse baptizatum nostro Baptismo, Respondetur, cōformitatem inter Christum caput, & homines membra eius non requirere vt suscipiat Baptismum, cum susceptio Baptismi sit quædam receptio characteris impressi ab ipso Imperatore militi suo, quo illum ibi vendicare potest: unde cum Christus sit noster Imperator, sicut non debuit habere aliquem characterem animæ suæ impressum, ita nec debuit suscipere Baptismum à se institutum.

D

Neque hoc magis cedit in nostram consolationem, quàm si dicamus eum fuisse filium Dei adoptiuum per gratiam regeneratum; sunt enim ista, effectus quidam nostri Baptismi & suscipiendo Baptismum S. Ioan. per actum humilitatis, & designando aquam tanquam propriam materiam sui Baptismi quem discipulis commendaret, potuit sufficienter suo contactu aquas tunc sanctificare, hæc enim sanctificatio collata aquæ de quâ loquuntur Patres non sonat aliquam *qualitatem ei impressam, sed deputacionem, & eleuationem eius ad hoc, vt proximè esset instrumentum ex opere operato sanctificationis interioris, vt*

I. pater exiis quæ diximus suprà de causalitate sacramentorum, & eorum elevatione ad producendam gratiam in suscipientebus.

Ad illud verò quod aduersarij dicunt de Apostolis responderet, etsi illi qui fuerunt discipuli sancti Ioannis fuerint ab illo baptizati, postquam tamen facti sunt discipuli Christi non deseruit eius Baptismus baptizari cum Baptismo Ioannis Baptismus Christi non impediret, etsi etque Baptismus Christi Domini in præcepto, vt docet sanctus August. epist. 108. & hoc est tam certum sancto August. ibi, vt dicat, *Meuendum esse ne graniter erremus, si de ea re dubitemus, demusque aliis occasionem contemnenda Baptismus.* Imò significat ibi Christus per se baptizasse Apostolos, & sanctus Greg. Nazianz. oratione ad sancta lumina affirmat Christum baptizasse per se S. Ioann. Baptist. quibus non obstat quod hoc non sit scriptum in sacris Litteris, nam ad illud reddè responderet S. Aug. suprà ex S. Ioan. cap. vltimo omnia facta, & dicta Christi non esse scripta. Nec denique obstat illud Ioan. 4. *Quamquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius, id enim eo sensu intelligitur quatenus Christus communiter non per se ipsum, sed per suos discipulos baptizabat, est enim satis familiare, vt homines dicantur id non facere, quod valde raro per se ipsos, sed tantum per alios communis faciunt; sicut & S. Paulus qui non tam frequenter baptizabat, nec ad id, tanquam præcipuum suum munus, fuit missus à Christo Domino, dicit se missum esse ad euangelizandum. & non ad baptizandum, cum tamen aliquando baptizauerit, vt ipsemet fatetur.*

II. **ARTICVLVS IV.**
Virum Baptismus aque, sit idem quod Baptismus sanguinis & flaminis.

PER Baptismus aque intelligimus nostrum vulgarem Baptismus, per Baptismus sanguinis martyrium pro Christo Domino seu veritate fidei Christianæ passum ante realem susceptionem Baptismi aque, siue martyrium istud fiat strangulatione, siue veneno, siue vera & reali effusione sanguinis: vocatur autem Baptismus sanguinis, quia martyrium, vt plerumque solet ipsa sanguinis effusione fieri. Denique Patres & Theologi nomine Baptismi flaminis, nihil aliud intelligunt, quam perfectum dolorem de peccatis cum aliquo desiderio recipiendi Baptismus aque: vocatur autem flaminis, quia flamen sonat Spiritum, & talis Baptismus est quid inspiratum à Spiritu sancto, & essentialiter consummatur interius. Vocatur item aliquando à nonnullis Baptismus penitentia, quia importat conuersionem animæ ad Deum per penitentiam, & veram contritionem de peccatis.

Notandum secundò. Tria hæc posse considerari, vel præcisè secundum suam essentiam & naturam, vel secundum suos effectus tantum.

Notandum terciò, effectus Baptismi aque posse considerari dupliciter primò, secundum totalem, & adequatam suam perfectionem, seu secundum totum id quod Baptismus aque visum, & ex opere operato efficit in suscipiente. Secundo, iuxta inadequatam perfectionem, seu iuxta aliquod principale tantum totalis effectus Baptismi aque. His prænotatis sit

Prima propositio. Baptismus aque consideratur præcisè, & secundum suam naturam, & essentiam,

A. est d. finitus essentialiter ab alijs duobus Bapt. finis. Ita communiter omnes Theologi quando, tam in 4. sent. quàm 3. part. quæst. 66. docent rectè distinguì hæc tria baptismata.

Probatur, Baptismus aque verè & propriè est sacramentum nouæ Legis, vt suprà ostendimus; duo verò posteriores minime, vt expressè docet S. Th. art. citato in solutione ad secundum: De Baptismo flaminis patet, quia non importat intrinsecè, & necessariò aliquid sensibile cum possit totus perfici interiori actu, sicut & vera animæ conuersio ad Deum: De Baptismo sanguinis patet etiam quia licet sit aliquid sensibile, non est tamen iuris positum, seu ex aliqua institutione, vt expressè docuimus ad quæst. 60. disp. 1. art. 5. Item duo illi posteriores Baptismi carent forma verborum, & tandem Baptismus noster est vnus specie infimà.

B. Secunda propositio. Duo posteriores Baptismi sunt tantum Baptismi per analogiam, & similitudinem ad Baptismus aque, quatenus habent aliquem ordinem ad illum, & vicem eius suppleant delendo in non baptizatis peccatum originale, & alia sibi conuenientia, per gratiam que tunc confertur à Deo. Ita communiter omnes cum sancto Th. suprà. Prima pars huius propositionis probatur ex eo quod isti omnes Baptismi habent idem nomen, & per ordinem ad remissionem peccati originalis, & aliorum quæ tunc remittuntur, quorum tamen remissio, quatenus talis, est magis principaliter effectus Baptismi aque, quam reliquorum duorum, cum duo reliqui illud remittant, prout includuntur aliqua ratione Baptismus aque in voto. Baptismus verò aque sine ordine, & habitudine ad duos reliquos.

C. Confirmatur, ante institutionem Baptismi aque, perfectus dolor de peccatis, & martyrium non erant Baptismi, imò nec post eius institutionem si Baptismus aque fuerit realiter collatus ipsi contorto, vel Martyri, & quidem in hoc casu secundo non delent peccatum originale, nec prouide habent aliquam analogiam & similitudinem ad Baptismus aque; sed nec in primò quia licet in aliqua hypothetesi possent delere peccatum originale, non tamen tunc dicebant ordinem ad baptismum aque, vt delentem illud ex speciali modo & institutione, eum nondum effecti institutus, & omne analogatum presupponat analogum, per cuius ordinem & habitudinem est tale.

D. Posterior pars eiusdem propositionis, quod scilicet, illi duo posteriores Baptismi in nondum baptizatis, suppleant vicem Baptismi tam in infantibus, quàm in adultis, probatur primò, ex his sacre Scripturæ locis, in quibus Christus tam simpliciter, & absolute loquendo nulli facta distinctione ætatis, promittit omnibus & singulis martyribus vitam æternam, & ex consequenti gratiam iustificantiem, vel augmentantiem, quæ ad illam necessariò prærequiritur (est enim hæc semè vitæ æternæ) quàm iis qui sacramentum Baptismi debite receperunt, nam cap. 11. S. Mac. ait, *Quæ me esse fecerit coram hominibus, confitebor ego cum coram patre meo:* & cap. 16. *Qui perdidit animam suam propter me, inueniet eam, quæ promissiones sunt æquæ generales, ac illa cõminatio Christi Domini explicantis necessitatè Baptismi in ratione mediæ ad consequendum vitam æternam apud S. Ioan. cap. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest inuolui in regnum Dei.* S. Aug. lib. 13. de ciuit. Dei cap. 7. hac sequenti ratione

- I. fundatâ in his testimoniis Christi Domini probat hanc partem nostrâ propositionis sic; tam certum est verum Martyrem suâ passione consequi gratiam, & remissionem omnium peccatorum propter hæc Christi Domini testimonia S. Matth. 11. *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor, & ego cum coram patre meo, & Matth. 16. Qui perdidit animam suam propter me, inueniet eam. Quâ sit certum, neminem sine Baptismo esse saluandum, propter illud Christi Domini apud S. Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aquâ, & Spiritu sancto, &c.* sed propter vltimum testimonium certum est neminem esse saluandum sine Baptismo; ergo & propter duo priora certum erit quemlibet verum Christi Domini Martyrē, suâ passione consecutum esse gratiam, & remissionem omnium suorum peccatorum: atqui potest contingere, vt Martyr ille nondum habeat originale sibi remissum, quia ex hypothesi nondum recepit Baptismum, nec datur ei opportunitas recipiendi illud: ergo cum non deat gratia, vel vita æterna, sine remissione peccatorum, debet tunc illam accipere: ergo cum in tali casu remittatur etiam originale, & alia ei coniuncta, tunc tale martyrium supplebit vicem Baptismi aquæ. Quod si dicas secundâ Christi sententiam S. Ioan. 3. esse generalem, respondet S. Aug. supra ita esse generalem, vt tamen Christus Dominus priori aliâ suâ sententiâ non minus generali, tales Martyres fecerit exceptos; quia prior sententiâ æquo iure potest intelligi de infantibus, ac de adultis, quia infantes etiam possunt martyrium pati pro Christo, vt patet in sanctis Innocentibus, quorum festum vt verè & propriè Martyrum Christi Domini (quia ex odio Herodis in Christum sunt interfecti) absque aliquâ eorum distinctione, vniuersalis Ecclesia quotannis publico officio celebrat, & S. Patres variis suis homiliis in eorum festiuitate editis commendant. Neque est quod quis respondeat innocentes occisos ab Herode idè colli ab Ecclesiâ, quia iam fuerant circumcisi, & postmodum interfecti pro Christo Domino, sicque illos non fuisse consecutos remissionem peccati originalis per tale martyrium, nec ex consequenti illud habuisse in eis effectum nostri Baptismi aquæ. Non est inquam quod quis hoc respondeat, nam SS. Patres, vt S. Leo ser. 2. de Epiphania Domini, S. Aug. relatus à S. Th. secunda secundæ quest. 124. art. 1. solutione ad primum. S. Bernardus serm. 6. in Cantica Cantorum, & alij agendo de sanctis Innocentibus, non idè dicunt illos sic colli, vel consecutos esse salutem æternam, quod antea fuissent circumcisi, vel per remedium Legis naturæ sibi applicatum ante octauum diem, fuissent purgati à peccato originali; sed nullâ factâ perquisitione, an omnes fuerint circumcisi, vel non, dicunt simpliciter & absolute absque illâ distinctione factâ, illos omnes, nullo excepto, præcisè ob martyrium pro Christo Domino perpersum colli, & venerari ab Ecclesiâ, vt etiam patet ex toto officio Ecclesiæ in eorum festiuitate. Deinde cum Herodes cauerit tam diligenter tantam multitudinem infantium occidi à bimatu, & infra, non est verisimile omnes, & singulos istius multitudinis fuisse prius circumcisos, cum sit valde probabile aliquos nondum attigisse octauum diem suæ natiuitatis, quibus parètes, eo quod præueniebantur à tyranno, non potuerunt providere per remedium Legis naturæ, quin etiam est valde probabile inter istos infantes, aliquos fuisse Gentilium, cum tunc in istis partibus multi ex*

A Romanis, siue militibus, siue aliis habitarent, vt potest intelligi ex Euangelio, & ex historia Iosephi: ergo cum omnes sint saluari, & Ecclesia illos sine vllò discrimine honoret, nec vllâ occurrat medium, quo possint dici obtinuisse remissionem plenam peccati originalis, quâ ipsum martyrium, quo à Patribus relatis dicuntur salutem consecuti, sit vt martyrium in illis, eum habuerit effectum, quem noster Baptismus aquæ, habet in nobis comparatione peccati originalis: imò & aliqui sanctorum Patrum præsentientes hanc obiectionem dixerunt verbis discretis, *Illos tali suo martyrio purgatos fuisse à peccato originali, sicque vitam æternam consecutos, ita S. Aug. lib. 3. de Synbolo ad Catechumenos cap. 4. agens de spiritualibus bonis, quæ Herodes suo infanticidio caussauit innocentibus inter alia ait, Eos tali sua morte fuisse purgatos à peccato originali, sic enim scribit, Nam & ipsi qui moriebantur naturâ filii iræ erant, sicut & ceteri (id est iuxta loquendi formulam Apostoli ad Ephesios 2. cap. concepti, & nati in peccato originali) sed quid eis præstiterit gratiæ, nisi erueret eos de potestate tenebrarum, præstiterit eis Christus, vt pro Christo morerentur, præstiterit, vt suo sanguine ab originali peccato diluerentur: nati sunt ad mortem, sed continuo eos reddidit mors vita. Item S. Leo serm. 1. de Epiphania cap. 3. vbi postquâ dixit Herodem generalem tulisse sententiam pro intereptione omnium infantium ita scribit, sed quos rex impius eximit mundo, Christus inserit cælo, & quibus nondum sanguinis sui impendit redemptionem, iam martyrii tribuit dignitatem. Quibus postremis verbis sanctus Leo significat aliquos, ex istis innocentibus in martyribus, non fuisse circumcisos, vel remedio Legis naturæ, purgatos à peccato originali, nam si aliqui istorum remedium, peccatum originale illis fuisset remissum, non diceret de Christo, nondum sanguinis sui impendit redemptionem, quo ipsam meritorum Christi Domini applicationem, in ipsa effusione sui sanguinis consummatorum eximit, cum nec circumcisio Legis Mosaicæ, nec remedium Legis naturæ remitterent originale peccatum, nisi ex Christi Domini sanguine, seu applicatione passionis & mortis Christi Domini: & hoc idem priuilegium esse concessum martyrio auctorum patet, tum ex relatis sacre Scripturæ testimoniis, quæ, vt ex S. Augustino obseruauimus, loquuntur absolute, & simpliciter, nullâ factâ distinctione ætatis, vt id confirmat hæc Psalmistæ sententia, *Preiosam conspectui Domini, mors Sanctorum eius, quid enim, ait, Preiosus quem mors, per quam fit, vt delicta omnia dimittantur, & merita cumulatius augeantur, quod isdem ferè verbis ante illum Tertullianus dixerat extremis ferè verbis libri quem Scorpianum incipit, vnde auctor libri de singularitate clericorum, qui refertur inter opera sancti Cypriani ait martyrium, idè tam appellari Baptismum, quam coronam, quia, inquit, baptizatur pariter, & coronatur, & ipsemet S. Cypr. epist. 53. quæ est ad Iubaianum scribit expresse Catechumenos integram fidem, & veritatem Ecclesiæ tenentes, quibus non datur occasio recipiendi Baptismum aquæ, raptos ad martyrium non priuari Baptismi sacramento, scilicet quoad effectum eius, vt pote, inquit, qui baptizentur gloriosissimo, & maximo sanguine Baptismo, & confirmant argumento sumpto à latrone illo qui confessus Christum in cruce consecutus est suorum omnium peccatorum remissionem: meruit autem audire à Christo Domino,**

V.

VL

VII

VIII

Soluuntur obiectiones contra doctrinam articuli præcedentis.

CONTRA hanc vtriusque Baptismi sanguinis, & flammis prærogatiuam, item & contra rationem pro illa præcedenti articulo allatâ, nonnulla obijciuntur. Primura est S. Cypr. & Patres Concilij Africani suâ epistolâ quâ inter epistolas S. Cypr. est; 4. ad Cornelium docere *Martyrium non sufficere lapsis*, ad gloriam, nisi prius acceperint ab Episcopo pacem, & absolutionem peccatorum. Ergo à fortiori martyrium non sufficit ad salutem, nisi Baptismus aquæ de facto recipiatur. Respondetur, hos Patres ibi tantum loqui de eo casu in quo lapsi possunt accipere beneficium absolutionis antequam patiantur martyrium, quia in tali opportunitate hæc omisio censetur esse, ex parte lapsorum, quædam præsumptio, & contemptus absolutionis accipiendæ, & ex parte pastorum Ecclesiæ, quædam negligentia, & crudelis durities, & hunc esse sensum istorum Patrum clarè intelligitur ex sequentibus eorum verbis quibus agunt de dignâ præparatione ad martyrium, pro temporis opportunitate, docentque pastores fore à Deo arguendos negligentia, & crudelis duritie, si in tali casu, quo ante martyrium pax, seu absolutio potest dari lapsis, pastores eam ouibus denegent. Quod amplius confirmatur ex præsentis illorum Patrum Concilij definitione, quam his verbis ibi referunt, *Placuit nobis sancto Spiritu suggerente, & Domino per visiones multas, & manifestis admonitionibus nobis imminere prænuntiatur, & ostenditur, recolligere inter castra milites Christi, & examinatis singulorum causis, pacem lapsis dare, imò pugnaturs arma suggerere.* At instante periculo mortis, & negatâ opportunitate recipiendi Baptismum aquæ, martyrium supplere illius effectum docuit S. Cypr. à nobis relatus supra. Vnde nos similiter dicimus si quis non dum baptizatus rapiatur ad martyrium, & ei liberum, seu etiam opportunum sit, ante illud, suscipere Baptismum aquæ, tunc teneatur illum recipere; quia aliàs contemptus non deerit: sic aliquando legimus in historiis Martyrum, quosdam nondum baptizatos, incarcerationis tamen propter Christum, quamvis martyrium illorum instaret, fuisse etiam in ipso carcere baptizatos Baptismo aquæ.

Secundum quod obijciuntur est. Christus Dominus solos excepit Martyres ab ista Lege vniuersali Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit, &c.* Nam nulli Christus, vel Apostoli promiserunt habentem solum contritionem vitam æternam, sed solum voluerunt illos recipere Baptismum aquæ, vt patet Actû 2. vbi aliqui habentes veram contritionem, audiunt à S. Petro, *Baptizetur unusquisque vestrum*, quod item patet in Eunuchò dum baptizatur à S. Philip. & in Paulo dū baptizatur ab Anania.

Respondetur, negando Christum excepisse tantum à prædictâ Lege martyriū vt patet ex locis Scripturæ relatis & traditione Patrum. Ad confirmationem petitam ex Actib. Apost. respondetur posito quod isti omnes fuerint perfectè contriti insuper debuisse baptizari, non tantum quia Baptismus aquæ est de necessitate præcepti, sed etiâ quia in illis nullus erat excusationis locus, talisq. contritio includebat votum aliquod Baptismi aquæ, nec consequebantur remissionem peccatorum, nisi per ordinem ad Baptismum aquæ, vt medium sibi necessarium, saltem in voto.

Tertium obijciunt. Patres aliquando clarè ex-

V.

VI.

VII.

VIII.

hodie mecum eris in paradiso. Quod tamen exemplum, vt sanctus Augustinus rectè obseruat lib. secundo retract. cap. 13. ad confirmandum doctrinam præsentis propositionis non est satis idoneum, cum in ore eius loquendo proprie, non fuerit martyrium, vt pote ei non illata propter Christum, sed propter crimina ab illo commissa; & hæc efficaciam martyrii, vt suppletis vicem Baptismi aquæ idem sanctus Cyprian. traditua exhortatione ad Martyres in ipsa præfatione. Sanctus item Ambrosius in Psal. 118. ad tertium Octionarium. Item S. August. lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 22. S. Bernard. epist. 77. & plures alij. Denique *Baptismum flammis supplere vicem Baptismi aquæ in adultis*, probatur primum, ex eo quod Christus Dominus apud S. Marcum cap. ultimo sic dicens *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, non adiecit, qui verò crediderit, & non baptizatus fuerit condemnabitur.* sed tantum simpliciter, nullâ factâ iterratâ mentione Baptismi, sed duntaxat verâ, & viuæ fidei, hoc modo, *qui verò non crediderit, (nimirum verâ, & viuâ fide) condemnabitur, pro verborum temperamento, insinuat occasionem posse dari adulto, quâ Baptismo omisso salutem nihilominus consequatur:* At hoc habet maximè locum quando adultus nondum baptizatus habet veram contritionem, nec stat per eum quin baptizetur: ergo tunc consequetur salutem, & ex consequenti remissionem tam originalis culpæ, quam aliorum peccatorum, sicque Baptismus flammis, supplet vicem Baptismi aquæ, & hoc argumentum est S. Bernardi epistola 77. ad Hugonem, in qua ex professo probat hæc partem nostræ propositionis: item secundæ ad Corinth. S. *Si voluntas prompta est secundum: id quod habet, accepta est, non secundum id quod non habet:* Atqui contritus de peccatis desiderans Baptismum, habet voluntatem promptam pro recipiendo Baptismo aquæ: Ergo eius voluntas est accepta Deo, & proinde supplet quod faceret Baptismus aquæ. Probatur secundò ex Trid. sess. 6. cap. 6. vbi ait *translacionem à peccato originali non posse fieri sine Baptismo, aut eius voto*, & sess. 7. Can. 4. de Sacramentis, item ex cap. Apostolica, de Presbytero non baptizato, & cap. de iur. de Baptismo, & eius effectu, item ex Patribus S. Cypr. epist. 73. vt illum explicat S. Aug. lib. 5. de Baptismo contra Donatistas cap. 22. S. Ambr. oratione funebris in obitu Valentiniiani iunioris contra mortuum, licet non baptizatum, credit esse saluum, eo quod cum voto Baptismi mortuus fuisset, S. Aug. lib. 4. de Baptismo cap. 22. & 23. S. Bernard. supra. Deniq. ratione, quicumque potest habere vltimam dispositionem ad gratiam sine reali susceptione Baptismi aquæ, potest etiam, & sine illo habere gratiam, quia forma sequitur ad vltimam dispositionem, & ex consequenti potest habere remissionem originalis, & actualium quæ sunt in illo: atqui potest quis adultus, nondum baptizatus, habere contritionem de suis peccatis, & hæc est vna ex vltimis dispositionibus ad gratiam, vt patet de Cornelio Centurione Act. 10. qui post præceptum Baptismi promulgatum iustificatus est ante realem susceptionem Baptismi aquæ: igitur aliquis adultus ante realem susceptionem Baptismi aquæ perfectè contritus de suis peccatis, potest accipere remissionem illorum, & ex consequenti talis contritio quæ tunc nihil est aliud, quam *Baptismus flammis* poterit supplere vicem Baptismi aquæ.

B

D

I. plicant solum martyrium facere, ut quis excipiat a praedicta Lege generali, sic S. Ambrosius lib. de iis qui inchoant cap. 4. S. August. tract. 13. in Ioan. dicens *Catechumenorum quantumcumque proficiat, adhuc iniquitatis suae sarcinam portare, nec illi eam dimitti, nisi cum venerit ad Baptismum*, & lib. 1. de Symbolo ad Catechumenos cap. 8. ait, *peccatum Catechumenorum in iis remanere, quamdiu sunt Catechumeni*, seu quamdiu non baptizantur, & in Concilio Bracharensi Canone 35. prohibetur ne fiat oblatio pro Catechumenis absque Baptismo decedentibus.

Respondetur, negando sanctos Patres tantum excipere martyrium a praedicta Lege, contrarium enim constat ex eorum testimonio praecedenti articulo relatis. Ad auctoritatem sancti Ambrosii respondetur, cum praecedenti cap. ostenderit vim aquae baptismalis esse maximam pro accipienda remissione peccatorum, sequenti cap. (ex quo desumitur praefens obiectio) docet non sufficere Catechumeno id credere, sed praeterea opus esse reali susceptione Baptismi aquae, quando scilicet datur *opportunitas*, alias si non sit per eum, habet atque perfectam contritionem, & ante susceptrum aquae Baptismum moriatur, non negat eum esse salvandum, ut patet ex aliis eius testimonio superius citatis. Ad primam auctoritatem S. August. respondetur, eum ibi per *sarcinam peccatorum* intelligere quidem ipsa peccata quoad culpam, sed tamen loqui tantum de Catechumeno arroganti, qui ex eo quod vivat continens, (est enim hoc eius exemplum) vel exerceat aliqua opera exteriora, nobiliora operibus exterioribus alicuius fidelis baptizati coniugati, putat ex *superbia* se non indigere Baptismo, eumque de dignatur, atque S. Aug. *Huic arroganti & superbo Catechumeno, quantumcumque proficiat, id est exerceat opera exteriora quantumcumque nobilia, ut quod vivat coelebs, continens & alia id genus faciat, quae ostendant abundantiam alicuius gratiae exterioris* (sicut videntur fuisse in nonnullis gentilibus actus exteriores virtutum aliquarum, in quibus tamen non erat gratia iustificans) sarcinam iniquitatis, id est peccata, dimittit tantum cum venerit ad Baptismum, talis enim arrogantia est quidam obex gratiae, qui tunc tollitur, cum debite venit de facto ad Baptismum aquae. Ad secundam eius auctoritatem respondetur eum ibi loqui tantum de eo quod *ut plurimum*, & communiter evenit, nam distinguit ibi triplicem modum dimittendi peccata. Primus est, quo omnia quantumcumque; immania remittuntur, tam quoad totam culpam, quam quoad poenam. Secundus est, quo remittuntur venialia. Tertium, quo remittuntur mortalia post Baptismum commissa, prima remissio fit tantum in Baptismo, ut plurimum & magis communiter; secunda per orationem; tertia, per poenitentiam; unde fit, ut cum Catechumenus nondum acceperit Baptismum, habeat *ut plurimum*, & magis communiter ante illum susceptrum, adhuc omnia sua peccata, sibi primo modo non remissa, quod tamen non impedit quin aliquis Catechumenus per specialem, & singularem aliquam contritionem obtineat a Deo remissionem illorum, si tanta sit eius contritio, ut id mereatur, nec detur occasio accipendi Baptismum aquae.

Ad auctoritatem Concilii Bracharensis respondetur primo, illam posse intelligi de *ijs*, qui ex sua *gravi negligentia*, vel aliquo contemptu omiserunt Baptismum; tales enim Catechumeni re-

A putantur inter damnatos, quemadmodum videre est apud S. Chrysost. Homil. 3. in epist. ad Philipp. & hanc responsio potest confirmari ex eo quod Patres istius Concilii Canone immediate praecedenti, agant de non faciendis, in *sacris*, *missis*, *commemoratione coram* qui sunt de *functis in peccato mortali*. vel secundo potest responderi intelligendo etiam hunc Canonem de Catechumenis in gratia decelisis, illum intelligi de *directa oblatione sacrificij Missae*, non faciendis pro *istis etiam Catechumenis*, nam id fuisse prohibitum constat ex S. Chrysost. citata nunc Homil. 3. in epist. ad Philipp. quae de re dicitur inferius, ex professo agendo de sacrificio Missae.

Postremum quod obicitur est, promissio vitae aeternae facta contritis est tantum pro tempore veteris testamenti, in quo Baptismus aquae, non erat necessarius *necessitas*, *sive mediis*, *sive praeparatis*, sicut nunc est necessarius, nam dum Apostoli baptizant Act. 2. ultra contritionem postulant Baptismum aquae, & posteriora iura derogant prioribus: ergo cum ius novi Testamenti sit posterius, & possit Baptismum aquae ultra contritionem, sola contritio de peccatis non poterit supplere vicem Baptismi.

Respondetur, non tantum in veteri testamento, sed etiam in novo Deum promississe vitam aeternam contritis, ut patet de Beata Magdalena, & latrone pendente in cruce: nec obstat quod supercruentur praecipuum Baptismi post resurrectionem observatum necessarium: nam *tunc tantum iura posteriora abrogant priora, quando sunt eiusdem conditionis, & dignitatis*, alias quando sunt imparis conditionis, & dignitatis, tunc minus *maiori* cedit: at duo illa praepcepta de contritione, & Baptismo, non sunt eiusdem conditionis & necessitatis praecipuum enim Baptismi, quod est posterius est tantum *iuris etate* posteriori, quia est ex sola Christi Domini institutione; praecipuum vero contritionis est *iuris divini naturalis*, quatenus persona offendens teneretur reficere damnum quod intulit Deo, ut dicitur agendo de sacramento Poenitentiae. Unde cum ius divinum naturale sit maius iure divino tantum positivo, sit, ut haec ex parte praecipuum Baptismi sit minoris dignitatis, & necessitatis quam sit praecipuum contritionis, quod proinde non censetur abrogatum per Legem Baptismi, sed potius perfectum, quatenus eius oblatione iuncta Baptismo facit, ut gratia longè maior conferatur Baptizato, & si contritio sit imperfecta, eam perficiat. Si vero sola adsit, & in statu peccato, nec possit Baptismus recipi, non defectu voluntatis in suscipiente, sed defectu ministri, aut aquae, tunc quia *ius merè positivum* (cuiusmodi est lex Baptismi) non obligat ad impossibile, non desinet ipsa perfecta contritio obtinere remissionem omnium peccatorum etiam originalis, ac proinde tunc vicem Baptismi supplere.

ARTICULVS VI.

solvuntur aliquot dubia circa doctrinam articuli praecedentis.

PRIMUM est, cum tam Baptismus sanguinis in adultis, quam flammis includant aliquod votum, seu desiderium Baptismi aquae, ut intelligitur ex dictis articulo praecedenti, & desiderium rei alicuius possit esse duplex; expressum unum, quo actu quodam elicitio voluntas expresse desiderat tale bonum; implicitum, quo voluntas effi-

I. caciter desiderans aliquid bonum, censetur moraliter, & aliud cum illo habens necessariam connexionem appetere actum *virtutis*, & implicito, licet *alio explicito* non cogitet de illo; si tamen eius memoria occurreret, tunc illud appetere actum, quæritur *quale votum*, ex istis duobus sufficiat in hoc vtroque Baptismo adutorum.

Respondetur, sufficere *implicitum*. Probatum ea contritio supplet vicem Baptismi in adulto, non baptizato quæ est perfecta: sed potest contingere, vt talis deus in adulto antequam audierit præceptum Baptismi, quatenus scilicet concepit dolorem de suis peccatis, ubi audiuit prædicationem Euangelij, nondum tamen sibi explicata necessitate Baptismi, vt Actuum secundo, & præterea habeat firmam voluntatem observandi totam Legem Christi, & sic implicitè Legem Baptismi, deinde, vt statim moriatur: Ergo tunc talis contritio erit Baptismus flaminis, & cum nulla actualis, & expressa cogitatio, vel etiam volitio Baptismi aquæ ibi fuerit, sed tantum virtualis & implicita, ad Baptismum flaminis sufficit votum implicitum Baptismi aquæ: De Baptismo sanguinis idem patet quia potest contingere, sicut constat fuisse factum ex historiis Ecclesie, vt aliquis de repente expagano fiat Christianus, statimque rapiatur ad martyrium, nihil audiverit in particulari de necessitate Baptismi aquæ, vel si quid audiverit actum non cogitet de illo, sed habeat actum dilectionis Christi, & promptam voluntatem observandi totam eius Legem, tunc nemo dicit talem Martyrem esse damnatum, sed potius pro vero Martyre esse colendum: Ergo cum ibi tantum repetitur votum implicitum Baptismi, illud satis erit in Baptismo sanguinis.

Secundum est, si necessitas Baptismi aquæ occurrat memorie Martyri nondum baptizato antequam moriatur, an tunc possit omittere desiderium saltem implicitum recipiendi illum quatenus videt sibi sufficienter provideri per martyrium, quod iam patitur & sustinet.

Respondetur, hæc tria possent præsentī casu distingui, *elicere actum expressi desiderij Baptismi aquæ, non contemnere Baptismum aquæ, & esse animo paratum suscipere illum si illius suscipiendi daretur occasio*. Martyrem in tali casu non videri obligatum ad primum, sed tantum ad duo posteriora. Ratio primæ partis nostræ responsionis est. Nemo tenetur hic, & nunc velle efficaciter, & actu elicito, quod hic, & nunc videt, & firmiter iudicat impossibile, quia *recta voluntas non est impossibile, vt sic apprehensum*; sed Martyr in tali casu, videt & probe iudicat sibi esse hic, & nunc impossibile actum, & re ipsa suscipere Baptismum aquæ, quia circumstantiæ loci, temporis & personarum id ei manifestè ostendunt: ergo tunc Martyr ille non tenetur velle efficaciter, & actu elicito Baptismum aquæ, seu Martyr ille non tenetur elicere actum expressi desiderij Baptismi aquæ. Ratio posterioris partis eiusdem nostræ responsionis, est quilibet adultus tenetur honorare, & proinde non contemnere, media salutis æternæ à Christo Domino instituta, & sibi ab illo de necessitate præcepti imposita, quia contemptus Legis à Christo Domino institutæ importat, & arguit contemptum ipsiusmet Christi & Dei: Item quilibet adultus tenetur esse paratus animo facere, & observare præcepta, ubi & quando datur, & dabitur illorum occasio: atqui vnum ex mediis ad salutem æternam institutis à

A Christo Domino, & ex eius præcepto necessariis, est Baptismus aquæ, vt ostenditur inferius. Igitur adultus in præsentī casu tenetur non contemnere Baptismum aquæ, & esse animo paratus illum recipere, si eiusdem recipiendi ei daretur occasio.

Tertium dubium est, cum martyrium passum ab infantibus, non sit actus alicuius virtutis, siue fortitudinis, siue charitatis, siue etiam religionis, quia omnistalis actus debet esse liberæ voluntatis, cuius conditionis non sunt humilissimi infantes; nec item fit aliquid sacramentum, vt docuimus, & ex parte tyranni fit actus malus qui fieri potest, vt iustificet ipsos infantes, quales fuerunt omnes Innocentes ad Herode occisi.

Respondetur martyrium, præcisè sumptum, nihil esse aliud, quam *actualem mortem pro Deo receptam*, quo modo abstrahit ab actu virtutis, & non virtutis actu, consideratum tamen, quoad modum quo potest evenire, diuidi in illud, quod est *per opus alicuius virtutis*, puta fortitudinis, charitatis; & in illud, quod est *opere diuinitatis toleratum*, seu actualis mors pro Christo tolerata: priori modo, esse tantum in adultis habentibus vsum rationis; posteriori modo posse reperiri in infantibus, amentibus, Deum annexisse infallibilem collationem gratiæ sanctificantis martyrio, non tantum vt consideratur primo modo, sed etiam vt posteriori, quem ad modum Ecclesia aperit declarat modum in officio sanctorum Innocentium ita orat, *Deus, cuius nobis diuina præconiū Innocentes Martyres non loquendo, sed moriendo confessi sunt*, & S. August. relatus à S. Th. loco suprā citato sic alloquens sanctos Innocentes, *non habebatis aetatem quā in passum Christum crederetis, sed habebatis carnem in quā pro*

C *Christo passuro passionem sustineretis*, & quod gratia sanctificans sit infallibiliter annexa tali martyrio. Idem S. August. verbis istis antecedentibus docet, *Ille de vestra coronā dubitabit in Passione pro Christo, qui etiam paruulus Baptismum prodesse non estimat Christi*, & post S. Aug. beatus Thomas sic scribens, *Sicut in pueris baptizatis per gratiam baptismalem meritum Christi operatur ad gloriam obtinendam, ita & in occisis propter Christum meritum martyrij operatur ad saluam martyrij obtinendam*, & hæc consideratio duplex martyrij potest illustrari exemplo Baptismi cuius susceptio in adultis, est verus actus virtutis, puta religionis, & postulat in illis consensum; at in paruulis propter defectum viuationis, non est loquendo propriè actus talis virtutis, nec ad sui validitatem postulat aliquem illorum consensum. Hinc S. Bernardus *sermone de Innocentibus*, distribuit omnes Martyres in tres classes, in prima classe reponit illos, *qui voluntate simul & opere externo, seu ipsa perpessione mortis, sunt Martyres*, quales sunt S. Petrus, Paulus, S. Stephanus Protomartyr, & plures alij; in secundā reponit illos, *qui voluntate diuinitatis fuerunt Martyres*, quales fuerunt sanctus Martinus, & plures alij, qui licet naturali morte decesserint ex hoc sæculo, ardens tamen martyrij pro Christo subeundi, si occurrisset occasio, habuerant desiderium, & sic, quamuis *gladius persequutus illos non abstulerit, palmam tamen martyrij non amiserunt*, vt canit Ecclesia de sancto Martino in publico officio eius festi, & in istis tantum duabus martyrij veluti speciebus martyrium, loquendo propriè, est actus alicuius virtutis, quia omnia, & singula ad actum singularis alicuius

D

I. virtutis requisita, reperitur in illo, vt facile potest animaduerti considerando omnia que contingunt in libero eius exercitio; in tertia classe sanctus Bernardus ibi eos collocat qui opere duntaxat exterioro sunt Martyres, cuiusmodi sunt omnes sancti Innocentes Martyres; nam tali suâ morte illustrant gloriam Christi, quis & quantus ille esset, ij suâ morte sunt testati, & ex ipso Herodis odio in Christum, sunt interfecti, cum nondum haberent vsum rationis, nec ille fuerit in eis acceleratus, vt rectè sanctus Thomas obseruat questione superius citata articulo primo, in solutione ad primum, tale martyrium non potuit in iis habere rationem actus alicuius virtutis, sed Martyrij, simpliciter sumpti, pro actuali perpeffione mortis pro Christo Domino, & ad hanc tertiam classem martyrum reducuntur ij omnes infantes, qui in odium Christianæ Religionis interficiuntur in ipsâ suâ infantia ab hostibus Christi in odium illius & Religionis. Imò addimus quod si mater prægnans interficiatur propter Christum Dominum, & filius simul cùm illa, tyrannus verò aduertat illam prægnantem esse, admodum esse verisimile tunc etiam & eius filium esse Martyrè, quia ad hoc sufficit in paruulo, mors actualis perpeffa pro Christo Domino. Nec obstat quod tyrannus non intendat formaliter, & explicitè mortem infantis; nam eo ipso quo vult efficaciter mortem matris propter Christum, quam nouit esse prægnantem, vult & mortem infantis, quæ hinc sequitur. Nec obstat quod infans nondum sit natus extra uterum, quia sufficit quod sit iam natus cã natiuitate, que fit in utero, & quæ est verus homo, suppositum realiter distinctum à matre.

II. Dixi (& tyrannus aduertat) nam si nullo modo aduertat matrem esse prægnantem, tunc non videtur esse martyr, nec proinde effectus nostri Baptismi aquæ in eo suppleri, cùm eius mors non intendatur propter odium Christi Domini, quod tamen mortuum, vel aliquod aliud simile, debet interuenire, vt occisio hominis sit propriè martyrium.

Dices, esto martyrium suppleat Baptismum aquæ post mortem Christi Domini, non tamen ante, cùm Christus Dominus nondum dedisset martyrio hoc priuilegium, nec adhuc passus esset mortem, quam isti tali sua morte repræsentarent, & imitarentur, & proinde martyrium in Innocentibus per Herodem interfectis non habuisse effectum nostri Baptismi aquæ, quod tamen asserimus.

IV. Respondetur, priuilegium istud non cœpisse in noua Lege vel tantùm ab aduentu Christi Domini; sed fuit etiam, quoad collationem gratiæ sanctificantis, ante Legem scriptam statim à creatione mundi, nam & Abel occisus à suo fratre Cain, æstimatur martyr à Patribus, & sancti fratres Machabæi in Lege Mosaica passi mortem pro Legibus patriis, & religione Iudaica, celebrantur tanquam martyres ab Ecclesia Catholica primo die Augusti; vnde verba illa Christi Domini, quibus suprâ ostendimus martyrium habere huic effectum, non sunt verba primæ institutionis huius priuilegi, sed potius specialioris illius cuiusdam declarationis factæ ad consolationem eorum, qui vellent sequi Christum Dominum.

Quare licet Christus Dominus nondum esset passus mortem, quando sancti Innocentes sunt pro illo occisi, non propterea tamen desinunt

A esse veri martyres, quia formalis, & præcisè ratio martyrij non consistit in repræsentatione mortis Christi Domini sumpta formaliter, sed in eo, quod sit occisio hominis pro defensione Dei, & honoris eius, illata à tyranno ex aliquo odio ipsam Deum, quæ ratio præcisè sumpta locum habet in Machabæis, etiam non habuerint Christum Dominum, vt iam passum, & mortuum pro veritate, quem tunc imitarentur, quemadmodum sanctus Gregorius Nazianzenus expressè docet oratione 20. quæ est de Machabæis. Vnde hæc repræsentatio mortis Christi Domini per martyrium, videtur esse propriè martyrio nona Legis, quatenus Christus Dominus ita testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem, quemadmodum Apostolus loquitur primæ ad Timotheum 6. cap. vt patiendum pro nobis, nobis reliquerit exemplum, vt sequamur eius vestigia, sicut sanctus Petrus loquitur primâ suâ Canonica, capite 2.

B Quantum & vltimum dubium est, quandonam martyrium conferat gratiam sanctificantem, vtrum statim atque martyr incipit torqueri, an immediate atque inceptionem, an post consummationem illius? seu post animæ separationem à suo corpore? an denique dum adhuc durat? & si, vt aliquando contingit duret tempore satis longo, quo illius longi temporis momento?

C Respondetur primò, illam non conferre ante inceptionem sui, nec post sui consummationem: & ratio est, quod siue producat illam physice, siue moraliter tantum, illam tamen conferat ad instar sacramentorum nouæ Legis, si non ex opere operato, saltem ex speciali priuilegio Dei: atqui sacramenta nouæ Legis non conferunt gratiam sanctificantem antequam sint, vt existant, nec item postquam transierint, quia non sunt amplius, vt intelligitur ex dictis de modo, & tempore, quo illam producant agendo de Sacramentis in genere: & si martyrium gratiam duntaxat conferret post totum sui cõsummationem, iam illa conferretur homini extra statum viæ existenti, cùm statim atque illa cõsummatio est in suo esse facta, martyr fit extra statum viæ; at gratia sanctificans non conferret, nec augeretur, nisi in eo qui adhuc est in viâ, quia conditio terminari, est vt relinquat hominem in eo statu gratiæ, vel peccati, in quo illum reperit.

D Secundo respondetur, martyrium non conferre ex vi sui priuilegi gratiam sanctificantem statim atque incipit, tum quia constat ex historia Ecclesiastica aliquos defecisse statim, aut paulò post inchoatum martyrium, vt patet ex historia quadraginta martyrum, & quorum numero vnus defecit in cuius locum custos carceris fuit substitutus; tum etiam quia tunc nondum loquendo propriè censetur esse martyr, cùm nec mors adhuc sequatur actum, nec semper sit ordo, seu habitudo infallibilis torturæ consentitibus Christum illatæ ad mortem, vt infallibiliter sequuntur, quemadmodum patet in iis qui apud sanctum Cyprianum passim in epistolis appellantur Confessores, ad distinctionem illorum qui vitam finirent in martyrio; actualis autem mors sit de perfecta ratione martyrij, vt sanctus Thomas docet ex professo citata quæst. 124. art. 4.

Tertio respondetur, martyrium tunc propriè loquendo conferre gratiam sibi propriam, & sibi ex speciali priuilegio Dei correspondentem, quando vultus leuatur, ita est insitum patienti propter Christum, vt nullum subit naturale re-

I. medium quo talis patiens possit à morte saluari, sed est, iuxta cursum causarum naturalium, ex vi talis vulneris infallibiliter moriturus; vbi per vulnus lethale intelligimus quodcumque genus tormenti, quo ad talem statum prædictus patiens devenit, vt impossibile sit, attento cursu & efficacia causarum naturalium, eum ex vi talis tormenti non mori. Ratio huius tertii responsionis est quod tunc propriè martyrium operatur hunc effectum gratiæ sanctificantis sibi ex privilegio Dei concessum, quando est, seu quando eius subiectum est verè Martyr, sicut & omnis causa operatur dum existit, & subiectum est adhuc capax effectus eius proprii: sed vbi patiens pro Christo Domino accepit vulnus lethale, modo à nobis exposito, est verè martyr, quia tunc vulnus illud operatur de facto infallibiliter mortem eius, & talis patiens pro eo tempore vel instanti est verè Martyr, quia verè pro Christo moritur: tendit enim infallibiliter, iuxta cursum causarum naturalium, ad separationem animæ à suo corpore, & talis patiens pro eo tempore, & instanti enim adhuc sit in viâ effectus recipiendæ gratiæ sanctificantis, tam primæ, quam secundæ, & ex consequenti sanctificantis gratiæ per martyrium iuxta privilegium Dei concedendæ: ergo martyrium loquendo propriè tunc confert propriam gratiam sibi ex privilegio Dei attributam, quando vulnus lethale sic est inflictum patienti pro Christo, vt nullum subest naturale remedium quo talis patiens possit à morte saluari, infallibiliter subsequente vi, & efficacia talis vulneris illi inflicti.

II. Dices mors actualis est de perfecta ratione martyrij, vt observauimus ex sancto Thoma: sed actualis mors nondum est statim atque hoc vulnus est inflictum. Deinde dices, quid si Deus hunc pro seipso ipsa patientem miraculosè curaret à suo vulnere lethali, & eique vitam in corpore admodum sano prorogaret, an tunc talis patiens desineret esse Martyr, & recipere prædictam gratiam sanctificantem correspondentem martyrio? Ad primum responderetur, ad Maiorem eius, mortem actualem per comparisonem ad martyrium posse considerari, vel secundum seipsam prædictam, vt in actu verè & physice positam & consummatam, vel vt infallibiliter sequituram, & quasi inchoatam actuali positione causarum illam infallibiliter causantium; ad rationem martyrij, vt causantis in suo subiecto gratiam sibi correspondentem, sufficere mortem actualem modo nunc explicato inchoatam, vt docet praxis Ecclesiæ quæ non desinit colere, tanquam verè Martyres eos qui post receptum lethale vulnus pro Christo Domino, ab ipsis tyrannus derelicti pro mortuis, aliquo adhuc tempore vixerunt. Ad secundum responderetur, hunc patientem fore semper Martyrem, quia ad rationem Martyris satis est requisse pro Christo Domino vulnus lethale ad quod necessariò ipsa mors naturaliter se patientis sequitur, & proinde tunc etiam recepturam gratiam correspondentem martyrio; cui non obstat quod postmodum possit excidere à gratia sanctificante, à qua tamen nemo ferè martyrum excidit, nam in tali casu ita posset ab illâ excidere ratione suæ libertatis, vt tamen de facto nunquam ab illâ excideret, vt contingit confirmatis in gratia, tunc enim Deus non permitteret eum à tali gratiâ excidere, quia vbi Deus aliquid instituit, non tantum in causa sufficientem, sed efficacem specialis aliqu-

A. us effectus, & hæc causa debite applicatur, nunquam Deus illam frustrat suo effectu, vt patet in dono perseuerantiæ; item & in sacramento Extreme-vntionis, cuius vnus ex effectibus est restitutio sanitatis corporis ex his expediat saluti ægrotantis, quæ quando ægrotanti & suscipienti sacramentum Extreme-vntionis restituitur, & is postquam conualuit fit deterius, & moritur in peccatis mortalibus, tunc talis restitutio sanitatis non attribuitur sacramento Extreme-vntionis, sed quibusdam causis tantum naturalibus; a qui Deus instituit, vt martyrium habereet speciale privilegium ita sanctificandi suum subiectum, vt ad illud haberet infallibiliter vitam æternam; quemadmodum intelligimus ex praxi Ecclesiæ quæ nunquam orat pro eo quem nouit esse Martyrem, imò asserit orare pro illo, esse illi iniuriam inferre: igitur talis Martyr licet possit peccare, nunquam tamen de facto peccabit, sed semper perseuerabit in gratia vsque ad ultimam vitæ periodum etiam inclusiue: & hoc est valde rationi consentaneum, nam durum admodum, imò & repugnans diuinæ bonitati videtur Deum exipere miraculosè aliquem à gloriosâ morte quam necessariò erat naturaliter iubiturus, & ad quam erat futurus infallibiliter beatus, vt postea permitteret illum finaliter perire.

C. Ceterum sicut noster baptismus nullam prærequirit dispositionem in paruulis, ad hoc vt illis effectum suum conferat, sed sufficit quod eis debite applicetur: sic etiam nulla in infante nondum baptizato requiritur dispositio, vt in illo martyrium suppleat defectum Baptismi aquæ, sed ipsa mors actualis, ei pro defensione fidei Christianæ, vel alio simili titulo illata per tyrannum sufficit, vt satis expresse declarat sanctus Augustinus relatus à sancto Thoma citata quæst. 124. articulo 1. in responsione ad primum: An autem maior aliqua dispositio, & quæ, requiratur in adulto, spectat propriè ad dispositionem de martyrio, quam sanctus Thomas loco nunc citato ex professo explicat, & de tali dispositione aliquid dicitur inferius agendo de dispositionibus præquisitis in adulto suscipiente baptismum aquæ.

ARTICVLVS VII.

De comparatione trium prædictorum baptismorum ad inuicem.

D. QVIA docuimus Baptismos sanguinis, & flaminis supplere vicem Baptismi aquæ, cuius dantur plures effectus, vt patebit inferius, restat videndum, quæ illorum sufficiunt, siue quoad effectus, siue quoad difficultatem operis, & representationem mortis Christi Domini, cui etiam per Baptismum aquæ configuramur, ex Apostolo ad Romanos 6. cap. quæ omnia sequentibus propositionibus explicabimus. Prima sit, Baptismus sanguinis, & flaminis, ita supplet Baptismum aquæ, quoad remissionem peccatorum, vt tamen illum non suppleant quoad plura alia bona.

Probatum primò, non imprimunt characterem; deinde non faciunt homines membra Ecclesiæ militantis, quoad numerum saltem, licet quoad meritum faciant membra, nam militans Ecclesia nullam habet in illos coactiuam iurisdictionem; & cum Baptismus aquæ sit tantum reliquorum sacramentorum nouæ Legis, si Martyr aliquis non

I.

baptizatus, per miraculum rediret ad vitam non posset admitti ad reliqua sacramenta, nisi prius recepto Baptismo aquæ: Item Baptismus flaminis ex se non remittit totam penam peccatis debitam, sed tantum pro ratione, & conditione contritionis, quia tunc non excedit perfectionem contritionis; contritio autem ex se non habet, ut illam totam remittat, quemadmodum docebimus agendo de sacramento Penitentiae: At Baptismus aquæ etiam collatus attrito, totam illi remittit.

Secunda propositio. *Baptismi flaminis & sanguinis ex se, seu ex parte sui, sunt difficiliore via ad delenda peccata, quam sit Baptismus aquæ.*

Probat, Baptismus flaminis postulat perfectum dolorem de peccatis. Baptismus item sanguinis amissionem vitæ pro Christo: at Baptismus aquæ adulto confert totum suum effectum cum sola attritione.

II.

Tertia propositio. *Baptismi flaminis & sanguinis, quantum est ex parte baptizati, operantur nobilissimum suum effectum, quam baptismus aquæ.* Probat, quia in utroque nobilior requiritur dispositio ad effectum Baptismi recipiendum, in Baptismo flaminis contritio perfecta, in Baptismo sanguinis actus eximia fortitudinis, fidei, & dilectionis Dei: at in Baptismo aquæ sola attritio; ex motu supernaturali, cum volitione Baptismi sufficit in adulto, ideoque Baptismus aquæ datur cum minore dispendio ipsius suscipientis, quam duo reliqui.

Quarta propositio. *Baptismus sanguinis quoad gratiam sanctificantem, & representationem Dominice passionis nobilior est Baptismo fluminis, & flaminis.*

III.

Probat gratia & gloria correspondet adibus meritoris & dispositiuis: sed actus Martyrij est longe nobilior, & magis meritorius ipsa contritione peccatorum, quæ per Baptismum flaminis est in adulto, quia vt ait Christus Dominus in Euangelio, *Ma iorem charitatem nemo habet, quam vt ponat quis animam suam pro amicis.* Idem probat de Baptismo aquæ. Martyrium ex privilegio remittit omnia peccata tam quoad culpam quam quoad totam penam, ex hac sententia sancti August. apud sanctum Prosperum lib. sententiarum sent. 149. *qui etiam non percepto regenerationis lauacro pro Christi confessione moriatur, tantum eis valet ad abolendum peccata, quantum si abluerentur fonte aquæ Baptismalis, quod idem sanctus Prosper expressit hoc suo Epigrammate.*

IV.

Ei quicquid sacri fert mystica forma lauacri, Id totum impleuit gloria martyrij.

Ergo quoad hoc est par conditio Baptismi sanguinis ac Baptismi aquæ: sed præter istud, Baptismus sanguinis habet quod conferat maiorem gratiam, quia Martyr habet, vt plurimum, dispositionem meliorem quam habeat qui accedit ad sacramentum Baptismi aquæ.

Confirmatur ex eo quod aureola datur martyribus, & est argumentum aliquod maioris eorum gratiæ, quæ aureola baptizatis Confessoribus non datur.

Altera item pars propositionis quæ procedit de maiori representatione passionis Dominice. Probatur, quia Baptismus sanguinis facit ipsum baptizatum similem Christo Domino quoad realem imitationem actus etiam externi; Baptismus autem aquæ facit eum duntaxat similem Christo Domino patienti secundum quandam analogiam quatenus ei conspexitur.

Atque ex hæcenus dictis colligitur, primum hos tres Baptismos, non posse ad se inuicem comparari penes formalem rationem sacramenti præcisè sumpti; nam quæ sic comparantur debent aliquo modo eius, in quo fit eorum comparatio, rationem participare: sed formalis ratio sacramenti propriissime sumpti soli Baptismo aquæ conuenit; aliis verò duobus Baptismo flaminis, & sanguinis minimè, quia conditiones sacramento nouæ Legis essentielles, non reperiuntur in illis, vt faciliè intelligitur ex dictis prima disputat. & sequentibus de Sacramentis in genere: Vnde analogia istorum baptismatum ad Baptismum aquæ, est penes eius effectus.

Secundo, colligitur quoniam istorum baptismatum participet in adultis rationem perfectioris virtutis, nimirum esse Baptismum sanguinis; nam in illo charitas (omnium virtutum perfectissima) hominis erga Deum elucet in gradu eminenti, iuxta relatum Christi Domini testimonium cap. 15. sancti Ioannis. Deinde, quo actus aliquis est plurimum virtutum, eo etiam est perfectior; sed Baptismus sanguinis ita imperatur à charitate, vt tamen eliciatur à virtute fortitudinis Christianæ; item vt insuper speciali quodam titulo pertineat ad virtutem religionis, nam Martyr tanti actus exercitio, non tantum proficitur animosè veritatem Fidei Christianæ, sed & semetipsum, velut cuiusdam sacrificij victimam offert in cultum veri Dei, vt Ecclesia significat, dum in officio festi Sanctorum Innocentium, vocat illos primam Christi victimam, tenerum gregem immolatorum.

Vos prima Christi victima,

Grex immolatorum tener.

Tertio, Baptismus sanguinis, non tantum prodest salutis animæ eius quicquid fortiter sustinet, sed & ipsam Ecclesiam fouet & fecundat; nam tyrannorum aduersus Martyres crudelitas, inquit Tertullianus extremis verbis sui Apologetici ad Gentes, illecebra est Christianæ Religionis, plures efficiuntur quætes merimur à vobis, semen est sanguis Christianorum, quod idem postea sanctus August. asseruit enarratione in Psal. 78. sic dicens seie in principio: *Effusus est magnus, & multus Martyrum sanguis, quo effuso tanquam seminata seges Ecclesie fertilis pullulauit, & totum mundum, sicut nunc conspicimus occupauit.* At reliqui duo Baptismi, non tot virtutes ex sua conditione præcisa respiciunt, sed ita ordinantur in bonum sui proprii subiecti, vt in illo videantur quasi sistere: ergo Baptismus sanguinis, vt comparatur cum reliquis duobus penes rationem actus virtutis, est pluribus titulis longè excellentior.

AD QVÆSTIONEM LXVII.

De ministris, per quos traditur
Baptismi sacramentum.

DISPUTATIO I.

De causa influente & ministeriali
sacramenti Baptismi.

ARTICVLVS I.

I. A quo, & quando sacramentum Baptismi
aque fuerit institutum.

DE auctore, seu institutione Baptismi nulla est difficultas, nam omnes Catholici agnoscunt Christum esse illius auctorem, vt & reliquorum sacramentorum nouæ Legis, sicut ostendimus agendo de sacramentis in genere, ipsi quoque hæretici, licet enim velint illum esse eundem cum Baptismo sancti Ioan. nihilominus censent illum esse à Christo Deo homine, tanquam causa efficiente; sic Beza lib. questionum & responsonum de sacramentis, quæst. 17. quòd quâ ratione cohereat cum prædictâ eorum hæresi, ipsi videntur.

III. Restat igitur tantùm difficultas de tempore, quibusdam cum ex Patribus Græcis, tum Latinis, & Scholasticis opinantibus Christum instituisse Baptismum solummodo post passionem & resurrectionem suam. His tamen non obstantibus melior est aliorum Patrum & Scholasticorum sententia, pro quâ sit

I. Ista propositio, *Christus Dominus instituit sacramentum Baptismi ante suam passionem.* Ita S. Aug. tract. 5. in Ioan. Item epistolâ 108. S. Th. & eius discipuli 3. par. quæst. 66. art. 2.

IV. Probatæ vñs alicuius sacramenti supponit, aut saltem continet institutionem eius. Ac sacramentum Baptismi fuit in vñs ante passionem Christi Domini, vt patet ex dictis præced. disputatione de querimonia discipulorum S. Ioan. deinde sacramentalis receptio Eucharistiæ, & sacræ ordinationis presbiteratus, supponit sacramentum Baptismi, in eo qui accipit Eucharistiam, seu comedit, & bibit corpus & sanguinem Christi Domini sub speciebus consecratis panis & vini, similiter in eo qui recipit sacram ordinationem presbiteratus, seu qui ordinatur in presbyterum: quia Baptismus aquæ est ianua omnium sacramentorum nouæ Legis: atqui Christus Dominus antequam pateretur mortem instituit sacramentum Eucharistiæ, porrexit illud Apostolis in vltima Cæna comedendum, & bibendum, & ibidem eos ordinauit presbyteros, vt patet ex Euangelio sancti Matthæi cap. 26. S. Lucæ 22. & docet Tridentinum sess. 22. cap. 1. ergo Apostoli fuerunt prius baptizati Baptismo per Christum Dominum instituto.

Et quia tamquam Christus Dominus potuerit in hoc dispensare per potestatem excellentiæ quâ pollebat; aramen non est verisimile initio suæ Legis voluisse dispensare, cum tunc nulla esset necessitas dispensandi.

Et totum hoc confirmatur amplius ex dictis de distinctione Baptismi Christi à Baptismo sancti Ioannis.

Secunda Propositio. *Materia & forma Baptismi fuerunt designatæ quando Christus Dominus baptizatus est in Iordane, non tamen videtur Christus Dominus tunc illum instituisse & ordinasse, vt ab illo tempore suam habere efficaciam.* Dux sunt partes propositionis. Prior probatur auctoritate S. Hieron. in cap. 3. S. Marth. S. Ambrosii lib. 2. in Luc. cap. vlt. S. Aug. serm. 36. de Tempore, & aliorum qui communiter dicunt Christum tunc contra suam carnem iustificari & sanctificari aqua; forma item fuit designata, nam vox Patris fuit audita, filius apparuit, & Spiritus sanctus item in specie columbæ, in id & effectus Baptismi fuerunt tunc designati, qui sunt dare gratiam, seu Spiritum sanctum & celum aperire, tunc enim cæli sunt aperti, & Spiritus sanctus descendit.

Posterior item patet probatur, institutio alicuius solemnis ceremoniæ (cuiusmodi est sacramentum Baptismi) requirit exteriorem declarationem voluntatis instituentis, vt sic alij veniant in cognitionem illius. At quicquid ibi peractum est non declarabat exterius tunc fieri institutionem Baptismi; item apparitio Trinitatis tunc non fiebat virtute Baptismi à Christo Domino instituti, quia suscipiebat tantum Christus ibi Baptismum S. Ioannis, illumque approbabat.

Dices, tunc sacramentum censetur institui quando signum externum accipit virtutem producendi suum effectum. At Baptismus noster accepit virtutem producendi suum effectum quando Christus Dominus fuit baptizatus in Iordane, quia tunc aquæ fuerunt sanctificatæ ex dictis: ergo tunc fuit institutus.

Respondetur, Maiorem esse veram si intelligatur de toto signo sacramentali. At quando Christus fuit baptizatus in Iordane, ita contulit aquis virtutem producendi effectus Baptismi, vt tamen deberent expectare institutionem totius signi quæ tunc non fuit facta, ideoque tunc tantum videtur Christus designasse potius aquam in materiam pro sacramento Baptismi eligendam, quàm illam tunc de facto determinasse.

Ceterum non potest certò demonstrari quo loco, quo tempore, & quibus presentibus Christus Dominus instituerit sacramentum Baptismi: possumus tamen dicere instituisse illud paulo post susceptum Baptismum sancti Ioannis, postquam sibi elegit discipulos, cum legamus in Euangelio eum saltem per suos Apostolos non multò post baptizasse aliquos suo Baptismo, vt supra obseruauimus.

Queritur an Christus Dominus aliquos baptizauerit per seipsum, & quos.

Respondetur, licet Christus Dominus per seipsum, & suis manibus communiter non baptizaret (quo sensu illud sancti Ioannis cap. 4. intelligitur) *quamquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius* esse tamen valde probabile cum per seipsum aliquos baptizasse, & sanctum Gregorium Nazianzenum oratione in sancta lumina velle eum à sancto Ioanne baptizatum, postea baptizasse eundem sanctum Ioannem Baptismo à se instituto. Et sanctus Augustinus epistolâ 108. ait Apostolos fuisse prius à Christo Domino baptizatos, quàm missos ad baptizandum alios. Et Euodius Episcopus Antiochenus ait apud Nicephorum lib. 2. cap. 3. Christum Dominum ius

I.

manibus tantum baptizasse sanctum Petrum. sanctum verò Petrum baptizasse sanctum Andream, & filios Zebedæi, istos baptizasse reliquos Apostolos, & sanctum Petrum & Ioannem baptizasse septuaginta discipulos Christi; Euthimius verò in cap. tertium sancti Ioannis existimat Christum Dominum suis manibus baptizasse tantum Beatam Virginem, & sanctum Petrum, & hunc reliquos Apostolos.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli.

II.

PRIMA est sacramentum Baptismi, tunc fuit à Christo Domino institutum, quando eius forma fuit ab eo instituta, & expressa, quia hæc illi est intrinseca, & essentialis; sed forma sacramenti Baptismi habetur tantum expressa à Christo Domino post eius resurrectionem cap. vltimo sancti Matthæi: igitur Baptismi sacramentum fuit tantum post resurrectionem Christi Domini ab illo institutum.

Respondetur, concessa maiore, ad eius minorem hæc duo distingui, *Formam alicuius sacramenti primo institui*, seu etiam exprimi, & illam primo referri, seu mandari scripto. Item hæc duo distingui, *aliquod sacramentum primo institui* quoad omnia sibi essentialia; & eius usum præcipi, ut medium aliquod necessarium obtinenda vita æterna. Primum huius vtriusque non pendere à suo posteriori, sed sine illo posse esse, quamvis vtrumque hoc posterius, non possit esse sine priori; materias, & formas sacramentorum nouæ Legis non idè esse tales, quòd habeantur in sacris Litteris, sed ad id certo cognoscendum sufficit traditio legitima, & usus cuiusmodi sacramentorum, antequam Euangelistæ, vel Apostoli quicquam describerent de Christo Domino, & eius gestis; at tam præcedenti disputatione de distinctione Baptismi Christi Domini à baptismate sancti Ioannis, quàm primo articulo huius disputationis obseruauimus Baptismum Christi Domini ante eius resurrectionem fuisse in vñ, & ex consequenti formam illius antea fuisse à Christo Domino institutam, ut pote quæ illi est intrinseca, & essentialis. Deinde vltimo cap. sancti Matthæi continetur tantum præceptum de Baptismo conferendo, & eius necessitas explicatur, quòd satis per se intelligitur esse distinctum ab eius institutione.

IV.

Secunda obiectio. Sacramentum Baptismi, sicut & alia omnia nouæ Legis, accipiunt totam suam vim à passione, & morte Christi Domini; ergo non potuit ante illam operari suum effectum: ergo nec etiam ante illam institui, cum sic eius institutio, esset pro tali tempore, inutilis & frustranea.

Respondetur, concessa antecedente negando duas consequentias ibi positas primam quidem, quia ad hoc vt ea causa, quæ tantum est moralis, agat, non est necesse, illam prius reipsa, & de facto existere in reum naturā, quàm sic agat, seu sic producat suum effectum, vt patet in causā finali, & amplius intelligitur ex dictis de causalitate sacramentorum nouæ Legis; at tam Baptismus, quàm alia sacramenta nouæ Legis accipiunt vim suam & efficientiam à passione & morte Christi, velut à causā tantum morali, & meritoria, & proinde Baptismus, vel aliud sacramen-

A tum, puta Eucharistia, à Christo Domino institutum tanquam medium aliquod applicatum meriti suæ passionis, potuit habere suum effectum in suscipientibus, antequam actum mortem pateretur. Deinde potest responderi quando sacramenta nouæ Legis dicuntur accepisse vim à passione Christi Domini, tunc nomine passionis, & meriti Christi Domini, totam eius vitam posse intelligi; hæc enim videtur fuisse quædam continua passio, quæ tamen suam habuit consummationem quoad meritum, in morte Christi Domini, vnde Baptismus, & Eucharistia, Christo Domino adhuc viuenti poterunt conferre ex opere operato, item & physice suscipientibus gratiam iustificantem, ex quo prædicta secunda consequentia etiam patet esse falsa.

Tertia obiectio. Baptismus tunc tantum fuit à Christo Domino institutus in sacramentum nouæ Legis, vbi cælum apertum est, quia vnus ex eius effectibus est aperire cælum suscipientibus; sed cælum fuit duntaxat apertum post resurrectionem Christi Domini: ergo & Baptismus fuit tantum institutus in sacramentum post resurrectionem.

Respondetur, per apertionem cæli, in hac obiectioe nihil aliud intelligi, quàm remotionem impedimenti ad ingrediendum paradysum beatorum, nam Christus hoc sensu, per suam ascensionem dicitur illum aperuisse, & simul ingressum esse cum Patriarchis, & aliis sanctis qui antea abique vilius culpe, vel pœnæ debito detinebantur in lymbis, & sacramentum Baptismi hoc eodem sensu dicitur illud aperire quod vi suū, & ex opere operato remittit omnia peccata, tam quoad omnem penam quam quoad culpam, ipsi cum dignè suscipientibus. *Ista autem apertio cæli* sumpta hoc modo pro remotione huius impedimenti potest intelligi facta duobus modis.

C Primò, ita vt is qui habet remotionem huius vtriusque impedimenti si moriatur in tali statu, nullo alio debito contracto, statim de facto & reipsa ingrediatur cælum, seu paradysum beatorum illic diuinam essentiam clarè & intuitiue visurus. Secundò, ita vt licet habeat remotionem huius vtriusque impedimenti, nihilominus nondum ingrediatur paradysum, nec Deum clarè, & intuitiue videat propter aliquod aliud, quod loquendo præcise, non tenet ex parte illius, nec ex defectu virtutis & efficacie in remedio sibi debitè ad id applicato; sed ex aliquo alio sibi, tanquam *præiuncta persone*, extrinseco, exempli causa, quædam communis peccauerit in regem, & idè singula eius membra detineantur in carcere, aliqui, nondum tamen omnes, & singuli satisfecerint, rex si velit illos non dimittet, nisi & quando reliqui satisfecerint licet totum impedimentum egressus & carceris, sit ab illis tanquam priuatis remorum: iam remotio impedimenti ad ingrediendum cælum ante Resurrectionem & Ascensionem Christi Domini fuit tantum facta per Baptismum posteriori modo, per quem tamen nunc post ascensum Christi Domini in cælum facta fuit simpliciter, & absolute priori modo: quòd enim Baptismus tunc non sic aperiret cælum baptizatis, proueniebat tantum ex impedimento totius naturæ humanæ, quod erat tale, vt nemo posset ingredi cælum nisi post completam, & omnino consummatam nostri debiti solutionem, quæ tantum est facta in morte Christi Domini, & etiam ex eo quod Christus, vt triumphans de suis hostibus, &

I. caput omnium hominum, primus debebat in cælum ascendere.

Quarta & vltima obiectio. Baptismus non fuit à Christo Domino institutus, antequam Spiritus sanctus daretur, quia Spiritus sanctus per illum datur: sed Spiritus sanctus fuit tantum datus hominibus, post Resurrectionem Christi Domini, nam cap. 7. sancti Ioannis, *Spiritus sanctus dicitur nondum datus, quia Iesus nondum erat glorificatus, sed Christi Domini glorificatio contigit per eius resurrectionem, & per ea, quæ illam sunt subsequuta: igitur Baptismus non fuit institutus à Christo Domino ante suam resurrectionem.*

Respondetur concessa Maiore, ad eius Minorem duplicem in factis Scripturis, & Patribus distingui donationem Spiritus sancti vnam inuisibilem, qualis fuit facta Simeoni cap. 2. sancti Lucæ, sic enim dicitur, & *Spiritus sanctus erat in eo, item sanctæ Magdalene, & pluribus aliis tam Prophetis quam non Prophetis, quibus de facto Deus remisit, & nunc etiam, remittit peccata. Alteram donationem Spiritus sancti visibilem, seu factam cum signis apparentibus, qualis facta fuit Apostolis, & aliis Christianis in die Pentecostes cap. 2. Actuum, donatio Spiritus sancti propria sacramento Baptismi, illi semper annexa, quando debet & fructuose recipitur, est tantum prior illa inuisibilis, licet aliquando visibilis etiam facta fuerit inter recipiendum Baptismum; locus autem sancti Ioannis intelligitur tantum de donatione Spiritus sancti visibili, seu facta cum signis apparentibus, vt ad illum locum Patres & Interpretes animaduertunt.*

ARTICVLVS III.

Quinam possint valide baptizare.

NOTANDVM est in administratione, & consecratione sacramentorum, sicut & in multis negotiis humanis, aliud esse facere aliquid valide, & aliud licite: hoc secundum respicit conscientiam, & significat illud quod affirmatur sic fieri, non tantum exerceri sicut postulat natura, & eius institutio præcise, & secundum suam essentiam spectata, sed etiam tutâ conscientia & absque peccato. Primum verò respicit substantiam rei, quæ affirmatur fieri valide, & significat illam ita fieri: vt tunc constet omnibus suis partibus essentialibus abstrahendo ab eo quod qui illam exercet, faciat illam tutâ conscientia, & sine periculo animæ. Hoc itaque articulo non quaeremus quibusnam competat ex officio, & licite baptizare, sed tantum quinam possint valide baptizare applicando legitimam materiam, & formam legitimam subiecto capaci cum debita, & sufficienti intentione. Caluin. lib. 4. suarum Institut. cap. 15. §. 20. 21. & 22. licet non satis clare explicet, an loquatur tantum de licito, an etiam de valido, ita agit vt videatur velle, solos verbi diuini ministros, Ecclesie pastores legitime vocatos, posse valide baptizare, & si mens, & intentio illius sit inquirenda ex ipso Beza, ita esse constabit, hic enim lib. quæst. & responsum de sacramentis quæst. 140. interrogatus de Baptismo administrato à priuatis personis, ministerio verbi non fungentibus, respondet illum non esse pluris faciendum, quam id quod regis, aut Reipublice nomine priuatus quispiam pro libito gereret, aut quam fabula: At satis constat id fore nullum, & non solum illicitum,

tum, quod priuatus aliquis pro libito faceret nomine ipsius Regis, aut Reipub. ex defectu potestatis ab illa ad hoc faciendum accepit, similiter & illud quod est fabulosum.

Communis tamen Ecclesie Catholice fides cum qua concludimus est quemlibet hominem sine virum, siue feminam, siue paganos, siue fidelem, siue Diaconum, vel Pastorem Ecclesia legiimè vocatum, siue non Pastorem, siue non vocatum; posse valide administrare hoc sacramentum modo adhibeat formam & materiam legitimam cum debita intentione. Atque hanc nostram propositionem recipiunt etiam Lutherani saltem quoad mulieres, & priuatos fideles in casu necessitatis, vt expressè docet Hunnius opusculo de Sacramentis cap. 13. de Baptismo, atque esse articulum Augustinæ confessionis. Ibiue vehementer inuehitur in Bezam citatolo Responso, & quæst. de Sacramentis quæst. 144. præferentem Baptismum à vero Diabolo, seu Satanâ sese pro verbi diuini ministro gerente, collatum, Baptismo collato per mulierem, aut priuatum fidelem: imò & ex Caluinistis aliqui hanc eandem partem nostræ propositionis admittunt, vt expressè fateatur Vortius in suo Anti-Bellarmino ad quartam Thesim de ministro Baptismi: Vnde patet contra Danzum in sua responsione ad cap. 7. Bellarmini de Baptismo totam nostram propositionem non esse iuxta omnes Caluinistas, & Lutheranos hæreticam, est autem secundum nos tota Catholica; habetur enim in Concilio Lateranensi sub Innoc. 3. & refertur cap. firmius, de summa Trinitate & fide Catholica. Item in Decreto Eugenij in Concilio Florentino post vltimam sessionem.

Probatur inductione factâ per singulos istos homines, & primo de laico fidei, nam Ioan. 4. Apostoli adhuc laici (sunt enim tantum sacerdotes ordinati, in vltimâ cenâ) baptizant Baptismo instituto à Christo Domino, vt ostendimus in præcedentibus.

Respondebit fortasse hæretici Apostolos tunc quidem baptizasse valide, quia simul erant *Euangelistæ*, id est, Verbi diuini administratores instituti à Christo Domino; fuerunt enim ab illo missi ad Euangelizandum S. Matth. 10. sed hæc responsio refellitur, primò, quia tunc temporis quando baptizabant, Ioan. 4. nondum fuerant, aut erant à Christo Domino missi ad prædicandum seu euangelizandum: non vt facile potest intelligi ex decursu ipsius Euangelij Apostoli Ioan. 4. baptizant primo anno prædicationis Christi Domini, Christus verò eos mittit ad prædicandum secundo tantum anno sui prædicationis Matth. 10. igitur quando Ioan. 4. baptizabant erant adhuc merè laici non Euangelistæ: Deinde Caluinus in sua Harmonia ad illum locum S. Matth. 10. notat eos tunc non fuisse ordinaros, vt Euangelium spargerent per totum orbem, sed tantum vt audientiam Christo compararent, conciliarent, & nuntiarent in Iudæa adesse tempus promissæ institutionis, & salutis: ergo cum tunc temporis S. Matth. 10. iuxta Caluinum nondum propriè prædicarent Euangelium; sed tantum auditores Christo conciliarent, quòd aliud, planè & diuersum est ab Euangelica prædicatione, baptizabant merè laici,

Secundò, fortasse respondebit factum hoc, fuisse extraordinarium, per potestatem eis à Christo extraordinarie concessam, quam non contrahalis, nec potest Ecclesia conferre: sed id refellitur eâ facilitate, quâ asseritur, maximè cum

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

aduersarij nihil admittant nisi contentum in sacris Litteris, sacra autem Scriptura neque ibi, neque alibi dicat eos tunc tantum, ex speciali, eaq; extraordinaria deputazione Christi Domini baptizasse, & nulla potest huius rei afferri ratio, cum tunc nulla vigeret necessitas Baptismi, siue illa sit medij, siue præcepti; imò sanctus Augustinus tract. 5. in Ioann. significat Christum tunc baptizasse per suos discipulos, vt intelligeremus Baptismum eius à quocumque datum semper esse validum, quodd & ipsemet Caluini. ad cap. 4. S. Ioan. disertis verbis annotat.

Confirmatur amplius. Tota ratio Caluini, est quod officium euangelizandi, ita sit coniunctum cum officio baptizandi, vt vel sint vnum, & idem, vel saltem ex Christi Domini ordinatione sint essentialiter sibi inuicem vnita; at hoc falsum est, nam primò Corinth. primo, loquitur Apostolus de illis, vt distinctis, cum affirmet vnum à Christo sibi esse commissum alterum verò minime, non vixit me Christus baptizare, sed euangelizare.

II.

Dicit, cum Apostolus eodem loco dicat se baptizasse Crispum, Calum, & Stephanum domum, ita distinguit hæc officia, non quasi vnum sit sine alio, sed tantum vult se principaliter fuisse à Christo Domino missum ad euangelizandum, quam ad baptizandum, quod non arguit hæc duo officia esse distinctarum personarum: sed contra, quando duo officia sunt ita coniuncta, vt ex Christi Domini ordinatione postulent semper esse in eadem persona, & ab eadem exerceri, tunc qui per se ipsum exercet illud quod est principaliter, non potest alterum quod est minus principale per aliam personam exercere, quia tunc contra Christi Domini institutionem illa diuideret: atqui sanctus Paulus ita magis principaliter exercuit per se ipsum euangelizandi officium, & minus principaliter, seu secundario officium baptizandi, vt tamen non semper ipsemet, sed alius ab eo baptizaret eos quibus ipse Christus euangelizabat exemplo Christi qui Ioan. 4. per se ipsum euangelizabat, & tantum per suos discipulos baptizabat, nam Act. 19. Ephesij, qui tantum nouerant Baptismum S. Ioan. plenius ab eo instruuntur, baptizantur autem ibidem ab alio ipso S. Paulo præsentem: id enim indicat modus ille loquendi S. Lucæ, cum ibi tria distinguit, instructionem, ablutionem sacramentali & manuum impositionem, primum tribuit S. Paulo, & ita subiungit, *Huius auditis baptizati sunt in nomine Domini Iesu*, non autem ait, *ipse eos baptizauit*, significans iussu S. Pauli fuisse baptizatos ab aliis, quia etiam tertium non poterat fieri ab aliis, sicut sacramentalis ablutio, explicat diserte tertium illud fuisse à S. Paulo factum; & act. 10. S. Petrus per se ipsum Euangelizauit Christum Cornelio & aliis eum concomitantibus, quos tamen ipse non baptizauit, sed alij eius iussu, & iussu eos (inquit ibi S. Lucas) baptizari in nomine Domini Iesu Christi, iussit ergo, non sibi cum propriè nemo sibi imperet, sed aliis, vt scilicet eos Baptismo à Christo Domino instituto abluerent: quia enim, vt expresse docet sanctus Augustinus lib. 3. contra litteras Petilian. cap. 56. *Perficeretur euangelizare est multo difficius, & rarioris operis, perficere autem baptizare minus difficius, factum est vt Apostoli, licet valide, & licite possent per se ipsos baptizare, ad maiorem tamen Ecclesiam commoditatem raro per se ipsos, sed sæpius per alios baptizauerint, sicut etiam S. Chrysost. Homil. 3. in primum cap. prioris*

III.

IV.

ad Corinth. ait, suo tempore, munus baptizandi, tanquam facile, fuisse commissum simplicioribus Presbyteris: verbum autem ad docendum pertinens, sapientioribus, *illis enim*, inquit, est labor & sudor.

Tandem eodem modo valet Baptismus à fidelis laico collatus in casu necessitatis, quo Verbum Dei à laico prædicatum etiam in casu necessitatis; quia iuxta Caluinum Christus iunxit vtrumque officium simul, & cui vnum conceditur, conceditur & alterum: Atqui Actuum 18. Aquila & Priscilla, personæ laicæ, & priuæ docent, & instruunt in fide quemdam Apollinem in ea errantem, nec hac de re à sancto Paulo, aut aliis reprehenduntur: Ergo pari iure in casu necessitatis poterit laicæ personæ baptizare.

Probat etiam de infidelibus, hæretici propriè non sunt fideles, nec habent legitimam vocationem, vel administrationem Verbi diuini etiam iuxta Caluin. & nihilominus teste Caluino, & eius sectariis valide baptizant, vt supra ostendimus; imò & iuxta Caluinum nostri pastores Ecclesiarum Romanæ nunc non sunt legitimi, nec (vt isti volunt) habent legitimam vocationem, & nihilominus ex sententiâ illorum baptizant valide, vt verbis disertis agnoscit Beza in citatis questionibus, & responsionibus de sacramentis quæst. 142.

Neque satisfacit quod respondet ibi pastores nostros non esse quidem legitime vocatos, nec quoad suas personas esse veros pastores, quia tamen consensu aliquorum hominum sedent in cathedra ministerij istos horum loco esse habendos & valide baptizare, sicut in iudiciis humanis fieri potest, vt quis per errorem communem sese intrudat in officium iudicis, & longo tempore fungatur prætura, licet ex rei veritate non sit Prætor, sententiæ tamen per eum late totò illo tempore non desinunt vim & robur obtinere, vt traditur de Barbario Philippo: hoc (inquam) non satisfacit, nam vbi aliqua conditio est essentialiter requisita in personâ, vt actus fiat valide, illa deficiente actus eius est omnino nullus & irritus, maxime quando conditio illa est talis quæ conferat ei potentiam agendi; non enim est maior defectus, quam defectus potestatis: vnde apud nos si quis laicus non consecratus sese pro sacerdote gereret, & per græuam ignorantiam longo aliquo tempore Missam celebraret, nullomodo cõsecraret defectu charactæris sacerdotalis: At secundum Caluin. legitima vocatio ad ministeriū Verbi diuini, est conditio essentialiter requisita in persona baptizante, vt Baptismus per eam collatus fiat valide, & sacerdotis nostri iuxta Caluin. verè non habent legitimam vocationem: ergo, secundum illos etiam non baptizant valide, quod tamen negat Beza supra.

Neque exemplum allatum fauet Beza, nam tunc ille intrusus vel acquirit iurisdictionem per tolerantiam principis, aut reipub. & communem errorem qui in eiusmodi rebus facit ius, aut per quandam ratihabitionem principis, vel reipub. quæ ad vitandas lites inde oriundas in repub. vult sententiâ istorum iudicum haberi ratas: At nec Christus, nec Ecclesia vnquam voluerunt, vt hæretici publici, & vt tales ab ea condemnati haberent, vel cõfenserunt habere validam, & legitimam vocationem prædicandi Verbum Dei: benè quidem posuit Christus, vel Ecclesia statueri, vt quando sacramentum aliquod est necessitatis, & postulat iurisdictionem

I.

in conferente, sicut sacramentum Pœnitentiæ, tunc sacerdos valide consecratus, hæreticus tamen illum habere ab Ecclesia in casu necessitatis sufficientem: at vt aliquis ipsam hæresim proficiens, & pro tali cognitus habeat legitimam vocationem administrandi verbum Dei, vel vt eius ad id vocatio pro tali reputetur, nunquam potest facere Ecclesia, sicut nec errare.

II.

Neque magis fauet Bezzæ exemplum sumptum à *Cyprian*, qui symoniacæ adeptus erat summum Pontificatum, & nihilominus, quia aliquorum hominum consensu sedebat in cathedra, iubetur audiri, *Super cathedram Moïsis sederunt Scribæ & Pharisei* hoc, inquam, ei non fauet, nam vitium istud in electione alicuius ad talem vel talem dignitatem, potest corrigi, talisque persona euadere legitimus Pontifex, per suæ personæ acceptationem tacitâ consensione totius Ecclesiæ factâ: at hæresis notoriâ & publica eius professio est vitium essentialiter oppositum legitimæ vocationi alicuius in ministerium Verbi diuini, quam, ne tacito quidem consensu, vel ratihabitione, nequit approbare Ecclesia, sicut nec doctrinam hæreticorum, cum Christus infallibilem Spiritus sancti assistentiam in erudendo & docendo ei promiserit.

III.

Tandem confirmatur eadem pars de infidelibus, quia eadem est ratio Baptismi, & Circumcisionis. sed Circumcisio valide conferebatur per ministrum Gentilem, nam Genes. 24. Sichimitæ erant Gentiles, circumciduntur tamen, & vt est verisimile, non omnes à filiis, aut seruis Iacob; sed aliqui saltem à suis concubinis: & Exodi quarto Sèphora mulier Gentilis vxor Moïsis circumcidit filium suum iuniorem: & primo Machabæorum capite decimo, & libro secundo capite sexto, mulieres fideles circumcidunt filios suos.

Nec valet responsio Caluini supra hoc esse singulare, nõ debere trahi in exemplum, præsertim cum nulkquam legatur fuisse olim datum speciale mandatum circumcidendi ipsis Pastoribus, & sic dissimile esse rationem Circumcisionis & Baptismi: hoc, inquam, non satisfacit, nam hic tantum disputamus de *valide*, penes quod sunt paris conditionis Baptismus & Circumcisio, cum nulum extet mandatum Dei de Baptismo valido tantum conferendo per Pastores, vt patet ex responsionibus ad argumenta hæreticorum.

IV.

Probatur etiam conclusio ex Traditione Ecclesiæ, quam esse à multis sæculis, imò & ab ipso Ecclesiæ exordio, faretur Calu. suprà: hanc docent Tertull. lib. de Bapt. cap. 16. vbi expressè ait, *laici esse baptizandi*, imò & ab omnibus exerceri possent; monet tamen id non licere laicis, nisi vbi, vel loci, vel temporis, vel personæ conditio compellat. Item S. Hier. Dialogo aduersus Lucifer. paulò ante medium, vbi ait, in casu necessitatis licere etiam laicis baptizare, idque affirmat, tanquam suo tempore valde tritum & vulgare. Item, S. August. lib. 2. contra epistolam Parmeniani capite 13. vbi distinguit inter validum & licitum Baptismum, loquensque de ministro eius, ita ait, *Sed etsi nullâ necessitate vsurpetur, & à quolibet cuiuslibet datur, quod datum fuerit non potest dici non datum, quamuis rectè dici possit illicitè datum*, quod ibidem fusiùs persequitur. Item, Gelasius Papa epistolâ ad Episcopum Lucanæ, capite 9. & plures alij apud Gratianum de consecratione dist. 4.

Ratio autem à priori est sola Christi Domini

institutio, quæ nobis suggerit rationem etiam fundatam in doctrina illa, quam etiam admittunt Caluinus, Beza citatâ quæstione 142. vbi in actu sacramenti Baptismi nullum est vitium, sed si quod vitium est, illud tantum se tenet ex parte personæ, tunc talis Baptismus est bonus & validus: Atqui in actu Baptismi exercito peccator laicum, mulierem infidelem, vel per quemlibet alium hominem non habentem legitimam vocationem pro administrando verbo Dei, nulum est vitium ex parte ipsius actus Baptismi, quia talis ablutio fit ex debita intentione, adhibita legitimâ materiâ cum prolatione formæ legitimæ: ergo talis Baptismus est validus. Maior est Bezzæ suprà verbis expressis, vbi ex illa probat Catholicos validdè baptizare, licet secundum illum careant legitimâ vocatione. Minor etiam patet, quia quoad actum omnia sunt eadem in Baptismo Catholicorum, & istorum hominum, de quibus hic disputamus, vt satis per se constat.

Congruentia autem pro nostra conclusione est, quod Baptismus sit de necessitate mediij, vt patebit infrà: vnde cum frequentes casus necessitatis possint occurrere, quibus absit Sacerdos, vel Pastor, Christus pro sua erga nos suaui providentia voluit vt Baptismus posset validdè conferri à quolibet homine debitam materiam & formam ex legitima intentione applicante.

ARTICVLVS IV.

Soluuntur fundamenta hæresis Caluinistiarum articulo præcedenti relatæ.

PRIMUM est. ij soli possunt baptizare, quibus Christus Dominus dedit potestatem baptizandi: at Christus Dominus solus Verbi diuini minister legitimè vocatus, dedit potestatem baptizandi: tum ex eo quod sancti Matthæi vltimo capite solis Apostolis Verbi diuini minister, præceptum dederit baptizandi, quando solis illis ait, *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* tum quod ibidem Christus Dominus coniunxerit prædicationem Verbi diuini cum administratione Baptismi, & quod Deus coniunxit homo separare non possit, sancti Matthæi primo capite, sique administratio Baptismi aliqua pars Lyturgicæ, seu officij publici.

Respondetur ad primum concessâ Maiore, negando Minorem, quatenus tantum procedit de valido Baptismo, & non solemnij: ad cuius probationem petitam ex capite vigesimo octauo sancti Matthæi, respondetur Christum ibi non dare Apostolis potestatem baptizandi, vt pote quam antè illis tradiderat, quia sancti Ioannis quarto baptizant, sed illâ suppositâ, dare tantum illis præceptum baptizandi omnes homines, seu illis præcipere, vt potentiam baptizandi illis antea concessam reuocent ad exercitum circa omnes & quoslibet homines, cum antea sancti Matthæi decimo illis prohibuisset ire in *viam gentium*, quæ duo sunt valdè distincta, nam ante hoc præstatur, licet possent Apostoli quemlibet hominem validdè baptizare, non tamen propter dictam prohibitionem licebat illis tunc Gentibus baptizare, nec quilibet tenebatur Christi Baptismum suscipere, cum hæc lex eius nondum omnes obligaret.

I.

Deinde quia Christus Dominus mittebat illos ut pastores totius sui ovilis, & est pastoris admittere & recipere oves in ovile, administratio autem Baptismi est quaedam admissio hominis in ovile Christi; ideo ibi dedit illis, ut non tantum haberent potestatem baptizandi, quam antea illis concesserat; sed etiam ut ratione talis suae dignitatis haberent perfectum ius baptizandi ex proprio munere talis suae dignitatis: Christus autem Dominus coniunxit ibi praedicationem Evangelij cum Baptismo aquae, non quod vellet *verbum concionale* absolute requiri ad Baptismum, nec quod vellet utrumque hoc fieri per unum & eundem ministrum, sed quia mittebat Apostolos ad homines adultos, in quibus ad Christum adducendis debet hic ordo servari, scilicet ut prius instruantur in fide Christi, quam baptizentur, ut recte ad illum locum Evangelij observat S. Hier. illud autem Christi Domini, *Quod Deus coniunxit, homo non separat*, non est ad rem, dictumque est de Matrimonio, scilicet quod sit indissolubile, non autem de sacramento Baptismi. Ad confirmationem negatur administrare Baptismum non solemnem, esse aliquam partem officij publici, hoc sensu, quod à solo Pastore conferatur valide, ut patet ex dictis.

II.

Secundum fundamentum. Eadem est ratio Baptismi conferendi ac Eucharistiae seu, ut haeretici loquuntur, coenae administrandae, & celebrandae: at solis Apostolis Pastoris legitime vocatis est data potestas administrandae & celebrandae Eucharistiae; nam cum Christus functus esset officio legitimi dispensatoris, voluit ut in eo suum imitarentur exemplum i. ad Corinth. ii. *Hoc facite in meam commemorationem*: ergo solis Verbi divini ministris, legitime vocatis data est potestas baptizandi. Respondetur, si hoc argumentum procedat de coeptione Eucharistiae negatur patrem esse conditionem eius ad Baptismi, quia pendet à charactere, quem soli sacerdotes habent impressum; administratio vero Baptismi non item. Si vero procedat obiectio de simplici porrectione tantum Eucharistiae iam consecratae. Respondetur, in primitiva Ecclesia eam aliquando fuisse permissam laicis Christianis, ut patebit infra agendo de usu Eucharistiae.

III.

Tertio, conatur idem probare in particulari, ut quod mulieres non possint baptizare, quia prohibitum est illis *sacra officia* tractare i. ad Cor. 14, i. ad Timoth. 4. Item quod illarum Baptismus reprehendatur à Tertull. lib. de velandis virginibus cap. 9. & lib. de praescriptionibus adversus haereticos cap. 41. à S. Epiph. haeresi 42. quando agit contra Collyridianos, à Concilio Carthag. 4. & refertur Can. *Mulier*, de consecrat. dist. 4. De laicis conatur probare tum ex S. August. libro 2. contra epist. Parmenianum cap. 13. ubi improbat Baptismum à laico collatum etiam in necessitate: De infidelibus, quia illi nostra mysteria fidei non intelligunt, & quod baptizati à Paganis iubeantur rebaptizari, Can. *Quos à Paganis*, de consecrat. dist. 4. quod etiam in Concilio Eliberitano Can. 38. solis fidelibus laicis non bigamis concedatur baptizare in extrema necessitate.

IV.

Respondetur, istas prohibitiones factas mulieribus, *ne doceant, ne baptizent*, intelligi tantum de solenni officio, & extra casum necessitatis. De primo constat ex eo quod Apost. in iis locis non praecipit simpliciter mulieribus, *ut doceant*, sed adhibet hanc particulam, *in Ecclesia*, id est in conventu, & officio publico, non autem *ne priuatum do-*

mi suae doceat, quando & ubi occurrit necessitas, ut patet de Aquila & Priscilla. De Tertulliano idem patet, nam priori loco alludit ad locum Apostoli nunc explicatum: ideoque eodem sensu loquitur ac Apost. posteriori etiam loquitur de publicis muneribus excedendis in Ecclesia, à quibus docet ipsas mulieres arceri, ut patet tam ex antecedentibus, quam consequentibus, quomodo etiam intelligitur S. Epiph. scribens contra Collyridianos asserentes mulieres posse ordinari in Presbyteros, & alias publicas Ecclesiae functiones exercere; nam Tertull. eo loco coniungit *exorcismos, ordinationes agere, & sacrificium offerre*, quae omnia spectant ad publicum munus, & locis à nobis supra citatis dicit, *in casu necessitatis licere cuilibet baptizare*. Canon autem 100. Concil. 4. Carthag. eo tantum modo prohibet mulieri baptizare, quo modo praecedenti Canone prohibet docere, nimirum *in Ecclesia praesentibus Clericis*, & extra casum necessitatis: unde ait Canon ibi, *non praesumat*, quatenus scilicet extra necessitatem, mulieri baptizare est quaedam temeritas & praesumptio.

Ad autoritatem S. August. respondetur, cum ibi verbis expressis admittere laicum valide baptizare, & eo ipso quo ait *nescire an quisquam pie dixerit Baptismum à laico collatum esse rependendum, & urgente necessitate nullum esse delictum, aut tantum veniale*, satis aperte affirmat talem Baptismum esse validum, & amplius intelligitur tam ex verbis eius antecedentibus, quam consequentibus.

Ad illud quod assertur de Paganis, scilicet eos non intelligere mysteria nostra fidei, Respondetur, ad valide baptizandum non magnam requiri illorum cognitionem; haec enim tria sufficiunt ad Baptismum, *abluere baptizandum, proferre simul verba formae, & in istis duobus intendere facere quod intendit vera Ecclesia*: quae tria possunt reperiri in Pagano aliquo, licet non intelligat mysteria nostra fidei. Ad Canonem ibi relatum, *Quos à Paganis*, respondetur, ibi sermonem esse de baptizatis rite tantum Pagano, & non ritu Ecclesiae, ut notat ibi Glossa. Et confirmatur ex eo quod Gregorius II. in ea epist. 14. ad Bonifacium, ex qua Canon iste dicitur desumptus, ita dicat expressè, *Quisquis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizatus est, rebaptizari eum minimi licet*: Unde cap. *Si quis per ignorantiam* i. qu. 1. quod videtur in principio asserere baptizatos à non baptizatis esse rebaptizandos; ita est accipiendum, ut prima illius pars, quod videtur id velle, contineat propositionem illius dubij, vel relationem falsae alicuius opinionis; illa autem reliqua verba eiusdem cap. *Sed Romanus Pontifex non hominem iudicat qui baptizat, sed ministrum Dei subministrare gratiam Baptismi, licet Paganus sit qui baptizat*, contineant responsum & definitionem eiusdem capituli, ut intelligitur ex capite *Romanus*, de consecratione distinctione quarta.

Ad Canonem Concilij Eliberitani respondetur, tantum velle in casu necessitatis baptizatum non bigamum praesumere esse pro conferendo Baptismate non baptizato, aut bigamum etiam baptizato, ex quo non habetur Baptismum à Paganis collatum nullum esse: & notandum est circa eiusmodi prohibitiones Conciliorum, vel summorum Pontificum spectantes ad ministrum Baptismi plerumque haeticos turpiter errare; nam quod Patrum definitiones pro-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. hiben faciendum, *tantum illicitum*, illi, nullâ factâ distinctione *illiciti ab invalido*, assumunt pro se, quasi Patres vellent Baptismum eiusmodi esse nullum, cum tamen ex collatione aliorum capitulum, vel etiam ex ipsis circumstantiis rerum, locorum, temporum, aut personarum, imò aliquando ex antecedentibus & consequentibus facillè possit colligi eos tantum loqui de illicito.

Vltimum fundamentum quo præcedentia videntur confirmari est, eius tantum est baptizare validè, qui habet aliquam iurisdictionem spiritalem in aliqua membra Ecclesie, sicut in Republica civili, seu temporali eius tantum est aliquem facere ciuem, vel verum aliquod membrum talis Reipublice, qui aliquam habet in ea iurisdictionem; ipsa enim administratio Baptismi etiam non solemnis, est quædam eius qui baptizatur *introducitur in Ecclesiam*, & eius in membrum Ecclesie militantis institutio; eo enim ipso quo validè baptizatur subiicitur legibus Christi & Ecclesie, atque laicus, paganus, & mulier nullam habent spiritalem iurisdictionem in Ecclesia, vt facillè omnes admittunt: igitur neque illorum aliquis potest baptizare validè.

Respondetur. Maiore simplicitate & absolute sumptam esse falsam, quia iuridictio propriè est *superioris in sibi subditi*: at potestas quæ quis validè baptizat non est superioris in sibi subdito; qui enim baptizatur nondum est subditus Ecclesie, quippe qui non est eius membrum, & hæc duo sunt valdè distincta, *habere potestatem incorporandi aliquem Ecclesie*, seu faciendi aliquem membrum Ecclesie & *habere iurisdictionem spiritalem in illum*, vel etiam in aliquos alios. Ad primum nulla in ipso incorporante est opus superioritate, quæ tanquam superior istud munus exequatur, sed sufficit potestas istud exercendi validè sibi à supremo Principe illius communitatis concessa, sicut vt aliquis cooptetur in feruum alicuius familiæ, satis est quod paterfamilias faciat potestatem alicui ex suis feruis nullam suprà alios præsteturam exerceri querendi adhuc sibi aliquos alios, vt quos iudicauerit idoneos in suâ familiam cooptet, seque id ex nunc, pro tunc, gratum & ratum habere. Quare, vt ad huius fundamenti Minorem respondeamus, licet personæ hic recensitæ nullam habeant in eos quos baptizant, vel etiam in aliquos alios spiritalem iurisdictionem, quia tamen Christus author sacramentorum nouæ Legis, & caput totius Ecclesie, hanc potestatem validè incorporandi per Baptismum homines in suam Ecclesiam dedit cuilibet hominum habenti vltimæ rationis, cuiuscunque fit ille conditionis, & sexus, vt docent quæ protulimus in confirmationem nostræ propositionis, sit vt, licet personæ baptizans nullam habeat spiritalem iurisdictionem, siue in eum quem baptizat, siue in aliquem alium, talis Baptismus semper valeat, si omnia ad eius substantiam alias requisita fuerint adhibita.

ARTICVLVS V.

Quinam possint licitè baptizare.

IMPRIMIS notandum est, Baptismum dupliciter administrari, Primum, *solemniter*, seu cum omni apparatu caeremoniarum. Secundò, *non solemniter*, seu omnis caeremoniis, & solis essentialibus adhibitis. Secundò notandum est, Baptismum conferri vel *in casu necessitatis*, vel

A *extra casum necessitatis*, Tertio notandum est duplicem posse distingui ministerium Baptismi etiam solemnem *vnum ordinarium*, cui ex proprio munere competit baptizare, alterum *extraordinarium*, cui tantum competit ex commissione & delegatione.

Prima propositio. *Licet laico, Pagano, & mulieri in casu necessitatis conferre Baptismum sine solemnitate*. Probatur ex citatis Patribus articulis præcedentibus, quorum aliqui addunt *non succurrere in tali casu esse peccatum*, quod solè est intelligendum de Christianis; nam Pagani qui ignorant legem Christi Domini, & eius sacramenta, non incurrunt ista peccata. Probatur item ex factis Sæphoræ & Priscille superius commemoratis, imò ipsa traditio totius Ecclesie idem docet, & iubet obstetrices, antequam admittantur ad suum munus *instrui* sedulo de necessariis ad sacramentum Baptismi.

Dixi in conclusione, *in casu necessitatis*, quia si laicus extra talem casum baptizet, *peccat mortaliter*, vt etiam S. August. relatus ait: præcedenti videtur sentire, tunc enim est viupiator alieni officij. Secundò dixi, *Baptismum sine solemnitate*, quia si laicus baptizet cum solemnitate, siue in necessitate, siue extra necessitatem, *peccat mortaliter*, sitque irregularis, cap. *Si quis*, Extra. de non ordinato ministrante. Addidi hanc particulam, *siue in necessitate*, quia potest quis lucurrere necessitati proximi cum baptizando *sine solemnitate*, quæ omisâ, etsi baptizet citra necessitatem, non fit tamen irregularis, quia talis actus non est ordinis, & de hac pena videri potest Nauarrus in Manuali cap. 17. numero 244. vbi explicat ex communij sententia citatum caput *Si quis*, de Baptismo tantum *solemni*.

C Secunda propositio. *Episcopus per totam suam diocesim; & Sacerdos curatus, per totam suam parochiam, est ordinarius minister Baptismi solemnis*. Prima pars probatur ex patribus citatis. Item ex decreto Eugenij: Et probatur, Episcopi succedunt Apostolis: sed. Apostoli S. Matth. cap. 28. accipiunt ius, & præceptum baptizandi. Deinde tota conclusio probatur, ad eum tanquam ministrum ordinarium spectat introducere homines in Ecclesiam Christi Domini, cuius est illam regere verbo, & sacramentis parochæ; at hoc vtrumque est, & Episcopi, & Pastores & homo per Baptismum introducit in Ecclesiam: ergo Episcopus & Sacerdos curatus erit minister ordinarius Baptismi, ille per totam diocesim, hic per totam parochiam.

D Addidi in hac propositione hanc particulam, *Sacerdos*, quia si quis sit curatus, nondum tamen sit ordinarius in presbyterum, licet sit diaconus, non ei tamen licet per seipsum baptizare, sed in tali casu tenetur alteri dare potestatem baptizandi, cum hæc potestas supponat in baptizante, potestatem in verum corpus Christi Domini, quam tamen talis Curatus nondum habet: & idè non potest licitè tunc baptizare, quod idem dicendum est de Episcopo electo quidem, nondum tamen Sacerdote.

Secundò addidi in eadem propositione hanc particulam (*Episcopus, Curatus*) quia actus baptizandi solemniter, vt licitè exercetur, est aliquis actus Pastoris, qualis non est simplex Sacerdos, non Episcopus, non Curatus. Est autem notandum, etsi Parochus habeat potestatem baptizandi per totam suam Parochiam, non licere tamen ei, *presente suo Episcopo*, baptizare, nisi de eius

I.

consensu, vt sic honoret illum, & agnoscat Superiorem, vt S. Leo præcipit epistola 88. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ, quod etiam ipsa praxis Ecclesiæ docet; infantes autem baptizandi censentur esse subditi eorum Episcoporum, & Parochorum, in quorum Drocelsi, vel Parochia nascuntur; nam intermedii suis patribus Christianis, habent hos vel illos pro suis propriis Pastoribus: si verò baptizandus sit infidelis adultus, vel infans progenitus ex infidelibus parentibus, qui degat intra terminos Ecclesiæ Catholice, habent illum pro suo Episcopo, vel Parocho, qui est Episcopus, vel Parochus istius loci. Quod si adultus supra dictus sit in locis infidelium, vbi aliqui conuertuntur ad fidem, tunc spectat ad eum qui ad eos conuertendos est missus à summo Pontifice mediare, vel immediate.

II.

Cæterum: si quis Sacerdos baptizet solemniter sibi non subditum absque licentia proprii Sacerdotis, peccat quidem mortaliter, si sciens & prudens id faciat, quia perturbat pacem & ordinem Ecclesiæ, & repugnat Canonibus prohibentibus in vniuersum; vt Curatus recipiat alienum parochianum, extra de Parochiis, & alienis parochianis; non tamen propter eam sit irregularis, quia causatus est sub tali pœna non continetur in iure, extra quod censura non extenduntur, licet Religiosi, administrantes sacramenta absque licentia Curatorum, excommunicentur, Clementina primæ de privilegiis.

Tertia propositio. Solus Diaconus est minister, extraordinarius Baptismi solemnis tantum extra necessitatem, quam in necessitate ex concessione, delegatione, seu permissione Episcopi, vel Sacerdotis Parochi. Dux sunt partes propositionis. Primæ est, quod alij inferiores Diacono non sicut etiam

III.

extraordinarij ministri Baptismi solemnis, ex concessione Episcopi, vel Parochi, quæ probatur ex Tertulliano libro de Baptismo capite 17. vbi loquens de ministro Baptismi, meminit solius Diaconi, quod etiam faciunt Canones inferius citandi. Secundæ pars probatur ex Tertulliano nunc citato §. Hieronymo Dialogo contra Luciferianos, & dist. 93. capite Diaconos, vbi dum illis prohibetur baptizare absque Episcopo & Presbytero, quia exceptio firmat regulam, significat licere Diaconis baptizare cum solemnitate ex concessione Episcopi, vel Sacerdotis Curati, ex iusta causa. Nec potest caput istud intelligi de Baptismo non solemnem in casu necessitatis, quia ad id non requiritur commissio Episcopi, vel Sacerdotis, idem habetur capite Constas, de consecratione dist. 4. & in Ponticali dum ordinantur Diaconi, & in Cathesimo Tridentino parte 2. capite secundo de Baptismo, numero 23. Ratio autem cur Diaconus non sit minister ordinarius Baptismi est quod ordinaria potestas in corpus Christi mysticum supponat potestatem in verum & reale Christi Domini corpus, vt communiter docent Theologi: at administratio Baptismi solemnem est aliquis actus potestatis ordinariæ in corpus mysticum Christi Domini; in cuius reale corpus potestatem non habent Diaconi, sed soli Sacerdotes. Hinc si quis Diaconus baptizet *solemniter*, sine consensu alicuius ex prædictis, præter peccatum mortale quod committit, incurrit irregularitatem, vt habetur cap. Si quis, extra, de non ordinato ministrante, quia in re dispar est ratio Sacerdotis non Parochi baptizantis tamen solemniter, sine consensu Parochi, vel Episcopi;

IV.

Primò, quod Sacerdos vi suæ pre-byteralis ordinationis, completam habeat capacitatem ad hoc vt solemnem Baptismus possit, etiam extra necessitatem ei committi ex solo arbitrio. seu voluntate Episcopi, vel Parochi: vt autem Baptismus solemnem committatur Diacono aliqua necessitas, vel causa rationabilis requiratur, eo quod ius baptizandi est tantum inchoatum in Diacono: & idco si nullalis causa subfuit, tam committens, quam Diaconus sic baptizans, peccant, quatenus transgrediuntur sacros Canones istud Diaconis tantum concedentes in casu necessitatis, vel ex aliqua causa rationabili, quia tunc facile succurri potest necessitati, nimirum baptizando sine solemnitate,

Secundò, adhuc inter illos hæc est dispar ratio, quod simplex Sacerdos baptizans solemniter sine consensu Episcopi, vel Parochi, licet peccet mortaliter, quatenus est vsurpator alieni officij, prædictam tamen irregularitatem non contrahat, eo quod pena irregularitatis ad eos tantum extendatur, quorum ipsi Canones meminerunt, & qui hac in censura nullam faciunt Sacerdotis mentionem,

Obiicies, cap. 8. Actuum S. Philippus duntaxat Diaconus baptizat eo ritu solemnem, qui tunc temporis erat in praxi Ecclesiæ, omnes quoscunque iudicat sufficienter dispositos, etiam extra casum alicuius necessitatis, sine aliqua concessione sibi facta per Apostolos, nec de eo ab illis reprehenditur: igitur tanquam ordinarius, & ex consequenti potest Diaconus, tanquam ordinarius minister Baptismi etiam solemnem licite baptizare. Antecedens probatur quoad singulas partes, & primùm quod baptizaret ritu illo, qui tunc temporis erat solemnem, patet ex eo quod tunc solus Catechismus, seu instructio doctrinæ fidei Christianæ præmittebatur ex parte ministri, iuxta illud Christi Domini apud S. Mat. 28. cap. Docete omnes gentes, & ex cap. 2. Act. vbi S. Petrus & alij Apostoli statim post prædicationem doctrinæ Christianæ, baptizant circiter tria milia hominum. Item & ipsemet S. Philippus cap. 8. Samaritanos per susceptionem fidei in Christum, & contritionem de peccatis dispositos. Deinde quod tunc baptizaret extra casum necessitatis patet ex eodem cap. 8. nam nec morbo aliquo mortali, nec alio instanti periculo impediabantur expectare aduentum alicuius Apostoli, eum Apostoli, auditæ hac Samaritanorum baptizatione, mittant sanctos Petrum & Ioannem, qui illis sacramentum Confirmationis administrarent. Tertio, quod ibi nulla intercesserit concessio Apostolorum, patet ex eo quod hæc dispersio discipulorum Christi Domini post martyrium S. Stephani est facta ex inopinato, occasione magnæ persecutionis, quæ fiebat Ecclesiæ Christianæ Hierosolymis congregatæ, vt intelligitur ex initio capitis 8. & dum agitur de tali Baptismo per eum administrato nulla fit mentio huius Apostolicæ concessionis ei factæ. Quarto, quod non fuerit ab Apostolis de eo reprehensus, patet quia nihil tale habetur istud vel alio capite, qui potius probant factum; mittunt enim ex Apostolis, qui eis administrant sacramentum Confirmationis, quod essentialiter supponit in suscipiente sacramentum Baptismi validum. Prima etiam consequentia patet, nam quod sæpè sapientius fit, imò ordinariè, sive aliquæ specialis concessione Superioris, etiam licite, illo non repugnan-

te, censetur fieri ex potestate ordinaria.

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Responderetur, concesso Antecedente quoad omnes suas partes, exceptâ illâ quæ procedit de casu necessitatis, ad quam respondemus, *duplicem distinguî necessitatem; una esse, quæ se tenet ex parte suscipientium Baptismum, quando scilicet illis insit periculum mortis, saltem admodum probabile, aut aliquid simile, ratione cuius futurum est, ut careant Baptismo in re suscepto, nisi hîc & nunc eis administraretur: alteram esse quæ se tenet ex parte ministrorum, quando scilicet numerus ministrorum est admodum parvus, comparatione suscipientium: verbi gratiâ, quando vno die tria millia hominum se baptizandos offerebant, & tamen tam Apostoli, quam Discipuli Domini erant in numero admodum paruo comparatione baptizandorum: prior necessitas in præsentî casu non habuit locum, ut rectè probat ratio ibi allata, sed posterior, vt satis intelligitur ex hac Actuum Apostolicorum historia: quæ posterior necessitas fuit ratio sufficiens, vt ex tacita, vel expressa Apostolorum concessione tam S. Philippus Diaconus, quam alij ei similes in tali dispositione euangelizando doctrinam Christi, licite baptizarent illo solemini ritu, qui tunc erat in praxi Ecclesiæ, quem admodum sanctus Hilarius enarratione in Psalmum 67. ad illum versiculum, *A Templo tuo in Hierusalem, tibi offerent Reges munera*, significat, quando ait Eunuchum Reginæ Candacis in eo itinere quo ad suos redibat, postulando Baptismum à sancto Philippo, Actuum octavo exegisse à Diacono ministerium officij Apostolici, *Ipse, inquit, Baptismi gratiam sibi postulavit, dicens, ecce aqua, quis prohibet me baptizari? sacramentum ipsum Baptismi adeo impatientis desiderij cupiditate præueniens, ut à Diacono ministerium Apostolici officij salutis suæ cupidus exigeret. Quo loci vocans administrationem Baptismi, officium Apostolicum, & vtens hoc verbo, exigeret, quod iuxta Grammaticos significat aliquid tanquam aliquo iure sibi debitum postulare, satis insinuat hanc necessitatem ibi habuisse locum, & in illa ius istud Eunuchi fuisse fundatum, suppositâ debitâ dispositione, in qua tunc ille erat constitutus. Quod verò ibi aliqua intercesserit à postolorum concessione, intelligitur ex eo quodd, cum ex S. Hilario nunc relato administratione Baptismi italiquid officij Apostolici, vbi tamen Apostoli adiunt Samaritanos à prædicto Diacono fuisse baptizatos eo ipso quo sanctos Petrum & Ioannem mittunt pro Confirmationis sacramento illis administrando, & illud nullâ extrinsecâ ad solemnitatem Baptismi pertinentem præmissâ eis conferunt, satis expresse significant talem Baptismum ex aliqua illorum concessione administratum fuisse: & est admodum probabile hanc concessionem cepisse, quando Actuum secundo tria hominum millia referuntur recepisse Baptismum: & sic patet solutio ad probationes singularum partium antecedentis huius fundamenti, & hæc vltima eius consequentia, igitur Diaconus tanquam ordinarius minister Baptismi solennis, licite baptizat, intelligitur esse falsâ.**

ARTICVLVS VI.

Verum Baptismus collatus à duobus, quorum vnus tantum abluuit, & alter tantum profert formam, sit validus.

PRIMA sententiâ est Marfilij in quartum sentent. quest. 4. dubio 17. & Caietani hac questione articulo sexto, talem Baptismum cum debita intentione factum esse valdum: exempli causâ, si mutus effundat aquam suprà baptizandum cum intentione ad id requisitâ, & mancus cum simili intentione ad talem aquæ effusionem à muto factam, totam hanc formam pronuntiet, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*.

Melior tamen est communis sententiâ negans, cum qua concludimus, quam tradunt sanctus Thomas tertîa parte, questione 67. articulo sexto, & omnes eius discipuli ibi, Scotus in quartum sententiarum distinctione sextâ, questione 2. & alij. Probatur, ad essentiam Baptismi requiritur vt actus Baptismi exprimitur, tanquam à ministro profertente formam eius, vt ostendimus suprà ad questionem 66. disputatione 4. articulo 5. sed in præsentî hypothesi actus Baptismi non sic exprimitur, aliâs forma esset falsâ, cum is qui illam pronuntiat non abluat: ergo talis Baptismus non est validus.

Dices, actum hunc significari etiam vt exercitum, quatenus ex imperio, vel directione eius qui profert formam alter abluuit, quomodo sæpè in moralibus censetur ea facere quæ per alios facimus: sed non satisfacit, nam verba Decreti Eugenij quarti, quibus vult actum Baptismi debere exprimi in forma, tanquam exercitum à profertente illam formam, important physicum & realem exitum abluitionis ab ipso profertente formam.

Sed authoris prioris sententiæ obiciunt primò, in Baptismo iuxta illam eorum sententiam administrato, nihil eorum quæ ad essentiam Baptismi requiruntur, deest, nam reperitur materia proxima, ablutio, formæ prolatio, & in vtroque intentio faciendi quod facit Ecclesiâ, vel quod Christus Dominus instituit: & ne quis respondeat in tali casu formam illam, *Ego te, &c.* falsam esse, cum ille qui tunc eam pronuntiat, non abluat. Primò obiciunt eos posse tunc ita baptizare, vt qui pronuntiat formam, dicat, *nos te baptizamus*: quo sensu propositio est vera, cum vtique ad illud totum concurrat. Secundo, pronuntiantem formam posse vti Græcorum formâ, in qua persona ministrum non exprimitur. Tertio, dicendo, *baptizo, vel baptizamus*, semper verum dicere, quatenus verbum *baptizo*, significat abluitionem interiorem, ad quam in tali hypothesi vtique concurrat.

Responderetur ad primum deesse abluitionem debito modo factam, vt ostendit nostra ratio. Ad illud, *nos te baptizamus*, responderetur esse falsum, cum vnus tantum abluat, & in forma Baptismi particula illa, *baptizo, vel baptizamus*, ita denotet abluitionem interiorem, vt etiam significet exteriorem, tanquam causam eius instrumentalem in actu exercitio proueniensem à profertente formam. Ad id quod assertur de forma Baptismi Græcorum, responderetur ex dictis suprà in tali forma exprimi eandem esse personam abluentem, & verba formæ profertentem,

I.

Secundò obiciunt. In quibusdam aliis sacramentis duo ministri concurrunt ad idem numero sacramentum, vt in matrimonio, duo contrahentes, qui sacramentum istud sibi tradunt. Item in *sacramento Penitentia*, vbi penitens solus ministrat materiam, solus sacerdos formam. Item cap. *Quorundam*, de consecratione dist. 23. Ordo Presbyteratus collatus ab Episcopo imponente manus suprà ordinandum, & à sacerdote pronuntiante, & faciente benedictionem censetur validus, cum dicatur ibi *adeptus esse hunc ordinem peruenit*, & proinde saltem *validè*, esto non sine graui peccato: ergo pari iure cum duo ita baptizabunt, vt vnus abluat & alter pronuntiet formam, validus etiam erit Baptismus.

II.

Respondetur, disparem esse rationem Baptismi, & aliorum sacramentorum ibi enumeratorum, nam *matrimonium est in genere contractus: contractus autem est ad minus duorum*. Item, *Penitentia est in genere iudicii*: iudicium autem postulat, vt alter sit *reus*, alter vero *iudex*. Denique in ordinatione Presbyteri duas conferri potestates, vnā ad *consecrandum verum Christi Domini corpus*; alteram ad *absoluendum*, & citatum caput tantum velle ordinationem ibi commemoratam valere *ad priorem*, & non *ad posteriorem*, quia sacerdos ille benedicens non erat Episcopus. Et quod in sacra ordinatione portect instrumentorum debeat fieri immediatè ab Episcopo, & non per aliquem intermedium, putà Archidiaconum, patet ex Pontificali Romano, & nos infra agendo de sacramento Ordinis docuimus ex professo: at in Baptismo nihil horum reperitur, sed est in suo genere *quid simplex*, non plures potestates conferens per plures characteres.

III.

ARTICVLVS VII.

Verum Baptismus collatus à duobus, tanquam causis partialibus, quorum tamen quilibet sufficientem partem abluat, & formam integram proferat, cum intentione baptizandi, sit validus.

IV.

SENSVS articuli est: si duo vellent iuxta modum in titulo explicatum baptizare, cum ea tamen intentione, quod nollent facere *substantialiter* & essentialiter hoc sacramentum, nisi *dependentè à se inuicem*, quatenus eorum quilibet intendit tantum concurrere, tanquam quædam *causa partialis*, quæ cum alio componat *vnā totalem causam*, vtrum talis Baptismus sit validus. Durandus in quartum sententiarum distinctione tertiâ questione circa finem videtur sequi partem affirmantem cum aliquor aliis.

Contraria tamen sententia est *melior, & cum illa concludimus*, Estque communis inter Scholasticos citatis locis præcedentibus articulis.

Probat. Baptismus ille est nullus, & inualidus, in quo sensus formæ legitimæ Baptismi destruitur; sed in Baptismo à duobus, tanquam *causis partialibus* collato modo superius explicato. sensus huius formæ, vel æquivalentis, *Ego te baptizo in nomine Patris*. &c. destruitur: ergo Baptismus collatus à duobus, tanquam à *causis partialibus*, modo superius exposito est nullus, & inualidus. Maior patet ex dictis de sacramentis in genere, agendo de varia & multiplici mutatio-

ne, quæ potest contingere in formis nostrorum sacramentorum. Minor probatur. Sensus formæ Baptismi est, ita significare in *actu exercitio* ablationem exteriorem, quæ sufficienter denominat subiectum ablutum, vt simul etiam significet *prædictæ* ablationem interiorem sufficientem ex se, quæ conferatur *ex opere operato*, vbi, & quando forma hæc coniungitur tali ablationi exteriori; sed quando duo baptizant, vt *causa pariales*, quilibet illorum seorsim facit, & exercet ablationem exteriorem, circa baptizandum sufficienter ad illum denominandum ablutum, quia ex hypothesi abluat aliquam partem notabilem eius corporis, quæ sola (quantum requiritur ex parte ablationis exterioris) est sufficiens ad validè baptizandum: hæc verò forma, *Ego te baptizo*, &c. vel alia æquivalens vt ab eo, tanquam causâ partiali, ex hac intentione prolata, non significat *prædictæ*, & in *actu exercitio*, ablationem interiorem sufficientem ad sanctificandum hominem, vbi, & quando pronuntiatur ab illo, & coniungitur ablationi exteriori per eum factæ, quia ex modo illo operandi *per modum causæ partialis*, indiget ad id *essentialiter*, concursu alterius baptizantis, tanquam causæ cuiusdam partialis: ergo quando duo baptizant vnum, tanquam *causæ pariales*, iuxta modum præsentis difficultatis, sensus formæ Baptismi destruitur, & ex consequenti talis Baptismus est nullus, & irritus. Minor patet, quia in tali Baptismo interior ablutio non significatur *vt integrè*, & *totaliter*, sed tantum *vt partialiter*, est ab vnoquoque istorum duorum baptizantium, & sic non correspondet integrè & totaliter sufficienti ablationi exteriori factæ per illum. Maior verò patet, quia verba formæ sacramentorum ita sunt *prædicta ex opere operato*, vt quantum est ex parte sui, faciant interiùs in ipso suscipiente, quod actio exterior sacramentalis, sufficienter ei applicata, facit exterius: atqui in sacramento Baptismi actio exterior sufficienter applicata, est ablutio partis alicuius notabilis, sufficiens ad denominandum hominem ablutum, & verba formæ Baptismi sunt hæc, vel æquivalentia, *Ego te baptizo*: &c. ergo & hæc verba vt coniunguntur huic ablutio exteriori, debent significare *prædictæ*, & proinde *totaliter*, & integrè, ablationem interiorem animæ.

Probat. secundò propositio. Vbi tota virtus est ad agendum *modo agentium naturalium*, ibi diuisio talis virtutis, etiam quoad validitatem, non subest libera voluntati eius cui talis virtus fuit concessa, quia iam desinere agere ad modum agentium naturalium; hæc enim vbi applicantur, *velint, nolint, agunt*, secundum totam actiuitatem suæ virtutis, nec possunt illam pro suo libio diuidere in agendo; sed virtus illa quæ est in ministro baptizante ad validè baptizandum, est ei collata à Christo Domino, vt ex illa agat ad modum agentis naturalis, quatenus licet sit liber ad applicandum illam huic & illi subiecto; Item ad vtendum, vel non vtendum illâ, non tamen ad vtendum dimidiâ tantum parte illius, vbi hæc vnicum habet pumarium, specialissimum & indiuisibilem effectum, ab illa necessitè, & infallibiliter procedentem; sed ex hypothesi quod efficaciter vult eâ vti, & de facto vtitur, vtetur illâ *totaliter*, & integrè, & tanquam causâ totali in suo genere: aliàs si pendere etiam ab eius intentione, nihil faciet, si per intentionem velit talem actiuitatem diuidere: igitur

I. minister baptizans non potest diuidere virtutem quam habet ad baptizandum ita ut tantum valide baptizet simul cum alio, tanquam causa partialis. Minor vitia patet ex dictis de Sacramentis in genere agendo de causalitate, & modo quo nostra sacramenta, & eorum ministri producant gratiam, & faciunt sacramenta. Item ex eo quod contractus matrimonij inter personas baptizatas legitimus, seu carentes omni impedimento dirimente, aliqui hareticas sit validus, licet non agnoscat talem contractum pro sacramento. Similiter ex ipsâ impressione characteris quæ sequitur, vel potest sequi etiam contra intentionem administrantis sacramentum quod est causa talis characteris. Maior patet ex iis quæ philosophi communiter tradunt de causa & agente naturali.

II. ARTICVLVS VIII.

Soluantur fundamenta prioris sententiæ.

PRIMUM & potissimum est. In Baptismo iuxta hunc modum administrato omnia ad substantiam baptismi requisita reperiuntur, legitima materia etiam proxima, scilicet sufficiens ablutio exterior. Item prolata forma legitima cum intentione faciendi quod Christus Dominus instituit, vel quod vera Ecclesia intendit, & facit, nam si quid desit est, vel vnitas ministri, vel sufficiens intentio, quatenus hæc, in quolibet sic baptizante est suspensa, non absoluta cum expectet concursus alterius, & sic substantia Baptismi impediatur poni valide; at ex neutro isto capite Baptismus sic collatus est inualidus, non ex primo, quia pluralitas ministrorum sumpta præcisè, non impedit validitatem Baptismi, vt patebit sequenti articulo, quo docebimus plures ministros tanquam totales causas posse, etiam simul & semel vnum & eundem hominem baptizare. Item in sacramento Eucharistiæ, quod ita potest consecrari per duos Sacerdotes, vt vnus duntaxat consecret corpus Christi Domini sub speciebus panis, & alter duntaxat sanguinem sub speciebus vini etiam licite, in illo casu quo Sacerdos celebrans peractâ tantum consecratione corporis; impeditur graui infirmitate vterius progredi, tunc enim rubricæ Missalis Romani cap. 10. iubent alium Sacerdotem consecrare sanguinem incipiendo ab hac parte Canonis simili modo posquam exornatus est. Idem patet in Sacramento extremæ Vnctionis cuius vñctiones possunt fieri à variis & distinctis Sacerdotibus, tanquam ministris vnus tantum sacramento: ergo Baptismus ille non est inualidus ex defectu vnitatis in ministrante. Quod etiam Baptismus ille non sit inualidus ex defectu intentionis sufficientis, patet quia hæc intentio est tantum conditionata, sed intentio conditionata postea conditione transit in absolutam, quod ad suum effectum; & proinde sicut intentio absoluta sufficit in baptizante, ita & hæc intentio in præsentia casu, diuimodo vterque baptizans simul, verè & de facto abluat, & proferat formam baptismi cum intentione baptizandi, talis baptismus erit validus.

Respondetur veram formam baptismi consideratam iuxta formalem suum sensum & practicam significationem illi à Christo Domino impolitam ibi deficere, vt probatum est articulo precedenti.

Ad id quod in hoc fundamento assertur de

A vnitate Baptismi, respondetur eam duntaxat pluralitatem ministrorum reddere Baptismum nullum, quæ vnus componit ministrum completum, tanquam ex pluribus partibus vnâ tantum causam completam, & totalem integrantibus, vt patet ex prima nostra ratione articuli precedenti; aliam verò ministrorum pluralitatem quorum vnusquisque est causa totalis, non inualidare vt sequenti articulo docebimus.

Ad id quod ibi assertur de sacramento Eucharistiæ, respondetur disparem esse rationem, nam sacramentum Eucharistiæ sumptum secundum explicatam suam significationem: constat duabus distinctis materiis, & duabus distinctis consecrandi formulis, quarum vnaqueque suam habet significationem practicam, etiam distinctam, & essentialiter independentem, à practica significatione alterius, vt infra patebit agendo de vnitate sacramenti Eucharistiæ, & propterea vnâ tantum speciem posse consecrari ab vno, & alteram ab alio etiam independentem quoad validitatem consecrationis; at in sacramento Baptismi vnica tantum est forma simplex, non coalescens ex pluribus partialibus, seorsim habentibus aliquam specialem significationem, quam etiam seorsim ab aliis efficiant practice.

Idem seruati proportionem dicendum est ad id quod ibidem assertur de extremâ Vnctione; ibi enim multæ dantur verborum formæ à se inuicem distinctæ, habentes distinctam significationem, quæque non habent intrinsecam & essentialem dependentiam à se inuicem, vt docebitur agendo de extremâ Vnctione.

Ad illud verò quod assertur de intentione suspensa, respondetur in præsentia casu intentionem, loquendo propriè, non esse suspensam, quasi expectet duntaxat concursus alterius Baptizantis; nam vt sit hoc modo suspensa, sic baptizans deberet tanquam causa totalis, & integra intendere totam substantiam Baptismi, cum dependentiâ tamen ab alio, tanquam aliquâ conditione sine quâ non, seu quam requirat vt hæc eius intentio, tanquam causa principalis, sit efficax: at in præsentia casu concursus alterius baptizantis habet se, etiam ex intentione prioris cum hoc posteriore baptizante, tanquam quædam partialis causa integri, & totalis Baptismi; sicque hæc illorum intentio non est significare practicè abluitionem anteriorem, vt correspondentem abluitioni exteriori, quæ, quantum est ex parte actionis exterioris, est sufficiens ad validè baptizandum: vnde quantumcumque hæc conditio ponatur in re, & in actu per administratorem Baptismi factam ab altero, non propterea tamen Baptismus ille sic collatus à duobus, tanquam causis partialibus vnus integri Baptismi, valet.

Secundum fundamentum vnitas ministri, siue baptizantis non magis importatur in formâ Baptismi quam vnitas subiecti, seu baptizati, quia licet in nostrâ formâ Latinorum dicimus in singulari (*ego te baptizo*) ita etiam explicamus subiectum pronomine singulari (*te*) & tamen plures possunt simul, & semel baptizari ab vnâ, & eadem personâ, ita dicente (*ego vos baptizo*) vt supra docuimus: ergo plures etiam ministri poterunt validè vnum, & eundem baptizare. Respondetur negando maiorem, quia ex primâ nostrâ ratione forma Baptismi, vt prolata ab eo qui sufficienter abluit baptizandum, significat practicè abluitionem anteriorem sufficientem, vt

I. tantum *fit ab uno tanquam causa totali* in tali genere; unitas autem baptizati importatur tantum *pro ratione suspicientis*, qui si sit tantum unus, exprimitur termino singulari, vel alio æquivalenti quoad sensum, si sint plures, termino importante pluralitatem, & quando unus & idem minister baptizat plures simul & semel, forma Baptismi, *ego vos baptizo*, &c. habet sensum hunc diuinum, *ego te, & te*, & sic deinceps percurrente singulos, *baptizo in nomine Patris*, &c. qui sensus est verus, tam quoad applicationem sufficientis ablutionis externæ, quam quoad ablutionem interiore illi correspondentem, & prædictæ significatam, ut patet in pluribus aliis similibus formulis loquendi, etiam inter homines vitiatas: at si duo tanquam *causæ partiales* baptizent unum & eundem, hæc propositio, *ego te baptizo*, &c. ab illis, ut tantum *causis partialibus* pronuntiata, est falsa, quia significat eum qui illud pronuntiat, ita exterius abluere sufficienter baptizandum, ut hæc eius exterior ablutio significet etiam prædictæ ablutionem interiore, & seipso sufficienter factam viuis operis à seipso applicati baptizando; quod tamen est falsum ut primâ nostrâ ratione ostendimus.

II. Tertium fundamentum est contra rationem fundamentalem prioris negantis sententiæ, est autem eiusmodi. Ad constituendum sacramenta nouæ Legis, præter intentionem faciendi quod facit Ecclesia, vel est necessarium, ut qui illud conficit, intendat significare se esse causam totalem illius sacramenti, vel non est necessarium; non primum quia in decreto Eugenij omnia sacramenta nouæ Legis dicuntur tribus perfici, videlicet *rebus* tanquam materia, *verbis* tanquam formâ, & *personâ* ministri conficientis sacramentum, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, ubi nulla alia specialis intentio dicitur esse necessaria, præter istam modo commemoratam: si secundum dicitur: ergo sine hac intentione significandi se esse causam totalem illius sacramenti, minister valide conficit sacramentum dummodo alteram præcedentem habeat, & ex consequenti in præsentis casu, duo, tanquam *causæ partiales*: adhuc valide administrabunt Baptismum.

III. Respondetur ad maiore, aliquid duobus modis posse requiri ad valide constituendum aliquod sacramentum; Primum, *ex parte sacramenti*, quâ simpliciter, & absolute est sacramentum nouæ legis. Secundo, *ex eâ parte*, quâ est tale sacramentum, seu ex speciali ratione huius, vel illius sacramenti: hanc specialem intentionem virtuale, vel actuale in ministro Baptismi, significandi se, esse totalem & unicam causam Baptismi, requirit in Baptismo ex speciali eius ratione, quâ tale est sacramentum à Christo Domino sic institutum, quemadmodum prima nostra ratione deduximus ex eius formæ verbis. Quod vero hæc specialis intentio, siue virtualis, siue explicita seu actualis, non requiritur absolute, & simpliciter ex parte sacramenti quâ tantum est sacramentum, patet ex dictis in solutione ad primum fundamentum.

IV. Vergebis, eum qui conficiens aliquod sacramentum intendit facere, quod facit Ecclesia, habere etiam hanc alteram intentionem, dum facit hoc sacramentum in particulari, puta Baptismum. Respondetur id esse falsum, ut patet ex hypothesis præsentis difficultatis, in cuius sensus explicatione, duo illi simul baptizantes, di-

A. cuntur habere intentionem efficacem, & explicitam baptizandi tantum hunc, quem baptizant tanquam due distinctæ partiales causæ Baptismi, unam totalem eius causam componentem. Nec obstat quod sic baptizantes dicantur tunc habere intentionem faciendi quod facit Ecclesia, nam quando specialis intentio ministri derogans generali, non est tantum *speculatiua*, sed *præctica*, & directiua operis interni, in illud suo modo inluit, etque efficax. & absoluta, tunc illa sui additione destruit prædictam generalem & eam restringit ad ea tantum alia, quæ talis sacramentum sunt substantialia, quæ tamen cum dependeant in suo fieri, & existere à positione aliorum, quæ excluduntur per specialem illam intentionem, generali derogantem, nullo etiam modo ponuntur, nec tunc sacramentum illud fit valide, ut amplius potest intelligi ex dictis de intentione ad sacramentorum consecrationem requisitâ, agendo de sacramentis in genere; quod si aliqui ex iis qui putant affirmantem partem præsentis questionis esse veram illâ etiam prædictæ retentâ velint baptizare, tunc illorum uterque limitent illam hac vel simili restrictione, si modo Baptismus tali ritu collatus sit validus, alia pure, & simpliciter intendo illud facere, prout Ecclesia absolute, & simpliciter intendit & reijcit illud omne, quod huic Ecclesie intentioni est contrarium, si enim valide baptizabunt; sed non tanquam causæ quædam partiales tantum, sed eorum quilibet, ut totalis modo explicando, articulo proxime sequenti.

C. Quartum fundamentum licet ministri intentione significandi se esse partialem tantum causam Baptismi, repugnaret intentioni faciendi tunc, quod facit Ecclesia, neuter tamen ministrorum, modo, & formâ præsentis difficultatis baptizantium, desineret habere intentionem hanc specialem faciendi tunc quod facit Ecclesia dum baptizat; ergo hæc ex parte, non desineret valide baptizare. Antecedens probatur neuter profertens verba istius formæ, intendit significare se esse tantum causam partialem Baptismi, quia neuter illorum intendit aliud significare, quam quod illis verbis significatur: sed verbis illis, nos te baptizamus, ab unoquoque istorum baptizantium pronuntiatis, non significatur vnumquemque illorum esse causam Baptismi distinctam partialem, sensus enim illorum est, ille te baptizat, & ego quoque te baptizo, sicut si duo simul dicant nos scribimus, nos pingimus, idem est ac si quilibet diceret, ille scribit, ille pingit, & ego pariter scribo, pingo: ergo neuter sic baptizantium intendit significare se esse tantum causam partialem Baptismi, nec ex consequenti desinit tunc habere intentionem faciendi, quod Ecclesia facit, quando valide baptizat.

D. Respondetur, negando antecedens, quia intentio illa ministri quâ prædictæ vult solunmodo tanquam causa partialis baptizare infantem derogat ei specialis intentioni, quam Baptismus essentialiter requirit in suo ministro, quod nimirum baptizet tanquam totalis causa illius, ut ostendimus tam articulo præcedenti, quam præsentem, inter soluendum alia huius opinionis fundamenta; imò & quartum hoc præfens fundamentum eiusdem sententiæ id supponit, quando suppositâ tali repugnantia vult inferre talem Baptismum adhuc non desinere esse validum.

Deinde ad probationem antecedentis respondetur, negando neutrum profertentium ver-

I. ba istius formæ Baptismi, intendere significare se esse causam tantum partialem Baptismi, nam istud est apertissime contra statum præsentis difficultatis, ut intelligitur ex ipsa expositione sensus circuli illius. Ad rationem ibi in contrarium subiectam responderetur, verba quæ pronuntiantur, posse considerari duobus modis. Primo, iuxta significationem sibi impostam ab eo, qui ad id habet potestatem. Secundo, prout subsunt conceptibus eius, qui illa profert; ut verba formæ sacramentorum operentur prædictæ, & conferant ad substantiam & validitatem sacramenti, primum præcisè & solitarie sumptum non sufficit, quia talis eorum prolatio, est tantum speculativa, sed debet pronuntiari significativè, ita ut pronuntians intendat, & efficaciter velit illa pronuntiare; ad eum substantialem sensum, quem Christus Dominus, auctor sacramentorum nostrorum, illis indidit; non autem ad aliquem alium, quem facere possit in aliis ea audiētib; ut fusiis docuimus de sacramentis in genere, agendo de verbis sacramentorum & multiplicitate illorum mutatione; quare cum in præsentis difficultate uterque baptizans supponatur pronuntiare verba formæ Baptismi prout subsunt huic eius speciali conceptui, de *ipsis duobus, tanquam existis tantum partialibus*, & hæc significatio repugnet substantiæ significationi, illis à Christo Domino impostæ, Baptismus sub tali significatione verborum formæ collatus, est nullus & invalidus, nec eius forma eodem modo suum effectum prædictè significat, ac quando aliqui duo, quorum unusquisque est totalis causa rei quam efficit dicit, *nos pingimus, nos scribimus*, & sic de cæteris.

II. Atque ex his responderetur, ad aliud quoddam eiusdem opinionis fundamentum peritum ex eo quod, ubi quædam verba possunt habere multiplicem significationem, quarum una saltem, est vera, quam sacramentum postulat ad sui substantiam, tunc si minister ex explicita, vel implicita intentione id significandi, ea proferat, sufficiunt ad eius validitatem: at in præsentis difficultate hæc verba, *nos te baptizamus* possunt habere multiplicem significationem, quia possunt significare unumquemque illorum, esse causam istius Baptismi duntaxat partialem, item & totalem. Ex hoc, inquam, responderetur; si enim uterque sic baptizans, intendat significare se, esse causam totalem huius Baptismi, valer quidem, sed spectat ad sequentem articulum, non ad præcedentem, vel præsentem: si verò intendat significare se esse causam duntaxat partialem Baptismi, spectat quidem ad præsentem difficultatem, sed ex hæcenus dictis patet talem Baptismum esse nullum. Similiter ex hæcenus dictis intelligitur, unde oritur quod in forma Baptismi, eius minister significetur tanquam totalis causa illius, nimirum præcisè ex Christi Domini institutione, qui hæc sacramentalem significationem imposuit verbis formæ Baptismi, non autem ex sola illa significatione quam hæc eius verba habent, aut habere possunt sibi duntaxat impostam ab hominibus, cum in quibusdam aliis sacramentis significant ministrum esse de facto, vel posse esse, causam tantum partialem sacramenti ut observavimus. Intelligitur etiam ex dictis eum qui fuit tali ritu, & modo baptizatus à duobus ministris, tanquam *causis tantum partialibus* Baptismi, esse, ad minus sub conditione, rebaptizandum, quia licet aliqui

A. etiam graves Theologi probent talem Baptismum, ut validum, multo tamen plures, nec minoris notæ, illum, *ut nullum*, rejiciunt & in rem tam gravi, & ad salutem tam necessariam, debemus, quoad proximam, tutiorem partem amplecti.

ARTICVLVS IX.

Vtrum Baptismus collatus à duobus tanquam causis totalibus, & à se invicem independenter agentibus, sit validus.

B. SENSUS articuli est, si duo habentes absolutam intentionem baptizandi & quilibet illorum, ut totalis causa, independentes ab alio, unum eundemque hominem baptizet, faciat, & perficiat simul & semel, in vno eodemque instanti omnia ad substantiam Baptismi necessaria, utrum talis Baptismus sit validus, an verò eius validitas impediatur per talem concursus.

Dux sunt hæc de re sententiæ, una negans, cõmunis tamen sententiæ reliquorum cum quæ concludimus est, talem Baptismum esse validum; ita sanctus Thomas hic quæst. 67. art. 60. & omnes eius Interpretes, ibi & alij Scholastici in 4. sententiarum dist. 4. & 6.

C. Probatur, ubi nihil deest ad substantiam Baptismi, ibi sacramentum Baptismi est validum; atqui in præsentis casu nihil deest ad substantiam Baptismi; Nam materia, etiam proxima, formæ debite prolatio & intentio reperiuntur ibi legitimo modo, quatenus quilibet ipsorum, abluat Baptizandum sufficienter, siue in eadem notabili parte corporis, siue in alia; item pronuntiat hanc formam, *ego te baptizo*, &c. vel aliam æquivalentem, habet etiam absolutam intentionem ut præfens difficultas supponit: igitur cum hæc sufficiant ad sacramentum valide perficiendum, ex dictis de sacramentis in genere, talis Baptismus hoc modo collatus erit validus.

D. Neque, refert quod in tali casu, duo ministri concurrant simul; nam illud tantum potest impedire validitatem Baptismi, quod habet repugnantiam, & oppositionem, vel cum vera ablu-tione sufficienti ad Baptismum, vel cum vero, & legitimo sensu formæ Baptismi, vel cum intentione ad illum requisita: sed talis concursus nullam habet, vel importat oppositionem, siue repugnantiam ad aliquid istorum, non ad primum, quia ablutio ab vno facta, siue in eadem notabili parte corporis, siue in distincta, non tollit rationem ablu-tionis sufficienter factæ ab aliâ ablu-tione per alium ministrum exercitâ, etiam in notabili parte corporis; nec è contrâ, sed semper extralis, & proinde quantum requiritur ex parte ablu-tionis remanet sufficiens ad validè Baptizandum; similiter non habet vel importat oppositionem ad verum, & legitimum sensum formæ Baptismi, quia sicut hæc ablutio sufficienter facta per unum, non impedit actualem ablu-tionem sufficienter factam ab alio, cum non impediat ne effundat æquam super Baptizandum; sic etiam non tollit sensum legitimum à Christo Domino impostum tali formæ; & sicut hæc significatio practica est à solo Christo Domino, sic potest per illum solum tolli à tali verborum formula, quando termini illius retinent suam grammaticalem significationem, & ille tantum subest arbitrio baptizantis quoad applicationem, hoc nimirum sensu, quod est liberè

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. eius voluntatis pronuntiare illam *prædictæ*, & *significatiuæ*, seu ad sensum illi impositum à Christo Domino, quod hic uterque baptizans facit, quia uterque supponit intendere efficaciter & absolute baptizare, & ex consequenti pronuntiare isto modo & sensu formam Baptismi. Nec denique talis concursus facit vel importat oppositionem aliquam intentionis, vnius sic baptizantis ad intentionem alterius etiam simul & semel baptizantis: hæc enim est in utroque *absoluta*, & vt est in vno, est omnino *independens* ab intentione quæ est in alio respectu eiusdem sacramenti, & effectus, nec per concursum, seu coexistentiam alterius mutatur *in ratione intentionis*, cum voluntas absoluta baptizandi non sit in tali baptizante mutata, sed semper eadem perseueret, & hic concursus intentionum, etiam absolutarum, sese habet merè *per accidens*, & extrinsecè ad rationem veræ & propriè dictæ intentionis, vt patet in aliis humanis actionibus, quas duo distincti homines exercent reipsa quantum possunt absolute, & in ordine ad vnum eundemque numero effectum obtinendum; & sicut in hoc casu *aduentitia* vnius, quod scilicet alter eundem numero effectum, & finem intendit, quem ipse intendit, non mutat, vel vitiat eius intentionem in ratione *formali intentionis absolute*; sic etiam & in præsentis casu, licet demus vnum ex istis duobus, simul & semel baptizantibus, animaduertere alium similiter intendere absolute, & quantum potest baptizare, non propterea tamen absoluta illa eius intentio, quâ vult baptizare, recipit aliquam variationem, ratione cuius reddatur insufficientis ad valide baptizandum, quin potius ex amulatione quam inde concipit talis eius intentio poterit aliquod incrementum intentionis accipere.
- II. Dices, hunc concursum posse duobus modis considerari. Primò, *in ordine ad causas tantum* nunc enumeratas, vt ad inuicem comparatas: Secundò *in ordine ad proprium suum effectum*, siue mediatum, siue immediatum, istas causas *priori modo* non opponi sibi inuicem, *sed tantum posteriori*, quatenus omnes illæ singulæ, & seorsum tendunt ad producendum *totaliter* in suo genere vnum & eundem numero impartibilem effectum, à cuius productione impediuntur per suum concursum totalem simultaneum, vt etiam videre est in pluribus causis totalibus, eiusdem generis simul & semel concurrentibus totâ suâ actiuitate naturali, ad producendum vnum & eundem numero effectum naturalem.
- III. Sed id refellitur primò, quia *si impartibilitas* effectus, seu essentia sacramenti, & simultaneus concursus duorum ministrorum eius, quorum quilibet est totalis causa illius, impeditur substantialem eius positionem, & validitatem, iam contra communem praxim Ecclesiæ Episcopus celebrans Missam, in ordinatione Sacerdotum, nunquam verè consecraret, quia Sacerdotes ibi recens ordinati, iubentur simul & semel pronuntiare verba formæ cum Episcopo celebrante, nec pronuntiant verba formæ tantum *recitatiue*, sed etiam *significatiue*, intendendo facere quod verba formæ consecrationis ab illis prolata significant, vt docebitur agendo de ministro Eucharistiæ, & tamen in tali casu tam Episcopus celebrans, quam omnes Sacerdotes recens ordinati consecrant, singuli tanquam causæ *totales*, & à se inuicem independentes: ergo cum

A quoad hoc eadem, & par sit conditio sacramenti Baptismi, quemadmodum concursus ille plurium Sacerdotum non inualidat consecrationem, sic nec in casu præsentis concursus vnius baptizantis tanquam causæ totalis cum alio similiter baptizante eundem numero hominem, reddet talem Baptismum inualidum.

Deinde, idem refellitur ex multiplici consecratione corporis, & sanguinis Christi Domini quæ quotidie fit simul, & semel in tot & tam multis locis totius vniuersi: non est verisimile Eucharistiam in tot mundi partibus, tam multoties, à tot, & tam infinitis propemodum Sacerdotibus toto matutino tempore vniuscuiusque diei confici, quin aliqui ex tanta multitudo consecrantium simul & semel proferant, & perficiant formam consecrationis; & tamen singuli eorum producant idem numero corpus, eundem numero sanguinem Christi Domini, tanquam *causæ totales* instrumentariæ, item omnes & singuli independentes à se inuicem; quidni ergo erit etiam possibile illud fieri in sacramento Baptismi, respectu vnius & eiusdem hominis baptizandi?

Neque obstat quod in hoc casu corpus & sanguis Christi Domini ita tunc reproducantur eadem, vt tamen ponatur sub speciebus illæ accidentibus saltem numero distinctis; nam id ita est verum, vt nihilominus per quamlibet istorum consecrationem semper idem numero corpus, semper idem numero sanguis Christi Domini ponantur, quæ semper, secundum illud omne quod importat & requirit vt sint verum, & reale corpus Christi Domini, verus & realis sanguis eius, sunt reipsa, & de facto idem numero effectus plurium causarum totalium, in vno & eodem genere causæ nimirum *instrumentalis*; ergo cum à facto ad posse valeat consequentia, vt dialectici communiter docent, similiter idem numero Baptismus, idem numero baptismalis character, & eadem numero gratia regenerans poterunt administrari, & fieri per plures ministros baptizantes tanquam causas totales in eodem genere causæ instrumentalis.

Tandem propositio nostra probatur conformiter ad physicam efficientiam, quam, agendo de sacramentis in genere, diximus competere nostris sacramentis, hoc modo. Tunc tantum concursus plurium causarum totalium eiusdem conditionis, impedit ne vnum idemque numero effectus producatur supernaturali potentia Dei ab illis singulis, & independentes à se inuicem, quando talis effectus postulat ex essentiali necessitate, & exigentia sua causa quod producatur *per vnicam adinuatam causam totalem in suo genere*; atqui plures, simul & semel baptizantes vnum, & eundem hominem modo præsentis difficultatis, faciunt aliquem concursum plurium causarum totalium eiusdem generis, & conditionis in ordine ad producendum supernaturali potentia Dei vnum & eundem numero effectum, scilicet vnicum Baptisma, vnicum characterem baptismalem, vnam regenerantem gratiam, & nullus istorum effectuum postulat ex essentiali necessitate, & exigentia suæ naturæ quod producatur ab vnicâ tantum causâ totali eiusdem ordinis & conditionis, cuiusmodi est minister baptizans hominem, qui est totalis causa istorum effectuum in genere causæ instrumentalis administratoris: igitur talis concursus plurium simul & semel baptizantium vnum &

- I. eundem hominem, non impedit quin Baptismus ille fiat valide, quin etiam character Baptismalis & gratia regenerans producat in homine baptizato. Maior patet primum argumento sumpto à Spiritu sancto qui licet non sit effectus, est tamen terminus propriè productus, & nihilominus iuxta veriorum sententiam quæ est S. Thomæ prima procederet à Patre, & nullo modo est, si tantum procederet à Filio. Cuius rei hæc est ratio, quod Spiritus sanctus postulat, ex essentiali necessitate, & exigentia suæ personæ, ut sit à duobus suppositis, quemadmodum ibi docetur: ergo à contrario, ubi aliquis effectus, vel terminus producendus, non postulat ex essentiali necessitate, & exigentia suæ nature esse à duobus, vel pluribus causis, potest, illo manente eodem, divinâ & supernaturali potentia fieri à pluribus causis, quia tunc nulla interuenit repugnantia, ratione cuius implicet Deum id facere; & sic talis concursus plurium causarum totalium pro eodem termino, vel effectû producendo, tunc solum impeditur per ordinem ad supernaturalem & extraordinariam potentiam Dei, quando terminus ille, vel effectus producendus postulat ex essentiali necessitate suæ nature esse ab unico tantum principio, vel ab unica tantum causa. Minor eiusdem secundæ rationis probatur quo ad primam partem quæ assertit, hunc concursum causarum totalium plurium, in præsentis casu, esse in ordine ad producendum effectum supernaturalis potentia Dei; Nam quicumque baptizatur, baptizatur tanquam supernaturale instrumentum Dei eleuatum à Deo ad præstici faciendum signum ex opere operato, prædicum, qui modus agendi non competit naturaliter homini, ut satis per se constat: ergo, cum omnes isti, & soli simul & semel baptizantes, sic baptizent, id est, tanquam instrumenta Dei, hoc modo eleuata, præsens hic concursus istarum causarum totalium est in ordine ad producendum effectum supernaturali potentia Dei. Eadem Minor quo ad secundam partem sui probatur. Si hæc necessitas detur in præsentis casu, vel illa provenit à simplicissimâ unitate numerica istorum effectuum, quatenus illi singuli, pro eâ obtinenda, postulant unicam duntaxat causam totalem sui in eodem genere, & eiusdem conditionis: vel provenit ab ipsâ eorum dependentiâ, quatenus ipsum produci, seu esse ab aliquo, tanquam causâ totali in vno genere, importat dependere ab eo adequatè in tali genere causæ, & proinde non ampliùs habere vnde possit etiam in tali genere causæ dependere ab alio, ne talis effectus simul & semel dependeat adequatè ab vno, & non dependeat adequatè ab illo vno eodem, sed à pluribus, quæ videtur esse contradictoria.
- II. Verum hæc necessitas à neutro istorum provenit: non à primo, quia unitas numerica alicuius effectus non petitur formaliter à causis eius efficientibus, cum hæc sint tantum extrinsecæ eis, ista autem unitas sit ei intrinsecæ; non item provenit à secundo, quia ipsum produci adequatè ab aliquo, tanquam totali causâ in vno genere, dicit tantum illi produci ab eo, secundum se totum in illo genere, ut talis effectus sit, ex sua naturali conditione, contentus hæc causâ tanquam totali in isto genere, nec, iuxta conditionem suam naturalem, indiget aliquâ aliâ causâ eiusdem generis, cum quo tamen bene stat, quod ille idem numero effectus, per viam quandam ex-

traordinariam, habeat insuper à Deo aliquam aliam causam, eam totalem in eodem genere causæ, per quam simul & semel producat, & eandem omnino existentiam accipiat, quia hic concursus posteriori loco recensitus nihil immutat de priori cum sit ei similis, & proinde uterque manens in suo vigore producit terminum sibi correspondentem, quin præsentis hypothese sit eodem numero: igitur neque ex hoc secundo capite effectus isti, Baptismus, character Baptismalis & gratia regenerans postulant essentialiter & intrinsecè esse seu produci ab vna tantum causâ totali in vno causæ genere; sed possunt esse simul & semel à pluribus, & ex consequenti idem homo potest simul & semel baptizari à pluribus tanquam causis totalibus independentè à se invicem agentibus.

Vnde ista duo, aliquem effectum adequatè dependere ab vno, & illum eundem effectum non dependere ab illo vno adequatè quatenus dicuntur de Baptismo, de characterè Baptismali & gratia regenerante, ut productis per plures homines simul & semel baptizantes vnum & eundem hominem iuxta sensum præsentis articuli, non sunt propriè contradictoria, cum dicantur de illis, non secundum eandem, sed diversam considerationem speciatim. Primum enim de illis dicitur, iuxta conditionem naturalem, & nudam exigentiam nature illorum, quatenus vna totalis causa in isto genere causandi, est eis sufficiens ad hoc ut producantur de facto. Secundum dicitur de illis, ut modo extraordinario spectatis, quatenus effectus isti ita pendet, ex sua naturali conditione, ab unica totali causâ, ut tamen eis non repugnet etiam simul & semel, eodem modo dependere per potentiam supernaturalem Dei ab aliquâ aliâ causâ totali eiusdem generis & conditionis, & sic dependeat ab illis omnibus, in sensu præsentis articuli, quatenus vnaqueque istarum causarum sumpta seorsim, & solitarie, est ex se, & natura sua sufficiens, ad dandum esse singulis istis effectibus; quomodo non definit vnaqueque istarum causarum esse causa per se talium effectuum, quia ad rationem cause per se sufficit quod sit talis ex natura sua, ut sit sufficiens ad ponendum esse solâ, in tali genere causæ suum effectum, quod in qualibet causa totali semper reperitur, etiam si reperitur simul, ex omnipotentia Dei, concursus aliquis aliarum similium causarum totalium.

Cæterum notandum est nos explicando sensum præsentis articuli adhibuisse istas particularas, si perficiantur simul & semel, si absolute, & independentè à se invicem intendam baptizantes, nam si vnus absoluat & perficiat prius alio, tunc solus prior baptizatur quia solus ille adhibuit omnia substantialia Baptismi subiecto capaci, posterior vero minimè, cum eo instanti quo Baptismus debebat per illum cõpleri essentialiter, reperit subiectum illius incapax Baptismi & characteris Baptismalis: quatenus homo ille in tali causâ iam receperat characterem Baptismalem sibi impressum per baptizantem prius, à quo characterè redditur inhabilis qui iterum baptizetur; at tamen in tali casu posterior ille baptizans non videtur contrahere irregularitatem superius commemoratam contra rebaptizantes, quia Canones, quibus hæc irregularitas decernitur, videntur tantum istam penam irrogare ei qui alio, & alio omnino distincto tempore baptizatur aliquem etiam moraliter loquendo; at in præsentis casu,

V.

VI.

VII.

VIII.

I. quia in moralibus, *quod parum distat, nihil distat, vel saltem non videtur distare*, licet loquendo physice sic vera & realis distantia, sit ut qui in presenti casu posterius absoluit sacramentum, non videatur incurrisse irregularitatem; nec etiam dicatur alterum rebaptizasse, cum casus iste adeo sit rarus ut Canones Ecclesiastici non videantur illum comprehendisse suâ censurâ.

Quæres, utrum modus iste baptizandi non tantum sit validus, sed etiam *possit esse aliquando licitus*, sicut videmus licere pluribus Sacerdotibus simul & semel cum Episcopo consecrare quando recens ordinantur?

Respondetur *nonquam licere*, quia nulla potest huius rei congrua ratio afferri, & est omnino contra praxim Ecclesiæ, & quicumque sic baptizant, sepe exponunt gravi periculo sacrilegij, & regenerationi spiritualis est contenta vno regenerante: at pro consecratione Eucharistiæ per plures Sacerdotes simul & semel in eorum ordinatione, datur *communis praxis Ecclesiæ*, quæ est optima interpretis mentis & voluntatis Christi Domini. Datur etiam & aliqua *congruentia*, quod scilicet prius ordinentur ibi in Sacerdotes quam sacramentum Eucharistiæ ibi conficiatur, unde cum sacramentum Eucharistiæ sit per *modum coniunij*, Sacerdotes ibi recens consecrati sint coniunx, fuit etiam conueniens, tunc illos simul cum Episcopo celebrante consecrare.

Neque potest obiici Apostolos in vltima cœna non consecrassse simul cum Christo Domino; tunc enim erat prima infusio Eucharistiæ, quam fuit valde conueniens Christum Dominum solum facere. Deinde Apostoli nondum erant ordinati Sacerdotes quando Christus Dominus consecravit in vltima cœnâ, nam eos ordinavit Sacerdotes isto verbo (*hoc facite*;) at illud tantum protulit peractâ iam consecratione, ut patet ex capite 22. sancti Luca, & ex capite 11. prioris ad Corinthios.

ARTICVLVS X.

Soluantur fundamenta prioris sententiæ.

IV. PRIMVM est, vnus & eiusdem numero effectus plures causas totales eiusdem ordinis dari non possunt, ut philosophi communiter docent: at in casu præsentis difficultatis id habere locum, nam vnusquisque sic baptizantium, est vna totalis causa Baptismi, sicque loquendo propriè sunt duæ causæ totales, & quæ sunt tantum instrumentales, & vna agit eodem modo quo alia, sunt eiusdè ordinis. Quod item sint in ordine ad vnum & eundem numero effectum, pater, immediatus effectus vtriusque ministri sic baptizantis est Baptismus, quia est id quod vterque sic baptizans facit immediate, & character Baptismalis, item gratia sanctificans quæ ei correspondet producuntur immediate à sacramento Baptismi, mediante eius ministro: atqui Baptismus ille est tantum vnus, quia implicat eum esse duplicem iuxta illud Apostoli, *vna Fides, vnum Baptisma*, & illud symboli Nicæni, *confiteor vnum Baptisma*, & ex dictis supra de vnitare Baptismi, Similiter character est vnus, gratia Baptismalis vna, idem enim numero subiectum non est capax duorum Baptismi characterum, alias Baptismus posset iterari, quod est hæreticum: Ergo in tali casu Ba-

A ptismus non est validus, sed quemadmodum in naturalibus, vbi duo simul & semel agunt tanquam duæ totales causæ eiusdem omnino conditionis, sepe impediunt in agendo per talem concursum, nec quicquam produciunt: Ita in præsentis casu duo sic baptizantes propriè non faciunt Baptismus, sed sepe mutuo impediunt ne valide baptizent.

Respondetur nos imprimis agendo de efficientia sacramentorum nouæ Legis duplicem eis assignasse, *moralē*, & *physicam*; ita vt agant de facto secundum hunc vtrumque modum, quando, & vbi omnes & singulæ conditiones correspondentes reperiuntur: & si quæ ex illis, quæ requiruntur ad physicam efficientiam, desint, tunc sacramenta ritè & validè confecta, & subiecto debite disposito applicata, agere tantum *moraliter*: quare si quis contendat pettinaciter, etiam nullâ potentia diuinâ posse fieri vt vnusidémque necessariò effectus producat efficienter à pluribus causis totalibus eiusdem generis, tunc etiam si sequatur nostram sententiam de physica & reali efficientia in nostris sacramentis ad producendum suos effectus,

Respondetur ad Maiorem primi huius fundamenti conformiter ad ibi dicta, plures ministros simul & semel baptizantes vnum & eundem hominem vt causas totales, agere *tantum moraliter*, & instrumentariè quatenus rectè intelligimus Deum & Christum Dominum ratione suarum promissionum & pacti ita moueri ad dandum, & ad faciendum vnum & eundem necessariò effectum, propter plures simul & semel agentes, tanquam causas totales *moralēs* vnus simplicis effectus, ac si vnus tantum illorum isto modo ageret, quia Deus, & Christus eodem modo, illis promissit simul acceptis ac seorsim sumptis. Illam autem sententiam *plures causas totales eiusdem generis*, non posse dari quæ producant eundem necessariò effectum procedere tantum de causis *physicis agentibus*.

Secundò, respondetur conformiter ad *modum agendi physice*, omnes & singulos sic baptizantes, *agere physice*, & ad communem illam doctrinam quæ asserit id repugnare. Respondetur eam tantum intelligi, vbi & quando plures illæ causæ agunt *merè naturaliter*, non autem quando agunt *per potentiam supernaturalem*, quo pacto ministri sacramentorum agunt in consecratione illorum, & nostra etiam sacramenta in productione sacramentalis gratiæ cum tunc agant tantum per suam obedientialem potentiam vt citato loco fuit docuimus, & quod plures causæ totales, siue principales, siue instrumentales eiusdem generis, possunt, de potentia Dei extraordinariâ, & supernaturali producere efficienter vnum, & eundem numero effectum, docent ex professo omnes ferè recentiores philosophi agendo de causâ efficiente tam in metaphysicis quam physicis, vbi dicunt hanc esse communem sententiam discipulorum S. Thomæ & huius rei sufficientem rationem attulimus secunda nostra probatione.

Ad id autem quod ibi asseritur de agentibus naturalibus, quæ vbi multa eiusdem generis concurrunt ad eundem numero effectum nihil produciunt, sed se inuicem impediunt, Respondetur, id quidem esse verum; at non prouenire *ab intrinseco*, quasi concursus vnus causæ totalis habeat essentialē impossibilitatem cum concursu alterius causæ similis, in ordine ad

I. eundem numero effectum, ut nostra secunda probatio recte ostendit; sed id tantum prouenire ex ipso naturali ordine constituto inter causas naturales, modo tantum naturalium agentes, qui ordo est talis, ut nihil admittat superfluum, cum frustra fiant per plura, quæ possunt æque bene fieri per pauciora, & aliquis effectus tam bene, & in perfectione tam æquali producat per unicam duntaxat causam totalem vnius generis, quam per plures eiusdem generis: hoc tamen non impedit, quin Deus, propter aliquem bonum finem, possit extraordinaria, & supernaturali potentia facere, ut plures eiusmodi causæ totales producant etiam physice, & de facto eundem numero effectum; sicut licet iuxta conditionem naturalem corporum, & locorum, vnus locus sit contentus vno corpore, ibi vndeque coextenso, & corpus sic extensum in illo, expellat naturaliter ratione suæ quantitatis sic extensa, aliud corpus ab eodem loco; Deus tamen potest suâ supernaturali potentia, ponere in vno & eodem loco, duo, vel plura corpora etiam modo extensio se penetrantia, ut infra docebitur agendo de Eucharistia.

Secundum fundamentum prioris sententiæ est, sacramentum Baptismi consistit in actione; atqui in presenti casu duæ sunt actiones totales, distinctæ realiter, sicut duo integri ministri: ergo ibi erunt duo sacramenta Baptismi.

Confirmatur vbi materia, forma, minister, & intentio multiplicantur in sacramento consistente formaliter in vñ, ibi & tale sacramentum multiplicatur; nam ad multiplicationem eorum quæ formaliter constituunt essentiam rei alius, & talis res multiplicatur; atqui sacramentum Baptismi est formaliter in vñ, & tota eius essentia constituitur tribus nunc enumeratis: ergo ibi erunt duo sacramenta Baptismi, & cum vnumquodque illorum sit quædam totalis, & integra causa proprii effectus Baptismi, sicut in tali genere est quædam causa numero distincta ab alio sacramento per alium ministrum, ut causam totalem collato; sic etiam habebit alium numero distinctum effectum proprium Baptismi, sicque in tali casu character duplex, item duplex gratia Baptismalis produceretur in eo qui sic baptizatur quæ omnia sunt absurda, & facili intelligitur ex dictis de vnitatis Baptismi.

Respondetur ad Maiorem, Baptismū ita consistere formaliter in actione, ut tamen simul etiam includat formaliter passionem, quemadmodum docuimus agendo de eius natura & essentia.

Ad Minorem eiusdem fundamenti responderetur in presenti casu istas actiones esse tantum materialiter distinctas realiter, quatenus sunt plures physice ablationes, plures reales & physice prolationes formæ verborum: non tamen esse plures formaliter, ut in simili difficultate circa vnitatem sacramenti Eucharistiæ docebitur inferius. Cum enim sacramentum sit quoddam attestatum diuinum, ad cuius compositionem in ratione signi, plura entitatiue, & realiter distincta, concutiunt & forma eius metaphysica, seu etiam moralis, sit practica significatio, vnitatis illius, quæ ut sic, est tantum moralis, debet magis attendi, penes id quod practice significat, & ad quod tendit, (quod est vnica tantum interior ablutio in tali subiecto, vnica tantum character Baptismalis,

vnica tantum gratia regenerans) quam penes multa illa, quæ physice & materialiter componunt tale signum quod habet, & respicit vnicum & eundem numero effectum, & vnicum & eundem numero finem; nam vnitas moralis (qualis est quæ competit Baptismo, ut est aliquod sacramentum) desumitur potissimum ex ordine ad vñ, & eundem effectum, & finem.

Ex quo patet responsio ad confirmationem ibi subiectam, non enim quævis multiplicatio materiæ, formæ, ministri, & intentionis, multiplicat numerice sacramentum formaliter sumptum, in ratione signi; sed illa tantum, quæ dicit ordinem ad distinctos numero effectus, & fines; ut etiam patet in Baptismo collato per trinam immersionem, qui, non obstante tali multiplicatione ablationis est vñ duntaxat sacramentum, vnus Baptismus, cum vnitas rei cuiusque, debeat potius attendi penes suum formale quam penes id quod includit tantum materialiter: hæc autem superius enumerata, constituant solum materiale sacramenti metaphysice considerati; ipsa autem significatio, formale, ut docuimus agendo de sacramentis in genere.

Nonnulli quærent hoc loco an aliquis saltem in extremâ necessitate possit seipsum baptizare, sed solutio eius intelligitur ex dictis circa formam Baptismi, hæc enim ostendit baptizantem debere esse personam distinctam ab ea quæ baptizatur: ego te baptizo, &c. vbi particula te designat personam eius qui baptizatur esse aliam à persona baptizantis, & Christus Dominus id etiam significauit vltimo capite sancti Matthei sic dicendo baptizantes eos, & talem Baptismum esse nullum definit etiam Innocentius tertius, extra de Baptismo & eius effectibus capite debetum, vbi id colligit ex relatis nunc verbis Christi Domini, & addit Christum Dominum, ut id designaret, voluisse baptizari à sancto Ioanne, & Baptismum esse spiritalem hominis regenerationem, quare sicut nemo carnali generatione seipsum generat, sed semper datur distinctio personæ generantis, ab ea quæ generatur sic; & in hoc sacramento oportet baptizantem esse personam distinctam ab ea quæ baptizatur.

Nec obstat quod Circumcisio esset figura nostri Baptismi, quam sibi ipse Abrahamus administrauit Genesios 17. nam hæc administrabatur sine vllis verbis ad eius essentiam pertinentibus importantibus realem distinctionem ministri à persona suscipientis illam, quam tamen forma Baptismi essentialiter importat quia verò nec ipsatio Eucharistiz, nec ipsa eius forma importat hanc distinctionem ministri illam conficientis ab ipso suscipiente, sit ut idem Sacerdos possit & illam conficere & simul illam sibi ministrare.

ARTICVLVS XI.

Utrum in Baptismo patrini, & matrina requirantur.

PER patrinos mares, per matrina feminæ intelliguntur qui spiritali regenerationi per Baptismum conferendæ baptizando sunt quodammodo adiutores, vnde à sancto Augulino sermone 116. vocantur compadres, ab aliis susceutores, quia è sacro fonte Baptismatis suscipiunt baptizandos, ut à sancto Gregorio lib. 4. Dia-

I.

logum cap. 32. ab aliis *sporfores*, vt à Tertulliano lib. de Baptismo cap. 18. à *spondendo*, quia spondebant pro iis, quos suscipiebant de sacro fonte Baptismatis. Item *fidei-ductores*, & *fide-ductores* à sancto Augustino Epistola 32. sic appellati à munere, quod tenentur exercere circa eos, quos leuant de fonte, nimirum illos *docendi rudimenta fidei*, & quæ sunt ad animæ salutem necessaria, vt doceant inferius. Quatuor autem quæri possunt de illis. Primum an sint adhibendi in Baptismo. Secundum ad quid teneantur. Tertium quot & quales esse debeant. Quartum quæ cognatio inde nascatur: & quantum quoad multa quæ ad eiusmodi paternos spectant, non dissentiant hæretici (quod est notatu dignum cum solas scripturas admittant, & Ecclesiæ traditiones reiciant; de patrinis autem in Baptismo admittendis ne minimum quidem verbum reperitur in sacris literis) vt breuiter præmissis difficultatibus satisfaciamus, sit.

II.

Prima propositio, *Patrini non sunt de necessitate Baptismi, sed tantum ex præcepto, & antiquissima traditione Ecclesiæ*. Prior pars probatur, quia in Actibus Apostolicis sanctus Philippus baptizat Eunuchum nullo adhibito patrino. Deinde, Patres & Concilia dum agunt de personis in sacramento Baptismi essentialiter necessariis duas tantum postulant, *baptizantem, & baptizandum*.

III.

Posterior pars patet ex variis Canonibus dist. 4. de consecratione: item ex Patribus S. Dionysio de Ecclesiastica Hierarchia cap. 2. p. 2. & cap. 7. p. 3. vbi describit formulam sponsonis quam susceptores faciebant coram Pontifice in Baptismo. Vnde refelluntur ij qui huius cæremoniæ institutionem tribuunt Thelephoro Papæ: item ex Tertul. lib. de Baptismo cap. 18. lib. de corona militis cap. 3. S. Chrysost. in Psal. 14. S. August. lib. 1. de peccatorum meritis cap. 34. & sermone 116. quam cæremoniæ recipiunt Lutherani vt expressè docet Hunnius opusculo de sacramentis cap. 13. de Baptismo sub finem, & Calvinistæ vt patet ex formula administrandorum sacramentorum, quam composuit Calvinus & ex aliis formulis Calvinistarum. Ratio autem huius institutionis est, tum vt isti patrini sint testes accepti Baptismatis, tum vt ea respondeant quæ ipsi parvuli, si eis per ætatem liceret, tenerentur respondere; & licet Danxus ad c. 26. Bellarmini de Baptismo admittat paternos, male tamen reprehendit praxim Ecclesiæ Catholice in qua patrini loco infantis non respondent per hoc verbum vel simile *promitto*, sed *abrenuntio Sathane, & credo in Deum*, male (inquam) quia præter quam quod in citatis Patribus & aliis locis fiat particularis mentio huius specialis cæremoniæ quæ Patrinus loco pueri responderet, *abrenuntio, & credo*, non tamen patrinus vocatur tantum sponsor vel fideiussor, quod promittat se instructurum in fide eum quem leuat de fonte Baptismatis, sed quod etiam referat ibi personam infantis, & in personâ eius dicat se *credere in Deum, & abrenuntiare Sathane*; nam si baptizandus esset adultus, id per seipsum responderet.

III.

IV.

Secunda propositio, *Patrini tenentur ex iustitia docere baptizatum rudimenta fidei, & ea quæ sunt ad salutem necessaria habetur cap. vos autem de consecratis dist. 4. & in Trident. sess. 24. cap. 2. de reformatione, & hoc est præcipuum*

A. munus susceptoris, vt satis colligitur ex S. August. supra citato. Tuuc autem minor est obligatio, quando infantes nutriuntur à parentibus Catholicis, qui hoc munus solent sibi assumere: quod si infans priuaretur utroque parente, & periculum esset ne fieret hæreticus, aut vitæ deprauatæ, tenerentur patrini ex iustitia, quantum est in se, sub pœnâ peccati mortalis eum ab hæresi, vel malis moribus reuocare; quæ obligatio ad minus durat, quandiu infans nondum est *sufficienter* instructus in rebus fidei, & morum ad ipsum pertinentibus.

Tertia propositio, ex Concil. Trid. supra vnus & tantum debet esse patrinus, vel ad summum duo, scilicet vnus homo, & vna mulier, non est tamen reicienda consuetudo quarundam Ecclesiarum quæ plures admittunt si in illis Concilium Trid. nondum est receptum.

Quarta propositio, *Patrini non debent esse Pagani, Hæretici, & Schismatici*. Hanc propositionem admittit etiam Hunnius supra, de Paganis habetur cap. in Baptismo de consecratione dist. 4. non enim possunt instruire baptizatum; si tamen fiant patrini, non contrahunt cognitionem spiritalem, quia hæc fundatur in charactere Baptismali, vt notat Siluester verbo, *matrimonium* numero 7. de Hæretici & Schismatici eadem est ratio: si tamen suscipiant, contrahunt cognitionem, quia ad id satis est quod leuent infan- tem animo suscipiendi; & quod sint baptizati.

Quinta propositio, *Abbatēs & Monachi non sunt legitimi susceptores de consecratis dist. 4. can. non licet & 2. quæst. 1. can. placuit*. Ratio est quod cura patrini, sit omnino aliena ab eorum statu, illi enim debent silentio, & orationi vacare, si tamen susciperent, contraherent cognitionem spiritalem: hoc autem non debet extendi ad Presbiteros, vel etiam ad Religiosos qui Monachi non sunt, nomine enim *Monachi* in odiosis non comprehenduntur, vnde ex vi supra citati cap. non videtur mendicantiis prohibitum munus susceptoris; non enim propriè dicuntur *Monachi* cum etiam illis, quatenus sunt in subsidio ordinariorum, conueniat docere populum per diuersa loca; potest tamen illis esse prohibitum speciali aliqua sui ordinis, vel superioris constitutione, imò & si nulla talis daretur prohibitio non videtur congruum eos ad tale munus admittere, cum nec stabile & fixum habeant domicilium, sed ad nutum superioris, illud, quod eis videbitur expedire, mutent, nec sint ipsi iuris, vt quando opus fuerit, & exiger necessitas, edoceant susceptum.

Sexta propositio, *Pater vel mater baptizandi non debent esse patrini vel matrina: ita habetur 30. quæst. 1. canone ad Limina: & ratio est, quia ex tali susceptione contrahunt spiritalem cognitionem quæ vltim matrimonij impedit, si tamen faciant id ex errore personæ, illam non contrahunt ex eodem cap. iund si alter parentum baptizet in casu necessitatis, alter verò teneat infan- tem vt commodius baptizeur, nec peccat, nec contrahit cognitionem spiritalem.*

Septima propositio, *Non est necesse vt patrini sint seniores ipso baptizando, sed sufficit quod possint adimplere officium susceptoris superius explicatum. Probat, quia alias si quis valde senex nondum esset baptizatus, ei non posset assignari aliquis patrinus.*

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. Octava propositio, ex munere susceptoris nascitur spiritualis cognatio que matrimonium contrahendum impedit, & contractum dirimat, ita ex Trid. supra, hæc autem post Trid. tantum contrahitur inter susceptores ac baptizatum, eius patrem & matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatioque matrem & patrem, unde nulla oritur spiritualis cognatio inter ipsos susceptores ad se inuicem, sed possunt, vir, vxor vnum & eundem puerum alienum & sacro fonte leuare; quando autem plures sunt susceptores nec designati ab ipso Parocho, quinam illorum contrahant cognationem istam, & quomodo, dicitur commodius infra agendo de impedimentis matrimonij. Cæterum de origine, munere & qualitate istorum susceptorum plura videri possunt apud Vicecomitem lib. 1. antiq. Baptismi cap. 1. 3. & sequentibus.
- II.

AD QVÆSTIONEM LXVIII.

De suscipientibus Baptismum.

DISPVATIO I.

De capacitate hominum respectu Baptismi.

ARTICVLVS I.

- III. *Verum homines infantes Gentilium sint capaces sacramenti Baptismi.*

VIA capacitas alicuius rei, vel forme, recipiendæ præsupponitur necessitati eius in subiecto, propterea prius exponemus quinam sint capaces sacramenti Baptismi, quam quibus ille sit, siue tanquam medium, siue etiam ex præcepto necessarius. De adultis nulla apud hæreticos mouetur difficultas, sed illi nobiscum admittunt eos omnes esse capaces huius sacramenti, & probat illud Christi Domini apud sanctum Mattheum 18. cap. *Docete omnes Gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*: nam ij omnes sunt capaces recipiendi Baptismum à Christo Domino institutum, quibus Christus præcepit Euangelij doctrinam explicari, & suum Baptismum tradi; quia eo ipso quo Christus determinat personas, quibus hoc verumque est præstandum, simul etiam determinat illas easdem esse capaces Baptismi, præceptum enim, est de eo quod potest fieri, & eo ipso quo aliquid præcipitur fieri circa tale subiectum determinat, illud simul determinatur esse subiectum capax eius; sed Christus Dominus, loco nunc relato, præcipit Apostolis docere Euangelicam doctrinam omnes Gentes adultos, (quia soli adulti sunt immediate capaces præcepti, & etiam doctrinæ:) igitur Christus Dominus ibi simul etiam determinauit omnes quoscumque adultos homines, etiam Gentiles esse capaces sui Baptismi. Quare hoc supposito, tanquam apud omnes Christianos indubitato, restat solum difficultas de infantibus; hi autem sunt in duplici differentia, alij Gentilium, seu infidelium, alij Christianorum, de

- A primo tantum genere agimus præsentis articulo. Beza libello suo questionum, & responsum de sacramentis quæst. 121. & sequentibus. Item Hunnius Lutheranus opusculo de Sacramentis cap. 11. negant infantes Iudæorum, Mahumetanorum & Gentilium esse capaces sacramenti Baptismi, quamdiu sunt in infantiâ. Fides tamen Catholica, quam loco nostræ propositionis ponimus est, *Infantes Iudæorum, Mahumetanorum, & quorumcumque infidelium, ita esse capaces sacramenti Baptismi, & fructus eius, vi hæc eorum vel ætatis, vel originis conditiō, præcisè spectata, nullo modo reddat illos incapaces*. Ita habemus ex Concilijs & Patribus sequenti disputatione referendis pro pædobaptismo contra Anabaptistas, nam nullâ distinctione factâ infantium ex Christianis parentibus, aut infidelibus natorum, definiunt, & docent loquendo simpliciter & absolute, omnes quoslibet infantes esse capaces Baptismi, & eius fructus; sic Patres Concilij Africani, cui sanctus Cyprianus interfuit, & cuius definitionem super hæc, ipsemet refert Epistolâ suâ ad Isidum quæ est 59. de infantibus baptizandis: cum enim Fides scripsisset ad eum de infantium Baptismo, dixissetque illos non esse baptizandos ante octauum diem, sanctus Cyprianus ita prædicti Concilij definitionem refert. *In contrarium in hoc, quod tu putabas esse faciendum, nemo consensit, sed vniversi potius iudicauimus, nulli hominum nato, misericordiam Dei, & gratiam denegandam, quo loci sunt obseruandæ hæ particule, nulli hominum nato, nam hæc prior nulli hominum, neminem excipit, imò affirmat quemlibet hominem esse capaxem Baptismi, & hæc posterior particula, nato, declarat ex parte ipsius infantis ad hanc capacitatem sufficere quod sit natus, est enim Baptismus quædam regeneratio hominis, quod amplius explicat istis verbis ferè itatim sequentibus, quid enim ei dæ est, qui in mel in vtroque, Dei manibus formatus est.* Quare cum infantes quorumcumque infidelium, de quibus hic loquimur, habeant hanc vtramque conditionem, non obstante eorum origine ex parentibus infidelibus, iuxta definitionem prædicti Concilij & doctrinam sancti Cypriani sunt capaces sacramenti Baptismi, & eius fructus. Hinc paulo ante finem eiusdem suæ Epistolæ ita scribit, *propter quod neminem putamus à gratiâ consequendâ impediendum, sed omnem omnino hominem admittendum esse ad gratiam Christi, vbi hæ particule, neminem impediendum, sed omnem omnino hominem admittendum.* Exprimunt omnem, & quemlibet hominem statim atque natus est, esse capaxem Baptismi: sic etiam sanctus Augustinus in suo Enchiridio ad Laurentium capite 43. *A parvulo, inquit, recens nato ad decrepitem senem, sicut nullus prohibendus est à baptismo; ita nullus est, qui non peccato moriatur in Baptismo, quod isdem ferè verbis habet sanctus Leo Magnus Epistola 86. ad Nicetam, quibus verbis isti duo Patres complectuntur omnes cuiuscumque conditionis, & ætatis homines.*
- B Probat eadem nostra propositio ex iisdem Concilijs & Patribus quando tam late extendunt capacitatem Baptismi, quam late patet peccatum originale, volunt eos omnes, & singulos qui contraxerunt originale peccatum, esse capaces Baptismi, quo purgentur à tali peccato; at non soli filij fidelium, sed omnes etiam, & singuli quorumcumque infidelium filij, con-
- V. VI. VII. VIII.

I. trahunt originale peccatum, vt omnes patres & Theologi ex professo docent 1. 2. agendo de illo. Sic S. Aug. Epist. 89. sic Concilium Mileuitanum tam cap. 2. quam Epistolâ suâ ad S. Innocentium primum, sic idem S. Innocentius primus Epistolâ suâ 32. ad idem Concilium Mileuitanum. Tertio probatur in particulari contra prædictum Hunnium Lutheranum qui admittit Baptismi necessitatem tradi cap. 3. sancti Ioannis nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Christus Dominus neminem exclusit à Baptismo, nec ibi distinctionem fidelis à filio infidelis: ergo quemadmodum ex vi illius sententiæ Christi Domini, nisi quis renatus fuerit, paruuli fidelium etiam iuxta Lutheranos sunt capaces Baptismi, ita & paruuli infidelium.

II. Confirmatur ex eo quod ipsemet Hunnius supra cap. 3. statim in initio dicit sententiam illam Christi Domini esse generalem, cõplecti vniuersos, tum adultos, tum infantes, & illam sese extendere ad eos omnes, ad quos hæc sententia Christi Domini ibidem sese extendit, quod ex carne natum est, caro est, atqui hæc posterior sententia Christi Domini, sese etiam extendit ad filios infidelium; sunt enim geniti carnaliter & in peccato originali concepti: ergo hæc prior sententia Christi Domini de necessitate Baptismi, etiam se extendit ad omnes filios infidelium.

Deinde probatur contra Beza, quia in quest. responsis scriptis citatis quest. 123. admittit multos progenitos ex sanctis parentibus nihil pertinere ad fœdus Dei, exemplo Esau, qui tamen valide baptizantur, quia, inquit, formula fœderis est indefinita: ergo pari iure & si paruuli infidelium, ante Baptismum non sint de fœdere Dei, non desinent esse capaces Baptismi, quia præceptum Christi Domini de baptizandis hominibus est generale, nec aliquem excipit.

IV. Tandem hæc hæresis refellitur hac congruenti ratione, quod pugnet cum bonitate, & prouidentia Christi Domini, quoniam sequitur ex illâ cum reliquisse magnam hominum multitudinem absque villo remedio salutis, cum per solum Baptisma, vel martyrium possint fieri de fœdere Christi Domini: ad Deum & Christum eorum sicut adulterum habuisset prouidentiam, & de medio ad salutem necessario illis prouidisset, probat sanctus Cyprianus citatâ Epistolâ ad Fidum ex eo quod Helisæus resuscitauit filium viduæ lib. 4. Regum cap. 4. item ex eo quod omnes & singuli sint æqualiter à Deo creati. Item ex eo quod Deus vt personam non accipit, sic nec ætatem (dicamus nos, gentem) vt testatur sanctus Petrus cap. 1. Actuum; cum se omnibus, ad cœlestis gratiæ consecutionem, exhibeat patrem.

ARTICVLVS II.

Soluntur fundamenta hæreticorum, contra doctrinam articuli præcedentis.

PRIMUM est. Ipsi soli sunt capaces Baptismi, qui sunt de fœdere Deised infantes Iudæorum, Mahumetanorum, & aliorum id genus infidelium, non sunt de isto fœdere. Nam illud est primo factum cum Abraham, & eius semine, in quorum locum soli postea fideles, & eorum filij sunt substituti: ergo infantes Iudæorum, Mahumetanorum & aliorum id genus infidelium,

A non sunt capaces Baptismi. Quod si ad Maiorem huius argumenti respondeas, Iudæos saltem fuisse aliquando comprehensos sub isto fœdere, nimirum in suis antiquis parentibus, & proinde eorum saltem filios esse capaces Baptismi; viget in contrarium Iudæos, repudiato Christo Domino mediatore, excidisse ab isto fœdere; & eorum loco gentiles fuisse infitos, vnde nec eorum filij sunt amplius de isto fœdere: & hoc confirmant ex Apostolo cap. 2. ad Ephesios dicente Iudæos ante suam conuersionem ad Christum, fuisse alienatos à conuersatione Israël, & hospites testamenti promissionis, spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo. Quare nunc infantes Iudæorum non sunt de fœdere Christi Domini, & ex consequenti incapaces Baptismi quemadmodum & infantes aliorum infidelium. Respondetur aliquem posse duobus modis esse de fœdere Dei. Primo, reipsâ & de facto, deinde tantum in potentia, vt intelligitur ex Apostolo loco in obiectione relato vbi ait Ephesios dum adhuc erant gentes, & vocabantur preprium fuisse alienatos à conuersatione Israël, & hospites testamentorum, id est extraneos à pactis quæ Deus pepigit cum populo Israelitico, quibus promissiones noui Testamenti continebantur, & per consequens de facto, & reipsâ non erant de fœdere Dei. Deinde alio modo nimirum reipsâ & de facto quâ ratione Apostolus ibidem ait illos eosdem Ephesios cum antea non essent de fœdere Dei, postea tamen factos fuisse reipsâ de tali fœdere, nunc autem in Christo Jesu vos, qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi: ergo cum esse actu tale, præsupponat esse tale in potentia, & isti gentiles Ephesij iuxta Apostolum, ibi, tunc essent, de fœdere Dei, de quo tamen actu antea non erant, aliquis potest vno, ex istis duobus modis esse de fœdere Dei: iam applicando distinctionem hanc prædicti fundamenti hæreticorum. Respondetur ad hoc vt aliquis sit capax sacramenti Baptismi, & eius fructus, non requiri quod reipsâ, & de facto sit de fœdere Dei, antequam illum suscipiat; sed sufficit, quod sit in potentia, vt patet allato nunc exemplo de Ephesijs, & etiam de posteris Abraham qui, vi suæ originis, sumptæ præcisæ, erant tantum in potentia de fœdere Dei cum Abraham inito, erant verò reipsâ, per receptionem Circumcisionis. Et potest amplius confirmari etiam ex doctrina Caluini: nam iuxta illum in Harmonia sua Euangelica ad cap. 28. sancti Matthæi quando Christus Dominus dixit docete omnes Gentes, baptizantes eas, &c. promissum tam Gentes, quam Iudæos admittit in societatem sui fœderis, qui tamen Gentiles tunc non erant reipsâ, de corpore Ecclesiæ, nec in eius gratiâ constituti: ergo quemadmodum hæc Christi Domini vocatio, per quam instruebantur de hoc fœdere in potentia, satis illis fuit, vt postea baptizarentur, ita etiam ad hoc vt eorum paruuli, valide, & fructuose baptizentur, prædicta eorum vocatio satis superque sufficiens extitit, cum hæc paruulorum vocatio comprehendatur in hac generali vocatione Gentium, præsertim cum iuxta aduersarios præceptum docendi ibi à Christo Domino traditum, debeat intelligi solummodo quando baptizandus est capax doctrinæ: quare licet Iudæi ab sua peccata exciderint ab prædicto fœdere Dei, & contra Gentiles consentiendo diuinæ vocationi, fuerint eorum loco infiti, non propterea tamen,

I.

quandiu viuunt hac vitâ temporali, desinunt adhuc esse in potentia de hoc fœdere Dei, similiter & eorum infantes, sique eodem iure tam paruuli, aliorum infidelium quàm Iudæorum statim atque sunt nati, sunt capaces sacramenti Baptismi & fructus illius. Atque hinc patet solutio ad id, quod inter obiciendum hoc luum fundamentum, vrgent aduersarij, de repudio Iudæorum ab hoc fœdere Dei. Ad confirmationem peritiam ex Apostolo ad Ephesios 2. cap. Respondetur locum illum procedere tantum de *Genilibus*, vt patet ex ipsis eius verbis, & ex dictis supra circa illum. Deinde tantum velle Gentiles, (& idem est dicendum de infidelibus Iudæis) nunc reipsâ, & de facto non esse de isto fœdere, illos tamen adhuc esse de illo in potentia, quatenus possunt incorporari Christo.

II.

Secundum fundamentum desumitur, ex eo quod Apostolus 2. ad Corinthios 5. cap. dicat *quid mihi de iis qui foris sunt iudicare*, quæ sententia, per se, & secundum se spectata, est regula generalis, licet Apostolus ibi eam accommodet in hypothesi ad suum institutum: atqui infantes istorum infidelium nati sunt foris, non domi, id est extra Ecclesiam & non in gremio matris Ecclesiæ: ergo non sunt à nobis baptizandi. Imprimis respondetur, hoc argumentum tam militare pro non baptizandis infidelibus adultis, quàm pro non baptizandis eorum filiis, quia vtrique sunt *nati foris*, & non domi sed extra Ecclesiam. Quod si hæretici respondeant adultos infideles nasci in Ecclesia per Euangelium illis prædicatum, dicam & infantes infidelium nasci in Ecclesia per Baptismum; imò & argumentum hoc, sumptum in rigore, militat contra Baptismum infantium qui nascuntur ex parentibus fidelibus, cum enim nemo nascatur Christianus, sed fiat per Baptismum, vel Euangelium, infantes etiam Christianorum nascuntur *foris*, & non domi, seu in Ecclesia, ergo sicut non obstante hac sententiâ Apostoli, infantes fidelium sunt capaces Baptismi, ita & filij infidelium.

III.

Deinde respondetur duplex distinguendum, vnum per *potestatem iurisdictionis* in suo subditum; alterum per *discretionem* tantum & prudentiam quo assumamus hoc & illud esse faciendum vel omittendum, Apostolus loco in obiectione citato loquitur tantum de priori iudicio; ibi enim agit de sententia excommunicationis quam tulit in Corinthium incestuosum quem iuber alios fugere. Deinde subiungit hanc ipsam suam sententiam, de fugiendo eiusmodi Corinthio, & aliis notoriis, & declaratis peccatoribus grauibz, scilicet tantum extendere ad Christianos, & non ad Ethnicos vt pote in quos nullam habet iurisdictionem: at vt Ecclesia possit aliquem valdè baptizare, non est opus potestate iurisdictionis in illum, alias Apostoli nullum vnquam potuissent baptizare, cum Ecclesia habeat illam potestatem tantum in baptizatos, sed sufficit ei iudicium discretionis quo prudenter iudicat hos, & illos esse admittendos in Ecclesiam, sicut republica licet nullam habeat iurisdictionis potestatem in exteris, habet tamen iudicium discretionis quo illos adfiscat in suos ciues.

IV.

A

ARTICVLVS III.

V.

Verum infantes Christianorum sint capaces Baptismi.

EST iuxta rei veritatem, quicumque negat infantes ante viam rationis esse capaces obtinendi regnum caeleste, seu vitam æternam, consequenter negat, illos pro tali statu esse capaces Baptismi, eo quod is est de necessitate mediij, vt postea probabitur; non propterea tamen quicumque negat hoc posterius statim consequenter negat & prius iuxta suæ hæresis principia, nam sectarij illi, quos Anabaptistas vocamus, prius ex istis duobus admittunt, posterius tamen negant de paruulis Christianorum: putant enim illos nasci sanctos, & proinde carere peccato originali, ratione cuius indigeant Baptismo, sique moientes in infantia, æternam vitam obtinere, vt & Caluinistæ contendunt. Quare loquendo in rigore Theologico, hæc eorum hæresis, non est eadem cum eâ Hieracitarum hæresi, quâ, vt est apud sanctum Epiphanium hæresi 77. contendebant paruulos moientes in infantia non esse capaces vitæ æternæ, eo quod nullum certamen obissent, & sit scriptum ab Apostolo 1. ad Timotheum 2. quæst. non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Anabaptistæ autem hoc nomine appellati, quod eos quos habent in infantia baptizatos, eisdem adeptâ iam ætate adulta rebaptizant, vt inualidè baptizatos in infantia, huius suæ hæresis occasione sumpsérunt ex Luthero vt obseruat Cardinalis Holsius lib. de hæresibus nostri temporis satis longè à principio; & Sanderus lib. 7. de visibili Monarchia Ecclesiæ ad annum Christi 1343. cum enim Lutherus scriberet ad Valdenes, & inter alios illorum articulos reprehenderet & hunc, *quod baptizarent paruulos ad fidem futuram, quam in adulta ætate capessenturi erant, diceretque illos fidem actum iam habere, alioquin prestare Baptismum omnino omittere in paruulis, quam illos sine fide baptizare*; illi videntes falsum esse paruulos iam habere actum fidem, & iudicio ipsius Lutheri, melius esse prorsus illos non baptizare, quam absque actuali eorum fide, censuerunt infantes nullo modo esse baptizandos, quam hæresim ante illos defenderunt *Petrobrossiani*, & *Henriciani* tempore S. Bernardi vt patet ex eius serm. 66. in Cantica Canticorum & Epistolâ 240. ad Hidelphonsum Comitem sancti Egidij.

B

C

D

Fides tamen Catholica cum qua concludimus, est infantes Christianorum in eo etiam statu, quo adhuc sunt in infantia esse capaces sacramenti Baptismi, ita habemus definitum, iis omnibus Conciliorum Canonibus, quibus definitur, omnes eiulmodi infantes esse baptizandos, & Baptismum omnibus, & quibilibet infantibus esse ad salutem necessarium, nam necessitas alicuius mediij, supponit capacitatem in eo, cui tale medium dicitur esse ad salutem necessarium; & de hac necessitate Baptismi, tanquam medijs alia disputatione distincta, agemus ex professo.

Probatur autem nostra propositio, primum ex illo Christi Domini apud sanctum Ioannem cap. 3. *quod natum est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est*: ex illo enim verbo Christi Domini, hæc ratio formatur pro nostra propositione, qui natus est generatione tantum naturali, & nihilominus creatus est capax vitæ æternæ, is etiam est capax Baptismi,

VI.

VII.

VIII.

- I. & regenerationis spiritalis accipiendæ per Baptismum: atqui infantes Christianorum sunt naturali tantum generatione nati ex fidelibus suis parentibus; & nihilominus viti Deo creati capaces vitæ æternæ: igitur Christianorum infantes sunt capaces sacramenti Baptismi recipiendi. Maior propositio est Christi Domini illo eodem cap. 3. sancti Ioannis quando Nicodemus miranti cur dixisset nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei, respondet regenerationem illam non esse faciendam modo carnali, sed spiritali, nimirum per Baptismum aque. Cuius rei hanc reddit rationem, quod natum est ex carne caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est, id est homo per natiuitatem carnalem accipit tantum esse naturale, & ideo vt accipiat esse supernaturale, sine quo non potest fieri particeps vitæ æternæ, debet renasci per Baptismum, & proinde est illius capax. Minor vero propositio quoad priorem sui partem probatur ex hac eadem Christi Domini sententia, quod natum est ex carne, caro est; est enim ita vniuersalis, vt tamen Christi Domini intentio illam proferentis sit, eam accommodare generationi hominum, etiam ex fidelibus parentibus, qualis erat Nicodemus, qui alludens ad suam ætatem prouectam, intelligens Verbum Christi de naturali generatione dicebat quomodo potest homo nasci, cum sit senex? nunquid potest in ventrem matris suæ iterum introire, & renasci? huic eius questioni Christus Dominus satisfaciens, non tantum modum spiritalis regenerationis faciendæ explicat, sed etiam quidnam homo quilibet, licet ex parentibus fidelibus, accipiat ab illis per naturalem generationem, scilicet esse duntaxat naturale. Posterior vero pars Minoris patet ex eo quod Deus, antecedenti voluntate omnes ordinauit ad vitam æternam, vt finem vltimum & proinde etiam infantes, & ex consequenti sunt illius accipiendæ capaces.
- Secundo eadem nostra propositio probatur ex isto Christi Domini apud sanctum Marcum cap. 10. apud sanctum Lucam cap. 18. de infantibus propè dictis. *Sinite parvulos, & nolite prohibere illos venire ad me, talium est enim regnum celorum*, nam infantes illi dicuntur, *afferri, asportari*, & Christus Dominus ibi dicitur *eos amplectari*, id est inter vlnas & brachia sua recepisse, sicut solemus pueros amplecti. Vnde quando ibidem ait, *sinite parvulos venire ad me*, intelligit illud, *per aliorum pedes, & incesum*, nec ista particula, *talium*, obstat, nam tantum significat ipsos infantes *atque*, & qui per imitationem humilitatis illos imitantur, esse capaces vitæ æternæ, vt sanctus Augustinus explicat lib. de peccatorum meritis & remissionibus cap. 19.
- Tertio probatur ex analogia Baptismi in noua Lege ad Circumcisionem in veteri Testamento, quam Apostolus 1. cap. ad Colossenses facit & post illum agnoscunt Sancti Patres, Augustinus lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 24. Item lib. de nuptiis & concupiscentia cap. 11. Gregorius lib. 4. moralium cap. 1. & 3. & alij inferius referendi dum agemus de Circumcisione in veteri Testamento originale peccatum remittente. Christus Dominus eodem modo explicat necessitatem Baptismi pro nouo Testamento, quo Deus Genesios 17. explicat necessitatem Circumcisionis pro descendentibus ab Abraham, & proinde supponit tempore

novi Testamenti, homines ea ætate esse capaces Baptismi, quâ posterius Abraham erant capaces Circumcisionis, Deus enim ita loquitur Genesios 17. *Ma sculus cuius præputi caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit*. Christus videt, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Verque loquitur formulâ loquendi modo passivo, quâ denotet neminem, etiam infantem ab hac iustâ regulâ excipi. Prior nominatim exprimit infantes. *Infans*, inquit, *est* dierum circumcideretur in vobis. Posterior ait, *nisi quis* quod idem sonat ac, *omnis qui renatus non fuerit*, & proinde quia omnis est signum vniuersale, ipsos etiam infantes comprehendit. Item prior posteris Adæ non circumcisi comminatur penam. *delebitur anima illa de populo suo*, similiter posterior non baptizatis, *non potest* inquit *introire in regnum Dei*. Item in nouo Testamento eadem est conditio Baptismi, respectu eorum ad minus, qui nascuntur ex Christianis parentibus, quæ erat descenditium ab Abraham, ex Sanctis Patribus supra relatis: ergo sicut infantes descendentes ab Abraham erant capaces Circumcisionis: similiter & in noua Lege infantes Christianorum erunt capaces Baptismi.

Tandem probatur iis omnibus Patrum auctoritatibus, quibus infra probabimus necessitatem Baptismi etiam respectu quorumcumque infantium.

ARTICVLVS IV.

C Fundamenta Anabaptistarum solvuntur.

PRIMUM & potissimum desumitur ex illo Christi Domini apud sanctum Mattheum cap. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Est autem primum istud fundamentum eiusmodi, ij soli sunt capaces sacramenti Baptismi, qui sunt capaces doctrinæ Christi Domini percipiendæ, quia Christus Dominus ibi præmittit doctrinam Baptismo conferendo, vt dispositionem ad formam, ij vero soli sunt capaces formæ alicuius recipiendæ, qui dispositionis ad illam prærequisitæ sunt capaces: sed infantes Christianorum nondum sunt capaces doctrinæ Christi Domini percipiendæ, propter vsum rationis nondum adeptum, & hæc instructio doctrinæ Christi Domini, cuiusque perceptio, est dispositio ad Baptismum requisita à Christo Domino citato cap. 28. sancti Matthei: igitur infantes Christianorum nondum sunt capaces Baptismi.

Respondetur, Maiorem, illam simpliciter, & absolute sumptam, esse falsam; ad cuius probationem petiam ex Verbo Christi Domini: Respondetur Christum Dominum ibi præscribere ordinem seruandum in initiandis hominibus Christianæ Religionis iuxta caput vniuersumque, ita vt qui aptus est instrui de rebus fidei, iubeatur prius de illis instrui, quam baptizari, quo modo sacra Scripturæ loquuntur quando de Baptismo adulatorum, vt hoc loco, quo fit specialis mentio adulatorum quia Euangelium erat illis prædicandum: quod idem Apostoli Actuum 2. & 3. obseruant circa adultos; & sanctus Philippus Diaconus Actuum 8. circa Eunuchum, ad quem sensum sanctus Hieronymus, ad illum locum Euangelij est intelligendus, quan-

I. Jota ita, *Non potest fieri, ut corpus Baptismi recipiat sacramentum, nisi ante animæ fidei susceperit veritatem.* Ei vero qui propter defectum sufficientis ætatis, & vñs rationis nondum est capax instructionis, sufficit baptizari. Cuius rei hæc est ratio, quod quando duo præcipiuntur, vñum tanquam prævium quid & dispositio ad alterum, si hoc secundum sit de necessitate mediæ ad salutem animæ, & dispositio requiritur tantum ex quadam congruentia, non autem ex ipsa natura rei tunc talis dispositio tantum præcipitur pro loco, tempore, & conditione personarum, nec incapacitas subiecti ad tunc recipiendum talem dispositionem arguit in illo incapacitatem ad recipiendam formam, quam hæc dispositio respicit; aliis enim non amplius requiritur tantum ex quadam decentia, & congruentia, sed ex naturæ rei, quod est contra eius naturam: sed Baptismus, quem ad modum infra ostendimus, est de necessitate mediæ, etiam respectu infantium; hæc autem instructio fidei Christianæ, & id genus aliarum dispositiones ad suscipiendum Baptismum, requiruntur tantum ex quadam congruentia, non ex naturæ rei, ut docebimus infra agendo de illis.

II. Atque hæc patet solutio ad secundam probationem eiusdem Maioris fundamentum in hoc, quod qui est incapax dispositionis, est etiam incapax illius formæ, ad quem est talis dispositio, nimirum id duntaxat esse verum de ea dispositione, quæ ex naturæ rei, ad introductionem formæ requiritur.

III. Secundum fundamentum. Is solus est capax recipiendi Baptismi, qui capax est eliciendi actus fidei, quia Christus & Apostoli prærequirunt fidem Baptismo conferendo, nam Christus Dominus capite ultimo sancti Marci ita loquitur, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: & sanctus Philippus Diaconus cap. 8. Accit Eunuchio postulanti Baptismum, Ecce aqua, quæ prohibet me baptizari?* respondet, *fideris ex toto corde, sicut:* sed infantes etiam Christianorum, quando sunt in infantia, non sunt capaces eliciendi actum fidei, quia carent usu rationis ad illum requisitum: igitur infantes etiam Christianorum non sunt capaces Baptismi.

IV. Ad hoc argumentum Lutherani, concessâ Maiore, variè respondent ad Minorem, & imprimis Lutherus libro suo de Captivitate Babylonica titulo de Baptismo respondet fidem actualem gigni in ipsis parvulis quando baptizantur, non vi sacramenti, sed oratione Ecclesiæ credentis, & offerentis, vel baptizantur, sicque explicat quod vulgo dicunt, *parvulis succurri fide alienâ.* Deinde tomo 7. homiliæ 1. de Baptismo primâ parte respondet fidem nullo modo esse necessariam ad substantiam sacramenti. Tertio, Lutherani recentiores, ut Hunnius, & Oziander suprâ respondent fidem actualem reperiri in infantibus, non quæ existat ante Baptismum, sed quæ efficiatur in Baptismo, & per Baptismum, tanquam per organum salutis. Quod autem illi loquantur de actuali fide patet ibidem ex secundo argumento Hunnij, ubi probat fidem reperiri in parvulis, sumpto argumento à sancto Ioanne Baptista, qui adhuc existens in vtero matris habuit morum fidei. Quod si obicitur illis, vñm rationis non accelerari ipsis infantibus, & exemplum sancti Ioannis esse singulare, respondet Hunnius parvulos credere, non secundum facultatem humanæ intelligentiæ, sed secundum efficaciam verborum, & fortitudinis Dei, additque

V. multo expeditius fidem inscribi cordibus infantium, quam adultorum, in quibus intelligentia, & sensus carnis obstantur spiritui, etiusque operationibus.

Sed prima solutio refellitur, quia sicut patrum non sunt absolute necessarii ad substantiam, vel etiam fructum Baptismi, ita nec eorum fides, & si per impossibile tota Ecclesiâ noller baptizare infantem aliquem nondum baptizatum, quem nihilominus aliquis Paganus baptizaret, adhibendo formam & materiam legitimas, cum intentione faciendi quod Christus Dominus instituit, tunc talis Baptismus non desisteret esse validus, & tali infanti fructuosus, ut colligitur ex sancto Augustino epist. 23. ad Bonifacium sic scribente, *Non enim scriptum est, nisi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, aut eos offerentium, aut ministrantium fide: sed, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto.* Et ibidem infra, *Nec illud te moveat, quod quidam non eâ fide ad Baptismum percipiendum parvulos ferant, ut gratia spiritali ad vitam regenerentur æternam, sed quod eos putant hoc remedium temporalem retinere, vel recipere sanitatem; non enim propterea non regenerantur, quia ab istis hæc intentione offeruntur, celebrantur enim per eos necessaria ministeria.* Ex quibus postremis verbis intelligimus eos decipi, qui ex his & similibus S. Augustini & aliorum Patrum sententiis, putant colligi hanc voluntatem, seu, ut illi appellant, intentionem & fidem totius Ecclesiæ, ut offerentis parvulos ad Baptismum, esse sacramentum Baptismi essentiali. Patet, inquam, eos decipi, quia ex sancto Augustino ibi in tantum Baptismus parvulorum sine intentione parentum ut offerentium illos est validus, in quantum celebrantur ibi ministeria necessaria Baptismo, seu in quantum omnia Baptismo essentialia adhibentur; sed dato per hypotheseim impossibile, quod aliquis Paganus (ut nunc ratiocinabamur) nolente, imò contradicente totâ & universali Ecclesiâ, baptizet aliquem parvulum nondum baptizatum, abluendo illum sufficienter, & simul proferendo totam & integram hanc formam, *Ego te baptizo, &c.* cum intentione faciendi quod Christus Dominus instituit, ibi ministeria necessaria Baptismo celebrantur, quia verus & validus Baptismus perficitur his tribus, sicut & quodlibet sacramentum novæ Legis, ut habet Decretum Eugenij in Concilio Florentino, & fusè docuimus agendo de sacramentis in genere: ergo Baptismus parvuli nondum baptizati est essentialiter validus, absque voluntate, imò contra voluntatem totius Ecclesiæ, ut offerentis illum, & proinde talis voluntas, & intentio totius Ecclesiæ non est essentialis, sed tantum accidentalis, & ceremonialis Baptismo.

VI. Confirmatur amplius ex dictis suprâ de intentione sufficienti, vel necessaria ex parte ministerii ad conficiendum sacramenta novæ Legis: hæc enim duo distinguuntur, *velle & intendere* quod vera Ecclesiâ vult & intendit, dum administrat hoc vel illud sacramentum, seu quod Christus Dominus instituit, insinuando hoc & illud sacramentum, *Erne*, ex hypothesei, *velle hic & nunc quod vera Ecclesiâ vult hic & nunc à se fieri.* Primum est essentialiter requisitum ad substantiam sacramentorum novæ Legis. Secundum minimè, quia etiam Ecclesiâ prohibeat, imò Christus sacerdotem existentem in peccato mortali, in eoque sibi complacentem, & censu-

VII. VIII.

IX.

- I. rā innodatum conficere sacramentum Eucharistie; nihilominus tamen si tria prædicta adhibeat, non desinet valide consecrare, non obstante prohibitione, seu contradictione totius Ecclesie. Neque primam hanc Lutheri responsionem iuvat quod ibi virget scilicet paralyticum capite s. S. Lucæ. fide alienā, seu eorum qui illum portabant, & qui per regulas submiserunt ante Christum, fuisse sanatum; Paulum oratione sancti Stephani fuisse conuersum; nam quamuis paralyticus ille non solum corporis sanitatem, sed & interiore peccatorum remissionem obtinuerit, adiutus actuali fide istorum hominum, vt ille loquendi modus Euangelistæ indicat, *Quorum fidem ut vidit, dixit, homo remittuntur tibi peccata*: similiter & Paulus ex insigni persecutore Ecclesie, euaserit sanctus precibus sancti Stephani, non tamen hoc sensu, quod *immediatē ad solam alienam fidem portantium*, & ad solam sancti Stephani orationem, absque aliquo actu fidei & penitentie elicitio fuerint ab ipsis iustificati: sic enim promereri gratiam iustificantem alicui competit soli Christo, vix professio Theologi docent primā secundæ, agendo de merito; sed hoc tantum sensu, quod fides horum portantium, & vehemens sancti Stephani oratio *impetrarunt de congruo, vt Deus hunc vtrumque disponeret, & excitaret ad actus veræ fidei & Penitentie* eliciendos, quibus disponeretur ad accipiendum gratiam iustificantem, quemadmodum patet ex illo modo, quo sanctus Paulus Actuum nono capite describit conuersus ad Christum: at fides siue patrinorum, siue Ecclesie non impetrat infantibus quando baptizantur tales actus fidei, spei, & penitentie, quibus disponantur ad gratiam iustificantem, cum in illis vsus rationis non accederet.

Ex quo tertia Lutheranorum responsio refellitur, & amplius adhuc à S. Augustino epistolā superius citatā ad Bonifacium, nam sub finem istius ait, *parvulum suscipientem Baptisma non habere fidem in cogitatione*, seu vt alij legunt, *in cognitione*, nec tamen desinere salubriter percipere sacramentum Baptismi; nam habere fidem in cogitatione, seu in cognitione, est habere aliquem actum, seu motum fidei. Deinde idem S. Augustinus epistolā 57. ad Dardanum quæstione 2. fusè refellit hanc responsionem Lutheri; nam docet factum sancti Ioannis Baptiste esse habendum in miraculis diuine potentie, nec magis esse trahendum ad exempla humanæ naturæ, quam locutionem asine Palaam, vt omnes asine dicantur loqui, & vocentur in concilium hominum, docetque tantum abesse vt paruuli tunc habeant illos actus fidei, quin potius hoc admissio, sequitur illos tunc nullum consequi fructum Baptismi, quia vocibus & notibus, quantum possunt, reluctantur ne abluantur aquā, que relictio in illis tunc habentibus cognitionem, & voluntatis arbitrium, magnum esset peccatum: quod nullus potest rationabiliter admittere in eiusmodi infantibus.

Nos igitur ad hoc secundum Anabaptistarum fundamentum respondemus, fidem actualem requiri ad Baptismum, *pro capacitate & conditione subiecti*, & quando Christus Dominus capite 23. S. Matthæ ait, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*, præscribere ordinem seruandum in initiandis hominibus Religioni Christianæ, iuxta vniuersumque captum, ita vt qui aptus est

A instrui de rebus fidei, credere actu elicitio fidei, & accipere Baptismum, præstet hæc omnia, aut circa illum fiant, sicut sanctus Philippus Diaconus capite 5. Actuum, vbi instruxit Eunuchum de rebus fidei, postulat ab illo requirente baptizari, vtrum credat, & vt eliciat actum veræ fidei, & sacre Scripturæ, iuxta istud, *docent fidem requiri ad iustificationem & salutem*, quia loquuntur de *iustificatione adultorum*. Qui vero ob defectum ætatis non est aptus elicere actum fidei, tantum suscipiat Baptismum. Ibi autem fit specialis mentio adultorum, quia Euangelium erat illis prædicandum, & fides actualis, seu actus elicitus veræ fidei non est *absolutus & necessarius* prærequisitus ad substantiam Baptismi, sicut nec requirebatur in infantibus Iudeis ad substantiam Circumcisionis. Adde & ipsos infantes ordinari non baptizari sine aliqua fide actuali, non quæ sit elicitā ab illis, sed quæ sit ipso Ecclesie, quæ suam fidem illis accommodat, vt sic baptizentur, & saluentur in ea, sicut in propria, si eam possent habere, vt sanctus Augustinus citatā epistolā ad Bonifacium docet, id est fides illa, quæ tanquam dispositio quædam prærequiritur in adulto ad sacramentum Baptismi, suppletur in paruulis per fidem Ecclesie; vnde dum paruuli baptizandi interrogantur, *num credant*, patrinus eorum loco respondet, *Credo*, & hoc totum est sancti Augustini citatā illā epistolā. Item lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 23. & sermone 14. de verbis Apostoli cap. 11. & 13. & cum paruuli per Baptismum recipiant fidem habituale, etiam moriantur ante vsu rationis, non propterea tamen consequuntur salutem æternam sine fide.

C Atque ex his intelligitur esse satisfactum huic alij Anabaptistarum fundamento, quo vrgent, *eos qui non possunt confiteri Christum esse incapaces Baptismi*: si enim id intelligant de actuali confessione ore vel corde facta per aliquem actum elicitum negatur; nam vt actualis fides ad validitatem Baptismi non prærequiritur in baptizando, sic etiam nec actualis ore vel corde facta confessio Christi, cum hæc confessio sit aliquis verus actus fidei, iuxta illud Apostoli ad Romanos 10. *Corde credidit ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem*.

Tertium fundamentum Anabaptistarum. Christus Dominus nullibi præcepit baptizare infantes, nec item Apostoli aliquos baptizarunt infantes; iund prædobaptismus est aliquod inuentum humanum à Siricio Papa introductum, vt haberet de consecratione distinctione 4. cap. 11. & amplius confirmatur ex institutione patrinorum facta per Iginium Papam: hi enim requirunt tantum pro infantibus baptizandis, & proinde prædobaptismus, & vsus patrinorum in Baptismo ceperunt simul.

D Ad primam partem huius fundamenti quæ procedit de præcepto, respondetur, hæc duo debere hic distinguui, *preceptum de suscipiendo Baptismo est datum paruulis, seu infantibus*: & istud, *extat aliquod preceptum de dando Baptismo paruulis*. Fatemur primum ex istis duobus non fuisse à Deo, seu à Christo statutum, quia infantes, cum careant vsu rationis, nondum sunt capaces præcepti; vnde qui ex illis sine eo moriuntur, non censentur committere aliquod peccatum omissionis, vt patet ex eo quod priuatur solum *pœnā damni*, propter peccatum originale, quod est in illis, & remanet. Secundum verò fuit à

- I. de qua agitur: vera causa ob quam Christus Dominus isto tantum ætatis suæ anno voluit baptizari est, quod cum isto anno prædicationem suæ doctrinæ inchoaret, voluit Baptismum sui præcursoris probare, iuxta sanctum Hieronymum in epist. 3. S. Matthæi. Deinde ut omnem adimpleret iustitiam, nec aliquid ab eo omis- sum Iudei audientes illum prædicantem pos- sent obicere. Tertiò, ut aquas tunc suo contra- ctu sanctificaret, easque designaret in causas in- strumentales ingressus hominum in suam Eccle- siam, quam mox erat ædificaturus, tunc anpo illo suæ ætatis, quo inchoabat prædicationem Evangelij, voluit à suo præcuratore baptizari. Deinde responderetur, Christum Dominum fuisse duntaxat baptizatum Baptismo sancti Ioannis; hic autem agi de Baptismo per Christum Do- minum instituto. Tertiò responderetur, necessi- tatem huius Baptismi nullum habuisse locum in Christo Domino, tum quia ita tunc erat viator, ut tamen esset simul *comprehensor*, impecabilis, & in termino suæ gratiæ, cuius plenitudinem anima eius accepit statim atque creata est; tum etiam quia Princeps & Legislator est solutus suis legibus; illa respiciunt inferiores & subditos, eosque solos obligant: tum denique quia si per aliquam hypothesein Christus Dominus potuisset suscipere nostrum Baptisma, attamen ante illam ætatem non potuisset, aut debuisset, cum nondum esset institutum, & vltus Baptismi sup- ponat, aut saltem includat eius institutionem; & pro hac solutione videri potest sanctus Grego- rius Nazianzenus citatò oratione 4. vbi agens contra dilationem Baptismi obicit sibi istud fa- ctum Christi Domini, & fuste ostendit longe dis- parem fuisse conditionem & rationem Christi Domini à conditione omnium aliorum homi- num, etiam penes istud.
- II. Sextum fundamentum desumitur ab autori- tate Tertulliani libro de Baptismo capite 18. di- centis, *Cancellationem Baptismi esse viliorem par- vulis*.
- III. Responderetur primò, Tertullianum ibi adde- re istam cautionem, *si non habent necesse*, id est, si sint extra necessitatem: unde immediatè antè præmittit cunctationem illam Baptismi esse viliorem *pro conditione*, ac dispositione cuiusque personæ. Deinde responderetur, eum ibi tantum dicere cunctationem illam Baptismi esse in par- vulis viliorem, quod non negat capacitatem Baptismi in illis, de qua tamen hic tantum agi- mus. Tertiò responderetur, Tertullianum ibi non agere de infantibus fidelium, sed *infidelium*, & tantum velle esse vilius differre illorum Baptis- mum in tempus illud quo adoleuerint, quam tam citò illis conferre; quod etiam S. Thomas docet ex professò 3. parte quæstione 68 articulo 10. quando illi sunt ex parentibus infidelibus, qui nunquam dederunt nomen suum Christo Domino, & remanent sub eorum cura. Quod autem Tertullianus loquatur de istis infantibus, patet ex antecessentibus verbis, quibus vilitatem istius dilationis repetit ex eo quod eorum patrini *exponantur periculo non exoluendi quod promiserunt*. Item ex eo quod per mortalitatem, & præsentum male indolis possint falli: quæ omnia habent locum duntaxat in filiis infidelium; nam quando parentes sunt Christiani, cum illi satis sint solliciti (præsertim pro eo tempore, quo Tertullianus scribebat) de instructione suorum filiorum in iis quæ spectant ad fidem,

A nullum tale periculum potest occurrere.

Cæterum, quod sanctus Gregorius Nazian- zenus oratione 4. censet in infantibus *trienium* esse expectandum, ut baptizentur, est tantum *consilium* ab eo datum, non tamen *asseritio*, quia ibi ait expressè, *illos esse capaces Baptismi, & si necessitas occurrat, esse quamprimum baptizandos*; & consilium illud de dilatione Baptismi infan- tum est sancto Gregorio singulare ab aliis san- ctis Patribus Ecclesiæ reprobatur, ut ipsa etiam praxis Ecclesiæ docet.

Habent Anabaptistæ aliud fundamentum, scilicet paruulos Christianorum nasci absque peccato originali, sed istud propriè spectat ad primam secundæ, vbi est professio agitur de ori- ginali peccato, & eius subiecto.

ARTICVLVS V.

Vtrum infantes inclusi matrum vtero sint capaces Baptismi.

PRIMA propositio. *Infantes inclusi matrum vtero sunt capaces Baptismi, quantum requiritur ex parte subiecti*. Probat, capacitas Baptis- mi ex parte subiecti requirit tantum, quod illud sit *verus homo nondum baptizatus*, & si adultus sit, habeat intentionem suscipiendi illum; sed in- fantes isti sunt verè & essentialiter homines, nondum baptizati, ut per se constat. Deinde quilibet homo nondum baptizatus habens pec- catum originale, eo ipso quo indiget Baptismo, tanquam remedio, est capax illius, aliàs non cen- setur indigere, nam indigentia est eius rei, cuius est capax qui indiget: atqui infantes isti qui nondum sunt baptizati, habent peccatum origi- nale, cuius remedium à Christo Domino insti- tutum est, Baptismus; ut patet ex Concilio Tri- dentino sessione 5. in Decreto de peccato origi- nali: ergo infantes isti, pro eo statu sunt capaces Baptismi, quantum requiritur ex parte sub- iecti.

Obiicies. Prius est nasci, quam renasci: sed Baptismus est regeneratio: Christus enim Do- minus capite 3. sancti Ioannis ait, *Nisi quis re- natus fuerit*, & isti infantes, quandiu sunt in vtero matris, non sunt nati: ergo nec possunt re- nasci per Baptismum.

Responderetur, duplicem distingui *natiuitatem*: vnam *extra vterum matris*, alteram *tantum in vtero*. Prior est, quæ infans ponitur in lucem ex- tra matris vterum: posterior per quam infans de non homine fit homo, poniturque in rerum na- tura, animatus & viuus. Prior non debet abso- lutè & simpliciter præsupponi Baptismo, ut pa- tet in iis qui tantum exerunt manum extra vte- rum matris, per cuius solius abluentionem bap- tizantur in casu necessitatis, nec adhuc sunt nati priori modo nascendi. Posterior autem sufficit, si enim vterus matris aperitur, & infans depre- hendatur viuus, licet non extrahatur ex vtero, attamen poterit ibi valdè baptizari, quia tunc omnia ex parte subiecti requisita concurrunt, est verus homo, infectus peccato originali, ca- rens baptismali caractere. Et quod Christus Dominus loquatur etiam de hac posteriori nati- uitate patet ex modo loquendi, quem continuò vsurpat, *quod natus est ex carne, caro est*, vbi particula illa, *ex carne*, denotat causam materialem ipsius generati, & proinde intelligitur de poste- riori generatione.

I. Secunda propositio. *Isti infantes ex parte materis, quo Baptismus fit, non sunt pro illo statim capaces Baptismi.* Ita sanctus Thomas 3. parte quæst. 68. artic. 11. & habetur de Consecratione dist. 4. Si ad matris corpus, & sequenti capite Si in matris: & ratio est, quod Baptismus perficitur reali, seu physica, & non tantum moralis ablutione corporis eius qui baptizatur, vt docuimus: atqui aqua non potest istos infantes realiter ablucere pro eo statu.

Nec obstat quod sint tunc aliquid matris prægnantis, nam tunc sunt tantum aliquid illius, per quamdam colligationem corporum distinctorum, & non per continuationem & unionem naturalem partis ad totum, vt rectè S. Thomas obseruat citato articulo in responsione ad secundum: unde si mater prægnans baptizetur, non propterea tamen infans inclusus eius vtero censetur baptizari, vt Concilium Neocaesariense definit cap. 6.

III. Notandum tamen quod si puer ita inclusus possit aspergi realiter aqua naturali, per aliquod instrumentum, & verba formæ proferantur cum debita intentione, eum fore valide baptizatum, quamquam ad maiorem cautionem sit postea rebaptizandum, saltem ad minus sub conditione.

Quæres, quando videtur esse periculum de morte infantis vtero inclusi, si mater eius damnata ad mortem viuat diuini, an tunc mors matris possit accelerari per sectionem?

Respondetur id fieri posse, (seruato tamen inuis ordine, nam tunc dilatio mortis matris est tantum propter beneficium infantis, imò non defuit ex recentioribus Medicis & Chirurgis, qui asserant partum caesareum posse feliciter petici, absque periculo vitæ ipsius matris.

Ceterum, quod spectat ad furiosos & amentes ab infantia, qui non habent lucida intervalla, eadem est conditio ac infantium ætorum vtriusque qui iam adoleuerunt ante amentiam, si nulla habeant lucida intervalla, & antequam incidere in amentiam, vel furorem, desiderium habuerunt Baptismi, quod non apparet fuisse reuocatum, debent baptizari, etiam si tempore furoris & amentis quo baptizantur, maxime resistant, quia hæc resistentia in illis non est actus humanus propriè loquendo, & prior illa intentio censetur adhuc in illis virtualiter remanere. Quod idem dicendum est de dormientibus, vt definitur capite *Maiores*, de Baptismo & eius effectu.

Et hæc responsio est sancti Augustini libro primo de adulterinis coniugiis cap. 26. vbi agens de catechumeno, qui vi morbi oppressus, non potest etiam signo explicare desiderium Baptismi, ait satis esse illum tunc baptizare, sic enim scribit, *Sed non solum incredibile est, nec in fine vitæ huius baptizari catechumenum velle, verum etiam si voluntas eius incerta est, multo satius est volenti dare, quam volenti negare: vbi vult, an nolit, sic non apparet, & tamen creditibilis sit, cum, si posset, velle se peius fuisse dicitum ea sacramenta percipere, sine quibus sana credidit, non se oportere de corpore exire.*

IV. Sunt qui velint, quod si non constet nobis de eiusmodi desiderio in amentibus istis nulla lucida intervalla habentibus, eos tamen posse baptizari, si antequam incidere in amentiam fuerint tales, vt studuerint bene viuere, quantum fert humana fragilitas, quia in illa generali voluntate bene viuendi, quam habuerunt, voluntas Baptismi continetur implicite; sed hoc tunc

A. tantum videtur esse verum, quando generalis illa voluntas includit etiam aliquam voluntatem mediorum supernaturalium; aliàs enim hæc voluntas non censetur esse talis intentio, qualem Baptismus requirit in adulto, vt patebit ex dicendis inferius. Si verò eiusmodi amentes adulti habeant quædam intervalla lucida, aliquod eiusmodi intervallum lucidum debet expectari, vt eorum consensus habeatur.

V.

DISPVATIO II.

De necessitate Baptismi in ratione medij.

ARTICVLVS VLTIMVS.

VI.

Vtrum Baptismus sit necessarius hominibus ad salutem.

NOTANDVM primum, duplicem distinguere necessitatem: vnā præcepti, quando scilicet aliquid est faciendum, vel habendum, non quod finis nequeat haberi sine illo sed quia præcipitur fieri, & contemptus præcepti parit peccatum. Alteram, medij, quando scilicet finis non potest obtineri sine illo, inter quas necessitates hæc est differentia, quod posterior nullam admittat excusationem: prior verò aliquam admittit, vt quando præceptum ignoratur inuincibiliter, vel non potest executioni demandari, propter aliquam causam legitimam.

C. Notandum secundum, hic agi de necessitate Baptismi, abstracto à modo, scilicet quod re ipsa accipitur, vel tantum habeatur in voto effectui, vel quod fiat per sanguinem, seu martyrium: nam Baptismus aquæ suppleri istis duobus modis supra ostendimus.

Caluinus Commentario suo ad illa verba capituli tertij sancti Iohannis, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, &c. Beza libro vxo questionum & responsonum de sacramentis quæst. 114. & alij eorum sectarij negant Baptismum esse de necessitate medij, necessarium hominibus ad salutem.

Opposita tamen sententia est de fide, quam hac nostra propositione explicamus, *Baptismus est necessarius necessitate medij omnibus hominibus, cuiuscumque sint ætatis & conditionis.* Et quod hæc propositio sit de fide, constat ex Conciliis Mileuitano, & Carthaginensi apud sanctum Augustinum epistolâ 90. & 92. ex Tridentino sessione 7. Canone 2. quam propositionem Pelagiani etiam admitterebant, vt videre est apud S. Augustinum libro 1. de peccatorum meritis & remissionibus cap. 18. & 30. nam licet Pelagiani negarent peccatum originale esse in pueris, & Baptismum ex hoc capite sine titulo esse illis necessarium; attamen concedebant illis esse necessarium pro consequendo regno celorum, & ita explicabant locum hunc S. Iohannis cap. 3. *Nisi quis renatus fuerit*, &c. eandem necessitatem Baptismi, quam nostra propositio asserit, admittunt aliqui ex Lutheranis, vt Hunnius opusculo de sacramentis cap. 12. vbi ex illo loco S. Iohannis nunc citato, *Nisi quis renatus fuerit*, &c. con-

VII.

VIII.

I. eludit secundum ordinariam Dei operationem, ingressum in regnum cælorum non patere etiam parvulis, nisi regenerentur ex aqua Baptismi, virtute Spiritus sancti.

Probat autem imprimis ex illo, *Nisi quis renatus fuerit*, &c. quod importat necessitatem mediæ cum exprimat defectum eius importare privationem vitæ æternæ: & locum illum sic intellexit Tertull. lib. de Baptismo cap. 12. & 13. vbi distinguens necessitatem mediæ à necessitate præcepti, ait hanc haberi cap. 18. sancti Martini, istam verò cap. 3. S. Iohannis similiter lib. de anima cap. 39. S. Cyprianus epist. 72. 73. S. Augustinus & alij Patres vbi disputant contra Pelagianos: & hunc locum esse intelligendum de Baptismo apte ostendimus contra Caluin. supra ad questionem 66. disput. 2. articulo primo, & nomen aquæ ibi sumi pro aqua elementari, quod licet Danzus etiam admittit ad caput 4. Bellarmini de Baptismo, vult tamen cum nonnullis aliis sectariis necessitatem Baptismi non colligi ex isto loco, quia, inquit, hæc particula & debet iungi pro disjunctiva, aut, vel, quasi sensus Christi Domini sit ille, nisi quis renatus fuerit aqua, vel Spiritu sancto, non erit saluus; sicque admittit duplex medium salutis, vnum regenerationem per aquam Baptismi: alterum regenerationem per Spiritum sanctum: sed refellitur hæc expositio, est enim contorta quia Patres omnes explicant istam particulam, & copulativè, itavt aqua & Spiritus sanctus requirantur ad regenerationem spiritalem, vt citato nunc articulo ostendimus; cum etiam quia iuxta hanc expositionem posset aliqua regeneratio spiritalis dari per solam applicationem aquæ elementaris cum exclusione Spiritus sancti, quod est contra Caluinistas, quia vbi duo præcipiuntur, & dicuntur necessaria solummodo sub disjunctivè, ibi sufficit quodlibet eorum seorsim ab alio facere & observare ad consequendum id ad quod ordinatur & præcipitur, nec est necesse simul & colligere utrumque facere: hæc enim est ratio & conditio præcepti disjunctivè facti, vt patet inductione factâ per omnes huiusmodi leges: Atqui ex Calvino & eius sectatoribus verbum istud Christi Domini, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, talem importat necessitatem Baptismatis, quod sensus eius sit tantum disjunctivus: ergo quemadmodum iuxta illos spiritalis regeneratio ibi assignata per hunc terminum, *Spiritu sancto*, est sufficiens, seculâ ablutione exteriori etiam in voto & affectu; similiter sola exterior ablutio, excluso Spiritu sancto, erit sufficiens pro consequenda salute æterna: quod est absurdum.

II. Deinde refellitur, cum Caluiniste iuxta hanc suam expositionem admittant spiritalem regenerationem esse absolute necessariam infantibus, quæto quando infantes oriuntur ex parentibus fidelibus non recipiunt Baptismum aquæ, ob necessitatem aliquam antequam moriantur, à quo, & per quid immediate applicatur illis, regeneratio spiritalis fieri: vel enim fit immediate à solo Deo, intuitu fidei parentum, vel intuitu fœderis, quod Deus pepigerat cum Abraham, & eius posteritate, cuius verba hæc sunt, *Ego Deus tuus, & seminis tui post te*, cui pacto fideles in lege nostra succedunt, iuxta Apostolum ad Galatas tertio capite & alibi; sed neutro modo Deus facit hanc regenerationem spiritalem in infantibus; non primo modo, quia ipsemet

III. Beza in quæst. & responsi. de sacramentis quæst. 126. id negat expresse verbis, & vult tantum interueniente fide piorum parentum fieri, vt nati, vel nascituri infantes censentur in fœdere, quod præcisè sumptum est aliquid omnino aliud à spiritali regeneratione, cum sit aliquid antecedens & necessariò ad illam prærequiritum, iuxta Bezam ibi quæst. 120. vbi censet filios Mahumetanorum non esse admittendos ad Baptismum, eo quod non comprehenduntur isto fœdere. Deus item non facit istam spiritalem regenerationem posteriori modo, Primum, quia iuxta Caluinistas falsum est, eos omnes qui sunt prognati ex parentibus fidelibus etiam sanctissimis, pertinere ad istud fœdus, vt Beza expresse tradit citatis quæst. quæst. 123. vbi in exemplum affert Elia, & quondamam experientiam: ergo iuxta illos est falsum eo ipso quod infantes nascuntur ex parentibus fidelibus illos esse sanctos. nec indigere Baptismo aquæ, vt regenerentur Christo Domino.

IV. Confirmatur. Vbi illud quod exilimatur tantum formalis causa alicuius effectus reperitur, ibi & formalis effectus correspondens tali causæ debet reperiri; & si existente tali causâ non ponatur ille effectus, tunc falsò dicitur esse vera, & formalis causa talis effectus; hic enim iuxta omnes Philosophos est inseparabilis à sua causa: atqui Caluinistæ exilimant formalem causam, propter quam infantes fidelium pertinent ad fœdus cum Christo Domino esse præcisè, quod sint prognati ex fidelibus parentibus, & istos parvulos vi talis sue generationis esse sanctos: ergo talis insitio in fœdus Christi Domini, & talis sanctitas ei correspondens debet reperiri in omnibus infantibus qui nascuntur ex parentibus fidelibus: ergo cum iuxta Bezam supra & eius sectatores, talis insitio in fœdus Christi Domini, & sanctitas non sit in omnibus infantibus natis ex parentibus fidelibus, falsum est, simpliciter & absolute loquendo, infantes qui nascuntur ex parentibus fidelibus, esse sanctos, nec proinde indigere Baptismo aquæ, vt spiritaliter regenerentur Christo Domino.

V. Neque est quod Caluinistæ respondeant istam insinuationem esse effectum talis natiuitatis, iuxta viam communem, & ordinariam, absque tamen præiudicio secretorum iudiciorum Dei, per quæ fit vt aliqui etiam ex parentibus fidelibus, non pertineant ad istud fœdus. Non est, inquam, quod id respondeant, Primum, quia volunt fœdus istud esse generale; ait enim Beza ibi formulam huius fœderis esse indeclinabilem, iurare nos bene sperare de omnibus qui ex fidelibus nascuntur. Deinde Caluinistæ errant hic turpiter contra hoc suum principium, nihil extra Scripturam esse admittendum: nam hæc præsens eorum assertio, *Infantes ex pijs parentibus oriuntur sumi salvandi, & comprehenduntur in fœdere superius explicato*, ex qua conatur inferre eos sine Baptismo aquæ saluari, nec proinde illum eis esse necessarium necessitate mediæ, est iuxta illos extra sacram Scripturam, quia secundum Bezam in citatis questionibus & responsionibus quæst. 127. est tantum mera quadam probabilis coniectura, quam tamen illi præferunt huic absolute & generali sententiæ Christi Domini, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest intrare in regnum Dei*, & communi sanctorum Patrum expositioni, quæ ex hoc verbo Christi Domini docent Baptismum aquæ esse omnibus, etiam infantibus fidelium, absolute necessarium ad salutem.

VI. C. Deinde refellitur, cum Caluiniste iuxta hanc suam expositionem admittant spiritalem regenerationem esse absolute necessariam infantibus, quæto quando infantes oriuntur ex parentibus fidelibus non recipiunt Baptismum aquæ, ob necessitatem aliquam antequam moriantur, à quo, & per quid immediate applicatur illis, regeneratio spiritalis fieri: vel enim fit immediate à solo Deo, intuitu fidei parentum, vel intuitu fœderis, quod Deus pepigerat cum Abraham, & eius posteritate, cuius verba hæc sunt, *Ego Deus tuus, & seminis tui post te*, cui pacto fideles in lege nostra succedunt, iuxta Apostolum ad Galatas tertio capite & alibi; sed neutro modo Deus facit hanc regenerationem spiritalem in infantibus; non primo modo, quia ipsemet

VII. Neque est quod Caluinistæ respondeant istam insinuationem esse effectum talis natiuitatis, iuxta viam communem, & ordinariam, absque tamen præiudicio secretorum iudiciorum Dei, per quæ fit vt aliqui etiam ex parentibus fidelibus, non pertineant ad istud fœdus. Non est, inquam, quod id respondeant, Primum, quia volunt fœdus istud esse generale; ait enim Beza ibi formulam huius fœderis esse indeclinabilem, iurare nos bene sperare de omnibus qui ex fidelibus nascuntur. Deinde Caluinistæ errant hic turpiter contra hoc suum principium, nihil extra Scripturam esse admittendum: nam hæc præsens eorum assertio, *Infantes ex pijs parentibus oriuntur sumi salvandi, & comprehenduntur in fœdere superius explicato*, ex qua conatur inferre eos sine Baptismo aquæ saluari, nec proinde illum eis esse necessarium necessitate mediæ, est iuxta illos extra sacram Scripturam, quia secundum Bezam in citatis questionibus & responsionibus quæst. 127. est tantum mera quadam probabilis coniectura, quam tamen illi præferunt huic absolute & generali sententiæ Christi Domini, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest intrare in regnum Dei*, & communi sanctorum Patrum expositioni, quæ ex hoc verbo Christi Domini docent Baptismum aquæ esse omnibus, etiam infantibus fidelium, absolute necessarium ad salutem.

VIII. Deinde refellitur, cum Caluiniste iuxta hanc suam expositionem admittant spiritalem regenerationem esse absolute necessariam infantibus, quæto quando infantes oriuntur ex parentibus fidelibus non recipiunt Baptismum aquæ, ob necessitatem aliquam antequam moriantur, à quo, & per quid immediate applicatur illis, regeneratio spiritalis fieri: vel enim fit immediate à solo Deo, intuitu fidei parentum, vel intuitu fœderis, quod Deus pepigerat cum Abraham, & eius posteritate, cuius verba hæc sunt, *Ego Deus tuus, & seminis tui post te*, cui pacto fideles in lege nostra succedunt, iuxta Apostolum ad Galatas tertio capite & alibi; sed neutro modo Deus facit hanc regenerationem spiritalem in infantibus; non primo modo, quia ipsemet

IX. Neque est quod Caluinistæ respondeant istam insinuationem esse effectum talis natiuitatis, iuxta viam communem, & ordinariam, absque tamen præiudicio secretorum iudiciorum Dei, per quæ fit vt aliqui etiam ex parentibus fidelibus, non pertineant ad istud fœdus. Non est, inquam, quod id respondeant, Primum, quia volunt fœdus istud esse generale; ait enim Beza ibi formulam huius fœderis esse indeclinabilem, iurare nos bene sperare de omnibus qui ex fidelibus nascuntur. Deinde Caluinistæ errant hic turpiter contra hoc suum principium, nihil extra Scripturam esse admittendum: nam hæc præsens eorum assertio, *Infantes ex pijs parentibus oriuntur sumi salvandi, & comprehenduntur in fœdere superius explicato*, ex qua conatur inferre eos sine Baptismo aquæ saluari, nec proinde illum eis esse necessarium necessitate mediæ, est iuxta illos extra sacram Scripturam, quia secundum Bezam in citatis questionibus & responsionibus quæst. 127. est tantum mera quadam probabilis coniectura, quam tamen illi præferunt huic absolute & generali sententiæ Christi Domini, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest intrare in regnum Dei*, & communi sanctorum Patrum expositioni, quæ ex hoc verbo Christi Domini docent Baptismum aquæ esse omnibus, etiam infantibus fidelium, absolute necessarium ad salutem.

I. Neque possunt aduersarij dicere istos Patres ex verbis istis, *Nisi quis renatus fuerit*, eodem modo collegisse necessitatem Baptismi, quo ex istis verbis S. Iohannis cap. 6. *Nisi manducaverit carnem filij hominis*, &c. collegissent necessitatem accipiendæ Eucharistiæ: ut ex verbis posterioribus necessitas mediæ sacramenti Eucharistiæ male colligatur, cum hoc non sit necessarium necessitate mediæ, ut omnes Catholici communiter agnoscant: hoc, inquam, non potest dici, nam modis istis loquendi *reprehensibilis* (*Nisi quis renatus fuerit*) alius est ab illo directo ad personas, ut habentes viam rationis (*nisi manducaveritis*), unde non eadem ontur necessitas ex utroque, sed prior loquendi modus importat absolutam necessitatem mediæ, posterior verò, cum solos adultos respiciat, solam necessitatem præcepti.

II. Tandem probatur nostræ propositio ex sanctis Patribus, ut S. Gregorio Nazianzo. oratione in laudum Baptismi, S. Basilio in exhortatione ad Baptismum, S. Ambrosio lib. 2. de Abraham cap. 11. S. Hieron. Dialogo contra Pelagianos. S. Augusti. lib. de origine animæ cap. 9. & pluribus aliis apud Valdensium tom. 2. de sacramentis cap. 98. & apud Cocquem tom. 2. Thesauri Catholici lib. 4. art. 5. & S. qui voluit prædictam legem Christi Domini, *Nisi quis renatus fuerit*, &c. ita esse generalem, ut *non solum excipiat*, etiam infantem præuentum aliquâ necessitate, ut expresse S. Ambrosius, S. August. & alij significiant, utendo hac, vel simili formula loquendi istis locis.

ARTICVLVS II.

III. *Argumenta hereticorum contra necessitatem Baptismi solvuntur.*

PRIMUM est. Tota Baptismi necessitas in ratione mei, fundatur in eo quod ad consequendum vitam æternam, deleto peccato prærequiritur: sed peccati delictum potest alio modo, quam Baptismo acquiri obtineri: ergo Baptismus æquus non est hominibus *necessitate modo ad salutem necessarius*. Minor patet, quia omnes Catholici faciunt hanc necessitatem in peccato originali, ut patet inferius. Minor probatur. Christus Dominus gratiam illam, quæ peccatum tollitur, non assignat signis exterioribus, de quorum tamen numero est Baptismus aquæ, sed illa pendet omnino à gratuito Dei benedictione, vel à sola actuali fide in Christum, vel à fidei actuali locus esse non possit, a nuda & simpliciter non impuratione peccati facti à Deo. Ignor Baptismus aquæ non est ad deleuonem peccati necessarius, nec ex coniectione est de necessitate mediæ.

IV. Respondetur ad Minorem: gratiam quæ Deus tollit peccatum, posse considerari duobus modis. Primò, *per respectum & comparationem ad salutem potentiam Dei*, quæ antequam statuerit aliquid hoc vel illo modo tantum esse faciendum, potest quicquid non implicat fieri. Secundo, *per respectum & comparationem ad ordinariam tantum eius potentiam*, quæ decreuit ista hoc & illo modo facere, & iuxta hanc tantum suam institutionem homines gubernare, etiam in ordine ad vitium finem vitæ æternæ: nam licet gratia illa, quæ peccatum deletur, spectata per comparationem ad absolutam Dei potentiam, non sit assignata aliquibus signis exterioribus à se

A institutis, vel instituendis, quatenus potest ex mera gratitudine, & singulari quadam in ferdordia, solo seipso, & nullo exteriori signo intermedio, infundere alicui gratiam iustificantem; quia tamen sic debemus considerare gratiam illam per respectum ad ordinariam Dei potentiam, & constitutiones ab illo factas, Christus verò Dominus voluit remissionem peccatorum in hominibus non baptizatis, non alicui fieri, quam per Baptismum aquæ, ut docent quæ articulo præcedenti in confirmationem nostræ propositionis attulimus, si ut in not propositionis primi huius arguerit, prout applicatur præfenti difficultati, quæ tantum procedit de eo quod Christus Dominus instituit, sit simpliciter & absolute falsa.

Ad id autem quod ibi obicitur, *gratiam illam, quæ peccatum tollitur, pendere omnino à gratuito Dei benedictione*, Respondetur esse eundem verum hoc sententiæ, quod ex multis nostris antecendentibus meritis, sed tantum ex gratuita Dei voluntate conferatur, non tamen sententiæ illi, quod in hoc sacramentis à Christo Domino ad illum nobis conferendam institutum concedatur. Quod verò iustificatio hominis non fiat per non institutum Dei, quo item modo fides ad illam concurrat, non est huius loci explicare, sed pertinet ad primam secundam.

Secundum fundamentum. Omnes qui sunt de *fidei Abraham*, & sancti, licet signum fœderis non habuerint, nihilominus saluantur: sed sacramentum Baptismi est signum fœderis, quod est inter Deum & parentes Christianos. Item, omnes ij qui nascuntur ex parentibus Christianis saluantur in fœdere Abraham, cui parentes illorum in necessitate. Item & sancti: ergo licet ij qui nascuntur ex parentibus Christianis non recipiant Baptismum, nihilominus saluantur: ergo Baptismus aquæ non est filijs Christianorum necessarius, *necessitate modo*, ad salutem.

Minor patet quod partem posteriorem, quia homines continentur sancti per gratiam, & hæc est viam vitæ æternæ, patet etiam quod ad priorem partem, quod licet ij qui sunt de fœdere Abraham saluantur, ex cap. 17. Gen. vbi Deus inuit pactum cum Abraham, *quod Abraham & eius omnes Domini*, quod idem sonat, ac saluaturum esse filios. Minor etiam patet ex eo quod Baptismus in noua lege est *Christianis*, quod Circumcisio citato nunc loco Genes. erat Iudæis: sed Circumcisio erat signum fœderis inter Deum & Abraham, & eiusque posteris. Deinde ad Romanos 9. Christiani & eorum filij succedunt Abraham & eius posteris quoad prædictum fœdus: & insuper quod filij Christianorum parentum sunt sancti, docet Apost. 1. ad Corinth. quando filios susceptos ex matrimonio fidelis cum infidelis vocat sanctos.

D Respondetur, concessa primâ parte Maioris, intellectâ de vera sanctitate animæ per gratiam iustificantem, in qua, & cum qua aliquis moritur, negando utramque partem Minoris, quia infantes isti carent gratiâ iustificante, & verâ fide, quæ duo constituunt hominem in isto fœdere; Deus enim quando inuit fœdus cum Abraham, & eius posteris, illud non inuit simpliciter & absolute, quasi solum eo ipso, quo descendentes ab Abraham, generatione temporali, esset illos saluaturus, sed tantum ductus ad habens conditiones.

Prima est, quod eiusmodi posterij imitarentur f-

- I. dem *Abrahe*, vt Apostolus indicat ad Rom. 4. & ad Galat. 3. dicens, *Eos qui ex fide sunt, esse filios Abrahe*, & eos tantum esse benedicendos cum *fidele Abraham*. Deinde hac etiam conditione, scilicet, *vt de facto circumciderentur*, sicut habetur expressè 17. Genesios, vbi Deus ita loquitur Abraham, *Tu ergo custodies pactum meum, & semen tuum post te in generationibus tuis*. Deinde subiungit pactum istud esse, quod omne masculinum circumcideretur, ita vt qui non fuerit circumcissus sit delendus de populo Dei. Vnde et si daverimus hæreticis, Circumcisionem fuisse tantum signum fœderis, non tamen haberent posteros Abraham fuisse reipsâ, & de facto de fœdere Dei, inito cum Abraham, *sine recepta Circumcisione*, si que semper indigerunt signo istius fœderis, ad hoc vt conferrentur esso reipsâ de tali fœdere Dei: pari modo licet Deus in lege Evangelica inierit pactum cum Christianis, quod sit futurus Deus eorum & posterorum: id tamen tantum valebit *seruatis seruandis*, quod scilicet quia hæc benedictio facta Abraham, & eius semini nunc in noua Lege Christianis facta, non amplius attenditur secundum generationem corporalem, quia nunc est spiritualis, sed secundum spiritalem, quæ fit per fidem & gratiam, iuxta illud sancti Ioannis capite primo, *Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt*: ij tantum etiam secundum generationem corporalem nati ex parentibus Christianis erunt de ipso fœdere Dei, qui erunt renati per fidem & gratiam; quæ spiritualis regeneratio cum tantum fiat per sacramentum Baptismi: iuxta illud sancti Ioannis tertio, *Nisi quis renatus fuerit*. &c. quicumque non fuerit baptizati, esto sint procreati ex parentibus Christianis, nullo modo erunt de ipso fœdere Dei.

III.

Ad illud denique primæ ad Corinthios septimo, quo Apostolus filios susceptos ex matrimonio fidelis cum infideli, vocat *sanctos*, Primò respondetur non dicere eos esse ex utero, vel ab utero matris *sanctos*: quod tamen hæretici contendunt. Secundò respondetur, multiplicem hominum sanctitatem distingui in sacris Literis, & locum hunc Apostoli nullo modo esse intelligendum de vera sanctitate anime: hoc enim vtrumque sanctus Augustinus expressè docet libro secundo de peccatorum meritis & remissionibus capite vigesimo-quinto & vigesimo-sexto: vnde cum sanctitas animæ requiratur, vt quis propriè saluetur, & vt sit de fœdere Dei, illa sanctitas, de qua ibi Apostolus loquitur, quæcumque sit, erit insufficiens, vt infantes fidelium sint de fœdere Dei, & per eam saluentur sine Baptismo. Illa autem sanctitas, vel est aliqua tantum preparatio, & dispositio ad veram sanctitatem anime, quatenus parens fidelis procurat filius cognitionem veræ fidei, & ne polluantur sordibus idololatriæ, sicut S. Hieron. epist. 157. ad Paulinum videtur intellexisse, vbi pro hac expositione refert Tertullianum, vel est illa tantum quæ opponitur immunditie legali, quæ scilicet qui ex Iudæis contrahebat matrimonium in veteri Testamento cum infideli, censetur immundus, & filij eius immundi, vt intelligitur ex cap. 10. lib. 1. Eldæ, quæ immunditia cum sit abrogata per Christum Dominum, sicut & omnia legalia; Apostolus docet filios susceptos ex matrimonio fidelis cum infideli, esse sanctos, seu carere ista immunditia, propter quam

IV.

ciusmodi matrimonia fuerint olim reiecta. Quæ expositio nullo modo fauet hæreticis, nam primò non sunt præcisè de populo Dei per hanc sanctitatem, quia hæc allocutio ad populum Dei fit per regenerationem spiritalem, vt docuimus, quæ ibi nulla est. Deinde esto sanctitas illa sit aliqua dispositio in istis filiis, ad acquirendam veram sanctitatem curâ & diligentia parentis alterius, attamen cum omnis dispositio, præteritum remotissima, & veluti extrinseca, qualis est hæc, distinguatur à forma, nec ponat formam in subiecto, hæretici malè colligunt ex hac sanctitate filios ciusmodi antè receptum Baptismum aquæ, & sine illo esse de fœdere Dei, aut ad illud pertinere.

Tertium fundamentum. Eadem est ratio Baptismi in noua lege ac Circumcisionis in veteri, sed non omnes etiam infantes Iudæorum, qui sine Circumcisione moriebantur in lege Moisaica, damnabantur, exempli causâ, qui moriebantur ante diem octauum. Item qui in deserto sunt mortui eo tempore quo omnia fuit Circumcisio, vt patet cap. 5. libri Iosue: ergo neque etiam omnes qui in noua Lege moriuntur sine Baptismo aquæ damnantur.

Respondetur, esse quidem parè conditionem Baptismi ac Circumcisionis quoad deletionem peccati originalis, disparem tamen fuisse illius conditionem quoad tempus, quo debebat conferri, quia enim eius administratio est per institutionem Dei determinatam ad præfixum tempus, scilicet ad diem octauum natiuitatis, qui ante illum moriebantur, non poterant, præcisè loquendo, damnari ex defectu Circumcisionis illis non applicatæ: & idè si ante diem octauum illis aliquid imminere periculum subueniebat per remedium legis naturæ, quo etiâ facilius originale peccatum remittebatur: at Christus instituendo necessitatem Baptismi, locutus est simpliciter & absolute, nullum determinando: tempus natiuitatis, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. Quare cum statim infans egreditur, possit validè & fructuosè baptizari, quouis loco & tempore. Item & aqua, eius materia remota sit cuiuslibet obuiæ, infans ex Baptismate nullum incurrit periculum vitæ, intelligimus non esse eandem quoad hoc Baptismi conditionem, quæ fuit Circumcisionis, aliquos nondum octauum diem assequutos potuisse saluari, imò & de facto fuisse salutos alio remedio, quam Circumcisione, qui nunc in eadem ætate sine Baptismo aquæ reipsâ suscepto, non possunt saluari.

Quod spectat ad Circumcisionem intermissam per quadraginta annos, fatemur id esse verum, sed id esse factum vel ex dispensatione Dei, eo quod Circumcisio data est Iudæis in signum distinctionis illorum ab aliis Gentibus, quare cum toto illo tempore, quo fuerunt in deserto, nullis essent admixti Gentibus, non fuit necesse illos circumcidi, sed eo tantum tempore quo erant ingressuri terram promissionis, ne eorum pietas labeſcicaret per conuersationem cum extraneis, ait Theodoretus quest. 67. in Genes. & questione 2. in librum Iosue, vel, vt aliqui alij volunt, tunc Circumcisio fuit intermissa sine dispensatione, vel cum dispensatione, quia tunc erant in itinere, & tempus professionis erat validè incertum, dependebat enim ex motu nubis, & ipsa Circumcisio maximum creasset periculum infantibus, quare fuit iustum illam dif-

ferre. Quod spectat ad Circumcisionem intermissam per quadraginta annos, fatemur id esse verum, sed id esse factum vel ex dispensatione Dei, eo quod Circumcisio data est Iudæis in signum distinctionis illorum ab aliis Gentibus, quare cum toto illo tempore, quo fuerunt in deserto, nullis essent admixti Gentibus, non fuit necesse illos circumcidi, sed eo tantum tempore quo erant ingressuri terram promissionis, ne eorum pietas labeſcicaret per conuersationem cum extraneis, ait Theodoretus quest. 67. in Genes. & questione 2. in librum Iosue, vel, vt aliqui alij volunt, tunc Circumcisio fuit intermissa sine dispensatione, vel cum dispensatione, quia tunc erant in itinere, & tempus professionis erat validè incertum, dependebat enim ex motu nubis, & ipsa Circumcisio maximum creasset periculum infantibus, quare fuit iustum illam dif-

I. fere in aliud tempus commodius, præsertim cum lex Circumcisionis pro Iudæis *esset affirmativa*, & aliqui notent Iudæos etiam hodie solere illam aliquando differre post octauum diem, si prævideant paruulo imminere periculum vitæ ex ipsa Circumcisione ei facta: & hæc solutio est S. Thomæ 3. parte quæst. 70. artic. 4. tunc autem Iudæi non circumcisi exclusi non sunt à salute, quia utebantur remedio legis naturæ: at in lege noua istud est abrogatum, & habemus solum Baptismum.

Vltimum fundamentum. In nouo Testamento plures sunt sine Baptismo aquæ saluati, vt Zacharias, Elizabeth, Anra, & Simeon capite 2. S. Lucæ: ergo Baptismus non est ad salutem necessarius. Respondetur, Sanctos hic enumeratos vixisse & mortuos fuisse ante consummationem noui Testamenti per mortem Christi, & sic antequam Baptismus aquæ fuerit ex institutione Christi Domini hominibus necessarius *necessitate mediæ*, vt Tertullianus ex professo probat capite 13. libri sui de Baptismo, quare Christus Dominus capite 3. sancti Ioannis istud, *Nisi quis renatus fuerit*, non dixit pro eo tempore, quo tunc loquebatur cum Nicodemo; tunc enim nondum instituerat Baptismum, sed tantum pro eo quod post eius mortem erat futurum, sicut quando capite 6. S. Ioannis dixit, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis*, &c. non intelligebat pro illo tempore quo id dicebat, sed pro alio tempore eius institutionem subsequente, vt amplius intelligitur ex dicendis.

DISPUTATIO III.

De necessitate Baptismi tanquam mediæ pro salute infantium infidelium, & Iudeorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quædam monita premituntur, & opinio negans explicatur.

VI. Baptismus aquæ in adultis potest suppleri voto eius, vel martyrio reali etiam in paruulis, vt ex professo docuimus: idem quæti potest in infantibus non patientibus pro Christo, quibus aquæ Baptismus ex aliqua occasione non potest applicari; possit per aliquod aliud remedium suppleri, cuius applicatione morientes consequantur à Deo remissionem peccati originalis, & vitam æternam.

Imprimis est notandum, omnes infantes posse reduci ad duas classes, in quarum priori sint infantes Gentilium, ad quos nondum peruenit euangelio promulgationis doctrinæ Christi Domini, seu Euangelij. vel si aliquando peruenit, ita tamen est longa plurius sæculorum serie in illis oblitterata, ac si nihil quicquam de illa planè audierint, vel si quid audierint, credibilitas tamen doctrinæ Euangelicæ nondum est illis probata sufficientibus argumentis. In posteriori classe constituuntur omnes alij infantes, quorum parentibus Euangelium Christi Domini est promulgatum, vel sufficienter cognitum, cuiusmodi sunt omnes

A filij Christianorum. Ex hac distinctione paruulorum duplex nascitur difficultas: Prior de *infantibus prioris classis*, an Baptismus aquæ sit illis ita necessarius ad consecutionem æternæ salutis, vt citra martyrium aliter saluari nō possint, etiam si remedium quod vigeat tempore legis naturæ, vel Circumcisio, quæ valebat tempore legis Moisaicæ, illis applicetur, vel aliquod aliud. Posterior difficultas de *infantibus Christianorum*, quibus propter aliquod incidens, quod præuideri non potuit, vel subueniri, Baptismus fluminis non potest applicari, vtrum infantes eiusmodi possint aliquo alio remedio sibi applicato saluari.

Notandum secundò, hanc necessitatē Baptismi respectu istorum infantium posse intelligi *triplicibus modis*. Primus est de *absoluta & extraordinaria Dei potentia*, quasi Deus eos non possit aliter saluare, & de hoc nulla est inter Theologos difficultas, omnes enim admittunt Deum posse quocumque & quomodoque voluerit, eos alio remedio, vel etiam ex merito suæ misericordiæ actu saluare. Secundus modus est, *inquinando de lege communi & ordinaria*, itavt omnes illi Gentilium filij, quibus Baptismus aquæ non conferretur, si aliquod aliud remedium, exempli causa, Circumcisio, vel illud quod fuit remedium legis naturæ, applicetur, vel sacrificiū aliquod in finem delendi peccati originalis illis offeratur Deo: nihilominus sic morientes puniatur æterna pœna damni, vel si sint Christianorum, & pereant sine aliqua parentum negligētia, itavt Baptismus aquæ non potuerit ante mortem illis applicari, tunc possint de lege Dei ordinaria saluari aliquo alio remedio, exempli causa, *oratione*, *fide*, vel voto parentum, sicut adulti possunt de communi lege saluari per votum Baptismi, quando nō datur eis occasio suscipiendi realiter Baptismum aquæ.

Tertius modus est, *non quidem de lege communi & ordinaria*, sed tantum de *speciali*, vtrum ex aliquo singulari privilegio Dei, infantes aliqui interdum saluentur sine Baptismo aquæ realiter suscepto, Deo eius defectum supplente, propter orationes & vota parentum, per quos non sterit, quin eorum paruuli peruenirent ad Baptismum: presenti disput. agimus tantū de infantibus prioris classis.

Recentior quidam valde inclināt in eam partem, quæ vult Baptismum aquæ *ipsis infantibus non esse simpliciter & absolute necessariū*, sed si sint Iudeorum filij, eis Circumcisione subueniri: si verò pueri Gentilium, remedia quæ in statu legis naturæ sufficiebant pro delendo peccato originali, putatque hanc opinionem esse S. Bernardi ep. 77. ad Hugonem Victor. Quod si ei obiecias, tam legem veterem, quàm eius sacramenta, nunc esse *morina*, imò & *monifera*, ex Apost. passim in suis epist. & sanctis Patribus, post mortē Christi Domini, & longam illam legis eius promulgationem, ceptam fieri in festo Pentecostes anno illo, quo Christus Dominus resurrexit. Respondet legem illam & eius remedia fuisse per mortem Christi Domini *radicaliter, & initiatiue morina*: per sufficientem verò promulgationem legis Christi Domini fuisse *formaliter, & consummativè* mortua, & *monifera* iis tantum quibus hæc promulgatio legis Christi Domini & Baptismi fuit facta, & eius credibilitas sufficientibus argumentis probata: Quare, inquit, in nouo orbe, ante ingressum Christophori Columbi, remedia legis naturæ, vel etiam Circumcisio, & quodcumque aliud signum externum, quo infideles illi utebantur ad protektan-

- I. dum fidem, tunc applicata eorū paruulis sufficiēbat ad remissionem peccati originalis, & iustificatiōem illis obtinendam; imō si qui adhuc superstiti infideles ad quos hæc diuulgatio fidei Christianæ, & sufficiens illius necessitatis explicatio per argumenta rationabilia credibilitatis, nondum sit facta, vult prædicta legis naturæ, vel etiā Mosaicæ remedia, istis eiusmodi infantibus, etiā hodiernā deesse sufficere, sicque veterem legem eiusque sacramenta, vel etiā legis naturæ, nunquam fore absolutæ, & simpliciter, consummationē mortuæ, respectu quorumcunque, & omnium singulorum hominū, nisi ubi & quādo hæc prædicta euulgatio legis Christianæ cum sufficienti probatione eius credibilitatis facta fuerit illis omnibus, & per consequens Baptismum aquæ nondum esse eorum infantibus necessarium ad salutem.

II.

ARTICVLVS II.

Pars affirmans Baptismum aquæ esse necessarium infantibus prædictorum infidelium, præfertur & stabilitur ex sacris Scripturis.

V ERISSIMA tamen & communis sententia, quam loco nostræ propositionis ponimus, est, Omnibus & singulis quorumcunque infidelium, tam eorum ad quos prædicta euulgatio Euangelij prætenditur nondum sufficienter facta, quā eorum quibus est facta sufficienter filiis, Baptismum aquæ esse, extra verum pro Christo Domino martyrium, simpliciter & absolute necessarium ad salutem. Probatur I. ex illo Christi Domini apud S. Ioann. cap. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, quod, vt obseruauimus præced. disput. art. I. cōprehendit omnes homines, cuiuscunque, sine ætatis, & conditionis, & etiā de infanticis peccatiū illum Patres intelligunt, nullā distinctione illorū factā, quemadmodum patebit inferius. Probatur item ex illo S. Petri I. suā Canonica cap. 3. comparantis necessitatē Baptismi aquæ cum arca Noë, in qua, inquit, pauci, id est octo animæ saluæ factæ sunt per aquam, quod & vos nunc similis forma, saluos facit Baptisma, quo loci dux illæ particulæ sunt obseruandæ, nunc, facit, nam S. Petrus confert tempus ab Euangelio Christi Domini promulgato, seu tempus legis Christianæ cum tempore Noë, & Baptismum aquæ cum arca Noë per aquam eleuat, itavt quemadmodum tempore Noë soli illi sunt à diluvio aquarum saluati quoad salutē corporalem, qui continebantur in arca Noë: cæteri verò homines perierunt: sic à tempore Christi, & eius Euangelij promulgatione, quæ iam facta erat, quando S. Petrus hac citatē epist. scribebat, Nunc soli illi saluantur, qui Baptismum aquæ receperunt, nec S. Petrus ibi facit aliquam exceptionem infantium, vel infidelium, ad quos diuulgatio Euangelij non peruenit, sed facit parē conditionem vtriusque; remediū, eū simpliciter & absolute loquatur, quare quemadmodū tempore Noë non illi soli perierunt aquis diluuij, quibus Noë minas Dei ad viciendū peccata parati denuntiabat, sed etiam omnes alij qui tunc temporis erant in aliis regionibus longē distitis, quique nihil quicquam de prædicatione Noë audierant, quia scilicet omnes & singuli erant obnoxij peccatis, ob quæ Deus immittebat diluuiū: ita etiam à tempore Christi Domini, vel saltē promulgationis Baptismi eius per Apostolos factæ, non illi so-

IV.

li peribunt spiritualiter defectu Baptismi aquæ suscepti, apud quos facta est promulgatio legis Christi, sed etiam ij omnes apud quos nōdum facta est, qui tamē Baptismum aquæ à Christo Domino institutum non receperunt, inquit in illis est adhuc peccatum originale, causa illorum perditionis: & hæc explicatio confirmatur ex hac particula, quā S. Petrus ibi vitur, *similis forma*, nam loco eius habetur in textu Græco *ἀνάλογον*, quæ significat maximam esse similitudinem Baptismi cum arca saluante illos, quos continebat, & reliquos submergendo. Atque hunc locum S. Petri ita intellexerunt Patres, S. August. lib. 12. contra Faustum cap. 14. *Noë cum suis per aquam & lignum liberatur, sicut familia Christi per Baptismū crucis passione significatur*, & lib. 5. contra Donatist. cap. vlt. & S. Hier. epist. 57. quæ ad Damasum, *Super illam petram edificatam Ecclesiam scio: quicumque extra hanc domum agnum comederit prophanus: si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnate diuinitus*. At homo fit membrum Ecclesiæ Christi, & illam ingreditur solūmodū per Baptismum: ergo iuxta S. Hier. quisquis ille sit, si non baptizatur, peribit quoad salutem animæ. Sitem Cypri. epist. 75. seu potius Firmilianus hac suā epist. ad S. Cypri. & plures alij, ubi agunt de arca & allegoria eius, conformiter explicant hunc locum S. Petri.

Tertio probatur ex iis Scripturæ locis, quibus Apost. passim & præsertim in epist. ad Galat. loquens de Circumcisione ait *simpliciter, & absolute* illam non tantū esse inuilem, sed quod si vultur, fore vt Christus nihil proficiat illi, qui illa vultur: Ecce ergo Paulus cap. 5. dico vobis, quoniam si circumcidamini Christus vobis nihil proderit. Et S. August. sua expositione in epist. ad Galat. expressè notat Apost. ibi loqui de gentibus, cui non obstat, quod gentes illæ iam essent ad Christū conuersæ, cuiusque lex eis sufficienter per Apost. promulgata; hanc enim Circumcisionis inuilitatem non fundat præter in eo quod iam suscepissent fidem Christi, sed in eo quod vis eius & efficacia iam cessasset; nam ad id præmittit cap. præcedenti historiam Agar & Saræ, Hinnæ & Isaac, Genes. 17. eamque sic explicat, vt Agar significet vetus Testamentum, & quæ ad illud pertinent, Sara verò nouum, & quæ spectant ad illud. Deinde subiungit dictum hoc Abraham de Agar & filio eius, *Eice ancillam & filium eius*, de cessatione Legis veteris, & eorum quæ ad illam pertinebant, quoad aliquem fructum gratiæ, per legem nouam obtinendam, *Non enim*, inquit, heres eris filius ancillæ cum filio liberæ, id est qui circumciditur, non habebit eternā hereditatem cum Christianis. Item Apostolus fundat hanc inutilitatem Circumcisionis in eo, quod eius receptio sit quedam *falsæ religionis prociessio*, nimirum Iudaismi, Testificor, inquit eodem cap. 5. rursum homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ Legi faciente; nam licet Circumcisio fuerit antiquior Lege Mosaicā, ab eo tamen tempore quo hæc Lex fuit data, cœpit esse signum protestatiū Iudaicæ religionis.

Tertio, Apostolus ibi damnat Circumcisionem in iis, qui post nouum Testamentum illam recipiunt *ipse iustitia*, seu iustificationis accipiendæ, vt patet ex iis eius verbis, *Euacuati estis à Christo qui in lege iustificamini, & a gratia excidistis*: ergo ab eo tempore Circumcisio iuxta Apost. non potest esse aliquod remedium obtinendæ remissionis peccati originalis. Tandem circa eundem locum Apostoli notanda est hæc particula, *omni*,

Tertio, Apostolus ibi damnat Circumcisionem in iis, qui post nouum Testamentum illam recipiunt *ipse iustitia*, seu iustificationis accipiendæ, vt patet ex iis eius verbis, *Euacuati estis à Christo qui in lege iustificamini, & a gratia excidistis*: ergo ab eo tempore Circumcisio iuxta Apost. non potest esse aliquod remedium obtinendæ remissionis peccati originalis. Tandem circa eundem locum Apostoli notanda est hæc particula, *omni*,

I. quæ est *signum uniuersale*, vt loquuntur Dialectici; & significat omnem hominem, nullo excepto, & proinde vult Apostolus ibi, Circumcisionem nulli hominum, siue Gentili, siue Iudæo, siue infanti, siue adulto, prodesse ad salutem animæ. *Testificor*, inquit, *omni homini circumcidenti se*, &c. licet enim istud proximè dicatur de obligatione seruandæ legis Mosaicæ, verba tamen illa quæ subiungit, *Eueniari estis à Christo, excidistis à gratia*, significant hanc inutilitatem Circumcisionis respectu cuiusculque hominis, vt amplius intelligitur ex absurdo, quod paulò post infert Apostolus, ex admixta tali utilitate Circumcisionis: ergo euacuatum est scandalum crucis, id est, vt S. Aug. citatà expositione in epist. ad Gal. explicat, ergo *Christus mortuus*, seu frustra mortuus est, si Circumcisio etiam nunc homines iustificet.

II. Ex quibus omnibus hæc ratio potest formari pro nostra propositione. Illud quod habet de facto incompossibilitatem cum iure hereditatis æternæ Christianis proprio: item quod est signum protestatiui falsæ religionis: item quod euacuat mysterium crucis, seu facit vt Christus gratis & frustra sit mortuus illud, inquam, non est tale, ad cuius applicationem alicui parulo, siue ex parentibus Iudæis, siue ex Gentilibus genito, factâ, gratia iustificans à peccato originali conferatur ei: hæc enim omnia habent potius aliquam oppositionem cum infusione sanctificantis gratiæ, quæ est semen vitæ æternæ, quam dicat habitudinem ad illam: atqui Circumcisio ad minus post legis Euangelicæ promulgationem modo superius explicato factam, applicata siue adultis, siue paruulis tam Gentilibus, quam Iudæorû, habet incompossibilitatem cum iure hereditatis æternæ, quia facit eui cui applicatur, excedere à Christo; Item est signum protestatiuum falsæ fidei, qui enim illam suscipit, se constituit debitorem vniuersæ legis Mosaicæ obseruandæ, quæ nunc est propriè falsa, cum sit significatiua futurorû, quæ tamen iam sunt completa; Item euacuat mysterium crucis, seu facit vt Christus sit frustra mortuus, cum iam sine illo per Circumcisionem vita æterna possit obtineri: igitur Circumcisio non est talis, vt post dictam legis Euangelicæ promulgationem, ad sui applicationem siue paruulis, siue adultis: tam Iudæorum, quam Gentilium factam, gratia sanctificans conferatur.

III. Et hæc ratio, mutato solum nomine *Circumcisionis* in nomen *remedii*, quo peccatum originale remittebatur in statu legis naturæ, potest facillè accommodari ad similem eius inutilitatem explicandam pro eo tempore; cum licet remedium istud, non eo modo esset protestatiuum falsæ religionis, quo Circumcisio nunc, non esset tamen protestatiuum veræ illius religionis in qua sola vera salus animæ reperitur, nimirum Christianæ, & Catholicæ; & præterea aliz eiusdem minoris propositionis particulæ tam benè ei conveniunt, quam Circumcisioni, vt patet illas consideranti, & ex consequenti cum author prioris sententiæ, omnia salutis remedia pro prædictis Iudæorum, & Gentilium filiis, reuocet ad hæc duo, scilicet *Circumcisionem*, & *remedium legis naturæ*, Baptismus aquæ reipsâ susceptus est istis infancibus absolutè & simpliciter ad salutem animæ necessarius.

IV. Atque hæc esse vim & efficaciam prædictæ rationationis Apostoli sapienter animaduertit S. August. lib. de natura & gratia cap. 2. quando de hac necessitate Baptismi etiam respectu infantium; qui sunt ex parētibus infidelibus post illud

A. Apost. verbum relatum ad Rom. 10. *Sed dico, nunquid non audierunt? in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terre verba eorum*, sic scribit, sed antequam hoc inciperet fieri, antequam denique usque ad fines totius orbis terre prædicatio ipsa perveniat, quoniam non desunt adhuc vltimæ gentes, licet vt perhibetur, paucissimæ, quibus hoc nondum fuerit prædicatum, quid faciet humana natura, vel quid fecit, quæ vel antè non audierat hoc futurum, vel adhuc non comperit factum, nisi credendo in Deum, qui fecit calum & terram, a quo & se factam naturaliter sentit, & rectè viuere ei inimpleat voluntatem, nullâ fide passionis Christi, & resurrectionis imbuta? quòd si fieri poterit, aut potest, hoc & ego dico, quod de lege dixit Apostolus: ergo Christus gratis mortuus est: si enim hoc ille dixit de lege, quam accepit gens vna Iudæorum, quantum iustius dicitur de lege naturæ, quam accepit vniuersum genus humanum: si per naturam iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. Si autem non gratis Christus mortuus est: ergo omnis humana natura iustificari & redimi ab ira Dei iustissima, hoc est vniuersa, nullo modo potest nisi per fidem, & sacramentum sanguinis Christi.

ARTICVLVS III.

Eadem veritas probatur ex Patribus.

P R I M A Patrum autoritas potest repeti ex mutuo illo consensu sanctorum Hier. & August. de lege mortua statim à morte Christi Domini, nam licet dissenferint inter se, num post resurrectionem Christi Domini, ante sufficientem Christianæ legis promulgationem obseruatio legis Mosaicæ esset mortifera, in eo tamen conueniebant, quòd esset mortuus, id est, quod non prodesset quidquam ad iustificationem hominum, vt constat ex mutuis eorum ad se inuicem super hac re epistolis. Item ex ea communi sententia Patrum, quâ istud Christi Domini, *Consummatum est*, cap. 19. S. Ioannis explicant de cessatione legislationis, quoad utilitatem, vt etiam obseruat S. Th. primâ secundæ, qu. 103. art. 3. in solut. ad 2. Deinde in particulari referri potest autoritas duorû summorum Pontificum Innocentij I. & Zozimi à S. August. relatâ suâ epist. ad Optatum, quæ sic habet, *Mortis transmissæ ab Adam chyrographo*, nullus omnino natorum, antequam per Baptismum liberetur, non tenetur obnoxius: vbi particula illa, nullus, est obseruanda, quatenus neminem ibi excipit à necessitate Baptismi. Tertio, autoritas S. August. & cæterorum Episcoporû Africa, epist. suâ ad Innoc. I. inter epist. S. Aug. 90. vbi Patres dicunt eos mortiferâ doctrinâ necare infantes, quibus promittunt vitam æternam, etiam si non baptizentur. Item epist. 105. *Quisquis dixerit*, inquit, *quod in Christo viuificabitur paruuli, quia sine sacramenti eius participatione de hac vita exiunt, & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam*, vbi propterea cum paruulis baptizandis festinatur & curritur, quia sine dubio credituros in Christo viuificari non posse. Quo loci hæc particula, sine dubio creditur. Item, non posse denotare abolitum necessitatem Baptismi in quibusque infantibus, iuxta communem sensum totius Ecclesiæ.

Item, autoritas sancti Prosperi lib. 2. capite 20. vbi agens etiam de multitudine infantium, qui in tot artibus hominum, non recipiunt Baptismum, cum tamen Deus velit omnes homines saluos fieri; nihilominus affirmat illos omnes priuari vitâ æternâ ex secreto quodam Dei

- I. iudicio. Quid hoc profundius? inquit, quid mirabilis esse potest? neque enim credi fas est, eos qui regenerationis non adepti sunt sacramentum (id est Baptismum aquæ) ad illum Beatorum pertinere consortium. Item S. Fulgentij libro suo de fide ad Petrum Diaconum capite 17. Firmissime tene, & nullatenus dubites, non solum homines iam ratione venientes, verum etiam paruulos qui sue in vterio matris vivere incipiunt, & ibi moriuntur, siue cum de matribus nati, sine sacramento sancti Baptismatis, quod datur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, de hoc loco transeunt ignis æterni sempiterno supplicio puniendos. Item sancti Ambrosij libro 2. de Abraham cap. 11. ubi explicans illud Christi Domini capite 3. S. Ioannis, *Nisi quis renatus fuerit: ita subiungit, utique nullum excipit, non infantem, non aliqui præuentum necessitate.*
- II. Et quoniam prior opinio censet sanctum Bernardum idem sentire, hanc eius auctoritatem excitata eius epist. 77. proferimus, quæ expressè ait eo ipso tempore quo hæc scribebat, nullam dari excusationem, ratione cuius Baptismus non sit necessarius etiam infantibus. *Nunc verò, inquit, cum in omnem terram exieris, sonus prædicationis, & in fines orbis terra verba eorum, quia dissimulari non valet auditis, profectus inexcusabilis est & contemptus. Quod verò peccat ad totum illud tempus quod est subsecutum promulgationem Euangelij per Apostolos, S. Bernardus ibi ita relinquit iudicio Dei per hæc verba, an verò ultra penes Deum est, non meum definire, ut tamen aliquando inferius sic scribat de infantibus natis post prædictam promulgationem Euangelij per Apostolos factam: Sanè infantes qui hanc prohibentem aetate non possunt habere fidem, hoc est cordis ad Deum conversionem, consequenter nec salutem, si absque Baptismi perceptione moriuntur. Nec obstat quoddam statim dicat infantes saluari per fidem parentum illi applicatam, & proinde cum legis naturæ remedium sit quoddam signum protestationum fidei in Christum, consequenter velle infantes eiusmodi posse saluari sine Baptismo. Hoc, inquam, non obstat, nam istud non intelligit de quibuscunque infantibus, sed tantum de Christianorum filiis, nec adhuc de illis quomodocunque consideratis, sed tantum quando baptizantur de facto, nec denique de fide per quam iustificentur efficiunt, vel formaliter, sed tantum de fide illa actuali, de qua per modum cuiusdam ritus, & ceremoniæ, Ecclesia baptizandos interrogat, antequam sacramentalis ablutio applicetur illis, & de qua loco infantum patris respondet: sic enim subiicit, *Non quod vel ipsi quando baptizantur fide omnino careant, sine qua impossibile est vel ipsos placere Deo; sed saluantur & ipsi per fidem, non tamen suam, sed alienam: ergo cum Baptismus aquæ non iungatur realiter illi fidei, quam prior opinio imaginatus reperit, vel contineri in remedio legis infantibus applicato; sanctus Bernardus non censet ibi illos sine vera & reali susceptione Baptismi aquæ extra martyrium de facto saluari, aut posse saluari, sed iuxta verba præcedentia simpliciter & absolute damnari, seu incurere æternam pœnam damni, & perpetuam carentiam visionis beatificæ.**
- III. Sanctus etiam Thomas verbis expressis nobiscum sentit, nam lectione 3. ad cap. 10. epist. ad Rom. mouet eandem quam hic discutimus difficultatem, eique sicut nos responderet, verba eius
- IV.

A sunt, Nunquid ergo illi ad quos non peruenit (Apostolica prædicatio) vixit si fuerint in syluis, excusationem habent de peccato infidelitatis? ad hoc dicendum est quod secundum sententiam Domini, quæ habetur Ioannis 17. Illi qui loquentem Dominum per se, vel per eius discipulos, non audierunt, excusationem habent de peccato infidelitatis, non tamen beneficium Dei consequuntur, ut scilicet iustificentur ab aliis peccatis, vel quæ nascendo contraxerunt, vel malè viuendo addiderunt, sed pro his meritis damnantur.

ARTICVLVS IV.

Eandem veritas probatur rationibus.

- P R I M A est. Quando lex aliqua est solummodo ad definitum tempus instituta, tunc tali tempore finito, illa non viget amplius, nisi legislator noua lex voluntatis explicatione illam proroget ad longiorem temporis durationem; quod idem habet locum in priuilegiis, item in indulgentiis, in quarum concessione habetur *eadem tantum valiturus ad septem, vel decem, vel plures annos determinatè, prout placet summo Pontifici, nec ad abrogationem istorum opus est noua aliqua lege renovatoria, quia hæc non plus operantur, quam voluntas legislatoris expresse, & tempus sic determinatum dicitur seipso solo interpellare, sicut in contractibus locationum alicuius fundi terminus designatus in illis: atqui Deus primarius institutor legis Moysæ, passim in veteri Testamento, ubi agitur de eius sacramentis & aliis ad cultum Iudeis proprium pertinentibus, significat eorum sacramenta fore tantum usque ad Christum, erant enim prognostica eorum quæ debebant fieri per sacramenta à Christo Domino instituenda; vnde ad Apost. epist. suâ ad Hebr. appellantur umbra futurorum, & Christus Dominus apud S. Matthei. cap. 11. apud S. Lucam cap. 16. ita ait, *Lex & Propheta usque ad Ioannem prophetauerunt, id est viguerunt, ut Maldonatus ad illum locum explicat. Item ex capite 3. epistolæ ad Galatas, ubi Apostolus comparat tempus legis cum prædago paruuli, tempus verò illud, quo fides Christi Evangelica fuit per Apostolos annunciata, cum eo quo paruulus ille factus gravior eximitur à subiectione prædagi: At, inquit, ubi venit fides, iam non sumus sub prædago, & sequenti cap. 4. exemplo pupilli sub directione tutorum positi, vique ad præfixitum tempus à Patre, docet legem veterem fuisse tantum datam, usque ad tempus Christi Domini: At, inquit, ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum: ergo cum totum tempus à Deo concessum pro lege veteri iam effluxit, ipsa eius circumcisio nullâ ratione viget amplius, sed simpliciter & absolute respectu cuiuscunque hominis, vel infantis, est planè inutilis pro eiremittendo originali peccato; nec ad id opus est aliqua promulgatione. Quod item remedium legis naturæ datum fuerit ad certum dumtaxat tempus, sicut & circumcisio, nimirum saltem vique ad promulgationem Euangelij factam per Apostolos, potest intelligi ex eo quod Deus prius, secundum intentionem, voluit dare Christum hominibus in perfectum legislatores, & Dei & hominum mediatorem, quam iidem hominibus dare remedia, quibus in lege naturæ peccatum originale remitteretur, ut intelligitur ex dictis ad 1. quæst. 3. partis, disput. 17. articulo 1.**
- B
- C
- D

I. lex enim naturæ & eius remedia contra peccatum fuerunt à Deo intentæ, vt per Christum & eius legem perficienda: sed vt Christus esset perfectus legislator, perfectus mediator Dei & hominum, remedium legis naturæ pro obtinenda remissione peccati originalis debuit à Deo dari vt duraturum duntaxat ad tempus illud, quo Christus voluit Baptismum à se institutum in remissionem huius peccati originalis esse necessarium, quia alias tunc non ex vi solius suæ legis cum exclusione cuiuscumque alterius, homines à tali peccato sanarentur; sed etiam sine aliquo suæ legis remedio possent saluari, quod destruit rationem perfecti, & consummati legislatoris, item solius mediatoris Dei & hominum. Ergo similiter remedium legis naturæ contra peccatum originale fuit abrogatum per Christum, & eius utilitas omnimodè cessauit per introductionem Baptismi.

II. Secundaratio est, vt signum aliquod externum sui applicatione ad subiectum conferat ei gratiam iustificantem, debet applicari ex intentione faciendi quod vera Ecclesia, quæ pro tali tempore existit, intendit facere per tale signum; sed vera, Ecclesia, quæ nunc est sola Catholica, nullo modo intendit applicatione Circumcisionis, vel remedij legis naturæ conferre aliquibus infantibus Iudæorum, vel etiam infidelium quibus Euangelium Christi Domini nondum innouit conferre gratiam illos à peccato suo originali iustificantem. Igitur Circumcisio & remedium legis naturæ nullo modo tempore legis Christianæ conferunt gratiam paruulis infidelium iustificantem à peccato suo originali.

III. Maior patet ex dictis agendo de sacramentis in genere de necessitate intentionis in ministro sacramenti, nam tale signum induit formalem rationem sacramenti, vt patet ex eius definitione & quæ ibi sunt dicta de intentione ministri, procedunt de omni lege, & quolibet sacramento vt potest intelligi ex fundamentis & rationibus nostræ propositionis ibi relatis.

IV. Minor verò patet. Primum, ex iis quibus Ecclesia tradit, & definit Baptismum *in re*, esse simpliciter necessarium ad salutem infantibus, nulla facta eorum distinctione. Deinde ex eo quod, nulla alia agnoscat sacramenta propriè dicta, præter septem, vulgo recensita, extra quorum numerum sunt Circumcisio, & remedium legis naturæ. Tertiò, ex eo quod nullum agnoscat medium incorporandi aliquem Christo Domino, præter Baptismum *in re*, vel in voto, quod secundum in præsentem non habet locum, non tantum in illis infantibus, vt per se patet; sed nec in eorum parentibus, quippe qui nihil videntur de Christo Domino audierunt, & *ignoti nulla cupido*; & hæc ratio hanc aliam in sui confirmationem nobis suggerit; nulla est vera salus extra Ecclesiam Catholicam, hoc etiam sensu quod omnia sacramenta, quibus verè homines saluantur sint illius, per proprietatem à Christo Domino collatam, iuxta illud Apostoli, *sic nos existimet homo, vt minister Christi & dispensatores mysteriorum Dei*, 1. ad Corinth. 4. sed Circumcisio, & remedium legis naturæ nunc sunt extra Ecclesiam Catholicam, vt patet ex præcedenti ratione: ergo applicata infantibus Iudæorum, & infidelium quibus Euangelium Christi Domini nondum innouit, nullo modo profunt ad salutem.

Tertia ratio est, quod admissa opinione con-

A trariâ, vnitas religionis destruitur, hæc enim maximè attenditur *penes identitatem sacramentorum*, & *sacrificij*, sic enim propria Iudæorum religio, ante Christi Domini aduentum distinguebatur à religione aliorum, qui legi Moysiæ non adstricti, poterant saluari obseruando legem naturæ, ex supernaturalibus auxiliis, sibi in hunc finem exhibitis; sic etiam Christiana religio distinguitur nunc ab antiquata religione Iudæorum: ergo si post Christum passum post eius Euangelium per Apostolos promulgatum, remedium legis naturæ valeat pro filiis infidelium, & Circumcisio pro filiis Iudæorum, ad quos nondum peruenit euulgatio Euangelij Christi Domini, & explicatio necessitatis Baptismi, vera hominum saluandorum religio non erit *vnica*, sed *duplex*, imò *triplex*, quod tamen aduersatur fidei Catholica.

V. Quarta, posita præcedenti opinione, efficacia remedij legis naturæ, & legis Moysiæ, pro obtinenda remissione peccati originalis, durabit vsque ad finem mundi; & sic neutra legum istarum vnquam erit simpliciter & absolute mortua, nisi aliquo breui tempore, post perfectam & consummatam apud omnes Euangelij promulgationem; at hoc est absurdum, vt omnes facile aduertunt, & potest intelligi ex iis omnibus, quæ omnes Theologi communiter tradunt secunda secundæ de necessitate fidei in Christum; quod autem illud incommodum sequatur, explicatur, & simul probatur, quando lex Christi Domini, seu Euangelium non erit sufficienter, iuxta modum prioris opinionis, promulgatum parentibus infantium Iudæorum, & infidelium; tandiu durat, & durabit vis & efficacia Circumcisionis pro filiis Iudæorum, & remedium quod erat in lege naturæ, pro filiis infidelium, contra originale peccatum; sed lex Christi Domini seu Euangelium, non erit illo modo, quo prior sententia vult promulgatum sufficienter, nisi circa finem mundi: ergo, Circumcisio, & remedium legis naturæ quoad vim & efficaciam remittendi peccatum originale, durabunt vsque circa finem mundi, sicque duæ illæ leges, *naturæ*, & *Moysiæ*, nunquam erunt purè, & absolute mortuæ, nisi circa finem mundi, quod est absurdum & contra ea omnia quæ tam sancti Patres, quam sacra litera tradunt, de abrogatione huius vtriusque legis & omnium eius sacramentorum per legem Christi Domini & sacramenta ab illo instituta. Maior patet ex confessione aduersariorum, non enim istos Iudæos, & infideles exulant tantum ab incurrendo peccato infidelitatis, pro toto illo tempore, quo inculpabiliter non crediderunt in Christum, nec legem eius & sacramenta receperunt; sed etiam volunt, saltem illosque filios Circumcisione, & remedio legis naturæ sibi applicato, saluari toto illo tempore, quo laborant hac inculpabili ignorantia; legis Christianæ. Minor probatur ex sanctis Patribus qui inter signa proxima defensionis mundi recensent consummatam promulgationem Euangelij, seu legis Christi Domini apud omnes, & singulas gentes, & colligunt ex illo Christi Domini apud sanctum Mattheum cap. 24. & *predicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus Gentibus*, & *tunc veniet consummatio*. Sic sanctus Augustinus Epistola 78. ad Helychium. Sic etiam sanctus Hieronymus ad locum illum sancti Matthei, & plures alij, & apud Euange-

I.

listam, hæc particula significat consummationem mundi, non fore ante Euangelij prædicationem in omnibus Gentibus. Quod clarius expressit sanctus Marcus cap. 13. scribens, & in omnes Gentes primum oportet prædicari Euangelium.

II.

Atque hæc omnia tam sacre Scripturæ, quam Patrum testimonia, item & allatæ rationes satis ostendunt prædictam distinctionem auctoris prioris sententiæ, quæ vult hæc, & similia testimonia intelligi tantum de radicali & inchoatâ mortificatione Circumcisionis, & remedij legis naturæ in promulgatione legis Christianæ factæ per Apostolos; non autem de consummatâ, non posse præsentî difficultati applicari. Primum, quia, ubi animaduertimus, sanctus Paulus loquitur absolute, & simpliciter de abrogatione Circumcisionis, & non comparate ad hos, & hos tantum infantes, vel homines. Secundum, quia Concilium Tridentinum sessione 5. canone 4. sessione 6. cap. 4. & Sancti Patres relati tam late extendunt necessitatem Baptismi aquæ, in ratione medij, quam peccatum originale late patet; ergo quemadmodum peccatum istud incurritur non tantum à filiis Christianorum, vel aliorum qui aliquid audierunt de Christo, & eius doctrinâ, nec vno tantum sæculo, nec in vno tantum loco; sed ab omnibus etiam infidelium & Iudæorum filiis; quous loco, quous tempore nascuntur, nullâ habitâ ratione ignorantie, vel cognitionis de peccato originali contracto, vel non contracto; sic etiam iuxta eosdem Sanctos Patres Baptismus aquæ nullo facto discrimine inter filios eorum qui audierunt aliquid de Christo, & filios eorum, qui nihil de eo audierunt etiam inculpabiliter, Baptismus aquæ est simpliciter, & absolute necessarius ad salutem, saltem à prædicto tempore promulgationis eius.

III.

ARTICVLVS V.

Soluuntur tria fundamenta prioris sententiæ.

IV.

PREDICTA opinio pro firmissimis fundamentis assumit ea omnia quibus sanctus Bernardus citatæ Epistola 77. ad Hugonem Victorinum probat Baptismum non obligasse statim atque Christus dixit Nicodemo, nisi quis renatus fuerit, &c. eaque suo instituto, quantum potest, accommodat. Primum autem est eiusmodi præceptum clam, verbum est, ideam palam, lex est, id est, quod secreto superior ait esse faciendum, habet duntaxat rationem cuiusdam directionis, seu dicti insinuantis aliquam veritatem esse ad praxim reducendam; quod tamen verbum quandiu est clam, seu non promulgatum non habet vim legis nec inducit obligationem; sed tantum quando est promulgatum: Atqui necessitas Baptismi explicata per Christum cap. 3. sancti Ioannis est duntaxat verbum clam, quia tunc Christus noctu & secreto loquebatur Nicodemo, & hæc Baptismi necessitas est verbum clam comparatione infantium, de quibus hic agit, quia diuulgato Euangelij, & necessitas Baptismi nondum peruenit ad eorum parentes, qui totum illud inuincibiliter, & inculpabiliter ignorant; igitur hæc necessitas Baptismi non habet vim legis obligantis infantes, de quibus loquimur, vel eorum parentes. Responderetur sicut

A is contra quem S. Bernardus ibi disputat tantum de necessitate præcepti vt consuetudo à necessitate medij, quemadmodum patet ex decursu prædictæ eius Epistolæ; ita etiam sanctum Bernardum hoc argumento tantum velle, necessitatem præcepti Baptismi non cepisse tunc, quando Christus Dominus loquebatur Nicodemo, cum lex præceptum non obliget ante promulgationem vt ipse paulo post significat dum sic scribit, quid ergo nondum lex promulgabatur? & iam præhærentes tenentur quare cum hic agamus tantum de necessitate medij, & excusatio rationabilis ab eius violatione non inferat legitimam & rationabilem excusationem de non usurpando medio, quasi tali medio non usurpato finis tamen non desinat obtineri, argumentum sancti Bernardi non militat aduersus nostram assertionem. Secundum fundamentum. Iudex iustus prius minatur transgressoribus, quam illos feriat: sed Deus est iudex iustus igitur non punit homines antequam præceptum audiant igitur Americani non damnantur propter hoc quod Baptismum aquæ non accipiunt, nec amittunt priora remedia quæ palam illis non sunt vetita, sicut nec deperdunt ea, quæ sunt iuris naturalis.

B Responderetur concedendo totum syllogismum præcisè sumptum vt omnes & singuli eius termini sonant, nam tantum euincit homines eiusmodi, non damnat propter omissionem Baptismi, sumptam formaliter, quod nos libenter admittimus, eo quod inuincibilis ignorantia præcepti de suscipiendo Baptismo, excusat eos à tali peccato; sed loquendo propriè damnantur propter originale peccatum, semper in illis remanens, cuius remissionem non acceperunt defectu Baptismi sibi applicati, tanquam vnici medij, pro quibilibet infantibus extra martirium ex hac vita decedentibus, sicut homo constitutus in peccato mortali, prædictus tamen subita & inopinata morte damnatur, non præcisè, & formaliter, quia omisit elicere actum contritionis, vel recipere sacramentum penitentiae; nam præceptum hoc est affirmatiuum quod ex hypothesi tali tempore non obligabat: casus autem ille subitus & inopinatus omnem sensum & cognitionem eripiens, excusabat illum à tali peccato omissionis; nihilominus quia eius anima transit ab hoc sæculo infecta peccato mortali, & nihil coinquatum ingreditur regnum cælorum, iuste damnatur, & huius damnationis causa, propriè loquendo, est peccatum istud mortale in quo moritur.

D Atque hæc responsio est sancti Augustini lib. de gratia & natura cap. 4. bi, inquit, qui non per illam (scilicet gratiam Christi) liberantur, siue quia audire nondum potuerunt, (quæ particula comprehenduntur omnes ij etiam infantes, ad quorum parentes notitia Euangelij Christi Domini nondum peruenit) siue quia obedire noluerant, siue etiam cum per erat etiam audire non possent (quæ particula omnes, & quilibet infantes, etiam infidelium quorumlibet intelligitur) laqueum regenerationis, quod accipere possent, per quod salui fierent, non acceperunt, iuste virique damnantur, quia siue peccato non sunt, vel quod originaliter traxerunt, vel quod malis moribus addiderunt: omnes enim peccauerunt siue in Adam, siue in semetipsis, & egent gloria Dei, est etiam eadem responsio sancti Fulgentij lib. de Fide ad Petrum cap. 17.

I.

Atque eodem modo solvantur omnes illæ rationes quæ fundantur in eo, quod nemo fiat prævaricator legis, antequam audierit illam: item in eo, quod sit iniustum ibi exigere obediendum, ubi non præcessit auditio. item in eo, quod Christus Dominus dixit de Iudeis, si non venissem & locutus eis non essem, peccatum non haberent. Hæc enim & similia, procedunt tantum de necessitate præcepti, à cuius prævaricatione fatemur omnes infantes, de quibus hic loquimur, & eorum parentes excusari: non autem procedunt de necessitate mediæ, de quâ solâ hic agimus: quæque prout distinguitur à præcedenti nullam admittit excusationem, ratione cuius virtus & efficacia eius suppleatur, per aliquid aliud, ut etiam videre est in quamplicitibus remediis naturalibus, quorum virtus & efficacia potest interdum singulares quosdam morbos, & vulnera sanare, quæ tamen illis omisit non pro contemptum, sed per eorum defectum, & absentiam, per nullâ aliâ possunt sanari.

II.

Similiter hæc nostrâ responsione satis sit eirationi quæ obicitur, Christum venisse non ad damnandum, sed ad salvandum, illum verò replere mundum damnatis, si qui habitant novum orbem, & quibus lex Christi & necessitas Baptismi nondum fuerunt promulgata. priuatur remedio legis naturæ pro obtinenda remissione peccati originalis: Item ei, quæ obicitur, tunc verbum vitæ prius inferre mortem Americanis, & aliis id genus, quàm eis demonstret vitam, quam venit restituere: Item & huic, quod sequatur Christum rectè accusatum ita à seruo pigro, quod nondum facta vellet metere, & nondum sparsa, colligere. Hæc inquam solvantur etiam ex nostrâ responsione ad præcedens fundamentum. Nam Americani, & alij id genus, siue infantes, siue adulti non ideo damnantur vel augent numerum damnatorum, quia Christus venit eos damnare, nec similiter propter fidem Christi non habitant, nec ob sacramenta eius non recepta; nam ex Apostolo sicut sine hac lege peccauerunt, ita & sine hac lege condemnabuntur: Sed propter peccata, tam originale, quàm actuale siue vnum, siue multiplex, cum quibus ex hac temporali vitâ discedent, & quod nunc priuatur remedio legis naturæ, vel antiquæ provenit ab istorum remediorum propriâ conditione: cum enim eam, quam habebant efficaciam, non haberent nisi ex ordinatione & institutione Dei; Deus autem voluerit, hanc illis tantum dare ad tempus à se præsumptum, & Christus Dominus tunc in loco eiusmodi remediorum subrogaverit Baptismum, aliquid longè excellentius, non potest dici prius mortem illis intulisse, quam vitam demonstraverit, nec illud serui pigri obiectum suo Domino, Nondum facta vis metere, & nondum sparsa vis colligere ei poterit exprobari, cum Americanos, & illud genus hominum non sit damnaturus de iis, quæ ipse suâ lege instituit, nec tamen ad illorum notitiam pervenerunt.

IV.

Tertium fundamentum est. Quandiu revocatio, seu abrogatio legis, vel privilegij per superiorem alicuius concessi, non pervenit ad aures videntium illo, sine aliquâ fraude & dolo; tandiu talis lex, & privilegium durat, & valet quoad efficaciam, ut Soto docet lib. 1. de iustitia & iure quæst. 1. art. 4. verbi gratia si summus Pontifex det indulgentias, vel potestatem absolvendi ab aliquâ excommunicatione sibi re-

A

servatâ, etiamsi Romæ publico programme ista revocet, non tamen sunt inualida in Galliâ, & aliis mundi partibus, nisi ab eo tempore, quo hæc revocatio innoscitur: Atqui Circumcisio, & remedium legis naturæ contra peccatum originale, sunt quædam veluti indulgentiæ, & privilegia à Deo concessa, quorum revocatio, seu abrogatio nondum innouit Americanis, & aliis id genus hominibus, quibus Evangelium Christi Domini nondum est sufficienter prædicatum: igitur hæc duo remedia contra peccatum originale retinent adhuc suam efficaciam, & sic Baptismus aquæ realiter susceptus non est eorum infantibus necessarius ad salutem.

V.

B

Respondetur indulta, & privilegia esse in duplici differentia, alia enim sunt, quæ simpliciter & absolute dantur absque aliqua limitatione ad præfixum aliquod tempus; alia verò quæ tantum conceduntur ad certum quoddam tempus voluntate concedentis definitum, ut constat ex præxi tam civilis reipub. quam Ecclesiæ etiam in concessione indulgentiarum: quæ sunt prioris generis, postulant pro sua abrogatione promulgationem, seu talis abrogationis divulgationem sufficienter factam, iis, quibus fuerunt concessa, ad hoc ut beneficium per illa concessum non amplius duret, & vigeat; quæ verò sunt posterioris generis minime; sed eo ipso, quo tempus illis præfixum effluxit, statim nullâ significatione, seu intimatione factâ, cessant valere, ut patet in contractibus locati & conducti. Item in plerisque indulgentiis. Circumcisio pro descendentibus ab Abraham, & remedium legis naturæ pro aliis, fuerunt duntaxat posterioris generis, ut patet ex dictis pro nostra propositione & satis expresse significat Apostolus quando ad Hebræos 7. cap. ita ait translatio Sacerdotio necesse est ut & legis translatio fiat, ubi hæc particula, necesse, est observanda, quare cum lex, sacrificium, sacramenta sibi correspondeant, (sunt enim specialia quædam signa protestantia religionis) quemadmodum hæc vitæque lex quoad sacramenta, & sacrificia sibi specialia, est penitus abrogata per vnicam Christi Domini religionem, ita & vis, seu efficacia, tam remediæ legis naturæ, quam Circumcisionis omnino cessavit pro obtinenda remissione peccati originalis prædictis infantibus Iudæorum, & infidelium item ad Galatas 3. dicitur lex propter transgressionem posita est, donec veniret semen, id est Christus ut ad illum locum Patres interpretantur.

VI.

C

Vnde communis illa sancti Tho. 1. 2. quæst. 90. art. 4. & aliorum Theologorum doctrina lex non obligat ante promulgationem, vel receptionem, vel etiam sui notitiam intelligitur tantum de lege instituta aliquid, ut pote faciendum cuius omissionis imputetur ad culpam: non verò de nuda abrogatione privilegij, ad certum quoddam tempus definitum.

VII.

D

Articulus VI.
Solvitur quarum eiusdem opinionis fundamentum.

VIII.

SOLA legalia ceremonialia, & iudicialia sunt per mortem Christi Domini mortua, quæ vero erant iuris, seu legis naturæ minime ut intelligitur ex sancto Thoma 1. 2. quæst. 105. art. 3. & 4. atque remedium illud, quo ante institutum Circumcisionem, & post eius institutionem,

I. peccatum originale purgabatur in infantibus ad familiam Abraham, & eius descendendum non pertinentibus, erat legis tantum naturæ, ut ipsum eius nomen explicat: ergo non fuit per mortem Christi Domini abrogatum, sed adhuc vim suam retinet, & proinde, si inculpabiliter ad ignorantibus legem Christi Domini applicetur eorum parvulis peccato originali infectis, ad eorum iustificationem valebit.

Confirmatur primò, quod est de naturalis instinctu nunquam cessavit, quin potius semper naturam concomitatur, sed sacramentum fidei est, ex sancto Thomà in 4. sent. dist. 1. parte 2. art. 6. ad 2. & 3. quaestiones, & lib. 3. contra Gentes cap. 119. de naturalis instinctu hominis, & remedium legis naturæ, de quo hic loquimur, est sacramentum fidei, nam qui illud recipiebant in lege naturæ, ipsa eius receptione veram fidem profitebantur, & ingrediebantur veram Ecclesiam, sicut & qui nunc baptizantur: ergo tale remedium non est mortuum, per mortem Christi Domini, sed vim suam adhuc retinet, saltem pro infantibus Gentilium, legem Christi Domini inculpabiliter ignorantium.

Confirmatur secundo, ex eodem sancto Thomà in 4. sent. dist. 1. quaest. 1. art. 2. in resp. ad 2. & 3. quaestiones: *trunc sunt sacramenta necessaria*, quæ nullo unquam statui defuerunt, siue legis naturæ, siue scriptæ, siue gratiæ, nimirum sacramentum fidei contra peccatum originale, sacramentum penitentiae contra actuale, & sacramentum matrimonij pro multiplicatione speciei, imò & ex eodem doctore sancto Thomà in 4. sent. dist. 4. quaest. 3. ad 1. nullo tempore, nulla ætate tam adultæ quam infantili deest, vel defuit remedium salutis: ergo cum illis, ut sic constitutis nullum aliud subsist remedium salutis contra peccatum originale, præter supradictum remedium legis naturæ, si eis applicetur, remittit originale peccatum.

Confirmatur tertio, ubi semper eadem est fides quæ temporis incremento nunquam minuitur, quin potius augetur, ibi ea quæ fuerunt prima illius fidei signacula, non debuerunt diminui, vel cessare quoad vim suam, & efficaciam, quin potius augeri, & crescere, quia hæc signacula habent efficaciam ex fide: atqui fides contra veri cultores Dei, & eorum infantes profitebantur actuali receptione remedij legis naturæ, contra peccatum originale primo illo tempore, est omnino eadem, cum eâ, quam nunc profitemur per Baptismum in Ecclesiâ Catholicâ; nec ab eo tempore est diminuta, quin potius aucta, & sanctus Thomas docet in 4. sent. dist. 1. parte 2. quaest. 1. art. 6. ad 2. & 3. quaestiones:

IV. ergo remedium illud legis naturæ contra peccatum originale, nondum cessavit per mortem Christi sed applicatur prædictis Gentilium infantibus, remittit peccatum originale. Ut huic argumento, & eius etiam confirmationibus respondetur, præmittendum est aliquid posse *tribus modis dici esse legis naturæ*, siue etiam *iuris naturæ*. Primò, *proprium*, & strictissime, iuxta quem modum, ea tantum sunt iuris naturæ, seu de lege naturæ, quæ *solum lumen naturæ distat* homini, considerato secundum se, & statum purè naturalem, abstrahendo ab eius ordinatione ad finem vltimum supernaturalem, quo sensu Apostolus ad Romanos 2. cap. ait Gentes *qua legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt*, id est quæ non ex aliqua exteriori do-

A.ctrina, sed ex ipso dictamine naturalis rationis cognoscunt, exequuntur in quâ etiam significatione sanctus Thomas 1. 2. quaest. 91. toto 1. art. & 94. usurpat nomen & appellationem *legis naturæ*. Secundo modo, *minus propriè*, ea dicuntur esse *iuris naturæ*, quæ *necessario*, & *quasi ex naturali conditione alicuius rei*, ad illius positionem seu acquisitionem requiruntur, licet tam res eiusmodi, quàm hæc ad illam media, sine ordinis supernaturalis, rei vitam æternam, vti finem nostrum supernaturalem, respiciant: quo sensu actus supernaturales fidei, spei, & dilectionis dicuntur esse *iuris naturalis*, comparatione ad ultorū ut vitam æternam sibi comparent.

B. Tertio modo, illud dicitur esse *iuris*, seu etiam *legis naturæ* quod primo illo tempore, quo mundus fuit conditus, antequam Deus daret legem scriptam, seu Mosaicam institueret. homines illius temporis observabant, non ut sibi aliqua lege exteriori traditum, sed tantum divinitus inspiratum, quo modo aliquid dicitur esse de *legē naturæ*, per oppositionem ad legem scriptam, sic tam sacramenta, quàm sacrificia quæ fuerunt in usu apud populum fidelem, toto illo tempore, quod antecessit legem Mosaicam dicuntur fuisse *legis naturæ*, & totum illud tempus quod effluxit à peccato Adæ, & eius penitentis vsque ad Moysen, appellatur *status legis naturæ*, hoc tantum sensu, quod nulla erat tunc *lex scripta*, nisi interioris in mente hominum, tum ipso naturali lumine, tum occultâ inspiratione Dei, & hæc dicuntur esse *legis naturæ*, ad modum illum quo tempus illud, quo Elias Propheta vivebat, & faciebat miracula, appellatur in Evangelio, *dies Eliæ* cap. 4. S. Lucæ, *multa vidua*, inquit Christus, *erant in diebus Eliæ in Israel*, id est duranti-
C. bus illis diebus, quibus Elias vivebat, & vt sanctus Ambrosius lib. 4. in sanctum Lucam explicat in quibus Elias operatus est. Ex hoc monito sic præmissa ad præsentis argumentum respondetur, concessâ priori parte Maioris, posteriorem eius partem esse tantum veram, de iis quæ *primis duobus modis*, nunc explicatis, sunt de *iure*, seu de *lege naturæ*, non autem de iis, quæ *tertio* tantum modo sunt *legis naturæ*, quo tamē solo modo remedium illud legis naturæ, contra peccatū originale, dicebatur esse *legis naturæ*; nam sicut proprietas semper concomitatur suam naturam, sic etiam, quia hoc dictamen rationis, quod Philosophi, & Theologi vocant *ius*, seu *legem naturæ*, est quædam hominis, pro modo operandi suæ naturæ consentaneo, proprietas illam semper & ubique sequitur ad remedium istud quod tempore legis naturæ usurpabatur contra originale peccatum, non est ad sensum istum, aliquid legis naturæ; sicut nec peccatum originale, cui curando adhibebatur, erat ad eundem sensum aliquid consequens naturam, sed tantum ex occasione peccati Adæ (in cuius voluntate nos eius posterij contineremur) ab illo ad nos derivatum. Imò etiam *ius*, seu *lex naturæ* dicitur Deum offensum esse placandum, & illi, pro vt possumus, satisfaciendum esse; at tamen *institutio mediæ exterioris*, vt ad id præstandum infallibiliter efficacis non potest esse legis naturæ hoc primo modo sumptæ, non tantum quia ex sancto Thomà 1. 2. quaest. 104. art. 3. actus virtutum sunt de *lege naturæ*, vt tantum considerantur secundum generalem suam rationem, non vero vt considerantur secundum suam specificam, sed etiam quia *institutio signi practici*, conferentis

I. *gratiam sanctificantem, transcendit limites legis nature; & propterea quamvis ista lex adhuc vigeat, & quæ illam, vt sic præcisè spectatam, concomitantur; vis tamen illa quam Deus tempore istius legis concedebat per specialem suam institutionem, isti signo exteriori ad remittendum originale peccatum, non amplius viget, nec proprie ad legem nature pertinebat, tanquam quædam eius proprietates.*

Ad primam confirmationem respondetur Maiorem eius esse veram sumptâ hac particulâ *de institutione naturali*, pro eo quod solum, & nudam naturæ lumen dicat, iuxta solutionem nunc datam argumento principali; non autem pro eo, quod Deus, *vt auctor gratiæ*, ordinans hominem ad vitam æternam, ei interius dictabat esse faciendum, eo tempore quo lex scripta nondum erat à Deo data hominibus, quo tamen posteriori sensu sanctus Thomas hic relatus ait *sacramentum fidei esse de institutione naturali* quemadmodum intelligitur ex ibi citato eius cap. 119. lib. 3. contra Gentes, nam statim in initio docet fuisse diuinitus proutinque conuenienter homini vt per res etiam sensibiles iam sacramentis quam factis esse Deum colere, vbi hæc particula (*diuinitus*) sonat institutionem Dei hominibus inspiratam.

Ad secundam confirmationem respondetur quando sanctus Thomas, loco ibi citato, ait *tria esse sacramenta necessitatis*, quæ nulli vnquam statim defuerunt, non accipit nomen hoc, *sacramentum*, in ista illa significatione, quâ denotat, externum signum prædicum gratiæ sanctificatiuæ, quasi velit vnuquodque istorum à se enumeratorum fuisse aliquod sacramentum propriè dictum in quolibet statu hominis, nam in eodem opere ad distinct. 16. lib. 4. sent. quæst. 1. art. 2. expressè ait *matrimonium vt habet rationem sacramenti*, fuisse tantummodo institutum à Christo Domino, & antea habuisse tantum rationem mediæ ad susceptionem prolis, & remediæ aduersus concupiscentiam. Verum eo loci accipit hoc nomen *sacramentum*, solummodo pro re subtrata signo sensibilibus, exempli causa, dolorem de peccatis, semper & in omni lege fuisse necessarium adultis, in mortali peccato constitutis, ad consequendum illius remissionem. Similiter matrimonium, prout dicit maritalem coniunctionem viri cum muliere, ad suscipiendum prolem, seu vt est in officium naturæ, vel etiam vt est in remedium concupiscentiæ, non verò vt est sacramentum propriè dictum.

IV. Ad id verò quod ibidem ex eodem sancto Thoma additur, nimirum (*nullo tempore, nullâ ætate, tam infanti, quam adultâ, remedium saluæ defuisse, vel deesse*). Respondetur hæc duo distingui, *remedium saluæ defuisse*, seu deesse aliquo tempore, vel ætate; & nihil eorum quæ ad effectum istius remediæ, applicationem requiruntur siue ex parte ministris eius, siue ex parte subiecti vel alicuius alterius deesse: nam primum dari potest, secundo non existente, quemadmodum patet in adulto mortali peccato infecto, & repente vltimæ rationis amittente, ei enim remedium salutis non deest, puta sacramentum poenitentię, & ex suppositione Parochus præsens, sed ei deest tantum opportunitas & conditio ex parte subiecti ad actualem applicationem requisita, pari modo dicimus ab instanti mortis Christi Domini remedium salutis contra peccatum originale in nullâ ætate, & in

A nullo tempore defuisse homini siue infanti, siue adultæ, etiam si vis, & efficacia tam remediæ legis naturæ quam Circumcisionis illo instanti cellauerit, quia iam Christus Dominus instituerat Baptismum in tale efficax remedium, sed infantibus infidelium de quibus hic loquimur deest solum aliquid eius commodæ applicationi requisitum scilicet eius diuulgatio & notitia in illorum parentibus quâ ad illum esse conferendum excitentur. Quare sicut in exemplo nunc allato, vt iam monuimus, posterior hic defectus non arguit in tali adulto peccato mortali infecto, defectum remediæ ad salutem, seu sacramenti poenitentię, nec impedit quin iuste damnetur in æternum, ob peccatum mortale cum quo, & in quo moritur, sed tantum illum excusat à peccato omissionis contra præceptum sacramenti poenitentię: sic etiam similis posterior defectus non excusat hos infantes infidelium à priuatione vitæ æternæ, quamvis illos excuset à peccato omissionis contra præceptum de suscipiendo Baptismo, & ad hunc sensum sanctus Thomas est intelligendus quando in 4. sent. dist. 4. quæst. 3. ait. 1. ait *nullam esse hominis ætatem, in quâ saluæ via ei præcludatur*, nam subiungit ideo oportere dari aliquod remedium, ad remouendum peccatum originale quod in pueris est æternæ salutis assequendæ impedimentum.

Ad tertiam confirmationem respondetur, Maiorem eius esse simpliciter & absolutè falsam, est enim secundum omnes partes Ecclesiæ, eadem fides Patrum veteris Testamenti, quæ nunc est omnium verè Christianorum; neque tamen habemus eadem cum illis sacramenta, quia licet fides illa sit planè eadem quoad substantiam, est tamen alia quoad circumstantias, & longè magis distincta; illi multa implicite credebant, quæ nos explicite credimus, illi credebant in Christum adhuc venturum, nos in eundem Christum, sed qui iam venit, quare cum sacramenta sunt non tantum signa prædicata gratiæ, sed etiam protestatiua fidei eius, qui illa recipit; & nunc Christus est mortuus, passus pro nobis, non amplius moriturus; sit vt quemadmodum Christus Dominus suâ morte non tantum legem Mosaicam, & quæ ad illam spectabant, sed ea etiam quæ ante illam datam, erant apud fideles istius temporis signa etiam diuinitus, seu internâ inspiratione Dei instituta ad proficendum veram fidem omnimodè abrogauerit, quia tam verè aliam, quoad circumstantias, continent fidei protestationem, quam sacramenta, & sacrificia legis Mosaicæ, & proinde falsam, sicut pro hoc tempore, nullus vtilitatis, & efficaciæ. Et pro hac solutione videri potest sanctus Thomas 1. 2. quæst. 103. art. 4. in corpore vbi in eius confirmationem profert testimonium sancti Augustini lib. 19. contra Faustum cap. 16.

Ad id verò quod ibi inter obiciendum additur scilicet sacramenta, seu hæc signacula, habere efficaciam ex fide. Respondetur sumpto nomine fidei, pro actu fidei ministri, istud esse falsum, vt ex professo docuimus, agendo de sacramentis in genere. Item sumpto nomine fidei pro actu suscipientis Baptismum, esse falsum vt patet in infantibus qui fructuose baptizantur, & in adultis, est aliquid solummodo prærequisitum, vt gratiam sacramenti consequantur.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

ARTICVLVS VII.

*Quintum & vltimum fundamentum
soluitur.*

II.

III.

IV.

QUINTVM fundamentum. Eadem & par est conditio infantium, de quibus presentis disputatione loquimur, pro toto illo tempore quo fides Christi Domini non peruenit ad sufficientem notitiam parentum illorum, quæ fuit infantium quorum parentes commemorabant Hierosolymis & aliis vicinis locis à tempore mortis Christi Domini, vsque ad Pentecostem proximè sequentem: atqui iuxta Sotum lib. 1. de iustitia & iure quæst. 4. art. 4. Circumcisio statim post Christi Domini mortem, & resurrectionem, Iudæo infanti applicata per ministrum, inculcabiliter ignorantem illam esse mortuam, remittebat prædicto infanti peccatum originale, non quidem, vt *sacramentum legis* Moisaicæ, quia sic erat iam mortua, sed ad eum modum, quo sacramentum legis naturæ, etiam paruulis ante octauum diem morientibus, illud remittebat scilicet, *parentum fide* quæ tunc illis per tale signum applicabatur. Imò & Suares de legibus lib. 9. cap. 22. vult tam Circumcisionem, quam remedium legis naturæ, non fuisse facta inutilia, *quoad effectum gratie* sanctificantis, pro toto orbe terrarum, ab ipso die Pentecostes, sed tantum *inaccessivè*, sicut lex gratiæ introducebatur, & obligare incipiebat, ita tamen, vt Circumcisio pro Iudæis, cessaret intra brevius tempus, quam remedium legis naturæ pro Gentilibus, & utrumque remedium tunc applicatum fuisse vt protestantium veræ fidei in Christum, *secundum substantiam*, non autem *secundum circumstantiam temporis* futuri, sed *abstrahendo* ab illa, cui non obstat falsa opinio prouta ministris, quæ tunc ab illo circa differentiam temporis nasci potest; sicut & in nostra lege priuatus error ministris non vitiat, seu non reddit sacramentum nullum ab eo cum errore administratum: ergo & hoc nostro tempore quo nondum sufficiens notitia Euangelij Christi Domini peruenit ad parentes istorum infantium, quique ignorant inuincibiliter legem Christi Domini remedium legis naturæ, vel etiam Circumcisio potest eorum istis infantibus valide applicari ad remissionem peccati originalis non quidem vt signum aliquod protestantium fidei, *in Christum adhuc veniunt*, sed simpliciter, vt signum aliquod protestantium fidei, *in Christum secundum substantiam*, abstrahendo à circumstantia temporis.

Respondetur primò, Suárezem & aliquos alios admittentes Minorem huius fundamenti, negare Maiorem illius propositionem, cuius negationis volunt hanc esse rationem quod sit distinguendum inter ignorantiam illam quæ provenit ex defectu promulgationis, seu temporis ad illam sufficientis; & illam ignorantiam quæ provenit ex aliis impedimentis humanis. Quod cum prior sit ignorantia per se, & teneat se ex parte legis, facit vt tunc lex non inducat obligationem respectu illorum qui laborant tali ignorantia, & si lex illa sit abrogata alicuius privilegij, illud relinquat adhuc in aliquo vigore. Posterior vero, quia est ignorantia tantum per accidens non facere vt lex sic ignorata relinquat prædicto privilegio aliquam virtutem. Quare cum ignoran-

A tia Baptismi, tanquam vnici remedij pro remissione peccati originalis, à tempore Christi Domini vsque ad tempus promulgationis Euangelicæ legis per Apostolos, seu ad Pentecostem vsque, esset prioris tantum generis, factum est vt Baptismus non penitus, sed secundum quamcumque rationem abrogaverit Circumcisionem, & legis naturæ remedium pro tempore, quod effluxit à morte Christi Domini vsque ad Pentecostem; sed illis secundum suam substantiam applicatis pristinam virtutem pro peccato originali remittendo reliquit, ne paruuli Iudæorum, & Gentilium ante tempus opportunum priuarentur spiritali remedio, contra istud peccatum: nunc vero quia à longo iam tempore hæc promulgatio est, etiam modo humano, **B** quantum requiritur ex parte legis, sufficienter facta, tam remedium legis naturæ quam ipsa Circumcisio, quous modo confiderentur & applicentur, quoad aliquam animæ utilitatem omnimodè cessant: & sic est dispar conditio illorum infantium, qui apud Iudæos & Gentiles nascebantur ante promulgationem legis Euangelicæ sufficienter modo humano factæ, ab illis infantibus Iudæorum, & Gentilium qui nunc nascuntur.

Addunt aliqui in confirmationem huius responsionis Deum ex suavi providentiâ debuisse relinquere paruulis pro isto tempore opportunum aliquod remedium, humano modo notum, quo possent iustificari. Quare cum Baptismus pro toto isto tempore non esset tale, nec aliud per Deum innotuerit, Circumcisionem & remedium legis naturæ, tanquam signa protestantia fidei in Christum, quoad *substantiam*, abstrahendo à circumstantia venturi, & non venturi, profuissè istis infantibus ad iustificationem. Deinde etiam addunt in explicationem illius, modum quo hæc duo prædicta proderant istis infantibus, fuisse quod per ea fides parentum applicabatur illis simulque merito de *congruo*, impetrabatur illis iustificationem.

Verum hæc responsio, licet aliquando mihi placuerit, nunc tamen re maturius ad normam loquendi Scripturæ sacræ, & Sanctorum Patrum librata, non videtur admittenda. Primò, quia quemadmodum Scripturæ sacræ sancti Ioannis 3. & alibi explicantes necessitatem Baptismi, secundum præcisam rationem medij necessarii ad finem consequendæ salutis æternæ, loquuntur *impersonaliter*, & hac loquendi formula significant nullum hominem excipi ab hac necessitate medij, ita etiam quia necessitas medij præcisè spectata, *absoluitur à tempore*, seu non attenditur penes aliquam temporis differentiam, sed est ab illo independens, fit, vt dum ex vnâ parte, eadem Scripturæ, iuxta communem Sanctorum Patrum expositionem, asserunt legem veterem per mortem Christi fuisse *mortuam*, seu statim à morte eius fuisse inutilem, & alia item ex parte abrogatio prioris medij ad finem necessarii posuit, vt princeps illud sic abrogans aliud immediate substituit, iuxta illud Apostoli ad Hebræos cap. 10. *auferit primum vt sequens staret*, fit inquam vt à morte Christi Domini, statim hæc inutilitas Circumcisionis, vel etiam remedij legis naturæ cæperit, & simul etiam necessitas Baptismi in ratione medij. Secundo, hæc eadem responsio displicet eo quod tota fundatur in ignorantia proveniente ex defectu promulgationis, seu temporis

6. ad illam sufficientis, nam licet talis ignorantia excuset à peccato commissionis, quo lex aliqua violatur, non tamen facit ut privilegium ad præfixum tempus duntaxat datum, quodque iam expiravit seu effluxit (cuiusmodi sunt Circumcisio, & remedium legis naturæ pro remittendo originali peccato) adhuc imposterum vigeat; sed ignorantia hæc & quævis alia habet se imperinenter adistud, ut amplius intelligitur ex dictis.

II. Tertiò, displicet hæc responsio quia auctores illius nolunt Circumcisionem, vel remedium legis naturæ hoc nostro tempore applicata infantibus Gentilium, qui incolunt terram illam Australem imperiam, & nulli hominum huiusmodi nostri orbis hæctenus cognitam, prodesset ad iustificationem, quorum parentes laborant ignorantia inuincibili Baptismi; nec quicquam iuuat illos quod asserunt scilicet hanc ignorantiam non promouere ex defectu promulgationis seu temporis ad illam sufficientis, sed ex aliis impediementis humanis. Nam sufficiens tempus promulgationis tantum requiritur, ut lex innoteat subditis, & inducat obligationem suæ obseruationis (si enim primo die quo publicatur innoteat ei sufficienter, satis eum obligat, ut intelligitur ex capite secundo Actuum, ubi sanctus Petrus promulgat Euangelio statim declarat illos obligari suscipere Baptismum:) ergo, identitatem rationis, si cognitio necessitatis Baptismi aliunde impediatur seu ex alio capite inculpabiliter, non minus, ex hoc capite præcisè considerato, remedium legis naturæ poterit hoc nostro tempore prodelle infantibus, de quibus loquimur, quam illo quo ante Pentecostem, vel paulò post, Baptismus nondum erat sufficienti tempore promulgatus, quod tamen est falsum iuxta auctores huius responsionis.

III. Quartò, displicet ille uterque modus quo auctores illi volunt Circumcisionem & legis naturæ remedium iustificare eiusmodi paruulos, post mortem & resurrectionem Christi Domini; Prior quidem, scilicet, ut signum protestationum fidei in Christum secundum substantiam duntaxat, abstrahendo à circumstantia venturi, & qui iam venerit: nam ut aliquod sacramentum in lege etiam naturæ, vel Mosaicæ operetur, debet applicari ex intentione veræ Ecclesiæ, quæcumque illa sit; hoc enim solo modo est signum protestationum veræ fidei, & proinde aliter administratum, est nullum, & inutrum: sed à tempore mortis, & resurrectionis Christi Domini vera Ecclesia non habuit intentionem administrandi vel Circumcisionem, vel remedium legis naturæ infantibus ad illis remittendum originale peccatum, ut signum protestationum fidei in Christum abstrahendo à circumstantia venturi, vel qui iam venerit, nam à tempore mortis, & resurrectionis Christi Domini sola Christiana Ecclesia fuit vera Ecclesia, quia tunc lex & Sacerdotium sunt translata ex Apostolo, & ubi sunt duo testamentum, vnum prius, alterum posterius, eo ipso, quo mors testatoris interuenit, & est perfecta, prius fit & redditur nullum, ut animaduertit Apostolus ibidem, & communis experientia docet: Ecclesia autem Christiana, nullam vnquam, etiam statim post mortem Christi Domini, habuit intentionem administrandi vel Circumcisionem, vel remedium legis naturæ, ut signum protestationum fidei in Christum quoad sub-

A. stantiam tantum, abstrahendo ab eo quod esset venturus, vel iam venisset, sic enim illud non administrasset modo, ex intentione Christiana, cum modus eius specialis, prout distinguitur ab Ecclesiâ legis veteris, & etiam naturæ sit tradere quodlibet sacramentum, ut significantium Christi Domini qui iam venit. Deinde etiam si gratis concederetur istis auctoribus, Ecclesiam Mosaicam, à morte Christi Domini usque ad Pentecostem, mansisse veram Ecclesiam, simul cum Christiana, sicut ante mortem Christi Domini Baptismus, & Circumcisio simul currebant, & habebant efficaciam remittendi peccatum originale eis quibus conferebatur; prædicta tamen illorum responsio adhuc non valeret, nam vt quis tunc administraret hæc sacramenta cum tali abstractione, illa debuisset ei in mentem venire, cum nemo eam faciat nisi præsuppositâ illius cogitatione, & quemadmodum omnes & singuli, etiam è vulgo, in casu necessitatis administrant illam, sic etiam omnibus & singulis hæc abstractionis faciendæ cogitatio debuisset in mentem venire: at hoc non est verisimile imò & incredibile, tum quia licet Christus efficacibus argumentis probasset se esse Filium Dei, Messiam in lege promissum, Iudæi tamen pro maiori parte tam ante eius mortem, quam post id negabant pertinaciter, ut constat tam ex Euangelio passim, quam ex Actibus Apostolicis, & speciatim ex illo verbo Sanctorum Pauli & Barnabæ cap. 13. Actuum, vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repelliistis illud, & indigni vos indicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes, & proinde tantum abest, ut qui tunc ministrabant hæc sacramenta facerent hanc abstractionem, quin potius more sibi antea vitato illa conferebant; tum etiam quia vñus istius abstractionis, ad summum, fuisset tantum in doctioribus, non autem in quolibet homine de plebe, qui tamen satis frequenter in casu necessitatis administrabant hæc sacramenta. Neque his obstat, quod priuatus error personæ administrantis aliquod sacramentum, illud non irritet, seu reddat inualidum; nam error iste post mortem & resurrectionem Christi Domini erat publicus, & totius Synagoge.

B. Deinde, tunc tantum error talis personæ non irritat sacramentum, quando habet se merè speculatiue, seu quando minister non operatur ex illo, si enim administratione sacramenti intendat illius exterioriorem professionem; sicut hæc professio est falsa, & contra fidem, ita & signum illud protestationum veræ fidei nullum: at qui tunc post mortem, & resurrectionem Christi Domini conferebant vel Circumcisionem, vel remedium legis naturæ, dabant illud ex intentione Ecclesiæ Mosaicæ, & proinde ut protestationum fidei in Christum venturum, cum vera Ecclesia, id est Christiana tunc illud sub formalisatione signi protestationum veræ fidei in Christum, nullo modo ministraret. Posterior item explicatio modi quo hæc sacramenta dicuntur tunc iustificasse infantes prout procedit de applicatione fidei parentum refellitur, quia agimus hic de signo exteriori, ad cuius applicationem infusio gratiæ sanctificantis sequeretur immediate & infallibiliter: at fides parentum applicata, etiam per aliquod signum externum, vñ sumitur præcisè, nunquam id habuit, nec adhuc habet ut iam obseruauimus, sed ipsummet si-

C. Deinde, tunc tantum error talis personæ non irritat sacramentum, quando habet se merè speculatiue, seu quando minister non operatur ex illo, si enim administratione sacramenti intendat illius exterioriorem professionem; sicut hæc professio est falsa, & contra fidem, ita & signum illud protestationum veræ fidei nullum: at qui tunc post mortem, & resurrectionem Christi Domini conferebant vel Circumcisionem, vel remedium legis naturæ, dabant illud ex intentione Ecclesiæ Mosaicæ, & proinde ut protestationum fidei in Christum venturum, cum vera Ecclesia, id est Christiana tunc illud sub formalisatione signi protestationum veræ fidei in Christum, nullo modo ministraret. Posterior item explicatio modi quo hæc sacramenta dicuntur tunc iustificasse infantes prout procedit de applicatione fidei parentum refellitur, quia agimus hic de signo exteriori, ad cuius applicationem infusio gratiæ sanctificantis sequeretur immediate & infallibiliter: at fides parentum applicata, etiam per aliquod signum externum, vñ sumitur præcisè, nunquam id habuit, nec adhuc habet ut iam obseruauimus, sed ipsummet si-

I.

gnum, *ut à Deo, vel in confusa, vel in specie institutum*, quæ tamen institutio non amplius vivebat in istis duobus.

Item eadem explicatio prout procedit de merito de congruo, refellitur ex communi illa Scholasticorum doctrinâ primæ secundæ disputatione de merito, quæ docent nullum hominem purum, posse mereri alteri primam gratiam iustificantem, sed id soli Christo esse proprium. Deinde quia hic agimus de prima gratia iustificante quæ sequatur immediatè & infallibiliter ad applicationem signi alicuius exterioris, quia agimus de vero aliquo sacramento, infallibiliter tamen iustificante hominem, cui applicatur. Sed meritum de congruo (præsertim ubi tendit ad conferendam immediatè gratiam iustificantem) non habet vt gratia iustificans immediatè & infallibiliter sequatur ad illud, vt Theologi docent eadem disputatione, agendo de distinctione *meriti de condigno, à merito de congruo*. Igitur in isto temporis interstitio, quod effluxit à morte Christi Domini vsque ad Pentecostem, seu ad sufficientem legis Evangelicæ, promulgationem, Circumcisio & remedium legis naturæ nullo modo remittebant infantibus quibus applicabantur, originale peccatum.

II.

Quare ad quinquagesimum hoc prioris sententiæ argumentum aliter respondemus cum Valsequio prima secundæ disputatione 181. capite secundo, item Lorcâ eadem parte de legibus disputatione trigessimâ septimâ in fine, concessâ Maiore, negando simpliciter Minorem ob rationes nunc allatas, quæ responsio est etiam Hugonis à sancto Victore libro secundo de Sacramentis, parte sextâ capite quarto: ubi ponit hoc discrimen inter Circumcisionem, & Baptismum, quod licet illa ante passionem Christi recipetur in remedium peccati, nec propterea possit sine periculo salutis contemni ab iis quibus prædicabatur, sicut nec Baptismus post sui institutionem illo eodem tempore, in eo tamen fuit eius dispar conditio, quod post mortem Christi fuerit tantum tolerata, & potuerit contemni, ab iis quibus eius finis manifestabatur, & proinde tunc verè & propriè inutilis: neque hæc Hugonis sententia potest explicari de inutilitate Circumcisionis, prout erat aliquod legale, & pertinet ad legem Mosaicam, quia loquitur de *utilitate ad iustificationem*, seu quâ iustificans gratia conferatur, vt patet ex hac eius comparatione cum Baptismo, quam perfectionem Circumcisio non habebat præcisè ex eo quod esset signum protestativum religionis Iudaicæ, vt specialis & distinctæ à vera religione & fide temporis legis naturæ, quam hæc non sit ex *Mose*, vt habet Christus in Evangelio, sed ex *Patribus*, & à tempore suæ institutionis, quod longè antecessit Moysen, remisit parulis ab Abrahamo descendentibus peccatum originale. Deinde, quod secundum aliquam sui conditionem est ipsâ sui applicatione vtile ad infallibilem consequutionem gratiæ iustificantis, non potest, (quando existimatur retinere hanc efficaciam,) contemni abique aliquo peccato, quia istud, est inferre gravem iniuriam isti sacramento, & Deo eius auctori, quemadmodum intelligitur ex dictis de sacramentis in genere, de requisitis tam in illorum ministris, quam in suscipientibus, & si licet contemnitur, signum est illud non esse amplius alicuius utilitatis respectu

III.

aninæ: sed iuxta Hugonem hic loquentem absolute, & abique vllâ distinctione, potuit Circumcisio contemni abique aliquo peccato, post Christi Domini mortem ab iis quibus finis eius manifestabatur: ergo Circumcisio tunc quovis modo considerata, nullam amplius habebat utilitatem ad iustificandum hominem, seu ipsâ sui applicatione non conferebat iustificantem gratiam. Ad confirmationem huius Maioris petitiæ à suavi providentiâ Deirespondetur, illam in hoc, & aliis ei similibus esse metiendam iuxta rationes humanas, & affectum quasi sensualem, quo, leique hominum possunt erga alios affici, aliquin heresis Semipelagianorum pravalebit doctrinæ fidei de prima gratia, quam vniuersalis Ecclesia in multis Conciliis contra Pelagium definit: sunt enim pleraque istorum fundamenta humanæ rationi, isto modo spectatæ admodum plausibilia, vt ex simplicibus & nudâ eorum lectione potest animaduerti apud Fautores istius hæresis Cassianû, Faustum Rhemonensem & alios; sed *diuine providentiæ suauitas debet estimari ex diuinis rationibus*, & ex modo, quo sacræ Scripturæ, Patres & Concilia loquuntur de mysteriis nostræ fidei, & de iustificatione hominum, vt sanctus Augustinus libro de correptione & gratia cap. 7. 8. & alibi passim disputans contra Pelagianos & Semipelagianos illam expendit: quare sicut sanctus Augustinus tam Epistolâ suâ quædragessimâ nonâ questione secundâ, quàm libro de prædestinatione Sanctorum capite nono, ubi ab eo queritur, *cur Christus Dominus prius non venerit* item eodem libro capite octauo, *cur non det omnibus*, & singulis gratiam singulariter efficacem item *quare vni*, & non alteri daret perseverantiam vt libro de correptione & gratia capite octauo, recurrit ad inscrutabile Dei iudicium; ita & nos insistentes eius doctrinæ, & responsioni quam faciat ad similes relatas difficultates, dicimus infantes istos, quorum parentes nihil de Christo, & eius Evangelio vnquam audierunt, damnari ob peccatum originale cum quo, & in quo moriuntur, ex secreto quidem, sed tamen iusto Dei iudicio: & sicut secretum illud iudicium, quo ordinauit eo tantum tempore venire, quo de facto venit, & non ante, nullum attulit præiudicium ei prouidentis, quâ præcedentibus sceleribus mundum gubernauit, eod quod, de mediis ad salutem hominum, tunc necessariis, sufficienter, quantum est ex parte eius prouiderat, & tunc homines tantum damabantur ob peccata cum quibus moriebantur: ita etiam occultum illud iudicium Dei, quo diuulgatio Evangelij nondum peruenit ad parentes istorum infantium, nullo modo præiudicat suai prouidentie, quâ nunc post aduentum Christi administrat hoc vniuersum, eod quod infundendo Baptismum, & alia id genus media ab salutem vitæ æternæ illis sufficienter prouidit in causis salutem vniuersalibus & ob solum originale quo adhuc manent infestis, acerrunt ab æterna vita: & quemadmodum prioribus illis sceleribus Deus non dicebatur dormire, eod quod illis sufficienter prouiderat, sed (saluâ semper eius prouidentia) demandare executioni suum illud secretius iudicium de peragendo Incarnationis mysterio; sic etiam Deus non dicitur dormisse vel adhuc dormire istis infantibus, & eorum parentibus cum per Baptismum à se institutum illis prouideret de remedio, nec per eum stet, quin illis applicetur;

IV.

A
B
C
D

V.

VI.

VII.

VIII.

sed aliunde, & tantum curet prædictum occultum suum iudicium exequi, absque vilo præiudicio suæ diuinæ providentiæ.

Neque huic nostræ responsioni obstat quod Tridentinum sessione sexta, capite quarto, tantummodo dicat, *Iustificacionem impij, post Euangelij promulgacionem, non posse fieri sine lauacro regenerationis, aut eius voto.* Euangelij autem promulgatio facta tantum fuerit in die Pentecostes. Hæc enim duo distinguuntur, *Necessitatem Baptismi, in ratione medij cœpisse tantum post Euangelium promulgatum; & Baptismum, post Euangelium promulgatum, fuisse in re, vel in voto necessarium ad iustificacionem.* Primum enim determinat tempus necessitatis Baptismi, in ratione medij, tantum cœpisse post Euangelium Christi Domini promulgatum, & non ante; secundum verò duntaxat asserit Baptismum post Euangelium promulgatum fuisse in re, *vel in voto* necessarium, nihil determinando de toto illo tempore quod effluxit à tempore mortis Christi Domini, vsque ad proximam Pentecostem, quo Euangelium Christi est promulgatum; Concilium ibi non asserit primum, quod solum opponitur nostræ propositioni, vt patet ex ipso eius textu; sed nihil de eo asseruit, vt difficultatem de necessitate Baptismi tanquam medij, pro intervallo temporis à morte Christi Domini, vsque ad Pentecostem, relinqueret indecisam, & à Scholasticis adhuc disputandam, quia hæretici nostri temporis (contra quos est hoc caput Concilij) non agebant de illâ: Neque eadem nostræ responsioni secundo loco obstat quòd latro pendens in cruce cum Christo, sit tantum mortuus post mortem Christi Domini consummatam, vt intelligitur ex cap. 19. sancti Iohannis, nec tamen desierit saluari sine Baptismo aque reipsa suscepto; nam vt rectè notat sanctus Augustinus libro quarto de Baptismo contra Donatistas capite vigesimo tertio, tunc habuit illum in voto, cum præsens necessitas, impediret illum realiter suscipere *sue quo*, (inquit, nimirum sanctificatione Baptismi corporaliter adhibita) *ille latro non fuit, quia non eius accipienda voluntas defuit, sed non accipienda necessitas affuit: & ibidem paulò post, in latrone quia per necessitatem corporaliter defuit (scilicet Baptismus) perfecta salus est, quia per pietatem spiritaliter affuit.*

Verum contra hanc nostram responsionem obiectiones: media ad salutem necessaria, quæ sita sunt in nostra potestate debent proponi per præcepta, & ex consequenti, non possunt esse necessaria tanquam media, nisi prius præcipiantur, & obligent eos qui sunt capaces præcepti: atqui Baptismus est aliquod medium ad salutem necessarium, qui explicatus & propositus, potest suscipi ab homine (sic enim est in eius potestate): ergo debuit præcipi; ergo cum fuerit tantum præceptum capite vigesimo octauo sancti Matthæi quando Christus Dominus ascendit in cælum, non fuit statim post mortem Christi Domini, necessarius *necessitas medij*.

Respondetur Maiorem huius obiectionis esse falsam, quia præcisatio medijs ad finem necessarium, quâ tale est, tota in eo consistit, vt eo omni-
so, siue etiam perignorantiam inculpabilem, siue quauis aliâ occasione, finis non obtineatur, abstrahendo ab eo quod aliqua lex fuerit, vel non fuerit lata, & promulgata de illo in particulari vsurpando; nam ab hac suâ præcisâ ratione, hoc tantum habet, quod prius hominem bono, per tale medium obtinendo, non autem quod propter sui omissionem inducat hominem aliquem reatum, vt patet in Baptismo, qui quia est tantum necessarius infantibus *necessitate medij*, eos tantum priuat vitâ æternâ. Vnde ad id quod est necessarium necessitate medijs, sic præcisè consideratum, est impertinens, quod speciali præcepto proponatur vsurpandum. Confirmatur; necessitas Baptismi tanquam medijs, cœpit statim post mortem Christi, vt intelligitur ex dictis circa quinquem hoc fundamentum: at eius necessitas vt præcisè orta ex speciali eius præcepto cœpit tantum capite vigesimo octauo sancti Matthæi, vbi Christus facit speciale præceptum Apostolis, & in eorum personâ illorum successoribus de illo conferendo omnibus, & singulis hominibus, & his ex consequenti, illam accipiendi. Neque potest dici præceptum hoc ibi tantum fuisse renouatum, & capite tertio sancti Iohannis factum; nam locum illum sancti Iohannis Patres omnes superius relati, & alij eius Interpretes, intelligunt de solâ necessitate medijs, quod & modus loquendi impersonaliter significat; omnesque illæ rationes quas sanctus Bernardus sua Epistola septuagesima septima ad Hugonem fuscè deducit, ostendunt. Ex quo intelligimus falsum esse (quod tamen placet aliquibus) *necessitatem medijs, vel in re, vel in voto, præsupponere necessitatem eiusdem rei ex præcepto obligante sub mortali, & ex hac, illam ortum ducere, cum Baptismus aqua non ideo præcisè, sit infansibus necessarius, quia Christus Dominus fecit speciale præceptum de illo recipiendo, hoc enim illos non respicit immediate sed ab eius violatione tanquâ præcepti, ætas, & conditio excusant illos, & si necessitas Baptismi in ratione medijs, ortum suum repeteret ab eiusdem necessitate in ratione specialis præcepti, eo ipso quo quis excusaretur ab eius violatione, in ratione præcepti, etiam excusaretur ab omissione eiusdem tanquam medijs, cum hæc ad illam tantum consequatur, & subtrata eius radice, impediatur resultare: quod tamen esse falsum patet in prædictis infantibus: addidi huic corollario hanc particulam *specialis seu particulari*, quia certum est eo ipso quo quis à Deo est ordinatus ad vitam æternam, vt finem vltimum, cum consequenter generali quodam præcepto, si sit adultus, obligari ad media pro tali fine obtinendo simpliciter, & absolute necessaria; sed tunc necessitas hæc non tam loquendo propriè appellatur *necessitas præcepti, quàm medijs*, cum in hac posteriori, prior illa, respectu adultorum, imbibatur, & quasi intrinsecus includatur. Hic autem tantum loquimur de speciali præcepto, quod illud, quod est de necessitate medijs, singulari lege, distinctam obligationem importante præcipiatur.*

farj, quâ tale est, tota in eo consistit, vt eo omni-
so, siue etiam perignorantiam inculpabilem, siue quauis aliâ occasione, finis non obtineatur, abstrahendo ab eo quod aliqua lex fuerit, vel non fuerit lata, & promulgata de illo in particulari vsurpando; nam ab hac suâ præcisâ ratione, hoc tantum habet, quod prius hominem bono, per tale medium obtinendo, non autem quod propter sui omissionem inducat hominem aliquem reatum, vt patet in Baptismo, qui quia est tantum necessarius infantibus *necessitate medijs*, eos tantum priuat vitâ æternâ. Vnde ad id quod est necessarium necessitate medijs, sic præcisè consideratum, est impertinens, quod speciali præcepto proponatur vsurpandum. Confirmatur; necessitas Baptismi tanquam medijs, cœpit statim post mortem Christi, vt intelligitur ex dictis circa quinquem hoc fundamentum: at eius necessitas vt præcisè orta ex speciali eius præcepto cœpit tantum capite vigesimo octauo sancti Matthæi, vbi Christus facit speciale præceptum Apostolis, & in eorum personâ illorum successoribus de illo conferendo omnibus, & singulis hominibus, & his ex consequenti, illam accipiendi. Neque potest dici præceptum hoc ibi tantum fuisse renouatum, & capite tertio sancti Iohannis factum; nam locum illum sancti Iohannis Patres omnes superius relati, & alij eius Interpretes, intelligunt de solâ necessitate medijs, quod & modus loquendi impersonaliter significat; omnesque illæ rationes quas sanctus Bernardus sua Epistola septuagesima septima ad Hugonem fuscè deducit, ostendunt. Ex quo intelligimus falsum esse (quod tamen placet aliquibus) *necessitatem medijs, vel in re, vel in voto, præsupponere necessitatem eiusdem rei ex præcepto obligante sub mortali, & ex hac, illam ortum ducere, cum Baptismus aqua non ideo præcisè, sit infansibus necessarius, quia Christus Dominus fecit speciale præceptum de illo recipiendo, hoc enim illos non respicit immediate sed ab eius violatione tanquâ præcepti, ætas, & conditio excusant illos, & si necessitas Baptismi in ratione medijs, ortum suum repeteret ab eiusdem necessitate in ratione specialis præcepti, eo ipso quo quis excusaretur ab eius violatione, in ratione præcepti, etiam excusaretur ab omissione eiusdem tanquam medijs, cum hæc ad illam tantum consequatur, & subtrata eius radice, impediatur resultare: quod tamen esse falsum patet in prædictis infantibus: addidi huic corollario hanc particulam *specialis seu particulari*, quia certum est eo ipso quo quis à Deo est ordinatus ad vitam æternam, vt finem vltimum, cum consequenter generali quodam præcepto, si sit adultus, obligari ad media pro tali fine obtinendo simpliciter, & absolute necessaria; sed tunc necessitas hæc non tam loquendo propriè appellatur *necessitas præcepti, quàm medijs*, cum in hac posteriori, prior illa, respectu adultorum, imbibatur, & quasi intrinsecus includatur. Hic autem tantum loquimur de speciali præcepto, quod illud, quod est de necessitate medijs, singulari lege, distinctam obligationem importante præcipiatur.*

so, siue etiam perignorantiam inculpabilem, siue quauis aliâ occasione, finis non obtineatur, abstrahendo ab eo quod aliqua lex fuerit, vel non fuerit lata, & promulgata de illo in particulari vsurpando; nam ab hac suâ præcisâ ratione, hoc tantum habet, quod prius hominem bono, per tale medium obtinendo, non autem quod propter sui omissionem inducat hominem aliquem reatum, vt patet in Baptismo, qui quia est tantum necessarius infantibus *necessitate medijs*, eos tantum priuat vitâ æternâ. Vnde ad id quod est necessarium necessitate medijs, sic præcisè consideratum, est impertinens, quod speciali præcepto proponatur vsurpandum. Confirmatur; necessitas Baptismi tanquam medijs, cœpit statim post mortem Christi, vt intelligitur ex dictis circa quinquem hoc fundamentum: at eius necessitas vt præcisè orta ex speciali eius præcepto cœpit tantum capite vigesimo octauo sancti Matthæi, vbi Christus facit speciale præceptum Apostolis, & in eorum personâ illorum successoribus de illo conferendo omnibus, & singulis hominibus, & his ex consequenti, illam accipiendi. Neque potest dici præceptum hoc ibi tantum fuisse renouatum, & capite tertio sancti Iohannis factum; nam locum illum sancti Iohannis Patres omnes superius relati, & alij eius Interpretes, intelligunt de solâ necessitate medijs, quod & modus loquendi impersonaliter significat; omnesque illæ rationes quas sanctus Bernardus sua Epistola septuagesima septima ad Hugonem fuscè deducit, ostendunt. Ex quo intelligimus falsum esse (quod tamen placet aliquibus) *necessitatem medijs, vel in re, vel in voto, præsupponere necessitatem eiusdem rei ex præcepto obligante sub mortali, & ex hac, illam ortum ducere, cum Baptismus aqua non ideo præcisè, sit infansibus necessarius, quia Christus Dominus fecit speciale præceptum de illo recipiendo, hoc enim illos non respicit immediate sed ab eius violatione tanquâ præcepti, ætas, & conditio excusant illos, & si necessitas Baptismi in ratione medijs, ortum suum repeteret ab eiusdem necessitate in ratione specialis præcepti, eo ipso quo quis excusaretur ab eius violatione, in ratione præcepti, etiam excusaretur ab omissione eiusdem tanquam medijs, cum hæc ad illam tantum consequatur, & subtrata eius radice, impediatur resultare: quod tamen esse falsum patet in prædictis infantibus: addidi huic corollario hanc particulam *specialis seu particulari*, quia certum est eo ipso quo quis à Deo est ordinatus ad vitam æternam, vt finem vltimum, cum consequenter generali quodam præcepto, si sit adultus, obligari ad media pro tali fine obtinendo simpliciter, & absolute necessaria; sed tunc necessitas hæc non tam loquendo propriè appellatur *necessitas præcepti, quàm medijs*, cum in hac posteriori, prior illa, respectu adultorum, imbibatur, & quasi intrinsecus includatur. Hic autem tantum loquimur de speciali præcepto, quod illud, quod est de necessitate medijs, singulari lege, distinctam obligationem importante præcipiatur.*

so, siue etiam perignorantiam inculpabilem, siue quauis aliâ occasione, finis non obtineatur, abstrahendo ab eo quod aliqua lex fuerit, vel non fuerit lata, & promulgata de illo in particulari vsurpando; nam ab hac suâ præcisâ ratione, hoc tantum habet, quod prius hominem bono, per tale medium obtinendo, non autem quod propter sui omissionem inducat hominem aliquem reatum, vt patet in Baptismo, qui quia est tantum necessarius infantibus *necessitate medijs*, eos tantum priuat vitâ æternâ. Vnde ad id quod est necessarium necessitate medijs, sic præcisè consideratum, est impertinens, quod speciali præcepto proponatur vsurpandum. Confirmatur; necessitas Baptismi tanquam medijs, cœpit statim post mortem Christi, vt intelligitur ex dictis circa quinquem hoc fundamentum: at eius necessitas vt præcisè orta ex speciali eius præcepto cœpit tantum capite vigesimo octauo sancti Matthæi, vbi Christus facit speciale præceptum Apostolis, & in eorum personâ illorum successoribus de illo conferendo omnibus, & singulis hominibus, & his ex consequenti, illam accipiendi. Neque potest dici præceptum hoc ibi tantum fuisse renouatum, & capite tertio sancti Iohannis factum; nam locum illum sancti Iohannis Patres omnes superius relati, & alij eius Interpretes, intelligunt de solâ necessitate medijs, quod & modus loquendi impersonaliter significat; omnesque illæ rationes quas sanctus Bernardus sua Epistola septuagesima septima ad Hugonem fuscè deducit, ostendunt. Ex quo intelligimus falsum esse (quod tamen placet aliquibus) *necessitatem medijs, vel in re, vel in voto, præsupponere necessitatem eiusdem rei ex præcepto obligante sub mortali, & ex hac, illam ortum ducere, cum Baptismus aqua non ideo præcisè, sit infansibus necessarius, quia Christus Dominus fecit speciale præceptum de illo recipiendo, hoc enim illos non respicit immediate sed ab eius violatione tanquâ præcepti, ætas, & conditio excusant illos, & si necessitas Baptismi in ratione medijs, ortum suum repeteret ab eiusdem necessitate in ratione specialis præcepti, eo ipso quo quis excusaretur ab eius violatione, in ratione præcepti, etiam excusaretur ab omissione eiusdem tanquam medijs, cum hæc ad illam tantum consequatur, & subtrata eius radice, impediatur resultare: quod tamen esse falsum patet in prædictis infantibus: addidi huic corollario hanc particulam *specialis seu particulari*, quia certum est eo ipso quo quis à Deo est ordinatus ad vitam æternam, vt finem vltimum, cum consequenter generali quodam præcepto, si sit adultus, obligari ad media pro tali fine obtinendo simpliciter, & absolute necessaria; sed tunc necessitas hæc non tam loquendo propriè appellatur *necessitas præcepti, quàm medijs*, cum in hac posteriori, prior illa, respectu adultorum, imbibatur, & quasi intrinsecus includatur. Hic autem tantum loquimur de speciali præcepto, quod illud, quod est de necessitate medijs, singulari lege, distinctam obligationem importante præcipiatur.*

so, siue etiam perignorantiam inculpabilem, siue quauis aliâ occasione, finis non obtineatur, abstrahendo ab eo quod aliqua lex fuerit, vel non fuerit lata, & promulgata de illo in particulari vsurpando; nam ab hac suâ præcisâ ratione, hoc tantum habet, quod prius hominem bono, per tale medium obtinendo, non autem quod propter sui omissionem inducat hominem aliquem reatum, vt patet in Baptismo, qui quia est tantum necessarius infantibus *necessitate medijs*, eos tantum priuat vitâ æternâ. Vnde ad id quod est necessarium necessitate medijs, sic præcisè consideratum, est impertinens, quod speciali præcepto proponatur vsurpandum. Confirmatur; necessitas Baptismi tanquam medijs, cœpit statim post mortem Christi, vt intelligitur ex dictis circa quinquem hoc fundamentum: at eius necessitas vt præcisè orta ex speciali eius præcepto cœpit tantum capite vigesimo octauo sancti Matthæi, vbi Christus facit speciale præceptum Apostolis, & in eorum personâ illorum successoribus de illo conferendo omnibus, & singulis hominibus, & his ex consequenti, illam accipiendi. Neque potest dici præceptum hoc ibi tantum fuisse renouatum, & capite tertio sancti Iohannis factum; nam locum illum sancti Iohannis Patres omnes superius relati, & alij eius Interpretes, intelligunt de solâ necessitate medijs, quod & modus loquendi impersonaliter significat; omnesque illæ rationes quas sanctus Bernardus sua Epistola septuagesima septima ad Hugonem fuscè deducit, ostendunt. Ex quo intelligimus falsum esse (quod tamen placet aliquibus) *necessitatem medijs, vel in re, vel in voto, præsupponere necessitatem eiusdem rei ex præcepto obligante sub mortali, & ex hac, illam ortum ducere, cum Baptismus aqua non ideo præcisè, sit infansibus necessarius, quia Christus Dominus fecit speciale præceptum de illo recipiendo, hoc enim illos non respicit immediate sed ab eius violatione tanquâ præcepti, ætas, & conditio excusant illos, & si necessitas Baptismi in ratione medijs, ortum suum repeteret ab eiusdem necessitate in ratione specialis præcepti, eo ipso quo quis excusaretur ab eius violatione, in ratione præcepti, etiam excusaretur ab omissione eiusdem tanquam medijs, cum hæc ad illam tantum consequatur, & subtrata eius radice, impediatur resultare: quod tamen esse falsum patet in prædictis infantibus: addidi huic corollario hanc particulam *specialis seu particulari*, quia certum est eo ipso quo quis à Deo est ordinatus ad vitam æternam, vt finem vltimum, cum consequenter generali quodam præcepto, si sit adultus, obligari ad media pro tali fine obtinendo simpliciter, & absolute necessaria; sed tunc necessitas hæc non tam loquendo propriè appellatur *necessitas præcepti, quàm medijs*, cum in hac posteriori, prior illa, respectu adultorum, imbibatur, & quasi intrinsecus includatur. Hic autem tantum loquimur de speciali præcepto, quod illud, quod est de necessitate medijs, singulari lege, distinctam obligationem importante præcipiatur.*

I.

DISPUTATIO IV.

*De necessitate Baptismi tanquam medij,
pro salute infantum qui nascuntur
ex parentibus Christianis.*

ARTICVLVS I.

*Utrum Christianorum infantes, quibus sine
aliqua parentum negligentia Baptismus
aque non potest applicari ante mortem,
possint de lege ordinaria saluari aliquo
alio remedio.*

II.

AI ET ANVS in tertiam partem
S. Thomæ ad articulum secundum
& vndecimum quæst. 68.
existimat lege communi istos
paruulos posse saluari voto, &
oratione parentum maximè si exterius adhibea-
tur aliquod signum, quo tale votum videatur
applicari paruulis.

Gerlon, Cancellarius Parisiensis sermone de
Natiuitate Beatiſſimæ Virginis consideratione
secundâ, Gabrielin 4. dist. 4. quæst. 1. Cassander
opuscul. de Baptismo infantum, vbi etiam ali-
quos alios refert, item ij, qui supra contende-
bant Deum supplere defectum intentionis
quando minister ex suâ malitiâ caret illâ, arbi-
trantur aliquos paruulos ex speciali priuilegio
interdum saluari in tali casu, voto, & speciali
deuotione parentum. Vnde modus hic poste-
rior differt à priori proximè relato, quòd ille
affirmet id de lege ordinariâ, & asserat illud
esse medium aliquod veluti ordinarium, quod
applicatum semper habeat suum effectum,
posterior verò modus id tantum affirmet de
lege extraordinaria non de omnibus, & sin-
gulis, sed tantum de aliquibus, & adhuc in
confuso, quare authores illius dicunt non posse
certò, & infallibiliter affirmari quod hic, & iste
infans, cui, sine vllâ negligentia parentum, Ba-
ptismus non potest conferri, sic saluetur preci-
bus, & voto parentum, nec se præbere illis se-
curitatem, sed aliquam tantum spem, & sola-
tium, & se loqui tantum de iis parentibus, qui
maximè pietate, & deuotione sunt insignes.

IV.

Prima propositio. Nullus paruulus, extra mar-
tyrium, lege communi, & ordinariâ saluatur sine
Baptismo aquæ reipsâ suscepto. Hæc propositio, vt
iacet & procedit de communi lege, ita est vera
vt eius opposita videatur nonnullis Scholasticis
hæretica, vt Soto in 4. sent. dist. 5. quæst. vnicâ
art. 1. aliis, vt Tapero in expositione articulo-
rum Louanensium art. 2. pag. 54. Pius, quidem se-
cundum speciem, attamen contra Apostolicam præ-
dicationem; aliis ad minus, erronea, vt Vasquesio
hic disp. 151. cap. 2. vnde omnes notant, iussu
summi Pontificis commentarios Caietani in
prædictos articulos 1. & 11. quæst. 68. sancti
Thomæ fuisse expunctos.

Probatur autem nostra hæc propositio. Pri-
mum ex illo sancti Ioannis cap. 3. nisi quis rena-
tus fuerit, &c. quod (vt obseruauimus) com-
prehendit omnes homines cuiuscumque æta-
tis, & conditionis; & locum hunc ad infantes

A in casu nostræ propositionis Ecclesia extendit;
nam sanctus Innocentius primus Epistolâ suâ ad
Concilium Carthaginensē, & Mileuitanum ait,
esse fatuum dicere paruulos posse donari præmissis viue
æternæ, sine Baptismo, & hoc tunc erat tam cer-
tum, vt sanctus Augustinus lib. 3. contra Iulia-
num cap. 10. & 12. scribat Pelagium, Timore suâ
damnationis, damnaſſe eos, qui dicunt infantes, si
non baptizentur, habere vitam æternam. Quod
etiam Celeſtius fecit apud eundem sanctum Au-
gustinum lib. 1. contra Pelagium & Celeſtium
de peccato originali cap. 5. & 6. item sanctus Au-
gustinus lib. de natura & gratia cap. 2. alludens
ad illum locum, & loquens de paruulo, cui per
mortem præuento subueniri non potuit per Ba-
ptismum, ita scribit, Absoluat eum Pelagius, &
aperiat ei, contra sententiam Domini, regnum celo-
rum, sed non eum absoluit Apostolus. Item san-
ctus Ambrosius lib. 2. de Abraham, cap. 11. vbi
post citata verba Christi Domini, ita subiungit,
vtrique nullum excipit non infans, non aliquâ
præuentum necessitate, & alij Patres superius ci-
tati pro expositione prædicti loci Euangelij in
quibus testimoniis notanda sunt illæ particulæ,
contra sententiam Domini, præuentum aliquâ neces-
sitate, non potest, & alix itis similes, quæ so-
nant iuxta institutionem Christi Domini solum
dari Baptismum, quo isti infantes possunt salua-
ri. Plura alia videri possunt testimonia pro hac
authoritate apud Valdensē tom. 2. de Sacra-
mentis cap. 51. similiter apud Vagum lib. 5. c. 16.
vbi refert pro hac re Concilium Florentinum,
& contrarium nostræ reſponſionis fuisse asser-
tum à Vvicelpho & damnatum in Concilio
Constantienſi & quod Patres locis illis loquan-
tur de Baptismo aquæ reipsâ suscepto, patet ex
anteceſſentibus & conſequentibus.

B Probatur etiam ratione. Illud solum, & nihil
aliud, est ordinarium remedium in Ecclesiâ pro
reſiſtendo peccato originali infantibus, quod
vel est à Christo Domino institutum, & ab eo
Apostolis, & per Apostolos traditum Ec-
clesiæ vt seruandum, & ad praxim reducen-
dum, vbi ocaſſo postulat, vel quod ex natu-
râ snâ, est vltima dispositio ad gratiam iusti-
ficantem: quia sicut duo sunt tantum modi iusti-
ficandi hominem, scilicet per sacramentum, &
extra sacramentum, sic etiam duo tantum sunt
media, quibus peccatum originale remittitur
infantibus: atqui Christus Dominus instituit
solum Baptismum aquæ reipsâ susceptum pro
infantibus, extra martyrium morientibus: ergo
nullo alio medio infantes morientes in infan-
tia saluantur.

C Maior patet, quia Christus Dominus, vt est
inſtitutor legis nouæ, & abrogator veteris, &
legis naturæ, debuit etiam media ad salutem or-
dinaria paruulis ſufficientia inſtituere.
Minor verò probatur primò, ex omnibus re-
latiſ Patrum autoritatibus, quibus addi potest
auctoritas Concilij Tridentini ſeſſione quinta in
decreto de peccato originali canone quarto:
vbi dicens anathema negantibus peccatum ori-
ginale in infantibus, ait eſſe neceſſe illud in eis
expiari lauacro regenerationis, vt vitam æternam
conſequantur, quo loci notanda eſt hæc particu-
la (neceſſe eſt) quod deſignat abſolutam neceſſi-
tatem medij: & quod Concilium loquitur ibi
de Baptismo aquæ, in reſuſcepto, patet non tan-
tum ex eo quod illum vocet, lauacrum regenera-
tionis, sed etiam ex eo quod faciat expreſſam

D

V.

VI.

VII.

VIII.

I. mentionem verbalis eius formæ. Deinde eadem pars minoris probatur si quod aliud à Baptismo aquæ remedium ordinatum existeret in Ecclesiâ, quo peccatum originale remitteretur infantibus, Patres omnes qui disputabât contra Pelagium malè contra illum protulissent istud Christi Domini sancti Ioannis tertio capite, *nisi quis renatus fuerit, &c.* Nec Pelagiani fuissent coacti admittere omnimodam & simpliciter absolutam necessitatem Baptismi, pro salute infantium morientium extra martyrium; respondissent enim, *aditum vitæ æternæ aliâ viâ patere ipsi infantibus*; & aliud eis subesse remedium, scilicet illud quod hæc prima pars nostræ minoris negat, quod tamen nunquam responderunt. Tertiò, medium omne ordinatum debet durare tandiu, quandiu durat Ecclesiâ, & ad minus, haberi traditione, & communi praxi totius Ecclesiæ: at à tempore Apostolorum vsq; ad tempus Caietani & ei similium, Ecclesiâ ignoravit remedium illud Caietani, nec aliud præter Baptismum assignavit pro infantibus in infanti morientibus: ergo nullum aliud est remedium à Christo Domino institutum præter Baptismum. Quod, si medium istud à Christo Domino institutum est, ut ordinariū in Ecclesiâ: ergo Christus Dominus non tantū septē sacramenta, sed octo instituit, scilicet remediū istud Caietani ultra septem, quæ ab omnibus communiter admittuntur: at falsum est hoc consequens, quod sic probatur: signum omne sensibile, ordinatum in Ecclesiâ, infallibiliter efficax gratiæ sanctificantis, in eo cui applicatur, est sacramentum propriè dictum, ut patet ex his quæ susè diximus circa definitionem sacramenti; sed medium istud, quod Caietanus hic assertit pro salvando infante moribundo in presenti casu, est eiusmodi, primò sensibile, quia est externum quoddam signum, ex ipsomet Caietano, est medium ordinariū, quia ex communi lege, & in Ecclesiâ, & est infallibiliter efficax gratiæ sanctificantis, quia remittit peccatum originale, isti parvulo qui nullum habet opus meritorium, etiam de congruo, quo proximè gratiam obineat: ergo tale remedium est, propriè sacramentum: ergo tunc erunt octo sacramenta. Quod est hæreticum.

II. Neque est quodd quis dicat tale remedium fore in isto casu idem sacramentum ac Baptismus, quatenus habet eandem *præsticam significationem*, scilicet gratiam remissionem peccati originalis, & distingui tantum *materialiter* à nostro Baptismo aquæ, quatenus hic, constat aliis tantum *materialibus* signis, *sem materialiter* tantum distinctis; distinctionem verò sacramentorum esse potius attendendam *penes formale* illorum, quam *penes materiale*, ut etiam ostendimus agendo de sacramentis in genere. Non est inquam, quod quis hoc dicat: nam remedium istud, licet in opinione Caietani, significet gratiam sanctificantem, non tamen *ut regenerantem*, & vi institutionis impositæ à Christo Domino suo materiali, & sic est formaliter aliud & distinctum sacramentum à sacramento Baptismi aquæ. Deinde ex dictis de sacramentis in genere, ubi aliquod sacramentum habet pro suo materiali, aliquid verè physicum, immediate à Christo Domino institutum pro suo materiali, tunc illud quandiu manet tale, est ita invariabile, ut tota etiam Ecclesiâ non possit sacramentalem eius significationem à Christo Domino

A institutam, & illi quasi institam, ab eo tollere & transferre ad aliud omnino distinctum materiale, ut ibi docuimus, & patet ex eo quod Ecclesiâ non potest facere, ut in Baptismo vinum assumatur, loco aquæ, & in calice consecrando, aqua loco vini: at præsens Caietani remedium habet aliud omnino materiale, à materiali Baptismi, quod materiale, puta aqua, est aliquid propriè loquendo physicum: ergo tale remedium Caietani etiam sic formaliter consideratum, est aliud sacramentum à Baptismo aquæ.

B Altera etiam pars eiusdem Minoris asserens *remedium istud non esse ex sua propria conditione, & naturâ, aliquam dispositionem ultimam ad gratiam sanctificantem*. Probatur primò, quia ratio ultimæ dispositionis competit tantum propriis actibus contritionis, & dilectionis Dei super omnia, eius qui tunc iustificatur: at votum istud parentum, cum signo externo ibi adiuncto, non est tale quid, cum infans ibi dicatur iustificari, & votum istud sit parentum eius. Deinde nullus purus homo potest de lege ordinari promereri alteri, etiam de congruo, primam gratiam iustificantem immediate, sed solum mediatè, quatenus potest ei apud Deum promereri aliquas gratias excitantes, seu ipsos quosdam motus, & id genus alia auxilia præuenientia, item & adiuvantia, quorum beneficio, pro sua libertate consentiendo diuinæ vocationi, iustificetur; Nam soli Christo Domino competit immediate promereri alteri primam gratiam iustificantem, ut Theologi docent prima secundæ quæstione de merito: sed in presenti casu parentes infantis habentes istud votum, sunt puri duntaxat homines, & iste infans, iuxta legem ordinariam pro illo statum est incapax piorum motuum, quibus excitetur ad iustificationem & postmodum iustificetur, ut per se constat: ergo neque votum istud conficitur à Caietano, & aliis supra recensitis, est vltima quædam dispositio ad ponendum gratiam iustificantem in parvulo.

C Tandem probatur. Illud non est medium aliquod ordinariū in lege Christi Domini, pro faciendâ remissione peccati originalis in infante, quo non obstante, infans ille moriens sine Baptismo aquæ realiter suscepto, priuatur sepulturâ Christianâ; Hæc enim est, aliquod signum eiusdem fidei, & communionis: atqui iuxta communem praxim totius Ecclesiæ, omnes parvuli decedentes absque reali susceptione Baptismi aquæ, non obstante voto illo parentum, & signo illo exteriori eis applicato, priuatur sepulturâ Christianâ, ut experientia docet: ergo votum istud parentum, & signum externum illi adiunctum, non est remedium aliquod salutis æternæ, pro parvulis morientibus absque Baptismo aquæ realiter suscepto.

D Secunda propositio. Nullus infantum, etiam speciali privilegio saluatur de facto, sine Baptismo aquæ in re suscepto etiam per quodcumque votum, & quamlibet parentum devotionem, nisi specialiter, eaque certa reuelatio exeat pro hac re. Hæc propositio est contra Gerfonem, Gabrielem, & alios supra; estque aliquibus tam certa, ut eius contraria videatur illis saltem temeraria, ut Vasquesio supra cap. 3. ubi notandum est nos tantum loqui, *suppositâ ordinatione Dei, & institutione sacramentorum novæ legis*, & hæc nostra sententia in re est omnium Sanctorum Patrum, quos

- I. retulimus pro præcedenti propositione; nam, ut inter referendum eorum authoritates obseruauimus, ita loquuntur de absolutâ, & omnimodâ necessitate Baptismi aquæ in re suscepti pro infantibus extra Martyrium decedentibus, ut expressè dicant eos, *etiam præuentos necessitate, non saluari absque illo, quod in re est dicere eos per nullum aliud remedium, nec proinde per votum parentum etiam ex speciali priuilegio saluari de facto, & sanctus Augustinus libro de peccatorum meritis & remissionibus capite vigesimo tertio, & libro de bono perseuerantiæ capite duodecimo, expressius docet hanc secundam propositionem, nam posteriori loco scribit infantem eum excludi à vitâ æternâ cui Baptismus in re non fuit cellatus, etsi parentes, & ministri Ecclesiæ nihil omiserint ut ei procurarent Baptismum, verba eius sunt. Quid dicam, quod paruulus aliquando antequam illi per ministerium baptizantis, succurri possit, expirat; plerumque enim festinantibus parentibus, & paratis ministris, ut Baptismus paruulo detur, Deo tamen nolente non datur, qui cum paruulum non tenuit, ut daretur. Prior autem locus, ita habet nulla ergo ex nostro arbitrio, præter Baptismum Christi, salutis æterna promittitur infantibus, quam non promittit scriptura diuina, humanis omnibus ingenis preferenda, cuius loci singule partes faciunt pro hac secunda propositione: hæc enim præter Baptismum cum licet exceptimus, exceptio autem firmæ regulæ, vel iuris periti vulgo dicunt: item & hæc, nulla salutis æternæ promittitur cum sit vniuersalis negans, aperte vult salutem æternam nullo alio remedio aduenire infantibus extra martyrium morientibus, quam Baptismo aquæ reipsâ suscepto, nam de illo, ut sic considerato, loquitur ut facili confitebitur legenti locos istos: & hæc vltima eius particula, quam non promittit Scriptura diuina humanis omnibus ingenis preferenda, ita affirmat sanctam Scripturam extra Baptismum non promittere istis infantibus vitam æternam, ut significet illam potius eis denegare, & veritatem huius rei non esse expendendam secundum humanas rationes, & sensum humanæ prudentiæ, cuiusmodi erant rationes Pelagianorum, & Semipelagianorum contra necessitatem diuinæ gratiæ, & quales videntur esse omnes & singule rationes opinionis hic nobis oppositæ, cum nulli scripturæ sacre, nulli Patrum & Conciliorum auctoritati, nulli Traditioni Ecclesiæ innititur, sed meris tantum quibusdam coniecturis, solummodo quoad apparentiam probabilibus, ut patebit ex earum solutionibus.*
- II. Tandem probatur hac ratione. Nemo eximitur à regulâ generali respiciente omnes & singulos homines, nisi per sacram Scripturam, aut Traditionem Ecclesiæ, vel tacitum eius consensum, aut expressam eius mentionem, vel aliquâ Dei reuelatione speciali, constet illum excipi à tali regulâ, quia Deus, & Christus Dominus alligantur suam potentiam institutis suis, & ordinationibus; aliâ ad quid potentia ordinaria Dei: sed extat generalis lex Dei, & Christi Domini obligans omnes, & singulos homines ad recipiendum Baptismum, tanquam necessarium *necessitate mediæ*, ita ut quicumque illum non recipit *in re, vel in voto personali*, extra martyrium, sine perituri, & nullas scripturæ locis, nulla Traditio Ecclesiæ, vel consensus asserri potest, quo infantes isti dicantur saluari

A absque Baptismo *in re*, vel quo aliquod aliud remedium dicatur esse institutum pro illis: ergo cum infantes isti sint incapaces voti personalis, non saluantur absque Baptismo in re suscepto.

B Maior patet exemplo sumpto à peccato originali quod omnes contrahimus, neque audeamus aliquem eximere ab illo nisi constet aliquo ex prædictis modis: & parcensile condemnaretur ab Ecclesiâ, qui putaret se bonis suis operibus, & precibus effecisse apud Deum ut filius sibi nasceretur absque peccato originali, si pro eâ re, specialem reuelationem, eamque valdè certam, non haberet. Minor habet duas partes: Prima est, legem Christi Domini pro prædictâ necessitate Baptismi esse generalem, & infantium exceptionem ab illâ nullum habere fundamentum in sacris litteris, Patribus, Conciliis, Traditione, quæ patet tum ex eo quod auctores contrariæ sententiæ nihil tale proferunt pro se; tum ex eo quod Scripturæ, Patres, & Concilia superius relata docent contrarium.

C Secunda eius pars est, quod votum Baptismi pro consequendo effectu Baptismi aquæ debeat esse *personale* loquendo propriè; & quod votum illud parentum, non possit reputari votum eiusmodi infanti. Quæ probatur, Votum istud præcisè, & formaliter iuramentum, nihil est aliud quod perfectus dolor de peccatis, cum desiderio aliquo recipiendi Baptismum aquæ, seu actualis conuersio animæ ad Deum, per penitentiam, & verum dolorem de peccatis, cum aliquo desiderio Baptismi aquæ, ut patet ex dictis supra de illo & ex omnibus Patribus ibi relatis. sic illud explicantibus: sed totum istud loquendo propriè, est duntaxat personale; nam adus contritionis propriissimè dictæ, est propriæ voluntatis eius qui dolet, prout contritio fuit in ordine ad iustificationem. Deinde in tantum vera quedam contritio, & vera animæ conuersio ad Deum, includens aliquod desiderium Baptismi aquæ, est *Baptismus flammis*, & supplet vicem Baptismi aquæ in reipsâ suscepti, in quantum vera contritio de peccatis est vltima dispositio ad gratiam iustificantem, & in quantum Deus, per sacras litteras promittit veris contritis vitam æternam, quæ contritio, in noua lege importat in nondum baptizatis aliquod desiderium Baptismi aquæ ut docuimus agendo de illo: sed sola vera illa contritio de peccatis est vltima dispositio ad gratiam iustificantem quæ est personæ illius quæ iustificatur, nam vltima dispositio ad formam, & ipsa forma, sunt eiusdem omnino subiecti: item quando Deus promittit contritis vitam æternam, talis promissio fit tantum ei persone particulari, quæ propriè contritur, quia illi eam promittit, ut habenti vltimam dispositionem ad gratiam iustificantem quæ gratia dar ei ius ad vitam æternam: ergo in tantum vera contritio, & vera conuersio animæ ad Deum cum desiderio Baptismi aquæ, est *Baptismus flammis*, in quantum est eius particularis personæ, quæ sic ad Deum conuertitur, & ex consequenti *Baptismus flammis*, & votum Baptismi aquæ, ut saluet, debet esse necessariū, & essentialiter *personale*.

D Tertio, tunc tantum voluntas parentum potest reputari *moraliter* voluntas filiorum, quando agitur, vel de iis quæ spectant ad ius ciuile vel gentium, vel naturæ; non autem quoad ea quæ spectant ad bonum vel detrimentum animæ, si

V.

VI.

VII.

VIII.

I. modò excipiamus casum illum vnicum, de *conseruanda originali iustitia*, & de peccato *originali* contrahendo: Atqui voluntas illa parentum, quã ardentè desiderant suo infanti constituto in extrema illa necessitate, est extra prædictum casum, & est de iis quæ spectant ad ius diuinum, non autem ad ius naturæ, gentium, vel ciuile, sed de iis quæ spectant ad bonum supernaturale infantis eorum, vt per se patet: igitur voluntas parentis tunc non potest, etiam *moraliter*, reputari voluntas filij. Minor per se patet. Maior autem quoad illam exceptionem patet ex eo quòd passim Apostolus in suis epistolis docet, nos peccasse in *Adam primo nostro parente*, nos esse conceptos in peccato: & ex iis omnibus, quæ Patres & Theologi tradunt de peccato originali. Quoad illam partem quæ procedit de iis, quæ spectant ad ius naturæ, gentium, ciuile patet ex iis, quæ ista iura statuunt de potestate parentum in suos infantes: quoad illam partem, quæ negat voluntatem parentum reputari etiam *moraliter*, voluntatem propriorum infantum, quoad ea quæ pertinent ad bonum, vel detrimentum animæ, Probatur primò ex S. Augustino epistolâ 23. ad Bonifacium, vbi ita explicat voluntatem Adæ, tanquam capitis hominum. supposito Dei pacto reputari *moraliter* voluntatem hominum, ab eo viâ seminali descendenti, vt tamen doceat statim atque animæ istorum hominum fuerunt ab Adami anima separatæ, id est fuerunt aliæ, atque aliæ *supposito dissimile*, voluntas parentum quoad ea quæ contingunt post talem suppositi separationem, siue bona, siue mala, non possint amplius imputari infantibus de facto, & reipsâ existentibus: sic enim scribit: *Idè ex Adam traxit quod sacramenti illius gratiâ solueretur, quia nondum erat anima separatam viuens, id est altera anima, de qua dicebatur, & anima patris, mea est, & anima filij mea est. Iam itaque cum homo est ab eo qui genuit aliter effectus, peccato alterius sine sua confessione non tenetur obnoxius. Quod idem repetit in eadem epistola circa medium & epistolâ 75. ad Auxilium: quæ verba sancti Augustini, licet procedant tantum de peccatis parentum, quia tamen eadem est ratio & bonorum operum, quæ parentes infantum exercent, & animæ infantum sunt realiter distinctæ ab anima parentum bene operantium, ipsa etiam pia voluntas parentum, non censetur esse *moraliter* voluntas suorum infantum.*

II. Explicatur & simul confirmatur, quòd voluntas parentis reputetur voluntas filij quoad bonum supernaturale, vel malum ei oppositum, prouenit tantum ex aliqua institutione Dei (quia enim talis constitutio non fuit facta pro Angelis, etsi haberent primum Angelum pro suo capite, illo tamen peccante, non omnes etiam inferiores Angeli peccauerunt, sed ij duntaxat, qui sua voluntate propria consenserunt ei:) atqui Deus nullibi statuit, præterquam pro gratia originali, & peccato originali, vt voluntas parentis reputetur voluntas filij; nihil enim tale potest afferri siue ex sacris Litteris, siue ex Traditione: quinimò S. Augustinus locis nunc relatis expressè docet contrarium, & ipsamet pœnitentia Adæ, quæ licet in eo deleuerit peccatum illud, quò peccatum in eo, quatenus scilicet erat ei *personale*, non tamen deleuit illud in posteris, nec illud meriti, quod postea bene operando meruit, fuit reputatum *moraliter* suorum posterorum. Tandem si hæc voluntas parentum

A reputatur voluntas infantum, ita vt consenserunt habere sufficiens desiderium Baptismi aquæ ad consequendum eius effectum, opposita voluntas parentum, quæ ex hypothesi nolent suos paruulos baptizari, faceret vt licet de facto baptizarentur per sufficientem ablutionem cum prolatione formæ legitimæ à ministro habente intentionem legitimam, validè non baptizarentur, quia voluntas parentis reputatur voluntas filij: at hoc falsum est, vt docent communiter Theologi, excepto solo Durando; nam si qui infantes infidelium, nullo modo Christianis Principibus subiectorum, baptizentur inuitis & reluctantibus eorum parentibus, Baptismus tamen valet non tantum quoad substantiam, sed etiam quoad effectum: ergo voluntas parentum non potest quoad Baptismum & effectum eius, reputari voluntas filiorum.

ARTICVLVS II.

Soluuntur fundamenta contrariarum sententiarum.

D. Vt præcedentes sententiæ nobis contrariæ conueniunt in fundamentis. Primum est, lex Christi Domini non est deterior lege naturæ, & Mosaicâ, nec fides veterum solitariè sumpta fuit maioris virtutis in lege naturæ, vel Mosaicâ, quàm nunc sit vera fides parentum fidelium existentium in statu gratiæ, præsertim cum lex noua abundet multis etiam vberioribus adminiculis, quàm essent vel in lege naturæ, vel in lege Mosaicâ, vt patet ex iis quæ Apostolus habet in suis epistolis de imbecillitate legis Mosaicæ, & de excellentia legis Christianæ suprâ Mosaicam; sed in hac vtraque lege remedio ordinario deficiente paruulis, sola fides parentum illis sufficiebat ad salutem: in lege quidem naturæ, quia ex S. Gregorio lib. 4. Moralium cap. 1. & refertur cap. Quod autem, de consecratione, dist. 4. quod apud nos valet aqua Baptismatis, hoc apud veteres egit vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij. In lege verò Mosaicâ paruulis periclitantibus ante diem octauum, succurrebatur remedio legis naturæ, quod erat ipsa fides parentum, vt S. Gregorius nunc relatus significat: ergo & in noua lege quâdò Baptismus, qui est proprium & ordinarium remedium salutis pro istis infantibus, deest, illis sola fides parentum illos ex insigni pietate offerentium Deo, sufficit ad salutem, & proinde saluabuntur absque Baptismo aquæ reipsâ suscepto.

D. Quòd si huic argumento respondeas, disparem esse rationem legis naturæ, ac nostræ, quòd in illa fides parentum esset proprium remedium pro paruulis, in nostra autem Baptismum, signum sensibile, fuisse institutum, per cuius institutionem ista fides parentum, tanquam remedium sufficiens, fuit abrogata;

Caietanus suprâ obicit contrâ: Baptismus, qui est sacramentum fidei, ita est in noua lege adiunctus fidei, quæ in lege naturæ sola erat remedium pro paruulis, vt virtutem istius fidei non sustulerit, quin potius compleuerit: ergo vbi Baptismus aquæ, qui est sacramentum fidei, excluditur propter casum necessitatis extremæ, cui non potest aliter subueniri, sola fides parentum tunc remanens in sua virtute, poterit saluare paruulum, sicut de facto saluabat in lege naturæ, cum nunc sit tantæ virtutis, ac tunc erat.

I.

Respondetur concessa Maiore, negando Minorem, ad cuius probationem respondetur, fidem illam, per quam paruuli in lege naturæ purgabantur ab originali peccato, & accipiebant gratiam iustificantiem, non fuisse necessariò actum aliquem elicitorum supernaturalem fidei interioris parentum illos offerentium Deo, sed fuisse tantum actum fidei *quoad obiectum*, hoc sensu supernaturalem, quòd applicans tale remedium intendebat facere quòd veri cultores Dei faciebant ad tollendum peccatum originale, vt exposuimus agendo de sacramentis in genere: at hæc eadem fides *quoad obiectum* habet eandem vim in noua lege; nam quicumque, etiam Paganus, abluisset sufficienter paruulum nondum baptizatum, proferendo hanc, vel æquivalentem formam, *Ego te baptizo*, &c. intendendo facere quòd facit vera Ecclesia, purgat paruulum à peccato originali, & ministerialiter producit in eo gratiam iustificantiem, vt patet ex ibidem dictis de ministro & intentione eius, & hoc tantum sentu in lege naturæ fides parentum valebat pro infantibus, quòd apud nos valet Baptismus: & toto tempore legis naturæ pro quibuscunque paruulis, & in lege Mosaicæ pro feminis tantum, & masculis ante diem octauum morientibus, erat fides ista remedium contra peccatum originale, & penes hoc tantum est dispar conditio talis actus fidei, prout tunc exercebatur, ab eo actu, qui nunc exercetur à baptizante, quòd actus ille fidei supernaturalis *ex obiecto* requisitus in lege naturæ, & Mosaicæ non esset determinatus ad aliquod signum sensibile, certum in specie, sed in consuetudinem tantum, vt docuimus supra de sacramentis in genere: at in noua lege sit determinatus ad abluionem aquæ elementaris, factam sub certa verborum formula.

II.

Dices, sicut lex Circumcisionis superueniens huic remedio legis naturæ non abrogauit illud pro masculis ludzorum morientibus ante octauum diem, ita etiam lex Baptismi superueniens Circumcisioni, & huic remedio legis naturæ non abrogauit illud pro iis infantibus, qui necessitate prædicti non possunt accipere aquæ Baptismi *in re*: vel si abrogauit, iam lex noua, quæ tale signum sensibile determinauit ad solam veram, elementarem aquam, erit deterius conditionis, quàm duæ præcedentes istæ leges fuerint, & falsum erit (quod omnes tamen docent) legem Christi Domini vberioris gratiæ adminiculis abundare supra istas leges.

IV.

Respondetur ad primam partem huius obiectionis, quantum ad abrogationem huius remedij, conditionem legis Mosaicæ esse longè inferiorem conditione legis Christi Domini; illa enim cum esset *valde infirma*, nec quidquam adduceret ad perfectum, vt docet Apostolus ad Hebr. 10. cap. & Circumcisio obligaret solos masculos descendentes ab Abraham; prædictum verò remedium legis naturæ adhuc retineret vim suam pro aliis gentibus, Deus (apud quem non est discretio sexus, ratione salutis æternæ conseruanda) eo ipso quo nullum remedium peculiare instituit pro purgando peccato originali in feminis, & adixit Circumcisionem diei tantum octauo, satis aperte significauit se per legem Circumcisionis non omnino, seu pro quibuscunque, & pro omni euentu abrogasse istud remedium legis naturæ: at verò quia lex Christi Domini est *lex perfectionis*, (est enim ad consummationem Sanctorum cap. 4. ad Ephesios) abro-

gavit omnimodè remedia vtriusque legis, vtpote imbecilla & imperfecta.

De Circumcisione, & aliis legalibus patet ex Apostolo epist. ad Galatas ad Hebræos 9. ex eo quòd omnes Theologi primà secundà docent omnia legalia non tantum esse *moriosa*, sed etiam esse nunc *morifera*. Idem patet de prædicto remedio legis naturæ; nam eo ipso quòd aliquid instituitur in *vincium medium rei* alicuius impossibilem obtinendæ, tunc si quòd aliud antea fuit, illud tali institutione efficaci abrogatur; nam aliàs non amplius esset *vincium*, & singulare, cum aliud adhuc vigeret: atqui Christus Dominus instituit Baptismum aquæ *in re*, vel *in vero*, fore, extra martyrium, in *vincium medium* regenerationis spiritalis obtinendæ; hoc enim indicat hæc particula, *nisi*, quæ aliàs falsò ibi esset posita, cum omisso Baptismo, infans in casu præsentis difficultatis, posset saluari per fidem parentum: ergo tale remedium legis naturæ fuit abrogatum à Christo Domino.

Ad secundam partem eiusdem obiectionis nego ex eo quòd Christus Dominus determinauit remedium hoc *in specie*, quod in lege naturæ erat tantum determinatum in consuetudine, vnegò, inquam, sequi nouam legem esse deterius conditionis, nec habere vberiora adminicula gratiæ; nam vberitas & benignitas legis nouæ supra legem naturæ, & Moïs non est dimittenda prænes humanas rationes, sed penes institutionem Christi Domini, & maiorem gratiæ cumulum, quem nobis exhibet in noua lege, quem in præcedentibus non conferebat. Deinde istam benignitatem non esse ita accipiendam, quasi *vincium quodque medium salutis*, debeat esse facilius quocunque medio legis scriptæ, vel Mosaicæ; multi enim humanà tantum ratione ducti æstimabant præceptum confessionis sacramentalis esse durius solo præcepto contritionis, quod in illis vigeat legibus, præsertim cum peccata non remittantur in noua lege, sine aliquo dolore supernaturali de peccatis: sed vt lex noua dicatur benignior illis præcedentibus, satis est quòd vel *salutis comparatione* totius legis nouæ ad duas illas præcedentes, plura, faciliora, & causatiua maioris boni reperiantur in noua, quàm in aliis: vel quòd *difficultas*, quæ in aliquo medio nouæ legis videtur esse maior, *compensetur aliunde*, vbi gratiæ in Baptismo, ex eo quòd aqua non tantum sit communissima, & Baptismus possit validè conferri à quolibet, sed etiam quòd conferat vberiorum gratiam, & certos quosdam effectus, quos nec Circumcisio, nec sacramentum legis naturæ operabatur in paruulis.

Secundum fundamentum est. Quicumque est capax Baptismi sanguinis est etiam capax Baptismi flaminis, vt est capax qui saluetur per votum, & ardens desiderium Baptismi: at infantes, etiam in statu infantie ante Baptismum aquæ receptum, sunt capaces Baptismi sanguinis, seu martyrij, & hoc supplet in illis vicem Baptismi aquæ, vt fusè supra docuimus: ergo cum fides illa, & ardentissima preces parentum pro salute sui paruuli constituti in extrema necessitate, nihil sint aliud, quàm votum quoddam Baptismi aquæ, isti infantes saluantur per illud.

Quòd si respondeas, votum illud Baptismi debere esse *personale*, seu eius particularis personæ, quæ pro seipsa indiget Baptismo aquæ, nec potest illud reipsa accipere, obiciunt duo, Primum est, quòd si mater grauida interficiatur

- I. propter Christum Dominum, quia infans inclusus eius vero est aliquid illius, & simul cum illa interficitur, non sola illa, sed & eius infans est etiam verè martyr, & saluatur, & tamen est distinctus supposito: ergo pari iure, quia infans, etiam extra uterum matris, semper remanet aliquid parentum, vtrum illud Baptismi, quod eius parentes in pueri difficultate habent, censetur esse illius, & proinde saluabitur. Alterum est, ea fides sufficit paruulis in presenti necessitate constitutis, ad salutem animæ, quæ illis sufficit, vt fiant membra Ecclesiæ, vt constituantur fideles, & vt dicantur actu credere, & desiderare vitam æternam; sed fides parentum & Ecclesiæ, quæ se & pedes suos accommodat infantibus, sufficit vt dum offeruntur Baptismo, inferantur corpori Christi Domini, & credant in illum, vt docet S. Augustinus citata epistola 23. ergo fides illa parentum sufficit illis paruulis in presenti casu necessitatis ad salutem animæ.

II. Respondetur negando Maiorem, ob rationem ibi allatam, & amplius confirmatam inter probandum secundam nostram propositionem. Ad illa duo quæ ibi obiciuntur in contrarium,

Respondetur ad primum, negando paruulum illum idè tunc esse martyrem, & saluari præcisè, quia est *aliquid matris*, & quia simul cum illa interficitur, sed ratio præcisè est, quia *interficitur in odium Christi Domini, & religionis eius*; nam coipso quo tyrannus voluit efficere mortem matris grauidæ propter Christum, & potuit, & debuit præuidere mortem huius infantis esse ei infallibiliter annexam, nec alius habuit motuum pro interficiendo infante; censetur consequenter voluisse occisionem infantis ex eodem motiuo; quod si istud non præuidit, nec potuit, vel debuit præuidere, vel si præuidit, fecit tamen ex alio motiuo, puta vt *succederet bonis eius temporalibus*, tunc quia mors non inferitur infanti propter Christum Dominum, vel in odium fidei & religionis eius, sed ex alio motiuo fidei Christianæ extrinseco, infans iste non erit verè martyr, nam *non mors, sed causa facit martyrem*.

Ad secundum respondetur, eam tantum fidem sufficere paruulo ad salutem, quæ illum facit *formaliter* membrum viuum Ecclesiæ: at fides parentum, quantumvis pientissimorum, hoc non facit; sed sola fides *formata inherens* animæ saluandi; quare cum hæc fides detur infanti solummodo per Baptismum aquæ, etiam per hunc solum sit formaliter fidelis, & tale membrum Ecclesiæ.

IV. Neque huic responsioni obstat authoritas sancti Augustini ibi allata, quin potius eam confirmat; ille enim, & nos post illum *duplidem fidem* distinguimus in Baptismo, *vnam consistentem in actu aliquo elicitu*, seu, vt ille loquitur, *in cogitatione & affectu*, quæ in adultis baptizandis est dispositio quadam prærequisita ad iustificacionem illorum: *alteram fidem in habitu*, quæ per sacramentum Baptismi aquæ infunditur baptizandis: Paruuli non habent priorem, sed Ecclesiæ & parentes suum illis accommodant, & quia per eorum verba, & gemitum, seu offerentium illos ad Baptismum quodammodo *presentur fidem*, vtiple loquitur libro primo de peccatorum meritis & remissionibus cap. 19. & susceptio Baptismi aquæ est actualis quadam professio fidei, infantes rectè ab hoc actu appellantur *fideles*: Posteriorem verò fidem, seu *in habitu*

V. *tu accipiunt per Baptismum, & ab illa, tanquam forma sibi realiter inexistente, & faciente eos credere in habitum*, deſiominantur & constituuntur *propriissimè fideles*, sicut homo dum generatur constituitur propriissimè rationalis, per animam rationalem licet nondum possit actu rationalinari: & hoc est sancti Augustini, cum cit. epist. 23. circa finem ita scribit, *Nihil est aliud credere, quàm fidem habere, ac per hoc cum respondetur paruulo credere, qui fidei nondum habet affectum, respondetur fidem habere propter fidei sacramentum*: Vnde citato libro de meritis & remissionibus peccatorum cap. 32. ait hunc titulum, *quod scilicet dicantur fideles, ac qui infans habet per virtutem sacramenti, & offerentium responſionem*, sed semper cum hac distinctione, quòd fides illa offerentium sit tantum *ceremonialis*, adeo vt si illam præmissa, paruulus ante abluſionem Baptismalem, & formæ prolationem expiraret, nullo modo saluaretur. Hoc enim significat idè S. August. relatus supra quando cap. 12 libro de dono peſeuerantiæ ait, *Festinantibus parentibus, & ministris parui, paruulum non baptizari, sed casu aliquo impediēte Baptismum, perire*.

VI. Tertium est. Ea voluntas, quæ quantum præcisè requiritur ex parte voluntatis & liberi arbitrii, sufficit ad peccandum, sufficit etiam ad saluandum: sed voluntas primi parentis fuit fides illis infantibus ad peccandum, quatenus *moraliter* continebantur in illo, quia per actum illius dicuntur peccasse in Adam; vnde contraxerunt peccatum originale, & voluntas Adæ reputatur eorum voluntas: ergo & voluntas parentum ita ardentem suis paruulis Baptismum aquæ desiderantium, reputabitur voluntas eiusmodi infantum, & sic baptizabuntur in voto.

VII. Hoc amplius confirmatur. Gratia Christi Domini est peccato Adæ potentior, & Deus nunquam despiciit preces sperantium in se; sed peccatum illud, quòd Adam commisit fecit istos infantes peccatores, & insuper parentes istorum infantum fundunt Deo preces pro illis, quàm possant humillimas: ergo & gratia Christi Domini facit, vt ardens illud desiderium, quo parentes cum lachrymis & orationibus optant Baptismum aquæ suis infantibus in tali necessitate politis, valeat ad salutem æternam; atque iuxta hoc tertium fundamentum & confirmationem ei subiunctam non derogatur huic verbo Christi Domini, *Nisi quis renatus fuerit, &c.* quia Baptismus flaminis non excluditur hac sententiâ Christi Domini, vt patet ex dictis de illo, & similis moribus, nimirum peccatum originale, & par casus necessitatis, excludens facilitatem percipiendi Baptismum aquæ reperitur in illis infantibus, quæ reperitur in adultis.

VIII. Respondetur, Maiorem esse veram de voluntate eodem modo *se habente tam in esse moris, quàm in præcisio esse liberi*, tam in respectu boni promerendi alicui, quàm respectu mali illi eidem demerendi, quemadmodum videre est in primo nostro parente, cuius voluntas (inquantum ille erat caput totius naturæ humanæ) omnes nostras voluntates continebat *moraliter*, respectu iustitiæ originalis nobis promerendæ, vel deperdendæ; esse verò falsam de voluntate *non habente se eodem modo in genere moris*, respectu boni alicuius sibi, vel aliis promerendi, vel demerendi, vt patet in eodem primo parente, cuius voluntas & libertas, quamvis esset eadem in genere physico, quando peccauit per esum ligni ve-

I. tui, & quando huiusce peccati egit pœnitentiam; quia tamen hæc eius voluntas, quando illum pœnituit huius sui peccati, sese habuit alio modo *in genere moris*, quàm quando peccauit, quatenus in hoc posteriori gerebat *personam publicam*, & tanquam caput, in quo omnium nostrum voluntates continebantur ex speciali statuto Dei, ideo simul in illo peccauimus; quia verò in priori habuit se tantum *vt privata persona*, nec amplius representabat in tali actu suæ pœnitentiæ totum genus humanum, propterea Deus illi remittendo hoc peccatum, quatenus erat eius persona, non illud simul remisit suis posteris, sed ipso descensu ab illo per viam seminalem illum contrahunt: at voluntas parentum (ad quam hic à voluntate Adæ, tanquam capitis totius humanæ naturæ, fit transitus per comparationem ad se inuicem) non eodem modo *in genere moris* habet se ad ipsum suum infantem in præsentis negotio iustificationis, vel etiam peccati, aut damnationis eius, quia tantum retinet conditionem *voluntatis primæ* alicuius personæ quoad bona & mala spiritualia, vt obseruauimus ex sancto Augustino; cum Deus, qui est author gratiæ, illos non constituerit capita suorum infantum quoad hoc, sicut de facto constituerat primum parentem caput suorum posterorum pro habenda, vel amittenda originali iustitia; quam ob causam falsò asseritur in hoc tertio fundamento, voluntatem parentum eiusmodi reputari *moraliter* in hac re voluntatem suorum infantum.

Ad confirmationem tertij huius fundamenti respondetur, ad primam eius partem, verum esse gratiam Christi, tam *quoad potentiam*, quàm *quoad actum*, esse potentiorē peccato Adæ, sed tamen gratiam Christi Domini, & hoc peccatum Adæ in eo conuenire, quòd quemadmodum ad hoc vt peccatum istud inficiat actu infantem, infans ille debet actu descendere ab Adam viâ seminali; sic etiam vt gratia Christi Domini saluet actu infantem, requiritur necessariò vt ille renascatur in Christo Domino, quod fit tantum per Baptismum aquæ *in re vel in voto* acceptum, qui Baptismus hic non habet locum: vnde quòd hic infans pereat non prouenit ex imbecillitate gratiæ Christi Domini, sed ex eo quòd moriatur cum peccato originali, & remedium contra illud institutum à Christo Domino, ei de facto non applicetur.

Ad id quod ibi dicitur, *Deum non despiciere preces humilium in se sperantium*, respondetur esse verum de precibus bene & vt decet factis, sed Deum stultas & vanas preces negligere, inter quas est hæc oratio parentum postulantium à Deo, vt in tali casu iustificet infantem absque Baptismo aquæ *in re suscepto*; nam, vt S. Thomas rectè animaduertit primâ parte, quæstione 23. articulo 3. (hac de re ibi reprehendens Aegyptios) & secundâ secundæ quæst. 83. articulo 2. vanum est & stultum orare Deum, vt mutet dispositionem suæ providentiæ, & est tantum orandus pro executione illius: sed Deus firmâ lege statuit salutare tantum istos infantes, extra martyrium, per Baptismum aquæ, nullumque aliud remedium pro illis saluandis ordinari, vt nostræ rationes probant; quare in tali casu Deus est potius orandus, vt dignetur prorogare vitam istis

A infantibus, & ab illis dimouere pericula, vt sic ad Baptismum aquæ perueniant: & quamquam idem sit morbus, idem peccatum originale, eadem necessitas Baptismi aquæ in istis infantibus, ac in adulto nondum baptizato habente votum Baptismi; quia tamen *cuius morbi non est causa morbi, sed à remedio ad illum sanandum applicato*, & Baptismus fluminis habet locum in adulto, in infante autem minimè, fit vt non obstante tali identitate morbi spiritualis, & necessitatis, infans iste damnetur, adultus verò saluetur per votum Baptismi, seu *Baptismum fluminis*.

Quantum fundamentum. Purus aliquis homo potest alteri promereri de congruo primam gratiam, vt docetur primâ secundæ quæstione de merito, & Deus neminem obligat ad impossibile: sed in præsentis casu parentes infantis supponunt esse in statu gratiæ iustificantis, fundere orationes cum lachrymis pro illo, & Baptismus *in re*, est isti infanti pro eo statu impossibilis: ergo tunc cimpetrant ei per meritum de congruo primam gratiam, & ex consequenti iustificatur.

Respondetur, Maiorem esse tantum veram de primâ gratia excitante, non autem de iustificante gratia immediatè conferendâ, vt docetur ex professo primâ secundæ: at in præsentis casu oratio parentum deberet impetrare istis infantibus, vt gratia sanctificans, nullâ aliâ re intermediâ, conferretur eis.

Ad illud quod ibi additur de obligatione, respondetur illam, vt est præcepti, non cadere immediatè in infantes, sed in parentes: quia tamen in hac hypothesi non stat per eos quin baptizentur, nec impedimentum prouenit ex aliqua eorum culpa, fit vt excusentur à peccato; & nihilominus quia necessitas mediij nullam admittit excusationem, & peccatum originale remanet adhuc in istis infantibus, fit vt illi non donentur vitâ æternâ, sed ea priuentur.

Quintum. Deus dat omnibus, etiam paruulis media sufficientia ad salutem; hoc enim est suauis eius prouidentia, & eius summa erga homines bonitati consentaneum, nec alligauit sacramentis suam potentiam: sed nullum restat medium salutis, quo infantes in præsentis necessitate constitui possint saluari, quàm votum parentum, quo illis desiderant Baptismum aquæ; ergo infantes constitui in tali necessitate saluantur per illud, & sic Baptismus aquæ reipsâ susceptus non est illis, vt sic absolute consideratis necessarius ad salutem.

Respondetur medium sufficiens, & eius applicationem distinguere, aliud esse *carere medio sufficienti*, & aliud *carere applicatione illius*, vt Theologi ostendunt primâ secundæ, agendo de gratia sufficienti; istos infantes tunc perire, non defectu *medij sufficientis*, quia Baptismus aquæ à Christo Domino institutus, est per se sufficiens ad saluandum illos; sed perire tantum *defectu applicationis eius*, quod impeditur fieri per quasdam causas naturales, quas Deus non eo fine disposuit, vt talem infantem impedirent baptizari, sed propter bonum vniuersi, quod Deus non tenetur peruertere, propter eiusmodi particulare factum.

DISPUTATIO V.

De necessitate Baptismi quoad rationem præcepti.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum Baptismus sit de necessitate præcepti, & quando hac necessitas cæperit.

NULLA est inter nos & hæreticos controversia de necessitate Baptismi quoad rationem præcepti; omnes enim Catholici eam admittunt, ut patet ex Tridentino sessione septimâ,

Canones, & ex omnibus Theologis hac parte, quæst. 68. articulo 1. similiter & Caluiniſtæ; nam Caluinus Commentario suo ad tertium caput sancti Ioannis ad illa verba, *Nisi quis renatus fuerit*, dicit se fateri Baptismum aquæ esse necessarium ex præcepto, quod idem Beza repetit in citatis questionibus & responsionibus de sacramentis questione 114. & hoc præceptum habetur vltimo capite sancti Matthæi, quando Christus Dominus præcepit Apostolis ut baptizarent; nâ quo præcepto iubetur quis exercere aliquem actum circa inferiorem, eodem præcepto mandatum datur inferiori, ut recipiat talem actum, quemadmodum patet in institutione rectorum, & Iudicum: sed capite vltimo sancti Matthæi datur Apostolis, *tamquam rectoribus Ecclesiæ*, præceptum baptizandi omnes gentes, id est omnes homines: ergo datur etiam omnibus hominibus præceptum recipiendi Baptismum. Vnde colligitur obligationem huius præcepti de recipiendo Baptismo ex *vi huius mandati*, esse aliam ab ea, quæ est eiusdem Baptismi, *tamquam medij*: tum quia Actuum primo illi qui erant cum Cornelio Centurione, & acceperant Spiritum sanctum, iubentur baptizari, & si quis hæseretur sine peccato originali, obligaretur tamen ad Baptismum: tum etiam quia cum Baptismus sit ianuæ sacramentorum, & homo per illam fiat membrum Ecclesiæ visibilis, non posset, illo omisso, recipere alia sacramenta: idèoque *hæc necessitas est duplex*, vna *per se*, quatenus est Baptismus aquæ, quem Christus Dominus præcepit: altera *per accidens*, quatenus omisso Baptismo, non possumus suscipere alia sacramenta; nec sumus de Ecclesiâ visibili.

Sola restat difficultas. Quando hæc necessitas Baptismi, tamquam præcepti cæperit. Tres possunt distingui de hæc opinioniones: Prima cuiusdam innominati Doctoris apud sanctum Bernardum epist. 77. qui censebat eam cæpisse ab eo tempore, quo Christus Dominus capite 3. S. Ioannis dixit Nicodemo, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. Secunda quorundam recentiorum, illam cæpisse statim post mortem Christi, quando legalia antiquæ legis amiserunt vim suam, & efficaciam. Tertia, quam loco nostræ propositionis ponimus, est, *necessitatem Baptismi in præparatione præcepti non cæpisse, ante mortem Christi Domini, quando dixit Nicodemo, Nisi quis renatus fuerit, &c. nec item statim post eius mortem, sed tantum ab eo tempore, quo Euangelium Christi cæ-*

pit esse sufficienter promulgatum. Tres sunt partes propositionis, Prima est communis apud omnes Scholasticos, quam sanctus Bernardus fuscè probat citatâ suâ epistolâ, quæ pars simul cum secunda probatur: lex, seu præceptum præcisè quatenus præceptum propriè dictum, obligat solummodò post sufficientem promulgationem, ut Theologi docent communiter primâ secundæ agendo de legibus; sed promulgatio legis, seu præcepti de Baptismo recipiendo, non fuit facta ante mortem Christi Domini, nec statim post illam, seu etiam eius resurrectionem: igitur necessitas Baptismi tamquam præcepti, non cæpit ante mortem Christi Domini, nec statim post mortem eius, seu etiam resurrectionem. Maior patet ex illo communi Theologorum consensu. Minor quoad priorem partem probatur ex eo quod Christus Dominus id in priuato tantum colloquio dixit Nicodemo, ut facillè intelligitur ex eo quod scribat *venisse nocte ad Christum*: vnde idem illud Christi appellatur à sancto Bernardo, *verbum clam, verbum absconditum*, legis autem promulgatio debeat fieri *solemni*: neque potest dici Christum Dominum ante mortem promulgasse suum Baptismum, conferendo illum tam per seipsum, quam per suos discipulos capite quarto S. Ioannis: similiter & sanctum Ioannem Baptista capite primo S. Ioannis, & capite 3. sancti Lucæ etiam promulgasse quando dixit, *Ego quidem baptizo vos, veniet autem fortior meus, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum eius, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni*: nam aliud est prædicare Baptismi aquæ à Christo Domino instituti vilitatem & excellentiam: aliud legem de illo suscipiendo instituere, & promulgare. Primum quidem tunc comperimus esse factum. Secundum verò minime: ergo necessitas Baptismi, tamquam effectus præcepti, non cæpit ante mortem Christi Domini.

Neque huius parti obstat istud caput 16. sancti Lucæ, *Lex & Prophetæ usque ad Ioannem*: sensus enim illius est, legem veterem cæpisse tendere in suum exitum à prædicatione sancti Ioannis, quatenus ille demonstrabat digito Christum omnium, quem cæteri Prophetæ solummodò præpuntiatur venturum; sicque isto verbo significatur prophetias de aduentu Christi Domini cessasse statim à prædicatione sancti Ioannis; hic enim fuit vltimus Prophetarum, qui legem istam prædicauerunt, cum sui prædicatione præpararet homines Christo Domino. Eadem Minor quoad posteriorem sui partem, probatur ex eo quod à morte Christi Domini usque ad Pentecostem omnes Christi Domini Apostoli, & Discipuli manserunt quasi occulti, sæpè sapius à Christo Domino visitati, & ab eo de mysteriis nostræ fidei instructi, ut habetur capite primo Actuum, *Quibus*, nimirum Apostolis, & præbuit seipsum viuunt post passionem suam in multis argumentis, post dies quadraginta appaerens eis, & loquens de regno Dei: ergo cum toto illo tempore abstineret à publico euangelizandi officio, & expectarent descensum Spiritus sancti, iuxta Christi Domini præceptum, tunc speciale præceptum de suscipiendo Baptismo Christi Domini non fuit promulgatum, nec quando Christus Dominus capite 9. S. Ioannis dixit, *Consummatum est*: hoc enim cum sessione veli templi à summo usque deorsum significat abrogationem legis veteris quoad vilitatem ex dictis

I.

supra: ergo & præceptionem Baptismi, ut fuerit Circumcisio, cum vno remedio abrogato contra peccatum originale, aliud debuit substitui.

Respondetur, promulgationem legis alicuius specialis (qualis est lex præcipiens recipere Baptismum) debere fieri *verbis expressis*, clarè continentibus id quod tunc præcipitur; sed verba illa Christi Domini in cruce pendentes, *Consummationem est*, non significant clarè & expressè specialem præceptionem Baptismi aquæ, maxime cum tunc ne minimum quidem de necessitate sui Baptismi, aut eius utilitatis dixerit, imò nec mentionem aliquam illius ibi fecerit.

Nec obstat quòd dictum istud Christi Domini significet abrogationem legis Moisaicæ, sacramentorum eius, & legis naturæ; quòd item vno remedio abrogato, aliud debeat substitui, & quòd Baptismus succedat Circumcisioni, nam hæc fuerunt tantum signa quædam *speculativa* istius abrogationis, non *præctica*, cum hæc sint de facto per mortem Christi Domini abrogata, non *opus per terminum sua durationis*, & vigoris à Deo primario illorum institutorum constituti, nec ad illorum abrogationem fuit opus aliquà lege noua, sicut nec ad introducendum Baptismum, ut de *necessitate mediæ* simpliciter requisitum, quemadmodum obseruauimus supra. Denique cum Christus Dominus longè antè instituisset Baptismum aquæ in remedium peccati originalis, ut ad finem mundi usque, quoad suam efficaciam duraturi, semper remansit aliquod remedium ab eo institutum contra peccatum originale: vbi & postquam Circumcisio, & remedium legis naturæ fuerunt abrogata.

II.

Tertia item pars nostræ propositionis asserens obligationem Baptismi in ratione præcepti à Christo instituti, tantum cepisse ab eo tempore, quo Euangelium Christi Domini cepit esse sufficienter promulgatum. Probatur primum ex Concilio Tridentino sessione 6. capite 4. docente, *iustificacionem impij post Euangelium promulgatum sine launctorum regenerationis, aut eius voto fieri non posse*. Et ratio superius allata ad probandum primam partem huius propositionis probat hanc tertiam, ut quilibet potest animaduertere.

IV.

Secunda propositio. *Hæc promulgatio legis de Baptismo recipiendo ex necessitate præcepti capite fieri sufficiens in die Pentecostes*. Probatur, quia tunc sanctus Petrus cap. 8. Aduum habens concionem ad populum ex omni gente, quæ sub caelo est congregatam, prædicauit legem Baptismi; cum enim quidam ad eius concionem compuncti corde sic eum interrogarent, *Quid faciemus?* statim illis respondet, *Penitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum*. An autem ab illo die hæc lex obligauerit omnes alios, qui per varias provincias erant dispersi, est eadem difficultas ac de tota lege Evangelica, quæ specialem suæ explicationis locum habet in prima secundæ, vbi agitur de legis.

A.

ARTICVLVS II.

Quando præceptum Baptismi obliget, & an Baptismus possit differri.

P R I M A propositio. *Quando adulti sunt sufficienter instructi in fide, tenentur quamprimum ab Ecclesia postulare Baptismum, & prima quaque opportunitate, cum visum fuerit Episcopo, vel Pastoro, illum accipere sub pœna grauisissimi peccati*. Probatur, quando præceptum est affirmatiuum, tempus ad quod obligat est colligendum ex propria natura talis præcepti: atqui præceptum Baptismi est affirmatiuum, & propria eius natura est, ut initiemur Christianæ religioni, nec sumus extra Ecclesiam, quod quilibet tenetur facere statim ac fides Ecclesiæ est illi proposita sufficienter: ergo adultus tenetur tunc temporis suscipere Baptismum sub pœna peccati grauisissimi.

Hinc dicimus, quòd si qui viri sancti, cuiusmodi sunt sanctus Martinus, sanctus Ambrosius, & alij alij distulerunt susceptionem Baptismi, fecisse istud ob aliquam causam legitimam approbatam ab Ecclesia, quæ deficienter aliter peccassent, & cuius peccati obtinuissent remissionem, recipiendo Baptismum *in re*. Quòd autem dicit Eusebius lib. 4. de vita Constantini capite 61. & 62. Constantinum Imperatorem fuisse tantum baptizatum in fine vitæ, est falsum: id enim ab eo confectum est in gratiam Constantij Constantini filij, Arianorum fautoris, ut sic Constantinus videretur fuisse Arianus, nam Constantinus fuit baptizatus à sancto Syluestro, & interfuit Concilio Nicæno, etiam ex Eusebio supra cap. 22. & 37. quod ex Synodo Neocæsariensi paulo antè celebrata capite 8. non licebat Catechumenis: quæ de re videndus est Nicephorus libro 7. capite 25. & libro 8. capite 9.

Secunda propositio. *Baptismus ad alij potest ex aliqua causa legitime differri*, putà ad maiorem instructionem eius qui est baptizandus, ad procurandum illi maiorem dispositionem ad Baptismum; ad cautelam, ne Ecclesiæ recipiendo illum tam citò, decipiat.

Probatur primò ex Tertulliano libro de Baptismo capite 18. vbi probat nostram propositionem. Deinde ex Concilio Agathensi Canone 25. præcipiente, ut Indæi postulantes Baptismum versentur inter Catechumenos, ut sic probentur, quod tamen postea vti abrogatum, capite *Ne quod abisti*, de consecratione dist. 4. vbi conceditur illis, ut adulti post quatuor dies possint baptizari; & ratio fuit, quia vbi est aliquid in præcepto affirmatiuum, nec extrema, nec grauis necessitas urget, tunc illud non statim obligat, sed eius executio potest ex causa moraliter graui, rationabiliter differri, ut patet ex natura præcepti affirmatiui: atqui præceptum de suscipiendo Baptismo est affirmatiuum, ut patet. Et causæ aliquæ graues possunt occurrere pro differendo illo, cuiusmodi sunt superius allatæ, nec homo est in extrema necessitate, ut supponitur: ergo Baptismus aliquotum adultorum potest aliquando differri rationabiliter.

Tertia propositio. *Parentes & alij in quorum potestate sunt infantes, non tantum diuino iure naturali, sed etiam alio diuino positio tenentur illis, imminenti vitæ periculo constitutis, procurare Baptismum*. Dux sunt partes propositionis, Præ-

probat. Parentes, & ij sub quorum sunt potestate, tenentur diuino iure naturali procurare infantibus media ad salutem animæ necessaria; nam sicut attendendo ad simplex ius naturale, tenentur habere curam vitæ temporalis illorum, et sic in extremo, vel etiam graui periculo constituti subuenire ita etiam diuino iure naturali tenentur illis in tali periculo positis procurare media ad salutem animæ necessaria; sed medium tunc istis infantibus necessarium ad salutem animæ, imò & vnicum, est Baptismus aquæ. Maior patet ex proportionem iuris diuini naturalis ad ius simpliciter naturale: hæc autem parentum obligatio nascitur ex institutione Baptismi per Christum in *ratione medij* ad salutem necessarij, quæ nullis etiam infantibus excipit capite tertio sancti Ioannis, *Nisi quis renatus fuerit*, &c. Posterior pars propositionis probatur, quo præcepto parentes iubentur baptizari, seu datur illis præceptum de suscipiendo Baptismo, eodem præcepto iubentur illud suis infantibus, in extremo vitæ discrimine positus procurare, quia quando præceptum aliquod ita sit omnibus & singulis, vt res per illud præcepta respiciat etiam salutem animæ infantium, tunc eo ipso quo iubentur id facere pro seipsis, simul etiam & consequenter iubentur illud idem procurare sibi commissis, saltem in graui periculo constitutis: sed omnes adulti, diuino positio præcepto Christi capite 28. sancti Matthæi, (vt deduximus ex eo quòd Apostoli iubentur omnes gentes baptizari) iubentur baptizari, & Baptismus est aliquid respiciens eiusmodi infantem, quia facit ad eorum salutem, cum hæc particulâ istius præcepti, *omnes gentes*, comprehendantur: igitur parentes & ij sub quorum cura sunt infantem, tenentur iure positio diuino illis, in graui, vel extremo vitæ periculo constitutis, procurare Baptismum. Vnde quemadmodum hæc obligatio (quæ præcisè considerata est præcepti positio) est alia ab ea quæ nascitur ex præcisâ ratione medij ad salutem necessarij, ita etiam, vt sic præcisè considerata, seu vt est iuris positio diuini, non fundatur in isto Christi Domini verbo capite tertio sancti Ioannis, *Nisi quis renatus fuerit*, &c. sed in relato illo præcepto Christi factio Apostolis cap. 28. S. Matthæi.

Quarta propositio. *Parentes & ij, sub quorum potestate sunt infantem, tenentur prædicto iure positio diuino, illis etiam extra discrimen positis, procurare Baptismum tempore per Ecclesiam determinato accipiendum.* Sensus propositionis est, quòd quemadmodum adultus baptizatus peccato mortali infectus obligatur iure diuino positio illud aliquando sacramentaliter confiteri, & sic ad sacramentum Penitentiae accipiendum: determinatio autem temporis quo debet illud præstare pertinet ad Ecclesiam; ita etiam in istis parentibus reperitur obligatio iuris diuini positio ad procurandum suis infantibus, etiam extra vitæ discrimen positis, Baptismum, sed tempore ab Ecclesia determinato vel determinando, exequenda.

Hæc propositio sequitur ex præcedentibus, nam quo iure tenentur parentes baptizari, eodem obligantur suis infantibus modo illis proportionato procurare Baptismum, vt ibi ostenditur.

dimus; sed parentes adulti, vbi sunt sufficienter instructi de rebus fidei, tenentur diuino præcepto positio, etiam quando nullum infat illis vitæ periculum, postulare ab Ecclesia Baptismum, & est Ecclesiæ determinare tempus opportunum pro illo suscipiendo. Item modus istis infantibus proportionatus pro eorum ætate, est, vt sine vilo proprio illorum actu baptizentur, quemadmodum patet ex vsu quotidiano vniuersalis Ecclesiæ baptizantis infantem: igitur parentes, & ij sub quorum cura & potestate sunt eiusmodi infantem, tenentur præcepto positio diuino, illis, etiam extra vitæ discrimen positis, procurare Baptismum tempore per Ecclesiam determinato suscipiendum. Maior patet ex dictis: Minor quod primam partem patet etiam ex prima propositione, & ex illo Christi Domini apud S. Matthæum cap. 28. *Baptizantes eos*, &c. quod Christi Domini præceptum non tantum obligat adultos tempore grauis, aut extremi periculi, sed simpliciter & absolute iuxta naturam & conditionem rei ibi præceptæ, sine aliqua huius legis restrictione factâ, vel etiam subintellecta in eius verbis, aliâ adulti quantumlibet in fide, Christi Domini instructi, quandiu essent extra euidens aliquod periculum, nullâ lege posituâ tenerentur baptizari, non quidem diuinâ, quia iuxta sententiam oppositam nulla datur pro eo tempore, quo reñent corporis valeudinem; non etiam humanâ, quia Ecclesia nullam adhuc habet in illos iurisdictionem, & sic eiusmodi adulti possent absque vilo peccato differre susceptionem Baptismi vsque ad tempus illud, quo se in vitæ periculo constitutos agnoscerent, neque possent argui peccati ex illo Christi Domini sæpius citato cap. 3. S. Ioannis, *Nisi quis renatus fuerit*, &c. cum ibi tantum explicetur, & instituat necessitas Baptismi in *ratione medij*, post mortem Christi Domini, cui etiam aliâ fauisset per votum & voluntatem receptum Baptismum debito tempore, quod iuxta sententiam nostrâ assertioni oppositam erit tantum quando graue periculum vitæ imminereb: item & pædobaptismus, licet in *ratione medij* ad salutem necessarij habeat fundamentum in sacris Litteris, attamen in *ratione præcepti diuini iuris positio*, nullum habebit etiam remotum: ac hoc vtrumque est absurdum. Primum quidem ob rationem primâ nostrâ propositione contentam. Secundum item quia aliquo modo fauet Anabaptistarum hæresi. Deinde quia istud significat Concilium Neocæsariense non satis prudenter suo Canone secundo prohibuisse *anabaptistas* (id est, qui dispulerant Baptismum vsque ad tempus infirmitatis, quâ decumbant in lecto) sic baptizatos, & postmodum sanitati restitutos promoueri ad sacros ordines: quod de tanto Concilio dicere est contumeliosum.

Obiicies, hanc partem præsentis propositionis pugnare cum illa communi Doctorum sententia, quâ docent pædobaptismum haberi tantum ex Traditione, & non ex sacris Litteris illum præcipiuntibus.

Respondetur, pædobaptismum rectè appellari, *Traditionem*, quia non præcipitur in sacris Litteris *expresse*, sed eius præceptionem solum, modò ex sacris Litteris colligimus *per discursum*: quæ mera collectio non tollit ab illo rationem veræ & simpliciter dictæ traditionis. Quòd verò determinatio temporis pro suscipiendo Baptismo sit penes Ecclesiam, patet ex illa gene-

- I. rali regulâ apud Theolôgos receptâ, *Quando Deus, seu Christus præcipit aliquid speciali præcepto esse seruandum, nec determinat tempus quo debet obseruari, tunc determinationem temporis, quo istud est obseruandum, relinquit prudenti iudicio Ecclesiæ, vt videre est in præcepto sacramenti Pœnitentiæ, item sumendi sacramentum Eucharistiæ: cuius rei ratio hæc est, quod cum tale præceptum sit affirmatiuum, nec proinde obliget, quouis loco, nec qualibet circumstantia, sed iuxta iudicium viri prudentis, fuit valde conueniens eum dare suæ Ecclesiæ potestatem statuendi de illo congruenti tempore, sicut reliquit ei potestatem statuendi ea quæ pertinent, & conducunt ad decentem modum administrandi & recipiendi sacramenta secundum doctrinam Concilij Tridentini sessione vigesima primâ, capite secundo. Deinde in presenti difficultate idem probatur respectu paruulorum qui nascuntur ex parentibus Christianis, nam eo ipso quo Ecclesiâ habet ius directum in illos pro iis quæ spectant ad sacramenta, ex consequenti aliquod ius sibi acquirit in eorum infantes, quantum ad ea quæ respiciunt receptionem sacramentorum, quo etiam sub pœna peccati parentes illos ad id cogat, quatenus ipsâ susceptione Baptismi non se tantum, sed & infantes suos quandiu non sunt sui iuris, & remanent sub eorum tutela, submitunt Ecclesiæ.*
- II. Quod etiam possit Ecclesiâ determinare tempus, quo infideles adulti debent accipere Baptismum, probatur, quia potestas hæc à Deo concessa Ecclesiæ tam latè patet, quàm suscepcio sacramentorum nouæ legis sese extendit, quemadmodum intelligitur ex capite citato secundo sessione 21. Concilij Tridentini: sed Baptismus aq̃z est sacramentum aliquod nouæ legis, cuius digna & conueniens suscepcio respicit etiam adultum infidelem, hic enim ad eius receptionem obligatur: igitur potest Ecclesiâ etiam respectu adultorum infidelium determinare tempus congruum, quo debeant recipere Baptismum. Hoc autem facit Ecclesiâ non per aliquem actum vere iurisdictionis, quem exercat in adultos infideles, nondum enim ad illam sic pertinent, iuxta illud Apostoli primæ ad Corinthios 1. *De his qui foris sunt, nihil ad nos: sed per interpretationem iuris diuini authoritatine factam de tempore quo Catechumenus tenebitur postulare, & accipere Baptismum: quare infideles adulti, qui cum possint recipere Baptismum tempore ab Ecclesiâ determinato, illum omitunt, non peccant de nouo in legem illam, quâ Ecclesiâ determinauit tempus conueniens Baptismi: sed tantum vbi fides Catholica fuit illis sufficiens propozita, simul etiam Baptismi necessitas sufficiens explicita, nouum committunt peccatum contra præceptum Christi Domini de suscipiendo Baptismo, quod peccatum non committerent, si sufficiens propozitio & explicatio necessitatis tam Baptismi aq̃z, quàm fidei Christianæ non præcessisset, sicut nec ludæi illi, apud quos Christus Dominus prædicauit, peccatum infidelitatis non commisissent, si Christus non venisset, nec eis loquutus fuisset.*
- III. Hæc etiam Ecclesiæ authoritas pro determinando tempore quo Baptismus debet recipi, probatur ex praxi Ecclesiæ, nam, vt patet ex Tertulliano lib. de Baptismo cap. 19. in primitiua Ecclesiâ extra tempus necessitatis, tempus Baptismi solemniserat determinatum ad festum
- IV.

A Paschæ, & Pentecostes, & habetur de Consecratione, dist. 4. cap. *Non ratione authoritatis: & ibidem sequenti cap. Dno tempore.* Et de hac temporis determinatione pro Baptismo suscipiendo plura videri possunt apud Iosephum Vicedomitum libro primo de ritibus Baptismi capite 18. & sequentibus: hæc tamen consuetudo baptizandi istis temporibus postea fuit abrogata propter multitudinem eorum, qui ingrediebantur Ecclesiâ. Vnde nunc licet quouis tempore administrare solemnitur Baptismum, ita tamen vt consuetudo Ecclesiæ nunc non permittat parentes differre Baptismum suorum infantium ad tempus aliquod notabile, absque aliquo mortali peccato, vt satis indicat Concilium primum Mediolanense sub sancto Carolo Borromeo celebratum, quando parte 2. capite de iis qui perueniunt ad Baptismi administrationem, vult eos, sub quorum cura est infans recens natus, qui eum ante nonum diem ad suscipiendum Baptisma in Ecclesiâ deferri non curauerint, sed neglexerint, excommunicationis pœnam subire.

ARTICVLVS III.

Quinam Indeorum, vel aliorum infidelium infantes possint licite baptizari inuitis parentibus.

NOTANDVM nomine infidelium non solos eos Gentiles intelligi qui nusquam dederunt Christo suum nomen, sed etiam nomine infidelium, venire & hereticos: est enim hæresis quædam species infidelitatis, vt S. Thomas expressè docet secundâ secundæ quæst. 11. artic. 1. Notandum secundò, nomine parentum, non eos solos intelligi, quorum infantes sunt proprii filij, sed etiam tuores, quibus incumbit habere curam paruulorum, defunctis eorum parentibus. Notandum tertio, posse contingere ex duobus parentibus Gentilibus, quod vnus illorum consentiat in Baptismo filij, & alius dissentiat. Notandum quarto, filios istorum infidelium, posse aliquando constitui in extremo vitæ periculo, quod, secundum prudens iudicium Medicorum, non euadent. Notandum quinto, infantes posse esse in tali statu vt sine iure, sine iniuriâ fuerint cecepti parentibus, & ita transportati, vt illis non possint facile restitui. Notandum sexto, istos infantes secundum ius civile, ita posse censeri adhuc infantes, vt tamen iam habeant vsum rationis, licet adhuc remaneant sub cura & tutela parentum. His ita prænotatis,

D Sit hæc prima propozitio. *Filij eorum infidelium qui semel fidem susceperunt, cuiusmodi sunt heretici, & apostate, possunt parentibus inuitis baptizari.* Probatur, quia Ecclesiâ habet ius in filios baptizatorum, eo enim ipso quo quis suscipit Baptismum, se & suos subiicit Ecclesiæ.

Secunda propozitio. *Filij infidelium non baptizatorum, consentiente vno tantum parente, id est patre, vel matre, licet alter dissentiat, possunt baptizari.* Probatur ex toto titulo de conuersione infidelium: ratio est, quia vtique parenti incumbit cura filiorum etiam in spiritualibus, quare si alter parentum consentiat, possumus vt iure illius in fauorem paruuli.

Tertia propozitio. *Filij infidelium, parente mortuo infideli, & matre infideli superstitie, si alius aut tuor illorum consentiat, possunt, etiam*

innitâ matre baptizari. Probatur primò ex praxi; dicitur enim hæc propositio Romæ fuisse reuocata ad vsum iussu Gregorij XIII & fauet ratio, quia auus & tutor in iure ciuili accipiunt patriam potestatem in filiis.

Quarta propositio. Filij infidelium qui habent rationis vsum, licet ciuilius subiciantur parentibus, atque addo nequeant ciuiles contrahus illis innitis inire, attamen si consentiant, possunt etiam innitis parentibus baptizari. Ratio est, quia quamprimùm habent vsum rationis non pendunt ampliùs à parentibus, quoad obseruationem iuris naturalis, & supernaturalis, sed tenentur vtramque legem seruare, & ob eandem rationem à contrahio si quis adultus esset non baptizatus, licet natus parentibus Christianis, non posset cogi ad suscipiendum Baptismum, quia iam est sui iuris, & independens à parentum voluntate, quantum spectat ad salutem animæ.

Quinta propositio. Quando infans sine inire, sine iniuriâ ita est extra patris potestatem, vt nulla spes sit, vel obligatio eum restituendi, vel quia parens eius ignoratur, vel tam longè distat, vt moraliter loquendo restitui non possit, potest eo casu infans baptizari sine consensu parentum, etiamsi constet parentes id nolle. Ratio est, quia etsi parens habeat ius, ita tamen amisit actualem eius vsum, & moralem potestatem eo videnti, vt necesse sit alium ei succedere, qui infantis curam gerat, ne infans sit destitutus omni auxilio, ac per consequens ille, in cuius est potestate, potest illum baptizandum offerre, etiam non expectato parentis consensu.

Sexta propositio. In extremo mortis periculo licet baptizare infantes infidelium, inuiuis parentibus, modo vis & scandalum absint. Ratio est, quia nulla ruse fit iniuria parentibus; nam ob instantem mortem, moraliter loquendo, iam censetur amisisse ius in filium; neque etiam sacramento, quia nullus ibi est timor profanationis; dixi modo vis & scandalum absint, quia alias id cederet in iniuriam religionis.

ARTICVLVS IV.

Vtrum infantes Paganorum ciuilius tantum Christianis parentibus subiectorum, possint licite baptizari, inuiuis suis parentibus.

NOTANDVM est, Ethnicos, & purè infideles esse in triplici differentia; vel enim ita sunt sui iuris, vt sub nullius Christiani Principis dominio sint; vel sunt quidem sub temporali dominio Christiani alicuius Principis, sed tantum ciuilius, quandoquidem ille potestatem purè ciuilem habet in eos, & illi debent, & soluunt tributa, suntque ciues verè & propriè dicti: vel tertio sunt mæcipia, & tanquam serui bello, vel alio modo acquisiti subsunt dominationi Christianorum Principum: præsentis articuli disputamus de parulis infidelium secunda classis. Scotus in quartum sententiarum distinctione quartâ, quæstione nonâ, Gabriel eadem distinctione quæstione secundâ, articulo tertio, & quidam alij sequuntur partem affirman-

Atem. Negans tamen melior est, quam explicamus hæc nostrâ propositione, *Non licet parentibus innitis baptizare infantes illorum infidelium, qui nunquam fuerunt Christiani, & subiiciuntur tantum ciuilius Christianis Principibus, id est quibus tantum soluunt tributa: ita sanctus Thomas tam præsentis quæstione articulo decimo, quam secundâ secundæ quæstione decimâ, articulo duodecimo, & omnes eius Interpretes ad hunc vtrumque locum*

B Probatur primùm ex Concilio quarto Tolentino Canone decimo-sexto, vbi improbatum factum Sifnibi Regis, qui ludros quosdam sibi subditos coegerat ad Baptismum recipiendum, & refertur capite de Iudeis distinctione 45. Probatur item iis omnibus Patrum & Conciliorum authoritatibus, quibus secunda secundâ ostenditur fideles non esse cogendos ad fidem. Tertio probatur, quia id heret, vel relinquendo eiuismodi infantes sic baptizatos sub cura suorum parentum, vel eos ab eis subtrahendo: atqui neutro modo licet, non quidem priori, quia includit euident periculum eiuismodi infantium, nimirum quod à parentibus educati grandiores facti apostatabunt à vera fide Christi; nam loquendo moraliter non possunt ab illis educari, quin suorum parentum erroribus inuoluantur tam propter studium, quod in hac educatione parentes adhibebunt, quam propter naturalem affectum filiorum erga parentes, & conuersationem cum illis, qua in re magna sit iniuria Deo, Baptismi sacramento, & Christianæ religioni, & cultus illis debitus violatur. Non item infantes isti possunt licite baptizari modo posteriori, quia ex Apostolo ad Romanos tertio, *Non sunt facienda mala, vt eueniant bona: sed modis istis includit aliquid intrinsecè malum contra ius naturæ, scilicet violentam subtractionem infantium à propriis parentibus, quibus natura curam & educationem committit.*

C Consecratur, *Lex Christi legem naturæ non destruit, sed supponit illam, & perficit: lex de conferendo Baptismo hominibus est lex Christi Domini, lex de non subtrahendis infantibus à cura & educatione parentum est naturæ vt etiam naturalis propensio brutorum in suos: factus, & curæ sedula, quam in illis nutriendis adhibent, satis declarat: igitur lex Christi Domini de Baptismo conferendo non permittit vt infantes istorum infidelium eis subtrahantur, & illis inuiuis baptizentur.*

D Tandem probatur: si modis istis posterior baptizandi infantes esset licitus, Ecclesia quæ regitur à Spiritu sancto & habet à Christo Domino præceptum de baptizandis hominibus capite 28. sancti Matthæi, quæque tantopere curat salutem omnium, ab eo tempore quo cepit ad hunc vsque diem, ne suo desisset muneri, non omisisset infantes istorum infidelium baptizare, & illos subtrahere, præsemit iis in locis quibus habet Principes in Christianæ religionis incrementum maxime propensos: at Ecclesia à tempore sancti Syluestri vsque ad nostrum usque hoc tentauit, vt sanctus Thomas hic obseruat: igitur signum est, Ecclesiam existimare talem Baptismi administrationem non esse licitam.

I.

ARTICVLVS V.

Soluntur fundamenta sententiae praecedentis contraria.

II.

PRIVM est. Princeps potest impedire in sibi ciuilibiter subditi abulium patriae potestatis contra proprium filium, & ad bene vtiendum illi eum cogere; sed pater infidelis ciuilibiter tantum subditi Principi, quando non vult consentire, vt suus infans baptizetur, abutitur suâ potestate patriâ, quia impedit medium ad salutem animæ infantis necessarium: ergo Princeps potest talem abusum parentis impedire, & ex consequenti, suppositâ permissione Principis, poterit Ecclesia, seu sacerdos aliquis ad officium baptizandi deputatus, eius infantem, eo etiam inuito, baptizare, & infans iste subtrahi à suo parente, ne postea ab illo imbuetur deprauatis moribus.

III.

Respondetur, abusum patriae potestatis erga filium posse esse vel circa ea quæ sunt *in instantiâ naturalis*, vel *Gentium*, vel propriæ suæ *Reipublicæ*, vel potestatis circa *ius purè & simpliciter supernaturale*; si abusus iste sit circa *ius naturæ*, vel gentium, vel proprium eius regni, quod isti parentes infideles incolunt; tunc Princeps potest & tenetur pro suo munere impedire illum, tum quia est pro illo iure conservando constitutus, iuxta illud Apostoli ad Romanos decimo-tertio, *Non sine causa gladium portat in laudem honorum, & vindictam malefactorum*: tum quia infidelis ille potest *solo lumine naturæ* argui & convinci de tali iure violato, & proinde si imbuet filium malis moribus tali iuri repugnantibus, iuste potest ei subtrahi: si verò abusus patriae potestatis sit tantum contra *ius purè & simpliciter supernaturale*, tunc quia, quoad istud ius nondum Principibus Christianis, vel etiam Ecclesiæ subiectus est, ex illo Apostoli primæ ad Corinthios quinto, *De his qui foris sunt nihil ad nos*; actus autem punitionis est actus *iustitiæ vindictivæ*, non potest talis abusus puniri à Principe: tum etiam quia talis parens de tali peccato per lumen naturæ, vel per aliquid aliud ordinis naturalis non potest convinci; quare cum lex Baptismi præcisè spectata sit *iuris diuini positivi* purè & simpliciter supernaturalis, abusus iste potestatis patriæ, quem tunc committit infidelis non potest iuste per Principem Christianum, vel Ecclesiam puniri, nec ex consequenti, eo inuito, filius eius adhuc infans licetè baptizari.

IV.

Atque ex hac *distinctione iuris*, & diuersa vtriusque ratione, soluntur faciliè alia duo argumenta: Prius est, si pater infidelis vellet occidere suum, vel cum possit, nollet eum à periculo mortis liberare, tunc Princeps posset, etiam patre renitente, eum liberare: ergo cum magis obligemur subuenire spiritali necessitati, quam corporeæ, potiori titulo licebit Principi, vel alicui Sacerdoti ex licentia Principis subuenire ei spiritali necessitati, quâ talis infans, defectu Baptismi aquæ sibi collato, priuatur aeternâ vita. Posterior est, licere Principibus Christianis punire omnia peccata publica suorum ciuium; sed infidelis ciuilibiter subiectus Principi Christiano, committit publicè peccatum, quando impedit publi-

cè ne proprius eius infans baptizetur.

Hæc, inquam, duo argumenta soluntur ex solutione praecedentis fundamenti. Primum quidem, quia est dispar ratio Antecedentis & Consequentis, nam quod assertur in Antecedente respicit *solum ius naturæ*: & idè ob rationem in praecedenti solutione allatam, si pater vellet occidere filium, tunc Princeps licetè potest illum impedire: at quod ibi inferitur per Consequentiam pertinet totum, & solummodò ad *ius simpliciter & absolute supernaturale*, quod est extra limites Principis, vt putè & simpliciter temporalis; nam ista spiritalis necessitas, in qua infans ille est constitutus, similiter Baptismus aquæ per Christum institutus, tanquam singulare & efficax illius remedium, nec Principi, nec infideli, seclusâ fide, & reuelatione Dei, vilo modo patent, imò illos sic præcisè consideratos latent: quare cum superior non teneatur ad ea quæ sunt extra suæ potestatis & iurisdictionis latitudinem, quæque, vt sic, prorsus ignorat, imò nihil possit in illa, malè inferitur ex eo quòd Princeps potest subuenire infirmum, seu *necessitati corporis* sibi subditi, eum præcisè ex vi sui Principatus duntaxat temporalis, posse licetè suam auctoritatem extendere ad necessitatem *purè spirituales* sibi ciuilibiter tantum subditi.

Nec obstat quòd hæc *spiritalis necessitas* sit grauior corporeæ, nam eo ipso quo est *purè spiritualis*, est aeternius longè ordinis à *purè temporalis*, & corporeæ, quæ sola ad eum pertinet, & proinde cum argumentum à minori ad maius debeat fieri *inter res quæ sunt, vel intra eundem speciem orationem*, vel inter quas datur *quadam subordinatione* in eo penes quod comparantur per respectum ad aliquod tertium, non bene inferitur Principem purè temporalem ex eo quòd potest subuenire necessitati purè corporali sibi subditi: quæ minor est spiritali, posse etiam illius eundem necessitati purè *spiritualis*, sibi secundum lumen naturæ omnino incognitæ, subuenire.

Secundum item argumentum intelligitur esse solum, nam *potestas & iurisdicção Principis temporalis*, quatenus præcisè talis, scilicet tantum extendit ad puniendum peccata quæ pugnant, vel contra *ius naturæ*, vel contra *ius gentium*, vel contra *leges & statuta sui regni*, de quorum genere nullo modo est dissensus infidelis, quo impedit infantem suum baptizari.

Secundum fundamentum. Ius minus maiori cedit; sed ius præceptum omnes & quolibet homines baptizari *est auium positum*, capite vigesimo-octauo sancti Matthæi: *Ius verò, seu potestas patris in filium est iuris inferioris*, nimirum *naturæ*: ergo esto, nolit pater infidelis filium suum baptizari, hoc tamen non obstante aliquis de Principis eius licentia, poterit illum licetè baptizare.

Confirmatur. *Preceptum Deum potius obedire, quam hominibus*, iuxta sanctum Petrum & Apostolos Actuum quinto; sed ius diuinum nunc ielatum præcipit baptizare infantes, *ius naturæ* relinquere filios sub tutela parentum, nihil circa illos, iure eorum consensu facere, & hoc secundum ius est minus primo: igitur ius naturæ quod prohibet baptizare infantem, patre eius infideli contradicente, cedit diuino iuri, quo infans iste tenetur baptizari, & sic inuito tali parente, eius infans potest licetè baptizari.

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Respondetur: tunc tantum *Ius minus cedere* maiori, quando *dna leges, una iuris inferioris, & altera superioris occurrunt simul, & semel seruande*: quod in præsentis difficultate non occurrit, nam quando Christus Dominus iubet Apostolos, & illorum successores baptizare omnes gentes, etiam infantes, id tantum præcipit, *seruato iuris ordine*, ut patet ex eo quod non iubet illos baptizare adultos, nisi credentes, & consentientes; quare cum infantes pro tali ætatis statu pertineant ad proprios parentes, licet infideles, his repugnantibus non possunt absque aliquo peccato baptizari.

II. Eodem sensu intelligitur: dictum sancti Petri in confirmationem allatum, & docet eius factum; cum enim tam ille, quam reliqui Apostoli acceperint à Christo Domino præceptum de promulgando eius Evangelio, & resurrectione etiam Hierosolymis, Actuum primo capite, *Et eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & usque ad ultimum terre*, etiam inuitis Magistratibus. Magistratus autem templi & Princeps Sacerdotum istud idem prohiberent, rectè sanctus Petrus & alij Apostoli cum eo responderunt, *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus*. At nullibi Christus Dominus præcipit baptizare infantes infideles, de quibus hic agimus, inuitis parentibus.

III. Eodem modo quo ad præsentem obiectionem responderetur alteri argumento petito à sacramento legis nature. quod aliquis poterat applicare infanti repugnantem eius patre infideli: licet enim infans iste, debitè applicatione signi exterioris, quo tunc peccatum originale purgatur, iustificaretur, quia consensus parentum ad id non requirebatur *essentialiter*, sicut nec ad Baptismum aquæ; iste tamen fidelis, tunc tale signum administrans infanti, patre eius infideli repugnantem, peccabat iisdem de causis, quibus nunc non licet infantes infidelium, inuitis eorum parentibus, baptizare.

ARTICVLVS VI.

Verum liceat infantes infidelium seruiliter Christianis subiectorum, baptizare inuitis eorum parentibus.

IV. MARSILIUS in quartum sententiarum quæstione quartâ, articulo quarto, solutione terciâ ad secundum dubium. Caietanus tam hac quæstione sancti Thomæ articulo decimo, quam secundâ secundæ quæstione decimâ, articulo duodecimo tumentur partem negantem: affirmans tamen sententia est verior, quam hac nostrâ propositione explicamus, *Parvuli eorum infidelium, qui aliquo iusto titulo, puta belli, emptionis, vel alio sunt mancipia Christianorum, possunt licitè inuitis eorum parentibus baptizari, modo isti infantes abstrahantur à cura parentum*. Ita Durandus in quartum sententiarum distinctione quartâ, quæstione sextâ, numero vndecimo, & recentiores satis communiter tam præsentis quæstione, quam citato loco libro quarto sententiarum, & secundâ secundæ quæstione decimâ, & probatur primum ex factò Mathathias libro primo Machabæorum capite secundo, ubi Mathathias legitur iussisse omnes parvulos bello captos circumcidi: & quod istud

A non intelligatur tantum de infansibus Iudæorum, qui ibi poterant repositi, sed etiam de infansibus infidelium, iure belli acquisitionum videtur significari his verbis, *Et circumciderunt pueros incircumcisos, quotquot inuenerunt in sinibus eorum, & in fortitudine*; nam hæc particula, *quotquot inuenerunt*, neminem excipit ab hac Circumcisione: at inter huiusmodi pueros erant quampures Gentilium, quorum aras ibi referunt destruxisse, & de eorum manibus legem obtinuisse.

B Neque potest responderi istos Gentilium filios non fuisse subiectos Circumcisioni, vt potest quæ solis Iudæis erat propria, nam & serui emptitij poterant circumcidi, vt possem comedere phasæ, & peregrini, qui volebant transire in coloniam Iudæorum, vt expressè habetur capite duodecimo Exodi: ergo cum Mathathias haberet eandem potestatem iure belli in istos pueros, quàm domini in seruos emptitios, potuit pro suo iure iubere illos circumcidi, vt sic transirent in coloniam Iudæorum; & sic peccatum originale; quod à paruulis Gentilium quouis signo exteriori, ex affectu protestandi veram fidem applicato, tollebatur, eis suo modo remitteretur.

C Probatur etiam ratione. Quicumque potest absque villo peccato & iniuriâ disporre de infansibus mancipiorum per legitimam venditionem, vel alterius speciei alienationem, etiam inuitis eorum parentibus, potest & iisdem eorum parentibus inuitis, Baptismum aquæ illis procurare; quia talis dominus vi huius domini potest illud idem bonum eis procurare, quod consentientibus eorum parentibus, potest illis licitè conferri; nam sicut parentes, quæ sunt vera mancipia, sunt sub dominio sui heredi, ita etiam & omnis dispositio infantium illorum, est sub eiusdem heredi domino, & quod parentes, si essent liberi, possent licitè circa illos facere, possunt & heredi: *Qui enim est dominus mancipij, est & simul dominus filiorum mancipij*: sed parentes infideles istorum infantium sunt iure belli, vel legitimæ emptionis, mancipia Christianorum Principum, qui illos, & eorum paruulos possunt, vel simul, vel seorsim diuendere inuitis eiusmodi parentibus; & alia ex parte posset aliquis licitè istos infantes, ex consensu parentum baptizare, vt facili omnes admittunt: ergo etiam Christiani Principes possunt licitè istis eiusmodi mancipiorum infantibus, inuitis eorum parentibus, Baptismum aquæ procurare, sicut illis remittentibus, licitè baptizare.

D Secundò, quod tam *per se*, & ex præcisâ sua ratione, quàm ex suis circumstantiis nulli est iniuriosum, sed bonum, & admodum vtile ei, cui præstatur, est licitum: atqui Baptismus aquæ administratus infanti mancipiorum, sub Principibus Christianis viuientium, est ex sua præcisâ ratione bonus, quia est sacramentum: omnia autem & quodlibet nouæ legis sacramentum, cum sit efficax signum gratiæ sanctificantis, est ex præcisâ sua ratione bonum aliud; est item admodum vtilis infansibus mancipiorum infidelium, quia illis remittit peccatum originale, confert ius ad vitam æternam.

Tertiò, quod nulli sit iniuriosus etiam ex aliqua circumstantia, Probatur, & primò quod non sit iniuriosus iuri naturæ, vel parentibus,

I. quia ius naturæ admittit aliquam sui restrictionem & determinationem, quæ fiat per ius gentium, vt docet S. Thomas primâ secundæ quæstione 94. articulo 5. & omnes communiter; & proinde eo ipso quo ius gentium introduxit seruitutem, iure belli legitimam, mancipiorum venditionem, & emptionem, consequenter introduxit, vt iusti possessores mancipiorum habere tantum ius in eorum paruulos, quantum proprii eorum parentes habent, quia *mancipium transiit in dominium heri, cum omni eo quod eius est.*

Quare ex hac parte dominus veri mancipij procurans Baptismus infanti sui mancipij, nullam iuri naturæ, vel tali mancipio irrogat iniuriam: nec denique Baptismus iste est ex alia circumstantia iniuriolosus, non ex fine, quia tam dominus mancipij, quam qui baptizat eius infantem, intendit salutem animæ paruuli: non item ex eo quod separat etiam eo fine infantem à parentibus, vel illum vendendo Christianis, vel aliâ viâ distrahendo; nam & hæc separatio, siue fiat venditione, siue solâ subtractione illius à cura parentum, est domini licita, cum vtatur suo iure, & ordinare res inferioris ordinis & naturalis ad finem supernaturalem nulla sit imperfectio, quin imò opus aliquod meritorium, vt testatur Christus Dominus quando cap. 19. S. Matthæi, & cap. 18. sancti Lucæ ei qui cum à iuuentute seruasset mandata Dei, interrogabat quid adhuc sibi superesset ad perfectionem? respondit, *Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo;* non etiam ex eo quod parentes inde sumant occasionem calumniandi, & execrandi legem Christi Domini; nam istud scandalum, est acceptum, non datum, quod posterius tantum prohibetur: non etiam Baptismus iste est iniuriolosus ex hac circumstantia, quod scilicet parentes isti postea imbuunt filios superstitionibus Gentilium, vel quod in detestationem fidei Christianæ illos interficiunt, vel consecrarent demonibus, nam hæc omnia & similia, incommoda euitantur præcautione nostræ propositioni appositâ, nimirum modo *abstrahantur à cura parentum;* hæc enim ad praxim reductâ nihil horum potest euenire: ergo talis Baptismus est simpliciter & absolute licitus: ergo infantes mancipiorum Christianis Principibus subiectorum, possunt licite baptizari, modo à cura suorum parentum abstrahantur.

Atque ex hac posteriori ratione sic explicata patet fundamentum Caietani pro contraria sententia esse falsum, scilicet *abstractionem infantis à suo mancipio, & Baptismum ita esse diuersi ordinis, vt propterea vnum non possit ordinari ad aliud;* nam venditio omnium bonorum, quæ quis possidet, & vitæ æternæ sunt similes diuersi ordinis, & tamen eorum venditio & distributio facta pauperibus potest ordinari ad meritum vitæ æternæ. Sed Marfilus supra obiicit, seruitus iure Gentium introducta non tollit quod est iuris naturæ, quia hoc est maius isto, nec proinde potest ei cedere: sed cura, educatio filiorum ante vsum rationis, ipso iure naturæ est parentum: ergo non potest impediiri in mancipijs, qui solo iure gentium seruiunt seruiliter Principibus Christianis: ergo cum Baptismus aquæ respiciat educationem infantium, non poterit licite illis repugnantibus administrari eorum infantibus, nec illi etiam eo fine ab eis abstrahi.

Respondetur ex sancto Thoma prima secundæ quæstione 104. articulo quinto in responso-

A ne ad quintum aliquid dici de iure naturæ duobus modis. Primò, *positiue*, quatenus natura ad illud inclinat: Secundò, *negatiue*, quatenus natura non inducit contrarium; quâ ratione communis omnium rerum possessio est de iure naturæ, quia distinctio possessionum non est *positiue* statuta, seu inducta à natura, sed illam reliquit hominibus pro utilitate humanæ vitæ faciendam. Inter quos duos modos istud est discriminis, quod quæ sunt de iure naturæ posteriori tantum modo possint per aliquam additionem illis factam ab hominibus immutari, vt ibidem expresse sanctus Thomas notat, & de iure naturæ, vt sic præciè, *cedit iniuriæ gentium*, cum eius limitationem admittat, & de hoc genere est illa hominis libertas, quæ tollitur per seruitutem hominum, solo iure gentium introductam, vt etiam eodem loco sanctus Thomas expresse notat; quare cum educatio filiorum ante vsum rationis sese habeat consequenter ad libertatem istam iure naturæ hominibus conuenientem, & libera dispositio non tantum de mancipijs iure acquisitis, sed etiam proprijs eorum filiis similiter consequatur ad seruitutem prædictæ libertati oppositam, sic vt subtractio eiusmodi infantium à suis parentibus, & illorum educatio subint libertatæ dispositioni, & voluntati dominorum.

DISPUTATIO VI.

De conditionibus ad Baptisma requisitis ex parte adultorum illud suscipientium.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum voluntas, seu intentio requiratur in adulto suscipiente Baptismum.

VIA quæ sufficiunt ad substantiam & validitatem sacramenti, tam ex parte materie, forme, quam ex parte ministerij, sufficiunt parulis ad Baptismum, non tantum valide, sed etiam fructuose percipiendum, vt satis intelligitur ex dictis suprâ de hac illorum capacitate: idèd hinc nobis est tantum disputatio de adultis: & primò, quoniam illis humano modo aliquid agentibus, vel patientibus, aliqua intentio requiritur, vt docent Philosophi cum Aristotele in Ethicis, & Theologi cum sancto Thoma primâ secundæ: idèd ab explicatione intentionis, seu consensû exordimur, an aliqua in illis ad valide suscipiendum Baptismum requiratur, quemadmodum agendo de sacramentis in genere diximus, illam in ministro sacramentorum requiri.

Innocentius III. capite *Maiores*, Extra. de Baptismo & eius effectibus, §. *Item requiritur*, refert aliquos existimare intentionem, seu consensum non requiri in adultis ad substantiam, seu validitatem Baptismi, sed etiam simpliciter & absolute inuitis valide baptizari, & ad hanc opinionem Caietanus hac quæstione sancti Thomæ suo Commentario ad articulum septimum accedit quando contendit ad substantiam Baptismi sufficere ex parte adulti baptizandi, quod non habeat *disensum*, seu non

- I. habeat voluntatem contrariam, sed tantum, ut philosophi loquuntur, quod habeas se negatiuè. Communis tamen sententia quam hac nostra propositione explicamus est, quod *ut adultus habens usum rationis possit valide baptizari, requiritur eius consensus & voluntas, seu debet habere intentionem suscipiendi illum.* Ita sanctus Thomas præsentis quæstione articulo septimo, in corpore, vnde in responsione ad secundum ita scribit, *si in adulto deesse intentionem suscipiendi sacramentum, esset reprobandum, quo loci hæc eius particula, dessei, damnat utramque nunc relatam opinionem, primam, quia vbi est contradictio, ibi eius oppositum deest, quod in re præsentis est consensus: secundam vero quia nuda & simplex cæcitas, seu mera negatio dissensu respectu vnius non importat, etiam interpretari alicuius assensum in illud idem in illa persona quæ dicitur non habere dissensum, quia assensus quilibet, & dissensu quilibet dicunt alicuius assensum, siue formaliter, ut formalis assensus, & dissensus formalis, siue virtualiter, ut interpretatiuus quatenus fundatur in aliquo alio actu antecedenti positiuè & formaliter elicitur: at nuda & simplex cæcitas, seu negatio dissensus, sumpta præcisè & formaliter, nullum importat actum, cum sit mera negatio, sed est aliquid medium inter assensum & dissensum, ut omnes Philosophi norunt: ergo vbi talis nuda negatio dissensus tantum reperitur, ibi, loquendo propriè, intentio deest: & sic hæc particula sancti Thomæ damnat etiam secundam opinionem quæ est Caietani; est etiam hæc nostra propositio communis interpretum sancti Thomæ hæc eius quæstione, & aliorum Scholasticorum in 4. sentent. dist. 5. & 6. Adriani quest. 1. de Baptismo, art. 3. & imprimis quod adultus aliquis non possit valde baptizari quando habet voluntatem absolutè & simpliciter oppositam, expressè tradit & probat Innocentius III. citato cap. maiores sic de adulto scribens, *ille vero qui nunquam consensit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti.**
- Deinde probatur, ex Concilio Carthaginensi 3. cap. 34. & refertur de consecratione, dist. 4. cap. *agrotantes*, vbi Patres Concilij ad Baptismum adulti in eâ infirmitate constituti quâ tunc non potest exprimere suam voluntatem accipiendi Baptismi, requirunt aliquod amicorum eius testimonium, quo testentur eum, antequam incideret in tale periculum, habuisse hanc voluntatem, ut expresse habet varia huius Concilij exemplaria quàm vetustissima quæ ad calcem huius cap. citatâ distinctione referuntur in recenti editione corporis iuris canonici iussu Gregorij XIII. recognita, quæ testimonij postulatio satis aperte significat Patres huius Concilij censuisse Baptismum collatum adultis, vsum rationis habentibus, absque aliquo illorum consensu, esse nullum. Probatur item expresso testimonio S. August. lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 24. ponentis hoc discrimen inter infantes, & adultos habentes vsum rationis, pro Baptismo valide suscipiendo, quod in his, consensus eorum requiritur: in illis verò minime, idem, inquit, cum alijs (id est patini pro eis nimirum infantibus) respondent, ut impleatur erga eos celebratio sacramenti, valet utique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere non possunt: at si pro eo qui respondere potest, alius respondeat, non
- A item valet: ex quâ regulâ illud in Euangelio dictum est, quod omnes, cum legitur, naturaliter nomen; eandem habet, ipse pro se loquatur. Quo loco duæ illæ particulæ sunt observandæ, celebratio sacramenti, ad eorum consecrationem: prima enim significat consensum illum quem patini dant in Baptismi susceptione loco infantium, non pertinere ad substantiam Baptismi, quam ibi per consecrationem intelligit, sed duntaxat ad illius ceremoniam, quam nomine celebrationis explicat: ut etiam habet Epistolâ suâ 23. ad Bonificum: quando verò hoc eodem loco dixit hunc patrum consensum pro infantibus valere ad eorum consecrationem, seu substantiam Baptismi illorum, statim loquens de Baptismo qui datur adulto, sine eius consensu, sic ait, non item valet utique, nimirum ad consecrationem illius, seu ut valide baptizetur: tandem quando ibita subiungit, ex quâ regulâ illud in Euangelio, & significat conuenientiam nostræ propositionis suppositâ Christi Domini institutione (quæ colligitur ex illo sancti Matthæi cap. 28. docentes omnes Gentes, baptizantes eos, &c. de Baptismo adultorum præsuppositâ in illis doctrinâ Euangelij quam voluntariè, & ex aliquo propriæ voluntatis consensu recipiant) fundat in eo quod modus iustificandi hominem, & receptio mediæ ad id à Christo Domino institutum, debet proportionari conditioni, & etiam hominum iustificandorum, ita ut qui sunt adulti, & vsum rationis habent, quia modus illorum ut sic agendi, & recipiendi, est humanus, iustificentur etiam modo illis, ut sic accomodato; qui modus est agere & recipere ex aliquo consensu propriæ voluntatis, ut docent Philosophi in Ethicis, & Theologi prima secundæ.
- Probatur etiam his omnibus Patrum auctoritatibus & rationibus quibus Theologi secundâ secundæ docent ex professo nullum infidelem adultum esse cogendum ad fidem: ex quibus hæc ratio formatur pro nostra propositione, si dei Christianæ susceptio & illius professio per adultum debet ex eius voluntate, intentione, & consensione fieri; sed actualis receptio Baptismi aqz, est in adulto actualis professio: si dei Christianæ, sicut in veteri lege in profetio transeunte ad Iudaismum actualis receptio Circumcisionis erat professio Iudaismi iuxta illud Apostoli ad Galatas quinto, testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legi faciente, igitur receptio Baptismi in adulto debet esse ex eius consensu & intentione. Maior patet, quia susceptio & professio fidei, est quoddam credere, est enim actus exterior fidei, ut informatus interiori actu fidei: sed ipsum credere consistit in actione, ut etiam expresse notat Caietanus tam articulo præsentis quæstionis quam 2. 2. ad articulum 8. decimæ quæstionis: ergo susceptio & professio fidei est aliquid voluntarium, & ex consequenti debet fieri ex consensu & intentione eius qui talem virtutem actum exercet. Minor probatur auctoritate sancti Pauli ibi allatâ. Quod enim erat Circumcisio Iudæis, illud seruatur proportionè est Baptismus Christianis, & ex hac ratione sic explicet, & exemplo Circumcisionis confirmat patet solutionem illam Caietani citato art. 7. huius quæstionis quâ respondet malè inferri receptionem Baptismi debere in adulto esse voluntariam, ex eo quod ipsum credere (cuius Baptismus est sacramentum) est voluntarium, cum tale sacramentum
- V.
- VI.
- VII.
- VIII.

I.

consistat in pari, seu suscipere, patet in quâ hanc Caietani solutionem esse nullam; nam & ipsa Circumcisio in lege veteri, etiam prout fiebat in adultis, consistebat in quodam pari, & tamen ut susciperetur verè & validè tanquam Iudaica, postulabat essentialiter in adulto illam recipientem consensum, seu intentionem, quia hæc sustinebatur ab illo tanquam *moralis & humanum* modo patiente illam, ut sacramentum initiatum religionis Iudaicæ: ergo pari iure quia Baptismus (esto ex parte recipientis illum consistat in quodam pari, seu ablutione passiva illius) ab adulto susceptus, est verè & propriè sacramentum initiatum, & protestantium religionis Christianæ, etiam postulabit essentialiter consensum illius in talem sui receptionem. Hæc responsio ad solutionem prædictam Caietani potest amplius confirmari sumpto argumento à martyrio, hoc enim consistit etiam in quodam pari. Hinc etiam satis communiter apud Patres martyria sanctorum vocantur *passiones*, & tamen ut veri martyrij rationem obtineat in adulto, aliquem eius pro Christo patiendi intentionem requirit, licet in infantibus sola actualis mors pro Christo passa sufficiat.

II.

ARTICVLVS II.

Qualis intentio requiratur, vel sufficiat, in adulto suscipiente Baptismum.

III.

REPETENDA est multiplex intentio in diuisio ex dictis ad quæst. 64. disput. 5. articulo ultimo, quâ suppositâ prima fit hæc nostra propositio. *Ad substantiam seu validitatem Baptismi in adulto illum suscipiente neuralis intentio non sufficit, seu illa quâ ipse suscipiens se se habet merè negativè.* Propositio est contra Caietani loco superius citato, est tamen expressa, doctrina sancti Thomæ ut observauimus articulo præcedenti. Probatur susceptio Baptismi per aduentum debet esse voluntaria ut probauimus articulo præcedenti, sed *neuralis intentio* non est voluntaria, quia negat omnem & quemlibet actum voluntatis: ergo neuralis illa intentio non sufficit in adulto ad substantiam & validitatem Baptismi.

IV.

Deinde probatur ratione Innocentij III. in citato cap. *Maiores*, nemo adultus obligatur, nisi volens, sed adultus ipsâ susceptione Baptismi obligatur; nam subicitur iurisdictioni Ecclesiæ, & potest Ecclesiæ eum cogere ad obseruationem legis Christianæ, ut citato illo cap. referatur ex Concilio 4. Tolerano: ergo susceptio Baptismi in adulto debet esse voluntaria. Tandem probatur ex Romano Rituali sub Paulo V. quo is qui aliquando habuit usum rationis & incidit in amentiam prohibetur baptizari, si nullam vquam ostenderit voluntatem, aut petitionem Baptismi. Hinc sanctus Thomas citato art. 7. in solutione ad 2. rectè obseruat hanc voluntatem adulti debere aliquo modo *exteriori innoscere* ministro Baptismi alias si de eâ dubitetur esse solummodo *sub conditione* baptizandum.

Secunda propositio. *Hæc intentio ad Baptismi substantiam in adulto requisita, debet esse vel actualis, vel virtualis.* Probatur, omnis voluntas est aut actualis, id est quæ tunc elicitur à voluntate circa tale determinatum obiectum; vel virtualis, id est relicta & adhuc moraliter loquendo perseverans quatenus fuit actu elicta circa tale ob-

iectum, vel aliquid, ut ad illud pertinens, nec vnquam adhuc fuit reuocata; sed intentio ad substantiam Baptismi requisita in adulto, est quædam voluntas, quia intentio est specialis quidam actus voluntatis, ut omnes Philosophi communiter docent: igitur intentio ad Baptismi substantiam requisita in adulto, debet esse aut actualis, seu præsens & quæ elicitur de facto quando adultus baptizatur, aut quæ fundetur in aliquâ voluntate præteritâ non reuocata de suscipiendo Baptismo, & proinde virtualis.

Tertia propositio. *Absoluta voluntas recipientis Baptismum sufficit ad substantiam sacramenti, licet alia voluntas conditionata contraria, sit ei coniuncta; seu licet ista susceptio Baptismi sit in voluntaria secundum quid.* Propositio est de fide habeturque in Concilio Tolerano 4. canonè 56. vbi Iudæi qui consenserant baptizari propter Edictum Regis coguntur seruare religionem Catholicam; item habetur citato capite *Maiores*. Ratio conclusionis est, quod talis voluntas sit *efficax & absoluta*, esto metus iniiciatur vel ab extrinseco, vel ab intrinseco, nam positus omnibus circumstantiis vult absolute Baptismum suscipere, sicut mercator tempore tempestatis vult absolute merces proicere in mare, & absoluta voluntas est ex naturâ rei efficacior, quàm quædam displicentia secundum quid. Hinc tamen Christus Dominus, quam eius Ecclesiâ acquirunt ius in sic baptizatos metu cadente in virum constantem, non quidem per actum iniuriolosum exercitum ab imperante, sed baptizante, sed per voluntariam illam susceptionem Baptismi, in quam non debebant consentire, nisi simul & vellent seruare legem Christi Domini.

Hinc sequitur *intentionem minus voluntariam* sufficere in suscipiendo Sacramento Baptismi, quàm ad substantiam sacramenti matrimonij, quia metu cadens in virum constantem reddidit matrimonium nullum, ut Theologi communiter docent, Baptismum vero minime. Cuius discriminis ratio est quod matrimonium fundetur in ratione contractus legitimi & ciuilibus, contractus autem eiusmodi, si sit *involuntarius secundum quid* reddatur nullus & irritus ex dispositione iuris: at Baptismus quoad suam substantiam non pendet ab illa rei humanâ, vel ciuili, quæ mutari possit per homines, sed ab ablutione sacramenti, iure diuino institutâ, vnde cum nec *iuri diuino*, imò nec *naturæ*, talem consensum reddat inefficacem ad simpliciter & absolute volendum aliquid, (quia est consensus voluntarius, & liber, ut Philosophi docent cum Aristotele in Ethicis) sic ut etiam sufficiat ad suscipiendum Baptismum.

Quæres item circa illam quæ hoc tantum sensu est interpretatiua, quid si adultus, qui nullam prædictarum intentionum habuit dum esset sanus, si vbi incidit in graue periculum vite, licet de Baptismo nihil cogitet, nec cogitauerit, tunc existimetur talis ut si statum suum, & Baptismum ut hic & nunc sibi necessarium cognosceret, postular et illum, sic ei sic constituto sufficiens ut validè baptizetur.

Ad hanc difficultatem hæc quartâ nostrâ propositione respondemus *voluntas adultus hoc sensu explicatio interpretatiua non est in illo sufficiens ad Baptismum validè suscipiendum.* Probatur ex Concilio Carthaginensi 3. & sancto Augustino relatis supra primo articulo quibus adiungi possunt Patres Concilij primi Arausiaci cap. 11.

I. vbi expresse postulant testimonium voluntatis præteritæ in adulto, qui præ infirmitate loqui non potest ex quibus hæc ratio formari potest pro præsentis propositione. Quando in casu necessitatis voluntas non reuocata, vel saltem aliquod eius vbi præteritæ nec reuocata testimonium requiritur pro baptizando adulto in extrema necessitate constituto, tunc voluntas talis adulti solum interpretatiua, sensu explicato in præsentis difficultate, non est sufficiens ad baptizandum validè aduultum: Sed in casu illo necessitatis quo adultus non potest exprimere suâ voluntatem pro recipiendo Baptismo quam antea habuit requiritur aliquod illius non reuocata testimonium ex Concilio nunc relatis: ergo voluntas adulti in extrema necessitate constituti solummodo interpretatiua, ad sensum in præsentis difficultate positum, non est sufficiens ad baptizandum validè aliquem aduultum. Maior patet, nam sicut quod præterit verè & reipsâ extitit aliquando, ita etiam voluntas præterita de re aliqua debet verè & actu aliquando extitisse, siquæ semper fundatur in aliqua actuali, quod tamen voluntas sensu hic explicato interpretatiua non habet. Minor ipsa lectione canonum patet: neque potest responderi istos canones tunc postulare testimonium præteritæ voluntatis ad maiorem cautelam, & securitatem, non verò quasi interpretatiua sensu prædicto non sufficiat; nam tunc Ecclesia pro conferendo Baptismo in casu necessitatis, est contenta solis substantialibus, vbi accidentalia non possunt adhiberi, alias peccaret grauius quod tamen dici non potest, cum regatur à Spiritu sancto: atqui relati canones agunt de Baptismo conferendo alicui adulto in casu extremæ necessitatis, & postulant aliquod eius voluntatis præteritæ de Baptismo recipiendo testimonium: ergo id postulando satis aperit significat voluntatem sensu superius explicato interpretatiuam non esse sufficientem; deinde omnes illæ rationes quibus supra docuimus intentionem requiri in adulto, vt validè baptizetur satis offendunt voluntatem hoc modo interpretatiuam non sufficere, cum tam illæ omnes, quam Patrum & Conciliorum auctoritates loquendo de adultis particulâ voluntatis intelligant aliquid positum, quod de facto existat, vel etiam præterit, non tamen fuerit reuocatum.

II. vbi expresse postulant testimonium voluntatis præteritæ in adulto, qui præ infirmitate loqui non potest ex quibus hæc ratio formari potest pro præsentis propositione. Quando in casu necessitatis voluntas non reuocata, vel saltem aliquod eius vbi præteritæ nec reuocata testimonium requiritur pro baptizando adulto in extrema necessitate constituto, tunc voluntas talis adulti solum interpretatiua, sensu explicato in præsentis difficultate, non est sufficiens ad baptizandum validè aduultum: Sed in casu illo necessitatis quo adultus non potest exprimere suâ voluntatem pro recipiendo Baptismo quam antea habuit requiritur aliquod illius non reuocata testimonium ex Concilio nunc relatis: ergo voluntas adulti in extrema necessitate constituti solummodo interpretatiua, ad sensum in præsentis difficultate positum, non est sufficiens ad baptizandum validè aliquem aduultum. Maior patet, nam sicut quod præterit verè & reipsâ extitit aliquando, ita etiam voluntas præterita de re aliqua debet verè & actu aliquando extitisse, siquæ semper fundatur in aliqua actuali, quod tamen voluntas sensu hic explicato interpretatiua non habet. Minor ipsa lectione canonum patet: neque potest responderi istos canones tunc postulare testimonium præteritæ voluntatis ad maiorem cautelam, & securitatem, non verò quasi interpretatiua sensu prædicto non sufficiat; nam tunc Ecclesia pro conferendo Baptismo in casu necessitatis, est contenta solis substantialibus, vbi accidentalia non possunt adhiberi, alias peccaret grauius quod tamen dici non potest, cum regatur à Spiritu sancto: atqui relati canones agunt de Baptismo conferendo alicui adulto in casu extremæ necessitatis, & postulant aliquod eius voluntatis præteritæ de Baptismo recipiendo testimonium: ergo id postulando satis aperit significat voluntatem sensu superius explicato interpretatiuam non esse sufficientem; deinde omnes illæ rationes quibus supra docuimus intentionem requiri in adulto, vt validè baptizetur satis offendunt voluntatem hoc modo interpretatiuam non sufficere, cum tam illæ omnes, quam Patrum & Conciliorum auctoritates loquendo de adultis particulâ voluntatis intelligant aliquid positum, quod de facto existat, vel etiam præterit, non tamen fuerit reuocatum.

III. vbi expresse postulant testimonium voluntatis præteritæ in adulto, qui præ infirmitate loqui non potest ex quibus hæc ratio formari potest pro præsentis propositione. Quando in casu necessitatis voluntas non reuocata, vel saltem aliquod eius vbi præteritæ nec reuocata testimonium requiritur pro baptizando adulto in extrema necessitate constituto, tunc voluntas talis adulti solum interpretatiua, sensu explicato in præsentis difficultate, non est sufficiens ad baptizandum validè aduultum: Sed in casu illo necessitatis quo adultus non potest exprimere suâ voluntatem pro recipiendo Baptismo quam antea habuit requiritur aliquod illius non reuocata testimonium ex Concilio nunc relatis: ergo voluntas adulti in extrema necessitate constituti solummodo interpretatiua, ad sensum in præsentis difficultate positum, non est sufficiens ad baptizandum validè aliquem aduultum. Maior patet, nam sicut quod præterit verè & reipsâ extitit aliquando, ita etiam voluntas præterita de re aliqua debet verè & actu aliquando extitisse, siquæ semper fundatur in aliqua actuali, quod tamen voluntas sensu hic explicato interpretatiua non habet. Minor ipsa lectione canonum patet: neque potest responderi istos canones tunc postulare testimonium præteritæ voluntatis ad maiorem cautelam, & securitatem, non verò quasi interpretatiua sensu prædicto non sufficiat; nam tunc Ecclesia pro conferendo Baptismo in casu necessitatis, est contenta solis substantialibus, vbi accidentalia non possunt adhiberi, alias peccaret grauius quod tamen dici non potest, cum regatur à Spiritu sancto: atqui relati canones agunt de Baptismo conferendo alicui adulto in casu extremæ necessitatis, & postulant aliquod eius voluntatis præteritæ de Baptismo recipiendo testimonium: ergo id postulando satis aperit significat voluntatem sensu superius explicato interpretatiuam non esse sufficientem; deinde omnes illæ rationes quibus supra docuimus intentionem requiri in adulto, vt validè baptizetur satis offendunt voluntatem hoc modo interpretatiuam non sufficere, cum tam illæ omnes, quam Patrum & Conciliorum auctoritates loquendo de adultis particulâ voluntatis intelligant aliquid positum, quod de facto existat, vel etiam præterit, non tamen fuerit reuocatum.

ARTICVLVS III.

IV. *Soluuntur obiectiones contra doctrinam præcedentem duorum articulorum.*

PRIMA desumitur ex S. Augustino lib. 4. confessionum cap. 4. vbi narrat quandam ex suis amicis magnâ febri laborantem, cum esset sine sensu, & iam desperatus, fuisse baptizatum nescientem, moxque *virtute Baptismi* factum fuisse saluum, & ex Manichæo Catholicum: ergo intentio ex parte adulti baptizandi non requiritur ad substantiam Baptismi.

Respondetur cor istius amici sancti Augustini durante hac infirmitate antequam baptizaretur fuisse *saluum diuinitus* vt Baptismum ex animo receperet, licet propter vim morbi illud nemini posset indicare, & post hanc dispositionem fuisse baptizatum, idque didicisse antequam sanctus Augustinus, aut alij istud ei remouerent: & hæc tota solutio colligitur ex sancto Augustino ibi; nam vbi sanctus Augustinus dixit tunc se

A existimasse illum moribundum nesciente quid tunc circa illum, vt potest tunc sensu priuatum, fuisse facti, seu quod nesciens baptizatus fuisset; & propterea voluisse cum illo talem Baptismum irridere, ita subiungit, *sed tamen se iam accepisse didicerat*. Deinde subiungit se tunc adhuc Manichæum fuisse admirabili & repentinâ libertate ab eo admonitum vt si amicus esse vellet, talia sibi dicere desinere; Vnde quando ibi dicitur à sancto Augustino *nesciens baptizatus* id intelligitur secundum exteriores sensus ac proinde infirmus iste habuit, quando est baptizatus, intentionem suscipiendi Baptismum.

Secunda desumitur ex eodem sancto Augustino lib. 1. de adulterinis coniugijs cap. 26. vbi agens de Catechumeno adulto in eâ corporis infirmitate constituto quâ non potest exprimere desiderium Baptismi, ita scribit, *Sed non solum incredibile est, necin sine vita huius baptizari Catechumenum velle, verum etiam ipsi voluntas eius incerta est multo satis est nolenti dare, quam volenti negare, ubi velis, an nolis, sic non apparet, & tamen credibilis sit, cum si posset, velle se potius fuisse distans ea sacramenta percipere, sine quibus iam creditur se non oportere de corpore exire, & eodem lib. cap. 18. sequenti in eandem sententiam ita scribit: ego non solum alios Catechumenos, verum etiam ipsos qui viuientium coniugijs copulati retinent adulterina consortia, cum suis corpore in his permanentes, non admitteremus ad Baptismum, si desperati, & intra se penitentes iacerent, nec pro se respondere potuerint baptizandos puto ut etiam hoc peccatum cum cæteris laucro regenerationis ablatur, ex quibus verbis constat sanctum Augustinum in eâ fuisse sententiâ, vt existimaret posse non tantum validè, sed etiam licitè aduultum illum baptizari, cuius voluntas de Baptismo recipiendo præ infirmitate corporis, quæ detineatur, non innotescit, imò est incerta & est credibilis illum ita velle: ergo & illa eius voluntas ad modum præcedentis articuli tantum interpretatiua erit sufficiens vt adultus validè baptizetur.*

C Respondetur sanctum Augustinum ibi non agere de quocumque adulto, sed de adulto qui sit Catechumenus; at eo ipso quo adultus aliquis se se Catechumenum proficitur in Ecclesia Catholica habet votum aliquod, seu desiderium Baptismi, quia vt ad Epistolam 13. sancti Cypriani Pamelius obseruat Catechumeni dicebantur adulti qui dum Baptismum expectabant in fide erudiebantur donec mysterijs fidei iam instructi & rectè dispositi illum tempore ab Ecclesia præscripto reciperent, & propterea si quis eorum quod impediatur loqui, vel aliquo exteriori signo explicare de nouo votum illud Baptismi quod antea expressit proficendo se Catechumenum, nec coniter illud reuocasse tunc sine vilo scrupulo debet baptizari, quia positum eius testimonio ita constat Ecclesiæ de illius voluntate vt nihil habeat, vnde sciat cum illum reuocasse, cum iudicet tantum de externis, & is se exterius Catechumenum proficitur: & quod sanctus Augustinus loquatur de tali Catechumeno, patet ex his eius verbis præcedentibus statim in initio eiusdem capituli, vt quamuis adhuc viuant, petere sibi tamen Baptismum, vel ad interrogata respondere non possunt, prosi eis quod eorum in fide Christi ianâ iam nota voluntas est. Et quoniam vt ibi sanctus Augustinus expresse refert, aliqui ti-

D Respondetur sanctum Augustinum ibi non agere de quocumque adulto, sed de adulto qui sit Catechumenus; at eo ipso quo adultus aliquis se se Catechumenum proficitur in Ecclesia Catholica habet votum aliquod, seu desiderium Baptismi, quia vt ad Epistolam 13. sancti Cypriani Pamelius obseruat Catechumeni dicebantur adulti qui dum Baptismum expectabant in fide erudiebantur donec mysterijs fidei iam instructi & rectè dispositi illum tempore ab Ecclesia præscripto reciperent, & propterea si quis eorum quod impediatur loqui, vel aliquo exteriori signo explicare de nouo votum illud Baptismi quod antea expressit proficendo se Catechumenum, nec coniter illud reuocasse tunc sine vilo scrupulo debet baptizari, quia positum eius testimonio ita constat Ecclesiæ de illius voluntate vt nihil habeat, vnde sciat cum illum reuocasse, cum iudicet tantum de externis, & is se exterius Catechumenum proficitur: & quod sanctus Augustinus loquatur de tali Catechumeno, patet ex his eius verbis præcedentibus statim in initio eiusdem capituli, vt quamuis adhuc viuant, petere sibi tamen Baptismum, vel ad interrogata respondere non possunt, prosi eis quod eorum in fide Christi ianâ iam nota voluntas est. Et quoniam vt ibi sanctus Augustinus expresse refert, aliqui ti-

V. vbi expresse postulant testimonium voluntatis præteritæ in adulto, qui præ infirmitate loqui non potest ex quibus hæc ratio formari potest pro præsentis propositione. Quando in casu necessitatis voluntas non reuocata, vel saltem aliquod eius vbi præteritæ nec reuocata testimonium requiritur pro baptizando adulto in extrema necessitate constituto, tunc voluntas talis adulti solum interpretatiua, sensu explicato in præsentis difficultate, non est sufficiens ad baptizandum validè aduultum: Sed in casu illo necessitatis quo adultus non potest exprimere suâ voluntatem pro recipiendo Baptismo quam antea habuit requiritur aliquod illius non reuocata testimonium ex Concilio nunc relatis: ergo voluntas adulti in extrema necessitate constituti solummodo interpretatiua, ad sensum in præsentis difficultate positum, non est sufficiens ad baptizandum validè aliquem aduultum. Maior patet, nam sicut quod præterit verè & reipsâ extitit aliquando, ita etiam voluntas præterita de re aliqua debet verè & actu aliquando extitisse, siquæ semper fundatur in aliqua actuali, quod tamen voluntas sensu hic explicato interpretatiua non habet. Minor ipsa lectione canonum patet: neque potest responderi istos canones tunc postulare testimonium præteritæ voluntatis ad maiorem cautelam, & securitatem, non verò quasi interpretatiua sensu prædicto non sufficiat; nam tunc Ecclesia pro conferendo Baptismo in casu necessitatis, est contenta solis substantialibus, vbi accidentalia non possunt adhiberi, alias peccaret grauius quod tamen dici non potest, cum regatur à Spiritu sancto: atqui relati canones agunt de Baptismo conferendo alicui adulto in casu extremæ necessitatis, & postulant aliquod eius voluntatis præteritæ de Baptismo recipiendo testimonium: ergo id postulando satis aperit significat voluntatem sensu superius explicato interpretatiuam non esse sufficientem; deinde omnes illæ rationes quibus supra docuimus intentionem requiri in adulto, vt validè baptizetur satis offendunt voluntatem hoc modo interpretatiuam non sufficere, cum tam illæ omnes, quam Patrum & Conciliorum auctoritates loquendo de adultis particulâ voluntatis intelligant aliquid positum, quod de facto existat, vel etiam præterit, non tamen fuerit reuocatum.

VI. vbi expresse postulant testimonium voluntatis præteritæ in adulto, qui præ infirmitate loqui non potest ex quibus hæc ratio formari potest pro præsentis propositione. Quando in casu necessitatis voluntas non reuocata, vel saltem aliquod eius vbi præteritæ nec reuocata testimonium requiritur pro baptizando adulto in extrema necessitate constituto, tunc voluntas talis adulti solum interpretatiua, sensu explicato in præsentis difficultate, non est sufficiens ad baptizandum validè aduultum: Sed in casu illo necessitatis quo adultus non potest exprimere suâ voluntatem pro recipiendo Baptismo quam antea habuit requiritur aliquod illius non reuocata testimonium ex Concilio nunc relatis: ergo voluntas adulti in extrema necessitate constituti solummodo interpretatiua, ad sensum in præsentis difficultate positum, non est sufficiens ad baptizandum validè aliquem aduultum. Maior patet, nam sicut quod præterit verè & reipsâ extitit aliquando, ita etiam voluntas præterita de re aliqua debet verè & actu aliquando extitisse, siquæ semper fundatur in aliqua actuali, quod tamen voluntas sensu hic explicato interpretatiua non habet. Minor ipsa lectione canonum patet: neque potest responderi istos canones tunc postulare testimonium præteritæ voluntatis ad maiorem cautelam, & securitatem, non verò quasi interpretatiua sensu prædicto non sufficiat; nam tunc Ecclesia pro conferendo Baptismo in casu necessitatis, est contenta solis substantialibus, vbi accidentalia non possunt adhiberi, alias peccaret grauius quod tamen dici non potest, cum regatur à Spiritu sancto: atqui relati canones agunt de Baptismo conferendo alicui adulto in casu extremæ necessitatis, & postulant aliquod eius voluntatis præteritæ de Baptismo recipiendo testimonium: ergo id postulando satis aperit significat voluntatem sensu superius explicato interpretatiuam non esse sufficientem; deinde omnes illæ rationes quibus supra docuimus intentionem requiri in adulto, vt validè baptizetur satis offendunt voluntatem hoc modo interpretatiuam non sufficere, cum tam illæ omnes, quam Patrum & Conciliorum auctoritates loquendo de adultis particulâ voluntatis intelligant aliquid positum, quod de facto existat, vel etiam præterit, non tamen fuerit reuocatum.

VII. vbi expresse postulant testimonium voluntatis præteritæ in adulto, qui præ infirmitate loqui non potest ex quibus hæc ratio formari potest pro præsentis propositione. Quando in casu necessitatis voluntas non reuocata, vel saltem aliquod eius vbi præteritæ nec reuocata testimonium requiritur pro baptizando adulto in extrema necessitate constituto, tunc voluntas talis adulti solum interpretatiua, sensu explicato in præsentis difficultate, non est sufficiens ad baptizandum validè aduultum: Sed in casu illo necessitatis quo adultus non potest exprimere suâ voluntatem pro recipiendo Baptismo quam antea habuit requiritur aliquod illius non reuocata testimonium ex Concilio nunc relatis: ergo voluntas adulti in extrema necessitate constituti solummodo interpretatiua, ad sensum in præsentis difficultate positum, non est sufficiens ad baptizandum validè aliquem aduultum. Maior patet, nam sicut quod præterit verè & reipsâ extitit aliquando, ita etiam voluntas præterita de re aliqua debet verè & actu aliquando extitisse, siquæ semper fundatur in aliqua actuali, quod tamen voluntas sensu hic explicato interpretatiua non habet. Minor ipsa lectione canonum patet: neque potest responderi istos canones tunc postulare testimonium præteritæ voluntatis ad maiorem cautelam, & securitatem, non verò quasi interpretatiua sensu prædicto non sufficiat; nam tunc Ecclesia pro conferendo Baptismo in casu necessitatis, est contenta solis substantialibus, vbi accidentalia non possunt adhiberi, alias peccaret grauius quod tamen dici non potest, cum regatur à Spiritu sancto: atqui relati canones agunt de Baptismo conferendo alicui adulto in casu extremæ necessitatis, & postulant aliquod eius voluntatis præteritæ de Baptismo recipiendo testimonium: ergo id postulando satis aperit significat voluntatem sensu superius explicato interpretatiuam non esse sufficientem; deinde omnes illæ rationes quibus supra docuimus intentionem requiri in adulto, vt validè baptizetur satis offendunt voluntatem hoc modo interpretatiuam non sufficere, cum tam illæ omnes, quam Patrum & Conciliorum auctoritates loquendo de adultis particulâ voluntatis intelligant aliquid positum, quod de facto existat, vel etiam præterit, non tamen fuerit reuocatum.

VIII. vbi expresse postulant testimonium voluntatis præteritæ in adulto, qui præ infirmitate loqui non potest ex quibus hæc ratio formari potest pro præsentis propositione. Quando in casu necessitatis voluntas non reuocata, vel saltem aliquod eius vbi præteritæ nec reuocata testimonium requiritur pro baptizando adulto in extrema necessitate constituto, tunc voluntas talis adulti solum interpretatiua, sensu explicato in præsentis difficultate, non est sufficiens ad baptizandum validè aduultum: Sed in casu illo necessitatis quo adultus non potest exprimere suâ voluntatem pro recipiendo Baptismo quam antea habuit requiritur aliquod illius non reuocata testimonium ex Concilio nunc relatis: ergo voluntas adulti in extrema necessitate constituti solummodo interpretatiua, ad sensum in præsentis difficultate positum, non est sufficiens ad baptizandum validè aliquem aduultum. Maior patet, nam sicut quod præterit verè & reipsâ extitit aliquando, ita etiam voluntas præterita de re aliqua debet verè & actu aliquando extitisse, siquæ semper fundatur in aliqua actuali, quod tamen voluntas sensu hic explicato interpretatiua non habet. Minor ipsa lectione canonum patet: neque potest responderi istos canones tunc postulare testimonium præteritæ voluntatis ad maiorem cautelam, & securitatem, non verò quasi interpretatiua sensu prædicto non sufficiat; nam tunc Ecclesia pro conferendo Baptismo in casu necessitatis, est contenta solis substantialibus, vbi accidentalia non possunt adhiberi, alias peccaret grauius quod tamen dici non potest, cum regatur à Spiritu sancto: atqui relati canones agunt de Baptismo conferendo alicui adulto in casu extremæ necessitatis, & postulant aliquod eius voluntatis præteritæ de Baptismo recipiendo testimonium: ergo id postulando satis aperit significat voluntatem sensu superius explicato interpretatiuam non esse sufficientem; deinde omnes illæ rationes quibus supra docuimus intentionem requiri in adulto, vt validè baptizetur satis offendunt voluntatem hoc modo interpretatiuam non sufficere, cum tam illæ omnes, quam Patrum & Conciliorum auctoritates loquendo de adultis particulâ voluntatis intelligant aliquid positum, quod de facto existat, vel etiam præterit, non tamen fuerit reuocatum.

I.

medius agentes in ea erant opinione ut existima-
rent adultos illos Catechumenos nunquam esse
baptizandos, qui pro se respondere nequie-
runt hoc solo innixi fundamento, *ne forte inter-
niam dissentium haberent*, ideo verbis in obiectione
relatis hanc illorum tam opinionem quam
rationem refellit. Primò, *quia loquendo moraliter*
de illis est incredibile quod nolint cum semper
perseverauerint esse Catechumeni. Secundo, si eorum
voluntas incerta, id est, non de nouo tunc innotescit
aliquo exteriori signo, tunc, id est, in tali occasione,
multo satius esse *volenti*, id est, non exprimentii verbo aut
signo exteriori, dare quam volenti negare: & quod eo loci
hæc particula, *volenti* accipienda sit in eo sensu quo
illam exponimus, indicant hæc verba sancti Augu-
stini immediatè sequentia *vbi velis, an nolis, sic non*
apparet.

II.

Ad alteram eiusdem sancti Augustini auctori-
tatem ex sequenti cap. 28. petita responderetur
similiter; nam ibi est argumentum à maiori ad
minus, ait enim se non tantum baptizaturum
simpliciter Catechumenos in prædicto statu
constitutos, sed eos etiam adultos Catechume-
nos qui viuentes in adulterio ita derepente præ-
ueniuntur, vt licet loqui non possint, attamen
intra se poenitentes facerint, quæ vltimâ particu-
lâ satis aperit innotit aliquam in illis reperiri vo-
luntatem recipiendi Baptismum quatenus poe-
nitentia hominis nondum baptizati seria, & syn-
cera esse non potest, quæcumque illa sit, nisi ali-
quod propositum suscipiendi Baptismi includat
ex doctrina Concilij Tridentini sess. 6. cap. 6.

III.

Tertia obiectio desumitur ab auctoritate In-
nocentij tertij, qui citato cap. *Magna* tractans
præsentem difficultatem sic illam: *efoluens con-
cludit: tunc ergo characterem sacramentalis im-
primit operatio, cum obicem voluntatis contrarie non*
invenit obfistentem: sed in eo casu in quo adultus
recipiens sacramentum caret intentione etiam
virtuali, ex hac solum ratione quod *se tantum ha-
beret negativè*, operatio sacramentalis non reperit
obicem contrarie voluntatis sibi obfistentem,
quia volitio contraria importat verum aliquem
dissentium qui nullus hic intervenit: igitur tale
sacramentum, quantum est ex parte recipientis,
est validum, nec proinde aliqua illius intentio
proprie dicta requiritur.

IV.

Responderetur primò, summum Pontificem
ibi non agere de illo adulto qui se tantum habet
negativè, in susceptione Baptismi; sed de eo solum
qui vel mutus, vel dormiens, vel æmens,
aliquod, vel nullum habuit antea propositum
suscipiendi Baptismum, vt intelligitur ex ipso
eius textu; quare cū hæc verba in præsentī ob-
iectione relata subiciat quæstioni quæ ibi moue-
tur de Catechumeno in extrema necessitate po-
sito, qui ante somnū vel amentiam quæ extremè
laborat habuit propositum suscipiendi Baptis-
mum quod non reuocavit, dicatque Ecclesiam
consecuisse tales baptizare; verbis in hac ob-
iectione contentis tantum ait rationem cur in tali
casu Baptismus valeat ex parte suscipientis hanc
esse quod ibi reperitur *suscipiens intentio*, vnde ibi
per *obicem voluntatis contrarie*, intelligit solum-
modo *renovationem prioris propositi*, sicque mens
Innocentij tertij non est ad Baptismi substan-
tiam & validitatem (quantum requiritur ex
parte suscipientis) sufficere quod adultus sus-
cipiens cateat actuali, vel virtuali proprie dicta
voluntate, opposita *contrariè* (loquendo Philo-

sophicè, actuali, aut virtuali intentioni suscipien-
di illum, quem tamen sensum importat Subsump-
tio, seu Minor propositio huius obiectionis.
Vnde patet eius falsitas cum hæc particula *obex*
*contraria voluntatis alio modo sumatur in Maio-
ri, & alio in Minori.*

Quarta obiectio, Eugenius in suo decreto
sepe sæpius commemorato ait, *sacramenta noua*
legis perfici ibi tribus, nimirum rebus tanquam
*materia, verbis tanquam forma, & persona mi-
nistri conferentis sacramentum cum intentione*
faciendi quod facit Ecclesia, vbi nullam facit
*mentionem intentionis, vt requiritur in ipso sus-
cipiente sacramentum.*

Responderetur summum Pontificem ibi trade-
re tantum quæ sunt omnibus & singulis nouæ le-
gis sacramentis communia semper & vbi que in
illis requisita; nondum enim sed tantum postea
agit de singulis in particulari; Quare cum hæc
intentio suscipientis non sit conditio essentialiter
requisita in singulis sacramentis, vt patet de sa-
cramento Eucharistiæ, ibi illius non meminit
nec etiam quando agit in particulari de Baptis-
mo, quia ibi tradit doctrinam sacramentorum
iuxta communem praxin Ecclesiæ Romanæ quæ
tam hoc nostro tempore, quam suo obserua-
batur quæ scilicet Baptismus conferebatur, &
nunc confertur parvulis nondum rationis vsum
habentibus, quorum consensus propterea non
requiritur & pauci admodum baptizantur a-
dulti, & hæc de causa nullam fecit ibi mentio-
nem huius intentionis tanquam in baptizandis
necessariam, cum omnes possent faciliè intelli-
gere singulas adultorum actiones, & passiones
ad consequentem vitam æternæ conferentes,
debere esse *non tantum hominis, sed propriè hu-
manas, seu humanæ modo*, id est cum aliqua ra-
tionis aduertentia, & voluntatis libertate exer-
citas.

C

Quinta obiectio, rati habitio de præsentī ra-
tionabiliter præsumpta de consensu Episcopi,
vel Parochi, ad sacramentum poenitentis ad-
ministrandum eius Diocæsano, vel Parochiano
est sufficiens Sacerdoti, iurisdictionem in illum
alias non habenti, quia talis rati habitio impor-
tat interpretatiuum quandam Episcopi, vel Pa-
rochi consensum quatenus si ille hic, & nunc es-
set præsens libenter iurisdictionem & licentiam
concederet; sed quando aliquis adultus non-
dum baptizatus, licet nullum habuerit propo-
situm suscipiendi Baptismum, constituitur in
graviissimo periculo mortis, ratione cuius non
potest exprimere sensu animi, rationabiliter præ-
sumitur hic & nunc habere voluntatem recipi-
endi Baptismum, quia si eius necessitas hic &
nunc explicaretur, ei vellet nunc illum recipere:
igitur sicut in sacramento poenitentiae valet
prædicta rati habitio Episcopi, vel parochi ad
validè absolvendum, ita etiam in præsentī casu
similis rati habitio huius adulti valebit, vt reci-
piat validè Baptismum, siquæ nulla propriè dic-
ta intentio requiritur in adulto, vt validè ba-
ptizetur.

D

Responderetur Maiorem esse falsam, quia actus
quo sacramentum aliquod validè perficitur non
potest essentialiter pendere ab aliquo *verè non ex-
sistens*, sed tantum sub aliqua spe futuro; hæc au-
tem *si rati habitio* non est de re aliqua præsen-
ti, quia Episcopus, vel parochus nullum præ-
supponuntur exercuisse actum in quo vel *formaliter*,
vel *virtualiter*, vel etiam *interpretatiue*

V.

VI.

VII.

VIII.

I. hæc eorum voluntas de concedendâ iurisdictione, vel licentia hîc & nunc tali Sacerdoti circa hunc & istum suum Dioecesânûm, vel Parochiam, ut cõbneatur, vt amplius explicabitur agendo de sacramento poenitentiz: quare sicut in isto casu absolutio non est propriè sacramentalis, & valida: sic etiam nec Baptismus in præsentî casu; cum adultus ille nullum præsupponatur exercuisse actû, quo voluit Baptismi formaliter, aut virtualiter, vel interpretatiuè conrineretur, nec vt vllum adhuc ex illis talem habeat in præsentî.

II. Sexta obiectio. In morbis desperatis melius est adhibere remedium dubium, quàm nullum: adultus de quo hic loquimur, est desperatè salutis quia iam iam est morturus prudèti iudicio Medicorum peritissimorum, nec ei potest subueniri, nisi per Baptismum: ergo tunc debet illi administrari, & ex consequenti præsumitur validus. Respondetur Maiorem tunc tantum esse veram quando remedium verè & propriè est dubium, & potest applicari sine præiudicio cuiusquam alterius, propterea quod nunquam sunt mala faciendâ, vt bona eueniant iuxta doctrinam Apostoli: ac in præsentî casu remedium non est loquendo propriè dubium, quia cum ex communi sententia Theologorum, fundata in citatis Ecclesiis, & summorum Pontificum auctoritatibus, vera quædam intentio requiritur in adulto suscipiente Baptismum, hîc autem nulla reperitur, Baptismus tunc non habet rationem alicuius remedij dubij, cum tunc non sit propriè sacramentum Baptismi, ex defectu conditionis sibi ex parte suscipientis essentialiter requisitæ. Deinde talis Baptismus celebratur cum præiudicio Christi & Ecclesiæ, & notabilem irreuerentiam facit sacramento, quatenus minister sciens & prudens illud facit nullum, contra institutionem Christi Domini, prohibitionem Ecclesiæ, & honorem Baptismo debitum.

III. Septima obiectio. Sacramenta Eucharistiz, & Vnctionis extreme conferuntur adultis baptizatis tempore mortis imminentis, licet antea de illorum receptione pro tali statu non cogitauerint, nec tunc prægrauitate morbi (quâ non possant explicare sensu animi, vel impediuntur cogitare de illorum receptione) illa sibi dati potuissent, quæ tamen non tantum validè, sed etiam fructuosè recipiunt modo alias sint, pro conditione eiusmodi sacramentorum sufficienter dispositi; imò tempore primitiæ Ecclesiæ aliqui contra proprium consensum ordinabantur in Episcopos, vt de Syneso Cyrene Episcopo referunt, quorum tamen ordinatio habita semper fuit pro valida: ergo tantum abest vt aliqua intentio requiratur in adulto suscipiente aliquod sacramentum nouæ legis, quin etiam cum proprio illorum consensu valet.

IV. Respondetur sacramentum Eucharistiz non debere administrari nisi adulto habenti vsum rationis vt intelligitur ex illo Apostoli 1. ad Corinth. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat*: si tamen aliquid iam baptizato nullum obicem habenti, etiam de illa non cogitanti administratur, conferre gratiam sibi correspondentem, quia agit ex opere operato, & ad modum agentium naturalium quæ vbi applicantur subiectis nullum obicem habentibus produciunt in illis suos effectus, nec ad id aliquam intentionem ipsius suscipientis absolute requirit,

V. quia hæc administratio non est illius confessio, sed *usus tantum*, substantia huius sacramenti extrinsecus. Deinde responderetur omnem Christianum baptizatum eo ipso quo proficetur fidem Catholicam, nec ab illa deficit, censeri habere aliquam voluntatem recipiendi sacramenta Eucharistiz, & extreme Vnctionis in extremo vitæ suæ periculo vt amplius explicabitur infra agendo de illis, & proinde semper in illis reperitur aliqua intentio. Ad alteram partem quæ procedit de ordinatis responderetur, ex Philosophis in Ethicis, & Theologis prima secundum, duplex distingui inuoluntarium, vnum secundum quid, alterum simpliciter & absolute inuoluntarium; prius non tollere libertatem, sed compatitur illa, vt patet in mercatore suas merces proiciente in mare tempore tempestatis; solum postest inuoluntarium destruere libertatem: fideles scilicet inuitis ordinatos in Episcopos, aut Sacerdotes fuisse tantum ordinatos inuoluntariè iuxta primum modum inuoluntarij, non autem iuxta posteriorem vt facile potest intelligi, ex eo quod suscepti tali ordinatione munia eiusmodi ordinationum exercebant etiam per longum tempus ex plenâ rationis aduertentiâ, & libertate voluntatis, vt intelligitur ex illorum gestis in Episcopatu, & id genus alius.

VI. Addi etiam potest tria hæc sacramenta non esse ad dandum primam gratiam, sicut sunt Baptismus & Poenitentia, sed ex sua conditione illam præsupponere, quam ibi reperiant, & quam in ipso recipiente, nullam alias habente repugnantiam, augeant: at Baptismus præter quam importat actum professionis fidei, quæ in adulto debet fieri ex aliqua verè & propriè dicta libertate, confert primam gratiam iustificantem, quâ Deus statuit dare nemini adulto, nisi volenti, & aliquem actum doloris ex motu supernaturali elicienti. Quod idem seruata proportionè dicimus de illâ reparatione iustitiæ à peccato mortali post susceptum Baptisma commissio, per infusionem gratiæ iustificantis quæ prærequirit aliquem actum veræ poenitentiz includentem aliquod desiderium sacramenti Poenitentiz.

VII. Vltima obiectio. Qui tacet consentire videtur, & vbi agitur tantum de bono alicuius etiam absentis semper, vel saltem vt plurimum, præsumitur de eius voluntate & consensu: ac qui Baptismus est huic adulto extremè laboranti, loqui, aut signum aliquod dare non valenti, bonum apprimè necessarium: ergo hæc eius præsumpta voluntas erit tunc sufficiens, vt validè baptizetur.

VIII. Respondetur ad primam partem Maioris vulgate illud qui tacet consentire videtur, esse duntaxat verum quando aliqua signa consensus interioris apparent exteriori vbi verò nulla apparent esse falsum: in præsentî difficultate nullum appatere signum interioris consensus adulti in Baptismum.

Ad alteram eiusdem Maioris partem responderetur illam, vt procedit de adulto, esse impletè & absolute falsam de iis quæ spectant ad primam iustificationem illius, hæc enim verum, & propriè dictum consensum adulti postulat, vt intelligitur ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 6. & ex iis quæ Theologi docent communiter agendo de iustificatione adultorum: hîc autem agitur de illâ adulto per sacramentum Baptismi conferenda.

I.

ARTICVLVS IV.

Utrum aliquis actus fidei, item & doloris de peccatis, requiratur in adulto recipiente Baptismum.

SIT prima propositio vera fides, vel aliquis actus eius non requiritur in suscipiente ad Baptismum valide recipiendum; ut tamen aliquis adultus fructuosè baptizetur, aliqua fides, seu aliquis actus fidei supernaturalis requiritur in eo. Dux sunt partes propositionis.

Prima probatur idem rationibus, quibus supra probatum est fidem non requiri in ministro, & hæc conclusio habetur ex capite ab antiqua de consecratione distinct. 4. Neque obstat quod sanctus Augustinus lib. 7. de Baptismo cap. 53. requirat fidem in suscipiente ad valorem Baptismi collati ioculariter, ibi enim per fidem intelligit assensionem, & intentionem susipientis; fides enim sumitur xpe pro consensu etiam apud sanctum Augustinum, ut libro de spiritu & littera cap. 31. & loco citato ait Baptismum ioco collatum esse validum, modò ad intentio, tam ministri, quam susipientis adulti.

Secunda item pars probatur cap. vltimo sancti Marci, qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit, Actuum 8. sanctus Philippus Eunuchum postulanti Baptismum his verbis, ecce aqua quis prolebet me baptizari? si credis, inquit (prærequirens aliquem actum fidei) ex toto corde, licet, & Eunuchus respondens, ait credo. Deinde iustificatio adultorum non fit sine fide, quia ut ait Apostolus ad Hebræos 11. sine fide impossibile est placere Deo: & Trident. sess. 6. cap. 6. & omnes Theologi prima secundæ docent fidem, seu actum fidei supernaturalis esse vnam ex dispositionibus prærequisitis in adulto iustificando: sed dum adultus baptizatur, iustificatur, quia accipit gratiam iustificatorem remissionem originalis peccati, & omnium actualium: ergo in adulto baptizando aliqua fides, seu aliquis actus fidei supernaturalis prærequiritur. Vbi notandum est, fidem illam, non debere esse necessariò habituales infusam, vel aliquem actum ab illa elicatum, hanc enim Catechumeni accedentes ad Baptismum petunt, ut Tridentinum supra notat; sed satis est quod talis actus supernaturalis eliciatur ex aliquo speciali auxilio Dei supernaturali. Hinc adulti Catechumeni iubentur audire per seipsos rudimenta fidei, memoriter addiscere symbolum fidei, vt habetur capite ante Baptismum, capite ante viginti dies, capite symbolum, capite baptizantes, capite non liceat de consecratione distinct. 4.

Secunda propositio. Aliquis dolor requiritur in adulto ad Baptismum dignè & fructuosè recipiendum. Propositio est de fide. Probatur ex cap. 1. Actuum ubi sanctus Petrus plures baptizatos postulat vt eos pœniteat suorum peccatorum, Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur unusquisque vestrum. Et sanctus Paulus cap. 9. Actuum prius agit Pœnitentiam, quam recipiat Baptismum. Item ex Concilio 4. Carthaginensi canon. 2. & Tridentino sess. 6. cap. 6. dicente baptizandos moneri aduersus peccata, per odium aliquod, & desolationem, hoc est per pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet. Item ex Tertulliano lib. de Baptismo cap. 20. Origene homilia 2. in Leuiticum: item ex sancto Augustino toto libro

A de fide, & operibus, quem scripsit pro hac nostra propositione aduersus eos qui contendebant Baptismum esse tribuendum omnibus, licet perseuerent in peccatis, sancto Chrysostomo ad illud sancti Marthæ cap. 3. facite fructus dignos pœnitentia, sancto Leone Episcopo sua decretali ad Episcopos Siciliæ.

Fauet etiam ratio. Nam ad hoc vt sacramentum producat gratiam in suscipiente, nullum debet in eo reperire obicem: sed ubi adultus habet peccatum mortale, cuius illum non pœnitet, ponit obicem gratiæ Baptismi ad quem accedit, quia tunc est aliqua complacentia, saltem virtualis, & tacita in tali peccato mortali, quæ complacentia opponitur gratiæ ipsius Baptismi: ergo vt adultus tunc recipiat Baptismum cum fructu debet habere aliquem dolorem de suis peccatis mortalibus. Deinde nullus fuit voluntatis arbitrio constitutus potest nouam vitam inchoare, nisi eum veteris vitæ pœniteat, canone omnis de consecratione distinct. 4. at adultus suscipiens Baptismum est arbitri sue voluntatis, inchoat nouam vitam suscipiendo illum, quia per Baptismum expoliatur veterem hominem, & nouum induimus, vt Apostolus loquitur: ergo adultus accedens ad Baptismum debet habere aliquem dolorem de peccatis, vt recipiat illum fructuosè. Hinc quando sanctus August. lib. 1. de Baptismo cap. 12. & 13. ait, Gratiam Baptismi, & remissionem peccatorum non impediri, licet fraternum odium perseueret in animo eius qui baptizatur, non loquitur assertiuè, & ex sua sententia, sed ex sententia eorum, cum quibus disputat, & ex eo vult inferre Baptismum collatum ab hæreticis, ita esse validum, vt tamen postea reuocetur ad fructum gratiæ sanctificantis, isto tamen odio fraterno deposito. Quando etiam libro de vera & falsa Pœnitentia cap. 8. ait, Pœnitentiam non esse baptizandis necessariam, sed solis baptizatis, vel solum loquitur de Pœnitentia, quatenus est sacramentum, quo modo certum est solis baptizatis esse necessariam pro actualibus mortalibus remittendis post Baptismum commissis: ideoque quando tempore primitiuæ Ecclesiæ adulti baptizandi confitebantur peccata, (vt fuisse factum constat, ex Tertulliano lib. de Baptismo cap. 20. sancto Gregorio Nazianzeno oratione 40. & ex Socrate lib. 9. cap. 29.) id non fiebat, vt reciperent absolutionem sacramentalem, à suis peccatis; hæc enim supponit characterem Baptismalem in eo qui absoluitur, cum

D Baptismus fit ianua omnium sacramentorum; sed ad excitandam humilitatem, dolorem, erubescientiam de peccatis, & vt edocerentur remedia contra peccata per eos, quibus explicabant sua eiusmodi peccata, sicut supra diximus de iis qui accedentes ad Baptismum sancti Ioannis confitebantur ei suos actus; vel sanctus Augustinus, ibi intelligitur de iis adultis, qui dum accedunt ad Baptismum nullum adhuc peccatum mortale commiserunt, sed venialia tantum; tunc enim aliquis dolor de peccatis non requiritur in illis, vt absolute loquendo recipiant fructum Baptismi quoad remissionem originalis, quia talis dolor & pœnitentia propriè loquendo est tantum de peccatis, proprio consensu, & propria voluntate commissis, sed illis sufficit habere intentionem recipiendi Baptismum, & firmum propositum seruandi legem Christi Domini cum aliqua interiori conuersione ad Deum, facta ex aliquo supernaturali motiuo; nam san-

I. *ctus Thomas hic quest. 68. art. 4. in solutione ad secundum expressè ait Baptismum, non esse exhibendum adulto nisi ei in quo interioris conversionis aliquod signum appareat: & cum vltima dispositio debeat esse eiusdem ordinis cum forma introducenda, quia gratia sanctificans est simpliciter ordinis supernaturalis, ad hoc vt prædictum firmum propositum sit sufficiens Baptismo fructuosè recipiendo ab adultis, debet ita fieri ex motiuo aliquâ ratione supernaturali, vt includat aliquam interiorem conversionem ordinis supernaturalis, saltem minus perfectam; & si baptizandus habeat cum originali peccato tantum venialia quorum nullam habet displicentiam, tunc quia peccatum veniale non opponitur gratiæ, nec impedit illum effectum Baptismi qui est remissio peccati originalis, remittetur ei per Baptismum originale peccatum, ista vero venialia minime, non defectu virtutis & efficaciz in Baptismo; sed defectu sufficientis auersionis ab illis.*

II. *Tertia propositio. Dolor ille in adulto constituto in peccato mortali, debet esse ex aliquo supernaturali motiuo. Probatur, quia Concil. Trident. sess. 6. cap. 6. ad iustificacionem quæ fit per Baptismum requirit supernaturale dispositionem: ergo cum Pœnitentia requiratur ad Baptismum tanquam dispositio debet esse ex motiuo supernaturali. Nec obstat quod Concil. ibidem vocet hunc dolorem aliquod odium & detestationem, non enim vitium hac loquendi formula quasi velit dolorem ex solo naturali motiuo sufficere, sed vt abstractat à contritione, & attritione supernaturalibus, quarum alterutra est sufficiens vt postea explicat seq. c. 14. & sess. 14. c. 4.*

III. *Quarta & vltima propositio. Dolor ille ex motiuo supernaturali non debet necessario esse contritio, sed sufficit quod sit attritio etiam cognita vt attritio.*

Prima pars patet, quia dolor ille qui est sufficiens dispositio ad sacramentum Pœnitentiæ, est etiam sufficiens ad iustificacionem quæ fit per Baptismum: nam Pœnitentia sæpè vocatur à Patribus Baptismus laboriosus, opus laboriosum: at ex Trident. nunc citato attritio solum ex supernaturali motiuo elicitur est sufficiens dispositio ad iustificacionem quæ fit per sacramentum Pœnitentiæ: igitur & attritio elicitur ex motiuo supernaturali est sufficiens dispositio ad Baptismum fructuosè recipiendum. Confirmatur, nullum extat vel in sacris literis, vel Canonibus Conciliorum præceptum de habenda contritione, prout hac distinguitur ab attritione ex motiuo supernaturali conceptâ, tanquam necessariâ dispositione in adulto, vt recipiat fructuosè Baptismum; sed tantum de habendo dolore de suis peccatis ex motiuo supernaturali: ergo cum hæc attritio sit talis dolor, illi iuncta sacramento Baptismi erit sufficiens, vt qui baptizatur recipiat fructuosè hoc sacramentum. Tandem secunda pars propositionis quod scilicet attritio probè cognita sit sufficiens dispositio ad effectum Baptismi fructuosè recipiendum, probatur primo, ex eo quod Trid. Concil. sess. 14. cap. 4. vbi significat attritionem iunctam sacramento Pœnitentiæ, esse sufficientem in penitente pro remissione peccatorum accipiendâ, loquatur simpliciter, & absolute, absque aliqua distinctione attritionis ignoratæ vel cognitæ, item quæ sit hominis sani, & bene valentis, vel periculosè decumbentis in lecto: ergo cum vbius non distinguit, nec non debeamus distinguere, hæc prædicta attritio, etiam probè cognita erit

IV. *sufficiens dispositio ad Baptismum aquæ recipiendum fructuosè. Secundò, hæc pars videtur habere fundamentum in doctrinâ S. Augustini, hic enim extremo cap. lib. 1. de adulterinis coniugiis agens de adultis nondum baptizatis in ea corporis infirmitate constitutis quâ sunt desperatæ salutis, nec possunt etiam petere Baptismum, ait se existimare illos esse baptizandos, si intra se penitentes iacuerint, id est, si interiorem de suis peccatis habeant penitentiam, & quod id etiam intelligat de illa Pœnitentia, quæ sit tantum per attritionem significat istis sequentibus verbis, quis enim nouit utrum fortassis adulterina carnis illecebrâ usque ad Baptismum statuerint deinire? Sic enim loquendo innuit se loqui de dispositione minima quæ tamen sit sufficiens istis hominibus pro recipiendo Baptismo cum fructu: ergo cum hæc fit attritio hæcenus explicata, ibi significat quamlibet displicentiam de peccatis, nomine Pœnitentiæ interioris importatam, cum proposito non amplius illa committendi (cuiusmodi est hæc attritio de qua hic agimus) sufficere prædictis adultis, vt recipiant fructuosè Baptismum.*

V. *Tertiò probatur, ea attritio est practicè sufficiens dispositio ad Baptismum fructuosè recipiendum, quâ pij & docti confessarii sunt contenti pro sacramento Pœnitentiæ administrando extremè laboranti, & quâ etiam parochus administrans adulto extremè laboranti Baptismum esset contentus; quia hæc duo sunt mortuorum sacramenta: sed confessarii etiam pij, & docti, sunt satis ordinarij contenti hac supernaturali attritione tanquam dispositione in Christianis extremè laborantibus sacramentum pœnitentiæ recipientibus; si enim penitentes eiusmodi explicent illis se hac tantum supernaturali attritione moueri ad dolendum de suis peccatis licet eis consulant elioque actum veræ contritionis non tamen præcipiunt, vel ob defectum veræ contritionis, denegant illis beneficium absolutionis sacramentalis, sed sine vlla difficultate, vel scrupulo illis impendunt: similiter & parochus Baptismum adulto nondum baptizato in eadem corporis dispositione constituto; imò cum in tali extrema afflictatione corporis propter varios occurrentes casus non sit ita facilè exercere actum veræ contritionis: grauius culpandus esset ille minister, qui cognito hoc statu vtriusque dispositionis tam animæ quam corporis eius qui ab illo postulat aliquod ex istis duobus sacramentis illud ei denegaret, defectu solius veræ & propriæ dicte contritionis.*

VI. *Vltimò. Hæc attritio, bonâ fide existimata vera contritio, est sufficiens ad Baptismum fructuosè recipiendum: ergo etiam vt talis probè cognita. Antecedens communiter admittitur, ab omnibus, Consequentia probatur. Bona fides, quamvis excuset à nouo peccato, nunquam tamen supplet seipsâ defectum sufficientis dispositionis, vel medijs per se requisiti ad finem obtinendum: ergo cum hæc attritio bonâ fide existimata vera contritio, sit sufficiens ad percipiendum fructuosè Baptismum, hæc eadem etiam probè cognita pro tali, erit sufficiens dispositio ad Baptismum fructuosè suscipiendum: antecedens hoc vltimum probatur, quod supplet defectum alicuius rei, debet esse superioris, vel saltem æqualis cum re quam supplet, ordinis, & perfectionis: at hæc bona fides est tantum ordinis merè naturalis, non hæc supernaturali*

VII. *vera contritio, est sufficiens ad Baptismum fructuosè recipiendum: ergo etiam vt talis probè cognita. Antecedens communiter admittitur, ab omnibus, Consequentia probatur. Bona fides, quamvis excuset à nouo peccato, nunquam tamen supplet seipsâ defectum sufficientis dispositionis, vel medijs per se requisiti ad finem obtinendum: ergo cum hæc attritio bonâ fide existimata vera contritio, sit sufficiens ad percipiendum fructuosè Baptismum, hæc eadem etiam probè cognita pro tali, erit sufficiens dispositio ad Baptismum fructuosè suscipiendum: antecedens hoc vltimum probatur, quod supplet defectum alicuius rei, debet esse superioris, vel saltem æqualis cum re quam supplet, ordinis, & perfectionis: at hæc bona fides est tantum ordinis merè naturalis, non hæc supernaturali*

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. motiuo informata, cum sit intrinsecè falsa & nulum supernaturale motiuum de se inclinet ad falsum, habet enim fides diuina pro suo auctore proprio Deum, cui repugnat falli, & aliquem fallere: ergo illa bona fides quâ quis existimat se esse cõritum, qui tamen est tantum attritus, non supplet in illo defectum veræ contritionis: ergo hæc duo, scilicet *cognitio*, & *ignorantia* quod *hæc attritio sit tantum attritio*, & quod *bonâ fide existimetur vera contritio*, nihil conducunt, sed habent se merè per accidens, ad hoc vt talis dolor de peccatis, sit, vel non sit, sufficiens dispositio, ad quam Baptismus aquæ conferat suscipienti illum primam gratiam iustificantem, & ex consequenti doctrina illa, satis apud Scholasticos communis, quod *attritio elicitâ ex motiuo supernaturali iuncta sacramento Baptismi, vel Pœnitentiâ, sit sufficiens, vt effectus horum sacramentorum percipiantur à suscipientibus illa*, debet intelligi de tali attritione, siue illa sit probè cognita suscipienti tale sacramentum, siue bonâ fide existimata vera contritio. Ex his sequitur quod licet sit melius suscipienti Baptismum accedere ad illum cum vera cõtritione, aut illam in seipso excitare; quia tamen homo, simpliciter loquendo, non tenetur ad id quod est melius, sed sufficit ei bonum facere, & malum evitare, securum etiam esse ad id non dum baptizato accedere ad hoc sacramentum cum sola attritione ex motiuo supernaturali elicitâ, & pro tali probè cognita sicut etiam baptizato ex tali attritione pœnitentis de suis peccatis, ad sacramentum Pœnitentiæ.

ARTICVLVS V.

Solutur dubium.

- III. **Q**UIA docuimus supra martyrium in adulto esse quendam Baptismum, & supplere Baptismum aquæ, vbi hic non potest reipsâ accipi, & præcedenti articulo docuimus solam attritionem de peccatis ex supernaturali motiuo elicitam, & pro tali cognitâ sufficere ad percipiendum fructum Baptismi, nascitur dubium, Vtrum in adulto martyre infecto peccatis mortalibus, sufficiat similis attritio etiam pro tali cognita, vt per illud assequatur plenam peccatorum remissionem & palmam martyrij. Suarez disp. 29. sect. 3. in hanc partem de sacramentis quoad præsentem difficultatem duo docet, primum est, loquendo per se hominem in peccato mortali existentem, teneri iussante martyrio premittere veram & propriè dictam contritionem peccatorum per mortalem eorum desertionem & dilectionem Dei super omnia, ita ut si hæc omittat non saluetur per martyrium: secundum est in aliquo tamen casu per accidens, attritionem sufficere ei qui infectus peccato mortali rapitur ad martyrium. Scilicet in duobus casibus, primus est si homo ille bonâ fide existimet hanc suam attritionem esse veram contritionem aut inuincibiliter ignoret obligationem de actibus contritionis, & dilectionis Dei super omnia tunc eliciendis: alter casus est si homo ita subito rapiatur ad martyrium, vt ex aliquo accidenti contingat eum excusari à culpa omissionis huiusmodi pœnitentiæ, seu contritionis propter naturalem inaduertentiam, & obliuionem peccatorum. His tamen non obstantibus sit hæc nostra propositio, Loquendo speculatiuè & metaphysicè sola attritio verè & propriè ex motiuo supernaturali elicitâ, etiam probè cognita, est, supposita speciali priuilegio ipsi martyrio concessa, per se sufficiens dispositio, vt adultus peccato mortali infectus fru-

atur recipiat Baptismum sanguinis, loquendo tamen moraliter & prædicè vbi prædictus ille adultus animaduertit se esse duntaxat attritum, & potest conteri per accidens teneatur conteri de suis peccatis, & elicere actum dilectionis Dei super omnia.

Dux sunt partes propositionis prior probatur. Loquendo speculatiuè vera attritio ex supernaturali motiuo elicitâ, tantum potest iunctâ martyrio adulti verè & propriè dicto, quantum potest eadem illa attritio ex eodem supernaturali motiuo elicitâ iunctâ Baptismo aquæ: sed hæc attritio elicitâ à suscipiente Baptismum, & ab illo probè cognita, est ei (quantum requiritur ex parte doloris de peccatis) sufficiens dispositio ad gratiam, & fructum Baptismi recipiendum, ex dictis articulo præcedenti: ergo & sola hæc attritio est per se ipsi adulto sufficiens dispositio ad Baptismum sanguinis fructuosè suscipiendum.

- B. Maior probatur ex Sanctorum Patrum auctoritatibus relatis supra disp. 5. art. 4. & seqq. art. ad quæst. 60. inter quas hæc sentent. S. Aug. li. sent. eius apud S. Prosper. eundem planè sensum habet cum hac priori parte nostræ propositionis dū sic scribit, *qui etiam non percepta regenerationis sacramento, pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet ad abolendum peccata, quantum si abluerentur fonte Baptismatis*, vbi particule illæ, *tantum, quantum*, sunt obseruandæ; nam faciunt parem conditionem martyrij cum Baptismo aquæ quoad remissionem peccatorum, & proinde sicut Baptismus aquæ habet vt iunctus attritioni ex motiuo supernaturali elicitæ, etiam pro tali cognitæ, conferat plenam remissionem peccatorum; sic martyrium simili attritioni etiam cognitæ coniunctum, eandem planè faciet remissionem peccatorum: explicatur & simul confirmatur hæc ratio, vbi aliquorum eadem est ratio, ibi & eadem debet esse illorum conditio, alias debet aliqua disparitatis ratio asserti quæ se teneat vel ex parte alicuius extremi illorum, vel ex parte eius qui est auctoris istius rationis: sed ratio quæ mouet Deum vt sit contentus solâ attritione ex motiuo supernaturali etiam probè cognitâ tanquam dispositione sufficienti pro suscipiendis fructuosè sacramentis Baptismi, & Pœnitentiæ est quod hæc duo sunt *actiua in mortuorum*, martyrium autem in adulto nondum baptizato, est quoad vim suam, & effectum, ex singulari eiusdem Dei voluntate & priuilegio, vice Baptismi vt mortuorum sacramenti, quemadmodum fusi docuimus S. Patrum auctoritatibus in verbo Christi Domini fundatis, nec potest aliqua disparitatis ratio afferri cur hæc attritio sic probè cognita, potius sufficiat in istis duobus sacramētis, quam in prædicto martyrio, non quidem ex parte Dei, quia sicut Deus & Christus aligerant collationem primæ iustificantis gratiæ istis duobus sacramētis, ita & huic martyrio cum eius conditionem, quoad vim & efficaciam fecerint parem, ratione priuilegij illi annexi. Disparitas etiam non datur ex parte extemorum quæ hic inter se comparantur, imò ex hoc capite maior apparet congruentia in martyre, quàm in baptizato, vel pœnitente, quia actus quem martyr exercet, est illi difficilior & periculosior, saltem reductiue, ad plures & nobiliores virtutes, putâ religionis, & eximie simul fortitudinis supernaturalis, quàm sit actus ille, quem isti hic accedentes ad sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ exercent: ergo quemadmodum attritio elicitâ ex motiuo super-

I. naturalis etiam probe cognita pro tali, & iuncta sacramento Baptismi, vel Penitentiae est sufficiens dispositio, ut hec duo sacramenta recipiantur cum fructu; sic etiam eadem attritio probe cognita, est sufficiens dispositio, ut adultus peccato mortali infectus, martyrium cum fructu tanto operi correspondente patiarur.

II. Probatur tertio, quando agitur de martyribus etiã nondũ baptizatis, Ecclesia ut illos proponat fidelibus colendos tãquam veros martyres, non solet inquirere an habuerint aliquem actum veræ contritionis, vel tantum attritionis, sed hac inquisitione omiſſa, vbi probe didicit eos fuisse infectos propter Christum, & in eius confessione mortuos, habet illos pro verè martyribus Deo clare viso fruentibus: imò si accurate expendantur acta martyrum non pauci reperientur qui alleſti ſpe & deſiderio vitæ æternæ per aliquem actum amoris tantum concupiscunt, & ex conſequenti cum attritione tantum de ſuis peccatis fidem Christi Domini ſuſceperunt, & ſimul etiam pro illo martyrium ſubierunt, quos tamen Eccleſia nunquam expunxit à numero martyrum Christi propriè dictorum: ſic in hiſtoria S. Laurentij legimus eum excitatſe ad fidem Christi Domini ſuſcipiendam, Hypolitum ſpe theſaurorum cœleſtium & vitæ æternæ obtinendæ, ut obſervat Eccleſia in publico officio S. Laurentij dum eum ſic alloquenter introducit, *O Hypolite, ſi credideris in Dominum Jeſum Chriſtum, & theſaurus tibi offendo, & vitam æternam promitto:* ſic S. Ambroſ. ſerm. 21. in Pſal. 118. deſcribit martyrem vni ex parte circumſpectantem omnia tormentorum inſtrumenta ad illum exquiſitiſſimè torquendum præparata, & aliã ex parte conſiderantem incendium gehennæ æternæ, ſi præſenti tentationi ſuccumbat, quo tamen timore, attritionem tantum ingenerante, percuſſus, fortiter ſubit martyrium, & ſic palmam tanto labori concordenter à Christo Domino Agonothetæ noſtro accipit. Neque eſt quod aliquis reſpondeat iſtos martyres, ut procedentes ab actu minus perfectò ad perfectum exercuiſſe poſtea aliquem actum veræ contritionis & dilectionis Dei ſuper omnia; aut ſi illud omiſerunt, id feciſſe vel quia bonã fide putabant ſe eſſe contritos, vel ex aliquã inaduerſentia inculpabili: Hoc inquam reſponderi non poſteſt primum quidem, quia licet iſtud ſit verum de aliquibus, non tamen de omnibus & ſingulis, ut iam obſervauimus; & Chriſtus quando dixit ſimpliciter in fauorem martyrum, *qui me confeſſi ſunt coram hominibus, confeſcibor & ego cum coram patre meo, nihil requirendo ad tale præmiũ, quam veram confeſſionem Christi Domini, excludẽtis omnem affectum peccati, inſinuauit attritionem ex ſupernaturali motuius elicitam eſſe ad verum martyrium, ut medium tantæ mercedis obtinendæ, ſufficientem: ſecundum etiam non poſteſt dici nam aliud eſt bonam fidem excuſare à nouo peccato, & aliud bonam fidem ſupplere ſeipſi deſectum ſufficientis diſpoſitionis, vel mediũ per ſe reſquiſiti ad obtinendum finem. Primum eſt quidem verum, ſecundum tamen, quod ſolum facit ad præſentem diſſicultatem, eſt falſum, ut præcedenti articulo docuimus quod idem dici debet de inaduerſentia etiam inculpabili.*

IV. Tandem probatur loquendo in rigore Theologico nemo tenetur amplecti media perfectiora & tutiora pro conſequentiã vitæ æternæ, ſed ei ſufficit amplecti perfectã, tuta, & quæ ſint ſini

A vltimo conſequendo proportionata & ſufficientia, quia alias tria vota, ingreſſus religionis, & id genus alia, quæ ſunt ſpecialia media perfectiora noſtro communi modo viuendi Chriſtiani, quo plerique hominum ſunt contenti ſeruare, eſſent vnicuique noſtrum in præcepto, nec amplius oſſent propriè conſilia, quod tamen eſt falſum; & Chriſtus Dominus reſpondens ſcienti & recitanti præcepta Dei, falſo ſubiunxiſſet ei, *hoc fac & viues*, item *ſerua mandata*; ſed vera & propriè dicta contritio, ut comparatur cum attritione ex ſupernaturali motuius elicita, eſt ſpecies doloris de peccatis perfectior & tutior, quam ſit explicata attritio pro tali probe cognita; eſt enim vltima diſpoſitio immediata ad gratiam, attritio tantum remota communiter, quæ tamen probe etiam cognita, iuncta ſacramentis Baptiſmi & Penitentiae ſufficiens diſpoſitio pro conſequentiã remiſſione peccatorum, ſeu prima iuſtificante gratia, ut præcedenti articulo docuimus: igitur adultus peccato mortali infectus, nondum tamen baptizatus, raptus ad martyrium habens attritionem de ſuis peccatis elicitam ex motuius ſupernaturali etiam ſibi probe cognitã, non tenetur elicere actum veræ contritionis & dilectionis Dei ſuper omnia.

B Poſterior pars eiſdem propoſitionis aſſertens adultum nondum baptizatum, peccato mortali infectum, obligari per acciðens, loquendo præctice, & moraliter habere actũ contritionis & dilectionis Dei ſuper omnia, quando rapitur ad martyrium vbi videt ſe tantum habere actum attritionis ex motuius ſupernaturali, Probat, vbi, loquendo moraliter, poteſt eſſe, imò eſt præſens aliquod periculum perdendæ ſalutis æternæ: ipſa omiſſione valentius & valdè commodi mediũ, ibi, loquendo præctice, per acciðens, ſeu ratione talis periculi moraliter euentuius homo ſic conſtitutus tenetur vſurpare iſtud remedium; quia quilibet tenetur ſibi cauere, & evitare periculũ ne incidat in illud; nã qui amat periculum, peribit in illo: ſed in eo caſu, quo adultus, de quo agitur nouit ſe eſſe duntaxat attritum de ſuis peccatis, nec, (cum tamen poſſit) vult propter ſufficientiam huius ſuæ attritionis, elicere actum veræ contritionis, & dilectionis Dei ſuper omnia dum rapitur ad martyrium, ſe ſe, hic & nunc exponit alicui periculo præſenti perdendæ ſalutis æternæ: ergo talis martyr loquendo moraliter & præctice tenetur per acciðens, tunc elicere actum contritionis de peccatis. Maior ſatis patet ex adiunctis ibi. Minor probatur, tunc eſt aliquod periculum æternæ ſalutis perdendæ, vbi fortis tentatio præſumptionis, vel elationis animi ex ſingulari ſtudιο diaboli, omnes ſuas vires colligentis, ſubtili arte iniicitur ei, qui alioquin in extrema vite periodo conſtitutus, aſſumpto tantum medio ſufficienti omittit ſciens & prudens valentius in ſua poteſtate poſitum: ſed adultus ille martyr, de quo hic agimus eſt in extremo vitæ ſuæ periculo, nouit ſe eſſe duntaxat attritũ, ſe poſſe elicere actũ contritionis, qui eſt perfectior dolor, & immediatior diſpoſitio ad gratiam iuſtificationis, nec poteſt ignorare diabolum tunc quã poterit arte ſubtili collecturum ſuas vires ut illũ perdat, neminem debere ſibi nimirum fidere, cum ſit ſcriptum *qui ſtat caueat ne cadat*, præſertim cum viri longa annorum ſerie in actibus virtutum per ſe inſuſarum exercitati frequenter de dæmone victorios referre ſoliti, in tali vitæ articulo poſiti, trepidauerint, ut legimus de S. Hilariõne apud Hiero-

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. nymum in eius vita: item historia Ecclesiastica testatur aliquos se se liberè martyrio obtulisse, à quo tamen constituti in mediis tormentis defecerunt, ut constat ex historia 40. Martyrum; Item homini sic de seipso & suis ad resistendum viribus bene sentiente virtuale contemptum contritionis & dilectionis Dei super omnia facile irrepere, probatur, quam enim occasionem præteredit, ob quā nunc ubi exponit se ad patium pro Christo (quod est opus ex parte obiecti maximè arduum, iuxta illud Christi Domini *Maiores charitatem nemo habet quam ut ponat animam suam pro amicis*) omittit rationabiliter opus minus difficile (cuiusmodi est actus contritionis & dilectionis Dei super omnia) quod multum potest ei prodesse ad præsens martyrium fortiter subeundum, & aliquod augmentum gratiæ in via, & gloriæ in patria consequendum: igitur adulus ille martyr eliciens dolorem de suis peccatis, quem probe nouit esse tantum attritionem ex motiuo supernaturali elicita, exponit se periculo æternæ salutis perdendæ, & ex consequenti loquendo moraliter & practice videtur tunc obligari ad eliciendum actum contritionis: atque idem videtur esse dicendum de adulto, qui morte sibi instante suscipiens sacramentū Baptismi, vel Pœnitentiæ, & prudens sciens animaduertit se habere tantum attritionem de suis peccatis mortalibus; cum tamen possit actū veræ contritionis & dilectionis Dei super omnia elicere: nā allatae rationes pro posteriori parte nostræ propositionis tam valent pro istis sacramētis tali tempore, & tali occasione recipiendis, quam pro subeundo martyrio.

ARTICVLVS VI.

- III. *Soluuntur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli.*

PRI^{MA} A desumitur ex illo Apostoli. ad Cor. ca. 13. *Sir adidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, quæ sic formatur.* Illud, quod ibi S. Paulus intelligit nomine *charitatis*, est necessarium adulto ad martyrium fructuosè subeundum, quia ait hoc, sine isto, nihil prodesse ad consequentem vitam æternam: sed Apostolus eo loci hac particulā *charitas* intelligit, non habitum charitatis qui permanenter inhaeret homini, eumque formaliter iustificat, sed actuale dilectionem Dei super omnia (quæ, ex consequenti, importet delectationem peccatorum propter Deum, seu veram contritionem) quia Apostolus ibi loquitur de *operibus*, & opponit opera facta ex motiuo dilectionis Dei super omnia, operibus factis ex motiuo proprii amoris, vel odij fraterni, vel aliquo alio similiter malo: ergo homini adulto ad martyrium fructuosè recipiendum necessaria est vera contritio de peccatis & actus dilectionis Dei super omnia.

IV.

Respondetur primò, concessā Maiore, & primā parte Minoris, quæ vult ibi habitum charitatis non intelligi per hoc nomen *charitas*, sed actum dilectionis; per dilectionem ibi non intelligi eam quæ sit elicta ex solo motiuo supernaturali charitatis Theologicæ virtutis, sed omnem & quamlibet dilectionē, quæ sit ex aliquo motiuo verè supernaturali, siue sit eius virtutis Theologicæ, quam speciali nomine vocamus *charitatem*, siue sit amoris concupiscentiæ tantum; nam vt Eftius rectè obseruat ad illum locum Apostoli, ex S. Prospero lib. 3. de vita con-

A remplatia cap. 13 & 14. *charitas*, de qua Apostolus ibi agit, nihil est aliud quam *uoluntas ab omnibus presentibus, & futuris auersa*: talis autē voluntas importatur etiā actū amoris concupiscentiæ includentis actum veræ attritionis ex motiuo supernaturali elictæ, siquæ Apostolus ibi non negat martyrium prodesse ei qui habet tantum talem attritionis actum. Et quod quæ Apostolus ibi assegit, intelligantur etiam de veris illis penitentibus, qui nondum accepturi gratiam iustificantem, idem Eftius ibidem fusiis docet.

Secundò respondetur, etiam si daremus Apostolum ibi hac particulā *charitas*, intelligere virtutem Theologicam, adhuc tamen esset verum martyrium non prodesse adulto sine illa, quia eo nondum omnimodè consummato per mortem, infunditur ei vt in tali casu sufficienter disposito ad gratiam, sicut per sacramentum Pœnitentiæ infunditur gratia iustificans ei, qui habet tantum attritionem de suis peccatis & tale martyrium eodem sensu diceretur esse informatum habituali gratiā, quo nos, cum aliis Theologis communiter, agendo de sacramento pœnitentiæ, docebimus attritionem penitentis absque aliquā mutatione suæ entitatis, informati gratiā habituali per istud sacramentum, & hominem tunc de attrito fieri contritum; quæ solutio potest etiam accommodari quibusdam Patrum auctoritatibus, postulantibus *charitatem* in martyre, vt saluetur.

Secunda obiectio desumitur ex illo Christi Domini apud S. Ioan. 15. *Maiores hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Sic autem obiectio formatur, vt quis fructuosè subeat martyrium debet illud subire ex proprio motiuo eius virtutis, cuius est actus; sed martyrium vt elicitur est actus fortitudinis, vt imperatur est charitatis, & quando qui patitur illud, est adulus peccato mortali infectus, de quo tamen tantum attetur, non imperatur à charitate, quia hæc nondum est in tali penitente, nec elicitur ex motiuo infusæ fortitudinis, quia hæc virtus tantum infunditur cum gratia & charitate, morales enim virtutes cōcomitantur gratiam: ergo adulus ille peccato mortali infectus habens tantum attritionem de illo elicit actum martyrij ex alio motiuo quam motiuo fortitudinis, & charitatis, nec ex consequenti subit illud fructuosè. Maior probatur ex eo quod liberi actus nostri in tantum sint studiosi in quantum sunt ex motiuo alieuius virtutis. Minor probatur ex relato verbo Christi Domini; nam hæc eius particula, *animam suam ponat*, exprimit actū istum esse elicitum à virtute fortitudinis; & hæc prior eius particula, *dilectionem*, esse imperatum à charitate: & quod actus iste sit imperatus à virtute charitatis patet ex hoc alio termino adiuncto, *Maiores*, cum enim charitas sit maior omnium virtutum, quando hæc dilectio dicitur esse talis quā nulla est maior, declaratur esse à virtute Theologicæ charitatis.

Respondetur primò, ad dictum Christi Domini quas istas propositiones habere sensum à se inuicem distinctum, quatum hæc est prior ex omnibus aliis dilectionis proximi, considerata penes affirmationem & apprehensionem rerum quæ possuntur bono amico, ille est maior omnium quæ vi-
ta exponitur pro amico: & hæc alia posterior, qui ponit animam suam pro Deo, martyrium subeundo, id facit tantum ex virtute charitatis infusæ, ut talem actum, vel imperantis, vel elicientis: nam prior

I. explicat tantum excellentiam vnius singularis actus dilectionis supra alios; posterior vero significat motiuum illud, ex quo quis adultus verè patitur martyrium, esse solam dilectionem Dei super omnia, aut si patitur illud ex aliquo alio motiuo non sit verum martyrium, nec ei illud patienti fructuosum: Christus Dominus eo loci affirmat primam propositionem, & est verissima, secundam minimè, quod tamen intendit obiectio & est falsum, vt intelligitur ex dictis articulo precedenti.

II. Deinde ad obiectiõnem ex hac Christi Domini auctoritate formatã, respondetur negando Maiorem vt simpliciter & absolute enuntiatur; cuius negati hæc est ratio. Quod sicut in causis physicis efficientibus ad producendum aliquem effectum, etiam eiusdem speciei cum alio, non est, absolute loquendo, semper necessarium vt producat per eandem speciem causam efficientem, sed sufficit quod producat per aliam ei æquivalentem, vt constat in iis animantibus quæ per actionem Solis & aliarum id genus causarum secundarum generantur ex putri materia, quæ tamen secundum plures Philosophos sunt eiusdem speciei cum aliis, per veram generationem productis; ita etiam & in causis moraliter tantum agentibus, id est hominibus & moralibus eorum actibus, vt illi attingant effectum & fructum correspondentem certo cuidam actui elicto ex speciali motiuo supernaturali, sufficit si aliquem alium actum ex alio motiuo supernaturali quidè, sed minus perfectò exerceant, cui Deus eundem effectum ex aliquo speciali privilegio, vel ex alio titulo, non fundato in opere operantis adiunxit. Quare cum articulo precedenti & 5. agendo de Baptismo sanguinis docuerimus Deum ex speciali voluntate annexisse martyrio propriè dicto quod cõferret gratiam illud patienti, & obicem gratiæ non ponenti; & in casu nostræ propositionis martyr ille habeat de suo mortali peccato attritionem, verè ex supernaturali motiuo elicitam, sicque nullum ponat obicem gratiæ per martyriũ obtinendæ, illam, sic fortiter moriendo propter Christum, consequetur infallibiliter.

III. Atque ex hac responsione intelligitur illas sacre Scripturæ, vel Sanctorum Patrum auctoritates, quæ asserunt martyrium conferre gratiam illud patientibus cum contritione de suis peccatis, non aduersari doctrinæ præcedentis articuli, quia id ita affirmant, vt tamen non adhibeant aliquam particulam, quæ denotet nullum dolorem de peccatis minus perfectum verã contritionem (cuiusmodi est attritio superius explicata) esse ad id sufficientem: quando tam scriptura, quam Patres agentes de pœnitentia adultorum, asserunt eos accedentes cum contritione ad sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ, consequuturos esse gratiam iustificantem, non negant eos accedentes tantum cum vera supernaturali attritione esse consequuturos proprium effectum, & fructum eiusmodi sacramenti, um, quia nuda & simplex affirmatio vnius non importat negationem alterius, nec vna istarum propositionum opponitur alteri, vel contrariè, vel contradictriciè vt faciliè intelligitur. Neque huic Patrum expositioni obstat, quod S. Bernardus epist. 77. ad Hugonem, dicat non aliud *martyrium*, (hæc enim sunt propria eius verba) *nisi ex fidei merito, illam obtinuisse prerogatiuam, vt singulariter vice Baptismi, peccatè suscipiatur*: & ibi (vt intelligitur ex immediate antecedentibus, & consequentibus) lo-

A quatur de fide viuã, seu charitate informatã. Hoc inquam, non obstat, sic enim ait, *martyrium obtinuisse istud privilegium ex merito fidei*, vt tamen hæc eius particula, *ex merito fidei*, idem sonet ac *propter excellentiam actus fidei*, quæ singulariter relucet in patiendo martyrio propter Christum, eiusque sensus sit iste, rationem cur Deus annexerit martyrio vim supplendi Baptismum, seu remittendi omnia & singula peccata, tam quoad pœnam, quam quoad culpam adulto martyri nondum baptizato, fuisse hæc excellentiam actus fidei in martyrio singulariter relucentem, qui tamen actus fidei cum sit perfectior, quando etiam separatus à martyrio informatur charitate, potest etiam vt talis extra martyrium esse vice Baptismi aquæ adulto in casu necessitatis: sicut S. Bernardus ibi ita tribuit martyrio supplere Baptismum aquæ ex merito fidei in illo qui habet fidem viuam, vt tamen non neget studium habere locum in martyrio cum sola attritione superius explicatã perperlo: ibi autem tantum facit mentionem *fidei formatæ*, quia eo loci disputat contra quendam Doctorem innotinarum, qui contendebat adultum cum voto Baptismi, & vera contritione de suis peccatis non saluari, etiam in casu necessitatis, sine Baptismo aquæ, quod vt ostendat esse falsum, ait martyrium habere *ex merito fidei*, id est, *ex excellentia talis actus*, quod sit loco Baptismi aquæ: vnde cum actus veræ fidei formatæ reperitur in prædicto adulto, habet etiam in tali necessitate extra casum martyrii, vt sit ei loco Baptismi aquæ, & sic saluetur. Similiter ex eadem solutione potest satisfieri auctoritatibus S. Thomæ secunda secundæ quest. 124. art. 2. & 3. quibus asserit martyrium esse actum imperatum à charitate, & elicium à fortitudine; sic enim loquendo non negat illum posse etiam interdum imperari ab amore concupiscentiæ fundato in virtute spei, & cū sola attritione de peccatis ex supernaturali motiuo elicitã exerceri p̃s defensione fidei, vt martyr ille Deum, cūquam vlt bonum obtineat, & in eternum possideat. Potest etiam responderi S. Thomam non accipere hoc nomen, *charitatis*, pro habitu charitatis, vt propriè sumitur, nec similiter nomen hoc, *fortitudo*, sed in ampliori significatione: primum quidem pro quacunque dilectione ordinis supernaturalis factã ex motione Spiritus sancti, provt illa abstrahit à dilectione ex habitu charitatis, & amoris concupiscentiæ fundato in virtute spei. Secundum verò pro eo quod aliquam habet similitudinem cum habitu veræ fortitudinis; nam idem S. Thomas quodlibeto 4. artic. 19. docet aliquem posse pati martyrium ex imperfecta charitate.

D Tertia obiectio. Adultus peccato mortali infectus, vbi animaduertit mortem sibi imminere, obligatur elicere actum veræ contritionis, quia certum est dari preceptum de contritione aliquando habendam cum illa ex Tridentino sess. 14. cap. 4. *fuertit quouis tempore necessaria ad impetrandam veniam peccatorum*, & si aliquo tempore determinato obligat, maxime vbi adultus in extremo vitæ periculo constitutus agnoscat se habere peccatum mortale: atqui adultus ille, de quo dictum est articulo precedenti, agnoscat se constitutum in extremo vitæ periculo, & insuper se infectum esse peccato mortali: ergo tunc tenetur habere veram & propriè dictam contritionem de suis peccatis, & proinde non potest sciens & prudens cum sola attritione, ex super-

I.

naturali motiuo elicit, martyrium subire, nec per illud, vt sic tantum dispositus, consequi remissionem peccatorum.

Respondetur Maiore esse duntaxat veram extra realem sacramentorum Baptismi, & Pœnitentiæ receptionem; item vbi non interuenit aliquid quod sit æqualis efficacie cum sacramento Baptismi aquæ quoad remissionem peccatorum, vt est martyrium in præfenti casu. Nam Concilium Tridentinum videtur hoc insinuare, quando eodem capite significat (iuxta communem Scholasticorum intelligentiam,) puram attritionem ex motiuo supernaturali elicitam, iunctam sacramento Pœnitentiæ, esse sufficientem vt sacramentum istud conferat homini sic attito de suis peccatis, remissionem illorum; quod

II.

iidem Theologi etiam extendunt ad sacramentum Baptismi; quare cum Sancti Patres faciant efficaciam Baptismi sanguinis seu martyrij parem efficaciz Baptismi aquæ quoad remissionem peccatorum; sicut prædicta attritio, ex citato loco Concilij colligitur esse dispositio sufficiens vt sacramentum Pœnitentiæ illi coniunctum operetur suum effectum; sic etiam eadem attritio rectè colligitur esse sufficiens dispositio, quæ iuncta martyrio operetur remissionem peccatorum; & sicut Concilium ibi loquitur absolute & simpliciter, absque aliquâ distinctione extremæ vitæ periculi, & non extremæ vitæ periculi; item sine distinctione cognitionis, & ignorantia de tali attritione: ita etiam prædicta attritio, tam in extremo vitæ periculo, quàm extra illud, & tam probe cognita, quàm inculpabiliter ignorata, erit sufficiens dispositio, vt hæc duo sacramenta Baptismus, Pœnitentiæ, similiter &

III.

martyrium (quod est Baptismus sanguinis) operentur remissionem peccatorum in suis subiectis: vnde quando Concilium ait ibi *motum contritionis fuisse quouis tempore necessarium ad impenitentiam veniam peccatorum*, sumpto nomine contritionis pro perfecta contritione, subintelligitur hæc conditio, *si aliunde supplicatur*, alias cum hæc particula (quouis tempore) nullam importet temporis & occasionis distinctionem, perfecta contritio, tam esset absolute & simpliciter necessaria, quando hæc duo sacramenta Baptismus & Pœnitentiæ recipiuntur ab adultis extra periculum vitæ constitutis, quam vbi recipiuntur in casibus necessitatibus, quod tamen nolunt auctores contrariæ sententiæ, & de hac re fusius dicitur, dum ex professo explicabimus vbi, & quando præceptum contritionis obliget, agendo de sacramento Pœnitentiæ.

IV.

Quarta obiectio. Ocasio martyrij non tollit obligationem adhibendi media ad salutem necessaria, & instituta ad per se remittendū peccata, vt patet ex eo, quod si homini ad martyriū rapto detur sufficiens & rationalis occasio recipiendi Baptismum aquæ, quem nondum accepit, ille obligatur ad eius receptionem: sed perfecta contritio est medium per se institutum pro accipienda remissione peccatorum, vt intelligitur ex citato loco Concilij Tridentini, martyrium vero minimè igitur occasio martyrij, ad quod homo nondum baptizatus rapitur, non tollit ab illo obligationem habende contritionis vbi potest, & animaduertit se duntaxat esse attritum,

Respondetur concessa Maiore de iis mediis, quæ sunt instituta tanquam propria media ad per se iustificandum, (cuiusmodi sunt hæc duo sacramenta Baptismus aquæ, & Pœnitentiæ)

A

negando Minorem. Hæc enim distinguuntur, *Præquiri tanquam dispositionem ad aliquid quod institutum sit tanquam proprium medium accipiende primæ gratiæ, seu ad iustificandum: & esse institutum tanquam proprium remedium accipiende primæ gratiæ iustificantis*. Ad primum enim non requiritur quod habeatur in re, vbi & quando potest haberi; & in voto, vbi deest occasio habendi illud; sed *scilicet est quod aliunde supplicatur*: ad secundum autem est simpliciter & absolute necessarium, vt habeatur, vel in re, si occurrat occasio, vel si illa deest, in voto: contritionem præquiri solum prout modo ad iustificandum satis expresse significat Tridentinum citato cap. 4. sess. 14. & sess. 6. cap. 6. & 14. vnde etiam sine illius voto sola attritio iuncta sacramentis Baptismi, & Pœnitentiæ iustificat; quia verò illa duo prædicta sacramenta sunt propria media instituta ad per se iustificandum, semper debent haberi in re, vel in voto, tam ab adulto martyre nondum baptizato, quàm ab adulto baptizato pœnitente extra realem sacramenti pœnitentiæ receptionem: quare cum attritio elicit ex motiuo supernaturali, vt iuncta martyrio suppleat actum veræ & perfectæ contritionis, hæc non prærequiritur in illo, etiam sciente se habere tantum hanc attritionem, ad effectum simpliciter loquendo remissionis peccatorum accipiendæ. Ad illud quod eidem Minori huius obiectionis additur *martyrium non esse medium per se institutum ad liberandum homines à peccato mortali*. Respondetur id quidem, esse verum, sed nihilominus habere ex speciali privilegio, vt adulti alias ad Baptismum aquæ sufficienter dispositi, quem tamen vndum receperunt nec possunt recipere, patiendo martyrium, talem per illum consequuntur remissionem peccatorum, qualem per Baptismum aquæ receperunt.

C

Ultima obiectio. Vbi duo occurrunt media ad obtinendum finem, quorum vnum est apud omnes indubitatum, alterum vero incertum, saltem in plurium sapientum opinione, tunc si occurrat obligatio vlturpandi vnum ex istis, illud quod est apud omnes indubitatum, debet alteri minus certo præferri, modo possit haberi, alias qui inter operandum sciens, & prudens præferret minus certum indubitatum, exponit se graui periculo amittendi finem, & ibi videtur esse quidam contemptus, vel præsumptio: atqui in casu præfentis difficultatis, adultus qui rapitur ad martyrium tenetur dolere ex aliquo supernaturali motiuo de suis peccatis, quia hic requiritur ad iustificationem adulti, ex Trident. sess. 6. cap. 11. duo autem hic occurrunt media, quibus

D

adultus iste sic doceat, vnum certū & indubitatum apud omnes, scilicet verā, & perfectā contritiō; alterum, attritiō superius explicata vt coniūgitur martyrio, quæ tamen pluribus Theologis etiam insignis notæ non videtur in tali casu sufficiens, vt patet apud Bannesium ad art. 4. quæst. 31. secundæ secundæ sancti Thomæ, apud Gregorium à Valentia ad secundam secundæ disp. 3. q. 9. de elemosyna puncto 3. apud Suarez ad præfentem quæst. 5. Th. disp. 29. art. 3. & prædictus martyr scire esse duntaxat attritum, & potest, si velit actum contritionis elicere: ergo vt consequatur remissionem peccatorum, seu fructum & effectum Baptismi sanguinis, tenetur in præfenti casu veræ & perfectæ contritionis actum elicere.

I. Respondetur primò ad maiorem huius obiectionis, illam, vt taceat, esse falsam, quia ex communis doctrina Theogorum ad questionem 19. primà secundè potest quis turā conscientia sequi in praxi sententiam apud sapientes valdè probabilem relicta probabiliori, & homo sic operans nullo modo peccat, tum quia *dubium istud est tantum, propriè loquendo, secularium non prædicium*, quia ex hypothesi nouit medium istud ita videri aliquibus incertum, & dubium, vt tamen nouerit etiam illud à pluribus sapientibus magnà cum ratione existimari certum & validum; & insuper licere sibi agere ex illorum sententia: vnde cum hæc eius operatio voluntatis dirigatur *prædictè* hic & nunc, non à iudicio illo *secularium*, quo nouit aliquid esse de tali re dubium inter quosdam Theologos, sed ab *hoc prædicto*, quo iudicat *hic & nunc* licere sibi operari *ex opposita sententia admodum probabili* apud plerisque graues Theologos, nec omnes teneantur semper sub pena alicuius peccati amplecti quod est melius, vel etiam securius, sed id tantum quod est bonum, & tutum, vt ibidem animaduertunt idem Theologi, fit vt tunc possit turā conscientia (loquendo præcisè & metaphysicè) omisso medio apud omnes certo & indubitato, sciens & prudens operari vsurpando medium, alterum certum quidem, sed non eodem gradu certitudinis: neque tunc exponit se periculo perdendi finem, quia tale medium, vt fundatum in autoritate tantorum Doctorum, quos Deus dedit hominibus, vt instructores de faciendis & fugiendis, est ei sic operanti sufficiens ad talem finem obtinendum.

II. Ad primam partem Minoris respondetur, quia ei qui obligatur vsurpare medium aliquod vt finem assequatur, satis est assumere medium illi obtinendo sufficiens, nec, loquendo præcisè, & metaphysicè, obligatur ad amplius, & attritione iuncta martyrio est sufficiens dispositio ad gratiam iustificationis, vt docuimus, idèd martyri qui probè nouit se solummodò esse attritum ex motiuo supernaturali, non obligatur actum contritionis elicere.

III. Ad posteriorem partem respondetur, verum quidem est, *non esse de fide attritionem* elicitam ex motiuo supernaturali iunctam Baptismi & Pœnitentiæ sacramentis, vel etiam martyrio, esse sufficientem, vt homo in istis casibus iustificetur: & partem id negantem habere auctores aliquos, sed hoc vtroque non obstante, partem affirmantem habere sufficientem certitudinem fundatam in singulari privilegio quod sancti Patres superius relati agnoscunt in martyrio, & rationes superius allatæ in fauorem illius sunt maioris longè ponderis, quàm sint rationes oppositæ sententiæ, & in defectu Theologicarum opinionum illa sit alius præferenda, quæ vincunt pondere rationum sacre Scripturæ, & SS. Patrum auctoritatibus innixarum, quanquam & nostra fortassis minore numerum authorum non habeat, quàm præcedens, cuius tamen plerique sectatores non satis conformiter ad hanc sententiam opinionem, volunt prædictam attritionem probè cognitam sufficere in adulto accedente ad Baptismus aquæ, vel sacramentum Pœnitentiæ, cum tamen tamen istis casibus, quàm in prædicti iustificatione sit ad primam gratiam, & non ad aliquod solum eius incrementum.

Tandem ad id quod ibi obieciatur de *virtuali contemptu*, & *expositione periculi*, Respondetur,

A. abstrahendo ab his & istis circumstantiis huius loci, temporis, & talis personæ in indiuiduo, & loquendo tantum *præcisè*, seu *metaphysicè* considerando rem secundum se, neutrum ibi reperiri, *non contemptum*, quia motium cur præcisè hic martyr omittat elicere actum contritionis, illud est quod in tali casu probè sciat talem attritionem iunctam martyrio sibi sufficere, & omissionem medi perfectionis, assumpto tantum sufficiente & minus petfecto, non importare aliquem contemptum perfectionis, etiam virtualem, aliàs qui scilicet omittunt consilia Evangelica, quæ possunt, si velint, obseruare, seruare tantum præcepta Dei & Ecclesiæ, dicentur illa virtualiter contemnere, quod nemo dixerit, cum talis contemptus virtualis videatur includere aliquod peccatum: nec etiam (sistendo in eadem præcisè & metaphysica consideratione) ibi est occasio alicuius periculi, quia martyr iste est sufficienter armatus contra illud, præsuppositâ in eo cognitione tam de veritate attritionis suæ, vt ex motiuo supernaturali elicita & illius sufficientia in prædicti casu, quàm de prædicto delectu opinionum ad agendum securè.

AD QVÆSTIONEM LXIX.

DISPVATIO VNICA.

De effectibus Baptismi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quinam sint effectus Baptismi.

EXPLICATIS causis & subiecto Baptismi, nunc singulares eius effectus sunt explicandi: idèdque sit Prima propositio, *Baptismus tollit quodcumque peccatum suæ originale, siue actuale ante sui susceptionem commissum, tam quoad totam penam, siue æternam, siue temporalem pro peccatis apud Deum debitam, quàm quoad culpam, quando suscipiens nullum possit obicem.* Propositio est de fide, & quod remittat omnia peccata quoad culpam, probatur ex Decreto Eugenij, & Tridentino, sessione quinta, Canone 5. & sessione 14. cap. 1. Item ex capite 6. ad Romanos, *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte illius baptizati sumus*, id est, Christo Domino in morte assimilamur in hoc, quod quemadmodum vita corporalis est extincta in eo per mortem, sic vita peccati extinguitur in nobis per Baptismum, quo modo S. Augustinus explicat in Enchir. cap. 42. Item ex illo Symboli, *Confiteor vnum Baptisma in remissionem peccatorum.* Item ex sanctis Patribus, S. Dionysio libro de Ecclesiastica Hierarchia cap. 1. Tertull. lib. de Baptismo cap. 1. 5. 6. 7. S. Cyprianus epist. 2. ad Donatum ubi Baptismum vocat *mor. in criminum* lib. de disciplina & habitu Virginum, ubi ait, *nos per Baptismum iungari ad omni sece contritionis antiquæ.* S. Augustinus lib. 1. contra Iulianum cap. 2. & 3. ubi pro hac parte refert Patres, qui ante illum scripserunt. S. Hieronymo epist. 83. ad Oceanum, & alius, quos Pamelius fusè citat ad lib. Tertull. de Baptismo numero 4. & 7. Item ad citatam epistolam S. Cypriani ad Do-

V.

V. I.

VII.

VIII.

I. natum numero 8. & 14. hunc autem effectum Baptismi Paulinus expressit epistola 12. ad Seuerum his verbis,

Culpam perit, sed vitare dedit, vetus interit Adam, Et nouus aeternis nascitur imperiis.

Quod autem Baptismus non tantum radat, vel occultat peccatum, sine originale, sine actuale, quod reperit in baptizando, sed illud funditus tollat, probatur iis omnibus sacra Scripturae, Patrum autoritatibus, & rationibus, quibus Theologi primam secundam ex professo docent omnia peccata deleri, & tolli in iustificatione.

Secunda item pars est de fide ex citatis Conciliis & Patribus: vnde S. Aug. lib. 2. de peccatorum meritis & remissionibus cap. 28. ait eum qui accepto Baptismo fructuosus, & sine villo obice discedit ex hac vita, ad caelum statim migrare: ideoque nulla imponuntur opera satisfactoria suscipiens Baptismum: & fauer congruentia, nam in Baptismo passio Christi applicatur ad perfectam regenerationem hominis; perfecta autem regeneratio postulat vt tollatur omnis culpa & poena: hinc iniuriolum est Christo Domino & eius Baptismo, imponere baptizato bona quaedam opera, vt *formaliter* & *praecise* sunt *satisfactoria* pro poenis peccato debitis; nam talis impositio significat plenam remissionem poenae non obtineri per Baptismum, quod dicere est haereticum, & contra perfectionem à Christo Domino tributam Baptismo.

Dixi, vt *formaliter* & *praecise* sunt *satisfactoria*, quia possunt imponi propter aliquos alios fines honestos puta ad concupiscentiam edomandam, & ad refranandum immoderatos motus animi, & alios similes.

II. Addita est in conclusione haec particula, *apud Deum debita*, quia Baptismus non remittit poenas subeundas in foro ciuili ob crimina commissa, vt S. Thomas recte aduertit tertia parte quaest. 69. art. 2. & ratio est quod Baptismus, cum sit regeneratio spiritalis aperiens ianuam regni caelestis, eas tantum debet poenas remittere quae essent impedimentum istius ingressus: at poenae in foro ciuili exoluedae illum non impediunt.

Dixi, *in foro ciuili*, nam quod spectat ad poenam illam Ecclesiasticam, quam vocant *irregularitatem*, si baptizandus habeat aliquam ortam ex suo peccato, exempli gratia, ex homicidio voluntario, tunc etiam accipit remissionem illius per Baptismum, vt sic peccatum plene ei remittatur, quemadmodum patet ex cap. *Si quis viduam*, distinct. 50. & cap. *Si quis*, distinct. 51.

IV. Dixi, *ex suo peccato ortam*, nam si haec irregularitas non supponat proprium eius peccatum, sed fundetur tantum in aliqua indecentia, quae nulum dicat peccatum in illo, cuiusmodi est *irregularitas* ex defectu natalium, vel ex aliquo morbo, vel ex defectu corporis, tunc irregularitas cuiusmodi, cum non habeat rationem poenae, sed *indecentiae*, non remittitur per susceptionem Baptismi, vt videre est apud Nauarrum in Manuali capite 17. numero 209.

Dices, ergo si quis adultus baptizetur, & statim moriatur, Deus non erit pro illo orandus: at id videtur esse contra praxim Ecclesiae, quae orat pro omnibus fidelibus, exceptis de quorum martyrio, vel canonizatione constat.

Respondetur, Ecclesiam non desinere tunc

A orare pro eiusmodi hominibus, non quod putet Baptismum remittere tantum partem poenae peccato debita; sed quod ei certo non constet de debita dispositione ipsius suscipientis, & nunc ab eo tempore commiserit aliquod peccatum veniale; nam cum Baptismus non consummatur in morte, sicut martyrium, sit vt Ecclesia non tam facile possit diiudicare an iste baptizatus decesserit cum condonatione totius poenae, sicut potest iudicare in martyre.

Secunda propositio. *Baptismus non tollit in presenti vitam poenales*. Ita Concilium Tridentinum supra: nomine autem *poenales* intellegimus defectus, qui secundum se oriuntur ex principiis naturae, quique in hominibus post lapsum Adae remanserunt, ideoque sunt *in poena per accidens*, quatenus homo in statu innocentiae illis non fuisset obnoxius, vnde cum status innocentiae nobis tantum restituatur quoad *primarium effectum*, qui est *subiicere mentem Deo*, & non quoad *secundarium*, qui est *subiicere partes inferiores rationi*; ideò per Baptismum eiusmodi poenales non tolluntur, sed remanent in nobis ad *agonem*, seu exercitium.

Probatur propositio ex Tridentino supra, ex sancto Augustino libro 4. contra Iulianum capite 20. & tract. 124. in Ioannem. Item patet experientia.

Tertia propositio. *Baptismus, confert gratiam sanctificantem, & virtutes illam concomitantes ipsi suscipientibus*, modo obicem non ponant. Propositio est de fide quoad primam partem fuisse probata superius agendo de effectu sacramentorum nouae legis: quoad secundam partem probatur iis omnibus quibus Theologi ex professo primam secundam docent in ipsa iustificatione eiusmodi virtutes infundi simul cum gratia sanctificante.

C Quarta propositio. *Baptismo, ratione diuersorum effectuum, recte attribuitur incorporatio cum Christo, fouendatio in bono, & illuminatio*. Ita sanctus Thomas tertia parte quaest. 69. articulo 5. & patet explicatio: tunc incorporamur Christo Domino, & eius Ecclesiae, quando vinimur ei per gratiam sanctificantem, & insignimur charactere Christi Domini: at hoc utrumque recipimus per Baptismum. Item *illuminamur*, quando fidem, quae est habitus quo res supernaturales cognoscuntur, recipimus: at per Baptismum accipimus fidem. Denique *fouendatur*, quatenus acquirimus alias virtutes supernaturales per quas exercemur bona opera: quae autem virtutes infunduntur cum gratia iustificante Theologi docent ex professo primam secundam, agendo de iustificatione.

D Vltima propositio. *Baptismus praebet adiutum in regnum celorum*. Ita sanctus Thomas cit. quaest. artic. 7. quia scilicet tollit omnia impedimenta, quae sunt culpa & poena. Tota propositio probatur ex dictis primam propositione; hunc autem effectum non contrahit de facto baptizatus morientibus ante resurrectionem & ascensionem Christi Domini, quia, vt monuimus supra, pretium nostrae redemptionis nondum erat consummatum solum, & non decebat aliquem ingredi caelos ante Christum; id enim *primogenitus in multis fratribus*. Autem Baptismus conferat aequalem, vel inaequalem gratiam suscipientibus disputatum est supra, agendo de sacramentis in genere.

ARTICVLVS II.

Verum fictio impediat Baptismum, & verum illa recedente, Baptismus suum consequatur effectum.

NOTANDVM primum est, hic tantum agi de *fitione*, quæ opponitur effectui sacramenti, quæ consistit *vel in complacentia alicuius peccati mortalis, vel in nuda carentia dispositionis requisitæ ad effectum Baptismi fructuosæ recipiendum*: nam quoddam *fictio* opposita substantiæ Baptismi nullum reddit, patet ex dictis de intentione requisita in Baptismo ex parte adulti suscipientis illum; hæc enim *fictio* nihil est aliud, quam *voluntas*, vel defectus eiusmodi intentionis requisitæ in suscipiente.

Notandum secundum plura posse distinguere peccata in homine accedente ad Baptismum: Primum *originale*, & alia actualia commissa antequam accederet ad Baptismum. Secundum quod potest reperiri est *complacentia* in aliquo peccato, quæ concomitur susceptionem Baptismi. Tertio, possunt considerari peccata quæ fuerunt commissa post susceptionem Baptismi, sed ante ablatam *fitionem*. Hic autem quando quæritur an peccata tollantur per Baptismum, recedente *fitione*, non includimus ipsam *fitionem*, & peccata quæ subsequuntur impressionem characteris; nam certum est ea omnia tolli per sacramentum Penitentiarum *in re*, vel *in voto*, quia vi characteris Baptismalis qui ante commissa ista peccata est impressus huic homini, qui cum tali statu recepit Baptismum, peccator ille subiicitur clauibus Ecclesiæ, & sacramentum Penitentiarum est institutum ad tollendum peccata post Baptismum commissa: talis autem *fictio*, proprie loquendo, censetur tantum esse *opposita gratia* post impressionem characterem, quia tunc proprie opponitur, quando gratia debet infundi per Baptismum; sed gratia sanctificans debet infundi tantum post impressionem characterem, ut patet ex eo quod aliquando character imprimitur sine gratia infusa tali sacramento propria, non tamen contraria: unde tota præfens disputatio est de peccatis ante receptionem characterem commissis, *an, per quid, & quomodo tollantur*. His ita præmissis,

Sit prima propositio. *Recedente fitione Baptismus consequitur suum effectum, seu remittit omnia peccata, tam originale, quam actualia commissa ante impressionem characteris, tam quoad totam penam, quam quoad culpam*. Ita omnes Theologi communiter citatâ quæstione sancti Thomæ articulo 9. & 10.

Probatum primum ex sancto Cypriano sermone de passione Domini paulo ante finem, ubi ita scribit: *Et licet indigni sint qui accipiunt, sacramentorum tamen reuerentia, & propinquiorum ad Deum parat accessum, & ubi redierint ad cor, conferunt ablutionis donum, & reddit effectus munerum, nec aliàs repeti necesse est saluiferum sacramentum*. Item ex S. Augustino libro primo de Baptismo contra Donatistas capite 12. ubi ait, *tunc Baptismum ad remissionem peccatorum prodesse*: & libro 1. cap. 13. ait *valere ad dimittenda peccata*: & libro 6. cap. 5. ait eo Baptismo dimitti peccata; & aliis locis quibus disputat pro valore Baptismi collati per hæreticos, & eius authoritas

refertur capite *Tunc valere incipit*, de Consecrat. distinct. 4.

Probatum etiam congruenti ratione: quando aliquis effectus ita est vni singulari causæ interduci proprius, ut per illam tantum possit produci, tunc ubi ille ponitur, vera eius positio debet referri in talem causam; aliàs enim effectus iste non esset ad eam singularis, & huius tantum causæ proprius: atqui remissio peccati originalis & actualium, quæ antecedit validam susceptionem Baptismi, est proprius effectus Baptismi, & Baptismus est interduci, ut etiam docuimus, & quando qui fidē accessit ad Baptismum, contemnitur de peccato illo, in quo consistit prædicta *fictio*, accipit remissionem originalis peccati, & actualium, quæ antecesserunt susceptionem Baptismi, quia ad contritionem de peccatis sequitur illorum remissio, & peccatorum mortalium hæc est conditio, quod vnum illorum non dimittatur sine alio: ergo tunc remissio peccati originalis, & actualium, quorum commissio antecessit susceptionem Baptismi, debet referri in ipsam Baptismum: & hæc ratio amplius explicatur hac sequenti propositione, & eius ratione.

Secunda propositio. *Recedente fitione conferitur tota illa Baptismalis gratia, & remissio penæ ex opere operato, respectu peccatorum antecedentium Baptismo, vi & efficacia sacramenti Baptismi antea suscepti: non autem vi ipsius contritionis*. Ita omnes Theologi citatâ quæstione sancti Thomæ, & quarto sententiarum contra Canonistas in caput citatum *tunc valere incipit*, qui putant talem gratiam tunc conferri vi contritionis & Penitentiarum.

Probatum, Baptismum incipere valere quando recedit *fictio*, nihil est aliud, quam ipsi iure Baptismum tunc incipere habere suum effectum, seu conferre propriam & specialem suam gratiam: at propria & specialis gratia Baptismi, est remissio peccati originalis, seu gratia sanctificans remissio peccati originalis, & cuiuscumque actualis commissi ante impressionem characteris baptismalis tam quoad totam penam, quam quoad culpam: ergo tota illa gratia, & tota illa remissio totius penæ & culpæ confertur vi Baptismatis. Minor patet ex dictis articulo præcedenti. Maior solâ explicatione terminorum intelligitur esse vera. Minor confirmatur, sacramentum Penitentiarum est tantum institutum pro remittendis peccatis post impressionem characterem commissis, ut patet ex Concilio Tridentino sessione 14. capite 1. & 2. ibidem Canone 2. ergo cum peccata illa, de quibus agimus, antecesserint impressionem characteris, non remittentur per illam.

Et tota hæc ratio amplius confirmatur: nullum peccatum remittitur *concomitanter*, aut *indirectè* per aliquod sacramentum, vel per aliquem actum eius qui commisit illud, nisi *sub obligatōe & voto*, saltem implicito illius sacramenti, quod est *per se institutum* ad delendum eiusmodi peccatum, ut patet in sacramento Eucharistiæ, dum remittit peccatum mortale oblitum: atqui in præfenti casu homo non tenetur habere votum Baptismi; neque etiam illum recipere, cum sit eius incapax: ergo peccata istius hominis qui fidē accessit ad Baptismum, ante quem commissa fuerunt, non tolluntur per contritionem, seu per sacramentum Penitentiarum, sed per Baptismum antea susceptum.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

Quod autem Baptismus tunc producat illam gratiam ex opere operato, patet, quia gratia Baptismalis producit ex vi Baptismi antea applicati, non ex opere operantis; nam potest fieri ut cuiusmodi fictio tollatur per attritionem, ut mox docebitur; quæ tamen attritio separata à sacramento non potest iustificare hominem: ergo cum fiat virtute Baptismi debet esse ex opere operato, & tunc Baptismus ille reuiviscit, non vt est opus suscipientis sic enim opus est quoddam mortuum, sed quatenus est opus Christi Domini, tantum agentis principalis, quod hæcenus mansit suspensum in acceptatione Dei quoad istos effectus remissionis; & tunc Baptismus ob defectum realis sue existentie, quæ iam antea desierat, non agit physice, sed tantum moraliter, quatenus sic manens in acceptatione Dei mouet eum, causam principalem physicam gratiæ Baptismalis, vt tunc temporis illam producat in subiecto presenti sic disposito.

II.

Ex his sequitur, illa peccata quæ antecesserunt istam fictionem, non esse necessariò explicanda in sacramentali confessione, sed esse satis dicere se fide accessisse ad Baptismum, nisi forte id conferat ad hoc, vt Sacerdos confessorius cognoscat grauitatem peccati, nec poenæ satisfactorie debent imponi pro peccatis illis antecessentibus fictionem, vt supra monuimus.

Tertia propositio. Si fictio sit facta per aliquem actum positum, quo qui baptizabatur placebat sibi in peccato mortali, tunc vt Baptismus reuiviscat, opus est contritione, vel attritione iuncta sacramento. Probatur, peccatum mortale potest tantum tolli per veram contritionem, vel per attritionem iunctam sacramento, vt monuimus ex Concilio Tridentino; sed fictio illa est peccatum mortale, vt supponitur: ergo tunc debet esse contritio, vel attritio iuncta sacramento, vt tollatur.

Dixi, si facta sit per aliquem actum positum, quia si facta sit per actum duntaxat negatiuum, scilicet ex inaduertentia, quod non eliceret actum contritionis, vel attritionis inter suscipiendum Baptismum, tunc si nullum aliud postea peccatum mortale sit commissum, sola attritio sufficit.

Probatur, Baptismus ex precedente propositione, sublata fictione reuiviscit: at fictio illa consistebat in defectu dispositionis requisitæ, quæ si adfuisset, Baptismus fuisset sortitus suum effectum: ergo cum dispositio, quoad sufficientiam tunc requisita, nunc ponatur sacramentum Baptismi suum consequitur effectum.

IV.

Quæres primo, an accedens fidei ad Baptismum, accipiat fidem, & spem, quibus illa fictio non opponitur. Respondetur affirmatiue, tum quia sanctus Thomas secundâ secundæ quæstione sextâ, articulo 2. ad tertium, videtur id asserere; tum quia sacramentum Baptismi agit admodum causæ naturalis quæ non impedita suum producit effectum, quantum potest: at Baptismus in presenti hypothesi non impeditur quin producat habitum fidei, & spei, quia nullam habet ad istos habitus fictionem, seu oppositionem, & isti non pendunt in conseruari à gratia sanctificante, seu charitate, cum remaneant in peccatoribus fidelibus.

Quæres secundò, Cum recedente fictione Baptismus reuiviscit, duo sacramenta, scilicet Baptismus & Pœnitentia, concurrant, utrum illa duo sint causæ partiales totius gratiæ, quæ tunc confertur.

A

Respondetur affirmatiue, ita vt Baptismus non possit suum producere effectum, nisi & Pœnitentia producat suum: & ratio est, quia vnum quodque istorum sacramentorum est institutum ad specialem quendam effectum, quem aliud sacramentum nullo modo potest producere ex dictis supra: ergo cum in tali gratia totali duo distinguantur, scilicet remissio originalis peccati, & omnium antecedentium Baptismum: tam quoad totam poenam, quam quoad culpam; & remissio culpe, & poenarum eorum peccatorum, quæ subsequuntur Baptismum, rectè illa duo sacramenta poterunt dici causæ partiales respectu totalis gratiæ, quæ tunc confertur; neque alicui sacramento repugnat esse hoc modo causam partialem respectu alicuius effectus, qui simul sit à pluribus sacramentis: quod sic probatur.

B

Vbi totalis quidam effectus datur, cuius vna pars est propriè ab vno, tanquam propriâ suâ efficiente causâ siue morali, siue physica, & alia distincta etiam pars est ab altero, tanquam suâ causâ propriâ, ibi duo illa respectu totalis illius effectus rectè dicuntur causæ partiales, quia vnum quodque producit vnam partem effectus adæquatè considerati: sed totus ille cumulus gratiæ, qui recedente fictione confertur baptizato fidei, est totalis quidam cumulus gratiæ sanctificantis, cuius vna pars est gratia sanctificans vt remissio peccati originalis, & omnium actualium, tam quoad totam poenam, quam quoad culpam, quæ præcesserunt receptionem Baptismi, seu impressionem characteris eius; altera seu posterior eius pars est gratia sanctificans, vt specialiter remissio peccatorum post receptum Baptisma commissorum, quoad totam culpam & quoad poenam duntaxat pro conditione contritionis quæ est in ipso poenitente; hæc gratia sanctificans priori modo & quoad priorem effectum est soli sacramento Baptismi propria; Posteriori vero modo, & quoad effectum secundo loco recensitum soli sacramento Poenitentiae conuenit, vt obseruauimus ex Concilio Tridentino: igitur duo illa sacramenta, Baptismus & Pœnitentia sunt duo partiales causæ illius totalis gratiæ, quæ confertur baptizato fidei, quando eius fictio recedit. Et confirmatur amplius, nam exempli causâ, si hæc duo sacramenta nouæ Legis Ordo & Eucharistia simul & semel conferrentur, tunc nihil oblatet quominus & Eucharistia conferret suum effectum proprium, & Ordo etiam suus: ergo Baptismus & Pœnitentia potius in hoc casu producere simul suos effectus proprios: vnde etiam non distinguimus realiter duas iustificantes gratias, duas saltem gradus gratiæ possumus distinguere, vnum correspondentem Baptismo, alterum Pœnitentiæ, quorum alter non potest remittere omnia peccata, quæ tunc reperiuntur ibi, non ex imperfectione gratiæ, vel sacramenti, sed ex incapacitate subiecti, quod non censetur esse idoneum, quando alterum sacramentum & eius effectus absunt, non enim gratia infunditur ad remittendum vnum peccatum, nisi simul etiam infundatur ad tollendum aliud mortale ipsi coniunctum: hinc tunc Baptismus & Pœnitentia, quantum ad remissionem culpe, & infusionem gratiæ, agunt simul & semel naturâ, licet ipsa Pœnitentia, quatenus tollit rationem voluntarij, & complacentiæ (secundum quam habet rationem impedimenti) prius agat quàm Baptismus; nam

C

Respondetur affirmatiue, ita vt Baptismus non possit suum producere effectum, nisi & Pœnitentia producat suum: & ratio est, quia vnum quodque istorum sacramentorum est institutum ad specialem quendam effectum, quem aliud sacramentum nullo modo potest producere ex dictis supra: ergo cum in tali gratia totali duo distinguantur, scilicet remissio originalis peccati, & omnium antecedentium Baptismum: tam quoad totam poenam, quam quoad culpam; & remissio culpe, & poenarum eorum peccatorum, quæ subsequuntur Baptismum, rectè illa duo sacramenta poterunt dici causæ partiales respectu totalis gratiæ, quæ tunc confertur; neque alicui sacramento repugnat esse hoc modo causam partialem respectu alicuius effectus, qui simul sit à pluribus sacramentis: quod sic probatur.

D

Vbi totalis quidam effectus datur, cuius vna pars est propriè ab vno, tanquam propriâ suâ efficiente causâ siue morali, siue physica, & alia distincta etiam pars est ab altero, tanquam suâ causâ propriâ, ibi duo illa respectu totalis illius effectus rectè dicuntur causæ partiales, quia vnum quodque producit vnam partem effectus adæquatè considerati: sed totus ille cumulus gratiæ, qui recedente fictione confertur baptizato fidei, est totalis quidam cumulus gratiæ sanctificantis, cuius vna pars est gratia sanctificans vt remissio peccati originalis, & omnium actualium, tam quoad totam poenam, quam quoad culpam, quæ præcesserunt receptionem Baptismi, seu impressionem characteris eius; altera seu posterior eius pars est gratia sanctificans, vt specialiter remissio peccatorum post receptum Baptisma commissorum, quoad totam culpam & quoad poenam duntaxat pro conditione contritionis quæ est in ipso poenitente; hæc gratia sanctificans priori modo & quoad priorem effectum est soli sacramento Baptismi propria; Posteriori vero modo, & quoad effectum secundo loco recensitum soli sacramento Poenitentiae conuenit, vt obseruauimus ex Concilio Tridentino: igitur duo illa sacramenta, Baptismus & Pœnitentia sunt duo partiales causæ illius totalis gratiæ, quæ confertur baptizato fidei, quando eius fictio recedit. Et confirmatur amplius, nam exempli causâ, si hæc duo sacramenta nouæ Legis Ordo & Eucharistia simul & semel conferrentur, tunc nihil oblatet quominus & Eucharistia conferret suum effectum proprium, & Ordo etiam suus: ergo Baptismus & Pœnitentia potius in hoc casu producere simul suos effectus proprios: vnde etiam non distinguimus realiter duas iustificantes gratias, duas saltem gradus gratiæ possumus distinguere, vnum correspondentem Baptismo, alterum Pœnitentiæ, quorum alter non potest remittere omnia peccata, quæ tunc reperiuntur ibi, non ex imperfectione gratiæ, vel sacramenti, sed ex incapacitate subiecti, quod non censetur esse idoneum, quando alterum sacramentum & eius effectus absunt, non enim gratia infunditur ad remittendum vnum peccatum, nisi simul etiam infundatur ad tollendum aliud mortale ipsi coniunctum: hinc tunc Baptismus & Pœnitentia, quantum ad remissionem culpe, & infusionem gratiæ, agunt simul & semel naturâ, licet ipsa Pœnitentia, quatenus tollit rationem voluntarij, & complacentiæ (secundum quam habet rationem impedimenti) prius agat quàm Baptismus; nam

I. complacentia potest aliquando recedere, culpā adhuc remanente, vt quando peccatum est mortale, & penitens habet tantum attritionem de illo extra sacramentum Penitentia.

AD QVÆSTIONEM LXX.

DISPUTATIO VNICA.

De Circumcisione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Circumcisio in lege veteri conferret gratiam sanctificantem.

II.

VONIAM magis spectat ad expolitores sacre Scripturæ explicare que fuerit institutio Circumcisionis Iudaicæ, quis ritus illius, quas personas obligaret, in qua parte corporis illis esset administrandæ, quo ministro, quo instrumento, quo tempore, quo loco, & id genus cætera, quæ illam respiciunt, vbi ex professo explicant caput 17. Geneseos, & alia veteris Testamenti testimonia, quibus hæc aliquandiu intermissa, recentetur quasi renouata, quàm ad Scholasticos agentes tantum de sacramentis nouæ Legis, & eorum dignitate supra Mosaicæ legis sacramenta; nos ab his omnibus explicandis abstinemus: sed quia exponendo efficaciam sacramentorum nouæ Legis supra Mosaicæ, à numero sacramentorum Legis Mosaicæ exclusimus Circumcisionem; idèò tantum disputabimus, an quando Circumcisio antè abrogationem Legis Mosaicæ conferebatur paruulo, eum purgaret à peccato originali, & quomodo.

III.

Quod attinet ad priorem difficultatem, dux sunt de illa sententia: vna negans gratiam remissionis peccati originalis conferebatur infantibus ab Abraham descendentibus, vbi Circumcisio illis administrabatur, & est Soti in quartum sententiarum distinctione secundâ, quæstione primâ, articulo quarto, Cani relectione de sacramentis in genere, parte 5. Alani de sacramentis in genere cap. 39. & plurimum recentiorum, tam ad citatum locum Geneseos, quàm hæc quæstione, & in quartum sententiarum distinctione secundâ.

IV.

Sententia tamén affirmans est melior, pro qua sit hæc nostra propositio, *Gratia sanctificans remissionis peccati originalis conferebatur infantibus ab Abraham descendentibus ad collationem Circumcisionis*. Hæc propositio est expressa sententia sancti Augustini his omnibus locis quibus agit de Circumcisione, præsertim contra Pelagianos, vt libro 3. contra Iulianum cap. 18. vbi expressis verbis ait fore vt Isaac perisset æternam damnationem etiamsi sine peccatis suâ propriâ voluntate commissis, fuisset mortuus, nisi recepisset Circumcisionem. *Nec immerito, inquit, perisset, quia ex hac vita, quoniam per generationem damnatam damnatus inuenerat, sine signo regenerationis exisset*. Item libro quinto contra Iulianum capite 9. Item libro de gratia Christi 2. capite 3. & 32. lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 24. Item libro 2. de nuptiis & concu-

A pientia cap. 11. *Ex quo, inquit, instituta est Circumcisio in populo Dei, quod erat tunc signaculum institutæ fidei, ad significationem purgationis valebat, & paruulis originalis, veterisque peccati, sicut & Baptismus ex illo valere capit ad inuentionem hominis ex quo est institutus*. Fuit etiam hæc propositio ante sanctum Augustinum sancti Cypriani tractatu de ratione Circumcisionis non longè à fine, vbi enim docuit oportuisse peccatum originale quouis tempore, etiam legis naturæ, expiari aliquibus remedijs; ita paulo post subiungit, *propter hoc cum iam fidei tem; ora propinquarent, imperata est Circumcisio*. Et hæc sententia est communis omnium Patrum, qui post tempora sancti Augustini floruerunt, vt sancti Prospero libro de promissionibus Dei primâ parte cap. 14. sancti Fulgentij lib. de Incarnatione cap. 15. S. Gregorij Magni lib. 4. Moralium capite 2. & 3. & refertur, *Quod autem, de consecr. dist. 4. Bede homil. de Circumcisione, & libro 2. in sanctum Lucam cap. 8. sancti Bernardi scim. de Circumcisione, & est communis omnium ferè Scholasticorum, Magistri sententiarum in quartum distinctione 1. S. Thomæ hic, & aliorum, qui fuscè referuntur ab eius Interpretibus, inter quos istud est dissidium, quod aliqui velint Circumcisionem fuisse primariò institutam ad distinguendum Israëlitas ab alijs populis per professionem fidei in Christum venturum; & secundariò ex speciali ordinatione Dei fuisse institutam pro peccato originali remittendo Iudeis: alij econtrâ velint eam primariò fuisse institutam pro remittendo originali, & secundariò tantum pro alijs assignatis muneribus, quæ differentia est parui momenti quoad præsentem difficultatem.*

C Probatum autem primò ex capite 17. Geneseos, vbi sic habetur, *M ascendis, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, debeturi anima illa de populo suo, id est peribit, nec aluabitur per Christum Dominum*, vt post sanctum Augustinum locis suprâ citatis, Innocent. III. summus Pontifex explicat cap. *Maiores*, de Baptismo & eius effectu, dum ait istam *comminationem* esse eiusdem conditionis cum illa Christi Domini S. Ioannis 3. capite, *Nisi quis renatus fuerit, &c.* & ipsum *cleri de populo*, pro statu veteris Legis, idem esse, ac non esse de numero eorum qui erant benedicendi per *semen Abraham*, id est, per Christum, ex Apostolo ad Galatas 3. at benedici per *semen Abraham*, seu per Christum, idem est ac saluari, cum benedictio Christi Domini sit supernaturalis, & salus animæ, & ex consequenti idem est ac accipere gratiam sanctificantem, & postmodum vitam æternam.

D Sed huic argumento respondent aliqui. Primò in textu Hebræico istam *comminationem* exprimi in sensu activo, ita vt detur intelligi, Deum ibi obligasse tantum adultos Iudeos, vt se & suos paruulos circumciderent, qui parentes si forent inobedientes, punirentur; non autem contineri ibi aliquam necessitatem mediæ respectu infantium pro salute æternæ hoc modo, *Incircumcisus qui non circumcidit carnem præputij sui, ex eo rinabitur*. Quod confirmant ex eo quod S. Augustinus locis suprâ citatis, idèò coactus est hunc locum explicare de paruulis quoad necessitatem mediæ, quia secutus est Græcam editionem, in qua Septuaginta addiderunt hanc particulam, *in octauo die*: & idèò cum necessitas præcepti non cadat in infantes, vbi vidit legem istam præscribere diem octauum, existimauit illam extendi

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

etiam ad paruulos nondum capaces rationis, & ex consequenti continere necessitate medi: at nec editio Hebraica, nec etiam Latina vulgata correctæ per Sixtum V. & Clementem VIII. habent prædictam particulam, in octaua die, vt etiam patet, dum nos textum illum retulimus: ergo illa non importat necessitatem medi, pro ipsis infantibus.

Secundo respondent istam particulam in hac Lege, *delebitur de populo suo*, non importare comminationem pœnæ æternæ, sed tantum vel mortem ciuilem, vt exclusionem a tribubus populi Israëliti, aut ad summum temporalem penam infligendam propter neglectum hoc præceptum: sic enim in pluribus locis sacra Scriptura prædictam loquendi formulam accipit, & sicut omnes promissiones factæ pro veteri Testamento erant tantum temporales, cetero essent symbolice, & figuratiue supernaturales: sic etiam vetus illa Lex pœnæ tantum temporales suis præuicatoribus infligebat.

II.

Sed nihil istorum nostro argumento satisfacit, non primum, quia Concilium Tridentinum sessionibus, in Decreto de editione & usus sacrorum librorum, vult illam editionem Bibliorum, quam appellant Latinam vulgaram, haberi pro authentica in publicis disputationibus, lectionibus, predicationibus, non autem Hebraicam, aut Græcam: at vulgata editio, etiam per prædictos summos Pontifices recognita, habet in passivo sensu, vt supra retulimus: vnde cum modus iste statuendi comprehendat quoscumque, etiam infantes, vt obseruauimus agendo de necessitate Baptismi respectu infantum, hoc statutum Dei de circumcidendis descendentes ab Abraham, se etiam extendit ad paruulos, prout illi sunt in statu infantie.

III.

Deinde etiam eadem responsio refellitur; nam ubi necessitas aliquid usurpandi urget, & pro illius vsu respectu masculinorum dies octauus eorum natiuitatis præscribitur, necessitas ibi importata non potest esse solum præcepti, (cum infans sit illius incapax) sed medi, ita vt respectu adultorum, s. medi: & præcepti, respectu infantum medi, quem admodum patet ex necessitate nostri Baptismi: sed citato illo loco capituli 17. Geneseos statutum istud ita habet, *infans octo dierum circumcidetur in vobis*, omne masculinum in generationibus vestris: ergo necessitas illa Circumcisionis pro infantibus Iudæorum erat medi, & proinde si morerentur incircumcisi, damnabantur in æternum vi huius statuti, nisi aliunde fuerat eis subueniendum, scilicet per remedium legis naturæ. Hæc autem infantium damnatio non poterat fundari, nisi in defectu Circumcisionis, ratione cuius peccatum originale remanebat in illis in perpetuum, quod tamen, applicatâ Circumcisione, fuisset purgatum, vt sanctus Augustinus rectè colligit primo illo loco à nobis relato pro nostra propositione.

IV.

Ad confirmationem huius primæ solutionis quam hic refellimus, respondetur, licet hæc particula, in die octaua, non habeatur in illo vsu à nobis relato, iuxta editionem Hebraicam & Latinam, sed duntaxat Græcam, quam sanctus Augustinus ex sequutus: hæc tamen illatio sancti Augustini, quæ ex illo loco capituli 17. inferit Circumcisionem fuisse necessitate medi necessariam infantibus Iudæorum, non est mala, imò semper subsistit: tum quia semper sequitur ex istis verbis eiusdem capituli nunc relatis, quæ habentur

A in qualibet editione, *infans octo dierum circumcidetur in vobis*: tum etiam quia verba huius statuti de usurpanda Circumcisione ita sunt generalia, vt quælibet masculinum de familia Abraham, absque cuiuspiam exceptione complectantur, *Ad sculos enim praput caro circumcisi non fuerit, delebitur anima illa de populo suo*. Ratio autem quæ mouit septuaginta Interpretes vt inter reddendum hunc locum Græcâ linguâ adderent hanc particulam, in die octaua, est velle esse intellectu facilius; cum enim illis verbis prioribus eiusdem capituli, *Infans octo dierum circumcidetur in vobis*, & speciatim expressissent mascululos, qui octauam diem suæ natiuitatis attingerant, esse circumcidendos, pro maiori explanatione generalis huius præcepti omnes mascululos de familia Abraham complectentis, addiderunt loco postremis relato hanc particulam, in die octaua.

B

Secundum item responsum non satisfacit, nam licet admitamus in aliquibus Scripturæ locis idem esse, aliquem deleri de populo suo, ac excludi a tribubus Iudæorum, vel etiam puniri morte, negamus tamen hanc phrasin has tantum diu habere significationes, sed volumus insuper habere aliquando hanc tertiam, quâ significat ita petire, vt hæc perditio intelligatur esse vitæ æternæ: & cum idem locus Scripturæ possit interdum admittere plures sensus etiam literales (vt Theologi docent cum sancto Thoma questione prima primæ partis) dicimus prædictam formulam sic etiam hoc loco accipit quod primum ostendimus ex eo quod animam deleri de populo suo dicitur etiam in sacris Litteris per oppositionem ad istam loquendi formulam eiusdem Scripturæ, apponi ad populum suum, quia deleri, & apponi, sibi inuicem opponuntur, quando sunt de eodem, respectu eiusdem: atqui in sacris Litteris aliquem iustum, quando moritur, apponi ad populum suum, idem est, ac eius animam aggregari ceteris de sanctorum sanctorum, qui verè sunt per Christum Dominum saluandi: nam talis ceteris verè & propriè dicitur populus iustorum, qui sic moriuntur. vt Genesios 35. dicitur de Abraham, congregati suntque est ad populum suum, quod non potest intelligi de eius sepultura, quâ dicitur ibi sepultus cum suis maioribus; nam statim refertur sepulus in Hebron, in quo tamen loco eius maiores non fuerant sepulti; sed debet intelligi de anima Abraham, quod scilicet per mortem sit coniuncta veris amicis Dei, quod antè Deus illi promiserat Genesios 15. cap. sic cum alloquens, *Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona*. Item Genesios 35. cap.

C

Isaac consumptus ætate & mortuus, dicitur *appositus populo suo*, id est, transfuisse ex hoc mundo ad societatem Sanctorum, qui erant in Limbo: vt etiam Theodoretus explicat in fine questionum in Genesim, & cap. 49. Iacob ita loquitur suis filiis, *Ego congregor ad populum meum*, & in fine capituli dicitur de illo, & *appositus est ad populum*, id est, anima eius descendit ad patres & iustos, qui debebant in Limbo, & cap. 32. Deuteron. Moyses & Aaron dicuntur eodem sensu *iungi & apponi suis populo*, & non confortio loci sepulture, quia omnes illi aliis locis fuerant sepulti, vt patet ex Genesi, & alibi passim: vnde Theodoretus eo loco proximè citato ait hanc loquendi formulâ denotare immortalitatem animarum, & futuram corporum resurrectionem: ergo cum oppositorum rationes sint oppositæ, quem-

D

admo-

I. admodum hæc loquendi formula enuntiata de iustis hominibus, idem significat ac *transferrî ad societatem Sanctorum, pro consequenda vitæ æternæ*: sic etiam alia loquendi formula ei opposita, *deleri de populo suo*, applicata ei qui violauit legem Dei, & in tali statu mortuus est, significabit *perditionem vitæ æternæ*.

Quod verò hæc prædicta formula habeat etiam hunc sensum Geneseos 17. capite, de quo agimus, patet ex citatis autoritatibus sancti Augustini, Innocentij tertij, & aliorum Patrum amplectentium nostram sententiam, qui hanc particulam explicant de *comminatione damnationis æternæ*.

Deinde hæc particula debet ibi intelligi accommodatè ad antecedentia, itavt cum sit *comminatoria*, prius incircumciliū ex posteris Additæ, eo bono quod importatur hac alia particula, *ut sim Deus tuus, & seminis tui post te*, hoc enim bonum ibi promittitur circumcisis: at privatio boni per istam particulam importari, est *amicitia Dei*: qui enim Deum non habet pro Deo suo, is non est amicus Dei, quin potius est ab illo auersus: ergo illa particula comminatoria, *delebitur de populo suo*, idem sonat ac *privabitur amicitia Dei*, & ex consequenti sic moriens damnabitur in æternum.

Idem sensus huius formulæ confirmatur ex ista alia particula, *quia pactum meum irritum fecit*: quod sanctus Augustinus & alij Patres suprà, intelligunt etiam de violatione illius pacti, quod Deus pepigit cum Adam, de non edendo fructu arboris boni, & mali, per cuius violationem incurrimus peccatum originale, itavt cum pactum hoc Dei cum Abraham supponeret primum illud pactum Dei cum Adam, eius violationis remissio obtineretur per observationem alterius pacti cum Abraham, seu in ipsa Circumcisione, itavt quicumque ex posteris Abraham violat hoc pactum posterius, ex consequenti violat & prius; & proinde cum violatio huius prioris pacti inducat æternam damnationem, similiter & consequenter violatio posterioris eam inducet.

Ad id autem quod in fine huius responsionis additur, *in veteri Testamento omnes promissiones fuisse tantum temporales*, & similiter *penam omnes istius legis debere intelligi esse tantum temporales*.

Respondetur negando. illas omnes fuisse *merè & simpliciter temporales*, quin etiam fuerunt de *bonis vitæ æternæ*, & ex consequenti violationem statutorum istius legis potuisse esse mortalem pro sua gravitate; nam Isaac 7. Deus promittit vitam æternam custodientibus sua sabbatha & præcepta: & Apostolus capite 11. ad Hebræos ait Mosem fuisse promeritum fide vitam æternam, vt tanti boni operis premium à Deo promissum: & extremâ parte eiusdem cap. aperte declarat Apostolus vitam æternam fuisse etiam promissam Patribus veteris Testamenti, quando ait, *eos non sine nobis esse accepturos consummationem reprobationis*, id est gloriam corporis, quæ est consummatio vitæ æternæ illis antea promissa, vt S. Augustinus explicat epistolâ 99. ad Eudodium, & tractatu 49. in S. Ioannem, quare promissiones factæ Patribus veteris Testamenti, *hoc tantum sensu dicuntur fuisse temporales*, quod comparando spiritalis cum temporalibus,

A. quoad ordinem, temporales prius, & magna ex parte illis fuerunt factæ, quæ tamen significant illis bona supernaturalia vitæ æternæ, & ad illa sibi procuranda excitarent, quæ obtinerent, si mandata Dei, & eius legem probè obseruarent: econtrâ verò priuandos esse in æternum bonis istis supernaturalibus, si mandata Dei mortaliter violarent: & istas promissiones hoc tantum sensu fuisse temporales, intelligitur ex sancto Augustino enariatione in Psalmum 72. vbi totum id explicat exemplo patris, qui filio adhuc infanti dat *uoces*, & eidem iam grandi, *codicem*.

Deinde eadem nostra propositio probatur: eodem exteriori remedio, seu sacramento peccatum originale remittitur infanti eo infecto, quo fit membrum Ecclesiæ visibilis, & intro-mittitur in illam, vt patet non tantum in nostro Baptismo, sed etiam in lege naturæ, in qua infantes sic purgabantur à peccato originali per remedium istius legis, vt quia applicatio istius remedij erat quædam actualis protestatio fidei, quam veri cultores Dei profitebantur, haberet hoc vtrumque, scilicet & quod in illis remitteret hoc peccatum, & quod illos constitueret membra illius Ecclesiæ; atqui infantes posteri Abraham, suscipiendo Circumcisionem, consti-tuebantur membra illius Ecclesiæ, tunc intro-mittebantur in illam, fiebant de populo Dei, & vt ait Apostolus, *debitores totius legis*: ergo & in illa simul accipiebant remissionem peccati sui originalis, & ex consequenti gratiam iustificantem.

ARTICVLVS II.

C. *Quomodo gratia sanctificans conferretur in Circumcisione.*

V. ARTIS sunt dicendi modi eorum qui nobiscum sentiunt in doctrina præcedentis articuli; res tamen tota facile expeditur sequentibus propositionibus, quarum hæc sit prima, *Circumcisio etiam vt signum protestationis fidei in Christum venturum, non conferebat ex opere operato parvulis gratiam sanctificantem, nec ex opere operantis, siue infantium, siue parentum: siue ministrorum illius, sed tantum velut quædam conditio, quatenus scilicet Deus ad realem presentiam Circumcisionis, vt erat signum aliquod protestationis fidei in Christum Dominum, conferebat illam ex speciali & infallibili quadam providentiâ, & promissione parvulis, qui circumcidebantur.*

D. Propositio est satis communis inter recentiores Scholasticos, & est expressa sententia S. Th. 3. parte, quæst. 62. art. 6. ad 3. quæst. 70. artic. 4. Tres sunt partes illius. Prima probatur. Efficacia sacramentorum tam legis naturæ, quam veteris, fuit longè inferior, etiam in modo operandi, quam sit efficacia sacramentorum nouæ legis (quia modus operandi sacramentorum debet proportionari perfectioni eius legis, cuius sunt sacramenta, & sicut iust distinctæ leges, distincta sacramenta, sic debent habere distinctum modum operandi:) atqui modus conferendi gratiam sanctificantem ex opere operato, est proprius sacramentis nouæ legis, propter specialem eius excellentiam suprà reliquas, Circumcisio autem fuit etiam legis naturæ, quia erat ex Patribus: ergo proprius eius modus conferendi

I. gratiam remissionis peccati originalis, non fuit illam conferre *ex opere operato*.

Deinde, tunc aliquid censetur conferre gratiam *ex opere operato*, quando, vt continetur moraliter sufficiens pretium gratiæ remissionis peccatorum, vel augmenti eius, ex vi externæ suæ applicationis ad subiectum debitum, operatur in illo gratiam sanctificantem, vt potest intelligi de sacramentis in genere; nam in causa aliquo modo efficacie prius est illam effectum continere in seipsa, secundum aliquam rationem, quam illum facere: atqui Circumcisio non continebat etiam moraliter pretium condignum remissionis peccati originalis existentis in infante, quia tale pretium (quod erat meritum Christi Domini, non enim est aliud nomen sub cælo in quo credentes salui sunt) nondum erat, nisi tantum in *praefiguratione*, & *praesensione* Dei, cum Christus Dominus nondum esset passus: ergo Circumcisio non conferebat *ex opere operato* paruulis gratiam sanctificantem.

II. Secunda item pars propositionis probatur, de infantibus, quia *opus operantis* sumptum propriè & formaliter importat vsum rationis, cuius ipsi infantes nondum sunt capaces: de parentibus autem, de ipsa Ecclesia vt illos offerente Circumcisioni; item de ministro patet ex dictis supra in simili casu circa Baptismum infantium.

Tertia pars eiusdem propositionis probatur: tunc aliquid censetur agere *tamquam aliqua conditio* ratione suæ praesentiae, quando tota efficacia tam moralis, quam physica effectus est totaliter ab alio agente, quod tamen siue *ex pacto*, siue *ex institutione*, siue ex aliquo alio titulo, postulat praesentiam huius, vel istius rei, vt producat talem effectum, quemadmodum videre est in signis magicis, ad quorum praesentiam demones, supposito pacto quod inierunt cum Magis, applicat causas naturales ad producendum quosdam effectus etiam nobis extraordinarios, quorum tamen hæc signa nullo modo sunt causa: atqui tota efficacia gratiæ sanctificantis paruulo concessæ ad tollendum originale, erat totaliter à solo Deo, nec vlla erat instrumentalis physica in Circumcisione, quia eleuatio signorum sacramentalium ad illam, erat nimis excellens pro conditione status legis, siue naturæ, siue Mosaicæ; Similiter efficacia *ex opere operato*, vt patet ex præcedenti parte, & ex dictis de sacramentis in genere, & tamen ad Circumcisionem debite factam infanti nondum circumciso, gratia sanctificans infallibiliter sequebatur; & de contrario omisit Circumcisione, nec aliunde suppletâ, infans (si moriebatur) peribat in æternum, vt patet ex dictis articulo præcedenti: ergo Circumcisio conferebat gratiam sanctificantem solummodo *tamquam quædam conditio* ad cuius praesentiam Deus producebat illam in infante: & cum lex naturæ fuerit perfectior Lege Mosaicâ, sicut Circumcisio quæ aliis pertinebat aliquo modo ad illum statum quatenus erat ex Patribus antè institutionem Legis Mosaicæ, hoc tantum modo operabatur gratiam in paruulis: ita & remedium legis naturæ, quo peccatum originale purgabatur in infantibus, hoc tantum simili modo conferebat eis gratiam.

IV. Neque his obstat primum, quòd plerique Patrum superius relatorum, vt sanctus Augustinus, sanctus Gregorius, & Innocentius tertius citato capite *Maiores*, dicant Circumcisionem

A fecisse, vel valuisse istis paruulis quod noster Baptismus facit, vel valet paruulo. Secundò, quòd sanctus Augustinus libro quarto contra Donatistas capite vigesimo-quarto loquens de Circumcisione infantium scribat, idè legem circumcidendi infantes fuisse à Deo, quia & ipsum per seipsum sacramentum, id est Circumcisio, multum valebat: quo loci dux istæ particulae, *per seipsum*, videntur denotare modum operandi *ex opere operato*. Tertiò, quòd idem sanctus Augustinus libro secundo de nuptiis, & concupiscentia capite vndecimo ita scribat, *Ex quo instituta est Circumcisio in populo Dei, ad significationem purificationis valebat & paruulis originalis, veterisque peccati, sicut & Baptismus, ex quo institutus est: vbi particula illa (sicut) videtur denotare eundem modum in vtroque statu operandi iustificacionem à peccato originali*. Hæc, inquam, non obstant, non primum, nam aliud est dicere, *Circumcisionem tunc deleuisse peccatum originale*, quòd noster Baptismus delet, & aliud, *Circumcisionem tunc eodem operandi modo illud deleuisse*. Primum sonat tantum substantiam effectus, id est & in Circumcisione, & in Baptismo peccatum originale deleri, non explicando modum, quòd id fiat. Patres primo loco nobis obiecti intendunt duntaxat istud primum, quod nos asseruimus primâ nostrâ propositione, vt facile potest intelligi ex ipsa verborum serie: & si quæ vis faciendi sit in istis testimoniiis, maxime in secundo, vbi dicitur quòd sacramentum Circumcisionis tunc multum valebat *per seipsum*; At nec istæ particulae, prout ponuntur in ista sententia, ostendunt modum operandi *ex opere operato* tunc conuenisse Circumcisioni, sed significant tantum ad applicationem Circumcisionis peccatum originale fuisse infantibus remissum, absque vilo eorum actu meritò; nam sanctus Augustinus ibi ex eo quòd Circumcisio in infante, qui, vt ibi scribit, nondum poterat corde credere, ei deputatur ad iustitiam, *sola sui ipsius applicatione*, id est, sine aliquo fidei actu, ex parte infantis multum valebat, & proderat ad eius iustificationem, probat & Baptismus in noua lege, *sola sui applicatione*, id est, absque aliquo actu fidei per paruulum elicto, iustificare illum, & purgare à peccato originali. Quod argumentum cum sit à minori ad maius, non importat eundem modum operandi in istis duobus sacramentis ad se inuicem comparatis, maxime cum inter modum operandi *ex opere operato*, qui est proprius sacramentis nouæ legis, & modum operandi *ex opere operantis*, quem sanctus Augustinus negat ibi requiri in paruulis, mediet modus ille operandi gratiam facit, *tamquam quædam conditio* ad cuius praesentiam Deus illam producat in isto infante: & quamquam Circumcisio id haberet ex passione Christi Domini nondum factâ, sed præuisâ, quia tamen moralis efficacia fundatur in morali continentia, & hæc supponit realem solutionem pretij, factum est vt quamquam Deus moueretur ex meritis Christi Domini, sibi per cognitionem praesentibus, ad dandum gratiam remissionis peccati originalis ad praesentiam Circumcisionis, hæc eam propriè non contulerit *ex opere operato*, nec tantumquam causam moralem.

Tertia propositio. Circumcisio conferebat adultis gratiam sanctificantem *ex opere operantis*, & ideo veram contritionem requirebat in illis.

I. Probatur hæc propositio iis omnibus quibus agendo de sacramentis in genere ostendimus sacramenta legis naturæ & Mosaicæ contulisse tantum gratiam *ex opere operantis*, & quamquam Circumcisio *ex se* esset inefficax ad conferendum hanc gratiam in adulto, & in eo requireret contritionem, non propterea tamen erat inutilis. Primò, quia illum excitabat ad inquirendum, per veros actus fidei, spei & contritionis, interiorum Circumcisionem cordis, cuius illa erat signum. Secundò, illum Ecclesie Iudæorum incorporabat. Tertiò, eum reddebat capacem qui ita eorum sacris participaret, vt etiam posset comedere agnum Paschalem, & plura id genus alia facere quæ non licebant incircumcisis, & quamuis contritio ita sit vltima dispositio ad gratiam sanctificantem, vt hæc statim sequatur ad istam, quia tamen contritio non censetur vera, nisi includat firmum aliquod propositum seruandi omnia præcepta Dei, & vnum, pro iis qui descendeant ab Abraham, erat Circumcisio, ideo Circumcisio non remittebat illis peccatum originale, & alia mortalia actualia, nisi cum aliqua habitudine ad illam, vel *in re*, vel *in voto*, & sic talis Circumcisio erat illis *aliqua conditio* ad cuius positionem realem, vel efficacem illius voluntionem, peccatum originale, & alia actualia purgabantur in illis.

II. Dixi in conclusione, *contritionem* quia, *facere contritum de attrito*, conuenit tantum sacramentis nouæ legis, & ideo adultus infectus actualibus mortalibus, accedens cum sola attritione, etiam ex supernaturali motu elicit non recipiebat gratiam iustificantiem defectu sufficientis dispositionis; sed tunc tantum vbi verè contrebatur postea de peccatis; quo casu licet Circumcisio non repeteretur, quia tamen hæc ad id requirebatur tantum, velut *quadam conditio*, quæ quantum est ex parte illius sacramenti, iam fuerat sufficienter applicata, omnia actualia peccata, etiam quæ præcesserant Circumcisionem, remittebantur adulto vi suæ contritionis, tantquam vltimæ dispositionis ad gratiam iustificantem. Et quia vnum mortale non remittitur sine alio, fit vt non fuerit necesse Circumcisionem antea receptam, tunc reuiuiscere, sicut noster Baptismus reuiuiscit fideione recedente cum qua adultus accesserat ad Baptismum. Ex his omnibus facillè intelligimus gratiam longè maiorem conferti in nostro Baptismo, quam conferretur in Circumcisione. Primò, quia Baptismus remittit adulto, etiam solum attrito, quamlibet culpam, & totam penam peccatis debitam: at in Circumcisione, etiam ipsi contrito ita remittebatur tota culpa, vt tamen tota pena peccatis debita, temporaliter exsoluenda, remitteretur tantum *proportionatè* ad contritionem adulti qui circumcidebatur; & sine vera contritione, nec culpa, nec pena remittebantur. Deinde longè vberior gratia datur in Baptismo, quàm daretur in Circumcisione, cum lex nostra, sit *lex gratiæ*, lex Mosaicæ, *seruitutis*. Tertiò, noster Baptismus aperit cælum baptizatis, quod Circumcisio non aperiebat suis. Quartò, etiam ex parte modi, quia Baptismus est solà attritione supernaturali contentus, vt habeat infallibiliter totum proprium effectum; Circumcisio vero postulabat contritionem. Quintò, quia Baptismus est remedium longè benignius, carens quouis periculo vitæ temporalis; Circumcisio è contra; eius enim dolor erat grauissimus tertio die, vt

A expresse notatur cap. 14. Geneseos. Habet & noster Baptismus plures alias prerogatiuas supra Circumcisionem, quæ facillè possunt intelligi ex singularibus eius effectibus relatis supra, & ex Sanctis Patribus ibidem recensitis.

ARTICVLVS III.

Soluuntur fundamenta sententiæ negantis gratiam sanctificantem fuisse collatam in ipsa Circumcisionis administratione.

PRIMUM est, Patres Ecclesie, qui præcesserunt sanctum Augustinum, quando agunt de Circumcisione, negant Circumcisionem contulisse gratiam iustificantem: sanctus Irenæus lib. 4. aduersus hæreses cap. 3. Circumcisionem, inquit, non quasi consummationem iustitiæ, sed in signo dei Dem: Sanctus Epiphanius de hæresibus hæres. 30. num. 30. contra Ebionitas, *I. generanda sanitatis, celestis regni, velut hereditario iure conferendis gratiam*, Circumcisio, ait, non est instituta. Sanctus Chrysostomus homilia 39. scribit Circumcisionem, nihil ad animæ utilitatem conducere. Theodoretus in cap. 2. Epistolæ ad Romanos scribit Circumcisionem esse superuacuum, si non addit animæ Circumcisio, si ipsa, inquit, non adiecit nulla est illius utilitas; solus enim signaculi locum obinet. Ex Latinis S. Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. 4. exponens illud Apostoli ad Rom. 4. quia Abraham signum accepit Circumcisionis, ita scribit, unde non incongruè intelligimus, quia Circumcisio corporalis, signum Circumcisionis est spiritualis: ergo signum donec venierit veritas, vbi per (veritatem) intelligit sanctificationem animæ, quæ est vera spiritualis Circumcisio per gratiam iustificantem. Citatur sanctus Cyprianus Epistola 69. & lib. 1. testimoniorum ad Quirinum cap. 3. sed non appositè ad præsentem difficultatem. Primò, enim loco ait tantum Circumcisionem fuisse datam octauo die, quia octauus dies significat diem Dominicum quo Christus Dominus resurgeret, nos viuificaret & daret nobis Circumcisionem spiritalem, & posteriori loco vult tantum ostendere carnalem Circumcisionem Iudaicam esse penitus abrogatam.

Confirmatur primum hoc huius sententiæ fundamentum ex eo quod historici Iudæi, vt Iosephus lib. 1. antiquitatum cap. 11. & 22. Philo Iudæus opusculo de Circumcisione, item Rabbini vbi agunt ex professo de Circumcisione, nunquam meminerint gratiæ sanctificantis, vt concessæ suscipientibus Circumcisionem, quod tamen non fuissent omisisti, cum & rem historiceam, institutionem, & specialia privilegia Circumcisionis explicarent, inter quæ ipsa collatio gratiæ sanctificantis primas partes sibi vendicaret. Quod si respondeas hanc confirmationem peti ab auctoritate negatiua; argumentum autem eiusmodi esse nullius roboris secundum dialecticos, replicant, vbi & quando infuturo rei aliquid expenditur, etiam vique ad minutissimam quæ reperitur in illa, tunc argumentum ab eiusmodi auctoritate negatiua valere, quia scriptores illi, omitendo quod est præcipuum in tali re, peccassent: sic enim ex eo, quod Patres, & Concilia agendo ex professo de sacramentis nouæ legis, enumerant tantum septem, rectè Theologi colligunt nullum aliud præter ista, esse in noua lege; sed auctores citati, agunt ibi ex pro-

I.

fesso de Circumcisione, nec tamen unquam meminerunt gratiæ sanctificantis, ut in illa collata. Imò Apostolus ad Romanos 2. & 3. considerat Circumcisionem cum toto suo valore, nondum promulgato Euangelio, & eandem pro iustificatione obtineudā virtutem tribuit *præputio*, id est Gentili ac Circumcisioni, id est, Iudæis ita enim ait, *Circumcisio prædest, si legem obseruet, & si præputium iustitias legis custodiat, nomine præputium illius in Circumcisione reputabitur*. Id est si Gentilis obseruet legem exercendo bona opera per fidem in Christum Dominum, tam bene iustificabitur ac saluabitur, quàm Iudæus qui est circumciscus, sicque quoad iustificationem *præputium & circumcisio carnis*, sunt eiusdem efficacitæ: ergo sicut *præputium* non habet vi iustificet, sed prædicta legis & mandatorum Dei observatio ex gratia Christi Domini, ita nec ipsa Iudæorum Circumcisio & cap. 3. enumerans præcipuas vitilitates Circumcisionis, nullam facit mentionem gratiæ iustificantis ut in illa collata, quod tamen tunc debuisset facere, cum collatio huius doni sit tantæ perfectionis, vti dignitate & excellentiâ superet omnes alias prærogatiuas quas ibi recenset.

II.

Imprimis ad id quod obicitur, *omnes Patres, qui præcesserunt sanctum Augustinum negasse Circumcisionem contulisse gratiam*, Respondetur, præsentem difficultatem esse de earum numero, in quibus (ut sanctus Augustinus loquitur contra Iulianum) *inter se aliquando etiam doctissimi, atque optimi regulæ Catholice defensores, salutem fidei compage, non consonant*: & proinde testimoniis Patrum in hoc primo argumento relatorum possumus opponere S. Augustinum & alios Patres relatos pro nostra sententia, qui fortasse istis non cedent numero; & si auctoritas sit comparanda auctoritati, auctoritas S. Augustini, & eius sequacium debet esse potior, tum quia quæ plures Patres tractant ex proposito, principaliter, & docent assertive, quæque non semel, sed sæpè & constanter affirmant, & repetunt, debent anteponi iis aliorum Patrum auctoritatibus, quibus, quasi aliud agendo, obiter pronuntiant: at S. Augustinus & alij Patres illo posteriores agebant ex professo de peccato originali, eius remissione, & necessitate Circumcisionis ad illam obtinendam ante institutionem Baptismi, & nostram propositionem non semel, sed sæpius repetunt, ut videre est apud S. Augustinum & alios: alij verò in contrarium citati obiter tantum, & non ex professo agebant de peccato originali, & eius remissione ante institutionem Baptismi; tum etiam quod in iis quæ spectant ad mysterium gratiæ, auctoritas S. Augustini prævalet auctoritati aliorum Patrum, ut patet ex epistola Cæciliæ Pape ad Episcopos Galliarum, ex Concilio 1. Arausico & Trident. quorum omnes ferè Canones de peccato originali, gratia, & iustificatione sunt desumpti ex S. Augustino; tum etiam ex eo quod Clemens octavus voluerit controverSIam de gratia efficaci, & de scientia media discuti conformiter ad doctrinam S. Augustini & S. Thomæ Doctoris Angelici: at remissio peccati originalis pertinet ad mysterium gratiæ, & ambo illi Patres, & alij plures docent ex professo, & sæpè sæpius repetunt peccatum originale fuisse remissum in Circumcisione, & ex consequenti gratiam sanctificantem in illa fuisse collatam infantibus.

IV.

Deinde ut honorificè respondeatur Patribus

A in particulari, ad sanctum Irenæum dicimus primo, illum initio capitis negare tantum Circumcisionem fuisse datam *consummationem iustitiæ*, per quem terminum gratia iustificans non intelligitur, sed vita æterna, quæ est eius consummatio: unde communiter appellatur *gratia consummata*, & cum Circumcisio non aperiret cælum circumciscis, rectè sanctus Irenæus ibi negat Deum dedisse Circumcisionem, quasi *consummationem iustitiæ*.

Nec obstat quòd eodem capite loquens de Circumcisione & Sabbathis Iudaicis ita scribat, *Non per has iustificabatur homo, sed in signo data sunt populo*: nam conferendo hæc eius verba precedentibus. satis dignoscitur velle tantum hæc non contulisse gratiam iustificantem *ex opere operato*, quod hæc particula sonat, *per hæc iustificabatur*, quia paulò antè ita ait, *In signo data sunt hæc, non autem sine symbolo erant signa, id est sine argumento, neque etiosa, tanquam quæ à sapiente arifice darentur*: sed secundum carnem Circumcisio, Circumcisionem præfigurabat spiritalem: ubi dicendo illam non fuisse otiosam, sed datam sapienter, ut præfigurantem spiritalem, significat illam contulisse adultis gratiam *ex opere operantis*.

Similiter modus ille, quo sanctus Epiphanius in hoc argumento relatus loquitur, innuit eum loqui tantum de gratia iustificante, propterea illa iure suo hæreditario aperit cælum, quod ius non conveniebat gratiæ sanctificantis, ut concessæ per Circumcisionem, cum tunc omnes iusti morientes descenderent in Lymbum. Pari modo sanctus Chrysostomus potest explicari hominibus trigesima-nonâ, ita ut neget solummodò illam fuisse vtilem *ex opere operato*, ad conferendum gratiam, sed *ut sic* habuisse tantum quod esset signum distinctionum populi Iudaici ab aliis omnibus.

Ad auctoritatem sancti Ambrosij respondetur, Circumcisionem ibi dici fuisse signum sanctificationis, càmque dici remansisse in ratione signi, donec veniret veritas, quatenus præfigurabat nostrum Baptismum, qui confert *ex opere operato* perfectam sanctificationem animæ, quod non impedit quin etiam tunc contulerit gratiam iustificantem, tanquam *aliqua conditio*, iuxta modum explicatum secundâ nostrâ propositione: & Circumcisionem contulisse gratiam, vel eius augmentum adultis *ex opere operantis* significat idem sanctus Ambrosius suis annotationibus ad caput duodecimum Exodus, ubi agit de Circumcisione.

D Addimus insuper omnes illos Patres, agèdo de Circumcisione aliquando meminisse potius signi & fidei, quàm gratiæ sanctificantis in illa concessæ, quia agunt de Christo Domino & eius adventu; pactum autem istud Circumcisionis, erat de adventu Christi Domini.

Ad confirmationem petitam ex Historicis Iudæorum respondetur, idè eo scribendo de Circumcisione, non meminisse gratiæ in illa collatæ, ne cum scriberent etiam Gentilibus, secreta suæ religionis divulgarent; & quando datur auctoribus talis causa reticendi aliquam veritatem, tunc omnia illius commemoratio non potest iuste assumi in argumentum validum pro parte contraria: exempli causâ ex eo quòd Patres, agendo pro nostra religione non cum Iudæis, vel cum infidelibus, vel etiam cum Catechumenis, non meminerunt sacramenti Eucha-

I. ristic, vel singularis alicuius eius perfectionis, hæc perfectio male & falsò negatur inesse sacramento Eucharistiz, quia ratio & occasio talis reticentiz fuit ipsa Ecclesiæ prohibitio, quæ erat vetitum Christianis agere de hoc mysterio coram Iudeis, Gentilibus, & Catechumenis, vt patet ex Concilio Alexandrino apud S. Athanasium apologia. 2. & ex sancto Ambrosio lib. de iis qui iniciantur cap. 1.

Ad autoritatem S. Pauli cap. 2. ad Romanos primo respondetur, eo ipso quo ita ait, *Circumcisio prodest, si legem obserues*, cum loquatur ibi de iustificatione attributâ ipsi Circumcisioni, quòd condecatur ad iustificationem; sensus huius sententiz est idem ac istius, *Baptismus & professio fidei Christiana prodest homini, si seruet mandata Dei & Ecclesiæ*: at in posteriori hac sententia, efficacia ad iustificationem hominem, non admittit Baptismo, nec asseritur tota conuenire obseruationi mandatorum, præcendendo à Baptismo, sed tantum non sufficere homini pro obtinenda vita æterna, quòd suscepit Baptismum, sed insuper requiri vt obseruet mandata Dei & Ecclesiæ: Pari iure, quia S. Paulus loquitur de Circumcisione pro eo tempore, quo nondum erat mortua, sed retinebat suum vigorem, sensus eius non erit, quòd Circumcisio simpliciter nihil conferat ad iustificationem, sed quòd, vt valeret, requireret insuper obseruationem mandatorum Dei. Denique Apostolus ibi, Gentilem facit parem Iudæo quoad iustificationem in eo, quòd sicut Circumcisio *ex se*, seu *ex opere operato*, non iustificabat Iudæum, sed ipsa fides in Christum tali signo exteriori protestata, & professâ: sic etiam & sacramentum legis naturæ non purgabat *ex opere operato* Gentilem à suo originali peccato; sed ipsa fides in Christum Dominum protestata signo exteriori, & sic quoad hoc Gentilis & Iudæus erant pares.

Apostolus autem sequenti capite tertio enumerans prærogativas & vtilitates Circumcisionis, non meminit gratiæ sanctificantis, vt in illa collata, quia cum ibi compararet statum Legis Moisaicæ & Iudæorum cum statu legis naturæ, seu Gentilium non idololatrarum, sed rectè colentium Deum extra Iudaismum, & veller ostendere Deum dedisse aliquid amplius Iudæo, quàm Gentili non debuit recensere id quod erat commune remedio vtriusque legis pro purgando originali peccato, cuiusmodi est conferre gratiam sanctificantem *ad modum cuiusdam conditionis*, sed debebat tantum referre id quod singulari priuilegio conueniebat Iudaismo, & Circumcisioni, cuiusmodi sunt quæ ibi enumerat: aliis vero locis Apostolus agit de Circumcisione, vtiam mortuâ.

IV. Secundum fundamentum est. Efficacia Circumcisionis debet diiudicari ex ipsa eius institutione, & ex verbis quibus illa exprimitur, quia est signum ex institutione Dei, & solummodò tantum efficax, quantum Deus voluit instituendo illud: sed institutio Circumcisionis habetur 17. cap. Genes. ibi nulla habetur promissio gratiæ sanctificantis etiam implicite, sed tantum dicitur signum fœderis inter Deum & Abraham & eius seminem quod fœdus continebatur tantum promissione bonorum temporalium, quatenus erant symbola cœlestium, & futurorum, vt sanctus Augustinus docet enarratione in Psalmum 128. verba autem institutionis hæc sunt, *Circumcidetur ex vobis omne masculinum, & circumcide-*

A *ris carnem præputij vestri, ut sit in signum fœderis inter me & vos*, vbi nulla fit mentio gratiæ sanctificantis.

Respondetur negando Minorem, cuius falsitas patet ex primo nostro fundamento, iuxta expositionem Patrum ibi relata, & confirmatam. Ad id quod ibi additur, scilicet *promissiones veteris Testamenti fuisse tantum temporales*, responsum est suprâ. Tertium est, Decretum Eugenij, & Concilium Tridentinum sessione 8. statuunt hoc discrimen inter sacramenta Legis veteris & nouæ, quòd illa non contulerint gratiam sanctificantem, hæc verò illam conferant. Respondetur, ista duo Decreta velle tantum ponere distinctionem penes modum, quo sacramenta nouæ Legis & veteris conferunt gratiam, quòd hæc nullam *ex se* immediatè, & *ex opere operato*, illa verò econtrâ, vt ostendimus agendo de sacramentis in genere. Quartum est, apud Iudæos idem fuit sacramentum pro remittendo originali masculis ac feminis, cum nulla videatur esse ratio distinguendi illud: scemque non sunt purgati ab originali per Circumcisionem, sunt enim incapaces illius. Confirmatur: si salus animæ masculorum dependebat à Circumcisione, longè benignius agebatur cum feminis, quàm cum masculis, quia in istis peccatum originale tolleretur quolibet signo exteriori ad arbitrium parentum assumpto, protestantium fidem Christi, & quouis tempore: at masculi cogebantur subire Circumcisionem, grande malum in tali ætate tenera, expectare diem octauum intra quem salus animæ vniuscuiusque illorum periclitabatur; imò benignius est actum in iis infantibus Iudæorum, qui in deserto sunt mortui, quia nulli eorum ibi fuerunt circumcisi, sed alio remedio longè faciliore sunt purgati à suo originali.

C Respondetur negando Maiorem: cur autem Circumcisio fuerit principaliter instituta pro masculis, vltra id quod fenellæ erant illius incapaces, est quòd Circumcisio instituebatur in signum aduentus Christi Domini, & ratio genealogiz apud Iudæos maximè attendebatur penes masculos, vt patet ex genealogia Christi Domini.

Ad confirmationem primò negatur, Deum tunc benignius egisse cum feminis, quia si quod periculum occurreret ante diem octauum, poterat succurri masculo per remedium legis naturæ, quod applicabatur mulieribus. Deinde est hoc remedium esset cum aliquo dolore fati grandis, remedium autem pro feminis sine vilo, non propterea tamen Deus agebat minus benignè cum masculis, quia talis dolor Circumcisionis faciebat ad commendationem fidei, quam tunc homines ipsi Circumcisione profitebantur, vt S. Ambrosius suis annotationibus suprâ citatis ad cap. 12. Exodi expresse & fusè docet: vnde in remediis supernaturalibus maior benignitas non tam debet attendi penes nudam eorum facilitatem, excludentem quemcumque dolorem corporis, quàm penes bonum, quod sequitur ad illa, vel etiam concomitatur illa: nec enim quis rectè dixerit Deum benignius agere cum eo quem saluat vt simplicem Confessorem, quàm cum illo, quem per aliquod insigne martyrium euocat ad vitam æternam.

D Vltimum fundamentum est: si Circumcisio fuisse remedium pro remittendo originali peccato Sichimitæ illi, saltem quibus remedium legis naturæ non fuerat applicatum, acceperunt

V.

VL.

VII.

VIII.

I.

remissionem sui peccati originalis per repentinam illam Circumcisionem, & à suo Rege coactam capite trigesimo-quarto Geneseos, quod tamen non est verisimile, cum illi nihil aliud cogitauerint, quam de contrahendo fœdere per matrimonia cum filiis Abrahæ, & filij Iacob ibi persuadendo illis Circumcisionem, nihil aliud intenderint quam scire in illos ob stuprum sororis, vt ibi habetur expressè: igitur Circumcisio non conferebat gratiam sanctificantem.

Respondetur, adultos Sichimitas debite dispositos per contritionem accepisse remissionem originalis, & actualium: & infantes eorum absque vlla dispositione in illis prærequisitâ, adultos indebite dispositos minime ob superius dictâ; malum autem finem filiorum Iacob (cùm fuerit omniud extrinsecus) non impediuisse hunc effectum in istis Sichimitis, si modo qui eos circumcidebant intenderint tunc id circa illos facere, quod descendentes ab Abraham, veri cultores Dei, faciebant & intendebant circumcendendo suos infantes; sicut qui aquâ verè & propriè naturali, & nihilominus venenatâ baptizaret infantem, cum efficaci intentione faciendi quod vera Ecclesia facit, & insuper interficiendi illum, semper *valide*, esto *non licitè*, baptizaret, & talis infans saluaretur.

II.

AD QVÆSTIONEM LXXI.

De ceremoniis Baptismi.

III.

ARTICVLVS VNICVS.

ORA hac quæstione agit sanctus Thomas de ceremoniis Baptismi: illæ autem sunt in triplici differentia: aliæ antecedentes Baptismum, aliæ concomitantes, aliæ subsequentes: antecedentes sunt, prima. *Catechismus* fundatus in istis verbis cap. 23. S. Matthæi, *Euntes docete omnes gentes*: Secunda est *serutinium*, quo fides baptizandorum explorabatur. cuius meminit sanctus Augustinus lib. de fide & operibus capite 6. Tertia est, *abrenuntiatio Sathana*, cuius meminit Tertull. lib. de spectaculis cap. 4. Quarta, *signum crucis*, cuius meminit S. Augustinus de catechizandis rudibus cap. 10. Quinta est *exorcismus*; ne dæmon impediatur effectum Baptismi in baptizando, cuius meminit S. Iustinus Martyr Dialogo de Tryphone. Sexta est *exufflatio*, quæ significat expulsionem dæmonis, cuius meminit S. Ambrosius lib. de nîs qui iniciantur cap. 1. Se-

IV.

prima est *gestus salis*, qui significat sapientiam doctrinæ Christianæ, quæ recipitur in Baptismo, cuius meminit IV. Carthaginense Concilium Canone 5. Octaua, est *contactus marium & aurium per saluam*, cuius fundamentum extat capite 7. S. Marci, & dicitur *Epheia*, & significat receptionem fidei & gratiæ per sacramentum, cuius meminit S. Ambrosius supra. Nona, est *impositio manuum*, & *benedictio sacerdoti*, cuius meminit S. August. lib. 2. de peccatorum meritis cap. 26. & habet fundamentum 18. cap. S. Marci. Decima, est *vnctio ex oleo benedictio in pectore & in scapulis*, & significat illos preparari ad pugnam, cuius meminit S. Augustinus sermone 206. de tempore.

Prima inter concomitantes est *impositio nominis*, sed non semper fiebat, vt patet Actuum 9. cauendum tamen est ne nomina Gentilium imponantur, quia id est prohibitum 33. Canone Nicæni Concilij. Secunda est, vt habeantur *patrini*, de quibus supra. Tertia est *benedictio aque*, cuius meminit S. Cyprianus epist. 70. ad Ianuarium. Quarta est *immersio aque*, quæ propterea ablutionem, est de essentia, non autem ceremonia, propterea nomen hoc, *ceremonia*, significat tantum aliquod accidens ipsius substantiæ Baptismi.

Inter subsequentes, prima erat *esculum pacis*, cuius meminit S. Cyprianus epist. 59. ad Fidum, quo significatur baptizatum esse fratrem nostrum. Secunda, est *vnctio ex chrismate* ab Episcopo consecrato in vertice, quod significat baptizatum ab eo de coniungi Christo Domino, tanquam suo capiti, cuius meminit S. Ambrosius lib. 3. de sacramentis cap. 1. Tertia est, *ceremonia accensus* datus baptizato, ad significandum baptizatos accepisse fidem, & debere præluce aliis exemplo bonorum operum, ex S. Gregorio Nazianzeno oratione in sancta lumina. Quarta, erat *porrectio lactis & mellis*, cuius meminit S. Hieronymus aduersus Luciferianos, & significabat innocentiam paruulorum. Quinta erat *vestis candida*, quâ significabatur candor animi, quem consequebantur per Baptismum; baptizati autem debebant ferre vestem illam candidam à vigilia Paschæ vsque ad sabbatum sequentis Dominicæ, & huius ceremoniæ meminit S. August. serm. ad competentes: has autem omnes Baptismi ceremonias & alias quæ inter baptizandum seruabantur peculiariter in nonnullis Ecclesiis, Pamelius fuse explicat suis annotationibus ad lib. Tertull. de Baptismo, vbi citat varia Patrum testimonia, & pro illis possunt etiam videri omnes ij, qui de diuinis officijs, & ritibus Ecclesiæ ex professo scripserunt, præsertim Iosephus Vicecomes illo vno opere quæ quinque libris agit de antiquis Baptismi ritibus & ceremoniis. Atque hæc tenus de Sacramento Baptismi.

D E

SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

AD QVÆSTIONEM LXXII.

VT gratia naturam non destruit, sed perficit: sic ratio & ordo sacramentorū modū & ordinem vitaliū functionum, quem natura statuit, imitatur & perficit: cū igitur Baptismus sit generatio spiritualis, ordo postulat vt deinceps de Confirmatione, quæ accretio quædam est, dicamus.

DISPVATIO I.

De formali ratione sacramenti
in Confirmatione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Confirmatio sit propriè sacramentum.

NOVATVS Confirmationem è numero sacramentorum expunxit, vt ex Epistola sancti Cornelij Papæ ad Fabium, refert Eusebius lib. 6. histor. Ecclesiast. cap. 35. quem sequuti sunt eius discipuli, vt est apud Theodoretum lib. 3. hæreticarum fabularum tit. de Nouato: item Armeni, vt testatur Armacanus lib. 9. de eorum erroribus ca. 10. & hæretici nostri temporis, voluntque eam fuisse meram tantum ceremoniam Baptismi in primitiua Ecclesia, vltimo loco vsurpatam, quā filij Christianorum in infantia baptizati, vbi adoleuerant, sistebantur Episcopo, ad reddendam fidei, in qua fuerant baptizati, rationem; Episcopus autem editam ab illis fidei professionem, per manuum suarum impositionem, confirmabat, eisque solemniter precabatur; ita Caluin. lib. 4. Instit. cap. 19. §. 4. & omnes recentiores Caluinistæ; quorum opinionem Spalatensis conatur fuisse probare lib. 2. de repub. Ecclesiastica cap. 4. & ex Lutheranis Kemnitius in examine Concil. Trid. ad 2. & 3. can. de sacramento Confirmationis; Hunnius opusculo de sacramentis cap. 5.

His tamen non obstantibus constans Ecclesiæ Catholicæ sententia, quam loco conclusionis

Aponimus, est: Confirmationem esse sacramentum nouæ legis, propriè dictum. Propositio est de fide, in pluribus Conciliis definita in propriis istis terminis, in Trid. sess. 7. can. 1. de Confirmatione: item in decreto Eugenij; sit etiam expressa eius mentio in aliis antiquioribus Conciliis, vt Laodiceno cap. 48. Eliberitano can. 77. Aurelianensi cap. 2. Meldensi cap. 6. & multis aliis, quæ licet ipsum nomen sacramenti, ei non tribuant, rem tamen nomine sacramenti significatam, concedunt, quod ad stabilitatem nostræ propositionis sufficit.

Probatur autè primò ex sacris litteris: scribitur enim Act. 8. de SS. Petro & Ioanne Apost. *Tunc imponebant manus super illos*, scilicet Samaritanos nuper baptizatos, & accipiebant Spiritum sanctum, quem locum de nostra Confirmatione intelligunt Patres, S. Cyprianus Epistola citat. 73. S. Hieronymus dial. contra Lucifer. S. August. cap. 26. lib. 15. de Trinit. *Orabant* (inquit) *Apostoli vt veniret Spiritus sanctus in eos quibus manus imponebant*, quem morem etiam in suis præpositis seruauit Ecclesia, quando scilicet oleo visibili baptizatos ungit. Nec diffidentur hæretici, vt Caluinus supra lib. 4. suarum Institutionum, & suis Commentariis in Acta Apostolorum ad cap. 8. & 19. sed tantum negant talem ritum propriè fuisse sacramentum, quod nos ex ipso textu probamus. Ad rationem sacramenti nouæ legis sufficit, quod sit signum sensibile, ex sola Christi Domini Institutione, practicum gratiæ, perpetuo in Ecclesia seruandum ex Christi Domini mandato: atqui eo loci *impositio manuum*, quæ recensetur; est signum sensibile, vt per se constat, practicum quidem gratiæ sanctificantis, quia Samaritani dicuntur ibi accepisse Spiritum sanctum, non quomodocumque, sed expresse per impositionem manuum, tanquam causam instrumentalem tantæ gratiæ; nam ita subiungit S. Lucas, *cum videres Simon, quia per impositionem manuum Apostolorum daretur Spiritus sanctus*: quæ particula, per, importat aliquam causalitatem, vt norunt grammatici; quod item nomine Spiritus sancti intelligatur gratia sanctificans patet ex S. Aug. nunc relato per Spiritum sanctum, intelligente verbis discretis tertiam personam Trinitatis, quæ ibi à S. August. & Theologis agendo de mysterio Tri-

I V.

V.

V I.

I.

nitatis, censetur etiam nobis dari, quando gratia sanctificans nobis conferretur; tum etiam ex Caluino dicente citat. cap. Act. 8. ad vers. 15. particulā *Spiritus sanctus*, ibi eodem modo esse accipiendam, quo S. Ioan. 7. quando ait Euangelista *nondum erat spiritus datus*; sed ex eodem Caluino ad eum locum S. Ioan. ad vers. 39. ibi per nomen *Spiritus*, non tantum intelliguntur *visibiles* quedam gratia, & omnia quedam dona gratuita, vt donum linguarum, & alia id genus; sed etiam ipsa gratia, & virtus spiritus quā (vt ibi loquitur Caluinus) *renascimur in Christo*, ac efficiamur noua creatura, quæ gratia nihil est aliud quam ipsa sanctificans gratia.

II.

Tertio, & ipse Simon Act. 8. intellexit hanc manuum impositionem esse effectiuam gratiæ, vi. & efficaciam suæ applicationis, & non per modum puræ & simplicis orationis fundatæ in deuotione & sanctitate orantis, quia ideo voluit donum istud emere, nec ab Apostolis reprehenditur, quod *Spiritum sanctum*, per manuum impositionem dari posse crederet; sed tantum quod illud donum *penitus possideri* posse existimauit. Fauet Theodoretus in canticis, ad illa verba, *Vnguentum effusum nomen tuum*, dicens, *baptizatos, sub visibilibus vnguentis specie huius sacramenti, inuisibilem sancti Spiritus accipere gratiam*. B. item Cyrill. Hieroso. Catech. 3. confert vñctionem huius sacramenti, cum Eucharistia, *Quemadmodum* (inquit) *panis post inuocationem Spiritus sancti, non est amplius panis communis, sed est corpus Christi: sic vnguentum Confirmationis, postquam est consecratum, non est amplius vnguentum nudum, & commune, sed Chrisma Christi quo corpus quidem vngitur, anima vero sancto vñsificetur spiritu sanctificatur; quin & ipsa pseudo-Ecclesia Anglicana, eandem cum Caluino hæresim profertens, in suo Rituali impresso Londini anno 1574. vocat manuum impositionem, quæ fit in Confirmatione, visibile signum, & gratiam inuisibilem, inde collatam. affirmat.*

III.

Quod item tale signum fuerit ex mandato Christi Domini, docet expressè Caluinus supra. Quod denique mandatum illud non tantum fuerit pro tempore Apostolorum, sed etiam pro toto tempore, quo durabit Ecclesia, Patet tum ex sancto Cypriano Epistola 73. S. Hieronymo contra Luciferia. S. Augustino 15. de Trinitate cap. 26. vbi expressè vocant hanc manuum impositionem ab Apostolis factam, morem quem seruat, & seruare debet Ecclesia. Quæ verba important aliquam necessitatem præcepti. Ergo aut à Christo Domino toti Ecclesiæ facti, aut ab Apostolis; non ab Apostolis, quia iuxta Caluinum lib. 4. Instit. cap. 10. sect. 18. *Tota in hoc incumbit Apostolorum doctrina, non nouis obseruationibus oneretur conscientia*, vnde Caluinus ibi reicit Traditiones Apostolicas: ergo cum Apostoli nihil contra suam doctrinam præceperint, certè nec hanc manuum impositionem baptizatis: cum ergo, iuxta prædictos Patres, sit præcepta Ecclesiæ, consequens est, hoc mandatum ab ipsomet Christo emanasse.

IV.

Nec obstat quòd mandatum istud non sit sacris litteris consignatum, tum quia (vt est apud S. Hieronym. supra) *etiam si Scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensu, instar præcepti oblineret*, tum etiam quia est per accidens ad rationem sacramenti, quod eius institutio, vel mandatum sacris litteris contineatur, vt inter hæreticos verbis expressis ag-

A noscit Spalatensis supra cap. 4. num. 7. Tum denique quia ante omnem scripturam noui Testamenti, Baptismus & Eucharistia verè & propriè fuerunt sacramenta.

Neque huic argumento satisfacit quod Caluin. cit. cap. 19. Act. & alij respondent tempore quidem Apostolorum, hanc manuum impositionem fuisse sacramentum, & per illam datum Spiritum sanctum, quia promissio & mandatum Christi se se tantum ad illud extendebat: Hoc, inquam, non satisfacit; nam primò, vt argumentemur ad hominem, non possunt probare ex sacris litteris promissionem gratiæ per hoc sacramentum conferendæ, & mandatum de illo usurpando in Ecclesia, ad solos Apostolos, & eorum tempus fuisse. Deinde Sancti Patres supra citati Cyprian. Hieronym. August. dicunt apertè contrarium; verbis enim discretis aiunt signum istud ab Apostolis usurpatum, adhuc *pro tempore* fuisse in vsu Ecclesiæ, & gratiam contulisse, solumque in hoc ponunt discrimen, quod cum Spiritus sanctus possit dari duobus modis; primò, *inuisibiliter* tantum, vt nunc ordinariè confertur accipientibus Baptismum; Secundo, etiam modo *visibili*, & visibilibus signis simul, vt fuit collatus Apostolis in die Pentecostes, & aliis eodem tempore ad dilatanda primordia Ecclesiæ, suo tamen tempore & posterioribus sæculis datur modo tantum *inuisibili*, & latenter, vt expressè docet S. August. lib. 3. de Baptismo contra Donat. cap. 16. & tract. 6. in Epistolam S. Ioan. at quod aliquod signum à Christo institutum propriè sit sacramentum, quantum requiritur ex parte suæ efficaciz, nullo modo habet ab eo, quod ad sui applicationem gratia conficitur, modo *visibili*, sed absolute & simpliciter ab eo, quod gratiam sanctificantem, vel eius augmentum conferat fuscipienti; alias Baptismus & Eucharistia non essent hoc tempore sacramenta propriè dicta, quod non admittent hæretici. Multo minus satisfacit quod Caluin. supra & eius sectatores respondent, *Ritum hunc*, de quo agit ibi S. Luc. *nihil aliud fuisse quam excipcionem professionis fidei adolescentium in sua pueritia baptizatorum*, nam primo ista manuum impositio recensetur à S. Luca facta non in istum finem, sed vt reciperent gratiam, vt patet ex ipsa textu. Deinde, de ista professione fidei per Apostolos receptane verbum quidem profert S. Lucas. Tertio, qui ibi receperunt Baptismum à S. Philippo Diacono non erant infantes, sed verbis expressis dicuntur à S. Luca, *viri & mulieres*, item credidisse Philippo euangelizanti, quòd de infantibus non potest intelligi. Quòd, non dicuntur Apostoli hoc audito expectasse per aliquod tempus quo isti baptizati transacta pueritia adolecerent, & per se ipsos professionem fidei ederent præsentibus Apostolis, sed tantum dicuntur Apostoli statim atque id audierunt, *Misisse Sanctis Petrum & Ioannem, vt eis manus imponerent, & Spiritum sanctum acciperent*; & quemadmodum idem Philippus idoneus fuit, qui Eunuchi professionem fidei reciperet, dum illum baptizauit eodem cap. Act. ita etiam, si ritus iste fuisset tantum professio fidei, facta ab adolecentibus in pueritia baptizatis, & quædam eius receptio, idem Philippus tali exequendo muneri fuisset sufficiens, quòd tamen (quia tantum erat Diaconus) expressè negant S. Chryl. in illum locum Act. hom. 18. S. Epiph. har. 11. & significat S. Hieron. dialo. contra Luciferia.

C

D

ARTICVLVS II.

Confirmatio probatur ex Patribus esse sacramentum.

IDEM loquendi modus Patrum de pluribus dogmatibus in illorum traditione arguit eos censuisse parem esse illorum conditionem in eo penes quod conferunt illa inter se; sic in Concil. Carth. celebrato tempore S. Cyp. Nemefianus Episc. dum proferit suam sententiam, ita loquitur de Baptismo & Confirmatione. *Cum manifestum sit utroque sacramento debere eos renasci in Ecclesia*, quod S. Cyprian. Epist. 72. etiam repetit in Epist. 74. declarat verbis expressis manuum impositionem esse sacramentum distinctum à Baptismo S. item August. lib. 2. contra literas Petil. cap. 104. *Sacramentum chrismatismis* (inquit) *in genere signorum visibilium sacrosanctum est sicut Baptismus*. Spalatensis supra num. 49. respondet istis Patrum auctoritatibus. S. quidem Cyprianum per hanc particulam *utroque sacramento*, intelligere vnicum sacramentum Baptismi: quod tamen diuidit in *externum opus & internum effectum*, sensumque illius esse verum Baptismum duobus constare scilicet, *ablutione aquæ, & receptione spiritus*, & hoc indicare verbum istud, *renasci*, quo vitur ibi S. Cyp. & propriè intelligitur de Baptismo. S. autem August. tantum comparare Christum cum Baptismo in *ratione significandi*, quatenus vna actio est ablutio, & altera vnctio, & ita suo modo esse duo incompleta sacramenta in suis ceremoniis, quæ vnum integrum compleant, & S. August. ibi velle vnctionem illam Chriſmatismis, in eo potissimum conuenire cum Baptismo, quod ipsam aquæ boni, ac mali possint recipere; confirmat quodd idem S. August. lib. 3. de doctrina Christiana cap. 9. & Epist. 118. ad Ianuarium cap. 1. duo tantum recenscat sacramenta Baptismum scilicet & Eucharistiam: hæc tamen non satisfaciunt; nam primò, quod spectat ad S. Cyprianum ille vult, argumentum sumpto ab *incommodo*, probare baptizatos ab hæreticis, esse rebaptizandos, quod scilicet si Baptismus ab illis collatus sit nullus & inualidus, etiam nulla erit, & inualida, *impositio manuum*, illis facta ad accipiendum Spiritum sanctum, id est, sacramentum Confirmationis, quia nimirum Baptismus est ianua reliquorum sacramentorum, cuius character supponitur ad Confirmationis characterem, & sic loquitur de Baptismo, & impositione manuum ad accipiendum Spiritum sanctum, tanquam rebus & signis inter se distinctis, siquæ particula illa, *utroque sacramento*, supponit ibi pro duobus illis sacramentis, quod amplius patet ex eius Epist. 74. ubi verbis expressis de illis loquitur, tanquam distinctis, & distinctos effectus producentibus, dum ait per Baptismum hominem nasci, & non per impositionem manuum, quæ datur ad accipiendum Spiritum sanctum; sed iam in Baptismo natum accipere Spiritum sanctum per præſtatam manuum impositionem, ideoque citata Epist. 72. non dicit simpliciter hominem sanctificari, fieri filium Dei si utroque sacramento renascatur, sed ait tum demum plene sanctificari, quando deo illa sacramenta percipit, ita vt significet per solum Baptismum conferri sanctificationem, & per solum istam manuum impositionem Baptismo superadditam, dari incrementum illius, quo illa compleatur

A & perficiatur modo paulò post explicando, vt expressius denotat idem S. Cyp. Ep. 70. dū ita ait, *Vngi quoque necesse est eum, qui baptizatus sit, vt accepto chrismate* (id est vnctione) *esse vnctus Dei, & habere gratiam Christi possit*. Quibus verbis explicat gratiam illam fieri vi & efficaciam vnctionis chrismatismis, & istam vnctionem tantum applicari ei qui iam sit baptizatus: vnde mens eius & aliorum Episcoporum ibi, est vnctionem esse chrismate esse præſtatam sanctificantis gratiæ, superadditæ gratiæ baptismali; ideoque sacramentum, cum sit eiusmodi gratiæ signum visibile, & distinctum à Baptismo.

B Neque item superior responsio Spalatensis satisfacit auctoritati S. Augustini, nam cum Petilianus ibi admitteret sacramentum chrismatismis, seu Confirmationis, & de illo interpretaretur Psalm. 132. admitteret S. August. esse *verum sacramentum*, quemadmodum est & Baptismus, & ex eo quodd iuxta Petilianum possit conferri peccatoribus, vt fornicariis, veneficis, & aliis, quibus tamen vnctionem spiritalem, id est gratiam non conferet, probat pari ratione posse Baptismum conferri hæreticis, absque eo quod gratiam sanctificantem eis conferat: vnde loquens de hoc sacramento Confirmationis, sic ibi concludit: *ergo visibile sacramentum esse & in bonis & in malis potest absque inuisibili vnctione chrismatismis quæ propria bonorum est*; sicque S. August. comparat totum sacramentum Chriſmatismis, cum toto sacramento Baptismi, vulque pari modo vtriq; sacramento rationem sacramenti nouæ legis competere: nec in aliquibus tantum circumstantiis illa inter se comparat, vt falsò illum interpretatur Spalatensis, dum vult comparationem istam in eo tantum esse, quod mali possint aquæ recipere sacramentum chrismatismis, sicut sacramentum Baptismi, sed ita vt vnctio chrismatismis significet tantum ipsam gratiam, quam tamen non conferat. Hoc enim refellitur, quia ibidem expressè docet S. August. vnctionem inuisibilem non tantum significari per sacramentum chrismatismis in bonis, sed etiam poni & dari; sicque glossa illa Antonij Spalatensis est contra expressam S. Augustini mentem.

C Quod verò spectat ad duas reliquas auctoritates S. August. Responderetur aliud esse *enumerare sacramenta*, aliud *ponere exemplum de sacramentis*; ad posterius non requiri enumerationem omnium & singulorum; sed sufficere vnum aut alterum nominare, prout pestulat occasio, vt docet experientia; S. autem August. in vtroque loco non *enumerare sacramenta*, sed *solummodo ponere exemplum de illis*, in eo quod explicandum proposuerat, vt exprimit particula illa (*sic ut*) in vtroque loco sacramentis ab illo enumeratis præfixa: & adhuc clarius ex eo quod sic subiungit verbis posteriori loco citatis, & si quid aliud in scripturis canonicis commendatur, quibus indicat alia quædam sacramenta, de quibus non fecit mentionem; vnde libro quinto de Baptismo contra Donatistas capite vigesimo hæc quatuor enumerat, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, & Ordinem. Item libro 19. contra Faustum cap. 14. tria tantum enumerat, Baptismum, Confirmationem, & Eucharistiam, & ita alibi. Possent plura alia tum eorumdem, tum aliorum etiam antiquissimorum Patrum pro hæc nostra conclusione referri testimonia: idcirco superseديمus quodd hæretici non disſiteantur Patres stare à partibus

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. nostra conclusionis: nam Caluinus libro quarto Instit. cap. 19. §. 12. ita prohibet totum consensum Patrum pro nostra conclusione, *Prætexunt, inquit, vetustissimam esse hanc observationem, & multorum seculorum consensu confirmatam. Deinde hunc consensum verbis istis eludit, Etiam si id verum esset, nihil tamen efficiunt, non id terra est sacramentum, sed & celo, non ex hominibus, sed ab vno Deo, Deum sue Confirmationis autorem, præbere oportet, si sacramentum haberi volumus.* At nos Catholici non intendimus sacramentum hoc fuisse ab hominibus, sed à solo Christo institutum: & huius rei probationem repetimus etiam ex Scriptura. vt à Patribus primitiue Ecclesie intellectâ, & ad praxim reuocatâ: quod argumentum est optimum, maxime cum ex ipsomet Caluino libro quarto Institut. cap. 2. §. 3. eorum tempore esset indubitatum, nihil à principio Ecclesie Christianæ vique ad illam ætatem immutatum, fuisse in doctrina. Multo insolentior est Danzus ad caput 6. controuers. Bellarm. de Confirmat. ait enim, *Patres qui post M. elchisidem summum Pontificem vixerunt (vixit autem circa annum Christi 311.) dum de laudibus christi-matis loquuti sunt, fuisse veneno infascinosos, S. Hieron. Dialogo contra Lucifer. corruptisse locum Actuum cap. 8. S. Ambrosium lib. 3. de Sacramentis cap. 2. & lib. de iniuriis cap. 7. asserentem gratiam Spiritus sancti dari per Confirmationem, nimium fuisse Romanis Episcopis, & quod ita scripserit ad eum esse suo errori seu fauori in Romanum Pontificem, non veritati: S. Augustinum agnoscentem vitionem id christiane pro sacramento, sui seculi errore, seu naufragio fuisse absorptum, ceteros posteriores, corruptâ iam Ecclesia doctrinâ, Confirmationem communem errore in sacramentum recepisse.* Ex quibus omnibus habemus, ante mille & trecentos annos, & sequentibus sæculis Confirmationem, tanquam sacramentum propriè dictum fuisse habitam à tota Ecclesia, etiam id farentibus hæreticis. Si quis porro locis illis Patrum suis eueluendis delectatur, legat Pamelium suis annotationibus ad epistolam 71. S. Cypriani. Item ad cap. 8. lib. Tertul. de Baptismo, Lindanum in Panoplia lib. 4. cap. 6. Durandum de ritibus Ecclesie lib. 1. cap. 20. num. 9. Corcium tomo 2. Thesauri Catholici libro 5. art. 20. Bellarm. lib. de Confirmat. cap. 3. 4. 5. & 6. & alios Theologos in quartum sent. & terciâ parte S. Thomæ dum agunt de hoc sacramento.

ARTICVLVS III.

IV.

Verum Confirmationis sacramentum fuerit immediatè à Christo Domino institutum.

NO STRA propositio est affirmans, quæ probatur facili ex præcedentibus; nam solus Christus Dominus est author & institutor omnium sacramentorum nouæ Legis, vt docet Trident. sessione 7. Canon 1. etiam immediatus, vt intelligitur ex eodem Trident. sess. 21. capite 2. & facile admittunt hæretici: atqui ex nostra propositione primi articuli, Confirmatio est sacramentum nouæ Legis propriè dictum: ergo à Christo Domino etiam immediatè institutum. Probatur deinde illâ ratione, quâ articulo 1. ostendimus non tantum tempore Apostolorum, sed etiam posterioribus sæculis hanc Confirma-

tionem ex mandato Christi Domini factæ Ecclesie, collatam fuisse baptizatis.

Solum restat difficultas, quando & ubi Christus Dominus illud instituerit, S. Thomas 3. parte quæst. 71. art. 1. ad 2. ait Christum instituisse hoc sacramentum, non exhibendo, sed promittendo, cum S. Ioannis 16. dixit *Si non abiero, Paraclæti non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.* Verum hæc responso vt iacet non satisfacit quæstioni; nam hæc sunt distincta, promittere, vel predicare aliquod sacramentum, & illud instituere, vt videre est in Baptismo, quem noctu prædicauit Nicodemo, nec ibi instituit, Ioannis 3. & in sacramento Eucharistie quod promisit, & prædicauit S. Ioannis 6. longe ante tempus suæ mortis; nec tamen institutum est tunc temporis, sed instante Passione. Deinde Christus non tantum promisit hoc sacramentum, sed & per se ipsum illud instituit, quia est author illius immediatus.

Tertiò, locus ille S. Ioannis 16. non videtur propriè & præcisè intelligi de sacramento Confirmationis, sed de aduentu Spiritus sancti supra Apostolos in die Pentecostes, vt intelligitur ex capite 24. sancti Lucæ, & 1. Ad in quo licet Apostoli fuerint confirmati, accipiendo robur & virtutem ad pugnam, imò & stabilitatem in gratia, vt ab ea nunquam deciderent; totum tamen istud est factum sine vsu & applicatione sacramenti Confirmationis, per potestatem excellentiæ, quâ Christus Dominus potest effectum sacramenti, aut alium ei similem, vel maiorem conferre sine sacramento.

Respondetur quintò, *si illud fuisse à Christo Domino institutum de vltima cænâ.* Probatur ex antiquissima illa traditione, quam refert Fabianus Papa Epistola sua secunda cap. 1. & refertur de consecrat. dist. 3. cap. *ex lienis vestris*, quæquæ ibi Fabianus ad ipsos Apostolos reuocat, scilicet Christum Dominum tunc docuisse Apostolos post lotionem pedum, quomodo christi-ma conferret; nam tunc propriè censetur aliquod sacramentum institui, quando eius materia, & forma deputantur & determinantur ab habente potestatem instituendi illud, vt sint signa practica sanctificantis gratiæ, & datur aliquibus potestas applicandi illud aliis in hunc finem: atqui iuxta Fabianum Papam, ibi & vt habet Apostolica Traditio Christus Dominus, (qui potuit sacramenta instituere) vltimâ cænâ deputauit & determinauit materiam, tunc docuit quâ ratione esset faciendum christi-ma tanquam eius materia: & præterea, quia soli Episcopi erant futuri ministri Confirmationis, Apostolos, quos creatus erat Episcopus, deputauit in ministros huius sacramenti, docendo eos rationem efficiendi illud, simul & applicandi: igitur tunc Christus in vltima cænâ instituit hoc sacramentum.

Nec obstat quod eo loci Epistolæ summi Pontificis nulla fiat mentio formæ: nam cum Christus ibi dicatur docuisse Apostolos consecrationem christi-matis in vsum huius sacramenti, satis intelligitur etiam docuisse illius applicationem, & proinde cum applicatio ista sit proxima huius sacramenti materia, & ex doctrina communi Ecclesie, omnia sacramenta nouæ legis consent rebur, & verbis, quæ, dum fit applicatio materiæ, profertur à ministro sacramenti, simul etiam significatur Christum eis tradidisse, quâ formâ sacramentum hoc administraretur, vt restè do-

I. cer catechismus Trident. p.2. cap.3. §.6.
Hinc Ecclesia singulis annis feriã quintã hebdomadæ quintæ, in memoriam prædictæ rei, solet nouum christina conficere, vt etiam refert S. Cyprian. vel alius antiquissimus author libro de *vnctione chrisimalis*, & habetur etiam capite *quoniam de sententia excommunicationis* in sexto, etiam si, ex hypothesi, terra sub interdicto sit posita.

ARTICVLVS IV.

Soluuntur argumenta hereticorum quibus conatur probare Confirmationem non esse sacramentum.

II. ARGVMENTA hæc sunt in duplici differentia, alia quibus nituntur offendere Confirmationem non esse propriè sacramentum; alia quibus conatur probare Confirmationem esse meram tantum ceremoniam Baptismi, quæ sunt prioris generis, soluimus hic.

Primum est eiusmodi. Sacramenta nouæ legis sunt ex sola Christi Domini institutione, eaque immediatæ, & ex eius mandato: at Confirmatio non fuit à Christo Domino instituta, vt docent Magister Sententiarum lib.4. dist.23. Hugo Victorinus lib.2. de sacramentis, parte 5. cap.2. sed à Concilio Meldensi, vt affirmant Alensis 4. part. quæst.24. num.1. S. Bonauentura in quæst. distinct.7. art.1. nec vllus extat scripturæ locus, qui, vel institutionem, vel mandatum de danda Confirmatione contineat: ergo Confirmatio non est propriè aliquod sacramentum nouæ legis. Respondetur negando Minorem, nam Christum instituisse hoc sacramentum docuimus ex Fabiano, & Patribus, quos pro hoc sacramento supra retulimus, secundo & tertio articulis, & aliis quos etiam refert catechismus Trident. supra §.3. qui floruerunt longè ante Concil. Meldense, quod tantum tempore Caroli Magni fuit celebratum. Nec obstat quod huius sacramenti institutio sacris litteris non habeatur expressa; nam vt habet S. Ioan. ult. cap. sui Evangelij, *multa alia fecit Christus, quæ non sunt scripta ab Euangelistis*, multaque tradidit Ecclesiæ & Apostolis, quæ non habentur in Evangelio, quod ipse significat Ioan.16. his verbis, *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Neque etiam obstat auctoritas Magistris sentent. Alensis, & sancti Bonauentura existimantium hoc sacramentum fuisse ab Ecclesia institutum: quia nullibi negant Confirmationem esse sacramentum, imò Magister expressè docet 4. sent. dist.7. & citato loco in objectione meminit tantum extremæ Vnctionis, quam agendo de illa, ostendimus esse sacramentum propriè à Christo Domino immediatè institutum. Alensis vero loquitur cum *hesitatione* & *submittendo se iudicio Ecclesiæ* vtendo hac præcautione (*sine præiudicio tamen*) quare cum certissimam Ecclesiæ definitionem pro nostra propositione protulerimus, ille non dissentit à nobis. Adde quod in solutione ad duo vltima argumenta, explicatid quod dixit, *de immediata tantum institutione*, itavt iuxta illum Christus Dominus mediè instituerit Confirmationem in sacramentum: Ecclesia vero immediatè etiam determinand in particulari materiam & formam, quod tamen ostendimus esse falsum licet

A aliquibus non videatur pertinere ad fidem sub hac expressâ limitatione & specificatione (*immediatè*) cum citato Canon Tridentino deficienti omnia sacramenta nouæ legis instituta à Christo Domino, hæc particula (*immediatè*) non sit inserta; iuxta quos opinio Alensis, etiam hoc tempore, excusabitur, hæc ex parte, à nota hæresis.

Secundum argumentum. Est de ratione sacramenti nouæ legis, vt habeat certam, & fixam rem sensibilem pro sua materia à tempore suæ institutionis per Christum factæ, vsque ad finem Ecclesiæ; similiter determinatam verborum formulam pro sua forma: atqui Confirmatio tempore Apostolorum habuit aliam rem sensibilem, scilicet solam & nudam *manuum impositionem* vt patet ex his Scripturæ locis quibus Catholici probant illam esse sacramentis nostris vero tempore habet pro remota materia *oleum balsami mixtum*, pro proxima *vnctionem in fronte factam* per signum Crucis; item sanctus Dionysius Areopagita libro de Ecclesiastica Hierarchia, cap.2. part.2. ponit vñctionem sui temporis in toto corpore, & post Baptismum absolutum. Seuerus Patriarcha Alexandriæ, Bibliotheca Patum to.6. in toto corpore, baptizati ponit obligationem ex chrismate; habet item nunc & aliam formam; nam primum, hæc verborum necessitas non potest probari ex factis litteris, & Apostoli qui dicuntur confirmare Act.8. nullam verborum formam determinatam adhibent: nec potest hæc in re recurri ad traditiones, quia traditio debet reduci vsque ad ipsa tempora Apostolorum: at ante A malariam Fortunatum, & Aluicum qui longè post Christum vixit, nemo meminit formæ huius sacramenti: ergo propriè non est sacramentum.

Respondetur negando Minorem primum quatenus contendit *solam manuum impositionem* fuisse materiam Confirmationis per Apostolos administratæ, tum quia ex Fabiano Papa supra Apostoli obseruauerunt consuetudinem sciendi chrisma in vsum huius sacramenti; tum quia S. Dionysius dum agit de hoc sacramento meminit chrismatibus; & Patres antiquissimi, vt S. Cyprian. S. Hieronym. S. August. supra, dicunt Ecclesiam accepisse *morem confirmandi ab Apostolis*: ergo cum Patres illi doceant Confirmationem fuisse suo tempore collatam in chrisma existimauerunt etiam in eadem materia fuisse collatam ab Apostolis: tum etiam quia nulla videtur sufficiens ratio illud omittendi, etiam ex *dispensatione*, non raritas balsami; quia ad chrisma sciendiandum opus est balsamo in quantitate parua, & in illa regione faciliè haberi poterat: tum etiam quia poterant habere balsamum alterius regionis, quod est si fortasse differat specie à vero balsamo Palestine, est tamen sufficiens materia Confirmationis; nam Paulus tertius, & Pius quartus summi Pontifices concesserunt potestatem sciendi chrisma in India, cuius tamen balsamum multum differt à balsamo Palestine: non item multitudine confirmandorum, quia quemadmodum potuerunt vno die baptizare tria hominum milia Act.2. ita & confirmare, cum non multo plus laboris & temporis videatur requiri in signanda fronte baptizati ex chrismate per modum Crucis, quam in baptizando homine: & quod dicunt aliqui tunc fuisse dispensatum cum Apostolis vt solâ manuum impositione contenti confirmarent, quia suo

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

tempore dabatur Spiritus sanctus cum effectu visibili, nunc vero minime, ideoque hoc tempore vñctione visibili significante illum dari invisibiliter, non videtur satisfacere; nam & Act. 10. Cornelius Gentilis & aliqui alij nondum baptizati accipiunt Spiritum sanctum visibiliter, nec tamen desunt baptizari aqua: ergo ratio cur sola manuum impositio sufficiens fuerit sine visibili vñctione non est quod tunc daretur gratia cum visibili effectu; alias enim debuisset Christus etiam tunc dispensare de ablutione faciendâ; nec videtur prudens esse legislatoris statim in principio laræ suæ legis, sine necessitate, circa illam dispensare, cum tunc maxime debeat vigere legis eius observatio. Nec his obstat quod decretum Eugenij loquens de hoc sacramento dicat, *Confirmationem dari loco impositionis manuum qualem fiebat ab Apostolis*, & Moguntinum Provinciale celebratum anno 1549. cap. 18. dicat, *Apostolos non fuisse vñctos externâ vñctione chrismatîs, sed sola manuum impositione*: Nec denique quod locis Scripturæ citatis fiat tantum mentio impositionis manuum: hæc (inquam) non obstat. Non primum, quia decretum illud Eugenij non asserit Apostolos chrismate vñctos non fuisse, sed tantum vult Episcopos per Confirmationem nunc id agere in Ecclesia, quod ipsi Apostoli agebant per manuum impositionem, quod scilicet dent Spiritum sanctum, quem tunc dabant Apostoli, ut patet ex antecedentibus. Non item secundum, nam Concilium istud fuit tantum Provinciale, nec ibi aliquid definit, sed loquitur tantum iuxta probabilem aliorum Theologorum sententiam.

II.

Non denique tertium, quia & ipsa quoque invñctio Episcopali manu facta in fronte, est quædam manus impositio, quâ Confirmatio potuit breviter designari ex parte, quemadmodum plerumque facit Scriptura dum agit de aliqua re ad quam tamen multa solent concurrere: sic *fratitio*, & *manducatio panis*, sumuntur aliquando pro *convivio*, in quo tamen non solus panis administratur: sic idem S. Luc. eodem cap. 8. tradit Eunuchum à Philippo baptizandum dixisse, *Credo filium Dei esse Jesum*, nulla facta mentione divinarum personarum Patris, & Spiritus sancti aliusque ad hunc necessarii: & nihilominus, ut rectè observat S. Augustinus. libro de fide & operibus cap. 9. certum est Eunuchum istum fuisse à Philippo de reliquis ad hunc necessariis instructum, & interrogatum, *ibi tamen brevitate gratiâ scripturam tacere quod traditionis serie scimus fuisse implendum*, ut ibi loquitur S. Augustinus. pri modo dicimus S. Lucam explicandam solam *manuum impositionem*, voluisse significare, & ipsam vñctionem fuisse adhibitam.

IV.

Secundo responderetur, ad eandem Mordem falsum esse mutationem fuisse factam in ipsa vñctione; nam S. Dionysius & Severus Alexandr. loco citato in obiectione, *dicit distinguunt vñctiones. Vñnam ante Baptismum, quæ iuxta S. Dionysium inchoatur quidem ab Episcopo, sed perficitur à Sacerdotibus per totum corpus hominis baptizandi: Alteram post Baptismum quæ fiat à solo Episcopo signante baptizatum divino de deo propter vñctionem*, ut ibi loquitur sanctus Dionysius. Posterior hæc sola erat confirmativa, ut intelligitur ex verbis formæ apud Severum: nec refert quod ibi dicat vñctionem illam fieri etiam in omnibus aliis membris; hoc enim non inducit *substantialem muta-*

tionem in materia huius sacramenti, modò fiat in fronte, ut ibidem asserit auctor laudatus factum fuisse; vñctio enim cæterorum membrorum est ad ceremoniam tantum, non autem ad necessitatem, quemadmodum quod in primitivâ Ecclesia Baptismus fieret per immersionem totius corporis, cum tamen ad substantiam istius sacramenti sufficiat caput hominis, vel aliam notabilem partem abluere.

Tertio ad illam partem eiusdem Minoris, quæ dicitur nullam tunc fuisse formam adhibitam, cum illius pro tali tempore nulla fiat mentio, respondetur primum, quod spectat ad Apostolos, Patres qui agnoscunt eos fuisse vñctos chrismate in conferenda Confirmatione, consequenter etiam admittunt eos vñctos fuisse nostram formam, vel alia æquivalenti, cum vñctum inferat aliud; & sicut licet non legamus Apostolos baptizantes pronuntiasse hanc formam, *ego te baptizo*, &c. attamen eo ipso quod legimus eos baptizasse, satis intelligimus hanc etiam adhibuisse formam, quia est essentialis Baptismo: ita ubi dicuntur Apostoli confirmasse, aut imposuisse manus ad largiendum Spiritum sanctum, simul etiam significatur eos nostram, vel similem formam protulisse. Hinc S. Aug. serm. de diversis questionibus cap. 2. ait S. Stephanum habuisse in fronte suam nomen Patris, & Filii, & Spiritus sancti, quia scilicet acceperat ab aliquo Apostolorum sacramentum hoc, quod in fronte exhibetur, sub forma verborum exprimente actum confirmationis & explicitam Trinitatis invocationem; & sicut ipsa Traditio Ecclesiæ sine vñlo expresso verbo Dei scripto (quia tale nullum erat) nobis sufficit ut credamus opus esse verbis in Baptismo: ita & in hoc sacramento sufficit traditio, totius Ecclesiæ consensus in Conciliis generalibus explicata, pro forma verborum huius sacramenti conferendo adhibenda: Constat etiam falsum esse, mentionem nullam fuisse huius formæ ante Alcuinum, & Anselmum Fortunatum, ex eo quod in edicto Constantini Imperatoris, fiat tacita eius mentio, aut saltem allusio ad illam & ex cap. 1. Concilij primi Constantinopolitani, ubi Patres dicit se administrare hoc sacramentum baptizatis non confirmatis redeuntibus ab hæresi ad Ecclesiam signando eos sancto chrismate, & dicendo *signaculum Spiritus sancti*, quæ verba iuxta nonnullos, iuxta formam huius sacramenti apud Græcos ut dicitur infra. Neque mirum videri debet si mentio tam frequens non fiat huius formæ apud Sanctos Patres, vel illam non exprimat verbis tam conceptis & distinctis; id enim fecerunt de industria, ne viderentur euulgare mysteria nostræ fidei, ut sanctus Thomas notat hac parte, quæst. 71. art. 4. ad 1. & sanctus Basilius innot illum Epistolâ ad Amphilochem, & Innocentius primus Epist. 7. cap. 1. Neque faveat aduersariis quod S. Ambrosius lib. 2. de sacramentis cap. 7. videatur ponere formam Confirmationis de precatu iuxta sibi enim non agit de vñctione confirmativa, seu quæ sit sacramentum, sed de ceremoniali tantum quæ etiam administratur per simplicem Sacerdotem in Baptismo; nam de vñctione quæ est sacramentum agit libro sequenti cap. 2. quando post Baptismi explicationem ita caput istud inchoat, *sequitur spiritale signaculum*, id est, sacramentum Confirmationis.

Tertium fundamentum. Est de ratione sacramenti novæ legis, ut conferat gratiam sancti-

I.

ficientem ex opere operato, & non tantum ex opere operantis: atqui Confirmatio, illam non confert ex opere operato; nam primò S. August. lib. 3. de Baptismo cap. 16. item tractatu 6. in Ep. S. Ioan. docet Apostolos in Actib. Apostolicis fuisse vfos manuum impositionem, non ad imperandum absolud Spiritum sanctum, sed quoad effectus quosdam sensibiles, & gratias gratis datas. Deinde ait istam manuum impositionem esse tantum orationem, quæ etiam potest repeti, quod tamen eodem c. 16. citati lib. 3. negat de Baptismo, & clarius lib. 15. de Trinitate cap. 26. negat Apostolos tunc dedisse Spiritum sanctum, sed tantum impétrasse, orabant, inquit, ut venires in eos, quibus manus imponebant, non ipsi enim dabant. Deinde S. Cyr. Epist. 70. ait baptizatos per orationem & manuum impositionem consequi Spiritum sanctum; & S. Cyrill. Alexan. lib. 2. in S. Ioan. cap. 2. negat Apostolicam manuum impositionem dedisse Spiritum sanctum, sed Spiritum sanctum ab Apostolis exoratum venisse, quæ loquendi formula significat hanc gratiam fuisse baptizatis collatam tantum ex devotione, & sanctitate Apostolorum orantium.

II.

Respondetur concessa Maiore, negando Minorem, ad primam S. August. auctoritatem respondetur eum ibi expresse dicere per manuum impositionem nunc dari Spiritum sanctum, sed laenter & inuisibiliter, cum tamen tempore Apostolorum daretur etiam visibiliter, ut supra explicatum est, & eodem modo loquitur in secundo testimonio. Cum autem in fine eiusdem capituli ait, manuum impositionem esse tantum orationem, quæ etiam repeti possit, iam non loquitur amplius de illa manuum impositione quæ est ad dandum Spiritum sanctum, ut Patres loquuntur, & quæ sola est sacramentum Confirmationis, sed de alia, quam, ad distinctionem prioris, vocant reconsecrationem, vel ad penitentiam, ut S. Cyp. passim Ep. 15. 71. 74. quæ ut ipsemet S. Aug. explicat lib. 5. de Baptismo cap. 25. fiebat supra redeuntes ab hæresi iam correctos, ne, absque aliqua exteriori ceremoniâ, iudicarentur esse extra omnem culpam: & hæc posterior manuum impositio erat tantum pura quadam ceremonia ab Ecclesia instituta. Et hanc esse mentem eius, patet ex eo quod ibi ponat discrimen inter illam & Baptismum, quod hic repeti non possit, illa verò possit, quod iuxta eundem S. Aug. dici non potest de Confirmatione manuum impositione; nam ut supra notauimus lib. 2. contra litteras Petil. cap. 104. docet parum esse conditionem Confirmationis manuum impositionis ac Baptismi, utrumque collatum a pessimo ministro esse validum, & proinde non repetendum. Idem etiam patet ex seq. cap. in quo agit de Penitentia & remissione peccatorum, docetq; redeuntibus ab hæresi aut schismate ad Ecclesiam per orationes Sanctorum remitti peccata, seu peccatorum remissionem impetrari. Ad tertiam eiusdem S. Aug. auctoritatem respondetur eum nolle tantum ibi Apostol. non contulisse Spiritum sanctum, itaque causas primas & principales, sed ut instrumentales tantum, quoniam modo patet tam ex antecedentibus, quam consequentibus; nam ibi probat Christum esse Deum, ex eo quod mittat Spiritum sanctum quem tamen secundum naturam humanam consideratum ait non dedisse, sed accepisse: est autem certum ex sacris Scripturis passim Christum, vel hominē, fuisse causam instrumentariâ gratiæ hominibus à Deo collatæ: Deinde ibidem obseruat Apostolos non dici simpliciter dare Spiritum san-

III.

IV.

A

ctum, sed tantum, per impositionem manuum, quatenus scilicet dabant illud ex vi & efficacîâ talis ceremoniæ applicatæ ad hunc effectum, & à Christo Domino institutæ; non autem independentē à quocumque alio; quod est proprium primæ causæ. Ad auctorit. S. Cyr. respondetur illum & ceteros Patres dum agunt de verbis essentialibus sacramentorum, per orationem intelligere eorum formam, & eius prolationē. Sic S. Amb. li. 2. de sacram. c. 5. vocat verba ista quibus Baptismus perficitur, ego te baptizo, &c. precem: & alij Patres, ut fusiùs docet Sanctefusus de Euchar. repet. 7. cap. 3. Addit etiam potest ibi apud S. Aug. particulam (orabant) & in Act. c. 8. (orationem & propositum) non denotare formam verborum Confirmationis, sed veram aliquam & propriam dictam orationem, quam Apostoli antequam administrarent Samaritanis sacramentum Confirmationis, præmiseiūt ut dignē, & cum fructu illud eis cōficerent; sicut in conficiendo Eucharistia sacramento, & alijs solet minister orationes aliquas præmittere; & hæc responsio habet fundamentum in c. 8. Act. ubi oratio illa Apostolorum præcedit manuum impositionem. Neque significatur esse specialis supra vnumquemq; confirmandum, sed communis pro omnib. simul: at forma sacramenti profertur simul cum applicatione materię, & particula illa, tunc, quâ ibi virtus S. Luc. quæq; ponit inter orationē Apostolorum & manuum impositionē id denotat: sensus enim videtur esse Apostolos finitâ suâ oratione se se accinxisse ad impositionē manuum supra illos, seu ad conferendū illis sacramentū Confirmationis. Et iuxta hæc possunt intelligi reliqui Patres dum dicunt Spiritum S. ab Apostolis exoratum venisse. Tandem vrgent hæretici. Vnū nouæ legis sacramentum non esse alteri iniuriolum, nec dignitari eius derogare: at Confirmatio, propt̃ constituitur sacramentum à Catholicis, est iniuriosa Baptismo. Primò, quia ei tanquæ proprius eius effectus, tribuitur quod nos instruat ad pugnam: at hoc est propriū Baptismi iuxta decreta illud Conc. Mileti. qui dicit Baptismum in remissionē peccatorum dari tantum, & nō in adiutorium future gratiæ, anathema sit, est item cōtra Apost. dicentē, eos qui in Christo baptizati sunt, Christum induisse cum suis donis. Secundo, Catholici tribuunt Confirmationē facere homines plenē & perfectē Christianos, cum tamen certū sit Apostolos, item multos Martyres, imò & in Ecclesia Catholica quāplures reperiri, qui Confirmationem nunquam receperunt, quos tamē non dicēt semicristianos. Respondetur negando Minorem: ad primā eius partē, respondetur nos instrui ad pugnam & per Baptismum & per Confirmationem, sed alio, atque alio modo; nam licet accipiamus gratiam per Baptismum, item per Eucharistiam, vel ut voluit Caluinistæ, ista sint signa & symbola diuinæ beneuolentiæ, erga suscipientem, quibus promissiones suas obfignat Deus: & vt ex eo quod Baptismus, iuxta illos obfignet tales promissiones, eius tamē dignitati non derogat Eucharistia, quia iuxta illos, alio speciali modo illas obfignat, & secundum nos alia speciali quadam ratione conferri gratiam sanctificantem suscipienti: ita ipsa Confirmatio non derogat dignitati Baptismi, quia sub alia speciali ratione illam accipimus. Quod autem alio modo instrumur ad pugnam per Confirmationem, & alio per Baptismum patet, quia per hunc ita armamur regenerante gratiâ, vt cum illa, etiam accipiamus virtutes supernaturales,

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

quibus instructi resistimus tentationibus diaboli, & stolam Innocentiz in Baptismo acceptam conferuimus; per illam verò utranquam milites Christi, ad id speciali munere deputati, fidem generosè & fortiter profiteamur corà Tyranno: vnde ut in repub. repòrali aliter prouideretur cui quàm militi: ita & homini per Baptismum factò Christiano tanquàm cui Ecclesiæ, aliter & aliter eidem per Confirmationem destinato ad militandum pro Christo Domino, debuit prouideri.

II.

Ad auctoritatem Concilij Mileuitani respondetur ibi non asserere, nos charactere Baptismali ita consignari, vt eo deputemur ad pugnam proutuenda fide eaque profitendæ coram tyranno, quod est proprium Confirmationis, sed tantum definire gratiam Christi, quā nos iustificamur, non tantum valere ad remissionem peccatorum, quæ iam commissa sunt; sed etiam ad vitanda futura, ne committantur; quod, loquendo propriè, est potius in re gratia iam accepta conferuare, & à nociuis sibi cauere, quàm militem agere in fide Catholica propugnanda. Per Baptismum itaque homo se facit tueri; per Confirmationem verò, acriter etiam dimicat.

III.

Ad auctoritatem Apostoli primò respondetur isto loco non legi particulam illam, cum donis sic enim habetur ad Galatas 3. *Quicumque in Christo est baptizatus, Christum induit*, id est, per Baptismum iustificati, facti estis conformes Christo. Deinde etiam si Apostolus ibi, vel alibi diceret nos per Baptismum induere Christum cum donis, adhuc ipsa Confirmatio, ratione sui specialis effectus, non prouidicaret, aut derogaret perfectioni, vel effectibus Baptismi; nam cum in iustificatione hominis, etiam quæ sit ordinariè per Baptismum & Penitentiam, ultra virtutes Theologicas, infundantur tantum habitus moralium virtutum supernaturalium, quæ ad communem Christianorum statum pertinent, vt docent Theologi agendo de iustificatione; & esse deputatum in militem Christi, specialis titulo, pro fide tuenda, & profitenda coram tyranno, non pertineat ad communem Christianorum statum; sicut nec ad quemcumque ciuem reipub. temporalis, proficere militiam; sed ad eos tantum, quos ipsa repub. ad id delegauit; ita nec Baptismus conferret homini specialem illam gratiam, quæ per sacramentum Confirmationis ad id deputatur; & in illa hæreticorum hypothesi quæ hæc particula, cum donis haberetur apud Apostolum; eo sensu esse accipienda, quo illam accipit Trident. sess. 6. cap. 7. quando ait, *Iustificationem esse sanctificationem, & renouationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum*: ibi enim nomine donorum non intelligit aliquam specialem gratiam, ad effectum aliquem specialem, vel etiam ipsa dona Spiritus sancti quæ cap. 7. Isaia enumerantur propter illa, à pluribus Theologis constituantur distincta à virtutibus moralibus infusus per se, cum hæc non infundantur in iustificatione; sed virtutes Theologicas; item virtutes morales supernaturales, vt intelligitur tam ex eodem cap. Trid. Concil. quàm ex eius Catechismo part. 2. cap. 2. § 51. & sequentibus.

IV.

Ad alteram partem Minoris vltimi eiusdem argumenti, quam ante mille trecentos annos præuidit, & soluit S. Melchias Papa Epist. sua decretali ad Episcopos Hispaniz, respondetur quoad præsens institutum: sicut in naturalibus duplicem distinguimus plenitudinem; unam ef-

fectiua, alteram perfectionis & quantitatatis: iuxta priorem omnes homines, etiam nani, seu pumilioes, sunt pleni & perfecti viri, quia habent omnia essentialia hominis: iuxta posteriorem minime, quia carent iusta & decenti quantitate; ita etiam & in supernaturalibus duplicem distinguimus plenitudinem & perfectionem: una est, quæ homo est conformis Christo per gratiam sanctificantem & virtutes quæ simul cum illa infunduntur in iustificatione, quam S. Melchias supra vocat plenitudinem gratiæ ad innocentiam: Altera est perfectionis, seu secundum quantitatem virtutis, quam ibidem vocat plenitudinem augmenti ad gratiam, quæ non tantum sumus Deo grati, sed etiam incrementum gratiæ accipimus, vt quasi grandiores & robustiores effecti, propugnem? fidem ex speciali deputatione: homo igitur per Baptismum fit perfectè Christianus primo modo, non autem secundo, & quemadmodum, aliud est considerare in Christo eius sanctitatem, aliud vero, quod fuerit natus vt testimonium perhiberet veritati, & pro ea moretetur; ita qui Christo assimilantur in hac utraque ratione, perfectè Christiani dicuntur; non autem qui solam eius sanctitatem resecunt; cum ergo Baptismus primum duntaxat ex his duobus tribuat, & illo in homine præsupposito, Confirmatio conferat secundum, ideo per illam perfectissimè sumus Christiani, quales vique per Baptismum non eramus: sic sæpe numero Patres, etiam antiquissimi loquuntur: S. Urbanus Papa sua Epist. decretali S. Cyp. Epist. 72. ad Stephanum Confirmationem vocant perfectionem; S. Dionys. supra S. Ambros. lib. 3. de sacramentis cap. 2. quod fusiùs explicat S. Cyrillus Hierosol. Catechesi 3. vnde etiam & nunc communiter Confirmationis nomen obinet, quod scilicet vi & efficacia huius sacramenti, Deus confirmet quod cepit operari per Baptismum aque in nobis, nosque ad Christianæ soliditatis perfectionem adducat, vt nunc est explicatum.

Ceterum quod postremo loco addunt hæretici scilicet, Multos extriisse, non tantum Apostolos, sed etiam Martyres; imò & nunc apud nos reperiri qui Confirmationem nunquam receperunt, quos tamen semichristianos non dicemus, respondetur Apostolos effectum huius sacramenti, sine ipso sacramento accepisse in die Pentecostes; Martyres vel dum susceperunt Baptismum simul etiam percepisse hoc sacramentum, quia in primitiua Ecclesia sacramentum hoc conferbatur statim post Baptismum, vt mor docebimus; vel si ob absentiam Episcopi, vel aliquod aliud impedimentum eam non susceperunt, fuisse in illis suppletam per quædam specialia auxilia gratiæ quibus Deus eos confortauit, vt fortiter occurrerent pro defensione fidei. His denique qui nostro tempore sine illa moriuntur in infantia, beneficium Baptismalis regenerationis sufficere, quia vt ait S. Melchias supra regeneratione per se saluati mox in pace beati sæculi recipiendos, eosque quamdiu hic viuunt, dicimus habere priorem tantum gratiæ plenitudinem & priorem conformitatem cum Christo: sicut & alij qui in grandæuæ tate cum gratia sanctificante moriuntur absque hoc sacramento recepto, quos iuxta distinctionem plenitudinis superius positam rectè possumus in hac vita semichristianos appellare, sicut & vnanimes semihomines, quos Athenus ex Athenodoro lib. 12. cap. 12. vocat homines non homines.

V.

VI.

VII.

VIII.

ARTICVLVS V.

Soluntur argumenta quibus heretici nituntur probare Confirmationem esse meram ceremoniam Baptismi.

PRIMUM fundamentum est quod constitutiones Apostolicæ quæ tribuuntur S. Clementi, expressè doceant vñctionem Confirmationis esse vnam ex ceremoniis Baptismi lib. 3. cap. 16. 17. item lib. 7. cap. 42. & 44. vbi resurrectio, quæ est proprius effectus Baptismi, tribuitur vñctioni Confirmationis.

Respondetur ad omnes istas auctoritates petitas ex libris S. Clementis constitutionum Apostolicarum in his omnibus fieri expressam mentionem duarum vñctionum, quarum vna Baptismus antecedit sicut in præparationem Baptismi ex oleo puro, per inuocationem tamen sanctificationis, vt patet ex cap. 43. lib. 7. constit. 16. cuius primæ vñctionis ad Baptismum præparatoriæ meminit idem Clemens Epist. 3. non longè à principio, & S. Cyrill. Hierolol. Catech. 1. Altera vñctio dicitur ab illis fieri non ex oleo puro, sed ex *chrismate*, & verbis expressis notant ibi illam fieri post completum & perfectum sacramentum Baptismi; item & à solo Episcopo, vt sic & idem S. Clemens lib. 3. constit. cap. 16. his verbis, *postea Episcopus baptizatos chrismate ungit*, & cap. 17. sequenti explicat mysticam significationem vtriusque sacramenti; item lib. 7. eundem constitutionum cap. 44. *Postquam (inquit) baptizauerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ungit unguento chrismatis*, S. item Cyrill. Catech. 3. meminit posterioris vñctionis subsequenti Baptismo. *Verbi (inquit) postquam ex aquis S. Lauacri ascenditis, daturum est christina, quod gerat imaginem illius quo vnitus est Christus: hoc autem est Spiritus sanctus*. Neque huic posteriori vñctioni tribuit S. Clemens suprà cap. 44. quod sit resurrectio à peccatis, sed isto cap. tradit orationem qua aqua Baptismalis sanctificetur in ordine ad producendum proprium effectum Baptismi in suscipiente illum, qui etiam est *sepeliri cum Christo, & cum eo resurgere*, vt suscitatus ibi suâ oratione proficiatur.

Secundum fundamentum. Patres recensent hanc vñctionem inter ceremonias Baptismi, S. Dionys. lib. suo de Ecclesiast. Hierarchica cap. 2. ponit illam inter absolvendum Baptisma. Tertull. lib. de Baptismo cap. 7. & 8. nam cap. 10. sequenti, ita ait, *Diximus quantum mediocritati nostra licuit de vniuersis quæ Baptismi religionem struunt*, quò loquendi formula explicat Tertull. se hæcenus tantum egisse de Baptismo, & eius ceremoniis: ergo cum inter illas citatis nunc capitibus recensuerit vñctionem Confirmationis hæc ex eius mente, fuit tantum quædam ceremonia Baptismi. Similiter S. Cyr. Epist. 70. agens de vñctione, quam Confirmationem vocamus, illam recenset inter ceremonias Baptismi, & ab eius invaliditate, invaliditatem Baptismi colligit quæ ratio esset inefficax, si hæc vñctio, esset sacramentum distinctum à Baptismo, cum ab invaliditate vnius sacramenti, non liceat colligere invaliditatem alterius: verbi gratia, ex eo quod laicus invalidè consecraret malè inferret eum etiam invalidè baptizare: ergo eiusmodi vñctionem à Baptismo non distinguit; & Ep. 73. A & 8. *In Samaritanis iam baptizatis, per Apostolicam*

A *manuum impositionem, tantummodo fuisse factum, quod decrasset eorum Baptismo, & illum fuisse consummatum; at verba ista fieri quod decrasset, & Baptismum consummari, significant, illam manuum impositionem, fuisse partem tantum ceremoniale, quâ Baptismus vltimum acciperet complementum vnde can. 38. Concil. Eliberitani Baptismus eorum, qui non receperunt impositionem manuum ab Episcopo, vocatur *lauacrum non integrum*. Denique S. Hier. vocat Confirmationem *consuetudinem Ecclesiarum*, dialogo contra Luciferian. Additque, potius ad honorem Sacerdotij, quàm ad necessitatem legis factum esse, vt Episcopi manus imponerent baptizatis.*

B Respondetur hanc auctoritatem sancti Dionysij intelligendam esse iuxta distinctionem duplicis vñctionis in solutione præcedenti fundamenti explicatam: is enim tam illo cap. quam in eius theoria verbis expressissimis duas superiùs à nobis explicatas vñctiones inter baptizandum distinguit, vnam quæ, velut pura quædam ceremonia, sit etiam de mandato Hierarchæ & quâ totum corpus baptizandi perfunditur à Sacerdotibus ante sacramentalem Baptismi ablutionem, & formæ verborum prolationem, seu vt S. Dionys. ibi loquitur *antequam Hierarcha eum, qui imitatur, ter demergat, & in tribus demersionibus, euerisionibusque trium diuine beatitudinis personarum nomina appellet & innoceat*: Alteram, quæ completam & absolutam Baptismi collationem subsequitur, & illi confertur quando postmodum indutus candidâ veste, relictus suis sponsori, rursus per Sacerdotes adducitur ad Hierarcham, & hæc est propriè sacramentum Confirmationis quam ibi vt distinctum à Baptismo sacramentum, recenset, sicut & verbis immediatè sequentibus Euchariستم. Et posteriori hanc vnguenti vñctionem, ibi in theoria distinguit à priori, quod *habeat vim perficiendi, & eum qui initiatus est, sicutitate odoris fragrantem faciat*, quod conuenit sacramento Confirmationis.

C Ad auctoritates Tertull. S. Cyri. & aliorum Patrum quibus heretici hæc in parte videntur. Respondetur primò in vniuersum, a pud illos omnes, dum loquuntur de nostris sacramentis duo hæc, esse distinguenda. Primum est, *sacramentum aliquod dari, seu administrari statim post alterum*. Secundum est, *unum esse tantum pariem & puram ceremoniam alterius*, quæ non habeat rationem sacramenti propriè dicti, ex isto priori, tam malè colligi hoc posterius, quam si quis vellet inferre formam physicam, propriè & strictè loquendo, non esse substantiam, sed tantum aliquod accidens ipsius materij, ex eo quod statim atque est ipsa materia in rerum natura, statim etiam ponitur forma physica; similiter quam malè inseritur ex ordine, quem vel historicus in enarrandis rebus, vel illis petrastrandis feruat, id quod posteriori loco recensetur, esse aliquam partem eius quod prius fuit enarratum: est enim proprium historici res ipsas recensere eo ordine quo gesta fuerunt: vnde si res diuersi omnino generis fuerint simul factæ, dum vt narrationem simul proficiatur relinquunt prudenti lectoris ea à se inuicem distinguere: est item satis familiare physicis, vt quo ordine executionis res sibi inuicem coniunguntur, eodem etiam ordine illas explicent: hinc factum est vt, quia tempore primitiue Ecclesiæ, vbi sacramentum Baptismi fuerat collatum statim conferebatur

- I. Confirmationis sacramentum nisi quid aliud obstarat; factum est (inquam) ut tractatores, dum agunt de Baptismo, continuè mentionem faciant Confirmationis, non quod velint hanc esse propriè ceremoniam Baptismi, sed quod tantum sequantur ordinem exequutionis in Ecclesia obseruare; quod facile est animaduertere in Eucharistia quam propriè esse sacramentum nouæ legis à Baptismo distinctum agnoscunt hæretici, & nihilominus sæpè citati auctores dum agunt de Baptismo, & iis quæ simul cum illo fiebant circa recens baptizatum, enumerant & ipsam Eucharistiam illis administratam, sic S. Dionys. de Eccles. Hierarch. cap. 2. part. 2. & cap. 4. part. 3. ait, *Sacram. signaxim sacramento chrisianis fuisse finitiam*; sic Tertull. lib. de resurrect. carniss cap. 8. enumerat tria hæc sacramenta, Baptismum, Confirmationem, & Eucharistiam: aitque *eandem operam* (id est, operationem, quantenus scilicet statim post Baptismum duo posteriora conferantur) *ea omnia coniungere*, sic S. Ambros. lib. 3. de sacramentis cap. 2. & lib. de initiand. cap. 8. sic Severus Alexand. suprâtem & Alcuinus lib. de offic. diuinis cap. de Sabbato sancto, quando dabatur Baptismus, notat cautum fuisse ne infantes lactarentur, aut vllum cibum caperent antequam communicarent.
- Secundò responderetur, in particulari ad auctorit. Tertull. sensum & mentem eius non esse se hæcenus egisse de solo Baptismo, & omnibus eius ceremoniis, quia tantum ait, *Diximus de vniuersis que Baptismi religionem seruant*; quo loci nomen hoc, *religio*, sumitur pro toto illo aggregato sanctarum adtionum, seu rituum qui exercebantur tam in Baptismo præcisè sumpto, quam cum illo, aut statim post illum; neque enim ait, *qua solius Baptismi*, sed *que Baptismi religionem seruant*: vnde cum (vt docuimus) Confirmationis sacramentum daretur statim post Baptismum, illud etiam ibi recensuit.
- Instabis, si Tert. mentionem ibi fecisset Confirmationis, suo eo titulo quod simul conferretur cum Baptismo: similiter mentionem fecisset & Eucharistia, cum etiam iuxta illum, vt obseruauimus, daretur simul cum Baptismo: ergo cum illius non meminerit, sed solius Confirmationis, argumentò est illum existimasse Confirmationem esse tantum ceremoniam quandam Baptismi. Respondetur Tertul. ex speciali occasione egisse ibi de sacramento Confirmationis; cum enim ageret ex professo de figuris nostri Baptismi, quod conuigerunt in aqua cap. 4. 5. & 6. & inter illas sequenti cap. 7. recenseret Baptismum Christi Domini in Iordane, cuius supra Christum recens baptizatum, & ex aquis egressum descendit Spiritus sanctus in forma columbæ, vt ex S. Math. refert Tertull. factum est vt tam Baptismum illum Christum, quam id quod postea subsequutum est, explicet de statu legis Euangelicæ, vt doceret talem descensum Spiritus sancti supra Christum sic egressum ex aquis, designare gratiam, quam recens baptizatis confert ipsa Confirmatio, de qua etiam explicat ibi reditum columbæ in arcam afferentis ramum oliuæ; sicque quia ista omnia maximam habent connexionem cum aquis, figuris Baptismi, & nostrum sacramentum Confirmationis designabant; non autem ipsam Eucharistiam, ibi solius meminit Confirmationis & non Eucharistia. Deinde quod Tertull. ibi non enumeret vñctionem illam tanquam puram ceremoniam Baptismi, sed

A vt sacramentum à Baptismo distinctum, patet ibidem cap. 7. dum patem omnind facit conditionem iustis vñctionis, ac Baptismi, tam in ratione signi exterioris, quam in efficacia ad producendam gratiam, quæ duo sufficiunt ad constituendum sacramentum propriè dictum. Verba Tertull. sunt hæc, *Sic in nobis carnaliter currit vñctio, sed spiritaliter præficit, quomodo & ipsius Baptismi carnalis actus qui in aqua mergitur; spiritalis effectus quo delictis liberamur.*

Ad primam auctorit. S. Cypri. negatur vñctionem ibi recenseri tanquam puram ceremoniam Baptismi, sed solummodo tanquam aliquod sacramentum, quod recens baptizatus debebat recipere: ita enim ait, *Vñgi quoque necesse est eum qui baptizatus sit, vt accepto chrismate*, (id est, vñctione) *esse vñctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit*, quo loci notandæ sunt particulae, *qui baptizatus sit*, item *vt habere in se gratiam Christi possit*; prior enim denotat vñctionem illam fieri post Baptismum omnind perfectum, & completum: Posterior significat vñctionem istâ esse efficacem, & productiuam gratiæ Christi Domini in vñcto seu confirmato: at non gratiæ Baptismalis, quia vt supponit, Baptismus est cõpletus, etiam & gratia eius producta, cum per illum producatur statim atque applicatur subiecto debite disposito; quia gratia Baptismalis non potest esse à ceremoniis subsequentibus Baptismum, alias cum hæretici istas ceremonias non admittant facere deberent se per Baptismi, nullum consequi beneficium Christi: ergo debet ibi S. Cypri. intelligere aliam gratiam ab illa priori distinctam, & proinde cum ibi ponat vñctionem illam tanquam signum externum ab abluitione distinctum, & efficax gratiæ distinctæ à Baptismali, agnoscit talem vñctionem propriè esse sacramentum à Baptismo distinctum.

Ad Cõfirmat. petitam ex rationatione S. Cyp. lib. 1. respondetur illam non fundari in eo, quod vñctio sit Baptismi ceremonia, sed in illo alio fundamento, quo, simul cum aliis multis Africæ Episcopis, contendebat Baptismum ab hæreticis collatum, nullum esse, quod scilicet, *non possent valide sanctificare, cum essent extra Ecclesiam*, hoc enim fundamentum (falso) tamen innixus, at ibi expresse, Eucharistiam, apud hæreticos fieri non posse; quæ tamen est sacramentum distinctum à Baptismo; ita enim ait, *Sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec Ecclesiam*; vnde nec vñctio spiritalis apud hæreticos potest esse, quando consens oleum sanctificari, & Eucharistiam fieri apud illos omnino non posse. Respondetur secundò, etiam si S. Cypri. ibi fundaret suam rationationem in inualiditate Baptismi, supposito quod eius antecedens esset verum (quod tamen falsum est) vt ille contendebat, tunc consequentiam eius esse bonam vt supra notauimus; licet enim non possit ex inualiditate cuiuscumque & cuiuslibet sacramenti, valide colligi inualiditas cuiuscumque alterius sacramenti; attamen ex inualiditate Baptismi rectè colligitur inualiditas cuiuscumque alterius sacramenti collati, cum ille sit omnium sacramentorum ianua. Ad secundam eius auctoritatē ex Ep. 73. respondetur particulas illas, *quod derrat Baptismo*, item *baptizatum consummari* esse accipiendas eodem modo, & de eadem plenitudinē quâ diximus art. præced. in solut. ad vit. *Confirm. perficere sacramentum Baptismi*, quomodo etiam debent intelligi auctoritates Conc. Eliberitani.

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Ad autoritatem S. Hieronymi respondetur non vocare Confirmationem *consecrationem* Ecclesie, sed tantum dicere esse *consecrationem* Ecclesie, ut Episcopus excurat ad eos qui per presbiteros sunt baptizati, manum illis impositurus ad invocationem sancti Spiritus, quod longè aliud est quam Confirmationem, esse meram ceremoniam Ecclesie, ut patet in ista simili loquendi formula, *consuetudo Ecclesie est baptizare infantes*, cuius sensus non est, sacramentum Baptismi collatum infantibus, esse institutum ab Ecclesia; sed tantum ipsam Ecclesiam habere hanc praxim, ut baptizet etiam infantes: addit etiam ibi S. Hieronymus, sacramentum hoc non esse ad legis necessitatem, quia sine illo, potest quis saluari, ut intelligitur ex eius verbis sequentibus.

DISPUTATIO II.

De materia sacramenti Confirmationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quenam sit materia huius sacramenti.

ENSVS articuli est, *utrum chrisma*, id est mixtum quoddam, seu compositum ex oleo, & balsamo; sit remota materia huius sacramenti.

Hæretici primo articulo præcedentis disputationis relati negant. Illis tamen non obstantibus sit hæc nostra propositio. *Remota materia sacramenti Confirmationis est chrisma*, seu compositum ex oleo & balsamo, proxima vero est unctio ex illo facta. Probatur ex decreto Eugenij & Trid. sess. 7. can. 2. de Confirmatione, & ex communi consensu Ecclesie & Traditione Patrum qui locis dispart. præcedenti relatis semper meminerunt *chrismatibus*, tanquam eius materiz, ut sub explicatione compositi ex oleo & balsamo, S. Cypr. ferm. de vntione chrismatibus, S. Gregor. in cap. 1. cantic. & plures alij quocirca Pamelius ad Epistol. 70. S. Cyprian. num. 17. & ad lib. Tertul. de Baptismo num. 51. & hæc Confirmationis materia commendatur pluribus miraculis quæ fuscè persequitur Bosius de signis Ecclesie lib. 2. cap. 8. & sequentibus. Ratio à priori nostræ conclusionis, est sola Christi Domini institutio, quæ nobis patet ex ipsa Traditione Patrum superius relecta. Congruentia autem multiplex, ut videre est apud S. Thom. 3. part. quæst. 72. art. 2. & eius commentatores; item in decreto Eugenij, & in Catechismo Tridentino 2. part. cap. 3. §. 8. & 9. Optima est, quod materia sacramentorum debeat aliquam habere analogiam cum proprio eorum effectu, ut patet in Baptismo & Eucharistia: effectus autem proprius sacramenti Confirmationis, est conferre gratiam roboris ad pugnandum, & proficiendam fidem coram Tyranno, qui effectus conuenienter designatur per ipsum *chrisma*, & eius vntionem; nam corpora vntione roborantur, & redduntur apta certaminibus, ut patet in antiquis illis Athleticis, eo maxime si vntio illa sit chrismatibus, id est, ex oleo & balsamo admixto, quia tale vnguentum est membris confirmandis aptissimum: hinc Patres sæpè specialem gratiam huius sacramenti vocant *interiorem* & *spiritalem vntionem*, inuisibilem, ut S. Cypria. supra Epistol. 70. S. August. lib. 2. contra litt. Petil. cap. 104. Quod autem vntio

A ex oleo balsamato, sit proxima materia huius sacramenti patet ex ipsa ratione materia proxima superius tradita, & ex eo quod Patres vocent hoc sacramentum vntionem.

ARTICVLVS II.

Soluntur hæreticorum argumenta aduersus doctrinam articuli præcedentis.

PRIMUM est. Omnia legalia fuerunt abrogata per Christum, vnde etiam prohibet Apostolus Christianos se se conuercere ad eæna, & infirma elementa, Galat. 4. & ad Colossens. 2. at vntio ex oleo balsamato, est aliquid legale, sumptum ex veteri Testamento, ut habent Tertullianus lib. de Baptismo, & S. Cyprianus lib. de vntione. Imò, iuxta S. Dionysium lib. de Ecclesiastica Hierarchia cap. 2. parte 3. ex prophetis ritibus, & exercitationibus Athletarum Ethnicorum, quos imitari prohibetur pij homines Deuteron. 10. & ex Tertul. lib. de Idololatria cap. 2. Respondetur primo, idem argumentum valere contra Baptismum & Eucharistiam; nam aliqua legalia veteris Testamenti consistebant in lotionis aque, ut patet cap. 6. 11. 13. 14. Levit. item & aliqua illorum in pane, ut patet de panibus propositionum, & azymis & primitiis: ergo quam dabant illi solutionem huic rationi contra hæc duo sacramenta procedenti, eam utroque sit eadem omnino ratio, ut vidit quidem Calvinus supra, sed nullam attulit, quoad hoc disparitatem, inter ista duo sacramenta, & nostram Confirmationem. Deinde respondetur Apostolum ibi loqui de istis elementis, quatenus proprie & formaliter erant legalia, ut faciliè intelligitur ex toto illo cap. 4. ad Galat. quo pacto erant peculiaris legi Mosaicæ, & per Christum abrogata: at vntio illa, in qua conficitur Confirmatio non adhibetur à nobis tanquam aliquid legale, sed tanquam signum à Christo Domino institutum, prædicium gratia sanctificationis: & solummodo secundum suum materiale fuit communis legi Christianæ, & Mosaicæ: quo sensu S. Cyprian. ferm. de vntione chrismatibus ait, *Cæteris, quæ ritu iudaico inoleuerant generali sanctorum consensu damnatis non solum in Regibus & Sacerdotibus vntionis honorem permaussisse, sed in omnem populum Catholicum, effusam hanc gratia plenitudinem*. Neque ex eo, quod expetimus roboris gratiam consequi per istam vntionem, aliquam Deo irrogamus iniuriam, quia id non expectamus ab illa, secundum vim & virtutem suam naturalem considerata, sed quatenus eleuatur à Deo ad hunc effectum; nam, ut inquit S. Cyprian. supra *sanctificatio elementis, iam non propria natura præbet effectum, sed virtus diuina potentius operatur, & adest veritas signi, & virtus sacramenti*. Ad autoritatem Tertul. & S. Cyprian. respondetur vntionem istam ab eis dici demptam ex veteri Testamento, non quoad sui institutionem, hoc enim reueratum fuit nouo Testamento, sed quoad designationem, & presignationem, quatenus figurata fuit in veteri Testamento per vntionem Aaronis, & alias eiusmodi; quomodo Baptismus & Eucharistia, quoad suas materias, possunt dici desumpta ex illo, quia ibi fuerant adumbrata ut patet ex illorum figuris: & hunc esse sensum tam Tertul. quam S. Cyprian. patet ex ipso eorum textu.

I. Ad auctoritatem S. Dionysii negatur illum asserere vñctionem hanc fuisse desumptam ex prophanis exercitationibus Athletarum; sed cum, etiam iuxta hæreticos, materia sacramentorum, secundum suam *naturalem proprietatem* considerata, debeat habere aliquam *analogiam* ad eum spiritalem effectum, pro quo *præfatus* significando est instituta à Christo Domino, & vñctio hæc christinifica, ex naturali sua conditione habeat, vt corpus vñcti corroboret, S. Dionysius ibi, hanc eius analogiam *ad gratiam roboris*, quam confert suscipientibus, ibi explicat exemplo Athletarum, sicut nos etiam supra exposuimus.

Secundum est, materia cuiuscumque sacramenti nouæ legis, debet esse instituta à Christo Domino: sed *christina* non est institutum à Christo Domino, sed est *humanum quoddam innentum*, à sancto Syluestro institutum, quemadmodum Damasus refert in eius vita: igitur *christina* non est materia sacramenti Confirmationis. Respondetur concessa Maiore, negando Minorem; est enim *christina* institutum Christi Domini vt præcedenti disputatione observauimus ex S. Fabiano martyre summo Pontifice. Ad auctoritatem S. Damasi respondetur duplicem distinguere vñctionem ex christmate etiam baptizati; *vnam in vericce*; alteram *in fronte*; hanc solam esse propriè sacramentum, istam verbò esse meram ceremoniam ab Ecclesia institutam, cuius etiam meminit S. Hieronymus dial. contra Luciferian. cum enim dixisset *sacramentum Confirmationis per solus Episcopus administrari subiunxit non licere presbiteris sine christmate baptizare*, & de hac sola vñctione loquitur S. Damasus supra, quam à S. Syluestro fuisse institutum in puram ceremoniam Baptismi, docet post Damasum Rabanus Maurus lib. 1. de institutione cleric. cap. 28.

III. Tertium. Vera materia cuiuslibet sacramenti nouæ legis, tandiu debet durare quandiu durat Ecclesia, ex dictis supra ad quæst. 70. disput. 1. sed *christina*, quod constituitur materia remota sacramenti Confirmationis, non tandiu durauit quam Ecclesia; quoniam illud est verum quoddam compositum ex oleo & vero balsamo; verum autem balsamum iam à longo tempore perit, vt Plinius docet lib. 12. historię naturalis cap. 25. igitur *christina* non est remota materia sacramenti Confirmationis. Respondetur concessa Maiore, negando Minorem quoad illam partem quæ contendit verum balsamum iam peritisse. Ad auctoritatem Plinii ibi allatam respondetur cum ibi non loqui de suo tempore, sed de præterito, vt patet tum ex eo quod adhibeat ibi hanc particulam (*quondam*) tum ex eo quod ibi subiungat *balsamum suo tempore implere colles, more vitium*; tum quod Solinus cap. 28. dicat ante excidium Hierosolymam in sola Iudæa datum quidem fuisse balsamum: ac illà excisâ etiam latissimos colles illud sudasse.

ARTICVLVS III.

Vtrum admixtio balsami sit de essentia sacramenti Confirmationis.

OMNES quidem fatentur esse de necessitate huius sacramenti, vt sit *oleum oliuarum*, non autem nucum, vel aliud cuiusmodi; vt patet ex Innocentio capite vñctio, de *sacra vñctione*, item ex Patribus citatis supra pro christmate; item &

A ex ipso nomine, *oleum* enim propriè dictum, sumitur pro *oleo oliuarum*, & alij liquores pinguires, dicuntur tantum *olea* per similitudinem, nomina autem quæ in Conciliis, & Patribus exprimunt materias sacramentorum, debent accipi in propria sua significatione.

Restat solum difficultas de admixtione balsami. Caietan. 3. part. quæst. 72. Aët. 2. Gregor. à Valentia ibi disput. 5. quæst. 1. puncto 2. & plures alij quos fusc refert, sequuntur partem negantem. Melior tamen est S. Thomæ 3. part. quæst. 77. art. 2. Scoti in 4. dist. 27. quæst. 1. & communis aliorum sententia, cum qua concludimus *admixtionem balsami esse de essentia materie huius sacramenti*. Probat per primò, ex decreto Eugenij explicante his verbis materiam essentiali Confirmationis. *Secundum sacramentum est Confirmatio, cuius materia, est christina, confectum ex oleo, quod maiorem significat conscientiam, & balsamo, quod odorem significat bonæ famæ, per Episcopum benedictum*; quæ probatio confirmatur ex eo, quod ibidem summus Pontifex agens de ministro, ait *ordinarius esse eundem Episcopum*, addit tamen, *prodiu esse memoria simplicem Sacerdotem, tanquam ministrum extraordinarium sacramentum hoc ex dispensatione sedis Apostolicæ administrasse*; si autem intellexisset sacramentum hoc posse valide administrari in puro oleo, per Episcopum benedictum, non minus illud notasset, quam istud, imò magis, præsertim cum non defuerint etiam tempore S. Fabiani, qui causarentur raritate balsami. Obiicit Eugenium ibi dicere ibidem materiam Eucharistiæ esse panem & vinum aqua mixtum, & nihilominus certissimè esse apud omnes admixtionem aquæ non esse de essentia materie calicis consecrandi, sed tantum de necessitate præcepti: ergo ex eo quod summus Pontifex ibi tradens materiam Confirmationis, dicat illam esse *oleum mixtum balsamo*, non rectè colligit admixtionem balsami, esse de essentia materie Confirmationis, quia sicut agendo ibi de Eucharistia tradit vtrâque materiam, tam quæ est de necessitate præcepti, quam quæ est de necessitate sacramenti; ita etiam agendo de materia Confirmationis. Respondetur ex hac obiectione nostram probationem magis confirmari; nam summus Pontifex ibi non dicit, *simpliciter*, & absolute, *vinum aqua mixtum esse materiam calicis consecrandi*: sicut dicit materiam Confirmationis esse *christina confectum ex oleo & balsamo*, sed tantum dicit materiam Eucharistiæ esse *panem triticum, & vinum de vite*, quæ loquendi formula totam materiam essentiali Eucharistiæ tradit: Deinde ita subiungit cui, *ante consecrationem aqua modicissima adhiberi debet*; quæ mutatio formulæ loquendi satis denotat priora verba explicare totam materiam de necessitate sacramenti requisitam: Posteriora verò tantum eam quæ est de solius præcepti necessitate, maxime cum verbis sequentibus totus in eo sit summus Pontifex, vt ostendat ex Traditione Patrum præceptum istud Ecclesiæ de aqua calici consecrando ascendenda habere fundamentum in ipsa morte Christi Domini: ergo cum summus Pontifex ibi eodem modo loquatur de *christmate*, prout includit oleum & balsamum ac de *pane & vino* respectu Eucharistiæ, sicut totum hoc secundum est essentialis materia Eucharistiæ; ita & ipsum *christina*, prout est mixtum ali-quod ex oleo & balsamo, asseritur ibi essentialis materia Confirmationis.

I. Probatum secundum ex Patribus, qui vtrulrumque vocant materiam essentiali Confirmationis, *Christiana* locis citatis supra: nomine autem *Christianis* non intelligitur oleum ab Episcopo benedictum, saltem ex communi usu Patrum & Ecclesie, sed mixtum aliquod, seu compositum ex oleo & balsamo docet expressè Catechismus Trid. supra §. 7. citatque pro hac re plures auctoritates Conciliorum & Patrum.

II. Neque huic rationi obstat quod interdum Patres materiam Confirmationis etiam vocent *oleum*; id enim faciunt, non quod existiment solum oleum esse materiam sufficientem Confirmationis, sed quod plerumque res denominentur à maiori parte sui: in hoc autem mixto plus longe sit olei, quam balsami, cum in ea tantum quantitate sufficiat illud apponere, quā omnes compositi partes recipiendo odorem, aliquo modo alterentur, quod exigua quantitate balsami potest perfici.

ARTICVLVS IV.

Soluitur fundamentum sententia negantis admixtionem balsami esse de essentia materie huius sacramenti.

III. POTISSIMUM illud est vnicum, desumptum ex capite *Pastoralis*, Extra. de Sacramentis non iterandum, ubi Innocentius III. interrogatus an sacramentum Confirmationis in solo oleo collatum sit validum, respondet in talibus nihil esse iterandum, sed tantum suppleendum quod incantè fuerat prætermisum, id est, vt illi explicant, addendam esse vntionem ex balsamo, quia si sacramentum hoc non fuisset secundum suam substantiam collatum, summus Pontifex non diceret, suppleendum esse quod fuit prætermisum, cum conferre totum sacramentum non sit propriè loquendo supplere aliquid omissum.

Confirmatur. Eadem est ratio admixtionis balsami pro materia Confirmationis, ac impositionis manuum pro conferendo ordine subdiaconatus, quia summus Pontifex iisdem verbis ad duas istas quaestiones ibi respondet: atque certum est, ordinem subdiaconatus validè conferri sine manuum impositione: ergo & similiter sacramentum Confirmationis in solo oleo sine admixtione balsami, validè confertur.

IV. Respondetur isto capite summum Pontificem non respondere ad casus ibi propositos in particulari, sed tantum tradere generale aliquam regulam pro omnibus sacramentis, ex qua, ad quos rescribit, diiudicent quid sit faciendum, scilicet, in administratione sacramentorum, quando totum, quod est essentialiale, peractum fuerit, omisso tantum aliquo accidentaliter ad sacramentum pertinente, tunc suppleendum tantum id, quod omissum est; si autem aliquid essentialiale prætermisum fuerit, tunc totum cantè, id est, vt aliqui explicant, secreto, & prudenter ad vitandum scandalum, esse faciendum, nam summus Pontifex ibi non vitur hoc loquendi modum, in his autem istis, sed in talibus, quæ particula latius patet, & videtur se extendere ad omnia sacramenta.

Neque est quod auctores prioris sententiae vim faciant in particulis istis, non est iterandum aliquid, sed tantum suppleendum, nam illi non possunt intelligi ad eorum mentem, quia tunc sufficeret adhibere solum balsamum, seu vntionem ex solo balsamo, & proinde in tali casu, illud esse

A. scilicet benedicendum ab Episcopo; quod tamen summus Pontifex non ait, & est inauduit. Deinde responderet ad istas particulas, sacramentum aliquod posse dici *suppleri*, non tantum quando aliqua eius pars essentialis fuit posita, & altera completis ommissa; sed etiam quando primà vice quā collatum est, fuit nullum, & postea censetur validè hoc scilicet modo, quod *totalis defectus* sacramenti suppletur in eo, qui putabat se illud habere. Tertiò responderetur, quando in casu istius capitis Confirmatio datur in vero christmate, id est in oleo balsamato, illam tunc propriè non iterari, quia vt habetur de consecrat. distinct. 1. cap. *solemniter*, & distinct. 4. cap. cum itaque, & alibi, non dicitur iteratum, quod nescitur esse factum.

B. Ad Confirmationem argumenti, petita ex ordine subdiaconatus, solutio patet ex primæ responsione. Ex his patet disparem esse rationem balsami in sacramento Confirmationis, & satisfactionis in sacramento Penitentiae; quia enim hæc est pars tantum integrans sacramenti Penitentiae, ideo sacramentum hoc potest, sine illa esse validum: at è contra quia balsamum ingreditur materiam essentiali sacramento Confirmationis, omisso eius reddit sacramentum nullum.

ARTICVLVS V.

Vtrum sit de essentia materie sacramenti Confirmationis vt sit per Episcopum benedicta.

C. PRIMA sententia negat, sed vult esse tantum de præcepto. Secunda sententia vult aliquam benedictionem materis huius sacramenti esse de illius necessitate, seu requiri ad essentiam illius, non tamen absolute, & simpliciter requiri, quod sit Episcopalis, sed presbiteralem sufficere, & Episcopalem requiri tantum ex præcepto; In qua sententia Caietanus præsentis quaestione art. 3. & aliqui alij inclinant.

Communis sententia cum qua concludimus, quamque S. Thomas, & eius interpretes loco nunc citato tradunt, est de necessitate, seu essentia huius sacramenti christma debere esse consecratum ab Episcopo. Et primo quod debeat esse consecratum patet ex citatis Patribus Sancto Dionysio. Cyrillo & aliis ipsum christma vocantibus *sacrosanctum*, *benedictum*, *sanctificatum*.

D. Quod item hæc benedictio debeat fieri à solo Episcopo. Probatum tunc ex decreto Eugenij supra dicente verbis expressis christma benedictum ab Episcopo esse Confirmationis materiam: tum, quod ibidem notet fuisse quidem concessum presbiteris, aliquando ex dispensatione sedis Apostolicæ, vt confirmarent, sed christmate tamen per Episcopum consecrato: quæ singularis observatio ibi per summum Pontificem facta denotat solius esse Episcopi consecrare christma: tum ex eo quod simplices Sacerdotes, qui attentant christma consecrare, prohibentur id facere in Concil. Rom. sub sancto Syluestro cap. 5. Tolentino primo cap. 20. & in Concil. Vormaciensi can. 2. ita dicitur, christma consecrare nullus, præter Episcopum, presumat, nam illi soli hæc dignitas concessa est.

Quod denique sit de necessitate huius sacramenti, vt christma sit ab Episcopo consecratum.

- I. Probatur ex Decreto Eugenij, *materiam essentialem Confirmationis esse chrismam ab Episcopo consecratum*, & ex Catechismo Tridentino supra s. ad. Ratio conclusionis à priori est sola Christi Domini instituentis voluntas, congruentiam hanc plures afferunt, idèd scilicet hanc materiam simpliciter requirere benedictionem, quia Christus Dominus illa non est vltus; materiam verò Baptismi & Eucharistiz minimè, quia illis est vltus; sed si expendatur ad rigorem scholasticum hæc congruentia, non ita videtur quadrare; nam nec Christus est vltus materiæ sacramentorum Ordinum, si modò Calicem excipias; nec item sacramenti Matrimonij, quorum tamen materia non requirit simpliciter & absolute aliquam benedictionem. Sed contra nostram propositionem, Prima opinio obicit. Aqua est materia Baptismi, in cuius vltum solet benedici, nec tamen hæc benedictio est de essentia istius materiæ; similiter panis & vinum sunt materia sacramenti Eucharistiz, quæ multis modis benedicuntur antè consecrationem, seu consecrationem sacramenti Eucharistiz, nec tamen benedictiones istæ sunt de essentia talis materiæ; ergo pari iure, licet chrisma, quod est materia sacramenti Confirmationis, ordinariè benedicatur; hæc tamen benedictio non pertinet ad eius essentiam.

Respondetur concessio Antecedente, negando Consequentiam: non potest autem melior disparitatis ratio afferri, quàm ipsa Christi Domini institutio, quæ nobis patet ex ipsa traditione nunc relata, & ex perpetuo Ecclesiz vsu nusquam hæcenus mutato.

- III. Dicit etiam posset, quia Baptismus est sacramentum necessitatis: non potest à quolibet homine ministrari, nec est facile semper & quouis tempore comparare aquam benedictam, idèd Christum noluisse benedictionem esse de essentia aquæ baptismalis, materiam verò Eucharistiz non prærequirere ex necessitate sacramenti benedictionem, quia fit verbis à ministro, non in propria, sed in Christi Domini persona prolatis, cuius verborum formula simul est benedictio & consecratio.

Secunda verò sententia obicit contra eandem nostram propositionem, *Qui potest maius, potest & minus*: sed consecratio Eucharistiz, quam simplex sacerdos perficit, est aliquid longè maius consecratione chrismatism, vt faciliè omnes intelligunt: igitur & simplex sacerdos poterit consecrare chrismam, pro conferendo Confirmationis sacramentum.

- IV. Respondetur, Maiorem vniversaliter enuntiatam de quolibet inferiori, comparato cum quolibet maiori esse falsam; nam & maius est, exercitum ducere, regnum aliquod regere, quàm alia quædam inferiora per seipsum facere, nec tamen ex eo quoddam Rex potest primum, benè inferri illum posse & secundum.

Deinde maiora illa propositio etiam si habeat locum in aliquibus, non tamen in iis quæ pendunt à sola voluntate instituentis, tunc enim facultas ministri tantum, & non vltimus, se extendit, quantum & eo vsque duntaxat, quo institutor & principalis collator illius determinauit, cum talis

A minister agat solummodò in vim facultatis ab illo acceptæ: sed quoddam sacerdos consecrat Eucharistiam, seu ponat Christi Domini corpus & sanguinem sub speciebus panis & vini, est tantum ex institutione Christi Domini: ille autem voluit vt character, quo, tanquam morali potentia, sacerdos consecrat Eucharistiam, ad id tantum & præcisè extenderetur, vt intelligitur ex verbis formæ, quibus ille ordinatur in sacerdotem: ergo licet consecratio chrismatism sit aliquid minus consecratione corporis & sanguinis Christi Domini, non propterea tamen Sacerdos, ex eo quod potest hoc posterius, similiter poterit & prius. Et argumentum à simili præcisè & secundum se spectatum, sicut & argumentum à maiori ad minus nunquam est magni momenti, nisi aliunde iuuetur, verbi gratia, ex ratione generica quæ id postulat in suis speciebus, vel aliquo alio simili, vel ex communi Patrum & Ecclesiz doctrina & vsu.

Quæres, *virum forma & modus benedicendi chrismam sit per Christum determinatus*. Deinde, *quidnam chrismam per hanc benedictionem accipiat*.

Ad primum respondetur, Christum non determinasse certam aliquam benedictionem, sed tantum decreuissè chrismam esse benedicendum; modum verò & ritum benedictionis reliquissè Ecclesiz: vt quælibet chrismatism benedictio facta per Episcopum cum intentione, & inuocatione Spiritus sancti, erit sufficiens ad substantiam Confirmationis, quantum hac ex parte requiritur in materia eius remota, vt ex Paludano docet Soto in quartum sententiarum distinctione 7. quæstione vnicâ, articulo quarto, erit tamen graue peccatum, formam istius benedictionis ab Ecclesia determinatam, omittere.

Ad secundum respondetur, ex dictis de sacramentis in genere, ad quæst. 6a. disp. 6. nihil reale ei imprimi, sed tunc intentionem Dei, illà benedictione contentum iurimari, & potentiam eius obedientialem magis veluti determinari, vt sit proximè potens ad pro ducendam gratiam Confirmationis, vbi, & quando, debito modo & subiecto ritè disposito applicabitur.

Cæterum quo præcepto Ecclesia iubet comburere vetus chrismam singulis annis Feria 5. maioris hebdomadæ, & nouum consecrare ex citata Epistola Fabiani (etiam in terra interdicto supposita propter necessitatem Baptismi vt habetur capite quoniam de sententia excommunicationis in sexto) eodem etiam prohibet vltum veteris chrismatism post annum suæ benedictionis elapsum sub peccato, nisi quædam necessitas, viri prudentis iudicio grauis, excuset: primum enim ex istis duobus, infer alterum; quare sicut summus Pontifex citatâ suâ Epistola loquitur absolute, non autem sub hac, vel simili conditione, si qualitates chrismatism retineat, ita etiam intelligitur simpliciter prohibere vltum veteris chrismatism extra casum prædictæ necessitatis, esto vetus istud chrismam, ex hypothesi, adhuc retineat suas qualitates chrismatism, & ex consequenti benedictionem sibi ipsâ consecratione per Episcopum impetratam.

ARTICVLVS VI.

Præter benedictio chris-matis pro hoc sacra-mento, possit, ex dispensatione Sedis Apostolicæ, committi simplicii Sacerdoti.

SCOTVS in quantum sententiarum distinctio-
ne 7. Caietanus hic art. 3. & aliqui alij tuer-
tur partem affirmantem. Melior tamen est sen-
tentia negans, quam loco nostræ propositionis
ponimus, & est Bartholomæi Ledesimæ de sa-
cramento Confirmationis difficultate 3. & plu-
rium recentiorum ad articulum 3. huius quæ-
stionis sancti Thomæ. Probatur ex capite *Si iu-
bet*, ex cap. *Presbyter*, causa 26. quæst. 6. vbi ex
cap. 36. Concilij 3. Carthaginensis ita habetur,
*Presbyter inconsulto Episcopo, virgines non con-
secret, chrisma verò nunquam conficiat*: quo loci
ponitur discrimen inter consecrationem virgi-
num & chris-matis, quod ista, licet non sit pro-
pria simplicii Presbytero; ei tamen possit com-
mitti ex dispensatione, hæc verò minimè.

Probatur etiam ex decreto Eugenij, quod
tradens essentialiam materiam Confirmationis,
expressè ait esse *chrisma ex oleo & balsamo conse-
cratum ab Episcopo consecratum*: summus autem
Pontifex, vel Ecclesia nihil possunt in essentiali-
bus sacramentorum, viam obseruauimus.

Confirmatur amplius ex eo quod ibidè videat-
ur ponere discrimen inter ministrum Confirma-
tionis, & benedictionis chris-matis, quod istius
ordinarius sit Episcopus, extraordinarius, & ex
dispensatione summi Pontificis, possit esse sim-
plex Sacerdos: huius verò solus Episcopus: &
quod licet fuerit dispensatum quoad hoc secun-
dum cum simplicii Sacerdote, nunquam tamen
quoad illud prius, scilicet de benedicens chris-
ma, qui constans & perpetuus vsus Ecclesiæ
denotat ita fuisse à Christo Domino institutum,
nec potest dari legitima occasio dispensandi in
hoc, cum sit facillimum accipere chrisma ab E-
piscopo consecratum, illudque secum deferre
in omnes & singulas partes, in quibus non ita
facile possunt reperiri Episcopi.

Sed authores prioris sententiæ contra nostram
propositionem obiciunt: Idem est chrisma quo
quis vngitur in fronte, quando accipit sacramen-
tum Confirmationis, & quo baptizatus vngitur
in vertice: sed tempore primi Concilij Toleta-
ni anno 400. Christi Domini mos fuit in quibus-
dam prouincijs, vt simplices sacerdotes conse-
crarent chrisma, & illo vngerent in vertice bap-
tizatos; quæ confessio & consecratio chris-matis
fuit ibi pro tempore præterito approbata, &
tantum pro futuro prohibita: igitur multò ma-
gis simplex Sacerdos poterit ex dispensatione
summi Pontificis valide illud benedicere, seu
chrisma consecrare.

Minor probatur ex ipso textu Canonis, *Placuit*
(inquit Concilium) *ex hac die nullum alium, nisi*
Episcopum, chrisma consecrare, & per Diocesim de-
firmare: vbi particula illa, *ex hac die*, denotat e-
iusmodi chrisma hæc tunc fuisse validum, seu be-
nè & valide consecratum: de cætero autem, &
imposterum nullum, seu non benedictum, vt fa-
tis patet ex isto communi loquendi modo.

Respondetur, duplicem distingui vsum chris-
matis. Prior est in *unctione veritatis* ipsius bap-
tizi: alter in *unctione frontis* eius: prior esse
meram tantum Ecclesiæ ceremoniam; & pro-
pterea Ecclesiæ potuisse facere vt chrisma à
simplici Sacerdote confectum esset ad id suffi-
ciens, cum possit Ecclesia instituire ceremonias,
& proinde ibi ordinare vt deinceps chrisma à
simplici Sacerdote confectum esset ad id insuffi-
ciens.

Nec obstat quod sit vtrobique idem chris-
ma: respondebitur enim id esse verum, nunc ta-
men & pro eo tempore quo Ecclesia non tole-
rauit factum prædictorum Sacerdotum dispa-
ritatem esse eorum conditionem: & sic ista particu-
la Canonis Toletani, *ab hac die*, non ostendit
benedictionem simplicis Sacerdotis pro confi-
ciedo chris-mate Confirmationis fuisse aliquan-
do sufficientem.

Potest etiam responderi, Canonem hunc non
probare factum istud simplicium sacerdotum,
sed cum ista *unctio veritatis* sit tantum ceremonia-
lis non necessaria Baptismo, esto fuerit insuffi-
cienter facta, parum curasse illius repetitionem
in vero & legitimo chris-mate, sed tantum vo-
luisse cauere pro futuro tempore, itavt Archi-
diaconus & Episcopus possent quidem inquire-
re in eos simplices Sacerdotes, qui imposterum,
& post hanc constitutionem chrisma conse-
crarent, ex eoque baptizatos vngerent in vertice,
non tamen in eo qui antè hanc consuetudinem
eorum istud peregerint: sique hæc particula
prædicti Canonis: *ab hac die*, non est nota *vali-*
ditatis istius ritus pro tempore præterito, & *in-*
validitatis pro futuro. sed *consensu* & *pene impos-*
sterum insigendæ huius constitutionis violatori-
bus; & hunc sensum indicant extrema verba
Canonis, *huiusmodi constitutionem meminerit sem-*
per Archidiaconus, qui presentibus, vel absentibus
Episcopis, suggerendam, vt eam Episcopi custo-
diant, & Presbyteri non relinquant.

Secundò iidem authores obiciunt. Quando
vnum ex sua conditione & naturâ ordinatur ad
aliud quod est maius, tunc qui potest posterius
potest & prius, licet non e contra: atqui benedi-
ctio, seu consecratio chris-matis ordinatur ex se,
& naturâ suâ ad conferendum sacramentum
Confirmationis, quia nihil est aliud, quàm il-
lius materię *preparatio*, & hæc est aliquid mi-
nus ipsâ administratione propriâ sui sacramen-
ti: simplex autem Sacerdos potest ex dispen-
satione summi Pontificis conferre sacramen-
tum Confirmationis: ergo idem simplex Sacer-
dos poterit ex simili dispensatione summi Pon-
tificis benedicere, seu consecrare chrisma pro sa-
cramento Confirmationis administrando.

Respondetur ex dictis præcedenti articulo ad
obiectionem simili fundamento innixam, Ma-
iorem præsentis obiectionis non habere locum
quando ipsa conditio rei fundatur tota in libera
voluntate instituentis illam, seu in ijs quæ sunt
tantum *signa ad placitum*, de quorum genere est
ipsum chrisma pro hoc sacramento. Quare au-
tem Christus Dominus voluerit sacramentum
Confirmationis posse ex summi Pontificis dis-
pensatione administrari per simplicem Sacerdo-
tem, chrisma verò non benedici, dicitur infe-
rius, agendo de ministro huius sacramenti.

I.

ARTICVLVS. VI.

*In qua parte hominis confirmatiua vnctio
chrismatism debet fieri.*

SIT hzc vnica propositio. *Confirmatiua vnctio debet fieri in fronte baptizati per modum crucis, & immediate manu, seu digito Episcopi.* Ita communiter omnes Theologi tam quarto sententiarum, quam hac presenti questione S. Thomæ art. 9. Tres sunt partes propositionis, Prima probatur ex Decreto Eugenij sapientis citato, & ex sanctis Patribus, vt Cyrillo Hierosolymitano catehesi. 3. S. Augustino in Psalmum 141. vnde aliquando vocant hoc sacramentum, *signaculum in fronte*: & ratio huius partis desumitur ex fine huius sacramenti; quia enim Confirmatio datur ad consequendum robur gratiæ, vt non erubescamus confiteri Christum: *frons* autem censetur esse *sedes pectoris*, & vereturidæ, idem frons baptizati in Confirmatione signatur, & vngitur; imò omnes communiter putant vnctionem huius partis esse huius sacramenti *essentialem*, quod tamen ita putarem temperandum, vt si quæ fronte careat, non idem priuatur hoc sacramento, sed quemadmodum in sacramento Extremæ vnctionis vbi quis caret brachio, aut alterâ parte, quæ solet inungi, tunc inunctio fit in ea parte, quæ ipsi brachio, vel ei quæ caret est propinquior: ita etiam in presenti casu fiet in ea parte capitis, quæ vel tenet locum frontis, vel ei est proxima: nam, vt in priori casu manus ille non desinit esse capax tam sacramenti Extremæ vnctionis, quam eius effectus, ita & in posteriori, maximè cum contingere possit talem hominem carentem illâ parte esse pusillanimum ad proficiendam fidem coram Tyranno, vbi opus est, & sacramentum hoc detur ad pugnandum: ergo vt iste homo iam baptizatus constanter fidem Catholicam profiteatur, poterit ei dari Confirmatio, & chrismatism vnctio fieri in parte propinquiori frontis, cum ex fine & institutione huius sacramenti contrarium non appareat: & hanc restrictionem facile admittere Ledesma, qui apud Suarezem de Sacramentis disp. 33. sectione 3, existimat vnctionem factam in alia parte sufficere.

Neque his obstat, quod Concilia, Pontifices, & Patres præsebant vnctionem fieri debere in fronte, nam loquuntur de eo quod debet fieri *ordinariè*, & extra casum necessitatis, & quia casus hic est admodum rarus, alter vero pro sacramento vnctionis est frequentior, idem ritualia huius meminerunt, & non istius: imò sanctus Augustinus suprà vbi ait sacramentum hoc dari in fronte, addit etiam Baptismum dari in toto corpore: at certum est infantem viuum maiori parte sui corporis adhuc includum matris vtero, & extra illum aliam extendentem esse in casu necessitatis baptizandum: quidni ergo & in casu necessitatis licebit in hoc sacramento aliam propinquior partem vngere, si fortè contingeret hominem baptizatum carere fronte?

Secundam item partem propositionis, scilicet *in vnctionem istam debere fieri per modum crucis ex necessitate sacramenti*, probatur: illud est de necessitate alicuius sacramenti quod per verba essentialia formæ exprimitur fieri à ministro; atqui inunctio facta per modum crucis exprimitur hac particulâ formæ huius sacramenti, *Con-*

A *signo te signo crucis*, nam consignatio ista significatur fieri modo Christiano, omnis autem consignatio Christianorum fit in modum crucis, vt patet ex praxi primitiua Ecclesiæ: tum etiam quia ipsa praxis docet, & Pontificale notat expressè Episcopum; confirmantem dicendo, *Signo te signo crucis*, producere suo pollice intincto chrismate signum crucis in frontem suscipientis hoc sacramentum: & prædictam particulam, *Consigno te signo crucis*, esse essentialem formæ patebit sequenti disputatione: ergo hzc inunctio debet ex necessitate sacramenti fieri in modum crucis.

Tertia denique pars, scilicet *hanc inunctionem debere fieri manu, seu digito Episcopi*, non autem mediante aliquo instrumento, probatur, quia sacramentum hoc est quædam manuum impositio etiam essentialiter, vt patet ex dictis artic. 1. Apostoli enim eodem rite rite essentialiter confirmabant, quo nunc Episcopi; atqui nullam præter nunc explicatam impositionem manuum possumus assignare in Confirmatione: & si vnctio hæc fieret tantum mediante aliquo instrumento, iam nulla esset manuum impositio: igitur debet hæc vnctio fieri immediate manu, seu digito Episcopi. Dixi, *manu, seu digito*, quia non est de necessitate huius sacramenti, vt fiat pollice dextre, sed ad summum ex necessitate præcepti, ad decentiam & maiorem commoditatem.

DISPUTATIO III.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quæ sit forma sacramenti Confirmationis.

HÆC vel alia ei æquivalens est legitima & conueniens forma Confirmationis, *Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti, Amen.* Propositio probatur ex Decreto Eugenij, & ex Traditione Ecclesiæ, quam indicant Patres dum agunt de hoc sacramento, vt S. Ambrosius libro de initiandis cap. 7. sanctus August. serm. de diuersis questionibus cap. 2. dum ait, *sanctum Stephanum habuisse in fronte sua nomen Patris & Filij, & Spiritus sancti*, quatenus scilicet ab aliquo Apostolorum recepit sacramentum hoc Confirmationis, quod exhibetur in fronte cum expressa inuocatione sanctissimæ Trinitatis: ex quo etiam intelligitur Apostolos inter confirmandum hac nostrâ, vel æquivalenti forma fuisse vsos, imò & Apostolus ad hoc vtrumque alludit, iuxta expositionem sancti Ambrosij suprà, Primasij, Theodoret, & sancti Anselmi secundæ Corinth. 1. his verbis, *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deum, qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris.*

Probatur etiam ratione. Ea est conueniens forma sacramenti, quâ exprimitur *causa præcipua, ministerialis, suscipiens actus & effectus sacramenti*, maximè quando consistit in actione, vt patet ex forma Baptismi: atqui prædicta forma Confirmationis explicat ista omnia, *Trinitatem, vt causam præcipuam hac particulâ, In nomine Patris, &c. ministerialem & actum etiam*

I.

exercitum cum vtroque effectu, *charactere* scilicet & *gratiæ roboris*, his particulis, *configno, confirmo, chrismate salutis*, *fulcipientem*, *particula, te, & signum* denique militare hac particula, *signo crucis*: ergo hæc, vel alia ei æquivalens est forma conueniens huius sacramenti.

Addidi in propositione hanc particulam, *vel alia ei æquivalens*, quia, vt fuscè docuimus, agendo de sacramentis in genere, Christus Dominus non determinauit formas sacramentorum secundum suum *materiale*, sed secundum *formale*, & *significationem formalem*: vnde quæcumque forma habuerit eundem sensum cum ista, siue enuntietur per imperatiuum, siue per indicatiuum modum, siue aliquo alio, semper erit sufficiens & valida, vt etiam ibi diximus, agendo de forma, qua Græci baptizant.

II.

Quæres, *quænam partes huius forme sint ei essentialis*. Respondetur primò, istas particulas, vel alias eis æquivalentes esse *essenciales*, *Configno te signo crucis, confirmo te chrismate salutis*. Probat primò de his, *Configno te, confirmo te*, quia tam subiectum, quam ipse actus confirmantis debet per formam exprimi, sicut & in forma Baptismi, nec vnus ex istis duobus verbis sufficit; si enim tantum dicitur *confirmo*, non explicatur *significatio*, quæ huic sacramento est *essentialis*: & si omittatur *confirmo*, non satis exprimitur *effectus principalis*. Secundò, quia actus iste non est quæcumque *significatio*, sed quæ *fiat essentialiter vñctione chrismatis*, & ista vñctio non satis exprimitur verbo illo, *configno*, aut isto, *confirmo*, sicut in Baptismo, *ablutio in aqua*, sufficienter exprimitur per verbum, *baptizo*: ergo particula hæc, *chrismate*, est *essentialis* huic formæ. Hinc Tertullianus libro de resurrectione, cap. 8 alludens ad hanc formam distinguit *significationem in fronte*, ab ipsa vñctione; cum autem effectus præcipuus huius vñctionis sit *sanctificatio, & gratia roboris* in fulcipientem, rectè adhibetur hæc particula, *salutis*, tanquam illius explicatiua. Tertiò, quia signum militare quod accipit confirmatus, est *signum crucis*, & illud non debet erubescere, sed semper præ oculis habere: idè ista particula, *signo crucis*, quam illud exprimit, est etiam *essentialis* huic formæ.

III.

Secundò respondetur, istas particulas, *in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti*, aut alias eis æquivalentes, esse huic formæ *essenciales*, eodem modo. & ob easdem rationes, quo sunt *essenciales* formæ Baptismi, quia exprimitur *causam principalem* huius sacramenti, & homo per hoc sacramentum deputatur ad *fidei professionem*, cuius præcipuum mysterium est *sacrosissima Trinitas*.

IV.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones hæreticorum contra formam sacramenti Confirmationis.

ALVINVS libro 4. sacrum Institutionum cap. 19. §. 5. Kemnitius 2. parte sui Examini Tridentini, Danæus ad caput 10. Bellarmini, de sacramento Confirmationis, Spalatensis libro 7. de Republica Ecclesiastica cap. 5. num. 44. 45. 46. multa obiciunt contra formam huius sacramenti. Primum est, *illam non haberi in sacris Litteris*: sed respondetur, ad hoc vt aliquid sit de *sacris litteris aliquid sacramenti*, vel formæ eius, non requiri quòd habeatur in sacris Litteris,

A: vt iam animaduertimus; licet enim Christus capite 25. sancti Matthæi præceperit, Apostolis vt baptizarent in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, in nullo tamen sacra Scripturæ loco disertè legimus eum iussisse vt inter baptizandum pronuntiarent, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, & nihilominus omnes sectarij fatentur hanc formam esse sacramento Baptismi essentialiam, vt agendo de illa obseruauimus.

V.

Secundum obiciunt. Forma huius sacramenti est *superuacanea*, quia licet non dicatur, *configno te, & confirmo te*, attamen ista actio Episcopi, vt de facto hic & nunc exercetur, id per se loquitur, nam primò vngit hominem signo crucis, & licet verba adhiberi debeant huic actioni, quatenus sacramenta nouæ Legis constant rebus & verbis, non tamen debent adhiberi verba, quæ nihil aliud significant, nisi actionem illam per se sensibilem, quæ tunc exercitur: ergo forma illa non est legitima.

VI.

B Respondetur primò, hanc obiectionem militare etiam aduersus formam sacramenti Baptismi, nam & in illo minister per verba formæ exprimit *actionem exteriorē*, quam tunc exercet, item *determinatum subiectum*, circa quod illam exercet, quæ omnia & singula sunt per se sensibilia: nec alius vitur verbis, tanquam *essentialibus* Baptismo, vt etiam volunt isti sectarij, & nihilominus forma illa Baptismi, vel alia ei æquivalens est legitima, & huic sacramento essentialis, etiam iuxta nostros aduersarios: ergo cum sit quedam analogia inter Baptismum, qui est *spiritualis regeneratio hominis*, & *Confirmatio*, quæ est *spiritualis accretio*, sicut prædicta forma Baptismi est etiam iuxta illos legitima, sic etiam fieri debent hanc formam, vel aliam ei æquivalentem, esse pro hoc sacramento legitimam.

VII.

C Deinde respondetur ex dictis de sacramentis in genere, *res & verba* in sacramentis nouæ Legis debere sibi inuicem *correspondere*, ita vt ambo illa idem significant, sed diuersâ tamen ratione; res magis *confuse*, & *indeterminatè*, verba magis *distinctè*, & *expresse*, & idè in hoc sacramento actionem illam exteriorē vñctionis, seu quâ baptizatus vngitur, significare quidem id quod tunc fit ab Episcopo circa illum, quod tamen magis *expresse* & *distinctè* explicatur per ipsam verborum formam simul ab Episcopo tunc practicè pronuntiatam, siueque non esse *superuacaneam*, sicut nec est in sacramento Baptismi.

Tertium, formæ sacramentorum nouæ Legis habentur, si non ex sacris Litteris, saltem ex Traditione, vt Catholici fatentur: at hæc forma non habetur ex Traditione, hæc enim nullibi reperitur scripto exarata, nec potest reduci, vltique ad Apostolos, maxime cum primi auctores, qui aliquando meminerunt illius, varient in illa, imò & aliqui, vt Innocentius primus epistola ad Decentium agens de Confirmatione, nullam illius verborum formam habeat.

VIII.

Respondetur, concessâ Maiore, negando Minorem, ad cuius probationem respondetur: ad hoc vt aliquid censetur esse ex Traditione, siue diuina, siue Apostolica, non est necesse illam, libro aliquo initio nascentis Ecclesiæ composito, descriptam contineri, sed satis est quòd protali agnoscat ab vniuersâ Ecclesia, & à primis Ecclesiæ temporibus, quasi de manu ad manum, vna vocis oraculo sit per prædecessores posteris tra-

I.

dicta: est enim omnino per accidentem, ad rationem veræ Traditionis, quod alicubi reperiant scripta, & Traditio illa quæ opponebatur S. Cypr. & aliis Africæ Episcopis contendentibus baptizatos ab hæreticis rebaptizandos esse, & per quam solam, tanquam per argumentum irrefragabile, illorum opinio fuit condemnata, ut est apud S. August. passim libris de Baptismo contra Donatistas, non ostendebatur descripta in aliquo veteri libro præcedentium sæculorum, sed tantum conferuata in hominum memoria, & ab antiquis ad posteros transmissa, cuius transmissionis & conseruationis fidem faciebat communis Ecclesiæ consensus, quæ est columna veritatis, & in cuius, tanquam fidelissimæ custodis manus, illam Christus deposuerat; nam, ut rectè ait S. Augustinus lib. 4. de Baptismo cap. 24. Quod uniuersa tenet Ecclesiæ, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur. At Ecclesiæ dum in Conciliis supra citatis docet Christum instituisse sacramentum Confirmationis, & hanc eius esse formam, satis apertè declarat se istam formam, ut à Christo Domino institutam, tradere.

II.

Addi etiam potest & aliquos antiquiores, ut S. Ambrosium, & S. Augustinum supra illius meminisse, vel allosisse ad illam; alios verò illam omnino reticuisse, ne viderentur mysteria nostræ religionis diuulgare, vt notauimus supra. Sic Innocentius primus loco in obiectione citato, dum ibi capitulo 3. ita loquitur de sacramento Confirmationis, Verba (scilicet quibus conficitur hoc sacramentum) dicere non possumus, ne magis prodere videatur, quam ad consultationem respondere. Quod autem ij qui ex antiquioribus meminerunt huius formæ, aliquando variant, solum est supra, scilicet vel integram formam non referre, sed vnam tantum partem, alterà retentâ, vel istam varietatem non esse in essentialibus, sed tantum in aliquo accidentali, quæ mutatio non variat sacramentum essentialiter, nec reddit inutilidum.

III.

*Quartum obiciunt. Id quod est Deo iniuriosum non potest esse forma legitima alicuius sacramenti nouæ Legis; sed hæc forma est Deo iniuriosa per hanc particulam, *chrismate salutis*, hæc enim significat salutem animæ eius qui confirmatur, constitui in ipso chrismate, quod est aliquid materiale, & insensibile.*

IV.

*Respondetur concessâ Maiore, negando Minorem, ad cuius probationem negatur per hanc particulam præsentis formæ, *chrismate salutis*, constitui salutem animæ eius qui confirmatur in aliquo materiali, & insensibili, sed tantum exprimi instrumentum, per quod Deus tunc confert homini accretionem spiritalem, proprium huius sacramenti effectum, quod est aliud longè remotum ab eo sensu quem isti prætendunt: vocatur autem, *chrisma salutis*, simili sensu, quo aqua Baptismi dicitur, *aqua salutis*: item simili modo, quo cap. 13. Actuum, *verbum prædicatum*, appellatur, *verbum salutis*: vt enim verbum istud, quia annunciat salutem, dicitur *verbum salutis*, & aqua Baptismi, quia instrumentariè confert gratiam regenerantem, rectè dicitur *aqua salutis*: ita etiam quia *chrisma* in hoc sacramento confert instrumentariè augmentum gratiæ, & armat hominem qui dignè suscipit hoc sacramentum, contra tentationes fidei, rectè dicitur esse *chrisma salutis*.*

ARTICVLVS III.

Verum hæc forma, signaculum donationis Spiritus sancti, sit sufficiens pro hoc sacramento.

QUia diximus articulo primo omnem formam illi, quam ibi assignauimus, & exposuimus æquiualem in sensu, esse sufficientem, & Græci, vt refert Arcudius libro 2. de Sacram. capite 6. & 7. inter confirmandum vtuntur hæc verborum formulâ in titulo præsentis articuli positâ, quæritur an sit sufficiens: Arcudius loco nunc citato tuetur partem affirmantem, eiusque sensum conatur reducere ad formalem sensum formæ superius à nobis assignatæ.

Verum, saluo meliori iudicio aliorum, hæc forma non mihi videtur esse simpliciter, & absolute loquendo, sufficiens pro validitate huius sacramenti, sed, donec Apostolica Sedes aliud declarauerit, dubia. Probatur primò, formalis sensu huius formæ non videtur quoad essentialia, esse idem cum formalis sensu nostræ formæ; nam primum, quia hoc sacramentum est perfectum Baptismi, complementum eius, & ordinatur ad profectum fidem, cuius præcipuum mysterium est sanctissima Trinitas, quemadmodum expressa nominatio, & inuocatio sanctissimæ Trinitatis est de essentiali forma Baptismi, ita est de essentiali forma Confirmationis, quæ tamen hic non repetitur. Deinde subiectum, seu ipse suscipiens hoc sacramentum nullo modo exprimitur in hac formâ, qui tamen & in forma Baptismi, & in nostra forma Confirmationis exprimitur de necessitate sacramenti. Tertiò, consignatio exprimitur quidem in actu exercito, per istam formam, non tamen quatenus fit *chrismate*, qualis debet exprimi, cum hæc chrismatio sit essentialis huic sacramento; & verba formæ debeant exprimere quod fit per actum illum sacramentalem: nec potest dici hanc particulam (*aqua*) non poni in forma Baptismi, sed tantum (*baptizo*) nam absolute propriè, & etiam communiter sumpta, intelligitur fieri aquâ naturalî: at non omnis ob signatio Christiana intelligitur fieri solo chrismate.

Quartò, eodem modo, quoad formalem sensum, hæc forma verborum practicè enuntiata simul cum ablutione exteriori debito modo, & debitâ intentione factâ à ministro baptizante, Baptismum regenerationis Spiritus sancti, vel (vt obuiemus solutioni, quâ quis diceret expressam nominationem trium personarum Trinitatis esse quidem Baptismo essentialem, non autem Confirmationi) Baptismum regenerationis *Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, sese habet ad hanc communem nostram formam, *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.* quo hæc verborum forma practicè enuntiata à Confirmante signaculum doni, seu donationis Spiritus sancti esse habet ad communem nostram formam Confirmationis, quia id quod tunc fit eodem modo exprimitur in Baptismo, vt per talem formam collato, ac per formam hanc sacramenti Confirmationis apud Græcos exprimitur, quod fit in sacramento Confirmationis, vt per se patet: sed si quis baptizaret sub noua ista forma Baptismi, talis Baptismus censetur planè irritus, vel ad minimum valde dubius, & saltem sub conditione repetendus in nostra forma, propter prioris istius formæ insufficientiam: ergo & Confirmatio collata sub tali forma

I. verborum ad minus videtur esse dubia. Tandem, vtrū capite septimo refert Arcudius in instructione Græcorum factā per Clementem octauum, dāam agitur de hoc sacramento, habetur, *illud dandum esse sub conditione, præsertim quando probabiliter dubitari potest an Græcus Episcopus illud contulerit*; nam hæc particula, *sub conditione*, videtur innuere talem formam esse dubiam. Nec est quod Arcudius faciat vni in illa particula, *quando probabiliter dubitari potest, an Episcopus Græcus illud contulerit* hæc enim particula, *præsertim*, ibi denotat eo casu quo dubitatur an confirmatus Episcopus, vel tantum simplex Sacerdos debere sacramentum hoc dari, seu repeti sub conditione, vt significet illud idem sacramentum ex alio etiam titulo, minus tamen euidenti, adhuc esse dubium, qui quidem titulus non apparet esse alius, quān defectus huius formæ, nam hæc particula, *præsertim*, iuxta Grammaticos, habet significationem comparatiuam: ergo ibi apposta denotat tunc esse maiorem occasionem iterandi hoc sacramentum sub conditione, quando dubium est, an qui primò illud consulit sit Episcopus, an verò simplex tantum Sacerdos, quatenus est certum apud omnes Episcopum esse ministrum ordinariū Confirmationis: ergo etiam hæc eadem particula, *præsertim*, subindicat idem sacramentum hoc modo administratum esse adhuc aliunde dubium.

II. Neque huic formæ Græcorum fauet quod Arcudius ibidem obseruat, nimirum eos qui instructionē Græcorum superius commemoratam, & à Clemente approbatam, composuerunt ita prohibuisse Sacerdotes Græcos conferre hoc sacramentum in iis partibus Italiz, in quibus Episcopi Latini resident, vt etiam prohibuerint; ne hæc verba de quibus agimus pronuntient, sed antè illa Baptisum absoluant, hoc enim non indicat eos habuisse pro certo, formam esse sufficientem sacramenti Confirmationis, sed duxit illos ita repulisse simplices Sacerdotes à ministerio conferendæ Confirmationis, vt ad maiorem huius prohibitionis expressionem simul iis prohibuerint ea verba pronuntiare, quæ tales Græci, aut saltem eorum aliqui censent esse sufficientem formam sacramenti Confirmationis.

ARTICVLVS IV.

Soluuntur argumenta Arcudij.

IV. PRIMVM est, hæc tanquam essentialia sufficiunt ad formam sacramenti Confirmationis. Primò, *expressio causæ principalis, proprii eius effectus*. Secundò, *expressio signi militaris*, quod confertur per hoc sacramentum. Tertiò, *expressio proprii effectus huius sacramenti*, nam S. Thom. præfati qu. art. 4. est contentus his tribus pro sufficientia formæ huius sacramenti apud Latinos, quippe quoniam per formam in Ecclesia Latina viuatam exprimitur; & causa roboris spiritualis, quod per sacramentum Confirmationis confertur, dum dicitur, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*: & robor ipsum, qui est effectus sacramenti dum dicitur, *Confirmo te chrisinate salutis*. Denique signum, seu vexillum, quod confirmato velut nouo athleta traditur, dum confirmans ait, *Signo te signo crucis*: & quæ tria totā continent essentialia sacramenti: atqui in forma Græcorum pro sacramento Confirmationis præcedit articulo propostā, reperiuntur hæc tria, *expressio*

A quidem *primaria causæ effectus* eius, quæ est sanctissima Trinitas in hac particula, *Spiritus sancti*, cum enim diuina omnes personæ eandem numero essentiam habeant, & opera Trinitatis ad extra, sint indiuisa, quando vna ex diuinis personis exprimitur, duæ etiam aliz comprehenduntur: persona autem *Spiritus sancti* exprimitur potius, quān persona Patris, aut Filij, quia hæc sanctificatio singulariter, per quandam *appropriationem*, ei attribuitur: item secundum, scilicet *expressio signi militaris* in illa reperitur: nam hæc formæ illius particula, *signaculum*, seu *Græcè σφραγίς*, illud explicat. Similiter tertium, scilicet *expressio proprii effectus* illius continetur in tali forma, nam eius particula, *δοξας*, seu Latine *doni*, vel *donationis*, significat specialem gratiam, quæ confertur per hoc sacramentum, id est robor illud spiritale, quod specialiter datur in hoc sacramento ad proficiendum fidem Christi Domini.

B Respondetur negando Maiorem, vt purè, & simpliciter iacet; cum enim sacramentum Confirmationis sit ex sua speciali ratione etiam sacramentum fidei, quia est ad illam coram Tyranno proficiendam, & est consummariū Baptismi, sicut expressa, & non solum implicita sanctissimæ Trinitatis inuocatio, est de essentia formæ Baptismi: ita est de substantia formæ sacramenti Confirmationis, quæ tamen non habet locum in hac forma Græcorum: & si ad substantiam formæ illius sufficit implicita inuocatio Trinitatis, sufficit etiam ad substantiam formæ Baptismi, quod tamen omnes communiter negant, vt agendo de illa dominus. Secundò, eadem Maior est falsa, quia vt *expressio subiecti* per verba formæ requiritur ad eius substantiam in Baptismo, similiter & in hoc sacramento, quæ tamen nulla sit in præfati forma Tertiò, *expressio causæ ministerialis* etiam implicita desicit. Quarto, & explicatio modi, quod specialis *consignatio* sit per sacramentum, scilicet per modum *ernis*, quæ omnia sanctus Thomas hic requirit, & agnoscit in nostra forma Confirmationis, quæ tamen Arcudius non satis expendit, quando ait, *eum fuisse tribus, à se in hoc suo primo fundamento enumeratis fuisse contentum*. Quintò, vt singula nouæ Legis sacramenta habent distinctos speciales effectus, ita verba formæ illorum debent suum primarium effectum, vt specialem, & specialibus aliorum sacramentorum effectibus distinctum exprimere: sed hæc forma Græcorum non exprimit effectum huius sacramenti, qui sit illius specialis & proprius, sed communem, quia nomen hoc, *donum*, *donatio* Spiritus sancti simpliciter enuntiatum significat quamlibet gratiam, non verò eam quæ speciali ratione sit corroboratiua, ad proficiendum fidem, qualis est specialis effectus huius sacramenti.

D Secundum fundamentum est, Prima generalis Synodus Constantinopolit. cap. 7. agens de iis hæreticis, qui nondum confirmati redibant ab hæresi ad Ecclesiam, explicans ritum, quo illis sacramentum Confirmationis consecratur, ita ait, *Recipimus obsequendos, siue vngendos primum sancto chrismate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures, & eos signantes dicimus, signaculum donationis Spiritus sancti*. Quæ postrema verba continent formam apud Græcos vsitatam pro hoc sacramento conferendo, vt etiam Cardinalis Bessarion inter Græcos doctissimus notauit in suo Tractatu.

I. Primò respondetur, Patres ibi non retulisse *formam integram* huius sacramenti, sed *aliquam tantum illius partem*, cum ibi non agerent ex professo de essentialibus huius sacramenti. Deinde potest responderi ex sancto Gregorio libro sexto Epistolatum epistolâ 116. Ecclesiam vniuersalem probasse istam Synodum, quoad illa tantum qua sunt ibi definita contra Macedoniam, inter quæ nullam partem sibi vendicat hæc illorum forma, tanquam sufficiens pro sacramento Confirmationis: nec viget authoritas Bessarionis relata in præsentii obiectione, nam prima solutio potest ei facile accommodari.

Tertium fundamentum. Euchologia, seu ritualia Græcorum semper habent hanc formam.

Respondetur, inde non sequi illam esse sufficientem, eo quod Cardinalis Bessarion ab Arcudio ibi relatus verbis expressis notat, Græcos propter calamitates temporum, ignorare multæ ex iis quæ spectant ad ritum sacramentorum, inter quæ videtur recensere formam Confirmationis, & ipsemet Arcudius ibi multos enumerat tam ex antiquioribus, quam ex recentioribus, qui admodum variant in assignanda forma huius sacramenti etiam secundum formalem sensum, & ipsemet Patriarcha Constantinopolitanus in censura Orientalis Ecclesiæ ad Augustanam confessionem in vtroque suo responso, tam turpiter circa hoc sacramentum errat, vt vel illud esse institutum non à Christo Domino, sed à Ecclesiâ.

Quartum fundamentum. Qui res Græcorum attigerunt nunquam illas de hac forma, tanquam insufficienti reprehenderunt, quod tamen non omisissent, præsertim in Concilio Florentino, in quo Græci fuerunt interrogati de pluribus aliis, nunquam verò de hac forma: nec item sanctus Thomas episcopus de erroribus Græcorum, inter illorum errores hanc formam recensuit: ergo signum est Patres Ecclesiæ Latinæ iudicasse hanc illorum formam esse sufficientem.

Respondetur hoc argumentum desumi ab *authoritate tantum negatiua*, quod sumptum nudè & simpliciter, non censetur à Dialecticis esse aliquius momenti, & autoritatis: ad illam verò coniecturam, quâ Arcudius ibi nititur illud confirmare, petitam à silentio Patrum Concilij Florentini, & sancti Thomæ disputantis contra errores Græcorum, respondetur illos non potuisse hac de re interrogari per Patres Concilij Florentini cum spe aliquius, ad id ex illorum parte responsionis, quando vltimâ sessione huius Concilij de aliquibus ad sacramentum Eucharistiæ pertinentibus, & aliquibus aliis interrogati, recusauerint respondere, & hanc excusationem prætexerint etiam se non posse aliam *questionem tractare, absque authoritate totius Orientalis Ecclesiæ*, quam quæ erat de processione Spiritus sancti; Et sic præcluserunt viam aliis difficultatibus proponendis circa alia sacramenta, & si quid actum fuisset cum Græcis de ista formâ, tanquam habente eundem formalem sensum, quem habet nostra, sicut summus Pontifex, qui Florentinæ Synodo pro seipsum præstitit, in Decreto vnionis Armenorum declarauit verbis expressis formam illam, quâ Græci baptizant, esse sufficientem, & eiusdem formalis sensus cum nostra, non omisisset illud idem facere agendo de forma sacramenti Confirmationis, maximè cum agendo de ministro obseruauerit

IV.

A. simplicem sacerdotem aliquando ex dispensatione summi Pontificis illud administrasse, & qui scribunt de erroribus Græcorum vtplurimum notent duntaxat insigniores, non autem illos de quibus potest esse aliqua dubitatio inter Doctores Catholicos, saluâ compage ipsius fidei, cuiusmodi est præsens difficultas.

Quintum fundamentum. Forma illa, quâ sanctus Syluester summus Pontifex contulit Constantino Imperatori sacramentum Confirmationis, est ferè similis hæc Græcorum formæ, nam Constantinus in suo Edicto referens quâ ratione suscepit hæc duo sacramenta, Baptisma, & Confirmationem à sancto Syluestro, ita de hoc posteriori sacramento scribit, *Leuatiq; me de venerabili fonte induto vestibus candidis, sepius formis gratia confirmationem adhibuit beati christi nati vniotione, & vexillum sanctæ crucis in mea fronte leniuit, dicens, Signet te Deus sigillo fidei suæ in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti in consignmentem fidei.*

Respondetur, si hæc scripta essent aliquo ex summis Pontificibus, vel Episcopis, tunc hæc obiection maioris esset ponderis, vt pote desumpta à relatione illorum, quibus ex speciali officio incumbit, materias & formas sacramentorum nosse: at quia nullum est dedecus Imperatori illa minuatim & accuratè nescire, cum non sit à Deo institutus pro sacramentis administrandis, potest contingere vt inter referendum quæ ad illa spectant, aliquid illorum memoriz excidat, vel quod breuiter tantum, & concisè illa referat, sicut potest dici de Amalarico, & quibuldam aliis agentibus de hoc sacramento, cuius tamen formam non integram, sed *consensam* tantum referunt. Deinde hæc forma multum differt à Græcorum forma, nam continet expressam sanctissimæ Trinitatis inuocationem, item expressionem subiecti.

DISPUTATIO IV.

De effectu sacramenti Confirmationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Confirmationis sacramentum imprimat characterem.

GENDO de Legis nouæ sacramentis in genere duplicem in illis effectum distinximus: vnum *minus præcipuum*, & aliquibus tantum sacramentis conuenientem: alterum *præcipuum*, & illis omnibus commune: priorem diximus esse *characterem*, posteriorem *gratiam sanctificationem*. Præsentii disputatione agimus de priori, an per sacramentum Confirmationis conferatur. Pars affirmans, quam loco nostræ propositionis ponimus, est de fide; nam Concil. Trident. sess. 7. de sacramentis in genere Can. 9. dicit *anathema negantibus characterem imprimi*, per validam huius sacramenti receptionem; & eius traditio colligitur ex S. Augusti. lib. 2. contralitteras Petilianæ cap. 104. vbi non simpliciter docet sacramentum Confirmationis posse validè confici, & recipi à sceleratis hominibus, sed ait *expressè illud esse sacrosanctum in genere visibilibus*

- I. *signaculorum* (id est sacramentorum) sicut ipse Baptismus, & proinde parum facit in tali valida eius consecratione, & susceptione conditionem cum illa quæ Baptismo conuenit. At secundum doctrinam S. Augustini Baptismus ita potest valide suscipi à peccatis hominibus, ut sit initerabile, propter characterem quem impunit: ergo & Confirmationis sacramentum (quod iuxta S. August. similiter valide recipitur à sceleratissimis hominibus) erit initerabile, quia imprimit characterem, ex doctrina sancti Augustini, verba autem S. Augustini sunt hæc, *Et in hoc unguento, scilicet quod descendit à capite in barbam Aaron, sacramentum christiatis vultus interpretari, quod quidem in genere visibilium signaculorum* (id est sacramentorum) *sacrosanctum est, sicut & Baptismus, sed potest esse & in hominibus peccatis in operibus carnis vitæ consentientibus, & regnum celorum non possessoribus; & ideo nec ad barbam Aaron, nec ad oram vestimenti eius, nec ad ullam contextionem vestis sacerdotalis pertinentibus. Et quod S. Augustini intelligat hæc paritatem, etiam quoad impressionem characteris, potest amplius confirmari ex sequenti eius cap. 108. cum enim Petilianus vellet probare veram Ecclesiam esse apud Donatistas, de quorum erat numero, ex eo quod Romana Ecclesia non rebaptizaret, nec iterum confirmaret baptizatos & confirmatos à Donatistis, quoad ad illam redeunt respondet S. August. *se & Romane Ecclesie Episcopos in istis penitentibus destruere, quod est Donatistarum, id est reducere istos penitentes ab hæresi Donatistarum, ad veram fidem & Ecclesie Catholice veritatem, sed non destruere in illis characterem Imperatoris, quo loci licet expressa mentio fiat tantum Baptismi, mens tamen eius est illud etiam extendere ad sacramentum Confirmationis, cum respondeat Petiliano Donatistæ probanti veram Ecclesiam esse apud Donatistas, tam ex valida administratione sacramenti Confirmationis, quam Baptismi, & illo eodem cap. 108. ad hæc illorum obiectionem respondens loquitur in numero plurali de sacramentis, dum ita scribit, *Nec ideo putandi sunt esse in Christi corpore, quod est Ecclesia, quia sacramentorum eius* (nimirum Baptismi & Confirmationis, de quibus Petilianus fuerat ibi locutus) *corporaliter participes sunt; illa enim & in talibus sacramenta sunt, & eis indignè trahantibus, & consentientibus ad manus iudicium valebunt. Vnde & istud quod subiungit, se in istis ad veram Ecclesiam redeuntibus, non destruere characterem Imperatoris, debet etiam intelligi de sacramento Confirmationis, ut factota Petiliani obiectione solvatur integrè: ergo cum non iteratio Baptismi fundetur in impressione characteris, quia quoad ista non iterationem eadem est conditio Confirmationis, debet etiam & ipsa Confirmatio imprimere aliquem characterem suscipienti illam. Eandem etiam paritatem Confirmationis cum Baptismo facit Concil. Taracon. cap. 6. & Cabilonense II. cap. 29. & refertur de consecrat. dist. 5. cap. *Didum est nobis*, quo loci cap. seq. *de homine*, Confirmatio prohibetur iterari; item in Decreto Eugenij sæpius citato dicitur Confirmatio imprimere characterem. Ex quibus omnibus hæc ratio sumitur in probationem nostræ propositionis illud omne sacramentum novæ Legis, quod ex præfata sui conditione, est simpliciter & absolute loquendo initerabile, imprimit animæ suscipientis characterem indelebilem, ut ostendimus cit. disput. 5. art. 1. sed ex relatis, tum ex definitione***
- II. *Concilij Trid. tum auctoritatibus, sacramentum Confirmationis est initerabile: ergo sacramentum Confirmationis imprimit animæ suscipientis characterem indelebilem. Huic primæ rationi potest & hæc alia addi. Illud omne sacramentum, quo homo specialiter deputatur ad cultum Dei, tanquam proprium munus imprimi characterem suscipienti illud, ut eodem citato loco docuimus: sed baptizatus recipiendo sacramentum Confirmationis deputatur specialiter, ut sit ex officio miles Christi, fidem eius ex officio propugnet, ubi & quando occasio occurrerit coram Tyranno, ut docet S. Melchisedes Papa epist. suâ ad Episcopos Hisp. & refertur de consecrat. dist. 1. cap. *Spiritus sanctus*. Item Decretum Eugenij superius citatum, & amplius intelligitur ex dicendis de speciali gratia, quæ per hoc sacramentum confertur baptizatis: igitur sacramentum Confirmationis imprimit characterem.*
- III. *Ex his sequitur grauius decipi Græcos illos, quos Afcudius supra multis capitibus refert existimare hoc sacramentum Confirmationis posse in vna & eadem numero personâ iterari, nam citatæ Conciliorum auctoritates id expresse negant, & ipsa per illud impressio istud arguit falsitatis, & illa eius conditio, quæ est aliquid spirituale subiecto impressum carens quouis contrario, ad cuius positionem destruitur, ut docuimus supra ad quæst. 66. disp. 5. art. 1. & si per aliquod, etiam inhielictis, seu apostasix peccatum posset, saltem demeritis deleri ab anima, cum antea susceptione proprii sui sacramenti fuit impressus, possent etiam & alij duo characteres. Baptismi scilicet & sacræ ordinationis per aliquot specialia peccata deperdi, & consequenter, ubi auctoritas huiusmodi peccatorum antea valide baptizati, & ordinati, Penitentia ducti redirent ad Ecclesiam, deberent iteratò baptizari & ordinari, quod tamen verumque est, etiam secundum Græcos, hæreticum. Nec obstat quoddam 7. Canon 2. Concilij Constantinop. relatus præced. disp. art. 3. iubeat hæreticos ibi recensitos, redeuntes ad Ecclesiam, ungi christiana, seu confirmari, nam id non intelligitur de iteratione Confirmationis, sed de certis quibusdam hæreticis, qui valide baptizati nunquam receperant sacramentum hoc Confirmationis, ut expresse notat Theodoretus libro 3. hæretic. fabul. in Nouato, sic scribens de Nouatianis, *Itaque qui ab ipsis tinguntur sacrum christiana non præbent, quocirca etiam qui ex hac hæresi corpori Ecclesie coniunguntur, benedicti Patres ungi iusserunt. Nec item contra hoc idem corollarium potest istud obici, alicuius sacramenti iteratio est mensuranda ex iteratione proprii eius effectus, sed proprius effectus huius sacramenti potest iterari, hic enim est gratia roboris ad proficiendum fidem, quæ gratia deperdi potest per peccatum infidelitatis, vel semel per hoc sacramentum accepta, adhuc augeri in confirmato persuerante in statu gratiæ sanctificantis, ut intelligitur ex Apost. secundæ ad Corinthios 10. igitur & hoc Confirmationis sacramentum rectè potest iterari.**
- IV. *Hoc, inquam, non potest obici, nam imprimis ad Maiorem respondetur, propter alicuius sacramenti novæ Legis effectum posse considerari duobus modis, Primo simpliciter, secundum se, & propter abstracta ab eo quod producatur, seu confertur per hoc vel istud specie sacramentum, tanquam efficax aliquod illius producendi signum. Deinde considerari potest propter de facto confertur, vel potest conferri per hoc vel illud specie*

A Concilij Trid. tum auctoritatibus, sacramentum Confirmationis est initerabile: ergo sacramentum Confirmationis imprimit animæ suscipientis characterem indelebilem. Huic primæ rationi potest & hæc alia addi. Illud omne sacramentum, quo homo specialiter deputatur ad cultum Dei, tanquam proprium munus imprimi characterem suscipienti illud, ut eodem citato loco docuimus: sed baptizatus recipiendo sacramentum Confirmationis deputatur specialiter, ut sit ex officio miles Christi, fidem eius ex officio propugnet, ubi & quando occasio occurrerit coram Tyranno, ut docet S. Melchisedes Papa epist. suâ ad Episcopos Hisp. & refertur de consecrat. dist. 1. cap. *Spiritus sanctus*. Item Decretum Eugenij superius citatum, & amplius intelligitur ex dicendis de speciali gratia, quæ per hoc sacramentum confertur baptizatis: igitur sacramentum Confirmationis imprimit characterem.

B Ex his sequitur grauius decipi Græcos illos, quos Afcudius supra multis capitibus refert existimare hoc sacramentum Confirmationis posse in vna & eadem numero personâ iterari, nam citatæ Conciliorum auctoritates id expresse negant, & ipsa per illud impressio istud arguit falsitatis, & illa eius conditio, quæ est aliquid spirituale subiecto impressum carens quouis contrario, ad cuius positionem destruitur, ut docuimus supra ad quæst. 66. disp. 5. art. 1. & si per aliquod, etiam inhielictis, seu apostasix peccatum posset, saltem demeritis deleri ab anima, cum antea susceptione proprii sui sacramenti fuit impressus, possent etiam & alij duo characteres. Baptismi scilicet & sacræ ordinationis per aliquot specialia peccata deperdi, & consequenter, ubi auctoritas huiusmodi peccatorum antea valide baptizati, & ordinati, Penitentia ducti redirent ad Ecclesiam, deberent iteratò baptizari & ordinari, quod tamen verumque est, etiam secundum Græcos, hæreticum. Nec obstat quoddam 7. Canon 2. Concilij Constantinop. relatus præced. disp. art. 3. iubeat hæreticos ibi recensitos, redeuntes ad Ecclesiam, ungi christiana, seu confirmari, nam id non intelligitur de iteratione Confirmationis, sed de certis quibusdam hæreticis, qui valide baptizati nunquam receperant sacramentum hoc Confirmationis, ut expresse notat Theodoretus libro 3. hæretic. fabul. in Nouato, sic scribens de Nouatianis, *Itaque qui ab ipsis tinguntur sacrum christiana non præbent, quocirca etiam qui ex hac hæresi corpori Ecclesie coniunguntur, benedicti Patres ungi iusserunt. Nec item contra hoc idem corollarium potest istud obici, alicuius sacramenti iteratio est mensuranda ex iteratione proprii eius effectus, sed proprius effectus huius sacramenti potest iterari, hic enim est gratia roboris ad proficiendum fidem, quæ gratia deperdi potest per peccatum infidelitatis, vel semel per hoc sacramentum accepta, adhuc augeri in confirmato persuerante in statu gratiæ sanctificantis, ut intelligitur ex Apost. secundæ ad Corinthios 10. igitur & hoc Confirmationis sacramentum rectè potest iterari.*

C Hoc, inquam, non potest obici, nam imprimis ad Maiorem respondetur, propter alicuius sacramenti novæ Legis effectum posse considerari duobus modis, Primo simpliciter, secundum se, & propter abstracta ab eo quod producatur, seu confertur per hoc vel istud specie sacramentum, tanquam efficax aliquod illius producendi signum. Deinde considerari potest propter de facto confertur, vel potest conferri per hoc vel illud specie

D Hoc, inquam, non potest obici, nam imprimis ad Maiorem respondetur, propter alicuius sacramenti novæ Legis effectum posse considerari duobus modis, Primo simpliciter, secundum se, & propter abstracta ab eo quod producatur, seu confertur per hoc vel istud specie sacramentum, tanquam efficax aliquod illius producendi signum. Deinde considerari potest propter de facto confertur, vel potest conferri per hoc vel illud specie

I.

sacramentum, tanquam efficax aliquod illius producendi signum, exempli causâ, regeneratio spiritalis potest considerari primò secundum se, & proptèr adstrahit ab eo quòd conferatur per Baptismum, ut in illo qui post sacramentum Baptismi validè & fructuose susceptum incidit in atheismum ei, ut postmodum salvetur, opus est regenerari spiritaliter, quia per peccatum atheismi est verè mortuus spiritaliter, seu quoad animam, hæc illius hominis regeneratio spiritalis est simplex, & non per Baptismum, ut propriam illius causam instrumentalem. Deinde hæc eadem spiritalis regeneratio considerari potest, ut & quantenus conferatur de facto, vel potest conferri per Baptismum: exempli causâ, quando infans, vel adultus primùm baptizatur; iam iteratio alicuius sacramenti nouæ Legis non est dimittenda ex ipsa iteratione proprii eius effectus, iuxta priorum modum considerati, sed tantùm ex ipsa eius iteratione secundo modo considerati, seu proptèr & iuxta modum, quo conferatur per proprium sacramentum, ut patet exemplo allato regenerationis spiritalis. Vnde licet fides quæ est in homine confirmato quotidie variis eius operibus perficiatur & crescat, quia tamen robur istud & incrementum de nouo superadditum, tunc non conferatur per sacramentum Confirmationis, tanquam efficax signum illius; idè iteratio huius sacramenti male inferitur ex isto fidei robore sic superaddito, vel innouato.

III.

Deinde respondetur, *gratiam roboris*, quæ est proprius effectus huius sacramenti, & augmentum fidei præcisè consideratum distingui inter se; prius enim dicit gratiam sanctificatam cum iure aliquo accipiendi à Deo specialia auxilia ad profectum fidem: at posterius dicit vel additionem aliquorum graduum ad habitum fidei, vel maiorem eius radicationem in subiecto, vel aliquid aliud simile, proptèr vniuersique illius augmentum explicat; quod satis intelligitur esse aliquid omnino distinctum à priori, cum ius & pactum, quæ in eo repetiuntur, respiciant aliquid futurum, scilicet auxilia specialia loco & tempore opportunis concedenda; hoc verò posterius aliquid quod sit præsens, & nunc conferatur. Ad id autè quod ibi inter obiciendum dicitur, *robore istud*, qui est proprius effectus huius sacramenti, *deperdi per peccatum infidelitatis*. Respondemus id esse verum, etiam ut importat ius ad habendum auxilia specialia huic sacramento propria, quemadmodum ex professo docuimus, quæ st. 62. disp. 2. art. vlt. negamus tamen opus esse nouæ susceptione huius sacramenti ad integrum illius recuperationem, sed dicimus positâ sufficienti contritione de peccato, totum istud à Deo, simul cum gratia remissionis peccatorum restitui; nam omnia bona supernaturalia, quæ ante peccatum mortale commissum, erant in homine Christiano per penitentiam reuiuiscere, docebimus agendo infra de sacramento Penitentis.

IV.

Secundum corollarium propositionis articuli præsentis est, cum peccare mortaliter, qui sciet & prudens iterat hoc sacramentum in eodem numero homine baptizato, ob illas eandem rationes, propter quas peccat mortaliter, qui Baptismum iterat, quas deduximus agèdo de vnitatis Baptismi: est tamen quoad hoc inter Baptismum, & præsens sacramentum differentia, quod iteratio Baptismi inducit irregularitatem, ut ibi est annotatum: iteratio autem Confirmationis minimè, contra Nauarr. in Manuali cap. 27. num. 242. quia

omnis irregularitas debet esse expressa in iure; hæc verò pro iterantibus Confirmationem nulli habetur, nam citato capite *Dicitur est*, iteratio Confirmationis ita prohibetur, ut ibi, vel etiam alibi in iure, pena irregularitatis huic prohibitioni non adiungatur, cuius discriminis hæc est ratio, quòd Donatistarum hæresis profertis iterationem Baptismi, grauiter Ecclesiam afflicti; & idè in detestationem huius hæresis & criminis Ecclesia huic peccato annexuit & hanc censuram: at si excipiamus nouos Græcos superius reiectos, homines admodum ignaros (& nullius ferè nominis) nullus adhuc ex hæreticis est inuentus, qui agnoscens Confirmationem pro vero nouæ Legis sacramento, contendere illud esse iterandum.

ARTICVLVS II.

Utrum character sacramenti Confirmationis sit distinctus à characterè Baptismi.

SUPPONENDUM est ex dictis suprâ disput. vni. cā tam art. 1. quàm sequentibus ad quæst. 63. characterem sacramentalem esse aliquid physicum & reale, impressum animæ suscipientis sacramentum illi correspondens, iuxta definitionem & modum loquendi Conciliorum de sacramentali characterè: quæ suppositione factâ, præsens difficultas potest esse, an character huic sacramento proprius sit nona quadam realis entitati characteris Baptismi superaddita, & ab illa realiter distincta: an verò sit tantum quadam illius extensio, quâ qui iam est baptizatus, constituitur miles Christi, & deputatur, ut ex speciali officio propugnet eius fidem.

NOSTRA sit propositio. *Character sacramenti Confirmationis non est tantum aliqua extensio characteris baptismalis, nec item aliqua tantum partialis entitas ei superaddita, sed est specialis quadam entitas realis à characterè Baptismi realiter distincta.* Tres sunt partes propositionis, prima, quæ procedit de solâ extensione probatur, illa specialis qualitas quæ accipit suum esse & existere per realem sui impressionem in subiecto spiritali, nō potest, spectata formaliter, esse tantum nuda quadam moralis extensione alicuius qualitatis etiam spiritalis in illo suo subiecto præexistens: sed proprius character sacramenti Confirmationis est quadam qualitas quæ accipit suum existere in anima eius, qui confirmatur per realem sui impressionem, vi sacramenti factam, & supponit in suo subiecto, seu in eo qui confirmatur characterem Baptismi, qui est aliqua realis qualitas iam ei per Baptismum impressa: igitur proprius character sacramenti Confirmationis non est aliqua tantum extensio characteris baptismalis. Maior patet, quia quod verè & propriè imprimatur alicui subiecto reali dicit aliquid reale physice, verè, & realiter in tali subiecto productum; moralis autem extensio alicuius potestatis importat meram tantum deputationem factam ab habente autoritatem, quā vult & decernit vt prior facultas amplietur, seu vt de nouo sese extendat ad aliquos morales effectus, ad quos ante sese non extendebat, absque aliqua reali entitate de nouo in se recepta. Minor probatur ex dictis suprâ disput. vni. ad quæst. 63. ibi enim ex professo docuimus characterè sacramentalem nouæ Legis esse veram, realem, physicam entitatem quam Concilia dicunt imprimi per specialia quadam sacramenta, & omnes illæ

V.

VI.

VII.

VIII.

I. rationes, quibus infrà agendo de sacramento Ordinis offendimus entitatem characterum sacra-
e ordinationis non consistere formaliter in aliqua p^{ra} extensione, hanc etiam partem huius propositionis docebunt.

Secundam autem partem, quæ est de entitate partiali, probatur: entitas proprii characteris vnius sacramenti ita se habet quoad esse parialem entitatem proprii characteris alterius sacramenti, quomodo proprium eius sacramentum sese habet ad esse partem alterius sacramenti, quia quilibet character, cum sit proprius & specialis effectus sacramenti, eius naturam & conditionem sequitur, maximè cum ad solam illius impressionem à sacramento factam, tale sacramentum sit & intelligatur esse validum, quoad suam substantiam: atqui sacramentum Confirmationis non est aliqua pars sacramenti Baptismi, imò nec aliqua eius ceremonia, vt ex professo docuimus ad præsentem qu. S. Th. 1. disp. art. 4. & 5. igitur proprius character sacramenti Confirmationis non est partialis quædam entitas superaddita characteri Baptismi. Deinde character sacramentalis, cum sit spiritualis quædam qualitas, non potest intelligi esse partialis, nisi ratione alicuius gradus, quo prior character includit præcisam rationem puræ qualitatis spiritualis intendatur, vel modificetur, quia quod est spiritale quoad suam entitatem formaliter & præcisè sumptum est impartibile: item non potest intelligi esse partialis entitas in ratione alicuius gradus; ad quid enim illa additio gradus? cum cit. disp. de characteribus offendimus illum non esse aliquod principium agendi physice. Tertiò, quia si esset capax intensiōis, tam bene posset esse in vno perfectior, & in alio minus perfectus, quàm propria eius gratia, per meliorem sui subiecti dispositionem: quod tamè est falsum.

II. Tertia denique pars propositionis quæ procedit de totali dispositione vtrius, Probatur primò, quia Patres & Concilia quando loquuntur de characteribus sacramentorum nouæ Legis, dum illos enumerant r^{re}, significat tantam esse distinctionem characteris huius sacramenti à proprio characteris Baptismi, quanta est eius distinctio à characteribus Ordinis, quoniam aliàs malè diceret illos esse r^{re}, cum tunc duo tantum essent, loquendo propriè; sed tanta est realis distinctio characteris huius sacramenti à characteribus Ordinis, vt entitas eius sit totaliter distincta ab entitate characteris sacrae ordinationis, vt patet ex eo quòd sacra ordinatio potest baptizato valide conferri, absque eo quòd prius receperit sacramentum Confirmationis: igitur proprius character huius sacramenti est entitas realis totaliter distincta realiter ab entitate characteris Baptismi. Deinde proprius & maximè specialis effectus vnius specie sacramenti est realiter & essentialiter distinctus à proprio & maximè speciali effectus alterius sacramenti ab illo specie distincti, quia sacramenta nouæ Legis distinguuntur specie per ordinem ad speciales effectus, quos produciunt specie distinctos: atqui character qui produciunt per sacramentum Confirmationis est aliquis proprius & maximè specialis eius effectus, quia per nullum aliud sacramentum produciunt, & Confirmatio in noua Lege est sacramentum specie distinctum à sacramento Baptismi vt i. disp. ad præsentem S. Thom. quæst. docuimus: igitur character sacramenti Confirmationis est realiter, & essentialiter distinctus à characteribus baptismali.

III. rationes, quibus infrà agendo de sacramento Ordinis offendimus entitatem characterum sacra-
e ordinationis non consistere formaliter in aliqua p^{ra} extensione, hanc etiam partem huius propositionis docebunt.

IV. Secundam autem partem, quæ est de entitate partiali, probatur: entitas proprii characteris vnius sacramenti ita se habet quoad esse parialem entitatem proprii characteris alterius sacramenti, quomodo proprium eius sacramentum sese habet ad esse partem alterius sacramenti, quia quilibet character, cum sit proprius & specialis effectus sacramenti, eius naturam & conditionem sequitur, maximè cum ad solam illius impressionem à sacramento factam, tale sacramentum sit & intelligatur esse validum, quoad suam substantiam: atqui sacramentum Confirmationis non est aliqua pars sacramenti Baptismi, imò nec aliqua eius ceremonia, vt ex professo docuimus ad præsentem qu. S. Th. 1. disp. art. 4. & 5. igitur proprius character sacramenti Confirmationis non est partialis quædam entitas superaddita characteri Baptismi. Deinde character sacramentalis, cum sit spiritualis quædam qualitas, non potest intelligi esse partialis, nisi ratione alicuius gradus, quo prior character includit præcisam rationem puræ qualitatis spiritualis intendatur, vel modificetur, quia quod est spiritale quoad suam entitatem formaliter & præcisè sumptum est impartibile: item non potest intelligi esse partialis entitas in ratione alicuius gradus; ad quid enim illa additio gradus? cum cit. disp. de characteribus offendimus illum non esse aliquod principium agendi physice. Tertiò, quia si esset capax intensiōis, tam bene posset esse in vno perfectior, & in alio minus perfectus, quàm propria eius gratia, per meliorem sui subiecti dispositionem: quod tamè est falsum.

A

ARTICVLVS III.

Vtrum character Confirmationis supponat characterem Baptismi.

A

SIT hæc nostra propositio. Character Confirmationis, spectatus iuxta legem Dei ordinariam, supponit essentialiter characterem Baptismi in eo cui sacramentum Confirmationis conferretur. Ita S. Thomas hic quæst. 72 articulo 6. & omnes Scholastici communiter. Probatur, vbi duo aliqua ita se habent, vt vno illorum posito, possit & alterum, essentialiter poni, non autem e contra, tunc hoc posterius præsupponit essentialiter prius in eodem suo subiecto: vt patet in potètiis, & proprietatibus rerum naturalium: atqui Baptismus & Confirmatio sunt duo sacramenta, quorum proprii characteres sunt speciales effectus, qui ad validam illorum administrationem necessarij sequuntur: & hæc duo sacramenta sic se habent ad inuicem, vt Baptismus collatus alicui per op^{re}, cui nunquam fuit collata Confirmatio, vel etiam cui nunquam conferretur, sit validus, & ex consequenti imprimat characterem sibi proprium; e contra verò sacramentum Confirmationis collatum ante Baptismum sit nullum & inualidum, nec ex consequenti imprimat characterem: igitur sacramentum Confirmationis, & proprius eius character præsupponunt essentialiter in suo subiecto sacramentum Baptismi valide receptum, & eius characterem in illo impressum.

B

Maiores patet ex se. Minor etiam patet quoad priorem partem, quoad posteriorem verò quæ asserit sacramentum Confirmationis collatum non baptizato esse nullum, probatur: prius est fieri Christianum, quàm crescere in esse Christiani, & accretio supponit generationem, & ortum eius quod creuit, nec aliqua esse potest accretio non existentis, seu nondum habentis esse; sed Baptismus est regeneratio spiritualis in esse Christiani, sacramentum Confirmationis quædam specialis accretio illius: igitur sicut nulla est accretio non existentis, seu ortum non habentis, ita etiam Confirmationis sacramentum, non baptizato collatum, est nullum, & inualidum.

C

Eadem propositio amplius probatur: prius est hominem constitui in statu spiritualis infantie, quàm à statuto infantie transferri ad statum ætatis virilis. Item prius est hominem fieri simplicem membrum Christi & Ecclesiæ, quàm fieri militem eius, & ex speciali officio deputari ad Christi, & eius Ecclesiæ militiam; sed homo per characterem Baptismi constituitur in statu spiritualis infantie, & illud S. Petri ad baptizatos primæ suæ epistolæ capite secundo, Quasi modo geniti infantes lac concupiscite: & per characterem Confirmationis transfertur à statu Christianæ infantie ad statum ætatis virilis: de simplici membro Christi, & eius Ecclesiæ, fit miles, & destinatur ex officio ad militiam: igitur prius est hominem recipere characterem Baptismi, quàm accipere characterem Confirmationis; siquæ hic character istum essentialiter præsupponit.

D

Addidi in propositione hanc particulam, iuxta potentiam Dei ordinariam, cum omni tam sacramenta nouæ Legis, quàm proprii illorū characteres sint signa ad placitum, vt Dialectici loquuntur, seu ex sola libera Christi Dom. institutione significant,

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

Primaria & fundamentalis ratio *presuppositionis* characteris baptismalis ad huius sacramenti characterem, est sola Christi Domini voluntas, quæ potuit, si voluisset, statuere, vt character ille Confirmationis non potuisset essentialiter, & necessarii characterem Baptismi, & prius hominem conscribere militem Ecclesiæ, quam eum illi, tanquam verum membrum, inserere, sicut plerumque contingit in temporalibus & ciuili Republica, vt quidam homines alterius Regni, vel Reipublicæ assumantur ab alia ad militandum pro illa, cuius tamen nondum sunt membra, propriè loquendo.

II.

Nec obstat quod ratio militandi pro Christo, & eius fide includat in sua formali ratione eum qui sic militat, esse aliquod membrum Christi & Ecclesiæ, cum nemo possit verè & ex animo confiteri Christum, & proficere eius fidem coram Tyranno, nisi cum speciali eius gratia, ratione cuius, si in tali confessione moriatur, consequatur vitam æternam cum aureola martyrij: ratio autem militandi pro ciuili, seu temporali Republica non includat formaliter eum, qui militat pro illa, esse aliquod eius membrum. Hoc, inquam, non obstat, nam aliud est, esse aliquod membrum Christi Domini, & verè eius Ecclesiæ, & aliud, esse merito & numero per characterem, velur notam Christi visibilis Ecclesiæ capitis, sibi impressam, & in sua causa (scilicet Baptismo aquæ recepto) visibilem Ecclesiæ; Qui nondum accepit in re Baptismum aquæ, & tamen verè, ex animo, & sicut oportet confiteri Christum coram Tyranno, est merito, & primo tali actu verè fidei formatæ, sit membrum Christi Domini, & eius Ecclesiæ, & sic moriendo admittitur tanquam verus Christi, & eius Ecclesiæ martyr ad vitam æternam (vt patet in iis, quos agendo de Baptismo docuimus fuisse baptizatos *baptismo sanguinis*, & non aquæ) non propterea tamen quandiu viuunt adhuc mortales, est loquendo propriè *quoad numerum*, de Ecclesia militante, cum talis ingressus in illam pateat solummodo per Baptismum aquæ reipsa susceptum, qui, tanquam causa, effectum exteriori sui susceptione manifestat Ecclesiæ visibili, & adhuc militanti characterem Christi Domini sui Imperatoris, vt propriam notam illorum qui etiam *quoad numerum*, sunt sue Ecclesiæ. Et sic prior modus existendi de Ecclesia Christi, sicut non requirit, nec importat characterem reipsa impressum, ita etiam vt quis de facto militet pro Christo, & eius Ecclesiæ ex alio speciali titulo, quam ex officio, & proprio suo munere, non prærequirit de facto characterem Baptismi antea sibi impressum: sed quemadmodum vt aliquis sit etiam *quoad numerum* aliquod membrum Ecclesiæ visibilis, & bonis eius visibilibus (hoc est sacramentis) particeps, debet esse reipsa baptizatus, & reali characterè baptismali insignitus: ita etiam vt aliquis constituat ex officio miles Christi, debet propriam suæ militiæ notam (hoc est proprium characterem Confirmationis) recipere, & sic character Baptismi in illo prærequiritur.

IV.

Dices, si character iste Confirmationis prærequirit essentialiter in suo subiecto characterem Baptismi, qui fieri potest, vt absolutà Dei potentia possit imprimi ante characterem Baptismi, absque aliqua essentiali mutatione sui, cum rerum essentia sit semper eadem & immutabilis sicut numeri?

A

Respondent aliqui, iuxta absolutam Christi Domini potentiam characterem Baptismi potuisse institui in notam susceptæ Christi Domini militiæ, & e contra characterem Confirmationis potuisse institui in notam, quã quis propriè incorporatur Christo, sicque loquendo *absoluitè & simpliciter* characterem Confirmationis non supponere ex sua natura characterem Baptismi, sed tantum ex maiori quadam congruentia.

Verum responsio hæc, loquendo *præcisè*, & *formaliter* non soluit difficultatem; sacramentalis enim character potest duobus modis considerari, vel *physicè*, quatenus est spiritalis quidam qualitas impressa animæ, vel potest considerari *moraliter*, id est in sua formali esse specifico talis signi, quod quidem esse habet ex ipsa sui institutione per Christum, & in quo eius essentia verè & formaliter consistit, sicut esse hominis in ipso eius rationali: nemo dubitat quin Christus Dominus poterit dare characteri Baptismi, *physicè* & materialiter considerato, vt esset *formale signum* eius, quod character Confirmationis consideratus *formaliter* significat, id est, vt esset ipsi homini nota spiritalis eius animæ impressa, quæ ex proprio suo munere deputaretur in militem Christi, quia sicut homines ex solo suo beneplacito, possunt transferre *formalem* significationem vnus terminis, *sic vocis*, ab vno materiali ad aliud, & facere vt quod vnus terminus, seu vna vox antea significabat, amplius illud idem non significet, sed alteri voci, seu termino id significandum tribuere: sic etiam multò magis Christus Dominus sacramentorum nouæ Legis institutor poterit tollere à qualitate illi spiritali, quam character Confirmationis habet pro suo materiali formalem illam significationem, quam de facto illi indidit, instituendo sacramentum Confirmationis, & illam dare spiritali illi qualitati, quam character Baptismi habet pro suo materiali: hoc autem non est quod præiens difficultas querit, sed istud an scilicet character Confirmationis consideratus non tantum *physicè*, sed etiam *moraliter*, seu in tali esse signi deputationis ad militiam Christi Domini prærequirit essentialiter in suo subiecto characterem Baptismi consideratum etiam in suo esse specifico talis signi: & si ita sit, quoniam modo verum est id quod diximus, hunc ordinem impressionis istorum characterum, posse absolutà Dei potentia inuerti, cum rerum essentia sit immutabilis.

B

Igitur respondetur ad hoc: in characterem Confirmationis posteriori modo considerato, seu *moraliter*, & in ratione talis speciei signi, vt nunc de facto imprimitur, duo posse distinguai, Primum est, id quod diuinitè, *formaliter*, & in recto casu significat, scilicet actuale deputatione eius cui imprimitur ad militandum pro Christo ex officio & proprio munere. Alterum est id quod, vt nunc imprimitur, connotat, & in obliquo tantum significat, & illud est, eum qui sic deputatur hanc habere conditionem, quod per realem susceptionem Baptismi aquæ iam dederit suum nomen Christo, & ex consequenti quoddam firmitus characterem Baptismi, quæ duo ita distinguuntur, vt primum constituat totam formalem rationem characteris Confirmationis sumptam præcisè, eo quod iuxta Philosophos, *rectus casus explicat essentiam rei*: secundum verò est extra illam sic præcisè sumptam, & ei tantum conuenit per ordinem ad aliud aliud, putà per *habitudinem*, quam habet ad legem ordinatam:

C

IIII

D

VII

I.

quare cum sublatâ tali habitudine, per cessationem legis ordinari in hoc, & illo casu, à Christo Domino introductam, totum istud, quod character Confirmationis formaliter consideratur dicitur in *relo casu*, reperitur, si ex absoluta Dei & Christi Domini voluntate sacramentum Confirmationis conferretur alicui, ante realem Baptismi aquæ susceptionem, sit ut semper in tali casu esset idem specie Confirmationis character, etiam moraliter consideratus, qui nunc secundum viam ordinariam impressus, supponit characterem Baptismi; quæ tamen suppositio dicitur ei *essentialis*, propterea tantum consideratur per ordinem ad legem Dei ordinariam, non autem propterea solummodo, præciue in *seipso* spectatur.

II.

ARTICVLVS IV.

Quam gratiam sacramentum Confirmationis conferat, an presupponat gratiam sacramenti Baptismi, & si illa perfectior.

SENSVS primæ partis articuli est, *quam sit illa sacramentalis gratia, quam ut proprium effectum, Confirmatio in ratione sacramenti ab omnibus aliis distincta, conferri baptizato rite disposito illam suscipiente, pro cuius explicatione sit hæc prima suppositio, specialis gratia, quam hoc sacramentum confert, est gratia roboris: ita sanctus Thomas passim hæc præsentis quæst. 72. art. 4. §. & 7. in corpore & communiter omnes eius interpretes, & alij Scholastici tam hæc quam 4. sentent. distinct. 7. vbi per hæc particulam *gratiæ roboris*, intelligitur habitualis gratia sanctificans propter connotat pactum aliquod, inter Deum & suscipientem, de dandis, & accipiendis, tempore & loco congruis, quibusdam specialibus auxiliis, ad fidem Christi Domini fortiter profitendam coram tyranno; conformiter ad id quod disp. 2. ad quæst. 62. diximus gratiam sacramentalem addere supra gratiam habituales, hæc iustificantes.*

III.

Et primum quod sacramentum hoc conferat gratiam, præterquam quod id probauimus in genere de omnibus sacramentis nouæ legis, 2. disp. ad quæst. 62. patet etiam in particulari de hoc sacramento ex dictis supra ad præsentem sancti Thomæ quæst. disput. 1. primis duobus articulis. Tandem quod hæc specialis gratia, sit *gratiæ roboris*: Probatur primum ex sancto Melchiae de summo Pontifice Epistolâ suâ ad Episcopos Hispaniæ, & refertur de consecrat. dist. 5. capite, *Spiritus sanctus*, vbi explicans proprium virtutis sacramenti, Baptismi scilicet, & Confirmationis effectum, ita scribit, *In Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum, Confirmamur ad pugnam; in Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur.* Item ex Tertulliano lib. de resurrectione carnis cap. 8. vbi loquens de tribus sacramentis, quæ in primitiua Ecclesia simul, seu vnum statim post aliud conferebantur nimirum Baptismo, Confirmatione & Eucharistia; sic de Confirmatione scribit, *caro vngitur, ut anima consecratur, caro vngitur, ut & anima muniat, caro manus impositione adumbratur, ut & anima spiritus illuminetur*, quo loci explicat duos speciales huius sacramenti effectus, characterem ab illo impressum hæc particulâ, *ut anima consecretur*, est enim consecratio rei alicuius ad specialem Dei cultum deputatio; hæc vero perfectiori particulâ, *ut & anima muniat, explicat*

IV.

A gratiam roboris alteri eiusdem sacramenti specialem effectum, vt à priori distinctum quædammodum indicat hæc eius particula, & denique hæc *spiritus illuminetur*, significant septem dona Spiritus sancti, quæ per hoc sacramentum speciali titulo conferuntur baptizatis, vt patet ex primis duobus articulis & patet amplius ex dicendis. Item ex sancto Hieronymo; si enim dialogo aduersus Luciferianos cap. 4. verbis expressis docet, *Episcopus per impositionem manuum, quæ facitur supra baptizatum, id est, per sacramentum Confirmationis, dare illis Spiritum sanctum*, id est, gratiam quæ tollit collatâ Apostolis per descensum Spiritus sancti supra illos; & Epist. 150. quæ est ad Hedibiam quæstione nonâ, explicat specialem hæc gratiam tunc Apostolis datam esse *gratiæ roboris* ad euangelizandum Christum, & profitendam eius fidem coram principibus, & tyrannis, notatque eos ante illud fuisse timidos, at acceptâ tali gratiâ fuisse admodum fortes, *terrentur*, inquit, *à passione eius, & negant, & Christum se negare iurant; postquam autem baptizantur in Spiritu sancto; nimirum in die Pentecostes, & insinuantur in eos Spiritus sancti gratia, tunc libere loquuntur ad Principes Iudeorum, obedire Deo magis oportet quam hominibus, mortuos suscitant, inter flagella latantur, fundunt sanguinem pro Christo, & supplicii suis coronantur.* Idem patet ex Eucherio Lugdunensi, si enim homilia in die Pentecostes, loquens de eo quod Christus per Confirmationem facit in baptizato, ita ait, *Sic exigit militaris ordo, ut cum imperator quæcumque in militum receperit munera, non solum significet receptionem, sed etiam armis competentibus instruat pugnaturum; ita in baptizato benedictio illa (id est Confirmatio) munus est, dedisti militiam, da ei ad arma militiæ, & ibidem paulo post, quia in hoc mundo tota vitæ virtus, inter vitibiles hostes, ad pericula gradiendum est, in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum, confirmamur ad pugnam, in Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur: idem tradit decretum Eugenij relatum supra, & Senonense Concilium in decretis fidei decreto primo, titulo de sacramento Confirmationis.*

V.

VI.

VII.

C Secunda suppositio. Hæc specialis gratia roboris, quæ per sacramentum Confirmationis conferretur, supponit in suo subiecto, seu in suscipiente, iuxta legem ordinariam, gratiam sacramenti Baptismi propriam, ita sanctus Thomas præfati quæstione articulo 7. in responsione ad secundum, & alij Scholastici communiter. Probatur primum auctoritate sancti Hieronymi dialogo contra Luciferianos cap. 4. vbi docet Arianos, qui errabant circa formam Baptismi, non posse per Confirmationis sacramentum accipere spiritum sanctum, ex eo quod non sint consequuti per Baptismum remissionem peccatorum. Quomodo, inquit, *Spiritus sanctum*, ab Ecclesia recipiet, qui necdum remissionem peccatorum consequutus est. Deinde probatur iis omnibus Sanctorum Patrum auctoritatibus, quibus agendo de hoc sacramento, vt etiam, penes proprium suum effectum, distincto à Baptismi sacramento, dicunt Baptismi gratiam perfici, & consummari per gratiam Confirmationis; quod autem perficitur, & consummatur, supponit habere suum esse, seu existere in illo, in quo perficitur, & consummatur, & omne complementum, quatenus complementum, supponit id quod complet, existere. Sic sanctus Dionysius libro de

VIII.

- I. Hierarchia Ecclesiastica cap. 4. *Sacre*, inquit, *regenerationis perficiens donum, & gratia, vnguenti sacratissima consanationem perficitur, & ibidem paulo post, qui sacratissimo regenerationis mysterio consecratur, advenit Spiritus sancti consummans inunctio largitur vnguenti*, sic sanctus Cyprianus Epist. 72. ad Subianum ait eos qui post Baptismum Confirmationis sacramentum recipiunt plenè sanctificari, tunc, inquit, demum plenè sanctificari, & *Fili Dei esse possunt, si sacramento utroque nascantur*, quo loci illæ particulæ sunt observandæ tunc demum plenè sanctificari, nam vltima procedit de vera sanctitate animæ per gratiam, vt faciliè potest intelligi ex decurru totius epistolæ; tres verò antecedentes explicant Baptismum aquæ sanctificari quidem tantum, non tamen plenè; sed illum tunc tantum plenè sanctificari, hoc est plenitudinem gratiæ perfectæ Christiano propriam: accipero, quando accipit sacramentum Confirmationis; sic Urbanus Papa Epistolâ 1. cap. 7. & refertur de consecratione, distinct. 5. cap. 7. omnes fideles, sic Melchisedes Epistolâ ad Episcopos Hispaniæ cap. 1. & refertur eadem distinct. 5. cap. Spiritus sanctus, sanctus Ambrosius lib. 3. de sacramentis cap. 2. sequitur, inquit, spiritale signaculum (id est Confirmationis sacramentum) quia post fontem (id est post Baptismi sacramentum) superest, vt perficiat quando ad invocationem Sacerdotis Spiritus sanctus infunditur, sic etiam Eucherius Lugdunensis loco superius citato ait, ita per Baptismum dari gratiam ad innocentiam, vt per hoc sacramentum datur ad augmentum, & robur ad pugnam.
- II. Tertio eadem nostra propositio probatur ratione. Ea est proportio gratiæ, sacramento Confirmationis propriæ, ad gratiam sacramento Baptismi propriam, quæ est characteris sacramenti Confirmationis, ad proprium characterem Baptismi: sed vt docuimus tertio præcedenti articulo character sacramenti Confirmationis, supponit essentialiter, iuxta legem Dei ordinariam, characterem Baptismi: ergo & gratia roboris, sacramento Confirmationis propriæ, supponit, iuxta legem Dei ordinariam, in suscipiente, gratiam sacramento Baptismi propriam. Maior patet primò ex illa generali Scholastico-um doctrinâ, quæ docent ea sacramenta, quæ hos duos effectus, gratiam, & characterem, habent sibi proprios, hunc inter illos servare ordinem, quod primo, ordinis generationis, producant characterem, & facile intelligitur, quia tunc sacramentum tantum potest conferre gratiam, quando est propriè validum: at tunc primò incipit esse validum, quando imprimit characterem sibi proprium; & in præsentem negotio patet, quia gratia Confirmationis, est spiritualis accretio: ergo sicut hæc supponit generationem spiritalem; sic & gratia huius sacramenti supponit & gratiam Baptismalem. Addidi autem hanc particulam præsentis propositioni iuxta legem Dei ordinariam ob easdem causas propter quas addidimus propositioni tertii præcedentis articuli: nam & Christus potest, ratione potestatis excellentiæ, conferre effectum sacramenti, sine sacramento, & dare tantum robur, imò maius alicui nondum baptizato, ad proficendum fidem coram tyranno, quam det per sacramentum Confirmationis; sed tunc ei conferret. non vt est, propriè loquendo, effectus huius sacramenti, quia tunc nullum connotabit ius in tali

- A homine ad illud accipiendum, nec obligatio nemini Deo, ad illud dandum.
- Sed quæres, cum rectè posuimus intelligere aliquod augmentum superaddi gratiæ Baptismali, quo baptizatus perficeretur etiam ad prohiendum fidem, quæ sensu apud Sanctos Patres, qui est tantum baptizatus, & proinde Christianus, dicitur fieri per hoc sacramentum plenè Christianus, & accipere plenitudinem gratiæ, præsertim cum Eucharistia vocetur passim à Patribus perfectio, consummatio, totum, quatenus consummat etiam, & perficit gratiam Baptismi, addit vires & robur, quo non tantum hominibus, sed etiam diabolo efficimur terribiles, vt sanctus Chrysostomus docet homilia 61. ad populum Antiochenum. Respondetur esse Christianum, idem esse ac esse Christi Domini imitatore, eius operum sectatorem, ac mandatorum eius observatorem, vt sanctus Augustinus fusiè explicat sermone 115. & 116. de tempore, in Christo autem possumus duo distinguere primum est eius sanctitas, nam Christus idem est, ac vnus & vnus, vt de Christo dicitur, idem est, ac sanctus speciali quadam sanctitate, vt patet ex eo quod apud Daniele vocatur sanctus Sanctorum: alterum quod in Christo distinguimus est quod sit mortuus, & ad hoc in mundum venerit à Deo Patre supernaturaliter deputatus vt ex proprio officio periberet testimonium veritati quemadmodum ipsemet ait Pilato apud sanctum Ioannem cap. 18. itavt pro illius defensione sit mortuus, iuxta illud Apostoli 1. ad Timotheum 6. Qui (nimirum Christus) testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem, ibi enim nomine testimonij, iuxta vsum primitivæ Ecclesiæ, intelligitur non qualecumque testimonium, sed excellentissimum illud quod morte ipsius restantibus confirmabatur: vnde penes id martyres distinguebantur ab iis, qui idem fuerant etiam coram tyranno protestati, ad quæ tamen mors illis non fuerat inflicta, & ideo vocabantur solum confessores, vt rectè observat Eusebius ad hunc locum Apostoli, & ad cap. 2. eiusdem Epistolæ. Iam per Baptismum aqua debet receptum, assimilamur Christo quoad primum, nam vt illius accipimus gratiam sanctificantem, quæ in illo nascimur, eius corpori inferimur, speciale ius aliquod acquirimus accipendi auxilia legi eius (ad quam nos tunc astringimus) observandæ necessarii, sicut primò constituimur Christiani quoad sufficiens eternæ salutis obrinende, ipsâ eius mandatorum observatione, vnde conformiter ad illud esse Christiani, quod tunc acquirimus, cap. vltimo sancti Matthæi, quando præcipit Apostolus baptizare Gentes, statim subiungit, docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis; per sacramentum verò Confirmationis debet receptum, assimilamur Christo Domino, quod postremo, quatenus per illam, ita per impressionem singularis characteris deputamur, vt ex proprio munere militemus pro illo coram tyrannis, vsque ad effusionem sanguinis, huiusque vitæ temporalis perditionem, & tale augmentum præcedentis gratiæ Baptismalis accipimus, vt etiam nouo quodam titulo acquiramus ius accipendi à Deo specialia gratiæ auxilia, tempore, & loco debitis, pro hoc munere Christianæ militiæ fortiter, & dignè exerceendo; & quoniam inter omnia Christi Domini opera, nullum datur perfectius hæc fusiè testificatione quæ effundendo totum suum sanguinem vsque ad subsequutam mortem consum-

I. mant redemptionem humani generis, & hæc reſtitutio veritatis per propriam mortem, ita eſt in eo ſingularis perfectio, vt qui illam imitantur, dicantur ſingulariter ab Eccleſia, in publico officio virginum martyrum *virtutem eius proſeſſeri*, ideo ſit, vt quia per Confirmationis ſacramentum conſtitimur tales, qui ex officio proſecutur ſpecialiter hanc propriam Chriſti virtutem, & ad id, ſingulare incrementum gratiæ ſanctificantis accipimus. rectè dicamur per hoc idem ſacramentum conſtitui *plene Chriſtiani*, non quod iuſtificatis tantùm per Baptiſmum, aliquid ad ſufficientiam æternæ ſalutis acquirendæ neceſſarium, deſit: ſed quod eorum gratia ſanctificans, vel etiam character, provt præciſe & ſecundum ſe tantum ſpectatur, non reddat illos ſimiles Chriſto Domino, quoad hanc ſingularem eius perfectionem. Hinc licet omnes primo modo *Chriſtiani*, rectè dicantur *miſiſſi are Chriſto*, obſervatione præceptorũ eius, vt docet ſanctus Auguſtinus tractatũ 51. in ſanctum Ioannem, qui tamen iſta fidem eius proſeſſent coram tyranno, vt pro illius deſenſione moriantur, dicantur ſingulari modo *illius miniſtri*, & ſingulariter ei miniſtrare, in altera vita ſingulari quodam honoris titulo ſuprà alios afficiendi; vt idem Ioannes Auguſtinus eodem tractatũ expreſſe obſervat ſic iſtud Chriſti Domini cap. 12. ſancti Ioannis, *Si quis mihi miniſtrat me ſequitur*, explicans, quid eſt me ſequatur? niſi me imitetur, Chriſtus enim pro nobis paſſus eſt ait Apoſtolus Petrus, relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius: ecce quod dictum eſt, ſi quis mihi miniſtrat, quod etiam recte eodem ſancto Auguſtino ibidem ſignificant Chriſtus quando loquitur de hoc ſingulari miniſterio illud explicat per expoſitionem *vita propria* in noſtram redemptionem, ſicut filius hominis, &c. & hanc plenitudinem gratiæ ſanctificantis in ordine ad eſſe plenum & perfectum Chriſtianum, per comparationem ad Chriſtum, modo nunc explicato, Confirmationis ſacramentum ex opere operato, conſert baptizatis; bona verd opera à baptizatis facta in ſtatu gratiæ, ex opere duntaxat operantis, & quæ præterea, ex ſe & ſua conditione, non evehunt ſubiectum ſuum extra ſtatum, *infantili Chriſtiano ætatis* nec illi tanquam per Chriſtum imperatorem ſpecialiter deputato, dant ius, vt militet ex officio: ſed vices eius ſpirituales primò, & per ſe adaugent, in ordine ad fouendum & conſervandum gratiam, quàm *vi infantis*, & priuatæ quædam perſone acceperunt, & ſolum per accidens, ad proſitendum fidem Chriſti coram tyranno, ſi quæ interim naſcatur occaſio, illos ad id faciendum compellens, exemplo infantium qui per nutritionem accipiunt incrementum aliquod ſuarum virtutum quo, licet nondum dederint nomen ſuum militiz, ſi tamen occurrat quædam hoſtium irruptio in urbem, tunc hoc ſuo robore per nutritionem ad ſui conſervationem primò & per ſe acquiſito, datà tali occasione, ſeu per accidens, vtuntur ad deſenſionem patriæ: ſimiliter Euchariftia conſummat, & perficit gratiam Baptiſmi, ſed primò & per ſe per modum cibi, & alimentis, vt ſanctitas interior accepta in Baptiſmo foueatur, nutriatur & iplum manducantem conuertat in Chriſtum: at ſacramentum Confirmationis primò, & per ſe, & ex ſuo ſine proprio conſummat & perficit gratiam Baptiſmi ad proſitendum fidem Chriſto coram tyranno, & fortiter præliandum, & hoc

A non per modum medicamenti ad conſervationem ſui ſubiecti, ſed ad modum unctiois ex oleo, quâ corpus iam in perfectâ ſanitate conſtitutum, redditur vegetius, & fortius ad pugnam, & prælium; vt intelligitur per analogiam ad Athletas & milites.

Tertia propoſitio. Si ſacramentalis gratia Confirmationis, & ſacramentalis gratia Baptiſmi comparaverint ſe, penes id quod iſtarum utraque addiſſi ſuprà gratiam ſanctificantem, gratia Confirmationis eſt maior & perfectior gratia Baptiſmi. ita ſanctus Thomas hac quaſtione articulo 7. & omnes eius Interpretes.

Probat ex cap. de his de conſecratione, diſtinct. 5. vbi Confirmatio dicitur ſacramentum maius Baptiſmo, & maiori honore & veneratione habendum; item ex eo, quod Patres ſuperius citati, dicant plenitudinem Spiritus ſancti, dati in eo, & gratiam Baptiſmi peſſici, per illud; completum autem, & perfectio, & eſt aliquid maius eo omni, quod completur, & perficitur; ſicut omne perfectum eſt quid maius, ſuo perfectibili; idem patet ex eo quod iidem Patres affirmant nos fieri per hoc ſacramentum, *plene Chriſtianos*, vt ſuprà expoſuimus: & hæc propoſitio explicatur amplius, & ſimul probatur gratia illa quæ ultra gratiam regenerationis, & virtutes ſupernaturales concomitantes ſanctificantem gratiam, ſpectantes tantum ad ſtatum communem Chriſtianorum, includit ex præciſo & formalis ſuo conceptu inſuper ſpeciales quoſdam habitus inſuſos, quibus homo ſit aptus moveti à Spiritu ſancto, motione quadam ſpeciali, & extraordinaria pro exercendis quibuldam actibus extraordinariis ſupernaturalibus, ex ſpeciali quodam influxu Spiritus ſancti; item gratia illa, quæ ultra totum iſtud, conſert etiam ſuo ſubiecto, uſu aliquod ſpeciale, ad habendum tempore & loco opportunis, ſpecialia quædam auxilia, ad exercendum actus ſpeciales correfpondentes iſtis ſpecialibus habitibus, eſt longe maior eâ ſanctificante gratiâ, quæ ſolum ſpiritualiter regenerat, & in ipla ſui inſuſione habet tantum ſibi comites illas virtutes ſupernaturales, quæ ſpectant ad ſtatum communem Chriſtianorum: atqui gratia Baptiſmalis, quatenus eſt propria ſacramento Baptiſmi, importat tantum gratiam ſanctificantem, vt regenerantem, ſeu quæ ſingulari modo ita regenerat ſpiritualiter ſuum ſubiectum, vt tamen in ipla ſui inſuſione habeat tantum ſibi comites virtutes ſupernaturales quæ ſpectant ad communem vitam Chriſtianorum: ſacramentalis verd gratia, quæ eſt propria ſacramento, Confirmationis, ultra gratiam ſanctificantem primæ iuſtificationi correfpondentem, importat ſeptem dona Spiritus ſancti, ſcilicet, timorem, pietatem & fortitudinem pro voluntate, & ſapientiam, ſcientiam, & conſilium, & intellectum pro potentia intellectiva, quæ dona, ex S. Thoma prima ſecundæ, ſunt quidam ſpeciales habitus, quibus facultates hominis redduntur aptæ ad recipiendam motionem Spiritus ſancti pro exercendis quibuldam extraordinariis actibus; & præter hæc, eadem gratia Confirmationis importat ius aliquod ad accipiendum à Deo, ſpecialia actualia proportionata iſtis actibus exercendis; vt patet ex dictis de gratia ſacramentali quæ ſacramentalis eſt, agendo de ſacramentis in genere: ergo gratia, quæ conſertur per hoc ſacramentum Confirmationis, eſt longe maior illâ ſanctificante gratiâ quæ conſertur per ſacra-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

mentum Baptismi. Maior satis patet ex terminis quibus constat. Minor probatur ex Patribus, ut sancto Clemente quarta sua Epistola ad Iacobum Fratrem Domini dicente, *Christianum debere consignari ab Episcopo* (id est sacramentum Confirmationis accipere) *ut septiformem gratiam sancti Spiritus recipiat*. Item ex Urbano primo superius relato, qui loquens de proprio effectu Confirmationis, & explicans quo sensu Christiani fiant plene Christiani per hoc sacramentum ita scribit, *cum Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam, & constantiam dilaturatur* item ex decreto Eugenij sæpe sæpius citato, dicente, *Spiritum sanctum nobis dari in hoc sacramento ad robur, sicut datus fuit Apostolis in die Pentecostes*. At Apostoli in die Pentecostes acceperunt septem dona Spiritus sancti, ut Patres docent agendo de descensu Spiritus sancti supra Apostolos in isto die: ergo & qui confirmantur accipiunt septem ista dona, & ex consequenti, gratia sacramentalis huius sacramento Confirmationis propria, est longe maior solâ Baptismali gratiâ.

II.

Fauet etiam congruentia; nam homo per virtutem augmentatiam accipit maiorem molem, quam per ipsam generationem sit consequens: at Baptismus, est regeneratio spiritalis, confirmatio, spiritalis augmentatio.

Nec obstat, quod Baptismus remittat totam penam, quam Confirmatio non remittit; nec quod gratia Baptismi sit magis necessaria; nam perfectio gratiæ non attenditur penes remissionem peccati, sed penes maiorem unionem ad Deum, & maiorem conformitatem ad Christum Dominum; alias Eucharistia non esset sacramentum perfectissimum, & nobilissimum. Et quod Baptismus remittat totam penam, habet ex ea ratione, quâ est regeneratio, quæ confert totum nouum esse. Deinde, ut etiam secundo satisfaciamus, aliud est aliqua comparare penes nobilitatem, & aliud penes necessitatem: experientia docet sæpe contingere, ut res magis necessaria vite humanæ, sint minus nobiles aliis, tantum vtilibus, & non necessariis.

III.

DISPUTATIO V.

De subiecto capaci sacramenti Confirmationis, & dispositione ad illius receptionem requisitâ.

IV.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quis sit capax sacramenti Confirmationis.

PRIMA sit propositio, Omnis baptizatus cuiuscunque sit ætatis, vel conditionis, est capax huius sacramenti. Ita omnes Theologi cum S. Thoma art. 6. & habetur cap. omnes fideles, de consecratione dist. 7. & probatur primò ex praxi primitiue Ecclesiæ quâ simul cum Baptismo, etiam ipsis infantibus conferebatur hoc sacramentum, ut suprâ docuimus. Deinde quicumque est capax proprii effectus alicuius sacramenti, est & simul capax illud accipiendi, quia hoc ad illum obtinendum ordinatur: atqui quilibet baptizatus cuiuscunque sit ætatis huc puerilis, siue virilis, siue senilis; item cuiuscunque sit conditionis, etiam sanæ

mentis, aut iam amens, est capax gratiæ roboris; nam sacramentum hoc vbi repetit gratiam Baptismi, statim ex opere operato, illam auget, & roborat, ius confert ad habendum specialia auxilia ad pugnam loco & tempore opportunis; item vbi sacramentum hoc reperit in fulcipiente sui carentiam, & charactere Baptismalem, suum imprimit etiam ex opere operato; mulieres insuper perinde ac viri, sunt apti ad militiam Christi, cum ex utroque sexu multos habeat Ecclesia martyres; puer item, quia licet pro tempore infantia uti non possit specialibus interioris gratiæ auxiliis; pro eo tamen tempore potest, accipere augmentum gratiæ; & ius ad prædicta auxilia commodo tempore accipienda, quibus tunc poterit uti, sicut & ipse amens: imò licet vterque iste, sit moriturus ante usum rationis adeptum, aut recuperatum: quia tamen gratiæ infusio quæ fit per sacramentum aliquod, cuius materia non sunt ipsi actus liberi fulcipiendis, non postulat necessariò usum rationis in fulcipiente; patet in Baptismo & Eucharistia, & aliquibus aliis, & sacramenta nouæ legis applicata subiecto agunt ad modum causarum naturalium, non desinet vterque per hoc sacramentum accipere robur illi proprium; & quæ tantum per accidens quoddam vterque non sit vnquam pugnaturus, cum adhuc sit in via, & gratia possit in illo augeri.

Obiicies, eadem esse conditio sacramenti extremæ Vnctionis, ac sacramenti Confirmationis in hoc, quod sicut sacramentum Confirmationis confertur ad dandum speciale ius pro accipiendis auxiliis ad proficendum fidem coram tyranno; sic etiam extrema vñctio ad dandum speciale ius, pro accipiendis specialibus auxiliis ad resistendum tentationibus à dæmone iniectis baptizato in extrema infirmitate per aliquem morbum constituto; sed infans baptizatus, similiter & perpetuus amens ab infantia, quantumcumque graui & periculoso morbo detineatur, quandiu sunt tales (quia sunt incapaces tentationis sibi à dæmone iniiciendæ, & resistendæ illi) sunt incapaces sacramenti extremæ Vnctionis: ergo simili ratione, quâ pro tali statu infantia, & perpetuæ amentia; sunt incapaces auxiliorum specialium ad proficendum fidem coram tyranno, erunt etiam incapaces huius sacramenti Confirmationis. Respondetur Maiorem esse veram *seruatâ proportionem*. Ad Minorem negatur eandem esse paritatem & conditionem huius vtriusque sacramenti; nam sacramentum Confirmationis ita obligat baptizatum, eumque constituit militem Christi ex officio, ut hæc eius *consignatio, & deputatio* sit pro toto tempore suæ vitæ, & consequenter speciale ius, ei correspondens, statim atque Confirmatio confertur baptizato, illi ad accipiendum auxilia specialia, huius sacramenti propria, *pro quouis tempore suæ vitæ*, vbi, & quando occasio proficendi fidem occurrat: at gratia sacramentalis extremæ Vnctionis propria, & ius ei correspondens ad accipiendum auxilia illi propria, sunt ad alleuandum infirmum, eumque corroborandum aduersus tentationes, quæ illi iniiciuntur à dæmone, *durante tantum tali morbo*; similiter & pro remittendis peccatorum reliquiis, quæ in illo reperiuntur *durante hoc præsentis morbo*, extra quem nihil amplius ei profunt ad hos effectus: sed alio occurrente morbo, ad eundem speciem effectum consequendum, idem sacramentum est iterato conferendum, ut ex professio doce-

I. bitur agendo de illa: hinc fit vt quia infantes, quandiu sunt ininfantia, & baptizati amentes ab infantia & in amentia perseverantes defectu vſu rationis non ſunt, nec fuerunt, nec erunt capaces tentationum, ſibi à dæmone iniiciendarum, carentque quibullibet peccatis; ſit inquam, vt *pro tali ſtatim, ſint abſolutè & ſimpliciter incapaces ſacramenti extrema-Vñctionis*. Nec obſtat quod infans qui iam eſt baptizatus, ſit aliquando conſtitutus in tanta infirmitate, vt certo & infallibiliter ſit iam iam moriturus etiã inter homines maximè Chriſtianos, & proinde nunquam nactus occaſionem militandi pro Chriſto; nam illud, *comparatione facta ad ſacramentum Confirmationis* habet ſemere per accidens, quia vt conferat ſuum vtrumque proprium effectum, poſtulat tantum in ſubiecto characterem Baptiſmi impreſſum, & carentiam characteris huius ſacramenti, & obicis ad gratiam, quæ tria tunc reperit in tali infante: at ſacramentum extrema-Vñctionis *verſe & naturã ſuã*, vt communi- cet alicui ſubiecto proprium ſuum effectum, præter impreſſionem characteris baptiſmalis, requirit vt in illo ſit, vel aliquando fuerit vſus rationis, vt ex profeſſo docebitur inferius, agendo de illo. Poſſeſt etiam addi, eſſe propriũ Confirmationi, facere ſuum ſubiectum *plenè* Chriſtianum, modo articulo ſubmo præcedentis diſputationis explicato, cuius plenitudinis infans baptizatus eſt per ſe capax, cum in tali etate poſſit pati martyrium pro Chriſto, vt agendo de Baptiſmo *ſanguinis* docuimus, eſto *per accidens*, & defectu occaſionis illud non ſubeat; infans autem baptizatus, quandiu manet infans, & amentis ab infantia, perfeuerans in illa nullo modo eſt capax alicuius proprii effectus ſacramenti extrema-Vñctionis.

II. Secunda propoſitio. *Licet ſacramentum hoc in quacumque etate collatum valeat, magis tamen congruum eſt, eius collationem diſſerre uſque ad tempus, quo baptizati incipiunt vii ratione*, exempli cauſa uſque ad ſeptennium. Probatut ex Catechiſmo Trident. part. 2. cap. 3. num. 17. & fauet ratio nam vbi ſacramentum aliquod eſt tantum *utile* ad ſalutem ſuſcipientis, tunc ob dignitatem & reuerentiam illi debitam melius eſt expectare vſum rationis in ſuſcipiente, quàm illum præuenire, vt cum maiori pietate & fructu illud ſuſcipiat, quemadmodum patet ex communi vſu Eccleſiæ quæ pueris baptizatis, vſum rationis nondum habentibus, Euchariftiam non adminiſtrat: atqui ſacramentum Confirmationis eſt tantum *utile*, quia augeat gratiam, non primam ſanctificantem conferit: igitur eſt validè conueniens illud diſſerre in tempus, quo ſuſcipiens incipit habere vſum rationis.

IV. Dices, caput citatum, omnes, non iubet hoc ſacramentum diſſerri, licet id magis congruum reperiatur, quare in primitiua Eccleſia ſtatim poſt Baptiſmum conferrebatut etiam paruulis. Reſpondetur Vrbanum Papam, ex cuius Episto- la ſupra citata deſumptum eſt hoc caput, loqui conformiter ad conſuetudinem in Eccleſia ſuo tempore obſeruatam, qua poſt Baptiſmum ſtatim conferrebat Confirmationem; quam proinde nulli licebat violare; nunc verò cum abierit in deſuetudinem, non amplius obligat; fuit autem magis congruum illo tempore ſic adminiſtrare hoc ſacramentum, ob frequentes perſecutiones tyrannorum, quibus agitur Eccleſia, vt ſic Chriſtiani fortiores eſſent, & etiam ob paucita-

A tem Episcoporum: nunc verò cum plures ſint Episcopoi; nec virgeat perſecutio, melius eſt expectare vſum rationis, ob ſuperius dicta.

Quæres, an ſaltem liceat iſtis paruulis, vel etiam perpetuò amentibus conferre hoc ſacramentum. Reſpondetur hac in re, ſicut & in multis aliis, vniciueque obſeruandum morem ſuæ Eccleſiæ: vnde quia tempore S. Thomæ omnibus dabatur, ait S. Thomas cit. art. 8. ad 4. & S. item Bonauent. in 4. diſtinct. 7. art. 3. quaſt. 1. morituris & paruulis illud eſſe dandum, vt ſic maiorem gloriam conſequantur.

ARTICVLVS II.

Quæ diſpoſitio requiratur pro ſuſcipiendo Confirmationis ſacramento.

SCIVT receptio aliquorum ſacramentorum poſteſt eſſe duplex; Vna valida tantum, alia valida & fructuoſa ſimul: ſic etiam diſpoſitio ad recipiendum certa quædam ſacramenta, poſteſt eſſe duplex, prior ſufficiens, & requiſita ad ſuſcipiendum illa tantum valide: poſterior ad recipiendum illa etiam fructuoſe: ſeu ad ſpeciem effectum gratiæ correfpondentem tali ſacramento accipiendum. Hoc præmiſſo,

Prima ſit hæc propoſitio. *Ad ſacramentum Confirmationis valide & fructuoſe recipiendum ab infante, ſeu nondum vſum rationis habente, ſufficit & requiritur Baptiſmus aque ab illo valide receptus*. Propoſitio eſt communis inter Scholaſticos, & primò quod Baptiſmus aque valdè receptus, abſolutè, iuxta potentiam Dei ordinariã, requiratur facile intelligitur ex dictis diſputat.

C requiratur articulo tertio: nam vbi character Baptiſmalis prærequiritur, & quo etiam modo prærequiritur ad characterem ſacramenti Confirmationis, ibi ſacramentum Baptiſmi eodem modo prærequiritur; quia character alicuius ſacramenti non imprimitur, niſi per ealem, & validam ſui ſacramenti receptionem: atqui ex dictis citato articulo præcedentis diſputationis character Baptiſmalis, iuxta potentiam Dei ordinariã, prærequiritur eſſentialiter in quocumque homine ad validè recipiendum characterem Confirmationis: ergo vbi alicui homini, & proinde paulo, ſacramentum Confirmationis conferatur validè, prærequiritur quod Baptiſmus aque fuerit illi validè collatus; quod etiam nihil aliud prærequiritur in tali infante ad accipiendum gratiam propriam ſacramento Confirmationis: patet, vbi ſacramentum Confirmationis reperit gratiam Baptiſmalem, ibi gratiam ſibi propriam conferat ex opere operato, quia nullum ibi inuenit obicem, & ſacramenta nouæ legis conferunt ex opere operato ſuum effectum, iis quibus applicantur, nec vllum habent obicem. ex communi doctrina Theologorum de ſacramentis in genere: ſed quando ſacramentum Confirmationis conferut infanti iam realiter & validè baptizato, reperit in tali ſubiecto gratiam Baptiſmalem, quia infans nulum habuit obicem ad illam ex parte ſuæ voluntatis, nec quicquam deſuit eiſus Baptiſmo, vt intelligitur ex dictis de Baptiſmo infantium: igitur ad conferendum validè & fructuoſe ſacramentum Confirmationis, infanti, nondum habenti vſum rationis, ſufficit Baptiſmus aque ab illo receptus.

Secunda propoſitio. *Ad ſacramentum Confir-*

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. *mationis valide recipiendum ab adulto, vñm rationis habente, præter Baptismum aque de facto valide susceptum, requiritur adhuc volitio, seu intentio aliqua, saltem virtualis recipiendi hoc sacramentum.* Hæc propositio est etiam communis, & eius veritas satis intelligitur ex dictis de intentione requisitis in adulto recipiente Baptismum; nam eadem planè est ratio quoad hoc huius virtutisque sacramenti: addidi præsentī propositioni hanc particulam *habente vñm rationis*, quia si nunquam illum habuerit, sed sit amens ab infantia, tunc eadem est eius conditio, ac infantis, estque huius sacramenti, non tantum quoad validitatem, seu substantiam capax, sed etiam quoad fructum, quia tunc gratia Confirmationis nullum ibi reperit obicem, quin potius totam gratiam Baptismi, quam ex opere operato perficiat: similiter si non sit amens ab infantia nec perpetuus, sed habeat lucida intervalla, si, dum esset compos mentis, aliquam habuit intentionem, saltem *vñm* nullo adu libero reuocata, tunc ei valide confertur: & si sit absque vñlo mortali peccato, etiam fructuosè, quia nihil ei deest, ad hoc sacramentum, tam fructuosè, quam valide recipiendum; si autem nullam habuerit, tunc ex tali defectu, videtur incapax, qui illud etiam valide recipiat, vt facillè potest intelligi ex dictis in simili difficultate, pro Baptismo adultorum amentium, lucida intervalla habentium.
- Tertia propositio. *Ad fructuosè recipiendum hoc sacramentum, non requiritur absolutè, in adulto iam baptizato, & consentiente quod præmittat confessionem sacramentalem de suis mortalibus peccatis, quamquam hoc sit illi consulendum.* Dux sunt partes propositionis. Prior probatur iustantum sacramentis recipiendis tenetur præmittere confessionem sacramentalem, pro quibus recipiendis tale præceptum datur: quia aliàs sola contritio de peccatis mortalibus est sufficiens, cum sit vna ex vltimis dispositionibus ad cuius positionem gratia sanctificans statim sequitur infallibiliter: sed tale præceptum de præmittenda sacramentali confessione susceptioni sacramenti Confirmationis nullibi existat, sicut datur pro Eucharistia: non enim reperitur in sacris litteris, nec in Traditione Patrum, aut in iure canonico, vel constitutione alicuius Concilij vniuersalis: igitur ad sacramentum Confirmationis fructuosè recipiendum, non requiritur absolutè in adulto baptizato, & consentiente quod præmittat confessionem sacramentalem de peccatis mortalibus. Posterior pars probatur ex Concilio Aurelianensi, & refertur capite *vi* *in* de consecratione dist. vi. ubi confirmandi dicuntur *admanendi*, vt præmittant sacramentalem confessionem. Deinde probatur, ex duobus mediis, tutius est consulendum: at adulto baptizato, peccatis mortalibus infecto, volenti suscipere fructuosè sacramentum Confirmationis, duo occurrunt media, vñum est vera sacramentalis confessio peccatorum debite facta etiam cum solâ attritione, quia hæc iuncta sacramento Pœnitentiæ est sufficiens dispositio, vt significat Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 4. Alterum est sola de illis contritio; sed prius medium est longè tutius, quia dolenti de peccatis non facillè constat, eius dolorem de suis peccatis esse veram contritionem, potest enim in eo facile decipi, & facilius constat de attritione, & proinde cum hæc ex relata Concilij Trid. doctrinâ, iuncta sacramento Pœnitentiæ, sit suffi-

ciens dispositio ad iustificationem, longè tutius est tali adulto baptizato, volenti recipere cum fructu sacramentum Confirmationis, sacramentalem confessionem de suis peccatis mortalibus præmittere.

Quarta propositio. *Vt adultus baptizatus peccato mortali infectus, recipiat hoc sacramentum cum fructu, sola attritio etiam ex superna vñali motio, non sufficit sed contritio requiritur.* Ita S. Thomas hic art. 7. in responsione ad secundum quando ait, *Hoc sacramentum non debere dari iis, qui non habent gratiam, nec debere dari adultis peccatoribus baptizatis, nisi per penitentiam reparatis.* Et probatur prior pars, hæc est distinctio inter sacramenta nouæ legis quæ dicuntur *esse vinorum*, & ea quæ dicuntur *esse mortuorum*, quod quæ sunt prioris generis, supponant vitam spiritalem (quæ est per gratiam iustificatam) in suo subiecto, quia ordinantur primo & per se ad augendum gratiam, quæ præexistat in suo subiecto: quæ verò sunt posterioris generis minime: sed sacramentum Confirmationis ex sua naturâ & institutione Christi Domini est aliquod sacramentum vinorum, quia est ad perficiendum & augendum gratiam in sacramento Baptismi acceptam; & licet in naturalibus accretio est tantum proprie viuents, est enim actus vitalis: ita & vitæ spiritualis accretio, quæ est per sacramentum Confirmationis est tantum subiecti vitæ spirituali viuents, & ex consequenti habentis gratiam sanctificantem; sola autem attritio, etiam ex motu supernaturali elicitâ, non dat vitam spiritalem, quia est tantum vna ex remotis dispositionibus ad gratiam iustificatam: ergo esset talis attritio supponatur iungi sacramento Confirmationis, non propterea tamen confertur proprium effectum tali adulto, defectu gratiæ sanctificantis, quam vt ex suo munere proprio augeat, & perficiat in suo subiecto. Nec obstat, quod talis attritio iuncta Baptismo, vel Pœnitentiæ sacramento, sit sufficiens, vt proprium effectum conferat suis subiectis, hæc enim ordinantur primo per se ad dandum vitam spiritalem. Quare cum ubi habent subiectum talis attritione informatum, nullum fuit efficientie, siue moralis, siue physice obicem repertum, illi suum communicabunt effectum, qui est dare illi vitam spiritalem, seu gratiam remissionem peccatorum. Posterior pars propositionis eiusdem probatur, vt quis recipiat gratiam per susceptionem alicuius sacramenti sufficit vt nullum ei ponat obicem, nostra enim sacramenta conferunt gratiam non ponenti obicem ex Concilio Tridentino sess. 7. can. 6. de sacramentis in genere: atqui, vt aliquis adultus baptizatus, aliquo mortali peccato infectus, nullum obicem ponat huic sacramento, sufficit contritio de suo mortali peccato, quia per illam vltimo disponitur ad gratiam, & si quæ alia vberior dispositio requireretur, esset sacramentalis confessio quemadmodum per receptione sacramenti Eucharistiæ, quam tamen nostra præcedens propositio probat non requiri: ergo vt adultus baptizatus, peccato mortali infectus, recipiat gratiam huius sacramenti, contritio de suis peccatis mortalibus, illi sufficit.

Sed quæres, quid si talis adultus habeat solummodo veram attritionem ex motu supernaturali conceptam, quam tamen bonâ fide putat esse veram contritionem, an tunc non debeat recipere proprium effectum huius sacramenti;

- I. itave Confirmatio in tali casu conferat ei *per accidens* primam gratiam iustificantem, quam possidet ex proprio munere augeat, & perficit; sanctus Thomas citata responsione ad secundum affirmat, quem Soto in 4. dist. 7. quæst. vnica art. 7. §. *ambiguum tamen est*, sequitur & Suarez hic disputat. 34. sect. 2. Præpositus hac quæst. sancti Thomæ ad articulum septimum dubio secundo, & aliqui alij melius tamen videtur nobis sententia negans, quam in simili difficultate de sacramento Eucharistia tenent multi vt infra videbimus, & probatur tota efficientia sacramentorum nouæ legis, siue *per se*, siue etiam *per accidens*, est ex institutione Christi Domini: argui ex institutione sacramenti Confirmationis factâ per Christum Dominum non possumus intelligere illud in casu præsentis difficultatis conferre proprium suum effectum remittendo prius peccatum mortale quod inest suo subiecto, imò colligimus contrarium; nam vel id colligeremus ex propria eius naturâ secundum Christi Domini institutionem, & hoc non, quia ex sua natura est *sacramentum visorium*, augens gratiam Baptismi, quam in suo subiecto supponit existere, vt sanctus Thomas expresse docet citato articulo septimo, vel id colligeremus ex *generalis conditione* sacramentorum nouæ legis, quæ sit talis, quod in illorum susceptione bona fides suscipientium suppleat dispositionem alias requisitam pro illorum fructu recipiendo: at hæc doctrina, nullibi habetur siue in sacris litteris, siue in Concilijs & Patribus, siue in communi traditione Ecclesiæ; nullum enim istorum, pro hac re, potest testimonium produci, & licet *bona fides impediat ne de nouo peccetur*, non tamen præstat, vt qui agit ex illa, sit reuera debite dispositus, propterea hoc, & illud sacramentum posset; alias simili de causâ, illa eadem bona fides ministri, posset supplere defectum, vel materiam, vel formam, vel alicuius conditionis in illo ad conficiendum tale sacramentum essentialiter requisitæ, cum non sit maior ratio, cur vnum suppletur, quam aliud; quod tamen communiter omnes Theologi negant: confirmatur amplius, vbi aliquid conceditur tantum *per accidens* alicui sacramento, quod aliis est *directè* oppositum eius institutioni, & proprio effectui *primo per se*, secundum se spectato, debet (vt ratio: nabiliter admittatur a Theologo) fundari in aliqua eius speciali derogatione, & quasi restrictione factâ per Christum, autorem sacramentorum nouæ legis; quæ specialis derogatio, vel restrictio innosceat Ecclesiæ, vel per sacram Scripturam, vel per declarationem Ecclesiæ, factam in aliquo vniuersali Concilio, vel extrailud a summo Pontifice, vel per traditionem a tempore Christi Domini ad hoc vsque tempus ad nos deriuatam, cognitam, & obseruatam: sed quod sacramentum Confirmationis confertur primò gratiam remissionem peccatorum, etiam *per accidens*, est *directè* oppositum ei institutioni, quâ Confirmatio, vt sacramentum, est *directè*, *primo & per se*, causatiua solummodo augmenti gratiæ Baptismalis, cum sit sacramentum *visorium*, non *mortuorum*, nec pro hac tali assertionem (quod scilicet Confirmatio in casu præsentis difficultatis, conferat *per accidens* primam gratiam, remissionem mortalium peccatorum) aliquod ex nunc enumeratis capitibus potest asserti, vt faciliè videre est discurrendo per singula; & si quod daretur, est istud, quod

A. (vt retulimus ex Concilio Tridentino) sacramenta nouæ legis conferant gratiam non poenitentibus obicem, & quod confirmandus non ponat obicem in præsentis casu: at hoc non obstat; nam tunc tantum aliquis non ponit obicem sacramento, quando est *sufficiens*, iuxta eius institutionem, naturam & proportionem ad proprium eius effectum, *dispositus*; vt faciliè intelligitur ex sacramento Eucharistia, quod, ad conferendum suum effectum, non est contentum solâ contritione, esto illa sit vltima dispositio ad gratiam iustificantem: sed insuper requirit sacramentalem confessionem peccatorum mortalium, vbi est, & datur copia confessorij, vt inferius docebitur: at, qui solum est attritus de suo mortali peccato, bonâ fide putans se esse contritum accedit ad sacramentum Confirmationis, non est ad tale sacramentum sufficienter dispositus, iuxta huius sacramenti institutionem, naturam, & proportionem ad proprium eius effectum: quia non habet in seipso vitam spiritalem, quam hoc sacramentum supponit: ergo tunc ponit obicem; non quidem *positiue*, agendo aliquid, quod sit *directè* contra tale sacramentum, & eius effectum; sed *omitendo* facere, quod ex suppositione, quâ vult hoc sacramentum suscipere, & quâ est in tali statu peccati mortalis, tenetur facere, nimirum prius de illo verè & sincerè contreri, vt sic sacramentum hoc reperiat in illo vitam spiritalem, & gratiam Baptismalem, quam augeat.

Neque est, quod quis obiciat, *bonam fidem*, in materia sacramenti Poenitentia, etiam in re graui, supplere quod deest, exempli gratia aliquis omiserit inculpabiliter confiteri peccatum aliquod mortale, quod eius memoriam fugit quando fecit examen conscientia de quo ex consequenti non habet contritionem, in tali casu non desinit accipere gratiam remissionem peccatorum, quæ etiam se *indirectè*, extendat ad istud. Non est, inquam, quod quis istud obiciat, est enim dispar ratio, quod materia sacramenti Poenitentia ex parte confessionis est *dolorosa explicatio peccatorum quæ moralis tantum*, sed tamen inculpabili diligentia veniunt in cognitionem poenitentis, vnde cum hic poenitens supponatur præmisisse examen conscientia, sufficiens pro suo statu, & conditione, accipit remissionem peccatorum; & quia eius contritio, si non *actu expresso*, saltem *virtuali* seipsam etiam extendit ad peccatum istud oblicum, quatenus si tunc eius memoriam occurrisset distincta cognitio, de illo expressius doluisset, non potest dici, *simpliciter & absolute loquendo*, nullam habuisse de illo contritionem; sicut in casu nostræ difficultatis adultus baptizatus, qui recipit sacramentum Confirmationis in statu peccati mortalis, de quo bonâ fide putat se habere contritionem, cum tamen attritionem tantum habeat.

Si autem adultus baptizatus, hoc sacramentum recipiens, sibi complacet in aliquo peccato mortali, & postea conteratur, sacramentum Confirmationis eodem modo reuoluit in illo, quo sacramentum Baptismi in accedente ad illud cum simili complacencia, qua de re diximus agendo de Baptismo.

Ceterum Confirmatus non tenetur ex *visu* scriptæ Confirmationis, ad recitationem alicuius

I. officij quotidiani: neque Episcopus potest eum ad id obligare, cum sit contra ius commune; cuius dispositio non spectat ad vnius tantum particularis Diocesis Episcopum. Ex hacque definitio huius sacramenti colligitur, siue illud spectetur secundum partes metaphysicas, siue physicas, secundum priores sic. *Confirmatio est sacramentum noue legis ad gratiam roboris baptizato conferendam institutum.* Secundum posteriores vero sic, *Confirmatio est unctio chrismatis in fronte baptizati; facta signo Crucis sub prescripta verborum formula.* Quod autem definitiones istae, sint legitime, patet quia explicant omnes partes Confirmationis, prima particula in priori definitione (*sacramentum noue legis*) genus; particula (*ad gratiam roboris*) differentiam nam in sacramentis, sicut in causis, & signis practicis, differentia debet desumi a proprio eorum effectu. Posterior autem explicat physicas, materiam (*unctio chrismatis*) formam hac particula (*sub prescripta verborum formula*) item personam, & actum ministri ut exercitum hac particula formae (*signo, confirmo*) (*suscipientem particula*) & in fronte baptizati item & militare signum hac particula (*signo Crucis*) potest autem vna definitio componi ex istis duabus sic, *Confirmatio est sacramentum à Christo Domino institutum ad gratiam roboris baptizato conferendam in unctioe chrismatis, facta in fronte ad modum Crucis sub explicita inuocatione sanctissime Trinitatis.* Cuius definitionis partes singulae satis patent ex dictis.

III. DISPUTATIO VI.

De ministro sacramenti Confirmationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quis sit ordinarius minister huius sacramenti.

IV.

VICLEVS, apud Valdensensium de sacramentis capite 114. 115. Caluinus lib. 4. suarum Institutionum capite 19. §. 10. Spalatensis libro 5. de Republica Ecclesiastica capite 12. 11. & sequentibus, item Photius & quidam alij ex Graecis apud Arcudium de sacramentis lib. 2. & sequentibus existimant simplicem Sacerdotem esse ministrum ordinarium sacramenti Confirmationis. Illis tamen non obstantibus,

Sit hac nostra propositio *solus Episcopus, tam iure diuino, quam ex necessitate huius sacramenti, est ordinarius minister sacramenti Confirmationis.* Propositio est de fide, tam ex Concilio Tridentino, sessione 7. de Confirmationis canonis 3. item sessione 13. cap. 4. & canone 7. quam ex ipsa Traditione Sanctorum Patrum.

Probatur autem primò, ex cap. 8. Actuum ubi Philippus eo quod esset tantum Diaconus, non potest conferre hoc sacramentum Samaritanis quos baptizauerat, & propterea SS. Petrus & Ioannes Apostoli mittuntur, qui illis conferant hoc sacramentum. Et quod totum istud in-

A. telligatur de nostro Confirmationis sacramento, docuimus ex prologo disput. 1. art. 1. ad praesentem questionem S. Thom. Quod item ratio, ob quam S. Philippus illis hoc sacramentum non administrauerit, sit quod ille esset duntaxat Diaconus & consequenter, ratio propter, quam SS. Petrus & Ioannes ad id praestandum missi fuerunt, sit quod essent Episcopi. Probatur primò, ex Graecis Patribus, ut S. Chrysostomo homilia 18. in Acta Apostolorum quando ita scribit, *Mea sententia hic Philippus vnus è septem erat; secundus à Stephano, ideo & baptizans Spiritum sanctum non dabat, id est, non administrabat Sacramentum Confirmationis iis quos baptizabat: neque enim facultatem habebat; hoc enim solum Apostolorum erat.* Et ibidem paulò post ita scribit, *virum quidem acceperant* (scilicet Discipuli illi, qui ad Martyrium S. Stephani, discesserant Hierosolymis) *faciendi signa, non tamen dandi alij Spiritum sanctum: igitur hoc erat in Apostolis singulare, vnde & praecipuus* (id est Episcopos) *& non alios* (id est illos inferiores quales sunt omnes simplices Sacerdotes) *videmus hoc facere, quae postrema verba continent nostram propositionem.* Item ex Ildoro Pelusiorum lib. 1. Epist. Epistolâ 4. §. sic, de eodem Philippo, & Baptismo per illum Samaritanis administrato, scribente, *si is* (id est Philippus) *à quo Baptismus acceperant, ex Apostolorum numero fuisset, spiritus donandi potestatem profecto habuisset: at vero baptizabat tantum, ut Discipuli, & Apostoli autem gratiam explebant, ac perficiebant, ut qui huiusmodi munus tribuendi potestatem, atque auctoritatem diuino beneficio accepissent.*

C. Idem patet ex Patribus Ecclesiae Latinae imprimis ex Eusebio Papa, Epistolâ suâ tertia ad Episcopos Tulae & refertur de consecratione distinct. §. cap. *Manus quoque, ubi ita scribit, manus quoque impositionis sacramentum magnâ veneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi à summis Sacerdotibus* (id est Episcopis) & paulò post, *nec ab alijs quàm ab illis, qui totum tenent locum* (id est Episcopis qui verè succedunt Apostolis) *unquam perfici potest, aut fieri debet; nam si aliter praesumptum fuerit, irritum habeatur, & vacuum, & inter Ecclesiastica nunquam reputabitur sacramenta.* quae vltima particula, explicat esse de necessitate huius sacramenti quoad suam substantiam, & validitatem spectati, quod tantum fiat ab Episcopo, tanquam ministro ordinario & hoc idem illdem ferè verbis docet, Melchisedes Papa, suâ ad Episcopos Hispaniae Epistolâ cap. 2. & refertur citata distinct. §. de consecratione capite de his vero super quibus, item ex sancto Hieronymo dialogo aduersus Luciferianos cap. 4. orthodoxum sic loquentem introducente, *quod si hoc loco queris, quare in Ecclesiâ baptizans, nisi per manus Episcopi, non accipiat Spiritum sanctum, quoniam nos asserimus in vero Baptismo tribui, discite hanc obseruationem ex ea auctoritate descendere, quod post ascensum Domini Spiritus sanctus ad Apostolos descendit, & multis in locis idem factitum reperimus, ad honorem potius Sacerdotij, quàm ad legis necessitatem, ubi est animaduertendum hac postrema verba ad honorem potius Sacerdotij, quàm ad legis necessitatem, non facere hunc senum, quod ministerium sacramenti Confirmationis, conueniat solis Episcopis, tantum ob honorem non verò ex necessitate huius sacramenti; nam*

D. VIII

I. verba eiusdem sancti Hieronymi immediate sequentia satis ostendunt hunc sensum esse omnino alienum ab eius mente: sed hunc tantum esse, quod nimirum administratio sacramenti Confirmationis, eiusque suscipio non sit simpliciter, & absolute loquendo, necessaria ad salutem animæ, quasi absque illo baptizati non possint saluari; nam ita subiungit, *Alioqui, si ad Episcopum tantum imprecationem, Spiritus sanctus defluit, lugendi sunt qui in vicinis, aut in castellis, aut in remotioribus locis, per Presbyteros, & Diaconos baptizati, ante dormiunt, quam ab Episcopis iniungerentur, hæc enim (conformiter ad doctrinam, quam S. Melchisedech citatâ suâ Epistolâ tradidit) docent baptizatos non definire saluari, licet ante mortem, non accepterint hoc sacramentum Confirmationis. Idem habetur ex S. Innocentio I. Epistolâ suâ ad Decentium, & refertur capite Presbyteris de consecratione distinctâ. 4. item ex S. Leone Epistolâ suâ 88. item Ioannis II. Epistolâ suâ ad Episcopos Germaniæ & Galliæ. item ex Innocentio III. Epistolâ suâ ad Lucium & refertur extra de consuetudine capite quanto; plures alios Patres pro hac nostrâ propositione Valdensis refert supra cap. 4. item Durantus Præfles lib. 1. de ritibus Ecclesiæ Catholicæ cap. 1. nu. 12. Neque responderi potest has Patrum Latine Ecclesiæ auctoritates, tantum loqui de consuetudine administrandi hoc sacramentum in Ecclesiâ Latina, non autem de eo quod potest valide fieri; nam præterquam quod Patres Ecclesiæ Græcæ relati pro nostra propositione loquuntur de valido, ut patet ex eorum sententiis; respondemus Patres Latinos loqui similiter de valido, quia, ut id probent, utuntur facto Apostolorum qui cap. 8. Actuum referuntur misisse SS. Petrum & Ioannem, qui confirmarent Samaritanos, à S. Philippo, tantum Diacono, baptizatos, ut non habente potestatem ad sacramentum hoc illis valide conferendum; quemadmodum videre est in testimonio SS. Hieronymi, Innocentii, & aliorum.*

II. Ratio autem à priori huius nostræ propositionis est, *sola Christi Domini institutio*, quæ nobis sufficienter innoteuit ex citatis Conciliis, & Patrum auctoritatibus: congruentia verò est, nõ quod simpliciter sacramentum hoc sit dignius Baptismo, & maiorem gratiam conferat; nam, & Eucharistia longè perfectior est, quam tamen simplices Sacerdotes conficiunt; sed quod per hoc sacramentum, milites Christi Domini conscribantur, ut patet ex dictis; ac milites conscribere, proprium est Ducum; cuiusmodi sunt Episcopi in Ecclesiâ. Hinc rescituri illa Caluini supra, & aliorum calumnia, quæ contendunt nos esse Donatistas, dum volumus solos Episcopos esse ordinarios ministros huius sacramenti. Donatistæ enim volebant valorem sacramenti pendere à probitate vitæ ministrorum. ut videre est passim apud S. Augustinum lib. de Baptismo; nos autem tantum volumus sacramentum hoc, pendere à charactere, & potestate ordinis Episcopalis, ita ut quantumcumque peruerit vitæ sit minister, sit hæreticus, siue schismaticus, dummodò verè sit Episcopus, id est, Episcopali charactere insignitus, valde conferat hoc sacramentum, quia collatio eius, est actus ordinis, & quantum est ex parte ministri ordinarij, ut valeat, pendet etiam à charactere Episcopali, & non à sola eius intentione, quo tamen charactere simplex Sacerdos caret. Hinc etiam, quia conferre Baptismum, non est actus Ordinis, sicut est conferre sacramentum

A. Confirmationis, si laicus, etiam extra casum necessitatis baptizet, baptizatur validè, esto illicitè, si verò simplex Sacerdos confirmet, nulla est, & irrita Confirmatio, per illum collata, defectu ordinis & characteris Episcopalis, cuius actus est eiusmodi collatio.

ARTICVLVS II.

Argumenta hæreticorum, contra doctrinam articuli præcedentis, solvuntur.

P R I M U M desumitur ex cap. 9. Actuum ubi Ananias, qui non erat Episcopus, imponit manus Saulo, qui, ad hanc impositionem manuum, statim visum recepit; quod idem videre est in septuaginta Discipulis Christi Domini, qui etiam ante mortem Christi Domini imponebant akis manus, nec tamen erant Episcopi; imò nec Sacerdotes. Responderunt istas manuum impositiones non fuisse confirmatorias, sed caritativas. De priori patet, tum quia fuit ad depulsionem cecitatis, tum etiam quia præcessit Baptismus, ut patet ex ipso textu, nec obstat illa eius particula, ut implearis Spiritu sancto: nam illa intelligitur de gratia, quam S. Paulus tunc accepit per Baptismum, duo enim beneficia ibi cõsequutus est ministerio Ananiz, depulsionem cecitatis per manuum impositionem, & gratiam per Baptismum, ut textus indicat, & ipsemet S. Paulus cap. 22. Actuum significat aperte, & iuxta hanc responsum parum refert ad rem præsentem, scire scilicet ne Ananias Episcopus, an non? De posteriori etiam manuum impositione, idem patet; nam pleniudo illa Spiritus sancti per Confirmationem manuum impositionem, tantum data est post ascensum Christi Domini in cælum, ut intelligitur ex cap. 7. 14. & 16. S. Ioannis ubi Christus illam promittit: at post ascensum Domini, soli Apostoli leguntur in sacris litteris, dedisse Spiritum sanctum, per manuum impositionem, ut rectè notat Ioannes II. in Epistolâ suâ ad Episcopos Galliæ & Germaniæ, & si septuaginta Discipuli sint vsi aliquâ manuum impositione, ea fuit curativa, quia S. Luc. 10. in sua missione accipiunt etiam, potestatem curandi infirmos.

S E C U N D U M desumitur ab auctoritate S. Dionysij libro de Ecclesiastica Hierarchia cap. 5. qui agens de Baptismo quem vocat sanctum a Deo ortum, quia est vera spiritalis regeneratio, ait Sacerdotem nunquam illum peragere sine diuino vnguento, quâ particulâ Confirmatio significatur: ergo quemadmodum simplex Sacerdos est ordinarius minister Baptismi, ita etiam, iuxta tantum Dionysium hic, erit & Confirmationis. Responderunt hæc duo distingui, Sacerdotem inter peragendum ceremoniam Baptismi, quem alicui exhibet, uti christum per Episcopum consecratum, ab eoque, quoad præparationem materiæ istius ceremoniæ, habere dependentiam, & ipsum simplicem Sacerdotem statim post Baptismum cum omnibus suis ceremoniis perfectum eidem conferre sacramentum Confirmationis, quemadmodum videre est in nostris simplicibus Sacerdotibus qui baptizandum, chrismate per Episcopum consecratum, vngunt in vertice, nec tamen eum quem baptizarunt, postea confirmant. S. Dionysius eo loci asserit secundum primum, ut facile potest intelligi, tam ex antecedentibus, quam ex consequentibus; nos verò hic agimus tantum de secundo, de quo S. Dionysius ibi non loquitur.

I. Tertium desumitur, ab auctoritate S. Chrysostomi homilia 18. in Acta Apostolorum dicentis *Philippum* Diaconum, qui baptizavit Samaritanos, noluisse illis dare Spiritum sanctum, ut istud honoris deferret Apostolis. Respondetur istud ibi quidem à S. Chrysostomo referri, non tamen ut ex propria sententia, sed aliquorum, unde statim ita propriam sententiam subiicit. *Vnde mea sententia hic Philippus unus ex septem, secundus à Stephano, & baptizans Spiritum sanctum non dabat, hoc enim donum solis duodecim Apostolis datum erat.*

Quartum desumitur, ex primo Canone primi Concilij Araucanum, & refertur de consecrat. distinct. 4. cap. nullus ministrorum, ubi inter alia hæc verba habentur, *de eo, qui in Baptismate, quocumque necessitate faciente, non chrismatus fuerit in Confirmatione Sacerdos commonebitur, item ex secundo sequenti Canone ita precipiente hæreticos in moris discrimine positos, si Catholici esse desiderent, si desit Episcopus, à Presbyteris cum chrismate & benedictione consignari precipimus, quibus duobus Canonibus chrismatio seu consignatio, ut per simplicem Sacerdotem ordinarie concedenda explicatur.*

Respondetur neutrum istorum Canonum favere opinioni contrariæ non primum, quia imprimis eius lectio est admodum varia in variis editionibus, veteriam expresse annotatur citata dist. 4. ad finem huius Canonis dum ibi refertur. Deinde respondetur hæc eius verba *non chrismatus fuerit*, non intelligi de illa chrismatione quæ fit in fronte per administrationem sacramenti Confirmationis; sed tantum de illa ceremoniali, quæ fit per Sacerdotem baptizantem in vertice eius quem baptizat; nam ideo precipit eum, qui recipit officium baptizandi, numquam progredi sine chrismate, & quia poterat aliquando contingere, hanc inter baptizandum omitti, propter aliquam necessitatem, vel occasionem, Araucanicum Concilium hic precipit eum, antequam accipiat ab Episcopo Confirmationis sacramentum, remitti ad simplicem Sacerdotem, qui chrismationem verticalem, à se in Baptismate talis personæ omisissam, illi confert, ut etiam ad illum locum glossa rectè explicat: unde quando verbis immediate sequentibus sic ait, *nam inter nos chrismatis ipsius, non nisi una benedictio est, tantum vult chrismationem Episcopis propriam (quæ scilicet fit in fronte) esse tantum unam, quia non est Episcopi administrare verticalem, sed eam tantum quæ convenit sacramento Confirmationis.* Secundus item canon nullo modo faveret adversariis: nam hæc chrismatio est tantum reconciliatoria & non propriè sacramentalis; sed tantum ceremonialis pro admittendis hæreticis baptizatis, & confirmatis penitentibus ad Ecclesiam redeuntibus; ut facit intelligitur tam ex ipso textu huius secundi quam ex sequenti tercio canone de solemnitate servanda pro moribundis penitentibus, & de hac impositione manuum reconciliatoria, Eusebius summus Pontifex est intelligendus, quando ad finem suæ tertie Epistolæ ait, *Hæreticos ad Ecclesiam redeuntes esse reconciliandos per manuum impositionem, ibi enim ita agit de hac ceremoniali tantum impositione manuum; ut inde tamen sumat occasionem loquendi de illa quæ vere est sacramentalis, seu Confirmatoria, ut satis indicat modus ille quo hanc posteriorem de sacramento Confirmationis partem subiungit precedenti, in qua tantum*

IV.

A agit de ceremoniali, dum sic scribit, *Manus quoque impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est; nam hæc particula, quoque coniungit hanc posteriorem partem præcedenti, ut agent de alia impositione manuum, omnino distincta ab illa, de qua in priori parte locutus est, ut satis intelligitur ex modo loquendi & scribendi.*

Quintum & ultimum fundamentum est. Summus Pontifex potest simplicem Sacerdoti, absque eo quod ei confertur ordinem Episcopatus, dare facultatem & privilegium conferendi hoc sacramentum: ergo supponit istum Sacerdotem iam habere quiescentem potestatem administrandi illud, sed aliquo præcepto ligatum, nec exeat in actum: ergo quemadmodum si per suspensionem potestatis consecrandi sit ligata in aliquo simplici Sacerdote, si tamen contra prohibitionem exeat in actum, seu Sacerdos ille confecerit, factum tenet; ita etiam, licet sit prohibitum simplici Sacerdoti confirmare, & eius ad id potestas sit ligata, si tamen confirmet, verè & valide dabit hoc sacramentum. Solutio huius ultimi fundamenti pèdet ex solutione difficultatis de ministro extraordinario huius sacramenti, pro cuius explicatione sequentem articulum constituimus.

ARTICULVS III.

Utrum simplex Sacerdos possit ex dispensatione sedis Apostolicæ ministrare sacramentum Confirmationis.

D Væ sunt hæc de re sententiæ, una negans, & est Durandus in 4. sent. dist. 7. quæst. 3. & 4. Adriani in 4. sent. de Confirmatione art. 3. & plurimum aliorum, etiam ex antiquioribus.

C Altera sententia, est affirmans, S. Thomas hæc præcepti quæst. 72. art. 11. in responsione ad 1. & communiter omnium eius discipulorum & interpretum, in quam Scotus videtur etiam inclinare citatà dist. quæst. 1. quando loquens de ministro huius sacramenti, ita ait, *Minister est Episcopus, vel alius cui committi poterit, ideo dicitur in generali à ministro idoneo.* Probat primum, ex decreto Eugenij quod habetur ad calcem Concilij Florentini, & ex Concilio Trident. sess. 7. de Confirmatione Canone 3. quæ ubi agunt de ministro huius sacramenti significant illum esse duplicem, ordinarium unum & alterum extraordinarium; dum enim dicunt Episcopum esse eius ministrum, addunt semper hanc particulam ordinarium quæ voce innuunt dari posse extraordinarium ipso Episcopo inferiori, & proinde cum ille non possit esse alius, quam simplex Sacerdos, ut patet ex dicendis, sequitur hunc esse extraordinarium ministrum. Confirmatur primum, quia dum agunt de ministro aliorum sacramentorum, quorum Sacerdos est solus minister, vel Episcopus nunquam adhibent prædictam particulam determinatam, ordinarius, sed aliam restringentem, & excludentem omnes alios non Episcopos vel non Sacerdotes, ut videre est in Trid. sess. 14. cap. 6. ubi dum vult definire solos Episcopos, & Sacerdotes esse ministros sacramenti Penitentiae, ait, *Ad quosvis alios homines præter Episcopos & Sacerdotes ministerium clauis extendi non posse, & eadem sess. de sacramæto extremæ Vnctionis cap. 3. ait, Presbyteros, id est (ut ibi explicat) Episcopos, aut Sacerdotes ab illis ordinatos esse proprios huius sacramenti ministros, & ibidem can. 9. definit solos Sacerdotes esse ministros absolutionis*

V.

VI.

VII.

VIII.

I. nis, & ita de alius: ergo cum agendo de ministro Confirmationis, tam Concil. Trid. quam Eugenij decretum adhibuerit prædictam particulam *determinantem*, nullam vero *excludentem*, voluit indicare ita Episcopos esse huius sacramenti ministrum, ut tamen dari possit alius extraordinarius.

II. Secundo confirmatur, ex eo quod decretum Eugenij ibi ita dicat Episcopum esse ministrum Confirmationis, ut tamen expresse notet *aliquando simplicem Sacerdotem per sedis Apostolicæ dispensationem, ex rationabili & admodum urgente causa, hoc sacramentum administrasse*, quæ singularis observatio, est tacita quædam nostræ propositionis approbatio: si enim tale factum esset nullum & irritum, malè diceret istam dispensationem fuisse, *ex causa rationabili, & admodum urgente*, cum nulla possit afferri causa rationabilis pro faciendo eo, quod est intrinsecè malum, ut, iuxta prioris sententia auctores, esset Confirmatio à simplici Sacerdote collata per dispensationem S. Pontif. nam iuxta doctrinam Apostoli, *non sunt facienda mala, ut inde eveniat bona*. Deinde cum error perspectus ab eo, qui potest, & tenetur eum corrigere, toleratus tamen, sit tacita quadam eius approbatio, ut habetur dist. 83. cap. *error*: summus autem Pontifex qualis erat Eugenius auctor prædicti decreti, possit & teneatur reprehendere, & corrigere falsitates & errores, maxime qui contingunt circa sacramenta, & errorum administrationem, hoc autem factum, probè sibi notum, non correxerit, sed potius verbis honorificis commendavit, censetur potius nostram approbasse sententiam. Ex quibus itè perspectis optimè refellitur hæc prioris sententia ad hanc Eugenij decreti auctoritatem responsio, quæ dicunt Eugenium ibi nihil amplius dicere, quam factum aliquod (puta S. Gregorij Magni) referre, quæ simplex narratio nullam importat approbationem facti, vel nostræ conclusionis. Refellitur (inquam) quia in simplici narratione, quæ factum nullo pacto probatur, non debent apponi verba honorifica quæ significant illud fuisse legitimum, sed quæ potius illud reprehendant, cuius tamen oppositum observat hic Eugenius in hoc decreto.

III. Probat ut secundò, ex Concilio Senonensi anno 1528. quod in decretis morum cap. 38. ita ait administrationem Confirmationis à Christo Domino solis Episcopis esse reservatam, ut tamen significet eam singulari privilegio sedis Apostolicæ posse competere aliquibus Abbatibus, & ideo statuit, ut prædicti Abbates requisiti à superioribus Episcopis, de prædicto privilegio fidem facerent teneantur, quod alias non statueret.

IV. Probat ut terciò, ex facto sancti Gregorij lib. 3. Epistolæ Epistola 26. & refertur cap. perennis dist. 95. quid permittit simplicibus Sacerdotibus Sardinia: ita enim ait, *Ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant, concedimus*, quod tamè antea prohibuerat eodem lib. Epist. 9. nec potest dici in eo errasse, cum factum eius videatur potius probari in relato Eugenij decreto: vel eum non loqui de vñctione Confirmatoria; nam verba eius in vtraque Epistola non possunt intelligi de alia vñctione, ut legenti patebit; vel denique id tantum permittere, quatenus tollit prohibitionem à se prius factam; nam hæc eius particula *concedimus*, sonat contrarium & gravissimi sacrilegij reus fuisset vir ille admirandæ sanctitatis, si ad sedandum aliquod scandalum;

A sustulisset tantum prædictam suam prohibitionem, sinendo dictos Presbyteros, absque sua licentia, & auctoritate sacramentum Confirmationis administrare, quod probè nosset esse inualidum.

ARTICVLVS IV.

Soluntur argumenta doctrina præcedentis articuli contraria.

PRIMUM repetitur ab auctoritate summorum Pontificum Eusebij, Melchiadis, Innocentij primi & tertij qui locis relatis articulo primo huius disputationis dicunt in propriis terminis sacramentum hoc non posse perfici ab aliis, quam ab Episcopis. & aliter præsumptum, esse habendum irritum; quod item maluerit Innocentius tertius supra, fideles carere hoc sacramento, quam ut à simplici Sacerdote illi acciperent, quod non fuisset æquum, si ex dispensatione possit eis illud committi.

B Respondetur illos omnes Patres tantum loqui de ministro ordinario Confirmationis, non de extraordinario, ut patet ex ipsa inspectione eiusmodi testimoniorum; illi autem qui sanctum Gregorium præcesserunt, affirmant non legi alios præter Episcopos, administrasse hoc sacramentum, quod verum est, quia sanctus Gregorius, qui fuit illis posterior, legitur primus id concessisse Sacerdotibus, quem postea nonnulli summi Pontifices sunt secuti: Quod autem Innocentius tertius maluerit fideles carere hoc sacramento quàm dispensare cum simplicibus Sacerdotibus pro illo administrando; Id fecit, non ex aliqua iniuria boni Ecclesiæ, nec ex defectu auctoritatis, sed ex eo quod tunc temporis simplices illi Sacerdotes de quibus ibi agit, hoc tanquam sibi proprium ex vi sue ordinationis vendicabant, ideoque ad hæc resfrendum, cum sacramentum hoc, non sit necessitatis, sed utilitatis tantum, melius toti Ecclesiæ fuit aliquos sine hoc sacramento decedere, quam illis Sacerdotibus, id ita sibi vendicantibus concedere, & hæc solutio colligitur ex ipso textu Innocentij.

C Quod autem ibidem ait, *Sacramentum hæc Confirmationis à tempore Apostolorum fuisse reservatum solis Pontificibus*, & solos Pontifices debere illud conferre, intellige tanquam ordinarios, conformiter ad id quod ibi definit contra prædictos simplices Presbyteros.

D Secundum est. Administratio Confirmationis ita est proprius actus ordinis Episcopalis, ut reliqui inferiores homines nullam habeant potestatem istius functionis, ut expresse declarat Tridentinū sessione vigesima tertia capite quarto: atqui simplex Sacerdos, accedente etiam summi Pontificis dispensatione, semper manet inferioris ordinis Episcopo, quia per istam dispensationem non creatur Episcopus, nec accipit characterem Episcopalem, ut per se constat & ex eodem Concilio ibi. simplex Sacerdos est Episcopo inferior; quod si respondeas Concilium ibi tantum loqui de potestate ordinaria ad Confirmationem dandam, conformiter ad Canonem tertium septimæ sessionis, sic viget aduersarij. Ad valde confirmandum vel requiritur ordo, & character Episcopalis simpliciter, vel absolute non requiritur nisi primum redit præcedens argumentum, si secundum: ergo tam bene poterit summus Pontifex dispensare cum laico baptizato, vel alio inferiore ipso Presbytero, ut valide confirmet, quod tamen negant omnes.

I.

Respondetur administrationem Confirmationis in ratione *ministri ordinarii* esse actum ordinis, & characteris Episcopalis, ita ut illam, *ut sic*, reliqui ordinum inferiorum non possint valide exercere; in ratione vero *extraordinarii ministri* esse actum characteris Sacerdotis, supposita tamen dispensatione, seu commissione summi Pontificis, ita ut Sacerdos per suum characterem, secundum se & simpliciter spectatum, habeat *remotam potentiam* ad id munus obeundum; quæ tamen fiat in *proxima*, per supradictam summi Pontificis commissionem, & deputationem, *ut conditionem omnino essentialem*, quæ explicatur & completur eius potentia, quod potest utrumque explicari exemplo Sacerdotis, qui per iurisdictionem ab Episcopo acceptam redditur idoneus minister sacramenti Pœnitentie, & iuxta hanc distinctionem intelligendum est Trident. relatum in secunda illius ratione.

II.

Ad replicam ibi factam respondetur ad hoc ut qui sit *minister ordinarius* requiri absolute *characterem Episcopalem*: ut autem sit tantum *extraordinarius* sufficere *Sacerdotalem* cum prædicta summi Pontificis deputatione nihil reale Sacerdotali characteri superaddente; sed illum tantum complemte per *modum conditionis essentialis*, ad id præstandum requisitæ; ista vero consequentia: ergo tam bene poterit summus Pontifex dispensare cum laico confirmato, vel alio, ipso Sacerdote inferiore, *ut valide confirmet*, negatur, ratio vero negati est quod *remotum morale principium* administrandæ Confirmationis sit *solus character Sacerdotalis*, cum quilibet inferior Sacerdote, sit potius ad *inferendum* Sacerdoti celebranti, quam ad *instruendam aciem Christi Domini*, & sic, esto non esset Confirmatus, quia tamen haberet characterem Sacerdotis, si acciperet à summo Pontifice prædictam commissionem, semper valide confirmaret.

III.

Tertium est. Summus Pontifex non potest dispensare in *iure divino*: nec item immutare institutionem ministrorum pro sacramentis à Christo Domino determinatam, sicut nec illorum materias, ut probauimus agendo de sacramentis in genere: & probant etiam Adrianus & Durandus, supra: atqui Episcopus *iure diuino*, & ex Christi Domini institutione, est minister huius sacramenti ex dictis supra. Et respondetur in tali casu summum Pontificem, nec dispensare in *iure diuino*, nec immutare ministrorum institutionem à Christo determinatam, quia Christus tantum determinauit Episcopum in *ministrum ordinarium*, in *extraordinarium* vero simplicem Sacerdotem dummodo habeat ad id specialem commissionem à summo Pontifice: Quæ Christi Domini determinatio pro simplici Sacerdote in ministrum extraordinarium, nobis innotescit ex ipsa praxi Ecclesiæ, ex Trident. & Eugenij decreto relatis supra.

IV.

Postremum fundamentum est. Quando summus Pontifex per suam dispensationem facit simplicem Sacerdotem idoneum ministrum Confirmationis, vel id facit ex potestate sui ordinis, vel ex potestate iurisdictionis, non priori modo, quia hæc, est ei æqualis, cum omnibus aliis Episcopis, qui tamen cum suis Sacerdotibus, non possunt quoad hoc dispensare; non

item ex posteriori, quia quod potest summus Pontifex ex vi suprema sue iurisdictionis quæ totam, & vniuersalem Ecclesiam regit, id potest Episcopus in propria sua Diocesi, nisi per aliquod decretum hæc eius potestas sit restricta; ac non potest quilibet Episcopus dispensare quoad hoc, pro sua Diocesi; nec hoc tantum ex aliqua restrictione suæ iurisdictionis, quia talis restrictio, quoad hoc, nullibi habetur expressa: ergo neque summus Pontifex poterit dispensare ex vi supremae sue iurisdictionis cum simplici Sacerdote ut confirmet.

Respondetur summum Pontificem id facere tantum ex vi *supreme illius potestatis*, quæ totam regit Ecclesiam, quæ illi soli propria est, nec secundum omnes suos actus est ei communis cum cæteris Episcopis etiam respectu suarum Episcoporum ordinatus, potest administrationem Confirmationis committere simplici Præbitero, quia licet administratio huius sacramenti ordinaria, sit *actus ordinis Episcopalis*, non tamen ipsa ad illam administrandam *commissio* & semel concessa non expirat morte concedentis, sed tantum reuocatio, nec censetur inualida etiam si detur ex hypothese absque vigente & rationabili causa, quia ut intelligitur ex citato decreto Concilij Senonensis datur *per modum priuilegi*: at ut priuilegium censetur validum, nihil aliud requirit, quam quod sit concessum, & de eo constet, ut sic euitetur peccatum.

Atque ex dictis tam præsentis articulo, quam præcedenti, constat nullum alium, summum Pontificem inferiorem, posse dare simplici Sacerdoti facultatem administrandi hoc sacramentum, quia potestas illam delegandi simplici Sacerdoti fundatur in *suprema potestate* regendi Ecclesiam vniuersalem, quæ illi soli competit, ut potest intelligi tum ex eo, quod à tempore Apostolorum ad hoc usque tempus, nullus Episcopus particularium Diocesium istud aliquando tenuit; tum etiam ex eo, quod decretum Eugenij sapientius citatum quando facit mentionem huius concessionis solum meminit *Apostolica sedis*: quare Arcudius lib. 2. cap. 1. §. d. vult simplices Græcos Sacerdotes, etiam ante schisma, valide administrasse hoc sacramentum, ait istud fuisse illis concessum, aut eorum Patriarchis, à summo Pontifice pro illis, aut aliquo expresso indulto, aut saltem ad minus, tacito consensu summi Pontificis, istud probè scientis, nec improbantis, sed potius tolerantis: Et quoniam priuilegium non expirat morte concedentis, nec ut quis, eo utatur valide, indiget, loquendo absolute, aliquâ rationabili causâ; qui ab aliquo, ex veris summis Pontificibus hoc priuilegium obtinuit, quandiu nulla sit illius renocatio, tandiu (dum illo utitur) valide confirmat, modo illud conferat in chrismate, per verum Episcopum consecrato, & alia ad huius sacramenti substantiam necessaria adhibeat. Ex dictis etiam constat administrationem huius sacramenti non posse per summum Pontificem committi alicui laico, imò nec ulli tantum ordinato in Diaconum, quia *remota*, & inchoata *ad id habitus* in ministro, fundatur tantum in *characterè Sacerdotali*, qui nec in laico baptizato, nec etiam in puro Diacono reperitur.

DISPUTATIO VII.

De necessitate Confirmationis, & eius ceremoniis.

ARTICVLVS I.

Vtrum sacramentum Confirmationis sit necessarium, & quâ necessitate.

RESPONDENDVM est ex dictis de Baptismo, necessitatem aliam esse medijs, aliam tantum præcepti, necessitatem medijs aliam esse absolutam, aliam tantum conditionatam, seu ex aliqua tantum suppositione: præcepti aliam esse respectu omnium in particulari: aliam quæ tantum respicit communiatem, vel etiam aliquos in particulari per accidens: quæ omnia facile intelligentur ex dicendis. Hoc præmissis, sit

Prima propositio. *Sacramentum Confirmationis non est necessarium absolutâ necessitate medijs.* Ita sanctus Thomas hic artic. 1. ad 3. & 8. ad 4. Probatur ex auctoritatibus sanctorum Melchiadis & Hieronymi supra relatis, ex quibus sic probatur: illud non est necessarium necessitate absolutâ medijs, absque quo salus æterna potest obtineri; hæc enim absoluta necessitas medijs spiritualis attenditur penes afflictionem vitæ æternæ: sed sine sacramento Confirmationis salus æterna potest obtineri, ex illis sanctis Patribus, & facile probatur, quia illud tantum est sine necessarium, quod primò per se confert primam gratiam iustificantem, vel per se requiritur ad illam; qui enim moritur in statu talis gratiæ saluatur: sed Confirmatio non confert hanc primam gratiam, nec est aliqua dispositio necessaria ad illam, quin potius supponit baptismalem, eamque perficit, ut ostendimus: ergo Confirmatio non est necessaria necessitate absolutâ medijs.

Secunda propositio. *Sacramentum Confirmationis est necessarium necessitate conditionatâ, seu ex suppositione, scilicet ad obtinendum proprium, seu sacramentalem eius effectum:* hæc propositio habet fundamentum in sancto Thoma hic articulo 6. in solutione ad primum, quando ait, nullum consequi huius sacramenti effectum sine eius voto.

Probatur primò illis sanctorum Patrum auctoritatibus supra relatis, quæ docent, ad hoc ut finis plenè Christiatur, item ad hoc ut armemur, & infirmamur ad agones debere nos accipere Spiritum sanctum per manuum impositionem Episcoporum, in quibus & similibus auctoritatibus hæc particula (*debet*) vel alia æquiualens designat talem necessitatem huius sacramenti, ut patet ex ipsius eorum verbis immediatè sequentibus.

Probatur etiam ratione: quando effectus aliquis, secundum formalem suam rationem ita est proprius vni causæ, ut iuxta potentiam Dei ordinariam sit ei alligatus, tunc hæc eius causa est necessaria necessitate hypothetica medijs pro illo obtinendo: sed gratia corroborans, quatenus

est propria huic sacramento, & habet pro sua formali ratione, quod constituit baptismatum militem Christi Domini, in illo fundat ius aliquod speciale ad accipiendum à Deo tempore & loco opportunis specialia quædam auxilia ad profuturum fidem, & Christus Dominus instituendo hoc sacramentum, ut signum efficax ex opere operato, alligauit ei, iuxta suam potentiam ordinariam hunc effectum: ergo hoc sacramentum est necessarium hac necessitate medijs.

Nec obstat quòd robur ad profuturum fidem possit interdum alijs medijs, putà vigilijs, orationibus, afflictatione corporis, digna assumptione sacramenti Eucharistiæ, & alijs id genus bonis operibus obtineri: nam sicut supra diximus, augmentum gratiæ, sumptum simpliciter, & tale augmentum gratiæ, quod datur speciali modo, & cum speciali iure, putà per aliquod spiritale sacramentum, distingui inter se, aliàs frustra Christus plura, eaq; distincta instituitet sacramenta: sic etiam in præsentì difficultate distinguimus robur ad profuturum fidem simpliciter, & tale robur quod datur extrali obligatione, & cum tali perfectione, quâ homo plenè perficitur in esse Christiani: robur ad profuturum fidem priori modo obtineri alijs medijs nunc recensitis: at hoc posteriori modo per hoc solum sacramentum: & prior modus ut condistinguitur à posteriori, fundatur vel in digna susceptione alicuius sacramenti, vel duntaxat in opere operantis: at posterior in opere operato sacramenti huius, tantquam propriæ sue causæ.

Tertia propositio. *Sacramentum Confirmationis videtur esse in præcepto respectu communiatatis,* hoc sensu, quòd aliqui in Ecclesia debeant esse confirmati. Probatur, Ecclesia ex ipsa sui institutione est spiritualis quedam acies castrorum benè ordinata, in qua omnis armatura militum eminet, in qua *peudam mille elypei fortium*, ut loquitur Scriptura; item est perfecta quedam Republica à Deo & à Christo Domino benè instituta: ergo sicut in qualibet mundana acie militari præter Duces, Centuriones, & Decuriones, debent esse aliqui milites *despina* ex numero speciali ad militandum, & in republica temporalì, præter ciues & populum aliqui sunt à republica constituti ad ipsum munus militiæ obeundum pro defendenda republica: sic etiam in Ecclesia Catholica aliqui debent esse destinati ad militiam Christi Domini ex proprio suo officio, & proinde confirmati, cum hæc destinatio fiat tantum per hoc sacramentum. Hinc in Concilio Tridentino sessione 23. capite 4. prohibentur tonsurâ initiari qui non susceperunt sacramentum Confirmationis, non quòd character Ordinis (ad cuius susceptionem quodam modo baptizati destinantur per collationem tonsuræ Clericalis) supponat necessariò characterem Confirmationis, sed quòd sit maxime indecens ordinatos Sacerdotes & Episcopos, qui tanquam Duces aliqui inferiores sub Christo Domino debent ducere ad militiam reliquos Christianos, nò habere primarij sui Ducis & Principis signum militare, id est, Confirmationis characterem, & simplices milites (quales sunt baptizati tantum confirmati) habere plus iuris ad accipiendum arma spiritualia, seu specialia auxilia ad profuturum fidem coram Tyranno, quàm ipsi eorum Duces & Principes immediatè sub Christo Domino habeant: & iuxta hanc propositionem intelligitur quòd sensu hoc sacramentum sit necessarium

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

rium, licet non omnibus & singulis conformiter ad Decretum Tridentinum sessione 7. Canone 4. de sacramentis in genere.

Quarta propositio. *Ubi persecutio viget, & Episcopus potest conueniri, licet non sine aliquo incommodo, adultus baptizatus tenetur suscipere hoc sacramentum: item qui experitur graues tentationes contra fidem, quas existimat se posse tantum superare per susceptionem huius sacramenti.*

Dux sunt partes propositionis. Prima probatur, quilibet baptizatus adultus tenetur non contemnere hoc sacramentum, vt expressè notant Canones Synodales infra citandis; sed non accipere hoc sacramentum, *persecutione vigente*, est sacramentum hoc contemnere, quatenus tunc homo non vult vt remediis sibi in hunc finem à Deo institutis, & quasi ad manum exhibitis, pro euitando presenti periculo abiurandæ veræ fidei, quod ei imminet: item est quædam *facita præsumptio*, quatenus nolens vt hoc singulari remedio nimium sibi tribuit, & sicut in bello temporali damnatur temeritatis, qui cum habeant arma, iis tamen non vntur, sed *intermes* procedunt ad prælium: sic etiam adulti baptizati videntur temerarij, & præsumptiosi, si tempore persecutionis non recipiant hoc sacramentum, quando & vbi possunt: & sicut pro euitando graui & periculoso morbo vnusquisque nostrum tenetur aliquid incommodum subire, vbi videt illud sibi imminere, aliàs accusatur negligentia: sic etiam adultus baptizatus tempore persecutionis, vt euitet periculum abiurationis fidei, tenetur cum aliquo incommodo sibi procurare sacramentum Confirmationis. Et hoc confirmatur amplius ex facto Apostolorum, & Patrum primitiuæ Ecclesiæ, qui etiam eo quòd tunc vigeret persecutio, procurabant quamdiligitissime fidelibus hoc sacramentum.

II.

Secunda pars propositionis probatur. Conscientia obligat vnumquemque facere id quod hic & nunc iudicat esse sibi necessarium pro consequenda salute, & euitandis peccatis: at hic baptizatus impetuis istis grauibz tentationibus, iudicat se non posse illas superare, nisi per susceptionem huius sacramenti: ergo tenetur illud suscipere.

III.

Ultima propositio. *In iis locis & partibus, in quibus nulla viget persecutio fidei, sed cultus publicus fidei Catholice nullo modo impeditur, adultus baptizatus non videtur nunc esse per se, & communiter obligatus aliquo præcepto illud recipere: tenetur tamen illud non negligere.*

IV.

Probatur posterior pars. Qui tenetur honorare aliquid, tenetur & illud non negligere, quia neglectus propriè dictus connotat in negligentia contemptum aliquem eius rei, quam negligit, & sinistram de illa opinionem, putà quòd sit superflua, & inutilis: sed quilibet fidelis, seu Christianus tenetur honorare sacramentum Confirmationis (quia illud est de genere sacrorum signorum, quæ eo ipso quo sunt sacra, sunt aliqua veneratione digna) & insuper credere illud esse vtile, & nullo modo superfluum, nam in Concil. Tridentino sessione 7. de sacramentis in genere, Canone quarto percutiuntur anathemate qui dicunt sacramenta noua Legis esse superflua: ergo quilibet Christianus tenetur non negligere sacramentum Confirmationis.

Probatur eadem pars ex eo quòd habetur in veteri Ordine Romano cauendum esse ne hoc sacramentum Confirmationis negligatur: item

A illud idem cauetur in pluribus Synodis, vt Parisiens anno 1557. Mediolanensi anno 1573. & pluribus alijs.

Prior pars probatur ex eo quòd tale præceptum nullibi extet, non in sacris Literis, vt patet ex illarum inspectione, non ex Traditione Patrum, vt patet ex autoritate S. Hieronymi superius relata, ex capite quarto, & Dialogi eius contra Luciferianos, & autoritate Hugonis Victorini relata à sancto Thoma hac quaestione, articulo octauo in responsione ad quartum: nec etiam hæc obligatio patet ex ipso communi vsu totius Ecclesiæ, nam fideles communiter non inducuntur ad recipiendum hoc sacramentum, tanquam obligati ex necessitate alicuius præcepti, quod nunc viget per totam Ecclesiam, sed tantum vt ad id quod est *per se bonum*, & vtile, quemadmodum Catechismus Trident. significat supra numero 16. dum ait, *Ecclesiam vehementer optare* (non dicit iubere) *vt in iis quos per Baptismum regenerat, Christiani hominis forma perfectè absoluat per hoc sacramentum*: & Synodi nunc citatæ vbi agunt de Confirmatione, illam præcipiunt *sub distinctione*, scilicet *vt fideles teneantur saltem illam non negligere*, in præcepto disunctiuo sufficit vnã tantum eius partem seruare.

B Confirmatur amplius ex eo quòd vbi aliquis Christianus est in periculo mortis, siue ille sit paruulus, siue adultus, Ecclesia non curat vt accipiat hoc sacramentum, & iudicat eum sine illo saluari, hoc vtique non factura si esset in præcepto, vt patet in Eucharistia: nec hoc præceptum potest fundari in natura huius sacramenti, supposita eius institutione, quia ex se confert tantum secundam gratiam, & prima sanctificans sufficit ex se ad salutem, tum etiam quia aliquod robur pro fide proficienda potest aliter obtineri, vt patet ex dictis: nec item fundari potest in summa vtilitate huius sacramenti, nam & *Thesauri Indulgentiarum* est etiam institutus à Deo, & eius vsus valdè vtilis, nec tamen est in præcepto, respectu cuiuslibet priuatæ personæ: similiter *iugo sacrificij* altaris, nec tamen quilibet Sacerdos tenetur singulis diebus illud offerre: item & *innocentio Sacerdotum* in patria viuientium, & tamen aliqui volunt neminem teneri priuatim aliquo speciali præcepto illos inuocare: ergo à pari, licet hoc sacramentum sit magnæ vtilitatis, & idcò valdè commendandum, & consulendum, inde tamen non inferitur esse in præcepto. Et practica ratio præcepti non fundatur formaliter in vtilitate, sed in obligatione, quæ per superiorem inducitur. Hinc Canones illi qui loquuntur de Confirmatione suscipienda, vel illam tantum consulunt, vel morem qui suo tempore seruabatur in Ecclesia, tantum referunt, qui tunc non obligat ratione consuetudinis: & Patres dum agunt de eius receptione, nunquam prætexunt eius necessitatem, tanquam causam, & rationem, dicendo Christianum non posse aliter saluari, vel aliud simile, quod tamen dicendum esset, quando nulla occurrit excusatio, sed hoc solum, quia *tamen perfectè Christiani esse non possimus*: quæ tamen singularis perfectio Christiani, vt est proprius huius sacramenti effectus, non est ad salutem (loquendo præcisè) necessaria, vt intelligitur ex dictis de illa.

C Addidi has tres particulas (*nunc, per se, & communiter*) Primam, quia tempore primitiuæ Ecclesiæ, ratione consuetudinis, potuit esse aliquod præceptum; quod tamen *per consuetudinem*

D

VII

VIII

VIIII

I. exoleuit. Secundam, quia potest fieri vt, *per accidens*, aliquis obligetur illam accipere. Tertiam, quia potest fieri vt aliquis Episcopus in sua Diocesi præcipiat, quæ tamen lex, cum non sit Concilij vniuersalis, vel summi Pontificis, non omnes & singulos Christianos obligat.

Obiicies, vnam partem huius propositionis esse contrariam alteri, nam is videtur esse negligens in iis quæ spectant ad eius salutem, qui cum possit, vel sine incommodo, vel saltem cum leui, vsurpare medium aliquod sibi admodum vtile, omittit illud; tunc enim defectus debet solitudinis ibi reperitur, qui iuxta sanctum Thomam secundæ secundæ quæst. 54. articulo 1. & sequente, constituit negligentiam: sed adultus baptizatus manens in iis in locis, in quibus nulla viget fidei persecutio, & cultus publicus fidei Catholicæ ita retinetur, vt quilibet falsæ religionis cultus sub grauibz pœnis prohibeatur, potest vel sine incommodo, vel saltem cum leuissimo recipere sacramentum Confirmationis, quod est *ex se*, & *per se* admodum vtile, & fructuosum, vt intelligitur ex dictis suprà de proprio & speciali eius effectu: igitur adultus ille baptizatus, qui in talicasu & opportunitate non recipit hoc sacramentum, tunc illud negligit: ergo ne adultus ille peccet peccato negligentie, obligatur recipere sacramentum Confirmationis, quod tamen prior pars huius propositionis negat.

Respondetur, negando partem vnam huius nostræ propositionis contrariari alteri: & ad huius pretensæ contrarietatis probationem negatur Maior purè, simpliciter, & absolutè sumpta: nam negligentia sumpta propriè, non est omisio, vel etiam defectus cuiusque sollicitudinis, sed tantum debita, id est, quam oportet adhibere circumstantiis ex aliquo debito, in necessitate medijs, vel præcepti fundato, faciendam, vt verbis expressis S. Thomas animaduertit quæst. 8. articulo in præsentis obiectione citatis in respons. ad 3. vnde sequenti artic. in solut. ad 2. ait, *Omissionem eius quod prætermittitur, & est effectus negligentia, opponi iustitiæ: & si omissio cuiuslibet boni, ex neutra necessitate medijs, vel præcepti requisiti, dicat in quolibet adulto illud valente exequi, negotio sibi admodum facili, negligentiam; tunc Apostolus 1. ad Corinth. 7. dando consilium virginibus & innuptis de virginitate in perpetuum obseruanda, & de non contrahendo matrimonio ab iis qui sunt soluti, non videretur satis prudenter dixisse simpliciter, absolutè, & absque vlla eorum distinctione: Si autem acceperis uxorem, non peccasti, & si nupsieris virgo, non peccauit: quia per matrimonium prestante maximis bonis, & ingrediuntur genus vitæ plenum molestiis, & curis, à quibus ipsi cœlibes sunt liberi, & omnia quæ sunt pura consilia,*

A. tam satis frequenter transirent in præcepta, saltem respectu aliquorum, absque aliquo voto de illis facto. vt antea obseruauimus: quæ omnia sunt absurda, & contra communem Theologorum sententiam: quare licet in hypothese prioris partis huius vltimæ propositionis adultus ille baptizatus multa bona possit consequi per dignam huius sacramenti susceptionem, sitque illi admodum facile suscipere hoc sacramentum, quia tamen illud tunc non est ei aliquâ necessitate medijs, vel præcepti necessarium, loquendo præcisè, & propriè, nullam incurrit negligentiam, nec aliquem eius facit contemptum, cum supponatur benè & Catholicè de eo sentire, & illud tunc non recipere, quia est, obseruatione præceptorum Dei, Christi Domini, Ecclesiæ, & frequentij bonorum quorundam supererogatoriorum operum exercitio, contentus.

ARTICVLVS II.

De ceremoniis Confirmationis.

QVONIAM singulæ ceremoniæ huius sacramenti faciliè intelliguntur ex lectione sola Pontificalis, idèd de vna tantum aut altera, quæ patitur hæreticorum calumniam dicemus.

Prima est, quod Episcopus dum conficit chrismam, *ter exhalat in modum crucis*, super os ampullæ chrismatis, & post illam, duodecim Sacerdotes: quod videtur inutile.

Respondetur etiam ex Caluino in sua Harinonia ad cap. 7. S. Marci, Ceremonia illa quæ habent significationem eius, quod tunc fit, dum exercentur sunt viles: atque in sufflario halitus etiam ex eodem Caluino ad 1. cap. S. Ioannis, significat communicationem spiritus & virtutis eius; & Ecclesia illam vsurpat hic. vt significet tunc chrisma per consecrationem Episcopi accipere virtutem à Deo, vt tanquam eius instrumentum conferat suscipientibus gratiam roboris: ergo hæc ceremonia est utilis.

Secunda est, quod Episcopus inclinato capite salutem ipsum chrismam iam consecratum, dicendo ter, *Aue sanctum chrisma*.

Respondetur ex iis quæ hac parte ad quæst. 25. diximus, de adoratione disputatione 7. & alijs, res etiam inanimatas posse saluari & adorari, saltem in ordine ad alterum, vt patet de arca fœderis, Psalm. 78. Psalm. 31. ergo vt adoratio tribuitur arcæ, quatenus refertur ad Deum: pari modo chrisma consecratum, quia speciali modo refertur ad Deum, vt pote instrumentum eius ad causandum gratiam in baptizato, & ad id speciali benedictione deputatum, poterit absque vlla idololatricæ nota saluari & adorari. Atque hæc tunc de sacramento Confirmationis.

D E
SACRAMENTO
EVCHARISTIAE
SECUNDVM SE.
AD QVÆSTIONEM LXXIII.

I.

DISPVATIO I.

De variis nominibus, figuris, & institutione sacramenti Eucharistiae.

ARTICVLVS I.

De varia & multiplici appellatione sacramenti Eucharistiae.

II.

VCHARISTIA duplicem rationem sibi vendicat, sacramenti scilicet & sacrificij, quatenus sacramentum, est cibus grandium in fide, & militum Ecclesiae: ideoque post explicatam eorum araturam, prius de illa sub ratione sacramenti, quàm de illa eadem sub ratione sacrificij, disputabimus.

Et quoniam multiplex appellatio huius sacramenti explicata confert tum ad illius dignitatem, tum ad solutionem plurium argumentorum, quæ heretici contra eius veritatem congrunt, ab ea desumemus exordium.

III.

Cùm autem in Eucharistia, vt *conficienda*, possint considerari *substantia panis & vini*, & in *conficta*, Primò, *accidentia illarum*. Deinde, *corpus & sanguis Christi Domini*, ibi realiter præsentia. Tertiò, *virtus & efficacia*. Quartò, *varijs eius effectus*. Quintò, *eius significatio*. Sextò, *tempus institutionis*. Septimò, *locus in quo conficitur*. Octand, *subiectum*. Nond, *ritus administrandi illam*. Hæc, pro varia consideratione istorum, varias tam apud Scriptores Canonicos, quàm apud antiquos Patres, sortitur appellationes.

Primò itaque & communius vocatur *Eucharistia* à verbo Græco *ευχαριστιν*, quod est, *gratias agere*, Primò, quia Christus Dominus in illius institutione *gratias egit Patri*, cap. 26. S. Mat. 1. ad Cor. 11. & illam *consecrans agendo gratias*: Hinc

A vocatur interdum à SS. Patribus, *Panis eucharistiae*: item *panis in quo gratia alicui sunt*, vt à S. Iustino Martyre secundà Apologià pro Christianis: à sancto Irenæo lib. 4. aduersus hæreses cap. 34. Deinde sic vocatur, quia Christus Dominus illam instituit, vt per eam *Deo gratias ageremus*, & vrilla esset nobis *singulare quoddam memoriale* suorum erga nos beneficiorum, quomodo admodum S. Chrysostomus expresse tradit homilià 26. in sanctum Matthæum: quod idem significat sanctus Augustinus epist. 120. cap. 19. Tertiò, sic vocatur, quia ipsum *fontem & authorem gratiae* (id est Christum Dominum) continet realiter, vt explicat S. Bernardus *sermone in Cena Domini*, qui habetur in fine operum eius, ex qua occasione factum est: vt hoc nomen (*gratia*) simpliciter & absolute sumptum significet ipsam *Eucharistiam*, seu ipsum Christi Domini corpus existens in Eucharistia: nam vt Clemens Alexandrinus obseruat libro 1. Pedagogi capite 2. Eucharistia idem est ac *χαρις*, id est bona gratia, & apud Græcos idem sonat ac *beneficium*, sic corpus Christi Domini vocatur à sancto Cypriano *sermone de lapsis*, *Gratia salutaris*. Item à sancto Augustino tractatu 27. in sanctum Ioannem, ubi docet Christi Domini corpus in hoc sacramento non diuidi dentibus, in ipsa sui comestione, prout imaginabantur Capharnaïtæ, dum sic

B scribit, *Non eo modo quo putatis erogat corpus suum, certè vel tunc intelligitis quia gratia eius* (id est ipsum Christi Domini corpus) *non consumitur moribus*.

C Secundò, Eucharistia vocatur *panis*, & *fractio panis*, capite 6. S. Ioannis, primò ad Corinthios 10. dicitur panis, primò, *ob accidentia*, quæ remanent, & *ob exteriorem & apparentem formam panis*, sicut *Angeli* quando apparent vthomines, dicuntur in sacris Litteris, *homines*, Genesios 18. & 19. Deinde quia hoc sacramentum in sui *confessione*, habet panem *pro termino à quo*, sicut vinum factum ex aqua aquam, quia est cibus animæ, cap. 6. S. Ioannis, *Cara mea verè est*

cibus, omnis autem cibus satis communiter in facris Litteris vocatur panis, cap. 14. sancti Luca Christus Dominus dicitur intrasse domum cuiusdam Principis Phariseorum sabbatho manducare panem, id est cibum sumere.

Ve autem intelligamus Eucharistiam, panem appellatam, non esse panem illum materiale, sed ipsumque Christi Domini corpus, quædam epitheta, vel speciales quædam particule solent adhiberi quæ id significant, vt cap. 6. S. Ioannis, videri, superabundantialis, vt sermone citato sancti Cypriani de Cæna Domini, vbi ad id clarius explicandum ait, hunc panem à nulla multitudine consumi, nullâ antiquitate veterascere, integrum erogari, distribui, non demerbrari, & alia his similia, quæ nullo modo dici possunt de pane materiali, vt etiam habente sacramentalem illam significationem, quam Caluinistæ illi assingunt.

Dicitur autem fractio, propter communionem, ac distributionem, quia in Scripturis passim frangere panem idem est ac comedere, & distribuere, vt Actuum 2. Deinde propter externum ritum, quo vna & eadem hostia consecrata frangebatur, secundum externam & visibilem speciem, in primitiua Ecclesia, & dabatur fidelibus, vt vel in ipso cætu, vel domi inter sese inuicem distribuere, ad imitationem Christi Domini dicentis de hoc sacramento suis discipulis cap. 22. S. Luca, Accipite & diuidite inter vos, ex qua diuisione specierum factum est, vt corpus Christi Domini, quod est totum & integrum sub qualibet minima parte, aliquando à sanctis Patribus appelleretur pars, provt distribuitur in sacramento, pro qua re citatur ab aliquibus sanctis Augustinus sermone 2. de verbis Apostoli, scribens, Norunt fideles quemadmodum manducant carnem Christi, vniquisque accipit partem suam: vnde & ipsa gratia (quæ est ipsum Christi Domini corpus in sacramento) partes vocatur.

Tertio, hoc sacramentum vocatur communio, communicatio, & participatio corporis Christi, primæ ad Corinthios 10. non quod ad veritatem huius sacramenti plures debeant communicare, (vthetici volunt) sed quod omnes qui accipiunt hoc sacramentum, accipiant vnum & idem omnino corpus Christi Domini; nam vbi Apostolus Eucharistiam vocat participationem corporis Christi, subiungit, omnes de vno pane, & de vno calice participamus: quod non potest intelligi de ipso pane materiali, cum omnes fideles dum accipiunt Eucharistiam, panem illum materiale non accipiant vnum & eundem numero: & præterea sanctus Paulus ibi, etiam absens, dicat se eundem cum illis panem accipere: ergo debet intelligi de corpore Christi Domini, quod est idem numero sub pluribus & distinctis speciebus, etiam in variis Templis, & Altaribus consecratum, quod quidem idem numero datur singulis communicantibus. Vel dicitur communicatio, quia nos vni, & coniungit cum Christo Domino, vt ipse significat cap. 6. S. Ioannis: vnde etiam S. Chrysostomus homil. 45. in S. Matth. ait, non esse ex carne & ossibus Christi: tum quod fideles coniungat inter se: ideoque Apostolus superâ dicat nos omnes ita de vno pane Christo participare, vt tamen finis etiam vniui panis, & vniui corpus, ob quam coadunationem membrorum Ecclesiæ inter se vocatur sacramentum charitatis & pacis, vt docet Catechismus Tridentinus secundâ parte, capite 4. numero 4. & S. Thomas hic quæstione 73. articulo 4. vocatur etiam à

sancto Damasceno synaxis, vel quod conueniens fidelium etiam præcipuum fiat ad participandum huic sacramento, vt sanctus Iustinus Martyr secundâ apologiâ in fine significat, & agere synaxes sæpe apud antiquos Patres idem est ac facere conuentum, vt apud S. Athanasium epistolâ ad Constantium Imperatorem.

Quarto, vocatur Sacramentum corporis & sanguinis Christi Domini, vel corpus & sanguis Christi Domini, à re quam in se continet, vt à S. August. libro 3. de Trinitate capite 4. Item sacramentum Domini, ob eandem rationem, vt ab Ilicio lib. 6. in Leuiticum cap. 22. Item, Sacramentum sacramentorum, quia Christus fons sanctitatis, quæ per sacramenta confertur, realiter & substantiâliter continetur in illo.

Quinto, vocatur Sacramentum Altaris, à loco in quo celebratur, vt à S. Augustino epistolâ 30. Item, mensa Domini, primâ ad Corinthios 10. Non potest mensa Domini participari, & mensa demoniorum: vbi nomine mensa intelligitur Altare, vt Patres Tridentini obseruant sessione 22. cap. 1. sicut Isaiâ 61. & Malachiâ 1. & locus ille Apostoli id postulat, quia agit ibi de immolatione, immolatio autem fit in Altari. Hinc dicitur mensa sacra à S. Leone sermone 6. de ieiunio septimi mensis. Item mensa mystica à S. Cyrillo catechesi quartâ, quod scilicet sit cibus & potus mysticus, id est reale corpus, & realis sanguis Christi Domini in illa existat, & de illa ministraretur fidelibus.

Sexto, sumptâ denominatione à subiecto, vocatur Sacramentum fidelium, vt à S. Augustino sermone 2. de verbis Apostoli cap. 1. nam datur solis baptizatis, & eius mysterium in primitiua Ecclesiâ etiam solis explicabatur, vt docet S. Ambrosius libro de uis qui ininitantur sacris, cap. 1. S. Athanasius apologiâ secundâ contra Arianos, & catechumeni ante consecrationem circuebantur ab Ecclesiâ: vnde Patres in concionibus, quibus etiam catechumeni intererant, vbi loquebantur de hoc sacramento, obsecrant tantum, & quasi amicaute loquebantur. Ad quod notandum satis frequenter immiscebant verbum illud (norunt fideles) vt videre est apud S. August. tract. 11. in S. Ioannem, Theodoretum Dialogo 1. contra Eutyechianos.

Septimo, vocatur aliquando Cæna Domini, à tempore quo sacramentum hoc fuit institutum, vt à Tertulliano libro de spectaculis capite 13. à sancto Augustino libro 2. de sermone Domini in monte, cap. 7. & à quibusdam aliis, vt catechesi Trident. obseruat citato loco, numero 3. nunc autem cæna vtendum est hoc nomine ad significandum Eucharistiam, propter hæreticos, qui illud iam antiquatum inuexerunt, existimantes inde aliquas suppetias ferri suis hæresibus, vt rectè obseruat Sanctissus repetitione sextâ de veritate Eucharistia cap. 1. sunt enim qui ex hac connotatione temporis velint Eucharistiam esse tantum celebrandam vespere, alij nonnisi in multorum præsentia, & accubitu in eadem mensa, sicque Missas priuatas (id est quibus solus Sacerdos communicat) non esse admittendas, & alij propter alias hæreses, quas omnes & singulas hoc tractatu suis locis refellimus.

Ceterum, notandum est, Eucharistiam, hoc nomine, Cæna, non intelligi ab Apostolo primæ ad Corinthios vndecimo, quando ait, Conuenientibus vobis in vnum, iam non esse Dominicam cænam manducare: vt Sanctissus loco nunc cita-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

to, & Interpretes ad locum illum Apostoli rectè norant ex sancto Chrysostomo, & aliis etiam antiquioribus, nam Apostolus ait in ista cœna *alium esse ebrium*: at quis credat fideles potuisse inebriari sacrosancto sacramento, quod nonnisi in quantitate exigua, & adhuc manu Sacerdotis, vel Diaconi tradebatur populo; vt S. Cyprianus libro de lapsis, S. Iulianus Martyr apologia secundâ docent. sed per *cœnam Dominicam* ibi intelligit *agapem Christianorum*, vt S. Chrysostomus ibi explicat: erat autem *agape* publicum conuiuium ad quod Christiani conueniebant, & fiebat in Ecclesia, vt hac ratione confirmarent; & augerent inter se fraternitatem: nam Græcè *ἀγάπη*, idem est ac dilectio, vocatur autem cœna ista *Dominica*, non solum à loco, quatenus locus ille, in quo fideles congregabantur ad celebrandos sacros conuentus, vocabatur *Dominicum*, vt Durantus fusè docet libro primo de ritibus Ecclesiæ cap. 1. numero 3. & 4. sed etiam ad representandum vltimam illam cœnam, quam Christus Dominus fecit cum suis discipulis; vnde etiam non desunt qui velint istam *agapem* præcessisse sumptionem Eucharistiæ ad maiorem representationem huius sacramenti tam quoad id quod illam immediatè antecessit, quàm quoad id quod significat: quâ de re videri potest Eilius suis ad locum illum Apostoli Commentariis.

III.

De illarum autem multiplicitate, item abrogatione possunt videri Baronius in Annalibus ad annum Christi Domini 57. numero 237. & sequentibus. Item Durantus supra cap. 26 numero 7. habet hoc sacramentum, & plura alia nomina, sed quæ vel ex nunc obseruatis, vel ex se, intelligentur faciliè: exempli causâ, vocatur à sancto Damasceno *meralepsis*, id est assumptio, quia species assumuntur ad habendam aliquam vnionem cum Christo, vel quia per illud assumimur ad vnionem cum Christo: Item *transmutatio*, vel ob substantiam panis & vini transsubstantiatam in corpus & sanguinem Christi Domini, vel quòd hoc sacramentum nos aliquo modo *transformat* in Christum, vt explicabitur infra. Item, *cibus*, quia cibat & nutrit animam. Item, *conuiuium*, ob analogiam quam habet cum conuiuium corporali, vt à Tertulliano libro secundo ad v. orem cap. 4. *conuiuium Dominicum*: à sancto Ambrosio, *conuiuium sanctum*, libro de iis qui initiantur cap. 8. Item & *viaticum*, in Concilio Niceno Canone 13. & alibi, scilicet quia est *cibus itinerarius*, non tantum in via huius vitæ, sed etiam tempore instantis mortis, dum anima ab hoc seculo transit ad aliud: de qua appellatione fusius Durantus de ritibus Ecclesiæ libro 2. capite 35. numero 25. & 26. Item & Catechismus Tridentinus, sicut & de aliquibus aliis appellationibus huius sacramenti, potest videri citato loco.

IV.

ARTICVLVS II.

Utrum institutio huius sacramenti fuerit conueniens.

AGITUR hic de conuenientia temporis, quo fuit institutum hoc sacramentum.

Sit hæc nostra propositio. Ipsa cœna vltima, quam Christus Dominus celebravit cum Apostolis, præditæ quædam patet, suis tempus institutionis huius sacramenti conueniens. Ita sanctus Thomas hac quæstione artic. 5. fusè explicat rationes hu-

ius conuenientie, quæ apud illum solâ lectione sunt faciles. Quod autem Christus Dominus instituerit hoc sacramentum in vltima cœna, est de fide, ex Concilio Vientiensi, in Clementina quinta de *veliquis & veneratione Sanctorum*, & patet ex Euangelio, vbi eius institutio describitur.

Quæres, cur non debuerit institui ante Incarnationem. Respondetur, quia fuit conueniens Christum prius esse in propria specie, & in illa visibiliter verari nobiscum (quod factum est per Incarnationem) quàm sub externa specie accidentium poni, seu existere; tum etiam quia per hoc sacramentum confertur abundantia gratiæ, quæ nostræ Legi debebatur, & est *rememoratiuum passionis* Christi: vnde conueniens erat illud institui tempore passionis instantis Christi, vt illam pro tempore mortem Christi subsequente significaret, & ad viuum representaret: nec debuit expectari tempus resurrectionis, quia sic illa oblatio sacrificij incurrenti non fuisset meritoria, nec satisfactoria pro nobis, vt de facto fuit.

B

ARTICVLVS III.

Utrum Agnus Paschalis fuerit præcipua figura huius sacramenti.

NOTANDUM primò est, sacramentum hoc fuisse præfiguratum in antiquo Testamento, vt Psalmo 109. vbi Christus dicitur *Sacerdos secundum ordinem Melchisedech*, ob *inueritum sacrificium*, ex Tridentino sessione 22. cap. 1. Item per manna, cap. 6. S. Iohannis: Item per Pascha in *Agypto* celebrantem, ex Tridentino loco nunc citato, & hoc spectabat ad eius excellentiam: quibus non obstat quòd Eucharistia sit *signum*, nam Baptismus est *signum*, quia est sacramentum; & tamen Circumcisio fuit *ilius* signum & figura, nec proinde repugnat dari *signum* signi.

C

Secundò notandum est, tria in Eucharistia posse considerari. Primum, sunt externæ species panis & vini: Secundum, sunt corpus & sanguis Christi Domini, quæ sub illis continentur: Tertium, sunt effectus huius sacramenti.

Notandum est tertio, posse nos duobus modis comparare istas figuras quæ præcesserunt in veteri Testamento cum præsentî sacramento, nimirum *vel quoad aliquid tantum ipsius sacramenti*, vt si illa conferamus tantum penes materiam, vel effectus, vel cum *toto sacramento*, itavt figura respondeat quoad omnia rei figurata, seu sacramentum, Hispositis,

D

Sit prima propositio. Si figura conferantur cum hoc sacramento ratione specierum, potissima figura est panis & vinum Melchisedech, Genesios quarto. fuit enim maxima similitudo materiz. Probatur ex iis omnibus quibus sancti Patres, explicando penes quod Christus Dominus sit Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, declarant vnâ ex potissimis rationibus huius similitudinis esse, quòd consecraverit & obtulit Deo Patri suum corpus & sanguinem sub speciebus panis & vini. Sic S. Cyprianus epistola 63. ita censens, Quis magis sacerdos Dei summi quàm Dominus noster Iesus Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulit, id est panem & vinum: suum scilicet corpus & sanguinem? Sic sanctus Chrysostomus expositione in Psalm. 109. Quare, inquit, dixit secundum ordinem

V.

VI.

VII.

VIII.

Alchisfedeb, & propter sacramenta, quòd ille quoque panem & vinum obtulerit, quod idem habet homilia trigesima-quintà in Genesim: sanctus item Ambrosius libro de Abraham Patriarcha capite tertio: sanctus item Hieronymus epistola decima-septimà ad Letam: sanctus Augustinus libro decimo-septimo de Ciuitate Dei capite decimo-septimo, & plures alij inferius referendi quando agemus de Eucharistia secundum rationem sacrificij, vbi amplius expendemus istud sacrificium Melchisedecis, vt figuram inueniunt Misse sacrificij. Post hanc figuram Eucharistia ratione spectetur, accedunt panes propositionis, Exodi quarto, qui perpetuerant ponendi coram Domino, ad quos nullus immundus debebat accedere, primo Regum capite vigesimo-primo. Tertio, panes primitiarum Leuitici vigesimo-quinto, vnde sanctus Irenæus libro quarto capite trigesimo-seculo vocat Eucharistiam, *primitia diuinorum munerum*, quia Eucharistia est perfectissimum donum, quod Deo offerre possumus.

Secunda propositio. *Ratione rei contenta sub speciebus consecratis, omnia sacrificia Legis veteris erant figure Eucharistia.* Ita sanctus Augustinus libro primo contra aduersarium Legis & Prophetarum capite vigesimo-tertio: sanctus etiam Leo sermone de Passione Domini; nam in illis sacrificijs ponebatur sanguis extra corpus, & in hoc sacramento vi verborum ponitur corpus sub vna specie, sanguis sub altera.

Tertia propositio. *Si fiat comparatio in effectu, precipua figura fuit manna:* Exodi decimo sexto, Deuteronomij octauo, quia continebat in se omnes sapores, vt colligitur ex decimo-sexto Sapientia: & propterea gratiam Eucharistia figurabat; hæc enim habet omnes sapores spirituales, & authorem gratia continet.

Quarta propositio. *Si fiat comparatio quoad omnia simul, precipua figura fuit agnus Paschalis:* & hanc fuisse figuram Eucharistia docent Tertullianus libro 4. contra Marcionem, S. Cyprianus libro de vnitae Ecclesie, S. Augustinus libro 2. contra litteras Petiliani capite 37. Quòd verò sit precipua figura, patet, quia substantia & ritus Agni Paschalis consistunt potius in ceremonijs, & rebus spectantibus ad manducationem, quam ad oblationem cruentam, quare erat potius figura Christi in Eucharistia consistentis, quam in Cruce pendens; quemadmodum enim in hoc sacramento Christus comeditur sub speciebus panis azymi, ita & Agnus ille comeditur cum panibus azymi. Deinde immolabatur luna 14. ad vespertim, ita & Christus eodem tempore immolauit corpus suum & sanguinem in vltima cæna modo inueniunt: manducabatur etiam sine fractione ossium, ita in corpore Christi nulla fit diuisio dum species diuiduntur: alie etiam omnes ceremonie correspondunt Eucharistia, vt videre est apud Sanctesium repetitione primæ de Eucharistia capite 17. apud Turrianum lib. de Eucharistia cap. 37. & apud Patres & Homilistas, vbi agunt de Eucharistia:

DISPUTATIO II.

De ratione sacramenti in Eucharistia.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtram Eucharistia sit sacramentum, & ab alijs propriè sumptis distinctum.

Nam multis erroribus hæreticorum circa Eucharistiam nullus fuit hætenus, qui clarè & appetè illa negetur esse nouæ Legis sacramentum.

Respondetur ergo affirmatiuè, & est de fide ex sacris Litteris capite 16. sancti Matthæi. 22. sancti Lucæ, 14. sancti Marci, primæ ad Corinthios 11. Item ex Concilijs, vt Lateranensi sub Innocentio III. & refertur capite Firmiter, de summa Trinitate, Tridentino sessione septimâ, & sessione decima-tertiâ, & ex Patribus citandis infra, pro reali presentia corporis & sanguinis Christi Domini.

Probatur etiam ratione fundatâ in definitione sacramenti, cuius singulæ conditiones Eucharistia conueniunt, *signum quidem sensibile, species scilicet panis & vini, analogia signi ad rem significatam*, scilicet ad nutritionem spiritalem, quæ fit per gratiam huius sacramenti, *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*, capite sexto sancti Ioannis: vnde signum hoc non est nudum duntaxat, vel speculatiuum, sed effectus & practicum gratia nutritiue ad vitam æternam: qui enim (ait Christus Dominus ibidem) manducat hunc panem, *vitæ in æternum*: denique & est diuinitus institutum: nam Christus Dominus locis supra citatis Euangelistarum, & Apostoli illud instituit.

Neque circa hanc nostram propositionem est aliqua specialis difficultas, tantummodò queri potest quâ ratione sit propriè sacramentum, cum non videatur primo & principale significare practicè gratiam sanctificantem, seu illam fuisse scienti conferre, sed ipsum Christi corpus & sanguinem sub speciebus consecratis quemadmodum ipsa verba forma indicant. Ad hoc commodius explicabitur paulò post, quando ostendemus Eucharistiam propriè esse sacramentum permanens, nec rationem eius practicè spectatam consistere in comestione & vlti.

Secunda propositio. *Eucharistia est sacramentum à quolibet alio distinctum.* Propositio est de fide ex Tridentino sessione 7. Canonè 1. de sacramentis in genere, vbi definit esse *sanctum septem sacramenta*, nec plura, nec pauciora, inter quæ recenset Eucharistiam: ergo Eucharistia est sacramentum ab alijs distinctum, alioquin non recedè septem enumerarentur.

Probatur etiam ratione. Quemadmodum causæ distinguuntur inter se ex speciali ratione, sub qua producant suos speciales effectus: item & potentia ex speciali ratione sub qua attingunt sua obiecta, & actus: item & signa ex speciali ratione, quæ significant & representant res ipsas: sic & nostra sacramenta cum sint signa practica gratia producendæ in insipientibus: atque Eucharistia alio speciali modo, causat, & significat practicè gratiam, quàm reliqua alia sacramenta, quia efficit illam, sicut cibus nutritionem, vt intelligitur de dicendis: ergo Eucha-

I. ristia est sacramentum ab aliis omnino distinctum.

Confirmatur. Si Eucharistia esset idem sacramentum cum aliquo alio, maxime cum Confirmatione; hæc enim gratiam Baptismi auget, & consummat, quod etiam communiter tribuitur Eucharistia: at Confirmatio auget gratiam alio speciali modo, scilicet in ordine ad fidem, & ad altum professionis fidei edendum coram Tyranno, & sic perficit illam intrinsece, cum unaqueque res sit propter suam operationem: Eucharistia verò in ordine ad unionem cum Christo, seu ad eius corpus & sanguinem, tanquam alimentum & potum, quæ sunt extrinseca ipsi suscipienti, & sic gratiam perficit, veluti extrinsece, ut respondet sanctus Thomas in quartum distinctione octaua, articulo octauo. Item Confirmatio perficit gratiam quoad unitatem corporis mystici Ecclesie, ut scilicet omnes fideles sint unus labij & fidei; Eucharistia primario in ordine ad unitatem & communionem cum Christo Domino, qui est fons omnis gratiæ & boni.

II.

ARTICVLVS II.

Utrum sacramentum Eucharistia sit in usu formaliter.

LUTHERANI & CALVINISTÆ volunt Eucharistia sacramentum consistere tantum in usu, ubi nomine *usus*, Calvinistæ tantum intelligunt altum manducationis, & bibitionis: idèque Calvinus libro quarto Institutionum capite 17. §. 37. ait ita dictum esse à Christo, *Hoc est corpus meum*, ut tamen simul dictum sit, *Accipite & manducate*, & promissi primis verbis contenta annexa sit præcepto posterioribus verbis explicato, ita ut ab separata, sit etiam nullum sacramentum: econtrà Lutherani nomine *usus* intelligunt illas omnes actiones, quas Christus ab Euangelistis, & Apostolo locis articulo præcedenti citatis referatur exercuisse, dum instituit hoc sacramentum, scilicet *acceptationem panis in manus suas, benedictionem, fractionem, distributionem, & manducationem*, ut videre est apud Kemnitium in suo examine Concilij Tridentini ad caput tertium, & Canonem tertium & quartum sessionis decimæ-tertiæ.

III.

Quod si quæras quandonam incipiat esse Christus, respondet Kemnitius Christum Deum hominem adesse cœnæ, quando panis accipitur, benedicitur, & manducatur; imò ut respondeat antiquæ consuetudini, quæ Eucharistia ad abentes & agrotos ferebatur, *ultro toto illo tempore, quo mittebatur, vel ferebatur, fuisse sacramentum Eucharistia*, quia tunc, inquit, *manet in usu*: deferretur enim & mittitur, ut distribuatur, accipitur, & manducetur. Nonnulli ex hæreticis durationem, seu permanentiam sacramenti Eucharistia extendunt ad triduum usque, ut ex Lindano notat Sanctæsius repetitione quartâ, capite vltimo: Alij, ut Antonius Spalarenfis libro quinto de Republica Ecclesiastica; capite sexto, numero 157. *Ab una publica communiione ad aliam usque, pro iis qui in ipsa publica communiione non participauerunt, quia, inquit, unum moraliter consocium esse dici potest*: sicque cum aliquando dimidium anni ab una publica communiione ad aliam usque possit effluere, iuxta illud toto illo tempore sacramentum hoc erit permansens.

IV.

A Contraria tamen sententia negans sacramentum hoc consistere formaliter in usu, sed affirmans illud esse formaliter permansens, quam loco nostræ propositionis ponimus, est de fide, ut patet ex Concilio Tridentino sessione decimâ-tertiâ, capite tertio, & Canone quarto.

Antequam autem probetur nostrâ propositio, obseruandum est, in institutione rei alicuius aliquando plura posse distinguî: alia quæ antecedunt, & sint veluti preparatoria, vel inuitatoria ad rem instituendam, vel ad eius usum: alia, quæ ipsam institutionem concomitantur, siue ad maiorem eius commendationem, siue ob aliam occasionem adhibeantur: alia denique quæ ipsam rei institutionem, seu rem iam constitutam in suo esse consequuntur, ut sunt proprii eius effectus, vel conditiones aliquot requiritæ, ut talis res suos effectus obtineat. Iam essentiam & naturam rei institutæ propriè & præcisè spectatam non consistere in aliquo istorum, nec in omnibus istis simul sumptis patet, quia essentia cuiuslibet rei, quatenus consideratur præcisè ut talis, semper distinguitur à suis circumstantiis, cum hæc ad illam comparatæ sint veluti accidentia; accidens autem *ut sit*, nunquam sit de essentia eius, cuius propriè est accidens: & hoc potest illustrari exemplo sumpto ab ipsamet re, de qua nunc agitur: exempli causâ, quod Christus Dominus prius lauerit pedes Discipulorum, mera præparatio est: quod item Eucharistia peracta fuerit, Christo sedente in mensa, ad vesperam, in domo priuata, nullâ muliere assistente, meræ sunt circumstantiæ; hæc enim omnia, licet tunc facta, non ingredi essentiam sacramenti Eucharistia, fateantur ipsimet Lutherani & Calvinistæ, & Hunnius opusculo de sacramentis capite decimo-quarto, quæsito decimo expressè tradit.

B

Notandum secundò, in ipsis rebus aliud esse habere ordinem intrinsecum, seu ex sua natura, vel primâ institutione ordinari ad aliquem finem, vel usum: & aliud talem finem, vel usum, propter considerationem secundum suam existentiam, esse de eorum essentia: ex priori istorum male colligitur posterius, ut videre est in potentibus & habitibus, qui ita dicunt ordinem ad suos actus, & fines proprios, ut tamen sine illis ipsis existentibus, non desinant esse propriè & formaliter potentie & habitus; imò etiam quando res aliquæ ex malitia hominum ad alios usus & fines deputantur, quàm ex natura sua, vel à suo institutore sunt ordinatæ, non propterea desinunt propriam suam essentiam retinere, ut docet experientia.

C

Prior pars nostræ propositionis negans Eucharistiam consistere formaliter in usu, probatur ratione, discurrendo per singulas actiones ab hæreticis superius recensitas, & primum quod non consistat formaliter in manducatione & bibitione. Essentia rei ad aliquem usum ordinatæ, nunquam, spectata præcisè & formaliter, consistit in tali usu; sed manducatio & bibitio, propter suam in sacramento Eucharistia, sunt verè & formaliter implemæ usus Eucharistia: ergo essentia Eucharistia sumpta præcisè & formaliter, non consistit in manducatione & bibitione.

D

Maior probatur ex utroque notabili præmissio, & amplius confirmatur inductione factâ per quaslibet res sic à Deo & natura ordinatas ad usum: exempli gratiâ, panis, vinum, medi-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. cina, extra vsum sibi proprium, *verè, formaliter, & propriè* sunt panis, vinum, & medicina, vt sensus communis docet.

Minor etiam probatur. Manducatio corporis Christi Domini, & bibitio eius sanguinis id sunt in sacramento Eucharistie, quod sunt comestio panis & bibitio vini in vulgari conuiuio corporali; ista enim vni per analogiam ad hunc cibum & potum corporalem: sed hæc duo in vulgari & corporali conuiuio sunt solummodo, *formaliter spectata*, vñs & consumptio panis & vini ordinatorum in refectionem corporis: ergo manducatio corporis Christi Domini, & bibitio eius sanguinis in sacramento Eucharistie, sunt *verè & formaliter* ipsæmet vsus huius sacramenti, nimirum inspiralem animæ refectionem, vt etiam intelligitur ex illo Christi Domini apud sanctum Ioannem capite 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.*

II. Secundo eadem pars probatur ad hominem, tam contra Calvinistas, quàm contra Lutheranos; sic iuxta principia istius vtriusque sectæ datur *formaliter* sacramentum Eucharistie, antè manducationem eius, & bibitionem: ergo sacramentum Eucharistie sumptum *formaliter, & præcisè*, non consistit *essentialiter* in manducatione & bibitione. Consequenter est ex se clara, & euident, quia primum quod est in aliquare est constitutum eius formale, extra quod, & sine quo implicat illam dari: ergo cum Eucharistie sacramentum *formaliter* sumptum deur antè illius manducationem & bibitionem, non consistit *essentialiter* in manducatione, & bibitione illius.

III. Antecedens verò probatur. Eucharistia tunc propriè est sacramentum iuxta Lutheranos, quòd Christus Deus-homo, est realiter præfens substantiæ panis & vini, quia illi admittunt *consubstantiationem* in hoc sacramento, vñsfrà videbimus: secundum Calvinistas autem quando panis acceptus per ministrum est sacramentalis, nam panis sacramentalis, & Eucharistia sunt vnum & idem Calvinistis: sed Christus Deus-homo adest realiter præfens substantiæ panis, secundum principia Lutheranorum, antè manducationem & bibitionem Eucharistie, quia vt Kemnitius loco superius citato vult, Christus Deus homo fit realiter præfens substantiæ panis & vini, quando hæc vtraque substantia benedicitur: benedicitur autem quando hæc verba pronuntiantur, *Hoc est corpus meum, & Hic est calix sanguinis mei, &c.* quæ benedictio præcedit manducationem & bibitionem Eucharistie: similiter Eucharistia tunc fit, iuxta Calvinistas, *formaliter* panis sacramentalis, quando illa eadem benedictio fit per prædicta verba; hæc enim secundum illos sunt *operatoria*, & faciunt transire substantiam panis à communi vsu, ad sacramentalem vsum, quatenus illum ad id deputant, nam Beza in suis quætionibus & responsionibus de sacramentis quæstione 189. ait hæc verba, *Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis meus, significare audientium animis, quod in hac actione Christus ipse sua virtute efficiat, nec illa in hac actione recitari à ministro historice, sed vt intelligant omnes fieri quod præcipit Deus.* Quod etiam Calvinus ipse antè illum docuit capite superius citato §. decimo-quarto: vnde Polanus Calvinista libro quinto synagmatum capite 56. expressè ait hæc verba *esse operatoria*, seu effectiua: sed

A. iste transitus substantiarum panis & vini ab vsu communi ad sacramentalem, vt fit per ista verba, præcedit manducationem & bibitionem Eucharistie, etiam iuxta praxim Calvinistarum in celebratione suæ cœnæ: igitur secundum principia Lutheranorum & Calvinistarum, Eucharistia est *formaliter & præcisè* sacramentum, ante manducationem, & bibitionem illius.

Confirmatur. Inter hanc benedictionem, & manducationem datur spatium aliquod temporis, maximè secundum Lutheranos, & Spalatensem suprà, qui admittunt illud posse deferri ad infirmos longè distantes, vt suprà notauimus. Item secundum praxim Calvinistarum, qui dum suam cœnam administrant multis, non recitant institutionem Eucharistie ad communionem singulorum, sed semel tantum, idque in principio: & ideo vbi est ingens multitudo communicantium datur longa mora temporis inter pronuntiam institutionem prædictam, & communionem, seu manducationem vltimi communicantium, præsertim vbi accipiunt cœnam per manus ministri, iam toto illo tempore intermedio, aut est propriè & essentialiter sacramentum Eucharistie, aut non est. Si primum, ergo cum nondum sit ipsa eius manducatio, Eucharistia propriè & essentialiter est sacramentum extra manducationem: quod tamen est contra Lutheranos & Calvinistas suprà. Si secundum, ergo imprimis falsum est quod suprà volebat Kemnitius, scilicet *tunc Christum Deum hominem adeste panis & viro, quando minister illa accipit.* Falsum secundo, verba benedictionis *esse operatoria*, proferri à ministro non *historice, sed significantè*: quod tamen volunt suprà Beza, & Polanus, cum ad eorum prolationem tunc panis illos non transeat à communi suo vsu in sacramentalem; cuius tamen contrarium affirmant Lutherani & Calvinistæ, vt nunc notauimus. Tertio, falsum est ministrum dare hoc sacramentum communicantibus, quia panem hunc talem porrigit, qualem illo intermedio tempore reperit, cum tunc non repetat verba institutionis, quæ iuxta illos benedictionem panis continent: at toto hoc intermedio tempore non est propriè Eucharistie sacramentum, vt supponit hæc aduersariorum responsio: ergo neque quando illam administrat. Falsum denique alios accipere, & manducare hoc sacramentum, quia panis ille, quem accipiunt, & manducant, tunc est talis, qualis fuit toto illo intermedio tempore, & qualis erat quando minister illis porrexit, tum ob rationes nunc allatas, quæ hic vim suam retinent, tum ob similem argumentandi modum, quo aduersarij student destruere præsentiam realem corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento, ex eo quòd Christus panem verum & naturalem acceperit: atqui iuxta hanc responsionem toto illo tempore intermedio, & quando minister eum accepit, & dedit, erat tantum panis purus & communis, non sacramentalis: ergo neque tunc communicantes accipiunt, & manducant sacramentum Eucharistie: quæ omnia, cum sint illis absurda, vt ea euent, debent admittere toto illo spatio intermedio esse *verè & propriè* sacramentum Eucharistie, & cum nulla exerceatur actio circa Eucharistiam, illam propriè & præcisè non consistere *formaliter* in vna actione, vel pluribus.

Neque est quòd respondeant primò, tunc

V.

VI.

VII.

VIII.

I. quidem esse sacramentum, sed non integrum, defectu distributionis & manducationis, se autem loqui de toto & integro sacramento. Secundò, eiusmodi benedictione panis fieri in ordine ad distributionem, & manducationem fidelium, & proinde his deficientibus, irritam esse tunc hanc benedictionem, sicut apud nos Catholicos priora verba formæ consecrationis efficiunt Christi Domini corpus præsens sub speciebus panis, quatenus habent ordinem ad posteriora, quæ complent totam formam: vnde si priora illa ponantur solum sine posterioribus, nihil efficiunt.

Non est, inquam, quoddam ista respondeant, nam prima responsio refellitur ex præcedentia ratione, quæ probauimus istas actiones, vel aliquam illarum nullo modo posse esse partem, siue essentialiam, siue integritatem huius sacramenti, propterea consideratur secundum intrinsecam suam essentiam. Secunda item, quæ intelligunt istam relationem & ordinationem debere esse talem de facto, ut si non sequatur sit irritum, refellitur, quia cum hæc distributio & manducatio pendeat ex mera voluntate ministri offerentis, vel recipientis, qui potest panem hunc sibi oblatum à ministro nolle accipere ad manducandum, ipsa Eucharistia in ratione sacramenti pendebit ab intentione & libera voluntate tam suscipientis, quam ministri: hæc autem negant expressè Lutherani, & Caluinistæ locis à nobis suprâ citatis, agendo de intentione ministri: nec eos quicquam iuuat exemplum desumptum à forma nostrorum sacramentorum, nam formæ illæ sunt *essentialiæ*, prout significant: vnde cum eorum significatio non sit completa per priora verba formæ, quia illa non faciunt sensum aliquem integrum & perfectum, ut satis per se constat: idem omni his posterioribus verbis similiter essentialibus, licet priora fuerint pronuntiata, non perficitur sacramentum: at verba benedictionis panis Eucharistici, quæ, ut notauimus, sunt *operatoria*, etiam ex mente aduersariorum, habent sensum & significationem completam, ante actualem distributionem, & manducationem: ergo eorum effectus non potest suspendi vique ad prædictas actiones de facto exercitas.

Secundò, quoddam essentia sacramenti Eucharistiae non consistit in *acceptio panis & vini*, quam Christus Dominus fecit, & nostri Sacerdotes præmittunt consecrationi, probatur, essentia rei alicuius nunquam consistit formaliter in eo quod se habet ad illam, *merè antecedenter*, ut patet in dispositionibus, & id genus aliis, quæ quia simpliciter antecedunt formas nunquam *ut se* præcisè sumptæ ingrediuntur illarum essentiam: sed acceptio illarum substantiarum panis & vini, quam Christus fecit in vltima cæna, quando instituit sacramentum Eucharistiae habet se *mei antecedenter* ad sacramentum Eucharistiae formaliter & essentialiter consideratum, quia hæc acceptio ita sese habuit ad Eucharistiam in ratione sacramenti, quomodo, apud sanctum Ioannem capite sexto, acceptio quinque panum, & duorum piscium à Christo Domino facta, sese habuit ad illorum multiplicationem, quia hæc multiplicatio fuit ab eo facta, ut suos dispoñeret Discipulos ad doctrinam sacramenti Eucharistiae: & præterea sicut Christus Dominus hæc tunc accepit, ut illa multiplicaret, ita etiam in vltima cæna accepit panem & vinum, ut post, illa consecrando institueret Eucharistiam: sed

A ista quinque panum & duorum piscium acceptio facta à Christo Domino, habuit se *tantum antecedenter* ad illorum multiplicationem, ut satis expressè declarat hæc Euangelistæ loquendi formula, *Acceptis quinque panibus & duobus piscibus assiciens in calicem, benedixit*: hæc enim Christi benedictio panum in eius manibus præstentium, fuit principium saltem morale multiplicationis illorum: igitur & acceptio panis & vini facta à Christo Domino in vltima cæna sese habuit *antecedenter* ad substantiam & essentiam sacramenti Eucharistiae, nec proinde potest hoc sacramentum in ea essentialiter consistere.

Tertiò, quoddam essentia Eucharistiae formaliter sumptæ non consistit in benedictione importata verbis istis Christi Domini, *Hæc est corporis meum, & hæc est sanguis meus*, probatur, essentia alicuius effectus semper est aliquid aliud ab eo, quod est principium eius effectuum, quia omnis causa efficiens est extrinseca suo effectui: sed hæc benedictio, seu actio, quæ panis & vinum benedicuntur in consecratione sacramenti Eucharistiae, est aliqua causa efficiens Eucharistiae, etiam secundum Lutheranos & Caluinistas, ut intelligitur ex eorum testimoniis relatis suprâ, quibus agnoscunt hæc verba *esse operatoria*, seu effectiua Eucharistiae: ergo essentia Eucharistiae non consistit formaliter in benedictione, seu consecratione panis & vini.

Quartò, quoddam essentia Eucharistiae non sit formaliter posita in *commemoratione Dominiæ Passionis*, probatur, essentia rei alicuius nunquam consistit formaliter in eo, quod respectu illius habet rationem alicuius finis eius: sed ipsa commemoratio Dominiæ Passionis habet quoddam sit aliquis finis huius sacramenti Eucharistiae, ut Christus Dominus significat apud sanctum Paulum primæ ad Corinthios vndecimo & sanctum Lucam duodecimo sic loquens de Eucharistia, *Ipsi facite in meam commemorationem*, hæc enim particula, *in*, iuncta accusatiuo casui istud denotat, ut etiam ipsemet Caluinus agnoscit libro quarto suarum Institutionum capite 17. & 37. dum ait, *istis Christi Domini verbis apparere, quo spectet sacramenti scopus*: igitur essentia sacramenti Eucharistiae non consistit formaliter in commemoratione Passionis Dominiæ.

Quintò, quoddam essentia Eucharistiae non etiam formaliter consistit in *illa fractione*, quæ massa panis diuiditur in plures particulas, probatur, essentia Eucharistiae formaliter sumptæ non consistit in eo quoddam est aliquid *preparatorium*, quo illa sit aptior ad vsum, & ad suum finem proprium: sed hæc *fractio panis*, quam Christus Dominus fecit in vltima cæna est tantum aliquod preparatorium, ut per illam Eucharistia sit aptior ad vsum, & suum finem proprium, ut comedatur à singulis fidelibus, quemadmodum intelligitur ex eo quoddam similem diuisionem non fecerit in calice, eo quoddam idem numero calix potest facilius & honestius à pluribus conuiuantibus successiue potari, quam vnus numero panis, nullâ factâ illius diuisione comedi: ergo neque essentia Eucharistiae consistit formaliter in tali fractione. Et hanc nostram propositionem Hunnius Lutheranus fusè docet citato opusculo de sacramentis cap. 14. imò vult illam etiam non facere ad *representationem crucifixionis corporis Christi Domini*, cum Christi Domini corpus non fuerit fractum in cruce, ut S. Ioannes expressè notat cap. 19.

V.

Sexto, quod essentia Eucharistiæ non consistat in distributione illius, probatur, essentia Eucharistiæ non consistit in eo quod se tantum habet antecedenter ad eum vsum, vt intelligitur ex dictis: sed distributio Eucharistiæ habet se tantum antecedenter ad vsum Eucharistiæ, quatenus laici illam ordinatè accipiunt de manu ministrorum. Deinde quæ sunt essentialia Eucharistiæ, prove est sacramentum, sunt eadem respectu ministri, ac aliorum; sed hæc distributio Eucharistiæ non est de illius essentia, respectu ministrorum, aliàs in iis hereticorum Ecclesiis, in quibus vnicus tantum reperitur minister, ille ita administrabit hoc sacramentum aliis, vt ipse tamen nunquam illud verè manducet, etiam in opinione aduersariorum, quia ex hypothesi nullum alium habet ministrum, à quo illud accipiat, quemadmodum apud nos, quia absolutio sacramentalis est essentialiter & propriè iuridica, nec quiquam potest exercere actum iurisdictionis in seipsum, licet Parochus possit administrare sacramentum Penitentiae suis subditis, sibi tamen non potest illud administrare: at hoc consequens est absurdum, vt etiam facile dabunt aduersarii: ergo essentia Eucharistiæ non consistit præcisè in distributione illius.

Tandem solus Sacerdos est minister Eucharistiæ conficiendæ; & tamen qui sunt solummodo Diaconi possunt illud ministrare, seu distribuere, vt patet ex historia sancti Laurentij apud sanctum Ambrosium libro primo officiorum capite quadragesimo-primo, vbi sanctus Laurentius solummodo Diaconus sancti Sixti, ex proprio munere distribuit aliis hoc sacramentum: ergo hæc distributio Eucharistiæ non est de essentia huius sacramenti: ergo essentia Eucharistiæ in nulla actionum superius ab hæreticis enumeratarum consistit, nec ex consequenti consistit in vñ.

Quod etiam non consistat essentialiter in istis omnibus predictis actionibus simul sumptis. Probatur, vt singulæ partes alicuius totius simul sumptæ, sine essentialiter suum totum, debent talis esse conditionis, vt vnaquæque illarum specata secundum se, sit suo modo aliqua essentialis pars istius totius, aliàs illæ non component essentialiter tale totum, vt patet in anima, & corpore humano: corpus enim est vna essentialis pars hominis, & anima rationalis; altera, item in ablutione, & prolatione verborum formæ in sacramento Baptismi, & sic in aliis: sed nulli istarum eiusmodi actionum à Lutheranis, & Calvinistis assignatarum est aliqua pars essentialis huius sacramenti Eucharistiæ, quia extra quamlibet illarum remanet essentia Eucharistiæ, vt patet ex iis quæ sigillatim illas percurrendo diximus: igitur singulæ actiones illæ superius ab hæreticis recensitæ, etiam simul sumptæ, non sunt formaliter & præcisè Eucharistia, nec proinde illa consistit essentialiter in vñ.

ARTICVLVS III.

Eucharistia sacramentum esse permanentem.

Hæc est altera pars difficultatis articulo præcedenti propositæ, ad quam affirmatiue respondemus, & est de fide, ex Concilio Tridentino sessione 3. cap. 3. & Canone 4. & probatur primum ex communi consensu Patrum, qui loquuntur de Eucharistia, vt de sacramento perma-

nente, & habente propriè suum esse, vt formaliter consideratur in facto esse, nam dicunt illam offerri Deo, portari, seruari, reponi in pastophorio, deferri ad infirmos: & alia id genus, quæ rei absolutæ & permanenti, non autem actioni, conueniunt: fuisse autem consuetudinem primitivæ Ecclesiæ affirmare Eucharistiam, tanquam verum sacramentum etiam extra vsum, docet Eusebius per quindecim capita libro secundo de adoratione Eucharistiæ, vbi varias istius asseruationis occasiones ex ipsis antiquitatis fontibus recenferet, de eadem asseruatione potest etiam videri Sanctèsius supra: item Durantus de ritibus Ecclesiæ lib. 1. cap. 16. in præsentiarum sufficit nobis notasse sanctum Hieronymum epistolâ ad Rusticum, sanctum Ambrosium oratione funebri de morte fratris sui Satyri, S. Augustinum in Psalm. 98. meminisse asseruationis sacramenti Eucharistiæ, quin etiam idem S. Ambr. lib. 2. offic. cap. 26. notat suo tempore fuisse in Ecclesia, vñsa quadam mystica Dominici sanguinis, in quibus agnoscit sanguinem Christi Domini insusum rutilantem: & in 5. Synodo actione 1. conueniunt Monachi Antiocheni de Seucero, quod columbas auræ & argenteas in formam Spiritus sancti super Altaria appensas (in quibus asseruabatur Eucharistia) sibi appropriauerit: Quæ querimonia iterum legitur in septima Synodo actione 5. ex quo postremo, sicut & ex S. Greg. Nazianz. orat. in laudem sororis sue Gorgonie, & plurius aliis, patet locum pastophorij, seu vt vulgè vocant, cibarii, fuisse ipsum Altare, vt sic adoretur Eucharistia, quemadmodum narrat citatus S. Gregor.

fororem suam de facto illam adorasse, & hanc adorationem miraculo recuperatæ ab illa sanitatis fuisse comprobatam: non autem in angustia, aut in aditioribus partibus Templi, vt impiè contendit Antonius Spalatenis loco supra citato, vt sic euitet adorationem Eucharistiæ.

Deinde probatur, Eucharistia est tale sacramentum, quale significatur per verbum sue institutionis, aliàs in illo verbo efficitur salitas. Item, quâ ratione habet analogiam ad panem & vinum, & illorum conditionem imitatur, cum sit cibus & potus: atqui verbum istud institutionis Eucharistiæ, Hoc est corpus meum, denotat aliquid permanentis, & non aliquid præteritum, vel transiens, aut futurum, quia Christus non ait, hoc fiet, vel, erit corpus meum, sed absolute & simpliciter, Hoc est corpus meum, vbi verba subsistunt, duratio præsens, & permanentia rei, de qua est sermo, exprimitur: Item panis & vinum, cibus & potus sunt entia permanentia, sicut conuiuium præparatum quidem, nondum tamen sumptum, verè & propriè dicitur conuiuium: igitur sacramentum Eucharistiæ est aliquid permanentis.

Confirmatur hæc ratio. Antequam Apostoli acciperent Eucharistiam per manus Christi Domini verè & propriè erat sacramentum, nec tunc erat in vñ, quia nondum comedebatur: ergo erat sacramentum extra vsum, & proinde permanent. Antecedens probatur, tunc fuit propriè sacramentum Eucharistiæ, quando Christus Dominus dixit, Hoc est corpus meum, quia verba ista non sunt propriè promissa rei aliqui futuræ, vt etiam obseruat Caluinus in suo Antidoto ad articulos Facultatis Parisiensis ad nonum articulum; Christus enim non dixit, Si volueris habebis corpus meum: imò iuxta eundem, eodem loco, veritas & efficacia istorum verborum est independens ab arbitrio ministri, vel

VI.

VII.

VIII.

I. hominum, sed ista sunt *asseritua rei presentis*, & existentis ad terminationem prolationis illorum: atqui Christus Dominus dixit hæc verba antequam Apostoli acciperent Eucharistiam per eius manus: tum quia eodem ordine illa protulit, respectu panis consecrandi, quo protulit verba calicis consecrandi: at protulit verba calicis consecrandi, antequam Apostoli illum acciperent per manus illius, & biberent, ut indicat hæc particula causalis, *enim*, apud S. Matth. 26. *Bibite ex hoc omnes*, *Hic est enim sanguis meus*; nam ista particula, *enim*, sic apposita denotat Christum benedicendo calicem, etiam inuitasse Apostolos ad illum bibendum, cum afferat causam propter quam dixerit, *Bibite ex hoc omnes*.

Deinde aduersarij existimant se ad vnguem obseruauerunt & formam Eucharistiae faciendam, quem Christus Dominus tenuit in vltima cena: at illi semper præmittunt distributionem & manducationem integram recitationem institutionis Eucharistiae.

II. Tertiò, alijs Apostoli non accepissent per manus Christi sacramentum hoc, sed panem purum & communem, qui postea futurus erat in ipsa manducatione sacramentum, quod est contra omnes Patres: tum denique quia Eucharistia tunc propriè fuit sacramentum, quamprimum fuit signum sensibile, coniunctum verbo sacramentali, & potens conferre gratiam nutritiuam, seu, ut volunt heretici, potens obsignare promissionem Christi: atqui antequam Apostoli acciperent illam per manus Christi Domini, erat signum sensibile, ut denotat pronomen demonstratiuum, *hoc*: erat item ex Christi institutione coniunctum verbo sacramentali, quia, ut ostendimus prius protulit verba benedictionis, quam Apostoli illam acciperent: & cum signum elementum iunctum ex Christi Domini institutione sit efficax, tunc potuit etiam suum effectum obtinere: ergo tunc fuit sacramentum.

Neque huic rationi satisfacit primò quod ait Caluinus citato §. 37. promissionem isto verbo contentam, *Hoc est corpus meum*, ita inclusam esse sub isto mandato, *Accipite & manducate*, ut separata fiat omninò nullæ; nam tunc verus sensus istorum verborum esset, Si voueritis habebitis corpus meum: Item Eucharistia penderet ab humana voluntate, non tantum ministris, sed & ipsius communicantis, vel esset, vel non esset sacramentum: quod tamen Caluinus supra ad citatum articulum nonum affirmat esse absurdissimum.

IV. Neque item satisfacit quod respondet Ozian-derin Enchiridio capite 16. qu. i. argumentum hoc non militare contra Lutheranos, cum nomine *usus* non intelligant solam distributionem, & manducationem, sed & ipsam benedictionem, per prædicta verba factam, & alias actiones supra enumeratas: Deinde S. Matthæum & S. Paulum supra prædicere Christum iussisse prius edere, & postea dixisse, *Hoc est corpus meum*: & de Calice S. Marcum referre, quòd postquam biberunt Discipuli Christus dixerit, *Hic est sanguis meus*. Hoc, inquam, utrumque non satisfacit, Primum quidem, quia quando Christus protulit ista verba, aut tunc istam fuerunt præsentia corpus eius & sanguis, non expectata acce-

A ptione, & manducatione Discipulorum, aut non fuerunt præsentia, nisi post expectatam utramque illam actionem Discipulorum: si primum, ergo dux illæ postremæ actiones non sunt essentielles Eucharistiae, quia extra illas tunc verè & propriè fuit sacramentum, quod ruit eorum opinio: si secundum, ergo falsò admittit Kemnitius supra Christum Deum hominem adesse substantia panis quando accipitur à ministris: & præterea redeunt omnia argumenta superiora, quæ hic & præcedenti articulo congestimus contra Caluinum.

Secundum item non satisfacit, nam primò hæc distinguunt, Christum antequam proferret hæc verba, *Hoc est corpus meum*, explicasse præceptum manducationis, & prius iussisse ut Apostoli manducarent; & hoc alterum, scilicet Christum Dominum factà istam manducationem, vel illis adhuc manducantibus, pronuntiasse hæc verba, *Hoc est corpus meum*. Primum quidem, proptèr inquit Christum Dominum prius inuitasse Apostolos ad manducandum per hæc verba, *Accipite & manducate*, admitti debet: tum quia S. Matthæus cap. 26. S. Lucas 22. S. Paulus primò Corinth. 11. imò & ipse S. Marcus diserte significant Christum prius dixisse, *Accipite & manducate*, quam protulerit ista verba, *Hoc est corpus meum*, idemque (excepto Marco) itidem prius dixisse, *bibite*, quàm dixerit, *Hic est calix sanguinis mei*: tum etiam quia ubi aliquis à dignitate cibi inuitatur ad manducandum, ut inuitatio fuit rationabiliter, debet eius dignitas prius explicari, ut sic cum aliquo actu recipiatur, & comedatur: tum etiam quia si Apostoli fuissent iussi prius comedere, quam Christus Dominus explicasset illis panem hunc esse suum corpus, iam non distinguissent illum à communi cibo, nec ut sacramentalem illum accepissent, sicut cum accepissent: tum etiam quia ipsimet heretici qui gloriantur se totam ceremoniam Cene obseruare, proptèr à Christo Domino fuit celebrata, prius recitant prædicta verba quam suum panem sacramentalem porrigant suis, vel per quosquam illi comedant.

Vnde ad authoritatem S. Marci prius referentis singulos discipulos bibisse de calice Christi, quàm referat ipsa verba formæ pronuntiatæ à Christo, Respondetur, id ab eo dici per anticipationem, ut plerique etiam Historici solent, dum per hystorologiam posterius recitant quod prius est peractum, quia scilicet magis curant rem, quàm modum & ordinem, quo gesta est, recitare: Et id ita se habere apud S. Marcum patet, tum ex eo quòd ibidem agens de priori specie verba ista Christi Domini, *Hoc est corpus meum*, ponat immediatè post istud verbum eiusdem Christi, *Sumite*, Christus autem eundem ordinem in utraque specie tum conferendam, tum distribuendam seruauerit: tum etiam quòd S. Marcus sit per sanctum Matthæum explicandus, vtpote qui iuxta S. Augustinum libro 1. de consensu Euangel. capite 2. videatur cum subsequutus, tanquam pedissequus, & abbreviator eius: at S. Matthæus cap. 29. significat Christum, prius protulisse verba consecratoria calicis, quàm Apostoli biberent de isto calice; nam ita refert Christum loquentem, *Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus*: ubi particula, *enim*, declarat continuationem verborum Christi Domini.

D immèdiatè post istud verbum eiusdem Christi, *Sumite*, Christus autem eundem ordinem in utraque specie tum conferendam, tum distribuendam seruauerit: tum etiam quòd S. Marcus sit per sanctum Matthæum explicandus, vtpote qui iuxta S. Augustinum libro 1. de consensu Euangel. capite 2. videatur cum subsequutus, tanquam pedissequus, & abbreviator eius: at S. Matthæus cap. 29. significat Christum, prius protulisse verba consecratoria calicis, quàm Apostoli biberent de isto calice; nam ita refert Christum loquentem, *Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus*: ubi particula, *enim*, declarat continuationem verborum Christi Domini.

ARTICVLVS IV.

Soluntur argumenta hereticorum contra doctrinam duorum præcedentium articulorum.

PRIVM est, natura & conditio sacramentorum nouæ legis, diiudicanda est ex verbis institutionis illorum factæ per Christum, ut quia Christus dixit *baptizate, in nomine baptizantes*, &c. S. Matth. ultimo intelligimus sacramentum Baptismi consistere in actione, & in ipso tantum vñ, ita ut extra illam actionem, etiam si verba institutionis millies proferantur super aquam quous intentione non sit sacramentum Baptismi: atqui verba institutionis Eucharistiæ significant tantum, certam quandam actionem, & certum quandam vñ ut patet S. Matth. 16. S. Lucæ 22. 1. ad Corint. 11. vbi ita refertur institutio Eucharistiæ, *Accipite Iesum panem & benedixit ac fregit deditque Discipulis, & ait accipite & comedite hoc est corpus meum*, & ibidem expressè vitur verbo *faciendi, hoc facite*, inquit, scilicet, quod in prima hac meâ cenâ factum est à me: hæc enim omnia, accipere panem, benedicere, frangere, dare, comedere, & facere commemorationem Christi Domini, sunt quædam actiones loquendo propriæ & in vñ consistunt: ergo sacramentum Eucharistiæ consistit in actione & vñ, nec propriè est aliquid permanens; confirmant, ibi tantum est, & sit verum sacramentum, vbi seruatur Christi institutio, quia sacramenta noui Testamenti sunt tantum ex institutione eius & ad eius placitum significant: atqui vbi Eucharistia non comeditur, nec sunt prædictæ actiones circa illam, ibi non seruatur Christi Domini institutio, ut patet ex verbis institutionis nunc relatis: ergo extra illas non est sacramentum.

Respondetur, si in maiori propositione huius argumenti per verba institutionis, intelligantur verba formæ sacramentalis, illam esse veram, & ex conditione rei, quam illa immediatè significant, rectè diiudicari conditionem sacramenti; & quia hæc verba, *hoc est corpus meum*, significant corpus, & verba calicis consecrandi, *sanguinem Christi Domini*, tanquam cibum & potum, quæ sunt res permanentes, ideo propriè esse sacramentum permanens. Si autem per verba institutionis intelligatur omnia, quæ circa eius institutionem sunt obseruata, respondetur illam Maiorem esse falsam ut primo nostro notabili ostendimus. Ad confirmationem fundatam in illo Christi verbo *hoc facite*, respondetur ibi contineri præceptum faciendi hoc sacramentum: ad præceptum rei faciendæ, item & eius effectiorem distinguere ibi ipsa re, ut suprà animaduertimus; sicut ex eo quod Dominus aliquis iubeat panem pinferre, & vinum exprimere ex viuis mactis, deinde vvas calcare in torculari, malè colligitur panem & vinum non esse res permanentes.

Ad illam confirmationem qua dicitur sacramentum ibi tantum esse, vbi seruatur Christi Domini institutio; respondetur id tantum esse verum de essentialibus, & non de accidentalibus, ut ipsemet Hunnius Lutheranus obseruauit cit. cap. 14 & facillè admittit Calvinista, qui non putant, esse absolute necessarium cenam celebrare post prandium, vel cenam vulgarem, vel in diuersorio, quastamen circumstantias Christus

obseruauit instituendo hoc sacramentum.

Secundum argumentum est, colligimus Baptismum esse sacramentum in vñ, ex eo quod Christus illum instituens, & præcipiens, vñ est hoc vno verbo, *baptizate, actionem*, & vñ importante: ergo à fortiori quia Christus locis nunc relatis, vitur verbis pluribus, imò omnibus, actionem & vñ importantibus, colligimus Eucharistiam esse tantum sacramentum, in vñ & actione.

Respondetur concessio antecedente negando consequentiam: est enim quoad hoc dispar ratio verborum huius, vtriusque sacramenti, quod hoc verbum *baptizo*, vel aliud ei æquiualens, sit essentialiter formæ Baptismi, exprimentis proximam eius materiam, quæ est vera actualis ablutio, ut de facto exercetur circa corpus baptizandi, & proinde cum Baptismus sit formaliter, & essentialiter ablutio, & hæc formaliter & essentialiter consistat in vñ, seu applicatione aquæ naturalis, tanquam materia remotæ, ad corpus, sit ut rectè colligamus ex tali verbo essentiali formæ Baptismi, & exprimente illud quod tunc fit, sacramentum Baptismi essentialiter consistere in vñ: è contra verò quia nullum reperitur verbum essentialiter formæ sacramenti Eucharistiæ, quod formaliter significet actionem, sed tantum rem permanentem, ut vtroque articulo præcedenti obseruauimus, ideo Eucharistia est sacramentum permanens, Baptismus vero non item. Nec fauet aduersariis, quod plura verba, actionem importantia reperiantur in tota institutione Eucharistiæ; vnicum vero in forma Baptismi; nam ratio & essentia sacramenti alicuius, non est diiudicanda ex circumstantiis eius, sed ex eo quod primo, immediatè, & per se importatur per ipsam eius formam; & pluralitas illa verborum importantium actionem in institutione Eucharistiæ, non explicat illius intinsecam naturam, sed vel finem eius, vel præceptum de illa celebranda, vel prolationem formæ verborum per quam efficitur, vel aliquid aliud simile, quod non ingreditur rem in seipsa, & suo esse constituto consideratam, ut obseruauimus in nostris notabilibus.

Tertium argumentum est, Christus Dominus non ita benedixit panem, ut promitteret corpus suum, fore perpetuo affixum pani, etiam si non distribuatur, nec manducetur, vel si tantum manducetur post aliquot menses, sed accepit panem, benedixit, fregit, dedit Discipulis, & dixit accipite & manducate, hoc est corpus meum quo verbo contextu significat (inquit Caluanus loco superius citato) hanc promissionem iis esse datam, qui mandatum, cum è coniunctum, obseruant: ergo Eucharistia non est propriè sacramentum permanens, sed tantum in vñ.

Respondetur negando antecedens, quia Christus Dominus instituendo sacramentum Eucharistiæ promissit suum corpus, & sanguinem, tantum ibi fore realiter, & substantialiter præsentia, vi consecrationis, quandiu accidentia panis, & vini consecrati remanent integra, & quandiu substantiæ panis & vini, quæ per consecrationem desinunt, potuissent sub illis naturaliter conseruari; nam dicendo *prædicte, & significatiue, hoc est corpus meum*, per patriculam, hoc, denotant substantiam, in fine prolationis formæ prædicte prolata, delitescentem sub accidentalibus, ut inferius explicabitur, per ista, *corpus meum*, distinctè significatam: & verbum substantiuum,

I.

est, significat rem permanentem existentem, & ex consequenti talem fore coniunctionem, inter corpus suum, & hæc accidentia panis, qualis erat inter hæc accidentia, & propriam illorum substantiam, excepta sustentatione materiali: unde quemadmodum propriæ substantiæ panis & vini possunt à nobis, in tempus aliquod facis longum, absque aliqua sui corruptione conservari, licet de facto non manducetur, vel bibantur, ut docet experientia; & ut sic habent aliquid esse permanentis, pari modo & sacramentum Eucharistiæ.

Addidit autem Christus illud *accipite & manducate* non ad exprimendum *partes essentielles* huius sacramenti, sed finem in quem illud ordinabat, sicut quando Deus Genes. 2. destinavit fructum ligni in cibum & nutritionem primorum parentum, item cap. 9. animalia in cibum Noë & posterorum eius, inde non sequitur essentialiam fructus ligni & animalium esse positam in usu cum sint entia permanentia, ut per se constat: voluit ergo tantum explicare finem in quem ipsa deputabat. Observatio autem Calvini relata in ista confirmatione, falsa est; quia ista verba Christi Domini, *hoc est corpus meum*, non sunt promissoria, sed absolute independentia à tali conditione, ut etiam ex ipso Caluino notauimus.

Quantum argumentum; cessante usu, & sine, ad quos res est instituta, cessat & ipsa res: atqui usus, & finis ad quos Christus instituit sacramentum Eucharistiæ, est eius manducatio, & bibitio; item commemoratio Dominicæ passionis; ita enim definit verbis nunc relatis, & quando Eucharistia est extra usum, ista omnia cessant, ut satis patet: ergo cessat, & ipsa Eucharistia.

Respondetur, Maiorem simpliciter & absolute sumptam esse falsam, cum finis sit semper aliquid extrinsecum rei, cuius est finis, ut aduertimus secundo notabili.

Quantum argumentum, tunc tantum est sacramentum Eucharistiæ, quando est signum sensibile, efficax gratiæ nutriticiæ: atqui Eucharistia, tantum habet totum istud, in usu; nam tunc est maxime sensibilis, habetque actualem relationem signi ad suum significatum, & præterea tunc tantum confert, vel obsignat gratiam nutriticem; nam S. Ioan. 6. tribuit Christus hunc effectum manducationi, quem Eucharistia extra usum nullo modo confert, igitur Eucharistia est tantum sacramentum in usu.

Respondetur distinguendo Maiorem, aliquod signum sensibile posse intelligi duobus modis esse prælucum gratiæ, primum in actu primo tantum, quatenus est tale signum ex institutione Christi, ut sit aptum conferre gratiam, esto reipsa, & de facto illam non conferat; deinde quatenus est tale signum, ex ipsa institutione Christi Domini, ut reipsa, & de facto, illam consecrat. Ad rationem sacramenti nouæ legis sufficere, quod sit signum sensibile, prælucum in actu primo, seu aptum illam conferre, quemadmodum patet in Baptismo, qui valide confertur accidenti cum conscientia peccati mortalis; hoc autem totum reperitur in Eucharistia consecrata ante eius manducationem; ipsam autem comestionem esse tantum conditionem sine qua non respectu gratiæ nutriticiæ, non causam efficientem, sicut cognitio rei volitæ non est causa effectiua volitionis, sed conditio ad illam prærequisita; & ideo quando gratia cibans tri-

buitur manducationi, ei tantum tribuitur tanquam conditioni, & non ut causæ illius efficienti: sicut etiam videre est in nutritione & refecctione corporali, quæ propriè non fit ab attritione cibi facta per dentes, nec propriè à traiectione illius ab ore ad stomachum, sed à cibo, ab illis verò, ut à quibusdam conditionibus dispositiuis.

Ad id autem quod ibi assertur de relatione signi ad signatum, respondetur ubi hostia est consecrata, eam nondum etiam manducaram, habere istam relationem quatenus est signum efficacis gratiæ nutriticiæ; sicut panis materialis licet de facto non comedatur, quia est aptus nutritice, semper retinet in se habitudinem ad refecctionem corporalem.

Ultimo loco, hæretici vrgent auctoritatem sancti Ambrosii, dicentis eos intelligi indignos ab Apostolo 1. Corinth. 11. *Qui sacramentum hoc, vel aliter celebrant, quam à Christo constitutum est, vel aliter accipiunt quam ab ipso est traditum.* Item & Gabrielis in Canonem Missæ, lect. 26. dicentis, *Christum postquam corpus suum consecrauit, non stetit in consecratione, nec dedisse Discipulis ut ipsum honorificè conseruarent, sed dedisse in usum, dicendo accipite & edite.*

Respondetur primò, opus istud Commentariorum in Epistolas sancti Pauli, non esse sancti Ambrosii, ut Belarminus fuisse ostendit libro de Scripturis Ecclesiasticis in Ambrosio, & Caluinus ipse, & eius sequaces agnoscunt. Secundo respondetur, eo loci hanc particulam, *aliter*, non opponi iis actionibus accidentalibus quas Christus exercuit instituendo hoc sacramentum; sed tantum opponi *deuotioni, & reuerentiæ huic sacramento debite*, ita ut sensus S. Amb. sit, eos ibi ab Apostolo dici indignos, qui sine reuerentiâ, & deuotione accedunt ad Eucharistiam, ut facile intelligitur ex textu S. Pauli quem ibi auctor ille explicat; nam conueniunt ibi S. Paulus quod Corinthiis multa indigna committant in ista cœna Dominica, seu Agape, & proinde cum statim ab illa ad Eucharistiam accederent, etiam indignè ad Eucharistiam accederent, quod idem intelligitur ex ipso textu istius Commentatoris; nam post verba in obiectione contenta, ita ait, *Idcirco præmonet, ut secundum ordinem traditum, id est, subtilis dissensionibus & ebrietatibus (de quibus immediatè ante conuelli fuerat Apollolus) deuota mens sit accedentis ad Eucharistiam Domini.*

Ad auctoritatem Gabrielis respondetur eum ibi tantum agere de usu, & fine huius sacramenti, ut ipsemet testatur, his verbis, hæc autem conueniunt huic sacramento plus per sui usum, quam conueniunt ei secundum se, ideoque quando ibi ait, non fuisse datum Discipulis, ut ipsum honorificè conseruarent, sed in sui & fine; agit tantum de primario fine huius sacramenti, & non de quolibet alio etiam secundario; nam conferendo hunc primum finem cum eius assertionem ad cultum sic loquitur, non tantum prædest in paxide conseruationem, sicut oblatum, & sumptum in vera fide & deuotione, ubi particula (tanquam) quæ est comparatiua, denotat assertionem Eucharistiæ esse in aliquem usum fidelem, sed minorem, quam sumptio illius, quod etiam antea dixerat lect. 16. Et lect. 74. literis B, F, & G, fuscè probat tantum remanere corpus, & sanguinem Christi Domini sub speciebus vbiicumque fuerint illæ species, autem diu manerent substantiæ panis & vini, sub suis istis accidentalibus si non essent conuerſæ in

V.

VI.

VII.

VIII.

I. corpus & sanguinem Christi Domini, quod est asserere hoc sacramentum secundum suam naturam consideratum verè & propriè esse aliquid permanentis.

Neque huic asseruioni Eucharistiz obstat quod aliquando fuerit prohibitum conficere plura sacramenta, quàm essent necessaria pro numero communicantium, vt apud sanctum Clementem Epistolâ secunda, & refertur capitulis, *de consecratione dist. 2. necitem quod aliquando fuerit præceptum comburere reliquias Eucharistiz, vt pro suo tempore testatur Iſichius in Leuit. lib. 2. cap. 8. vel tandem quod post Missarum solemniam Eucharistiz, quæ supererant, pueris ieiunium traderetur, quem morem obseruatum fuisse Constantinopoli refert Euaſtrius lib. 4. hist. Ecclesiast. cap. 35. hæc (inquam) non obstat.*

II. Primum quidem, quia prohibitio illa spectat ad tempus primitiuæ Ecclesiæ, quò adeo frequentius erat facta communio, vt hoc sacramentum asseruare in subsidium ægrotantium non ita esset necessarium; & comestio reliquiarum Eucharistiz, quæ ibi præcipitur, intelligitur de minutissimis fragmentis, quæ non ita commodè possunt asseruari: nam ibidem S. Clemens loquens de officio Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi ita ait, *reliquias fragmētorum corporis Domini, custodiant: ne quia putre dō in sacratio inueniantur.*

Secundum item non obstat, quia tantum intelligitur de his Eucharistiz reliquijs, quæ *pre nimia asseruatione putredinem*, vel aliquid aliud simile, contraxerunt; ex quo fit vt postea nauseam vel horrorem pariant manducanti; ideoque ad id vitandum, & ne aliqua iniuria fiat sacramento, dicuntur in tali casu igne, tanquam elemento omnium purissimo, consumendæ; quo modo, Missale Romanum cap. 10. rubricat, vt vomitus comburatur, qui post acceptam Eucharistiâ contigerit si in eo species consecratæ non apparent; & Iſichium esse intelligendum de eiusmodi reliquijs, ex istis eius verbis constat, *Tradidit, inquit, ea igni oportet, vt ea comedat, quæ nobis sunt ex infirmitate inestibilia, id est, non comestibilia.*

Tertium denique non obstat, quia intelligitur de minutissimis reliquijs Eucharistiz: quæ non ita facile poterant asseruari, ideoque parulis nondum doli capacibus, sed innocentibus & ieiunatis, aliquando fuerunt datæ, hoc tamen non impedit quin vel vberant maiores, vel vbi non erat tam frequens communio, asseruarentur illic, aut alia formulæ consecrata, *in viaticum ægrotantium*, vel alios vsus vt supra notauimus pro quare præter Esphenium citatum supra, potest videri, & Ioannes Groppeus in suo opere de Eucharistia art. 2. & cap. 8. vique ad 32. inclusiue.

III. Quæres, an Christus Dominus præceperit asseruationem Eucharistiz. Respondetur eam verbis expressis non præcepisse, sed reliquisse Ecclesiæ potestatem vt eam præciperet, quia vt rectè docet Tind. sess. 11. cap. 2. ei tradidit potestatem statuendi ea, quæ iudicaret expedire circa dispensationem sacramentorum; quod etiam absolute non negabunt hæretici, cum præcipuum de celebrando hoc sacramento maritino tempore, & ieiunè, sit tantum Ecclesiasticum, illudque probent hæretici: at hæc asseruatio maxime facit ad dispensationem Eucharistiz; vna enim ex potissimis rationibus, propter quas asseruatur in Ecclesia, est vt quando necessitas æ-

V. grorantium postulat, hoc sacramentum illis dari in viaticum, semper habeatur paratissimū, præsertim cum præceptum communionis maxime urgeat in periculo mortis, vt infra dicitur agendo de illa, & eorum necessitati prouidere tenetur Ecclesia.

ARTICVLVS V.

Quid præcisè, & propriè sit sacramentum Eucharistiz, referuntur duæ primæ sententiæ & refelluntur.

V. T sensus articuli intelligatur repetendum est, ex dictis supra in sacramentis noua legistria posse distingui. Primum est, *sacramentum tantum*, id est, quod habet rationem signi sensibilis significantis efficaciter gratiam sanctificantem, vt in Confirmatione est vnctio exterior facta sub præscripta verborum formula. Secundum est, *res sacramenti*, id est, gratia sanctificans vt in eadem Confirmatione gratia corroborans. Tertium est, *sacramentum & res sacramenti simul*, id est, quod significat, & significatur vt in eadem Confirmatione character; nam per christianizationem & prolationem formæ significatur, vt patet ex dictis de illo supra, & præterea significat ipsos confirmatos esse ascriptos militæ Christi Domini.

Secundò repetendum est, nomen *sacramenti* modo sumi in amplissima significatione, pro quolibet signo rei sacræ, modo in strictiori, pro signo rei sacræ & sanctificantis animam.

Notandum tertid, in sacramento Eucharistiz multa posse distingui. Primum est, *eius consecratio*, & hæc adhuc dupliciter. Primò, *vt exterior & sensibilis prolatio verborum formæ facta per Sacerdotem cum debita intentione supra debitam materiam*. Secundò, *provt est actio in se inflexibilis*, seu admirabilis illa conuersio, quæ panis & vini substantiæ conuertuntur in corpus & sanguinem Christi Domini. Secundum est, *eius vsus*, seu comestio & bibitio. Tertium, sunt *species consecratæ*. Quartum est, *Christi Domini corpus & eius sanguis*, quæ sub illis speciebus continentur. Iam sensus art. est, *cuinam istorum competat ratio sacramenti, provt sacramentum sumitur in propriissima, & strictissima significatione*, seu quid sit illud, quod in Eucharistia est *sacramentum tantum*; nam de eo quod est *res sacramenti tantum*, & de eo quod est *res sacramenti & sacramentum simul*, facile conuenit inter omnes, primum esse *gratiam cibantem*, seu rescientem quæ per hoc sacramentum confertur suscipientibus. Secundum esse *Christi Domini corpus & sanguinem*; hæc enim duo tanquam cibus & potus animæ significantur per panis & vini species consecratas, & præterea significant spiritalem refec-tionem animæ. Restat ergo solum difficultas *Quidnam in tota Eucharistia sit sacramentum tantum*, quæ de re tot sunt sententiæ, quot capita vt supra distinximus in Eucharistia.

Et primum hæretici qui articulus præcedentibus negant Eucharistiâ esse sacramentum permanentem, asserunt eius *vsu*, seu sump-tionem, esse *proprie & formaliter sacramentum tantum*, idque Spalatenlis fuscè probare nititur citato superius cap. 6. num. 251 & sequentibus, cuius præcipuum fundamentum, est tertium illud argumentum hæreticorum, præcedenti articulo solutum; & quod alia sacramenta consistant *essen-*

I.

*ualiter in actione, & vſu; quæ omnia iam ſunt exploſa, & probatum eſt vſum Eucharistiæ, eſſe extrinſecum eius eſſentiz, licet ordinem dicat intrinſecum ad illum, quia Eucharistia eſſentialiter ordinatur ad producendam gratiam nutritium quam de factò non cauſat, niſi media coeſtione corporali, ideoque S. Thom. 3. part. quæſt. 78. art. 1. ad 1. ait, *Sumptionem pertinere ad perfectionem Eucharistiæ, ſicut alius matrimonialis ad perfectionem ſacramenti matrimonij. Neque debet abſurdum videri, rem abſolutam, habere tantam dependentiam ab aliqua conditione, cum & voluntas, ad hoc vt velit aliquid de factò, etiam dependeat à cognitione intellectus, quæ illam præcedat tanquam aliqua conditio, quâ ſublata nihil poteſt velle; neque enim voluntas tribuitur in incognitum.**

II.

Secunda opinio tribuitur Valdenſi de ſacramenti cap. 21. ſcilicet, *Corpus & ſanguinem Chriſti Domini eſſe formaliter ſacramentum Eucharistiæ.* Communiter tamen reſellitur hæc opinio ab omnibus merito, tum quia Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 1. & can. 1. deſinit, *In ſacramento Eucharistiæ contineri verè corpus & ſanguinem Chriſti Domini,* quæ loquendi formula indicat ſacramentum Eucharistiæ, loquendo præciſè, non eſſe ſolum Chriſti Domini corpus, & eius ſanguinem; tum quia ſacramentum ſtriçtè ſumptum debet eſſe aliquo modo, vel per ſe, vel per aliquid aliud ſenſibile, vt conſtat ex definitione ſacramenti: atque Chriſti Domini corpus & eius ſanguis, vt ſunt in Eucharistiâ, non ſunt aliquid ſenſibile, vt ſatis intelligitur. Et opinio hæc falſo tribuitur Valdenſi; nam in cit. cap. num. 2. verbis expreſſis proteſtatur *ſe ita vocare corpus, & ſanguinem Chriſti Domini ſacramentum Eucharistiæ, vt tamen non intendat ſimpliciter excludere adorationem huius ſacramenti, formam ſeu accidentia panis ſenſibilibus, quia (inquit) ſine eâ, caro Chriſti, non eſt vianſe ſacramentum,* quod ibi probat ex cap. hoc eſt, de conſecrat. diſtinct. 2. Sed in fauorem huius opinionis obicitur priuò, ſancti Patres ſæpè vocare *Corpus & ſanguinem Chriſti Domini, ſacramenta,* vt Valdenſiſuſe reſert citato cap. 21. & etiam Sancteſſus repetitione 2. cap. 2. Reſpondetur, tunc Sanctos Patres tantum loqui per *Synecdochen*, ſumendo denominationem à nobiliori parte, cuiusmodi ſunt *corpus & ſanguis Chriſti Domini* in hoc ſacramento.

IV.

Secundo obicitur, illud eſt ſacramentum Eucharistiæ quod conſert, illud ſuſcipientis, gratiam cibantem; ſed ſolum Chriſti Domini corpus, & ſolus eius ſanguis conſerunt illam cap. 6. ſancti Ioannis, *caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus:* igitur ſolum Chriſti Domini corpus, & ſolus eius ſanguis in Eucharistiâ, ſunt ſacramentum tantum.

Reſpondetur conſeſſa Maiore, negando Minorem, hæc enim *cibans gratia*, ita conſertur per corpus & ſanguinem Chriſti Domini, vt tamen ſpecies ſubſtantiarum panis & vini, ſub quibus hæc duo continentur, ſimul etiam attingant productionem huius ſpecialis gratiæ, quemadmodum intelligetur ex dicendis inferius de propriis effectibus huius ſacramenti.

Tertiò obicitur, illud eſt ſacramentum in Eucharistiâ, cui *cultus latræ* debetur; ſed *cultus latræ* debetur corpori Chriſti Dñi, & eius ſanguini; non autem ſpeciebus conſecratis: igitur ſolum Chriſti Domini corpus, & eius ſanguis, ſunt formaliter, & præciſè ſacramentum Eucharistiæ.

A Reſpondetur, diſtingui *duplitem cultum latræ*, vñm abſolutum, alterum relatiuum, ſeu reſpecti-
vum; ſolum hunc poſteriore competere corpori, & ſanguini Chriſti Domini, vt ex profeſſo docuimus ad quæſt. 25. huius partis diſp. 1. art. 1. hunc autem cultum reſpectiuium exhibitum ſacramento Eucharistiæ non tantum terminari ad corpus & ſanguinem Chriſti Domini, ſed etiam ad ſpecies conſecratas, quatenus, propter conſuetudinem illam & habitudinem quam in hoc ſacramento habent ad Chriſti Domini corpus & eius ſanguinem, ſimul cum illis adorantur eadem adoratione, quæ reſpectu ſpecietum conſecratarum eſt tantum relatiue, ſicut humanitas Chriſti Domini propter vñonem quam habet ad Verbum, adoratur etiam latræ relatiue, vt loco citato docuimus.

ARTICVLVS VI.

Tertia opinio reſertur & ſimul reſellitur.

TERTIO notabili præcedentis articuli obſeruauimus conſecrationem Eucharistiæ poſſe accipi duobus modis. Omnes facillè admittunt, illam poſteriori modo conſideratam, non eſſe id, quod in Eucharistiâ, habet rationem eius, quod eſt ſacramentum tantum, quia ſacramentum, vt formaliter tale, debet eſſe aliquo modo ſenſibile quemadmodum fuſe docuimus diſput. 1. ad quæſt. 60. huius partis: at conſecratio, ſumpta poſteriori modo, eſt aliquid planè inſenſibile, cum ſit actio abſolutè & ſimpliciter ſpiritualis, quâ, per verba formæ prolata debite, corpus & ſanguis Chriſti ponuntur ſub accidentibus panis & vini: ſed de hac conſecratione, priuò modo ſumpta, eſt aliqua difficultas. Gabriel (non tamen ſine formidine) in 4. ſent. diſt. 8. quæſt. 2. art. 3. dubio 1. cenſet illam in Eucharistiâ eſſe ſacramentum tantum, in quam opinionem inclinant Maſſilius, in 4. ſentent. quæſt. 6. art. 2. & aliqui recentiores, dum volunt verba conſecrationis pertinere intrinſecè ad ſacramentum Eucharistiæ, quatenus ſunt forma componens illud intrinſecè, ſicut in aliis ſacramentis verba formæ componunt intrinſecè proprium ſuum ſacramentum; itavt licet ſolum Chriſti Domini corpus, & ſolus eius ſanguis ſint in reſto ſacramentum tantum, prædicta tamen verba ſint in obliquo, intrinſecè tamen, aliquid eius, quod in Eucharistiâ, eſt ſacramentum tantum, ſicut viſio eſt aliquid intrinſecè pettinentis ad videntem, imò Gabriel, loco ſuperius citato, cenſet ſumptionem, ſeu vñm Eucharistiæ, eſſe etiam in Eucharistiâ ſacramentum tantum; cuiſi obiciatur, tunc plura fore ſacramenta, quam ſeptem, cum iuxta hanc opinionem Eucharistiâ conſtituat plura ſacramenta, reſpondet iſta omnia, eſſe aggregatione vñum ſacramentum, quatenus ad eundem finem reſeruntur, quemadmodum & ordos, vñum conſtituit ſacramentum, quammis ſub ſe contineat ſeptem, vel octo ordines. Hæc tamen opinio ſatis communiter reſellitur à pluribus Theologis, & imprimis (quantum ſpectat ad conſecrationem), quod illa licet non ſit, ſec
vñum tantum, reſellitur ab ipſomet Gabriele in Can. Miſſæ lectione 38. littera D. ab Alano li. de Eucharistiâ cap. 4. à Sancteſſo repetitione 4. cap. 1. ante medium vbi rectè animaduertit aduerſarios conſtituendo ſacramentum Eucharistiæ in benedictione (quæ idem eſt ac verborum conſe-

cratio) decipi, quia, inquit, nesciunt distinguere, aut nolunt, inter constitutionem Eucharistia, & naturam iam constitutam, non dubium certe quin actione opus sit, vt fiat sacramentum & in rerum natura producat, ideo ab actione illa, tanquam à sua causa efficiente, sacramentum hoc appellatur Eucharistia; sed hic non quaeritur de causa efficiente, aut constitutione Eucharistia, sed de natura, & existentia eius iam productæ; an actione consecretur, & ventium operatione. Et Scorus, ob hanc eandem rationem, quam hic tangit Sanctus, hanc tertiam opinionem reiecit in 4. sent. dist. 8. quæst. 1. §. vltima differentia, quando ita scribit, *vsus verborum sacramentalium est quædam via ad sacramentum, quia in termino prolationis verborum incipit esse sacramentum* & ibidem §. ad tertium quando distinguit inter formam sacramenti Eucharistia, & formam consecrationis eius, & ait hæc verba, *hoc est corpus meum, & hic est calix, &c. esse formam consecrationis, non sacramenti Eucharistia; hæc autem opinio refellitur; Primum hac communi ratione, quod causa efficiens nunquam est de essentia, vel ipsamet essentia rei, cuius est causa; quia eo ipso quo est causa efficiens, est extrinseca effectui; eo autem ipso, quo est essentia, vel de essentia, est causa formalis, & intrinseca, quæ duo sibi inuicem repugnant; consecrationis verò verba debet prolati sunt causa efficiens sacramentum Eucharistia, vt expresse docet Eugenius S. Pontifex in suo decreto, dum ait, *Sacerdotem, loquendo in persona Christi, consecrare hoc sacramentum*. Sed quia aduersarij eludunt hanc rationem dicendo non repugnare vnum, & idem, *diuerso tam respectu, esse simul, & semel causam efficientem & formalem eiusdem compositi*, exempli causa, si anima rationalis diuinitus seipsam vnire corpori, tunc illa manens eadem, esset efficiens causa, & formalis istius humani compositi, & in nutritione pars illa compositi, quæ per nutritionem de nouo aggeneratur habet pro forma animam rationalem; quæ tamen eadem anima, est principalis causa efficiens illius nutritionis, & per consequens illius partialis compositi, quod per nutritionem producit; vt hæc & similia euenimus, prædictum argumentum hoc fortiori modo efformamus: nulla actio producens de facto semper permanens, est vel ipsamet essentia, vel de essentia rei cuiusmodi permanentis, quia cum vera & realis actio physica sit semper prior suo effectu, iam hæc res permanens esset, antequam produceretur; sed consecratio Eucharistia, prout est prolatio verborum formæ facta debet, est vera quædam actio, quæ suo modo producit Eucharistiam, ex relata auctoritate Eugenij, quæ est sacramentum permanens, vt fusc docuimus 4. præcedenti articulo igitur consecratio Eucharistia, prout est prolatio verborum formæ facta debet non est sacramentum Eucharistia. Secundo, quod intrinsece & formaliter est successivum, secundum se totum, non potest esse essentia, vel de essentia eius, quod secundum se totum formaliter & intrinsece est *permanens*, quia formales constitutionæ rationes entis formaliter permanentes, & entis formaliter successiui, sunt sibi inuicem formaliter oppositæ: sed sacramentum Eucharistia, formaliter sumptum, est secundum se totum *ens permanens*, consecratio autem, seu prolatio verborum formæ facta debet, est formaliter secundum se totam ens, aliquid successivum, vt per se constat: ergo con-*

secratio, prout est prolatio verborum formæ facta debet, non est formaliter sacramentum Eucharistia, seu essentia, nec de essentia sacramenti Eucharistia formaliter sumpti. Maior, & posterior pars minoris patet ex se: Prior autem pars probatur primum, ex eo quod longè post tractatam, & factam consecrationem, sacramentum Eucharistia, quod in pallophorio asseruatur pro fidelibus in extremâ infirmitate constitutus, est totum, & integrum sacramentum Eucharistia, iuxta præcisam rationem sacramenti, item & Eucharistia, quæ sumitur à laicis in sacra synaxi est verum Eucharistia sacramentum, vt fides docet: ergo habet veram illius essentiam, nec tamen consecratio, vt in præsentibus difficultate accipitur, est tibi verè & formaliter, cum longè antea effluerit.

Deinde illud propriè in Eucharistia, est sacramentum, quod significat practicè gratiam cibantem, seu ipsâ sui immediatâ applicatione ad subiectum debetè dispositum, producit gratiam in illo, vt intelligitur ex propria definitione sacramenti, nouæ legis: sed consecratio, vt sic sumpta, non applicatur immediatè suscipienti Eucharistiam, nec in eo producit gratiam; sed applicatur materiz consecrandæ, & transubstantiandi illam, efficit corpus & sanguinem Christi Domini, sub speciebus talis materiz: gratia vero relictis producit extra consecrationem quando sacramentum Eucharistia sumitur. Quod etiam consecratio, vt hic consideratur, non pertinet intrinsece, saltem in obliquo ad id, quod in Eucharistia, est sacramentum tantum, probatur actio non vitalis, sed dūtaxat purè efficiens agētis particularis inferioris, nunquā, etiam in obliquo pertinet intrinsece ad effectū solūmodo effectiui illi correspondentem: sed sacramentū Eucharistia, vt fit per verba consecrationis est solūmodo effectus effectiui consecrationis, vt in præsentiatum consideratur: igitur consecratio sic considerata non pertinet intrinsece, etiam in obliquo ad Eucharistiam, seu ad sacramentum Eucharistia. Maior probatur ex eo quod effectus tantum effectiui, distinguitur ab effectu formaliter vitalis, & alius ei similibus, quod hic dicant intrinsecam habitudinem ad suas speciales causas, quæ ideo *committuntur intrinsece in obliquo*, & propterea non possunt etiam diuinitus per alias causas produci; effectus vero merè & simpliciter effectiui, quod non habeat intrinsecam habitudinem ad causam suam efficientem, & propterea possit, saltem diuinitus, poni in rerum natura per aliam causam, Petrus, exempli causa, quia respectu suorum parentum, est effectus tantum effectiui, potest idem numero poni diuinitus, aliter quā actiua productione suorum parentum. Minor probatur, totum illud, quod sacramentum Eucharistia, vt est in facto esse, & permanens, includit, potest diuinitus aliā viā, poni, quā per consecrationem verborum formæ: ergo sacramentum Eucharistia comparatione consecrationis seu verborum formæ est effectus tantum effectiui, & sic consecratio non pertinet intrinsece etiam in obliquo ad sacramentum Eucharistia. Consequenter patet ex discrimine nunc allato effectus vitalis ab effectu purè effectiui. Antecedens vero vltimum probatur, sacramentum Eucharistia, vt est præcisè in suo facto esse, hæc tantum includit, accidentia panis & vini suis propriis substantiis destituta, corpus & sanguinem Christi Domini sub istis acciden-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. tibus contenta, quæ ut sic, seu ut contenta sub istis accidentibus, significant *prædictæ* spiritalem cibum & potum animæ, per analogiam ad cibum & potum corporales; sed Deus potest absolutâ suâ potentia facere, ut sine vltima verborum formula ambæ panis & vini substantiæ totaliter desinant, accidentibus illarum remanentibus; item vt ad totalem huius vtriusque substantiæ desinentionem, corpus & sanguis Christi Domini ponantur sub istis panis & vini substantiarum accidentibus; & tandiu ibi maneat & conferuentur, quandiu propriæ illorum substantiæ remanerent, & conseruentur, sicut in Euangelio legitur Christum cõuertisse aquam in vinum nulla ibi facta mentione prolationis verborum; ite Deus potuit facere, vt prædicta panis & vini accidentia, tunc eandem haberent ex institutione Dei habitudinem ad corpus & sanguinem Christi Domini, & contra, hæc duo nimirum corpus & sanguis Christi Domini ad eiusmodi accidentia, quam nunc habent, vt enim corpus & sanguis Christi Domini sunt realiter sub illis loco propriæ illorum substantiæ (excepta sustentatione materiali) & quoad conseruationem talis sui esse dependent ab istis accidentibus: ita & in prædicta hypothesi tandem quemadmodum accidentia panis & vini quatenus habent proprias suas substantias concurrunt ad nutritionem & restitutionem sitis; ita etiam tunc sicut & nunc, concurrerent cum corpore & sanguine Christi Domini ad spiritalem animæ cibationem & potationem faciendam in communicante: ac proinde tunc etiam suo haberent prædictam significationem sacramenti Eucharistiæ propriam: ergo sacramentum Eucharistiæ, vt spectatur in suo esse facto potest diuinitus esse idem, quod nunc est, absque aliqua verborum formula, & ex consequenti, vt ad illam comparatur, est tantum effectus quidam effectiuus.

II. Minor & vltima amplius confirmatur ex eo quod Scotus & alij (de qua te inferius) docent sacramentale præsentiam non pendere necessariò & intrinsecè à naturali & sacramentum Eucharistiæ potuisse absolutâ Dei potentia institui ante peractum mysterium Incarnationis, licet non per hanc, quia nunc conficitur, formulâ verborum consecrationis. Atque ex hac ratione patet esse falsum, parem esse conditionem consecrationis, respectu Eucharistiæ, constitutæ in suo esse, permanenti, quæ est obiecti cognitum in cognitione illius iam præteriti, itavt quemadmodum obiectum rectè denominatur cognitum ab eius cognitione quæ iam præterit, sic etiam specie quodam consecratum denominationem esse formaliter à consecratione verborum iam præteritis, patet, inquam, disparem esse rationem; quia obiectum fuisse cognitum, importat formaliter, & intrinsecè, actum vitalem fuisse exercitum; circa obiectum istud, & sic hæc denominatio desinitur à tali actu vitali, sicque dicit intrinsecè in obliquo obiectum istud: at sacramentum Eucharistiæ, vt est permanenti, & in facto esse non connotat in tali suo esse permanenti formaliter, & præcisè considerato, consecrationem; vt per verba factam fuisse exercitam circa illud, vt ostendit illa ratio.

III. Quod item consecratio, vt sit per verba forma, modo debito prolata, non sint propriè forma sacramenti Eucharistiæ probatur, forma cuiuscumque entis, debet esse proportionata essentia-

li conditioni sui entis; quia hæc est, quæ illud principaliter constituit in suo esse; sed sacramentum Eucharistiæ est formaliter & essentialiter permanenti, vt docuimus: ergo debet habere formam essentialiter, & formaliter modo naturæ suæ accommodato permanentem, sed consecratio Eucharistiæ, vt hic spectatur, est in fluxu, quia est prolatio verborum debite facta, quâ finit nihil eius, formaliter sumptæ, remanet, & perseverat, licet sacramentum Eucharistiæ per longissimum tempus duret, & consecratur: ergo consecratio, vt sic sumpta, non est propriè forma sacramenti Eucharistiæ; neque obstat, quod Eucharistiâ fiat per hanc consecrationem, nec aliter, iuxta potentiam ordinariam; nam aliud est esse alionem productum alicuius forma, & aliud esse formam constitutum rei alicuius in esse permanenti; licet enim, in exemplo superius allato ab auctoribus sententiæ, quam hic refellimus, anima, quæ est causa aggenerationis, eadem sit formalis causa aggenerati ipsa tamen actio quâ effectum causat aggenerationem, non est formalis causa aggenerati, sed anima tandiu permanens in tali aggenerato, quandiu durat in esse talis compositi: ergo licet etiam consecratio sit causa efficiens sacramentum Eucharistiæ; quia tamen est mera quidam actio, habens totum suum esse in fluxu, non poterit esse, loquendo propriè, & formaliter forma sacramenti Eucharistiæ sumpti in suo esse permanenti. Tandem quod sumptio seu manducatio Eucharistiæ, non sit sacramentum tantum, docuimus quinto precedenti articulo contra hæreticos nostri temporis.

ARTICVLVS VII.

C Fundamenta tertia opinionis, articulo precedenti relatæ, solvantur.

PRIMUM est. Illud est præcisè sacramentum Eucharistiæ, quod est signum sensibile, & efficax rei sacræ sanctificantis suscipientes per modum cibi & potus; vt patet ex definitione sacramenti applicatâ Eucharistiæ: atqui consecratio, sic considerata, est signum sensibile, quia percipitur auditu, efficax rei sacræ, quia vi verborum consecrationis ponuntur corpus & sanguis Christi Domini, vt tradit Trident. sessione 13. cap. 3. & docebimus infra, denique sanctificantis suscipientes per modum cibi & potus; quia caro & sanguis Christi Domini, quæ significant prædictæ per formam consecrationis, sanctificant suscipientes hoc sacramentum nutriendi & reficiendo illos, vt patet ex locis suprâ relatæ ex cap. 6. S. Ioannis. Respondetur in definitione sacramenti, propterea conuenit sacramentis nouæ legis, per rem sacram, intelligi etiam formaliter sanctificantem suscipientes; itavt id, quod est sacramentum, strictè dictum, debeat causare in suscipiente gratiam formaliter sanctificantem; & non tantum aliquod sacram, sanctificans solummodo effectiue suscipientes; vt patet ex communij Scholasticorum doctrinâ dum explicant definitionem sacramenti, & nos agendo de illa ad quæst. 60. docuimus.

Sed aduersarij, §. vrgent contra. In tali definitione, per rem sacram sanctificantem suscipientes, non solum intelligitur gratia quâ homines formaliter sanctificantur, sed etiam res alia sacræ, quæ sit illius causatiua, & ad illam tribuendam

ordinetur,

I. ordinetur, ut patet in matrimonio, quod etiam sacramentum; propter significat coniunctionem Christi, cum Ecclesiâ, quo tamen modo præcisè spectatum, non sanctificat *formaliter* coniuges: ergo cum corpus Christi Domini caudatum per consecrationem, ordinetur ad reficiendum per spiritualiter, consecratio rectè constituetur sacramentum Eucharistiz.

Respondetur negando antecedens; alias enim mysterium Incarnationis ætem & Domini-æ Passionis, & cetera id generis, essent *proprie* simè sacramenta nouæ legis; cum perfecta fuerint ad gratiam in nobis causandam.

Ad exemplum sumptum ex matrimonio respondetur illud non habere (loquendo præcisè) rationem sacramenti propriè dicti, à significatione coniunctionis Christi cum Ecclesiâ, quia & matrimonio Adæ cum Eua, illam habuit ex Apostolo; quod tamen propriè non fuit sacramentum; tum quia hæc significatio est tantum *theoretica*, ut per se patet; significatio autem propria sacramenti fructuè dicto, debet esse *practica*; sacramentum enim est *signum practicum*; sed habet ab eo, quòd *significet* *practice* gratiam sanctificantem in coniugatis, in ordine ad mutuam inter illos beneuolentiam, & ad facilius toleranda matrimonij onera, ut dicitur in frâ agendo de illo.

II. Secundum fundamentum. Illud solum est sacramentum tantum, quod est causa eius, quod est *res sacramenti & sacramentum simul*, ut patet in Baptismo & Confirmatione, in quibus ablutio, & unctio exterior, factæ sub præscripta verborum formula, sunt sacramentum tantum, & causant ipsos characteres, qui sunt *res & sacramentum simul*: atqui sola consecratio, seu externa verborum consecrationis prolatio causat id quod est in Eucharistia, *res sacramenti, & sacramentum simul*, quia illud est Christi Domini corpus, & eius sanguis, quæ tantum ponuntur vi verborum consecrationis. Igitur consecratio respectu Eucharistiz est sacramentum tantum.

III. Respondetur negando Maiorem quatenus contendit esse de ratione eius quod est *sacramentum tantum*, ut sit causa eius quod est *res sacramenti, & sacramentum simul*; nam licet id reperitur in aliquo sacramento, ut in Baptismo & Confirmatione, non tamen est de intrinseca ratione eius, cum in sacramento Pœnitentiæ dolor de peccatis, sit *res sacramenti, & sacramentum simul*, qui tamen non causatur à signis illis exterioribus Pœnitentiæ, quæ ibi vendicant sibi rationem eius quod est *sacramentum tantum*. Deinde poterit quis respondere non esse necessè, ut id quod est *sacramentum tantum*, causet per quolibet sui partem illud, quod est *sacramentum, & res sacramenti simul*, secundum omnem, & quamlibet suam formalitatem & entitatem, ut patet ex dictis de physica efficientia sacramentorum quæ legis, quæ non per quamlibet partem suæ forme verbalis attingunt immediate productionem gratiæ sanctificantis; sed sufficere, ut per aliquam sui partem sub aliqua sua formalitate attingat illud, quod in hoc sacramento reperitur; species enim habent aliquam efficacitatem circa Christi Domini corpus & eius sanguinem, quatenus illud per verba consecrationis effectus posuit, faciunt significare gratiam cibantem: item quatenus permanendo in statu suo integro causant passiuam continentiam corporis Christi, & eius sanguinis.

V. Tertium fundamentum. Vbi sunt legitima materia, legitima forma, & legitimus minister alicuius sacramenti, cum debita intentione, ibi est tale sacramentum; quia, ex decreto Eugenij, sacramenta nouæ legis his tribus perficiuntur: atqui in ipsa consecratione Eucharistiz hæc tria reperiuntur, ut per se constat: Confirmatur consecratio hæc, est aliquod sacramentum, ut patet ex dictis: sed non aliud ab Eucharistia, tum quia alias iam plura essent sacramenta, quàm septem; tum quia sanctus Thomas tertiâ parte quæst. 73. art. 1. ad 3. dicit sacramentum Eucharistiz perfici in consecratione *materiae*; & ab aliis distingui in eo, quod alia sacramenta perficiantur tantum in *applicatione materiae* ad hominem sanctificandum: ergo sicut alia sacramenta, tunc sunt formaliter & præcisè sacramenta; pari modo & Eucharistia, quando consecratur.

B Respondetur distinguendo Maiorem, sicut sacramentum aliquid potest duobus modis considerari, nimirum in *suo fieri*, deinde in *suo esse facto*: ita duplicem formam posse in illo distingui; unam, quæ sit *ei propria*, ut spectatur in *suo fieri*, alteram, quæ ei conueniat, ut est in *suo esse facto*, & quemadmodum ipsum fieri rei, in re permanenti quatenus talis est illi *extrinsecum*, quia respicit propriè causam & efficientem, quæ semper est *extrinseca* suo effectui effectui permanenti, ideo talis forma rectè vocatur *extrinseca*; alteram verò *intrinsecam*, quæ quia sequitur conditionem causæ formalis, & ingreditur *intrinsecè* constitutionem sui compositi, modo suo entitati proportionato, rectè propterea vocatur *intrinseca*, nam doctrina illa Eugenij summi Pontificis in prædicto suo decreto relata in Maiori propositione præsentis fundamenti contrariè sententiæ procedit tantum de sacramentis, propter hæc considerantur in ipso *suo fieri*, & ex consequenti de *forma tantum extrinseca*; at præter difficultates procedit de *forma intrinseca*, seu quæ constituat intrinsecè sacramentum, cuiusmodi non est consecratio respectu sacramenti Eucharistiz, quod, ut S. Ambrosius loquitur lib. de iniciandis cap. 9. *Christi sermone conficitur*, scilicet ipsa verborum consecratione; nam ita subiungit ipse clamans Dominum *Isu hoc est corpus meum*, quod verò summus Pontifex ibi, loquatur de verbis consecrationis tantum quæ forma extrinseca patet, primum ex eo quod agens primo loco generatim de sacramentis non sicut, *sacramenta nouæ legis tribus constant*, quo modo ei fuisse loquendum, si istud intellexisset de sacramentis in *suo esse facto*; sed tantum sic loquitur hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, quod postremum verbum significat tantum considerationem sacramenti quod *suum fieri*, & ibi patet facit conditionem intentionis ministeri, ac ipsius forme: at hæc intentio est solum essentialiter requisita in consecratione sacramenti, non autem in eius constitutione, ut est in *facto esse*, & permanens; licet enim minister ex insigni quadam malicia illam, quam legitimam habet inter consecrandum Eucharistiam, postea reuocaret, imò si fieri posset, & tota Ecclesiâ, attamen Eucharistia sic consecrata, semper remaneret verum Eucharistia sacramentum, quandiu accidentia panis & vini remanerent integra: ergo sicut intentio ministeri non ingrediens essentiam sacramenti, ut in *suo esse facto* consideratur, nec ad illud ut sic spectatum ha-

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. bet intrinsecum, & essentialem ordinem: ita nec forma verborum respectu Eucharistiz, propterea spectatur in suo esse. Et hæc responsio confirmatur amplius ex modo loquendi eiusdem summi Pontificis in eodem suo decreto de Eucharistia; ait enim panem triticeum & vinum de vite esse eius materiam, formam vero eius esse verba saluatoris quibus, inquit, hoc conficit sacramentum, Sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc conficit sacramentum: at panis triticeus, & vinum de vite, non sunt materia sacramenti Eucharistiz, in suo esse facto constituti; hæc enim non remanent, sed tantum propterea hoc sacramentum consideratur in suo fieri: ergo sicut panis & vinum sunt materia huius sacramenti, eodem iure forma verborum consecrationis appellatur ibi à summo Pontifice forma tantum extrinseca Eucharistiz, quatenus ad eius consecrationem illa requiritur; unde ait ibi, hoc sacramentum conficit prædictis verbis Christi Domini.

- II. Instabis, licet summus Pontifex, ob rationem allatam, potuerit ibi accipere nomen hæc materia, pro ea re ex qua aliquid fit, quæque effectui in suo esse facto est extrinseca, quatenus materia apud Philosophos rectè assignatur remota: at tamen hoc nomine forma non potuit intelligi aliam formam, quam intrinsecè constituentem, cum panem in alia significatione sumatur à Philosophis: ergo eo ipso quo summus Pontifex ibi dicit, consecrationem verborum, esse formam sacramenti Eucharistiz, significat illam esse formam, non extrinsecam, sed verè intrinsecè constituentem illud, in ratione talis sacramenti etiam in suo esse facto.

- III. Respondetur negando simpliciter antecedens, cuius falsitas patet ex observatione factâ circa verba, & ipsum loquendi modum summi Pontificis. Ad illud verò quod assertur in consecrationem istius antecedens respondetur primò esse falsum nomen hoc, forma, nunquam apud Philosophos accipi aliter, quam pro forma constitutiva intrinsecè; nam in eorum sententia qui volunt cælos moveri ab Angelis, & non à sua forma propria, Angeli appellantur extrinseca forma colorum. Item forma illis assistentes, qua ratione sunt propriè loquendo tantum extrinsecæ, non autem formaliter constitutivæ colorum in tali suo esse: ergo cum consecratio verborum sit verè productiva sacramenti Eucharistiz, potuit etiam pari modo, appellari forma sacramenti Eucharistiz.

- IV. Secundò respondetur panem, vinum, & verba consecrationis in Eucharistia, & his similia in aliis sacramentis, dici materia & formas sacramentorum per quandam tantum analogiam ad materias & formas physicas vt explicauimus ad questionem sexagesimam huius partis, quæ analogia etiam habet locum in pane, vino, & forma verborum quibus de facto conficitur sacramentum Eucharistiz, quæque inferius explicabitur. Hinc quia omnia sacramenta, vno Eucharistiz excepto, consistunt formaliter in re, & applicatione proximæ materie, Theologi loquendo de materia & forma illorum, communiter dicunt illa perfici, confici, fieri, & aliis id genus terminis effectiorem significantibus vtuntur, quam aliis aliquam illorum permanentiam sonantibus, &

A si quando vtantur his posterioribus, facile ex aliis ibi adiectis diiudicantur, illos vsuque propterea important ipsum fieri sacramentorum. Hinc etiam intelligitur solutio illius rationis, quam aliqui ex auctoribus huius tertie opinionis, dicunt esse à priori. Forma, vt forma non potest habere alium modum concurrendi, quam componere totum intrinsecè seu ipsa sui coniunctione formali illud constituere, nec potest alium effectum habere, quam compositum ex ea resultans: atqui verba consecrationis, sunt verè forma Eucharistia, vt Eugenius in prædicto suo decreto tradit: ergo verba consecrationis sunt propriè forma constitutiva Eucharistiam, huius, inquam, rationis solutio, facile intelligitur ex dictis; nam Maior illius propositio, est tantum vera de forma propriè sumpta, vt sunt formæ omnes physica, & id genus aliz; at, vt obseruauimus, & significat idem Eugenius in prædicto decreto dum ait, sacramenta nouæ legis perfici rebz, tanquam materia, & verbis tanquam forma. Nomen hoc, forma, sumitur minis propriè: nam hic terminus tanquam est, vt dialectici loquuntur, particula diminuens, & explicat, res & verba in sacramentis sumi solum analogicè, & ab rigore philosophicum, quando est sermo de materiis & formis nosterorum sacramentorum.

Ad illud verò, quod in principale huius tertij aduersariorum fundamenti confirmationem, assertur, scilicet consecrationem esse sacramentum. Respondetur loquendo propriè, id esse falsum; nam istud posulat in signo sensibili pro nouæ legis effectum immediate productum gratiæ sanctificantis in subiecto debite disposito, quod ostendimus non conuenire consecrationi. Et si queratur, cum illa requiritur essentialiter ad consecrationem huius sacramenti, quidnam ergo sit? Respondetur hæc duo distingui: esse formaliter sacramentum, vel de formali ratione, seu essentia sacramenti, & esse aliquid, ad illud, iuxta institutionem Christi Domini, essentialiter requisitum antecedenter, aut saltem concomitanter. Primum duntaxat, esse propriè sacramentum, vel aliquam essentialiam partem illius: secundum, loquendo, in rigore Theologico, esse tantum aliquod sacramentale, non ad eum sensum, quo, quæ sunt per Ecclesiam instituta, ad maiorem venerationem sacramentorum, vel maiorem illa suscipientium vtilitatem, appellantur satis communiter sacramentalia: est enim prolatio verborum formæ ipsa Christi Domini institutione requisita essentialiter ad conficiendum præsens sacramentum; sed ad eum sensum, quo quæ sunt extra essentiam sacramenti, & tamen ad illud necessariò pertinent, & requiruntur, vocantur sacramentalia; iuxta quam acceptiorem intentionem ministris essentialiter requisita pro sacramento validè conficiendo, quæ tamen non est aliqua essentialis pars sacramenti, rectè dicitur esse aliquid sacramentale. Et quod prolatio verborum formæ Eucharistiz, non sit loquendo propriè, sacramentum, sed duntaxat aliquod sacramentale est expressè doctrina Gabrielis in quartum sententiarum distinctione 3. questione prima dubio secundo.

D Ad auctoritatem sancti Thomæ, respondetur eum ibi tantum ponere discrimen, inter Eucharistiam, propterea hæc consideratur penes suam ma-

I. terium, & alia sacramenta quæ consistunt in usu, quod scilicet Eucharistia perficitur etiam in fieri, dum eius materia consecratur, id est. transsubstantiatur in corpus & sanguinem Christi Domini: reliqua vero sacramenta perficiuntur, dum eorum materia applicatur homini ad illum sanctificandum.

Ultimum argumentum. Illud est essentia, aut saltem de essentia sacramenti Eucharistie, quod complet formaliter sensibilem significationem gratiæ nutritivæ: hæc enim practica significatione est differentia constitutiva huius sacramenti, ut ab aliis specie distincti: sed sola verba consecrationis, seu prolato verborum formæ, facta debet dat speciebus panis & vini, aut saltem complet in illis sensibilem significationem practicam gratiæ nutritivæ: nam verbis formæ super illas non prolatis, carent simplicitate, & absolute hac significatione, ut omnes Catholici agnoscunt in pane & vino ante illorum consecrationem: ergo consecratio, seu prolato verborum formæ, facta debet, est saltem de essentia Eucharistie, propterea hæc de facto est à Christo Domino instituta.

Respondetur, concessâ Maiore, distinguendo Minorem, duplicem posse distingui sensibilem practicam significationem nutritivæ gratiæ, unam imprimenter, alteram impressam; hæc esse efficienter à verbis formæ Eucharistie, modo debito prolata, & esse proprium effectum prioris; nam verba consecrationis debet super panem & vinum prolata ita transsubstantiant totam panis & vini substantiam in corpus & sanguinem Christi Domini, ut simul illa & species panis & vini sub quibus tunc ponuntur, determinant ad practicè habundant gratiam nutritivam, quæ determinatio seu impressio significationis, tandiū, proportionatè ad suum essendi modum, durat, & perseverat; quando substantiæ panis & vini converte, sub istis accidentibus perseverassent, & sacramentum Eucharistie, ut esset permanens, & in suo esse facto, formaliter ab hac posteriori practica significatione corpori, sanguini Christi Domini & speciebus panis & vini inexistenti, habet Eucharistia quod sit completè, & proxime signum practicum nutritivæ gratiæ, ut amplius explicabitur infra agendo de forma huius sacramenti: non autem Eucharistia habet, istud à prædicta priori significatione, nisi tanquam à causa hæc posteriorem significationem efficientem, à qua proinde hoc præsens sacramentum non completur formaliter quoad significationem practicam gratiæ nutritivæ sibi propriæ.

III. IV. ARTICVLVS VIII.

Non solas species consecratas, prout conuolant tantum habitudinem ad corpus & sanguinem Christi sub se contenta; sed compositum ex speciebus consecratis, & corpore & sanguine Christi Domini, esse id, quod in Eucharistia est sacramentum tantum.

NOTANDVM est, species consecratas continentes sub se corpus & sanguinem Christi, posse duobus modis considerari. Primò, cum sola habitudine continentis ad contentum, sicut locus potest considerari cum sola habi-

A. tudine ad locatum; deinde possunt considerari, ut simul cum corpore & sanguine Christi sub se de facto contentis faciant aliquid vniū, cuius tam ipsæ species, quam corpus & sanguis sunt partes componentes. Hæc duplex species u consecratarum consideratio deicit occasionem quartæ & quintæ sententiæ circa præsentem de eo, quod in Eucharistia est sacramentum tantum, difficultatem; nam Soto in 4. sentent. distinct. 8. quæst. vnica §. persequitur, vult species consecratas priori, ex istis duobus modis consideratas, esse sacramentum tantum, & ex resolutione sancti Thomæ præsentis quæst. art. 1. ad 2. & 3. conatur ostendere illam esse sancti Thomæ, & propterea reuocasse quintam sequentem, quam in 4. sentent. fuerat sequutus, unde eius Discipuli illam communiter sequuntur, item Maior ad citatam octauam distinctionem quarti sententiarum, & Gabriel citat lectione trigesima octaua in Canonem Missæ.

Quinta, & vltima sententia, quam loco nostre conclusionis ponimus, est, compositum ex speciebus consecratis & corpore & sanguine Christi Domini esse propriè, id quod est sacramentum tantum in Eucharistia, ita ut Christi Domini corpus & eius sanguis, quæ species consecratæ sunt partes essentialis illius. Ita S. Thom. in 4. dist. 8. quæst. 1. art. 1. quæst. 1. ad 2. Tribuit etiam S. Bonauent. eadem dist. 8. in expositione literæ, Alano lib. 1. de Eucharist. cap. 5. & illam sequuntur multi recentiores, ut Suarez de sacramentis disp. 41. sect. 3. Valquez ad primum art. quæst. 73. 3. partis S. Thom. &c.

Probatur primò, ex Patribus, ut S. August. libro sentent. Prosperi & refertur cap. hoc de consecrat. distinct. 1. S. Damasc. lib. 4. de fide cap. 14. & pluribus aliis fusè relatis ab Alano supra, Sanctisio repetit. 2. de Eucharistia cap. 4. qui quidem Patres modo dicunt hoc sacramentum, constare visibili elementorum specie & invisibili carne, ac sanguine Christi Domini, modo dicunt hoc sacramentum consisti verbis & sermone Domini, ut S. Hieronym. Epistola ad Euagriū, S. Ambrosius lib. 4. de sacramentis ca. 4. Eugenius in citato suo decreto: at Sacerdos per Christi Domini verba non conficit species, nec eas tantum deputat ad aliquem vsum sacramentalem, sed verè facit etiam corpus & sanguinem Christi Domini, seu per verba consecratoria sistit corpus & sanguinem Christi Domini realiter & substantialiter præsentia sub speciebus consecratis: ergo corpus & sanguis Christi Domini debent includi essentialiter in eo quod in Eucharistia est sacramentum tantum.

D. Neque huic argumento satisfaciunt quod aliqui respondent, Patres ibi voluisse tantum docere Eucharistiam constare corpore & sanguine Christi Dñi, tanquam virtute sacramenti, vel eo, quod esset res sacramenti & sacramentum simul: non autem tãquam aliquo ingrediente essentia eius quod est sacramentum tantum in Eucharistia, cum rigorem istum loquendi nonnisi curauerint, hoc (inquam) dici non potest; nam vt rectè animaduertit Alanus supra Patres dum loquuntur de hoc sacramento iuxta hunc modum à nobis nunc obseruatum, volunt id esse ad imitationem & exemplum personæ Christi Domini, ut differet explicat relatum caput, hoc est: atque de intrinseca ratione Christi Domini. est vt sit compositus ex duabus naturis, diuinâ scilicet & humanâ, item de ratione personæ Christi Domini,

I. vt est composita, est quod subsistat in duabus naturis: ergo sicut Christus formaliter in recto casu dicitur aliquid subsistens subsistentia Verbi in duabus naturis, item aliquid habens duas naturas in vno & eodem Verbi supposito vntas; ita & Eucharistia in recto casu intrinsecè & formaliter dicitur non solas species consecratas, sed etiam corpus & sanguinem Christi Domini cum speciebus. Deinde Patres satis frequenter dicunt corpus & sanguinem esse Eucharistiam, & è contra, item esse alimoniam & cibum animarum; at Eucharistia vt est alimonia & cibus animarum, formaliter & intrinsecè includit corpus & sanguinem Christi Domini, item & species panis & vini consecratas, quia his sublati corpus & sanguis Christi Domini, defectu analogiz ad cibum corporalem; non habet amplius rationem cibi spiritualis.

II. Probatur secundò, hac ratione fundata prædictis Patrum testimoniis, in illud totum essentialiter & in recto casu est sacramentum Eucharistiz, quod essentialiter & intrinsecè est vnicus cibus animarum, significans eius refectionem, quia Eucharistia, & alimonia animarum, sunt idem apud citatos Patres; item Eucharistia vt sacramentum, est ipsemet cibus animarum ex dictis suprâ: atqui solæ species consecratæ, quatenus dicuntur habitudinem continentis ad corpus & sanguinem Christi Domini seculâ habitudine contenti respectu corporis & sanguinis Christi, non sunt vnicus animarum cibus, eius refectionem significans; sed duo illa tantum simul iuncta, quia species consecratæ ad producendam gratiam cibantem in suscipiente postulant intrinsecè Christi Domini corpus & eius sanguinem, tanquam aliquid principium efficiens; nam Christi Domini corpus verè habet virtutem causatiuum gratiz nutritiuz; imò species consecratæ eam ab illis accipiunt, vt expressè docet S. Thom. 3. part. quæst. 73. art. 1. ad 2. item Christi Domini corpus & eius sanguis quatenus sunt sub speciebus, significant refectionem spiritalem animarum, extra quas eam non significant, sicque sunt aliquid sensibile ratione specierum: igitur tam Christi Domini corpus & eius sanguis, quam species consecratæ simul sumptæ secundum vtramque habitudinem sunt essentialiter & in recto casu sacramentum Eucharistiz.

III. Confirmatur, & simul explicatur hæc ratio, in eo tantum præcisè consistit tota ratio sacramenti Eucharistiz, in quo solo est adæquatè significatio, & efficientia gratiz nutritiuz; nam significatio & efficientia gratiz sanctificantis simul iuncta, faciunt propriè sacramentum, vt patet ex definitione sacramenti: atqui hæc duo reperiuntur tantum in prædicto composito, significatio quid. m, ex parte specierum, quia illæ sunt signa sensibilia refectionis spiritualis vt docent expressè S. Cyprian. serm. de cæna Domini, & S. Cyrill. lib. 4. in Ioan. cap. 14. item ex parte corporis & sanguinis Christi Domini, quia licet species significant refectionem spiritalem, seu gratiam refectientem, vt quo, attamen id quod illam significat est substantia corporis & sanguinis Christi Domini, cui illæ prædictæ species sunt vnitz; quemadmodum si substantia ipsa panis & vini remansisset, vt volunt Lutherani; & Christus illam manducanti promississet gratiam, tunc tota illa substantia, prope est aggregatum quoddam ex substantia, & suis accidentibus, esset sacramentum; & item in Baptismo

A non sola accidentia aquæ, sed eius etiam substantia pertinet ad essentiam Baptismi, quatenus est sacramentum: ergo cum corpus Christi Domini & eius sanguis sint in hoc sacramento vice substantiarum panis & vini excepta materiali sustentatione: sicut in ista hypothesi substantia simul cum suis accidentibus significaret animæ refectionem; sic etiam Christi Domini corpus & eius sanguis eam significant in hoc sacramento.

Probatur vltimo, species consecratæ, corpus & sanguis Christi Domini simul, faciunt aliquid vnum; nam particulæ, hoc, & hic, in forma consecrationis denotant aliquid vnum; denotant verò corpus & sanguinem Christi, quatenus sunt sub speciebus consecratis, vt iustè explicabitur: sed illud totum est solummodo vnum in ratione sacramenti Eucharistiz; tum quia Christus illud vnum instituit tanquam vnum totale medium efficaciz, & practicam gratiam nutritiuz, tum quia Christus illud instituit in ratione sacramenti, non alterius ab hoc: ergo totum istud est vnum sacramentum, & ex consequenti Christi Domini corpus & eius sanguis æquè ac species consecratæ spectant ad eius essentiam.

Ceterum licet plura alia reperiantur in hoc sacramento, quæ sunt duntaxat per concomitantiam, vt inferius explicabitur, quia tamen vt obseruauimus, illud propriè est in Eucharistia sacramentum tantum, quod fit vi & efficacia verborum formæ, quodque propriè est signum sensibile practicum gratiz nutritiuz, & hoc vtrumque in solis duobus nostrâ conclusione enuntiatis reperitur, ideo non ingrediuntur istud quod in Eucharistia est sacramentum tantum, verba autem consecrationis vt debetè prolata licet connotentur intrinsecè, proptèr Eucharistia est in suo fieri, & de facto conficitur iuxta institutionem Christi Domini, vt intelligitur ex dicendis de transubstantiatione panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini: attamen Eucharistia vt consideratur in suo esse factò, & permanenti, nullam aliam habet habitudinem, quam effectus propriè effectiui ad causam suam efficientem; quare sicut homo proptèr speciatum, secundum sum fieri modo ordinario, connotat intrinsecè generationem, vt nim: vt verò consideratur simpliciter & absolute in suo esse factò, & permanenti habet duntaxat ad illam habitudinem simplicis effectus effectiui ad suam efficientem causam; sic etiam & Eucharistia: & quemadmodum homo qui mortuus resurgit in vniuersali resurrectione corporum erit planè idem ipse, qui habuit esse per generationem propriè dictam, vt fides docet, licet illi duo modi procedendi sint formaliter & specie distincti: sic etiam quamuis modus ille quo, iuxta institutionem Christi Domini, Eucharistia fit per transubstantiationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini efficiaciâ verborum formæ, & quibus practica significatio gratiz nutritiualis imprimitur prædictis corpori & sanguini simul & speciebus panis & vini, sit alius ab eo modo, quo, per absolutam Dei potentiam, ita potuit institui, vt ad destinationem substantiz panis solâ efficaciz voluntate Dei, absque vllis verbis corpus & sanguis Christi constituerentur per modum alimoniz spiritualis sub ista dem panis & vini accidentibus illam etiam coasignificantibus; attamen semper esset idem Eu-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. charistie sacramentum in facto esse quod nunc est, cum utrobique omnia reperirentur eadem: An autem hic posterior modus conficiendi Eucharistiam esset per veram & propriè dictam transubstantiationem, vel non, intelligitur ex dicendis infra agendo de formali ratione illius; similiter ex dicendis inferius de forma Eucharistie intelligitur modus ille quo verba consecrationis se se habent in componendo toto hoc Eucharistie sacramento.

ARTICVLVS IX.

Soluntur fundamenta quarta sententia articulo precedenti relata.

II. FUNDAMENTA huius sententia sunt in duplici differentia, alia, quæ ostendunt species consecratas ingredi rationem eius, quod in Eucharistia, est sacramentum tantum, & hæc cum faciant pro ea sententia quam loco nostræ propositionis posuimus, frustra hic afferrentur; alia nituntur ostendere totam & adæquatam rationem sacramenti tantum competere solis speciebus, modo, iuxta hanc opinionem superius explicato, consideratis; & hæc tanquam ei propria hoc loco afferenda sunt. Primum itaque est, quod Innocentius tertius cap. cum Marthe extra de celebratione Missarum distinguens in Eucharistia, hæc tria sacramentum tantum, rem sacramenti, & rem sacramenti & sacramentum simul, dicat formam visibilem panis & vini, id est, species consecratas, esse sacramentum, corpus & sanguinem Christi esse rem & sacramentum simul, virtutem, id est, gratiam cibantem, esse rem tantum, & non sacramentum: explicatur hæc ratio, membrum vnum distinctionis alicuius, nunquam ingrediens essentiam alterius membri eiusdem distinctionis; atqui Innocentius ibi diuidit sacramentum Eucharistie in tria, quorum primum sit sacramentum tantum, & hoc asserit esse species consecratas: secundum sit res sacramenti & sacramentum simul, & hoc asserit esse corpus & sanguinem Christi Domini: ergo hæc duo vltima non possunt ingredi essentiam primi membri, & proinde solæ species consecratæ sunt id totum, quod in Eucharistia habet rationem sacramenti tantum.

Respondetur appellationem sacramenti tantum, ibi tribui solis speciebus, tanquam ei, cui primo & per se, inest ipsa sensibilitas in signo sacramenti requisita, non autem tanquam ei, cui soli tota & adæquata ratio sacramenti, tantum conueniat, sit enim plerumque in denominandis rebus, ut sumatur denominatio ab ea parte quæ secundum illud esse, eam magis denotat.

III. Vergebis, contra hanc solutionem posse iuxta illam distinguere duo signa rationis: vnum in quo species consecratæ sunt primo & per se sensibiles significatiuæ. Alterum in quo ratio ista sensibilitatis & significationis derivatur ab illis ad corpus & sanguinem Christi Domini ibi existentia, iam in illo priori signo rationis species illæ sunt aliquid sensibile significans ex institutione Christi: ergo in illo priori sunt aliquid sacramentum, sed non aliud ab Eucharistia, quia sunt signa corporis & sanguinis Christi Domini, & item nutritionis spiritalis: ergo tunc sunt sacramentum Eucharistie: atqui sic sumuntur scotum, nec includunt corpus & sanguinem

A. Christi Domini, ut partem aliquam essentialem expressam in recto casu per tale sacramentum, sed tantum habitudinem continentis, ut per se patet: igitur solæ species consecratæ cum ista habitudine continentis erunt præcisè loquendo sacramentum Eucharistie.

Confirmatur, corpus & sanguis Christi Domini prius coniunguntur istis speciebus ad faciendum aliquid vnum, quam ab illis mutuatur suam sensibilitatem & significationem, quia hoc vtrumque in illis resultat ex coniunctione quam habent ad ipsas species: sed species dum illis coniunguntur sunt sacramentum, quia non coniunguntur nisi vi sacramenti: ergo sine illis & ante illa sunt sacramentum Eucharistie, & proinde id quod in Eucharistia est sacramentum tantum non includit intrinsecè corpus & sanguinem Christi Domini.

VI. Ut respondeatur, notandum est duplicem distinguere prioritatem instantium, vnam, à quo, alteram in quo, ut explicant Theologi agendo de mysterio Trinitatis illam tantum importare ordinem originis, & nullam antecessorem etiam naturæ, istam vero importare aliquam antecessorem saltem naturæ.

Notandum secundò, sensibilitatem specierum posse duobus modis spectari. Primò, secundum se, & simpliciter quatenus facit ut species possint percipi sensibus. Secundò, quatenus ista sensibilitas est de facto ratio ipsi speciebus vt significant præcisè gratiam refectionis. Hoc utroque prænotato,

Respondetur ad prædictam replicam in illo priori signo rationis species esse tantum sensibiles priori modo, non autem posteriori cum eleuentur ad proximè & completè significandam gratiam illam ex coniunctione corporis & sanguinis Christi Domini, & si practica illa significatio, vt proximè & completè est in speciebus, comparatur cum ista sensibilitate, vt est in Christi Domini corpore, & sanguine, possumus dicere in aliquo priori instanti, à quo ipsam sensibilitatem derivari à speciebus ad corpus & sanguinem Christi Domini quam ipsa practica significatio specierum compleatur per corpus & sanguinem Christi Domini, quia corpus & sanguis Christi Domini illas non eleuant nisi quatenus sunt, illis coniuncta & proinde aliquid sensibile per istas species: ideoque cum ab instanti, à quo, ad instanti, in quo, non valeat consequentia, vt communiter docent Theologi & Philosophi, malè inferitur ipsa species in illo priori signo rationis esse propriè sacramentum.

D. Secundò respondetur, eodem instanti simul & semel species communicare suam sensibilitatem corpori & sanguini Christi Domini, & e contra corpus & sanguinem Christi Domini eleuare species, eo modo, quo agens & patiens possunt simul in se inuicem agere, vel aliqua duo possunt simul & semel se inuicem perficere: & ex his patet solutio ad confirmationem replicæ.

VII. Ad rationem qua vis & efficacia primi fundamenti nunc soluti explicatur. Respondetur Maiorem eius, esse tantum veram de perfecta & propriè dicta diuisione alicuius generis, aut speciei vel totius in veras partes suas; non autem quando totum aliquid solummodo consideratur aliter, & aliter secundum varias sui rationes; nam sicut tunc vnum & idem potest alio atque alio modo considerari, ita etiam potest sub vno re-

I. spectu ingredi essentiam alterius, de cuius tamen essentia, non est provt secundum aliam rationem consideratur, quemadmodum patet in essentia divina quæ iuxta sanctum Thomam prima parte quæstione trigesima tertia articulo 3. ad primum, est de essentiali conceptu divinæ relationis, non tamen contra ratio de conceptu divinæ essentia, sed quando Theologi distinguunt hæc tria in sacramentis novæ legis veram & propriè dictam divisionem non faciunt, quin potius totum aliquod sacramentum, & eius effectum alio atque alio modo considerant, ut etiam videre est in sacramento Pœnitentiæ in quo confessio peccatorum, ut informatam interiori dolore de peccatis, dicitur *sacramentum tantum*, qui tamen idem dolor de peccatis, seu contritio considerata seorsim, à confessione peccatorum, vocatur à Theologis *sacramentum & res sacramenti simul*, ut etiam Discipuli sancti Thomæ tradunt tertia parte quæstione octogesima quarta articulo primo.

II. Secundum fundamentum, petitur ex duplici auctoritate Concilij Tridentini, prior habetur sessione trigesima capite tertio, ubi ait commune esse Eucharistiæ cum cæteris sacramentis esse *symbolum rei sacræ, & inuisibilis gratia formam visibilem*: ergo qua ratione alia sacramenta sunt sacramentum, erit & Eucharistia; sed cætera sacramenta sunt *sacramentum tantum*, ratione solius signi exterioris, provt id quod est *res sacramenti & sacramentum simul*, ab illis excluditur: igitur etiam Eucharistia erit *sacramentum tantum* ratione solarum specierum; posterior habetur ibidem Canone decimo, ubi definit in *sanctissime Eucharistia sacramento contineri verè realiter & substantialiter corpus & sanguinem Christi*: ergo sacramentum Eucharistiæ, est illud quod continet corpus & sanguinem Christi Domini: atqui totum istud sunt solæ species panis & vini consecrate, ut ibidem definitur Canone secundo & tertio: igitur solæ illæ sunt sacramentum tantum Eucharistiæ.

III. Ad primam auctoritatem Concilij Tridentini, respondetur, aliud esse confectæ vnum sacramentum cum alio in ratione generica sacramentorum novæ legis: aliud esse illud confectæ cum alio in eo, cui, tanquam subiecto, vel totali, vel partiali inest ipsa ratio cuius quod est sacramentum tantum, Concilium Tridentinum in prioribus illis verbis tantum instituit priorem comparationem Eucharistiæ cum aliis sacramentis, non posteriore: at nos dum contendimus corpus & sanguinem Christi Domini esse partes essentielles eius, quod in Eucharistia est sacramentum tantum solummodo disputamus de subiecto partiali cui talis ratio inest, secundum quam posteriorem considerationem non attenditur univocatio sacramentorum novæ legis, sed penes priorem tantum.

IV. Ad id quod ibi additur, quodlibet reliquorum sacramentorum esse sacramentum tantum, ratione solius signi exterioris, provt id quod est *res sacramenti & sacramentum simul*, ab illis excluditur. Re-

A spondetur esse falsum, ut patet ex dictis supra de dolore peccatorum respectu sacramenti Pœnitentiæ.

Ad secundam auctoritatem respondetur, corpus & sanguinem Christi Domini eo loci dici esse in hoc sacramento, sicut Philophi dicunt, *partem esse in toto*, animam rationalem in homine; iste autem loquendi modus, *corpus & sanguis Christi Domini sunt sub sacramento videtur esse*, iuxta rigorem Scholasticum, minus proprius quàm sit ille, *corpus & sanguis Christi Domini sunt sub speciebus consecratæ*.

Tertium fundamentum est, id quod est sacramentum tantum, vel aliqua eius pars, debet esse sensibile; item ordinatum ad significandum gratiam, ut patet ex definitione sacramenti: atqui corpus & sanguis Christi Domini, ut sunt in Eucharistia, non sunt aliquid sensibile, quia nullo sensu percipiuntur; nec item ordinantur ad significandum gratiam, quia omne ordinatum est inferius eo ad quod ordinatur: corpus autem & sanguis Christi Domini sunt aliquid maius, & excellentius gratiâ sanctificante propter gratiam hypostaticam ad Verbum: ergo Christi Domini corpus & eius sanguis sunt sacramentum tantum Eucharistiæ, vel aliqua essentialis eius pars. Confirmatur, minus est esse partem signi, quàm esse signum, quia pars, ut sic, dicitur imperfectiorem: at Christi Domini corpus, & eius sanguis non sunt signum in Eucharistia, ut probatum est: ergo multo minus erunt pars signi, quod est sacramentum tantum in Eucharistia.

Respondetur non esse necesse, ut omnes & singulæ partes quæ componunt sacramentum sint per se sensibiles, sed sufficere ut sint sensibiles per aliud, ut patet in contritione qua est pars Pœnitentiæ, & in consensu qui est essentialis quid sacramento matrimonij, quæ tamen duo sunt tantum sensibilia per actus exteriores & signa: in sacramento Eucharistiæ corpus & sanguis Christi Domini sunt aliquid sensibile per ipsa accidentia cum in forma consecrationis pronomen, hoc, hic, quod denotat corpus & sanguinem Christi, sit determinativum rei aliquo modo sensibilis, ut patebit infra: Et præterea significat contentum ibi esse cibum aliquem substantialem anime.

Ad alteram partem eiusdem fundamenti respondetur corpus & sanguinem Christi Domini poni sub speciebus ræ quæ aliquid ex institutione Christi Domini ordinatum ad significandam gratiam nutrientem: esse vero tali modo ordinatum nullam dicere imperfectionem, necitem hoc modo esse partem, ut supra ostendimus.

D Ex hæcenus dictis colligitur sacramentum Eucharistiæ posse hoc modo definiti Eucharistia est *cibus sacramentalis constans simul corpore & sanguine Christi Domini, & speciebus consecratæ*: vel est sacramentum à Christo Domino in nutritionem spiritalem institutum, constans corpore & sanguine Christi Domini, & simul speciebus panis & vini consecratæ. Et harum definitionum partes singulæ manent explicatæ ex hæcenus dictis.

DISPVATIO III.

De unitate sacramenti Eucharistia.

ARTICVLVS I.

Vtrum Eucharistia sit vnum sacramentum in specie infima.

RESPONDENDVM est ex Dialecticis crispissime distinguere unitatem, genericam, specificam, & numericam. Eucharistiam esse vnum sacramentum, *saltem genericè*, non potest negari, maxime

cùm Tridentinum sessione septimâ definiat esse tantum septem sacramenta, inter quæ Eucharistiam enumerat: si autem esset sacramentum genere duplex, octo iam essent asserenda contra prædictam Concilij definitionem: vnde tota præsens difficultas est de duabus postremis unitatibus.

Secundò, recolendum est ex dictis de sacramentis in genere sacramenta esse quædam *artefacta diuina*, entia quædam moralia in artefactis, & entibus moralibus duplicem distinguere unitatem, *materialem vnam*, quæ desumitur ex unitate signi sensibilibus, quatenus illud est vna res simplex: *alteram formalem*, quæ desumitur ex unitate significationis, & effectus proprii, seu ex eo quod per eiusmodi sacramentum, vel ens morale, *vna tantum res & vnus effectus significatur*: quæ unitas in sacramentis vocatur *formalis*, quia in illis *formatotalis* est ipsa eorum significatio, vt ibi explicatum est: dicitur etiam *moralis*, quia attenditur in istis rebus, prout sunt entia quædam moralia, & ab eiusmodi unitate, siue vt est ordinis, siue vt est perfectionis, siue vt est significationis, aliqua res, siue moralis, siue artificialis dicitur propriè esse vna. & non ab indiuisibilitate, vel continuatione sui entitatis materialis: sic dicimus vnam Rempublicam, vnum exercitum, vnam domum, inlingue vnum, & sic de cæteris: vnde axiomata illud, *ex pluribus entibus in actu non fit vnum, nisi aggregatum per accidens*, intelligitur tantum de entibus naturalibus, non autem de artificialibus & moralibus.

Norandum postremò, vnicam vnus & eisdem effectus significationem posse duobus modis considerari, Primò, *explicite*, seu secundum maiorem expressionem effectus significati, seu prout talis significatio est magis expressa. Secundò, *implicite*, seu quoad minorem expressionem sui eiusdem effectus. His ita præmissis, ad præsentis difficultatis solutionem facile erit varias Theologorum sententias de eare componere. Sit igitur prima propositio. *Sacramentum Eucharistia, prout coalescit ex vtraque specie, panis scilicet & vini, est vnum sacramentum specie, edque infima.* Ita S. Thomas, parte quæst. 37. art. 2. & omnes eius discipuli.

Probat prior pars: formalis unitas seu specifica cuiuslibet sacramenti desumitur ex unitate significationis, & primarij effectus eius, vt secundo notabili explicatum est: atqui sacramentum Eucharistia, prout coalescit ex vtraque specie, corpus & sanguinem Christi Domini continente, vnicam tantum habet significationem, vnicum item efficit in suscipiente effectum, scilicet spirituale animæ refectionem, quæ vna

A tantum est, quia Eucharistia est sacramentum per analogiam ad conuiuium & refectionem corporalem, & proinde sicut corporalis refectionis, prout constat cibo & potu, est tantum vna, licet constet duabus rebus à se inuicem distinctis; ita etiam & ipsa spiritualis refectionis, licet coalescat ex duabus speciebus, Christi Domini corpus & sanguinem continentibus, erit tantum vna, & ex consequenti vnum tantum sacramentum.

Confirmatur tota hæc ratio tam ex cap. 6. S. Ioannis, quàm ex capite decimo primæ ad Corinth. vbi Christus Dominus & eius Apostolus loquentes de hoc sacramento, declarant mutuatam istarum specierum à se inuicem habitudinem in ordine ad vnum & eundem effectum *practice* significandum: Christus quidem quando ait, *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*: Apostolus verò quando ait, *vnus panis, vnum corpus multis sumus omnes qui de vno pane, & de vno calice participamus.*

Posterior pars conclusionis probatur: illud est tantum vnum specie subalterna, cuius formalis unitas est indiuisibilis per differentias oppositas, contrahentes ipsum genus ad species formaliter distinctas: econtrà verò illud est vnum specie infima, cuius formalis unitas est indiuisibilis secundum se, & tantum participabilis à pluribus solo numero differentibus, vt docent Philosophi, agendo de vniuersalibus: atqui *significatio practica* Eucharistia, quæ est spiritualis refectionis animæ, & à qua Eucharistia est sacramentum vnum, non est indiuisibilis per differentias oppositas contrahentes illam ad duas Eucharistia species formaliter distinctas, sed solo numero, vt significat Apostolus suprâ, dum ait, *omnes fideles edere de vno & eodem pane, bibere de vno & eodem calice.* Deinde sub quibuslibet speciebus consecratis, tempore quamruemque, distinguendo sumptis, est idem numero corpus, idem numero sanguis, quæ reficiunt animam suscipientes: ergo non est distincta specie refectionis: ergo neque distincta specie Eucharistia: ergo cum sola reseat numerica distinctio inter illas, vt patet ex primo notabili, sacramentum Eucharistia secundum se, & suam institutionem spectatum, erit vnum specie infima.

Atque tam ex his, quàm ex secundo notabili intelligitur, quo sensu interdum Concilia, Patres, item & Ecclesia in suis Collectis & orationibus vocent Eucharistiam plurali numero, *sacramenta*, scilicet vel à pluralitate signorum partialium, ad vnum & idem totale componendum concurrentium, quatenus nimirum species panis cum sua forma consecratoria, sunt vnum signum exprimens cibum & species vini cum sua forma: alterum significans potum, quæ tamen simul iuncta vnâ perfectâ refectionem exprimunt; vel à pluralitate numerica, quæ attenditur penes plures & distinctas numero refectiones: vt verbi gratiâ, quando datur pluribus hominibus distinctis, vel vni & eidem, sed alio atque alio tempore. Et huic appellationi Eucharistia in numero plurali occasionem dedit ritus primitiux Ecclesiæ, quo plures fideles post communionem Sacerdotis accipiebant in Milla Eucharistiam: vnde Sacerdos in ista oratione, quæ vulgò appellatur, *Postcommunio*, agens gratias Deo, tam pro sua, quàm pro aliorum communionem *Eucharistica*, vocat istas communiones etiam *sacramenta*.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

Secunda propositio. *Eucharistia, propter unum est sacramentum, consideraturque secundum expressam significationem proprii sui effectus, postulat essentialiter utramque speciem, panis scilicet & vini.* Probatur: illud quod est verum sacramentum Eucharistia, aut est tota eius essentia, aut est aliqua pars totius eius essentiae, quia verum sacramentum Eucharistiae dicitur veram essentiam, aut saltem partem verae essentiae sacramenti: atqui ex Concilio Tridentino sessione 21. capite 3. qualibet species consecrata, siue illa sit panis, siue vini, ita continet totum Christum, ut tamen sit verum sacramentum Eucharistiae, & prae illas nihil habet rationem Eucharistiae: ergo aut quilibet illarum est tota essentia sacramenti Eucharistiae, aut tantum pars essentiae eius: at neutra illarum seorsim sumpta est tota essentia Eucharistiae, quia iam altera non esset amplius verè & propriè sacramentum Eucharistiae contra Tridentinum nunc relatum: ergo est tantum pars essentiae, quae iuncta alteri facit totam essentiam sacramenti Eucharistiae; sique Eucharistia postulat utramque speciem ad totam & completam suam rationem.

II.

Probatur secundò, resectio spiritalis debet per hoc sacramentum significari per analogiam ad refectionem corporalem; sed potius ut distinctus à cibo, est de essentia perfectæ & completæ refectionis corporeæ: ergo est etiam de essentia huius sacramenti considerati secundum rationem suam completam & perfectam, quod significet totum, ut distinctum à cibo: ergo cum hoc tantum faciat prope coalescit ex duabus speciebus consecratis, duæ illæ species sunt de eius essentia, propter consideratur iuxta explicitam, & completam suam significationem.

III.

Postremò, quod species vini (ut videntur aliqui opinari) non sit tantum pars aliqua integrans, probatur, pars integrans, quæ propriè loquendo, est talis, supponit essentialiter totam essentiam eius, cuius est pars integrans, quia in qualibet re primum omnium est ipsa eius essentia, & pars integrans præcisa à suo toto non est amplius propriè pars, sed totum aliquid: atqui species vini ad hoc ut sint valide consecratæ, & contineant sub se sanguinem Christi Domini, non supponunt necessariò & essentialiter consecrationem specierum panis, nam si quis Sacerdos cum intentione facienti tunc quod Christus Dominus instituit, vel per malitiam, vel per errorem, solum calicem consecraret, talis consecratio semper esset valida, cum practica significatio vnius formæ partialis sit independens à significatione alterius formæ partialis. ut patet infra: igitur species vini consecratæ non sunt solummodo pars aliqua integrans propriè dicta sacramenti Eucharistiae.

IV.

Tertia propositio. *Eucharistia considerata secundum implicitam, & minus expressam significationem proprii sui effectus, est verè & propriè sacramentum, secundum quamcunque rationem, siue genericam, siue specificam, in qualibet specie, siue vii i, siue panis, seorsim consecrata.*

Probatur ex Concilio Tridentino relato, docente quamlibet speciem consecratam, siue illa sit panis, siue vini, esse verum sacramentum. Deinde quaecumque sunt de essentia huius sacramenti saluantur. saltem implicite, in vna specie, nam qualibet est signum gratiæ edantis & nutriens: item qualibet habet totum Christum: S. Ioannis sexto dicit Christus Dominus de hoc

A sacramentum sub specie panis, *Si quis manducaverit ex hoc pane vivet in æternum: & ibidem, Qui manducaverit hunc panem, vivet in æternum.* item de eodem sacramento sub specie vini Apostolus primò Corinth. 11. iuxta editionem Græcam, *Vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini:* ergo cum hæc repletio spiritalis refectionis sit tantummodo implicita, minus expressa ratio sacramenti Eucharistiae, quatenus consideratur secundum minus expressam significationem sui effectus, salubritur in qualibet specie, etiam secundum rationem suam specificam.

ARTICULVS II.

Obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli solvuntur.

B

PRIMA est contra fundamentum omnium articuli præcedentis propositionum. Vnitus cuiuscumque sacramenti debet seque eius compositionem, quia ita est vnum, sicut est compositum, est enim formaliter quoddam *divinum arrefactum*, & ex consequenti aliquid compositum: atqui Eucharistia sacramentum, ut compositum, non tantum constat significatione, sed etiam *re significante*, scilicet accidentibus panis & vini, quæ sunt diuersarum à se invicem specierum: ergo & ab illis etiam vnitus sacramenti Eucharistiae debet vnum, & proinde sicut hæc accidentia pertinent ad diuersas species, ita etiam Eucharistia in ratione sacramenti non erit vnum specie.

V.

Respondetur ad Maiorem, compositionem sacramenti sicut & signi posse considerari duobus modis, Primò, secundum partes suas materiales, quibus constat. Deinde secundum formalem, quæ partes huiusmodi constituuntur in tali esse, unitatem sacramenti attendi penes formalem rationem constitutum, quæ in sacramenti nomine Legis est practica significatio gratiæ sanctificantis, & in tantum partes eius materiales conferre ad formalem eius unitatem, in quantum informantur propriè & essentialiter ratione sacramenti, quæ est prædicta significatio, nullà habita ratione, quod partes eius materiales pertineant ad diuersas & toto celo distinctas species; quare licet accidentia panis & vini, quæ sunt in presenti sacramento partes materiales significantes, sint à seipsis invicem distinctæ species, non propterea tamen Eucharistia illis, tanquam aliquo suo materiali, constants in ratione signi, delect esse vnum specie sacramentum, sicut & domus constants lignis, lapidibus, & pluribus id genus aliis specie differens, quia eandem habent cum pluribus aliis formam artificiosam, & constructionem habitationi hominum destinatam, dicitur in se considerata esse vnum tantum speciei: quod etiam est evidens in omnibus formis sacramentorum nouæ Legis, nam singula nationum idiomata distinguuntur vix plurimum à se invicem specie, & tamen sacramenta nouæ Legis, quæ perficiuntur istis variis specie-rum idiomatibus, eundem sensum cum nostra Latina habentibus, sunt eiusdem speciei, sicut & matrimonium per solos nuptus valde decorum Parocho contractum, est eiusdem speciei cum illo quod verbis vocalibus contrahitur, licet simplices nuptus, & verba verè vocalia specie differant.

VL

VII.

VIII.

I. Secunda obiectio : vbi sunt duæ formaliter distinctæ significationes gratiæ sanctificantis, ibi sunt duo formaliter & specie distincta sacramenta, vt intelligitur ex solutione præcedentis obiectiois : sed in Eucharistia vt coalescente ex speciebus panis & vini sub se continentibus corpus & sanguinem Domini, dantur duæ formaliter distinctæ significationes gratiæ sanctificantis, vna per modum cibi, & altera per modum potus, quarum prior est & posteriori distincta specie, sicut cibis & potus in corporali conuiuio distinguuntur à se inuicem specie, alias hoc sacramentum non significaret plenitudinem conuiuui : ergo Eucharistia non est vnum specie formalis sacramentum ; sed ad minis duo partialia, specie à se inuicem distincta.

Respondetur concessa Maiore, negando Minorem, cuius falsitas patet ex dictis articulo præcedenti pro prima nostra propositione, & ex dicendis infra tam præsentis quæstione, quam de comunione sub vtraque specie : vt enim hæc sint duo partialia sacramenta specie distincta, vna species, puta panis sub se continens corpus Christi, deberet aliam specie sacramentali gratiam conferre, ab ea quæ confertur per calicem sanguinis consecratum, quod locis nunc citatis ex professo ostendimus esse falsum, similiter ibi docebimus parem non esse conditionem spiritualis refectionis ac corporalis, quoad specifiacam distinctionem spiritualis cibi & potus, quæ est cibi corporei, à potu verè & propriè corporeo.

Tertia obiectio est contra tertiam propositionem articuli præcedentis : in vera refectione potus debet, saltem implicitè, reperiri : sed dum Eucharistia sumitur sub vna tantum specie panis, nec implicitè quidem reperitur potus : tum quia Innocentius tertius libro quarto de sacramento Altaris cap. 11. ait, *Sanguinem Christi Domini non bibi, quando Eucharistia sumitur tantum sub specie panis, nec corpus Christi Dominum manducari, quando sumitur tantum sub specie panis* : tum etiam quia si quis in triduo sumpsisset Eucharistiam consecratam in sola specie panis, cum tunc sanguis esset separatus à corpore Christi Domini, non sumpsisset etiam implicitè potum spirituales : nec econtrà cibum, si sumpsisset solummodo calicem consecratum : ergo cum Eucharistia, vt sacramentum, debeat significare, saltem minus expressè, totam refectionem. vt potu & cibo constantem, vnica sola species consecrata non erit verè & propriè sacramentum.

Respondetur negando Minorem, ad cuius priorem probationem responderet Innocentium loqui de externa representatione potus, vel cibi, & non de ipsa eius sumptione, nam docet ibi expressè in vna specie panis consecrata non tantum sumi corpus Christi Domini, sed & eius sanguinem, atque propositionem hanc esse veram, *Bibendo calicem consecratum sumitur corpus Christi Domini, & manducando speciem panis consecratam, sumitur simul & sanguis Christi Domini* : vnde cum duo illa sine cibis & potus spirituales animæ, qui vnica tantum speciem accipit consecratam, verè accipit totam refectionem animæ.

Ad posteriorem probationem, concessa quòd in tali casu homo non sumpsisset sanguinem Christi Domini, sed solum eius corpus, negatur eum ex consequenti non sumpturum potum spiritalem ; nam ipsa animæ resectio spiritualis non integratur duabus gratis partialibus, qua-

rum vna sit tantum cibis, & per solam speciem panis consecratam tribuatur ; & altera sit tantum potus, quæ item conferatur tantum per calicem consecratum, sed est vna & eadem, quæ est simul cibis & potus, vt indicat Christus Dominus S. Ioannis 6. quando ait esse panem vitæ qui sedat famem & sitim, *Ego sum panis vitæ, qui venit ad me non esuriet, & non sitiet in æternum*. Item S. Matthæi 3. *Beati qui esurunt & sitiunt iustitiam*, id est qui ardente desiderio consequendæ iustitiæ, seu gratiæ, vt ad illum locum explicat sanctus Hieronymus, & alij Patres apud S. Thomam in Cathena Euangelica : in spiritualibus enim appetitus refectionis nihil est aliud, quàm desiderium quoddam gratiæ & fruitionis diuinæ essentia, vt intelligitur ex locis citatis : at vnica species consecrata etiam in triduo sumpta, sedasset istud desiderium, quatenus contulisset gratiam dignè ad illam accedenti. & proinde, integram animæ refectionem dedisset. Hinc S. Cyprianus sermone de cena Domini loquens de hac refectione factâ sub specie panis, vocat illam non solummodo *esum*, sed etiam *potum*, *Manducauerant*, inquit, & *biberant de eodem pane* : an autem per sumptionem vtriusque speciei consecratæ plus gratiæ accipitur, quàm per sumptionem vnius, dicitur infra agendo de comunione sub vtraque specie.

Quarta obiectio. Pars nunquam denominatur denominatione totius ; sed quilibet species consecrata est verè pars essentialis totius sacramenti Eucharistiæ ex secunda propositione : ergo non potest dici sacramentum Eucharistiæ, & multò minus esse illud quod est contra tertiam propositionem.

Respondetur, in totis heterogeneis partem non denominari denominatione totius : at verò in totis homogeneis partè denominari denominatione totius, vt quilibet pars aquæ est & dicitur aqua, quilibet pars panis est & dicitur panis, quilibet pars vini vinum : sacramentum autem Eucharistiæ est totum quoddam homogeneum, quatenus est signum practicum refectionis spiritualis per analogiam ad panem & vinum : idèquè vnaqueque pars totalis Eucharistiæ rectè appellatur sacramentum Eucharistiæ.

ARTICVLVS III.

Vnde numerica vnitas sacramenti Eucharistiæ desumatur.

Hæc sit prima nostra propositio. *Vnitas individualis & numerica sacramenti Eucharistiæ non potitur ab eo quod vnus & idem numero Christus Dominus sit omnibus speciebus consecratis coniunctus* : ita vt omnes species consecratæ vbi cumque & quomodo cunque sint, constituent vnum numero sacramentum, quia vnum numero Christum (qui est id quod est præcipuum in Eucharistia) in seipsis continent. Propositio hæc est contra Suarez 3. parte de Sacramentis disp. 39. sect. 4. est tamen valde communis inter Theologos.

Probat per primò ex vsu Ecclesiæ & Conciliorum, quæ plures formulas distinctis temporibus consecratas, & distributas in refectionem spiritalem, passim vocant *plura sacramenta*, cum tamen in illis omnibus vnus & idem numero Christus continetur.

Probat etiam ratione : quando sub vna ra-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

tione specifica alicuius entis, plura continentur, quorum vnumquodque *per se, solitarie, & independenter* ab alio, participat verè & realiter specificam rationem istius entis, tunc plura illa, quæ sic continentur distinguuntur numero: sed *practica significatio* refectionis spiritualis, per analogiam ad refectionem corporalem, est specifica ratio sacramenti Eucharistiae, vt supra ostendimus, & sub illâ continentur plures hostiæ, seu formulæ secundum vtramque speciem panis & vini consecratæ, habentes sub se idem numero corpus, & eundem numero sanguinem Christi Domini, quarum specierum consecratarum vnaquæque participat verè, realiter, *per se, & independenter* ab aliis similibus speciebus consecratis formalem rationem sacramenti Eucharistiae, seu habet practica significacionem refectionis spiritualis; quia species consecratæ in vno Altari, significant illam independenter ab aliis in alio Altari consecratis item quæ asservantur in sacro Ciborio vnus Parochiæ independenter ab illis quæ asservantur in aliis Parochiis: & similiter sumptæ à rectè dispositis eos verè reficiunt spiritualiter, independenter, tam ab aliis, quàm à digna eorum sumptione: ergo omnes illæ species consecratæ significantes distinctas numero refectiones practicas spirituales, erunt plura numero distincta sacramenta, nec proinde vnitas illius petetur à Christi corpore, & sanguine, quæ sunt eadem numero in illis omnibus.

II.

Explicatur amplius. Vnitas numerica entis semper petitur ab eo secundum quod specifica eius ratio est diuersimodè in pluribus solo numero differentibus: atqui non obstat, quod idem numero corpus Christi, idem numero eius sanguis sit sub omnibus & singulis speciebus consecratis, practica significatio refectionis animæ per analogiam ad refectionem corporalem, est distincta numero in pluribus speciebus consecratis solo numero differentibus, & plures numero gratias reficientes producentibus in pluribus communicantibus, vel in vno & eodem fidei, alio & alio tempore communicante, cum hoc sacramentum non imprimat characterem: ergo sacramentum Eucharistiae potest esse vnum numero, nec hæc eius vnitas desumitur ab vnitate numerica vnus & eiusdem numero corporis & sanguinis Christi Domini existentis sub omnibus & singulis speciebus consecratis.

IV.

Nec his obstat primò, quod Apostolus primæ ad Corinth. i. dicat omnes fideles *participare de vno pane, & de vno calice*. Secundò, quod si Verbum assumptissset duas humanitates, esset vnus homo, vt docet S. Thomas 3. partæ quæst. 3. art. 7 ad secundum, quia esset idem numero Verbum, licet plures essent humanitates, & si vna numero substantia panis esset sub pluribus numero distinctis accidentibus, semper esset idem numero panis, imò & quod sacrificium Missæ sit idem numero cum sacrificio crucis, propter identitatem numericam hostiæ, seu rei oblatæ.

Hæc, inquam, non obstant: non primum, quia ibi agit Apostolus de *vnitate mystica* corporis Ecclesiæ, quam colligit ex eo quod omnes fideles participant de eodem corpore & sanguine Christi Domini, non tamen quasi sit *idem numero sacramentum* in omnibus fidelibus, loquendo *precisè*, cum etiam ex vnitate specifica huius sacramenti possit rectè colligi ipsa vnitas corporis mystici Ecclesiæ, sicut ibidem colligit vnitatem

societatis inter fideles & infideles, qui participant immolationis demoniorum, cum tamen ista immolationis possent inter se distinguere numero.

Secundum item non obstat, quia in tali casu esset vnus tantum homo, ex eo quod, vt ibidem docent Theologi, *vnitas nominis substantiui* postulat vnitatem suppositi, sicut eius pluralitas non tantum pluralitatem suppositorum, sed etiam formarum per ipsum nomen significatarum: at in hoc sacramento Christus Dominus non assumit species sacramentales ad vnitatem suppositi, cum per illum propriè non subsistat, vt dicitur infra; sed quia vnitas in sacramentis petitur à *significatione*, & plures hostiæ consecratæ plures numero refectiones significant, licet sit vnus Christus numero in illis omnibus, plura tamen erunt numero sacramenta: nec par est ratio de ipso pane eodem numero existente sub distinctis accidentibus, quia *denominatio hæc panis* desumitur ab ipsa substantia panis, quæ supponitur eadem sub diuersis accidentibus.

Tertium item non obstat, quia sacrificium Missæ ita dicitur esse vnum & idem cum sacrificio crucis, ratione *principalis offerentis, & hostiæ oblatæ*, vt tamen non desinat *secundum ritum & modum sacrificandi*, distinguui à priori, cum prius dicatur *sacrificium absolutum, nostræ redemptionis consummatum*: posterius *commemoratiuum, & applicatiuum*, sitque etiam distincta sacrificatio, vt amplius ostendetur infra, agendo de Eucharistia in ratione sacrificij.

Secunda propositio. *Vnitas numerica sacramenti Eucharistiae non desumitur à continuatione physica specierum consecratarum*: itavt tot sint sacramenta Eucharistiae numero distincta, quot sunt distinctæ & distinctiue species panis & vini consecratæ, siue illæ ab vno tantum Sacerdote vnica consecratione, & vnica consumptione consecrentur, consumantur, siue à pluribus, & distincto tempore.

Propositio hæc est Suarij loco citato, est tamen contra Vasquezium ad tertiam partem sancti Thomæ disput. 168. cap. 1. numero 13. & nonnullos alios, contra quos probatur, vnitas numerica suprâ specificam, nihil addit præter eius multiplicationem secundum numerum indiuiduorum, quatenus natura specifica sit hæc, vnde principium indiuiduationis à multis Philosophis vocatur *hæccitas*: ergo ab eodem formali principio debet peti vnitas numerica rei alicuius à quo petitur vnitas eius specifica (seruatâ tamen proportionem) vt etiam patet in omnibus speciebus rerum, quæ contrahuntur ad sua indiuidua: atqui principium vnitatis specifica sacramenti Eucharistiae non est continuatio physica specierum, consecratarum panis & vini, cum in istis diuinis artefactis vnitas nunquam petatur ab *eorum materiali*, cuiusmodi est continuatio physica specierum, vt obseruauimus primo articulo huius disputationis, secundo notabili: igitur neque vnitas numerica sacramenti Eucharistiae petenda erit à continuatione physica specierum consecratarum panis & vini.

Secundò, quando Sacerdos celebrans diuidit hostiam in tres partes, quas ipse solus sumit: item si quando diuidit actum bibitionis sanguinis Christi Domini in tres, faciendo aliquam morulam, itavt pluribus tantum vicibus totum Calicem consecratum exhauriat, non dicitur accipere tria sacramenta, aliâ cum ad multiplicationem indiuidualem Eucharistiae sequatur

V.

VI.

VII.

VIII.

I. multiplicatio significationis eius practice secundum exercitium, ubi applicatur lubiecto distictio, & ex consequenti multiplicatio gratie reficientis, tunc Sacerdos ex vi & ex opere operato sacramenti plures gratias, aut saltem maiorem reficientem acciperet, quam laicus per vnicam tantum hostiam, aut quam Sacerdos bibendo vno haustu totum Calicem, quod non videtur admittendum ob indecentiam, quæ inde sequeretur, dum ratione huius amplioris gratie singuli Sacerdotes, pluribus & pluribus interpositis infertitibus totum Calicem consecratum biberent.

Nec est quodd quis respondeat, in tali casu vnam & eandem gratiam conferri cum ea quæ datur bibenti totum Calicem vnicò haustu, quatenus omnes illæ bibitiones referuntur ad vnam tantum refectionem, nam hæc responsio destruit propriam suam sententiam, quia in ista hypotheti datur physica discontinuatio specierum consecratarum, quæ tamen tunc applicata non facit pluralitatem numericam sacramenti Eucharistie, nec multiplicationem refectionis. Imò ex hac aduersariorum responsione hæc alia resultat ratio pro nostra propositione; quod habet se merè per accidens ad aliquod constitutum, illud non potest esse formale constitutum eius, quia ratio constitutiva *ut sic, per se, & formaliter* sese habet ad id quod constituit, tanquam forma ad suum compositum: atqui tam continuas specierum consecratarum, quam earum discontinuitas habet se merè per accidens ad sacramentum Eucharistie, vt est vnum numero, quia siue vnitas tantum speciei continua consecrata detur vni accedenti ad hoc sacramentum, siue plures etiam discontinuæ simul & semel ei vni dentur, semper hoc sacramentum sic acceptum, est vnum duntaxat numero, vt hæc responsio admittit, & facile intelligitur: ergo vnitas numerica sacramenti Eucharistie nullo modo petitur, loquendo propriè & præcisè, ab ipsa continuitate, vel discontinuitate specierum consecratarum.

Tertia propositio. *Vnitas numerica sacramenti Eucharistie desumitur ex morali coniunctione specierum inter se in ordine ad vnam refectionem spiritalem*: ita vt omnes illæ species, etiam discontinuatione physica separate, quæ per modum vnus cibationis tribuuntur, & sumuntur, sint vnum numero sacramentum Eucharistie. Ita Sorò in quartum dist. 8. qu. vnicà artic. 1. ubi ait hanc vnitatem tam propriè esse vnitatem formaliter in genere signi, quam sit vnitas lineæ in genere continui, licet materialiter resuletur ex pluribus. Hanc etiam propositionem probat Suares supra, aitque eam esse magis *visitam, & vulgarem*.

IV. Probat autem primà ratione factà pro præcedenti propositione. Vnitas specifica huius sacramenti petitur ab eo quodd significet vnam speciem refectionem spiritalem animæ ex dictis: ergo & numerica petitur ex eo quodd significet, & referatur ad vnam numero refectionem spiritalem. Consequentia hæc probatur in præcedenti propositione. Secundo eo modo sacramentum Eucharistie est vnum numero, quo coniunctum aliquod corporale est vnum, quia Eucharistia est in genere coniuncti, vocatur enim factum coniunctum: sed vnitas numerica coniuncti corporalis petitur ex eo quodd licet constet multis & variis ferculis, illa tamen omnia ordi-

A nentur ad vnam numero refectionem corporalem: ergo & vnitas numerica sacramenti Eucharistie petitur ex eo quodd species consecrata, siue illæ plures sint etiam distinctæ, siue non. ordinantur ad vnam numero refectionem. Tertiò, in aliis rebus *artefactis*, & *moralibus* vnitas numerica desumitur à coniunctione morali plurium in ordine ad vnum numero effectum, vt in edificio amplissimo, licet sint plures & diuersæ ædes. si tamen ordinantur ad habitationem vnus tantum familiz, dicitur tantum vna domus: econtrà verò si mortuo patrefamilias, filij amplum illud ædificium diuidant, & quilibet illorum habeat suam familiam ab aliis distinctam, quæ distinctas partes istius ædificii diuisim habitet, tunc dicuntur plures ædes: si autem iterum coniungantur in ordine ad habitationem vnus tantum familiz, tunc dicitur vna domus; idem videre est in ciuitate, Republica, exercitu, & aliis id genus entibus moralibus: ergo pari modo cum sacramentum Eucharistie sit aliquod *artefactum, & ens morale*, vnitas eius numerica desumetur ex morali coniunctione specierum consecratarum in ordine ad vnam & eandem numero refectionem spiritalem animæ: idèque in nostra propositione diximus, vnitate numericam sacramenti Eucharistie desumi à coniunctione morali & ordinatione specierum consecratarum ad vnam tantum spiritalem refectionem, abstractendo ab hac vtraque, quatenus vbi nulla interuenit relatio distribuentis, vel accipientis, ibi tantum indiuiduatur per priorem; quando autem interuenit, tunc eius ordinatio compleatur tantum, & *ultimo determinetur*: à posteriori eius relatio, seu ordinatione, sicut alii Philosphi volunt rationem temporis compleri per intellectum.

ARTICVLVS IV.

Soluantur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli.

PRIMA est, plures formulæ possunt consecrari ab aliquo Sacerdote, sine vlla eius relatione ad vnam, vel plures refectiones, & nihilominus tunc erunt plura numero sacramenta, cum ibi reperiantur plures numero cibi, plures item numero potus: ergo vnitas numerica sacramenti Eucharistie non petitur à morali coniunctione per ordinem & relationem ad vnam numero refectionem animæ.

Respondetur, in ista hypothesi fore pluram numero sacramenta etiam per relationem & ordinationem ad plures numero refectiones: est enim duplex ordinatio, seu relatio: vna que conuenit ipsis speciebus consecratis spectatis *reundum se*; nam eo ipso quo vnaquæque species integra consecrata, est cibus spiritualis, & eo ipso ordinatur ex se ad vnam numero refectionem, & proinde cum ibi sint multe species consecratae à se inuicem realiter seiunctæ, sunt etiam multa numero sacramenta, sicut sunt plures numero cibi.

Alterà relatio, seu ordinatio aduenit ipsi sacramento ab intellectu fumentis, vel conferentis illud: & in casu obiectionis plura illa numero sacramenta Eucharistie non accipiunt vltimò suam numericam vnitatem ab hac posteriori, sed à priori tantum: quodd si Sacerdos factà iam consecratione modo prædicta omnes illas for-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

multas ordinat ad vnum tantum numero sacramentum, quod non magis debet videri absurdum, quam Regem ex vno exercitu duos facere, aut patrem familias ex vna domo amplissima duas facere, cum hac omnia sint moralia: ideoque in nostra propositione diximus unitatem numericam Eucharistiae desumi à coniunctione morali, & ordinatione specierum ad vnā tantum spiritalem refectionem abstrahendo ab hac utraque, quatenus ubi nulla interuenit relatio distinctus, vel accipientis indiuiduatur tantum per priorem, quando autem interuenit eius ordinatio, tunc à posteriori tantum relatione eius compleatur, & vltimo determinetur, sicut volunt aliqui Philosophi rationem temporis compleri per intellectum.

II.

Secunda obiectio est. Principium unitatis, & indiuiduationis debet esse *intrinsicum* rei quam indiuiduat: atqui prædicta ordinatio, seu relatio ad vnam tantum numero, vel plures refectiones animæ, est omnino *extrinseca* sacramentum Eucharistiae, quia tantum est ab intellectu summentis, vel conferentis: igitur hæc ordinatio sacramenti Eucharistiae ad vnam tantum, vel plures refectiones animæ non indiuiduat sacramentum Eucharistiae.

III.

Respondetur, nulla alia esse quæ talis sunt conditionis, vt entia dicant *habitudinem ad alterum*, alia quæ illam *includunt*: priora indiuiduari per aliquid sibi *intrinsicum*, sine aliquo ordine ad aliquid aliud, quia ratio indiuiduationis sequitur conditionem entis. Posteriora ita indiuiduari per aliquid sibi *intrinsicum*, vt tamen dicant ordinem ad aliud, vt patet exemplo loci singularis, qui indiuiduatur per ordinem ad positi mundi, propterea ab illis hæc distantia, & non aliam habet: sacramentum autem Eucharistiae habet ordinem ad aliquid sibi extrinsecum, cum sit cibum animæ, cibum autem dicat ordinem ad refectionem; sique indiuiduatur quatenus prædictæ significat hæc & non aliam animæ refectionem: quæ significatio indiuidua completur in illo per prædictam ordinationem eius, & relationem.

IV.

Tertia obiectio. Principium indiuiduationis debet esse *invariabile*, quando ipsa res manet indiuidua: sed prædicta ordinatio potest variari, quatenus ubi Sacerdos consecrans statuit dare integram hostiam consecratam in refectionem vnus duntaxat communicantis, quia videt alterum simul accedere ad sacram synaxim, statim illam vnam diuidit in duas partes, sique contra primam suam ordinationem ex vno singulari sacramento facit pro sua libertate duo: ergo prædicta Sacerdotis ordinatio non est formale principium unitatis sacramenti Eucharistiae.

Respondetur ad Maiorem, *Principium indiuiduationis eo modo debere esse invariabile, quo & res, quam indiuiduat*: vnde cum sacramentum Eucharistiae sit ens aliquod *morale*, & artefactum, desumens suam specificationem ab ordinatione, & relatione ad refectionem spiritalem, quo modo variabitur, & multiplicabitur numericæ talis refectionis, etiam multiplicabitur, & variabitur eius indiuiduatio, vt videre est in aliis pluribus rebus similibus supra commemoratis.

Quarta obiectio. Quando aliquid conuenit *per se* alicui, tunc eius oppositum, neque *per se*, neque *per accidens* potest ei conuenire: sed ex dictis præfati articulo in solutione ad primam obiectioem, quando Sacerdos plures conse-

A

crans formulas eas non ordinat ad plures refectiones, tunc sunt *ex se* plura numero sacramenta: ergo si postmodum Sacerdos det illas omnes in vnam tantum vnus hominis refectionem, non erunt vnum duntaxat numero sacramentum Eucharistiae, quia hæc subsequens ordinatio est aliquid oppositum conditioni, quæ plures illæ formulæ erant antea *ex se* plura numero sacramenta Eucharistiae.

Respondetur primò negando Maiorem simpliciter & absolute enuntiatam; est enim falsa, vt patet in motu grauium, quibus per se competit tendere deorsum, & nihilominus ad vitandum vacuum tendunt sursum, quod idem videre est in motu leuium. Deinde duobus modis aliquid dicitur esse tale *ex se*. Primò, quatenus extrinseca & formali sua ratione est tale, quo modo homo est *per se* rationalis. Secundò, quatenus

B

consideratur *sine aliquo quod potest ei superaddi*, quomodo sepe in moralibus dicimus actum aliquem esse bonum *per se*, quia scilicet illum tantum consideramus secundum tendentiam in nudum obiectum, non considerando circumstantias quæ ei insunt, aut possunt aduenire ex intentione agentis, vel aliunde: iam quod est *ex se*, vel *per se* tale hoc tantum posteriori modo non est istius conditionis, vt oppositum eius non possit ei competere, quemadmodum patet in actibus humanis, qui licet ex obiecto sint boni, possunt tamen esse mali ex aliqua circumstantia; sacramentum autem Eucharistiae consecratum secundum plures species discontinuas, & ordinatum à consecrante ad vnam numero refectionem, est solum hoc modo posteriori *ex se*, & *per se* plura numero sacramenta: vnde si accedat ordinatio, quæ omnes illas species discontinuas manducetur vnā tantum comestione, quia vna manducatio spectata moraliter vnam tantum constituit refectionem, dicentur vnum tantum numero sacramentum.

C

Secundò respondetur, istam etiam ordinationem & relationem esse moraliter permanentem, quatenus prior tam diu censetur perseverare, quam diu species consecrata sunt continuæ, & indiuisæ, nec ab intellectu alicuius ordinantur ad plures refectiones, & item quatenus posterior ubi facta est per aliquem intellectum, non reuocatur sicut propositum voluntatis, etiam actus transacto, nec tamen reuocatum censetur, & dicitur remanere.

D

Quinta obiectio. Principium unitatis numericæ debet esse tale qualis est ipsa res: atqui sacramentum Eucharistiae est ens aliquod permanentens, vt docemur articulis secundo & tertio secundæ disputationis ad præsentem questionem S. Thomæ: relatio autem & ordinatio Sacerdotis Eucharistiae ad vnam tantum, vel plures refectiones animæ, est aliquid cito transiens: igitur talis ordinatio non potest esse id à quo unitas sacramenti Eucharistiae desumitur.

D

Respondetur, concessâ Maiore negando Minorem: duplex enim distingui potest, *ordinatio actualis vna & transiens*, quæ formaliter nihil est aliud, quam delibetata voluntas Sacerdotis deputantis formulas consecratas ad vnam, vel plures refectiones: *altera passiva*, & per priorem actum moraliter impressa prædictis formulis consecratis, quæ manent, & moraliter perseverant deputatæ in vnam, vel plures refectiones: prior ordinatio est causa moralis efficiens illud

indivisionis sacramenti Eucharistia principium, quod hic inquirimus: posterior ita est huius prioris effectus, ut tamen sit *formalis causa*, seu principium formale constitutum individui Eucharistia sacramenti, & hæc tandiu censetur perseverare, quoad species consecratae sunt continuæ & indivisæ, nec ab intellectu alicuius ordinantur ad plures refectiones: & iterum quatenus hæc posterior, ubi est facta per consecrationem, vel ministerium Eucharistia, non reuocatur; sicut propositum voluntatis, quod iam actu quidem transit, nec tamen est reuocatum, censetur & dicitur permanere, non quod hæc eius permanentia formaliter considerata consistat in ista *negatione reuocationis* (nam sicut Eucharistia est sacramentum *formaliter & positive* permanens, ita etiam & formalis eius causa in esse formaliter permanentis debet esse aliquid formaliter positum modo suæ naturæ, & eius constitutioni proportionatum) sed positum illud (quod est reale tantum morale) defectu terminorum explicatur à nobis *per negationem*, quæ sequitur ad illud; sicut & attributa negativa Dei, quæ, quamvis sint, non tantum *fundamentaliter*, sed etiam *formaliter* positiva, negatiuis tamen nominibus explicantur.

Sexta & vltima obiectio. Vbi est vna numero species consecrata, & ibi est vna tantum sacramentalis significatio; sed pro sola reali continuitate, vel discontinuitate partium vnius speciei consecratae, est à parte rei vna, vel multiplex numero species, sicut ante consecrationem pro sola cōtinuitate partium panis aut vini, erat vna numero substantia panis & vini: ergo & pro sola continuitate, vel discontinuitate specierum consecratarum, vna tantum erit, vel multiplex significatio, & ex consequenti vnum numero sacramentum Eucharistia.

Respondetur, Maiorem huius obiectiois habere duplicem sensum, *formalem* vnum, qui facit ad præsens institutum, alterum tantum *materialem*, qui nullo modo hic inest. Respondetur, tam illam, quam eius Minorem esse falsam in primo sensu, licet sit vera in secundo sensu. Totâ hæc responsio explicatur: sensus istius Maioris sumptus in sensu *formali* est hic; idem *præcisè*, & *formaliter* sacramentalis significatio Eucharistia est vna tantum numero, quia iuxta voi tantum species consecratae, realiter continuæ secundum omnes suas partes; & idem est *præcisè* & *formaliter* numero *multiplex*, quia inest consecratae speciei, secundum realem discontinuitatem partium multiplici, ita ut hæc *unitas*, seu *continuitas* partium speciei consecratae, vel eius *multiplicitas*, seu *discontinuitas* sit *formalis causa*, & ratio unitatis, vel multitudinis numerice huius sacramenti, quo sensu hæc Maior, & ex consequenti eius Minor est falsa, ut rationes allatae pro secunda propositione tertij articuli huius disputationis ostendunt: *materialis* autem sensus eiusdem propositionis est iste: talis est concomitantia speciei consecratae ad sacramentalem significationem Eucharistia, ut quoad species hæc consecrata est quoad omnes suas partes indivisa, seu continua, vnam tantum numero habeat significationem sacramentalem, & quando species illæ sunt discontinuæ, sine etiam ibi plures numero significationes sacramentales; quod quidem est verum, propter species illæ consecratae considerantur *secundum se*, & iuxta priorem illam ordinationem explicatâ in solutione primæ obiectiois; sed ex eo quod vnum habet *se cōmitanter* ad aliud, male inferitur esse *formalis* eius ratio, ut manifestè

pater in mysterio Trinitatis, ubi cōplacentia Patris diuini in Filio quæ generat, habet se *concomitanter* ad eius generationem, cuius tamē nullo modo est aliquod principium, vel *formalis ratio* constitutiva, ut omnes Theologi docent cū S. Th. 1. parte qu. 41. & *per concomitantiam* vnius numero sacramentalis significationis ad vnam continuam, & secundum omnes suas partes realiter indivisam speciem consecratâ, nō oritur *præcisè* & *formaliter* ex reali continuitate partium eius; hæc enim, ut ostendimus, habet se *per accidens* ad illam, sed præcisè ostiuitur ex eo quod ubi plures numero panes solent confici & distribui in refectionem plurium, vniuscuique numero panis, quoad realem partium continuationem indivisam, habet vt ordinetur ad vnam vnius hominis refectionem, sicut pater in annotatione, quæ solet distribui militibus, & ex consequenti quando est consecratus vnam tantum numero refectionem animæ significet; nam significatio sacramentorum fundatur in analogia, quam eorum materiam habent ad proprios & naturales suos effectus, ut pater inductione factâ per omnia, & singula sacramenta: panis autem & vinum sunt in refectionem corporalem hominum.

DISPVATIO IV.

De excellentia & necessitate sacramenti Eucharistia.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum Eucharistia sit omnium sacramentorum nouæ Legis nobilissimum.

PARS affirmans videtur esse de fide propter 3. Canonem septimæ sessionis Concilij Trid. de sententis, *Non omnia nomen Legis sacramenta esse paria, sed vnum esse dignius alio*: videturque tunc respexisse ad hoc sacramentum Eucharistia, quia in sequentibus sessionibus agens de singulis sacramentis in particulari, ita de sola Eucharistia loquitur sess. 13. vt significet Canonem hunc edictum fuisse pro tuenda eius dignitate, nam passim ibi vitur epichetis id significantibus dum vocat Eucharistiam *sacratissimum*, *scitocrosantiam*, venerabilem, adorandam, & cap. 2. ait, *Christum in hoc sacramento diuinit diuini sui erga homines amoris veluti effundit*. Probatur cōclusio 1. ex cap. Nihil, de consecr. dist. 2. Deinde ex Patribus, S. Dionys. de cœlesti Hierarch. cap. 3. dicente, *ad hoc sacramentum, antiquam ad iuueniunt omnia alia sacramenta ordinari*. S. Chrysost. hom. 61. ad popul. Antioch. S. August. passim tract. 26. in S. Ioan. Probatur etiam ratio. Maior nobilitas sacramenti debet attendi penes maiorem sanctitatem, perfectiorem modum illam operandi, & penes rem in eo contentam, quia sacramentum est signum prætium gratiæ sanctificantis: atqui quoad ista omnia sacramentum Eucharistia est nobilius omnibus aliis. De vltimo pater, quia cōtinet Christum Deum & hominem, quem reliqua non continent. De penultimo pater, quia in aliis humanitas Christi cōcurrit ad productionem gratiæ, tãquam instrumentum aliquid vniuersale, respectu omnium effectuum gratiæ, & præterea vt abiciens & disiuncta à sacramento gratiâ illam efficiens: at in Eucharistia vt ibi realiter præsens & aliquâ vniōne coniuncta sacrameto, insuper vt instrumentum aliquid speciale quod fit coniunctione ad species eas eleuat ad productionem

I. nutritiæ gratia, simulque cum illis eius productionem attingit, sicut in visione beatifica essentia diuina duplicem habet concursum, generalem vnum, & specialem alterum. & ipsæ species & corpus Christi Domini, vt subest speciebus ipsis, id faciunt respectu nutritionis spiritualis, quod vini & panis substantiæ in nutritione corporali, vt significauit Christus Dominus passum Ioannis 6. Item & Patres dum illius gratiæ efficientiam ipsis etiam speciebus tribuunt, vt S. Cyprianus sermone de Cæna Domini, & dicitur amplius infra: igitur sacramentum Eucharistiæ secundum modum suum operandi, est omnibus aliis sacramentis nobilior.

Denique antepenultimum quod fuit primum in nostra hac ratione, probatur ex Catechismo Trid. cit. cap. 4. §. 46. dicente, hoc sacramentum, quantum ad honorum assumentiam, se habere ad reliqua, sicut se habet fons ad riuulos: tum quod reliqua sacramenta faciant quidem suscipientes amicos Dei. at hoc sacramentum mutet quodammodo ipsos suscipientes in Deum, vt ex S. August. lib. 7. Confess. cap. 10. notat Catechismus indente. cit. cap. 4. §. 47. & explicabitur infra: igitur sacramentum Eucharistiæ, quoad proprium suum effectum est nobilior reliquis aliis sacramentis.

Neque his obstat quod in vita corporali generatione sit longè perfectior nutritio, vel augmentatione: item quod l'ementia conferat gratiam sanantem: item quod matrimonij sacramentum significet vñionem Verbi cum humanitate: item quod omne ordinatum sit inferius eo ad quod ordinatur, cum istud habeat rationem medij, hæc verò rationem finis: sacramentum autem Eucharistiæ ordinatur ad nutriendam gratiam in Baptismo & in aliis viuorum sacramentis acceptam. Hæc, inquam, non obstant: non primum, quia ex duplici capite fit, vt generatio corporalis sit perfectior nutritio & augmentatione. Primum est, quod illa fiat ad formam substantialem, accretio ad quantitatem. Secundum est, quod nutritio semper fiat ex alimento inferioris ordinis à corpore viuente, quod nutritur: at tam spiritualis regeneratio, quam augmentatio fiat ad formam aliquam tantum accidentalem, scilicet gratiam sanctificantem. Deinde spiritualis nutritio animæ fit per corpus & sanguinem Christi Domini, prout continentur sub speciebus consecratæ, quæ tamen corpus & sanguis Christi Domini sunt alterius longè ordinis, propter vñionem hypostaticam, quam sit vel ipsa anima suscipiens, vel gratia baptismalis, aut confirmatoria: tum etiam quod ratio suæ perfectionis alimentum istud conuertat in se nutrientem, & non econtrà, vt fit in nutritione corporali; & gratia sanctificans huic sacramento propria, fit intra latitudinem gratiæ, perfectior & maior gratiæ quorumcumque sacramentorum, vt ostendimus.

Non item obstat secundum, quia quod sacramentum per suam gratiam non restituat vitam, seu non conferat gratiam sanantem, id non prouenit ex aliqua eius imperfectione, vel minori excellentiâ, cum, vt infra ostendetur, aliquando id faciat, saltem per accedens, quemadmodum patet in peccatis mortalibus ex ignorantia inculpabili oblitis, quæ possunt interdum esse in iis qui accedunt ad Eucharistiam; sed quod id primo & per se non faciat prouenit ex maiori eius perfectione, vt potest ratione cuius postulat subiectum perfectè dispositum, cum sit per se san-

sum sacramentum viuorum, non autem mortuorum, quemadmodum inter formas naturales fit vt forma etiam longè nobilior aliâ inferiori, eius tamen materiam non possit informare, ex defectu nobilitatis dispositionis in subiecto taliformæ correspondentis.

Tertium item fundatum in significatione matrimonij non obstat, quia illud specularitè tantum, & non practice significat coniunctionem Verbi cum humanitate, cum per sacramentum istud coniuges non vñiantur Verbo diuino hypostaticè; sed sacramentum matrimonij dicitur tantum significare prædictam vñionem hypostaticam, quatenus illam repræsentat per copulam carnalem, quæ coniuges sunt vna caro: ac sacramentum Eucharistiæ significat practice, hoc est simul efficiendo in suscipientibus eorum vñionem ad Christum, vt insinuat etiam supra.

Vltimum denique non obstat, nam tunc tantum id quod ordinatur ad aliud est inferius eo, ad quod ordinatur, quando præcisè ordinatur, tanquam medium ad aliud, vt finem eius etiam præcisè obtinendum, quia finis vt sic semper est aliquid perfectius medio in ratione medij præcisè spectato: quando verò aliquid ordinatur tantum ad aliud, vt causæ perfecti iñstus ad quod ordinatur tantum abest vt hoc posterius sit aliquid perfectius, quin potius arguit in illo imperfectionem, cum omnis perfectum sit nobilissimum perfectibile, sic vt licet Christus Dominus ordinetur ad nostram iustificationem, quia tamen ad illam ordinatur, tanquam quædam causæ perfecti illam, non ceterus Christus Dominus esse aliquid minus perfectum nostrâ iustificatione: ac sacramentum Eucharistiæ hoc solo posteriori modo ad reliqua sacramenta ordinatur, vt insinuat etiam supra, & amplius intelligitur ex dicendis infra.

ARTICVLVS II.

Utrum Eucharistiæ sacramentum in re, & de facto susceptum, sit ad salutem necessarium.

AGITVR hic de sola necessitate medij, nam de necessitate præcepti agemus infra cum sancto Thoma questione octogesimâ. Sensus itaque præsentis articuli est, an æterna salus anima ita sit alligata reali susceptioni huius sacramenti Eucharistiæ, vt sine illo non possit, sine à parulo, sine ab adulto, etiam baptizari obtinere. Nonnulli ex Interpretibus sancti Thomæ referunt quosdam hæreticos assertuisse partem affirmantem, quorum tamen mentem alij negant hanc fuisse, sed aliam: verum quicquid sit de ista varietate authorum,

Sit hæc prima nostra propositio. Sacramentum Eucharistiæ nec paruulis, nec adultis in re susceptum, est de necessitate medij. Propositio est de fide: prior quidem pars ex Trident. sessione 21. Can. 4. & ibid. cap. 4. posterior habetur ex communi consensu Ecclesiæ, & praxi, tanquam in rem de fide, & colligitur ex illo Christi Domini apud S. Marcum capite vltimo, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluum erit, vbi salus æterna tribuitur fidei & Baptismo, & ex consequenti ad illam realis receptio sacramenti Eucharistiæ non est necessaria adultis (hoc enim verbum Christi Domini intelligitur de adultis) necessitate medij.

Probatur, illud solummodò est necessarium

I. *necessitate medij, siue paruulis, siue adultis, quod est primò & per se institutum pro tollendo peccato, quia sublatò peccato quilibet est capax vitæ æternæ: atqui sacramentum Eucharistiæ non est primò & per se institutum ad tollendum peccatum, vt expressè Concilium Tridentinum definit sessione 13. Canon 5. dum dicit, Anathema sit qui dixerint præcipuum fructum sacramenti Eucharistiæ esse remissionem peccatorum: igitur sacramentum Eucharistiæ non est necessarium necessitate medij, siue paruulis, siue adultis.*

II. Maior probatur ex illo Christi Domini apud S. Matthæum cap. 6. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: qui enim caret omni peccato ipse est mundus corde: & ex illo Psalmistæ querentis à Deo quoniam sint possessuri vitam æternam Psalm. 14. vbi ita ei responderetur, quingrediatur sine macula, & plurius aliis sacre Scripturæ & Patrum testimoniis.*

III. Minor verò explicatur amplius, & simul probatur. peccatum omne tam paruulis, quàm adultis, est vel originale tantum, vt in paruulis nondum baptizatis, vel originale cum vno, vel pluribus actualibus, vt in adultis nondum baptizatis, vel actuale tantum, vnum, vel plura. vt in adultis iam debet baptizatis: sed sacramentum Baptismi primò & per se remittit paruulis peccatum originale: item adultis nondum baptizatis tam actualia ante susceptionem Baptismi commissa, quàm ipsum originale, vt ex professo docuimus agendo de effectu sacramenti Baptismi, sacramentum verò Pœnitentiæ est primò & per se institutum pro remittendis actualibus peccatis, post receptum Baptisma commissis, vt docet Tridentinum Concilium sessione 14. cap. 1. & definit ibidem primò & secundo Canone: igitur cum distinctorum specie sacramentorum nouæ Legis, effectus primarij, & ad quos primò & per se instituta sunt, sint distincti: sacramenta autem Baptismi & Pœnitentiæ instituta sint ad remittendum primò per se omnia quæcunque peccata, sacramentum Eucharistiæ, quod est specie ab istis duobus distinctum, non est primò per se institutum pro remittendis peccatis, nec ex consequenti est aliquibus, siue paruulis, siue adultis necessarium necessitate medij ad salutem. Secundo, sacramentum illud, quod ex natura sua supponit primam gratiam, & remissionem peccatorum in suscipiente, non est necessarium necessitate medij ad salutem, siue paruulis, siue adultis: sed sacramentum Eucharistiæ ex propria sua natura supponit primam gratiam, & peccatorum remissionem; est enim sacramentum viuorum, & sicut tribus corporalis supponit ex se & sua natura vitam corporalem in manducante; sic etiam Eucharistiæ, quæ est verus animæ cibis supponit vitam spiritalem, quæ est per gratiam sanctificantem in suscipiente: igitur sacramentum Eucharistiæ non est necessarium siue paruulis, siue adultis necessitate medij ad salutem. Maior probatur ex eo quòd gratia sanctificans passim in sacris Litteris vocatur *vita æterna*, eo quòd est *semen illius*, & quod qui in ea cum illa discunt ex hoc sæculo infallibiliter saluantur.

IV. Secunda propositio. *Sacramentum Eucharistiæ reipsa & de facto suscipiunt, non est necessarium siue paruulis, siue adultis necessitate medij ad perseuerandum in gratia sanctificante iam accepta. Est etiam hæc propositio de fide ex iisdem capitulis, quibus & prior est de fide; nam Concilium Tridentinum sessione 21. cap. 4. & item 4.*

A. *Canone docet, & definit sub anathemate, paruulos vsu rationis carentes nullâ obligari necessitate ad sacramentalem Eucharistiæ communionem: vbi obseruanda est hæc particula, nullâ obligari necessitate, quæ omnem & quamlibet etiam mediâ necessitatem excludit; & ratio quam ibi subiungit pro hac sua definitione, facit expressè pro hac secunda nostra propositione; sic enim ait de paruulis baptizatis, Si quidem per Baptismi laucrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam iam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt. Ex quibus sic probatur hæc propositio, quantum spectat ad paruulos. Ei tantum sacramentum Eucharistiæ potest esse necessarium remedium ad perseuerandum in gratia iam acceptâ, qui potest illam deperdere: sed paruuli baptizati, quando nondum sunt capaces vñs rationis, non possunt amittere gratiam, quam in Baptismo receperunt, quia deperditur tantum per peccatum mortale, quod illi, pro illa ætate & statu, non possunt committere: ergo Eucharistiæ non est paruulis iam baptizatis, quàm diu carent vsu rationis, necessarium remedium ad perseuerandum in gratia per Baptismum acceptâ.*

Probatur eadem propositio de adultis baptizatis: illud non est necessarium adultis baptizatis, necessitate medij ad perseuerandum in gratia iam accepta, siue quo possint illi sese conseruare in gratia iam accepta, & resistere temptationibus, item necis quibus ad hoc vtrumque assequendum plura alia subsunt media; sed adultis baptizatis plura præter Eucharistiæ alia subsunt media, quibus possunt seipsos conseruare in gratia sanctificante iam accepta: item & resistere temptationibus, nimirum si frequentatio sacramenti Pœnitentiæ, oratio assidua, abstinentia, frequens aliarum virtutum exercitatio, vt patet in Anachoretis, quorum multi plures traduxerunt annos in sanctitate vitæ, & pleni meritis decesserunt ex hoc sæculo, etiam si raro admodum acciperent hoc sacramentum: igitur sacramentum Eucharistiæ in re, & de facto receptum, non est adultis baptizatis necessarium necessitate medij, ad perseuerandum.

C. Deinde sacramentum Eucharistiæ potest tantum esse necessarium necessitate medij ad eos effectus, quos ex opere operato accipere iis, qui cum debita dispositione illud recipiunt: si quod enim sacramentum nouæ Legis sit ordinatum, vt ex se, & naturâ suâ necessarium medium pro assequendo effectum aliquo, debet illum sacramentis nouæ Legis proprio conferre modo, cum vnum quodque operetur conuenienter suæ naturæ, & ex consequenti ex opere operato: atqui sacramentum Eucharistiæ non confert subiecto illud dignè suscipienti speciale donum perseuerantiz, ex opere operato, quia tunc qui illud dignè suscipiunt, esset infallibiliter saluandus, quod tamen nemo Catholicorum dixerit, cum possit cōtingere aliquem semel atque iterum dignè recipere hoc sacramentum, qui tamen finaliter peccat, & sic reprobis, vt patet de multis, qui strictam religionem ingressi, aliquandiū in ea vixerunt sanctissime, etiam frequentando hoc sacramentum; & tamen mutatione suæ voluntatis postmodum ab ea defecerunt, & tandem mortui sunt in peccatis mortalibus: ergo sacramentum Eucharistiæ non est necessarium necessitate medij pro assequendo speciali dono perseuerantiz.

D. Norandum tamen est, nos tam in hac propositione, quàm in illius probatione accipere hunc

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

terminum, *necessarium*, in stricta sua significatione, non autem provaliquando sumitur tantum pro *valde vili*; non enim negamus Eucharistia sacramentum reipsa condigne receptum conferre singularia quædam auxilia, quibus homo adiutus perseueret in statu gratiæ, & fortiter resistat tentationibus: hoc enim esse vnum ex eius effectibus, non tamen primarium, infra docuimus agendo de effectibus huius sacramenti; sed tantum intendimus *absolutam necessitatem mediæ*, quoad istos effectus, excludere ab hoc sacramento.

ARTICVLVS III.

Obiectiones contra doctrinam articuli præcedentis soluantur.

II.

PRIMA est, Christus Dominus apud sanctum Ioannem cap. 6. agens de sacramento Eucharistiæ, & eius vñ, videtur eodem modo loqui, ac quando apud eundem Euangelistam cap. 3. agit de Baptismo, nam hoc posteriori loco ita ait, *Amen, amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: quod intelligit de vita æterna, vt hæc eius verba immediate sequentia ostendunt, *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem habet vitam æternam*. Priori autem loco sic ait Nicodemo, *Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*: quo utroque loco loquitur cum iuramento assertorio veritatis à seipso tunc enuntiatur, more sibi in sacris Litteris solito. Deinde utrobique vitur particula, *nisi*, excludente pari modo à consequentione vitæ æternæ eum qui non comederit eius corpus, & sanguinem, & eum qui non receperit sacramentum Baptismi, & proinde parem facit huius vtriusque sacramenti necessitatem: sed Baptismi necessitas est *mediæ*, vt ex professo docuimus agendo de illo: ergo & hæc necessitas Eucharistiæ & eius sumptionis est etiam mediæ.

III.

Respondetur negando Maiorem; licet enim utrobique adhibeat iuramentum, & exclusionem à regno cælorum, constituat poenam non vsurpati huius vtriusque sacramenti, diuersus tamen ille modus quo loquitur de Baptismo & eius necessitate, à modo illo quo loquitur de sacramento Eucharistiæ, & eius necessitate, ostendit eum ibi non facere necessitatem Eucharistiæ parem necessitati Baptismi; sed de huius necessitate non tantum esse *præcepti*, verum etiam *mediæ*: illius verò necessitatem duntaxat *præcepti*, non autem *mediæ*, dum enim instituit necessitatē Eucharistiæ, vt id ibi insinuat, loquitur eo modo, quo legislator aliquis ferens legem pro adultis, scilicet suam ad illos, *tantum capaces usus rationis, dirigendo sermonem*, *Nisi*, inquit, *manducaueritis carnem Filij hominis*, &c. sicut quando capite 13. S. Lucas dixit, *Si penitentiam non habueritis, omnes simul peribitis*: & proinde sic loquendo de Eucharistia, significat eos solos hoc præsentis præcepto esse obligatos, qui iam vñ rationis sunt assequuti: dum verò instituit necessitatem Baptismi loquitur *imperjonaliter*, vt dicunt Grammatici, qui modus *neminem*, etiam paruulum, cuiuscumque ille sit ætatis, & conditionis, *excludit à necessitate rei*, quæ ibi præcipitur: & potest amplius confirmari ex ipsa conditione

IV.

A huius vtriusque sacramenti; sicut enim relatum illud præceptum Christi D. de agenda penitentia importat actum aliquem iudicii, & desertionis peccatorum, & ex eo quod hæc potest in solis adultis habere locum, rectè intelligimus præceptum istud de agenda penitentia fieri solis adultis, non autem infantibus vñ rationis nondum habentibus: ita etiam quia modus accipiendæ Eucharistiæ, iuxta præceptum Domini apud Apostolum primæ ad Corint. 11. est cum probatione sui ipsius: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat*: & hæc probatio importat actum iudicii & cognitionis ex ipso vñ rationis, cuius soli adulti sunt de facto capaces, non autem infantes: rectè colligimus necessitatē Eucharistiæ sumendæ ibi à Christo Domino institutam esse tantum pro adultis, & ex consequenti illā esse *tantum præcepti*, cuius soli illi sunt capaces: e contra, quia sacramentum Baptismi totum consistit in ablutione facta vñ debita verborum formulæ suprà corpus hominis nondum baptizati, & totum istud potest rectè fieri circa quemlibet tam paruulum, quam adultum; idè consequenter prædictum Christi Domini verbum S. Ioannis 3. capite conformiter ad naturam sacramenti Baptismi intelligitur procedere de *necessitate mediæ*.

Venit contra hæc solutionem obiectiones, quemadmodum ex isto loquendi modo Christi Domini de sacramento Eucharistiæ apud sanctum Ioannem cap. 6. disparitas necessitatis explicata in præsentis solutione colligitur, ita etiam ex illo eodem eius loquendi modo, quo alloquitur homines in *secunda tantum persona*, sic dicendo, *Nisi manducaueritis*, colligemus hanc necessitatem præcepti pro hoc Eucharistiæ sacramento recipiendo, fuisse tantum pro iis, quos tunc præsentem alloquebatur: at hoc est falsum, quia nondum tunc hoc sacramentum erat institutum, nec illi quos alloquebatur erant eius Baptismo baptizati, qui tamen soli sunt capaces fructuose sumptionis huius sacramenti: ergo quo iure hoc Christi Domini verbum extenditur ad adultos absentes, etiam eodem iure extendetur ad paruulos baptizatos eodem iure absentes, cum illi utpote habentes adhuc sanctificantem gratiam, quam in Baptismo receperunt, sint capaces spiritualis illius nutritionis, quæ per Eucharistiam confectur.

Respondetur, illationem in Maiori huius replicæ contentam esse falsam; vt enim esset vera, deberet esse par & æqualis conditio modi loquendi *imperjonaliter*, simpliciter & absolute sumpti, & illius modi, quo quis *instituyendo*, vel præcipiendo aliquid dirigit suum sermonem ad præsentem, itaq; quemadmodum prior iste modus loquendi sese extendit ad omnes, nemine excepto: similiter & posterior sese tantum extendit ad præsentem, vt hæc illatio pretendit: at hoc est falsum: nam quando quæ Christus instituit, vel præcipit, non solos præsentem, quos alloquitur, respiciunt, sed etiam absentes in pari statu & conditione positos, tunc ita præsentem alloquitur, vt tamen simul in illorum personā etiam alloquatur absentes in pariter statu & conditione positos; non autem ad cæteros extra tale statum constitutos: exempli causā, quando dixit sibi præsentibus apud sanctum Lucam cap. 13. *Nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis*: quia illis loquebatur vt mortali peccato infectis, istud etiam esse dictum omnibus in pa-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. statu existentibus: econtrà quia ius docendi Evangelium ex proprio officio non competit omnibus & singulis, sed iis tantum qui legitimam habent ab Episcopis, vt veris Apostolorum successoribus, missionem: idèd verbum illud Christi Domini tam capite vltimo S. Matthæi, quàm S. Marci, *Euntes docete omnes gentes*, non intelligitur ita dictum Apostolis, vt etiam in illorum personâ sit omnibus & singulis Christianis dictum; sed hæc obligatio sic docendi respicit solos Apostolos, & illorum in tali numero successores: at adulti omnes baptizati, & soli habent conditionem pro sumptione orali Eucharistiæ faciendæ, hoc Apostoli verbo, *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, importatam*: quare propter hanc omnium adultorum paritatem. Christus Dominus cap. 6. S. Ioannis alloquens adultos sibi præsentēs de necessitate oralis sumptionis Eucharistiæ, pro futuro tempore, quo sacramentum hoc esset institutum, est etiam in illorum persona alloquutus adultos omnes baptizatos, quouis etiam sæculo impostèrum futuros: & sic in maiori propositione præsentis replicæ, ex eo quodd Christus Dominus ibi suum sermonem dirigat ad præsentēs adultos, malè inferret eos etiam solos tali suo præcepto fuisse obligatos.

Secunda obiectio est. Sacramentum illud, cuius proprius effectus, est tribuere vitam æternam, est de necessitate mediij: sed conferte baptizato vitam æternam, est proprius effectus sacramenti Eucharistiæ, ex illo Christi Domini apud S. Ioannem cap. 6. *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem habet vitam æternam*. Et ne quis respondeat hæc intelligi de sola necessitate præcepti, quia isto capite S. Ioannis agitur tantum de illa. Probat ex sanctis Patribus illud debere etiam intelligi de necessitate mediij, sanctus enim Chrysostomus homiliâ 46. in S. Ioannem statim in initio, ait Christum verbis illis, *Amen, amen dico vobis, nisi manducaueritis, &c.* asserere non tantum esse possibile manducare Christi Dominicarnem, sed etiam esse necessarium, idèd ibidem subiunxisse, *Caro mea verè est cibus, & vt scirent omnino necessarium esse vt corpus eius comederent*. Sanctus item Cyrillus libro 4. in sanctum Ioannem cap. 14. sic ad illa Christi Domini verba, *Nisi manducaueritis*, & scribit, *Non enim possunt cum sanctificatione beate vite fidei participare esse, qui per mysticam benedictionem, id est per sacramentum Eucharistiæ, quod sic appellatur, quia conficitur ipsa verborum Christi prolatione, quæ est specialis quedam mystica benedictio* *Is enim non suscepit*: & lib. 10. in eundem S. Ioannem cap. 13. ita tribuit futuram nostrorum corporum resurrectionem ad incorruptibilitatem & vitam æternam, vt dicat eam aliter non futuram: idque probat hoc Christi Domini verbo, *Nisi manducaueritis*. Item S. Innocentius 1. epist. suâ ad Patres Concilij Mileuitani, & refertur inter epistolas S. August. epist. 93. videtur parem facere conditionem Eucharistiæ ac Baptismi, dum ita scribit, *Nullud verò quod eos, scilicet Pelagianos, vestra fraternitas asseris producere, paruulos æternæ vite premiis, etiam sine Baptismi gratia posse donari, per fatuum est; nisi enim manducauerint carnem Filij hominis, & biberint sanguinem eius, non habebunt vitam in se semipiternam*. Quod iisdem ferè verbis pronuntiat ex suo sensu sanctus Augustinus libro primo contra duas epistolas Pelagianorum capite quarto,

A vbi loquens de paruulis, quibus Pelagiani negabant Baptismum esse necessarium pro accipiendâ remissione peccati, ita subiicit, *Nec illud cogitatis, eos vitam habere non posse, qui fuerint expertes corporis & sanguinis Christi, dicente ipso, Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis*.

Respondetur concessâ Maiore, provt procedit de effectu illo, ad quem sacramentum nouæ Legis primò & periciferatur primariâ suâ constitutione. Ad Minorem respondetur, hæc particulâ, *vitam æternam*, loco sancti Ioannis ibi relato, non intelligi primam gratiam sanctificationis, quæ tanquam semen vitæ æternæ confertur primò & per se per realem huius sacramenti receptionem, sed secundam, seu augmentum gratiæ præexistentis, quod nutritioni spiritali per hoc sacramentum facta correspondet: & quod genuinus huius loci sensus sit iste, potest intelligi ex antecedentibus & consequentibus, & quidem ex antecedentibus, Hæc est voluntas eius qui misit me, vt omnis qui videt Filium & credit in eum, habeat vitam æternam: vbi Christus declarat eum, qui habet fidem formatam, esse capacem, imò dignum vitæ æternæ, quæ fides formata habet locum in quampluribus, qui tamen hoc sacramentum reali manducatione non comedunt, vt ipsemet his verbis paulò antecedentibus significat, *Qui venit ad me, scilicet per consensum in gratiam vocantem, non esuriet, & qui credit in me, nimirum fide formatâ, non sitiet enquam*: & paulò post, *Qui credit in me habet vitam æternam*. Ex consequentibus verò, quia hæc duo distinguuntur, postio hominis in ea gratia, quæ sit proximè capax vite æternæ, & constitutio hominis in aliqua speciali permanentia gratiæ: Christus Dominus verbis sequentibus tribuit duntaxat sacramento Eucharistiæ hoc secundum, non primum, sed illud supponit in accipiente: cum enim prius sit esse in aliquo, vel vniri alicui, quàm in illo permanere, Christus Dominus non ait de accipiente hoc sacramentum, *Ad eum venimus, & mansionem apud eum faciemus*, sicut alibi dicit de eo cui infundit primam sanctificantem gratiam, ratione cuius speciali quodam modo cum perseveranter inhabitat, sed tantum in me manet, & ego in illo, quatenus iam ei vnitus per primam gratiam, nunc per fructuosam huius sacramenti sumptionem, speciali quodam modo, ratione carnis Christi, quam in eo sumit, realiter vnitur ei, tanquam potus animæ, à quo habeat vitæ spiritalis augmentum, & conseruationem, sicut vita nostra corporalis habet à cibo & potu, quos accipimus, augmentum & talis suæ vitæ conseruationem.

Ad autoritates sanctorum Patrum ibi allatas respondetur, ad primam quæ est sancti Chrysostomi, eum ibi loqui conformiter ad illud Christi, *Nisi manducaueritis*, &c. nec vllum ibi habere verbum, quo denotetur necessitas huius sacramenti, tanquam mediij: quare scit illud Christi Domini intelligitur tantum de necessitate præcepti, ita & hæc sancti Chrysostomi autoritas, vt istis eius verbis significatur, *vt scirent anima necessarium esse vt corpus eius comederent*.

Ad autoritatem S. Cyrilli respondetur, sensum illius esse expendendum ex scopo, quem ibi præfixit sibi; est autem iste, explicare cur Christus ex hoc capite sancti Ioannis non exposuerit Catharnæ modum illum, quo carnem suam daret ad manducandum, huius rei rationem esse,

VI.

VII.

VIII.

- I. quoddam *myfterianoftra religionis fuit prius credenda, quam intellectus percipienda*, Chriftum Dominum prius postulaffe fidem *myfteriorum fuorum*, quam eorum modum illis explicaret, iis vero, qui fide illa fufceperant, etiam eorum modum non querentibus folitum fuiffe illis explicare, & inde factum efle, vt Capharnaïtis, quos ad fidem huius *myfterij* prouocabat per hæc verba, *Nifi manducaueritis*, inquit, *carnem filij hominis*, &c. prædicatum illud modum non expofuerit: *Auſiani hæc*, inquit, *qui ex arrogantia Chrifti fidem nondum fufciperet volunt*, *Nifi manducaueritis*, inquit, *carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem*, non habebitis vitam in vobis: non enim poſſunt, cum ſanctificatione vite beatæ fidei participare eſſe, qui per myſticam benedictionem Jeſum non fufceperunt: id eſt, qui verâ & ſincerâ fide non agnoſcunt ſacramentum Euchariftiæ, ſeu corpus & ſanguinem Chrifti Domini eſſe in Euchariftia, non poſſunt habere fidem illam, quæ hominem ſanctificat ad vitam æternam, ita vt iſtud verbum, *fufceperunt*, actum credendi ſignificet: & hæc alia particula (*Jeſum qui per myſticam benedictionem*) Chriftum in ſacramento Euchariftiæ vi verborum formæ poſitum, & ſic per figuram illam, quam Grammatici *appoſitionem*, dicunt, appelleat *Jeſus per myſticam benedictionem*, quâ etiam periphrâſi explicat ſacramentum Euchariftiæ lib. 10. in Ioannem cap. 13. & hunc eſſenſum S. Cyrilli indicat hæc eius particula rationalis ſubiecta verbis Chrifti Domini quando ait, non enim poſſunt, nam ſic præmiſerat, *perſpicias quia ſine fide querentibus myſterij nodum, nequaquam explanauit*, credentibus, etiam non querentibus, expoſuit: & iuxta hanc explicationem locus ille nihil facit contra noſtram articuli præcedentis doctrinam, cum tantum procedat: *de vera fide prærequiſita ad intelligentiam huius myſterij, & non de reali, & orali receptione illius.*
- II. Ad poſteriorem authoritatem S. Cyrilli reſpondetur ibi glorioſam corporum reſurrectionem poſſe conſiderari *duobus modis*, Primum, prout illa fiet *ex generali ordinatione Dei*, fundata in Chrifti Domini meritis, ita vt ij omnes Chrifti Domini merito ſint reſurrecturi in gloria corporis, qui ex eius meritis deceſſerunt in gratia ſanctificante, & quo iure acceperunt, & vnde acceperunt primam gratiam iuſtificationis, & cum illa ſunt mortui: inde & eodem iure ſunt reſurrecturi ad gloriam corporis; & hic titulus dicitur *generalis*, quia competit omnibus & ſingulis deſcedentibus in ſtatu gratiæ, etiam tantummodo primâ iuſtificationis: Secundò, poteſt futura corporum reſurrectio ad gloriam conſiderari, prout fiet *ex aliquo ſpeciali titulo* fundato in ſpeciali applicatione meritorum Chrifti Domini ad hunc effectum, ratione cuius datur etiam ſpecialia quædam gratiæ auxilia homini ad conſequendum illam: S. Cyrillus hoc poſteriori loco loquitur tantum de *reſurrectione corporum ad incorruptibilitatem* hoc poſteriori modo, iuxta quem hæc reſurrectio eſt aliquis proprius & ſpecialis effectus Euchariftiæ reali, orali, & quæ dignâ manducatione receptæ, vt amplius explicabitur agendo de effectibus Euchariftiæ in ratione ſacramenti.
- IV. Ad authoritatem Sanctorum Innocentij & Auguſtini reſpondetur, in ſacramento Euchariftiæ poſſe non diſtinguere corpus & ſanguinem Chrifti Domini realiter exiſtentia ſub ſpeciebus

conſecratis. Deinde res per hoc ſacramentum ſignificatas, quæ ſunt primò ſpiritualis alimonia, ſecundò, coniunctio, ſeu coadunatio cum Chriſto & Eccleſia, vt eius corpore, per analogiam ad panem & vinum, quæ ita rediguntur ad vnum, vt tamen conſecratur ex multis granis & racemis, quemadmodum explicat S. Auguſt. tractatu 2. in S. Ioannem, S. Innocentius, & S. Auguſt. locis in obiectione citatis non loquuntur de reali perceptione huius ſacramenti. nec de ſpirituali alimonia, vt eſt propria res huius ſacramenti, ſeu gratia nutritiva anime, quæ per hoc ſacramentum producit in anima dignè ſuſcipientis illud, ſed tantum de coniunctione hominis cum Chriſto, per fidem & charitatem, & eius incorporationem in Eccleſiam Chriſti, quæ tamen ſpecialiter tantum ſignificatur per hoc ſacramentum, & ab illo ſupponitur in ſuſcipiente: quam coniunctionem cum Chriſto, & incorporationem in eius Eccleſiam aſſerunt eſſe neceſſariam cuiuslibet, etiam infantis, ad vitam æternæ conſequationem; quod eſt veriffimum: & primò quoddam hæc ſit mens S. Auguſtini docent hæc eius verba citato tractatu 26. de Euchariftia, *Hunc itaque cibum & potum, ſocietatem vult intelligi corporis & membrorum ſuorum, quod eſt ſancta Eccleſia: & paulò poſt de hac coniunctione per ſacramentum Euchariftiæ ſignificata, ita ſubiicit, Res verò ipſa cuius ſacramentum eſt omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicumque eius participi fuerit.*

Vt autem intelligentiam eandem eſſe S. Innocentij mentem loco in obiectione relato, notandum eſt ex S. Auguſt. lib. de hæreſibus ad Quodvultdeum hæreſi 88. Pelagianos negâtes peccatum originale diſtinxiffe regnum Dei à vita æterna, hanc promiſiſſe infantibus ſine Baptiſmo ex hac vita deſcedentibus. Deinde repetendum eſt ex dictis de proprio effectû Baptiſmi, hunc ita conferre baptizato gratiam peccati originalis, & aliorum remiſſionem, vt ſimul etiam illum incorporet Chriſto, & viſibili eius Eccleſiæ: iam S. Innocentius ibi arguit Pelagianos fatuitatis, quod cum hæc vitæque vnio hominis cum Chriſto, & eius corpore, ſeu viſibili Eccleſia ſit vnicuique neceſſaria ad vitam æternam, quemadmodum hoc verbum Chriſti Domini, *Nifi manducaueritis carnem filij hominis, &c.* inſinuat, conſideratum, iuxta rem illam, quam ſpeculatiue ſignificat, illi tamen aſſerendo paruulos ſine gratia Baptiſmi poſſe donari premiis vitæ æternæ, debeant illud conſequenter negare: ſicque argumentum hoc S. Innocentij pro neceſſitate Baptiſmi eſt *ab ſurdo*, quod ex falſitate aſſerſionis Pelagianæ ſequitur: quare cum proprius & ſpecialis effectus Euchariftiæ per realem eius ſumptionem *ex opere operato* ſacramenti accipiendus, ſit ſpiritualis reſectio animæ, quam S. Innocentius ibi non conſiderat, hoc eius teſtimonium nullo modo facit contra doctrinam præcedentis articuli, vt ſola eius lectio, monitione vtriuſque obſervationis à nobis factæ ſuppoſitâ, ſatis aperte declarat: ſic autem habet, *Ilud verò quod vos vſtra fraternitas aſſerit predicare, paruulos æternæ vitæ premiis, etiam ſine Baptiſmate gratia poſſe donari per fatuum eſt: niſi enim manducauerint carnem filij hominis, & biberint ſanguinem eius, non habebunt vitam in æternis: qui autem hanc ſine regeneratione defendunt, videntur mihi ipſum Baptiſmum velle caſſare, cum predicant hoc habere, quod in eos creditur, nonniſi Baptiſmate, conferendum.*

I. Tertia obiectio. Desumitur ex praxi Ecclesie primitiue, cuius meminerunt Sancti Patres, sanctus Dionysius de Ecclesiastica Hierarchia cap. 2. & 3. sanctus Cyprianus sermone de lapsis aliquanto ante finem. Sanctus Augustinus Epistola 107. quæ est ad *Urbanum*, quâ sacramentum Eucharistiæ conferebatur etiam paruulis baptizatis, nondum rationis vsum habentibus, imò etiam statim post Baptismum, vt fusc docet Iosephus Vicecomes lib. 5. de antiquis Baptismi ritibus cap. 34. 35. 36. 37. quam praxim, sancti non obseruassent, nisi existimassent Eucharistiæ sacramentum esse omnibus, & singulis baptizatis necessarium pro consequenda vita æterna.

II. Respondetur, negando rationem huius praxis fuisse, quod Sancti Patres existimarent hoc sacramentum esse de *necessitate mediæ*; nam S. Melchisedech qui anno Christi Domini 31. & 32. rexit Ecclesiam vniuersalem suâ decretali Epistola ad omnes Hispanie Episcopos ait *regenerationem* (id est sacramentum Baptismi) *per se saluare nos, in pace beati sæculi recipiendos*, & Christus Dominus apud sanctum Mattheum cap. ultimo baptizatis fide. seu charitate informata, (qualis hæc est in infantibus baptizatis) in eum credentibus, *simpliciter & absolute* promittit æternam vitam; sed nonnulli Patrum Ecclesie primitiue hanc obseruauit consuetudinem ob aliquot probabiles huius sui facti rationes, quas locis nunc citatis Vicecomes fusc explicat; nec talis consuetudo tunc fuit *vnice* *salis Ecclesie*, vt Concilium Tridentinum significat sess. 21. cap. 4. quando loquens de illa ait, *antiquitatem hunc morem in quibusdam locis aliquando seruasse*, vnde Pamelius suis notis ad citatum locum sancti Cypriani putat illam non diu durasse post tempora sancti Augustini, qua de re fusc Vicecomes loco citato.

III. Quarta obiectio. Sacramentum illud est de *necessitate mediæ*, cuius effectus est homini ad salutem animæ necessarius; sed ex decreto Eugenij Papæ pro institutione Armenorum, & ex sancto Thomâ præsentis quæstione articulo tertio adunatio hominis ad Christum, & eius Ecclesiam, seu incorporatio hominis in Christo, & eius Ecclesia est effectus sacramenti Eucharistiæ, & hæc incorporatio est cuiuslibet necessaria ad salutem, quia nemo separatus à Christo Domino, & eius Ecclesia saluatur: igitur ei sacramentum Eucharistiæ est necessarium necessitate mediæ.

IV. Respondetur admissa Maiori de *proprio & principali effectu* sacramenti, ad eius Minorem, *distinquere duplicem adunationem, seu incorporationem hominis in Christo, & eius Ecclesia*, vnam *primariam* quæ fit per gratiam sacramento Baptismi propriam, quam diximus *speculatiue* tantum significari per hoc sacramentum. Alteram *ulterioriorem & perfectiorem* prioris per speciale argumentum gratiæ reficientis animam, & dilectionem hominis iam in gratia per Baptismum constituti, cum Christo & membris corporis eius mystici, *perficientis*, & adaugentis; solam priorem esse de *necessitate mediæ* ad salutem. Posterio-rem minimè, summum verò Pontificem in citato suo decreto loqui tantum, de hac posteriore coniunctione hominis cum Christo, & Ecclesia, mystico eius corpore, vt patet ex istis eius verbis subsequentiibus, *Consequens est, inquit, quod per hoc sacramentum in summentibus dignè gratia augetur*, similiter & sanctus Thomas; nam eadem

A. quæstione articulo primo, tamen corpore quam in responsione ad primum *duplicem* distinguit in homine *perfectiorem* vnam quæ *dei illi esse*, seu existere, & hæc est per Baptismum, quia homo per illum regeneratur, alteram, quæ confert ei *augmentum* adiunctione alicuius extrinseci ad illum factâ, cuius beneficio iam generatus postmodum cõseruetur sicut homo genitus confertur per cibum. Et hæc posterior perfectio est propria sacramento Eucharistiæ, quare cum sanctus Thomas agnoscat conseruationem gratiæ, seu vite æternæ, posse obtineri aliunde, quam per Eucharistiā non censet Eucharistiā esse necessariam *necessitate mediæ* ad salutem.

V. Vltima obiectio. Eucharistiæ sacramentum est per analogiam ad cibum corporalem: ergo sicut vita corporis non potest conseruari sine sumptione cibi; ita nec gratia sanctificans per sacramentum regenerationis accepta, sine hoc Eucharistiæ sacramento; & ex consequenti quoadmodum cibûs corporalis est simpliciter necessarius ad vitam prorogandam; ita & realis receptio sacramenti Eucharistiæ ad conseruationem primæ sanctificantis gratiæ in sacramento Baptismi acceptæ.

B. Respondetur hanc analogiam non esse penes *omnia & singula*, quæ reperiuntur in nutritione naturali; nam in hac cibûs primò subit quamplures mutationes, & tandem conuertitur in substantiam aliti: at corpus & sanguis Christi Domini non sic, vt infra explicabitur. Quare hæc analogia tenet quidem quoad nutritionem, & illius effectum, non tamen quoad *necessitatem eius*, vnde distincto antecedente, negatur consequentia; cuius negationis hæc est ratio, quod ibi tantum opus fit nutritione, vbi vita potest pati detrimentum aliquod, ad actione agentium contrariorum, nec deperditum illorum actio potest aliunde impediti; sed in paruulis, nondum vsum rationis habentibus, gratia per Baptismum accepta nihil habet vnde possit minui, vel corrumpi; & in adultis, licet pati possit aliquod detrimentum, illud tamen pluribus aliis mediis impediti, vel etiam reparari, potest, vt obseruauimus.

ARTICVLVS IV.

Vtrum votum Eucharistiæ accipienda sit de necessitate salutis.

D. Hæc difficultas nascitur ex doctrina præcedentis articuli vt collatâ cum modo loquendi Sanctorum Patrum, item sancti Thomæ & aliquorum Scholasticorum de reali perceptione huius sacramenti in ordine ad assequutionem vite æternæ; nam cum aliqui Patrum dixerint neminem, etiam infantem, posse habere vitam æternam, nisi manducauerit corpus & sanguinem Christi Domini, quibus tamen de facto non confertur, aliqui existimauerunt eos habere aliquod votum illius, & sic illud Christi Domini verbum, *nisi manducaueritis carnem Filij hominis*, obseruari ab illis. Quæ tamen opinio, sumpta in propria significatione huius particule, *votum* aliis Scholasticis communiter non probatur; & pro explicatione illius repetendum est ex dictis de Baptismo, votum rei alicuius, sumptum propriè, duplex distingui: *vnum explicatum*, quod nihil est aliud quam expressum rei alicuius suscipiendæ, vel faciendæ propositum,

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

& desiderium; *implicitum*, est quando exercetur à voluntate actus aliquis faciendæ, vel suscipiendæ rei alicuius, in quo *virtualiter* continetur rei alterius volitio, cum illa connexionem habentis; vt efficax volitio finis alicuius, est simul *votum implicitum* exequendi mediæ, ad eius consecutionem necessariæ; cuius tamen exequutionis faciendæ tunc non sit expressa mentio.

Notandum est secundo. inclinationem rei alicuius in illud quod est eius complementum, posse etiam appellari, *votum*, sed *locutione tantum metaphorice*, & minus propria, ad eum sensum quo quælibet res naturali quodam, & sibi inuito appetitur, desiderat suam perfectionem.

Hoc prænotato fit hæc nostra propositio. *Sacramentum Eucharistiæ in voto, siue implicito, siue explicito propriè dicto, non est necessarium necessitate mediæ, siue adultis, siue paruulis per Baptismi sacramentum renatis, ita communiter recentiores.*

II.

Probatur prior pars de voto explicito, omnis necessitas rei in voto, nascitur ex necessitate rei in seipsa realiter suscipiendæ, vt patet in Baptismo, qui ab adultis ex aliqua occasione non potest recipi ante mortem. Atqui, ex dictis primo præcedenti articulo, Eucharistia non est absolute necessaria in reipsa, paruulis vel adultis; deinde, quando aliquid est necessarium, saltem in voto, si est periculum mortis, & illud possit haberi in re, tunc Ecclesia curat vt illud detur, quemadmodum patet in Baptismo: at Ecclesia non curat, vt Eucharistia detur infantibus baptizatis, eo tempore quo sunt in periculo mortis; (quod enim curat vt detur adultis, id prouenit ex *necessitate præcepti*, quo adulti obligantur. vt dicitur infra:) ergo sacramentum Eucharistiæ etiam in voto, non est, siue adultis, siue paruulis necessarium, etiam in voto, necessitate mediæ.

III.

Posterior pars eiusdem propositionis quæ est de voto implicito probatur, vt aliquid sit de necessitate mediæ in voto implicito, debet eius volitio, etiam in ratione talis mediæ, ita necessarii contineri *virtualiter* in explicita volitione rei alterius, ad salutem necessariæ, vt intelligitur ex præmissis; notabili: si enim aliunde fit necessaria, puta quia est in *præcepto*, iam loquendo præcisè, non est de necessitate mediæ etiam virtualiter, vt hæc est distinctio à necessitate præcepti: sed volitio recipiendi realiter & sacramentaliter Eucharistiam, tanquam medium aliquod sibi necessarium *necessitate mediæ* non continetur, etiam *virtualiter* in ea voluntate quæ adultus vult & recipit Baptismum etiam cum fructu; quia hæc virtualis volitio fundaretur in cognitione erroneâ, quod scilicet Eucharistia in re, & de facto esset necessaria *necessitate mediæ*; igitur nec in voto etiam implicito sacramentum Eucharistiæ est adultis, iam baptizatis, necessarium *necessitate mediæ*. Idem clarius patet de paruulis baptizatis; illi enim, cum nullum propriæ voluntatis actum habeant in susceptione Baptismi, nullum etiam possunt habere votum implicitum, virtualiter contentum in actuali volitione Baptismi.

IV.

Secunda propositio. *Si nomine voti Eucharistiæ intelligatur inclinatio, & propensio ad complementum & consummationem gratiæ Baptismalis, tunc quicumque suscipit realiter Baptismum, censetur quodammodo habere veluti tacitum, & implicitum votum Eucharistiæ.*

Probatur quicquid est minus perfectum, potestque vterius perfici, appetit tacite suam illam

alteriorem perfectionem, saltem *loquendo moraliter*: atqui homo per Baptismum ita perficitur in gratia, vt etiam possit ille vterius perfici per sacramentum Eucharistiæ, quatenus vnio illa, quam est consequutus per Baptismum, perficitur per summptionem Eucharistiæ; nam in Baptismo tantum Deo vnimur per effectum, vt per charitatem & alia dona: at in Eucharistia per identitatem, quatenus per communionem Eucharistiæ, Christus & anima quodammodo identificantur, vt explicabitur agendo de effectibus Eucharistiæ.

Tertia propositio. *Si nomine voti Eucharistiæ intelligatur tacita & implicita voluntas aliquando suscipiendi Eucharistiæ tempore debito; tanquam ex aliquo speciali præcepto necessarium; tunc votum*

Eucharistiæ includitur in vera voluntate, & realis susceptione Baptismi. Probatur quicumque baptizatur, fit debitor vniuersæ legis obseruandæ à Christo Domino nobis impositæ; quod enim apud Iudeos erat Circumcisio, hoc, apud nos, est Baptismus; & Apostolus ad Galatas 3. capit. ait, *Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ*: atqui vnium ex præceptis legis à Christo Domino impositæ, est vt adulti recipiamus hoc sacramentum, quemadmodum docebitur infra; igitur quicumque baptizatur, siue sit paruulus siue adultus habet votum aliquod percipiendæ Eucharistiæ.

ARTICVLVS V.

Soluantur obiectiones contra doctrinam articuli præcedentis.

PRIMA est, realis susceptio Baptismi includit in se votum implicitum Eucharistiæ; sed realis susceptio Baptismi est de necessitate mediæ, vt docuimus agendo de Baptismo: igitur & votum implicitum Eucharistiæ, est de necessitate mediæ: Minor & consequentia patent, Maior probatur, realis susceptio mediæ per se ordinati ad finem, includit in se votum, saltem implicitum, eiusmodi finis: qui enim vult aliquod medium per se ordinatum ad aliquem finem, multo magis vult finem huiusmodi: sed finis, ad quem realis susceptio Baptismi ordinatur per se, est Eucharistia, seu specialis quidam effectus per realem sacramenti Eucharistiæ summptionem obtinendus; nam realis susceptio Baptismi est vera vitæ spiritualis, seu supernaturalis inchoatio: est enim ad illam regenerationem, & Eucharistiæ sacramentum perfectæ quædam illius consummatio; omnis autem rei cuiuscunque inchoatio ordinatur per se, ad suam eiusdem rei consummationem: igitur realis susceptio Baptismi includit in se votum saltem implicitum Eucharistiæ.

Respondetur negando Maiorem sumptum nomine voti, in sua significatione propria; si enim sumatur iuxta *minus propriam* superiori articulo explicatam admittitur quidem, sed facit tantum pro nostra propositione tertiâ eiusdem præcedentis articuli.

Ad probationem eiusdem Maioris, respondetur, medium per se ordinatum ad aliquem finem, esse duplex, sicut & finis rei alicuius, potest esse duplex; vnus principalis, & primò per se intentus: alter ultimatus, qui potius est finis operis, per aliquam actionem exerciti, quam ipsius actionis exempli gratia finis primò & per se intentus, & principalis actionis eius, qui exercet attem friz-

I. nofactoriam est *fratrum*, ipsa autem *directio* equi per *fratrum*, est proprie finis huius *fratrum*; & est tantum *ultimatus*, respectu actionis *fratrum* nofactoris. Iam quando medium aliquod ita per se ordinatur ad aliquem finem, ut tantum ordinetur ad illud non tanquam *primo per se*, sed tanquam *ultimatum*, & potius ut ad finem operis, quam ad finem *actionis* per quam tale opus exercetur, tunc non est necesse, ut libera suscepcio medij respicientis quidem per se, sed non *primo*, finem *ultimatum*, includat aliquod votum talis finis; cuius rei hæc est ratio, quod quando duo sunt talis conditionis, ut *primum* possit existere sine *posteriori*, nec habent inter se connexionem necessariam, tunc prius potest esse liberè *ultimatum* sine aliquo desiderio proprie dicto *posterioris*; atqui medium per se quidem, sed non *primo* ordinatum ad finem *ultimatum* non habet necessarium cum illo connexionem quoad ipsum existere, ut per se patet. Quare cum realis suscepcio Baptismi etiam libera, habeat pro *fine suo principali*, & per se intento *inchoationem vite spiritalis*, & hæc, ut præcisè talis, possit existere, imò & in æternum perseverare, cum exclusione specialis illius consummationis quæ ei aduenit per realem Eucharistie receptionem, ut patet in baptizatis in ætate infanti morientibus, qui donantur æternâ beatitudine, sit ut realis suscepcio Baptismi, etiam libera in adultis, non includat votum aliquod, etiam implicitum realis suscepcionis Eucharistie, tanquam medij necessarii, quamvis in adulto includat votum illius realiter suscipiendæ, tanquam sibi ex speciali *præcepto* necessarii.

Secunda obiectio, ideo contritio baptizatorum in lege gratiæ includit votum aliquod sacramenti Pœnitentiæ, quia gratia quæ confertur per contritionem, nunc in lege gratiæ specialius perficitur per sacramentum Pœnitentiæ: sed Baptismalis gratia specialius perficitur, & consummatur per realem Eucharistie receptionem, quam gratia per contritionem obtemperat perficitur per sacramentum Pœnitentiæ: igitur receptio sacramenti Baptismi includit aliquod votum realis suscepcionis Eucharistie.

Respondetur negando Maiorem, ratio enim cur votum sacramenti Pœnitentiæ includatur in vera contritione baptizatorum, non fundatur præcisè in illâ perfectione quam accipit à sacramento Pœnitentiæ; sed in eo quod Deus statuerit non remittere peccata mortalia, post receptum Baptismum commissâ, nisi in ordine ad claves Ecclesiæ, & per sacramentum Pœnitentiæ, ut intelligitur ex illo Christi Domini apud sanctum Iohannem cap. 2. *quorum remisistis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, ut amplius explicabitur infra agendo de sacramento Pœnitentiæ.

Tertia obiectio. Quod competit sacramentis minus perfectis, debet & illorum omnium perfectissimo convenire, quia rei alicuius excellentia, est aliquod signum eius necessitatis; sed hæc duo sacramenta, Baptismus & Pœnitentia, sunt *scilicet in voto* de necessitate medij: igitur & Eucharistie sacramentum quod est excellentius erit de necessitate medij.

Respondetur Maiorem simpliciter & absolute enuntiatam esse falsam; non enim *necessitas* rei alicuius tanquam medij fundatur in eius excellentia; sed præcisè in eo quod finis non possit obtineri omisso tali medio, & in præfati difficultate quod tale medium sit primo per se remis-

A suum peccati mortalis; hoc enim solum excludit hominem baptizatum à vitâ æterna aliquando obtinendâ; & hoc reperitur in istis duobus sacramentis, quod tamen non convenit sacramento Eucharistie; & necessitatem medij non fundari in excellentia, docet ipsa natura; dantur enim multi cibi; item & variz potiones quæ sunt longè suaviores in ratione cibi & potus quæ tamen in tali ratione sumptâ præcisè sunt res minus necessariæ quam sint simplex panis & simplex aqua.

DISPUTATIO V.

De tempore institutionis sacramenti Eucharistie.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Eucharistia sacramentum fuerit institutum ante Passionem Christi Domini.

VOTUM Christianam religionem profitentur, & Eucharistiam pro aliquo ex sacramentis propriè dictis in noua lege agnoscunt, tunc partem affirmantem: tres enim Euangelistæ SS. Mattheus, Marcus, & Lucas; item & Apostolus primæ ad Corinthios vñdecimo, referunt huius sacramenti institutionem ante Christi Domini Passionem, instante eius morte, factam; cuius rei, tanquam opportuno tempore institutæ, congruentias non contemnendas Sanctus Thomas explicat præfati quæstione art. 5. quæ solâ lectione sunt apud illud faciles intellectu, quibus plures alie possunt addi ex Sanctis Patribus, suis homilibus, & tractatibus de institutione huius sacramenti. Quæretamen aliquis, cur hoc sacramentum non fuerit institutum ante Incarnationis mysterium.

Respondetur posse varias huius rei rationes afferri. Prima est, quod omnis Legislator, & rei alicuius institutor, debeat prius, secundum illud esse quo præcisè est talis, & fungitur tali officio, existere quam res, per illam ut talem, instituta; nam omnis causâ est prior suo effectu: & nihil operatur, antequam sit: sed Christus ut homo seu prout aliquod subsistens in humanitate, est tam huius sacramenti Eucharistie, quam aliorum ad eandem legem pertinentium, immediatus auctor & institutor, ut ex professo docuimus suprâ ad quæstionem 64. disput. 1. & 2. & ut subsistens in humanitate cepit tantum existere per Incarnationis mysterium: igitur Christus debuit prius existere secundum humanitatem quam Eucharistie sacramentum institueret.

Deinde probatur. Fuit admodum conueniens Christum Dominum esse prius in propria specie, & in illa visibiliter nobiscum versari, quam sub externa specie aliarum rerum: sed Christus per mysterium Incarnationis, & est in propria specie visibiliter conuersatus nobiscum; & per sacramentum Eucharistie, inuisibiliter tantum & sub externa specie: igitur Christus Dominus prius per mysterium Incarnationis debuit existere, quam Eucharistie sacramentum institueret. Tertio, specialis abundantia gratiæ soli nostræ legi debita confertur per hoc sacramentum, ut hoc ipsum eius nomen Eucharistia significet: ergo non debuit ante legem gratiæ institui: ergo

- I cum lex gratiæ cæperit tantum post peccatum incarnationis mysterium, quia gratia dicitur capite primo sancti Iohannis, *facta per Christum*, non fuit conueniens sacramentum Eucharistiæ ante illud institui. Quartò, sacramentum Eucharistiæ est commemoratiuum Passionis Domini, vt intelligitur ex illo Christi citato loco Apostoli, *Hoc facite in meam commemorationem: quousque enim manducabitis panem huius, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis*: ergo tempus illius institutioni conueniens erat illud quod passio & mors Christi Domini institutoris eius instabat, vt sic tempore subsequenti repræsentaret illam: Neque tempus Resurrectionis Domini debuit expectari, quia sic in cruetis oblatio sacrificij, quam reipsa fecit instituendo Eucharistiam, non fuisset de facto meritoria, nec pro nobis satisfactoria, vt fuit de facto, cum tunc Christus non amplius fuisset in vias: perfectè & consummatè in termino quoad vtramque partem suæ humanitatis, seu beatus tam corpore quam anima; status autem viæ sit vna ex conditionibus ad meritum requisitis: ergo sacramentum Eucharistiæ, vt congruenti tempore institueretur debuit tantum institui instantè Passione, seu morte Christi Domini.
- II.

ARTICVLVS II.

Verum Christus Dominus anno illo, quo est mortuus, & instituit sacramentum Eucharistiæ, cœnam legalem celebrauerit, id est, Pascha Iudaicum, seu Agnum Paschalem comederit.

III.

MOVETVR hæc difficultas, vt ex eius solutione explicemus tempus illud quo determinatè Christus Dominus instituit hoc sacramentum; cum enim tempus illud, quo eius passio & mors instabat aliquam habuerit latitudinem, vt intelligitur ex illo Sacerdotum & Scribarum concilio, de interficiendo Christo, & de die, in hunc finem, deligendo apud sanctos Marcum cap. 14. & Lucam 22. licet omnes facili concedant Christum in aliqua cœna intra istud spatium ab eo celebratè instituisse hoc sacramentum Eucharistiæ nihilominus aliqua potest esse difficultas; num prius legalem cœnam celebrauerit: quod vt intelligatur notandum est ex sancto Chrysostomo homilia 81. in sanctum Matthæum, Iudæos, die illo quo celebrabant Pascha Iudaicum, solitos esse duas cœnas facere, legalem vnam, quâ comedebant Agnum Paschalem stantes & alias legales cœmonias in eius usu præscriptas Exodi cap. 11. obseruantes: alteram, quæ sequebatur, communem, & vulgarem pro corporali & refectioe familiæ institutam, cui toti alendæ Agnus ille Paschalis adhuc anniculus, non erat sufficiens; & in hac cœna pro more suæ gentis accubebant mensæ; sanctus enim Chrysostomus loco citato volens explicare quæ ratione Christus Dominus & eius Apostoli non violauerint legem à Deo præscriptam, de comedendo Agno Paschali stando; cum in Euangelio scribantur reclinasse, seu accubuisse mensæ, ita sibi hanc obiectionem format, & ei respondet, *Quomodo autem si Pascha comedebant, aduersus legem recubentes comedebant? sed dicere possumus, quia postquam comederunt Pascha, ad cœnandum reclinuerunt*: quo loci verbis prioribus explicat cœnam legalem, seu comestionem Agni

IV.

A Paschalis. posterioribus communem & vulgarem. Præsens igitur difficultas est, an Christus Dominus, eo die quo instituit sacramentum Eucharistiæ, cœnam prædictam legalem obseruauerit.

Photius in sua Bibliotheca num. 115. recenset librum quendam Anonymum, cuius auctor contendit Christum Dominum eo anno quo mortuus est, Agnum Paschalem non comedis; sed vulgarem tantum & communem cœnam sumpsisse, in qua sacramentum Eucharistiæ instituit. Quam opinionem Villagangnon sequitur apud Sanctesium repetit. 1. cap. 7. & Spalatenis lib. 5. de Republica Ecclesiastica cap. 6. à num. 273. vsque ad 177. ita illam dubitanter proponit, vt quamuis dicat se eam non tractare definitiue, nihilominus virgendo eius rationes, & soluendo contrarias, satis innuit illam sibi magis placere.

Contraria tamen sententia, quam loco nostre propositionis posuimus, est de fide, vt patet ex cap. 16. sancti Matthæi 14. sancti Marci, & S. Lucæ 22. quibus locis Christus Discipulis seiscitantibus, *vbi vis parens tibi concedere Pascha?* respondet *ite in ciuitatem, ad quemdam, & dicite ei, magister dicit tempus meum prope esse, apud te facio Paschacum Discipulis meis*, ex qua responsione & interrogatione sic probatur Christum comedis agnum Paschalem. Eodem modo sumitur illa particula, *Pascha*, in responsione Christi Domini, ac ipsa interrogatione Discipulorum; quia alias inepta, nec ad propositum & interrogantis intentionem esset responsio; & præterea Christus (qui non poterat falli, vt potest omnisficus) prudens, nec fallere vixit bonus & sapiens) exercuit opere quod hæc eius verba, *apud te facio Pascha cum Discipulis*, significant: sed particula hæc, *Pascha*, in interrogatione Discipulorum supponit pro agno Paschali, & iis quæ ad eius esum, & solemniter ante requisita item prædicta Christi Domini responsio significabat eum se apud istum hominem esse comesturum cum suis Discipulis Agnum Paschalem: ergo verè & de facto Christus Dominus manducauit tunc Agnum Paschalem. Maior propositio est satis clara ex se, & ex ibi adiunctis. Secunda eius pars potest amplius confirmari ex eo quod Christus nunquam præueniri potuit à Iudæis, sed tunc tantum est capus, passus & mortuus, quando, vbi, & eo quo voluit modo, vt expresse ait Ioan. 10. *Ego pono animam meam, & iterum sumo eam, nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso, potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam*: vnde S. Ioan. 7. ministri Pharisæorum missi ad capiendum Christum, quia ipse noluit, cum non potuerunt apprehendere. Minor vero probatur quoad priorem partem ex concessione ipsius Spalatenis supra explicantis interrogationem illam Discipulorum de præparandis necessariis ad comedendum Agnum Paschalem, vnde supra num. 276. fatetur Discipulos præparasse verum Pascha, hoc est Agnum Paschalem pro ipsamet die 14. mensis, quamquam neget eos illud comedis nisi Christo sepulto. Quoad posteriorem verò partem probatur ex S. Marco qui cap. 14. loco istorum verborum Christi apud S. Matthæum, *apud te facio Pascha cum Discipulis*, ita habet, *vbi est refectio mea, vbi Pascha cum Discipulis manducant?* quod iisdem verbis habet S. Luc. cap. 22. vnde istis omnibus locis Euangelistarum hæc sunt synonima Christum facere Pascha cum Discipulis, & Christum manducare Pascha cum Discipulis: a qui

Spalatenſi ſuprà num. 264. comedere Paſcha,
 invenitur in ſacra Scriptura, niſi provt per-
 mitteret eſem Agni Paſchalis: ergo ex eodem
 Spalatenſi particula illa, facio P. ſ. ba, apud S.
 Matth idem eſt, ac comedo Agnum Paſchalem.

Probatur secundò, ex illo 1. Corinth. 11. *postquam cœnauit*, ubi Apostolus agens de institutione Eucharistie, ait Christum consecrassè calicem *postquam cœnauit*, sicut & S. Lucas cap. 12. quo loci hæc particula idem sonat ac *postquam cœnauit* legalem *insumpsit*; nam significat expletè aliquà cœnà Christum consecrassè calicem: sed id non potest intelligi de aliqua cœna communis, quia S. Matthæus cap. 26. & S. Marcus 14. dicunt Christum inter cœnandum instituisse hoc sacramentum: *cœnauit* enim eis, ait S. Matthæus & S. Marcus. *Et circumdedit eis & manducauit*: ergo particula illa, *postquam cœnauit*, intelligenda est de cœna legali, & proinde Christum ipse verè comedit Agnum Paschalem.

Probatum item ex Trilient. feff. 32. cap. 1. dicente, *Christum celebrato veteri Pascha quod in memoriam exitus de Aegypto multitudini filiorum israel erat, et nomen insigne Pascha.* Item ex Patribus S. Hieronymi. ad cap. 26. S. Math. ad illam vesiculam, *carantibus illis, postquam (inquit) typicum Pascha fuerat impletum, & Agni carnes cum Azobis comederat, &c.* Origenes tract. 65. in Matth. ad illa verba, *prima die Azymorum,* S. Chrysost. homil. 58. in Matth. & aliis communiter ad citata Euangelistiarum testimonio. Et confirmatur ex praxi Ecclesiarum quae in officio sacramenti Eucharistiae, ita canit, *post Agnum typicum expleri epulis, &c.* Tandem probatur ratione Christus fuit vniuersae veteris legis obseruantissimus, ut etiam agnoscat Spaltenius: at Iudaei preceptum erat comederunt Pascha, ut supra notauimus: ergo Christus illud mandauit. Quod autem non fuerit praesentis mortis insigne ostenditur.

ARTICVLVS III.

*Solvantur fundamenta heresis precedenti
articulo relatæ.*

PRIMUM est, Christus Dominus eodem die
instituit Eucharistiam, quo Discipuli dixe-
runt ei apud sanctum Mattheum cap. 26. ubi vi-
suerunt tibi comedere Pascha? quia ibi Christus
refertur vespere factio cœnæ cum Discipulis,
et instituisse Eucharistiam: sed Christus Domi-
nus, non eo die celebravit cenam legalem, seu
non comedit Agnum Paschalem: ergo neque
celebrationem cenæ legalis tunc præmisit insti-
tutioni Eucharistie: & cum sacramentum hoc
instituerit in vltima cœnâ, hæc tunc non potuit
esse alia, quam vulgaris, sicutque eo anno non ce-
lebravit cenam illam legalem in qua Paschalis
Agnus comederatur. Maior huius fundamenti
paræxtractione illi subiecta. Minor probatur
illa dies quâ Apostoli dixerunt istud Christo,
erat Luna decima tertia: nam Christus illo e-
dem capite sancti Matthæi 26. ait Discipulis,
Scitis quâ post biduum Pascha sit, & Filius homi-
nis tradetur, ut crucifigatur: & eodem capite sic
habetur, Prima die Azymorum accesserunt Disci-
pulis ad Iesum dicens tibi ubi vis parens tibi Pa-
scha? Quo locustæ particula prima die Azymo-
rum non supponit pro die festâ, sed tantum pro
die preparatorîa eorum, quæ erant necessaria

Apro celebritate festi Azyorum, vt indicat hæc Euangelij particula, *parauimus vobis Pascha*, quæ dies preparatorij, iuxta caput duodecimum Exodus, erat decima Luna; iuxta vñm vero & relationem temporum subsequenteum erat decima tertia Luna: (neque enim Pascha parandum erat, eo tempore quo erat comendandum; erat autem comendandum prima die Azyorum); sed Christus Dominus non comedit istâ Lunâ 10. vel etiam 13. Agnum Paschalem, tunc enim non fuisset oblator, sed prauicator legis Iudicæ, vel etiam consuetudinis longo vsu receptæ, quod asserere de illo, est blasphemum: igitur Christus Dominus non celebravit legalem eam, sed Agnum Paschalem non comedit eo die quo Discipuli dixerunt ei. *ubi vñ vñ* dicit eo die quo Discipuli dixerunt ei. *ubi vñ vñ*

remus tibi comedere *Pascha*? nec ex consequenti
anno illo quo et mortuus, et in eius vltima
cena missum sacramentum Eucharistiz.

Minor hæc vltima confirmatur, primo, num-
quam decima quartæ primi mensis, vocatur infan-
tis Scripturis, *prima dies Azymorum*, quia ve-
ra prima dies Azymorum, post decima quinta
Luna, quæ incipiebat per occasum Solis diei
decimæ quartæ, et illa incunte Paschalis cæna
celebrabatur: ergo Discipuli non ierunt isto die
parare Christo Domino Pascha: ergo dies illa
quâ tunc Discipuli dixerunt Christo, ubi ve-
remus tibi comedere *Pascha*? erat Luna decima
tertia.

Secundo confirmatur, ibi apud sanctum Mattheum cap. 26. per hanc particulam, *prima die Azymorum non potest illi dies intelligi*, quæ verè Agnus Paschalis comederetur ritu Iudaico, quia hæc dicuntur Christo adhuc existenti in Bethania, ubi vii paremus tibi comedere Pascha, & à Bethania ad Ierusalem est aliquod itineris, seq; illi eodem die non potuit prædictum Agnum comedere: ergo hæc particula, *prima die Azymorum* non debet intelligi de illo die festo, quo Agnus comederetur: ergo debet intelligi de alio illum antecedente, quo preparatio Agni Paschalis fiebat, quæ erat decima tertia; siquæ cum ibi Christus Dominus dicitur, *primo die Azymorum* instituisse sacramentum Eucharistie, hoc eodem anno Agnum Paschalem non comedit.

Tertio confirmatur non est verisimile Discipulos Christi Domini, tam tarde cogitasse de preparando Paschali cenā, ut primum illum diem Azymorum propriè dictum, quo iuxta legem, Paschalis Agnus comederatur, expectauerint: ergo ipsa particulā, *prima die Azymorum*, ibi apud sanctum Matthæum debet intelligi aliqua dies antecessens, & ex consequenti cum hoc eodem die, per hanc particulam, *prima die Azymorum* significato, insinuetur sacramentum Eucharistie, ut intelligitur ex contextu sancti Matthæi, insinuit illud non præmissā celebratione Agni Paschalis.

Respondere ad primum principale argu-
mentum concessit Maiore negando Minorem
ad primam cuius probationem negatur diem il-
lum, quo Christus Dominus dixit Discipulis,
scilicet, quia post biduum Pascha fiet, & fuisse illum
eundem numero diem, quo eius Discipuli dixe-
rent ei, ubi vis paremus tibi comedere Pascha; nam
licet verballa Christi Domini ad Discipulos fuisse,
quia post biduum Pascha fiet, referantur eod-
em cap. Euangelij, quo & illa Discipulorum
ad Christum Dominum, ubi vis paremus tibi, &

v.

vi.

vii.

VIII.

I.

non tamen fuerunt eodem die dicta, quoniam eo die quo præcepit Discipulis vt pararent sibi Pascha, fecit vltimam cenam, & à Iuda proditor est Iudeis traditus, vt intelligitur ex citatis locis Euangelistarum, & ex fundamento aduersariorum: atqui eo die quo dixit ibi, *scitis quia post biduum Pascha fiet, & tradetur Filius hominis*, non fuit traditus, alias dicendo, *post biduum*, fuisset mentitus, cum particula illa, *Et*, coniungat celebrationem Agni Paschalis, & Christi D. traditionem, vt vno & eodem die futuram; tum etiam quia Euangelistæ referunt seniores fuisse congregatos biduo ante Pascha, vt Christum dolo tenerent; tum etiam quia scribunt Christum fuisse moratum in Bethania, ibi accubuisse mensæ apud Simonem Leprosam, item Iudam indignatum conuenisse prædictos principes, quæsiuisset opportunitatem tradendi Christum; tandem inuenisse primum diem Azymorum vt opportuniorem, quæ omnia, iuxta narrationem Euangelistarum, non possunt intelligi vno & eodem die facta.

II.

Ad id autem quod aduersarij dicunt particulam illam, *prima die Azymorum*, non supponere pro die festæ, respondetur esse falsum, idque ex ipsismet verbis Euangelistæ perspicue probari; lic enim S. Lucas cap. 22. ait, *Veni autem dies Azymorum in qua necesse erat occidi Pascha*, quibus verbis, determinat diem illam fuisse, in cuius priori vespere, Agnus Paschalis iuxta legem erat immolandus; at vespere illa, erat vespere posterior decimæ quartæ Lunæ (quæ quia erat initium festæ Azymorum dicitur prima dies Azymorum) vt patet Exod. 12. & locis aliis supra citatis. Idem etiam confirmatur ex S. Hieronymi. ad illa verba S. Matth. *prima die Azymorum*, dicentis expressè istam primam diem Azymorum esse decimam quartam diem mensis primi quando Agnus immolatur, & Luna plenissima est, & fermentum abiciitur, tantum abest, vt per primam diem Azymorum intelligat, vel decimam, vel decimam tertiam præparatoriam festi; nam Exod. 12. & Leuit. 23. prima illa dies vocatur, *dies festæ, sollemnis, & celeberrima in qua non debet fermentum reperiri in domibus*: at à die decimæ vsq; ad vespere decimæ quartæ exclusivè poterat licet fermentum domi seruari & comedi.

III.

Ad secundam confirmationem, negatur Apostolos id dixisse Christo cum adhuc essent in Bethania; nam & Euangelistæ post relatam eius moram in Bethania narrant hanc Discipulorum interrogationem, non tamen quasi ibi factam, sed tantum vt postea subsequutam; addunt enim Iudam venisse Hierusalem ad principes Sacerdotum, cum illis conuenisse, & postea recensent prædictam interrogationem, cui Iudam fuisse præsentem existimant S. Hieronymi. supra.

IV.

Ad tertiam confirmationem, & simul etiam ad id quod in prima probatione Minoris obiciebatur de die præparationis Agni, vt distincto à die comestionis eius respondetur, vt rectè annotat ex Iosepho lib. 5. de bello Iudaico cap. 45. Sanctius cit. cap. 7. 1. repetit. de Eucharistia apud Iudeos fuisse in more positum, vt Hierosolymitani ciues præpararent aduentantibus externis præcio condito cubacula. Agnos & reliqua pro celebritate Agni Paschalis necessaria, ideoque illos fuisse solitos adducere in urbem, iuxta præceptum superius relatum Agnos die decimæ, quos postea externi ab illis emerent die immolationis faciendæ; vnde facili fuit Discipulis

A Christi Domini eo ipso die. quo Agnus erat immolandus ista omnia reperire, & hanc ciuium consuetudinem indicat Christus Dominus Matth. 26. Luc. 26. dicens, *sic in civitate, ad quemdem, & dicit ei, &c. item ostendit vobis cenam hanc grande strationem, &c.*

Secundum fundamentum est; quod nullus Euangelistarum dicat Christum illo anno manducasse Agnum Paschalem; nam illud Christi apud S. Lucam 22. *desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*, non intelligi de eâ Agni Paschalis in sensu literali, sed in sensu spirituali de sacramento Eucharistie, docent Tertul. lib. 4. contra Marcionem, sanctus Chrysost. homil. 83. in S. Matth. item patet ex eo quod in ista cena vltima Christus Dominus obseruauit alias omnino ceremonias ab iis quas Deus in immolatione Agni, seruandas præscripsit; nam S. Marthæ cap. 26. refert cum iussisset *in cena*, eâque longissima, & longissimo sermone interpolatâ in qua iusculum fuerit quo panem intinctum Iudei proditori tradiderit, cui & illud dixerit *quod facis, fac ciuium*, quod ceteri intellexerunt esse dictum, de *ceremoniis necessariis pro die festo*: at in cena Agni Paschalis manducantes stabant, baculos in manibus habebant, festinant comedebant, nullum iusculum admiscebant Agno, sed illum tantummodo assum, non coctum aquâ, comedebant, calceos in pedibus habebant vt habetur Exodi 12.

Respondetur ex allatis pro nostra sententia constare Euangelistas dicere Christum isto anno comedis Agnum Paschalem. Ad illud verò Christi Domini *desiderio desideravi, &c.* Respondetur esse quidem verum aliquos, non tantum ex antiquioribus, sed etiam ex recentioribus explicare locum illum de *sacramento Eucharistie*, vt videre est apud Iansenium in concordia Euang. cap. 131. nihilominus vt idem ibi obseruat, rectè intelligi de Agno Paschali, & eius eum cum verbis antecedentibus nomen hoc, *Pascha*, vsurpetur in hac significatione, Christum autem dicere se desiderasse, *manducare hoc Pascha*, non præcisè, quia erat Pascha, sed quia erat vltimum, quod erat comesturus, & in quo erat instituturus sacramentum Eucharistie; ad eum ferè modum quo homines, magno cum affectu aliquid desiderantes, solent vocare diem quo desiderium eorum expletur, *desideratissimum*, non præcisè propter diem, sed propter bonum quod tali die illis contingit.

Ad confirmationem petitam ex variis ceremoniis, quas refertur Euangelistæ Christum fecisse in ipsa cena quæ tamen fuit omnino aliâ ab iis quas tenebantur seruari Iudei in comedendo Agno, respondetur ex præmissa articulo præcedenti obiectione S. Chrysost. de duplici cena Christum instituisse sacramentum Eucharistie, finitâ quidem cenâ legali, sed cenâ communi tantum inchoatâ: vnde cum in tali cena cum Discipulis comedens, Eucharistiam instituerit, facile intelligimus quomodo non stans, sed reclinans mensæ potuerit sacramentum hoc instituere.

Nec his obstat quod Ioan. 13. dicatur Christus Dominus *cenâ factâ* surrexisset & lauilis pedes Discipulorum; nam ibi cenâ factâ secundum S. August. traçt. 55. in S. Ioan. idem est ac inchoatâ seu factâ quidem, sed non consummatâ. nec enim fuit indecorum Christo D. mediâ cenâ surgere à mensâ illa communi pro faciendâ lotione

pedum, cum tunc illam faceret in ordine ad Eucharistiam quam in ista cœna erat mox institutus.

Tertium fundamentum est. Non fuit conueniens ibi comedere agnum typicum, vbi verus agnus in nouo Testamento erat comedendus; quia typus debet cedere veritati; sed in ista cœna verus agnus comedendus erat, quia ibi accipiendi erat Eucharistia; item conuenientissimū fuit Christum eo die affigi cruci, quo agnus Paschalis comedeatur apud Iudæos, vt sic vmbra & veritas corponderent sibi: ergo oportuit Christum pati eo ipso die, quo Pascha comedeatur, & proinde eum, veteris legis obseruantissimum, ante suam passionem isto anno non comedere agnum Paschalem.

Respondetur nos distinxisse duplicem cœnam, & Christum peracta cœna legali instituisse Eucharistiam in communi cœna; id autem fuisse factum conuenientissimè docet S. Thomas 3. part. quæst. 73. art. 5. in corpore ex S. Leone sermone 7. de Passione Domini, scilicet *vt vmbra cederent corpori, antiqua obseruantia nouo excluderetur sacramento, hostia in hostiam transiret, sanguine sanguis auferretur, & legalis festiuitas dum mutatur, impleveretur.*

Quod autem ibi obicitur fuisse conueniens Christum eodem die affigi cruci, quo agnus Paschalis comedeatur; si agatur de eodem die ceremoniali respondeo Christum eodem die fuisse affixum cruci, quo & Iudæi manducabant agnum Paschalem; nam dies illa ceremonialis incipiebat à vespéra vltima decimæ quartæ Lunæ, quæ iuxta hoc computum desinebat in altera prima vespéra decimæ quintæ Lunæ, intra quas duas vespéras Christus Dominus est affixus cruci pro nobis, & mortuus vt patet ex Euangelistis.

ARTICVLVS IV.

Virum Christus Dominus in comedendo agno Paschali anticipauerit tempus à lege statutum.

REPETENDVM est ex duodecimo capite Exodi, vigesimo tertio Leuitici, Numerorum vigesimo octauo, præceptum fuisse Iudæis vt decimā quartā Lunā primi mensis ad vespéram comederent agnum Paschalem ritu præscripto locis nunc citatis. Notandum secundò, in veterilege solemnitate agni Paschalis, fuisse omnino distinctam à solemnitate Azyorum, præceptum de vtraque haberi distinctum, vt patet Exodi duodecimo, Leuitici vigesimo tertio, Numerorum vigesimo octauo; vtraque enim solemnitas traxit originem ex duplici beneficio, festiuitas quidem agni Paschalis, ex conseruatione primogenitorum Israel, eo tempore quo primogenita Aegyptiorum interficiebantur ab Angelo percutiente: Azyorum verò solemnitas, ex eo quod populus Israel, liber egressus ex Aegypto, comedit: Azya vt patet ex locis citatis. Deinde solemnitas agni Paschalis vno tantum die, & adhuc ad vespéram ipsius diei fiebat; Azyorum autem solemnitas durabat septem diebus.

Notandum tertio, apud Iudæos dies ceremoniales, seu festiuitatum incepisse à vespéra prima, seu statim ab occasu solis diei antecedentis fe-

stum, vsque ad vespéram eiusdem diei festi, quæ erat secunda vespéra; exempli causa dies Sabbati computabatur à vespéra feræ sextæ, seu diei Veneris exuntis, vsque ad occasum solis ipsius diei festi Sabbati: sicut enim præcipitur Leuit. 23. à vespéra ad vespéram celebrabitur Sabbata vestra, quo loci datur regula generalis festorum celebrandorum: item apud Iudæos, *mensis fuisse lunares, & incepisse à nouilunio*, qua de re videndi sunt Iosephus lib. 3. antiquit. Iudaicæ. cap. 10. Philo Iudæus lib. de vita Moïsis. Genebrardus in Calendario Hebræorum quod suis Psalmorum Commentariis præposuit, Torneilius in sacris Annalibus ad annum mundi 2545. numero 27. vbi singulares menses eorum, dies, & festa sigillatim enumerant.

Postremò notandum est, vnam, & eandem vespéram, completè sumptam, apud Hebræos agentes de immolatione, & esu agni Paschalis, diuidi quasi in duas, quatum prior incipiebat post meridiem, sole iam inclinante, seu vergente ab horâ nona illius diei vsque ad octalum solis. Posterior erat post octalum solis vsque ad finem crepusculi vespertini; agnus Paschalis immolabatur in priori istarum vespéram, & comedeatur in posteriori, vt expressè notat Iosephus libro septimo belli Iudaici capite decimo septimo, sicque tempus eius immolationis, erat distinctum à tempore eius comestionis, vnde periti lingue Hebræicæ obseruant hanc particulam, *ad vespéram*, capite duodecimo Exodi, vbi agitur de immolatione agni expitimi, nomine duali, cuius sensus sit iste, *inter duas vespéras*. His ita prænotatis, vt veniamus ad explicationem propositionis difficultatis; Greci, vt suum errorem de consecratione Eucharistiæ in pane fermentato tueantur, volunt Christum Dominum tunc ita celebrasse legale cœnam agni Paschalis, vt tamen vno die præueniret tempus statutum per legem, hoc est illum comedisse non decimā quartā Lunā, sed decimā tertiam, vt scilicet inquit, *veritas melius responderet figuræ, & crucientis crucis sacrificium fieret eo die quo agnus Paschalis immolabatur ita videre est apud Nyeephorum libro primo historię Ecclesiasticę capite vigesimo octauo. Communis tamen omnium Latinorum sententia, quam loco nostræ propositionis ponimus, asserit Christum Dominum non præuenisse diem à lege præscriptum, sed decimā quartā Lunā comedisse agnum Paschalem ritu Iudaico.*

Probatur primum. Expressissimis verbis Euangelistarum sancti Matthæi 26. *Primæ diæ Azyorum acceperunt Discipuli ad se, im, dicentes ubi nunc paremus tibi comedere Pascha?* Et paulò post Christus affirmat se celebraturum Pascha, & Discipuli ibi referunt illud præparasse, sicut Christus illis constituerat; quod autem Christus simpliciter affirmauit se facturum, reipsa est executus, cum nec impediri, nec decipi potuerit. Sancti Marci capite decimo quarto, *Primò diæ Azyorum, quando Pascha immolabatur*, item sancti Lucæ vigesimo secundo: *Venit autem diæ Azyorum, in quâ necesse erat occidi Pascha*, quibus locis notanda sunt illæ particule, *quando immolabant*, *necesse erat*, item illæ quibus Discipuli loquuntur de præparatione Paschat; tandem & ex quibus Christus ibidem expremit celebrasse Pascha declarant hæc omnia, id est, interrogationem Discipulorum pro præparatione Agni Paschalis, eius immolationem per Iudæos,

- I. obligationem eius cadentem in diem istum, & eius observationem à Christo Domino in eundem diem incidisse; & proinde quod dies per legem constituta, esset decima quarta Luna primi mensis ad vespertam, Christum alias Moïacæ legis obseruantissimum istà de cœnam Agni Paschalis celebrasse: adde quod Discipuli, istis locis referuntur, tanquam primi qui de hac celebritate tali die faciendâ locuti sunt, quod, cum essent homines adhuc rudes, tunc non fecissent, si dies per legem statuta præueniri debuisset, nisi prius fuissent à Christo Domino moniti, quod tamen non legimus factum. Deinde eadem nostra propositio, probatur ex eo quod Christus Dominus iidem Euangelistarum locis præcipiat illis ire in ciuitatem ad quemdam illis cum tali signo occurrentem in cuius domo erat cœnaculum stratum, & vltimo dispositum pro exteris aduentantibus ad celebrationem Agni, qualis dispositio cœnaculi tunc non fuisset, nec homo ille fuisset ausus Discipulos Christi Domini, in hunc finem sibi per illos verbis apertissimis explicatum, excipere, ne tanquam legis prauaricator à magistratu puniretur. Quare cum hospes ille id fecerit, *iuxta vulgarem modum* de locandis ædibus in vsum exteriorum, quem ex Iosepho supra retulimus, Christus Dominus eadem die nimirum Luna decima quarta quâ reliqui Iudæi apud illum fecit cœnam legalem Agni Paschalis. Verùm Græci quia vident hæc facere Scripturæ testimonia euidentissimè probare nostram propositionem, vt vno verbo illa eludent, dicunt tres priores Euangelistas, quoad hoc errasse, & per sanctum Ioannem fuisse correctos; sed hæc responsio est blasphemica in Spiritum sanctum, tam propriè trium priorum Euangeliorum primario auctori, quam quarti; omnes enim illi quatuor Euangelistæ eius tantum amauissent fuerunt: quare cum ille semper, & vbique sit infallibilis, quemadmodum distando sancto Ioanni Euangelium, non errauisset nec distando reliquis: & si hæc Græcorum responsio fœmel admittatur, tota fides & auctoritas sacre Scripturæ peribit; quâ enim facilitate vnus, aut alter Euangelista admittetur errasse, eadem & alij diceantur errasse; quod asserere est Spiritui sancto iniuriosum, verè fidei omnino contrarium, & homine Christiano indignum.

Secundo, error iste refellitur ex sancto Ioanne; quæcumque sanctus Ioannes narrat à capite decimo tertio incipientis his verbis, *ante diem festum Pasche*, vsque ad historiam Passionis, ea fuerunt præacta post cœnam legalem, pridie mortis Christi Domini, vt patet ex ista particula, *sciens quia venit hora eius, vt transcat ex hoc mundo ad Patrem*: atqui dies Passionis Christi Domini incidit in decimam quintam Lunam, cuius antecessores dies, erat decima quarta Luna: ergo Christus comedit Agnum Paschalem quarta decima Luna. Maior satis intelligitur vera ex ipso textu sancti Ioannis; nam *ante diem festum Pasche*, idem sonat, ac *pridie Paschæ*, & istud, *venit hora eius, vt transcat ex hoc modo*, item significat ac *instare diem passionis eius*. Nec est quod Spalatensis suprà in fauorem Græcorum obseruet editionem Græcam S. Ioan. non habere, *ante diem festum Pasche*, sed simpliciter *ante festum Pasche*; nam præter quam quod editio vulgata, quæ iuxta decretum Concilij Tridentini est authentica, habet istam particulam, *diem*,

multi ex Græcis Patribus illam legunt, S. Cyrillus lib. 9. cap. 2. S. Chrysostomus homilia 69. in Ioan. & Euthimius ibi & omnes Latini; vnde errore typographi videtur excidisse. Deinde licet non haberetur, semper tamen esset subaudienda, vt ipse textus & sensus sententiarum satis indicat.

Minor verò probatur passio & mors Christi Domini incidit in eum diem quo *Præfatus solent dimittere vnum ex vinctis*, & quo Pilatus dimisit Barrabam, vt patet ex postremis verbis decimi octauæ capitis, & primi cap. 19. vbi dimissio Barrabæ, flagellatio & crucifixio Christi Domini referuntur, vt vno & eodem die factæ: atqui dimissio Barrabæ facta est decima quinta Luna, seu in prima illa die solemnæ Azymorum, quia ibi apud S. Ioan. ait Pilatus, *Est consuetudo vobis, vt vnum dimittam vobis in Pascha*, id est, vt habet S. Matth. *per diem solumen*, vt S. Marc. cap. decimo quinto, S. Lucas cap. 23. *per diem festum*, dies autem festus in Paschate, nullus alius erat, quam primus & vltimus vt patet Exodi decimo secundo: ergo cum Passio Christi Domini non potuerit, etiam iuxta Græcos, incidere in diem vltimum Azymorum, oportuit incidisse in primam diem festam Azymorum, & ex consequenti in decimam quintam Lunam.

Confirmatur ex Patribus sancti Hieronymo ad cap. 26. S. Matth. S. Cyprian. lib. de cœna Domini, Tertull. lib. aduersus Iudæos dicentibus Christum Dominum fuisse crucifixum in *die festo*.

Probatur tertio auctoritate sancti Chrysostomi homilia 82. dicente Christum, ideo obseruasse Pascha eo anno, quo mortuus est, quia omnia, inquit, *que sunt legis, adimpleuit*, vbi hæc particula, *adimpleuit*, non sumitur pro eodem est, ac tanquam veritas consummavit Iudaicam Pascha, vt vnâram sui ipsius, tanquam veri Agni inuenio sacrificio oblatus (licet hic sensus alius sit verus, & alius in locis ab illo intentus) sed iste, quod nimirum, *obseruauerit ad vnguem*, quicquid iuxta legem erat in tali celebratione agni faciendum; sic enim statim subiungit; *nam quando baptizabatur dicebat sic enim decebat nos implere omnem iustitiam*, & ibidem paulo post ita ait, & *et nemo dicat, quod ideo eam euacuauit, quia eam complere, vt molestam, & arduam non valuit, ipse prius eam compleuit* (id est ipse eam opere, & re ipsa obseruauit) & sic fecit requiescere, id est abrogauit: & non longè post dicit in hac eadem mensa Christi Domini, *vt nuncque Pascha, & typi, & veritatis celebratum fuisse*, quod idem repetit illa oratione cuius titulus est in eorum Pascha *ietunam* circa medium vbi querens cur? & quando Christus vltimo vitæ suæ anno celebrauerit Pascha: ita proponit quæstionem, & ei respondet. *Quam igitur ob causam tunc temporis fecit Christus? quoniam verus Pascha, futuri erat figura; veritatem autem oportuit addi figuræ, cuius prius vmbra ostendisset, veritatem deinde in eadem mensa induxit*. At vt constat ex cap. 1. Exodi, & aliis sacre Scripturæ locis superius citatis vespere decimæ quartæ Lunæ primi mensis, erat, propriè loquendo, tempus quo verus Pascha erat figura futuri, vt etiam Sancti Patres tam Græci, quam Latini significant, dum expendunt singulas circumstantias immolationis, & usus Agni Paschalis, easque tanquam vmbas Christi, pro nobis verè immolati, accuratè explicant; idem patet ex eodem sancto Chrysostomo homilia 81. in

I. sanctum Marthzum, nam querens cur Christus hoc vltimum peregit? respondet, *id fecisse ut semper in omnibus ostenderet usque ad extremum passionis diem, si non esse aduersarium legis*, quod tamen esset falsum, si diem à lege constitutum pro immolatione, & esu Agni Paschalis præuenerit. Vnde Arcudius libro suo de Eucharistia, cap. 4. & sequentibus, vendicat sanctum Chrysostrum, & aliquot alios ex Græcis Patribus, ab illa calumniâ inuicem Græci schismatici illis incurrunt, asserentes illos stare ab eorum partibus. Fauet etiam nostra propositioni sanctus Gregorius Nazianzenus oratione in sacrum laucium quando ait, *Christum in cœnaculo imbuisse suis Discipulos mysterio Paschali, & à cena, & unico die ante passionem*; cum enim Christus sit mortuus decima quinta Luna, vt etiam præter Patres Latinos tradunt ex Græcis S. Chrysostomus homilia 86. in sanctum Marthzum, sanctus Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi decima tertia, Socrates libro quinto historiarum cap. 21. & alij plures vt obseruauimus, Christus ex sententia ipsorum Patrum celebravit Agnum Paschalem Lunâ decima quarta immediatè præcedente mortem eius.

II. Addi potest & auctoritas Episcoporum Afrix, qui, apud Eusebium lib. 5. historiarum Ecclesiasticarum cap. 13. & 24. obseruant Pascha Christianorum decimâ quartâ Lunâ, quacumque die hebdomadis illa contigerit, seque tuerunt ipso Christi factis secundum Euangelium, vt ibi loquuntur, *nihil excedendo, sed canonici fidei consentiendo*, de quo tamen factis Christi, vt falso in confirmationem suæ consuetudinis allato, nunquam fuerunt reprehensi, vel à sancto Victore Martyre, & summo Pontifice tunc Ecclesiâ regente, vel à Concilio Nyæeno in quo tandem lex de celebrando Paschate, die tantum Dominico, proximè Lunam decimam quartam expiciente, fuit constituta, quam illorum reprehensionem S. Victor & Patres & Græci non omiserunt, præsertim cum Episcopi Afrix, tunc dimissis se, hac in re, etiam sequi exemplum sancti Ioannis Euangelistæ, & aliquot aliorum sanctorum, qui ante illos regabant Ecclesiâs Afrix.

III. Vltimo eadem nostra propositio hac conuenienter ratione probatur: Christus D. fuit obseruantissimus totius legis Iudeorum adeo vt cum Ioan. 7. fratribus illi suadentibus vt ascenderet in Hierusalem ad festum Senepegiz, dixisset se non ascensurum, nihilominus ascendit, non quidem manifestè, sed tantum occultè: atqui vna ex præcipuis ceremoniis Iudeorum erat celebratio Agni Paschalis Luna 14. ad vespèrâ tantum obseruandâ vt patet ex cit. cap. 12. Exod. & singularis Christi Domini prudentia postulabat, vt non daret Iudeis occasionem calumniandi maximè cum omnes eius actiones diligenter obseruarent. Postremo, si Christus Dominus præuenerit diem, non ita reperisset omnia bene præparata apud illum hospitem ad quem suos misit Discipulos sicut de facto omnia reperit.

ARTICVLVS V.

Fundamenta opinionis Græcorum soluantur.

PRIMUM est. Sanctus Ioannes cap. 13. sui Euangelij refert cenam vltimam Christi Domini fuisse ante diem festum Paschæ: sed Christus Dominus instituit Eucharistiam in vltima

V. tima cena, vt patet ex dictis, & dies quæ præcessit festum Paschæ, fuit Luna decima tertia, quia Luna decima quarta ad vespèram incipiebat festum Paschæ: ergo Christus Dominus instituit Eucharistiam Luna decima tertia.

Respondetur per diem festum Paschæ, apud S. Ioan. cap. 13. intelligi primum diem Azy-morum, vt ostendimus refellendo opinionem Græcorum: cum enim vespèra illa ita esset inter duos dies, vt esset finis vnius, nimirum decimi quarti, & initium alterius, scilicet decimi quinti. iuxta modum computandi dies apud Iudeos, factum est, vt aliquando computetur cum die præcedenti, quem terminat, aliquando cum sequenti, quem inchoat, vt patet Exod. 12. vbi modo annumeratur decimæ quartæ Lunæ, modo decimæ quintæ, hoc loco apud S. Ioannem annumeratur decimæ quartæ Lunæ, & per diem intelligit S. Ioan. diem illum artificialem, qui incipit ab ortu solis, vt satis exprimit particula illa, *festum*; nam prima Azy-morum erat valdè solemnis, & licet decima quarta Luna diceretur dies Paschæ, propter immolationem Agni Paschalis; sola tamen Luna decima quinta dicebatur, dies festus Paschæ, vt patet Num. 28. decima quarta die mensis phasæ Domini est, & decima quinta solemnitas.

B Secundum fundamentum. Iudæi mane illo, quo Christus Dominus est traditus Pilato, noluerunt introire in Prætorium ne contaminarentur, sed vt manducarent Pascha, vt habetur apud S. Ioannem cap. 18. ergo nondum comederant Agnum Paschalem, sed istâ die ad vespèram illam comesturi erant: ergo cum dies illa esset decima quarta Luna, iuxta præceptum Exodi 12. & Christus Dominus puer comedisset Agnum Paschalem; comedit illum decimâ tertîâ Lunâ.

C Respondetur, quando Iudæi dicuntur noluisse introire in Prætorium ne contaminarentur, sed vt manducarent Pascha, ibi per Pascha, non intelligi Agnum Paschalem, sed victimas Paschales. seu sacrificia quæ illis diebus Azy-morum offerebantur Deo, vt patet Deuteronom. 16. 2. Paralip. cap. 35. vbi oues, boues, & cætera animalia, quæ istis diebus offerebantur, appellatur Phasæ, seu Paschæ, quorum quidem sacrificiorum pars vna in holocaustum consumebatur, secunda cedebat in vsum Sacerdotum: tertia comede-batur à populo Num. 28. Postulabatque in manducantibus immunditiam legalem, ideoque Iudæi quia ingrediendo Prætorium Pilati, legalem immunditiam contraxissent, & sic fuissent prohibiti edere de animalibus oblati, noluerunt tunc ingredi in Prætorium.

D Neque fauet Græcis quod in illorum fauorem notat Spalatensis supra numero 163. istam munditiam legalem pro tali participatione sacrificiorum fuisse tantum requisitam in Sacerdotibus, Leuitis, Principibus, & Magnatibus, vt intelligitur ex 2. Paralip. cap. 30. & 35. non autem in multitudine populi, vel etiam in seruis, vnde cum illi qui Christum duxerunt vinum ad Pilatum fuerint ministri Sacerdotum, non ideo abstinuisse ab ingressu Prætorij, vt participarent de prædictis victimis, sed vt Agnum Paschalem ederent: hoc (inquam) Græcis non fauet; nam vt demus, verum esse prædictam munditiam non fuisse tunc requisitam in facie populi & seruis, at saltem iuxta Spalatensem, requirebatur in Sacerdotibus, Magnatibus & Principibus po-

I.

puli, licet autem soli ministri Pharisæorum & Scribarum cum Iuda, apprehenderint Christum in horro; & eum ad Annā adduxerint victum, nihilominus Marci 15. *Summi Sacerdotes cum senioribus & Scribis, uniuerso Concilio, vincentes Iesum ducunt, & tradunt illum Pilato*: item ibi & Matth. 27. illum accusant apud Pilatum, (sudent populo, vt postulet Barrabam dimitti, non Christum: ergo cum auditā accusatione Pilatus introierit in Prætorium, illi, vt potē seniores, & Principes cum tenerentur esse mundi ad participandum prædictis victimis, & sacrificiis noluerunt ingredi in prædictum Prætorium.

II.

Ad id autem quod ibidem notat Spalatenſis nusquam in sacris litteris manducare *Pascha*, dici, nisi de esu Agni Paschalis. Respondetur ad hoc, vt id dicatur etiam de cæteris victimis Paschalibus, satis esse quod in sacris litteris supra citatis significetur aliquam partem istarum victimarum debere cedere in vsum populi: cum enim *usus iste* non sit alius quā *conestio & nutritio*, statim, rectē intelligi potest verbum hoc *manducare*, etiam rectē dici de aliis victimis Paschalibus: Dicitur autem singulariter de Agno Paschali, *comedere Pascha*, quia vbi Agnus per immolationem, iugulationem & effusionem sanguinis erat immolatus, cedebat totus in comestionem familiæ, quæ ſi ei comedendo non sufficeret, reliquum comburebat, vt habetur Exod. 12.

III.

Tertium fundamentum. Christus Dominus eo die celebratur, cenam Agni Paschalis comparatione cuius est mortuus posttridie; sed illa dies ratione cuius est posttridie mortuus, est Luna 13. quia hoc *posttridie* vocatur à S. Ioanne cap. 19. *paraſceue Pascha*, eò quod esset dies præparatoria illorum quæ erant necessaria pro celebrando Paschate, & ex consequenti erat Luna 14. antecedens Pascha: ergo dies, quæ istam præcedebat paraſceuem, erat Luna 13. ergo Christus Dominus isto anno celebravit cenam legalem Luna 13. & sic anticipauit tempus à lege statutorum.

IV.

Respondetur concessā Maiore, negando Minorem: & ad eius probationem respondetur hæc particulā *paraſceue Pascha* apud S. Ioannem, loco in hac aduersariorum ratione relato, non intelligi diem præparatorium eorum quæ erant necessaria pro celebratione Agni Paschalis; sed intelligi 6. feriam quā quæ ad victum erant necessaria, preparabantur pro sequenti Sabbato: quauis enim die primo Azyorum liceret Iudæis præparare cibaria, vt patet Exod. 12. & aliis locis supra citatis, non tamen diebus Sabbati, vt patet Exod. 13. & 35. dum iubentur feria 6. colligere cibum pro eo die & pro sequenti Sabbato; & quod hæc paraſceue fuerit, non propter Pascha, seu Agnum Paschalem immolandum, sed propter Sabbatum sequenti die obseruandum, patet ex S. Ioan. qui eodem cap. 19. significat istam paraſceuem fuisse Sabbati *Judæ*: ergo (inquit) *quoniam Paraſceue erat, vt non remaneret in cruce corpora Sabbato, &c.* item ex S. Marco cap. 15. dicente, *erat autem paraſceue quod est ante Sabbatum, dicitur vero Paraſceue Prescha*, vel quia erat Sabbati incidentis in vnum diem Paschalem, seu Azyorum; vel quia erat vnus dies Paschalis, seu aliquis ex septem diebus Azyorum. Neq; hanc responſionem euerit quod Spalatenſis supra num. 263 obicit illam esse violentam & similem iſtū quā quis vigiliam festi S.

A Ioannis Baptiste incidentem infra octauam festi corporis Christi Domini, vocare vigiliam corporis Christi Domini, cum verē esset vigilia S. Ioannis Baptiste, hoc (inquam) noſtram responſionem non euerit, cum sit vtriusque dispar ratio; quia enim habere vigiliam est commune pluribus festis, existo loquendi modo non satis intelligeremus, cuius festi esset ista vigilia; quia verò soli Sabbato conueniebat habere paraſceuem, vt supra monuimus, rectē intelligimus istam paraſceuem fuisse tantum Sabbati incidentis intra dies Azyorum.

Quartum fundamentum est. Si Christus Dominus comederit Agnum Paschalem decimā quartā Lunā, sequitur cum fuisse affixum Cruci in die festo, scilicet primo die Azyorum, quæ, vt supra notauimus, erat solemnitas & celebratissima; item quod isto die opera feruilia fuerint licita, cum Ioseph isto die sit mercatus syndonem, & Simon Cyrenæus iter fecerit Hierosolymam, vt referunt Euangelistæ: at hoc vtrumque est falsum, primum quidem, quia Iudæia apud sanctum Marthæum vigesimo sexto capite, cogitantes de interficiendo Christo, dicunt non in die festo. Secundum item, quia Exodi 12. tale extat præceptum de hoc festo, *nihil operis facietis in eo, exceptis iis, quæ ad vescendum pertinent*, vbi exceptio firmas regulam excludit omnia quæcumque alia opera, vt emptionem, examinationem tellurum; imò & sepulcrum, vt significat illud sancti Ioannis decimo nono, *vt non remaneret in cruce corpora Sabbato*.

Confirmatur hæc ratio à Spalatenſi supra numero 277. hoc modo. si Christus sit mortuus in die festo 13. Lunā, eius resurrectio cadit necessariò in Lunam 17. iam ergo potest aliquando contingere, vt Ecclesia eo die celebret festum Paschæ, quo Christus iacuit in sepulchro, idque toties, quoties Iudaicum Pascha cadit in diem Sabbati; nam sequenti die, qui est Dominicus, celebramus nostrum Pascha, scilicet 16. die primi mensis, quia Ecclesia celebrat suum Pascha die Dominica proximè sequenti Lunam 14. at hoc est absurdum: non enim alia de causa Ecclesia tantoperè abominata est Quarto decimanos, nisi quia Christi Domini resurrectio contingit decima septima die. Confirmatur secundo, ex Patribus qui dicunt sepulcrum Christi Domini fuisse acceleratum *ab paraſceuem*, quæ die debebant Iudæi manducare *cenam puram*, sic S. Augustinus tractatu 110. in sanctum Ioannem, *per cenam autem puram Græci intelligunt Pascha*.

Respondetur, verum quidem esse, Christum esse mortuum in die festo, vt intelligitur ex dictis. Ad id verò quod tibi adducit de *syndone optata*, & itinere factò, respondetur ista non fuisse prohibita die festo. Primum quidem, quia non erat opus feruile, *sed pietatis*, cum cederet in sepulcrum Christi Domini; & Tobias cap. 2. lib. Tobie sepelit mortuos in die festo, & hæc Christi Domini sepultura facta est cum iam esset serò, vt notant Euangelistæ, & lege Deuteronomio, cap. 21. cautum erat, vt qui in patibulo esset appensus, eadem die sepeliretur; ideoque ex consequenti permittebatur ea quæ ad talem sepulcrum conducebant; sicuti est emptio syndonis, & aromatatum, pro more, quem Iudæi sepeliendo, seruabant. Secundum, item non fuit prohibitum fieri die festo, quia fortassis villa è qua redibat Simon Cyrenensis parum distabat

ab vrbetantumque habebat iter vnus Sabbati, id est, spatium quod in Sabbato licebat cuique peragere.

Quod autem dicitur de strepitu forensi, & iudicio exercito in die festo, quodque Iudæi dixerint, non in die festo, respondetur id quidem fuisse propositum non propter solemnitatem festi, sed ne tumultus fieret in populo, vt expresse notant Euangelistæ; contrariam tamen opinionem præualuisse; nam videntes occasionem sibi oblatam à Iudæa existimarunt se obsequiū præstituros Deo, si Christum interficerent; sic Ioan. 7. non attentā celebratē festi Schenopegia voluerunt, apprehendere Christum; & sequenti cap. 10. voluerunt in die festo illum lapidare: ergo multo minus curantur examinationes testium & cætera id genus; quin potius putarunt illa sibi esse licita in tali casu & occasione.

Ad primam confirmationem, quæ est Spalatensis; respondetur nihil esse absurdū quod Ecclesia Catholica celebret suum Pascha Luna decima quinta proximè sequente Lunam decimam quartam, quā Iudæi celebrabant immolationem Agni Paschalis; nam sanctissimi Papæ & Martyres Pius, & Victor, & refertur de consecrat. dist. 3. cap. nosse, & cap. celebratē, & post illos Nicænum Concilium definierunt nos debere celebrare festum Paschæ proximo die Dominico sequente Lunam decimam quartam primi mensis, idque ex traditione Apostolica, vt refert Eusebius lib. 5. hist. Ecclesiasticæ cap. 22. & sanctus Proterius Episcopus Alexandrinus apud Bedam lib. de ratione temporum cap. 42. vnde Bedalib. 3. hist. Ecclesiasticæ Gentis Anglorum cap. 25. docet quod si Luna decima quarta primi mensis incidat in Sabbatum, die sequente Dominico celebrandum esse nostrum Pascha, idque ex imitatione S. Petri, & hoc posse interdum euenire docet idem Bedalib. de ratione temporum cap. 58. imò & de facto contigisse propè tempora Concilij Niceni docet Clauius in explicatione Calendarij Romani capite decimo-octauo.

Nec obstat, quod Luna decima quarta corpus Christi Dominiciaceret adhuc in sepulchro; nam non idè præcisè celebramus nostrum Pascha, quia Christus die, illi determinatè correspondenti, resurrexit; alias cum hic dies plerumque incidat in aliquam feriam septimanæ, & non semper in diem Dominicum, deberet festum Paschæ celebrari non die Dominico, sed quouis alio in quem incideret, sicut festum Natalis Domini, quod tamen est contra omnes Patres suprā citatos, sed tali die celebramus eo quod Dominus resurrexit à mortuis primā Dominicā post Pascha Iudaicum, vnde quemadmodū Iudæi celebrabāt suum Pascha semper 14. Luna in memoriam suæ conseruationis in Ægypto: ita & nos Christiani, quia Christus Dñs resurrexit primo Dominico die, proximè sequenti Lunam 14. celebramus memoriam istius resurrectionis singulis annis, primo simili Dominico die sequente Lunam 14. quā Iudæi celebrabant suum Pascha. Neque refert quod anno illo quo Christus Dominus mortuus est Luna 13. & 16. non dum resurrexisset, sed eius corpus iaceret in sepulchro; solum enim prohibetur celebrare Pascha cum Iudæis, vt patet ex his quæ tempore S. Victoris sunt definita contra Quartodecimanos, & obseruare debemus primum diem Dominicum sequentem Pascha Iudaicum, quia Christus in eo resurrexit: vnde cum Iudæi celebrarent suum Pascha 14. Luna, &

solemnitatem Azymorum 15. quæ est aliquid distinctum à ceremoniā Paschatis vt suprā notauimus, si dies Dominicus proximè sequens Pascha Iudaicum incidat in 1. Lunam, rectè tali die celebramus nostrum Pascha; nec occasio decreti contra Quartodecimanos fuit ipsa Christi Domini sepultura, sed tantum ne Pascha celebraremus cum Iudæis, & vt ceterum diem Dominicum, quo Christus Dominus resurrexit à mortuis, vt videre est apud citatos Patres.

Ad secundam confirmationem patet solutio ex dictis scilicet sepulturam Christi Domini fuisse acceleratam propter Sabbatum.

Ad id quod assertur de cæna pura, respondetur per illam intelligi feriam 6. vt explicat S. Irenæus lib. 2. aduersus hæreses cap. 10. dicitur autem cæna pura, fortassis quasi cæna, quatenus dies ista propter reuerentiam Sabbati obseruabatur cum aliqua abstinentia saltem ab aliquibus cibis, vt intelligitur ex Tertull. lib. 3. contra Marc. cap. 4. vbi meminit cæna pura, illamque coniungit cum ceremoniis & ieiuniis Iudæorum: & pro hac explicatione faciunt auctoritates illæ quas congegit Baronius tomo 4. Annalium ad annum Christi 34. num. 54.

ARTICVLVS VI.

Vnum dubium & vna obiectio soluuntur.

CONTROVERTITVR inter Latinos, an sicut Christus Dominus comedit Agnum Paschalem Luna 14. ceteri etiam Iudæi, isto anno illum eodem die comederint, non desunt etiam ex recentioribus qui velint Iudæos dissulisse in diem sequentem scilicet in Lunam 15. ad vesperam, vel ex aliqua traditione Iudæorum, quā dicunt fuisse statutum, vt quotiescumque primus dies Azymorum incideret in diem 6. seu 6. feriam, tunc festum istud esse transferendum in diem Sabbati sequentem ne duo festa se inuicem diuiderent, vel saltem Sacerdotes, vt nimium occupatos in captura Christi Domini, & procurandā eius morte suam cænam legalè dissulisse.

Sed totum istud facile refellitur; nam dum Euangelista loquens de cæna legali per Christum Dominum celebratā ait, quando Pascha immolabant, satis apertè declarat Christum Dominum, & Iudæos vno & eodem die immolasse hunc Agnum; tum etiam, ex eo quod Iosephus lib. 2. antiquit. cap. 3. & lib. 3. cap. 1. scribat, legem de immolando Agno Paschali Luna 14. & de solemnitate Azymorum seruanda Luna 15. fuisse semper obseruatam inuialubiter; tum quia prædicta translatio est fictitia, vt patet ex Iosepho citato, & ex lib. eius 3. cap. 16. vbi notat Pentecostem fuisse post Sabbatum celebratam; sique duo festa fuisse sibi inuicem subsequencia; & ista translatio à paucis annis est inuenta; tum quia falso fundamento nititur scilicet, prohiberi, ne duo festa subsequantur ob preparationem ciborum; nam suprā notauimus, fuisse licitum preparare cibos prima die Azymorum, & preparatio illa prohibita fieri in die festo intelligitur tantum de cibis cedentibus in communem refectonem, cuiusmodi non erat Agnus Paschalis.

Quod verò Sacerdotes & seniores populi potuerint cænam legalem celebrare, & simul attendere capturæ Christi Domini patet ex facto Iudæi proditoris, qui hoc vtrumque fecerunt etiam ex longo illo sermone, quem Christus Do-

I.

minus apud S. Ioan. habuit ad suos Discipulos post institutionem huius sacramenti, & discelsu Iudæ proditoris: argumenta autem quibus illi conantur stabilire suam opinionem, sunt testimonia sacre Scripturæ à nobis superius explicata.

Verum obicies contra nostram sententiam, si Christus Dominus passus est, & mortuus prima die festâ Azymorum, oportet eo anno festum Pentecostes, & descensum Spiritus sancti suprà Discipulos incidisse in diem Sabbati: at hoc est contra Traditionem Ecclesiæ, quæ existimat festum Pentecostes tunc incidisse in diem Dominicum, & Spiritum Sanctum, eo die Dominico descendisse suprà Apostolos, vt scribunt S. Clemens lib. 5. constitut. cap. vlt. S. Augustinus serm. 154. de tempore, S. Leo Epist. 81. igitur non videtur Christus Dominus mortuus prima die festâ Azymorum. Probatur Maior, à secunda die Azymorum in qua Iudæi offerunt Deo manipulū primitiarum, iubentur Leuit. 23. numerare 50. dies, & die 50. celebrare festum Pentecostes: sed in ista hypothesi dies 50. cadit in diem Sabbati; nam septem septimana faciunt 49. dies, & hæc in ista hypothesi finiunt feriâ 6. & proinde cum dies sequens sit ipsum Sabbatum, quod complet 50. isto anno festum Pentecostes incidit in diem Sabbati. Respondetur omnis variis aliorum responsionibus isto anno festum Pentecostes incidisse in diem Dominicum, & quando dicuntur 50. dies enumerandi à secundo die Azymorum in tali computo non debere includi ipsam diem secundum Azymorum, in quo prædictus manipulus offerrebat, sed excludi: est enim satis familiare sacre Scripturæ, *Primum extremum enumerationis, non includere, vt videre est 2. Paralip. cap. 30. quando dicitur, facta est grandis celebratio in Hierusalem, qualis à diebus Salomonis non fuit*, quo loci in supputatione non includitur tempus Salomonis, & ideo cum eo anno, quo Christus mortuus est secundus dies Azymorum incidit in Sabbatum, tunc cepit numerus iste quinquagenarius à die Dominica, vnde & nos numeramus, & dies 50. incidit tunc in diem respondentem diei nostre Dominicæ: quando igitur Act. 2. dicitur, *cum complerentur dies Pentecostes*, particula illa, *dies* sumitur pro die determinata, scilicet festâ Pentecostes, & non significat vagè aliquam diem, vt patet ex eo quod textus Græcus habet particulam illam in singulari, & illam denotare festum Iudæorum, patet ex eo quod sanctus Lucas notet tempus istud, vt innotescat legentibus tunc fuisse Iudæos Hierosolymis ex omni natione, quia ad festum vndique fiebat concursus Iudæorum, non autem legitur festum istud habuisse octauam.

II.

Neque est quod quis dicat eo die quo prædictus manipulus erat offerendus oportuisse illum metiri: at hoc, vt potè opus seruale, non fuisse licitum Sabbato: hoc (inquam) dici non potest, quia ista collectio fiebat in *usum religiosum*: ideoque sicut occisio animalium, licet ex se sit opus aliquod seruale, quatenus tamen erat pro peragendo sacrificio, non soluebat Sabbatum: ita nec ipsa collectio manipulorum destinata ad faciendam oblationem Deo, censetur esse aliquod opus seruale: nunc autem id est discriminis inter supputationem quinquaginta dierum quam facit Ecclesiæ, & supputationem quam tunc faciebant Iudæi, quod nos enumeramus illos à Dominica Resurrectionis inclusuè, illi vero à secunda die Azymorum exclusuè.

III.

cap. 30. quando dicitur, *facta est grandis celebratio in Hierusalem, qualis à diebus Salomonis non fuit*, quo loci in supputatione non includitur tempus Salomonis, & ideo cum eo anno, quo Christus mortuus est secundus dies Azymorum incidit in Sabbatum, tunc cepit numerus iste quinquagenarius à die Dominica, vnde & nos numeramus, & dies 50. incidit tunc in diem respondentem diei nostre Dominicæ: quando igitur Act. 2. dicitur, *cum complerentur dies Pentecostes*, particula illa, *dies* sumitur pro die determinata, scilicet festâ Pentecostes, & non significat vagè aliquam diem, vt patet ex eo quod textus Græcus habet particulam illam in singulari, & illam denotare festum Iudæorum, patet ex eo quod sanctus Lucas notet tempus istud, vt innotescat legentibus tunc fuisse Iudæos Hierosolymis ex omni natione, quia ad festum vndique fiebat concursus Iudæorum, non autem legitur festum istud habuisse octauam.

IV.

Neque est quod quis dicat eo die quo prædictus manipulus erat offerendus oportuisse illum metiri: at hoc, vt potè opus seruale, non fuisse licitum Sabbato: hoc (inquam) dici non potest, quia ista collectio fiebat in *usum religiosum*: ideoque sicut occisio animalium, licet ex se sit opus aliquod seruale, quatenus tamen erat pro peragendo sacrificio, non soluebat Sabbatum: ita nec ipsa collectio manipulorum destinata ad faciendam oblationem Deo, censetur esse aliquod opus seruale: nunc autem id est discriminis inter supputationem quinquaginta dierum quam facit Ecclesiæ, & supputationem quam tunc faciebant Iudæi, quod nos enumeramus illos à Dominica Resurrectionis inclusuè, illi vero à secunda die Azymorum exclusuè.

A

ARTICVLVS VII.

Dubium aliud soluitur.

A

CVm apud Iudæos dies ceremonialis clauderetur duabus vespertis vnâ priore alterâ posteriori dubium nascitur, an quando dicimus Iudæos manducasse Agnum Paschalem, & Christum post eius usum instituisse Eucharistiam Lunâ 14. ad vespertam, id intelligatur de *priori vespere Lunæ 14.* quæ terminaret diem seu Lunam 13. & inchoaret Lunam 14. an verò de *posteriori vespere* quæ terminaret diem sue Lunæ 14. & inchoaret diem seu Lunam 15. aliqui recentiores existimant id esse intelligendum de *priori vespere* inchoante Lunam, seu diem 14. Communis tamen sententia, cum qua concludimus est comestione Agni Paschalis, & institutionem Eucharistiæ contigisse posteriori vespere 14. Lunæ primi mensis. Probatur ratione quæ soluit secundum fundamentum primæ sententiæ: eadem vespere 14. Lunæ Christus Dominus & Iudæi celebrant cænam legalem, & Christus Dominus instituit Eucharistiam, quam Hebræi in Ægypto primum illam celebrant iuxta præceptum Dei: atqui Hebræi illam primum celebrant in posteriori vespere Lunæ 14. nam Exod. 12. eadem nocte comedit Agnum Paschalem & egrediuntur ex Ægypto: sed egrediuntur ex Ægypto nocte præcedente diem 15. artificialem primi mensis, vt patet ex eodem cap. Exodi, & nox ista est posterior vespere 14. Lunæ & prior 15. cum ab illa etiam incipiat vltus Azymorum, vt ibidem patet: igitur Christus Dominus & Iudæi celebrant cænam legalem in posteriori vespere 14. Lunæ, & in eadem Christus Dominus instituit Eucharistiam.

C

Probatur secundò, in eadem significatione debet in illo præcepto Exodi accipi hæc particula, *ad vespertam*, quæ communiter usurpatur in aliis Scripturæ locis: sed communiter in aliis Scripturæ locis sumitur non pro initio diei, sed pro eius fine & termino, vt Genes. 20. *Rediit ad vespertam Iacob de agro*, Exod. 18. *de mane usque ad vespertam*, Leuit. 11. *erat inmundus usque ad vespertam*, 2. Reg. 1. *iciunantes usque ad vespertam*, Psal. 103. *ad operationem usque ad vespertam*, Ecclesiast. 18. *de mane usque ad vespertam*, Mat. 38. Act. 28. & alibi passim: ergo & in isto præcepto Exodi debet particula *ad vespertam*, accipi pro fine & termino istius diei de qua ibi est sermo. sed prioris sententiæ auctores obiciunt primo, hæc particula, *vespera*, in sacris litteris, dum agitur de festis diebus, significat principium diei, non finem, cum posterior vespere ad illam diem non pertineat, sed ad sequentem; nam Geneleos primo capite, *vespera & mane* faciunt diem vnum: atqui dies comestione Agni Paschalis erat dies ceremonialis: ergo cum in illa die Agnus dicitur comedendus ad vespertam, debet illud *ad vespertam* intelligi de priori vespere.

D

Respondetur primum, negando diem illum, ad cuius vespertam Agnus Paschalis comedebatur, fuisse festiuium, cum Exod. 12. non ista dies, sed 15. dicatur festiua. Deinde suprà obseruauimus Agni Paschalis celebrantem dorasile tantum vnâ vespere eamque fuisse distinctam, à solemnitate festi Azymorum: ergo licet dies festi apud Iudæos inciperent à vespere, quia tamen

V.

VI.

VII.

VIII.

I. decima quarta dies primi mensis non erat festiva particula illa, *a vespera*, non debet sumi pro priore vespera, quando est sermo de ista decima quarta die.

Quod autem Genes. 1. dicitur, *Factumque est vespere & mane dies unus*, explicat totum diem, prout coalescit ex toto tempore, diurno & nocturno simul: at in prædicto præcepto de comendo Agno Paschali, particula illa, *decima quarta*, non supponit pro toto illo, sed tantum pro diurno tempore; & cum additur particula, *ad vesperam*, denotatur eius terminus: prius autem meminit Moyses ibi vesperæ, quam dici, per histerologiam; est enim certum totum illud vespertinum tempus quod antecessit primum diem non pertinuisse ad diem istum, sed illud tantum quod lucem istam primò sequutum est, vt notat S. Ambrosius libro 1. Exam. cap. 10. vel quia (inquit S. Thomas 1. parte quæst. 74. art. 3. ad sextum, *Cum à luce dies inceperit*, prius occurrit tantum lucis, quod est vesperæ, quam terminus tenebrarum est noctis, quod est mane.

Secundò obiciunt eodem planè tempore Christus Dominus & Iudæi celebrarunt cenam Agni Paschalis, quo primum Pascha fuit celebratum ab Hebræis Exodi 12. quia ita præceptum est ibi Iudæis: at qui hoc Pascha fuit celebratum decima-tertià die primi mensis, ad vesperam terminantem diem illum decimum-tertium, & inchoantem diem decimum-quartum: tum quia Iosephus libro secundo antiquitatum capite 2. ita loquitur de ista immolatione Agni, *Illucescente quarta-decimâ, omnes ad exitum animalia sacrificabant*, vbi particula, *illucescente quarta-decimâ*, idem sonat ac *cum instaret quarta-decimâ*: tum quia non eadem nocte comederunt Agnum Paschalem, & sunt egressi ex Ægypto; nam eâ nocte quâ comederant Agnum Paschalem prohibiti sunt egredi suis domibus vsque manè, vt habetur Exodi 12. Item numero 33. dies egressiōis dicitur altera à die, quâ agnus est manducatus: item antequam discederent mutuati sunt ab Ægyptiis vasa aurea, & argentea; omnes ex variis vicis conuenerunt in vnum locum; ex quo simul discederent; quæ omnia illa vnâ nocte, quâ Agnum comederunt, non potuerunt perficere, maxime cum interfectio primogenitorum Ægypti fuit tantum facta in medio noctis, & prædicta peracta fuerint postquam ista interfectio innotuit Pharaoni, & Ægyptiis: vnde non minori tempore, quam die integro opus fuit ad ista omnia: at qui discesserunt ex Ægypto noctu, vt patet Exodi 12. & in fine diei 14. ergo debuerunt manducare agnum Paschalem præcedenti nocte, & ex consequenti in priori vespera inchoante diem decimum-quartum primi mensis, & terminante decimum-tertium diem.

Respondetur concessâ Maiore, negando Minorem, cuius falsitas patet ex nostra ratione. Ad authoritatem Iosephi respondetur primò il-

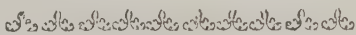
A lum libro 3. Antiquitatum capite 10. docere 15. diem primi mensis proximè sequi vesperam, quâ comedeatur agnus Paschalis. Respondetur secundo, textum eius sic debuisse reddi, *cum adfuit, vel iam venit 14. Luna*, notant enim Interpretes ibi esse participium præteriti temporis: vnde Iosephus Iosephi est, *vbi iam venit 14. luna*, Hebræos suo tempore immolasse agnum Paschalem: quod non aduerfatur nostræ sententiæ.

Ad confirmationem respondetur, Hebræos eadem nocte discessisse, quâ comederunt agnum, quatenus in fine illius noctis sub crepusculum matutinum decimæ-quintæ lunæ discesserunt ex Ægypto, vt intelligitur ex capite duodecimo Exodi, dum dicitur populus Hebræorum egressus eadem die. quâ Angelus Domini interfecit primogenita Ægypti, ita scilicet vt hæc egressio incepta sit nocte, quando Ægyptij more impatientes compellebant Hebræos egredi; sit verò perfecta in ipsa decima quinta die, nam ibidem dicitur, *Nix ista est obseruabilis Domini, quando eduxit eos à terra Ægypti*.

Nec obstat quòd Exodi duodecimo capite Moyses prohibeat Hebræis domo egredi vsque manè, nam prohibitio ista videtur tantum facta pro tempore, quo Angelus Ægyptios percutiens transibat, ne scilicet egrediendo inciderent in Angelum percussorem, & ita perirent: at vbi magno clamore Ægyptiorum innotuit illis eadem primogenitorum Ægypti esse completam, & ab Ægyptiis domo compulsi discedere, tunc potuit quilibet domo sua egredi. Est autem falsum diem istius egressiōis dici Numei orum decimo-tertio capite, *alteram diem à die*, quâ ipsi comederunt agnum Paschalem, quin potius dicitur immediate subsequi noctem illam, quâ agnum comederunt: ita enim dicitur, *Profecti igitur de Ramessa mense primo, decima quintâ die mensis primi, alterâ die phase*, id est, posttridie agni immolati, nimirum lunæ decimæ-quartæ ad vesperam.

Nec denique opus fuit longo tempore filiis Israël vt vasa peterent, & acciperent ab Ægyptiis, tum etiam vt turmatim vnum in locum conuenerent, nam vt testatur Iosephus libro secundo Antiquitatum Iudæicarum capite quinto prius fuerant instructi de istis omnibus à Moyses, & vt colligitur ex ipsa historia Exodi, Moyses prædicebat populo successiue omnia quæ ventura erant, vt statuto tempore inuenerent parati ad egressum: idèquæ cum de illis omnibus Moyses fuisset monitus à Deo capite vdecimo Exodi, & populus per Moysen instructus capite 11. fuit facile Hebræis ista omnia tempore breuissimo expedire: & si qua dies inter diem comestioni agni Paschalis, & egressiōis ex Ægypto effluxisset, potuissent Hebræi pro suo itinere aliquid polmenti præparare, & panes concoquere, quod tamen non potuisse (quia nimirum vrgebantur egredi) notat expressè sacra Scriptura citato capite duodecimo Exodi.

I.

AD QVÆSTIONEM LXXIV.

De materia Eucharistiæ quantum
ad speciem.

DISPUTATIO I.

De materia consociendæ Eucharistiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

*Verum panis & vinum sint materia sacra-
menti Eucharistiæ.*

II.

BSERVANDVM imprimis quòd res quæ habet suum esse per aliquam conuerſionem sicut potest spectari duobus modis, Primò, secundum principia sue effectionis, seu generationis. Deinde secundum principia sue constitutionis, seu prout est in facto esse, ita & ipsum nomen materia, posse accipi dupliciter, & accommodari illis utriusque principiis; nam aliquando subiectum affectum priuatione formæ introducendæ, seu informatum formâ oppositâ, & expellendâ, vocatur à Philosophis, materia ex qua, vt palea, & lignum dicuntur materia ignis, potus & cibus materia carnis, quæ tamen omnia sunt materia circa quam ipsa transmutatio, versatur: item aliquando nomen materiæ sumitur pro ea parte compositi, quæ ita in illo durante remanet, vt tamen tanquam magis confusa, & indeterminata, determinetur ab alia ad tale effectum, vt videre est in quolibet composito naturali. In hoc articulo nomen materia sumitur tantum in priori significatione, quatenus panis & vinum sunt materia conuerſionis, cum tamen in Baptismo, Confirmatione, & aliis quæ habent suum esse in usu, sumitur in posteriori significatione, quando agitur de ablu-tione, vnctione chismaticâ, & aliis eiusmodi.

Notandum secundò, quemadmodum conuiuium constat cibo & potu, vt à se inuicem distinctis in entitate: ita & Eucharistia, animæ conuiuium, prout consideratur explicite, constat corpore & sanguine Christi Domini, vt à se inuicem distinctis, ac proinde sicut in hoc sacramento corpus Christi Domini primò & per se ponitur vt aliorum verborum, quam eius sanguis ponatur: ita hoc corpus aliam & distinctam postulare materiam & sanguinem similiter aliam, quæ ambæ simul iunctæ, componant totam materiam transmutandam.

IV.

His ita prænotatis, circa totam materiam Eucharistiæ olim variè erratum est ab antiquioribus hæreticis, vt Catharisticis, Pepuzianis, Artothyris, Manichæis, Ophitis, Aquariis, vt videre est apud S. August. libro de hæresibus hæresi 17. 26. 27. 28. 46. 64. S. Chrysostomum homil. 84. in S. Marth. S. Epiphanium hæresibus nunciat. S. Leonem sermone 4. de Quadagesima, & apud alios, qui catalogum hæreticorum conscripserunt: sed quia istæ hæreses iamdiu extinctæ sunt & Patres nunc citari possunt sufficienter consuli, satis est vigentes impugnare.

A

Est itaque Caluinistarum hæresis, panem & vinum ita esse materias Eucharistiæ, vt tamen deficiente pane & vino, alia possint eorum loco substitui in celebratione Cænæ: exempli causa, aqua loco vini, & id quo homines tunc vescuntur, loco panis. Ita Beza epist. 2. ad Tillium, Polanus libro 5. Syntagmatum Theologicorum capite 56 Scharpius de Cænâ sacra, controuersia 3. quæst. 1.

Contraria tamen sententia, quam loco conclusionis nostræ ponimus, est, solum verum panem, & solum verum vinum viuificum esse legitimæ & sufficientes materias huius sacramenti, ita ut in nullo casu possit valide confici in aliqua alia materia.

Propositio est de fide ex Euangelistis sanctis Matth. 26. Luc. 22. Marc. 14. & ex Apostolo primæ ad Corinth. 11. vbi Christus Dominus instituens hoc sacramentum accipit pro materia consecrandæ verum panem frumentaceum, & verum vinum de vite.

B

De pane constat, quia tunc accipit panem eum, quem ludæi manducabant, siue in cænâ legali, siue extra illam; id enim indicat particula illa Euangelistarum, Cœnantiibus illis accepit Iesus panem, & manducantibus illis accepit Iesus panem. De vino item constat, nam licet Euangelistæ supra recitando institutionem dicant tantum Christum accepisse Calicem, attamen statim explicant istum calicem consecrandum fuisse veri vini vitis, & non alterius liquoris, sic enim referunt Christum loquentem, Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genere vitis usque in diem illum, cum bibam vobiscum nouum in regno Patris mei: vbi particula illa, de genimine vitis, significat verum vinum vitis, & præterea importat identitatem, saltem specificam cum illo calice, quem sumperat, consecrandum, vt Caluinus etiam fateatur in sua Harmonia Evangelica ad caput 26. S. Marth. versu 12. S. Lucæ versu 23. Deinde calicem hunc consecratum fuisse ex vero vino, S. Cyprianus fusè probat epist. 63. ad Cæciliam ex multis figuris & testimoniis Prophetarum, quibus hoc sacramentum fuit præfiguratum.

C

Quòd verò solus verus panis frumentaceus, & solum vinum vitis sint sufficiens materia huius sacramenti est etiam de fide ex Concilio Carthageniensi 3. Canone 24. & refertur de consecrat. dist. 2. cap. in sacra. emm. Item ex Concilio Bracaren. & refertur ibidem cap. non oportet: ex Decreto Eugenij, & pluribus capitulis, quæ citata distinctione dicunt, solum panem & solum vinum aquæ mixtum esse offerendum: & ita loquuntur, vt videantur intelligendi, non tantum de illicito, sed etiam de inualido: est item de fide ex communi consensu Ecclesiæ, quæ tanquam hæreticos condemnauit omnes suprà citatos, Catharicos, Pepuzianos, & alios quod aliquid aliud loco panis & vini substituerent in consociendo hoc sacramento, vel aliquid immutarent, vt videre est apud S. Augustinum & aliis locis suprà citatis.

D

Conclusio probatur ex hoc Christi Domini mandato. Hoc facite; illud tantum assumi potest pro consociendo hoc sacramento, tanquam eius materia, prout à nobis perscitur, quod Christus Dominus illud consociendo vtriusque in vltima Cænâ, quia in tali præcepto particula, hoc, restringit & determinat actionem consecrantis, vt faciat quod Christus Dominus fecit ibi, tanquam substantiale huic sacramento, sed Christus Dominus in vltima Cænâ panem tan-

I. tium & vinum, tanquam elementa huic sacramento conficiendo necessaria, usurpauit pro conficiendo hoc sacramento, & nihil aliud eorum loco substituit, quia ipsa institutio facit mentionem tantum panis & vini, non autem alius alterius, quod fuerit substitutum loco illorum, vel supponi possit: ergo panis tantum & vinum possunt assumi tanquam materia sufficiens conficiendi sacramenti Eucharistie. Minor patet ex ipsis Euangelistis, & S. Paulo primæ Corinth. II. dum referunt institutionem Eucharistie. Maior confirmatur primò ex doctrina hæreticorum, qua volunt in sacramentis & aliis rebus fidei esse, inherendum solis sacris scripturis, non autem Traditioni, vel decisioni Ecclesie.

Confirmatur in particulari ex Caluino & Beza: ex Caluino quidem, dum in Confessione fidei, pseudo-ecclesiarum Gallicanarum comitiis Francfordiensibus offerenda anno 1562. agendo de Eucharistia, ita loquitur, *Christus, cum author ipse sacra Cæna sit, habendum est pro Canone certissimo & immutabili, quod Christus ipse instituit, ut sine disceptatione obsecratur; ipse autem legatur distribuisse panem & vinum cum his verbis, Accipite, edite, bibite, Hoc est corpus meum, hic sanguis meus.* Hæc tenet Caluinus. Item ex Beza in questionibus & responsionibus de sacramentis quæst. 91. ubi querit de elementis, seu signis Baptismi, an possint esse plura, & plures item ritus? respondet, in sacramentis esse attendendum quid Christus ipse prior fecerit, & faciendum tradiderit. Atqui Christus Dominus sumpsit solummodò panem & vinum, nec vllum aliud cibum, vel potum supposuit eorum loco, vel demonstrauit posse supponi. Item ibidem quæst. II. & 13. agnoscit signum, seu elementum in sacramentis debere esse diuinitus institutum, sed si quis loco panis & vini substituat aliud cibum, vel aliud potum, istud signum non erit à Christo Domino institutum; tum quia in ipsa institutione, ut recensetur ab Euangel. fit tantum mentio panis & vini; tum quia ex ipso Beza ibid. quæst. 19. 171. & 177. clementa Eucharistie, seu vitilli vocantur, Cæna, à Christo Domino instituta, sunt panis & vinum: ergo iuxta Bezam aliquis alius cibus, vel potus non potest supponi, tanquam elementum Cæne celebrandæ, seu Eucharistie conficiendæ.

Ratio autem à priori nostræ conclusionis est: sola institutio Christi Domini; congruentia verò multiplex, ut quod sacramentum Eucharistie sit institutum à Christo in conuiuium spiritale & refedionem animæ, ad repræsentandam passionem Christi Domini, ad significandam vnionem fidelium inter se; homines porò humano, & non ferino more viuentes vtuntur, præsertim in conuiuiis pane & vino, Psalm. 103. *Panis cor hominis confirmet.* Item, *Vinum letificet cor hominis*, hinc Ezechielis quarto, panis vocatur baculus, quia eo tanquam fulcro & baculo cor hominis confirmatur, & Deus minatur esse sublatum populo baculum panis. Item, hæc duo sunt apta ad repræsentandam passionem Christi; nam Hieremie II. Iudæi volentes interficere Christum, dicunt, *Venite, mittamus lignum in pacem eius*, id est, crucem in corpus Christi, ut explicant Tertullianus libro aduersus Iudæos cap. 9 lib. 4. contra Marcionem capit. 8. S. Hieronymus ad illum locum Hieremiz: Item Genesios 49. vinum significat sanguinem Christi pro nobis effusum in cruce, Lauabit

A (Christus, de quo ibi est sermo) in vino solum suum, & in sanguine vna pallium suum, ubi sanguis Christi, propter ruborem vocatur vinum, & Christus etià dicitur calcasse torcular, & expressisse vinum ex vna, Isaia 63. quando fudit in cruce sanguinem suum pro nobis, vt S. Hieronymus explicat ad illum locum, & congruè, sicut enim panis & vinum non nisi magno cum labore agricolæ & vinitoris perduntur ad suam perfectionem; ita etiam Christus Dominus, non nisi magis cruciatum doloribus, suam passionem pro nobis expleuit.

Postremò, denotant optimè vnionem fidelium inter se, vt S. August. fusè explicat tractatu 26. in S. Ioannem, quia vt vinum ex multis vuis conficitur, & panis ex multis granis: ita & corpus Ecclesie ex multis fidelibus: & de his & plurius aliis similibus congruentius possunt videri Catechismi. Trid. parte 2. cap. 4. §. 45 & 47. Scholastici in quartum dist. 8. & ad 3. partem S. Thomæ quæst. 74. art. 1. Patres ad sextum cap. S. Ioannis, & quando scribunt hominibus de venerabili sacramento Eucharistie.

ARTICVLVS II.

Soluntur rationes hæreticorum contra doctrinam articuli precedentis.

PRIMA & potissima est hæc. Legitima & sufficiens materia alicuius sacramenti, est diiudicanda ex consilio & intentione Christi Domini: at consilium Christi instituentis sacramentum Eucharistie, fuit repræsentare nobis alimoniam spiritalem, & sui ipsius communicationem symbolis visitati cibi & potus: ergo cum in præsentī hypothesi, ubi panis & vinum non reperiuntur, alia quæ substituantur eorum loco, sint communis cibi & potus, tunc illa cuncta legitima & sufficiens materia Eucharistie.

Respondetur concessâ Maiore, distinguendo eius Minore, duplicem distinguo cibum, & potum hominum, vnum: *alem qualem*, quo homines vtunturque aluntur, & quo extra singulare & valdè perfectum conuiuium vtuntur, illo satis ordinariè in aliquibus prouinciis, ratione caritatis, sterilitatis locorum, & paupertatis incolarum. Alterum, quo homines vtuntur, quando singulare quoddam, & valdè perfectum conuiuium celebrant: rationem cibi & potus prioris generis conuenire pluribus aliis rebus corporis: à vero pane frumentaceo, & vero vino vitigeno, etiam genere & specie distinctis: rationem verò cibi & potus posterioris generis, soli vero panis frumentaceo, soli vero vino vitigeno conuenire: de vino id ostenditur esse verum, & apud omnes receptissimum, ex illo vulgari adagio, *Vinum est anima conuiuii*, & ex iis omnibus etiam sacre Scripturæ locis, imò & prophetis historiis, quibus exquisita conuiuii describuntur. Idem similiter patet de vero pane frumentaceo ex illa loquendi formula satis frequenter in sacris Litteris visitata, quæ aliquem rogare vt manducet panem, idem est ac illum iniungere ad conuiuium, vt Proverb. cap. 9. *Venite, comedite panem meum.* Item & in Euangelio, quando Simon Pharisæus excepit Christum conuiuium, & alibi. Et hoc conuenienti ratione; nam omnes reliqui panes non tam videntur humani, quàm aliqua ratione beluini, & potius ad necessitatem, quàm ad commodam hominum nutritionem excogitari: nam

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

consilium & intentio Christi Domini instituentis sacramentum Eucharistiae fuit illud institueret in cibum & potum spiritalem animarum; per modum non cuiuscumque cibi & potus, sed per modum coniuij valde perfecti, iuxta vaticinium istud Isaie 25. *Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuium vindemiae, conuiuium pinguium medullarum, vindemiae defecatae*: quod quidem Isaie vaticinium Eusebii libro primo de preparatione Evangelica cap. 10. interpretatur de hoc sacramento Eucharistiae. Item Proverbiorum 9. ubi Sapientia dicitur posuisse mensam, miscuisse vinum, & his verbis homines inuitare, *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod misceui vobis*: quem locum sanctus Cyprianus epist. 63. ad Cæcil. & lib. 2. testimoniorum cap. 1. explicat de hoc sacramento: at in conuiuium perfectum panis non est herbaceus, aut alius eiusmodi, qui tempore caritatis, deficiente vero pane, est in vsum, sed est frumentaceus: item potus non est aqua, sed vinum, unde adagium, *Vinum est anima conuiuij*: ergo Christus Dominus instituit Eucharistiam in vero pane frumentaceo, & in vero vino ex vite orto.

II.

Secunda obiectio. Canone tertio Apostolorum permittuntur admoueri ad Altare, nouum frumentum, vna, oleum & incensum: ergo non solus panis, nec solum vinum sunt sufficiens materia Eucharistiae consecrandæ.

III.

Respondetur, hunc Canonem esse explicandum ex Canone quarto Concilij tertij Carthag. ubi Concilium duo distinguit, vnum *pro faciendis sacrificijs*, quod tanquam sola & propria eius materia assumitur, & hoc asserit esse tantum panem & vinum. Alterum duo continet, Primum, res illas quæ à populo Christiano offerebantur Deo, non vt futura materia sacrificij, sed vt cessura in nutritionem, vel vsum Episcopi & Clerici *commodum*, quo nunc pecuniarum oblationes, quas populus facit in offeritorio Missæ, cedunt in vsum Parochi, vt expressè notat quartus Canon Apostolicus enumerans ibi primitias Deo oblatas. Deinde continet res illas quæ tunc offerebantur, vel ad ornatum, & ceremoniam sacrificij, vt sunt incensum & luminaria, vel quæ, tanquam noui quidam fructus proponebantur benedicendi per Episcopum, vel Sacerdotem, antequam populus de his gustaret. Iam in prædicto Canone tertio Apostolorum, oleum & incensum permittuntur *ad moueri ad altare*, non tanquam res consecrandæ, & transmutandæ, sed ad ornatum & honorem sacrificij: frumentum verò nouum & vna, tanquam fructus à Sacerdote, vel Episcopo benedicendi extra ipsam actionem sacrificij, nam initio Canonis animaduertitur in Presbyterum, qui præter dispositionem Domini, quam de sacrificio fecit, alia quædam super altare offert, id est qui pro materia sacrificij consiciendi sumit aliquid aliud præter panem & vinum: & ad maiorem distinctionem huius rei sexta Synodus Canone 18. & refertur cap. Didicimus, de consecratione, distinxit & prohibet ne Sacerdotes sacrificio oblationis coniungant vnas, & sic vtraque simul dispendent populo: sed vt sola oblatio, id est sacra Communio distribuitur populo, & vnas seorsim benedictas populus qui petierit, accipiat, & fructum gratias agat Deo, & pro hac expositione Canonis Apostolici potest videri Theodorus Balsamon suis ad istum Canonem Commentariis.

IV.

A Tertia obiectio. Illud est conueniens materia sacramenti Eucharistiae, quod melius representat passionem Christi Domini, quia hoc sacramentum celebratur in eius commemorationem, vt intelligitur ex illo Christi Domini apud sanctum Paulum primæ ad Corinth. cap. 11. de Eucharistia, *Hoc facite in meam commemorationem*, quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis: sed panis hordeaceus & acetum melius representant passionem Christi Domini, quia hæc duo significant dolorem & afflictionem: ergo panis hordeaceus & acetum videntur esse potius materia sacramenti Eucharistiae, quam panis frumentaceus, & vinum vitigenum.

B Respondetur ad Maiorem, posse duobus modis intelligi signum aliquid *representare melius* rem illam, cuius est signum: Prior est, quo vnâ tantum illius significationem videtur distinctius exprimitur, non representando plures alias valde insignes, quas præter istam habet. Posterior, quo omnes & singulas eius significationes satis expressè representat. Maior conuenientia vnius rei sensibilis supra aliam, ad hoc vt instituat in materiam alicuius sacramenti, non debet attendi penes primum illum modum representandi res significatas per signum sacramentale; sed penes posteriorem; sic enim ratio signi, propria tali sacramento, correspondet ei adequatè, & tale signum tanto perfectiorem habet cum illa re, quam, significat analogiam, quanto expressius, non vnâ tantum, sed omnes & singulas significationes sibi impositas representat. Ex qua distinctione patet responsio ad minorem eiusdem obiectionis, dicendo panem hordeaceum & acetum melius priori tantum modo referre vnâ sacramenti Eucharistiae significationem, *dolorem scilicet & afflictionem*, quatenus ipso sui vii causant in sensu eius qui illa percipit, aliquam actionem, ratione cuius displicent eius gustui; aliâs autem superius enumeratas minime; panem verò frumentaceum & vinum vitigenum esse materiam, *posteriori modo conuenientior* pro sacramento Eucharistiae, vt patet ex illis nunc recensitis: quibus addi potest panem & vinum, vt sunt materia sacramenti Eucharistiae etiam significare gloriam vitæ æternæ, cum illa sit speciale quoddam illius accipiendæ pignus; nam Christus Dominus cap. 22. sancti Lucæ, explicat statum æternæ beatitudinis, per *comestionem & bibitionem*; quare hæc duo, panis frumentaceus, & vinum vitigenum fuerunt conuenientius instituta à Christo Domino in materiam sacramenti Eucharistiae consiciendi, quam panis hordeaceus, & acetum.

D

ARTICVLVS III.

Qualis debeat esse panis frumentaceus.

NOTANDVM primò est, nomen hoc, *frumentum*, sumi duobus modis: Primò, in amplissima significatione, quatenus significat omne granum, quod aristas & spicas habet, quomodo est genus ad hordeum, auenam, triticum, vt est apud Plinium libro 18. historiarum naturalium capite 7. & 8. & Isidorum libro 17. etymologiarum capite 3. Deinde sumendo in strictiori significatione, quatenus tantum significat solum triticum, & cægrana quæ sunt eiusdem rationis

cum tritico, ex quibus panis vſualis communiter conficitur.

Notandum ſecundò, *qualitatē panis frumentacei poſſe conſiderari duobus modis*. Primò, ſecundum ſubſtantiam granorum, ex quibus panis componitur: verbi gratià, quòd fiat ex tritico, vel hordeo, vel aſena. Secundò, iuxta confeſtationem, quatenus ſcilicet ſimul coagmentantur, concoquantur, vt ex tali maſſa fiat panis: ex hac duplici conſideratione duplex naſcitur difficultas circa conditionem, ſeu qualiſcunque panis requiſiti ad Eucharistiæ ſacramentum validè conſiciendum: Prima, *an ſufficiat panem hunc eſſe ex frumento iuxta priorem ſignificationem iſtius nominis, frumentum*: an verò de neceſſitate non tantum præcipi, ſed ſacramenti, requiratur vt ſit ex frumento tritice ſumpto, itavt in pane hordeaceo, aſenaceo, & millio, & aliis id genus, Eucharistiæ non poſſit validè conſici. Secunda, *an ex neceſſitate ſacramenti panis conſecrandus debeat coagmentari ex aqua elementari, & concoqui calore ignis*. vt panis noſter ſit ordinariè: an verò ſufficiat illum coagmentari lacte, vino, ſucco ex roſis expreſſo, vel aliquo alio liquore ab aqua elementari diſtincto.

Quod ſpectat ad primam difficultatem, prima ſententia, quam valdè probabilem iudicat Gabriel leſt. 35. in Canonem Miſſæ, & quam ſuſe explicat & probat ibi à littera C, vſque ad litteram H, eſt panem frumentaceum, iuxta priorem ſignificationem huius nominis, *frumentum*, eſſe materiam ſufficientem huius ſacramenti.

Communis tamen Theologorum ſententia, cum qua concludimus, eſt *ſolum panem poſteriori modo frumentaceum*, id eſt, triticeum, eſſe ſufficientem materiam Eucharistiæ conſecrandæ. Ita communiter omnes Theologi 4. diſt. 8. & hic quaſt. 74. art. 3.

Probat primùm ex Decreto Eugenij hiſ verbiſ. *Tertium eſt Eucharistiæ ſacramentum, cuius materia eſt panis triticeus, & vinum de vite*: quæ authoritas non poteſt intelligi vel de ſola decentia, vel de ſola neceſſitate præcipii, ſed de neceſſitate ſacramenti, quia eodem modo loquitur de pane triticeo, ac de vino vitis: at vinum vitis non eſt altera partialis materia requiſita tantùm ex aliqua maiori decentia, vel ſolâ neceſſitate præcipii, ſed neceſſitate ſacramenti, vt omnes admittunt: ergo illa etiam particula, *panis triticeus*, debet intelligi de materia neceſſaria Eucharistiæ conſicienda neceſſitate ſacramenti.

Conſirmatur ex eo quòd Eugenius ibi faciat tantùm mentionem vini de vite, & poſtea docet modicum aquæ ei eſſe adiſcendum, vbi diuerſitas loquendi denotat *diuerſam neceſſitatem vini & aquæ*, iſtius eſſe ſacramenti, & huius neceſſitatem eiſe præcepti.

Conſirmatur ſimpliciter ex eo quòd Theologi non aliter colligunt ſolam aquam eſſe veram materiam Baptiſmi, quàm ex modo loquendi Scripturæ & Conciliorum, quæ aunt aquam eſſe materiam Baptiſmi: ergo pari iure ex Decreto Eugenij rectè colligimus ſolum panem triticeum eſſe ſufficientem materiam Eucharistiæ. Accedit authoritas Catech. Trident. parte 2. cap. 4. §. 17. idipſum aſſerentis.

Et fauet ratio: ſolus ille panis eſt ſufficientis materia Eucharistiæ, qui conficitur ex iis granis, quæ nomine frumenti intelliguntur iuxta communem vſum Scripturæ, Conciliorum & Pa-

trum, quia verus Teſtamentum paſſim adumbrat Eucharistiā per *frumentum*, & Concilia dicunt alteram partem materiæ Eucharistiæ conſecrandæ eſſe *frumentum*, vel *panem ex frumento*. Item Patres agendo de Eucharistiā, vt S. Auguſt. relatus à Gabriele ſuprà in illud ſancti Ioannis 12. cap. *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit*, &c. vbi ſic habet, *Cum ſint multa grana frugum, nulli ſe comparat, niſi illi, ſcilicet grano frumenti*: unde moſ caput Eccleſiæ de illo ſolo grano conſecrare corpus Domini, & alij Patres relati citatà diſtinct. 2. de conſecratione, & præſertim Patres Concilij tertij Carthaginenſis Canone 24. ſed ex communiore vſu Scripturæ & Patrum, ſolum verum triticeum intelligitur nomine frumenti: ergo ſolus ille panis, qui conficitur ex tritico, eſt ſufficientis materia conſecrandæ Eucharistiæ.

Minor probatur per ſingulas partes. De Scriptura ſacra patet Genef. 42. nam triticeum illud, quod filij Iacob emerunt, quodque à ſeruis Ioseph ſuit reſpoſitum intra ſaccos illorum, vocatur paulò poſt *frumentum*: Ferte, inquit Ioseph, *frumenta quæ emiſiſti*, cum tamen ibidem Ioseph iuſſerit miniſtris ſuis, vt implerent ſaccos *tritico*. Item Deuteronom. 8. Hieremix 41. Ezechielis 4. & alibi ſumitur nomen *frumenti*, pro ſolo tritico, vt eſt ſpecies quædam frumenti tritice ſumpti, & pro vt diſtinguitur ab hordeo, aſena, & aliis, vt patet ex citatis textibus Scripturæ ſacræ, & cap. 12. Deuteronomij decima frumenti, quæ (vt intelligitur ex capite 18. Numerorum) debet eſſe ex vero tritico, quia eſt ipſamet medulla frumenti, quam Deus ibi aſſignat pro decimis, vocatur ſimpliciter *frumentum*. Idem patet de Patribus, S. Hieronym. qui ad caput 62. Iſaiz, vbi vulgata editio ſic legit, *Si dederis triticeum tuum ultra cibum inimicis tuis*, vitur in Comment. interduſum nomine *frumenti*, & verbis expreſſis addit, *de hoc tritico eſſici panem illum celeſtem*, de quo Chriſtus ait S. Ioannis 6. *Caro mea verè eſt cibus*. Item ad citatum locum Ezechielis cap. 4. Item ex Clemente Alexandrino libro 6. Stromatum, vbi illud Chriſti Domini apud S. Ioannem 12. cap. *Niſi granum frumenti*, &c. explicat de granis tritici: & ex aliis Patribus, tam ad citata teſtimonia Scripturæ, quàm ad Pſalm. 4. 71. 80. & 14. Oſæ, vbi ſit mentio delicatiſſimi frumenti, cuiuſmodi eſt triticeum, & præterea noſtrum ſacramentum Eucharistiæ præfiguratur iſto frumento. Idem patet de Concil. quia Eugenius in ſuo Decreto ſuperius relato non aliam Eucharistiæ materiam pronuntiat, quàm quæ fuerat explicata præcedentibus Conciliis, nam in iſto Decreto antequam agat de vnoquoque ſacramento in particulari, præmittit ſe tradere Eccleſiaſticorum ſacramentorum veritatem ſub ſacili & breuiſſima formula: at ſi Concilia & Patres, qui eum præceſſerunt, dum agunt de materiæ Eucharistiæ, eamque explicant nomine *frumenti*, intelligerent *frumentum*, iuxta primam, ſeu amplam ſignificationem, ſummus Pontifex ibi non traderet diſtā veritatem ſub ſacili & breuiſſima formula, quin potius ſub diſſiciliori, quia contra prædictos Patres tunc reſtringeret materiam Eucharistiæ ad ſolum triticeum, *ſpecies enim derogat generi*. vt habet regula iuris, & non ſervaret in ſuo Decreto facilitatem, quam promittit.

Conſirmatur: tam vinum album, rubrum, Gallicum, Hiſpanicum, & alia id genus ſunt ſpe-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

cies ad vinū in genere, quān triticum hordeum, auena, & id genus cetera ad *frumentum* sumptum iuxta primam significationem: sed summus Pontifex ibi agens de materia calicis consecrandi abstinere ab aliqua specie determinata vini, & tantum dicit *vinum de vite* esse sufficientem materiam illius: contra verò quando agit de altera parte materię, vtitur nomine vnius determinate *speciei frumenti*: ergo sicut vtendo generali nomine vini de vite, explicauit quodcumque vinum vitigineum esse sufficientem materiam calicis consecrandi: ita etiam vtendo nomine *tritici*, quod denotat vnicam determinatam speciem frumenti, significauit solum triticum inter omnes species frumenti esse sufficientem materiam partialem Eucharistię.

II.

Deinde conclusio probatur. Solus ille panis est sufficiens materia Eucharistię, qui est & dicitur *simpliciter panis* absque aliquo addito, quia Christus Dominus influendo Eucharistiam dicitur tantum *accipere panem*: & verba Scripturę debent sumi, quantum fieri potest, in proprietate sermonis, vt post S. August. omnes Theologi communiter docent. Item solus ille panis est sufficiens materia Eucharistię consecrandę, qui solus est aptus ad significandos effectus proprios Eucharistię, quia inter signum sensibile sacramenti, & eius effectus debet esse quadam analogia in ratione signi: atqui solus panis triticeus est & dicitur *simpliciter panis*, omnes reliqui *cum addito*, vt hordeaceus, auenaceus, & pręterea solus panis triticeus est accommodatus ad significandos effectus proprios Eucharistię, vt supra ostendimus: ergo solus panis triticeus est materia sufficiens Eucharistię consecrandę.

III.

ARTICVLVS IV.

Duo dubia soluantur.

EX dictis articulo precedenti duo nascuntur dubia: Primum est, *an ex fligine, farre, zea, spelta*, & aliis similibus granis possit confici panis sufficiens Eucharistię consecrandę.

IV.

Respondetur 1. ex omnibus illis & similibus granis, *sola illa esse apta quę verē & propriē sunt triticum*, siue illa distinguatur ab inuicem specie in rigore physico, siue non; sicut enim Christus Dominus determinando *vinum* pro materia calicis, comprehendit omnem speciem veri vini ac multo magis vini, quod tantum accidentalitē differunt; sic illud omne erit vera materia sufficiens Eucharistię, quod erit *verum & propriē sumptum triticum*, seu verus & propriē dictus panis triticeus, siue specie, siue solo accidente differat: vnde filigo, far, zea, spelta, & reliqua alia grana, aut admittenda, aut reicienda, sunt pro Eucharistia conscientia, prout ea veras esse tritici species, seu esse verum triticum, ex communi vsu & intellectu prudentium hominum consistit.

Respondetur secundo, *in dubio an hæc vel illa grana sint propriē triticea, non esse ex tali materia conscientium hoc sacramentum*: quia non est sacramentum necessitatis, & propterea non debet confici in materia dubia, vt notant Interpretes S. Thomę ad citatum tertium articulum, & Theologi primā secunda agendo de conscientia dubia; hinc quia à nonnullis dubitatur, *an secalē sit triticum propriē dictum*, affirmante fan-

A.

cto Thoma citato articulo ad secundum alius negantibus, vt Vasquez hic disput. 170. cap. 3. aliis dubitantibus, vt Suarez ad illum locum S. Thomę: idēd *Eucharistia* non debet consecrari in pane confecto ex *secali*: & ita dicendum est de aliis.

B.

Respondetur tertio, non esse satis quodd grana ex quibus panis consecrandus conficitur, sint triticea, vel quodd accidentalitē tantum (physicē loquendo) distinguantur à vero tritico, sed pręterea opus esse vt panis ex illis confectus censeatur *moraliter esse communis, & vsualis*, prout homines more politico & humano, non autem beluino, aut ex aliqua indigentia, vel necessitate viuunt: nam in materia sacramentorum *insistit uis Christi Domini* et magis attendenda, quā physica ratio. cum materię sacramentorum sint tantum tales per eius deputationem; Christus autem Dominus instituit panem simpliciter dictum, cuiusmodi est solus ille *communis, & moraliter vsualis* pro altera parte materię Eucharistię: hinc amydam, licet confectum ex puro tritico, quia tamen non est amplius aptum conficiendo verò & communi panis, ob maximam corruptionem, quę ex pessimo odore aquę, quā madescit, dignoscitur; idēd nec potest esse apta materia remota consecrationis, vt S. Thomas expresse docet citato articulo ad quartum.

C.

Alterum dubium est: *an consecratio facta in pane confecto ex variis & distinctis specie granis valeat*.

C.

Respondetur primo, *si panis iste fiat ex variis granis specie quidem distinctis, quę tamen verē & propriē sint triticum* (quia secundum multos triticum est tantum quoddam species subalterna frumenti) tunc eiusmodi distinctionem speciem non impedire, quin panis confectus ex illis sit materia sufficiens: nam quilibet panis verē & propriē triticeus est materia sufficiens Eucharistię consecrandę secundum vnam sui partem; sed panis iste est verē & propriē triticeus, quia est confectus ex solis granis tritici. Nec refert quodd grana illa sint diuersę speciei, nam Christus Dominus determinando materiam Eucharistię, eam non determinauit in aliqua specie vltima, sed in eam tantum, quę verē est triticum, & ex qua vsualis, & communis panis solet fieri.

D.

Respondetur secundo: si eiusmodi panis fiat ex variis specie granis, itavt aliqua sint verē & essentialiter dicti tritici, alia verò minime, sed hordei, vel auenę, tunc vel ex eiusmodi farinis inter se mixtis fiet aliquod tertium, quodd secundum nullam sui partem, sit panis triticum, vel quodd secundum aliquam sui partem sit triticeus, secundum aliam verò minime, vel ita fiet, vt vna pars aliam trahat ad se, & illam dissoluat: si mixtio fiat primo modo, panis confectus ex illis granis non erit materia sufficiens consecrationis, quia tunc non est panis triticeus, si fiat secundo modo erit sufficiens materia pro ea parte, quę est triticeus, & pro altera, quę non est triticeus, insufficiens, quia Christus Dominus solum panem triticum designauit pro altera parte materię consecrandę Eucharistię: nec ex sui coniunctione ad alteram partem triticum accipiet capacitatem, & sufficientiam; cum hæc fundatur tantum in institutione Christi Domini, quę excludit quodecumque aliud frumentum à tritico, vt supra probatum est.

Nec obstat, quodd omnes istę farinę dissintorum specie granorum component vnum pa-

nem, eodem igne & calore concoctum; nam specifica identitas panis non resultat ex tali identitate; sed requirit identitatem specificam omnium granorum, quæ eiusmodi massam compungunt, qualis identitas hic non reperitur.

Denique si mixtio fiat tertio modo, si farina triticea attrahat ad se aliam, càmque in se conuerterat, tunc totum quod resultat erit apta materia, cum sit panis triticeus verè & propriè dictus, sicut quando ante consecrationem vinum in Calice infusum conuertitur in se aquam infusam: si verò econtrà farina illa, quæ est hordeacea, vel auenacea attrahat ad se, & in se conuertat triticeam, tunc erit materia omnino inepta: an verò ista farina ita possint misceri inter se, vt vna ad se attrahat aliam, càmque conuertat in seipsam, relinquimus discutiendum Philosophis.

ARTICVLVS V.

*Soluntur rationes sententia Gabrielis
relata articulo tertio.*

PRIMA est. Solus ille panis est necessarius Eucharistiaz conficiendæ, quem Christi Domini instituit, factum eius, & Concilia determinant: sed Christi Domini institutio & factum, determinant solummodò panem non asserendo illum debere esse triticeum. Item Canones Conciliorum meminerunt tantum frumenti, vt patet ex capite Firmiter, de summa Trinitate: & capite Cum e Marib, de celebratione Missarum: & ex pluribus Canonibus de consecratione, distinctione secundâ, qui nunquam meminerunt tritici, sed solius frumenti; panis autem ex frumento, iuxta priorem significationem, est verè panis, & frumentaceus: ergo solus ille panis est necessarius. Maior est satis clara ex se.

Minor de facto & institutione Christi Domini probatur, quia Euangelistæ referendo ista, dicunt Christum Dominum accepisse panem, & præcepisse Apostolis, vt facerent quod ipse faciebat: at panis ex hordeo, vel alio frumento, iuxta priorem significationem est panis: imò Euangelistæ vtendo hoc nomine generali, absque aliqua determinatione significant quemcumque panem ex fermento, esse aptum: sicut dicendo generali nomine Christum Dominum consecrasse calicem vini, significant verum quodcumque vinum esse materiam sufficientem consecrandi calicis.

Nec potest responderi locis citatis frumentum sumi pro specie nobiliori, sicut omne analogum supponit pro suo famosiore significato: nobilior autem species frumenti est triticeum. Hoc, inquam, dici non potest, nam istud axioma habet solummodò locum in æquinoctio: & præterea vinum rubrum & album secundum se distinguuntur specie, ob diuersas proprietates; & nihilominus licet vna ex istis speciebus sit perfectior alterâ (verbi gratiâ, rubrum albo) non tamen hæc particula (vinum) in institutione Calicis supponit pro solo vino rubro, sed abstrahit ab vtroque, quatenus vtrumque est ad illam sufficiens: ergo pari iure, licet triticeum sit nobilior species frumenti, non propterea tamen altera eius species, quæ est minus perfecta, erit materia omnino inepta consecrationi Eucharistiaz.

A Respondetur, concessâ Maiore, ad eius Minorem, & probationem nos habere ex traditione Patrum, vñ sacra Scripturæ, item ex Decreto Eugenij superius citato, Christum Dominum consecrasse in pane triticeo, quia vt primâ nostra ratione obseruauimus, tam ipsi Patres, quàm sacra Scriptura, nomine panis absolute positi, solent tantum intelligere panem triticeum; quibus addi potest & id etiam significari per illa vel quæ præfigurant, vel prænuntiant hoc sacramentum, vt Psalmis, quinquagesimo & septuagesimo-primo, sicut Genebrardus ibi obseruat ad decimum-septimum versiculum. Item ex Deuteromio, & aliis locis, in quibus fit mentio panum primitiarum, & reliquorum eiusmodi, quæ figurant Eucharistiam.

Quod autem additur ad confirmationem Minoris, panem hordeaceum esse panem, Respondetur esse quidem panem, non tamen simpliciter, sed cum addito, vt patet quarti Regum quarto, & capite sexto sancti Ioannis, vbi hæc particula (hordeaceum) tanquam diminuens semper additur.

Nec obstat quoddam miraculum factum à Christo Domino circa panes hordeaceos fuerit propter doctrinam huius sacramenti, quam postea erat traditurus, vt Patres & Interpretes notant ibi, nam in tali miraculo, quantum spectat ad præsens negotium, possumus duo distinguere, vnum quod respicit conditionem panis, nimirum quoddam illi panes fuerint ex hordeo, alterum, quoddam illi panes fuerint multiplicari, & quoddam circa eorum multiplicationem, Christus Dominus multa obseruauerit quæ ipsemet obseruauit consecrando Eucharistiam: propter solum hoc facundum fuit factum hoc miraculum à Christo Domino, vt sic disponeret suos discipulos, & alios ad fidem, & intelligentiam sacramenti Eucharistiaz, ad quem finem ipsa panis conditio & qualitas, etiam quod esset ex hordeo, nihil faciebat.

Ad confirmationem respondetur, panem triticeum nõ idèd præcisè appellari in sacra Scriptura simpliciter panem, quod triticeum sit nobilior species frumenti, sed quia communis hominum vsus inualuit, vt isto nomine simpliciter & absolute posito, intelligatur panis iste, quo homines communiter modo humanè viuentes vtuntur: vnde cum ille sit triticeus, vt pote magis humano vñui accommodatus, factum est vt simpliciter, & sine aliquo addito dicatur panis, & adhuc nobilitas eius supra omnes alias species frumenti se habet merè per accidentia.

D Secundaratio. Frumenta quæ in solo sterili & malè affecto oriuntur ex tritico seminato, sunt apta materia Eucharistiaz conficiendæ, ex sancto Thoma hic questione 74. articulo tertio ad secundum; sed lolium, & aliud id genus frumenti, iuxta priorem significationem interdum nascitur ex tritico seminato, vt docet experientia; ergo & id genus frumentum erit sufficiens materia Eucharistiaz consecrandæ.

Respondetur, auctoritatem illam sancti Thomæ, in qua ratio fundatur, intelligi ab eo de iis granis, quæ nascuntur ex tritico seminato, quæque ob aliqua impedimenta, siue Solis, siue constellationis, siue alterius rei cuiusdam, differunt solummodò accidentaliter à puro tritico, vt ibi satis expresse significat, & ob speciem distinctionem à puro tritico, reicit ibi à materia

I.

consecrationis speltam, & far, licet interdum possint nasci ex tritico seminato, & magnam cum illo habeant propinquitatem, potius ratione *sua figura*, quam identitatis, vt S. Thomas ibi obseruat, affectens in exemplum lupum & canem, qui licet ratione figuræ sint propinquæ speciei, non sunt tamen eiusdem speciei.

Vltima ratio. Christus instituit panem communem & vñalem pro sufficienti materia Eucharistiz: at in multis locis panis vñalis fit ex frumentis prioris generis, nec triticum vbiq̃ nascitur: ergo panis priori modo frumentaceus est sufficiens materia Eucharistiz consecrandæ.

II.

Respondetur, Christum Dominum instituisse hoc sacramentum in *pane vñali apud eos qui non barbæ, sed modo ciuili & humano viuunt*, vt Iudæi vñebant Hierosolymis, vbi instituit hoc sacramentum. Quod enim Gentes aliquæ non vñantur pane triticeo, in causa est vel *barbaries*, vel *neccitatis*, vel *sterilitatis terre* quam incolunt; quæ tamen omnia sese habent merè *per accidens* ad modum illum viuendi humano & politico more, quo Iudæi tunc vñebant, & alij adhuc viuunt.

Neque facit in contrarium quoddam eiusmodi regionibus triticum non creatur; sufficit enim quod possit ad illas deferri, sicut ex eo quoddam aqua naturalis non reperitur in solitudine, malè quis colligeret Baptisum tunc posse conferri validè in alio, qui tunc præsto esset, liquore.

ARTICVLVS VI.

III.

Vtrum panis consecrandus debeat ex necessitate sacramenti coagmentari ex aqua naturali, & concoqui calore ignis.

IOANNES Maior in quartum sententiarum distinctione primâ, quæstione secundâ existimat massam triticam crudam, seu non concoctam esse materiam sufficientem consecrationis.

Caietanus autem ad septimum articulum quæstionis 74. sancti Thomæ existimat cum nonnullis aliis panem confectum ex aqua artificiali, putâ rosacea, esse materiam sufficientem consecrationis.

Communis tamen sententia, cum qua concordamus est, *de necessitate sacramenti requiri, vt panis consecrandus sit coagmentatus ex aqua elementari, & calore ignis concoctus, non autem frigus, aut elixiu.* Prima pars est sancti Thomæ expressè citato articulo septimo ad primum, & quoad hie totam est Suarez de sacramentis disputatione 44. sectione secundâ, & plurium aliorum.

Tota propositio probatur. Solus ille panis est sufficiens materia Eucharistiz, qui est vñalis, ex dictis suprâ; sed solus panis coagmentatus ex aqua naturali, & calore ignis concoctus per asationem, aut factus sub cineribus, est panis vñalis, vt experientia docet: massa verò, vel cruda, vel tantum coagmentata lacte, butyro, melle, vel aquâ ex rosâ expressâ, vel friga, vel elixâ minime; sed habet potius rationem alicuius cibi, & placet, vt alicuius alterius cibi, vt etiam ipsi paruuli norunt: ergo solus panis ex aqua naturali coagmentatus, calore ignis conco-

ctus, non frigus, vel elixus, est sufficiens materia sacramenti Eucharistiz.

Neque huic rationi obstat quod panis vsualis torreatur in furno, & non sub cineribus, nam ista varietas tenet *se tantum ex parte modi applicandi ignem* ad concoquendum panem suo naturali calore; non autem inducit aliquid in massam, quo impediatur fieri panis vsualis, sicut euenit quando vel lac, vel aqua rosacea, vel aliquid simile admiscetur; vnde cum semper fiat verus panis vsualis, semper remanebit sufficiens materia.

Ceterum: si in coagmentanda massa panis admisceatur alius liquor in tam parua quantitate, vt vi aquæ naturalis conuertatur in veram aquam, tunc totus panis erit sufficiens materia; si verò remaneat, respondendum est, iuxta ea quæ diximus suprâ de pane composito ex diuersis granis.

Quod si aliquid salis adhibeatur, & admisceatur, quia id non tollit rationem panis vsualis à massa concocta, nec etiam tollit rationem sufficientis materiæ: quanquam tamen non liceat admiscere salei panem conficiendo in materiam consecrationis, in Ecclesiâ Latina, in qua tantum consecramus in azyzo, quia azyzus coagmentatur tantum ex farina triticea, & aquâ naturali.

Verum Maior in confirmationem suæ opinionis contra nostram obicit: illud omne, quod est essentialiter panis triticeus est sufficiens materia consecrandæ Eucharistiz: atqui massa triticea adhuc cruda, antequam mittatur in cibum, ibique concoquatur ab igne, est essentialiter panis triticeus, quia per concoctionem non amittit formam suam substantialem, sed accipit tantum accidentalem: ergo massa triticea adhuc cruda, erit sufficiens materia consecrationis.

Confirmatur. Accidentalis mutatio in materia non tollit ab illa rationem materiæ sufficientis, vt patet in aqua Baptismi, quæ licet calefiat, non desinit esse sufficiens ad Baptisum: imò idem patet in hoc sacramento, nam panis mastigatus, vel subactus digito accipit aliquam mutationem accidentalem, vt per se constat; & nihilominus secundum omnes est aptus consecrationi, & facillè patet ex eo quod species consecratæ attritione dentium fractæ, & humiditate salui in vnam massam quasi compactæ, ante traiectionem ab ore ad stomachum adhuc retinent corpus Christi Domini sub se, imò & in ipsa traiectione: ergo sicut ista, licet distinguantur accidentaliter, non desinunt esse materia apta Baptismi, & Eucharistiz; ita etiam & massa cruda triticea, quia tantum distinguitur *accidentaliter* à massa concocta, erit materia sufficiens consecrandæ Eucharistiz.

Respondetur concessâ Maiore, negando Minorem, quia *massa cruda non est propriè panis vsualis*, vt ratio allata pro nostra propositione ostendit. Ad probationem istius Minoris negatæ aliqui respondent, massam crudam, & panem concoctum *distinguere essentialiter*, idque constare ex diuersis effectibus, quos causant: sed quidquid sit de hac re, siue differant essentialiter, siue accidentario tantum, Respondetur, massam crudam semper esse insufficientem, quia dato quod sit essentialiter panis, aliquid ei deest à Christo Domino requiritum, vt

lit in statu accommodato ad ipsum esse materiam talis sacramenti, scilicet ut habeat statum & conditionem panis visualis, nam homines non solent communiter vesci malsâ crudâ, tanquam panem, sicut licet nix & grando sint essentialiter aqua, quia tamen Christus Dominus requisivit in materia Baptismi ut esset fluida (quem statum quandiu manet sub forma nivis non habet) idcirco est insufficiens ad Baptismum, idem iudicium de hac massa cruda.

Ad confirmationem respondetur, duplicem esse accidentalem distinctionem in materiis sacramentorum, unam in esse moris, quæ faciat transire ad statum accommodato ad statum non accommodatum; & scilicet non faciat rem specie physica distinctam, illam tamen, secundum esse moris consideratam, facit alterius omnino speciei; nam Philosophi in Ethicis, & Theologi primâ secundæ quæst. 18. & sequentibus, docent non reputare ut illi actus, qui physice sunt eiusdem speciei, & rationis tamen moraliter considerati sint diversæ speciei: ut bi gratia, actus fornicationis, & matrimonij, imò unum & eundem actum ab una specie transire ad aliam. Accidentalem distinctionem aliam esse, quæ rem ipsam in esse moris consideratam relinquit intra eandem speciem moris, ut patet in prædictis actibus humanis: quia ergo in pane masticato reperitur solummodo hæc posterior accidentalis distinctio, quandoquidem panis ille utroque illo modo spectatus, communiter nutrit, & priusquam de facto nutriat, accipit ordinariè mutationem hanc accidentalem, quatenus teritur dentibus, & beneficio salutaris convertitur in aliquam massam, ut experientia docet: idcirco est materia sufficiens consecrandæ Eucharistiæ: at in massa triticea cruda prior tantum accidentalis mutatio reperitur, unde non est pro eo statu sufficiens materia consecrandæ Eucharistiæ.

Oblicit Cæteranus in favorem suæ sententiæ: aqua eiusmodi non remanet in pane confecto, sed tota exhalatur, vel tota convertitur in substantiam panis: ergo cum per illam massa triticea non definat esse panis triticeus, panis confectus ex aqua rosacea erit sufficiens materia consecrationis.

Respondetur, ita totam illam aquam artificialem vel exhalari, vel totam converti in substantiam panis, ut tamen admixtione sui faciat panem illum non esse propriè visualem, sed potius quoddam genus placentæ, ut patet ex odore, & ex aliis qualitatibus omnino distinctis ab illis quas habet panis visualis, & proinde panem tali aqua coagmentatum esse materiam insufficiem Eucharistiæ consecrandæ.

DISPVATIO II.

De pane fermentato, & azymo, tanquam materia Eucharistiæ consecrandæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum quilibet ex istis panibus sit sufficiens ad sacramentum Eucharistiæ valide conficiendum.

RACI post exortum schisma in tantam proruperunt auidaciam, ut non tantum dixerint Christum Dominum consecrassè in pane fermentato, sed etiam contendunt, solum hunc panem esse sufficientem materiam Eucharistiæ consecrandæ, adeo ut anno Christi Domini 1054. tempore Leonis IX summi Pontificis, Michaël tunc temporis Episcopus Constantinopolitanus anathematizaverit omnes videntes azymis, ut illi exprobat prædictus Leo summus Pontifex suâ ad illum epistolâ. quam Baronius vicedimo tomo Annalium Ecclesiasticorum refert ad annum citatum, ex quo factum est, ut iidem Græci non Occidentales vocent per desinonem *azymici*, ut expressè refert sanctus Anselmus libro tertio suarum epistolarum epistolâ 134. quæ est ad Valerianum Episcopum, imò Altaria super quæ Latini Sacerdotes celebraverunt, abluant, nec assurgant, quando Christi Domini corpus deferretur ad ægrotos, ut scribit Iacobus Vitriacus in sua Orientali historia capite 75. & in Occidentali cap. 38.

Fides tamen Catholica docet, hunc utrumque panem esse materiam Eucharistiæ consecrandæ sufficientem. Ita habemus dehiuitur verbis expressis in litteris sanctæ vniõis vtriusque Ecclesiæ, Latine nimirum & Græcæ, in vltima sessione Concilij Florentini, quibus tam ipsi Græcorum Episcopi, quam eorum Imperator cum Latinis Patribus subscribere, ut vbi videre est.

Et quoniam inter nos & Græcos conuenit, panem fermentatum esse sufficientem Eucharistiæ consecrandæ, nos tantum probabimus de azymo. Primum itaque probatur ex facto Christi Domini apud sanctos Euangelistas, panis ille est sufficiens materia Eucharistiæ consecrandæ, in quo Christus Dominus de facto primum confecit Eucharistiam: sed panis ille erat tantum azymus: ergo & panis azymus est sufficiens materia consecrandæ Eucharistiæ.

Maior est apud omnes certa, quia Christus Dominus subiiciendo istud, *Hoc facite in meam commemorationem*, iussit Apostolos, & eorum in sacerdotio successores, obseruare inter conficiendum Eucharistiam ea quæ ipse tunc, ut substantialia fecerat: ergo cum panis consecrandus sit aliquid substantiale huic sacramento conficiendo, panis ille in quo Christus Dominus de facto tunc consecrauit, est ex eius institutione sufficiens pro hoc eodem sacramento conficiendo.

Minor verò probatur: panis ille in quo Christus consecrauit, talis erat, qualis tunc lex Moisaica eum postulabat, quia Christus nusquam fuit præuaricator legis Moisaicæ. nec quicquam

()

()

()

I. illius vñquam omisit, aliàs imperitè capite octauo sancti Ioannis dixisset aduersariis, *Quis ex vobis arguet me de peccato?* & Iudas qui querebat opportunitatem eum tradidi Iudæis, de eo potuisset illum accusare, quem tamen ductus aliquà pœnitentiâ, publicè clamauit esse innocentem, & iustum; sed lex Mosàica, siue consideretur præcisè penes diem, & horam diei, quâ Christus Dominus primò consecravit Eucharistiam, siue penes cœnam illam, in qua primò consecrauit Eucharistiam, postulabat omnem & quemlibet panem apud Iudæos esse solummodo azymum: ergo panis ille in quo Christus primò consecrauit, fuit tantum azymus.

Maiores vltima patet ex ei adiunctis; Minor eius quæ procedit de die & hora patet, nam disputatione præcedenti ex professo ostendimus, tam ex sacris Litteris, quàm ex sanctis Patribus, etiam Græcæ Ecclesiæ, Christum Dominum eodem die, & tempore per legem statuto celebrasse cum ipsis Iudæis cœnam agni Paschalis, & illum, peractâ legali cœnâ, & vltimè inchoatâ, illo eodem die instruisse sacramentum Eucharistiæ: dies autem illa, vt ibidem fusè docuimus, erat decima quarta luna primi mēsis, quâ, & sequentibus diebus vñ panis fermentati erat omnino prohibitus, & solus azymus erat in vsu, vt expressè habetur capite 1. Exodi.

Idem patet etiam de illa cœna, licet daremus Græcis, quod tamen ostendimus esse falsum, Christum Dominum eo anno anticipasse tempus à lege præscriptum pro agno Paschali comedendo, & ante diem illum consecrasset Eucharistiam, illi tamen nondum habent quod intendunt, Christum enim Dominum tunc celebrando illam cœnam agni, seruasset singula, quæ in illa erant obseruanda; nam Iudæi quando alio tempore, quàm lunâ decima quartâ primi mēsis comederant agnum Paschalem, tenebantur tunc & illum comedere cum panibus azymis, & abstinere à fermentato pane per septem dies sequentes, vt expressè constat ex cap. 9. libri Numerorum, & cap. 1. libri Paralipomenon. Neque possunt Græci recurrere ad potestatem Christi Domini suprâ legem Mosàicam: hac enim, circa obseruationem illorum quæ ab illa præscribuntur, non quàm de facto est vsus: nam hoc sensu ad Galatas 4. dicitur *filius sub lege*: ergo supposito, non tamen concessò, quodd Christus eo anno anticipauerit diem à lege præscriptum pro comedendo agno Paschali, tunc tamen non est vsus panis fermentati, etiam inter consecrandum Eucharistiam, sed tantum azymo.

IV. Secundò, eadem veritas probatur ex Patribus Græcis, & primò referri possunt S. Chrysostomus, S. Gregorius Nazianzenus, & alij præcedenti disputatione relati pro cœna legali, per Christum eâ die, quam lex præcipit obseruari, & post illam institutâ Eucharistiâ, nam cum probè nosset vsus panis fermentati fuisse omnibus prohibitus, & solus azymi concessum: item agnoscere Christum fuisse obseruantissimum legis, tacitè, necessariâ tamen consequentiâ, admiserunt illum in pane tantum azymo consecrasset suum corpus. Probatur item ex sancto Epiphanio hæresio. dicente Ebionitas hæreticos, *ad imitationem sanctorum in Ecclesia*, id est filiorum Ecclesiæ Catholice, *ab anno in annum mysteria facere per azymos*: at Ebionitæ fuerunt proximi temporibus Apostolorum, vt intelligitur ex eo quodd occasione illorum sanctus

A Ioannes suum conscripsit Euangelium: item ex sancto Ignatio epistolâ ad Philadelphios. Deinde Leo IX. epistolâ primâ ad Michælem Imperatorem capite quinto iustragatur, dicens, *omnibus seculis Ecclesiam Romanam in azymo consecrasset*. Addunt tamen Scorus & Durandus Romanam Ecclesiam, propter hæresim Ebionitarum aliquo tempore fuisse vñ panem fermentatum, vt ostenderet *le non propter risum Iudæorum, sed propter factum Christi Domini & Euangelium, obseruari talem consuetudinem*.

Denique eadem veritas probatur ratione: Christus Dominus instituit sacramentum Eucharistiæ in pane propriè & simpliciter dicto: atqui tam panis azymus est panis propriè & simpliciter dictus, quàm fermentatus, quia cap. 14. S. Lucæ panis azymus dicitur *absolutè, & simpliciter absque aliquo addito*, dum Discipuli referunt cognouisse Dominum in fractione panis: ibi enim non additur hæc particula, *azymi*, & tamen panis ille, de quo fit ibi mentio, erat azymus, quia apparuit ista Christi Domini contingit intra dies azymorum, vt constat ex Euangelio, quibus tamen diebus panis fermentatus non erat licitus vt obseruauimus suprâ ex capite duodecimo Exodi.

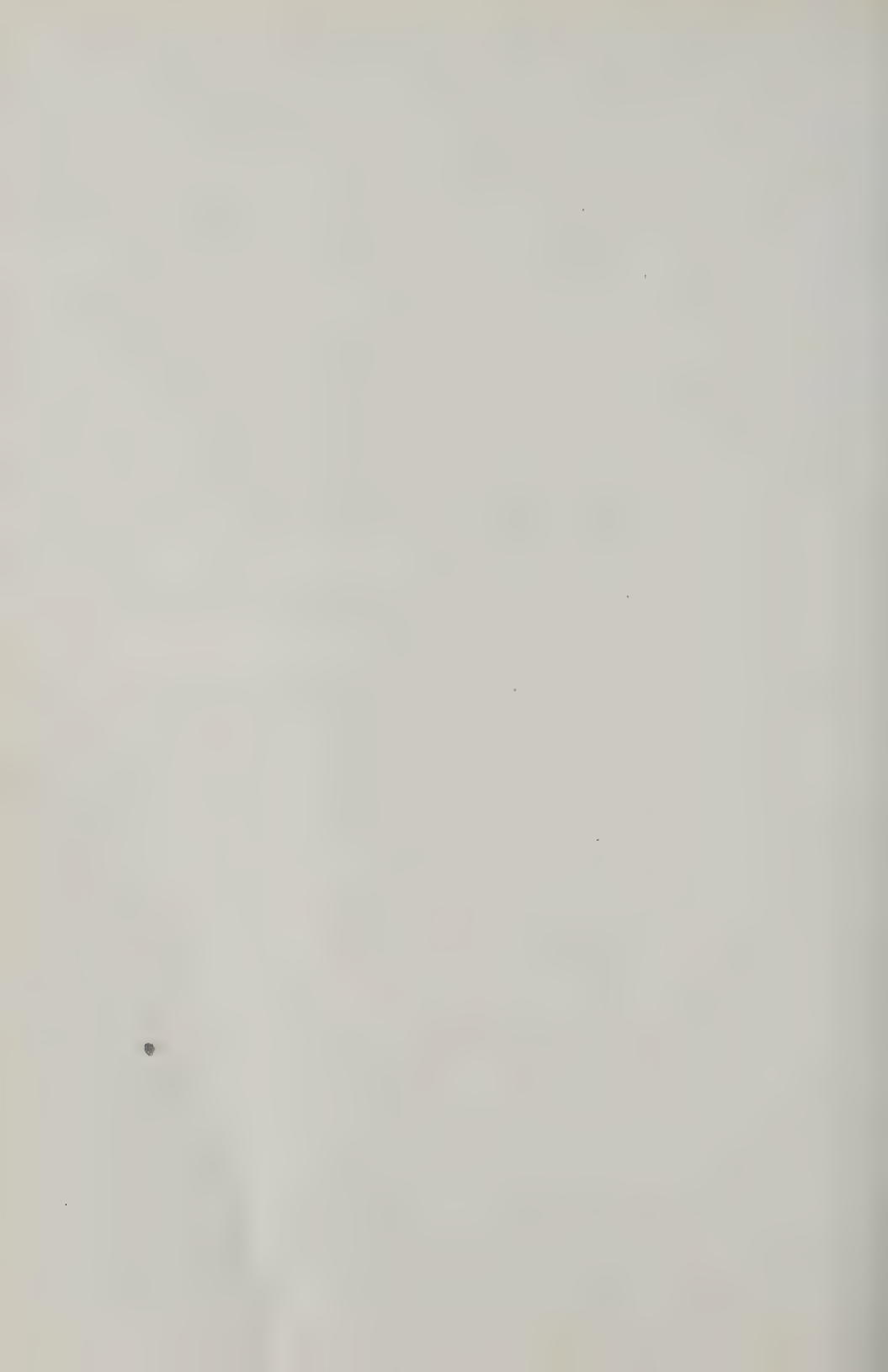
Plura vident possunt argumenta in confirmationem nostræ intentæ disputatione Humberti Cardinalis de *azymo & fermentato*, quam Cardinalis Baronius habet ad calcem sui tomi vndecimæ annuum Ecclesiasticorum.

ARTICVLVS II.

C Obiectiones Græcorum contra doctrinam præcedentis articuli solvuntur.

V ERVM Græci contra nostram propositionem obiciunt, Primò, legalia sunt per Christum abrogata, & prohibemur iudaizare: sed panes azymi sunt aliquid legale, quia Leuitici secundo capite fermentum reicitur à faciliis: ergo panis azymus est nobis prohibitus in iis quæ spectant ad legem noui Testamenti, & eius cultum, inter quæ est maximè sacramentum Eucharistiæ.

Respondetur ad Maiorem, legalia posse considerari duobus modis, Primò, *formaliter*, seu quatenus legalia, id est quatenus assumuntur ad significandum aliquid futurum in noua lege, quomodo præcipiebantur Iudæis in lege veteri: erant enim iuxta Apostolum, *ombra futurorum*: sic agnus Paschalis, & eius comestio representabat Christum pro nobis immolandum, & in sacramentum Eucharistiæ in cibum animæ comedendum in noua lege, & sic de aliis id genus legalibus. Deinde eadem legalia considerari possunt *materialiter*, seu secundum suam realem & physicam entitatem, quatenus sunt res aliquæ sensibiles huius & istius speciei, & physice perfectionis. Legalia priori modo considerata admittimus fuisse per Christum abrogata, & sic esse nobis prohibita in lege noua: *posteriori* verò modo minimè, vt patet ex eo quodd aues, boues, & plura etiam inanimata, quæ Deo in veteri lege immolabantur, vel ei offerrebantur, vt patet passim in Exodo, Leuitico, & Numerorum libro, sunt à Deo & Christo sunt nobis relictæ in vñ liberum, quemadmodum intelligitur ex illo Christi, *Manducate quæ apponuntur vobis*, apud sanctum Lucam capite decimo.

I. Ad Minorem eiusdem obiectionis respondetur, panem azymum à nobis conscientibus sacramentum Eucharistiæ, non assumi tanquam *aliquid legale*, v. S. August. suæ epist. superius citatæ recte obseruat sed quatenus est *verus quidam panis* propriè dictus, ob *scilicet & exemplum Christi Domini* primò consecratis Eucharistiæ, tum etiam ob maiorem, quam habet cum faciamus Eucharistiæ, & eius effectibus, analogiam, ut patet articulo sequenti: & hanc nostram responsionem de pane azymo, non tanquam *aliquo legali*, tenentur Græci, velint, nolint, admittere, nam si nudus & simplex vsus azymi in sacrificio Missæ insert & arguit oblationem alicuius legalis, iam & ipsimet Græci, quando consecrant in fermentato, iudaizant nam Leuitici 7. item 13. panis fermentati offeruntur Deo: ergo sicut Græci negant se ipso vsu fermenti iudaizare, quia non faciunt more & affectu Iudæis: sic etiam nec nos vtendo azymo iudaizamus, quia tantum exemplo Christi, & affectu erga illum hoc totum facimus.

Secundò obiciunt: solus ille panis est vera materia Eucharistiæ consecranda: qui propriè est *usualis*, ut intelligitur ex dictis: atqui panis azymus non est panis usualis, sed solus fermentatus, ut constat experientia: ergo azymus panis non est vera & sufficiens materia Eucharistiæ consecranda.

III. Vt responderetur huic obiectioni præmittendum est, aliquem panem dici *usulem duobus modis*, vno *per se*, altero *per accidens*: similiter aliquem panem posse dici *non usulem duobus modis*, vno *per se*, altero *per accidens*, panis ille dicitur *per se usualis*, qui conficitur ex farina verè & propriè triticea, sub iugur aqua naturali, concoquitur naturali calore ignis, & in cibum ab hominibus modo humano & ciuili viuentibus, non autem barbaro, aut ferino, ex aliqua indigentia, ut sterilitate terræ, caritate annonæ, vel alicuius alterius similis istis: ille verò panis dicitur *usualis per accidens*, quò homines ob defectum panis ex farina verè triticea modo nunc descripto confecti, occasione sterilitatis locorum, paupertatis, vel caritatis annonæ, aut alicuius alterius similis, conficitur ex aliis granis, quàm tritici propriè dicti, & ad supplendum defectum panis verè triticeæ assumitur ab hominibus in cibum & alimoniam corporis: & panis ille rectè etiam dicitur *non esse per se usualis*, cum tantum *per accidens*, nimirum occasione prædictorum incommodorum, assumatur in supplementum veri panis triticeæ: ille verò panis dicitur *tantum per accidens non usualis*: qui cum in se ipso, & ipsa sui confectione habeat omnes conditiones in pane verè vsuali superius requisitas, nihilominus occasione minoris delectationis, quam habet, postponitur communiter alteri, maiorem delectabilem habenti, nam sicut esse *magis & minus delectabile*, habet se *merè per accidens*, ad rationem vini propriè dicti, ut patet ex eo quod inter verà vinà dantur alia aliis suauiora, ut experientia docet: sic etiam maior & minor delectabilitas habet se *merè per accidens* ad verum & propriè dictum panem triticeum.

IV. Hoc præmissis, responderetur ad obiectionem, concessa Maiore, negando Minorem, prout procedit, ut debet, de pane *simplici*, & *per se usuali*, licet sit vera de pane solummodo *per accidens non usuali*: hanc enim solum ob causam in esu communi præferimus fermentatum panem azymo,

A quia delectatio maior est in vsu fermentati, quàm azymi: quare sicut vinum verè vitigineum, longè tamen minis delectabile alio vino leni & generoso, semper est sufficiens, & legitima materia Domini calicis consecrandi, quia hæc maior & minor suauitas, seu delectabilitas habet tantum *per accidens*, ad formalem rationem vini verè vitiginei, & propriè dicti: sic etiam panis ille azymus, quo Latina Ecclesia vitur, erit sufficiens, & legitima materia pro conficiendo corpore Christi Domini, quia minor illa suauitas, quæ in eo reperitur, semper relinquit in illo formalem rationem veri panis triticeæ, *per se*, & naturā suā vsualis.

ARTICVLVS III.

B Vtrum panis azymus sit conuenientior fermentato.

SIT ista propositio. Azymus panis est materia conuenientior Eucharistiæ consecranda, quàm fermentatus: ita omnes Latini contra Græcos.

Probaturs ex eo quòd vsus iste sit conformior factò Christi, qui consecrauit in azymo, ut ostendimus. Secundò, quia *paritudo* Christi Domini significatur per azymum, 1. Corinth. 5. per fermentationem non tanta puritas & simplicitas, imò carentia alicuius simplicitatis, & puritatis, ut Apostolus significat ad Galatas 5. *Astolentem fermentationem totam massam corrumpi*. Tertio, quia per panem azymum puritas requisita in accidentibus ad Eucharistiā magis denotatur, quàm per fermentum.

C Atque pro hac nostra propositione Humbertus Cardinalis relatā suā disputatione satis longè à principio elegantem admodum congruentiam à compositione Christi Dei-hominis petitam explicat his æque verbis, *Romana quippe & Occidentalis Ecclesia, à ministris sacri Altaris in secretario confectum offert azymum, quod ex grano frumenti, & limpidā lymphā per ignem fuerit præparatum, significans se in una mediocritate Dei & hominum hominis Jesu Christi personā, tres perfectas credere, & venerari substantias, humanam scilicet carnem, animam rationalem, & Verbum Dei Deum: & grauius quidem à simili carni, quam de sola Virginis carne, quasi ex gremio matris terre: solā viriutē celestī, non autem aliquā commixtione virili substantiā, omnipotens diuinitas animauit: priorem substantiam, id est animam, quasi aquam præclarā & nobilem ei infundens, quæ genitricis substantiæ ab ipsius virginis conceptionis exordio, Verbum Dei ritè suscepit, & mediante sue diuinitatis calore, tanquam igne sibi constrinxit, & consolidauit, taliter præparatus azymus fidei inuocatione totius Trinitatis, sit verum & singulare corpus Christi.*

D Et pro hac maiori conuenientia plura videri possunt apud Innocentium III. lib. 4. de mysterio Missæ capite 4. Alensem 4. parte, quæst. 10. membro 4. art. 1. S. Anselmum in epistola superius citata, vbi etiam rationes Græcorum soluntur.

Dices, cum Apostolus nunc citatus dicat, *modicum fermenti corrumpit totam massam*, quomodo panis fermentatus potest esse materia sufficiens Eucharistiæ. Deinde cum materia Eucharistiæ colligatur ex factò Christi Domini, & nos asseramus Christum Dominum de factò consecrasse tantum in azymo, dum insituit Eucharistiā,

I.

quomodo panis fermentatus potest esse materia sufficiens.

Respondetur ad primum, corruptionem, quæ fit in massa per fermentum, esse tantum accidentalē substantiæ panis, quatenus facit ut massa extollatur, & excludat simplicitatem & puritatem, quam habet panis azymus: unde quod ibi author vulgare editionis vertit, *corruptus*, editio Græca habet verbum, quod idem est ac *fermentat*; mutatio autem accidentalis in materia sacramentorum iuxta eam rationem, quæ propriè est materia, illam non reddit nullam, & insufficientem conficiendo sacramento, ut patet ex dictis de sacramentis in genere.

II.

Ad secundum respondetur, duo posse distingui in hoc utroque pane. Primum, illud in quo conveniunt, & est *ratio panis*. Alterum, penes quod distinguuntur à se invicem, & est *esse fermentatum, esse azymum*, seu non fermentatum, Christum Dominum instituendo Eucharistiam, instituisse illam materiam in *ratione panis*, & non in *præcisa* & determinata *ratione azymis*: unde licet Christus Dominus de facto in ultima Cæna consecraverit tantum in azymo, quia tamen ratio panis propriè dicti convenit etiam fermentato, fit ut fermentatus sit etiam sufficiens materia conficiendæ Eucharistiæ.

ARTICULVS IV.

Quinam possint, vel debeant, uti azymo.

III.

QUIA docuimus aduersus Græcos utrumque panem fermentatum, & azymum spectat præcisè Christi Domini institutione, esse materiam sufficientem confecendo corpori Christi: nascitur difficultas, an sit *par conditio utriusque panis, respectu corporis Christi Domini consecrandi*, ac est *verus vini rubri, & albi, respectu calicis*, seu *sanguinis Christi Domini consecrandi*? Caluinus lib. 4. suarum Instit. cap. 17. §. 43. tuetur partem affirmantem, vult enim esse positum in libertate particularis Ecclesiæ uti pane fermentato, vel azymo, & ante tempus Alexandri summi Pontificis panem fermentatum fuisse communiter usurpatum in Ecclesiâ, pro conficiendo Eucharistiæ sacramento. His tamen non obstantibus,

IV.

Sit hæc nostra propositio. *Sacerdos Græcus celebrans in Ecclesiâ Græca tenetur sub peccato mortali consecrare in fermentato, Latinus Sacerdos celebrans in Ecclesiâ Latina similiter tenetur sub peccato mortali consecrare in azymo.* Duæ sunt partes propositionis. Prima est, quòd teneantur consecrare in tali materia. Secunda, quòd ad id teneantur sub peccato mortali. Prima habetur expressa in Concilio Florent. sess. ult. in Decreto, ubi quilibet Sacerdos iubetur conficere hoc sacramentum in pane azymo, siue in fermentato, *iuxta consuetudinem sue Ecclesiæ*, Orientalis, vel Occidentalis, & Leo IX. in citata epist. ad Michaëlem cap. 19. idem docuerat.

Probatur ex dictis suprà de Baptismo, & ex iis, quæ Theologi tradunt communiter primâ secundæ, qu. 19. agendo de conscientia: vnusquisque in celebratione, & administratione sacramentorum tenetur sequi honestum morem, & consuetudinem Ecclesiæ, in qua illa administrat, & celebrat, quia talis consuetudo obligat, & quodlibet membrum tenetur sese conformare capiti corporis sui: atqui consuetudo Græcæ Ecclesiæ habet, ut Græcus Sacerdos celebrans in sua Græca Ecclesiâ consecret tantum in fermentato,

& hæc consuetudo Græcis habet suam honestatem, & aliquas eius rationes, ut Leo IX. citat epistolâ Innocentius III. libro 4. de mysterio Altaris cap. 4. & Eugenius IV. suprà in Decreto indicant; Nec Ecclesiâ Græcâ quoad hoc est schismatica, nec hæc consuetudo habet suam vim, vel originem à schismate, ut patet ex iisdem summis Pontificibus; quinimò si Græci redirent ad vnitatem Ecclesiæ, non possent sine consensu aliquo totius Ecclesiæ talem consuetudinem abrogare, ob prædictum Decretum.

Idem etiam patet de Latino Sacerdote, est enim positum in more totius Latinæ Ecclesiæ consecrare tantum in azymo, ut experientia docet, & mos iste habet suam honestatem explicatam in præcedentibus: ergo Græcus Sacerdos celebrans in Græca Ecclesiâ tenetur consecrare in fermentato, & Latinus celebrans in Latina consecrare in azymo.

Nec obstat quòd plures sint rationes honestatis, & maior congruentia in pane azymo; quàm fermentato, ut exposuimus in præcedentibus, quia hæc obligatio non fundatur in maiori congruentia; sed in ipsâ praxi Ecclesiæ, quam quilibet tenetur sequi, vi enim in moralibus plerumque contingit, ut maius bonum non sit in præcepto, minus verò sit; ita etiam potest contingere in praxi sacramentorum, ut materia minus conueniens sit in præcepto, magis verò conueniens minimè.

Secunda pars propositionis probatur: obligatio rei alicuius faciendæ sub culpa mortali, colligitur tam ex grauitate rei præceptæ, quàm ex magnitudine pænæ, quæ infligitur violentibus istud præceptum, sed consecratio Eucharistiæ est res grauis, & est circa sacramentum, sacramenta verò in Ecclesiâ sunt aliquid magni momenti: item priuatio officij & beneficii in perpetuum, est Sacerdoti maxima pœna, propter mortale peccatum solummodo infligenda, & hæc pœna imponitur Latino Sacerdoti, propter quòd quòd consecrauerat in fermentato, *capite finali de celebratione Missæ*; ergo cum eadem sit ratio Græci Sacerdotis consecrantis in Ecclesiâ Græcâ, ac Latini in Latina, obligatio consecrandi in fermentato Græci, & in azymo respectu Latini, est sub culpa mortali.

Atque hinc relata opinio Caluini refellitur; non est enim penes vnâ priuatam congregationem (cuiusmodi est quilibet particularis Ecclesiâ) abrogare & immutare legem vniuersalis Ecclesiæ longo vsu firmatam, rebus in eo statu in quo sunt remanentibus; aliâs cum hæc res sit grauis, Episcopus illius priuatæ Ecclesiæ talem faciens immutationem, peccabit mortaliter: sed hæc lex, quòd Græcus Sacerdos celebrans in Ecclesiâ Græcâ consecret in fermentato, & Latinus Sacerdos celebrans in Ecclesiâ Latina consecret in azymo, est lex Ecclesiæ vniuersalis, ut patet ex relato Decreto Concilij Florentini, ubi consecratio corporis Christi non dicitur permitti *cuiuslibet Sacerdoti indifferenter* in pane fermentato, vel azymo, sed è contrario verbis expressis, *Vnusquisque Sacerdos iubetur illud consecrare in azymo, vel fermentato, iuxta sue Ecclesiæ, siue Occidentalis, siue Orientalis consuetudinem*: igitur nulli priuatæ Ecclesiæ, seu Episcopo alicuius Ecclesiæ particularis licet statuere, vel etiam scienter permittere, ut Latinus Sacerdos in Latina Ecclesiâ consecret in fermentato, & Græcus in Græcâ in azymo.

Quod verò idem Caluinus suprà addit de Alexandro summo Pontifice est fictitium; nam præter quam quod nullum ibi laudat historicum in particulari, qui tale institutum tanquam Alexandri summi Pontificis referat, nec ibi designet quotus sit Alexander ille, & quo anno à natiuitate Christi Domini id contigerit; Leo nonus summus Pontifex, suprà citatus longè præcessit Alexandrum secundum, & tertium, & nihilominus docet vsum panis Azymi esse antiquissimum; nam ibi scribit mirari se quomodo Michael ille sit ausus calumniari Ecclesiam Romanam, post mille & viginti annos à Passione Christi Domini, à quibus consecratur in Azymo: & Innocentius tertius libro quarto de mysterio Missæ capite quarto expressè docet hunc morem fuisse traditum ab Apostolis. Quod item Caluinus ibidem ait, eandem rationem indifferentiæ Azymi & fermentati pro corpore Christi consecrando, ac vini rubri, & albi pro consecrando calice, refellitur ex prædictis significationibus; nam quæ repræsentantur per Azymum sunt longè perfectiora magisque congruunt perfectionibus Christi Domini veritatis sacramenti, & conditioni requisitæ in suscipientibus, quam per panem fermentatum: at vinum rubrum nihil particulare repræsentat suprà album, vel è contra. Nam rationes propter quas Christus consecrando Eucharistiam vsus est vino reperiuntur, tam in vino albo, quam in rubro, quemadmodum quilibet illas considerans potest animaduertere: & de iis videri possunt, SS. Augustin. 14. in S. Ioan. Damasc. lib. 4. de fide orthodoxa cap. 14. S. Thom. tam opusc. 37. quam hac part. quest. 74. art. 1. & eius interpretes, item Catechismus Trid. part. 1. cap. 4. § 18.

Secunda propositio. Si Latinus Sacerdos tantum peregrinetur apud Græcos, Græcus apud Latinos, ubique habitat aliquis tantum negotij conscientia gratia, ad suos reuersurus, tunc quilibet eorum debet seruare consuetudinem suæ Ecclesiæ, id est, Latinus tunc peregrinans apud Græcos consecrare in Azymo, & Græcus peregrinans apud Latinos in fermentato.

Probatur tam ex citata Epistola Leonis noni capite vigesimo nono, quoniam ex citato decreto Concilij Florentini, Vbi decernitur vnumquemque debere consecrare iuxta ritum suæ Ecclesiæ: at Latinus Sacerdos peregrinans est Latinæ Ecclesiæ, in qua consecratio fit tantum in Azymo, quia tunc respectu Græcorum est alienigena, & similiter Græcus peregrinans apud nos in fermentato; id etiam patet experientia; nam Græci apud nos peregrinantes permittuntur consecrare in fermentato.

Nec his obstat, quod peregrinus teneatur obseruare leges, & consuetudines loci, in quo, & per quem transit; nam citatum decretum specialius iure derogat communi isti obligationi, cum summus Pontifex in isto decreto, dicat vtrumque debere sequi consuetudinem suæ Ecclesiæ, quod Leo IX. citata sua Epistola dixerat antea: Potest etiam addi has consuetudines, non tam esse consuetudines diuersorum locorum particularium, quam generales quosdam ritus vtriusque Ecclesiæ, vnde cum Latinus tunc censetur esse membrum Ecclesiæ Latinæ, & Græcus Græcæ, uterque debet illos seruare.

Vltima propositio. Si Latinus Sacerdos commoretur apud Græcos non ut peregrinans, sed ut incola, neque ibi habeat propriam Ecclesiam Lati-

nam, tunc tenetur consecrare in fermentato; item si Græcus Sacerdos commoretur apud Latinos, ut incola neque habeat ibi propriam Græcam Ecclesiam tunc tenetur consecrare in Azymo.

Prima pars probatur ex citata Epistola Leonis IX. & decreto vniouis, vniuersique tenetur sequi ritum, & consuetudinem suæ Ecclesiæ: sed tunc propria Ecclesia Sacerdotis Latini est Græca, item propria Ecclesia Græci est Latina, quia eo ipso quo habet ibi fixum domicilium cum animo permanendi sit pars istius Ecclesiæ, sicut in republica ciuili eo ipso quo quis extraneus figit domicilium in hac vel illâ ciuitate cum animo semper permanendi, fit ciuis & pars huius vel istius ciuitatis quam incolit.

Secunda etiam pars probatur primò, experientia quia Romæ Græci in suis Ecclesiis consecrant in fermentato, & Latini Constantinopoli in Azymo. Deinde ex eo quod Leo IX. suprà conqueratur quod Græci non permitterent Latinis in suis Monasteriis, & in Ecclesiis, quas habent in terris Græcorum, consecrare in Azymo.

Tandem ratione; nam istæ Ecclesiæ, vel Monasteria eo ipso quo communi consensu obtinentur à Latinis, quatenus tales sunt, & referuntur illis solis, consentit induere rationem & conditionem terræ & regionis Latinæ Ecclesiæ, ut videmus obseruari in adibus legatorum: ergo sicut oportet Latinum Sacerdotem apud Latinos commorantem consecrare in Azymo, & Græcum apud Græcos in fermentato: ita etiam & Latinum apud Græcos commorantem consecrare in solo Azymo, in Ecclesiis & Monasteriis propriis Latinorum, & similiter Græcum Sacerdotem in pari casu consecrare in fermentato.

ARTICVLVS V.

Dubium soluitur.

EX hæcenus dictis hoc præsens dubium nascitur, cum præceptum de facienda consecratione in Azymo sit tantum iuris Ecclesiastici, ut colligitur ex dictis, Vtrum Latinus Sacerdos, possit licite, seu absque peccato consecrare in fermentato, ubi & quando aliquis casus necessitatis occurrat.

Respondetur in nullo casu posse, quod etiam est dicendum de Sacerdote Græco consecrante in Ecclesia Græca respectu Azymi.

Probatur ex cit. cap. finali extra de celebratione Missæ; nam ibi Presbyter consecrans in fermentato, punitur depositione officij, & amissione beneficii, licet excusationem necessitatis prætereret.

Probatur etiam ratione, si quis sit ratio propter quam Latinus Sacerdos possit in Ecclesia Latina consecrare in fermentato, & è contra Græcus in Azymo, maxime vel quod tunc sumptio Eucharistiæ obliget, quia scilicet alias fidelis adultus morietur sine viatico, vel quia Sacerdos est Parochus & tenetur celebrare sacrum in die Paschæ, exempli causa ad vitandum scandalum quando tamen non habet, nec potest habere alium panem quam fermentatum: at in illis & similibus casibus non licet Latino Sacerdoti consecrare in fermentato, neque Græco Sacerdoti in Azymo: ergo nunquam licet Sacerdoti Latino in Ecclesia Latina consecrare in fermentato, nunquam Græco Sacerdoti in Ecclesia Græca in Azymo. Maior satis patet. Minor

I.

probat, *precepta affirmativa*, etiam iuris diuini obligant tantum *positis suis circumstantiis & conditionibus*; temporis, loci, personarum, & si sint de re necessaria, tantum *necessitate precepti*, non autem *medij*, quæ respiciat sacramenta, ad hoc vt eiusmodi precepta obseruentur abiq; peccato, postulant fieri modo, & *nisi ab Ecclesia prescripto*, aliis si habeant conditiones oppositas, tunc talis obseruatio preceptorum est peccatum, quia *bonum debet bene fieri*, & est ex integra causa: atqui consecrare Eucharistiam pro dando viatico morienti, pro audiendo sacro in die festo, pro tollenda occasione scandali sunt aliaque precepta positiua, sicut & hæc sumere Eucharistiam in viaticum, audire Missam in die Paschatis, tollere occasionem scandali; & res ibi precepta, vel per tale medium accipienda non est necessaria necessitate *medij*, & vna ex conditionibus quas consecratio Eucharistie postulat, pro ut sit a Sacerdote Latino in Ecclesia Latina est vt fiat in pane Azymo non autem in fermentato; item a Græco in Græca Ecclesia in fermentato, non autem in Azymo, vt patet tam ex Florentino suprà vbi decretum vnionis vtriusque particula (*debet*) quæ denorat obligationem, quam ex citato capite finali, vbi violans hoc preceptum grauitur puniatur: ergo preceptum consecrandi Eucharistiam, tunc non obligat Latinum Sacerdotem, vt consecret in fermentato, neque Græcum, vt consecret in Azymo, sed potius vterque peccat grauissimè id faciendo.

II.

Maiores patet quoad primam sui partem ex distinctione preceptorum affirmatiuorum à negatiuis, quam Theologi communiter tradunt; quoad secundam partem. Probat ex Concil. Trid. sess. 1. cap. 1. vbi Concil. declarat *Christum Dominum dedisse Ecclesie potestatem statuendi, quæ pro verum, licet, & temporum varietate, indicaret magis expedire ipsorum sacramentorum venerationi, & suscipiuntur utilitati salua sacramentorum substantia*: ergo quando sacramentum aliquod est solummodo necessarium necessitate *presentis non in medijs*, & vniuersalis Ecclesia precepit *ab alijs*, nullum casum excipiendo, illud fieri vel administrari pro ratione istius loci, temporis vel persone, hoc tantum vel illud tunc, tunc vt preceptum Christi Domini de celebrando, vel accipiendo hoc sacramento seruetur, abique peccato, postulat totum istud fieri modo, & tunc ab Ecclesia prescriptis, aliastalis potestas à Christo Domino collata Ecclesie erit frustranea & illusoria cum præcipiat aliquid, ad cuius tamen obseruationem non possit obligare Christianos.

IV.

Minor item propositio eiusdem syllogismi patet quoad omnes suas partes, quoad primam, quia preceptum illud dicitur à Theologis, affirmatiuum quod præcipit aliquid faciendum; omnia autem ibi enumerata important aliquid esse faciendum. Probat item quoad secundam, quia illud tantum est de necessitate *medij* ad salutem consequendam quod ordinatur primò & per se ad consecrandam primam gratiam purgantem nos ab originali, vel peccato mortali cum hæc destruat amicitiam hominis cum Deo: atqui Eucharistia siue in ratione sacramenti, siue in ratione sacrificij, non confert primò & per se gratiam primam, vt patet infra agendo de eius effectu. Denique probatur quoad tertiam partem ex citato decreto Concilij Florentini.

Neque his obstat, trita illa regula (*ius minus*

maiori cedit) hæc enim tantum valet, quando duo iura sic concurrant, vt inferius non sit propriè determinatio superioris, quam condicio iuris superioris religionis in potestate subalterne legis; nam quando ius superioris determinat tantum aliquam rem in genere, singulares vero eius conditiones relinquit determinandas inferiori, vt in præsentī casu contingit ex Trid. nunc relato, tunc quia auctor iuris superioris ita faciendo legem obligauit subditos ad seruandam tantum suam legem pro ut auctor iuris inferioris præscriberet illis, ius minus non cedit maiori. sed illud determinat, & tantum præscribit modū quo ius illud maius debet obseruari etiam ex mente superioris, vt videre est in edictis Principum quæ iubent res tantum in vniuersum, particulares autem conditiones sub quibus debent obseruari, relinquunt Senatui determinandas.

Atq; hinc intelligitur disparitas huius sacramenti à sacramento Baptismi, vel Pœnitentiæ quod scilicet quia hæc duo sunt *de necessitate medij*, potest quilibet, in casu necessitatis, baptizare adhibendo sola essentialia; & vbi a qua tantum dubia occurrit conferre in illa baptismum item in pari necessitate quilibet Sacerdos etiam excommunicatus, degradatus, hæreticus (modo adhibeat essentialia) potest absolueré pœnitentem ab omnibus peccatis, vt dicitur subius agendo de Pœnitentia.

Dices, cum ex nostra responsione Ecclesia possit statuere ceremonias circa sacramenta, & eorum susceptionem, sine quibus non liceat illa celebrare, vel recipere, quare restringimus maiorem nostram propositionem ad ea tantum sacramenta quæ non sunt necessaria necessitate *medij*; an etiam & illud idem possit statuere in his duobus sacramentis Baptismo scilicet & Pœnitentia?

Respondetur Ecclesiam regi à Spiritu sancto, nec vi posse sua potestate in destructionem, cum sit ei data in edificationem, aliàs sic statuendo erraret, quod est impossibile: quod autem potestas ista tunc esset in destructionem patet, quia in ea hypothese frequentes casus darentur in quibus infantes, & alijsolo Ecclesie arbitrio carerent medijs sibi ad salutem necessarijs, quia ex hypothese talis ceremonia non posset tueri seruari, & sic Christus Dominus non videretur satis prudenter prouidisse suæ Ecclesie quod est blasphemum: at prohibens propter hunc aut aliū defectum ab Ecclesia sacramentis sola precepti necessitate obligantibus prædicta sunt alia media quibus homines possint suæ salutis consulere.

Dices, saltem in nostro casu quando Ecclesia prohibet Latinum Sacerdotem consecrare in fermentato pro dando viatico fidei iam iam morituro, priuat illum gratia sacramentali quæ in tali casu illum maxime emendat, quod tamen bonum possit Ecclesia illi procurare concedendo licentiam consecrandi tunc in fermentato.

Respondetur primò, in isto casu fidelem posse per ardentissimum desiderium & feruorem accipere ex opere operantis gratiam huius sacramenti, sicut agendo de sacramentis in genere docuimus sacramenta operari extra realem suam susceptionem. Deinde respondetur etiam tunc fidelis non recipiat gratiam correspondentem operi operato ipsius sacramenti, bonum tamen istud, quod priuat personæ coarctaret, esse quid minus bono quod prouenit ex Ecclesie

I. ex observatione suæ legis, vnde cum bonum communis debeat præferri bono vniui paucularis, & *lex vbi plurimum habeat aliquid de iniquo*, id est de minori bono respectu privatae alicuius personæ quod quidem iniquum, seu minus bonum compensatur utilitate publica sic vt loquendo simpliciter nunquam liceat Sacerdoti Latino in isto, vel simili casu ob prædictam considerationem morientis consecrare in fermentato.

DISPVATIO III.

De vino tanquam altera parte totius materiae Eucharistiae consecrandæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

II. *Quale debeat esse vinum consecrandum.*

I. CEST ex dictis prima disputatione præcedenti, satis confiteri solum vinum vitigineum posse consecrari, siue omnia vina vitiginea sint eiusdem speciei, siue non, & proinde omnem alium liquorem, vt pomorum analogatorum, & aliorum fructuum, qui etiam propter aliquam similitudinem vulgo vocantur vina, saltem cum addito, *esset sufficiens*, pro consecrando sanguine Christi Domini; at tamen quia vinum vitigineum potest considerari multis modis, videndum est sub quo statu, & conditione sit materia valida, vel licita consecrandi sanguinis Domini.

III. Imprimis itaque notandum est, vinum vitigineum posse considerari *lex modis*. Primò, quatenus exprimitur ex vuis non maturis, quomodo vocatur *agresta*, seu *vmphacium*. Secundò, quatenus continetur adhuc in vuis iam maturis, nondum tamen expressum, vt tempore vindemiarum ante compressionem vuarum quomodo est tantum *borru*, seu *racemus*. Tertio, quatenus est recens expressum, & adhuc admixtum multis fœcibus, & aliqua substantia solida, quo pacto vocatur *mustum*. Quarto, quatenus est decoctum, & vocatur *defrutum*. Quintò, quatenus est congelatum. Sextò, quatenus est acetosum.

Nota, deinde tam vinum acetosum, quam congelatum, & decoctum posse considerari duobus modis. Primò, quatenus nondum est omnino acetosum, sed solum tendit ad acorem, & est *ascens*, quomodo adhuc retinet formam suam vniui, sed vt *vergentem ad corruptionem*. Secundò, quatenus est omnino acetosum similiter vinum congelatum potest considerari *dupliciter*, primò quatenus est *leniter* congelatum, deinde quatenus est *perfectè* congelatum: similiter vinum decoctum quatenus leniter est decoctum, & quatenus est *perfectè* decoctum. His prænotatis sit,

IV. Prima propositio, in *vmphacio* seu *agresta*, in vino adhuc in vuis contento, in vino *perfectè* acetoso, in vino *perfectè* decocto, consecratio sanguinis Domini non potest valide fieri. Ita omnes communiter cum S. Thom. hic quest. 74. art. 5. de *vmphacio* & de vino in vuis contento ibi S. Th. in solutione ad tertium, de aceto ibidem in solutione ad secundum.

Tota propositio probatur. Illud solum est apta materia calicis Domini consecrandi, quod ita est essentialiter vinum, vt etiam habeat ra-

A. tionem potus, saltem prout consideratur secundum ea quæ ei insunt ab intrinseco; quia Christus Dominus vigesimo secundo S. Luca & aliis locis suprâ citatis solum vinum instituit: & præterea hanc partem sacramenti Eucharistiae, instituit vt potus, sicut priorem, vt cibum cap. 6. sancti Ioannis: acquiescit omnia præsentis propositione enumerata, vel non sunt essentialiter vinum, vt *vmphacium*, est enim tantum in via generationis, vt sit vinum sicut S. Thom. ait suprâ; habetque effectus & proprietates omnino alias ab effectibus & proprietatibus vini: Neque item succus in vuis maturis contentus est propriè vinum, quia liquor ille, vt sic, ante compressionem vuz eodem planè modo est vinum, quo liquor in olea contentus, est oleum, hæc enim duo se se habent eodem modo: sed liquor in olea contentus non est propriè oleum, quia oleum est tantum subtilior pars mixti, quæ per compressionem istius mixti exprimitur; nec item liquor ille vini, vt contentus in vuis maturis habet rationem potus, sicut nec liquor ille in olea nondum compressa contentus; nam *racemi* seu istæ vuz dicuntur propriè loquendo *comedi*, sicut & oleæ, non autem *bibi*.

B. Neque huic rationi pro hac parte obstat quod totum istud fiat *per actum*, quæ non potest producere formam aliquam naturalem; ac proinde cum forma vini resulset per eiusmodi compressionem, oportuit illam præfuisse in vuis maturis nondum compressis hoc inquam non obstat, quia ad præsentem difficultatem nihil refert vtrum forma vini sit aliqua naturalis forma, vel an producatur per actum certum enim est agentia naturalia posse aliquando ita applicare actiua passiuus, vt oporteat aliquam formam naturalem inde resultere, esto forma illa producatur ab agente superiori vt Theologi docent prima parte agens de Angelis, & patebit in forma agens de accidentibus in hoc sacramento remanentibus sine subiecto, quæ tamen agunt & patiuntur: ergo licet forma vini sit subtilitatis; at tamen agens aliquod artificiale poterit ita disponere subiectum, vt possulet formam vini. Deinde tota & adæquata ratio sufficienti in materia calicis consecrandi non fundatur tantum in eo quod forma vini ei insit, sed insuper in eo quod quatenus consideratur secundum ea quæ ei insunt ab intrinseco, habeat rationem potus, vt sic significet sanguinem Christi Domini, per modum potus spiritalis quem admodum diximus suprâ: at liquor ille vt contentus in vuis maturis nondum compressis huius habeat essentialiter formam vini, siue careat illa, nondum tamen habet rationem, & conditionem potus, sed potius cibi, quia vuz & racemi dicuntur propriè *comedi*, non *bibi*: ergo consecratio sanguinis Christi Domini non potest etiam valide fieri in vino contento in vuis maturis.

C. Dixi in hac secunda probatione adæquatam rationem sufficientem in materia calicis consecrandi confluere ex his duabus simul coniunctis scilicet, quod ei forma vini insit, & quod secundum ea quæ ei insunt ab intrinseco, habeat rationem potus. Cum enim bonum sit ex integra causa, & malum ex quocumque defectu, si liquor aliquis habeat tantum vnam ex his duabus rationibus, & careat alterâ, erit insufficientis materia pro consecrando calice Domini: quare qui volunt vinum in vuis maturis contentum, esse vinum essentialiter, & præterea habere ab

V.

VI.

VII.

VIII.

I. intrinseco rationem potus; vnam vero habere tantum rationem cuiusdam continentis, si parem faciant conditionem istius continentie naturalis, ac artificialis pro morali presentia requisita ex parte materie consecrandæ, non videntur satis congruè negare vinum in vuis maturis contentum esse materiam sufficientem consecrando calici Domini, cum tunc, iuxta illos hanc utramque conditionem secunda nostra ratione explicatam, habeat; nec obstat quod hæc particula formæ consecrandi, *hic*, designet non accidentia ipsius vuae, sed vini, quæ, quando vinum est inclusum in vua, non apparent; hoc inquam non obstat nam & vinum, dolio, tanquam artificiali continente, inclusum, morali presentia sufficienter præsens Sacerdoti sibi indistanti, ut valide per eum consecratur, tale est ut propria eius accidentia non appareant per seipsa, sed tantum per vas & accidentia valis, quæ tale vinum continent, & tamen ut sic est materia sufficiens pro calice Domini consecrando: ergo si liquor ille, inclusus in vua, sit formaliter vinum; item habeat ab intrinseco rationem potus, quæ tantum impediatur per accidens, & ab extrinseco per vnam, ut illum includentem, tam bene poterit valide consecrari, quam vinum in vase contentum; & tunc accidentia vuae, non præcisè loquendo ut sunt vuae, sed formaliter ut sunt continentis, dicuntur demonstrari & particula *hic* in forma calicis demonstrare sanguinem Christi Domini sub illis contentum in sine prolationis verborum huius formæ consecratorie, sicut in exemplo allato accidentia dolij, ut continentis vinum si in tali statu consecratur illum demonstrabunt, quod tamen in vino contento in vuis est falsum. Neque opponi potest quod vinum in ossa panis imbibitum, non possit consecrari eo quod tunc contentum in mica panis non posset demonstrari per pronomen *hic*, & quod tunc non est solum vinum, sed etiam panis; hoc inquam non potest opponi, nam si liquor ille imbibitus supponatur esse formaliter vinum, non corruptum substantialiter, tunc est ex se, spectatum præcisè, adhuc sufficiens materia consecrationis, quia adhuc est ab intrinseco potabile, quatenus solum impeditur per passivam sui continentiam in pane, qui si comprimitur, reddet vinum formaliter, neque eius sufficientia in ratione talis materie impeditur per pronomen *hic*, quia vinum istud imbibitum apparet etiam ad sensum per propria sua accidentia, & istæ particule formarum consecrationis *hoc*, & *hic*, demonstrant suum substantium corpus & sanguinem Christi, ut terminum transsubstantiationis totius substantiæ panis & vini, ut verborum factæ sub accidentibus panis & vini; quare quemadmodum si quid olei esset admixtum vino consecrando, illud remanens formaliter vinum, per hanc olei admixtionem non amitteret formalem rationem sufficientem materie consecrandi calicem, nec consecratio talis vini impediatur per pronomen *hic* huius formæ in tali casu, similiter nec in presenti: ergo tota ratio à priori cur vinum in vuis maturis contentum, non est materia sufficiens pro consecrando corpus Domini, est quæ hac secunda ratione assignatur à nobis.

II. Quod item vinum perfectè acetosum, item & perfectè decoctum non sit materia sufficiens. Probatur ex rubricis, Missalis Romani capite de defectibus numero quarto his verbis, *si vinum*

III. *fit solum peritus actum non conficitur sacramentum*: idem colligitur de vino perfectè decocto, ex eodem numero his verbis, *si tantum aque sit admixtum vino, ut vinum sit corruptum non conficitur sacramentum*; nam perfectè decocto vini, tam corruptum illud substantialiter, quam magna aquæ copia illud longe excedens. Deinde probatur, ista duo, quatenus talia, carent non tantum forma vini, sed etiam & ratione potus in conviviis ut per se constat, & se se habent ad vinum propriè dictum, sicut cadaver ad vivens ut Aristoteles significat lib. 8. Metaphys. cap. 5. ergo quemadmodum cadaver propriè nunquam retinet formam præcedentem, cum à privatione ad habitum non deat naturaliter regressus, vinum perfectè acetosum non retinebit propriam formam vini, nec habebit in convivio rationem potus, similiter nec vinum perfectè decoctum, quia illud dicitur potius comedii, quam bibi ut experientia docet.

IV. Addidi in propositione istam particulam (*perfectè*) quia in vino tantum *accescente*, nec tamen penitus acido consecrationem sanguinis Domini posse fieri valide Romanum Missale docet expressè loco nunc, citato cuius rei ratio est, quod adhuc sit essentialiter vinum, & habeat adhuc aliquam rationem potus communis, ut experientia docet: Pari modo vinum leuiter decoctum retinet adhuc formam essentialem vini & conditionem potus communis; nam & tempore hyemali multi bibunt, vinum leuiter calefactum, seu etiam leuiter decoctum. Et iuxta hanc explicationem, intelligendi sunt auctores qui volunt consecrationem sanguinis Domini posse fieri valide in aceto, ut Innocentius tertius lib. 4. de mysterio Missæ cap. 30. quem ita interpretatur Alenis 4. part. quæst. 10. membro 4. part. 1. & Gabriel in Canonem Missæ sect. 1. rubricæ tamen Missalis Romani suprà, & S. Thom. loco nunc citato, notant eum graviter peccare qui *sciens & prudens* consecrat in vino notabiliter *accescente*, ob indecentiam & irreuerentiam quam tunc infert sacramento.

Secunda propositio. *In nullo seu vino recenti, & multis facibus admixto potest consecrari sanguis Domini valide fieri.* Ita Theologi communiter cum S. Thom. Alexandro, Gabriele locis suprà citatis, colligitur ex citato numero rubricæ Missalis Romani, *si vinum sit expressum ex vuis non maturis non conficitur sacramentum*: ergo à contrario si sit expressum ex vuis maturis sacramentum conficitur.

Probatur efficacies ex cap. didicimus, & ex capite cum omne crimen de consecratione dist. 1. ubi summus Pontifex Iulius determinat botrum si necessitas id posulet, posse compimi in calice.

Probatur etiam ratione, liquor expressus ex botro verè & essentialiter est vinum, eique solum deest defæcatio, quæ non spectat ad essentialitatem vini, & præterea habet rationem & conditionem potus, quia multum dicitur bibi non comedii: ergo est sufficiens materia consecrandi sanguinis Domini. Consequentia patet ex ratione primæ conclusionis. Antecedens est per se evidens: hæc tamen materia, extra necessitatem non est accipienda pro consecrando sanguine Christi Domini, ut citatum caput cum omne crimen, animadvertit propter fæces, quas tale vinum habet sibi admixtas, quæ sunt contra puritatem & decentiam huius sacramenti: ideoque rubrica Missalis Romani suprà dicit esse *grave peccatum*.

VL. *fit solum peritus actum non conficitur sacramentum*: idem colligitur de vino perfectè decocto, ex eodem numero his verbis, *si tantum aque sit admixtum vino, ut vinum sit corruptum non conficitur sacramentum*; nam perfectè decocto vini, tam corruptum illud substantialiter, quam magna aquæ copia illud longe excedens. Deinde probatur, ista duo, quatenus talia, carent non tantum forma vini, sed etiam & ratione potus in conviviis ut per se constat, & se se habent ad vinum propriè dictum, sicut cadaver ad vivens ut Aristoteles significat lib. 8. Metaphys. cap. 5. ergo quemadmodum cadaver propriè nunquam retinet formam præcedentem, cum à privatione ad habitum non deat naturaliter regressus, vinum perfectè acetosum non retinebit propriam formam vini, nec habebit in convivio rationem potus, similiter nec vinum perfectè decoctum, quia illud dicitur potius comedii, quam bibi ut experientia docet.

VL. Addidi in propositione istam particulam (*perfectè*) quia in vino tantum *accescente*, nec tamen penitus acido consecrationem sanguinis Domini posse fieri valide Romanum Missale docet expressè loco nunc, citato cuius rei ratio est, quod adhuc sit essentialiter vinum, & habeat adhuc aliquam rationem potus communis, ut experientia docet: Pari modo vinum leuiter decoctum retinet adhuc formam essentialem vini & conditionem potus communis; nam & tempore hyemali multi bibunt, vinum leuiter calefactum, seu etiam leuiter decoctum. Et iuxta hanc explicationem, intelligendi sunt auctores qui volunt consecrationem sanguinis Domini posse fieri valide in aceto, ut Innocentius tertius lib. 4. de mysterio Missæ cap. 30. quem ita interpretatur Alenis 4. part. quæst. 10. membro 4. part. 1. & Gabriel in Canonem Missæ sect. 1. rubricæ tamen Missalis Romani suprà, & S. Thom. loco nunc citato, notant eum graviter peccare qui *sciens & prudens* consecrat in vino notabiliter *accescente*, ob indecentiam & irreuerentiam quam tunc infert sacramento.

Secunda propositio. *In nullo seu vino recenti, & multis facibus admixto potest consecrari sanguis Domini valide fieri.* Ita Theologi communiter cum S. Thom. Alexandro, Gabriele locis suprà citatis, colligitur ex citato numero rubricæ Missalis Romani, *si vinum sit expressum ex vuis non maturis non conficitur sacramentum*: ergo à contrario si sit expressum ex vuis maturis sacramentum conficitur.

Probatur efficacies ex cap. didicimus, & ex capite cum omne crimen de consecratione dist. 1. ubi summus Pontifex Iulius determinat botrum si necessitas id posulet, posse compimi in calice.

Probatur etiam ratione, liquor expressus ex botro verè & essentialiter est vinum, eique solum deest defæcatio, quæ non spectat ad essentialitatem vini, & præterea habet rationem & conditionem potus, quia multum dicitur bibi non comedii: ergo est sufficiens materia consecrandi sanguinis Domini. Consequentia patet ex ratione primæ conclusionis. Antecedens est per se evidens: hæc tamen materia, extra necessitatem non est accipienda pro consecrando sanguine Christi Domini, ut citatum caput cum omne crimen, animadvertit propter fæces, quas tale vinum habet sibi admixtas, quæ sunt contra puritatem & decentiam huius sacramenti: ideoque rubrica Missalis Romani suprà dicit esse *grave peccatum*.

consecrare in musto ex viui expresso, quod intelligendum est quando totus calix vini consecrandi in sanguinem Christi Domini constat, vel *solo musto*, vel *maiori parte*, vel *parte admodum notabili*; nam quando pro more aliquarum Ecclesiarum tempore vuarum maturarum, ante vindemiam inceptam, pauca aliquot grana vuz comprimentur, eorum liquor commiscetur quantitati vini longè maioris, vt sic sacrificium, etiam veluti de primitiis fructuum offeratur Deo, tunc, quia vinum istud recens totum consistit in vnâ, atque alterâ guttâ, nec est pars aliqua notabilis, & admixtione sui ad maiorem quantitatem vini iam defecati fœces eius videntur aliquo modo solui, non videtur esse aliquod peccatum consecrare totum hunc calicem.

Quæritur, *an quando consecratio fit in musto fœces admixtæ consecrætur etiam cum musto*? Alanus lib. i. de Eucharistia cap. ii. Respondet istas fœces posse considerari duobus modis: primò, vt sunt diffusæ per totam substantiam vini recentis: secundò, vt subsistunt in fundo calicis, & sunt distinctæ ab ipso musto, fœces istas primo modo consideratas consecrari in sanguinem Christi Domini simul cum ipso musto: secundò autem modo minime, quia tunc desinunt esse species vini, & si fœces illarum consecrate separentur à musto, desinunt contineri sub fœ sanguinem Christi Domini, quia desinunt esse species vini.

Melior tamen est sententia Gabrielis, *fœces commixtæ substantiæ vini non conuertitur in sanguinem Christi Domini*.

Probat ut vt aliquod conuertatur in sanguinem Christi Domini per ordinariam consecrationem debet esse vinum essentialiter, & habere ex sua ratione conditionem potus, vt ostendimus prima propositione: atqui fœces illæ, non tantum vt subsistunt in fundo calicis, sed etiam vt sunt commixtæ substantiæ musti, non sunt propriè & essentialiter vinum, nec habent ex se conditionem potus, quia quando subsistunt in fundo calicis sunt entitatue eiusdem conditionis, ac quando erant admixtæ, & tamen iuxta Alanum ibi quando subsistunt in fundo non sunt verè & propriè vinum, nec consecratio potest fieri in illis valide: ergo neque fœces illæ, vt sunt admixtæ substantiæ vini recentis conuertuntur in sanguinem Christi Domini.

Confirmatur, quod ex institutione Christi est insufficientis materia alicuius sacramenti, non acquiritionem materiæ sufficientis ex sui coniunctione ad materiam sufficientem ex institutione Christi Domini: atqui eiusmodi fœces ex sua conditione & institutione Christi Domini proptèr considerantur secundum se sunt materia insufficientis consecrandi calicis Domini: ergo dum etiam sunt permixtæ musto ex eiusmodi coniunctione ad substantiam vini quæ est materia sufficientis calicis Domini consecrandi non acquirunt rationem materiæ sufficientis pro consecrando calice, nec proinde conuertuntur per consecrationem in sanguinem Christi Domini.

ARTICVLVS II.

Vtrum consecratio fiat valide in vino congelato.

NOTA vinum congelatum siue penitus siue leuiter posse considerari *tribus modis* in ordine ad consecrationem: Primò, vt congelatum

tantum post factam consecrationem. Secundò, vt congelatum quidem ante consecrationem, sed pariter liquefactum ante illâ. Tertiò, vt remanens fortiter & penitus congelatum tempore consecrationis. Vinum congelatum primo modo spectatū continere sub suis accidentibus sanguinem Christi Domini Theologi communiter docent contra Alanum suprà, & Missale Romanum in rubricis, supponit tanquam verissimum, vbi agens de defestibus in ipsa mysteria occurrentibus præcipit, vt si sanguis congeletur in calice, calix inuoluatur pannis calefactis, vt postea liquefactus sumatur, quibus verbis indicat sanguinem Christi Domini remanere in calice liquefacto, præsertim cum ibidem in aliis casibus, in quibus nihil sanguinis Christi Domini remanet ante communionem Sacerdotis, præcipiat aquam & vinum poni iterum, oblationem eius, consecrationem & sumptionem fieri, cum etiam Ecclesia vrgeat communionem Sacerdotis in Missa, vel vt partem essentialem sacrificij, vel saltem vt partem eius integram quem admodum videbitur agendo de sacrificio Missæ. Fauet etiam ratio, tamdiu sanguis Christi Domini manet sub speciebus vini consecrati, quamdiu illæ possunt retinere naturaliter sub se propriam substantiam vini, quia, excepta sustentatione materiali, corpus & sanguis Christi Domini habent similem habitudinem ad accidentia consecrata, ac propriè eorum substantiæ habent, vt patebit inferius agendo de illis: at vinum congelatum retinet formam suam substantialem vini, vt patet ex eo quod liquefactum, habet eandem omnino proprietates, licet aliquo modo refractas, & debilitatas: item eisdem effectus; quas proprietates & effectus non haberet, si fuisset corruptum substantialem, cum à priuatione ad habitum non deit naturaliter regressus, & sola liquefactio non possit illud reducere ad pristinam naturam vini: ergo species vini congelati ante consecrationem, adhuc post illam saltem recentem retinet sub se verè & realiter sanguinem Christi Domini.

Habet eadem communis opinio Theologorum contra Alanum suprà, *vinum secundo modo congelatum*, esse materiam sufficientem consecrando calici; nam propriè & essentialiter est vinum, quia habet adhuc formam substantialem vini vt nunc probatum est, item habet & rationem potus cum sit liquidum & non concretum, vt per se constat: ergo cum in omni sententia hæc duo sufficiant ad validitatem materiæ calicis Domini consecrandi, vt patet ex dictis vinum congelatum, & ante consecrationem liquefactum, erit valida & sufficiens materia calicis consecrandi.

Theologi magis controuertunt de *vinum congelato iuxta tertium modum* considerato: alij enim vt Alanus suprà, Armilla verbo Eucharistia numero 29, hic ad art. 5. existimant vinum hoc modo congelatum non esse validam, & sufficientem materiam calicis Domini consecrandi. His tamen non obstantibus sit hæc nostra propositio, *vinum siue fortiter, siue leuiter congelatum, quamdiu manet congelatum, est sufficiens materia consecrandi calicis Domini*. Ita Soto in quartum distinctione nona articulo quinto, Syluester verbo Eucharistia secundo quæstione 10. numero 15. & plures ex recentioribus ad præsentem quæstionem S. Thomæ.

Probat ut primò, consecratio sanguinis Christi

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. si Domini potest validè fieri in eo omni. & secundum eum statum, sub cuius accidentibus, & secundum quem eorū statū, idem sanguis potest sacramentaliter conservari, & cum iisdem speciebus continere formaliter alteram illam partem Eucharistiæ, quæ est potus spiritalis expressè representatus: atqui sanguis Christi conservatur sacramentaliter, & cum illis speciebus constituit formaliter alteram eam partem Eucharistiæ, quæ est potus animæ quando est sub accidentibus vini congelati, & quando rovera sunt congelata siue fortiter siue leuiter: ergo consecratio sanguinis Christi Domini potest fieri validè in omni vino congelato remanente congelato siue fortiter, siue leuiter. Maior probatur sufficiens materia calicis consecrandi, in eo tantum necessario distinguitur à sensibili signo calicis iam consecrati, quod materia calicis consecrandi præter omnes naturales conditiones, quas signum sensibile calicis consecrati continet, ut necessarias, debeat insuper habere substantiam vini vitigineæ, ut sibi propriam, & transsubstantiandā vi verborū formæ in sanguinē Christi Domini. nihil enim aliud assignari potest; nam quælibet alia conditio, vel se habet omnino *per accidens*, ad eam quatenus est materia istius sacramenti, vel tam benè requiritur in signo sensibili calicis iam consecrati, ac in materia consecrandi, cum significatio sacramenti in *falso esse*, correspondeat significationi eiusdem sacramenti in *fieri*: ergo in eo omni, & secundum omnem statum, quo sanguis Christi Domini poterit sacramentaliter conservari sub accidentibus vini, & cum illis constituere formaliter partem illam Eucharistiæ, quæ est potus animæ expressè representatus, sanguis etiam Christi Domini potest validè consecrari.
- II. Minor eiusdem syllogismi probatur ex doctrinā Missalis Romani superius allatā, agendo de vino secundum primam considerationem congelato; nam docet sanguinem Christi Domini verè ibi esse, & illum cum accidentibus congelatis constituere formaliter alteram partem Eucharistiæ, quæ vultur talem adorari, & postea liquefactum bibi.
- III. Nec est quod quis respondeat Romanū Missale ibi tantum loqui de *leni congelatione*, quā fluiditas calicis retardatur potius, quā impeditur, quominus partes aliquo modo concretæ fluant, ut solet contingere, quando aliquis liquor incipit congelari, non autem loqui de *forti congelatione* que omnino impedit actualem eius fluiditatem: hoc inquam non potest responderi; nam Missale Romanū ibidem addit, quod si calix consecratus congelatus non possit liquefieri per panem calefactum involuentem prædictum calicem, tunc prædictum calicem esse ponendum in aqua ferventi, propè altare donec liquefcat: at remedium istud tantum requiritur, quando congelatio est *fortis*; nam levis potest facile dissolvi per prius remedium.
- IV. Probatur secundò, ut aliquid sit sufficiens materia consecrandi calicis, laus est, quod sit essentialiter vinum, sensibile, & eius accidentia post consecrationem ita sint accidentia vini, ut pro eo statu quo remanent consecrata, representent potum animæ, illumque practicè significant, saltem in actu primo, quatenus scilicet applicata sufficiens, obicem non habenti consecrati gratiam sanctificantem ex suo opere operato; atqui vinum fortiter congelatum, manens con-

A gelatum, est propriè & essentialiter vinum, sensibile, item eius accidentia, pro eo statu, sunt talis conditionis post consecrationem ut representent potum animæ, eumque practicè significant in actu primo: ergo vinum manens fortiter congelatum est sufficiens materia consecrandi calicis Domini.

Maior patet, quia tunc talis materia habet utramque conditionem propriam materiæ calicis, scilicet *esse vinum & signum sensibile* potus spiritalis, per analogiam ad verum, & communem potum apponi solitum in convivis.

Minor probatur, quoad utramque partem. Quoad primam ex dictis suprà de vino congelato considerato iuxta primum modum: item ex eo quod substantia vini sit materiæ magis ætææ, & subtilioris, quam possit corrumpi per fugas agens modo naturali, cum & fortiter congelatum, postea liquefactum, adhuc habeat eodem effectus, & easdem proprietates, ut iam advertimus. Quoad secundam partem probatur, accidentia vini consecrati in statu congelationis, sunt eiusdem planè conditionis, quoad practicam significationem proprii effectus sacramenti, ac accidentia vini consecrati quidem ante congelationem, congelati tamen post consecrationem, quia tunc sunt utrobique paria quoad statum: sed accidentia posterioris vini insignificant practicè in actu primo potum spiritalem animæ, seu gratiam sanctificantem propter restituit sitim, quia sacramentum calicis Domini sic illam significat, & hæc accidentia propter habent realiter sanguinem Christi Domini sub se, constituunt cum illo sacramentum formaliter, ut probatum est suprà ex Romano Missali: ergo & accidentia prioris vini representant potum spiritalem animæ, eumque practicè significant saltem in actu primo.

Tandem probatur quidquid est formaliter vinum vitigineum, sensibile ita ab intrinseco & naturā suā portabile ut sese habeat iuxta modum potus (esto eius portabilitas sit per aliquid extrinsecum impedita ne reuocetur ad actum,) est sufficiens materia consecrandi calicis Domini: atqui vinum, remanens fortiter congelatum; primò, est formaliter vinum sensibile; deinde, est ab intrinseco, & ex natura sua portabile; tertio, habet se per modum potus; quarto, eius portabilitas est solummodo per aliquid extrinsecum impedita, ne reuocetur ad actum: ergo vinum remanens fortiter congelatum, est materia sufficiens consecrandi calicis Domini: tres priores partes maioris intelliguntur ex dictis suprà esse veræ, difficultas potest tantum esse de quarta, ut etiam auctores sententiæ nobis contrariæ significant, quæ tamen quarta pars probatur paulò post simul cum quarta parte Minoris. Itaque singulæ partes huius Minoris probantur, prima quidem scilicet, *vinum remanens fortiter congelatum esse formaliter vinum sensibile*. Congelatio, fortis etiam, non corrumpit substantialiter vinum, ut deduximus ex Missali Romano: ergo vinum remanens fortiter congelatum est formaliter vinum sensibile. Secunda item pars, nimirum *tale vinum esse ab intrinseco portabile*. Patet primum ex eodem Missali Romano, quia ex illo, accidentia consecrata, post consecrationem congelata, sunt aliquod portabile; nam, exprimitur practicè sanguinem Christi Domini, sub se ipsis realiter contentum, esse spiritalem potum animæ: ergo cum practicè

ratio potabilitatis, vt simpliciter est potabilitas, præscindendo à spiritali, non adueniat istis accidentibus per consecrationem, sed in illis supponatur, tanquam fundamentum illius analogæ, secundum quam, sanguis Christi D. in Eucharistia est sacramentalis potus animæ, vinum remanens fortiter congelatum, est adhuc ab intefco potabile. Deinde eadem secunda pars probatur, ratio potabilitatis attenditur secundum principia intrinseca ipsius vini quatenus dicunt aptitudinem, vt bibatur, quæ principia sunt eadem in vino congelato, ac in non congelato.

Tertia item pars, (scilicet habere se iuxta modum potus) patet quia quidquid pertinet ad refectionem, vel est comestibile, & se habet iuxta modum cibi, vel est potabile, & habet se iuxta modum potus, quia tota resectio perficitur his duobus: atqui vinum fortiter congelatum est aliquid pertinens ad refectionem spiritalem animæ per hoc sacramentum, vt patet ex dictis de accidentibus congelatis post consecrationem, & tale vinum non est aliquid comestibile, nec habet se per modum cibi, vt satis constat: ergo est potabile, & se habet per modum potus, vt patet de accidentibus congelatis post consecrationem calicis. Deinde si quis Sacerdos sumeret in sacrificio Missæ sanguinem Christi post consecrationem congelatum in calice, in talistatu absque liquefactione, consummaret verè sacrificium Missæ, & simul sumeret sacramentum Eucharistiæ secundum vtramque suam partem expressè representatam, quia acciperet illam sub distinctis speciebus, nec iuberetur consecrare aliud vinum liquidum & bibere: sed vna illarum pars est potus animæ, & vt talis representatur per accidentia consecrata sub quibus continetur: ergo vinum congelatum quàmdiu congelatum ita est potabile, vt etiam habeat se iuxta modum potus.

Vltima denique pars (scilicet rationem potabilis, & esse iuxta modum potus, non tolli à vino ex eo quod per aliquod extrinsecum impediatur reduci ad actum secundum) imprimis probatur ex Miss. Rom. suprâ sanguis Christi Domini in calice congelatus post consecrationem, tam bene impeditur per illam congelationem reduci ad actum secundum, sicut potabilitatis, quam vinum fortiter congelatum, nondum tamen consecratum; quia quoad hoc sunt paræ conditionis, & nihilominus vt existens talis in calice, est aliquid potabile, & se habet secundum modum, & rationem potus, quia species illius consecrata sub hac ratione representant practicè sanguinem Christi Domini, ibi contentum.

Deinde congelatio se habet eodem modo ad vinum, quo durities ad panem; nam vt prius impedit actuale potationem, ita & posterius actuale comestitionem: atqui durities in pane non tollit ab illo rationem comestibilis, nec impedit quin sit secundum modum cibi, vt omnes agnoscunt: ergo neque etiã ipsa congelatio tollit à vino rationem, seu conditionem potabilis, nec impedit quin sit secundum modum potus.

ARTICVLVS III.

Soluantur fundamenta sententie prioris articulo relate.

VARIA istius opinionis fundamenta sunt: Alij enim illam hoc tuerentur fundamento. Materia calicis consecrandi debet ex institutione Christi Domini esse vinum substantialiter & essentialiter: atqui vinum congelatum non est substantialiter & essentialiter vinum, quia est substantialiter corruptum, nam constituitur per frigiditatem, vel potius calor necessarius ad conseruationem eius substantiæ, deperditur, sicut videmus subtilitatem eius, exhalari per nimium calorem, & ex consequenti eius substantiam amitti: ergo vinum perfectè congelatum non est materia sufficiens calicis Domini consecrandi.

Respondetur concessa Maiore negando Minorem: ad cuius probationem respondetur hæc duo distingui, proprium calorem vini quodammodo restringi per frigus, & se se solummodo restringere, & vinum loquendo propriè, suam substantiam, seu formam intrinsecam deperdere, vt ipsi su frigiditatis. Primum enim importat tantum, aliquam maiorem sui ipsius, seu partium suarum inter se vnionem, & constrictionem, vt seipsum magis tueatur contra frigus; queniãmodum videre est in naturali nostro calore stomachi tempore hyemis, qui tamen tunc non desinit verè, & essentialiter remanere in nobis, cum ideo tunc dicantur esse calidiores, quam æstate. Secundum verò importat destructionem substantiæ vini, primum ex his duobus reperitur in vino tantum perfectè congelato, non verò secundum; quia tunc solum frigus extraneum ibi reperitur, quod illud circumstantis non tam facile propriam formam vini destruit, quàm nimius calor extraneus; hic enim magis dissipat subtiliores partes vini, vt experientia docet, ut tunc verò eas tantum restringit. Quod si frigus singatur esse tantum, & tam acre vt per congelationem destruat substantiam vini, tunc libenter fateamur consecrationem calicis Domini, non posse fieri validè in vino, sic congelato, sed clausus iste est valè ratus, aut nunquam potest enenire.

Secundum fundamentum, vt vinum, manens formaliter & substantialiter vinum, sit materia sufficiens consecrandi calicis Domini, postulat ex Christi Domini institutione, vt sit potabile, quia, vt ostendimus, Christus Dominus instituit hunc calicem in potum. Quod si respondetas vinum sic congelatum esse ex sua ratione propriâ potabile & impediri tantum ab extrinseco frigore, sicque semper remanere materiam sufficientem, vrgent hoc modo, ad discernendum an aliquid sit certo modo tractabile in ordine ad humanum sensum, illud non debet spectari penes solam suam essentiam, & præsens temperamentum suum qualitatim sensibilem, aliàs vinum in sua natura adhuc inclusum esset potabile & sensibile, item corpus Christi Domini tam in Eucharistia, quàm in celo existens posset dici perse, & simpliciter mortale quod est contra fidem, & sacras Scripturas. Item massa triticea, cruda non concocta esset sufficiens materia pro consecrando corpore

I.

Christi D. similiter aqua congelata sufficiens materia Baptismi quod tamen omnes negat, sed istud debet discerni penes modum & vium ordinarium quem tunc habet: atqui vinum isto tertio modo congelatum non habet, ut sic, rationem potus, nec, ut sic, bibitur ordinariè, quia sola liquida possunt bibi, non autem concreta, cuiusmodi est vinum istud: ergo vinum ut sic congelatum non est sufficiens materia consecrandi calicis.

II.

Quod si ad exemplum aquæ congelatæ pro Baptismo conferendo allatum respondeas esse disparitatem quod Baptismus sit sacramentum in usu, Eucharistia vero sit sacramentum permanens, & proinde cum usus aquæ, sit ablutio, ideo aqua quandiu manet congelata, non potest sensibiliter facere ablutio- nem, sicut vinum congelatum retinet formam vini: utrgent, quemadmodum ideo aqua congelata non potest esse sufficiens materia Baptismi, quia ut sic, non potest abluere, & Christus Dominus instituit Baptismum in ablutione aquæ; sic etiam quia Christus Dominus instituit calicem consecrandum in vino potabili, seu quod esset per modum potus, & vinum congelatum fortiter, quandiu est sic congelatum non habet hanc rationem seu conditionem, quia tunc est aptum seipso consistere extra calicem (quod non competit potui, & liquori, sed potius cibo) vinum ita congelatum non potest esse sufficiens materia calicis consecrandi.

III.

Responderetur ad principale argumentum concessa eius Maiore iuxta modum à nobis præcedenti articulo explicatum, negando Minorem ob rationem quæ ibi assertur ab adversariis, & ad rationem quæ ibi assertur contra hanc solutionem responderetur, posse duobus modis intelligi quod res aliqua sensibilis, spectetur penes suam solum essentiam, & præcisum temperamentum suarum qualitarum sensibilibum. Primum, metaphysicè, & iuxta præcisum conceptum puræ suæ naturæ, abstrahendo ab ordine sibi naturali, vel conaturali in quo est iam de facto constituta; quâ ratione spectata, quia ut sic, nullus status debetur ei, non dicitur pati aliquod violentum; sic aliquod corpus phycicum exempli causa Christi Domini iam resuscitati, spectatum secundum puram & simplicem conditionem elementorum, ex quibus componitur, non considerando quod sit in statu beatitudinis; ratione cuius habet donum illud quod eius incorruptibilitas causatur, est & potest dici corruptibile & mortale, quia principia componentia illud, ut sic spectata contrariantur sibi invicem. Secundo modo aliquas res sensibilis potest spectari magis moraliter penes solum suam essentiam, & temperamentum qualitarum eius sensibilibum scilicet considerando illam, ut constitutam in tali ordine sibi naturali, vel quasi naturali, secundum quem communiter æstimatur talis ab hominibus; sic consideramus & corpus Christi Domini, & temperamentum eius qualitarum quando agimus de eo secundum ea quæ ei, propter est gloriosum, & beatum competunt. Iam quando aliqua res est diiudican- da certo quodam modo tractabilis in ordine ad sensum & usum humanum, non debet diiudicari talis quatenus eius essentia, & temperamentum eius qualitarum sensibilibum consideratur primo modo existit duobus, quia ut sic non existit in aliquo statu, sed proprie loquendo abstrahit ab omni statu existentie, & proinde non est tracta-

IV.

bilis aliqua ratione modo humano, per sensum aliquem humanum: sed res aliqua sensibilis debet diiudicari certo modo tractabilis in ordine ad sensum humanum, ex eo quod considerata secundo modo nunc explicato habet hoc sibi proprium ex vi suæ conditionis & status, ut sibi suæ naturæ relicta sit tractabilis in ordine ad sensum humanos ita ut tractabilitas aptitudinalis, quæ illi inest solummodo impediatur reduci ad secundum actum per violentum aliquod extrinsecum, cuius extrinseci violenti applicatio, licet rem istam immutet accidentario, non tamen iuxta moralem hominum æstimationem facit in illam transire aliam rerum speciem, quemadmodum videre est in pane firmiter indurato, qui propter duritiem supervenientem non potest comedi nisi prius emolliatur, nec tamen æstimatur ab hominibus esse quid aliud quam panis vel aliam habere rationem & conditionem quam panis, & cibi. Idem notari potest in liquoribus quæ ex eo quod tempore hyemis sunt concreti gelu non æstimantur à nobis transisse in aliam speciem rerum maxime quando se solis lapsu aliquo temporis vel eius immutatione solent sibi comparare eundem modum, & rationem actualis tractabilitatis in ordine ad sensus humanos. Ex hac duplici consideratione ad rationem prædictæ Minoris respondetur vinum fortiter congelatū esse secundo modo tractabile humano modo, seu in ordine ad sensus humanos etiam ordinariè, ut experientia docet, & ex consequenti est potabile, & secundum modum & rationem potus ut supra explicatum est.

Ad exempla corporis Christi Domini iam resuscitati, massæ triticæ nondum concoctæ, vini in vasa adhuc inclusi; facile responderetur hæc & similia non esse modo humano tractabilia in ordine ad sensus humanos iuxta posteriorem modum, de corpore Christi Domini explicatum est supra. Idem patet de massa triticea nondum concreta, quia homines iudicant illam, per concoctionem transire ad aliam rerum speciem, ut supra exposuimus. De vino in vasis contento idem patet; nam vel propriè non est vinum, sed tantum pars subtilior quæ etiam ad simplicem incisionem cutis defluit per virtuale compressionem quatenus partes superiores comprimunt inferiores, & liquor ita expressus ad divisionem cutis decidens acquirit formam vini, vel si est eiusdem rationis & conditionis ac extra vasa, attamen illa propter includitur non habet rationem, & modum potus sed cibi, iuxta moralem hominum æstimationem qui dicunt ipsa vasa comedi non bibi. Denique ad exemplum aquæ congelatæ, ibidem bene est responsum. Ad id quod assertur contra solutionem ibi positam responderetur disparitate ibi allatam semper valere; nam Christus Dominus non instituit calicem consecrandum in vino potabili, & secundum modum potus ad instar quo instituit Baptismum in aqua abluente; cum enim Baptismus sit sacramentum tantum in usu instituit illum in actuali ablutione, quæ non potest fieri in aqua congelata, remanente congelatæ, ut satis per se constat; calicem verò consecrandum instituit in vino potabili, & iuxta modum potus in actu tantum primo, cum sit sacramentum permanens, non autem formaliter consistens in actuali potatione, ut ostendimus adversus hæreticos. Quod autem vinum congelatum sit potus & ita eius conditionem, & modum habeat,

Ad exempla corporis Christi Domini iam resuscitati, massæ triticæ nondum concoctæ, vini in vasa adhuc inclusi; facile responderetur hæc & similia non esse modo humano tractabilia in ordine ad sensus humanos iuxta posteriorem modum, de corpore Christi Domini explicatum est supra. Idem patet de massa triticea nondum concreta, quia homines iudicant illam, per concoctionem transire ad aliam rerum speciem, ut supra exposuimus. De vino in vasis contento idem patet; nam vel propriè non est vinum, sed tantum pars subtilior quæ etiam ad simplicem incisionem cutis defluit per virtuale compressionem quatenus partes superiores comprimunt inferiores, & liquor ita expressus ad divisionem cutis decidens acquirit formam vini, vel si est eiusdem rationis & conditionis ac extra vasa, attamen illa propter includitur non habet rationem, & modum potus sed cibi, iuxta moralem hominum æstimationem qui dicunt ipsa vasa comedi non bibi. Denique ad exemplum aquæ congelatæ, ibidem bene est responsum. Ad id quod assertur contra solutionem ibi positam responderetur disparitate ibi allatam semper valere; nam Christus Dominus non instituit calicem consecrandum in vino potabili, & secundum modum potus ad instar quo instituit Baptismum in aqua abluente; cum enim Baptismus sit sacramentum tantum in usu instituit illum in actuali ablutione, quæ non potest fieri in aqua congelata, remanente congelatæ, ut satis per se constat; calicem verò consecrandum instituit in vino potabili, & iuxta modum potus in actu tantum primo, cum sit sacramentum permanens, non autem formaliter consistens in actuali potatione, ut ostendimus adversus hæreticos. Quod autem vinum congelatum sit potus & ita eius conditionem, & modum habeat,

Ad exempla corporis Christi Domini iam resuscitati, massæ triticæ nondum concoctæ, vini in vasa adhuc inclusi; facile responderetur hæc & similia non esse modo humano tractabilia in ordine ad sensus humanos iuxta posteriorem modum, de corpore Christi Domini explicatum est supra. Idem patet de massa triticea nondum concreta, quia homines iudicant illam, per concoctionem transire ad aliam rerum speciem, ut supra exposuimus. De vino in vasis contento idem patet; nam vel propriè non est vinum, sed tantum pars subtilior quæ etiam ad simplicem incisionem cutis defluit per virtuale compressionem quatenus partes superiores comprimunt inferiores, & liquor ita expressus ad divisionem cutis decidens acquirit formam vini, vel si est eiusdem rationis & conditionis ac extra vasa, attamen illa propter includitur non habet rationem, & modum potus sed cibi, iuxta moralem hominum æstimationem qui dicunt ipsa vasa comedi non bibi. Denique ad exemplum aquæ congelatæ, ibidem bene est responsum. Ad id quod assertur contra solutionem ibi positam responderetur disparitate ibi allatam semper valere; nam Christus Dominus non instituit calicem consecrandum in vino potabili, & secundum modum potus ad instar quo instituit Baptismum in aqua abluente; cum enim Baptismus sit sacramentum tantum in usu instituit illum in actuali ablutione, quæ non potest fieri in aqua congelata, remanente congelatæ, ut satis per se constat; calicem verò consecrandum instituit in vino potabili, & iuxta modum potus in actu tantum primo, cum sit sacramentum permanens, non autem formaliter consistens in actuali potatione, ut ostendimus adversus hæreticos. Quod autem vinum congelatum sit potus & ita eius conditionem, & modum habeat,

quatenus potest ex sua natura & cōditione bibi,
ostendimus exemplo sanguinis Christi Domini
post consecrationem congelati in calice.

Quares, an Sacerdos, consecrans scienter, & prudenter in vino congelato remanente: ali, peccat.

Vasquez ad hanc quæstionem ait, in sententia quam defendimus non peccare, quia nullo præcepto id prohibetur, vel si peccet, peccare ratione consuetudinis Ecclesiæ, quæ consecrat in vino liquido; vel denique quod non possit sumere vinum sic consecratum, in sanguinem Christi, quem tamen sub gravi peccato tenetur suscipere.

Nihilominus respondetur eum grauius peccare, non tamen propter rationes allatas à Vaqueño, non ob primā, quia tunc tantum aliquis peccat non obferuando confecturidinem, vbi quando est talis conditio, vt videatur ex ipſa praxi inducere obligationem, vel quando ex eius transgreſſione ſcandalum generatur: at hæc confectio præciſe ſpectata non videtur eſſe talis in ſententia quam defendimus cum ſufficiat materia caliciſ eſſe verū vinum vitigenum, & illud habere ſe cunctum rationem potus, quod docuimus reperi in vino congelato, & Sacerdos ex hypothefi confecat in vino fortiter congelato, aliis omnibus inſiſi, ideoque non poſſunt inde ſcandalum accipere. Non item ob ſecundam rationem, poteſt enim illud confecrare in tam parua quantitate, vt non ſit opus liquefactione ad deglutendum. Ratio ergo noſtræ reſponſionis eſt ſuperius allata, ſcilicet non licet conficere in materia dubia facramentum ſi-

DISPV TATIO IV.

De aquâ vino consecrando admiscendâ.

ARTICVLVS PRIMVS.

*Virum aquâ sit vino consecrando
admiscenda.*

DVÆ hac de re fuerunt hæreses, prima Armenorum, vt constat ex sexta Synodo in Trullo canone 32. & Nicephoro lib. 12. Ecclesiastica historiz cap. 58. nihil aquæ esse apponendum calici consecrando, sed esse consecrandum in puro & solo vino.

Secunda hæresis, longè antiquior fuit Aqua-
riorum, non in vino, sed in aqua pura calicem
Christi Domini esse consecrandum. Hanc sunt
amplexati Ebionitæ, vt referunt SS. Epiphan.
hæres. 30. Chrysost. cit. homil. Augst. lib. de
hæresibus hæres. 64.

Media tamen viâ inter vtramque hæresim in-
cedit Ecclesia : cum qua sic concludimus : *Calix*
sanguinis Christi Domini non in pura aqua, nec in

A *puro vino, seu sine aqua, sed in vino aquamixto est consummandum.* Tota propositio est de fide cuius prima pars manet probata ex dictis supra vbi ostendimus Christum Dominum instituisse vinum pro materia calicis, & S. Cyprianus Epistola 63. ad Cæciliū probat hanc partem ex figuræ sacrificij Misse que præcesserunt illius institutionem in veteri Testamento, & significatur illud futurum in pane & vino: tum etiam ex ipsa mystica significatione vini, tum etiam ex facto Christi Domini, imò cum tempore Ecclesiæ primitiue aliqui solent bis in die offerre sacrificium Misse, mane scilicet & vespere, vt S. Cyprianus loco nunc citato significat satis longè & fine, & S. August. notat Epistola n: ad lanuanum (quod postea sublatum est per Concilium Carthageniense 3. cap. 19. & alia subsequencia Concilia) A quartianis essent etiam hanc herese-

B
 C
 sum occasione perfectionis euitanda, ne felicitet accedentes humo mune ad sacra in synaxim, et bibentes sanguinem Christi sui speciei vini, possent ex ipso odore vini detegi Christiani illi udem Aquarii, dum idem sacrificium repebant tempore uespertino tunc consecrabant in vino, vt S. Cyrianus ibi innuit: tunc enim ferotino illo tempore, quia iam omnes communiter sumperant cibum, Ethnici non poterant hac coniectura dignoscere Christianos: quare cum Christus Dominus non influerit aliam materiam calicis consecrandi pro tempore persecutionis, nec debeamus Christum etubescere propter perfectionem, uiuidem S. Cyrianus vrget contra Aquarios, non quia mæra, sed uinum iuxta Christi Domini institutionem est consecrandum in calice Dominatione. Eandem partem nostræ propositionis alij SS. Patres Epiphanius, Chrysostomus & Augustinus supra probant & explicant.

- I. Consensus verò iste Patrum patet, tam ex S. Cypriano Epistola citata S. Damasceno lib. 4. de fide orthodoxa cap. 14. quam ex aliis supra citatis, qui id aperte dicunt, non tantum vel *et subiectam*, vel *ob Genis consuetudinem*, sed maxime *ob varias significationes mysticas*, quæ representantur per istam admixtionem, ut ad significandam vnionem humanitatis cum diuinitate in Christo Domino, item ad significandam vnionem Christi Domini cum populo Christiano quæ per hoc sacramentum efficitur, ut explicant S. Cyprianus & Eugenius Papa supra. Item ad denotandum gratiam quæ confertur per hoc sacramentum, in quo ipse fons vitæ exiit: nam passim in sacris literis aqua significat gratiam: item ad representandum eruentum sacrificium crucis, & Dominicam passionem cuius commemoratum est Eucharistia, & sacrificium Missæ, ut ipsemet Christus apud S. Paulum docet 1. Cor. 11. nam ex latere Christi Domini pendens in cruce fluxit non tantum sanguis, sed & aqua ut scribit S. Ioannes 19. & hanc aquam fuisse veram & naturalem docet Innocentius tertius extra de celebratione Missarum cap. in quadam: ergo ut mysterium illud representetur in Missa, calix consecrandus debuit esse admixtus aqua. Plures alie similes mysticæ significationes istius admixtionis possunt videri, tum apud citatos auctores, tum apud Innocentium tertium libro 2. de mysterio Missæ cap. 14. apud Alensem 4. part. quæst. 10. membro 4. art. 1. apud Gabrielem in Canonem Missæ lect. 35. littera P, & sequentibus.

- II. Istas autem significationes mysticas commixtionis, populi cum Christo, eius etiam incorporationis cum Christo Domino, exerceri ante consecrationem, seu quamprimum aqua admiscetur vino S. Thomas expressè docet hic art. 8. ad 2. Iulius Papa cit. capite cum omne crimen, Innocentius tertius etiam citato capite cum Martha, & intelligitur ex ipso loquendi modo, quo SS. Patres vtuntur agendo de hac mixtione aquæ.

ARTICVLVS II.

Soluntur obiectiones contra doctrinam articuli precedentis.

- PRIMA desumitur ex illo Isaïæ cap. 11. *vini tuum mixtum est aqua*, sic autem formatur, quod per sacram Scripturam condemnatur, non debet in aliquo nouæ legis sacramento obseruari, quia sacramenta nouæ legis sunt sancta, & sancte tractanda: sed admixtio aquæ facta vino condemnatur citato cap. 11. Isaïæ; is enim illam velut peccatum aliquod exprobrat hominibus sui temporis: igitur cum calix vini consecrandus sit aliquid Eucharistiæ sacramenti nouæ legis, nimirum illius *materia ex qua*, ei aqua non debet admisceri. Respondet Maiorem sumptam præcisè, & in formali sensu, quem præ se fert, esse veram; ad cuius Minorem, respondetur mixtionem aquæ posse duobus modis fieri. Primò, in fraudem, ut quando mercator fingens se vendere vinum purum, ei vendendo aquam admiscet. Secundo, potest fieri ad exprimendam aliquam mysticam rei bonæ

significationem; mixtio aquæ facta vino, priori modo, est peruetla; sic enim imponitur a priori, & hoc tantum sensu condemnatur à Prophetâ loco citato, ibi enim exprobrat vitia quæ suo tempore vigeant in Iudæa, ut intelligitur ex antecedentibus & consequentibus: ac mixtio aquæ, sit tantum modo posteriori inter consecrandum calicem Christi Domini, ut patet ex dictis articulo precedenti.

Secunda obiectio, quæ (ut refert sexta Synodus loco citato precedenti) fuit potissimum fundamentum Armenorum, desumitur ab auctoritate sancti Chrysostomi homilia 83. in sanctum Matthæum dicentis, *Christum Dominum post resurrectionem, bibisse vinum, & non aquam, ut improbam haresim exciperet, & doceret in vino esse consecrandum*. Respondetur hanc auctoritatem sancti Chrysostomi explicari à Trullana Synodo Canone 32. quod scilicet mens & sensus sancti Chrysostomi sit consecrationem Domini calicis non esse faciendam in sola & purâ aquâ; ibi enim disputat contra haresim Aquariorum, qui vt hoc ipsum nomen sonat, consecrabant calicem Domini in sola & pura aqua, & quod sanctus Chrysostomus sit ita intelligendus eodem citato Canone eadem Trullana Synodus docet, & ea doctrina quam ipsemet S. Chrysostomus tradidit Ecclesiæ Constantinopolitane cui præfuit, quando, inquit, & sine Ecclesiâ, ubi est illi pastoralis administratio tradita, aquam vino miscendam tradidit, quando inconuenient peragitur sacrificium oportet.

Tertia obiectio. Materia consecrandi calicis Domini non potest melius cognosci quam ex ipso factò Christi Domini quo instituitur sacramentum Eucharistiæ; quia enim Euangelistæ verbis expressis referunt illum tunc sumpsisse panem & vinum, re idè intelligimus hæc duo esse veram & sufficientem materiam sacramenti Eucharistiæ: atqui nullus Euangelistarum locis illis, vel etiam Apostolus 1. ad Corinth. cap. 11. referendo institutionem Eucharistiæ meminit aquæ, per Christum admixtæ vino consecrando, vt solâ eorum lectione constat: ergo aqua non debet admisceri vino in calice Domini consecrando.

Respondetur ad Maiorem, illam esse veram de eo quod habet rationem materie propriè dictæ, pro consecratione Eucharistiæ: aquam vero quæ admiscetur, loquendo propriè non habere rationem materie calicis consecrandi, sed potius alicuius ad illam prærequisiti, ex institutione Ecclesiastica, & ideo Euangelistæ, & Apostolus fecerunt expressam mentionem solius vini; quia tamen hæc admixtio aquæ, vt inter præparandam materiam calicis consecrandi facta, per Christum non fuit exclusâ (est enim communis Patrum superius relatorum sententia, & quedam Ecclesiæ tradino, Christum vino, quod volebat consecrare in suum sanguinem, prius admiscuisse aquam) & secundum communem loquendi modum denominatio alicuius totius, solet fieri à maiore parte illius; Maior autem pars totius materie quam Christus Dominus præparauit pro calice consecrando erat vinum, (quia modicam aquam adhibuerat) ideo prædicti Euangelistæ & Apostolus totam hanc præparatam materiam appellauerunt vinum.

ARTICVLVS III.

Qualis debeat esse aqua vino consecrando admiscenda.

PRIMA sic hæc propositio. *Si agatur de entitate, & substantia huius aquæ, illa debet esse vera & elementaris.* Probat, Canones & Patres superius citati requirunt pro hac mixtione simpliciter aquam, at nomen aquæ sumptum simpliciter, supponit pro vera & elementari aqua, vt omnes obiciunt agendo de materia Baptismi. Deinde ista admixtio fundatur in facto Christi Domini quem consecratur tunc imitatur: at Christus Dominus adhibuit veram & elementarem aquam suo calici siue habeatur ratio consuetudinis, quâ homines solent admiscere vino suo bibendo veram & elementarem aquam, siue habeatur ratio rerum significatarum pro istâ aquam admixtam scilicet aquæ defluentis ex latere Christi Domini demortui, quam supra notauimus fuisse veram aquam, siue etiam populi Christo Domino per fidem & sacramenta vniti; nam cum apud S. Ioannem in Apocalypsi, populus & gratia designantur per aquam, S. Ioannes non intelligit aquam aliquam artificialem; sed veram & naturalem, vt facile potest animaduerti ex ipso eius textu.

Quod si consecrans vtatur aqua artificiali, loco naturalis grauitur quidem peccat, non tamen definit valide consecrare, quia vel talis aqua cum sit in modica quantitate, conuertitur ante consecrationem in vinum, & sic cum totum vinum quod est in calice cõsecratur, ista aqua non impedit consecrationem, aut non conuertitur, sed remanet in sua natura, aut in ista hypothesi propter exiguam suam quantitatem non potest corrumpere substantiam vini, totum illud vinum quod ibi est non definit conuerti in sanguinem Christi Domini.

Secunda propositio, *si agatur de eius qualitate, illa debet esse in naturali sua cõditione.* Ratio huius propositionis est hæc, aqua debet esse in ea qualitate secundum quam magis conuenit facto Christi Domini, & significationibus per eam representatis, sed hæc aqua magis cõuenit huic vtique propterea est vera, & elementaris; facto quidem Christi Domini, quia SS. Patres qui docent eum admiscuisse aquam suo calici consecrando. meminerunt tantum aquæ, non omittunt conditionem oppositam dispositioni eius naturali, si eam in illa apposuisset & voluisset docere aliquid mysticum, præsertim cum Christus Dominus duceret vitam communem, & aqua, secundum suam naturalem conditionem sumpta, soleat communiter vino bibendo apponi ab hominibus sobriis, similiter magis congruit significationibus à Christo Domino intentis per hanc admixtionem, quia quando passim in sacris litteris aqua nobis præfiguratur gratiam vel populum, istud videtur dictum de aqua considerata secundum naturalem suam conditionem, cum vt sic magis denotet multiplicationem & generationem rerum.

Nec his obstat quod Græci feruentem aquam infundunt calici, vt patet in vltima sessione Concilij Florentini post subscriptiones vbi interrogantur à summo Pontifice, *Quare id faciunt, & ex Nicolao Cabazilla suis commentariis ad Græcas liturgias, & constat ex ipso Theodoro*

A Balsamone suis commeteriis ad citatum can. 6. Synodi Trullanz, hoc inquam non obstat; nam dupliciter possumus distinguere admixtionem aquæ in calice, vnam ante consecrationem, alie am tantum post consecrationem, Græci hanc vtramque habent, nos solam priorem: illi in priori quoad modum & qualitatem videntur nobiscum conuenire, & dissentire tantum quoad posteriorem; nam Eugenius quartus in suo decreto, vbi agit de admiscenda aqua calici consecrando sic subiungit, *decernimus vt Armeni se conforment vniuerso orbi, eorumque Sacerdotes in calicis oblatione paululum aquæ vino admisceant*; quo loci particula illa (*vniuerso orbi*) denotat vtramque Ecclesiam, Latinam & Græcam vt patet ex vltimis verbis vltimæ sessionis Florentini, & ex fine citati decreti, vbi Armeni protestantur se velle vniiri Ecclesiæ Catholicæ quemadmodum & Græci, illisque hoc præceptum datum de admiscenda aqua calici consecrando, sicut & alij admiscebant: item Nicolaus Cabazilla relato capite octauo expressè ait *Græcos ante consecrationem admiscere aliquid aquæ calici consecrando*, item S. Iustinus relatus supra & citatus Canon sextus Synodi loquuntur tantum de hac prima admixtione, vt patet ex eorum textu, & ex Zonata sua interpretatione ad citatum Canonem. Quare autem Græci faciant secundam admixtionem in aqua feruenti etiam dicantur citatâ sess. Florent. id explicasse summo Pontifici, ibi tamen eorum explicatio non refertur; nihilominus peti potest ex Balsamone suo commentario ad citatum Canonem Trullanum scilicet vt significant calicem consecrationem esse vniuersum, & quod sanguis & aqua quæ fluxerunt ex latere Christi Domini fuerint vniuersi, vt ibi fusius explicat.

ARTICVLVS IV.

Vtrum prædicta mixtio aquæ, sit de essentia calicis Domini consecrandi.

QUIDAM apud sanctum Bernardum Epistolâ 69. ad Guidonem, & apud Aimacenum libro 9. questionum Armenicarum quæst. 9. putant istam mixtionem aquæ esse de essentia huius sacramenti.

Communis tamen Theologorum sententia, tam hac præsentis quæstionis sancti Thomæ quam quarto sentent. dist. 11. est omnino opposita quam hac nostra propositione explicauimus. *Admixtio aquæ non est de essentia materia calicis consecrandi in sanguinem Christi Domini.*

Probat primum, ex Tridentina sessione vigesima secunda capite septimo, vbi dum ait, *Præceptum esse ab Ecclesiâ Sacerdotibus, vt aqua in calice offerendo miscerent*, satis innuit hanc aquæ mixtionem non esse de essentia talis materiae, cum præcedenti sessione dicat Ecclesiam, *nihil posse statuere vel immutare in substantiam sacramentorum*, cuiusmodi est essentialis materia calicis consecrandi. Idem patet ex decreto Eugenij, ex cuius loquendi modo supra obseruauimus solum vinum esse materiam essentialem calicis consecrandi. Idem patet ex sacris Scripturis superius citatis, quæ dum agunt de hac te meminerunt solum vini, quod similiter Concilium Tridentinum fecit sess. 13. tam cap. 3. & 4. quam Canone 2. & Catechesi Trident. expressè docet 2. part. cap. 4. §. 17.

Probat etiam ratione illud solum est, de es-

I.

sentia materiz calicis consecrandi, quod exteriore suo signo representat id quod primò & per se directè verba formz significant fieri, vt patet ex institutione verborum formz sacramentalis.

Sed verba formz calicis consecrandi primò, per se & directè significant sanguinem Christi Domini fieri, seu poni in calice, vt patet ex eorum significatione; & solum vinum tanquam signum, aqua autem minimè, representat hunc sanguinem Christi Domini, vt partem sacramenti Eucharistiz, quemadmodum patet in sacrificio Melchisedecis, & aliis eius figuris: igitur non aqua, sed solum vinum est sufficiens materia calicis consecrandi. Deinde probatur illud solum est sufficiens materia calicis tanquam alterius partis Eucharistiz, quod exterius significat sanguinem Christi Domini tanquam alteram partem integram suum corpus; sic enim Christus rectè dicitur se totum nobis tradidisse in cibum & potum: argui solum vinum, non vero aqua illa, quæ etiam fluxit ex eius iam mortui latere, significat sanguinem Christi Domini, vt alteram partem integram suum corpus, per modum cibi & potus in spiritali conuiuio animarum: igitur solum vinum non vero aqua est sufficiens materia calicis consecrandi.

II.

Tertiò probatur, quodcumque in aliquo nouæ legis sacramento plura significantur, quædam *præcise*, quædam vero alia tantum *speculatiue*, tunc materia illi faciendo essentialis, loquendo præcise, & quatenus est tale sacramentum, est solum id ex cuius vi, representat & præcise significat proprium suum practicum effectum; non autem, loquendo præcise, id ex vi, & ratione cuius representat aliquid tantummodo speculatiue, quia sacramentum, vt formaliter sacramentum propriè dictum, est signum practicum: sed *gratia reficiens* animam per modum cibi & potus in vero, & perfecto conuiuio, est proprius effectus practicus sacramenti Eucharistiz, qui ex opere operato confertur dignè suscipienti hoc sacramentum, & id, ratione cuius totum hoc efficitur in illo, sunt corpus & sanguis Christi Domini, vt existunt sub accidentibus panis & vini & propterea habent panem & vinum, vt verum cibum, verum potum in perfecto corporali conuiuio pro propria materia, quæ transubstantiata fuit in illa: quæ verò significantur per aquam vino consecrando admixtam, significant solummodo speculatiue, vt faciliè intelligitur ex dictis: ergo solus panis respectu corporis Christi Domini consecrandi, & solum vinum respectu sanguinis, seu calicis Domini consecrandi, est vera & sufficiens materia, non autem aqua, quæ vino consecrando admiscetur, siquæ talis aqua nullo modo est de essentia materiz calicis consecrandi. Maior patet & explicatur exemplo sumpto ab aqua, & eius ablutione quæ non est formaliter & præcise sufficiens materia sacramenti Baptismi quatenus significat sepulturam & resurrectionem Christi Domini, quia hæc eius significatio est tantum speculatiua non practica, sed præcise quatenus est practice significatiua gratiz regenerantis: patet etiam ex eo quod præcisa ratio propriæ & sufficientis materiz attendatur penes formalitatem illam, quæ habet analogiam cum proprio effectû practico sui sacramenti.

III.

Tandem illud tantum præcise loquendo est ex parte materiz de necessitate sacramenti, quo

IV.

A solo posito & verbis formæ debite prolatis sacramentum perficitur: atqui ex parte materiz calicis solum vinum est eiusmodi; nam vbi mixtio aquæ longo aliquo tempore præcedit consecrationem, aqua illa est ante prolationem formæ conuersa in vinum, & nihilominus tunc consecratio valet; si vero nondum sit in vinum conuersa illud solummodo, quod ibi est vinum transeat in sanguinem Christi Domini, reliquum verò minimè vt inferius docebitur: ergo mixtio aquæ non est de essentia sacramenti pro calice consecrando.

ARTICVLVS V.

Fundamenta contrarie sententia, articulo precedenti relata, soluntur.

B PRIMVM est, Patres dum agunt de materia calicis consecrandi, vt à Christo Domino traditi eodem modo loquuntur de aqua, vt admiscenda huic consecrando calici. ac de vino; sed verum vinum virgineum, ex ipsa Christi Domini institutione, est tanquam materia, de essentia Domini calicis consecrandi: ergo & ex ipsa sanctorum Patrum doctrinâ, aqua vt admiscenda vino, est de essentia calicis Domini consecrandi. Minor patet ex dictis præcedentibus disputationibus: tota difficultas est in Maiori, quæ probatur istis Patrum auctoritatibus, Iulij Papæ (& refertur canone *eum omne crimen*, de consecratione distinctione secunda) sic dicente, *Non potest calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi virumque sibi admiscetur*, vbi particule illæ, *non potest*, & *nisi virumque miscetur*, veniunt notandæ, quarum

C posterior, cum sit exceptiua, & exceptio firmet regulam, prior autem videatur sonare validitatem sacramenti faciunt, vt summus Pontifex ibi videatur velle tale admixtionem esse de essentia sacramenti. Sic etiam sanctus Cyprianus citatâ Epistolâ sexagesima tertia ad Cæciliū & refertur, citatâ distinctione secunda de consecratione capite sic in significando, vbi ita ait, *sic calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum nisi virumque sibi miscetur, quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola nisi virumque admixtum fuerit, & copulatum, & panis vnius conpage, solidatum*. Ex quibus verba hæc ratio formatur, eodem modo admixtio vini & aquæ sese habet ad calicem consecrandum in sanguinem Christi Domini, quomodo farina triticea, & aqua sese habent ad componendum panem consecrandum in Christi Domini corpus: hæc enim duo sanctus Cyprianus ibi inrer se comparat, & significat panis esse necessitatis: sed admixtio aquæ ad farinam triticeam, pro componendo pane consecrando in Christi Domini corpus, est de essentia panis consecrandi in corpus Christi Domini, vt supra docuimus: ergo & admixtio aquæ ad vinum consecrandum in sanguinem Christi Domini est de essentia talis calicis consecrandi.

D Respondetur ad hæc testimonia, materiam calicis consecrandi posse duobus modis considerari. Primò, tantum in ordine ad constituendum formaliter sacramentum, & ad hoc, vt accidentia habeant sub se, per prolationem formæ consecratoriz, ipsum sanguinem Christi Domini. Secundo, posse considerari in ordine ad representationem, & significationem mysticam

I. ventionis populi cum Christo D. quam suprà docuimus ex Concilio & Patribus denotari per hanc admixtionem: Patres autem citati duobus locis prioribus loquuntur tantum de calice & eius materiam in ordine ad secundum, & non in ordine ad primum; imò verbis expressis agnoscunt ibidem primum esse sine secundo, id est calicem esse propriè sacramentalem, quando consecratio fit in vino puro, seu non permixto aquâ, licet representatio prædictæ vnionis ibi non reperitur; ita enim sanctus Cyprianus loquitur ibi, docens ex testimoniis & figuris, quibus constat in sacris Scripturis Christum Dominum instituisse calicem suum in vino, solum vinum esse de substantia materiz calicis Domini consecrandi, *Vnde, inquit, apparet sanguinem Christi non offerri, si desit vinum calici, nec sacrificium Dominicum legitimè sanctificatione celebrari, nisi oblatio & sacrificium nostrum responderit Passioni. Quo loci notandæ sunt illæ particulæ, dum loquitur de vino (non offerri) quibus innuit nec sacramentum, nec sacrificium tunc confici. Deinde & hæc aliz particulæ (nec legitimè sanctificatione celebrari) quæ explicant illicitum, quatenus qui omittit admixtionem aquæ, non celebrat legitimè, id est secundum Canones, & licet. Deinde S. Cyprianus post verba in oblatione citata sic subiungit, *Nam si vinum quos tantum offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis*: id est, ita existit ibi realiter oblatus sub speciebus vini, vt tamen coniunctio populi ad illum superius explicata ibi non representetur: quod etiam iisdem planè verbis habet Iulius Papa in citato Canone; idèoque quando sic ait, *Non perit calix Domini esse aqua sola, aut solum vinum, nisi utrumque misceatur*, sensus eius est, prædictam mysticā significationem coniunctionis populi cum Christo Domino non representari per consecrationem in solo vino, vel in sola aqua factam; quæ tamen representatio mystica, cum non sit huic sacramento essentiali, nec practica, sed tantum speculativa, vt ostendimus, non impedit, iuxta istos Patres, quin calix in solo vino consecratus sit propriè calix sacramentalis.*

II. Hæc explicatio ampliùs confirmatur ex eo quòd Patres ibi dum vigent hanc mixtionem, maximè solent confugere ad hanc representationem vnionis: vnde in posterioribus verbis subiungit S. Cyprianus, *Quando autem utrumque misceatur, & admixtione confusa sibi inuicem copulatur, tunc sacramentum spirituale & celeste perficitur*: Quo loci hæc particula (sacramentum) non sumitur in stricta illa significatione, quâ illud propriè sumimus pro figure sensibili practico gratiæ sanctificantis, quasi sensus S. Cypriani sit tunc tantum perfici essentialiter calicem sacramentalem Christi Domini, nam aliàs sibi ipsi repugnaret, cum scilicet suprà dixit, *Si vinum quos tantum offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis*: Quibus verbis agnoscit realem existentiam sanguinis Christi Domini sub speciebus tantum vini consecrati; sed in hoc posteriori loco sumit hoc nomen, *sacramentum*, in ampliori significatione, quatenus sese extendit ad quodcumque signum rei alicuius spiritualis, etiam tantum speculativum; sicque sensus S. Cypriani erit, quando consecratio calicis fit in vino aquæ permixto, tunc habet etiam vt sit aliquod signum spiritualis istius vnionis, quæ est populi ad Christum.

Ad aliud eiudem S. Cypriani testimonium,

A. quo comparat necessitatem istius mixtionis practice consecrando, cum mixtione aquæ & fæcivæ pro conficiendo pane materia corporis Christi Domini consecrandi, Respondetur comparatione, istam similiter non fieri in ordine ad constituendum sacramentum, sed tantum in ordine ad prædictam representationem, & mysticam significationem, itavt sensus S. Cypriani sit, sicut farina & aqua requiruntur ad panem componendum, materiam corporis Christi Domini consecrandi, ita ad componendum signum representationis, & significativum mysticæ vnionis populi cum Christo per calicem consecratum, similiter vinum & aqua sibi commixta requiruntur: vnde ad summum vult istam commixtionem esse essentialem materiz calicis consecrandi, provt tantum consideratur tanquam signum aliquod tantum prædictæ vnionis, quatenus sublatâ tali mixtione, iam materia calicis non ampliùs eam representat, sicut sublatâ mixtione aquæ ad farinam componendum pane, farina non est ampliùs apta materia consecrando corpori Christi Domini.

Hinc cum in materia calicis consecrandi præcisa & formalis ratio signi in esse sacramenti, propriè & strictè sumpti, sit alia omnino distincta à ratione signi in esse figuri, latè sumpti non practici, sed speculativi, & illarum vna possit esse sine alia, vt patet in multis, quæ nomen sacramenti sibi vendicant in amplissima tantum significatione: idèd ex negatione vnus, negatio alterius malè insertur.

Quòd verò prædicta comparatio S. Cypriani eo tantum tendat, patet ex verbis illis sequentibus, *Quæ & ipso sacramento populus noster ostenditur adunatus, vt sicut grana multa in vnum collecta, & commolita, & commixta panem vnum faciunt, sic in Christo vnum sciamus esse corpus, cui coniuncti sit noster numerus, & adunatus*. Atque ex explicatione comparationis sancti Cypriani patet solutio ad rationem in illa fundatam, scilicet Maiorem illam esse veram, si fiat comparatio materia calicis in ordine ad significandam & representandam mysticam coniunctionem populi Christiani cum Christo suo capite, vt tunc explicatur est; & S. Cyprianus intelligit, non autem si fiat in ordine ad constituendum sacramentum propriè & strictè sumptum.

Obiicies, totam hanc solutionem ad prædicta testimonia videri falsam, quia calix consecratus in solo vino etiam representat coniunctionem populi Christiani cum suo capite Christo, vt Apostolus significat primò Corinth. 11. quando calicem consecratum vocat *communicationem sanguinis Christi*, quæ communicatio importat incorporationem.

Confirmatur ex eo quòd eadem ratione possumus dici (vnius calix) quâ apud Apostolum (vnius panis, vnum corpus) quia quod hoc est eadem vtriusque conditio, vt Interpretes ibi notant: at quando dicimus ab Apostolo, *vnum corpus, vnius panis*, duplex vnitas significatur, vna incorporationis, quâ transformamur in Christum; altera vitæ & sensus, quam accipimus à Christo capite, vt sanctus Thomas oblectur ad illum locum.

Respondetur, vnionem istam populi cum Christo considerari duobus modis, Primum, vt representantur quidem per aliquid sensibile ipsius sacramenti Eucharistie, omnino aliud ab ipsa aqua. Secundo, vt specialiter representantur per aquam, provt de facto adumbrata fuit per aquam à

I.

Christo Domino admixtam suo calici consecrando; & vt fuit adumbrata per illam aquam quæ simul cum sanguine defluxit ex eius corpore mortuo: si ista vino spectetur primo modo, representatur per quamlibet speciem consecratam etiam vini absque commixtione aquæ, vt obiectio rectè probat: si autem spectetur posteriori modo, postulat essentialiter aquam admisceri vino consecrando, quia vt sic postulat representare consecrationem calicis ex omni modo, quo facta est à Christo Domino, secundum suam materiam: Item vt sic postulat quòd sit expressa commemoratio eorum, quæ singulariter contigerunt in passione Christi Domini, pro tali vnione significanda: atqui consecratio calicis, vt Christus Dominus de facto illam peregit, fuit in vino aqua mixto, vt obseruauimus, & ille fluxus aquæ de latere Christi Domini iam mortui contigit singulariter in eius Passione, vt S. Ioannes obseruat cap. 19. & denotat prædictam vnionem, vt Patres citati explicant, sicque admixtio aquæ, vt Alenis rectè obseruat citatæ quæstione 10. membro 4. artic. 1. §. 6. non est necessaria, quantum ad efficaciam sacramenti, sed tantum quoad plenitudinem significationis, nam Dominus apposuit aquam tanquam congruentem propter significationem expressiorem; Patres autem citatis testimoniis loquuntur tantum de materia calicis considerando illam, vt est significatiua vnionis populi Christiani cum Christo suo capite adumbrati per aquam à Christo Domino admixtam suo calici consecrando, & per aquam, quæ defluxit ex latere Christi Domini demortui, vt satis intelligitur ex eo quòd vigendo tale mixtionem, fundent eius necessitatem in istis duobus: vnde ibidem S. Cyprianus ait, *Qui id quod Christus fecit imitatur, & sacrificium verum & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre, secundum quod ipsum Christum videt obfuisse: Quo loci distinguit plenum sacrificium à vero, per verum intelligendo illud, quod habet totam intrinsecam rationem sacrificij, quæ etiam iuxta illum loco à nobis suprâ relato saluatur, dum consecratio calicis fit in puro vino: per plenum vero intelligit, quod ultra prædictam essentiam habet plenitudinem significationis superius explicatam.*

II.

III.

IV.

Secundum fundamentum est. Potus communis est institutus à Christo Domino in materiam calicis consecrandi, sicut & panis communis in materiam corporis Christi Domini consecrandi in cibum animæ: atqui communis potus in conuiuiis non est vinum purum, sed vinum aqua mixtum: ergo & vinum aqua mixtum est institutum à Christo Domino in materiam calicis consecrandi.

Respondetur ad Maiorem, potum communem posse duobus modis considerari, Primò, vt simpliciter & absolute est potus, & habet eius conditionem in conuiuii. Deinde potest considerari, vt per accidens, nimirum ratione circumstantiæ, vel occasionis particularis, hic & nunc, ab hac & tali persona accipitur in potum communem etiam in conuiuii, exempli gratiâ, ratione generositatis, quæ inest illi, vel ratione sobrietatis, quam coniuales volunt, quodam speciali modo seruire, vel ratione iuende sanitatis, vinum habet simpliciter & absolute rationem potus in conuiuii. pro vt prior modo consideratur, quemadmodum facile intelligitur ex eo quòd satis communiter coniuuiæ rogantur illud

A *bibere purum, non illud, ad conciliandum maiorem hilaritatem, vel saltem eorum libertati relinquatur ei admiscere aquam: at solummodo per accidens, etiam in conuiuii aqua admiscetur, vel ob illius generositatem, vel ob sobrietatem, vel iuende sanitatis gratiâ. Ratio autem materiæ essentialis toti sacramento, vel alicui eius parti non debet attendi penes id quòd illi, quatenus est talis, conuenit tantum per accidens, vt videre est in aqua naturali respectu Baptismi, cui vt tali est per accidens, quòd sit calida, vel frigida, sed penes id quòd ei conuenit per se, iuxta rationem illam, secundum quam est à Christo Domino instituta, quare cum Christus Dominus instituit vinum pro materia calicis Euchariæ, vt est formaliter & præcisè potus in conuiuii, Minor huius fundamenti est falsa: & si aqua esset admiscenda vino, in calice consecrando, propter sobrietatem, vel alias similes id genus rationes solum accidentales ipsi vino, vt habenti rationem communis potus in conuiuii, tunc longè plus aquæ deberet ei in sanguinem Christi Domini consecrando adhiberi, quam sit præscriptum per Canones Ecclesiæ, cum & iudicio plurium nobilium Medicorum, pro tuenda sanitate, tantum aquæ sit admiscendum vino bibendo in potum communem, quantum est vini, vel etiam, vt aliqui volunt, amplius; & nihilominus Ecclesiæ præcipit aquam modicissimam calici consecrando admisceri.*

Tertium fundamentum. Illud est de essentia materiæ alicuius sacramenti, per quod primum & directum eius significatum importatur, quoniam sacramenta etiam per suas materias denotant & significant suos effectus proprios, vt patet inductione factâ per omnia sacramenta: atqui primum & directum significatum sacramenti Euchariæ est recordatio passionis Christi Domini cap. 11. S. Lucæ, *Hoc facite in meam commemorationem*: & primæ ad Corinthios vnde incipit, *Item & coniuuiis Christi Domini cum populo Christiano*, vt Apostolus significat primæ ad Corinth. 10. & verumque hoc significatur per calicem Christi Domini, pro vt ille conficitur ex vino aqua mixto, vt etiam sanctus Cyprianus Iulius Papa, quam Decretum Eugenij & Trident. docent suprâ: ergo vinum, pro vt est aqua mixtum, est de essentia materiæ calicis Christi Domini consecrandi.

Respondetur distinguendo Maiorem: duplex potest distingui in sacramentis significatum directum, quod in illorum materia importetur, seu significetur: Primum est verè & propriè prædicatum, & illud est ipsum quod materia & forma sacramenti efficit, vt in presenti sacramento realis positio substantialis realis ipsius corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus panis & vini, vel quòd ipsummet sacramentum debet applicatum subiecto debet disposito, producit ex opere operato, vt in hoc eodem sacramento est gratia resciscentis, seu spiritualis resectio animæ: in sacramento Baptismi regeneratio spiritalis, seu gratia regenerans: Alterum, directum significatum, quòd etiam aliquando importatur in eorum materia, est tantum speculatiuum, seu est aliquid quòd speculative tantum representatur & significatur: exempli causâ, ablutio baptismalis hoc modo representat sepulcrum Christi Domini, vt suprâ explicatum est, agendo de Baptismo, quam tamen de facto & re ipsa non facit.

Iam maior propositio huius fundamenti est tantum vera de priori directo significato practico, quod scilicet illud debeat esse materia alicuius sacramenti per quod directum talis sacramenti significatum importatur, quatenus res & verba sacramentorum debent significare practice, seu efficere quod significant: at hæc eadem Maior est falsa de directo posteriori significato, ut patet exemplo Baptismi nunc allato. Ad Minorem huius eiusdem fundamenti respondetur, commemorationem mortis Christi Domini, seu recordationem Dominicæ passionis esse solummodo directum aliquod significatum sacramenti Eucharistiæ specularium, non verò practicum, quia hæc recordatio & commemoratio non est effectus aliquis practicus huius sacramenti, cum talis recordatio actualis possit reperiri in foliis adultis habentibus usum rationis, & nihilominus Eucharistia etiam fructuosè fuerit aliquando data parvulis tempore primitiæ Ecclesiæ in aliquibus locis. Et quòd hæc recordatio sit tantum speculariùs significata per hoc sacramentum, Gabriel loco superius citato littera M, rectè explicat hoc exemplo, quando aliquis ex amore gratuito præstat beneficium amico, vult quidem eum, ad vitandam ingratitudinem, recordari beneficii accepti; ista tamen recordatio non est causa præcipua beneficii, sed utilitas quam vult amicù cõsequi ex illa: simili modo Christus Dominus voluit nos in accipiendo hoc sacramentum esse memores suæ passionis, ita tamen ut causa quod illum movit ut institueret hoc sacramentum in ratione signi practici fuerit gratia reficiens, quam accipiendo hoc sacramentum verè participamus merito suæ passionis: quod idem dicendum est de significatione vniõis populi cum Christo, quem supra notauimus significari tantum speculariùs per hoc sacramentum.

Vltimum fundamentum. Illud est de essentialia materia Domini Calicis consecrandi, quod Christus instituendo, & consecrando Calicem Eucharisticum reipsa fecit; sic enim propriæ & essentielles materiae & formæ sacramentorum colliguntur, etiam ex ipsa praxi Christi Domini, maxime in sacramento Eucharistiæ, cum statim post eius institutionem subiunxerit, *Hoc facite in memam commemorationem*, quibus verbis ita instituit Apostolos in Sacerdotes, ut simul etiam illis præscribat substantiam & modum conficiendi hoc sacramentum, scilicet facere id quod viderant illi tunc fecisse: sed Christus instituens hoc sacramentum ita præparauit materiam calicis sui consecrandi, ut hæc fuerit vinum non purum, sed aqua mixtum, ut patet ex dictis: igitur hæc admixtio aquæ est essentialis vino consecrando in sanguinem Christi Domini.

Respondetur ad Maiorem, in facto illo, quo Christus Dominus instituit, vel fecit aliquod sacramentum duo posse considerari, Primò, ea quæ tantum isti sacramento sunt essentialia: Deinde ea quæ sunt ei tantum accidentalia: maiorem esse duntaxat veram de iis quæ sunt prioris generis, non verò de iis tantum quæ sunt posterioris generis: colligi autem hæc & ista esse prioris generis, vel tantum posterioris, ex facto Christi præcisè spectato, secundum formalem illam rationem, in qua instituit tale sacramentum, ita ut quod est essentialia rei ad cuius analogiam instituit hoc sacramentum, sit etiam essentialis materia talis sacramenti: exempli gratiâ, quia est essentialia ablutioni materiali corporis, quatenus est

verè & physica propriè dicta ablutio, fieri cum diuisione aquæ supra corpus quod abluatur, est etiam de essentiali ablutionis baptismalis, quod fiat cum diuisione aquæ supra corpus baptizandi: & econtrâ quia est tantum accidentale naturali aquæ, & ablutioni ex illa, quod sit calida, vel frigida, illud etiam esse tantum accidentale Baptismo, & particulam illam, *Hoc facite*, quæ virgetur in hoc fundamento, intelligi tantum de substantialibus sacramento Eucharistiæ, ut ad eius validitatem requiritur, non verò de accidentalibus, docebimus infra.

Ad Minorem eiusdem fundamenti respondetur Christum Dominum præparando materiam calicis sui consecrandi, ita admixcisse aquam vino; ut tamen voluerit solum vinum esse ei consecrando essentialia, & admixtionem aquæ accidentaliam tantum; quod rectè intelligimus ex regula, ad id cognoscendum nunc assignata in responsione ad Maiorem; cum enim Christus Dominus instituerit totum sacramentum Eucharistiæ in cibum & potum animæ, per analogiam ad perfectum corporale conuiuium, ea tantum eius materiae voluit esse essentialia, quæ perfectio conuiuii sunt essentialia: quæ verò sunt huic accidentalia esse etiam isti tantum accidentalia: sed solum vinum, quatenus purum, est potui corporalis conuiuii essentialia; aquæ verò admixtio illi facta tantum accidentalialis, ut obseruauimus articulo præcedenti (sic colligimus rationem albi, vel rubri in vino consecrando, rationem subcineritij, & albi, azyמי & fermentati in pane consecrando, & alias id genus condiciones esse tantum accidentales materiæ consecrandæ huius sacramenti.)

ARTICVLVS VI.

Verum prædicta admixtio aquæ sit præcepta iure diuino.

AFFIRMANT aliqui in quantum sententiarum distinctione nonâ, & ad citatum articulum quintum sancti Thomæ quæstione 74. quibus tamen non obstantibus sit hæc nostra propositio. *Mixtio aquæ vino consecrando est tantum de præcepto Ecclesiæ*: ita nunc communiter Scholastici locis supra citatis.

Probatur primò ex Tridentino sessione 21. capite 7. ita dicente, *Ad onei sancta Synodus præcipiunt esse ab Ecclesiæ sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent*: vbi expressè ait hoc præceptum esse Ecclesiasticum. Deinde probatur, quod tantum est iuxta Canonum præcepta, id est introductum solo iure Ecclesiæ, quia Christus Dominus nullos edidit Canones: sed Ecclesiæ per potestatem ab eo acceptam; atqui admixtio aquæ vino consecrando est tantum iuxta Canonum præcepta, ut Iulius Papa cit. cap. *Cum omne crimen*, & Eugenius quartus in suo Decreto dicunt expressè.

Tandem Christus Dominus sola essentialia sacramentorum, quatenus sunt sacramenta præcepta, cætera quæ spectant ad puras ceremonias reliquit dispositioni Ecclesiæ, ut patet factâ in diuisione per singula sacramenta, & significat Tridentinum sessione 21. cap. 2. atqui hæc admixtio aquæ non est aliquid essentialia calici consecrando, ut probatum est, sed tantum ceremoniale ad representandum mysticas quasdam significationes superius explicatas: ergo Chri-

I.

stus Dominus non præcepit hanc mixtionem aquæ, sed eam reliquit Ecclesiæ determinandam.

Authores prioris sententiæ nobis obiiciunt Concilium tertium Carthaginense Canone 24. dicere, *nihil amplius esse offerendum in hoc sacramento, quam quod ipse Dominus tradidit*, id est, inquit Concilium, *panis & vinum aquâ mixtum*, vbi hæc particula, *Dominus tradidit*, denotat præceptum Christi Domini. Item quod sanctus Cyprianus citatâ epistolâ 63. dicat *nos esse admonitos & instructos à Christo Domino, ut calicem cum vino mixtum, secundum quod ipse obtulit, offeramus*.

Respondetur in isto Canone verbum istud, *tradidit*, quo Concilium ibi vtitur, non importare præceptum datum à Christo Domino, sed idem ibi sonare ac *obtulit*, quâ in significatione sacre Scripturæ passim usurpant illud verbum, quando docent Christum fuisse pro nobis oblatum, & immolatum: vnde sensus istius Canonis erit, in hoc sacramento nihil esse offerendum, quàm quod ipse Christus Dominus obtulit, Christum autem de facto obtulisse solum panem & vinum aquâ mixtum transubstantiandum in suum corpus & sanguinem docuimus supra. Porro Patres in hoc Canone sunt vsi potius illo verbo (*tradidit*) quàm verbo (*obtulit*) ad vitandam eiusdem vocis repetitionem, nam immediate antè fuerant vsi verbo *offerendi*.

Deinde dici potest verbum (*tradidit*) importare tantum exemplum, quo pacto Christus Dominus multa docuit Ecclesiam absque aliquo præcepto ei imposito, & quia Ecclesia faciendo hanc admixtionem imitatur Christum offerentem, sit vt Christus Dominus dicatur illam nobis tradidisse, quo modo S. Cyprianus ibi relatus potest intelligi, dicens, *Nos esse admonitos, & instructos à Domino, ut calicem cum vino mixtum offeramus nam termini isti, admonitio, instructio, præcisè sumpti non important præceptum, sed vel exemplum, vel exhortationem*. Quod verò idem S. Cyprianus in eadem epistola hanc mixtionem sæpe vocat *Legem Euangelicam*, scilicet *Traditionem Domnicam*, potest explicari de *appellatione minus propria*, quatenus aliquod eius fundapientum extat in Euangelio, quia fluxus aquæ ex eius latere illam adumbrans habetur descriptus capite 19. S. Ioannis, & calix Christi Domini apud Sapientem in Proverb. vt ibi S. Cyprianus explicat, fuit præsignatus per vinum mixtum. Dicit etiam potest contineri in Euangelio, quatenus Christus Dominus vult nos facere *commemorationem sue passionis in hoc sacramento*, quæ omniâ hac mixtione aquæ, non censetur esse *plena secundum omnem & expressam sui representationem*, vt ex eodem S. Cypriano supra explicatum est.

IV.

Secundò obiiciunt ex regula sancti Augustini libro 2. de Baptismo contra Donatistas cap. 7. & lib. 4. cap. 34. ea quæ seruatur communiter in Ecclesia ab eius initio, nec probantur primitiua constituta ab aliquo Concilio, vel summo Pontifice, credimus derivata ex aliqua institutione Christi Domini: sed admixtio aquæ vino consecrando est eiusmodi, nam seruatur in Ecclesia vniuersali ab eius exordio, quia Alexander primus, qui proximus fuit temporibus Apostolorum, ait suâ primâ epistolâ cap. 4. se accepisse à Patribus hanc mixtionem esse faciendam: vnde non videtur eius institutor, quod aliqui tamen

A

arbitrati sunt, nec vllus alius certus Pontifex, aut Concilium notari potest, à quibus præceptum huius admixtionis traxerit suam originem.

Respondetur concessâ Maiore ad eius Minorem, hanc aquæ admixtionem sufficienter probari fuisse ab Ecclesia institutam ex eo quod Alexander primus distinctione secundâ de consecratione capite, *In sacramentorum oblationibus*, dicat *se eam accepisse à Patribus*, quod Patres Tridentini & Pontifices superius citati postea explicant clariùs, dum pro illius obligatione confugiunt ad solos *Canones Ecclesiæ*: hæc autem consuetudo est antiquissima, & à tempore Apostolorum; nam Canon 32. Trullanus cit. supra refert S. Iacobum, dictum fratrem Domini, primum Hierosolymorum Episcopum, scripto reliquisse calicem Domini esse consecrandum in vino aquæ mixto, & Eugenius in Decreto superius citato significat Apostolos fuisse institutores huius ceremoniæ.

B

Tandem iidem authores obiiciunt, Christum Dominum admiscuit aquam vino consecrando: ergo admixtio aquæ videtur esse de iure diuino.

Respondetur, concessâ Antecedente, negando Consequentiam, nam ex dictis articulo precedenti constat Christum Dominum non præcepisse omnes & singulas actiones, vel ceremonias, quibus est vsus in institutione, & primâ consecratione huius sacramenti.

ARTICVLVS VII.

Duo soluantur dubia.

C

PRIMUM est: cum dixerimus Christum Dominum consecrando calicem ei admiscuisse aquam, & Patres, item Concilia superius citata id doceant, *an sit de fide Catholica*, itaque qui id negauerit censetur verè hæreticus?

Valquez hic disput. 179. numero 8. & sequent, affirmat. Fundamentum est, quod tam Eugenius quartus in citato Decreto, quàm Trident. Concil. sess. 22. cap. 7. dicant, *Christum Dominum credi miscuisse aquam vino in calice offerendo*: & Eugenius addat, *id esse iuxta testimonia sanctorum Patrum*: vnde cum consensus Patrum, & illorum traditio stabiliant aliquid, tanquam de fide, videtur esse de fide Christum Dominum miscuisse aquam vino in calice consecrando.

Confirmatur: particula (*creditur*) non potest in citatis testimoniis Conciliorum explicari de *sola probabili*, & coniecturali credulitate, quia hæc in prædicto Decreto Eugenij dicitur de *prompta ex doctrina & traditione Patrum in disputatione habita*, quomodo propositiones fidei solent erui: ergo prædicta particula debet intelligi de *credulitate vera & Catholica fidei*.

D

Melior tamen videtur sententia negans, si agatur de *rigore Theologico*, & hæc est apertè S. Thomæ hic quæstione 74. art. 6. in corpore, vbi ait *id probabiliter credi*, quâ loquendi formulâ Soto est etiam vsus citatâ distinct. 41. sentent. ex quo sic probatur nostra responsio: id quod tantum probabiliter creditur non est, vt sic præcisè loquendo, propriè de fide, quia probabilitas responder opinioni, quæ habet certitudinem longè inferiorem certitudinè fidei Catholicæ: atqui hæc mixtio creditur tantum probabiliter fuisse facta à Christo Domino consecrando, iuxta sanctum Thomam ibi.

I. Deinde Durandus in quatuor dist. 9. quæst. 5. existimat esse incertum an Christus Dominus fecerit hanc admixtionem, Vvaldensis de sacramentalibus tomo 3. cap. 31. contendit Christum Dominum confectisse in solo puro vino, nec tamen autores ipsi condemnantur tanquam hæretici.

Tertio, illud solum est de fide quod habetur vel expressè in sacris Litteris, vel definitum est in Concil. vel ex Traditione Patrum, & consensu non quomodocunque considerato sed vt in rem de fide: atqui nullibi habetur in sacris Litteris Christum Dominum fecisse hanc mixtionem: in nulla item definitione Ecclesiæ, nam Tridentinum & Decretum Eugenij id non dicunt *definiendo, sed tantum reddendo rationem institutionis talis præcepti*: rationes autem Conciliorum, quatenus tales, loquendo in rigore, non sunt de fide, tum quia prædicta illa Concilia per illam particulam (*creditur*) non tam aliquid definiunt de nouo, quam explicant sententiam suorum Maiorum, vt modus eorum loquendi, & tam antecedens, quam consequens vtriusque textus satis demonstrant: atqui ante ista. scilicet Decretum Eugenij, & Concilium Tridentinum, nulla proferri potest definitio Ecclesiæ pro hac re, maxime cum illa non lausisset S. Thomam, qui præcessit hoc vtrumque: non item id habetur tanquam de fide ex consensu Patrum, quia ad id requiritur aliquid quod additum faciat dignoscere talem consensum esse, vt in rem de fide, quod tamen hic nullo modo reperitur, imò ex modo quo ista particula (*creditur*) applicatur ibi eorum rationi, videtur potius significari puram tantum fidem, & credulitatem, quæ in gradu certitudinis est inferior fide Catholica; nec enim vllatenus contemnit sententiam contrariam.

Aque ex his suis factum est fundamentum contrariæ sententiæ: interim tamen asserimus sententiam hanc (*quod Christus Dominus admixturit aquam vino in calice consecrando*) post Concilium Florentinum, vbi hæc difficultas significatur in citato Decreto Eugenij fuisse disputata, & prædicta Patrum testimonia producta, vt ibidem notatur, & post Trident. non posse negari sine nota grauissimæ temeritatis.

Secundum dubium est. *An omisso huius mixtionis sit aliquod peccatum?* Hæretici nostri temporis negant; contraria tamen sententia est certissima apud Catholicos, quam Scholastici tradunt tam hic, quam citatâ dist. 9. 41. sent.

Et probatur primò ex S. Cypriano citatâ epistolâ 63. vbi paulò ante finem ita ait, *Aliquibus propter simplicitatem & ignorantiam de indigentia Dei potest venia concedi* (scilicet quod non consecrauerint in vino aquæ mixto) *nobis verò non poterit ignosci, qui nunc à Domino aduerti & instructi sumus, vt calicem Dominicum vino mixtum, secundum quod Dominus obtulit, offeramus*; & paulò post ait, *omittere istam mixtionem esse incidere in increpationes Domini*.

Probatum item ex relato capite Trullano, vbi *Sacerdos consecrans in puro vino iubetur deponi, quæ pœna, vt potest grauissima, indicat culpam hanc esse mortalem*. Item ex capite finali de celebratione Missarum, vbi inter alia peccata, propter quæ Sacerdos quidam priuatur officio & beneficio *recessit hæc omisso*, quam Carechismus Tridentinus citato capite 4. §. 17. notat etiam verbis expellens *esse mortalem*, cuius rei hæc est ratio, quod sit contra vniuersalem con-

A fuerudinem totius Ecclesiæ, vt patet tam ex citato capite Trullano, quam ex citato Decreto Eugenij, & in re grauius, tum etiâ quia hinc rebus & completa huius sacramenti significatio minuitur, vt patet ex dictis: aliquando tamen hæc omissio potest esse tantum venialis, ex communi sententia Theologorum, exempli gratiâ, quando fit per obliuionem, ignorantiam, vel negligentiam excusantem à peccato mortali.

Obiiciunt hæretici: admixtio aquæ est tantum ceremonia quædam indifferens: ergo nullum est peccatum illam omittere. Respondetur negando Antecedens: hæc enim duo distinguuntur, *non esse de essentia rei alicuius in ordine ad humanas & morales actus, & esse indifferens*, nam in rebus eiusmodi dantur & mulæ circumstantiæ, quæ non pertinent propriè ad earum substantiam, & tamen sunt in aliquo præcepto, non Dei primò & per se illas præcipientis, sed vel Regis, vel Republicæ iubentis illas, ob graues aliquas rationes, & sic non amplius manent *de se ferentes*, vt videre est in contractibus, & aliis rebus similibus: pari modo licet admixtio aquæ non sit de substantia materię calicis consecrandi, Ecclesiæ tamen potuit illam sacerdotibus consecrantibus præcipere sub graui peccato, propter significationes supra explicatas; nam in doctrina Caluinistarum formula benedictionis, quâ minister in celebranda vna Cœna more Caluinistico vitur ad gratiarum actionem Deo faciendam, est tantum *accendatis isti Cœnæ*, vt Beza expressè docet in questionibus & responsionibus de sacramentis quæstione 185. & tamen iuxta eundem Bezam ibi, liberum tunc Ecclesiis præstare formulam illam, dummodò in ipsa iterum substantia, ne tantillum quidem à verbo scripto discedat, & ita suos ministros obligare ad illius obseruationem: ergo à pari, iuxta eundem Bezam, Ecclesiæ Catholica potuit præscribere sacerdotibus consecrantibus admixtionem aquæ vino in calice consecrando, cum per illam nihil immutetur in substantia & natura calicis consecrandi, nec in ipso sacramento, vt patet ex dictis: nec item per illam magis discedatur à verbo scripto, quam vsurpando formulam benedictionis determinatam ab Ecclesiâ; vt enim Caluinistæ agunt tunc gratias, quia Christus Dominus instruendo hoc sacramentum, illas egit, licet aliis verbis; ita & nos, quia Christus Dominus consecrauit in vino aquæ mixto, vt supra ostensum est, etiam admiscemus aquam vino consecrando in calice.

D Secundo, idem hæretici obiiciunt, Armeni consecrauerunt in puro vino vsque ad Concilium Florentinum, nec propterea fuerunt excommunicati, & hoc tempore post susceptionem Concilij ab illis factam, adhuc consecrant in puro vino.

Respondetur, negando Armenos ante Concilium Florentinum non fuisse reprehensos, nec sub graui pœna iussos admiscere aquam vino consecrando, nam secundo Canone Trullano longè antè Concilium Florentinum edito, Armeni sacerdotes iubentur obseruare eiusmodi admixtionem sub pœna depositionis, & in Concil. Florent. in Decreto Eugenij, cui Armeni subscripserunt, & promiserunt se in omnibus & singulis fideliter obtemperaturos, iubentur eorum sacerdotes in calicis oblatione admiscere paululum aquæ vino consecrando; quod autem nunc post iteratum schisma denudè consecrant

I.

in puro vino, non magis fauet hæreticis, quàm quod à Græcis post Concilium Florent. cui subscriperunt pro processione Spiritus sancti à Patre & Filio, nunc postquam redierunt ad suum vomitum, velint Spiritum sanctum procedere à solo Patre, quod tamen nec Calvinistæ, nec Lutherani admittent esse orthodoxum.

Tertio idem hæretici obiciunt, quòd quartum Concilium Aurelianense Canone quarto prohibet aquam addiberi in oblatione calicis consecrandi, & addit esse sacrilegium aliud offerre, quàm quod Christus Dominus instituit.

Respondetur, malè & falsò citari, nam ita habet, *Ut nullus in oblatione sacri calicis, nisi quod ex fructu vinee separatur, aqua mixturam offerre presumat, quia sacrilegium indicatur aliud offerre, quàm quod in mandatis sacratissimi Saluator instituit*: ex quo constat Concilium præcepisse admixtionem hanc aquæ calici consecrando facciendam.

II.

Nec obstat quòd vetus editio Colonienfis & Parisienfis anni 1555. præfigant particulam (*sine*) isti particulæ (*agna*) & pro eo quod legitimus ibi, *separatur*, habeant *speratur*, nam duplex error contigit Librariorum veterum in isto Canone excudendo: prior est (qui adhuc remansit in posteriori editione) circa particulam (*speratur*) posterior circa prædictam particulam (*sine*) nam posuerunt *speratur*, pro *separatur*, manifestâ eclipsi litteræ, & mutatione, cùm vinum separatur à solidioribus partibus per compressionem vuarum. Alter error contigit, quòd Canon 34. tertij Concilij Carthaginensis habeat particulam (*sane*) præfixam particulæ (*agna*) Typographi autem reposituerunt *sine* pro *sane*, mutato *A*, in *I*:

III.

& quod hæc lectio sit conformis isti Canoni, patet, quia in eo duo damnantur errores, prior quorundam, qui sequentes hæreticis Manichæorum abhorrentium vinum, tanquam à malo principio conditum, in sacra synaxi accipiebant eucharistiam sub specie panis cum racemis: unde istud S. August. libro 2. contra Faustum Manichæum cap. 13. *Manichæi vinum gustare non religio, sed sacrilegium est; in una enim agnoscunt Deum, sum, in cupa volunt, quasi aliquid eos calcant & ineluso offenderit*. Posterior error est Armenorum in puro vino consecrantium, qui hoc Canone iubentur consecrare in vino aquæ mixto, vt patet ex relatis Canonibus Carthag. & Trullano, vt videtur est apud Balsamonem & Zonaram suis ad hunc utrumque Canonem Commentariis.

IV.

ARTICVLVS VIII.

In qua quantitate, & quando aqua debeat apponi.

SIT hæc vnica propositio. *Aqua debet admisceri calici consecrando in modica quantitate, & hac admixtio fieri à Sacerdote consecrante, vel si consecreret solemniter ab eius Diacono, aut Subdiacono ante consecrationem, vel saltem quando praparatio fit ad inchoandum sacrificium.*

Prima pars habetur citato Decreto Eugenij & colligitur ex capite Perniciosus error, Extra. de celebratione Missarum: & ratio est, quòd quilibet parua quantitas aquæ sit sufficiens ad expressionem significationum mysticarum, propter quas talis admixtio fit, & per excessum vini supra quantitatem aquæ excessus meritorum Chri-

sti Domini, & dignitatis eius supra naturam humanam, & supra peccata generis humani significatur: quam rationem tangit Concilium Tridentense capite 19. quando ait, *duas partes vini, & tertiam aqua esse adhibendam in consecrando calicem*: tum etiam vt aqua conuerteretur in vinum ante consecrationem, quia aliis non conuerteretur in sanguinem Christi Domini, vt sequenti disputatione docebitur. Deinde ad representandum illud Christi Domini apud sanctum Augustinum, *Non tunc me abis in te, sed tunc me abis in me*; nam vinum refert sanguinem Christi Domini, qui in se conuertit populum Christianum per aquam significationem. Hæc autem tertia pars aquæ ita determinatur ibi à Concilio, *non tantum quantitas necessario adhibenda*; hoc enim patet esse falsum ex nunc dictis, sed potius *velut quantitas, quam non licet excedere*, vt patet ex eius ratione, & pro hac admixtione non potest præscribi certa regula, nisi vt in *omni exigua quantitate apponatur*, quo citius & facilius fiat eius conuersio in vinum ante consecrationem, unde quilibet gutta, quæ potest sufficiens diuidi à tuo toto, est ad id sufficiens.

Secunda item pars propositionis probatur: Eius tantum est admiscere aquam calici consecrando, cuius est representare passionem Christi Domini in oblatione sacrificij, aut saltem præparare materiam sacrificij, assistere celebranti, & ei ministrare ex officio, quia hæc mixtio est aliquod sacramentale, & fit ad representandum passionem Christi Domini, vt ostensum est supra: atqui est solius sacerdotis representare passionem Christi Domini in celebratione Missæ, quæ est propria solius sacerdotis: item præparatio materię ad sacrum celebrandum, & ministrum ex officio præstandum sacerdoti celebranti competit solis vel Diacono, vel Subdiacono, quia inferiores, vt Acolythi, tantum deservunt scotos, & asservit materiam, cuius præparatio competit solis superioribus ministris: ergo solus est Sacerdos, aut eius Diaconi, vel Subdiaconi miscere aquam vino in calice consecrando.

Tertia item pars probatur. Quidquid aliquo modo spectat ad sacrificium Missæ, vel aliquo modo includitur in eius consecratione, debet tamen vel in aliqua eius actione, prout illa consideratur secundum omnes & quilibet sui partes, vel saltem in eius initio cum aliquo respectu ad illud, quia aliàs sese haberet omnino per accidens, nec magis spectaret ad sacrificium, quàm quodvis aliud ei omnino extrinsecum: atqui mixtio aquæ in calice consecrando spectat aliquo modo ad sacrificium Missæ, imò aliqua ratione includitur in eius consecratione, quatenus perfectè representat totam passionem Christi Domini, & quatenus aqua quæ effluxit ex latere Christi Domini iam mortui representatur per istam admixtionem: ergo hæc mixtio debet fieri, vel dum sacrificium peragitur, vel dum præparatio fit ad inchoandum illud.

Quarta item pars probatur, nimirum quòd hæc mixtio debet fieri ante consecrationem: aqua, vt mox ostendetur, debet prius conuertere in vinum, & sic mediante sui conuersione in vinum transubstantiari in sanguinem Christi Domini: ergo cùm substantia vini desinat per consecrationem, aqua ad eiusmodi transubstantiationem sui in sanguinem Christi Domini, debet vino misceri ante consecrationem. Deinde hæc admixtio fundatur in facto Christi Domini: at

I. Christus Dominus miscuit aquam vino; priusquam consecraret, nam Patres superius citati dicunt illum consecrasse *in vino aqua mixta*.

II. Hinc sequitur, quodd si hæc mixtio fuerit facta vel in dolio, vel domi, è quâ vinum affertur pro celebratione sacrificij, tunc illam non censerî talem fieri, qualis præcipitur, & non obstante hac mixtione domi factâ, sacerdotem consecrantes debere, vel aliam facere tempore nunc assignato modo sacramentali, vel si vinum consecrandum est adeo debilitatum, per priorem mixtionem, vt de eius sufficientia pro sacro faciendum dubitetur, tunc vinum aliud esse sumendum in consecrationem, siueque prædictam mixtionem esse faciendam: solæ autem aqua benedicti atequam vino miscetur, vinum verò minimè, quia (inquit Paludanus in quartum distinctione nonâ, quæstione primâ, articulo quinto) *Vinum permanet usque ad consecrationem, antequam sepius benedicatur; aqua verò in vinum conueritur.*

DISPVTATIO V.

De transiui aquæ admixtæ calici consecrando in sanguinem Christi Domini.

ARTICVLVS PRIMVS.

III. *Utrum aqua nondum in vinum conuersa, quando fit consecratio transeat immediatè in sanguinem Christi Domini per effectiuiam verborum formæ.*

IV. **D**IFLEX potest distingui transiui, seu conuersio aquæ vino consecrando admixtæ in sanguinem Christi Domini: vna tantum mediata, secundum quam aqua primò conuertitur in vinum consecrandum, & mediante ipsâ sui conuersione in prædictum vinum factâ ante prolationem verborum formæ, in sanguinem Christi: altera immediata, iuxta quam mixta vino consecrando, nondum tamen conuersa in illud, statim immediatè conuertitur *vi & effectiui* verborum in sanguinem Christi Domini: agitur hoc loco de vtraque.

Baronius tomo duodecimo Annalium circa finem anni 1188. notat grauera fuisse controuersiam in Gallia de ista conuersione aquæ; aliis negantibus eam conuerti in sanguinem Christi Domini; aliis econtrâ affirmantibus: & pro hæc controuersia refert epistolam Gausfredi Claraualensis ad Cardinalem Albanensem, vbi argumenta vtriusque partis breuiter attingit, sed quid prædictus Cardinalis responderit ad istam consultationem Gausfredi, Baronius ibi ait non reperiri: & hæc controuersia à paucis est renouata inter Scholasticos.

Tres autem sententias de hæc re Innocentius tertius refert capite, *Cum Maribus*, de celebratione Missarum.

V. Prima est, aquam illam conuerti in eam aquam, quæ ex latere Christi Domini deflavit: sed hæc opinio ibi, tanquam *improbabilis*, relinquitur à summo Pontifice, & communiter reicitur ab omnibus Scholasticis.

VI. Primò, quia verba consecratoria formæ transubstantiant solummodò contentum in calice in illud, quod significant, quia illorum significatio est omnino *practica*: atque verba formæ consecratoris calicis significant solummodò sanguinem Christi Domini, vt patet. Deinde in consecratione Eucharistie nunc ea tantum ponuntur, *sive vi verborum formæ, sine per concomitantiam*, quæ Christus Dominus nunc verè & propriè habet: nam corpus eius & sanguis sunt nunc in sacramento Eucharistie, secundum quod nunc verè & propriè sese habent, vt explicabitur inferius: atque Christus Dominus nunc verè & propriè non habet aquam illam, quæ fluxit ex eius corpore pendente in cruce: eam enim (cùm non esset aliqua eius pars etiam integrans, vel necessaria, vel conueniens statui & naturæ Christi Domini) resurgendo non reassumpsit, vt Theologi communiter docent tertiâ parte de multis aliis similibus: ergo aqua ista vino consecrando admixta non transubstantiatur in aquam illam, quæ fluxit ex latere Christi Domini iam mortui.

Secunda sententia, quam summus Pontifex ibi refert, est aquam illam *nullo modo conuerti* in sanguinem Christi Domini, sed *manere circumfusam* accidentibus vini consecrati, ita quodd assumat saporem vini.

Quodd si dicas inde sequi accidentia migrare de subiecto in subiecto, responderet hæc opinio id quidem esse verum tunc, sed fieri *miraculose*.

Verùm iste modus dicendi refellitur, tum quodd multiplica miracula sine necessitate: tum quodd iuxta hanc sententiam, aqua illa, quantumuis longo tempore ante consecrationem admixta vino consecrando, nunquam siue mediatè, siue immediatè transeat in sanguinem Christi Domini, quod est contra Patres tam suprà citatos, quàm citandos hoc articulo.

VIII. Tertiò loco, alia est sententia, scilicet aquam istam conuerti etiam immediatè in sanguinem Christi Domini, *vi & effectiui* verborum formæ consecrationis. Hanc Alanus libro primo de Eucharistia capite decimo tertio, & aliqui recentiorum sequuntur ad quæstionem 74. huius partis, & ad §. dist. libri 4. sententiarum, imò eorum aliqui existimant illam aliquo modo spectare ad fidem, ob testimonia Conciliorum & Patrum, ex quibus desumunt potissimum fundamentum: quæ testimonia inter soluendum fundamenta huius sententiæ infra proferemus. His tamen non obstantibus,

Sit hæc nostra propositio. *Ut aqua admixta vino consecrando transubstantiatur in sanguinem Christi Domini vi verborum, debet prius esse conuersa in vinum.* Ita omnes ferè Scholastici antiquiores, vt Alensis citatè superius quæstione, articulo primo, §. quinto, sanctus Thomas hic articulo octauo, sanctus Bonaventura in quartum distinctione vndecimâ, secundâ parte, articulo primo, quæstione tertiâ, Scotus ibidem quæstione septimâ, & reliqui ferè

I. omnes à Magistro sententiarum ad hoc vsque nostrum tempus. quorum sententias de verbo ad verbum Choquerius fusè refert in suo opere de hac re edito capite vigesimo-primo.

Probatum autem primò ex iis, quæ præfigurantur in veteri Testamento calicem Christi Domini: veritas debet respondere figuræ, ita ut quod in veteri Testamento tanquam materia calicis consecrandi præfigurabat sanguinem Christi Domini immolandum in sacrificio Altaris, illud solum transubstantietur immediatè in sanguinem Christi Domini; aliàs analogia veritatis ad figuram non erit perfecta; sed vinum illud, quod Melchisedech capite decimo-quarto Geneseos obtulit in sacrificium fuit vera figura sanguinis Christi Domini in nostro Missæ sacrificio oblati, ut Tridentinum docet sessione vigesima-secundâ capite primo, & docemus agendo de sacrificio Missæ, & illud fuit purum, non mixtum aquâ, ut sanctus Hieronymus expresse docet epistolâ ad Euagrium suis verbis, *Melchisedech pane & vino simplici puroque sacrificio Christi dedicauit sacramentum.* Item sanctus Ambrosius libro quinto de Sacramentis capite primo, vbi querit cur nos in consecrando calice Christi Domini admisceamus aquam, cum ipse Melchisedech præfigurans hunc calicem obtulerit purum vinum, cuius rei rationem repetit à mysticis significationibus præcedenti disputatione explicatis. Item sanctus Thomas prima secundæ questione 102. articulo tertio in solutione ad decimum-tertium notat vinum quod offerebatur in lege Mosaica fuisse purum, non mixtum aquâ, ut intelligitur ex capite vigesimo-octauo libri Numerorum: & vinum istud ex eodem sancto Thoma ibi, significabat sanguinem Christi Domini: ergo solum vinum in consecrando calice Christi Domini transubstantiatur vi verborum formæ in sanguinem Christi Domini.

II. Nec obstat illud Proverbiorum nono capite, *Sapientia immolauit victimas suas, miscuit vinum, & posuit mensam suam:* & paulò post, *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis.* Quod sanctus Cyprianus citatè epistolâ sexagesima-tertiâ, & alij Patres explicant de sacramento Eucharistiæ; nam hoc ita intelligitur de hoc nostro sacramento, ut hæc locutio (*miscere vinum*) ibi sit idem ac *vinum ministrare, propinare*, non autem diluere vinum aquâ, ut Iansenius suis ad illuc locum commentariis obseruat; quo sensu sacerdotes Belis apud Danielem capite decimo-quarto dicunt, *Tu Rex pone escas, & vinum misce, & claudes ostium, & signa annulo tuo:* id est, præpara cibos, & vinum in esum & potum.

III. Probatum secundò ex Patribus, qui loquentes vel de calice consecrato per Christum Dominum, vel de materia pro calice consecrando instituta per Christum, loquuntur de solo vino, cum termino excludente quodcumque aliud. Sic sanctus Hieronymus libro secundo contra Iovinianum non longè à principio, vbi agit de delectu ciborum, loquens de sacrificio Eucharistiæ per Christum oblato, ait, *In typo sanguinis sui non obtulit aquam, sed vinum.* Sic sanctus Ambrosius relatus supra libro quinto de Sacramentis capite primo. Sic sanctus Augustinus libro tertio de Trinitate capite quarto, dum ita scribit, *Corpus Christi & sanguinem dicimus illud tantum, quod de fructibus ter-*

IV. ra acceptum, & prece mysticâ consecrationem rite sumimus ad salutem spiritualem in memoriam pro nobis Dominica Passionis: Et tractatu vigesimo-sexto in sanctum Iohannem, agens de iis rebus, quas Christus Dominus determinauit in materiam huius sacramenti, facit mentionem solius panis & vini tantum. Sic Patres Concilij Cathaginensis tertij Canone vigesimo-quarto dicunt, *Ne amplius in sacrificiis offeratur, quam de vitis & frumento.* Et paulò post, *Ad grande peccatum pertinet Presbyteri illi quicumque aliud poculum extra vinum in consecratione sanguinis Christi offerre presumpserit.* Vnde quando verbis antecessoribus adiunt vinum aquâ mixtum esse offerendum, loquuntur tantum de materia calicis ad consecrationem preparanda: & non de materia immediatè consecranda, & transubstantianda vi verborum immediatè in sanguinem Christi Domini.

Probatum etiam ex citato capite, Cum Martine, §. *Quæstus etiam*, vbi Innocentius tertius res refert esse de hac re sententias, duas initio huius articuli relatas, tertiam quam ibi secundo loco recenset, quod scilicet aqua cum vino transubstantietur in sanguinem, cum in vinum transeat mixta vino: & tandem explicans propriam sententiam, ita ait, *Inter opiniones prædictas probabilior indicatur, quæ assertit aquam cum vino in sanguinem transmutari.* Quo loco notandum est, Innocentium ferre solummodo iudicium de sententiis à se relatis, & eam ibi iudicare probabiliorē, quæ assertit aquam cum vino transubstantiari in sanguinem Christi Domini, ut eius verba aperte declarant: atque hæc sententia apud Innocentium, ibi non vult aquam istam conuerti immediatè in sanguinem Christi, sed tantum mediâ, ut hæc eius verba apposita in relatione huius sententiæ ostendunt (*cubi in vinum transeat mixta vino*) quæ explicant istam conuersionem aquæ in sanguinem Christi esse tantum mediâ: ergo ex mente Innocentij tertij ibi aqua vino consecrando admixta non transubstantiatur immediatè in sanguinem Christi Domini, sed tantum mediâ sui conuersione in vinum: ita intellexerunt hoc caput Innocentij tertij sanctus Thomas hic questione septuagesima-quartâ, articulo octauo, Gabriel in Canonem Missæ lectione trigesima-quintâ, & ipsi etiam Canonistæ ad illum locum.

Nec obstat huic expositioni, quoddam referendum illam sententiam sic dicat (*sicet Physici contrarium asserant*) nam tantum abest, ut sic dicendo refellat hanc sententiam (sicut quidam recentiores sibi fingunt) quin potius significat, non obstantē opinione Physicorum, qui existimant aquam non conuerti in vinum, & posse separari ab illo per artificium, prædicti autem auctores assensum secundæ sententiæ, traxerunt aquam mediâ tantum conuerti in sanguinem Christi Domini; vnde cum hanc sententiam aliis præferat, tanquam probabiliorē, idem sentit quod nostra propositio.

Neque secundo loco obstat, quod reddens rationem suæ responsionis non dicat, *Idcirco aqua in vinum conuertitur*, sed dicat, *Idcirco aqua vinitur, ut Christo populus adunetur:* hæc enim eius ratio est tantum motiua ratio institutionis, & significationis, & est satis familiare Patribus, ut agendo de mysteriis nostræ fidei pauius recurrant ad mysticas significationes illorum, quam

A. ra acceptum, & prece mysticâ consecrationem rite sumimus ad salutem spiritualem in memoriam pro nobis Dominica Passionis: Et tractatu vigesimo-sexto in sanctum Iohannem, agens de iis rebus, quas Christus Dominus determinauit in materiam huius sacramenti, facit mentionem solius panis & vini tantum. Sic Patres Concilij Cathaginensis tertij Canone vigesimo-quarto dicunt, *Ne amplius in sacrificiis offeratur, quam de vitis & frumento.* Et paulò post, *Ad grande peccatum pertinet Presbyteri illi quicumque aliud poculum extra vinum in consecratione sanguinis Christi offerre presumpserit.* Vnde quando verbis antecessoribus adiunt vinum aquâ mixtum esse offerendum, loquuntur tantum de materia calicis ad consecrationem preparanda: & non de materia immediatè consecranda, & transubstantianda vi verborum immediatè in sanguinem Christi Domini.

B. Probatum etiam ex citato capite, Cum Martine, §. *Quæstus etiam*, vbi Innocentius tertius res refert esse de hac re sententias, duas initio huius articuli relatas, tertiam quam ibi secundo loco recenset, quod scilicet aqua cum vino transubstantietur in sanguinem, cum in vinum transeat mixta vino: & tandem explicans propriam sententiam, ita ait, *Inter opiniones prædictas probabilior indicatur, quæ assertit aquam cum vino in sanguinem transmutari.* Quo loco notandum est, Innocentium ferre solummodo iudicium de sententiis à se relatis, & eam ibi iudicare probabiliorē, quæ assertit aquam cum vino transubstantiari in sanguinem Christi Domini, ut eius verba aperte declarant: atque hæc sententia apud Innocentium, ibi non vult aquam istam conuerti immediatè in sanguinem Christi, sed tantum mediâ, ut hæc eius verba apposita in relatione huius sententiæ ostendunt (*cubi in vinum transeat mixta vino*) quæ explicant istam conuersionem aquæ in sanguinem Christi esse tantum mediâ: ergo ex mente Innocentij tertij ibi aqua vino consecrando admixta non transubstantiatur immediatè in sanguinem Christi Domini, sed tantum mediâ sui conuersione in vinum: ita intellexerunt hoc caput Innocentij tertij sanctus Thomas hic questione septuagesima-quartâ, articulo octauo, Gabriel in Canonem Missæ lectione trigesima-quintâ, & ipsi etiam Canonistæ ad illum locum.

C. Nec obstat huic expositioni, quoddam referendum illam sententiam sic dicat (*sicet Physici contrarium asserant*) nam tantum abest, ut sic dicendo refellat hanc sententiam (sicut quidam recentiores sibi fingunt) quin potius significat, non obstantē opinione Physicorum, qui existimant aquam non conuerti in vinum, & posse separari ab illo per artificium, prædicti autem auctores assensum secundæ sententiæ, traxerunt aquam mediâ tantum conuerti in sanguinem Christi Domini; vnde cum hanc sententiam aliis præferat, tanquam probabiliorē, idem sentit quod nostra propositio.

D. Neque secundo loco obstat, quod reddens rationem suæ responsionis non dicat, *Idcirco aqua in vinum conuertitur*, sed dicat, *Idcirco aqua vinitur, ut Christo populus adunetur:* hæc enim eius ratio est tantum motiua ratio institutionis, & significationis, & est satis familiare Patribus, ut agendo de mysteriis nostræ fidei pauius recurrant ad mysticas significationes illorum, quam

I. ad physicas & formales eorum rationes, quia hæc tantum instruunt intellectum, illa efficiunt voluntatem, eamque magis ad amorem diuinum excitant, vt factâ inductione patet per sacramenta Baptismi, Confirmationis, & Eucharistiz; & præterea illæ rationes afferuntur ibi à summo Pontifice contra præcedentes sententias, quæ negant omnem & quamlibet conuersionem istius aquæ in sanguinem Christi Domini, docentem mysticas significationes istius mixtionis postulare conuersionem aquæ in sanguinem Christi Domini.

Neque inde sequitur, summum Pontificem ibi non respondisse ad quæstionem propositam; nam querebatur tantum, an aqua conuerteretur in sanguinem, non autem an immediatè, vel mediâtè tantum, ita vt ibi paricula hæc in quæstione proposita (*cum vino non significet simultatem temporis*, quasi sensus sit, vtrum aqua manens aqua, dum est admixta vino, transeat immediatè simul & semel cum substantia vini in sanguinem Christi Domini, sed potius sonet aliquam paritatem conditionis, & sensus sit an quemadmodum vinum conuerteritur per consecrationem in sanguinem Christi Domini, ita etiam & aqua, quæ ei fuit admixta conuertatur in illud, siue talis conuersio fiat immediatè, siue mediâtè tantum; nam si proposita quæstio intelligeretur de immediata conuersione, summus Pontifex ibi ad eam respondens, non satis appositè diceret, varias esse de hac re opiniones Scholasticorum, aliquos sentire eam manere circumfusam sanguini Christi Domini, aliquos eam conuerti in aquam, quæ fluxit ex latere Christi Domini; nam qui querit vtrum aqua conuertatur immediatè in sanguinem Christi, potius supponit conuerti in illud, quàm dabitur; & hoc supposito mouet tantum dubium de modo, scilicet an immediatè, vel mediâtè tantum: ergo cum Innocentius tertius ibi afferat prædictas opiniones Scholasticorum, vt facientes ad suum institutum, existimauit quæstionem fuisse tantum an aqua, quæ fuit admixta vino, vtrum etiam conuertatur in sanguinem Christi Domini, & dum probauit affirmantem sententiam ibi à se relata, & in eius relatione dicatur ista sententia afferre hanc conuersionem fieri tantum immediatè existimauit ibi aquam vino consecrando admixtam conuerti tantum mediâtè in sanguinem Christi Domini.

II. Dices, responsum Innocentij tertij, vt à nobis explicatum, nihil facere pro nobis contra prædictam sententiam, quatenus simpliciter affirmat sententiam illam, quæ ait aquam cum vino transmutari in sanguinem Christi Domini, esse probabiliorē; sic enim loquendo non determinat modum, scilicet an id fiat mediâtè tantum, vel etiam immediatè, & quando inter referendū secundam illam opinionem, adhibet istam particulam (*cum in vinum transeat mixta vino*) ad summum vult quædo aqua est conuersa in vinum, tunc illam sic factam vinum, transmutari in sanguinem Christi Domini, quod plerique authorum prioris sententiz admiittunt: sed nec secundam opinionem ibi relata, nec summum Pontificem eam ibi iudicando probabiliorē loqui de casu illo satis communi, quo aqua nondum est conuersa in vinum, quando verba formæ calicis profertur à consecrante, de quo tamen casu

A præsens quæstio potissimum mouetur.

Respondetur, summum Pontificem ibi simpliciter existimasse aquam conuerti in sanguinem Christi Domini, considerando præcisè ipsos terminos responsionis eius; hanc enim secundam sententiam, quam iudicat probabiliorē, opponit duabus aliis negantibus quamlibet conuersionem istius aquæ in sanguinem Christi Domini; sed tamen quia inter referendum hanc secundam opinionem simul etiam explicat modum istius conuersionis (*scilicet quia hæc aqua transit in vinum*) & hæc eius responsio est de eo quoddam communiter & ordinariè fit, dum aqua miscetur vino, iuxta morem Ecclesiæ, satis longè antè prolationem verborum formæ: idèd fit vt iudicando hanc secundam sententiam simpliciter & absolute probabiliorē, tacere & ex consequenti, significet hanc mixtionem fieri tantum mediâtè in sanguinem Christi Domini.

B Et quòd hæc sit eius mens habetur clariùs ex capite tertio libri eius quarti de mysterio Missæ, dum ita scribit, *Quibusdam non absurdum esse videtur, quòd aqua cum vino transit in sanguinem, eâ scilicet ratione, quòd aqua per admixtionem transit in vinum, & vinum per consecrationem transit in sanguinem: quis enim ambigat aquam in vinum transire, cum multo vino modicum infunditur aqua? aliquin tota vini substantia propter guttam aquæ mutatur, vt quoddam fiat ex illis consensu, quòd nec sit aqua, nec vinum.* Hactenus Innocentius: quo loci verba illa (quis enim ambigat, &c.) affirmant mediatam tantum conuersionem aquæ in sanguinem Christi Domini, & hæc sequentia (*aliquin tota vini substantia, &c.*) negant aquam illam aliter conuerti in sanguinem Christi Domini: vnde in editione Colonensi operum Innocentij tertij ad marginem loci nunc relati ita habetur (*recta opinio de aqua in calice sacramenti*) quare hæc eius particula (*cum vino*) in prædicto capite cum Marthæ intelligi debet de mediatâ tantum conuersione, vt patet ex eius verbis nunc relatis; tum etiam ex eo quòd proponendo hanc suam sententiam in prædicto Canone explicat illam de tali tantum conuersione, qualis dicitur communiter à Philosophis, *Conuersio alimentis esse in substantiam, seu carnem animalis quod nutritur*, quæ est tantum mediata: sed quod magis facit pro nobis est, quòd idem summus Pontifex eodem capite tertio libri quarti citati verbis latim sequentibus proponit sibi præsentem discutiatem de aqua non conuerti in vinum ante prolationem formæ, cui respondet conformiter ad nostram propositionem; sic enim format discutiatem, *Quid autem si plus apponatur aquæ, quàm vini, erit irritum sacramentum?* cui respondet his verbis, *Oportet quidem quòd tantum vini ibi ponatur, quòd aqua commixtum saporem vini retineat: id est, quòd totum istud sit vinum, seu quòd aqua sit in vinum conuersa; nam cum vina probentur potissimum sapore, & sapor proprius vini arguat substantiam & formam vini, dicendo, Ne sacramentum sit irritum, oportere vt aqua commixtum retineat saporem vini: & forma aquæ non possit esse simul & semel cum substantia forma vini sub eodem numero accidentibus satis aptè declarat vnde oportere aquam priùs transiisse in vinum, & alias sacramentum fore nullum; & hanc opinionem tem-*

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

pore Innocentij tertij fuisse communem totius Academiæ Parisiensis satis patet, tum ex eo quòd prædictus ille Gaufridus scribit citatâ suâ epistolâ (si hæc procedat de immediata conuersione, vt auctores prioris sententiæ volunt) *istam questionem esse nouam, & sibi inauditam*, quod tamen esset falsum, si talis conuersio immediata pertineret ad fidem, vt aliqui ex authoribus prioris sententiæ volunt: tum etiam ex eo quòd Iacobus de Vitriaco Doctor Parisiensis, & postea Cardinalis docuit in hac Academia, & floruit eodem tempore quo Innocentius tertius; hic tamen in sua Occidentali Historia capite vltimo, vbi proponit hanc difficultatem, respondet verbis expressis, *vinum transubstantiari per consecrationem, aqua in sua natura remanente*: Sicut, inquit, *si granum hordei cum frumento misceatur, quod ibi de frumento est tantum transubstantiatur: nec vllus ex Scholasticis istius temporis potest referri qui contrarium sentierit.*

II.

Idem probatur ex Catechismo Tridentino, capite quarto, §. decimo-septimo, vbi reddens rationem cur ista aqua debeat apponi in modica quantitate, ita ait, *Nam Ecclesiasticorum Scriptorum sententia & iudicio, aqua illa in vinum conueriitur: similiter ex Sacerdotali Romano primâ parte tractatu decimo capite secundo, vbi ita habet, Aqua qua in calice vino admisceatur debet esse in modica quantitate, quia eam in vinum conuertere oportet.* Et hæc duæ autoritates sunt tam clare & euidenter pro nostra propositione, vt directè opponantur precedenti opinioni, cum non possint aliqua tergiversatione explicari, vel de materia tantum necessaria, vel de vino tantum prædominante, vel quòd vinum lymphatum retinendo aquam appelleretur etiam satis communiter vinum; ibi enim reddunt physicam rationem, ob quam aqua debet apponi in modica quantitate, nimirum quod oportet illam in vinum conuertere: ergo volunt illam mediâ tantum conuertere in sanguinem Christi Domini; sicque declarant tale poculum idè appellari vinum ante immediatam illius transubstantiationem, quia nihil ampliùs substantiæ aquæ remanet, sed sola vini substantia.

IV.

Probatur ex Decreto Eugenij, & Tridentino sessione decima-tertiâ, capite tertio, quarto, & Canone secundo, vbi dum agunt de iis, quæ vi & efficacîa verborum formæ transubstantiantur in corpus & sanguinem Christi Domini, meminerant solius substantiæ panis, & solius substantiæ vini: item ibidem dicunt corpus Christi Domini esse sub solis speciebus panis vi verborum, & sanguinem Christi sub solis speciebus vini etiam vi verborum: item docent ibi solum vinum esse materiam calicis consecrandi.

ARTICVLVS II.

Prima ratio pro veritate propositionis articuli precedentis proponitur, & defenditur.

AUTHORITATES sanctorum Patrum, & Conciliorum nobis præcedenti aliaz primo loco hanc articulo subministrant rationem. Illud tantum immediatè, & vi verborum conueriitur in sanguinem Christi D. quod ex eiusdem Christi D. institutione est immediata materia, in quam transubstantiatur eius

A sanguis, quia solus Christus Dominus instituit per seipsum materias sacramentorum nouæ Legis, vt ostendimus, agendo de sacramentis in genere: atqui aqua etiam admixta vino non est ex Christi Domini institutione materia immediata huius transubstantiationis, quâ sanguis Christi Domini ponitur in calice, sed solum vinum: ergo solum vinum conueriitur immediatè, & vi verborum in sanguinem Christi Domini, & non aqua ei admixta.

Minor probatur ex Conciliis & Patribus citatis suprà, qui solum vini virgineum recentente institutum à Christo Domino pro materia calicis consecrandi, tum etiam ex dictis de institutione admixtionis aquæ, quam ibi ostendimus esse iuris tantum Ecclesiastici habentis tamen fundamentum in factò Christi Domini, quem Ecclesia faciendo imitatur.

B

Confirmatur. Concilium Tridentinum suprà tradendo totum illud, quod vi consecrationis transubstantiatur immediatè in sanguinem Christi Domini, recenset *solum vinum*, atque nihil eius substantiæ remanet, vbi si aqua simul immediatè transubstantiaretur etiam in sanguinem Christi Domini, debuisset facere mentionem illius, maximè cum in tradenda doctrina id sit maioris momenti, quàm sit mixtio aquæ, quam tamen explicat esse ex institutione Ecclesiæ, præsertim cum hæc declaratio non videatur satis posse consistere cum tali conuersione immediata aquæ in sanguinem Christi Domini, vt potest intelligi ex dictis, & amplius intelligitur ex dicendis.

C

Dices primò, Concilia & Patres suprà citatos agendo de materia Calicis, sæpè dicere illam esse *vinum aqua mixtum*, & aliquando meminisse solius vini, quia vinum est ibi pars prædominans, & denominatio fit ab eo, vt à maiori parte, maximè cum totum mixtum habeat similitudinem vini. Sed hæc responsio est iam superius reiecta, & addi potest Concilia & Patres ita vocare *vinum aqua mixtum* materiam calicis consecrandi, vt tamen expressè denotent solum *purum vinum* esse institutum à Christo Domino pro materia calicis consecrandi, vt docuimus expressis testimoniis sanctorum Ambrosij, Hieronymi, Augustini, & Patrum tertij Concilij Carthagenensis relatis in prima nostra probatione: quod idem patet ex ipso loquendi modo Eugenij quarti in citato loco Decreto. Vnde ratio cur Patres meminerint solius vini, est quia *solum illud est institutum à Christo Domino pro materia calicis.*

D

Dices secundò, Christum Dominum instituisse duplicem materiam calicis sui consecrandi, *vnâ absolutè & simpliciter necessariam*, & hanc esse vinum; *alteram liberam*, & hanc esse aquam, vt admixtam vino, itavt aqua sumpta seorsim & solitarie, non possit valide consecrari; hoc enim est hæresis Aquariorum, sed quod si admisceatur vino consecrando, sit, vt sic, id est vt mixta vino, sufficiens quæ etiam immediatè transeat in sanguinem Christi Domini vi verborum; vnde talis materia dicitur hoc sensu libera, quòd Christus Dominus non præcepit per seipsum & immediatè aquam esse vino consecrando admiscendam, sed reliquit determinandum Ecclesiæ, quâ tamen præceptione Ecclesiæ posita, & obseruatâ, tanquam aliquâ conditione prærequiritâ, vt de facto sit talis ma-

I.

teria, iam aqua sic admixta transit etiam immediate in sanguinem Christi Domini per formam consecrationis debite pronuntiatam, Patres relatores primâ nostrâ ratione loqui tantum de materia necessaria pro Dominico calice consecrando, vtpote quæ sola est eis *substantialis*, cum altera sit tantum accidentalis, sicque primam hanc nostram rationem nihil habere roboris contra præcedentem sententiam.

Quodd autem Christus Dominus ita instituere, videtur probari ex ipso eius facto; nam eo ipso quo reipsâ admiscebat aquam suo calici, quæ naturaliter non poterat conuerteri in vinum suo calici contentum antequam proferret verba formæ consecratorie, & transsubstantiauerit in suum sanguinem totum illud, quod per modum potus visualis erat in suo calice, tali suo facto instituit aquam pro libera materia sui calicis, iuxta modum superius explicatum.

II.

Confirmatur: Ecclesia non potest statuere, vt in conficiendo sacramento Eucharistiæ materia non consecrabilis adiungatur scienter & prudenter materię consecrabilis, quia tali suâ constitutione præberet moralem occasionem sacrilegij, tum ipsi celebranti, qui sciens & prudens illam admiscebat, quatenus proferret verba formæ ex debita intentione supra materiam indebitam, tum & populo assistenti Missæ, dum calix consecratus ostenditur illi adorandus: atque Ecclesia præcipit verbis expressis capite *de defensionibus vini*, in Romano Missali, *vt si celebrans ante consecrationem calicis aduertit non fuisse appositam aquam, statim ponat eam, & proferat verba consecrationis*: & tam Ecclesia, quàm celebrans probè norunt aquam in tali casu non posset tam citò conuerteri in vinum: ergo ne Ecclesia sic statuens dicatur præbere moralem occasionem sacrilegij, & Sacerdos seruans hoc eius statum, committere pruden- & scienter prædictum sacrilegium, aqua sic admixta vino debet dici esse materia consecrabilis, & immediate transsubstantianda in sanguinem Christi Domini, ex institutione eiusdem Christi Domini in ipso eius facto contenti.

III.

Confirmatur ampliùs: si materia non consecrabilis, seu non transsubstantianda immediate in sanguinem Christi Domini posset per institutionem Ecclesiæ apponi vino statim consecrando, Ecclesia tan bene posset præcipere certissimam, vel aliquem alium liquorem distinctum ab aqua naturali, apponi Dominico calici consecrando: at nemo dixerit hoc secundum; ergo cum Ecclesia resè præcipiat in casu nunc explicato aquam apponi, & statim verba formæ pronuntiare, significat totum illud mixtum ex aqua suam adhuc retinente formam, & vino, transsubstantiari immediate in sanguinem Christi Domini, quia cum probè sciat se nihil posse circa substantiam sacramentorum, ad quam materia pertinet, offendit tali suo statuto Christum Dominum etiam instituisse aquam, vt aliquam materiam calicis sui consecrandi iuxta modum superius explicatum.

IV.

Sed hæc responsio refellitur, nam hæc institutio materię liberæ haberetur vel ex sacra Scriptura, vel ex Patribus, & Conciliis, vel ipsâ Traditione Ecclesiæ referentis factum Christi Domini: at ex nullo capite istorum, non ex primo, quia Scripturæ faciunt solummodò mentionem vini, vt obseruauimus; non autem istius admixtionis factæ per Christum: non item

A ex secundo, quia Patres & Concilia similiter meminerunt *solius vini*, tanquam adæquate materię calicis per Christum institutæ: aquæ verò ei admixtæ, non tanquam materię à Christo Domino institutæ, sed tanquam *ceremonia* ab eo obseruata, nam si Christus Dominus fuisset vsus aquâ admixtâ, tanquam materię immediate conuertenda in suum sanguinem, Patres & Concilia minus studiosè notassent aquam illam vt mixtam fuisse institutam à Christo Domino, tanquam materiam liberam, quam de facto notarent etiam in Tridentino sessione decima-quartâ, capite quinto peccata venialia non esse materiam necessariam, sed liberam confessionis sacramentalis, quod non videtur ad rectam rationi consonum, præsertim cum Patres & Concilia magis vrgeant admixtionem aquæ vino consecrando, quàm confessionem peccatorum venialium, imò illam præcipiant sui grauissima pœna, istam verò dicant tantum esse vtilem, & cum reddendo rationem talis mixtionis institutæ ab Ecclesiâ recurrent ad factum Christi Domini, & non ad eius institutum, relictum tamen libertati Ecclesiæ; quod nihilominus institutum Christi Domini si daretur, faceret maius pondus in animis fidelium, quàm nuda & simplex facti eius imitatio introducta solo Ecclesiæ mandato.

V.

VI.

Denique id non habetur ex Traditione, quia hæc nullibi potest ostendi, imò eius contrarium habetur expresse relato textu Catechismi Tridentini, & Patres qui possunt referri pro tali Traditione aliam longè habuisse mentem ostendemus inter respondendum argumentis aduersariorum.

VII.

Atque ex his intelligitur falsam esse hanc aduersariorum responsum ad proximam confirmationem ex Concilio Tridentino petitam, quâ dicunt idem Patres Tridentinos ibi nullam fecisse intentionem aquæ, vt per conuersionem immediatam transsubstantiandæ in sanguinem Christi Domini, *quia ibi agebant contra hereticos*, cum quibus controversia erat tantum de vino.

Patet, inquam, esse falsum, nam quemadmodum heretici negabant confessionem sacramentalem debere fieri ex Christi Domini institutione & præcepto: item in Sacerdotibus iuridicam potestatem absoluendi ab illis *à soluto & simpliciter*, nullâ distinctione factâ mortaliū & venialium; nihilominus Patres Concilij Tridentini explicant ibi *viramque materiam sacramentalis ablutionis* à Christo Domino institutam, tam liberam, quàm necessariam. Pari etiam modo quia heretici nostri temporis contra quos ibi agunt, non tantum negant transsubstantiationem vini in sanguinem Christi, sed simpliciter & absolute transsubstantiationem, tam cuiuscumque contenti in calice consecrando in sanguinem Christi Domini, quàm substantiæ panis, vel cuiuscumque alterius in corpore Christi per verba formæ consecratorie à Sacerdote legitimo debite prolata, dum iidem Patres Tridentini agendo de calice consecrando, meminerunt solius vini, nullâ mentione factâ aquæ admixtæ, tanquam à Christo Domino in liberam materiam institutæ, suis declarant nunquam Christum instituisse, vt aqua vino consecrando admixta esset libera sui calicis consecrandi materia.

VIII.

I.

Similiter intelligitur esse falsum quod nonnulli respondent ad relatum Decretum Eugenij, scilicet summum Pontificem sic esse locutum de materia calicis, *Est vinum de vite, cui modicissima aqua miseri debet*, vt sic loquendo indicaret solum vinum esse de necessitate sacramenti, aquam verò esse tantum de necessitate præcepti: intelligitur, inquam, esse falsum; si enim hæc eius mens fuisset, satis ei fuisset dicere, *aqua admisceri debet*, non restringendo eius quantitatem ad hanc eius paruitatem quo termino, *modicissima* importaret, quia iuxta authores prioris sententiz quantitas aquæ satis magna, comparatione vini, ipsa sui ad illud coniunctione, seu admixtione, accipit quod sit partialis materia sufficiens, quæ vi verborum transeat immediate in sanguinem Christi Domini: ergo cum hæc prædicta particula, *modicissima*, non sit in tali Decreto otiosa, sed determinet quantitatem aquæ vino conferendo admiscendæ, summus Pontifex ibi significat aquam in ea quantitate admixtam, quā non possit conuerti in vinum, esse materiam insufficientem, quæ vi verborum formæ transeat immediate in sanguinem Christi Domini: & sicut ex posterioribus Decretis sæpè explicamus priora, vbi & quando agunt de re omnino eadem; sic etiam ex eo quoddam Catechismus Tridentinus, & Sacrorale Romanum, quæ hoc Decretum Eugenij tempore satis longo sunt subsequuta & locis illis agunt ex professo de materia consecrandi Dominici calicis, & de aqua illi admiscendâ, dicunt verbis expressis idem illam debere admisceri in modica quantitate, quia debet prius in vinum conuerti, rectè explicamus mentem Eugenij hæc particulâ, *modicissima*, in hoc suo Decreto videntis, quâ aquæ ibi admiscendæ quantitatem determinat, fuisse hanc eandem, quoddam scilicet oportere aquam istam prius conuerti in vinum; sicque sensum quem auctores prioris sententiz ei assignant esse commentitium.

III.

Tandem quoddam hæc institutio aquæ vino admixtæ in liberam materiam Calicis Dominici, non habeatur ex Traditione, patet, quia hæc nullibi potest ostendi, imò eius contrarium habetur satis expressè tam ex relato Catechismo Tridentino, quàm Sacrorali Romano, ex auctoritate Innocentij tertij, & aliis Patribus superius citatis: & ad primum soli Patres illi, quos aduersarij vrgent in summo suæ opinionis fundamento inferius soluendo, possunt pro hac traditione referri, quorum tamen mentem ostendimus ibi fuisse aliam.

IV.

Secundò, eadem responsio asserens mixtionem aquæ esse liberam materiam consecrandi calicis Dominici refellitur: vt aliquod factum ipso sui exercitio importet quoddam institutum propriè dictum, debet præter exemplum imitationis quod præbet, habere aliquid speciale, ratione cuius cognoscatur importare institutionem alicuius rei; aliâs omnia & singula facta Christi Domini specialia, & quæ nobis sunt exempla benè viuendi, dicentur esse *instituta* quædam Christi Domini: atqui in illo facto, quo Christus Dominus miscuit aquam suo calici consecrando nihil præter exemplum imitationis in eo nobis insinuat deprehenditur, ratione cuius cognoscamus Christum Dominum tunc eleuasse aquam sic admixtam, vt immediate transiret in eius sanguinem vi verborum formæ, cum illæ omnes mysticæ significationes, ad quas de-

A notandas hæc mixtio est facta, non postulent vt aqua vino mixta transeat immediate in sanguinem Christi Domini, qui, vt obseruauimus ex sancto Thoma, illa perficiuntur ipsâ admixtione aquæ ad vinum ante consecrationem: ergo Christus Dominus eo ipso quo miscuit aquam suo calici consecrando, non instituit illam sic vino admixtam debere transire immediate vi verborum formæ in suum sanguinem.

B Tertio, vt aliquod signum sensibile factum à Christo Domino, importet *seipsa* institutionem Christi Domini, quæ deputeretur pro materia sue totali, siue partiali alicuius sacramenti propriè dicti in noua Lege, requiritur vt habeat *significationem aliquam prædicam*, quæ correspondeat verbis formæ, & aliquo modo requiratur *ad seruandum veritatem verborum formæ*, quæ prædicta veritas compleatur per formam talis sacramenti; & hoc etiam requirit in materia libera alicuius sacramenti, patet in venialibus, quæ quia sunt peccata, & hæc verba, *absolutè*, si significant prædicam remissionem omnium peccatorum debite explicatorum in sacramentali confessione, habent ex consequenti vt sint materia libera sacramenti Penitentiz: sed aqua vino consecrando admixta nullam habet prædicam significationem; est enim aliquod signum *merè speculatiuum*, vt patet ex omnibus & singulis eius significationibus, & in forma consecrationis nullum est verbum, quod prædicti significet aquam illam immediate conuerti in sanguinem Christi Domini, vt patebit inter soluendum fundamenta prioris sententiz, & potissimum illud quod repetit ex hac particula, *Hic est calix*, nam ostendimus vinum purum habere rationem porus communis: quod autem aqua vino admisceatur, non est, vt sit *porus communis*, sed vel ad *sobrietatem*, vel ad *moderandam vim* ex generositate vini, ne nocet bibenti.

C Tandem aqua admixta vino consecrando ad summum eo modo se habet in ordine ad consecrationem calicis, seu ad ponendum vi verborum formæ sanguinem Christi Domini in calice, quomodo aqua commixta farinæ ad conficiendum panem sese habet ad Christi Domini corpus ponendum vi verborum sub speciebus panis, quia S. Cyprianus epistolâ 63. sic comparat hoc vtrumque in ordine ad consecrationem, vt S. Thomas obseruat hac quaestione art. 6. ad 3. sed aqua illa, ex qua panis coagmentatur, si non sit absorpta per concoctionem panis, sed aliquid eius remaneat in sua propria forma & substantia in vero pane triticeo, & panis ille triticeus consecratur, prædicta illa aqua si remanens, non transibit immediate vi verborum formæ in corpus Christi Domini, quia nihil se transubstantiatur, nisi quod verè & substantialiter est panis triticeus, sed vt sic transeat debet prius esse panis: ergo vt aqua vino mixta transeat vi verborum formæ Christi Domini, debet prius esse conuersa in vinum.

D Ad id autem quod aduersarij ibi proferunt, pro asserenda hac sua libera materia, vt Christo Domino instituta ipso facto mixtionis commodius responderetur inter soluendum fundamenta prioris sententiz.

Ad illam verò confirmationem, quæ dicitur Ecclesiam non posse statuerè, vt in sacramento conficiendo materia non consecrabilis adiungatur consecrabilis, Respondetur id verum esse, si intelligatur de *materia non consecrabilis*, quæ ta-

I.

men sui adiunctione ad materiam consecrabilem, consecratur immediatè, & fortia rationem verè & sufficientis materię pro consensu validè sacramento, quia hoc respicit substantiam sacramenti, circa quam Ecclesia nihil habet potestatis: si autem prædicta confirmatio procedat de materia quidem non consecrabili, quę tamen per modum cuiusdam tantum specialis ceremonię ad aliquid specialiter denotandam adiungatur materia consecrabili, nec tamen consecratur, seu transubstantietur, sed quę etiam remaneat post consecrationem in propria sua substantia, & entitate. Respondetur, quodd si posset dari aliqua rationabilis causa admiscendi aliam eiusmodi materiam materię consecrabili, quę causa rationabilis talis iudicaretur ab Ecclesia, tunc Ecclesia posset id statuere, quia in hac hypothesi talis admixtio esset mera quędam ceremonia: Concilium verò Tridentinum docet Christum Dominum reliquisse Ecclesię potestatem instituenti ea quę iudicaret expedire ad sacramentorum venerationem, & sufficientiam vilitatem, salutem eorum substantiã; unde quodd Ecclesiã id nūquam fecerit, nec faciet, non provenit præcisè ex defectu potestatis, sed ex eo quodd adhuc non iudicavit dari causam aliquam rationabilem pro tali institutione: nec in eo casu quodd datã rationabili causã id statueret, daret loquendo propriè ipsi celebranti occasione facilligij; nam sicut Græci etiam ante ortum schismã (quia sancti Basilii & Chrysostomi in suis Liturgiis, & Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui florebat anno Christi Domini 730. in sua Theoria Liturgię meminerunt huiusmodi admixtionis) infundebant & nunc etiam infundunt aquam fermentem calicis iam consecrato, ad denotandum vim & efficaciam aquę & sanguinis, quę fluxerunt ex latere Christi Domini iam mortui, nec in hoc peccant, quia interrogati de hac re à summo Pontifice in Concilio Florent. post subscriptiones Patrum, dicuntur ei satisfecisse, quatenus id faciebant ex speciali ceremonia, apud illos valde antiqua, ob prædictam mysticam significationem, nec aqua illa existimatur ab illis transire in sanguinem Christi Domini, sed remanere in sua substantia: Patimodo, datã institutione Ecclesię, quã propter causam rationabilem aliqua alia materia per Christum Dominum non instituta adiungeretur materię consecrandę per Christum institutę, remaneret tamen in sua forma propriã & substantia, Sacerdos sic celebrans non committeret sacrilegium, cum profertendo verba formę, loquens in persona Christi. intenderet solummodò consecrare id quodd est materia à Christo Domino instituta, & facere quodd verbis formę significatur, scilicet panem & vinum transubstantiare in corpus & sanguinem Christi Domini: iam tamen hæc tantum adorarent, vt inferius explicabitur inter soluendum fundamenta primę sententię, sicut etiam ibi explicabitur quodd hic obicitur ex rubricis Romanis Missalis. Ex hac etiam responsione ad confirmationem hanc patet solutio ad sequentem, quę procedit de cernis. & aliis liquoribus, scilicet Ecclesiã id non posse præcipere, non defectu potestatis, loquendo simpliciter, sed defectu cause rationabilis, pro reducenda sua potestate ad actum circa talē materiam.

II.

Concilium verò Tridentinum docet Christum Dominum reliquisse Ecclesię potestatem instituenti ea quę iudicaret expedire ad sacramentorum venerationem, & sufficientiam vilitatem, salutem eorum substantiã; unde quodd Ecclesiã id nūquam fecerit, nec faciet, non provenit præcisè ex defectu potestatis, sed ex eo quodd adhuc non iudicavit dari causam aliquam rationabilem pro tali institutione: nec in eo casu quodd datã rationabili causã id statueret, daret loquendo propriè ipsi celebranti occasione facilligij; nam sicut Græci etiam ante ortum schismã (quia sancti Basilii & Chrysostomi in suis Liturgiis, & Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui florebat anno Christi Domini 730. in sua Theoria Liturgię meminerunt huiusmodi admixtionis) infundebant & nunc etiam infundunt aquam fermentem calicis iam consecrato, ad denotandum vim & efficaciam aquę & sanguinis, quę fluxerunt ex latere Christi Domini iam mortui, nec in hoc peccant, quia interrogati de hac re à summo Pontifice in Concilio Florent. post subscriptiones Patrum, dicuntur ei satisfecisse, quatenus id faciebant ex speciali ceremonia, apud illos valde antiqua, ob prædictam mysticam significationem, nec aqua illa existimatur ab illis transire in sanguinem Christi Domini, sed remanere in sua substantia: Patimodo, datã institutione Ecclesię, quã propter causam rationabilem aliqua alia materia per Christum Dominum non instituta adiungeretur materię consecrandę per Christum institutę, remaneret tamen in sua forma propriã & substantia, Sacerdos sic celebrans non committeret sacrilegium, cum profertendo verba formę, loquens in persona Christi. intenderet solummodò consecrare id quodd est materia à Christo Domino instituta, & facere quodd verbis formę significatur, scilicet panem & vinum transubstantiare in corpus & sanguinem Christi Domini: iam tamen hæc tantum adorarent, vt inferius explicabitur inter soluendum fundamenta primę sententię, sicut etiam ibi explicabitur quodd hic obicitur ex rubricis Romanis Missalis. Ex hac etiam responsione ad confirmationem hanc patet solutio ad sequentem, quę procedit de cernis. & aliis liquoribus, scilicet Ecclesiã id non posse præcipere, non defectu potestatis, loquendo simpliciter, sed defectu cause rationabilis, pro reducenda sua potestate ad actum circa talē materiam.

III.

Concilium verò Tridentinum docet Christum Dominum reliquisse Ecclesię potestatem instituenti ea quę iudicaret expedire ad sacramentorum venerationem, & sufficientiam vilitatem, salutem eorum substantiã; unde quodd Ecclesiã id nūquam fecerit, nec faciet, non provenit præcisè ex defectu potestatis, sed ex eo quodd adhuc non iudicavit dari causam aliquam rationabilem pro tali institutione: nec in eo casu quodd datã rationabili causã id statueret, daret loquendo propriè ipsi celebranti occasione facilligij; nam sicut Græci etiam ante ortum schismã (quia sancti Basilii & Chrysostomi in suis Liturgiis, & Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui florebat anno Christi Domini 730. in sua Theoria Liturgię meminerunt huiusmodi admixtionis) infundebant & nunc etiam infundunt aquam fermentem calicis iam consecrato, ad denotandum vim & efficaciam aquę & sanguinis, quę fluxerunt ex latere Christi Domini iam mortui, nec in hoc peccant, quia interrogati de hac re à summo Pontifice in Concilio Florent. post subscriptiones Patrum, dicuntur ei satisfecisse, quatenus id faciebant ex speciali ceremonia, apud illos valde antiqua, ob prædictam mysticam significationem, nec aqua illa existimatur ab illis transire in sanguinem Christi Domini, sed remanere in sua substantia: Patimodo, datã institutione Ecclesię, quã propter causam rationabilem aliqua alia materia per Christum Dominum non instituta adiungeretur materię consecrandę per Christum institutę, remaneret tamen in sua forma propriã & substantia, Sacerdos sic celebrans non committeret sacrilegium, cum profertendo verba formę, loquens in persona Christi. intenderet solummodò consecrare id quodd est materia à Christo Domino instituta, & facere quodd verbis formę significatur, scilicet panem & vinum transubstantiare in corpus & sanguinem Christi Domini: iam tamen hæc tantum adorarent, vt inferius explicabitur inter soluendum fundamenta primę sententię, sicut etiam ibi explicabitur quodd hic obicitur ex rubricis Romanis Missalis. Ex hac etiam responsione ad confirmationem hanc patet solutio ad sequentem, quę procedit de cernis. & aliis liquoribus, scilicet Ecclesiã id non posse præcipere, non defectu potestatis, loquendo simpliciter, sed defectu cause rationabilis, pro reducenda sua potestate ad actum circa talē materiam.

IV.

Concilium verò Tridentinum docet Christum Dominum reliquisse Ecclesię potestatem instituenti ea quę iudicaret expedire ad sacramentorum venerationem, & sufficientiam vilitatem, salutem eorum substantiã; unde quodd Ecclesiã id nūquam fecerit, nec faciet, non provenit præcisè ex defectu potestatis, sed ex eo quodd adhuc non iudicavit dari causam aliquam rationabilem pro tali institutione: nec in eo casu quodd datã rationabili causã id statueret, daret loquendo propriè ipsi celebranti occasione facilligij; nam sicut Græci etiam ante ortum schismã (quia sancti Basilii & Chrysostomi in suis Liturgiis, & Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui florebat anno Christi Domini 730. in sua Theoria Liturgię meminerunt huiusmodi admixtionis) infundebant & nunc etiam infundunt aquam fermentem calicis iam consecrato, ad denotandum vim & efficaciam aquę & sanguinis, quę fluxerunt ex latere Christi Domini iam mortui, nec in hoc peccant, quia interrogati de hac re à summo Pontifice in Concilio Florent. post subscriptiones Patrum, dicuntur ei satisfecisse, quatenus id faciebant ex speciali ceremonia, apud illos valde antiqua, ob prædictam mysticam significationem, nec aqua illa existimatur ab illis transire in sanguinem Christi Domini, sed remanere in sua substantia: Patimodo, datã institutione Ecclesię, quã propter causam rationabilem aliqua alia materia per Christum Dominum non instituta adiungeretur materię consecrandę per Christum institutę, remaneret tamen in sua forma propriã & substantia, Sacerdos sic celebrans non committeret sacrilegium, cum profertendo verba formę, loquens in persona Christi. intenderet solummodò consecrare id quodd est materia à Christo Domino instituta, & facere quodd verbis formę significatur, scilicet panem & vinum transubstantiare in corpus & sanguinem Christi Domini: iam tamen hæc tantum adorarent, vt inferius explicabitur inter soluendum fundamenta primę sententię, sicut etiam ibi explicabitur quodd hic obicitur ex rubricis Romanis Missalis. Ex hac etiam responsione ad confirmationem hanc patet solutio ad sequentem, quę procedit de cernis. & aliis liquoribus, scilicet Ecclesiã id non posse præcipere, non defectu potestatis, loquendo simpliciter, sed defectu cause rationabilis, pro reducenda sua potestate ad actum circa talē materiam.

Tertia responsio auctorum prioris sententię ad hanc primam nostram rationem est, quã negando eius Minorem asserunt Christum Domi-

num instituisse pro materia calicis consecrandi vinum vsuale, provt abstrahit à vino mero, & à vino lymphato, seu modicã aquã temperato, sicut pro materia consecrandi sui corporis instituit panem vsualem, provt abstrahit à fermentato, & azymo, à solito, & à non solito; nam, inquirunt, non solum vinum purum est potus coniuialis, sed etiam vinum modicè lymphatum, vt patet, tum ex eo quodd ita communiter bibitur; tum ex eo quodd calix vini sic modicè mixtus vocetur ab omnibus vinum, & qui bibunt illud, existimantur verè & propriè bibere vinum; quare sicut fermentum, provt ingreditur panem vsualem, & condistinguitur ab azymo, sic est materia consecrandi corporis Christi Domini, vt sit ex speciali institutione Ecclesię, quodd apud nos consecratur tantum azymus, & apud Græcos tantum fermentatus; ita tamen, vt quando consecratur fermentatus, fermentum simul conuertatur immediatè efficacĩã verborum formę in corpus Christi Domini, & quando consecratur azymus, ipsum azyma, vt ingreditur compositionem panis azymi, etiam immediatè transubstantietur vt verborum formę in corpus Christi Domini: sic etiam licet aqua admisceatur tantum ex institutione Ecclesię vino consecrando, quia tamen vt sic admixta vino ingreditur compositionem vini vsualis propriè dicti, & potari soliti in coniuviis, etiam oppiparis, erit vt sic materia sufficiens consecrandi calicis Domini.

Verum & hæc tertia responsio refellitur, nam, sicut pro sufficienti materia consecrandi corporis Christi Domini, panis debet esse persè, & ex sua conditione propria vsualis, non verò tantum per accidens, seu ex sola occasione alicuius sese ad illud, vt sic præcisè sumptum, non pertinentiã formaliter. quemadmodum explicatum est præcedenti disputatione, articulo primo, ita etiam illud tantum potest ingredi de materia sufficientem consecrandi Domini calicis quodd verè & propriè est vinum persè vsuale, & non duntaxat per accidens; est enim vtrobique par ratio, vt etiam præfens hæc aduersariorum responsio significat; sed admixtio aquę ad vinum in ratione potus vsualis, in coniuviis oppiparis habet se tum per accidens, & ne aduersarij dicant istud dici gratis, probamus primùm ex eo quodd coniuviis oppiparè instructa, & quorum potus erat merum vium, fuerunt in vsu longè antè inuentionem admiscendi aquam vino: primam enim illius inuentionem Plinius libro septimo naturalis historię capite 56. tribuit cuniam Staphilo, cum tamen antea vinum in coniuviis solebat purum potari; sic quando Melchisedech capite 14. Geneseos protulit panem & vinum, non solummodò in sacrificium, sed etiam in conuiuium quo exciperet Abraham cum suis redeuntem è prælio, ne paululum quidem aquę isti vino admiscuit, vt supra observauimus ex sanctis Patribus: similiter nec Ioseph quando Geneseos 43. suos fratres excepit conuiuiu; nec item Holofernes quando est conuiuiatus cum Iudith capite 12. libri Iudith: nec similiter Assuerus capite 1. libri Esther, sed iussit vinum preparari, vt magnificentiã regiã dignam erat, abundanti, & præcipuum ponebatur: Imo & in Cana Galilę, vbi vinum deficiente in nuptijs, Christus voluit miraculum huic incommodo subuenire, non conuertit aquam in vinum aqua mixtum, sed simpliciter in purum & meracissimum, vt hoc Archi-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. triclino dictum gustantis illud significat sancti Ioannis capite 2. *Omni homo primum bonum vinum potui, & cum inebriatus fuerint, tunc id quod deterius est, in autem ternaſi bonum vinum usque adhuc: cum enim, vt sanctus Cyrillus Alexandrinus obſeruat libro primo in sanctum Ioannem capite 25. Architrictinus ibi miretur qualitatem vini istius, tanquam præcipui, & omnium optimi, illud debuit esse meracissimum, præsertim cum sanctus Chrysostomus homilia 21. in sanctum Ioannem, notet istas hydrias fuisse omnino vacuas aquâ, & Christum propterea iussisse illas impleri aquâ, ne quis infidelium suspicari posset aliquo fortasse crassiore vino in eis insidente, deinde insusâ aquâ, lymphatissimâ vinum effectum fuisse. Præterea quod hæc admixtio aquæ habeat se tantum per accidens ad vinum, vt est potus vsualis, docet vetus illud Prouerbum, *Vini liquor em perdidisti insusâ aquâ: & qui causas istius mixtionis inquirunt & expendunt (vt videtur est apud Athenæum libro 15. & Cælium Rhodigin. libro 7. cap. 15.) illas omnes repetunt ab aliquo seſe tantum habente per accidens ad potum verè conuiuale, scilicet vel à maiori sobrietate, vel à maiori cura tuenda sanitatis, vel à nimia vini generositate, vel aliquo alio simili.**

II. Tertio probatur. Admixtio aquæ facta vino se habet eodem modo ad illud, tanquam potum vsualem in nostris conuiuiis, quo nunc in Anglia, Polonia, & quibusdam aliis Septentrionalibus Prouinciis admixtio rerum quarundam dulcium, vel singularis cuiusdam saporis ad vinum, quo homines istarum Prouinciarum vtuntur tanquam potu in celebrioribus conuiuiis: acquirere eiusmodi dulcium etiam liquefacturam admixtio facta vino apud istas gentes, habet se tantum per accidens ad vinum, tanquam potum conuiuale, vel etiam vsualem: ergo & admixtio aquæ apud nos facta vino habet se tantum per accidens ad vinum, vt præcisè est potus vsualis in conuiuiis.

III. Maior probatur, vt omnes motiuæ rationes huius admixtionis aquæ ad vinum vsuale apud nos, repetuntur ex iis quæ singulariter respiciunt temperamentum corporis vniuersusque nostrum, specialem stomachi dispositionem, caloris naturalis quantitatem, quatenus quæ in ratione potus vini magis proportionata istis, magis etiam sapiunt palato (sic enim vinum valde generosum, vel omnino purum, vel aquâ admodum paucissimâ dilutum magis placet iis, qui dispositiones istas habent in perfectiori gradu: ij vero qui debilioris sunt temperamenti, & stomachi, illud quod est minus generosum, & magis temperatum aquâ, vt experientia docet) ita etiam diuersum illud temperamentum, quod gentes istæ Septentrionales habent, eorum stomachi longe calidiores nostris, & id genus cætera mouent illas, vt dulces prædictas res vino conuiuali immisceant: ergo admixtio aquæ facta vino eodem se habet modo apud nos, quo rerum quarundam dulcium liquefactio, & admixtio habet se apud gentes illas Septentrionales ad vinum, vt habet rationem potus conuiualis.

IV. Minor verò eiusdem syllogismi facile admititur ab aduersariis, tum quia hoc est peculiare istis gentibus, & ratio vini per vsualem, vt præcisè spectatur, non attenditur penes singularem aliquius gentis conditionem, tum etiam quia aliis consecrans in vino sic condito, non tantum

A. immediate transubstantiaret totam vini substantiam istius calicis in sanguinem Christi Domini, sed etiam & res eiusmodi dulces in condimentum admixtas ei, & ante prolationem verborum formæ liquefactas, necdum in substantiam vini conuersas; quod aduersarij non dabunt: ergo & rerum eiusmodi dulcium etiam liquefactarum admixtio habet se tantum per accidens ad vinum vitigineum, pro vt præcisè consideratur vt vsuale.

Neque huic nostræ rationi tertix contra teretiam aduersariorum responsionem obstat, quod Christus Dominus solam aquam, & non res aliquas dulces, quibus liquefactis, calix per eum consecrandus condiretur, admisceuit suo calici; nam in præſenti difficultate debemus distinguere rationem motiuam à formali ratione formaliter constitutivæ materiæ calicis consecrandi: sufficientem; sola prior, seu ratio motiua præcisè sumpta, quatenus abſtrahit, seu etiam excludit posteriorem, non dat alicui esse materiæ sufficientem, sed tantum pro vt hanc posteriorem includit, nam ratio motiua cur Occidentalis Ecclesia non consecrat in fermentato, sed tantum in azymo, est factum Christi Domini; & nihilominus quia formalis ratio constitutiva materiæ in ratione sufficientis pro consecrando corpore Christi Domini, est *formalis ratio panis vsualis*, & hæc etiam reperitur in fermentato, propterea Orientalis Ecclesia valde in illo consecrat: ergo quamvis Christus Dominus aquam tantum suo calici consecrando admisceuit: quia tamen iuxta præſentem aduersariorum responsionem, quam hic reſellimus, formalis ratio quæ constituit aquam vino admixtam sufficientem materiæ quæ immediate vi verborum conuertatur in sanguinem Christi, vt etiam ex illorum responsione intulimus, reperitur formaliter in illis dulcibus prædictis rebus, seu res illæ dulces liquefactæ, vino ab istis gentibus admixtæ in suis conuiuiis, tam benè ingreditur potum vsualem, & eius appellationem participant, quàm aqua apud nos admixta vino, dulces illæ res liquefactæ vino quidem admixtæ, nondum tamen in illo conuersæ, vel transubstantiabuntur immediate in sanguinem Christi Domini vi verborum formæ, sicut volunt aquam in illum transubstantiari; vel nec ipsa aqua vino consecrando admixta immediate efficiat verborum formæ in sanguinem Christi Domini conuertitur, prius aduersarij non admittunt: ergo posterius debent similiter admittere.

B. Atque ex his intelligitur esse factum rationibus allatis in fauorem huius tertix responsionis *primè quidem*, quia quæ nunc attulimus ostendunt solum purum vinum esse per se potum conuiuale; & quod aqua satis communiter ei admisceatur, proueniat tantum ex aliquibus particularibus circumſtantiis ei in ratione potus vsualis planè extrinsecis; *secundè item rationi est satisfactum*, quia vinum lymphatum dicitur tantum *improprie* vinum, sumptâ denominatione, non ab eo quod est formaliter, sed tantum ab eo cui admisceatur: ac Christus Dominus induit vinum verè & formaliter tale quoad suam substantiam pro sola immediata materiæ calicis sui consecrandi, hoc enim sacramentum constat materiis *proprie physici*, scilicet & Baptismus, & non duntaxat moralibus. Deinde eidem secundæ rationi intelligitur ex dictis esse satisfactum, quia qui bibunt vinum lymphatum non

C. D. Atque ex his intelligitur esse factum rationibus allatis in fauorem huius tertix responsionis *primè quidem*, quia quæ nunc attulimus ostendunt solum purum vinum esse per se potum conuiuale; & quod aqua satis communiter ei admisceatur, proueniat tantum ex aliquibus particularibus circumſtantiis ei in ratione potus vsualis planè extrinsecis; *secundè item rationi est satisfactum*, quia vinum lymphatum dicitur tantum *improprie* vinum, sumptâ denominatione, non ab eo quod est formaliter, sed tantum ab eo cui admisceatur: ac Christus Dominus induit vinum verè & formaliter tale quoad suam substantiam pro sola immediata materiæ calicis sui consecrandi, hoc enim sacramentum constat materiis *proprie physici*, scilicet & Baptismus, & non duntaxat moralibus. Deinde eidem secundæ rationi intelligitur ex dictis esse satisfactum, quia qui bibunt vinum lymphatum non

I. tam dicuntur, loquendo propriè, *vinum bibere*, quam aliquid *mixtum*. Similiter intelligitur esse factus *seruicium rationi*, quã iidè authores dicunt patrem esse rationè *vinu vñsualu*, pro materia consecrandi calicis Domini, ac est *chris/matis* pro materia sacramenti Confirmationis; nam licet *chris/mas* significet aliquid mixtum, seu compositum ex oleo oliuarum, & balsamo, est tamen, vt tale mixtum, institutum à Christo Domino in materiam sacramenti Confirmationis; Eugenius enim in suo Decreto illud, vt est formaliter tale mixtum, assignat pro materia Confirmationis, quemadmodum ibi videre est, & nos suprà agendo de essentiali materia Confirmationis docuimus:at Christus solum verum & substantiale vinum instituit, omni quocunque alio essentiali vini non habente excluso, vt etiam significat illa particula, quam fati frequentes Patres & Concilia adhibent explicando illam, de *vite*, vel *virgineum* vinum id est, quod est verè, formaliter, & substantialiter vinum: item & Ecclesia, dum in publico officio festi Corporis Christi Domini ita canit, *Degna datur Christianis, quod in carnem transiit panis, & vinum in sanguinem*: vbi hæc particula, *vinum*, sumitur tam propriè, vt est physice & formaliter vinum per se, & ex sua propria naturali conditione potus vñsualis, quam hæc particula, *panis*, vsurpatur, qui tamen panis in tantum duntaxat est sufficiens, in quantum est verè, formaliter, & physice *triticum*, aqua naturali subactus, & calore ignis concoctus: si quid verò aliud omnino essentialiter ei admisceatur, nullo modo hac sui adiunctione, seu admixtione ad illud, acquirat rationem materiæ sufficientis, quæ immediatè vi & efficaciã verborum formæ transubstantietur in corpus Christi Domini.

II. Tandem hæc eadem tertiã responsio, quæ vult *Christum Dominum pro materia sui calicis consecrandi instituisse vinum aqua mixtum*, refellitur; nam vel instituit vt vinum sic mixtum à quocunque, & quomodocumque eius mixtio fieret, esset sufficiens materia consecrandi sui calicis; vel solum illud quod est modicè lymphatum, & à solo Sacerdote, vel Diacono, vel Subdiacono, tunc celebranti, ministrante, sic temperatum: Primum non videtur posse dici iuxta istam priorem sententiam, quia illi Patrum autoritates, quibus ista opinio nititur, procedunt de sola aqua ex ritu Ecclesiæ admixta; proinde si caupo per fraudem, & studio maioris lucri, miscuerit aquam vino, in scio Sacerdote, qui illo, tanquam materiã consecrandi vitur, non conuerteretur etiam immediatè in sanguinem Christi Domini, licet sit in parua quantitate: at hoc est contra institutionem materiæ sacramentorum nouæ Legis; nam vbi Christus Dominus determinauit vñm alicuius substantiæ in proximam materiã certi cuiusdam sacramenti, voluit vt talis substantia à quocunque præparata in ratione talis compositi, seu mixti esset sufficiens, dummodò minister conficiendo tale sacramentum, non haberet aliquam intentionem virtualem, vel expressam illi absolute oppositam, vt patet in ablutione aquæ naturalis pro Baptismo valde conficiendo; item & in pane propriè vñsuali, siue ille sit etiam ex ignorantia consecratus fermentatus, quem tamen bonã fide putat esse azymum; tunc enim error iste est tantum *speculatiuus*: sed Christus iuxta priores authores prioris sententiæ, instituit in ma-

teriam proximam sui calicis consecrandi, vinum vñsualè in conuiuio, pro vt illud simpliciter & absolute *abstrahit à vino puro, seu mero & aqua mixto*; & vinum à caupone mixtum aqua verè & propriè est vinum huiusmodi vñsualè, quia essentialiter & denominatione vini in esse *talis mixti*, conuenit ei, non ab intentione eius, qui talem facit mixtionem; sed ex ipsamet rei natura, seu ex eo quod vinum & aqua simul miscantur in vñm potus, & Sacerdos consecrans illud mixtum non habet aliquam intentionem, siue *virtualem* tantum, siue *actualem*, hic & nunc oppositam consecrationi huius mixti, quin potius vult, quantum est ex sua parte, totum istud quod est in calice consecrare: igitur tunc, non obstante quod hæc admixtio non sit facta ex ritu Ecclesiæ, quia ex hypothesi Sacerdos celebrans pro obliuione, & inaduerterentiam nullam fecit aliam, semper tale mixtum ex vino & aqua, ritu tamen Ecclesiæ non factum, erit sufficiens materia proxima consecrandi calicis Domini, quod tamen hæc responsio negat.

Secundum item dici non potest; tunc enim omnia illa, quæ aduersarij nobis obiciunt de consecratione totius contenti in calice, de periculo sacrilegij, & id genus alia recurrunt, & huic eorum responsioni aduersatur, eo casu, quo hæc admixtio aquæ erit facta per cauponem vel alium, in scio Sacerdote.

Neque contra priorem huius rationis partem potest obijci, oleum balsamo mixtum ita esse necessarium sacramenti Confirmationis materiã, vt tamen prærequiratur *essentialiter*, esse benedictum, seu consecratum ab Episcopo, & eandem esse rationem huius admixtionis aquæ ad vinum consecrandum illam requirere etiam essentialiter fieri à Sacerdote Missam celebrante, vel à Diacono, vel Subdiacono ei tunc inferuiente. Hoc, inquam, non potest obijci; Patres enim & Concilia, quando loquuntur de chris/mate, vt per Episcopum benedicto, pro materia Confirmationis, loquuntur de illo vt sic consecrato, *in recto casu*, & proinde vt essentialiter postulante hæc benedictione: nam vbi loquuntur de hac admixtione aquæ vino consecrando, loquuntur tantum *in obliquo*, nec vñm verbum adhibent, quo significetur hæc aqua & vini mixtionem; essentialiter postulare fieri à Sacerdote celebrante, vel Diacono, aut Subdiacono ei in tremendis Missæ mysterijs seruiente: ergo admixtio aquæ vino consecrando, vt transeat in sanguinem Christi, non postulat essentialiter fieri per sacerdotem celebrantem, vel Subdiaconum, aut Diaconum ei inferuentem.

ARTICVLVS III.

Secunda ratio pro eadem veritate proponitur, & defenditur.

EADÈM superius relatæ sanctorum Patrum, & Conciliorum autoritates hanc alteram nobis subministrant rationem. Illud tantum immediatè vi verborum conueritur in sanguinem Christi Domini, sub cuius solius accidentibus sanguis Christi Domini consecratus continetur, & conseruatur sacramentaliter in calice: atqui sanguis Christi Domini consecratus in calice continetur tantum, & conseruatur sub accidentibus vini, & non sub accidentibus aquæ: ergo solum vinum & non aqua conueritur im-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. mediatè, & vi verborum in sanguinem Christi Domini.

Minoi probatur ex citatis testimoniis Decreti Eugeni, & Concilij Tridentini. Deinde quia sanguis & corpus Christi Domini subeunt vicem substantiæ panis & vini, *sola sustentatione materialis excepta*, tamdiu conferuantur sub illis, quamdiu propriæ istorum accidentium substantiæ sub illis eidem conferuantur; vnde etiam talis conversio vocatur propriè *transubstantiatio*, quatenus eadem accidentia substantiæ definentis manent, sub quibus alia substantia succedit.

Neque satisfacit quod quidam respondent citata à nobis testimonia comprehendere etiam accidentia aquæ sub accidentibus vini, quia (inquiunt) hæc habent *apparentiam & similitudinem* accidentium vini: & Tridentinum ibi tantum virgere contra Lutheranos exclusionem, & absentiam substantiarum panis & vini, quas illi contendebant remanere, nec intendisse definire controverfiam merè Scholasticam.

Hoc, inquam, non satisfacit; nam imprimis Concilium Tridentinum suprâ adhibet particulam (*dumtaxat*) quæ suam definitionem restringit ad sola accidentia substantiæ panis & vini. Secundò, in definitionibus Conciliorum verba sumi debent *in nativâ & propria sui significatione*: & quando significant res physicas modo physico, seu entitatè & realiter consideratas, debent tantum ad illas, vt sic intellectas extendi, aliàs eiusmodi Decreta Conciliorum faciliè possunt eludi: atqui hæc particulæ (*accidentia, seu species vini*) propriè sumuntur tantum pro solis accidentibus vini, & non alterius liquoris ab illo distincti, cuiusmodi est aqua; & tam Patres, quàm Concilia, dum loquuntur de accidentibus remanentibus in hoc sacramento, considerant illa *secundum suas physicas & reales entitates*; nam si aqua post factam consecrationem immisceatur calici in tam parva quantitate, vt statim inducat colorem, & aliquot communes qualitates sensibiles vini, non propterea ipsa eius accidentia propriè dicuntur esse vini, sed tantum aquæ; nec aliquis poterit dicere sanguinem Christi Domini esse sub illis, iuxta modum loquendi Patrum & Conciliorum; quæ tamen accidentia aquæ poterunt dici accidentia vini, si hæc responsio admittatur, sicut accidentia prioris aquæ antè consecrationem appolitur, non tamen prius in vinum conversæ, dicuntur accidentia vini: ergo quando Patres & Concilia dicunt sanguinem Christi Domini in calice consecrato esse sub solis speciebus vini, nomine specierum eiusmodi, non comprehendunt accidentia aquæ vino admixtæ.

Confirmatur, datâ hypothesi quoddam accidentia aquæ remaneant cum accidentibus vini post consecrationem, non implicat sola accidentia vini perfectè accescere, non corruptis aquæ accidentibus: item iuxta fundamenta prioris sententiæ non implicat accidentia aquæ existentia in calice consecrato, extrahi separata per artificium quoddam, ab accidentibus vini consecrati: iam hoc vtroque posito, vel sanguis Christi remanebit sub vtriusque accidentibus aquæ, vel non remanebit: si primum, ergo sanguis Christi verè & de facto reperietur sub solis accidentibus aquæ, & cum ista accidentia, vt sic considerata, sint eiusdem omnino conditionis cum accidentibus cuiuscumque alterius aquæ (quia provi con-

A. siderantur præcisè, & vt separata, est illis per accidens, quòd antè habuerint aliquam admixtionem cum accidentibus vini consecrati) quemadmodum sanguis Christi Domini est *sacramentaliter* sub illis & consecratur, poterit etiam sub aliis accidentibus aquæ non mixtis vino consecrato existere, & conservari, & ex consequenti sanguis Christi Domini poterit consecrari in eiusmodi aqua, quòd est hæreticum: si secundum dicatur, ergo neque sub illis accidentibus aquæ, vt vnus accidentibus vini consecrati, sanguis Christi erit propter eandem omnino rationem.

Ad hoc aliqui primùm respondent, hæc accidentia aquæ iam separata ab accidentibus vini, amittere suam consecrationem, seu ipsâ sui separatione ab accidentibus vini consecrati, desinere habere se sanguinem Christi, quia hæc accidentia aquæ, quoad ipsam continentiam sanguinis Christi Domini, sub seipsis, imitantur conditionem propriæ suæ substantiæ, quoad consecrationem; quare sicut aqua, vt sit materia immediatè consecrabilis in sanguinem Christi Domini, postulat misceri vino, seu dependet necessariò à connexionè cum vino; sic etiam eius accidentia, seu species, vt remaneant consecrata, & retineant sub seipsis sanguinem Christi, postulant necessariò quòd sint connexi ipsi accidentibus vini consecrati.

Verùm hæc responsio refellitur ex iis quæ adiunximus huic nostræ posteriori rationi, nam ex communi Theologorum doctrina, tamdiu corpus & sanguis Christi Domini remanent sub speciebus consecratis, quamdiu propria eorum substantia immediatè conversa, seu transubstantiata in corpus & sanguinem Christi Domini, remaneret & conservaretur naturaliter sub illis, vt amplius explicabitur infrâ agendo de accidentibus Eucharisticis: sed iuxta auctores prioris sententiæ aqua, quæ est propria substantia istorum accidentium sic artificio separatam à consecratis accidentibus vini, transit per consecrationem immediatè in sanguinem Christi Domini, & hæc accidentia aquæ, per artificiosam illam sui separationem à vino, vel eius accidentibus, non amitterent propriam suam substantiam aquæ, si illam habuissent, quæ scilicet extrahuntur integra, absque intrinseca sui corruptione, & cum propria sua accidentalitè entitatè: ergo si post consecrationem extrahantur, debent adhuc etiam retinere sub se sanguinem Christi Domini.

C. Confirmatur, Concilium Tridentinum sessionis 13. Can. 3. definit totum Christum contentum sub vnaquaque specie consecrata, & sub singulis cuiusque speciei partibus separatione factâ: atqui Concilium agens de speciebus Eucharisticis seu consecratis sub nomine specierum vini comprehendit, iuxta opinionem auctorum prioris sententiæ, vt observavimus, etiam accidentia aquæ vino consecrando admixtæ, seu adiunctæ: ergo conformiter ad explicationem istorum auctorum, illa accidentia prædictæ aquæ, vt separata modo à nobis propolito ab accidentibus vini consecrati, continent adhuc ipsum Christi Domini sanguinem sub seipsis, quòd tamen hæc responsio negat.

D. Confirmatur amplius: accidentia consecrata tunc tantum accipiunt de novo aliquam materiam, seu substantiam cui inhzreant, quando primùm corruptur, quoad intrinsecam suam

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

essentiam & entitatem: ac illa accidentia aquæ sunt consecrata iuxta priorem sententiam, & per prædictum sacrificium sui separationem ab accidentibus consecratis vini non corrumpuntur quoad suam essentiam, & naturam, ut docet experientia: ergo entem nullam de nouo accipiunt substantiam, cui inhaereant, & proinde sunt sine ullo subiecto inhaesionis: ergo cum nullum accidens fit de facto & reipsa sine aliquo subiecto actualis inhaesionis, præter accidentia illa consecrata, quæ habent Christi Domini corpus & sanguinem sacramentaliter sub se, oportet ut hæc accidentia, de quibus loquimur, sint de facto sine aliqua substantia, cui realiter inhaereant, & habeant sub seipsis sanguinem Christi Domini, quod tamen prior hæc solutio negat.

II.

Secundò alij respondent, in casu nostræ confirmationis sanguinem Christi Domini remanere sub istis aquæ accidentibus separatim, ab accidentibus consecratis vini, nec inde sequi consecrationem posse fieri valide in pura aqua, quia, inquirunt, pauciora requiruntur ad conservandum aliquid, quod iam obtinetur, quam ad acquirendum illud: etenim anima rationalis est entitativè eadem & eiusdem in se rationis extra corpus, ac in corpore, ut tamen acquirat characterem alicuius sacramenti, debet esse unita suo corpori adhuc in via existentis, & separata ab illo conservat prædictum sacramentalem characterem antea acceptum, & in præsentis mysterio particula panis vel vini consecrati, si postea ita separatur à suo toto, ut seorsum existens sit insensibilis, non propterea perdit suam consecrationem antea dum erat inexistens suo toti acquisitam, quam tamen sub eo statu, quo est insensibilis, acquirere non potest per prolationem verborum formæ. Verum, & hæc solutio refellitur,

III.

nam ut sit vera oportet quod præcisa & formalis ratio sacramenti Eucharistie, item & sacramentalis practica eius significatio ibi reperiantur, quia hoc vitiumq. est inseparabile à Christi D. corpore & eius sanguine, ut existentibus in hoc sacramento valide & rite confectio: atqui nec præcisa, seu formalis ratio sacramenti Eucharistie, nec specialis eius practica significatio etiam in actu primo reperitur in istis speciebus aquæ separatis à vino consecrato, cui antea fuerant coniunctæ: ergo nec talis species, seu accidentia aquæ sic separata ab accidentibus vini consecrati remanebunt propriè consecrata, seu non continebunt sub se realiter sanguinem Christi Domini. Maior est per se evidens. Minor probatur: propria ratio sacramenti Eucharistie est, ut sit cibis & potus animæ, ratione corporis & sanguinis Christi, per analogiam ad cibum & potum corporalem, ut hæc solent exhiberi in convivio, est enim hoc sacramentum institutum pro spiritali convivio: at in casu nostræ Confirmationis sanguis Christi Domini ut sic, & præcisè loquendo, non est talis potus animæ, cum hæc analogia fundetur in speciebus vini verè vitigineæ; solum enim vinum verè vitigineum, & non aliquis alius liquor, habens tantum nudam & simplicem apparentiam vini, est potus in convivio: ergo in tali casu, quo remanent, & conservantur integra accidentia aquæ, ut separata ab accidentibus consecratis vini, ratio potus spiritualis non reperitur, similiter nec eius significatio practica reperitur ibi, quia corpus &

IV.

sanguis Christi Domini non conferunt ex opere

A

operato gratiam propriam huic sacramento, nisi ipsi etiam speciebus panis viticeæ. & vini verè vitigineæ experimentibus prædictam analogiam, eo quod efficacia sacramentorum novæ Legis fundatur in significatione; propria autem significatio, & expressio rei significatæ per hoc sacramentum est in speciebus panis & vini, & nullo modo in speciebus aquæ sumptis seorsim, & solitarie: ergo nec ipsa formalis ratio sacramenti Eucharistie, nec propria eius significatio practica, etiam ut considerata in *all'ipsum*, possunt reperiri in prædictis accidentibus consecratis aquæ, ut separatim, & seorsim existentibus ab accidentibus vini consecrati.

B

Atque ex hac ratione sic explicata faciliè soluitur quod auctores prioris sententiæ replicant contra prædictam confirmationem nostram, pauciora requiri ad conservandum id quod iam habetur, quam ad acquirendum illud: nam ut fateamur id esse verum in genere cuius efficiens, pro ut sit comparatio ad causam formalem, ut patet exemplo illo, quod repetitur ab anima respectu characteris sacramentalis; id tamen non potest habere locum in præsentis casu, in quo formalis ratio constitutiva calicis Domini consideratur, & ut est in accidentibus verè consecratis ipsius vini, comparatur ad seipsam eandem, ut fingitur ab auctoribus prioris sententiæ, inesse, remanere, & conservari in prædictis accidentibus aquæ separatis ab accidentibus vini consecrati. nam aqua & eius accidentia per prædictam eorum responsum supponuntur ingredi præcisa rationem formalem sacramenti Eucharistie tam in fieri, quam in *facto* esse, aquam quidem in eis fieri, velut materiam quæ destinatur verborum formæ, & transubstantiatur immediate in sanguinem Christi Domini: eius verò accidentia, ut in *suo illo facto* esse, calicis Domini intrinsecè & formaliter includantur, sicut accidentia panis ingrediuntur elementum sacramenti Eucharistie, pro ut illud est olummodum in unica specie panis, secundum suam modum expressam significationem: unde cum formalis ratio rei cuiuscumque debeat tamdiu perseverare, quamdiu ipsum eius constitutum durat: formalis autem ratio calicis Domini in *esse sacramenti*, & practica eius significatio non reperiantur in istis accidentibus aquæ separatis, ex consequenti non poterunt dici continere sub se sanguinem Christi Domini: contra formalis ratio characteris sacramentalis in eo consistit, quod sit quædam spiritalis qualitas, indelebilis, impressa animæ, quæ homo illam recipiens deputatur ad certum quoddam munus exercendum in Ecclesia militante, & solus homo viator potest esse de Ecclesia militante, idè character ille in sui impressione postulat animam hominis adhuc in via existentis: quoad sui verè conservationem minimè, cum accidens spirituale permanens, seu habituale pectum in subiecto incorruptibili, & carens aliquo sibi contrario (cuiusmodi est character sacramentalis) inamissibiliter suo subiecto inhaereat.

C

Dispar est etiam ratio alterius exempli desumpti ab *insensibili particula sine panis, sine vini*, quæ licet separata à suo toto. non est apta consecrari, si tamen inexistens suo toti consecrata fuerit, nihilominus post sui separationem ab illo suam adhuc retinet consecrationem: nam, ut infernus dicitur, positio corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus pendet, quoad suum fieri

D

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

essentialiter, & intrinsecè à veritate verborum formæ, cuius vniuscusque formæ istæ particulæ (*hoc & hic*) important demonstrationē ad sensum; quare vt materia quæ consecratur istis verbis, respondeat veritati verborum, debet esse ab ipso consecrante perceptibilis aliquo sensu exteriori; quia verò res permanens (cuiusmodi est sacramentum Eucharistiz) postulat pro nuda sui consecratione alias & distinctas causas à sua efficienti causa, & corpus & sanguis Christi Domini ad permanendum sub accidentibus consecratis, requirunt eum solammodò statum, qui istis accidentibus sufficeret ad consecrandum proprium eorum substantiam si per transubstantiationem non desisset; & hic status reperitur in istis particulis insensibilibus panis & vini etiam separatis à suo toto, sit vt corpus & sanguis Christi in illis, seu sub illis, sic separatis à suo toto consecrato, adhuc verè & realiter perseuerent existere.

II.

ARTICVLVS IV.

Duo corollaria explicantur, & vnum dubium soluitur.

III.

EX iis, quibus hætenus probauimus, aquam admixtam vino consecrandam non transubstantiari immediatè, & vi verborum in sanguinem Christi, primò rectè sequitur aquam *mediatè* tantum conuerti in sanguinem Christi Domini, & eo sine infundi calici consecrando; nam vt aliquid immediatè & vi verborum formæ sic transubstantiatur, debet esse essentialiter vinum, vt probatum est; sed aqua vino admixta non sit essentialiter vinum, nisi mediâ sui conuersione in vinum: ergo sic tantum postea transit in sanguinem Christi Domini. Deinde verba formæ eo sine proferuntur, vt totus liquor, qui est in calice conuertatur in sanguinem Christi Domini, proptèr & quatenus significatio verborum formæ importat: ergo cum ille, quicumque sit, non possit ita conuerti, nisi sit *essentialiter vinum*, vt suprà probatum est, liquor aquæ admixtæ vino debet prius conuerti in illud, & eo sine adhiberi, vt factus vinum, conuertatur immediatè, & vi verborum formæ in sanguinem Christi Domini.

IV.

Secundò sequitur, eo casu quo aqua admiscetur in tanta quantitate, vt non possit ante consecrationem conuerti in vinum, tunc vinum dumtaxat, quod per admixtionem aquæ non est corruptum *substantialiter*, euerâ immediatè transubstantiari in sanguinem Christi Domini; aquam verò neque tunc, neque post conuerti in illud, sed in *merum vinum* semper remanere in substantia vini, nunquam fieri sanguinem Christi Domini.

Prior pars huius corollarij probatur: illud tantum conuertitur in Christi Domini sanguinem *immediatè*. & vi verborum quod est *essentialiter vinum*; sed in tali casu totum contentum in calice non est vinum, sed vna tantum eius pars, quæ non obstante aquâ sibi admixtâ, retinet formam suam substantialem: ergo illa conuertitur *immediatè* in sanguinem Christi Domini.

Posterior pars probatur: vinum conuertitur tantum in sanguinem Christi Domini per formam consecrationis debite pronuntiatam suprà illud; sed in tali casu forma consecrationis calicis non pronuntiatur suprà vinum, quia quando prolata fuit, aqua illa nondum erat vinum, &

A postquam facta est vinum, non est prolata iterum. Deinde materia consecranda debet esse præsens consecranti, vt postea docebitur: vinum autem illud nondum erat præsens in *ratione vini* ipsi consecranti, quando proferrebat verba formæ, quia tunc adhuc erat aqua: ergo aqua vino consecrando admixta nondum conuertitur in vinum, quando verba formæ proferuntur, non transubstantiatur in sanguinem Christi Domini.

Quæres, quid si post inchoatam prolationem forma consecratoria nondum tamen completa, conuersio aquæ in vinum incipiat fieri, & in termino prolotionis eius, vel paulo ante perficiatur: an tunc ista aqua conuertatur in vinum transubstantiatur immediatè, & vi verborum in sanguinem Christi Domini?

B Respondetur, aquam illam tunc non transubstantiari etiam *mediatè* in sanguinem Christi Domini, eo quòd tota forma debeat proferri *practice* suprà totam materiam consecrandam; nam pronomen istud (*hic*) in forma calicis demonstrat *practice* totum contentum præsens in calice, transubstantiari in sanguinem Christi, vt patebit infra: ergo vt hæc propositio sit vera (*Hic est calix sanguinis mei*) & totum contentum conuertatur in sanguinem Christi Domini, debet illud quod conuertitur tunc esse totum præsens, dum hæc particula (*hic est*) pronuntiatur.

Confirmatur: sit aliquis qui prius proferat totam formam consecratoriam panis, pane omnino absente, deinde mox, vel ad prolotionem vltimæ syllabæ, vel illâ statim finitâ, panis apponatur ei præsens, non consecrabit; cuius rei hæc est ratio, quòd particula (*hoc*) denotet id quod consecratur esse præsens: ergo pari iure, quia dum hæc particula (*hic*) pronuntiatur, aqua in hac hypothesisi nondum est vinum, Sacerdos sic consecrans non transubstantiabit aquam istam vinum factam, in sanguinem Christi Domini.

ARTICVLVS IV.

Primum prioris sententiæ fundamentum à Patrum auctoritatibus desumptum, soluitur.

FUNDAMENTVM hoc petitur ex modo loquendi Patrum, quorum aliqui agentes de calice Domini consecrando, dicunt *vinum aquâ mixtum* debere offerri: at vinum aquâ mixtum, seu confusâ adunatione, copulatum aquæ, vt sanctus Cyrianus loquitur epistolâ 65, non potest offerri, nisi vtiqueque permaneat in sua substantia, & sic *immediatè* transeat in sanguinem Christi Domini. Ita sanctus Cyrianus epistolâ nunc citatâ statim in initio, vbi præmonuit seruandam esse traditionem Domini in offerendo calice, his verbis illam explicat, vt calix qui in commemorationem eius offertur, mixtus vino offeratur: & eadem epistolâ satis longè post medium, Sic, inquit, calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi vtiqueque sibi miscetur: esset autem vinum solum, si semper supponeretur aqua conuersa in vinum, vt sic tranfieret in sanguinem Christi. Item alij dicunt *vinum aquâ mixtum benedici, consecrari, transubstantiari, & fieri in sanguinem Christi Domini*, per formam verborum, & speciatim meminere aquæ: sic

I.

sanctus Ambrosius libro quarto de Sacramentis capite quarto, *Vinum, inquit, & aqua in calicem mittitur, sed sit sanguis consecratione verbi creatus: & sequenti quinto capite, Ante verba Christi calix est aqua & vino plenus, ubi verba Christi operata fuerunt, ibi sanguis efficitur, qui plebem redemit. Quo loco sanctus Ambrosius vult aquam & vinum manere in sua propria substantia toto illo tempore, quod antecedit operationem, seu efficientiam verborum formæ, & per illam fieri sanguinem Christi, seu conuerti in illum. Sic etiam sanctus Iulianus Martyr apologia secundâ pro Christianis, non longe à fine, ubi explicat quid apud nos sit Eucharistia, & quid in sacrificio Missæ consecratur in corpus & sanguinem Christi Domini, & sic per Diaconum distribuitur presentibus participandum, facit expressam mentionem panis, vini, & aquæ, & ait totum istud esse id*

II.

in quo aliter sunt grati, id est in corpus & sanguinem Christi Domini conuersum, & alimentum illud esse id, quod nos vocamus Eucharistiâ. Sic etiam S. Damasc. lib. 4. de fide cap. 14. paulo post initium ait, Christum Dominum in vltima Cœna acceptum calicem ex vino & aquâ constantem impertuisse Apostolis, dicendo, *Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus, &c.* & paulo post, *Tu quoque, inquit, nunc quæres quomodo panis corpus Christi & vinum cum aquâ coniunctum; sanguis Christi fiat: & iterum adhuc paulo post, quoniam ita fert hominum usus, atque consuetudo, ut panem edant, vinumque & aquam bibant, idcirco diuinitatem suam cum ipsis coniunxit, eaque corpus & sanguinem sumfecit.* Quibus locis sanctus Damascenus discretè annunciat aquam vt in vino in sua entitate & substantia distinctam, quæ simul cum vino conuertatur in sanguinem Christi Domini. Item Paschasius Corbiensis libro de corpore & sanguine Christi Domini capite vndecimo, *Aqua, inquit, consecratur, non quod permaneat, sed veretur in sanguinem.* Similiter Algerus libro primo de sacramento corporis & sanguinis Domini capite decimo-sexto sic ait, *Cum vinum pro Christo, aqua sacrificetur pro populo, & vtrumque vnius sanguis fiat, quid nisi capitis, & membrorum inde compassione, & morte vniuerit significat?* Et pro eadem refacit illud Hildeberti Cænonianensis Episcopi vsu carmine de mysterio Missæ, quod refertur tomo 3. Biblioth. Patrum, quando agens de aqua Domini calici consecrando admixta, ita canit,

III.

*Præterea nil fors (id est aqua) sine sanguine,
nil sine fonte (id est aqua)*

IV.

Sanguis, vtrumque simul saluat, vtrumque sacra.

Et ibidem paulo post;

Sicut vtrumque simul fluxit (nimirum sanguis & aqua de latere Christi Domini iam mortui) simul offer vtrumque

Vinum deme, crucis non imitari opus.

Quibus in locis obseruanda est hæc particula, *vtrumque*, quæ ibi supponit pro aqua & vino, vt secundum suas substantias & entitates existentes antè prolationem formæ verborum; quæ tamen vinum & aqua per consecrationem æquè conuertantur in sanguinem Christi Domini; quod tamen esset falsum, si aqua, nisi prius in vinum conuersa, non transubstantiaretur in sanguinem Christi Domini.

Confirmat amplius hoc primum fundamen-

A tum ex eo quod Patres dum agunt de modica quantitate aque vino consecrando admiscendæ, nunquam recurrunt ad eius conuersionem primò in vinum faciendam; quod tamen illis fuisset facillimum, sed ad mysticam significationem, vt patet ex testimoniis illorum nunc relatis, & ex Tibur. Concl. præcedenti disp. citato.

Respondetur ad Maiorem huius fundamenti, admixtionem aque cum vino posse duobus modis considerari, primo, prout requiritur in ipsa præparatione materie calicis consecrandi factâ modo sacramentali, seu prout hæc commixtio consideratur iuxta conditionem, quam materia calicis Domini debet habere, vt sit iuxta præspecificationem, seu ordinationem Ecclesiæ, legitime præparata. Deinde potest considerari iuxta præcisam illam conditionem, quam debet habere ipso tempore consecrationis, seu quo fit & perficitur consecratio, seu transubstantiatio calicis in sanguinem Christi Domini; Maiorem huius primi fundamenti esse duntaxat veram de materia consecrandi calicis Domini primo modo consideratâ, & non de illa, vt posteriori modo spectatâ, Patres relatos in probationem Minoris esse tantum intelligendos de tali materia, vt priori tantum modo spectatâ, non autem de illa, vt posteriori modo consideratâ: & quod omnes illi Patres loquantur ibi de hac mixtione priori modo consideratâ, primò probatur in vniuersum, nam locis istis de ea loquuntur, vt iuxta mentionem Ecclesiæ faciendâ: sed intentio Ecclesiæ est tantum ibi representare modum quodam speculativo vniõnem populi cum Christo, quatenus aqua representat populum, & vinum Christum, vt vsus docet S. Cypr. citatâ epist. 63. Algerus & Hildebertus locis in hoc fundamento relatis: ergo cum hæc vnio rectè adumbretur, & sic in ratione significationis speculatiue perfecta per hanc admixtionem in præparatione materie calicis consecrandi, & insuper hæc admixtio representet mutationem populi Christiani per aquam representatam, in Christum adumbratum per vinum; sicut Christus per sacramentum Eucharistiæ non mutatur in nos, sed econtrâ nos in illum, iuxta hoc eius dictum apud S. August. *Non me mutabis in te, sed tu mutaberis in me*, vt seruetur analogia presentis signi etiam speculatiui, ad rem per illud speculatiue significatam, debet aqua ex intentione Patrum illo calici consecrando admixtionem, prius conuerti in vinum, & mediante vino in quod est conuersa, in sanguinem Christi Domini.

C Hæc responsio confirmatur amplius ex eo quod Patres in hoc fundamento relati dum ex professo agunt de eo quod *vire bonum* conuertatur in sanguinem Christi Domini, licet antea meminerint admixtionis aquæ; attamen ubi loquuntur de obiecto circa quod conuertendum, verba consecrationis exerceant suam efficaciam & efficientiam, meminerint solius vini: sic S. Cypr. cit. epist. paulo post principium, ubi postquam sic est loquutus, *ut calix mixtus vino offeratur*, statim ita subiungit, *nam cum dicit Christus, Ego sum vitis vera, sanguis Christi, non aqua est vti que, sed vinum*: quâ loquendi formulâ explicat immediatam materiam calicis Domini, & factâ prius mentione aquæ, hanc istâ particulâ aduersatiuâ, *sed vinum*, excludit à materia proxima calicis consecrandi.

D Nec obstat huic expositioni quod ibi agat contra Aquarios, seu contra eos qui contendunt

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. bant calicem Domini validè consecrari in pura aqua; nam licet istud sit verum, quia tamen verbis immediatè præcedentibus fecerat expressam mentionem huius admixtionis aquæ, si noluisse excludere aquam illam modicam vino consecrando admixtam à totali materia immediatè conuertenda in sanguinem Christi Domini, non debuisset ita loqui *absoluitè*, excludendo aquam omnimodè, sed sicut verbis illis præcedentibus, explicando conditionem materię præparatę pro hoc calice consecrando, vocauerat illam, *calicem mixtum vino*, sic etiam, si eius mens fuisset, facere aquam vino admixtam partialem materiam totius calicis immediatè consecrandi, similiter debuisset hanc, vel aliam ei æquiualem, particulam, *mixtum*, addere huic posteriori parti eiusdem sui textus, sic scribendo, sed *vinum mixtum*, quod tamen non fecit; & hæc eius intentio fit manifesta, Primum ex eo quod omnia illa exempla, quæ ibi refert præfigurasse calicem Christi Domini, *solo puro vino constabant*, ut vinum quod Noë bibit, & quo inebriatus est: item vinum à Melchisedec oblatum Deo in sacrificium, & Abrahamo præparatum in conuiuium, & alia id genus, quæ fusc ibi commemorat. Deinde hæc eadem eius intentio fit etiam manifesta ex his aliis eius verbis circa medium eiusdem epistolę, *Quā in parte inuenimus calicem mixtum fuisse, quem Dominus obtulit* (en conditio materię præparatę) & *vinum fuisse, quod sanguinem suum dixit* (en materia proxima calicis, seu quæ immediatè conuertitur in sanguinem) id est quod conuertit in suum sanguinem; sic enim loquendo alludit ad formam verborum, quibus Christus Dominus transsubstantiauit contentum in suo calice; quare cum ibi faciat mentionem solius vini, ut immediatè conuerli per verba formę in suum sanguinem, debet mens eius esse, quod aqua isti Dominico calici admixta iam fuerat in vinum conuersa. Atque ex hac vtraque obseruatione circa hæc testimonia sancti Cypriani intelligitur esse factum satis primæ eius auctoritati initio huius fundamenti allatę; nam verba quæ nunc protulimus, & immediatè sequuntur, illam declarant, & longè adhuc expressiuss, quando eadem epistolā aliquanto post eius medium illustrat istud exemplo sumpto ab aqua & farina, quæ non sunt sufficiens materia consecrandi corporis Christi Domini, nisi hoc verumque fuerit panis vnus compage solidatum, nam aqua & farina non sunt propriè vnus panis, nisi aqua dependente formam suam substantialem, & transcundo in formam panis: ergo vt hæc similitudo sancti Cypriani valeat, debet iuxta illum, aqua quæ admiscetur vino consecrando perdere formam suam substantialem, & immediatè conuerli in vinum autè consecrationem calicis Domini in sanguinem Christi Domini: verba autem sancti Cypriani sunt hæc, *Sic verò calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrumque sibi miscetur: quo modo nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi vtrumque adunatum fuerit, & copulatum, & panis vnus compage solidatum*: Nam licet mens sancti Cypriani eo loci sit tantum explicare necessitatem admixtionis aquæ vino consecrando ad representandum *speculatim* per materiam calicis Domini consecrandi, vniorem populi Christiani cum Christo suo capite, vt faciliè colligitur ex
- II. III. IV.

verbis antecedentibus, & subsequentibus, & nos præcedenti disputatione animaduertimus; nihilominus tamen id ita nunc facit: vt simul etiam explicet modum, quo ista vnio populi cum Christo representatur, per hanc aquam cum vino mixtionem, scilicet aqua non remanente in sua propria entitate & substantia, sed transiente in vinum per sui conuersionem in illud.

Et hoc amplius confirmatur ex his eius verbis paulò antecedentibus, *Qua copulatio & coniunctio aqua & vini sic miscetur in calice Domini, vt coniunctio illa non possit ab inuicem separari*: Nam si aqua hæc etiam vino consecrando admixta supponatur retinere formam suam substantialem, & remanere in suo esse formali aquæ, iam poterit aliquā arte extrahi, & poni separata à vino, vt quamplures prioris sententię auctores admittunt, negando aquam posse naturaliter conuerli in vinum, cum tamen sanctus Cyprianus ibi expressè dicat illam sic misceri in calice Domini, vt coniunctio illa non possit ab inuicem separari: ergo dum ibi vult aquam esse vino consecrando admiscendam, censet illam prius naturali actione conuerli immediatè in vinum, & sic illud conuersam transsubstantiari per verba formę in sanguinem Christi Domini.

Neque potest obici, sanctum Cyprianum ibi eodem modo loqui de hac aqua admixta, ac de vino, dum ait, *Nisi vtrumque sibi miscetur*; & proinde sicut hæc vini admixtio intelligitur facta ex parte illius, absque deperditione proprię suę formę; similiter & eadem mixtio potest intelligi facta ex parte aquę sine deperditione suę formę substantialis: hoc, inquam, dici non potest, tum quia mystica significatio populi per hanc aquam representati vt conuerli in Christum per vinum adumbratum, quam iuxta sanctum Cyprianum hæc admixtio refert, exigit vt vinum tunc adhuc retineat formam suam substantialem, tum etiam quia ibidem insinuat vinum purum, scilicet aquæ quæ valide consecrati, quod tamen esset falsum, si antè verba formę esset essentialiter corruptum.

Atque ex his patet, secundam eiusdem sancti Cypriani auctoritatem in hoc fundamentum telatam procedere tantum de *vnione populi cum Christo*, vt ad sui representationem per materiam calicis Dominiquirentem non solum aquam, nec solum vinum, sed vtrumque simul, non autem de eo quod quod immediatè transit in sanguinem Christi Domini.

Deinde ad id quod secundò obicitur in hoc eodem primo fundamento aliquos Patres dicere *vinum aqua mixtum benedici, consecrari, transsubstantiari, & fieri sanguinem Christi Domini*, Respondetur, vt rectè Conymericenses obseruant ad caput decimum libri primi de *generatione & corruptione* quæstione secundā, articulo secundo, nomen hoc, *mixtum*, sumi duobus modis, vno propriè & strictè, altero minùs propriè, & in ampla significatione, quo modo dicuntur misceri, quæ etiam ipsa sui accumulatione ad aliud, propriam suam formam deperdunt, & ita illud cui accumulatur, conuertuntur, vt aquæ gutta multo vino iuncta, quod est illorum exemplum ibi. Iam quando Patres dicunt vinum aqua mixtum benedici, consecrari, transsubstantiari in sanguinem Christi Domini, accipiunt hanc particulam, *mixtum*, in hac significatione,

I. itat sensus sit, vinum illud, cui paucillum aque fuit iniectum, & in illud conuersum, benedici, consecrari, transubstantiari, & fieri sanguinem Christi Domini, quod est verissimum; nam tunc Patres illi loquuntur de hac materia calicis secundum eam conditionem quam debet habere ex præscripto Ecclesiæ ante consecrationem: ita sanctus Ambrosius in hoc fundamento relatus, sic dicens, *vinum & aqua in calicem mictitur* (quo exprimit preparationem materiz) & *fit sanguis*, quo exprimit transubstantiationem istius vini in sanguinem Christi Domini.

Nec obstat alius locus ex eodem Sancto ibi statim subiectus, quo dicit, *Calicem Domini esse ante verba Christi, vini & aqua plenum*: & vbi verba Christi operata fuerunt effici *sanguinem Christi*; nam sensus sancti Ambrosij ibi non est asserere aquam vino admixtam, tandiu quoad suam substantiam & entitatem remanere formaliter in isto calice, quandiu verba consecrationis prolata non fuerint, nec villo modo illa actione vini in longè maiori quantitate positi, conuerti in substantiam vini: hæc enim dissertatio est extra proprium illius scopum; sed sensus eius est tantum istis; totum quod fuit positum in calice esse adhuc vsque ad prolationem verborum consecrationis debite factam in suo statu naturali, quisquis & qualiscumque sit ille; & proinde cum modica aqua in magnam vini copiam iniecta etiam naturaliter conuertatur in vinum, totum istud in calice contentum (quod tamen est in rei veritate vinum) ante prolationem verborum formæ, non esse Christi Domini sanguinem, sed solummodò conuerti in illum, quando verba formæ proferuntur, ve intelligitur ex eo quod toto capite quarto agit tantum de ipsa transubstantiatione. Item ex eo quod cap. i. libri sequentis agat speciatim de aqua vino consecranda admixta, tanquam iis quæ ad substantiam huius sacramenti, & practicam significationem verborum formæ pertinent, iam explicatis, nec vllum habet verbum, quo significet aquam illam *vi verborum formæ conuerti immediate in sanguinem*; sed cum sibi obieciisset Melchisedech obtrulisse duntaxat panem & vinum purum, recurrit tantum ad mysticas significationes, per hanc aque admixtionem vino factam speculatiuè representatas; quod est signum satis euidens eum non existimasse aquam illam immèdiatè conuerti in sanguinem. Patet item ex eo quod citato capite quinto, vbi loquitur de speciebus, seu accidentibus, sub quibus post consecrationem sanguis Christi Domini continetur, meminit solummodò accidentium vini, quæ exterius quoad colorem representant sanguinem Christi; *Sed forè dicitur*, inquit, *speciem sanguinis non video, sed habet similitudinem*; sicut enim mortis similitudinem sumpsisti, ita etiam similitudinem pretiosi sanguinis bibis, ut nullus horror cruoris sit, & pretium tamen operetur redemptionis.

Ad autoritatem sancti Iuliani Martyris respondetur, eum verbis immèdiatè antecedentibus loqui de isto poculo vini aque temperato, illud tantum considerando iuxta conditionem, quæna debet habere in ratione materia preparata; sic enim ait, *Deinde ei qui fratribus preest* (id est Episcopo, vel Sacerdoti celebranti Missam) *offeritur panis, & poculum aque & vini, & verbis immèdiatè sequentibus ait eum, qui tunc*

A celebrat sacrificium, exequi Eucharistiam, seu *gratiarum actionem*, id est, consecrationem, vt indicat hæc exclamatio, *Amen*, quam populus, qui præsens adest, recensetur facere: at hæc prolixitas ceremoniarum subindicat eum satis intellexisse modicum illud aque admixtum vino, fuisse conuersum in vinum ante prolationem verborum formæ.

Nec obstat quòd totum istud, in quo tunc gratiz sunt adz, seu quod est consecratum, statim vocet, *panem; vinum; & aquam*, dicatque illud ad absentes perferri, & apud nos appellari Eucharistiam. Hoc, inquam, non obstat; est enim satis familiare sacre Scripturæ, & sanctis Patribus, rem illam, in quam alia est substantialiter conueria, appellare nomine ipsius rei conuersæ, vt apud sanctum Ioannem capite secundo *vinum ex aqua factum à Christo Domino, vocatur aqua*, cum gustasset *Architriclinus aquam vinum fallam*: imò etiam aliquando nomine illius rei, quæ mediatè tantum fuit conuersa in illam: exempli gratià, homo, ratione sui corporis, quod variè eaque multiplici conuersione tantum valdè remotà, est ex terra, satis communiter appellatur in sacris Litteris, & Patrum scriptis *terra*, quare cum panis & vinum immèdiatè, item aqua calici consecrando inmixta, mediante vino conuertantur in corpus & sanguinem Christi Domini, sanctus Iulianus Martyr sequens illi hanc loquendi formulam, rectè potuit dicere, *Discognum presentibus distribuere, & dare perferendum absentibus panem, vinum, & aquam*, super quæ gratiarum actiones sunt factæ, & alimentum istud esse id quod nos vocamus Eucharistiam.

C Atque sanctum Damascenum verbis illis in hoc fundamento relatis eodem modo esse intelligendum, scilicet de aqua vino admixta, tanquam materia preparanda. & de mediata eius tantum conuersione in sanguinem Christi Domini, satis declarat hæc eius verba paulò antè finem eiusdem capitis, *Nec verò panis & vinum corporis figura sunt (absit enim hoc) verum ipsæ sunt Christi Domini corpus diuinitate affectum*: Quo loci si intendisset aquam illam conuerti immèdiatè, eam debuisset etiam recensere. Vnde eius Commentator ad illa verba eiusdem capitis, quibus ait, *Christum Dominum idcirco coniunxisse suam diuinitatem cum pane, aqua, & vino, eadēne corpus & sanguinem suum fecisse*, accuratè obseruat parum aque esse admiscendum vino consecrando, *vi facile*, inquit, *vinum conuerti possit, & non è diuerso*; non enim Christus in populum, sed populum in Christum transferendus est: Quod non notasset, si sensus S. Damasceni fuisset alius; tunc enim fuisset potius eius corruptor, quàm interpres; locus autem Paschasis hic relatus non potest ad mentem eius intelligi de immèdiata conuersione aque in sanguinem Christi Domini; nam ad id necessarium esset eum agnoscere Christum in suo calice consecrando admiscuisse aquam, & tali suo facto instituisse, vt verba, quibus calix eius consecratur, aquam ei admixtam conuerterent immèdiatè in sanguinem, quia hæc efficacia verborum ad id faciendum est tantum à solo Christo, non autem ab aliquo alio inferiori, siue Apostolis, vel etiam totæ Ecclesiæ, vt intelligitur ex dictis de causâ instituentē sacramenta nouæ Legis.

D Quod non notasset, si sensus S. Damasceni fuisset alius; tunc enim fuisset potius eius corruptor, quàm interpres; locus autem Paschasis hic relatus non potest ad mentem eius intelligi de immèdiata conuersione aque in sanguinem Christi Domini; nam ad id necessarium esset eum agnoscere Christum in suo calice consecrando admiscuisse aquam, & tali suo facto instituisse, vt verba, quibus calix eius consecratur, aquam ei admixtam conuerterent immèdiatè in sanguinem, quia hæc efficacia verborum ad id faciendum est tantum à solo Christo, non autem ab aliquo alio inferiori, siue Apostolis, vel etiam totæ Ecclesiæ, vt intelligitur ex dictis de causâ instituentē sacramenta nouæ Legis.

I.

Sed Paschasius longè aliter censuit; nam primis verbis istius vndecimi capitis supponit tantum sibi certum, Christum non admiscuisse aquam vino à se primum consecrato; & propterea inquirendo causas istius admixtionis non recurrit ad factum Christi Domini, sed ad institutionem Apostolorum, de aqua calici consecrando admiscenda; ut valde congruam ad speculativam representationem illius aquæ, quæ fluxit delatere Christi Domini iam mortui per lanceam militis vulnerato, & singularis populi Christiani vnionis cum Christo: igitur locus ille, iuxta mentem Paschasij, non potest intelligi de immediata conuersione aquæ in sanguinem Christi Domini: verba autem Paschasij sunt hæc, *Planè aqua in sanguine quare miscetur, dum in natali calice* (id est, quando primum calix fuit à Christo consecratus) *falsum fuisse non legitur illa permaxima causa est, quia de latere Christi, ubi Passio completur, sanguis & aqua manauit, quod rellè mysterium Apostoli plenè intelligentes faciendum in calice censuerunt, ut nihil decesset nobis in hoc sacramento, ad commemorationem Passionis, quod tunc existit in cruce ad consummationem nostre redemptionis.*

II.

Idem patet ex eo quod illo eodem capite probat, hanc aquæ admixtionem esse valde conuenientem, ratione etiam petita à naturali conditione vini & aquæ, quod scilicet nulli ex omnibus liquoribus tam benè sese coniungunt, quemadmodum vinum & aqua sibi inuicem: At si iuxta mentem Paschasij aqua in modica quantitate vino in maiori quantitate consecrando admixta, non conuertitur immediatè in illud, hæc specialis ratio Paschasij erit falsa, nam plures dantur liquores, quorum vnus alteri admixtus in maiori copia illum conuertit in seipsum, ut ratio naturalis, & ipsamet experientia docet: igitur ut hæc ratio congruentiæ pro aqua vino consecrando admiscenda sit vera ad mentem & intentionem Paschasij, debet ille ibi existimasse aquam in modica quantitate multo vino consecrando admixtam, conuerti immediatè in vinum, & hæc sui conuersione tantum mediante, postea conuerti in sanguinem Christi Domini. Hæc sunt verba Paschasij, *Nulli igitur liquores sic se coniungunt, quemodo vinum & aqua, profecto quia illud ex aqua per viem, sicut Christus ex carne per Mariam; sed longè excellentius vinum quàm aqua, id est vinum est potentius ad conuertendum aquam in se, quàm sit aqua ad conuertendum vinum in seipsam; quare quando paulò post, explicatis plerisque mysticis significationibus, quæ per hanc aquæ admixtionem Dominico calici consecrando factam, speculatiuè tantum representantur, subiicit hæc verba in præsentì obiectione relata, Propter eam non inconuenienter etiam ob hoc ibidem aqua consecratur, non quod aqua permaneat, sed veritur in sanguinem, ut significet quid fides percipiat.* Hæc Paschasij particula, *aqua consecratur*, non idem sonat eo loci ac *transubstantiatur*, ut verborum formæ in sanguinem Christi Domini; sed idem est, ac religiois coniungitur vino consecrando ad aliquod mysticè significandum, iuxta significationem illam, quàm in Canone Missæ commixtio specierum panis & vini iam corpus & sanguinem Christi Domini sub seipsis habentium, dicitur consecratio. quatenus scilicet hæc illorum commixtio fit ad significandum nobis mysticè aliquid, quod respicit nostrum spiritale bonum, li-

IV.

cet illud modo tantum speculatiue repræsentet; in qua etiam significatione ipsemet Paschasius illo eodem capite II. usurpat hanc eandem particulam verbis ferè statim sequentibus, quando ait elluxum aquæ & sanguinis ex latere Christi Domini significare mysticè sacramentum Baptismi, & sanguinis redemptionem: quibus, inquit, non nisi unum salutis opus mysticè consecratur, id est significatur; & adhuc ibidem paulò post, *ut tria hæc, inquit, ritibus istius sacramenti mysticè rebus, id est repræsententur in mysterio, seu aliquo symbolo significantur; & quoniam vna ex præcipuis significationibus, per hanc modicæ aquæ ad vinum consecrandum admixtionem, speculatiue repræsentatis, est intima vnio seu potius conuersio populi Christiani per aquam illam repræsentati, in Christum repræsentatum per vinum; idè vbi Paschasius verbis in obiectione relatis hanc præmissam significationem, sic scribendo, Idè quàm benè in hoc mysterio nostra figura per aquam admittitur, ut unusquisque in illo Christi sanguine suscipere se intelligat, & in melius transmutatur: postea interiectis aliquot verbis, subiungit hæc in obiectione relata; Propter eam non inconuenienter etiam ob hoc ibidem aqua consecratur, non quod aqua permaneat, sed veritur in sanguinem, ut significet quid fides percipiat: id est congruenti ratione modica aqua vino consecrando religiose admiscetur, quia hæc populum Christianum Christo per vinum repræsentatum vnium significat; non quod hæc aqua sic admixta remaneat in sua natura, sed quod in vinum conuersa conuertatur in sanguinem Christi Domini: si enim Paschasius intelligeret istud de immediata conuersione, iam Christus ibi non diceretur repræsentari per vinum consecrandum, nec prædicta vnio populi Christiani ad Christum per hanc admixtionem aquæ ad vinum consecrandum, quin potius aqua, quæ refert populum Christianum, deberet simpliciter dici apponi calici consecrando, ut mixta sanguini Christi Domini; statim conuertatur in illum, & ita vinum, quantum præcisè spectat ad hanc significationem vnionis populi cum Christo, esset impertinens; quod tamen est contra Paschasium hic, sicut & contra sanctum Cyprianum citatè prius epistolà 63. & alios communiter explicantes specialem hanc rationem admixtionis aquæ ad vinum consecrandum. Ex quibus omnibus satis abundè patet locum illum Paschasij nullo modo intelligi de conuersione immediata aquæ in sanguinem Christi Domini; vbi nota Gausferum Clarauallensem suà illà epistolà per Baronium loco superius citato relata turpiter decipi, dum vult hunc Paschasium fuisse eum, cuius meminit sanctus Gregorius Magnus libro quarto capite 40. hic enim vixit tempore Symmachi secundum, contra quem pro summo Pontificatu sauit cuidam Laurentio, ut sanctus Gregorius citato capite 40. expressè notat, idque sub Theodoretico rege circa annum Christi Domini 499. ille verò Paschasius, cuius auctoritatem explicamus, fuit Abbas Corbientis & floruit sub Carolo Crasso Imperatore circa annum Christi Domini 880. ut ad eius librum author Bibliothecæ Patrum obseruat.*

Quod spectat ad auctoritatem Algeri hoc etiam primo fundamento ab aduersariis allatum, responderetur, illam eodem sensu, quo præcedens Paschasij auctoritas, esse intelligendam; nam primò quemadmodum hic censuit Christum

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Dominum non admisit aquam suo calici consecrando, sed fuisse introductum ab Apostolis, ita & Algerus verbis expressis libro secundo, capite quinto ubi sic habet, *Quia panis & vinum propriis cibis & potus est, non bestiarum, sed hominum; ideo Christus utriusque est usus mysteriorum, ut singularis & propria hominum crederetur refectio, cui etiam postmodum per Apostolos aquam admisceri voluit, qui communis potus est bestiarum, & hominum, ut ad unitatem tanti mysterij pertineret significaret, non solum iustorum, sed & peccatorum, si peniteret vellent, consortium.*

Deinde quemadmodum Palchafius citato eius loco usurpauit hæc particulam, *aqua consecratur*, non propter idem sonat, ac *transubstantiatur*, sed tantum providem est ac *religiosè coniungitur* vino consecrando ad aliquod mysticè significandum; ita etiam Algerus in presenti loco hanc particulam, *sacriscentur*, usurpat providem planè significat ac *mysticè admiscetur* materię calicis in sacrificium præparande, quatenus hæc materia in sui præparatione debet constare duobus, vino scilicet, ut Christum referente, & aqua populum ad unitatem capitis & membrorum significandā, ut ibi verbis expressis explicat. Et quod verbum hoc, *sacriscentur*, non sumatur in ea significatione, quā idem est ac *offerri* immediate Deo in verum & propriè dictum sacrificium, patet ex eo quod ita distinguit hæc duo, *vinum & aquam*, in hoc mysterio, ut dicat *vinum sacrificari pro Christo, aquam pro populo*, quod sumptum in rigore loquendi non tantum est falsum, sed etiam hæreticum; Christus enim non pro se (vt pote ex sua intrinseca constitutione simpliciter & absolute impeccabilis) obtulit sacrificium, vel etiam vinum, nec in remissionem nostrorum peccatorum aquam, sed ipsi summet suum sanguinē; quare quando Algerus ibi ita subiungit, *& utrumque unius sanguis fiat*, sensus eius non est aquam antè sui conversionem in vinum, fieri sanguinem Christi Domini, sed aquam vino Dominico calici præparando admixtam & in vinū conuersam, ita fieri sanguinem Christi Domini, ut hæc tali sui præparatione representet mysticè, & modo tantum *speculatiuo*, vñionem capitis cum suis membris; sic enim immediate subiungit, *quod nisi capitis & membrorum inde compassione & morte unitatem significat*: imò tantum abest ut Algerus velit aquam conuerti immediate in sanguinem Christi Domini, quin potius id reiciat; nam postquam citato cap. lib. 2. dixit Christum instituisse suum calicem in vino, tanquā proprio potui hominum, subiungit aquam esse potum bestiarum, & non propter rationem potus humani, sed tantum propter mysticam & speculatiuam duntaxat significationem fuisse ab Apostolis vino consecrando admixtam.

II. Tandem quod Hildebertus Cænomanensis versibus in hoc fundamento relatis agit tantum de illa conditione, quæ vinum, ubi præparatur in materiam calicis consecrandi, debet habere, & de speculatiua tantum & mystica significatione, per hanc admixtionem aquæ representatam; non verò de conuersione aquæ facta immediate in vinum, clariùs patet ex antecedentibus & consequentibus, quā indigeat probatione; nam toto isto opere describit singulas partes Missæ; & versibus in hoc fundamento relatis describit illam partem, quam vulgò vocant *Offertorium*, in qua Sacerdos primum offert panem suprà patenam, miscet modicā aquam vino, & hoc sic mix-

A tum offert ante lotionem manuum, & recitationē illius orationis, quæ speciali nomine vocatur *Secreta*, & explicans mysticas significationes huius mixtionis ait, Sacerdotem debere in tali offertorio *offerre utrumque* (nondum enim intelligitur aqua illa esse in vinum conuersa) ut sic mysticæ significationes huius mixti ibi represententur: at offertorium istud est extra substantiam sacrificij Missæ, nec vlllo pacto ingrediatur essentiam consecrationis, ut facili omnes admittunt: igitur ex eo quod Hildebertus ibi dicat aquam debere offerri per Sacerdotem in tali offertorio, nec vnius oblationem sine alterius admixtione fieri eo quod mystica illorum significatio destruitur, auctores prioris sententiæ malè inferunt illum loqui de illa oblatione, quæ est sacrificio Missæ substantialis, & intrinseca, seu in qua panis & vinum, vi & efficaciæ verborum formæ, transubstantiatur, immediate in corpus & sanguinem Christi Domini; & quod ibi loquatur tantum de illo priori offertorio docent hi versus immediate sequentes, quibus describit orationem illam, quam diximus appellari, *Secreta*, ut hoc offertorium subsequenter,

Hic ita premittit, secretò Presbyter orat, Secretas memento, assimilansque preces, Quas egit Christus, &c.

B Et sic auctores prioris sententiæ malè virgent hanc particulam, *utrumque*, tam in hoc testimonio Hildeberti, quā in reliquis aliorum Patrum, cum illa istis locis supponat *pro vino & aqua, ut requisitis ad integrandam representationem mysticarum significationum huius admixtionis; & præterea aliter loquatur de aqua, & aliter de vino; de illa, tanquam requisita in præparatione materię calicis; de illo, ut immediate in sanguinem Christi Domini transiente vi & efficaciā verborum formæ*: Patet etiam hunc eorum loquendi modum, quo aliquando dicunt, *aquam & vinum conuersi in sanguinem Christi Domini*, non arguere eos id intelligere de immediata conuersione aquæ in sanguinem Christi, sed tantum accommodatè ad institutionem Christi, scilicet modò priùs fuerit in vinum conuersa, quod facit innuunt quando agendo de eo quod vi & efficaciā verborum transubstantiatur, solius vini mentionem faciunt; neque propterea hæc eorum formula loquendi de aqua est aliena ab illo nostro communi, quo solemus dicere panem & carnes, quibus vescimur, conuerti in nostrum corpus & substantiam, qui tamen, ut sic verus, procedit tantum de conuersione *mediata*, vñtelligitur ex iis quæ Philosophi & Medici tradit de nutritione; qui tamen loquendi modus, iuxta communem vltum, non solet extendi ad ea, quibus non vitum tanquam proximo cibo & alimentum, cuiusmodi sunt herbe, & his similia, quibus boues & id genus animalia vescuntur, quorum carnes cedunt in nostrum alimentum, cum herba & his genus similia non nisi valde remotè inferiant nostro alimentum.

C D Ex quibus patet coniecturam illam aduersariorū, quā dicunt prædictis Patrum locutiones ingenerare hunc sensum, scilicet quod velint aquam cum vino mutari *ex agno* in sanguinem, vi verborum formæ, esse nullius momenti, cum, ut animaduertimus, alio modo loquantur de aqua, & longè alio de vino; de illa, tanquam requisita in præparatione materię calicis; de illo ut immediate in ipsum sanguinem Christi Domini transiente vi & efficaciā verborum formæ.

- I. Quod autem obiicitur, Patres agendo de mixtione aquæ in modica quantitate non recurrere ad conversionem eius in vinum, patet id esse falsum ex citato loco Catech. Trid. & Romano Sacerdotali. Deinde aduersarij etiam aliquando recurrunt ad illam, dum dicunt idem aquam debere admisceri in modica quantitate, vt (sic enim loquuntur) *abforbeatur a vino*, & immutetur; nam si sola immutatio secundum apparentiam coloris, exempli causâ, sufficeret reuerâ vbi vinum est maximè coloratum, aqua posset apponi in quantitate aequali ac est vinum, quia sic mixtio aquæ cum vino esset maximè vera & perfecta, cum tunc vtrumque maximè retineret formam suam substantialem; quo tamen casu aduersarij non dabunt aquam conuerti in sanguinem Christi Domini, nec pro hac re potest recurrri ad significationes mysticas huius mixtionis; nam illæ sunt tantum speculatiuæ, quæ non requiruntur essentialiter ad practicam significationem sacramenti præcisè considerati, nec proinde possunt impedire, quin sacramentum perficiatur: quare autem Patres frequentius recurrant ad mysticas significationes hac in re, quam ad conversionem aquæ in vinum, superius est explicatum.
- II.

ARTICVLVS VI.

Priores duæ rationes eiusdem prædictæ opinionis solvuntur.

- III. PRIMA est. Totum contentum in calice prævt calix est, transubstantiatur vi verborum immediatè in sanguinem Christi Domini: atqui totum istud coalefcit ex aqua & vino: ergo tam aqua, quam vinum transubstantiatur vi verborum immediatè in sanguinem Christi Domini. Maior probatur in forma verborum consecrandi calicis, hæc particula, *calix*, supponit pro toto in calice contento, per formam liquidæ & potus: aliàs si substantia aquæ dicitur remanere, hæresis illorum qui negant vinum transubstantiari in sanguinem, non poterit refelli; nam quâ ratione aqua dicitur in præfenti difficultate substantialiter remanere, non obstante pronuntiatione formæ consecratoris factâ debere eadem ratione diceretur substantia vini remanere cum sanguine Christi, quatenus ille conficitur per hanc formam: hæc enim repugnantia fundatur in ista particula, *Hic est calix sanguinis mei*, quæ, vt sic, denotat nullam aliam substantiam ibi esse, quam ipsum sanguinem. Secundo, Patres citati absolutè & simpliciter, sine vlla distinctione, dicunt tanquam certum & indubitatum totum vinum & totam aquam ita per legitimam calicis consecrationem conuerti in sanguinem Christi Domini, vt nihil eorum remaneat præter accidentia, vt Tridentinum sessione 13. Canone 2. ergo volunt illam particulam, *Calix*, in forma consecrationis supponere pro toto contento in calice, & totum illud transire in sanguinem Christi Domini. Tertiò, si aqua remaneret, & solum vinum conuerteretur dum fit consecratio, forma calicis consecrandi esset falsa, quia *absolmè* prolata significat *rationem mixtum calicem* conuerti in sanguinem Christi Domini. Quartò, populus adorans calicem consecratum, adorât totum tanquam sanguinem Christi: ergo credit illam particulam, *calix*, in forma consecrationis significasse totum contentum, & il-
- IV.

A lud conuerti in sanguinem Christi Domini.

Respondetur, distinguendo Maiorem, si nomen totius contenti calix intelligatur id tantum, quod propriè & substantialiter est vinum, tunc illam esse veram: si verò nomen istius particulæ intelligatur etiam *quicquid est liquidum*, & per modum liquidæ, quod tamen non est substantialiter vinum, tunc Maiorem illam esse falsam.

Ad probationem huius eiusdem Maioris, negatur etiam Maior, quia, vt sanctus Cyprianus epistolâ 63. superius citatâ, hæc vox, *calix*, in sacris Litteris supponit pro vino, seu calice vini, & si eius significatio extenderet se ad significantum quodlibet quod habens rationem liquidæ & potus potest admisceri vino: iam si quis loco aquæ naturalis admisceret pomacem, vel aliquid alium liquorem, deberet iuxta opinionem, quam hic refellimus, tam bene conuerti immediatè in sanguinem Christi Domini, quam vult aquam in illum conuerti, quia pomacem est aliquid liquidum, & habet rationem potus; quod tamen aduersarij non admittunt: & quod huius disparitatis ratio non possit sufficienter repeti ex eo quod Christus de facto adhibuit aquam, & non pomacem ei calici, quem consecrauit, ostendimus tertio præcedenti articulo.

Ad primam huius primæ rationis confirmationem nego inde sequi eos qui negant transubstantiationem non posse refelli; nam Ecclesia asserendo illam non intendit quamlibet substantiam contentam in calice etiam liquidam transubstantiari vi & efficaciam verborum formæ in sanguinem Christi; sed eam solam, quæ propriè & essentialiter est vinum; nam ista transubstantiatio attenditur penes oppositionem substantiarum: propterea illa explicatur per verba formæ: at verba formæ calicis significant tantum oppositionem inter substantiam vini, & substantiam sanguinis Christi, quia Concilium Tridentinum sessione 13. tam capite 5. quam Canone 2. dicit hanc conversionem esse tantum *totius substantiæ panis, & totius substantiæ vini* in corpus & sanguinem Christi Domini; & sicut ex eo quod pomacem admixtum vino consecrando, nec in illud conuersum, non impedit practicam veritatem formæ consecratoris, licet tunc solum vinum, & non item pomacem transubstantiaretur in sanguinem Christi, quia calix supponit pro vino, & non pro alio liquore; ita nec substantia aquæ remanens aqua, dum consecratio fit in calice, provt est calix, transubstantiatur vi verborum in sanguinem Christi Domini, nec impedit practicam veritatem, pro eo quod est vinum in calice, cum forma illa fuerit prolata debetè suprà vinum.

D Ad secundam confirmationem respondeo, Patres esse explicandos vt suprà, & per Concilium Tridentinum citato capite 5. & Canone 2. quod licet alibi præcipiat hanc mixtionem, tamen quando agit de transubstantiatione, semper meminit tantum solarum substantiarum panis & vini; quando autem agitur de rebus fidei, & de modo loquendi Patrum in illis explicandis, maior habenda est ratio Conciliorum definitum res istas ex professo contra hæreses, quam aliorum aliorum scribentium antè talem hæresim exortam; nam Patres quando volunt hæreses rescindere, & fidem explicare populo Christiano, loquuntur *pressis & propriis*: sic quia Tridentinum ibi dixit totum vinum & totum panem transubstantiari in sanguinem & corpus.

Christi, consequenter dixit, *remanentibus tantum speciebus panis & vini.*

Ad tertiam confirmationem nego eo casu, quo aliquid aque in vinum non conuersa, remanet in calice, formam consecrationis esse falsam; nam intentio Sacerdotis consecrantis conformiter ad institutionem Christi, in cuius persona loquitur, est solummodo consecrare id quod proprie est vinum, non autem quodcumque aliud ibi contentum, vt patet exemplo pomacei superius allati.

Ad quartam confirmationem respondeo, intentionem populi determinare sibi totum obiectum suae adorationis; intentione vero totius populi esse adorare totum sacramentum, non item quae possent per accidens ibi simul reperiri in calice extra ipsum sacramentum; nam si musca deciderit in calicem statim post consecrationem, vel immediate ante, ibique remanserit, nemo dicit populum, dum adoratur calicem consecratum, simul adorare et istam muscam, vel aliquid simile, aut credere illam fuisse transubstantiatam in sanguinem Christi.

Ad secundam rationem respondeo, falsum esse aquam in modica quantitate admixtam multo vino non posse conuertere in vinum, vt plures Aristotelis Interpretes docent ad librum eius primum de generatione loco in obiectione citato; nam vbi duo habent qualitates sibi inuicem contrarias, item vbi facile diuiduntur, & comminuuntur, habentque materiam communem, si vnus eorum existat in maiori quantitate, alterum in minori, tunc illud quod est fortius ita agere minus, vt illud conuertat in seipsum, praefertim si istud quod est fortius sit maxime actiuum: atqui vinum & aqua habent qualitates sibi contrarias, vinum calorem, aqua frigiditatem; calor est qualitas maxime actiua, vinum & aqua facile diuiduntur, & comminuuntur, & in praesenti hypothesi plus longè vini, quam aquae ponitur: ergo vinum istud conuertet aquam sibi admixtam in seipsum: & haec ratio est Aristotelis libro primo de generatione, textu 83. dum ita scribit, *Eorum vero actiuorum & passiuorum, quae facile diuisibilia sunt, multa quidem paucis, & magna paruis composita mixturem non faciunt, sed accretionem eius quod euincit: nam alterum in id quod euincit verti solet, vt gustu vini decies millies aquae mensuris non miscetur; etenim forma vini perit, atque vinum in totam aquam vertitur.* Haec Aristoteles, vbi expressè ait, vinum in parua quantitate admixtum aquae, in maxima quantitate conuertere in illam.

Neque est quod quis respondeat nos hic loqui tantum de conuersione aquae in vinum, & Aristotelem ponere solummodò exemplum vini conuersi in aquam, quae conuersione admissa, tanquam naturaliter possibili, altera, scilicet aquae in vinum, vt etiam naturaliter possibilis, male inferatur; nam multa sunt apta conuertere in alia, quae tamen non sunt apta alia conuertere in seipsa: exempli causa, possumus conuertere panem in nostram substantiam per actum nutritionis, qui tamen panis non potest nostram substantiam conuertere in seipsum.

Hoc, inquam, responderi non potest; nam Aristoteles sibi postulat ad *veram mixturem tres conditiones*, Prima est, vt corpora quae sibi inuicem admiscerentur sint talia, vt possint agere in se inuicem, & pati ab inuicem. Secunda, quòd facile possint diuidi, aut comminui. Tertia, vt

non sint magna, nec multa, id est habeant proportionem secundum actiuitatem, & resistentiam, vt actiuitas vnus non multum superet resistentiam alterius; & quoniam illa corpora quae habent praedictas condiciones ita possunt sibi inuicem copulari, vt actiuitas vnus longè superet resistentiam alterius, propter maiorem quantitatem, docet tunc vbiusque primae duae illae condiciones reperitur, non item tertia, fore non mixturem, sed conuersionem vnus in alterum: at haec doctrina Aristotelis tam bene habet locum in aqua modicissime quantitate vino admixta, ac in modico vino iniectione magnae aquae, cum duae primae illae condiciones tam bene reperiantur in aqua, quam in vino: ergo iuxta Aristotelem ibi, tam bene modica aqua multo vino apposita potest conuertere in vinum, quam de contra modicum vinum in aquam, & perinde fuit Aristoteli ponere exemplum in aqua, ac in vino.

Nec huic explicationi loci Aristotelici obstat alius locus eiusdem Aristotelis in obiectione relatus ex capite quinto libri primi de generatione; nam ita ponit ibi discrimen inter id quod dicitur augeri, & quod dicitur misceri; vt tamen quia in proponenda difficultate mentio positionis aquae in vino fuerat facta, dicat illam in parua quantitate admixtam multo vino, esse quoad hoc eiusdem planè conditionis cum cibo, quantum scilicet sicut cibis conuertitur in substantiam aliti, ita & in praesenti hypothesi modica aqua in vinum. Quod confirmat ex eo quod rectè colligamus naturam & substantiam operantis ex operatione: at operatio quae tunc exercetur à tali composito, est vini, non aquae; & Aristotelem ibi sic esse intelligendum notant Combricenses, & ante illos Bannes ad illud illius capituli, & plures alij tam antiquiores, quam recentiores.

Nec huic rationi petita ex his locis Aristotelis obstat, quòd vinum, quodcumque illud sit, non habeat in seipso *formaliter* calorem, sed *virtualiter* tantum, nam ad hoc vt aliquid sit principium agendi in aliquo ente, non est necesse, vt quod est principium agendi, *vt quod*, sit *formaliter* tale, in illo, sed sufficit quòd sit *virtualiter* tale, seu quòd sit qualitas aliqua virtualiter talis; nam neque Sol est *formaliter* calidus, nec habet in seipso calorem, sed vel *virtualiter* tantum, vel *eminenter* est calidus, & tamen tali suo calore agit in haec inferiora, & suo modo generat calida: nec item ad hoc vt agens, quod est solummodò tale *virtualiter*, agat de facto, requiritur vt per aliam sibi similem qualitatem actiuae suae virtuti correspondentem in subiecto in quod agit existentem, excitetur: nam & calx, quae solummodò est *virtualiter* calida, accenditur aqua sibi iniectione, in qua tamen aqua calor non reperitur, sed eo ipso quo frigiditas aquae opponitur calori, & calor ille etiam *virtualiter* est maior in ipsa calce, quam in aqua sibi superiniectione, magis & magis accenditur; aqua tamen (quia omne agens agendo reparatur) etiam pro sua conditione debilitatur, & sic quoad vires suas non tantoperè corroboratur, quatenus non solum reparatur secundum eam qualitatem, quae impugnatur alterum; sed etiam ex consequenti secundum alias qualitates, quae in suo contrario magis vigent, sicut fit vt naturale eius temperamentum dissoluatur, tandemque corrumpatur; cuius tamen contrarium euenit in simplici-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. bus (cuiusmodi est ignis) quæ (quia non habent aliquod temperamentum ex quatuor qualitatibus, aliàs enim deficerent esse simplicia) dum sic agunt faciliè reparant damnum, conuertendo illa in seipsa, & sic augentur, vt videre est in igne, qui in unctione ligni valde sicci multum augetur.

Nec item nostræ responsioni obstat, quod initio illius replicatum est, nimirum multa esse apta conuertere in alia, quæ tamen è contrario non sunt apta conuertere alia in se; nam id prouenit ex aliqua speciali conditione rei, quæ vel non tam faciliè potest agere, quàm pati ab alio, vel non potest ita diuidi, & secundum suas partes comminui, vt actione alterius trahatur ad eius esse, vel ex eo quod res illa non est capax talis formæ, vt cineres qui non sunt capaces formæ ignis, cum non sint aliquid combustibile: at nihil horum habet locum in aqua respectu vini, nec econtrà in vino respectu aquæ, vbi eorum vnum excedit alterum in quantitate notabili.

Ad rationem quæ subicitur authoritati Aristotelis, nego aquam nostram communem ita esse corpus simplex, loquendo propriè. & præcisè, vt nullo modo sit mixta: nam Aristoteles 2. de generatione cap. 3. ait, *Aquam nostram ita retinere propriam suam formam aquæ, vt tamen non habeat omnimodam suam puritatem*: & hoc patet ex ipsius congelatione; nisi enim esset mixta aliquibus aliis alterius corporis partibus, non tam faciliè congelaretur.

Nec defunt qui velint aquam nostram communem sumptam in notabili quantitate aliquo modo nutrire, vt S. Thomas in quartum dist. 8. quæst. 1. art. 4. quæst. secunda ad secundum; nec eius tenacitas impedit, quin mixta multo vino diuidatur in partes minutissimas, & corruptione suæ formæ transeat in vinum; quia verò omne agens agendo repetitur, ita vinum debilitatur pro quantitate aquæ sibi additæ, vt tamen si eius quantitas & virtus longè superet quantitatem, & virtutem aquæ, non desinat illam conuertere in seipsum, sicut potest contingere in nutritione, vt præ nimia sumptione cibi etiam transeuntis in substantiam comedentis, calor eius naturalis debilitetur.

Ad illud autem quod ex Plinio assertur de separatione aquæ à vino respondeo, illud ad summum habere locum ante conuersionem aquæ in vinum; non autem post, nam si quid extrahatur, illud est tantum debilior quædam pars vini, & non aqua, vt patet ex eo quòd eodem artificio aliquid simile possit extrahi ex vino puro quidem, seu non mixto aquâ, quod tamen non sit valde generosum, vel non satis decoctum, secundum omnes suas partes; & pro hac responsione S. Thomas potest videri in quartum distinctione vndecimâ in expositione ipsius litteræ.

Atque ex tota hac responsione ad præsentem aduersariorum rationem facile illa alia soluitur, quæ eorum aliqui negant vinum posse aquam in seipsum conuertere, eo quòd videatur esse pars & æqualis conditio vini ac sanguinis, penes id quod quemadmodum hic elaboratur in iecore animalis, quia tamen non est substantia viuens, & idèd non habet virtutem transmutandi substantialiter aliquam guttam aquæ sibi admixtam in sanguinem; ita nec vinum, licet elaboretur intra vnam per virtutem nutritiuam vitis, quia non est quædam substantia viuens, poterit

A separatam ab vna, conuertere substantialiter aliquam guttam aquæ in seipsum. Hæc, inquam, noua ratio ex dictis soluitur, nam præcisa ratio cur aliquid conuertat substantialiter aliud in seipsum, non est quòd sit substantia viuens; hæc enim duo præcisè & propriè sumpta, generare aliquid substantialiter, & aliquid substantialiter conuertere in seipsum, distinguuntur: primum enim dicit processionem viuens à principio viuente, in similitudinem naturæ coniuncto, vt omnes Philosophi & Theologi communiter docent; quare cum sanguis & vinum non sint aliquid formaliter viuens, neutrum illorum potest propriè dici generare: at substantialiter conuertere aliquid in seipsum, exigat tres superius commemoratas condiciones, quæ non omnes habent locum in sanguine, postquam est separatæ à corpore animalis; nam ex Aristotele libro tertio de historia animalium capite 19. *Semper est humidum & calidum, quando in corpore animalis continetur; at ubi effluerit, concreuit*: quare cum tunc deperderit calorem sibi naturam, per quem potest tantum fingi agere in aquam sibi admixtam, rectè intelligimus illum à corpore animalis separatam, ne minimum quidem aquæ sibi admixtam posse in verum sanguinem conuertere; econtrà verò quia vinum extra vnam vitis positum habet veram formam vini, & est valde calidum, posse modicum aquæ sibi admixtum acuitate sui caloris in seipsum conuertere.

ARTICVLVS VII.

Tres vltimæ rationes eiusdem opinionis soluantur.

C PRIMA harum trium est, iuxta secundam sententiam aqua in vinum conuersa ante prolationem verborum formæ conuertitur immediate in sanguinem Christi Domini: ergo & aqua vino consecrando admixta, nondum tamen in vinum conuersa, tam benè conuertitur etiam immediate vi verborum formæ in sanguinem Christi Domini, ac quando est in vinum conuersa. Antecedens patet ex dictis pro nostra sententia, & solutione præcedentium fundamentorum. Consequentia probatur, aqua hæc sic conuersa non habet à tali sua conuersione quòd sit sufficiens materia calicis Domini consecrandi, quia non quodcumque vinum est talis materia sufficiens, sed illud duntaxat, quod propriè est *virgineum*, seu otum de vite; nam Decretum Eugenij sæpius citatum, quando explicat hanc materiam, addit speciatim hanc particulam, *de vite*; & Concilia, vt Carthaginensè & Aurelianensè superius relata id significant, quando dicunt materiam consecrandi calicis Domini esse quòd separatur à fructu vitis: ergo cum aqua in vinum conuersa non sit vinum de vite, & nihilominus sic conuersa in vinum non desinat immediate conuertere in sanguinem Christi Domini, id tantum habebit ex eo quòd ipsa sui coniunctione ad verum vinum de vite, redditur sufficiens quæ sic admixta vino conuertatur immediate vi verborum formæ in sanguinem Christi Domini.

Respondetur concessio Antecedente, negando Consequentiam, ad cuius probationem negatur aquam hanc aliunde habere, vt sit sufficiens materia consecrandi calicis Domini, quàm ab essentiali forma veri vini, quam tunc

I. accipit per formalem sui ipsius conuersionem in vinum.

Ad illas particulas, *de vite, vitigenum*, quas Concilia adhibent inter explicandum veram & sufficientem materiam calicis Domini consecrandi, Respondetur, illas ibi adiungi *ad excludendum duntaxat liquores illos*, qui cum non sint *verè, physici, & formaliter vina*, attamen satis communiter appellantur *vina cum aliquo addito*, vt vinum malogranatorum, vinum absynthicum, & id genus cetera propter aliquam, quam habent cum vino propriè & formaliter dicto similitudinem, eodem planè modo, quo inter explicandum *oleum* illud quod est essentialè matetie sacramentorum Conformationis, & Extremæ-vnctionis solent Theologi communiter addere illud essentialiter debere *esse olinarum*, quorum sensus est excludere tantum reliquos illos liquores, qui propter similitudinem, quam habent ad oleum verè & propriè dictum, quod solum est olearum, dicuntur etiam olea; verbi gratiâ, *oleum nucum, oleum amygdalinum*, & id genus cetera; & in neutro casu sensus Patrum, vel Theologorum fuit requirere, *vt essentialiter necessarium* in istis materiis, quòd haberent has & nullas alias causas sui efficientes; nam quando Christus D. instituit aliquas res physicas in materiam aliquorum nouæ Legis sacramentorum, eas tantum instituit *sumptas præciè, secundum formales suas rationes*, vt intelligitur ex dictis de sacramentis in genere, agendo de sacramentorum nostrorum materiis, & earum conditionibus; quare cum causâ purè efficiens, etiam secundum specialem habitudinem spectata; non ingredientur formale rationem constitutiuam *essentialem modo effectiui*; vinum autem & oleum sint eiusmodi tantum effectus vitis & oleæ, nec in suo formali conceptu includant habitudinem essentialè ad veram & propriè dictam vitem & oleam; sit vt omnis ille liquor, qui *essentialiter, formaliter, & propriè* est vinum, à quacunque causa, & quocunque modo id assequatur, siue artificio hominum, siue solâ applicatione actiuorum naturalium ad naturalia passiva, siue etiam aliquo opere miraculoso, verbi gratiâ vinum ex aqua factum in Cana Galilee semper sit sufficiens materia calicis Domini consecrandi, & ex consequenti parua etiam quantitas aquæ multo isti vino admixta, & in illud formaliter conuersa, sit etiam sufficiens illius consecrandi materia; nec id habet ab ipsa sui admixtione ad vinum, nisi *vt à conditione*, ad naturalem sui in vinum conuersionem necessariâ prærequisita.

II. Secunda trium harum ratio est. Esto aqua possit naturaliter conuerti in vinum, istud tamen erit solummodò verum de vinis generosis. Simis, non autem de minis generosis, quorum tamen vsus est frequentior etiam in sacris Missæ; & nihilominus Ecclesia absque vlla distinctione præcipit aquam adhiberi, nec curat vt queramus fortiora, sed putat sibi satisfactum, modò illud quod offerimus sit verè & propriè vinum vitigenum; ergo cum probesciat non quælibet vina, ob suam debilitatem, posse conuertere aquam etiam modicam in seipsa, nec desinat præcipere sub graui peccato talem admixtionem, imò in Rubricis Missalis Romani capite de *defectibus*, iubere vt celebrans, si aduertat ante consecrationem calicis, aquam non fuisse appositam, statim apponere, & proferre verba consecrationis, quo casu omnes norunt aquam non

A posse prius conuerti in vinum, satis, inquam, Ecclesia significat se existimare aquam conuerti immediatè in sanguinem Christi Domini.

Totum hoc confirmatur: primùm ex facto Christi Domini, qui statim acque miscuit aquam vino, protulit verba consecratoria, vt colligitur ex Euangelio, & totum contentum in calice conuerti in sanguinem: ergo cum hæc institutio admixtionis aquæ vino consecrando fundetur in facto Christi Domini, quemadmodum aqua per Christum apposita non fuit prius conuersa in vinum, ob defectum sufficientis temporis, sed transit immediatè in sanguinem Christi Domini; parimodo in nostra consecratione aqua non debet necessariò prius conuerti in vinum, sed poterit etiam ordinari conuerti immediatè in sanguinem Christi Domini.

B Secundò confirmatur, quia aliàs sæpè contingeret Sacerdotem celebrantem non esse ieiunum, quia ex hypothesi aqua pro nimia breuitate temporis non poterit ante consecrationem conuerti in vinum; & proinde aliquà necessitate tunc occurrente, non poterit iterum celebrare, quod tamen ei communiter conceditur à iure. Item, admissâ contrariâ sententiâ, Sacerdos sæpè tam seipsum, quam populum exponeret periculo idololatricæ, quæ omnes adorant totum quod est in calice.

Respondetur, vinum minimè generosum posse aquam modicissimam, vt admisceri percipitur, conuertere in seipsum; nam parua eius actiuitas compensatur ipsâ quantitate, quâ multum superat aquam.

C Nec obstat quòd Concilium Triburense suprâ relatum concedat tertiam aquæ partem posse admisceri; nam cum istud fuerit tantum Prouinciale, hanc quantitatem, quam non licet excedere determinauit solummodò pro sua Prouincia, & hæbita tantum ratione vinorum, quæ in illo solo oriuntur; vina autem ista dicuntur esse potentissima, & valde generosa, ideò, quæ possunt maiori facilitate tertiam aquæ partem conuertere in seipsa: at non statuit legem communem pro vniuersali Ecclesia; sed Eugenius Pontifex illam declarauit in suo Decreto, quam sequendo etiam tempore debito & conuenienti superius explicato facientes hanc mixtionem aquæ, possumus habere *moralè* aliquam certitudinem de eius conuersione in vinum antè prolationem formæ consecratorie.

D Ad id autem quod assertur ex Rubricis Missalis Romani, negatur inde colligi Ecclesiam iudicare aquam conuerti immediatè in sanguinem Christi Domini; sed solum Ecclesiam tantum facere hanc cæremoniâ aquæ admiscendæ vino consecrando, vt licet nullo modo ingrediatur substantiam sacramenti, attamen velit, tum propter factum Christi, tum ad plenam & omnimodam representationem Dominicæ Passionis, eam non omitti scienter à Sacerdote, sed semper adhiberi, dummodò id fiat antè consecrationem, & tunc faciliè concedimus aquam in isto casu non conuerti in vinum, nec mediâtè in sanguinem Christi Domini, sed manere circumfusam accidentibus consecratis, quæ postea illam conuerterent in vinum; neque propterea incidimus in illam opinionem de aqua remanente in calice consecrato, quam reiecit supra, cum Innocentio tertio; nam illa procedit de *quacunque consecratione calicis*, quæ etiam fit ordinariè, & de mixtione aquæ, quæ fit tempore statuto per

- I. Ecclesiam, quo modo est planè falsa: nos verò hic loquimur de casu extraordinario, in quo fit tantum per accidens vt aqua ibi remaneat cum sanguine Christi Domini; & licet ita celebrans sumat sanguinem Christi cum tali aqua, non tamen definit esse sufficienter ieiunius ieiunio Ecclesiastico, & Canonico ad licitam sumptionem Eucharistie, & sacrificium Missæ iterato celebrandum, si casus occurrat, verbi gratiâ, in die Natalis Domini, si defectus ille, de quo hic loquimur, occurrat in prima Missa poterit, hoc non obstante, celebrare duas reliquas Missas, quia ieiunium hoc tumpitur solummodò per sumptionem alterius substantiæ in propria specie ad sensum cognoscibilis, & extra communionem Sacerdotis celebrantis, quo pacto Rom. Missale iubet in Natali Domini abstinere à sumptione ablutionis in primis duabus Missis: at in præfenti casu aqua sumitur, non contra reuerentiam sacramenti, sed ad eius maiestatem, & ad mysticism, vt patet ex mysticis eius significationibus, non contra præceptum Ecclesiæ, sed potius ex singulari eius præscripto, & si Ecclesia iudicasset Sacerdotem ita communicantem non esse sufficienter ieiunium ieiunio Ecclesiastico pro celebranda Missa iterum, modò casus aliquis id requireret, diligenter notasset istud in suis Rubricis, vbi de hoc casu specialem facit mentionem, quemadmodum facit pro abstinendo à sumptione ablutionis in primo & secundo Sacro in die Natalis Domini: quare talis eius reticentia significat hanc aquæ sumptionem cum sanguine Christi Domini non violare ieiunium requisitum ab Ecclesia pro celebrando Sacro. Quando autem sanctus Thomas in quartum distinctione vndecimâ, quæst. 2. art. 4. qu. 2. in responsione ad secundum sic scribit, *Quod si aqua remaneret in propria forma non liceret post primam sumptionem sanguinis iterum sumere*, id est iterato sacrificio communicare, loquitur tantum de eo casu quo semper in omni celebratione Missæ aqua remaneret in calice non conuersa in vinum antè consecrationem: id enim affert pro incommodo contra auctores prioris sententiæ; hic autem loquimur de eo quod raro aduenit, & fit per accidens.

Ad primam confirmationem petitam ex facto Christi Domini, Respondetur primò, constare quidem ex factis Litteris eum accepisse, & dedisse Calicem, non autem ex illis, vel ex Traditione Patrum constare, quando præcisè vinum calici insulam temperauerit aquâ, vitum tunc tantum præcisè quando voluit proferre verba consecratoria, an verò initio Communionis & visualis aliquo tempore præcedenti consecrationem, sicut plerique solent facere etiam studio sobrietatis, vt sic aqua imbibetur & immutaretur à vino antè porationem; nam sicut Christus Dominus pramissi lotionem pedum, tanquam aliquod præuium ad institutionem sacramenti Eucharistie, ita post hanc lotionem peractam, cum iam sese accingeret ad institutionem sacramenti Eucharistie, potuit mensâ iam paratâ & instructâ, admiscere aliquid aquæ vino calici infuso, & aqua illa potuit facillè intra tempus illud conuerti in vinum antè consecrationem.

Secundò responderetur, Christum Dominum tunc non infudisse aquam isti calici præcisè, vt seruaret sobrietatem, cum calix iste non institueretur ad sedandam sitim corporis, & diui-

A dendus esset in tredecim conuiuia; ait enim, *Bibite ex eo omnes*, & scribit Euangelista, & *biberunt omnes*; vñus autem calix non sit sufficiens pro restringenda siti tredecim conuiuiarum; sed aquam istam admiscuit ad significationem mysticam, idèoque cum hæc optimè representetur in aqua modicissima, Christus Dominus pro sua singulari prudentia, tam modicum aquæ immiscuit toti quo calici consecrando, vt probè sciret fore vt vinum ibi in notabili quantitate contentum pro se & duodecim discipulis conuerteret istud modicum aquæ in seipsum antè inchoatam verborum prolationem, vt S. Bonaventura expresse docet in quartum dist. 11. secundâ parte, dist. art. 1. qu. 3. dum ait, *Christum Dominum non consecrassè calicem, donec aqua fuisset conuersa in vinum*; siquæ cum falli non posset, potuit de toto contento in calice per modum liquidi dicere, *Hic est calix*, &c. imò si ex hypothèsi (quod tamen negamus) daretur aduersariis aquam istam à Christo Domino infusam, tunc non fuisse totam conuersam in vinum antè consecrationem, adhuc tamen Christus Dominus consecrans verè dixisset, *Hic est calix*, &c. sicut & in pari casu nostri Sacerdotes verè consecrant, dum aliquid aquæ vino consecrando admixtum remanet, quia particula, *calix*, ibi, vt significat materiam transubstantiandam in sanguinem Christi Domini, supponit tantum pro calice vini, vt supra docuimus.

Ad secundam confirmationem fundatam in ieiunio requisito ad celebrandum Sacrum, item in adoratione, quam populus exhibet calici consecrato, patet solutio ex dictis suprâ.

Tertia harum trium postrema ratio: materiz sacramentorum non tam videtur æstimandæ ex physiceis & metaphysiceis essentis rerum, quam ex morali, & communi vñs hominum: atqui materia calicis consecrandi, vt supra docuimus, est vinum, & vñs communis hominum æstimatum illud mixtum, ex maiore parte vini, & modica aquâ, quod habet qualitates sensibiles vini, esse vinum etiam in ordine ad potum humanum, licet habeat partes quasdam integrantes, nondum informatas substantiali formâ vini, sicut in corpore animalis sanguis venarum non informatur anima, & tamen est pars integran corpus organici, etiam in ordine ad ministrum animæ; ergo vinum illud, vt mixtum aquâ nondum informatâ substantiali formâ vini, est materia apta calici consecrando; & ex consequenti tunc aqua conuerteretur immèdiatè, per verba formæ in sanguinem Christi Domini.

D Respondetur, materiam sacramentorum nouæ Legis ita esse æstimandam ex morali, & communi hominum vñs, vt tamen sacramenta illa, quæ ex institutione Christi Domini habent aliquid physicum pro suo formali, in præcisa sua rationalis sacramenti requirant illud necessariò, & essentialiter in sua materia, quia Christus Dominus constituit istas materias secundum esse formale, quod nullo pacto pendet ab vñs, & æstimatione hominum, sed à principiis intrinseci eiusmodi entitatis: at Christus Dominus ita instituit sacramentum Eucharistie in cibo & potu, iuxta communem vñs & æstimationem hominum, vt tamen voluerit illa propriè & physice loquendo, esse verè & essentialiter panem & vinum, vt supra docuimus: vnde quemadmodum si quæ substantia habens aliquam similitudinem cum vino propriè dicto, vel cum pane, quæ ta-

men propriè & essentialiter non esset panis, vel
vinum, & per aliquam intimam coniunctionem
esset maxime contigua vero & substantiali pani,
vel vino, licet totum illud, moraliter loquendo, &
communiter diceretur panis, vel vinum (quia
in moralibus parum reputatur pro nihilo) attamen
quia id est omnino falsum in physice, & Christus
Dominus instituit verum, substantialem, & pro-
piè dictum panem pro materia corporis sui
consecrandi, substantia illa, quæ esset similis &
contigua pani, non consecraretur simul cum ve-
ro pane; sic etiam aqua illa admixta vino con-
secrando remanens in sua propria & formaliter
ratione, non transubstantiabitur vi verborum for-
mæ in sanguinem Christi Domini, sed solum-
modo vinum quod ibi est.

11. Ad id autem quod affertur ibi de partibus in-
tegrantibus. Respondetur, aquam istam non dici
proprie & physice partem integram istius
vini; nam proprie loquendo *partes illa* dicuntur
à Philosophis *integrantes*, quas compositum po-
stulat ad suam perfectam & substantialem in-
tegritatem, cuiusmodi sunt in homine pes, ma-
nus, brachia; non autem quæ vel tantum ad or-
natum, vel ad aliud aliud simile requiruntur;
aliàs enim quodcumque accidens perficiens ali-
quâ ratione substantiam, diceretur pars eius in-
tegrans; quod nemo Philosophorum admittit:
at aqua quæ admiscetur vino potando non ei ad-
miscetur, vt perficiens eius substantiam, vel ra-
tionem eius in conditione potus, quia sine illa
eam habet, vt experientia docet, & aqua ista
solummodo potest minus proprie dici pars in-
tegrans totius calicis, quatenus ille est totum ali-
quod aggregatum per accidens ex vino & aqua,
non autem vt præcisè est calix, vel potus: è
contrà *sanguis in animalis* proprie est aliqua *pars*
integrans, cum ei ad vitam & sensationem sit op-
us sanguine, nec sine eo possit subsistere, &
conseruari integrum & completum in perfecta
ratione animalis; vnde in Scripturis sacris ani-
ma eius dicitur *consistere in sanguine*.

Atque ex hæcenus dictis tam pro nostra propositione, quam pro explicandis Patrum auctoritatibus, & rationibus contraiam allatis, patet illos esse iudicis parum æquos totius præsentis controversæ, qui putant assertum de immediata conversione huius aquæ in sanguinem Christi Domini, *esse de fide*, nam si diligenti inquisitione, & æri iudicio expenderit Patrum testimonia, antecedentibus & consequentibus inter se collatis, animaduertissent non hanc, quam prætendunt, mentem eorum fuisse, ut speciatim respondendo ad singula obferuamus; & cum pro sua opinione nullum habeant Decretum, vel Concilij alicuius, aut summi Pontificis, nos verò habeamus expressas auctoritates Catechismi Tridentini, & Romani Sacerdotalis. Item rationes in dogmate fidei, pro Concilio Tridentinum, & alia antiquiora Concilia explicato suadatas; Item & in naturali conditione vini & aquæ, debuerant à tali censura abstinere. Neque nos mouere debet quod referunt suam hæc assertionem fuisse Romæ in publicis disputationibus, & in quibusdam aliis Academicis sæpe sæpius propositam, & defensam; hoc enim ipso, quo hæc sententia nullum habet pro se Decretum summi Pontificis, vel alicuius Concilij, sed *meram tolerantiam*, arguit tantum illam habere aliquam probabilitatem, non tamen esse simpliciter & absolute veram.

A Nec fauet aduerſariis iſtud Baronij loco ſuperius
citato dicentis, *Aliud ad quaſtionem Gaſſi edic-
reſcribi non poſſe, quàm quod credidi, & cuſtodi-
di ſemper Romana Eccleſia, nimirum aquam ſimil
& vinum tranſmutari in ſanguinem Chriſti.*
Nam, vt rectè obſeruat Aſſius ſua oratione
Theologicâ 17. in fine, *Baronius quaſtionem
hanc vt abſoluiſſe propoſitam intellexiſſe videtur,
id eſt, vinum aqua vino mixta quocunque mo-
do, ſaltem mediâ ac conuertatur in ſanguinem
Chriſti Domini; alias enim eius reſponſio
non quadrat ei quod ſubicit, ſcilicet aliud
reſcribi non poſuit, quàm quod Romana Eccle-
ſia credit, & ſemper cuſtodit;* Catechiſmus eni-
m Tridentinus, qui eſt brevis explicatio ce-
rendorum, & Sacerdotale Romanum, quod
eſt directorium obſeruandum in celebratio-
ne & adminiſtratione ſacramentorum, verbis
expreſſis dicunt aquam priùs debere conuerti in
vinum, ut vinum conuerſa conuertatur in ſan-
guinem Chriſti Domini: quare cum Baronius
fuerit acerrimus fidei Catholice, & rituum Ec-
cleſie Romanæ propugnator, hæc eius ſententia
debet tantum intelligi vt *abſoluiſſe enuntiata*,
trave non diſtinguat in particulari ſpeciale
modum iſtius conuerſionis, an ſit tantum me-
diatum, an verò immediatum.

DISPUTATIO VI.

*De quantitate materiæ tam vini, quàm
panis pro consecranda Eucharistia.*

ARTICVLVS PRIMVS.

C *Utrum certa quaedam, siue panis, siue vini
quantitas sit determinata pro sacra-
mento Eucharistiae conficiendo.*

QUANDO Vultus est primus, in materia pro conficiendo Eucharistia sacramento plures rationes posse distingui. Prima est *quantitas eius*, siue parua, siue magna. Secunda, *modalis eius presentia* in ordine ad consecrantes. Tertia, *est eius determinatio*, & designatio in ratione materie Eucharistia & nunc conficiendæ, quæ designatio fit per intentionem ipsius consecrantis. In præsentibus disputatur, agitur de prima, & sensus primi huius articuli est, *an ex institutione Christi Domini quidam limites quantitati dentur in materia consecranda*, extra quos secundum magnitudinem materia non sit amplius apta consecrationi præcisè ex hoc defectu, licet habeat alias conditiones, quemadmodum multi Philosophi docent dari quosdam terminos rei naturalis, extra quos secundum magnitudinem res illa naturalis non possit esse, vel consecrari.

Alenſis quartā parte, quæſt. 10. membro 4. art. 7. §. 6. & nonnulli alij exiſtunt quanta- tem materiz huius ſacramenti eſſe determinatam ſecundum uſum fidelium, i. ita ut maior quantitas materiz non poſſit conſecrari, quā talis uſus poſtulet; vnde ſi quis conſecret plus materiz exiſtiſtante conſecratione tunc eſſe nullam. Paludanus accedit ad hanc ſententiam in quartum diſtinctione vndecimā, quæſtione primā, articulo tertio, dum exiſtiſtante hanc quantitatē

I. esse determinatam apud Deum, sed ignotam ipsi hominibus. His tamen non obstantibus,

Sit hæc nostra propositio. Si sola quantitas materia consecranda spectetur præcisè, qualibet quantitas, & quantalibet magna validè potest consecrari. Ita communiter omnes Theologi cum sancto Thoma tertiâ parte, quæst. 74. art. 2. & 4. sent. dist. 11.

Dixi in propositione (si sola quantitas præcisè consideretur) quia, vt ex dicendis patebit, potest aliunde contingere vt magna quædam quantitas materie non possit validè consecrari; sed hoc se habet merè per accidens, ad materiam consecrandam, provt illa spectatur tantùm & præcisè secundum rationem quantitatis, & multi-
dinis.

Ratio nostræ conclusionis à priori est sola voluntas Christi Domini, qui id ita instituit, quæ institutio Christi Domini colligitur ex iis, quæ sunt essentialia huic sacramento conficiendo. Tria tantùm requiruntur pro conficiendo sacramento Eucharistiæ, scilicet materia, forma, & debita intentio ministri consecrantis: ac aliqua determinatio quantitatis materie consecrandæ pro sacramento Eucharistiæ, colligi non potest ex aliquo istorum capitum, sed potius quædam indeterminatio: ergo materia consecranda Eucharistiæ, spectata secundum suam quantitatem, est indeterminata. Maior patet ex dictis de Sacramentis in genere, & ex Decreto Eugenij in Concilio Florentino. Minor probatur, discurrendo per singula eius membra, & primò, quòd nulla quantitas determinata possit colligi ex materia. Probatur, Christus Dominus instituit illud omne pro materia apta sacramento Eucharistiæ conficiendi, quod est verè & essentialiter panis triticeus, & vinum vitigineum, habetque rationem & conditionem cibi & potus, quemadmodum docuimus: atqui qualibet quantitas panis & vini, quantumcunque magna, est verè & essentialiter panis triticeus, vinum vitigineum, & habet rationem & conditionem cibi & potus; nam panis & vinum sunt entia homogenea, quorum singulæ partes sunt eiusdem omnino rationis, ac eorum totum: ergo Christus Dominus instituit quamlibet quantitatem vini vitiginei, & panis triticei, quantumcunque magnam aptam materiam conficiendi sacramento Eucharistiæ.

III. Quod etiam hæc indeterminatio quantitatis materie colligitur ex forma verborum, probatur, hæc forma significat tantùm præcisè totum illud, quod est substantia panis triticeus, & vinum vitigineum suprâ quod profertur cum intentione consecrandi, transubstantiari in corpus & sanguinem Christi D. sed forma consecratoria est tam vera præcisè, dum profertur suprâ maximam & quamlibet quantitatem panis & vini, ac quando profertur tantùm suprâ parvam & limitatam quantitatem; si quid enim obstat, esset vel virtus verborum, quæ propter suam finitatem, est improporcionata huic effectui præcisè significando, vel quòd corpus & sanguis Christi Domini non possunt poni sub tanta quantitate materie: at neutrum caput obstat, non primum, quia verba consecrationis non produciunt hunc effectum suâ vi naturali, sed supernaturali, & instrumentalitè tantùm; Deus, vt causa principa-
lis; non est autem absolutè requisitum, vt vir-

IV. tus agendi sit tanta in instrumento, quanta est in causa præcipua, imò semper est longè minor: ergo cum Deus, qui est causa præcipua huius effectus, habeat virtutem sufficientem pro tali effectui producendo, nihil ex parte verborum formæ obstat, quin maxima & indeterminata quantitas panis triticei, & vini vitiginei possit validè consecrari; imò licet daretur effectum hunc postulare causam virtutis infinitæ, attamen sufficeret hanc virtutem infinitam reperiri in causa principali, non autem requireretur in instrumentali, quando illa causa præcipua (cuiusmodi est Deus in præsentî casu) non vitur causis instrumentariis ex necessitate, sed ex propria sua tantùm libertate. Non item repugnat ex parte corporis & sanguinis Christi Domini, quantenus sunt significatum prædicum istius formæ, quia ex parte illorum non magis implicat ea poni sub tot speciebus consecratis, & in tanta quantitate, quam eandem specie substantiam panis & vini solo numero distinctâ poni & conservari sub illis isdem accidentibus, quia tam Christi Domini corpus & eius sanguis sunt in obedienciali potentia Dei, vt eadem numero ponatur sub tota illa quantitate panis & vini, quam specifica substantia panis & vini vt sit numerice multiplicata, & conservata sub suis accidentibus, & reproductio vnius & eiusdem rei numero in multis locis, vel sub multis accidentibus, est tam facilis Deo, secundum absolutam potentiam considerato, quam se illi eidem, secundum potètiâ ordinariam spectato, facilis multiplicatio eiusdem speciei secundum plura individua; atqui Deus potest ponere eandem specie substantiâ panis & vini, suâ ordinariâ potètiâ, & in magna aliqua quantitate, & in singulis eius partibus, vt docet experientia, cum substantia panis sit totum quoddam homogeneum: ergo nò etiam repugnat ex parte corporis & sanguinis Christi Domini, quantenus sunt significatum prædicum, seu proprius effectus verborum consecrationis, quin ponantur sub magna & indeterminata quantitate materie consecrandæ.

Tandem quòd hæc indeterminatio quantitatis respectu materie consecrandæ rectè colligitur ex parte intentionis requiritur ad consecrandum, probatur, ex parte illius sufficit, vt Sacerdos velit & intendat consecrare materiam huius sacramenti, præferendo formam, cum intentione faciendi quod Christus consecrando instituit: at Sacerdos consecrans potest habere talem voluntatem, & intentionem, circa quamlibet quantitatem materie huius sacramenti, & simul præferre formam: ergo tunc præcisè poterit illam consecrare, nec aliquis erit determinatio quantitatis materie consecrandæ.

Deinde si quid inde obstat, esset quòd voluntas consecrandi tantam quantitatem materie non sit rationabilis, vt Aletius obiicit: at ista irrationabilitas non obstat, nam hæc rationabilitas respicit tantùm prohibitionem morum, & prudentiam, quâ Sacerdos debet vti in conficiendo sacramento, non autem respicit potestatem conficientis sacramentum; valor autem & substantia sacramenti, item & eius effectus nullo modo pendet à tali probitate & prudentia: ergo est talis voluntas & intentio non sit rationabilis: attamen non impedit quin consecratio sic facta tantæ & tam magnæ quantitatis sit valida.

ARTICVLVS II.

Soluuntur fundamenta opinionum doctrinæ præcedentis articuli oppositarum.

PRIMUM est Alensis. Intentio consecrantis debet esse rationabilis, & bene ordinata ad intentionem Christi Domini, sed hæc intentio Christi est consecrare hoc sacramentum in ordine ad vsum, iuxta illud eius verbum, *Accipite, & comedite*, &c. Quod si obiciamus consecrationem illam, quæ fit à Sacerdote eo tantum fine, vt seruet Eucharistiam & eam adoret, esse validam; respondet id quidem esse verum, sed etiam ibi reperiri quandam vsum, & summptionem non sacramentalem, sed spirituales.

Respondetur, negando simpliciter & absolute Maiorem, nam in pluribus humanis rebus hæc duo distinguuntur, *validè aliquid facere, & sciendè illud facere*: Primum potest subsistere absque secundo, non tamen econtra, quia primum sumptum præcisè abstrahit à secundo, & tantum respicit substantiam rei. Secundum verò supponit primum, & respicit rectam rationem, & prudentiam: ita etiam hæc duo, *consecrare validè* magnam aliquam quantitatem materię à Christo Domino secundum suam substantiam insitunt pro sufficienti; & totam illam quantitatem *rationabiliter consecrare* debent hoc loco distingui: Primum non dependet à posteriori, nam respicit solam substantiam sacramenti: secundum respicit *finem operantis*, vel eum duntaxat finem, qui est extrinsecus huic operi, quare cum valor sacramenti non pendeat à probitate ministri, nec à *sine sibi extrinseco, sine sit operis, sine operantis*: vltus autem sacramenti Eucharistie sit eius finis tantum extrinsecus, qui irrationabiliter consecrat ingentem molem materię sacramenti Eucharistie, peccat quidem grauitur, non propterea tamen definit validè consecrare.

Secundum fundamentum est Paludani: potestas consecrandi est in adificationem, & non in destructionem: at si Sacerdotes possent consecrare quamlibet quantitatem, esset in destructionem, quia plus possent consecrare, quam vltus fidelium exigeret: ergo vt hoc incommodum euitetur, debet materia consecranda in corpus & sanguinem Christi Domini esse determinata ad certam aliquam quantitatem.

Respondetur ex proximè dictis ad fundamentum Alensis, potestatis quæ est in Sacerdote ad consecrandum corpus & sanguinem Christi Domini, *finem esse duplicem, vnum intrinsecum*, qui est ponere per verba consecrationis debite prolata super materiam sufficientem, corpus & sanguinem Christi Domini: alterum *extrinsecum*, qui est corpus & sanguinem Christi Domini ita consecrata deputare & dare in cibum & potum spiritalem fidelium: hanc autem esse distinctionem interitios duos fines in rebus practicis, quod prius nunquam separatur ab actualium positione, & existentia; vnde dicitur *intrinsecus*; posterior verò possit separari; idcirco dicatur *extrinsecus*: validitatem, substantiam, & essentiam rerum practicarum esse diiudicandam ex isto priori fine, & non ex hoc posteriori; idcirco cum cessante hoc fine extrinseco, intrinsecus remaneant, consecratio magna illius quantitatis materię, quæ fingitur excedere numerum communicantium, non definit ef-

se valida. Potest etiam addi. hanc potestatem consecrandi nec tunc esse in destructionem, cum proprium suum finem intrinsecum habeat, & ad summum potest tantum dici esse destructionem *ex fine operantis*, seu ex malo vsu, quem ipse consecrans intendit, qui malus vltus se habet merè *per accidens* ad eiusmodi potestatem.

Tertium fundamentum est. Tam virtus Sacerdotis consecrantis, quam verborum formæ, est finita, & limitata: ergo non potest sese extendere, nisi ad certam & determinatam quantitatem materię consecrandæ.

Respondetur, distinguendo Antecedens, duplicem distingui posse limitationem alicuius virtutis, vnam *quoad speciem obiecti*, quando seilicet aliqua virtus, seu etiam potentia est determinata ad certum aliquod specie obiectum, extra quod non potest ferri, vel agere, exempli causâ, vltus noster est determinata potentia ad certum aliquod & limitatum specie obiectum, puta *coloratum*, vel *visibile*, extra cuius latitudinem non potest ferri. Altera limitatio potest concipi quæ sit tantum ad certum quendam numerum, seu determinatum aliquam multitudinem indiuiduorum intra latitudinem eiusdem obiecti specificatiui contentorum; exempli causâ, si vltus esset determinatus ad videndum solummodo certa quædam colorata, nec posset ferri in omnia & singula, etiam si aliis debet applicarentur ei, & alia ad exercendum actum visionis necessaria accederent: virtus & potestas Sacerdotis ad consecrandum corpus & sanguinem Christi Domini est solo priori modo determinata, quatenus est ad transubstantiandum duntaxat panem & vinum, & non quancunque aliam substantiam in corpus & sanguinem Christi vi verborum formæ; non est tamen limitata ad certam & determinatam quantitatem materię, vel indiuiduorum, intra talem speciem, seu obiectum eius specificatiui contentorum, sed extendit se ad oronem & quamlibet eiusmodi indiuiduorum multitudinem, modo reliqua necessaria simul apponantur, sicut & ipsa virtus videnti sese extendit ad quodlibet coloratum & visibile: quare cum ingens hæc quantitas materię consecrandæ, de qua præsentis disputatione agimus, contineatur intra latitudinem obiecti specificatiui huius virtutis, quæ est in Sacerdote ad consecrandum corpus & sanguinem Christi Domini, vt per se patet, sit vt prior eius limitatio non impediat Sacerdotem, ne validè consecret quamlibet partem panis & vini, modo reliqua ad validè consecrandum requisita etiam concurrent.

Quæres, quam grauitur peccet Sacerdos consecrans quantitatem materię longe maiorem, quam ipse vltus fidelium posulet.

Respondetur, *Si excessus ille sit maximè notabilis, peccare mortaliter, & peccato sacrilegi*: exempli causâ, si consecraret totum panem quem videt in macello sibi sufficienter præsentem; Ita colligitur ex cap. *Tribus gradibus*, de consecrat. dist. 2. dum ita habetur, *Tanta in altari holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant*: Hæc autem tanta quantitas prædicta esset consumenda in sacra communione fidelium, vel à Sacerdotibus consecrantibus, manducando aliquam partem post peractam communionem Sacerdotalem ante summptionem ablutionis, & in illos sic diuidenda per singulos dies, donec tota esset consumpta: quod idem potest dici facien-

I.

dum de vino in magna quantitate consecrato : & hæc responsio habet fundamentum in citato cap. *Tribus gradibus*, in quo agitur de consumptione reliquiarum Eucharistiae.

ARTICVLVS III.

Verum detur certa aliqua quantitas materiae, siue panis, siue vini, quâ minor consecrari non possit.

II.

NOTANDUM est, paruum quantitatem materiae posse considerari duobus modis, Primò, *ut esse coniuncta suo toti*, eique inest. Secundò, *ut esse separata ab illo*, & facit seipsa quoddam totum seorsim ab illo. Hoc notato,

Sic ista propositio prima: *Si sola quantitas materiae consecrandae spectetur, quolibet quantitas, & quantumlibet minima substantia panis suo toti coniuncta, potest valde consecrari: similiter & quolibet quantitas vini, quantumlibet minima suo tamen toti unita, potest valde consecrari.* Ita omnes communiter locis suprà citatis.

Probatur primò: illud omne quod est essentialiter panis triticeus per modum cibi, & perceptibile aliquo sensu exteriori, siue tactu, siue gustu, siue visu est materia apta consecrandi corporis Christi Domini; item quod est essentialiter vinum, habet modum potus, & est perceptibile aliquo sensu exteriori, est similiter apta materia calicis Domini consecrandi, quia Christus inhiuit Eucharistiam in pane & vino, tanquam cibo & potu, quæ possent per consecrandum determinari ad sensum istius pronominiibus (*hoc, & hic*) ut patet ex dictis, & amplius ex dicendis infra de præsentia materiae consecrandæ: atqui quolibet minima pars panis coniuncta suo toti, est verè & essentialiter panis triticeus, habet se per modum cibi; item est sensibilis, quia dum totus panis incurrit in sensus exteriores, incurrit etiam & singulæ partes illum componentes, eique inexistentes, & consecrans totum panem, ita illum demonstrat ad sensum per particulam illam formæ (*Hoc est*) ut etiam simul demonstret omnes eius partes, quatenus ei insunt, & hæc omnia similiter locum habent in vino, quia illud est tam aliquid *homogeneum*, quam sit panis: ergo quolibet & quantumlibet minima pars panis, aut vini inexistens suo toti est apta materia consecrandi corporis Christi, & eius sanguinis.

IV.

Secundò, Illud omne quod proit inest alicui simul cum illo consecratur in corpus & sanguinem Christi Domini, quatenus spectatur tali modo, est apta materia consecrationis Eucharistiae: atqui illæ partes minimæ tam panis, quam vini insunt suo toti, & dum illud totum consecratur omnes eius partes etiam minimæ consecrantur simul cum illo, quia Sacerdos consecrans totam formulam, nullam eius particulam suâ intentione excludit, sed omnes & singulas includit: ergo quolibet pars panis & vini, quantumlibet minima, dum inexistit suo toti, est apta materia Eucharistiae consecrandæ.

Quæres, an quemadmodum pars eiusmodi, *ut inexistens* suo toti, est materia capax consecrationis, pari etiam modo si per cogitationem animi formula satis parua diuidatur in mille, vel bis mille partes (quia omne continuum est diuisibile in infinitum) & consecrans intendat tantum consecrare millefamam, vel bis millefamam, siue

A partes illæ sint æquales, siue inæquales, nullo modo autem intendat consecrare reliquas partes; vtrum, inquam, tunc illa millefima, vel bis millefima remanens coniuncta suo toti, possit valde consecrari, aliis per diuisionem mentis relictis etiam non consecratis.

Respondetur affirmatiuè, quia in ea ut se inexistente suo toti, illud omne reperitur, quod nunc est dictum esse in illa quatenus consecratur cum suo toto; & si quid obstaret, esset quod hæc pars non posset determinari ab ipso consecrante per particulam demonstratiuam (*hoc, hic*) at id refellitur, nam quando determinatur millefima, vel bis millefima, sufficienter determinatur, maxime cum vt sic existat sensibilis, nec ab solutè requiritur vt materia consecrandæ determinetur de facto per visum, aut aliquem alium sensum, sed satis est si possit determinari per illum: hæc autem millefima pars, vel bis millefima toti suo coniuncta est eiusmodi; nam si quis habeat sibi præsentem cumulum bis mille formularum, licet non videat determinatè quanam illarum sit millefima, quæ verò sit bis millefima, si tamen intendat solam illam millefamam, aut bis millefamam consecrare, estis sola illa delitescat sub aliis, quia tamen ex sua natura & conditione est sensibilis, etiam in ordine ad consecrandum, potest ipsa consecrari valde, aliis non consecratis: ergo pari iure, quia eiusmodi millefima, *ut inexistens* suo toti, est sensibilis, etiam in ordine ad consecrandum, erit materia sufficiens pro consecrando corpore Christi Domini.

Secunda propositio. *Quolibet minima pars panis vel vini separata à suo toto, dummodo sit aliquo sensu exteriori perceptibilis ab ipso consecrante, est materia sufficiens consecrationis; si vero non sit est sensibilis, est insufficiens materia.*

Hæc propositio quoad primam partem est communis inter Scholasticos; quoad secundam est contra Scotum in quartum distinctione noni, & nonnullos recentiores; est tamen maioris in quartum distinctione vndecimæ, quæstione secundâ, quem plures alij etiam recentiores sequuntur ad citatum articulum secundum quæstionis 74. S. Thomæ.

Probatur prima pars propositionis ex dictis præcedenti propositione, & articulo præcedenti. Deinde ex Can. 3. & 4. sess. 13. Concil. Trid. ubi definitur, *Corpus & sanguinem Christi Domini contineri sub singulis particulis hostie consecrate facta etiam illarum separatione à tota hostia, vel à se inuicem.*

Secunda item pars probatur: materia Eucharistiae consecrandæ debet esse eo modo sensibilis, quo determinatur & exprimitur per verbum formæ, aliâs talis forma esset falsa: atqui materia Eucharistiae consecrandæ determinatur & exprimitur, *ut sensibilis*, per ordinem ad sensum consecrantis; ergo debet esse sensibilis ad sensum consecrantis, & proinde si illa careat tali sensibilitate, erit insufficiens materia. Maior patet, Minor probatur ex natia significatione pronomini, *hic, hæc, hoc*, quod Grammatici dicunt esse demonstratiuum, unde illud Poëtæ, *Digitò monstrari, & dicier hic est*: ergo cum forma tam sanguinis, quam corporis consecrandi habeat pronomem demonstratiuum, *hic, hoc*, vt sibi essentielle determinans materiam, debet illa esse ipsi consecranti sensibilis ad sensum, vt sic verè & congruè loquatur.

I. Obiicit primò, vnumquodque debet diiudicari secundùm id quod inest illi *per se*, & non secundùm quod illi inest tantùm *per accidens*, vt patet ex dictis de vino congelato, quod licet vt sic non sit potabile, non desinit tamen esse consecrabile: atqui particula illa minima, siue panis, siue vini supponitur *esse per se*, & naturâ suâ sensibilis, & solummodò fugere visum, vel alium quemlibet sensum hominis *per accidens*, & ratione suâ exiguitatis: ergo debet diiudicari apta materia consecrationis.

Secundò, Sacerdos cæcus, licet non videat panem & vinum, tamen validè consecrat: ratio est, quòd hæc materia sit ei præsens, & sit ex se, & naturâ suâ sensibilis: ergo pari iure quia hæc minima particula siue panis, siue vini est præsens Sacerdoti consecranti, & habet ex sua natura & suo genere sensibilitatem, quæ solummodò impeditur *per accidens*, semper remanet apta materia consecrationis.

II. Ad primam responderetur: quando aliquod debet esse tale per ordinem ad hunc, vel illum hominem, tunc illud non debere solummodò diiudicari secundùm id quod inest ei, simpliciter & absolute, vinum autem congelatum etiam per ordinem ad verba consecrationis per Sacerdotem prolata habet ante transubstantiationem conditionem potus in actu primo, nec verba formæ denotant istam conditionem in actu secundo: similiter vinum contentum in vase cooptum est ipsi consecranti sensibilis; nam ex communi loquendi modo res quæ continentur in vase, vt sic, rectè demonstrantur per pronomen (*hoc*) præsertim vbi illæ sunt liquide, & possunt aliquod proximè continens, sicque demonstrato continente ad sensum loquentis, & ipsum contentum censetur per metonymiam demonstrari; quod tamen ita temperandum est, vt ipse consecrans sciat id aliunde, quàm per eandem & simplicem relationem alterius; nam si per illam duntaxat sciret vinum esse in vase contentum, nec posset illud aliquo sensu percipere, iam quia hæc determinatio esset solummodò ad eius intellectum, quatenus credit alteri tanquam fide digno, nec vilo modo esset ad sensum consecrantis, tunc consecratio non esset valida, quia pronomen, *hoc*, denotat rem præsentem ad sensum ipsi proferenti formam consecrationis.

III. Ad secundam responderetur: ad rationem sacramenti propriè dicti sufficere quòd sit sensibilis per aliquem sensum exteriorem, nec requiri determinatè vt sit sensibilis per visum, quemadmodum patet in matrimonio contracto inter cæcos, quod perficitur verbis auditu perceptis; quare cum Sacerdos cæcus possit aliquo alio sensu exteriori percipere vinum, & panem, & quamlibet eius partem, siue gustu, siue tactu, poterit etiam eiusmodi partem, si ei sensibilem, validè consecrare.

DISPVATIO VII.

De præsentia materie consecranda, & eius determinatione respectu consecrantis.

ARTICVLVS PRIMVS.

vtm materia consecranda debeat esse præsens consecranti, & quâ præsentia.

NOTANDVM est primò, duplicem distingui præsentiam, vnam physicam, alteram moralem: physica consistit in sola indistantia vnius rei ad aliam, ex qua indistantia nascitur in vna relatio propinquitatis ad rem aliam: moralis autem ea dicitur, quâ res aliqua sic est indistans ab alia, secundùm physicam propinquitatem, æstimatam iudicio prudentium hominum, vt tamen percipiantur aliquo sensu cognitionis ab illa re, cui dicitur esse præsens ad eum ferè modum, quo Deus prima parte in omnibus rebus presentis habet illas sibi cernere, & ad eas licet quædam aliquibus sitis: est à nobis indistans, quæ, quæritur & loci tamen non aduertimus ibi esse, dicitur non esse nobis moraliter præsens, quia moralis præsentia suprà physicam addit cognitionem sensitiuam de re præsentia, quando est sermo de re sensibili. Hoc prænotato,

Sit prima propositio. Materia consecranda in corpus & sanguinem Christi Domini debet esse præsens Sacerdoti consecranti. Ita omnes Scholastici communiter tam quarto sententiarum, distinctione vndecimâ, quàm tertiâ parte sancti Thomæ, quæst. 74. articulo 2.

Probatur primò: ibi materia consecrationis debet esse, vbi effectus consecrationis significatur poni per formam consecrationis, quia quod ponitur vi verborum formæ succedit in locum eius quod transubstantiatur per illam: atqui corpus & sanguis Christi Domini significantur poni per formam consecrationis præsentia Sacerdoti consecranti, quia dicit, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est Calix sanguinis mei*: & corpus & sanguis Christi Domini succedunt in locum substantiæ panis & vini sub eorum accidentibus, quia hæc vtraque substantia transubstantiatur in illa: ergo materia consecranda debet esse præsens consecranti.

Probatur secundò ex ratione sacrificij, quæ etiam reperitur in consecratione: vbi est actualis sacrificatio, ibi res sacrificata debet esse præsens sacrificanti (aliàs quomodo offerret illam?) & si res sacrificata, quatenus talis, sistatur tantùm ad altare per transubstantiationem designatam pronomine demonstratiuò, quâ res transubstantianda conuertitur in rem sacrificandam, tunc etiam illa alia res transubstantianda debet præsupponi præsens altari, & ipsi Sacerdoti, vt sic ille eam immutando sistat hostiam ad altare: atqui Sacerdos dum actu consecrat Christi Domini corpus & sanguinem verè & propriè sacrificat, vt omnes Catholici fatentur: item eius corpus & sanguis, tanquam res consecrata sistuntur ad altare per transubstantiationem, vt infra doce-

I.

bitur: ergo panis & vinum, quæ sunt materia Eucharistiæ consecrandæ, & quæ transubstantiantur vi consecrationis in Christi corpus & sanguinem, debent esse ibi præsentia Sacerdoti consecranti.

Secunda propositio. *Materia consecranda in corpus & sanguinem Christi Domini, debet esse præsens Sacerdoti consecranti, non tantum physica præsentia, sed etiam moralis, aliâ consecratio erit nulla.* Ita omnes Sacralistici communiter contra Maiorem in quartum distinctione vdecimâ, quæstione secundâ.

Probatur ex dictis: quicquid ita significatur præsens, ut determinetur ad sensum ipsius loquentis, debet esse illi præsens morali præsentia, quia sic includit utramque illius conditionem, scilicet *indistantiam ab ipso loquente, & esse ab illo cognitum per aliquem sensum*: atqui materia Eucharistiæ consecrandæ significatur hoc modo præsens, quatenus determinatur ad sensum ipsius loquentis, ut docuimus: ergo materia Eucharistiæ consecrandæ debet esse præsens ipsi consecranti præsentia morali.

Deinde Christus Dominus instituit omnes sacramentales actiones practicas, secundum humanum modum operandi convenientem, & correspondentem formis sacramentorum, ut patet inductione per omnia sacramenta: atque forma consecrandæ Eucharistiæ includit istas particulas (*hoc, hic*) ut sibi essentielles, & modus operandi practicæ correspondens verbis utriusque formæ huius sacramenti est ut materia, circa quam consecrans operatur, sit ei vicina, proxima, & præsens moraliter, ut patet ex dictis præcedenti articulo: ergo materia consecranda debet esse præsens morali præsentia Sacerdoti consecranti.

Hinc primò sequitur: quando datur cumulus fo mularum qui totus est præsens Sacerdoti, quatenus ille potest totum illum cumulum sub hac ratione per tactum, vel visum, ut præsentem sentire, licet singulas formulas non videat, illas tamen omnes & singulas non desinere esse consecratas, quia ista particula formæ (*hoc*) determinat ad sensum totum hunc cumulum, & non solummodò formulas superiores & apparentes in superficie.

Secundò sequitur. Si materia consecranda sit quidem indistans Sacerdoti consecranti, inter quam tamen & illum detur corpus aliquod, quod iuxta communem vium habeat rationem continentis, vel velaminis, licet sensu, ut sic, non percipiatur à consecrante non desinere consecrari valide, verbis gratiâ, vinum doliò inclusum, formulæ contentæ in pixide, quia sic ratione sui continentis res istæ asstantur esse moraliter præsentis, & rectè determinari ad sensum loquentis, pronomine illas res experiente, ut quando aliquis ostenso doliò vitæ pleno, & vndique clauso ait, *Hoc est vinum.*

Tertiò, quòd si corpus eiusmodi intermedium habeat se per modum parietis, iam licet materia consecranda non sit indistans physice, quia tamen paries interiectus facit ut obiectum non consecratur esse præsens morali estimatione hominum, in ordine ad exercendum aliquam operationem, sit ut panis positus post parietem, alioquin satis propinquus Sacerdoti, non possit valide consecrari: quod idem videtur dicendum de materia existente post

tergum consecrantis; nam talis dispositio materiz indicat potius aliquam eius absentiam in ordine ad operantem per ista verba, *Hoc est corpus meum*, quàm moralem aliquam eius præsentiam, quia particule determinatiuz, *hic, hoc*, denotant aliquid, quod est coram consecrante.

Ultimò sequitur, quòd si daretur ingens aliquis cumulus panum, cuius omnes partes essent contiguz, vel continuæ, ut sunt partes aquæ magni cuiusdam fluij, alique tamencarum essent tantum præsentis modo humano, demonstrabiles ad sensum per pronomen, *hoc*, reliquæ verò minimè. Sequitur, inquam, quòd partes illæ posteriores non possunt consecrari; sed solæ illæ priores, quæ in se differunt à minimis illis particulis, quæ secundum se, propter suam exiguitatem sunt insensibiles consecranti, cui tamen sunt sensibiles per sui coniunctionem ad totum: differunt, inquam, quòd hæ particule tunc ut coniunctæ toti habeant perfectam præsentiam moralem etiam ad sensum consecrantis: illæ verò partes continuæ, vel contiguz panis, vel vini in magna quantitate ad modum fluij, sint quidem sensibiles, sed ob defectum debite propinquitatis, non habeant peculiarem illam sensibilitatem, quæ est per ordinem ad loquentem determinantem aliquid, ut sibi præsens moraliter; res autem aliqua etiam longissimè distans possit percipi sensu visus, quod non est satis ad moralein præsentiam.

ARTICVLVS II.

Utrum materia Eucharistiæ debeat esse determinata per intentionem consecrantis?

Sic hæ nostra propositio. *Sacerdos consecrans debet ultra intentionem faciendi quod facit Ecclesia habere intentionem consecrandi hanc materiam, ita ut per suam intentionem, siue virtuale, siue actualem determinet illam.* Tota propositio est communis apud Scholasticos locis superius citatis: cuius prior pars probatur ex illa particula (*hoc*) in forma corporis consecrandi, & ex ista particula (*hic*) in forma calicis, quæ ambe particule designant determinatum aliquod obiectum, sicut particula (*te*) in forma sacramenti Baptismi & sacramenti Confirmationis.

Probatur etiam ratione: ubi aliqua actio practica humano modo exercenda versatur necessarid circa obiectum determinatum, debet & intentio ipsius operantis dirigens talem actionem, esse circa tale & determinatum obiectum: atqui actio, quâ Sacerdos consecrat est practica, est enim productiva corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis: item est exercenda modo humano, quia ministri sacramentorum nouæ Legis sic conscientie sacramenta, ut ostendimus agendo de ministro, & conditionibus in eo requisitis agendo de sacramentis in genere. Est denique actio Sacerdotis consecrantis circa determinatum obiectum, ut illæ particule utriusque formæ consecrandi (*hoc & hic*) indicant: ergo Sacerdos consecrans debet ultra intentionem faciendi quod facit Ecclesia, habere intentionem consecrandi hanc materiam.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

Posterior pars manet sufficienter probata ex his omnibus, quibus loco suprà citato ostendimus intentionem virtualem, aut actualem requiri in ministro, vt valide conficiat sacramentum.

II.

Hinc si quis habeat viginti formulas, & intendat tantum consecrare decem, quas nec actu virtuali, nec formali designat, nullam ex eis omnibus consecrat: tum quia intentio ministri debet respondere verbis formæ, & similiter verba formæ intentioni ministri: atqui verba formæ consecrandæ sunt determinata rei certæ & determinatæ, circa quam agunt, vt indicant illæ particulæ, *hic & hoc*: tum etiam quia, vt rectè ait Durandus in quartum distinctione vndecimâ, quæstione septimâ, quando pars consecranda æquè excluditur per intentionem consecrantis, & practicam significationem verborum, ac per illam includitur, tunc consecratio nulla fit: argui in præsentî casu pars consecranda æquè excluditur & includitur per intentionem consecrantis, & per practicam significationem verborum, quia sic consecrans non magis vult & intendit consecrare has decem, quàm illas, nec potest aliqua ratio asserti, cur potius priores decem sint consecratæ, quàm decem posteriores; imò si Sacerdos velit quidem decem tantum formulas consecrare ex prædicto numero, quas nec actu formali, nec virtuali designat, sed relinquit ipsi Deo determinandas, tunc nullas adhuc consecrabit, quia Deus est ita principalis causa consecrationis Eucharistice, & Sacerdos consecrans instrumentalis, vt tamen quia Sacerdos agit modo humano, & morali per hanc vtramque verbalem formulam, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*, quæ postulat hanc determinationem materię, non possit sine illa valide consecrare iuxta institutionem sacramenti.

III.

Nec obstat quod Sacerdos consecrans possit offerre sacrificium Missæ pro ea anima fidei, cui Deus voluerit applicare fructum eius; est enim in eo dispar ratio, quòd talis applicatio non postulet necessariò aliquam formam verborum, quæ includat aliquam particulam determinatiuam applicationis fructus sacrificij Missæ ad certam & determinatam personam, sicut consecratio Eucharistice postulat verbalem formulam determinatiuam materię consecrandæ, vt est instituta per Christum, sicut & ipsa sacramentalis absolutio à peccatis, quæ non ita potest fieri ab aliquo Sacerdote, vt ex multis venialibus debite confessis, vnum duntaxat aut alterum velit remittere per sententiam absolutionis, non remittendo simul & alia, nisi aliquo modo determinet suam intentionem absoluendi esse tantum ad hæc & illa, & non ad reliqua venialia.

IV.

Addidi in prædictis casibus illam particulam (*neque illas designet actu formali, vel vir-*

tuali) quia si designet illas aliquo ex istis modis, exempli causâ, decem superiores, tunc solæ illæ erunt consecratæ, reliquæ verò minime.

Eadem ratione, si quis intendat vnicam tantum formulam consecrare, & nihilominus duas habeat sibi adherentes, putans esse tantum vnâ, quæ sola illa censetur esse consecrata, quæ ei obicitur, non item alia: similiter si præter intentionem consecrantis formulam ponatur, vel suprà Corporale, vel infra, nullo pacto censetur consecrari, quia nullo modo determinatur per intentionem consecrantis. Vt autem videntur omnia incommoda, consultius est, vt Sacerdos intendat consecrare omnes formulas, quas ipse apposuit, aut nouit esse appostas ad consecrandum; sic enim proferendo formam consecrat omnes, licet nesciat determinatè numerum illarum; imò etiam consecrat illas, quas eâ intentione ipsemet posuit, aut alias ex eius consensu; & quas habet coram se, quando profert verba formæ, ad quas tamen proferendo verba formæ non attendit, sed ad illam tantum, quam habet præ manibus, quia ratione primæ illius generalis intentionis, quâ determinauit consecrare totum illud quod habet ante se, & quam intentionem non reuocauit etiam virtualiter, tunc verba consecrationis non tantum ab illo proferuntur super istam formulam, quam tenet præ manibus, sed etiam super omnes reliquas.

G

Pari modo consultius est, vt Sacerdos consecrans calicem intendat consecrare totum illud, quod ibi est aptum consecrari per verba formæ, iuxta institutionem Christi Domini; sic enim fiet vt non tantum consecret totum continuum, quod est in calice, sed etiam & guttulas interius adherentes calici, existentes seorsim à toto continuo, quæ aliàs extremo labro interiori calicis adherentes non consecrarentur, propter nimiam sui separationem à toto, cum tunc non veniant intelligendæ per ista verba, *Hic est calix*, &c. imò sic fiet, vt (si vera est eorum sententia, qui putant aquam transubstantiari immediatè in sanguinem Christi Domini) etiam aqua ibi remanens, secundum propriam suam substantiam, nec in vinum conuersa transeat vi & efficaciæ verborum formæ in sanguinem Christi Domini, quæ aliàs remaneret circumfusa accidentibus consecratis etiam in prædictâ sententia, si Sacerdotis intentio sese tantum videret ad vinum consecrandum: si autem vini guttæ antè consecrationem decident suprà pedem Calicis, aut sint extra cuppam, vel adhærescant labro eius exteriori, ibique remaneant, tempore quo forma consecrandi profertur, non intelliguntur communiter consecrari, quia intentio Sacerdotis consecrantis fertur tantum ordinariè in id quod in calice continetur, cuiusmodi non sunt prædictæ vini guttæ.

D

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

AD QVÆSTIONEM LXXV.

De conuerfione panis & vini in
corpus, & sanguinem
Christi Domini.

DISPUTATIO I.

De reali præfentia corporis & sanguinis
Christi Domini in Euchariftia.

ARTICVLVS PRIMVS.

II.

Quando hærefis contra realem hanc præfen-
tiam cepit, & qui illius afferende
autores fuerint.

A NIMADVERTIMVS fuprà
Euchariftiam apud Patres, &
Scriptores Ecclefiafticos interdum
appellari sacramentum cor-
poris & sanguinis Christi Do-
mini, & in eo distingui à reli-
quis, quòd fit permanens, imò corpus & san-
guinem Christi Domini esse partes effentiales
huius sacramenti; ideòque explicatà eius effen-
tià, & eius partibus, conſequens eſt vt ad expli-
candam veritatem exiſtentiz corporis & ſanguis-
nis Chriſti D. in Euchariftia, nos accingamus.

III.

Tota autem hæc quæſtio poteſt reduci ad qua-
tuor capita generaliffima, itavt hæreticorum o-
piniones primò reſellantur, & explicentur. Se-
cundò, vt exponatur, & ſtabiliatur realis præ-
ſentia in hoc ſacramento. Tertio, omnia quæ
hæretici obijciunt cõtra doctrinam Eccleſiæ diſ-
ſoluantur. Quarto & vltimò, diſcutiatur quid
ſit illa ſacramentalis præſentia corporis & ſan-
guinis Chriſti Domini in Euchariftia.

IV.

Quod ſpectat ad primum, Paſchaſius Abbas
Carienſis in ſua expoſitione ad illud S. Marth.
26. cap. *Comenitibus illis, paulò antè finem rectè*
notat ante ſuum tempus, neminem legi deſſuſſe,
(ſic enim ipſe loquitur) circa hoc ſacramentum,
niſi & qui de Chriſto erraverit; neque enim
quiſquam repertus eſt, aut notari poteſt antè il-
lud tempus, qui directè & apertè negarit hanc
præſentiam realem, ſed tantum indirectè, verbi
gratià, negando myſterium Incarnationis,
vel aliquod aliud, ſicut Saturnianus apud ſan-
ctum Ignatium epistolà ad Smyenſes, & Ne-
ſtorianus; nam qui primus malè ſenſit, & ſcripſit
de ea reſertur quidam Ioannes Scotus profeſſio-
ne Monachus Benediictinus circa annum 800.
cuius librum in Concilio Vercellenſi lectum &
condemnatum fuiſſe ſcribit Lamfrancus libro
de Euchariftia aduerſus Berengarium.

Quia verdè circa annum milleſimum Berenga-
rius Eccleſiæ Andegavenſis Archidiaconus, eam
maiori ſtudio & conatu impugnauit, & nullam
non docuit hæreſim circa Euchariftiam, vt vi-
dere eſt apud Lamfrancum, Guidmundum, &
& Algerum, qui contra illum ſcripſere, & quo-
rum libri extant tomo 6. Bibliothecæ Patrum;
ideò ipſe eſt habitus *Pater Sacramentariorum*, ac
in pluribus aliis Conciliis, vt duobus ſub Leone

A IX. Turonenſi ſub Victore II. Romano ſub Ni-
colao II. & iterum Romano ſub Gregorio VII.
damnatus, violatò ſæpius iuramento, profeſſus
eſt realem corporis & ſanguinis Chriſti Domini
præſentiam in hoc ſacramento, cuius profeſſio-
nis ſuæ formula reſertur de *conſecrat. diſt. 2. cap.*
Ego Berengarius, vnde libros pro ſua hæreſi con-
ſcriptos in ignem coniecit, vt Lamfrancus re-
ſert libro citato ſerè in principio. Tandem dici-
tur reſiſſiſſe, ac in fide Catholica obſiſſe in die
Epiphaniæ Domini, cum hæc verba dicitaret,
Hodie in ſua apparitionis die apparebit mihi Do-
minus meus Jeſu Chriſtus propter penitentiam,
vt ſpero ad gloriam, vel propter alios, vt timeo
ad penam. Ita ſcribit Guillelmus Malmſbu-
rienſis libro 3. de geſtibus Anglorum.

Eandem hæreſim poſtillum Henriciani, Po-
trobruſiani, Valdenſes, Albigenſes, Vicleſi-
tæ, Huſſitæ docuerunt, & tandem noſtro ſæcu-
lo eam quali mortuum Carolſtadius, Zun-
glius, Oecolampadius, Calvinus, & eius diſci-
puli reſuſcitauerunt ab inferis, atque hanc fuiſſe
iſtus doctrinæ ſucceſſionem, ita Danus agno-
ſcit ad primum caput libri primi Bellarmini de
Euchariftia, vt tamen in ea gloriatur, & dicat
inde apparere fuiſſe perpetuam, in quo peccat
tripliciter, Primò, quòd ad hoc vt aliqua do-
ctrina dicatur fuiſſe perpetua, oportet eam
fuiſſe ab initio naſcentis Eccleſiæ, nec ei naſcenti,
tanquam hæreticæ doctrinæ *unquam fuiſſe con-*
tradictum à tota Eccleſia; aliis enim Articiamus,
qui cepit longè ante Berengarianiſmum, & qui
adhuc viget in aliquot partibus Poloniæ, eſſet
appellandus *doctrina Catholica*, quòd Calvinus
non admittit. Quamprimum autem hæc hæ-
reſis Calvinis ſarum eſt nata, ſtatim fuit, *tan-*
quam hæretica, repudiata à tota Eccleſia, à mul-
tis Conciliis condemnata; & quoties primus e-
ius author eam renouare ſtudit, toties conatus
eſt palinodiam canere, ſicut & poſterioribus ſæ-
culis Concilia Conſtantiènſis, & Tridentinum
aduerſus Ioannem Huſ, Calvinum, & eius pro-
pugnatores diſtictò iudicio aduerterunt.

Deinde peccat in eo quòd *antiquitas* non tan-
tùm requiritur in doctrina, ſed & *ſucceſſio non*
interrupta, ad hoc vt dicatur *Catholica & perpe-*
tua; eſt enim *Catholicum*, teſte Vincentio Liri-
nenſi in ſuo Commonitorio cap. 3. *Quod ab om-*
nibus, quod vique, quod ſemper receperit eſt: At
doctrina Sacramentariorum non eſt deſinata à
primo parente Sacramentariorum perpetuà ſuc-
ceſſione, vt patet ex nunc dictis.

Tertio, peccatin eo, quòd non aduertat ſo-
lam eam doctrinam perpetuam eſſe in fide vera,
quæ habet Deum auctorem, & Doctorem, vt
ſacræ Scripturæ & Patres paſſim docent: at hæc
opinio quæ negat realem præſentiam corporis
& ſanguinis Chriſti Domini in hoc ſacramento
non agnoſcit Deum auctorem, & Doctorem,
ſed dæmonem, etiam teſtimonio eorum, quos
Danus loco nunc citato maxime commendat;
nam Melancthon epistolà ſua ad Fredericum
Michonium, ſeu in præſatione libelli, quo col-
ligit ſententias veterum de *Car. a Domini*, docet
quiſnam fuerit hoc ſæculo author huius opinio-
nis, & cuius ingenij, & quòd ſtudio illam pro-
mouerit his verbis, *Carolſtadius primum excitauit*
hunc tumultum (ſcilicet de abſentia corporis
& ſanguinis Chriſti Domini in Euchariftia) ho-
mo ſerens, ſine ingenio, ſine doctrina, ſine ſenſu com-
muni, quem nullum unquam humanitatis officiũ,

V.

VI.

VII.

VIII.

ant intelligere, aut facere animaduertimus, tantum abest, ut in eo significatio aliqua Spiritus sancti animaduersa sit, imò extant manifesta signa impietatis. Et paulo post, Contentionem de Cœna Domini tantum odio Lutheri, non aliquâ pietatis opinione mouit. Hactenus Melancthon. Zuinglius hanc Carolostadij opinionem maiori conatu docuit, sed eodem præceptore diabolo, ut ipsemet Zuinglius testatur libro illo, quem inscripsit, *subsidium Eucharistia*: cum enim, ut ibidem narrat prolixius, multo tempore disputasset cum quodam scriba Catholico de absentia corporis Christi Domini ab hoc sacramento, ut probaret istam particulam, *est*, in istis verbis, *Hoc est corpus meum*, poni pro, *significat*, & tamen fuisset egregie refutato à prædicto scriba coram toto Senatu Tigurino, ex eo quod exemplum omnia, quæ proferebat ex veteri Testamento, procederent tantum de *visionibus*, & *parabolis*, nec quadarent verbis, quibus Christus Dominus edebat suum testamentum, hocque responso Zuinglius esset grauiter percussus, imò obmutauisset, & tamen duceret ignominiosum desistere à suo incepto, narrat per somnium se à quodam (quem ibi verbis expressis ait, *nescire fuerint aier, an albus*) monitum & increpatum suis verbis, *Quin, ignaue, respondes ei, quod Exodi 12. scribitur, et enim phase, hoc est transfractus Domini, & se expergefandum locum hunc apud Septuaginta reperiisse, & de eo coram tota concione pro virili diluxisse.*

Caterum, cum aliud sit negare præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento, & aliud negare solam absentiam panis & vini, licet vtrumque spectet ad hoc sacramentum, quia Lutherus vno admissio negauit alterum, idèd hac quæstione agemus de sola præsentia.

Dux autem tantum sunt contra hanc præsentiam opiniones, Prima Zuinglij negantis omnem realem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento: altera Caluini & eius sectariorum, quæ licet conueniat cum priori in eo quod negat realem & substantialem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini sub signis sacramentalibus, habet tamen aliquid speciale, quo illam aliquo modo admittit, & idèd primum referemus illam, & simul refellemus postea aduri contra Zuinglium, & contra Caluinistas, inquantum cum eo conueniunt.

ARTICVLVS II.

Quæ sit Caluini & sectariorum eius opinio de præsentia corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia.

VT fuit veterum hæreticorum, Pelagij in Synodo Palæstina, Arrianorum in Arminensi, edere subdolas, & ambiguas confessiones fidei, quo facilius instillarent animis audientium suum venenum, ita & Calvinistarum in præsentia negotio; nam si habeatur ratio verborum Caluini, nunc videtur sentire cum Catholicis, ut lib. 4. suarum Institutionum cap. 17. §. 32. dum ita loquitur, *In sacra Cœna iubet ne (Christus scilicet) sub symbolis panis & vini corpus & sanguinem suum sumere, manducare, ac bibere, nihil dubito quin & ipse verè porrigat, & ego recipiam, nunc, ut præcedenti §. 31. ait inter nos & illum*

*esse quæstionem de modo præsentia: nunc ut secundà suâ defensione contra Vespsthalum eâ pates, quâ respondet ad ea, quæ Vespsthalus secundo loco scripsit contra eum, profutur, animas corpore illo Christi, quod pendit in cruce ita vegetari in spiritalem vitam, ut tamen verbis paulo post sequentibus dicat, se esse conuentum à carnis Spiritus Christi influentiâ, ut nos carnis suâ possit, relinquendo Christum in celesti sede: & si ut imponat simplicioribus, quando agit de hac præsentia, passim ludit in flexuosis verborum ambagibus; & idèd Sanctus in responsione ad apologiam Bezzæ contra *Examen doctrinæ Caluinianæ*, refert Caluinistas in Colloquio Possiaco, cui implemet Sanctus interfuit, fuisse admodum varios in explicanda hac suâ opinione de reali præsentia corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia.*

Ne autem, ut solent, conuerterentur sibi imponi, breuiter colligemus quæ sit Calvinistarum opinio de ista præsentia, Primò, ut articulis professionis fidei illorum 36. 37. & 38. Item ex Caluino libro 4. suarum Institutionum cap. 17. §. 18. 19. 24. 31. & 32. Item, ex secunda eius responsione ad Vespsthalum: ex Beza in suo Cyclope, dum inter respondendum ad secundum argumentum Heshulij explicat opinionem Caluini de hac præsentia, & in eius responsione ad octauum argumentum Heshulij. Item in quæstionibus & responsionibus de Sacramentis quæst. 176. 199. 201. ex Petro Martyre tractat. de Eucharistia circa medium, & disput. de Eucharistia, quæst. 2. Sadeele tractatu de speciali manducatione in Cœna, & tractatu de consumitione Christi in sacramento Eucharistia: Perkinso in institutione Christiana de Cœna: Polano lib. 6. Syntagmaticum capite 36. ac denique ex Scarpio de Cœna Domini, & aliis recentioribus.

Primò itaque sentent locis istis citatis, panem & vinum omnino remanere, & esse tantum figuras corporis & sanguinis Christi Domini, & donorum eius.

Secundò volunt, signa ista non esse vacua, sed exhibitiva rei, quam significant, id est corporis & sanguinis Christi Domini; non quidem quasi sint in eodem loco, vel sub pane & vino, vel in pane & vino, vel sub eorum accidentibus, sed tantum simul tempore, quatenus dum fidelis, inquit, manducat panem Domini, & eius vinum bibit, Deus exhibet eius mentis Christum, & eius dona: vnde duplicem statuit præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento: *vinam ad ipsa signa*, panem scilicet & vinum: *alteram ad communicantes*, seu ad ipsos videntes sacrâ Cœnâ, ut illi loquuntur: *piorem dicunt esse tantum & æqualem*, id est, *secundum habitudinem*, & in eo consistere, quòd quotiescumque panis Cœnæ attetur ore cuiuspiam, & vinum Cœnæ ab eo bibitur, eodem hoc momento, etiam corpus & sanguis Christi Domini sese sistant animæ istius hominis; ad eum planè modum, quo vbi verba aliqua pronuntiantur, & penetrant aures nostras, res significata per illas venit in mentem audientium, & intelligentium: idèdque talis præsentia propriè non est substantialis, sed tantum secundum habitudinem, & relationem, eo modo quo signum & res significata sunt sibi inuicem præsentia. Posteriorem præsentiam dicunt esse veram, substantialem, itavè nulla verior, & substantialior possit reperiri, & verum & substantiale corpus & sangui-

I. nem Christi Domini tam verè & substantialiter positi in hoc sacramento, quam quidquam possit donari & offerri ab altero alicui homini; eam verò in eo consistere, quod Deus ubi fidelis ore corporis accipit signa sacramentalia, exhibet eius menti, *verum reale & substantiale corpus Christi Domini*, quod pendit in cruce pro nobis: item verum realem, & substantialem eius sanguinem, quem ipse effudit pro nobis, & simul cum istis omnia dona Christi.

Tertiò volunt Calvinistæ, ut os ipsum corporis est instrumentum, & organum manducationis & bibitionis cibi & potus corporei; ita & ipsam communicantium fidem esse os anime, & instrumentum, quo fideles accipiunt, manducant & bibunt corpus Christi Domini, & eius sanguinem spiritualiter; unde dicunt se à nobis tantum dissidere in duobus: Primum enim se tam benè admittere realem & substantialem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini, quam nos admittamus illam, ut patet secundo illorum dicto, sed disputationem esse tantum de modo præsentie, quatenus volumus illam esse respectu signorum; volumus enim corpus & sanguinem Christi Domini esse reales, & substantialiter sub speciebus consecratis; illi verò nolunt, sed tantum respectu communicantium, quatenus Deus exhibet eorum animabus verum & substantiale corpus Christi Domini, & eius sanguinem. Secundò, quòd nos asseramus corpus & sanguinem Christi Domini ore corporis, illi solo ore animæ, seu ipsà fide comedi, nos corporealem, illi solam spiritualem admittant manducationem, & bibitionem corporis & sanguinis Christi Domini.

Quòd si quis urgeat, quo modo ista coniunctio corporis & sanguinis Christi Domini cum animabus communicantium fiat, an per descensum Christi Domini ad communicantes, an verò per ascentium communicantium ad Christum. Calvinus citato capite 17. §. 24. primum respondet, Christum tam externo symbolo, quam spiritui suo descendere ad ipsos communicantes, ut verè substantia carnis sue, & sanguinis sui eorum animas vivificet. Deinde eodem capite §. 24. quasi istorum oblitus, negat Christum descendere ad communicantes; sed ait econtrà, Christum illos ad seipsos eucharie, ut eius præsentia potiantur. Tertiò respondet eodem capite §. 32. si quis eum de modo, quo fit ista coniunctio Christi & communicantium interroget, facit se sublimius esse arcanum, quam ut vel ingenio suo comprehendere, vel enarrari verbis queat, se talem coniunctionem magis experiri, quam intelligere: ad quod effugium eius etiam discipuli citatà illà suà professione fidei art. 36. recurrunt. Tandem respondet, veram fidem omnia facere præsentia, & proinde veram fidem communicantium facere illis Christum præsentem, quod etiam authores Calvinistici suprà citati passim tradunt.

ARTICVLVS III.

Prædictæ Calvinistarum opinio refellitur.

PRIMA sit nostra propositio. Signa sacramentalia Eucharistie sunt exhibitiva corporis & sanguinis Christi Domini, quatenus sub se realiter & secundum suam substantiam illa continent. Hæc propositio opponitur primæ parti secundi dicti Calvinistarum, & est de fide ex Conciliis congregatis contra Berengarium, item Lateran.

A Constantiensis, & Tridentini, in fructu citandis pro transubstantiatione, & veritate corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento, ubi simul etiam latè probabitur: interim tamen probatur breviter ex Apostolo primæ ad Corinthios vñdecimo, indignè communicantes, dum accipiunt signa sacramentalia Eucharistie, accipiunt simul corpus & sanguinem Christi Domini: ergo accipiunt illa vel extra signa sacramentalia, vel in, seu sub illis signis sacramentalibus: non primo modo, ut omnes Calvinistæ volunt, quando agunt de indignè communicantibus, ergo posteriori modo. Antecedens patet; Quicunque (inquit Apostolus) manducauerit panem, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Et paulo post, Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Quæ extremà particulà Apostolus notat indignè communicantes idèò peccare, & iuste condemnari, quòd ita communicando non discernant corpus Christi Domini; nam si quod tunc illi accipiunt non esset verè & substantialiter corpus Christi Domini, sed esset aliquis alius cibus, malè damnetur hoc titulo, quòd non diiudicarent corpus Christi Domini, cum tunc eorum iudicium esset rectum, scilicet reale & substantiale corpus Christi Domini ibi non esse, ut Calvinistæ volunt: ergo cum damnetur, quia non diiudicant, vel discernunt corpus Christi Domini, mens Apostoli est reale & substantiale corpus Christi Domini esse in, seu sub illis signis sacramentalibus.

Neque est quòd Calvinistæ respondeant, Deum exhibere quidem indignè communicantibus corpus & sanguinem Christi Domini, illos tamen hæc non accipere, sed spernere, & ob hæc sperata damnari: hoc, inquam, non possunt respondere, nam primò id repugnat vltimo eorum dicto, quo volunt corpus & sanguinem Christi Domini fieri præsentia communicantibus per fidem; potest enim contingere, imò de facto aliquando contingit, ut qui accedit indignè ad hoc sacramentum careat verà fide. Deinde Apostolus ibi non ait, illos indignè communicantes esse reos corporis Christi Domini, quatenus per suam indignitatem illud sibi à Domino oblatum spreuerunt per suam indignitatem, ut Beza ad illum locum Apostoli videtur interpretari: sed vi sanctus Hieronymus explicat libro primo contra Iovinianum, quatenus illud violauerunt, & male trasserunt; quod non potest habere locum, nisi quando de facto realiter, & secundum suam substantiam accipitur; nam Apostolus ibi alludit ad peccatum Iudæorum, imò & ipsius Iudæ proditoris, qui indignè tractant Christum Dominum in sua passione.

Quæ expositio Apostoli amplius confirmatur ex sancto Cypriano epistolà vñdecimā, quando citans hunc locum ait, dare Eucharistiam lapsis ante eorum reconciliationem, est prophanare sanctorum Domini corpus. & epistolà 75. dum ait, indignè communicantes, usurpat à temerè communicatione, contingere corpus & sanguinem Christi Domini. Et libro de lapsis ante medium ait, eos vim inferre corpori & sanguini Christi Domini, plus modo manibus, atque ore delinquere in Dominum, quam dum Dominum negauerunt; vel illæ particule contingunt ore & manibus, delinquant in Dominum, sunt notandæ, quia expiunt mentem sancti Cypriani esse corpus &

I.

sanguinem Christi Domini esse realiter & substantialiter sub signis sacramentalibus, quæ dantur communicantibus indignè. Quod etiam docet S. Augustinus de verbis Domini in Evangelium S. Matthæi ferm. ii. cap. ii. ubi distinguit *duplicem modum manducandi corpus & bibendi sanguinem Christi Domini in sacramento Eucharistiæ, unum pro dignè accedentibus, ratione cuius manent in Christo, & Christus in illis: alterum pro indignè communicantibus, quos expressè dicit manducando hoc sacramentum manducare carnem Christi, & bibere eius sanguinem, inter quos indignè communicantes primò recenset ipsum Iudam proditorem: at hoc intelligi non potest, nisi quatenus sub istis signis sacramentalibus, quæ accipiunt, manducant, & bibunt, simul etiam accipiant manducant, & bibant corpus & sanguinem Christi Domini.*

II.

Probatur etiam nostra conclusio ex S. Cyrillo catechesi 4. mystagog. ubi illam expressè tradit, sic scribendo, *Sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini sanguis, ut sumpto corpore & sanguine Christi, efficiaris ei participans corporis & sanguinis, sic Christofori erimus, hoc est Christum ferentes, cum eius corpus & sanguinem in membra nostra recipimus.*

Tandem probatur ex illa praxi Ecclesiæ, quam sancti Patres, Ambrosius lib. 4. de Sacramentis cap. 5. Hieronymus ad caput vndecimum prioris ad Corinthios, & alij referunt, scilicet Sacerdotem eorum tempore, dando hoc sacramentum fuisse solum dicere, *corpus Christi, & communicantem respondere, Amen hoc est verum.* sic enim tam Sacerdos, quam communicans testabantur fidem Ecclesiæ esse, quod verum & reale corpus Christi Domini, & eius sanguis existant verè, realiter, & substantialiter sub illis signis sacramentalibus, quæ dabantur communicantibus à Sacerdote.

Secunda propositio. *Dum signa sacramentalia Eucharistiæ exhibentur fidelibus communicantibus, Deus non exhibet simul tempore eorum animis, extra signa illa sacramentalia verum, reale, & substantiale corpus Christi Domini, nec realem & substantialem eius sanguinem, imò iuxta principia Calvinistarum id implicat.* Ita omnes Catholici communiter, & etiam Lutherani, quando scribunt aduersus Calvinistas de hac præsentia: hæcque propositio est contra secundam partem secundæ dicti Calvinistarum.

IV.

Prima pars procedit tantum de facto, & non de possibili; nam nulla videtur contradictio, quin eodem instanti, quo communicans accipit in ore sacra signa sacramentalia Eucharistiæ, Deus illo eodem instanti reproducat reale & substantiale corpus Christi Domini, illud sistat coram anima communicantis, cui conferat aliquam speciem intelligibilem, quæ illud sibi præsens cognoscat & contempletur ad eum modum, quo angelus cognoscunt res corporeas sibi præsentēs; potest enim illud ibi ponere quantum absque sui extensione, & etiam penetratiuè, sicut egressum est ex utero beate Virginis, & ingressum ad discipulos post resurrectionem, ut docebitur infra: hæc ergo pars intellecta tantum de facto probatur primum ex eo quod istius præsentie corporis & sanguinis Christi Domini nullo extet vestigium, quæ in sacris Litteris (quas tamen Calvinistæ solent vigere, tanquam vnicam omnium credendorum regulam certissi-

A

mam & apertissimam) siue in Patribus, siue in Traditione; nam Scripturæ & Patres, quando agunt de hac reali, & substantiali præsentia, eam tantum intelligunt sub speciebus consecratis, cum non videntur aduerbiis importantibus *solan instantiam, sed prenominiis demonstratiuis existentie* eorum in eiusmodi signis, & si quam faciunt mentionem præsentie Christi Domini respectu animæ communicantis, illam volunt esse tantum *spiritalem* hoc sensu, scilicet quod ipse communicans viâ apprehensione fidei, cogitatione, & illuminatione intellectus, illum sibi præsentem habet, sicut quando specuiatur alias res distinctas, & in illum tendit per affectum & amorem, in eoque delectatur ad eum ferè modum, quo ipse *amans* dicitur ab Philosophis *esse in alio redamante.*

B

Deinde probatur eadem pars ex ipsa praxi, nam qui ex Calvinismo redeunt ad Ecclesiam Catholicam hæc de re interrogati, ingenè fatentur se nunquam id esse expertos, cum tamen Calvinus suprà asserit id magis *experimento constare*, quam aliquâ ratione: tum denique quia iuxta doctrinam Calvinistarum talis receptio Christi est planè inutilis, imò etiam derogat eorum fidei, quia iuxta illos fructus Baptismi se extendit ad totam vitam fidelium, ut illi profitentur art. 35. suæ confessionis, & res exhibet per signa sacramentalia Cœnæ suæ eodem cum rebus per Baptismum collatis, scilicet Christus cum suis omnibus beneficiis, ut Beza explicat in citatis quæstionibus & responsionibus de Sacramentis quæst. 201. idèoque cum Calvinistæ iuxta suam doctrinam, per Baptismum habuerint & retineant adhuc Christum, eiusque beneficia eodem modo ac per suam Cœnam, ille & eius dona dantur illis frustra per sacramentum Cœnæ.

C

Secunda pars propositionis probatur ex eo quod omnia quæ Calvinistæ putant esse absurda, vel contradictoria, in nostra Catholicorum sententia reperiantur in hac opinione Calvinistæ. ut primò, quod memoria rei possit *ita eum præsentia eiusdem rei*: nam sacramentum Cœnæ (ut illi vocant) est memoria, seu commemoratio corporis & sanguinis Christi Domini, ut illi nobis obiciunt: at corpus & sanguis Christi Domini sunt realiter & substantialiter præsentia sacre Cœnæ, quatenus dum signa eius sacramentalia sunt in ore communicantis, illa, nimirum corpus & sanguis Christi Domini, iuxta Calvinistas sunt realiter & substantialiter præsentia eius animæ, imò & in illa. Deinde quod *unum & idem numero corpus sit de facto, simul & semel in pluribus locis*: dum enim homo existens in templo ad ipsam mensam Cœnæ, manducat reale & substantiale Christi Domini corpus sibi realiter & substantialiter præsens in anima, illud idem numero corpus Christi Domini sedet ad dexteram Patris, ut Calvinistæ profitentur art. 36. suæ confessionis, vel si velint Christum in cælo existentem tunc euehere animam communicantis ad seipsum, anima eiusmodi erit in duobus locis, scilicet in eo loco, in quo est proprium eius corpus, quod animat, seu informat, quia cum illud sit viuum, anima remanet in illo, & præterea in cælo, quia Christus Dominus, ut volunt, illam ad se euehit.

D

Tertiò sequetur, *corpus aliquod reale & substantiale esse sine dimensionibus, absque localitate* (ut Calvinistæ loquuntur) à quibus tamen,

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

secundum illos, ne diuinā quidem potentia potest absolui; nam anima communicantis recipiens in seipsa reale & substantiale corpus Christi Domini, non potest illud recipere, cum suis dimensionibus, quoniam anima caret extensione quantitativa, & licet habeat aliquam *virtualem extensionem*, quatenus coexistit toti suo proprio corpori; sapē tamen contingit vt corpus communicantis sit longe breuius ipso substantiali corpore Christi Domini: ergo cum talis communicans (quia ex hypothesi habet veram fidem) nihilominus secundum Caluinistas recipiat in sua anima reale & substantiale corpus Christi Domini, debet illud esse sine propriis suis dimensionibus, & absque natua sua localitate, quod tamen secundum Caluinistas repugnat: & sic quilibet potest facili discurrere per singulas illas rationes, & proprietates corporis physici, ex quibus Caluinistae conantur destruere veritatem corporis & sanguinis Christi Domini in sacramento Eucharistiae, & illas easdem virgere contra hanc Caluinistarum opinionem.

II.

Neque his omnibus satisfaciunt quod communiter dicunt *corpus & sanguinem Christi Domini esse quidem realiter & substantialiter praesentia ipsis communicantibus, non tamen corporaliter, sed tantum spiritaliter*, vt voluit citato articulo 36. suae confessionis, haec autem absurda tantum habere locum in praesentia & manducatione corporali. Hoc, inquam, non satisfaciunt, Primum quia vel per reale & substantiale corpus Christi Domini, quod tunc esse realiter praesens communicanti, & quod tunc ab eo manducatur, intelligunt ipsummet essentialiter, realiter, substantialiter, & entitativē numericē Christi Domini corpus, quod pendit pro nobis in cruce, vel intelligunt tantum aliquam eius representationem, quae refertur illud oculo fidei secundum omnes istas conditiones, ad eum modum quo species intelligibiles representant intellectui res sensibiles corporeas, & illarum conditiones: si primum dicatur, ergo praedicta illa quae virgent contra nos tanquam absurda, vel contradictoria, redeunt & destruunt realem illam praesentiam, quam conantur stabilire, vt patet applicando ei hoc argumentum Beza contra nos in citata quaestione & responsione de sacramentis quaest. 236. *Qui proprietatem essentialē rei alienius tollit, rem ipsam tollit, quia sublatā definitione tollitur definitum: a quo circumscripti loco (& sic de reliquis aliis supra relatis potest secundum Caluinum dici) sic est proprium & essentialē corpori: ergo qui adimit hac corpori Christi Domini abolet ipsum eius corpus: quod argumentum Beza mutuatur est à Caluino libro quarto Instit. cap. 17. pag. 19. quem postea sunt secuti alij eius discipuli: Si secundum dicatur, ergo Caluini opinio de hac reali praesentia respectu communicantis ruit, vt constat, ex eo quod nemo Philosophorum dicit res corporeas & sensibiles, dum intelliguntur, esse ibi, seu in intellectu, secundum proprium, reale, substantiale, & entitativum suum esse. Deinde omnes Caluinistae ita istos duos terminos, *spiritaliter, per fidem*, diversimodē explicant in hac sua opinione, vt tamen suis explanationibus tollant omnem realem praesentiam substantialem corporis & sanguinis Christi etiam respectu communicantium; alij enim duos istos terminos confundunt, vt Perkinsius citato tractatu de cena, Polanus libro sexto Syntagmatum cap. 36. Scarpus tractatu*

IV.

de sacra Cena, titulo de causa formalis: at hoc modo esse per fidem, nil est aliud, quam esse in ipsa contemplatione fidei, seu per ipsam fidem obiecti ipsi intellectui consequendum, vt Polanus ibidem explicat, quod nullo modo importat obiectum ita cognitum esse ibi praesens in propria, reali, & substantiali sua entitate, vt patet in omnibus rebus fidei, circa quas intellectus fidelium sese solet occupare.

Alij Caluinistae volunt praedictam partialem, spiritualiter, idem ibi sonare, ac effectus operis Spiritus sancti, & ordinari ad vitam aeternam, vt Sacerdos opusculo primo de spirituali manducatione capite primo, quod etiam placet Scarpio supra: at modus iste non importat hanc praesentiam, quam ibi volunt stabilire, cum haec sint omnino extrinseca tali praesentiae, & species rerum credendum, in altera tamen vita tantum futuraturum, efficiatur operis Spiritus sancti, & ordinetur in ipso fidei ad participationem vitae aeternae; nec tamen propterea res ita operatur sunt praesentes reali & substantiali ipsi praesentia ipsi operanti, vt mox probabitur.

Tertio, alij Caluinistae ita volunt corpus & sanguinem Christi Domini esse praesentia quoad suam substantiam, vt tamen dum virguntur quid intelligant nomine *substantiae & spiritus*, dicant se intelligere virtutes illas quae insunt humanitati Christi Domini, quarum beneficio ipsa caro Christi Domini est nobis vivifica, ad eum planē modum, quo natiuitate carnali communicamus vitiosis qualitatibus primi parentis: sic Danzæ ad primum caput citatum Bellarmini: at hoc non ponit idem numero corpus quod in cruce appentum est, in ipsis communicantibus, quia in nobis singulari non est idem numero peccatum originale, quod fuit in Adam, nec eodem omnino numero vitiosae qualitates, sed distinctae.

Alij denique Caluinistae ita explicant dati realiter & substantialiter corpus & sanguinem Christi Domini, vt tamen in ipsa sua explanatione dicant, Deum nil offerre communicantibus praeter aliquem fructum, & participationem spiritus Christi, vt ipsemet Caluinus in secunda sua defensione contra Vesphealum, & aliquando libro quarto Instit. cap. 17. Item Beza in suo Cyclope: igitur stando principiis & explanationi Caluinistarum, corpus & sanguis Christi nullo modo datur realiter & substantialiter communicantibus in sua Cena.

Tertia & vltima propositio. Fides quantumcumque sit vera, non potest res saturare, vel absolvere, vel remissionis facere praeter realiter, secundum suam substantiam, & quoad ipsummet earum entitatem. Ita omnes Catholici contra vltimum dictum Caluinistarum.

Probatur primò ex capite decimo sancti Lucae, Multi Prophetae & Reges, qui vixerunt sub veteri Testamento habuerunt fidem de Christo Domino, volueruntque videre illum, & audire, quem tamen nec viderunt, nec audierunt: ergo fides non facit res praesentes.

Nec obstat quòd locus ille procedat de visione & auditu corporali, nam S. Hieronymus ad caput 13. S. Matthaei intelligit illum de spirituali cognitione, quemadmodum & sanctus Chrysostomus ibi: adde quod Patres communiter docent fidem nostram esse longē maiorem, quoad extensionem obiectorum, quam fuerit fides Iudaeorum.

I. Probatum item ex sancto Augustino libro secundo de quantitate animæ cap. 5. ubi docet res præteritas, vel absentes fieri tantum nobis præsentis per memoriam, quatenus illarum imagines continentur memoriâ: item & ex eius epistola 112. item ex sancto Athanasio de Incarnatione Verbi, & corporali eius aduentu, quibus locis uterque docet hanc esse vim intellectus, ut res corporeas possit quidem contemplari, & cognoscere; at illas facere sibi realiter, & quoad suam substantiam, & entitatem præsentis, minimè; nam ex communi sententia Philosophorum, actiones intellectus sunt purè & simpliciter immavenientes: at productio, seu realis & substantialis representatio secundum suam entitatem rei alicuius est aliquid ad extra, seu aliquid existens extra intellectum: ergo res illæ non possunt per actum fidei, qui est aliquis actus cognitionis, fieri præsentis quoad suam entitatem, & substantiam, sed ad summum secundum aliquam sui imaginem, seu speciem expressam, & aliquod verbum mentis.

II. Tertio (ut etiam agnoscunt Calvinistæ) sacramentum Eucharistiae dabatur in primitiis Ecclesiæ in aliquibus locis ipsi infantibus baptizatis, in quibus tamen Calvinistæ nullum pro eâ ætate admittunt actum veræ fidei.

III. Quarto, post hoc principio Calvinistico, virtus spei destruitur in fidelibus, quia ubi res quæ spectabatur est præsens, & quoad proprium suum esse reale videtur, ibi non est spes, ex Apostolo ad Romanos 8. *Spes quæ videtur, non est spes, nam quod videt quis quid sperat?* atqui fideles, iuxta hoc principium Calvinistarum faciunt, ratione suæ fidei, omnia sibi præsentia, secundum suam substantiam, & realem existentiam: ergo non amplius habent virtutem spei: ergo iam in præsentia vita fruuntur de factio visione beatificâ, non sunt amplius mortales, iam est iudicium vniuersale: item Christus Dominus hoc ipso die nascitur de beatissima Virgine, traditur ab ipso Iuda, assignatur cruci, adhuc est mortalis, & plura id genus alia sequuntur esse vera; quæ tamen aperte pugnant cum sacris Scripturis dicentibus alia ex istis iam transisse, nec amplius futura, ut ad Romanos 6. Christum fuisse mortuum, resurrexisse, & mortem non amplius ei dominaturam, alia verò nondum venisse, sed futura, ut diem extremi iudicii.

IV. Tandem, admissio quoddam fides faciat res omnes præsentis realiter, & existentes in seipsis, vera fides destruitur, nam ea tantum fides est vera, quæ res creditas apprehendit tales quales sunt, & sicut, iam non est fides, sed falsitas: atqui datâ istâ Caluini opinione, fides non apprehendit res creditas tales quales sunt, sed aliter, quia apprehendit mysterium incarnationis nunc peragi Christum nunc pati in cruce, hodierno die esse extremum iudicium vniuersale, & id genus cætera, quæ tamen omnia sunt falsa: igitur admissio ista Calvinistarum principio, vera fides destruitur; imò & repugnat rationi naturali; nam omnis actus fidei est actus cognitionis, quia est actus intellectus, & quodcumque credere importat aliquem assensum intellectus; sed actus cognitionis non facit rem cognitam ipsi intellectui præsentem, secundum ipsammet eius entitatem, sed tantum iuxta quoddam esse intentionale, & obiectum, ut Philosophi docent communiter libris de anima: ergo neque actus fidei facit res creditas præsentis credenti, secun-

A. dum suam substantiam, & propriam earum entitatem.

ARTICVLVS IV.

Soluuntur argumenta, quibus Calvinistæ contendunt corpus & sanguinem Christi Domini non esse realiter sub speciebus consecratis.

EXPLICATA & reiectâ Calvinistarum hæresi, restat ut soluamus argumenta illa, quibus singulas partes prædictæ suæ hæresis conantur stabilire, & quia primam illius partem probant iis omnibus tum sacre Scripturæ, tum Patrum autoritatibus, tum etiam rationum momentis, quibus Zuinglius & alij eorum hac in re sectatores nituntur ostendere substantiam panis & vini remanere, nec ipsam Christi Domini corpus, vel eius sanguinem nullatenus esse cum pane & vino, sub pane & vino, vel sub eorum accidentibus: quæ argumenta videntur partim pro Zuinglio facere, partim impugnant transubstantiationem, idè illorum tum propositionem, tum solutionem reiciimus, in eum locum, quo præcisè & speciatim disputabimus contra Zuinglium & Lutherum, hoc tantum loco proposituri quæ solos Calvinistas in hoc negotio videntur aliquo pacto iuare.

Secunda verò pars opinionis illorum diuiditur in duas: in posteriori admittunt verum & substantiale corpus Christi Domini, & eius sanguinem dari communicantibus, quod probant iis omnibus Scripturæ & Patrum autoritatibus, quibus nos Catholici probamus realem præsentiam in hoc sacramento: in priori verò contendunt corpus & sanguinem Christi Domini non dari, vel inexistentia signis sacramentalibus, quasi sint veluti simul loco, sed tantum simul tempore; & huius eorum partis argumenta sunt à nobis dissoluenda.

Primum itaque & potissimum est: Christus Dominus in Euangelio nil promissit signis sacramentalibus de sua præsentia in Cena, sed solis Discipulis, quia verba institutionis ad illos, & non ad signa dirigitur: ergo modus præsentæ corporis & sanguinis eius in hoc sacramento debet attendi penes communicantes, & non penes signa sacramentalia: ergo tota eius præsentia est in ordine ad communicantes, & non in ordine ad signa, & proinde corpus & sanguis Christi Domini non inexistunt signis sacramentalibus, nec sub illis substantialiter sunt præsentia, sed solis communicantibus.

D. Respondetur, Christum Dominum nobis quidem promississe præsentiam sui corporis, & sanguinis, non autem signis, quia propriè loquendo, promissio fit tantum naturæ intelligenti, cuiusmodi non sunt signa sacramentalia, illam tamen nobis non promississe quomodo cunque, sed tantum sub signis sacramentalibus: cap. 6. sancti Ioannis, *Panis quem ego dabo carum est pro mundi vita*: Item, *Hoc est corpus meum*: Item 1. Corint. 10. *Calix enim benedictio* (seu, ut Græca editio habet) *quem benedicimus, nonne communicatio sanguinis Domini est?* ubi illæ particule, panis, calix, hoc, denotant promissionem istam ex institutione Christi Domini esse allegatam signis sacramentalibus, quæ per dictas illas particulas determinantur ad sensum ipsius loquentis; idè quæ ad veritatem illius promissionis Christi

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. Domini oportet prius ordine aliquo reale & substantiale corpus Christi Domini, & eius sanguinem esse sub signis sacramentalibus, quàm esse præsentia ipsis communicantibus.

Secundum fundamentum. Ibi tantum est corpus & sanguis Christi Domini ubi manducatur, & bibitur; sed corpus & sanguis Christi non manducatur, vel bibitur in ipsis sacramentalibus signis, sed extra, ut patet ex Patribus, sancto Chrysostomo homil. 11. in S. Mathæum, sic dicente, *In his vasis sanctificationis non est verum corpus Christi, sed mysterium corporis eius continetur.*

S. Augustinus tractatu 25. in sanctum Ioannem, & alibi dicente, *Malos homines non manducare, vel bibere corpus & sanguinem, licet sacramentum accipiant;* & distinguente cum aliis Patribus inter manducare Christum, & manducare sacramentum, & dicente omnes quidem qui accipiunt signa sacramentalia accipere sacramentum, at solos pios accipere Christum.

Respondetur, concessâ Maiore de reali, & simul sacramentali præsentia, negando Minorem: ad cuius probationem petitam ex autoritatibus Patrum, imprimis respondetur ad auctoritatem sancti Chrysostomi eam esse desumptam ex opere imperfecto in S. Mathæum, homilia 11. quod opus verè non est sancti Chrysostomi, ut patet ex eo quod passim fecerat dogmatibus hæreticis, ut Arii, Montani, Manichæi, & aliis, quorum contrarium ipse S. Chrysostomus in genuinis suis operibus, & omnium calculo receptis docuit, propter quæ dogmata hæreticam opus hoc imperfectum esse annueratur à Paulo IV. Papa in catalogo Scriptorum suspectæ fidei; nec ab hac nostra sententia recedunt recentiores Calvinistæ: & hæc solutio est valde notanda pro aliis omnibus, quæ ex tali opere possunt afferri ab hæreticis contra veritatem Catholicam.

Ad auctoritates sancti Augustini, & aliorum Patrum, qui negant impios manducare corpus Christi Domini, & bibere eius sanguinem, respondetur, duplicem distinguere orem & realem communionem Eucharistiæ, unam orem & realem tantum; alteram orem, realem, & fructuosam simul: illam consistere in vera & reali traiectione specierum consecratarum, sub se continentium corpus & sanguinem Christi Domini, ab ore communicantis ad eius stomachum: hanc verò in eo consistere, quod ultra hanc traiectionem specierum consecratarum, importet participationem effectus proprii huius sacramenti, id est nutritionem spiritalem, gratiam cibantem producam in anima communicantis, vi & efficaciam huius sacramenti. Quando S. Augustinus & alij Patres negant impios, licet sacramentum accipiant, manducare corpus Christi Domini, & eius sanguinem bibere, loquuntur de hac secundâ manducatione, & volunt impios exercere tantum priorem illam realem manducationem, & absque perceptione fructus huius sacramenti, ex defectu debitz dispositionis in communicante, ad eum planè modum, quo satis communiter dicimus ægros illos non comedere, qui cibos sumptos, & ab ore ad stomachum traiectos, statim euomunt ex imbecillitate stomachi, quia nimirum non nutriuntur illis cibis, ad quam tamen nutritionem ista manducatio ordinatur.

Atque hanc esse mentem S. Augustini tractatu 26. in S. Ioannem patet, quando circa me-

A dium ita ait, *Et nos hodie accipimus visibilem cibum, sed aliud est sacramentum, aliud virtus sacramenti:* quo loci nomine *sacramentum*, intelligit totum compositum ex speciebus consecratis, & corpore & sanguine Christi Domini, ut & sanctus Prosper in sententiis, & refertur de consecrat. dist. 2. cap. Hoc est, & alij Patres superius relati disputationem secundâ, quando expolimus quid sit illud quod propriè est sacramentum in Eucharistia: per virtutem autem sacramenti, intelligit effectum Eucharistiæ, seu gratiam nutritionem, quam sequenti tractatu 27. sub finem vocat participationem spiritus Christi, ubi totam explanationem sexti capitis sancti Ioannis de communionem Eucharistiæ, concludens ita ait, *Hoc ergo totum ad hoc nobis valet, dilectissimi, ut carnem Christi, & sanguinem Christi non edamus tantum in sacramento, quod & multi mali, sed usque ad spiritus participationem manducemus, & bibamus, ut in Domini corpore tanquam membra maneamus, ut eius spiritu vegetemur:* Quo loci verbis expressis distinguit prædictam duplicem orem, & realem manducationem corporis, Christi Domini: priorem in istis verbis, *ut carnem & sanguinem Christi non edamus tantum in sacramento, quod & multi mali;* posteriorem in verbis sequentibus, & priorem illam agnoscat talem, qualem illam descripsimus etiam libro 5. de Baptismo contra Donatistas cap. 8. dum ita ait, *Corpus Domini & sanguis Domini nihilominus erat in illis, quibus dicebat Apostolus, Qui manducat indigne, indicium sibi manducat & bibit.* Atque iuxta hanc distinctionem Patres ponunt etiam discrimen inter hæc duo, *manducare Christum, & manducare sacramentum*, quod hoc posterius sit percipere corpus & sanguinem Christi Domini sub speciebus sacramentalibus orali manducatione, & reali tantum; prius verò ita manducare sub speciebus sacramentalibus, ut fructus percipiatur, & tunc Christus Dominus dicitur propriè manducari, quia ubi talis fructuosa manducatio fit ratione debitz dispositionis in subiecto, Christus Dominus verè nutrit illud ad vitam æternam, ad quod primò & per se, tanquam ad proprium suum finem, hoc sacramentum ordinatur.

Tertium fundamentum. Talis est præsentia corporis & sanguinis Christi Domini, respectu signorum sacramentalium, qualis est eiusdem corporis & sanguinis Christi Domini vnio ad illa, quia hæc indissolubili necessitate connectuntur inter se: atqui vnio corporis & sanguinis Christi Domini ad signa sacramentalia est tantum sacramentalis; vnio verò sacramentalis non est per indistantiam corporealem, sed est tantum intelligibilis, & spiritalis, qualis est inter sonum & rem per illum significatam: igitur præsentia corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia non est per corporealem & substantialem illorum indistantiam à signis huius sacramenti propriis, seu non est quod corpus & sanguis Christi sint realiter & substantialiter vel cum pane & vino, vel sub eorum accidentibus etiam consecratis.

Confirmatur argumento sumpto ab aliis sacramentis, in quibus hæc distinctio datur inter eorum signa & res per illa significatas, nec tamen illæ res significatæ sunt realiter, & substantialiter in suis sacramentalibus signis, nisi secundum habitudinem & relationem: ergo & in hoc sacramento Eucharistiæ corpus & sanguis Christi Domini, quæ sunt res significatæ, non sunt

I. realiter & substantialiter in propriis suis sacramentalibus signis.

Respondetur imprimis ad Maiorem huius fundamenti, illam simpliciter & absolute sumptam esse falsam; nam realis & physica rerum aliquidum presentia fundatur præcisè in reali indistantia, quam una res habet ad aliam, præterquam indistantiam unio; realis adhuc postulat nexum realem de nouo productum, illas inter se realiter copulantes, sine quo tamen realis & entitativa unius existentia, tanquam contenti, sub alio tanquam continente potest intelligi; quare cum corpus & sanguis Christi sint sub signis sacramentalibus, seu sub accidentibus panis & vini consecratis, ut contentum in continente, potest substantialis & entitativa illorum existentia rectè intelligi sub illis, absque eo quod detur aliqua verè & propriè diacrealis unio inter illa.

II. Deinde ad Minorem eiusdem fundamenti respondetur, unionem corporis & sanguinis Christi ad signa sacramentalia posse duobus modis dici sacramentalem, Primò, per comparisonem ad reale signum sacramentale ipsius Eucharistiæ, cuius in ratione talis sacramenti sint aliqua pars essentialis, quatenus illud est permanent, & consideratur in suo esse facto. Deinde hæc eadem unio potest dici sacramentalis, per comparisonem & habitudinem ad proprium effectum sacramenti Eucharistiæ, respectu cuius est signum practicum, puta ad refecutionem spiritalem anime. Iam si hæc unio sacramentalis consideretur posteriori modo, fatemur illam præcisè nõ requirere realem præsentiam rei significatæ, seu proprii effectus sui sacramenti ad signum sacramentale, quia ad rationem illius, ut sic præcisè considerati, sufficit quoddam signum practicum gratia sanctificationis, seu aptum ex se illam producere in subiecto debetè disposito, & unio sacramentalis sic præcisè considerata non facit ad præsentem difficultatem; nondum enim agimus de proprio effectui sacramenti Eucharistiæ, & satis patet ex dictis de causalitate sacramentorum nouæ Legis, talem unionem effectus sacramentalis cum sacramento, tanquam sua causa, loquendo absolute & simpliciter, non requiri in Sacramento. Si autem sacramentalis unio consideretur priori modo, quo solo modo facit ad præsentem difficultatem, quia hic agimus de iis quæ verè realiter & formaliter sunt in Sacramento Eucharistiæ, Respondetur, hanc unionem, ut est huic Sacramento specialis, postulare necessariò & essentialiter realem, substantialem, entitativam existentiam, seu præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini sub consecratis speciebus panis & vini, quia corpus & sanguis Christi Domini, prout existunt sub prædictis speciebus, ingrediuntur formalem rationem sacramenti Eucharistiæ, quemadmodum fuit docuimus disputat. 2. ad præcedentem quæstionem.

Ad confirmationem eiusdem argumenti respondetur, illam procedere similiter de sacramentali unione posteriori tantum modo considerata, cum tamen hic agamus tantum de illa, priori modo spectata; nam Eucharistia, ut est sacramentum permanent & consideratur in suo esse facto, non est signum practicum corporis & sanguinis Christi Domini, sed gratia cibantis seu reficientis; & quia hoc est speciale huic Sacramento, quoddam verè & substantialis caro Christi quæ pendit pro nobis in cruce, & ip-

A seruet substantialis sanguis Christi Domini pro nobis effusus, prout existunt sub speciebus panis & vini, sint cibis & potus nostrarum animarum; idè debent realiter & substantialiter existere sub prædictis speciebus consecratis.

ARTICVLVS V.

Soluntur argumenta quibus Calvinista contendunt corpus & sanguinem Christi in Sacramento sumi tantum per fidem, seu ore fidei, tanquam instrumentum.

Hæc argumenta respiciunt tertium Calvinistarum assertum secundo huius disputationis articulo explicatum: Primum autem repetunt ex iis omnibus Scripturæ testimoniis, quæ docent nos coniungi Christo per fidem, Christum inhabitare in nobis per fidem, credere in Christum esse illum manducare, & eius sanguinem bibere capite 6. S. Ioannis, *Ege sum panis vita, qui venit ad me non esuriet, qui credit in me non sitiet unquam.* Quod etiam sanctus Augustinus fultus explicat tractatu 26. in sanctum Ioannem, dum loquens de Eucharistia ita ait, *Manducare illam escam, & bibere illum potum, esse in Christo manere, & illum manentem in se habere, cum non manducare Christi carnem, nec eius sanguinem bibere, qui non manet in Christo, licet premat dentibus sacramenta corporis & sanguinis Christi Domini.* Deinde ex Patribus, ut sancto Hieronymo, & refertur de Consecrat. distinctione 2. capite *Quia corpus: sancto Ambrosio libro sexto in sanctum Lucam: sancto Cyrillo in sanctum Ioannem libro nono capite quadragesimo-septimo & aliis qui loquentes de hoc Sacramento dicunt communiter corpus, & sanguinem Christi mente contingi, cordis manu incipit, fide tangi, fide videri, non corpore.*

Hoc autem primum fundamentum reduci potest ad hanc formam. Illud quo fideles coniunguntur Christo Domino, item quo habent Christum in seipsis habitantem, item quo spiritalis illorum fames & sitis sedantur, est propriè fidelibus sacramentum Eucharistiæ summentibus instrumentum, quo tunc accipiunt seu manducant corpus Christi Domini & bibunt eius sanguinem, quia hæc tria, coniunctio fidelis cum Christo, Christi Domini habitatio in fidele, spiritalis eius saturatio & sitis restrictio sunt proprii effectus sacramenti Eucharistiæ: sed fides est id quo fideles coniunguntur Christo Domino: item quo habent Christum in seipsis habitantem: quo spiritalis illorum fames & sitis depellantur, dum sumunt hoc sacramentum, ex testimoniis sacre Scripturæ, & sanctorum Patrum nunc relatis: igitur fides est instrumentum, quo fideles accipiunt corpus & sanguinem Christi Domini, quando accipiunt sacramentum Eucharistiæ.

Respondetur primò ex istis & similibus sacre Scripturæ locis asserentibus nos coniungi Christo Domino per fidem, Christum habitare in nobis per fidem, non magis colligi ipsam fidem esse os animæ, quando communicantes manducant & bibunt corpus & sanguinem Christi Domini, quam ex aliis locis, in quibus etiam dicimur coniungi Christo per charitatem, & Christus

I.

habitare in nobis *per charitatem*, possumus intelligere *charitatem esse ipsum os*, quo communicantibus edunt & bibunt corpus & sanguinem Christi Domini, cum in prioribus Scripturæ locis non magis agatur de hac manducatione & bibitione, quam in posterioribus, ut videre est apud Apost. ad Ephesios 6. ergo, ut ex posteriori forma loquendi sacræ Scripturæ non rectè intelligimus charitatem esse os & instrumentum quo anima manducat & bibit corpus & sanguinem Christi Domini in sacræ synaxi; ita malè colligunt ex præcedentibus fidem communicantium esse os, quo animæ illorum edunt & bibunt corpus & sanguinem Christi Domini; præsertim cum charitas non minùs requiratur, quam recta fides ad dignè communicandum, ex vndecimo prioris ad Corinthios.

II.

Deinde respondetur, *aliava esse coniunctionem, & inhabitationem Christi Domini cum fidelibus per fidem, & aliam cum iisdem per communionem sui corporis & sanguinis*, vnamquamque sua habere *peculiaris instrumenta* quibus perficiatur: homines coniunguntur Christo per fidem, ut per primum & firmissimum totius edificij spiritualis fundamentum; hinc enim Hebr. 11. fides vocatur *substantia rerum sperandarum*, in eoque consistit hæc coniunctio & inhabitatio, quòd, ut res cognita est per cognitionem, siue actualem, siue habitalem in cognoscente; ita & Christus Dominus, tanquam obiectum supernaturaliter creditum, coniungitur per fidem, & inest ipsis fidelibus: & instrumentum externum huius coniunctionis in adulto est *auditum Verbi divini iuxta illud Rom. 10. Fides ex auditu*, in parvulo Baptismus, nam per illum, etiam hæreticis fœtibus, homines inseruntur Christo: at per communionem corporis & sanguinis Christi Domini fideles ut iam spiritali viâ viuentes, coniunguntur Christo Domino, sicut viuens sumendo cibum vnitur suo alimento; ideòque sicut in corporali vita hominis (ad cuius analogiam Christus Dominus sua instituit sacramenta) aliud est *instrumentum* nam generationis, aliud nutritionis, ita & in vita spiritali externum instrumentum recipienda spiritalis regenerationis debet esse aliud, & aliud nutritionis spiritalis; & quia panis & vinum (sub quorum accidentibus corpus & sanguis Christi Domini, cibus & potus animæ ex eiusdem Christi Domini institutione existunt) percipiuntur ore corporis; ideò ex eiusdem Christi Domini institutione os ipsum corporis est *instrumentum* accipendi sacramentaliter corpus & sanguinem eius in spiritali nutritione anime, ita tamen ut quemadmodum nutritio in vita spiritali supponit generationem & vitam, ita etiam ad dignè communicandum sacramentaliter suo corpori & sanguini, voluerit ut homines præhaberent rectam fidem credendorum, & gratiam habitalem.

III.

Tertio respondetur in particulari ad singulas auctoritates: ad illam S. August. quæ dicit, *credere in Christum esse ipsum manducare, & eius sanguinem bibere*, Respondetur illud esse verum de sola manducatione spiritali, non autem de reali sacramentali; nam Christus Dominus, ut fide viuâ perceptus dicitur cibus animæ, quatenus eius virtus reficit & confortat animam, sicut cibus & potus materiales reficiunt corpus.

IV.

Quòd autem Christus Dominus cap. 6. sancti Ioann. ait se esse panem vite, venientem ad se non esuriturum, credentem in se non habiturum sitim, est

intelligendum, quatenus Christus Dominus erat paratus dare suo tempore ipsis In eum credentibus in corpus suum & sanguinem cibum & potum animæ; cum enim ibi ad audient alium esse panem de celo longè nobiliorem pane còmuni, & ei dixissent, *Domine semper da nobis panem hunc*, Christus Dominus verbis in obiectione relatis explicauit eis quis esset panis iste, quomodo obtinendus. & quòd insuper esset paratissimus illis dare.

Ad aliud testimonium S. August. ex tract. 26. in S. Ioann. patet responsio ex solutione præced. artic. data ad secundum illorum argumentum, scilicet istud intelligi de *fructu* manducationis, ut ibi est explicatum.

Ad auctoritates Patrum, qui dicunt corpus & sanguinem Christi Domini tangi in hoc sacramento, *suscipiente corde, & fide*, Respondetur, id ita dici à Patribus, non quòd negent ibi realem & substantialem præsentiam corporis & sanguinis Christi sub speciebus cõsecratis, sed quòd velint corpus & sanguinem Christi ita esse sub speciebus cõsecratis, ut tamen nullo sensu exteriori percipiantur à nobis, sed *sola fide* intelligentur, & credantur ibi esse: & hoc manifestè patet in citato illo cap. Quia corpus, ubi Eusebius Emisenus (est enim ex illo delumpturn, non autem, ut aduersarij obiciunt, ex S. Hieronymo) proficitur transubstantiationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi, atque hanc præsentiam non esse æstimandam exteriori visu, sed interiori affectu, & sumpto exemplo ab innotuatione hominis per gratiam Christi Domini, quæ ita fit à Deo, ut tamen non pateat sensibus exterioribus, docet etiam Christi Domini corpus & sanguinem esse in sacramento Altaris, non oculis credita, sed fide suscipienda.

Ex his respondetur ad syllogismum ibi additum, quo tota vis huius fundamenti explicatur, Maiorem illius esse tantum veram de illa speciali cõiunctione & inhabitatione Christi Domini cum fidelibus, quæ est per communionem corporis & sanguinis Christi, quam secundà responsione ad præsens argumentum exposuimus, non autem de aliis quæ sunt per fidem, vel charitatem. Et ad Minorem eiusdem syllogismi negatur fidem suscipientium sacramentum Eucharistie esse illis proprium & speciale instrumentum illius coniunctionis & inhabitationis Christi Domini cum fidelibus & infidelibus, quæ est propria & singularis huic sacramento Eucharistie; sed esse ipsam eorum os corporeum, ut eadem solutione docuimus.

Secundum fundamentum est. Talis debet esse modus percipiendæ alimonie, qualis est ipsa alimonia, & eius finis: atqui alimonia carnis & sanguinis Christi Domini, item & finis eius sunt spirituales, quia ordinantur ad spirituale cõiunctionem animæ cum Christo ad vitam æternam, & ad beneficia spiritualia haurienda ex Christo: ergo modus percipiendi cibum illum & potum, debet esse spiritalis: sed nullus spiritalis modus datur a prior ipsa fide, ut patet ex citatis testimoniis Scripturæ & Patrum: ergo sola fides est instrumentum, seu modus percipiendi corpus & sanguinem Christi Domini.

Respondetur, si sensus maioris propositionis sit modum alimonie percipiendæ, debere esse quoad suam essentiam eiusdem planè rationis cum alimonia & eius fine: Respondetur, inquam, illam esse absolute falsam, ut patet in effusione sanguinis Christi Domini in cruce;

V.

VI.

VII.

VIII.

I. quæ fuit corporalis; item in eius morte, quæ tamen sunt modi, quibus Christus Dominus nos redemit à morte spiritali, & reduxit ad vitam spiritalem; & in eius conceptione, nativitate, & aliis id genus nostræ redemptionis mediis: item & in ipso merito auditu, qui licet sit corporeus, est tamen medium aptum recipiendæ doctrinæ fidei.

Si verd maior illa propositio intelligatur hoc sensu, vt per illam particulam, *talis debet esse modus*, &c. tantum velit modum illum debere esse proportionatum fini, ad quem ordinatur, admittimus eam in isto sensu, sed tunc nihil concludit contra nos: nam quo modo corpus & sanguis Christi sunt alimonia spiritalis, ita & hic modus, cum hæc sint spiritalia, non quidem *entitative & substantialiter*, sed tantum *habitudine*, quatenus ordinatur ad causandum effectum spiritalem in suscipientibus: res autem corporeas postea ordinari ad significandum prædicti effectus spirituales ostendimus agendo de sacramentis in genere, vbi etiam ostendimus ex ipsa confessione hæreticorum, sacramenta debere esse *signa sensibilia*.

Quod verd Patres postulant *fidem*, eamque vitam in receptione corporis & sanguinis Christi Domini fuit supra explicatum de *fructuosa & vili manducatione sacramentali illorum*.

Tertium fundamentum est omnis illius cibi & potus qui secedit in ventrem deinde in secessum accipiendi instrumentum & medium, est ipsum os corporis: atqui corpus & sanguis Christi Domini ita sunt cibi & potus, vt tamen non secedant in ventrem, & postea in secessum, quia hoc est contra eorum dignitatem: igitur non percipiuntur ore corporis, tanquam instrumento: ergo ore animæ cuius sunt cibi & potus, & ex consequenti ipsa fide, quæ est os animæ.

Respondetur negando Maiorem, vt absolute & vniuersaliter sumptam; illud autem Christi Domini cap. 15. S. Matthæi, in quo videtur fundari, *Omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur*, intelligitur tantum de *communibus cibis*, vt patet ex ipso textu Euangelistarum sanctorum Matthæi 15. Marci 7. nam Pharisæi conquirebatur quoddam discipuli Christi Domini non lauant manus, quando sumebant cibos communes; Christus autem Domini responderet eis eo nullum esse peccatum, quia scilicet cibi illi communes non coinquinant animam; quod cum Apostoli non intelligerent, Christus Dominus illis postulauit explicauit, dicendo hæc tantum attingere ventrem, non mentem, & postea mitti in secessum: & pro hac explicatione præsentis huius loci videri potest S. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi superioris citatâ.

Quantum fundamentum est. Vera fides facit omnia præsentia: ergo vera fides communicantium facit corpus & sanguinem Christi Domini, dum accipiunt sacramentum Eucharistie, sibi præsentia. Antecedens probatur ex capite vndecime epistolæ ad Hebræos, vbi pro eo quod nostra editio vulgata legit, *Est autem fides substantia rerum sperandarum*, argumentum non apparet. Caluini ita legunt, *Est autem fides illud quod facit vt exierit que sperantur, & demonstrat que non videntur*: nam Græcæ textus loco istius nostræ particulæ, *substantia*, habet istam, *hypostasis*, quæ iuxta expositionem sancti Chrysostomi,

A mi, Theodori & aliorum, idem est ac *substantia*, seu *existentia*, quæ aliquid existit in rerum natura, & loco istius nostræ particulæ, *argumentum*, hanc habet i. y. scilicet, quæ ostensionem ac demonstrationem sonat; & proinde tenens Apostoli ibi est, *Fidem facere nobis præsentem res ipsam absentem, quas præteritis & futuris, quas etiam sensum percipimus*. Confirmatur ex Apostolo ibi, qui dum agit de fide Moïsi, ait eum prætulisse probum, seu *ignominiam Christi Egyptiorum thesauris*: At Moïses non potuit id per fidem facere, nisi Christum tunc sibi præsentem haberet. Item ex capite octauo sancti Ioannis, vbi Abraham dicitur *vidisse diem Christi, & de eo gauisum fuisse*, cum tamen Abraham longè præcesset tempus natiuitatis Christi Domini. Item quod primæ Corinth. 10. Patres veteris Testamenti dicuntur *eandem escam spiritualem manducasse nobiscum, & eundem pocum spiritualem bibisse*, vt explicat sanctus Augustinus in Psalmum 77. quod est verum, quatenus corpus & sanguis Christi Domini faciunt illis præsentia per fidem.

Respondetur negando Antecedens intellectum de reali, *entitativa*, & *substantiali præsentia* rerum, iuxta quem sensum debet accipi, vt faciat ad præsentem difficultatem. Ad eius probationem petitam ex Apostolo capite vndecimo epistolæ ad Hebræos imprimis respondetur, fidem rectè dici *substantiam rerum sperandarum*, sumpto nomine *substantie*, pro *basi & fundamento*, cui salus, quam speramus, innititur; nam & nomen *substantie* sic aliquando sumi in sacris Litteris patet Psalm. 68. & hanc significationem rectè quadrare fidei sensus docet Theologus: cum sancto Thoma secundâ secundæ, vbi agunt de definitione fidei, & nomen hoc *hypostasis*, quod habetur in editione Græca, rectè competere fidei, patet ex eo quoddam nomen illud, etiam apud Philosophos, aliquando significat *primam substantiam* cui tanquam fundamento, accidentia insunt; idèquæ cum omnes relique vires supernaturales supponant fidem, tanquam stabile fundamentum, rectè illa exprimitur hoc nomine.

Deinde respondetur: si velimus accipere particulam illam, *hypostasis*, pro *existentia*, quæ aliquid dicitur existere in rerum natura, inde tamen adhuc non probari fidem facere omnia præsentia ad illum sensum Caluimistarum; nam fides diuina hoc tantum sensu *res absentes creditur facit præsentem, quatenus obicit illas nostro intellectui*, & tantam in nobis gignit de illis certitudinem, ac si iam possiderentur, vel viderentur ad oculum corporeum: exempli causâ, beneficium fidei tam firmiter credimus, imò firmitus, Christum Dominum resurrexisse à mortuis, ac si vidissemus resurgentes; tam firmiter credimus Christum Dominum iudicaturum viuos & mortuos in iudicio vniuersali, ac si illum nunc cerneremus iudicantem, & audiremus profertentem sententiam: at hoc non est res creditas facere præsentem, *presentia entitativa*, & *substantiali*, sed *obiectiua tantum*: idèquæ esto aliquis accedens ad sacram synaxim, & recipiendo signa sacramentalia format sibi conceptum de Christo Domino, eumque animo suo ita referat, & contempletur, ac si esset ibi præsens *entitativè*, non propter tamen ex vi illius considerationis faciet illum sibi *realtè & substantialiter* præsentem.

Ad primam confirmationem petitam ex Mo-

I.

se responderetur, opprobrium Christi Domini fuisse præsens Moysi per spiritum Prophetia, & in cognitione tantum prophetica, quâ Prophetæ cognoscunt res futuras; nam & ipsum Moysen tunc præsciuisse futura colligitur ex capite 7. Actuum, ubi sanctus Stephanus ait illum tunc præsciuisse, *Quod Deus per manus eius esset daturus salutem Hebræis*. Simili modo cap. 8. S. Ioan. Abraham dicitur *vidisse diem Christi Domini*, id est tempus & diem quo secunda persona Trinitatis est incarnata, scilicet per reuelationem sibi à Deo factam, non autem quasi tunc viderit ipsummet Incarnationis mysterium peragi, etiam iuxta Caluinum & Beza ad illud citatum sancti Ioannis; hic enim ait Abrahamum vidisse hunc diem *eminus fidei oculis*, id est à longè & per firmisimum assensum fidei; ille verò Abrahamum conspexisse Christum procul, nec ut præsentem licuisse cernere.

II.

Ad auctoritatem S. Pauli primæ ad Corinth. 10. responderetur, cum non dicere Patres veteris Testamenti *eandem nobiscum manducasse escam*, & eundem nobiscum bibisse potum, sed facere tantum comparationem inter ipsos Hebræos, qui ex Ægypto discesseant, & per desertum ambularent, scilicet eos omnes *eandem inter se manducasse escam*, id est fuisse vfos eodem manna, & potu eiusdem aque fluentis ex petra; illam autem escam & potum dici à Apostolo *spiritualia*, non ratione alicuius gratiæ spiritualis, quam tunc illis conferrent, vel etiam obsignarent, sed ratione *modi extraordinarii*, & miraculosi, quo Hebræis conferbantur à Deo; & item ratione *speculativa*, non autem *præctica significationis*, qualis requiritur in sacramentis propriè dictis, quæ speculationis significatio conveniebat illis, quatenus adumbrabant nostrum sacramentum Eucharistiæ; idèoque cum nos in hoc sacramento, vel saltem, ut Calvinistæ volunt, ad sumptionem signorum sacramentalium accipiamus verum, reale, & substantiale corpus Christi Domini, & eius sanguinem, ipsa fides Hebræorum non fecit eis Christum realiter præsentem, dum manna & potum aque de petra sumebant.

III.

Probamus singulas partes huius responsionis, & primum quod Apostolus ibi loquatur de solis Hebræis pater ex toto textu; ait enim *eos omnes transisse mare*, plures illorum fuisse *prostratos in deserto*, in pluribus eorum non fuisse *beneficium Dei*: at ista ad litteram non intelliguntur de Christianis, sed de solis Hebræis; hæc enim circa illos solos sunt quæ realiter & de facto, vt constat Exodi 13. 14. 16. & num. 20. & aliis locis veteris Testamenti, quo tempore Christiana religio, provt distinguitur à religione Patriarcharum, & aliorum fidelium sub veteri Testamento, nondum erat.

IV.

Deinde in argumento à minori ad maius, & à figura ad veritatem, nunquam ambo extrema sunt eadem, sed vt fide sunt distincta; nam vnum & idem sumptum eodem modo non est simul & semel maius, & minus, figura & veritas: atqui Apostolus ibi facit argumentum à minori ad maius, à figura ad veritatem, vt sanctus Chrysostomus rectè expendit homiliâ vigesima-tertiâ in primam ad Corinthios sic scribendo, *Quoniam de causa hæc dicitur vt ostendat quod sicut illis non profuit, quod tantum domum sint affectus, ita nec his (id est Christianis) quod consecuti sunt Baptismum, & spiritualia perceperunt mysteria, nisi sint ostensuri vitam dignam gratiâ, & idè adducit*

figuræ, & typos baptisni & mysteriorum: & paulo post fusè docet ista dona Hebræis concessa, fuisse longè minora iis quæ Christus Dominus nobis contulit in sacramentis; & hoc etiam satis intelligitur ex ipso textu Apostoli, dum sic subiungit, *Hæc autem* (nimirum beneficia supra enumerata à Deo collata Hebræis) *in figura facta sunt nostri, vt non simus concupiscentes malorum*: quod idem paulo post repetit his verbis, *Hæc autem omnia in figura contingebant illis; scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines seculorum deueniunt*.

Secundò, quod Apostolus ibi per eandem escam intelligat tantum idem manna, & per eundem potum, & eandem aquam de petra fluentem, non autem corpus & sanguinem Christi Domini, patet imprimis ex illa antithesi, quam Christus Dominus cap. 6. S. Ioannis facit inter hoc manna Hebræorum, & nostram Eucharistiā, recenset ista, tanquam *duos panes distinctos*, tam in substantia, quam in virtute, & efficacia; facit manna cibum tantum corporis & corruptibilem, qualis etiam erat; si enim servabatur vsque ad mane scatebat vermicibus, & computrescebat Exodi 16. tantum abest vt aliquid gratiæ spiritualis Hebræis impetiret; sua autem panem, seu Eucharistiā facit cibum animæ incorruptibilem, & qui gratiam sufficientem confert dignè suscipienti, *Non Moyses*, inquit, *dedit vobis panem de celo, sed Pater meus dat vobis panem de celo verum*; panis enim verus est, qui de caelo descendit, & dat vitam aeternam: vbi nomine vitæ, vitæ animæ potissimum intelligitur: ergo cum in omni antithesi membra ad se inuicem comparata sint omnino distincta, & Christus Dominus ibi & eius Apostolus, loco in hac obiectione citato, loquantur de eodem manna, vt Christus Dominus hoc loco S. Ioannis, non vult Patres veteris Testamenti in deserto manducasse suum corpus, & bibisse suum sanguinem, tanquam cibum & potum spirituales animæ, sic nec eius Apostolus.

Neque satisficit huic argumento quod Calvinus & Beza commentariis in sanctum Ioann. ad versiculum 32. cap. 6. dicunt *Christum Dominum ibi loqui pro capiti & opinione eorum, quibus enim habet ibi negotium, non autem ex rei veritate*: Hoc inquam non satisficit, nam præterquam quod hæc responsio est contumeliosa in Christum Dominum, quasi non sit locutus sincerè, & etiam ipsi textui Evangelico contraria, nam ibi Christus Dominus non dicit simpliciter manna nihil spirituales gratiæ contulisse Hebræis in deserto, sed insuper addit se id dicere *sincerè*, & ex veritate rei, dum sic loquitur, *Amen amen dico vobis, non Moyses dedit vobis panem de celo, sed Pater meus dat vobis panem de celo verum, panis enim verus est qui de celo descendit, & dat vitam mundo*: Nam sanctus Hieronymus ad caput 25. Itaque notat Christum Dominum in Evangelio sapè vt hoc verbo, *Amen, amen*, & idem sonare ac verè verè dico vobis: & commentario suo in epistolam ad Galatas, in fine ait, *Quomodo in veteri Testamento, quodam iurandi consuetudine Deus sua verba confirmat dicens, Vivo ego: ita & Salvatorem nostrum in Evangelio per verbum, amen, vera esse quæ loquimur ostendere*: ergo cum Christus Dominus isti suæ explicationi, quæ ponit prædictum discernim inter manna & Eucharistiā, præfigat illud suum *Amen, amen*, loquebatur ex rei veritate & propriâ mente.

I. Idem patet ex ipsa confessione Caluini, is enim suis commentariis ad caput illud 10. primæ Corinth. expressè ait Hebræos tunc non accepisse corpus & sanguinem Christi Domini eodem modo, quo nos, nam secundum Calvinistas, vt supra retulimus, fideles pii & iusti accipiunt simul cum signis sacramentalibus reale & substantiale corpus Christi Domini, & eius sanguinem; quo tamen modo prædicti Hebræi, iuxta Caluinum non acceperunt, vt suis verbis ad prædictum locum Apostoli protestatur, sic loquens de Apostolo, *Intelligit tamen eos* (scilicet Hebræos) *in deserto suo modo manducasse, qui à nostro fuit diversus: homo diversitatem paulò post explicat: nam quidam, inquit, substantialis est manducatio, que tunc nondum esse potuit.*

II. Tandem hoc commentum Caluinistarum repugnat communi eorum doctrinæ, quæ volunt malos & impios ita accipere signa sacramentalia Eucharistiae, vt tamen ipsum reale & substantiale corpus Christi Domini non recipiant; nam Apostolus eo loci ait expressè omnes Hebræos, qui tunc erant in deserto, non tantum bonos, sed & impios, & in quibus non erat beneplacitum Deo, quique tunc fuerunt prostrati, *Omnem, inquam, illos eandem escam manducasse, & omnes illos eundem potum bibisse: ergo si nomine eiusdem escæ, & eiusdem potus, significetur ipsum reale & substantiale corpus Christi Domini, oportebit* (contra vulgarem illam Caluini doctrinam) malos etiam & impios Hebræos accepisse verè, realiter, ipsum verum, reale, & substantiale corpus Christi Domini, & nunc similiter malos Christianos.

III. Adde quòd corpus & sanguis Christi Domini debuerunt prius existere in sua reali & substantiali entitate, quàm simul realiter & substantialiter sumi cum aliquo sacramentali signo, vt Caluinus significat loco proxime citato: atqui corpus Christi Domini nondum tunc existebat, quia mysterium Incarnationis nondum erat perfectum: ergo corpus Christi Domini non poterat sumi realiter & substantialiter ab istis Hebræis simul cum suo mannâ, tanquam sacramentali illius signo.

IV. Tertiò, quòd manna & potus iste dicerentur spirituali ratione: modi extraordinarii, & miraculosi, quo fuerunt perfecta, patet ex illo Psalmistæ, quo manna dicitur *Panis Angelorum*, & ratione specialis supernaturalis providentiæ, quâ Deus procurabat Hebræis cibum istum in deserto; non autem ratione alicuius spiritualis effectus, quem producerent in suscipientibus, docet prædicta antithesis, quâ Christus Dominus suprâ dicit omnes illos Hebræos, qui manducaverunt manna fuisse mortuos, quâ significat illud nil boni spiritualis ex opere operato illis contulisse, sicut panis eius Eucharistia confert ad vitam æternam.

Deinde ex eo quòd Patres omnes dum agunt de hoc manna, significant illud tantum fuisse cibum spiritalem in ordine ad vitam æternam hoc sensu, quòd modo quodam speculativo, ratione suæ speculativæ significationis præfiguraret verum & propriè dictum spiritalem cibum animæ, scilicet nostrum sacramentum Eucharistia: sic sancti Patres dum passim docent hoc nostrum sacramentum fuisse præfiguratum per istud manna: item quando dicunt nostra sacramenta exhibere realiter quòd antiqua tantum significabant, vt sanctus Augustinus libro 17. de Civitate Dei capite

A 20. tractatu 11. in S. Ioannem, vnde quando tract. 26. in eundem: item libro 50. homiliarum homil. 27. ait, *Iustus Hebræos duxit, Phinees, & alios, eundem nobiscum manducasse cibum, dum manna manducarent: mens eius non est, quòd perciperent eundem cibum spiritalem animæ, id est corpus & sanguinem Christi Domini, cum proprio suo effectu, seu cum gratia nutriente, vt nunc percipiunt dignè accedentes ad hoc sacramentum, hoc enim expressè negat illo tract. 26. dum de manna ita ait, Figurâ preannuntiare vitam posset, vita esse non posset: Item ibidem, *Manna umbra erat, iste* (scilicet panis Eucharisticus) *veritas: quo loci opponit ista duo, posse preannuntiare, seu adumbrare vitam, & posse illam dare: primum tribuit manna, secundum ei denegat, & soli panis Eucharisticus cõcedit: sed mens eius est, quòd ipsum Christi Domini corpus fuerit præfiguratum in manna, & hancfigurationem fuisse intellectam ab ipso Moysè, Phinees, & aliis sanctioris vitæ Patribus veteris Testamenti, dum etiam manducabant manna; sicque apprehendendo fide Christum Dominum ipso mannâ significatum manducasse illum spiritualiter, id est, credidisse in illum venturum. Atque hunc sensum præ se ferunt hæc verba S. August. citatâ homilia, Quicumque in manna Christum intellexerunt, eundem quem nos cibum spiritalem manducaverunt. Et paulò post, quando ait, Non intelligentibus autè illud, solum manna, illa sola aqua: Et sic quando ait vetera sacramenta fuisse paria nostris sacramentis significatione, loquitur tantum de speculativa significatione sanctificantis gratiæ, non autem de practica, quæ sola est propria nostris sacramentis.**

ARTICVLVS VI.

C Substantiale ac reale Christi Domini corpus, item substantialem ac realem eius sanguinem esse realiter in Eucharistia, probatur ex verbis promissionis eius apud sanctum Ioannem capite sexto.

QVOB proprium & peculiare erat Caluinistarum circa Eucharistiam dogma confutauimus; consequens est vt & illud etiam, quod cum Zuinglio commune habent, aggrediamur.

Hoc autem, vt animaduertimus suprâ, est illis commune, quòd planè & omnimodò negent omnem realem & substantialem corporis & sanguinis Christi Domini præsentiam in hoc sacramento, nos econtra profiteamur illam.

D Primum argumentum nostræ assertionis desumimus ex verbis, quibus Christus Dominus promissit hoc sacramentum cap. 6. S. Ioannis, *Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita: Item, Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: & aliis verbis similibus quæ habentur isto capite. Nostra autem ratio sic formatur: quidquid Christus Dominus promissit se daturum suæ Ecclesiæ, tanquam medium vitæ æternæ obtinendæ in noua Legge, illud ipsum opere & facto impleuit, quia est fidelis in suis promissionibus: atqui Christus Dominus locis nunc relatis promissit se daturum suæ Ecclesiæ suum substantiale & reale corpus ore corporis manducandum in cibum; item realem & substantialem suum sanguinem bibendum ore corporis in potum, tanquam medium aliquod obtinendæ*

I.

vitz æternæ in noua Lege: ergo impleuit istud promissum; sed Christus Dominus non inuenitur impleuisse illud aliter, quàm in hoc sacramento Eucharistiz: ergo Christus Dominus dedit suum corpus reale & substantiale, item realem suum & substantialem sanguinem realiter & substantialiter manducandum ore corporis in cibum & potum in hoc sacramento: ergo reale & substantiale Christi Domini corpus, item realis & substantialis eius sanguis sunt verè, realiter, & substantialiter in hoc sacramento.

II.

Maiores per se patet. Minor probatur quoad singulas partes, & primò, vt ordine retrogrado procedamus, quòd Christus Dominus nò inueniatur impleuisse aliter hoc promissum, quàm in hoc sacramento, patet, quia in toto Euangelio, vel etiam aliis Scripturis Noui Testamenti non potest aliquod reperiri, in quo ostendatur id impleuisse, præterquam in institutione huius sacramenti: ergo iuxta regulam hæreticorum, quàm in dogmatibus fidei nihil admittitur præter sacram Scripturam, Christus Dominus debet istud promissum suum impleuisse in hoc sacramento Eucharistiz; & quòd tunc impleuerit confirmatur ex conuenientia quæ reperitur maxima inter hanc promissionem & institutionem Eucharistiz; nam in primis sicut dum promittit ait, *Panis quem ego dabo caro mea est, quam dabo pro mundi vita*: vt Græca editio habet, & Caluinus & Beza etiam legunt: ita similiter instituendo Eucharistiam dixit, *Accipite & manducate, Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur*: Imò editio Syriaca (quam ipse Tremellius Calvinique sequitur) pro eo quòd nostra vulgata editio habet, *Panis quem ego dabo caro mea est*, legit, *Panis quem ego dabo corpus meum est*: & loco huius particulæ, *caro*, Tremellius semper ibi substituit hanc particulam, *corpus meum*: & Beza ad illum locum S. Ioannis notat se in vetusto quodam Græco codice ita legisse, *Amen, amen dico vobis, nisi acceperitis corpus Filij hominis, & panem vite, non habebitis vitam in ipso*: quam lectionem non alio titulo vult esse supposititiam, quàm quòd ibi fiat metio sumendi corporis præterito sanguine; quòd tamen Bezae argumentum est valde leue, vt patet ibi vultu. in quo fit mentio *solum* carnis Christi Domini, non facta mentione eius sanguinis.

III.

Secundò, quænam istud Christus Dominus quando instituit hoc sacramentum ait, *ex vobis vnus diaboli est* (intelligendo Iudam, eo quòd erat eum traditurus) ita quando instituit, dixit de eodem Iuda cap. 16. S. Matth. *Vnus vestrum me traditurus est*: & cap. 13. S. Ioannis, *Sathanas dicitur intrasse in Iudam*.

IV.

Tertiò, quia S. Chrysostomus homil. 38. in S. Matth. dum vult reddere rationem quare Apostoli in vltima Cæna non fuerunt turbati quando Christus Dominus eis dixit, *Accipite, & manducate, hoc est corpus meum*, sic respondet, quia multa iam & magna de hoc antea disseruit. At Christus Dominus nullibi legitur differuisse de hoc sacramento extra tempus vltimæ Cænae, vbi illud instituit, quàm hoc loco cap. 16. S. Ioannis: idèque S. August. libro 3. de consensu Evangelistarum c. 1. notat S. Ioannem describendo vltimam Cænam, nil ibi dixisse de corpore & sanguine Christi Domini, sed plane alibi, inquit, multo vberius, hinc Dominum locutum esse testatur: quo loci in his operibus S. Augustini, quæ ex Erafmi correctione prodierunt in lucem, habetur ad marginem, *Joann. 6.* ergo quòd Christus Do-

minus cap. 6. S. Ioannis promissit, id exsoluit in vltima Cæna, quando instituit hoc sacramentum Eucharistia.

V.

Quòd item ibi promiserit se daturum Ecclesie suum reale & substantiale corpus manducandum in cibum, similiter suum realem & substantialem sanguinem in potum, probatur ex terminis, quibus Christus Dominus ibi explicat hanc suam promissionem hoc modo, quotiescunque Deus pollicetur se daturum hominibus aliquid vnde vita æterna pendeat, & quo ex eius singulari præcepto homines teneantur aliquando vitæ, tunc verba quibus id promittit debent sumi simpliciter, vt sonant, absque tropo, vel mystico sensu, quando ab ipso Deo, vel eius Evangelistis talein promissionem referentibus non exponuntur aliter: atqui in prædictis locis S. Ioannis 6. Christus Dominus pollicetur se daturum Ecclesie suum corpus in cibum ad manducandum, & suum sanguinem in potum ad bibendum, vt consequantur vitam æternam, & ibi præcipit illis vltimæ talis medij, & verba quibus exprimit tam promissionem istius medij, quàm eius præceptum, sumpta simpliciter, vt sonant, significant reale & substantiale corpus Christi Domini esse manducandum ore corporis in cibum animæ; similiter realem & substantialem eius sanguinem esse bibendum ore corporis in potum animæ, nec illa verba Christi Domini sunt aliter explicata ab eo, vel eius Evangelistis ibi, vel aliis locis, quasi sint intelligenda sensu quodam tropico & mystico: ergo Christus Dominus ibi promissit se daturum Ecclesie suum reale & substantiale corpus suum, realem & substantialem sanguinem ad manducandum & bibendum ore corporis in cibum & potum animæ.

Maiores huius vltimi syllogismi probatur primò ex sancto Augustino libro de doctrina Christiana cap. 10. & 16. vbi tradit, in sermone diuino id omne pertinere ad sensum litteralem, & non figuratum, seu debere accipi litteraliter, vt ipsa verba sonant, & non figuratè, quod potest referri ad morum honestatem, vel fidei veritatem, & locutionem illam, quæ iubet utilitatem, vel beneficentiam esse propriam, non figuratam. At hæc promissio Christi Domini est talis.

Deinde probatur ex conditione legis & præcepti, quæ cum postulent obedientiam à subditis, debent (vt ait Iustinianus codice de Legibus, lege Leges) intelligi ab omnibus, vt vniuersi præscripto earum manifestius intellecto, prohibita declinent & faciant præcepta; sed non intelliguntur ab omnibus, nisi verba luminantur in illis vt sonant ad sensum communem litteralem, & non ad tropicum.

Minor verò probatur quoad singulas partes, & primò quòd Christus Dominus ibi pollicetur Ecclesie suum reale & substantiale corpus & sanguinem, patet ex verbis supra relatis; tum etiam quia loquitur in futuro, *dabo*, quæ particula non potest ibi referri ad solam mortem & passionem eius, quasi sensus Christi Domini sit tantum iste, *dabo corpus & sanguinem meum in mortem pro redinendis hominibus*; nam præter hunc sensum habet & istum, scilicet quòd sit etiam daturus Ecclesie suum corpus & sanguinem in cibum & potum, cum Græca editio, quam, vt monuimus, Caluinus & Beza retinet, habeat hanc particulam, *dabo*, bis; ita vt priori loco quia subiungitur verbis in quibus agitur de comestione, intelligatur de exhibitione in cibum, & in posteriori

VI.

VII.

VIII.

I. de traditione eius ad mortem pro redimendis hominibus; tum etiam quia Christus Dominus ibi distinguit *duo dona*, vnum Patris, iam de factis collatum, scilicet totum Christum per fidem incarnationis manducandum, in illis verbis, *Pater meus dat vobis panem de celo verum; panis enim verus est qui de celo descendit, & dat vitam mundo*. Alterum donum ipsiusmet Christi Domini nondum reipsa exhibitum, sed de nouo dandum Ecclesiae in istis eius verbis sequentibus, *Panis quem ego dabo, &c.* quo fit vt verbum, *dabo*, in vno loco contineat specialem promissionem corporis Christi Domini in cibum dandi, distinctam ab ipso Christo, pane viuo, dato hominibus à Deo Patre, quemadmodum etiam ibi est distincta iuramentum auditorum aduersus ista duo dona Patris, & Christi Domini.

II. Tertiò, quòd verba istius promissionis significant corpus & sanguinem Christi Domini esse manducandum & bibendum ore corporis probatur primò, quia res quoad suam entitatem corporeæ & materiales, cuiusmodi sunt corpus & sanguis Christi Domini, intelliguntur tantum comedi & bibi ore corporis, secundum veram significationem ipsorum verborum, vt communis vsus & experientia docent. Secundò, quia verba istius promissionis eam ibi significant manducationem, quam Capharnaïtæ apprehendebant; ad eam tamen sensum, quo Christus Dominus eam iuramento confirmauit: at qui Capharnaïtæ apprehendebant hanc manducationem & bibitionem corporis & sanguinis Christi Domini esse *oralem*: item Christus Dominus vbi audiuit murmurationem Capharnaïtarum, confirmauit illam iuramento ad hunc sensum: ergo verba istius promissionis intelliguntur de manducatione & bibitione *orali*.

III. Maior huius syllogismi probatur ex duplici capite, Primò, ex eo quòd Christus Dominus vbi videbat suos auditores errare ex falso intellectu suæ propositionis, solebat eos instruere, vt capite 3. S. Ioannis, quia Nicodemus concipiebat regenerationem spiritalem esse faciendam ad eum modum, quo fit naturalis generatio, Christus Dominus corripit eius intelligentiam. Item cap. 16. S. Ioannis, cap. 15. S. Matth. quia Pharisæi putabant nudam omissionem lotionis manuum, esse peccatum aliquod accedentibus ad communem mensam, explicat vnde peccatum proueniat, & in quo fundetur; & quia Apostoli non percipiebant hanc responsionem, statim illis eam explicat; & hoc conformiter ad dignitatem veri Pastoris & Doctoris, quâ ipse pollebat: ergo hæc promissio Christi Domini debet intelligi ad eum sensum, quem apprehendebant Capharnaïtæ, de quo non fuerunt à Christo Domino correpti, quin potius in eo confirmati.

IV. Alterum caput, quo confirmatur eadem Maior est quòd, vt habet Innocentius tertius capite *Veniens, extra. de iuramento*, res iuramento confirmata interpretanda est secundum eas rerum conceptiones, quas habent illi propter quos iuratur: nam ex S. Paulo cap. 6. ad Hebræos iuramentum fit, vt ij qui de re promissa, vel dicta possunt hæsitare, reddantur certiores, & omnis eorum dubitatio tollatur: at qui Christus Dominus vbi vidit Capharnaïtas inter se litigare de hac sua promissione, illam verbis idem significantibus proprio suo iuramento confirmatam reperit etiam sub aliqua comminatione: ergo illa eius promissio debet intelligi ad eum sen-

A sum, quo non tantum vidit Capharnaïtas eam intelligere nec cortex, sed & iuramento confirmat.

Minor verò eiusdem syllogismi probatur quoad primam partem, scilicet Capharnaïtas intellexisse hanc manducationem, & bibitionem esse *oralem*, ex istis eorum verbis, *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Item, Durus est hic sermo, quis potest eum audire? quatenus scilicet talis propositio de manducanda carne humana, & de bibendo sanguine humano, solâ ipsâ prolatione horrore ineuriebat.*

Probatur item quoad posteriorem partem, scilicet Christum Dominum confirmasse suam promissionem ad sensum Capharnaïtarum, quâ parte significat *oralem manducationem* & bibitionem ex eo quòd Capharnaïtæ ibi apprehendebant istam manducationem carnis Christi Domini ad eum planè modum, quo solemus edere carnes, vt expressè docent sancti Cyprianus sermone de Cæna Domini, August. tract. 27. in S. Ioann. & alibi, in qua manducatione *duo* distinguimus: Primum est *substantia manducationis & bibitionis* corporis & sanguinis Christi Domini, quæ consistit in eorum traiectione ab ore corporis ad stomachum: alterum est *modus* sese tenens ex parte cibi & potus, sub quo traiciuntur, nimirum per sui diuisionem à suo toto, tamantè ipsam manducationem in macello dum præparantur, quam in ipsâ actuali manducatione, dum beneficio dentium atteruntur, comminuantur, & diuiduntur: Christus Dominus confirmat ibi suo iuramento primum istorum duorum, *Amen, amen dico vobis, nisi manducaueritis, &c.* secundum verò corrigit, quatenus verbis sequentibus explicat se daturum nobis corpus suum integrum, totum sub qualibet specie *ad modum cuiusdam substantiæ spiritualis*, quæ tota & integra, absque aliqua sui diuisione est tota in toto, & totum qualibet parte sui subiecti: *Verba*, inquit, *quæ locutus sum vobis spiritus & viua sunt*: id est, vt S. Augustinus explicat in Psalmum 98. *non sunt carnaliter intelligenda, quasi vobis sint daturum quasdam particulas mei corporis diuisas à toto*, sed sunt intelligenda *spiritualiter*, id est secundum spiritalem intellectum, quatenus accipietis in sacramento corpus meum inuisibile totum & indiuisibiliter: ergo hæc verba Christi Domini sunt intelligenda de *orali* manducatione, & bibitione eius corporis & sanguinis.

C Explicatur ampliùs: realis, substantialis, & vera caro Christi Domini potest considerari *duobus modis* (vt S. Hieronymus expressè notat ad caput primum epistolæ ad Ephelios) similiter & caro Sanctorum (vt idem expressè docet epistolâ 61. ad Pammachium aduersus hæreses Ioannis Hierosolymitani circa finem) Primò, *quatenus habet omnes conditiones humane carnis*, adhuc mortalis, sicut carnes nostræ nunc habent in hac vita. Secundò, *quatenus manens quidem veracaro*, realiter, substantialiter humana, exura tamen his terrenis qualitatibus, induit aliquot qualitates, & conditiones spirituales, quo modo Apostolus dicit, *corpus resurgere spirituale, quod tamen seminatur animale*: caro considerata priori modo habet quòd in ipsa sui manducatione diuidatur in partes, & Christus Dominus negat illam esse hoc modo manducandam; posteriori verò modo affirmat manducandam, & quia *iste modus est proprius rerum spiritualium, verba quæ locutus sum vobis*, id est res (nimirum caro &

- I. sanguis meus) de quibus locutus sum vobis, *spiritus & vita sunt*, id est habent conditionem & proprietatem non carnalem. sed spiritalem, seu, ut sanctus Chrysostomus explicat homil. 46. in S. Ioannem, *sunt ab omni terrena necessitate, & huius vita legibus libera*, nullam habent naturalem imperfectionem, sed imitantur substantias spirituales, ut etiam sanctus Hieronymus loco nunc citato intelligit: ergo ut nostra corpora post resurrectionem, licet quoad conditiones & perfectiones quasdam, futura sunt *spiritalia*, quatenus secundum illas imitabuntur substantias spirituales, non desinent esse eadem nostra realia, & substantialia corpora; sic caro & sanguis Christi Domini, licet in hoc sacramento habeant aliquot conditiones substantiarum spiritualium, non desinent trahi ab ore ipsius summentis ea ad stomachum eius, verè & propriè comedi & bibi ore corporis.

- II. Secundo, tota hæc promissio probatur ex Conciliis & Patribus, qui locum hunc S. Ioannis explicant de sacramentali manducatione, non tantum per aliquam accommodationem, ut faciunt aliquando circa aliqua Scripturæ testimonia, sed & ad confirmandum aliquod dogma fidei, cuius confirmatio fit efficaciter ex sacris Scripturis intellectus ad sensum litteralem, ut Theologi communiter docent. Sic Concilium Ephesinum tomor. A. dorum cap. 14. epistolâ 6. S. Cyrilli ad Nestorium, quam Concilium ibi approbat, ostendit ex hoc loco S. Ioannis carnem Christi Domini verè, propriè, & realiter esse unitam hypostaticè Verbo diuino, quia ab eo habet, ut in sacramento Eucharistiæ, *sit verè & propriè viuifica* ipsis eam manducantibus. Sic Concilium Nicænum secundum, seu septima Synodus generalis actione 6. probat contra Iconoclastas ex hoc loco sancti Ioannis, sacramentum Eucharistiæ non esse *imaginem corporis Christi Domini*, sed verum & reale corpus Christi Domini. Sic Tridentinum sessione 21. capite primo probat ex hoc loco laicos non adstringi iure diuino ad communionem sub utraque specie, & sess. 13. præcedenti capite secundo, Christum Dominum instituisse hoc sacramentum, tanquam spiritalem cibum animarum, quæ omnia spectant ad fidem. Sic etiam intellexerunt Patres, quos fusè referunt Sanderus opusculo edito pro hac expositione sancti Ioannis, & Alanus lib. 1. de Eucharistia cap. 31. Sanctus repetit. 6. de Eucharistia cap. 3. & communiter recentiores Interpretes S. Ioannis ad hoc eius caput.

- III. Nec desunt etiam rationes, nam primum Christus Dominus prædixit verbis promittit nonnum quemdam cibum, nondum hominibus à Deo concessum, ut hæc particula, *dabo*, & murmur Caparnaitarum significant: at Christus Dominus per fidem apprehensus non erat ipsis iudeis nouus aliquis cibus, cum omnes crederent in Messiam venturum, & patres illorum hunc ipsum cibum habuerint in deserto, ut Caluini sit volunt ad hunc locum sancti Ioannis.

Secundo, omnis promissio est rei nondum concessæ, & cuius possessionem nondum habeat is cui promittitur, nec quæ supponatur esse in illo: at Christus Dominus capite sexto sancti Ioannis supponit veram fidem in eo, cui promittit hunc cibum: ergo cibus ille debet esse aliquid aliud ab ipsa fide, & eius actu.

A. Tertio, cibus iste dicitur hic à Christo Domino esse *sola eius caro*, & iste potus esse *sola eius sanguis*: at hoc non potest dici de sola fide, quia hæc habet pro suo obiecto totum Christum, & non tantum aliquem eius.

Tandem Caparnaitæ non fuissent scandalizati, nec in hac sua intelligentia confirmati à Christo Domino, cum sola spiritualis manducatio per fidem (quatenus scilicet aliquis credat in Christum Dominum) possit facili ab iniquoque fidei apprehendi absque scandalore: ergo ista omnia intelligi debent de manducatione, & distributione *orali & sacramentali* corporis & sanguinis Christi Domini.

ARTICVLVS VII.

B. Soluuntur argumenta hæreticorum contra doctrinam præcedentis articuli.

LUTHERANI & Caluini sit vnanimi consensu negant in aliqua parte capitis *secundum* sancti Ioannis agi de sacramento Eucharistiæ, & de manducatione sacramentali *oralis*, sed contendunt agi de sola spirituali his potissimum argumentis.

Primum est, manducatio carnis Christi Domini descripta capite 6. S. Ioannis semper proficit ad salutem; ait enim Christus Dominus ibi, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*. Item est semper & omnibus absolute necessaria, quia Christus Dominus ibi ait, *Nisi manducaueritis*, &c. arguorales & sacramentalis manducatio carnis Christi Domini non semper proficit ad salutem, nec omnibus est necessaria ad salutem, ut omnes Catholici fatentur: & contra *spiritalis*, quæ est per fidem, semper proficit, & est omnibus absolute necessaria: ergo capite illo 6. agitur tantum de hac spirituali, & non de ista.

Quod si quis respondeat primam partem hæc rationis esse tantum intelligendam de iis, qui *dignè* accedunt ad hoc sacramentum, & posterioiorem de iis, quibus per tempus & occasiorem licet, non autem de iis qui ex causa legitima impediuntur. Vrgent primò hoc vtrumque responsum importare aliquam additionem ad verbum Dei cum isto capite, vel alibi nulla fiat mentio huius Commentarii, & explicationis. Deinde secundum opinionem Catholicorum, aliquos ex iis qui aliquando manducauerunt dignè sacramentaliter corpus & sanguinem Christi Domini, esse damnatos apud inferos: item hoc sacramentum denegari reis ad mortem condemnatis aliis à manducatione spirituali non impeditis, quostamen Catholici non admittent omnes ad vnum damnari.

D. Verum antequam ad primum hoc argumentum & alia sequentia respondeamus, duo sunt præmittenda: Primum nos non contendere toto illo capite 6. S. Ioannis, quando Christus Dominus agit de *pane vite*, vel de *pane viuus*, semper id esse intelligendum de corpore & sanguine Christi Domini *sacramentaliter*, & ore corporis sumptis; nam, ut præcedenti articulo notauimus, Christus Dominus distinguit ibi panem duplicem, ita quidem ut ipse, tam secundum humanitatem, quam secundum diuinitatem, tam secundum animam, quam secundum corpus sit *panis viuus*, qui quidem panis viuus sit donum Patris, & de eo id intelligit, *Pater meus dat vobis panem de celo verum*: Item, *Ego sum*

I. panis vini qui de celo descendit: alter verò panis vite sit corpus suum, donum ipsius Christi, in eo à Patris dono distinctum, quod donum Patris sit se primò & per se terminet ad totum Christum: suum verò primò & per se terminetur ad carnem suam, & sanguinem suum; secundariò tamen, seu per consequentiam ad omnia alia, quæ illis sunt intinse vitæ, contra quod donum Christi Domini Capharnaite ibi murmurant alio modo, quàm contra donum Patris; idèòque sicut ex multiplicatione panum Christus sumptus ibi occasionem explicandi Iudæis se esse panem viuum illis datum à Patre manducandum per fidem Incarnationis, ita etiam locis citatis præcedenti articulo pro nostra conclusione ex isto panis viuo illis à Patre dato, accipit occasionem explicandi illis suum donum, quomodo sit illis daturus corpus suum & sanguinem in cibum & potum animæ, quod totum spectat ad sacramentum Eucharistie: & quoniam ad hanc sumptionem vititer faciendæ fides requiritur, sæpè etiam multa miscet de spiritali manducatione corporis & sanguinis sui, non quòd velit sacramentalem hanc mādicationem solà fide perficere; nam locis art. præced. citatis distinctionem ponit inter corporis sui sumptionem, & sumptionem sui sanguinis; quæ tamen distinctio tantum reperitur in sacramentali orali sumptione, non autem in ea quæ per solam fidem perficitur, cum solà fides eodem modo credat veritatem sanguinis, & veritatem corporis Christi verumque esse datum in pretium nostræ salutis: sed eo quòd oralis hæc manducatio non fiat fructuosè & vititer, sine spiritali sibi adiuncta, vt supra exposuimus.

III. Alterum quod præmittimus est, esse quidem verum aliquos Doctores Catholicos, etiam ex recentioribus contendere hoc sexto capite sancti Ioannis agi tantum de *spiritali manducatione*; non propter tamen inde sequi argumentum ex isto capite deducum; & explicatum articulo præcedenti, esse infirmum, cum vis eius non tam fundetur in autoritate Doctorum sic explicantium verba Christi Domini, vt nos illa exposuimus, quàm in propria & nativæ significatione verborum, secundum quam promissiones & præcepta Dei debent accipi, & item in ipsa eius confirmatione stabilita iuramento Christi Domini: & si hæc controuersia sit diiudicanda auctoritate Doctorum, longè sunt plures pro nostra explicatione, vt videre est locis supra citatis: imò & Patres ita interdum explicant illa verba Christi Domini de manducatione spiritali, vt tamen non negent ea etiam intelligi de sacramentali & orali: pro nobis habemus etiam explicationem Conciliorum generalium: cum tamen opposita opinio nullius Concilii auctoritatem possit asserere, quæ sacramentalem & oralem sumptionem corporis & sanguinis Christi Domini excludat ab intelligentia istius loci sancti Ioannis 6. cap. His ita præmissis,

IV. Respondetur ad primum allatum hæreticorum argumentum, primam eius partem intelligi de *sacramentali & simul fructuosa manducatione* corporis Christi Domini, vt satis patet ex verbis textus; nam cum in ista manducatione *realiter spectata*, hæc duo distinguantur, vt animaduertimus, dum ait carnem suam esse manducandam, & sanguinem suum bibendum, idque ad sensum & intelligentiam Capharnaitarum, quatenus manducatio & bibitio importat traiectionem illorum ab ore sumentis ad eius stoma-

A chum, vt probauimus, commendat hac parte illam manducationem, propterea *oralis* quatenus verò asserit illam dare vitam æternam manducantibus, explicat *fructum illum*, ad quem conferendum manducantibus, sit institutus hoc sacramentum; & sicque non agit ibi de *quacunque perceptione sacramenti, sed de sacramenti fructuosa*: & vt facit Scriptura, dum agunt de Baptismo dicunt illum regenerare hominem, renouare, peccata dimittere, id intelligunt non de quocunque Baptismo etiam sacramentali, sed fructuoso (cum, Calvinistis etiam fatentibus, Baptismus possit dari aucto tantum *informis*;) ita etiam quando Christus Dominus cap. 6. sancti Ioannis dicit manducationem sui corporis prodesse ad vitam æternam; loquitur de *fructuosa sacramentali* eius manducatione, quæ si per aliquod peccatum manducantis impediatur ei conferre gratiam, non propterea tamen desinit esse vera & realis manducatio carnis Christi Domini, sicut quando communis cibus à nobis sumitur, & nihilominus per imbecillitatem stomachi impeditur ne nutriat, eiusmodi sumptio semper dicitur vera & realis manducatio, vt Philosophi & Medici docent.

Atque ex his constat, solutionem hanc de *digna receptione*, non esse aliquam additionem factam sacris Literis cum S. Paulus primò ad Corinthios vnde cemo, & S. August. tract. 26. in S. Ioannem expressè meminerint istius.

C Ad primam partem replicæ, quæ dicitur *aliquos etiam in nostra sententia accepisse aliquando dignè hoc sacramentum, quos postea contingit damnari apud inferos*, Respondetur, nos id quidem admittere, sed omnes promissiones Christi Domini de danda vita æterna hominibus, hæc & illa facientibus, ita esse intelligendas, *modo moriantur in statu gratiæ*; nam ita ius habendæ vitæ æternæ acquiritur per dignam & fructuosam perceptionem articulus sacramenti sive Baptismi, sive Eucharistiæ, vt si qui tale ius habet deficiat à statu gratiæ sanctificantis, & moriatur in statu peccati mortalis, amittit istud ius, nec Deus amplius recordatur omnium eius iustitiarum, vt habetur 18. cap. Ezechiel. idèòque cum Christiani illi qui aliquando dignè perceperunt sacramentum Eucharistiæ, postea defecerint à statu gratiæ, & sint mortui in statu peccati mortalis, sit vt ex impedimento, quod libere apposuerunt, amittant ius illud, & vitam æternam, quam aliàs erant consecuturi per sumptionem Eucharistiæ, quæ de re S. Augustinus videri potest lib. 21. de Ciuitate Dei cap. 19. & 25. vbi dissoluit hanc nostrorum hæreticorum replicam.

D Ad alteram partem replicæ de reis damnatis ad mortem, quibus non obstante hoc præcepto Christi Domini, *Nisi manducaueritis*, &c. hoc sacramentum non datur, respondetur, vt obseruauimus ex Concilio Tridentino, modum administrandi hoc sacramentum fuisse à Christo Domino relictum prudentiæ Ecclesiæ, quæ pro aliis atque aliis circumstantiis potest iudicare non expedire hic & nunc, huic & illi constituto in tali casu, distribuere hoc sacramentum: idèòque tunc in ista hypothesi hominem iam iam morituri iuste apud Deum excusari de hoc præcepto non obseruato, sicut diximus de non consecrando in fermentato apud nos pro dando viatico alicui homini aliàs absque illo morituro; quantum autem spectat specialiter ad reos mortis ad indicatos, an expediat illis subtrahere hoc sa-

I. eramentum, propter eius reuerentiam, discutitur infra agendo de vſu & neceſſitate Eucharistiæ.

Secundum argumentum hæreticorum est: Omnia quæ Christus Dominus ibi ait non poſſunt conuenire manducationi orali ſacramentali, ſed tantum ſpirituali, ſeu ei quæ fit per ſolam fidem, vt primò illud, *Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem in me manet, & ego in eo*: nam qui manducant iſtud ore vel ſunt hypocritæ, vel fideles: ſi primum dicatur, Christus Dominus non manet in illis: ſi ſecundum, etiam non manet, quia iuxta Catholicos ad deſignationem ſpecierum conſecratum in ſtomacho comedentis, ſtatim corpus Chriſti Domini deſinit eſſe ibi. Secundò, in illo loco, *Ego ſum panis viæ, qui venit ad me non eſurit, & qui credit in me, non ſitiet unquam*; verbum hoc, *credit*, ponitur loco *bibit*; nam modus iſte loquendi poſtulat vt Christus Dominus diceret, *qui bibit non ſitiet unquam*: ergo cum loco *bibit*, ponat ibi *credit*, & loco *manducat*, ponat *venit ad me*, & hoc vtrumque ſolâ fide fiat, tanquam ore animæ, non autem ore corporis, Chriſtus Dominus ibi loquitur tantum de ea ſola manducatione quæ fide perficitur, & proinde de ſola ſpirituali. Tertio, promittit ibi ſe futurum ſuis auditoribus cum panem manducandum, de quo ibi loquitur: at Chriſtus Dominus nunquam dedit, vel obtulit carnem ſuam manducandam, & ſanguinem ſuum bibendum ſacramentaliter Capharnaitis, quibus tunc loquebatur: ſed fide tantum, & ſpirituali manducatione, præſertim cum hanc ad illos habuerit concionem, longè antè quàm inſtituerit ſacramentum Eucharistiæ, potè biennio. Quarto, quando ſermo habetur de ſacramentali manducatione fit expreſſa mentio *vin*i, tanquam alterius ſigni ſacramentalis; item *annuntiationis mortis Chriſti Domini*, vt patet capite 26. S. Matthæi, 22. S. Lucæ 14. S. Marci, primæ Corinthiorum 11. ariſto capite S. Ioannis nulla fit iſtorum mentio: igitur Chriſtus Dominus iſto capite ſexto ſancti Ioannis non agit de manducatione & bibitione corporis & ſanguinis ſui in ſacramento Eucharistiæ.

Ad primam partem huius argumenti reſpondetur, illam conuenire manducationi ſacramentali fruſtuoſa, de qua Chriſtus Dominus ibi agit, & nomine *manſionis* ibi intelligi ſpecialem vñionem Chriſti Domini per gratiam cum ſuſcipientibus hoc ſacramentum, vt explicabitur agendo de ſpeciali effectu huius ſacramenti, quæ gratia confertur omnibus illud dignè ſuſcipientibus; hypocritis verò & indiſpoſitis denegari, non ex inefficacia ſacramenti, ſed ex defectu debite diſpoſitionis in ſubiecto; ſicut effectus Baptiſmi denegatur adultæ recipienti illum in complacencia peccati mortalis.

Quòd autem Scholaſtici docent corpus & ſanguinem Chriſti Domini deſignare ad deſignationem ſpecierum in ſtomacho comedentis, intelligitur tantum de *duratione & permanentia corporis & ſanguinis* Chriſti Domini, ſecundum ſuum eſſe ſubſtantiale, reale, quod habent ſub ſpeciebus, quatenus Deus ſtatuit tandiù illa ſacramentaliter conſeruare, quandiù ſpecies panis & vini remanerent integre; non autem intelligitur de effectu huius ſacramenti, ſeu illâ *manſione ſpirituali*, de qua Chriſtus Dominus ibi pronuntiat, *Qui manducat meum carnem, &c.*

Ad ſecundam partem eiſdem argumenti re-

A ſpondetur, illas particulas, *venit ad me, credit in me*, eſſe ſynonymas, ſeu ſumi pro vno & eodem; tunc enim aliquis propriè accedit ad Chriſtum, quando viuâ fide credit in illum, & Chriſtum Dominum explicare iſtis verbis, non quidem manducationem & bibitionem ſui corporis & ſanguinis, ſed tantum *preparationem neceſſariam* ad illam, quatenus Chriſtus Dominus eſt paraſiſſimus dare ſuum corpus in cibum, & ſanguinem ſuum in potum iſis qui cum vera & viuâ fide accedunt ad illum: & quòd verbum iſtud, *credit*, eo loci non ponatur pro *bibit*, Caluini expreſſè norat ad illum locum; tunc enim hæc manducatio nihil eſſet aliud, quàm ipſa fides; quam tamen manducationem Caluiſtæ volunt tantum eſſe *effectum fidei*, & non *iſtam fidem*, vt impleat Caluinus ibi tradit.

Ad tertiam partem eiſdem argumenti reſpondetur, iſtam promiſſionem non fuiſſe factam præciè Capharnaitis, quibus ibi loquitur, ſed *Eccleſiæ ſuæ*, nam *abſolutè* ait, *dabo*, nec addit iſtam particulam determinantem & reſtringentem, *vobis*, & in tantum promiſit Capharnaitis, in quantum vellent in gremium Eccleſiæ Chriſti venire; & quemadmodum eodem capite dicit, *eum qui venit ad me non eiciam foras*, ita etiam fuit paraſiſſimus Capharnaitis ad ſe accedentibus dare hoc ſacramentum ſuo tempore, & loco, poſt eius inſtitutionem, ſicut de facto nobis illud contulit; vnde tunc nullum fuit in Chriſto Domino ita loquente mendacium.

Quòd autem aduerſarij vrgent, concionem hanc Chriſti Domini ad Capharnaitas fuiſſe habitam biennio antè inſtitutionem Eucharistiæ, reſpondetur, noſtram rationem inde magis confirmari; fuit enim familiare Chriſto Domino, vt cum magnum aliquod myſterium eſſet facturus, illud longè antè explicaret ſuis Diſcipulis, vt ſic paulatim eos deduceret ad illius intelligentiam, & explicatâ myſteriorum vi & efficacia, eos præpararet ad illa ſuo tempore ſuſcipienda: ſic capite tertio ſancti Ioannis locutus eſt de neceſſitate Baptiſmi à ſe inſtituendi; ſic ſæpè in Euangelio locutus eſt de ſua Paſſione longè antequàm illa euenerit: pari modo quia ſacramentum hoc, eſt ex præcipuis myſteriis noſtræ religionis, & in eo maximâ fide opus eſt, idè vt ad illud amplectendum eſſent pariores tempore vltimæ Cœnæ, quo illud erat de facto inſtituturus, voluit aliquo tempore prius eis illud promittere, vim & excellentiam illius explicare.

Ad quartam partem eiſdem argumenti, negatur quando ſermo habetur de ſacramentali manducatione in ſacris Litteris, ſemper fieri expreſſam mentionem *vin*i, tanquam alterius ſigni ſacramentalis, vt patet A& 2. quando dicitur de primis Chriſtianis, *Erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis*: quo loci per *communicationem fractionis panis* intelligitur ſacramentalis manducatio Eucharistiæ, quæ tamen exprimitur tantum per nomen *vin*us ſymboli, nullâ mentione factâ *vin*i, tanquam alterius ſymboli; idè verò fit mentio vtriuſque ſpeciei apud Euangelistas, & Apoſtolum primæ ad Corinthios 11. quia tota inſtitutio huius ſacramenti refertur ibi, & Chriſtus Dominus illud inſtituit ſub *zab*us ſpeciebus panis & vini, vt docuimus.

Tertium deſumitur ex Patribus, qui hæc verba Chriſti Domini explicant de ſola ſpirituali manducatione: S. Cypriano ſermone de Cœna

V.

VI.

VII.

VIII.

Domini, ubi ait Christum Dominum dixisse ista verba, Nisi manducaveritis: Vt sciremus, inquit, quod inagyo nostra in ipso sit manducatio, & potus, quasi quodam incorporatio voluntatibus inuicem, asfectibus unitis. S. August. libro 1. de peccatorum meritis & remissionibus, & lib. 1. contra Iulian. Pelag. cap. 4. ubi non tantum ex propria sua sententia, sed ex sententia Innocentij primi epistolâ suâ ad Concilium Milevit. quæ habetur inter epistolas sancti Augustini 93. ait illud Christi Domini, Nisi manducaveritis carnem Filij hominis, intelligendum etiam esse de infantibus, qui vitam æternam habere non possunt, nisi manducaverint carnem Christi Domini, quod potest tantum intelligi de spiritali manducatione, quatenus fides Christi Domini est illis necessaria ad salutem. Item lib. 3. de doctrina Christiana cap. 16. ait illud Christi Domini, Nisi manducaveritis carnem Filij hominis, esse locutionem figuratam: Figura est, inquit, præcipiens passioni Christi communicandum, & suavitè atque vultuè recordandum in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixæ & vulnerata sit. Item tractatu 26. in sanctum Ioannem, ubi explicans prædicta verba Christi Domini ita ait, Hunc itaque cibum & potum societatem vultu intelligi corporis & membrorum suorum, quod est sancta Ecclesia in prædestinatis, & vocatis, & iustificatis, & glorificatis, sanctis & fidelibus eius. Item ex sancto Basilio epistolâ 141. sancto Hieronymo in Psalmum 147. referentibus hanc manducationem Christi Domini ad verbum Dei prædictum, ad fidem Christi fiseptam. S. Bernardus in Psalmum 90. referente illud ad participationem Domine passionis. Item Innocentius III. lib. 4. de mysterio Missæ capite 14. sic scribente, De spiritali comestione Domini ita ait, Nisi manducaveritis carnem Filij hominis, &c. Item ex cap. Prima quidem, de Consecrat. dist. 2. & ibidem cap. Vt quid parati, & ibidem cap. Credere in Jesum Christum: & pluribus aliis capitulis, quibus explicatur, Manducare corpus Christi Domini, & bibere eius sanguinem, esse contingi Christo per fidem.

Respondetur, & primò ad autoritatem sancti Cypriani, illum loco isto agnoscere verbis expressis sacramentalem manducationem, & bibitionem corporis & sanguinis Christi Domini, tum quia verbis præcedentibus ait, Christum Dominum præcipisse ut Christiani in nova Lege biberent sanguinem, cuius tamen esum Lex antiqua Deuteronomio 12. prohibet: quod potest tantum intelligi de vera & reali bibitione: tum quia ibi distinguit duas partes totius manducationis sacramentalis: unam, quæ consistat in nuda sumptione corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis: alteram, quæ consistat in percipiendo eius fructu: & idèd verbis in obiectione citatis ait Christum Dominum instituisse hoc sacramentum, non tantum ut ore corporis comederetur, sed potissimum ut cum fructu sumeretur, Ipse Christus pincerna, inquit, porrexit hoc poculum, & docuit, ut non tantum exterius hoc sanguine liviremur, sed & interiori aspersione omnipotentis animæ muniretur.

Ad autoritatem S. August. ex libro 1. contra Iulianum Pelagianum: item ex libro primo de peccatorum meritis & remissione cap. 20. & S. Innocentij primi dicentium illud Christi Domini, Nisi manducaveritis, &c. pertinere etiam ad infantes. Respondetur, infantes manducare carnem Christi Domini, & eius sanguinem bibere, san-

ctis Augustino, & Innocentio ibi non esse accipere illud sacramentum etiam manducatione spiritali, quæ fiat per aliquem actum fidei, cum S. Augustinus suprà agendo de Baptismo infantium, nullum admittat in illis actum interioris fidei, sicut nec Calvinistæ admittunt in illis, sed nihil esse aliud, quam pertinere ad unitatem corporis Ecclesiæ, itaque quia hoc sacramentum significat hanc unitatem, ut Apostolus primæ ad Corinth. 10. & S. Augustinus tractatu 26. in sanctum Ioannem, & 27. explicant, infantes dicantur manducare carnem Christi Domini: quatenus sunt de vino corpore Ecclesiæ, significatio per hanc carnem Christi Domini existentem in hoc sacramento; unde quia infantes illi, extra hanc unitatem nequeunt salvari, testè sancti Innocentius & Augustinus dicunt illud Christi Domini, Nisi manducaveritis, etiam ad eos pertinere, nimirum ratione rei significatæ per hoc sacramentum; ex quo patet etiam solutio ad aliam autoritatem eiusdem S. August. petitam ex tractatu 26. in S. Ioannem, & pro hac responsione videri possunt quæ diximus ad præcedentem questionem disputatione quartâ articulo secundò & tertio.

Ad autoritatem eiusdem S. Augustini cap. 26. libri 3. de doctrina Christiana ut respondeatur, præmittendum est satis frequenter tam in sacris Scripturis, quàm in libris sanctorum Patrum duplicem distingi figuram: unam verborum, seu immediatè contentam, & consistentem in verbis quibus aliquid præcipitur, vel refertur factum, aut dictum, quæ tunc est, quando verba tale præceptum, dictum, vel factum exprimentia debent transferri ad propria sua grammaticali, seu literali & nativâ significatione ad metaphoricam. Alteram, figuram esse sententiarum, seu rerum, immediatè consistentem in dicto, tacto, vel in re, quæ tali propositione enunciatur; quæ figura sententiarum & rerum tunc est quando dictum, seu tactu, siue res quæ per talem propositionem enuntiatur accepta secundum suum litteralem sensum, insuper & præter illum adhuc significat aliquid aliud faciendum, aut factum, ita ut ratio figuræ insit & conveniat rei, non quidem ratione sui, sed respectu alterius, quod dicitur significare; inter quas duas figuras hæc est distinctio, quod prior in sensu literali accepta excludat realem veritatem rei, quæ in tali figuratâ propositione enuntiatur; posterior illam compatitur, vel etiam importet, quatenus verba, quibus talis enunciatio formatur, debet accipi in sensu literali, & enuntiare quod importante, esse tale secundum rei veritatem, quale enuntiatur per talem propositionem, ita tamen ut res tali propositione enuntiata sit figura alterius eiusdem rei, significando illam, siue modo tantum speculativè, siue etiam denotando illam esse ad praxim reducendam ab eo cui talis res enuntiata proponitur accipiendâ, vel faciendâ: exemplum locutionis figuratæ priori modo est illud Christi Domini apud S. Matthæum 24. cap. Vbi cum quæ fuerit corpus, illic & congregabimur aquila: Quo loci Christus Dominus per hunc terminum, corpus, intelligit se pro nobis passum, mortuum, & immolatum: per aquilæ electos, quatenus sensus eius ibi est, ut ad cadaver volante statim aquila, sic ad me pro hominibus passum, mortuum, & immolatum electi venient, & accurrent. Exemplum posterioris figuratæ locutionis est illud Apostoli in epistola ad Galatas cap. 4.

I. *Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, alterum de libera; sed qui de ancilla secundum carnem natus est; qui autem de libera per repositionem, que sunt per allegoriam dista; hac enim sunt duo testamenta: Quo loci certum est, Apostolum non negare Abrahamum realiter & de facto genuisse sibi duos filios, Isaac de Sara libera, & Ismael de Agar ancilla: hoc enim ad litteram esse verum patet ex historia Genes. sed quando Apostolus addit, que sunt per allegoriam, seu per figuram dista; hac enim sunt duo testamenta: tantum vult res hac sua narratione & propositione contentas sic esse realiter de facto & secundum executionem veras, ut tamen velit illas etiam aliquid aliud nobis innuere & figurare postea futurum. Hoc ita prenotato,*

II. *Ad prædictam auctoritatem S. Augustini respondetur, quando ait ibi hanc locutionem Christi Domini cap. 6. S. Iohannis, Nisi manducaveritis, &c. esse figuratam, nolle illam esse prioris modo, sed tantum posteriori figuratam, nolle ibi esse figuram dictionis seu verborum, ut Grammatici loquuntur, quasi verba, quibus hoc præceptum de manducando & bibendo corpore & sanguine Christi Domini continetur & explicatur, debeant transferri à sua Grammaticali propria & nativa significatione ad metaphoricam; sed tantum velle, salvo & remanente literalis sensu verborum huius præcepti, de verè & realiter comedendo & bibendo ore corporis ipsius sumentis, vero substantiali & reali corpore & sanguine Christi Domini, ipsum Christi Domini corpus & sanguinem sic accepta sub speciebus consecratis, aliquid aliud nobis significare; ita ut sensus ille literalis, quem verba huius præcepti præ se ferunt, sic præcipiat accipere ore corporis verum & reale Christi Domini corpus, ut etiam res ibi explicatæ, & sumi præceptæ, significant ibi nos debere communicare passioni Christi Domini, cuius passionis Dominicæ hoc sacramentum est singulare quoddam memoriale, & nos debere ante oculos mentis ponere Christum Dominum multa eaque gravia fuisse pro nobis perpassum, iuxta illud, Hoc facite in meam commemorationem, quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem Domini bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat. Sicque iuxta sanctum Augustinum figura ibi non est præcisè & immediate in sensu, vel dictionibus ipsius propositionis, sed in ipsa esu reali, & bibitione reali corporis & sanguinis Christi Domini, seu in re importata & explicata per istam propositionem. Et quod hæc fit mens sancti Augustini patet primò, quia ibi ait præcipi istis verbis Christi Domini esse communicandum passioni Christi Domini: ac per realem communionem & bibitionem corporis & sanguinis Christi Domini ore corporeo sumpti illi communicamus, ut patet ex loco nunc citato sacre Scripture: tum etiam quia idem S. Augustinus libro secundo contra aduersarium legis cap. 9. ait prædictam locutionem eodem modo esse figuratam, ac duo prædicti filij Abraham fuerunt duo testamenta. Item, sicut matrimonium Ade cum Eva fuit figura coniunctionis Christi Domini cum Ecclesia. At ista omnia in re & de facto contigerunt, & tota figura quæ ibi reperitur constituit tantum in re per talem propositionem enuntiata, vel aliquid aliud postea futurum significante, unde ibi ita subiungit, Iesum Christum carnem suam nobis manducandam, bibendumque sanguinem dantem, fidei corde atque ore suscipi-*

III. *mus, quamvis horribili videatur humanam carnem manducare, quam perimere, & humanum sanguinem potare, quam fundere. & quæst. 17. in Levitic. fatetur, tam verè præcipi nobis in nouo Testamento bibere sanguinem Christi Domini, quam potus sanguinis sacrificiorum quæ offerebantur pro peccatis, prohibebatur in veteri Testamento. At in veteri Lege, ut patet ex 12. cap. Deuteronom. vsus & potatio sanguinis prohibebatur: ergo realis potatio realis sanguinis Christi Domini, iuxta sanctum Augustinum iubetur capite sexto sancti Iohannis.*

IV. *Ad auctoritates sanctorum Basilij, Hieronymi & Bernardi in hoc fundamento citatas, respondetur, istos Patres sic explicare prædictum Christi Domini verbum de manducatione spirituali, ut istis vel aliis locis non negent istud in sensu literalis etiam intelligi de reali orali manducatione corporis Christi Domini, & bibitione eius sanguinis sub consecratis speciebus panis & vini, quando illa sumitur à fidelibus ore corporis; quod tamen deberent negare, ut iste & alij illis similes eorum auctoritates inferuient præsentis argumento hæreticorum; quod tamen eo patet non negare; tum ex eo quod nullam ibi adhibeant particulam, quæ realis hæc & substantialis corporis & sanguinis Christi Domini manducatio & bibitio facta ipso ore corporis suscipientium Eucharistiam excludatur: tum etiam ex eo quod iidem sancti Patres alibi verbis expressis realem oralem hanc manducationem & bibitionem asserant: S. quidem Basilij sua exhortatione ad Baptisimum circa finem, ubi sumpto exemplo ab eo, qui ne offendat proximum sumit cibum & potum corporis, docet Christianum debere, cum debita dispositione accedere ad corpus & sanguinem Christi Domini cum omni puritate non tantum corporis sed etiam animæ, ne ad iudicium edat ac bibat: ergo cum Christianus peccato mortali infectus, sumendo sacramentum Eucharistiae, non possit corpus & sanguinem sumere, nisi intelligantur esse sub signis illis sacramentalibus, S. Basilij ita locum S. Iohannis explicat loco in hac obiectione citato de spirituali manducatione, ut simul oralem non excludat, sed potius admittat: Similiter sanctus Hieronymus, is enim ad primum caput Malachiae ad eundem sensum, quo sanctus Basilij nunc relatus ita scribit, Polluimus panem, id est corpus Christi, quando indigne accedimus ad altare, & sordidi mundum sanguinem bibimus.*

V. *Sanctus item Bernardus libro de modo bene viuendi sermone 28. qui totus est de communione, ita distinguit spiritalem manducationem & bibitionem corporis & sanguinis Christi Domini in perceptione sacramenti Eucharistiae, ut simul oralem ei adiunctam agnoscat, & prioris appellatione intelligat fructuosam; illam verò quæ fit cum conscientia peccati mortalis, esse realem sumptionem corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis, quæ fit in damnum suscipientis, verba eius hæc sunt: Ecce omnes frequenter sacramenta altaris percipiunt plane, sed alius carnem Christi spiritualiter & sanguinem bibit, alius verò non, sed tantum sacramentum, id est corpus Christi sub sacramento, & non rem sacramenti, sacramentum hoc dicitur corpus Christi proprium de Virgine natum. Et paulo post, Alui accipit corpus Christi Domini ad salutem, alius verò ad damnationem. Et adhuc paulo post inferius,*

VI. *Ad auctoritates sanctorum Basilij, Hieronymi & Bernardi in hoc fundamento citatas, respondetur, istos Patres sic explicare prædictum Christi Domini verbum de manducatione spirituali, ut istis vel aliis locis non negent istud in sensu literalis etiam intelligi de reali orali manducatione corporis Christi Domini, & bibitione eius sanguinis sub consecratis speciebus panis & vini, quando illa sumitur à fidelibus ore corporis; quod tamen deberent negare, ut iste & alij illis similes eorum auctoritates inferuient præsentis argumento hæreticorum; quod tamen eo patet non negare; tum ex eo quod nullam ibi adhibeant particulam, quæ realis hæc & substantialis corporis & sanguinis Christi Domini manducatio & bibitio facta ipso ore corporis suscipientium Eucharistiam excludatur: tum etiam ex eo quod iidem sancti Patres alibi verbis expressis realem oralem hanc manducationem & bibitionem asserant: S. quidem Basilij sua exhortatione ad Baptisimum circa finem, ubi sumpto exemplo ab eo, qui ne offendat proximum sumit cibum & potum corporis, docet Christianum debere, cum debita dispositione accedere ad corpus & sanguinem Christi Domini cum omni puritate non tantum corporis sed etiam animæ, ne ad iudicium edat ac bibat: ergo cum Christianus peccato mortali infectus, sumendo sacramentum Eucharistiae, non possit corpus & sanguinem sumere, nisi intelligantur esse sub signis illis sacramentalibus, S. Basilij ita locum S. Iohannis explicat loco in hac obiectione citato de spirituali manducatione, ut simul oralem non excludat, sed potius admittat: Similiter sanctus Hieronymus, is enim ad primum caput Malachiae ad eundem sensum, quo sanctus Basilij nunc relatus ita scribit, Polluimus panem, id est corpus Christi, quando indigne accedimus ad altare, & sordidi mundum sanguinem bibimus.*

VII. *Sanctus item Bernardus libro de modo bene viuendi sermone 28. qui totus est de communione, ita distinguit spiritalem manducationem & bibitionem corporis & sanguinis Christi Domini in perceptione sacramenti Eucharistiae, ut simul oralem ei adiunctam agnoscat, & prioris appellatione intelligat fructuosam; illam verò quæ fit cum conscientia peccati mortalis, esse realem sumptionem corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis, quæ fit in damnum suscipientis, verba eius hæc sunt: Ecce omnes frequenter sacramenta altaris percipiunt plane, sed alius carnem Christi spiritualiter & sanguinem bibit, alius verò non, sed tantum sacramentum, id est corpus Christi sub sacramento, & non rem sacramenti, sacramentum hoc dicitur corpus Christi proprium de Virgine natum. Et paulo post, Alui accipit corpus Christi Domini ad salutem, alius verò ad damnationem. Et adhuc paulo post inferius,*

I. *Sacramentum hoc vera caro eius est, & verus sanguis, quod sacramentum spiritualiter manducatur, & bibit homo: quo loci hæc particula, spiritualiter, non ponitur ad exclusionem oralis manducationis & bibitionis, sed ad explicationem fructus, quem homo ex oralis sumptione sacramenti percipit & consequitur, ut intelligitur ex his verbis antecedentibus: Ergo quid manducatur peccator & quid bibit? non utique carnem & sanguinem spiritualiter ad salutem, sed iudicium ad suam damnationem, licet videatur cum ceteris sacramentum Altaris percipere; itaque alius accipit corpus Christi ad salutem, alius vero ad damnationem. Quibus postremis verbis discretè agnoscit iustum & peccatorem orali manducatione sumere corpus & sanguinem Christi Domini, cum prædicto tamen discrimine: ergo S. Bernardus agnoscit corpus & sanguinem Christi Domini esse sub accidentibus panis & vini consecratis, quin etiam loco in obiectione citato ad versiculum tertium Psalmistæ ita explicat verbum illud Christi Domini, *Nisi manducaveritis*, &c. de manducatione spirituali, ut verbis immediate sequentibus dicat, nos in sacramento Altaris accipere corpus & sanguinem Christi Domini, & communicationem passionis, esse aliquid speciale eius effectum in nobis; nam locus hic obiectus sic habet, *Quid est manducare eius carnem, & bibere sanguinem, nisi communicare passionibus eius, & eam conversationem imitari, quam gessit in carne? unde & hoc designat illibatum illud Altaris sacramentum, ubi Dominicum corpus accipimus, en oralis perceptio corporis & sanguinis Christi in hoc sacramento, ut sicut videtur illa panis forma in nos intrare, sic noverimus per eam quam in terris habuit conversationem, ipsum intrare in nos ad habitandum per fidem in cordibus nostris, en dignæ communionis effectus, quem ait hoc illibatum sacramentum designare, quatenus institutum est ad illum in nobis efficiendum.**

Tandem Innocentius tertius, loco in hac obiectione citato, eandem planè tradidit doctrinam, quam sanctus Bernardus nunc relatus, & ita duplicem distinguit sumptionem corporis & sanguinis in hoc sacramento, ut verbis expressis dicat eum, qui illud accipit cum conscientia peccati mortalis, simul in illo accipere ore corporis, corpus & sanguinem Christi Domini, sed in iudicium & damnationem animæ.

Ad Canones ultimum loco citatos ex distinctione secunda de consecratis. Respondetur, aliquos eorum procedere de sola manducatione spirituali per fidem incarnationis: exempli causâ, caput illud, *Pt quid parvas dentes & ventrem?* non propterea tamen negare realem & sacramentalem manducationem corporis Christi Domini, imò potius verbis expressis illam continere: exempli causâ, caput, *Quid est Christum manducare?* item caput, *Dupliciter*, ubi sanctus Hieronymus explicat citatum locum S. Ioannis capite sexto de manducatione sacramentali.

ARTICVLVS VIII.

Eadem præcedentis articuli sexti doctrina probatur ex verbis quibus Christus Dominus instituit sacramentum Eucharistia.

CONVENIT inter nos & hæreticos, Christum Dominum instituisse hoc sacramen-

A tum vigesimo-sexto sancti Matthæi, vigesimo-seculo S. Lucæ, decimo quarto S. Marci, primæ Cor. II. istis verbis, *Hoc est corpus meum, & Hic est calix sanguinis mei*, vel aliis æquivalentibus: disputatio tantum est inter nos & illos, de sensu istorum verborum. Zuingliani & Calvinistæ negant esse accipiendi iuxta sensum litteralem, sed tantum figuratè & tropicè. Econtrâ nos omnes Catholici affirmamus, & hic duo præstabilimus: Primum, probabimus ex prædictis verbis, veritatem nostræ propositionis: deinde sequenti articulo ostendemus verba illa Christi Domini debere accipi in sensu planè litterali.

B Prima autem nostra ratio fundatur in illis verbis Domini, *Accipite & manducate: Item, Bibite ex hoc omnes*: hoc modo, illud de quo Christus Dixit discipulis suis, *Accipite & manducate: Item, Bibite ex eo omnes*; est verè, realiter, & substantialiter in hoc sacramento, & sumitur ore corporis ab accipiente Eucharistiam; atqui proprium reale, & substantiale corpus Christi Domini, quod pendit in cruce: item proprius sanguis, quem Christus Dominus effudit in cruce, est illud de quo Christus Dominus dixit discipulis suis, *Accipite, manducate, & bibite ex hoc omnes*: ergo verum, reale, proprium Christi Domini corpus, quod pendit in cruce: item proprius ille sanguis, quem in cruce effudit, est verè, realiter & substantialiter in hoc sacramento, & sumitur ore corporis ab accipiente Eucharistiam.

Maiores patet ex eo, quod sincera inuitatio, qualis est quam Christus hic facit, debeat exhibere verè & realiter illum cibum & potum, ad quorum sumptionem inuitat, & inuitatio debet correspondere significationi verborum, quibus illa explicatur.

C Minor probatur ex Caluino libro quarto Institutionu cap. 17. §. 1. ex Beza in suo Cyclope pauld post principium, & ex eo quod Calvinistæ volunt ex istis duobus verbis, *Manducate & bibite*, colligere necessitatem administrandi hoc sacramentum singulis hominibus, sub utraque specie: item ex eo quod Calvinistæ fateantur fideles communicantes, accipiendo symbola externa, simul etiam accipere verum & reale corpus & sanguinem Christi Domini, ratione prædictorum verboru, ut iam observauimus. Et confirmatur amplius ex particula causali, enim, appositâ formæ calicis consecrandi, quâ Christus Dominus reddit rationem, cur inuitet suos discipulos ad hanc communionem, & bibitionem: ergo verum & reale corpus, item realis & verus sanguis Christi Domini sunt id de quo Christus Dominus ibi ait, *Accipite & manducate: item, Bibite ex eo omnes*.

D Secunda nostra ratio desumitur ex ipsismet terminis verborum institutionis, *hoc, corpus, hic, sanguis*, hoc modo, illud est in hoc sacramento, quod demonstratur per hæc pronomina *hoc, hic*, in utraque forma, & quod in eadem utraque forma intelligitur per ista nomina, *corpus, sanguis*; atqui per ista pronomina, *hoc, hic*, & per ista nomina, *corpus, sanguis*, verum reale corpus, verus & realis sanguis Christi Domini demonstrantur & intelliguntur: ergo verum & reale corpus Christi Domini, verus & realis eius sanguis sunt in hoc sacramento.

Maiores probatur ex eo, quod hæc pronomina sint demonstratiua apud omnes Grammati-

I. vnde eius effusionem non potuit referre ad calicem, sic enim scribit, *sanguis novi Testamenti, qui pro multis effundetur, non omnes emundat*. Et S. Basilius ut illam referret ad sanguinem de industria mutauit calicem; quod enim Euangelista posuit in nominatio casu, vt sic enuntiatur intelligeretur esse dictum de ipso calice eâ loquendi formulâ, quâ continens ponitur pro contento, ipse sanctus Basilius posuit in datiuo casu, in quo sanguis Christi Domini ibi exprimitur.

ARTICVLVS IX.

Verba institutionis sacramenti Eucharistia in sensu literali esse accipienda.

II. **H**Æc veritas imprimis probatur ex collatione horum verborum, *Hoc est corpus meum*, cum verbis istis Patris diuini apud S. Mattheum in transfiguratione Christi Domini, *Hic est filius meus*; nam duæ istæ propositiones eodem modo sese habent, constant similibus terminis; vt enim prior habet pronomen *hic*, ita & posterior pronomen *hoc*; item vt in priori pronomen istud demonstratium coniungitur huic termino *filius*, & cum demonstrat, ita etiam & in posteriori pronomen *hoc* coniungitur cum termino *corpus*, & pronomen *hic* cum termino *sanguis*; nam in Latina editione quia *corpus* est neutrius generis, ponitur pronomen *hoc*, neutrius generis, & quia calix est masculini generis, ponitur etiam pronomen *hic*, in masculino genere, & vt in priori propositione, iuxta Bezam ibi, appositio istius articuli, *hoc*, facit ad emphasim, sicut etiam in posteriori apud S. Paulum primæ ad Corinthios vndecimo expressio istius articuli sæpius iterata quando est sermo de hoc sacramento, facit ad maiorem explicationem veritatis; item in vtraque propositione verbum est eodem planè modo exprimitur. Est item vtrouque idem pronomen possessiuum *meum*; atqui in hæc præcedenti propositione pronomen *hic* demonstrat verum & naturalem filium Dei, & verbum est affirmationem talis veritatis, non verò Christum esse tantum typum, imaginem, similitudinem, vel representationem naturalis Filij Dei, & particula *meum*, proprietatem, vt etiam Caluini stæ faterentur ad illum locum: ergo & in posteriori propositione eadem illæ particulæ demonstrabunt verum & reale corpus Christi Domini, verum & realem eius sanguinem, & in eo tantum distinguuntur, quod prior, *Hic est filius meus*, sit tantum *speculatus*, posterior autem *operatoria*.

III. **H**æc collatio confirmatur ex sancto Hilario libro 6. de Trinitate, dum explicat prædictum locum S. Matthei, *Proprietatis significatio est*, inquit, *ubi etiam hic est dictum esse auditur, & meus est, item veritas filij per id quod & hic & meus innuitur*: atqui præcedenti articulo ostendimus Christum dicere de eo quod dedit Apostolis institutuendo sacramentum Eucharistia, *Hic est corpus meum*, & *Hic est sanguis meus*: ergo veritas corporis & sanguinis Christi Domini est ibi.

IV. **S**ecundo probatur tam ex natura rei, quam Christus Dominus tunc instituebat, exempli causâ, quod tunc concederet aliquid dogma fidei, quod institueret aliquid sacramentum nouæ Legis; quod item faceret suum Testamentum, quàm ex circumstantiis temporis & persona-

A **r**um: exempli causâ, quod tempus illud esset mortis iamiam instantis, quod loqueretur solis suis Apostolis, & id genus exteris. Ex primo quidem, quia quando aliquid dogma fidei instituitur, eiusque institutio habetur in certis quibusdam Scripturæ locis, tanquam in sua sede propria, & nullo alio loco; tunc verba Scripturæ ibi debent accipi in significatione propria, prout iacent; atqui speciale dogma fidei, nimirum Eucharistia, instituitur istis quatuor locis Apostoli & Euangelistarum suprà relatis, tanquam in sua sede propria, & in nullo alio Scripturæ loco: ergo verba illa quibus Eucharistia instituitur istis quatuor locis debent accipi in sua propria & natia significatione.

B **M**aior probatur secundum Caluinistæ; quodlibet dogma fidei debet habere clarum & cuiusdæ testimonium in sacris Litteris: item iuxta eosdem sacra Scriptura est aperitissima, & vnicuique fidelis clarissima, vbi ex professo tradite dogmata fidei; at illa testimonia non possunt esse aperta & clara cuilibet fidelis, nisi verba, quibus tale dogma fidei instituitur eo loco, tanquam in sua sede propria & sola, sumantur prout ibi iacent in sua significatione natia, quia si accipiantur figuratè, nec explicetur ibi, quod hæc locutio sit figurata, tunc verba ista inducent potius in errorem, quàm in fidem, nec vllum habebimus firmum fundamentum stabiliendi ex sacris Scripturis aliquid dogma fidei; nam quilibet potest ingenij subtilitate, vel malicia poterit statim confugere ad sensum aliquid figuratum, & sic omnia nostra fidei dogmata cludere: ergo nec in hæc incommoda incidamus, hæc verba sacre Scripturæ, quia ex professo, & tanquam in sua sede propria tradunt aliquid dogma fidei: debent accipi in sua propria & natia significatione.

C **E**t hoc confirmatur amplius ex sancto Irenæo libro secundo aduersus hæretes capite 42. & 46. sancto Augustino libro de vnitæ Ecclesiæ, contra Petilianum capite decimo-sexto docentibus rem aliquam non posse tanquam de fide stabili validè ex locis vel ambiguis, vel obscuris, vel figuratis.

Minor verò eiusdem syllogismi probatur ex confessione Caluini, Bezæ, & aliorum Sacramentariorum, qui docent ad illa quatuor testimonia Apostoli & Euangelistarum institutionem Eucharistia istis locis tradi, nec volunt illam aliquo alio loco tradi imò nec de ea agi in ratione sacramenti, apud sanctum Ioannem capite sexto.

D **H**æc ratio confirmatur: quando aliquis locus Scripturæ est per alium explicandus, obscurus debet per clariorem explicari, & præterea mentio fieri eiusdem rei in illo vtroque loco; nam si agatur de rebus omnino distinctis nullam habentibus inter se connexionem, non potest intelligi quomodo vnus conferat ad intelligentiam alterius: atqui clariiores loci, in quibus sacra Scriptura agit de Eucharistia, sunt quatuor illi ex Apostolo & Euangelistis suprà relati, reliqui sunt obscuriores; nam si quem Sacramentarij possent producere maximè caput sextum sancti Ioannis, vbi Christus Dominus ait, *Verba quæ locutus sum vobis spiritus & vita sunt*: at iuxta illos, vt suprà vidimus, ibi non agitur de sacramento Eucharistia: ergo quatuor illi priores loci non possunt explicari per hunc posteriorem.

Confirmatur amplius: mos sacre Scripturæ

I. est, vt si quod dogma fidei proposuerit breuius in vno loco, vel obsecutus per ænigmata figuratum, illud in aliis locis, vbi eadem doctrina reperitur, plenius, manifestius, verbis propriis & natius explicet, vt sanctus Hieronymus notat ad caput decimum-nonum Isaie, & Christus Dominus cap. 3. S. Ioannis, vbi est sermo de regeneratione: cap. 4. & 7. eiusdem, vbi sermo est de gratia, & vita æterna: item decimo-sexto S. Matthæi, vbi sermo est de fugienda hyprocrisi, & falsa doctrina, hanc obseruauit consuetudinem: atqui Christus Dominus prædictis quatuor locis Apostoli, & Euangelistarum tradit dogma de sacramento Eucharistie, verbis experimentibus realem præsentiam proprii sui corporis, & sanguinis, propterea ista verba institutionis sonant, nec vlllo alio loco agens de eodem dogmate, explicat illa sua verba esse per figuratam locutionem intelligenda: imò licet omnes Euangelistæ & Apostoli diuerso tempore & loco scripserint de eodem dogmate; attamen ita à Spiritu sancto moti sunt, vt in describenda institutione huius dogmatis, sint semper vsi verbis importantibus realem illam præsentiam, vt patet ex citatis coram testimoniis: ergo Christus Dominus voluit verba, quibus instituit hoc dogma fidei, esse accipienda in sua *literal*i & propria significatione.

Idem etiam patet ex reliquis capitibus *sacramenti*, *præceptis*, *testamentis*; nam in instituendo sacramento, in dando præcepto, in testamento condendo, omnia & singula verba instituentis, præcipientis, & testatoris debent accipi in sua *literal*i & propria significatione. De *sacramento* patet in *Circumcisione*, quæ licet iuxta intellectum *spiritalem*, denotaret circumcisionem cordis, quia tamen ad *literam* significabat *abscissionem præputij*, omnes Iudei tenebantur ad *corporalem* illam circumcisionem faciendam in parte certa corporis aliâ parum honesta. Idem patet in *baptismo*, quia *baptizatus*, & hoc verbum, *baptizo*, in sua *literal*i significatione importat verè *realem abluitionem*, in naturali aqua factam; idè est absolutè necessarium perficere tale sacramentum in *abluitione* verâ & naturalis aquæ. Idem patet de *præcepto*: in præceptis ceremonialibus toto Leuitico & Deuteronomio: item in Decalogo, & in præcepto Abrahæ factò de *immolando suo filio Isaac*, quæ verbis in propria significatione sumptis proponuntur, aliâ præceptum verbis impropriis factum, esset potius in *detrimentum* Reipublicæ, quàm in eius commodum, cum ex obscuritate propositionis eius, ansa potius daretur non obseruandi illud, quod est contra naturam Legis, quam ideo omnes Iurisperiti volunt fieri verbis clariis & aptis. Denique idem patet de *testamento*, nam Iureconsulti omnes vbi agunt de *legatis*, *pactis*, & *testamentis*, docent communiter non esse recedendum à *verbis testamenti*, imò nec à *rigore verborum testamenti*, sed singula eius verba esse ponderanda, intentionem testatoris præsumi *scilicet* fuisse, qualem verborum proprietates importat, non esse credendum testatorem id velle, quod non dixit; nam si volebat contrarium, nulla erat ei difficultas illud aut scribere, aut exprimere aliis verbis: atqui Christus Dominus istis quatuor locis Apostoli & Euangelistarum, dabat Apostolis nouum aliquod & singulare præceptum istis verbis, *Hoc facite*. Item instituebat aliquod sacramentum nouæ Legis, vt Sacra-

mentarij admitunt: item suum condebat testamentum, vt patet ex verbis formæ consecrandi calicem, apud sanctum Lucam capite vigesimo-seculo: ergo omnia & singula eius verba, quibus tunc dabat præceptum celebrandi hoc sacramentum, quibus instituebat illud, quibus condebat hoc suum testamentum, & debent accipi in proprio & *literal*i sensu; & proinde cum verba ista sint hæc, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*, &c. ista verba debent accipi in sua *literal*i, & propria significatione.

Idem probatur ex *circumstantiis* temporis, & personarum, sicut mox instante solent amici clariùs & manifestius loqui, ita & Christus Dominus apud sanctum Ioannem longo isto sermone, quem habuit ad discipulos pridie quam pateretur, decimo sexto capite, *Venit hora*, inquit, *cum iam non in prouerbis loquar vobis*. Et paulo post Apostoli respondent, *Eccene pacem loqueris, & prænubium nullum dicis*: Item Christus

D. quando agebatur de aliquo mysterio, cum lud in parabolis docuisset turbas, attamen suis Apostolis, vtpote futuris Doctoribus totius mundi, explicabat clariùs; & illi vicissim, quasi pro suo iure expositionem verborum postulabant; imò Christus sæpe non rogatus tacite eorum interrogationi occurrebat, arcana præbuit concionis patefaciens, vt patet apud sanctum Lucam capite octauo, quando explicat illis parabolas *seminantis*, & decimo-tertio Matthæi, vbi Apostoli postulant explicationem *parabolæ zizaniorum agri*, & decimo-quinto vbi postulat explicationem huius dicti, *Non omne quod intrat in os coëritur hominibus*: & decimo-sexto Ioannis, vbi nondum interrogatus explicat, illis id desiderantibus, hanc suam propositionem-

C. *Modicum & non videbitis me, iterum modicum, & videbitis me*: Atqui quando Christus Dominus instituit sacramentum Eucharistie, instabat eius mors, vt patet primæ Corinth. 11. & probè nouerat instare mortis suæ horam, vt sanctus Ioannes decimo-tertio expresse notat: item solis suis Apostolis (quos non tanquam seruos, sed tanquam amicos & participes suorum consiliorum & secretorum habuit s. sancti Ioannis) presentibus, illud instituit, vsum eius eis præcepit, *Accipite & manducate, bibite ex hoc omnes*, neque explicat illis hæc verba in aliquo alio sensu magis proprio, quasi aliqua eorum essent figurata, nec ibi apud aliquem Euangelistam, vel apud Apostolum vitur verbo isto, *significat*, loco verbi substantiu, *est*: nec Apostoli aliquo modo turbantur de eo, sicut Capharnaïtæ antea, vel postulant explicationem illius dicti, sed simpliciter ei iubenti manducare suum corpus, & bibere eius sanguinem, obediunt, vt patet locis suprà citatis: ergo Christus D. tunc Apostolis loquebatur clarè & aperit, non in parabolis, vel prouerbis; & eum hæc eius verba tunc ab eo prolata, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*, importent secundum suam propriam significationem *realem* & *substantialem præsentiam veri & realis corporis & sanguinis Christi Domini*, Christus Dominus dedit illis in hoc sacramento reale & substantiale suum corpus, & realem & substantialem suum sanguinem.

Tertiò probatur ex ipsismet *terminis*, quibus constat hæc propositio, *Hoc est corpus meum*; si enim sunt *figurati* accipiendi, vel *quia spectant ad sacramentum*; omnis autem propositio *facta*-

V.

VL

VIL

VIII

I. mentalis debet esse figurata, vel quia semper, aut saltem aliquando sunt usurpata à Christo Domino alibi in sensu figurato: vel quia, vt hic & nunc prolata fuerunt: à Christo in tali loco, vel propter inter se sunt connexi continent aliquam figuram ratione cuius sint vna locutio figurata: at nihil horum dici potest: non primum, quia & hæc propositio, *Ego te baptizo in nomine Patris*, &c. est (vt Caluinistæ agnoscunt) sacramentalis, nec tamen verbum, *baptizo*, in ea sumitur in aliquo sensu figurato, sed litterali, pro reali ablutione, etiam Caluinistæ fatentibus, vt patet supra de Baptismo: item hæc nomina, *Pateris, Filius, & Spiritus sancti*, sumuntur pro nominibus trium personarum diuinarum, in quarum inuocatione Baptismus confertur: similiter in veteri Testamento nomen hoc, *circumciso*, & verbum *circumcideo*, vbi agitur de sacramento circumcisionis, vsurpatur in litterali significatione.

II. Secundum item dici non potest, quia nullus locus noui Testamenti potest referri, in quo Christus hæc sua verba, *Hoc est corpus meum*, vsurpauerit in aliquo sensu figurato, etiam considerata extra hanc propositionem; licet enim hic terminus, *corpus Christi*, aliquando sumatur apud Apostolum proprie pro Ecclesia, atamen illæ determinaciones, quas Christus locis Euangelistarum, & Apostoli citatis adhibet, satis denotant talem particulam sumi tantum proprie, pro illo suo corpore, quod in cruce pependit pro nobis, similiter particulam hanc *sanguis*, tantum sumi pro illo suo sanguine, quem pro nobis effudit in cruce, quod etiam Caluinistæ fatentur.

III. Tertium item dici nequit, vt patet ex antecedentibus & consequentibus, imò ex circumstantiis personarum, & temporis, vt supra deduximus.

IV. Quartum non potest dici, Primum, quia in omni locutione figurata duo ad minimum debent esse, quorum vnum sit figura, alterum res figurata: atqui in hac tota propositione Christi, *Hoc est corpus meum*, vnum tantum importatur, nimirum corpus Christi, nam solum illud est totum quod demonstratur in tali oratione: tum quia particula, *hoc*, in ista oratione, *Hoc est corpus meum*, est accipienda eodem modo ac particula *hic*, in ista enuntiatione, *Hic est calix nouum Testamentum in sanguine meo*, Lucæ 22. omnia enim quoad hoc sunt paria: atqui ostendimus supra etiam ex confessione Beze illam particulam, *Hic est calix*, sumi tantum pro ipso reali vero & substantiali sanguine Christi, non pro vino: ergo similiter particula *hoc*, in prædicta enuntiatione Christi refertur tantum ad illam aliam particulam eiusdem rationis *corpus meum*; nec supponit pro pane proprie dicto; tum etiam quia id per istam particulam, *hoc*, id debet intelligi quod Christus D. iussit discipulos accipere, & manducare; sic enim verba coherent, *dedi que discipulis suis, & sic, Accipite & comedite*, quid? *hoc*, nimirum quod iubeo vos accipere & comedere, est corpus meum, quod etiam particula causalis, enim, apposita in forma calicis apud sanctum Matthæum euidentius ostendit, *Hic est enim sanguis meus*, quæ particulâ Christus Dominus reddit causam cur eos inuitet ad bibendum, nimirum ipsâ explicatione digitatis & excellentiæ cibi & potus, quos illis exhibet: atqui Christus Dominus istis verbis, *Accipite & manducate*,

A iussit Apostolos accipere & manducare corpus suum, vt ipse Beza agnoscit epistolâ quanta ad Alamanum, & reliqui Caluinistæ debent cum illo fateri quando admittunt aliquid præceptum Christi Domini esse nobis factum de comedendo suo corpore in hoc sacramento, cum tale præceptum in nullo alio Scripturæ loco possit reperiri, quam in illis prædictis verbis Christi Domini, *Accipite, manducate, bibite*, & his similibus, maxime cum vnanimi suorum consensu nolint istud sancti Ioannis 6. *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis*, &c. intelligi de manducatione sacramentali: ergo pro illam particulam, *hoc*, verum, reale, substantiale Christi Domini corpus intelligitur in relata propositione Christi, & proinde nullus tropus reperitur in ista particula. Deinde in omni locutione figurata tropus consistit vel in subiecto, vel in attributo illius, vt inter Caluinistas Crellius libro secundo sue Logice cap. 3. Pezelius libro de Cœna Domini docent, quando definiunt eam locutionem esse figuratam, quæ in subiecto, vel predicato habet aliquod nomen improprium: atqui hæc enuntiatio Christi Domini, *Hoc est corpus meum*, nec in subiecto, nec in attributo habet aliquod nomen improprium, vt verbis disertis Beza in quæstionibus & responsionibus de sacramentis quæstione 208. 209. Polanus libro quinto Syntagmatarum capite 56. & alij recentiores Caluinistæ fatentur: & de subiecto id docuimus: de attributo patet ex illis verbis Christi Domini, *quod pro vobis traditur*, quæ determinat attributum istius propositionis, esse ipsummet reale & substantiale corpus Christi Domini, quod tunc, dum Christus loquebatur, erat pro nobis tradendum in mortem: ergo hæc enuntiatio Christi, *Hoc est corpus meum*, non est figurata, seu tropica locutio.

B Dices cum Beza ibi quæst. 209. & 240. Item cum Polano supra istam collectionem esse malam, quia vltæ subiectum & attributum propositionis datur verbalis copula, quæ tanquam tertium quoddam connectit subiectum cum attributo; in tali autem verbali copula, est, istius propositionis Christi Domini figurâ, quam vocant metonymiam collocari, quâ fit (quemadmodum ibi explicat Beza quæstione 212. Polanus supra, & ante illos Caluinus libro quarto Institutionum capite 17. §. 21. & 22.) vt nomen rei sacramentaliter significata tribuatur ipsi eius signo, siue quâ signum dicitur esse illud, cui significando adhibetur; sed contra istud responsum primum oppositum nos in hac ratione vrgere definitionem tropicæ locutionis traditam à Caluinistis supra relatus; vnde cum illi tantum constituent tropum in subiecto, vel attributo propositionis, Beza autem & alij eius sectarij nullum tropum in subiecto & attributo præsentis propositionis repertiant rectè colligimus ex confessione aduersariorum istam enuntiationem Christi non esse tropicam.

C Deinde quia fortassis respondebunt communiorum Caluinistarum opinione hoc tempore esse tropum istius enuntiationis consistere in sola eius verbali copula, est, idèò secundo loco opponimus prædictæ Caluinistarum responsioni, primum in propositionibus de tercio adiacente (qualis est prædicta enuntiatio Christi Domini) verbum est, vel fortitur meram copulæ verbalis, vel vltæ illam significat essentiam, seu entitatem in communi quam prædicatum pro-

- I. positionis determinat ad hanc, vel illam speciem: exempli gratia, in hac, *Homo est animal*, significat subiectum habere entitatem animalis, & in hac, *homo est albus*, habere entitatem albedinis, de quo viroque munere verbi substantiui, *sum, es, est*, in propositionibus de *tertio adiacente* Dialectici disputant ad caput 4. libri primi de interpretatione: atqui verbum illud, *est*, quouis istorum modorum sumptum in propositionibus de *tertio adiacente*, non potest fundare tropum, seu tropus non potest consistere in eo termino, *est*, quouis istorum modorum considerato: igitur neque tropus in hac Christi enuntiatione consistit in isto verbo *est*. Maior pater, quia ista duo possunt tantum distingui munera illius verbi in propositionibus de *tertio adiacente*, vt videre est apud Dialecticos loco citato.
- II. Minor autem probatur de *primo munere*, vbi & aliquid exercet officium meræ copulæ, tunc coniungit solummodò extrema inter se, talia qualia sunt, quia si quid aliud faceret, tunc non exerceret simplex officium meræ copulæ, sed aliquid amplius: atqui verbum *est*, in propositionibus de *tertio adiacente* (qualis est prædicta propositio Christi) exercet solum munus copulæ ex ista responsione aduersariorum: ergo debet tantummodò coniungere extrema istius propositionis Christi talia qualia sunt: atqui ex eorundem Caluinistarum responsione extrema illa nullum tropum, seu figuram important, sed retinent proprium suum significatum: igitur nullus tropus potest consistere in ista particula, *est*, prædictæ enuntiationis Christi Domini.

- Eadem etiam Minor probatur de secundo munere verbi substantiui, *est*, in propositionibus de *tertio adiacente*, sic, quando in aliqua propositione verbum *est* significat communem entitatem, quam attributum propositionis determinat ad hanc vel illam speciem, tunc vt hæc entitas significata per illud sit propria vel figuratiua, debet id accipere ab attributo suæ propositionis, quia per illud determinatur ad significandum talem entitatem: atqui in enuntiatione Christi Domini, *Hoc est corpus meum*, verbum istud substantiuum *est*, non accipit ab attributo eiusdem suæ propositionis, scilicet *corpus meum*, vt sumatur improprie & figuratè, quia attributum istud sumitur ibi tantummodò *proprie* etiam secundum Caluinistas, & cum tantum significandi modò *proprie* vel *seuera* potest ei communicare quem habet: igitur in illa etiam enuntiatione Christi Domini, *Hoc est corpus meum*, entitas illa communis significata per verbum *est*, non est impropria, figurata, sed propria. Deinde in ea tantum parte, vel dictione enuntiationis tropus debet consistere, cuius loco in resolutione & explicatione enuntiationis ponitur alia dictio propria explicans hunc tropum, quia ex resolutione enuntiationis diiudicandum est vbi, quando, & quomodo locutio sit figurata: atqui quando hæc enuntiatio Christi Domini, *Hoc est corpus meum*, sic resoluitur iuxta Caluinistas, *Hoc est signum corporis mei*, propria dictio quæ ibi ponitur, explicans tropum est hæc, *signum corporis*, & illa non ponitur loco copulæ verbalis, *est*, quia illa remanet in tali propositione resolvente, sed ponitur loco istius particulæ, *corpus*: igitur tunc tropus istius enuntiationis non consistit proprie in copula verbali, *est*, sed iuxta hanc resolutionem in isto attributo, *corpus*: at hoc est falsum, vt patet ex istis verbis

A) Christi Domini determinantibus eius significatum ad verum & reale Christi Domini corpus, quod pro vobis tradetur, vt etiam Caluinistæ admittunt: igitur talis enuntiatio Christi Domini non est, loquendo proprie, tropica, seu figurata.

Consuetum, ad hoc vt verbalis copula possit sustinere tropum, debet posse resolui in aliud, quo per illud significata exprimitur proprie: atqui hæc copula verbalis non potest resolui in aliud, tum quia habet significationem simplicissimam, & valde communem, tam in enuntiationibus de *tertio adiacente*, quam in enuntiationibus de *secundo*, hic enim sonat existentiam, vt patet ex eius resolutione, ibi vel nudam coniunctionem attributum subiecto, vel insuper communem entitatè, quam prædicatum enuntiationis determinat, vt obseuauimus, quæ duo non patiuntur resolutionem in aliud aliud proprium significatum; tum quia ipsi Rhetores dum tractant de dictionibus, vel locutionibus figuratis, nunquam constituunt figuram in verbo substantiuo coniungente attributum cum subiecto, sed tantum in attributo, vel subiecto.

B) & si attributum sumatur figuratè (vt in hac vniuersa propositione Christi Domini capite 12. S. Matthæi, *Semen est verbum Dei*) copula verbalis retinet naturam suam & simplicem significationem, quatenus coniungit attributum tale quale est: & quia attributum habet ibi rationem signi, & proprium signi est significare & repræsentare, ideo coniungit attributum *semen* cum subiecto *verbum*, tanquam id quod est signum, seu quod repræsentat verbum Dei. & consequenter in eiusmodi propositionibus *est*, idem est ac significat, & loco verbi *est* rectè potest substitui significat, sicut & in ipsis vocibus, seu terminis. dum explicamus eorum synonymiam, seu quando dicimus *amare est diligere*, quia proprium vocum & terminorum (vt Dialectici communiter docent cum Aristotele libro de interpretatione) est significare.

Quartò, eadem verborum proprietas probatur ex Partibus, qui communiter etiam intradendo dogmate docent hæc verba Christi Domini, *Hoc est corpus meum*, esse accipienda vt sonant; nec esse dubitandum de hac veritate, cum Christus Dominus prædictis verbis illam explicauerit: sic sanctus Hilarius libro octauo de Trinitate, *De veritate*, inquit, *carnis & sanguinis non relinquitur est ambiendi locus, nunc enim & ipsius Domini professione* (contenta scilicet his verbis, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est sanguis meus*) & *fide nostrâ verè caro est, & verè sanguis est*: sic S. Chrysostomus homil. 83. in S. Matthæum, *Quoniam*, inquit, *ille dixit, Hoc est corpus meum, nola teneamur ambigere, sic credamus*. Similiter S. Ambrosius libro de iis qui mysteriis initiantur, cap. 9. *Ipsè*, inquit, *clamat Dominus Iesus, Hoc est corpus meum, ante benedictionem verborum celestium, alia species nominatur, post consecrationem corpus Christi significatur*. Et paulo post ita habet, *Et tu dicis amen, hoc est verum est quod os loquitur*. Sic S. Epiphanius in Anchorato ait, *Eum decidere à statutu gratiæ & salutis qui non credit hanc propositionem Christi Domini esse veram*. Sic sanctus Cyrillus Hierosolymitanus Cateches. 4.

D) Mystagog. *Cum ipse*, inquit, *de pane pronuntiauerit & dixerit, Hoc est corpus meum, quis audet deinceps ambigere? & cum idem ipse tam asseueranter dixerit, Hic est sanguis meus, quis unquam dubitauerit, vt dicat non esse eius sanguinem*. Sic Eu-

I.

sebius Emissenus homil. 5. de Paschate, *Recedat*, inquit, *omne infidelitatis ambiguum*, quandoquidem *qui ante hor est muneris ipse est testis veritatis*. Sic S. Damascenus lib. 4. de fide orthodoxa cap. 14. Theophil. ad cap. 14. S. Marc. in cap. 6. S. Ioannis, Euthymius secundæ parte Panopliæ cap. 21. diligenter notant Christum Dominum dixisse, *Hoc est corpus meum*, non autem, *Hoc est figura*, vel *signum corporis mei*, ut sic astrueret esse ipsummet suum corpus Verbo diuino hypostatice unitum.

II.

Idein patet ex Conciliis, ut Niceno secundo, aditione sextâ, ubi declarat sacramentum Eucharistiæ non esse appellandum, *Imaginem corporis Christi*, quia non dixit Christus, *Sumite, comedite imaginem corporis mei*, sed esse verum Christi Domini corpus, quia ipse dixit, *Hoc est corpus meum*. Item ex Decreto Eugenij, post vlt. sess. Concilij Florent. item Trid. §. 13. cap. 4.

Plura alia Scripturæ testimonia possent afferri pro asserenda veritate corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento, ut ex capite decimo & vndecimo prioris ad Corinthios, sed quia hæc respiciunt vsum & fructum huius sacramenti, de quibus postea sumus acturi; ideo supersedebimus ab illis, & duobus illis præcedentibus, tanquam præcipuis criminis contenti.

ARTICVLVS X.

Argumenta hereticorum contra doctrinam præcedentis articuli, fundata in verbis formæ consecrationis antecedentibus, soluantur.

III.

QUEMADMODUM ex verbis Institutionis ostendimus veritatem huius sacramenti, & insuper verba illa esse accipienda in propria & literali sua significatione, similiter & hæretici nituntur infirmare nostram propositionem ex iisdem verbis, & aliquot argumentis ostendere hæc verba Christi Domini esse tantum figuratè accipienda.

IV.

Primum itaque vigent verba illa antecedentia cap. 26. S. Matthæi, *Accipit Iesus panem, & benedixit ac fregit, deditque discipulis suis*, ex quibus sic formant suam rationem: illud tantum est realiter in hoc sacramento, quod Christus Dominus accepit præ manibus, benedixit, fregit, dedit discipulis, & ait, *Accipite & comedite*. Item de quo primæ Corinth. 11. dixit, *quod pro vobis frangitur*: Atqui illud quod Christus Dominus accepit præ manibus non est reale & proprium eius corpus, sed panis, dicitur enim, *Accipit Iesus panem*: Item quod benedixit, quia benedictio respicit ipsum panem, non corpus Christi, ut Scholastici passim fatentur: Item, quod fregit panis est, nam fractio sonat diuisionem, cuius corpus Christi Domini est incapax, cum sit impassibile: igitur corpus Christi Domini non est realiter in hoc sacramento, sed tantum panis qui per benedictionem deputatur ad vsum sacramentalem, qui etiam diuiditur, & sacramentaliter frangitur.

Hæc ratio confirmatur: panis Eucharisticus est eo modo corpus Christi in hoc sacramento, quod Christi Domini corpus in illo frangitur, quia Christus dixit de eo quod est in sacramento, *quod pro vobis frangitur* in tempore præsentis, & non in futuro frangetur in Græca editione san-

A *cti Pauli primæ Corinth. 10. at corpus Christi non frangitur verè & physicè in sacramento, sed tantum sacramentaliter, & modo aliquo figuratiuo & repræsentatiuo, cum tunc in vltima Cæna, quando Christus Dominus loquebatur de præsentis corpus eius non diuideretur: igitur corpus Christi erit tantum figuratiue in hoc sacramento.*

Respondetur, verum quidem esse illud existere realiter in hoc sacramento, quod Christus Dominus dedit Apostolis, & de quo dixit, *Accipite & comedite*, item id de quo dixit, *quod pro vobis frangitur*, quia omnes isti termini sonant reale & verum corpus Christi Domini, quod Christus verè & realiter dedit Apostolis, ut etiam Beza ipse episc. superius citatè ad Alamanum expresse agnoscit, dum ait, *Hoc negare, esse Christum arguere mendacij, ut qui claris & perspicuis verbis dicat se illud ipsum corpus eius dare, quod traditum est pro nobis, & illum ipsum sanguinem pro nobis effusum*. Dico tamen falsum esse illud in hoc sacramento esse realiter quod Christus ipse accepit præ manibus, benedixit, & fregit, quia totum illud est merus & purus panis, quem tamen, præmissis circa illum actionibus accipiendi, benedicens, & frangendi, postea immutauit, seu transubstantiauit verbis consecratoris in suum corpus, & tum demum dedit Apostolis, & illi acceperunt: vnde idem non fuit, quodd Christus accepit præ manibus, benedixit, fregit, & quod dedit Apostolis manducandum, quodque illi manducauerunt, nam priusquam datio & acceptio completerentur, hæc verba sunt prolata à Christo, *Hoc est corpus meum*, nec id quod prius fuerat mansit; sed vi & efficaciam huius prædicæ orationis Christi Domini realiter & de facto transit in id, quod talis Christi Domini oratio significat, scilicet id ipsum verum & reale corpus Christi Domini.

B *Dico, hæc omnia verba in ista oratione, Accipit Iesus panem, benedixit, ac fregit, deditque discipulis, referuntur ad vnum & eundem casum, scilicet panem: ergo ut hæc dictio, panem, in priori parte supponit ibi pro vero, substantiali, & reali pane propriè dicto, ita & in illa posteriori, dedit, accipite, manducate.*

Respondetur, ista omnia verba ita ad vnum & eundem casum referri, ut tamen significant se ad illum non referri, in eadem statum & naturam, sed verbum vnum alio modo referri ad illum, & aliud alio modo: nam (& hoc est valdè notandum) quoriscumque plura verba ita respiciunt eundem casum, ut tamen ipsorum verborum aliqua significant immutationem, secundum quam res non perseuerat eadem, tunc ad veritatem propositionis, etiam secundum vulgarem loquendi modum, non oportet vires per ipsum casum significatæ perseueret in eodem statu, vel in eadem ratione substantiæ & entitatis, quibus per prius verbum exprimebatur, sed oportet ut mutentur, prout vis illa & significatio verborum sequentium postulat: verbi gratiâ, si quis dicat, *Moses Exodiprimo capite, reperit Aegyptium rixantem cum Hebræis, illum verberauit, interfecit, sepelivit sabulo*: licet omnia ista verba referantur ad eundem casum, & prima verba referantur ad illum, ut significantem hominem viuum, quia tamen verbum hoc, *interfecit*, importat realem immutationem, quâ homo deperdit suum esse: ideo dum additur, *sepelivit sabulo*, intelligitur sepelisse non hominem viuum, sed cadauer propriè, & istud ver-

C *quod prius fuerat mansit; sed vi & efficaciam huius prædicæ orationis Christi Domini realiter & de facto transit in id, quod talis Christi Domini oratio significat, scilicet id ipsum verum & reale corpus Christi Domini.*

D *quod prius fuerat mansit; sed vi & efficaciam huius prædicæ orationis Christi Domini realiter & de facto transit in id, quod talis Christi Domini oratio significat, scilicet id ipsum verum & reale corpus Christi Domini.*

- I. *bum, sepelinit, postpositum aliis dicitur secundum Grammaticos, alienare significatum talis casus, quatenus facit ut applicatum huic verbo sumatur alio modo quam antea: pari modo quia in prædicta illa oratione, Accipite Iesum panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait, Accipite & comedite, Hoc est corpus meum: quia, inquam, verbum, benedixit, sonat realem immutationem panis, quæ est facta istis verbis Christi Domini, Hoc est corpus meum, ut docuimus & dicemus amplius agendo de transubstantiatione, idèd accuratius ille, panem, in priori loco supponit pro vero, reali & propriè dicto pane; quia verò verba posteriora ratione transmutationis quam significant, dicunt illud esse corpus Christi Domini, idèd verba, dedit, accipite, manducate, debent intelligi de vero corpore Christi vel dato, & manducato ab Apostolis: Christum autem prius protulisse verba consecratoria, quam Apostoli acceperint Eucharistiam de manu eius, & priusquam comederint illam, superius observauimus.*

II.

Ad confirmationem fundatam in illo Christi Domini, quod pro vobis frangitur, Respondetur, Eucharistiam habere duplicem rationem, sacramenti vnam, alteram sacrificii; Christum Dominum in vltima Cœna quando celebravit Eucharistiam, verè & propriè sacrificasse, & immolasse, ut infra probabitur; & idèd illud quod pro vobis frangitur dici à Christo Domino in præsentis tempore de suo corpore, quatenus tunc de facto & realiter illud sacrificabat, & immolabat Deo, propriis suis discipulis; nam & verbum frangitur, ibi idem esse ac immolatur, & datur in sacrificium, ipsemet Caluinus verbis expressis docet suis Commentariis ad locum illum Apostoli primæ Corinth. II. Ego, inquit, ita hic frangi possum interpretor pro immolari. Neque refert quod Caluinus ibi referat illam immolationem ad mortem Christi Domini, & eius passionem in cruce; nam primò sufficit nobis quod etiam iuxta eius explicationem illud frangitur nò intelligatur de reali fractione ossium Christi Domini; necitem de distributione huius sacramenti, vel panis, cum Christus Dominus ibi non dicat, quod vobis frangitur, nec apud S. Lucam, quod vobis datur, quomodo distributio, & ipse vltus sacramenti explicatur, sed quod pro vobis frangitur, quod pro vobis datur, id est quod pro vobis Deo offeritur, immolatur, sacrificatur. Deinde cum Christus Dominus loquatur in præsentis tempore, tanquam de re quæ tunc peragebatur tali actione, talis immolatio debet intelligi quæ tunc temporis perageretur; idèdque sicut ista immolatio ibi explicata nomine fractionis fuit vera, realis, & propriè dicta immolatio, ut ostenditur agendo de sacrificio Missæ; ita etiam ut sit proportio corporis Christi Domini ad istam immolationem, panis iste Eucharisticus fuit verè & realiter ipsummet Christi Domini corpus.

IV.

Quod autem frangere, fractio, sint verba sacrificiorum, & etiam in sacris Litteris idem sint ac immolare, probabimus amplius agendo de sacrificio Missæ; vnde fractio illis verbis Christi significata quod pro vobis frangitur non est eadem cum ea, de qua Apostolus & tres Euangelistæ loquuntur, quando dicunt Christum Dominum accepisse panem & fregisse: hæc enim secundæ fractionis propriè consistebat in partitione vnius

A panis duodecim Apostolis distribuendi, quæ fractio præcessit consecrationem, nec ad essentiam, vel integritatem Eucharistiæ aliquo modo spectat: prior verò respicit essentiam Eucharistiæ propterea illa consideratur in ratione sacrificij, ut amplius patebit agendo de sacrificio Missæ.

ARTICVLVS XI.

Soluantur hereticorum argumenta petita ab istis particulis vtriusque consecrationis hoc, hic.

SECVNDO fundamento Caluinistæ vrgent istas particulas demonstratius vtriusque forme hoc, hic illæ particule demonstrant rem præsentem; Item designant id quod est in sacramento; sed quando Christus Dominus pronuntiabat istas particulas corpus & sanguis Christi Domini non erant præsentia, ut Scholastici etiam fatentur dum volunt illa tantum fieri præsentia in fine propositionis prolatæ, sed panis tantum & vini substantia tunc erat præsens: ergo cum hæc particule demonstrant id quod est in sacramento, panis & vinum duntaxat erunt realiter in hoc sacramento.

Confirmant primò, quia particula, hoc, debet eodem modo accipi in forma corporis consecrandi, quo particula, hic, in forma calicis, cum eandem rem proportionatè referat; sed particula, hic, in forma calicis refert vinum, non sanguinem Christi; nam Christus Dominus capite 26. S. Matthæi vocat calicem à se consecratum genimen vitis: Dico autem vobis, inquit, non bibam amodo de hoc genimine vitis, cuiusmodi non est sanguis Christi Domini, sed vinum duntaxat reale.

C Secundo confirmant, particulâ, hoc, in priori enuntiatione, vnum duntaxat existis omnibus potest demonstrare, scilicet vel ipsum Christi Domini corpus, vel ipsum aggregatum accidentiū quæ iuxta Catholicos sola remanent, vel indiuiduum aliquod vagum & indeterminatum, vel panem ipsum quem Christus Dominus sumpsit in suas manus, quia nihil amplius potest excogitari ad quod significandum ibi apponatur: atqui primò non demonstrat corpus Christi Domini, non tantum quia nondum est præsens dum talis particula profertur, sed etiam quia aliàs hæc Christi Domini propositio esset planè identica; sensus enim hic esset, corpus meum est corpus meum, quæ propositio est ridicula. Non item secundum, quia falsum est ipsa accidentia panis esse etiâ tropicè & figuratè corpus Christi Domini; nam S. Paulus optimus Christi Domini interpres primæ Corinth. II. non externa accidentia, sed panem, quem frangimus ait esse communicationem corporis: & S. Cyrillus re-latus articulo præcedenti ait, Christum Dominum dixisse non de accidentibus, sed de pane, Hoc est corpus meum. Non item tertium, quia id quod Christus Dominus tenebat præ manibus, quod frangebatur, quod dabat discipulis, erat substantia quædam determinata, non autem vaga: ergo restat ut prædicta particula, hoc, in ista enuntiatione Christi Domini determinet solum panem, & ex consequenti cum determinet id quod realiter est in hoc sacramento, solus panis & solum vinum erunt in hoc sacramento.

D Respondetur, istas particulas demonstratius, hoc, hic, ita demonstrare rem præsentem, ut

I. tamen quatenus sunt partes enuntiationis, non demonstrent illam pro instanti quo proferuntur, nisi modo quodam confuso, sed tantum pro instanti, quo ipsa enuntiatio & eius significatio completur, quia prius concurrunt ad compositionem enuntiationis, quam velut eius partes significant, ut inferius agendo de forma huius sacramenti explicabitur; unde cum pro eo instanti, quo proferuntur nondum composuerint enuntiationem, quia illa nondum est absoluta; idè etiam pro tali suæ pronuntiationis instanti non demonstrent aliquid præsens, sed tantum pro instanti, quo ipsa enuntiatio complebitur, quare eo instanti quo proferuntur, habent suspensam significationem illam, quæ determinatè ostendat proprium suum attributum, quod dum finitur enuntiatio determinatè demonstrant.

II. Ad primam confirmationem fundatam in illo Christi Domini, *Non bibam de hoc genimine vitis*, Respondetur primò, illud non dici à Christo de calice consecrato in futo sanguinem, sed de alio calice vini non consecrati, à Christo tamen discipulis exhibito in mensa ante institutionem Eucharistie, ut rectè intelligitur ex capite 22. S. Lucæ, qui quod sancti Matthæus & Marcus non ita aperte explicarunt, ibi declarat aperte & distinctius; nam *duos* ille distinguit calices, vnum tempore cene legalis, quem pater familias ex antiquo more ludæorum, solebat in cœna Paschali distribuere præcibus, & de hoc Christus D. antequam consecraret Eucharistiam dixit, *Accipite & dividite inter vos, dico enim vobis, quod non bibam de generatione vitis: donec Dei regnum veniat*:

III. Alterum verd calicem distinguit in cœna sacramentali, quando Christus instituit sacramentum Eucharistie, qui quidem posterior calix fuit verè substantialis. & realis sanguis Christi Domini, & hunc refert quando ait Christum dixisse, *Hic est calix novum Testamentum in meo sanguine, qui pro vobis fundetur*, quem posteriorem calicem non vocat *genimine vitis*, sed omninò distinguit à priori, dum simul etiam invitando discipulos ad bibendum, ait, *Hic est calix novum Testamentum*, &c. quando verd invitavit eos ad bibendum priorem calicem, nihil tale dixit, sed solum modò quod non esset bibiturus illum, donec regnum Dei veniat, id est post resurrectionem ante ascensionem, quando ad comprobandum suam resurrectionem, & veritatem corporis humani, manducavit & bibit cum suis discipulis; unde cum eadem verba quæ sanctus Lucas refert, Christum dixisse de priori isto calice, habet S. Matthæus 26. cap. constat illa apud S. Matthæum esse similiter intelligenda ac apud S. Lucam de isto eodem priore calice.

IV. Nec obstat primò, quod ibi sanctus Lucas dicat Christum Dominum isto calice accepto *egregiatur*, quod non fecisset in medio cœnæ, si potuisset fuisse tantum vinum commune non consecratum in suum sanguinem, cum cibus & potus communes solent benedici in principio, & non in medio cœnæ: Nec secundò, quod sancti Matthæus & Marcus subiciant ista verba, ut statim dicta à Christo Domino post verba consecrationis. Hæc, inquam, non obstant:

Primum quidem, quia cum talis distributio potus fieret ex quadam solemniori cerimonia in cœna illa, potuit etiam habere aliquam specialem benedictionem, vel gratiarum actionem, licet reliqui communes sibi solent benedici in principio ipsius cœnæ.

A. Secundum item non obstat, quia est satis commune Evangelistis, ut quod vnus dixit minus aperit, alius explicet distinctius & fusiùs, & tunc ille per hunc est explicandus, ut hic contigit, & de hac distinctione duplicis calicis in cœna Christi possunt videri Sancti Evangelistæ, repet. 9. de *Evangelistis*, cap. 1. Stapletonus in *antidotis Evangelicis* ad caput 26. S. Matthæi.

Deinde quia aliqui Patres, ut S. Cyprianus epistolâ 68. ad Cæcilium, S. August. lib. 3. de *consensu Evangelistarum*, cap. Euthymius in caput 26. S. Matthæi, & aliqui etiam recentiores putant vnicum tantum fuisse calicem, eumque sanguinis Christi, de quo sancti Evangelistæ Matthæus & Marcus sunt locuti, non servato ordine narrationis, & de quo S. Lucas antequam recenscat consecrationem panis, sic locutus per aliam quam anticipationem: idè iuxta hanc sententiam respondetur secundo loco sanguinem Christi ita ibi appellari *genimine vitis*, sicut cap. 6. S. Ioannis, *cæna Christi Domini vocatur panis, scilicet quia res quæ per aliquam transmutationem acquirunt esse, etiam substantiale, retinent sæpè nomen prioris substantiæ, quæ fuit terminus à quo in tali transmutatione, verbi gratiâ, quia primus homo cap. 2. Genes. est formatus de limbo terræ, satis communiter in sacris litteris vocatur terra; sic ibidem quia Eva est facta ex costâ Adæ vocatur ab eodem Adamo, &c. ex ossibus meis*, sic Exodi 7. serpens factus ex virga Aaronis vocatur virga, & dicitur virga denotasse serpentes *Magorum*.

B. Nec huic solutioni satisfaciunt, quod Petrus Martyr respondet in suo tractatu de Eucharistia, scilicet id esse verum de exemplis nunc allatis, quia expressa mentio istius conversionis habetur in sacris litteris, non autem de Eucharistia, Quia, inquit, non habetur aperta mentio conversionis vini & panis in sanguinem & corpus Christi. Hoc, inquam, non satisfaciunt, nam agendo de transubstantiatione offenditur mentionem istius conversionis in sacris litteris, provt illi explicantur à sanctis Patribus ecclesiæ, etiam primitivè, quod sufficit ut intelligamus istam panis vel vini appellationem remansisse in Eucharistia ex termino à quo suæ positionis.

C. Ad secundam confirmationem respondetur, particulam, *hoc*, in forma consecrandi corpus, demonstrare ipsum Christi corpus, ut in fine propositionis consentium sub speciebus panis: similiter particulam, *hic*, in forma calicis demonstrare sanguinem Christi, ut in fine propositionis contentum sub speciebus vini, quia pronomen demonstrativum adiectivè possum demonstrat substantium sibi adiunctum, & respectu illius habet se tanquam totum subiectum, in quo nihil subintelligatur (aliàs enim iam non poneretur adiectivè, sed substantivè, quatenus pronomen substantivatum supponit pro substantia in se subintellèctâ) atqui in hac propositione Christi, *Hoc est corpus meum*, pronomen hoc demonstrativum ponitur adiectivè: ergo pronomen hoc in ista enuntiatione demonstrat corpus Christi.

D. Minor hæc vltima probatur, eodem modo pronomen demonstrativum hoc ponitur in forma corporis consecrandi, ac demonstrativum hic, in forma calicis consecrandi, quia omnia ibi, quoad hoc, videntur esse paria, sed pronomen hic in forma calicis ponitur adiectivè, ut patet ex vulgata editione, in qua semper coheruit in genere cum substantiivo, *sanguis*, *Hic est san-*

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

gnis meus: item, *Hæc est calix sanguinis mei*, sicut Deus Pater dixit de Filio quem demonstrabat, *Hæc est filius meus dilectus*, &c. nec enim particula, *homo*, ibi subauditur, quia si ex hypothesi nomen, *homo*, esset neutrius generis, adhuc Deus Pater dixisset, *Hæc est Filius meus*, eo quod *filius* est masculini generis & si quis in eiusmodi locutionibus loco pronominis adiectum *hic*, videretur pronomine substantiuo *hoc*, non loqueretur congrue exempli causâ, si quis loco istius propositionis demonstratiuæ, *Hæc est Pater meus*, diceret, *Hoc est Pater meus*: vnde Sanctus repetitio 7. de Eucharistia, capite 7. notat pro eo quod in aliquibus codicibus S. Cypriani epistolâ 65. habetur in neutro genere, *Hoc est sanguis meus*, haberi in codicibus emendationibus, *Ille est sanguis meus*, conformiter ad nostram vulgata editionem, & sanctum Cyprianum ita scripsisse potest colligi ex eius opusculo de *cena Domini*, dum verba de consecrationis calicis ita refert, *Hæc est sanguis meus*.

II.

Addidi huic responsioni hanc particulam (*ut contentum sub speciebus panis*) quia pronomen *hoc*, est demonstratiuum substantiæ ad aliquem sensum ut notauimus, agendo de materia consecrationis: vnde cum accidentia panis quæ ibi remanent, non possint offendere propriam substantiam panis ut ibi contentam, quia in fine prolationis quo ista oratio perficitur, non est amplius, cum transubstantietur in corpus Christi Domini, tunc demonstrat corpus Christi Domini, ut contentum sub accidentibus panis.

III.

Dices contra hanc responsionem, primum, eo instanti quo particula, *hoc*, pronuntiatur, oratione nondum completa, demonstrat aliquid præsens ad sensum: hæc enim, ut nunc diximus, est eius natura & conditio; at pro eo instanti non demonstrat corpus Christi Domini, quia tunc nondum est: ergo cum sit demonstratiua alicuius substantiæ, nec vlla sit ibi alia, quam substantia panis, demonstrabit illam.

Confirmatur: particula, *hoc*, instanti quo pronuntiatur, nec dum oratio est completa, profertur à pronuntiante modo significatio, & pro sua parte, sicut alie partes totius formæ consecratoris, agit *phy sic*: ergo cum efficientia sacramentorum fundetur in significatione, oportet ut particula, *hoc*, significet aliquid pro eo instanti quo pronuntiatur, sed non corpus Christi Domini, quia tunc illud non exprimit: ergo cum nihil aliud refert, quam panis, illum significat.

IV.

Secundo obieci, si particula, *hoc*, demonstrat tantum corpus Christi Domini, & nullo modo panem, ergo male supra collegimus ex illa particula *hoc*, esse necessarium quod panis consecrandus debeat esse præsens ad aliquem sensum Sacerdotis consecrantis, quando particula, *hoc*, pronuntiatur, cum ad hoc ut panis transiret in corpus Christi Domini, sufficiat si ponatur præsens ante instans illud, quo particula, *menum*, complectens totam formam pronuntiatur, ut sic transubstantiatio perficiatur.

Ad primum respondetur, particulam, *hoc*, ibi posse comparari vel ad instans illud, quo pronuntiatur, vel ad illud instans, quo oratio completur: priori instanti demonstrat quidem, *sed tantum vage*. & tantum per respectum ad finem orationis; sicque modo quasi *suspensio*, dum enim in aliis similibus loquendi formis usurpamus illam, quia eo instanti quo profertur nondum audiuius eius attributum quod illam deter-

minat, noster intellectus manet suspensus, qui tamen ad expressionem nominis substantiuæ, tanquam eius attributi (quomodo comparatur ad illud instans quo oratio perficitur) intelligit substantiam per tale attributum importatam determinatè demonstrari.

Ad confirmationem respondetur, particulam, *hoc*, sensu isto profertur significatiue à consecrante, quod profertur ex intentione ad exprimendum & faciendum id ad quod Christus Dominus apposuit illum in hac sua propositione, *Hoc est corpus meum*, & ad eo modo concurrendum ad positionem corporis Christi Domini sub speciebus panis quo Christus instituit: at Christus illam tantum instituit ut pronomen demonstratiuum, cuius propria conditio non est, loquendo ad rigorem dialecticum, significare, (sic enim iuxta Dialecticos esset nomen, quod tamen omnes negant) sed tantum rem illam, cui per loquentem applicabitur, demonstrare; quare cum eo instanti quo profertur nondum sit de facto applicata suo attributo, imò nec intelligatur ei applicata, quia oratio nondum est perfecta, sit ut pro illo instanti quo profertur, *vage tantum*, & modo duntaxat *suspensio* demonstrat, non autem, *dialectici* loquendo, aliquid significet.

Ad id quod ibi obiecit de efficientia verborum sacramentalium fundata in eorum significatione, Respondetur, sicut partes orationis sacramentalis *seorsim* sumptæ non significant *prædictæ* aliquid totius propriæ effectus formæ, ut docuimus agendo de causalitate sacramentorum, sed tantum ut componunt vnâ totalem & perfectam orationem; sic & particula, *hoc*, in presenti oratione sacramentali eo instanti quo profertur nihil corporis Christi Domini producit, & ut iuncta aliis partibus suæ eiusdem enunciationis concurrat ad compositionem perfectæ & integræ eius sensus, nec vna tantum pars propositionis facit sensum integrum, sed omnes & lingulæ, ita ut vltima illum compleat integrum in virtute præcedentium sic & particula, *hoc*, in præsentis propositione iuncta aliis facit ad sensum illum integrum quem tunc Christus Dominus intendebat, & seruata proportionem concurrat simili modo ad ponendum corpus Christi Domini substantiæ præsens sub speciebus panis; nam *duæ actiones* possunt hic distingui, *vnâ sensibilis*, quæ consistit in prolatione sacramentalis formæ, & est naturalis & successiua, ut per se constat, cuius terminus sunt verba, quatenus sunt sonus quidam habens aliquid esse factum: altera *actio insensibilis, supernaturalis, instantanea*, & est *actio conuersiua* totius substantiæ panis in corpus Christi Domini, & habet pro suo termino corpus Christi Domini reproductum, propter specialem rationem dependet à substantia panis, seu quatenus per conuersionem panis, & ordinem ad illum, accipit iterato illud idem esse substantiale, quod iam de facto accepit per primam simplicem sui productionem, & postmodum per resurrectionem, ut ex professo explicabitur agendo de transubstantiatione: verba sacramentalia priori actione prolata modo conuenienter & debito fuit Dei instrumentum posteriori actionem exercentis, seu ad faciendum transubstantiationem panis in corpus Christi D. sicut in aliis sacramentis verba formæ sacramentalis debito & conuenienti modo prolata sunt instrumentum, quo Deus producit gratiam

VI.

VII.

VIII.

I. indignè illa suspicientibus: particula, *hoc*, in forma consecrandi corpus Christi Domini, est aliqua pars prioris actionis, & proinde cum aliis illam totam componentibus, prædicto modo sibi proportionato, concurrat etiam efficienter ad realem positionem corporis Christi Domini sub speciebus panis. Nec est de ratione alienius, quatenus est aliqua pars prioris illius actionis sensibilis, quod aliquam partem effectus sacramenti, vt distinguitur ab aliis, sibi vendicat, tanquam proprium & sibi soli peculiarem effectum, vt patet in gratia sacramentali, quæ tota, & non per partes, sed simul & instanti producit, cuius tamen instrumentalis causa producat, est forma verborum prolata debite, constantis partibus, quibus verus & perfectus eius sensus completur.

II. Ad secundam obiectionem negatur consequentia, nam corpus Christi Domini (quod idem dici debet de sanguine eius) potest duobus modis demonstrari per pronomen, *hoc*, Primo, absque illo respectu ad illum specialem modum, quo vi verborum ponitur per transubstantiationem panis in illud: posteriori modo cum isto respectu; est autem hæc differentia inter hunc utrumque modum demonstrandi, quod quia posterior importat demonstrationem corporis, vt accipiens esse substantialiter & realiter sub istis accidentibus, per transubstantiationem totius illorum substantiæ, & illo instanti quo particula, *hoc*, pronuntiatur accidentia panis adhuc sunt in suo statu naturali, inhzrent propriæ suæ substantiæ panis, & hæc substantia panis, vt existens sub istis accidentibus, est terminus à quo huius transubstantiationis, fit vt substantia panis debeat tunc, quando particula, *hoc*, pronuntiatur, esse præsens ad aliquem sensum ipsius consecrantis, quod tamen prior modus demonstrandi non requirit.

III. Ad id autem quod Caluinitæ addunt in confirmationem rationis proximè solutæ, scilicet, *hanc propositionem Christi Domini tunc fore identicam*, quia per particulam, *hoc*, corpus Christi Domini, quod est eius attributum, demonstratur. Respondetur id esse falsum, vt patet in illa propositione Dei Patris, *Hic est filius meus dilectus*, & in aliis quibus communiter vitmur: exempli causâ, *hic est homo*, *hic est leo*, & aliis similibus: & ratio est quod ad propositionem identicam, iuxta omnes Dialecticos, non est satis quod idem significetur, vel demonstretur per attributum, ac per subiectum, vel e contra (quia aliàs propositio ista, *homo est animal rationale*, & id genus alia infinitæ, in quibus attributum nihil reale dicit amplius, quam subiectum essent identicæ, contra omnes Dialecticos.) sed insuper requiritur, vt subiectum significet, vel demonstret eodem planè modo quo eius attributum, vel e contra: vt patet in dictis propositionibus, exempli causâ, quia *homo*, dicit tantum *confusè*, quod animal rationale, attributum dicit magis distinctè, prædicta propositio, *homo est animal rationale*, non indicatur identica: pari modo quia in præsentī propositione, *Hoc est corpus meum*, particula, *hoc*, non demonstrat, nec significat expresse, & eodem modo quo particula, *corpus meum*, sed magis confusè, & indistinctè, cum eius significatio maneat suspensa, donec determinetur per suum attributum, *corpus meum*, idem prædicta Christi propositio non est proprie identica: imò si hæc ratio aduersariorum esset vera, nullæ vnquam darentur

V. affirmatiuæ propositiones veræ & legitimæ, quia in omni propositione affirmatiua semper attributum est aliquo modo idem cum suo subiecto, eique inest, cum modus prædicandi sequatur modum essendi: Ergo cum hæc Christi Domini propositio sit affirmatiua, licet eius attributum sit idem cum suo subiecto, non desinet esse legitima, imò idem erit bona: vnde hæretici grauiter peccant hic, dum ex varietate modi significandi, volunt inferre varietatem & distinctionem significati, sicut & circa aliorum quorundam Theologorum responsionem dicentium particulam, *hoc*, in ista enuntiatione Christi Domini sumi præstantiæ, & supponere pro contento, seu pro indiuiduo substantiæ contentæ sub illis speciebus quod tamen indiuiduum demonstratur tantum vagè & indeterminatè per particulam, *hoc*, quando inquam iidem hæretici volunt colligere eos sentite contentum sub speciebus consecratis nihil esse aliud quam vagum aliquod indiuiduum, quasi iuxta hæc explicationem solum prædictæ propositionis Christi D. sit iste, quod negat determinatè est panis, neque determinatè est corpus meum, est corpus meum; & proinde cum corpus Christi D. sit aliquid singulare determinatum, ibi illud non demonstratur per particulam, *hoc*, iste enim sensus est fallius, nec intentus ab istis Scholasticis, sed est ibi fallacia, quam Dialectici vocant à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter, vt patet in isto exemplo, aliquis viso Petro dicat, *hoc animal est homo*, propositio est vera & legitima, secundum Dialecticos; in illa hic terminus, *animal*, sumitur vagè, confusè, & indeterminatè, quia tantum determinatur ad tale animal specie, per hunc alium terminum, *homo*; inde tamen non sequitur, sensum huius propositionis hunc esse, *istud animal nec est homo, nec brutum*, sed est iste, *istud confusè & indeterminatè significatum in ista propositione per animal, est determinatè homo*, quatenus natura attributi, secundum Dialecticos, est vt determinet subiectum, quod aliàs suspensam habet significationem; quod in præsentī casu Scholastici solummodo intendunt ita esse idem significatum subiecti & attributi, vt tamen alio modo demonstretur & significetur per subiectum, scilicet vagè & indeterminatè; alio modo per attributum, scilicet determinatè, quod est commune omnibus propositionibus affirmatiuis, vt Dialectici norunt.

ARTICVLVS XII.

Soluuntur hæreticorum argumenta petita ab hac utriusque forme particula, est.

VIII. D TERTIO loco virget verbalem copulam, est, quam volunt ibi sonare idem ac significat, in cuius rei confirmationem congerunt multas locutiones figuratas, in quibus prædictam illam particulam explicant per significat, vt Genes. 41. *Septem spica plena, septem anni vberitatis sunt*, id est, significant septem annos abundantie, Exodi 12. dicitur de Agno Paschali, *Est enim pascha, id est transitus Domini*, vbi est ponitur pro significat. Item capite octauo sancti Lucæ, *Petrus est verbum Dei*, prime Corinth. 10. *Petra autem erat Christus*, vbi est sermo de illa petra ex qua desiliebat aqua in deserto.

Quod si virgeas, quare cum Græca Lingua habeat ista verba, significare, representare, nullus tamen Apostolorum, vel Evangelistarum loco

I. verbi est, in ista propositione substituitur significat, vel repræsentat. Respondent duo, primum est, nouum Testamentum Græcè scriptum, sæpe imitari phrasim Hebraicam; esse autem familiarē Hebræis ut verbo *sum, es, est*, loco verbi significo, repræsentat, ut videre est capite 40. Genesios, & proinde cum Christus Dominus sit locutus more suæ gentis, & similiter Euangelistæ scripserint, factum est ut loco verbi significat, posuerint verbum est. Alterum est, hanc enuntiationem esse sacramentalem, ut etiam Catholici agnoscunt: sacramentalis autem sententia debeat exponi sacramentaliter; tunc verò exponitur sacramentaliter, quando exprimitur significatiue, quia tota ratio sacramenti posita est in significatione.

II. Respondetur, nos ostendisse nono præcedenti articulo, verbum est, in hac enuntiatione Christi Domini, non posse sum tropicè.

Ad exempla quæ congerunt primò respondetur, etiam si daretur (quod tamen negamus) in aliquibus locis verbum est, sumi pro significat, inde tamen non sequi, etiam in hac Christi Domini enuntiatione, idem sonare ac significat, nisi velint semper, & in omnibus Scripturæ locis accipi tropicè, quod nunquam admittent; vel nisi contendant in locis ab eis relatis, agi de eadem re, de qua Christus Dominus hic agit, quod nunquam euincunt; sed cum iuxta receptam ab omnibus regulam sancti Augustini, verba Scripturæ debeant semper accipi in sua significatione propria, nisi euidenter appareat esse ibi aliquem tropum, nullus autem hic appareat; idcirco quamuis in aliis quibusdam locis particula est, sumeretur tropicè, inde tamen male colligerent, hoc etiam loco esse accipiendum tropicè.

III. Deinde respondetur, verbum est in locutionibus tropicis præcisè consideratum, non sumi præcisè pro significat, sed semper in istis propositionibus retinere propriam suam significationem, & conditionem, quæ est, esse copulam attributi cum subiecto, vel insuper denotare communem tantum entitatem, quæ tamen determinetur per attributum, ut probauimus, & exposuimus nono præcedenti articulo, iuxta quem modum debet intelligi illud quod ibi diximus, scilicet in eiusmodi propositionibus rectè posse substitui significat, pro est, & hæc duo esse idem; sensus enim non iter non fuit rationem tropi consistere præcisè in copula ista verbali; sed quia communis illa entitas quam importat, determinatur ibi ad entitatem signi, cuius essentia est significare: idèd tropus ille contentus in attributo, facit ut illud sic resoluator, est signum, vel facilitatis gratia explicetur per hunc terminum, significat: atque ab eiusmodi locutionibus parabolis validum non posse deduci argumentum contra hanc nostram sententiam ipse Caluinus vidit libro 4. Institutionum capite 17. §. 21. dum agens de sua metonymia in copula verbali, est, huius enuntiationis Christi Domini, ita ait, Allegorias & parabolæ omittit, ne quis subterfugia me querere, & extra præsentem causam egredi causetur: quod tamen discipuli non satis obseruarunt, quando in probationem huius suæ metonymiæ, nihil aliud fecerunt ex facis Litteris, quam parabolæ quasdam in illis passim contentas.

Quod autem spectat ad illa duo exempla, quæ proferunt, est enim phas, id est transitus Domini. Exodi 12. Petra autem erat Christus, primò Corinth. 10. respondetur, etiam si istud, est enim

A phas, intelligatur dictum de agno Paschali, nullam tamen ibi esse figuratam locutionem, nec agnum Paschalem ibi appellari phas, quæ esset signum transitus; nam eo loci subintelligitur hæc particula, sacrificium, vel víctima, ut sensus sit iste, est sacrificium, seu víctima transitus, id est sacrificium, seu víctima sacrificij à Deo instituti in recognitionem præseruationis primogenitorum Israël, quando Angelus transiens interfecit omnia primogenita Egypti quo modo particula est, non ponitur loco significat, nam & ipse agnus, verè & propriè erat víctima illius sacrificij, & eius immolatio verè & propriè sacrificium: nec ista appellatio, phas, seu transitus cadit in ipsum agnum, quasi ille vocetur ibi phas, sed iste terminus phas, tantum explicat finem, in quem talis agnus immolabatur; est enim familiarē sacræ Scripturæ, ut quando loquitur de aliquo sacrificio vel eius víctima, retineat hoc nomen, sacrificium, víctima, exprimatque solum nomen rei, propter quam sit tale sacrificium, & talis víctima immolatur: cap. 45. Ezech. dicitur, Et tollet Sacerdos de sanguine, quod erit pro peccato, id est sumet de sanguine vituli oblatis in sacrificium pro peccato; sic etiam passim Sacerdotes dicuntur in veteri Testamento comedere peccata populi, id est res oblatas in sacrificium expiatorium. Sic Christus Dominus, víctima sacrificij nouæ Legis, dicitur posteriori ad Corinthios quinto, pro nobis factus peccatum; quia, teste etiam Caluino ad illum locum Apostoli, fuit víctima oblata in sacrificium expiatorium, seu pro nostris peccatis. Et quòd loco illo Exo. 12. particula, víctima, subintelligatur, patet,

B tum ex eo quod Deus immediate subicit, Et transibo per terram Egypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in terra Egypti, ab homine usque ad pecus: tum etiam ex eo quòd illo eodem capite, ubi Deus infra præcipit immolationem agni Paschalis fieri per singulos annos, illud idem quod intellexit per ista verba præsentis obiectiōis, est enim phas, id est transitus Domini, his aliis verbis ad sensum nostræ responsionis exprimit, víctima transitus Domini est: ex quo intelligimus hanc particulam víctima, seu sacrificium, fuisse in præcedenti loco subintelectam: & hæc explicatio de reticentia huius particulæ víctima, in hac sententia, est Philonis Iudæi apud Theodoretum lib. quæst. in Exod. quæst. 24. ubi Theodoretus expressè notat Philonem esse interpretatum Pascha Pascha, id est sacrificia, quæ pro transitu sunt.

C Ex eo etiam intelligimus ineptum esse recentioris cuiusdam Caluinistæ replicam, quæ fateatur esse quidem verum, prædictam particulam eo loci ad quem respondemus, subintelligi, quia, inquit, est ibi sermo de prima immolatione agni Paschalis, non propterea tamen agnum Paschalem annis sequentibus immolatum, desinere appellari phas, eā loquendi figuratā formā, quā nomen rei significata tribuitur eius signo, cum tunc nullum amplius extaret sacrificium pro re dimendis primogenitis. Ex hoc inquam posteriori loco 12 Exodi intelligimus hanc replicam esse ineptam; locus enim ille posterior intelligitur ad litteram, non de prima illa immolatione agni facta in Egypto; sed de illa quæ posterioribus sæculis à Iudeis obseruanda erat; sic enim Deus ait ibi, Cumque introieritis in terram, quam Dominus daturus est vobis, ut pollicitus est, obseruabitis caeremonias istas, & cum dixerint vobis sily vestri, quæ

D VIII. Ex eo etiam intelligimus ineptum esse recentioris cuiusdam Caluinistæ replicam, quæ fateatur esse quidem verum, prædictam particulam eo loci ad quem respondemus, subintelligi, quia, inquit, est ibi sermo de prima immolatione agni Paschalis, non propterea tamen agnum Paschalem annis sequentibus immolatum, desinere appellari phas, eā loquendi figuratā formā, quā nomen rei significata tribuitur eius signo, cum tunc nullum amplius extaret sacrificium pro re dimendis primogenitis. Ex hoc inquam posteriori loco 12 Exodi intelligimus hanc replicam esse ineptam; locus enim ille posterior intelligitur ad litteram, non de prima illa immolatione agni facta in Egypto; sed de illa quæ posterioribus sæculis à Iudeis obseruanda erat; sic enim Deus ait ibi, Cumque introieritis in terram, quam Dominus daturus est vobis, ut pollicitus est, obseruabitis caeremonias istas, & cum dixerint vobis sily vestri, quæ

I. *est ista religio? dicitis ei, vultima transitus Domini est, quando transiit per domos filiorum Israel in Ægypto, perueniens in Ægyptum, & domos nostras habuit, vbi Deus expressit ait agnum illum esse vultimam & auctus Domini: nec ex eo quod erat quedam commemoratio primi illius sacrificij in Ægypto exhibitum, amittebat rationem veri sacrificij, vt patet ex eo quod Iudæi quando in veteri Testamento, recensentur celebrare Pascha, dicuntur offerre, immolare, sacrificare agnum, & esse commemoratiuum, non destruat, loquendo præcisè, rationem sacrificij, sed illam tantum contrahat ad certam & determinatam aliquam speciem sacrificij, prout sacrificium rectè potest diuidi in absolutum, & commemoratiuum, vt explicabitur agendo de sacrificio Missæ.*

Neque facit contra nos quod Deus ibi præcepit postes & superliminaria domorum aspergi & intingi sanguine istius agni in signum futuræ præseruationis primogenitorum Israël, nam hæc duo distinguuntur, immolatio agni Paschalis, sumpta præcisè, & intentio postium & superliminarium facta sanguine ipsius agni immolati, vt patet ex eo quod Iudæi singulis annis sequentibus immolabant agnum Paschalem, nec tamen postes & superliminaria domorum intingebant sanguine ipsius agni: hæc ceremonia nullibi legitur illis postmodum præcepta, nec etiam ab illis obseruata; in prima enim immolatione agnus sacrificabatur in recognitionem beneficii nunc nunc accipendi, & intentio postium & superliminarium tunc fiebat, vt esset signaculum aliquod æternum, quo viso & cognito Angelus percussus transiret domos Hebræorum, illas intactas relinqueret, vt patet ex citato textu Exodus; sicque hæc intentio præcisè considerata non erat, loquendo propriè, signum aliquod sacramentale, quatenus signum potest appellari sacramentale per denominationem à sacramento strictè sumpto in ea nimirum propria significatione, quæ solet accipi à Scriptura & Patribus, quando agunt de sacramentis propriè dictis.

Ad secundum exemplum respondetur, siue ibi nomine *petra* intelligatur *petra materialis*, quæ dicitur ibi *spiritalis* propter spiritalem significationem, quæ item dicitur consequi Hebræos, eo quod longo iunctis spatio effunderet copiosissimas aquas in ripas pro commoditate populi, donec veniret ad locum vbi esset aquarum copia, vt aliqui etiam recentiores interpretantur, iuxta illud Psal. 77. *Et deduxit, tanquam flumina, aquas, & illud Psal. 104. Dirupit petram, & fluxerunt aquæ, abierunt in sicco flumina, siue ibi nomine petra intelligatur non petra illa materialis, sed Christus Dominus, qui quatenus Deus administrabat Hebræis omnia necessaria, ideoque dicebatur ipsos consequi, vt sanctus Chrysostomus, Theodoritus & alij ad illam locum explicant; Respondetur tamen, nulum ibi esse tropum in ista verbali copula, est, nam iuxta priorem explicationem sensus erit, significationem istius petra materialis, seu quod per istam petram materiale significatur, est Christus: quo modo verbum, est, retinet propriam suam significationem & officium, quatenus copulat attributum cum subiecto, iuxta eam naturam & conditionem, quam ibi forsitur; ratio autem tropi & figuræ consistit in hac particula, *petra*, quatenus nomen istud ibi ponitur pro re per ipsam significata. Idem etiam patet iuxta posteriorem explicationem, quia tunc literalis sen-*

A. *sus istius loci est, petram illam spiritalem quæ Hebræos conseruabat in deserto, eisque providebat de necessariis, esse Christum spiritalem iuxta diuinitatem: quod est verissimum; & sic nulla est figura in verbali copula, est, licet in materiali petra, Christum Dominum ibi adumbrante, ratio tropi & figuræ reperitur.*

Cæterum circa illa exempla quæ hæretici congerunt, vt ostendant verbum, est, sumi pro significat, notandum est eos multa referre tanquam in sacris Litteris contenta, quæ tamen nullo modo reperiuntur, cuiusmodi est istud citatum à Caluino lib. 4. Institut. cap. 17. §. 21. *Sacrificia sunt expiationes: item, Circumcisio est fides; nam Genes. 17. circumcisio dicitur quidem signum fœderis, non tamen fœdus ipsum. Nec obstat quod Deus ibi præmittat, Hoc est pactum meum, quod obseruabitis, circumcidetur ex vobis omnis masculus, & circumcidetis carnem preputij vestri; quia ibi ostendit tantum circumcisionem fore illis in signum fœderis quando ista subiungit, vs sit signum fœderis inter me & vos.*

Quod verò aduersarij dicunt, idèd nullum Euangeticum loco verbi est, substituisse verbum significat, vel representat, dum retulit istas enuntiationes Christi Domini, quia inquit; *Græcum Testamētum imitatur phrasin Hebræorum, & Hebræi sapè vniunt verbo est, loco verbi significat.* Hoc, inquam, est planè commentitium, nam & enuntiationes istæ Christi Domini, iuxta editionem Hebræicam, non habent verbum significat, vel representat loco verbi substantiui & copulæ verbalis: & in eadem planè significatione Hebræi vsurpant terminum correspondentem nostræ verbalis copulæ, ac nos Latini; & exemplaria quæ hæretici proferunt in confirmationem istius suæ rationis desumuntur ex parabolis, in quibus ostendimus verbum est, retinere propriam suam significationem, & fungi proprio suo munere.

Neque melior est secunda illa eorum responsio, quæ dicunt particulam est, debere exponi per significat, quia hæc enuntiatio est sacramentalis, nam ab illis dicitur sacramentalis, vel quia est instituta sacramenti; vel quia est illius confessio; vel quia est illius iam confessio & instituti declaratio, vel denique quia est explicatio eorum quæ significantur per tale sacramentum, & ob aliquam istarum causarum volunt terminos huius viriisque enuntiationis esse exponendos sacramentaliter, id est, vt intelligunt, figuratè. Si primo modo, falsum est; nam Christus Dominus, secundum Caluinistam, instituit Baptismum & præcepit cap. 28. S. Matth. istis verbis, *Enmit, &c. baptizantes eos in nomine, &c.* vbi particula, baptizantes, significat veram & propriè dictam abluentionem corporis: item particula, in nomine Patris, &c. significat explicitam inuocationem sanctissimæ Trinitatis, quæ est propria significatione istorum terminorum, vt etiam praxis Caluinistarum docet, qui vt oblerent hoc præceptum Christi Domini, baptizant reali abluentione aquæ elementaris, & simul pronuntiant ista verba, *Ego te baptizo, &c.* Est etiam falsum prædictos terminos esse accipiendos secundum sensum figuratiuum, nam & secundum Caluinistas hæc verba, *Ego te baptizo &c.* sunt essentialia isti sacramento, & proinde illius effectiua, cum Baptismus etiam secundum illos sit sacramentum consistens in actione, & tamen isti termini, *Baptizo te, &c.* sumuntur in sua significatione propria, vt nunc animaduertimus.

I.

Non etiam tertio sensu; nam quando S. Petrus cap. 2. Act. dixit Iudæis postulantibus quid sibi esset faciendum, *Baptizetur unusquisque vestrum*: & S. Lucas ibidem ait de istis hominibus, *Qui ergo receperunt sermonem eius, baptizati sunt*, particulæ illæ, *baptizetur, baptizati sunt* (quæ posteriori, sacramentum iam confectum exprimitur) sumuntur in significatione propria, sicut & cap. 8. Act. ubi Simon Magus dicitur fuisse baptizatus. Denique duæ istæ Christi Domini propositiones non ided debent explicari figuratim, quia sunt significatiuæ eorum quæ significantur per sacramentum, nam & exterior ablutio in Baptismo significat ablutioem interio-rem animæ; similiter circumcisio in veteri Lege circumcisiōem cordis, & tamen verba quibus utrumque sacramentum præcipitur, vel etiam Baptismus conficitur, debent sumi in propria Grammaticali significatione. Totum id confirmatur ex singulari animadversione Tertulli, quolib. *de resurrectione carnis*, cap. 31. & 32. respondens iis qui contendebant testimonia sacræ Scripturæ pro resurrectione mortuorum esse intelligenda figuratè, obferuat *S. mentias & definitiones rerum ad fidem pertinentium, contentas in sacris Litteris, nunquam esse aliter accipiendas, quam sonant.*

ARTICVLVS XII.

Soluntur argumenta Hæreticorum petita ab istis duabus forme particulis, calix, testamentum.

III.

Quartò vrgent duas illas particulas in forma calicis, *calix, testamentum*; prior enim sumitur necessariò figuratè, per metonymiã, quæ continens ponitur pro contento, nam vox, *calix*, significat *vasculum*, seu poculũ, & tamen ibi dicitur *effundi*; est autem certum vasculum non effundi, sed tantum liquorem in eo contentum: ergo à pari verbum istud est, in vtraque prædicta enuntiatione Christi Domini sumitur pro *significat*. Posterior item particula, *testamentum*, ita enim S. Lucas cap. 22. refert, *Hic est calix novum Testamentum*, ubi contentum in calice vocatur *novum testamentum, novum fœdus*, quatenus scilicet est symbolum & tellera fœderis, seu potius rei, quæ tale fœdus sancitur, nempe *sanguinis*, sicut apud prophanos auctores interdum agni & vinum dicuntur fœdus, cum tamen sint tantum symbola & signa fœderis initi.

IV.

Confirmant, aut id quod continebatur in tali calice, reuerà erat testamentum & fœdus, vel tantum in mysterio & sacramentali significatione: si secundo, ergo id etiam quod Christus Dominus fregit, & dedit discipulis suis, erat tantum in mysterio sacramentaliter, & significatim corpus Christi, non verò realiter, cum par ratio sit utrobique: si primum multa sequuntur absurda. Primo vinum transubstantiatur in novum testamentum, seu fœdus. Secundo, sanguinem Christi Domini non esse ibi substantiam, quia *testamentum* & fœdus propriè consistunt in aliqua relatione, seu actione. Tertiò, idem simul & semel esse *testamentum, testatorem, & conditiones testamenti*, quia Christus Dominus qui dicitur esse ibi realiter, & qui suum condidit testamentum, est ipsum testamentum, iuxta modum loquendi sancti Lucæ acceptum in literali significatione. Quartò, sequeretur Sacerdotem quotidie conso-

A

crantem, etiam quotidie facere & condere fœdus & testamentum Christi D. cum tamen fœdus Dei sit æternum, & Christi testamentum, etiam quoad sui applicationem faciendam, iterari non possit. Quintò, novum Testamentum tunc tantum incepisse in vltima cœna, quãdo Christus Dominus instituit hoc sacramentum, cum tamen sit certum illud incepisse antè illud tempus, quia & Baptismus speciale sacramentum novi Testamenti iam præcesserat; item & promulgatio Evangelij, dum Christus Dominus, & eius Apostoli longè antè prædicabant: ergo ad vitanda omnia ista incommoda, calix iste Christi Domini melius dicitur figuratè, *testamentum novum*, & proinde locutio exit figurata in illis verbis Christi Domini.

B

Respondetur, in hac voce, *calix*, nullam esse figuram, quia Christus Dominus portexit discipulis verum, realè, & propriè dictum calicem, & quando ibi vitur isto nomine, *calix*, semper addit illà particulam, *in sanguine meo*, ut videtur apud S. Lucam 22. & apud Apost. 1. Corinth. 11. quæ quidem particulæ denotat istum calicem esse proprijs sanguinis; vnde vt scyphus materialis continens vinum propriè dictum, non dicitur figuratè locutione scyphus vini, sed propriè: ita etiam dum Christus Dominus loquens de suo calice, vocat *calicem* non simpliciter, sed *in sanguine meo*, non loquitur figuratè sed proprijsimè.

C

Deinde responderetur: si quæ esset figurata locutio in voce, *calix*, illam esse valde communem, quæ continens ponitur pro contento, in qua, sicut & in alijs loquendi similibus formis, satis intelligimus tunc esse sermonem de re contenta in illo, ut cum dicimus, *bibere scyphum*; & si quæ difficultas ibi esset, alij duo Evangelistæ sancti Matthæus & Marcus illam tollunt, quando eandem orationem Christi Domini sub his terminis efferunt, *Hic est sanguis meus*, nam si idem homo de vno & eodem vase diceret, *bibite ex hoc poculo, bibite ex hoc vino*, nemo dubitaret esse sermonem de eo quod in tali poculo continetur, quin optime intelligeret esse vinum, & posteriori suâ oratione voluisse tantum explicare quidnam esset illud quod in poculo continetur; ita cum Christus Dominus de vno & eodem calice dixerit apud SS. Matth. & Marcum, *Hic est sanguis meus*, de quo dixit apud SS. Paulum & Lucam, *Hic est calix in sanguine meo*, sitque idem Spiritus S. qui omnes huius sacramenti scriptores direxerit, restè intelligimus mentem Christi Domini istis in locis fuisse contentum in calice, quem potgebatur, esse realem suum sanguinem, maxime cum de hoc suo calice dicat apud S. Lucam, *Qui pro vobis funditur*; nudus autem & vacuus calix non dicitur effundi, sed tantum liquor contentus in illo, ratione cuius calix dicitur *effundi*.

D

Neque doctrina præcedentis articuli, quæ diximus verba istarum propositionum esse accipiendam in sua significatione propria, sine tropo & figura, facit contra hanc solutionem; id enim intelligitur de his tantum tropis & figuris, quibus veritas & realitas corporis & sanguinis Christi Domini negatur: vt Concil. Trid. significat sess. 13. cap. 1. tropus autem ille nunc explicatus in particula, *calix*, illam non destruit, vt patet ex dictis.

Quantum verò spectat ad secundam illam particulam, *testamentum*, Respondetur, tam apud sacros Scriptores, quam apud prophanos signifi-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. carē duo: Primò, *passionem*: Deinde *victimam*, cuius eade sœdus seu pactum sancitur, quatenus scilicet victima, seu hostia est quedam causa instrumentalis fœderis faciendi, sit enim plerumque vt apud dictos vtrosque authores, *causa efficiens* alicuius rei accipiat etiam nomen sui effectus, dicaturque talis non *formaliter*, sed *effektivè*, quatenus illum producit; sic *passim* in sacris Scripturis Deus dicitur *viam nostram*, similiter Christus, *instituta nostra*, non quòd sint hæc *formaliter*, sed, tantum *effectivè*, quatenus causant ista in nobis: exemplū prioris significationis habetur *passim* in veteri Testamento, vt Gen. 21. 26. exemplū posterioris potest facillè peti, tam ex his omnibus sacra Scripturæ, quàm ex Scriptorum prophorum locis, in quibus sœdus dicitur *percuri, feriri, seindui*; hæc enim nō possunt dici de sœdere, eique convenire, quatenus sonat *passionem*, sed tantum dici possunt de *victima*, seu hostia, quā sœdus sanciebatur & fiebat, quatenus scilicet illa solebat *ferri, mactari, & diuidi in partes*, per quarum mediū paciscentes transierant, precando mortem sibi similem, si violarent pactum, vt apud Liuium habetur, vbi loquitur de fœdere Rom. cum Albanis, & intelligitur etiam ex cap. 15. Genes. & 24. Hierem. imò aliqui ex Grammaticis volunt sœdus esse deriuatum à sœdo scilicet animali, putà porco, qui solebat mactari in pactiōe, iuxta illud Virg. *Æne. 8. patrisque tenentes*

Strabant, & casa iungebant fœdera porca.
Vnde intelligitur eiusmodi victimas non fuisse tantum quædam symbola pactiōis inter partes, vt vult Beza ad 22. c. S. Lucæ, sed fuisse causas quasdam instrumentales, quibus pactio efficeretur inter paciscentes. Itaque Christus D. in hac lva propositione vocat *sanguinem*, seu calicem proprii sanguinis, *testamentum*, seu sœdus, per appositionem in hac posteriori significatione, quatenus scilicet *est victima*, aut saltem vna pars totius hostiæ, tunc per illum oblatæ, quā nouum sœdus sancitur inter eum, velut vnā partem paciscentium, & Apostolos nomine omnium fidelium quotquot eum reciperent, tanquā partem alteram, dum illis confert remissionem peccatorum & vitam æternam; atque ita hanc particulam, *testamentum*, esse accipiendam docet S. Chrys. ad 26. cap. S. Matth. hom. 83. dum explicans rationem ob quam sanguis ille dicatur noui Testamenti ita habet, *Sicut enim vetus Testamentum oues & vitulos habebat, eodē modo nouum Dominicum possidet sanguinem*: aut ostendimus vetus Testamentum & etiam Ethnicos habuisse victimas, tanquā instrumentales causas *passionis, & fœderationis*. Idē tradit Theophylact. ad illa verba S. Lucæ, dum ait sanguinem Christi D. nobis obsignasse nouum Testamentum, & ante illos Tertull. lib. de resurre& carnis cap. 37. dum ait, *Christum mentione calicis obsignasse Testamentum suo sanguine*. Atque hanc explicationem nominis *Testamenti*, hoc loco S. Lucæ probauit Calaubonus Caluinista exercit. 16. cap. 35. contra Baron. dum verba illa, *Hic est sanguis meus noui Testamenti*, ita explicat, *id est quo sancitur nouum Dei sœdus cum humano genere, seu testamentum Christi, quo saluus hæredem Ecclesiam instituit*: sic enim vult Christi Domini sanguinem dici per appositionem Testamentum, seu sœdus, quatenus fuit causa quasdam *efficiens*, saltem instrumentalis diuini fœderis faciendi; notatque in fine istius executionis *sacramentum dici Testamentum*, eo genere

A. loquendi, quo vsus est Homerus, cum victimas mactandas ad sanciendum sœdus, seu pactum appellauit *ἱερὸν*, id est iusiurandum: atqui iuxta Calaubonum ibi, victimæ ita appellabantur, quia adhibebantur ad stibilendum sœdus, iurando firmandum, & ad id præstandum erant viles: ergo hoc sacramentum dicitur Testamentum, non quia fuit aliquod symbolum, & testera noui Testamenti, sed quia verè & propriè fuit *quædam causa*, quā illud inter Christum & nos, fuit sancitum.

Atque ex hac explicatione istius particulæ, possumus argumētum in hac voce fundatum retorquere contra Caluinistas hoc modo, Christus D. in vltima cœna dedit bibendum suis discipulis illud, quo, tanquam victimā, nouum Testamentum fuit sancitum: atqui illud quo nouum Testamentum fuit sancitum, est verus, substantialis & proprius sanguis Christi D. non autem aliqua tantum eius figura: ergo illud quod Christus D. dedit in vltima cœna bibendum Apostolis, erat verus & substantialis eius sanguis.

Minor probatur ex Patribus relatis assentientibus nouum Testamentum fuisse sancitum & ob signatum ipso sanguine Christi Domini, sicut vetus Testamentum fuit sancitum victimis & sanguine, sed vetus Testamentum fuit sancitum in vera, substantiali victimā, in vero, proprio, & substantiali sanguine; non autem solummodo in aliquibus figuris & picturis representantibus reales victimas, & realem sanguinē, vt videt est Exodi 24. vbi Moses pro faciando veteri Testamento offert sacrificium, & postea accipiens partem sanguinis victimarum immolarum, illum respersit in populum, & ait, *Hic est sanguis fœderis quod pepigi: Dominus vobiscum*: ergo & nouum Testamentum fuit sancitum in vero, substantiali, & propriè dicto Christi Domini sanguine, aliàs vetus Testamentum esset sancitum nobiliori modo, quàm sit nouum, quod est absurdum, cum fuerit tantum typus istius, vt intelligitur ex Apostolo Hebr. 9. & veritas debeat esse perfectior suā figurā.

Ad confirmationes istius argumenti responderetur, contentum in calice Christi Domini misse propriè *Testamentum*, & *sœdus*, iuxta modum nunc explicatum.

Ad primum absurdum responderetur, vinum transubstantiari in victimam, seu (vt melius loquamur) in vnā partem totius victimæ, quæ est aliqua causa efficiens fœderis, sumpto nomine *fœderis* iuxta primam significationem, siue est sœdus iuxta secundam significationem nominis *sœdus* suprā explicatam.

D. Ad secundum responderetur, re&dè intelligi sanguinem Christi Domini esse substantiam cum vltima, quæ tunc intelligitur nomine *testamenti*, sit aliqua substantia.

Ad tertium absurdum negatur, loquendo præcisè, in nostra hypothesi esse idem, *testamentum, testatorem, & conditiones testamenti*, nam testator est Christus Dominus, *testamentum*, quatenus sonat victimam quā sœdus sancitur, *est sanguis Christi Domini*: vnde sicut sanguis Petri non est ipse Petrus, quia pars non dicitur de suo toto, ita neque sanguis Christi est Christus, licet ex consequenti & per concomitantiam totus Christus ibi ponatur: & quemadmodum Christus re&dè dicitur in cruce Redemptor, & eius sanguis ibi effusus, pretium nostræ redemptionis; ita & Christus Dominus in vltima cœna re&dè dicitur

I.

testator, & eius sanguis testameⁿtum, seu vltima, quâ illud sancitur. Denique conditiones testamenti, seu^s deducta in partem, sunt ex parte Christi, eius gratia, collatio donorum eius, remissio peccatorum, ut verba illa, in remissionem peccatorum, indicant; & sanctus Augustinus explicat libro de spiritu & littera, capite 21. item & precepta eius: ex parte vero hominum, obsequium, quod Apostoli, nomine omnium fidelium ibi promiserunt, nam capite vigesimo-sexto sancti Matthæi, statim post verba consecrationis calicis prolata à Christo Domino, illi pollicentur se nunquam eum derelicturos.

II.

Ad quartum respondetur, Sacerd otem quotidie celebrantem, non quidem quotidie facere testamentum Christi Domini, sed cum hæc actio Christi Domini fuerit sacrificatio, Sacerdotem quotidie celebrantem, iterare applicationem huius testamenti per idem omnino sacrificium, quod Christus Dominus in vltima cœna fecit, iuxta illud præceptum, Hoc facite, ut explicabitur agendo de sacrificio Missæ.

III.

Ad quintum absurdum respondetur, institutionem novi Testamenti posse spectari duobus modis: Primo, secundum suam inchoationem & radicem, quatenus scilicet quædam illius fundamenta sunt iacta, causæ illius preparatæ, vel in rerum natura positæ. Secundo, iuxta statum suum perfectum, quo censetur fuisse firmatum, & formale rationem Testamenti consecutum, quando scilicet exteriora solemnitates ad illud requisitæ, fuerunt observatæ; item promissiones, seu conditiones ex utraque parte paciscentium positæ. Iam si Testamentum Christi Domini spectetur priori modo, fatemur illud incepisse, & fuisse ante vltimam cœnam, Christus enim Dominus, præcipua pars contrahentium, natus erat longè antè, euangelizauerat regnum Dei, multa nobis promiserat, imò & meritum futuræ suæ passionis & mortis applicuerat multis, conferendo eis per se, vel per Apostolos suum Baptismum: si verò spectetur posteriori modo, quo solum sortitur verè & propriè rationem Testamenti, tunc respondetur illud vt sic, & iuxta eum statum, cœpisse tantum & fuisse firmatum in vltima cœna, cum, vt suprâ explicatum est, singulæ conditiones & ceremoniæ ad Testamentum, seu fœdus celebrandum requisitæ, tunc fuerint observatæ, & statim mors Christi Domini testatoris (sine qua Apost. ad Hebr. 9. cap. testamentum non valet) intercesserit.

ARTICULVS XIV.

IV.

Soluuntur hæreticorum argumenta petita ab hac particula formæ calicis; in sanguine meo.

QUINTO vigent illam particulam eiusdem formæ consecrandi calicem apud sanctum Lucam, in sanguine meo, vbi ita dicendo, Hic est calix novum Testamentum in sanguine meo, distinguit suum calicem à suo sanguine: ergo non vult contentum, quod ibi nomine calicis intelligitur, esse proprium & realem suum sanguinem. Consequentia probatur, idem non distinguitur à seipso: atqui Christus Dominus hic distinguit suum calicem à suo sanguine: ergo non vult eum esse aliquid omnino idem cum suo sanguine. Antecedens verò probatur, si Chri-

A

stus Dominus non distingueret isti calicem à suo sanguine, sed acciperet duo ista pro vno & eodem, iam scûs Christi Domini esset iste, Hic sanguis meus, est novum Testamentum in meo sanguine: quæ propositio est ridicula; quia vel posteriori loco intelligitur alius omnino sanguis Christi Domini, ab eo qui cõtinetur in calice, vel idem: primum non potest dici, tum quia duplex sanguis Christi Domini esset distinguendus, quod est absurdum; tum quia de sanguine, intellecto per posteriorem terminum, ibi ait, qui pro vobis fundetur, nimirum in cruce: at Catholici contendunt hunc eundem sanguinem contineri in calice Christi Domini. Secundum etiam dici nõ potest, quia quidquid est in alio per aliquam bitudinem, siue continetur, siue adheret, siue fundamenti, semper distinguitur ab eo: atqui sanguis ibi intellectus nomine calicis, dicitur esse in sanguine Christi Domini: ergo non potest esse idem sanguis cum illo: ergo cum loco posteriori, nomine sanguinis verus & realis sanguis Christi Domini intelligatur, calix iste Christi Domini non erit propriè realis sanguis Christi Domini, sed tantum figuratè.

B

Respondetur, posse duobus modis intelligi Christum Dominum ibi apud sanctum Lucam distinguere suum calicem à suo sanguine denotato in sua enuntiatione per illam particulam, in sanguine meo. Primo, iuxta modum significandi, & exprimiendi tantum, non tamen secundum veritatem rei, quomodo dicimus, in hac enuntiatione, homo est animal rationale, subiectum à suo attributo distingui. Deinde ita vt Christus Dominus ibi distinguat suum calicem à suo sanguine, non tantum penes modum significandi, sed etiam secundum rem significatam. Iam respondetur, Christum Dominum in sua enuntiatione apud S. Lucam, non distinguere illum calicem, quæ vocat & asserit esse novum Testamentum, à suo sanguine, iuxta posteriorem huius distinctionis modum, sed iuxta prædictum, nempe quatenus tali oratione asserit prædictè ipsum contentum in hoc calice, esse novum Testamentum, ratione proprii sui sanguinis, ita vt illa particula, in sanguine meo, explicat distinctionem per quid, contentum in calice, constituitur in ratione victimæ facientis fœdus, nempe quatenus est ipsemet realis, verus, substantialis, & propriè dictus eius sanguis: vnde sensus ineger est iste, contentum in hoc calice qui pro vobis effunditur est novum Testamentum, seu vltima, quæ novum Testamentum sancitur per meum sanguinem: quæ propositio sic resoluta & explicata cum non differat quoad sensum ab ista, Hic est sanguis meus novi Testamenti, quam sancti Matthæus & Marcus habent, & quæ veritas propriè dicti sanguinis Christi Domini iuxta sensum litteralem asseritur; eandem fidei veritatem adstruet; nam quoddam particula, in, iuncta ablativo, cum est sermo de causa efficiente, idem sonet in sacris Litteris ac particula, per, pater; quia enim Christus Dominus nos redemit per suum sanguinem, ut pretium nostræ salutis, item per illum, ut causam instrumentalem meritorum iustificavit & sanctificavit nos; passim in sacris Litteris dicimur redempti in sanguine Christi. Apocal. 5. viginti-quatuor seniores in suo Cantico dicunt Christo, Redemisti nos Deo in sanguine tuo. Rom. 5. Iustificasti in sanguine ipsius. Hebr. 10. Sanctificasti in sanguine Christi. 1. Ioan. 5. Hic est qui venit per aquam & sanguinem, Iesus Christus, non in aqua solum, sed in aqua & sanguine: vbi quod S.

C

D

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Ioannes priori loco explicauit hac formulâ, *per aquam & sanguinem*, illud idem exprimit hac sequenti particulâ, *in aqua & sanguine*.

Neque refert quòd iuxta hanc expositionem copula verbalis, *est*, postponatur isti particulæ, *calix*, cum tamen apud S. Lucam in editione vulgata præponatur ei: hoc inquam non refert, nam primò non habetur expressa in textu Græco S. Lucæ, sed tantum subintelligitur. Deinde apud Apokolum primò Corinth. 11. tam in Græcæ editione, quàm in vulgata, ponitur post istam particulam, *testamentum*; idèoque cum sancti Paulus & Lucas retulerint hæc verba Christi Domini eodem modo, & illa apud S. Paulum habeant hunc nostrum sensum; pari modo & in eodem sensu, erunt intelligenda apud sanctum Lucam.

Atque ex hac responsione, facillè soluuntur quæcumque aduersarij subiiciunt tibi, in confirmationem huius obiectionis; nam primò intelligitur Christum Dominum *non distinguere duplicem calicem*, seu duplicem sanguinem, sed vnum tantum exprimere, qui sit substantialis, & proprius eius sanguis, quem hac particulâ, *hic calix*, explicat *significatione magis confusa*: hac autem particulâ, *in sanguine meo*, significatione magis determinatâ, & explicatâ.

Secundò intelligitur, quamuis res significata per istam particulam, *hic calix*, sit à parte rei, & de facto sanguis Christi Domini, contentus in calice, sicut & significatum huius particulæ, *in sanguine meo*, eiusdem propositionis; attamen illam propositionem *non esse identicam*, & ridiculam, quasi eius sensus sit iste, *hic sanguis meus est nunc in testamentum in meo sanguine*: nam obseruauimus supra ex communi regula Dialecticorum, ad propositionem identicam requiri, ut res quæ eadem significatur per attributum & subiectum, eodem plane modo explicandi, exprimitur: quod hic non habet locum, ut patet tam ex illa, quàm ex eius expositione superius posita, qui modus exponendi est omnino alius, ut per se patet.

Tertiò intelligitur, quâ ratione *hic calix* dicatur esse *nunc Testamentum in sanguine Christi*, scilicet non per habitudinem continentie, vel adherentie, vel fundamenti, quasi calix iste, seu contentum in hoc calice contineatur in sanguine Christi, vel adheret ei, aut fundetur in eo; sic enim designaret aliquam distinctionem ab illo, sed per illum loquendi modum, quo ipsa essentia, & causalitas alicuius causæ exprimitur, ut supra fuit explicatum.

Nec obstat quod Christus ibi de suo sanguine dicat, *qui pro vobis fundetur*; nam apud sanctum Lucam est in præsentî, *funditur*, & refertur non ad sanguinem, sed ad calicem, aut poculum, ut obseruauimus, etiam ex confessione Bezz; vnde eum Christus Dominus in cruce patiendo, vel alibi, non fuderit calicem, seu poculum pro nobis, sed tantum in vltima cœna, quando inuitur hoc sacramentum, ista effusio, prout sanctus Lucas illam explicat per *participium præsentis temporis*, non debet intelligi de effusione in cruce, quæ tunc tantum erat futura, sed de ea quæ tunc de facto per illum fiebat, cuiusmodi est eius sanguinis *sacramentatio*, ut amplius dicitur agendo de sacrificio Missæ; nostra autem vulgata editio, & sancti Matthæus & Marcus efferunt illam per *futurum*, quatenus Christus illam etiam retulit ad crucentam effusionem sui sanguinis, quæ contigit in cruce.

ARTICVLVS XV.

Soluuntur argumenta hæreticorum petita ab hac forme particula, effundetur.

SEXTò vigent particulam illam eiusdem formæ, *effundetur*, quia licet nostra editio Latina efferat per *futurum*, Euangelistæ tamen & Apostolus iuxta Græcæ editionem habet in præsentî, *exponitur*, id est, *qui effunditur*, ex qua particula sic argumentantur. Eodem modo sanguis Christi est in hoc sacramento, quo in vltima cœna effundebatur, & nunc effunditur, dum hoc sacramentum celebratur: at sanguis Christi non fuit *realiter* & de facto effusus in vltima cœna; nec item nunc dum hoc sacramentum celebratur, sed tantum *sacramentaliter*, *figuratiuè*, & *significatiuè*: ergo sanguis Christi est tantum sacramentaliter, figuratiuè & significatiuè in hoc sacramento. Probat Maiorem, quia Christus ait in præsentî de suo calice *effunditur*: ergo sanguis eius in re ipsa debet esse tali modo, qualis eius effusio est in re ipsa. Minorem probant quoad primam partem, Primò, *vera & realis effusio sanguinis*, dicitur *positionem eius extra venam corporis*, ut etiam ipsum verbum sonat: sed sanguis Christi non fuit in vltima cœna positus extra venas proprii sui corporis; nec item ponitur dum celebratur hoc sacramentum; idè enim Catholici hoc sacrificium vocant *inuentum*.

Neque fausciat si quis dicat ipsas species consecratas continentes sub se sanguinem Christi effundi, nam imprimis Christus dixit de eo, *qui funditur*, de quo dixit, *hic est calix*, *hic est sanguis meus*: atqui iuxta Catholicos id non dixit de speciebus, sed de reali suo sanguine: ergo neque illud Christi potest intelligi de speciebus. Deinde id quod semper remanet in venis corporis existentis sub istis speciebus, nunquam propriè dicitur effundi: atqui sanguis Christi existens sub speciebus consecratis semper, iuxta Catholicos, remanet in venis corporis Christi: ergo propriè non effunditur.

Confirmatur, *effusio* dicitur *diuisionem* alicuius liquidi per partes, quæ sese inuicem excipiunt, & sequuntur; atqui secundum Catholicos sanguis Christi non habet talem diuisionem, sed est totus & integer effusus in vltima cœna. & nunc etiam effundi dum Eucharistia celebratur, ratione sacramenti, & commemorationis, iuxta illud, *Hoc facite in meam commemorationem*, & *Quotiescumque feceritis in meam commemorationem facietis*: Igitur sanguis Christi Domini in vltima cœna tuitur effusus, & nunc quando Eucharistia celebratur, effunditur tantum sacramentaliter, seu figuratè. Deinde Interpretes ad caput *Si quis* quæstionumque, de consecr. dist. 2. decet *sanguinem Christi Domini effundi*, idem esse ac *significari effundi*: ergo sanguis Christi Domini effunditur tantum significatiuè & figuratiuè in hoc sacramento.

I.

Respondetur verum quidem esse, Græcam editionem habere verbum istud, *funditur*, ut aduertimus; inde tamen hæretici malè colligunt verum & realem Christi Domini sanguinem non esse in Eucharistia; nam agendo de sacrificio Missæ ostenditur reale effusionem sanguinis Christi, propt̃ effusio & fundere sunt verba sacrificiorum, fieri in sacrificio Missæ, vbi modus quo illa fit, explicabitur, sicut & hoc quod vrgent, scilicet hanc effusionem dicere positionem sanguinis extra venas corporis, quod potest etiam explicari dicendo id fieri, quatenus vi verborum, quibus consecratio peragitur, solus sanguis Christi Domini ponitur sub speciebus, vel etiam quatenus libatur, quando sumptione, seu bibitione facientis consumitur, quæ libatio, propt̃ dicitur de rebus liquidis in sacrificium oblati, est vera quædam effusio, vtribi amplius explicabitur.

II.

Ad secundam confirmationem, quâ dicunt sanguinem Christi semper in venis remanere, ideòque non posse dici effundi. Respondetur, sanguinem non poni vi & efficacîa verborum formæ, quibus consecratio calicis peragitur, vt consistentem in venis, sed vt extra venas, & secundum se, quia nudè & simpliciter significatur per illa; ipsas autem venas in quibus sanguis Christi Domini est, poni tantum in hoc sacramento per concomitantiam, vt dicitur postea. Secundo, sanguis Christi Domini rectè potest dici effundi, ratione specierum, sub quibus totus & indiuisibiliter ponitur per consecrationem, quatenus species, cum sint diuisibiles in partes, possunt in seipsis admittre eiusmodi effusionem, ita tamen vt singule partes specierum, quæ à se inuicem diuiduntur per talem effusionem, contineant totum, & indiuisibiliter sanguinem Christi Domini.

III.

Nec obstat quòd talis diuisio importata per effusionem non recipiatur in ipso sanguine Christi Domini, nam & contactus quem mulier illa patiens fluxum sanguinis habuit ad simbram vestimenti Christi Domini non fuit receptus in corpore Christi Domini, sed tantum in extremitate vestis eius, & tamen denominatione fundata in vnione & habitudine, quæ est vestis ad eum, qui de facto est illâ vestitus, rectè & verè Christus Dominus ibi in Euangelio ait, *Quis me tetigit?* ergo pari modo licet talis diuisio non recipiatur in sanguine Christi Domini contento sub speciebus consecratis, sed tantum in speciebus; quia tamen vnio & habitudo inter illas & hunc sanguinem Christi Domini est longè maior, quam inter vestem & hominem vestitum, Christi Domini sanguis rectè per denominationem fundatam in tali habitudine & vnione poterit dici effundi tali effusione, quâ species, sub quibus delitescit, effunduntur.

IV.

Ad rationem illam pro posteriori parte eiusdem Minoris, quâ nituntur probare sanguinem Christi Domini fundi tantum significatiuè, & figuratiuè, quia effunditur ratione sacramenti & commemorationis, Respondetur primò, Maiorem illius eo sensu quo procedit, nimirum quo hæc particula, *sacramentaliter*, accipitur pro figuratè, excludendo veritatem rei significatæ, esse simpliciter & absolute falsam, quia significatio propria sacramentorum stricte sum-

ptorum (de quorum numero est Eucharistia, etiam secundum Caluinistas) est practica, seu effectiua eorum quæ per signa externa significant; quare cum in Eucharistia sacramento sanguis Christi Domini dicatur effundi, vt verba quibus calix Christi Domini consecratur expriment, hæc effusio debet esse non figurati, sed veri & substantialis sanguinis Christi Domini.

Nec obstat quod ibi obicitur de commemoratione quæ est rei absenti, nam hæc effusio sanguinis Christi Domini in Eucharistia est commemoratio effusionis eiusdem quidem sanguinis Christi Domini, sed quæ facta est in cruce, quæ effusio vt sic verè est absens.

Deinde respondetur, duplicem distinguere rationem in Eucharistia ad quæ sumpta, vnâ sacramenti, alterâ sacrificij, Eucharistiam iuxta

B

hanc vtramque rationem postulare vt effusio sanguinis sibi correspondens sit veri, realis, & substantialis sanguinis Christi Domini, & non duntaxat alicuius figuræ illius: Prior quidem, quæ est sacramenti, quia hæc est in ratione potus spiritualis, ad sitim restringendam: hæc autem vero, reali, non figurato duntaxat potus restringitur; quare cum sanguis Christi Domini in hoc sacramento sit verè potus noster, iuxta illud Christi Domini capite sexto sancti Ioannis, & sanguis meus verè est potus, realis & substantialis sanguis Christi Domini debet esse in eius calice sub consecratis speciebus vini. Posterior etiam Eucharistia ratio, nimirum sacrificij, postulat realem & substantialem præsentiam sanguinis Christi Domini sub vini consecratis speciebus, quia res quæ sacrificatur, seu victimam quæ immolatur Deo, debet esse realiter & substantialiter præsens, dum reipsa immolatur: at substantialis & realis sanguis Christi Domini est altera pars totius victimæ sacrificij quod fit Deo per consecrationem Eucharistia, quemadmodum patet ex verbis quibus calix Christi Domini consecratur, & sensus ostenditur agendo de Eucharistia in ratione sacrificij: ergo effusio illa sanguinis Christi Domini, quæ fit in Eucharistia, tam vt est sacrificium, quam vt est sacramentum, ita est sacramentalis, vt tamen ex propria & speciali sua ratione debeat esse realis, & substantialis proprii sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis.

VI.

VII.

C

Ad glossam cap. Si quis eumque, de Consecr. dist. 2. quâ Interpretes particulam istius capituli, *effunditur sanguis Christi*, explicant per *significatur effundi*, Respondetur, eisdem Interpretes, hanc eandem particulam ibi explicare per *offeratur in cornu*, commemorationem effusionis ipsius: vnde non volunt istud, *significatur effundi*, sonare nudè aliquam representationem, sed vult esse talem, quæ includat verum sanguinem Christi Domini tunc oblatum, & dicunt tunc significari illum effundi per istam eius oblationem, quatenus volunt illum ita realiter, & de facto possum sub speciebus consecratis, repræsentare cruentam effusionem factam in cruce, vt patet ex eo quòd asserunt ibi illam offerri in commemorationem effusionis ipsius, quod idem est ac esse sacrificium commemorationis sacrificij peracti à Christo in cruce, quale esse nostrum Missæ sacrificium ostendimus.

D

VIII.

ARTICVLVS XVI.

Soluntur fundamenta hereticorum posita ab hac particula, Hoc facite in meam commemorationem.

SEPTIMÒ vrgent verba illa sequentia Christi Domini, *Hoc facite in meam commemorationem*, sic, Nunquam id quod tantum est commemoratio & memoria alicuius, est illud ipsum cuius est commemoratio & memoria, quia hæc est species rei alicuius absentis, vt Aristoteles docet libro de memoria & reminiscencia, capite 1. atqui calix & panis quos Christus Dominus dedit Apostolis in vltima cœna, sunt tantum commemoratio quædam & memoria corporis & sanguinis Christi Domini, iuxta illud, *Hoc facite in meam commemorationem*: igitur non sunt corpus & sanguis Christi Domini, nec proinde corpus & sanguis Christi Domini sunt ibi præsentia. Neque potest responderi eandem rem diuerso respectu consideratam posse esse præsentem & memoriam seu commemorationem sui ipsius, Christum præsentem in Eucharistia, esse commemorationem sui ipsius in cruce pendentis, sub qua ratione est abens in Eucharistia: hoc, inquit, dici non potest; tum quia Eucharistia est etiam commemoratio ipsiusmet Christi Domini, & non tantum alicuius eius actionis, vel passionis; primò Corinth. 11. *Hoc facite in mei commemorationem*: & Christus est semper sibi idem; tum etiam quia licet res visibiles possint esse figuræ rerum inuisibilium, attamen res inuisibiles, cuiusmodi est Christus in Eucharistia, non potest esse figura, vel commemoratio rei visibilis, cuiusmodi erat Christus Dominus pendens in cruce.

Respondetur, nec Christum Dominum, nec eius corpus vel sanguinem, quæ sunt realiter præsentia in sacramento Eucharistia, dici à nobis commemoracionem, vel memoriam ipsiusmet Christi Domini, vel corporis, aut eius sanguinis, sed totam illam actionem sacrificandi, quam Christus Dominus fecit in vltima cœna, & nos quotidie facimus in Missa esse commemorationem, & memoriam sacrificij in cruce peracti ab eodem Christo Domino; nam Apostolus primò Corinth. 11. vbi exposuit Christum Dominum dixisse Apostolis, *Hoc facite in meam commemorationem*, statim explicat penes quid ista commemoratio attendatur, dum subiungit, *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat*: sicut & S. Augustinus docet libro 20. contra Faustum cap. 18. & S. Chrysost. in caput vndecimum primæ ad Corinth. disertis verbis ait, eiusmodi memoriam, seu commemorationem fieri oblatione eiusdem rei, quæ in cruce fuit oblata per Christum.

Quod verò vrgent memoriam & recordationem esse rei absentis, non præsentis, soluitur, dicendo passionem & mortem Christi Domini, cuius Eucharistia est memoria, esse abentem, & à longotempore esse præteritam. Deinde etiam Eucharistia esse commemoratio & memoria Christi Domini; non autem eius passionis, adhuc responderetur ex Caluino in cap. 11. primæ Corinth. ad vers. 24. *Ad hoc vt signum aliquod memoriale detur, seu vt aliquid sit memoria, & commemoratio alterius, non requiritur vt illud ipsum,*

A cuius est memoria & commemoratio, sit absolute & simpliciter abens, sed suis esse, vt sit abens secundum eam rationem quâ eius memoria & commemoratio datur: sicut ad rationem signi non requiritur vt sit rei simpliciter & absolute abentis, sed tantum latentis nos, quamvis aliis sit de facto substantialiter præsens, vt patet in Spiritu sancto, quando capite tertio sancti Matthæi descendit super Christum in specie columbæ, & in fumo, respectu ignis latentis, & in nostris verbis, quæ sunt signa nostrorum conceptuum: vnde cum Christus Dominus nobis sit inuisibilis in Eucharistia, tum quia velatur accidentibus consecratis, tum quia est modo indiuisibili; idèd sacramentum Eucharistia potest nobis illum representare, & nostrum intellectum in aliquam eius notitiam perducere.

B Ad id verò quod ibi dicunt, scilicet rem inuisibilem non posse esse figuram rerum visibilium, idèdque Christum Dominum in Eucharistia inuisibilem non posse esse figuram Christi Domini in cruce pendentis modo visibili, & per esse figuram, ibi intelligant esse aliquod signum excitans memoriam in notitiam rei alicuius visibilis, & sumant nomen signi in ampla significatione, quatenus dantur etiam quædam signa spiritalia, Respondetur, absolute & simpliciter loquendo esse falsum, rem inuisibilem non posse esse figuram rerum visibilium; nam & in Angelis, & in nobis species intelligibiles entitatur spirituales dantur, quæ tamen representant intellectui res ipsas visibiles & corporeas, earum memoriam excitant, & causant cognitionem. Deinde quia in materia sacramentorum signa debent esse sensibilia in ordine ad homines, & ad id sufficit vt res illæ sacramentales sint sensibiles per aliud; corpus autem & sanguis Christi Domini sunt aliquid sensibile, ratione specierum consecratarum, vt supra docuimus, idèd responderetur licet illa sint secundum se inuisibilia, non desinere tamen esse signa corporis & sanguinis Christi Domini in cruce existentium, propterea illa innotescunt nobis, & sunt sensibilia per ipsas species consecratas.

ARTICVLVS XVII.

Soluntur argumenta hereticorum posita à circumstantiis institutionis sacramenti Eucharistia.

OCTAVÒ vrgent, circumstantias personarum Christi Domini & Apostolorum; Christi Domini quidem, quia tunc manducauit & bibit cum suis discipulis: at non manducauit seipsum, ad quid enim ista manducatio? quem fructum ei attulisset? Apostolorum etiam, quia eodem planè modo se habuerunt in comedendo pane illo, quem Christus tunc illis porrexerat, ac in comedendis aliis communibus cibis tunc mensæ apposis; illum non magis tunc adorant, quam reliquos communes cibos. Nec satisfaciet qui dixerit, idèd Apostolos tunc non adorasse, quia ordinarij erant cum Christo; licet enim ordinarij essent cum Christo, illum tamen realiter, & substantialiter nunquam adhuc intra se receperant, nunquam adhuc manducatione orali & bibitijsce perceptorant eius corpus & sanguinem; & idèd quia tunc primò accipiebant illa, & hæc tota coram actio debebat esse instructio fidelium, si panis ille datus est à

I.

Christo Domino fuisse verum & reale eius corpus, tunc adorasset illud. Deinde Christus Dominus praecepisset illis colligere fragmenta, maxime cum sub quolibet fragmento panis consecrati, totum Christi Domini corpus remaneat iuxta Catholicos, & vnus panis integer vix possit diuidi in tredecim partes, sicut Christus Dominus tunc diuisit, abique aliquibus fragmentis; Christus Dominus autem tunc nullo modo eis praecepit vt fragmenta colligerent, cum id nulli legatur apud Apostolum, vel Euangelistas: igitur panis ille, quem tunc Christus Dominus dedit Apostolis, nullo modo fuit reale, & verum eius corpus, sed tantummodo signum quoddam, & figura illius.

II.

Respondetur ad primam circumstantiam, Christum Dominum in vltima cena verè, & propriè, & sacramentaliter comedisse suum corpus: item verè, realiter, propriè, & sacramentaliter bibisse suum sanguinem, vt sanctus Thomas docet ex professo sequenti questione 81. artic. 1. & communiter omnes eius Interpretes ibi. Et primò quòd Christus Dominus tunc comederit suum corpus, & biberit suum sanguinem tradunt S. Hieronym. epist. 150. ad Hedibidiam quæst. 2. vbi tanquam magnam miraculum videtur ponere, quòd idem Christus Dominus fuerit in illa cena sacramentali Eucharistica & comedens, & id quòd comedebatur: *ipse, inquit, conuina & conuiuium, ipse comedens, & qui comedebatur*. S. Chrysost. homil. 85. in sanctum Matthæum, S. August. in Psalm. 33. concione 1. & 2. Ischius in caput 8. Leuitici, & plures alij, quos Iansenius citat in sua concordia Evangelica cap. 151.

III.

Quòd item Christus Dominus comederit & biberit corpus suum & sanguinem realiter & sacramentaliter patet, quia verè & realiter ipsa traiecit ab ore suo ad suum stomachum sub speciebus consecratis, sicut nos solemus. Nec in eo maior est difficultas, quam in ponendo vno corpore in pluribus locis, vel in ponendo eodem corpore, sese habente diuerso modo, intra seipsum, quòd Philosophi docent posse fieri, & nos infra attingemus.

Ad illud quòd ibi querunt aduersarij, *ad quid, & in quem finem Christus Dominus tunc comederit corpus suum, & biberit sanguinem suum*, Respondetur primò, ita fecisse quia tunc sacrificabat, vt infra probabitur; qui autem sacrificabat participabat etiam de sacrificio, vt colligitur ex capite sexto Leuitici. Secundò, quia *consumptio hostie* est vel de essentia, vel saltem de integritate sacrificij, quòd tunc constabat, vt videbitur postea: ergo cum tunc verè perageret illud sacrificium, debebat hostiam, quæ est corpus & sanguis eius, consumere; sanguis autem sub ratione potus consumitur bibitione. Tertio, quia Christus Dominus probè nouerat seruare decorum, cum esset summe prudens; at decorum postulat, vt qui alios excipit conuiuio, ipse simul cum illis manducet & bibat, quam rationem S. Hieronymus supra attingit. Postremò, ne, vt sanctus Chrysostomus supra obseruat, discipuli eius abhorrent ad sumptionem carnis & sanguinis.

IV.

Ad illud autem quòd querunt, *quem fructum talis communio attulerit*, Christo, Respondetur primò, non esse necesse quòd libet bonum opus Christi Domini fuisse ipsi vtile, cum nihil sibi promeruerit præter gloriam corporis, & nominis exaltationem, sed faxis esse quòd cesserit

A

vel in honorem Dei, vel instructionem nostram, & Ecclesie, quem finem obtinuisse docent rationes nunc allatae. Deinde responderet, tunc non fuisse consequutum refectionem spiritalem, non defectu virutis in sacramento, sed defectu capacitatis in subiecto, quatenus sanctificans gratia animæ Christi Domini non poterat, iuxta legem ordinariam, incrementum aliquod accipere, vt cum alijs Theologis docuimus ad questionem septimam huius tertie partis; & Christus Dominus tunc non sumpsit hoc sensu spiritualiter corpus suum & sanguinem, prout ea manducatio dicitur spiritualis, quæ fit cum aliquo fructu in comedente recepto. Addit tamen S. Thomas citatà questione 81. Christum Dominum hoc sensu tunc sumpsisse hoc sacramentum etiam spiritualiter, quatenus sumendo illud in prima illa institutione, habuit delectationem spiritalis dulcedinis, quæ delectatio est quidam effectus huius sacramenti: vbi nota sanctum Thomam ibi non dicere *eum accepisse à sacramento, sed tantum habuisse* dum illud primò institueret, quæ duo sunt inter se distincta.

B

Ad secundam circumstantiam, quæ dicunt aduersarij, *Apostolos tunc non adorasse corpus Christi Domini*, Respondetur primò, argumentum hoc esse tantum ab autoritate negarij, quatenus scilicet Euangelistæ, vel Apostoli non scribunt verbis expressis eos tunc adorasse Christum Dominum, quòd argumenti genus Dialectici norunt nullius esse ponderis. Secundò responderetur, Apostolos tunc adorasse corpus Christi Domini, & probatur; vt quis aduersus dignè manducet hoc sacramentum, debet prius diiudicare corpus Christi Domini, ex prima Corinth. 11. & illud adorare, ex S. August. in Psalm. 98. ita dicente, *Et ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit, nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit*: At qui omnes Apostoli, excepto Iudæ, manducant dignè hoc sacramentum in vltima cena, vt intelligitur ex illo Christi Domini testimonio cap. 13. S. Ioannis, *Et vos mundi estis, sed non omnes, sciebat enim quilibet traderet eum, propterca dixit, non estis mundi omnes*: Ergo Apostoli in vltima cena adorauerunt hoc sacramentum. Confirmatur ex S. Hieronymo in Psalmum 21. ad illum versiculum, *Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terra*, vbi per pingues terra intelligit Apostolos, quos ibi ait manducasse & adorasse corpus Christi Domini.

C

Neque est quòd Caluinus lib. 4. Instit. capite 17. §. 35. dicat, *Nos non legere Apostolos in vltima cena prostratos adorasse, sed vt erant dissumbentes accepisse & manducasse*: nam vera & perfecta adoratio (vt sanctus Thomas docet secundà secundæ quæst. 84. artic. 8.) consistit ex duobus partibus, quarum prima & potissima & quæ est veluti anima, est interior reuerentia, seu affectus voluntatis sese subiiciendi alteri ob eius excellentiam, eique exhibendi signa exteriora subiectionis, & seruitutis, loco & tempore cõgruis.

D

Posterior pars est ipsamet actualis exhibitio signi externi, quo talis affectus voluntatis exprimitur; quæ duz partes simul iunctæ in actu exercitio faciunt completam, & propriè dictam adorationem: Apostoli verò, licet non scribantur tunc habuisse actum illum exteriorem, tamen habuerunt interiorem, vt patet ex eo quòd cap. 16. S. Matthæi omnes dixerunt se potius mortem passuros, quam vt negarent Christum Dominum: ideo-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. que non est dicendum absolutè, tunc eos nullo modo adorasse Christum Dominum, vel eius corpus & sanguinem, hæc tunc non exercuerint signum aliquod speciale externum corporis, exprimens istam excellentiam, & eorum subiectionem; potest enim dici eos tunc, solâ illâ interiori reuerentiâ & adoratione fuisse contentos, etiam iuxta regulâ prudentiæ & decori, quia signa hæc exteriora debent fieri prout tempus & locus exigunt: illa autem prostration corporis, de qua Calvinus ibi loquitur, non satis congruè poterat tunc ab illis fieri, cum simul cum Christo Domino mensæ accumberent.

Deinde potest dici veram & sinceram adorationem, quoad actus & signa externa quibus perficitur, non esse determinatam ad corporis prostrationem, quasi nullo alio exteriori signo possit compleri inam & genuflexionem, & demissionem, seu inclinationem capitis, esse signa quibus adoratio possit exterius perfici, patet ex sacris Litteris, & ex modo quo adhuc illâ aliquando exhibemus; Apostolos autem mensæ accubentes cum Christo D. accipiendo ab illo corpus eius, illud simul adorasse, non tantum interiori illâ adoratione, sed & exteriori, nõ quidem per genuflexionem, aut totius corporis prostrationem, quia circumstantia accubitus mensæ id non patiebatur, sed per demissionem & inclinationem capitis decenter factam, vel per aliquod aliud simile signum exterius; cum vltus communis hominum doceat ubi in conuiuiis aliquis potentior distribuit suo inferiori conuiuiæ cibum aliquem, solere inferiori cum aliqua demissione capitis, vel aliquo alio simili signo illum recipere de manu potentioris: Euangelistas autem, describendo hanc cenam, omisisse istam circumstantiam, sicut & alia plura, quæ satis possunt colligi ex decentia ipsius rei, sicut & sancti Patres suprâ citati collegerunt hanc adorationem, vel didicerunt ex traditione suorum antecessorum, quod de multis aliis quæ obseruantur in celebratione Missæ, S. Basilus docet libro de Spiritu sancto cap. 27.

Ad tertiam circumstantiam de collectione fragmentorum, Respondetur, Christum D. prius fregisse panem, quam illum transubstantiaretur in suum corpus, vt suprâ obseruauimus; & idem non fuisse opus nouo aliquo & speciali præcepto, sed fuisse satis, si quæ essent fragmenta colligerentur simul cum aliis quæ decidebant de communi mensa. Quod si placeat alicui Christum Dominum fregisse tantum post perfectam consecrationem, tunc respondebitur Christum Dominum pro sua sapientia & prudentia hoc sacramentum sic diuissile in plures partes, singulis conuiuiis distribuendas, vt nullum superfuerit fragmentum; nam & nos, si velimus diligentiam adhibere, possumus distribuere fructum panis in aliquot partes, itavt nulla inde decidant fragmenta.

ARTICVLVS XVIII.

Soluntur argumenta ex aliis Scriptura testimonij petita.

CALVINISTÆ, præter testimonia sacre Scripturæ superius explicata, vrgent & quædam alia, quæ tamen non sunt tanti momenti: Primum est, quod S. Petrus Act. 3. dicat cælum continere Christum Dominum vsque

A ad tempus resurrectionis: item quod Christus Dominus cap. 16. S. Ioannis dicat se relinquere mundum; cap. 12. dicat, *Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis*: quibus locis explicat se ita relinquere mundum, vt amplius non sit in eo, nec proinde in Eucharistia, cum longè magis sit in mundo per realem existentiam in sacramento, quam antè mortem, quia simul nunc est in pluribus hostiis, cum tamen tunc in vno tantum esset loco: item professunt quod Apostolus, optimus verborum Christi Domini Interpreter, primæ Corinth. 11. loquens de hoc sacramento, vocet illud *ter panem, panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* at corpus Christi Domini non frangitur, nec item est communicatio, seu participatio sui ipsius: ergo per istam particulam panis, verus & propriè dictus debet intelligi.

B Respondetur ad testimonia sancti Ioannis, illa procedere tantum de *presentia visibili*, & humana conuersatione cum hominibus, vt ipsemet Christus Dominus explicat, dum cap. 16. S. Ioannis loquens de suo discessu, ait, *Et non videbitis me*, quo modo non est in Eucharistia, cum nullo sensu possit ibi à nobis percipi.

Nec obstat quod in contrarium dicunt, scilicet *presentiam inuisibilem non magis negare existentiam realem in mundo, quam visibilem*: & proinde cum dicat Christus Dominus *se exire ex hoc mundo*, consequenter negare se esse presentem in Eucharistia. Hoc, inquam, non obstat, nam *realis presentia in mundo* potest intelligi duobus modis, Primò, quatenus tantum sonat nudam realem existentiam in illo, quo modo Deus existit in mundo, habetque realem presentiam in illo, quamuis à nullo nostrum videatur.

C Secundo, quatenus vlti à realem illam existentiam in mundo, sonat modum conuersationis familiariter & visibiliter cum hominibus, sicut homines solent conuersari inter se. Iam existentia Christi D. in hoc sacramento dicitur illam esse quidem in mundo iuxta priorem modum, non tamen iuxta posteriorem, vt per se patet: Christus autem Dominus locis in obiectione citatis locutus est de suo discessu, quoad *presentiam visibilem*, secundum quam conuersabatur cum hominibus, vt notauimus ex illo eius verbo, *Et non videbitis me*, & patet ex eo quod loquatur ibi de suo discessu per mortem & ascensionem suam post resurrectionem: at certum est post suam resurrectionem & ascensionem non fuisse amplius modo mortali, & communi cum hominibus conuersatur. Idem denique patet ex illa antithesi quam facit cap. 12. sancti Ioannis, *Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis*; vt enim hæc antithesis sit legitima, verba illa, *habetis*, & *habebitis*, debent eodem planè modo & sensu accipi; sed dum est sermo de pauperibus, verbum illud, *habetis*, accipitur de *presentia visibili*, & modo humano, quo pauperes nobiscum conuersantur, vt per se patet: ergo & cum Christus Dominus ibidem loquitur de seipso, *me autem non semper habebitis*, verbum illud, *habebitis*, debet accipi de *presentia visibili*, & modo humano quo homines solent inter se conuersari. Atque, hoc modo illâ Christi Domini presentiam S. Chrysostomus intellexit, homil. 24. in primam ad Corinthios circa finem, dum agens de corpore Christi Domini existente in Alari, & simul in cælo ita ait, *Quod illuc, scilicet in cælo, est omnium pretiosissimum, & maxime honoran-*

V.

VI.

VII.

VIII.

I. *don, hoc ostendam tibi scum in terra. Item lib. 3. de Sacerdotio cap. 4. loquens de Christo Domino praesente in hoc sacramento, ita exclamat, Omiraculum! o Dei benignitatem! qui cum Patre sursum searet, in illo ipso temporis articulo omnium manibus pertrahatur. Similiter S. Ambrosius lib. 4. de sacramentis capite 4. dum asserit id quod bibitur de calice coeocrato esse sanguinem Christi Domini, non tamen speciem sanguinis apparere, ut nullus horror erroris sit, & pretium tamen Redemptionis operetur: & reliqui Patres dum asserunt realem & substantialem Christi Domini praesentiam in hoc sacramento.*

Ad locum tertii capitis Actorum respondetur primo, vulgatam editionem non habere verbum *capere*, sed *suscipere*, cui verbum Graecum etiam respondet, unde cum ad significationem eius sufficit Christum Dominum esse realiter in caelo, nec verbum istud neget eum esse alibi, Calvinista non possunt inde probare Christum Dominum iam sedentem ad dexteram Patris, non esse simul & eodem tempore vel instanti in Eucharistia.

Deinde respondetur, etiamsi verbum istud, *capere*, haberetur, adhuc id inde non sequeretur, quia secundum communem usum loquendi, dicimur multa capere, quae ita sunt in nobis, ut tamen extra nos reperiantur. Tertio, veteris Beatissimae Virginis dicitur *clausisse Verbum divinae*, quod tamen verum etiam existeret extra illam: item caput cuiuscumque hominis potest recte dici *capere animam*, quia haec est in illo, nec tamen sequitur inde eam non esse in aliis partibus corporis, quia iuxta hanc significationem verbi continere, tunc aliquid dicitur continere aliud, quando habet illud in seipso, sine etiam sit extra illud, sine non; unde licet caelum verum contineat Christum Dominum, non propterea tamen sensus erit, Christum Dominum non esse extra illud.

II. Tandem, continentia illa Christi Domini in caelo, de qua sanctus Petrus ibi loquitur, intelligitur de continentia Christi secundum speciem visibilem; nam cum antea insinuasset resurrectionem & ascensionem Christi Domini, voluit etiam illis proponere alium nostrae fidei articulum, de extremo iudicio per Christum Dominum faciendum, dum ait Christum Dominum in caelo futurum usquequo tempora restituat: & ideo ut S. Petrus intelligit Christum Dominum esse iudicaturum omnes secundum suam praesentiam, omnibus adstantibus iudicio, visibilem; sic etiam docet eundem Christum Dominum futurum in caelo secundum illam praesentiam visibilem, nec propterea negat realem eius praesentiam in hoc sacramento: atque argumentum hoc Calvinista sunt mutati à Berengario, ut videre est apud Guttmundum libro 2. de veritate Eucharistiae, ubi Berengarius obicit Catholicis hunc locum.

IV. Ad ultimum argumentum fundatum in nomine panis ter repetito per Apostolum loquentem de hoc sacramento, respondetur, praeter solutiones supra allatas nomen hoc, *panis*, duplicem habere in sacris Litteris significationem: unam, quae absolute significat omnem cibum, seu illud omne quod potest comedi, ut patet primo Reg. 14. ubi Ionathas dicitur fessisse contra edictum, quo Rex prohibuerat comedere panem usque ad vesperam, cum tamen non comedisset panem confectum à pastore, sed mel tantum de-

A. *galet: item manna quod Deus pavit Hebraeos in deserto, dicitur passum in sacris Litteris panis, cum tamen esset aliquid omnino aliud & alterius generis à pane triticeo, ideoque sumere panem, frangere, manducare panem, etiam in nouo Testamento passim idem sonant ac numerare cibum. Altera significatio est, quae significat panem coctum, seu pistum, quia scilicet inter omnes cibos panis ille est apud omnes gentes vitatissimus: itaque quando in sacris Litteris sacramentum Eucharistiae vocatur panis, sic appellatur, iuxta priorem significationem, secundum illud Christi Domini cap. 6. S. Ioannis, Caro mea verum est cibus, & non secundum posteriorem, etiam prima Corinth. 10. nam Apostolus subiungit omnes Christianes participare de illo vno pane, Vnum corpus, inquit, multi sumimus: qui de vno pane participamus, quod non potest intelligi de vno pane, iuxta secundam significationem, cum omnes fideles non manducant de vno pane ita sumptis: nec enim vnus materialis panis, etiam divisus in partes, fuisse sufficiens Corinthiis, ad quos ibi scribit, & quorum congregatio erat magna, ut significatur capite 8. Actuum: tum etiam quia & ipsemet Apostolus seipsum tunc absentem comprehendebat in numero eorum qui comedeant de hoc vno pane, sed id intelligitur tantum de pane iuxta primam significationem, quatenus quotquot accipiunt hoc sacramentum, omnes manducant idem numero corpus Christi Domini.*

C. Neque in contrarium facit illud Apostoli ibidem, *Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est*: sensus enim huius sententiae est usum huius panis esse, omnibus illum manducantibus, participationem, & communicationem, seu communionem corporis Christi Domini, nam nomen hoc, *fractio*, ut supra observavimus, significat in sacris Litteris distributionem, & manducationem, seu usum cibi: ideoque cum usus rei alicuius non possit intelligi, absque illa re, cuius dicitur esse usus, & manducatio cibi, sit quaedam communicatio ipsius rei cibi facta manducanti, recte intelligimus mentem Apostoli esse quod corpus Christi Domini sit ibi realiter, item quod illud communicetur verè, realiter, & substantialiter manducantibus Eucharistiam, cum eius usus, quem nomine fractionis intelligit, sit verè, realiter, & substantialiter communicatio corporis Christi Domini.

ARTICVLVS XIX.

D. *Veritas corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia probatur ex Patribus, & miraculis.*

QVONIAM multi ex professo collegunt varia Patrum testimonia, item ex variis hinc & inde Patrum & Historicorum monumentis miracula, quibus haec veritas fidei probatur, ut satisfaciamus praesenti articulo sufficere, vel ipsosmet eiusmodi collectores nominasse, vel Patrum auctoritates ad certa quaedam capita breuiter reuocasse, ut quilibet possit pro tempore & occasione illis uti.

Quod spectat ad miracula ea referunt Paschasius libro suo de Eucharistia cap. 4. Guttmundus libro tertio de sacramento Eucharistiae circa medium. Sanctus repetitio secundum de Eucha-

riffia, cap. 25. Garetius de *presentia corporis Christi* in sacramento classe 6. & 7. Bozius lib. 14. de *signis Ecclesie*, cap. 3.

Patrum verò testimonia per singulas ætates collégerunt Gropius libro de *veritate corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia*, ubi etiam vindicat à calumniis hæreticorum. Garetius citato opere primis quinque classibus. Sanctius repetitione secundâ de *Eucharistia*, à capite primo vsque ad nonum. Alanus libro primo de *Eucharistia*, cap. 24. Bellarminus toto secundò libro de *Eucharistia* sacramento. Coccius in suo *Theſauro Catholico*, tomo 2. lib. 6. art. 1. & communiter omnes Scholastici ad hunc locum.

Hæc autem omnia possunt ad ista capita reuocari, vt ea quæ excludunt expresse figuram meram, continentur primo capite. Sic sanctus Ambrosius libro sexto de sacramentis initio primi capitis, *Sicur*, inquit, *verus est Dei filius Dominus noster Iesus Christus &c. ita vera eius caro est, sicut ipse dixit, quam accipimus, & verus eius sanguis quem peramus*. Sic sanctus Damascenus lib. 4. de *fide orthodoxa* cap. 14. Theophylact. Euthymius ad 26. cap. S. Matthæi, ad 14. S. Marci, ad 26. sancti Ioannis, sic quidam Epiphanius in septima Synodo actione 6.

Secundo capite eæ Patrum autoritates continentur, quæ docent Christum Dominum voluisse nobis dare corpus suum & sanguinem in hoc sacramento, ad exercitium nostræ fidei, vel ad horrorem fugiendum; nam si acciperemus tantum eorum figuras, & panis & vinum, nullam aliam acciperent immutationem, quam quod remanendo in reali, propria, & substantiali sua entitate eleuantur ad representandum modo tantum figuratiuè, corpus & sanguinem Christi Domini, Christus Dominus ineptè diceretur voluisse nobiscum remanere sub aliena specie pro exercitio nostræ fidei, & ad fugiendum horrorem, cum nullus sit horror manducare substantialem triticum panem, & bibere vinum vitigenum: sic S. Cyprianus *sermone de Cæna Domini*: sic S. Ambrosius lib. 4. de sacramentis, cap. 4. sic S. Auguft. lib. 3. de *Trinitate*, cap. 10. sic S. Cyrillus Alexandr. epist. ad Calocerium. Theophyl. ad cap. 14. S. Marci.

Tertio capite, hæ Patrum autoritates continentur, quæ, dum est sermo de hoc sacramento, afferunt Christum Dominum simul & semel esse in cælo & in terra, eum idè instituisse hoc sacramento, vt esset nobiscum, suam nobis humanitatem relinqueret, in eoque relucere omnipotentiam Dei: si enim tantum nudam sui figuram nobis reliquisset, iam falsè dicerent illum simul & semel esse in cælo & in terra; item nobis suam reliquisset humanitatem, cum illa tunc abesset tantum à nobis, quantum distat cælum à terra: item ineptè admirarentur ibi omnipotentiam Dei, cum nuda institutio signi non posset omnipotentiam in insituente, vt patet in nostris signis, quæ solâ hominum institutione significant: at sancti Patres affirmant ista omnia à nobis commemorata. S. Iustinus Martyr apologiâ secundâ, S. Ambrosius libro 4. de sacramentis cap. 4. & libro de *illis qui inuitantur* cap. 9. sanctus Chrysostomus duobus locis præcedenti articulo relatis: item homil. 2. ad populum Antiochenum, homil. de diuitiis & paupertate, hom. 17. in epist. ad Hebr. S. Basil. in sua Liturgia; Euseb. Emisf. hom. 5. de *Paschate*, & ante illos S. Cyprianus *sermone de Cæna Domini*.

Quarto capite hæ Patrum autoritates continentur, quæ docent Christum Dominum, non solum fide, & voluntatum concordia, sed realiter & per contactum nobis coniungi, dum sumimus hoc sacramento: si enim reipsâ & de facto ei coniungimur, illum aliquo modo contingimus, scilicet quatenus tangimus species consecratas, quibus Christi Domini corpus est inuolutum, & cum hæc posset realem presentiam virtutis extremi, corpus Christi Domini debet esse realiter & de facto in Eucharistia: sic S. Gregorius Nyssenus oratione *Eucharistica*: sic S. Cyrillus Alexandr. lib. 4. in S. Ioannis cap. 13. & 14. & lib. 11. cap. 27. sic S. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 4. ubi ait nos ratione huius sacramenti percipi fieri *Christophoros*: sic S. Chrysostomus homil. 60. ad populum Antiochenum, & homil. de S. Philogono.

Quinto capite eæ Patrum autoritates continentur, quibus commendant charitatem Christi Domini erga nos, eamque dicunt excedere amorem matrum in filios, quatenus illæ vt plurimum tradunt filios suos aliis alendis, Christus autem nutrit nos sua carne, & sanguine; nam si hoc sacramento esset nuda figura, ista exaggeratio esset mala, & falso fundamento innixa; tunc enim charitas matrum in suos filios esset maior, quatenus, ceterò non alant illos proprio suo lacte, curant tamen vt lac propriè dictum exhibeatur illis, quod maiorem habet conuenientiam (vt pote specificam) cum proprio suo lacte, quam panis & vinum habeant cum corpore & sanguine Christi Domini: & vt ridiculè loqueretur qui diceret se proprio & naturali corpore alium nutrire, quia eum alit patâ concoctâ, suam effigiem & imaginem habente sibi impressâ: ita etiam Christus Dominus diceretur ridiculè ab istis Patribus nos in sacramento Eucharistie alere proprio suo corpore & sanguine, si in Eucharistia nobis exhiberet solam figuram sui corporis, Patres autem qui ita loquuntur, sunt S. Chrysostomus hom. 63. in S. Matthæum, homil. 45. in S. Ioann. hom. 61. ad populum Antiochenum, Theodoretus sermone 10. de *providentia* paulò ante medium.

Sexto capite, eæ Patrum autoritates continentur, quibus ex *veritate corporis & sanguinis Christi Domini* in hoc sacramento probant, vel confirmant alia mysteria nostræ religionis; cum enim veritas conclusionis deducatur ex veritate præmissarum, & connexionem medij cum illis: vbi Patres probât aliquid aliud mysteriū ex reali & substantiali presentia corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento, supponunt tantum certum, non tantum apud fideles, sed & apud eos hæreticos contra quos disputant, realem & substantialem presentiam corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento dari; aliàs censerentur malè argumentari, cum omnis probatio debeat procedere ex iis quæ aliquo modo sunt notiora ipsâ conclusione: sic sanctus Irenæus libro 4. aduersus hæreses cap. 34. probat Christum Dominum esse filium Dei qui mundum condidit: item vniuersalem hominum resurrectionem futuram, ex eo quod Christus Dominus panem & vinum benedictione & inuocatione, corpus & sanguinem suum esse prædicauerit, & fecerit, ea offerri instituerit, & edenda distribuerit in commemoratione propriæ mortis, & pignus nostræ resurrectionis: sic idem S. Irenæus lib. 5. cap. 2. probat nostram carnem

V.

VI.

VII.

VIII.

I. esse capacem vite æternæ, ex eo quod revera foveatur corpore & sanguine Christi Domini: quo loci discretis verbis ait, *nos in hoc sacramento manducare carnem Christi Domini, & eius sanguinem bibere, non tanquam hominis alicuius imaginarij & spiritualis, sed tanquam carnis eius, qui verè animam habet hominis constantis carnis & ner- nis.* Sic S. Hilarius lib. 8. de Trinit. ex illa conjunctione substantiali, quam habemus ad Christum Dominum per hoc sacramentum (iuxta illud cap. 6. S. Iohannis, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in illo*) probat illud Christi Domini apud Iohannem 17. cap. *Ego & Pater unum sumus*, non esse intelligendum de unione per solum consensum voluntatis, sed de unitate nature.

II. Vltimo capite, ex Patrum autoritates continentur quæ affirmant transubstantiationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini; item Christi Domini corpus & eius sanguinem offerri à nobis in sacrificio Missæ, de quibus postea agendo de nostro Missæ sacrificio.

DISPUTATIO II.

De Patrum autoritatibus, quibus hæretici videntur contra realem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini in sacramento Eucharistia.

ARTICULVS PRIMVS.

III.

UXTA methodum articuli vltimi præcedentis disputationis possumus reuocare ad certa quædam capita autoritates Patrum quas hæretici videntur contra realem & substantialem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento, ita vt præsentii articulo contineantur illæ quibus dicunt Christum Dominum dedisse huic sacramento, *vt esset figura sui corporis*: sic Tertullianus lib. 3. aduersus Marcionem cap. 19. *Vt & hinc intelligat, inquit Tertullianus, corporis sui figuram panem dedisse: & apertius libro 4. contra Marcionem cap. 40. Acceptum panem, inquit, & distributum discipulis corpus suum illam fecit, hoc est corpus meum dicendo, id est figura corporis mei.* Sic S. Hilarius, & refertur de consecrat. dist. 2. *Corpus Christi.* Sic S. Ambrosius libro 4. de sacramentis, cap. 5. S. Augustinus in Psalmum 3. Item qui Eucharistiam dicunt esse figuram corporis Christi: vt hæc autoritates soluantur.

IV.

Imprimis notandum est, hæc duo, *Eucharistiam esse figuram, & Eucharistiam esse puram figuram*, neque quicquam aliud includere, esse inter se distincta, nam secundum excludit quidem veritatem rei, primum verò minime, vt Tertullianus probat libro 1. contra Marcionem cap. vlt. cum enim Marcion vellet ostendere corpus Christi Domini fuisse phantasticum, non verum, eo quod Christus Dominus 2. cap. ad Philippiens. dicatur *In similitudinem hominum factus, & habitans in vnicuique*. Tertullianus respondit non sequi, *Quasi, inquit, non & figura, & similitudo, & effigies substantia quoque accedant.* Et ibidem ex eo quod Christus Dominus dica-

A tur ab Apostolo, *figura & imago Dei invisibilis*, qui tamen verè & propriè est Deus, docet figuram non excludere veritatem.

Notandum secundò, non repugnare vnum & idem, diuersio tamen respectu, *esse veritatem, & simul & semel esse figuram alterius rei, vel etiam sui ipsius considerati secundum aliud statum.* Exemplum prioris est in omnibus sacrificijs Legis Moysæ, quæ adumbrabant euentum sacrificium Christi Domini, & tamen erant veræ & propriè dicta sacrificia. Exemplum posterioris potest esse ipsemet Christus Dominus in sua transfiguratione, in qua fuit quædam figura sui ipsius, vt beandi quoddam corpus, post resurrectionem.

Notandum tertio, aliquando Patres ita loqui de hoc sacramento Eucharistia, vt tamen explicent figuram eius quæ præcesserit in veteri testamento, & tunc ita vt termino hoc, *figura, vtilum non Eucharistia accommodet, sed figura*, quam ibi explicant.

Ex his primæ autoritates huius capituli soluantur, quatenus primò nullæ illarum ita vocant & dicunt Eucharistiam *esse figuram corporis Christi Domini solummodo nudam*, quasi hæc ratio figuræ tollat ab hoc sacramento veritatem & realitatem corporis & sanguinis Christi Domini, vt patet illas legenti; idè quæ cum ratio figuræ, loquendo absolute & simpliciter, non semper excludat veritatem rei, cuius dicitur esse figura, vt nunc probatum est ex Tertul. Caluinistæ non possunt inde contra nos validum desumere argumentum, & quod nunc dicimus de figura illud idem est obseruandum circa hanc particulam, *mysterium*, scilicet illud, loquendo absolute, non negare præsentiam etiam realem eius rei, cuius dicitur esse mysterium; nam Christus Dominus, loquendo de unione humanitatis suæ ad Verbum, potuit dicere illam *esse quoddam mysterium*, sicut & nos dum loquimur de sanctissima Trinitate; neque tamen propterea talis vnio fuisset absens, sicut nec in posteriori exemplo sanctissimæ Trinitatis definit esse præsens vbique, quia scilicet *mysterium dicitur quasi occultum, & latendum*, vt obseruauimus agendo de nomine sacramenti: sed ad rationem mysterij sufficit, vt id quod dicitur esse mysterium, sit occultum, est id sit præsens.

Atque hoc primo modo authoritatem S. Hilarij supra relatam esse intelligendam docet ipsemet eius textus; cum enim sacramentum Eucharistia constet duobus, scilicet corpore & sanguine Christi Domini, item speciebus consecratis, vt docuimus ad questionem 73. disput. 2. articulo 8. sanctus Hilarius ibi docet ratione prioris veritatem esse in hoc sacramento, ratione autem posterioris esse figuram, quatenus scilicet species panis & vini præsentant nobis corpus & sanguinem Christi Domini per modum cibi & potus, vt loco citato explicatum est; ita enim ait sanctus Hilarius ibi, *Corpus Christi quod semitur de Altari figura est, dum panis & vinum extra videtur: veritas autem dum corpus & sanguis Christi in veritate intra* (id est delitescens sub speciebus consecratis) *creditur: & hanc tantum fuisse mentem sancti Hilarij patet ex octauo eius libro de Trinitate, dum disputans contra Arianos facit paritatem inter veritatem carnis Christi D. à nobis manducat in hoc sacramento, & veritatem carnis eiusdem Christi Domini assumptæ: quod vt Verbum verè assumptum nostram carnem; ita & nos in hoc sacramento verè accipi-*

I. mus carnem corporis Christi Domini: ideoque paulo post id confirmavit duplici autoritate Christi Domini capite sexto sancti Ioannis, *Caro mea verè est cibus*, &c. & *Qui manducat meam carnem*, &c. sic concludit, *de veritate carnis & sanguinis non relitius est ambigendi locus, nunc enim & ipsius Domini professione* (scilicet quando dixit, *Hoc est corpus meum*) & *fide nostra* (id est secundum fidem Catholicam quam profite-mur) *verè caro est, & verè sanguis*.

Eodem planè modo sanctus Ambrosius ibi ab aduersariis citatus est intelligendus, quando ait, *Id quod sumitur de calice consecrato habere similitudinem pretiosi sanguinis Christi Domini*: nam nomine similitudinis intelligit species vini, sub quibus consecratis accipimus verum & substantialem Christi Domini sanguinem, vt patet ex eo quod subiungit, *nimirum ideò nos ita eum accipere, vt nullus sit horror erroris*: quæ ratio tunc esset omnino vana & falsa: tum ex eo quod caput illud sic concludat, *Didicisti ergo quia quod accipis, corpus est Christi*. Et in eodem capite paulo ante medium, *Erge, inquit, tibi vt respondeat, non erat corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationem dico tibi quod iam corpus est Christi, ipse dixit & factum est, ipse mandauit & creatum est*.

Sic etiam sanctus Augustinus intelligitur, dum in expositione Psalmi tertij ait Christum Dominum adhibuisse Iudam ad conuiuium, in quo corporis & sanguinis sui figuram discipulis commendauit & tradidit: vel enim vult hoc sacramentum dici & esse figuram sui eiusdem corporis in cruce pro nobis oblatis, quatenus nimirum Eucharistia continet commemorationem, imò & expressionem mortis eius, scilicet prout *vt verborum forma*, corpus eius ponitur sine sanguine & modo mortuo; vel vult rationem figuræ consistere tantum in speciebus consecratis, quæ quatenus sunt accidentia earum substantiarum, quæ conponuntur ex multis in vnum congestis, optimè representant mysticum corpus Christi Domini, seu Ecclesiam, & vnitatem fidelium cum Christo Domino, vt ipsemet explicat tractatu vigesimo-sexto in sanctum Ioannem ita scribens, *Propterea Dominus noster Iesus Christus corpus & sanguinem in eis rebus commendauit, quæ ad vnum aliquod rediguntur ex multis*: iuxta quem loquendi modum Eucharistia continens sub speciebus consecratis verum & substantialem corpus Christi Domini, dicitur ratione specierum figura corporis Christi Domini, non per respectum ad reale & substantialem corpus Christi Domini realiter contentum sub istis accidentibus, sed per respectum ad corpus mysticum Christi Domini, seu eius Ecclesiam, cuius vnitatis & pacis species consecratae sunt quædam figura, vt patet ex relatis auctoritatibus sancti Augustini, & ex eo quod in primitiua Ecclesia (vt Espensius libro secundo de adoratione Eucharistia capite quarto obseruat ex sancto Irenæo) Eucharistia, tanquam signum pacis & communionis Catholicæ mittebatur à summo Pontifice Episcopis aduentantibus Romanis: & quòd sanctus Augustinus sit hoc modo intelligendus tam verba eius antecessoria, quàm consequentia docent; ibi enim iudicat Christum Dominum cum Dauide, Iudam proditorem cum Absalone Davidis filio, cuius nomen idem est ac *pax patris*, & ait sicut David Absaloni etiam sibi bellum inferenti, non desuit esse pa-

A carus, quatenus optauit etiam mori pro illo; sic etiam Christus Dominus fuit pacatus Iudæ suo proditori, etique pacem exhibuit, quatenus eum adhibuit ad recipiendum Eucharistiam, quæ est signum vniõis & pacis. quam membra corporis eius mystici debent habere, & quando etiam in traditione, eius excepit osculum.

Denique Tertullianus vtroque illo loco ab aduersariis relato explicatur ex tertio nostro notabili, scilicet eum ibi explicare figuras corporis Christi Domini, & nomen figuræ non applicare corpori, sed *pani*, prout in veteri Testamento adumbratit verum reale & substantiale corpus Christi Domini; cum enim toto illo opere ostendat conuenientiam noui Testamenti cum veteri contra Marcionis antitheses inter vtroque Testamentum, docet in particulatâ eâ, quæ in veteri habentur prænuntiata de Christo Domino, in nouo resecti completas; & priori quidem loco nobis obiecto Christum Dominum in eâ passione, quando affixus est cruci, adimpleuisse figuram latentem in nomine *panis*, apud Ierem. cap. 11. quando impij Iudæi ita dicunt, *Veni et mittamus lignum in panem eius*, & docet particulam, *panem*, ibi apud Ieremiam denotare Christi Domini corpus à Iudæis affigendum cruci, dum post prædictam particulam Ieremias, *panem eius*, statim explicans illam subiungit, *Vtque in corpus: sic enim Deus in Euangelio quæque vestro reuelauit, panem corpus suum appellans, vt & hinc iam enim intelligas corpus sui figuram panis dedisse*: (sic enim in gentium casu Rhænanus legitur) quorum posteriorum verborum sensus est iste: vt intelligas Christum Dominum impleuisse corporis sui figuram latentem in nomine panis, quando scilicet passus est se crucifigi à Iudæis: & hunc esse sensum istius loci satis ipse significat lib. 4. contra Marcion. cap. 40. vbi hoc modo explicat hanc particulam, *panem*, & arguit inscitiam Marcionem, quòd ignoret *panem* ibi apud Ierem. significare *verum & reale Christi Domini corpus*, & ait secundum vanitatem Marcionis Christum Dominum debuisse facere vt panis crucifigeretur, & non verum, reale, & proprium eius corpus ex quibus satis elucet Tertul. ibi velle figuram cadere in solam illam particulam, *panem*. Quòd si quis ita legat locum illum, vt particulam, *pani*, constituat in datiuo, vt *panem* legit ad illum locum iuxta exemplaria Vaticana, tunc sensus erit, *Christum corporis sui figuram panis dedisse, id est instituisse, vt in veteri Testamento panis esset figura sui corporis*.

Eo planè modo posterior locus Tertulliani intelligitur, nam pars illa eius vltima, *id est figura corporis mei*, ibi non refertur ad sacramentum Eucharistia, quasi illud vocet figuram, sed refertur ad panem, de quo Hierem. citato cap. 11. agit, quia ibi, sicut præcedenti loco, docet *panem* in veteri Testamento apud Hieremiam fuisse figuram corporis Christi Domini: ideoque hæc particula Tertulliani, *id est*, non est explicatiua istius termini; corpus meum, sed huius antecedentis termini, hoc, ita vt sensus sit, *Hoc quod in Lege veteri erat figura corporis mei, nunc est corpus meum*: & sensus hic patet ex eo quòd dicat ibi *panem* illam fuisse veterem figuram corporis Christi Domini, similiter vinum fuisse veterem figuram sanguinis Christi Domini; quod non diceret de Eucharistia, etiam secundum Caluiniast, iuxta quos Christus Dominus in vltima cæna panem instituit in figuram sui corporis,

I.

cum debuisset dicere *novam esse figuram*; sed id tantum dicit de *pane*, cuius fit mentio in veteri Testamento; & hoc amplius explicat dum exponens illud Geneseos 49. *Lanabis in vino stolam suam, & in sanguine vine amictum suum*, de corpore & sanguine Christi Domini, sic concludit caput istud, *ita & nunc sanguinem suum in vino consecrauit, qui tunc vinum in sanguinem figurauit*, id est Christus Dominus, qui prius in veteri Testamento *vinum* appellauit sanguinem, postmodum vi & efficacia consecrationis effecit, vt verus & realis eius sanguis sit sub speciebus vini: & pro hac explicatione videri possunt Sancti eius de *Eucharistia* repetitione tertia, capite quarto, Pamelius in suis annotationibus ad posteriorem locum Tertulliani.

II.

Sed contra hanc expositionem obicitur primum, si hæc particula, *id est*, esset nota explanationis istius termini, hoc, Tertullianus debuisset eam ponere statim post particulam, hoc, & non post istam, *corpus meum*. Deinde iuxta hanc expositionem, particula, hoc, in forma consecrationis supponit *pro pane*, quod tamen supra est à nobis reiectum.

III.

Ad primum respondetur, transpositionem verborum ibi esse factam à Tertulliano per figuram, quem Grammatici vocant, *hyperbaton*, ne scilicet interromperet ordinem verborum Christi Domini, quod tunc ei fuisset faciendum, si voluisset statim subicere prædictæ particulæ expositionem; & similis transpositio reperitur in eodem Tertulliano libro contra Praxeam capite vigesimo nono, vbi explicans quæ ratione Christus Dominus, cum sit Deus, potuerit mori, citat illud Apostoli primæ ad Corinthios decimo quinto. *Quoniam Christus mortuus est*, dicendo, inquit, *Christus mortuus est*, *id est vnus*, id quod vnus est, mortuum ostendit, *id est carnem*: quod loci particula, *id est vnus*, quæ est explicatiua huius particulæ, *Christus*, non ponitur immediate post, ne sententia Apostoli interrumpatur.

IV.

Ad secundum respondetur, aliud esse *traderæ dogmaticè formam legitimam*, quæ vtamur in conficiendo, seu consecrando corpore Christi Domini, & aliud *docendo explicare modum*, quo fiat hæc conuersio, & quidnam in illa habeat rationem termini à quo, nam quia primum versatur circa aliquid agendum propter Christum Dominum instituit, debet talis esse conditio, vt nullo modo immutet sensum formalem verborum Christi Domini; & item quoniam particula, hoc, sic considerata determinat corpus Christi Domini, vt supra probatum est, corpus autem Christi Domini est aliquid omnino aliud à pane, sit vt illa in sui resolutione non explicetur per particulam, *hic panis*; tunc enim consecratio esset omnino nulla, vt docebimus agendo de forma huius sacramenti: quia verò secundum versatur tantum *speculatiue* circa modum, quo hæc admirabilis conuersio perficitur, & panis habet in illa rationem termini à quo, transique per sui rotius conuersionem in corpus Christi Domini, vt postea docebitur, sit vt inter explicandum modum huius conuersionis, illæ propositiones censentur à Theologis legitimæ pro explicando hoc mysterio, quæ important tantum aliquam substantiarum successionem, vt S. Thomas docet hac parte quæst. 75. articulo 8. vnde cum Tertullianus ibi consideret tantum *speculatiue* hæc verba Christi Do-

mini, & tantum velit explicare figuram esse adimpletam, veritatem successisse figuræ, cum hæc figura in Lege veteri fuerit panis, rectè potuit, loquendo *speculatiue*, per particulam, hoc, intelligere panem, tanquam terminum à quo huius transubstantiationis.

ARTICVLVS II.

Explicantur Patrum auctoritates, quibus dicunt Eucharistiam esse signum, & symbolum corporis Christi Domini.

IN hoc secundo capite dux potissimum auctoritates reponuntur. Prior est sancti Augustini libro contra Adimantum capite duodecimo, *Non dubitauit*, inquit, *dicere, Hoc est corpus meum*, cum daret signum corporis sui. Posterior est Theodoretæ Dialogo primo, qui in scribitur *immutabilis*: *Saluator noster*, inquit, *nomen commutauit, & corpori quidem, id quod erat symboli ac signi, nomen imposuit; symbolo autem, quod erat corporis: & ibidem, Symbola & signa quæ videntur, appellatione sui nominis honorantur*. Vt auctoritates huius secundi capitis soluantur,

Notandum est, *rationem signi*, præcisè consideratam, non excludere *veritatem* & *presentiam realem*, seu *substantialiam* eius, cuius est signum: nam & in veteri Testamento *Arca fœderis* erat signum *presentiæ Dei*, cui tamen Deus erat *presentissimus*: item capite tertio sancti Matthæi columba descendens supra Christum Dominum erat signum Spiritus sancti, & tamen Spiritus sanctus verè & realiter erat ibi *presens*: item fumus est naturale signum ignis, cui tamen ille est proximè *presens*, & in his omnibus pro ratione signi satis est, quod per sui speciem, quam ingerunt sensibus, faciant nos deuenire in cognitionem alicuius, vt docent Dialectici libro de interpretatione, licet res significatæ sint *presentes*.

Similiter secundò notandum est, aliquid posse se simul esse, pro diuersa consideratione, *veritatem & signum*, vt aduertimus agendo de ratione figuræ, quare testimonia Patrum contenta secundo capite non videntur contra nos, cum nullum eorum dicat Eucharistiam esse *purum & nudum signum*, & rectè intelligamus illam, pro vt coalecit ex corpore & sanguine Christi Domini & speciebus consecratis, esse veritatem ratione prioris, signum verò ratione posterioris, cum illæ species externæ consecratæ, vbi verba consecrationis fuerunt debite prolata supra materiam, significant corpus & sanguinem Christi Domini per modum cibi & potus; item passionem Christi Domini; item vniõnem fidelium, non tantum inter se, sed & cum Christo Domino capite nostro, vt sanctus Augustinus explicat tractatu 26. in S. Ioannem.

Locum autem sancti Augustini relatum ex capite 12. libri contra Adimantum, sunt qui ita explicant vt velint sanctum Augustinum loqui secundum opinionem Manichæorum, de quorum numero erat Adimantus, cum enim ipsi non tribuerent Christo Domino verum corpus, sed tantum apparen, in eo sensu accipiebant hæc verba Christi Domini, quasi dixisset *Hoc est signum & apparenia corporis mei*. Verum hæc solutio non videtur esse ad mentem sancti Augustini; nam licet disputans contra Manichæos aliquando agat ex eorum principiis, isto

I. tamen capite nullum apparet vestigium ex quo iudicetur loqui iuxta opinionem Manichæorum, imò indicat ibi se agere iuxta propriam sententiam, dum volens explicare quo sensu anima brutorum cap. 12. Deuteronomij appellatur sanguis, ita præfatur, Possim etiam interpretari præceptum illud in signo esse positum: quia præfatione satis innuit se loqui iuxta propriam sententiam. Deinde libro quæstionum in Leuitico quæstione 57. eodem modo explicat hoc præceptum Deuteronomi ad illo capite 12. libri contra Adimantum, & eodem planè modo vsurpat nomen signi, nec tamen ibi disputat contra Manich. nec ex eorum principiis, sed ex propriis.

Melior ergo videtur esse solutio, quod quando S. Augustinus ita ait, *Non Dominus dubitauit dicere, Hoc est corpus meum, cum signum daret corporis sui, per hanc particulam, signum, non intelligit totam sacramentum Eucharistia, propter completur corpus Christi Domini, & simul species consecratas, sed propter tantum significat solas species consecratas sub se continentes corpus Christi D.* quæ sunt propriè aliquid signum corporis Christi Domini, non quidem absens, sed realiter presentis, vt exposuimus. Atque hanc esse mentem eius patet tum ex fine propter quem profert hanc propositionem Christi Domini, tum etiam ex collatione huius loci ad quæst. 57. libri quæst. super Leuitico. in qua eandem mouet difficultatem, & eodem modo explicat, ac illo cap. 12. contra Adimant. nam S. August. ibi profert prædictam Christi Domini propositionem, vt illa, tanquam legitimum exemplum explicet quo sensu sanguis dicitur esse anima bruti. & proinde vult species consecratas eodem planè modo dici & esse signum corporis Christi Domini, quo vult & explicat sanguinem bruti esse, & dici eius animam, aliàs hoc exemplum esset inutile: atqui S. August. citat illa quæst. tantum vult sanguinem dici animam bruti, cap. 12. Deuter. in quantum sanguis ille continet animam in corpore, & est signum aliquid illius realiter presentis & existentis in corpore; sic enim ait, *Querens etiam locutiones per id quod continet, id quod continetur, vt quædam anima sanguine tenetur in corpore (nam si fuerit effusus absce dit) per ipsum aptius significata sit anima, & eius nomen sanguis acceperit: ergo pari modo in tantum S. August. ibi vult species consecratas esse & dici signum corporis Christi D. in quantum illæ in seipsis continent prædictum corpus Christi Domini, & in quantum sunt aliquid signum illius realiter presentis & existentis.*

Sed contra hanc explicationem Spalatensis obicit lib. 5. de Repub. Ecclesiastica, cap. 6. num. 113. Primum, sanguinem non continere animam, sed eum potius residere radicaliter in hepate, vel cerebro; & sanguinem esse tantum signum animæ, quia per illum animal conseruatur viuum & animatum: ergo neque Eucharistia dicitur à sancto August. signum corporis Christi Domini, quia illud continet.

Secundò obicit, quod sanctus Augustinus ait, illud quod Christus Dominus dabat discipulis dicens, *Hoc est corpus meum.* f. iste signum corporis Christi Domini: ergo cum illud, hoc, non sit idem ac hec solè species, sed hoc totum quod vobis porrigo, est corpus meum, & de illo toto dicat S. August. fuisse signum corporis Christi Domini, propter signum solum retinet significationem, non potest intelligi quod velit Christus Domini corpus esse cum tali signo.

A. Tertiò obicit, ex hac solutione sequi venturum verborum Christi Domini, quibus consecramus, posse saluari, etiam si dicatur de solo signo; sicque, contra id quod asseruimus, veritatem realis & substantialis presentie corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento, non probari efficaciter ex ipsiusmet verbis institutionis.

Ad primum respondetur imprimis, nos hic tantum disputare quo sensu S. Augustinus velit Christum Dominum dedisse signum corporis sui, quod ostendimus ex eodem S. August. esse, quia istud signum, id est, species consecrata continet in seipsis verum corpus Christi Domini, & quia hic agimus tantum de veritate corporis Christi Domini in sacramento, non est nobis necessarium discutere an quod ibi ait S. August. (scilicet animam bruti contineri in sanguine) sit verum, necne.

B. Deinde respondetur, posse distingui duplicem contentiam: vnā quam appellare possumus receptiuam, iuxta quam contentum recipitur, & est in continente, tanquam in receptaculo: alteram, quam appellare possumus effectiuam, iuxta quam contentum, licet propriè non sit in continente, tanquam in receptaculo, ab eo tamen retinetur in suo loco, vel spatio, quæ posterior contentia est magis propriè quedam retentio & conseruatio contenti in suo spatio, vel sede, quam quedam illius contentia: S. autem August. ibi non vult animam bruti contineri in eius sanguine, secundum priorem contentiam, de qua tamen obiectio procedit, sed tantum iuxta posteriorem, quatenus illa, quoad sui conseruationem dependet à sanguine bruti remanente in corpore: atque modus eius loquendi id indicat cit. quæst. 57. in Leuitico. *Ut quoniam, inquit, anima sanguinis tenetur in corpore (nam si fuerit effusus abscedit) per ipsum aptius significata sit anima, & eius nomen sanguis acceperit.*

Ad secundum respondetur, duas istas propositiones, *Christus assensit illud totum, quod dabat discipulis, esse signum sui corporis.* & *Christus cum daret discipulis signum sui corporis dixit, Hoc est corpus meum, esse maxime distinctas; nam ad veritatem prioris requiritur vt realis & substantialis existentia corporis Christi Domini excludatur à signo; qui enim dicit tantum, nihil excipit; & proinde sic loquendo affirmat esse purum & nudum signum; sed ad veritatem posteriorem, realis absentia substantialis presentie corporis Christi Domini non requiritur, sed sufficit quod Christus Dominus tradendo istud signum, vt in seipso continens verum & reale suum corpus, simul dixerit, *Hoc est corpus meum, quia hæc particula sancti Augustini, quæ habetur in secunda ista propositione, cum daret, denotat tantum similitudinem pronuntiationis vt loquimur Christi Domini, & exhibitionis signi ab illo factæ Apostolis, nec vllò modo excludit à signo, quod realiter continet in se corpus Christi Domini. Prior ex dictis duabus propositionibus non est S. Augustini, sed tantum posterior, vt patet ex eius textu; sic enim scribit, *Non enim Dominus dubitauit dicere, Hoc est corpus meum, cum signum daret corporis sui: Quorum verborum sensus hic est, dum Christus Dominus daret discipulis species panis consecratas, quæ sunt aliquid signum corporis eius sub illis contenti, non dubitauit dicere, Hoc est corpus meum, quod***

I. est verum, quatenus Christus Dominus non dedit nudum signum; sed in signo & simul cum signo suum corpus, vt rem significatam per illud.

Deinde respondetur, totum istud quod Christus Dominus dabat suis discipulis coalescere ex duobus, nimirum ex corpore Christi Domini & speciebus consecratis. S. August. ibi non applicare istam particulam, *illud quod dabat*, toti sacramento, sed ei tantum parti sacramenti, quam per se patentem exterius & ad sensum dabat discipulis, cuiusmodi sunt solz species consecratæ; & sic, quia eiusmodi species sunt aliquod signum corporis Christi Domini, verum est illud quod tunc dabat, esse vel fuisse signum sui corporis; ideo autem S. Augustinus, dum hæc ita scriberet, considerabat id quod per se exterius patens dabatur à Christo Domino, non autem tam expressè id quod simul cum signo & in signo portigaretur, quia scribebat contra Adimantum Manichæum, & Manichæi maximè attendebant ad ea quæ apparent exterius.

Ad tertium negatur sequi ex nostra responsione veritatem verborum Christi Domini posse saluari, etiamsi dicantur de solo signo; nam eorum veritas, vt tunc in vltima cœna prolatorum, debet attendi penes propriam grammaticalem eorum significationem, communem vsum & hominum intelligentiam, eo quod ibi instruebat sacramentum, cuius formam volebat consistere in istis verbis: item nouum quoddam dogma fidei tradebat Ecclesiæ, & tandem suum condebat testamentum, in quibus omnibus & singulis occasiõnibus omnes & singulæ loquendi formæ semper debent accipi iuxta propriam terminorum significationem: at sanctus Augustinus ibi non tradit per modum *cuiusdam* *virtualis* formæ verborum, quibus hoc sacramentum debet confici, sed considerat illam tantum *speculatiuè*, nec eam explicat de solo *nudo & simplici* signo corporis Christi Domini: sed cum sacramentum omne debeat constare aliquo sensibili, explicat quidnam in hoc sacramento obtineat istam rationem, scilicet *species consecratas*, & cuius rei sint signum sensibile, nimirum *corporis Christi* contenti sub speciebus per Christum Dominum porrectis ad modum cibi, quod est verum, & inter explicandum formas sacramentorum multat dici possunt verissimè, & quæ faciunt ad eam rationem intelligentiam, quæ tamen tali modo expressa in eorum formis, illa nulla & irrita redderet verbi gratiâ, explicando formam Baptismi, rectè dicimus illam debere fieri sub explicita inuocatione sanctissimæ Trinitatis, quia susceptio Baptismi est singularis quædam professio fidei Christianæ, cuius vnum ex præcipuis mysteriis est sanctissima Trinitas, qui tamen inuocando etiam explicitè sanctissimam Trinitatem, & profitemdo fidem Christianam baptizaretur, absque vlla pronuntiatione verborum formæ factæ per baptizantem non valide baptizaretur.

Denique locus Theodoretæ nihil facit contra nos, Primò, quia ex loco planè *aguihuco*, iuxta confessionem auctorem eius, validum non po-

A rest duci argumentum pro impugnanda aliqua veritate, quia ex eo, vt sic, nihil certi potest colligi: sed tam Orthodoxus, quàm Eranistes, qui sunt interlocutores in isto Dialogo profitentur expressè ibi, se velle loqui *admodum obscurè de Eucharistiâ*, ne omnes præsentès inter quos, vt ibi dicunt, poterant esse alii Catechumeni, coram quibus non licebat agere de sacramento Eucharistiæ, eos intelligant.

Deinde respondetur, Theodoretum velle Christum Dominum ita commutasse nomina in institutione huius sacramenti, vlando nimirum corpori nomen symboli, & econtra symbolo nomen corporis; vt tamen vbi verbis immediatè antecedentibus Orthodoxus dixit, & Eranistes annuit Christum Dominum appellasse corpus & contentum in calice sanguinem, sic idem orthodoxus statim subsumat, *Atqui & quod est secundum naturam corpus, corpus vtro vocatur, &*

B *iridem quod est secundum naturam sanguis, iure appellatur sanguis*: at esse sanguinem secundum naturam nihil est aliud ibi: quàm esse verum & reale Christi Domini sanguinem: ergo tantum abest vt Theodor. ibi neget realem præsentiam corporis Christi Domini in sacramento, quin potius asserat illam. imò & in verbis immediatè sequentibus in persona Orthodoxi docet *istam* *mutationem nominum fuisse factam à Christo*, vt qui sunt diuinorum mysteriorum participes, non attenderent naturam eorum, quæ ibi videntur, sed propter permutationem nominum, crederent mutationi quæ fit ex gratiâ. Quo loci per mutationem quæ fit ex gratiâ, intelligit consecrationem, quâ operatione Spiritus sancti corpus Christi ponitur realiter præsens in hoc sacramento; est enim familiare sanctis Patribus ea quæ tantum singulari omnipotentia Dei, & duntaxat per causas supernaturales fiunt, dicere fieri *ex gratiâ Dei*, eâ loquendi formâ, quâ gratiâ opponitur nature, seu causæ naturali naturaliter agentis. Sic S. Ambrosius libro de *iniciandis* cap. 9. vbi agens de conversione panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini recenset multas conversiones diuinitus & ex singulari omnipotentia Dei factas, quas expressè ait, *ipsam gratiam esse operatam præter naturam*. Item libro quarto de *sacramentis*, capite 4. nomine gratiæ, nihil aliud intelligens, quàm *omnipotentiam Dei*, vt propriam causam efficientem eiusmodi operum.

C Deinde hæc nostra responsio colligitur ex eo quod orthodoxus ibidem colligit aduersus Eutichianos Christum Dominum habuisse verum & reale corpus ex eo quod Christus Dominus dixit, *Hoc est corpus meum*: quod malè colligeret si hæc verba Christi Domini non ponerent verum eius corpus, sed nudum aliquod signum eius; & quia, vt notauimus, interlocutores ibi profitentur se velle loqui obscurè de hoc sacramento, mens Theodoretæ potest melius expendi ex eius commentariis ad caput vndecimum prioris ad Corinthios, vbi prædictam realem præsentiam agnoscit: quo autem modo verba eius sequentia non militent contra transubstantiationem, simpliciter & ea quæ habet Dialogo secundo explicabitur infrâ agendo de transubstantiatione.

D

ARTICVLVS III.

*Explicantur Patrum auctoritates, quibus
Eucharistia vocatur imago, vel si-
militudo corporis Christi,
item & antitypum.*

P R I M A huius tertij capitis auctoritas est S. Gregorij Neocaesariensis in 7. Synodo relati, quia dicit Eucharistiam esse imaginem corporis Christi Domini. Secunda est S. Chryloston in Psalm. 22. illam vocans similitudinem corporis Christi Domini, dum loco illi sic scribit, *Vi quotidie, inquit, in similitudinem corporis & sanguinis Christi Domini, panem, & vinum secundum ordinem Melchisedech nobis offerendert in sacramento.* Tertia est S. Ambrosij lib. 4. de sacramentis cap. 4. & lib. 6. cap. 1. *In similitudine quidem accipis sacramentum, sed verè natura gratiam virtutisque consequeris.* Quarta est eorum qui vocant Eucharistiam typum & antitypum corporis & sanguinis Christi Domini, vt S. Clemens Rom. lib. 5. constit. cap. 16. Basil. in sua Liturgia, Gregor. Nazianz. serm. de sua forore Gorgonia, vbi panem & vinum vocant antitypa pretiosi corporis & sanguinis Christi Domini, sicut & Theodoret. Dialog. 2.

Respondetur ex suprà notatis, Eucharistiam ratione specierum consecratam posse dici *communionem*, vel *similitudinem* corporis Christi Domini; hæ enim representant illud, tam per modum cibi, quàm vel mortuum pro nobis, luxta illud Apostoli primæ Corinth. 11. *Quotiescumque manducatis panem hunc, &c* & suprà ostendimus S. Ambrosium relatum in hoc 3. cap. non applicare nomen *similitudinis*, nisi *panem consecratum*, & expressè ibi agnoscere sub tali similitudine verum & reale Christi Domini corpus, verum et realem eius sanguinem accipi.

Ialsd autem ibi citatur apud septimam Synodum Gregorius Neocæs. ille enim, vnde hæc auctoritas petitur adhuc 6. istius Synodi *non loquitur in propria persona*. nec ex propria sententia, fed tantum legit & recitat acta pleudo-septimi Cencilij generalis contra cultum imaginum congregati à Conflâtio Copronymo, quæ acta postea interlocutione Ioannis Cancellarij, & Epiphanij refelluntur: vnde quando ille pleudonyodus dixisset, *Eucharistiam esse imaginem corporis Christi Domini, prædictus Epiphanius ait, Legas quorsque velis, nunquam inuenies, nec Dominum, nec Apostolos, necque Patres inuenientium illud sacrificium, quod à Sacerdote offertur, imaginem dixisse verum ipsum corpus, & ipsum sanguinem.* Autem sit verum quod ille Epiphanius ait, nolumus discutere, fed tantum dicimus quodd si qui Patrum vocent hoc sacramentum, *imaginem*, eos loqui iuxta expolitio-nem nunc à nobis traditam.

Quod autem spectat ad dictionem illam, *anti-*
typum, respondetur eam apud sanctos Patres esse
ambigua significatorem; aliquando enim idem se-
nat ac *cruciatum signum*, sine re cuius est signum, &
tunc predicti Patres negant Sacramentum Eu-
charistiae esse *anti-typum* Theophylacti ad Ep.
6. S. Ioan. S. Damasc. lib. 4. *de fide orthodoxa*, cap.
14. Epiphili ille nunc citatus dicit ad 6. 2. Syno-
di Nicenae, & omnes fidei Patres, qui à tempore
huius Synodi scripserunt: aliquando verò idem
sonat ac *signum contrarium* rei quam significat, seu
totum ex huius & re ibi significata existeret con-

postum, vrapud S. Cyill. Hierosol. catechesi, 3.
Myltag. circa finem, vbi exhortas ad communem
sacramentum mysteriorum, citat illud Plal. 35. *Gusta-
te & videte quoniam suavis est Dominus*, & ait.
*Gustantes, non panem & vinum vt gustent christi-
tatem, sed antitypum corporis & sanguinis Christi*: vbi
primis vbi negat panem & vinum gustari in
sacra synaxi. *sed antitypum corporis & sanguinis
Christi Domini*, id est, signum seu species panis &
vinum cum re velis significari, nempe corpore &
sanguine Christi Domini; & in hac significatio-
ne S. Clemens, S. Basiliius, Theodoretus, & alii
priuscelesti fecerunt Synodum Nicenam,
vocat Eucharistiam antitypum, dum loquuntur
de ea post peractam consecrationem; & de hac
& varia eius significatione plura videti possunt
apud Sanctel. de veritate Eucharistiae, repetit. 3.
cap. 4. apud Bilium suis annotationibus ad oratio-
nem 11. S. Greg. Naz. apud Arcendum libro 3. de
sacramentis cap. 34. & 35. vbi fuse explicant va-
rios modos quibus corpus Christi Domini exis-
tens realiter sub speciebus consecratis, dicitur
antitypum, tam comparatione ad ipsum, vt obla-
tum in cruce, quam vt existens in celo, & etiam
comparatione facta ad omnia vetera sacramenta.

ARTICVLVS IV.

Explicantur Patrum auctoritates quibus dicunt Eucharistiam esse sacramentum corporis Christi Domini, & in illa Christi Domini corpus representari.

Si loquuntur S. Ambrosius lib. de inis. ind. d. cap. 9. S. August. relatus à Gratiano dilt. 2. de consecr. cap. Hoc est: Cælestis panis, inquit, qui est Christi carne suo modo nominatur Christi corpus, cum revera sit sacramentum corporis Christi. Item aliqui Patres dicunt Christi Domini corpus tantum hic representari. Sic Tertull. libro 1. contra Marcionem cap. 14. Nec panem, inquit, (scilicet Christus Dominus) repræsentat quo ipsum suum corpus repræsentat. Sic S. Hieron. ad cap. 26. S. Math. loquens de Eucharistia, *Ve ipse quoque*, inquit, *veritatem sui corporis et sanguinis representaret.* Imò & Glossa Iuris Canonici de consecr. dilt. 2. cap. Hoc est quod dicimus, explicans hæc verba iustis capitibus in fine (*non rei veritate, sed significante mysterio*) ita scribit, *quod verè repræsentat Christi carnem dicitur corpus Christi, sed imprærie.*

Respondetur, quando Eucharistia dicitur à
 Patribus *sacramentum corporis Christi*, eos nomine
sacramenti intelligere *salutis speciem consecratam*,
 nam hæc, vt sæpe explicauimus, sunt signa corporis
 eius quidem Christi Domini, sed ibi realiter ex-
 istentis, et verba sancti August. relata ab aduer-
 sariis ex cap. Hoc est, id aperte dicunt; ubi enim
 S. Augustinus dixit hæc *caelestem panem esse ve-*
recantem Christi, statim addit esse *sacramentum*
corporis Christi, prout illud visibile, palpabile, mor-
ale, iuxta primum est in carne: dum autem loquens
 ibi de Eucharistia ait, *etiam suo modo vocari corpus*
Christi, cum *verum sit sacramentum corporis Christi*,
 non negat ibi esse verum et reale corpus Christi
 Domini, nam verbis immediate præcedentibus
 dicit, *Qui vere Christi caro est* (sed vult tantum
 explicare Eucharistiam) *ita esse corpus Christi, ut*
tamen scietiam sacramentum corporis Christi, prout
fuit oblatum pro nobis in cruce, vt patet ex eius
 verbis ibi notis relatis.

I.

Ad id autem quod aduersarij dicunt, Pater dicere hoc sacramentum *representare corpus Christi*, item corpus Christi in hoc sacramento *representari*. Respondetur apud Tertullianum, S. Hieronymum & Iuriconsultos sapē verbum, *representare*, idem esse ac *realiter exhibere, facere presentem, sistere presentem*, apud Tertull. libro de patientia, cap. 3. quando refert petitionem illorum, qui in Evangelio postulabant aliquod signum de caelo. *exlegetis*, inquit, *ignes representare voluissent, id est, inquit Rhennanus eius Interpreter, de facto exhiberi, & pluribus aliis locis, quos Pamelius notat in suo Indice super Tertull. apud S. Hieronymum suis commentariis ad caput tertium S. Matth. apud S. Cyr. epist. 74. Denique apud Iuriconsultos, etiam in nostro vulgari idiomate, vbi agitur de iudiciis. Quando verò in citato Canone sub finem sacrificium Missæ (seu vbi habetur, *immolatio carnis, qua Sacerdotis manibus fit*) dicitur *non rei veritate, sed significante mysterio, Christi passio, mors & crucifixio* solummodo exprimitur Missæ sacrificium esse *inuentum, & in eo inmortem & passionē Christi Domini representari*, non autem reipsā inferri Christo Domino: neque Glossa dicti cap. aliud voluit quam species, provt referunt carnem Christi Domini sub se contentam, posse appellari *panem Christi*, sed improprie, quatenus scilicet aliquando nomen rei tribuitur eius signo, vt notauimus ex sancto Augustino qu. 37. in Leuiticum.*

ARTICVLVS V.

Explicantur Patrum auctoritates, quibus dicunt corpus Christi in Eucharistia non esse idem, quod fuit affixum cruci.

III.

ALIIQVI Patrum sic interdum loquuntur de corpore Christi Domini in hoc sacramento, vt dicant illud in Eucharistia non fuisse planē idem quod pro nobis pependit in cruce, sed tantum quodam modo: imò distinguunt duo Christi Domini corpora: sic sanctus August. epist. 23. ad Bonifacium ait, Eucharistiam, seu sacramentum corporis esse secundum quendam modum corpus Christi: & quod ibi non intelligat idem esse planē corpus in Eucharistia, quod Christus habuit, patet ex eo quod in confirmationem suæ propositionis afferat sacramēta ex similitudine carum rerū, quarum sunt sacramēta accipere nomina: ergo qualis est distinctio inter rem & eius similitudinem, talis erit inter corpus & sanguinem Christi Domini existentis in caelo, & corpus Christi Domini existentis in hoc sacramento; sic etiam in Psalmum 98. introduxit Christum Dominum ita loquentem de manducatione sui corporis, *Non hoc corpus quod videtis manducaturus estis, & bibiturus illum sanguinem quem fiserunt qui me crucifixerunt; sacramentum aliquod vobis commendans spiritualiter intellectum viuificabit vos*. Sic etiam sanctus Hieronymus ad caput 1. epistolæ ad Ephesios distinguit dupliciter carnem Christi Domini, & refertur de consecr. dist. 2. cap. *Dupliciter: Dupliciter, inquit, intelligitur caro Christi Domini & sanguis, vel spiritalis illa atque diuina, de qua ipse ait, Caro mea verè est cibus, &c. vel caro que crucifixæ est, sanguis qui militis effusus est lancæ.*

Respondetur, corpus Christi Domini posse considerari duobus modis, Primò, secundum

A *suam substantiam*, deinde secundum *suas qualitates*, sicut & Apostolus primum ad Corinth. 15. cap. considerat corpus humanum, atque *semper aut animal, surget spiritale*, & instituit vnus & eiusdem corporis humani, considerati tamen secundum diuersos status, comparationem ad seipsum, vt etiam Beza expendit ad illum locum Apostoli, dum ait, *Idem numero Christi Domini corpus ante resurrectionem fuisse animale, & post resurrectionem spiritale*, quatenus habuit qualitates & conditiones corporis gloriosi, itaque quando sancti Patres dicunt corpus Christi Domini esse duplex, vel non esse omnino idem in sacramento, quod fuit affixus cruci: similiter quando duplicem distinguunt sanguinem Christi Domini, non ponunt illam distinctionem corporis Christi Domini in substantia, quasi aliud sit entiatuè & substantialiter in Eucharistia, & aliud fuerit entiatuè & substantialiter in cruce; sed tantam distinctionem ponunt tantum in eius qualitatibus & conditionibus, quas idem numero corpus habet, alias scilicet in vno statu, & alias in alio, quatenus extra sacramentum habet totam suam extensionem, in sacramento autem est modo indiuisibili. Atque sanctum Augustinum ita intelligendum esse Psalm. 98. patet, tum quia paulò ante verba in obiectione relata, sic ait de Christo Domino, *Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit*, vbi loquens de carne Christi Domini, quam dat in sacramento, ait esse hanc ipsam in qua ambulauit, sicque agnoscebat illam esse eandem planē numero vtrobique secundum entiatem & substantiam: tum quia S. Augustinus ibi explicat in quo Capharnaiz Christus Domino dicens, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, obmurmurauit, & ab eo recesserunt, atque eos fuisse deceptos in eo quod illud Christi Domini fuit, carnaliter cogitauerint & putauerint quod Christus Dominus esset presens in partibus quasdam de suo corpore, & illis daturus, vbi sanctus Augustinus ponit errorem Capharnaizatum in modo illo quo apprehendebat carnem Christi Domini esse laudendam & diuidendam provt communiter carnes solent scindi, & diuidi in macello, & postea comedi; quam Capharnaizatam intelligentiam ait Christum Dominum correxisse, quando postea dixit, *Verba que locutus sum vobis spiritus sunt & vita, spiritualiter intelligite quod locutus sum, non hoc corpus quod, &c. que habentur in obiectione: quo loci sanctus Augustinus distinguit isti duo, carnaliter, spiritualiter, tanquam duos modos sibi inuicem oppositos: ergo cum explicet ipsum modum carnaliter, quatenus importat scissionem & diuisionem in plures partes, debet modum illum spiritualiter accipere, provt dicitur impartibilitatem, seu totum in toto, & totum in qualibet parte, sine aliqua diuisione, quo modo sunt substantiæ spirituales; vnde ait esse quidem necesse sacramentum hoc visibiliter celebrari, quia scilicet est de ratione sacramenti vt sit signum sensibile, oportere tamen inuisibiliter intelligi, id est apprehendere & credere corpus Christi Domini esse ibi modo indiuisibili.**

Similiter iuxta hanc distinctionem S. Hieronymum esse intelligendum comenariis ad primum caput epistolæ ad Ephesios patet ex eius verbis sequentibus, quibus ait iuxta hanc diuisionem carnis Christi Domini, *Et in sanctis eius diuersitas sanguinis & carnis accipitur, vt alia sit*

V.

VL

VII

VIII

I.

*caro que visera est salutare Dei, alia caro & sanguis que regnum Dei non quant possidere. Quo loci notanda sunt hæc verba iuxta hæc diuisionem carnis Christi Domini, & in sanctis eius diuersitas accipitur; nam hæc diuinitas est tantum futura quoad qualitates & conditiones, vt etiam Beza agnoscit ad citatum locum Apostoli primæ ad Corinth. 15. & proinde cum sanctus Hieronymus dicat eandem esse distinctionem carnis & sanguinis Christi Domini, quæ est Sanctorum, sicut caro Sanctorum in hac præsentia & altera vita est planè eadem entitatiuè & substantialiter; alia autem tantum quoad qualitates & conditiones: sicut etiam S. Hieronymus vult carnem illam, de qua Christus Dominus dixit, *Caro mea verè est cibus*, esse planè eadem substantialiter & entitatiuè cum ea quæ fuit affixa cruci pro nobis; distinctionem tamen quoad qualitates & conditiones pro distinctione status. S. autem Augustinus epistola 23. dicit sacramentum Eucharistiæ (sumpto ibi nomine sacramenti pro solis speciebus consecratis) esse secundum quemdam modum corpus Christi Domini, eo tantum sensu, quo scilicet nomen rei significat aliquando tribuitur eius signo: nam ita præmittit, *ex hac enim similitudine sacramentali plerumque ipsarum rerum nomina accipiunt*. Inde tamen non sequitur rem per illud signum significatam non esse simul cum tali signo, quin potius S. Augustinus ibi intendit contrarium; hoc enim exemplo probat Baptismum paruulorum (qui est sacramentum fidei) rectè dici fidem: ergo vt Baptismus in paruulis non est sacramentum fidei absens, sed præsentis, nimirum habitualis, quæ tunc datur infanti: ita etiam ex mente sancti Augustini species consecrata ita erunt sacramentum corporis Christi Domini, vt tamen sub illis corpus Christi Domini sit præsens.*

III.

Atque ex his constat falsam esse regulam illam quam Caluiniſtæ volunt esse sacramentalem, & referunt acceptam à S. Augustino citatæ epistolæ 13. nimirum *sacramenta iam in sacris litteris, quam apud Patres semper accipere nomina rerum, quarum sunt sacramenta; & appellationem istam totam fundari in sola similitudine & analogia sacramenti ad rem significatam, nunquam verò in reali præsentia & existentia rei significatæ*: Nam primò S. Augustinus ibi vitæ particulâ restringit tantum ad aliquos casus, scilicet plerumque denotans nolle id esse verum vniuersaliter, sed tantum aliquando; idè quæ cum vniuersali propositione non possit rectè inferri ex vno & altero exemplo, Caluiniſtæ malè fabricant istam regulam vt veram vniuersaliter. Deinde id quod S. Augustinus ibi habet de Baptismo paruulorum arguit istam regulam falsitatis, vt animaduertimus. Tertio, quia dum sacra Scripturæ aliquando tribuunt signo nomen rei significatæ, simul etiam explicant figuram & rationem eius: at dum loquuntur de Eucharistia, sic verbis propriis illam exprimunt, vt satis innoant nullum ibi subesse locum figuræ: & de falsitate istius regulæ plura videri possunt apud Sanctesimum de veritate Eucharistiæ repetitione 3. cap. 4.

IV.

Obiiciunt hæretici alias Patrum autoritates contra veritatem huius realis præsentie corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento, vt quod sacramentum hoc vocent *panem & vinum*. Item quod dicant Christum Dominum spiritaliter & fide esse manducandum. Item quod illud vocent *memoriam*, seu commemorationem

A.

Christi Domini. Item quod aliquando videantur negare transubstantiationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini, quæ iuxta Catholicos, est via & modus, per quem corpus & sanguis Christi Domini ponuntur realiter præsentia in hoc sacramento; sed singula hæc vel intelliguntur iam soluta ex dictis. Primum de hoc nomine *panis* quando tribuitur Eucharistiæ: Secundum ex dictis hæc disputatione, articulis 7. & 8. circa sextum caput sancti Ioannis: Tertium ex dictis articulo 16. ad argumenta hæreticorum. Tandem quæ vltimo capite recensentur habent locum specialem in quo proponuntur, & dissoluentur ex professo inferius, quando agemus de transubstantiatione.

V.

B.

DISPUTATIO III.

VI.

De argumentis à naturali ratione petitis, quibus hæretici impugnant realem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini in sacramento Eucharistiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Proponuntur & simul solvuntur hæreticorum argumenta petita à palpabilitate, occupatione loci, extensione, quæ conueniunt vero corpori.

C.

VII.

MULTA suppetunt hæreticis argumenta à ratione naturali petita, quibus huius sacramenti veritatem conuantur impugnare; alia erunt ab accidentibus in Eucharistia remanentibus; alia à modo quo corpus & sanguis Christi Domini in hoc sacramento exilius à corporum impenetrabilitate alia; alia à modo quo corpus Christi Domini præsens ponitur in Eucharistia: alia denique à palpabilitate, occupatione loci, extensione corporis Christi Domini in Eucharistiæ sacramento, & ex nonnullis id genus aliis, quæ aut esse de essentia veri corporis, aut esse quasdam eius proprietates arbitrantur. Hic proponuntur & solvuntur argumenta à palpabilitate, occupatione loci, & extensione duntaxat petita; sequentibus enim disputationibus commodior sese offeret aliis argumentis & obiectionibus respondendi locus.

D.

VIII.

Verum duo sunt hic ex sancto Augustino monenda. Primum ex libro de *utilitate credendi* capite 2. *Res fidei posse facile accusari populariter, non autem ita facile defendi populariter propter mysteria, quæ his continentur: fidei enim mysteria (inter quæ non est vltimo loco reponendum Eucharistiæ sacramentum) transcendunt naturæ leges, nullumque satis sufficientes & efficax argumentum potest humana ratio suppeditare, quo illorum veritas demonstretur*. Alterum est ex epistola 146. de *corpore resurrectionis* circa principium, *En quæ in visu huius nostre corruptionis nonimus, sine corruptione cogitare vix possumus*. Et paulò inferius, *Ex consuetudine rerum expectarum inexpectata opera diuina, infirmitas metuitur humana, & arguitur se garrive arbitrat, cum*

I. *licet, sic caro est, & sanguis est, &c.* Non enim putandum est in hoc mysterio nihil aliud esse, quam quod homines quingue *notissimis nuntiis* ut loquitur S. August. libro primo *de utilitate credendi* percipiunt, sed est intellectus in fidei obsequium captivandus, quæ faciem præferat fallacis hæreticorum detegendis.

Primo itaque obijciunt, ubicunque est verum, reale, & substantiale corpus, est palpabile: sed corpus Christi Domini non est palpabile in Eucharistia, ut omnes Catholici fatentur: ergo non est illa. Maior probatur argumento illo quo Christus Dominus cap. 24. sancti Lucæ post resurrectionem probavit se non esse spiritum, sed habere verum corpus, *Palpate, inquit, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere*: quæ ratio esset inefficax. si esset palpabile non esset, vel de essentia corporis, vel saltem aliqua eius proprietate essentialis.

Respondetur. Maiorem esse tantum veram, quando tale corpus, est modo naturalis & ordinarius, id est, ex eo, nec impeditur emittere tales species sui ad sensum tactus: nam omnis sensatio viâ naturali & ordinariâ fit tantum per species emissas ab obiecto quantitatue extenso, ad sensum, ut Aristoteles docet libro secundo de anima cap. 6. & obiectum materiale corporeum non potest naturaliter actione materiali & corpore immutare aliquem sensum, nisi habeat aliquam extensionem, ut Philosophi docent 3. libro Physicorum: at corpus Christi Domini ita est realiter & verè in Eucharistia, ut tamen ibi existat modo indivisibili, nec propterea emittat sui species ad nostros sensus: unde non sequitur, hoc non palpatur, hoc non tangitur, ergo non est corpus: At quando corpus est suo naturali modo, seu extenso, & finitur emittere sui species ad sensum tactus non impeditur, sed bene applicatum obiecto, tunc si magna cum attentione & aduertentiâ tangatur, diiudicabitur an sit verum corpus, necne; quia corpus phantasticum non potest imitari verum & naturale corpus, quoad molliem carnis, duritiem ossium, calorem & temperamentum, sed semper vel excedit vel deficit in calore, frigore, vel aliquo alio: ista enim omnia dependent in suo conservari ab anima informante, cuius propria munia, nec aliquis Angelus potest exercere, ut Theologi docent arguendo de Angelis, & hac de re videri potest Cæcilianus secundâ secundæ quæst. 98 articulo 3.

Ad argumentum verò Christi Domini respondetur illud fuisse efficax, quia & corpus eius. de quo loquebatur, erat tunc modo naturali & extenso, item emittit sui species ad tactum Apostolorum; & præterea Christus Dominus videt hæc particulâ, & videte, monebat eos ut in hac perquisitione adhiberent diligentiam & iudici; aduertentiam; ibi enim verbum hoc, *videte*, non sumitur ut dicitur tantum *de sensu visus*, aut aliquo alio sensu exteriori, sed ut extenditur ad significandum aduertentiam rationis, ut Psalmo 33. & alibi passim in sacris Litteris.

Addidi inter respondendum hanc particulam (*nec impeditur emittere sui species ad sensum*); nam etiam si corpus aliquod esset modo extenso, si tamen ab anima per aliquod imperium, quod illa habet in suum corpus, vel ab alio impeditur emittere sui species ad sensum, non posset palpari, vel alio sensu percipi, cum omnis sensatio fiat ordinariè mediântibus speciebus

A emissis ab obiecto ad sensum, ut Philosophi docent: sic Christus Dominus capite 4. sancti Lucæ cum Iudæi vellent illum precipitare, euitavit eorum rabiem, impediendo scilicet ne species visibiles dimanarent a suo corpore ad eorum oculos, etiam si irer per medium illorum: sic capite 8. S. Ioannis cum vellent eum lapidare abscondit se, non quasi sese occultans in aliquo loco secreto, sed quatenus impediobat emanationem specierum a suo corpore per illam potestatem excellentiâ quam habebat in suum corpus, de qua testatur S. Thomas 3. parte quæst. 13. art. 3. & Theophylact ad illum locum Evangelistæ notat Christum Dominum sese invisibilem reddidisse, cum etiam eiusmodi particula Evangelistæ, *exiit de templo*, significet illum non fugisse, sed securum & lento gradu per medios hostes transisse. Idem fecit cap. 24. sancti Lucæ quando dicitur *enarrasse ab oculis discipulorum*, ut Græca editio expressè significat, illud ita exprimens, *αὐτὸς ἀνέστη ἐκ τῶν οὐρῶν*, id est, invisibilis seu inconspicuis factus est ab eis.

Secundò obijciunt, ubicumque verum & substantiale corpus est, illud est in loco, seu occupat locum, itavt partes eius respondeant partibus loci, sed corpus Christi Domini in Eucharistia non occupat locum, nec habet partes correspondentes partibus loci, ut omnes Catholici agnoscunt: ergo non est ibi realiter.

Maior est sancti Augustini epist. 57. ad Dardanum, *Spatia, inquit, locorum tollit corporibus, & nullquam erunt, & quia nullquam erunt, non erunt*. Deinde eadem Maior probatur duplici ratione. Prior est, ubi corpus habet partes extra partes, ibi singule partes, propterea sunt distinctæ, & sequuntur inter se ordinem, debent habere distinctum locum; alioquin aliter non amplius manerent extra alias: atqui corpus de genere substantiæ, cuiusmodi est corpus Christi Domini, habet partes extra partes, quia collum eius est extra caput, crura extra pedes, & alia id genus membra, alioquin esset potius monstrum aliquod, quam verum corpus Christi Domini: ergo partes illæ distinctæ, debent habere distinctum locum, & sic totum corpus debet occupare locum.

Posterior ratio. Ita modus existendi spiritaliter, & sine occupatione loci sese habet ad corpus substantiale, sicut modus existendi corporaliter, seu cum illa occupatione loci, quæ partes locati respondent partibus loci, sese habet ad substantiam spiritalem; quia sicut modus existendi in aliquo spatio absque extensione partium correspondenti partibus loci, est proprius substantiis spiritualibus, ita & modus existendi in spatio corporaliter per correspondentiâ partium locati ad partes loci, est proprius substantiis corporeis: atqui implicat aliquam spiritalem substantiam poni in loco, modo corporali, & cum ea occupatione loci, quæ partes eius respondent partibus loci, quia tunc talis substantia esset divisibilis, contra propriam suam naturam: ergo similiter repugnabit substantiam corpoream poni modo spiritali, & non occupare locum, quia iam esset indivisibilis.

Respondetur. Maiorem negando, nam hæc duo, *esse hic præsens*, & *esse hic præsens localiter, circumscriptivè, seu tanquam in loco distinguuntur*, ut Physici docent. Ad primum realis præsentia sufficit, ut patet in substantiis spiritualibus, quæ sunt hic, vel illic; nec tamen sunt localiter, seu circumscriptivæ. Ad secundum requiritur insuper ut singulæ partes locati sint extensæ, &

I.

correspondeant partibus loci, quod non reperitur in corpore Christi Domini existente in Eucharistia, quia est modo indiuisibili. Ex quo patet solutio ad replicam quam Spalatenfis facit lib. 5. de Republica Ecclesiastica, cap. 6. numero 178. dum ait locum proprium non esse superficiem exteriorem, quæ ambit corpus, sicut Aristoteles vult 4. Physicor. & omnes Philosophi communiter; sed locum cuiusque rei corporeæ, loquendo proprie, esse illud spatium, quod vnumquodque corpus occupat: & quod ablato inde corpore, si ad impediendum vacuum nihil subintraret, vacuum remaneret. Soluitur, inquam, nam licet daretur ei, locum rei corporeæ consistere proprie in tali spatio (quod relinquimus Philosophis discutendum) adhuc tamen non esset de essentia corporis ita esse in illo spatio ut singulæ eius partes respondeant variis partibus istius spatij realis, vel imaginarij; Deus enim potest (vt de facto facit in sacramento Eucharistie) totum aliquod corpus, secundum omnes suas partes tam integrantes substantiales, quàm essentielles constituere in aliquo indiuisibili ad modum specialis substantiæ, vt explicabitur.

II.

Ad auctoritatem sancti Augustini respondetur, eam tantum intelligi de conseruatione corporis iuxta communem & ordinariam naturæ cursum: nam format ibi antithesim inter Deum actum purissimum, spiritum & corpus, quod corpus, iuxta ordinem naturæ indigeat loco, & extensione ad sui conseruationem & hoc est quod verbis in obiectione relatis affirmat; Deus autem nullum locum, seu spatium postulat ad sui conseruationem; ita enim verbis immediate antecedentibus loquitur de Deo existente vbique, & simul in seipso, *Vbi que scilicet, qui nunquam est absens; in seipso autem, qui non continetur ab eis, quibus est presens, tanquam sine eis esse non possit, nam spatia locorum tolle corporibus, &c.* quæ referuntur ab aduersariis in obiectione: quod etiam iterum paulo post ibidem repetit, *Totus, inquit, in seipso est, nec in quibus est ita est, vt indigeat eis, tanquam non possit esse, nisi in eis.* Vnde S. August. ibi potius explicat quid sit esse in seipso, scilicet non dependere ab alio in suo esse & conseruari, quod negat de corporibus, quàm velit absolutâ Dei potentiam non posse corpus esse sine loco & extensione suarum partium ad partes loci. Confirmatur ampliùs, quia verbis immediate sequentibus idem omnino pronuntiat de qualitatibus corporum, quod pronuntiauit de loco, seu spatio corporum: ad nihilominus idem S. August. epist. 146. ad Consentium, docet verbis expressis Deum posse conseruare substantiam corpoream sine aliquibus qualitatibus, *Palet, inquit, diuina potentia de ista visibili atque tractabili natura quæ totum quibusdam manentibus auferre quasi voluerit qualitates: ergo pari modo, cum vtrobique par sit ratio, & S. Augustinus loquatur eodem modo de qualitatibus corporum, ac de corporibus quoad occupationem loci, Deus etiam secundum mentem S. Augustini, poterit viâ quadam extraordinariâ & non naturali ponere aliquam substantiam corpoream, absque extensione suarum partium in ordine ad locum.*

IV.

Ad primam rationem quæ affertur in confirmationem maioris propositionis huius fundamenti hæreticorum, Respondetur, Maiorem eius esse simpliciter & absolutè falsam, si intelligatur de modo extraordinario, quo corpus ali-

A quod substantiale potest absolutâ Dei potentia existere; nam primò Deus potest denudare substantiam aliquam corpoream totâ suâ quantitate, vel illam sine quantitate producere, cum hæc sit merum aliquod eius accidens, non in eius conceptu & essentia aliquo modo inclusum, ab hac suam essentiam non accipiat, sed illam habeat omnino independentem, esto pro sui conseruatione illam, iuxta communem naturæ cursum postulet; iam hæc substantia corporea in tali statu posita, ita haberet omnes suas partes entitativè distinctas, quatenus caput non esset entitativè pes, nec e contra, & ita de cæteris partibus, vt tamen nihilominus singulæ partes non responderet singulis partibus loci, cum situalis dispositio partium per correspondentiam ad locum, & ad eius partes fundetur in quantitate, quemadmodum Philosophi communiter docent; quæ tamen quantitas in tali hypothesi abesset à substantia: ergo falsum est quòd vbicumque est verum corpus substantiale ibi sit, tanquam in loco, & quòd habeat ibi partes suas correspondentes partibus loci.

B

Secundo, eadem maior propositio est falsa intellecta de substantia corporea affecta suâ quantitate, si consideretur in ordine ad absolutam Dei potentiam; nam inferrius agendo de quantitate corporis Christi Domini in Eucharistia, ostendemus formalem rationem quantitatis non consistere in actuali extensione partium corporis in ordine ad locum, cum essentia rerum creatarum non consistant in propria illarum operatione, seu in aliquo actu secundo, sed potius in actu primo & aptitudine: idcirco sicut rectè intelligimus hominem esse verè & proprie animal rationale, posse talem existere, retinendo totam hanc essentiam, quatenus habet aptitudinem ad ratiocinandum, absque eo quòd actu ratiocinetur; ita etiam rectè intelligimus aliquam substantiam corpoream affectam quantitate, posse de facto esse alibi, absque eo quòd eius quantitas de facto extendat partes illius in ordine ad locum: imò & Caluinus in caput quartum epistolæ ad Ephesios agnoscit Christum Dominum ita esse supra omnes cælos, vt tamen ibi non sit locus, quo eius corpus ambiatur. Addo ampliùs & Christum Dominum in Evangelio apud S. Matthæum cap. 19. docuisse Deum posse aliquod corpus ponere sine sua extensione locali; nam cum dixisset esse facilius camelum transire per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum calorum, & discipuli mirantes dixissent, *Quis ergo poterit saluus esse?* addidit Christus Dominus, *apud homines hoc impossibile est* (nimirum diuitem saluari, sicut & apud illos est impossibile camelum intrare per foramen acus) *apud Deum autem omnia possibilia sunt*, significauit hoc vtrumque esse Deo possibile: atqui camelus siue sumatur pro fine nautico, vt placet Caluino in sua Harmonia Evangelica ad illud locum, siue pro vasto & ingenti animali, vt videret S. Hieronymo, & communiter aliis Patribus, imò & Beze ibi, non potest intrare in foramen acus, illo manente saluo & integro, propterea Christus Dominus ibi loquitur, nisi intelligatur absoluti ab extensione locali, & illa occupatione loci, quæ eius partes respondent partibus loci.

C

Ad secundam rationem quæ affertur in confirmationem maioris prædicti fundamenti, Maior negatur, quia modus existendi cum extensione

D

quod substantiale potest absolutâ Dei potentia existere; nam primò Deus potest denudare substantiam aliquam corpoream totâ suâ quantitate, vel illam sine quantitate producere, cum hæc sit merum aliquod eius accidens, non in eius conceptu & essentia aliquo modo inclusum, ab hac suam essentiam non accipiat, sed illam habeat omnino independentem, esto pro sui conseruatione illam, iuxta communem naturæ cursum postulet; iam hæc substantia corporea in tali statu posita, ita haberet omnes suas partes entitativè distinctas, quatenus caput non esset entitativè pes, nec e contra, & ita de cæteris partibus, vt tamen nihilominus singulæ partes non responderet singulis partibus loci, cum situalis dispositio partium per correspondentiam ad locum, & ad eius partes fundetur in quantitate, quemadmodum Philosophi communiter docent; quæ tamen quantitas in tali hypothesi abesset à substantia: ergo falsum est quòd vbicumque est verum corpus substantiale ibi sit, tanquam in loco, & quòd habeat ibi partes suas correspondentes partibus loci.

Ad secundam rationem quæ affertur in confirmationem maioris prædicti fundamenti, Maior negatur, quia modus existendi cum extensione

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. partium in ordine ad locum præsupponit necessarium locum habere partes, quæ habeant extensionem entitativam, & quæ beneficio suæ quantitatis iam inexistens illis, sint aptæ extendendi loco; unde cum substantia spiritalis, quæ ut sic est omnino *entitativè* indivisibilis, nullas habeat partes, sit ut non possit propriè, etiam per divinam potentiam, ita esse in aliquo loco, vel spatio, ut habeat partes correspondentes partibus loci, vel spatii: econtrà verò quia modus existendi *indivisibiliter*, & sine extensione partium in ordine ad locum, non supponit necessariò ipsum, quod sic dicitur esse, careere compositione partium, sed solummodò extensione illarum in ordine ad locum, quæ est aliquid posterius compositione partium, & proinde per divinam potentiam ab ea separabilis, rectè intelligimus Deum posse ponere substantiam corpoream etiam propriâ quantitatè affectatam, impediendo tamen per subtractionem sui concursus, ne partes eius actus, & de facto extendantur ad locum, sed ibi maneant modo indivisibili: unde modus existendi *localiter*, seu extensivè non est tam proprius substantiæ corporeæ absolutè & simpliciter consideratæ in ordine ad quamcunque potentiam, quàm est modus existendi *indivisibiliter* substantiæ spiritali, quia modus ille prior convenit tantum substantiæ corporeæ, provt existit iuxta *legem ordinariam*, & suum communem statum: posterior verò modus convenit substantiæ spiritali, secundum utramque illam considerationem.

- II. Quæ autem ratione Angelus possit extendere suam substantiam alicui spatio, vel loco, licet careat partibus, & quomodo id fiat, non est huius loci explicare, sed potius ad primam partem ubi agitur de loco Angelorum.

- III. Tertium fundamentum, implicat illud tolli à substantia corporea per quod differt à spiritali; quia non esset amplius corpus, sed *spiritus*: atqui substantia corporea per hoc differt à spiritali quòd sit cum *extensione partium* & circumscriptione illarum à loco quem occupant, cuius contrarium evenit substantiæ spiritali: ergo non potest fieri, ut aliquid sit verè corpus, seu substantia corporea, nec tamen occupet locum; & proinde cum corpus Christi Domini non occupet locum in Eucharistia, non erit realiter & substantialiter in illa.

- IV. Respondetur negando Minorè, nam substantia corporea distinguitur à spiritali, quòd hæc careat intrinsicè & formaliter omni materiâ; illa verò consistat materiâ: & corpora gloriosa Beatorum distinguuntur realiter & essentialiter à substantiis spiritalibus (quia entitatè & formaliter erunt eadem quæ erant dum Beati viverent mortales) nihilominus pro voluntate Beatorum aliquando non occupabunt locum modo extensivum, ut sanctus Augustinus libro 13. de *Civitate Dei*, capite 18. & libro 22. capite 11. significat.

- Quartum fundamentum. Illud propriè est in loco, seu locum occupat, cuius partes servant inter se aliquam distantiam, ita ut alix magis, alix minus distent ab aliqua tertia parte; exempli causâ, pedes à capite magis distant quàm crura, aut brachia in corpore humano; illa enim magis inter se distant, inter quæ maius intervalum est interiectum, nec maior, vel minor distantia potest intelligi sine relatione ad locum: atqui verum corpus, substantiale, organicum, quale

est corpus Christi Domini, est talis conditio, ut partes eius aliquam inter se servant distantiam, & pedes eius magis distent à capite, quàm collum: ergo Christi Domini corpus est in loco, seu occupat locum, nec proinde potest existere realiter & substantialiter in sacramento Eucharistiæ.

Respondetur, in corpore affecto suâ quantitate *duplicem distingui distantiam*: unam quæ sequitur *organizationem partium*, secundum quam partes corporis ita sunt inter se dispositæ, ut factâ comparatione ad se inuicem, & ad totum organicum, quod sic componunt, alix aliis succedant magis *immediatè*, ac proinde iuxta hanc considerationem sunt illis proximiores, & alix item sunt magis distantes, quo modo in corpore humano ambæ manus etiam appolice ad caput per motionem hominis, magis distant à capite, quàm collum ab eodem capite distet. Alteram distantiam, quæ partes corporis, factâ comparatione ad locum in quo sunt extensa, distant à se inuicem alia *aliis magis*, quo modo manus relicta in suo situ, loco extensivum & naturali, magis distant à capite, quàm collum: itaque maior propositio huius fundamenti est tantum vera de hac secunda distantia, & non de priori, quam partes corporis Christi Domini, factâ comparatione ad se inuicem, retinent in sacramento Eucharistiæ: & hæc prior distantia rectè intelligitur sine aliqua relatione ad locum, ut patet ex eius explanatione.

Quintò obijciunt, non posse corpus Christi Domini esse realiter in hoc sacramento, nisi unum & idem numero corpus sit de facto simul & semel in pluribus locis, hoc autem implicare contradictionem; sed quia hæc obiectio ultima, plures continet rationes, & speciales quasdam difficultates, idèd ut distinctius explicetur in plures articulos dividemus.

ARTICULVS II.

Vtrum idem numero corpus de potentia absoluta Dei possit consisti simul & semel in pluribus locis, ita ut in uno, sit modo extensivum, in aliis, modo indivisibile.

VT præfens difficultas melius intelligatur, notandum est, nomen hoc, *locus*, posse duobus modis sumi. Primò, in amplissima significatione, quatenus esse in hoc, vel illo loco, idem est, ac *habere suam substantiam hic vel ibi præsentem*, non significando id quod sic dicitur esse in loco, habere *partes extensas*, & correspondentes partibus loci: in qua significatione Angeli dicuntur esse in loco. Secundò, magis propriè, provt de illo disputant Philosophi quarto Physicor. & ab illis definitur *vulgò superficialis corporis ambiens*.

Notandum secundò, tribus modis posse intelligi idem numero corpus poni in pluribus locis. Primò, ita ut sumpto nomine loci, in priori significatione, sit in illis singulis modo *indivisibiliter*: quem modum (quia proprius est corpori & sanguini Christi Domini existentibus in sacramento Eucharistiæ) Theologi vocant *sacramentalem*. Secundò, ita ut in uno hic extensivè, & *divisibiliter*, iuxta posteriorem significationem nominis, *locus*; in altero verò *indivisibiliter*. Tertio, ita ut sit in pluribus locis *divisibiliter*, & cum propria extensione partium in ordine ad locum.

I. Notandum tertio, præsentem difficultatem moueri tantum de *absoluta Dei potentia* (secundum quam Deum plura posse facere, quàm de facto fecerit, vel decreuerit faciendâ, docent Theologi primâ parte quæst. 25. de potentia Dei) non autem de *naturalis & ordinaria*; nam cum omnibus Philosophis 4. Physic. agnoscerimus quamlibet creaturam, prout intra communem ordinem relinquitur, vnum tantum ad æquatum sibi vendicare locum. His prænotatis,

II. Prima opinio est Vvicleffii apud Valdenses de *Sacramentis* cap. 72. omnium Caluinistarum, & eorum qui negant realem præsentiam corporis Christi Domini in Eucharistia, asserentium per nullam Dei potentiam fieri posse, vt idem numero corpus, sit, vel ponatur simul & semel in pluribus locis, siue *indiuisibiliter* in vtroque loco, siue *extensiuè* in vtroque loco, siue in vno *indiuisibiliter*, & in alio *extensiuè*. Sic Caluinus libro quarto Institutionum capite 17. §. 19. 29. & 30. Beza libro quæstionum & responsum de Sacramentis quæst. 136. & alij eorum sectarij.

Communis tamen Catholicorum sententia, quam loco nostræ propositionis ponimus, est, *Idem numero corpus per absolutam Dei potentiam posse poni simul & semel in pluribus locis, itavt vel in illis omnibus sit modo indiuisibili, seu sacramentali, vel in vno illorum sit modo extensiuo. & in aliis pluribus sit tantum modo sacramentali.*

III. Tota propositio est de fide, quam tenentur admittre quicumque concedunt realem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia: cum enim singulis serè momentis sacramentum hoc alicubi terrarum simul & semel in pluribus altaribus conficiatur, nec possit intelligi per solum motum localem, corpus Christi Domini tam distinctis & oppositis locis simul & semel adesse, & tam frequenter relinquere cœlum empyreum, in quo dicitur passim habitare, sedere ad dexterâ Patris S. Marci, vltimo Act. 1. ad Eph. 4. & sub tam parua extensione, quanta est extensio Hostiæ consecratæ, Christi Domini corpus nequeat intelligi retinere suam extensionem in ordine ad locum: idèd quisquis admittit prædictam realem præsentiam debet consequenter fateri Deum non tantum posse, sed etiam de facto ponere idem numero corpus in pluribus locis, itavt in vno sit modo *extensiuo*, & in aliis *indiuisibiliter*.

IV. Contra Caluinistas verò probatur tam ex sacris Litteris, quàm ex Patribus citatis disputationibus præcedentibus de reali præsentia corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia; & rationes afferendæ pro assertionem quarti sequentis articuli hanc etiam probant; quia tam facile est Deo ponere corpus aliquod modo *indiuisibili* in pluribus locis, & simul in alio loco modo *extensiuo*, ac illud idem ponere simul & semel modo *extensiuo* in pluribus locis; nam modus hic posterior nihil aliud addit suprà primum, quàm quod corpus affectum suâ quantitate non tantum habeat *extensionem aptitudinalem* suarum partium in ordine ad partes loci; sed insuper habeat *actualem*: dum autem ponitur priori modo solum relinquitur *aptitudinalis extensionem*: atqui Deum posse hoc præstare absolutâ suâ potentiâ patet ex dictis articulo primo huius disputationis, & patebit amplius ex dicendis infrâ de quantitate corporis Christi Domini in hoc sacramento: ergo argumenta quæ probant posse Deum ponere aliquod corpus in pluribus locis

A modo *indiuisibili*, eadem probant posse Deum illud idem ponere simul & semel in pluribus locis modo *indiuisibili*.

Et confirmatur, quia ad primum sufficit subtractio diuini concursus, ne prædicta aptitudo prorumpat in actum secundum: ad alterum verò requiritur insuper concursus Dei: ergo cum Deus sit tam liber pro subtrahendo suo concursu ad extra, quàm pro illo dando; si possit ponere corpus aliquod in pluribus locis modo *indiuisibili*, poterit etiam illud idem ponere in pluribus locis simul & semel modo *indiuisibili*.

ARTICVLVS III.

Soluntur fundamenta heresis articulo præcedenti relata.

B PRIMVM est capite vltimo sancti Matthæi, Angelus apparet mulieribus dicit de Christo Domino, *non est hic, surrexit*: quæ consequentia Angeli esset inepta, si per absolutam Dei potentiam Christus Dominus potuisset esse in duobus locis.

Respondetur, negando hanc Angeli consequentiam non esse bonam; ad hoc enim sufficit, quodd sit ad mentem mulierum quærentium corpus Christi Domini, quo sensu prædicta verba Angeli sunt verissima: illæ enim quærebant corpus Christi Domini adhuc mortuum, & iacens in sepulchro, vt patet ex antecedentibus & consequentibus; quo tamen modo ibi tunc non erat, cum iam surrexisset Christus Dominus à mortuis: vnde etiam Christi Domini corpus tunc fuisse in pluribus locis, Angelus tamen dicendo, *non est hic*, verum fuisse loquutus. Adde quod loquebatur de eo quod erat, & non de eo quod absolutâ Dei potentia fieri poterat.

Caluinistæ repetunt secundum fundamentum ab autoritate sancti Augustini, qui disputans contra Manichæos negantes Christum Dominum habuisse verum corpus, refellit eorum hæresim, ex eo quodd verè sit passus sub Pontio Pilato, & loquens de tormentis quæ tunc est passus, sic habet libro vigesimo contra Faustum capite vndecimo, *Secundum potentiam quippe ipsi-ritalem nullo modo illa pati posset, secundum potentiam verò corporalem, simul & in Sole & in Luna & in cruce esse non posset*. Citant etiam & 21. eius tract. in S. Ioann. sed malè, quia ibi nihil habetur quod illis faueat.

D Respondetur, hanc autoritatem tantum procedere de facto, quatenus vult Christum Dominum ante mortem non habuisse corpus suum positum in pluribus locis modo *extensiuo*: nam ibi disputat contra Manichæos asserentes (ve isto capite refert) *Christum patibilem de facto fuisse ex terra genitum, & ex omni ligno suspensum fuisse, & in herba iacuisse, tum etiam fuisse à Pontio Pilato crucifixum, & denique per solem & lunam discentum*. Ad quod fabulosum commentum refellendum quærit S. Augustinus à Manichæis quot velint esse Christos, an tres, an vnum tantum? & incipiens suam refutationem ab hac posteriori parte, quatenus scilicet Manichæi responderunt illi fuisse vnum; obicit eum, vt sic distentum, non potuisse esse simul secundum præsentiam corporalem, & in sole & in luna, & in cruce: & quodd loquatur tantum de facto patet ex verbis antecedentibus, quibus ait, Christum

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Dominum, secundum præsentiam spiritalem, nullo modo potuisse pati quæ passus est, quod si intelligatur de potentia absoluta Dei, repugnat eidem Augustino 21. de Civitate Dei capite 10. dicenti, *Spiritum posse pati ab igne corporeo, per omnipotentiam Dei*: & licet corpus modo indivisibile positum, nequeat aliquid pati ab æterno agente, secundum *cursum ordinarium*, attamen per absolutam Dei potentiam posse pati, manifestum fiet inferius.

Tertium fundamentum. Christus Dominus cap. 3. & 4. epist. ad Hebr. dicitur, *per omnia nobis factus similis, excepto peccato, sed nemo nostrum esse simul & semel in pluribus locis, secundum realem sui corporis præsentiam*: ergo neque corpus Christi Domini est simul & semel in pluribus locis. Confirmatur, etiam si corpus Christi Domini aliquam mutationem subierit per resurrectionem, quæ factum esse immortale, & gloriosum; nihilominus capite ultimo sancti Matthæi. cap. 14. & 20. S. Ioannis. Item Act. 1. & alibi. dicitur tantum *esse in uno loco*: ergo corpus Christi Domini non est de facto, nisi in vno tantum loco, & cum sit in cælis non erit simul in sacramento Eucharistiæ.

Respondetur, illam Apostoli auctoritatem ex capite tertio epistolæ ad Hebræos, intelligi de his quæ spectant ad conditionem naturæ humanæ, iuxta propriam suam virtutem consideratæ, non autem de his quæ conveniebant ei per potentiam excellentiæ, nec etiam de his quæ poterant à Deo tribui per extrinsecam potentiam, cuiusmodi est positio eiusdem corporis in pluribus locis. Ad reliqua Scripturæ testimonia, quæ tantum faciunt mentionem vnius loci pro corpore Christi Domini post resurrectionem, *provi videbatur ab omnibus ashanitus*, vel ut iam est in cælo, tanquam in suo proprio & ordinario loco, post ascensionem.

Vltimum fundamentum repetunt ab incommodis, quæ datâ nostrâ Catholica sententiâ, videntur sequi. Primum est, Christum Dominum frustra profectum fuisse à Galilæa Ierusalem, cum manens in Galilæa posset Hierosolymis constituitur. Secundum est, quod posset quis dicere Christum Dominum eo tempore quo à Iudeis flagellabatur, quo cruci affigebatur, & alia id genus opprobria patiebatur, fuisse vel Romæ, vel Alexandriæ, ibique dormivisse, & ita non esse passum. Tertium, quod similiter posset quis dicere quando ante nativitatem erat in utero B. Virginis, eodem tempore etiam fuisse in utero plurium aliarum mulierum, quæ omnia sunt absurda.

Respondetur, negando omnia & singula hæc absurda sequi ex nostrâ sententiâ, nam sicut male est ista consequentia, potuit Deus aliter redimere hominem, quam per Incarnationem Verbi divini, & passionem Christi Domini, quatenus potuit nullo petito & accepto pretio, ex mera sua liberalitate condonare omnia peccata, tam quoad peccatum, quam quoad culpam, ergo frustra Verbum est incarnatum, ergo frustra Christus Dominus passus est pro nobis: ita ineptæ sunt consequentiæ ab hæreticis illatæ & allatæ, cum illud tantum dicatur fieri *fr-*

A. *strâ quod bono & honesto sine caret*, vel finem ab agente intentum nullo pacto obtinet; unde sicut, non obstante istâ possibilitate Dei ad redimendum aliter genus humanum, Verbum non est frustra incarnatum, nec Christus Dominus frustra pro nobis mortuus, quia scilicet dantur peculiariæ aliquæ rationes, seu potius congruentiæ quas explicant Theologi tertiâ parte quest. 1. art. 1. & eadem parte quest. 46. & 47. propter quas maxime deceat Deum voluisse ista mysteria: sic etiam licet per absolutam Dei potentiam fieri poterit ut Christus Dominus adhuc mortalis, nullo facto itinere, simul & semel esset in Galilæa, & Hierosolymis; quia tamen susceptio itineris magis ardeat conveniunt cum ad promerendum pro nobis per defatigationem corporis, tum ad ampliorem manifestationem veræ sue humanitatis, tum etiam ad nostram instructionem: idèd ista profectio Christi Domini à Galilæa in Ierusalem non potest dici suscepta fuisse frustra; communiter enim docent Philosophi id non frustra fieri, quod licet possit absolvi per pauciora, attamen per plura perficitur, quando non egrè bene, vel convenienter adimpletur per pauciora, ac per plura. Ad alia incommoda, quibus contendunt aduersarii sequi ex opposita sententiâ Christum Dominum non esse passum, non fuisse tantum conceptum in utero Beatiſsimæ Virginis, sed etiam in utero plurium aliarum mulierum. Respondetur similiter, ex eo quod aliquid potest esse vel fieri, male colligitur de facto ita esse, quia à posse ad factum non valet consequentia; sicque ex eo quod Deus absolutâ potentiâ facere potuerit ut corpus Christi Domini existeret Hierosolymis tempore Passionis, esset etiam simul & semel Alexandriæ, male inferunt istas consequentias in nostra sententiâ; & quemadmodum licet Deus plures posset mundos creare, ridiculus tamen esset qui pluralitatem illam de facto dari contenderet, cum nullum huius rei vel in sacris Litteris, vel in Traditione Patrum, vel in rebus creatis extet vestigium: pari modo esset explodendus, qui diceret Christum Dominum in vteris quoque aliarum mulierum, & non solum Virginis Mariæ fuisse conceptum, cum Scripturæ, Patres, & Traditio Ecclesiæ de illa, tanquam de unica Christi Domini matre loquantur: similiter esset ridendus qui diceret Christum Dominum illo tempore quo patiebatur Hierosolymis, simul & semel fuisse Alexandriæ, utpote qui loqueretur sine villo fundamento; cum vita Christi Domini, & res ab eo gestæ nobis tantum innosceant ex sacris Litteris, Patribus, & Traditione Ecclesiæ, quæ tamen nullam faciunt huius rei mentionem. Tandem posita istâ hypothesi, nec tamen concessâ inde tamen non sequeretur Christum Dominum non esse passum pro nobis in vero & naturali suo corpore, nec verè & realiter effudisse pro nobis proprium suum sanguinem, quia vel licet percussio tunc vno tantum in loco fieret, vulnus tamen & mors quæ inde provenirent resisterent in corpore, provi fuisset in viroque loco, ut aliqui volunt; vel (quia per eandem Dei potentiam non repugnat ut vnum & idem corpus positum in duobus locis, in eorum vno vivat, & in altero moriatur) eret mortuus fuisset Hierosolymis, licet in tali suppositione, ut existens Alexandriæ non fuisset mortuus, quæ de re dicitur infra.

ARTICVLVS IV.

Utrum idem numero corpus possit simul & semel esse modo extensiuo in pluribus locis.

SANCTVS Thomas hac parte quæstione septuagesima-sexta articulo quinto in solutione ad tertium, & apertius sequenti quæstione octogesima-prima articulo primo ad secundum, & communiter eius discipuli sequuntur partem negantem, putantque oppositam implicare contradictionem.

Partis tamen affirmans longè est probabilior, quam hac nostrâ propositione explicamus, *Potest Deus per absolutam potentiam ponere unum & idem numero corpus simul & semel modo extensiuo in pluribus locis.* Propositio est Alensis quartâ parte, quæstione vndecimâ, articulo primo, Scoti & omnium eius discipulorum in quatuor sententiarum distinctione decimâ, quæstione secundâ, & communis ferè sententia omnium recentiorum qui de sacramento Eucharistiæ aduersus Caluinistas disputant.

Primum, aliqui hoc modo nostram propositionem probant, *a facto ad posse ualens consequentia*; sed corpus Christi Domini, quando post ascensionem apparuit sancto Paulo Actuum nono, vigesimo-seculo, vigesimo-sexto, & primæ Corinthiorum nono, & decimo-quinto, erat simul & semel in duobus locis modo extensiuo, nimirum in cælo ad dexteram Patris, & in via quia ibi apparuit modo extensiuo sancto Paulo properanti Damascum: ergo Deus absolutâ potentâ potest ponere idem numero corpus modo extensiuo simul & semel in pluribus locis.

Minor probatur, & primum quoddam hæc visio fuerit realis, vera, non imaginaria. quia sanctus Paulus probat se esse Apostolum, ex eo quod viderit Christum Dominum sicut & ceteri Apostoli loco citato ad Corinthios & hæc visio requiritur ad ferendum testimonium, non autem imaginaria sufficiat: ergo sicut reliqui Apostoli viderunt reali & corporali visione Christum Dominum, ita & tunc sanctus Paulus. Deinde quoddam corpus Christi Domini tunc apparet esset modo extensiuo, patet ex eo quod visio verè & propriè corporalis postulet obiectum extensiuum, vt Philosophi docent libro secundo de anima: atqui hæc visio erat verè & propriè corporalis, vt nunc probatum est: ergo Christi Domini corpus ibi erat extensiuum, & cum eodem tempore esset etiam in cælo empyreo ad dexteram Patris modo extensiuo, erat tunc in duobus locis simul & semel modo extensiuo.

Verum si præsens controuersia agitur tantum inter Catholicos, argumentum hoc non conuincit, sed ad summum facit nostram propositionem probabilem; licet enim apparitio ista fuerit vera & non imaginaria, vt præter allata significat hæc verba Ananiz Act. 22. referentis apparitionem factam S. Paulo cap. 9. Actuum, *vt videres iustum*, id est Christum Dominum (sic enim antonomastice appellatur à Prophetis vt ab Isaiâ cap. 61. Hieremia cap. 23. & à S. Stephano cap. 7. Actuum) & *audires vocem ex ore eius*: & hæc verba Christi Domini ad S. Paulum in ista apparitione cap. 26. Act. *Ad hoc apparui*

tibi vt constituam te ministrum & testem eorum qua videris, id est resurrectionis & gloriæ Christi Domini viuents, quales sunt alij Apostoli qui Christum Dominum viderant in propria persona: item licet hæc apparitio sit facta in via, vt hæc S. Pauli responsio ad Christum Dominum sibi apparentem denotat, *Quis es Domine?* si enim Christus Dominus apparuisset tantum in cælo sedens ad dexteram Patris facile intellexisset quisquam esset, nec debuisset eum interrogare, *Quis es Domine?* licet inquam hæc sint verissima, inde tamen nõ probatur efficacia contra Catholicos authores præcedentis opinionis, tunc Christum Dominum mansisse etiam in cælo ad dexteram Patris, & sic fuisse simul & semel in duobus locis modo extensiuo; nam dici potest descendisse antea de cælo, vt apparet in via sancto Paulo; non enim desunt ex Patribus qui existimant Christum Dominum post ascensionem aliquando descendisse ad breue aliquod tempus de cælo empyreo in terram, vt S. Tho. hac parte quæst. 57. art. 6. ad 3. S. Athan. serm. de sanctissima Deipara, Sophron. epist. de assumptione B. Virginis S. Damasc. orat. 1. & 2. de dormitione B. Virginis, vbi scribunt Christum Dominum in die assumptionis B. Mariæ suæ descendisse de cælo ad eam, vt cum honore illam secum in cælos deduceret, neque hoc pugnare cum Scripturis asserentibus Christum Dominum sedere ad dexteram Dei Patris, ibique mansurum vique ad diem iudicii vniuersalis; nam ista testimonia tantum probant proprium ordinatum & permanentis domicilium Christi Domini esse cælum empyreum à quo dum valde raro, & ad breue aliquod tempus descendit, non propterea desinit dici semper ibi permanere, vt patet in domicilio hominum, & sic efficacia primæ istius probationis minuitur.

Addidit in ista ratione hanc particulam, *si hæc controuersia agitur tantum inter Catholicos*; nam cum Caluinistæ mordicus descendant Christum Dominum ita sedere ad dexteram Patris, vt à tempore ascensionis, ne per vnus quidem horum quadrantem fuerit abiens à cælo, efficiat aduersus illos propositionem nostram probat prædictum argumentum. Sed Caluin. 4. Instit. c. 17. §. 29. dicit S. Paulum tunc vidisse Christum Dominum in cælo existentem sicut S. Stephanus illum vidit cap. 7. Act. & Christum Dominum ad id corroborasse oculos S. Pauli. Sed id refellitur, nam ex dictis patet Christum Dominum non apparuisse quasi existentem in cælo, cap. 9. citato Ananias ita loquitur S. Paulo, *Sancte frater, Dominus misit me Jesus, qui apparuit tibi in via quâ veniebas*; non autem ait, *qui apparuit tibi in cælo*: tum etiam quia ipsemet S. Paulus Act. 22. referens hanc visionem ait, *Ananiam ita sibi locutum fuisse, Deus Patrum nostrorum præordinauit te vt cognosceres voluntatem eius, & videres iustum, & audires vocem ex ore eius*: ergo iustum ille, id est Christus Dominus, ex cuius ore tunc audiebat vocem, debuit esse proximus Paulo, & proinde extra cælum, cum Paulus esset in terra, quæ distat longissimè à cælo, si que debuit simul & semel esse in duobus locis, extensiuo nimirum in cælo, & præterea vbi apparuit S. Paulo.

Nec Caluinistæ possunt absque contradictione respondere Deum tunc confortasse visum, vel auditum sancti Pauli vt existens in terra videret Christum Dominum in cælo existentem, cuiusque vocem audiret; nam licet secun-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

dūm nos id non implicet, attamen in opinione Caluinistarum id non potest habere locum: Caluinus enim libro tertio suarum Institutionum capite vigesimo §. vigesimo-quarto docet Sanctos frustrā à nobis invocari, *Quia*, inquit, *non habent tam longas aures quæ ad voces nostras porrigantur, nec oculos tam perspicaces qui necessitatibus nostris adulescent*: Ergo cū in ista apparitione visus & auditus sancti Pauli non fuerint perfectione visus & auditus eorum Sanctorum qui isem sunt beati, etiam in corpore, cuiusmodi est B. Virgo; sicut ex opinione Caluini, visus & auditus eorum non possunt nostras orationes quantumcunque clamorosas & necessitates percipere ob nimiam distantiam, ita iuxta eundem Caluinum non potuit sanctus Paulus visu & auditu tunc percipere Christum Dominum in celis tantū existentem.

II.

Multò minùs dici potest hanc vocem sancto Paulo loquentem fuisse formatam tantū in aère vel cælo, sine vlla corporis præsentia, sicut aliquando contingit in visionibus; id enim refellitur ex ista particula citati capitis vigesimisecondi Aetuum, *et audires vocem ex ore eius*: nam tunc aliquis propriè dicitur *audire vocem alterius ex proprio eius ore*, quando habet illum præsentem, nec audit eum alio intermedio, vel efformante vocem, vel eius verba referente, sed eum loquentem ore proprio percipit, vt communis hominum vsus loquendi docet.

III.

Deinde eadem pars probatur autoritate sancti Augustini libro de cura pro mortuis agenda capite decimo sexto, vbi admittit posse fieri per diuinam potentiam, vt Martyres per se ipsos adfint simul & semel iis quibus opitulantur in pluribus & distinctis locis, an autem sic de facto fiat non audet definire. Nec est quid quis dicat sanctum Augustinum ibi loqui tantū de animabus Sanctorum, cū Martyres de quibus loquitur, nondum sint beati quoad corpus; & aliam esse rationem animæ, cū sit spiritalis & indiuisibilis (& sic absolutè Deipotentia poni possit simul & semel in pluribus locis, sicut & corpus Christi Domini sub pluribus speciebus consecratis & loco distinctis; id verò fieri circa corpus *extensum localiter* implicare ob rationes afferendas. Hoc, inquam, dici non potest, nam sequenti capite decimo-septimo refert se accepisse à viro graui & fide dignissimo, Ioannem Monachum adhuc mortalem, fuisse noctu in somniis visum à muliere quadam religiosissima impatienter eum videre cupiente, in alio loco longè distanti ab eo in quo morabatur; & ait quòd si eum vidisset, ab eo quasiuisset quæ pertinent ad præsentiam realem Martyrum in pluribus locis simul & semel, *Si enim ipse somnians inter fuit*, inquit sanctus Augustinus (id est reali & corporali præsentia, quia de tali visione Ioannis ita loquitur) *mirabili gratiā virgine id potuit, non natura, sed Dei munere, non propriâ facultate*: quibus postremis verbis sanctus Augustinus docet prædictum Ioannem adhuc mortalem potuisse alibi videri visu corporeo, quàm eo in loco vbi erat naturaliter constitutus; & proinde quatenus erat *extensus* in alio loco à loco prædictæ mulieris, & eodem tempore quo realiter existeret alibi, & tantū dubitat an hæc visio ita de facto contingeret, an verò solummodò per somnium, & per aliquam representationem imaginariam.

IV.

Probatur etiam ratione, quæ docet nullam ea in re posse ostendi implicantiā, quæque subindicat solutionem argumentorum præcedentis sententiæ hoc modo: si quæ sit implicantiā vel illa petitur ex entitate corporis, quatenus est quid vnum & finitum; vel ex intrinseca ratione quantitatis; vel ex modo quantitatis qui est extendere de facto corpus per locum; vel ex natura & conditione loci; vel denique ex præsentia quæ non potest multiplicari: atqui ex nullo horum repugnat; non ex primo, quia idem numero corpus Christi Domini ponitur per consecrationem sub diuersis & distinctis speciebus. Deinde *vnitas entis* non petitur à loco; tum quia locus est posterior tali entitate, nam prius est aliquid esse indiuisum quoad essentiam & entitatem, quàm existere in loco; tum quia vna & eadem numero vnitas entis potest esse, non remanente eodem numero loco, sed illo sæpè sæpius mutato, vt videre est in nobis quando ambulamus; & idem numero corpus est indifferens ad plura loca, non autem ad plures entitates: ergo illa indiuisio quæ corpus aliquod constituit vnum, non est indiuisio secundum locum: ergo pluralitas locorum non opponitur vnitati entis: ergo cū omnis repugnantia fundetur in aliqua oppositione inter subiectum & attributum, non repugnat ex parte vnitatis corporis, quin corpus aliquod manens idem numero ponatur in pluribus locis. Non item repugnat ex *fixitate corporis*, quin ponendo idem numero corpus in pluribus locis, nulla entitas ei superadditur, nec eius quantitas fit maior, sed tantū eadem entitas cum sua quantitate quæ est in vno loco, ponitur iterū in alio: ergo vt in priori est finita, sic & in posteriori. Deinde capitur à loco vtrobique: item totum est maius qualibet sua parte: item ex eo quòd anima sit tota in capite, tota in pede non redditur infinita, nec eius finitas destruitur: ergo nec finitas corporis destruetur præcisè ex eo quòd constituitur in pluribus locis. Non item repugnat ex parte quantitatis vel modi eius, quia quando corpus aliquod ponitur *modo extenso* in duobus locis, quantitas est in eo, & habet omnes suos effectus tam primarium, quàm secundarios; tunc enim non est tantū apta extendere partes corporis extra se inuicem, tam in ordine ad se, quàm in ordine ad locum, sed de facto & in actu secundo extendit illas; vna pars (si nullum aliud adhibeatur miraculum) aliam expellit à suo loco, itavt si corpus possum in duobus locis moueretur duobus motibus sibi oppositis, & sibi occurreret, quia concursus ille nunquam posset contingere secundū eandem omnino partes, tunc illæ partes eiusdem corporis sese impedirent, nec eundem locum occuparent; sicut licet manus dextra & sinistra pertineant ad idem totum corpus, quia tamen sunt diuersæ, mutuo sese expellant ab eodem loco, ergo neque repugnat ex parte quantitatis vel modi eius vnum & idem numero corpus simul & semel poni *modo extensus* in pluribus locis.

A

B

C

D

Neque est quòd quis dicat repugnare plura accidentia solo numero distincta esse simul & semel in vno & eodem subiecto, & capacitate subiecti extensiuè quanti esse ad vnam tantū extensionem localem. Hoc, inquam, dici non

V.

VI.

VII.

VIII.

I. potest; Primò, quia ubi plura accidentia solo numero distincta sunt eiusmodi vt dicant aliam & aliam habitudinem, tunc ex hoc capite non repugnat ea esse plura, *etiam naturaliter* simul & semel in eodem subiecto, vt patet in sententia eorum qui volunt intensiorem ita fieri additione graduum, vt tamen singuli secundum se spectati sint eiusdem perfectionis & conditionis; at in presenti casu duplex localis extensio habet duplicem habitudinem, quia idem numero corpus ponitur per illam formaliter modo *extensiuo* in duobus locis, in vno per vnam, & per aliam in alio loco. Deinde duplex distinguitur *capacitas* subiecti *extensiuè* quanti ad existendum *extensiuè* in loco: vna *naturalis*, altera *obediencialis*: subiectum quantum ratione prioris postulat solummodò vnam extensionem localem: at ratione posterioris quæ est longè amplior, & per ordinem ad omnipotentiam & voluntatem Dei, ad nullum certum illarum numerum est determinatum, sed tantum aptum vt possit tot: & tam multas accipere, quot & quantas Deus dæ voluerit per reproductionem vnius & eiusdem corporis in tot & tot locis.

Quòd item non repugnet ex parte *loci circumscriptiui* patet, quia ad rationem eius sufficit vt circumscribat & includat locatum, nec aliquid illius locati detur quod sit extra eum, quia sic manet locati *adequatum*: atqui in nostra hypothefi vtique locus independenter ab alio circumscriberet & includeret illud idem numero corpus, quia in vnoquoque illorum esset tam secundum partes integrantes, quàm essentialia, & nihil eius esset, quod eo non contineretur: ergo neque repugnat ex parte *loci circumscriptiui*, vnum idemque numero corpus poni modo *extensiuo* simul & semel in pluribus locis.

Nec denique repugnat ex parte *presentia* quatenus presentia est, nam patet ex fide pluralitatem presentiarum posse simul & semel inesse vni & eidem numero corpori, prout est in duobus vel pluribus locis, fides enim docet corpus Christi Domini esse realiter presens sub pluribus speciebus consecratis loco distantibus, itavt possit amittere vnam presentiam, aliã retentã: ergo neque repugnat ex parte presentia, & proinde cum hæc tantum enumerata reperiantur in corpore *vi locato circumscriptivè*, & ex nullo horum repugnet vnum idemque numero corpus poni *circumscriptivè* simul & semel in pluribus locis, Deus potest absolutã suã potentia id facere.

IV. Secundò probatur: æqualiter pugnat vnitatis corporis cum multiplicatione loci ac multiplicatio corporis cum vnitatis loci: atqui Deus potest absolutã suã potentia facere multiplicationem corporis cum vnitatis loci, vt quando ponit duo corpora in eodem loco per penetrationem: exempli causã, quando corpus Christi Domini exiit de sepulchro clauso: item quando post resurrectionem ingressus est ad discipulos clausis ianuis: item quando natus est ex beatissima Virgine nullã factã fractione, vel apertione vteri: ergo poterit etiam facere vnitatem corporis cum multiplicitate locorum; & proinde ponere idem numero corpus etiam *extensiuè* in pluribus locis.

MAIOR confirmatur: vnitatis numerica loci non causat identitatem numericam inter duo corpora in eodem loco *circumscriptivè per circumscriptionem* posita, vt patet exemplis allatis: ergo neque distinctio numerica loci causabit distinctionem numericam inter idem corpus vt existens in vno loco, & seipsum idem vt in alio existens.

ARTICVLVS V.

Soluntur fundamenta negantis sententia articulo superiori relata.

PRIMUM est: in ea hypothefi quã idem numero corpus sic esset modo *extensiuo* simul & semel in pluribus locis, illud esset simul & semel vnum, & multa, quod tamen implicat: vnum quidem, vt præsens difficultas supponit; multa verò, quoniam eo ipso quòd d esset pluribus in locis esset diuisum à se: tum etiam quia illa corpora sunt plura & discontinua quæ sunt in locis discontinuis.

Respondetur, negando in eo casu tolli *unitatem corporis*, cum ea non petatur à loco; sicut nec eius diuisio, vt patet ex dictis in prima nostra ratione articulo precedenti.

Secundum est, quòd in tali hypothefi vna minima pars posset esse maior suo toto; vna gutta aquæ maior toto mari; nam ista gutta posset poni in locis propemodum infinitis, in quibus totum eius non est; imò posset poni ubique, & sic habere infinitatem soli Deo propriam, quod implicat.

Respondetur, negando tunc partem fieri maiorem suo toto; nam *augmentatio*, seu accretio fit tantum *additione nouæ quantitatis* vt Philosophi docent: at quando Deus ponit vnum numero corpus, vel aliquam eius partem in pluribus locis modo *extensiuo* id non facit addendo ei nouam quantitatem, sed tantum reproducendo illud cum sua quantitate in aliis locis distinctis à priori, vt explicabitur agendo de transubstantiatione: sicut anima in nutritione viuens dum informat nouas partes quæ corpori accedunt per nutritionem, non acquirit veram aliquam extensionem quantitativam, cum in homine sic substantia merè spiritalis, sed tantum manens entitatiuè eadem, incipit de nouo informare partes quas antea non informabat; pari modo corpus iam existens in vno loco dum postea ponitur simul & semel in pluribus locis, acquirit tantum vitrà reproductionem sui de nouo, nouum aliquod *ubi*, & *esse locatum*, quod antea non habebat.

Ad id autem quod dicitur sequi, Deum posse ponere istam partem ubique locorum, & ex consequenti communicare ei attributum *immensitatis*, admissò Antecedente, negatur Consequentia: illud enim, loquendo proprie, dicitur esse *immesum*, quod est præsens omnibus rebus & locis, ex vi naturæ suæ illimitatæ, & sine aliqua sui mutatione, quod corpus ita positum in omnibus locis non haberet: Deum verò posse corpus aliquod idem numero ponere in omnibus locis Scholastici satis communiter docent primò parte, quæstione octaua, & rationes allatæ precedenti articulo satis ostendunt.

I.

Tertium est, quod pari ratione idem numero corpus posset simul & semel poni in diversis differentiis temporis, in præterito, præterito, & futuro; quas tamen differentias temporis simul & semel poni implicat: item vna & eadem numero materia posset simul & semel informari pluribus formis, usque specie distinctis; nam idem numero cibus positus in pluribus locis comedatur à pluribus animalibus specie distinctis, statim per nutritionem converteretur in substantiam vniuscuiusque istorum animalium, & ex consequenti informabitur ab vnaquaque forma istorum animalium; vel econtra vna & eadem forma poterit simul & semel informare plures materias distinctas; quod tamen implicat, cum forme individuantur per ordinem & habitudinem ad hanc & illam materiam, & materia per habitudinem ad hanc & illam formam.

II.

Respondetur, negando primam eius partem; est enim dispar ratio duorum, vel plurium corporum, & duarum differentiarum temporis, quod tempus sit intrinsicè aliquid *successivum*, cuius singulae partes nunquam sunt simul. Item quod vna differentia temporis includat in suo conceptu negationem alterius; unde sit vt vnum & idem non existat simul & semel in duabus differentiis temporis: at verò locus est aliquid *permanens*, nec vnus locus includit in suo conceptu negationem existentie sui locati in alio loco, vt ostensum est superius. Ad secundam illius partem respondetur, considerando abolutam potentiam Dei, non implicare vnam & eandem materiam in locis distinctis reproductam informari simul & semel à pluribus formis specie, vel numero distinctis; nam Deus potest ita illam reproducte, vt habeat varias & distinctas dispositiones in distinctis locis pro distinctione formarum, prout hæc istas postulant, vel etiam eas supplere, vt Philosophi docent; est autem falsum materiam individuari per habitudinem ad formam, & econtra formam per habitudinem ad materiam.

III.

Quartum est: in tali hypothese illud vnum & idem numero corpus esset simul & semel in loco, & non esset in loco, quod implicat: esset quidem in loco, quia præsens quæstio id supponit: non esset verò in loco, quia locus est *ultima superficies*, seu *extremitas corporis ambientis*: tunc autem non esset vltima extremitas, quia corpus istud esset extra illam, nec ambitur illa; nam illud dicitur *extremum*, vt docet Aristoteles libro quinto *Metaphysicorum* capite de *extremo*, extra quod nihil est accipere: at in hoc casu extra extremum, seu locum esset accipere idem numero corpus, quod in alio loco existeret: ergo vnum & idem numero corpus esset in loco, & non esset in loco, quod implicat.

IV.

Respondetur, in tali casu corpus istud sic futurum semper in loco *circumscriptivo*, quia ad eius rationem sufficit quod *ambiat locatum* quoad omnes suas partes, & adaptatio partium locati cum partibus loci reperitur, ita vt nihil ipsius locati sit quod non includat: at quan-

do idem numero corpus ponitur *circumscriptivè* in pluribus locis, nihil eius est quod non ambiat vnoquoque loco, cum supponatur esse omnino idem secundum quacunque suas partes: neque verum esse *circumscriptivè* in loco importare in locato negationem existentie extra talem locum; nam corpus Christi Domini verè est *circumscriptivè* in cælo empyreo, nec tamen desinit esse simul & semel in Eucharistia sacramento.

Nec obstat quod locus dicatur esse *extremitas*, & id *extremum* appelleret à Aristotele, extra quod nihil est accipere; nam locus *circumscriptivus* dicitur hoc sensu *ultima superficies*, seu *extremitas locati*, quatenus nulla est tam minima pars locati, quæ non sit in eo inclusa, quod in præsentī casu reperitur; & hoc modo iuxta Aristotelem vocatur *extremum*, quia extra illum locum nihil est accipere locati; nam quidquid accipies semper reperietur intra illum locum; & terminus ille, nihil est accipere extra, debet cadere non supra actionem capiendi, nec supra locum, sed supra rem locatam in ipso, vt hæc particula, nihil, indicat, quæ importat nullam partem locati debere excludi à tali extremitate: & in *incluso* locati, quam locum *circumscriptivus* importat, non ita dicit negationem *exclusionis* à tali loco, vt simul etiam importet negationem *inclusionis* in alio loco, sed tantum dicit negationem *exclusionis* à tali loco *circumscriptivè*; & sic *inclusio* & *exclusio*, vel *non inclusio*, dum dicuntur de vno corpore existente simul & semel in pluribus locis, non se habent *contradictoriè*, cum non dicantur de eodem respectu eiusdem.

Postremo est: quidquid est in aliquo loco in quo non erat antea, est mutatum quoad locum: ergo si corpus quod est in priori loco, ponatur etiam in alio simul erit mutatum secundum locum: at impossibile est vt mutetur secundum locum remanendo in priori, quia mutatio localis fit deferendo terminum à quo, & acquirendo terminum ad quem: igitur erit impossibile, vt idem numero corpus simul & semel sit in pluribus locis.

Respondetur, Maiorem absolute & simpliciter sumptam esse falsam, quia aliquid iam existens in loco, & in eo remanens potest poni per novam sui reproductionem in alio loco in quo antea non erat; & auctores istius objectionis decipiuntur in eo, quod putant nos velle idem numero corpus poni simul & semel in pluribus locis per meram & simplicem adductionem illius ad novum locum; cuius adductionis terminus totalis sit merum *ubi*; hoc enim esse falsum ostendimus, agendo de transubstantiatione: in nostro autem casu istud corpus non censetur propriè mutatum quoad locum, quia localis mutatio sumpta propriè dicit deperditionem termini à quo, quam non habet, sed dicitur duntaxat *reproductum*, & possumus intelligere ens aliquod creatum, nullà mutatione in seipso recepta, reproducti à Deo in alio loco.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

ARTICVLVS VI.

Quenam predicata & accidentia eidem numero corpori existentia simul & semel in pluribus locis, possint simul inesse.

NOTANDVM est, attributa illa esse in duplici differentia; alia absoluta, alia dependens a loco: exempli causâ, stare, sedere. Attributa prioris generis adhuc sunt in duplici differentia; alia intrinseca rei, & quæ fiunt ab eius essentia, vt sunt proprietates; alia non intrinseca, sed à subiecto separabilia, vt calor, frigus, scientia.

Secundò notandum est, duobus modis posse quatuor, an eadem attributa conueniant corpori existenti in duobus locis, Primò, ita vt sensus sit, an eo ipso quo corpus aliquod est in duobus locis, sit necessarium absolute illud naturali quadam consequentia habere eadem attributa in vtroque loco. Secundò, ita vt sensus sit, an licet hoc non sit necessarium, loquendo absolute, & possit aliter fieri, nihilominus sit congruum diuine providentiæ corpus illud habere eadem in vtroque loco.

Quod spectat ad attributa intrinseca, certum est apud eos omnes qui fatentur Deum posse ponere idem numero corpus simul & semel in pluribus locis, illud in illis omnibus locis habiturum omnia sua attributa essentialia; & ratio est, quòd posita causâ necessariò agente, & non impeditâ, effectus eius necessariò sequitur: atqui essentia rei est causâ necessariò agens respectu suarum proprietatum essentialium, quia illâ posita, nec impeditâ, proprietates eius, & alia id genus attributa necessariò resultant, vt omnes Philosophi agnoscunt: ergo si corpus aliquod ponatur simul & semel in duobus locis, nec resultantia attributorum eius essentialium impediatur, corpus illud habebit in vtroque loco omnes easdem proprietates essentialia, & eadem attributa essentialia.

Secundò, conuenit inter omnes auctores nostræ sententiæ, quòd proprietates & denominationes, quæ omninò pendunt non tantum in suo esse, sed etiam in conservari, à certo & determinato loco, cuiusmodi sunt presentia localis, relationalis & aliusdistantiæ. Item, hęc ratio, hęc sessio, & similia, non esse in corpore existente in pluribus locis, vbi cumque illud est, sed solum prout est in illo loco, ad quem talis proprietates, vel denominatio habet specialem illam habitudinem: cuius rei hæc est ratio, quòd variato termino habitudinis, proprietates, vel denominatio, quæ in proprio conceptu importat talem habitudinem, cessat, aut variatur: atqui quando corpus ponitur in pluribus locis terminus huiusmodi proprietatum & denominationum, quatenus important habitudines, variatur: exempli causâ, hæc localis presentia dicitur habitudinem ad hoc spatium in quo corpus est locatum; spatium autem illud est aliud atque aliud, quando corpus est in pluribus locis; similiter hæc sessio, hæc sessio importat hunc & illum numero situm, quo partes corporis localis correspondant his & illis partibus loci, hoc & illo modo: igitur istæ proprietates & denominationes debent e-

am variari, & proinde non simul & semel reperiuntur in vno & eodem corpore simul & semel existente in pluribus locis. Tota itaque difficultas est de accidentibus separabilibus, quæ sunt formæ quædam absolute, sicut albedo, nigredo, calor, frigus.

Prima sententia quæ tribuitur Scoti in quartum sententiarum distinctione decimâ, quæstione quartâ censet illa accidentia poni in corpore, in quibuscumque locis existat, vltuz constitutionis. Melior tamen est aliorum opinio Ochami in quartum sententiarum quæstione quartâ, Gabrielis in Canonem Mistæ lectione quadragesima-sexâ. & plurimum recentiorum, cum quibus concludimus, vñ am & eandem rem in pluribus locis modo extensionis constitutam, posse non habere accidentia quædam separabilia, quæ tamen habet, vel potest habere in alio loco.

B Probatur primò de iis quæ adueniunt corpori iam existenti in duobus locis: ad hoc vt attributa illa insint subiecto. requirunt vim alicuius agentis naturalis attingentis subiectum in quo producit tale accidentis; exempli causâ, esse calidum, vel calid: postulat actionem ignis; fieri album postulat albedinem sibi applicatâ & ita de cæteris, agens enim & patiens debent aliquam habere approximationem ad se innicem, vt Philosophi communiter docent: atqui agens quod producit calorem & albedinem in corpore existente Parisiis, non est Romæ, vbi corpus ex hypothesi est iteratò constitutum, neque potest illic transmittere suam actionem, quia habet sphæram suæ actiuitatis determinatam, extra quam est Roma, vbi tamen prædictum corpus secundâ vice positum existit: igitur albedo, vel calor non produciuntur tunc in vtroque loco.

C Dices, formam illam non quidem produci in corpore per actionem agentis, sed poni per reflexionem in corpore. prout est alibi. Verum id refellitur, nam omnis reflexio & emanatio est aliqua productio: ergo id quod resultat debet habere aliquam causam suam: at in hac hypothesi non habet agens extrinsecum pro tali causa, vt nunc probatum est; nec item habet corpus, vt est in primo loco affectum tali formâ, exempli causâ, caloris, vel albedinis, ob eandem rationem: nec item corpus, prout est in secundo loco, quia illa tantum absoluta accidentia propriè dicuntur reflexione ex subiecto, quæ habent intrinsecam connexionem cum illo, & sunt inseparabilia ab eo, cuiusmodi non sunt ea de quibus hic disputamus.

D Idem probatur de iis accidentibus, quæ rei insunt, antequam ponatur in pluribus locis, quando duo ita se habent ad inuicem, vt careant necessariâ connexionem inter se, & vnum illorum possit existere sine alio tunc Deus potest vnum constituere per sui reproductionem, & illud sine alio conseruare, vel econtâ, nulla enim apparet necessitas quâ Deus cogatur vtrumque ponere simul: atqui res existens in vno loco, & eius accidentis, exempli causâ albedo est eiusmodi, vt satis patet ex se: ergo Deus potest rem illam reproducere sine tali accidente: ergo ex eo quòd Deus constituit aliquam rem in duobus locis non tenetur omnia eius accidentia separabilia constituere in duobus locis.

I.

ARTICVLVS VII.

*Soluuntur fundamenta negantis sententia
articulo superiori relata.*

II.

III.

IV.

P R I M U M fundamentum. Forma & eius negatio opponuntur contradictioni; at si corpus haberet in vno loco albedinem, verbi gratia; in alio autem minime, forma & negatio eiusdem forme essent in eodem subiecto. Nec facit ad rem quoddam loca sint diuersa, nam accidentia illa de quibus hic agimus sunt absoluta à loco, seu conueniunt & insunt subiecto secundum se, & independentes à loco, quia variato loco non desinunt inesse suo subiecto: ergo, ne deus illa contradictio, debent eiusmodi accidentia poni in corpore, prout etiam est in pluribus locis.

Respondetur, contradictionem tolli non tantum per *diuersitatem loci*, sed etiam per id quod vnum corpus possumus in duobus locis *æqualiter duobus*, vt explicabitur infra. Ad confirmationem responderetur, illa accidentia hoc tantum sensu dici *absoluta à loco*, quod primum & per se non dependant ab hoc & illo loco determinato, vt sint & inexistant suo subiecto, nec mutantur eo mutato, sicut accidentia localia. Deinde responderetur, accidentia illa posse considerari duobus modis. Primum, *secundum suam entitatem præcisè sumptam*. Secundum, iuxta suam *inherentiam actuale* in, seu secundum quod educuntur à potentia sui subiecti, & de facto acquirunt inherentiam; priori modo, sunt *absoluta à loco*; posteriori minime, quia ibi tantum de facto inherent suis subiectis, vbi eorum subiecta habent suam præsentiam localem, & ibi tantum educuntur de suis subiectis, vbi causæ educentes sunt localiter præsentis eorum subiectis & in ratione agentis ad patientis illis applicatur: at hæc subiecta ita habent in vtroque loco præsentiam localem, vt tamen habeant aliam & aliam numero: causæ verò educentes illa à suis subiectis possunt esse illis applicatæ in vno tantum loco, & non in aliis.

Dices, hanc responsionem cum rationibus antea allatis, tantum ostendere hæc accidentia non poni vbiicumque est subiectum illorum, vi & efficaciam agentis naturalis illa naturaliter educens à subiectis; sed nihilominus identitatem subiecti, quæ hic reperitur in pluribus locis, respectu eiusmodi accidentium, & eius connaturalitatem, id sibi suo iure vindicare, præsertim cum hic considerentur non in *se fieri*, sed in *facto esse*, & vt sunt entia quædam *permanencia*, quæ iam insunt & perseverant in corpore, vt existente in vno loco.

Sed hæc replica non obstat, Primum, quia in præsentia difficultate tam est *identitas subiecti respectu accidentium localium*, quam respectu absolutorum à loco, vt per se patet; & tamen non obstante hac identitate, accidentia localia, alia sunt in corpore, prout existit in vno loco, & alia prout illud idem corpus simul & semel ponitur, vel existit in alio: ergo neque *identitas subiecti*, sumptæ præcisè, potest facere vt illud accidens absolutum à loco, quod est in corpore hic posito, sit & inhaereat eidem corpori, prout est simul & semel in alio loco. Deinde ista identitas subiecti præcisè spectata est indifferens ad habendum, & non habendum hæc accidentia, ta-

A

lis eum identitas nihil est aliud quam *passiva potentia subiecti* ad recipiendum illa accidentia, quæ ex se est indifferens ad vtrumque accidens oppositum: & licet vt existens in vno loco sit determinata ad vnum oppositum, quia tamen ista determinatio fit per aliquid subiecto superadditum realiter ab illo distinctum, nec habens cum illo necessariam connexionem, potest ei non superaddi vt est in alio loco, quinimò si causa ad producendum in subiecto accidens oppositum applicetur, nec aliunde impediatur, poterit agere circa illud vt existens in posteriori loco & tunc tale corpus recipiet accidens oppositum ei quod habet, vt in alio loco existit.

Neque etiam facit contra nos quod assertur de *connaturalitate*, nam hæc vel importat aliquam tantum congruentiam, seu decentiam, vel quoddam debitum fundatum in principio constitutivis subiecti; Primum non est ad rem, quia hic tantum agimus de his quæ sequuntur ex *natura rei*, & de hac congruitate dicemus postea; Secundum verò hic non reperitur, quia fundaret resultantiam huius accidentis à suo subiecto, quam tamen ostendimus non habere locum hic, vel saltem importaret debitum in aliquo agente, ad ponendum illud, quod nec in Deum, vt prout fore vniuersi, potest cadere, quia nulla occurrit hic necessitas vel vniuersi, vel alicuius eius partis, quæ eum cogat ad id faciendum, quin potius eum fit maxime liber ab *extra*, posset, ad manifestandam suam omnipotentiam, id iuxta nostram propositionem reducere ad praxim.

Secundum est, prædicata quæ ex sua naturali cōditione sunt *absoluta à loco*, insunt præcisè subiecto, ratione suæ naturalis, aut obedientialis potentia: atqui ex eo quod vnum & idem numero corpus ponatur simul & semel in duobus vel pluribus locis, naturalis eius potentia ad recipiendum hæc prædicata absoluta à loco, non fit *magis*, sed manet inuariata, cum illa sit independentes & absoluta à loco, nec etiam multiplicetur: ergo tunc talis potentia corporis constituitur in pluribus locis, ea tantum potest accipere prædicata absoluta à loco in vtroque loco, quæ antea existens in vno poterat accipere, aliàs hæc potentia esset variata; sed antea existens in vno duntaxat loco, non poterat simul & semel recipere prædicata absoluta à loco sibi inuicem opposita, quia formæ oppositæ sese expellant ab eodem subiecto: igitur nec subiecto inest, seu corpore, cui hæc naturalis potentia inest, existente in duobus vel pluribus locis, poterit recipere in seipsa simul & semel duo prædicata à loco absoluta sibi inuicem contraria.

D

Respondetur, hæc prædicata absoluta à loco inesse quidem subiecto, ex præcisâ ratione suæ naturalis potentia, vt hoc & isto modo dispositæ ad illa recipienda, & intra seipsam conferenda. Item admittimus hanc naturalem potentiam, quoad suam vim receptivam nudè & simpliciter consideratâ, esse inuariatam, nec esse amplius in corpore existente simul & semel in duobus locis, quam sit in eodem corpore vt in vno tantum loco existente; Negamus tamen in eoque corpus istud vt existens in alio loco, non posse in seipso recipere & conseruare accidens oppositum, puta calorem summum, cuius contrarium, puta summum frigus, habet in seipso vt est in priori loco; nam hæc naturalis potentia est ex se indifferens ad recipiendum vtrumque acci-

V.

VL

VIL

VIII

I. dens, & solummodò determinatur ad vnum potius habendum, quàm aliud, per dispositiones tam prævias, quàm concomitantes si accidenti introducendo, & conferendo proportionatas, quæ quândiu remanent in subiecto vt illis in formato, tandiu impediunt ne contrarium accidens admittatur in tali potentia: at quando vnũ & idem numero corpus ponitur simul & semel in duobus locis, ita potest poni cum prædicta sua naturali potentia, vt tamen in vno illorum non ponatur cum prædictis dispositionibus ad recipiendum, vel conferendum tale accidens, vel si ponatur cum illis, in vno tamen illorum aliquod agens fortius applicetur, quod vno in loco prædictas illas dispositiones corrumpat, & introducat oppositas, quas defectu sufficientis actiuitatis non introducit in illud idem corpus positum in alio loco magis distanti, quod corpus, quia tunc est *virtute duplex*, seu æquipollet duobus, vt explicabitur inferius, idèd abique contradictione poterit vt existens in vno loco, habere calorem, & in alio frigus in eodem vel intensiori gradu pro conditione agentis, & dispositionum positarum in subiecto vt ibi existente.

II. Tertium est: idèd corpus idem numero positum in duobus vel pluribus locis, potest recipere in seipso plura prædicata localia, seu dependentia à loco, quia vis eius ad recipiendum multiplicatur, scilicet *ubi intrinsecum*, in quo prædicata localia fundantur, & ratione cuius conueniunt corpori: sed vis & potentia ad recipiendum prædicata *absoluta à loco*, non multiplicatur quando idem numero corpus ponitur simul & semel in pluribus locis, sed est omnino eadem, & inuariata: igitur quemadmodum existens in vno tantum loco poterat solummodò habere vnum ex cuiusmodi prædicatis *absolutis à loco*, & non simul & semel duo sibi inuicem contraria; sic etiam nec quando eius subiectum, scilicet corpus, est positum in duobus, vel pluribus locis, poterit habere prædicata illa opposita, vnum vt est in vno loco, & alterum contrarium, vt est in alio loco etiam *extensivè*.

III. Respondetur, *duplicem* posse distinguere multiplicationem, *nam realem*, alteram *virtualem*: conditionem huius posterioris esse (vt eius nomen indicat) habere parem effectum cum prioris: quare sicut iuxta hanc obiectionem prædicata localia in casu præsentis difficultatis multiplicentur quia *ubi* de facto multiplicatur, sic etiam quia naturalis potentia receptiva accidentium absolutorum multiplicatur *virtualiter*, per positionem proprii sui corporis, seu subiecti in pluribus & distinctis locis (sic enim æquipollet pluribus corporibus) poterit in seipso recipere pro diuersitate locorum, in quibus est, & distinctione dispositionum quibus instruitur, accidentia absoluta aliàs sibi inuicem opposita. Deinde responderetur, Maiorem huius fundamenti vniuersaliter sumptam esse falsam, si, vt debet, intelligatur de causa à priori; nam *statio*, *sessio*, *habitus*, seu *habere*, non idèd secundum rationem à priori, multiplicatur ad positionem corporis simul & semel in pluribus locis, quia *ubi* multiplicatur, sed idèd quod proprietates & rationes formales per illas significatæ multiplicentur in vno & eodem corpore, prout afficiunt illud, vt existens in duobus, vel pluribus locis, nam istæ proprietates, possunt interdum variari, & mutari in seipsis, licet *ubi intrinsecum* subiecti quod

V. afficiunt non immutentur: exempli causâ, corpus aliquod potest habere eandem distantiam à spatio in quo est, ad polos mundi, & idem replere spatium internum etiam si mutetur situm vel habitum; imò istæ proprietates & reles formales entitates sunt aliquid prius saltem naturæ, quàm proprium illarum *ubi* detur & existat, sunt enim comparatione illius proximum subiectum & entitas quæ per illa modificatur: at omne subiectum inhesionis, aut quasi inhesionis temper est naturâ prius eo cuius est subiectum, & res modificanda temper est natura prius modo; quare si quando pluralitas & multiplicatio eiusmodi proprietatū colligitur ex pluralitate & multiplicatione *ubi*, tunc id tantum sit à posteriori, & tantum per ordinem ad proprium illarum *ubi* distinctum ab *ubi* primarij & principalis eorum subiecti.

B

ARTICVLVS VIII.

Quasnam mutationes corpus extensivè positum in duobus locis possit simul & semel vtroque admittere.

TRES sunt hæc de re sententiæ, Prima eorum qui negant vnum & idem numero corpus posse à Deo poni *circumscriptione* simul & semel in pluribus locis; hi enim consequenter volunt implicare corpus aliquod sic poni simul & semel in pluribus locis, vt vno loco habeat aliquas actiones siue transeuntes, siue immanentes, quas non habeat in alio, & inde potissimum probant implicare vnum & idem numero corpus simul & semel poni modo extensivè in pluribus locis: sic Valsepius hac parte de Sacramentis, disput. 189. numero 47.

C Secunda sententia est aliorum asserentium actiones & mutationes quæ fiunt circa subiectum vt extensivè à vno loco, non fieri necessariò circa illud idem subiectum prout existit in alio loco; immanentes verò actiones & passionnes non posse fieri circa aliud subiectum in vno loco positum, quin etiam fiant circa illud idem prout est in alio loco.

D Tertia sententia, cum qua concludimus, opponitur istis duabus prædictis, & est Alenij tertiæ parte quæst. 44. membro 7. Maioris in quartum dist. 10. quæst. 1. & multorum recentiorum, scilicet *actiones & operationes, siue fiant per actum immanentem* (sicut amor, odium, assensus, dissensus) siue fiant per actiones transeuntes, quæ exercentur circa subiectum in vno tantum loco, non consequenter fieri necessariò circa idem subiectum in alio loco *consequenter*: imò addimus si actiones illæ pendant ab aliquo extrinseco existente in vno tantum loco, esse quoddam miraculum, quod simul & semel reperiantur in eodem subiecto alibi constituto.

Tres sunt partes propositionis: duæ priores simul probantur hac ratione, *ubi* aliquod ens est ita vnum, vt tamen sit *virtute multiplex*, tunc pro illa multiplici ratione quam habet, potest absque vlla contradictione quidquid possent illa multa acta distincta ad quorum comparationem dicitur esse *virtute multiplex*: atqui corpus positum simul & semel in pluribus locis, ita est vnum idem numero, vt tamen sit *virtute multiplex*, quatenus æquipollet pluribus & distinctis corporibus: item diuerse, imò & oppositæ actiones tam immanentes, quàm trans-

I. euntes, possunt simul & semel exerceri à distinctis hominibus distincto loco existentibus, vt experientia docet, dñ enim vnus sedet, alter potest ambulare, dum alius rectè sentit, vel amat, alter potest malè sentire, & odisse: igitur idem numero corpus existens simul & semel in pluribus locis, poterit simul & semel exercere actiones, tam immanentes, quàm transeuntes sibi inuicem oppositas. Maior propositio probatur, sumpto argumento ab essentia diuina, cui, eo quòd *ad quauis sumpta* est vna & simplex, vt tamen sit virtute multiplex, opposita attributa conueniunt pro varia eius cōsideratione; sic propriè est aliquid absolutum, item aliquid relatiuum, item vt consideratur in ratione absoluti, est aliquid omninò indistinctum; econtrà vt relatiue consideratur, admittit distinctionem realè inter personalitates diuinas: eodè modo licet philosophari de attributis diuinis inter se comparatis, & mutuà eorum prædicatione, vel negatione, licet à parte rei sint vna simplicissima entitas, vt Theologi docent ex professo primà parte. Idem similiter videre est in anima rationali, quæ ita est vna, vt tamen sit virtute multiplex, quatenus in homine facit totum quod tres animæ à se inuicem distinctæ facerent; vt est *vegetans* facit aliquid quod non facit vt *sensitans*; similiter vt est *ratio* facit aliquid quod non facit vt est *sensitans*, aut *vegetans*; nihilominus ratione istius virtutis, non obstante eius identitate, possumus aliquid negare de illa sub vno respectu, quod de illa eadem sub alio respectu affirmamus: simile exemplum potest etiam desumi à quamplurimis habitibus qui ita sunt quid vnum, seu vnus habitus, vt tamen sint virtute multiplices.

III. Minor veid probatur, quoad primam partem explicatione termini, *virtute duplex*, positi in eadem Minori; nam in tali hypothesi corpus habet omnia & singula essentialia in singulis locis in quibus est, quæ plura & distincta corpora in locis distinctis posita, habent: vt enim vnuiusquodque illorum habet totum suum esse in vno loco, & principia tam agendi, quàm patiendi expedita, sic & hoc vnum corpus in vtroque loco, vel pluribus positum: nec quicquam potest assignari propter quod possit in vno loco agere & pati, non autem possit pati, vel agere in alio loco; & si corpus istud sit vtrique informatum animà rationali, cur voluntas eius pro diuersitate motiui, non possit aliquid in vno loco agere vel velle, quod in alio non ager, aut nollet? ergo corpus istud positum simul & semel in pluribus locis, est *virtute multiplex*, inò torpescit virtute quot sunt loca distincta in quibus simul & semel est de facto & realiter. Posterior pars eiusdem Minoris satis probatur quotidianà experientia.

IV. Tota etiam propositio probatur per singulas partes, quoad primam, quia fieri potest vt agens sit duntaxat subiecto applicatum in vno loco, & non in alio, & sic homo moriatur in vno loco, & viuat in altero, sicut eadem anima informat vnà partem corporis, & non aliam; vel fieri etiam potest, vt patiens sit extra spheram actiuitatis agentis, vel vt non sit eadem dispositio subiecti in omnibus locis: ergo tunc non habebit easdem actiones & passiones transeuntes.

Similiter probatur quoad secundam partem, discurrendo per actiones immanentes imprimis patet de intellectu, quia hæc pendet à specie

A sensibili obiecti per sensationem cogniti; potest autem fieri vt obiectum istud (quia tantum est in vno loco, & non in omnibus & singulis, in quibus est homo) emittat tantum sui speciem in vno loco, in quo est homo, & non in aliis in quibus idem homo reperitur: ergo tunc talis intellectus fiet in vno tantum loco, & non in aliis. Idem patet de beatitudine, damnatione, merito & demerito; beatitudo consistit in clara visione Dei, hæc visio requirit vt essentia diuina vnatur intellectui per lumen gloriæ confortato ad instar speciei intelligibilis: at Deus potest hoc modo vniri vni & eidem intellectui, in vno tantum loco, & non in alio, quia tam corroborato per lumen gloriæ, quàm vnio prædicta est aliquid *ad extra*, ad quod faciendum Deus est maximè liber; cum etiam quia idem homo summè perfectus in sanctitatem, quatenus tamen est in via non habet prædictum lumen, nec prædictam vnionem, & dum moritur potest habere ista sine vilo gradu gratiæ sibi superaddito. Idem patet de merito & demerito, ratione cuius Deus posset dici obligatus ad ista præstanda: homo vt Romæ existens potest habere obiectum aliquid ex cuius præsentia concipiat odium quoddam mortale, tunc moriatur, vt potest iure fici, damnabitur: in alio autem loco potest habere primum aliquid obiectum ita sibi applicatum, vt deleatur de eo, & concipiat contritionem de peccatis, moriatur tunc, saluabitur: ergo idem homo poterit esse simul & semel beatus & damnatus.

Neque his obstat quòd actus illi sint *vitalis*, quia vitalis potentia non exit in istos actus nisi *dependentè* ab illo extrinseco: ergo prout illud extrinsecum ei vno in loco applicabitur, & non in altero, poterit exercere actum illum vitalem in vno loco, quàmuis in alio loco illum non exerceat. Confirmatur ex eo quod diximus de qualitatibus absolutis, quæ eo ipso quod dependent ab aliquo extrinseco *quoad sui productionem, & connexionem cum subiecto* possunt reperiri in corpore prout existit in vno loco, quàmuis non reperiantur in illo prout in aliis locis existit: ergo cum hic reperitur eadem ratio, idem homo poterit pro diuersitate locorum in quibus est *virtute duplex*, esse simul beatus & damnatus. Confirmatur, damnatio dicitur duo, scilicet *panam damni* quæ consistit in carentia clare visionis diuinæ essentie, quàm carentiam patet ex dictis posse reperiri in isto homine: deinde continet *panam sensus* quæ pendet ab actione ignis inferni, sed ignis ille potest vno in loco applicari patienti, & alio in loco ei non applicari: ergo poterit simul & semel frui visione beatificà in vno loco, & eà priuari in altero, & pœnà sensus affici.

D Neque hinc sequitur, Deum *damnare immentem & innocentem*; supponimus autem hominem istum eo in loco ex quo deccidit in damnationem, habuisse vel commississe peccatum aliquid mortale, cuius illum non penituit, à quo quidem seipso eodem homine *virtute* distinguitur, prout est in alio loco, in quo nullum habet peccatum mortale, sique gratiam consecutus, & mortuus in statu gratiæ, vitam obtinet æternam.

Quæres, an idem sit faciendum iudicium de *actionibus immanentibus, quæ non pendet ab aliquo extrinseco*, ac quod nunc facimus de aliis dependentibus ab aliquo extrinseco. Responde-

I.

tur, idem esse iudicium ac de accidentibus separabilibus & absolutis a loco, de quibus supra diximus; nam si quæ rationes obstarent essent *identitas subiecti, & causæ efficientis, aut connaturalitatis*, vel aliquid eorum quæ authores secundæ sententiæ hic proferunt: at tam ex dictis, quam ex dicendis in solutione argumentorum constabat nihil horum obstare, & in confirmationem huius responsionis debemus maxime vrgere exemplum superius desumptum ab essentia diuina, quæ licet *adequate sumpta* sit summæ vna, omnia quæ sunt in Deo sibi identificent, & omnia ibi ad intra sint necessarii & necessaria, nihilominus tamen *virtualis* multiplicitas quæ simul stat in Deo cum summa ista identitate & necessitate, facit vt quædam necessarii conueniant ei sub vna ratione, quæ tamen de illa sub alia virtuali ratione eius negantur de illa: ergo cum prædictæ illæ actiones immanentes a nullo extrinseco dependentes habeant necessitatem longè minorem ad existendum, & maiorem etiam distinctionem a suis subiectis, multò magis poterunt per diuinam potentiam ita reperiri in aliquo viuente, vt tamen illo remanente in priori loco, non ponatur in illo eodem viuente simul & semel in alio loco existente: & sicut secundum omnes Theologos *virtualis multiplicitas* diuinæ essentiae tollit absolute loquendo rationem *vere* contradictionis inter ea opposita quæ diuinæ essentiae adæquate sumptæ insunt & conueniunt, sic etiam & in præsentī casu virtualis multiplicitas quæ reperitur in vno & eodem corpore posito in duobus locis, efficiet ne quæ dicuntur de illo, sint contradictoria, cum ita sint de eodem corpore, vel ente, vt tamen non sint de illo secundum eandem planè identitatem *virtualem*, sed prout ens illud a quo pollet duobus.

III.

Vltima pars nostræ propositionis manet sufficienter probata ex rationibus primæ partis, quandoquidem citra miraculum non potest fieri vt agens naturale agat naturaliter extra spheram suam actiuitatis, & vt effectus ibi naturaliter producat, vbi causa eius siue per seipsam, siue per suam virtutem non est naturaliter. Quæ verò ratione vnum & idem numerò corpus ponatur simul & semel in pluribus locis, & quâ actione, superius insinuauimus, scilicet per sui reproductionem, & agendo de actione per quam Christus Dominus ponitur sub speciebus consecratis explicabitur fusius, est enim eadem vtriusque difficultatis ratio.

IV.

Vltima propositio: *Quamuis ex eo quod vnum corpus possum in pluribus locis, habeat in eorum vno aliquod attributum, non sequatur ex natura rei illud etiam habere necessariò in alio loco; attamen habet ratione congruentiæ & suauis dispositionis vniuersi, est conueniens vt si homo existens in duobus locis moriatur in vno, etiam in altero moriatur; si sit beatus in vno, vt sit etiam in altero beatus.*

Ratio clara est, ne ordo vniuersi perturbetur; vnde etiam in sacramento Eucharistiæ esse sacramentale corporis Christi Domini, sequitur esse naturale illius, & ex Trident. sess. 13. cap. 3. sub vna & eadem specie panis consecrata est corpus Christi Domini & eius anima ob naturalem & indissolubilem connexionem, quam nunc post statum resurrectionis habent inter se.

A

ARTICVLVS IX.

Solutur dubium.

QVÆRES a quo agente corpus viuens habeat in tali casu istas actiones tam immanentes, quam transientes prout est in alio loco, in quo agens illud extrinsecum a quo dependet, non existit.

Respondetur primò, quia totum istud fit miraculosè Deum posse facere, vt actiuitas externorum agentium sese extendat vsque ad illud idem corpus prout est in alio loco valdè distanti; nam sphaera actiuitatis agentium naturalium ita est determinata ad certos limites & terminos, vt tamen ratione *obediētiæ* sue potentia possit eo vsque tendere quo Deus voluerit, cum totum istud sit in genere alicuius *pure efficientiæ*, & possit facere vt & illorum actiuitas sit tantum extendat ad illud idem numero corpus siue viuum, siue mortuum vt est in vno loco, non autem agat in alia obiecta etiā intermedia, quemadmodum fecit in fornace Babylonica vt ignis combureret non quoscunque sibi proximos, sed duntaxat *ministros Regis qui incendebant fornacem*: & ita si corpus Romæ existens percutitur lethaliter, hæc eadem percussio vulneret lethaliter illud idem corpus vt existit Parisiis.

Similiter Deus potest facere vt obiecta extrinseca quæ mouent corpus viuens ad aliquid, siue immanenter, siue transiēter agendum, proteendant suam motionem eo vsque vbi illud idem corpus viuum existit in alio loco longe distanti, vel etiam eo modo quo corpora cœlestia admittuntur a pluribus Philosophis agere in subterraneis per quasdam virtutes occultas, quas vocant *insuentia*; & tunc cum eodem modo corpus illud viuens afficiatur, idem etiam effectus vtrobique sequetur *moralitè* quadam infallibilitate.

Secundò respondetur, si agatur de iis actionibus immanentibus, quæ non dependunt a loco & aliis eiusmodi, si sint *moralitè bonæ*, tunc Deum posse per aliquod speciale auxilium excitantis gratiæ, potentias vitales illius hominis viuents mouere, & specialis gratiæ adiuantis auxilio eis adesse, vt de facto producant illas easdem in vtroque loco. Si verò agatur de actionibus immanentibus ab aliquo extrinseco dependentibus, quæ tamen sunt *formaliter malæ*, seu peccaminosæ, tunc quia formalis illarum positio in ratione actus sic immanens, id est ex libera determinatione voluntatis & rationis aduerterentia elicit est *virtualitè* quidam effectus ab eo in quo subiectiue recipitur, efficienter productus, non possunt a solo Deo produci, & deinde in voluntate hominis in alio loco longè distante existentis poni, sicut propter imperfectionem & dependentiam essentialē, quam vitalis actus habet a suo vitali principio, non potest de absoluta etiam Dei potentia exerceri ab alio, quam a suo proprio vitali principio: vnde vt illæ eadem actiones immanentes peccaminosæ quæ exercentur ab homine in vno loco existente, sint etiam simul & semel in illo eodem homine existente in alio longè loco, requiritur quòd obiecta prouocantia ad consensum peccati vtrobique ponantur a Deo, & tunc voluntas relicta suæ libertati, munita etiam *sufficienti* auxilio ad euitandum consensum, non tamen efficiens, consentit in peccatum: neque propterea Deus erit tunc tentator malorum; tum quia id non facit eo

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

sine, sed ne ordo vniuersi perturbetur; tum etiam quia id ita faceret vt non desineret subministrare voluntati hominis, vt existentis in isto alio loco, auxilia sufficientia ordinis etiam supernaturalis, quibus posset, si veller, vti, & vtendo euitaret peccatum, quibus tamen auxiliis reipsa non vtiatur, & sic vitalis productio talis actus peccaminosi nulla ratione tribueretur Deo, tanquam *causa eius specialis*, vel etiam totali, sed soli voluntaristis hominis; & cum actualis presentia peccati actualis non possit dari de facto, nisi vbi tale peccatum existit suo modo, fit vt si peccatum commissionis formaliter & in sui exercitio consideratum habeat suam presentiam in homine vt existente in vtroque loco, habeat etiam vtrobiq; propriam & formalem entitatem peccati. Item proprii effectus eius, vt sunt habituale peccatum, macula, & alix id genus imperfectiones.

II.

Tertio, si agatur de istis proximè enumeratis, quatenus sunt effectus actualis peccati in priori loco perpetrati, antequam eius author in eo remanens poneretur in secundo, tunc respondetur eodem modo esse philosophandum de illis, ac Theologi primà secundà philosophantur de traductione peccati originalis in posteros Adx, itavt actuale peccatum quod homo commisit in vno loco sit *causaliter*, cur peccatum habituale ei correspondens ponatur in illo eodem homine vt alibi existente, vbi actuale peccatum ei correspondens non committit, & sicut eo ipso quo anima rationalis per sui coniunctionem ad corpus, vt descendens ab Adam viâ feminali, illa specialis priuatio in qua peccatum originale formaliter consistit, resulat; sic etiam eo ipso quo homo, qui retinens priorem locum, ponitur in altero longè distanti eandem numero habet voluntatem in isto posteriori loco, fit vt ratione istius identitatis idem peccatum habituale, eadem macula, & cetera id genus imperfectiones eadem resulerent in eadem numero voluntate, vt existente in alio loco.

III.

ARTICVLVS X.

Soluuntur fundamenta duarum priorum opinionum articulo octauo resolutum.

IV.

PRIMUM fundamentum prioris sententia est: implicat vnum & idem numero corpus simul & semel moueri à suo interno principio, & simul & semel etiam quiescere à proprio interno principio, quia *moueri & quiescere sunt opposita* quorum vnum negat alterum; sed datà hypothesi quòd vnum & idem numero corpus sit simul & semel modo extensiuo in duobus locis, illud idem poterit simul moueri & quiescere à suo interno principio: ergo implicat vnum & idem numero corpus poni, seu existere simul & semel modo extensiuo in pluribus locis. Minor probatur, ponatur, exempli causâ, idem numero corpus simul & semel modo extensiuo in centro terre, & etiam super aliquam trabem in aëre suspensam, vel sustentatam aliquo fulcro; vt est in centro terre, quiescet ex suo interno principio vt si super trabem; si hæc dimoueat & statim decidat, tunc illud idem corpus mouebitur deorsum à suo interno principio: at hoc totum est absurdum. Item poterit idem corpus duobus motibus sibi oppositis moueri; item

A

summe frigeſceti, summe caleſceti: item paruus ignis positus in locis propè infinitis posset incendere totum mundum, contra naturalem suam & determinatam actiuitatem.

Respondetur, in isto casu corpus sic positum posse simul & semel *quiescere & moueri* à principio interno etiam *naturaliter*, & nullo alio superaddito miraculo; nam corpus istud viuens habet vtrobiq; actiuum naturalem suam virtutem motricem, similiter & passiuam; hæc enim emanat naturaliter ab eiusmodi ente corporeo: ergo cum hoc principium possit vtrobiq; applicari secundum suam naturalem inclinationem, vno in loco ad quietem, & in altero ad motum, & generalis concursus Dei preſto sit, nihil potest obſtare quin simul & semel sola naturali virtute possit de facto quiescere in vno istorum locorum, & in altero moueri; nam

B

licet vnum idemque corpus comparatione vnius & eiusdem suæ numericæ constitutionis in loco, sit tantum *successiue* capax motus & quietis, vel duorum etiam motuum sibi oppositorum; attamen pro vt simul & semel est in duobus locis, quia æquipollet duobus corporibus, & ex duobus corporibus vnum posset naturaliter quiescere, & alterum eodem tempore naturaliter quiescere, fit vt idem corpus positum in duobus locis ratione sui principij interni ad mouendum & quiescendum *virtualiter duplicis*, possit secundum vnâ positionem vt *virtualiter* condistinctam ab alia, seipsum etiam naturaliter & secundum alteram vt similiter condistinctam ab alia priori simul & semel, absque vlla contradictione propriè dictâ, naturaliter quiescere, secundum vnâ esse summe frigidum, & secundum alteram esse summe calidum, etiam vtrobiq; naturaliter. Neque ista & alia eis similia in tali casu sunt aliquid magis miraculosum, quàm *actus viſendi* in cæco nato post visum ei reſtitutum, est miraculosus & supernaturalis; nam sicut ista reſtitutio viſus est miraculosa, actus vero videndi qui postea elicitur, est omnino naturalis; ita & positio vnius & eiusdem corporis humani simul & semel in pluribus locis, est miraculosa & supernaturalis: at vbi illa est iam facta, quia aptitudo & procliuſitas seſe mouendi & quiescendi per internum principium, est aliqua corporis humani proprietates ad quam motus vel quies sponte suâ & naturaliter, vel pro libertate animæ rationalis informantis tale corpus, vel per eius dispositionem sequitur, fit vt motus & quies tunc vtrobiq; fiant ab interno principio absque vilo miraculo; & sic patet esse falsam, aliquam creaturam virtute propriâ concurrere, cum Deo ad aliquem effectum supernaturalem.

C

Similiter patet quâ ratione paruulus ignis idem numero positus per diuinam potentiam in omnibus locis mundi possit sola naturali virtute & actiuitate incendere totum mundum, absque vlla accretione naturalis suæ actiuitatis; nam ignis ille eodem naturali modo quoad vim suam agendi seſe habet ad incendendum vnumquemque istorum locorum *distributiue* sumptorum, quo se habet ad incendendum primum locum in quo primum per simplicem sui productionem est constitutus extensiuè; habet enim simul & semel in vnoquoque istorum locorum etiam *distributiue* sumptorum totam suam substantiam cum tota naturali sua actiuitate; & ignis ille pro vt est sic reproductus miracu-

D

I. Iosè in illis locis infinitis, est planè independens à seipso, secundùm primam & simplicem productionem quæ est in primo loco, & æquipollet virtualiter multis & infinitis ignibus à seipso realiter distinctis: ergo sicut singuli illi ignes sibi inuicem coniuncti occupantes singulas partes vniuersi, incendendo partem vniuersi correspondentem sphaeræ suæ actiuitatis, incenderent tantum naturaliter totum hoc vniuersum simul & semel, ita & iste parvus ignis idem sæpe sæpius reproductus in omnibus & singulis locis vniuersi, poterit solâ naturali suâ actiuitate non aliunde impediri, totum hoc vniuersum incendere.

Secundum est: idem corpus posset in vno loco esse viuum, & in alio mortuum; item in vno loco accipere augmentum per nutritionem, & in alio fame perire defectu cibi; quod implicare probant multis. Primum quia hæc duo, *esse viuum, & non esse viuum*, vt dicantur de eodem corpore existente in duobus locis, non sunt minùs contradiçtoria, quàm hæc duo de illo eodem sic considerato, *annihilari à Deo in vno loco, & in alio non annihilari*; quia sicut hoc secundum importat oppositionem immediatam inter *esse simpliciter, & simpliciter non esse*, sic etiam & primum importat immediatam oppositionem inter *esse tale, & non esse tale*, nimirum affirmationem vnius formæ, & negationem eiusdem formæ: sed implicat corpus existens in duobus locis, in vno annihilari à Deo, & in alio non annihilari: igitur etiam implicat corpus vnum & idem esse viuum in vno loco, & simul & semel in alio non esse viuum. Secundò, *desinere substantialiter* in rerum natura & remanere, seu non *desinere* implicat respectu eiusdem, sed mori est desinere esse substantialiter in rerum natura purè & simpliciter, aliàs dum mouetur de loco in locum, & nihil nostræ entitatis substantialis habemus in priori loco à quo recessimus, diceremus desinere substantialiter, quod nemo admittit; econtrari idem corpus viuere seu esse viuum est illud substantialiter remanere in rerum natura: igitur implicat idem numero corpus esse viuum in vno loco, & non viuum in alio. Terziò, si paries aliquis sustinens in se multa accidentia desinat esse substantialiter, simul etiam partes istæ intelligitur desinere esse substantialiter sub quolibet ex istis accidentibus, imò & hæc omnia accidentia illi inexistencia perire: ergo à pari si res aliqua existens simul & semel in pluribus locis, seu quod est idem, sustinens in se multa accidentia localia, intelligatur desinere esse substantialiter in vno loco, consequenter intelligitur in nullo amplius loco remanere. Quartiò, corpus existens in duobus locis habet vnicum duntaxat *esse substantia-*

III. *le*, vnicam substantialem existentiam: ergo si amittat illam in vno loco eam amittit vbique, non enim maior est ratio cur illam amittat in vno, potius quàm in alio. Quintò, tunc terminus aliquis substantialiter productus non censetur *entitativè* & substantialiter desinere, quando desinente vnâ actionum per quas producebatur, remanet altera cuius vi & efficaciâ retinet totum suum esse substantialiter in rerum natura; sed tunc solum quando nulla eiusmodi actionum remanet amplius, & ei in sententia illorum qui volunt materiam primam dependere à forma in existendo, illa substantialiter desineret in instanti generationis, cum tunc substantialis eius dependentia à forma quam accipit, desinat, &

V. altera substantialis dependentia eius incipiat à forma quam accipit; similiter accidentia panis & vini substantialiter desinenter in instanti quo transubstantiatio fit, quia influxus ille quem accipiebant à substantia panis & vini, quorum vi & efficaciâ existebant, desinit, quod tamen nemo admittit. Atqui in præsentî difficultate corpus viuens positum in duobus locis, ibi est positum duabus productiuis actionibus, quarum vna cum suo termino remanet in vno loco, quia supponitur remanere viuens in vno loco: ergo tunc propriè non censetur desinere substantialiter, seu mori.

Respondetur, fatendo ea quæ ibi recensentur posse iuxta nostram sententiam euenire, vt etiam de *vita, & morte, de beatitudine, & damnatione, de merito, & demerito*, ostendimus in particulari inter probandum nostram sententiam; dicimus tamen vnum existit ibi commemoratis, propriè & præcisè loquendo, non negare alterum *sufficienter ad veram contradiçtionem*, nisi factâ comparatione vnius & eiusdem omnino corporis viuents, aut alicuius alterius entis ad seipsum omnino idem, etiam *indistinctum virtualiter*, seu vt non æquipolles duobus vel pluribus, non autem si fiat comparatio vnius quidem & eiusdem numero corporis ad seipsum idem, propterea tamen est *virtute duplex*, aut *multiplex*, vt docuimus exemplo petito à mutua prædicatione & negatione attributorum Dei, propterea illa seruant inter se distinctionem virtualem, & ab essentia diuina adæquatè sumpta, de qua vt virtualiter multiplicitas, aliquid verè secundum omnes Theologos dicitur iuxta vnâ eius virtualitatem, quod de vna eadem secundum aliam virtualitatem negatur.

C. Vnde licet in præsentî casu *duplicitas*, seu etiam multiplicitas *loci* sit communiter *signum* aliquod contradiçtionis sublatæ inter attributa opposita quæ tribuuntur vni & eidem corpori simul & semel extensiuè existent in pluribus locis; imò & aliqua eius ratio à *posteriori* quatenus multiplicitas locorum respectu vnius & eiusdem corporis arguit illud idem numero corpus esse ibi *entitativè*, substantialiter, *virtute multiplex*, & ex consequenti aptum, cui existenti in vno istorum locorum quædam insunt, quorum opposita non repugnant in esse eidem vt existenti in alio loco, non est tamen *formalis per se ratio*, cuius vi & efficaciâ contradiçtio tollitur in casibus præsentis difficultatis, sed *tantum virtualis duplicitas*, vel multiplicitas *ritus* eiusdem numero corporis, ratione cuius vt existens in tot locis æquipollet pluribus corporibus; nam si idem numero corpus poneretur bis extensiuè in vno & eodem loco per diuinam potentiam, tunc ratione prædictæ suæ virtualis duplicitatis, prædicta illa opposita à loco *absoluta*, quæ docuimus posse ei inesse vno in loco, & non inesse ei vt existenti in altero, possent pari modo esse in isto eodem corpore secundum vnâ sui constitutionem seu reproductiorem, & ei non inesse secundum alteram, sicut videmus quædam diuinâ prædicatione dici de essentia diuina sub vna ratione, quæ tamen de illa negantur sub alia ratione, ob *virtutalem eius multiplicitatem*: item aliquid coexistere æternitati, & ei etiam non coexistere propterea consideratur secundum diuersas veluti partes virtualis suæ extensionis, vt Theologi docent primâ parte agendo de illa.

D. Ad varias illas rationes, quibus authores isti

I. conantur ostendere ibi implicare *unum & idem numero corpus esse vinum in vno loco & in alio non vinum, seu mortuum*. Respondetur ad primum, particulam hanc, *non*, in hac propositione, *corpus non est vinum*, vt huic opposita, *corpus est vinum*, posse sumi duobus modis. Primo, quasi distributive, itavt faciat terminum cui præfigitur negari de suo subiecto secundum quamlibet illius constitutionem, siue illa sit per primam & simplicem eius productionem, siue sit per vnam vel multiplicem eius reproductionem à Deo factam, ratione cuius tale subiectum est *virtute multiplex*. Deinde eadem particula, *non*, sumi potest in illa eadem propositione quasi determinata, itavt faciat terminum cui præfigitur negari tantum de suo subiecto, vt considerat secundum unam aut alteram duntaxat virtutem eius multiplici aternam, si prædicta particula, *non*, sumatur priori modo admitimus hæc duo, *esse vinum, & non esse vinum*, æque esse contradictoria ac duo illa de eodem corpore posito in duobus locis, *annihilari à Deo in vno loco, & non annihilari in alio*, quia tunc sensus allatæ propositionis est corpus illud nullibi esse vinum: si autem eadem particula, *non*, sumatur posteriori modo tunc negamus patrem esse rationem istarum duarum propositionum ad se invicem comparatarum, quoad veram & propriè dictam contradictionem, & ex consequenti eandem esse conditionem huius termini *non vinum*, ac istius, *annihilari*; nam sicut illud dicitur *creari* quod ita producit ex nihilo, vt nullibi habeat esse: sic etiam per oppositionem, illud dicitur propriè annihilari quod purè, simpliciter & absolute desinit omnino esse in rerum natura per meram suspensionem divini concensus, itavt nullibi retineat suum existere, quemadmodum intelligitur de modo quo substantia panis & vini desinit per transubstantiationem in hoc mysterio: ac iuxta hanc posteriorem sensum particula, *non*, in præsentis propositione determinat hunc terminum *vinum*, cui præponitur ad supponendum pro carentia vitæ in hoc corpore, non quomodocunque spectato, sed prout duntaxat habet esse substantiale reproductum hac singulari positione ex pluribus quas habet in variis locis per absolutam Dei potentiam. quo modo duæ propositiones ibi allatæ ab adversariis non sunt contradictoriæ, cum non sint eiusdem de eodem secundum eandem omnino indistinctam, etiam virtualiter, rationem, quod hic non minis requiritur ad veram contradictionem, quam quod vtræque pars contradictionis procedat de eodem tempore, vt ostendimus exemplo sumpto à variis attributis aliis sibi invicem oppositis quæ tamen rectè prædicantur de divina essentia: & quando nostra sententia affirmat idem numero corpus existens in duobus vel pluribus locis posse esse in vno *vinum* & in altero *non vinum*, hæc particula, *non*, ibi non sumitur quasi distributive, sed tantum prout determinat ad certam istius corporis reproductionem ex pluribus virtualibus multiplicationibus illius, vt facillè intelligitur ex dictis pro nostra sententia.

Ad secundam patet ex nunc dictis corpus illud de unere substantia liter in rerum natura secundum vnam duntaxat substantialem suæ entitatis reproductionem, & secundum aliquam aliam ex illis remanere substantia liter. sique non opponi contradictoriè *ipsum mori*, secundum vnam tantum suæ entitatis substantialis reprodu-

ctionem, & *non mori*, secundum aliquam aliam; & proinde illud vtrumque dici posse de vno & eodem corpore prout habet esse substantiale reproductum in pluribus locis.

Neque sequitur inde, quòd dum mouemur de loco in locum, nec aliquid nostræ substantia liti entitatis habemus amplius in eo loco à quo recessimus, tunc nos in eo mori, quia tunc nulla substantialis vnio animæ à nostro corpore dissolvitur. sed vnum duntaxat vbi deperdimus, & aliud novum acquiritur; nam in casu præsentis difficultatis corpus vivens, vt est *virtute duplex*, & tantum moritur in vno loco, deperdit verè & propriè vnionem illam substantialem quam habet replicatam in isto loco, & illam simul retinet vt est in alio loco secundum specialem rationem ab ista virtualiter distinctam.

Ad tertiam confirmationem eiusdem Maioris respondetur conformiter ad id quod est superius dictum, si paries ille qui profertur in exemplum existat vnà tantum simplici productione, illo sic desinente omnia simul accidentia quæ illi insunt naturaliter desinere: ac si paries ille non tantum existat illà simplici productione, sed insuper sit iterum absolutà Dei potentia alibi reproductus, poterit quidem quoad hanc vel istam *divisive* reproductionem desinere essentialiter & vt est in tali loco sub his & istis accidentibus quæ ibi habet. quo non obstante omnia accidentia quæ sunt in illo, vt adhuc existit vi & efficacia primæ & simplicis suæ productionis, vel tertiz aut quarræ reproductus, omnis in pluribus locis iteratè remanebunt in illo.

Ad quartam respondetur, corpus existens in duobus locis ita habere vnicum duntaxat esse substantiale, vt tamen illud sit *virtute multiplex* & a quo polleat dualis quæ potest illud deperdere quatenus correspondet vni tantum corpori, & alibi retinere illud sub alia ratione distincta virtualiter à priori quæ habet idem omnino esse substantiale in alio loco.

Ad quintam respondetur ex dictis, *duplicem distinctionem lesionem rei*, vnam, quæ res desinit absolute & simpliciter esse in rerum natura secundum quodcumque suum esse verum & substantialem reproductum, quam simpliciter reproductum, quatenus illud realiter & formaliter nullibi remanet, quâ ratione ens illud quod habet tantum suum esse in vno loco, dum substantia liter destruitur, censetur omnimodè & simpliciter desinere: *alteram*, quæ res desinit quidem substantia liter, quatenus posita simul & semel in pluribus locis per substantialem suam destructionem deperdit illud idem esse *vt reproductum in vno loco, & in alio loco*. Item maior propositio huius terriæ confirmationis est tantum vera de prima illa delitione, & non de secunda, iuxta quam in casu præsentis difficultatis vnum & idem corpus vivens existens simul & semel in duobus locis potest verè & substantia liter remanere in vno & simul & semel desinere in alio secundum illud idem numero esse vt primò reproductum in alio loco.

Ad exemplum materie primæ respondetur, illam quoad proprium existere præcisè sumptum non dependere à forma substantia liter cui vnitur; vt enim prius natura quam vili formæ vniretur, habuit ædum entitativum, ita & propriam existentiam.

Ad exemplum accidentium panis & vini quæ non desinunt substantia liter in instanti tran-

I. substantiationis, licet amittant influxum illum, quem accipiebant à substantia panis & vini cuius vi & efficacia existebat. Respondetur, accidentia illa fuisse quidem educta ex suis substantiis, non tamen, loquendo propriè & formaliter, existere per illarum existentiam; sicut enim habent aliam entitatem actualem propriam & distinctam ab entitate actuali & propria panis & vini, sic etiam propria suam accidentalè habent existentiam, quam separata à suis prædictis substantiis, semper eandem retinent, sed in instanti transubstantiationis cum duntaxat suæ conseruationis influxum amiserunt, quem actu inherendo accipiebant ab illis.

Primum secundæ sententiæ fundamentum est, quando vnus & idem numero est principium efficiens, & subiectum alicuius actus tunc vbiicumque tale principium & subiectum reperitur, ibi & talis actus est in illo, quia non caret subiecto, sed quando aliquis homo viuens est simul & semel in pluribus locis, ibi est & quælibet vitalis eius potentia, & hæc est principium efficiens & simul subiectum suorum actuum immanentium, vt hoc illorum nomen sonat: ergo vbi illa vitalis potentia vt exercens istos actus, est posita & in omnibus illis locis in quibus illa reperitur, e-runt etiam & eiusmodi immanentes eius actus.

Respondetur, Maior tunc tantum esse veram, quando illud idem numero principium & subiectum est tale, vt nullo modo fit *virtute duplex*, nec habet suum esse pluries reproductum, vt habet in præsentis difficultate; tunc enim ratione virtualis suæ duplicitaris, aut multiplicitaris potest habere vnum actum etiam immanentem, iuxta vnum aliquod esse ex pluribus virtualibus, quem non habebit secundum aliud esse virtuale, vt rationes nostræ propositionis ostendunt.

Secundum est, si actus illi immanentes qui sunt in & à vitali potentia existente in vno loco, non essent etiam in illa eadem vt existere in alio loco, tunc duo actus sese inuicem destruentes possent simul & semel exerceri ab illa eadè numero potentia per nudam vim suam naturalem, & idem in illa recipi, verbis gratiâ, in vno loco posset habere circa idem numero subiectum aliquem actum erroris, & in alio aliquem actum scientiæ: item, in vno loco assensum, & in alio dissentium: at hoc repugnat, quia actus scientiæ ita corroborat intellectum vi argumentorum, vt necessiter intellectum ad assensum, eumque quandiu est, reddat impotentem ad assentiendum errori sibi opposito.

Respondetur concessâ Maiore, negâdo Minorem, quia in tali casu actus scientiæ corroborat intellectum, & eum excitat vi argumentationis ad assensum solummodo, iuxta vnam tantum substantialem sui constitutionem, & non secundum omnes alias distinctas virtualiter ab ista, quæ virtualis eiusdem numero vitalis potestis constitutionis ad actum reductæ faciunt vt illa eadem vitalis potentia, ob virtuale distinctionem quam habet à seipsa vt alibi reproducta, sit etiam capax erroris isti scientiæ oppositi, sicut esset intellectus alterius hominis, & ab illo realiter distinctus, & sicut idetitas quæ est inter diuinam essentiam & attributa eius, non tantum realis, sed etiam formalis non impedit quin aliqua negentur de vno, quæ affirmantur de alio, propter virtuale illam distinctionem quam habent ad se inuicem: sic etiam illa eadem virtualis distinctio quæ hic reperitur in tali intellectu, erit sufficiens vt secundum vnum esse virtuale, iuxta quod est reproductus

A in vno loco intellectus ille inficiatur errore opposito ei scientiæ, quâ idem numero intellectus illustratur secundum aliud suum esse virtuale secundum quod existit alibi.

Vltimum est, Maior est sympathia animæ rationalis existentis in vno loco ad seipsam eandem simul & semel existentem in alio loco, quam animæ rationalis apprehendens aliquid per imaginationem ad ipsum suum appetitum, quia maior est illius distinctio ab illo; inter ipsam verò animam vtrobiq; existentem nulla: atqui anima rationalis apprehendens aliquid per imaginationem excitatur ad illud amandum per appetitum, propter istam sympathiâ, quatenus duo illi actus *imaginandi & appetendi* radicantur in eadem anima, & ab illa eadè sunt; igitur & in præsentis casu quia actus illi immanentes sunt etiam ab eadè numero anima, & in illa recipiuntur, si exerceantur ab anima existente in vno loco, reperientur etiam in illa eadem anima, vt existente in alio loco.

Respondetur negando Maiorem, nam loquendo propriè, sympathia vnius potentie cum alia fundatur vel in aliqua dependentia eius ab alia, vel ad minus in eo quod ambæ illæ potest ex se & naturâ suâ ordinetur ad vnus aliquid ens persciendum: id eòq; sentiant inter se aliquem ordinem & subordinationem: at corpus positum simul & semel in pluribus locis est huius conditionis, quod vt existit in vno loco est omnino independentes à seipso, vt in alio loco existit, & illi vt sic positi & considerato secundum omnes & singulas suas partes tam essentielles, quam integrantes, vel etiam sua accidentia, est quasi *per accidentia*, quod alibi reperitur omnino idem cum ratione distinctionis virtualis quam tunc retinet, habeat se tanquam aliquod aliud corpus omnimodè distinctum realiter à seipso.

DISPUTATIO IV.

De formali ratione præsentie sacramentalis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit sacramentalis præsentia.

ACTENVS docuimus corpus Christi Domini & eius sanguinem vere & realiter esse præsentia in sacramento Altaris, nunc videndum est quid illa sit præcisè loquendo.

Notandum est, duplicem posse distingui præsentiam corporis Christi D. in Eucharistia: vnam, ad species panis & vini sub quibus est realiter: alteram, ad locum specierum pro vt ex vi conuer-sionis panis & vini in corpus & sanguinem Christi D. hæc sunt, vbi prædicta substantia panis & vini erat. Posterior præsentia mediante primâ muratur ad motum specierum, quia eorum locus mutatur: hic agimus tantum de priori præsentia, quarimus quid sit illa, & breuiter.

Respondetur, præsentiam illam sacramentalem adequatè sumptam includere tria. Primum est, Christi Domini corpus & sanguis. Secundum est, modus quidam accidentalis prædictans ad categoriam, *vbi*, per quem res aliqua dicitur esse alicubi. Tertium est quædam habitu ad species sub quibus corpus & sanguis Christi Domini conuertuntur.

Tota propositio explicatur & simul probatur,

I.

Prima quidem illius pars, quia id quod est præfens sacramentaliter in præfenti mysterio est Christi Domini corpus & sanguis, ut patet ex dictis primâ disputatione: ergo Christi Domini corpus & sanguis includuntur in tali præfentia. Secunda item pars patet, quia id per quod res aliqua est, alicubi est ipsum *vbi*, ut patet in Angelo, anima, & aliis. & eo ipso quo aliqua creatura ponitur extra suas causas, vel ponitur secundum suam substantiam *vbi* antea non erat, statim & simul accipit novum *vbi*, seu novum quandam modum accidentalem, quo censetur ubicata, ut docent Philosophi agendo de categoria *vbi*, & de mutatione locali, sed corpus & sanguis Christi Domini ponitur per consecrationem *vbi* antea non erant: vnde Concil. Trid. sess. 13. cap. 1. ita ait: *Neque hac inter se pugnant, ut Christus in celo assidet iuxta modum existendi naturalem, & ut multis aliis in locis sacramentaliter presens sua substantia nobis adsit*: ergo hæc sacramentalis præfentia adæquæ sumpta includit etiam aliquem modum quem vocant *vbi*.

II.

Quod autem modus ille debeat reuocari ad categoriam *vbi*, patet, quia ad nullam aliam potest commodè reuocari; non ad substantiam, quia sola substantia & modi substantiales qui spectant ad complementum substantiæ, reputantur & reducuntur ad categoriam substantiæ, & corpus Christi Domini existens in celo habet suos omnes modos substantiales: at modum quo eius corpus est sub speciebus consecratis, non habet in celo, nec ille spectat ad perfectionem substantiæ eius, ut per se constat. Non item debet reuocari ad categoriam quantitatis, nam sublatâ quantitate per diuinam potentiam à corpore Christi Domini, corpus eius habebit ut sit ibi præfens. Non item ad relationem, quia relatio non est ratio existendi alicubi, & sublati per diuinam potentiam omnibus aliis, corpus Christi Domini potest remanere. Non item reuocatur ad actionem, quia Christi Domini corpus non agit ibi. Non item ad categoriam passionis, quia passio supponit actionem: at Christi Domini corpus nullam ibi habet actionem. Adde quod præfentia illa sese habet per modum permixtæ, & non per modum transiuentis, cuiusmodi se habent actio & passio. De reliquis verò idem patet discurrendo per formalium rationes, quæ non possunt applicari huic præfentia: ergo restat ut reuocetur ad categoriam *vbi*.

IV.

Ceterum, modus iste accidentaliter sicut eius subiectum, scilicet corpus Christi Domini, est aliquid verè corporeum; accidens enim sequitur conditionem sui subiecti, & modus conditionem rei quam modificat: est item supernaturalis, ut Tridentinum significat sessione decimartia capite primo, dum loquens de hac sacramentali præfentia ait, *Intellectum fide illustratum credere illam esse Deo possibilem, licet non possimus sufficienter verbis exprimere*: tum etiam quia licet alicui entis creato iuxta suam naturalem conditionem spectato putâ Angelo, modus existendi alicubi *indivisibiliter* competat, non tamen alicui entis corporeo quanto, quale est corpus Christi Domini in hoc sacramento, sed ex sua naturali conditione postulat extendi loco, & partes suas correspondere partibus loci: quare cum sacramentalis ille modus existendi *indivisibiliter* insit ei suâ exigentia suæ naturæ, & importet quoddam veluti miraculum, totumque istud

A.

fiat in ordine ad vitam æternam nobis promerendam, sit ut sit supernaturalis, & simul etiam ut comparatur ad suum subiectum, *indivisibilis*: an verò sit divisibilis per habitudinem ad species consecratas sub quibus corpus Christi Domini & eius sanguis continentur, intelligetur ex dicendis ad sequentem questionem S. Thomæ.

B.

Ultima denique pars nostræ responsionis probatur quia corpus Christi Domini quod est consecratum sub speciebus potest diuinâ potentia conservari etiam sublati speciebus, & tunc erit ibi, sed non sacramentaliter, e contra, quatenus est sub speciebus intelligitur habere esse sacramentale, quia ut sic cum illis est vnum signum totale efficax gratiæ producendæ: ergo illa sacramentalis præfentia includit quandam habitudinem ad species consecratas, sub quibus corpus & sanguis Christi Domini sunt: ergo ista tria simul includuntur in reali sacramentali præfentia corporis Christi Domini in sacramento Eucharistiæ. An verò ultra illam vniorem sacramentalem, quâ corpus & sanguis Christi Domini & species panis & vini sic considerata faciunt vnum totale signum sacramentale, alia detur vniio siue formalis siue effectiva, intelligetur etiam ex dicendis questione sequenti.

ARTICULVS II.

Verum sacramentalis præfentia Christi Domini pendeat ab eius naturali præfentia.

C.

NOTANDVM est id posse quæri duobus modis, Primo simpliciter & absolute non considerando institutionem Eucharistiæ prout iam est facta à Christo D. deinde spectando eius institutionem ut nunc à Christo D. factam.

C.

Prima hæc nostra propositio. *Loquendo de absoluta Dei potentia, non considerando institutionem huius sacramenti, prout est à Christo Domino determinata fieri in eius persona per verba ab illo præscripta, Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus: sacramentalis possessio corporis & sanguinis Christi Domini non dependet intrinsecè à naturali eorum existentia: sed hoc sacramentum potuit ita à Deo institui, ut corpus & sanguis Christi Domini realiter & substantialiter ponerentur & emanarent sub speciebus panis & vini antequam mysterium incarnationis esset peractum.* Ita Scotus in 4. sent. dist. 10. quest. 4. Maior ibid. quest. 7. Gabriel in Canonem Mistæ lect. 47. & quamplures alij.

D.

Probat, potuit Deus ante peractum mysterium Incarnationis transubstantiare panem & vinum in corpus & sanguinem Christi Domini, & hæc duo sub istorum accidentibus ponere: ergo positio corporis & sanguinis in Eucharistia non supponit vel intrinsecè dependet ab illa naturali existentia, quam accepit à beatissima Virgine per generationem Christi Domini. Consequentia patet: terminus ad quem transubstantiationis seu id in quod aliqua substantia transubstantiatur habet ut efficaciam transubstantiationis existat realiter & substantialiter sub accidentibus eius substantiæ quæ in illud transubstantiatur, ut potest intelligi ex dictis de præfentia corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento quatenus probatur ex verbis institutionis Eucharistiæ, & amplius intelligitur ex dicendis de natura transubstantiationis. Igitur quia prius non dependet à posteriori, loquendo de absoluta Dei potentia, non datur essentialis vel necessaria dependentia po-

I. sitionis & existentie corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia ab eorundem naturali existentia & positione quam habent & accipiunt per generationem Christi Domini ex beatissima Virgine. Antecedens probatur, potuit Deus absolutâ suâ potentia transubstantiare panem & vinum in corpus & sanguinem Christi Domini absque eo, quod se habet *im- per inuent* & merè per accidens ad præcisam rationem formalem transubstantiationis, quia eo ipso quo vult transubstantiare, cum sit omnipotens, sufficit ei observare quæ sunt essentialia, omisiss omnibus aliis ad transubstantiationis rationem non spectantibus; argui antecessor existentie naturalis, eiusquod in transubstantiatione est terminus *ad quem*, habet se impertinenter, aut saltem merè per accidens ad præcisam rationem formalem transubstantiationis præcisè spectatam, quia hæc nullum habet locum inter eius condiciones, vt videbitur inferius agendo de illa: ergo Deus absolutâ suâ potentia potuit transubstantiare panem & vinum in corpus & sanguinem Christi Domini absque eo quodd naturalis illorum existentia processerit, & ex consequenti licet præsentia sacramentalis postulet ex se & sua natura corpus & sanguinem Christi Domini existentia, tanquam terminum *ad quem* transubstantiationis. non tamen ad id absolutè requiritur vt prius in suo naturali statu existerint, vel existant: vnde quemadmodum, posita institutione huius sacramenti vt nunc est, positio illorum sub speciebus panis & vini non impeditur per conceptionem & generationem Christi Domini ex beatissima Virgine iam magnâ sæculorum serie præteritam, ita in hypothesi nostræ propositionis, illorum sacramentalis positio & existentia in Eucharistia non obstitisset quin beatissima Virgo tam verè & propriè Christum Dominum concepit in vtero & generasset tempore quo Deus statuisset, quam nunc de facto illum concepit; tunc enim beatissima Virgo tam benè potuisset exercere omnia matris munera ad veram conceptionem & generationem Christi requisita, ac de facto illa exercuit, vt facillè potest intelligi discurrendo sigillatim per illa.

II. Secunda propositio. *Iuxta eandem considerationem sacramentalis presentia corporis & sanguinis Christi Domini non dependet intrinsicè à naturali, nec illam necessariò supponit.* Hæc propositio sequitur ex precedenti, nam ad realem cuiuscumque rei creatur existentiam, ipsum esse *alicubi* in hoc vel illo determinatè spatio sequitur necessariò, vt observauimus articulo precedenti: ergo & hæc determinata presentia eius existentie in tali spatio ei correspondens & proportionata sequitur necessariò; ergo sic ut hæc realis positio & existentia corporis & sanguinis Christi Domini per transubstantiationem substantiant panis & vini, considerata secundum absolutam Dei potentiam, & abstractendo à forma verborum quâ nunc Eucharistia conficitur, non dependet à naturali positione & existentia corporis & sanguinis Christi Domini: sic nec sacramentalis illorum presentia dependebat ab illorum naturali presentia, nec hanc necessariò præsupponet.

III. Tertia propositio. *Considerando institutionem Eucharistia vt est facta à Christo Domino, sacramentalis positio seu existentia & ex consequen-*

A *ti presentia corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus panis & vini præsupponit necessariò aliquam illorum existentiam & presentiam naturalem, vel sacramentalem, seu aliam quam de facto tamen habeant alicubi, siue in sacramento siue extra sacramentum.*

B Propositio sic explicata probatur, quod secundum proprietatem verborum, vel iuxta communem vsum loquendi enuntiatur in propositione vt tunc vel saltem antè de *facto possessum*, supponitur existere, vel aliquando existisse; sed suppositâ institutione sacramenti Eucharistie eo modo quo nunc perficitur verbis à Christo Domino institutis, corpus & sanguis Christi Domini significantur per illa vt, vel tunc, vel antè, per Christum Dominum possessa: ergo vt (suppositâ institutione Eucharistie per hæc verba, *Hic est corpus meum, Hic est sanguis meus*) corpus & sanguis Christi Domini sint vel ponantur in Eucharistia, debent de facto haberi seu possideri à Christo Domino, vel aliquando fuisse ab illo possessa, & ex consequenti aliqua eorum actualis existentia præsens vel præterita necessariò præsupponitur eorum consecrationi per hæc verba à Christo Domino instituta. Maior pater, quia aliàs talis enuntiatio non esset vera, nam ex eo quodd res quæ enuntiatur, est vt enuntiatur, propositio secundum omnes Dialecticos est vera. Minor probatur exitis duobus terminis, *meum, meum*, qui annexuntur attributis istarum sacramentalium propositionum, & idèd à Grammaticis appellantur *possessivi*, quia denotant id cui designando applicatur, esse, vel saltem fuisse in actuali possessione eius qui tali propositione id affirmat; si aliquis nostrum verè dicit de eo quod actu possidet, *hoc est meum*: sic vnaquæque anima beata, exempli gratiâ, sancti Petri, sancti Pauli, & sic aliæ singulæ, quarum corpora sunt honorificè in sepulchris, & à nobis coluntur, possunt verè dicere vnaquæque de corpore quod ante mortem informabat, & quod nouit ibi inere, corpus istud esse suum, sicut rectè dicimur venerari corpus aut reliquias huius & istius sancti hoc & isto sepulchro reconditas. Vltima consequentia patet ex eo quod actualis existentia rei alicuius præsupponitur, vel saltem includitur in præsentī vel perfectâ illius possessione, aliàs talis possessio esset tantum imaginaria & fictitia.

C Neque nostræ explicationi huius vtriusque termini possessiui, *meum, meum*, obstat quodd anima Christi Domini prius naturâ fuerit creata, quàm corpori vnita; item quodd eius corpus prius etiam natura habuerit condiciones indiuiduantes quæ dicerent intrinsicam habitudinem ad illam, & propterea videatur potuisse eo instanti naturæ quæ prius exsistebat dicere de illo corpore, quod esset suum propter prædictam habitudinem, sicut animas sancti Petri ob illam quam ad suum corpus retinet habitudinem, illud potest de suo affirmare. Nec item nostræ rationi obstat quodd ad veritatem orationis prædictæ (qualis est hæc vtræque forma consecrandi corpus & sanguinem Christi Domini) sufficiat rem quæ per illam affirmatur poni in eo instanti quo propositio fitur, seu terminatur, & proinde cum corpus & sanguis Christi Domini accipiant aliquam existentiam per prædicta verba formæ, validitatem huius consecrationis Eucharistie in casu præsentis propositionis non impediri per prædictos terminos possessiuos.

I.

Hæc, inquam, non obstant, nam allata nostra ratio non fundatur in necessitate antecessionis alicuius actualis existentie corporis & sanguinis Christi Domini ad illorum positionem sub speciebus panis & vini. propterea hæc antecessio consideratur *nude & simpliciter*, quasi velimus quoddam sit simpliciter & absolute necessarium corpus & sanguinem Christi Domini habere actu, vel saltem habuisse aliquando veram existentiam, siue sacramentalem siue naturalem, ad hoc ut ponatur in hoc sacramento; id enim esse falsum patet ex præcedentibus nostris propositionibus, iuxta quam tamen considerationem, quæ nunc hic obicitur procedunt. Sed prædicta nostra ratio fundatur in actuali corporis & sanguinis Christi Domini existentia, ut hoc speciali modo (scilicet per nomen possessum in utroque loco) significata, qui modus loquendi ut sit verus requirit rem quæ sic enuntiat, esse, vel saltem aliquando fuisse reipsa & de facto, eius qui sic loquitur; quare cum anima Christi Domini nusquam adhuc in illo priori instanti naturæ per hanc obiectionem designato fuerit unita corpori, non potuit simpliciter affirmare corpus istud esse suum, cum tunc esset duntaxat ei destinatum, nec ex consequenti, propter eandem rationem, eadem anima Christi Domini potuisset tunc illo eodem instanti naturæ per eam quam instituit verborum formam pro consecranda Eucharistia validdè consecrare: econtra verò quia in triduo anima eius iam possederat suum corpus, & verè poterat de illo affirmare quod esset suum, idèd tunc non fuisset impedita, quantum est ex parte veritatis huius propositionis consecratoris, validdè consecrare; & si quis

II.

Apostolorum in illo triduo consecrasset, verè posuisset Christi Domini corpus sub speciebus panis exangue, & eius sanguinem sub speciebus vini, abique eo quod corpus eius esset ibi per concomitantiam, quia hoc utrumque posuissent iuxta eum statum quem tunc de facto habebant.

III.

Addidi in propositione hanc particulam cum disunctione, *vel sacramentalem*, quia quælibet possessio præsens vel præterita rei, de qua formatur enuntiatio, sufficit ad veritatem pronominis possessivi in illa positi: sed quando Christus Dominus verè & substantiatur existit in sacramento, verè possidet suum corpus, verè possidet suum sanguinem: ergo hæc eius existentia in sacramento, licet naturalis non supponeretur, esset sufficiens ad veritatem prædictæ enuntiationis. Quod autem sit eodem modo ratiocinandum de eius præsentia patet ex dictis hoc præsentis articulo in secunda propositione.

IV.

(.)

(.)

(.)

A

DISPUTATIO V.

V.

De Transubstantiatione in genere.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit Transubstantiatio.

VONIAM intellecto genere, species melius intelligitur, ut transubstantiatio propria Eucharistie percipitur, eam definiemus in vniuersum: sit igitur ista propositio,

Transubstantiatio in genere est conuersio seu mutatio conuersiua, quæ tota aliqua substantia ita transit in aliam, ut ex vi conuersionis & positionis substantia in quam sit conuersio, prior substantia desinat. Ita communiter omnes Theologi 4. sent. dist. 11. & 3. parte S. Thomæ quæstione 75.

Probat primum ex Concilio Tridentino sessione decima-tertia, capite quarto & Canone secundo, docente conuersionem totius vniuersæ substantiæ in aliam substantiam, apertissime vocari transubstantiationem.

Deinde probatur propositio explicatione singularum eius partium, eo modo quo definitiones solent probari. Itaque primo loco dicitur conuersio, ut proximum illius genus assignetur; & quod transubstantiatio sit propriè conuersio, patet primum ex Patribus infra citandis, qui dum loquuntur de ea transubstantiatione quæ reperitur in Eucharistia vocant illam conuersionem. Deinde quia omnes conditiones ad veram conuersionem requiritur à Philosophis dum agunt de conuersione rerum conueniunt transubstantiationi. Prima est, quod sit necesse eam fieri inter duos reales terminos: vni in quo, & alterum ad quem, ut nomen conuersionis indicat; nam quod est nihil non potest propriè conuerti in aliquid; nec item aliquid in nihil, nisi loquendo abusiue: & patet amplius factâ inductione per omnes conuersiones naturales. Per hanc conditionem transubstantiatio distinguitur à creatione, & ab annihilatione, quia in priori terminus à quo, & in posteriori terminus ad quem, non sunt aliquid reale & positium: similiter à generatione, quod in transubstantiatione terminus à quo debeat esse realis & positium; generatio autem id non postulet necessarid, nam Deus potest facere ut terminus à quo generationis non sit aliqua realis forma, quæ desinat seu destruat; sed sit mera priuatio formæ aduenientis, faciendo scilicet ut materia denudata omni formâ habeat priuationem formæ ignis qui tunc generaretur.

D

Secunda conditio conuersionis est, ut terminus à quo desinat esse & destruat secundum eam rationem quâ dicitur conuerti, ut patet quando calidum conuertitur in frigidum; si enim remanente calore Deus poneret frigus in illo subiecto quod prius erat solummodò calidum, tunc calidum non diceretur conuerti in frigidum, sed tantum diceretur habere simul duo contraria: & hæc utraque conditio reperitur in transubstantiatione, quia uterque terminus est aliquid reale & positium, & substantia illa quæ est terminus à quo, desinat esse & transit in terminum ad quem.

Addidi huic conditioni hanc particulam re-

VI.

VII.

VIII.

I.

stringentem, secundum eam rationem quæ dicitur conuerſi, quia ad rationem conuerſionis, ipſe etan-
do illam præſciſſe, ſufficit terminum à quo fieri
terminum ad quem, & deſignare quatenus habet
aliquam oppoſitionem cum termino ad quem;
ſic enim terminus à quo dicitur conuerſi in ter-
minum ad quem; ſed poteſt interdum fieri, vt
terminus à quo habeat aliquam oppoſitionem
cum termino ad quem quatenus ſolùm eſt tali
vel tali modo, non autem abſolutè & ſimplici-
ter; exempli cauſa, idem panis numero po-
natur per abſolutam Dei potentiam in duobus
locis valdè diſtantibus in vno conſecratur, non
autem in alio, tunc deſinit in vno & tranſub-
ſtantabitur in corpus Chriſti Domini; in al-
io vero remanebit integer, quia habet tantum
oppoſitionem & repugnanciam cum corpore
Chriſti Domini pro vt forma conſecrandi pro-
feratur ſuprà illum ex debita intentione à Sacer-
dote, quod tunc fit tantum quatenus eſt præſens
Sacerdoti in vno loco, non autem vt eſt in al-
lio.

II.

Additur in propoſitione, ſeu mutatio conuerſio-
na, vt remotum genus tranſubſtantiationis ex-
plicetur, & quia Patres inſtrã citãdum de ea lo-
quantur, illam vocant mutationem, quo loci no-
men mutationis ſumitur paulò latius, quàm apud
Philophos; hi enim dicunt tunc eſſe propriè
mutationem quando terminus à quo ita tranſit in
terminum ad quem, vt tamen remaneat ſubie-
ctum commune, vt patet ex Ariſtotele libro 6.
Phyſicorum: nos vero illam tribuimus tranſub-
ſtantiationi quatenus mutatio ſignificat rem ſe
habere aliter quàm antè, licèt nullum remaneat
ſubiectum commune, iuxta quam ſignificatio-
nem creatio quæ fit ex nihilo factis communiter
vocatur creatio; & ex hoc notabili faciliè Scotus
conciliatur aliis Scholaſticis, dum 4. ſent. diſt.
11. quæſt. 1. negat tranſubſtantiationem eſſe muta-
tionem; id enim intelligit de mutatione propriè
dictã, non autem latiſſimè, quo modo tam ille,
quàm eius diſcipuli concedunt tranſubſtantia-
tionem eſſe mutationem.

III.

Secundo loco dicitur in definitione, quòtota
ſubſtantia tranſit in aliam ſubſtantiam, per quod
propria differentia tranſubſtantiationis explica-
tur pro vt diſtinguitur ab omnibus aliis conuer-
ſionibus, à conuerſionibus quidem acciðentalibus
per duas illas particulas, tota ſubſtantia in aliam
ſubſtantiam, quæ explicat terminos ſpecificantes
tranſubſtantiationem debere eſſe ſubſtantiales;
cùm enim acciðens conuertitur in aliud acci-
ðens eſt tantum tranſacciðentario, quia conuerſio
quatenus conuerſio accipit ſpecificationem ab v-
troque termino; idèòque cùm tranſubſtantia-
tio dicat conuerſionem ſubſtantialem, vt nomen ei-
us ſonat, eius termini debent eſſe ſubſtan-
tiales. Per particulam, tota, tranſubſtantia-
tio diſtinguitur à conuerſionibus formalibus, ſeu
ab iis in quibus ſubſtantialis forma, exempli
cauſa, ligni, tranſit in aliam nimirum ignis, re-
manente tamen communi ſubiecto ſubſtantiali:
at in tranſubſtantiatione nihil entitatis ſubſtan-
tialis termini à quo remanet. Tertiò, per eandem
particulam denotatur talem ſubſtantiam quæ
ibi eſt terminus ad quem, debere incipere eſſe
de nouo ſecundum illud eſſe ſubſtantiale, iuxta
quod terminus à quo dicitur conuerſi in ter-
minum ad quem; aut ſaltem debere reproduci ſe-
cundum illud eſſe, ſi iam illud habeat exiſtens
alibi. Et probatur tum ratione ſuperiùs allatã

IV.

A. pro deſinitione termini à quo: tum quia vbi-
cumque eſt nouum aliquid fieri, ibi terminus ad
quem talis actionis & effectiõis debet eſſe ali-
quo modo nouus, quia ipſum fieri in actione &
effectiõne non diſtinguitur à proprio talis effecti-
õnis termino: Atqui in tranſubſtantiatione eſt
nouum aliquid fieri, quatenus terminus à quo
deſinit & tranſit in terminum ad quem, quid dicitur
fieri, quia aliàs non eſſet conuerſio, vt patet
ex dictis: igitur terminus ad quem tranſubſtan-
tiationis debet eſſe aliquid nouum, ſaltem ſecun-
dum aliquam rationem, & proinde fieri. Dixi
debere fieri nouum iuxta illud eſſe ſecundum
quod terminus à quo dicitur conuerſi in ter-
minum ad quem, quia ex ſequenti particula huius
definitionis terminus ad quem tranſubſtantia-
tionis debet fieri ex vi deſinitionis termini à quo: ergo
iuxta illud eſſe ſecundum quod terminus à quo
dicitur conuerſi in terminum ad quem. Dixi in-
ſuper, aut ſaltem reproduci ſi iam habeat eſſe, quia
ſufficit ad rationem tranſubſtantiationis vt ter-
minus ad quem producat quatenus habet in-
compoſibilitatem cum termino à quo: at poteſt
terminus ad quem iam exiſtens habere in-
compoſibilitatem cum termino à quo, non ſimplici-
ter & abſolutè, ſed tantum ſecundum eſſe hoc
vel illo modo quod habet ſub his vel illis acci-
ðentibus, vt patet in Eucharistica tranſubſtan-
tiatione: igitur tunc factus erit ſi terminus ad
quem reproducatur tantum iuxta illud eſſe quod
iam habet: ſicque in qualibet tranſubſtantia-
tione ex præſciſſa & formalis eius ratione requiritur
ſemper vt aliqua ſubſtantialis immutatio intrin-
ſeca termino ad quem formaliter ſumpta fiat in
illo, nec acciðentalis ſufficit, aliàs non eſſet ſub-
ſtantialis conuerſio, nec tranſubſtantia-
tio, cum hæc ſpecificetur ab vtroque ſuo termino vt ſub-
ſtantialiter immutatio.

C.

Nec obſtat quòd ſecundum nonnullos in re-
ſurrectione nihil intrinſecum & ſubſtantiale ad-
ueniat animæ & corpori quando ſepiſ debet
approximatis & diſpoſitis vniuntur: hoc, inquã,
non obſtat, nam quidquid fit de modo illo, quo
hæc duo vniuntur inter ſe in reſurrectione, v-
trum detur aliquis modus ſubſtantialis, necne,
(quod diſcutere ſpectat ad diſput. de reſurrect.
corporum) eſt tamen in eo par ratio, quòd quia
hæc, eſt immutatio ſubſtantialis, ibi interuenit
nouum eſſe ſubſtantiale corporis verè & ſub-
ſtantialiter reproductum, & compoſitum ſub-
ſtantiale reproductum quatenus vniõne extre-
morum inter ſe reſurgit etiam ſubſtantialiter ta-
le, quale erat ſubſtantialiter idem numero
quod erat antè mortem, ſicque ſubſtantialiter
immutatur per reſurrectionem ſubſtantialis ſui
eſſe. Neque contra hanc explicationem præſen-
tis particulæ quicquam colligitur ex S. Thoma
hac parte quæſt. 75. art. 4. vt patebit ex eius le-
ctione, quod tamen aliqui volunt.

D.

Vltima particula definitionis eſt, ex vi conuer-
ſionis ſeu poſitionis, quæ ſignificat ad rationem
trãſubſtantiationis nõ ſufficere quod eius termi-
nus à quo quouis modo deſinat, ſed abſolutè re-
quiri vt deſinat ex eo quod terminus ad quem
ponitur, ita vt ſi deſinat vi alicuius alterius, aut
etiam eius deſinitio ſeſe habeat merè per acciðens
ad poſitionem termini ad quem, nec ab ea cauſetur,
iam non fit propriè tranſubſtantia-
tio: & hæc conditio eſt modum quo terminus à quo debet
deſinere, dicte intrinſeca omni conuerſioni
propriè dictæ, quemadmodum patet facti in-

I.

ductione; & ratio est quia talis conuersio non esset vnica actio etiam totalis, sed duæ; tunc enim duo distincti termini *ad quem* nullo modo sibi subordinati darentur; vel enim terminus *à quo* desineret per veram suspensionem diuini concursus, & tunc esset propriè *anni hilatio*, vel desineret per aliquid *se habens merè* per accedens ad positionem termini *ad quem*, & quia ex duobus *per accidens* non fit vnus *per se*, actio quæ terminus *à quo* destrueretur, & alia actio quæ terminus *ad quem* poneretur non componerent tanquam partes vnā totalem actionem conuersiuam; ergo cum actio conuersiua prout coalescit ex delitione termini *à quo*, & positione termini *ad quem*, sit vnā secundum Philosophos, eius terminus *ad quem* debet poni ex vi delitionis terminus eius *à quo*.

II.

Neque contra hanc particulam potest obiici in naturali conuersione ligni in ignem, formam ligni prius naturā expelli per contrarias dispositiones, quā forma producat; nam expulsiō quæ fit per dispositiones vt se habent ex parte subiecti quod disponunt, sunt in genere causæ materialis, & vt se tenent ex parte agentis formam eductis est subiecto, sunt in genere causæ efficientis instrumentariæ, sed quidquid sit, eiusmodi dispositiones producantur ab agente in ordine ad efficiendam conuersionem; forma verò quæ educitur est formalis causa expulsiōis formæ præcedentis, & sic hæc conuersio est propriè formalis.

III.

Ex hac particula definitionis duplex alia conditio sequitur requisita in terminis *transubstantiationis*. Prima, vt sit quædam *impossibilitas* inter illos, vt scilicet dum vnus ponitur eius positio ratione lue oppositionis destruat alterum; an autem id debeat fieri *physicè*, vel sufficiat fieri tantum *moraliter*, intelligitur ex dicendis. Altera conditio est, vt quidam sit *ordo* & quædam *habitu* ac *successio* inter *transubstantiationis* terminos, similiter inter *desitionem* & *inceptionem* illorum itat vnā sequatur ex altera; quia est de ratione termini *à quo* & termini *ad quem* vt mutuo se se respiciant & excipiant: ergo cum duæ substantiæ sint terminus *à quo* & terminus *ad quem* *transubstantiationis*, quædam *habitu* & *successio* debet esse inter illas.

IV.

Sed quæres, cum successio istorum terminorum possit duobus modis considerari. Primò, quatenus nihil est aliud, quā mutua quædam relatio prioris & posterioris eiusmodi terminorum in aliquo tercio, exempli causā, in eodem spatio, loco, vel sub iisdem accidentibus quibus posterior substantia succedit priori. Secundò, quatenus successio seu ordo successionis nihil est aliud quā iost termini, quorum vnus definit & alter ad eius delitionem exurgit: non includendo aliquod tertium ex nunc enumeratis, vel aliquid simile sub quibus posterior substantia succedat priori. Quæres, inquam, quānam istarum successionum absolutè requiratur ad veram & propriè dictam *transubstantiationem* abstrahendo ab ea quæ nunc fit in Eucharistia.

Respondetur posteriorem sufficere, & probatur: ea tantum successio requiritur in *transubstantiatione* considerata præcisè, quæ importat repugnantiam & impossibilitatem terminorum substantialium, vt patet ex dictis: atqui posterior successio importat illam, quia prior est ei tantum accidentalis, cum tertium istud quoddamque assignetur siue locus, siue spatium, siue

accidens, quod aliquā ratione est vtrique termino commune, sit substantiæ merum aliquod accidens, vt per se patet: ergo sola posterior successio erit sufficiens ad *transubstantiationem* præcisè sumptam. Confirmatur, ingens aliquod corpus potest *transubstantiari* in minimam aliquam substantiam: item plura corpora in vnā minimam, sicut de facto materia & forma panis *transubstantiatur* in solum Christi Domini corpus, quo tamen casu terminus *ad quem* non esset in eodem loco seu spatio in quo terminus eius *à quo* erat. Similiter potest Angelus *transubstantiari* in lapidem, quo casu nullum dabitur accidens vtrique commune, sed immediata illa impossibilitas quæ est huius entis formaliter & entitatem spiritualis ad hanc entitatem formaliter materiale & corpoream, sufficit vt per virtutem Dei vnā *transubstantiatur* in alteram.

B

Nec obstat quod in conuersionibus naturalibus semper aliquod tertium reperitur, id enim prouenit ex eo quod eiusmodi conuersiones sunt tantum *formales*; forma autem quando est materialis educitur è potentia materiæ quam forma expulsa informabat; & in nostra *transubstantiatione* Eucharistiæ id prouenit ex indiuidua eius ratione, vt amplius intelligitur ex dicendis.

Dices, terminum *ad quem* aliquo modo agere in terminum *à quo*, vt intelligitur ex dictis: at non potest agere nisi in propinquum, quia agens & patiens debent esse coniuncta: ergo termini in *transubstantiatione* debent habere vel spatium, vel locum, vel aliquid aliud sibi vtrique commune.

C

Respondetur, terminum *ad quem* non concurrere *essentially* ad destructionem termini *à quo*, sed tantum in genere causæ formalis; Deum verò esse causam efficientem destructionis termini *à quo*, cuius vis non impeditur distantia locorum, quæ potest concipi inter terminos conuersionis adquire; & si Deus vtatur aliquā creaturā inquam instrumento faciendæ *transubstantiationis*, non impediatur per hanc distantiam, quia ita potest vim talis instrumenti corroborare, vt valeat in distantia agere, vel quia cum hæc approximatio agentis sit tantum quædam conditio extrinseca actioni, poterit illam supplere, quemadmodum diximus agendo de physica sacramentorum nouæ Legis causalitate; & nihilominus tunc sola posteriori successio reperitur: ergo sola illa erit sufficiens ad *transubstantiationem*. Quod autem prior successio reperitur in *transubstantiatione* Eucharistiæ prouenit ex eius speciali ratione, nimirum quia fit per hæc verba, *Hoc est corpus meum*, *Hic est calix*, &c. vbi pronomina *hoc*, *hic*, demonstrant ad sensum corpus & sanguinem Christi Domini per accidentia panis & vini.

ARTICVLVS II.

Vtrum transubstantiatio sit possibilis, & cui.

NOTANDVM est agens aliud esse *in creatum*, aliud *creatum*.

Secundò notandum est, agens creatum aliud esse *principale*, quod scilicet habet rationem aliquo modo causæ primæ respectu sui effectus, cuiusmodi est homo generans respectu hominis à se geniti: aliud esse *instrumentum*, cuiusmodi sunt sacramenta nouæ Legis, respectu gratiæ san-

disicantis quam conferunt, vt fusè docuimus agendo de illorum virtute & efficacia.

Tertio notandum est, aliud esse querere *indeterminatè & indefinitè* vtrum transubstantiatio sit possibilis, & vtrum sit possibilis *inter omnes & quoslibet substantias*, itavt quolibet substantia possit transubstantiari in quamlibet substantiam; nam ad veritatem prioris difficultatis sufficit quòd non repugnet transubstantiationem dari inter aliquas substantias, esto repugnet illam dari inter aliquas alias: Ad veritatem verò posterioris requiritur vt non repugnet illam dari inter quoslibet substantias ad se invicem cõparatas in ratione termini *à quo*. & in ratione termini *ad quem*, iuxta conditiones in illis requisitas in vera & propriè dicta transubstantiatione præcedenti articulo explicata. Hic priorem tantum difficultatem expendimus, explicaturi posteriorem articulis sequentibus. Sit itaque

Prima propositio. *Transubstantiatio verè & propriè dicta est possibilis respectu Dei.* Hæc propositio est de fide ex omnibus Conciliis & Patribus infra referendis, qui tradunt tanquam rem de fide dari in sacramento Eucharistiæ veram transubstantiationem substantiarum panis & vini in Christi Domini corpus & sanguinem: & hanc propositionem omnes Theologi docent tam quarto sententiarum distinctione 11. quàm hac parte S. Thomæ quæst. 75. artic. 4.

Probatur ratione: ad veram transubstantiationem ex parte agentis sufficit virtus proportionata ad ita producendum vnâ substantiam, vt ratione specialis repugnantiæ & oppositionis quam habet cum alia priore hac prior destruatür vpositionis substantiæ posterioris: ex parte verò terminorum eius sufficit quòd prior habeat summam subiectionem ad patiendum sui destructionem per comparisonem ad agens vt causam efficientem transubstantiationis: Deinde quòd ambo illi termini habeant aliquam inter se impossibilitatem & repugnantiam, ratione cuius non possint sese simul & semel compati, sed necesse sit alteram destrui vi & efficaciâ positionis alterius, vt explicatum est articulo præcedenti: atqui Deus est agens infinitæ virtutis sufficiens producere quamlibet substantiam creatam, & inter quasdam substantias creatas talis est habitudo vt vnâ habeat impossibilitatem & repugnantiam cum alia; exempli causâ, Angelus qui est substantia purè spiritalis cum corpore quod est omnino materiale, ratione cuius repugnantia vnum formaliter spectatum non est aliud, quin potius implicat esse illud, & hæc vitraque substantia est summè subiecta Deo ad patiendum & obediendum ratione obedientialis suæ potentiz, nec vlla creatura potest resistere Deo: igitur transubstantiatio alicuius substantiæ in aliam substantiam verè & propriè dictam est possibilis respectu Dei.

Secunda propositio: *Nulla transubstantiatio propriè dicta est possibilis enti creato agenti secundum suam virtutem naturalem.* Hæc propositio est etiam communis, & S. Thomas citato articulo 4. habet illam expressè tam in corpore, quàm in responsione ad tertium.

Probat, substantia quæ in aliam substantiam transubstantiari subest virtuti & potestati eam conuertentis seu transubstantiantis, quia per actionem conuersivam facit illam omnino desinere: atqui nulla substantia, quantum ad totum suum esse, & secundum omnem & quamli-

bet sui partem considerata, subest alieni creatæ virtuti vt possit per illam omnino destrui: ergo nulla substantia potest ab aliqua creatæ virtute transubstantiari in aliam substantiam, seu converti in aliam secundum totum suum esse substantiale.

Tertia propositio. *Virtus transubstantiandi communicari potest creature tanquam causæ instrumentali.* Probat, à facto ad posse valet consequentia: at nostri Sacerdotes dum consecrant transubstantiant tanquam instrumenta Dei, & ministri Christi Domini panem & vinum in corpus & sanguinem Christi Domini, vt fides docet: igitur virtus transubstantiandi vnâ substantiam in aliam communicari potest creature, tanquam instru mento: modus autem quo hæc communicatio fit, est idem planè ac quo efficientia gratiæ sanctificantis communicatur nostris sacramentis, quæ de hęc supra diximus agendo de sacramentis in genere.

Vtrum autem hæc virtus possit communicari creature, tanquam causæ aliquo modo primæ, eo modo quo homo generans est causa filij à se geniti, eadem est ratio ac de creatione; imò hæc virtus transubstantiandi longè facilius potest communicari, quàm virtus creandi, cum hæc sit ex nullo præsupposito subiecto, vel termino reali *à quo*; ista verò requirit essentialiter terminum *à quo*, vt patet ex dictis; & proinde quicumque admittit virtutem creandi posse hoc modo communicari creature, similiter debet admittere idem de transubstantiatione; an verò virtus creandi possit communicari creature tanquam primæ causæ, spectat ad primam partem S. Thomæ, & ad librum secundum sententiarum.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus possit transubstantiari in aliquod aliud ens, vel aliquo modo esse terminus transubstantiationis.

CVM substantia sit duplex, vna increata, creata altera; quæritur hoc loco an Deus, qui est substantia increata, possit esse aliquis terminus veræ transubstantiationis.

Constat autem inter omnes Theologos Deum non posse esse terminum *à quo* transubstantiationis alicuius, seu converti in aliquam creatam substantiam, quia in omni vera conuersione & transubstantiatione terminus *à quo* debet secundum aliquod suum esse substantiale desinere, & insuper subiaccere potestati transubstantiantis illud in ordine ad sui destructionem, vt intelligitur ex dictis: atqui Deus nullo modo iuxta quolibet potentiam cuiuscumque agentis, potest desinere esse, cum hæc desinitio importet mutationem substantialem, quæ nullo modo potest cadere in Deum, vt ex professo Theologi docent primâ parte: nec etiam substantia Dei quoad sui destructionem subest vilo modo suæ omnipotentiz vt nimirum sit seu existat, vel non existat; Deus enim est ens absolutissimè necessarium tam ab extrinseco, quàm ab intrinseco, vt eadem primâ parte Theologi docent: ergo Deus nullo modo potest esse terminus *à quo* alicuius transubstantiationis, seu nullo modo potest transubstantiari in aliam substantiam.

Sed difficultas remanet an Deus, vel deitas possit esse aliquo modo terminus *ad quem* tran-

I.

substantiationis, Vaquefius hac parte disputatione 184. cap. 4. numero 30. & sequentibus considerat duobus modis terminum *ad quem* transubstantiationis; Primò, vt esse adequatus & integer: deinde vt non est adequatus & integer, sed tantum aliquid adequatus & integri termini transubstantiationis; & supposita hac duplici consideratione termini *ad quem*, docet Deum seu deitatem non posse esse adequatum & integrum terminum *ad quem* transubstantiationis; Posse tamen esse aliquid integri & adequati terminum transubstantiationis, itavt substantia quædam creata conuerteret in deitatem, seu in substantiam Dei, tanquam in aliquid integri & adequati termini.

Verum sit nostra propositio. *Deus, seu eius deitas non potest, loquendi, propriè, esse aliquid adequatum & integrum terminum ad quem transubstantiationis alicuius creata substantia in Deum.*

II.

Probat, de ratione termini *ad quem* transubstantiationis est, vt secundum illud omne sui quod induit rationem talis termini mutetur intrinsecè & substantialiter eâ mutatione, quæ vel producatur simpliciter, seu eius entitas quæ antea non existerat, ponatur in eorum natura, vel saltem reproducatur secundum illud idem esse substantiale quod iam præhabet alibi, itavt secundum illud duntaxat dicatur esse talis terminus secundum quod mutatur aliqua mutatione ex istis duobus nunc assignatis, quia si nullum datur esse saltim de nouo, nullum fuit fieri, quod tamen esse terminum *ad quem* transubstantiationis dicit formaliter & intrinsecè vt est explicatum & probatum articulo primo præcedenti: & in omni conuersione ratio termini *ad quem* correspondet se ipsi talis termini, quia per conuersionem alterius in seipsum acquirit intrinsecè aliquam nouam dependentiam, & nouum quendam modum existendi substantialiter si hæc conuersio sit substantialis; & in præsentī difficultate conuersio non esset totius substantiæ in totam illam substantiam quæ est terminus *ad quem*: sed Deus seu eius deitas est formaliter & intrinsecè immutabilis hæc utraque prædicta substantiali mutatione, quia non potest transire à non esse simpliciter substantiali, ad existere: nec etiam à non esse tali substantiali non reproducto substantialiter, ad tale esse substantiale reproductum, quia sic Deus admitteret in seipso formaliter aliquam vicissitudinem, & speciem mutationis, quod tamen S. Iacobus negat in epistola sua Canonica, & omnes Theologi primâ parte quæst. 9. igitur Deus, seu eius deitas non potest esse terminus, etiam inadæquatus transubstantiationis, nec ex consequenti aliqua creata substantia potest in Deum vel eius deitatem, tanquam inadæquatum terminum *ad quem* transubstantiari.

IV.

Deinde nostra propositio probatur iis omnibus quibus Theologi tertiâ parte quæstione secundâ probant contra Eutychem in mysterio Incarnationis humanitatem nullo modo fuisse conuersam in Deum.

A

ARTICVLVS IV.

Soluntur fundamenta negantis sententiæ articulo superiori relata.

B

PRIMVM desumitur à transubstantiatione Eucharistica; hæc enim sic in totum illud quod vi verborum ponitur in Eucharistia, seu in totum illud quod exprimitur directè per verba formæ: sed Christus Dominus ponit ita instituire verba formæ consecratoris, vt deitas directè significaretur per illa, & vi verborum poneretur sic dicendo, *Hoc est corpus meum desicatum*, vbi deitas tanquam forma dans esse diuinum exprimitur: igitur tunc fieret transubstantiatio in deitatem, non quidem vt in terminum adequatum, sed vt in terminum inadæquatum, quatenus terminus adequatus *ad quem* huius conuersionis esset corpus desicatum; sicut si Christus Dominus institueret hanc formam consecrandi, *Hoc est caro mea viuens*, vel, *Hoc est corpus meum viuens*, nemo negaret panem conuerteret in corpus Christi Domini animatum, ac proinde in animam, vt in aliquid huius corporis.

C

Respondetur, Maiorem huius fundamenti sumptam simpliciter, absolute & vt præcisè consideratur, esse falsam; nam infra docebimus hæc duo, aliquid poni in sacramento vi verborum formæ, & aliquid poni tanquam id in quod vt terminum transubstantiationis, panis & vini substantia conuertitur, distinguì à se inueniri; nec vnum illorum simpliciter & absolute sumptum inferre aliud ex se & vi suâ: sed rursus tantum quando verborum veritas non potest aliter saluari; hæc enim spectata præcisè postulat tantum vt illud quod verba formæ significant, sit & reddatur ibi præfens substantialiter: ac formula illa verborum posita in primo fundamento est talis, vt veritas eius possit benè saluari absque eo quod terminus *ad quem* conuertatur in Deum, vel in eius deitatem, vt terminum *ad quem*, quia supposita eius institutione, hæc formula prædicta eununctiata denotabit Deum. qui alius est iam vbiq; & in omnibus rebus per suam substantiam, habere specialem habitudinem ad existentium sub speciebus consecratis fundatum in vi, efficacia, & veritate verborum istius formæ: quatenus mirum si Deus per impossibile non esset vique & in omnibus rebus per suam substantiam & essentiam, ibi acquireret substantialem præsentiam, & ratione huius specialis habitudinis, Deus (si ab eo tolleretur immensitas) remaneret adhuc sub speciebus consecratis quandoque non consecratis possent consecrari sub se substantiam panis & vini; simili modo quo Deus propter gratiam sanctificantem quæ est in iustis, habet specialem habitudinem ad existentium in illis: at in nostra transubstantiatione Eucharistica quia vterque eius terminus est conuertibilis, & eius veritas non potest aliter saluari, vt infra fusè docebimus contra Lutheranos, ideo substantialis conuersio totius substantiæ panis & vini in totum Christi Domini corpus & sanguinem, est necessariò attendenda: Ex his patet responsio ad exemplum desumptum ab hac forma, *Hoc est corpus meum viuens*; anima enim quæ est forma dans viuere est talis vt in illam aliud conuerteret possit, & cum ibi non præstat debet necessariò ibi accipere suum esse substantiale de nouo reproductum.

D

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Secundum est, Verbum diuinum potest in mysterio Incarnationis terminare humanitatem: item in beatitudine supernaturali deitas visionem beatificam: ergo deitas & Verbum diuinum poterunt similiter esse termini *ad quos* aliquid transubstantiationis.

Respondetur, concesso Antecedente, negando consequentiam; nam aliquid est alio modo terminus vnionis hypostaticæ, vel cognitionis & amoris: & alio modo terminus *ad quem* alicuius conuersionis; est enim terminus *ad quem* conuersionis per veram & realem sui ipsius effectiōnem, ita ut suum fieri sit intrinsecum conuersioni; vnde satis communiter talis terminus vocatur *ad Philosophis, intrinsecus terminus actionis*: at Verbum diuinum in mysterio Incarnationis non est terminus actionis illius, quā humanitas coniungitur Verbo diuino, sed terminus istius actionis est aliquid modus substantialis, vt docent Theologi tertiā parte, & Verbum diuinum terminat tantum dependentiam naturæ humanæ, quæ dependentia non est aliqua actio, vt docetur ibidem. Pari modo Deus non producit in visione beatifica & amore beatifico; sed in hoc amore producit pondus quoddam voluntatis in Deum vt obiectum amatum: & in visione beatifica verbum aliquod mentis repræsentans Deum beato, & quā ratione res intellecta & amata in nostra intelligence & volitione terminat tantum obiectiue nostras actiones, non autem intrinsecè, quasi intellectus & voluntas producantur per illas, sic etiam Deus terminat tantum obiectiue in visionem Dei & amorem beatificum.

III. Tertium, quidquid est adæquati & integri termini generationis substantialis propriè dictæ, illud potest etiam esse aliquid adæquati & integri termini transubstantiationis, quia sicut hæc importat productionem termini, ita & ista importat productionem termini; sed Verbum diuinum potest esse, imò de facto est in generatione Christi Domini ex Beatissima Virgine, aliquid adæquati & integri termini generationis, quā Beatissima Virgo genuit Christum Dominum, non solum hominem, sed Deum hominem; illa enim est verè & propriè, vt fides Catholica docet, mater Dei & non duntaxat hominis: ergo Deus seu eius deitas potest esse aliquid adæquati & integri termini *ad quem* transubstantiationis.

IV. Respondetur ex solutione superioris fundamenti, nam in generatione terminus effectiōnis, seu quod per illam efficitur etiam *inadequati* non est suppositum, seu substantia vt præcise sumpta; hæc enim propriè loquendo non efficitur actione physica & reali, sed ad existentiam substantiæ productæ statim naturaliter resultat vt Philosophi docent; & substantia seu suppositum prope completitur naturam quam sustentat est terminus generationis etiam *vt quod*, quia generatio pro suo termino respicit compositum coniungendo partes eius inter se coniunctione sibi propriā; quare cum Christus Dominus tanquam quoddam compositum ex anima & corpore sit talis conditionis, vt B. Virgo tanquam mater coniunxerit partes humanitatis iam naturā prius assumptas à Verbo, quemadmodum docuimus hæc tertiā parte, disputatione primā, articulo 6. ad 2. quæst. fuit & est verè & propriè mater Dei hominis, cum non tantum produxerit corpus humanum, sed illud vt iam

A substantens substantiā Verbi diuini vnierit & coniunxerit cum eius anima vt etiam prius natura quā vniretur, assumpta à Verbo diuino: vnde tam verè & propriè est mater Dei, quā verè & propriè mulieres quæ apud nos viā naturali generant filios, sunt propriè illorum mātres.

ARTICVLVS V.

Verum substantia qualibet creata possit transubstantiari in aliquam aliam substantiam.

QVÆRITVR hoc loco an quælibet substantia creata tam spiritualis, quā materialis possit esse terminus transubstantiationis; materialis quidem substantia respectu substantiæ spiritualis, velle contrā. Similiter quartū potest an aliqua vnus substantiæ pars possit transubstantiari vel in aliam totam substantiam, vel in aliquam illius partem; & sic quodlibet ens substantiale creatum possit à Deo transubstantiari in quodlibet aliud ens substantiale creatum.

Quidam negant substantiam quamlibet creatam posse transubstantiari in aliam creatam substantiam. Maior in quattuor sententiarum distinctione vndecimā quæstione quartā negat sic partem in totum posse conuerti.

Contraria tamen sententia quam loco propositionis nostræ ponimus est, *Deum absolutā potentia posse quamlibet substantiam creatam in quamlibet aliam substantiam similiter creatam transubstantiari, & quodlibet ens creatum in quodlibet aliud ens creatum conuerti*. Ita Scotus in quattuor sententiarum distinctione vndecimā, quæst. 1. Gabriel ibidem quæst. 1. Caietanus hæc parte comment. ad art. 4. quæst. 75. Soto in quattuor dist. 9. quæst. 2. art. 4. in solutione ad 4. vbi expressè ait eos qui negant hanc nostram propositionem esse nimium rationibus naturalibus allegatis, neque infinitam Dei virtutem, vt par est, suspicere.

Probat autem nostra propositio, applicando ei rationem, quā articulo secundo probauimus aliquam transubstantiationem esse Deo possibilem. Ad transubstantiationem cuiuslibet substantiæ creatæ in aliam quamlibet substantiam creatam, sufficit ex parte transubstantiantis ea virtus infinita quā quælibet substantia creata est ei summè subiecta & obediens ad patiendum quodcumque non implicat; & ne talis implicatio detur, sufficit ex parte terminorum huius conuersionis, quod illi sint reales & positiui.

D Item quod ad se inuicem comparati habeant aliquam repugnantiam ratione cuius ita sint sibi incompatibiles, vt terminus à quo expellatur & destruat ex vi & positione termini ad quem significat aliqua successio substantialis detur inter illos: sed Deus habet virtutem ita infinitam in totum aggregatum substantiarum creatarum, & in quamlibet illarum etiam seorsim sumptarum, vt ratione virtutis & dominij quod habet in illastanti coniunctim quā separatim consideratas, sint ei summè obediētes ad patiendum ratione obediētiæ potentis, quodcumque non implicat; & omnes substantiæ creatæ siue partiales, siue completæ ita sunt reales & positiuæ, vt ratione suæ entitatis numericæ habeant aliquam ad se inuicem physicam & realem repugnantiam quatenus quælibet illarum ita est hæc vna numero vt non sit alia; est enim *unum* idem

I. quod *indivisum in se, & divisum à quolibet alio*. Item hæc repugnantia cum fundetur in reali entitate singularium substantiarum creatarum, est physica & realis, ratione cuius una illarum substantiarum potest sui positione aliam destruere, & quodlibet transubstantiari in quodlibet; sicque una substantia creata alteri succedere: igitur Deus potest de absoluta potentia quamlibet creatam substantiam transubstantiare in quamlibet aliam substantiam similiter creatam, & quodlibet ens creatum in quodlibet aliud ens creatum convertere.

II. Maior propositio quoad omnes & singulas partes patet ex dictis articulo primo huius disputationis. Item singula partes Minoris patent ex ibidem subiunctis: de infinita Dei potentia nemo dubitat; nec similiter potest dubitare de summa obedientiali potentia passiva cuiuscunque substantiæ creatæ ad patiendum quod non implicat, si Deus voluerit. Denique quod dux creatæ substantiæ habeant aliquam repugnantiam inter se physicam & realem patet ex unitate entitatis numerice cuiusvis substantiæ creatæ; nam illud quod positum & realiter est tale ens, ut in suo formali conceptu importet negationem alterius entis positiui, habet realem repugnantiam ad illud, ut patet ex ratione oppositionis & repugnantia: at esse hanc vnam numero substantiam creatam, & non esse illam alteram numero, importat negationem alterius substantiæ creatæ numero vnius; esse enim hanc numero creatam substantiam, & simul esse vel posse esse hanc alteram numero substantiam creatam sibi inuicem repugnant: ergo inter quamlibet creatam substantiam indiuiduam datur realis repugnantia cum quolibet alia substantia similiter indiuidua.

III. Dices, istam repugnantiam esse tantum quod repugnet vnam substantiam creatam indiuiduam formaliter in se considerata esse formaliter & intrinsecè aliam substantiam indiuiduam creatam: at hæc repugnantia non requiritur inter terminos transubstantiationis, nam per illam terminus à quo non fit formaliter & intrinsecè terminus ad quem, sed tantum extrinsecè, quatenus iste terminus definit in hunc, seu terminus à quo destruitur ex vi positionis termini ad quem.

IV. Respondetur, nos quidem fateri in transubstantiatione terminum à quo non fieri formaliter & intrinsecè terminum ad quem, sed duntaxat volumus repugnantiam indiuiduarum creatarum substantiarum ad se inuicem esse talem, ut ratione illius, entitas vnius istarum substantiarum destruat aliam formaliter sui positione, sicque hæc transubstantietur in istam; & sicut iuxta auctores prioris sententiæ, repugnantia substantiæ spiritualis ad materialem sufficit, ut Angelus possit in lapidem transubstantiari, vel econtrà, anima in corpus, vel econtrà; sic etiam hæc specialis repugnantia vnius indiuiduæ substantiæ creatæ cum alia erit sufficiens, ut una substantia creata sui positione formaliter destruat aliam: neque talis repugnantia est tantum moralis, quasi solum procedat à voluntate Dei, sed est physica & realis; nam licet una substantia creata non possit in quamlibet aliam creatam transubstantiari, nisi Deo volente & ordinante, hocque sit aliquid morale, realis tamen & actualis executio talis conuersionis fit & reducitur ad actum, Deo viente prædictâ reali terminorum repugnantia; & propterea loquendo absolute &

A simpliciter (non descendendo ad illum specialem modum quo transubstantiantur panis & vinum in corpus & sanguinem Christi Domini ex eius institutione per verba consecratoria) non implicat vnam substantiam creatam transubstantiari in aliam à Deo, sine vlla verborum formula talem conuersionem suâ significatione practicâ importante, quia nimirum quælibet substantiæ creatæ semper habent prædictam repugnantiam in sua entitate, spectata præcisè, fundatam, quæ sola ex parte huius conditionis sufficit ad transubstantiationem formaliter & præcisè spectatam.

ARTICVLVS VI.

Soluantur fundamenta negantis sententiæ articulo superiori relata.

B PRIMVM est: in vera transubstantiatione terminus à quo debet desinere ad positionem termini ad quem; sed existentia partis non potest desinere ex aduentu totius, quin potius hæc est necessaria ad existentiam totius: item vnum relatum non potest desinere per aduentum correlati; imò vnum relatum ad hoc vt existat exigit realem existentiam sui correlati: igitur pars non potest transubstantiari in totum, nec vnum relatum in correlatum, nec ex consequenti quælibet substantia creata in quilibet creatam.

Respondetur, partem posse transubstantiari in totum, & totum econtrà in aliquam partem sui, quia pars vt pars habet aliquam distinctionem à suo toto etiam in sua entitate; nec enim hæc entitas huius numero partis substantiæ, est hæc entitas huius numero totius, aliàs pars esset totum, & totum pars: ergo ratione talis repugnantia quam ostendimus importari in quilibet entitate indiuidua & numericè considerata, Deus poterit transubstantiare partem in totum, & totum in partem, nam vti supra obseruauimus, transubstantiatio non requirit vt terminus à quo formaliter & secundum se consideratur; fiat formaliter & intrinsecè terminus ad quem, sed sufficit vt fiat extrinsecè talis: at pars potest hoc modo fieri totum, & totum fieri pars.

Nec obstat quod obicitur de conseruatione partis per aduentum totius, nam hic loquimur de conseruatione substantialis eaque totali; cum ergo pars substantiæ sit substantia, poterit in aliam conuertere, & in entitatem substantialem, quæ est totius. Nec obstat quod tunc amittit appellationem partis vel totius; nam hæc non respiciunt præcisè entitatem, præsertim cum vna pars separata à toto plerumque fortiaur rationem cuiusdâ totius. Nec secundò obstat quod obicitur de eadem conseruatione partis per aduentum totius, nam ista conseruatio est tantum per cursum ordinariæ & potentiam Dei ordinariam, quæ res creatæ sele munit per associationem conseruant etiam cum reali distinctione inter se, ad quem modum conseruationis, terminorum repugnantia potest interdum inferuire, vt patet in correlatis, in actione & passione, & in aliis id genus quampluribus: at hoc loco agitur non de pura tantum quadam associatione, sed de transitu vnius in alium, & per extraordinariam Dei potentiam factò, deque eorum inter se repugnantia sufficiens ad hoc vt vnus terminus ratione talis repugnantia, sui positione destruat alium.

I. Ad id quod ibi obicitur de relato, nimirum illud non posse transubstantiari in correlatum. Respondetur, substantiam illam indiuiduam, quæ afficitur tali relatione posse per absolutam Dei potentiam transubstantiari in illam aliam indiuiduam substantiam, quæ afficitur relatione oppositâ, tam benè ac substantia panis & vini transubstantiatur in corpus & sanguinem Christi Domini; sic enim ambe illæ substantiæ habent sufficientem repugnantiam modo superius explicato; hic autem agi duntaxat de ea totali conuersione, quæ ex parte vtriusque termini sit propriè & formaliter substantialis: relata verò creata quoad præfiam relationis rationem non sunt substantiæ; sed quædam rationes tantum accidentales, vt patet ex eo quod substantiæ ab illis substantialiter denominatæ vt sic non sunt in categoria substantiæ, sed in prædicamento *ad aliquid*, seu relationis.

II. Secundum est, S. Augustinus libro 7. de Genesi ad litteram capite 20. & Boëtius libro de duabus naturis, videntur negare corpus posse mutari in spiritum.

I. Respondetur, eos loqui de potentia ordinaria, & viâ tantum naturali, nam sanctus Augustinus ibi disputat contra eos qui contendebant nostram animam esse productam de limo terræ, vel ex aliquo alio corpore.

Tertium est, nulla creata substantia potest etiam à Deo transubstantiari in seipsam, quia sic esset & non esset, quod implicat & esset quatenus haberet conditionem termini *ad quem*; & non esset quatenus haberet conditionem termini *à quo*: hic enim debet omnino & totaliter designare, quod tunc non contingeret.

III. Respondetur, nostram propositionem intelligi de substantiis distinctis, vt indicat hæc particula definitionis transubstantiationis, *in aliam substantiam*.

Deinde respondetur, non repugnare vnæ & eandem numero substantiam, reproductam tamen in pluribus locis, transubstantiari in seipsam, quatenus vt sic existens & quæ pollet duabus substantiis; & proinde sicut vna substantia potest transubstantiari in aliam à seipsa distinctam, ita & in præfenti hypothesi, eadem substantia poterit transubstantiari in seipsam, vt in alio loco existentem, & illa contradictio, *est & non est*, allata in obiectione tollitur per distinctionem locorum, seu per habitudinem illam quam talis substantia habet ad distincta loca.

IV. Quartum est, in vera transubstantiatione, præter sufficientem virtutem actiuam in agente, seu transubstantiante, & mutabilitatem in terminis; insuper requiritur physica & realis quædam repugnantia terminorum ad se inuicem, ita vt terminus *à quo* repugnet physice & realiter termino *ad quem*, sed plures dantur substantiæ creatæ, quæ nullam habent inter se repugnantiam: in ratione quidem substantiæ, quia ex Aristotele capite de substantia, vna ex proprietatibus substantiæ est, *quod ei nihil sit contrarium*: similiter ratione accidentium sibi inhaerentium, quia illæ duæ substantiæ possunt esse eiusdem speciei; & inter se coniungunt sese potius inuicem conferuantes, quam destruentes: ergo non quælibet substantia creata potest etiam de absoluta Dei potentia transubstantiari in aliam substantiam creatam.

Solutio huius fundamenti patet ex dictis, nam ostendimus inter substantias quælibet crea-

A ras dari repugnantiam, quæ sufficiat transubstantiationi faciendæ. Ad id autem quod assertur ex Aristotele, nimirum *substantiæ nihil esse contrarium*, Respondetur, cum loqui tantum de ea repugnantia secundum quam aliqua duo sese mutuè expellunt ab vno & eodem subiecto, cuiusmodi sunt calor & frigus: at hic agitur de totali conuersione, cuius termini, loquendo propriè, non habent vnum & idem subiectum sibi commune, vt intelligitur ex dictis.

Hinc intelligitur, vnum accidens posse totum diuinâ potentia in aliud accidens conuerti; substantiam item creatam in accidens, & econtrâ; rationes enim superius ad probandam transubstantiationem allatæ hoc vtrumque probant, sed conuersio substantiæ in accidens, aut accidentis in substantiam, ob nomen penuriam, tantum vocatur *conuersio*; conuersio verò vnius accidentis in aliud accidens *transaccidentatio* vocatur.

ARTICVLVS VII.

Qualis sit Transubstantiatio.

PRIMA propositio. *Transubstantiatio tam quoad modum, quam quoad substantiam est supernaturalis*. Ita communiter omnes Theologi cum S. Thoma 3. parte quaest. 75. artic. 4. in corpore, & in 4. sent. dist. 11.

Probat, aliquam substantiam conuerti secundum se totam in aliam, & sic supra virtutem cuiuslibet agentis naturalis, vt patet ex dictis articulis præcedentibus: ergo transubstantiatio considerata *substantialiter*, seu *entitative*, est omnino supernaturalis. Quod item fit supernaturalis *quoad modum* probatur, quia agens naturalis agit tantum mediatis præuiis dispositionibus. Idem patet in Eucharistica; nam facere vt aliquod corpus, quod naturaliter est extensum, sit modo indiuisibile, sicut sunt res spirituales, est actionem esse, *quoad modum* *supernaturalem*, quia naturalis modus existendi rei corporeæ extensæ est existere modo extensiuo, vt docetur in physicis: atqui transubstantiatio Eucharistica facit vt corpus, quod ordinariè est extensum, ponatur modo indiuisibili, vt docetur inferius ad qu. 76. ergo transubstantiatio est supernaturalis tam quoad modum, quam quoad substantiam.

Secunda propositio. *Transubstantiatio est instantanea*: ita communiter omnes. Probat, vbi terminus producendus non recipit magis & minus, nec subiectum est successiuum, vel non habet resistantiam, & virtus agentis est infinita, ibi actio est instantanea, quia ex defectu aliquius horum trium fit vt aliqua actio non sit instantanea: sed terminus producendus per transubstantiationem est substantia, quæ non recipit magis & minus, vt Dialectici docent: item transubstantiatio ita fit vt desitio termini *à quo* non fiat per partes, sed tota simul, & agens principale, nimirum Deus, est virtutis infinitæ; ergo transubstantiatio est instantanea. Quando verò transitus ille fiat in nostra transubstantiatione eadem est ratio ac de productione gratiæ per formas nostrorum sacramentorum.

Tertia propositio. *Transubstantiatio est difficilior omnibus conuersionibus naturalibus*. Probat, ea conuersio quæ nullum præsupponit commune subiectum est difficilior eâ quæ præsupponit aliquod commune subiectum, vt patet in creatione quæ idèd longè superat omnes alias

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

mutationes: atqui omnes naturales conuerfiones præsupponunt aliquid commune subiectum, scilicet eandem materiam vtrique formæ tam expolite, quàm introductæ communem, vt omnes Philoſophi docent; tranſubſtantiationem autem nullam, imò nec aliquod tertium cõmune vtrique ſuo termino ſi ſpectetur ſimpliciter & abſolute, vt patet ex dictis præcedentibus articulis: igitur tranſubſtantiatione eſt difficilior omnibus naturalibus conuerſionibus. Et hoc ampliùs confirmatur ex dicendis infra de noſtra tranſubſtantiatione, nam Patres citandi loquendo de illa dicunt eam eſſe opus *omnipotentia Dei*, quæ tamen omnipotentia non requiritur ad conuerſiones naturales.

II.

Atque ex hac propoſitione & eius ratione facile poteſt colligi tranſubſtantiationem eſſe facilitate creatione rei alicuius, nam licet tranſubſtantiatione poſſetur in principali agente omnipotentiam, ſicut & creatio, attamen intra limites omnipotentia eſt difficilius facere aliquid ex nihilo purè & ſimpliciter, quàm ex aliquo termino poſitiuo, quia inter ens & nihil eſt maior diſtantia (ſumendo nomen diſtantia in ampliſſima ſignificatione) quàm inter duos reales terminos: atqui creatio fit ex nihilo, tranſubſtantiatione verò procedit à termino à quo poſitiuo: igitur creatio eſt difficilior tranſubſtantiatione.

III.

Hinc Patres citandi probant tranſubſtantiationem eſſe Deo poſſibilem argumento ſumpto à creatione, tanquam à maiori ad minis, ex poſſibilitate creationis. & S. Thomas 8. parte quæſt. 78. artic. 4. concedit creaturam eſſe cauſam inſtrumentariam tranſubſtantiationis, qui tamen tam ibi ſolutione ad 2. quàm primà parte quæſt. 43. art. 5. negat creaturam poſſe eſſe inſtrumentum creationis.

IV.

Quarta propoſitio. *Tranſubſtantiatione non eſt difficilior vnitione humanitatis ad Verbum diuinum.* Probatur ex omnibus Patribus & Theologis illos referentibus cum S. Thoma 3. parte, qu. 2. docentibus nihil maius poſſe fieri à Deo, quàm vt aliqua creatura vnatur hypſtatiç alicui perſonæ diuinæ, tum etiam ex eo quod diſtantia eſt minor inter vnā ſubſtantiam creatam & aliam ſimiliter creatam, quàm inter creatam ſubſtantiam & vnā ex perſonis diuinis, quia ambæ illæ conueniunt in ratione entis creati, poſſunt ab inuicem pati, ſubſunt poteſtati tranſubſtantiantis vt definiat eſſe, vel accipiant eſſe; hæc verò minimè, quia nulla ex diuinis perſonis communicat cum creaturis in ratione entis creati, vel poteſt non eſſe: igitur vnio hypſtatiç alicuius creaturæ cum aliqua ex diuinis perſonis eſt difficilior tranſubſtantiatione.

Quinta propoſitio. *Tranſubſtantiatione primùm facta à Chriſto Domino in vltima Cæna fuit miraculoſa.* Probatur primùm ex Patribus & Concilio Trid. ſeſſ. 13. cap. 2. explicantibus illud Pſalmi 110. *Memoriam fecit mirabilium ſuorum de Chriſto Domino*, quando primùm conſecrauit & tranſubſtantiauit panem & vinum in ſuum corpus & ſanguinem. Deinde probatur ratione petita ex natura miraculi. Ad hoc vt aliquid fit miraculum requiritur quòd non contineatur in ordine naturæ, nec fiat ex lege communi, ſed fit ſimpliciter ſuprà illam, & fiat inſolite, vt intelligitur ex ſancto Auguſtino libro de vilitate credendi, cap. 16. & contra Faſtum lib. 26. cap. 3. ex S. Thoma primà parte quæſt. 105. artic. 7. & 8. Atqui tranſubſtantiatione quæ primùm fuit fa-

cta à Chriſto Domino in vltima Cæna, nec fiebat ex lege communi, ſed extraordinaria, nam antea nunquam fuerat facta, & erat extra ordinem naturæ, quia fiebat virtute ſupernaturali: igitur tunc propriè erat miraculum.

Sexta propoſitio. *Tranſubſtantiatione nunc non eſt ampliùs miraculoſa.* Probatur, vbi aliqua eſſentialis conditio miraculi deſicit, ibi non eſt ampliùs propriè miraculum: atqui vnæ ex conditionibus eſſentialibus miraculi eſt, vt fiat inſolite, & non ex aliqua lege cõmuni, vt nunc oſtenſum eſt ex ſanctis Auguſtino & Thoma, nam nunc tranſubſtantiatione fit quotidie & ordinariè, vt omnes Catholici norunt, & ex illa lege communi quam Chriſtus Dominus tulit in vltima Cæna dicendo, *Hoc facite in meam commemorationem*, quodque fieri voluit in Eccleſia vſque ad conſummationem ſæculi: igitur tranſubſtantiatione non eſt ampliùs propriè miraculum. Adde quod à tempore quo Chriſtus Dominus inſtituit Eucharistiā vſque ad finem ſæculi, character ordinariè imprimitur Sacerdotibus in eorū ordinatione, tanquam principiū aliquod ſaltem morale, tranſubſtantiationis faciendæ quoties voluerint, dummodò ſeruent ſubſtantialia à Chriſto Domino inſtituta: igitur nunc tranſubſtantiatione quæ fit in Eucharistiā non eſt ampliùs miraculum. Nec reſert quòd lex illa fit ſupernaturalis ſicut & tranſubſtantiatione, nam ad rationem miraculi ſtrictè ſumpti requiritur vt fiat inſolite, & non ordinariè, etiam abſtrahendo à legē naturali, vel ſupernaturali, vt patet ex citatis Patribus, aliis enim viſo & amor beatifici Sanctorum in patria diceretur perpetua miracula, quod nemo admitteret, loquendo propriè: ergo cum hæc conditio nunc deſiciat noſtræ tranſubſtantiationis, eſto reliquæ conueniant ei, non ampliùs dicitur propriè miraculoſa. Atque iuxta diſtinctionem huius patris à præcedenti reſcèd Scholaſtici conciliantur inter ſe, quorum alij negant eſſe miraculum, alij aſſerunt.

DISPUTATIO VI.

De Tranſubſtantiatione Eucharistiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Veram & realem Tranſubſtantiationem dari in Eucharistiæ ſacramento probatur ex verbis inſtitutionis.

UTTERANI & Caluinista partem negantem tranſubſtantiationem fieri in conſecratione Eucharistiæ deſumpſerunt ex Berengario, vt patet ex Concilio Romano ſub Gregorio VII. & ex eius abſuratione Iuni Canonico inſecta de Conſecrat. diſtinct. 2. cap. Ego Berengarius: at fides Catholica cum qua concludimus, aſſeruat dari reuerà tranſubſtantiationem in ſacramento Eucharistiæ, nam: ſubſtantia panis & vini conuerſantur ſecundum ſe totæ in corpus & ſanguinem Chriſti Domini, & hæc conuerſio habetur in ſacris Litteris.

Dux ſunt partes propoſitionis, Prior habetur ex Conciliis vt Romano ſub Gregorio ſeptimo,

I. & Nicolao II. vbi Berengarius iterum abiurauit hæresim, & in formula abiurationis ita ait, *Corde credo & ore confiteor panem & vinum &c. substantialiter conuerti in veram ac propriam & viuificatricem carnem & sanguinem Christi D. & sequent. Concil. vt Lateran. sub Innoc. III. Constant. sess. 8. & Trid. sess. 13. cap. 4. & Can. 2. Et ne hæretici dicant hæc Concilia esse recentia, fateri se istis tantum temporibus transubstantiatione cœpisse inueniri, proferemus antiquiora, quibus satis constat, sicut & ex Patribus infra citandis, hæc posteriora Concilia suis definitionibus simul etiam explicuisse quænam circa hæc fuerit sententia Ecclesiæ primitiue ad nostrum vsque tempus deducta, & semper retentam priora dū loquuntur de hoc sacramento ita reticuerūt substantiæ panis & vini in eo remanere, vt tamen dicant ipsa antitypa post cōsecrationē dici propitè esse & credi verum Christi D. corpus & sanguinem. sic Conc. Ephesin. anath. ii. contra Nestor. sic Nicæn. II. act. 6. sic etiam Patres primitiue Ecclesiæ infra citandi clatis verbis meminerūt admirabilis huius conuersionis; licet enim non faciāt expressam mentionem illius sub nomine transubstantiationis, quia vox hæc nondum erat in vsu, sub aliis tamen nominibus eiusdem planè significationis, meminerunt illius vt patebit ex eorum testimonio infra referendis, quod sufficit pro asserendo aliquo dogmate fidei, vt etiam Calvin. fateri lib. 1. Institut. cap. 13. §. 3. & nunc etiam hæretici communiter admittunt.*

II. Posterior item pars nostræ propositionis asserens hanc transubstantiationē haberi in sacris Litteris est de fide, ex perpetua Traditione Ecclesiæ, quæ ex eo quod Christus D. dixit, *Hoc est corpus meum*, semper crediti in consecratione conuersionem totius substantiæ panis & vini fieri in corpus & sanguinem Christi D. vt Trid. explicat cit. sess. 13. cap. 4. vnde cū hæc verba cōsecrationis recitantur in sacris Litteris, sintque fundamenta transubstantiationis, hæc asseritur in illis.

III. Verò Trid. ibi doceat hanc Traditionem æquæ rei alicuius spectantis ad fidem, patet modo quo ibi loquitur.

Hæc itaque nostra transubstantiatio probatur ex illis verbis Christi D. *Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus*, vel *calix sanguinis mei*, explicando vim & efficaciam illius formulæ, quam pro ratione nostræ cōclusionis assignat Trid. loco nunc cit. sic Christus D. cōsecrans verè dixit, loquendo prædicè, *Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus*: ergo verè effecti vt ibi solum esset eius corpus, solus eius sanguis, & vt non remaneret substantia panis & vini. Antecedens probatur, quia

IV. Christus D. non potest mētiri, & hæc eius oratio est præctica. Consequenter probatur, vt aliqua propositio constans pronomine substantiam sub accidentibus sensibilibus latentem demonstrante per externa signa humanis sensibus exposita, sit vera, debet eius pronomen demonstrare omnem & quamlibet substantiam sic demonstrabilem ibi contentam; & quando est vera prædicè, tunc ad saluandam eius veritatem, si quæ ibi erat substantia delitescens non demonstrata tali pronomine, remouetur per eiusmodi propositionem: sed ista Christi D. propositio, *Hic est corpus meum, & hic est sanguis meus*, est vera prædicè, vt patet ex dictis, & constat pronomine, *hoc, & hic*, demonstrante per externa signa humanis sensibus exposita substantiam latentem sub accidentibus sensibilibus panis & vini; & præterea licet sub-

A stantia panis & vini secundum se spectata sit demonstrabilis per sua accidentia, vt docet experientia, non tamen demonstratur in hac Christi D. propositione per pronomen, *hoc, & hic*, sed sola substantia corporis & sanguinis eius: ergo ibi tantum continetur substantia eius corporis & sanguinis, & ex cōsequenti non remanet substantia panis & vini, sed remouetur. Maior propositio probatur ex communi consensu hominum, penes quem fuit imponere nominibus & verbis significationem, qui statuerit pronomen demonstratiuum ita debere accipi in eiusmodi propositionibus adæquatè pro tota & integra substantia demonstrabili per signa & accidentia sensibilia, sub quibus continetur; consensus autem iste patet ex communi modo loquendi; sit enim aliquis qui habeat crumenam partim auro, partim stanno plenam, si dicat, *hoc est aurum*, censetur falsum dicere; item si mercator habeat dolium partim oleo, vel alio liquore, & partim vino plenum, dicatque *hoc est vinum* & vendat, censetur falsum dicere & vocatus in iudicium cogetur restituere, & ita in pluribus aliis exemplis, cuius rei nulla potest alia asseri ratio, quàm quod communis hominum loquendi consuetudo effecit, vt pronomen, *hoc*, in eiusmodi casibus, in quibus aliqua substantia delitescens demonstraretur per externa signa, sit determinatum ad demonstrandam omnem integram & quamlibet substantiam ibi contentam, & istis signis demonstrabilem; & proinde cū pars integrans nunquam prædicetur de suo toto, vt docent communiter Dialectici, & in istis casibus, seu exemplis supra positis aurum vel stannum, vinum vel oleum, sint tantum partes integrantes totam substantiam sub istis signis contentam, & demonstrabilem per illa; idem eiusmodi propositiones hoc modo enunciatae sunt omnino falsæ. Minor verò propositio eiusdem syllogismi patet satis quoad duas priores partes: quoad tertiam verò, scilicet pronomen, *hoc*, in propositione Christi D. tantum demonstrat corpus eius, probatur facillè, tum ex eo quod sit ibi *adiectiuum*, vt ostendemus a-

B gendo de acceptione verborum forme: at nomen *adiectiuum*, secundum communem sententiam Grammaticorum, soli suo substantio adicitur, vt eius qualitatem vel quantitatem determinet, & proinde cū in præsentī propositione *corpus* sit eius substantiuum, & qualitas quam determinat & adicitur sit præsentia demonstrata, ibi pronomen, *hoc*, solum corpus Christi D. & pronomen, *hic*, solum Christi Domini sanguinem demonstrabit. Deinde subiectum propositionis debet semper esse aliquid idem cum suo attributo, vt docent Dialectici: at in præsentī propositione pronomen, *hoc*, est subiectum, & eius attributum est *corpus*: item in alia, pronomen, *hic*, est subiectum, attributum, *sanguis*: ergo debet prædicatum pronomen tantum demonstrare corpus & sanguinem Christi Domini.

C Contra primam hanc rationem obiciunt Lutherani in ferro candenti & ignito duas simul esse substantias ferri scilicet & ignis, de illis posse formari hanc veram propositionem, *hoc est ferrum*, vbi tamen pronomen, *hoc*, non demonstrat omnem & quamlibet substantiam ibi existentem, sed solum substantiam ferri. Similiter posse hanc formari, *hoc est ignis*, vbi tamen pronomen, *hoc*, non demonstrat substantiam ferri, quæ nihilominus ibi est, sed solum substantiam ignis: ergo falsum

V.

VI.

VII.

VIII.

est ad hoc ut propositio constet pronomine, *hoc*,
tamen subiecto, oportere illud demonstrat
omnem & quolibet substantiam latentem, seu
contentam sub accidentibus illis sensibilibus: ergo
que iure propositionis ille formatæ de ferro
ignito sunt veræ, eodem iure propositio illa, *Hoc
est corpus meum*, erit vera quatenus subiectum ei-
us denotatur particulâ, *hoc*, importabit veram-
que substantiam, panis scilicet & corporis Chris-
ti Domini.

Sed respondetur, prædictam illam propositionem

tem, *hoc est ignis*, non esse veram, nisi valde improprie, nam verè et philosophicè loquendo, substantia ignis non est in ferro candèti, sed tantum calor accendens aliquo modo ad naturam & conditionem ignis, ratione cuius similitudinis dicitur valde improprie ignis, cum tamen talis nò sit *substantialiter*, vt patet ex eo quod à priuatione accubitus nò datur naturaliter regressus: & ex eo quod si ferrum cādens extra fornacem positus, sibi ipsi relinquatur, paulatim redibit ad statum pristinum, vnde sapientiores dicunt, *hoc ferrum est candens*. non autem, *hoc est ignis*, & præterea hoc impropria loquutio adhuc habet accendens aliquod sensibile, in quo tunc ferrum cōuenit cum igne, ratione cuius communis accidētis sensibilis sit talis eius demonstratio ad sensum: hæc Christi D. propositio, *Hoc est corpus meum*, est valde propria, quia in illa attributum prædicatur *substantialiter*, de suo subiecto, nam cum Lutherani admittat realem præsentiam corporis Christi D. in sacramento, copula verbalis, *est*, affirmat illud quod importatur in illa per subiectum, *hoc*, esse realiter & substantialiter corpus Christi D. sicque propria est hæc loquutio, & præterea nullum ibi datur accendens sensibile quod vt tale, seu vt aliquo sensu perceptum, sit tunc commune corpori Christi D. & substantiæ panis, ratione cuius accidētis sensibilis vtrique substantiæ communis, possit eū. impropriè loquutione, fermari propositio illi correspondens, *hoc est ignis*, dum ferrum candens ostenditur: quæ cum veritas vix propositionis, *Hoc est corpus meum*, non possit saluari, remanente substantiā panis, oportet necessariè fati illam desinere similiter & substantiam vini vi illorum verborum, *Hic est sanguis meus*.

A dentia sunt nata demonstrare propriam substantiam, quando ibi deditur, alienam vero ibi latere minimè, quando remanet propria eorū substantia, quæ nec vsu, nec ex natura sua est instituta ad continendum aliud: atqui quando Christus D. in vltima Cœna dixit, *Hoc est corpus meum, & Hæc est sanguis meus*, substantiæ panis & vini non erant res insintientes, vel ex sua natura, vel ex cōmuni hominum vsu ad continendum alias, vel per se patet, nec ad id Christus D. tunc eas deputauit, nam deputatio nescit explicare Apostolus, quod nulli legimus fecisse, nec etiā habetur ex Traditione, & nihilominus iuxta hæresim, quam hic impugnamus, vtiamque prædictam propositionem formauit, vt demonstrat corpus suum & sanguinem vt ibi cōtineretur: igitur talis vtique: eius propositio fuit falsa; hoc autem est blasphemum, quia tunc Christus D. esset mentitus: igitur cū ratio talis falsitatis sit substantiæ panis & vini vt ibi remanens, & hæc vtique Christi D. propositio sit verissima, non debet substantiæ panis & vini dici remanere in hoc sacramento.

Quod autem ambz istz Christi D. propositiones
sint ab eo formatz ad demonstrandū corpus
suum & sanguinem, admittunt etiam Lutherani;
nam Hunnius opusce de sacram. cap. 14. explicās
particulam, *hoc, forme* cōsecratoris ex com-
muni opinione Lutheri & sequacium eius, air eam
in ratione subiecti significare *aggregatum ex pane
& corpore Christi D.* ita tamen vt minus *principa-*
liter significet substantiam panis, *magis* vero *prin-*
cipaliter corpus Christi D. & sensum illius oratio-
nis esse hunc, *hac quod vobis mediante visibili*
panis manducandum dispono, vere est corpus meum.

Postremò probatur, si substantia panis remaneat in sacraménto Eucharistia, & ex consequenti significetur subiecto prædictæ propositionis Christi D. hoc, iam hæc propositio, *panis est corpus Christi D.* erit vera, & corpus Christi D. prædicabitur de pane: atqui talis prædicatio est

1a: ergo substantia panis non remanet in
 mento Eucharistiae. Maior probatur, in q
 uigima & vera propositione attributū p
 tur verē de suo subiecto: atqui in tali propo
 ne vt sic explicata subiectum est pronomen, hoc,
 provt etiam supponit pro substantia panis & eius
 attributum est *corpus meum*, quod supponit pro
 vero & reali corpore Christi D. ergo vera est
 hæc propositio, *panis est corpus Christi D.* Minor
 verō eiusdem syllogismi, scilicet talem prædica
 tionē esse falsam, probatur: a omnis prædicatio
 cuius subiectum & attributum sunt duo *disparata*,
 est omnino falsa, quia omnis prædicatio fundat
 ur in aliqua identitate attributi cum subie
 cto, ex communi regula Dialecticorum, quæ
 tum sunt *disparata* vt sic, non habent aliquam
 identitatem; sed substantia panis & corpus
 Christi D. sunt disparata, vt per se constat: ergo
 non possunt de se inuicem prædicari.

III.

IV.

I. nis hypostatice Verbi cum humanitate : at in presenti casu agitur de graui quodam mysterio nostræ fidei, & ita prædictam Dialecticorum regulam non habere locum ibi, sed ad veritatem prædictæ prædicationis sufficere quod duo illa extrema, nimirum *panis* & *corpus Christi*, habeant in hoc sacramento aliquam vnionem, sicut de facto illam habent sacramentalem, quatenus ita inter se vniuntur, vt panis sit id, quo mediante Christi D. corpus simul cum illo ibi existens porrigatur comedentibus, & ab illis de facto comedatur.

Sed contra, quod spectat ad discrimen illud, quod ibi statuitur, ostenditur esse omnino falsum, in sacramento enim Eucharistie non est maior vnio, quæcumque illa fingatur, quam sit inter personas diuinas, cum illæ sint quid vnum & idem in natura diuina: item vnio illa panis & corporis Christi D. in hoc sacramento, quam Lutherani fingunt, nõ est magis singularis, quam sit vnio naturæ diuinæ cum humana, Verbi diuini cum humanitate in Christo D. imò hæc posterior est maxima omnium vnionum, vt ex professo docent Theologi cum S. Th. 3. parte: atqui ex istis vnionibus non fit vt vnum extremum disparatum prædicetur de alio; non enim aliquis rectè sentiens de fide potest verè dicere, *Pater in diuinis est Filius*, vel econtrà, *Filius in diuinis est Pater*, & *Spiritus S. est Pater & Filius*, vel econtrà. Neque in mysterio Incarnationis potest quis verè & orthodoxè dicere, *humanitas est diuinitas*, vel econtrà; ergo prædicta illa regula Dialecticorum tam habet suam veritatem in illis propositionibus, quæ formantur circa mysteria nostræ fidei, quam in illis quæ circa res alias formantur. Deinde quod spectat ad exemplum allatum ex I. S. Ioann. respondetur S. Ioann. non dicere, *Verbum est caro*, sed *Verbum caro factum est*, cuius sententiæ sensus idem planè est ac istius Nicæni Symboli, & *homo factus est*, vtratione identitatis suppositi diuini sustentantis duas simul naturas, vt

III. tur in concreto per communicationem idiomaticam vna natura prædicatur de alia, vt ex professo docet Theologus 3. parte, & S. Ioan. 1. nomen hoc, *caro*, nõ sumitur in abstracto pro humanitate, nec item pro altera tantum parte hominis, scilicet corpore, sed in concreto, & per synecdochen, quæ pars aliquando ponitur pro suo toto, sicut nomen hoc, *caro*, passim sumitur apud Psalmist. Regium, tam in isto mysterio, quam in rebus aliis ratio prædicandi fundatur in identitate aliqua attributi cum subiecto: ergo sicut ex eo quod Deus est maximè præsens & intimus animæ nostræ: item proprietates animæ ei intime, nõ rectè dicitur, *anima nostra est Deus*, nec econtrà; item *voluntas est anima*, vel econtrà, & ita de cæteris: pari modo ex sola reali præsentia & intima vnione corporis & sanguinis Christi D. ad substantiam panis & vini in Eucharistia, non potest legitimè fieri ista prædictio, *Panis est corpus Christi D.* vel econtrà, quæ tamen deberet fieri, si substantia panis remaneret in hoc sacramento cum corpore Christi D. imò sicut id quod tantum habet aliquam vnionem cum aliquo, propriè nõ censetur esse illud, vt patet exemplis allatis; ita etiam quia particula, *hoc*, supponeret pro pane, qui iuxta Lutheranos est tantum corpus Christi D. propter vnionem quam habet cum illo, *hoc*, inquam, de quo loquebatur Christus D. Apostolis cõsecrando in vltima Cæna, non fuisset reale & substantiale Christi D. corpus: nec item Apostoli comedissent substantiale verum Christi D. corpus, nec

A. bibissent verum substantiale Christi D. sanguinem, sicut nec censetur Deum comedere, dum vulgares cibos comedimus, licet Deus sit intimè præsens illis & intra illos, quod tamen vtrumque absurdum est contra Lutheranos, dum realem corporis & sanguinis Christi D. præsentiam admittunt in sacramento, & agnoscunt realem eius manducationem etiam fieri ab impiis.

ARTICVLVS II.

Soluitur obiectio contra rationes præcedentis articuli.

O B I E C T I O N E S contra vtramque rationem in pronomine demonstratiuo fundatam. In Christo Domino duo naturæ continentur, diuina & humana, & tamen potest quis demonstrandum Christum D. verè & Catholicè dicere, *hic est homo*, quā nihilominus loquendi formulā demonstrat solam humanam naturam, quia solum asserit Christum D. esse hominem; & ad huius propositionis veritatem non est necesse simul etiam demonstrare diuinam eius naturam, nec ex consequenti addere illi particulam, *Deus*, sic illam formando, *hic est Deus homo*, quamuis natura diuina non minus sit in Christo D. quam humana: ergo falsum est, pronomem demonstratiuum in vera enuntiatione demonstrare omnè & quamlibet substantiam contentam in attributo determinante significationem pronominis demonstratiui; & proinde sicut altera propositio est vera, sic etiam hæc Christi D. enuntiation, *Hoc est corpus meum*, quamuis demonstrat solum Christi D. corpus, non verò substantiam panis simul ibi contentam remanere vera, sique desitio & transubstantiatio totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini male colligitur ex propria significatione pronominis demonstratiui *hoc*, *hic*.

C. Respondetur, concessio Antecedente, negando Consequentem factam. Primum quidem quia pronomem demonstratiuum alio modo demonstrat substantiam in enuntiatione allata in hoc antecedenti, & alio modo in consequenti & enuntiatione ei correspondente, nam in priori demonstrat directè substantiam suo attributo importatam, vt per se existenter, & subsistentem, est enim homo (attributum istius enuntiationis) nomen substantiarum concretum, cuius primum & directum significatum, est humanitas, sicut deitas est directum & primum significatum huius termini *Deus*, quare cum deitas nullo modo, etiam implicite importetur in directo significato huius substantiæ, *homo*, & ad veritatem propositionis sufficit conformitas rei enuntiatæ, ad modum quo enuntiat in propositione, sit vt hæc propositio pronuntiata demonstrando Christum D. *hic est homo*, sit simpliciter & absolute vera, cum humanitas Christi Domini sit verè existens & subsistens in Christo Domino, nec ad huius rei veritatem, loquendo præcisè, sit necessarium naturam diuinam esse simul cum humana in Christo Domino, quia si per impossibile realis distinctio daretur inter naturam diuinam & Verbi personalitatem, & hæc assumplisset humanitatem, prædicta propositio adhuc esse vera: At in posteriori propositione pronomè demonstratiuum demonstrat directè & primum substantiam suo attributo importatam per modum contenti, non quidem duntaxat partialis, sed integræ & adæquatæ per accidentia sensibilia demonstrabilis,

V.

VI.

VII.

VIII.

I. quemadmodum utraque nostra ratio probat quare cum præsentis obiectionis consequentia procedat de demonstratione substantiæ per modum partialis duntaxat contenti, malè inferitur ex suo antecedenti. Posterior item consequentia obiectionis negatur, quia procedit de demonstratione partialis duntaxat contenti per pronomen demonstrativum, quæ est falsa, sicut est falsum, secundum omnes Dialecticos, partem aliquam enumerari de toto in recto casu, nam in hæresi Lutherano substantia panis & corpus Christi D. sunt duo partialia contenta quæ adæquant totum & integrum contentum sub accidentibus panis Eucharistici, nec proinde demonstratio importata per pronomen, hoc, potest pati vel solum corpus Christi Domini demonstretur per illud, nisi ad præcicam pronuntiationem huius formæ, *Hoc est corpus meum*, tota substantia panis abiciatur & destruitur similiter, & tota substantia vini per formam consecrandi calicis Domini.

Ratio autem cur pronomen demonstrativum aliter demonstret substantiam sibi correspondentem in vna propositione, & aliter in alia est, quod ut præcisè ponitur in enuntiatione, nondum substantia sibi correspondente posita, habet significationem duntaxat suspensam, & habet rationem subiecti, & iuxta Dialecticos proprium est attributi determinare significationem sui subiecti, idè ex adiunctione substantiæ tanquam attributi illa eius significatio, quæ antè erat tantum suspensa, determinatur ad supponendum, seu ad demonstrandum modo illo quæ substantia, quæ est eius attributum, existit in tali propositione: quare cum substantia pro cõditione quâ ponitur in propositione, cui præsens obiectio innititur, postulet demonstrare substantiam existentem & subsistentem; in illa verò de qua hic agimus pro mysterio transubstantiationis exigat demonstrare substantiam per modum integri & adæquat contenti, ut intelligitur ex illarum resolutionibus, sit ut consequentia in præsentis obiectione facta non habeat aliquid efficaciz aduersus duas illas rationes quibus stabilissimus Eucharisticam transubstantiationem.

ARTICVLVS III.

Realis transubstantiatio in sacramento Eucharistiæ probatur Patrum testimoniis.

IV. QUAM PLURES Patrum autoritates easque clarissimas pro assertionem transubstantiationis Eucharistiæ fusè referunt Ruardus Taper in explicatione art. 14. Louaniens. Sanctèsius repetit. 7. cap. 8. Alanus lib. 1. de Eucharistia cap. 34. Bellarm. lib. 3. de Eucharist. cap. 20. & Scholasticam 4. sent. dist. 11. quàm præsentem quæst. S. Thom. 75. posuimus autem totam illarum multitudinem in certas classes distribuere, ita ut quot erunt illarum classes, tot sint firmissima nostræ propositionis argumenta.

In prima classe possunt reponi ex quæritâ affirmatæ realitatem corporis & sanguinis Christi D. præsentiam, ut expresse negent esse panem in hoc sacramento. Sic S. Iustin. mart. in apolog. 2. ad Antonin. pium ait, nos Eucharistiam non accipere ut communem panem, & communem potum, sed ut quæ sit vera caro & verus sanguis Christi D. Sic S. Iren. lib. 4. aduersus hæres. c. 34. Sic S. Cyrill. Hieros. catech. 3. mystagog. Sic S. Aug. serm. 18. de verbis Dom. & apud Gratianum de consecr. dist. 2. cap. Nos autem; ex quibus & aliis similibus formatur hæc

A ratio: vbi vnum dicitur esse aut dari tãquam op. positum alteri, imò etiam cū exclusionè alterius, tunc illud alteri vbi non est, nec datur, quia aliis talis propositio esset falsa: atqui Patres locis nunc citatis docent corpus & sanguinem Christi D. ita esse vel nobis dari in Eucharistia, ut hæc opponit panis & vino, ut patet ex illorum loquendi modo: igitur censent in Eucharistia panem & vinum quoad substantiam nullo modo remanere.

Nec possunt Lutherani respondere Patres non dicere simpliciter non esse amplius panem, sed panem communem, qualis scilicet erat ante consecrationem, cum per consecrationem sanctificetur, ut sit signum corporis Christi, vel illud in se cõtineat, aut ei intimè vnietur; non, inquam, possunt hoc respondere, nam primò SS. Cyrill. & Aug. ibi relati & plures alij abstinenter hæc & simili particula, communis, & dicunt, simpliciter non esse amplius panem nec vinum: idè quæ cum negatio sit malignantis naturæ, ut loquuntur Dialectici, & destruat totum quod post se reperit, volunt absolute panem non remanere. Deinde particula, communis, applicata particule panis & vini non sonat nudam aliquam qualiteratem & conditionem superadditam naturali substantiæ, sed cum nomen, panis passim in sacris Litteris significet omne alimentum, & Eucharistia dicitur hoc nomine in sacris Litteris, quia est cibum animæ; idè Patres ut distinguant Eucharistiam, quatenus est alimentum, & fortitur appellationem panis, à pane materiali substantiali vocant illam panem non communem, calicem potum non communem, ut sic significant substantiam panis triticeæ, seu communis non amplius remanere, sed solū Christi D. corpus.

In secunda classe reponuntur ea Patrum testimonia, in quibus ad probandam realem præsentiam corporis & sanguinis Christi D. in Eucharistia illi assumunt pro mediorealem substantiam panis & sanguinem in corpus & sanguinem Christi D. in consecratione; nam sola mutatio, seu conuersio propriè realis, potest esse causa, ut res absens, in quam tamen alia dicitur conuerteri, sit substantialiter præsens; sed ex Patribus hæc classe referendis corpus & sanguis Christi D. sunt realiter & substantialiter præsentia in Eucharistia, & huius realis & substantialis præsentia causa est mutatio, seu conuersio panis & vini in corpus & sanguinem Christi D. facta vi verborum formæ ergo talis mutatio, seu conuersio debet secūdu istos Patres esse propriè realis & substantialis. Maior probatur, nuda & simplex mutatio significationis facta in aliqua re non potest asserti, tanquam effectiua causæ præsentia substantialis rei antè absentis, ut patet ex eo quod si quis in nuptiis celebratis in Cana Galilææ voluisset ostendere vinum in hydris contentum esse verè substantialiter vinum aliunde non allatum oportuisset eum asserere causam talis præsentia fuisse conuersionem aquæ, antè ibi cõtinentæ, in vinum, cuius rei ratio est quod sola mutatio significationis, vel etiam accidentis alicuius: exempli grati, coloris ad id non fuisset sufficiens: ergo vi mutationis facta in aliqua re assertur tanquam causa præsentia substantialis alicuius rei antè absentis, nunc verò præsentis absque motu locali, debet ista mutatio esse propriè realis, cum non deat aliquid medium inter eiusmodi mutationes: Patres autem huius secundæ classis sunt S. Greg. Nyssen. orat. catech. cap. 37. S. Chrys. hom. 31. in S. Matt. S. Amb. lib. de iis qui initiatur cap. 9. S. Cyrill. homil. 4. catechist. S. Epiph. in An-

I. chorato, & reliqui omnes quos supra citauimus quando i. disp. ad præsentem quæst. offendimus corpus & sanguinem Christi Domini poni substantialiter præsentia per verba consecratoria.

In tertia classe reponuntur ex omnes Patrum autoritates quæ docent requiri omnipotentiam ad eam immutationem panis & vini quæ fit in hoc sacramento, illamque explicant realibus & substantialibus immutationibus ordinem naturæ excedentibus, vt sic excitent nos ad fidem tantum mysterij, ex quibus formatur hæc ratio: vbi pro immutatione faciendâ in aliqua substantia omnipotentia Dei requiritur, & hæc immutatio explicatur à Patribus variis realium substantialium, imò & naturæ ordinem excedentium mutationum exemplis pro eius fide nobis ingeneranda, ibi talis mutatio verè & de facto est realis & substantialis, & non tantum in ratione signi, seu penes nouam aliquam significationem simpliciter ei de nouo impositam: atqui ex communi Patrum hac classe referendorum sententia pro ea immutatione panis & vini quæ fit in hoc sacramento requiritur omnipotentia Dei, & iidem Patres hanc panis & vini mutationem explicant variis mutationum substantialium ordinem naturæ excedentium exemplis: igitur talis immutatio panis & vini quæ fit in hoc sacramento Eucharistie verè & de facto est realis & substantialis. Minor patebit ex citandis Patrum autoritatibus. Maior verò probatur: omnipotentia Dei propriè cōsiderata occupatur in producendo effectum qui verè & propriè loquendo, sit realis, quia est in Deo principium agendi ad extra: ergo vbi omnipotentia Dei requiritur pro faciendâ immutatione in aliqua substantia, immutatio debet esse realis & substantialis. Deinde

II. impositio signi ad significandum etiam res supernaturalis non postulat omnipotentiam, vt patet in omnibus nostris vocibus, vel etiâ signis, quæ ex sola hominum institutione significant illis quicquid volunt, quia ad hoc satis est vt per externam sui speciem existentiam vel aliorum memoriam, & faciant illos deuenire in cognitionem rerum quarum sunt signa, vt docent omnes Dialectici lib. de interpret. ergo vbi effectus requirit omnipotentia Dei oportet illū esse realem, vnde est per eam fiat aliqua immutatio in substantia, eadē necessitate, concludendū est eam esse substantialem vt sic respondeat principio suo effectiui; Patres autem huius 3. classis sunt S. Cyr. serm. de Cena Domini, *Panis iste*, inquit, quem Dominus discipulis porrigebat non effiebat, sed naturam mutatus, omnipotentia *Vbi factus est caro*: vbi notanda sunt illæ particule, non effiebat, sed natura, & omnipotentia *Vbi*; per primam significat panem illum non immutari quoad sua accidentia: per secundam expresse significat mutationem illam fieri in substantia panis, propterea nomen substantia distinguitur contra accidens, loquendo philosophicè, nam nomen hoc, natura, apud Philosophos applicatur rei positivè existenti physice & realiter, & habenti suum esse citra deputacionem hominum (cuiusmodi est panis) tantum duo significat, essentiam substantialem, & eius proprietates: atqui hoc loco nomen nature non significat proprietates naturales, tum quia illæ sunt accidentia, & per præcedentem particulam negat mutationem fieri in illis; tum etiam quia secundum Caluinistas proprietates non possunt separari à subiecto, illo remanente saluo: ergo debet S. Cyr. vlturpare nomen hoc, natura, pro sub-

stantia panis verè & propriè dicta. Per vltimam denique particulam satis innuit S. Cyr. talem immutationem esse penes substantiam propriè dictam, & non penes nudam significationem de nouo ei affixam, vt probat nostra ratio & agnosce Musculus in locis suis communibus capite de Cena Domini: vnde etiam Petrus Martyr 4. classe locorum communium cap. 10. num. 45. quia videt se non posse effuger e vim huius auctoritatis ait S. Cyr. ibi loquitur um esse durius, siquæ fatetur eum ibi agnosce transubstantiationem panis Sic S. Chrysost hom. 83. in S. Matth. S. Ambr. lib. de iniciandis cap. 9. lib. 4. de sacramentis cap. 4. & 5. S. Cyrillus 4. catechesi citatâ, Eucher. hom. de Paschate, & omnes qui dum agunt de reali præsentia corporis Christi D. in sacramento, clamant ibi esse miraculū quoddam per consecrationem ponatur corpus & sanguis Christi D.

B In quarta classe reponuntur Patrum autoritates quibus dicunt panem mutari, transelementari in corpus Christi, & aliis similibus verbis vtuntur, agendo de consecratione Eucharistie, nam vnum fieri aliud vel mutari, vel transubstantiari in aliud, est conuerti in illud, vt patet in conuersionibus naturalibus & elementorum in se inuicem: ergo cum simili formulâ loquendi sancti Patres dicunt panem fieri corpus Christi Domini, mutari & transelementari in corpus Christi Domini, volunt panis substantiam conuerti in corpus Christi Domini; sic autem loquuntur S. Chrys. homil. de proditiōe Iudæ; S. Ambr. S. Greg. Nyssenus locis citatis, S. Iren. lib. 5. aduersus hæreses, S. Basil. in sua Liturgia, Theophil. ad cap. 14. S. Marci, ad cap. 26. S. Matth. & 6. S. Ioann. S. Damasc. lib. 4. de fide orthodoxa cap. 14. & Patres sequentium temporum, vt etiam Petrus Martyr apertè agnosce citato cap. 15. numero 4. & istæ classes possunt multiplicari pro varia & varia loquendi ratione Patrum, dum agunt de hoc sacramento.

ARTICVLVS IV.

Soluantur argumenta Lutheranorum aduersus transubstantiationem, petita ex verbis institutionis.

Hoc vnum vrgent potissimum, nullum transubstantiationis datur fundamentum in sacris Litteris, nam si quod sit, maximè istud, Hoc est corpus meum, & Hic est calix sanguinis mei: at ibi nullum est verbum quod significet transubstantiationem, non particula, hoc, quia ostendit dolio pleno vini, vel ostensâ crumenâ auro plenâ, potest rectè dici, hoc est vinum, hoc est aurum, nec tamen substantia dolij vel crumenæ transubstantiari in vinum vel aurum. Id amplius confirmabitur autoritate Scholasticorum paulo post referendorum. Non item particula, est, quia ad summum significat corpus & sanguinem Christi D. esse præsentia, quod Lutherani libenter admittunt: inde tamen absentia substantiarum panis & vini, vel transitus illarū in corpus & sanguinem Christi D. nõ sequitur, tum quia corpus & sanguis Christi D. nullâ cū istis substantiis habent repugnantiam, nam substantiæ nihil est cōtrarium ex Arist. in cat. de substantia: tum quia verbum substantium, sum, es, est, quod habetur in prædicta formula, nunquam sumitur loco verbi conueritur, & transubstantiatur: sed vel est opulâ attributi cum subiecto in propositione de tercio adiacente, qualis est prædicta Christi D. propositio;

I. vel præter id significat entitatem in communi, quam prædicatum propositionis determinat ad hanc & illam speciem, & ostendimus ex Dialecticis suprà agendo de reali præsentia corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia. Præterea, pari modo quo Christus Dominus dixit, *Hoc est corpus meum*, ait apud sanctum Iohannem cap. 6. *Ego sum panis*, & Apostolus de fidelibus dicit, *Vos estis corpus Christi*, 1. ad Corinth. 12. nec tamen Christi D. sensus ibi, est quod seipsum transubstantiet in panem; nec sensus Apostoli est, fideles transubstantiari in corpus Christi Domini: ergo pari modo sensus istius propositionis, *Hoc est corpus meum*, non erit iste, *Substantia panis conueritur & transubstantiatur in corpus meum*: nec aliquis Scripturæ locus proferri potest in quo verbum *est* hanc habeat significationem.

II. Confirmant hoc fundamentum autoritate Scholasticorum in 4. sent. dist. 11. vt Scoti quæst. 3. Durandi quæst. 1. Paludani quæst. 1. Petri de Aliaco quæst. 6. art. 2. Gabrielis in Can. Missæ lect. 41. Caietani ad 1. art. præsentis quæst. 75. S. Thomæ vbi ait, *Non apparet ex Evangelio contradictionem aliquam, ad intelligendum propriam prædictam Christi Domini verba*. Reliqui verd omnes locis superius citatis, licet agnoscat ista verba Christi Domini iuxta propriam suam significationem importare realem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini; probant tamen verba illa in rigore sumpta, retinere suam propriam significationem, etiam si substantiæ panis & vini remaneant, sicut & earum accidentia: nam, inquiunt, si quid obstat, maxime ista particula *formæ*, *hoc*, quæ tantum debet demonstrare corpus Christi Domini; si verò substantiæ panis remaneret, tunc simul etiam demonstraret illam, & sic demonstratio esset falsa quoniam in ista hypothesis substantiæ panis non transubstantiaretur in corpus Christi Domini: Scholastici autem probant istud non conuincere, quia illa particula, *hoc*, non demonstraret ibi *substantiam panis*, sed tantum *hoc ens contentum sub hoc signo sensibili coalescente ex substantia panis & eius accidentibus*; nam sensus huius formæ, *Hoc est corpus meum*, esset iste, *Hoc ens contentum sub hoc signo sensibili coalescente ex substantia & accidentibus panis, est corpus meum*, vbi particula, *hoc*, nullo modo importat *substantiam panis*, sicut nec iuxta nostram explicationem, nec importat panis accidentia, cum remaneant, nec conuertantur in Christi Domini corpus.

IV. Quod si quis obiecit isti rationi, naturam signi debere tantum competere accidentibus, non autem substantiæ, cuiusmodi sunt panis & vinum: virget rationem signi sensibili tribui in Baptismo, Confirmatione, & in aliis sacramentis aqua, oleo, & aliis substantiis: non autem solis earum accidentibus, cum accidentia non destituantur suis substantiis in eiusmodi sacramentis. Addunt quod remota substantiæ panis & vini accidentia quæ remanent sunt signum falsum; illa enim naturaliter significant substantias quas afficiunt, quæ tamen ibi non existunt; & proinde cum Christus Dominus in instituendo sacramento Eucharistiæ, non assumpserit falsum signum, particulam, *hoc*, in forma consecrandi, non importare remotionem substantiarum panis & vini ab Eucharistiæ sacramento.

Secundò confirmant hoc argumentum, ex eo quod tam sanctus Paulus passim in prima ad

A Corinthios, quàm Patres dum loquuntur de Eucharistia quatenus est sacramentum, vocent illam, *panem*.

Respondetur, negando nullum dari in sacris Litteris transubstantiationis fundamentum; ostendimus enim satis efficaciter articulo primo huius disputationis transubstantiationem esse ex Christi Domini verbis in Eucharistiæ sacramento necessariò admittendam. Ad id quod dicunt, nullum scilicet esse verbum in consecrationis forma quod dictam transubstantiationem importet, negatur; nam vbi aliqua propositio vera etiam tantum speculative, affirmat aliquid de suo subiecto, quod est impossibile cum illo, tunc debet id quod est impossibile cum tali attributo abesse & significari abesse, aliàs falsa esset propositio, exempli causâ, rationale & irrationale sunt differentie impossibiles, si quis offenso homine dicat, *hoc est rationale*, ita affirmat attributum rationale de hoc subiecto, vt etiam significet irrationale nõ prædicari vel inesse tali subiecto; & si propositio sit practica, & practice pronuntiata facit suâ significatione practica ita attributum inesse subiecto, vt tamen alterum quod est ei oppositum vel impossibile, nõ inest ei; vel si initio pronuntiationis ei inest, oportet tamen desinere quando completur eius pronuntiatio & sensus, vi & efficacit alterius impossibile quod eius attributum directè & in recto eam prædicet significat, quia talis affirmatio practica & efficientia vnus includit alterius abentiam & negationem: a qui istæ Christi Domini propositiones, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est sanguis meus*, sunt practica, & quatenus tales pronuntiantur ad consecrante, efficiuntque Christi Domini corpus & sanguinem præsentia sub accidentibus panis & vini, vt suprà probatum est; & præterea corpus & sanguis Christi Domini, prout in istis propositionibus demonstratur in recto casu per duo pronomina, *hoc*, & *hic*, sunt impossibilia, vt explicatum est inter probandam nostram propositionem: igitur istæ Christi Domini propositiones ita ponunt Christi Domini corpus & sanguinem sub accidentibus præsentia, vt vi & efficacit illorum substantiæ panis & vini desinant, & ex consequenti transubstantientur in illa; sicque, quia iuxta Dialecticos copula verbalis coniungit extrema propositionis eo modo quo illa se habent, & subiectum hoc significat totum substantiale contentum, demonstratque solummodò corpus Christi Domini, excludendo substantiam panis, vt ostendimus; idè hæc eadem verbalis copula, est, affirmando practice corpus de subiecto, significat tributum istud, corpus, ita inesse suo subiecto, vt etiam vi positionis talis attributi excludat ab eo substantiam panis; & sic verbum *est*, coniungens duo hæc extrema significat implicite & consequenter, necessariò tamen, suppositum terminorum veritate, substantias panis & vini ita excludi a subiecto, vt desinant vi positionis corporis & sanguinis Christi Domini, & ex consequenti in illa transubstantiari. Ad exempla *doli vni pleni*, & *crumena auro plene* satisfactum est articulo primo præsentis disputationis ratione secundâ allatâ in probationem nostræ propositionis.

Ad id quod secundo loco assertur in confirmationem, scilicet corpus & sanguinem Christi Domini, non habere repugnantiam cum substantia panis & vini, Respondetur, habere inter se re-

I. pugnantiæ & incompossibilitatem ratione istorum pronominum, hoc, & hic, quæ totam substantiam per sua accidentia demonstrabilem sub se continentem ostendunt ad sensum, ut patet ex dictis suprà de significatione pronominis demonstrativi: idcirco licet Christus Dominus vel nullâ vitando formulâ verbali, vel saltem alia, quæ tamen careret tali pronomine, vel aliâ particulâ similis significationis, potuerit ponere suum corpus & sanguinem simul cum substantia panis & vini sub iisdem istorum substantiarum accidentibus, quatenus illa tantum reproduceret intra eiusmodi æstimationem (quia potest duas substantias in eodem spatio collocare, & si velit, cum penetratione dimensionum ponere) at tamen retinendo hanc formam quam instituit, prout nunc termini eius significant ex communi vñ hominum, non potuit ponere suum corpus & sanguinem sub panis & vini substantiis, saluâ & integrâ remanente sub istis accidentibus eorum substantiâ, propter defectum veritatis, qui tunc contingeret in istis propositionibus, ut suprà fuit explicatum.

II. Ad illud Christi Domini. *Ego sum panis*, Respondetur, Christum Dominum Ioann. 6. pon dixi se simpliciter, *Ego sum panis*, sed addidisse, *vinus qui de celo descendi*, quâ particulâ satis declarat se non loqui de pane materiali & triticeo, sicut etiam patet ex antecedentibus & consequentibus. Apostolus autem cap. 12. prioris ad Corinth. aperte significat se loqui de corpore mystico Christi Domini, seu de Ecclesia, quam ibi fusè comparat cum corpore humano quoad virtutem membrorum & distinctionem functionum his verbis, *Vos estis corpus Christi, & membra de membro, & quosdam quidem passus Deus in Ecclesia, & primò Apostolos, &c.*

III. Ad quartam confirmationem solutio patet ex dictis, scilicet verbum substantivum prout est copula verbalis significat primò & per se directè entitatem, quam attributum propositionis determinat, prout termini quibus constat talis propositio exigunt; quare cum termini quibus præsens utraque propositio constat, importent conversionem vnius extremi in aliud, ut explicatum est & probatum, eorum copula verbalis importat non quidem primò, & per se directè, sed tantum ex consequenti, necessario tamen conversionem totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini.

IV. Ad confirmationem petitam ab autoritate quorundam Scholasticorum, Respondetur, neminem illorum reuocasse in dubium transubstantiationem, quin potius locis ibi citatis eam profiteri tanquam articulum fidei, multisque Patrum autoritatibus eam probare: imò Scotus lib. 4. sent. dist. 11. quæst. 3. dicit illam haberi ex verbis quibus Christus Dominus consecravit, & talem verborum Christi Domini expositionem esse verissimam, & à Christo Domino ac Spiritu sancto intentam, ibi enim post responsum ad tertium quærit, quare Ecclesia hæc istorum verborum vtriusque formæ explicationem, alioquin intellectu difficilem elegerit: cui primò respondens ita scribit. *Dico quod eo spiritu exposita sunt Scriptura, quo condita, & supponendum est quod Ecclesia Catholica eo spiritu exposuit, quo tradita est nobis fides, spiritu scilicet veritatis edocta, & ideo hunc intellectum elegit, quia verus est, non enim in potestate Ecclesia fuit facere istud verum vel non verum, sed Dei instituentis:*

A. *sed intellectum à Deo traditum Ecclesia explicans directè in hoc, ut creditur, spiritu veritatis.* Ex quibus constat eum credidisse tanquam articulum fidei à Deo & à Christo Domino conditum, & nobis traditum, hanc transubstantiationem panis & vini in Christi Domini corpus & sanguinem, & verbis præcedentibus in solutione ad tertium expressè ait hunc articulum de transubstantiatione fuisse magis explicite declaratum in Concilio Lateranensi sub Innocentio tertio, quo etiam modo Gabriel & Caietanus locis per aduersarios citatis loquuntur, ut patet ex ipsis eorum verbis; est autem fallum eos asserere panem & vinum posse remanere, retentâ significatione verborum formæ in rigore propriæ loquutionis, quemadmodum videre est apud Scotum ibi, sed solummodò statuunt ad stabiliendam realem præsentiam Christi Domini corporis (alio tamen modo quàm per eam verborum formam, quæ est à Christo D. instituta) nò esse absolute necessarium confugere ad transubstantiationem, cum, ut paulò antè diximus, Christus Dominus potuerit simul ponere substantiam panis & corporis Christi Domini, dummodò aliâ verborum formulâ voluisset vti, aut nullâ. Durandum tamen nò negauit transubstantiationem, sed tantum existimauit ad illam sufficere, si sola forma panis desineret, in quo deceptus est; nec tamen propterea fuit hæreticus, quia suam opinionem iubmisit Ecclesiæ iudicio, ut videre est dist. 11. quæst. 3. numero 8. Magister autem sent. illam non negauit, quin potius vnde càm distinctione eam probat expressè, sed tantum ait ibi nullam remanere substantiam sub accidentibus panis præter corpus Christi Domini, ut tamen non audeat definire ad quam speciem mutationis sit reuocanda ea conversio, de qua hic agimus; & si diligenter inspiciantur scripta Scholasticorum videbimus eorum dubia non formati circa assertionem transubstantiationis, sed circa aliquid aliud quod inter illos potest aliquo modo esse controuersum: exempli causâ, circa modum probandi, vel inferendi illam ex sacris Litteris, vel circa alia eiusmodi, ut plerumque contingit inter S. Thom. & Scotum.

B. C. D. Ad rationem fundatam in significatione pronominis, hoc, patet solutio ex nostris fundamentis: non autem volumus, idcirco debere removeri substantiam panis & vini, quasi sola accidentia possint esse signa sensibilia sacramentorum: sed tantum volumus id fieri in Eucharistia ex speciali ratione fundatâ in significatione particulæ hoc quæ est essentialis formæ, quâ conficitur Eucharistia.

Ad confirmationem quâ inferitur, *signum sacramentale Eucharistia fore saluum*, negatur; nam, ut rectè aduertit Scotus suprà, si agatur de significatione naturalis, eam retinent accidentia, quatenus illa, sicut retinent aptitudinem ut inhæreant propriæ suæ substantiæ; ita etiam ab illa separata habent in aptitudine ut eam possint significare: si vero agatur de significatione ad placitum ex institutione Christi Domini, iam sunt verissima, quia significant ibi esse reuera & de facto corpus Christi Domini & eius sanguinem, quæ reahiter continent.

Ad alteram confirmationem fundatam in appellatione panis responsum est suprà; nimirum quidquid habet rationem alimenti, communiter in sacris Litteris vocari, panem: Eucharistiam verò esse cibum nostræ animæ.

ARTICVLVS V.

Solauntur fundamenta Lutheranorum aduersus transubstantiationem petita ex Patrum testimonis.

P R I M U M est ex sancto Cypriano epistolâ 63. ferè in initio, *Non, inquit, potest videri sanguis eius quo redempti & iustificati sumus esse in calice, quando vinum desit calici, quo Christi sanguis ostenditur; quæ tamen desitio vini contingit, inquit, si transubstantiatio admittatur.*

Respondetur, Eucharistiam quæ est sacramentum permanens, posse duobus modis considerari, scilicet in fieri, & in facto esse; si spectetur in suo fieri, postulare vt quando fit, seu pronuntiatur forma consecratoria sit ibi verè & substantialiter præsens etiam ad sensum substantia panis & vini, quæ tamen, vbi completur sensus formæ sibi correspondens, abiciatur & desinat esse, vt patet ex dictis suprà de materia conficiendæ Eucharistiæ: si verò consideretur Eucharistia in facto esse, provt est formaliter sacramentum, tunc substantiam panis & vini nullâ remanere: sanctum Cyprianum nunc relatum agere de calice vt *consecrando*, non autem vt *consecrato*, quemadmodum patet ex decursu totius epistolæ, nam ibi disputat contra Aquarios, qui calicem Domini in sola aqua posse consecrari contendebant, quos refellit non tantum ex factò Christi Domini, sed etiam ex prophetiis, & mysticis significationibus, quas vinum & aqua habent in Scripturis ad representandum Christi Domini sanguinem & populum redimendum ab illo; ideòque ibi passim vitur verbo *offerendi*, quod consecrationem & consecrationem Eucharistiæ denotat, & paulo ante verbain obiectione allata, *Admonitis, inquit, nos scia vt in calice offerendo Dominica traditio seruetur, vt calix qui in commemorationem offertur mixtus vino offeratur.* Pro cuius suæ propositionis ratione ponit prædictas significationes mysticas, quarum vnam explicat verbis in obiectione relatis.

Confirmatur amplius hæc expositio ex eo quod paulo ante medium eandem planè sententiam exprimit per verba quæ oblationem & sacrificiationem in actum exprimant, dum ita ait, *Vnde apparet sanguinem Christi non offerri si desit vinum calici.*

Secundum est ex Origene Comment. in sanctum Matthæum ad caput 18. vbi ait, *Eucharistiam iuxta id quod habet materiale abire in ventrem, & in secessum emitti, vbi per istud materiale nihil aliud potest intelligi, quàm substantia panis.*

Respondetur primò, tractatum illum in cap. 15. S. Matthæi videri supposititium, tum quia Erasmus, qui primus illum vt à se inuentum emisit in lucem, nec Bibliothecam seu locum, vbi eum reperit, notauerit, nec textum eius Græcum excudi curauerit, vt si quæ difficultas in eius versione occurreret, ad illum posset recurri: ideòque Sixtus Senensis in sua Bibliotheca libro 6. annotat. 36. ita notat fragmentum istud Origenis fuisse primò ab Erasmo prolatum, vt tamen exiitimet locum illum fuisse ab hæreticis deprauatum.

Deinde, etiamsi daremus hæc commentaria esse genuina Origenis, attamen nullius essent

authoritatis contra nostram assertionem, nam non tantum Patres damnant doctrinam Origenis in asserendis fidei nostræ dogmatibus, vt pote nimium addicti tropicis & figuratis explanationibus, S. Epiphanius epist. ad Ioannem Hierosolymitanum, S. Hieronymus epist. ad Auitum, & plures alij, sed etiam hæretici nostri temporis, ex hæreticis Beza ad cap. 3. epist. ad Romanos, Plessæus libro suo de Eucharistia pag. 487. ex Lutheranis Scultetus in opere quod inscripsit, *Medulla Patrum*, primâ parte in Origene cap. 6. Tandem et si authoritas Origenis esset legitima, & opus hoc esset legitimus eius scetus, posset adhuc responderi cum ibi per id quod est *materiale*, & quod ait, *abire in ventrem & in secessum emitti*, intelligere species, seu accidentia panis & vini, quæ ita abeunt in ventrem, vt postquam actione naturalis caloris ad eum statim perueniunt, vt si propria eorum substantia esset sub illis, non amplius posset conseruari, desinaret retinere sub se corpus & sanguinem Christi Domini, & tunc recipiant substantiam seu materiam cui inhæreant, vt postea explicabitur, siqueseccedore etiam & emitti in secessum, quia non fortuitur amplius conditionem accidentium sacramentalium, ratione variæ & multiplicis mutationis quam subierunt ante istam discessionem.

Tertium est ex sancto Ambrosio libro 4. de sacramentis cap. 4. *Si tanta vis est, inquit, in sermone Domini, vt ea incipiant esse quæ non erant, quantum magis operatorius est vt sint quæ erant, & in aliud conuertantur?* id est, si tanta est vis Verbi diuini, vt creare possit quæ nullo modo erant, quantum magis erit efficax vt panis & vinum quæ ante consecrationem erant, sint & remaneant in Eucharistia & in aliud conuertantur? scilicet quoad vsum sacrum ad quem deputantur per consecrationem.

Respondetur, Lanfrancum ante quingentos annos in antiquis codicibus aliter locum huiusmodi dum scriberet aduersus Berægarium, quàm hic citetur, scilicet duabus sublatiis particulis (*sint, &*) hoc modo, *Si enim tanta vis est in sermone Domini Iesu vt inciperent esse quæ non erant, quantum magis operatorius est, vt quæ erant in aliud conuertantur?* quæ lætio videtur esse magis ad mentem S. Ambrosij, nam ibi ostendit quomodo ex pane fiat corpus Christi, respondetque, *consecratione & verbis Christi Domini*: & quia quævis poterat quomodo verba Christi Domini possent facere carnem Christi Domini præsentem realiter, cum ibi antea non esset, probatid non esse difficile Christo Domino argumento sumpto à creatione (quam solo verbo operatus est Deus) tanquam à maiori ad minus, & concludit verbum Christi Domini esse tam efficax, vt quæ erant, scilicet substantia panis & vini in aliud, scilicet in corpus & sanguinem Christi Domini conuertantur, quia longè facilius est rem vnâ in aliam conuertere, quàm eam simpliciter creare, quomodo testimonium S. Ambrosij facit pro nostra propositione: & hæc lætio & expositio confirmatur ex antecedentibus & consequentibus; item ex capite 9. libri eius de iniuriis, vbi idem omnino petra cætas argumentum postquam probauit maiorem vim esse benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiam natura immutatur substantialiter, vt multis exemplis docet, ita concludit totum illud argumentum eadem planè sententiâ, quàm hoc loco no-

I. bis obiciunt hæretici, *Sermo ergo Christi*, inquit, qui ponit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare quod non erant: non enim minus est nouus rebus dare, quam mutare naturas: quæ vltima particula satis denotat sanctum Ambrosium loqui de mutatione substantiali; & proinde cum agat de ea mutatione quæ fit per consecrationem Eucharistiz, velle mutationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini esse substantialem.

Neque huic responsioni obstat quòd S. Ambrosius capite illo 4. explicat conuersionem panis in corpus Christi Domini, exemplo mutationis, quâ homo per Baptismum sic noua creatura; quæ tamen posterior mutatio est tantum accidentalis, nam sæpè Patres dum explicant nostrâ mysteria exemplis & similitudinibus aliarum rerum, non semper id faciunt quasi velint eandem omnino esse rationem nostrorum mysteriorum cum rebus eiusmodi, quia hæc plerumque sunt maxime singularia, nec eorû datur aliquod exemplum in tota natura, sed tantum intendunt ex cognitione istorum exemplorum nos aliquo modo deducere in cognitionem mysteriorum quæ tunc explicant: sic S. Irenæus lib. 3. aduersus hæreses cap. 29. explicat Incarnationem Verbi diuini exemplo virgæ Moïsis in serpentem conuersæ, quæ tamen conuersio non fuit Incarnatio: sic S. Athanasius in Symbolo explicat vnitatem humanitatis cum diuinitate in Christo Domino, vnitatem quâ ex anima & corpore homo fit vnus: sic S. August. resurrectionem hominum à peccato per resurrectionem Lazari tract. 49. in sanctum Ioannem: ideoque respondetur sanctum Ambrosium ibi non asserere prædictum exemplum, quasi comparat consecrationem Eucharistiz cum Baptismo in genere mutationis, sed tantum in difficultate, in inuisibilitate, & efficientia, quòd quemadmodum Deus in Baptismo transfundit hominem inuisibiliter virtute supernaturali, ita & in ipsa consecratione mutet inuisibiliter suâ omnipotentia substantiam panis & vini.

Quartum est ex sancto Chrysostomo epist. ad Cæsarium Monachum vbi ait, *Panem post consecrationem non vocari amplius panem, licet materia panis in eo permaneat.*

Respondetur, illum falsò citari, quia nulla extat eius epistola scripta ad Cæsarium Monachum, vt Tutianus obiervat libro de sacramento capite 18.

Quintum est ex Theodoro Dialogo 2. *Neque signa mystica*, inquit, post sanctificationem redeunt à sua natura, manent enim in priori substantia figura & forma, & videri & tangi possunt sicut prius.

IV. Respondetur primò, eum ibi datâ operâ loqui obscure, vt Orthodoxus in isto Dialogo 2. proficitur istis verbis. *Non oportet aperitè dicere, est enim verisimile adesse aliquos mysteriis non initiatos*: ideoque Eranistes qui agit partes hæretici subiungit, *respondetur enigmatica*: cum ergo ex obscuro loco non possit desumi validum argumentum, præsertim vbi res pertractatur tantum obiter, vt illo loco, ideoque nullius ponderis videtur esse istud argumentum, vt iam ad similitudinem eiusdem Theodoretî autoritatem obseruauimus.

Respondetur secundò, sacramentum Eucharistiz ibi asseri tantum in exemplum, & per similitudinem, vt ex illo doceat in Christo Domino duas naturas diuinam & humanam manere in-

A. confusas, vt patet ex titulo Dialogi: vnde cum vt solutione ad tertium præcedens testimonium annotauimus in similitudinibus quas Patres asserunt sit potius inspicendus finis, quàm id vnde illas accipiunt, & ex sola remanentia accidentium sacramentalium in Eucharistia cum corpore & sanguine Christi Domini, quatenus non sunt cum istis confusa, satis intelligamus naturam humanam & diuinam Christi Domini esse impermixtas, tanquam exemplo sumpto ab alio mysterio; ideo rectè dicimus Theodoretum per *mystica signa* intelligere sola prædicta accidentia, ita vt velit quidem ea remanere in priori substantia, quatenus nomen hoc, *substantia*, sæpè apud Philosophos sumitur pro *entitate* & *natura* rei alicuius etiam accidentis, non autem quatenus *substantia* condistinguitur ab *accidentibus*: & hæc expositio probatur ex verbis immediate sequentibus, & *forma*, & *figura*, & *videri*, & *tangi possunt sicut prius*: nam visus & tactus versantur circa accidentia. Possunt secundum ista verba Theodoretî explicari ita ve dicantur *signa mystica manere in prioris substantia & forma & figura*, quomodo verba illa prioris *substantia* sunt in genitiuo casu, sicut habet textus Græcus, & tunc idem planè erit sensus ac iam explicatus; vnde Latinus interpres non satis accuratè illum reddidit, cum deberet vertere, in *prioris substantia & forma & figura*, ita vt repetitio coniunctionis, &, non copulet hanc particulam, *forma*, cum antecedenti, *substantia*, sed cum hac alia sequenti, *figura*, per eum Grammaticorum tropum, quo aliqua oratio multis coniunctionibus connectitur, quæque à Grammaticis appellatur *polyancteton*.

B. Confirmatur ampliùs ex eo quòd cum Eranistes ibi subsumpserit, *mysticum symbolum mutasse appellationem, non ampliùs appellari panem, sed corpus* Respondet Orthodoxus non tantum appellari corpus scilicet Christi, sed panem vite, quo nomine Christus Dominus seipsum appellauit, dicitque Theodoretus ibi, *corpus istud esse corpus Domini nostri Iesu Christi, qui est Deus & homo*: quâ explicatione satis denotat se in hoc mysterio agnoscere mutationem substantiz panis in corpus Christi Domini: nam cum Eranistes dixisset mysticum symbolum mutasse priorem appellationem, non vocari panem, sed corpus, Orthodoxeum non reprehendit, quòd dixit appellationem eius esse mutatam, sed quòd simpliciter dixerit appellari corpus, non explicando corpus istud esse ipsissimum Christi Domini corpus, & dici in Euangelio panem vite: ergo cum mutatio appellationis apud Theodoretum importet mutationem rei per appellationem significatæ, vt intelligitur ex toto discursu Theodoretî dum admittit signa mystica mutari secundum appellationem, & post significationem illam esse verum & reale Christi Domini corpus, censet substantiam panis in illud esse conuersam. Tandem addi potest & nomen *substantia* satis communiter iuxta vulgarem etiam apud Medicos acceptionem significare qualitates, proprietates, & virtutes naturales rei alicuius, vt cum dicunt in aliquo pharmaco ex herbis confecto substantiam herbarum remanere; quo modo S. Hilarius Can. 10. in Matt. dicit in resurrectione futurum, *vt caro nostra resurgetur in substantiam spiritalis anime*; & quia panis & vini proprietates, quibus substantia panis & vini agit & patitur, remanent in sacramento Eucharistiz (cum

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

sint pura quædam accidentia) idèb Theodoretus explicans hanc virtutem & efficaciam remanere post sanctificationem in signis mysticis Eucharistia, dicit illa non recedere à sua natura; & locum hunc Theodoretus potius favere nostræ transubstantiationi, quàm contra illà facere notarunt Centuriatores Magdeburgenses Lutherani centuriæ 9, cap. 4. titulo de *Cena Domini*.

Sextum est ex Gelasio qui libro de *duabus naturis*, loquitur eodem modo ac Theodoretus nunc relatus. Respondetur, eam non esse Gelasij summi Pontificis auctoritatem, vt hæretici fingunt, sed alterius Gelasij iunioris Cæsariensis, vt aliqui putant Arianz sectæ Episcopi: sic docent Canus libro de locis Theologicis 12. cap. 8. in responsione ad g. Baronius tom. 6. ad annum Christi Domini 496. nam Gelasius Papa in suo decreto de libris authenticis librum Eusebij Cæsariensis reprobaui, huncque Eusebium Ariarium fuisse constat apud omnes, quem tamen Gelasius iste quem citant hæretici in citato illo opere, tanquam Ecclesiæ Catholicæ Doctorem laudat. Tandem quisquis ille sit Gelasius, cum eodem modo loquatur ac Theodoretus, pari etiam modo potest illius auctoritas explicari.

Septimum est ex nonnullis suprà citatis Scholasticis dicentibus transubstantiationem fuisse tantùm definitam in Concilio Lateranensi sub Innocentio tertio. Respondetur, id tantùm ab eis intelligi de maiori & clariori explicatione transubstantiationis, non autem simpliciter, quasi antea non esset credita, nam Scotus, Gabriel, & alij suprà ita se explicant dum loquuntur de eius definitione facta in Concilio Lateranensi.

III.

Octauum est ex Concilio Florentino, in quo licet noluerint Græci transubstantiationem admittere, non fuerunt idcirco pro hæreticis condemnati, vt patet ex vltima sessione, & bulla Eugenij; ergo transubstantiatio est novam aliquod inuentum vel sancti Thomæ, vel alicuius alterius posteriorum seculorum.

Respondetur, negando Græcos noluisse admittere transubstantiationem in Concilio Florentino, nam in sessione vltima respondent se firmiter credere sacramentum Eucharistia fieri verbis Domini, & Christi Domini corpus confici à sacerdote; sed tantùm quærebatur ab eis, cur post formam consecrationis adderent hæc verba (*Ecce panem quidem hunc honorabile corpus Christi.*) Et quia Synodus fuerat tantùm cōvocata pro quæstione de processione Spiritus sancti, noluerunt Græci de rebus aliis agere, vt habetur sessione vltima. Quod vero Græci semper admiserint transubstantiationem patet ex eo quod etiam post schisma renouatum nunc illam defendant, vt videre est capite decimo censuræ Orientalium ad confessionem Lutheranorum.

IV.

ARTICVLVS VI.

Fundamenta Lutheranorum à ratione petita aduersus transubstantiationem solvuntur.

PRIVM est, transubstantiatio destruit propriam rationem sacramenti Eucharistia, nam signum sacramentale Eucharistia, quatenus tale, debet repræsentare nutritionem, quia Eucharistia est cibus animæ per analogiam ad cibum corporis: item debet repræsentare vnionem fidelium inter se, iuxta illud Apostoli,

A

Multi sumus vnium corpus qui de vno pane (scilicet Eucharistico) *participamus*: atqui, sublata omnino substantia panis & vini à sacramento Eucharistia, tollitur hæc vtrique significatio: Prior quidem, quia substantia panis est quæ nutrit, non eius accidens, vel aggregatum accidentium eius: Posterior item, quia illa consistit in eo quod vnus panis conficiatur substantia liter ex multis granis, & vinum similiter exprimitur ex multis vis, vt communiter explicant sancti Patres agendo de sacramento Eucharistia: igitur propria ratio sacramenti Eucharistia tollitur per transubstantiationem.

Respondetur, negando per transubstantiationem destrui in Eucharistia propriam eius rationem sacramenti; cum enim substantia materiales non nutriant, nisi mediantibus suis accidentibus, sapore, odore, & aliis id genus; omnia autem accidentia, tam propria, quàm communia substantiarum panis & vini, remaneant in Eucharistia post transubstantiationem, illa non desinent nobis significare nutritionem, maxime cum etiam post consecrationem, si comedantur, nutriant, vt postea docebimus, similiter repræsentant vnionem fidelium inter se, quia non sola panis substantia, vt præcisè à suis accidentibus, conficitur ex multis granis, nec sola vini substantia suis accidentibus denudata ex multis vis exprimitur, sed sicut accidentia ad productionem suæ substantia producantur, seu comproducantur, ita etiam & hæc accidentia substantia panis & vini; & proinde sicut fieri ex multis granis ita conuenit substantia panis, vt tamen eius accidentibus competat simul educi ex multis granis. & illis inhærere; similiter substantia vini competit exprimi ex multis vis, ita etiam suo modo competat eius accidentibus ex illis multis vis educi & illis inhærere: patet etiam modo habebunt hæc accidentia, vbi sunt seorsim posita à propria substantia panis & vini, vt possint nobis repræsentare talem vnionem membrorum Ecclesiæ inter se ipsa, maxime cum substantia panis & vini non sit nobis sensibilis, nisi per accidentia.

C

Secundum est, si conuertatur substantia panis secundum se totam in corpus Christi Domini, tunc idem numero corpus Christi Domini dicitur fieri ex substantia Beatissimæ Virginis, & ex substantia panis: ex substantia quidem Virginis, quatenus est illud idem numero quod Christus Dominus accepit in vtero Beatissimæ Virginis, iuxta illud quod profitemur in Symbolo Christum Dominum esse conceptum, & natum ex Beatissima Virgine: ex substantia vero panis, quatenus in sacramento Eucharistia est de substantia panis transubstantiata in illud: at hoc vtrumque non potest esse simul verum, quia tunc non esset idem numero corpus, cum, aliam & aliam haberet materiam, esto eadem animâ informatam; nam alia esset eius materia, provt est in Eucharistia, quatenus substantia panis quæ transit in illud, est omnino alia à purissimo sanguine Beatissimæ Virginis, ex quo tamen est formatum in vtero Matris: igitur non potest substantia panis transubstantiari in corpus Christi Domini.

D

Respondetur, esse idem numero corpus Christi Domini in sacramento Eucharistia per transubstantiationem quod fuit formatum in vtero Beatissimæ Virginis ex purissimo eius sanguine, sicut est planè idem corpus quod per gene-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. rationem accepimus à parentibus, & quod postquam fuerit per longum tempus reductum in cineres, iterum vniuer nostræ animæ per resurrectionem; neque propter eam corpus illud propter formatum est ex sanguinibus B. Virginis, habet aliam materiam à seipso, propter pertransubstantiationem est in Eucharistia, si nomine *materia* intelligatur (sicut debet) materia quæ tanquam altera pars ingreditur compositionem entis physici & in illo permanet; dum enim corpus Christi Domini dicitur fuisse factum ex sanguinibus Beatissimæ Virginis, exprimitur materia remans in compolito ex qua compactum est corpus Christi Domini sicut & nostrum: quando verò Christi Domini corpus dicitur per transubstantiationem fieri ex pane, sensus non est materiam quæ remanet in Christi Domini corpore reproducto per transubstantiationem, quæque ingressa est eius compositionem, esse substantiam panis quæ in illud conueritur, quia, ut patet ex definitione transubstantiationis, illa definit tota; sed sensus tantum est ex pane tanquam termino à quo fit corpus Christi Domini, sicut dicimus ex nihilo animam rationalem creati, ex die fieri noctem, ubi non significamus nihilum, tanquam materiam, ingredi compositionem animæ rationalis; vel diem ingredi intrinsecè & permanentem compositionem noctis; sed volumus tantum explicare successionem vnius termini ad alterum, vt explicat S. Thomas quæst. 75. art. 8. ubi docet propositiones illas in quibus significatur, remanere commune subiectum, vel vtrumque terminum esse simul, esse falsas, & si quando Patres ipsis vtuntur, piè esse explicandas: illas verò in quibus tantum significatur terminorum successio, seu transitus vnius rei quoad totam suam substantiam in aliam esse veras, de quarum genere est hæc propositio, *ex pane fit corpus Christi*; possumus enim rectè intelligere idem numero corpus retinens eandem omnino quæ à parentibus accepit materiam, succedere alteri substantiæ, quæ ex vi eius productionis definit actione quadam supernaturali, vt patet ex dictis circa definitionem transubstantiationis.

Atque ex hac responsione patet solutio ad syllogismum illum expositiorem in quo tantopere gloriatur Petrus Martyr, hoc corpus (demonstrando corpus affixum cruci) non est factum ex pane; hoc corpus (demonstrando corpus Christi Domini in Eucharistia) est factum ex pane: ergo hoc corpus, non est illud, seu corpus Christi Domini quod in Eucharistia fit ex pane, non est corpus illud Christi Domini, quod in Maiori negatur esse factum ex pane, & ex consequenti corpus illud Christi Domini quod est in Eucharistia, non est illud quod fuit affixum cruci pro nobis.

Patet, inquam, responsio, nam primò respondetur, *ex diuerso & distincto modo accipiendi esse substantiale malè inferri distinctionem in ipso esse substantiali*; cum vna & eadem numero entitas alio atque alio modo possit accipere idem numero esse substantiale, vt patet in nostro corpore, quod nunc viâ naturalis accipit esse per sui formationem in vtero matris: at verò in resurrectione post longam sui putrefactionem & in cineres reductionem accipit idem omnino esse substantiale quod in prima sui formatione habuit à matre: ergo quemadmodum faciendo parem syllogismum precedenti syllogismo malè & contra fidem quam profitemur in Symbolo, in-

A feremus nos non resurrecturos in eodem numero corpore quod nunc habemus: ita etiam Petrus Martyr ex eo quòd Christi Domini corpus aliâ actione accipiat suum esse substantiale in Eucharistia, & per habitudinem ad aliquem alium terminum, quàm per actionem & habitudinem ad eundem terminum à quo accepit suum esse substantiale in vtero Beatissimæ Virginis, malè colligit non esse idem numero corpus in Eucharistia quod fuit pro nobis affixum cruci. Sit igitur syllogismus iste limulus prædicto syllogismo Petri Martyris, hoc corpus (demonstrando corpus quod nunc habemus) non est factum ex cineribus extra vterum matris, sed in eius vtero, & ex eius sanguinibus; hoc corpus (demonstrando corpus quod habebimus in resurrectione) est factum ex cineribus, & extra vterum matris: ergo hoc corpus non est illud; quod tamen est contra fidem.

B Deinde ad formam argumenti respondetur, in isto syllogismo esse fallaciam à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter, nam in vtraque præmissa subiectum hoc corpus non sumitur pro corpore Christi Domini simpliciter & absolute considerato, sed in priori iuxta primam tantum & simplicem sui productionem, quâ positum in rerum natura fuit postea affixum cruci: in posteriori verò pro eodem corpore Christi Domini considerato tamen secundum illam sui reproductionem, quam accipit per transubstantiationem panis, vt patet ex terminis quibus subiectum expouitur in istis præmissis: at in præcedenti conclusione Petri Martyris sumitur simpliciter & absolute, cum nulla ei apponatur restringens particula, & ex eiusmodi distinctione modi in accipiendo esse substantiale colligit distinctionem in entitate, qui tamen modus est re extrinsecus ad corporis identitatem, & sic malè colligit absolute & simpliciter non esse vtroque idem numero corpus.

C Tertium, maior est communicatio Christi Domini ad nos per Eucharistiam, & cum illis qui communicant, quàm Christi Domini cum symbolis, quia coniunctio Christi Domini cum symbolis fuit adiuncta propter coniunctionem Christi Domini cum fidelibus; sed vt Christus Dominus coniungatur nobis etiam communicantibus, non est opus eius transubstantiatione verè & propriè dicta in nos ipsos, quia nemo etiam Catholicorum eam admittit: ergo neque ad eiusmodi communicationem Christi Domini opus est transubstantiatione symboli, seu substantiæ panis & vini in Christi Domini corpus & sanguinem. Confirmant, Rapsimus habet suum effectum absque transubstantiatione: ergo & sacramentum Eucharistiæ habet suum abique ea, nulla enim potest afferri ratio disparitatis.

D Respondetur, maiorem propositionem inniti falsæ suppositioni; nam supponit idè requiri transubstantiationem in hoc sacramento vt Christus Dominus nobis coniungatur, cum tamen illa ad id præcisè non requiratur, quia si Christus Dominus eo modo instruxisset sacramentum quo fingunt Lutherani, tam bene communicarentur per illud ac nunc: falsum item est, loquendo præcisè, idè maiorem esse Christi Domini cum nobis communicantibus coniunctionem, quàm cum sacris symbolis, quia hæc Christi Domini coniunctio cum symbolis est propter illam adiuncta, si nomine maioris coniunctionis intelligatur realis coniunctio quæ fit per

I.

indistantiam entitatum vtriusque extremi talis coniunctionis, qualis est inter Christi Domini corpus & species consecratas illud realiter sub se continentes; nam plerumque in rebus etiam humanis ad conciliandam amicitiam, & voluntates magis vniendas tantum per affectum, assumentur media quæ realem habeant coniunctionem, cum vnius vel vtriusque amantis corpore, ex quo tamen non sequitur realis coniunctio inter eorum voluntates; & principium istud cui videtur hæc propositio inniti *propter quod unumquodque tale, & illud magis*, non habere locum in *causis efficientibus*, cuiusmodi est hæc unio, sed tantum in *causis formalibus*, notant expressè Dialectici in libris posteriorum: dicimus igitur transubstantiationem requiri in hoc sacramento, quia forma, quæ secundum Christi Domini institutionem perficitur, illam in actu exercito significat, vt fusè probauimus.

II.

Vnde pater solutio ad confirmationem petitam à sacramento Baptismi, scilicet idèd Baptismum consequi suum effectum absque aliqua transubstantiatione, quia in eius forma nulla datur particula, quæ illam importet: idèdque vbi habet suam totam essentiam & debitè applicatur confert suum effectum: Eucharistia verò econtrà requirit transubstantiationem, vt suprà probatum est: & si Christus Dominus voluisset, poterat instituere hoc sacramentum absque transubstantiatione, & efficere vt conferret idem augmentum gratiæ, & eodèd planè effectus; sed nunc quia voluit ita instituere, vt patet ex verbis consecrationis, idèd sine transubstantiatione panis & vini non est sacramentum Eucharistiæ, & ex consequenti nullum habet effectum.

III.

ARTICVLVS VI.

*Quædam corollaria præcedentium
articulorum.*

EX hæcenus dictis hæc sequuntur corollaria, quibus breuiter perstringuntur variz tum hæreses, tum errores circa doctrinam transubstantiationis.

IV.

Primum est, in sacramento Eucharistiæ substantiæ panis & vini non assumuntur siue immediatè, siue mediatè ad vnitatem suppositi Verbi diuini, id est, Verbum diuinum per sui vnionem ad substantias panis & vini non supplet earum substantias, nec item substantiæ illæ primò assumuntur à Christi Domini corpore, & illo mediante à Verbo. Prior pars est contra Rupertum, vt illi tribuitur lib. 2. de offic. capite 2. Posterior est contra Ioannem Parisiensem apud Valdensem tom. 2. de sacramentis cap. 65. Probat totum corollarium. Primò, quia ex Tridentino, suprà relato, veritas huius mysterij consistit in conuersione totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini, & in eo quodd accidentia panis & vini duntaxat remaneant absque subiecto: atqui datà huiusmodi vnione hypostaticà siue mediata, siue immediata, non fit conuersio totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini, quin potius remanent, exemplo sumpto à Christo Domino, cuius humanitas est vnita Verbo hypostaticè, nec tamen est in illud conuersa, sed salua & integra manet, vt fides docet. Nec item, admissà vnione hypostaticà substantiæ panis & vini ad corpus & sanguinem Christi Domini,

remanent duntaxat accidentia panis, quod tamen Tridentinum loco citato Can. 2. definit, econtrà in mysterio Incarnationis accidentia humanitatis remanent in proprio suo subiecto: igitur substantia panis & vini non remanet in hoc sacramento hypostaticè vnita siue corpori Christi Domini, siue Verbo diuino.

Explicatur & simul confirmatur: substantia panis non vnitur hypostaticè vnione immediatà corpori Christi Domini, vt hoc præscindit à substantia Verbi, quia vt sic præscindit ab omni substantia, tam propria, quàm aliena: al solus est substantiæ dare formaliter subsistere: non etiam panis substantia immediatè vnitur Verbo, quia tunc illa & eius proprietates sumptæ in concreto prædicarentur de Verbo, & econtrà: ac totum hoc est falsum, & contra omnes Patres citatos pro nostra transubstantiatione, & etiam contra S. August. epist. ad Volusianum, vbi docet vnionem hypostaticam humanitatis ad Verbum esse aliquid, absolute loquendo, *figulare*, cuius nullum extat exemplum; non etiam substantia panis mediante corpore Christi Domini, vnitur Verbo diuino illud sustentans; tunc enim vel Christi Domini corpus ita vniretur Verbo diuino hypostaticè, vt tamen substantia panis non esset ei vnita hypostaticè ad eum modum, quolachrymæ Christi Domini possunt dici fusisse vnitz Verbo, cui oculus tanquam pars integrans corporis erat vnitus immediatè, & tunc sicut lachrymæ habent suas proprias substantias, ita & in præsentī casu, quod tamen hæc hæresis negat, vel substantia panis ita vniretur Verbo mediante corpore, vt tamen corpus Christi Domini esset duntaxat *medium congruitatis*, & tunc argumentum prius positum contra hæc hæresim redit; vel denique corpus Christi Domini esset *medium colligantia*, quod connecteret substantiam panis cum substantia Verbi, & tunc vel substantia panis adhuc retineret suā substantiam, & sic talis vnio non daretur; vel non retineret; & tunc quia corpus non potest dare subsistere substantiæ panis, oporteret ipsum eius subsistere esse tunc immediatè à Verbo, quod tamen ostendimus esse falsum: igitur substantia panis nullo modo vnitur hypostaticè Verbo diuino in Eucharistia. Tertio refellitur, quia datà tali vnione veritas verborum formæ consecrandi non saluaretur, cum hæc significet prædictè realem positionem corporis & sanguinis Christi Domini, excludendo substantias panis & vini, vt suprà ostendimus.

Nec obstat quod Patres in interdum conferunt Eucharistiam cum mysterio Incarnationis, vt S. Damasc. lib. 4. de fide orthodoxa capite 24. scopus enim illorum est, tantum ostendere, quod non secus ac in Incarnatione dantur duæ naturæ integræ, impermixtæ, vna sensibilis & apparens, humana nimirum; altera inuisibilis & latens, scilicet diuina; sic & in hoc sacramento duo dantur omnino impermixta, vnum sensibile & visibile, nimirum species consecratæ; alterum latens & inuisibile, nimirum corpus & sanguis Christi Domini, quæ duo ita componunt hoc sacramentum, vt tamen inter hæc componentia non sit vera & aliqua propriè dicta permixtio.

Secundum corollarium est: in materia panis & vini nullo modo remanet, nec transubstantiatio fit eo tantum modo quasi solæ formæ panis & vini desinant, & forma corporis & sanguinis Christi Domini succedant in illarum materia,

I. eo modo quo in nutritione corrupta formâ alimentî, materia eius informatur forma viuens: hoc corollarium est contra Durandum superius relatum. Probatum autem, quia tunc hæc nostra transubstantiatio non esset conuersio totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinẽ Christi D. contra Concilia superius relata; licet enim esset conuersio totius, qualis reperitur in corruptione & generatione naturali, quâ totum compositum, quod antea erat, corrumpitur, & aliud compositum fit de nouo, non tamen esset conuersio totius substantiæ panis & vini; hæc enim duo, *conuersio seu mutatio totius panis & vini*; Item, *conuersio seu mutatio totius substantiæ panis & vini*, distinguuntur. Ad primum; sola mutatio formæ sufficit, ita vt etiã remaneat materia communis vtrique formæ: Ad secundum verò requiritur vt nihil entitatis substantiæ panis & vini omnino remaneat; vnde cum eius materia sit aliquid entitatis substantiæ panis, & nostra transubstantiatio ex citatis Conciliis, dicat non tantum simplicem conuersionem totius panis & vini, sed expressè & verbis distinctis, *totius substantiæ panis & vini*; materia verb ingreditur substantiam panis & vini; idco eorum materia quouis nomine appellatur, siue generalis, siue particularis, nullo modo remanet in hoc sacramento.

Confirmatur ampliùs ex Trid. suprâ, Primò, dum loquens de nostra transubstantiatione addit verbis expressis, *manere duntaxat species panis & vini*, vbi particula, *duntaxat*, est exclusiua omnis & cuiuscumque materiæ panis & vini. Secundò, dum ibidem capite 3. expressè docet animum poni tantum per concomitantiam in hoc sacramento, non autem vi verborum, nam illud *primò per se*, & *vi verborum* ponitur in Eucharistia, ad quod transubstantiatio *primò & per se* sese terminat; sed iuxta Durandum hæc nostra transubstantiatio sese terminat *primò & per se*: imò tantum ad animam Christi Domini: ergo anima Christi Domini contra doctrinam Concilij Tridentini debet esse in hoc sacramento, *vi verborum*, & non tantum *per concomitantiam*. Tertio, falsa esset ista Christi Domini practica enantiatio, *Hoc est corpus meum*, nam hæc significat totum illud substantiale quod *primò per se & vi verborum* ponitur, esse solum corpus Christi D. quia hæc particula, *corpus*, sumitur vt significat corpus vt distinctum ab anima, tanquã altera parte hominis, quemadmodum docebitur agendo de significatione verborum formæ.

Neque obstat quod Patres aliquando explicent hoc mysterium per similitudinem *confectionis & nutritionis*, nam similitudo hæc non attenditur penes modum quo cibus conuertitur in nostram substantiam, sed penes illud, nimirum quod sicut nutritio est conuersio alicuius existentis in aliquod quod iam præexistit: ita hæc conuersio est transubstantiatiua panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini quæ ante consecrationem existunt in celo.

Tertium corollarium est, *forma panis & vini non remanet in hoc sacramento*; & primum, qui volunt formam panis esse substantialem, & fieri, sicut multa alia substantialem, applicatione actiuorum ad passiuum per agens artificiale, libenter admittunt hoc corollarium ob rationes allatas pro præcedentibus; tum etiam quia oportet vel istam formam panis inexistere corpori Christi Domini, vel consecrari à Deo per miraculum sine subiecto; Primum refellitur ex eo

A. quod Christus Dominus existens in Eucharistia nihil habet substantiale, quam quod nunc habet in celo, cum sit omnino idem substantialiter: ergo sicut nunc in celo non habet formam substantialem panis ita nec in sacramento. Deinde quia in tali composito essent duæ formæ substantiales, quod est contra decentem statum Christi Domini. Secundum item refellitur, quia licet possit Deus absolutâ potentia cõseruare formam substantialem sine subiecto, attamen miraculum istud non videtur debere admitti in hoc sacramento, cum nullum eius fundamentum, vel necessitas, imò nec congruitas affectui possit: si tamen forma panis sit tantum accidentaliter, vt aliqui volunt massam pastæ crudæ non distingui nisi accidentaliter à pane vinali, licet hoc tertium corollarium sub his præcisè terminis non videatur esse aduersus citata Concilia, cum hæc faciant tantum mentionem totius substantiæ panis & vini, & definiant eorum accidentia remanere, attamen probatur adhuc illam non remanere, nam nomen hoc *panis*, dum agitur de eius desitione per transubstantiationem, debet eodem modo sumi apud Patres, & in Conciliis citatis, quo modo sumitur in illis illdem, dum dicunt illum esse materiam consecrandi corporis Christi Domini, quia eo modo definit *quod est panis* per transubstantiationem, quo modo assumitur in *esse panis* ad consecrationem: atqui nomine *panis* apud Patres & Concilia dum agitur de pane tanquam materia consecrandi corporis Christi Domini, intelligitur non massa triticea, quæ conuenit quoad formam, cum pasta crudæ triticea, sed quæ habeat formam nostri panis vinalis, quæcumque illa sit & qualis, vt docuimus agendo de materia Eucharistiæ conficiendæ; forma autem illa est omnino distincta à forma massæ triticeæ pastæ crudæ, vt sensus docet: ergo quando Patres & Concilia docent panem desinere per sui transubstantiationem in corpus Christi D. etiã Trid. intelligit de forma panis, & hoc idem argumentum potest fieri de forma vini.

Vltimum corollarium est, *gradus metaphysicos substantiales panis & vini, cuiusmodi sunt existentia & substantia non remanere in hoc sacramento*: Istud corollarium ita est certum vt oppositum videatur esse erroneum; nam cit. Concil. expressè definit fieri conuersionem totius substantiæ panis & vini, manentibus duntaxat eorum speciebus, seu accidentibus: atqui tam substantia, quam existentia panis & vini sunt aliquid substantiarum panis & vini, quia sunt modi substantiales, & reponuntur ab omnibus Philosophis in categoria substantiæ, saltem ad latius: ergo cum hæc particula *totius* dicat totum quod est substantiarum panis & vini nihil quidquam illarum excludendo item illa particula restrictiua *duntaxat* determinet illud tantum panis & vini remanere in hoc sacramento, quod est aliquid illorum accidens propriè dictum cuiusmodi non sunt existentia, & substantia panis & vini, illæ non remanent aliquo pacto in Eucharistia. Deinde sic potest probari ex ratione istius vtriusque gradus; modi intrinseci ne diuinâ quidem virtute possunt esse finis quorum propriè sunt modi, vt Philosophi docent in metaph. sed existentia & substantia substantiarum sunt modi quidam intrinseci illarum, vt idem Philosophi agendo de illis docent: igitur cum substantia panis & vini non remaneant in hoc sacramento, nec etiam eius vtriusque existentia & substantia remanet in hoc sacramento.

- I. Atque ex his refellitur sententia Bannes 1. parte qu. 4. art. 2. dub. 2. in resp. ad 3. in qua dicit aliquem posse probabiliter sustinere quod accidentia in sacramento Altaris remanent per modum substantiae cum existentia substantiae quae antea fuerat subsistens accidentibus, & tamen totaliter desit: cuius suae assertionis hanc vult esse rationem, accidentia in sacramento Altaris manent cum existentia quam acquirerunt in subiecto: atqui secundum probabilem opinionem accidentia non distinguuntur tanquam res à re ab existentia per quam substantia existeret antea: igitur existentia substantiae panis manet cum accidentibus in sacramento Altaris. Refellitur, inquam, haec opinio ex dictis, primò, quia ex observatione facta circa hanc particulam, duntaxat, 1. Can. Trid. quae cum sit exclusiua, esset ibi falsè appositae, cum iuxta sententiam Bannes haec existentia, quae accidentia consecrata existunt, sit aliquid substantiae panis; nec ex eo quod Concil. ibi simpliciter definit haec accidentia remanere, definit remanere cum existentia suae substantiae, quin potius significat omnino contrarium; nam eo ipso quo expressè & determinatè definit cum exclusione cuiuscunque rei substantialis pertinentis ad totalitatem substantiae panis singularem totius substantiae panis conversionem fieri in corpus Christi Domini, manentibus duntaxat speciebus, seu accidentibus panis, & haec existentia est aliquid totius substantiae panis, ut ibi Bannes agnoscit Concil. satis aperte iudicat talem etiam existentiam panis non remanere in hoc sacramento. Secundò refellitur, quia falsè est apud discipulos S. Th. accidens existere existentia suae substantiae, ut Nazarius expressè docet ad art. 4. qu. 1. partis referens S. Th. Caiet. imò & ipsum Bannesium & alios tam antiquiores, quam recentiores; & pro hac re est locus apertus eiusdem S. Th. hac parte qu. 17. art. 2. in corpore, dum ait illud esse per quod homo est, esse aliud ab eo per quod idem homo est albus: & eadem parte qu. 77. art. 1. ait Deum in hoc sacramento per infinitam suam virtutem conservare in esse accidens, substantia substantiae, per quam conservabatur in esse inquam per propria causam, quod tamen esset falsum, quia in ista opinione adhuc conservaretur in suo esse per propriam causam, scilicet per existentiam substantiae. Tertio, etiamsi sententia haec quae asserit accidentia suae substantiae inhærentia existere secundario existentia suae substantiae, esset aliquo modo probabilis, quod tamen communiter omnes negant, adhuc malè ex illa inferretur accidentia haec separata à sua substantia, quae omnino desit esse, posse existere tali existentia suae substantiae; nam multa dantur quae, ut aliis coniuncta possunt aliquid, quod tamen ab iis separata praestare non possunt, imò nec ab illis quibus insunt: & conveniunt separata, possunt etiam diuinitus existere & conservari, de quorum genere sunt existentia, substantia, & alij modi id genus intrinseci, ut secunda nostra ratio vltimi corollarij offeruat: ergo etiamsi daremus, quod tamen est falsum, accidentia existere proprià existentia suae substantiae cui de facto inhærent; quia tamen haec existentia ne diuinam quidem virtutem potest conservari sine sua substantia, non poterit dare existere accidentibus in sacramento Eucharistiae remanentibus siue subiecto, seu non inhærendo suae substantiae.
- II.
- III.
- IV.

DISPUTATIO VII.

De definitione substantiae panis & vini in Eucharistiae sacramento.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum desitio totius substantiae panis & vini in Eucharistia sit annihilatio proprie dicta.

Vt nihil quidquam substantiae panis & vini remaneat in hoc sacramento, ut patet ex praecedenti disputatione, quaeritur an talis desitio censetur esse proprie annihilatio.

Notandum est, transubstantiationem sumptam secundum se totam includere duas parciales mutationes: vnam quia substantia panis & vini definit, & dicitur habere pro suo termino à quo esse panis & vini; pro suo termino ad quem non esse panis & vini: alteram quia corpus & sanguis Christi Domini ponuntur sub speciebus panis & vini, & dicitur habere pro suo termino à quo, non esse corporis & sanguinis Christi Domini sub praedictis speciebus; & pro suo termino ad quem esse corporis & sanguinis Christi D. sub speciebus panis & vini: prior partialis mutatio est priuatiua, posterior, positiva.

Præsens difficultas est tantum de priori illa partiali mutatione, vtrum pro sit hoc mysterio, iuxta doctrinam Ecclesiae superius à nobis explicatam, sit, loquendo proprie annihilatio: cum autem omnes Scholastici in eo conveniant, quòd tota substantia panis & vini definat, nihilque quantumlibet minimum eius remaneat; & quòd corpus & sanguis Christi Domini ponantur in hoc sacramento per transubstantiationem, remanentibus duntaxat speciebus panis & vini, & hoc vtrumque Ecclesia tantum definit, non determinando an talis desitio substantiae panis & vini sit proprie annihilatio, qui sequitur partem affirmantem huius difficultatis non sunt aliqua censuræ, siue ei oris, siue tementatis notandi, cuius tamen contrarium Soto malè sensit in 4. sententiarum distinctione 9. quaestione 1. articulo 3. cum ex hac eorum opinione nihil sequatur contra aliquod duorum istorum praedictorum, vel contra aliquod aliud dogma nostrae fidei: & insuper haec opinio habeat suas rationes probabiles, & auctoritatem plurium grauium Doctorum, ut nunc patebit.

Duz igitur sunt haec de re sententiae. Prior affirmans Durand in 4. distinct. 11. quaest. 3. ubi ait, si dicamus totam panis & vini substantiam conuertri in Christi Domini corpus & sanguinem, consequenter asserendum esse substantiam panis & vini annihilari. Tribuitur etiam Soto eadem distinctione quaest. 4. est etiam Ochami in 4. sententiarum quaest. 6. dubio 7. Maioris eadem distinctione 11. libri 4. sententiarum quaest. 1. & aliorum quorundam tam recentiorum, quam veterum.

Melior tamen est posterior sententia negans, cum qua concludimus, & est sancti Thomae hic quaestione septuagesima-quinta, articulo tertio, & communis omnium eius discipulorum; est etiam Scoti in quatuor sententiarum di-

I. finctione vndecimâ, quæstione quartâ, licet enim disputer hanc difficultatem *problematicè*, nihilominus magis inclinat in partem negantem; tum quia hanc suam conclusionem ponit ad quæstionem, *dico quod panis ibi non annihilatur*; & ibidem insit ante solutionem argumentorum; tum etiam quòd ibidem respondeat ad argumenta quæ contendunt hanc definitionem totius substantiæ panis & vini, esse annihilationem: est etiam hæc sententia plurium aliorum tam veterum, vt Magistri sententiarum, Altiſiodorensis, Alberti, Alensis, quam recentiorum, quos interpretes S. Thomas hic fusè referunt.

II. Probatur primò ex modo loquendi sanctorum Patrum & Conciliorum de hoc sacramento; semper enim dicunt panem & vinum *conuerſi, transubstantiari, transclementari* in corpus & sanguinem Christi Domini, vel vtuntur verbis similibus quæ deuotam aliquam terminationem positiuum definitionis substantiarum panis & vini, & ex consequenti hæc suâ loquendi formulâ negant istas substantias per consecrationem annihilari, vt videre est apud illos locis à nobis superius citatis pro transubstantiatione.

III. Neque istis Patrum & Conciliorum auctoritatibus satisfic, si dicatur hos & similes terminos *conuerſi, transclementari*, accipi in amplissima & minùs propria significatione, eo nempe sensu quò illa mutatio, quâ vna res incipit esse, & altera esse definit, absque tamen aliqua connexionē necessaria ad sibi inuicem succedendum, appellatur *conuersio* iuxta quem modum ratio annihilationis non destruitur: Patres autem citatos non vſurpare istos terminos in ea significatione, quæ est propria conuersioni stricte sumptæ, seu quæ, loquendo propriè, negat definitionem totius entitatis terminis à quo esse annihilationem. Hoc, inquam, illis non satisfic, nam si Patres & Concilia sic vſurparent istos terminos, non essent adeò studiosi in conquirendis exemplis conuersionum propriè dictarum pro explicanda & stabilenda hæc mutatio nobis capta satis difficili, cum quilibet Philosophus etiam infidelis faciliè intelligat, Deum posse aliquam substantiam à seipſo in esse & conseruari dependentem, reducere in nihilum, & aliam statim de nouo creare, cuius productio nullam habeat cum definitione præcedenti in connexionem necessariam: est enim satis notum, etiam lumine naturali, Deum quoad ista habere sufficientem libertatem & potentiam, nullamque ex parte terminorum dari repugnantiam.

IV. Deinde verba Conciliorum & Patrum debent, quantum patitur veritas mysteriorum, quæ tunc pertractantur, sumi in natia Grammaticali, propriâ significatione, quemadmodum & verba sacre Scripturæ iuxta regulam sancti Augustini apud omnes receptissimam: at terminis superius elatis, quibus Patres & Concilia explicant transubstantiationem Eucharisticam, possunt aptissime, ad præsens mysterium, accipi & intelligi de conuersione propriè dicta totius panis & vini in Christi Domini corpus & sanguinem, vt patebit ex nunc dicendis pro nostra propositione.

Quod verò præstat ad probationem propositionis per rationem à priori non conueniunt Theologi in illa assignanda: alij enim hanc esse

A putant, quòd *accidentia* istarum substantiarum remaneant, in quorum virtute prædictæ istæ substantiæ remaneant, nam etiâ hæc accidentia, dum existunt sine subiecto agunt tamen & patiuntur in virtute illarum: sed id refellitur, quia substantia panis & vini abſtrahit à suis accidentibus, & in hoc sacramento tota definit: & hoc tantum sensu potest dici remanere quoad virtutem in suis accidentibus, quòd hæc, dom illi inhererent, essent id per quod agebat & patiebatur, quod, loquendo physicè & præcisè, non impedit rationem annihilationis respectu vtriusque eiusmodi substantiæ. cum ista accidentia nullo modo ingredientur entitatē substantiarum panis & vini: quo autem modo & quâ virtute hæc accidentia agant & patiuntur, explicabitur inferius.

B Secundò, alij illam probant ex eo quod substantia panis & vini, etiam ubi tota desit, adhuc remanet in potentia obiectiua Dei: sed id refellitur, quia esse in potentia obiectiua sui agentis conuenit cuiuslibet rei, vt comparatur ad Deum, siue res illa nondum creata fuerit, siue creata fuerit & postmodum annihilata; nam esse in potentia obiectiua Dei est posse ab illo produci: res autem etiam ad nihilum reducta potest iterum à Deo produci.

C Tercò, alij, vt Caietanus hic quæstione 85, articulo 4. negant esse annihilationem, quia, inquit, *istud ipsum quod erat panis & vinum, iam est corpus & sanguis Christi Domini*. Verum id etiam refellitur, quia per illud, quod erat panis, & quod voluit remanere, vt intelligunt materiam aut formam, aut aliquem gradum substantialem metaphysicam panis, vel totam substantiam panis: ac nihil horum remanet, vt docuimus præcedenti disputatione.

D Alij denique volunt priorem illam mutationem non esse annihilationem, quia tota substantia panis & vini desinit vi illius actionis, quâ ~~accidentia~~ panis & vini separantur à propria substantia, & conſtituantur per existentia. Sed hæc opinio à nobis inferius reſcietur, & præter quæ eo loci aduersus illam proferentur, dicimus ex ea fore vt positio corporis & sanguinis Christi Domini seſe habeat tantum merè per accidens ad definitionem substantiarum panis & vini, seu ex sola Dei ordinatione; sicque loquendo propriè, præſentem hanc transubstantiationem non esse conuersionem; hæc enim posulat vt terminus à quo desinat, non solum ex aliqua institutione liberæ voluntatis, quod tamen hic contingeret, quatenus substantia panis non desineret vi & efficaciac positionis corporis Christi Domini; nam datâ hæc opinione, ambæ istæ mutationes partialles *posſunt*, nulla priuatiua, cum etiam prior habeat pro suo termino quemdam modum accidentalem receptum in accidentibus, quo constituntur in se: & insuper prior hæc partialis mutatio non habet ex se & ex natura sua dependentiam aliquam à posteriori, nec e contra, nam prior potest subsistere sine posteriori, quemadmodum & positio talis modi accidentalis in speciebus consecratis, absque eo quòd corpus & sanguis Christi Domini ponantur sub illis: nec potest explicari ad quid modus iste accidentalis inferuiat pro corpore & sanguine Christi Domini ponendis, & proinde quòd corpus & sanguis Christi Domini ibi ponantur ad definitionem substantiæ panis & vini habebunt tantum à libera

- I. Dei ordinatione, & Christi Domini institutione; sicque quamvis iuxta hanc explicationem substantia panis & vini propriè non annihilatur, attamen non propriè conuertitur seu transubstantiatur in corpus & sanguinem Christi Domini, quod est falsum.

ARTICVLVS II.

Vera ratio doctrine precedentis articuli explicatur.

- II. **H**I s omnibus reiectis rationibus tanquam insufficientibus, pro stabilienda veritate nostræ propositionis hanc iudicamus esse optimam. Ad annihilationem propriè dictam duo requiruntur. Primum, vt res quæ dicitur *annihilari* desinat *totaliter* secundum omnes & quasque partes suæ entitatis, non quomodocunque & per quemcunque defectum, sed per meram suspensionem diuini concursus. Alterum est, quod ad interitum & desitionem eius nihil reale & positium producat ex cuius positione & efficacia iste interitus & desitio sequatur: atqui substantia panis & vini in consecratione Eucharistica non desinit per meram suspensionem diuini concursus, sed per aliam actionem positum, quâ nimirum substantia panis & vini conuertitur in corpus & sanguinem Christi Domini per hæc verba consecrationis, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, seu ex vi & efficacia realis positionis corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento, vt sit per prædicta verba: ergo loquendo propriè, desitio totius substantiæ panis & vini per consecrationem in Eucharistia, non est annihilatio.

Maiores quoad primam partem admittit ab authoribus prioris sententiæ, sicut etiam quoad tertiam; nam hæc utræque annihilationi distinguitur à conuersionibus naturalibus, in quibus formæ quæ desinant non dicuntur à Philosophis propriè *annihilari*, quia nempe illa mutatio, per quam noua forma introducitur est causâ destructionis formæ prioris.

Tandem hæc nostra Maior probatur quoad secundam partem, quæ postulat hanc desitionem fieri per meram suspensionem diuini concursus. Primum, quia annihilationi opponitur creationi: ergo quemadmodum creatio est ex vero & puro nihilo, tanquam termino à quo ad aliquid verè & realiter positum tanquam terminum ad quem; sic annihilatio tunc propriè erit, quando res existens desinet omnimodè per meram suspensionem diuini concursus, tenditque in nihilum; non autem vi & efficaciâ aliquius positiui, quod ad eius destructionem sequatur.

Secundò probatur, sicut est solius Dei creator, sic etiam illius est solius rem aliquam annihilare. Tandem *negatiue* mutationes, seu, vt Philosophi loquuntur, quæ sunt à *subiecto* ad non *subiectum*, licet non ordinentur ad aliquem terminum vltiorem vi cuius illarum terminus à quo desinat, non sunt, loquendo propriè, *annihilationes* propterea quod desitio termini à quo illarum fit per aliquid aliud, quam per meram suspensionem diuini concursus, scilicet per defectum alterius alicuius causæ, puta materialis, aut alterius causæ eiusmodi termini à quo, à cuius causæ influxu talis terminus dependet (cui

tamen conseruando Deus, quantum est ex parte sui, semper est paratus dare concursus; si mox causæ illæ secundæ, quibus ille conseruatur, sint ad id faciendum debito modo dispositæ) verbi gratiâ, *obtenebratio* non euenit ex suspensione alicuius diuini concursus, sed per cessationem solius lucis: item *species intentionalis* soni desinit sono desinente, & id genus alia plurima, quæ nullum habent contrarium: igitur ad annihilationem propriè dictam requiritur, vt res quæ dicitur annihilari desinat esse quoad totam suam entitatem per meram suspensionem diuini concursus.

Minor verò quoad priorem partem, quæ contendit panis & vini substantiam non desinere per meram suspensionem diuini concursus probatur, quod præcisè desinit efficaciâ verborum formæ consecratoris modo debito prolatorum, non desinit per meram suspensionem diuini concursus, quia hæc negat quamlibet efficientiam; vis autem & efficacia verborum importat efficientiam; verba enim formæ sacramentorum efficiunt quod significant: atqui substantia panis & vini desinit tota, quoad quamlibet sui partem, per consecrationem Eucharistiæ, vt patet ex dictis de præsentati transubstantiatione, & illius desitio est ex vi & efficacia verborum formæ; hæc enim verba, saltem *consequenter*, *necessariò* tamen, significant Christi Domini solum corpus ibi esse, & proinde cum hæc significatio sit practica, ita importat efficientiam corporis Christi Domini sub speciebus panis, vt simul etiam importet absentiam, & desitionem totius substantiæ panis: quod similiter est dicendum de efficacia verborum formæ consecrandi calicem per comparationem ad substantiam vini: igitur desitio totius substantiæ panis in consecratione Eucharistica non est per meram & solam suspensionem diuini concursus.

Maiores huius vltimi syllogismi satis patet ex terminis quibus constat, & ex iis, quæ ei subiungimus. Minor eius quoad priorem partem est de fide ex dictis in precedentibus: quoad posteriorem eius veritas sequitur necessariò ex ratione posita pro precedenti. Probat etiam efficaciter ex omnibus aliis, quibus supra tam ex Concilio Tridentino, quam ex communi & clara professione Scotorum aliorumque Scholasticorum, & ex geminâ expositione verborum formæ superius abunde explicata; docuimus inter corpus Christi Domini, vt practice significatum & demonstratum sub accidentibus panis per hanc formam, *Hoc est corpus meum*, & propriam substantiam istorum accidentium tantam esse impossibilitatem & repugnantiam, vt ne absolutâ quidem potentia Dei possit fieri, quod stante hac istorum verborum significatione, corpus Christi Domini ponatur sub accidentibus panis, & substantia panis simul remaneat secundum aliquid quantumlibet minimum suæ entitatis: ergo talis desitio totius substantiæ panis fit ipsâ vi & efficaciâ corporis Christi Domini per verba consecratoria debite prolata sub speciebus, seu accidentibus panis.

Neque est quòd quis respondeat totum istud esse verum; sed quia hæc repugnantia & impossibilitas fundatur in significatione practica verborum, quæ est aliquid morale, puta ex libera ordinatione Dei & institutione Chri-

I.

sti Domini; hanc autem repugnantiam moralem (cū sit aliquid extrinsecum vtrique termino huius mutationis) non sufficere ad hoc ut vnus istorum terminorum dicatur, propriè loquendo, desinere vi & efficaciam positionis alterius extremi; sed requiri istam repugnantiam esse physicam, seu ex parte entitatum vtriusque eorum.

Hoc, inquam, responderi non potest, nam hæc duo distinguuntur. Prius, quod factum sit ex ordinatione Dei, & institutione Christi Domini, ut verba forma habeant talem significationem, quā prætèr demonstrant solum Christi Domini corpus & solum eius sanguinem. Posterius, quod supposita tali verborum significatione, posito corporis Christi Domini sequatur ad destinationem totius substantiæ panis tantum ex mera Dei ordinatione. Primum ex istis duobus est verum,

II.

quia verba sacramentalia significant prætèr ex institutione tantum Dei & Christi Domini id quod efficiunt, ut docuimus disputatione de Sacramentis in genere. Secundum verò est falsum, quia vbi impositio huius significationis est facta, iam hæc verba, vt informata tali significatione, habent ab aliquo sibi intrinseco, quod significant solum Christi Domini corpus & sanguinem, excludendo substantiam panis & vini; nam quod alicui conuenit primò & per se ratione formæ quā constituitur in tali specie, id censetur ei conuenire ab intrinseco, quia nihil est tam intrinsecum alicui composito, quàm forma per quam habet formaliter tale esse: at hæc prætèr significatio est specialis forma verborum consecrationis, quatenus constituuntur in genere talis signi: ergo prædicta verba consecrationis, vt iam sunt instituta in ratione talis signi, & informata speciali prædicta significatione, habent ab intrinseco quoddam ita prætèr significant solum Christi Domini corpus & solum sanguinem cum exclusione totius substantiæ panis & vini; & ex consequenti hæc impossibilitas & repugnantia inter substantiam panis & corpus Christi Domini, & substantiam vini & sanguinem Christi Domini per respectum & comparationem ad vtramque verborum consecrationis formam, est physica & realis, ratione cuius substantiæ panis & vini non possunt simul & semel, vt sic, per quamlibet potentiam, etiam diuinam poni sub illis accidentibus; & sic tandem substantiæ panis & vini omnino desinunt ex vi & efficaciam positionis corporis & sanguinis Christi Domini sub prædictis accidentibus.

IV.

Et hoc totum potest explicari duplici exemplo: Prius desumitur ab anima rationali in qua duo possumus distinguere: Primum est eius creatio, & eius vnio ad tale corpus: secundum est informatio corporis per illam vt iam a Deo vniam corpori: prius istorum duorum conuenit animæ tantum ex ordinatione Dei, quā voluit creare hanc animam, & eam tali corpori vnire, quia, loquendo absolute, potuit nolle istud facere, & hæc ordinatio est extrinseca animæ, vt per se constat: secundum verò, supposita iam vntione eius ad suum corpus, conuenit illi intrinsecè, & habet ab intrinseco quod informat corpus: pari modo in verbis consecratoris vtriusque formæ, & prætèr illorum significatione duo distinguimus: Primum est impositio prætèr significationis illorum, & hoc conuenit illis tantum ab extrinseco, nimirum ab ordinatione & in-

Astitutione Dei & Christi Domini: Secundum est, quod vt informata tali prætèr significatione ponunt solum Christi Domini corpus, & solum sanguinem cum exclusione totius substantiæ panis & vini; & hoc secundum illis vt sic formaliter consideratis conuenit ab intrinseco, ita vt implicet verba consecratoria istud non facere quādiu retinebunt hanc suam significationem, & debet proferentur supra debitam materiam. Alterum exemplum desumitur a composito artificiali, cuius forma est tantum ex libera voluntate & ordinatione artificis qui componit illud; nam potuit nolle talem formam imprimere huic materiæ; at vbi forma hæc artificialis respiciens talem effectum determinatum est tali materiæ impressa, vel in illam inducta, tunc tale compositum artificiale habet ab intrinseco, vt si debet applicetur subiecto capaci producat in illo suum effectum. Verba consecratoria vtriusque formæ, vt informata suā significatione prætèr, sunt quoddam attestatum a Christo Domino fabricatum, cuius materiale habet ex sola Dei ordinatione & institutione Christi Domini prætèr significationem, per quam determinantur ad significandum prætèr solum Christi Domini corpus & solum eius sanguinem cum exclusione substantiæ panis & vini: ergo verba consecratoria vt informata tali significatione prætèr, habent ab intrinseco quod ponant Christi Domini corpus & sanguinem sub accidentibus panis & vini cum exclusione totius illorum substantiæ.

C Atque ex his intelligitur, hanc destinationem substantiæ panis & vini non idè præcisè negari esse annihilationem, quia ex intentione agentis ordinatur ad corpus & sanguinem Christi Domini, vt terminum vltiorem: non enim idè præcisè verba formæ transubstantiant panem & vinum in corpus & sanguinem Christi Domini, quia Sacerdos ea pronuntiat in hunc finem; sed quia faciunt quod significant cū sint prætèr; hanc autem transubstantiationem significant, vt supra probatum est: sacerdotis verò in mentis sue actualis, siue virtualis, ad hunc effectum, est tantum modus quo ad hoc requisita, vt hæc verba debito modo pronuntientur, sicut & in reliquis sacramentis.

D Atque hinc patet qualis sit impossibilitas & repugnantia substantiæ panis & vini, ad substantiam corporis & sanguinis Christi Domini; nam si consideretur secundum primam institutionem suæ causæ, dicitur propriè esse moralis, quæ enim habent esse per institutionem alicuius voluntatis, dicuntur moralis: atqui factum est per Christum Dominum in institutione sacramenti Eucharistiæ, vt impossibilitas daretur sic inter corpus & sanguinem Christi Domini, & substantiam panis & vini: si verò spectetur supposita hac institutione, & vt præter significationem inest verbis perscipientibus transubstantiationem, iam vt sic præcisè spectata, non videtur esse tantum moralis, sed realis & formalis, quia vt inter formas naturales sibi inuicem succedentes in eadem materia est realis & formalis repugnantia, quatenus in conceptu vnus continetur negatio vel impossibilitas alterius, & vbi forma introducit formali positione sui expellit alteram, ita tamen vt nunquam respectu eiusdem instantis sint simul & semel in eodem subiecto: pari etiam modo inter corpus Christi Domini & substantiam panis; in-

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. ter sanguinem Christi Domini & substantiam vini, prout enuntiantur *prædictæ* demonstratiuis pronominibus, est repugnantia tam *realis & formalis*, vt negent formaliter substantiam panis & vini in suo conceptu sub istis terminis *prædictæ* demonstratiuis, modo superius explicato; & proinde cum verba forme sacramentorum producant physice id quod significant, vt patet ex dictis de causalitate sacramentorum nouæ Legis, quæmodum in rebus naturalibus agens physicum quod producit formam in subiecto, expellit effectiue formam oppositam, quæ tamen forma opposita expellitur tantum formaliter ab alia quæ introducit; sic etiam forme consecratorie producent physice corpus & sanguinem Christi Domini sub speciebus panis & vini, corpus verò & sanguis Christi Domini, quatenus ponuntur vi verborum sub istis speciebus, expellunt *formaliter* panis & vini substantias.
- II.

ARTICVLVS III.

Soluuntur argumenta contraria sententiæ superiori articulo relata.

- PRIMUM est: illud propriè annihilatur quod ita definit omnino, vt nihil entitatis eius remaneat in rerum natura, quia *nihil & aliquid* sic opponuntur, vt prior terminus neget omnem & quamlibet entitatem, & quantalibet minimam illius partem, sicque est vera quædam negatio: posterior verò terminus aliquid reale & posituum in suo formali conceptu importet, vt docent Philosophi disputando de transcendentibus; sed per primam partialem mutationem substantiarum panis & vini, quæ fit per transubstantiationem, substantia panis & vini ita definit, vt nihil quiddam etiam quantumlibet minimum illius remaneat in natura rerum, vt patet ex dictis superius, & vtraque illa substantia pro illo statu est *nihil*, non autem *aliquid*: ergo substantia panis & vini per primam partialem mutationem quæ fit in transubstantiatione Eucharistica annihilatur.
- III.

- RESPONDETUR, Maiorem, vt ibi absolute & simpliciter enuntiat, esse falsam, tam iuxta auctores prioris sententiæ, vt patebit ex tertio illorum fundamento mox soluendo, quàm iuxta nostram sententiam & eius fundamentum, vbi præter conditionem in hac Maiori explicatam, prædicti auctores & nos aliquid aliud à nobis ibi expositum requirimus: vnde diligenter notandum hæc pro soluendis argumentis contrariæ sententiæ hæc duo distingui, *nihil alicuius substantiæ remanere*, & *eam esse propriè annihilatam*; quia ad primum requiritur tantum quod tota rei entitas secundum quamlibet sui partem desinat: ad secundum præter id requiritur, vt hæc eius desitio terminetur ad purum *nihil*, quatenus *nihil* est pura & simplex negatio entis propriè & simpliciter dicta, per meram suspensionem concursus diuini; nec sufficit desitio totius quidem entitatis, quæ tamen sit vi & efficaciaci alterius positiui subsequens, vt ostendimus.
- IV.

Ad id quod assertum in confirmationem prædictæ Maioris, respondetur cum sancto Thoma hæc parte quæstione 73. art. 3. in responsione ad tertium, substantiam panis post consecrationem esse *nihil*; sicut & hoc sensum merè *possibiles* nunc sunt *nihil*; inde tamen male inferri illam, & si antea habuerit existentiam tunc anni-

- hilari, quia vt S. Thomas ibi rectè obseruat, id in quod substantia panis est conuersa, est *aliquid*, id est illud ex cuius positione substantia panis desinit omnimodè, est *aliquid reale & posituum*, scilicet corpus Christi Domini: vnde iuxta sanctum Thomam minus requiritur ad esse *nihil*, quàm ad esse *annihilatum*, quia ad prius sufficit omnimodè non existere, quod conuenit etiam rebus merè possibilibus: sed ad posterius præter id requiritur vt hæc desitio totius entitatis sic fiat per meram suspensionem concursus diuini, vt non fiat ex vi & efficaciaci positionis alicuius termini ad talem desitionem producendi.

- Secundum est, quod à Deo producitur propriè creatur quando fuit ante sui productionem *nihil*, quia creatio est productio rei ex nihilo sui, & proinde si quando habuit realem existentiam, quam postea omnimodè, & secundum quamlibet suæ entitatis partem amiserit, tunc debuit annihilari, aliis talis eius productio diceretur impropriè creatio: atqui quando fit nutritio ex speciebus consecratis, vel aliqua alia immutatio in illis, quæ eo instanti quo vltima dispositio debet introduci, postulat aliquam materiam è qua agens naturale educat formam substantialem correspondentem dispositionibus à seipso introductis, illa eadem numero materia quæ antè consecrationem fuit ipsius substantiæ, reproducitur à Deo sub istis accidentibus, & talis reproductio est vera quædam creatio, quia nulli habet realem terminum à quo, qui dicatur conuerti in istam formam, vt potest intelligi ex dictis infra ad quæst. 77. igitur substantia panis & vini per transubstantiationem Eucharisticam est facta *nihil*, & cum antea habuerit realem, posituiam, & propriè dictam existentiam, est ex consequenti annihilata.
- V.

- RESPONDETUR, Maiorem eius esse veram quoad partem illam quæ asserit, illud quod creatur fuisse antea *nihil*; negamus tamen hanc alteram eius partem, scilicet *quod si ante creationem aliquando existerit, & antequam iteratio crearetur, desierit omnino, tunc fuit annihilatum*, quia vt aliquid propriè dicatur creari, requiritur quod ex nullo subiecto, & etiam ex nullo præsupposito positiuo, tanquam termino à quo, producat: at vt dicatur fuisse *annihilatum* insuper requirit, quod hæc tota eius desitio fiat primò & per se per meram suspensionem diuini concursus, & quod non desinat vi & efficaciaci positionis alicuius termini ad quem, vt ostendimus: in Eucharistica verò transubstantiatione substantia panis non desinit per meram suspensionem diuini concursus, sed per veram actionem: substantia autem panis dum à Deo substituitur, eo instanti quo, si ibi adesset, vltimò disponderetur ad nutriendum, tunc propriè creatur, quia fit ex nihilo sui, itavt nihil habeat reale tanquam terminum à quo; nam licet dispositiones introductæ per agens naturale ad nouam formam possulent aliquam materiam, è qua informata omnibus dispositionibus educatur forma; non tamen pro illo instanti quo reproducitur à Deo, magis requirunt hanc determinatè & in particulari, quàm aliam.
- VI.

- TERTIUM est, duo requiruntur & sufficiunt ad annihilationem propriè dictam. Primum est, quod res omnino desinat secundum quascunque partes suæ entitatis tam materiam, quàm formam: Alterum est, vt tali desitioni nullus realis terminus sit annexus qui per se, ex natura sua, &
- VII.
- VIII.

I. ex vi talis desitionis producatur, seu ad cuius productionem talis desitio non sit *per se*, & ex natura sua ordinata, quia si ex libera tantum voluntate, seu ordinatione agentis aliquid producatur ad talem desitionem, tunc talis productio sese habet tantum *per accidens* ad primam istam mutationem, & rationem annihilationis; verbi gratiā, si Deus nunc annihilat Angelum vnum, & statim creet alium, si nihil aliud interueniat, prior ille semper dicitur propriè fuisse annihilatus, non autem propriè conuerti in alium posteriorem, cuius rei ratio hæc est, quòd omnis conuersio debet specificari à causis sibi intrinsicis, & etiā à suo termino *ad quem*, vt obseruauimus: illa autem ordinatio liberæ voluntatis, quæ res vna ponitur ad desitionem alterius, est planè extrinseca tali conuersioni, quatenus sublatā illā ordinatione, res quæ fuit destructa remansisset: atqui substantiæ panis & vini per consecrationem ita desinunt & deperdunt omnem & quamlibet sui entitatem, vt tamen huic eorum desitioni corpus & sanguis Christi Domini non sint *per se*, & ex sua natura annexa, quasi positio corporis & sanguinis Christi Domini postulet *ex se*, & ex sua natura desitionem substantiarum panis & vini, cum non repugnet istas omnes substantias poni à Deo simul & semel subisdem numero accidentibus: sed positio corporis & sanguinis Christi Domini ad talem desitionem substantiarum panis & vini est solummodò ex pura Dei & Christi Domini ordinatione, quā voluerunt ad desitionem istam poni Christi Domini corpus & sanguinem, & sic eorum productio sese habet duntaxat *per accidens* ad desitionem substantiarum panis & vini: ergo substantia panis & vini, loquendo propriè, annihilatur per consecrationem Eucharistiæ.

II. Respondetur, in Maiore huius argumenti aliquid desiderari, nimirum vt talis desitio fiat *per meram suspensionem diuini concursus*, quòd hic non reperitur, quoniam vtraque substantia panis & vini tota *primò per se* desinit propter incompossibilitatem quam habet cum corpore & sanguine Christi Domini, vt ponuntur per verba consecrationis, & influxus Dei conseruans panis & vini istas substantias eis subrahitur *secundariò* tantum quatenus terminus qui per ista verba produciatur postulat desitionem eiusmodi substantiarum, vt articulo secundo ostendimus.

DISPUTATIO VIII.

IV. De formali ratione actionis in transubstantiatione Eucharistiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum transubstantiatio sit propriè quædam actio.

ASQVE IVS hac parte disp. 181. cap. II. & sequent. existimat transubstantiationem Eucharisticam formaliter & præcisè spectatam non esse propriè actionem, sed meram tantum relationem habitudinis & ordinis inter substantiam quæ desinit & aliam quæ sequitur, quæ quia habet aliquam similitudinem

A. cum conuersione, ratione desitionis & positionis appellatur *conuersio*. Fundamentum autem huius denominationis seu relationis dicit esse desitionem panis, & Christi Domini corpus, proptèr verba formæ primariò significant corpus & sanguinem Christi Domini, & secundariò desitionem panis & vini: & quoniam præsentia termini *ad quem* annumeratur inter requisita ad transubstantiationem, docet corpus & sanguinem Christi Domini fieri præsentia *per actionem adductiuiam*, iuxta modum Scoti inferens explicandum; non quòd quædam mutatio & conuersio sit absolutè necessaria ad transubstantiationem, sed quòd in nostra requiritur actio propter verba quibus perficitur, quæ important realem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini, quæ antè erant absentia.

B. Propositio nostra: *Transubstantiatio formaliter & præcisè spectata est mutatio conuersiua, seu actio quæ una substantia conuertitur tota in aliam*. Hæc propositio ita est recepta apud omnes, vt non desint qui opinentur sententiam Vasquesij non modò esse temerariam, sed etiam parum tutam in fide, vt patebit ex dicendis.

C. Probatur primò authoritate Patrum & Concil. relatorum suprà quæ dum agunt ex professo de transubstantiatione Eucharistiæ, dicunt eam esse *transformationem*, *mutationem conuersiuam*, *transitum vnius substantiæ in aliam*: Quæ authoritates cum sint circa veritates definitendas, debent accipi in significatione propria. Confirmatur amplius, ex eo quòd Concilium Tridentinum suprà scilicet sessione 13. cap. 4. & Can. 2. docet per consecrationem fieri conuersionem totius substantiæ panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Christi Domini, & hanc conuersionem aptissimè, conuenienter, & propriè appellari *transubstantiationem* ab Ecclesia Catholica, quòd tamen datà opinione Vasquesij, esset falsum, cum iuxta illum sit tantum successus substantiarum ad se inuicem, non autem propriè conuersio, seu transitus totius vnius substantiæ in aliam, quòd tamen Concilium ibi asserit.

D. Neque responderi potest, locutiones Patrum quoad hoc mysterium esse multiplices, veritatem illarum non esse examinandam ad rigorem sermonis, ad illam sufficere quòd vna substantia alteri succedat; nam ex citata authoritate Concilij Tridentini constat illas esse sumendas *in sensu formali*, non autem duntaxat in *casuali*. Deinde eo ipso quo Concilium tradit hanc conuersionem conuenienter & aptissimè appellari *transubstantiationem*: item eo ipso quo declarat Ecclesiam semper credidisse *conuersionem totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini fieri per consecrationem*, satis explicat formalem & præcisam rationem Eucharisticæ transubstantiationis non consistere formaliter in successione substantiarum ad se inuicem, sed in transitu totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini.

Ex his authoritatibus hæc ratio formatur pro nostra propositione: vera cuiuscumque veri effectus passiva efficientia est per aliquam actionem verè & propriè dictam, quia non potest intelligi aliquid fieri, nisi per aliquid facere, & ipsam facere importat formaliter actionem; sed sancti Patres quando loquuntur de mysterio transubstantiationis Eucharisticæ dicunt corpus & sanguinem Christi Domini fieri *ex substantia panis*

I.

& vini: item Sacerdotes consecrando *consecrare corpus & sanguinem Christi Domini*, & aliis similibus loquendi formulis actionem importantibus videntur, ut facili intelligitur ex eorum testimonio præcedenti disputatione relatis: igitur transubstantiatio Eucharistica est verè & formaliter actio.

II.

Secundò, probatur nostra propositio ex sancto Thoma hic quæst. 75. art. 4. ubi verbis expressis ait corpus & sanguinem Christi Domini ponit sub speciebus per conversionem substantiæ panis & vini: & quod id intelligat de conversione sumpta *formaliter*, propriè & præcisè, patet ex eo quod ibi ponat discrimen inter conversionem hic factam à Deo, & factam à creaturis, quòd hæc sit tantum *formalis*, & sese extendat solum ad formas, remanente communi materiæ; ista verò ad totam naturam entis: ergo cum comparatio fiat inter res eiusdem rationis, sanctus Thomas ibi vult quod quemadmodum formalis conversio est propriè & formaliter dicta conversio, non tantum nuda quædam formarum successio; sic etiam & positio corporis & sanguinis Christi Domini ad destinationem substantiæ panis & vini, cum hoc tamen discrimine quòd prior sit tantum respectu vnius partis, posterior verò totius entitatis, quod etiam repetit octavo sequenti articulo: idem habet in quarto sent. dist. 11. quæst. 1. art. 3. Item lib. 4. contra Gentiles cap. 63. & omnes eius discipuli iisdem locis, Paludanus, Capreolus, Caietanus, Ferrariensis, Soto, Petrus Soto lect. 5. de Eucharistia, & alij omnes tam veteres, quam recentiores Scholastici: ideòque S. Thomas citato articulo 4. quæstionis 75. non dicit simpliciter *transubstantiationem impartiri ordinem & successionem substantiarum*, sed expressè in solutione ad primum addit istam successionem debere esse talem, ut *istarum substantiarum una convertatur in alteram*, quo modo in definitione transubstantiationis explicuimus *successionem* requiri in conversione propriè dicta; quo etiam modo tam S. Thomas alibi, quam reliqui Theologi à Vasquesio citati sunt intelligendi, ut patet ex eorum textu.

IV.

Tandem probatur ratione, mutatio in nostra transubstantiatione cit talis, qualem important verba formæ consecratoriæ; quia per hæc quærentis prædictæ significant nostra transubstantiatio perficitur: atqui verba formæ consecratoriæ important mutationem propriè conversivam totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini, ut probauimus contra Lutheranos & alios sectarios. Quod autem nuda successio substantiarum, etiam supposita actione adductivâ, non sit propriè conversio, Vasquesius supra libenter agnoscit: deinde si nuda successio corporis & sanguinis Christi Domini ad substantiam panis & vini sub iisdem numero accidentibus sufficeret tam ad hanc transubstantiationem, quam ad veritatem verborum formæ, iam hoc mysterium posset perfici tale, quale est institutum à Christo Domino, & per eandem verborum formulam, etiam si ad illius prolationem Deus tantum subtraheret substantiam panis & vini à suis accidentibus, eam duntaxat transferendo & conservando alibi, eiusque loco in fine prolationis for-

A

ma substitueret Christi Domini corpus & sanguinem realiter præsentia, quia sic absentia panis & vini, item realis præsentia corporis & sanguinis Christi Domini haberetur cum vera successione eiusmodi substantiarum: at hoc vtrumque est falsum, quia nunc hoc mysterium ita peragitur, ut substantiæ panis & vini omnino desinant esse, & ut verba formæ significant istam destinationem fieri ratione conversionis substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini, ut supra probatum est contra Lutheranos: igitur transubstantiatio quæ fit in sacramento Eucharistia non consistit formaliter & præcisè in nuda successione corporis & sanguinis Christi Domini, ad substantiam panis & vini sub eorum accidentibus.

B

Atque ex dictis pro nostra propositione fundamenta Vasquesij solvuntur. Primum quidem desumptum ab authoritate Scholasticorum, nam Vasquesium hic decipi patet ex expresso sancti Thomæ testimonio in confirmationem nostræ propositionis allato, & ex relatis antiquioribus eius discipulis. Item ex Alensi 4. parte summæ quæst. 10. art. 3. §. 1. in resolutione, ubi verbis expressis docet Eucharisticam transubstantiationem esse *conversionem, mutationem*, & pro hæc veritate refert Hugonem Victorinum dicentem, *substantiam panis esse mutatam in verum corpus Christi Domini*: & ibidem §. 2. vocat hanc conversionem, *transmutationem*, & §. 4. explicat ad quod genus mutationis Eucharistica transubstantiatio debeat reuocari; & alij antiquiores Scholastici similiter ita explicant successionem substantiarum in hoc mysterio, ut tamen velint illam propriè & formaliter esse veram aliquam mutationem totius substantiæ in aliam, & ex consequenti formaliter importare aliquam actionem propriè dictam. Item secundum Vasquesij fundamentum quo vult prædictam suam opinionem esse veram ex eo quod talis successio substantiæ corporis & sanguinis Christi Domini ad substantiam panis & vini sufficiat ad veritatem verborum formæ vnius sacramenti, patet esse falsum, nam vltima ratio præsentis nostræ propositionis, item quæ tam articulo primo, quam tertio præcedentis disputationis protulimus contra Lutheranos, ostendunt ad hoc ut verba consecrationis Eucharisticæ prolata *prædictè* à Christo Domino sint vera, requiri quòd fiat mutatio totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini, neque nudam & præcisè sumptam successionem vnius substantiæ ad aliam ad id sufficere. Tandem vltimum eius fundamentum, quo scilicet vult suam opinionem debere affirmari veram, propterea quod illa videatur facilis, & ex eo quod per eam multæ, & quæ graves difficultates euitentur in hoc mysterio, cognoscitur esse admodum debile; nam, ut iam animaduertimus, veritas mysterionum nostræ fidei non est diiudicanda ex faciliiori modo quo videntur apprehendi, & in quo pauciores apparent difficultates: sed ex maiori conformitate ad ea quæ sacre Scripturæ, Ecclesiæ, & sancti Patres de illis docent, ut rectè etiam Scorus obseruauit in hoc mysterio distinctione 11. quæstione 3. in responsione ad secundum.

D

desumptum ab authoritate Scholasticorum, nam Vasquesium hic decipi patet ex expresso sancti Thomæ testimonio in confirmationem nostræ propositionis allato, & ex relatis antiquioribus eius discipulis. Item ex Alensi 4. parte summæ quæst. 10. art. 3. §. 1. in resolutione, ubi verbis expressis docet Eucharisticam transubstantiationem esse *conversionem, mutationem*, & pro hæc veritate refert Hugonem Victorinum dicentem, *substantiam panis esse mutatam in verum corpus Christi Domini*: & ibidem §. 2. vocat hanc conversionem, *transmutationem*, & §. 4. explicat ad quod genus mutationis Eucharistica transubstantiatio debeat reuocari; & alij antiquiores Scholastici similiter ita explicant successionem substantiarum in hoc mysterio, ut tamen velint illam propriè & formaliter esse veram aliquam mutationem totius substantiæ in aliam, & ex consequenti formaliter importare aliquam actionem propriè dictam. Item secundum Vasquesij fundamentum quo vult prædictam suam opinionem esse veram ex eo quod talis successio substantiæ corporis & sanguinis Christi Domini ad substantiam panis & vini sufficiat ad veritatem verborum formæ vnius sacramenti, patet esse falsum, nam vltima ratio præsentis nostræ propositionis, item quæ tam articulo primo, quam tertio præcedentis disputationis protulimus contra Lutheranos, ostendunt ad hoc ut verba consecrationis Eucharisticæ prolata *prædictè* à Christo Domino sint vera, requiri quòd fiat mutatio totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini, neque nudam & præcisè sumptam successionem vnius substantiæ ad aliam ad id sufficere. Tandem vltimum eius fundamentum, quo scilicet vult suam opinionem debere affirmari veram, propterea quod illa videatur facilis, & ex eo quod per eam multæ, & quæ graves difficultates euitentur in hoc mysterio, cognoscitur esse admodum debile; nam, ut iam animaduertimus, veritas mysterionum nostræ fidei non est diiudicanda ex faciliiori modo quo videntur apprehendi, & in quo pauciores apparent difficultates: sed ex maiori conformitate ad ea quæ sacre Scripturæ, Ecclesiæ, & sancti Patres de illis docent, ut rectè etiam Scorus obseruauit in hoc mysterio distinctione 11. quæstione 3. in responsione ad secundum.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

ARTICVLVS II.

Quæ sit illa actio quam nostra transsubstantiatio Eucharistica dicit, & vtrum sit adductiua.

CERTVM est; actionem hanc non esse sensibilem prolationem verborum formæ; hæc enim habet alium terminum omnino distinctum à Christi Domini corpore; sed transsubstantiatio est quædam actio insensibilis, supernaturalis, quæ sit à Deo tanquam causa principali, & à verbis formæ consecratoris, tanquam causa instrumentali, sicut & in aliis sacramentis prolatio formæ & productio gratiæ distinguuntur.

II.

Est autem sciendum pro explicatione difficultatis hæc propositæ duplicem distingui transsubstantiationem apud Scotum & eius discipulos libro quarto sententiarum distinctione vndecimâ, vnam *productiuam*, alteram *adductiuam*: ea dicitur à Scoto *productiua*, per quam terminus ad quem accipit simpliciter esse, itavt non præexistat, vel etiam maneat alibi: ea dicitur *adductiua* per quam excluditur ea substantia, quæ est terminus à quo; illa verò quæ est terminus ad quem producit tantum in *esse præsens*, & non simpliciter, quia iam habet suum esse: inter quas transsubstantiationes Scotus & eius discipuli ponunt illud discriminis, quòd prior habeat substantiam pro *formali & primario termino*, quia tendit primò & per se ad illam; secundario verò & ex consequenti ad præsentiam: posterior verò solam præsentiam habeat pro *formali & primario termino*. Hoc prænotato,

III.

Sententia Scoti & discipulorum eius loco nunciatum est, transsubstantiationem Eucharisticam propriè esse *actionem adductiuam*, illamque habere pro *formali termino præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini sub accidentibus panis & vini*.

Nostra verò propositio est, *Transsubstantiatio Eucharistica non est propriè actio adductiua, nec præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sub accidentibus panis & vini est, loquendo præcisè, formalis eius terminus probatur*. Actio importans primò & per se conversionem totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini non est, sumpta præcisè & formaliter, *adductiua*, quia adductio alicuius substantiæ potest intelligi sine vera, alicuius substantiæ in illam conversione: sed transsubstantiatio Eucharistica importat primò & per se formaliter conversionem totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini: ergo actio quæ primò per se & formaliter importat per Eucharisticam transsubstantiationem, non est *adductiua*. Maior est evidens, Minor probatur ex dictis articulo primo & tertio præcedentis disputationis, ubi ostendimus verba formæ huius sacramenti importare conversionem totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini.

IV.

Probat posterior pars propositionis: terminus formalis transsubstantiationis Eucharisticæ est id quod primò & per se significatur verbis consecratoris: sed præsentia corporis Christi Domini sub accidentibus panis & vini non primò per se significatur verbis consecratoris: igitur præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sub accidentibus panis & vini non est, lo-

quando præcisè, formalis terminus transsubstantiationis Eucharisticæ.

V.

Maior constat ex suprà dictis aduersus Vaquefium; Minor verò probatur, quia si præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sub accidentibus panis & vini significaretur primò & per se per verba formæ consecratoris, ad mysterij huius veritatem sufficeret hoc modo consecrare, *Hic est corpus meum, Hic est sanguis meus*: nam præsentia corporis & sanguinis Christi Domini tali aduerbio apertissime demonstratur: at hoc non sufficit ad mysterij huius veritatem, vt ostendetur agendo de mutatione verborum formæ sacramenti Eucharisticæ: igitur talis præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sub accidentibus panis & vini non est, loquendo præcisè, formalis terminus Eucharisticæ transsubstantiationis.

B.

Deinde nostra propositio probatur, quia opposita sententia destruit transsubstantiationem; hæc enim debet esse talis actio, quæ pro suo *formali termino* habeat substantiam; omnis enim mutatio & actio debet potissimum specificari à suo termino *ad quem*: atqui hæc actio adductiua non habet pro *formali termino* substantiam corporis & sanguinis Christi Domini, sed præcisè illorum præsentiam, quæ præsentia iuxta Scotum quarto sententiarum distinctione, quæstione 3. est tantum *respectus quidam extrinsecus adueniens*, quem reuocat ad categoriam *ubi*, vt patebit ex dictis de præsentia corporis Christi Domini in Eucharistia: igitur hæc actio adductiua destruit transsubstantiationem.

VI.

Neque huic argumento satisfacit quod aliqui respondent, actionem hanc dici *substantialem* à suo termino à quo, qui est *substantia panis* quæ definit; nam primò, actiones & mutationes specificantur potissimum à termino *ad quem*, vt animaduertimus ex Philosophis. Deinde actio debet denominari ab eo quod intendit *primò & per se*, non autem ab eo quod tantum ex ea sequitur; sed, vt docuimus, transsubstantiatio *per se & primò* intendit ponere corpus & sanguinem Christi Domini sub speciebus panis & vini, & ab hoc sic intento, destructio substantiæ panis & vini consequitur, cum prædicta veraque substantia desinat vi positoris corporis & sanguinis Christi Domini, vt suprà probatum est: igitur hæc actio non dicitur *substantialis* à suo termino à quo.

VII.

Neque eidem argumento satisfacit quod alij secundò respondent, actionem hanc dici *substantialem* non ratione *formalis termini*, sed tantum ratione *inadequati termini*, qui est *corpus & sanguis Christi Domini, vt præsentia*. Hoc, inquam, non satisfacit, primùm, quia actio semper specificatur à formali termino, & nunquam præcisè à substantia quæ tantum officitur formali termino actionis; aliàs omnes motus & mutationes essent substantiales, quia in *quantis, qualis, & ubi*, substantia includitur eo modo quo Christi Domini corpus & eius sanguis includuntur in sua reali præsentia: atqui mutationes istæ & motus non idèd dicuntur substantiales, sed accidentales tantum, vt patet de *augmentatione, alteratione, & latine*: igitur cum transsubstantiatio vocetur *substantialis* à Patribus & Conciliis, vt suprà vidimus, illa non debet esse actio quædam tantum accidentalis, seu quæ terminetur formaliter ad aliquod accidens.

VIII.

Nec denique eidem argumento satisfacit

I.

quod alij respondent, actionem hanc *indivisibiliter* per se primò terminari ad corpus & sanguinem Christi Domini & illorum præsentiam, ita ut producantur per illam quatenus stant sub illa præsentia; & proinde dici *substantialem*, quia corpus & sanguis Christi Domini, loquendo propriè, sunt substantia. Non, inquam, satisfaciunt, nunquam enim ex substantia & eius accidentibus fit *vnus formalis terminus* primò & per se productus per actionem, ut patebit factâ inductione per omnes actiones; sed primariò terminatur ad vnum, & secundariò ad aliud: ergo neque terminus *primò & per se* productus Eucharistice transsubstantiationis, quæ propriè est actio, erit Christi Domini corpus & sanguis simul cum sua præsentia: atque hinc patet actionem illam *idolatriam* non sufficere ad veritatem verborum formæ quibus Eucharistia conficitur.

II.

Obicit Scotus loco suprà citato, Patres dum loquuntur de hoc mysterio dicere, *ipsâ immolatione* is horâ ad vocem Sacerdotis calicis aperiri, *summis ima faciri*, terrena celestibus iungi: ut sanctus Gregorius libro 4. Dialog. cap. 18. quæ loquendi formula & similes tantum significant Christi Domini corpus & sanguinem acquirere de nouo præsentiam sub accidentibus consecratis, & proinde præsentiam illam esse formalem terminum transsubstantiationis Eucharistice.

Respondetur, sanctos Patres illis loquendi formulis & similibus velle tantum significare Christi Domini corpus & sanguinem quæ iam sunt in cælo, poni etiam sub accidentibus panis & vini ad verba consecrationis; non autem quasi de cælo descendant, nec implicet illud poni simul & semel in pluribus, & à se inuicem distantibus locis per motum localem propriè dictum, sicut de factò simul & semel ponuntur quotidie per celebrationem inuentum nostri sacris; vel velle significare eorum positionem sub accidentibus panis & vini, sese primò & per se terminare ad Christi Domini corporis & sanguinis substantiam; non autem nisi secundariò & consequenter ad illorum præsentiam.

ARTICVLVS III.

Vtrum transsubstantiatio sit quedam tantum vnitiua actio corporis Christi Domini cum speciebus.

IV.

Cum corpus, sanguis Christi Domini, & species consecrata, sint, in ratione talis *specificè* sacramenti, vnum totale signum, vt docuimus agendo de vnitate sacramenti Eucharistice; & inter illa, quatenus componunt istud totale signum, quadam vnio detur, præsens difficultas est, *Vtrum actio, quam transsubstantiatio Eucharistica formaliter dicit, consistat præciè in vnitione illorum inter se.*

Dux sunt hac de re Scholasticorum sententia; vna affirmans, quam tamen diuersimodè explicant: alij, vt Alanus libro 1. de Eucharistia, capite 35. & 37. Gregorius à Valentia disput. 6. de Eucharistia, questione 3. puncto 3. existimant formalem terminum huius actionis esse *primam illam radicalem coniunctionem & habitudinem, quam corpus & sanguis Christi Domini habent ad accidentia panis & vini*, seclusâ tantum sustentatione, sicut substantia panis & vini habebant antea; pro cuius intelligentia prædictus Gregorius notat *substantiam* habere *duplicem consun-*

ctionem & habitudinem ad sua accidentia: vnam quâ *subiectè* terminat in hærentem, seu dependentiam illorum, id est, quâ talis substantia est id in quo, *tantum in subiecto*, hæc & ista accidentia inhærent de factò: Alteram coniunctionem, seu habitudinem *radicalem*, quâ substantia sic est intimè præsens & coniuncta, vt ad eius præsentiam & coniunctionem illa prior habitudo & coniunctio subiecti ad sua accidentia statim naturaliter resiliat; inter quas duas coniunctiones ponit istud discrimen, quòd hæc posterior sit *substantialis*, prior verò *metè accidentalis*: quare vult formalem terminum huius actionis vnitiuè esse illum *substantialem* modum in Christi Domini corpore & sanguine productum de nouo, ratione cuius corpus & sanguis Christi Domini continentur sub speciebus consecratis ad modum substantiarum panis & vini, seclusâ tamen earum sustentatione.

B.

Alij item ex recentioribus ita sequuntur hanc primam opinionem, vt tamen velint *formalem terminum* huius vnitiuæ actionis esse aliquem modum *realem accidentalem* in Christi Domini corpore & sanguine productum, quo hæc (id est corpus & sanguis Christi Domini) obtineant *formaliter rationem substantialis contenti sub accidentibus panis & vini*, non habendo *rationem subiecti* cui inhaereant. Authores autem huius secundæ explanationis animaduertunt pro illius intelligentia *duplicem distinctionem* præsentiam substantiæ, comparatione suorum accidentium: vnam *ratione loci* & sitis in quo substantia existit cum illis: alteram *que ei conuenit ex eo quòd in-formatur ab illis*, & est de factò & reipsâ subiectum inhaesionis illorum, à qua posteriori præsentia substantia habet vt possit demonstrari sub illis in ratione contenti, quæ posterior præsentia, quia est propria substantiæ, volunt ad distinctionem alterius rectè appellari *substantialem*, & transsubstantiationem Eucharisticam ad illam, ratione superius explicatâ, terminari.

C.

Nostri propositio hæc est, *Transsubstantiatio præciè & formaliter sumpta non est actio vnitiua corporis & sanguinis Christi Domini cum accidentibus panis & vini aliquo modo ex duobus assignatis per explanationem præcedentis sententia*. Ita Quares expressè hac parte disput. 55. sect. 4. Valquesius disput. 181. cap. 1. & plures alij ex recentioribus.

D.

Probarur, actio vnitiua est omninò distincta ab actione conuersiua, quia in illa priori extrema manent salua & integra quoad suam entitatem, & membra vnienda supponuntur ibi existere, vbi sibi inuicem vniantur: in posteriori verò vnum definit omninò esse, & alterum non supponitur ibi entitatiuè existere, sed acquiri esse, vt patet in conuersionibus naturalibus: atque ex Conciliis & Patribus suprà relatis transsubstantiatio est actio conuersiua: igitur non est propriè tantum vnitiua corporis & sanguinis Christi Domini cum speciebus.

Deinde actio quam transsubstantiatio dicitur esse verè & propriè *substantialis*, vt patet ex citatis Patribus & Conciliis: at actio tantum vnitiua corporis & sanguinis Christi Domini cum speciebus, seu accidentibus substantiarum panis & vini non est *substantialis*, sed tantum *accidentalis*, quia ex corpore & sanguine Christi Domini & speciebus consecratis fit *vnus diuinitat per accidentem*, non autem *vnus per se*, cum species illæ non informant corpus & sanguinem Christi

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Domini, sicut forma materiam, vel econtra: nec item inter se vniuntur hypostaticè, ut constat ex dictis, & ex iis quæ Theologi tradunt 3. parte de vniõne hypostatica: ergo hæc actio, quam transubstantiatio dicitur, non est simpliciter vniuiua corporis & sanguinis Christi Domini cum speciebus consecratis.

Neque est quoddam auctores opinionis præcedentis primo modo explicatae dicant illam esse substantialem, eo quod iuxta illos hæc vniõ est ad præstandum munus substantiale ab illis superius explicatum; nam imprimis supposito, non concessio, quoddam substantia quælibet creata conferat suis accidentibus munus istud, non propter tamen dicitur, propriè & philosophicè loquendo, *substantiale*, & talis habitudo substantiæ ad propria accidentia *substantialis*; nec ex consequenti vniõ quæ ratione huius habitudinis est inter substantiam & propria accidentia, dicitur propriè *substantialis*; nam effectus tantum effectiua & nullo modo vitalis non demonstratur talis à causa sua purè & simpliciter efficienti, sed ab eo quod sibi inest *formaliter*, aliàs quid haberet pro principio merè effectiua substantiam, esset effectiua, quod nemo Philosophorum admittit: atqui munus istud, quod substantia panis & vini confert suis accidentibus ante consecrationem iuxta hanc opinionem, potest tantum esse in genere cause purè & simpliciter efficientis non vitalis; non enim potest esse in genere cause materialis vel formalis (quia aliàs non posset suppleri, quod tamen hæc opinio vult suppleri per substantiam corporis & sanguinis, quatenus per consecrationem succedit substantiæ panis & vini) ergo supposito non concessio, quod tale munus sit proprium substantiæ circa sua accidentia, non propter vniõ substantiæ ad accidentia ad hoc munus illis præstadium, erit *substantialis*, sed tantum merè & simpliciter *accidentalis*; & ex consequenti supposito non concessio, quod corpus & sanguis Christi Domini per transubstantiationem formaliter & præcisè consideratam sic vniatur accidentibus panis & vini, hæc transubstantiatio non erit propriè *substantialis*, sed dixerat *accidentalis*. Deinde idem prior modus refellitur, nam prima illa radicalis habitudo substantiæ ad propria accidentia, ut præciscit ab actuali eorum inhaerentia, nullam peculiarem ad illa dicit vniõnem: ergo actio per Eucharisticam transubstantiationem importata non potest formaliter consistere in eo quod corpus & sanguis sic coniungantur accidentibus panis & vini in Eucharistia. Consequentia est euidentis: Antecedens probatur, radicalis habitudo substantiæ ad propria accidentia nihil est aliud, loquendo præcisè, quàm naturalis eius aptitudo, ut sit principium materiale educationis & receptionis simul illorum tanquam subiectum inhaerentis, & hoc utroque modo sit etiam quædam causa conseruationis illorum; sed hæc habitudo ut sic nullā dicit ad illa vniõnem, quia hæc aptitudo radicalis illis nondum deductis, & proinde nondum existentibus inest & remanet in substantia: ergo prima & radicalis habitudo substantiæ ad propria accidentia, ut præciscit ab actuali eorum inhaerentia, nullam specialem ad illa importat vniõnem. Tertio, modus iste explicandi hanc sententiam supponit falsum, scilicet *educationem propriam accidentis in esse accidentis* è subiecto, esse aliquid distinctum ab actuali eius vniõne cum substantia tanquam subie-

A. *cto*: cum enim accidens sit entis ens, simul & semel educitur è subiecto, & ei vniatur, nec vnum est prius aliud, quasi illud in aliquo instanti naturæ prius habeat esse, quàm de facto vniatur subiecto, sicut contingit in anima rationali respectu corporis: ergo cum nulla detur vniõ accidentis cum sua substantia, præter illam quam actualis eius inhaerentia dicitur; corpus autem & sanguis Christi Domini in hoc sacramento nihil tale siue radicaliter, siue formaliter præstare possint accidentibus panis & vini, sit ut actio quam importat Eucharistica transubstantiatio non consistat formaliter in ea quæ talent illorum vniõnem faciat cum accidentibus panis & vini.

Atque ex hoc patet illud quo Gregorius à Valentia loco superius citato explicat, & simul probat hanc suam opinionem, esse falsum, dum scribit, *Si Deus poneret duas substantias, verbi gratia, lapidem & lignum penetrarint præcises in eodem prius loco, atque ex me tunc quæres cur accidentia vnius non inhaerant etiam in altera, siquidem quoad locum quidem ita præcises est, substantia vna accidentibus alterius, atque altera illa in qua haerent, restit & à priori responderem, quia non ita substantia vter intima quædam ac prima habitudine coniuncta est cum illis accidentibus vna substantia, atque altera, hoc est, non ita in eo casu substantia vter conuergetur lignum cum accidentibus lapidis, atque ipse lapis vnde fieret, ut non ita inhaerent in pane. Patet, inquam, esse falsum, nam ratio à priori cur accidentia vnius substantiæ non inhaerant alteri est quoddam hæc numero accidentia, & hæc numero substantia dicant naturalem ad se inuicem inclinationem, tanquam proprium subiectum, & formæ accidentales ad se inuicem; nullam verd ordinis naturalis ad alia alienius substantiæ accidentia. Quare in hac hypothesi duæ illæ substantiæ in eo conueniunt, quod parem habeant indistantiam ad accidentibus utriusque substantiæ & nullam habeant ad illa coniunctionem: in eo autem differunt, quod vna habeat naturalem aptitudinem & inclinationem ut sit subiectum inhaerentis suorum accidentium: altera verd minimè, sicut si duæ animæ poneretur intra idem numero corpus, propria quidè etiam abque actuali informatione, tunc duæ illæ animæ in eo conueniunt, quod parem haberent ab isto corpore indistantiam, & ex consequenti parem præsentiam haberent ad illud; in eo verd differunt, quod vna diceret naturalem habitudinem, seu inclinationem ad informandum hoc corpus, si sibi & nature suæ relinquatur: altera verd minimè, quæ naturalis habitudo, quia nihil est aliud quàm inclinatio naturalis: non dicit propriè aliquam *vniõnem* cum illo, licet eius reductio ad actum non sit nisi per actualem vniõnem animæ ad suum corpus: ergo cum substantiæ corporis & sanguinis Christi Domini sint alienæ respectu accidentium panis & vini, & vniõ accidentium ad propria substantiam sit tantum ut ei de facto inhaerant, imò sit ipsamet illorum actualis inhaerentia, & hæc, ut est accidentium panis & vini, non fiat per transubstantiationem Eucharisticam in corpore & sanguine Christi Domini, sit ut actio quam hæc transubstantiatio dicit non consistat foris alter in eo quod corpus & sanguis Christi Domini per illam accipiant ut de facto exerceant tale munus substantiale circa panis & vini accidentia, quod propria illorum substantia prius exercebat circa illa.*

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Eadem opinio refellitur etiam iuxta posterio-
rem sensum superius explicatum, Primò, quia
iuxta auctores huius explanationis, hæc poste-
rior præsentia convenit tantum substantiæ, ex
eo quod informatur ab accidentibus, & est rei
ipsa subiectum inhesionis illorum: sed corpus &
sanguis Christi Domini, non informantur ab
accidentibus panis & vini, nec sunt illorum sub-
iectum inhesionis; ergo non habebunt illam in
sacramento. Deinde hæc præsentia est solummo-
dò merum aliquid accedens, quod non potest
facere ut transubstantiatio sit verè & propriè ac-
tio seu conversio *substantialis*, nec ex eo quod
hæc præsentia dicitur esse propria substantiæ, se-
quitur transubstantiationem quæ ad illam dan-
dam, ut illi volumus, ordinatur, esse propriè *sub-
stantialem*; nam & emanatio proprietatis est soli
sue substantiæ propria, nec propterea tamen
quia terminatur ad accedens proprium non verò
ad substantiam, vel aliquid substantiale dicitur
substantialis: ergo pari iure esto hæc præsen-
tia sit soli substantiæ propria, non faciet tamen
ut transubstantiatio ad illam terminata sit actio,
seu conversio substantialis.

II. Confirmatur, effectus formalis nunquam po-
test separari à causa sua formalis in genere causæ
formalis: sed hæc præsentia substantiæ per mo-
dum contenti sub propriis accidentibus, ut expli-
catur ab eius auctoribus, est aliquid intrinsecum
formalis effectus inherens actualis accidenti-
um quæ reipsa subiectiont in substantia: cor-
pus autem & sanguis Christi Domini in sacra-
mento Altaris non habent de facto quòd sint
subiecta inhesionis accidentium panis & vini;
ergo etiam neque habent ut sint in illis tanquam
substantiale contentum modo ab istis auctoribus
explicato. Maior est certa apud omnes, simili-
ter Minor quoad secundam sui partem, nam fi-
des docet accidentia panis & vini in Eucharistia
esse absque ulla substantiæ subiecto actualis in-
herentia: quoad primam verò sui partem pro-
batur, inexistencia accidentium in substantia
tanquam subiecto inhesionis, & hæc specialis
ratio *contenti* eodem modo sese habent respectu
substantiæ in accidentibus, vel sub accidentibus
illi de facto inherentes ad actuale eorum
inherentiam, quo modo deperditio termini à
quo, seu *vbi*, quod iam possidetur, & acquisitio
noui *vbi* ad mutationem loci propriè & essentia-
liter consideratur, quia ut posterior formalitas
essentialiter sequitur ad priorem, nec prior, ut
est aliquid mutationis verè localis, dari potest
absque posteriori, nec e contra; sic etiam impli-
cat accedens inherere actu substantiæ tanquam
subiecto, quia & substantia modo sibi proprio
in ratione subiecti materialis sit seu continetur
sub illo; sicut implicat materiam informari, &
eamdem formam à prædicta materia per formam
non contineri, nam eo ipso quo accidentia in-
herent substantiæ tanquam subiecto, habent
substantiam sub se eo genere quo est subiectum;
& proinde substantia hoc sensu est substantiale
eorum *contentum*: & si substantia definit suste-
nere accidentia, simul etiam definit esse tale illorum
contentum, quia hæc contentia fundatur
in actuali accidentium existentia in substantia,
tanquam subiecto suo principali, & ad illum in-
trinsecè & necessariò resultat, nec una illarum
formalitarum propriè & formaliter considerata
potest poni, quin altera ponatur, ut patet in ex-
emplis allatis; sed dux illæ formalitates, de-

III. *perditio vni* ubi quod possidetur, & acquisitio
noui sunt de formalis & intrinsecò conceptu &
effectu mutationis propriè localis, ut omnes do-
cent communiter in physicis: ergo & realis in-
existencia accidentium in substantia, tanquam in
subiecto principali, & prædicta specialis ratio
contenti per modum substantiæ sub accidentibus
isti substantiæ de facto inherentes, erunt de
formali conceptu & ratione formalis effectus
actualis inherens accidentium in substantia,
tanquam subiecto principali.

Neque huic rationi satisficit quod iidem au-
thores respondent, veram quidem esse *inspiciendo*
rem naturaliter substantiam per idem omnino *sub-
stantialiter* contineri sub accidentibus suis, per quod
sustinet, usque subiectioni; sed tamen hæc contineri
& subiectioni posse apprehendi tanquam duas res, qua-
rum prior latius patet posteriore; quia quidquid
subiectioni continetur, non tamen e contra quicquid
continetur subiectioni, & proinde Deum posse facere
ut aliqua substantia, cuiusmodi sunt corpus & san-
guis Christi Domini sint ad modum contenti *sub-
stantialis* sub accidentibus, quæ tamen illis non in-
herent, sicque contentiam hanc nullo modo
ingredi formalem effectum actualis inherens
accidentium in substantia.

Hoc, inquam, non satisficit, nam & contineri
potest duobus modis considerari, Primò, ut præci-
datur de substantia conformiter ad modum pro-
prium substantiæ contentæ sub suis accidentibus:
Secundo, ut dicitur de re quælibet quomodo con-
tenta in alio, quæ passiva contentia latius patet
priori explicatâ; hæc enim posterior convenit &
vino in lagena contento. & pluribus aliis rebus
nullam rationem subiecti materialis & inhesionis
habentibus respectu suorum contentium; unde inter
posteriores hanc passivam contentiam & priorem
est hæc distinctio, quod res contentæ posteriori modo
non dicantur contineri sub aliis per modum contenti
substantialis: verbi gratiâ, Deus consecrat materialia quædam
accidentia modo extensiuo extra quodlibet sub-
iectum inhesionis, & in illis includat aliquam
substantiam longè aliam à propria illorum sub-
stantia ad eum ferè modum quo aqua continetur
in vase, tunc hæc substantia non dicitur contineri
sub istis accidentibus per modum substantiæ,
quia accidentia hæc sic à Deo consecrata habent
se merè per accidentia ad illam in ratione contenti
substantialis, prout auctores præsentis sententiæ
vsurpant hæc, contentum substantiale, iam quando
nostra ratio vult substantiam contineri sub acci-
dentibus, esse aliquid formalis effectus actualis in-
herens accidentium in substantia ananiam subie-
cto id tantum intendit de priori contentia, quæ
ut sic non latius patet, quàm rō *sistere* ac-
cidentia usque subiectioni; & proinde auctores con-
tra quos agimus non bene inferunt rō *contineri*,
sumptum præci-
datur de substantia conformiter ad modum pro-
prium substantiæ contentæ sub suis accidentibus:
Secundo, ut dicitur de re quælibet quomodo con-
tenta in alio, quæ passiva contentia latius patet
priori explicatâ; hæc enim posterior convenit &
vino in lagena contento. & pluribus aliis rebus
nullam rationem subiecti materialis & inhesionis
habentibus respectu suorum contentium; unde inter
posteriores hanc passivam contentiam & priorem
est hæc distinctio, quod res contentæ posteriori modo
non dicantur contineri sub aliis per modum contenti
substantialis: verbi gratiâ, Deus consecrat materialia quædam
accidentia modo extensiuo extra quodlibet sub-
iectum inhesionis, & in illis includat aliquam
substantiam longè aliam à propria illorum sub-
stantia ad eum ferè modum quo aqua continetur
in vase, tunc hæc substantia non dicitur contineri
sub istis accidentibus per modum substantiæ,
quia accidentia hæc sic à Deo consecrata habent
se merè per accidentia ad illam in ratione contenti
substantialis, prout auctores præsentis sententiæ
vsurpant hæc, contentum substantiale, iam quando
nostra ratio vult substantiam contineri sub acci-
dentibus, esse aliquid formalis effectus actualis in-
herens accidentium in substantia ananiam subie-
cto id tantum intendit de priori contentia, quæ
ut sic non latius patet, quàm rō *sistere* ac-
cidentia usque subiectioni; & proinde auctores con-
tra quos agimus non bene inferunt rō *contineri*,
sumptum præci-

IV. *perditio vni* ubi quod possidetur, & acquisitio
noui sunt de formalis & intrinsecò conceptu &
effectu mutationis propriè localis, ut omnes do-
cent communiter in physicis: ergo & realis in-
existencia accidentium in substantia, tanquam in
subiecto principali, & prædicta specialis ratio
contenti per modum substantiæ sub accidentibus
isti substantiæ de facto inherentes, erunt de
formali conceptu & ratione formalis effectus
actualis inherens accidentium in substantia,
tanquam subiecto principali.

Neque huic rationi satisficit quod iidem au-
thores respondent, veram quidem esse *inspiciendo*
rem naturaliter substantiam per idem omnino *sub-
stantialiter* contineri sub accidentibus suis, per quod
sustinet, usque subiectioni; sed tamen hæc contineri
& subiectioni posse apprehendi tanquam duas res, qua-
rum prior latius patet posteriore; quia quidquid
subiectioni continetur, non tamen e contra quicquid
continetur subiectioni, & proinde Deum posse facere
ut aliqua substantia, cuiusmodi sunt corpus & san-
guis Christi Domini sint ad modum contenti *sub-
stantialis* sub accidentibus, quæ tamen illis non in-
herent, sicque contentiam hanc nullo modo
ingredi formalem effectum actualis inherens
accidentium in substantia.

- I. calis, si verò considerentur in ordine ad motum propriè localem, tunc ingrediuntur formalem illustrationem & effectû, nec vt sic vnum illorum potest dari sine alio, nec vnum patet latius altero; quare cum auctores huius opinionis iuxta posteriorem modum, loquantur de passiva continentia propria substantiæ respectu suorum accidentium, & hæc, vt ostendimus, sit inseparabilis ab actuali inheretia accidentium in substantia, sitque aliquid formalis illius effectus, sic vt actio quam importat Eucharistica transubstantiatio non cõsistat formaliter in eo quod det corpori & sanguini Christi Domini esse *per modum contenti* sub accidentibus panis & vini, vt est proprii substantiæ: Neque eos quicquam iuvat exemplum dei sumptum à substantiæ creata, in qua duas distinguimus formalitates; vnam, quâ præciè est *modus*, alteram quâ præciè *complet & terminat* substantiam, & hæc posse dari sine illa, licet non econtrâ, vt patet in mysterio Incarnationis. Hoc, inquam, exemplum nihil quicquam iuvat illos; est enim longè dispar ratio vt facillè potest intelligi ex dictis suprà disp. 2. art. 3. & 9. ad 2. quæst. huius partis: item disp. 1. art. 1. & 4. ad 3. quæst. eiusdem partis; nam *vt subsistere* sumptum præciè & formaliter nõ importat in suo formali conceptu *modificare*, nec modificatio est aliquid formalis effectus substantiæ, quâ præciè est substantia; nam substantiæ personarum diuinarum sunt propriæ & formaliter substantiæ, & cõmunicant formalem quasi effectum substantiæ, vt præciè substantiæ est, diuina essentia, nec tamen illam modificat, hæc ratio *modi* tenet: tantum ex parte *materialis* substantiæ, quæ quatenus est substantiæ creatæ, est duntaxat aliquis *modus* illius: at quoad præciam & formalem rationem substantiæ postulat tantum *compleri* substantiam vltimatè in ratione substantiæ; in præsentia verò difficultate *vt facere vt substantia sit ad modum contenti* substantiæ sub & in accidentibus substantiæ, cui hæc de facto inheret, tenet se ex parte formalis effectus actualis inheretiz eiusmodi accidentium in propria substantia.
- II. Tertio, sic refellitur eadè sententia iuxta eundem posteriorem modum intellecta; ea tantum passiva continentia corporis & sanguinis Christi Domini sub accidentibus panis & vini requiritur ad transubstantiationem Eucharisticam, quæ iuxta commune loquendi modum sufficit ad veritatem propositionis cõstantis pronomine, *hic, hec, hoc*, demonstrante per accidentia externa suum substantium, vt integrè & adæquatum contentum sub illis; nam ex hoc significadè modum deduximus illam ex verbis vtriusque formæ huius sacramenti: sed ad veritatem talis propositionis, iuxta commune loquendi modum (penes quem sensus & veritas vtriusque sacramentalis propositionis debet attendi & diiudicari) & ad exprimendum substantium correspondens pronomini demonstratio, vt adæquatum contentum sub accidentibus externis per quæ fit hæc demonstratio, non requiritur specialis illa passiva continentia corporis & sanguinis Christi Domini sub accidentibus quam fingit hæc opinio; sed posterior illa à nobis superius explicata sufficit, quia homines dum hæc significacionem impoluerunt pronomini, *hic, hec, hoc*, vt determinat per suum substantium pro faciendâ tali illius demonstratione *per modum contenti* sub eiusmodi accidentibus, nihil quicquam cogitatur de illa speciali passiva continetia, nec etiam eruditissimi quando effor-

A mant similes propositiones, vt quilibet potest de seipso per experimentum iudicare, sed tantum cogitant de posteriori passiva continentia superius explicata, quâ nimirum intelligunt eiusmodi propositionibus affirmate, nullam aliâ substantiam demonstrari vt contentâ sub accidentibus istis sensibilibus per quæ tunc fit demonstratio, quàm illa quæ importatur per substantiæ pronominis *hic, hec, hoc*, in tali propositione: igitur sola illa posterior passiva continentia corporis & sanguinis Christi D. sub accidentibus panis & vini sufficit ad Eucharisticâ transubstantiationem, & proinde cum illa, vt sic, nõ importet speciale illam corporis & sanguinis Christi D. vnionem cum accidentibus, mediante aliquo reali modo per actionem transubstantiativâ productâ in corpore & sanguine Christi D. actio quæ importatur per Eucharisticam transubstantiationem non erit formaliter hæc specialis vnio, seu vnio corporis & sanguinis Christi D. cum accidentibus panis & vini, quæ in corpore & sanguine Christi D. vt sic contentis producat aliquem modum specialè accidentale, ratione cuius cõtineatur sub illis per modum contenti substantiæ absq; actuali inheretia.

Quarto, iuxta hanc opinionem transubstantiatio est propriè loquedo, actio tantum accidentalis, cuius immedietatè terminetur ad modum accidentalem: nec eos iuvat illa, quam ibi faciunt, duplex consideratio transubstantiationis, nimirum *in ratione actionis*; deinde *in ratione successione*; sufficere terminum, iuxta posteriorem eius considerationem esse substantiale, quod hic habet locum: hoc, inquit, non iuvat, nam in præcisa & formali ratione conuersionis importatur formalis ratio actionis; est enim cõuersio, species quædâ actionis quæ à formali modo suæ tendentiæ ad terminum specificatur; quare vt est substantialis, debet etiam in ratione actionis habere aliquid substantiale pro formali termino, sic enim vnio humanitatis ad personalitatem Verbi diuini est substantialis, sic cõuersio alimentum in alitum, quia nutritio & aggrèssatio terminantur ad partes quasdam substantiales de nouo acquisitas, vt expressè docet Arist. lib. 1. de generat. cap. 9. text. 33. & ad illum locum Comibricenses obseruant: item Murcia ad eundem lib. Arist. disp. 4. quæst. 1. & alii satis communiter, sic etiam in generatione hominis; licet enim anima rationalis non producat a generante, sed sit à solo Deo creatore illam, substantialis tamen eius vnio ad corpus fit actione vnitivâ terminante se ad quer. tam modum substantialem duas istas partes inter se substantialiter connectentem, vt iudem Philosophi agendo de illa satis communiter docent.

D Tandem hæc vtræque explicatio præcedentis sententiz refellitur ex eo quod planè incidit in opinionem Scoti, scilicet *hanc actionem esse formaliter adductivam*, quæ enim sunt ibi dicta contra illam possunt facillè accommodari contra istam opinionem; non enim potest intelligi modus aliquis, siue sit *substantialis*, siue *accidentalis* poni in corpore & sanguine Christi Domini sub accidentibus panis & vini; nisi vel secundum nostrum concipiendi modum prius aut saltem simul reproducantur ibi; vel nisi iuxta modum loquendi Scoti adducantur, cum hæc sint per transubstantiationem realiter & substantialiter sub istis accidentibus, & non duntaxat secundum aliquod nouum accidens, putâ *vbi*, vel aliquid aliud simile, quemadmodum non possumus intelli-

I. gere animam rationalem actione generantis uniri suo corpori, nisi intelligamus eam prius naturā fuisse à Deo ibi creatam: ergo quibus argumentis auctores prioris sententiæ reiiciunt prædictam sententiam Scoti, & hæc illorum sententia debet reiici.

ARTICULVS IV.

Quædam consecratoria colliguntur ex doctrina præcedentis articuli.

PRIMUM est, actionem Eucharisticā transubstantiatione importatam non esse formaliter nouam introductionem corporis & sanguinis Christi Domini sub accidentibus panis & vini, quā corpus & sanguis Christi Domini sustentent, absque tamen inhaerentia, in genere causæ efficientis hæc accidentia sicut antè consecrationem propria illorum substantia ea sustentabat, & eo modo ad inuicem alligentur, vt vnum attrahat aliud quocumque deferatur localiter, quod tamen nonnulli recentiores volunt; nam cum auctores illi nolint corpus & sanguinem Christi Domini illo modo poni per adductionem, vel reproductionem sui, & omnisrealis introductio vnus entis sub alio præsupponat illud realiter ibi naturā prius existere, vbi introducit, aut saltem simul produci quando antea non erat realiter, vt patet in anima rationali quæ simul creatur & ponitur intra corpus humanum ad illam vltimatē dispositum, deberent assignare aliquam actionem verè & propriè dictam, per quam corpus & sanguis Christi Domini accipiant de nouo ibi suam entitatem, vel per quam afferantur, quod tamen nullus illorum facit; & præterea faciunt (sicut & auctores sententiæ articulo præcedenti recte) transubstantiationem actionem tantum purè & simpliciter loquendo, accidentalem, vt facillè intelligitur ex dictis eodem articulo tertio, & quamvis non repugnet Deum dare corpori & sanguini Christi Domini vim aliquam in genere causæ efficientis per quam accidentia panis & vini conferuntur absque subiecto inhaerentis, similiter & vim aliquam illis accidentibus, quā corpus & sanguis Christi Domini sub illis contenta eis alligentur, & ab eis attrahantur quocumque deferantur localiter (cum hæc & similia sint de genere puræ efficientiæ extrinsecæ, quam Deus potest cui libet prout voluerit communicare) non tamen hæc vtraque virtus videtur hic necessaria, vel etiam sufficiens pro actione Eucharisticæ transubstantiationis, non quidem necessaria, quia rectè possumus intelligere totius substantiæ panis & vini conuersionem in corpus & sanguinem Christi Domini factam per verba formæ; item hæc duo poni realiter vñ horum verborum, & contineri sub accidentibus panis & vini, eisque alligari & attrahi quocumque deferantur accidentia, atque impressione realis cuiusdam qualitatis ad hoc illis à Deo facta, scilicet per posteriorem corporis & sanguinis Christi Domini passuum continentiam sub accidentibus panis & vini præcedenti articulo explicatam; vt enim rectè intelligimus vinum verè contineri in dolio, & illud deferri quocumque dolium deferatur sine aliqua qualitate tanquam principio effectiui diuinitis ei superaddita; sic etiam eo ipso quo corpus & sanguis Christi Domini per transubstantiationem ponuntur diuinitis tanquam adæquatum sub-

A. stantiale contentum, quod iuxta communem loquendi modum demonstratur per accidentia panis & vini tanquam ens aliquod permanentens, rectè intelligimus eas sic tandiu remanere ad se inuicem alligatas, quandiu nullum dabitur corruptionis, vel desitionis, aut separationis eorum à se inuicem principium, quod tunc nullum apparet, quandiu hæc accidentia à solo Deo extra subiectum inhaerentis conseruata suam naturalem vim agendi & patiendi retinent; hæc item vtraque vis prædicta ad intentum huius opinionis non videtur sufficiens pro stabilienda transubstantiationis Eucharisticæ; nam vult corpus & sanguinem Christi Domini succedere in proprio illo substantiali munere quod substantiæ panis & vini conferant suis accidentibus; hæc autem introductio non dat istud in ordine ad accidentia panis & vini, nam si det, dat illis in genere causæ tantum instrumentalis & purè efficientis; propria verò substantia dat illis tanquam causā in suo genere principalis, & prima, & duntaxat in genere causæ materialis; est enim conseruatio accidentium per subiectum veluti quadam continuata illorumeductio à subiecto, sicut conseruatio substantiæ est quadam continuata illius productio; est autem hæceductio accidentium è subiecto aliquid proprium causæ materialis postulans ex intrinseca sua ratione actuale inhaerentiam, & proinde actuale substantiæ existentiam sub illis: conseruatio verò quam præterit hæc opinio est causæ tantum efficientis, quæ est omnino extrinseca suo effectui, & vbi est tantum instrumentalis comparatione Dei agentis principalis, non inserti necessariò præsentiam realem sui propè suum effectum, & multo minus intra illum; quare ex tali virtute conseruandi accidentia absque subiecto, realis corporis & sanguinis Christi Domini continentia ad modum substantiæ sub illis sufficienter inserti non poterit, cum non sola actualis eorum conseruatio, vt est propria & peculiaris substantiæ, sed & prima radix conseruationis illorum, quatenus est propria substantiæ, & per modum substantialis eorum contenti, tota proueniat à substantia vt subiectum est, seu quatenus hæc & illa accidentia possunt ex ea educi & ei inherendo conseruari; cui non obstat quod dantur quædam accidentia soli materiæ inherenteria quorum tamen conseruationem & forma concurret; nam forma id tantum præstat in quantum informat illorum accidentium materiam, quatenus absque tali informatione non haberet naturaliter vim sustentandi eiusmodi accidentia: idèquæ cum corpus & sanguis Christi Domini non informant, nec possint informatæ substantiam panis & vini, conseruatio actualis eiusmodi accidentium, vel etiam prima conseruationis eorum radix, vt est propria substantiæ, illis non poterit communicari: & si quæ vis communicetur corpori & sanguini Christi Domini ad conseruandum accidentia in hoc sacramento, cum hoc sit in genere puræ efficientiæ extrinsecæ, & solummodo instrumentalis, non efficitur ratione illius dicantur esse per modum contenti substantialis sub illis, loquendo propriè; sicque transubstantiatio Eucharistica non consistit formaliter in tali introductione corporis & sanguinis Christi Domini per modum contenti substantialis sub accidentibus panis & vini conseruando illa extra subie-

um, & habendo specialem aliquam ad illa alligationem.

Secundum corollarium est, formalem terminum transubstantiationis Eucharistice sumptum præcisè, non esse modum aliquem accidentalem, qui per illam producat in corpore & sanguine Christi Domini. Vt intelligatur & probetur hoc corollarium, duo sunt præmittenda; vnum est in transubstantiatione Eucharistica duo posse distinguì: Primum est, ratio transubstantiationis, vt præcisè transubstantiatio est. Secundum, ratio sacramentalis transubstantiationis, seu vt est sacramentalis; illa sumpta præcisè consistit in eo quod vna substantia secundum se totam conuertatur in aliam, abstracta ab eo quod accidentia prioris substantiæ contineant posteriorem; item quoddam posterior substantia sit modo indiuisibili, vt patet ex dictis de conditionibus requisitis ad veram & propriè dictam simpliciter transubstantiationem. Altera postulat in Eucharistia vt corpus & sanguis Christi Domini contineantur sub accidentibus panis & vini modo indiuisibili, & sint tota in toto, & tota in qualibet parte, quia debent significari per accidentia panis & vini tanquam cibus & potus.

Alterum est, duplicem distinguì formalem terminum apud Philosophos: vnum qui ad distinctionem posterioris vocatur *formalis terminus* qui, & iste terminus nihil est aliud, quàm forma illa quæ actio agentis intendit ex se & sua natura communicare patienti, seu genito vel producto, iuxta quem sensum anima rationalis est terminus formalis in generatione hominis. Alter formalis terminus datur, qui ad distinctionem prioris vocatur *formalis terminus quo*, & ille nihil est aliud in vera actione vnitiva, quàm entitas illa quæ mediante, tanquam quodam nexu, agens actione quadam immutatiuâ coniungit patienti formam quam ei communicat, & ad hoc vt talis vnitiva actio sit, loquendo propriè, *substantialis*, non est factio quoddam formalis eius terminus priori modo sumptus sit *substantialis*, sed etiam requiritur quod formalis terminus posteriori modo dictus, sit etiam *substantialis*, quemadmodum videtur est in vnitivione humanitatis Christi Domini ad Verbum diuinum, quia aliàs vnitio in hæresi Nestoriana esset, loquendo propriè, *substantialis*, quod tamen omnes Theologi negant. Idem patet in vnitivione animæ ad corpus, vt quando actio illa non est *vnitiva simpliciter*, sed vel simpliciter productiva, vel reproductiva alicuius substantiæ, tunc non sufficit quod formalis ille terminus priori modo dictus sit vera substantia, vel aliquid substantiale; sed insuper requiritur, vt formalis ratio sub qua, & secundum quam, actio tendit in terminum, item & nexus utramque substantiam coniungens, sit aliquid substantiale, aliàs desineret esse, propriè loquendo, actio *substantialis*, quin etiam & quilibet actio vnitiva duarum substantiarum inter se, esset similiter quædam actio *substantialis* verè & propriè dicta, quod nemo admittit. His duobus prænotatis,

Probatur corollarium, quod est merè extrinsecum transubstantiationi, quatenus transubstantiatio est, non potest esse formalis terminus Eucharistice transubstantiationis quatenus transubstantiatio est: atqui vno corporis & sanguinis Christi Domini cum speciebus, seu accidentibus panis & vini, seu intima eorum coniunctio & habitudo ad accidentia panis & vini, similis ei quam substantiæ panis & vini habe-

bant ad propria accidentia, est aliquid omnino extrinsecum Eucharistice transubstantiationi, quatenus præcisè est transubstantiatio, quemadmodum patet ex dictis articulo primo de transubstantiatione, vbi ostendimus ad transubstantiationem non requiri absolute, vt terminus ad quem succedat loco, spatio, vel sub iisdem accidentibus sub quibus erat eius terminus à quo: igitur talis vnitio & habitudo corporis & sanguinis Christi Domini ad accidentia panis & vini non est formalis terminus transubstantiationis Eucharistice, quatenus transubstantiatio est.

Deinde omnis differentia constitutiva speciei, debet quoad conditionem sibi essentialem esse eiusdem rationis entitatiuæ cum suo genere, quia hoc per illam contrahitur, nec ab illo distinctione reali perfecte distinguitur: sed genus ad transubstantiationem est conuersio substantialis, habens pro suo formali termino iuxta utramque prædictam huius vocis, *formalis terminus*, acceptionem, terminum *substantialem*, vel ut propriam sibi differentiam contrahentem mutationem ad conuersionem substantialem; verique autem terminus formalis per istam priorem sententiam assignatus, est tantum *accidentalis*, vt intelligitur ex dictis pro præcedenti propositione: ergo non potest esse formalis proprius terminus Eucharistice transubstantiationis, vt præcisè est talis species transubstantiationis.

Tandem vbi vna est specie actio æquipollens duabus formaliter distinctis, illud quod, præcisè sumptum, vni duntaxat correspondet, non potest, vt sic, assignari pro formali termino alterius; quia aliàs iam confunderentur, nec vna illarum esset magis hæc, quàm ista: atqui transubstantiatio Eucharistica adæquatè sumpta æquipollens duabus actionibus, quarum vna consistit in vera & reali positione corporis & sanguinis Christi Domini per veram & realem conuersionem totius substantiæ panis & vini in illa: altera quæ corpus & sanguis Christi Domini vniuntur sacramentali vnitivæ ad species seu accidentia panis & vini, vt component vnum totale signum sacramentale huius determinatæ speciei; & vt posterior hæc actio est merè *accidentalis*; sic etiam potest tantum habere formalem terminum *accidentalem*: ergo talis terminus non potest esse formalis terminus prioris, quem tamen hic inquirimus: atque vis huius vltimæ rationis confirmabitur amplius ex dicendis inferius pro nostra sententia.

ARTICVLVS V.

Soluntur fundamenta contrariæ sententiæ articulo superiori relatæ.

PRIMUM iuxta priorem contrariæ sententiæ explicationem est, omnis conuersio substantialis tunc fit propriè, quando vna substantia succedit alteri in aliquo manere substantiali respectu alicuius tertij: exempli causâ, conuersio ligni in ignem quando forma ignis succedit formæ ligni informando eam materiam quæ prius informabatur formâ ligni; sic enim mutationes illæ sunt propriè conuersiones substantiales: quod idem facit est animaduertere in omnibus aliis conuersionibus naturalibus etiam propriissime dictis: atqui per transubstantiationem Eucharisticam substantiæ panis & vini propriè conuer-

L tunc in corpus & sanguine Christi Domini, vt ex professo docuimus; & illud in quo corpus & sanguis Christi Domini succedunt substantię panis & vini, est *eorum passiva continentia* sub istis speciebus; quibus ita dependent, vt tamdiu sint ibi & remaneant, quamdiu species consecratae sunt integrę, & tam ad illarum morum, quę destructionem moueantur & definant esse sacramentaliter. Item posterior illa habitudo & coniunctio substantię ad sua accidentia est quoddam munus substantiale, quia conuenit soli substantię, nec vllum aliud munus substantiale potest assignari, quod corpus & sanguis Christi Domini, vt posita per transubstantiationem sub speciebus consecratis, exerceant circa illas: igitur actio per quam corpus & sanguis Christi Domini formaliter ponuntur sub accidentibus panis & vini; & formalis terminus istius actionis nihil est aliud, quę predicta eorum vnio ad accidentia panis & vini per predictum substantialem modum.

II. Respondetur, Maiorem simpliciter & absolute sumptam esse tantum veram de *formali conuersione*, non autem de *transubstantiatione*, absolute & simpliciter secundum se considerata, vt expressę docuimus suprà agendo de conditionibus ad illam essentialiter requisitis; non enim idē formaliter & præcisę loquendo, successio substantiarum sub isdem numero accidentibus datur in Eucharistica transubstantiatione, quia simpliciter est transubstantiatio, vel totalis conuersio; sed quia est talis in *indiuiduo*, seu quia est sacramentalis, vt intelligitur ex dicendis; quare munus istud substantiale corporis & sanguinis Christi Domini circa accidentia panis & vini est fictitium, & sese habet merē per *accidens* ad transubstantiationem, vt est præcisę transubstantiatio, abstrahendo ab indiuiduali eius ratione, quā nimirum est *sacramentalis*; nec proinde vllum tale munus debet assignari in corpore & sanguine Christi Domini, ad hoc vt substantię panis & vini verē & propriē transubstantientur in illa.

III. Secundum est, Eucharistica transubstantiatio est conuersio substantialis: ergo debet formaliter terminari ad aliquid substantiale corporis & sanguinis Christi Domini: sed hæc posterior vnio & coniunctio corporis & sanguinis Christi Domini ad accidentia panis & vini est substantialis, quia est ad munus quoddam substantiale, & præter illam nihil sit de nouo per Eucharisticam transubstantiationem; ergo sola illa coniunctio præcisę sumpta est formalis terminus Eucharistica transubstantiationis.

IV. Respondetur, huic argumento fuisse satisfactum in responsione superioris; nam concessa Maiore, negatur Minor quoad vitamque sui partem intellecta de predicto munere fictitio substantię circa propria accidentia.

Primum argumentum, iuxta posteriorem contrarię sententię explicationem est authoritas S. Thomę hac parte quæst. 78. art. 5. dicentis, *Per consecrationem non fieri vt corpus Christi sit corpus Christi, quia iam antea hoc erat, sed fieri vt contentum sub his speciebus sit corpus Christi*.

Respondetur primum, authoritatem sancti Thomę relatā nihil fauere isti sententię; nam ibi non explicat sub quā ratione corpus Christi Domini terminet Eucharisticam transubstantiationem, sed agit tantum de suppositione (provt hic terminus *suppositio* sumitur apud Dialecticos) huius termini *hoc* in forma consecrandi corpus

A Christi Domini, quam vult esse significare *contentum sub speciebus* provt sumptum generaliter sese habet ad substantiam panis & ad corpus Christi Domini, nimirum quatenus (vt sanctus Thomas ibi loquitur) significat *substantiam in comuni sine qualitate*, id est sine forma determinata, quam tamen suppositionē, seu acceptionem terminat, *hoc*, agendo de verbis formę huius sacramenti, ostendens non esse ita conuenientem, cū pronomen *hoc*, sumatur ibi *adiectiue*, & proinde solum Christi Domini corpus, cui tantquam suo substantio adicitur, significet; & idē sanctus Thomas huic suę explicationi pronominis *hoc*, in predicta forma consecratoria subiicit verba quę hæc sententia refert ex illo in suum fauorem.

B Deinde quamuis sanctus Thomas extra expositionem predictę particulę *hoc*, istud alibi diceret, etiam inter explicandum formalem terminum Eucharisticę transubstantiationis, adhuc nihil faueret isti opinioni, nam semper responderetur cum loqui de transubstantiatione Eucharistica, vt hæc est talis in *indiuiduo*, seu, vt præcisę sacramentalis; non autem de illa secundum præcisam eius rationem transubstantiationis, quā est *transubstantiatio*; quo ramen modo hic eius qualiter & terminum formalem inquirimus: quo etiam modo si quę repertantur similia apud eundem sanctum Thomam debent intelligi ab illo dicta de transubstantiatione Eucharistica, vt est præcisę sacramentalis.

C Secundum est: talis modus est Deo possibilis, & facilis ad explicandum transubstantiationis mysterium: possibilis quidem, quia sicut in mysterio Incarnationis per actionem virtutum humanitatis ad Verbum, quidam modus substantialis est productus in humanitate, ratione cuius in illa reperitur incompossibilitas ad subsistendum propriā substantiā, & specialis quædam transcendentalis habitudo ad personalitatem Verbi diuini, quā illi est vnita & non alteri personę: pari iure nihil repugnat dari absolutā Dei potestate modum aliquem, quo Christi Domini corpus & eius sanguis accipiant predictam illam *rationem contenti* sub accidentibus panis & vini, non habendo rationem subiecti inhesionis illorum; qui modus, vt inexistens corpori & sanguini Christi Domini sub istis accidentibus, non comparatur sub illis isdem aliam substantiam in *ratione contenti*; sicque transubstantiatio consistet in predicta actione vniueta productiua predicti modi accidentalis in corpore & sanguine Christi Domini.

D Respondetur, hic non queri quid Deus possit absolutā suā potentia, sed quid de facto instituerit; quare cum constet ex dictis illum instituisse transubstantiationem in ratione *substantialis conuersionis actionis*, non autem simpliciter *virtute* corporis & sanguinis Christi Domini ad accidentia panis & vini, & iste modus accidentalis non possit esse sufficiens terminus actionis conuersionis substantialis: item cum constet quoddam actio purē & simpliciter vniueta, etiam substantiarum ad inuicem, vel vnus substantię ad aliqua accidentia alterius seu alienę substantię (cuiusmodi sunt accidentia substantiarum panis & vini comparatione corporis & sanguinis Christi Domini) supponat extrema vnienda vt existentia vbi vniuntur, aut saltem ad minima simul producti cum vniuntur inter se, sic vt quia

I. nec Christi Domini corpus & sanguis dicuntur ab authoribus istius sententiae produci per transubstantiationem, vel etiam ibi simul praexistere: sit, inquam, ut esto, modus iste sit possibilis, quia tamen non est conueniens mysterio transubstantiationis, prout nobis per Patres & Concilia est traditum & explicatum, non sit admit- tendus pro vero formali termino Eucharisticae transubstantiationis, ut est praecise transubstan- tiatio, sed si esset de facto admitendus, esset tantum pro Eucharistica transubstantiatione, ut & quatenus est talis in individuo, & est sacramen- talis.

Neque exemplum desumptum ab illo modo substantiali qui factus fuit in humanitate per ac- tionem vniuini illius ad personalitatem Ver- bi diuini potest inferre huic sententiae; nam extrema quae ibi vniuntur, supponuntur isti vni- tioni, & vt existencia vniuntur: item quemad- modum vniuntur substantialiter, & actio illo- rum vniuina est, loquendo proprie, substantialis; ita habet formalem terminum substantialem, & vt vnita faciunt *vnus ens per se*: at in praesenti difficultate alterum ex duobus extremis inter se vniendis non supponitur existere *ibi emittitur*, & substantialiter ante sui vniitionem ad alterum, scilicet corpus & sanguis Christi Domini; & v- nitio illa corporis & sanguinis Christi Domini cum accidentibus panis & vini, quaecumque illa sit, est tantum merè accidentalis: ergo cum Eucha- ristica transubstantiatio sit, loquendo proprie, *substantialis*, debet ei assignari aliquid reale sub- stantiale pro formali termino huius vniitionis, seu transubstantiationis iuxta vtramque acceptio- nem *termini formalis* superius traditam.

ARTICVLVS VI.

Vtrum transubstantiatio sit proprie quedam actio tantum efficax producere corpus & sanguinem Christi Domini, quae tamen non producat.

DOMINICVS Soto in 4. sent. dist. 11. quaest. 2. art. 4. in responsione ad argumenta Scoti & Gabriel ab eo relatus tam in 4. sent. dist. 11. quaestione vnicâ, quam in Canonem Missae lect. 40. duplicem distinguunt transubstantia- tionem sicut Scotus fecit supra; vnam in id quod nondum vllò modo existit: alteram in id quod iam existit, de cuius genere est transubstantiatio Eucharistica; quo prae notato censent actionem illam, quam formaliter dicit Eucharistica transubstantiatio, in eo consistere quod de se ita sit efficax, vt possit producere corpus & sanguinem Christi Domini, si iam non existerent, quae ta- men de facto non producit, quia iam existunt, & consequenter existimant terminum formalem Eucharisticae transubstantiationis esse Christi Domini corpus & sanguinem prout produci possunt per istam actionem, nec tamen de facto producuntur, quia iam sunt producta.

Hae tamen opinio communiter reicitur ab omnibus recentioribus, vt videre est apud Sua- rem hic disput. 30. sectione 4. apud Gregorium à Valentia supra, & alios cum quibus concludi- mus. Hae autem nostra propositio probatur:

A. omnis actio quâ praecise est actio consistit non in sola aptitudine ad agendum, sed in actuali flu- xu & emanatione proprii sui termini, nec ali- quod *agere*, seu *facere* potest dari sine aliquo *fieri*, seu *agi* etiam per diuinam potentiam; haec enim sunt correlata quae se mutuo inferunt, & ad mo- dum relatorum ponunt: atqui Eucharistica tran- substantiatio est quedam actio verè & proprie dicta, vt ex professo supra docuimus contra Vas- queium: ergo Eucharistica transubstantiatio formaliter & praecise sumpta non consistit in eo, quod de se sit efficax ad producendum corpus & sanguinem Christi Domini, sed in eo quod reipia & de facto producat illa, vel aliquid aliud illis substantiale.

B. Secundò probatur, eorum quae sunt distin- ctarum categoriarum formales & praecise ra- tiones debent esse distinctae, aliis frustra talis multitudo & distinctio categoriarum admitter- retur à Philosophis; sed *esse tantum efficax in actu primo*, sumptum praecise prout importat so- lam virtutem producendi, est eorum quae sunt in categoria qualitatis, vt patet in qualitatibus actiuis, potentiis, habitibus, & id genus ceteris quae reponuntur in categoria qualitatis; Eucharistica autem transubstantiatio est, sumpta formaliter & praecise, de genere seu categoria actionis, vt ostendimus; & formalis ratio actio- nis non est in aptitudine ad producendum termi- num sibi correspondentem, sed in *actu secundo*; nam actio desinitur à Philosophis *fluxui preueni- ens ab agente*: ergo Eucharistica transubstan- tiatio non consistit in eo quod sit in *actu primo* effi- cax ad producendum corpus Christi Domini & eius sanguinem.

C. Tertiò, si haec actio in qua formaliter consistit Eucharistica transubstantiatio est tantum in *actu primo*, & solum aptitudine efficax ad producendum corpus Christi Domini & eius sanguinem, nec de facto illa producat; verba formae non ponent de facto per transubstantiationem Christi Domini corpus & sanguinem sub speciebus pan- nis & vini; sed hoc est falsum, quia sicut & verba formae aliorum sacramentorum efficiunt quod significant, sic ex dictis 1. disput. ad quaest. 75. verba formae huius sacramenti significant corpus & sanguinem Christi Domini realiter praesentia sub accidentibus panis & vini: igitur actio per transubstantiationem importata non est tantum efficax in *actu primo*, sed in *actu secundo*.

D. Explicatur, corpus Christi Domini ante con- secrationem non erat sub accidentibus panis & vini, post illam est realiter & de facto sub illis: ergo per aliquam veram & realem actionem de facto influentem illis esse substantiale, quia im- plicat, vt monuimus, dari fieri alicuius termini sine aliquo *agere*. Neque potest dici *ipsum agere* terminari duntaxat ad *nouum aliquid ubi* quod tunc tantum acquiritur; nam haec actio non ef- fet amplius conuersio substantialis contra san- ctos Patres, quia *ubi* est tantum accidens, cuius acquisitio terminat solummodò mutationem accidentalem. Deinde, quia illud *ubi* deberet produci in corpore Christi Domini quod tunc *ubicaretur*, oporteret vel Christi Domini cor- pus adduci aliunde, vel ibi de facto produci: primum ostendimus esse falsum, secundum quod contra sententiam quam impugnamus.

I.

ARTICVLVS VII.

*Soluitur fundamentum contrariae sententiae
precedenti articulo relatae.*

FUNDAMENTVM contrariae sententiae est hoc: eodem modo philosophandum est circa praesentem difficultatem, ac circa sacramentum Pœnitentiae, quando illud est quidem validum, sed tamen informe: atqui quando sacramentum Pœnitentiae est validum & informe illud ita sese habet ad pœnitentem cui applicatur, vt sit quidem efficax de se ad producendum in illo proprium effectum, id est gratiam remissionem peccatorum, quam tamen tunc de facto non confert: item quando illud idem sacramentum applicatur pœnitenti nulla alia peccata confitenti, quam quae fuerunt ei remissa per precedentem sacramentalem confessionem, tunc, quia reperit ista peccata remissa, nec aliquid illorum superest remittendum, est solummodò efficax vt per illud remittantur, nec tamen tale sacramentum desinit esse validum, & habere omnia sibi essentialia in ratione talis specificè sacramenti: ergo pari iure quia Eucharistica transubstantiatio est ad producendum realiter & substantialiter corpus & sanguinem Christi Domini, & quando verba formae proferuntur à Sacerdote hoc sacramentum conficiente, reperiunt illa iam de facto producta & existentia in rerum natura, licet sint ad hunc effectum efficacia, non tamen illa producent de facto.

II.

Respondetur imprimis esse controversiam inter Scholasticos an sacramentum Pœnitentiae dari possit *validum & informe*? quod inferius agendo de illo examinabitur. Deinde, supposito quod dari possit, responderetur, disporem esse rationem Eucharisticae transubstantiationis à tali sacramento Pœnitentiae, quòd illa sit insensibilis actio quam nos supra distinximus à sensibili prolatione verborum formae consecratoriae, comparatione cuius insensibilis actionis terminus intrinsecus, est substantialis positio corporis & sanguinis Christi Domini, quatenus nulla vera propriè dicta actio potest esse sine termino qui per illam fiat & accipiat esse: at sacramentum Pœnitentiae habet totam suam essentiam constitutam in dolore de peccatis, eorum confessione debitè facta, & absolutione Sacerdotis, quorum comparatione gratia remissionis peccatorum non est propriè terminus, sed effectus tantum effectivus & extrinsecus, quo genere effectus causa in actu posita potest inferendum frustrari ex aliquo defectu vel euentu, vt videre est in pluribus causis naturalibus quae ad suos effectus producendos applicatae deficiunt, seu illum non producant.

III.

IV.

Ad alteram partem eiusdem fundamenti respondetur, quando peccata iam sacramentaliter fuerunt remissa, & iterum per novam sacramentalem confessionem cum dolore requisito de illis, subiiciuntur absolutioni sacramentali, tale sacramentum Pœnitentiae non solum esse efficax in actu primo, sed etiam in actu secundo, quatenus reipsa & de facto confert tali pœnitenti gratiam sanctificantem remissionem peccatorum, vel augmentum eius, quae gratia, quia tunc reperit praedicta peccata omnimodè deleta, augeat de facto gratiam quam talis pœnitens receperat in antecedenti absolutione: at in casu praesentis difficultatis transubstantiatio iuxta

A priorem opinionem non tantum caret aliquo effectu effectivo, seu extrinseco, sed etiam proprio, & iuxta modum superius explicatum sibi intrinseco, sicque semper est dispar ratio huius Eucharisticae transubstantiationis quoad hoc à sacramentali confessione & absolutione peccatorum antea sacramentaliter remissorum.

V.

ARTICVLVS VIII.

Verum actio, quam Eucharistica transubstantiatio dicit, sit tantum formaliter conservatio corporis & sanguinis Christi Domini.

SVAREZ hac parte disputatione 50. sect. 4. & aliqui recentiorum sequuntur partem affirmantem, quam etiam tribunt Gabieli & aliquibus antiquioribus locis superius à nobis citatis.

Nostri tamen propositio haec est. *Actio quam Eucharistica transubstantiatio dicit, non est praecipue loquendo, aliqua specialis conservatio corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis, nec praedicta transubstantiatio terminatur formaliter ad corpus & sanguinem Christi Domini, prout praecipue conservantur sub accidentibus panis & vini.*

Probat, actio propriè conuersiva distinguitur formaliter & essentialiter ab actione purè & simpliciter conservativa, habetque terminum formalem omnino alium, quia haec formaliter non dicit destructionem termini à quo, nec aliquam novitatem essendi in termino ad quem, sed meram tantum continuationem esse iam accepti secundum eandem omnino eius productionem, vel reproductionem per quam habuit esse, quod sic dicitur conservari: atqui actio transubstantiationis Eucharisticae est propriè conuersiva, vt patet ex dictis superius, & Christi Domini corpus & sanguis per illam sub accidentibus panis & vini posita, ita conservantur in eodem esse substantiali quod habent in caelo, vt tamen haec eorum conservatio non sit secundum eandem omnino illorum productionem, quia quatenus sunt in sacramento accipiunt suum esse instrumentaliter è verbis consecratoriis, quod quatenus sunt in caelo non accipiunt ab illis: item hic dependent à speciebus à quibus nullo modo dependent vt sunt in caelo: igitur haec actio transubstantiationis non est propriè conservativa, nec habet pro formali termino Christi Domini corpus & eius sanguinem prout conservantur sub accidentibus panis & vini.

Secundò probatur, ad hoc vt aliqua substantia conservetur substantialiter vbi non erat ante influxum consecrationis praecisè sumptum. requiritur absolutè, vt vel ex illo loco in quo substantialiter primum existebat, adducatur in alium locum, vel spatium, vel continens in quo dicitur de nouo conservari; vel si priorem adhuc locum retinens, alibi etiam absque locali mutatione existat, oportet illam iterum fuisse productam in illo loco, spatio, vel continente in quo dicitur de nouo conservari: sed corpus & sanguis Christi Domini ante transubstantiationem non erant realiter & substantialiter sub accidentibus panis & vini: nec iuxta Suarem citatè disput. 50. sect. 4. & 5. ad hanc partem S. Thomae, ponuntur per transubstantiationem sub illis actione adductina: ergo vt dicantur conservari sub

VI.

VII.

VIII.

I. istis accidentibus debuerunt prius, nostro considerandi modo, iterum substantialiter produci sub istis accidentibus; quæ productio cum sit per transubstantiationem vi verborum formæ facta, hæc transubstantiatio sumpta præcisè non erit aliqua tantum eorum conseruatio sub istis accidentibus, quin potius illorum conseruatio sese habebit tantum consequenter ad illorum productionem.

II. Maior probatur: prius est *rem esse*, absolute loquendo, quam *conseruari*, quia conseruatio, propter productionem distinguitur, est continuata rei productio: necesse est ergo rem prius produci, quam productio continuetur & prorogetur; res enim potest in eodem momento habere esse & desinere, habebit quidem esse absque tamen illius conseruatione: ergo prius est rem alicubi esse, quam ibidem conseruari: ergo ut substantia conseruetur de nouo, vel necesse est illam adduci ex illo loco in quo primum existerat, in illum in quo dicitur de nouo conseruari, vel necesse est illam ibi reproduci.

Confirmatur ex ipsomet Suare in Metaphysic. disput. 21. sect. 2. num. 8. ubi distinguens creationem à conseruatione ait creationem connotare negationem *esse prius haberi*; contra verò conseruationem connotare possessionem eiusdem *esse prius haberi*; porindeque prius est, nostro considerandi modo, substantiam iam pridem creatam habere illud idem esse substantiale quod accepit per creationem in eo loco, vel spatio, vel continente in quo de nouo conseruatur, quam illam ibi conseruari.

III. Tertio probatur: transubstantiatio & creatio, loquendo proprie, sunt actiones substantialiter distinctæ: prior requirit terminum à quo posituum qui desinat existere vi & efficacia positionis termini ad quem, vt explicatum est supra: posterior nullum postulat realem terminum à quo, imò in formali conceptu importat negationem illius; sed iuxta Suarem citatâ disputatione 30. sectione, actio importata per transubstantiationem Eucharisticam est vera quædam creatio: igitur non est proprie transubstantiatio, quod tamen est contra sanctos Patres & Concilia superioris relata.

IV. Neque satisfacit quod Suares respondet, in re ipsa non esse diuersitatem, attamen non esse recedendum à communi modo loquendi omnium: nam primo conitar ex assignata, etiam secundum eius doctrinam, distinctione creationis à conseruatione, opinionem eius esse diuersam à nostra quam hic insinuauimus, & potestâ stabilicmus ex professo, nec esse disputationem de solo nomine, sed de re ipsa, & admissa eius opinione, positionem corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus panis & vini fore transubstantiationem nomine tenus, non rei veritate & nominis proprietate, sed abusu, quod vtrumque est aduersus expressam doctrinam Concilij Tridentini sessionis 13. cap. 4. Deinde modus ille constituendi rationem Eucharisticæ transubstantiationis in conseruatione corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus panis & vini, sumptus in rigore loquendi, discedit à communi modo loquendi Patrum de præsentî mysterio: omnes enim volunt illud consistere in totali conseruatione substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem, Christi Domini vntur nominibus hanc conseruationem significantibus, vt patet ex allatis

A eorum testimonij disputatione sextâ, articulo tertio: at simplex & nuda conseruatio corporis & sanguinis sub accidentibus panis & vini, potest intelligi sine totali conseruatione substantiæ panis & vini in illa, si dicantur poni penetratinè simul cum substantia panis & vini sub propriis eorum accidentibus, quod tamen destruit præsens mysterium, & Lutheranorum impanationem introducit: igitur actio illa quam Eucharistica transubstantiatio importat non potest rectè dici esse conseruatio corporis & sanguinis Christi Domini sub accidentibus panis & vini.

ARTICVLVS IX.

Soluuntur argumenta contraria sententiæ superiori articulo relata.

B P RÆCIPVVM fundamentum prædictæ sententiæ est, quod exclusâ actione adductiua, tanquàm insufficiente, & alius per nos superius reiectis, nulla alia restet actio substantialis propriè dicta quam transubstantiatio Eucharistica possit in suo formali conceptu dicere, nam omnis actio substantialis, seu terminata ad substantiam debet esse vel simplex illius productio, & tunc est, quando res ad quam hæc actio terminatur, nondum fuit producta, nec existit, nec etiam adhuc iam existit; vel si hæc prædicta actio terminetur ad substantiam quæ iam existit de facto, potest tantum esse eius conseruatio, quia nullum aliud probabile medium potest fingi: sed transubstantiatio Eucharistica est actio substantialis, quia sese terminat ad corpus Christi Domini & eius sanguinem, & hæc iam existunt; nam Christus Dominus sedens ad dexteram Patris habet illa eadem quæ ponuntur vi verborum formæ sub speciebus consecratis: igitur illa actio quam Eucharistica transubstantiatio importat est tantum specialis quædam illorum conseruatio.

C Respondetur negando Maiorem, ad eius probationem respondetur, inter simplicem productionem rei, & eius conseruationem, dari mediam actionem substantialem, scilicet *reproductionem*, quæ res semel producta, imò & adhuc existens potest illud idem esse quod iam accepit per simplicem productionem, quodque adhuc per conseruationem retinet, iterum per aliam actionem similiter productum, distinctam tamen à prima productione, vel etiam generatione accipere, vt patebit articulo sequenti: vnde ex eo quod Eucharistica transubstantiatio negatur esse simplex & prima productio corporis & sanguinis Christi Domini, & ex eo quod illa adhuc existunt alibi, dum accipiuntur esse per transubstantiationem, malè colligitur actionem transubstantiationis esse propriè conseruationem.

D Alterum est auctoritas Patrum, quam tam Suares quam alij huius opinionis sectatores satis fuscè referunt & conantur pertrahere ad sensum suæ opinionis.

Respondetur, cum Patres ibi faciant duntaxat mentionem alicuius mutationis substantialis factæ per transubstantiationem circa corpus & sanguinem Christi Domini, nec aliquo verbo explicent vel insinuent illam esse *solan modo speciem* quandam illorum conseruationem (quod tamen hæc opinio contendit) istæ Patrum auctoritates non videntur conuenienter relata in confirmationem huius opinionis.

I.

ARTICVLVS X.

Vtrum Eucharistica transubstantiatio sit proprie reproductio corporis & sanguinis Christi Domini.

II.

III.

IV.

DVæ sunt hac de re sententiz: vna negans, quæ est Gregorij à Valentia loco superius citato, & quorundam recentiorum: altera affirmans cum qua concludimus, & quæ Gandauensis quodlib. 9. quæst. 9. S. Thomæ hac quæstione 75. articulo 8. quando vult hanc positionem corporis & sanguinis Christi Domini esse similem partim formali conuersioni, partim creationi, quod nimirum sicut per hanc vtramque actionem aliquid verè & realiter produci-
tur in ista per veram conuersionem vnius forme in aliam, in hac similiter, sed ex nullo præsupposito subiecto vtrique termino communi; ita etiam corpus & sanguis Christi Domini verè & realiter producantur per conuersionem totius substantiæ panis & vini, tanquam termini à quo, non tamen tanquam subiecti alicuius vtrique termino communis; & ibidem articulo quinto. Atque hanc nostram sententiam plures recentiores sequuntur, & illam tradunt in propriis terminis, & fusc probant ex professo Lessius libro 12. de perfectionibus diuinis cap. 16. numero 119. & sequentibus. Egidius Conink hæc parte quæstione 75. dubio 4. ad articulum quartum; imò & hi omnes qui negant corpus & sanguinem Christi Domini poni sub speciebus per nudam acquisitionem noui ubi eam in re ipsa sequuntur, licet verbis dissentiant, & qui volunt corpus Christi Domini poni in hoc sacramento per actionem adductum, id ita explicant vt tamen admittant Christi Domini corpus & sanguinem terminare de facto nostram transubstantiationem, & hanc reproducere sub speciebus panis & vini corpus & sanguinem Christi Domini; tantumque à nobis differunt, quod velint *primarium* eius terminum esse realem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini; corpus verò & sanguinem Christi Domini esse tantum *secundarium*.

Sit itaque nostra propositio. *Allo illa quam Eucharistica transubstantiatio importat, est propriè reproductio corporis & sanguinis Christi Domini.*

Probat, Primum ex Patribus relictis suprâ pro reali præsentia corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia, quàm pro transubstantiatione panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini, dum dicunt in sacrificio Missæ corpus Christi Domini & eius sanguinem fieri, creari, consueci per consecrationem: sic sanctus Cyprianus libro de Cænâ Domini, S. Ambrosius libro quarto de Sacramentis capite 4. Item & alij Patres qui sæpè comparant hanc positionem corporis & sanguinis Christi Domini actionibus terminatis ad substantiam, & constituent vim suæ comparationis in eiusmodi terminatione. Sic S. Ambrosius libro de iis qui initiantur cap. 9. comparat hanc positionem conuersioni virgæ Aaron in serpentem. Sic S. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 4. myslagog. conuersioni aquæ in vinum factæ per Christum in Cænâ Galilææ. Sic S. Damascenus libro 4. de fide orthodoxa cap. 14. Sic Innocentius III. libro 3. de mysterio Missæ refert plures eiusmodi similitudines qui omnes sancti Patres non possunt in-

A

telligi de prima & simplici productione quæ res aliqua accipit esse post non esse, quia iidem sancti Patres docent illud ipsum Christum Domini corpus iam extitisse antè istam conuersionem, & nunc eodem momento quo accipit esse per transubstantiationem substantiæ panis sub eius accidentibus, adhuc existere in cælo sedens ad dexteram Patris: ergo isti Patres debent intelligi de reproductione.

Probat etiam ratione; Primò, illis S. Thomæ citatæ quæstione 75. art. 2. quæ hoc modo explicat efficaciam prædictarum autoritatum: *Impossibile est aliquid esse substantialiter ubi antea non erat, nisi fiat, seu producat per aliquam actionem, vel aliunde adducatur*: Atqui corpus Christi Domini non aliud adducitur in Eucharistia, vt ostendimus contra Scotum: ergo Christi Domini corpus verè & propriè produci-
tur in Eucharistia: & cum ante institutionem Eucharistiæ fuerit productum, & nunc idem sit & maneat in cælo, debet per transubstantiationem reproducere
sub accidentibus panis.

Secundò, illud omne quod accipit esse per veram & propriè dictam conuersionem rei alicuius in seipsum, verè & propriè produci-
tur, vt patet in omnibus conuersionibus naturalibus, & si iam sit, seu habet esse, & adhuc de facto existat, iteratò produci-
tur, seu reproducitur, quæ aliis talis conuersio non esset propriè substantialis: atqui corpus Christi Domini accipit esse in Eucharistia per conuersionem substantialem propriè dictam, quâ tota substantia panis transit seu conuertitur in Christi Domini corpus, similiter & eius sanguis per conuersionem substantialem totius substantiæ vini in illam, vt ex iisdem Patribus probatum est, & existunt ante hanc transubstantiationem, & remanent in cælo extra species consecratas: ergo corpus & sanguis Christi Domini, vt pote quæ iam alibi existunt, reproducuntur sub accidentibus panis & vini per transubstantiationem.

Tertiò, illud quod, sumpto nomine mutationis in amplissima significatione, habet se aliter atque aliter, non tantum secundum mutationem accidentalem, sed etiam secundum diuersam & distinctam inchoationem & destinationem substantialem, vel habet diuersum & distinctum esse substantiale, vel idem omnino, sed tamen generatum, seu reproductum, ita vt illud vnum idem numero substantiale esse dicatur vno modo mutari secundum vnâ productionem, siue substantialiter, siue accidentaliter, pro conditione attributi quod affirmatur de eo vt inspecto; & item simul secundum illud idem esse substantiale dicatur non mutari, pro vt consideratur secundum alteram sui reproducti-
onem substantialem illud, inquam, quod est tale reproductum: atqui corpus & sanguis Christi Domini habent idem omnino esse substantiale tam in cælo, quàm sub distinctis speciebus consecratæ; & nihilominus sumpto nomine mutationis in amplissima significatione, sese habent aliter atque aliter, tam iuxta mutationem substantialem, quàm secundum accidentalem, nam vt sunt in cælo, nullo modo amittunt suum esse substantiale, item habent illud cum tota sua extensione locali, Christum enim, vt ait Apostolus ad Rom. 6. *semel est mortuus, iam non moritur amplius*: vt verò sunt in sacramento Altaris ita habent suum esse substantiale, vt tamen sint *vi verborum modo mortui*; item quod acquirant illud de nouo, vt sic

V.

VI.

VII.

VIII.

I. per transubstantiationem, & sint modo indissolubiles absque aliqua extensione locali; & tandem ad delationem & corruptionem specierum consecratarum dependant suum esse substantiale, propterea illud acceptant ibi per consecrationem, quod tamen ut sunt in cælo, nunquam deperdunt: ergo corpus & sanguis Christi Domini dum consecrantur, accipiunt per transubstantiationem suum esse substantiale generatum, seu reproductum, & ex consequenti reproductuntur per illam.

II. Tandem, quotiescumque res iam existens in vno loco ponitur simul in alio, vel pluribus, toties illa reproductur; tunc enim aliquid propriè reproductur, quando accipit idem numero esse, tam secundum formam & materiam, quàm secundum eandem unionem & dispositiones ad illas, si sit ens aliquod corporeum, illo eodem ente illa omnia planè eadem retinente, in alio vel pluribus locis in quibus simul constituitur, quia *reproduci nihil est aliud, quàm habere idem numero esse quoad ista, repetitum seu geminatum, ut faciliè intelligitur ex iis quæ Theologi communiter tradunt de resurrectione, & speciatim Gregorius à Valencia ad tertiam partem sancti Thomæ disputatione 10. quæst. 3. puncto primo, cùm resurrectio sit quiddam reproductio: atqui corpus & sanguis Christi Domini remanendo in cælo ad dexteram Dei Patris, ponuntur realiter & substantialiter in pluribus locis per transubstantiationem vi consecrationis factæ simul & semel à pluribus & distinctis Sacerdotibus in variis & maximè distantibus locis, quia substantialis & realis eorum præsentia, quam fide Catholicæ profitemur dari in Eucharistia, non potest intelligi sine actuali eorum existentia, quemadmodum patet ex intrinseca ratione substantialis & realis præsentie corporis: igitur corpus & sanguis Christi Domini reproductuntur per transubstantiationem in consecratione Eucharistia.*

III. Et quanquam istæ rationes, quia factum ostendunt, probent etiam non implicare aliquid iam existens & perseverans in sua existentia adhuc posse reproduci, ut tamen tollamus aduersariis omnem occasionem calumniandi nostram propositionem, id breuiter ostendemus hoc argumentum, si quæ esset ratio propter quam id implicaret, esset, vel quia *res illa iam existit, reproductio autem dicit rem quæ reproductur de se ipsa existere & iterum produci, sicut verbum resurgere, quo significatur id quod resurgit fuisse prius mortuum, vel esset quod causa agens sit finita, alio determinata ad talem effectum in individuo, vel quod alio sit idem cum suo termino, & ideo cùm eadem numero actio non possit repeti, similiter idem numero effectus non potest reproduci, vel quod idem tempus requiratur, quod non potest redire, vel quod potentia passiva rei producibilis sit determinata ad vnam tantum productionem, & non ad plures, vel denique quod sic vnus idemque numero effectus posset dependere à pluribus causis totalibus; at ex nullo istorum capitum repugnat.*

IV. Non ex primo, quia actualis existentia rei quæ præsupponitur non affert secum impossibilitatem denudè essendi & existendi, ut patet in corpore & sanguine Christi Domini, quæ verè & realiter existunt in sacramento, licet habeant idem esse etiam existentiz in cælo.

A. Nec est vis faciendi in verbo *reproducere*, illud enim præcisè sumptum non significat rem quæ reproductur prius amisisse suam existentiam, sed tantum sonat iterum produci, quod rectè intelligitur sine deperditione existentie: at verbum *resurgere*, ut sonat, præsupponit id quod resurgit cecidisse, seu mortuum fuisse.

Nec item obstat ex secundo capite, nam causa primaria reproductiois est Deus, qui habet potentiam infinitam: nec item obstat ex parte actionis, quia ad reproductioem non requiritur ut res quæ iteratò producat, producat per eandem numero actionem per quam fuit primò producta, ut patet in resurrectione; & si hoc esset necessarium, sufficeret id securari ex parte principalis agētis; Deus enim, qui est principalis agens, vnicà tantum actione operatur, & potest præstare totum illud quod alia agentia efficiunt per plures actiones.

B. Nec item implicat ex identitate actionis cum suo termino, quia illa identitas est tantum realis, non formalis, vnde mutata illà formalitate, idem terminus non definit remanere, sicut suppositum creatum non distinguitur realiter à natura cuius est suppositum, & tamen humanitas Christi Domini nunc est eadem quæ fuisse sub proprio supposito. Deinde quia actio est quidam modus ipsius termini; est enim dependentia termini ab agente: at modus iste potest separari à re cuius est modus, cùm non remaneat in ipso termino, quatenus iam est in esse productò longè post sui productionem.

Non item implicat ex parte temporis, quia tempus est aliquid extrinsecum effectui & termino, nec vllum habet influxum in illum.

C. Non item implicat ex parte potentie passivæ rei producibilis, quatenus est determinata ad vnam tantum productionem, quia licet hoc non possit fieri naturaliter, attamen non implicat fieri supernaturaliter, & per potentiam obedientialem passivam, sicut in multis aliis rebus accidit, in quibus potentia obedientialis est amplior naturali.

Nec denique repugnat ex ultimo capite, ut Vasquez singit citatà disp. 181. cap. 9. nam ad summum tunc tantum repugnat vnum & eundem numero effectum dependere à pluribus causis totalibus, quando talis est in entitate & existentia, ut simul non æquipollet pluribus: quando enim æquipollet pluribus, quemadmodum plures effectus ita se habent, ut unusquisque habeat suas totales causas à quibus dependet, alias & distinctas ab iis à quibus alij effectus dependent, ut patet in effectibus naturalibus: pari etiam modo ubi vna entitas æquipollet pluribus (ut in presenti mysterio) potest pro distinctione reproductioem dependere ab aliis & distinctis totalibus causis; & hoc non ex nuda Dei voluntate, sed ex sua indigentia; licet enim aliqua res absolute non requiratur esse simul & semel in pluribus locis, sed vnicò duntaxat loco sit contenta, supposito tamen quòd Deus velit illam iam alibi existentem, etiam in alio loco simul existere, est absolute necessarium ex parte talis rei, quatenus ponitur ibi alià vià quam generationis, ut habeat etiam alias totales causas talis suæ productionis eique proportionatas: igitur ex nullo capite repugnat id quod actu cussit iterum alibi à Deo reproduci.

ARTICVLVS XI.

*Soluuntur argumenta contraria sententia
superiori articulo relata.*

P R I M U M petitur ab authoritate Magistri sententiarum libro 4. distinctione 11. expressè dicentis corpus Christi Domini non ea ratione confici in Eucharistia, quasi idem ipsum quod in conceptione est formatum, seu productum, deinceps formetur.

Respondetur, mentem Magistri sententiarum ibi nullo modo esse negare Christi Domini corpus reproduci per transubstantiationem sub speciebus panis & vini, quia potius extremâ parte præcedentis distinctionis id probat authoritate S. Ambrosij & aliorum sanctorum Patrum; sed cum loco illo citato hanc ibi proposuisset hæreticorum obiectionem, *Si substantia panis & vini convertitur substantialiter in corpus & sanguinem Christi Domini, quotidie aliqua substantia sit corpus Christi vel sanguis, quæ antea non erat corpus Christi, & sic quotidie corpus Christi augeatur & formatur de materia de qua in conceptione non fuit factum*, Respondet verbis in isto primo fundamento relatis, quæ cum continent solutionem, debent intelligi conformiter ad sensum obiectionis; quare cum hæc procedat de materia ingredientem compositionem Christi Domini, & post eius formationem remanente in illo, ut prædicta verba obiectionis significant, mens Magistri sententiarum est corpus Christi Domini non eo sensu dici per transubstantiationem confici, quasi formetur ex substantia panis ut ingredientem eius compositionem; sed tantum quod substantia panis & vini tantquam termini substantiales à quo convertantur vi verborum utriusque formæ in Christi Domini corpus & sanguinem, sic enim subiicit, *Et ideo Sacerdotes dicuntur consecrare corpus Christi Domini & eius sanguinem, quia eorum ministerio substantia panis fit caro, & substantia vini fit sanguis; nec tamen aliquid additur corpori, vel sanguini, nec augeatur corpus Christi, vel sanguis*: quæ postrema verba important nostram responsum & sensum nostræ propositionis.

Secundum est ab authoritate sancti Thomæ hac parte questione 76. art. 6. dicentis, *Christi Domini corpus constanti in hoc sacramento per hoc quod habeat aliquam habitudinem ad species, & desinat esse per hoc quod ista habitudinē tollitur ab illis*.

I V. Respondetur, S. Thomam ibi agere tantum de esse locali corporis Christi Domini, non autem de substantiali eius esse, ut etiam Suares notat in commentario istius articuli, & patet satis tam ex titulo articuli, quam ex ipso eius corpore, vultque corpus & sanguinem Christi Domini existentia sub speciebus consecratis definire ad illarum destinationem, & ad conservationem illarum conservari in sacramento, licet in cælo extra sacramentum semper eadem absque vlla destinatione remaneant: quod nihil facit contra nostram propositionem, cum Christi Domini corpus ita sit vnum & idem numero in cælo & in sacramento, ut tamen sit virtute multiplex, & ex sancto Thoma initio istius articuli non repugnet illud quod est multiplex secundum esse, moveri secundum vnum, & secundum aliud immobile permanere.

A Tertium est ex sancto Bonaventura in quartum sententiarum dist. 10. 21. parte art. 1. quæst. 1. in corpore dicente *plus fieri per creationem, quam per consecrationem, quia per illam fit ut corpus Christi sit, per hanc vero solum illud ipsum, quod antea erat alicubi, sit etiam alibi, nimirum sub accidentibus & ibid. quæst. 2. ad 1. ait corpus Christi Domini & eius humanitatem non fieri per consecrationem sicut in ipsa conceptione, sed solum fieri ut quod erat in cælo perfectum & gloriosum, sit in Altari.*

Respondetur, mentem sancti Bonaventuræ esse creationem in eo excedere transubstantiationem Eucharisticam, quod per illam res accipiat esse primâ & simplici suâ productione; per hanc autem, sui ipsius reproductionem tantum: & quod S. Bonaventura ibi intelligat actionem illam importare productionem corporis & sanguinis Christi Domini patet ex eo quod agnoscit hanc conversionem esse verè substantialem, & in corpore articuli citati ita scribit, *transubstantiatio facit ut istud corpus sit in Altari, quod non potest intelligi de sola & nuda locali presentia, sed de reali & substantiali positione corporis Christi Domini, non per actionem adductuam, sed conversionem panis in Christi Domini corpus; & quando quæstione secundâ ad primum ait Christi Domini corpus & eius humanitatem non fieri per consecrationem, sicut ipsa conceptione, loquitur tantum ad mentem Magistri sententiarum superius explicatam, scilicet illud non formari ex substantia panis, tanquam materia ingredientem compositionem illius, sicut fuit conceptum & formatum in vero beatissimæ*

C Virginis ex purissimis eius sanguinibus. Quartum est: transubstantiatio Eucharistica in ea præcisè & formaliter consistit actione, quæ est necessaria ad veritatem verborum formæ consecrandi, *Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis meus*, ut intelligitur ex Concilio Tridentino sess. 13. cap. 4. sed nova substantialis actio exercita circa corpus & sanguinem Christi Domini, seu quâ hæc efficiuntur, non est necessaria ad veritatem istorum verborum utriusque formæ, quia per illa significatur indivisibilis præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus panis & vini, & hæc præsentia æquè tribui potest corpori & sanguini Christi Domini, absque eo quod de nouo producantur novâ actione substantiali: ergo reproductio corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus panis & vini non est illa actio quam Eucharistica transubstantiatio dicitur.

D Respondetur concessâ Maiore, negando Minore, quia non potest concipi aliquid existens in loco tantum finito, & determinato, quomodo realiter & substantialiter non desinit, fieri substantialiter præsens in alio spatio longè distanti, absque eo quod ibi reproducat, cum nostro considerandi modo prius sit corpus aliquod fieri alicui spatio, loco, vel continenti substantialiter & essentialiter indistans, quàm ratione talis indistantiæ seu etiam unionis & coniunctionis accipere habitudinem contenti, quatenus comparatur ad talem locum, vel ad istud numero continens; sed ex reali & substantiali positione alicuius corporis per actionem reproductivam in isto vel hoc continente, vel loco, rectè intelligimus illud idem numero manens, etiam alibi accipere consequenter prædictos respectus & habitudines ad locum, spatium & continens; præsentia

I. autem quæ hic consequitur reproductionem corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis est *indivisibilis*, non præcisè, quia est per transubstantiationem simpliciter & secundum se sumptam, sed *quatenus est sacramentalis*, sicut intelligitur ex articulo sequenti.

Quintum est: omnis productio rei creatæ est natura prior se cuius est productio; sed nova illa productio corporis & sanguinis Christi Domini per transubstantiationem sub accidentibus panis & vini, non est prior corpore & sanguine Christi Domini; hæc enim extiterunt longè ante illam, ut per se patet: igitur Eucharistica transubstantiatio non consistit formaliter in illa actione, quæ Christi Domini corpus & eius sanguis reproducentur substantialiter sub accidentibus panis & vini.

II. Respondetur, Maiorem esse veram de prima & simpliciter productione, non autem de ea quæ tantum est propriè reproductionis rei iam longè antea & adhuc existentis.

Sextum est, nihil potest seipsum producere, nec aliquid, etiam instrumentariè, potest à Deo assumi ad producendum seipsum. Primum, quia agens & patiens semper debent esse diversa: Secundò, quia nihil potest à seipso procedere: Tertiò, quia omnis productiva actio debet ab uno egredi, & tendere in aliud: Quartò, quia sancti Patres ex hac reali distinctione *termini producti à suo producente principio*, docent esse absolute necessarium Filium in diuinis, qui accipit esse à Patre, esse distinctum ab illo, ut sanctus Hilarius libro de Synodis adversus Arianos, & alij quos Theologi fusè referunt primà parte disputando de pluralitate personarum in diuinis contra Sabellum; sed Christus Dominus est aliqua causa efficiens Eucharisticæ transubstantiationis, imò & in vltima Cæna quando primum illam instituit, eius corpus & sanguis concurrunt efficiens ad illam, quatenus inservierunt prolationi verborum vtriusque formæ consecrationis; & nunc etiam concurrit, quatenus Christus Dominus est primarius consecrans, nos verò sacerdotes vicem eius tantum gerimus, & loquimur tantum in eius persona: ergo cum ea transubstantiatio quæ nunc ordinariè fit in Ecclesia sit quoad hæc eiusdem rationis cum prima illa facta per Christum Dominum in vltima Cæna, sicut illa non produxit actione substantiali Christi Domini corpus & sanguinem: sic etiam nec nostra producit illa actione aliquà substantiali.

IV. Respondetur sicut responsum est argumento superiori; nec maior est difficultas ut res iam producta, & adhuc realiter existens concurret instrumentariè cum Deo principali agente illam assumens ad realem sui ipsius reproductionem, quam Christi Domini humanitatem concurrere tanquam instrumentum physicum Dei ad resurrectionem Christi Domini, nam nō magis in nostro presenti casu realis existentia talis causæ instrumentariæ supponitur, quàm in hoc secundo resurrectionis Domini: at Suarez ad tertiam partem sancti Thomæ disput. 45. sectione 2. & Gregorius à Valentia ad eandem partem sancti Thomæ quest. 5. puncto primo verbis expressis admittunt Christi Domini humanitatem concurrere physice tanquam instrumentum Dei ad prædictam resurrectionem Christi Domini. Ad tres primas confirmationes respondetur, illas non habere locum quando aliquid ens creatum

A est virtute multiplex, seu æquipollet pluribus; tunc enim quoad unam sui replicationem, seu reproductionem substantialem potest à seipso pendere in suo fieri propter habuit & adhuc retinet illud idem numero esse substantiale quod accepit per primam & simplicem sui productionem, quia scilicet tunc potest illud idem quod duo corpora, vel entia creata realiter distincta possunt: at non implicat Deum facere, ut aliquod ens creatum pendeat ab alio, & etiam ab illo tanquam agente egrediatur, sicut patet in causis & effectibus naturalibus. Ad quartam confirmationem respondetur, sanctos Patres loqui de *simplici productione*, qualis tantum potest esse in diuinis, cum reproductio entis in alio loco, vel spatio, aut continente pendeat ex libera voluntate Dei principalis agentis, & passiva obedientiali potentia in termino ad quem, & ex eius indeterminacione ad unam tantum numerum productibilitatem & productionem realem; quæ omnia repugnant esse in Deo respectu aliquius productionis ex personis diuinis ad intra; cum ibi omnia sint necessaria, tam respectu aliquius productionis ab intrinseco, quam ab extrinseco, & productiones actuum semper perseverent in diuinis, nec plures duabus ad intra, etiam virtute Dei absoluta, esse possint, ut ostenditur à Theologis ex professo primà parte agenda de mysterio Trinitatis: & quod sancti Patres loquantur hoc sensu, intelligitur quia id dicunt, ut ex istis processionibus diuinis probeant realem distinctionem inter personas producentes & productas.

C Septimum est, Eucharistica transubstantiatio non consistit formaliter in ea actione quæ se habet merè per accidens ad illam; sed substantialis productio corporis & sanguinis Christi Domini habet merè per accidens ad transubstantiationem Eucharisticam, quia hæc dicit existentiam corporis Christi Domini sub accidentibus panis & vini modo *indivisibili*; reproductio autem corporis & sanguinis Christi Domini potest à Deo fieri in alio loco, vel spatio, etiam secundum extensionem localem.

Respondetur concessa Maiore ad Minorem ex observatis supra, Eucharisticam transubstantiationem posse considerari duobus modis, Primum, præcisè, ut transubstantiatio est. Secundò, ut est sacramentalis, reproductionem substantialem non habere se per accidens, sed per se ad Eucharisticam transubstantiationem, ut præcisè est transubstantiatio, quia hæc est essentialiter conversio substantialis, ac proinde reproducens corpus & sanguinem Christi Domini, quia hæc iam existunt: quod verò hæc reproductio fiat sub accidentibus panis & vini: item quod corpus & sanguis Christi Domini sint ibi modo *indivisibili*, convenit Eucharisticæ transubstantiationi, quatenus est sacramentalis, ut explicabitur sequenti articulo.

Octavum est: creatio distinguitur essentialiter in genere actionis à transubstantiatione; at hæc substantialis productio corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus, verè est creatio, quia fit ex nihilo sui, & ex nullo subiecto, ut potest intelligi ex dictis: igitur hæc actio, quam Eucharistica transubstantiatio importat, non potest esse vera quædam substantialis productio corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus panis & vini.

Respondetur concessa Maiore, negando Mi-

I.

norem; corpus & sanguis Christi Domini, *ut re-
producantur per ipsam substantiationem*, non sunt,
loquendo proprie, *ex nihilo*, *ut termino à quo pu-
re negatiue*, sed solum ex substantia panis & vini,
tamen *termino positivo à quo*; nam licet, ut san-
ctus Thomas expressè docet hac parte quæst. 8.
art. 8. in corpore, transubstantiatio Eucharistica
conueniat in eo cum creatione, quòd in illa non
fit sicut nec in ista, aliquid subiectum commune
utriusque termino, nimirum substantiæ panis &
vini, & corpori & sanguini Christi Domini, in
eo tamen Eucharistica transubstantiatio deficit
à ratione creationis, quod quia est de genere
conuersionis, de cuius ratione est, ut vnum ex-
tremum transeat & conuertatur in aliud, rectè
dicimus, *substantia panis & vini transubstantian-
tur in corpus & sanguinem Christi Domini*; & econ-
trà, quia creatio non est de genere conuersionis,
non rectè possumus dicere, loquendo de
illa, *non ens conuertitur in ens*. Deinde licet trans-
substantiatio sit *ex non subiecto*, nec Christi Do-
mini corpus aut eius sanguis educatur è potentia
substantiæ panis & vini, nec aliquid substantiæ
panis & vini remaneat in illis, quia tamen mo-
dus ille, quo corpus & sanguis Christi Domini
acquirunt esse substantialem sub accidentibus pa-
nis, est formaliter oppositus ei modo quo sub-
stantia panis & vini definit per consecrationem;
illa enim destruitur ex vi positionis corporis &
sanguinis Christi Domini, vt docuimus supra:
ideo sicut hæc definitio totius substantiæ panis &
vini non est annihilatio; sic etiam nec ipsa posi-
tio corporis & sanguinis Christi Domini sub
accidentibus panis & vini erit proprie crea-
tio.

II.

Nec obstat quòd corpus & sanguis Christi
Domini per transubstantiationem sint *ex nihilo*,
quatenus non sunt educta è potentia substantia-
rum panis & vini, nec aliquid eiusmodi substan-
tiarum remaneat in illis, quia hæc particula, *ex
nihilo* in definitione creationis non tantum signi-
ficat carentiam causæ materialis; sed insuper si-
gnificat habitudinem ad terminum à quo, id est il-
lud quod proprie creatur debere habere pro ter-
mino à quo suæ productionis *ipsam non ens simpli-
citer dictum*, vt expressè tradunt Suarez in Meta-
physicis disput. 20. sect. 6. numero 11. & Val-
quesius ad primam partem S. Thomæ disputa-
tionis 172. cap. 4. quare cum corpus & sanguis
Christi Domini habeant substantias panis & vi-
ni *pro termino à quo* suæ productionis per trans-
substantiationem, hæc illorum productio sub
accidentibus panis & vini non proprie potest ei-
se vel appellari creatio.

III.

Vltimum est: hæc reproductio corporis &
sanguinis Christi Domini repugnat Apostolo sic
scribenti ad Rom. cap. 6. *Christus resurgens ex
mortuis iam non moritur amplius, mors illi ultra
non dominabitur*: nam quo modo, iuxta senten-
tiam oppositam, corpus eius verè dicitur *reprodu-
ci* sub speciebus per consecrationem, similiter di-
cetur *mori* quando definit ad defitionem specie-
rum, quod tamen repugnat eius immortalitati,
& verbis Apostoli supra.

IV.

Respondetur, hæc corporis & sanguinis Chri-
sti Domini reproductioem sub accidentibus
non magis repugnare illorum immortalitati,
quàm vera & realis manducatio & bibitio illo-
rum sub speciebus consecratis, nam sicut per
hanc reproductioem ita accipiunt esse substan-
tiales, vt secundum hanc numero reproductio-

A

nem incipiant *esse substantialiter* sub istis acci-
dentibus; sic etiam per hanc numero commu-
nionem sacramentalem ita verè & realiter man-
ducantur & bibuntur à communicante, vt ad
defitionem specierum consecratarum destinant
esse sub illis, non solum quoad merum aliquid
vbi, sed etiam quoad realem & substantialem
entitatem vt reproductam sub illis: ergo quem-
admodum vera & realis manducatio & bibitio
illorum, eorūque ibi definitio non repugnat eorū
immortalitati, quia nimirum non fit *secun-
dum omnem & quemlibet eorum statum & modum*:
(hæc enim semper emanant in celo) nec fit in
propria illorum specie, & est nobis insensibilis,
cum nullo sensu percipiatur à nobis: sic etiam
noua illorum reproductio per transubstantia-
tionem non repugnat eorum immortalitati
vt sic reproductorum, quia hæc substantialis
definitio non fit *primò per se* per destructionem il-
lorum, sed consequitur ad defitionem acciden-
tium, nec aliquem horrorem nobis incutit,
cum non fiat in propria illorum specie; nec item
erit Christo Domino metuenda, cum eius vo-
luntas sit conformis diuinæ voluntati, & talis
desitio sequatur sacramenti Eucharistiæ insti-
tutionem, quæ agnoscit Christum Dominum
pro suo auctore. Adde quod totum hoc redun-
dat in honorem Dei, in commendationem sin-
gularis Christi Domini charitatis, & in salutem
totius humani generis.

B

Arque iuxta hanc nostram sententiam facile
intelligitur quâ ratione transitus ille totius sub-
stantiæ panis & vini in corpus & sanguinem
Christi Domini sit vera quædam & proprie di-
cta substantialis conuersio: quo item modo cor-
pus & sanguis Christi Domini remanendo in
celis ad dexteram Patris diuini, sint eadem rea-
liter & substantialiter sub speciebus consecratis,
quæ simul & semel dum fit consecratio, sunt &
remanent in celis; & quomodo sunt tam reali-
ter & substantialiter in sacramento Eucharistiæ,
quàm etiam sunt in celo, vt Patres Concilij
Tridentini sessione 13. cap. 1. profitentur: nam
admissa hæc reproductioe corporis & sangui-
nis Christi Domini non tantum *vt possibilis*, sed
etiam *vt quæ de facto fit in consecratione Eucha-
ristiæ per transubstantiationem* (quia verba conse-
crationis important realem & substantialem
presentiam corporis & sanguinis Christi Domini
cum aliqua reali incompossibilitate illorum
ad substantias panis & vini vt simul & semel re-
manentes sub iisdem accidentibus; & verba
consecratoria faciunt quod significatur rectè in-
telligimus corpus & sanguinem Christi Domini
verè & substantialiter poni sub accidentibus
consecratis, absque eo quod propriè descen-
dant de celis, sed simul ibi remanendo repro-
duci de nouo: & ipsum etiam Christum
Dominum, iuxta illud quod de eo dicitur capi-
te 3. Actuum, *Quem oportet caelum suscipere usque
in tempora restitutionis omnium*, ne minime qui-
dem temporis spatio relinquere Patris dexte-
ram, seu ne vno quidem momento temporis
recedere à celo empyreo, in quo Beati vident
Deum clarè, & facie ad faciem; & nihilominus
apparuisse in via beato Paulo proficiscenti Da-
mascum, vt habetur capite nono Actuum, quia
scilicet Deus potuit illum remanentem in celo
empyreo reproducere vbi & quando apparuit
beato Paulo: quo etiam modo rectè intelli-
gimus vnum & idem numero corpus posse simul

C

D

V.

VI.

VII.

VIII.

I. & semel poni à Deo in pluribus locis distantibus, & quæ ad talem positionem necessarii sequuntur, facere.

ARTICVLVS XII.

Quis sit proprius & formalis terminus Eucharistice transubstantiationis.

REPETENDA est hic duplex illa consideratio Eucharistice transubstantiationis superius tradita: quarum prior est illius, quatenus est *transubstantiatio*: posterior, quatenus est *sacramentalis*: quâ obseruatione præmissâ, fit

Prima propositio. *Primarius formalis terminus Eucharistice transubstantiationis, quatenus est transubstantiatio, est Christi Domini corpus & sanguis ut substantialiter reproducta per conuersionem totius substantiæ panis & vini.*

Probatur: illud loquendo propriè censetur primarius formalis terminus actionis substantialis, quoddam talis actio primò & per se respicit, & sub illa formali ratione, secundum quam illud attingit & terminat; sed Eucharistica transubstantiatio quatenus simpliciter est *transubstantiatio*, respicit primò & per se corpus & sanguinem Christi Domini; sic enim pro suo termino ad quem habet substantiam; & formalis ratio secundum quam attingit corpus & sanguinem Christi Domini, sequæ ad illa terminat, est quatenus *reproducuntur* per prædictam conuersionem; nam Eucharistica transubstantiatio, vt nunc fit, supponit Christum Dominum existere, quia Sacerdos illam perficiens loquitur in eius persona, vt iam habente & retinente suam actualem & substantialem existentiam, & insuper corporis & sanguinis Christi Domini reproductio, & substantialis existentia ingreditur hanc rationem termini ad quem, prout demonstrantur practice istis duobus pronominiibus, hoc & hic in forma consecrandi: igitur Eucharistica transubstantiatio habet pro primario formali termino, Christi Domini corpus & eius sanguinem, vt reproducta per conuersionem substantiarum panis & vini.

Deinde illud est primarius formalis terminus Eucharistice transubstantiationis, quatenus est transubstantiatio, quod diuile, primò per se significatur fieri per verba formæ consecratorie, Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis meus, quia verba practica intendunt suo modo facere quod primò per se significant, & Eucharistica transubstantiatio fit prædictis verbis vtriusque formæ; sed corpus & sanguis Christi Domini vt reproducta significantur primò per se & primariò per verba vtriusque formæ prædictæ, vt patet ex nunc obseruatis circa vtramque prædictam formam: igitur corpus & sanguis Christi Domini vt reproducta sunt primarius formalis terminus Eucharistice transubstantiationis, quatenus est transubstantiatio.

Secunda propositio. *Formalis terminus Eucharistice transubstantiationis in individuo spectate, quatenus sacramentalis, est Christi Domini corpus & sanguis, ut vi verborum per conuersionem totius substantiæ panis & vini reproducta sub accidentibus panis & vini, & contenta sub illis modo indiuisibilibus, sequæ passiva illorum continentia*

A. *sub prædictis accidentibus est de specifica formali ratione Eucharistice transubstantiationis.*

Probatur: illud est *formalis terminus* Eucharistice transubstantiationis quatenus est *sacramentalis*, per quod constituitur formaliter in speciali & proprio esse sacramentali, quia omnis actio conuersiua spec. sicatur potissimum à termino ad quem, & à modo quo se terminat ad illum; sed Eucharistica transubstantiatio constituitur in speciali & propria ratione sui esse sacramentalis per id quod ita vi verborum reproductur corpus & sanguinem Christi Domini, vt simul illa ponat in ratione contenti sub accidentibus panis & vini per conuersionem totius eorum substantiæ, & eo modo quo substantiæ panis & vini erant sub illis, exceptâ sustentatione, qui modus est esse indiuisibiliter: igitur corpus & sanguis Christi Domini vt vi verborum reproducta per conuersionem totius substantiæ panis & vini, & modo indiuisibili posita in ratione contenti sub accidentibus prædictarum substantiarum, sunt formalis terminus transubstantiationis Eucharistice, quatenus illa est sacramentalis. Maior per se patet. Minor probatur, Eucharistica transubstantiatio per illud constituitur formaliter in speciali & proprio esse sacramentali sine institutione correspondente, per quod efficit suum formalem terminum substantialem vt est *signi* formaliter sacramentalis proportionato speciali suo fini: sed corpus & sanguis Christi Domini vt reproducta per conuersionem totius substantiæ panis & vini in illa, sunt formalis terminus Eucharistice transubstantiationis, vt transubstantiatio est, ex dictis præcedenti propositione, & proprius finis eorum vt sic reproductorum, est vt per analogiam ad panem & vinum sint & constituentur sub eorum accidentibus cibis & potibus animæ in quo esse cibi & potus secundum prædictam analogiam constituitur, quatenus vt vi verborum vtriusque formæ ponuntur modo indiuisibilibus prædictis accidentibus, & ab illis continentur eo modo quo propriæ illorum substantiæ continebantur, exceptâ sustentatione: igitur corpus & sanguis Christi Domini, vt vi verborum per conuersionem totius substantiæ panis & vini reproducta sub accidentibus panis & vini, & sub illis modo indiuisibili posita & contenta, sunt formalis terminus transubstantiationis Eucharistice, quatenus est sacramentalis.

B. Maior vltima patet ex terminis quibus constat; est enim transubstantiatio Eucharistica sacramentalis, quia efficit speciale quoddam nouæ Legis sacramentum, scilicet Eucharistiam, & habet effectum modo sacramentali.

Minor eius quoad singulas partes patet etiam ex dictis supra de essentia & formali ratione Eucharistice in ratione sacramenti, & de partibus eius essentialibus ad quest. 73. disput. 1.

Deinde eadem Minor probatur, & eius veritas simul explicatur: Eucharistica transubstantiatio spectata in præcisâ & quasi indiuisua ratione importat quoddam perficitur à legitimo Sacerdote, verba consecrationis in persona Christi Domini proferente modo debito: item quod corpus & sanguis Christi Domini sint & contineantur sub accidentibus sub quibus, & eo modo quo panis & vini substantiæ erant sub illis, quia vtrumque pronomen demonstratiuum, hoc

- I. & hic, demonstrat corpus & sanguinem Christi Domini vt contenta sub istis accidentibus absq; eorum sustentatione, quemadmodum intelligitur ex dictis art. 1. 2. & 3. dilput. præcedentis: ergo quemadmodum quilibet pars panis erat propriè & substantialiter panis: item quilibet gutta vini erat propriè & substantialiter vinum; sic etiam Eucharistica transubstantiatio vt *et sacramentalis* efficit quòd quilibet pars signi sacramentalis contineat sub se totum corpus & sanguinem Christi Domini, & per consequens vt sint modo indiuisibilibus: similiter quia substantiæ panis & vini tandiu manent & conseruantur sub propriis accidentibus quandiu hæc manent & conseruantur, & illis corruptis & desinentibus, corruptuntur & desinunt; corpus etiam & sanguis Christi Domini tandiu manent & conseruantur sub illis, quandiu illa manent & conseruantur, & ad eorum corruptionem desinunt: ergo Eucharistica transubstantiatio considerata quasi *in indiuiduo*, & vt est *sacramentalis*, habet pro formali termino corpus & sanguinem Christi Domini vt reproducta, & modo indiuisibili contenta sub accidentibus panis & vini.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Tria dubia soluntur.

- PRIMUM est: cùm in isto formali termino Eucharisticæ transubstantiationis, vt est *sacramentalis*, duo distinguantur quæ in illa vt sic considerata coniunguntur inter se, nimirum corpus & sanguis Christi Domini vt reproducta, & alia ex parte accidentia panis & vini, vt continentia corpus & sanguinem Christi Domini, an Eucharistica transubstantiatio sese terminet æquè primò ad vtrumque.
- Respondetur, Eucharisticam transubstantiationem sese terminare *primario* ad corpus & sanguinem Christi Domini vt reproducta per conuersionem totius substantiæ panis & vini; *secundario* autem ad prædictam continentiam passiuam, seu vnionem illorum cum accidentibus panis & vini sub quibus continentur. Ratio prioris partis est quòd conuersio verè & propriè substantialis debet *primò per se* & *primario* sese terminare ad terminum propriè substantialem, quia hæc eius denominatio potissimum desumitur ab illo: atqui in toto termino *ad quem* Eucharistica transubstantiationis, propterea coalescit ex corpore & sanguine Christi Domini reproductis, & ex eorum passiuâ continentia sub prædictis accidentibus, nihil est substantiale à quo primario & per se desumantur hæc specificatio & denominatio (quod nimirum hæc transubstantiatio Eucharistica sit *conuersio substantialis*) præter corpus & sanguinem Christi Domini, vt reproducta per conuersionem totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini. Deinde illud in transubstantiatione Eucharistica *primò per se* & *primario* illam terminat, quod *primò per se* verba formæ significant *prædictæ*, sed hæc vtriusque formæ consecrandæ verba prædictæ significant *primò per se* directè corpus & sanguinem Christi Domini vt reproducta per conuersionem totius substantiæ panis & vini: igitur hæc Eucharistica transubstantiatio sese *primò per se* & *primario* terminat ad corpus & sanguinem Christi Domini vt reproductur per conuersionem totius substantiæ panis & vini.

A posterioris partis eiusdem responsi est, quòd eodem modo Eucharistica transubstantiatio simul & semel sese terminat ad corpus & sanguinem Christi Domini sub accidentibus panis & vini, quo creatio & generatio sese terminant ad substantiam, & ad aliquod spatium intra quod ponunt illam: atqui quando creatio, item generatio consideratur vt est hæc, & *in indiuiduo*, ita sese terminat ad substantiam, & ad contutuendum illam intra aliquod spatium, vt viuius vnus actionis, quatenus consideratur in indiuiduo det substantiæ simul & semel esse *substantiale*, & vt sit in aliquo loco vel spatio, hoc vel illo, non autem distinctis actionibus, ita tamen vt *primò per se* terminetur ad substantiam, & *secundario* tantum ad aliquod vbi per quod ponitur intra tale spatium vel locum, ita vt vbi non dicatur propriè tunc *produci*, sed potius *comproduci*, seu ad productionem substantiæ simul & per eandem actionem produci: igitur pari modo Eucharistica transubstantiatio ita terminatur ad corpus & sanguinem Christi Domini, & ad passiuam eorum continentiam sub prædictis accidentibus, vt tamen *primario* terminetur ad prædictas substantias, scilicet ad corpus & sanguinem Christi Domini, & *secundario* ad prædictam vnionem & passiuam continentiam.

Secundum est, cùm omnis coniunctio duorum à se inuicem distinctorum importet aliquam vnionem, & constitutum ex illis sit aliquid vnum, *qualis sit hæc vnio*, & in quo consistat.

Respondetur, hanc vnionem *physicè* loquendo, esse duntaxat accidentalem, & facere *vnum tantum per accidens*: ita autem loquamur in genere moris, seu in ratione *entis moralis*, tunc illam in esse signi sacramentalis facere *vnum per se*, & posse etiam definiri.

Prior pars probatur, quia ex duobus entibus distinctorum categoriarum inter se unitis, & quorum vnus est verè propriè *substantia*, alterum est tantum quoddam *accidens*, illud vnum quod ex illis inter se unitis resultat, est vnum duntaxat *per accidens*, & vnio accidentalis: atqui corpus & sanguis Christi Domini vt reproducta per conuersionem totius substantiæ panis & vini sunt substantiæ propriè dictæ, vt per se patet: species consecratæ, quæ post consecrationem remanent, sunt mera tantum accidentia, vt docuimus: ergo vt vniuntur faciunt vnum duntaxat *per accidens*, & illorum vnio est tantum accidentalis.

Posterior pars eiusdem responsi patet ex dictis questione primâ de Sacramentis in genere, vbi docuimus sacramentum in ratione *entis moralis* esse *vnum aliquod per se*, & vt sic posse definiri: at corpus, sanguis Christi Domini, & accidentia panis & vini propterea continent ista sub seipsis. constituunt *vnum signum sacramentale*, vt etiam docuimus agendo de veritate huius sacramenti. Hæc autem vnio consistit in intima substantiali præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sub vna specie, & ad locum seu spatium in quo illæ species sunt eo fine vt corpus, sanguis Christi Domini, item species simul constituant vnum sacramentum, seu vnum signum efficax gratiæ nutritiæ. Et eorum hoc responsum satis intelligitur ex iis quæ suprà dicta sunt de formali ratione sacramentalis præsentis corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia.

Tertium est, eum docuerimus transubstantiationem esse actionem, quæres quodnam sit subiectum eius.

Respondetur, triplex posse distingui subiectum actionis alicuius: primum denominationis, secundum circa quod actio versatur: tertium inhesionis, ut Philosophi docent, Deum vt causam principalem, Christum Dominum vt Sacerdotem & offerentem primum, Sacerdotem vt secundarium, & verba consecratoria vt instrumentum, esse & dici subiectum denominationis Eucharisticæ transubstantiationis, quia apud Philosophos tale subiectum est semper ipsum agens, quia verò transubstantiatio occupatur circa panem & vinum vt abicienda & convertenda in corpus & sanguinem Christi Domini, panem & vinum esse subiectum circa quod transubstantiatio versatur. Denique corpus & sanguinem Christi Domini esse subiectum inhesionis, est enim actio idem semper cum suo termino, vt Philosophi communiter docent, quia illa nihil est aliud quàm terminus vt egrediens à sua causa: ergo cum terminus Eucharisticæ transubstantiationis sit corpus & sanguis Christi Domini, ipsa etiam actio transubstantiandi erit in illis, tanquam in subiecto adhesionis.

ARTICVLVS XIII.

Duo solvuntur dubia.

EX hæcenus dictis de transubstantiatione duo nascuntur dubia: Primum est ex eo quod primà disputatione docuimus transubstantiationem Eucharisticam esse instantaneam, quo modo corpus & sanguis Christi Domini incipiant existere sub speciebus panis & vini, & quo modo panis & vini substantiæ desinant.

Respondetur, corpus & sanguinem Christi Domini incipere per instanti sibi intrinsicam, ita vt illud instans annumeretur cum tempore in quo corpus Christi Domini dicitur existere sub speciebus, ita vt in illo iam sit corpus Christi Domini, & immediatè ante non extiterit, quod aliter dicunt Philosophi incipere per primum sui esse sine intrinsecè: & ratio peti potest ex superioribus, quia corpus Christi Domini reproductur verè sub speciebus in instanti, vt pater; substantia verò panis desinit per instanti sibi extrinsecum, ita vt illud instans in quo dicitur desinere non annumeretur cum tempore in quo substantia panis extitit, ita vt in illo instanti dicatur quod panis amplius non sit, immediatè tamen antea fuerit, quod aliter vocant Philosophi desinere per primum non esse sui, sine extrinsecè: & ratio est, quia si illud instans in quo panis desinit, esset intrinsicè panis, re-

adè de pane diceretur, panis nunc est, immediatè verò post non erit, sic enina desineret substantia panis per ultimum sui esse, & illo eodem instanti substantia Christi corporis est sub speciebus, & in illo verè dicitur existere: est autem erroneum asserere simul & tenet substantiam panis, & Christi corpus esse sub speciebus: igitur instans illud est extrinsecum panis, instans autem illud in quo desinit substantia panis & corpus Christi Domini penitus, est illud in quo pericitur & consummatur sensus verborum formæ.

Alterum dubium est *le modo* quem seruare debemus inter loquendum de transubstantiatione.

Respondetur, modum istum loquendi posse his sequentibus regulis rectè præterbi: Prima, propositiones illæ in quibus significatur remanere commune subiectum, vel utrunque terminum esse simul, falsæ sunt. Probat, veritas propositionis pendet à veritate rei: at nullum remanet subiectum commune panis & corpori Christi Domini, quia tota substantia panis transit in corpus Christi Domini, & nunquam sunt simul Christi Domini corpus & panis: igitur propositiones illæ sunt falsæ. Hinc sequitur eiusmodi propositiones esse falsas, *Panis fit corpus Christi: panis est, vel fuit, vel erit corpus Christi: de pane fit corpus Christi: quia vnum non dicitur fieri propriè alterum, vel esse alterum, vel de alio fieri, nisi quando est commune subiectum, & particula illa, de, significat materiam eam vtique termino communem, quæ hic non reperitur: unde si qui Patrum interdum ita loquantur, potè sunt explicandi vt tantum velint significare habitudinem & successionem terminorum inter se & transitum vnius substantiæ in aliam, cum ex dictis suprà constet eisdem Patres alius in locis agnoscere transubstantiationem.*

Secunda regula. Propositiones illæ in quibus tantum significatur terminorum successio, sine transitu vnius rei in aliam vera sunt. Sic rectè dicimus, substantia panis transit, transubstantiatur, vel similibus verbis, in Christi Domini corpus: & ex pane fit corpus Christi Domini, quia in eiusmodi propositionibus non affirmatur aliquid substantiæ panis remanere, sed tantum exprimitur successio & habitudo terminorum ad se inuicem, quæ omnia reperiuntur in hoc mysterio; nam particula illa, ex, non significat necessariò habitudinem causæ vel principij, sed etiam successionem & ordinem cuiuslibet termini à quo, vt rectè dicitur *creatio est productio ex nihilo, nox fit ex die*; ac proinde cum substantia panis sit terminus à quo in transubstantiatione, hoc sensu bona est illa propositio, *ex pane fit corpus Christi.*

I.

AD QVÆSTIONEM LXXVI.

De modo quo Christus est in
sacramento Eucharistiæ.

DISPVATIO I.

*De iis quæ sunt in sacramento Eucharistiæ tam vi verborum, quam
per concomitantiam.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Quanam sint in sacramento Eucharistiæ.

II.

DVOBVS modis possumus inquirere quanam Christi Domini existant in Eucharistiæ: Primò, absolute, seu non agendo de modo, vi & efficacia quâ sunt ibi. Deinde explicando quanam ponantur primò *per se* & *vi verborum* in hoc sacramento, & quanam aliter. Tantum hoc loco inquirimus primum pro quo fit ista propositio. *Totus Christus est in hoc sacramento, & sub vnaquaque specie, id est, tota humanitas Christi Domini secundum omnes suas partes: item & suppositum Verbi diuini, eius diuinitas, & unio Verbi diuini ad humanitatem.* Propositio est de fide ex Concil. Constant. sess. 17. Trid. sess. 13. cap. 1. & Can. 1. & 3. Item sess. 21. cap. 1. habetur & in Decreto Eugenij. Probat ex Patribus relatis pro reali præsentia, asserentibus Christum Dominum simul & semel esse in celo, & in altari vbi Sacerdos consecrauit.

III.

Probat etiam ratione, corpus & sanguis Christi Domini ita sic existunt in cælis, vt simul etiam cum illis singula per nostram propositionem enumerata existant: ergo corpus & sanguis Christi Domini vt existunt in sacramento Eucharistiæ, habebunt singula per nostram propositionem enumerata. Consequentia patet ex dictis suprà de dependentiâ sacramentalis existentie corporis & sanguinis Christi Domini à naturali eorum existentia & præsentia substantiali in celo. Et ampliùs cõfirmatur ex duobus istis pronominibus possessiuis *meum*, & *meus*, quæ sunt essentialia formæ huius sacramenti: Item ex eo quod verba illa proferantur à Sacerdote consecrante Eucharistiæ in ipsam personam Christi Domini, vt explicabitur inferius, ex quibus formatur hæc ratio, hæc est natia significatio pronominis possessiui, *meum, mea, meum*, cum veritate pronuntiati, quod denotet substantium sibi in enuntiatione correspondens possideri de facto iuxta conditionem, statum, coniunctionem partium & eorum quæ tunc habet quando talis de eo formatur enuntiatio, sed hæc vtraque enuntiatio, *Hæc est corpus meum, & Hæc est sanguis meus*, cõstat suo pronomine possessiuo, cuius substantia sunt corpus & sanguis Christi Domini, quæ pro præsentî tẽpore & statu in quo est Christus Dominus ita se habent vt sint realiter cõiuncta (quia corpus Christi D. nunc est viuens) & habeant in se, vel sibi vnita singula illa quæ numerantur nostrâ propositione, & insuper prædicta vtraque enuntiatio pronuntiatur in persona Christi Domini à Sacerdote consecrante panem & vinum

IV.

Acum veritate practica: ergo hæc vtraque enuntiatio consecratoria pronuntiata practice vi & efficacia suæ significationis ita ponit sub speciebus panis & vini corpus & sanguinem Christi Domini, vt simul etiam omnia & singula per nostram propositionem recensita sint realiter & de facto sub illis.

Ex his sequitur, quatuor humores, omnia Christi Domini accidentia absoluta, omnes perfectiones eius animæ & corporis, omnia denique quæ à loco non dependent, esse verè & realiter in hoc Eucharistiæ sacramento.

ARTICVLVS II.

*Quanam præcisè ponantur vi verborum
sub singulis speciebus.*

IMprimò notandum est, aliquid esse in sacramento duobus modis, Primò, ex vi verborum, seu, vt S. Th. quæst. 96. ex vi sacramenti, nimirum illud quod forma totius sacramenti, vel verba formæ huius speciei præcisè significant, seu illud dicitur poni *vi verborum*, cuius præsentia est omnino necessaria ad veritatem verborum. Secundo, aliquid dicitur esse in sacramento *per concomitantiam*, nimirum illud quod habet naturalem vel necessariam cõnexionem cum eo quod vi verborum ponitur in sacramento: & hæc distinctio est tam legitima, vt licet non sit tanquam de fide determinata, eam tamen negare nõ sit solummodo temerarium, sed etiam erronei, non tantum propter authoritatem Concil. Trid. admittētis eam sess. 13. cap. 3. sed etiam quia illa negatã inferret & totum Christum non esse in hoc sacramento, & sub qualibet eius specie, sed solum eius corpus & sanguinem, cum hæc sufficiant ad veritatem & significationem practicam verborum formæ, cuius tamen contrarium est de fide ex citatis locis Conciliorum articulo præcedenti.

Secundò notandũ est, hæc duo distingui inter se, aliquid poni in sacramento *vi verborum* formæ, & aliquid poni tanquam id in quod substantia panis & vini conuertitur tanquam in terminum talis conuersionis. Ad primum requiritur duntaxat vt illud quod verba significant, sit ibi præsens etiam substantialiter, præcisè ex eo quod verba formæ significant talem eius præsentiam, ita vt sit ibique & in omnibus rebus, & ex consequenti ibi ratione suæ immensitatis; at tamen ratione verborum istorum sit ita præsens substantialiter nouo quodam titulo, vt si per impossibile non esset in omnibus rebus ratione suæ immensitatis, nec proinde ibi, ad huc tamen nõ obstante istâ eius limitatione, esset ibi substantialiter vbi verba illa practice significantia denotant illud esse. Ad secundum verò requiritur vteridã vterminus ad quem habeat esse substantiale de nouo per veram conuersionẽ termini à quo in seipsum, siquẽ mutetur intransficcẽ & incipiat, saltem secundum aliquam realem & propriè dictam productionem, seu reproductionem sui esse substantialis, existere: vnde si Christus D. consecrasset ita dicendo, *hoc est Christus*, itẽ quia Christus importat suppositum Verbi diuini (Christus enim vt sic est aliquid subsistens) suppositum Verbi diuini fuisset vi verborum in hoc sacramento; neque tamen substantia panis aut vini fuisset in illud conuersa, quia nihil potest transsubstantiari in Deum vel personales diuinas, sed substantia panis id fuisset tantum conuersa in eius humanitatem.

VI.

VII.

VIII.

1. Tertiò notandum est, aliquid adhuc esse dupliciter per concomitantiam in sacramento, vel sub aliqua specie sacramento. Primò, per concomitantiam immediatam & proximam, nimirum quòdo illud quod dicitur poni per concomitantiam iungitur immediatè ei, quod vi verborum forma ponitur sub sacramento, vel sub aliqua specie sacramento. Secundo, per concomitantiam mediatam & remotam, quòdo nimirum illud quod dicitur ibi existere per concomitantiam, non immediatè & proximè iungitur ei quod vi verborum forma ponitur, sed tantum mediante alio. His ita prænotatis,

Sit hostia propositio, Sub speciebus panis vi verborum ponitur corpus Christi Domini, ut est humanum: & item sub specie vini ponitur vi verborum sanguis Christi Domini ut est humanus.

II. Tota propositio probatur: ex vi verborum ponuntur in sacramento, & sub hac & illa specie, quorum præsentia requiritur ad præcisam veritatem verborum formæ ex primo notabili: atqui ad istam præcisam veritatem verborum utriusque formæ, præsentia corporis & sanguinis Christi Domini requiritur, ut patet ex iis quibus docuimus contra Calvinistas, realem præsentiam corporis & sanguinis Christi D. ex præcisa significatione verborum formæ probati: & præterea hæc veritas postulat ut istud corpus & sanguis iste Christi Domini sint humana, quia Christus Dominus in verbis formæ consecratorie loquebatur de suo corpore, quatenus est altera pars hominis, quæ cum anima componit totum hominem, ut hæc particula, *meum*, & item pronomen demonstrativum, *hoc*, indicant, quæ duo non demonstrant nudam materiam, sed corpus tale quoad substantiam suam & formalitatem tale, quale Christus Dominus illud tunc possidebat, & quale nos, communiter loquendo de nostro corpore ut distincto ab anima & sanguine, intelligimus illud: atqui totum istud dicit corpus Christi Domini, ut est humanum, quemadmodum patet ex istis etiam verbis consequentibus, quod pro vobis traditur, qui pro vobis funditur: ergo corpus Christi Domini, ut humanum, & item sanguis Christi Domini, ut est humanus, ponuntur vi verborum formæ in hoc sacramento.

ARTICVLVS III.

Tria dubia solvuntur.

PRIMUM est quid importet corpus humanum, quatenus humanum, ut sic intelligamus quidnam ponatur ibi vi verborum prioris formæ, & similiter quid sanguis humanus quatenus humanus importet.

IV. Respondeo primò, corpus humanum præcisè sumptum includere formam organicam, ut est organica, & proinde illud ut sic poni vi verborum prioris formæ sub specie panis.

Probat, hæc particula, *corpus*, sumitur in hac verborum formula, propterea est altera pars, ut distincta ab anima rationali, & propterea simul cum illa componit vnum totum substantiale, scilicet hominem: atqui corpus ut sic includit esse organicum formæ aliquam organicam, ut patet ex eo quod Arist. lib. de anima definit animam actum corporis organici præsertim vitam habentis: ergo tale corpus includit formam organicam.

Atque ex hoc sequitur, ut etiam bene S. Thom. colligit hic quæst. 76. art. 1. ad 2. carnem, ossa, nervos, cartilagine, & cæteras partes integrantes corporis Christi Domini poni sub specie panis vi

A verborum formæ, quia scilicet corpus organicum includit ista omnia. Neque tamè propterea sequitur, sanguinem poni sub illa specie panis etiam vi verbo, si formæ, nam licet sanguis possit includi in corpore organico, quia tamen forma quæ ponitur sanguis opponitur isti formæ quæ corpus ponitur, & vna forma vi verborum ponit aliud, quam altera: idèd ratione istius exceptionis, sanguis etiam ibi non includitur vi verborum prioris formæ. Est tamen gravis controuersia inter Theologos quantum sit hæc forma, sit-ne substantialiter distincta ab anima rationali in homine viuo, & in homine mortuo à forma cadaueris, bene forma corporeitatis, vel an singule partes heterogeneæ habeant suas particulares formas substantialiter distinctas ab anima rationali, vel forma cadaueris, an denique corpus organizatum dicat solam primam materiam affectam organicis dispositionibus, propterea illa est vltimis per sectabilis per animam rationalem: & ex consequenti inter illos controuertitur quantum forma in particulari ponatur vi verborum prioris formæ sub specie panis.

Sed quia totum istud pendet ex controuersia metè physica, an prædicta illa forma substantialiter dentur, an verò sola anima rationalis considerata sub aliquo speciali gradu, similiter & forma cadaueris, id totum præsent nostro corpori. Nos relinquendo id Philosophis diuindum, respondemus, hac in parte vnicuique esse respondendum propterea de ista controuersia, qui aliquam ex duabus prioribus sententiis sequetur, facile sese expedit ab eiuſmodi difficultatibus, cum formæ istæ secundum illas perseverent eadem omnino in corpore mortuo ac in viuo, & proinde rectè intelligit idem corpus quod fuit in vltima Cæna, secundum eandem omnino rationem vi formæ futuri in triduo mortis Christi D. si consecratio tunc fuisset facta & ex consequenti solam illam organicam formam poni vi verborum: ipsam verò animam rationalem sub nulla consideratione, similiter nec formam cadaueris in prædicto triduo poni. Qui autem nullam aliam agnoscit formam in corpore viuo hominis præter animam rationalem, & in homine mortuo nullam aliam præter formam cadaueris, debet cõformiter suæ sententiæ respondere vni verborum formæ posse considerari duobus modis, Primùm, in actu primo, & solummodo secundum illud, quod considerata absolue & in se potest efficere. Deinde in actu secundo, quatenus applicatur de facto dum transubstantiatio hæc & nunc perficitur, si vis illa verborum formæ spectetur priori modo, tunc illa particula, *corpus*, in priori forma consecrationis significat corpus ut habet esse humanum & similitudine ab alterutra forma, scilicet à forma cadaueris, & anima rationali, & non determinatè à forma tantum cadaueris, vel tantum ab anima rationali, quia consecratio potuit valde fieri in triduo mortis Christi Domini, nec tamen tunc corpus Christi Domini quod erat humanum, habuisset istud esse humanum ab anima rationali, sed à forma cadaueris; si verò ista vis verborum spectetur secundum modo, tunc importare de facto formam illam quæ pro eo instanti quo consecratio fit, dat esse humanum corpori propterea est extra sacramentum & in se, verbi gratia, in triduo formam cadaueris; in vltima Cæna & nunc dum fit consecratio, animam rationalem, quo modo multi etiam iuxta S. Thomam & alios plures quos Suarez refert de Sacramentis disput. 51. sect. 1. respondent.

I.

Quod si quis ei obiciat hinc sequi animam rationalem nunc poni de facto *vi verborum*, quia corpus Christi Domini iam est vivum, Concilium Tridentinum sessione 13. cap. 3. debere animam rationalem poni tantum *per concomitantiam*.

Respondetur, formam dantem esse humanam posse considerari *dupliciter*: Primum, secundum illam rationem, quâ dat esse humanum. Deinde secundum alias rationes sibi proprias, quas habet *ut est hæc*, verbi gratia, anima rationalis quatenus dat esse humanum & rationale, quæ duæ rationes possunt etiam distingui in forma cadaueris quæ dat esse humanum corpori mortuo, & propterea informat illud sine aliqua variatione, iam anima rationalis est tantum in sacramento, & sub speciebus consecratis *vi verborum*, iuxta priorem modum, non autem iuxta posteriorem, quo pacto Concilium Tridentinum est locutum loco nunc citato.

II.

Nec obstat quod ratio formalis sub quâ dat esse humanum, identiscitur in anima cum ea ratione quæ dat esse animatum & rationale, nam, ut Heruzus fusc docet apud Capreolum in 4. sent. dist. 10. quæst. 2. art. 1. ad 2. argumentum Scoti, quando plures perfectiones re quidē eadem, ratione tamen distinctæ, reperiuntur in aliqua simplici essentia, tunc vna illarum potest esse per se principium, vel terminus alicuius actus, etiam si illa eadem non sit principium talis actus, vel eius terminus secundum reliquas alias rationes quæ reperiuntur in illa; & tunc eiusmodi rationes sese habent tantum *per concomitantiam*, non autem *per se*, & ex *vi*, seu efficacia principij vel termini, ut patet in mysterio Incarnationis, in quo vno est tantum terminata ad hypostasim Filij, non autem ad essentiam divinam, licet talis hypostasis sit idem realiter cum essentia divina: similiter voluntas & intellectus in Deo sunt vnum & idem realiter, sicut & essentia divina cum illis; nec tamen essentia ceseitur generare, sed intellectus, nec intellectus spirare, sed voluntas: ita & in præsentī difficultate licet vna & eadem sit anima quæ dat esse humanum, esse *viuentis & rationalis*, quia tamen ponitur *primo & ex se* sub his speciebus, ut dans esse humanum, anima non dicitur poni *vi verborum* secundum alias suas perfectiones, sed duntaxat *per concomitantiam*, præsertim cum anima rationalis, quatenus rationalis ita sese habeat ad esse humanum, ut ille etiam effectus possit ab alia forma conferri corpori verbi gratia, ad forma cadaueris post separationem animæ rationalis à corpore.

IV.

Quod si quis obiciat hinc sequi ut corpus in priori forma consecrandi sumatur *equinoce*, quia corpus dicitur *equinoce* de vivo & mortuo; hinc etiam sequi substantiam panis nunc conueri & transsubstantiari in animam rationalem Christi Domini.

Ad primum respondetur, formam cadaueris & animam rationalem posse *dupliciter* considerari: Primum, ut dans esse organicum: Deinde ut dans esse *viuum & mortuum*: priori modo esse formas *viuificæ*, quatenus eadem ratione dans esse humanum nostris corporibus, & proinde cum corpus sumatur in priori forma consecrationis, iuxta hanc considerationem particulam illam, *corpus*, ibi non sumi *equinoce*.

Ad secundum solutio patet ex dictis suprà, ubi notauimus plura requiri ad hoc *ut* aliquid transsubstantietur in terminum *ad quem*, quam *ut*

A aliquid ponatur *ex ipsa virtute & efficacia verborum*.

V.

Ex his omnibus sequitur, eodem modo philosophandum esse de *sanguine*, illum quidem necessarib. includere formam illam per quam constituitur in ratione sanguinis; & proinde cum habeat formam omnino distinctam ab anima rationali, ut habet communior Medicorum & Philosophorum sententia, ex consequenti formam illam etiam poni *vi verborum*; & quia verba formæ significant sanguinem talem qualis est, nunc autem est talis, ut sit contentus in venis, tanquam in vasis naturalibus; ideo verba posterioris formæ ita sanguinem illum significant *prædictæ*, ut tamen venæ ibi reperiuntur *per concomitantiam*.

Secundum dubium est: an solus ille sanguis Christi Domini nunc ponatur *vi verborum* forma sub speciebus vini, qui verè & realiter fuit effusus pro nobis in passione; an verò omnis alius eius sanguis nunc realiter *ex* existentis vnitus hypostaticè. Item qui nondum erat formatus quando Christus Dominus primum consecrauit; sed postea formatus est intra tempus illud quod effluxit à tempore vltimæ Cænæ vsque ad suspensionem eius in cruce; an etiam ponatur *continuis vi verborum* forma? ratio difficultatis petitur quod priorem partem ex hac particula, quam Christus Dominus subiecit, *qui pro vobis effundetur*, quæ videtur determinare sanguinem consecratum. Ratio partis posterioris est quod forma quâ consecramus calicem sit illius tantum, & eiusdem *prædictæ* significationis, ac quando est prolata à Christo Domino consecrante calicem sanguinis. Item quod in eius persona præferatur à nobis: at verba illa Christi Domini consecrantis calicem in vltima Cæna non significant istum Christi Domini sanguinem formandum, sed duntaxat formatum, quia loquitur ibi de sanguine *ut iam suo*, & *ut realiter* existente in seipso, qualis nondum erat sanguis *iste* formandus: ergo neuter ille sanguis Christi Domini est sub speciebus vini *vi & efficacia* verborum formæ.

VI.

Respondetur primum, omnem illum sanguinem qui de facto est in corpore Christi Domini dum consecratio perficitur, poni in hoc sacramento *vi & efficacia* verborum formæ; & primum quod totus ille sanguis sic ponatur, patet ex eo quod hæc particula, *sanguis meus*, absolute pronuntiata, & absque determinatione partem alicuius, supponit pro toto sanguine; non enim est maior ratio cur supponat pro hac vel ista parte, quam pro illa, vel alia; ergo dum Christus Dominus dicit, *Hic est sanguis meus*, intelligendo sanguinem suum, significat totum suum sanguinem, & non aliquam eius partem tantum.

VII.

Nec obstat quod sanguis Christi Domini sit aliquod *homogeneous*, cuius quælibet pars rectè appellatur nomine totius; nam licet id sit verum, attamen attentà illa formulâ, & ratione loquendi quâ Christus Dominus est vltus ibi, nimirum intelligendo suum sanguinem, propter conditignitur à suo corpore *ut ex angui* (quale illud solummodò ponitur *vi verborum* sub specie panis) satis denotat se per hanc particulam, *sanguis meus*, intelligere totum suum sanguinem, sicut dicendo, *corpus meum*, intellexit totum suum corpus, secundum id omne quod corpus humanum præcisè & formaliter sumptum includit & importat.

VIII.

Deinde respondetur, quod solus ille sanguis Christi Domini ponitur *vi verborum forme*, qui de facto est in Christo Domino, dum consecratio reipsa perficitur; nam hæc propositio prolata à consecrante in persona Christi Domini est vera *prædictæ & significatiuæ* pro eo tempore quo sensus eius perficitur & completur; sed tempus illud est præsens, seu suo modo durans dum prædicta propositio profertur: ergo res per illam enuntiata debet pro illa duratione terminante hanc propositionem esse talis in se, qualis exprimitur per illam propositionem, sed dum profertur in persona Christi Domini vt nunc & hoc ipso tempore consecrantis, hæc particula, *sanguis meus*, denotat totum eius sanguinem; & hæc particula, *meus*, illum quem tunc de facto possidet: igitur solus ille omnis & totus sanguis qui nunc de facto est in ipso Christo Domino, ponitur *vi verborum forme* sub specie vini.

Tertio respondetur, sanguinem illum qui post institutionem huius sacramenti est effectum in Christo Domino actione agentium naturalium, & qui nunc est in illo, poni etiam similiter *vi verborum forme* à nobis quando nunc consecramus, licet Christus Dominus primà illa sua consecratione eum non posuerit. Posterior pars huius responsionis patet, quia Christus Dominus tunc eum duntaxat sanguinem posuit *vi verborum* sub speciebus, qui tunc dum consecrabit, erat verè & propriè dictus sanguis ab illo possessus: atqui pro eo tempore sanguis ille nondum erat talis, quia nondum erat propriè sanguis, cum nondum esset formatus, nec proinde tunc vt talis possidebatur à Christo Domino. Prior autem pars patet ex dictis pro secunda parte nostri responsionis. Pari ratione dicendum est, licet præputum nõ fuerit in corpore Christi Domini quando primò consecrauit, quia tamen per resurrectionem reassumpsit illud (facit enim ad integritatem sui corporis) illud etiam nunc à nobis consecrantibus poni *vi verborum* sub accidentibus panis.

Quarto respondetur, sanguinem Christi Domini non poni *continuum vel discontinuum vi solius forme verborum*, quia sic talis ponitur qualis per *verba forme* accepta secundum propriam & germanam significationem exprimitur: at per *verba forme* sic accepta exprimitur tantum *vera & realis entitas* sanguinis Christi Domini, quæ rectè intelligi potest, etiam si ille non sit continuus, & *continuitas & discontinuitas* non sunt de formali eius ratione. Adde quod si quis in triduo consecrasset, sanguis ille Christi Domini, qui erat effusus & discontinuus, non desisset poni sub speciebus vini consecratis, & *continuitas & discontinuitas* videntur potius sequi rationem quantitatis extensæ, quam ipsam entitatem rei quantitate affectam: quare cum quantitas sue corporis Christi Domini, siue eius sanguinis, non ponatur *vi verborum*, vt postea ostendetur, nec etiam sanguis Christi Domini ponetur *vi continuus, vi & efficaciam verborum forme*, quibus perficitur. Similiter quia partes *fluidæ* (cuiusmodi sunt humores) non pertinent ad integritatem, & consistentiam corporis humani secundum se sumpti, sed ad eius integritatem & consistentiam duntaxat vt est viuum, idèd non ponuntur *vi verborum forme* sub speciebus panis.

Ad rationes dubitandi initio huius dubij allatas respondetur, ad primam hæc verba, *Qui pro vobis & pro multis effundetur*, non esse de essentia

A forme, vt ostendemus infra. Deinde respondetur, illa fuisse à Christo Domino subiuncta, non vt denotaret eum duntaxat suum sanguinem ibi poni & esse, qui erat pro nobis effundendus, sed vt explicaret summam illam suam erga nos charitatem, quâ dignatus est effundere suum sanguinem pro nobis redimendis, & quem admodum si quid eius sanguinis remansisset in eius corpore quod non fuisset de facto effusum, prædicta eius propositio semper esset vera, quantenus in calice sic consecrato maior pars eius sanguinis contineretur per illam figuram, quam Grammatici *synecdochen* vocant: ita etiam & eadem propositio dum profertur à nobis consecrantibus, vera remanebit.

Ad rationem dubitandi pro secunda parte respondetur, sanguinem illum etiam nunc poni *vi verborum forme*, quia talis sanguis nunc est verè in Christo Domino, ob rationem superius à nobis allatam. Nec obstat quod tunc *verba forme* fuerint eadem quæ nunc sunt, nec propterea eius significatio varietur, quia præciè significant rem tali propositione enuntiatam esse *entitatiuè talem*, qualis est pro eo tempore quo *verba forme* profertur *significatiuè*; quare cum nunc res per ista verba significata importet præciè in sua significatione aliquid quod tunc non habebat, debet nunc aliter significare præciè quàm tunc.

Tertium dubium est: an si corpus Christi Domini esset extra sacramentum *distans*, vt bi gratiâ, si eius manus esset præcià à reliquo corpore, remanens tamen hypostaticè vnita Verbo diuino: an, inquam, illa tunc poneretur *vi verborum forme* sub speciebus panis.

C Respondeo, in tali casu partem illam corporis à toto corpore præciam nunc fore *vi verborum* sub speciebus panis, non tamen reliquis partibus corporis vnitam. Ratio prioris partis est, quod in hac forma, *Hoc est corpus meum*, particula, *corpus*, supponit pro vero & integro corpore Christi Domini: at verum & integrum corpus Christi Domini comprehendit etiam & ipsam manum. Ratio autem partis posterioris est, quod corpus Christi Domini ponatur *vi verborum* in sacramento *tale, quale est à parte rei*, vt obseruauimus, sed in tali hypothesi manus Christi Domini esset præcià à suo corpore: ergo poneretur *vi verborum*, vt præcià.

Dices, in tali casu manum illam non fore actum partem corporis Christi Domini, illam tunc illi non esset de facto vnita, & proinde cum solum corpus Christi Domini, & quod illud, si se ingreditur, ponatur *vi verborum*, manum illam in isto casu non futuram *vi verborum forme*.

D Secundo dices, corpus humanum, loquendo propriè, dici omnes & singulas suas partes collectiue, & sibi inuicem ad illud integrandum realiter vnitas, & proinde si omnes partes illius existerent quidem, sed tamen à se inuicem separtæ, non possent poni *vi verborum forme*, cum hæc verba, secundum propriam & germanam significationem à Christo Domino illis impositam, importent corpus Christi Domini constans integrè omnibus suis partibus.

Ad primum respondetur, in rigore loquendi hæc duo distingui, *esse partem alicuius totius, & esse in actu exercitio partem huius totius*. Ad primum non requiritur vt quod denominatur *parti*, sit de facto & reipsa vnitum toti, & aliis comparibus tanquam reipsa & in actu exercitio componentibus istud totum: sed sufficit quod etiam

I.

separatum habeat *positivam habitudinem*, quæ ex natura sua postulat sui coniunctionem ad aliam partem, esto hæc coniunctio à nullo agente purè naturali possit ad actum reduci, ut patet in anima rationali, quæ etiam à corpore separata, propter talem habitudinem rectè adhuc appellatur *pars hominis*; & S. Petrus & alij Sancti rectè dicuntur *beati* quoad illam sui partem antè resurrectionem vniuersalem: at *manus* quatenus *manus*, item *pedes* & *brachia* hominis quatenus talia, dicuntur *positivam habitudinem* ad componendum & integrandum corpus alicuius hominis; nec enim sunt partes totius cuiusdam *homogenei*, quibus licet non repugnet coniungi alicui alteri ad componendum aliquod totum, ut guttis aquæ ad componendum magnam aliquam aquam; id tamen non ex sua natura & habitudine *positivam* postulant: vnde cum verba formæ consecratoris panis significant *prædictum* & integrum corpus Christi Domini, tale quale est à *partei* pro eo tempore quo consecratio perficitur, prædicta illa *manus* sic præcisè tunc seimper poneretur vi & efficaciam verborum formæ.

II.

Ad secundum respondetur, negando *corpus humanum* præcisè sumptum importare omnes suas partes integrantes *collectivè*, & sibi inuicem realiter *vnitum* secundum morale vsum & modum loquendi hominum; nam ubi reliquæ Martyrum quæ honorificè coluntur in Ecclesia sunt tales, ut in illarum capsa seu theca omnes & singulæ partes corporis etiam à se inuicem vi tormentorum, quæ illi sunt passi, contineantur separate, rectè solemus dicere totum corpus huius & illius Martyris ibi asseruari & coli, & Sancti illi verè de toto illo aggregato, cuius tamen partes nondum sunt ad se inuicem *vnitæ*, possunt dicere, *en corpus meum*; & hæc reliquæ sic à nobis coluntur in Ecclesia, imò in futura resurrectione corporum, ubi Angeli congregauerint omnes partes corporum recenter deſcendorum, antequam Deus inducat vltimam dispositionem ad reuiniendum illis animam, posito quoddam nouerint quorum fuerint hæc corpora, poterunt dicere, istud corpus est Petri, istud est Ioannis, & sic de cæteris, non quod actu informetur à propria anima, vel quod omnes partes istius corporis iam sint inter se *vnitæ*, sed propter *positivam habitudinem* quam habent ad integrandum illud corpus Petri, Ioannis: pari modo, & etiam ob rationem in præcedenti responsione allatam, verba Christi Domini quibus consecramus semper essent veræ.

IV.

ARTICVLVS IV.

Quenam sub speciebus panis & vini ponantur per concomitantiam.

SIT nostra propositio. *Verbum diuinum, vniò hypostatica, & anima rationalis* ponuntur per concomitantiam proximam & immediatam sub qualibet specie panis & vini in sacramento Eucharistie. Propositio est communis inter Theologos, & habetur tertio illo capite citato sessionis 13. Concilij Tridentini.

Probat, ad hoc ut aliquid ponatur in hoc sacramento per concomitantiam proximam, duarum conditiones requiruntur. Prima, ut verba formæ sumpta præcisè & in sua significatione propria non importent illud, seu illius positionem in hoc sacramento non requirant ad suam

A

veritatem. Secunda, ut nihilominus habeat immediatam coniunctionem cum eo quod ponitur *vi verborum*, vel saltem inadaquatam, velut aliquid maius eo quod ponitur *vi verborum*: atqui duæ istæ conditiones reperiuntur in illis omnibus & singulis quæ recententur hac propositione: igitur ea omnia & singula ponuntur in hoc sacramento per proximam concomitantiam sub speciebus panis. Maior quoad vitamque sui partem patet ex prænotatis articulo secundo; si enim significarentur *diuelli* & formaliter per verba formæ, ita vt veritas istorum verborum postulat eorum positionem, tunc ponerentur *vi verborum*, & non duntaxat per concomitantiam: si etiam nullam haberent connexionem cum iis quæ ponuntur *vi verborum* formæ, nulla posset fingi ratio cur deberent poni in hoc sacramento, cum nihil daretur in quo talis concomitantia fundaretur.

B

Eadem Maior explicatur quoad illud quod habet de duplici *coniunctione immediata*, aliqua extrema possunt duobus modis *vniri* inter se: Primo, ita vt vnum non excedat alterum cui vnitur, sed illa duo sese adæquant, quo modo anima & corpus sibi inuicem *vnita* dicuntur habere coniunctionem immediatam adæquatam, quia tam latè patet anima, vt informans, quam corpus tanquam eius subiectum ab illa informatum, & ita vbicumque vnum vt sic reperitur, reperitur & alterum. Deinde duo extrema possunt ita coniungi, vt tamen vnum illorum sit maius altero: verbi gratià, anima rationalis est immediate vnita capiti quo tamen est maior, quatenus vbicumque est caput animatum, ibi est anima informans illud, non tamen econtrà vbicumque est anima, ibi est caput, nam anima est etiam in pede quem informat, ubi tamen caput non est, & idè vt hæc concomitantia de qua loquimur habeat locum, requiritur vt res quæ sic per illam ponitur in sacramento sit aliquid maius altero extremo, ratione cuius dicitur poni per concomitantiam.

C

Minor probatur, inductione factà per singulas eius partes, nam hæc verba, *Hæc est corpus meum*, non important *formaliter* & præcisè vel Verbum diuinum, corpus enim ibi denotat alteram partem hominis tamquam compositi physici, cuiusmodi non est Verbum in Christo Domino: nec etià ista particula, *meum*, quæ est pronomen possessiuum verbum importat, quia ibi tantum explicat veram illam identitatem corporis positi in sacramento per verba formæ, cum corpore quod est Christi Domini, & vnitum hypostaticè Verbo diuino: at hæc identitas rectè potest intelligi imò & dari absque idenitate suppositi, cum quia identitas corporis non pendet à supposito, cum hoc sit aliquid isto posteriorius; tum etiam quia si Verbum diuinum nunc relinqueret corpus quod assumpsit, & Deus conseruaret illud absque vlla subsistentia, vel etiam cum propria, adhuc Verbum diuinum posset dicere demonstrando illud, *Hæc est corpus meum*, sicut anima Christi Domini paulò antequam reuineretur suo corpori per resurrectionem, poterat eo presente & demonstrato verè dicere *Hæc est corpus meum*, cui tamen nondum erat vnita; ergo sicut tunc particula *meum* non importasset vniõnem realem animæ cum corpore, sic etiam nec eadem particula *meum*, prolata à Christo Domino qui est persona diuina, importabit in formali & præcisè sua significatione Ver-

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

bum diuinum vel aliquid eiusmodi Christi Domini, vt expressum aut denotatum per hanc particulam, *meum*, in prædicta verborum formula consecrandi.

Idem pater de vnione hypostatica; nulla enim huius formæ particula illam formaliter significat: & ratio quæ probatur istam particulam *meum*, non significare formaliter *unionem animæ* cum illo corpore de quo præsens præpositio intelligitur, idem probat de hac vnione hypostatica, licet enim significet illud corpus quod de facto est vnitum hypostaticè Verbo diuino, non tamen formaliter & præcisè significat illud vt sic vnitum Verbo: Quare cum verba formæ consecrationis ponat tantum *sui* vi & efficaciam quod præcisè significant, & iuxta eum modum quo illud significant, & non secundum illud omne, quod habent à parte rei, fit vt vnio hypostatica, & etiam Verbum, licet sint de facto in corpore Christi Domini quod consecratur & ponitur in sacramento, non ponantur tamen in illo vi verborum formæ, sed duntaxat per concomitantiam.

II.

Quod verò hæc ponantur per concomitantiam immediatam patet, quia illa sic ponuntur quæ immediatè coniunguntur ei quod ponitur vi verborum formæ: at vnio hypostatica, personalitas Verbi diuini, item anima rationalis coniunguntur corpori Christi Domini immediatè, quod corpus, vt supra ostensum est, ponitur in hoc sacramento vi verborum: Quod enim Verbum semel assumptum nunquam dimisit: & Christus semel mortuus est, iam non moritur amplius: igitur Verbum diuinum, vnio hypostatica, anima rationalis ponuntur tantum in hoc sacramento sub specie panis per proximam & immediatam concomitantiam.

III.

Dixi vi & efficaciam verborum formæ, nam si Christus D. vt potuit, instituit hæc formam pro conficienda Eucharistia sub specie panis, hoc est corpus hypostaticè vnitum Verbo diuino, vel aliam similem, tunc non solum corpus Christi Domini secundum suam entitatem substantialem præcisè significatur poneretur vi verborum formæ, sed etiam eius vnio hypostatica cum Verbo diuino.

Obiiciunt hæc particulam, *meum*, in forma consecrandi sub speciebus panis determinare hanc particulam, *corpus*, ad hoc vt supponat pro corpore illius qui sic loquitur, & in cuius persona forma consecrandi pronuntiatur significatur; Item hæc particula subsequens apud Euangelistas, *quod pro vobis tradetur*, determinat istam particulam, *corpus*, ad supponendum pro eo corpore quod fuit pro nobis affixum cruci: at persona quæ hæc loquitur, vel quam refert ipse consecrans, est persona Verbi diuini, & corpus quod fuit in cruce pro nobis appendum erat subsistens diuinâ personalitate Verbi; imò vt sic tantum fuit traditum, quia vt sic duntaxat fuit condignum pretium nostræ redemptionis: ergo & ipsa Verbi diuini personalitas quæ corpus Christi Domini verè subsistit, debet poni in hoc sacramento vi verborum sub specie panis, & consequenter eius vnio hypostatica.

IV.

Ad Maiorem respondetur posse duobus modis intelligi particulam, *meum*, determinare hanc aliam, *corpus*, ad supponendum pro corpore loquentis, seu eius quem refert consecrans, & pro eo quod est pro nobis traditum in cruce: Primo modo ad supponendum duntaxat pro illo, secundum identitatem eius præcisè simpliciter. Secundo, ad supponendum etiam pro illo secundum eam

A

subsistentiam quæ de facto subsistit: similiter duobus modis potest intelligi hanc particulam additam formæ consecrandi, *quod pro vobis tradetur*, determinare istam, *corpus*, etiam prædictæ illæ particulæ determinat solum hanc particulam, *corpus*, ad supponendum priori modo in prædicta forma consecrandi, quatenus significant idem omnino esse corpus Christi Domini in hoc sacramento quod est affixum cruci pro nobis, similiter eundem omnino esse sanguinem in hoc sacramento qui etiam est effusus pro nobis in cruce, quia corpus ibi supponit pro suo formali significato, similiter & sanguis: at corpus vt corpus non importat in suo formali significato subsistentiam, sed simpliciter alteram partem substantialem Christi Domini, tanquam compositi physici, similiter & sanguis, non tamen formaliter vt subsistens.

V.

B

Nec obstat quòd corpus illud contentum in hoc sacramento, similiter & sanguis subsistant personalitate Verbi diuini; nam hic debent ista distingui, Modus ille quo verba formæ consecrandi expriment rem quam significant & modus ille quem res expressa & significata per verba formæ habet de facto in se & ex aliqua sua conditione. Prius istorum duorum tenet se ex parte modi significandi formæ verborum; posterius est ab illo independens, & se tenet tantum ex parte rei significatæ, & ex statu & conditione quam res habet in se etiam absque aliqua habitudine ad verba formæ consecrandi; positio alicuius rei siue perfectionis quæ sit Christi Domini in hoc sacramento vi verborum, attenditur duntaxat penes primum, seu penes modum significandi, quia verba consecratoria sunt practica, & illo modo quo significant efficiunt quod significant: ipsa verò positio rei alicuius siue perfectionis quæ sit Christi Domini in hoc sacramento per concomitantiam, attenditur penes secundum; quare licet corpus Christi Domini sit in hoc sacramento subsistens substantiâ Verbi diuini, quia tamen modus significandi verborum formæ in sua formali significatione non importat eius subsistentiam, etiam Christi Domini corpus non ponetur vi verborum vt subsistens; nec item diuina Verbi substantia, quæ de facto subsistit, sed tantum per concomitantiam.

VI.

C

Quæres, an si in triduo mortis Christi Domini consecratio fuisset facta & aliquid sanguinis remansisset in corpore mortuo Christi Domini, an tunc sanguis iste positus fuisset per concomitantiam sub speciebus panis.

VII.

D

Respondetur negatiue, quia tunc corpus fuisset mortuè & sub forma cadaueris, sub qua corpus non requirit aliquid sanguinis. Nec obstat quòd sanguis ille esset in corpore vt existente extra sacramentum, quia vt aliquid ponatur in sacramento per concomitantiam debet habere naturalem & necessariam, vel substantialem vnionem, vel realem identitatem, aut concomitantiam necessariam proximam vel remotam cum eo quod in sacramento ponitur vi & efficaciam verborum formæ; in hoc enim fundatur talis positio per concomitantiam, vt intelligitur ex citato capite tertio sessionis 13. Concilij Tridentini: atque sanguis ille in presenti casu nullam habet eiusmodi coniunctionem vel necessariam concomitantiam cum corpore Christi Domini, sed tantum localem quæ est per accidens, & omnino impertinens ad positionem per concomitantiam.

VIII.

ARTICVLVS V.

Verum quantitas corporis Christi Domini ponatur per concomitantiam sub speciebus panis & vini in Eucharistia sacramento.

SIT hæc nostra propositio. *Quantitas corporis Christi Domini ponitur per concomitantiam proximam & immediatam sub speciebus panis & vini in Eucharistia sacramento.* Nostra propositio est contra Durandum & nonnullos alios in quantum sentent. distinct. 10. quest. 2. Est tamen S. Thomæ hac quest. 76. art. 4. & communis apud omnes ferè Theologos, & tam certa vt opposita videatur aliquibus erronea, aut saltem temeraria. Quæ primò sic probatur, illa omnia corporis Christi Domini sunt in hoc sacramento sub specie panis, quæ ita sunt absoluta & independentia à loco, vt habeant naturalem connexionem cum corpore Christi Domini, & nunc sunt in illo vt existente in cælo, quia corpus Christi Domini ponitur tale in hoc sacramento secundum istas perfectiones, quale est à parte rei & in seipso, vt iam animaduertimus: atqui corpus Christi Domini viam est in cælo, habet suam quantitatem; hæc enim facit ad eius staturam, & hæc quantitas præcisè spectata secundum formalem suum effectum est accidens absolutum, & omnino independentia loco: ergo quantitas Christi Domini considerata penes prædictum formalem suum effectum est in hoc sacramento sub speciebus panis.

Confirmatur, Tridentinum suprâ vult totum Christum Dominum esse in hoc sacramento sub qualibet specie, modo indiuisibili, sed quantitas corporis Christi Domini præcisè secundum suum formalem effectum est aliquid totius Christi Domini, quia totus Christus Dominus dicitur illud omne quod Christus, verus Deus verus homo habet; vt autem verus homo nobis similis habet quantitatem sicut & nos habemus, & insuper quantitas spectata secundum primum formalem suum effectum est indiuisibilis actu & formaliter, vt mox patebit: ergo quantitas corporis Christi Domini est in hoc sacramento sub specie panis.

Quod verò quantitas illa non ponatur *vi verborum* formæ in Eucharistia probatur contra Vasquezum hic disput. 187. & aliquos alios sic. Illud ponitur *vi verborum* formæ in Eucharistia quod est, vel id in quod substantia panis & vini conuertitur, vel quod ipsa veritas verborum formæ postulat, quemadmodum intelligitur ex dictis: sed nec ipsa substantia panis & vini conuertitur etiam partialiter in quantitatem corporis Christi Domini, quia Tridentinum citatâ sessione 13. cap. 4. agens de transubstantiatione tantum ait per consecrationem panis fieri conuersionem totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis eius. Nec item veritas verborum postulat quantitatem corporis, nam corpus ibi significatum nihil aliud importat quàm *corpus organicum* secundum entitatem suam substantialem; & tale corpus dicitur compositum ex materia & forma substantiali dante esse organicum, quod vt sic nihil quantitatis includit: ergo quantitas corporis Christi Domini non ponitur in hoc sacramento *vi verborum* formæ.

A Confirmatur, eodem modo, seruata proportione, quantitas corporis Christi Domini ponitur sub specie panis, quod quantitas sanguinis Christi Domini ponitur sub specie vini, & particula, *corpus*, in forma consecrati panis, significat corpus Christi Domini, quod hæc particula, *sanguis*, in forma calicis consecrati, significat sanguinem Christi Domini; sed quantitas sanguinis Christi Domini non ponitur *vi verborum* formæ sub speciebus vini, nec particula, *sanguis*, in forma consecrati calicem significat quantitatem sanguinis, sed solam eius materiam cum propria substantiali forma: ergo pari iure nec quantitas corporis Christi Domini ponitur *vi verborum* formæ sub specie panis, nec hæc particula, *corpus*, in ista forma significabit quantitatem corporis Christi Domini.

B Dices, quod hoc non esse parum rationem sanguinis Christi Domini ac eius corporis; nam sanguis cum sit totum quoddam homogeneum, non importat in suo formali conceptu, nec includit in suo formali significato quantitatem: at corpus, vt hic sumitur, est *organicum*, & tale intelligitur, nec potest esse tale, id est, *organicum* sine quantitate, sed debet illam formaliter tam in suo conceptu formali, quàm in suo significato formali includere: ergo quantitas corporis Christi Domini debet poni sub speciebus panis *vi* & efficaciam verborum formæ, licet quantitas sanguinis Christi Domini non ponatur *vi verborum* sub speciebus vini.

Confirmatur, nomine corporis humani organici, etiam in forma consecrati panem, intelligitur *corpus constans carne, nervis, ossibus*, & reliquis partibus heterogeneis, vt etiam suprâ docuimus; sed partes illæ vt sic formaliter includunt quantitatem, quia singulæ includunt aliquam temperiem primariam & secundarum qualitatum sibi correspondentem, & proinde quantitatem, cum istæ qualitates immediate inhereant quantitati, & hæc mediante materie; tum etiam quia licet illæ inhereant immediate materie, quia tamen aliquæ ex istis partibus heterogeneis postulant aliquam raritatem & densitatem, & hæc vtræque includit quantitatem, semper quantitas etiam in illis vt formaliter sumptis includitur, & ex consequenti in significato huius termini, *corpus organicum*; tum etiam quia si sola materia & sola substantialis forma dans esse organicum importaretur formaliter in tali significato, cum hæc forma in homine viuo sit animata, & vna & eadem, simplex & indiuisibilis, similiter & eadem materia, nulla esset pars istius corporis quæ non esset homogenea, nulla quæ non esset caro, nulla quæ non esset os, & sic de cæteris, quæ omnia sunt absurda.

D Ad primum respondetur, disparem quidem esse rationem sanguinis & corporis humani, quod hoc sit *organicum* & heterogeneum, ille verò minimè; sed modus significandi duorum istorum terminorum, *corpus*, *sanguis*, in vtraque forma est par & similis, nimirum significare duntaxat materiam & formam substantialem dantem illi esse *organicum*: at negamus corpus aliquod humanum, loquendo præcisè, & de conceptu formali esse *organici*, non posse esse formaliter organicum absque quantitate, tanquam formali causâ illius; nam potest duplex distingui *organizatio*, vna *substantialis* in eo consistens quod partes integrantes substantiales sint substantialiter, integraliter dissimiles: altera *accidentaliter* & quanti-

I. *ratiſſima*, proveniens à quantitate & aliis accidentibus ipſi ſubſtantiz & eius partibus diſſimiliter inexiſtentibus, in ſententia illorum qui admittunt plures formas ſubſtantiales in toto heterogeneo dantes vnicuique parti proprium ſuum eſſe, prior hæc organizatio eſt formaliter & præciſe ab hac forma: in ſententia aliorum qui admittunt in corpore humano vivente ſolam animam rationalem dantem eſſe omnibus & ſingulis partibus proportionatum, hæc prior organizatio eſt tantum ab anima rationali, iuxta illum modum quo expoſuimus ſuprà, illam in eorum ſententia eſſe formam organicam; & ſic cum corpus illud dicatur proprie & formaliter *organicum*, quod, ſumptum præciſe, eſt compositum ex materia & ſubſtantiali forma dante ſuæ materiæ *eſſe organicum*, ſolum illud compositum importabitur in formali ſignificato huius termini, *corpus organicum*, non autem quantitas vel aliud quodvis accidens.

II. Ad confirmationem reſpondetur, quantitatem & aliquas qualitates ſive primas ſive ſecundas poſſe intelligi requiri ad *heterogeneitatem*, diſſimilitudinem & organizationem partium totius heterogenei organi. Primum tantum *diſpoſitiue*, quatenus quantitas & prædictæ qualitates diſponunt materiam & ſingulas partes quibus inſunt, ut ſint aptæ ad recipiendum informationem, ſeu organizationem & ſubſtantialem diſſimilitudinem. Secundum, *formaliter*, quatenus quantitas & hæc accidentia ſunt formalis cauſa iſtius diſſimilitudinis partium ſubſtantialium in ſua entitate, & organizatione illarum: quantitas & prædictæ qualitates priori quidem modo requiruntur, non tamen poſteriori, quia aliàs cum vnumquodque conſtituitur, tale ſit quale eſt formale eius conſtitutivum, omnes iſte partes non eſſent *ſubſtantialiter* & entitative diſſimilares, ſed tantum *accidentaliter*, ſicut quantitas, & prædictæ qualitates, illas tunc ſic formaliter conſtituentes, ſunt vera tantum accidentia.

III. Neque ex indigentia quantitatis & iſtarum qualitatum ad organizationem priori modo ſpectatam poteſt rectè inferri illas etiam *formaliter* & præciſe includi in organizatione ſumpta formaliter, & in formali ſignificato huius termini, *corpus organicum*, nam & ad introductionem formæ phyſicæ in materiam compositi phyſici, imò & ad conſervationem formæ in tali ſubſiecto, qualitates diſpoſitiuæ & etiam conſervatiuæ requiruntur, ſine quibus materia nec eſt apta formam recipere, vel illam conſervare; & nihilominus tales diſpoſitiones nullo modo cenſentur à Philoſophis eſſe de formali ratione compositi phyſici formaliter & præciſe ſumpti; nec ingredi formale eius ſignificatum præciſe & formaliter ſumptum, aliàs tale compositum ſubſtantiale phyſicum non eſſet vnum aliquid *ens per ſe*, ſed duntaxat per accedens, nec proprie loquendo eſſet *ſubſtantiale*, cum eius formale conſtitutivum coaleſceret etiam formaliter ex aliquibus accidentibus: ergo quemadmodum non obſtante iſtâ indigentia diſpoſitionum eiſmodi, ſola materia & forma ſubſtantialis, ut actu & formaliter vnitæ, pertinent ad formalem rationem iſtius compositi, & ad formale ſignificatum ſubſtantialis phyſici compositi, prædictæ verò qualitates nimium: pari etiam iure in præſenti difficultate, quia quantitas & prædictæ qualitates requiruntur tantum ad organizatio-

A nem, velut *quodam diſpoſitiones* ad illam, nec ut cauſa formalis ingrediuntur corpus organicum, non ponitur *vi verborum*, nec includitur in formali ſignificato huius termini *corpus organicum*.

Atque ex hac reſponſione patet animam rationalem, quatenus eſt *forma organica*, non dare indifferenter eſſe carnis, oſis, & ſic de cæteris, cuiſlibet parti materiæ, quia nimirum dat illud *eſſe organicum* in tali ſpecie, & in tali indiuiduo, prout hæc & iſta pars materiæ eſt diuerſimodè diſpoſita; huic dat rationem carnis, quia habet proximas diſpoſitiones ad illam, ut dantem formaliter *eſſe carnis*; huic dat formam oſis, quia ſimiliter habet diſpoſitiones proximas ad illam, ut dantem formaliter iſpum *eſſe oſis*, & ſic de reliquis, quomodo partes illæ materiæ ſic diſpoſitæ & informatæ nunquam remanent *homogeneæ*.

B Secundum, patet ex his duplicem illam conſiderationem quantitatis, nimirum *communis*, ſeu *vagæ & diſiunctim ſumptæ*: deinde *ſingularis*, ſeu *huius & iſtius determinatæ quantitatis*, per quam diſtinctionem Vaſqueſius ſuprà & alij conantur ſibi conciliare. Thomam, dicendo quantitatem priori ſolùm modo ſpectatam poni *vi verborum* formæ ſub ſpecie panis; ſumptam verò poſteriori modo, poni tantum *per concomitantiam*. Patet, inquam, diſtinctionem hanc eſſe hic inutilem, nam conſideramus hoc loco vni verborum conſecrationis, quoad ſuam efficaciam *in actu exercitio*, & quaſimus quidnam vi illius ponatur de facto in Euchariftia: ad hæc efficaciam ut reducit ad actum, eſt ad aliquid determinatum & ſingulare, nam ſicut omnis actio eſt ſingularium, ita & omnis efficiencia eſt ad aliquid determinatum & ſingulare: ergo cum poſito quantitatis in Euchariftia per efficaciam verborum formæ conſideretur hic *ſecundum exercitium*, quantitas illa communis, ſeu *vagæ & diſiunctim ſumptæ* inutiliter recenſetur tanquam aliquid poſitum *vi verborum* formæ in Euchariftia.

C Conſirmatur ex dictis ſuprà; tunc tantum hæc duplex conſideratio importata per hos duos terminos, *vagæ, determinatæ*, habet locum in præſenti difficultate, quando vis & efficacia verborum conſideratur *in actu primo*, iuxta quem ſeſe extendit ad duos modos *diuiſiue*, quatenus applicata ad actum poteſt id quod ſignificat hoc vel iſto modo determinato facere, ut conſtat ex dictis de forma organica corporis, quæ *vagæ & diſiunctim* eſt anima rationalis, & forma cadaueris, & ſic ſignificatur *per vni verborum formæ in actu primo*. Ad ſi conſecratio fuiſſet facta in triduo, ſignificaret prædictæ formæ cadaueris; nunc verò animam rationalem prout dat corpori *eſſe organicum*: quare cum hic conſideremus illam verborum efficaciam quoad actum ſecundum, quia nullus poteſt fingi actus ſeſe tantum terminans ad quantitatem communem, vel etiam *vagæ ſumptam*, hæc prædicta diſtinctio Vaſqueſij videtur hoc loco inutilis.

D Hinc etiam ſequitur, quantitatem corporis Chriſti Domini eſſe tantum *per concomitantiam* in hoc ſacramento; nam quidquid Chriſti Domini eſt in Euchariftia vel eſt *vi verborum* formæ, vel tantum *per concomitantiam*: ſed quantitas corporis Chriſti Domini eſt in hoc ſacramento, ut prima pars noſtræ probationis oſtendit, & ex ſecunda illius parte non eſt *vi & efficaciam*

I.

verborum: ergo restat quod ponatur in Eucharistia tantummodo *per concomitantiam*.

Quod denique hæc quantitas sit in Eucharistia *per concomitantiam* proximam intelligitur etiam ex dictis, nam illud quod est immediate coniunctum ei quod ponitur *vi verborum*, est in hoc sacramento *per concomitantiam proximam*: sed corpus Christi Domini ponitur *vi verborum* sub specie panis, ut supra ostendimus, cui corpori eius quantitas est immediate coniuncta, ut satis per se intelligitur: ergo hæc quantitas corporis Christi Domini est in hoc sacramento sub specie panis *per concomitantiam proximam*.

ARTICVLVS V.

Secundum quam rationem quantitas corporis Christi Domini ponatur in Eucharistia.

II.

NOTANDVM est, duplicem distingui extensionem partium subiecti: vnam entitativam, secundum quam vna pars integrans non est alia, sed est distincta & extra illam; si enim tota quantitas tollatur a corpore humano per diuinam potentiam, semper caput erit aliquid distinctum à pede, & extra illum quoad suam entitatem; sicque datur quædam *extensio entitativa*, quæ non habet locum in categoria quantitatis. Item datur & alia *extensio*, quæ appellatur *extensio molis*, seu *corpulentia*, quæ attenditur secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem partium extra se inuicem: quæ *extensio molis* est adhuc duplex, vna consistens in actuali quadam aptitudine, ratione cuius totum quod illa afficitur sic est dispositum, ut sit aptum habere partes extra partes, seu ita extensas, ut vnaquæque illarum possit occupare distinctum locum, nisi aliunde impediatur. *Posterior extensio consistit in actuali quadam extensione*, & positione partium secundum locum, ita ut singulæ partes de facto ita sint extra sese inuicem, ut vnaquæque illarum de facto commensuretur, & coextendatur loco, sitque extra aliam etiam secundum locum, vel spatium: *formalis autem ratio quantitatis*, quæ constituit categoriam quantitatis consistit in illa priori *extensione molis*, seu *corpulentia*, quia formalis ratio alicuius consistit in eo quod est primum & fundamentum exterorum: at hæc aptitudinalis extensio in ordine ad locum est primum omnium eorum quæ cogitari possunt in quantitate; nam prius intelligimus corpus habere aptitudinem, ut eius partes occupent locum à se inuicem distinctum, quàm de facto illum occupare, quia hæc posterior actualis extensio resultat ex priori, & prius intelligimus istam extensionem aptitudinalem, quàm apprehendamus corpus esse mensurabile & diuisibile; corpus enim est diuisibile & mensurabile, quia habet partes quæ possunt mensurari & diuidi. Deinde formalis ratio constitutiva quantitatis categorice debet esse distincta à formalis ratione constitutiva *simi*, cum sine distinctæ categoriæ: at hæc posterior extensio molis consistens in actu exercito constituens partes corporis ita de facto extra se inuicem, ut occupet distinctum locum, facit categoriam *simi*: igitur formalis ratio constitutiva quantitatis categoricæ est prior illa aptitudinalis extensio corpulentia seu molis partium in ordine ad partes loci. Et quod hic asserimus quantitatem corporis Christi Domini esse in hoc sacramento id tantum intelligimus de quantita-

III.

IV.

te secundum præcisam illam aptitudinalem extensionem corpulentia, & non de actuali quæ tantum est effectus quidam istius prioris; cum enim corpus Christi Domini sit totum sub vnaquaque & sub singulis partibus cuiusque speciei, & partes illæ sint paræ extensionis, corpus verò Christi Domini consideratur iuxta positionem & suam naturalem situm, habeat in cælo extensionem longè maiorem, facile intelligimus illud idem numero corpus sic habere suam extensionem aptitudinalem in ordine ad locum in Eucharistia, ut tamen in illa actum eius secundum non habeat.

Nec est quod hæretici obiciant id implicare; Deus enim potest primarium & formalem effectum rei alicuius consecrare sine suo effectu secundario, impedire ne secundarius dimanet à primario & formali, nimirum subtrahendo suum concursum ad id necessarium, quia Deus est maxime liber quoad ea quæ sunt ad extra; & id constat ex fornace Babylonica in qua Deus impediuit calcificationem & combustionem ignis, respectu trium puerorum: item effectum grauitatis, quando ferrum miraculose supernatat aquis, sicut etiam in mysterio Incarnationis impediuit ne propria & creata subsistentia dimanet ab humanitate Christi Domini, quæ tamen subsistentia secundum omnes Philosophos est modus aliquis intrinsecus & substantialis. Totum hoc confirmatur ex eo quod Christus Dominus cap. 19. S. Matthæi dicat Deum posse facere ut camelus transeat per foramen acus, idque facilius quàm ut diues ingreditur regnum calorum: id autem Deus non potest facere (sive finis nauticus intelligatur per camelum, ut vult Calvinus ad illud locum, sive, ut ibi agnoscit Beza, grande quoddam animal) nisi camelus iste habeat locum admodum exiguum, & veluti moraliter indiuisibile: ergo quemadmodum Deus potest facere in illo casu ut grande illud animal, vel finis iste addidit crassius retineat suam quantitatem, pertranseat foramen acus cum minima illa extensione actuali, ita etiam poterit facere ut corpus retineat suam quantitatem, sit alicubi abque actuali sua extensione, quæ de facto locum occupet.

Nec his obstat quod S. Augustinus episc. 37. ad Dardanum dicat, *siblati spatii locorum tolli corpora*: non item quod quantitas nequeat esse sine aliqua figura, & hæc figura dicat distantiam & situm partium quararum inter se. Hæc, inquam, non obstat, non primum, quia S. Augustinus ibi loquitur tantum de *modo natæ ali*, quæ corpora existunt, non autem de *extraordinaria lege*, & modo excedente vires nature, qualis est modus quo corpus Christi Domini est in hoc sacramento. Secundum item non obstat, quia duplex figura distinguitur pro duplici quantitate quam supra exposuimus, vna organica, quæ prouenit ex intrinseca extensione partium in ordine ad se, ut patet in manu complicata quæ semper retinet figuram suam intrinsecam: altera figura est tantum *spatialis* & localis, & solum prouenit ab extensione actuali partium in ordine ad locum, ut patet in eadem numero manu dum extenditur, & secundum hanc duplicem figuram duplex *eius distantia* distinguitur, vna intrinseca, quæ est tanta distantia inter partes, quantam possulat natura ipsius rei quæ tantæ: altera est tantum *localis*, & secundum ordinem ad locum; unde sicut posterior figura & quantitas, seu extensio

D

I. non habet locum in corpore Christi D. existente in Eucharistia, sed sola prior, sic & sola prior distantia reperitur in illo. quia iuxta illā pes Christi D. magis distat à capite, propter est in sacramento Eucharistia, quam collum, hoc enim coniungitur ei immediate, pes tantummodo mediate.

Ceterum, quia eadē est ratio corporis Christi D. ad suum sanguinem, & econtrā sanguinis Christi D. ad suum corpus, ac est animæ Christi D. ad suum corpus; ideo notandum est ob easdē omnino rationes, quas expolimus præserti propositione, Christi D. sanguinem poni per *concomitantiam* proximam sub specie panis, & Christi D. corpus poni sub specie vini per eandem *concomitantiam*, & ita esse philosophandum de similibus.

Quæres, an illæ res creatæ quæ ponuntur duntaxat per *concomitantiam*, ponantur ibi per *transubstantiationem*, & si nō per illam quā viā & actione incipiunt ibi esse *substantialiter*. Deinde quæres, si quæ hostia fuisset consecrata in triduo, & post illud cōseruata, vtrum per transubstantiationem factam in triduo habuisset sub se post Christi D. resurrectionem animam rationalem vt dantem corpori Christi D. esse corporeum, & deperdidisset formam cadaueris.

Ad primum responderetur, dum res illæ creatæ quæ ponuntur *vi verborum*, à Deo reproducuntur accipiendo suum esse per transubstantiationē, vt explicatum est agendo de illa, simul etiam istas res creatas quæ ponuntur tantum per *concomitantiam* reproduci à solo Deo, ita vt ipsa transubstantiatio nullo modo sese ad illas terminet, tanquam ad aliquem terminum *conuersionis* importaret in transubstantiationem; sic enim desideret poni per nudam tantum *concomitantiam*, sed ponerentur *vi verborum*, cum illud omne in quod substantia panis & vini conuerteretur significetur *prædictæ* per verba formæ, sed reproducitur à solo Deo, ita vt transubstantiatio & connexio quæ est inter res, quæ per *concomitantiam* ponuntur, & alias quæ sunt *vi verborum* sint ratio mouēs Deum ad tunc illas reproducendas; solus autem Deus sit causa reproducens illas: cuius responsionis hæc est ratio, quod quando aliqua res sibi necessariò postulat aliquid iuxta suam ordinē rerum à Deo positiū, tunc si res ista non possit id assequi per causas secundas, Deus id facit per seipsum, vt patet in creatione animæ rationalis, quam Deus infundit corpori, quādo hoc ratione vltimæ dispositionis ad illam per agēs naturale introductæ, postulat; atqui suauis ordo constitutus à Deo circa existentiam Christi D. in hoc sacramento, est vt corpus & sanguis eius sequantur in hoc sacramento conditionem quam habent extra sacramentum, vt supra obseruauimus, & verba formæ non significant *prædictas* istas res creatas, cum eas non possunt producere: ergo Deus per seipsum solum tunc illas reproducet.

Ad secundum responderetur, in tali hypothesi futurum vt corpus Christi D. resurgendo deperderet formam cadaueris, & animam rationalem acquireret, vt dante sibi esse organicum, vi quidem transubstantiationis iuxta modū nunc explicatū in solutione præcedentis dubij, nō tamen vi transubstantiationis hoc sensu quod transubstantiatio, seu actio conuersionis totius substantiæ panis in corpus Christi D. quæ iam duobus diebus & amplius præterisset, sese triduo illo finito, iterum terminasset ad animam rationalem sub ista ratione spectatam, siue verba formæ supponantur agere *physicè*, siue tantum *moraliter*: non quidem si a-

gunt *physicè*, quia agens physicum modo physico postulat existere dum agit, saltem secundum aliquid suæ entitatis: at in presenti casu dum anima rationalis poneretur in sacramento, actio transubstantiatiua non amplius existeret, etiam quoad minimam sui partem, quia iam biduo & amplius defuisset, sed eius tantum effectus remansisset, qui fuisset corpus Christi Domini reproductum sub speciebus cōsecratis: non etiam si agant tantum *moraliter*, quia conuersio illa insensibilis, & transubstantiatio substantiæ panis in corpus Christi Domini in tantum fit etiam *moraliter*, per verba formæ, in quantum sensibilis prolatio verborum formæ fit, hæc enim est causa instrumentalitatis & *prædictæ* significatiua istius; sicut omnes formæ sacramentorum sunt *prædictæ* suorum propriorum effectuum: at qui prolatio verborum huius formæ, Hoc est corpus meum, in presenti casu ne *moraliter* quidem, iuxta prudentem hominū estimationē sic in fine illius tridui, quo forma illius cadaueris deperditur, & anima rationalis accedit; supponimus enim nullam fieri verborum formæ repetitionem. Deinde in communi sententia omnium Theolog. inter verba formæ sacramentorum non est legis, & illius materias, similiter inter proprios eorū effectus importatos verbis formarum, & ipsa verba, *moralis* quædam *conuersionis*, & etiam politio secundū durationem temporis debet dari; nam agendo de sacram. in genere, docuimus ex communi sententia magnam *moraliter* distinctionem prolationis verborū formæ à materia reddere sacramentum nulli: atqui in presenti casu nulla datur *moralis* coniunctio prolationis verborū formæ cum ista positione animæ rationalis in fine istius tridui secundū durationem, vt satis per se patet: igitur anima rationalis vt dans esse organicum, non poneretur in tali casu, loquendo proprie per *transubstantiationem*, & *vi verborum* forma.

Confirmatur ex dictis supra, sanguis formatus ab anima Christi D. ad huc viuens post primam consecrationē factam in vltima Cœna antequam moreretur, non fuisset ibi positus *vi verborum*, si hæc hostia fuisset asseruata in triduo, & corpus ibi existens & asseruatum resurgendo habuisset & hunc sanguinem, quia Christus Dominus resurgendo extra Eucharistiam, illum sibi reuiniisset quoad corpus, non tamen illud habuisset *vi verborum*, quia quando facta fuisset consecratio sanguis ille nondum fuisset, sed tale tantum fuisset positum quale fuisset in seipso, cum veritas formæ prædictæ verborum asseruata penes tempus illud quo fuit pronunciata: ergo pari iure quia anima rationalis vt dans esse *organicum*, non fuisset vnita corpori in triduo quo hostia hæc fuisset consecrata, non habuisset illam *vi verborum* formæ longè antè propuntiatæ, sed sicut in resurrectione viuens, dum anima rationalis reuiniat corpori, tunc illa non dabit esse *organicum* corpori vi & efficaci illius actionis generatiuæ, quā homo resurgens accepit esse à parentibus, sed tantum vi & efficaci suæ reuiniationis à solo Deo factæ ad idem suum numero corpus, quatenus hæc identitas corporis resurgentis erit Deo motiua quædam ratio ad reuiniendum illi propriam animam quam ei infuderat quando primum est generatus à suis parentibus, hæc actio reuiniuæ animæ, ad quam esse *organicum* sequitur in corpore erit à solo Deo vt tunc reproducere hominem sic etiam in casu præsentis suppositionis anima rationalis Christi

Confirmatur ex dictis supra, sanguis formatus ab anima Christi D. ad huc viuens post primam consecrationē factam in vltima Cœna antequam moreretur, non fuisset ibi positus *vi verborum*, si hæc hostia fuisset asseruata in triduo, & corpus ibi existens & asseruatum resurgendo habuisset & hunc sanguinem, quia Christus Dominus resurgendo extra Eucharistiam, illum sibi reuiniisset quoad corpus, non tamen illud habuisset *vi verborum*, quia quando facta fuisset consecratio sanguis ille nondum fuisset, sed tale tantum fuisset positum quale fuisset in seipso, cum veritas formæ prædictæ verborum asseruata penes tempus illud quo fuit pronunciata: ergo pari iure quia anima rationalis vt dans esse *organicum*, non fuisset vnita corpori in triduo quo hostia hæc fuisset consecrata, non habuisset illam *vi verborum* formæ longè antè propuntiatæ, sed sicut in resurrectione viuens, dum anima rationalis reuiniat corpori, tunc illa non dabit esse *organicum* corpori vi & efficaci illius actionis generatiuæ, quā homo resurgens accepit esse à parentibus, sed tantum vi & efficaci suæ reuiniationis à solo Deo factæ ad idem suum numero corpus, quatenus hæc identitas corporis resurgentis erit Deo motiua quædam ratio ad reuiniendum illi propriam animam quam ei infuderat quando primum est generatus à suis parentibus, hæc actio reuiniuæ animæ, ad quam esse *organicum* sequitur in corpore erit à solo Deo vt tunc reproducere hominem sic etiam in casu præsentis suppositionis anima rationalis Christi

Confirmatur ex dictis supra, sanguis formatus ab anima Christi D. ad huc viuens post primam consecrationē factam in vltima Cœna antequam moreretur, non fuisset ibi positus *vi verborum*, si hæc hostia fuisset asseruata in triduo, & corpus ibi existens & asseruatum resurgendo habuisset & hunc sanguinem, quia Christus Dominus resurgendo extra Eucharistiam, illum sibi reuiniisset quoad corpus, non tamen illud habuisset *vi verborum*, quia quando facta fuisset consecratio sanguis ille nondum fuisset, sed tale tantum fuisset positum quale fuisset in seipso, cum veritas formæ prædictæ verborum asseruata penes tempus illud quo fuit pronunciata: ergo pari iure quia anima rationalis vt dans esse *organicum*, non fuisset vnita corpori in triduo quo hostia hæc fuisset consecrata, non habuisset illam *vi verborum* formæ longè antè propuntiatæ, sed sicut in resurrectione viuens, dum anima rationalis reuiniat corpori, tunc illa non dabit esse *organicum* corpori vi & efficaci illius actionis generatiuæ, quā homo resurgens accepit esse à parentibus, sed tantum vi & efficaci suæ reuiniationis à solo Deo factæ ad idem suum numero corpus, quatenus hæc identitas corporis resurgentis erit Deo motiua quædam ratio ad reuiniendum illi propriam animam quam ei infuderat quando primum est generatus à suis parentibus, hæc actio reuiniuæ animæ, ad quam esse *organicum* sequitur in corpore erit à solo Deo vt tunc reproducere hominem sic etiam in casu præsentis suppositionis anima rationalis Christi

I.

Domini reuinita per resurrectionem sui corporis non dedisset ei esse organicum vi & efficaciam consecrationis factam in triduo, sed tantum vi & efficaciam illius actionis, quâ tunc fuisset illi à solo Deo reuinita, & ipsa conuenientia corporis Christi D. existentis in Eucharistia cum illo eodem vi est in se, fuisset Deo motiua ratio ad reuiniendum corpori existent tunc in Eucharistia animam rationalem, quæ si coniunctione expulisset formam cadaveris ab illo, & seipsa ei communicasset esse organicum, sicut contingit in naturali & ordinaria generatione rerum.

II.

Neque potest obijci, quod si verba formæ in prædicto casu non ponerent vi suam animam rationalem, vt dâtem esse organicum, futurum esset quod tunc verba fuissent falsa, si sacramentum supponeret remansisse, vel futurum vt sacramentum desineret, etiam si species consecratæ remanerent adhuc veritas. Hoc, inquam, non potest obijci, nam veritas propositionis debet attendi penes tempus in illa significatum & determinatum, quando fuit prolata: at quando hæc forma verborum, *Hoc est corpus meum, fuit prædicta & significatur* prolata in illo triduo præsentis hypothetis res per illam enūciata tunc talis producebatur, qualis tunc enuntiabatur *prædicta*: ergo nullo modo verba eius erant falsa, cum etiam quando fuerunt prolata non significarent corpus illud semper sub eodem statu futurum, & semper ab eadem numero forma habiturum esse organicum; sed tunc ponebant formam illam à qua corpus illud pro tali tempore accipiebat esse organicum; & quoad futurum tempus subsequens relinquebant ei conditioni quam pro tali tempore haberet extra Eucharistiam: quare sicut conditio corporis iacentis in sepulchro fert vt quando ei anima reuinitur accipiat esse organicum ab illa, vi ipsius reuinitis, & corpus illud semper persecerat idem moraliter, iuxta ea quæ suprà diximus, ita etiam corpus Christi D. existens mortuum in casu istius tridui fuit species consecratæ eodem instanti quo resurrexisset in sepulchro fuisset reuinitum animæ in sacramento ob correspondentiâ suæ existentis in sacramento ad suam existentiam extra sacramentum, non tamen vi verborum formæ consecratoris, sed tantum vi talis suæ reuinitis ad animam, accepisset tunc ab illa esse organicum, & ipsi speciesbus saluis & integris remanentibus, ipsum etiam sacramentum permanisset verum & integrum.

ARTICVLVS VII.

IV.

Utrum diuinitas, item persone Patris & Spiritus sancti sit in sacramento Eucharistia per concomitantiam.

SIT hæc nostra propositio. *Diuinitas, item persone Patris & Spiritus sancti sunt in sacramento Eucharistia per concomitantiam diuinitatis remotam.* De diuinitate habetur citato cap. 3. Concil. Trid. sess. 13.

Tota propositio probatur de duabus personis simul ac de diuinitate: illud est in sacramento Eucharistia per concomitantiam remotam, quod est realiter & necessarîo coniunctum ei quod per proximam concomitantiam est in hoc sacramento, vt patet ex præmissis suprà notabilibus. Atqui diuinitas non est tantum coniuncta supposito Verbi diuini, quod est in hoc sacramento per concomitantiam proximam, sed etiam est idem realiter cum

illo, vt omnes Theologi docent primâ parte agendo de Trinitate; similiter personæ Patris & Spiritus S. sunt realiter idem cum natura diuina, vt ibid. Theologi docent: ergo cum Verbum diuinum sit in hoc sacramento per concomitantiam proximam, diuinitas erit in illo per remotam, & personæ Patris & Spiritus S. per remotiorem: sicque tota Trinitas erit speciali titulo in Eucharistia, quatenus scilicet si non esset vbiq; per suam immensitatem, & hypostaticam vnio daretur, & sacramentum Eucharistia esset institutum, nihilominus esset in sacramento Eucharistia.

Confirmatur: non tantum anima, sed etiam intellectus & voluntas sunt per concomitantiam sub specie panis, inuò & habitualis gratia Christi & omnes eius virtutes sunt in hoc sacramento per concomitantiam remotiorem, vt potest intelligi ex dictis: ergo cum idem sit & necessitas existendi sit maior respectu personarum Patris & Spiritus S. vbi de facto est natura diuina, & Verbum diuinum, diuinitas, & prædictæ illæ duæ personæ erunt per concomitantiam in hoc sacramento.

Obijciens, Concil. Trid. suprà meminit tantum diuinitatis, non autem personarum Patris & Spiritus S. quarum tamen tam benè meminit ac meminit diuinitatis, si ille esset per concomitantiam in hoc sacramento sicut est diuinitas. Secundo, ratio istius denominationis, *esse in sacramento per concomitantiam*, fundatur in vniõne hypostatica, vt Trid. superius indicat, quatenus requiritur vt id quod est tali modo in Eucharistia constituat vnum realiter, vel secū dum suppositum, vel secū dum subiectū cum formali & primario termino huius conuersionis, sicut anima rationalis, accidentia & reliqua quæ ponuntur per concomitantiam constituunt vnum quoddâ. Tertiò obijciens, inde sequi personas Patris & Spiritus S. dici posse manducari & offerri saltem ex cōsequenti, cum totum quod est in Eucharistia offeratur & māducetur: atqui personæ Patris & Spiritus S. non constituunt cum corpore Christi D. aliquod vnū sine quoad suppositum, sine quoad subiectū, sed omnino distinguuntur ab illo, nec dicuntur aliquo modo hypostaticè vniiri naturæ humanæ Christi D. cum solum Verbum eam terminauerit, vt omnes Theologi docent: parte. Nec item possunt dici offerri in sacrificium, vel in sacramentali conuersione manducari. Et quod conuenit Deo siue diuinitati ratione vnus persone non potest dici competere aliis personis absolute, vt docent Theologi. parte agendo de mysterio Trinit. igitur duæ istæ personæ Patris & Spiritus S. non dicuntur esse per concomitantiam in hoc sacramento.

Ad primum respondetur, argumentū istud desumi tantum ab autoritate negatis, quod, vt norunt Dialectici, nullius est roboris. Concilium non ided ibi omisit mentionem durat istarum personarū, quasi non sint ibi per concomitantiam, sed quod facillè id possit colligi ex positione aliorum, quæ ibi commemorat, alioquin quia cōcil. non ibi enumerat distinctè intellectum, voluntatem & accidentia absoluta Christi D. posset aliquis similiter dicere hæc etiam non repetiri per concomitantiam in Eucharistia, quod nemo Scholasticorum admittet. Deinde non potest quis negare ibi existere vnâ personam Trinitatis speciali titulo vbi est alia, cū præter dicta pro nostra propositione, detur circumnecesse diuinarum personarum inter se, vt ex præfesso Theologi docent, agendo de mysterio Trinitatis: ergo cum persona Verbi & eius diuinitas

I. sint titulo speciali in sacramento Eucharistiz, cunctæ etiam aliæ duæ personæ diuinæ: sed tantum quæ potest ad existentiam possit appellari *concomitantia* & *pestio per concomitantiam*, ad quod respondemus affirmatiue, dummodo adhibeatur particula quæ denotet istas personas nullo modo terminare vnionem hypostaticam, qualis adhibetur dum dicimus illas hic esse *per concomitantiam* valde remotam.

Ad id autem quod dicitur istam denominationem fundari in vnione hypostatica, respondetur id ita esse verum, vt tamen non fundetur tantum in ea vnione, sed etiam in *naturalis connexionis & concomitantia*, vt Trid. superius significat, dum agens de hac re, huc vtrumque terminum usurpat, vnde licet Pater & Spiritus S. nullo modo terminent vnionem hypostaticam, attamen quia habent naturalem & necessariam connexionem & concomitantiam cum diuinitate & personalitate Verbi, vbi erit diuinitas & substantia Verbi, ibi erunt & illæ duæ personæ Trinitatis, & hac ratione dici poterunt esse ibi *per concomitantiam*: atque hinc pater esse falsum requiri ad talem denominationem vt quod est tali modo in Eucharistia constituit vnum, vel secundum suppositum, vel secundum subiectum cum primario termino huius conuersionis, nam sufficit quod ratione alicuius habeat ad illud aliquam etiam valde remotam, necessariam tamen concomitantiam, quod hic reperitur.

Tandem ad id quod dicitur hinc sequi personas Patris & Spiritus S. posse dici *manducari & offerri*. Respondetur, id negando, quia istæ denominationes fundantur in vnione hypostatica, quæ tantum facta est in personalitate Verbi diuinæ, nam desumuntur à proximioribus obiectis & terminis oblationis & manducationis, quæ obiecta & termini sunt Christi Domini corpus & eius sanguis, quæ de facto sunt vnita hypostaticè Verbo diuino: vnde per aliquam communicationem idiomatum possunt dici de Verbo diuino, non autem de aliis duabus personis diuinis; & si sola *inexistentia* vel *concomitantia* alicuius entis ad rem quæ propriè & verè comeditur, vel bibitur sufficeret vt ibi existens diceretur etiam *comedi & bibi*, cum Deus sit intimescens in quocunque cibo & potu comuni, quotiescunque bibimus vel manducamus possemus dici etiam *Deum comedere & bibere*, quod tamen nemo admittet.

DISPVATIO II.

De modo quo Christi corpus & sanguis sunt in sacramento Eucharistiz.

ARTICVLVS PRIMVS.

IV. Vtrum totus Christus sit in qualibet parte speciei consecrate siue panis, siue vini.

RESPONDVM est, partes eiusmodi specierum posse considerari duobus modis, Primò, ante diuisionem & separationem sui à toto. Deinde post separationem ab illo: agimus hic de illis iuxta priorem modum, pro cuius explanatione sit hæc

Propositio. Totus Christus est actu & de facto sub qualibet particula specierum consecrarum quantumlibet parua secundum designationem ante actua-

lem separationem à toto. Hæc propositio est ita communis inter Theologos, vt opposita videatur erronea, nam si negetur, verum erit post separationem specierum totum Christum nō esse amplius sub illis partibus à suo toto diuisis, cum Christi Domini corpus & eius sanguis ponantur tantum ibi per consecrationem, quæ nec ad fractionem specierum consecrarum, nec post repositum: at hoc consequens est hæreticum, vt patebit ex sequentibus: ergo nostra propositio ita est vera, vt eius opposita ceñseat esse erronea.

Probatur autem primò ex Conc. Trid. sess. 13. cap. 3. vbi extremis verbis ait absque vlla distinctione, Totum & integrum Christum esse sub qualibet specie panis & vini, & sub qualibet eius parte.

Dices, hæc verba Cōcilij debere intelligi conformiter ad 3. Can. eiusdem sess. quia quæ istis capitibus fuerunt explicata ibi reducuntur in Canones, vt est familiare eidem Concilio in omnibus aliis sessionibus: at in isto Can. 3. verbis expressis totus Christus dicitur esse sub singulis cuiusque speciei partibus separatione facta: ergo ex isto cap. 3. vbi Christus Dominus dicitur esse totus sub quavis ipsius speciei parte, sine ista additione, ante separationem factam, nostra hæc propositio non bene probatur, quin potius Concilij addendo ibi hanc particulam predicto suo Canoni, *separatione facta*, videtur insinuate se id non intelligere de Christo Domino, vt existente toto & integro in Eucharistia in singulis partibus specierum ante illarum separationem à suo toto.

Respondetur esse quidem verum istas duas voces, *separatione facta*, non haberi in illo 3. capite, sed tantum in Can. 3. nihilominus tamen eundem habere sensum; nam verba generalia *absolutè* & simpliciter posita debet accipi in tota sua vniuersalitate, præsertim in tradendo & explicando dogmate fidei, vbi verba debent accipi in vera sua significatione: atque verba illa tertij capitis, *Totus & integer Christus existit sub quavis ipsius speciei parte*, continent aliquod dogma fidei, & sumpta in tota sua vniuersalitate tam intelliguntur de partibus specierum ante sui separationem à toto, quam post, quia tam bene ante separationem sunt partes, quam post illam, item sunt multæ, item quoad suam entitatem & situm distinctæ, esto sint vnitæ, quam post separationem, aliis non componerent totam illam speciem: igitur verba illa tertij istius capitis debent intelligi in tota sua vniuersalitate, secundum quam significant tam partes inter se vnitas, quam separatas: & sic nostra propositio rectè probatur ex illis; quia tamen hic eorum sensus habetur duntaxat per discursum, cui fides non innuitur, nec citato cap. 3. definitur, sed simpliciter tantum asseritur, sit vt nostra propositio non, propriè loquendo, censetur esse de fide.

Probatur etiam ratione, Prima, Christus Dominus est in sacramento Eucharistiz ad modum substantiæ spiritalis, & ad modum substantiæ seu essentiz homogeneæ, quia per transubstantiationem eius corpus succedit substantiæ panis, quæ est homogenea, & eius sanguis substantiæ vini per consecrationem calicis, quæ substantia vini est homogenea: atque substantia spiritalis, verbi gratia, animationalis est tota in toto & tota in qualibet parte vnita suo toti: item substantia homogenea panis & vini est tota in qualibet parte panis & vini quoad essentiam, quia qualibet pars panis est verè panis, similiter de vino etiam ante separationem sui à toto: igitur Christus Dominus

I. est similiter totus & integer sub singulis partibus consecratis speciebus ante separationem illarum à suo toto.

Secundario ibi est totus Christus sub speciebus consecratis, & sub partibus illarum, ubi totum quod erat substantia panis & vini fuit conversum & transubstantiatum per consecrationem in corpus eius & sanguinem, quia totus Christus est ad positionem sui corporis vel sanguinis per conversionem panis vel vini: atqui substantia panis & vini ita erat tota sub suis speciebus, seu accidentibus, vnetiam esset sub qualibet illorum parte; tam enim panis, quam vinum sunt tota quædam homogenea, & quælibet pars istius substantiæ conuertitur per transubstantiationem in totum corpus Christi Domini, sicut & quælibet pars vini in totum Christi Domini sanguinem, quia verba consecrationis non magis vnam partem determinant quam aliam: ergo omnes & singulæ partes debent consecrari, & proinde totus & integer Christus debet esse sub qualibet parte specierum consecrarum ante sui diuisionem, seu separationem à suo toto.

II.

Atque ex hac ratione soluitur argumentum illud Aluissiodorensis libro quarto lux Summæ tractatu quinto cap. quarto quo, exemplo sumpto à speculo, quod dum est integrum vnicam tantum habet representationem, & imaginem rei quam refert; post fractionem verò pro variis partibus in quas est diuisum per fractionem, habet multiplicem, vult totum Christum Dominum esse semel per se sub totali formula quæ consecratur, sub nulla tamen eius parte inexistente suo toti, esse per se totum & integrum Christum, post fractionem verò totum Christum esse per se in singulis partibus formulæ consecratæ. Hoc, inquam, eius argumentum refellitur, nam idem speculum vnam tantum habet representationem ante sui fractionem, quia tunc vna tantum reflexio speciei ad oculum datur (ex eo enim quod quis intuetur speculum speciei faciei eius pertingit ad speculum vsque, & inde reflectitur ad oculum, ubi existens representat oculo faciem, sicut alæ speciei representant in speculo alia obiecta) quia verò post fractionem speculi noua, distincta & multiplex reflexio speciei à speculo ad oculum datur pro multitudine partium speculi; idem noua & multiplex ratio representandi causatur: at in sacramento Eucharistiæ ratio constituendi corpus & sanguinem Christi Domini sub speciebus panis & vini, est vnica, nimirum consecratio facta verbis Christi Domini, quæ semel tantum fuerunt à Sacerdote prolata dum formula esset integra, & verba consecratoria sese æqualiter extendunt ad omnes & singulas partes formulæ inter se coniunctas, vt intelligitur ex dictis supra; nec Sacerdos post fractionem specierum consecrarum iterat formulam consecratoriam, vt docet experientia: igitur Christus Dominus non est magis totus & integer sub singulis partibus formulæ consecratæ post fractionem specierum, quam ante; & proinde cum Christus Dominus post fractionem specierum consecrarum sit totus & integer sub qualibet parte speciei consecratæ separata à suo toto, vt Aluissiodor. loco superius cit. admittit, erit etiam Christus Dominus totus & integer sub qualibet parte speciei consecratæ quæ inexistit suo toti.

IV.

Obiicit substantia purè spiritalis non potest etiam per diuinam potentiam poni in loco diuisibili & extenso, ita vt singulæ partes eius corre-

A spondeant singulis partibus loci: ergo nec à contrario substantia purè corporea & quantæ poterit etiam per diuinam potentiam esse modo in diuisibili. Consequentia probatur, tam est intrinsecum substantiæ corporeæ existere diuisibiliter, ac est intrinsecum substantiæ spiritali existere modo in diuisibili: ergo sicut vnum repugnat, sic & alterum.

B Respondetur concessio Antecedente, negando Consequentiam & eius probationem; est enim dispar ratio vtriusque, quod nimirum ad hoc vt res aliqua ponatur in loco modo diuisibili & extenso, tam illa extensio entitatis secundum partes distinctas, quam prior illa molis extensio seu apud naturalis superius explicata debent præsupponi in re locata, quia prius est habere partes & illas esse aptas extendi loco, & ei correspondere, quam ita de facto occupare locum, vt singulæ partes locati respondeant de facto singulis partibus loci: vnde cum substantia purè spiritalis nullas habeat partes, nullam extensionem entitatis, nullam extensionem molis; e contra substantia corporea (qualis est corpus Christi Domini) habeat illud vtrumque, non potest substantia purè spiritalis ita poni in aliquo loco, vt habeat partes suæ entitatis correspondentes singulis partibus loci: e contra, quia substantia corporea, licet habeat partes quibus entitatis consistet, & præterea habeat apertitudinem, vt illas extendat loco ratione suæ quantitatis; quæ tamen rectè possumus intelligere istam apertitudinem remanere sine actu secundo sibi correspondente, vt supra probatum est, & ille modus existendi quantitatis, & extensionis in loco importat tantummodò actum secundum extensionis molis, vsuprà ostensum est: idem rectè intelligimus substantiam planè corpoream posse quidem esse substantialiter præterea alibi secundum se totam, & in diuisibili: substantiam verò spiritalem non posse poni in aliquo loco, modo extenso & diuisibili.

C Querens, an corpus Christi Domini sit in partibus etiam minimis ante diuisionem specierum consecrarum.

D Respondetur, supposito quoddam tales partes dentur (quod relinquimus examinandum Philosophis) affirmatiue, quia corpus Christi Domini est tibi verè per consecrationem vbi substantia panis verè & propriè præexistit; hæc enim per consecrationem conuertitur in corpus Christi Domini: sed substantia panis ante consecrationem verè & propriè fuit sub illis partibus minoribus minimis prout existerant in suo toto: tum quia panis est totum aliquod homogeneum: tum etiam quia non potest dici quænam alia substantia ibi præexistit, præsertim cum partes illæ specierum consecrarum minores minimis, sint accidentia quæ ante consecrationem postulabant naturaliter substantiam cui inherebant de facto, post consecrationem verò nullam aliam substantiam corpoream sub se contineant præter corpus & sanguinem Christi Domini, iuxta Tridentinum supra desinens, post consecrationem dumtaxat remanere accidentia panis & vini sub se continentia corpus & sanguinem Christi Domini: ergo corpus Christi Domini est sub illis partibus specierum consecrarum minoribus minimis, prout illæ insunt suo toti specierum consecrarum: atque eodem modo philosophandum est de sanguine Christi Domini & partibus specierum vini consecratis.

ARTICVLVS II.

*Virum totus Christus sit sub indiuisibilibus
specierum consecratarum panis & vini.*

NO TANDVM est, præsentem difficultatem tantum procedere suppositione factâ, quod datur realiter & de facto indiuisibilia quantitatis tam terminantia, quam continuantia; & quod hæc sint aliquid reale & posituum; qui enim negat illa dari, & esse entia realia & positua, debet ex consequenti negare totum Christum Dominum esse sub illis, cum sit prius aliquid esse & de facto existere, quam aliud sub se continendum accipere: an autem ista indiuisibilia dantur necne, examinare, non est Theologi, sed Physici in physici vbi communiter pertractatur; quare hic tantum mouemus difficultatem patre affirmante suppositâ, non difficultatē: vnde vt quæ conformiter ad præsens institutum impugnet partem affirmantem difficultatis propositâ, non debet istius sue partis negatiue fundamenta repetere ex eo, quod eiusmodi indiuisibilia nulla dantur, vel ex aliquo illi annexo, sed tantum suppositione factâ quod datur ostendere totum & integrum Christum Dominum non posse ibi & sub illis contineri.

Secundò notandum est, hæc indiuisibilia posse considerari duobus modis. Primò, vt adhuc sunt in speciebus consecratis, seu ante sui separationem à speciebus. Deinde post diuisionem specierum consecratarum, & separationem istorum indiuisibilium à speciebus. His præmissis,

Due sunt hæc de re sententiæ, Prima negans quæ est Scoti in quartum sententiarum dist. 10. quæst. 9. Valsquellij hæc disputatione 188. cap. 4. & quorundam aliorum. Secunda affirmans cum qua concludimus, estque Scoti in quartum distinctione 11. quæst. 4. Capreoli ibidem, & plurium recentiorum tam hoc loco sancti Thomæ, quam citatâ distinct. Magistri sentent. & quia fundamenta prioris sententiæ faciliè intelliguntur & soluentur simul ex dicendis, ided sit hæc

Nostra propositio. *Totus & integer Christus est sub indiuisibilibus tam terminantibus, quam continuantibus specierum consecratarum panis & vini ante illarum diuisionem.*

Probat: ibi est totus Christus Dominus in Eucharistia, vbi totum Christi Domini corpus est; & ibi tantum Christi Domini corpus est sub speciebus consecratis vbi aliquid substantiæ panis præexistit, quia sola accidentia remanent in hoc sacramento post consecrationem, & quidquid est substantiæ panis conuertitur in corpus Christi Domini vt docuimus agendo de transubstantiatione, non autem pars panis conuertitur in partem corporis Christi Domini; cum enim panis sit aliquid *homogeneum*, corpus verò Christi Domini aliquid *heterogeneum*, non est maior ratio cur vna pars panis conuertatur in istam partem determinatam corporis Christi Domini, quam in aliam; & ided quidquid habet rationem panis triticeæ verè & propriè dicti conuertitur in totum corpus Christi Domini: atqui sub istis indiuisibilibus specierum consecratarum ante illarum consecrationem aliquid substantiæ panis præexistit, quia indiuisibilia substantiæ continentur sub tali quantitate debent correspondere indiuisibilibus quantitatis; aliis enim cum hæc indiuisibilia quantitatis sint quædam acciden-

A tia, quædam accidentia darentur naturaliter sine aliquo toto subiecto inhæsionis, quod est absurdum & contra communem sententiam; & præterea talis substantia existens sub tali quantitate non esset aliquid continuum *substantialiter*, sed aliquid multoties interruptum, quia semper aliquid indiuisibile quantitatis intermedium daretur inter singulas eius partes entitatis; ergo totum Christi Domini corpus debet esse sub eiusmodi indiuisibilibus tam terminantibus, quam continuantibus specierum consecratarum, dum adhuc illa infunt suo toti.

Probat: secundò, quidquid existit spiritali modo & indiuisibili, ita totum existit in toto, vt etiam totum existat in singulis partibus & indiuisibilibus tam terminantibus, quam continuantibus, quia ex parte eiusmodi partium & indiuisibilium nulla potest afferri causa ratione cuius repugnet illud ibi existere, vt patet in Angelo existente alicubi, & in anima rationali existente in corpore quod informat: atqui corpus Christi Domini in hoc sacramento existit *modo indiuisibili & spiritali*, vt docuimus: imò si sermo sit de illa materiali diuisione que fit per aliquid corpus interpositum inter partes rei materialiæ continuæ verbigratiâ per cultellum, vel aliud simile instrumentum, corpus Christi Domini, vt existit in sacramento, est etiam indiuisibile per comparationem ad absolutam potentiam Dei, quia ad talem diuisionem requiritur, vt corpus illud, quo fit diuisione, expellat aliquam partem à suo loco, quod fieri nequit, nisi vtrumque corpus sit modo extenso; corpus autem Christi Domini, vt est in sacramento, caret actuali extensione in ordine ad locum, vt patet ex dictis: ergo corpus Christi Domini non tantum potest poni, sed est etiam secundum se totum sub indiuisibilibus siue terminantibus, siue continuantibus specierum consecratarum ante earum diuisionem.

Atque ex hæc posteriori ratione intelligitur, totum Christi Domini corpus ita existere sub istis accidentibus, vt etiam *adequatè* existat secundum suam entitatem, & non tantum *inadequatè*, vt aliqui ex recentioribus volunt, & quoad hoc ratio substantiæ panis, quæ sub illis præexistit est disparis conditionis, quam est Christi D. corpus ei succedens; nam quia substantia panis constituebatur modo diuisibili sub accidentibus, ided consequenter pars eius correspondebat parti quantitatis, & indiuisibilia eius correspondebant indiuisibilibus quantitatis; sique substantia panis erat sub illis *inadequatè*; at corpus Christi Domini est modo indiuisibili in Eucharistia, non ex vi alicuius operationis circa accidentia, vel informationis quam in illis habeat, sed præcisè per hoc quod ex vi transubstantiationis panis in corpus Christi Domini, substantia corporis Christi Domini applicatur immediatè speciebus consecratis, & proinde cum applicetur tota, & non tantum per aliquas sui partes, (quatenus ad transubstantiationem sufficit vt eius terminus à quo sit panis, non quidem secundum omnes partes quas habet sub sua quantitate, suum naturalem modum retinente, sed etiam tantum quoad aliquid eius, cuiusmodi est ipsum indiuisibile substantiæ panis contentæ ante consecrationem sub indiuisibili specierum) rectè corpus Christi Domini dicitur etiam esse *adequatè*, & secundum se totum sub eiusmodi indiuisibilibus.

I.

Ex quo discrimine soluitur argumentum Vaqueij, quo supra cōtendit probare corpus Christi Domini non existere sub istis indiuisibilibus specierum consecratarum; quia, inquit, substantia panis est ibi intrinsecè extensa sub sua quantitate etiam extensa. Hoc, inquam, soluitur, nam Christi D. corpus quoad suum modum existendi ibi sub accidentibus non imitatur modum illum quantitatiuū existendi substantiæ panis sub propriis suis accidentibus, vt iam annotauimus. Item refellitur quod alij addunt, scilicet ista indiuisibilia panis non esse substantias panis, sed aliquos duntaxat modos illius, nam vbi totum aliquod est merè homogeneum nihil est in illo, quatenus tale, quod non sit entitatiuè & substantialiter tale, qualis est qualibet pars illius, aliàs iam desineret esse homogeneum: at panis est, loquendo propriè, aliquid homogeneum. Deinde etiam si essent tantum modi quidam substantias panis, vel oporteret illos remanere, vel conuerti in corpus Christi Domini: at non remanent, quia ex Tridentino post consecrationem accidentia panis & vini duntaxat remanent: ergo necessariò conuertuntur semper in Christi Domini corpus.

ARTICVLVS III.

*Soluntur obiectiones negantis sententia
aduersus propositionem superioris
articuli.*

III.

P R I M A est: hinc sequi corpus Christi Domini fore infinitum in sacramento Altaris, quia hæc puncta sunt infinita.

Respondetur, eo tantum modo corpus Christi Domini fore infinitum in Eucharistia, quo modo puncta lineæ sunt infinita: vnde cum puncta ista tantum dicantur infinita secundum quid & syncategorematicè, vt Physici communiter docent, ita etiam corpus Christi Domini erit duntaxat secundum quid infinitum in hoc sacramento, vt etiam Conimbricenses videntur docere lib. 7. Physic. cap. 2. art. 3.

Secunda est, ex omnibus illis præsentis indiuisibilibus & reproductionibus corporis Christi Domini sub istis indiuisibilibus & partibus specierum, futurum vt aliqua totalis reproductio & præsentia componatur, ita vt ratione illius corpus Christi Domini dicatur esse semel in tota Hostia consecrata, & toties etiam in illa, quot sunt partes, vel indiuisibilia.

IV.

Respondetur, si illæ reproductiones & præsentia considerentur ratione loci, seu spatij & specierum, illas omnes conficere vnā totalem præsentiam, & illas etiam omnes habere inter se continuationem extrinsecam, quia illæ partes spatij & specierum non sunt diuise à se inuicem; vnde sicut non dicuntur plura entia, sed vnum ens continuum, ita etiam ista Christi Domini præsentia ratione illorum dicitur vna, non plures, nisi potestate, quatenus continuum potest diuidi in plures partes: quo modo S. Thomas intelligit hic quæst. 76. art. 3. ad 1. si verò istæ reproductiones & præsentia considerentur in se & secundum se, illæ sunt plures, & illæ omnes ac singulæ indiuisibiles, vt patet ex dictis de præsentia corporis Christi Domini sub indiuisibilibus & singulis partibus specierum consecratarum.

Tercia est, sequi corpus Christi Domini non æquè primò poni sub istis indiuisibilibus, ac po-

niur sub partibus specierum, quia consecratio respicit primò substantiam panis, quæ tota non existit in istis indiuisibilibus, & ista indiuisibilia substantiæ panis ponuntur duntaxat ad vniōnem & terminationem partium substantiæ panis.

Respondetur, si eiusmodi indiuisibilia suo toti inexistencia considerentur in ordine ad consecrationem, & ad verba per quæ fit, tunc hæc indiuisibilia æquè primò habere à verbis consecratoris quòd contineant corpus & sanguinem Christi Domini, ac ipsæ partes infinite totiusque habent, quia ista particula, *hoc, & hic*, in formis consecratoris demonstrant *indirectè & consequenter* omnem & quamlibet substantiam panis & vini, & quilibet virtutem illius substantiæ sub istis accidentibus contentum, tanquam terminum à quo transsubstantiationis quæ tunc fit in Christi Domini corpus & sanguinem, vt supra exposuimus: ideoque cum hæc indiuisibilia specierum ante consecrationem contineant aliqua indiuisibilia substantiarum panis & vini, vtraque etiam consecratio, prout est effectiua ratione verborum, respicit æquè primò ista indiuisibilia substantiæ panis & vini, ac alias eius partes, cum forma consecrationis non distinguat inter partes substantiæ panis & vini, & eorum indiuisibilia, sed feratur absolute in totum: si verò eiusmodi indiuisibilia considerentur præcisè, quatenus sunt quadam tantum vniōnes partium, nec pertinent præcisè ad substantiam quantitatis, sed sunt quadam vincula. Item si indiuisibilia panis contenta sub illis ante consecrationem considerentur tantum vt quadam vincula, quæ consequantur substantiam, tunc secundum hanc comparationem poterit dici corpus Christi Domini poni tantum sub illis consequenter & secundario, quatenus nimirum licet vis ista verborum consecrationis attingat reproductionem corporis Christi D. sub qualibet particula, & sub quolibet indiuisibili formulæ panis; quia tamen hęc sine vt substantia panis conuertatur in corpus Christi Domini, & hæc substantia magis primariò reperitur in eius parte substantiali, quàm in eius indiuisibili; ideo etiam magis primario secundum hanc considerationem corpus Christi Domini dicitur poni vt verborum sub illis partibus, quàm sub eius indiuisibilibus adhuc suo toti inexistentibus.

ARTICVLVS IV.

*Vtrum totus & integer Christus contineatur
sub singulis cuiusque speciei partibus
& indiuisibilibus post diuisionem
specierum.*

P R I M A sit propositio. Totus & integer Christus contineatur sub singulis partibus cuiusque speciei post diuisionem specierum. Propositio est de fide ex Tridentino sessione 13. Canon 3. expressè illam definiente. Item ex capite Singuli, & cap. Qui manducat, & cap. Partis de consecrat. dist. 2.

Probatur primò ex illo Christi Domini apud S. Lucam cap. 22. *Diuidite inter vos*, vbi Christus D. consecrauit duntaxat vnum calicem, de quo dixit Apostolis, *Accipite & diuidite inter vos*: at singuli Apostoli totum Christi Domini corpus & totum eius sanguinem acceperunt: ergo

I. cum non acceperint totum calicem, sed partem, ut intelligitur ex illo Christi Domini nunc relato, & ex eo quod Evangelista subiungit, & *bibebunt ex eo omnes*, sequitur totum Christi Domini corpus & totum eius sanguinem esse sub singulis partibus post separationem & diuisionem formulæ consecratæ.

Deinde probatur ex Patribus qui possunt videri apud sanctum Thomam in sua Catena Evangelica ad cap. 22. S. Lucæ. Apud sanctum repetitiones, cap. 3. item ex ritu nascentis Ecclesiæ, quo fideles communicabant *per fractionem panis*; tunc enim magnus aliquis panis vel plures consecrabantur, & postea pro ratione & numero communicantium, panis ille consecratus frangebatur, & partes specierum consecratarum distribuabantur communicantibus, quem ritum sacra Scripturæ indicant, dum communionem vocant *fractionem panis*, Actor. 2. & primæ Corinth. 10.

Tandem probatur ratione: totus Christus Dominus est sub illa parte speciei consecratæ, sub qua panis substantia præexistit, & sub illo quocumque, sub quo illa consecrari potuisset, ut intelligitur ex dictis; sed post fractionem & diuisionem totius alicuius panis in plures partes, vnaquæque pars est verè & substantialiter panis, quia panis est totum quoddam homogeneum: ergo totus Christus Dominus est sub qualibet parte specierum consecratarum, etiam post diuisionem. Adde quod corpus Christi Domini est modo spiritali & indiuisibili in sacramento Altaris: ergo rectè potest totus Christus Dominus intelligi esse sub istis speciebus post separationem & diuisionem totius consecrati: atque ob hanc causam Capharnaitæ sunt reprehensi à Christo Domino cap. 6. S. Ioannis quod putarent eius corpus esse manducandum cum sui diuisione, ut etiam S. Augustinus obseruauit tract. 27. in S. Ioannem.

Obiicies, dum fit diuisio formulæ consecratæ linea intermedia deperditur, & duo puncta terminantia resultant de nouo, nec tamen consecratio repetitur, per quam solam corpus & sanguis Christi Domini ponuntur in sacramento Eucharistiæ: ergo dicendum est vel corpus Christi Domini non esse ibi in omnibus partibus, vel etiam indiuisibilibus partium dum inexistunt prædictis illis partibus, vel de nouo poni absque consecratione sub eiusmodi indiuisibilibus.

Respondetur, corpus Christi Domini designare esse sub eo quod per diuisionem deperditur, quia tandiu consecratur ibi, quandiu id quod erat substantiæ panis potuisset consecrari, si remansisset ibi, nec consecratio facta fuisset: at per hanc diuisionem fuisset deperditum aliquid substantiæ panis, ut satis patet: ergo similiter sub illo indiuisibili quod amittitur per diuisionem, corpus Christi Domini desinit esse: ut autem existeret sub illis punctis terminantibus de nouo resultantibus non est opus nouâ consecratione, sed sufficit quod ibi fuerit positum per consecrationem ubi puncta eiusmodi erant tantum in sua potentia, quatenus antè consecrationem ibi aliquid erat substantiæ panis quod proinde per consecrationem est transubstantiatum in corpus Christi Domini.

Secunda propositio. *Si indiuisibilia specierum possint extra suum totum possint conservare naturaliter sub se substantiam panis, tunc poterunt & separata à suo toto retinere sub se corpus Christi Domini.*

A. Hæc propositio ponitur à nobis sub conditione, quia non spectat ad Theologum, sed ad Physicum disputare, *utrum aliqua substantia homogenea possit conservari sub uno tantum indiuisibili*. Ad Theologum verò spectat, suppositâ veritate physica, explicare veritatem Theologicam fundatam in ista physica; vnde tota ratio huius nostræ propositionis est, quod ibi tantum corpus Christi Domini post separationem specierum potest vi consecrationis esse & consecrari ubi & sub quo substantia panis, aut saltem aliquid eius potest consecrari, quia corpus Christi Domini succedit substantiæ panis sub eius accidentibus, & ex institutione Christi D. depedit ab eis in consecrari in sacramento Eucharistiæ: ergo quandiu accidentia poterunt conservare naturaliter substantiam panis sub se, similiter & indiuisibilia: tandiu sic tam indiuisibilia, quam accidentia specierum consecratarum, etiam factâ illarum diuisione, poterunt retinere sub se corpus Christi Domini: & quod his articulis diximus de corpore Christi Domini existente sub speciebus panis & eius indiuisibilibus, illud item debet dici, seruata proportione, de sanguine Christi Domini sub speciebus vini, & eius indiuisibilibus: & pro hac tota doctrina videri etiam possunt quæ suprà diximus de magnitudine & paruitate materiæ consecrandæ in Christi Domini corpus & eius sanguinem.

DISPUTATIO III.

C. *De motu corporis & sanguinis Christi Domini in sacramento Eucharistiæ.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum corpus Christi Domini in sacramento Eucharistiæ possit moueri.

GITVR hic de motu locali, non quidem proprie physico, seu qui fit diuisus in ordine ad locum, & in ordine ad partes subiecti, sed de eo qui fit proportionalis præsentia sacramentali, atque adeo qui fit indiuisibilis, sicut est præsentia corporis Christi Domini, ex quo tamen noua præsentia acquiritur, ut etiam potest reperiri in Angelis.

D. Notandum est primò, motum illum posse duobus modis considerari, Primò, *ut est rectus*: Secundò, *ut est circularis*, quemadmodum reperitur in cælis.

Secundò notandum est, aliquid posse moueri duobus modis, Primò, *per se*, quando scilicet recipit in se primò, & non mediante alio, formam motus. Deinde *per accedens*, scilicet quando aliquid ita mouetur ad motum alterius, ut tamen forma illa motus in illo recepta, possit motum alterius, tanquam principium sui, vel tanquam aliquid prærequiritum, quo modo Nauta sedens in naui dicitur moueri *per accedens* ad motum naui, non quod non mutetur in se, sed quod non recipit in seipso motum illum, nisi proxi naui in qua sedet, impellitur, ut patet etiam exemplo partis quæ ad motum sui totius dicitur moueri *per accedens*: & sic aliquid di-

I. citur moueri per accidens aliâ longè ratione, quam musicus dicatur per accidens edificare, quia in hoc secundo; ars musicæ nullo modo concurrit, sed sola ars edificandi ad construendam domum, quæ tamen reperitur tunc in eodem subiecto, in quo est musica; & idèd Musicus dicitur per accidens edificare: at quod mouetur per accidens non est duntaxat coniunctum ei quod mouetur per se, sed ex consequenti mouetur in seipso, quatenus forma motus in eo reperitur ex consequenti, & noua quædam præsentia acquiritur.

Ultimò notandum est, hunc motum posse duobus modis considerari, Primò, secundum se, & absolute, scilicet considerando an motus iste possit habere locum in corpore Christi Domini existente in Eucharistia, non considerando quam sit causa illius efficiens, quodve principium illius, Deinde considerari potest quoad suam causam & principium à quo tunc corpus Christi Domini mouetur, vel potest moueri, primum hîc tantum inquirimus. His notatis,

II. Prima sit propositio. *Corpus Christi Domini in hoc sacramento non potest moueri motu circulari.* Probatur, motus supponit absentiam mobilis à termino ad quem, vel secundum ferotum, vel fecundum aliquam sui partem, quia motus est rei ad eum terminum in quo antea non erat, vt etiam patet in motu circulari cælorum: atqui corpus Christi Domini est in omnibus partibus Hostiæ consecratæ, totum in toto, & totum in qualibet parte.

Nec obstat quòd species sub quibus est, possint moueri circulariter, id enim fit quia partes illarum acquirunt nouum vbi, & nouum spatium, in quo antea non erant, quod quidem nouum vbi corpus Christi Domini non acquirit, quando species consecratæ mouentur per circuitum: ergo corpus Christi Domini non potest moueri motu circulari.

III. Et hæc propositio debet intelligi de illa totali præsentia, quam supra docuimus resultare ex omnibus indiuisibilibus reproductionibus & præsentis quas habet in Hostia consecrata; nam si agatur de eiusmodi distinctis reproductionibus & præsentis, quas corpus Christi Domini habet sub distinctis partibus & indiuisibilibus existentibus suo toti, tunc videtur dicendum illud posse moueri circulariter, quatenus vt consideratum iuxta specialem vnâ reproductionem sub vna certa particula, vel sub vno certo indiuisibili acquirit nouam distantiam, nouam præsentiam & nouum vbi, dum ipsæ species consecratæ mouentur per circuitum.

IV. Secunda propositio. *Quando species consecratæ mouentur recta secundum locum, & Christi Domini corpus & eius sanguis quæ existunt in hoc sacramento mouentur.* Hæc propositio ita est certa, vt opposita videatur erronea; nam illâ negatâ, sequitur nec corpus Christi Domini & eius sanguinem circumferri in processionibus, non deferri ad infirmos, Christum Dominum non manducari realiter in Eucharistia, quæ omnia sunt hæretica, vt patet ex Trid. sess. 13. Can. 6. 7. & 8.

Quod verò hæc sequantur ex negatione nostræ propositionis patet, quia hæc non aliter dicuntur de corpore & sanguine Christi Domini, quam quatenus sunt sub speciebus consecratis, & quatenus illæ species circumferantur, deferuntur ad infirmos, & etiam manducantur, vt patet ex eo quod prædictum Concilium dicat

A citatis Canonibus, *Christum Dominum in sacramento Eucharistia solemniter esse circumferendum Christum Dominum in Eucharistia exhibendum sacramentaliter & realiter manducari*: ergo Corlicium vult Christi Domini corpus & eius sanguinem moueri quoad locum, quando species consecratæ etiam quoad locum mouentur.

Probatur propositio. Illud propriè mouetur motu locali iuxta præsentem considerationem (sumpto scilicet nomine *motus*, in significatione latissima) quòd nouam distantiam & nouam aliquam præsentiam acquirit relinquendo priorem: atqui corpus & sanguis Christi Domini, dum species consecratæ sub quibus continentur, mouentur secundum locum, acquirunt nouam distantiam, nouam præsentiam, relinquendo priorem; dum enim ab Ecclesia deferuntur ad domum infirmi, magis distant vt sic ab Ecclesia, quam à domo infirmi, ad quam iam proximè accedunt, item cum sint tàm sub speciebus consecratis, hîcè semper retinent indistantiam illam quam habent ad suas species consecratas, sicut anima suam retinet indistantiam à proprio corpore, aut vinum à vase illud continente; eam tamen quam habent ad id spatium, in quo species illæ priùs erant, & ad alia quæ existunt in Ecclesia, deperdunt, sicut & anima nostra, dum corpus eius mutat locum: ergo quando species consecratæ mouentur rectâ, & Christi Domini corpus & eius sanguis quæ continentur sub speciebus consecratis mouentur.

V. Tertia propositio. *Quando species consecratæ mouentur loco, corpus & sanguis Christi Domini existentia sub illis dicuntur moueri, non per aliquam puram denominationem extrinsecam desumptam à mutatione quæ fit in speciebus, sed per motum in se receptum & illis inhererentem.* Dux sunt partes propositionis, quarum prior est contra Caietanum ad sextum articulum præsentis questionis 76. & nonnullos alios contra quos sic probatur. Res aliqua propriè non dicitur immutari etiam secundum locum per solam denominationem extrinsecam sibi aduenientem, vt patet in Deo per creationem, & in columna quæ pro diuerso situ hominis modò dicitur esse illi dextra, modò sinistra, sine aliqua sui immutatione: atqui corpus & sanguis Christi Domini vt sunt sub speciebus consecratis dicuntur circumferri per vias, deferri ad infirmos à Concilio Trident. loco nunc citato; & circumferri, item delatio ab Ecclesia ad domum infirmi sunt quedam immutationes in re circumferenti & delata factæ & receptæ: ergo corpus & sanguis Christi Domini, quando species consecratæ sub quibus existunt, mouentur, non dicuntur moueri per aliquam duntaxat denominationem sibi extrinsecam aduenientem. Hæc ratio confirmatur ex eo quod corpus & sanguis Christi Domini, prout existunt in sacramento, longè aliter dicuntur moueri quoad locum, dum species consecratæ mouentur, quàm dicantur frangi, vel calefieri, dum species consecratæ franguntur, vel calefunt: atqui corpus & sanguis Christi Domini dicuntur frangi, vel calefieri per puram duntaxat denominationem extrinsecam fundatam in speciebus, in quibus fractio & calefactio reperiuntur, vt Theologi communiter docent, & nos infra: ergo corpus & sanguis Christi Domini non dicuntur per aliquam duntaxat denominationem extrinsecam moueri, quando species consecratæ sub quibus sunt mouentur localiter.

Secunda pars propositionis probatur: quod proprie *manducatur*, item quod proprie *bibitur* mouetur per motum in se formaliter receptum, quia manducatio & bibitio dicunt formaliter & intrinsecè traiectionem eius quod manducatur & bibitur ab ore ad stomachum comedentis & bibentis, vt omnes Philosophi docent, & proinde postulat vt id quod sic mouetur recipiat in se formaliter traiectionem illam, seu motum illum quo impellitur & traicitur: atqui dum sumimus sacramentum Eucharistie sub specie panis verè & realiter, sacramentaliter tamen, manducamus corpus Christi Domini contentum sub illis speciebus: item dum sumimus calicem vini consecratum sumimus & bibimus realiter sanguinem Christi Domini contentum sub speciebus vini, vt fides docet: ergo corpus & sanguis Christi Domini dum mouentur ad motum specierum sub quibus existunt, mouentur motu in seipsis formaliter recepto.

Nec obstat quòd S. Thomas citato articulo 6. quæst. 76. videatur insinuare contrarium cum ait, *impossibile esse i. len esse motum & quietum*; corpus autem Christi Domini quod est in Sacramento, esse etiam in celo vbi quiescit, nam præterquam quod argumentum *Sed contra*, in quo id habetur apud sanctum Thomam, non est semper efficax (cum fundamentum suæ sententiæ reseat explicandum in corpore articuli) vt potest colligi ex cōsideratione singulorum eius articulorum, 8. Thomas dissoluit illud in corpore articuli dum ita ait, *Respondeo dicendum quòd cum aliquid est vnum subiecto, & multiplex secundum esse, nihil prohibet secundum aliquid moueri, & secundum aliquid immobile permanere*. Nec potest dici id esse intelligendum quando subiectum illud est capax talis formæ, corpus autem Christi Domini, vt est in sacramento, non esse capax motus localis, nam sanctus Thomas applicat hanc distinctionem præsentī difficultati, & ex ea probat corpus Christi Domini, licet quiescat in celo, adhuc tamen etiam moueri ad motum specierum consecratum sub quibus existit.

Deinde ibidem in solutione ad tertium admittit corpus Christi Domini existens in sacramento Eucharistie moueri ad motum specierum consecratum, eo modo quo anima rationalis mouetur ad motum sui corporis: at nostra anima mouetur ad motum sui corporis per motum in seipsa formaliter receptum.

Nec est quòd quis obiciat motum illum esse corporeum, nec proinde recipi posse in corpore Christi Domini, quod in hoc sacramento existit modo spiritali. Deinde hoc dato fore vt corpus Christi D. sæpè sæpius mutetur, quod est indignum, cum species consecrate transferantur per longum tempus de loco ad locum, nam ad primum responderet, motum illum, seu formam illam motus & ipsum vbi quod per huiusmodi mutationem ponitur in corpore Christi Domini esse quidem *emissiuum* corporeum sicut & subiectum eius, habere tamen quandam modum spiritalem, id est indiuisibilem, sicut & corpus Christi Domini, & quemadmodum si aliquod indiuisibile posuit extra quantitatem moueretur à Deo (quod Philosophi in physicis satis communiter docent non implicare, sumendo nomen motus in amplissima significatione pro locali mutatione) reciperet in seipso vbi indiuisibile sibi proportionatum, tanquam terminum talis mutationis, & pro varia & varia mutatio-

ne partij deperendo præcedens illud, nouum & nouum acquireret; ita & Christi Domini corpus existens in hoc sacramento ad mutationem localem specierum sub quibus existit nouum acquirit indistantiam ab hoc & illo spatio, nouum & nouum etiam acquirit vbi, deperendo illud prius quod habebat antea talem mutationem.

Neque hoc est (vt secundo loco obicitur) cōtra dignitatem corporis Christi Domini, nam idem reperitur in illo motu velocissimo corporum beatorum, quo post resurrectionem, *tanquam scintille discurrunt* (vt sacra Scriptura loquitur) per dotem agilitatis à Deo illis concedendam: item & in corpore Christi Domini dum post resurrectionem ante suam ascensionem in celos sæpè exercuit motum loco progressiuium, vt patet ex Euangelio: ergo sicut frequens mutatio vbi, & acquisitio noui vbi nihil imperfectio- nis dicit in beatis corporibus, quia non est contra eorum impassibilitatem (hæc enim opponitur alterationi & mutationi tendenti ad interitum & corruptionem, non autem perfectiui, qualis est mutatio loci & vbi, quemadmodum Theologi docent agendo de dotibus corporis gloriosi) ita etiam nihil imperfectio- nis dicit in corpore Christi Domini, propterea existit in sacramento, maxime cum id fiat in ordine ad eius honorem, dum *soleniter*, & tanquam in triumphum deferitur in Processionibus, & ad nostram salutem, dum transferatur ad ægrotos, cum insuper ipsa loci mutatio videatur esse magis spiritalis inter omnes mutationes corporeas, & proinde ipsa etiam noui vbi acquisitio.

ARTICVLVS II.

Quædam sit principium effectiuum motus corporis Christi Domini in sacramento Eucharistie existentis.

PRIMA propositio. *Motus corporis & sanguinis Christi Domini existentium sub speciebus consecratis non fit naturaliter ab anima Christi Domini per virtutem sibi inditam, & naturalem, quæ primum moueat suum corpus: deinde vero species sub quibus illud continetur*. Propositio est communis apud Scholasticos citato articulo 6. quæst. 76. S. Thomæ.

Probat, animam mouere naturaliter suum corpus, est mouere illud *organice*, id est per organa corporea, & potentiam loco motuiam, vt Philosophi docent libris de anima; sed anima Christi Domini existens in corpore sub speciebus consecratis, non potest ita mouere suum corpus sub speciebus consecratis contentum, quia id requirit extensionem corporis & organorum ad locum, nam vt rectè Gabriel notat lect. 47. in Can. Missæ, *mouere organice, est mouere primo vnam partem corporis, & per illam mouere aliam ab illa distantem, & ita deinceps*: corpus autem Christi Domini caret ista extensione, vt docuimus: ergo motus iste corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia non fit naturaliter ab anima Christi Domini.

Dices, istam rationē concludere quidē de motu progressiuo, quo vna pars mouetur prius, deinde alia, non autem de motu impulsiuo, qui fit per impetum, quia ad hunc sufficit vis ipsa inaprimendi impetum, licet non detur extensio partium quoad locum; idēque cum anima Christi Domini habeat vim inaprimendi impetum, illam

I.

posse naturaliter mouere suum corpus existens in sacramento.

Respondetur, nostram rationem etiam procedere contra istum modum mouendi, nam cum sola efficacia appetitus nature præcise spectata, quantumvis magna non possit imprimere suo corpori aliquid, nisi mediâ applicatione suæ potentie executiui; potentia autem executiua motus alicuius corpori possit contactum aliquem physicum, & contactus physicus fieri non possit nisi in re quanta & extensa secundum locum, vt Philosophi admittunt, tam nostra ratio bene probat Christi Domini animam unitam suo corpori existenti in hoc sacramento non posse illud mouere *motu impulsivo*, quàm progressiuo. Deinde si Eucharistia fuisset consecrata in triduo, corpus ibi fuisset sine anima, & potuisset moueri, quemadmodum nunc mouetur dum ad ægrotos deferitur, & nihilominus motus iste non fuisset ab anima Christi Domini, vt pote tunc absente à sacramento: ergo neque etiam dum mouetur in sacramento iste motus prouenit naturaliter ab anima ei nunc unita.

II.

Addidi in propositione particulam, *naturaliter*, quia si agatur de virtute supernaturali, anima Christi Domini potest in sacramento mouere suum corpus, vel transferendo totum illud, vel tantum extendendo aliquam eius partem extra species consecratas (quo modo apud Sozomenum lib. 6. Hystorie Ecclesiasticæ cap. 29. potest dici Hostia fuisse transportata, quando nullo homine eam de loco in locum mouente, translata est in alium locum) exercendo dominium quod anima beata habet in suum corpus, & vtendo dore agilitatis quam Deus confert corporibus Beatorum, quod explicare & quâ ratione fiat propriè spectat ad tractatum de resurrectione corporum & dotibus beatorum corporum.

III.

Quæres, an saltem Angelus non possit mouere per se primò corpus Christi Domini existens in sacramento, cum ipse sit indiuisibilis, sicut & corpus Christi Domini est modo indiuisibili. Respondetur, non posse, quia Angelus spectatur secundum naturalem virtutem, non potest agere in rem positam in statu aliquo, modo supernaturali, vel saltem in statu excedente ordinem & conditionem naturalem rerum eiusmodi: atqui corpus Christi Domini, vt existens in sacramento, totum modo indiuisibili est aliquid positum in statu aliquo, modo supernaturali, quatenus saltem modus iste non est debitus rebus naturalibus propriâ quantitate affectis: igitur Angelus non poterit naturaliter mouere corpus Christi Domini existens in sacramento.

IV.

Nec obstat quòd anima Christi Domini reliqua naturali suo statui adhuc existens indiuisibiliter possit moueri ab Angelo secundum suas vires naturales considerato, nam naturale est animæ esse in indiuisibili: ideoque cum Angelus consideratus iuxta suam naturalem potentiam possit mouere & impellere alia entia naturalia modo nature suæ debito existentia, cuiusmodi est anima existens in indiuisibili, poterit quidem naturaliter animam Christi Domini hoc modo spectatam mouere, licet corpus eius, vt existens in sacramento, mouere vel impellere non possit.

Secunda pars propositionis, scilicet quòd species consecrata non moueatur secundariò & accidentaliter ab anima Christi Domini, patet ex dictis pro prima parte, nam ex secundo nota-

bili præmissis præcedenti articulo, vt aliquid moueat *per accidens* aliud quidpiam, debet primò motum imprimere alteri habenti cum eo aliquam connexionem, ita vt motus eius impressus sit vel principium motus, vel conditio prærequisita in alio quod dicitur moueri *per accidens*: atqui ex dictis pro prima parte nostre propositionis anima Christi Domini nullum potest motum imprimere naturaliter suo corpori dum existit in sacramento: ergo non potest etiam naturaliter mouere *per accidens* species consecratas sub quibus corpus eius continetur.

Secunda propositio. *Iste motus corporis & sanguinis Christi Domini ad motum specierum consecrarum non fit à solo Deo, quatenus statim vt quiescuntque aliquis moueret species consecratas, quod ipse Deus simul & semel moueret ipsum Christi Domini corpus & eius sanguinem sub illis existentia.* Propositio est contra Secutum in quartum distinctione 10. quæst. 6. & Gabrielem citatâ lectione 47. cuius nostre propositionis sensus non est, quòd Deus non possit primò mouere corpus Christi Domini existens in sacramento, deinde & *per accidens* species consecratas; nam facile possumus intelligere Deum, qui est absolutè potens, posse primò imprimere motum corpori Christi Domini, & consequenter impellere species sub quibus continetur, vel econtrâ, quia nulla contradictio potest in hoc animaduerti: sed sensus nostre propositionis est tantum iste, quòd dum ordinariâ Dei potentia corpus Christi Domini mouetur in hoc sacramento, quando sacramentum deferitur, vel mouetur, motum illum corporis & sanguinis Christi Domini non fieri à solo Deo, iuxta modum in propositione explicarum.

Itaque propositio probatur: vbi duo agentia sic agunt vt simul & semel agant distinctis actionibus distinctos terminos habentibus, & nihil habent sibi comune præter solam concomitantiam agendi, tunc quod fit tantum ab vno non potest sufficenter denominare alterum agens, tanquam principium vtriusque eiusmodi actionis, verbi gratiâ, Angelus sese constituit in aliquo curru, & vult seipsum mouere ad motum ipsius currus, tunc auriga non dicitur propriè etiam *per accidens* vehere Angelum, cum ne secundariò quidem imprimat illi motum, sed solus Angelus dicitur mouere seipsum ex ea voluntate quâ decreuit se mouere dum iste auriga trahit suum curru, quia ad istum motum iste Angelus non habet se *passiue* respectu aurigæ, quo modo id quod trahitur sese habet, sed tantum *actiue*, quatenus seipsum solus mouet ad motum currus factum per aurigam: atqui quando sacramentum Eucharisticum deferatur ad ægrotos, vel solemniter in processione, ita eius delatio se tribuitur Sacerdotibus & aliis Ecclesiæ ministris, vt non tantum delatio specierum consecrarum eis tribuatur, sed etiam corporis & sanguinis Christi Domini contentorum sub istis speciebus, vt patet ex citatis autoritatibus articulo præcedenti: igitur motus ille corporis & sanguinis Christi Domini non fit à solo Deo mouente illa, dum Sacerdos vel alius minister mouet species consecratas: & hæc propositio confirmatur amplius ex sequenti propositione.

Tertia propositio. *Corpus Christi Domini, vt existens in sacramento, mouetur per accidens à Sacerdote, vel alio quouis mouente species consecratas, sub quibus continetur.* Ita sanctus Thomas cita-

to articulo 6. quæstionis 76. & omnes eius discipuli.

Probat argumentum superius allato : qui propriè aliquid manducat, & propriè bibit aliquid, debet illud vel per se primò mouere, vel saltem per accidens & secundariò, iuxta primum notabile præcedentis articuli : atqui dum accipimus sacramentum Eucharistiæ in sacra synaxi, verè & propriè loquendo manducamus corpus Christi Domini, & eius sanguinem bibimus, iuxta illud Christi Domini apud S. Ioannem capite 6. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, & qui manducat carnem, & bibit meum sanguinem, &c.* & multa his similia eodem capite quæ à sanctis Patribus & Conciliis intelligitur de vera, reali, & propriè dicta manducatione : igitur tunc propriè mouemus Christi Domini corpus & eius sanguinem, non primò & per se quia tunc illa tantum accipimus sub accidentibus consecratis, & quatenus primò & per se contingimus & sumimus accidentia panis & vini, Christi verò Domini corpus & sanguinem, proptè sub illis continentur : igitur tantum per accidens : & sic quicunque primò & per se mouet species consecratas etiam mouet per accidens Christi Domini corpus & eius sanguinem existentia sub illis. Minor potest amplius confirmari ex dictis de præsentia corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento. Maior probatur, ad manducationem & bibitionem propriè dictam duo requiruntur, Primum est motus quidam localis eius rei quæ manducatur, vel bibitur : Alterum est, ut iste motus fiat à manducante per instrumenta vitalia, quibus vitali quadam actione traiciat cibum & potum ab ore ad stomachum, vt Philosophi docent libro de anima, & Theologi primâ parte, vbi docent Angelos non posse exercere actus vitales (cuiusmodi est manducatio) in corporibus assumptis ex defectu huius conditionis : atqui motus iste, seu traicctio illa cibi & potus non potest fieri à manducante & bibente per instrumenta eius vitalia, nisi manducando cibum propriè moueat, aut saltem secundariò & per accidens ad motum alicuius rei alterius, quam primò & per se moueat, quia nullus alius modus datur propriè mouendi aliquid : ergo si propriè manducat aliquid in cibum, vel bibit in potum, sicut nos corpus & sanguinem Christi Domini in communionem Eucharisticam, debet vel per se primò, vel saltem per accidens & secundariò illud mouere,

ARTICVLVS III.

Soluuntur quedam obiectiones aduersus propositionem tertiam superioris articuli.

PRIMA est, duplicem communiter distinguimus manducationem locis nunc citatis : vnâ manducat materiam, quæ consistit in reali quidem, sed nuda tamen sumptione rei illius quam cibum appellamus; quo sensu Genes. 18. & 19. Angeli dicuntur manducasse, & S. Raphaël libro Tobie cap. 7. & alii : Alteram formalem, quæ consistit in traicctioe cibi ab ore comedentis ad eius stomachum factâ modo vitali, & per instrumenta vitalia, qualis reperitur in nobis communes cibos manducantibus. Deinde hanc formalem manducationem adhuc posse considerari duobus modis, vno secundum rei veritatem, altero quoad apparentiam tantum, nos in

sacra communione manducare quidem corpus Christi Domini, & bibere eius sanguinem, manducatione priori modo sumptâ, scilicet materiali, non tamen formali etiam per accidens, nisi secundum apparentiam, quia illa nostra vitalis actio, quæ cibum vitalibus instrumentis traicimus, nullo modo attingit Christi Domini corpus, ne quidem per accidens, cum motus ille receptus speciebus consecratis, quo illas vitaliter traicimus ab ore ad stomachum, nullo modo realiter & physicè causet motum in corpore Christi Domini; omnis enim talis actio postulat inter agens & patiens contactum physicum, qualis hic nullus reperitur inter species consecratas & corpus Christi Domini existentis sub illis, sed ratione specierum consecratarum quæ verè comeduntur & bibuntur, corpus & sanguis Christi Domini existentia realiter sub illis dicuntur materialiter quidem, & quoad apparentiam comedi & bibi, quatenus homines sumendo Eucharistiam, non diiudicant an motus ille quo corpus Christi Domini existens sub speciebus consecratis mouetur ad stomachum simul cum speciebus, sit à Deo vel non; & sancti Patres docentes corpus & sanguinem Christi Domini manducari & bibi à communicantibus, hac loquendi formulâ tantum intendunt significare veritatem & realitatem corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis, quæ verè comeduntur & bibuntur à communicantibus, vt patet ex apertis verbis S. Leonis sermone 6. de ieiunio septimi mensis cap. 2. dictum ita scribit, *Sic sacramenta communicare debetis, ut nihil prius de veritate corporis Christi & sanguinis eius ambigatis; hoc enim ore sumitur quod fide creditur.* Quo loci S. Leo coniungit ista duo inter se, *Christum in Eucharistia verè existere, & Christum ora sumi & manducari;* & assert hoc posterius tanquam rationem illius prioris, eam tamen ad veritatem corporis Christi Domini in Eucharistia satis sit Christum Dominum manducatum materialiter, & ratione rei nihil planè refert verum manducetur formaliter, & ratione modi, an non.

Respondetur, negando corpus & sanguinem Christi Domini existentia in hoc sacramento manducari tantum manducatione materiali, & non formali, Primò, quia Christus Dominus instituens hoc sacramento, apud Evangelistas & Apostolum primæ ad Corinthios vñdecimo dixit de vno & eodem secundum significationem verborum quæ proferebat, *Accipite & manducate,* & hoc vtrumque verbum vsurpauit ibi, iuxta suam propriam & communem acceptam apud omnes homines significationem; sic enim verba in condendis dogmatibus fidei, testamentis, & in instituendis sacramentis, & ferendis legibus & præceptis accipi debent, vt obseruauimus inter probandum contra hæreticos veritatem corporis Christi Domini in hoc sacramento, ex verbis institutionis : atqui Christus Dominus ipsum accipite ibi verè & propriè, iuxta significationem huius verbi dixit de suo corpore & sanguine, vt existentibus sub speciebus consecratis, & Apostoli hoc vtrumque verè & propriè acceperunt de manibus Christi Domini, quatenus primò & per se acceperunt species consecratas, & eorum contactus se ad illas primò & per se terminauit, secundariò autem & per accidens ad eius corpus & sanguinem : ergo similiter hoc verbum, *manducate,* debet propriè for-

I.

maliter, & secundum communem usum receptum significare formalem manducationem, ita ut Christi Domini corpus dicatur manducari ratione specierum consecratarum, quæ primo per se manducantur; & hæc manducatio dicatur tantum secundario & per accidens de Christi Domini corpore ut existente sub speciebus consecratis; quod idem est dicendum de isto verbo, bibite, & de sanguine Christi Domini ut existente sub speciebus vini consecratis.

II.

Secundo idem probatur: verba sacra Scriptura sumi debent in sua formali significatione ubi nihil repugnat vel ex parte credendorum, vel ex parte possibilium aut decentiarum. At quod corpus Christi Domini dicatur manducari propriè, seu formali manducatione in Eucharistica communione, tantum abest ut repugnet verè fidei Catholicæ, quin potius est illi maximè conforme, cum corpus & sanguis Christi Domini, ut sunt sub accidentibus consecratis, dicantur verè *cibus & potus*. Nec item est impossibile vel indecens, quia id intelligitur solummodo *per accidens* & ratione specierum consecratarum, quæ primo & per se manducantur, quod nihil continet indecens vel repugnans, ut intelligitur ex dictis pro nostra propositione, & responsione ad præsentem obiectionem.

III.

Tertiò probatur capite 6. S. Ioannis, cum Capharnaiz audissent à Christo Domino oportere eos carnem eius manducare, & eius sanguinem bibere, dixissentque murmurando, *Dixit hic sermo, cumque intellexissent non tantum de formali manducatione, sed etiam de ea quæ fieret cum diuisione partium, sicut carnes solent à nobis comedi, Christus Dominus correxit quidem hunc posteriorem illorum errorem, ut iam admonuimus: at priorem illam eorum conceptionem, quæ apprehendebant se manducatos formali manducatione corpus Christi Domini non correxit, quin potius vsus adhibito iuramento, Amen, amen à vobis: ergo cum totum istud intellexeret de suo corpore & sanguine, ut existentibus sub speciebus consecratis, significauit corpus suum & sanguinem esse manducandum & bibendum eâ formali manducatione & bibitione, quæ per accidens, & secundariò manducantur, quando species consecratæ, sub quibus sunt, primo per se & formaliter manducantur & bibuntur.*

IV.

Quartò, locutiones sanctorum Patrum de hac manducatione & bibitione, indicant illas tam benè dici de corpore & sanguine Christi Domini in communione Eucharistica, quam visio dicatur de substantia materiali: atqui substantia materialis dicitur propriè videri, ita tamen ut visio dicatur de illa substantia materiali, ratione suorum accidentium; hæc enim fit visibilis ratione colorum: ergo cum corpus & sanguis Christi Domini in hoc sacramento subeant locum substantiæ panis, excepta informatione & sustentatione, sicut materialis substantia rectè dicitur formaliter videri, esto tantum *per accidens* & secundariò, sic etiam corpus & sanguis Christi Domini poterunt rectè dici, saltem *per accidens*, ratione specierum consecratarum sub quibus existunt manducari & bibi propriè dictâ formali manducatione & bibitione. S. Chrysostomus homil. 32. in S. Matth. loquens de Christo Domino ut existente in hoc sacramento, ita scribit, *Ipsum vides, ipsum tangis, ipsum comedis*. Sanctus Augustinus sermone 2. de verbis Apostoli,

A

*Quod in sacramento visibiliter sumitur, in invisibilitate spiritaliter etiam manducatur. Et quod hæc & similia Patrum testimonia non intelligantur de nuda tantum reali & substantiali existentia corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis, quæ species formaliter manducantur & bibuntur, probatur amplius: si nuda & simplex realis substantialis existentia rei alius etiam ex speciali titulo sub re quæ per se primo & formaliter comeditur, sufficeret ad hoc verè talis res existens diceretur etiam moraliter comedi & bibi, iam quia diuine persone Patris & Spiritus sancti sunt speciali titulo sub speciebus consecratis Eucharisticæ per remotissimam concomitantiam, tam benè diceretur in communione Eucharistica manducare Patrem & Spiritum sanctum, seu etiam bibere, quam rectè dicimus manducare & bibere corpus & sanguinem Christi Domini, quia iuxta præsentem obiectionem ratio comestionis & bibitionis corporis & sanguinis Christi Domini in communione Eucharistica fundatur tantum in speciali illa reali & substantiali existentia corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis, quatenus tales species comeduntur & bibuntur verè & formaliter manducatione & bibitione: at ex dictis constat esse falsum quod in sacramento Altaris manducemus & bibamus diuinas personas Patris & Spiritus sancti, licet rectè dicamus manducare Christum Deum-hominem in Eucharistica communione: ergo quando in sacris Litteris, Conciliis, & Patribus dicitur in hoc sacramento manducare corpus Christi Domini, & bibere eius sanguinem, illud debet intelligi de formali comestione & bibitione, quæ ratione specierum consecratarum illis conueniat *per accidens*. Et pro veritate huius nostræ responsionis ad præsentem obiectionem potest videri Cardinalis Alanus libro primo de Eucharistia capite 37. ubi expressè obleruat non tantum hæreticos nostri temporis inuari plurimum assertionem præsentis obiectionis, sed etiam Bertramum impugnatores antiquissimum veritatis Eucharisticæ, cum adhuc non auderet apertè reuocare in dubium realem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento constituisse in eo disputationem cum Catholicis, an corpus Christi Domini esset sensibilior in sacramento, an solâ fide perciperetur.*

B

Neque veritati nostræ responsionis obstant quæ habentur in obiectione, non imprimis quod assertur de manducatione Angelorum: nam S. Raphaël loco in obiectione citato declarat vtrique Tobie se verè & formaliter non comedis, sed tantum secundum apparentiam, quatenus vtrique Tobias existimabat illum esse verum & propriè dictum hominem, & proinde sic accipiendo communem cibum & potum, videbatur vtrique comedere & bibere, in quo tamen, loquendo propriè, fallebatur: at nemo Catholicorum docet nos falli, quod accipiendo species consecratas, existimemus nos verè & formaliter, etiam loquendo propriè, manducare & bibere corpus & sanguinem Christi Domini, cum in communione sacramentali traiectione corporis & sanguinis Christi Domini fiat modo vitali, & per instrumenta vitalia ab ore ad stomachum comedentis, quæ primo & per se terminet se ad species consecratas, & secundariò *per accidens* ad corpus & sanguinem Christi Domini sub illis existentia sicut visio substantiæ corporeæ primo

C

VI.

D

VIII.

& per se terminatur ad eius accidentia & secundariò, seu tantum *per accidens* ad ipsam eorum substantiam, quæ tamen non desinit dici videri visione formali.

Deinde non obstat eidem nostræ responsioni quodd species consecratæ non imprimant contactu quodam physico motum corpori & sanguini Christi Domini sibi inexistens; nam quemadmodum qui nostrum corpus viuens impellit & mouet de loco in locum, non imprimat contactu quodam physico & quantitatiuo nostræ animæ quendam motum & impulsu, sed eo duntaxat ipso quo corpus, vt continens in seipso animam rationalem, impellitur & mouetur *primò & per se*, motus & nouum vbi resultant in nostra anima, vt in nostro corpore contenta; sic etiam eo ipso quo species consecratæ continentes intra se corpus & sanguinem Christi Domini, mouentur *primò & per se* hoc vel isto motu, hic vel ille motus, & nouum vbi ci correspondens, resultant in corpore & sanguine Christi Domini existentibus in hoc sacramento.

Tertiò, non obstat etiam nostræ responsioni authoritas sancti Leonis ibi inter obicienda allata; nam illa non est ad rem, vt potest facillè intelligi tam ex antecedentibus, quam consequentibus, & S. Leo agit ibi contra Eutyrianos negantes Christum Dominum esse verum hominem, habere verum corpus humanum, & verbi in obiectione allatis ait nos cum hac fide & confessione, nimirum *quod Christus Dominus sit etiam verus homo, & quod habeat etiam verum corpus humanum*, debere accedere ad sacramentum Eucharistiæ, & id probat ex eo quod res quæ diuinæ fide creditur, & fides vera, debent sibi inuicem correspondere, aliàs foret falsa; quare cum vera fides doceat nos sumere corpus & sanguinem Christi Domini in communione Eucharistica, verè illa ibi accipimus: & est etiam verum quod corpus & sanguis Christi Domini ibi verè & realiter existant: licque apud S. Leonem istud posterius ex duobus ibi in obiectione distinctis, scilicet *Christum ore sumi*, nõ est ratio huius prioris, *Christus verè existit in Eucharistia*; sed est duntaxat argumentum, quo ille assensus fidei de reali veritate & exitiæ corporis & sanguinis Christi Domini in sacramento Altaris, quem omnes Catholici habent, confirmatur, & ostenditur esse verissimus: atque hunc esse sensum S. Leonis ibi hæc eius verba quæ immediatè sequuntur ea quæ inter obiciendum sunt allata, ostendunt, nam vbi dixit, *hoc enim ore sumitur quod fide creditur*, ita subiungit, & frustra ab illis (supple communicantibus) *amen respondetur*, (alludit enim ad morem primitiue Ecclesiæ, quo vbi communicantes audiebant sacerdotem hoc sacramentum sibi administrantem pronuntiare hoc verbum, *corpus Christi*, respondebant *amen*, vt est apud S. Ambr. lib. 4. de Sacramentis capite 5.) à quibus contra id quod accipitur, disputatur.

Secunda obiectio est: si Sacerdos vel quicuis alius mouendo sursum species consecratas simul etiam *per accidens & secundariò* moueret corpus & sanguinem Christi Domini, experiretur species illas esse maioris longè ponderis & grauitatis, quam ante consecrationem, cum corpus Christi Domini & eius sanguis, quæ sunt ibi & simul extolluntur, sint grauiora, quatenus retinent propriam suam grauitatem; nam vtrumque simul eleuatum habet plus ponderis & grauitatis, quam

vnicum eorum tantum: atqui Sacerdos vel quicuis alius dum extollit sursum species consecratas non sentit illas maioris ponderis & grauitatis, quam antè consecrationem, vt facillè potest animaduerti solâ experientiâ: igitur Sacerdos vel quicuis alius eleuans sursum species consecratas non videtur etiam *per accidens & secundariò* eleuare, seu mouere sursum corpus & sanguinem Christi Domini cum speciebus consecratis.

Respondetur, corpus & sanguinem Christi Domini, vt sunt in sacramento, habere quidem naturalem suam grauitatem, quæ tamen hæc dicit *aptitudinem ad grauiandum*; hæc enim est accidens quoddam absolutum, quoddam naturalis proprietatis corporum; corpus autè Christi Domini ex dictis suprà habet in sacramento omnes suas proprietates naturales & accidentia absolutæ: tamen in sacramento non grauitare actu, quia ad id requiritur extensio partium in ordine ad locum, quæ corpus & sanguis Christi Domini caret in Eucharistia, hincque fieri vt Sacerdos mouendo sursum species consecratas, licet simul etiam moueat *per accidens* Christi Domini corpus & eius sanguinem sub illis contenta, non experiat illas species maioris esse ponderis & grauitatis post consecrationem, quam antè.

Tertia obiectio est: vt aliquid moueat aliud *per accidens*, oportet vt inter illud quod *primò & per se* mouetur, & aliud quod tantum mouetur *per accidens & consequenter* sit quædam vnio physica & realis: ac nulla talis vnio datur inter Christi Domini corpus, eius sanguinem & species consecratas: deinde motus ille & etiam vbi producta secundariò in corpore & sanguine Christi Domini, sunt aliquid *supernaturale*: Item corpus & sanguis Christi Domini sunt ibi modo *supernaturalis*: at Sacerdos, vel quicuis alius, dum effert sursum species consecratas agit merè *naturaliter*: ergo cum forma quædam supernaturalis non possit fieri ab agente merè naturali; nec item agens naturale modo naturali possit producere formam etiam naturalem, modo tamen supernaturali, quia eius agendi modus debet correspondere virtuti agentis, non poterit, etiam naturaliter producere in Christi Domini corpore & sanguine contentis sub speciebus consecratis istum motum & istud vbi etiam *secundariò & per accidens*.

Respondent aliqui, Deum quantitati (quæ est subiectum aliorum accidentium, & cui ipsum mouens imprimat immediatè impulsu) superaddere qualitatem aliquam *super naturalem*; quæ (sicut magnes ferrum) accidentia consecrata habeant vim trahendi secum corpus Christi Domini & eius sanguinem, & proinde qui mouet species consecratas dici consequenter mouere *per accidens* corpus & sanguinem Christi Domini sub illis existentia.

Sed responsio hæc non placet, Primò, quia multiplicat miracula sine necessitate, vt patet ex nostra responsione. Deinde quia ex Tidenti non sola accidentia panis & vini remanent in hoc sacramento præter ea quæ sunt Christi Domini, & consequenter cum hæc qualitas non sit eorum numero vt pote supernaturalis, non debet admitti. Tertiò, deberet similis qualitas admitti in corpore & sanguine Christi Domini, quæ redderentur capacia talis motus *per accidens*; quod tamen non admittunt authores istius responsionis. Quare respondemus negando Maiorem (de eius enim Minori dictum est agendo de transub-

stantiatione, nam vt aliquid moueatur *per accidens* ad motum alterius sufficit quod sit ei vni-
tum *per modum contenti ad suum continens*, vt patet
in homine existente in navi, & in rebus etiam
non liquidis, quæ licet ex se & sua natura
non postulent aliquid vas continens ad sui
conseruationem, si tamen recondantur in eo,
moueuntur *per accidens* ad motum ipsius va-
sis continens; hoc enim est proprium & na-
turale cuiuslibet contenti, vt quandiu habet in
actu exercitio rationem contenti, tandiu mo-
ueatur *secundario*, & *ex consequenti*, ad mo-
tum sui continens, nullâ aliâ vnione de no-
uo superueniente inter illa, quia vt sic con-
tentum habet aliquam dependentiam à suo
continente in suo conseruari quoad tale esse
contenti, licet ipsum continens nullam aliam
habeat efficientiam in suum contentum, vel è
contra contentum in suum continens: & quod
hæc sit communis lex contentiæ & contenti pa-
ter inductione factâ per res singulas; atqui
corpus & sanguis Christi Domini ita vnione
sacramentali coniunguntur speciebus conse-
cratis in ordine ad componendum vnum si-
gnum sacramentale efficax gratiæ nutritis,
vt tamen species consecratæ habeant ratio-
nem continens, corpus verò & sanguis Chri-
sti Domini rationem contenti, quia sub illis
succedunt substantiæ panis & vini; & Patres
& Concilia loquendo de illis dicunt illa esse
in sacramento, sub sacramento, intelligendo no-
mine sacramenti ipsas species: item *velari ac-
cidentibus*, contineri, & aliis similibus loquendi
formulis vtuntur. Præterea corpus & sanguis
Christi Domini ita pendent à speciebus conse-
cratis in suo esse & conseruari quoad tale esse sa-
cramentale & contenti, vt ablatis vel corruptis
omnibus speciebus, desinant omnino esse se-
cundum illam reproductionem sacramentalem,
quam habuerunt vi verborum formæ consecra-
tionis sub istis speciebus: ergo non desinent mo-
ueri *per accidens* ad motum specierum consecra-
tarum, licet nullam aliam habeant vnionem
physicam ad species consecratas.

II. Neque obstat quoddam talis contentia sit
ex institutione Christi Domini quæ sonat a-
liquod pactum; hoc enim se habet merè *per
accidens* & extrinsecè ad præcisam rationem
talis motus *per accidens*, cum hic tantum præ-
cisè fundetur in actuali contentia conten-
ti intra continens vndequeque illa proueniat;
vt patet etiam in rebus humanis, nam si quid
talis sit conditionis, vt ex sua natura non postu-
ler includi alio, imò naturali eius propen-
sione repugnet, si tamen homo pro sua liber-
tate velit illud includere & de facto inclu-
dat, tunc quicumque mouebit per se inclu-
dens, mouebit ex consequenti & secundariò,
sen *per accidens* & inclusum: ergo licet cor-
pus & sanguis Christi Domini ibi tantum in-
cludantur ex voluntate Dei & institutione
Christi Domini, quâ voluit sacramentum Eu-
charistiæ ita fieri & consistere, quicumque
species quibus continentur mouebunt *primo &
per se*, non desinent & ea mouere *per accidens
& secundariò*.

III. Ad id quod vltimo loco obiicitur, scilicet
motum illum & istud ubi tunc producta in cor-
pore & sanguine Christi Domini esse aliquid su-
pernaturale, negatur loquendo absolute &
simpliciter, cum corpus & sanguis Christi

A Domini spectata secundum suam entitatem
sint entia naturalia, & vt existunt & ponun-
tur in aliquo spatio postulent necessariò ali-
quod ubi sicut & omnes aliz partes vniuersi,
quorum nulla, dum existit in rerum natura,
potest esse nullibi, sed debet necessariò esse
alicubi, seu in aliqua parte spatij veri vel ima-
ginarij, & prouinde habere aliquid ubi, &
illud mutare per mutationem spatij. Negatur
etiam hunc motum & istud ubi tunc produ-
ci modo supernaturali; est enim maxime natu-
rale, vt iam obseruauimus, vt quicumque
primo & per se mouet aliquid continens pro-
priè dictum, moueat ex consequenti id quod
conijungitur de facto intra illud, vt ipse non
existens extra illud, iuxta istud esse isto mo-
do consideratum, vt patet inductione, &
tunc motus iste & ubi, loquendo præcisè,
non tam efficiuntur & produciuntur ab eo qui
mouet *primo & per se* species consecratas,
quàm resistent in corpore & sanguine Chri-
sti Domini ad motum eiusmodi specierum,
ob illam necessariam connexionem continen-
tis & contenti, quæ est inter illa; si verò
motus iste & ubi fierent *primo & per se* à Sacer-
dote, vel alio quouis homine, tunc produ-
cerentur modo supernaturali, quia modus no-
ster mouendi *primo & per se* aliquid corpus,
postulat extensionem in ordine ad locum,
quâ corpus & sanguis Christi Domini carent
in Eucharistia.

B

DISPUTATIO IV.

C De alteratione tam actiua, quàm pas-
sua corporis Christi in sacra-
mento Eucharistiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum corpus Christi Domini possit alterari
ab agentibus naturalibus, vel econtrâ
alterare entia extrinseca.

OTANDVM est hic agi de
corpore Christi Domini ab-
strahendo ab eo quod nunc
sit gloriosum, & prouinde im-
passibile ex vi suæ beatitudi-
nis; item abstrahendo ab eo
statu quo existens extra sacramentum in pro-
prio statu, verbis gratiæ, antè passionem po-
tuisset pari ab externis agentibus, & in illa a-
gere; sed hic consideramus tantum illud, quæ-
tenus est modo sacramentali & indiuisibili, scilicet
licet virum vsq; sic existens præcisè possit pari a-
liquod ab illis, & aliquid agere contra illa:
nam quod spectat ad primam considerationem
eadem est eius conditio ac reliquorum
corporum gloriosorum, de quorum impassibili-
tate Theologi disputant ex professo agendo
de resurrectione vniuersali & beatitudine cor-
poris. Quod item spectat ad secundam conside-
rationem, patet quid sit respondendum ex di-
ctis de positione vnius & eiusdem corporis si-
mul & semel in pluribus locis supra disputatio-
ne 3. ad questionem septuagesimam-quintam:

IV.

reſtat igitur ſolùm tertia conſideratio , pro qua

Secundò notandum eſt, actiones exteriores alias eſſe tantùm intentionales, vt ſunt actiones ſenſum exteriorum, non intentionales, vt ſunt calefactio, frigefactio, & id genus aliz actiones corporeæ.

Tertiò notandum, corpus Chriſti Domini, vt exiſtens in hoc ſacramento, poſſe conſiderari duobus modis, & ſimiliter agentia externa: Primò, ſecundum ſuam virtutem tantùm naturalem, & præciſè. Deinde iuxta ſupernaturalem, & pro vt reſcreata à Deo eleuata poſſunt aliquid amplius quàm poſſint præſtare per vires ſuas naturales conſideratas tantùm iuxta modum agendi naturalem. His præmiſſis, ſit

Prima propoſitio. *Corpus Chriſti Domini, vt exiſtens in hoc ſacramento, non poteſt pati ab extrinſecis agentibus ſolà virtute naturali & modo naturali operantibus aliquam tranſeuntem actionem non intentionalem: nec item corpus Chriſti Domini, vt exiſtens in ſacramento Eucharistiæ, poteſt exercere naturaliter ſimiles actiones tranſeuntes in aliquod corpus externum.* Propoſitio eſt contra Nominales, vt Ochamum in quarum ſententiarum quæſtione quintà, Aliacenſem ibidem, & nonnullos alios: eſt tamen communis ſententia ſancti Thomæ & diſcipulorum eius hac præſenti quæſtione ſeptuageſima ſextâ, articulo ſeptimo & octauo, Scoti in quarum ſententiarum diſtinctione decimâ, quæſtione ſeptimâ.

Probat: nullum corpus vel patiens poſſe ex ſola ſua virtute naturali agere, vel pati naturaliter, niſi pro vt vtrumque illorum habet modum agendi & patiendi ſibi proprium & connaturalem: ſed modus agendi & patiendi entium corporeorum (cuiusmodi ſunt Chriſti Domini corpus & alia entia extrinſeca de quibus hic agimus) eſt agere & pati modo quantitativo, & cum extensione actuali in ordine ad locum, quam extensionem corpus Chriſti Domini non habet in hoc ſacramento, vt docemus: ergo corpus Chriſti Domini non poteſt ex ſua ſola naturali virtute agere in corpora externa, nec econtrâ pati ab illis.

Maiores patet, quia actio naturalis, & paſſio ei correfpondens ſunt ſemper proportionatæ: at iſta proportio attenditur etiam penes modum quo agens agit, vel quo patiens patitur: vnde ſi actio vel paſſio fiat quidem à cauſâ naturali, ſed aliter quàm modo connaturali, tunc loquendo propriè, non dicitur naturalis, iuxta omnem & quamlibet ſui conſiderationem, ſed duntaxat quoad ſuum ſubſtantiam, & dicitur ſupernaturalis, vel ſaltem præternaturalis quoad modum, vt poteſt facile intelligi inductione factâ per omnes actiones & paſſiones agentium & patientium naturalium.

Minor verò quoad poſteriorem partem fuit à nobis ſuperius probata, quoad priorem verò probatur: modus agendi & patiendi naturaliter entium corporeorum naturalium eſt per accommodationem materiz ad formam introducendam, mediis accidentibus, velut præiis diſpoſitionibus: atqui iſte diſpoſitiones materiæ nec ſunt, nec recipiuntur niſi cum actuali extensione partium in ordine ad locum, tam agentium, quàm patientium; agentium quidem, quia contactus quidam phyſicus re-

quiritur inter illa & patiens: phyſicus autem contactus agentium corporeorum eſt quantitativus: patientium verò, quia nunquam materia recipit diſpoſitiones ad formam, niſi mediâ quantitate ei conferente actualem extensionem, vt Philoſophi docent communiter in Phyſicis: igitur naturalis modus agendi & patiendi agentium & patientium corporeorum, eſt agere & pati cum extensione locali.

Conſtituitur: vnumquodque agens & ſimiliter vnumquodque patiens modo naturali, eo modo agit & patitur quo poſſulat exiſtere ex ſua natura & conditione, quia quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur, & vnumquodque dum agit naturaliter, agit ad modum quo natura ſua poſſulat exiſtere illud, aliàs non amplius ageret modo naturali, quia ſic proportio non ſeruaretur inter illud & actionem eius: atqui vnumquodque agens & patiens corporeum poſſulat ex conditione propria & naturali exiſtere modo extenſo & quantitativo, vt Philoſophi communiter docent, ſicut res ſpirituales poſſulant exiſtere modo indiuiſibili: igitur agens & patiens corporeum, dum naturaliter agunt vel patiuntur, agunt vel patiuntur modo quantitativo: & ſic cum corpus Chriſti Domini careat iſtâ extensione, pro vt eſt in ſacramento, non poteſt exercere actionem aliquam tranſeuntem, nec item aliquam naturaliter actionem recipere ab agentibus ſibi externis.

Dices, exiſtentiam corporis Chriſti Domini in indiuiſibili iuuare magis eius actionem, quàm impedire, quia tunc virtus eſt magis collecta in vnum, virtus autem collecta, eſt fortior ſeipſâ diſperſa. Deinde dices, extenſio localis requiritur in agente & patiente, vt agens & patiens habeant propinquitatem inter ſe: at ſacramentalis illa conſtitutio, quâ corpus Chriſti Domini eſt totum in toto, & totum in qualibet parte, non impedit illam, imò iuuat, quia quando res aliqua tota conſtituitur in qualibet parte, & in quolibet puncto ſpatij, tunc illa eſt ſecundum omnes ſuas partes propinquo agentis & patientis: ſicut ſi duo corpora eſſent penetratiue in eodem loco, modus ille exiſtendi non impediret mutuum eorum actionem, ſeu ne vnum ageret in aliud: ergo pari ratione modus ille exiſtendi indiuiſibiliter in ſacramento Eucharistiæ non impedit quin corpus Chriſti Domini agat etiam in obiecta ſibi externa, vel quin agentia externa poſſint in illud agere; & tota ratio cur non agant & patiuntur erit fidei noſtræ exercitium, propter quod Deus impedit ne tales actiones & paſſiones exerceantur de facto.

Sed ad primum negatur, virtutem agentis iuuari ex tali poſitione, relatum verò axioma debet tantùm intelligi de virtute agentis collecta iuxta modum convenientem naturæ ipſius agentis, vt etiam patet experientiâ, nam aliquando videmus agens præditum virtute agendi impediti agere, eo quòd virtus eius ſit nimium coarctata, maximè quando non poteſt amouere à ſe id quod ſic reſtringit eius virtutem, vt contingit in præſenti caſu in quo corpus Chriſti Domini ex defectu conuerſus diuini, non poteſt ita extendere partes ſuas in ſacramento, vt ſingulæ reſpondeant ſingulis partibus loci.

restat igitur solum tertia consideratio, pro qua

Secundò notandum est, actiones exteriores alias esse tantum intentionales, ut sunt actiones sensum exteriorum, non intentionales, ut sunt calefactio, frigidatio, & id genus alie actiones corporee.

Tertiò notandum, corpus Christi Domini, ut existens in hoc sacramento, posse considerari duobus modis, & similiter agentia externa:

Primò, secundum suam virtutem tantum naturalem, & præcisè. Deinde iuxta supernaturalem, & pro ut res creata à Deo eleuata possunt aliquid amplius quam possint præstare per vires suas naturales consideratas tantum iuxta modum agendi naturalem. His præmissis, sit

Prima propositio. *Corpus Christi Domini, ut existens in hoc sacramento, non potest pati ab extrinsecis agentibus solâ virtute naturali & modo naturali operantibus aliquam transuentem actionem non intentionalem: nec item corpus Christi Domini, ut existens in sacramento Eucharistia, potest exercere naturaliter similes actiones transuentes in aliquod corpus externum.* Propositio est contra Nominales, ut Ochamum in quartum sententiarum questione quintâ, Aliacensem ibidem, & nonnullos alios: est tamen communis sententia sancti Thomæ & discipulorum eius hac præsentii questione septuagesima-sexta, articulo septimo & octauo, Scoti in quartum sententiarum distinctione decimâ, questione septimâ.

Probat: nullum agens vel patiens potest ex sola sua virtute naturali agere, vel pati naturaliter, nisi pro ut utrumque illorum habet modum agendi & patiendi sibi proprium & connaturalem: sed modus agendi & patiendi entium corporeorum (cuiusmodi sunt Christi Domini corpus & alia entia extrinseca de quibus hic agimus) est agere & pati modo quantitativo, & cum extensione actuali in ordine ad locum, quam extensionem corpus Christi Domini non habet in hoc sacramento, ut docuimus: ergo corpus Christi Domini non potest ex sua sola naturali virtute agere in corpora externa, nec e contra pati ab illis.

Maior patet, quia actio naturalis, & passio ei correspondens sunt semper proportionatæ: at ista proportio attenditur etiam penes modum quo agens agit, vel quo patiens patitur: unde si actio vel passio fiat quidem à causâ naturali, sed aliter quam modo connaturali, tunc loquendo propriè, non dicitur naturalis, iuxta omnem & quamlibet sui considerationem, sed duntaxat quoad suam substantiam, & dicitur supernaturalis, vel saltem præternaturalis quoad modum, ut potest facillè intelligi inductione factâ per omnes actiones & passiones agentium & patientium naturalium.

Minor verò quoad posteriorem partem fuit à nobis superius probata, quoad priorem verò probatur: modus agendi & patiendi naturaliter entium corporeorum naturalium est per accommodationem materię ad formam introducendam, mediis accidentibus, velut præuicis dispositionibus: atqui illæ dispositiones nec sunt, nec recipiuntur nisi cum actuali extensione partium in ordine ad locum, tantum agentium, quam patientium & agentium quidem, quia contactus quidam physicus re-

quiritur inter illa & patiens: physicus autem contactus agentium corporeorum est quantitativus: patientium verò, quia nunquam materia recipit dispositiones ad formam, nisi mediâ quantitate ei conferente actualem extensionem, ut Philosophi docent communiter in Physicis: igitur naturalis modus agendi & patiendi agentium & patientium corporeorum, est agere & pati cum extensione locali.

Confirmatur: vnumquodque agens & similiter vnumquodque patiens modo naturali, eo modo agit & patitur quo postulat existere ex sua natura & conditione, quia quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur, & vnumquodque dum agit naturaliter, agit ad modum quo natura sua postulat existere illud, aliâ non amplius ageret modo naturali, quia sic proportio non seruaretur inter illud & actionem eius: atqui vnumquodque agens & patiens corporeum postulat ex conditione propria & naturali existere modo extenso & quantitativo, ut Philosophi communiter docent, sicut res spirituales postulant existere modo indiuisibili: igitur agens & patiens corporeum, dum naturaliter agunt vel patiuntur, agunt vel patiuntur modo quantitativo & sic cum corpus Christi Domini careat illâ extensione, pro ut est in sacramento, non potest exercere actionem aliquam transeuntem, nec item aliquam naturaliter actionem recipere ab agentibus sibi externis.

Dices, existentiam corporis Christi Domini in indiuisibili iuuare magis eius actionem, quam impedire, quia tunc virtus est magis collecta in vnum, virtus autem collecta, est fortior seipsâ dispersâ. Deinde dices, extensio localis requiritur in agente & patiente, ut agens & patiens habeant propinquitatem inter se: at sacramentalis illa constitutio, quâ corpus Christi Domini est totum in toto, & totum in qualibet parte, non impedit illam, imò inuat, quia quando res aliqua tota constituitur in qualibet parte, & in quolibet puncto spatij, tunc illa est secundum omnes suas partes propinquior agenti & patienti, sicut si duo corpora essent penetratiue in eodem loco, modus ille existendi non impediret mutuum eorum actionem, seu ne vnum ageret in aliud: ergo pari ratione modus ille existendi indiuisibiliter in sacramento Eucharistia non impedit quin corpus Christi Domini agat etiam in obiecta sibi externa, vel quin agentia externa possint in illud agere; & tota ratio cur non agant & patientur erit fidei nostræ exercitium, propter quod Deus impedit ne tales actiones & passionis exerceantur de facto.

Sed ad primum negatur, virtutem agentis iuuari ex tali positione, relatum verò axioma debet tantum intelligi de virtute agentis collecta iuxta modum convenientem naturæ ipsius agentis, ut etiam patet experientiâ, nam aliquando videmus agens præditum virtute agendi impediri agere, eo quod virtus eius sit nimium coarctata, maxime quando non potest amouere à se id quod sic restringit eius virtutem, ut contingit in præsentii casu in quo corpus Christi Domini ex defectu conuersus diuini, non potest ita extendere partes suas in sacramento, ut singulæ respondeant singulis partibus loci.

restat igitur solum tertia consideratio, pro qua

Secundò notandum est, actiones exteriores alias esse tantum intentionales, ut sunt actiones sensum exteriorum, non intentionales, ut sunt calefactio, frigidificatio, & id genus alie actiones corporeæ.

Tertiò notandum, corpus Christi Domini, ut existens in hoc sacramento, posse considerari duobus modis, & similiter agentia externa: Primò, secundum suam virtutem tantum naturalem, & præcisè. Deinde iuxta supernaturalem, & propterea res creatæ à Deo eleuatæ possunt aliquid amplius quam possint præstare per vires suas naturales consideratas tantum iuxta modum agendi naturalem. His præmissis, sit

Prima propositio. *Corpus Christi Domini, ut existens in hoc sacramento, non potest pati ab extrinsecis agentibus solâ virtute naturali & modo naturali operantibus aliquam transluentem actionem non intentionalem: nec item corpus Christi Domini, ut existens in sacramento Eucharistiæ, potest exercere naturaliter similes actiones transcurrentes in aliquod corpus externum.* Propositio est contra Nominales, ut Ochamum in quartum sententiarum questione quintâ, Aliacensem ibidem, & nonnullos alios: est tamen communis sententia sancti Thomæ & discipulorum eius hac præsentii questione septuagesimæ sextæ, articulo septimo & octavo, Scoti in quartum sententiarum distinctione decimâ, questione septimâ.

Probat: nullum agens vel patiens potest ex sola sua virtute naturali agere, vel pati naturaliter, nisi propter utrumque illorum habet modum agendi & patiendi sibi proprium & connaturalem: sed modus agendi & patiendi entium corporeorum (cuiusmodi sunt Christi Domini corpus & alia entia extrinseca de quibus hic agimus) est agere & pati modo quantitativo, & cum extensione actuali in ordine ad locum, quam extensionem corpus Christi Domini non habet in hoc sacramento, ut docuimus: ergo corpus Christi Domini non potest ex sua sola naturali virtute agere in corpora externa, nec e contra pati ab illis.

Maiores patet, quia actio naturalis, & passio ei correspondens sunt semper proportionatæ: at ista proportio attenditur etiam penes modum quo agens agit, vel quo patiens patitur: unde si actio vel passio fiat quidem à causa naturali, sed aliter quam modo connaturali, tunc loquendo propriè, non dicitur naturalis, iuxta omnem & quamlibet sui considerationem, sed duntaxat quoad suam substantiam, & dicitur supernaturalis, vel saltem præternaturalis quoad modum, ut potest facillè intelligi inductione factâ per omnes actiones & passiones agentium & patientium naturalium.

Minor verò quoad posteriorem partem fuit à nobis superius probata, quoad priorem verò probatur: modus agendi & patiendi naturaliter entium corporeorum naturalium est per accommodationem materiæ ad formam introducendam, mediis accidentibus, velut præiis dispositionibus: atqui illæ dispositiones nec sunt, nec recipiuntur nisi cum actuali extensione partium in ordine ad locum, tam agentium, quam patientium; agentium quidem, quia contactus quidam physicus re-

quiritur inter illa & patiens: physicus autem contactus agentium corporeorum est quantitativus: patientium verò, quia nunquam materia recipit dispositiones ad formam, nisi mediâ quantitate ei conferente actualem extensionem, ut Philosophi docent communiter in Physicis: igitur naturalis modus agendi & patiendi agentium & patientium corporeorum, est agere & pati cum extensione locali.

Confirmatur: vnumquodque agens & similiter vnumquodque patiens modo naturali, eo modo agit & patitur quo postulat existere ex sua natura & conditione, quia quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur, & vnumquodque dum agit naturaliter, agit ad modum quo natura sua postulat existere illud, aliâ non amplius ageret modo naturali, quia sic proportio non servaretur inter illud & actionem eius: atqui vnumquodque agens & patiens corporeum postulat ex conditione propria & naturali existere modo extenso & quantitativo, ut Philosophi communiter docent, sicut res spirituales postulant existere modo indivisibili: agitur agens & patiens corporeum, dum naturaliter agunt vel patiuntur, agunt vel patiuntur modo quantitativo & sic cum corpus Christi Domini careat illâ extensione, propter est in sacramento, non potest exercere actionem aliquam transluentem, nec item aliquam naturaliter actionem recipere ab agentibus sibi externis.

Dices, existentiam corporis Christi Domini in indivisibili iuvare magis eius actionem, quam impedire, quia tunc virtus est magis collecta in vnum, virtus autem collecta, est fortior seipsâ dispersâ. Deinde dices, extensio localis requiritur in agente & patiente, ut agens & patiens habeant propinquitatem inter se: at sacramentalis illa constitutio, quâ corpus Christi Domini est totum in toto, & totum in qualibet parte, non impedit illam, imò iuvat, quia quando res aliqua tota constituitur in qualibet parte, & in quolibet puncto spatii, tunc illa est secundum omnes suas partes propinquior agenti & patienti: sicut si duo corpora essent penetratiue in eodem loco, modus ille existendi non impediret mutuum eorum actionem, seu ne vnum ageret in aliud: ergo pari ratione modus ille existendi indivisibiliter in sacramento Eucharistiæ non impedit quin corpus Christi Domini agat etiam in obiecta sibi externa, vel quin agentia externa possint in illud agere; & tota ratio cur non agant & patiatur erit fidei nostræ exercitium, propter quod Deus impedit ne tales actiones & passionis exerceantur de facto.

Sed ad primum negatur, virtutem agendi iuvare ex tali positione, relatum verò axioma debet tantum intelligi de virtute agentis collecta iuxta modum convenientem naturæ ipsius agentis, ut etiam patet experientiâ, nam aliquando videmus agens præditum virtute agendi impediri agere, eo quod virtus eius sit nimium coactata, maxime quando non potest amovere à se id quod sic restringit eius virtutem, ut contingit in præsentii casu in quo corpus Christi Domini ex defectu concursus divini, non potest ita extendere partes suas in sacramento, ut singulæ respondeant singulis partibus loci.

I.

Ad secundum respondetur, ens illud corporeum posse considerari duobus modis, Primò, in ratione entis: Secundò, in ratione agentis; esse quidem tunc propinquum patienti in ratione entis, non tamen in ratione agentis naturali modo, quatenus nimirum iste naturalis modus agendi entium corporeorum actione transeunte & corporeà, est agere cum actuali extensione parium in ordine ad locum, tam ex parte agentis corporei, quam ex parte patientis corporei, ut rationes allatæ pro nostra propositione probant: at Christus Dominus consideratur hic tanquam agens corporeum actione verè corporeà transeunte: unde exemplum animæ rationalis, & Angelus qui sine tali extensione agunt actione transeunte & corporeà in corpora, non est ad propositum, cum Angelus & anima sint substantiæ purè spirituales. Addi etiam potest animam informantem corpus, dum exerceat actionem corpoream in illud, aut in aliquam eius partem, eam non exercere, nisi intermedià potentiâ proximâ, & eius instrumentis, quæ ad sic operandum postulant similitudinem istam conditionem, cum actiones istæ sint ab anima, tanquam formâ corporis organici; Angelus verò nihil potest præter motum localem & applicationem actionum ad passiva, ut omnes Theologi communiter docent primâ parte: actiones autem illæ transeuntes, de quibus hic loquimur, non consistunt in nudo & simplici motu locali. Et exemplum desumptum à penetratione duorum corporum in eodem loco nihil facit contra nos, quia in tali casu utrumque corpus esset localiter extensum, & proinde vtrumque posset agere in aliud.

II.

Ex his sequitur primò, corpus Christi Domini, quatenus retinet modum existendi indivisibiliter non posse naturaliter nutriri, augeri, vel minui, quia hæc omnia sunt solummodò mediâ alteratione, cuius corpus Christi Domini, ut sic existens indivisibiliter, non est capax.

III.

Secundò sequitur, quod actio & passio non possint esse naturaliter inter partes heterogeneas corporis Christi Domini ob eandem rationem.

Secunda propositio, *Corpus Christi Domini, ut existens indivisibiliter in sacramento, potest per absolutam Dei potentiam agere in corpora externa, & similiter iuxta eandem Dei potentiam aliquid pati ab illis.* Propositio est communis, & probatur: ubi aliquid requiritur solum tantum conditio quædam non essentialis ad agendum, Deus potest utendo absolutâ suâ potentia supplere illud, & facere ut absque illo etiam actio exerceatur ab agente, & recipiatur in patiente: atqui actualis extensio agentis & patientis corporei in ordine ad locum, similiter & contactus physicus, vel etiam quantitativus, sunt tantum conditiones quædam non essentialis actioni & passioni, quia, ut agendo de sacramentis in genere docuimus, potest Deus facere ut aliquid agat physice in distantibus, ergo Deus poterit facere ut Christi Domini corpus modo indivisibile existens in sacramento, & carens contactu quantitativo ad aliud corpus sibi extrinsecum, agat in illud, vel patiat ab illo, sicque potest etiam facere ut agens aliquid corporeum agat modo indivisibile, & producat indivisibile, cum nulla in eo appareat contradictio.

IV.

Secunda propositio, *Corpus Christi Domini, ut existens indivisibiliter in sacramento, potest per absolutam Dei potentiam agere in corpora externa, & similiter iuxta eandem Dei potentiam aliquid pati ab illis.* Propositio est communis, & probatur: ubi aliquid requiritur solum tantum conditio quædam non essentialis ad agendum, Deus potest utendo absolutâ suâ potentia supplere illud, & facere ut absque illo etiam actio exerceatur ab agente, & recipiatur in patiente: atqui actualis extensio agentis & patientis corporei in ordine ad locum, similiter & contactus physicus, vel etiam quantitativus, sunt tantum conditiones quædam non essentialis actioni & passioni, quia, ut agendo de sacramentis in genere docuimus, potest Deus facere ut aliquid agat physice in distantibus, ergo Deus poterit facere ut Christi Domini corpus modo indivisibile existens in sacramento, & carens contactu quantitativo ad aliud corpus sibi extrinsecum, agat in illud, vel patiat ab illo, sicque potest etiam facere ut agens aliquid corporeum agat modo indivisibile, & producat indivisibile, cum nulla in eo appareat contradictio.

A.

Tertia propositio, *Corpus Christi Domini, ut existens in hoc sacramento non potest naturaliter exercere actiones sensuum exteriorum circa obiecta sibi externa, imò nec circa seipsum: neciam homines possunt naturaliter eas exercere circa illud ut sic existens.* Propositio sequitur ex præcedentibus, & probatur ex dictis ibi; actus illi postulant similitudinem fieri cum extensione locali, & facile ostenditur in visione, quæ ut Optici docent, fit per emissionem specierum ab obiecto in oculum ad modum pyramidis, cuius basis est in re visa, conus autem in oculo: at basis pyramidis est naturaliter extensa in ordine ad locum, corpus verò Christi Domini quod est obiectum est modo indivisibile; igitur non potest emittere sui speciei, nec proinde videri etiam obscurâ & confusâ visione.

B.

Ex dictis hoc præsentis articulo intelligitur hæreticos nostri temporis errare turpiter, dum ex eo quod corpus Christi Domini non videtur de facto, nec similiter palpatur in hoc sacramento, colligunt illud non esse verè, realiter, & substantialiter sub speciebus consecratis; nam ut is omnium hominum iudicio censetur errare qui hominem verè & realiter in loco subterraneo, còque tenebrosissimo existentem, negaret ibi esse, hoc ductus argumento quod eum ibi defectu luminis non posset videre, quia hæc eius existentia est aliquid prius & independens à visione talis obiecti, & visio præter hanc obiecti existentiam postulat & lumen, tanquam aliquid medium ad visionem corpoream requisitum, quod in hac hypothesi non reperitur: sic etiam quia tam visio corporeæ entis corporei, quam eius palpatio, præter realem obiecti existentiam, & præsentiam sibi proportionatam postulant & illius extensionem localem, & speciei emissionem, quæ non habent locum in præsentis mysterio, ineptè colligunt hæretici corpus & sanguinem Christi Domini verè, realiter, & substantialiter non esse in hoc sacramento sub speciebus consecratis.

C.

ARTICULVS II.

Utrum corpus Christi Domini, ut existens in sacramento Eucharistie, possit videri oculo corporeo.

D.

PRIMA propositio, *Corpus Christi Domini, ut existens in sacramento Eucharistie, potest per absolutam Dei potentiam videri oculo corporeo etiam secundum illum indivisibilem modum quo est in sacramento.*

Probatur primò ex sancto Thomæ citatâ questione septuagesima-sexta articulo septimo in solutione ad tertium, ubi concedit Christum Dominum in sacramento Eucharistie videre seipsum oculo suo corporeo existentem in sacramento, & hoc valde decet eius dignitatem, ut non tantum seipsum videat ibi, sed etiam & circumstantes, còque orantes audiat, ne sitibi modo stupido, & sine ullo sensu, cum ibi habiter nobiscum corporaliter, videretur etiam conveniens ut nobiscum habeat commercium aliquid corporale per sensus corporeos: quâ autem ratione id præstare possit sic ostenditur. Ad hoc ut obiectum aliquid videatur, satis est quod

V.

VI.

VII.

VIII.

I. continetur intra latitudinem visus, & oculus habeat in se speciem talis obiecti: atqui tam corpus Christi Domini, quam modus ille, quo est in sacramento *indivisibiliter*, totum in toto, & totum in quolibet parte, continetur intra latitudinem obiecti visus corporis, & Deus potest infundere oculo speciem, quæ e repræsentet tam corpus Christi Domini, quam illum eius modum, quo est *indivisibiliter*: igitur Deus potest facere ut oculus eleuatus videat corpus Christi Domini, & eius modum existendi *indivisibiliter*. Maior est satis per se clara. Minor duas habet partes, Prior est, tam Christi Domini corpus quam eius modum contineri intra latitudinem obiecti visus: de corpore Christi Domini omnes concedunt, est enim coloratum, quia est ibi cum omnibus suis accidentibus independentibus à loco, cuiusmodi est color. De modo quo est *indivisibiliter*, idem probatur, quia vel modus ille est aliquid *positivum*, cuius beneficio corpus Christi Domini constituitur in indivisibili, vel est aliquid merè *negativum* & privativum extensionis ad locum quod ibi contingit ad suspensionem divini concursus, dum illa extensio debet emanare à quantitate, quæ dicitur occupare locum: si primum, vel modus iste est quoddam accidens corporis Christi Domini, & proinde aliquid secundum suam entitatem corporeum, quia modus identificatur cum re cuius est modus, & subiectum corporeum recipit tantum accidentia corporea, & dicitur tantum supernaturalis, quia non potest produci ab aliqua naturali causa, & dicitur *spiritualis* quoad effectum, quatenus corpus Christi Domini ponitur per illum *indivisibiliter* sicut res spiritualis: & tunc quemadmodum corpus Christi Domini est intra latitudinem obiecti visus, ita & modus iste tanquam aliquod *sensibile commune*, quod simul videtur cum re modificata; si verò sit aliquid privativum extensionis in ordine ad locum: ergo sicut tenebræ dicuntur esse intra limites obiecti visus corporis, quatenus scilicet visus per absentiam luminis & obiecti percipit esse tenebras; sic etiam oculus eleuatus ad videndum totum corpus Christi Domini quantum, nec tamen videndo extensionem videbit illud ut indivisibile, & sic esse *indivisibile* continebitur intra limites adæquati obiecti visus corporis.

II. Altera pars Minoris, quæ affirmat Deum posse infundere oculo speciem quæ repræsentet corpus Christi Domini cum isto modo, quoad representationem corporis Christi Domini, præcisè loquendo, faciliè admittitur ab omnibus, quia species visibilis concurret tantum ad visionem in genere causæ efficientis, & datur ut obiectum viatur potentiz, quam utramque causalitatem Deus potest supplere, ut patet in speciebus Angelicis. Idem patet de modo existendi *indivisibiliter*; non potest aliqua res percipi sensu externo, nisi affecta aliquo modo, ita ut eadem sit species quæ & proprium *sensibile* repræsentat, & quæ commune *sensibile* repræsentat, quatenus repræsentat primario *sensibile* proprium, & secundario *commune sensibile*, ut Phi-

A losophi docent libris de animalibus sed corpus Christi Domini potest videri ab oculo corporeo eleuato, & aliqua visibilis species illius potest dari ex nunc dictis, & existere *indivisibiliter* est modus corporis Christi Domini qui continetur intra latitudinem *communis sensibilis*: igitur potest dari etiam aliqua species istius modi indivisibilis.

Quod verò modus iste continetur intra latitudinem *communis sensibilis* probatur: ea dicuntur à Philosophis *communis sensibilibus* quæ ita modificant res sensibiles, ut tamen possint percipi à pluribus sensibus: at modus iste modificat corpus Christi Domini existens in hoc sacramento, quia corpus Christi Domini iam supponitur coloratum & luminosum, cum sit corpus gloriosum; & iste modus potest percipi tum visu, tum etiam tactu, nam Deus potest facere ut indivisibile videatur & tangatur, quia potest species illius tam visibiles, quam tactiles supplere.

B Nec obstat quod modus iste non sit vnum aliquod ex quinque *communibus sensibilibus*, quæ ab Aristotele recensentur libro secundo de anima, motus, quies, numerus, figura, & magnitudo, nam Aristoteles ibi enumerat tantum generalia quinque capita ad quæ cætera debeant reuocari, ut etiam Conimbricenses notant questione quarta, articulo secundo ad illud caput. *Modus* autem iste *sacramentalis* potest reuocari vel ad *quietem*, quatenus omnes partes habent idem *ubi* perseverans, & quandam consistentiam in se. Nec refert quod sit alterius ordinis ab *ubi* quantitati, & quod modus iste sit indivisibilis, nam varietas ordinis non variat specificationem rei consideratæ in se, ut patet in gratia habituali, quæ licet sit ordinis supernaturalis, non tamen definit esse in categoria qualitatis; potest etiam addi Aristotelem ea tantum enumerare *communis sensibilibus*, quæ colimuntur & de facto percipiuntur à nobis, cuiusmodi non est iste modus sacramentalis.

C Secunda propositio. *Oculus corporeus Beati, consideratus tantum intra limites oculi corporei glorificati, non potest videre corpus Christi Domini existens in sacramento; potest tamen absolute Dei potentia.* Posterior pars propositionis probatur ratione præcedentis propositionis: Prior verò est sancti Thomæ citatæ questionæ, & probatur; visio in corporibus Beatorum sit eodem modo per species acceptas ab obiectis ac nunc: ergo sicut gloriosum Christi Domini corpus nunc ob modum quo existit indivisibiliter non emittit species ad nostros oculos, ita neque ad oculos corporeos eorum, qui iam sunt Beati quoad corpus.

D Quæres, an saltem privilegium istud concedatur Beatis, quemadmodum diximus fuisse concessum Christo Domino.

Respondetur, istud privilegium videri esse solius Christi Domini ob rationes superius allatas, cæteris verò Beatis esse satis quod illud ut sic videant in Verbo, sicut & alias res quæ existunt.

I.

ARTICVLVS III.

*Verum Christus prout existit in sacramento
Eucharistie, possit actiones imma-
nentes sensuum exercere.*

II.

EX suprà dictis facillè colligitur, Christum Dominum, prout existit in sacramento Altaris, non posse naturaliter actiones immanentes sensuum exercere, nam quæ dependent ab organo corporeo, cuiusmodi sunt actus sensuum interiorum, & actus intellectus qui sunt dependentes à phantasmatibus, non possunt elici naturaliter; hæc enim omnia postulant aliquam extensionem, vt Philosophi docent libris de anima; nihilominus per absolutam Dei potentiam Christus eas potest ibi exercere, quia ista omnia suppleri possunt à Deo, vt patet ex dictis: & tunc quor erunt replicationes eius in sacramento, tot erunt eiusmodi actiones. Quia verò scientia animæ Christi Domini *in se* non dependet ab eius organo, nec à conuersione ad phantasmata, vt docuimus tertia parte ad quest. 11. si anima Christi Domini existens in sacramento velit vt. lumine huius scientiæ per se infusa, eliciet actus intellectus & voluntatis tali scientiæ proportionatos.

ARTICVLVS IV.

*Verum corpus Christi Domini, vt existens in
sacramento, possit ab intellectu
creato cognosci.*

III.

PRÆSENS articulus intelligitur tantum de intellectu considerato secundum solas naturæ suæ vires; eiusmodi autem intellectus est duplex, *humani* & *Angelici*; de humano nulla est difficultas inter Scholasticos, nam communis sententia est *negans*, cuius hæc est ratio: omnis cognitio intellectus humani quæ sit modo naturali, est à sensibus exterioribus, iuxta tritum illud, *Nihil est in intellectu quod prius non fuerit in sensu*: atqui sensus exteriores hominis nullas species accipiunt à corpore Christi Domini, vt existente in sacramento Eucharistiæ, quia propter modum suum existendi indiuisibiliter, non potest eas à se diffundere per medium ad sensus circumstantium, vt patet ex dictis: ergo intellectus humanus consideratus secundum suas naturæ vires non potest cognoscere corpus Christi Domini, vt existens in sacramento.

IV.

Maiores est difficultas de intellectu *Angelico*, sed habet specialem locum primâ parte quest. 57. vbi Theologi ex professo disputant, an & quæ mysteria gratia possint Angeli naturaliter cognoscere, breuiter tamen, & quantum sufficit ad præsentem difficultatem.

Respondemus negatiuè: Probatur, Angeli eam tantum cognoscunt naturaliter quorum habent species sibi à Deo infusas, vt habet communis sententia Theologorum primâ parte: atqui Angeli considerati secundum sua naturalia non habent species sibi à Deo infusas quæ repræsentent corpus & sanguinem Christi Domini, vt existunt indiuisibiliter in sacramento, quia Angeli ceperunt duntaxat species rerum ad ordinem vniuersi pertinentium, & modorum illis ex eiusmodi ordine naturæ debitorum (secundum quam considerationem corpus & sanguis Chri-

Asti Domini non spectant ad vniuersum) at modus eorum existendi, est existere extensiuè. Nec refert quid modus iste spectetur secundum suam entitatem sit aliquid corporum, vel etiam aliquid naturale, quatenus conuenit etiam indiuisibilibus siue substantiarum, siue accidentium. Hoc, inquam, non obstat, nam non solum entia supernaturalia fugiunt cognitionem naturalem Angelorum, sed illa etiam quæ licet secundum suam entitatem sint naturalia, habent tamen aliquid non debitum vniuersi ordini naturæ, & licet Angeli videant indiuisibilia accidentium consecratorum, vt pote quæ spectant ad ordinem vniuersi, quia tamen iste modus existendi indiuisibiliter inest illis secundum hunc ordinem naturæ, corpori verò & sanguini Christi Domini minimè; ideo Angeli cognoscunt eiusmodi indiuisibilia, Christi Domini verò corpus & sanguinem minimè.

BObicitur: Angeli possunt naturaliter videre corpus Christi Domini, quia vt sic est ordinis naturalis: ergo esto non videant modum quo existit indiuisibiliter in sacramento, adhuc tamen illud ibi videbunt per intellectum. Confirmatur, demones videbant humanitatem Christi Domini, licet modum vniuersi eius ad Verbum non viderent: & si Deus poneret frigus in igne per absolutam suam potentiam, tunc intellectus Angeli posset cognoscere frigus illud, licet modum quod illi fieret non penetraret: ergo pari modo licet Angelus non cognoscat naturaliter modum illum indiuisibilem, quo Christi Domini corpus existit in sacramento, non propterea tamen desinet cognoscere naturaliter corpus Christi Domini ibi existente in sacramento.

CRespondeo hæc duo (esse quoad suam entitatem naturalem; & esse ordinis naturalis, seu spectare ad ordinem vniuersi) distingui. Secundum modum inferri ex primo, corpus Christi Domini existens in sacramento, esse quidem naturale quoad suam entitatem, cum sit eiusdem ordinis cum nostris, cum constet iisdem principiis; non tamen quoad modum illum, quo existit indiuisibiliter in sacramento, spectare ad ordinem vniuersi, nam hoc secundum addit suprà primum quoddam dispositio vniuersi, siue spectetur quoad perfectionem quam accipit à Deo, siue quoad defectus quos potest naturaliter pati in suis singularibus, posset iuxta aliquam considerationem ex istis duabus, hanc entitatem vt constitutam intra tales limites, quos pro tali statu res quæ sic dicitur existere in vniuerso habet, nec illam transcendat in aliquo intimo respectu eius entitatis; tunc enim quia Angelis consideratis secundum suam puram naturam, debetur tantum cognitio eorum quæ propriè spectant ad ordinem vniuersi, rectè denegabitur cognitio talis entitatis; ideoque quia corpus humanum, cuiusmodi est corpus Christi Domini, vt existens in sacramento, transcendit ordinem corporum eiusmodi, & transit veluti ad ordinem spirituum, quoad suum existendi modum, qui intimo respectu entitatem eius: non cognoscitur naturaliter ab Angelis.

DAd primam confirmationem respondetur, humanitatem Christi Domini quoad suam entitatem, & existentiam esse ordinis naturalis, cum existat per propriam existentiam, & modo naturali, siquæ vitam fuisse naturaliter à demonibus dum conuerteretur in terris, & mysterium Incarnationis illam supponere completam, quo-

ad omnia sua naturalia, exceptâ personalitate, & ut sic est aliqua pars vniuersi.

Ad secundam confirmationem respondetur similiter disparere esse rationem frigoris in igne per diuinam potentiam positi; nam licet frigus modo quodam supernaturali inexistet igni, haberet tamen non solum existentiam sibi naturalem, sed & modum connaturalem quo existit in proprio subiecto, & tantum actualis eius in hæc in subiecto connaturali, & actio in suum contrarium ab eo tolleretur, quod utrumque est aliquid posterius ipsâ eius constitutione in ratione emittentis ad ordinem vniuersi, ut patet in speciebus consecratis, quæ licet careant suâ actuali in hærentia, nihilominus ita pertinent ad ordinem vniuersi, ut inter illa & alia entia spectantia ad ordinem vniuersi detur naturaliter actio, ut postea videbimus.

DISPUTATIO V.

De apparitionibus corporis & sanguinis Christi Domini in sacramento Altaris.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum corpus & sanguis Christi Domini sint id quod apparet in miraculosis illis apparitionibus quæ sunt aliquando in sacramento Eucharistia.

P R I M A p r o p o s i t i o . Aliquando corpus & sanguis Christi Domini verè & realiter apparet in eiusmodi apparitionibus, aliquando verò minime, sed aliquid aliud representans corpus & sanguinem Christi Domini.

Prima pars probatur ex apparitionibus, quas Paulus Diaconus in vita sancti Gregorii libro 2. cap. 41. & Peshafius libro de corpore Christi capite 40. referunt.

Deinde probatur ratione: si quæ repugnantia detur, vel illa petitur ex parte corporis, vel ex parte modi quo existit in sacramento, vel ex parte status, vel ex ratione potentie visus; Primo, non ex parte corporis Christi Domini, quia illud est aptum habere extensionem sufficientem ad hoc vt videatur, nisi aliud impediat; est etiam coloratum ex dictis supra: non item repugnat ex parte status, quia corpus gloriosum sese potest manifestare, vel totum, vel secundum partem, prout voluerit, ut Theologi docent agendo de beatitudine corporis, & facile colligitur ex apparitionibus Christi Domini post suam resurrectionem: non item ex parte modi, quatenus Christi Domini corpus est indissolubile in hoc sacramento, nam non repugnat corpus illud etiam seipsum penetrando, quatenus existit in aliis partibus hostie, sese quoad vnam sui replicationem extendere per totam hostiam, vel per aliquam illius partem quæ sufficit ad visionem, & tunc ratione illius corpus Christi Domini verè erit diuisibile. Nec denique obstat ex parte potentie visus, quia oculus corporeus est aptus videre corpus extensum coloratum, cuiusmodi tunc est corpus Christi Domini: nec item

lumen corporis Christi Domini obstat, quia beatus potest cohibere nimium splendorem sui corporis prout voluerit, cum habeat dominium in illud, ut patet ex dictis apparitionibus Christi Domini post suam resurrectionem. Nec obstat quod tunc corpus gloriosum pesseret tangi; non enim repugnat corpori glorioso posse tangi, nam S. Thomas Apostolus tergit corpus Christi Domini gloriosum post eius resurrectionem: igitur nullo modo repugnat corpus & sanguinem Christi Domini verè & realiter apparere in sacramento Eucharistia.

Secunda pars propositionis probatur, quia carnes eiusmodi quæ aliquando apparent, aliquando corrumpuntur & nigrescunt, aliquando videntur diuidi in frusta, aliquando sanguis apparens videtur effundi ex percussa hostia, & alia eiusmodi quæ non possunt exerceri circa corpus gloriosum, quale est corpus Christi Domini.

Tunc autem caro eiusmodi apparens non desinit adorari latrâ propter representationem Christi Domini, quemadmodum & imagines adorantur adoratione prototypi propter representationem; carnes autem ita apparentes non sunt veræ carnes, sed tantum quoad figuram & colorem, quæ figura & color in hærent subiecti in eo in quo fit mutatio; verbi gratia, si fiat in speciebus sacramentalibus illis in hærenti, si autem in corpore circumstante, in illo, & sic de aliis; non potest autem certa omnino regula statui ad dignoscendum eiusmodi apparitiones veras ab apparentibus; quod si omnia illa incommoda quæ attulimus in probatione secundæ partis nostræ propositionis occurrant circa corpus Christi Domini apparens, tunc videtur certum id quod apparet non esse verum & reale corpus Christi Domini.

Secunda propositio. Quando hæc immutatio fit extra species in corpore circumstante, vel in medio, vel in phantasia, tunc Christi Domini corpus & eius sanguis remanent sub speciebus consecratis: item quando hæc immutatio fit tantum in accidentibus communibus, non autem in propriis substantiis panis & vini. Ut hæc propositio melius intelligatur & probetur,

Præmittendum est duplicem posse fieri immutationem in eiusmodi apparitionibus, vnâ in speciebus, verbi gratia, quia illarum color & odor, & cætera eiusmodi immutantur; alteram posse fieri extra species consecratis, quæ tantum recipiatur in corpore circumstante, vel in medio, vel in oculis videntium, velin eorum phantasia.

Deinde notandum est, adhuc duobus vultu intelligi eiusmodi immutationem fieri, primò & perse, quatenus talis immutatio fit tantum in accidentibus communibus, verbi gratia, in colore tantum vel figura, sub quibustamen substantia panis possit saluari. Secundò, potest intelligi hæc immutatio fieri in accidentibus propriis & intrinsicis eiusmodi specierum, cuiusmodi sunt odor & sapor.

Hoc prænotato, vtraque pars præsentis propositionis probatur: tandiu corpus Christi Domini manet sub speciebus consecratis, similiter eius sanguis, quandiu species eiusmodi possent conseruare sub se naturaliter substantiam panis & vini si remansisset ibi; atqui species panis & vini possent in hoc vtroque casu naturaliter conseruare sub se substantiam panis & vini, quia corpus illud circumstant, medium vel phan-

I.

tasia tunc non corrumpent illam, vt patet in similibus casibus extra rationem sacramenti. Nec item prædicta substantia panis & vini deperditur naturaliter ad deperditionem communium accidentium, sed tantummodo ad immutationem propriorum, de quorum numero est sapor: igitur corpus & sanguis Christi Domini in tali casu adhuc remanent sub speciebus consecratis.

ARTICVLVS II.

Dubia quædam solvuntur circa prædictas apparitiones.

II.

PRIMUM est, Quid debeat fieri de eiusmodi carnibus & sanguine apparentibus. Respondetur, illas debere consecrari, & in loco honesto reponi, non autè sumi, imò quandiu manent integre etiam coli ob representationem veri & realis corporis & sanguinis Christi Domini, tum ad maiorem reuerentiam Christi Domini & eius sacramenti, tum ad evitandum periculum vomitus, tum etiam quia Christus Dominus sese nobis dedit manducandum sub solis speciebus panis & vini, & ita fert consuetudo Ecclesiæ. Quid si species redeant ad suam propriam formam, tunc sumi poterunt, qua de re consulendæ sunt Rubricæ Missalis.

Secundum est, *Ad quid & in quem finem eiusmodi apparitiones fiant? & quomodo non sint deceptiones & mendacia?* præsertim ubi non est vera caro Christi Domini, sed tantum apparens.

III.

Respondetur, eiusmodi apparitiones interdum fieri ad confirmandam fidem de reali præsentia corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento; interdum ad confundendos infideles, & impugnantes veritatem huius sacramenti; interdum ad confirmandos infirmos, & debiles in fide; interdum ad deuotionem suscipiendum; interdum ob indignitatem suscipiendum; & interdum ad terrendos peccatores, vt quando copiosus sanguis legitur effluxisse ex Hostia, vel propter similes fines & occasiones qua de re exempla legi possunt apud Paschasium li. 1.º primo de corpore Christi Domini capite 54. Illæ autem apparitiones non sunt deceptiones & mendacia, quia ordinantur ad aliquid nobis significandum; quod autem assumitur ad significandum, licet non sit à parte rei & quoad entitatem tale quale secundum sensum apparer, non est propriè deceptio, vel mendacium, vt sanctus Augustinus fusè docet libro secundo questionum Evangelicarum capite vltimo, & libro de mendacio capite quarto; alijs enim omnes parabola quæ continentur in sacris Litteris essent mendacia & deceptiones, quod nemo Catholicorum dicet, imò omnes picturæ & imagines, quod nemo etiam infidelium admittit.

IV.

(1)

(2)

(3)

A

AD QUESTIONEM LXXVII.

De remanentibus in Sacramento accidentibus.

DISPUTATIO I.

De permanentia accidentium panis & vini in sacramento Eucharistie.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum accidentia panis & vini in sacramento Eucharistie remaneant sine subiecto.

B

MPRIMIS notandum est hic tantum agi de subiecto principali & remoto, nimirum substantia omnium accidentium. Secundum notandum est, accidentia panis & vini posse distingui du-

plicitia: Prioris generis sunt quæ in suo formali conceptu includunt adnalem existentiam propriæ substantiæ sibi intimè præsentis secundum suam entitatem, vel de facto vnita, cuiusmodi sunt relictio substantiæ panis & vini ad sua accidentia: item vnio eiusmodi substantiarum cum suis accidentibus, & alia id genus similia. Posterioris generis sunt quæ in præciso conceptu non dicunt prædictam illam actualem vnionem, vel existentiam, sed ordinantur ad aliquam actionem, vel passionem accidentalem, vel ad aliquid simile, cuiusmodi sunt quantitas, qualitas, & cætera id genus accidentia substantiæ corporeæ. De accidentibus prioris generis nulla est difficultas; nam libenter admittimus, sublatâ substantiâ panis & vini ea non remanere, quandoquidem illa vel identificantur cum sua substantia, vel intrinsecum ordinem dicunt ad actualem vnionem vel existentiam eiusmodi substantiæ. Tota difficultas est tantum de accidentibus posterioris generis.

C

Caluinistæ, Lutherani, & reliqui omnes qui negant transubstantiationem, consequenter negant accidentia panis & vini remanere in hoc sacramento sine subiecto: eorum fundamenta partim sunt superiùs propozita & soluta agendo de veritate corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento, partim intelliguntur & solvuntur ex dictis etiam de transubstantiatione; vnde sit hæc

D

Propositio. *Accidentia panis & vini remanent in sacramento Eucharistie sine subiecto.* Propositio est de fide definita in pluribus Conciliis, vt Constantiensis sess. 8. Trident. sess. 13. Canon 2. habetur etiam in Decreto Eugenij.

Probatur primò, ea quæ in hoc sacramento ita demonstrant ad sensum corpus & sanguinem Christi Domini sub se existentia, vt simul denotent nullam aliam substantiam sensibilem sic demonstrabilem contineri sub seipsis, debent reipsâ & de facto remanere, & si sint accidentia, tunc vel sine vilo subiecto in hæzisionis remanere, vel inherere corpori & sanguini Christi Domini sub se contentis, quia tunc nulla alia substantia fingi potest cui de facto in hæzeant: atqui acci-

V.

VI.

VII.

VIII.

dentia sub quibus ante consecrationem erat substantia panis & vini, ita vi consecrationis, seu formæ consecretoris verborum demonstrant ad sensum corpus & sanguinem Christi Domini sub seipsis existentia, ut simul denotent nullam aliam substantiam sensibilem sic demonstrabilem contineri de facto sub seipsis: igitur hæc accidentia debent vel remanere sine villo subiecto in hæzationis, vel de facto in hæzatione corpori & sanguini Christi Domini, sed de facto non in hæzatione corpori & sanguini Christi Domini sub illis existentibus: ergo hæc accidentia panis & vini remanent in sacramento Eucharistie sine villo subiecto in hæzationis. Maior patet ex ipsis eius terminis, quia signum demonstrativum ad sensum rei alicuius, debet existere quando demonstrat. Minor probatur, & primum quod hæc accidentia vi consecrationis demonstrant ad sensum corpus & sanguinem Christi Domini vi existentia sub seipsis patet ex dictis ad quæstionem 75. disput. 1. artic. 3. quando probauimus realem corporis & sanguinis præsentiam in Eucharistia ex verbis institutionis: similiter patet ex dictis ad eandem quæstionem disput. 6. artic. 1. & sequentibus, hæc duo pronomina *hoc*, & *hic*, in forma consecrationis Eucharistie ita demonstrare corpus & sanguinem Christi Domini sub accidentibus panis & vini, ut simul etiam denotent nullam aliam substantiam sensibilem existere sub illis; quæ sit per illa demonstrabilis, quare cum accidens omne actu & re ipsa existens debeat vel esse sine subiecto, vel alicui subiecto in hæzatione, quia nullum datur medium, & sensus etiam doceat accidentia panis & vini ibi existere, restat vbi sint & existant absque villo subiecto, vel quod in hæzatione corpori & sanguini Christi Domini; hoc autem posterius est falsum: ergo solum prius restat verum, & proinde accidentia panis & vini in sacramento Eucharistie sunt & existunt sine villo in hæzationis subiecto: quod autem prius illud, scilicet hæc accidentia in hæzatione corpori & sanguini Christi Domini sit falsum, probatur. Primum, quia corpus & sanguis Christi Domini existunt ibi *indivisibiliter*; hæc autem accidentia modo *divisibilibus* & extenso. Deinde quia corpus & sanguis Christi Domini non sunt amplius obnoxia mutationibus sensibilibus, ob perfectiones corporis gloriosi: accidentia verò Eucharistica manent illis subiecta, ut experientia docet. Tertio, quia corpus & sanguis Christi Domini tunc habentur simul & semel propria sua accidentia, & aliena. Quarto, quia verba formæ, quæ tantum efficiunt quod significant, important solum existentiam & præsentiam realem corporis & sanguinis Christi Domini per transsubstantiationem sub speciebus panis & vini, non autem actualem sustentationem eiusmodi accidentium factam à corpore & sanguine Christi Domini. Nec etiam hæc accidentia in hæzatione alicui alteri corpori circumstanti, vel aëri, quia istis corporibus mutatis (ut sit quotidie dum Eucharistia defertur ad ægros, vel solemmniter in processionibus) nihilominus sacramentum manet planè idem, similiter eadem species consecrata: ergo restat vt hæc accidentia maneant in hoc sacramento absque villo substantiali subiecto seu remoto cui in hæzatione.

Probatur etiam eadem veritas aliâ ratione fundata in natura sacramenti, quâ intrinsecè postulat vt sit signum sensibile, & proinde in Eucharistia vt sit signum sensibile gratiæ nu-

trientis per modum cibi & potus: at non potest id melius præstare, quàm per ipsa accidentia panis & vini: igitur hæc accidentia debent remanere, & cum non remaneant in propria sua substantia, nec migrant de subiecto in subiectum, vt nunc probatum est, absolurè & simpliciter debent remanere absque villo subiecto.

Tertio probatur ex consensu Patrum qui refertur de consecrat. dist. 2. per multa & varia capita, & à Scholasticis, & aliis passim, dum disputant de hoc mysterio aduersus hæreticos.

Et quoniam argumenta hæreticorum contra hanc veritatem eo potissimum tendunt, vt velint id implicare; ideo vt eorum fundamenta euellamus, breuiter ostendimus id esse falsum: nam vel id repugnaret ex eo quod hæc accidentia non habeant suam entitatem distinctam ab entitate suæ substantiæ, vel quia actualis in hæzatione sit de intrinseca natura illorum (quia alius Deus, qui potest vnum ens ab alio realiter distinctum conseruare etiam sine eo à quo naturaliter dependet, poterit etiam eiusmodi accidentia conseruare sine proprio, vel etiam alieno subiecto) non primum, quia accidens non includitur in formali conceptu substantiæ, & accidens distinguitur prædicamento à substantia; & si accidens in sua entitate esset planè idem cum substantia, iam tria illa & apud omnes receptissima definitio accidentis esset falsa, *Accidens est quod adest & abest sine subiecti corruptione*; quoniam enim ali-quod accidens deperderetur, toties aliquid substantiæ cui inest deperderetur, quod repugnat prædictæ definitioni. Non item secundum, quoniam essentia accidentis consistit in eo quod habeat aptitudinem ad in hæzationem, nam rerum creaturarum essentia potius consistunt in quadam aptitudine & potentia, quàm in actu correspondente tali potentia; vt patet inductione factâ per potentias naturales, quæ etsi nihil agant, non desinunt ratione esse veræ potentia; item in homine, qui licet non ratiocinetur, vel non rideat, non tamen desinit esse rationalis & risibilis, & accidens desinitur *per ordinem ad suum subiectum*, sicut potentia per ordinem ad suum obiectum: ergo sicut actualis consideratio obiecti non est de intrinseca entitate componente potentiam, sed tantum ordo ad suum obiectum, & aptitudo quâ sese possit occupare circa illud, ita nec actualis in hæzatione in subiecto, sed sola aptitudinalis, & ordo ad suum subiectum erit de intrinseca ratione accidentis.

Et confirmatur, eodem modo actualis in hæzatione esse habet ad accidens, quod substantia sese habet ad substantiam, quia sicut substantia est modus proprius substantiæ, sic & in hæzatione est modus proprius accidentis: atqui Deus potest facere vt aliqua substantia sit absque propria sua substantia; imò fecit in mysterio Incarnationis, potestque facere vt aliqua substantia existat absque omni substantia tam aliena, quàm propria, vt plerique Theologi docent agendo de Incarnatione: ergo Deus poterit similiter facere vt accidens existat verè & propriè absque eo quod actu & de facto in hæzatione alicui subiecto.

Nec obstat quod accidens dicatur *entis ens*, vbi per particulam, *entis*, substantia intelligitur: nec item quod accidens dicatur *individuari per suum subiectum*; nam quod spectat ad primum eo tantum sensu accidentis dicitur *entis ens*, quod naturaliter postulat substantiam cui inest, vt de

I.

facto existat *secundum potentiam ordinariam*, si-
que habeat ab illo dependentiam, non autem
quasi loquendo *absolute*, non possit per *extraordi-*
nam Dei potentiam existere sine illo; S. enim
Basiliius homiliæ. in Hexameron, Theodoretus
ad primum caput Genes. S. Gregorius Nazian-
zenus oratione in *nomine Dominicam*, existimant
lucem illam que primo die creationis est produ-
cta à Deo ante Solem, qui quarto tantum die
fuit creatus, fuisse qualitate lucis existentem
reipsa sine illo subiecto, quam Deus postea po-
suit in corpore Solis, ut sic existeret in subiecto.

II.

Secundum item non obstat, nam loquendo
proprie & præcise, vnumquodque est *vnum nu-*
mero per suas partes intrinsecas & componen-
tes; substantia autem non est aliqua pars compo-
nens accidens, sed accidens dicitur tantum in-
diuiduari à suo subiecto *extrinsecè & respectu no-*
stræ cognitionis, quatenus distinguimus vnum
accidens ab alio, quod non fit in eodem subie-
cto, ut Philosophi docent disputando de princi-
pio indiuiduationis: necinde sequitur ipsos sen-
sus falli circa proprium obiectum, nam externi
sensus habent pro suo obiecto accidentia: quod
verò ex accidentibus panis & vini colligamus
ibi esse substantiam panis & vini, hoc pertinet
ad descensum intellectus qui id ita colligit stan-
do tantum in solo ordine rerum naturalium, &
subintelligendo id ita esse, nisi *Deum operans su-*
pra ordinem naturæ disposuerit aliter, quod tamen
hic habet locum: vnde fit vt nulla etiam dece-
prio reperiatur, cum ex S. Augustino superius
citato, ibi non fit deceptio, ubi id quod fit per mo-
dum ordinarium depnuiatur ad aliquid significan-
dum, vt contingit in præsentis mysterio, nam ac-
cidentia que remanent significant nobis corpus
& sanguinem Christi Domini que continentur
sub illis esse verum cibum & potum animæ.

III.

Quod si Patres interdum dicant, *accidentia*
non separari à subiecto, loquuntur tantum de via
naturali & ordinaria, vt patet ex aliis eorum te-
stimoniis, quibus probant transubstantiationem.

ARTICVLVS II.

Solutur dubium.

IV.

QUÆRES quodnam sit proximum, seu imme-
diatum subiectum quo, istorum accidentium.
Respondetur, id pendere ex duplici questione
Philosophica inter Nominales & alios contro-
uersa, an quantitas sit aliquid distinctum à materia
rei que dicitur *quantitas*. Deinde ab ista, *utrum ac-*
cidentia corporea recipiuntur in materia, mediante
quantitate: quæ duæ questiones solent ex pro-
fesso agitari à Philosophis, & earum explicatio
supponi à Theologis: itaque supponimus com-
muniorem sententiam, quæ affirmat quantita-
tem distingui realiter à materia, & hanc senten-
tiam supponimus non tantum vt magis faciliem,
sed vt *magis conformem communi fidelium sensui*,
dum loquuntur de hoc sacramento. Item sup-
ponimus alia accidentia recipi in materia, me-
diante quantitate. Ideoque consequenter re-
spondemus ad præsens dubium, *quantitatem esse*
subiectum quo; seu proximum aliorum accidentium
panis & vini que remanent in sacramento: sique
alia accidentia à quantitate per transubstantia-

tionem non perdere suam immediatam a-
ctualem inherrentiam, sed mediatam duntaxat
quam scilicet habebant in subiecto substantiali
mediante quantitate, nullamque aliam in illis
fieri mutationem.

Cui responsioni non obstat quod citata Con-
cilia dicant in *plurali numero* accidentia in sacra-
mento Eucharistie remanere sine subiecto, nam
id intelligunt de *substantiali & principali tantum*
subiecto, quale est substantia panis & vini, non
autem de *minis principalibus*, cuiusmodi est ipsa
quantitas, sicut quod Aristoteles dicit, *accidens*
non posse accidere accidenti, nam actus & habitus
sunt accidentia, que tamen immediatè reci-
piuntur in potentiis, quæ sunt quedam acci-
dentia.

Prædictam opinionem de *distinctione quantitatæ*
à materia, magis conformem esse communi sen-
sui fidelium, vel hinc patet, quod quando Ca-
tholici fatentur quantitatem remanere in hoc sa-
cramento, id intelligunt de ea quæ impedit pe-
nerationem dimensionum vnius Hostie conse-
cratæ, cum dimensionibus alterius Hostie; imò
inter partes vnius & eiusdem Hostie conse-
cratæ, & quæ per aliquem effectum sibi secum da-
rium non impedit quin corpus Christi Domini
sit totum sub qualibet minima particula: at
quantitas ista non est quantitas qualitatem quæ
remanet in Hostia, quia omnes illæ qualitates
sele penetrabant cum quantitate panis & vini
ante consecrationem; erant enim modo exten-
sio in eodem sito & loco: ergo id debet intelli-
gi de alia quantitate, & cum alia non possit al-
signari, quàm quæ fuit propria substantiæ panis
& vini, sola illa remanet in sacramento Eucha-
ristie; & proinde cum substantia panis & vini
desierit omnino esse per transubstantiationem,
hæc eius quantitas est à ea realiter distincta se-
cundum communionem sensum fidelium, ubi
loquuntur de hoc sacramento.

Quod etiam eidem sensui fidelium sit magis
conforme accidentia corporea recipi in materia
mediante quantitate, patet ex eo quod candor in
Hostia consecrata est extensus, vt experientia docet:
ergo vel *essentialiter & per se*, vel *per accidens*, &
ratione alterius, non essentialiter, quia essentia
albedinis non includit extensionem; & Deus
æquè potest facere vt albedo sit sine quantitate,
& sine extensione, ac potest facere vt quantitas
vel aliquod aliud accidens sit & existat sine suo
subiecto substantiali & principali: ergo cum ta-
lis candor haberet totam suam essentiam non est
per se & essentialiter extensus; si verò est extensus
per accidens, iam illud ratione cuius candor iste
est extensus, vel recipitur in candore, vel can-
dor in illo, non primum, quia qualitas (de cu-
ius genere est candor) non habet rationem po-
tentiz receptivæ, sed potius rationem adus,
cum sequatur formam, cuius proprium est adua-
re: igitur candor recipitur in quantitate quæ dat
illi esse extensum, & proinde recipitur imme-
diatè in illa, & cum eandem habeat conexio-
nem cum illa post consecrationem quam ante,
nec candor iste aliquam in seipso immediatè ac-
cipiat mutationem vi & efficaciam consecratio-
nis, sicut nunc inest immediatè quantitati, ita
etiam ante consecrationem, & mediante quan-
titate inherere substantiæ panis & vini.

ARTICVLVS III.

*Quomodo & per quid accidentia sint sine
subiecto in Eucharistia.*

TRES sunt de hac re Theologorum sententia: Prima tribuitur Henrico Gandauensi quodlibeto 4. quæst. 16. qui existimat accidentia accipere de nouo existentiam, quâ incipiunt de nouo existere per se, cum ante consecrationem existerent per existentiam substantiæ panis & vini cui de facto inherebant, quæ tamen tota & omnimodò desit vi & efficacia consecrationis.

Verùm hæc opinio faciliè reiecitur eùm falso innitatur fundamento, scilicet accidens non existere propriâ existentia, sed tantum alienâ, quod ex dictis præcedentibus articulis satis patet esse falsum; tunc enim tantum aliquid censetur propriè & formaliter remanere, quando retinet propriam existentiam; si enim illam amittit non amplius remanet, sed desinit esse, cum talis remansio rei nihil sit aliud, quàm quædam permanentia illius in suo esse, seu existere: atqui secundum fidem ex dictis accidentia panis & vini remanent in sacramento Eucharistiæ post consecrationem: ergo illa retinent propriam existentiam, nec aliam de nouo acquirunt, & eorum tantum sensu accidentia dicuntur naturaliter existere per existentiam substantiæ, quod in sui consecratione ab illa naturaliter dependeat.

Secunda sententia censet aliquid de nouo superaddi saltem quantitati, ratione cuius hæc quantitas est in se, vt etiam sit subiectum aliorum omnium accidentium, quæ secunda sententia potest intelligi duobus modis: Prior est, illud quod superadditur quantitati esse *nouam quandam entitatem* per se distinctam à quantitate quæ illi tribuit vim *existendi in se*, iuxta quem modum tribuitur Caietano hac parte quæstione 77. articulo primo. Posterior modus explicandus est, illud quod additur quantitati non esse aliquid habens entitatem distinctam à quantitate, sed esse duntaxat *quendam modum qui sit idem realiter cum quantitate*, sicut in mysterio Incarnationis factus est quidam modus in humanitate idem realiter cum illa qui vocatur *inexistentia*, ratione cuius humanitas dicitur inexistere Verbo diuino, iuxta quam expositionem multi recentiorum descendunt hanc secundam sententiam, cuius fundamenta faciliè intelliguntur & simul soluentur ex dicendis pro tertia sententia, quam contra utrumque modum huius secundæ sententiæ explicamus hæc nostra propositione.

Nihil reale superadditur quantitati & aliis accidentibus quæ post consecrationem existant sine subiecto; sed hæc tantum mutatio facta est in quantitate, quod scilicet cum Deus ante consecrationem duo conseruaret in quantitate, Primum, eius existentiam; deinde aliualem eius inherentiā in subiecto, tanquam modum connaturalem conseruandi existentiam quantitatē, inne post consecrationem conseruet duntaxat existentiam quantitatē, maiori tamen quodam conseru quā antea, quatenus per consecrationem effectus vi sola & tota substantia panis & vini omnino desineret, sicque effectus vt accidentia separata à propria substantia panis & vini existant.

Hæc propositio est sancti Thomæ præsentis quæstione articulo primo in corpore, dum ver-

A bis ferè extremis ait, *Deum conseruare accidens subtracta substantia per quam conseruabatur in esse*: & ibid. in solut. ad 2. & 3. cui non obstat quod ibid. in solut. ad 4. dicat, *accidentia Eucharistiæ post consecrationem esse composita ex esse & quod est*, nam ibi per hunc terminum, *esse*, non intelligit substantiam, aut aliquem modum ei similem, sed tantum intelligit existentiam, & per illum priorem terminum, *quod est*, intelligit existentiam accidentium, itavt eius sensus sit, hæc accidentia post consecrationem semper retinere compositionem illam metaphysicam *ex essentia, & existentia*, vt etiam potest intelligi ex loco primæ partis ad quem sanctus Thomas ibi remittit lectorem. Est etiam nostra propositio Scoti in quartum sententiarum distinctione duodecimâ, quæstione primâ, Scoti & plurium S. Thomæ discipulorum hic & ibi.

B Dux sunt partes propositionis, Prior negat aliquid superaddi reale quantitati, & Probat primò, quia id non videtur satis consistere cum transubstantiatione, quatenus transubstantiatio terminatur primò & per se ad substantiam corporis & sanguinis Christi Domini, nam admissio illo modo, actio transubstantiatiua prius esse terminabit ad illum, quàm ad corpus Christi Domini, cum hic fiat in quantitate dum separatur à sua substantia panis & vini; & hæc separatio in ista opinione præcedat aliquo ordine positionem corporis & sanguinis Christi Domini sub accidentibus: ergo modus iste, & non corpus Christi Domini, erit primus & formalis terminus transubstantiationis, quod est absurdum, vt patet ex dictis de termino nostre transubstantiationis. Deinde modus ille superadditus quantitati aut est aliquid substantiale, aut aliquid accidentale; non primum, quia nihil substantiale remanet in Eucharistia præter ea quæ: sunt propria ipsius Christi Domini, de quorum genere iste modus non est, cum dicatur dari quantitati, non autem corpori Christi Domini, tum etiam quia modus debet esse proportionatus rei cuius est modus, vt sic modifiet eam convenienter: ergo sicut quantitas non transit in naturam substantiæ per separationem à sua substantia, sed manet purum accidens in sua entitate, ita etiam & modus ille non potest dici substantialis. Secundum item non potest dici, scilicet quod iste modus sit *accidentalis*, quia Concilia superius citata & Trident. citato Canone definit in terminis præcis, *Species seu accidentia panis & vini duntaxat manere*, ubi vergeris illam particulam, *duntaxat*, quæ est exclusiua quorumcumque aliorum accidentium, non tantum substantiæ panis & vini, sed etiam accidentium quæ non erant in prædicta substantia panis & vini, quia vt vulgè dicunt, *exceptio firmat regulam*: atqui modus ille qui fingitur aduenire quantitati, non præfuit substantiæ panis & vini ante consecrationem, vt est certum apud omnes: ergo modus iste non est aliquid accidentale superadditum quantitati. Deinde ad quid modus ille? vel vt faciat existere quantitatem in se *positiue*, vel *negatiue* absque subiecto, vel vt sit terminus *alioquin separatiue* accidentium à substantia panis & vini; vel eo quod nunquam ullus terminus tollatur ab aliqua re quin alius resulcet, vel vt detur quid simile ac datur in humanitate Christi Domini per vnionem eius cum Verbo diuino; sed propter nullum istorum modus iste debet admitti.

C **D**

I.

Non ob primum, quia ut aliquid existat in se ipso positum, debet habere substantiam propriè dictam, quæ est modus substantialis, idè quæ cum quantitati, quia est accidens, repugnet esse in se positum, tanquam in sustentante, modus ille est ei frustraneus. Non etiam datur ut sit in se negativè, quia ad hoc sufficit ei ita existere à parte rei, ut tamen de facto non existat in alio tanquam in subiecto inhærentis; nam accidens esse in seipso negativè, nihil aliud importat quàm existere, ita ut non sit in alio positum; quemadmodum patet expositione eiusmodi terminorum: at rectè possumus intelligere quantitatem esse hoc modo in se negativè licet non habeat talem modum, quatenus Deus singulariter conservat illam ut existentem extra subiectum, absque sua actuali inhærentia, quemadmodum si Verbum divinum nunc relinqueret humanitatem Christi Domini, & Deus eam conservaret, non sinendo propriam eius substantiam disfluere, nec dando ei aliam, tunc rectè intelligeremus humanitatem illam esse in se, non quidem positum, defectu personalitatis, sed negativè, quatenus ita existeret, ut tamen nec esset in seipsa positum, nec in aliquo alio tanquam sustentante.

II.

Iste etiam modus non requiritur ad secundum, nam non datur duplex actio in mysterio transubstantiationis, una separativa accidentium, & altera transubstantiativa substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini; nam verba formæ quibus tota hæc actio exprimitur, unam tantum important, eamque conuersivam totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini, ex cuius actionis efficientia fit etiam positio accidentium extra quodlibet principale subiectum inhærentis, ut patet ex dictis: & si prior illa actio daretur, & terminus eius esset iste modus accidentalis, iam non esset propriè transubstantiatio, sed potius quedam transaccidentatio, cum haberet aliquid accidentale pro suo formali termino. Confirmatur, transubstantiatio importat transitum immediatum unius substantiæ in aliam, quatenus spectatur propriè & præcisè: ergo cum iste modus sit aliquid accidentale intermedium ad designationem substantiarum panis & vini, & ad positionem corporis & sanguinis Christi Domini, substantia panis & vini non diceretur propriè transubstantiati in corpus & sanguinem Christi Domini, quod est expressè contra auctoritatem Conciliorum & Patrum superius relatorum pro transubstantiatione. Item modus iste non requiritur ad tertium, id est, ut sit terminus actionis: quia formalis terminus huius actionis transubstantiatiæ est Christi Domini corpus & eius sanguis, iuxta modum superius explicatum; & ratio huius actionis est disparis conditionis ab unionem hypostaticâ, eo nimirum, quod in mysterio Incarnationis res vniendæ præsupponantur existere, & actio tantum vnitivæ intercedat, idè cum nulla actio propriè detur sine termino, neque aliquid aliud possit assignari pro termino istius actionis vnitivæ, quàm modus ille substantialis, quem Scholastici vocant inexistentiâ, consequenter modus iste est ibi admittendus: at in præsentî mysterio actio est propriè conuersiva, & proinde cum formalis terminus actionis propriè loquendo, conuersivæ substantialis, non sit aliquid modus accidentalis, nostra autem transubstantiatio sit conuersio substantialis, ut supra docuimus, hic modus accidentalis debet

III.

IV.

propter hanc rationem reici à quantitate, vel aliis accidentibus consecratis.

Denique modus iste non requiritur ex eo quod actualis inhærentia accidentis destruat, & nunquam vnus terminus tollatur ab aliquate, nisi alius ponatur; nam id patet esse falsum in substantia quam Deus posset tollere à propria substantia, nullam aliam substituendo ei, quia non potest in eo ostendi aliquam contradicção: ergo cum actualis inhærentia sit in accidente quod substantia est in sua substantia, Deus non minus poterit conservare aliquid accidens sine actuali inhærentia & sine quovis alio modo succedente in locum actualis inhærentiæ, quàm possit conservare substantiam creatam, absque quacumque substantia tam aliena, quàm propria.

Secunda pars propositionis asserens Deum tunc conservare quantitatem, sed maiori concursu quàm antè. Probatur, & imprimis quod Deus tunc conservet quantitatem, nemo eorum qui admittunt illam remanere, potest negare, quia eius permanentia in suo esse non potest intelligi sine conservatione Dei, cum nulla creatura possit sine illa perseverare in suo esse, ut omnes Philosophi & Theologi admittunt: quod verò concursus ille sit maior quàm antè, probatur, ubi aliquid sit omnino supernaturaliter, ibi est opus maiore concursu Dei, quàm cum illud idem sit tantum naturaliter, quia concursus Dei debet esse proportionatus effectui, & id quod sit supernaturaliter est, ut sic, aliquid maius, quàm quod sit tantum naturaliter; sed cõservatio quantitatis extra omne subiectum inhærentis, fit omnino supernaturaliter in sacramento Eucharistiæ; nullâ enim potentiâ naturali potest effici, ut quantitas naturaliter conservetur absque aliquo subiecto inhærentis, ut omnes experimur: igitur Deus in sacramento Eucharistiæ conservet quantitatem extra subiectum inhærentis, maiori quodam concursu quàm illam antè conservaret in subiecto inhærentis.

ARTICVLVS IV.

Soluntur obiectiones adversus propositionem præcedentis articuli.

PRIMA est, ad hoc ut Deus conservet maiori concursu quantitatem extra omne subiectum inhærentis debet illud facere supplendo id quod propria substantia præstabit suæ quantitati ut eam conservaret: atqui Deus non potest id præstare, quis id spectat ad causam materiale & potentiam passivam, substantia enim conservat quantitatem quatenus recipit illam in se, & quatenus est materialis causa illius; Deus autem non potest supplere causam materiale, nec aliquid in seipso recipere, quia hoc vtrumque includit intrinsecè imperfectionem, ut omnes Philosophi norunt.

Respondetur, duo posse distingui officia in causa materiali, vnum est quod recipiat in se formam, vel accidens inhærent; alterum quod illud conservet, sese ei subiciendo: Deum non facere primum respectu quantitatis in sacramento, ob rationem in obiectione contentam, sed duntaxat eâ parte quâ dicit conservationem: non item quâ dicit modum quo causa materialis id facit, quia id dicit imperfectionem modo explicato in nostra propositione, & con-

I. *seruatio vt sic, nullam dicit imperfectionem: causalitas verò materiz spectata præcisè maxime consistit in primo illo officio, vt Philosophi communiter docent libro secundo Physicorum, ad quod ipsa consecratio formæ habet se consequenter, dum est in materia tanquam in sustentante.*

Secunda est, maior ille concursus est aliquid nouum quod ante consecrationem non erat: ergo debet etiam ponere aliquid noui cum ipsa quantitate, quia noua quedam actio, vel nouus concursus non potest intelligi sine aliquo nouo termino: ergo aliquid superadditur quantitati per consecrationem, quo conseruetur extra omne subiectum inhesionis.

Respondetur, illum concursum Dei esse aliquid nouum, quia est noua quedam actio distincta ab ea quâ quantitas antea conseruabatur à Deo simul & à substantia panis, vel vini: cum enim actio quâ Deus & substantia panis & vini conseruabant quantitatem, vel simul comproducebant, vel educebant è subiecto, sit vna & eadem (quatenus actio Dei tanquam agentis vniuersalis & primarij, & actio causæ secundæ non distinguuntur entitativè, vt habet communior sententia Theologorum & Philosophorum) & illa actio, vt erat Dei simul & substantiæ panis & vini conseruatiua, iam omnino cessauerit per conuersionem substantiæ panis & vini in Christi Domini corpus & sanguinem, etiam ex consequenti cessauit propterea ipsius Dei conseruantis; attamen per eiusmodi nouum concursum Dei & nouam eius actionem modus aliquis non produciatur, qui formaliter & præcisè dat quantitati vim existendi absque illo subiecto inhesionis, sed specialis tantum quedam dependentia, quâ eiusmodi quantitas habet vt nunc, quoad sui consecrationem, dependeat à solo Deo, cum antea dependeret etiam à substantiæ panis vel vini quoad illam, quod rectè potest intelligi sine alio quouis modo dante ei formaliter aliquod subsistere, sicut rectè intelligimus aliquid vel iam existens, vel omnino corruptum reproduci à solo Deo per id solum quod eius entitas habet nouam & specialem dependentiam à Deo, vt se solo illud reproducente.

Tertia est, si quantitas sit in sacramento extra omne subiectum inhesionis, illa semper erit in statu violento, cum habeat inclinationem naturalem ad inherendum actualiter proprio suo subiecto; at videtur esse durum & contra dignitatem sacramenti admittere eiusmodi violentum.

IV. Respondetur, vnumquemque eo modo debere ad id respondere quod sentit de Christi Domini humanitate subsistente per Verbum, vtrum scilicet, quia caret propriâ substantiâ, censetur esse in statu violento.

DISPUTATIO II.

De actione & passione accidentium in sacramento Eucharistiæ remanentium.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum accidentia quæ remanent in sacramento Eucharistiæ possint immutare aliquid extrinsecum.

IN PRIMIS notandum est, duplicem distingui immutationem quæ fiat circa aliquid extrinsecum: vnâ accidentalem, quæ attenditur penes accedens aliquod: alteram substantialem, quæ tunc est, quando fit corruptio alicuius substantiæ.

Deinde notandum duplicem adhuc posse distingui actionem immutativam: vnâ quæ requirit concursum substantiæ præter concursum accidentis: alteram ad quam accedens concurret, saltem in virtute suæ substantiæ, seu tanquam virtus & principium eius agendi, iuxta diuersam philosophandi rationem, quâ alij volunt accidentia in virtute substantiæ posse producere substantiam; alij verò volunt eiusmodi actiones substantiales esse ab ipsismet substantiis accidentium. Hoc præmissis, sic

C Prima propositio. *Accidentia consecrata immutanti eodem modo accidentaliter obiecta extrinseca ac ante consecrationem.* Ita sanctus Thomas & omnes communiter Scholastici cum illo hic quæstione septuagesima-septimâ, articulo tertio.

Probatur experientiâ: deinde probatur ratione, vt res sese habet ad esse, ita & ad operari, quia operari sequitur ipsum esse: at qui accidentia consecrata habent idem esse proportionatum ad physicè operandum quod habebant ante consecrationem, & per illud vt sic considerantur immutabant accidentaliter obiecta sibi extrinseca: igitur & etiam nunc post consecrationem poterunt illa immutare.

Minor probatur, quia accidentia consecrata habent eandem omnino entitatem, & tam benè sunt quedam qualitates actiue extensæ, quàm ante consecrationem, quia solam suam actualem inhaerentiam in substantia perdidērunt, vt docuimus: ergo cum hæc sufficiant ex parte principij accidentalitatis ad physicè operandum, & indigeant tantum substantiâ, tanquam sustentaculo, non autem vt aliquo principio suæ actionis, iam verò, propter consecrationem Dei articulo præcedenti explicatam, illa non indigeant, tam benè poterunt exercere immutationes accidentales ac ante consecrationem.

Addidi in nostra propositione hanc particulam *proportionatam ad physicè operandum*, vt significarem disparē esse rationem corporis Christi Domini existentis in sacramento, quatenus licet illud habeat ibi idem numero esse quod habet extra sacramentum, quia tamen non habet illud modo extenso, sub qua

I. ratione est duntaxat proportionatum ad physicè operandum naturaliter, non potest ibi exercere easdem operationes & immutationes, quas extra sacramentum posset facere.

Obiicit, accidentia ante consecrationem poterant causare notitiam intuitivam non solum sui in ipso sensu, sed etiam & ipsius sui subiecti, ut panis & vini in intellectu: atqui post consecrationem non possunt amplius causare hanc secundam notitiam in intellectu, quia eam in tantum causant, in quantum habent sub se substantiam panis & vini, quam amplius non retinent post consecrationem. Deinde si causantillam, esset ibi deceptio & falsitas, quod est absurdum.

Respondetur ad Maiorem, hæc duo (accidentia sensibilia causare in intellectu notitiam sui subiecti, seu substantiæ, & intellectum ex notitia intuitiva accidentium sensibilibus ab illis causata in sensibus tam interioribus, quam exterioribus colligere per aliquem discursum propriam istorum accidentium substantiam ibi de facto esse) distinguui: Primum, ex quo infertur deceptio in obiedione, & mutatio operationis in intellectu, non habere locum in accidentibus siue consecratis, siue non consecratis; nam obiecta sensibilia nihil aliud per se possunt, quam imprimere species externis sensibus, & sic causare notitiam accidentis per modum cuiusdam conerctiv. g. huius albi, vel huius rubri, quod æquè faciunt post consecrationem ac antè, nec proinde causant aliquam deceptionem: & hæc idem dicimus de illa simplici notitia apprehensiva, quæ per sensus exteriores causatur in interioribus, vel in intellectu; nam hæc notitia præcisè sumpta non repræsentat substantiam in seipso, sed solummodo hoc quantum, hoc album, hoc rubrum. Secundum verò tenere se tantum ex parte intellectus, qui per discursum saltem virtuale colligit proprium subiectum eiusmodi accidentium ibi esse à quo hæc accidentia sustententur, & sic venit in aliquam notitiam substantiæ, sed semper id facit subintelligendo id ita se habere iuxta naturalem tantum potentiam, & nisi Deus aliter ordinaverit, quemadmodum contingit in sacramento Eucharistiæ; sicque nulla propriè deceptio causatur, nec accidentia post consecrationem aliter operantur quam antè, vel è contrà.

III. Secunda propositio. *Accidentia consecrata etiam substantialiter immutant obiecta extrinseca que poterant substantialiter immutare ante consecrationem, hoc tamen modo quod vel Deus suppleat causam secundum, vel virtutem substantia, que daretur istis accidentibus de facto, si propria eorum substantia esset illis unita.*

IV. Dux sunt partes propositionis: Prior est communis, & patet etiam experientiâ; nam si parum aquæ immisceatur calici consecrato in magna quantitate, tunc species consecratæ convergent illud in vinum.

Posterior pars à nobis ponitur sub disunctione propter controuersiam illam philosophicam, vtrum accidentia in virtute suæ substantiæ possint substantiam producere; an verò quando sunt separata, & nihilominus substantia producit, tunc Deus suppleat defectum substantiæ abscentis; nam qui posteriorem sententiam sequuntur, debent consequenter dicere Deum in præsentis casu, supplere defectum sub-

A stantiz panis & vini, quæ non amplius remanet sub accidentibus consecratis: qui verò priorem amplectuntur, debent conformiter dicere vel talem virtutem agendi remanere in ipsis accidentibus, cum illa nihil sit distinctum ab eorum entitate, vel si sit aliquid aliud, tunc etiam à Deo suppleri, quatenus Deus distitit accidentibus consecratis quod ipsa eorum substantia dedisset illis, vel si sit ipsamet entitas accidentium, cum illa tota remaneat post consecrationem, ista etiam accidentia eodem modo immutare substantialiter obiecta extrinseca post consecrationem ac ante: eodem etiam modo est explicandum quæ ratione fiat ut species vini consecratæ sese reducant à magno frigore ad pristinum calorem.

B Si quis autem querat quamnam istarum opinionum nobis videatur probabilior, mentem nostram duabus propositionibus breuiter aperiemus, & quod facit ad rem præsentem exponemus.

Prima est, *accidens separatum à substantia non potest producere substantiam in virtute substantia cui antè inherebat, ac per consequens sacramentales species non possunt producere aliquam formam substantialem, tanquam instrumenta panis & vini.* Hæc sententia est Scoti in quarum distinctione duodecimâ, Durandi ibidem, à qua non recedit sanctus Thomas hic articulo tertio ad secundum & ad tertium quando ait, *dari accidentibus supernaturaliter ut possint agere & producere.* Probat, tunc aliquid dicitur agere & producere tanquam instrumentum, quando mediante virtute causæ superioris & illius influxu, cuius dicitur esse instrumentum, agit & producit: ac qui accidens separatum à substantia non agit mediante influxu substantiæ; nam antè influxum ille mediante quo accidens dicitur producere substantiam, est actualis concursus substantiæ concurrentis ad eiusmodi productionem cum ipsis accidentibus ut faciebant ante illius separationem; aut aliquid relictum & impressum accidenti dum separatur à subiecto, quemadmodum fit in lapide qui prolicitur: Primum dici nequit, quia quod non est, non agit: at substantia panis ex hypothesi non est; ergo non agit. Secundum etiam dici non potest, quia accidens separatum à substantia nihil amplius habet entitatis, perfectionis & actiuitatis quam antè habebat vitium substantiæ, ut patet ex superioribus: at vitium substantiæ, etiam si esset illius instrumentum, non tamen se solo, sine actuali efficientia & concursu suæ substantiæ, tanquam causæ principalis & proximæ, producere substantiam, sed requirebat actualem concursum illius; aliis enim sola accidentia secludendo substantiam agentem, & substantia esset tantum *causa per accidens* rerum, & non *per se*, videlicet quatenus tantum conseruat accidentia, sicut Deus potest dici *causa per accidens* immutationum illarum quæ diximus accidentia à Deo conseruari efficere natu aliter; quod tamen genus efficientiæ tribuere substantiæ respectu formatum substantialium, est absurdum ex omnibus Philosophis: igitur cum accidentia non habeant annexum sibi concursum substantiæ, quia ex hypothesi est absens, non poterit accidens separatum à substantia producere substantiam.

V.

V.

V.

VIII

IV

I. Confirmatur Maior, vis agendi in accidenti separato, si quæ sit, non distinguitur ab entitate accidentis; est enim idem re cum illa, & semper commentatur entitati cui inest: atqui entitas accidentis est longè inferior entitate substantiæ: ergo & eius vis agendi minor erit actuali virtute agendi substantiæ.

Secunda propositio. *Accidentia separata à substantia possunt producere substantiam aliquam, Dico supplet concursum substantiæ qua tunc ageret, si adesset.*

Probatur propositio ex eo quod omnes Philosophi sentiunt rursus recurrendum esse ad Deum in effectibus, quando non datur à parte rei naturalis illorum proxima causa, & effectus superat efficientiam causæ quæ tunc agnoscitur intervenire, ut patet in productione animæ rationalis, in motu grauium sursum, & aliis multis similibus effectibus: atqui in casu præsentis abest causa proxima efficiens illam substantiam, ut patet ex dictis: igitur quando species sacramentales producant aliquam substantiam, ut sepe fit, tunc Deus supplet totam efficientiam quam ibi haberet substantia panis & vini, si adesset, & accidentia tantum suum concursum naturalem & ordinarium exhibent; & hoc voluit sanctus Thomas præsentem questionem citatâ, articulo tertio. Neque putandum est nouum tunc esse miraculum, quia ordo naturæ postulat, & est tale pactum Dei cum natura, quod quando causæ naturales agendo naturaliter ita dispossuerunt subiectum, ut formam aliquam nobiliorem requirant, quam sunt eius causæ; tunc Deus illam producat, & seipso suppleat in genere causæ efficientis, quod aliàs faceret causa naturalis, si adesset.

ARTICVLVS II.

Utrum species sacramentales possint corrumpi.

IV. **Q**UÆSTIO potest esse de tribus, de qualitatibus, de modis quantitatis qui acquiruntur & deperduntur per rarefactionem & condensationem; & de quantitate quam diximus remanere in hoc sacramento.

De primo & secundo nulla est difficultas, experientia docet partem affirmantem, & hæc corruptio fit naturaliter ab ipso agente, quia species sacramentales ita se habent quoad agentia externa, & qualitates quas ab eis accipiunt, ac si substantia panis & vini adesset ibi, ut ostendimus; & Deus ibi tantum supplet causalitatem subiecti, seu substantiæ quoad conseruationem, sicut conseruantur à propria sua substantia; vnde quemadmodum species illæ, si essent in propria substantia, possent etiam naturaliter accipere ab externis agentibus aliquas qualitates quibus alterarentur; sic etiam & nunc in sacramento vbi sunt sine villo subiecto inhesionis; & sicut substantia panis & vini, si ibi esset, desineret ad corruptionem & desitionem istorum accidentium;

A sic etiam Christi Domini corpus & sanguis desinunt ibi esse, illis speciebus corruptis: accidentia autem illa, seu qualitates quæ ad corruptionem specierum consecratarum introducuntur, educuntur ex quantitate, non autem ex aliqua materia: sic autem possunt naturaliter educi à quantitate, quia formam educi à subiecto nihil est aliud, quam ita accipere esse, ut tamen in fieri & conseruari dependeat à subiecto, quo modo formæ illæ seu qualitates quæ introducuntur ad corruptionem specierum consecratarum sese habent respectu quantitatis. Possunt item rarefieri & condensari etiam naturaliter, quia in rarefactione & condensatione quantitas non acquiritur, vel deperditur, sed tantum modus quantitatis, nimirum acquisitio, vel deperditio extensionis in ordine ad locum: at species sacramentales possunt naturaliter acquirere, vel deperdere illam extensionem, ut patet si calefiant, vel si congelentur; & cum illa extensio sit modus quantitatis, etiam in illa recipitur, & simul etiam illam terminat, ut patet in panno complicato, qui dum expanditur non habet maiorem quantitatem quam antea, sed modum duntaxat quemdam acquirit, scilicet extensionem: vnde rarum & densum non includunt necessitatem maiorem materiam, sed aptitudinem tantum, & capacitatem ad habendum illam.

Cæterum, licet hæc sequantur in eorum opinione, qui iuxta sententiam magis receptam volunt quantitatem distinguî à re quæ dicitur quanta, & ex consequenti volunt quantitatem panis & vini remanere in sacramento: attamen aliter respondendum est in aliorum sententia, scilicet qualitates illas quibus species sacramentales corrumpuntur, non recipi, nec educi ex quantitate; sed tantum recipi in toto aggregato accidentium consecratorum, non quidem aliunde, sed eo tantum sensu, quod nimirum ponantur simul cum aliis qualitatibus consecratis; & cum illis faciant vnum quidem aggregatum, sicut præcedentes productæ qualitates faciebant; & cum in tali opinione non detur aliquod subiectum quo, seu proximum eiusmodi accidentium consecratorum ex quo possint educi; consequenter dicendum est in ista opinione tunc Deum singulari suo concursu supplere vim subiecti, quantum illas producit extra subiectum, & ex nullo subiecto.

D Quod spectat ad quantitatem, utrum & quomodo corrumpatur? pendet ex illa questione physica, utrum quantitas sit coeua materie, vel fiat resolutio usque ad materiam primam. Qui enim negant illam esse coeuan, dicunt consequenter illam corrumpi, non quidem propria corruptione, cum nullum ibi possit assignari subiectum, sed quadam veluti annihilatione, nimirum Deo desinente illam conseruare, quando actio causæ naturalis ita inualuit, ut substantia panis & vini corrumpereetur, si foret præsens; è contrâ qui volunt illam esse coeuan, consequenter negant illam corrumpi, licet varias induat figuras.

I.

ARTICVLVS III.

Verum aliquid possit generari ex speciebus sacramentalibus, & virum illa possint nutrire.

QUONIAM nutritio est quedam generatio substantiæ, idem eadem est omnino difficultas de nutritione ac de generatione; difficultates autem quæ in ea occurrunt sunt hæc: Prima, *virum ex illis speciebus quadam generationes fiant.* Secunda, *ex qua materia istæ generationes fiant.* Tertia, *virum illa materia sit hæc que præfuit sub accidentibus ante consecrationem, an verò alia detur:* quibus sigillatim respondebimus per propositiones sequentes.

II.

Prima propositio. *Potest aliquid generari, item aliquis potest nutriri ex speciebus sacramentalibus.* Propositio est contra aliquos antiquiores, vt contra Algerum libro secundo de sacramento Eucharistiæ capite primo, contra Valdensum tomo secundo de Sacramentis capite vigesimo-sexto, quorum tota ratio est, quod materia desit, cum corpus & sanguis Christi Domini non sint cibus & potus corporis, & sola accidentia panis & vini remaneant.

Contra quos nostra propositio probatur ipsâ experientiâ; nam si species consecratæ sequantur longiori tempore, quàm par sit, videmus vermes generari ex illis: item si quis accipiat formulas consecratas in magna quantitate, etiam experitur eum istis nutriti: nec est quodd prædicti auctores recurrant ad miraculum; vel ad deceptionem sensuum; nam ad quid miraculum generationis vermium ex speciebus consecratæ? & que deceptio, cum omnes homines quosque sunt sani iudicij, possint facillè idem diiudicare? Ideoque nostra propositio iam est communis apud Scholasticos. Quid si aliquando contingat vt aliquis accipiendo magnam formularem consecratarum quantitatem non nutriatur, illud contingit Deo impediendo effectum eiusmodi nutritionis propter indignitatem & malum animum curiositate impulsam ipsius accidentis ad hoc sacramentum, vt scilicet id experiretur: exempla autem nutritionis factæ per Eucharistiam Argentinas referit in quartum sententiarum distinctione duodecimâ, articulo sexto.

III.

Secunda propositio. *Eiusmodi generatio non fit ex aere circumstante, nec ex quantitate, sed ex aliqua vera materia, que eo instantis quo generatio debet fieri, existit ibi.* Prima pars est communis apud omnes, & quam sanctus Thomas hac quæstione 77. articulo quinto fusi probat. Et probatur facillè, quedam corruptio & alteratio fit in eo ex quo aliquid generatur; sed quando eiusmodi generatio vel nutritio fit, nulla alteratio vel corruptio fit in aere circumstante, vt patet experientiâ: igitur hæc generatio & nutritio non fit ex aere circumstante.

IV.

Secunda pars probatur: Quantitas secundum totam suam entitatem & positivam perfectionem talis in sacramento remanet, qualis erat ante consecrationem, quia nihil positivum acquirit vi consecrationis, vt docuimus: atqui ex quantitate ante consecrationem generatio vel nutritio non poterat fieri, quia substantia non fit ex non substantiis, vt Physici communiter docent: ergo neque post con-

secrationem generatio potest fieri ex quantitate.

Neque est quod Gregorius à Valentia ad præsentem quæstionem sancti Thomæ puncto quarto dicat quantitatem, secundum communem & abstractam rationem potentiz palliæ & receptiuz per modum subiecti, conuerti in puncto generationis in materiam rei de nouo genitæ, & ita generationes istas fieri ex quantitate. Hoc, inquam, dici non potest, quia vel putat istam conuersionem fieri naturaliter, vel miraculosè. Primum dici non potest, quia accidens non conuertitur naturaliter in substantiam: non enim substantia fit naturaliter ex non substantiis. Secundum item dici non debet, quia multiplicat sine necessitate miracula, cum Deus ita facillè, imò congruentius possit ibi producere, vel creare materiam rei generandæ, non expectat conuersione quantitatis.

Deinde hic modus explicandi admittit ibi verbo tenus conuersionem; nam in vera conuersione terminus à quo debet desinere: at quantitas hæc etiam iuxta Gregorium à Valentia remanet. Tercio, illa communis ratio non est aliquid re distinctum à quantitate: nec potest explicari à quo fiat, & esset potius transmutatio accidentis ab vno subiecto in aliud, quàm vera conuersio: igitur neque generationes istæ fiunt ex quantitate hoc modo considerata.

Vltima pars probatur: ea tantum materia ex qua simul cum forma fit compositum naturale, est vera & propriè dicta materia: sed materia illa ex qua fit generatio, de qua hic loquimur, est materia illa ex qua simul cum forma fit compositum naturale: ergo generatio de qua hic loquimur, fit ex vera & propriè dicta materia. Maior patet ex communi doctrina Philosophorum tam libro primo Physicorum, quàm in libro de generatione & corruptione. Minor patet ex eo quod composita naturalia quæ sunt eiusdem speciei, constant ex eadem natura; quia distinctio specifica eiusmodi entium desinitur ab utraque parte componente illa; sed entia illa naturalia, quæ per generationem, de qua hic loquimur, producantur, sunt eiusdem speciei cum aliis sibi similibus, quæ communi vi & modo solent à causis naturalibus produci, vt intelligitur ex eorum accidentibus, quæ in vtrisque sunt eadem speciei, vt docet experientia: igitur materia illa, ex qua fit generatio, de qua hic est sermo, est eadem cum illa ex qua generatio fit communi vi & ordinariè per causas naturales.

Tertia propositio. *Eadem est materia panis & vini que erat ante consecrationem.* Ita Innocentius III. libro 4. de mysterio Altaris capite 11. & plures ex recentioribus hic. Probatur à posteriori: formæ quæ generantur ex eiusmodi speciebus consecratas maiorem habent conuenientiam cum ista materia, quàm cum vlla alia: sic enim experitur acetum generari ex corruptis speciebus vini, cuius rei ratio est quod acetum eandem habet materiam cum vino. Deinde probatur ex eo quod per redium eiusdem materie & restitutionem eius tanquam antiqui subiecti factam quantitati, ordo nature minis perturbatur: igitur materia ex qua fiunt eiusmodi generationes, est illa ipsa eadem quæ prius erat accidentium eiusmodi ante consecrationem illorum.

I. Notandos non dicere, eandem esse substantiam panis & vini, sed tantum eandem esse materiam, quia certum est quandiu accidentia possent retinere sub seipsis substantiam panis & vini, tandiu corpus & sanguinem Christi Domini remanere sub illis: sed nostra propositio intelligitur tantum de eorum materia; ista autem materia reproductur à solo Deo, quia nullà vi agentis naturalis potest fieri regressus à priuatione ad habitum: atqui per transubstantiationem, ut suprà docuimus, tota substantia, & proinde materia panis & vini omnino desit: igitur hæc materia, cum aliquando habuerit esse, loquendo propriè, reproductur: quando itaque alteratio specierum eò processit ut ventum sit ad vltimam dispositionem alterius formæ substantialis, quâ dispositione posita, substantia panis & vini, si ibi esset, desineret per introductionem alterius formæ, tunc in vltimo instanti posterius natura quo vltima dispositio ad nouam formam producit, materia ista panis & vini per consecrationem destructa reproductur à Deo & subternitur, seu subiicitur quantitati affectæ hac vltimâ dispositione, quâ quantitate reuinit suæ materiæ cum suis qualitatibus, tunc noua forma per vim agentis naturalis educitur ex materia in hoc statu constituta; nam ubi agens naturale cum sufficienti virtute ad educendam formam è subiecto, est debite approximatum materiæ, & hæc est debite disposita, affecta qualitatibus hanc formam ordinis naturalis postulantis, tunc hæc forma per vim talis agentis educitur naturaliter ex tali materiæ; sed in præsentī casu materia est debite disposita, informata qualitatibus hanc formam postulantis, quia præsupponitur reuinit quantitati affectæ vltimâ dispositione, & agens est ei etiam extenso modo approximatum cum sufficienti virtute naturali ad talem formam educendam: ergo tale agens naturale educit naturaliter talem formam ex tali materiæ.

Dices, tale agens non disposuit successiue hanc materiam cum eodem instanti temporis quo illa fuit reuinita quantitati, forma subsequens fuerit educta; agens autem naturale debeat introducere dispositiones successiue.

II. Respondetur primò, agens in præsentī casu introduxisse illas dispositiones successiue, non quidem in materiæ, quia hæc nondum erat reproducta, sed in quantitate postmodum ei reuinita, ut illis affectæ; & cum istæ dispositiones iuxta sententiam quæ censet quantitatem esse immediatum subiectum omnium aliorum accidentium quæ in materiæ recipiuntur, recipiantur primò in illa, sicut agens naturale potuit alterare naturaliter species consecratas, potuit etiam & successiue qualitates ad formam illam disponentes; introducere successiue.

III. Deinde respondetur, loquendo in rigore physico, falsum esse requiri absolute, quòd agens naturale introducat successiue dispositiones in materiæ ad hoc ut formam naturaliter educat è subiecto; nam ipsa educitio formæ è subiecto id non importat in suo formali conceptu: & si quæ materiæ aliunde, quam per ipsum agens debite disposita, ei tamen informato naturali virtute sufficienti ad formam educendam, applicaretur modo conuenienti, non propterea desineret etiam naturaliter ex illa formam educere: verbi gratia, lignum per aliquod aliud agens perfectè exsecratum, applicetur igni, hic calorem, deinde

A formam naturaliter educit: vnde supposita reproductio materiæ, & vnione quantitatis ad illam, hæc educitio est planè naturalis, nam in illa reperitur materiæ in qua, & ex qua producit forma, omnes dispositiones ad illam requisitæ, agens naturale cum sufficienti virtute ei modo conuenienti & extenso applicatum; & hæc materia ex tali sua conditione, id est, ut informata & affecta istis qualitatibus dispositis, postulat hanc formam, quæ omnia simul posita sufficiunt ad educationem naturalem propriè dictam: & hæc educitio formæ fit in eadem duratione in qua fieret, si propria substantia accidentium sacramentalium esset adhuc sub illis.

ARTICVLVS IV.

Duo soluntur dubia ex articulo superiori.

B **PRIMUM** est, ad cuius exigentiam hæc reproductio materiæ fiat à Deo, an ad exigentiam mysterij Eucharistie, & ex consequenti sit miraculosa, an verò ad exigentiam agentium naturalium.

Respondetur, illam non produci ad exigentiam mysterij Eucharistie, sed ad exigentiam agentium naturalium. Prior pars resolutionis patet, quia nulla sufficiens ratio potest afferri ex parte mysterij Eucharistie, quâ postulet Deum reproducere istam materiam; non Christi Domini corpus & sanguis eius, quia nec ad conseruationem sui esse sacramentale, nec ad eius deperditionem indigent illa, nam aut alterationem specierum sacramentalium conseruabantur sub illis in tali suo esse, nec habent cum ista materiæ aliquam oppositionem, vel incompatibilitatem, quia tandiu remaneant sub accidentibus consecratis, quandiu hæc possent conseruare propriam suam substantiā panis & vini, vnde nõ præcisè deperdunt tale esse sacramentale, quia hæc materia reproductur, cum sit prius ista accidentia corrumpti, quāni hanc materiam reproducti. Item occultatio huius mysterij Eucharistie non potest afferri pro tali causa, quia hoc mysterium sufficienter occultatur eo ipso quo Christi Domini corpus & eius sanguis ibi ita delitebant ut solà fide diuinā, nullā autem naturali cognitione, siue intellectuā, siue sensitiuā cognoscuntur; & nostra fides non magis exerceatur per hanc reproductioem materiæ, quā per replem positionem & existentiam corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis.

C Ratio posterioris partis est: illud censetur à Deo fieri ad exigentiam agentium naturalium, quod ordo quidem nature postulat fieri, non tamen potest per causas naturales fieri, quia spectat ad Deum, ut summum prouisorum vniuersi, supplere quod causæ secundæ iuxta ordinem vniuersi postulant, nec tamen possunt per seipsas facere, ut patet in anima rationali, quam Deus per seipsum creat & infundit humano corpori, quia dispositiones à parentibus introductæ in materiæ postulant illam: atqui agentia naturalia quæ corrumunt species consecratas, sic corrumunt illas, ut introducant qualitates & dispositiones quæ ex naturali conditione possunt hanc vel illam formam, putā vermis, vel alterius rei naturalis, quam tamen hæc agentia non possunt educere, nisi ex præsupposita materiæ tali formæ introducendæ proportionata: ergo Deus

I. Notandos non dicere, eandem esse substantiam panis & vini, sed tantum eandem esse materiam, quia certum est quandiu accidentia possent retinere sub seipsis substantiam panis & vini, tandiu corpus & sanguinem Christi Domini remanere sub illis: sed nostra propositio intelligitur tantum de eorum materia; ista autem materia reprodutur à solo Deo, quia nullà vi agentis naturalis potest fieri regressus à priuatione ad habitum: atque per transubstantiationem, ut suprà docuimus, tota substantia, & proinde materia panis & vini omnino desit: igitur hæc materia, cum aliquando habuerit esse, loquendo propriè, reprodutur: quando itaque alteratio specierum eò processit ut ventum sit ad ultimam dispositionem alterius formæ substantialis, quâ dispositione posita, substantia panis & vini, si ibi esset, desineret per introductionem alterius formæ, tunc in ultimo instanti posterius natura quo vicinia dispositio ad nouam formam producit, materia ista panis & vini per consecrationem destructa reprodutur à Deo & subternitur, seu subicitur quantitati affectæ hæc ultimâ dispositione, quâ quantitate reuinit suæ materiæ cum suis qualitatibus, tunc noua forma per vim agentis naturalis educitur ex materia in hoc statu constituta; nam ubi agens naturale cum sufficienti virtute ad educendam formam è subiecto, est debite approximatum materiæ, & hæc est debite disposita, affecta qualitatibus hanc formam ordinis naturalis postulantis, tunc hæc forma per vim talis agentis educitur naturaliter ex tali materiâ; sed in præsentî casu materia est debite disposita, informata qualitatibus hanc formam postulantis, quia præsupponitur reuinit quantitati affectæ ultimâ dispositione, & agens est ei etiam extenso modo approximatum cum sufficienti virtute naturali ad talem formam educendam: ergo tale agens naturale educit naturaliter talem formam ex tali materiâ.

Dices, tale agens non disposuit successiue hanc materiam cum eodem instanti temporis quo illa fuit reuinita quantitati, forma subsequens fuerit educa; agens autem naturale debeat introducere dispositiones successiue.

Respondetur primò, agens in præsentî casu introduxisse istas dispositiones successiue, non quidem in materia, quia hæc nondum erat reproducta, sed in quantitate postmodum ei reuinita, ut illis affecta; & cum istæ dispositiones iuxta sententiam quæ censet quantitatem esse immediatam subiectum omnium aliorum accidentium quæ in materia recipiuntur, recipiantur primò in illa, sicut agens naturale potuit alterare naturaliter species consecratas, potuit etiam & successiue qualitates ad formam illam disponentes, introducere successiue.

Deinde respondetur, loquendo in rigore physico, falsum esse requiri absolute, quòd agens naturale introducat successiue dispositiones in materia ad hoc ut formam naturaliter educat è subiecto; nam ipsa educio formæ è subiecto id non importat in suo formali conceptu: & si quæ materia aliunde, quam per ipsum agens debite disposita, ei tamen informato naturali virtute sufficienti ad formam educendam, applicaretur modo conuenienti, non propterea desineret etiam naturaliter ex illa formam educere: verbi gratia, lignum per aliquod aliud agens perfectè exsiccatum, applicetur igni, hic calorem, deinde

A formam naturaliter educet: unde supposita reproductio materiæ, & vnione quantitatis ad illam, hæc educio est planè naturalis, nam in illa reperitur materia in qua, & ex qua producit forma, omnes dispositiones ad illam requisitæ, agens naturale cum sufficienti virtute ei modo conuenienti & extenso applicatum; & hæc materia ex tali sua conditione, id est, ut informata & affecta istis qualitatibus dispositis, postulat hanc formam, quæ omnia simul posita sufficiunt ad educationem naturalem propriè dictam: & hæc educio formæ fit in eadem duratione in qua fieret, si propria substantia accidentium sacramentalium esset adhuc sub illis.

ARTICVLVS IV.

Duo soluntur dubia ex articulo superiori.

B PRIMVM est, ad cuius exigentiam hæc reproductio materiæ fiat à Deo, an ad exigentiam mysterij Eucharistie, & ex consequenti sit miraculosa, an verò ad exigentiam agentium naturalium.

Respondetur, illam non produci ad exigentiam mysterij Eucharistie, sed ad exigentiam agentium naturalium. Prior pars responsionis patet, quia nulla sufficiens ratio potest afferri ex parte mysterij Eucharistie, quâ postulet Deum reprodutere istam materiam; non Christi Domini corpus & sanguis eius, quia nec ad consecrationem sui esse sacramentalis, nec ad eius deperditionem indigent illa, nam ante alterationem specierum sacramentalium conseruabantur sub illis in tali suo esse, nec habent cum ista materia aliquam oppositionem, vel impossibilitatem, quia tandiu remanent sub accidentibus consecratis, quandiu hæc possent conseruare propriam suam substantiam panis & vini, unde non præcisè deperdunt tale esse sacramentale, quia hæc materia reprodutur, cum sit prius ista accidentia corrupti, quàm hanc materiam reprodutur. Item occultatio huius mysterij Eucharistie non potest asseri pro tali causa, quia hoc mysterium sufficienter occultatur eo ipso quo Christi Domini corpus & eius sanguis ibi ita delitescunt ut solâ fide diuinâ, nullâ autem naturali cognitione, siue intellectuâ, siue sensitiuâ cognoscuntur; & nostra fides non magis exerceatur per hanc reproductioem materiæ, quam per realem positionem & existentiam corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis.

D Ratio posterioris partis est: illud censetur à Deo fieri ad exigentiam agentium naturalium, quod ordo quidem nature postulat fieri, non tamen potest per causas naturales fieri, quia spectat ad Deum, ut summum prouisorum vniuersi, supplere quod causæ secundæ iuxta ordinem vniuersi postulant, nec tamen possunt per seipsas facere, ut patet in anima rationali, quam Deus per seipsum creat & infundit humano corpori, quia dispositiones à parentibus introductæ in materia postulant illam: atque agentia naturalia quæ corrumunt species consecratas, sic corrumunt illas, ut introducant qualitates & dispositiones quæ ex naturali conditione postulent hanc vel illam formam, purâ vermibus, vel aliter rei naturalis, quam tamen hæc agentia non possunt educere, nisi ex præsupposita materia tali formæ introducendæ proportionata: ergo Deus

I. Nota nos non dicere, eandem esse substantiam panis & vini, sed tantum eandem esse materiam; quia certum est quandiu accidentia possent retinere sub seipsis substantiam panis & vini, tandiu corpus & sanguinem Christi Domini remanere sub illis: sed nostra propositio intelligitur tantum de eorum materia; ista autem materia reproductur a solo Deo, quia nullâ vi agentis naturalis potest fieri regressus a priuatione ad habitum: atqui per transubstantiationem, ut supra docuimus, tota substantia, & proinde materia panis & vini omnino desit: igitur hæc materia, cum aliquando habuerit esse, loquendo propriè, reproductur: quando itaque alteratio specierum eò processit ut ventum sit ad vltimam dispositionem alterius formæ substantialis, quâ dispositionem posita, substantia panis & vini, si ibi esset, desineret per introductionem alterius formæ, tunc in vltimo instanti posterius natura quo vltima dispositio ad nouam formam produci-
tur, materia ista panis & vini per consecrationem destructa reproductur à Deo & subternitur, seu subiicitur quantitati affectæ hæc vltimâ dispositione, quâ quantitate reuinitur suæ materiz cum suis qualitatibus, tunc noua forma per vim agentis naturalis educitur ex materia in hoc statu constituta; nam ubi agens naturale cum sufficienti virtute ad educendam formam est subiecto, est debite approximatum materiz, & hæc est debite disposita, affecta qualitatibus hanc formam ordinis naturalis postulantis, tunc hæc forma per vim talis agentis educitur naturaliter ex tali materia; sed in præsentī casu materia est debite disposita, informata qualitatibus hanc formam postulantis, quia præsupponitur reuinita quantitati affectæ vltimâ dispositione, & agens est ei etiam extenso modo approximatum cum sufficienti virtute naturali ad talem formam educendam: ergo tale agens naturale educit naturaliter talem formam ex tali materia.

Dices, tale agens non disposuit successiue hæc materiam cum eodem instanti temporis quo illa fuit reuinita quantitati, forma subsequens fueriteducta; agens autem naturale debeat introducere dispositiones successiue.

Respondetur primò, agens in præsentī casu introduxisse istas dispositiones successiue, non quidem in materia, quia hæc nondum erat reproducta, sed in quantitate postmodum ei reuinita, ut illis affectæ; & cum istæ dispositiones iuxta sententiam quæ censet quantitatem esse immediatum subiectum omnium aliorum accidentium quæ in materia recipiuntur, recipiantur primò in illa, sicut agens naturale potuit alterare naturaliter species consecratis, potuit etiam & successiue qualitates ad formam illam disponentes; introducere successiue.

Deinde respondetur, loquendo in rigore physico, falsum esse requiri absolute, quòd agens naturale introducat successiue dispositiones in materia ad hoc vt formam naturaliter educat est subiecto; nam ipsaeductio formæ est subiecto id non importat in suo formali conceptu: & si quæ materia aliunde, quam per ipsum agens debite disposita, ei tamen informato naturali virtute sufficienti ad formam educendam, applicaretur modo conuenienti, non propterea desineret etiam naturaliter ex illa formam educere: verbi gratia, lignum per aliquod aliud agens perfectè efficitur, applicetur igni, hic calorem, deinde

A formam naturaliter educet: vnde supposita reproductione materiz, & vnione quantitatis ad illam, hæceductio est planè naturalis, nam in illa reperitur materia in qua, & ex qua produci-
tur forma, omnes dispositiones ad illam requisitæ, agens naturale cum sufficienti virtute et modo conuenienti & extenso applicatum; & hæc materia ex tali sua conditione, id est, vt informata & affecta istis qualitatibus dispositis, postulat hanc formam, quæ omnia simul posita sufficiunt ad educationem naturalem propriè dictam: & hæceductio formæ fit in eadem duratione in qua fieret, si propria substantia accidentium sacramentalium esset adhuc sub illis.

ARTICVLVS IV.

Duo soluantur dubia ex articulo superiori.

B PRIMVM est, ad cuius exigentiam hæc reproductione materia fiat à Deo, an ad exigentiam mysterij Eucharistiz, & ex consequenti sit miraculosa, an verò ad exigentiam agentium naturalium.

Respondetur, illam non produci ad exigentiam mysterij Eucharistiz, sed ad exigentiam agentium naturalium. Prior pars responsionis patet, quia nulla sufficiens ratio potest afferri ex parte mysterij Eucharistiz, quâ postulet Deum reproducere istam materiam; non Christi Domini corpus & sanguis eius, quia nec ad consecrationem sui esse sacramentalis, nec ad eius deperditionem indigent illâ, nam antè alterationem specierum sacramentalium conservabantur sub illis in tali suo esse, nec habent cum ista materia aliquam oppositionem, vel impossibilitatem, quia tandiu remanent sub accidentibus consecratis, quandiu hæc possent conservare propriam suam substantiam panis & vini, vnde non præcisè deperdunt tale esse sacramentale, quia hæc materia reproductur, cum sit prius ista accidentia corrupti, quàm hanc materiam reproducti. Item occultatio huius mysterij Eucharistiz non potest asseri pro tali causa, quia hoc mysterium sufficienter occultatur eo ipso quo Christi Domini corpus & eius sanguis ibi ita delitebant vt solâ fide diuinâ, nullâ autem naturali cognitione, siue intellectuâ, siue sensitiuâ cognoscuntur; & nostra fides non magis exerceatur per hanc reproductionem materiz, quàm per resurrectionem & existentiam corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis.

D Ratio posterioris partis est: illud censetur à Deo fieri ad exigentiam agentium naturalium, quod ordo quidem nature postulat fieri, non tamen potest per causas naturales fieri, quia spectat ad Deum, vt summum prouisorum vniuersi, supplere quod cause secundæ iuxta ordinem vniuersi postulant, non tamen possunt per seipsas facere, vt patet in anima rationali, quam Deus per seipsum creat & insundit humano corpori, quia dispositiones à parentibus introductæ in materia postulant istas: atqui agentia naturalia quæ corrumunt species consecratis, sic corrumunt illas, vt introducant qualitates & dispositiones quæ ex naturali conditione postulent hanc vel illam formam, putâ vermis, vel alterius rei naturalis, quam tamen hæc agentia non possunt educere, nisi ex præsupposita materia tali formæ introducendæ proportionata: ergo Deus

I. Nota nos non dicere, *eandem esse substantiam panis & vini, sed tantum eandem esse materiam*, quia certum est quandiu accidentia possent retinere sub seipsis substantiam panis & vini, tandiu corpus & sanguinem Christi Domini remanere sub illis: sed nostra propositio intelligitur tantum de eorum materia; ista autem materia reproductur a solo Deo, quia nulli vi agentis naturalis potest fieri regressus a priuatione ad habitum: a qui per transubstantiationem, ut supra docuimus, tota substantia, & proinde materia panis & vini omnino desit: igitur hæc materia, cum aliquando habuerit esse, loquendo proprie, reproductur: quando itaque alteratio specierum eò processit ut ventum sit ad vltimam dispositionem alterius formæ substantialis, quâ dispositione posita, substantia panis & vini, si ibi esset, desineret per introductionem alterius formæ, tunc in vltimo instanti posterius natura quo vltima dispositio ad nouam formam produci-
II. tur, materia ista panis & vini per consecrationem destructa reproductur a Deo & subternitur, seu subiicitur quantitati affectæ hæc vltimâ dispositione, quâ quantitate reuinitur suæ materiz cum suis qualitatibus, tunc noua forma per vim agentis naturalis educitur ex materia in hoc statu constituta; nam ubi agens naturale cum sufficienti virtute ad educendam formam est subiecto, est debite approximatum materiz, & hæc est debite disposita, affecta qualitatibus hæc formam ordinis naturalis postulantibus, tunc hæc forma per vim talis agentis educitur naturaliter ex tali materia; sed in præsentī casu materia est debite disposita, informata qualitatibus hæc formam postulantibus, quia præsupponitur reuinita quantitati affectæ vltimâ dispositione, & agens est ei etiam extenso modo approximatum cum sufficienti virtute naturali ad talem formam educendam: ergo tale agens naturale educit naturaliter talem formam ex tali materia.

Dices, tale agens non disposuit successiue hæc materiam cum eodem instanti temporis quo illa fuit reuinita quantitati, forma subsequens fuerit educta; agens autem naturale debeat introducere dispositiones successiue.

Respondetur primò, agens in præsentī casu introduxisse istas dispositiones successiue, non quidem in materia, quia hæc nondum erat reproducta, sed in quantitate postmodum ei reuinita, ut illis affectæ; & cum istæ dispositiones iuxta sententiam quæ censet quantitatem esse immediatum subiectum omnium aliorum accidentium quæ in materia recipiuntur, recipiantur primò in illa, sicut agens naturale potuit alterare naturaliter species consecratas, potuit etiam & successiue qualitates ad formam illam disponentes; introducere successiue.

Deinde respondetur, loquendo in rigore physico, falsum esse requiri absolute, quòd agens naturale introducat successiue dispositiones in materia ad hoc vt formam naturaliter educat est subiecto; nam ipsa eductio formæ est subiecto id non importat in suo formali conceptu: & si quæ materia aliunde, quam per ipsum agens debite disposita, ei tamen informato naturali virtute sufficienti ad formam educendam, applicaretur modo conuenienti, non propterea desineret etiam naturaliter ex illa formam educere: verbi gratia, lignum per aliquod aliud agens perfectè efficitur, applicetur igni, hic calorem, deinde

A formam naturaliter educet: vnde supposita re-
V. productione materiz, & vnione quantitatis ad illam, hæc eductio est planè naturalis, nam in illa reperitur *materia in qua, & ex qua* produci-
VI. tur forma, omnes dispositiones ad illam requisi-
VII. tæ, agens naturale cum sufficienti virtute ei modo conuenienti & extenso applicatum; & hæc materia ex tali sua conditione, id est, vt informata & affecta istis qualitatibus dispositis, postulat hæc formam, quæ omnia simul posita sufficiunt ad educationem naturalem propriè dictam: & hæc eductio formæ fit in eadem duratione in qua fieret, si propria substantia accidentium sacramentalium esset adhuc sub illis.

ARTICVLVS IV.

Duo soluantur dubia ex articulo superiori.

B PRIMVM est, ad cuius exigentiam hæc repro-
VI. ductio materia fiat a Deo, an ad exigentiam mysterij Eucharistiz, & ex consequenti sit miraculosa, an verò ad exigentiam agentium naturalium.

Respondetur, illam non produci ad exigentiam mysterij Eucharistiz, sed ad exigentiam agentium naturalium. Prior pars responsionis patet, quia nulla sufficiens ratio potest afferri ex parte mysterij Eucharistiz, quâ postulet Deum reproducere istam materiam; non Christi Domini corpus & sanguis eius, quia nec ad consecrationem sui esse sacramentalis, nec ad eius deperditionem indigent illâ, nam antè alterationem specierum sacramentalium conseruabantur sub illis in tali suo esse, nec habent cum ista materia aliquam oppositionem, vel impossibilitatem, quia tandiu remanent sub accidentibus consecratis, quandiu hæc possent conseruare propriam suam substantiâ panis & vini, vnde nõ præcisè deperdunt tale esse sacramentale, quia hæc materia reproductur, cum sit prius ista accidentia corrupti, quàm hæc materiam re-
C produci. Item occultatio huius mysterij Eucharistiz non potest asseri pro tali causa, quia hoc mysterium sufficienter occultatur eo ipso quo Christi Domini corpus & eius sanguis ibi ita delitescunt vt sola fide diuinâ, nullâ autem naturali cognitione, siue intellectu, siue sensitiua cognoscuntur; & nostra fides non magis exerceatur per hæc reproductionem materiz, quàm per reslem positionem & existentiam corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis.

D Ratio posterioris partis est: illud censetur a Deo fieri ad exigentiam agentium naturalium, quod ordo quidem nature postulat fieri, non tamen potest per causas naturales fieri, quia spectat ad Deum, vt summum prouisorum vniuersi, supplere quod cause secundæ iuxta ordinem vniuersi postulant, nec tamen possunt per seipsas facere, vt patet in anima rationali, quam Deus per seipsum creat & infundit humano corpori, quia dispositiones a parentibus introductæ in materia postulant istas: at qui agentia naturalia quæ corrumunt species consecratas, sic corrumunt illas, vt introducant qualitates & dispositiones quæ ex naturali conditione postulent hæc vel illam formam, putâ vermis, vel alterius rei naturalis, quam tamen hæc agentia non possunt educere, nisi ex præsuppositâ materia tali formæ introducendæ proportionata: ergo Deus

I. Nota nos non dicere, *eandem esse substantiam panis & vini, sed tantum eandem esse materiam*, quia certum est quandiu accidentia possent retinere sub seipsis substantiam panis & vini, tandiu corpus & sanguinem Christi Domini remanere sub illis: sed nostra propositio intelligitur tantum de eorum materia; ista autem materia reproductur a solo Deo, quia nullâvi agentis naturalis potest fieri regressus a positione ad habitum: atqui per transubstantiationem, ut supra docuimus, tota substantia, & proinde materia panis & vini omnino desit: igitur hæc materia, cum aliquando habuerit esse, loquendo propriè, reproductur: quando itaque alteratio specierum eò processit ut ventum sit ad ultimam dispositionem alterius formæ substantialis, quâ dispositione posita, substantia panis & vini, si ibi esset, desineret per introductionem alterius formæ, tunc in ultimo instanti posterius natura quo vltima dispositio ad nouam formam produci-
tur, materia ista panis & vini per consecrationem destructa reproductur a Deo & subternitur, seu subiicitur quantitati affectæ hæc vltimâ dispositione, quâ quantitate reuinitur suæ materiæ cum suis qualitatibus, tunc noua forma per vim agentis naturalis educitur ex materia in hoc statu constituta; nam ubi agens naturale cum sufficienti virtute ad educendam formam eò subiecto, est debite approximatum materiæ, & hæc est debite disposita, affecta qualitatibus hanc formam ordinis naturalis postulantis, tunc hæc forma per vim talis agentis educitur naturaliter ex tali materiâ; sed in præsentî casu materia est debite disposita, informata qualitatibus hanc formam postulantis, quia præsupponitur reuinita quantitati affectæ vltimâ dispositione, & agens est ei etiam extenso modo approximatum cum sufficienti virtute naturali ad talem formam educendam: ergo tale agens naturale educit naturaliter talem formam ex tali materiâ.

Dices, tale agens non disposuit successiue hanc materiam cum eodem instanti temporis quo illa fuit reuinita quantitati, forma subsequens fueriteducta; agens autem naturale debeat introducere dispositiones successiue.

Respondetur primò, agens in præsentî casu introduxisse istas dispositiones successiue, non quidem in materia, quia hæc nondum erat reproducta, sed in quantitate postmodum ei reuinita, ut illis affectæ; & cum istæ dispositiones iuxta sententiam quæ censet quantitatem esse immediatum subiectum omnium aliorum accidentium quæ in materia recipiuntur, recipiantur primò in illa, sicut agens naturale potuit alterare naturaliter species consecratas, potuit etiam & successiue qualitates ad formam illam disponentes, introducere successiue.

Deinde respondetur, loquendo in rigore physico, falsum esse requiri absolute, quodd agens naturale introducat successiue dispositiones in materia ad hoc vt formam naturaliter educat eò subiecto; nam ipsaeductio formæ eò subiecto id non importat in suo formali conceptu: & si quæ materia aliunde, quam per ipsum agens debite disposita, ei tamen informato naturali virtute sufficienti ad formam educendam, applicaretur modo conuenienti, non propterea desineret etiam naturaliter ex illa formam educere: verbi gratia, lignum per aliquod aliud agens perfectè exciccatum, applicetur igni, hic calorem, deinde

A formam naturaliter educet: vnde supposita re-
productione materiæ, & vnione quantitatis ad illam, hæceductio est planè naturalis, nam in illa reperitur *materia in qua, & ex qua* produci-
tur forma, omnes dispositiones ad illam requi-
sitæ, agens naturale cum sufficienti virtute ei mo-
do conuenienti & extenso applicatum; & hæc materia ex tali sua conditione, id est, vt infor-
mata & affecta istis qualitatibus dispositis, pos-
tulat hanc formam, quæ omnia simul posita
sufficiunt ad educationem naturalem propriè di-
ctam: & hæceductio formæ fit in eadem dura-
tione in qua fieret, si propria substantia acci-
dentium sacramentalium esset adhuc sub illis.

ARTICVLVS IV.

Duo soluantur dubia ex articulo superiori.

B PRIMVM est, ad cuius exigentiam hæc repro-
ductio materiæ fiat a Deo, an ad exigentiam
mysterij Eucharistiæ, & ex consequenti sit mira-
culosa, an verò ad exigentiam agentium natu-
ralium.

C Respondetur, illam non produci ad exigen-
tiam mysterij Eucharistiæ, sed ad exigentiam a-
gentium naturalium. Prior pars responsionis pa-
ter, quia nulla sufficiens ratio potest afferri ex
parte mysterij Eucharistiæ, quâ postulet Deum
reproducere istam materiam; non Christi Do-
mini corpus & sanguis eius, quia nec ad consec-
rationem sui esse sacramentalis, nec ad eius de-
perditionem indigent illâ, nam antè alteratio-
nem specierum sacramentalium conseruabantur
sub illis in tali suo esse, nec habent cum istâ ma-
teria aliquam oppositionem, vel impossibili-
tatem, quia tandiu remanent sub accidentibus
consecratis, quandiu hæc possent conseruare
propriam suam substantiâ panis & vini, vnde nò
pauces deperdit talem esse sacramentale, quia
hæc materia reproductur, cum sit prius ista ac-
cidentia corrupti, quàm hanc materiam re-
produci. Item occultatio huius mysterij Eucha-
ristiæ non potest afferri pro tali causa, quia hoc
mysterium sufficienter occultatur eo ipso quo
Christi Domini corpus & eius sanguis ibi ita
delitecent vt solâ fide diuinâ, nullâ autem na-
turali cognitione, siue intellectu, siue sensiti-
uâ cognoscuntur; & nostra fides non magis ex-
eretur per hanc reproductionem materiæ,
quàm per resalem positionem & existentiam cor-
poris & sanguinis Christi Domini sub speciebus
consecratis.

D Ratio posterioris partis est: illud censetur a
Deo fieri ad exigentiam agentium naturalium,
quod ordo quidem nature postulat fieri, non ta-
men potest per causas naturales fieri, quia spe-
ctat ad Deum, vt summum prouisorum vniuersi,
supplere quod cause secundæ iuxta ordinem v-
niuersi postulant, nec tamen possunt per seipsas
facere, vt patet in anima rationali, quam Deus
per seipsum creat & insundit humano corpori,
quia dispositiones a parentibus introductæ in
materia postulant istam: atqui agentia naturalia
quæ corumpunt species consecratas, sic cor-
rumpunt illas, vt introducant qualitates & dis-
positiones quæ ex naturali conditione possunt
hanc vel illam formam, putâ vermis, vel alterius
rei naturalis, quam tamen hæc agentia non pos-
sunt educere, nisi ex præsuppositâ materia tali
formæ introducendæ proportionata: ergo Deus

I. Nota nos non dicere, eandem esse substantiam panis & vini, sed tantum eandem esse materiam, quia certum est quandiu accidentia possent retinere sub seipsis substantiam panis & vini, tandiu corpus & sanguinem Christi Domini remanere sub illis: sed nostra propositio intelligitur tantum de eorum materia; ista autem materia reproductur à solo Deo, quia nullâ vi agentis naturalis potest fieri regressus à privatione ad habitum: atqui per transubstantiationem, ut supra docuimus, tota substantia, & proinde materia panis & vini omnino desit: igitur hæc materia, cum aliquando habuerit esse, loquendo propriè, reproductur: quando itaque alteratio specierum eò processit ut ventum sit ad vltimam dispositionem alterius formæ substantialis, quâ dispositione posita, substantia panis & vini, si ibi esset, desineret per introductionem alterius formæ, tunc in vltimo instanti posterius natura quo vltima dispositio ad nouam formam produci-
 VI. tur, materia ista panis & vini per consecrationem destructa reproductur à Deo & subternitur, seu subiicitur quantitati affectæ hæc vltimâ dispositione, quâ quantitate reuinitur suæ materiz cum suis qualitatibus, tunc noua forma per vim agentis naturalis educitur ex materia in hoc statu constituta; nam ubi agens naturale cum sufficienti virtute ad educendam formam eò subiecto, est debite approximatum materiz, & hæc est debite disposita, affecta qualitatibus hanc formam ordinis naturalis postulantis, tunc hæc forma per vim talis agentis educitur naturaliter ex tali materia; sed in præsentī casu materia est debite disposita, informata qualitatibus hanc formam postulantis, quia præsupponitur reuinita quantitati affectæ vltimâ dispositione, & agens est ei etiam extenso modo approximatum cum sufficienti virtute naturali ad talem formam educendam: ergo tale agens naturale educit naturaliter talem formam ex tali materia.

III. Dices, tale agens non disposuit successiue hæc materiam cum eodem instanti temporis quo illa fuit reuinita quantitati, forma subsequens fueriteducta; agens autem naturale debeat introducere dispositiones successiue.

IV. Respondetur primò, agens in præsentī casu introduxisse istas dispositiones successiue, non quidem in materia, quia hæc nondum erat reproducta, sed in quantitate postmodum ei reuinita, ut illis affecta; & cum istæ dispositiones iuxta sententiam quæ censet quantitatem esse immediatum subiectum omnium aliorum accidentium quæ in materia recipiuntur, recipiantur primò in illa, sicut agens naturale potuit alterare naturaliter species consecratas, potuit etiam & successiue qualitates ad formam illam disponentes, introducere successiue.

Deinde respondetur, loquendo in rigore physico, falsum esse requiri absolute, quòd agens naturale introducat successiue dispositiones in materia ad hoc vt forma naturaliter educat eò subiecto; nam ipsaeductio formæ eò subiecto id non importat in suo formali conceptu: & si quæ materia aliunde, quam per ipsum agens debite disposita, eam tamen informato naturali virtute sufficienti ad formam educendam, applicaretur modo conuenienti, non propterea desineret etiam naturaliter ex illa formam educere: verbi gratia, lignum per aliquod aliud agens perfectè efficebatur, applicetur igni, hic calorem, deinde

V. A formam naturaliter educet: vnde supposita reproductione materiz, & vnione quantitatis ad illam, hæceductio est planè naturalis, nam in illa reperitur materia in qua, & ex qua produci-
 VI. tur forma, omnes dispositiones ad illam requisitæ, agens naturale cum sufficienti virtute et modo conuenienti & extenso applicatum; & hæc materia ex tali sua conditione, id est, vt informata & affecta istis qualitatibus dispositiuis, postulat hanc formam, quæ omnia simul posita sufficiunt ad educationem naturalem propriè dictam: & hæceductio formæ fit in eadem duratione in qua fieret, si propria substantia accidentium sacramentalium esset adhuc sub illis.

ARTICVLVS IV.

Duo soluantur dubia ex articulo superiori.

B PRIMVM est, ad cuius exigentiam hæc reproductione materia fiat à Deo, an ad exigentiam mysterij Eucharistiz, & ex consequenti sit miraculosa, an verò ad exigentiam agentium naturalium.

C Respondetur, illam non produci ad exigentiam mysterij Eucharistiz, sed ad exigentiam agentium naturalium. Prior pars responsionis patet, quia nulla sufficiens ratio potest asserri ex parte mysterij Eucharistiz, quâ postulet Deum reproducere istam materiam; non Christi Domini corpus & sanguis eius, quia nec ad conseruationem sui esse sacramentalis, nec ad eius deperditionem indigent illâ, nam antè alterationem specierum sacramentalium conseruabantur sub illis in tali suo esse, nec habent cum ista materia aliquam oppositionem, vel incompatibilitatem, quia tandiu remanent sub accidentibus consecratis, quandiu hæc possent conseruare propriam suam substantiam panis & vini, vnde nõ præcisè deperdit tale esse sacramentale, quia hæc materia reproductur, cum sit prius ista accidentia corrupti, quàm hanc materiam reproducti. Item occultatio huius mysterij Eucharistiz non potest asserri pro tali causa, quia hoc mysterium sufficienter occultatur eo ipso quo Christi Domini corpus & eius sanguis ibi ita delitebant vt solâ fide diuinâ, nullâ autem naturali cognitione, siue intellectuâ, siue sensitiuâ cognoscuntur; & nostra actiua non magis exerecet per hanc reproductionem materiz, quàm per realem positionem & existentiam corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis.

D Ratio posterioris partis est: illud censetur à Deo fieri ad exigentiam agentium naturalium, quod ordo quidem nature postulat fieri, non tamen potest per causas naturales fieri, quia spectat ad Deum, vt summum prouisorum vniuersi, supplere quod cause secundæ iuxta ordinem vniuersi postulant, nec tamen possunt per seipsas facere, vt patet in anima rationali, quàm Deus per seipsum creat & infundit humano corpori, quia dispositiones à parentibus introductæ in materia postulant istas: atqui agentia naturalia quæ corrumunt species consecratas, sic corrumunt illas, vt introducant qualitates & dispositiones quæ ex naturali conditione postulent hanc vel illam formam, putâ vermis, vel alterius rei naturalis, quàm tamen hæc agentia non possunt educere, nisi ex præsupposita materia tali formæ introducendæ proportionata: ergo Deus

I. Nota nos non dicere, eandem esse substantiam panis & vini, sed tantum eandem esse materiam, quia certum est quando accidentia possent retinere sub seipsis substantiam panis & vini, tandiu corpus & sanguinem Christi Domini remanere sub illis: sed nostra propositio intelligitur tantum de eorum materia; ista autem materia reproductur à solo Deo, quia nullâ vi agentis naturalis potest fieri regressus à priuatione ad habitum: atqui per transubstantiationem, ut supra docuimus, tota substantia, & proinde materia panis & vini omninè desit: igitur hæc materia, cum aliquando habuerit esse, loquendo propriè, reproductur: quando itaque alteratio specierum eò processit ut ventum sit ad ultimam dispositionem alterius formæ substantialis, quâ dispositione posita, substantia panis & vini, si ibi esset, desineret per introductionem alterius formæ, tunc in ultimo instanti posterioris naturæ quæ ultimâ dispositio ad nouam formam producit, materia ista panis & vini per consecrationem destructa reproductur à Deo & subternitur, seu subiicitur quantitati affectæ hæc ultimâ dispositione, quâ quantitate reuinitur suæ materię cum suis qualitatibus, tunc noua forma per vim agentis naturalis educitur ex materia in hoc statu constituta; nam ubi agens naturale cum sufficienti virtute ad educendam formam è subiecto, est debite approximatum materię, & hæc est debite disposita, affecta qualitatibus hanc formam ordinis naturalis postulantibus, tunc hæc forma per vim talis agentis educitur naturaliter ex tali materia; sed in præsentī casu materia est debite disposita, informata qualitatibus hanc formam postulantibus, quia præsupponitur reuinita quantitati affectæ ultimâ dispositione, & agens est ei etiam extenso modo approximatum cum sufficienti virtute naturali ad talem formam educendam: ergo tale agens naturale educit naturaliter talem formam ex tali materia.

II. Dices, tale agens non disposuit successiue hanc materiam cum eodem instanti temporis quo illa fuit reuinita quantitati, forma subsequens fuerit educta; agens autem naturale debeat introducere dispositiones successiue.

III. Respondetur primò, agens in præsentī casu introduxisse istas dispositiones successiue, non quidem in materia, quia hæc nondum erat reproducta, sed in quantitate postmodum ei reuinita, vtilis affecta; & cum istæ dispositiones iuxta sententiam quæ censet quantitatem esse immediatam subiectum omnium aliorum accidentium quæ in materia recipiuntur, recipiantur primò in illa, sicut agens naturale potuit alterare naturaliter species consecratas, potuit etiam & successiue qualitates ad formam illam disponentes, introducere successiue.

IV. Deinde respondetur, loquendo in rigore physico, falsum esse requiri absolūtè, quòd agens naturale introducat successiue dispositiones in materia: ad hoc vi formam naturaliter educat è subiecto; nam ipsaeductio formæ è subiecto id non importat in suo formali conceptu: & si quæ materia aliunde, quam per ipsum agens debite disposita, ei tamen informato naturali virtute sufficienti ad formam educendam, applicaretur modo conuenienti, non propterea desineret etiam naturaliter ex illa formam educere: verbi gratia, lignum per aliquod aliud agens perfectè efficcatur, applicetur igni, hic calorem, deinde

A formam naturaliter educet: unde supposita reproductio materię, & vnione quantitatis ad illam, hæceductio est planè naturalis, nam in illa reperitur materia in qua, & ex qua producit forma, omnes dispositiones ad illam requisitæ, agens naturale cum sufficienti virtute ei modo conuenienti & extenso applicatur; & hæc materia ex tali sua conditione, id est, ut informata & affecta istis qualitatibus dispositiuis, postulat hanc formam, quæ omnia simul posita sufficiunt ad educationem naturalē propriè dictam: & hæceductio formæ fit in eadem duratione in qua fieret, si propria substantia accidentium sacramentalium esset adhuc sub illis.

ARTICVLVS IV.

Duo soluantur dubia ex articulo superiori.

B PRIMVM est, ad cuius exigentiam hæc reproductio materia fiat à Deo, an ad exigentiam mysterij Eucharistię, & ex consequenti sit miraculosa; an verò ad exigentiam agentium naturalium.

C Respondetur, illam non produci ad exigentiam mysterij Eucharistię, sed ad exigentiam agentium naturalium. Prior pars responsionis patet, quia nulla sufficiens ratio potest asserri ex parte mysterij Eucharistię, quâ postulet Deum reproducere istam materiam; non Christi Domini corpus & sanguis eius, quia nec ad conseruationem sui esse sacramentali, nec ad eius depreditionem indigent illâ, nam alteratio nem specierum sacramentalium conseruantur sub illis in tali suo esse, nec habent cum ista materia aliquam oppositionem, vel impossibilitatem, quia tandiu remanent sub accidentibus consecratis, quandiu hæc possent conseruare propriam suam substantiã panis & vini, unde nõ præcisè depredunturale esse sacramentale, quia hæc materia reproductur, cum sit prius ista accidentia corrupti, quàm hanc materiam reproducti. Item occultatio huius mysterij Eucharistię non potest asserri pro tali causa, quia hoc mysterium sufficienter occultatur eo ipso quòd Christi Domini corpus & eius sanguis ibi ita delitescunt ut solâ fide diuinâ, nullâ autem naturali cognitione, siue intellectuâ, siue sensitiuâ cognoscuntur; & nostra fides non magis exerceatur per hanc reproductionem materię, quam per eylem positionem & existentiam corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis.

D Ratio posterioris partis est: illud censetur à Deo fieri ad exigentiam agentium naturalium, quod ordo quidem nature postulat fieri, non tamen potest per causas naturales fieri, quia spectat ad Deum, vt summum prouisorum vniuersi, supplere quod cause secundæ iuxta ordinem vniuersi postulant, nec tamen possunt per seipsas facere, vt patet in anima rationali, quam Deus per seipsum creat & infundit humano corpori, quia dispositiones à parentibus introductæ in materia postulant illam: atqui agentia naturalia quæ corruptunt species consecratas; sic corruptunt illas, vt introducant qualitates & dispositiones quæ ex naturali conditione postulent hanc vel illam formam, putâ vermis, vel alterius rei naturalis, quam tamen hæc agentia non possunt educere, nisi ex præsupposita materia tali forme introducendæ proportionata: ergo Deus

I.

tunc tanquam sapiens pronisor vniuersi, repro-
ducit eiusmodi materiam ad exigentiam istorum
agentium naturalium.

Secundum est, quâ *actione* quantitas coniunga-
tur prædictæ materie, an sui eductione ex illa, an
aliâ actione.

Respondetur imprimis, actionem hanc non
esse eductionem quantitatis ex tali materia; nam
educi dicitur subiecto est fieri & accipere existenti-
am dependentem a subiecto: at quantitas quæ hic re-
vinitur materie iam longè antè habuit, & adhuc
habet propriam entitatem & existentiam, quia
remanebat in Eucharistia sine subiecto. Deinde
quæ, loquendo proprie, vniuntur, supponuntur
habere propriam entitatem & existentiam, &
non illam accipere per meram & simplicem vnitionem,
quod verò educitur, illam accipere, &
simul vni. Tertiò, quantitas hic eodem planè
modo coniungitur huic materie, quo accidens
illud quod per diuinam potentiam migraret de
subiecto in subiectum, vel quo in sententia san-
ctorum Basilij & Gregorij Nazianzeni superius
relata, lux illa quam Deus fecit primo die crea-
tionis fuit postmodum quarto creationis die
coniuncta corpori Solis; nam iuxta illos tunc er-
rat accidens existens abique vilo subiecto inhz-
sionis: atqui actio quâ hoc vtrumque accidens
vniuntur subiecto, non esset aliqua eius eductio
ex subiecto cui adderetur, cum eandem nume-
ro etiam non replicatam semper retineret actua-
lem entitatem & existentiam similiter in præ-
senti casu.

Deinde respondetur, hanc actionem esse propriè
vnitionem accidentis iam existentis ad substantiam,
tanquam accidentalis forma ad subiectum inhz-
sionis: vnde formalis terminus huius vnitionis est
actualis inherencia, quam quantitas consequi-
tur de nouo per hanc sui coniunctionem ad hanc
materiam de nouo reproductam; sicque quem-
admodum Deus antè perfectam corruptionem
specierum cõseruabat maiori quodam concursu
entitatem & existentiam huius quantitatis sine
vilo subiecto inhzsionis; nunc quia in posterum
ad cõseruationem huius vtriusque admittit et-
iam & hanc materiam de nouo productam;
idè minor concursus, & illi tantum simili quo
naturaliter cõseruat alia accidentia, etiam
postmodum cõseruat hanc quantitatem: qua-
re licet sit verum aliquod accidens non aliter e-
duci naturaliter dicitur subiecto, quàm ita accipien-
do suam existentiam ab illo, vt simul etiam ei
inhereat, non est tamen verum, accidens non
posse alter vniui alicui subiecto nisi persui edu-
ctionem & tali subiecto, quia eductio accidentis
propter sui dependentiam a subiecto in cõserua-
ti, & in suo permanere, insuper dicit actualis
sue entitatis extractionem ex illo, vt nomen edu-
ctio etiam denotat, quod illa actio quâ hæc
quantitas in præsenti casu ponitur in materia,
non importat.

ARTICVLVS V.

Quædam sequuntur corollaria.

PRIMUM est, explicatio illius modi, quo
etiam fit nutritio ex speciebus consecratis, ni-
mirum coinstanti quo substantia panis corrup-
peretur, si illa mansisset subsistis accidentibus,
Deum ibi reproducere primam illius materiam,
& quantitatem consecratam affectam dispo-

tionibus ad nutritionem prærequisitis ei reui-
re; tum demum reliqua succedunt naturaliter,
sicut in qualibet alia communi nutritione.

Secundum est, modus quo quis potest inebria-
ri ex speciebus vini consecratis in nimia quantita-
te sumpti, nimirum sicut substantia vini, si adhuc
esset sub illis, vi caloris naturalis resoluereetur
in vapores, & illis in cerebrum ascendentibus,
homo inebriaretur; sic etiam quia materia pri-
ma substantiæ vini reproducitur à Deo sub illis
accidentibus consecratis, & reuinitur quantitati
affectæ dispositionibus ad inebriandum requisi-
tis, fit vt pari modo vapor producatur vi caloris
naturalis, & illo ascendente in cerebrum homo
inebrietur.

Tertium est, in generatione præsentis casus
corpus Christi Domini & eius sanguinem nec
annihilari, nec corrumpi, nec conueri, seu trans-
substantiari in illam materiam de nouo produ-
ctam à Deo, sed tantum desinere esse secundum
illud suum esse substantiale reproductum quod
acceperunt per consecrationem sub speciebus
panis & vini. Et primò, quod non annihilentur,
patet, nam quod annihilatur propriè definit
per nudam, meram, & simplicem substantia-
tionem concursus Dei cõseruantis: at in præsentis
casu mera suspensio talis concursus non interue-
nit, sed vera quædam actio quâ quædam sub-
stantia generatur de nouo: nec etiam propriè cor-
rumpitur, quia in vera substantiali corruptione,
eadem materia debet esse corrupti & geniti;
tunc enim formalis tantum concursus ibi repen-
tatur: at hic non est eadem materia corporis &
sanguinis Christi Domini cum illa in qua, & ex
qua substantiæ forma educitur. Neque etiam
cotpus Christi Domini definit per aliquid quod
illud alteret; cum enim iam sit gloriosum, &
modo indiuisibile, non potest pati ab vilo agente
externo naturaliter, vt ostendimus, quod tam-
en esse necessarium. Non etiam corpus &
sanguis Christi Domini transsubstantiari in il-
lam materiam de nouo productam, quia quod
verè & propriè transsubstantiari debet desinere
vi positionis eius in quod transsubstantiatur, &
explicatum est agendo de natura transsubstantia-
tionis: sed corpus & sanguis Christi Domini in
casu præsentis difficultatis non desinunt, loquen-
do præcisè, ex vi & efficacia positionis de nouo
huius materie, quia dispositiones corruptiue
accidentium consecratorum non postulant hanc
numero materiam subterni quantitati, cui
proximè inexistunt, cum non magis sint determina-
tæ ad illam, quàm ad aliam quælibet, & hæc
illarum habitudo sit naturalis, qualis non potest
in illis esse respectu materie quæ aliquando fuit
& iam omnino desit, eo quod Deus statuit cor-
pus & sanguinem tandiu solum remansura sub
accidentibus consecratis, quandiu accidentia
potuissent naturaliter sub seipsis cõseruare pro-
priam substantiam, si illa fuisset ibi: ergo cor-
pus & sanguis Christi Domini non transsubstan-
tiantur in illam materiam, quæ de nouo pro-
ducitur quando ex corruptione accidentium fit
aliqua generatio.

Nec obstat quoddam repugnantia & impossi-
bilitas corporis & sanguinis Christi Domini ad
existendum sub iisdem accidentibus simul & se-
mel cum propria illorum substantia panis & vi-
ni non sit tantum pro tempore quo consecratio
perficitur, sed pro sequenti etiam tempore, qua-
tenus Eucharistia est sacramentum permanentis,

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

I. & in tali suo esse importat exclusionem totius substantiæ panis & vini à seipso. Hoc, inquam, non obstat, nam ita importat illam etiam pro toto sequenti tempore suæ durationis, ut tamen hæc eius permanetia sit determinata ex prædicta Dei voluntate ad durationem illam, quæ hæc accidentia possent naturaliter suam substantiam, si illis subesset, conferuare; quare cum hæc materia de nouo reproductione habeat se per accidens ad illorum corruptionem (quia per illam non causatur in aliquo genere causæ) sit ut corpus & sanguis Christi Domini non possint dici in illam transubstantiari.

Quartum est, quia corpus & sanguis Christi Domini tandiu manent sub speciebus consecratis quandiu illæ manent integre, & possent naturaliter consecraturæ propriam substantiam, si continget mures aut aliquid aliud animal rodere, vel etiam comedere, vel bibere species consecratis, simul etiam tale animal comedere & bibere corpus & sanguinem Christi Domini, non quidem sacramentaliter (quia est incapax cognitionis, quæ per signum externum ducatur in cognitionem corporis & sanguinis Christi Domini, tanquam rei ibi contentæ) sed tamen realiter, nam omnia & singula ad veram comestionem & bibitionem requisita, & quæ in nostra (ut est duntaxat realis) ibi reperiuntur: & corpus & sanguis Christi Domini tandiu ibi sunt sub speciebus consecratis, quandiu illæ non sunt corruptæ, etiam ubicumque existant, siue in ore, gutture, aut stomacho mris, vel alterius animalis: neque tamen propter eam (cum sint modo impassibili, nec ab illo naturali agente corporeo pati possint) realiter & in seipsis sordidantur, quare glossa capituli *Tribus gradibus*, de consecr. dist. 1. fallitur quando ad hanc particulam istius capituli *Miseri*, ait illas non descendere in stomachum, & quædam ceteris teruntur; tam cito corpus Christi Domini rapin calum: nam sicut corpus Christi Domini non ponitur sub speciebus consecratis per verum aliquem & propriè dictum sui descensum de cælis, sed per transubstantiationem & veram reproductionem sui esse substantialis; ita etiam non definit esse ibi per verum aliquem sui ascensum in cælum; & sicut verè & propriè comedimus & bibimus corpus & sanguinem Christi Domini iuxta eius verbum apud S. Ioannem cap. 6. & vera & propriè dicta comestio & bibitio consistit in reali trahitione cibi & potus ab ore ad stomachum facta vitaliter per comedentem & bibentem; sic etiam corpus & sanguis Christi Domini debent à nobis trahi, & simul cum speciebus consecratis descendere ad stomachum comedentis & bibentis, iuxta modum à nobis superius explicatum, ibique tandiu manere quandiu species ibi manent incorruptæ: vnde in noua editione Decreti facta iussu Gregorii XIII. & hic locus Glossæ ibi ad marginem est correctus.

ARTICVLVS VI.

Virum species sacramentales & corpus Christi sub illis existens frangantur, & quomodo.

OMNES conueniunt species sacramentales frangi, & Concilium Tridentinum id habet sessione 13. & colligitur ex capite primo prioris ad Corinthios.

A. Difficultas tantum est, an corpus Christi Domini dicatur in hoc sacramento frangi, & quomodo. Pro cuius explicatione sit illa

Propositio, *Corpus Christi Domini non dicitur verè & propriè frangi, dentibus conterì, & alia eiusmodi pati etiam per accidens, sed tantum per aliquam metaphoricam locutionem, & denominationem extrinsecam.* Ita S. Thomas art. 7. præsentis questionis.

Prior pars probatur, quia ut eiusmodi denominationes propriè dicantur per accidens de corpore Christi Domini ratione specierum, oportet ut saltem secundario illa in quibus, & à quibus eiusmodi denominationes fundantur & sunt, fierent circa corpus Christi Domini, ut patet ex dictis de motu: & in præsentis casu diuisio partium, quam fractio importat, & à qua aliquid dicitur frangi, non attingit vllò modo corpus Christi Domini, nequidem per accidens, quia licet species frangantur, attamen corpus Christi Domini non ponitur membratim per eiusmodi fractionem sub qualibet parte, sed est totum in toto, & totum in qualibet parte; nec potest pati ab aliquo agente extrinseco, cum sit modo indiuisibili, ut patet ex dictis: ergo corpus Christi Domini nequidem per accidens potest frangi & conterì dentibus, licet propriè comedatur, quia contritio cibi non est de essentia comestionis, aliis enim infantes & senes edentuli non dicerentur propriè comedere, quod est contra experientiam, & sensum communem.

Neque his obstat quoddam substantia panis, si ibi esset, frangeretur & diuideretur simul cum speciebus; corpus verò Christi Domini sit loco huius substantiæ panis, excepta sustentatione; nam suprà animaduertimus hanc esse disparem conditionem corporis & sanguinis Christi Domini, à substantia panis & vini, quod vi verborum formæ non ponantur secundum aliquot sui partes sub vna vel pluribus partibus specierum, & secundum alias sub aliis, sed totum corpus poni modo indiuisibili in quolibet etiam indiuisibili inexistenti suo toti, quia sub illo substantia panis quoad suam essentiam & substantiam verè erat, cum sit aliquid homogeneum: ideoque quamuis substantia panis, si ibi adesset, frangeretur & propriè diuideretur ad diuisionem suorum accidentium, non tamen corpus Christi Domini existens sub speciebus consecratis.

Secunda pars propositionis probatur: quæcumque exercentur circa aliquod adiacens alteri, aut circa id quod est aliquo modo coniunctum alteri, licet loquendo propriè, conueniant tantum adiacenti & coniuncto circa quod exercentur; attamen solent per quandam loquendi modum metaphoricum, vel per quandam extrinsecam denominationem tribui etiam rei quæ est cum illo adiacente, ut patet ex eo quoddam mulier quæ tantum tetigit simbriam vestimenti Christi Domini dicitur in Euangelio *Christum tetigisse*: atqui fractio, contactus, attritio, & cætera eiusmodi sunt propriè circa species sacramentales, quæ adiacent corpori Christi Domini, & illud velant; cum enim sint extensæ, continuæ, & habeant partes extra partes cum extensione locali, possunt propriè diuidi, frangi & conterì dentibus: ergo fractio, diuisio, contactus, attritio, & cætera eiusmodi dicuntur metaphoricè, & per denominationem extrinsecam de corpore Christi Domini.

Atque hoc modo sunt intelligendi Patres.

- I. Scripturæ, & Canon *Ego Berengarius*; de consecr. dist. 2. quando corpus Christi Domini dicitur *eri, frangi*, & hæc dicuntur à Patribus de corpore Christi Domini *ad maiorem affectionem rebus præsentie* corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis, vt patet ex confessione Berengarii citato Can. *Ego Berengarius*, nam quia ille suâ heresi contenderat corpus Christi Domini non esse secundum rei veritatem in sacramento, sed tantum in signo. seu quoad sui significationem: ided hæc suâ fidei professione ita hanc abiurat heresim, vt ad euitandum dolum illum quo posset dicere *fractionem* & his similia contingere in nudo signo sacramentali, id est, destruito veritate corporis & sanguinis Christi Domini sub se realiter existentibus: ided, inquam, additum fuit non *solum sacramentum*, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse, & *sensualiter non solum in sacramento, sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri.*

Ceterum quis diximus supra ex omnibus & singulis indiuisibilibus præsentibus quas corpus & sanguis Christi Domini habent in tota formula consecrata, vnam aliquam totalem componi: ided corpus & sanguis Christi Domini possunt per comparisonem ad illam verè & propriè dici *frangi & diuidi in seipsis* ad diuisionem & fractionem specierum consecrarum, non quod vnam sui partem habeant sub vna parte speciei consecratæ à suo toto diuise; hoc enim est falsum (quia sunt tota sub qualibet parte, & quolibet indiuisibili, etiam factâ speciei separatione, vt docuimus) sed hoc sensu quod illa totalis eorum existentia sub speciebus consecratis ita diuidatur per fractionem specierum, vt non tantum quot sunt partes, sed & quot sunt indiuisibilia specierum eiusmodi, tot sint particulares existentie, & substantiales corporis & sanguinis Christi Domini præsentie, quæ ante fractionem specierum componebant istam totalem; post illam verò singula seorsum important totum corpus & sanguinem Christi Domini per inodum cibi & potus: iuxta quam explicationem quando in primitiua Ecclesia vnus tantum magnus & integer panis consecrabatur in vsum & sacram communionem magnæ multitudinis fidelium, & post consecrationem diuidebatur in plures partes, tunc corpus Christi Domini rectè, propriè, & absque figurata vel metaphorica locutione dicebatur *frangi*; & iuxta hunc sensum illud primæ ad Corinthios decimo potest intelligi.

- III. *Panis quem frangimus nonne participatio corporis Domini est;* nam Apostolus ibi per panem intelligit corpus Christi Domini existens sub speciebus consecratis, quod omnes fideles vnum & idem numero accipiunt in sacra communione, quippe statim subiungit, *omnes de vno pane participamus*, nimirum corpore Christi Domini.

ARTICVLVS VII.

Utrum aliquis liquor possit vino consecrato commisceri.

SIT prima propositio. *Potest aliquis liquor misceri vino consecrato.* Probat, ad mixtionem hæc requiruntur, diuisio coniunctissimarum vtriusque liquoris partium, mixta alio & passio vtriusque, & vtriusque miscibilis conuersus

in vnum & eundem locum, vt Physici docent libro primo de generatione: at hæc omnia possunt fieri in speciebus sacramentalibus, quia habent quantitatem cum extensione locali, possunt diuidi, & cum remaneant in eadem vi & efficacia agendi & patiendi post consecrationem in qua erant antè illam, vt ostendimus, poterunt agere & pati: ergo & alius liquor illis commisceri.

Notandum tamen est, hanc mixtionem fieri in solis speciebus, non autem in corpore Christi Domini, cum physicus contactus, item & diuisio requirantur ad illam, quæ non possunt fieri circa corpus Christi Domini, vel eius sanguinem, vt patet ex dictis; vnde hæc commixtio tribuitur tantum corpori & sanguini Christi Domini, per quandam denominationem extrinsecam; ratio est, quod pacto illud Canonis Missæ intelligitur, *Hæc commixtio & confectio corporis & sanguinis Christi Domini fiat accipientibus nobis in vitam eternam* nisi velimus nomen hoc, mixtio accipere (vt loquitur aliquando) pro sola positione plurium rerum eam diuersarum in eodem loco absque illarum diuisione, vt cibi gratiâ, quando plures monete argentæ cum aureis reponuntur in eodem loco, seu bursa, dicuntur inter se misceri; sic enim vlturpando nomen hoc, *mixtio*, prædicta verba Canonis Missæ significabunt propriè mixtionem corporis & sanguinis Christi Domini, quatenus ponuntur in eodem calice.

Quæres, an per mixtionem nostrâ propositione explicatam corpus & sanguis Christi Domini desinant esse sub speciebus, vel si non desinant per quamlibet mixtionem, an liquor ille conuersus in vinum sit sanguis Christi Domini. Secundò quæres, si vnica gutta vini consecrati proiciatur in dolum vini non consecrati, vtrum gutta illa remaneat consecrata, vel totum dolum redat consecratum tandem quid sit faciendum de isto dolo.

Vt his respondeamus, notandum est, duplicem distinguimixtionem: vnam *perfectam*, quando nimirum liquores ita permiscentur inuicem, diuiduntur, aguntque contra se inuicem, vt vnum miscibilium corrumpatur substantialiter ab alio, vel aliquid tertium ab illis nascatur. Alteram esse *imperfectam*, quando scilicet aliqui liquores ita permiscuntur, vt tamen ex eiusmodi permutatione & alteratione non se quatur corruptie substantie. Hoc posito sit.

Secunda propositio. *Quando liquores miscentur inter se perfectâ mixtione, tunc Christi Domini corpus & eius sanguis desinant esse sub speciebus vini consecrati.* Propositio patet ex præcedentibus, nam tandem Christi Domini corpus & sanguis remanent sub accidentibus consecratis, quando hæc manent integra, & sub se possent conservare substantiam panis & vini; e contra desinunt existere sub accidentibus consecratis vbi & quando illa ita corrumpuntur, vt non possent amplius conservare sub se propriam substantiam; atque quando sit perfecta mixtio vini cum alio liquore, corrumpuntur eius accidentia, ita vt non possint amplius conservare sub se propriam substantiam, aliâ non esset perfecta mixtio: igitur & tunc dum sit hæc mixtio cum speciebus vini & aliquo alio liquore corpus & sanguis Christi Domini desinunt ibi esse.

Tertia propositio. *Quando liquor eiusdem speciei nondum consecratus admiscetur vino consecrato,*

I. corpus & sanguis Christi Domini non desinunt esse sub speciebus consecratis. Hæc propositio similiter patet ex præcedentibus, nam quæ sunt eiusdem speciei sunt etiam sibi inuicem similia in qualitatibus activis sibi propriis, & proinde cum simile non agat in sibi similia actione destructiva, neutrum substantialiter alterabitur, sed retinebit suam formam & substantiam: atqui iuxta hanc propositionem liquor qui admiscetur vino consecrato supponitur esse eiusdem speciei cum illo: igitur unus illorum non destruet alterum, & proinde sicut si propria substantia vini adesset ibi cum vino illo consecrato, adhuc non obstante istâ admixtione consecraretur sub istis accidentibus; sic etiam & Christi Domini corpus & sanguis remanebunt sub istis accidentibus vini consecrati. Confirmatur, si corpus & sanguis Christi Domini desinerent esse ad istam mixtionem, sequeretur ad admixtionem duorum calicum consecratorum etiam Christi Domini sanguinem desinere, quod est absurdum; nam non est dubium quin sæpe ob populi multitudinem oportuerit infundere vinum consecratum ex maiori vase in minus illo primitivæ Ecclesiæ tempore, quo laici communicabant sub utraque specie, & tamen tunc sanguis Christi Domini non desinebat esse, id enim dici non potest, quia tunc Ecclesia fuisset decepta, quod non est admitendum.

II. Obiicies ex Aristotele libro 1. de generatione capite 10. textu 84. 85. accidentia non posse misceri inter se. Respondetur, Aristotelem loqui de accidentibus naturali suæ conditioni relictis; nam ut Conimbricenses ibi rectè animadvertunt, quæ misceretur debent esse eiusmodi, ut per se valeant coherere, quod accidentibus isto modo consideratis non competit; sed quia in sacramento Eucharistiæ accidentia habent ut existant sine illo substantiali subiecto inhaerentis, idcirco hoc miraculo posito, possunt naturaliter misceri; & licet per eiusmodi admixtionem vini non consecrati ad species consecratas aliquid continuum fiat ex speciebus inter se continuatis, & sic aliquid tertium exurgat; item sequatur id quod additur, habuisse rationem alicuius totius ante hanc admixtionem, nunc factâ admixtione sortiri conditionem partis, sicut quando duæ aquæ ita iunguntur inter se ut ex illis vna tantum fiat, quia tamen existentia corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis sequitur conditionem entitativam panis & vini cui succedunt sub eius accidentibus, fit ut quoniam in tali composito sic resultante eadem numero substantia possit naturaliter conservari sub accidentibus consecratis, sibi remansisset, etiam remaneat Christi Domini corpus & sanguis sub integris accidentibus tali substantiæ correspondentibus, licet non repertiar sub accidentibus alteri vino consecrato correspondentibus etiam vritis: neque hæc accidentia consecrata impediunt hanc compositionem facere, eo quod careant suâ actuali inherentiâ in subiecto substantiali, quam habent accidentia vini non consecrati illis admixti; nam accidentia consecrata semper retinent aptitudinem ad totum aliquid continuandum cum simili quod eis adiungitur, cum ut sic semper sint eiusdem virtutis ac ante consecrationem; & proinde quemadmodum tunc facerent tantum continuationem in quantitate, ita etiam & nunc; nec coniungunt Christi Domini corpus & sanguinem cum substantia panis, ita ut

A ex hac veraque substantia vnum quoddam tertium substantialiter compositum exurgat; nam sanguis & corpus Christi Domini non sunt apti componere vnum aliquid ens cum eiusmodi substantia liquoris tunc admixti.

ARTICVLVS VIII.

Solvitur dubium.

QVÆRES, quid si vinum album non consecratur admiscetur vino rubro consecrato, vel Hispaniense Gallico, an tunc sanguis Christi Domini remaneat sub speciebus consecratis.

Respondetur, hæc in parte vnicuique sentiendum esse conformiter ad distinctionem quam constituit inter ista vina; nam si velit ea distinguere specie, tunc dicendum est, sanguinem Christi Domini desinere ibi esse, quia tunc debilius conuectur in fortius, vel si vinum admixtum sit æqualis virtutis cum consecrato, tunc ex mutua utriusque actione aliquid tertium generabitur: si autem velit ista vina esse eiusdem speciei, tunc est dicendum sanguinem Christi Domini non desinere esse ibi: an autem ista vina specie distinguantur, necne, pertinet ad Physicos aut Medicos inuestigare.

Dices contra primam partem huius responsionis: sanguis Christi Domini succedit per transubstantiationem vino sub eius speciebus, non ut vinum istud est album, vel rubrum, huius vel alterius speciei, sed ut in genere est vinum: atqui in tali admixtione quod vinum album non consecratum admiscetur alteri vino consecrato alterius omnino speciei, ratio generica vini remanet, quia hæc repetitur in quolibet sua specie: igitur sanguis Christi Domini debet in tali admixtione remanere sub istis accidentibus vini albi non consecrati.

Confirmatur, sanguis Christi Domini est sub speciebus vini consecrati, quandiu illæ remanent species vini propriæ dicti & vitigenæ: atqui quando vinum album non consecratum specie distinctum à rubro consecrato, ita immiscetur ei, ut illud substantialiter corrumpat, species illæ vini albi semper remanent species vini genericæ sumpti: igitur & sanguis Christi Domini, factâ tali admixtione, remanebit sub accidentibus istius vini albi.

Respondetur, successionem sanguinis Christi Domini ad substantiam vini sub eius accidentibus faciendam per transubstantiationem, posse duobus modis considerari: vno prædicto quoad actum primum, seu quoad vim & efficaciam transubstantiationis in actu primo consecratam. Deinde illam eandem posse considerari in actu exercito, & secundum quod talis successio fit reipsâ per actuale consecrationem materię & transubstantiationem hęc & nunc reductam ad proximum. Si hæc successio consideretur priori modo, Respondetur quemadmodum Christus Dominus instituendo alteram partem materię huius sacramenti, nimirum calicis, pro illa instituit illud omne quod loquendo propriè est vinum vitigenum, non determinando rubrum vel album, huius vel istius speciei vel regionis: sic etiam iuxta hanc considerationem sanguis Christi Domini succedit vino, seu, ut melius & congruentius loquamur, est aptus succedere per transubstantiationem substantiæ vini, ut vinum est, & realiter permanere sub eius acci-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. dentibus, quandiu illa remanent integra; non autem duntaxat vt est album vel rubrum, huius vel istius speciei, aliàs Christus Dominus determinasset hanc materiam in specie, & non tantum in genere; cuius contrarium docuimus agendo de materia huius sacramenti: si verò hæc successio per transubstantiationem faciendâ consideretur posteriori modo, seu in *altu exercito*, & vt reipsâ hic & nunc ad praxim reducitur, secundum quam rationem in presenti difficultate illam consideramus, falsum esse sanguinem Christi Domini per consecrationem, seu transubstantiationem succedere tantum vino, vt duntaxat est vinum in genere, & sub eius accidentibus vt sic consideratis, de facto poni per consecrationem, & remanere sub accidentibus consecratis: Primum, quia hæc actualis successio sanguinis Christi Domini ad vinum fit eo modo in *altu exercito* per actuali in consecrationem & transubstantiationem; & similiter posito sanguinis Christi Domini sub accidentibus vini, quod denotatur per verba formæ consecrandi calicem vt applicantur in *altu exercito* cum debita intentione & aliis conditionibus requisitis: atqui hæc verba formæ calicis consecrandi dum proferuntur *significatiue* debito modo supra debitam materiam, ita *significent prædicti* sanguinem Christi Domini poni realiter ibi præsentem sub speciebus vini, vt denotent hoc & istud vinum in particulari, existens hic & nunc, sub his & istis accidentibus, quæ percipiuntur, transubstantiari de facto in sanguinem Christi Domini, nam particula, *hic calix*, est terminus singularis, seu etiam particularis demonstratiuus rei particularis & singularis ad sensum: & in ista forma sic demonstrat suum substantium, scilicet sanguinem, Christi Domini, vt tamen illum demonstrat vt terminum in quem illa particularis substantia vini quæ continebatur sub particulis istis accidentibus, transubstantiatur hic & nunc, vt patet ex dictis de transubstantiatione, & potest intelligi etiam ex dictis de sensibilibus & præsentia sufficienti requisita in materia huius sacramenti: igitur sanguis Christi Domini per transubstantiationem succedit vino quod erat sub accidentibus consecratis, non simpliciter & præcisè, vt est vinum in genere, sed vt est hoc & istud vinum in particulari.

II. Secundò, omnis actio quatenus exercetur, tendit ad aliquod singulare, & versatur circa aliquod particulare quia particulare; sic enim omnes eiusmodi actiones sunt tam ex parte principij effectiui, quam ex parte termini singularium: atqui consecratio, seu etiam transubstantiatio spectata in actu exercito, est actio quæ in praxi exercetur: ergo sicut consecratio calicis dominici, seu transubstantiatio vini considerata tantum *pene & sicut efficaciam*, & quoad actum primum, est ad illud transubstantiandum quod verè & propriè est vinum vigenicum, & quod verè & propriè participat rationem vini; sic etiam hæc consecratio particularis huius numero calicis considerata in *altu secundo*, seu exercito est ad transubstantiandum hoc vinum particulare quod continetur in hoc calice, & sub his & istis accidentibus.

III. Tertiò refellitur prædicta obiectio: tandiu corpus & sanguis Christi Domini remanent in Eucharistia sub speciebus consecratis, quandiu accidentia illa consecrata sic remanent, vt possent naturaliter propriam suam substantiam consecrare, si esset ibi: at in præsentia casu quo vinum non

A consecratum specie distinctum admiscetur consecrato, illud quod est non consecratum ita corrumpit accidentia consecrata secundum propriam & indiuiduam suam entitatem, vt ex illis aliud aliquid specie distinctum à consecrato generetur: item accidentia consecrata non possunt sub seipsis conseruare naturaliter propriam substantiam vini, quia corrumpuntur entitati; propria verò substantia corrumpitur ad corruptionem propriorum accidentium: tum etiam quia dux formæ diuersæ speciei, eiusdem tamen generis non possunt simul & semel etiam successiue coexistere vnum aliquid idem indiuiduum, & contineri sub istdem omnino inuariatis accidentibus propriis, quod tamen hic debet fieri.

B Tandem, ad hoc vt sanguis Christi Domini reperitur sub aliquibus accidentibus in Eucharistia, verba formæ consecratorie debuerunt pronuntiare *significatiue* à Sacerdote, debito modo supra propriam materiam & propriam substantiam vini sub cuius accidentibus sanguis Christi Domini dicitur esse, & hæc materia debuit in illud transubstantiari vi verborum formæ suprà illam prolata: at verba formæ consecratorie non fuerunt prolata *significatiue* supra hoc vinum per mixtionem illam perfectam de nouo generatum; nam quando facta est consecratio vinum illud nondum erat admixtum calici, nec post eius admixtionem & conuersionem vini consecrati in seipsum forma consecrandi est per Sacerdotem supra illud repetita: igitur vinum istud ita remanet, vt tamen sanguis Christi Domini desinit esse ibi.

C Atque ex his solutio patet ad fundamenta prædictæ obiedionis: ad primam, Maiorem esse falsam de successione sanguinis Christi Domini ad substantiam vini, vt hæc successio consideratur in *altu exercito*, hic & nunc facta per hanc & istam consecrationem & transubstantiationem.

D Ad confirmationem similiter responderetur, Maiorem eius esse falsam, quia tandiu solum Christi Domini sanguis remanet in calice consecrato, quandiu propria tantum accidentia vini consecrati remanent integra, non autem quando corruptis propriis accidentibus sola communia remanent: at in præsentia casu accidentia propria huius numero vini sunt *entitatiue* corrupta.

Similiter ex dictis soluitur hæc aliorum obiectio, quæ (supposito quòd duo vina specie distincta simul & semel intra eundem calicem consecrata fuerint; accidentia tamen, illorum consecratione iam peractâ, agant in se inuicem, & quæ sunt potentiores conuertant aliquid debilius, vel etiam totum illud in substantiam proprii vini) vult, non obstante hac corruptione accidentium debilioris vini, sanguinem Christi Domini antea consecratum remanere sub illis. Est autem obiectio eiusmodi, sanguis Christi Domini continetur sub speciebus quandiu per verba formæ significatur esse, & durare: sed sensus verborum formæ consecrandi calicem est, sanguinem esse tandiu substantiam illius poculi seu calicis qui tunc consecratur, quandiu manet moraliter idem poculû, & tandiu sanguinem Christi Domini esse sub accidentibus consecratis, quâdiu illa moraliter manent eadem: in præsentia autem suppositione calix ille consecratus & singularis eius accidentia manent moraliter eadem, quia non variantur in ordine ad vsus humanos; nam admixtio vini speciei diuersi alio intra eundem calicem non

I. efficit ut desinat esse potus vini; si quis enim diceret de aliquo poculo *hoc est vinum*, sufficeret ad veritatem huius suæ propositionis, quod tamen dicitur vinum, quando accidentia illa non alterantur ad aliam formam quæ non sit forma vini: ergo cum per consecrationem sanguis Christi Domini succedat loco vini, tandiu continentia sanguinis Christi Domini remanebit in præsentis casu sub accidentibus contenti in calice, quando forma vini remansisset; & proinde cum tunc accidentia vini potentioris iam consecrati possint tantum conuertere accidentia debilioris etiam consecrati in aliquid quod sit formaliter vinum, seu in formam vini, sanguis Christi Domini adhuc remanebit sub istis accidentibus vini debilioris consecrati, non obstantibus substantiali illorum corruptione per accidentia consecrata vini potentioris.

II. Hæc, inquam, obiectio soluitur ex illa duplici consideratione practica significationis verborum formæ; nam maior huius obiectio est tantum vera de exercitio sanguinis Christi Domini *ut in actu exercitio significata* per verba formæ, quia procedit de actuali consecratione, & ex consequenti Minor huius eiusdem obiectiois, ut faciat ad propositum, debet similiter procedere de illa, quod tamen in suppositione præsentis obiectiois non habet locum; licet enim sensus verborum formæ consecrandi calicem *in altiprimo*, sit significare practice, seu ponere sanguinem Christi Domini sub omnibus accidentibus sub quibus est forma veri vini vitiginei, & illum sub istis accidentibus consecrare quandiu hæc posset formam veri vini consecrare sub seipsis; ubi tamen hæc practica verborum formæ calicis significatio applicatur *reipsa* huic & isti calici consecrando, tunc quia tantum præsentis vini applicatur intra calicem contento secundum quod subest præsentibus accidentibus, quibus tamen vinum aliud postea conuertendum nondum subest de facto, sit vt licet in casu obiectiois vtrumque vinum, ante consecrationem calicis infusum, consecratur, & sub se contineat vetè & realiter sanguinem Christi Domini; ubi tamen consecratione iam peracta accidentia vini consecrati potentioris ita corruerunt propria accidentia vini consecrati debilioris, ut propriam formam vini, si mansisset, non potuissent naturaliter consecrare, sanguis Christi Domini desinat esse sub illis; & hæc accidentia incipiant habere sub se aliam numero formam substantialem vini eiusdem speciei cum ea forma vini quæ fuit accidentium potentioris vini consecrati: quod confirmatur amplius ex absurdo quod sequitur tunc illorum opinione; nam supponunt in tali casu dari actionem accidentium consecrati vini potentioris in accidentia vini etiam consecrati debilioris, & ex consequenti ad perfectam illorum alterationem & corruptionem, debent necessario admittere productionem formæ vini de nouo, quæ si ponatur, nec ad illius positionem sanguis Christi Domini desinat esse sub accidentibus sic alteratis, oportebit illi simul & semel habere sub se & sanguinem Christi Domini, & prædictam vini formam de nouo productam, quod est absurdum: ergo ut hoc absurdum vite-

A mus dicendum est, ad productionem istius forme vini de nouo per tantam alterationem accidentium, sanguinem Christi Domini desinare esse sub istis accidentibus antea consecratis.

Neque quicquam facit ad rem præsentem quod hæc obiectio ait, *Calicem in casu huius obiectiois moraliter, in ordine ad usum humanum, non variari*; nam quando materia sacramentorum sunt à Christo Domino determinatæ secundum physicam rationem (quomodo Christus Dominus determinauit panem & vinum pro sacramento Eucharistie) moralis hominum æstimatione, quæcumque illa sit, non potest efficere ut quod caret tali entitate physica sit apta talis sacramenti materie, cum solus Christus eiusmodi materias per seipsum determinauerit; & quæ supra diximus de aqua vino consecrando admixta, nondum tamen quando fit consecratio, conuerfa in vinum ad quæst. 74. disput. 5. præsertim artic. 4. & 7. faciunt ad solutionem præsentis difficultatis. Adde quod quando homines consent tale poculum vini esse idem moraliter, non id intelligunt de identitate numerica, vel etiam specifica, sed tantum de generica, secundum rationem communis potus hominum, cum tamen forma verborum calicis consecrandi spectata in actu exercitio determinet & demonstret hoc numero vinum; si quis enim vino iam consecrato admisceat aliud eiusdem speciei, accidentia huius vini de nouo admixti non continebunt sub se sanguinem Christi Domini, cum propriam retineant substantiam, & cum sanguis Christi Domini non ponatur, nisi debita prolotione verborum formæ, formæ autem prolato ante hanc admixtionem non fuerit supra vinum istud facta, nec post illam repetatur, nullo modo hæc accidentia vini postea admixti accipient sub se verum & reale Christi Domini sanguinem, & tamen secundum morale æstimationem hominum sunt magis idem vinum: ergo pari iure accidentia vini specie distincta vino consecrato admixti, tali admixtione substantie sui vini conuerfa in vinum eiusdem speciei cum consecrato non obtinebunt ut sanguinem Christi Domini sub se contineant, quin potius si vinum illud quod consecrato admisceatur, sit fortius & alterius speciei à consecrato, efficiet ut sanguis Christi Domini desinat esse sub accidentibus alterius vini antea consecrati.

Neque etiam facit contra hanc doctrinam quod Rubricæ Missalis nullam faciant prohibitionem assumendi vinum robustum, seu specie distinctum à consecrato in prima purificatione calicis faciendæ, ne species consecratæ adhuc in calice remanentes corrumpanur. Hoc, inquam, non facit contra nos: Primum, quia hæc ablutio semper desumitur ex eodem vase, & proinde ex eodem vino cum priori, quod pro consecrando calice fuit desumptum. Deinde, esto hæc ablutio fiat ex vino generosiori, & distinctæ speciei à consecrato, quia tamen hæc corruptio non potest fieri intra tempus illud quod effluit ab ista infusione vini in calicem, vsque ad eius hauriunt, vt pote nimium breue, quemadmodum ipsa praxis docet, non fuit necesse monitum aliquod speciale poni pro hac re in ipso Missali.

AD QVÆSTIONEM LXXVIII.

De forma sacramenti Eucharistia.

DISPVATIO I.

De institutione forme sacramenti Eucharistia.

ARTICVLVS PRIMVS.

- II. *Verum Christus Dominus sit vsus aliquâ formâ in consecratione sui corporis & sanguinis.*

CRVM est ad questionem 74. sancti Thomæ de huius sacramenti materia, nunc de illius forma cum eodem sancto nobis est agendum: & quoniam Christus Dominus præcepit vt cum imitaremur in consecranda Eucharistia, faciendo quod ipse fecit cap. 26. S. Matthæi, 22. S. Lucae, 22. S. Marci, & primæ ad Corinthios 11. idèdè imprimis videndum est quâ formâ sit vsus, vt postea deducamus quâ formâ nobis sit vtendum in consecrando hoc sacramentum.

III.

Prima sententia est, Christum Dominum nullâ verborum formâ fuisse vsum, sed solum virtute diuinâ. seu per suam potestatem excellentiâ consecrâsse panem & vinum in corpus suum & sanguinem. Innocent. III. libro 4. de mysterio Missæ cap. 6. Armacanus lib. 5. questionum Armenicarum cap. 5. iudicant hanc opinionem probabilem. Catharinus opusculo hac de re edito eam putat veram & tueri.

Secunda sententia est, Christum Dominum fuisse quidem vsum aliquibus verbis, scilicet aliquâ oratione & benedictione, non autem his verbis quibus nunc consecramus; verba autem illa quibus consecrauit & benedixit esse nobis ignota; sic Erasmus in caput 14. S. Marci, & inter recentiores hæreticos Anthonius de Dominis libro 5. de Republica Ecclesiastica cap. 6. num. 5. & seqq.

IV.

Tertia sententia (cuius meministis S. Thomas 3. parte quæst. 78. art. 1.) est Christum Dominum consecrâsse iisdem verbis quibus & nos consecramus, sed bis ea protulisse, semel secretò ad consecrationem quando consecrauit, & iterum publicè ad instructionem Apostolorum, quando postea dedit illis corpus suum & sanguinem.

Verum sit nostra propositio. Christus Dominus consecrauit iisdem verbis, semel tantum prolatis, quibus solemus consecrare, scilicet, *Hoc est corpus meum: &, Hic est calix sanguinis mei.* Ita omnes Scholastici ad cit. quæst. 78. S. Thomæ, & distind. 11. 4. sent. Dux sunt partes. Prior, Christum Dominum consecrâsse iisdem verbis quibus consecramus. Posterior, Christum Dominum semel tantum protulisse ea verba quibus consecramus.

Prior pars probatur primò ex Euangelistis suprà, qui omnes agendo de institutione Eucharistia,

stiz, & prima consecratione facta per Christum Dominum, dicunt eum vsurpasse verba illa quibus nunc consecramus, & ea diligenter notant.

Confirmatur ex eo quòd Christus Dominus præcepit vt Apostoli & eorum successores in sacerdotio faciant quod ipse fecit ibi, id est vt consecrent eodem modo quo ipse consecrauit: ergo cum Euangelistæ nullum alium modum ibi referant, quo Christus Dominus consecrauerit, quàm dicendo, *Hoc est corpus meum, &, Hic est calix sanguinis mei,* denotant se simul etiam referre verba quibus Christus ipse consecrauit.

Confirmatur ampliùs, quia aliis sequeretur Ecclesiam, consecrando per ista verba, non seruare hoc præceptum à Christo Domino impostum, *Hoc facite,* quod est absurdum.

Probatur secundo ex Concilio Trident. sess. 13. cap. 1. dum ait Christum Dominum tunc instituisse hoc sacramentum, quando Apostolus instituit est discretis verbis, *se suum corpus & sanguinem illis præbere:* nam illud habuit rationem formæ respectu Eucharistia à Christo Domino consecrata, quo formaliter instituit sacramentum Eucharistia, quia non alio modo Christus Dominus instituit hoc sacramentum, quàm faciendo illud, vt Euangelistæ & Apostolus significant locis citatis: atqui Christus Dominus instituit formaliter sacramentum Eucharistia per hæc verba, *Hoc est corpus meum, Hic est calix sanguinis mei,* quia iuxta Tridentinum suprà, instituit illud quando testatus est Apostolis se illis dare suum corpus & sanguinem; hoc autem præstitit illis verbis, *Hoc est corpus meum, &, Hic est calix sanguinis mei:* igitur hæc verba habuerunt rationem formæ respectu Eucharistia à Christo Domino consecrata.

Probatur tertio: illud fuit forma consecrandi quando Christus Dominus primum consecrauit, quo conuersio totius substantia panis & vini intelligitur tunc fuisse facta in corpus & sanguinem Christi Dominus, quia forma est quæ dat esse rei, & eo ipso quo corpus & sanguis Christi Domini ponitur sub speciebus panis & vini, sacramentum Eucharistia formaliter conficitur: atqui ex Trident. sess. cit. cap. 4. quando Christus Dominus primum consecrauit, tunc intelligitur facta conuersio totius substantia panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini illis verbis, *Hoc est corpus meum, &, Hic est calix sanguinis mei:* nam Concilium ibi colligit prædictam conuersionem fuisse factam ex eiuſmodi prolatione verborum facta per Christum, & ex eorum veritate: igitur prædicta formula verborum verè fuit forma quâ Christus Dominus primum consecrauit.

Probatur tandem ex Patribus, qui discretè docent Christum Dominum in consecrando, seu conseciendo hoc sacramentum fuisse vsum prædictis verbis, Tertulliano libro 4. in Marcionem cap. 40. sic dicente, *Acceptum panem & distributum discipulis, corpus suum illum fecit.* Hoc est corpus meum, dicendo. S. Cypriano sermone de Cæna Domini dum paulò post principium ita ait, *Ex quo à Domino dictum est, hæc est caro mea, hic est sanguis meus, quotiescumque his verbis & hac fide actum est, panis iste supersubstantialis, & calix sollemni benedictione sacrauit ad totius hominis vitam salutemque profuit.* Vbi dux illæ particulæ sunt notandæ, *ex quo, & quotiescumque,* nam denotant verba ista ubi & quotiescumque fuerunt debite prolata, perfecisse hoc sa-

I. cramentum: ergo cum Christus Dominus in vltima Cœna protulerit illa insinuando Eucharistia, vt Euangelistæ & Apostolus supra expressè habent, perfectis istis verbis hoc sacramentum. Et quod hic sit sensus S. Cyrri. ibi patet, quia docet tunc Christum Dominum dicendo ista verba impleuisse quod erat præfiguratum per sacrificium Melchisedecis; & tam ibidem epist. 63. expressè docet sacrificium Melchisedecis fuisse figurâ sacramenti & sacrificii Eucharistia. Item ex S. Chrysost. homil. 83. in S. Matth. qui agens de identitate nostri sacrificij cum sacrificio per Christum Dominum oblato in vltima Cœna, inter alia dicit, *illud esse idem, quia eadem sunt verba que Sacerdos sacrificando nunc pronuntiant, & que Christus Dominus consecrans, loquutus est.* Plura alia testimonia probare te videri possunt apud Sanctes. repet. 7. cap. 5. sicut & videri potest cap. Cùm Marti, de celebr. Miss. vbi Innocent. 3. docet nostram conclusionem, & tacite reuocat quod, tantum prius Doctor, iudicat probabile loco in prima sententia relato.

Posterior pars probatur; nam contraria sententia nullum habet fundamentum siue in sacris Litteris, siue in traditione Patrum, siue in ipsa ratione congruentiæ. Non in sacris Litteris, dum enim illæ agunt de consecratione Eucharistia facta per Christum Dominum, meminerunt vnus duntaxat prolationis istorum verborum. Non item in Patribus; nam Patres citati dicunt Christum Dominum consecrasset proferendo ea verba secundum eum tenorem quo referuntur ab Euangelistis, qui eodem filo orationis dicunt Christum Dominum accepisse panem, dedisse Discipulis dicendo, *Hoc est corpus meum*: quod similiter dicunt de calice: & Christus Dominus poruit tam bene & conuenienter instruere Apostolos primâ illâ consecratione, quam ipsâ verborum formæ repetitione: imò cum tradendo illis præceptum conficiendi hoc sacramentum, legatur tantum dixisse, *Hoc facite in meam commemorationem*; nec iterum sumplisse panem consecrandum, & particula, *Hoc facite*, tam bene extendat se ad assumendum panem & vinum in materiam consecrationis, quam ad pronuntium prædicta verba in formam consecrationis, (quia vtrumque est æquale: essentiale huic sacramento conficiendo:) quemadmodum ad instructionem Apostolorum pro materia ipsa consecranda, fuit satis Christo Domino illis dicere vt facerent quod eum facere viderant; ita ad eorundem instructionem pro forma consecrandi, satis illi fuit dicere Apostolis, *Hoc facite*, cum illis audientibus protulisset verba formæ, vt indicant Euangelistæ.

ARTICVLVS II.

Soluuntur fundamenta primæ sententiæ.

PRIMUM est. Christus Dominus intelligit ex textu Euangelij prius consecrasset, quam protulisset verba quibus nunc vitmur *Hoc est corpus meum*; nam dedit hoc sacramentum Discipulis antequam proferret prædicta verba, & ista verba. *Hoc est corpus meum*, sunt assertoria rei existentis & præsentis: ergo sacramentum iam erat perfectum antequam illa proferret; & proinde cum nulla verba antecedente referantur quibus consecrauerit, tunc est vsus suâ potestate excellentiæ.

A. Respondetur, negando Christum Dominum prius consecrasset, quam ista verba protulerit, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*: Item negatur prius dedisse Apostolis hoc sacramentum, quam verba prædicta protulerit; nam fecit ista omnia eo ordine quo referuntur ab Euangelistis, & quo habentur in Canone Missæ, itavt post illa verba *Accipite & manducate* protulerit verba consecrationis, vt ostendimus supra docendo sacramentum hoc esse permanentes, ad quæstionem 73. disput. 2. art. 3.

Nec obstat quòd ista verba consecrationis sint assertoria; sunt enim assertoria secundum practicam veritatem, quia nimirum qui profer illa, habet potestatem & intentionem tunc faciendi quod ipsa propositio enuntiat; & non iuxta speculatiuam tantum veritatem, quâ aliquod attributum enuntiatur tantum inesse subiecto, nullo autem modo sit & producat: at in verbis assertoriis secundum practicam veritatem, sufficit vt in termino complectente eorum significationem, res per illam significata producat & exsistat: idèò quæ cum in termino istius orationis tota substantia panis & vini fuerit transubstantiata in corpus & sanguinem Christi Domini, & cum nulla ibi fiat mentio verborum, efficit id totum solâ suâ potestate excellentiæ.

Secundum est, Christus Dominus cap. 14. S. Marci, prius dedit Apostolis calicem, & Apostoli prius eum biberunt, quam hæc verba pronuntiaret, *Hic est sanguis meus*: ergo vt hæc ferres historice sit legitima, Christus Dominus debuit prius consecrasset suum sanguinem, & cum nulla ibi fiat mentio verborum, efficit id totum solâ suâ potestate excellentiæ.

C. Respondetur, huic fundamento fuisse satisfactum supra cit. disp. 2. ad quæst. 73. vbi ostendimus hoc sacramentum esse permanentes, & S. Marcum nunc relatum, illud per anticipationem dixisse.

ARTICVLVS III.

Hæc tria, gratias agere, benedicere, & consecrare explicantur & distinguuntur.

SCIENTIUM est hæc tria, gratias agere, benedicere & consecrare, prout dicuntur facta à Christo Domino in institutione Eucharistia, esse distincta, vt rectè post Iansenium cap. 13. in concord. Euangel. docet Ekins ad illud Apost. 1. ad Corinth. 10. *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* Et Concil. Trid. sess. 13. cap. 1. satis expressit, dum dixit, *Christum post panis vitæque benedictionem instituisse hoc sacramentum, quando testans est dispersis verbis se illis corpus suum & sanguinem dare*; nam dicendo, *Christum Dominum instituisse Eucharistiam post benedictionem*, explicat consecrationem Eucharistia non fuisse positam in tali benedictione; sed benedictionem istam fuisse tantum aliquid præuium ad illam.

Sic autem duo priora distinguuntur à se inuicem, quòd tam ibi quam alibi, prout vsurpatur à Christo Domino, habeant obiecta omnino distincta: & quidem non agere gratias, Deum, & non panem respicit; nam quis dixerit Christum Dominum egisse gratias panis nec Apostolus, vel Euangelistæ, quando agunt de institutione Eucharistia, referunt istam gratiarum actionem ad panem, sed

I. cramentum: ergo cum Christus Dominus in ultima Cena protulerit illa instruendo Euchari-
stia, ut Euangelista & Apostolus supra expressè ha-
bent, perfectis verbis hoc sacramentum. Et
quod hic sit sentias S. Cyr. ibi patet, quia docet
tunc Christum Dominum dicendo ista verba im-
pleuisse quod erat praefiguratum per sacrificium
Melchisedecis; & tam ibid. nam epist. 63. expressè
docet sacrificium Melchisedecis fuisse figurā sa-
cramenti & sacrificii Eucharistiae. Item ex S. Chry-
sost. homil. 83. in S. Matth. qui agens de identitate
nostri sacrificij cum sacrificio per Christum
Dominum oblato in ultima Cena, inter alia dicit,
illud esse idem, quia eadem sunt verba que Sacerdo-
tes sacrificando nunc pronuntiant, & que Christus
Dominus consecrans, loquutus est. Plura alia testi-
monia probare videri possunt apud Sanctes. i. e.
pet. 7. cap. 5. sicut & videri potest cap. Cuius Mar-
thæ, de celebr. Miss. ubi Innocent. 3. docet nos-
tram conclusionem, & tacite reuocat quod, tan-
quam prius Doctor, iudicat probabile loco
in prima sententia relato.

II. Posterior pars probatur; nam contraria sen-
tentia nullum habet fundamentum siue in sacris
Litteris, siue in traditione Patrum, siue in ipsa
ratione congruentiæ. Non in sacris Litteris, dum
enim illæ agunt de consecratione Eucharistiæ fa-
cta per Christum Dominum, meminerunt vnus
duntaxat prolationis istorum verborum. Non
item in Patribus; nam Patres citati dicunt
Christum Dominum consecrasse proferendo ea ver-
ba secundum eum tenorem quo referuntur ab
Euangelistis, qui eodem filo orationis dicunt
Christum Dominum accepisse panem, dedisse
Discipulis dicendo, *Hoc est corpus meum*: quod
similiter dicunt de calice: & Christus Dominus
poruit tam bene & conuenienter instruere Apo-
stolos primā illā consecratione, quam ipsā ver-
borum formæ repetitione: imò cum tradendo
illis præceptum faciendi hoc sacramentum,
legatur tantum dixisse, *Hoc facite in meam com-
memorationem*; nec iterum sumpsisse panem con-
secrandum, & particula, *Hoc facite*, tam bene
extendat se ad assumendum panem & vinum in
materiam consecrationis, quam ad pronuntian-
dam prædicta verba in formam consecrationis,
(quia utrumque est æqualiter essentiale huic sa-
cramento faciendi:) quemadmodum ad in-
structionem Apostolorum pro materia ipsa con-
secranda, fuit satis Christo Domino illis dicere ut
facerent quod eum facere viderant; ita ad eo-
rundem instructionem pro forma consecrandi,
satis illi fuit dicere Apostolis, *Hoc facite*, cum il-
lis audientibus protulisset verba formæ, ut indi-
cant Euangelistæ.

III. IV. **ARTICVLVS II.**
Soluuntur fundamenta primæ sententiæ.
PRIMUM est, Christus Dominus intelligit ex
textu Euangelij prius consecrasse, quam pro-
tulisse verba quibus nunc vtitur *Hoc est corpus
meum*; nam dedit hoc sacramentum Discipulis
antequam proferret prædicta verba, & ista ver-
ba *Hoc est corpus meum*, sunt assertoria rei exis-
tentis & præsentis: ergo sacramentum iam erat
perfectum antequam illa proferret; & proinde
cum nulla verba antecedente referantur quibus
consecrauerit, tunc est usus suā potestate excel-
lentia.

A. Responderetur, negando Christum Dominum
prius consecrasse, quam illa verba protulerit, *Hoc
est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*:
Item negatur prius dedisse Apostolis hoc sacra-
mentum, quam verba prædicta protulerit; nam
fecit ista omnia eo ordine quo referuntur ab Eu-
angelistis, & quo habentur in Canone Missæ,
itaque post illa verba *Accipite & manduca-
te* protulerit verba consecrationis, vt ostendimus su-
pra docendo sacramentum hoc esse permanentes,
ad quæstionem 73. disput. 2. art. 3.

Nec obstat quod ista verba consecrationis sint
assertoria; sunt enim assertoria secundum practi-
cam veritatem, quā nimirum qui profer illa, ha-
bet potestatem & intentionem tunc faciendi
quod ipsa propolito enuntiat; & non iuxta spe-
culatiuam tantum veritatem, quā aliquid attri-
butum enuntiat tantum inesse subiecto, nullo
autem modo sit & producat: at in verbis asser-
torijs secundum practicam veritatem, sufficit vt
in termino complectente eorum significationem, res
per illam significata producat & exstat: ideo
quæ cum in termino istius orationis tota substan-
tia panis & vini fuerit transsubstantiata in corpus
& sanguinem Christi Domini, vi & efficaciam isto-
rum verborum, sit vt simul fuerint verissima præ-
dicæ, & suæ veritatis practica assertoria.

Secundum est, Christus Dominus cap. 14. S.
Marci, prius dedit Apostolis calicem, & Apostoli
prius eum biberunt, quam hæc verba pronun-
tiaret, *Hic est sanguis meus*: ergo vt hæc feris hi-
storiz sit legitima, Christus Dominus debuit
prius consecrasse suum sanguinem, & cum nulla
ibi fiat mentio verborum, effecit id totum solā
suā potestatem excellentia.

C. Responderetur, huic fundamento fuisse satisfa-
ctum supra cit. disp. 2. ad quæst. 73. vbi ostendi-
mus hoc sacramentum esse permanentes, & S. Mar-
cum nunc relatum, istud per anticipationem dixisse.

ARTICVLVS III.

*Hæc tria, gratias agere, benedicere,
& consecrare explicantur &
distinguntur.*

SCIENTIUM est hæc tria, gratias agere, benedicere
& consecrare, prout dicuntur facta à Christo
Domino in institutione Eucharistiæ, esse distin-
cta. vt rectè post Iansenium cap. 13. in concord.
Euangel. docet Estius ad illud Apost. 1. ad Co-
rinth. 10. *Calix benedictionis cui benedicimus,
nonne communicatio sanguinis Christi est?* Et
Concil. Trid. sess. 13. cap. 1. satis expressit, dum
dixit, *Christum post panis vini que benedictione
instituisse hoc sacramentum, quando testatur est dis-
sertis verbis se illis corpus suum & sanguinem dare*;
nam dicendo, *Christum Dominum instituisse Eucharisti-
am post benedictionem*, explicat consecra-
tionem Eucharistiæ non fuisse positam in tali be-
nedictione, sed benedictionem istam fuisse tan-
tum aliquid præuium ad illam.

Sic autem duo priora distinguuntur a se inuicem,
quod tam ibi quam alibi, prout vsurpatur à Christo
Domino, habeant obiecta omnino distincta:
& quidem non agere gratias, Deum, & non panem
respicit; nam quis dixerit Christum Dominum
egisse gratias panis nec Apostolus, vel Euangeli-
stæ, quando agunt de institutione Eucharistiæ,
referunt istam gratiarum actionem ad panem sed

I.

ex collatione aliorum locorum in quibus Christus Dominus gratias agit, & facit aliquam immutationem, satis intelligitur dirigere gratiarum actionem ad Deum; nam vel tunc respicit in cælum, quasi Deum alloquens, vt cap. 9. S. Lucæ vbi se præparat ad multiplicationem panum; vel expresse agit Deo gratias, vt cap. 11. S. Ioannis antequam fufcietur à mortuis Lazarum. Idem autem Christus Dominus intelligitur ordinare ipsum benedicere ad creaturam quam tunc vult immutare, vt cum ibidem multiplicat panes, & Lazarum fufcitavit his verbis, *Lazare veni foras*, quod etiam S. Paulus denotat 1. ad Corinth. 10. cum ait, *Calix benedictionis cui benedicimus*, seu vt Græca habet editio, & aliqui Patres Latini legunt, *quem benedicimus*, & S. Lucas cit. cap. 9. dum ait de Christo Domino *Respexit in cælum, & benedixit illis*, nimirum panibus; priori verbo explicat gratiarum actionem à Christo Domino factam Deo; posteriori verò immutationem factam in panibus.

II.

Nec his obstat quòd alij Evangelistæ dicant *ευχαριστας*, pro eo quod S. Marcus cap. 14. habet *ευχαριστας*; id enim non faciunt quasi hæc duo sint quædam synonyma, vel quasi confundant significationem illorum: sed quod cum Christus Dominus esset solutus ista duo coniungere, vt patet in citatis miraculis multiplicationis panum, & resurrectionis Lazari, meminerunt volui tantum ex istis actionibus, subintelligentes alteram; quas tamen ambas Apostolus simul explicans ad Timoth. 4. ait, *Nihil reiicimus quod cum gratiarum actione accipitur; sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem*.

III.

Quòd denique hæc benedictio Christi Domini fuerit distincta à consecratione patet ex textu Græco Evangelij qui significat Christum Dominum prius benedixisse & fregisse panem, quàm consecraverit & dixerit, *Hoc est corpus meum*; sic enim habet apud S. Marcum cap. 14. & *ευχαριστας*, id est, postquam benedixit, seu cum benedixisset, fregit: quod etiam Concil. Trid. loco nunc cit. exprellit, & ipsa praxis Ecclesie docet, quæ in Canone Missæ ad istud verbum *benedixit*, iubet formari crucem, tanquam aliquid præuium ad consecrationem, quod etiam Græcorum Liturgiæ indicant. Tum etiam quòd Christus Dominus supra quando perfecit prædictas immutationes panum, piscium, & Lazari, eas non fecerit benedictione præcisè sumptâ, quia legimus eum prius benedixisse panes, quàm fregisse, ac dedisse Apostolis turbis distribuendos: & hanc multiplicationem contigisse in manibus tum Christi Domini, tum Apostolorum; Patres docent ad illum locum Evangelij S. Chrysost. & S. August. item Euthim. & alij.

IV.

Si quis autem quærat quid igitur fuerit illa benedictio Christi Domini, & quem effectum habuerit in creatura cui applicabatur.

Respondetur cum Iansenio supra illam fuisse præuiam quandam inuocationem diuinæ virtutis super panem & vinum, & quidam precationem ad Deum, vt sua virtute tunc & alias in perpetuum semper assisteret transubstantiationi faciendæ, quando debita materia consecraretur per debitam verborum formam à legitimo ministro cum sufficienti intentione: vnde eiusmodi benedictio non fuit proximè efficax effectus quem consecratio posuit, quasi immutatio rei quæ sic benedicebatur, fuerit, facta per istam benedictionem, sed tantum consensu & mediâtè iuxta dispositionem & institutionem Christi Domini, nimirum politicis causis ad id ex eius præscripto requisitis:

A & hoc potest ostendi non tantum exemplo prædictæ benedictionis panum & piscium, quæ non eodem planè instanti est facta quo eorum multiplicatio, sed insuper exemplo primæ illius benedictionis quæ Deus capite. 1. Genes. benedicit tam brutis animalibus, quàm homini, dicendo, *Crescite & multiplicamini*, quo tamen instanti ista multiplicatio non est facta, cum primi parentes legantur dedisse operam generationi cap. tantum 4. Genes. postquam è paradiso terrelstri eiecti sunt.

Addi etiam potest istam benedictionem fuisse quandam intimationem diuinæ illius imperij, quod interuenit, iuxta doctrinâ S. August. in reductioe obediencialis potentia ad actum primum proximum, de quo egimus agendo de efficacia physica sacramentorum nouæ Legis.

Nec his obstat quòd Patres interdum agentes de consecratione facta per Christum D. dicant illam fuisse factam benedictione, & ad illam benedictionem respiciant, quam diximus esse aliquid distinctum à consecratione; Nec quòd Patres vident aliquando *ευχαριστας*, seu gratias agere pro consecrare: nam quantum ad primum in toto illo Christi D. facto, possunt diuis distinguere veluti pariales benedictiones; quæ tamen ambe simul sumptæ componant vnam totalem & completam: Prior est, illa imperatio assistentia diuinæ virtutis ad consecrandum: Posterior est ipsa materia consecratio, quia benedicere Dei, propriè est impartiri bonum alicui, quod in præsentij mysterio consecratio facit: & quia plerumque euenit vt res aliqua denominetur talis, non ab eo quod est ei magis essentiale, sed ab eo quod ei tantum annexi, & etiam ab eo quod est præuium rei, vt quando Eucharistia vocatur *fractio panis*, quia Christus D. instituendo illam, fregit priusquam consecraret; idèd facti est, vt Patres agendo de consecratione facta per benedictionem, respicerent tantum ad illam priorem partem totalis & completæ benedictionis, non quidem ratione efficientiæ, vt obseruauimus supra, quia docent Christum consecrasset per prædicta verba, *Hoc est corpus meum*, *Hic est calix sanguinis mei*, quæ quatenus immutant in melius substantias panis & vini, rectè dicuntur verba benedictionis, sed ratione appellationis, quatenus hæc pars posterior perficiens præsupponit priorem illam tunc factam à Christo D. vt sic determinantè hæc appellatione posterioris.

Quantum verò spectat ad secundum, respondetur, dum hic expédiunt quædam Christi D. iuxta narrationem Evangelistarum & Apostoli (vt Eftius aduertit supra) nos non discutere in quam significationem Patres Græci transfulerint hæc duo verba *ευχαριστας* & *ευχαριστας*, seu *gratias agere*, & benedicere, nam sæpè cōtingit vt vel vsu Ecclesiæ, vel ex placito scriptorum Ecclesiasticorum aliquid verbum sit introductum ad significandum aliquid proprium Christianæ religioni, quod tamen in sacris Literis positum non eandem omnino habet significationem, vt videre est in istis dictionibus, *ordo*, *character*, *clerus*, & his similibus: idèq; est Patres transfulerint prædicta verba ad significandam consecrationem, inde tamen non sequitur Christum D. propriè & præcisè consecrasset ipsa gratiarum actione ad Deum, aut ipsa benedictione panis & vini, cum ex citatis Scripturæ testimoniis & Concil. Trid. supra intelligamus aliter fuisse factum ab illo. Pro hac autem promiscua verborum istorum usurpatione apud sanctos Patres, videri potest Sancti Iulij repet. 7. de Euch. cap. 4.

D

ARTICVLVS IV.

Soluuntur fundamenta secunda sententiæ articulo primo relata.

PRI^{mo} est, Christus Dominus capite 26. S. Matthæi prius dicitur benedixisse, quam fecisse. Item prius dedisse Apostolis, quam dixisse, *Accipite & comedite, Hoc est corpus meum*: ergo iam benedictione consecrauerat panem, ita ut propterea dicitur esse corpus suum, quia iam benedixerat & consecrauerat panem in corpus suum.

Respondetur, nos quidem concedere Christum Dominum prius benedixisse panem & vinum, quam dixerit, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*; negamus tamen prius consecrasse illa per istam benedictionem, quia scilicet tali benedictione præcisè sumpta fuit tantum quædam oratio effusa supra panem & vinum, & quædam inuocatio diuinæ virtutis, & infallibilis eius assistentiæ tam pro hac consecratione mox faciendâ, quam pro omnibus aliis per Sacerdotes legitime faciendis, vel quædam intimatio diuini imperij, iuxta S. August. requisiti ad hoc ut obedientialis potentia, quæ est in creaturis sit proximè completa, ut possit reduci ad actum secundum. Vnde non ideo Christus Dominus ibi ait, *Hoc est corpus meum*, quasi iam consecrasset; sic enim eius verba tunc non fuissent operatoria, qualia tamen passim agnoscuntur à sanctis Patribus, sed fuissent tantum speculatiua, & rei peractæ assertoria: quod est falsum.

Secundum est, Euangelistæ locus supra cit. & Apost. 1. ad Cor. 11. dicunt Christum Dominum prius egisse gratias, quam proferret verba quibus vimur ad consecrandum: at illa gratiarum actio nihil erat aliud quam ipsa Christi Domini oratio, quæ consecrauerat corpus suum; nam ex Apost. 1. ad Timoth. 4. gratiarum actio, oratio, & benedictio sunt idem, dum explicans cur id, quod percipitur cum gratiarum actione, non possit obesse, *Vult hanc actionem, quia sanctificatur per verbum Dei & orationem*: ergo illa gratiarum actio est verbum Dei & oratio.

Respondetur, prius quidem Christum egisse gratias, quam proferret verba quibus consecramus Eucharistiam; negamus tamen inde sequi eum prius consecrasse, vel istam gratiarum actionem fuisse ipsammet consecrationem: ista enim gratiarum actio fuit Deo facta propter beneficia ab eo accepta, sicut etiam permixta illam resurrectioni Lazari; qui tamen postea adiunxit precationem supra panem & vinum solum Deo, ut inde immutaret illa per consecrationem. Locus autem Apostoli tantum significat gratiarum actionem & rerum percipiendarum benedictionem fuisse solitas simul fieri, ita tamen ut gratiarum actio de beneficiis acceptis præcederet, & benedictio crearetur, impetratiua noui beneficii succederet, ut patet ex factis Christi Domini superius relatis. Et de hac gratiarum actione Deo facta per Christum antequam consecraret, videri possunt S. Chrysost. homil. 83. in S. Matth. & alij quos Gabriel in Can. Missæ lect. 36. litt. B. & Durantus de ritib. Eccl. lib. 2. cap. 38. referunt: imò Beza in quæst. & respons. de Sacramentis quæst. 184. probat hanc distinctionem & consecrationem duarum istarum actionum.

ARTICVLVS V.

Verum sacramentum Eucharistia precibus Ecclesiæ conficiatur, seu an preces Ecclesiæ sint forma sacramenti Eucharistia.

NVL^{lus} hæreticorum negat aliquid requiri quo in conficienda Eucharistia panis & vinum transcant formaliter ab usu communi ad sacramentalem usum, & conuertantur in corpus & sanguinem Christi Domini, siue secundum rei veritatem (ut nos Catholici defendimus) siue tantum in ratione figure illius, ut Zuingliani & Calvinistæ contendunt; vnde cum tale principium, quodcumque sit illud, habeat rationem formæ, ideo inter nos & illos conuenit dari aliquam formam huius sacramenti, & tantum controuertitur quænam sit illa.

Notandum est ex dictis de sacramentis in genere formas sacramentorum nouæ Legis consistere in quibusdam verbis, iuxta triū illud S. August. *Accedit verbum ad elementum & fit sacramentum*: nec Calvinistæ hoc differunt in sacramento Eucharistia, ut videre est apud Beza in cit. quæst. & respons. de sacramentis quæst. 187. & ex eo quod in sua cæna postulat recitationem institutionis Eucharistia. Sed difficultas tantum remanet quænam verba habeant rationē illius formæ.

Prima sententiæ est recentium Græcorum, Marci Ephesini lib. de verbis consecrationis, & Nicolai Cabasilæ in expositione Liturgiæ cap. 9 & 30. Hieremie Patriarchæ Constantinopolitani in censura doctrinae Lutheranae, cap. 10. qui vim consecrandi tribunt cuidam inuocationi, & orationi quam Liturgiæ Græcorum conseruerunt subicere post verba consecrationis a nobis vsurpata solita. Hæc est autem eorum inuocatio & oratio, *Rogamus te, sancte Pater, ut mittas Spiritum sanctum tuum super nos, & super hæc apposta munera, & fac panem istum pretiosum corpus filij tui, & quod est in calice isto, pretiosum sanguinem Christi tui*. Hanc etiam opinionem sequitur Spalatensis cit. lib. 5. de Repub. Eccl. cap. 6. num. 6. & sequentibus: est tamen inter eum & Græcos hæc diuersitas, quod Græci velint consecrationem peragi tantum prædictâ oratione peractâ: iste verò simpliciter doceat illam fieri precibus Ecclesiæ, nec explicet verum precibus antecedentibus hæc verba, *Hoc est corpus meum*, an verò tantum subsequentibus: imo ex prima eius ratione, quam fundat in illo S. Matthæi verbo cap. 26. referentis consecrationem factam à Christo Domino, *benedixit*, perspicuum est eum existimare illam fieri precibus Ecclesiæ prædictâ Christi Domini verba antecedentibus.

Nostri verò propositio est, quod consecratio Eucharistia non fit precibus Ecclesiæ. Ita omnes Catholici.

Probat 1. ex S. Aug. lib. 20. contra Faust. c. 13. docere panem & calicem fieri corpus & sanguinem Christi D. quædam consecratione, ita certâ & determinatâ, ut etiam si adhibeamus cibo corporali benedictionem & gratiarum actionem, nihilominus cibus ille corporalis, esto sit panis, & potus sit vinum, non fiat corpus & sanguis Christi D. ergo dum sic loquendo de forma consecrationis Eucharistia cæ distinguunt à benedictione & gratiarum actione Ecclesiæ, censet eâ non consistere in precibus Ecclesiæ.

Probat secundò, preces Ecclesiæ etiam in celebratione huius sacramenti vsurpandæ, sunt mutabiles pro voluntate Ecclesiæ, ut Concil. Mileuit.

ARTICVLVS IV.

*Soluuntur fundamenta secunda sententia
articulo primo relata.*

PRIVM est, Christus Dominus capite 26. S. Matthai prius dicitur benedixisse, quam fecisse. Item prius dedisse Apostolis, quam dixisse, *Accipite & comedite, Hoc est corpus meum*: ergo iam benedictione consecrauerat panem, ita ut propterea dicit esse corpus suum, quia iam benedixerat & consecrauerat panem in corpus suum.

Respondetur, nos quidem concedere Christum Dominum prius benedixisse panem & vinum, quam dixerit, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*; negamus tamen prius consecrasse illa per istam benedictionem, quia scilicet tali benedictione precise sumpta fuit tantum quaedam oratio effusa supra panem & vinum, & quaedam inuocatio diuinae virtutis, & infallibilis eius assistentia tam pro hac consecratione mox facienda, quam pro omnibus aliis per Sacerdotes legitime faciendis, vel quaedam intimatio diuini imperij, iuxta S. August. requisiti ad hoc ut obedientialis potentia, quae est in creaturis sit proximè completa, ut possit reduci ad actum secundum. Vnde non ideo Christus Dominus ibi ait, *Hoc est corpus meum*, quasi iam consecrasset; sic enim eius verba tunc non fuissent operatoria, qualia tamen passim agnoscuntur à sanctis Patribus, sed fuissent tantum speculatiua, & rei peractæ assertoria: quod est falsum.

Secundum est, Euangeliz. locus supra cit. & Apost. 1. ad Cor. 11. dicunt Christum Dominum prius egisse gratias, quam proferret verba quibus vimur ad consecrandum: at illa gratiarum actio nihil erat aliud quam ipsa Christi Domini oratio, quæ consecrauerat corpus suum: nam ex Apost. 1. ad Timoth. 4. gratiarum actio, oratio, & benedictio sunt idem, dum explicans cur id, quod percipitur cum gratiarum actione, non possit obesse, vult hanc rationem, quia *sanctificatur per verbum Dei & orationem*: ergo illa gratiarum actio est verbum Dei & oratio.

Respondetur, prius quidem Christum egisse gratias, quam proferret verba quibus consecramus Eucharistiam; negamus tamen inde sequi eum prius consecrasse, vel istam gratiarum actionem fuisse ipsammet consecrationem: ista enim gratiarum actio fuit Deo facta propter beneficia ab eo accepta, sicut etiam praemisit illam resurrectioni Lazari; qui tamen postea adiunxit precationem super panem & vinum solum Deo, ut deinde immutaret illa per consecrationem. Locus autem Apostoli tantum significat gratiarum actionem & rerum percipiendarum benedictionem fuisse solitas simul fieri, ita tamen ut gratiarum actio de beneficiis acceptis praecederet, & benedictio creaturæ, impetratiua noui beneficii succederet, ut patet ex factis Christi Domini superius relatis. Et de hac gratiarum actione Deo facta per Christum antequam consecraret, videri possunt S. Chrysost. homil. 83. in S. Matth. & alij quos Gabriel in Can. Missæ lect. 36. litt. B. & Durandus de rimb. Eccl. lib. 1. cap. 38. referunt: imò Beza in quæst. & respons. de Sacramentis quæst. 184. probat hanc distinctionem & consecrationem duarum istarum actionum.

ARTICVLVS V.

Verum sacramentum Eucharistia precibus Ecclesie conficiatur, seu an preces Ecclesie sint forma sacramenti Eucharistia.

NVLVS hæreticorum negat aliquid requiri quo in conficienda Eucharistia panis & vinum transcant formaliter ab usu communi ad sacramentalem usum, & conuertantur in corpus & sanguinem Christi Domini, siue secundum rei veritatem (ut nos Catholici defendimus) siue tantum in ratione figure illius, ut Zuingliani & Calvinistæ contendunt; vnde cum late principium, quodcumque sit illud, habeat rationem formæ, ideo inter nos & illos conuenit dari aliquam formam huius sacramenti, & tantum controuertitur quænam sit illa.

Notandum est ex dictis de sacramentis in genere formas sacramentorum nouæ Legis consistere in quibusdam verbis, iuxta tritum illud S. August. *Accedit verbum ad elementum & fit sacramentum*: nec Calvinistæ hoc dissentunt in sacramento Eucharistia, ut videre est apud Beza in cir. quæst. & respons. de sacramentis quæst. 187. & ex eo quod in sua cæna postulat recitationem institutionis Eucharistia. Sed difficultas tantum remanet quænam verba habeant rationē illius formæ.

Prima sententia est recentium Græcorum, Marti Ephesini lib. de verbis consecrationis, Nicolai Cabasilæ in expositione Liturgiæ cap. 9. & 30. Hieremie Patriarchæ Constantinopolitani in censura doctrinae Lutheranae, cap. 10. qui vim consecrandi tribunt cuidam inuocationi, & orationi quam Liturgiæ Græcorum conseruerunt subicere post verba consecrationis a nobis vsurpari solita. Hæc est autem eorum inuocatio & oratio, *Rogamus te, sancte Pater, ut visitas Spiritum sanctum tuum super nos, & super hæc propolita munera, & fac panem istum pretiosum corpus filij tui, & quod est in calice isto, pretiosum sanguinem Christi tui*. Hanc etiam opinionem sequitur Spalatenfis cit. lib. 5. de Repub. Eccles. cap. 6. num. 6. & sequentibus: est tamen inter eum & Græcos hæc diuersitas, quod Græci velint consecrationem peragi tantum prædicta oratione peractâ: iste verò simpliciter doceat illam fieri precibus Ecclesie, nec explicet verum precibus antecedentibus hæc verba, *Hoc est corpus meum*, an verò tantum subsequenter: imo ex prima eius ratione, quam fundat in illo S. Matthai verbo cap. 26. referentis consecrationem factam à Christo Domino, *benedixit*, perspicuum est eum existimare illam fieri precibus Ecclesie prædicta Christi Domini verba antecedentibus.

Nostri verò propositio est, quod consecratio Eucharistia non fit precibus Ecclesie. Ita omnes Catholici.

Probat 1. ex S. Aug. lib. 20. contra Faust. c. 13. docere panem & calicem fieri corpus & sanguinem Christi D. *quodam consecratione*, ita certâ & determinatâ, ut etiam si adhibeamus cibo corporali benedictionem & gratiarum actionem, nihilominus cibus ille corporalis, esto sit panis, & potus sit vinum, non fiat corpus & sanguis Christi D. ergo dum siclo quædo de forma consecrationis Eucharistia eâ distinguit à benedictione & gratiarum actione Ecclesie, censet eâ non consistere in precibus Ecclesie.

Probat 2. secundo, preces Ecclesie etiam in celebratione huius sacramenti vsurpandæ, sunt mutabiles pro voluntate Ecclesie, ut Concil. Mileuit.

ARTICVLVS IV.

Soluuntur fundamenta secunda sententiæ articulo primo relata.

PRI^{mu}m est, Christus Dominus capite 26. S. Matthæi prius dicitur benedixisse, quam fregisse. Item prius dedisse Apostolis, quam dixisse, *Accipite & comedite, Hoc est corpus meum*: ergo iam benedictione consecrauerat panem, ita ut propterea dicitur esse corpus suum, quia iam benedixerat & consecrauerat panem in corpus suum.

Respondetur, nos quidem concedere Christum Dominum prius benedixisse panem & vinum, quam dixerit, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*; negamus tamen prius consecrasse illa per istam benedictionem, quia scilicet tali benedictione præcisè sumpta fuit tantum quædam oratio effusa supra panem & vinum, & quædam inuocatio diuinæ virtutis, & infallibilis eius assistentiæ tam pro hac consecratione mox faciendâ, quam pro omnibus aliis per Sacerdotes legitime faciendis, vel quædam intimatio diuini imperij, iuxta S. August. requisiti ad hoc ut obedientialis potentia, quæ est in creaturis sit proximè completa, ut possit reduci ad actum secundum. Vnde non ideo Christus Dominus ibi ait, *Hoc est corpus meum*, quasi iam consecrasset; sic enim eius verba tunc non fuissent operatoria, qualia tamen passim agnoscuntur à sanctis Patribus, sed fuissent tantum *speculatiua*, & rei peractæ assertoria: quod est falsum.

Secundum est, Euangelizæ locis supra cit. & Apost. 1. ad Cor. 11. dicunt Christum Dominum prius egisse gratias, quam proferret verba quibus vinum ad consecrandum: at illa gratiarum actio nihil erat aliud quam ipsa Christi Domini oratio, quâ consecrauerat corpus suum; nam ex Apost. 1. ad Timoth. 4. *gratiarum actio, oratio, & benedictio* sunt idem, dum explicans cur id, quod percipitur cum gratiarum actione, non possit obesse, *videt hanc actionem, quia sanctificatur per verbum Dei & orationem*: ergo illa gratiarum actio est verbum Dei & oratio.

Respondetur, prius quidem Christum egisse gratias, quam proferret verba quibus consecramus Eucharistiam; negamus tamen inde sequi eum prius consecrasse, vel istam gratiarum actionem fuisse ipsammet consecrationem: ista enim gratiarum actio fuit Deo facta propter beneficia ab eo accepta; sicut etiam permixta illam resurrectioni Lazari; qui tamen postea adiunxit precationem super panem & vinum sumpsit Deo, ut inde immutaretur illa per consecrationem. Locus autem Apostoli tantum significat gratiarum actionem & rerum percipiendarum benedictionem fuisse solitas simul fieri, ita tamen ut gratiarum actio de beneficiis acceptis præcederet, & benedictio creaturæ, impetratiua noui beneficii succederet, ut patet ex factis Christi Domini superius relatis. Et de hac gratiarum actione Deo facta per Christum antequam consecraret, videri possunt S. Chrysost. homil. 83. in S. Matth. & alij quos Gabriel in Can. Missæ lect. 36. litt. B. & Durandus de ritib. Eccl. lib. 1. cap. 38. referunt: imò Beza in quest. & respon. de Sacramentis quest. 184. probat hanc distinctionem & consecrationem duarum istarum actionum.

ARTICVLVS V.

Utrum sacramentum Eucharistia precibus Ecclesie conficiatur, seu an preces Ecclesie sint forma sacramenti Eucharistia.

NVL^{lus} hæreticorum negat aliquid requiri quo in conficienda Eucharistia panis & vinum transcant formaliter ab usu communi ad sacramentalem usum, & conuertantur in corpus & sanguinem Christi Domini, siue secundum rei veritatem (ut nos Catholici defendimus) siue tantum in ratione figure illius, ut Zuingliani & Calvinistæ contendunt; vnde cum late principium, quodcumque sit illud, habeat rationem formæ, ideo inter nos & illos conuenit dari aliquam formam huius sacramenti, & tantum controuertitur quænam sit illa.

Notandum est ex dictis de sacramentis in genere formas sacramentorum nouæ Legis consistere in quibusdam verbis, iuxta triū illud S. August. *Accedit uerbum ad elementum & fit sacramentum*: nec Caluinistæ hoc differuntur in sacramento Eucharistia, ut videre est apud Beza in cit. quest. & respon. de sacramentis quest. 187. & ex eo quod in sua cœna postulat consecrationem institutionis Eucharistia. Sed difficultas tantum remanet quænam verba habeant rationē illius formæ.

Prima sententia est recentium Græcorum, Marci Ephesini lib. *de uerbis consecrationis*, Nicolai Cabasilæ in *expositione Liturgie* cap. 9. & 30. Hieremæ Patriarchæ Constantinopolitani in *censura doctrinae Lutherana*, cap. 10. qui vim consecrandi tribunt cuidam inuocationi, & orationi quam Liturgie Græcorum conseruerunt subicere post verba consecrationis à nobis usurpari solita. Hæc est autem eorum inuocatio & oratio, *Rogamus te, sancte Pater, ut mittas Spiritum sanctum tuum super nos, & super hæc apposta munera, & fac panem istum pretiosum corpus filij tui, & quod est in calice isto, pretiosum sanguinem Christi tui*. Hæc etiam opinionem sequitur Spalatensis cit. lib. 5. de Repub. Eccl. cap. 6. num. 6. & sequentibus: est tamen inter eum & Græcos hæc diuersitas, quod Græci velint consecrationem peragi tantum prædictâ oratione peractâ; iste uero simpliciter doceat illam fieri precibus Ecclesie, nec explicet utrum precibus antecedentibus hæc verba, *Hoc est corpus meum*, an uero tantum subsequentibus: imo ex prima eius ratione, quam fundat in illo S. Matthæi verbo cap. 26. referentis consecrationem factam à Christo Domino, *benedixit*, perspicuum est eum existimare illam fieri precibus Ecclesie prædictâ Christi Domini uerba antecedentibus.

Nostri uero propositio est, quod consecratio Eucharistia non fit precibus Ecclesie. Ita omnes Catholici.

Probatur 1. ex S. Aug. lib. 20. contra Faust. c. 13. docere panem & calicem fieri corpus & sanguinem Christi D. *quædam consecratione*, ita certâ & determinatâ, ut etiam si adhibeamus cibo corporali benedictionem & gratiarum actionem, nihilominus cibus ille corporalis, esto sit panis, & potus sit uinū, non fiat corpus & sanguis Christi D. ergo dum sic loquendo de forma consecrationis Eucharistia cā distinguit à benedictione & gratiarum actione Ecclesie, censet eā non consistere in precibus Ecclesie.

Probatur secundo, preces Ecclesie etiam in celebratione huius sacramenti usurpandæ, sunt mutabiles pro uoluntate Ecclesie, ut Concil. Mileuit.

- I. secundum (cui interfuit S. August.) significat Can. 12. forma verò consecratoria Eucharistiæ certa & determinata, ex S. August. nunc relato. Probatur tertio, Baptismus habet pro sua forma certa quædam verba Evangelica ita determinata, vt sine illis non possit confici, quemadmodum S. August. expressè docet lib. 3. de Baptism. contra Donatist. cap. 15 & lib. 6. cap. 15. non autem habet pro forma preces Ecclesiæ, vt idem S. August. ibidem docet: ergo pari iure sacramentum Eucharistiæ habet pro sua forma quædam certa & determinata verba. Consequenter probatur ex dictis; idè hæretici, & inter illos Spalatensis suprâ, colligunt hæc verba, *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.* esse per Christi determinata pro forma Baptismi, quia Christus Dominus cap. vlt. S. Matth. dixit, *baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*: at Christus Dominus instituit hoc sacramentum, prout etiam verba, quibus consecramus, deinde subiunxit, *Hoc facite*, quibus longè clariùs determinat prædicta verba pro forma legitima conficiendi sacramentum Eucharistiæ; nam quomodo possumus intelligere eum præcepisse vt faceremus quod ipse fecit, si formâ quâ conficit hoc sacramentum non expressit nobis? ergo quemadmodum Baptismus habet verba certa & determinata quibus perficiatur, *Ego te baptizo*, &c. ita & sacramentum Eucharistiæ habet ista, *Hoc est corpus meum, Hic est calix sanguinis mei*, à Christo Domino determinata. Tandem probatur proposito his omnibus Patrum autoritatibus & rationibus quibus agendo de sacramentis in genere ostendimus verba, quibus conficiuntur nostra sacramenta, esse certa & determinata.
- Quæres, an conclusio nostra sit de fide.
- Respondetur videti, vnde Sanctissus suprâ, ait opinionem Catharini existimantis hoc sacramentum perfici precibus Ecclesiæ *scilicet sapere hæresim*, & amplius patebit nostra responsio ex dicendis art. 8.
- III.

ARTICVLVS VI.

Soluitur primum hæreticorum fundamentum petiitum ex Patribus.

- H Vius fundamenti solutioni præmittendum est ex Sanctissio, totum Canonem *Missa* interdum appellari à Patribus tam Græcis, quàm Latinis, *precationem, orationem*, vt à S. Basilio lib. de Spiritu S. cap. 27. S. August. ep. 59. ad Paulinum, S. Greg. Magno lib. 7. epist. epist. 63. Micrologo lib. de Ecclesiast. observationibus cap. 12. & aliis; & quia verba illa Christi Domini, quæ credimus esse consecratoria Eucharistiæ, sunt aliqua pars Canonis, cuius maior pars consistit in oratione & gratiarum actione Deo facta; idè sumptâ denominatione à maiori parte, interdum vocantur à Patribus *preces, orationes*. Sic possumus intelligere authoritatem S. Iustini relata ab aduersariis, nam ibi refert quomodo Christiani obseruarent suo tempore primam illam partem Canonis, quâ ante consecrationem oramus pro omnibus; deinde quomodo eâ finiti oratione Episcopus siue Præpositus sese accingeret ad consecrationem: imò si legatur attentè, videtur consecrationem panis & vini in Eucharistia facere aliquid distinctû à prece & oratione; nam ait, *finiti precibus panem & vinum exhiberi præposito, quibus acceptis laudem & gloriam rerum vniuersarum Patri per nomen Filij & Spiritus sancti offert, & Eucharistiam siue gratiarum actionem exequitur*: ergo cum finis tunc
- IV.

fit impositus precibus & orationibus, quâdo consecratio Eucharistiæ peragitur, vt S. Iustinus ibi obseruat, consecratio Eucharistiæ, iuxta illum, non fit oratione. Et S. August. cit. epist. in responsione ad 5. quæstionem Paulini expressè notat in celebratione Eucharistiæ, secundum proprietatem loquendi, aliud esse *precationem*, & aliud esse *Eucharistia sanctificationem*. Deinde quemadmodum ex eo quòd S. Patres dum agunt de consecratione faciunt singulare mentionem *fractionis*, vt i. ad Corinth. 10. *Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est*, & passim in Actibus Apostolorum, non potest validè colligi Eucharistiam perfici fractione, tantquam propria sua formâ, vel etiam proximâ suâ materia in opinione Spalatensis (quia hæc est sacramentum permanens) sic etiam ex eo quòd sancti Patres singulare faciunt mentionem benedictionis vel orationis, non potest validè colligi sacramentum Eucharistiæ perfici illâ, tantquam legitimâ suâ formâ. Deinde ad auctoritatem S. Iustini, respondetur, negâdo in rigore eum dicere Eucharistiam perfici oratione vel precibus, sed tantum dicere preces ante & post consecrationem Eucharistiæ fieri à præposito & assistantibus. Tertio respondetur, eum etiam meminisse verborum Christi Domini, propterea sunt forma consecratoria Eucharistiæ, vt obseruauimus.

Secundo profertur authoritatem S. Irenæi lib. 4. contra hæreticos cap. 34. dicentis, *Eucharistiam fieri inuocatione Dei & gratiarum actione*, quas tamen nò continent ista verba, *Hoc est corpus meum, Hic est calix sanguinis mei*. Vnde quando idem S. Irenæus lib. 5. cap. 2. ait panem & calicem fieri Eucharistiam quando percipiunt verbum Dei, Spalatensis vult ibi per verbum Dei intelligi *inuocationem Dei* siue factam.

Respondetur, S. Irenæum non dicere panem communem fieri Eucharistiam prece, sed solum, dum percipit inuocationem Dei, quod est longè aliud: nam primû dicit aliquid directû ad Deum, tantquam ad eum à quo expectamus bonum aliquod supernaturale: secundum importat aliquod directû ad panem, tantquam ad id, quod recipitur de talem inuocationem, transit in Eucharistiam: vnde cum oratio propriè non possit dirigî ad creaturam irrationalem, cuiusmodi est panis, S. Irenæus ibi per *inuocationem Dei*, non intelligit aliquam orationem Deo fufam, sed formâ nostram consecrandi, ad cuius, tantquam verbi Christi Domini, prolationem suprâ panem & vinum factam, statim obediunt vt fiat Eucharistia, quemadmodum ipse met explicat lib. 5. cap. 2. Deinde ista verba Christi Domini, *Hoc est corpus meum, & Hic est calix sanguinis mei*, possunt aliquo sensu dici inuocatio Dei, & tacite illam continere in se ipsis, quatenus consecratio est in actu exercitio tacta quædam oratio, & efficax inuocatio diuinæ virtutis infallibiliter imperatoria pro transubstantiandis pane & vino in corpus & sanguinem Christi Domini, vt patet ex dictis articulo primo. Quo etiam modo foræ aliorum sacramentorum possunt dici *preces & orationes* pro obtinendis infallibiliter à Deo propriis suis effectibus. Quod autem S. Irenæus libro 5. cap. 2. per *inuocationem Dei*, non intelligat inuocationem Dei factam in fide, vt contendit Spalatensis, patet, quia aliàs cum loquatur ibi de consecratione sacramenti, conseret validitatem eius dependere à fide ministrî, & hæreticos non posse validè conficere sacramenta, etiam hoc solo defectu quòd

I. careant verâ fides quod S. August. passim docet esse hæreticum lib. de Bapt. contra Donatistas: Adducunt præterea Origenem contra Celsum lib. 8. S. Cyrillum Hierosolymit. catechesi mystagog. 3. & 5. S. Gregorium Nissen. lib. de vita Moïsis. 3. Hieronymum epist. 85. S. August. lib. 3. de Trinitate capite 4. item epist. 59. & plures alios, qui dicunt *Eucharistiam esse essentiam sacramentum per preces, per invocationem Spiritus sancti*: Item, esse consecratam prece mystica.

Respondetur ad hæc Patrum auctoritates, eos nomine precum intelligere nostram consecrandi formam, & patet de Origene; nam eo loci distinguit preces & gratiarum actionem Sacerdotis ab ipsâ prece, quâ corpus Christi conficitur. Et S. Hieronymus ad caput tertium Sophonisæ ita ait *Eucharistiam confici ad verba Sacerdotis imprecantis, vt tamē istam orationem vocet solemnem*, quod maximè intelligitur de nostra forma consecrandi, quæ propter Christum auctorem suum, & propter practicâ suam significationem est valdè solemnis in Ecclesia; Vnde quod ibidem ait *probam vitam Sacerdotis & merita in superrequiri*, intelligitur tantùm de oblatione factâ dignè, seu cum merito, vt patet ex verbis ibidem consequentibus. Patres autem interdum non exprimunt discretè precepcionem istam seu formulam contineri his verbis, *Hoc est corpus meum, & Hic est calix sanguinis mei*, vel æquivalentibus; quia ut scribunt aduersus Paganos, vt Origenes contra Celsum, ne videantur prodere mysteria nostræ fidei, de quorum numero est consecratio, vel quia loquebantur Catechumenis, quibus illa explicare non licebat; vel denique quia loquebantur fidelibus quibus id erat probè cognitum: quas ob causas Patres se passim exculant quòd non nisi obsecrè loquantur de hoc sacramento & minùs explicitè dicant quæ ad illud pertinent. Sic S. Chrysostomus comment. in Psalmum 40. Item homil. 45. in 1. ad Corinth. Theodoret. in Dialog. 2. S. Ambrosii lib. de initionis cap. 1. S. August. tract. 11. & 26. in Ioann.

Tandem proferunt S. Gregor. lib. 7. epist. epist. 63. dicentem *morem Apostolorum fuisse vt ad ipsam solummodò orationem Dominicam, oblationis hostiam consecrarent.*

Respondetur, mentem S. Greg. nō esse, quando ait lococit. Apostolos fuisse solitos consecrare hostiam oblationis ad ipsam solummodò orationem Dominicam, quòd Apostoli consecrarent: *sola illâ oratione*, omittis verbis illis quibus vtitur in consecrando; quia & illos fuisse vfos nostro canone Missæ, imò & nos ab eis illum accepisse (etsi non in ea amplitudine) docent Vigilii Papa qui 25. annis sedit ante S. Greg. epist. suâ ad Eutherium cap. 5. Innocent. 3. epist. ad Episcopum Lugdunensem & cap. *Cum Maribus* de celebr. Missæ, & illum esse antiquissimum patet, ex eo quòd multæ partes illius, prout iacent in nostro Canone, referuntur à Patribus antiquissimis, vt S. Iuliano & aliis sequentibus, quemadmodum obseruat illius Interpretes, dum singulas eius partes expendunt; sed mens S. Gregorij est quòd Apostoli suprà sacramentum Eucharisticum perfecti, recitarent orationem Dominicam, sine aliis orationibus quas Ecclesia adhibuit postea: cum enim quidam (vt S. Greg. ibi refert) eoquererentur quod ipse statuisset, vt oratio Dominica mox post Canonem diceretur, respondet huius querimoniam se hac in re imitari Apostolos, & videri sibi valdè inconueniens, quòd *super oblationem*, id est, *super corpus & san-*

guinem Christi Domini ibi presentia, citaretur orationes ab aliis compostas, orationem autem Dominicam taceremus. Vnde vt eius solutio respondeat obiectioni, debet intelligi de recitanda oratione Dominica post Canonem, sicut & obiectio procedebat, non autem de eius recitatione inter consecrandum. Verba S. Gregorij sunt hæc, *orationem verò Dominicam idcirco mox post preces, id est Canonem, dicimus, quia mos Apostolorum fuit vt ad ipsam solummodò orationem oblationis hostiam consecrarent, & valdè inconueniens mihi visum est, vt preces quam Scholasticus composuerat, super oblatione diceremus, ipsam traditionem quam Redemptor noster composuit, super eius corpus & sanguinem taceremus.* Quòd autem Apostoli recitarent Dominicam orationem in sacrificio Missæ post consecrationem, etiam ex traditione Christi Domini S. Hieronymus docet lib. 3. contra Pelagianos non longè à fine.

ARTICVLVS VII.

Soluitur alterum hæreticorum fundamentum, petiitum tam ex praxi nascentis Ecclesiæ, quàm Græcarum Liturgiæ.

SPERIORI fundamento hoc posterius addunt hæretici. Nullus, inquit, eorum Patrum, qui vixerūt ante octauum sæculum significat expresse ista verba, *Hoc est corpus meum, & Hic est calix sanguinis mei*, prout pronuntiatur à ministro efficiēte hoc sacramētum, esse consecratoria, quod probare nititur Spalatensis respondendo ad singulas Patrum auctoritates, quæ solent asserti à nostris in veritatis Catholica confirmationem.

Quòd si obiciatis Spalatensis verba sacramentorum debere esse instituta per Christum Dominum; istæ autem preces, quibus vult consecrationem perfici, esse excogitatas & compostas ab ipsis hominibus pro eorum libertate: item formam istarum precum nec fuisse à Christo Domino immediate, nec mediatè per Apostolos nobis traditam. Respondet satis esse ad institutionem veri sacramenti, si certa & particularis actio assumatur à Christo Domino, ordinetur & mandetur faciendæ; cui si verba addi iubeat, potest vel designare in particulari, vel duntaxat in generali, & ea, quoad particularem & conceptam formam verborum, relinquere ministrorum libertati. Quod secundum solum instituit in consecratione Eucharisticâ dicendo *Hoc facite*, id est, vt ille explicat, facite quod ego feci, accipite panem & vinum, illa benedicite, & precepcionum formâ, quæ talem actionem maximè deceat, deinde distribuit.

Respondetur huic fundamento partim fuisse satisfactum ex dictis art. superiori, sed plenius ipsi satisfiet sequenti articulo; nam Patres ibi pro nostra sententia referendū vixerunt, ante septem vltima sæcula, & hæreticorum responsiones ad eorum testimonia reiciuntur.

Ad id autem quod ait Spalatensis, *non esse de ratione veri sacramenti quod constet particulari & determinatâ verborum formâ*, Respondetur, id quidem esse verum, si agatur de generica tantum ratione sacramenti: at id esse falsum in particulari de hoc sacramento Eucharisticâ, prout consideratur inferi; quia sacramenta nouæ Legis totam suam naturam reperiunt ab institutione Christi Domini; Christus autem Dominus instituit sacramentum Eucharisticum esse conficiendum prædictâ solemni verborum formâ, vt ostendimus. Expli-

I. cationem verò illius præcepti Domini, *Hoc facite*, provt ibi à Spalatenſi ſubiicitur, eſſe non tantum violentam & contortam, ſed etiam ipſi Chriſti Domini inſtitutioni contrariam, ſatis evincitur ex ſuprà dictis, & ex dicendis; nam particula, *Hoc facite*, idem ſonat, vt explicat Spalatenſis, ac *facite quod ego feci*: atqui Chriſtus Dominus non tantum accepit præ manibus panem & vinum, ſed etiam adhibuit certam & determinatam verborum formam quâ conſecraret illa: ergo præceptum, *Hoc facite*, includit & prolationem prædictorum verborum.

Addunt præterea, praxim Græcarum Liturgiarum tribuere vim conſecrandi ipſis Eccleſiæ precibus, vt earum inuocatio & oratio ſuperiùs relata docet, quam vel ſimilem habent omnes Græcæ Liturgiæ.

II. Quod ſi respondeas cum Beſſiarum Cardinali opusculo de hac controverſia edito per certas preces Græcarum Liturgiarum non peti ut corpus Chriſti Domini, quod iam eſt, fiat, ſed peti confirmationem & ſtabilitatem rei iam factæ, vt Sacerdos conſecrans ſic oſtendat ſuum deſiderium & amorem erga præſentiam corporis Domini, Anthonius de Dominis virget Sacerdotem tunc orare nomine Eccleſiæ, & Eccleſiam dum rogat, vt aliquid fiat, nondum habere illud quod rogat, & prædictam interpretationem eſſe valdè violentam.

Reſponderetur, omnes Liturgiæ tam Græcæ, quàm Latine ita referre prædicta verba Chriſti Domini, vt ſignificent ſola illa eſſe conſecratoria; nam illis prolatis ſtatim ſubiiciunt iſtam acclamationem populi, *Amen*, quâ populus proſtitur publicè ita eſſe vt Sacerdos dixit, nimirum

III. ibi eſſe corpus & ſanguinem Chriſti Domini, & in Liturgia S. Iacobi ubi Sacerdos dixit, *Hoc facite in meam commemorationem*, quotieſcumque enim comederitis panem hunc, & calicem hunc biberitis, mortem filij hominis annuntiatis, & reſurrectionem eius conſitemini donec veniat, Diaconi dicunt, *credimus & conſitemur*. Similiter etiam in Liturgia S. Marci & S. Baſilij verba iſta, *panem hunc, calicem hunc*, ibi intelliguntur tantum de pane & calice conſecratis in corpus & ſanguinem Chriſti Domini; nam hoc tantum ſenſu annuntiant & commemorant mortem Chriſti Domini, & ibi proferuntur à Paſtribus in ea ſignificatione in qua fuerunt dicta à Chriſto Domino inſtituente hoc ſacramentum apud S. Paulum & Evangelistas, quia Patres ibi explicant populo quæ Chriſtus Dominus locis illis citatis explicat Apoſtoli: at Chriſtus Dominus intellexit iſta verba de ſacramento Eucharistiæ iam conſecto,

IV. vt ſatis patet, tum ex ipſo ordine textus, tum ex eo quod apud Apoſtolum illæ particule, *panem hunc, calicem hunc*, ſignificant Chriſti Domini corpus & ſanguinem in ſacramento Eucharistiæ: etenim primæ ad Corinth. 11. dicitur, *Quicumque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini*: ergo & prædicti Patres in ſuis Liturgiis intelligunt iſta verba de ſacramento Eucharistiæ iam conſecto: & proinde cum pronuntiant iſta omnia longè ante orationem prædictam ſuperiùs relata ab auctoribus primæ opinionis, Patres illi exiſtimarunt ſacramentum Eucharistiæ perfici non iſtâ oratione poſtmodum prolata, ſed verbis Chriſti Domini ab illis antea prolatis.

Reſponderetur ſecundò (omiffâ Cardinalis Beſſarionis reſponſione ſuperiùs relata, & aliis re-

A ſponſionibus in citato ſuo opere contentis) Græcos in Concilio Florentino ſeſſione vltimâ interrogatos de hac oratione, proſicere ſe firmiter credere ſacramentum Eucharistiæ conſici verbis Chriſti Domini, *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt calix ſanguinis mei*; ſed quemadmodum Latini conſecto iam ſacramento ſolent vii iſtâ oratione, *Iube hac perferri manus S. Angeli tui, in ſublime Altare tuum*: ita quoque Græcos ſolere proferre verba iſta, *Ut ſanctiſſimum Chriſti corpus & ſanguis eius fiat ſaluti noſtræ animabus*. Et hæc reſponſio confirmatur ex eo quod in Græcis Liturgiis, vt SS. Marci & Baſilij illarum auctores, poſt prædictam orationem conſequenter vt ſe magis explicarent, ſubiacebant alia verba quibus ipſe Sacerdos & populus poſtulant à Deo fructum huius ſacriſicii & ſacramenti ſibi applicari: & in huius ſolutionis confirmatione videri poteſt S. Clemens lib. 8. Conſtitut. cap. 17.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Eucharistiæ conſecratio fiat iſtis Chriſti Domini verbis, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt calix ſanguinis mei.

NOTANDVM eſt primò, hæc duo diſtingui inter ſe, Aliqua verba, ſive determinata, ſive indeterminata, requiri de neceſſitate ſacramenti pro conſecrando hoc ſacramento: & hæc verba, *Hoc eſt corpus meum, & Hic eſt calix ſanguinis mei, ita eſſe neceſſaria & ſufficientia, vt ſacramentum, quantum requiritur ex eius neceſſitate, illis ſolis perficiatur*. Primum enim inquit tantummodo abſolutè & ſimpliciter quænam ſit forma huius ſacramenti: Secundum quærit quænam particule ſint de eſſentia talis formæ. Præſenti articulo primum tantum inquirimus, vnde quaſtio hic mouetur de forma huius ſacramenti provt conſideratur in fieri, ſeu ſecundum ſui effectiorem.

Pro quo ſit noſtra propoſitio. *Conſecratio Eucharistiæ fit iſtis verbis Chriſti Domini, Hoc eſt corpus meum, & Hic eſt calix ſanguinis mei*. Ita omnes Catholici, & quidam ex Lutheranis, vt Kemnitius in examine Concilij Tridentini ad 1. cap. ſeſſ. 13. ex Caluiniſtis Beza in cit. quaſt. & reſponſ. de Sacramentis quaſt. 186. & duabus ſequentibus, & longè clariùs Polanus lib. 5. Syntagmat. cap. 56. vbi omnes illi volunt prædicta verba Chriſti Domini à conſecrando debito modo uſurpata, eſſe operatoria, quanquam diſcedant à nobis in explicando effectum quem operantur, & in modo operandi illum.

Probatur primò ex Evangelistiſ ſuprà & Apoſtolo: illa eſt forma Eucharistiæ conſecrandæ, quam Chriſtus inſtituendo hoc ſacramentum præſcripſit uſurpandam in eo conſecrando: atqui Chriſtus Dominus inſtituens Eucharistiæ præſcripſit vt veterem hac formulâ in conſecranda Eucharistiâ, *Hoc eſt corpus meum, & Hic eſt calix ſanguinis mei*: igitur hæc eſt forma Eucharistiæ conſecrandæ, *Hoc eſt corpus meum, & Hic eſt calix ſanguinis mei*.

Malor ſatis patet, quia vt legit Chriſti Domini inſtituere ſacramenta nouæ Legis, ita etiam eius fuit inſtituere illorum formas, quando, vbi, & quomodo voluit, vt omnes Catholici admittunt, & inter hæreticos Kemnitius & Beza nunc relati,

I.

vr quæst. 183. & 186. vbi inter formulam actionis gratiarum pro hoc sacramento faciendo, & formulam benedictionis fœ consecrationis Beza ponit hoc discrimen, quod liberum fuerit Ecclesie præscribere formulam actionis gratiarum, non tamen benedictionis.

Minor verò probatur ex illo Christi Domini, *Hoc facite*, *Matth. 26. Lucæ 22. & 1. Corinth. ii.* quod quidem præceptum tam se extendit ad prolationem formæ prædictæ, quam ad accipiendum panem & vinum in materiam, maxime cum Christus Dominus ibi non tantum nudam actionem præceperit, & tam Apostolus, quam Evangelistæ diligenter & studiosè eodem planè sensu omnia ista verba referant.

Nec obstat quòd Christus Dominus ibi dixerit tantum, *Hoc facite*, non autem dicit hæc mea verba, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*; nam primò istud, *Hoc facite*, comprehenditur totum essentiale, quod huic sacramento efficiendo Christus Dominus adhibuerat: at in illo toto includitur, & ipsa pronuntiatio prædictæ formulæ, vt supra ostendimus. Deinde minùs clarè exprimitur præceptum pronuntiandi hæc verba in conferendo Baptismo, *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti*; quando dixit Christus Marthæ ultimo, *Enites docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, quàm præceptum proferendi hanc formam, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*, pro consicienda Eucharistia, quia ibi Christus Dominus ait tantum, *baptizantes eos*, quod sumptum præcisè & iuxta nudum verbum, sonat, solummodò baptismationem: hic verò notant Evangelistæ Christum consecrassè prædictis verbis, & insuper addidisse, *Hoc facite*: argui etiam ex sententia hæreticorum, saltem ex præcepto Christi, prædicta verba pronuntiari debent in baptismo conferendo, vt agendo de illis ostendimus, & notat expressè Beza in citatis quæstionibus & responsionibus de Sacramentis quæst. 104. & 113. igitur & prædicta verba Christi Domini debent pronuntiari etiam à consecrante ex præcepto Christi Domini: & quemadmodum verba illa, *Ego te baptizo*, &c. pronuntiantur tanquam forma Baptismi, vt ibi ostendimus; ita etiam & in sacramento Eucharistie consiciendo debent prædicta verba Christi Domini pronuntiari tanquam forma legitima huius sacramenti consiciendi.

IV.

Probatur secundò ex Conciliis, Florent. sess. vltimâ, vbi tam Græci quàm Latini fatentur prædictis verbis Christi Domini per Sacerdotem debite prolatis, fieri hoc sacramentum, & in Decreto Eugenij ita habetur, *Forma huius sacramenti* (scilicet Eucharistie) *sunt verba Salvatoris, quibus hoc consecit sacramentum*. Item ex Trid. sess. 13. cap. 3. vbi enim dixit hanc semper fuisse fidem Ecclesie statim post consecrationem verum Christi Domini corpus, sanguinem, animam & diuinitatem eius existere sub speciebus panis & vini, distinguit ea quæ vt verborum ponuntur sub verâque specie; quæ distinctio supponit panem consecrari in corpus Christi Domini in verbis quæ significant solummodò corpus Christi Domini; & item vinum iis solis verbis consecrari in sanguinem Christi Domini, quæ significant præcisè Christi Domini sanguinem: at eiusmodi verba nulla sunt alia, quàm ista, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*, vt patet ex institutione & celebratione huius sa-

A

cramenti facta per Christum apud Apostolum & Evangelistas: item & in Canone Missæ: igitur forma huius sacramenti consistit in prædictis verbis Christi Domini.

Probatur tertio autoritate eorum Patrum, quos nobis opposuit Antonius de Dominis, vt inde magis cluceat eos à nobis non dissidere, & locis ab eo citatis non intendisse quòd illis imponit. Primò itaque proferimus S. Iustinum Martyrem eo loco secundæ Apologie quòd illum citat aduersarius, vbi duo ait, *Primum est, Eucharistiam non esse panem commune, sed per preces Verbi diuini fieri carnem & sanguinem Christi Domini*. Alterum est, Apostolos in Euangelio tradidisse Christum sibi præcepisse vt facient hoc sacramentum per preces Verbi diuini, & postea quænam sint illa verba sic explicat, *Nam* (inquit) *Apostoli in commentariis à se scriptis quæ Euangelia vocantur ita tradiderunt præcepisse sibi Iesum, eum enim pane accepto cum gratias egisset, dixisset, Hoc facite in mei recordationem*, *Hoc est corpus meum*; & poculo similiter accepto, & gratis altis dixisset, *Hic est sanguis meus, ac solis ipsis ea tradidisset*. Ex quo testimonio habemus primum Eucharistiam consici in Ecclesia tantum per preces Verbi Dei, seu Christi. Deinde preces istas Christi Verbi Dei nullas esse alias, quàm ista eius verba, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est sanguis meus*, quia dum explicat istud præceptum Christi Domini impositum Apostolis illud exponit per summationem panis & vini, & prolationem prædictorum verborum Christi Domini super panem & vinum.

G

Confirmatur amplius ex eo quod statim vbi recensuit verba illa Christi Domini quibus solemus consecrare, notat verbis sequentibus Dæmones in mysteriis Mithræ fuisse quoad hoc imitatos Christum, quatenus scilicet ipse Mithra panem & poculum aquæ verbis quibusdam additis ponit in sacrificio: quod etiam notauit Tertul. lib. de præscript. aduersus hæreticos cap. 40. ergo vt hæc æmulatio demonis quæ instituit panem & aquam poni in sacrificio Mithræ sub certa verborum formula, dicatur aliquo modo imitari institutionem Eucharistie à Christo Domino factam, vt ibi asserit sanctus Iustinus, debet asserere Christum Dominum certa illa & determinata verba à se prolata, & à suo ministro proferenda instituisse pro consecrando pane & vino in suum corpus & sanguinem. Deinde proferimus sanctum Ireneum qui libro 4. aduersus hæreticos capite 31. ait, *Christum docuisse Apostolos nonam oblationem quam Ecclesia offert Deo quando panem & vinum accepit, gratias egit dicens*, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est sanguis meus*: Et aperit lib. 5. cap. 2. dum ita loquitur, *Quando mixtur calix & fructus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia corporis & sanguinis Christi*. At præter superius relata verba Christi Domini Sacerdos consecrans nulla proferat verba Dei, seu Christi. Nec valet responsio Antonij de Dominis supra ibi per verbum Dei intelligi inuocationem Dei fide factam, nam ex antecedentibus satis intelligitur S. Ireneum ibi per illam particulam, *Dei*, intelligere Christum secundam personam Trinitatis incarnatam, & per particulam istam, *verbum*, intellexisse formulam istam ab eo prolatam, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*, quia immediatè antè ait Christum panem & vinum confirmasse, id est scisse suum corpus & sanguinem: ideoque sensus horum verborum

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. S. Irenæus est iste; quando panis & vinum percipiunt verbum Dei, id est, suo modo audiunt hoc verbum consecratorium à Christo Domino institutum pronuntiatum supra se, *Hoc est corpus meum*, & *Hæc est calix sanguinis mei*, tunc fit Eucharistia: nam & ipsas res insensibiles suo etiam modo audire & percipere verbum Dei, eique obedire S. Hieronymus obleruat suo commentatio ad caput octauum S. Marthæi. *Ipsa creatura*, inquit, *sentiunt creatorem, & illa quibus imperat sentiunt imperantem, non errore hereticorum qui putant omnia animantia, sed maiestate conditoris, qua apud nos insensibilibus illi sensibilibus sunt.* Citatur à nonnullis in eandem sententiam Origenes commentum in S. Marcum dum agens de istis verbis Christi Domini, *Hoc est corpus meum*, ita ait, *per hæc tradidit quomodo oportet eos efficere novi Testamenti mysterium.* S. item Ambrosius lib. de benedict. Patriarch. cap. 9. *Hunc panem* (inquit de sacramento Eucharistia) *dedit Apostolus ut dividerent populo credentium, bodieque dat nobis cum quem ipse quotidie sacerdos consecrat suis verbis.* Idem libro de iniciandis cap. 9. ita ait de Eucharistia, *Ubi verba ipsa Domini Saluatoris operantur sacramentum ipsum, quod accipis, Christi sermone consistit.*
- II. Nec obstat quoddam ibidem dicat, *Ante benedictionem verborum calicis species nominatur, post consecrationem corpus Christi significatur*: & non vtrutrum verbo illo substantiuo est, seu existit, vt nobis obicit Antonius de Dominis supra; nam præmissa solutio impugnat tantum realem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini, non autem offendit formam consecrationis iuxta S. Ambrosium ibi, non consistere in verbis illis Christi Domini, quod hic disputatur. Deinde refellitur hæc responsio ex eo quoddam loquatur ibi S. Ambrosius de ea significatione que realem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini importet: sicut ante consecrationem appellatio panis communis importat id quod denominatur, esse panem in substantia; nam subiicit, *Ipsæ* (scilicet Sacerdos consecrans in persona Christi) *dedit sanguinem suum, ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationem sanguis nuncupatur, & tunc dicitur, amen, hoc est, verum est quod os loquitur, mens interna fateatur, quod sermo sonat, affectus sentiat*: Vbi illæ particule S. Ambrosij, *amen, verum est, & aliz* subsequæ satis denotant eum loqui de appellatione, seu denominatione quæ innitatur ipsius rei veritati & eius existentie. Item libro 4. de Sacramentis cap. 4. docet consecrationem fieri verbo calicis: & cap. 5. sequenti explicat istud verbum esse illud Christi Domini, *Hoc est corpus meum, & Hæc est sanguis meus.* Nec huic auctoritati satisfacit quod loco citato respondet Antonius, Primo, S. Ambrosium vsu esse stilo populari, noluisse ibi exagitare suas questiones ad amulum, cum ad Catechumenos & Neophytos tantum scriberet. Secundò, S. Ambrosium ibi non velle consecrationem fieri nudis istis verbis, *Hoc est corpus meum, & Hæc est sanguis meus*, sed eorundem quæ in Canone Missæ incipit, *Quam oblationem, & finit ibi, unde & memores*; quæ quidem particula continet orationem Ecclesie postulantis, *ut Deus dignetur habere istam oblationem acceptam, ratam, rationabilem, & ut fiat nobis corpus & sanguis Christi Domini* quemadmodum sonant ipsæmet verba nostri Canonis. Hoc, inquam, vtrumque non satisfacit, non primum, quia in nuda & simplici instructio-

A ne fidei (cuiusmodi vult Antonius de Dominis esse, vtrumque hoc opus S. Ambrosij) quisquis assumit partes docentis ita debet simplici & populari stilo loqui, vt tamen res ipsas fidei secundum veritatem explicet, vt videre est in omnibus catechesibus, in quibus breuiter exponuntur summa capita rerum credendarum; & propterea iuxta hanc responsionem debet S. Ambrosius intelligi loquutus propriè de verbis quibus consecratio Eucharistia fit in Ecclesia. Deinde in eo fallitur Antonius quoddam dicat hoc vtrumque opus fuisse à S. Ambrosio compositum pro catechumenis & neophytis, nam cap. 1. lib. de iniciandis significat suos auditores esse etiam baptizatos, cum dicat se non potuisse illis ante baptismum tradere rationem sacramentorum quam tunc tradidit, quia vilis fuisset potius eam prodidisse, quam edidisse, quatenus scilicet non licebat euulgare mysterium Eucharistia catechumenis, & cit. cap. 9. de iniciandis ita loquitur de hoc sacramento, & eius forma, vt dicat suis auditoribus accipere hoc sacramentum, interesse eius celebrationi, ei applaudere, dicendo, *Amen*: cum tamen non liceret catechumenis huic parti Missæ interesse: ergo hoc vtrumque opus non fuit compositum pro catechumenis, vt vult Antonius, sed pro fidelibus baptizatis. Secundum item responsum Antonij non satisfacit, nam initio capitis, ita explicat sacerdos tem se preparare ad consecrandum Christi Domini corpus & sanguinem dum incipit, *Hanc igitur oblationem, &c.* vt tamen cum dixerit hoc sacramentum fieri illis verbis Christi Domini Saluatoris, nihilominus circa medium capitis dicat omnia illa verba quæ antecedunt ista, *Accipite & manducate, Hoc est corpus meum*, non esse verba Christi Domini, sed hæc sola nunc relata, & vbi verba illa accesserunt, esse corpus Christi Domini: quod similiter existimauit de verbis Calicis Dominici consecrandi cum vtroque sit par ratio: idem etiam intelligitur x. S. Chrysostomo homil. 2. in secundam ad Timoth. vbi parem facit conditionem Eucharistia, & Baptismi dum ait, *in Ecclesia eandem esse sacram oblationem, quam nunc Sacerdotes faciunt, cum ea quam Christus Dominus dedit discipulis in vltima cæna*: quia nunc Sacerdotes in persona Christi profertur eadem verba quæ Christus ipse protulit, quemadmodum est idem Baptismus, quia sub eadem verborum formula fit ipsa ablutio: ex hac enim tum ratione, tum comparatione Eucharistia cum Baptismo satis patet x. S. Chrysostomum non tantum velle (vt fugit de Dominis supra) verba illa, *Hæc est corpus meum*, fuisse etiam prolata simul cum multis aliis orationibus quo tempore in Liturgia, sed præterea velle vim consecrationis pendere ab illis vt prolatis in persona Christi Domini, cum ex illis vt sic consideratis colligat identitatem nostræ oblationis cum oblatione facta per Christum Dominum in vltima cæna; nam Patres & Concilia quando docent Baptismum esse tantum vnum in Ecclesia à tempore Christi Domini vsque ad finem mundi, id colligunt ex identitate materie & forme verbalis, *Ego te baptizo*, &c. ita vbi cum fuerit sic collatus etiam ab hæreticis validus censetur, sub alia forma inualidis: ergo pari iure vult sanctus Chrysostomus nostram oblationem esse eandem cum oblatione Christi Domini in vltima cæna, quia scilicet iisdem planè verbis perficitur. Plura alia Patrum testimonia pro nostra propositione possunt videri apud Sanctesum repetitione 7.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

de Eucharistia cap. 5. apud Feuardentium comment. ad cap. 34. lib. 4. S. Irenæi, apud Bellarminum lib. 4. de Eucharistia cap. 13. apud Durandum de ritibus Ecclesiæ lib. 2. cap. 39. Item apud Petrum Arcundium de concordia Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis lib. 3. cap. 32. & sequentibus in quibus explicat pleraque Patrum Græcorum testimonia, quibus illi recentiores Græci abutuntur.

Quæres, an hæc nostra conclusio sit de fide: Respondetur, esse, quia Florent. & Trident. supra, illam vt talem saltem ex Traditione Ecclesiæ supponunt dum tradunt hæc verba Christi Domini esse formam consociandæ Eucharistiæ, & corpus & sanguinem Christi Domini poni vterque sub speciebus: cætera verò quæ sunt ipsius Christi Domini, tantum per concomitantiam, & Græci in vltima sessione Concilij Florentini profiterentur se firmiter credere Eucharistiam consoci prædictis verbis Christi Domini: quæ loquendi formula indicat nostram conclusionem illis fuisse vitam de fide: vnde etiam Sanctusius supra ait opinionem Catharini sapere hæresim, vt art. 5. precedenti obseruauimus.

ARTICVLVS IX.

Verum Eucharistia, vt est sacramentum permanens, habeat aliquam formam, & quanam sit illa.

QVIA hoc sacramentum habet ex sua specialiatione, vt sit permanens, & docuimus Eucharistiam in suo fieri habere hoc sibi commune cum aliis sacramentis nouæ Legis, vt periciatur verbis, præsens difficultas nascitur.

Sunt qui velint non esse necesse huic sacramento assignari aliquam materiam & formam, quibus in facto esse constituatur intrinsecè, sed posse illud coalescere ex corpore & sanguine Christi Domini, & speciebus consecratis, licet ea non fortiantur habitudinem materię & formæ.

Pro explicatione huius difficultatis repetenda est ex dictis de sacramentis in genere duplex illa consideratio sacramenti, nimirum iuxta suas partes physicas, & secundum suas partes metaphysicas: & pro illa duplici consideratione etiam ipsius Eucharistiæ, vt est sacramentum permanens, duplex materia, & duplex forma debet assignari. Hoc prænotato,

Sic prima propositio, Si Eucharistia spectetur metaphysicè, prout est sacramentum permanens, forma eius est significatio scilicet spiritualis cibi & potus animæ impressa speciebus panis & vini, item corpori & sanguini Christi Domini a verbis consecratoris, dum hæc prolata fuerunt à Sacerdote ex debita intentione consecrandi, quæ significatio illi impressa, tandiu perseverat in Eucharistia, quandiu tale sacramentum manet in suo esse. Tres sunt partes huius propositionis.

Prima probatur: forma metaphysica vniuersusque sacramenti nouæ Legis distinguitur tantum à forma metaphysica sacramenti eiusdem Legis genericè considerati, penes practicam significationem suorum effectuum specialium, & penes suum finem intrinsecum, ad quos ex sua institutione ordinatur: atqui forma metaphysica sacramenti nouæ Legis genericè considerati, est practica significatio gratiæ sanctificantis: practica verò significatio Eucharistiæ, vt est sacramen-

tum, est spiritualis cibus & potus animæ, seu spiritualis nutritio per gratiam, & Eucharistia est à Christo Domino instituta in hunc finem: igitur practica significatio cibi & potus, seu spiritualis nutritionis animæ, est forma metaphysica sacramenti Eucharistiæ.

Maiores satis patet ex natura & conditione generis, item ex eo quoddammodo agendo de distinctione sacramentorum nouæ Legis, & de gratia sacramentali, ostendimus ea tantum distinguere specie, penes speciales effectus, & distinctos speciei fines ad quos ordinantur, licet in eo conueniant quoddammodo conferant gratiam sanctificantem.

Minor quoque primam sui partem probatur ex dictis disput. 1. 2. & 3. ad quest. 60. huius partis, & est S. Thomæ 3. parte quest. 60. art. 6. ad 2. & Caietani.

Secunda pars eiusdem primæ propositionis asserens practicam significationem spiritualis cibi & potus imprimi veluti speciebus consecratis, item corpori & sanguini Christi Domini a verbis consecratoris per Sacerdotem debite prolatis, sic probatur: verba practica suam veluti imprimere significationem alicui signo, nihil est aliud, quam determinare illud ad significationem practicæ rem significatam per eiusmodi verba: atqui res significata per verba consecratoria Eucharistiæ, est spiritale alimentum, seu corpus & sanguis Christi Domini prout sunt cibus & potus, seu spiritualis refectio animæ sub speciebus panis & vini consecratis, & verba consecratoria, vt ex debita intentione Sacerdotis pronuntiata determinant tam panis & vini species, quam corpus & sanguinem Christi Domini ad significandum practicè alimentum spiritale, seu refectorem spiritalem animæ: ergo verba consecratoria Eucharistiæ suam veluti imprimunt spiritalem significationem practicam speciebus panis & vini, item corpori & sanguini Christi Domini.

Maiores vltima patet ex natura signorum, quæ hanc vel illam significationem dicuntur habere sibi veluti impressam, quia sunt rei à natura, vel ex beneplacito instituentis deputata & determinata ad significandum hoc vel illud: vnde Grammatici dicunt hanc & illam significationem esse huius & illi voci inditam.

Minor patet quoad priorem partem, ex eo quoddammodo corpus & sanguis Christi Domini, in quantum cibus & potus animæ, sunt illud quod vi & efficaciam verborum formæ ponitur sub speciebus panis & vini, vt notauimus ex Tridentino sess. 13. & est explicatum supra: quoad posteriorem verò partem patet, nam eo ipso quo verba consecratoria semel fuerunt à Sacerdote prolata debite supra hanc vel illam materiam, corpus & sanguis Christi Domini, item accidentia panis & vini, quæ continent illa sub se, ita sese habent vt suæ efficaciam in actu primo, & proximè ad faciendam nutritionem animæ cuiuslibet baptizati non ponentis obicem.

Tertia denique pars eiusdem propositionis quæ asserit istam significationem tandiu in illis perseverare, quandiu sacramentum manet in suo esse. Probatur, tandiu forma rei alicuius etiam metaphysica manet, quandiu res illa manet in suo esse, quia forma est quæ dat esse rei. Item practica significatio alicuius sacramenti tandiu manet, quandiu proprium eius sacramentum manet, quia aliàs desineret esse sacramentum: atqui sacramentum Eucharistiæ est permanens, vt ostendimus, & prædicta significatio est eius forma me-

I.

talitatis significatio. Eodem autem sensu ista significatio manet in speciebus consecratis, quo in artificialibus signis remanet aptitudo & habitus ad excitandum intellectum, vt cognoscat rem per eiusmodi signa significatam ex deputatione instituentis, quæ quando non est reuocata, censetur manere & perseverare moraliter in istis signis, vt docuimus disput. 1. ad quest. 60.

Secunda propositio. Si Eucharistia, vt est sacramentum permanent, consideretur physice, forma illius veluti informans & eam consistens in essetalis sacramenti, sunt corpus & sanguis Christi Domini; species vero consecratæ sub quibus illa continentur, tenent locum materia.

Probatur, in sacramentis nouæ Legis, prout considerantur physice, illud habet rationem materiz, quod in tali signo sacramentali est minus determinatum & perfectum pro significando effectui proprio sacramenti; & contra illud habet rationem formæ quod determinat & perficit alteram partem sacramenti ad significandum prædicti proprium eius effectum, vt ad citatam 60. questionem docuimus: atqui sacramentum Eucharistie spectatum physice in prædicta sua ratione sacramenti permanentis, est compositum ex speciebus consecratis, & ex corpore & ex sanguine Christi Domini, vt docuimus art. 8. disput. 2. ad quest. 63. & species consecratæ, seu accidentia panis & vini, ita significant prædictæ spiritalem nutritionem animæ, vt id accipiant à Christi Domini corpore & sanguine sub se contentis, & determinentur ab illis ad istam prædictam significationem, vt notauimus ex S. Thoma hac parte quest. 73. art. 1. ad 2. igitur species consecratæ sunt veluti materia, corpus verò & sanguis Christi Domini sunt veluti forma sacramenti Eucharistie, prout illud consideratur in facto esse, & vt est permanent secundum suas partes phylicas.

II.

Obicitur contra secundam propositionem: illud habet rationem materiz quod innotescit per formam, & istud per quod aliud innotescit, habet potius rationem formæ: atqui corpus & sanguis Christi Domini, prout desineunt sub speciebus consecratis, innotescunt per illas in ratione cibi & potus spiritualis; nam illa repræsentant iuxta hanc rationem: igitur corpus & sanguis Christi Domini, vt sunt in hoc sacramento permanent, non habent rationem formæ, nec item species consecratæ habent rationem materiz.

III.

Respondetur primò, Maiorem non esse simpliciter, vniuersaliter & absolute veram; nam plerumque in rebus etiam purè physicis propriæ illarum forma dignoscitur ex speciali affectione materiz illarum: propriæ quippe rerum formæ, sicut & differentiz, plerumque nobis sunt incognitæ, quarum tamen materiz, quia facilis in nostros sensus incurrit, certius etiam à nobis percipiuntur, & aliquis ratione deducunt nos in cognitionem propriarum suarum formarum.

IV.

Deinde respondetur, hanc propositionem, Illud per quod aliud innotescit, habet rationem formæ, esse solummodò verum de forma inducente ad actuale cognitionem rei, & non de forma consistuntia rei, quæ cognoscitur secundum proprium esse, in quo est constituta; nam & proprietates rerum & earum effectus, prout patent exterius, nos inducunt ad cognitionem propriarum substantiarum, quarum tamen substantiarum eiusmodi proprietates, vel effectus non sunt formæ

substantiales: hoc autem loco disputamus de forma constituyente formaliter Eucharistie sacramentum in esse sacramenti formaliter permanentis, quod quidem esse sumptum præcisè consistit in aliqua significatione prædicta alicuius specialis effectus, quæ significatio & eius determinatio ad hunc specialem effectum magis tenet se ex parte corporis & sanguinis Christi Domini, vt sunt sub speciebus consecratis, quàm ab ipsis speciebus vt cõstitutis à corpore & sanguine Christi Domini, quare potiori titulo sibi videntur rationem & habitudinem formæ in hoc sacramento, quàm species consecratæ.

V.

ARTICVLVS X.

Refellitur fundamentum contraria sententia articulo superiori relata.

B.

Qui volunt non esse necesse aliquam materiam & formam huic sacramento assignari quibus intrinsecè constituitur in facto esse, hoc nituntur potissimum fundameto, quod licet hoc sacramentum habet multa sibi specialia quæ non conueniunt singulis aliis sacramentis, ita eum mirum videri non debet, si materia & forma, quibus intrinsecè constituitur, non inueniantur in illo.

Verùm hæc opinio non placet: nam vnumquodque debet constitui in suo esse per aliquas partes, aut quali partes illud conuenienter ad tale esse & intra illum ordinem intrinsecè componentis, aut quali componentes: atqui Eucharistia, vt consideratur in facto esse, est verè, formaliter & intrinsecè aliquid sacramentum nouæ Legis propriè dictum, vt fuscè docuimus, & sacramentum nouæ Legis, quatenus tale sacramentum constituitur intrinsecè in suo esse sacramentali per aliquid quod habeat aliquam habitudinem ad formam & materiam tam metaphysicas quàm phylicas, vt constat ex dictis tribus primis disputationibus ad quest. 60. igitur & Eucharistia, vt est in facto esse, seu aliquid sacramentum permanent, debet constare intrinsecè aliquo tanquam materia, & aliquo tanquam forma.

C.

Deinde quidquid est formaliter & intrinsecè aliquid signum sensibile efficax seu practicum specialis alicuius effectus, debet constare intrinsecè aliquo sensibili, tanquam materia, & aliquo tanquam formâ informantem suo modo talem materiam, vt sic instructû producat suum specialem effectum: atqui Eucharistia vt in facto esse, seu vt est sacramentum permanent, est signum aliquod sensibile practicum gratiæ cibantis & restringentis summi spiritualis fidelium, vt patet ex dictis: igitur Eucharistia vt in facto esse, seu vt sacramentum permanent, debet constare intrinsecè aliquo tanquam formâ, & aliquo tanquam materiâ.

D.

Neque ratio allata pro præcedenti opinione obstat huic nostræ responsioni; nam quæ conueniunt Eucharistiz ex speciali titulo, & ex specificis eius differentia ita debent ei conuenire, vt tamen quia ratio generica, aut quali generica debet cõuenire omnibus sub tali genere constitutis, ratio autè generica aut quali generica sacramenti nouæ Legis postulat hanc compositionem quasi ex materia & forma, tãquam partibus intrinsecè componentibus illa etiam debet habere locû in Eucharistia, quatenus est sacramentum permanent.

VI.

VII.

DISPVATIO II.

De verbis essentialibus formæ sacramenti Eucharistiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Virum omnia verba quibus Christus Dominus est vsus in institutione Eucharistiæ, sint de essentia huius sacramenti in fieri.

VENADMODVM duplicem distinximus partialem materiam huius totalis sacramenti, panem scilicet & vinum, similiter duplicem illius formam distinguimus: vnâ, quâ panis in corpus Christi Domini; alterâ, quâ vinum in eius sanguinem consecratur.

Circa formam quâ panis in corpus Christi Domini conuertitur, quatuor sunt sententiæ. Prima tribuitur Scoto in quartum dist. 8. quæst. 2. vbi videtur asserere illa omnia quæ in Canone Missæ incipiunt ab istis verbis *Qui pridie quam pateretur* ita esse necessariâ pramittenda, vt licet non sint de essentia formæ, forma tamen sine illis vim suam non habeat. Secunda sententia est quorundam Latinorum qui putant ista verba Christi Domini, *Accipite & manducate*, esse necessaria prædictæ formæ. Tertia sententia est quorundam Græcorum, qui contendunt illam particulam, *quod pro vobis datur, vel traditur*, esse de essentia formæ. Quarta cum qua concludimus est: *Sola hæc quatuor verba*. Hoc est corpus meum, esse essentialiter & per se requisita ad consecrationem panis in corpus Christi Domini, cætera sine antecedentia, vt, qui pridie quàm pateretur, siue concomitantia, cuiusmodi est particula, enim, esse tantum necessaria ex præcepto Ecclesiæ; hæc vero subsequentia, quod pro vobis tradetur, nullo istorum modorum, id est, nec necessitate sacramenti, nec præcepti esse necessaria ad consecrandum. Et hæc sententia ita est communis inter Scholasticos, vt S. Scotus supra non dissidet ab illa; quemadmodum Tartaretus eius discipulus eum interpretatur ad citatam quæst. 2. ait enim eum solummodò disputandi gratiâ, & non studio asserere dixisse contrarium. Tres sunt partes propositionis,

Prima procedens de verbis istis, *Qui pridie quam pateretur*, primum probatur ex Patribus citatis articulo 8. præcedentis disputationis, & S. Ambrosius expressè notat lib. 4. de Sacramentis. Item ex Concilio Florent. in Decreto Eugenij, vbi habetur hoc sacramentum confici verbis Christi Domini Saluatoris, & aliis loco nunc citato relatis: ad præcedentia ista verba non sunt Christi Domini, sed historici referentis modum quo Christus Dominus sese gessit in instituenda Eucharistiâ: deinde Sacerdos proferendo verba ista, non indicat se induere tunc personam Christi Domini, quia dicit tantum illa recitare, & historicè, vt S. Thomas docet præsentis quæst. art. 5. cum per ista verba referat solummodò quid Christus Dominus gesserit, vt particula illa, *Qui pridie quam pateretur*, indicat. Nec item ibi est aliquod verbum quo Sacerdos exprimat se tunc facere, aut intendere quod Christus Dominus

consecrando fecit: ergo præcisè ex isto capite verba ista non erunt necessariâ pramittenda his verbis quibus consecramus.

Deinde propositio probatur de istis verbis, *Accipite & manducate*, verba illa quæ significant tantum aliquid merè extrinsecum sacramento Eucharistiæ, eoque posteriùs, non sunt necessariâ requisita ad essentialem eius formam in fieri, quia verba sacramentalia, cum sint operatoria sacramenti, debent prædictè significare eius essentiam: atqui verba ista, *Accipite & manducate*, significant distributionem & vsum Eucharistiæ, vt constat per se; quæ duo scilicet distributio & vsum sunt extra essentialiam sacramenti Eucharistiæ, vt ostendimus contra hæreticos: ergo hæc duo verba, *Accipite & manducate*, non sunt necessariâ requisita ad formam hanc sacramenti Eucharistiæ in fieri.

Præterea verba ad consecrationem Eucharistiæ necessariâ requisita, debent proferri significatiuè, & in persona Christi Domini, vt patet ex sanctis Patribus relatis supra, & paulò post amplius explicabitur: atqui Sacerdos in Canone proferit ista verba, *Accipite & manducate*, solummodò recitatiuè & historicè, quatenus refert Christum Dominum in vltima Cœna dixisse Apostolis, *Accipite & manducate*; non autem dirigat illa verba vel ad astantes, vel ad alios excitando eos vt accipiant hoc sacramentum, vt per se constat: ergo ista verba, *Accipite & manducate*, non sunt necessariâ requisita ad consecrationem Eucharistiæ.

Tertio idem probatur de ista particula, enim, illud tantum requiritur de necessitate sacramenti in forma consecratoria quod confert ad prædictè significandum id quod efficitur per talem formam, quia vbi significatio formæ est cõpleta hæc statim operatur: atqui hæc particula, enim, nihil confert ad prædictè significandum præsentiam corporis Christi Domini sub speciebus panis; tum quia seclusâ tali particulâ, hæc præsentia satis intelligitur expressa per reliquam orationem; tum etiam quia hæc particula, enim, est tantum apposita tanquam vinculum coniungens hæc quatuor verba, *Hoc est corpus meum*, cum istis præcedentibus, *Accipite & manducate*, reddendique causam vsus ibi percepti à Christo Domino; igitur quemadmodum tam præceptum de manducando hoc sacramentum, quàm eius vsus sunt extra essentialiam sacramenti Eucharistiæ: sic etiam particula, enim, erit extra formam eius effectiuam.

Quartò, idem probatur de illis verbis subsequentibus, *quod pro vobis tradetur*, Primum, quòd Apostolus & Euangelistæ qui referunt institutionem Eucharistiæ fuerunt diligentes in referendis essentialibus verbis quibus Christus Dominus consecrauit: at non omnes habent ista verba, vt S. Matth. cap. 26. S. Marcus cap. 14. Deinde verba quibus vimur pro consecrando corpore Christi Domini, rectè significant totam præsentiam corporis Christi Domini, & transubstantiationem panis absque prædictis istis verbis, & tota Ecclesia Latina validè consecrat sine illis, etiam Græcis fatentibus, vt patet ex citata sess. vltima Concilij Florentini.

Quòd denique sola hæc quatuor verba, *Hoc est corpus meum*, requiratur per se & essentialiter, probatur primum ex Decreto Eugenij in Concilio Florentino dicente, *Formam huius sacramenti esse verba Saluatoris, quibus Sacerdos loquens in persona Christi conficit hoc sacramentum*. At Sa-

I. cerdos nulla alia verba dicit *in persona Christi*, quam ista quatuor, vt patet ex nunc dictis. Item ex Catechismo Tridentino parte 2. cap. 4. §. 19. S. Chrysostomo *de prodicatione Iuda* ita de istis quatuor verbis dicente, *hoc verbum res propositas transmutat*. Quod etiam habet S. Damascenus lib. 4. de fide orthodoxa cap. 14. & Patres antiquiores precedenti disputatione art. 8. relati, vt SS. Iulianus Martyr & Ambrosius.

Deinde probatur: sola illa verba sunt essentialia formæ consecrandi Eucharistiam sub speciebus panis; quorum significatio practica importat primò per se completè & perfectè Christi Domini corpus poni per transubstantiationem sub speciebus panis; quia tota ratio huius sacramenti consistit in eo vt Christi Domini corpus, quoad hanc partem, sit & existat per transubstantiationem sub speciebus panis consecrati, vt patet ex dictis ad quæst. 75. de veritate corporis & sanguinis Christi Domini in hoc sacramento: atqui sola significatio practica istorum quatuor verborum importat primò & per se perfectè & completè Christi Domini corpus poni per transubstantiationem sub speciebus panis, primò quidem & per se, quia directum significatum istorum verborum est Christi Domini corpus, quatenus præsens, vt nomen demonstrativum, hoc, indicat; vnde Christi Domini corpus dicitur à Concilio Tridentino suprâ, poni *visu istorum verborum* dum proferuntur à Sacerdote in persona Christi Domini: deinde per transubstantiationem, quia verbum illud substantiuum, est, in illa est practicum, sicut & reliquum eiusdem formæ, & significat practicè conuersionem totius substantiæ panis in corpus Christi Domini, vt est explicatum agendo de transubstantiatione: denique completè & perfectè, quia id patet explicatione nunc assignata: igitur sola illa quatuor verba, *Hoc est corpus meum* sunt essentialia formæ consecrandi panem in corpus Christi Domini.

IIII. Secunda pars nostræ propositionis asserens tam verba quæ antecedunt ista quatuor prædicta, quam particulam, enim, quæ comitatur illa, esse tantum de necessitate præcepti, Probatur ex eo quod vnusquisque in consecrandis sacramentis teneretur sequi praxim Ecclesiæ; & cum sacramenti consecratio sit res magni momenti, si nulla detur legitima excusatio, est græue peccatum omittere aliquid in illa, vt iam animaduertimus. agendo de pane azymo & fermentato: atqui praxis totius Ecclesiæ est, vt consecrans proferat omnia ista verba antecedentia, & particulam illam comitantem, enim, vt constat ex Canone Missæ, & ex Catechismo Tridentino capite quarto citato §. 20. tum etiam quodd Christus Dominus existimetur adhibuisse huic formæ istam particulam, vt Innocentius III. docet cap. *Cum Al arba*, de celebr. Missæ & colligit ex forma calicis apud sanctum Mattheum, vbi illa habetur.

Ad di superius hanc exceptionem, si nulla detur excusatio legitima, quia si quis non per contemptum, sed ex aliqua subreptione, vel negligentia veniali, omittat particulam enim, talis omisso erit tantum venialis, ex communi omnium sententia.

Vltima denique pars asserens verba ista, quod pro vobis datur, aut alia eis æquivalentia ex neutra necessitate, id est, sacramenti & præcepti, debere à nobis adhiberi patet ex dictis; nam ostendimus ea non esse essentialia, & propterea praxis totius Latine Ecclesiæ est, vt ea omittan-

A tur, quam praxim, licet Græci probè scirent, eam tamen nullo modo reprehenderunt in Concilio Florent. quando actum est de ista forma consecrandi.

Ad di huic vltimæ parti propositionis istam particulam, nobis, quia vnusquisque teneretur sequi praxim suæ Ecclesiæ in præparandis & celebrandis sacramentis; & proinde cum Latina Ecclesia inter consecrandum non pronuntiet ista verba, non debent adhiberi à nobis: contra quia tam Liturgiæ Græcæ SS. Iacobi, Marci, Basilij, quam quotidianus vsus Græcorum, habet vt post verba consecratoria subiiciant ista verba, nec de eare, vt malè vsurpata fuerunt vnquam reprehensi à Latina Ecclesia, idè respectu illorum, videntur esse de necessitate præcepti.

ARTICVLVS IV.

Fundamenta contrariarum sententiarum articulo superiori relatarum soluntur.

P R I M A sententiæ fundamentum est: verba sacramentalia debent ex vi verborum significare quod efficiunt: atqui verba consecratoria efficiunt vt corpus Christi Domini contineatur sub speciebus panis: ergo debent vi sua significare corpus Christi Domini contineri sub speciebus panis: sed prætermisissis precedentibus verbis quæ faciunt mentionem Christi, non significant visu corpus Christi Domini, sed corpus Sacerdotis loquentis: ergo verba illa consecratoria, *Hoc est corpus meum*, nihil efficiunt sine verbis prædictis antecedentibus.

C Confirmatur ex Missali Romano in Rubr. cap. de defectibus, vbi agens de defectibus occurrentibus circa materiam corporis consecrandi, per actâ consecratione cognitis, ait iterandum esse ab ista parte *Qui pridie quam pateretur*, vbi & quando celebrans animaduertit hostiam esse corruptam, aut non esse triticam: ergo cum tunc videatur iubere tantum quæ sunt necessaria pro consecratione talis materię, videtur iudicare consecrationem corporis Christi Domini non posse fieri validè sine tali parte prolata *Qui pridie quam pateretur*.

R Respondetur, quatuor illa verba consecratoria posse intelligi *duobus modis*, etiam suppositâ institutione Christi Domini *significare practici* vi sua corpus Christi Domini: Primò, *simpliciter & absolute*, etiam seclusâ intentione Sacerdotis, & hoc sensu non id significant, quia tam ex Trident. quam Florent. documētis intentionem ministri esse necessariam absolute in consecratione sacramentorum. Secundo modo, propter intentionem consecrantis ibi interuenient, quæ intendit proferre tunc verba prædicta in persona Christi Domini, & hoc modo significant ex vi sua corpus Christi Domini poni sub speciebus panis.

Neque obstat quodd hac intentio non appareat exterius, nec agnoscat ab assistantibus, nam Patres & Concilia dum requirunt intentionem, postulant tantum in ministro *voluntatem* siue *virtualem*, siue *actuale* faciendi quod Christus Dominus instituit, vel quod Ecclesia facit; quæ intentio rectè tota soluitur in actu interiori, etiam si minimè prodatur aliquo signo exteriori: & est merè per accidens ad consecrationem essentialem huius sacramenti, loquendo in rigore metaphysico, quodd sunt aliqui astantes: ergo non est

Secundum est, quod Christus Dominus consecrando adhibuerit illam, quia alius sancti Paulus & Lucas eam non apposuissent.

Respondetur ad hæc duo fundamenta, verum esse, Christum Dominum subiunxisse illa verba consecratoris: negatur tamen inde sequi esse essentialia; non enim omnia quæ Christus Dominus dixit vel fecit spectant ad essentiam huius sacramenti, vt supra obseruauimus de *fractione, distributione & vsu* huius sacramenti, sed ea tantum verba pertinent ad essentiam huius formæ, quæ sufficienter exprimunt in actu exercito transubstantiationem panis in Christi Domini corpus, cuiusmodi sunt quatuor prædicta verba.

Nec obstat quod Liturgiæ Græcorum habeant istam particulam, & Græci Sacerdotes eam recitent, quia sicut Latina Ecclesia præcipit pronunciationem istius particulæ *enim*, quam tamen nouit non esse essentiali; sic & Græca potuit præcipere recitationem istius particulæ, licet probè nouerit non esse absolute necessariam.

Tertium est, quod hæc particula videatur requiri ad determinandam plenam & perfectam significationem formæ: item ad denotandum potius verum & naturale corpus Christi Domini, quam vel mysticum, vel aliquid aliud in eius possessione positum.

Respondetur, non requiri absolute quamlibet determinationem veri & realis corporis Christi Domini fieri in forma consecratoria; sed satis esse quod verba consecrationis vt sunt eleuata à Christo Domino significant, vel ex proprietate sermonis, vel ex vsu, vel ex circumstantiis proprium & naturale corpus Christi Domini, prout illud ponitur per transubstantiationem, quod totum prædicta quatuor verba satis denotant sine additione istorum *quod pro vobis datur, vel pro vobis tradetur.*

ARTICVLVS III.

Itum omnia & singula verba que inter consecrandum calicem profertur, sint forme illius consecratoria essentialia.

SANCTVS Thomas præfati quæstione 78. articulo tertio (prout etiam Capreolus in quartum sententiarum distinctione 8. articulo 3. Paludanusbidem quæstione 3. illum intelligunt) tuetur partem affirmantem, quem aliqui etiam recentiores sequuntur.

Secunda sententia est Dominici Soto in quartum sententiarum distinctione vndecima, quæstione prima, articulo tertio sola quidem illa verba, *Hic est calix sanguinis mei*, vel alia eis æquiualentia esse essentialia; nihilominus reliqua esse de substantia, & de integritate huius formæ, vbi supponit in formis sacramentorum, similiter & in eorum materiis posse distingui duplices partes, alias essentielles, alias tantum integrantes.

Tertia sententia, quam loco nostræ propositionis ponimus, est, *Sola illa verba*, *Hic est calix sanguinis mei*, vel alia æquiualentia, esse essentialia formæ consecrandi calicem, reliqua autem omnia non esse partes illius aliquot integrantes, sed accidentales tantum, non ex præcepto diuino, sed ex instituto Ecclesiæ præfatas à Sacerdote inter consecrandum calicem. Omnes ferè Scholastici, Aletius 3. parte, quæstione 10. membro 4. articulo 2. §. 4. S. Bonauentura in quartum distict. 8.

parte 2. artic. 1. quæstione 2. ex discipulis S. Thomæ Caietanus ad citatum articulum S. Thomæ, Dominicus Soto supra, & alij tuentur primam partem de solis partibus essentialibus.

Et probatur primò ex Patribus, qui referentes formam calicis consecrandi meminerunt tantum istorum verborum, sancto Iuliano Martyre apologia secundâ circa finem, sancto Cypriano sermone de Cæna Domini, sancto Ambrosio libro quarto de Sacramentis capite tertio, sancto Chrysostomo homilia de *productione Iudæ*, Eusebio Emisleno, & refertur de consecrat. distinctione secundâ, capite *Quia corpus*, Item S. Ioanne Damasceno libro 4. de orthofoxa fide capite 14.

Deinde probatur iisdem rationibus quibus ostendimus sola illa quatuor verba, *Hoc est corpus meum*, esse essentialia pro consecrando corpore Christi Domini; nam hæc sola, *Hic est calix sanguinis mei*, aut alia æquiualentia similiter profertur significatiue in persona Christi Domini à consecrante, reliqua verò minimè, sed tantum recitatiue & historice; vt patet ex illa particula, *effundetur*, quæ denotat euentum effusionem sanguinis Christi Domini in cruce: item ex particula, *noui & æterni Testamenti*, quæ vt talis respicit tempus illud vltimæ Cæne, quod Christus Dominus instituit nouum Testamentum.

Tertio, sola illa verba sunt essentialia formæ alicuius sacramenti, quæ perfectè & completè significant prædicti totam eius essentiam, & in præfati casu sola illa verba sunt essentialia formæ consecrandi calicem; quæ significant completè & perfectè realem præsentiam sanguinis Christi Domini, & transubstantiationem vini in sanguinem Christi Domini in actu exercito, quia sacramentum Eucharistiæ prout est totum in vnicâ specie vini consistit in aggregato & sanguine Christi Domini posito vi verborum, & ex accidentibus vini, vt docuimus: atqui sola illa verba, omnibus aliis sequentibus seclusis, significant in actu exercito tantam realem præsentiam sanguinis Christi Domini sub speciebus vini, quam transubstantiationem totius substantiæ vini in sanguinem Christi Domini: item tam faciunt sensum integrum perfectum & importantem id totum, quam hæc quatuor verba præcedentis formæ partialis, *Hoc est corpus meum*, faciant sensum perfectum, & significant transubstantiationem totius substantiæ panis in corpus Christi D. vt patet ex cõparatione vtriusque formæ: item verbalis illa, *quod pro vobis tradetur, datur, frangitur*, tam bene pertinent ad prædicatum istius propositionis, *Hoc est corpus meum*, & ad determinationem eius, quam hæc verba, *noui & æterni Testamenti*, &c. ad prædicatum & determinationem istius propositionis, *Hic est calix sanguinis mei*; & quâ ratione verba ista, *Hic est corpus meum*, ponendo corpus Christi Domini sub speciebus panis, determinant illud in ratione cibi, absque aliis additis, eadem ratione ista verba, *Hic est calix sanguinis mei*, ponendo vi suâ ex institutione Christi Domini sanguinem eius sub speciebus vini, determinant illum poni in ratione potus: ergo quemadmodum pro consecrando corpore Christi Domini prædicta quatuor verba sufficient sine istis, quod pro vobis tradetur, vel aliis, ad faciendum superiores determinaciones; ita etiam hæc verba, *Hic est calix sanguinis mei*, sufficient pro consecrando sanguine Christi Domini, sine aliis subsequentibus.

I. Tandem probatur ex praxi Ecclesiæ, quæ consecrationes sanguinis Christi Domini factas sine aliquot ex relatis verbis sequentibus non improbat tanquam inuálidas; nam in Liturgiis Sanctorum Iacobi, Marci, Basilij, & Chrysostomi illæ particule, *eterni, mysterium fidei*, non habentur, & in Mosorabe (id est in officio Missæ, quod Christiani in Hispania permixti Arabibus celebrabant tempore sanctorum Leandri & Ilodori Episcoporum Hispanensium, quodque viguit vsque ad tempora Gregorij VII. summi Pontificis) dicebatur tantum pro consecrando calice, *Hic est calix novi Testamenti in meo sanguine, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. vt ipsemet Sotus loco superius citato refert se legisse in Missali Mosarabico.

II. Neque est quoddam Capreolus & Paludanus supra dicant Græcos tunc non consecrassè; nam & forma Græcorum pro consecrando calice, nullo modo fuit reprobata in Florentino Concilio, cum tamen ibi discussa fuerit, dum Latini quæsierunt cur Græci subicerent post verba consecratoria orationem illam de qua superius egimus. Nec videtur posse dici probabiliter tot sanctissimos Patres supra relatos errasse in suis Liturgiis, & alios qui tot sæculis eos sunt secuti. Nec denique dici potest fuisse cum illis hac in re dispensatum, nam id dicitur gratis, cum nulum vestigium extet istius dispensationis; nec sufficiens eius aliqua ratio possit offerri, multò minùs Ecclesiæ dici potest dispensasse cum illis, quia, vt docuimus ex Tridentino, illa nihil potest in essentialibus sacramentorum, cuiusmodi volunt esse hæc vltima verba. Nec etiam assertiores istius dispensationis possunt referre pro illa aliquem summum Pontificem, vel aliquod Concilium vniuersale: ergo omnia illa reliqua verba non sunt essentialia huic formæ consecrandi calicem.

Secunda pars nostræ propositionis asserens reliqua illa verba non esse partem integram huius formæ, Probatur ex analogia ad partes integrantes entis aliquid physici, quæ tunc dicuntur esse tales quando, licet supponant essentiam rei completam, quoad essentialia, illam tamen integram quoad aliquas partes quantas, vt videre est in brachijs, pedibus, & alijs id genus partibus: atqui reliqua ista verba, de quibus hic est quæstio, nullo modo integram prædictam significationem istorum verborum essentialium *Hic est calix sanguinis mei*: igitur &c.

III. Minor probatur: ad hoc vt reliqua hæc verba integrent essentiam formæ prædictæ deberent significare prædictæ aliquid totalis eius significati, & præterea profecti à Sacerdote consecrante, non tantum modo recitatio, sed etiam significatio, quia hoc duntaxat modo sunt operatoria; atqui reliqua illa verba non significant prædictæ aliquid totalis significati prædictæ formæ, nec profertur à Sacerdote consecrante modo significatio, sed tantum historico: igitur reliqua illa verba nullo modo integram prædictam significationem verborum essentialium præcedentium.

IV. Hæc vltima Maior satis patet ex ipsa appellatione *partis integram*: essentiam rei aliquid. Minor eiusdem syllogismi probatur: res significata per ista verba, nam & æterni Testamenti, mysterium fidei, inest ipsi sacramento calicis, vt per propria verba consecratio ante prolationem sequentium verborum, de quibus hic agimus; nam pri-

V. ma verba ex istis significant sanguinem illum, per quem nouum Testamentum confirmatur & sancitur, contineri in isto calice, vt Innocentius III. explicat libro tertio de mysterio Missæ capite 28. at nouum hoc Testamentum fuit sanctum in passione Christi Domini quando hunc ipsum sanguinem fudit in cruce, vt Apostolus significat cap. 9. ad Hebræos & indicat sequens illa particula, *effundetur*, quæ denotat effusionem cruciatam in cruce.

VI. Neque verba illa subsequencia, de quibus hic agimus, possunt requiri tanquam partes aliquot integrantes formam consecratoriam calicis speciatim ex hoc titulo quoddam faciant vt hic sanguis fuerit effusus pro nobis, vel quoddam faciant vt sanguis Christi Domini significetur talis per illa, seu vt effusus pro nobis, non quidem ex priori, quia eo ipso, quo vi istorum verborum præcedentium, *Hic est calix sanguinis mei*, ponitur idem omnino sanguis qui in passione Christi Domini esset effusus in remissionem peccatorum, id iam habet independentè ab istis sequentibus verbis; hoc enim fuisse effusum in remissionem peccatorum, cum sit de præterito, ad quod non datur potentia, non potest auelli ab eo, & proinde verba hæc sequentia, de quibus hic agimus, non possunt esse ad hunc effectum necessariæ formæ calicis consecrandi: non item ex posteriori titulo. Primum, quia verba illa significant cruciatam effusionem, vt per se patet; at hæc cruciata effusio non fit tunc: ergo verba illa non possunt requiri ad significandum, seu representandum illam; esset enim talis significatio falsa, si prædictæ consideretur. Secundo, si consideretur tantum mysticè, seu quoad mysticam representationem in hoc mysterio faciendam, verba illa sequentia non requiruntur, quia hæc ibi datur sine illis, nam eo ipso quo solus sanguis ponitur vi verborum, corpore eiusdem Christi Domini per talem vim non importato, hæc effusio facta in cruce representatur mysticè per hanc consecrationem. Tertiò, hæc particula, *calix*, inter particulas formæ calicis consecrandi essentialia contenta, satis exprimit mysticè cruciatam effusionem sanguinis Christi Domini, vt sanctus Thomas animaduertit præsentis quæstione, articulo tertio ad primum, ex eo quoddam calix satis frequenter in sacris Litteris illam significat, vt capite 26. sancti Marthæ & alibi: ergo prædictæ illæ subsequentes particule ex neutro isto capite requiruntur, tanquam partes integrantes formam verborum calicis consecrandi.

VII. Iisdem rationibus ostenditur, hanc particulam, *mysterium fidei*, non esse aliquam partem integram formæ verborum consecrandi calicem; nam sicut præcedentes particule non faciunt ad integritatem huius formæ, quia sanguis Christi vt positus vi & efficacità primorum quinque verborum, habet totum significatum quod importatur per illas particulas, de quibus nunc egimus, ita etiam ille idem Christi Domini sanguis sic positus habet ante prolationem huius particule, *mysterium fidei*, vt sit obiectum veræ fidei supernaturalis, quod est proprium huius particule, *mysterium fidei*, significatum, quia sic nullo sensu percipitur, sed solà fide diuinà creditur, vt S. Thomas observat citato articulo 3. præsentis quæstionis in responsione ad 5. & 6. nec proinde particula hæc, *mysterium fidei*, pronuntiatur per consecrantem significatiuè: ergo sicut particule illæ, de quibus nunc egimus, non

I.

sunt aliquæ partes integrantes formæ consecrationis calicis Domini, ita nec ista particula, *mysterium fidei*, erit aliqua pars integrans huius eiusdem formæ.

Tertia pars nostræ propositionis asserens istas particulas accidentales *reticendas esse tantum ex præcepto Ecclesiæ, non autem ex diuino*. Probatur, quia nullibi extat diuinum præceptum de pronuntiandis istis particulis. Deinde præcepta diuina circa celebrationem sacramentorum respiciunt totam & vniuersalem Ecclesiam, sicut & sacramenta: at præceptum istud non potest dici datum à Christo Domino toti Ecclesiæ, cum Sancti Iacobus, Marcus, Basilius, Chrysostomus, & alij supra commemorati non recitent inter consecrandum omnes & singulas illas particulas, quos tamen tale præceptum non potuit latere, præsertim cum primus, fuerit Apostolus Christi Domini, secundus, scripserit Euangelicum iuxta quod sanctum Petrum referentem audierat, vt sanctus Hieronymus notat libro de Ecclesiasticis Scripturis in *Marco*. Imò S. Paulus primæ ad Corinthios 11. dum refert institutionem Eucharistiæ, quam ait se accepisse à Domino, nullo pacto meminit reliquorum istorum verborum pro forma calicis consecrandi, sed præcedentium istorum; & quod amplius est. Yuo Carnotensis epistolâ 264. monet particulam istam, *mysterium fidei*, fuisse additam ab Ecclesiâ vt doceret corpus & sanguinem Christi Domini in altari posita non esse æstimanda & diiudicanda specie exteriori, sed fide.

III.

Deinde probatur: expressa significatio alienius effectus mediati est tantum accidentalis formæ sui sacramenti; verbi gratiâ, remissio peccatorum quoad culpas est tantum effectus quidam medius Eucharistiæ, vt docebitur infra: ergo cum hic effectus exprimitur in forma calicis per hanc particulam, *qui pro vobis & pro multis effundetur*, hæc particula erit tantum accidentalis isti formæ consecrandi. Antecedens patet, inductione factâ per omnia sacramenta, quorum effectus *secondary*, seu etiam *mediati* non semper exprimuntur in eorum formis, imò vnus ex præcipuis effectibus & finibus ad quos Eucharistiâ ordinatur, est *actio gratiarum* pro beneficiis à Deo acceptis (vnde etiam & nomen Eucharistiæ traxit) & nihilominus in neutra eius forma partiali sit mentio istius effectus. Secunda pars Antecedentis patet ex eo quod Eucharistiâ sit sacramentum viuorum, seu supponat gratiam in suscipientibus illam cum fructu.

IV.

ARTICVLVS IV.

Soluuntur quedam dubia.

PRIVM est, quonam modo hæc verbalis particula, *est*, censetur esse de essentia formæ calicis consecrandi, cum apud S. Lucam non habeatur; & an hæc consecratio calicis esset valida, *Hic calix novum testamentum in meo sanguine*, nihil ei superaddendo, & reticendo verbum substantiuum *est*.

Respondetur, istam particulam esse essentialem, & in hac forma Latina absolute necessariam, cuius responsionis hæc est ratio, quod omisâ tali particulâ, sensus esset nullus, & proinde nulla consecratio; nam si factâ illius omissione, talis oratio faciat aliqueum sensum, ad summum facit illum suspensum, eum à nullo verbo, vel aliâ

A æquivalenti particulâ determinetur: ideòque cum formæ sacramentorum operentur *practice* determinatum effectum ratione sue significationis, tunc hæc forma defectu talis determinatæ significationis nihil operabitur.

Nec obstat quoddam Hebræi dicantur non solere semper exprimere verbum, nec quoddam Græcæ editio, item & Syriacæ careat verbo illo substantiuo; notant enim istam Linguam periti in istis Linguis, secundum consuetudinem loquendi, verbum istud *est* facilius subintelligi, præsertim cum in Græcæ editione sequentes articuli magis determinent sanguinem Christi Domini, vnde in vulgata editione Bibliorum Sixti V. verbum istud *est* habetur expressum ibi apud sanctum Lucam, Nec inde sequitur sanctum Lucam non retulisse integram formam calicis consecrandi quoad omnia essentialia; scripsit enim Græcè, non Latine, in qua Lingua facile verbum *est* subintelligitur, maxime cum addidegit tales articulos qui sufficienter determinent sanguinem Christi Domini: item addidit ista verba, *qui pro vobis*, &c. quæ iuncta prioribus faciunt vt verbum *est* suppleatur, & facile subintelligatur, & sic apud eundem, iuxta Latinam editionem, essentialis forma consecrandi calicem tota habetur prout posteriora coniunguntur prioribus, & determinant significationem istorum; si tamen in ista forma sancti Lucæ verbum *est* ponatur, vt fuit repositum in noua correctione Sixti V. tunc ad solam eius essentiam non erit opus adicere illa alia verba ibi subsequencia, quia tunc priora verba faciunt sensum integrum significationem determinatæ sanguinem Christi Domini vt ibi præsentem per transubstantiationem.

C Secundum est, quomodo hæc sequens particula, *qui pro vobis*, &c. non censetur essentialis, cum vnâ tantum faciat orationem integram cum primis verbis, quæ terminus relatiuus, *qui*, semper refert suum antecedens, & vnâ tantum cum illo componit orationem, determinando significationem eius, quæ aliâ erat suspensa.

Respondetur, particulam illam sequentem ita cum præcedenti facere vnâ totalem integram orationem, vt tamen tunc sit *virtute duplex* pro duplici parte ex qua componitur, vt patet ex eius resolutione; rectè enim resoluitur in istam practicam, *Hic est calix sanguinis mei*, quæ vt sic habet sensum perfectum & integram; & in istam alteram pronuntiatam tantum speculatiuè & recitatiuè, *Calix sanguinis mei pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*: & quia præcedenti propositione, facta est expressa mentio istius calicis sanguinis; ideò ad vitandam repetitionem eiusdem antecedentis, satis fuit illud explicare per nomen relatiuum *qui*: tunc autem terminus iste relatiuus *qui*, dum ponitur in tota aliqua oratione virtute duplici, ita addit commodam determinationem prædicati, vt tamen significationem, vel veritatem propositionis proximè præcedentis non suspendat, quia tunc additur tantum per modum alterius partis componentis vnâ aliam quasi propositionem: ideòque sicut vna integra propositio absoluta non dependet quoad suam significationem & determinationem ab alia sequenti absoluta: ita nec in præsentī casu veritas & determinatio prioris partis istius totalis propositionis dependet à veritate & determinatione posterioris.

Tertium est, quænam sit maior ratio cur Ec-

I.

sunt aliquæ partes integrantes formæ consecrationis calicis Domini, ita nec ista particula, *myserium fidei*, erit aliqua pars integrans huius eiusdem formæ.

Tertia pars nostræ propositionis asserens istas particulas accidentales *recitandas esse tantum ex præcepto Ecclesiæ, non autem ex diuino*. Probat, quia nullibi extat diuinum præceptum de pronuntiandis istis particulis. Deinde præcepta diuina circa celebrationem sacramentorum respiciunt totam & vniuersalem Ecclesiam, sicut & sacramenta: at præceptum istud non potest dici datum à Christo Domino toti Ecclesiæ, cum Sancti Iacobus, Marcus, Basilus, Chrysostomus, & alij supra commemorati non recitent inter consecrandum omnes & singulas illas particulas, quos tamen tale præceptum non potuit latere, præsertim cum primus, fuerit Apostolus Christi Domini, secundus, scripserit Euangelium iuxta quod sanctum Petrum referentem audierat, vt sanctus Hieronymus notat libro de Ecclesiasticis Scripturis in *Marco*. Imò S. Paulus primæ ad Corinthios 11. dum refert institutionem Eucharistiæ, quam ait se accepisse à Domino, nullo pacto meminit reliquorum istorum verborum pro forma calicis consecrandi, sed præcedentium istorum; & quod amplius est. Vno Carnotensis epistolâ 164. monet particulam istam, *myserium fidei*, fuisse additam ab Ecclesiâ vt doceret corpus & sanguinem Christi Domini in altari posita non esse æstimanda & diiudicanda specie exteriori, sed fide.

III.

Deinde probatur: expressa significatio alicuius effectus mediati est tantum accidentalis formæ sui sacramenti; verbi gratiâ, remissio peccatorum quoad culpas est tantum effectus quidam medius Eucharistiæ, vt docebitur infra: ergo cum hic effectus exprimitur in forma calicis per hanc particulam, *qui pro vobis & pro multis effundetur*, hæc particula erit tantum accidentalis isti formæ consecrandi. Antecedens patet, inductione factâ per omnia sacramenta, quorum effectus *secundarij*, seu etiam *mediati* non semper exprimitur in eorum formis, imò vnus ex præcipuis effectibus & finibus ad quos Eucharistiâ ordinatur, est *actio gratiarum* pro beneficiis à Deo acceptis (vnde etiam & nomen Eucharistiæ traxit) & nihilominus in neutra eius forma partiali fit mentio istius effectus. Secunda pars Antecedentis patet ex eo quod Eucharistiâ sit sacramentum viuorum, seu supponat gratiam in suscipientibus illam cum fructu.

ARTICVLVS IV.

IV.

Soluuntur quædam dubia.

PRI-MVM est, quonam modo hæc verbalis particula, *est*, censetur esse de essentia formæ calicis consecrandi, cum apud S. Lucam non habeatur; & an hæc consecratio calicis esset valida, *Hic calix nouum testamentum in meo sanguine*, nihil ei superaddendo, & recitendo verbum substantiuum *est*.

Respondetur, istam particulam esse essentialem, & in hac forma Latina absolute necessariam, cuius responsionis hæc est ratio, quod omisâ tali particulâ, sensus esset nullus, & proinde nulla consecratio; nam si factâ illius omissione, talis oratio faciat aliquem sensum, ad summum facit illum suspensum, cum à nullo verbo, vel aliâ

A æquivalenti particulâ determinetur: ideòque cum formæ sacramentorum operentur *prædictæ* determinatum effectum ratione suæ significationis, tunc hæc forma defectu talis determinationis significationis nihil operabitur.

Nec obstat quoddam Hebræi dicantur non solere semper exprimere verbum, nec quoddam Græcæ editio, item & Syriacæ careat verbo illo substantiuo; notant enim istarum Linguarum periti in istis Linguis, secundum consuetudinem loquendi, verbum istud *est* facilius subintelligi, præsertim cum in Græcæ editione sequentes articuli magis determinent sanguinem Christi Domini, vnde in vulgata editione Bibliorum Sixti V. verbum istud *est* habetur expressum ibi apud sanctum Lucam, Nec inde sequitur sanctum Lucam non retulisse integram formam calicis consecrandi quoad omnia essentialia; scripsit enim Græcè, non Latine, in qua Lingua facile verbum *est* subintelligitur, maxime cum addidisset articulos qui sufficienter determinent sanguinem Christi Domini: item addidit ista verba, *qui pro vobis*, &c. quæ iuncta prioribus faciunt vt verbum *est* supplicatur, & facile subintelligatur, & sic apud eundem, iuxta Latinam editionem, essentialis forma consecrandi calicem tota habetur prout posteriora coniunguntur prioribus, & determinant significationem istorum; si tamen in ista forma sancti Lucæ verbum *est* ponatur, vt fuit repositum in noua correctione Sixti V. tunc ad solam eius essentiam non erit opus adiciere illa alia verba ibi subsequencia, quia tunc priora verba faciunt sensum integrum significationem determinatam sanguinem Christi Domini vt ibi præsentem per transsubstantiationem.

C Secundum est, quomodo hæc sequens particula, *qui pro vobis*, &c. non censetur essentialis, cum vnâ tantum faciat orationem integram cum primis verbis, quia terminus relatiuus, *qui*, semper refert suum antecedens, & vnâ tantum cum illo componit orationem, determinando significationem eius, quæ aliâ erat suspensa.

Respondetur, particulam illam sequentem ita cum præcedenti facere vnâ totalem integram orationem, vt tamen tunc sit *virtute duplex* pro duplici parte ex qua componitur, vt patet ex eius resolutione; rectè enim resoluitur in istam prædicam, *Hic est calix sanguinis mei*, quæ vt sic habet sensum perfectum & integrum; & in illam alteram pronuntiatam tantum speculatiue & recitatiue, *Calix sanguinis mei pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*: & quia præcedenti propositione, facta est expressa mentio istius calicis sanguinis; ideò ad vitandam repetitionem eiusdem antecedentis, satis fuit illud explicare per nomen relatiuum *qui*: tunc autem terminus iste relatiuus *qui*, dum ponitur in tota aliqua oratione virtute duplici, ita addit commodam determinationem prædicati, vt tamen significationem, vel veritatem propositionis proximè præcedentis non suspendat, quia tunc additur tantum per modum alterius partis componentis vnâ aliam quasi propositionem: ideòque sicut vna integra propositio absoluta non dependet quoad suam significationem & determinationem ab alia sequenti absoluta: ita nec in præsentî casu veritas & determinatio prioris partis istius totalis propositionis dependet à veritate & determinatione posterioris.

Tertium est, quænam sit maior ratio cur Ec-

I. clesia præcepit ut prædictæ illæ particulæ solam accidentales forme calicis consecrandi, proferrentur à Sacerdote consecrante, & non præcepit verba ista, quod pro vobis datur, vel iradatur, vel frangitur, prolata à Christo Domini profertur etiam à Sacerdote consecrante Christi Domini corpus sub speciebus panis, cum eandem proportionatè significationem habeant, & importent similem proportionatè determinationem.

Respondetur hanc esse rationem, quod Christus Dominus in Eucharistia sit victimam noui Testamenti; Testamentum autem sanciat potius effusione sanguinis victimæ, quæ est instrumentalis causa efficiens passionis & Testamenti, quam ipso exangui corpore victimæ, ut patet ex sanctione veteris Testamenti facta per Moysen, & amplius explicabitur inferius ad quæst. 83. quare, quia prædictæ illæ accidentales particulæ explicant hanc significationem expressius; ideo fuerunt præceptæ per Ecclesiam apponi formæ consecratoris sanguinis Christi Domini; contrariè verò aliæ superius commemoratæ non fuerunt præceptæ apponi formæ consecrandi corpus Christi Domini.

ARTICVLVS V.

Soluantur argumenta contrariarum opinionum superioris articuli relatarum.

PRIMA sententia primum fundamentum est, quod omnia ista verba ponantur pro forma calicis consecrandi tam in Missali, quam in Catech. Trid. & quod Pius V. iusserit partem illam commentarij Caiet. ad 3. art. huius quæst. S. Tho. (ubi Caiet sequebatur oppositam sententiam) expungi; vnde omnia ista verba eodem tenore profertur à Sacerdote consecrante; nec populus adoratur calicem ante prolationem illorum finitam; imò ex Rubric. Missalis Rom. de defectibus cap. 10. num. 3. si Sacerdos consecrans obierit formæ calicis consecrandi semiprolata, tunc Sacerdos alter debet prosequi Missam, repetendo formam integram suprà eundem calicem.

Respondetur, non inde sequi hæc omnia verba esse huic formæ essentialia; nam Rubricæ Missalis Rom. non tantum referunt verba illa quæ sunt præcisè essentialia; sed etiā quæ (ut Catech. Trid. obseruat suprà) exprimunt quosdam admirabiles fructus sanguinis Christi Domini; tum etiam quia docent quo modo sacramentum hoc debeat celebrari, non tantum quoad essentialia, sed etiam quoad omnia accidentalia secundum communem vsum Ecclesiæ, ut patet ex eo quod forma partialis vtraque habet particulam, enim, quam tamen omnes Theologi fatentur non esse essentialiam.

Ad auctoritatem Catech. Trid. respondetur eodem modo & quod eius mens non sit singula illa verba esse de essentia huius formæ, sed priora tantum à nobis proposita patet ex 21. sequenti eius §. dum post institutā illam comparisonem inter hæc formam & formam corporis consecrandi, quam suprà vgebamus, ita subiungit, constat enim his verbis quæ vni sunt substantiam in sanguinem Domini conueris significam huius elementi, id est, sacramenti calicis, formam contineri; atqui prima illa verba à nobis assignata, *Hic est calix sanguinis mei*, aptè significant substantiam vini conueris in sanguinem Christi Domini; posteriora verò mi-

nimè, ut ostendimus; igitur Catech. Trid. existimat sola illa priora verba esse essentialia.

Neque obstat quod subiciat ibi formam illam præterea exprimere quosdam effectus sanguinis Christi Domini in cruce effusi, nam distinguunt ibi duas significationes istius formæ totalis. Prior est practica significatio conuersionis totius substantiæ vini in sanguinem Christi Domini. Posterior est significatio adiutæ ad hereditatem, ad iustitiam, & est ipsa remissio peccatorum: verbis prioribus vult priorem significationem contineri; posteriorem verò verbis tantum sequentibus: ideoque cum hæc significatio sit distincta à priori, & ex precedenti eius periodo forma calicis continetur iis verbis quæ significant substantiam vini conueris in sanguinem Christi Domini (quod tamen verba posteriora non significant) prædictus Catechismus Trident. cenet verba hæc posteriora non esse isti formæ essentialia.

Ad expunctionem commentarij Caiet. respondet aliqui illam fuisse factam, non quod summus Pontifex censorer sententiam Caiet. esse falsam, sed quod non satis honorificè tractasset sententiam S. Tho. alij non fuisse factam ex cathedra, sed ut à priuato Doctore jerat enim summus ille Pontifex Ordinis S. Dominicalij quod cum Caiet. ageret ibi partes Interpretis S. Thomæ; partes autem veri & legitimi Interpretis sint non desecere mentem auctoris, sed illam explicare & benigne interpretari ubi & quando habent insignes auctores, nec caret rationibus, qualis est præsens opinio S. Thomæ. illum apertè deseruit, ut etiam Sotus notat loco superius citato. Quod verò verba posteriora formæ scribantur iisdem maiusculis litteris, & eodem tenore profertur ac priora, nihil obstat nostræ propositioni; nam & particula illa causalis, enim, scribitur litteris maiusculis in vtraque partiali forma, & à nobis profertur eodem tenore ac reliquæ; neque propterea aliqui Theologorum iudicant illam esse essentiali, sed quia posteriora hæc verba adhibentur ad maiorem declarationem eius quod fit, & ad ostendendum præcipua quædam adiuncta tanti mysterij, nec esset commodum ante eorum prolationem deponere calicem, ut ostenderetur populo adorandum, ideo vno & eodem modo scribuntur, & etiam profertur ante adorationem populi; quæ tamen adoratio, loquendo simpliciter & absolute, posset ei etiam exhiberi statim ac sola illa priora verba essentialia sunt finita.

Ad vltimam confirmationem eiusdem fundamenti petitam ex Rubricis Missalis Romani, respondetur ibi non explicari ad quod & ad quæ verba, illa semiprolatio formæ se extendat, an ad ista omnia *Hic est calix sanguinis mei*: an verò solum ad aliquam illorum, sicut & semiprolatio formæ consecrandi corpus Christi Domini; vnde sistendo in solis terminis istius regulæ, possumus conformiter ad partialem formam quæ corpus Christi Domini consecratur, explicare hanc partem de aliquibus tantum primis verbis ex istis, *Hic est calix sanguinis mei*: cui explanationi non obstat quod Canon ille iubet Missam perfici per alium Sacerdotem: in priori verò casu quo forma consecrandi corpus est semiprolata, id non statuat, quia in priori casu aliqua essentialis pars sacrificij Missæ nondum est posita; in posteriori verò est posita, scilicet corpus Christi Domini iam est consecratum: ideoque nec sacrificium Missæ maneat mutilum aliquà sui parte, iubet in tali casu Missam perfici ab alio Sacerdote.

I. Deinde respondetur, non idem iubere repetitionem totius formæ, quasi tacite velit decernere sola prædicta verba priora non sufficere ad validè consecrandum calicem, nam ibi percipit istam repetitionem inchoari ab illa parte Canonis *simili modo*, quam omnes facerunt non esse essentialem; sed eo quod in administrandis & conficiendis sacramentis debeamus sequi communem praxim Ecclesiæ, maxime ubi sententia ei aliquo modo opposita quoad theoriam, habet adhuc aliquos auctores non contentendæ autoritatis, ut contingit in præsentis difficultate.

II. Tertiò, quia posterior illa pars, si pronuntietur seorsim à præcedentibus, per aliam, non facit sensum aliquem integrum, sed mutilum, inòd suspensum; idem ut convenienter proferatur prædictus Canon iubet repetitionem præcedentium etiam verborum fieri, & tunc quando prima illa verba conscientia totam consecrationem calicis fuerunt pronuntiata per primum Sacerdotem, alter qui Missam perficit habet tacitam intentionem ea tantum repetendi suprà eundem calicem *quantum oportet & expedit pro legitima consecratione istius calicis*. Quod confirmatur ex eo quod Missale in Rubricis dicit sic, *Sacerdos Missam illam inchoatam perficiens consecret alium calicem, tunc eius sumptionem sumat, & illum quem præcedens Sacerdos reliquit semiconsecratum*; quod tamen non precipitur, nisi maxima esset probabilitas illum fuisse realiter consecratum.

Secundum fundamentum petitur ex Patribus, & Conciliis citatis suprà, dicentibus calicem consecrari verbis Dominici: ac Innocentius III. citato capite, *Chini Mariba*, dicit omnia ista verba fuisse verba Christi Domini consecrantis calicem.

III. Respondetur concessâ Maiore, negando Minorem, nam ex S. Thoma citato articulo tertio in responsione ad septimum, consecratio utriusque speciei seorsim considerata, ita *præstet* significat passionem Christi Domini, ut tamen sanguis eius seorsim consecratus à corpore repræsentet expressius passionem Christi Domini, quam corpus eius seorsim consecratur à sanguine, maxime cum mors & passio sæpe in factis Litteris, & in communi modo & usu loquendi hominum, explicetur per sanguinem effusum, & positum extra corpus.

IV. Postremum est, si quæ sit ratio cur ista verba posteriora non sint de essentia huius formæ, est quod priora significant *explicitè & completè* sanguinem Christi Domini: atqui hæc verba, *baptizore*, in Baptismo significant totum actum ablu-tionis tam interioris, quam exterioris; nec tamen sola illa sunt essentialia, sed etiam & illa, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: ergo à pati, licet priora verba formæ calicis expriment calicem Christi Domini, non desinent esse aliqua eius pars essentialis.

Respondetur concessâ Maiore, negando Minorem, nam actus tam interior quam exterior Baptismi importatur per formam non est quæcumque ablutio, sed ea quæ est simul coniuncta cum expressa invocatione sanctissimæ Trinitatis, quia susceptio talis sacramenti est quedam actualis professio fidei Christianæ, cuius præcipuum mysterium est mysterium Trinitatis, ut docuimus agendo de Baptismo.

Secundæ sententiæ fundamentum est, quod hæc reliqua verba concurrant ad consecrationem, non ut partes essentielles, quia priora verba

A significant completè sanguinem Christi Domini ut præsentem per transubstantiationem, quemadmodum ostendimus agendo de veritate huius sacramenti, item & de transubstantiatione. Antecedens probatur ex eo quod Ecclesia iubet Sacerdotem pronuntiare ista omnia eodem tenore super calicem, quo proferit priora: ergo ex intentione Ecclesiæ concurrunt tanquam partes integrantes ad ponendum sanguinem Christi Domini sub speciebus vini. Hæc ultima consequentia probatur ex comparatione huius formæ ad formam & materiam Baptismi; idem in forma Baptismi istæ particule, *ego, in, &*, item posteriores duæ ablu-tiones, quando Baptismus administrabatur olim in trina immersione, sunt partes integrantes Baptismi, quia magis determinatè explicant sensum formæ, & mysterium Trinitatis, cuius Baptismus est quedam professio, iubenturque Sacerdotes illas pronuntiare eodem tenore & eadem intentione quâ reliqua verba essentialia: item duæ posteriores ablu-tiones tunc fiebant eadem intentione quâ prima: ergo pari iure, quia in forma calicis consecrandi reliqua verba magis determinatè significant sanguinem Christi Domini, propterea ponitur in hoc sacramento præcise commemoratio Dominicæ Passionis, quam præcedentia illud expriment, & præterea proferuntur simul & eodem tenore cum aliis præcedentibus ex præcepto Ecclesiæ, erunt etiam aliquæ partes integrantes totius formæ calicis consecrandi.

Respondetur, negando verba posteriora concurrere ad consecrationem, tanquam *partes integrantes* etiam ex intentione Ecclesiæ, ut patet ex dictis; cum Ecclesia non possit aliquid in substantia sacramentorum, ut sæpe monuimus ex Tridentino. Et ad probationem petitam ex Baptismo negatur particule formæ ibi assignatas esse partes aliquas eius integrantes, quia nihil assignari potest in toto effectu Baptismi quod correspondeat istis partibus, tanquam integran-tibus *præstet* tamen agentibus; cum illis omis-sis, tam gratia Baptismi, quam eius character (quomodo consideretur) sint tam perfecta, sive secundum suam essentiam, sive secundum integritatem, quam gratia & character alterius baptizati sub forma communi, in qua istæ particule pronuntiantur: & si propter illas sit aliqua maior expressio significationis & sensus formæ, illa est tantum *accidental*is, cum istis particulis omis-sis, idem semper significetur, ut docuimus agendo de forma Baptismi.

Similiter negatur, duas posteriores ablu-tiones, quando Baptismus dabatur in trina immersione, fuisse partes integrantes Baptismi ex intentione Ecclesiæ, sed solam illam ablu-tionem, quæ sufficienter fuit physica ablutio corporis, iunctam formæ, fuisse essentialem: nam si, hypotheti-cè una tantum fuit facta tempore prolatis formæ; duæ verò reliquæ post absolutam prolatis formæ, tunc illæ nullo modo concurrerant *physicè & præstet* ad Baptisum, sed solummodo *speculativè* repræsentabant aliquid; nec Ecclesia potest facere ut intentio ministri requisita pro conficiendo hoc sacramento ex institutione Christi Domini, sit tantum valida pro eo instanti quo minister baptizans perfecit tertiam illam ablu-tionem, etiam si fuerit formam, cum hæc intentione ministri non subsit potestati Ecclesiæ quoad sui sufficientiam, ut docuimus agendo de Sacramentis in genere. An autem consecratio ante

I.

prolata omnia ista verba posteriora perficiatur, si Sacerdos consecrans intendat tantum consecrare prolati illis omnibus, dictum est suprà ad quæstionem 61. artic. 13.

Quæres, an Christus Dominus potuerit facere *ut verba hæc posteriora essent de essentia formæ consecrandi calicis.*

Respondetur primum, loquendo simpliciter & absolute, potuisse Christum facere ut tota illa significatio, quæ primis istis quatuor vocibus compleitur, *Hic est sanguis meus*, vel *Hic est calix sanguinis mei*, non haberet completam & perfectam practicam habitationem sanguinis Christi Domini, nisi dependenter ab illorum coniunctione ad posteriora verba; & sic ex consequenti ut essent huic formæ essentialia; & ratio est, ubi significatio etiam practica est ex mero beneplacito alicuius ad eiusmodi institutionem habentis potestatem, ibi talis significatio potest ad beneplacitum & voluntatem instituentis illam, assigni verbis, tot & tam multis dictionibus vnam aliquam orationem componentibus, quot ipse instituens voluerit, quia tota ratio huius impostitæ significationis est voluntas instituentis; sed significatio verborum huius formæ etiam practica, est ex mero Christi Domini beneplacito & libera impositione illis facta per Christum, ut ex professo docuimus ad quæst. 6. disp. artic. igitur loquendo simpliciter & absolute, potuit Christus Dominus facere ut verba hæc posteriora essent formæ calicis consecrandi essentialia.

Secundo respondetur, factâ suppositione quod practica illa significatio, quam Christus Dominus imposuit primis illis prædictis dictionibus, remaneret talis, qualis nunc est, & præsuppositâ hæc veritate physica, quod essentia rerum, ut numeri, sunt immutabiles, Christus Dominus non potest facere ut verba subsequenti essent de essentia huius formæ. Probat, quoticumque res aliqua est in essentia sua completè, & adæquatè constituta, nihil ei addi potest de nouo quod sit essentialia: atqui forma consecrationis calicis est in essentia sua completè & adæquatè constituta per illa verba, *Hic est sanguis meus*, vel per ista, *Hic est calix sanguinis mei*, ut supponit hæc responsio: ergo nihil ei addi potest quod sit essentialia: ergo Christus Dominus non potest facere ut verba subsequenti sint de essentia huius formæ. Minor probatur: forma consecrationis calicis est in essentia sua completè & adæquatè constituta per illa verba quæ practicè significat completam positionem sanguinis Christi Domini sub speciebus vini per transubstantiationem vini in dictum sanguinem: atqui hæc verba, *Hic est sanguis meus*, vel ista, *Hic est calix sanguinis mei* prædicte significant completam positionem sanguinis Christi Domini sub speciebus vini per transubstantiationem vini in Christi sanguinem, ut præsupponit hæc responsio: ergo forma consecrationis calicis est in essentia sua completè & adæquatè constituta per illa verba, *Hic est sanguis meus*, vel per ista, *Hic est calix sanguinis mei*, cumque rei in essentia sua constituta, nihil addi possit quod sit essentialia, Christus non potuit efficere ut verba prædicta quæ subsequuntur, sint de essentia calicis factâ suppositione prædictâ. Inde tamen inferri non potest, non fore eundem sanguinem Christi Domini calicem, si Christus, hanc formam immutando, faceret ut hæc verba posteriora, *non & æterni Testamenti*, &c. essent formæ calicis consecrandi essentialia, quia iden-

titas effectus non pender ab identitate earum eius purè efficientium; sed illis variatis potest idem remanere effectus, ut patet in eodem homine genito, & resuscitato: atqui verba formæ consecratoris sunt tantum causæ purè efficientes sanguinis in calice consecrato existentis, ut intelligitur ex dictis de transubstantiatione: item ex dictis de casualitate verborum formæ sacramentorum nouæ Legis: igitur etiam si Christus Dominus nunc faceret ut prædicta verba posteriora essent essentialia formæ consecrandi calicem, semper idem calix sanguinis Christi Domini remaneret; similiter & idem specie sacramentum, cum eadem semper & eiusdem omnino effectus practica significatio, quæ nunc est, relinqueretur.

ARTICVLVS VI.

Quenam mutatio sit essentialis in verbis consecrationis.

PRIMA sit propositio. Si loco particule, hoc, in forma corporis consecrandi, particula, illud, hic, adverbialiter, ecce, ponantur, est mutatio essentialis, & ex consequenti consecratio nulla; si verò hæc particula, illud, hic, pronominaliter ponantur loco eiusdem viri quæ particula, mutatio est tantum accidentalis, & ex consequenti consecratio valet.

Prior pars probatur: omnes illæ particule mutant sensum formæ: ergo inducunt mutationem essentialem. Antecedens probatur inductione primâ de particula, illud, quia non est demonstratiua ad sensum rei alicuius præsentis, cuiusmodi est hoc, in forma consecrationis: idem patet de reliquis, quia quamvis denotent realem præsentiam corporis Christi Domini, non tamen exprimunt modum quo id fit, nimirum per transubstantiationem; sed potius innuunt substantiam panis remanere simul cum corpore Christi Domini, quod est hæreticum.

Posterior itém pars probatur, quia eiusmodi particule sunt demonstratiuæ ad sensum, & in posteriori est tantum sollicitudo secundum leges Grammaticæ, qui non mutat sensum formæ, ut patet ex dictis suprà de mutationibus in forma sacramentorum ad quæst. 60. disp. 7.

Secunda propositio: Si loco particule est, ponatur sit, fiat, transubstantietur, tunc est mutatio essentialis, & proinde consecratio nulla.

Probat, forma huius sacramenti, ut nunc est instituta à Christo Domino, debet significare aliquam identitatem subiecti cum attributo in forma consecrandi, ut indicant particule, hoc, & hic, siue sumantur adiectiue, siue substantiue, ut patet ex dictis ad quæst. 75. disp. 1. art. 8. & 11. & insuper debet exprimere terminum per modum re-existentis: atqui quando loco verbi est, relatae aliæ particule ponuntur in tali forma, terminus exprimitur ut est in fieri, quia verba illa exprimunt transitum vnius rei in aliam, & successionem substantiarum ad se inuicem, ut patet ex illarum significatione: item dum iunguntur pronomini hoc, in ista propositione faciunt ut istud pronomen denoret determinatè substantiam panis, & nullo modo corpus Christi Domini, quod est contra eius significationem in tali propositione, ut patet ex dictis citatâ nunc disputatione primâ ad quæstionem 75. ergo est mutatio substantialis.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Tertia propositio. Si loco particule, corpus, ponatur caro, est mutatio substantialis.

Probat, caro significat aliquid minus quam corpus, quia caro in rigore loquendi non includit in suo significato ossa, quæ tamen nomen corpus includit etiam hoc loco: item forma huius sacramenti debet esse talis, ut Christi Domini corpus ponatur in illius tale quoad entitatem, quale fuit in cruce, cum Eucharistia sit etiam sacrificium, & idem cum sacrificio crucis: atqui corpus Christi Domini in cruce erat talis conditionis quoad entitatem, ut non esset pura caro, sed simul etiam ossa & nervus includeret.

Nec obstat quoddam Christi Dominus capite 6. S. Ioannis loquens de hoc sacramento, utatur nomine carnis: Item S. Cyprianus sermone de Cena Domini referendo verba Christi Domini, sic dicat, *Hæc est caro mea*, nam Christus Dominus loquebatur tantum de manducatione huius sacramenti, in qua eius caro rectè dicitur manducari, quia homines propriè vescuntur carnibus: S. autem Cyprianus id dixit non docendo hanc formam esse validam, sed ne cogeretur repetere eadem verba, quatenus caro per synecdochē aliquando ponitur pro toto corpore; nam periculis præcedenti docuerat Christum Dominum consecrasset dicendo, *Hoc est corpus meum*; ideoque cum ibi vellent tantum offendere hoc sacramentum semper duraturum in Ecclesia à tempore suæ institutionis usque ad finem sæculi, satis ei fuit explicare corpus Christi Domini nomine carnis, sicut Christus Dominus antea explicaverat, & Ecclesia adhuc explicat in officio huius sacramenti.

Ultima propositio. Si particula hæc, Christi, ponatur loco particule, meum, mutatio est essentialis.

Probat: ut Sacerdos validè consecraret debet loqui in persona Christi Domini: sed quando ponit particulam Christi, loco particule meum, non loquitur in persona Christi Domini, sed in propria & priuata, nam loquitur de Christo Domino, tanquam de aliqua tertia persona, & videtur potius loqui *speculatiuè*, quam *practice*: igitur mutatio illa est tunc substantialis. De peccato autem eiusmodi mutationis dictum est agendo de sacramentis in genere;

DISPUTATIO III.

De modo proferendi verba formæ inter consecrandum, & de eorum veritate.

IV.

ARTICULVS PRIMVS.

Quomodo verba consecrationis proferantur à consecrante, an recitatiuè, an significatiuè.

OTANDVM est, tunc aliquid dici recitatiuè, seu historice, & materialiter, quando refertur seu narratur solum tanquam ab alio dictum, vel non animo significandi quæ ipsa verba præ se ferunt; tunc vero aliquid dici significatiuè, seu formaliter, quando proferitur cum intentione

A exercendi ipsam eius significationem, seu affirmandi, vel negandi quod talis enunciatio significat. Senlus itaque præsentis articuli est, *Verum Sacerdos consecrans proferat formam consecrationis Eucharistiæ animo tantum referendi verba, quæ Christus Dominus vsurpauit in vltima Cena, ad faciendam præsentiam corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini, quæ habet præ manibus; an vero proferat verba consecrationis etiam intentione ut velit & intendat exercere significationem eorum, seu vi istorum à se prolatorum transsubstantiare panem & vinum, quæ ipse habet præ suis manibus, in corpus & sanguinem Christi Domini.*

Tres sunt hæc de sententiæ: Prima est Innocentij III. lib. 4. de mysterio Missæ cap. 17. Durandi in quatuor sententiarum distinct. 8. quæst. 2. numero 13. hæc verba recitatiuè tantum profecti à consecrante, & non significatiuè nunc, seu de præsentia. Secunda sententia est Marcij in quatuor quæst. 6. art. 10. Valquesij ad citatum articulum S. Thomæ disput. 200. cap. 2. numero 7. & sequentibus, verba consecrationis solummodo profecti significatiuè ab ipso consecrante, & nullo modo recitatiuè, seu historice. Tertia sententia est S. Thomæ suprà, & communis inter eius discipulos & discipulos Scoti, ut constet ex Rada controuersia 5. de Eucharistia, quam exponemus sequentibus propositionibus.

Prima propositio. Ad validè consecrandum non requiritur absolute ut consecrans proferat verba consecratoria recitatiuè: omnes auctores secundæ & tertie sententiæ admittunt hæc propositionem.

Probat: ad validè consecrandum sufficit Sacerdotem eo modo proferre verba consecrationis suprà materiam debitam, quo Christus Dominus consecrans protulit illa, quia sic adimplet illud Christi Domini, *Hoc facite*, ut patet ex precedentibus: atqui Christus Dominus consecrans non protulit verba consecratoria recitatiuè, quia non referebat illa tanquam ab alio, vel etiam à seipso dicta alio tempore, ut patet ex contextu Evangelij, sed ut sua propria pro eo tempore quo pronuntiabat illa: igitur ad validè consecrandum non requiritur absolute ut Sacerdos consecrans proferat illa verba recitatiuè. Deinde si Sacerdos nulla alia proferat siue antecedentia, siue concomitantia, siue subsequencia quæ habentur in Canone Missæ, sed sola illa, *Hoc est corpus meum, & Hic est calix sanguinis mei*, suprà debitam materiam, cum intentione faciendi quod fecit Christus Dominus in vltima Cena, consecrat verè Eucharistiam, quia omnia essentialia tunc concurrunt, materia, forma, & legitima intentio inforti: atqui non proferit illa verba recitatiuè; non enim refert Christum Dominum illa dixisse, nec facit aliquam propositionem quæ id affirmet: igitur ad validè consecrandum non requiritur absolute, ut consecrans proferat recitatiuè verba consecratoria.

Secunda propositio. Ad validè consecrandum requiritur absolute ut Sacerdos consecrans proferat verba consecratoria significatiuè. Ita omnes auctores secundæ & tertie sententiæ.

Probat primum ex Decreto Eugenij: item ex sanctis Patribus suprà docentibus Sacerdotem consecrantem loqui in persona Christi Domini, dum ait, *Hoc est corpus meum, & Hic est calix sanguinis mei*, illum eodem modo proferre ista verba, ac si esset ipsemet Christus Dominus, quo modo Angelus Exodi 3. referens Deum ait, *Ego*

V.

VI.

VII.

VIII.

I. *sum Deus patris tui; & quo modo Legati sustinentes personam Regis ita loquuntur, ac si Rex ipse loqueretur: atqui Christus Dominus consecrando in vltima Cœna protulit ista verba significatiue proferendo illa intendebat exercere eorundem significationem, seu facere quod ipsa significabant, id est ponere corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini per transubstantiationem, vt ipsa fides docet: igitur & Sacerdos consecrans proferit significatiue ista verba. Idem etiam colligitur ex Tridentinæ sess. 13. cap. 3. dum loquens de verbis consecratoriis à Sacerdote consecrante prolati, ait corpus Christi Domini esse vi verborum sub speciebus panis, & sanguinem sub speciebus vini, quod non esset verum, nisi Sacerdos exerceret eorum veritatem circa hanc & illam materiam præsentem; cur enim Sacerdos celebrans dum in festo Corporis Christi Domini legit epistolam, & in ea pronuntiat verba consecratoria præsentem materiam, non consecrat, nisi quia tunc ea istum proferit recitatiue? Postremò, formæ sacramentorum proferuntur à Sacerdote sacramenta faciente eo modo quo verba efficiunt id quod significant, quia sunt prædicata: quia verba illa, *Hoc est corpus meum, & Hic est calix sanguinis mei*, tantum efficiunt hic & nunc circa illam præsentem materiam transubstantiationem huius & istius panis & vini, quatenus à consecrante proferuntur significatiue, & quatenus consecrans vult & intendit exercere prædicam eorum significationem circa hanc & illam materiam sibi præsentem ad sensum; significant enim prædicæ id quod est in manibus Sacerdotis consecrantis esse corpus & sanguinem Christi Domini: igitur ad valide consecrandum requiritur absolute vt celebrans proferat significatiue verba consecratoria.*

II. Tertia propositio. *Verba consecratoria communiter proferuntur à consecrante utroque modo, id est & recitatiue & significatiue simul.* Ita omnes auctores tertie sententie. Posterior pars manet probata ex præcedenti propositione. Prior verò probatur ex contextu Canonis vbi dicitur, *Qui pridie, &c. benedixit, fregit, deditque discipulis suis dicens, accipite & manducate, Hoc est corpus meum*, vbi in tribus primis verbis Sacerdos narrat quid Christus Dominus fecerit: in illo autem verbo dicens, &c. refert etiam quid dixerit: vnde & duo illa verba, *accipite & manducate*, proferuntur recitatiue, vt notauius: ergo & hæc verba; *Hoc est corpus meum*. Confirmatur, in forma calicis Christus Dominus adhibuit particulam rationalem enim, per quam insertam verbis consecratoriis reddebatur rationem cur prius dixisset, *bibite ex hoc omnes*: ergo cum, saltem ex præcepto Ecclesiæ, eadem rationalis particula ponatur in forma consecrandi corporis, eaque dicat ordinem ad ista, *accipite & manducate*, connectens illa cum istis, *Hoc est corpus meum*, sicut præcedentia proferuntur recitatiue à Presbytero consecrante, sic & consecratoria.

IV. Neque satisfacit Vasquesius suprà dum ait particulam dicens, tantum efficere vt admonemur verba consecratoria pronuntiarî nomine Christi, seu ita loquendo nos repræsentare personam Christi D. quatenus talis repræsentatio est quædam illius commemoratio; particulam verò enim fuisse additam ab Ecclesia formæ consecrandi corpus Christi Domini, non vt etiam proferretur recitatiue, sed vt in hac forma idem tenor verborum & contextus seruaretur, qui seruatur

A. in alia. Hoc, inquam, nõ satisfacit, non primum, quia est contra communem vsum loquendi, quo homines dicunt *Petrum & Paulum dixisse hæc & illa verba*, tunc enim significant se etiam referre ista verba vt ab alio prolata, & aliis significatio istius particulæ dicens semper maneret omnino suspensa & indeterminata: neque Ecclesia iubet istam particulam præmitti formæ consecratoriæ, vt admonemur nos pronuntiare formam in persona Christi Domini, cum id totum pendeat ex intentione consecrantis, sed ex eo quod ibi etiam refert totam institutionem Eucharistiæ, vt patet ex istis verbis, *simili modo postquam conuinctum est*. Secundum item nõ satisfacit, nam non idem Ecclesia simpliciter addidit dictam particulam enim formæ consecrandi corpus Christi Domini, vt esset idem tenor verborum & contextus; sed quia cum Christus Dominus legatur adhibuisse illam in forma consecrandi calicis, est valde verisimile etiam adhibuisse illam in forma consecrandi corpus, maxime cum quemadmodum porrigendo calicem dixit, *bibite, ex hoc omnes*, sic etiam tradendo suum corpus dixerit, *accipite & manducate*; & quemadmodum particula enim in forma calicis reddit rationem cur Christus Dominus inuiteret Apostolos ad istum potum, quia nimirum est ipse sanguis eius: ita etiam & in priori forma, quia est ipsum corpus eius, & proinde connectens verba consecratoria cum præcedentibus facit vt proferantur etiam recitatiue, quemadmodum & verba præcedentia.

ARTICVLVS II.

Argumenta primæ opinionis contrarie, articulo superiori relata, soluuntur.

C. PRIMVM est: verba antecedentia, item & consequentia. Primum & particula enim, quæ comitatur verba essentialia, proferuntur tantum recitatiue, vt patet ex dictis articulis præcedentibus: ergo & hæc verba essentialia, quæ cum illis vnâ integrâ componunt orationem.

Respondetur negando Consequentiam, quia non est inconueniens in tota aliqua narratione historica, vt quædam partes illius proferantur tantum recitatiue, quædam aliæ significatiue; verbi gratiâ, potest quis ita dicere, *Christus Dominus in Evangelio nos docuit sic orare, Pater noster qui es in celis, &c.* vbi tam ipsa oratio diuina, quam verba præcedentia faciunt vnâ tantum integrâ & perfectâ narrationem; & nihilominus antecedentia proferuntur tantum recitatiue, & illa sequentia, *Pater noster, &c.* possunt ab ipso narrare proferri significatiue, quatenus ex animo & intentione orandi Deum de facto, illa pronuntiat.

D. Secundum est: si Sacerdos proferret ea verba significatiue, aut ea proferret in persona propria, aut vt gerens personam Christi Domini, si in propria persona, falsum diceret proferendo *Hoc est corpus meum*, quia corpus Sacerdotis tunc consecrantis non est ibi sub speciebus panis & vini; si autem in persona Christi Domini, adhuc diceret falsum in his quæ consequuntur formam consecrationis vini, quia ibi dicitur de sanguine Christi Domini *qui pro vobis & pro multis effunditur, &c.* quæ intelliguntur de effusione crucrata in cruce, vt notauius, quæ tamen amplius non fiet.

I. Respondetur, Sacerdotem consecrantem proferre verba consecrationis in persona Christi Domini, neque tamen proprie dici dicere falsum, quando illis subiungit in forma calicis, *qui pro vobis & pro multis effundetur*, &c. etiam id intelligatur de cruenta effusione sanguinis Christi Domini, quia pronunciat tantum *recitatione* hæc subsequenter verba, ut ostendimus.

Neque his obstat quod antecedens ius relationis pronuntietur *significatiue*, relatiuum verò & antecedens debeat exprimi iuxta eandem acceptionem; nam quando terminus antecedens proferatur simul & semel utroque modo, id est, *significatiue* & *recitatiue*, tunc terminus consequens qui refert illum potest trahi ad vnam tantum ex duabus istis suppositionibus pro conditione verbi, aut alterius termini determinantis illud ad hanc dumtaxat suppositionem: at forma consecrandi proferatur ad consecrande simul & semel *recitatiue* & *significatiue* ut docuimus: cum ergo in forma calicis verbum *fundetur* procedat de cruenta effusione, & ex consequenti proferatur tantum *recitatiue*, idem terminus relatiuus qui proferitur etiam tantum *recitatiue*, absque aliqua æquiuocatione.

Tertium est, non tantum Christus Dominus potuit instituire ut hæc verba *recitatiue* tantum prolata ponerent verum suum corpus & sanguinem sub speciebus panis & vini, sed etiam id faciunt de facto, ex S. Thoma hic quæst. 78. art. 5. in corpore, quando Sacerdos ea proferit *recitatiue*, quasi à Christo Domino dicta propter infinitam virtutem Christi Domini; imò Innocentius III. & alij qui hanc sequuntur sententiam, verè consecrabant; nunquam enim hæc de re fuerunt reprehensi, nec Innocentius III. vnamque correxit ut Papa, hanc sententiam, quam, ut priuatus Doctor tenuit: ergo ad valide consecrandum sufficere pronuntiat: ista verba tantum *recitatiue*.

Respondetur, Christum quidem potuisse instituire ut verba consecrationis prolata tantum *recitatiue* sufficerent, quia totam suam efficaciam habent ab illo; negatur tamen ita instituisse de facto.

Ad auctoritatem sancti Thomæ respondetur, mentem eius non esse excludere prolationem istorum verborum factam *significatiue*, imò expressè illam includere tam verbis immediatè antecedentibus, quam consequentibus, dum ait, *ea dici à quolibet Sacerdote, ac si Christus ea præsentialiter proferret*; sed mentem eius esse tantum explicare videntem ista verba habere, ut dum proferuntur *significatiue*, & simul etiam *recitatiue* à quolibet Sacerdote consecrante, ponant Christi Domini corpus & sanguinem, nimirum à potestate excellentiæ Christi Domini per quam efficitur ut hæc verba semel à seipso prolata *significatiue* semper haberent eandem vim à quocumque Sacerdote prolata, sicut per eandem potestatem excellentiæ efficit tangendo aquam Iordanis, ut omnes aquæ debito modo applicatæ per sacramentum regenerationis, possent conferre gratiam regenerantem.

Ad consecrationes factas per Innocentium tertium & alios Sacerdotes sequentes eius sententiam, Respondetur, sacramenta quoad suam validitatem nullo modo pendere à fide, vel scientia ministri, ut docuimus agendo de sacramentis in genere: priuatum errorem *speculatiuum* ministrum (cum ex illo nullo modo tunc operetur) non impedire quominus aliquod sacramentum

A legitimè fiat, modò adsint reliqua: aliud esse opinari, aliud intendere; solam requiri intentionem faciendi quod Christus Dominus instituit, non scientiam speculatiuum: Innocentium tertium & alios Sacerdotes prædictos semper habuisse vel expressam, vel virtualem intentionem faciendi quod Christus Dominus instituit, vel vera Ecclesia facit, quando ipse & alij consecrabant; licet enim aliquis determinatè non cognoscat quomodo sit vitandum verbis istis in consecratione Eucharistie, si tamen habet absolutam intentionem virtualem, vel expressam faciendi quod Christus Dominus instituit, nec omittit alia ad id necessaria, verè per istam intentionem proferit verba consecratoria *significatiue*, & sufficienter ad valide consecrandum: Innocentius autem III. noluit tanquam summus Pontifex definire hanc difficultatem, sed sub opinione relinquere, quia id non fuit necessarium.

ARTICVLVS III.

Secundæ opinionis contraria fundamenta articulo primo reiecta soluntur.

PRIMUM est, hæc duo, proferre *significatiue* & proferre *recitatiue*, seu *historice*, ita sunt sibi inuicem impossibilia, ut non possint vni & eidem conuenire, nam qui proferit *recitatiue* tantum aliquid verbum, nihil affirmat; exempli causâ, qui refert mendaciam alterius in istis verbis, non mentitur, nec falsum dicit, cum non vitatur eorum significatio; econtrâ qui proferit aliqua verba *significatiue*, ea non proferit *recitatiue*, quia affirmat se aliquid facere quod tamè non facit si proferit *recitatiue*: ergo cum affirmare, & non affirmare sint impossibilia respectu vnius & eiusdem proferentis vnam & eandem propositionem (quia sunt contradictoria) Sacerdos dum consecrat, proferit tantum *significatiue* verba consecratoria. Confirmatur, apud Dialecticos *suppositio materialis*, & *suppositio significatiua* sunt omninò oppositæ: sed proferre verba *recitatiue* pertinet ad *suppositionem materialem*: illa verò proferre *significatiue* ad *suppositionem significatiuam*, ut patet ex ipsis terminis: ergo duo ista sunt sibi inuicem opposita, & proinde non possunt vni & eidem competere.

Respondetur, negando duos istos modos proferendi aliqua verba esse impossibiles respectu vnius & eiusdem orationis, & vnius eiusdemque loquentis, quando loquens induit duas personæ; tunc enim tantum affirmatio, & non affirmatio, seu etiam negatio opponuntur contradictoriè, quando sunt de eodem secudum eundem omninò respectum, ut patet ex definitione contradictoriorum: ut in præsentis casu alius est, & alius respectus; nam Sacerdos prout proferit verba consecratoria *recitatiue*, agit propriam personam, & tanquam historicus refert institutionem huius sacramenti, sicque nihil affirmat per prolationem istorum verborum, sed nudam facit eorum relationem; prout verò inducit personam Christi Domini, & ea pronuntiat tanquam Christus Dominus tunc proferit *significatiue* illa eadem verba, & exercet practicam eorum significationem. Ad hoc autem ut idem homo simul & semel proferat eadem verba isto utroque modo sufficit in eo duplex intentio: vna quâ intendat narrare quod est factum, vel dictum: altera quæ illud idem narrando idem

I. verbis, velit simul opere exercere significatio-
nem verborum, quod etiam homines satis com-
muniter faciunt, quando ita referunt aliorum
dicta, ut simul etiam velint notare eos de quibus
intelliguntur; exempli causa, si sit aliquis qui
velit notare Cretenses, ita poterit dicere, *A-*
postolus de Cretensibus pronuntiat, Cretenses
semper mendaces, mala bestia, ventres pigri, ubi
simul exponit quod Apostolus dixerit, & simul
idem dicit de Cretensibus ad imitationem Apo-
stoli: pari modo in re proposita consecrans qua-
tenus pronuntiat verba consecratoria duas habet
intentiones: Prior est, quā intendit exprimere
quod Christus Dominus dixerit, scilicet corpus
eius esse sub speciebus quas habebat prae mani-
bus, quando in ultima Cœna protulit ista verba,
Hoc est corpus meum: Posterior est, contentum
sub istis speciebus quas nunc Sacerdos consecrans
habet prae manibus, esse ipsummet Christi Domini
corpus, in cuius persona profert illa verba.

Ad confirmationem respondetur, istas *suppo-*
sitiones tunc proprie esse oppositas quando con-
siderantur respectu eiusdem & eodem modo sumptis;
non autem prope vnum aliquod consideratur di-
versimodis, ut etiam Grammatici agnoscunt, hic
vero diversimodis considerari, ut patet ex dictis.

Secundum est, omne verbum ab aliquo vsur-
patū significativè, recitatur circa idem, circa quod
alius qui refertur illud dixisse, est illo vsus signifi-
cative, si ab ipso referente profertur etiam reci-
tativè, & maxime in forma consecratoria, in qua
particulæ *hoc, hic*, ut à Christo Domino prolatae,
demonstrant id quod tunc habebat prae mani-
bus; atqui Sacerdos consecrans non recitat ver-
ba consecratoria circa idem; nam licet sic idem
numero corpus & idem sanguis Christi Domini
sub speciebus, quas consecrat, ac sub speciebus per
Christum Dominum consecratis; attamen non
sunt eadem species, nec eadem materia præsens
consecranda, quæ designatur ad sensum per pro-
nomen *hoc, hic*, dum nunc consecrat Sacerdos,
ac quæ determinabatur ad sensum quādo Chris-
tus Dominus consecrabat in ultima Cœna: ergo
Sacerdos nunc consecrans non profert etiam re-
citativè verba consecratoria.

Respondetur concessâ Maiore negando Mino-
rem, nunc enim est explicatum quo modo Sacer-
dos consecrans dicat verba ista recitativè, & eae-
tiam dicat referendo personam Christi Domini.

Ad id autem quod ibi subiicitur de substantia
panis & vini & eorum accidentibus, quæ quan-
do nunc consecramus non sunt eadem numero
cum his quæ erant quando Christus Dominus
consecravit, Respondetur id quidem esse verum;
negatur tamen inde sequi Sacerdotem non pro-
ferre verba consecratoria significativè & verè;
cuius negati hæc est ratio, quod in demonstratione
ad sensum, quando vnum se habet tanquam id
quod demonstrat per pronomen *hic, hac, hoc*,
& alterum se habet dumtaxat ut quo demonstra-
tio istius alterius sit, tunc quia prædictum pro-
nomen sumitur adiectivè, & demonstrat suum sub-
stantium velut predicatum (hæc enim duo iux-
ta leges Grammaticorum significant vnum &
idem) sic ut substantia quæ demonstratur, rema-
nente eadem numero, quantumcumque ratio
demonstrandi variatur numericè, propositio de-
monstrans rem ad sensum semper remaneat vera,
ut patet ex communi omnium vsu; verbi gratiâ,
quando idem numero vinum fuit de vno vase
positum in alio, verè enuntiatur & ad sensum

A demonstratur idem, licet ipsum eius continens,
quod est ratio demonstrandi illud, fuerit numero
variatur: at in presenti propositione duæ istæ
particulæ *hoc & hic* sunt adiectivæ, demonstrant
sua substantiva, seu prædicata ut actu existentia,
& vi verborum formæ præsentia, nimirum cor-
pus & sanguinem Christi Domini, quæ in quali-
bet consecratione facta modo debito per quemlibet
Sacerdotem, sunt planè eadem numero; ipsa
autem panis & vini accidentia sunt tantum *id*
quo, seu ratio per quam corpus & sanguis Christi
Domini quæ sic ponuntur sunt sensibilia; & sic
rectè demonstrantur ad sensum: ergo licet eius-
modi accidentia panis & vini sint alia & alia nu-
mero in nostris quotidianis consecrationibus, ni-
hilominus tamen Sacerdos consecrans semper
verè significativè, & demonstratione ad sensum
factâ legitimè, dicit *Hoc est corpus meum, Hic est*
calix sanguinis mei.

ARTICVLVS IV.

Vtrum propositiones forma consecratori
sacramenti sint vera.

NOTANDVM est, non esse hic quæstionem
de vero & genuino sensu istarum proposi-
tionum; an scilicet sint veræ secundum proprieta-
tem verborum, an duntaxat secundum aliquam
figurativam locutionem; id enim proprie spectat ad
quæstionem 75. & ibi disputatio primâ articu-
lo 9. de hac re diximus; sed præsens quæstio est
de aliis duobus, quorum primum est, *quomodo*
propositiones istæ sint veræ, quandoquidem dum
particulæ *est* profertur, res per illam significata
scilicet corpus & sanguis Christi Domini non-
dum existit; alterum est, cum in istis propositio-
nibus duo possint distingui, nimirum significatio
& earum veritas, Vtrum istæ propositiones faciant
presentiam corporis & sanguinis Christi Domini
ratione suæ veritatis, an autem ratione, suæ signifi-
cationis. Primum hic inquisimus, pro cuius ex-
plicatione

Notandum est duplex tempus, seu instans, vel
quando posse distingui in aliquibus orationibus
in ordine ad illarum veritatem & significatio-
nem: Primum est, quo ipsa oratio significat, &
illud se tenet ex parte orationis significantis, estq;
veluti mēsurā significationis eius: alterum tempus
seu instans, vel quando, est pro quo oratio signifi-
cat, & illud tenet se ex parte rei significatæ, qua-
tenus tempus aliquod, vel eius aliquod instans,
vel quādo significatur in propositione, quod
potest illustrari exēplo istius enunciationis, *Hæc*
fuit pater Iacob, tempus, vel instans, seu quando
significationis huius propositionis quatenus illud
se tenet ex parte orationis, est *ipsum nunc* quo talis
oratio integrè profertur; tempus vero illud, seu
instans, seu quando pro quo hæc oratio significat,
est tempus præteritum, ut hoc verbum *fuit* in dicat;
in aliis vero nonnullis propositionibus ista duo,
sive tempora, sive instantia, sive quando coinci-
dunt, itavt ipsum quando orationis, & ipsum
quando rei, ut significatæ per propositionem, sint
simul & semel: prius quando ad distinctionem
posterioris dicitur significari; posterius verò dicitur
significari, ut Dialectici fusiis docent li-
bris de interpretatione. Quando nam verò tem-
pus, vel instans, seu aliud quando significatur
ab ipso instanti, seu quando orationis, & quod-
nam instans an continuativum, an instantivum, vel

I. *terminatum* configuiscetur est diiudicandum ex modo quo extrema propositionis denotantur vniri inter se, & ex circumstantiis, vt Dialectici ibidem fusiis docent. Hoc prænotato,

Prima opinio quoad præsentem difficultatem tribuitur Marcelio in quartum quæst. 6. artic. 1. & nonnullis aliis, nimirum istas propositiones *nudæ & secundum vim verborum consideratas* esse falsas; nihilominus *consideratas ex intentione proferentis* esse veras, quatenus consecrans, illas proferens refert significationem istius verbi *est*, ad illud instans, in quo eius propositio non est amplius.

Fundamentum istius opinionis superius est tactum scilicet, quod corpus & sanguis Christi Domini nondum sint quando particula *est*, quæ existentiam rei, vel coniunctionem attributi cum subiecto denotat, proferitur in eiusmodi formis, sed tantum post completam orationem, quatenus ipse consecrans intendit proferre totam & integram illam orationem.

Secunda opinio est Richardi in quartum distinctione 18. artic. 3. quæst. 1. idèd prædictas propositiones esse veras propter quod sensus illarum est iste, quia *Hoc est*, vel *proximè futurum est corpus meum*, & quia *Hic est*, vel *proximè futurum est sanguis meus*,

Tertia sententia cum qua concludimus, & ex cuius explicatione fundamenta præcedentium soluuntur, est S. Thomæ hac quæstione 78. artic. 5. tam in corpore, quàm in responsione ad tertium, & omnium eius discipulorum ibi, & quarto sententiarum dist. 8. *Istas propositiones esse veras, non solum ex intentione proferentis eam, & conscientis sacramentum, sed in omni rigore & proprietate sermonis, quatenus propositiones istæ considerantur secundum vim & significationem verborum, quibus constant.*

Dux sunt partes propositionis: prior istas propositiones non esse solum veras ex intentione proferentis illas, & conscientis sacramentum, quæ sic probatur: illæ propositiones non sunt tantum veræ ex sola intentione illas proferentis, quæ significant secundum quod verba illarum ex communi vsu & primæua institutione significant; atqui hæ propositiones consecratorix: *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix*, &c. significant secundum quod illarum verba ex cõmuni vsu & ex sua primæua institutione significat: ergo hæ propositiones cõsecratorix sacramenti Eucharistix nõ significant ex sola intentione proferentis illas, seu ex sola intentione conscientis hoc sacramentum. Minor patet primum ex comparatione istarum propositionum ad formas aliorum sacramentorum, quarum omnium verba significant iuxta communem suam acceptionem, vt patet inductione facta per illas. Deinde patet ex eo quod istæ propositiones sint de testamento Christi Domini, nam quando Christus Dominus instituit hoc sacramentum, suum condidit testamentum; at verba testamentorum debent esse vera, & intelligi secundum communem & vulgarem suam significationem, vt sic percipiantur ab omnibus; aliàs ipse testator deberet prius aliis explicare singularem hanc suam intentionem detorquendi verba à communi sua significatione ad aliam particularem, non communem cæteris hominibus, quibus tamen suum condidit testamentum, vt sic mentem eius perciperent; quod tamen Christus Dominus non legitur fecisse, nec habetur ex Traditione. Maior verò asserens verba & voces

A significare ex ipsa hominum impositione, & communi vsu probatur ex iis quæ Dialectici communiter tradunt libris de interpretatione, & patet experientia, quâ inter loquendum, vel scribendum vsurpamus verba secundum communes suas acceptiones, non asfingendo illis pro nostro libito significationes.

Secunda item pars propositionis affirmans istas propositiones consideratas secundum vim verborum esse veras in rigore, probatur: vt aliqua propositio practica sit vera in rigore ex proprietate sermonis, satis est quod res significata per illam sit talis in vltimo termino absolvente prolationem propositionis, qualis per illam exprimitur; atqui res per hanc vtramque propositionem significata sunt tales in vltimo termino absolvente prolationem istarum propositionum, quales exprimitur per illas: igitur vtraque illa propositio est vera in rigore & proprietate sermonis. Minor patet ex efficacia verborum forma quæ rati ex Tridentino sess. 13. cap. 4. quàm ex dictis ad quæst. 76. disput. 1. art. 1. 2. & 3. & dicuntur ponere vi suâ & efficacia corpus & sanguinem Christi Domini sub speciebus panis & vini: item ex dictis de Sacramentis in genere, de terapore quo sacramenta vel formæ sacramentorum producant suos effectus. Maior verò quoad illam partem quæ asserit propositionem esse veram, eo quod res significata est: alius qualis exprimitur, patet, quia veritas propositionis consistit in eius conformitate ad rem enuntiatam ex Aristotele lib. 1. de interpret. cap. 9. Quoad aliam verò partem, scilicet conformitatem istam esse tantum in vltimo termino absolvente prolationem eius,

B Præbatur, tunc tantum propositio habet istam conformitatem, quando est integra quoad omnes suas partes essentielles; nam talis conformitas seu veritas est aliquid tantum cõsequens ad propositionem, sicut proprietates ad suum subiectum, vt Dialectici docent: atqui propositio non est integra in ratione propositionis, nisi quando vltimus terminus eam absolvens proferatur, quia ante eius prolationem compositio attributi cum subiecto, quam propositio essentialiter postulat, non est facta: igitur propositio est tantum vera, quando vltimus terminus eam absolvens proferatur.

C Nec obstat quod partes istius orationis significant, & tota significatio propositionis resulet ex significatione & veritate partium propositionis; nam partes illæ seorsim quidem à propositione significant aliquid, sed non tanquam partes totius enuntiationis, provt illam componunt, & provt ex illis per intellectum inter se collatis & vnitis, eius compositio resulat; & proinde cum tale compositum resulet tantum quando vltima pars absolvens propositionem proferatur, idèd tunc tantum propositio habet suam veritatem.

ARTICVLVS V.

Vtrum propositiones formæ consecratorix sacramenti Eucharistix operentur suum effectum vsu veræ.

SIT hæ vnica propositio. *Istæ propositiones consecratorix efficiunt præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus panis & vini, ratione sue significationis, & non ratione sue veritatis.* Ita sanctus Thomas præsentii quæstione articulo quinto ad tertium, & discipuli eius ibi.

I. Prior pars propositionis probatur primò illæ propositiones inde habent vt efficiat præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini, vnde habent vt sint essentielles; nam sacramenta nouæ Legis vt sic, item eorum formæ & materiæ, quatenus sunt sacramentalia, habent quoddam producunt suos effectus, quatenus significant, vt docuimus agendo de sacramentis in genere ad quæst. 60. atqui istæ propositiones habent quoddam sint sacramentalia à sua significatione, tanquam à causa formali, quia, vt ibidem ostendimus, *significatio est forma metaphorica sacramenti*: ergo istæ propositiones habent à sua significatione vt efficiant præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus, & proinde producunt illam ratione suæ significationis: Deinde ratio cur aliqua ponantur *vi verborum* in hoc sacramento sub speciebus est quia significantur per verba formæ, vt

II. Theologi communiter tradunt, & suprà docuimus ad quæst. 76. citatà i. disput. ratio autem cur aliqua alia ponantur tantum per concomitantiam est quia non significantur per verba formæ, sed habent tantum intimam coniunctionem cum illis quæ vi verborum ponuntur & significantur per verba formæ: ergo ipsa verborum formæ significatione est id ratione cuius realis præsentia corporis & sanguinis Christi Domini ponitur sub speciebus, & proinde istæ propositiones efficiunt talem præsentiam ratione suæ significationis.

Posterior item pars eiusdem propositionis probatur; prius non dependet à posteriori, nec posterior est priori ratio existendi: atqui præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus est prior veritate istarum propositionum: igitur hæc præsentia corporis & sanguinis Christi Domini non dependet à veritate eiusmodi propositionum, nec ex consequenti istæ propositiones ratione suæ veritatis efficiunt hanc præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus panis & vini. Minor probatur, omne fundamentum est prius eo cuius est fundamentum; sed præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus consecratis est fundamentum veritatis, quæ inest istis propositionibus, quia illa nihil est aliud, quam conformitas earum ad rem per illas enuntiatam, quæ conformitas tunc est, quando id quod per propositiones affirmatur ita est, & exprimitur per illas: igitur præsentia corporis & sanguinis Christi Domini est prior veritate istarum propositionum.

Obiicies primò, in illo priori quo istæ propositiones significant, vel sunt veræ, vel falsæ, seu significant verum, vel falsum, si primum, ergo significatione illarum nõ est prior earum veritate, nec ex consequenti præsentia corporis & sanguinis Christi Domini erit prior earum veritate; si secundum, ergo tunc non operabuntur illam præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini, quia in tali hypothese eam non significant.

Respondetur, istas particulas, *in illo priori, & simili* posse distingui duobus modis: Primò, pro aliqua prioritate durationis: Deinde pro aliqua prioritate tantum nature, vel independentiæ, & à quo, vt Theologi loquuntur: si sumantur priori modo, respondetur, istas propositiones eadem duratione esse veras & significatiuas: si verò sumantur posteriori modo, esse prius signifiatiuas, quam veras, & sic ordine nature significationem propositionis præcedere earum veritatem; inde

A tamen non sequi aliquid prius dari in quo istæ propositiones sint significatiuæ, & non sint veræ, vel falsæ, quia hæc prioritas dicit antecessorem aliquam durationis, quam prioritas à quo non dicit, sed dependentiam tantum vnius ab alio quoad sui communicationem, vel productionem, quam rectè intelligimus sine antecessione durationis, vt patet in Sole respectu lucis, & in natura respectu suæ proprietatis: & ad summum sequitur propositionum significationem posse per intellectum concipi, absque quod veritas illarum concipiatur, quatenus significatio terminatur tantum ad esse rei, non autem ad conformitatem talis rei cum propositione, vt patet ex eo quod propositio idem significans potest esse vera & falsa successiue.

Obiicies secundò, in illo priori quo significatio intelligitur esse, & non veritas istarum propositionum intelligitur esse, Deus absolutè suâ potentia impedit ne veritas illa, quæ dicitur esse aliquid posterius significatione, dimanet; tunc vel prædicta præsentia corporis & sanguinis Christi Domini ponetur, vel non ponetur: si primum, ergo cum tunc conformitas propositionis sit ad rem enuntiatam, & veritas etiam erit in eodem priori, quod est contra nostram rationem allatam pro posteriori parte nostræ propositionis: si secundum, ergo talis significatio non est præcisè principium efficiens talis præsentie, vel aliqua saltem eius conditio, quod est contra nostram propositionem. Hæc propositio probatur, illud est principium efficiens, vel saltem aliqua eius conditio, quo posito in actu, & non impedito, eius effectus producit; atqui in hac hypothese signifiatio istarum propositionum ponitur, nec impeditur, quia si impeditur, maxime ratione veritatis quæ tunc supponitur impediti nec dimanet: at non impeditur à veritate, quia hæc nullo modo influit in istam præsentiam, cum propositiones istæ eam non efficiunt ratione suæ veritatis; & nihilominus tunc ista præsentia non ponitur: ergo prædictæ propositiones non efficiunt istam præsentiam ratione suæ significationis.

Respondetur, supposità institutione Christi Domini, quæ instituit vt hæc verba prolata à Sacerdote cum debita intentione suprà debitam materiam efficient, ratione suæ significationis, prædictam præsentiam, Deum non posse impedire emanationem veritatis istarum propositionum, non quod, absolutè loquendo, non possit emanationem proprietatis à suo subiecto impedire, sed quod Deus non possit negare seipsum: idèque cum promiserit assistentiam infallibilem ad ponendum Christi Domini corpus & sanguinem sub speciebus panis & vini, quocumque Sacerdos profert legitime ista verba, tunc non amplius impedit quin prædicta corpus & sanguis ponantur, & exinde veritas propositionum consecratoriarum sequatur, cum illæ sint effectiue rerum quas significant.

Ad id autem quod dicitur, scilicet emanatione veritatis impedità, significationem non impediti, Respondetur id esse falsum, si (vt debet intelligi in præsentia materia, quia propositiones sacramentalia sunt prædictæ) intelligatur de *significatione practica*, cum signum, vt *efficax*, non possit concipi, nisi conformitas intelligatur inde provenire inter illam & rem in propositione significante enuntiatam.

Obiicies tertio, Sacerdos consecrans prius conformiter ad intentionem & potestatem con-

I. secrandi quam habet, profert istas propositiones, quàm præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus ponatur, quia talis prolatio est aliquod eius principium efficiens; sed talis prolatio conformiter ad intentionem & potestatem consecrantis est quædam veritas, quia est quædam conformitas ad loquentem: igitur propositiones istæ prius habent aliquam veritatem, quàm ipsa præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sit sub speciebus panis & vini.

Concessâ Maiore, respondetur ad Minorem, duplicem distingui veritatem propositionum sacramentalium; vnam speculatiuam; & practicam alteram: speculatiua consistit in conformitate ad rem in illa enunciatam, quatenus res enuntiata per propositionem est mensura & ratio veritatis, quæ est in tali propositione, itavt propositio idem sit vera, quia res ista est talis à parte rei, licet res eiusmodi, quoad sui existentiam, nullo modo pendeat à tali propositione: veritas autem practica consistit in conformitate ad intentionem & potestatem loquentis, quatenus ille vult absolute & potest efficere quod eius propositio significat & enunciat; iam talis veritas practica est prior, quàm sit præsentia corporis & sanguinis Christi Domini per has propositiones, quia illæ non sunt effectivæ, nisi quatenus isto modo proferuntur, non tamen propterea sunt similiter prius veræ speculatiua veritate, sed tantum in aliquo posteriori, quatenus mediante istâ efficientiâ, Christi Domini corpus & eius sanguis sunt & manent realiter præsentia sub speciebus consecratis; sique habent conformitatem ad istas propositiones: & sanctus Thomas citato articulo quinto id explicat exemplo conceptionis intellectus practici, quæ non præsupponit rem conceptam, sed facit eam, quæ tamen vt iam facta suam habet conformitatem ad illam; dum autem hoc articulo dicimus præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini esse priorem veritate istarum propositionum, id tantum intelligimus de veritate speculatiua, non autem de practica: & hoc totum potest facile intelligi ex illo ordine qui intercedit inter omnia quæ sunt istis propositionibus propria; nam in illis primò intelligitur sonus verborum materialiter consideratus, deinde significatio; tertio, conformitas cum intentione & potestate loquentis, quæ est veritas practica; quarto, sequitur efficientia propositionis; quinto, realis præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus panis & vini, tanquam effectus efficaciz istarum propositionum; sexto & vltimò, veritas speculatiua, seu conformitas rei enuntiatæ ad propositiones, quæ tunc resultat ex eo quodd corpus & sanguis Christi Domini per istas propositiones significata sint ibi realiter præsentia sub istis accidentibus, & sic hæc speculatiua veritas est omnino posterior.

Obiicies quarto, Concilium Tridentinum (sessione decima. tertâ capite quarto colligere transubstantiationem totius substantiæ panis & vini, ex eo quodd Christus Dominus verè dixit, id quod sub specie panis offerebat, esse suum corpus: ergo iuxta mentem huius Concilij verba consecrationis causant, vt sunt vera, seu ratione veritatis efficiunt transubstantiationem.

Respondent aliqui hanc probationem esse tantum à posteriori, itavt antecedens illius non sit causa consequentis, seu transubstantiationis totius substantiæ panis in corpus Christi Domini,

A ni, sed sit tantum causa consequentie, seu cur illam inde colligimus, quatenus veritas transubstantiationis rectè colligitur ex eo quodd Christus Dominus, qui non potest mentiri, sic verè loquitur, Hoc est corpus meum.

Verum melius videtur esse dicendum, illationem transubstantiationis panis in corpus Christi Domini posse duobus modis comparari ad veritatem horum eius verborum, Hoc est corpus meum, Primò, vt simpliciter enunciata ab eo qui mentiri non potest; & sic illatio transubstantiationis, quatenus importata in significatione prædictorum verborum formæ, probatur à posteriori per veritatem verborum Christi Domini: deinde potest transubstantiatio comparari ad veritatem horum eorundem verborum, vt hæc formaliter & præcisè est practica, & sic & sub hac formalisatione (sub qua est sacramentaliter significatiua) est ratio à priori transubstantiationis totius substantiæ panis in Christi Domini corpus, nam ex eo quodd istorum verborum veritas est practica, seu vt proprius loquamur, pronuntiatur significatiuè & efficaciter, directè ponit corpus Christi Domini sub accidentibus panis, tanquam adequatum contentum sub illis, & per illa demonstratum consequenter significat practiè absentiam, seu potius remotionem totius substantiæ panis à sua sub istis accidentibus existentia; sique hæc istorum verborum practica veritas ratione practice suæ significationis semper est causa à priori Eucharisticæ transubstantiationis: atque hoc posteriori modo Concilium Tridentinum videtur loqui; ait enim idem semper fuisse persuasum Ecclesiæ dari in hoc mysterio transubstantiationem, quod Christus Dominus verè dixit, id quod sub specie panis offerebat, esse suum corpus; at quando Christus Dominus id verè dixit in vltima Cæna, loquutus est verè veritate formaliter practica, seu reducens ad praxim, & reipsâ faciendo quod hæc eius verba significant: ergo verbum illud Concilij Tridentini videtur procedere de veritate practica, & probe denotare suam hanc probationem transubstantiationis fundatam in verbis institutionis, vt à Christo Domino insinuat hoc sacramentum, pronuntiatis, esse à priori, seu per veram illius causam; sique verba huius formæ semper causant proprium & directum suum significatum, loquendo præcisè & formaliter, vt & efficaciter suæ significationis.

Atque ex his ampliùs intelligitur quod docuimus suprâ, scilicet verba hæc consecratoria imprimere corpori & sanguini Christi Domini, & speciebus panis & vini suam practicam significationem: item intelligitur quâ speciali ratione totum istud fiat, nam hæc verba non significant purè & simpliciter nudam tantum realem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini, sed determinatè sub his & istis speciebus ad modum quo substantia panis & vini, exceptâ materiali sustentatione erant sub illis, vt indicat demonstratiua particula vtriusque formæ, quæ sic demonstrat suum substantium: quare hæc prædicta verba, duplicem imprimunt continentiam: vnam ætinuam speciebus, alteram passiuam corpori & sanguini Christi Domini, ratione cuius vtriusque hæc accidentia consecrata tandiu retinentur sub se Christi Domini corpus & sanguinem, & similiter sunt tandiu sub illis, quandiu propria eorum substantia, quæ per transubstantiationem desit, possit sub illis naturaliter con-

- I. fecerandi quam habet, profert istas propositiones, quàm præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus ponatur, quia talis prolatio est aliquod eius principium efficiens; sed talis prolatio conformiter ad intentionem & potestatem consecrantis est quædam veritas, quia est quædam conformitas ad loquentem: igitur propositiones istæ prius habent aliquam veritatem, quàm ipsa præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sit sub speciebus panis & vini.

Concessâ Maiore, respondetur ad Minorem, duplicem distingui veritatem propositionum sacramentalium; vnam *speculatiuam*; & *practicam* alteram: speculatiua consistit in conformitate ad rem in illa enunciatam, quatenus res enuntiata per propositionem est mensura & ratio veritatis, quæ est in tali propositione, itavt propositio idem sit vera, quia res ista est talis à parte rei, licet res eiusmodi, quoad sui existentiam, nullo modo pendeat à tali propositione: veritas autem *practica* consistit in conformitate ad intentionem & potestatem loquentis, quatenus ille vult absolute & potest efficere quod eius propositio significat & enunciat; iam talis *veritas practica* est prior, quàm sit præsentia corporis & sanguinis Christi Domini per has propositiones, quia illæ non sunt effectus, nisi quatenus isto modo proferuntur, non tamen propterea sunt similiter prius veræ speculatiua veritate, sed tantum in aliquo posteriori, quatenus mediante istâ efficientiâ, Christi Domini corpus & eius sanguis sunt & manent realiter præsentia sub speciebus consecratis; sique habent conformitatem ad istas propositiones: & sanctus Thomas citato articulo quinto id explicat exemplo conceptionis intellectus practici, quæ non præsupponit rem conceptam, sed facit eam, quæ tamen vt iam facta suam habet conformitatem ad illam; dum autem hoc articulo dicimus præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini esse priorem veritate istarum propositionum, id tantum intelligimus de *veritate speculatiua*, non autem de *practica*: & hoc totum potest facilius intelligi ex illo ordine qui intercedit inter omnia quæ sunt istis propositionibus propria; nam in illis primò intelligitur foras verborum materialiter consideratus, deinde significatio; tertio, conformitas cum intentione & potestate loquentis, quæ est veritas practica; quarto, sequitur efficientia propositionis; quinto, realis præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus panis & vini, tanquam effectus efficaciz istarum propositionum; sexto & vltimò, veritas speculatiua, seu conformitas rei enunciatæ ad propositiones, quæ tunc resultat ex eo quòd corpus & sanguis Christi Domini per istas propositiones significata sint ibi realiter præsentia sub istis accidentibus, & sic hæc speculatiua veritas est omnino posterior.

IV.

Obiicies quardò, Concilium Tridentinum (sessio decima tertiâ capite quarto colligere transubstantiationem totius substantiæ panis & vini, ex eo quòd *Christus Dominus verè dixit, id quod sub specie panis offerebat, esse suum corpus*: ergo iuxta mentem huius Concilij verba consecrationis causant, vt sunt vera, seu ratione veritatis efficiunt transubstantiationem.

Respondent aliqui hanc probationem esse tantum à *posteriori*, itavt antecedens illius non sit causa *consequentis*, seu transubstantiationis totius substantiæ panis in corpus Christi Domi-

ni, sed sit tantum *causa consequentis*, seu cui illam inde colligimus, quatenus veritas transubstantiationis rectè colligitur ex eo quòd *Christus Dominus, qui non potest mentiri, sic verè loquitur, Hoc est corpus meum.*

Verum melius videtur esse dicendum, illationem transubstantiationis panis in corpus Christi Domini posse *duobus modis* comparari ad veritatem horum eius verborum, *Hoc est corpus meum*, Primò, vt simpliciter enunciat ab eo qui mentiri non potest; & sic illatio transubstantiationis, quatenus importata in significatione prædictorum verborum formæ, probatur à *posteriori* per veritatem verborum Christi Domini; deinde potest transubstantiatio comparari ad veritatem horum eorumdem verborum, vt hæc formaliter & præcisè est practica, & sic & sub hac formalitate (sub qua est sacramentaliter significatiua) est ratio à *priori* transubstantiationis totius substantiæ panis in Christi Domini corpus, nam ex eo quòd istorum verborum veritas est practica, seu vt proprius loquamur, pronuntiat significatiuè & efficaciter, directè ponit corpus Christi Domini sub accidentibus panis, tanquam adequatum contentum sub illis, & per illa demonstrat consequenter significat *præcisè* absentiam, seu potius remotionem totius substantiæ panis à sua sub istis accidentibus existentia; sique hæc istorum verborum practica veritas ratione practice suæ significationis semper est causa à *priori* Eucharisticæ transubstantiationis: atque hoc posteriori modo Concilium Tridentinum videtur loqui; ait enim idem semper fuisse persuasum Ecclesiæ datin hoc mysterio transubstantiationem, quod Christus Dominus verè dixit, id quod sub specie panis offerebat, esse suum corpus; at quando Christus Dominus id verè dixit in vltima Cæna, loquutus est *verè veritate formaliter practica*, seu reducens ad praxim, & reipsâ faciendo quod hæc eius verba significant: ergo verbum illud Concilij Tridentini videtur procedere de veritate practica, & proinde denotare suam hanc probationem transubstantiationis fundatam in verbis institutionis, vt à Christo Domino insinuat hoc sacramentum, pronuntiatis, esse à *priori*, seu per veram illius causam; sique verba huius formæ semper causant proprium & directum suum significatum, loquendo præcisè & formaliter, vt & efficaciter suæ significationis.

Atque ex his amplius intelligitur quod docuimus suprâ, scilicet verba hæc consecratoria imprimere corpori & sanguini Christi Domini, & speciebus panis & vini suam practicam significationem: item intelligitur quâ speciali ratione totum istud fiat, nam hæc verba non significant purè & simpliciter nudam tantum realem præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini, sed determinatè sub his & istis speciebus ad modum quo substantia panis & vini, exceptâ materiali sustentatione erant sub illis, vt indicat demonstratiua particula vtriusque formæ, quæ sic demonstrat suum substantium: quare hæc prædicta verba, duplicem imprimunt continentiam: vnam *aliarum speciebus, alteram passuum corpori & sanguini Christi Domini*, ratione cuius vtriusque hæc accidentia consecrata tandiu retinent sub se Christi Domini corpus & sanguinem, & similiter sunt tandiu sub illis, quandiu propria eorum substantia, quæ per transubstantiationem desit, posset sub illis naturaliter con-

I. seruati, & quandiu hæc possent conseruare illa, & cum hæc utraque continentia sit in ordine ad compositionem cibi & potus spiritualis fidelium (quemadmodum propria ratio vtriusque speciei, & analogia sacramentalis ad illa denotat) sit ut directum & primum ordine executionis significatum huius vtriusque formæ sit realis præsentia corporis & sanguinis Christi Domini sub istis speciebus; primum verò significatum illorum ordine intentionis, sit ipsum esse alimentum spirituale fidelium, etiam per ipsa verba impressum tam speciebus, quàm Christi Domini corpori & sanguini modo superius à nobis explicato, corpori quidem & sanguini, tanquam ei, cibanti ut quod, & satianti, speciebus verò tanquam, id quo, hoc vtrumque spirituale perficitur.

Ceterum, quâ ratione significatio concurrat ad physicam efficientiam, & quâ ratione propositiones istæ producant corpus & sanguinem Christi Domini præsentia sub speciebus panis & vini, dictum est agendo de sacramentis in genere de physica causalitate sacramentorum nouæ Legis. Ex quo etiam patet solutio illius difficultatis, quâ queritur an istæ propositiones attingant physicè præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini; est enim eadem omnino difficultas & solutio, an sacramenta nouæ Legis producant gratiam physicè & quo modo, quam ibi discussimus: an verò vna partialis forma, quoad productionem sui effectus dependeat ab altera partiali forma, seu an consecratio corporis Christi Domini dependeat à consecratione sanguinis, itavt illa non sit antè istam patet ex dictis; nam docuimus formas sacramentorum agere ad modum causarum naturalium, itavt suum effectum producant quamprimum illarum significatio comoletur; atque forma consecrandi corpus Christi Domini habet totam suam significationem completam ante inchoatam formam consecrandi sanguinis Christi Domini, quia est integra & perfecta propositio, habens sensum integrum: imò si quis inuertendo ordinem quem Christus Dominus & Ecclesia semper seruauit in consecrando, prius consecraret sanguinem Christi Domini, quàm eius corpus, licet grauissimè peccaret (quia tunc non seruaret præxim Ecclesiæ in conficiendis sacramentis, ut tenetur ex dictis supra) nihilominus semper validè consecraret, quia posterior propositio consecratoria habet sensum integrum & perfectum etiam seorsum sumpta à priori; nec vilo pacto vi suorum verborum importat existentiam & præsentiam corporis Christi Domini, ut per se patet; quod idem est dicendum, si quis consecraret tantum sanguinem Christi Domini, non consecrando corpus eius, ut docet experientia & praxis; nam statim, post prolationem verborum prioris forma. Hostia ostenditur populo adoranda ante consecrationem calicis.

III. IV.

AD QVÆSTIONEM LXXIX.

De effectibus sacramenti Eucharistiae.

DISPUTATIO I.

De gratia & remissione peccatorum, tanquam effectibus sacramenti Eucharistiae.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Eucharistia in ratione sacramenti gratiam conferat, & quam.

ICVT Eucharistia duplicem sortitur rationem; vnam sacramenti, alteram sacrificij; ita alios habet effectus, iuxta primâ considerationem, & alios iuxta secundam; priori modo hic illam consideramus.

Prima propositio. Eucharistia confert gratiam sanctificantem dignè eam suscipientibus, ex opere operato. Propositio est de fide ex his omnibus, quibus agendo de sacramentis in genere ostensum est omnia nostra sacramenta conferre gratiam sanctificantem ex opere operato; & in particulari id habetur de Eucharistia. S. Ioann. 6. *Qui manducat me, vini propter me, & pluribus aliis Christi Domini verbis isto cap. & ex Patribus ad illud caput, & ex S. Thoma opus. 57. & ipsius nomen Eucharistia id indicat, sonat enim bonam gratiam.*

Secunda propositio. Propria & sacramentalis gratia Eucharistia est ipsamet habitualis gratia sanctificans, prout connotat pactum & voluntatem Dei de conferendis specialibus auxiliis ad nutritionem spirituales, & eius effectus per analogiam ad nutritionem corporalem & cibum corporeum; item prout fundatur in suscipiente sacramentum Eucharistia, ad habenda illa specialia auxilia suo loco & tempore.

Propositio sequitur ex iis, quæ disputando de Sacramentis in genere diximus & probauimus de gratia sacramentali, eam scilicet nihil esse aliud quàm ipsamet gratiam sanctificantem, prout connotat ex parte Dei, pactum Dei, & ipsius voluntatem de conferendis specialibus auxiliis ad certos aliquos effectus ipsi sacramento proprios, & item prout fundatur in ipso suscipiente ad habenda illa specialia auxilia: cum enim Eucharistia sacramentum ordinetur ad nutritionem animæ, iuxta illud Christi Domini apud S. Ioannem 6. cap. *Caro mea verè est cibus*, gratia eius sacramentalis & propria debet attendi penes nutritionem spiritalem per analogiam cibi corporis ad nutritionem corporis.

Probatnr ampliùs hæc propositio ex decreto Eugenij docente Eucharistiam eos effectus habere circa animam dignè suscipientis, quos cibus corporeus habet circa corpus hominis manducantis. Item ex Trident. sess. 13. cap. 2. idem significante, & ex Catechismo Trident. parte 2. cap. 4. § 47. & sequentibus, vbi totum id explicat fusè, & ex Patribus ad cit. cap. S. Ioannis.

Tertia propositio. Effectus ipsi maximè consistunt in augmentatione gratiæ, in restaurando seruire gratia perditio, in incorporando ipsum dignè

I. *suscipientem Christo Domino, & Deo, in aliquo degustatione diuine dulcedinis, in impediendis futuris peccatis, in persequerantiam bono, in adeptione glorie, & aliis similibus per analogiam correspondentibus cibo corpore, & nutritioni corporis. Ita communiter omnes Scholastici cum S. Thoma hac parte qu. 79. art. 1. art. 1. & sequent. & magna ex parte id totum habetur in prædicto decreto Eugenij.*

Probatur singillatim, & primum de augmentatore gratiæ ex illo Apostoli primæ ad Corinth. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, qui enim manducat indigne, iudicium sibi manducat & bibit: vbi Apostolus postulat gratiam sanctificantem in suscipiente hoc sacramentum. Fauet ratio, cibus propriè est viuendum, auget & sustentat vitam corporis: ergo cum Eucharistia sit cibus animæ ex cap. 6. S. Ioannis Caro mea verè est cibus, & gratia sanctificans ex Apostolo passim, sit vita animæ. Eucharistia supponit in suscipiente gratiam sanctificantem, vt ei conferat proprium suum effectum, & ex consequenti illam auget. Per hoc autem distinguitur à sacramento Confirmationis, quòd hoc gratiam auget ad propugnandam fidem contra hostes exteriores fidei Christianæ; Eucharistia verò ad sustentandam & perficiendam vitam spirituales suscipientis hoc sacramentum; vnde Patres facis communiter tribuunt Eucharistiæ quòd conferat robur ad omnes aduersitates tolerandas.*

Deinde etiam restat aurat feruorem gratiæ deperditum per concupiscentiam, quatenus auget feruorem spiritus, cui non obstat quòd augmentum hoc non semper sentiat; nam id prouenit ex passionibus & inclinationibus naturalibus, quæ ordinariè & vltimum remanent in suscipiente, cum quibus tamen gratia sanctificans & eius augmentum posset consistere.

Tertiò, dicitur incorporare suscipientem Christo Domino, cap. 6. S. Ioannis, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo:* quod Patres ad illum locum explicant de incorporatione per Eucharistiam; hæc enim nos vnit Christo Domino in ratione alimentis & alit: vnit etiam nos cum Deo, cum Deo quidem, ratione diuinitatis, quæ est in hoc sacramento committat, & nos facit diuinos, iuxta illud Christi Domini apud S. Aug. lib. 7. Confess. *Non mutabis me in te, sed tu inuenieris in me:* cum humanitate verò Christi Domini, quia quemadmodum in coniugio, ratione copulæ carnalis nascitur moralis quædam vnio inter virum & uxorem, ita vt dicantur esse duo in carne vna; sic etiam quia Christus D. se per hoc sacramentum dat suscipienti, & suscipiens sese illi, ambo fiunt aliquid vnum, & idèd quemadmodum moralis illa vnio coniugum postulat vt vnus habeat & tractet carnem alterius vt suam, & e contra, sic etiam Christus D. ratione sacramenti huius dignè sumpti habet vt tractet carnem suscipientis velut suam; & hoc sæpè docent SS. Patres, vt S. Chrysost. hom. 88. in S. Matth. hom. 45. in S. Ioann. S. Cyrill. lib. 4. in S. Ioann. cap. 16. & 17. & alij sæpè, vbi agunt de effectu & excellentia huius sacramenti; vnde hæc vnio interdum ab illis vocatur *substantialis, naturalis, & corporalis*, non quidem ex parte modi, quasi aliqua formalis vnio fiat inter Christum Dominum & nos, sed ex parte rerum quæ vniantur nobis, non vt in signo, vel in figura, sed secundum suam substantiam & naturam; quia tamen hæc moralis vnio per Eucharistiam oritur ex amore mutuo Christi Domini & dignè suscipientis hoc sacramentum;

A. idèd illa tantum reperitur in dignè suscipientibus, & tandiu solum durat, quandiu qui dignè suscepit perseuerat in gratia.

Quartò, Eucharistia confert aliquam gustationem spiritus diuine dulcedinis: vt enim Spiritus S. habitans in homine infuso, excitat spiritali impulsu voluntatem eius ad actum dilectionis; sic etiam per hoc sacramentum mouet & excitat voluntatem dignè suscipientis in quandam degustationem specialis cuiusdam dulcedinis spiritalis; quem effectum habuit etiam Eucharistia in Christo D. fumentum hoc sacramentum in vltima Cæna; licet nullum augmentum gratiæ illi contulerit, vt S. Thom. obseruat hac parte quæst. 81. art. 1. & Eucharistia ratione dulcedinis frequenter in sacris Litteris comparatur Mannæ: item dicitur *panis celestis*, item *pinguis, adeps frumenti*; & Patres do illa explicat istud Psal. 77. *Parasti mensam in dulce lineis pauperi: Deus: vnde aliqui notant gratiam huius sacramenti habere aliquam convenientiam cum gratia consummata, quòd quemadmodum hæc, est coniuncta cum actuali operatione charitatis & delectationis ad Deum, qui est principium gratiæ, similiter ista sit coniuncta cum actuali operatione charitatis & delectationis ex coniunctione superius explicata ad Christum D. qui est fons gratiæ. Addunt tamen illam dari maiorem vel minorem, pro maiori vel minori dispositione suscipientis, & posse impediri peccato ena veniali, quia ad illam opus est magnà attentione, idèdque sittemper communio nis homo dilatahat, non percipit istam delectationem; imò posse interdum fieri vt etiam absque peccato veniali, vel non sentiat, vel saltem non deriuat ad appetitum sensitiuum, & idque contingere ex ordinatione diuinæ prouidentie ad humilitatem.*

Sanctorum, vt S. Greg. ait lib. 9. Moral. cap. 3. Item, Eucharistia impedit futura peccata: cap. 6. S. Ioannis, *Qui manducaverit carnem Filij hominis non habebit vitam in vobis*, id est, cam non conservabitis, quod etiam patet ex eius figura, id est, Agno Paschali, qui liberauit ludæos à deuastante Angelo. Item & Mannæ, vt patet ex Trident. loco proximè citato; illud autem præstat, Primò, augendo habitus supernaturales. Secundò, protegendò nos ab insidiis & tentationibus, & fugando demones, vt docet S. Chrysost. cit. homil. 45. in S. Ioann. Tertiò, tollendo occasiones peccatorum, & præbendo occasiones virtutum, & auxilia gratiæ proueniens, quibus tum feruor charitatis excitatur in nobis, tum exercere bona opera, & cauemus à peccatis, iuxta illud Psalmi 2. *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me.*

C. Ceterum ad hoc effectus per totam vitam obtinendos communio sæpè repetenda est, & plures ex istis effectibus dicuntur hoc sensu esse ab Eucharistia, non quòd sit ab illa sola, sed quòd ad illos habendos sit medium valde vtile & efficax, adeo vt qui abstinet voluntariè ab hoc sacramento per longum tempus, vix etiam possit per longum tempus viuere line nouo peccato mortali, & ad hoc effectus sequitur perseuerantiam in bono, sicut & gloriæ adeptio, cap. 6. S. Ioan. *Qui manducat hunc panem viuet in æternum*: idèdque vocatur *pienus gloriæ* à Concil. Trident. sess. 13. capite secundo, & passim à Patribus, *viaticum animæ*, imò & *corporis resurrectionis* tribuitur illi, quatenus ipsi corpori nouo quodam titulo ius veluti acquirit resurgendi in altera vita; eodem capite 6. sancti Ioannis, & propterea comparatur ligno vitæ; &

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

dicitur à Patribus relinquere in ipso corpore semen future gloriæ, quod Psalmista innuit Psalm. quarto; nam cum dixisset, à fructu frumenti, statim subiungit, in pace in idipsam dormiam & requiescam, quoniam singulariter in spe constitui si me, id est in spe resurgendi; nam corpus nostrum ex contactu viuifici corporis Christi Domini prædictum illud ius acquirit; quæ autem alia ratione Baptismus dicatur nos incorporare Christo Domino, dare vitam & gloriæ, facile potest intelligi ex sancto Thoma supra de effectibus Baptismi, & ex ibi dictis à nobis.

Quæres, an & quomodo Eucharistia causet puritatem corporis. Respondetur causare, quatenus reprimat libidinem, vt Catech. Trident. supra explicat; vnde cap. 9. Zachariæ vocatur frumentum electorum, & vinum germinans virgines; nõ tamen id facere cauendo aliquam qualitatē in corpore ad perficiendum illud & subiciendum spiritui, sed tantum indirectè, quatenus gratia per hoc sacramentum collata specialiter ordinatur ex institutione Dei ad reprimendum motus sensualitatis, & ad sic subiciendum ipsum corpus spiritui.

ARTICVLVS II.

Vtrum remissio peccati mortalis sit per se aliquis effectus sacramenti Eucharistiæ.

III.

PRIMIS notandum est, duobus modis posse intelligi peccatum mortale, vel aliquid aliud esse aliquem effectum sacramenti Eucharistiæ: Primo, directè & per se, & ex sua primaria institutione, quomodo Baptismus remittit originale. Secundo, indirectè, & per accidens, quatenus nimirum ita confert proprium effectum subiecto debetè disposito, vel non potenti obicem, vt, quia proprius eius effectus aliquem habet repugnantiam ad peccatum mortale, illud etiam remittat.

Secundo notandum, posse adhuc dupliciter intelligi aliquid esse effectum sacramenti Eucharistiæ. Primo, immediatè, nullo mediante alio, quod sit productum per Eucharistiam in suscipiente. Secundo, mediatè, quatenus hoc sacramentum causat aliquid in suscipiente, ad cuius positionem ista remissio deinde sequitur; verbi gratiâ, quatenus causat aliquem actum charitatis vel contritionis, & postmodum per illam, peccati mortalis remissionem, vel id quod dicitur esse etiam effectus huius sacramenti Eucharistiæ.

His præmissis,

IV.

Sit nostra propositio. Sacramentum Eucharistiæ non remittit primò & per se directè, & ex prima sua institutione peccatum mortale. Propositio est de fide ex Concil. Trid. sess. 13. Can. 5. contra Lutherum concione quam inscripsit de digna preparatione ad sacramentum Eucharistiæ, & lib. de captiuitate Babylonica, cap. de Eucharistia: item contra eius sectatores, vt Kemnitium ad citatum Canonem Tridentinum, & alios contra quos.

Probat ex II. cap. prioris ad Corinth. Probat autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, vbi Apostolus loquitur de probatione à peccatis per confessionem sacramentalem, vt ostenditur inferius, non autem, vt Lutherani volunt, de probatione per fidem, quia ibi loquitur de peccatis Corinthiorum, non circa fidem, sed circa mores quo diuitiores Corinthij committebant in parandæ cænæ in Ecclesia eo die, quo præsentibus aliis Corinthiis pauperibus communicabatur, & ait eos

A

in eo peccare, vnde monet vt probent se per confessionem sacramentalem ad dignè recipiendam Eucharistiam. Item probatur ex Patribus, vt S. Iuliano Martyre in Apologia propè finem, S. Basilio libro de Baptismo cap. 2. S. Ambrosio lib. 6. in S. Lucam cap. 77. & aliis inferius referendis prædispositione ex parte animæ requisita ad recipiendum fructuosè hoc sacramentum.

B

Probat denique ratione: vnumquodque sacramentum nouæ Legis confert gratiam ex institutione Christi Domini modo proportionato fini suo proprio, vt patet inductione factâ per omnia sacramenta; hæc enim ita sunt ab eo instituta ad nobis communicandum suam meritâ, vt tamen vnumquodque illorum nobis diuersimodè applicet eiusmodi meritâ, & ad finem peculiarem, aliàs non esset potior ratio cur plura essent sacramenta, quam vnicum: atqui finis proprius sacramenti Eucharistiæ est spiritualis nutritio animæ, vt patet ex verbis Christi Domini cap. 6. S. Ioannis supra citatis per analogiam ad cibum & potum corporis; cibus autem & potus corporis non possunt habere suum effectum in corpore mortuo, sed tantum in viuo, quia nutritio est aliquis actus vitæ: igitur & sacramentum Eucharistiæ, quod est cibus & potus animæ, non potest habere proprium effectum, id est, producere gratiam sibi propriam in anima spiritualiter mortua, seu infecta peccato mortali, nec potest ei peccatum mortale remittere, seu vitam spiritualem ei restituere, conferendo propriam suam gratiam, sicut nec cibus corporeus potest dare corpori mortuo vitam: imò stando in principijs hæreticorum nostri temporis, Eucharistia non remittit per se, & ex prima sua institutione peccata mortalia; nam hæretici volunt peccata remitti per fidem, neminem debere dubitare de eorum remissione sibi factâ, fidem & eius actum debere præcedere summptionem Eucharistiæ: ergo cum omnis effectus sit posterior suâ causâ, & iuxta coram hæreticis, peccata sunt remissa per fidem, quæ antecedit summptionem Eucharistiæ, idque credant similisimè, Eucharistia, stando in eorum principiis, non potest remittere peccata mortalia cum suscipiente.

D

Obiicies, Christum Dominum dicere de hoc sacramento in forma calicis, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum: quod etiam intelligitur de illa eius effusione factâ in Vltima cænâ, quatenus apud S. Lucam dicitur in præsentem tempore effunditur: cum ergo quod Christus Dominus tunc portigebat Apostolis, fuerit sacramentum Eucharistiæ, & de eo verè dixerit effunditur in remissionem peccatorum, Eucharistia in ratione sacramenti remittit peccata mortalia.

Respondetur, istam peccatorum remissionem ibi tribui Eucharistiæ, in quantum est sacrificium, & quatenus nostrum Missæ sacrificium est propitiatorium, vt explicabitur inferius, & id intelligi de Eucharistia in ratione sacrificij patebit inferius, vbi ostendimus has loquendi formulas, sanguinem fundi & fundere sanguinem pro aliquo in remissionem peccatorum, esse verba quædam sacrificij, sicut etiam Iansenius notauit cap. 131. suæ concordie Angelicæ. Deinde si velint hæretici id etiam esse intelligendum de Eucharistia in ratione sacramenti, tunc respondebimus id esse accipiendum tam de mortalibus, quàm de venialibus, imò etiam de penis temporalibus ad sensum dumtaxat sequentium articulorum.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

ARTICVLVS III.

Utrum remissio peccati mortalis sit aliquando effectus per accidens sacramenti Eucharistie.

SENSVS præsentis difficultatis est, *utrum fidelis baptizatus, qui præmissis examine conscientie moraliter diligenti, nullo pacto recordatur peccati alicuius mortalis, quo tamen est infectus, accedit ad Eucharistiam cum bona fide, quæ existimat se non esse in peccato mortali, tunc accipiat propriam gratiam huius sacramenti, & quia hæc gratia nunquam comparitur secum peccatum mortale, tunc illud ei remittat.*

Duz sunt hæc de sententia, Prior negans S. Bonauenturæ in quartum sententiarum distinctione 3. secundâ parte distinctionis articulo primo quæstione 2. Gabrielis in quartum distincti 9. quæst. 1. Maioris ibidem quæst. 1. Vasques. hic disput. 205. cap. 4. & aliorum quorundam recentiorum.

Nostra verò propositio hæc est: *In casu præsentis difficultatis remissio peccati mortalis est aliquis effectus per accidens ex opere operato sacramenti Eucharistie.* Ita Richardus in quartum distincti 9. Scotus ibidem quæstione vnicâ, Dominicus Soto in quartum distincti 11. quæst. 2. art. 3. Ianfenius in sua concordia Evangelica capite 131. Sanctus repetit. 6. de Eucharistia cap. 16. Vgain Concilium Trident. lib. 9. cap. 34. & libro 13. cap. 33. & plures etiam Interpretes S. Thomæ hic quæst. 79. art. 3. Et hæc nostra propositio videtur esse sententia S. Thomæ, nam ubi in corpore huius articuli docuit sacramentum non operari remissionem peccati mortalis in eo qui illud percipit cum conscientia peccati mortalis, assignat duplicem modum, quo tamen illud remittitur, ita scribens, *potest tamen hoc sacramentum operari remissionem peccati mortalis, quia ibi de solo illo agit dupliciter: vno modo, non perceptum actu, sed voto, sicut cum quis prius iustificatur à peccato; alio modo etiam perceptum ab eo qui est in peccato mortali, cuius conscientiam & affectum non habet: foris enim prius non fuit sufficienter contritus, sed deuotè & reuerenter accedens consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remissionem peccati.* Vbi videtur satis apertè nostram propositionem exprimere; nam quid est aliud hunc hominem in tali casu consequi per hoc sacramentum (quod S. Thomas hic asserit) gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remissionem peccati, quàm accipere vi & efficaciam sacramenti Eucharistie cum tali dispositione percepti, gratiam sanctificantem remissionem peccati mortalis? & quod isti dispositioni debeat suppleri ab ipso sacramento, ad illum modum quo sacramenta nouæ Legis dicuntur interdum facere fulcipientem ex attrito contritum? quod enim aliqui volunt S. Thomam ibi per gratiam charitatis intelligere gratiam actualis charitatis & contritionis quæ isti homini datur à Deo, ex sola eius bonitate, & non ex virtute sacramenti, est directè contra expressa eius verba nunc relata, consequenter per hoc sacramentum; nam quod datur ex mea & pura singulari bonitate Dei, non dicitur propriè dari per sacramentum. Neque contra nostram propositionem habet ibi quidquam in responsione ad argumenta, sed vult dumtaxat peccatum mortale non re-

II.

III.

IV.

A mitti per se ab hoc sacramento Eucharistie, quod supra docuimus.

Probatur itaque nostra propositio ex Concilio Tridentino & Patribus, & ex speciali proprietate sacramentorum nouæ Legis: ex Concilio quidem Tridentino dum sess. 13. can. 5. condemnatur sub anathemate hæresim Lutheri articulo præcedente reprobatur, his terminis suam concepit definitionem, quibus subindicat aliquando remissionem peccati mortalis esse quendam effectum sacramenti Eucharistie; sic autem habet, *Si quis dixerit vel præcipuum fructum sanctissimæ Eucharistie esse remissionem peccatorum, vel ex eanon alios effectus provenire, anathema sit*: nata modus iste loquendi quo hæc remissio peccatorum negatur etiam esse præcipuum effectus Eucharistie, virtualiter significat illam esse effectum illius minis præcipuum, & per accidens: ad quid enim in isto Canone hæc particula, *præcipuum*, si remissio peccati mortalis nunquam est aliquis huius sacramenti effectus minis præcipuus, & per accidens? esset planè superflua, quod de electionibus Conciliorum nefas est dicere.

Videtur etiam hæc nostra propositio colligi ex illo Apostoli primæ ad Corinth. 11. *Prober autem se ipsum homo, & sic de illo pane edat, & de calice bibat*: vult enim fidelem baptizatum præmissis eo quod ibi per probationem intelligit, ita securum accedere ad sacramentum Eucharistie, ut illud sit ei futurum medicina, non venenum, & ex consequenti collaturum ei propriam suam gratiam, quemadmodum S. Thomas ad illum locum Apostoli lectione 7. verbis expressis docet, & ante illud Theodoretus ad eundem locum Apostoli: sed fidelis baptizatus modo in nostra propositione explicato dispositus, accedit ad sacramentum Eucharistie, præmissa probatione sui ipsius ibi per Apostolum requisita, quoniam hæc probatio intelligitur de diligenti examine conscientie, ne sit in eo voluntas peccandi mortaliter, vel aliquid peccatum mortale præteritum, cuius cum non sufficienter penituerit; quæ probatio, ubi aliquis est sibi conscius peccati alicuius mortalis, insuper includit confessionem sacramentalem; vbi verò nullius eiusmodi peccati est sibi conscius, minime, ut Concilium Tridentinum declarat sessione 13. capite 7. igitur fidelis ille baptizatus modo in nostra propositione explicato dispositus, accedens ad sacramentum Eucharistie recipit, iuxta Apostolum & explicationem Patrum relatum, propriam sacramenti Eucharistie; & cum hanc non possit conferre, nisi prius ei remiserit peccatum illud mortale, quo ignoranter adhuc remanet infectus, hoc etiam peccatum mortale ei remittit per accidens.

D

Item probatur ex illa oratione Ecclesiæ quam vulgò vocant *Postcommunione*, in qua Ecclesia orat ut sacra communio sit nobis ablutio scelerum, quæ particulâ significantur peccata mortalia, non quidem futura præcauenda, sed iam commissa quoad culpam remittendam, non quia ablutio ut ad actum reducitur circa peccatum, est de eorum culpa & macula, ut insinuat eum qui abluatur, quippe est ad tollendas sordes quas non pœna temporalis debita peccatis remittis, sed culpa & macula importat; & nemo propriè dicitur abluere à peccatis, quæ nondam commisit & potest committere. Secundo, quia & hæc sequenti particulâ eiusdem orationis. ut importante alium specialem effectum communionis Eucharistie, sit

V.

VI.

VII.

VIII.

V.

VI.

VII.

VIII.

I. *feriundo fragilium*, postulat ut sit in præcautionem futurorum peccatorum: igitur cum distinctione petitionibus res distinctæ postulantur, & nomen *seculi*, tam in sacris Literis, quam apud SS. Patres denotet grave quoddam peccatum, seu mortale, prædicta istius orationis particula significat remissionem peccatorum mortalium aliquando esse effectum aliquem *per accidens* sacramenti Eucharistiae.

Item probatur ex Patribus, ut S. Iustino martyre libro quæst. & respons. ad orthodoxos quæstione 44. ubi explicans emundationem Isaia Prophetæ *per calcem*, seu carbonem ignitum eius labiis ad mortem, ait illum significasse carnem Christi Domini suo usu purgantem ab omni impuritate conscientiam illam vescentium. Cui testimonio non obstat quod idem S. Martyr apologia secunda *pro Christianis* sub finem, agens de sacramento Eucharistiae, dicat nulli alij esse sicutum ei participare, quam credenti veram esse nostram, id est Christianorum doctrinam, de lauro propter remissionem peccatorum, & per regenerationem abluto; nam hæc verba non repugnant nostræ propositioni, quæ tantum asserit remissionem peccati mortalis esse aliquem effectum *per accidens* Eucharistiae; locus enim ille posterior sancti Iustini, si verba eius bene expendatur, tantum vult eos solos fideles esse capaces recipiendi huius sacramenti, qui reipsâ & de facto fuerint baptizati, ita ut catechumeni quantumcumque fide & etiam charitate polleant, si tamen Baptismi sacramentum de facto non receperint, non sint capaces huius sacramenti recipiendi, quod nos etiam infra docebimus. Item ex S. Cyrillo Alexandr. lib. 4. in S. Ioann. cap. 17. ubi postquam introduxit aliquem fidelem baptizatum sic loquentem, *Ego probo meipsum, & indignum invenio*; & subiunxit istud Psal. 18. *De illa quis intelligit*, quo significatur interdum quædam peccata à nobis commissa fugere nostram memoriam etiam facto diligenti examine, ita prædictum hominem verbis istis exhortatur ad susceptionem huius sacramenti, *Quare pius quæso cogitationes suscipias, istiusque sancti &que vivas, & benedictioni* (id est Eucharistiae, vocatur enim aliquando à Patribus benedictio) *participes, quæ, mihi crede, non mortem solum* (id est peccatum mortale, cuius ipse non recordaris) *verum etiam mortis omnes depellit*. Ad quid enim sanctus Cyrillus ibi præmississet prædictum verbum Psalmistæ, & hominem istum ad *piæ cogitationes*, hoc est ad probationem suæ conscientie per diligens examen, & ad contritionem de peccatis excrasset, & postmodum subiunxisset participationem huius sacramenti expellere etiam ipsam mortem animæ, nisi voluisset hunc hominem, præmissâ tali probatione, accepturum vi & efficaciâ huius sacramenti remissionem peccati sui mortalis, quod fugit eius memoriam, & ex consequenti remissionem peccati mortalis interdum esse aliquem effectum *per accidens* huius sacramenti. Probatur item ex sancto Damasceno lib. 4. de fide orthodoxa cap. 14. ubi loquens de sacra communione quæ corpus Christi Domini traiecit ab ore ad stomachum, ait illud *eam vim habere ut spurcitiem omnem abstergat*. Idem volunt Patres quando tam citato loco Apostoli, quam alibi, agendo de præparatione ad sacram synaxim, eos tantum censent indignè & absque fructu accedere ad hoc sacramentum qui seipsos non probant, nec diiudicant corpus Christi Do-

A mini, id est, qui irreverenter, vel ex certa quadam scientia, vel ex aliqua culpabili ignorantia recipiunt illud, qualis non est qui recipit Eucharistiam in statu nostræ propositionis.

Tandem nostra propositio probatur ratione, sacramenta nouæ Legis conferunt gratiam suscipientibus obicem ei non ponentibus, ut expressè definit Concilium Tridentinum sess. 7. de Sacramentis in genere Can. 6. & nos cum omnibus Theologis docuimus supra de Sacramentis in genere, agendo de eorum efficacia: atqui Eucharistia est aliquod sacramentum nouæ Legis, ut fides Catholica docet, & qui accedit ad illam bonâ fide, præmissò diligenti examine, & dolore supernaturali de peccatis, ignorans inuincibiliter peccatum mortale quod habet, non ponit ei obicem, quia nullam habet eius conscientiam, nec etiam retinet aliquem affectum ad illud: ergo tunc conferet ei gratiam, & ex consequenti tollit ab illo peccatum mortale, quod est in illo.

Dices, ipsum *non ponere obicem Eucharistiae* sacramento fructuosè recipiendo, non importare dumtaxat carentiam affectus ad peccatum cum reliquis conditionibus supra explicatis, sed importare veram carentiam existentem in statu peccati mortalis etiam habitualis; est enim status mortalis peccati habitualis, obex percipiendi fructus Eucharistiae, nullum verò nouæ Legis sacramentum tollit suum obicem, sed illum, ut fructuosè recipiatur, supponit ablatum.

Respondetur in rigore, hanc Theologorum loquendi formulam, *non ponere obicem alicui sacramento*, pro ut distinguitur ab aliis dispositionibus in suscipiente requisitis, non consistere in carentia mortalis peccati habitualis, sed in aliqua tantum illius complacentia, ut intelligitur ex sacramentis Baptismi & Pœnitentiæ, quæ in iis, qui infecti adhuc habituali peccato mortali carent tali complacentiâ, modò reliquis dispositionibus habeant, producunt iustificantem gratiam: & Concilium Tridentinum sessione 7. Canone 6. de Sacramentis in genere, loquitur simpliciter & absolute (& ex consequenti de vnoquoque sacramento nouæ Legis) quando definit *Sacramenta nouæ Legis conferre gratiam non ponentibus obicem*, & sumptò nomine obicis in hac significatione, Eucharistia in casu nostræ propositionis non tollit propriè suum obicem, sed illum supponit ablatum, sicut nec sacramentum Pœnitentiæ tollit suum obicem ab eo, qui cum sola attritione ex motu supernaturali accipit, peccatum habituale sibi compatiens. recipit illud.

Quod autem Eucharistia in tali casu remittat *ex opere operato* illud peccatum mortale, Probatur, ubi aliquod peccatum mortale remittitur per aliquod sacramentum nouæ Legis habenti solum attritionem ex motu supernaturali, ibi tale peccatum remittitur *ex opere operato*, seu ex vi & efficaciâ sacramenti sic applicati subiecto, non autem *ex opere operantis*, quia attritio etiam supernaturalis ex motu supernaturali est improporcionata obtinendæ remissioni culpæ mortalis extra sacramentum, nec inter istos duos modos operandi datur aliquis medius in Sacramentis nouæ Legis; sed ex dictis Eucharistia remittit peccatum mortale in casu nostræ propositionis, & ex mox dicendis, si qui solam habet supernaturalem attritionem ex supernaturali motu: igitur sacramentum Eucharistiae tunc remittit *ex opere operato* peccatum mortale, non quidem *primò & per se*, sed tantum *per accidens*,

I.

ARTICVLVS IV.

Soluuntur fundamenta opinionis contraria.

PRIVM est, sanctorum Patrum autoritas statum gratiæ sanctificantis requirentium in baptizato fidei, vt recipiat fructuose sacramentum Eucharistiæ: S. Ambrosij lib. 6. in S. Lucam cap. 9. ita scribens, *Nemo cibum accipit Christi, nisi qui fuerit ante sanatus, & illi qui vocantur ad Cenam, prius vocatione sanantur.* Et eodem opere lib. 7. cap. 15. Item S. Gregorij lib. 2. in librum 1. Regum cap. 1. ita dicens, *Salutem non percipiunt in comestione salutaris hostiæ, qui ea quibus se replerant flagitiis, portant in mente.*

II.

Respondetur, has & similes Patrum auctoritates tantum intelligi de remissione peccatorum mortalium *tantum effectum primario & per se* huius sacramenti: non autem de illa, *vt effectum tantum per accidens* in iis qui ad illud accedunt cum conditionibus positis in nostra propositione, vt facillè potest intelligi tam ex antecedentibus, quam ex consequentibus.

Secundum fundamentum est hoc, effectus Sacramentorum nouæ Legis *ex opere operato* (quia pendunt ex sola voluntate & institutione Christi Domini) nobis tantum innotescunt vel per sacras Scripturas, vel per sanctos Patres, vel per Concilia, vel per Traditionem, vel denique per rationem petitam ex singulari conditione, & propria natura eius sacramenti de quo agitur: at ex nullo istorum capite habetur peccatum mortale in prædicto, vel alio simili casu, remitti per accidens ipsâ reali susceptione sacramenti Eucharistiæ: ergo remissio peccati mortalis non est aliquis effectus *per accidens* sacramenti Eucharistiæ. Maior est per se certa & euidentis. Minor probatur, inductione factâ per prædicta singula capita, de sacris Scripturis & Conciliis patet, quia nullus locus sacre Scripturæ, nulla definitio Ecclesiæ potest asserri pro illa re, nulli etiam sancti Patres; nam qui proferri possunt, intelliguntur non de peccatis mortalibus iam commissis, sed de committendis, quatenus sacramentum Eucharistiæ præferuat à futuris mortalibus; nec etiam potest asserri ratio fundata in peculiari natura Eucharistiæ, quin potius ex ea oppositum deducitur; nam Eucharistia fuit à Christo Domino instituta, tanquam cibis & potus: at cibis & potus nunquam dantur in suscitationem mortuorum, sed tantum viuientibus ad conseruationem vite per nutritionem & corroboracionem.

Item Eucharistia vocatur communiter ab omnibus Theologis *sacramentum viuorum*: ergo supponit gratiam sanctificantem in ipsis eam suscipientibus, in qua sanctificante gratia, spiritualis vita animæ consistit. Confirmatur, quia Catechismus Tridentinus cap. 4. §. 49. ita ait, *Primâ gratiâ omnes præditi esse oportet, antequam sacramentum Eucharistiæ ore contingere audeant, ne iudicium sibi manducant & bibant.*

IV.

Respondetur, isti fundamenta supra satisfactum fuisse, nam ostendimus nostram sententiam habere fundamentum in Concilio Tridentino, in sacris Scripturis, apud Apostolum, in Patribus à nobis relatis, & in proprietate Sacramentorum nouæ Leg. s. quam ibi exposuimus. Ad id verò quod ibi dicitur Eucharistiam fuisse à Christo Domino institutam *ut cibum & potum*; hæc

A autem dari tantum viuientibus, respondetur, cibum spiritalem, non quidem *primò & per se* viuificare, & prodesse mortuis, id tamen facere per accidens, quia si gratia habitualis, quæ confertur per Eucharistiam spectetur *secundum se*, tam est apta ex se ad viuificandum, quam ad nutriendum, seu augendam gratiam; est enim idem realiter habitus cum prima gratia iustificante; vnde cum in nostra hypothesi nullum reperiat obicem in suscipiente, quia in illo non reperit gratiam quam augeat, illam confert, sed tantum *per accidens & indirectè*; quia verò cibus corporalis non est ex se tam aptus viuificare, seu dare vitam mortuo, ac conseruare vitam iam possessam; idè quoad hoc dispar est ratio Eucharistiæ *in ratione cibi spiritualis* à cibo corporeo, sicut prædicta analogia deficit quoad hoc. Deinde potest addi in eo etiam esse distinctionem, quòd nutritio *ex opere* fiat per actionem fumentis cibum, quatenus conuertit vitaliter alimentum in suam substantiam; idèoque semper absolute & simpliciter supponit vitam corpoream in manducante: at spiritalis nutritio fit per conuerzionem fumentis cibum spiritalem in Christum Dominum, vt supra obseruauimus; vnde si sumens non ponat obicem, & habeat aliquem actum vite, cuiusmodi est contritio, tunc sumendo illam, poterit etiam viuificari, & spiritaliter nutrirî, quia cum debita fide & sufficienti dispositione accedit ad illam. Sacramentum autem Eucharistiæ & alia eiusmodi dicuntur *sacramenta viuorum & non mortuorum*, non quòd nunquam possint prodesse mortuis, seu non existentibus in statu gratiæ; sed quòd non possint recipi fructuose ab iis qui sciènter sunt in peccato mortali, quâ in re differunt ab aliis sacramentis Baptismo, & Penitentia.

C Ad confirmationem petitam ex Catechismo Tridentino respondetur, ibi sermonem esse de effectum, ad quem *primò & per se* hoc sacramentum est institutum, non autem de illius effectum tantum *per accidens*, vt satis patet ex eo quòd Catechismus ibi dicat primam gratiam sanctificantem prærequiri in suscipientibus Eucharistiam, ne iuxta Apostolum, *iudicium sibi manducant & bibant*: quod ostendimus non habere locum in casu nostræ propositionis.

D Tertium est. Sacramenta nouæ Legis eorum tantum causant effectus quos significant; sed sacramentum Eucharistiæ nullo modo significat remissionem peccati mortalis, quin potius illam supponit, sicut nutritio vitam in comedente. Neque responderi potest, Maiorem huius obiectionis esse tantum veram de effectu illo quem sacramentum *primò & per se* significat, non autem de illo quem tantum producit *per accidens*; Eucharistiam verò producere tantum *per accidens* in casu præsentis difficultatis primam gratiam iustificantem, seu remissionem peccati mortalis. Hoc, inquam, dici non potest, quia tam latè patet *practica significatio* alicuius sacramenti, quam latè patet eius agendi modus *ex opere operato*; est enim sacramentum, signum *ex opere operato* efficax rei per illud significatæ; & pròinde quicquid ab illo producit *ex opere operato* debet per illud significari; sed ex dictis articulo præcedenti sacramentum Eucharistiæ in casu præsentis difficultatis remittit peccatum mortale *ex opere operato*: ergo illius remissio debet per sacramentum Eucharistiæ significari; at hoc est falsum: ergo & falsum erit Eucharistiam in tali

V.

VI.

VII.

VIII.

V.

VI.

VII.

VIII.

I. casu producere remissionem peccati mortalis. Deinde tunc tantum agens aliquem producitur aliquem effectum *per accidens*, quando in sua operatione non intendit illum, sed alium, quem dum non assequitur, producit alium non intentum, cuius tamen productio necessario consequitur ex intentione alterius: exempli gratia, natura in productione monstrum non intendit monstrum, sed prolem perfectam, quam quia non potest assequi producit monstrum, eo quod necessario consequitur ex intentione proles perfectæ in his & istis circumstantiis qui admissa priori opinione, sacramentum Eucharistiæ intendit remissionem peccati mortalis in casu huius difficultatis, quia intendit omnes & quolibet suos effectus *ex opere operato*, inter quos est hæc remissio peccati mortalis; nec illa remissio sequitur necessario ex illa alia intentione. quâ hoc sacramentum intendit augmentum gratiæ, quin potius illi opponitur, ut intelligitur ex eo quod Christus Dominus auctor Sacramentorum nouæ Legis obligat accedentes ad hoc sacramentum esse in statu gratiæ: ergo tunc Eucharistia non producit primam gratiam iustificantem, seu remissionem peccati mortalis *per accidens*: ergo cum iuxta eandem priorem sententiam non producat illam *per se*, nec datur modus aliquis agendi medius inter *efficere per se* & *per accidens*, sacramentum Eucharistiæ nullo modo producit primam gratiam, seu remissionem peccati mortalis etiam in casu præsentis difficultatis.

II. Respondetur concessâ Maiore, negando Minorem; duplex enim modus significandi aliquem effectum potest distinguere in Sacramentis nouæ Legis: Prior est significare illum *primò per se directe*: Posterior est *per accidens secundario*, & ex aliqua particulari occasione, quæ hæc & nunc occurrit; exempli causâ, sacramentum Pœnitentiæ significat *primò per se & directe* remissionem peccatorum in fidei baptizato per sacramentalem confessionem debite explicatorum, ut rectè exprimitur verba sacramentalis absolutionis: idem sacramentum Pœnitentiæ, ubi recipitur ab eo qui inculpabiliter oblitus est confiteri aliquod peccatum mortale, significat etiam *prædictæ* remissionem istius peccati, non quidem *primò per se & directe*, quia hæc significatio, ut sic, est tantum peccatorum debite confessorum, sed duntaxat *indirectè & per accidens*, quatenus remissio peccatorum tunc debite confessorum, est tali sacramento hæc & nunc, in his & istis circumstantiis, occasio remittendi peccatum illud inculpabiliter oblitum, nimirum eo quod peccata debite confessa non possunt remitti *sacramentaliter*, nisi & istud mortale oblitum simul remittatur: sacramentum Eucharistiæ non significat priori modo remissionem illius peccati mortalis, de quo hic agitur, sed tantum posterioris; nam quia sacramentum Eucharistiæ confert propriam gratiam subiecto non habenti obicem, qui hæc non reperitur; & proprius Eucharistiæ effectus dari non potest, nisi præsuppositâ gratiâ remissionis peccati mortalis, sit ut hæc dispositio suscipientis sit aliqua occasio Eucharistiæ ad remittendum ei tunc illud peccatum mortale etiam *ex opere operato*, *per accidens* tamen, sicut Theologi philosophantur de peccatis mortalibus inculpabiliter oblitis in sacramentali confessione: atque hinc patet solutio ad id quod in confirmationem præsentis obiectionis affertur *de adæquatione significationis prædictæ* in sacramentis nouæ Legis cum eorum

A modo operandi *ex opere operato*: ut enim est duplex modus significandi aliquem effectum sacramenti; vnus *primò per se*, & ex directa sacramenti significatione; alter *tamen per accidens*, & ex aliqua particulari occasione quæ interdum occurrit in ipsa susceptione sacramentorum: sic etiam est duplex modus agendi *ex opere operato* in sacramentis: vnus *per se primò* per comparationem ad proprium & primarium effectum; alter *per accidens*, quo hæc vel illi occasione posita producit & alium effectum, quo remouet in tali casu ipsum prohibens positionem, seu productionem sui effectus primarij.

B Ad secundam confirmationem respondetur, Maiorem eius absolutè, simpliciter, & vniuersaliter sumptam esse falsam, eâ parte quæ vult ad effectum *per accidens* requiri ut sit præter, vel contra intentionem suæ causæ; hæc enim id habeat locum in aliquibus effectibus *per accidens*; non est tamen de formalis ratione talis effectus, ut *per accidens* producti; verum ei sufficit, ut non sit *ex primaria intentione agentis, sed ex aliqua tantum speciali occasione*, quæ hæc & nunc, ex his & istis circumstantiis postulat talem effectum poni ab hac causa, tanquam remouente, prohibens productionem primarij sui effectus; sicque datâ tali occasione, secundario duntaxat intenditur.

C Ad Minorem eiusdem Confirmationis respondetur, sacramentum Eucharistiæ non intendere *agere primò* omnes & quolibet suos effectus *ex opere operato*, sed tantum conformiter ad suam institutionem, quâ Christus Dominus voluit (quemadmodum indicant quæ protulimus in probationem nostræ propositionis) ut solummodo in tali casu, his & istis circumstantiis positis, Eucharistia operaretur remissionem peccati mortalis. Neque particularis hæc Christi Domini intentio, quâ vult Eucharistiam in tali casu operari hunc effectum, opponitur ei intentioni, quâ idem Christus Dominus vult Eucharistiam conferre augmentum gratiæ sanctificantis; ubi enim duo effectus ita se habent, ut vnus positio subalternetur, & inseruiat positioni alterius, ibi intentio vnus non opponitur intentioni alterius: at in casu præsentis difficultatis Christus Dominus vult Eucharistiam, datâ speciali occasione conferre primam gratiam, peccati mortalis remissionem, & speciali fine, ut sequenti instanti naturæ, augmentum illius, tanquam primarium suum effectum *primò & per se* intentum conferat, & obligant suscipientes hoc sacramentum ad præmittendum confessionem sacramentalem de iis peccatis mortalibus, quibus, præmissis diligentis examine, se Deum offendisse mortaliter meminerunt, ut intelligitur ex cap. 7. sessione 13. & cap. 5. sess. 14. Concilij Trident de quorum suscipientium genere non est quibonâ fide putans se nullius peccati mortalis esse conscium recipit sacramentum Eucharistiæ: igitur Eucharistia tunc ei *per accidens, ex opere tamen operato*, confert gratiam remissionis istius peccati mortalis.

ARTICVLVS V.

Duo solvuntur dubia.

P R I M U M est. In tali casu superius proposito cum sit opus aliquâ attritione, vel contritione (saltem virtuali), ita ut si quis, præmissis examine diligenti, & iuxta suum statum sufficienti, nullum reperiat in seipso peccatum mortale, nul-

I. Iam tamen in seipso excitat contritione, vel attritione de peccatis, accedat ad communionem Eucharistiæ percipiat remissionem eiusmodi mortalium.

Respondetur requiri, vt S. Thomas expressè ait loco citato & quæst. 87. artic. 1. *in corpore*: idque Patres indicant dum agunt de præparatione ad hoc sacramentum: & ratio est, quod peccatum actuale scienter & libere commissum non remittitur sine aliqua mutatione voluntatis, & eius detestatione salte virtuali, quia contritio, aut saltem attritio iuncta sacramento est in adulto, vna ex ultimis dispositionibus ad primam gratiam, vt patet ex Tridentino sess. 14. cap. 4. sed istud peccatum mortale de quo hic quaestio mouetur, supponitur esse actuale: ergo vt per sacramentum Eucharistiæ remittatur, postulat simul aliquem dolorem de illo saltem virtualem cum ista bonâ fide, & inuincibili eius ignorantia; vnde qui accedit ad sacramentum Eucharistiæ, omitendo eiusmodi dolorem, ponit obicem gratiæ, quatenus non adhibet omnia quæ potest & tenetur, vt recipiat gratiam sine peccato, & insuper committit nouum peccatum indignè communicando; & sic in tali hypothesis non dabitur status aliquis medius inter dignè suscipere Eucharistiâ, & illam suscipere indignè; si verò eliciat aliquem actum doloris, quem bonâ fide putat esse contritionem ex motu supernaturali, quæ tamen à parte rei non est vera contritio, imò nec attritio ex supernaturali mortuo, tunc quia non est sufficienter dispositus ad recipiendam gratiam, non recipiet illam; & quia bona fides excusat illum à nouo peccato, tunc non peccabit, sicque aliquis status dabitur medius quo quis sine peccato accedet ad Eucharistiâ, nec tamen eius gratiam recipiet, quemadmodum etiam admittunt S. Bonaventura in quantum distinct. 9. articulo 2. quæst. 3. Gabriel ibidem & lect. 38. in *Canon. Missæ*, Adrianus quæst. 1. de Eucharistia, Caietanus in tertium articulum S. Thomæ citatum, & plures alij.

II. Alterum dubium est: an qui bonâ fide nescit se esse in statu alicuius peccati mortalis, etiam præmissò examine conscientiæ moraliter diligenti, æstimans tamen actum suum dolorem esse duntaxat supernaturalem attritionem; an tunc sic, & cum tali tantum dispositione sibi probè cognitâ, accedens ad sacramentum Eucharistiæ accipiat remissionem illius peccati mortalis, quo est infectus, cuius tamen non recordatur. Ratio difficultatis petitur ex eo quòd in casu præsentis difficultatis attritio supernaturalis non habet tunc vt sit sufficiens dispositio à bona fide sic suscipiens hoc sacramentum, quia bona fides nihil influit etiam moraliter in talem actum, sed relinquit illum talem qualis est in seipso, & à parte rei: ergo sicut in casu nostræ propositionis attritio verè supernaturalis iuncta bonæ fidei suscipientis hoc sacramentum, est sufficiens dispositio ad percipiendum fructum Eucharistiæ: ita & hæc supernaturalis attritio etiam cognita vt talis, sufficit ad illum eundem effectum; sicque par erit ratio dispositionis sufficientis in tali casu pro sacramento Eucharistiæ ac sacramentorum Baptismi & Pœnitentiæ, ad quæ fructuosè percipienda attritio verè supernaturalis, etiam cognita vt talis, sufficit.

III. Respondetur, sic accedente tunc non percipere fructum sacramenti Eucharistiæ, quia dispositio in casu nostræ propositionis sufficiens, coalescit

A ex duobus simul inter se contrariis; Primum est, attritio verè supernaturalis: Alterum est, bona fides quâ suscipiens hoc sacramentum existimat se esse contritum; quod secundum deficit in casu præsentis dubij: hæc autem bona fides requiritur, non vt influens aliquid in actum attritionis, sed tantum vt remouens, prohibens, quia tollit specialem illam irreuerentiam, cum qua quilibet baptizatus prohibetur per hoc præceptum, *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat accedens ad hoc sacramentum Eucharistiæ*; quod præceptum, extra conscientiam peccati mortalis, non plus postulat à suscipiente quàm attritionem illam de peccatis bonâ illius fide existimari esse veram contritionem. Quare in casu præsentis dubij suscipiens hoc sacramentum non tantum carebit fructu huius sacramenti, sed etiam de nouo peccabit grauissimè peccato indignæ communionis contra præceptum nunc relatum; nam, vt S. Basilius obseruat lib. 1. de Bapt. cap. 3. paulò ante finem, *non tantum terribile iudicium habet, (sunt enim eius verba) qui in carnis ac spiritus inquinamento ad sancta accedit in signè, sed item qui habet iudicium segnitiei, accedens reus sui corporis & sanguinis Christi Domini*. Idem etiam notat S. Gregorius ad 1. lib. Regum lib. 2. cap. 1. ad illum versiculum Cantici Annæ, *Repleti primum panibus se locuerunt* &c. Et quoad hoc dispar est ratio huius sacramenti à sacramenti Baptismi & Pœnitentiæ, quòd hæc duo sunt primò per se instituta ad conferendum primò per se primam gratiam iustificantem, & supernaturalis attritio, vt illis coniuncta est ex Christi D. institutione sufficiens dispositio ad illam; idèd quantumcumque hæc attritio sit probè cognita à suscipiente hæc sacramenta, dummodo sit verè supernaturalis, est semper sufficiens dispositio ad illa fructuosè recipienda: at sacramentum Eucharistiæ est primò per se institutum ad dandum gratiæ sanctificantis augmentum, & solum per accidens ad remittendum peccatum mortale, vbi & quando datur illæ conditiones prædictæ concurrunt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sacramentum Eucharistiæ remittat peccata venialia, & quomodo.

D NOSTRA propositio. Sacramentum Eucharistiæ directè per se, & ex opere operato remittit peccata venialia. Hæc propositio est ita certa apud omnes Scholasticos, vt opposita videatur erronea; nam Patres passim agendo de Eucharistia & eius effectu in ratione sacramenti, illam afferunt. Nec analogia huius sacramenti ad cibum corporeum satis aperit potest consistere sine veritate nostræ propositionis; hæc enim enam constituit in eo quòd sicut cibis corporeis restaurat id quod deperditum fuit per actionem caloris naturalis, ita & Eucharistia cibis animæ reparat in suscipiente id quod calore concupiscentiæ fuerat amissum per peccata venialia; sicque vt cibis corporeis ex vi sua naturali, quatenus nutrit, reparat partes illas substantiæ corporeæ deperditas, ita & Eucharistia cibis animæ ex illa vi sibi propria, quâ nutrit animam, restaurando spirituale illud quod per peccata venialia fuerat amissum, remittit illa, & consequenter ex opere operato talis sacramenti.

Probat in super propositio ex Concilio Tridentino sess. 13. cap. 2. vbi talis remissio ponitur

I. *tanquam proprii & directi effectus sacramenti Eucharistiae*; dum enim agens de sacramento Eucharistiae aliter loquitur de peccatis mortalibus, & aliter de venialibus, dicit esse antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus praeteruemur, satis exprimit liberationem illam a venialibus fieri *directè* à sacramento Eucharistiae.

Queres, an ad hunc effectum recipiendum sit solum opus nudae susceptione sacramenti Eucharistiae in statu gratiae habitualis absque aliquo dolore de illis, dummodò nulla in illis complacentia reperitur.

Respondetur, nudam illam susceptionem Eucharistiae non sufficere, sed requiri praeterea aliquem *attritionis* dolorem, saltem *virtualem* de illis.

II. Prior pars responsionis patet ex dictis in simili dubio articulo tertio superiori, scilicet ad remissionem peccati actualis aliquam immutationem ex parte voluntatis praerquiri; quod aliàs esset falsum: & ubi aliquis accedens ad hoc sacramentum cum gratia habituali, & habet multa venialia, quorum nullo modo meminisset tunc, etiam nullo alio superaddito, acciperet remissionem illorum omnium, licet ea non deposuisset quoad effectum. Nec esset maior ratio cur aliquorum tantum acciperet remissionem, quam omnium; quod utrumque est absurdum, quia ut iam monuimus, tandiu peccatum remanet, quandiu affectus ad illud remanet etiam virtualiter in voluntate.

III. Secundum item est absurdum, quia ubi subiectum est inaequaliter dispositum, ibi agens debet inaequalem effectum producere, maxime quando agit ad modum agentium naturalium, sicut nostra sacramenta, dum suos effectus operantur *ex opere operato*: at qui sumit Eucharistiam in gratia habituali potest esse inaequaliter dispositus ad singula sua peccata venialia; nam fieri potest ut aliqua ei omnino displiceant per actum attritionis, reliqua non occurrant eius memoriae, nec illa etiam inquit attingat tunc inaequalem accipiet illorum remissionem; sed id non potest intelligi, nisi dicamus eum tunc accipere remissionem eorum durtaxat, quorum habet contritionem, vel attritionem, aliorum verò minime: igitur nuda habitualis gratia cum sola non complacentia in venialibus non sufficit, ut sacramentum Eucharistiae conferat remissionem venialium *ex opere operato*.

VI. Confirmatur: sola infusio gratiae sanctificantis, vel augmentum eius non habet oppositionem ad peccata venialia, quia hoc utrumque potest in homine iusto consistere cum illis: ergo remissio venialium non percipitur per nudam communionem Eucharistiae factam in gratia habituali.

Posterior pars responsionis probatur etiam, remissio cuiuscunque actualis peccati postulat aliquid contrarium & oppositum ei, ut sic vetus vita incipit displicere, quoniam noua nunquam aduenit adulto, nisi quando verus incipit displicere: sed ut peccatum veniale displiceat, requiritur dolor aliquis de illo, qui ad minus est quaedam attritio; & proinde cum attritio *ex se* & extra sacramentum non sit sufficiens ad remittendum peccatum, inuncta autem sacramento sit sufficiens, nec illa impedit quin sacramentum illi coniunctum producat suum effectum *ex opere operato* (cum tollat obicem qui potest esse ex parte subiecti) sacramentum Eucharistiae acceptum

V. ab homine baptizato gratiā sanctificante informato, de peccatis venialibus attrito, producat illi remissionem eorum venialium, ad quae ipsa eius attritio sese virtualiter extendit: & cum venialia quoad sui remissionem non habeant inter se connexionem, reliqua de quibus non attritur, in eo relinquet.

Queres secundò, an Eucharistia faciat id per se *immediatè*, an *mediatè*, scilicet causando seruiorem charitatis in suscipiente, quo ipsa venialia postmodum remittantur.

B. Respondetur, Eucharistiam posse aliquando id *per se* & *immediatè* facere; item aliquando *mediatè* tantum, ut S. Thomas significat quaest. 79. art. 4. quando ex eo quòd Eucharistia habet rationem cibi, infert illam remittere venialia: hoc autè habet *immediatè*, dum applicatur suscipienti, quando supponit attritionem tantum venialium in eo cui illa remittitur; nam ad hoc ut Eucharistia dicatur remittere venialia *mediatè* etiam, oportet illam causare aliquid in suscipientibus, quod productum efficiat postea remissionem illorum: at quando sola attritio supponitur in suscipiente, cum hæc sola non causet illam, nec item seruiorem charitatis, tunc ex hypothesi debet illam efficere Eucharistia, cum nihil possit assignari, cui, tanquam causæ efficienti instrumentali & proximæ, ista remissio venialium possit attribui.

C. Quòd item Eucharistia causare possit istam venialium remissionem *mediatè*, est expressa sententia S. Thomæ citato articulo 4. in solutione ad primum, quatenus scilicet causat in suscipiente fetuorem gratiae, vel actum contritionis de illis, quæ duo remittunt illa ratione abiectionis specialis repugnantiae, quam, prout sunt talia in indiuiduo, habent eiusmodi venialia; & hæc perfectio non est deneganda Eucharistiae, cum etiam conveniat ipsi sacramentalibus per solam Ecclesiam institutis, vnde dicitur agendo de sacramento Poenitentiae: vnde cum venialia remittantur specialiori modo per Eucharistiam, quam simpliciter per bonos & meritorios actus, vel quam per sacramentalia, dicendum est illum remittere etiam propriè, & specialitè peccata venialia *immediatè ex opere operato*, iuxta primum adductum à nobis explicatum.

ARTICVLVS VII.

Utrum remissio temporalis poenae peccatis debita sit aliquis effectus sacramenti Eucharistiae.

D. QUA diximus, sacramentum Eucharistiae aliquando *per accidens*, & *indirectè*, etiam *ex opere operato* remittere peccata mortalia, & venialia *per se ex opere operato* idèò praemittendum est, istas temporales poenas esse in *duplici differentia*; vel enim sunt peccatorum iam remissionem quoad culpam per sacramentum Poenitentiae praemissum receptioni Eucharistiae, vel sunt peccatorum, siue mortalium, quæ *indirectè* & *per accidens* duntaxat remittuntur per susceptionem Eucharistiae, siue venialium quæ relaxantur per illam *directè* & *ex opere operato*, iuxta quam distinctionem.

Sic hæc propositio nostra. Eucharistia in ratione sacramenti, quatenus *ut sic*, remittit *indirectè* & *per accidens* peccatum mortale, & item venialia *directè*, & *ex opere operato*, pari etiam modo cor-

V.

VI.

VII.

VIII.

I. spondenti eiusmodi remissioni, remittit totum, vel aliquid pœnæ temporalis debita peccatis quæ se remittuntur iuxta dispositionem recipientis Eucharistiæ: pœnæ vero temporales reliquorum peccatorum remittit tantum indirectè, nimirum restituendo feruorem charitatis, & excitando plures bonos actus, qui de se sunt satisfactorij pro pœnâ temporalis.

II. Dux sunt partes propositionis: prior sequitur ex doctrina præcedentium articulorum, quæ probatur: quidquid remittit aliquid peccatum simul etiam remittit aliquid pœnæ temporalis ei debita pro dispositione eius, cui tale peccatum remittitur, vt docebitur agendo de sacramento Pœnitentiæ: atqui Eucharistia in ratione sacramenti remittit directè, & ex opere operato venialia, quorum ipse qui eam suscipit habet attritionem: item per accidens remittit peccatum mortale: ergo etiam remittit simul ex opere operato vel totam pœnam temporalem istis venialibus debitam, vel aliquid eius pro dispositione ipsius recipientis: item remittit per accidens, & ex opere operato aliquid pœnæ temporalis debita peccato mortali, quod illa remittit per accidens.

III. Posterior pars propositionis est S. Thomæ articulo 5. quæstionis 79. & communis inter Scholasticos, & primum quod non ex toto, nec ex aliquasui parte illud tollat per se & directè patet, quia nullum potest huius rei fundamentum peti vel ex sacris Literis, vel ex Patribus, vel ex Conciliis, aut ipsâ Traditione. Deinde ratio petita ex fine huius sacramenti ostendit Eucharistiæ non causare hunc effectum, nam ea tantum tollitur directè per hoc sacramentum quæ habent repugnantiam cum vniõne per charitatem cum Christo & Deo, & cum feruore charitatis, quia Eucharistia in ratione sacramenti est directè primo & per se instituta ad hanc vniõnem: sed pœnæ temporales debita peccatis, nullam habent repugnantiam cum ista vniõne, vel feruore charitatis: nam aliquis potest constitui in perfecto statu vitæ spiritalis, & in vniõne ad Deum per gratiam sanctificantem, cum obligatione tamen luendi pœnas temporales, vt patet in Christo Domino, qui suscepit in seipso debitum luendi pœnas aliquot temporales pro toto genere humano; nec tamen destitit esse in statu vitæ spiritalis perfectissimæ: igitur Eucharistia in ratione sacramenti non tollit per se & directè, vel totum debitum pœnæ temporalis peccatorum remissorum, vel etiam aliquid eius.

IV. Quod verò indirectè remittat aliquid pœnæ temporalis, modo in propositione explicato, sanctus Thomas docet citato quinto articulo quæstionis 79. & patet; nam quod confert feruorem charitatis, confert ex consequenti & id quod consequitur ad feruorem charitatis; quidquid enim est causa causa est etiam causa causæ: atqui sacramentum Eucharistiæ dat feruorem charitatis, quo homo excitatur ad exercendos actus virtutum, qui etiam sunt satisfactorij pœnarum temporalium, vt docebitur agendo de sacramento Pœnitentiæ: ergo sacramentum Eucharistiæ remittit etiam ex consequenti pœnas temporales debitas peccatis.

ARTICVLVS VIII.

Duo dubia ponuntur & solvuntur.

PRIMUM est, an sacramentum Eucharistiæ tunc remittat secundo illo modo pœnas istas temporales ex opere operato, saltem per se secundo, seu mediatiè.

Respondetur, non videri sicillas remittere, loquendo propriè, quia illud censetur esse ex opere operato sacramenti, siue per se primo, siue per se secundo, & tantum mediatiè, ad quod siue primariò, siue secundariò conferendum, est institutum eiusmodi sacramentum; nam efficacia ex opere operato in sacramenti tota pendet ex institutione sacramenti: atqui sacramentum Eucharistiæ neque per se primo, neque per se secundo, seu mediatiè est institutum ad remissionem temporalis pœnæ peccatis debita, & isto posteriori modo consideratæ, quia tantum est institutum ad conferendum augmentum gratiæ, & feruorem charitatis, vt qui percipit hoc sacramentum, recreatus tali feruore & augmento charitatis, sit vegetus in vita spiritali, & in statu perfecto vitæ spiritalis, ad quod debitum istud pœnæ temporalis pro peccatis iam remissis exoluenda sese habet merè per accidens: igitur sacramentum Eucharistiæ tunc non remittit propriè ex opere operato pœnas temporales peccatis debitas, per feruorem charitatis quem confert suscipienti.

Secundum est, an Eucharistia considerata in præcisa ratione sacramenti possit ex opere operato prodesse aliis, præterquam ipsis realiter suscipientibus.

C Respondetur non posse; & ratio est, quòd sacramentum, quatenus præcisè sacramentum, est totum in ordine ad sanctificandum suscipientem, vt patet ex definitione sacramenti, & etiam ex eo quòd penes hoc Eucharistia in ratione sacramenti distinguatur à seipsa vt habet rationem sacrificij; si tamen sacra communio Eucharistiæ facta fructuosè consideretur, quemadmodum per opus quoddam excellens & meritorium, quidam iustus bonis suis operibus potest aliquid bonum, tam temporale, quàm spirituale aliis impetrare à Deo, vt docetur primâ secundæ disput. de merito; sic etiam fructuosa perceptio huius sacramenti facta à iusto homine illam ordinantem ad bonum proximi, poterit illi multum prodesse, sed totum istud erit duntaxat ex opere operantis, & ex merito de congruo.

DISPVTATIO II.

De dispositione anime requisita ad recipiendum fructuose Eucharistie sacramentum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quanam dispositio requiratur ex parte anime in suscipiente Eucharistiam, vt ei gratiam conferat.

P R I M A p r o p o s i t i o. *Habitualis gratia, seu sanctificans sufficit homini baptizato vt per susceptionem Eucharistie consequatur augmentum gratie: sicut ad consequendum hunc effectum non sit opus actuali deuotione, vel attentione. Propositio est communis inter Scholasticos contra Caietanum cit. quaest. S. Thomæ supra.*

Probatnr primò ex vsu primitiue Ecclesiæ, quando aliquibus in locis Eucharistia dabatur infantibus, in quibus tamen ob defectum ætatis, nulla actualis deuotio poterat esse. Deinde omnia & singula sacramenta nouæ Legis produciunt suum proprium effectum in suscipientibus, vbi nullum reperiunt obicem, ex Tridentino sessione septimâ, Canone sexto: atqui quando gratia habitualis, seu gratia sanctificans est in suscipiente, tunc in illo nullum reperiunt obicem, quia solum mortale peccatum est obex suscipiendæ sanctificantis gratiæ; Eucharistia autem est aliquod sacramentum nouæ Legis; igitur suum proprium effectum, seu augmentum gratiæ sanctificantis produciunt in suscipiente baptizato habente tantum primam gratiam sanctificantem.

Addidi in propositione particulam illam, *baptizato*, quia cum Baptismus sit ianua omnium sacramentorum nouæ Legis, non est satis ipsum suscipientem, verbi gratiâ, adultum, esse in statu gratiæ sanctificantis per Baptismum in voto duntaxat receptum, sed insuper opus est reali susceptione sacramenti Baptismi, quæ præcesserit communionem, quia non tantum supponit vitam animæ in suscipiente, sed etiam postulat, *tantum conditionem* pro suo effectu communicando necessariam ex parte suscipientis, vt sit membrum corporis mystici Christi Domini, non solum per quamlibet exteriori professionem fidei Ecclesiasticæ, sed quæ sit per realem susceptionem sacramenti Baptismi aq. quia Eucharistia est panis fidelium, seu membrorum Ecclesiæ. Vnde vocatur *mysterium fidei*, vt patet ex forma calicis consecrandi; mysteria autem nostræ fidei, & præsertim hoc præsens, non communicantur catechumenis, vt intelligitur ex illorum Missa; & idèd quantacumque cum deuotione & fide catechumenus accedat ad hoc sacramentum recipiendum, nullum ex opere operato effectum recipiet; poterit tamen aliquid ex opere operantis percipere secundum proportionem suæ fidei & meriti. Vnde, sentiam notauimus, catechumeni in primitiua Ecclesia, licet proficerentur Christum Dominum & fidem eius, nihilominus eiiciebantur à Missa fidelium, & à participatione huius sacramenti, donec essent de facto baptizati. Hinc quando sanctus Ambrosius oratione

A de obitu fratris sui Satyri, ait cum nondum baptizatum detulisse secum Eucharistiam inclusam oratio, non intelligitur id fecisse vt constitutus in periculo illam manducaret, sed tantum vt illa ipsum muniret.

Obiicies, cibus corporeus non nutrit nisi mediante actu ipsius viuents qui nutritur: ergo cum Eucharistia sit cibus animæ, per analogiam ad cibum corporis, requiritur etiam ad spiritalem animæ nutritionem per Eucharistiam faciendam, vt fiat mediante aliquo actu vitæ spiritalis eius qui suscipit Eucharistiam: sed nullus potest excogitari actus qui tunc fiat, quàm actualis quedam deuotio suscipientis: ergo tunc est opus actuali deuotione.

Respondetur, conditionem spiritalis cibi animæ quoad nutritionem faciendam esse disparẽ à conditione cibi corporis, quodd scilicet quia nutritio corporis fit per mutationem cibi in substantiam alii, & sic in illa cibus sese tantum habet materialiter, & est id quo suscipiens nutritur: qui verò aliter habet se efficienter, vt docetur libris de anima; idèd nutritio corporea debet fieri per actionem viuents comedentis cibum: spiritalis verò nutritio per Eucharistiam, non fit per Christi Domini mutationem in animam suscipientis Eucharistiam, sed vice versâ per mutationem sumentis hoc sacramentum in Christum Dominum, vt iam obseruauimus ex sancto Augustino; & idèd aliquis actus vitæ spiritalis non requiritur ex parte suscipientis, sed vita spiritalis in illo sufficit, quia mutatio propria nutritioni Eucharisticæ fit à Christo Domino tanquàm cibo & potu, non autem ab eo qui nutritur.

Obiicies secundò, sanctus Paulus primò ad Corinthios II. ait, *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo*, id est, de Eucharistia, edat. Item postulat vt communicans *iudicet corpus Domini*; at hoc vtique dicit actum suscipientis: igitur præter gratiam habitualement semper aliquid requiritur ex parte baptizati recipientis Eucharistiam.

Respondetur ex Tridentino sessione 13. cap. 1. illud tantum intelligi de sacramentali confessione peccati mortalis præmittenda sumptioni Eucharistie; hic autem supponimus nullum esse mortale peccatum in suscipiente hoc sacramentum.

Secunda propositio. *Peccatum veniale concomitans actum sumptionis Eucharistie non impedit augmentum gratie, quod est proprius effectus Eucharistie, licet impediat ne feruor gratie conferatur, vel dulcedo huius cibi percipiatur.* Ita S. Thomas citat. quaest. 79. art. 8. & communiter omnes eius Interpretes.

Probatnr, veniale peccatum nec ex se, seu naturâ suâ, nec ex aliqua singulari institutione Christi Domini, habet oppositionem ad gratiam habitualement, vel ad augmentum eius per Eucharistiam recipiendum, sed solum mortale peccatum: ergo vbi aliquis baptizatus carens peccato mortali percipiet sacramentum Eucharistie, quia hoc agit ad modum causæ naturalis, produciunt in eo proprium suum effectum, qui est augmentum gratiæ. Consequentia patet ex dictis supra. Antecedens probatur quoad primam partem ex communi consensu Theologorum primâ secundâ, vbi agitur de peccato veniali; nam docet illud esse leuem offensam, quæ non dissoluit amicitiam Dei cum homine iustificato, & il-

DISPVATIO II.

De dispositione animæ requisita ad recipiendum fructuose Eucharistiæ sacramentum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quanam dispositio requiratur ex parte animæ in suscipiente Eucharistiam, ut ei gratiam conferat.

PRIMA propositio. *Habitualis gratia, seu sanctificans sufficit homini baptizato ut per susceptionem Eucharistiæ consequatur augmentum gratiæ: itaut ad consequendum hunc effectum non sit opus actuali deuotione, vel attentione.* Propositio est communis inter Scholasticos contra Caietanum cit. quæst. S. Thomæ suprà.

Probatur primò ex vsu primitiuæ Ecclesiæ, quando aliquibus in locis Eucharistia dabatur infantibus, in quibus tamen ob defectum ætatis, nulla actualis deuotio poterat esse. Deinde omnia & singula sacramenta nouæ Legis produciunt suum proprium effectum in suscipientibus, vbi nullum reperiunt obicem, ex Tridentino sessione septimâ, Canone sexto: atqui quando gratia habitualis, seu gratia sanctificans est in suscipiente, tunc in illo nullum reperiunt obicem, quia solum mortale peccatum est obex suscipiendæ sanctificantis gratiæ; Eucharistia autem est aliquod sacramentum nouæ Legis; igitur suum proprium effectum, seu augmentum gratiæ sanctificantis producet in suscipiente baptizato habente tantum primam gratiam sanctificantem.

Addidi in propositione particulam illam, *baptizato*, quia cum Baptismus fit ianua omnium sacramentorum nouæ Legis, non est satis ipsum suscipientem, verbi gratiâ, adultum, esse in statu gratiæ sanctificantis per Baptismum in voto duntaxat receptum; sed in super opus est reali susceptione sacramenti Baptismi, quæ præcesserit communionem, quia non tantum supponit vitam animæ in suscipiente, sed etiam postulat, tanquam conditionem pro suo effectu communicando necessariam ex parte suscipientis, ut sit membrum corporis mystici Christi Domini, non solum per quamlibet exteriori professionem fidei Ecclesiasticæ, sed quæ sit per realem susceptionem sacramenti Baptismi aq. quia Eucharistia est panis fidelium, seu membrorum Ecclesiæ. Vnde vocatur *mysterium fidei*, ut pater ex forma calicis consecrandi; mysteria autem nostræ fidei, & præsertim hoc præsens, non communicantur catechumenis, ut intelligitur ex illorum Missa; & idèd quantacumque cum deuotione & fide catechumenus accedat ad hoc sacramentum recipiendum, nullum ex opere operato effectum recipiet; poterit tamen aliquid ex opere operantis percipere secundum proportionem suæ fidei & meriti. Vnde, sicut iam notauimus, catechumeni in primitiua Ecclesia, licet proficerentur Christum Dominum & fidem eius, nihilominus eiciebantur à Missa fidelium, & à participatione huius sacramenti, donec essent de facto baptizati. Hinc quando sanctus Ambrosius oratione

A de obitu fratris sui Satyri, ait cum nondum baptizatum detulisse secum Eucharistiam inclusam orario, non intelligitur id fecisse ut constitutus in periculo illam manducaret, sed tantum ut illa seipsum muniret.

Obiiciens, cibum corporeus non nutrit nisi mediante actu ipsius viuientis qui nutritur: ergo cum Eucharistia sit cibum animæ, per analogiam ad cibum corporis, requiritur etiam ad spiritalem animæ nutritionem per Eucharistiam faciendam, ut fiat mediante aliquo actu vitæ spiritalis eius qui suscipit Eucharistiam: sed nullus potest excogitari actus qui tunc fiat, quam actualis quædam deuotio suscipientis: ergo tunc est opus actuali deuotione.

Respondetur, conditionem spiritalis cibi animæ quoad nutritionem faciendam esse disparem à conditione cibi corporis, quodd scilicet quia nutritio corporis fit per mutationem cibi in substantiam aliti, & sic in illa cibum sese tantum habet materialiter, & est id quod suscipiens nutritur: qui verò aliter habet se efficiens, ut docetur libris de anima; idèd nutritio corporea debet fieri per actionem viuientis comedentis cibum: spiritalis verò nutritio per Eucharistiam, non fit per Christi Domini mutationem in animam suscipientis Eucharistiam, sed vice versâ per mutationem sumentis hoc sacramentum in Christum Dominum, ut iam obseruauimus ex sancto Augustino; & idèd aliquis actus vitæ spiritalis non requiritur ex parte suscipientis, sed vita spiritalis in illo sufficit, quia mutatio propria nutritioni Eucharisticæ fit à Christo Domino tanquam cibo & potu, non autem ab eo qui nutritur.

C Obiiciens secundò, sanctus Paulus primæ ad Corinthios II. ait, *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo, id est, de Eucharistia, edat.* Item postulat ut communicans diiudicet corpus Domini; at hoc vtique dicit actum suscipientis: igitur præter gratiam habitalem semper aliquid requiritur ex parte baptizati recipientis Eucharistiam.

Respondetur ex Tridentino sessione 13. cap. I. illud tantum intelligi de sacramentali confessione peccati mortalis præmittenda sumptioni Eucharistiæ; hic autem supponimus nullum esse mortale peccatum in suscipiente hoc sacramentum.

Secunda propositio. *Peccatum veniale concomitans actum sumptionem Eucharistiæ non impedit augmentum gratiæ, quod est proprius effectus Eucharistiæ, licet impediat ne feruor gratiæ conferatur, vel dulcedo huius cibi percipiatur.* Ita S. Thomas citat. quæst. 79. art. 8. & communiter omnes eius Interpretes.

D Probatur, veniale peccatum nec ex se, seu naturâ suâ, nec ex aliqua singulari institutione Christi Domini, habet oppositionem ad gratiam habitalem, vel ad augmentum eius per Eucharistiam recipiendum, sed solum mortale peccatum: ergo vbi aliquis baptizatus carens peccato mortali percipiet sacramentum Eucharistiæ, quia hoc agit ad modum causæ naturalis, producet in eo proprium suum effectum, qui est augmentum gratiæ. Consequencia patet ex dictis suprà. Antecedens probatur quoad primam partem ex communi consensu Theologorum primâ secundæ, vbi agunt de peccato veniali; nam docent illud esse leuem offensam, quæ non dissoluit amicitiam Dei cum homine iustificato, & il-

DISPVTATIO II.

De dispositione animæ requisita ad recipiendum fructuosè Eucharistia sacramentum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quanam dispositio requiratur ex parte animæ in suscipiente Eucharistiam, vt ei gratiam conferat.

PRIMA propositio. *Habitualis gratia, seu sanctificans sufficit homini baptizato vt per susceptionem Eucharistia consequatur augmentum gratiæ: inuari ad consequendum hunc effectum non sit opus actuali deuotione, vel attentione.* Propositio est communis inter Scholasticos contra Caietanum cit. quæst. S. Thomæ suprà.

Probatür primò ex vsu primitiuæ Ecclesiæ, quando aliquibus in locis Eucharistia dabatur infantibus, in quibus tamen ob defectum ætatis, nulla actualis deuotio poterat esse. Deinde omnia & singula sacramenta nouæ Legis produciunt suum proprium effectum in suscipientibus, vbi nullum reperiunt obicem, ex Tridentino sessione septimâ, Canone sexto: atqui quando gratia habitualis, seu gratia sanctificans est in suscipiente, tunc in illo nullum reperiunt obicem, quia solum mortale peccatum est obex suscipiendæ sanctificantis gratiæ; Eucharistia autem est ali-quod sacramentum nouæ Legis; igitur suum proprium effectum, seu augmentum gratiæ sanctificantis producit in suscipiente baptizato habente tantum primam gratiam sanctificantem.

Addidi in propositione particulam illam, *baptizato*, quia cum Baptismus sit ianua omnium sacramentorum nouæ Legis, non est satis ipsum suscipientem, verbi gratiâ, adultum, esse in statu gratiæ sanctificantis per Baptismum in voto duntaxat receptum: sed in super opus est reali susceptione sacramenti Baptismi, quæ præcesserit communionem, quia non tantum supponit vitam animæ in suscipiente, sed etiam postulat, tanquam conditionem pro suo effectu communicando necessariam ex parte suscipiētis, vt sit membrum corporis mystici Christi Domini, non solum per quamlibet exteriorem professionem fidei Ecclesiasticæ, sed quæ sit per realem susceptionem sacramenti Baptismi quæ, quia Eucharistia est panis fidelium, seu membrorum Ecclesiæ. Vnde vocatur *mysterium fidei*, vt pater ex forma calicis consecrandi mysteria autem nostræ fidei, & præsertim hoc præsens, non communicantur catechumenis, vt intelligitur ex illorum Missâ; & ideo quatuorcuque cum deuotione & fide catechumenus accedat ad hoc sacramentum recipiendum, nullum ex opere operato effectum recipiet; poterit tamen aliquid ex opere operantis percipere secundum proportionem suæ fidei & meriti. Vnde, sicut iam notauimus, catechumeni in primitiua Ecclesia, licet profiterentur Christum Dominum & fidem eius, nihilominus eiciebantur à Missâ fidelium, & à participatione huius sacramenti, donec essent de facto baptizati. Hinc quando sanctus Ambrosius oratione

A de obitu fratris sui Satyri, ait eum nondum baptizatum detulisse secum Eucharistiam inclusam oratio, non intelligitur id fecisse vt constitutus in periculo illam manducaret, sed tantum vt illâ seipsum muniret.

Obiciēs, cibum corporeus non nutrit nisi mediante actu ipsius viuētis qui nutritur: ergo cum Eucharistia sit cibum animæ, per analogiam ad cibum corporis, requiritur etiam ad spiritalem animæ nutritionem per Eucharistiam faciendam, vt fiat mediante aliquo actu vitæ spiritualis eius qui suscipit Eucharistiam: sed nullus potest excogitari actus qui tunc fiat, quàm actualis quadam deuotio suscipientis: ergo tunc est opus actuali deuotione.

Respondetur, conditionem spiritualis cibi animæ quoad nutritionem faciendam esse disparē à conditione cibi corporis, quod scilicet quia nutritio corporis fit per mutationem cibi in substantiam alii, & sic in illa cibis sese tantum habet materialiter, & est id quo suscipiens nutritur: qui verò aliter habet se efficiēter, vt docetur libris de anima; ideo nutritio corporea debet fieri per actionem viuētis comedentis cibum: spiritualis verò nutritio per Eucharistiam, non fit per Christi Domini mutationem in animam suscipientis Eucharistiam, sed vice versâ per mutationem sumēntis hoc sacramentum in Christum Dominum, vt iam obseruauimus ex sancto Augustino; & ideo aliquis actus vitæ spiritualis non requiritur ex parte suscipientis, sed vita spiritualis in illo sufficit, quia mutatio propria nutritiōi Eucharisticæ fit à Christo Domino tanquàm cibo & potu, non autem ab eo qui nutritur.

Obiciēs secundo, sanctus Paulus primæ ad Corinthios II. ait, *Probat autem seipsum homo, & sic de pane illo*, id est, de Eucharistia, *edat*. Item postulat vt communicans diuidat corpus Domini; at hoc vtrumque dicit actum suscipientis: igitur præter gratiam habitualement semper aliquid requiritur ex parte baptizati recipientis Eucharistiam.

Respondetur ex Tridentino sessione 13. cap. 1. illud tantum intelligi de sacramentali confessione peccati mortalis præmittenda sumptioni Eucharistiæ; hic autem supponimus nullum esse mortale peccatum in suscipiente hoc sacramentum.

Secunda propositio. *Peccatum veniale concomitans actum sumptionem Eucharistiam non impedit augmentum gratiæ, quod est proprius effectus Eucharistia, licet impediatur ne seruior gratiæ conferatur, vel dulcedo huius cibi percipiatur.* Ita S. Thomas citat quæst. 79. art. 8. & communiter omnes eius Interpretes.

Probatür, veniale peccatum nec ex se, seu naturâ suâ, nec ex aliqua singulari institutione Christi Domini, habet oppositionem ad gratiam habitualement, vel ad augmentum eius per Eucharistiam recipiendum, sed solum mortale peccatum: ergo vbi aliquis baptizatus carens peccato mortali percipit sacramentum Eucharistiæ, quia hoc agit ad modum causæ naturalis, producit in eo proprium suum effectum, qui est augmentum gratiæ. Consequenter patet ex dictis suprà. Antecedens probatur quoad primam partem ex communi consensu Theologorum primæ secundæ, vbi agunt de peccato veniali; nam docent illud esse leuem offensam, quæ non dissoluit amicitiam Dei cum homine iustificato, & il-

I. lam posse simul compari cum gratia sanctifican-
ter: ergo etiam cum eius augmento; nam quod
isti non repugnat, neque etiam huic opponitur;
& proinde potest peccatum veniale cum aug-
mento gratiæ sanctificantis consistere.

Probat etiam quoad secundam partem, quæ
procedit de speciali institutione, nullum eius
extat fundamentum siue in factis Litteris, si-
siue in Patribus, siue in Traditione Ecclesiæ, si-
ue etiam in natura ipsius Eucharistiæ; licet enim
actualis deuotio maxime debeat eum qui suscipit
hoc sacramentum propter excellentiam & digni-
tatem Christi Domini, quia tamen Eucharistia
agit ad modum causæ naturalis, quæ non atten-
dit ad decentiam vel indecentiam, sed tantum
ad capacitatem vel incapacitatem subiecti in
quod agit, & peccatum veniale etiam actu com-
municans assumptionem Eucharistiæ non arguit in-
capacitatem augmenti gratiæ, tunc non desinit
conferre ipsi suscipienti tale augmentum gratiæ.
Hinc si sacramentum detur aliquibus baptizatis
amentibus, vel infirmis, priuatis vsu rationis, in
quibus tamen eotempore quo inciderunt in hæc
incommoda gratia sanctificans erat, & adhuc
perseuerat, confert eis augmentum gratiæ, &
reliquos eiusmodi suos effectus.

Atque hæc propositio intelligitur tantum de
peccato veniali concomitante sacram communio-
nem, propter illud manet secundum effectum,
& adhuc est plane voluntarium (quatenus scilicet
communicans vult illud committere, vel quatenus
est aliqua circumstantia sacræ communio-
nis; verbi gratia, quando est aliqua leuis vana glo-
ria, propter quam fit communio) ac etiam in-
telligitur de illo veniali peccato quod actu ante-
cessit sacram communionem, & tamen remanet
non deletum aliqua contritione; nam nostra
ratio tam bene procedit de vno veniali peccato,
quam de altero, cum enim, vt supponimus, vtrū-
que maneat intra limites peccati venialis, si vnum
non impedit augmentum illud gratiæ habitualis,
nec etiam aliud veniale impedit: erit tamen dis-
par ratio, quod peccatum veniale manens secun-
dum effectum, vel quatenus est circumstantia sacræ
communio, constituat nouum veniale peccatum
in communicante cum illo alio veniali, quia om-
nis actus humanus de se quidem bonus, habens
tamen malam circumstantiam, est malus; & pec-
catum, pro ratione suæ circumstantiæ, vt Philoso-
phi docent in Ethicis, & Theologi agendo de pec-
catis: tale autem peccatum veniale est circum-
stantia sacræ communionis, & culpa tantum veni-
nalis: igitur talis communio tunc ita confert
augmentum habitualis gratiæ, vt tamen etiam
culpam venialem inducat in ipsum suscipientem;
aliud vero veniale non inducit illam; tum quia
id significat S. August. tractatu 26. in S. Ioan-
nem; tum quia vix datur aliquis, quantumuis
sanctus & pius, qui careat venialibus, quorum
tamen sacræ communio à nemine improbat, vel
nouum venialis peccati arguitur; tum denique
quia non amplius censetur remanere quoad af-
fectum; sique nullus obex in ipso suscipiente re-
manet.

Altera pars propositionis probatur ex eo quod
datur quædam oppositio inter seruorem gratiæ,
delectationem spiritalem Eucharistiæ, & affec-
tum peccati venialis, vel eius actum; ergo qui re-
cipit Eucharistiam cum tali peccato veniali non
recipit seruorem, nec delectationem spiritalem
Eucharistiæ.

A. Quæres, an peccatum istud veniale, cum cuius
affectu aliquis accedit ad sacramentum Eucharis-
tiæ, sit aliquod peccatum sacrilegij.

Respondetur, loquendo proprie, non esse pec-
catum sacrilegij, quia peccata specificantur ab ob-
iecto & fine; peccatum istud veniale non fertur
directè primo & perse in Eucharistiam, vel in pri-
matium eius effectum, sed in aliquid aliud, puta
in vanam gloriam, vel aliquid aliud; & hoc
tantum sensu dici posset sacrilegium, quod indire-
ctè & ex consequenti sit contra seruorem gratiæ,
qui est secundarius quidam effectus Eucharistiæ;
sed non potest inde sufficienter sortiri rationem
sacrilegij, quia si tantum apponit ei obicem, nam
aliis qui scienter accedunt ad hoc sacramentum
tum minori dispositione committeret simile pec-
catum, quod nullo modo videtur admittendum;
sed peccatum istud manet in ea specie, in qua
per suum obiectum & finem constituitur.

Ceterum notandum est, nostram secundam
propositionem præsentis articuli intelligi de pec-
cato simpliciter & absolute, & secundum quæ-
cumque rationes suas considerato, tantum veni-
nali, vt insinuatimus, nam si actus ille pecca-
ti, licet nudè spectatus ex parte sui obiecti, habeat
malitiam tantum venialem; aliunde tamen, puta
ex aliqua circumstantia, sortiatur malitiam moga-
lem, tunc impedit in communicante sacramen-
taliter, affectu tali actu malo, ealem collationem
augmenti gratiæ huic sacramento proprij, simili-
ter & aliorum eius effectuum.

ARTICVLVS II.

Vtrum ei qui conscius est peccati mortalis sus-
cipiat de illo conteri, vel teneatur confiteri,
vt dignè recipiat Eucharistiam.

Hæc sit nostra propositio. Ei qui conscius est
peccati mortalis, non est satis premittere con-
tritionem de suis mortalibus peccatis, sed quantum-
uis contritus sibi videatur, teneatur premittere con-
fessionem sacramentalem communioni Eucharistiæ.
Propositio est de fide ex Trident. sess. 13. cap. 7.
& Can. 11. vbi excommunicantur ipso facto qui
pertinaciter dixerint vel defendent contrarium.

Probat propositio ex illo Apostoli prioris ad
Corinthios 11. Probet autem seipsum homo, &c.
vbi Apostolus per probationem istam non tan-
tum intelligit contritionem, sed etiam sacramen-
talem confessionem mortalem, vt Tridentinum
citato capite 7. docet ex Traditione, & Ecclesi-
astica consuetudine: vnde quamuis Concilium
Tridentinum non sit vbique receptum, non ta-
men desinit in hoc obligare vbique, quia ibi non
statuit nouum præceptum, sed vetus & anti-
quum solummodo declarat; pena tamen ibi
per hoc Concilium addita, & lata contra docen-
tes oppositum, eos tantum ligat apud quos Con-
cilium Tridentinum est receptum, quia talis
pena est nouo iure introducta per hoc Con-
cilium, quod supponit ibi non receptum.

Probat etiam propositio ex Patribus, sancto
Cypriano epist. 10. 11. 12. 75. quibus locis con-
queritur quod Eucharistia detur lapsis, non fa-
ctæ confessione peccatorum, atque id esse con-
tra legem Evangelicam, & quoniam posset res-
ponderi eum ibi loqui de peccatis publicis,
sicut etiam de illis intelligitur quod Eusebius
libro octauo Historiæ Ecclesiasticæ capite 27.
scriptum reliquit de Philippo Imperatore Goi-

I. diāni succēssore, eum scilicet factum Christianum, cōsiliū fuisse prēmittere confessionem peccatorum sumptioni Eucharistie, vt potest intelligi ex ipso eius textu; hic autem tantum loquimur de peccatis mortalibus occultis, & de quibus contritio habetur: idē pro hac nostra propositione euidentior locus profertur ex eius libro *de lapsis*, non longē à fine, vbi postquam incaleauit corpus Christi Domini non esse accipiendum inquinatis manibus (alladens ad morem antiquum quo Eucharistia communicaturis dabatur deferenda domum) vel polluto ore sanguinea Domini non esse bibendum, paulo post subiungit, *Confessione peccatorum cordis esse faciendam sacerdoti*: nam ibi per *exomologesim* peccatorum intelligit etiam secretam confessionem peccatorum factam Sacerdoti, vt Paulus fuscē docet suis ad illum librum annotationibus, annotatione nonagesima-octauā, & nonagesima-nonā, ex sancto Ioanne Chrysostomo homiliā octogesima-tertiā in S. Matthzum, homiliā quadragesima-quintā in sanctum Ioannem: item ex sancto Leone epistolā nonagesima-primā ad Theodorum Episcopum Fotolinensem capite secundo. Item ex Liturgiis Græcis, in quibus Diaconus idcirco antē communionem clamat *sancta sanctis*, & ex lotionē pedum quam Christus Domini prēmisse communioni Apostolorum; & ratio peti potest ex præcedentibus.

ARTICVLVS III.

Quo iure confessio sacramentalis sit communioni Eucharistice præmittenda.

III. **N**OSTRA propositio est. *Confessio sacramentalis diuino iure positio, seu ex institutione Christi Domini, non autem ex natura rei est præmittenda communioni Eucharistice.* Dux sunt partes propositionis.

Prior pars probatur, quia Apostolus primæ ad Corinthios vnde decimo refert Christum Dominum instituisse illud, de quo ibi agit; sed Apostolus ibi agit de Eucharistia, & de præparatione ad illam, atque, *Prober autem seipsum homo*, quod ex dictis intelligitur de confessione sacramentali: ergo illa præparatio per confessionem sacramentalem mortalium est ex Christi Domini institutione, & proinde de iure diuino positio.

Deinde Apostolus videtur potius ibi hanc legem, vt antea factam tradere, vnde est tantum illius promulgator, & Patres citati præcedenti articulo sanctus Cyprianus, sanctus Leo ita loquuntur de hac lege, vt illam vocent *Euangelicam*, & à Christo Domino institutam, & quia nullum illius initium reperitur, debet inra regulam sancti Augustini libro quarto de Baptismo capite decimo-quarto, censeri lata à Christo Domino, & per Traditionem Apostolorum ad nos deuenisse.

Posterior pars probatur, quia ad recipiendum augmentum gratiæ habitualis gratia ex se sufficit: at qui habet veram contritionem habet gratiam habitualement, vt docetur agendo de Pœnitentia: ergo cum Eucharistia conferat augmentum gratiæ, sola contritio sufficit ad dignè communicandum, & recipiendum fructum communionis, si ista communio spectetur solummodo secundum suam naturam; quare ob præcedentem partem huius propositionis, etiam si consti-

A. ret alicui se habere veram contritionem de suo mortali peccato, si tamen haberet copiam Confessarii, nec virgeretur necessitate, semper teneretur præmittere confessionem sacramentalem: quia hæc probatio per Apostolum promulgata procedit de probatione per confessionem sacramentalem peccatorum mortalium, vt supra docuimus.

ARTICVLVS IV.

In quibusnam casibus excusetur communicans à præmittenda sacramentali confessione, & quis censatur non habere copiam Confessarii.

CVM præceptum de præmittenda confessione Eucharistice sumptioni sit affirmatiuum, & præceptum affirmatiuum non semper & quouis casu obliget, quæritur primò, in quibusnam casibus aliquis excusetur à præmittenda confessione communioni Eucharistice.

Respondetur ex declaratione Ecclesiæ (quæ potest explicare ius diuinum, licet in eo non dispenset) eos excusari à præmittenda confessione qui non habent copiam Confessarii, & nihilominus ex necessitate virgine tenentur communicare, vel celebrare, ita vt hac utraque conditio debeat simul concurrere, & non vna tantum. Ita habemus ex Tridentino suprâ, vbi hostanum excusatur à præmittenda confessione, dummodò habeant contritionem de suis peccatis.

Quæres secundo, quandonom aliquis censatur non habere copiam Confessarii, & quænam necessitas censetur virgens.

C Respondetur, inopiam, seu absentiam Confessarii posse repeti à tribus capitulis, nimirum vel ex defectu potestatis in Confessario, vel ex infamia consentis, vel denique ex distantia loci inter Pœnitentem & ipsum Confessarium. Ex defectu potestatis, si primo nullus addit qui potestatem ordinariam, vel delegatam habeat; dixi vel delegatam, quia qui tenetur simpliciter aliquo præcepto facere aliquid, tenetur illud adimplere quando potest, & propterea potest, vnde cumque potestas adimplendi illud adueniat ei; sed sumpturus Eucharistiam habens conscientiam peccati mortalis tenetur simpliciter præcepto diuino præmittere confessionem sacramentalem, vt Concilium Tridentinum suprâ declarat, vbi adest copia Confessarii, quæ tunc etiam reperitur quando aliquis habet potestatem delegatam; hinc non excusatur à tali confessione præmittenda qui non habet ordinariam, vel cum etiam delegatum præsentem, cui solet denotius confiteri, vbi adest alius qui habet tantum delegatam.

Secundus casus est, si addit Sacerdos qui habeat iurisdictionem, quam tamen non potest exercere ob imperitiam lingue, quia verbi gratia tunc vnus non nouit idioma alterius, nec verique nouit Latine loqui, vel alio idiomate communi utrique per quod pœnitens potest seipsum accusare; ibi enim censetur inopia Confessarii vbi Confessarius non potest intelligere accusationem pœnitentis de peccatis à quibus absoluit; neque tunc pœnitens tenetur confiteri per signa, nurus, vel per interpretem, vt dicitur inferius agendo de confessione.

Tertius casus est, si addit quidem Sacerdos habens iurisdictionem absolendi tantum à non referuatis, & pœnitens habeat tantum refer-

I. uata, tunc copia Confessarij censetur deesse ob defectum potestatis; quòd si pœnitens habeat non reservata, tunc tenetur tam reservata, quàm non reservata confiteri, & *directè* absolvetur à non reservatis, à reservatis verò *indirectè* tantùm, vt inferiùs dicitur agendo de confessione.

Quartus casus quo quis ob inopiam Confessarij exculatur à confessione premitenda, est si Confessarius est excommunicatus.

Censetur autem, non esse copia Confessarij *ex metu infamiae*, si pœnitens prudenter metuit à Confessario infamiam, vel aliud malum, tunc enim non tenetur ei confiteri peccata illa propter quæ timer infamiam, tenetur verò reliqua confiteri. Dixi *si prudenter metuit*, quia si pœnitens novit se tunc esse liberum ab hoc periculo, tenetur præmittere confessionem; si autem non novit se esse liberum à tali periculo, quia sic videtur adhuc periculum prudenter timeri, potest esse contentus solâ contritione, & sic accedere ad Eucharistiam, sed hæc in re cavendum est ne pœnitens sibi blandiatur.

Deest copia Confessarij *ex distantia loci*, quando, loquendo moraliter, pœnitens non potest adire, vel rogare Confessarium vt veniat, etiam si parùm distet: æstimatio autem distantie pendet à prudenti æstimatione circumstantiarum temporis & loci.

Quod spectat ad necessitatem communicandi, respondetur illam posse peti *ex tribus capitibus*. Primò, *ex parte status*, in quo est qui vult communicare. Secundò, *ex parte officij* quod susinet. Tertio, *ex parte periculi* quod sibi, vel sacrificio timer. *Ex parte status*, vt si sit in articulo mortis, tunc enim tenetur communicare; vnde si absit Confessarius, potest contritus communicare. Quòd si Sacerdos ita sit constitutus vt non habeat sacramentum Eucharistiae, sed solam materiam presentem aptam consecrationi, tunc non licet ei consecrare, adhibitis solum verbis consecratoris, cetera omnia omitendo, quia sacramentum hoc non est tantæ necessitatis vt liceat sic consecrare, quemadmodum supra animaduertimus. Secundò, si Sacerdos in actu consecrationis committat aliquod peccatum mortale, vel statim post consecrationem, imò etiam antè, non tenetur tunc confiteri, licet Confessarius sit præsens, sed satis est quòd eliciat contritionem cum proposito confitendi. Ratio prioris partis est, quòd non expediat interrompere partem illam sacrificij, & quòd vbi duo præcepta occurrunt simul seruanda, quæ tamen simul feruari nequeunt, illud quòd videtur maius est præferendum alteri: at licet vtrumque præceptum, scilicet de perficiendo sacrificio, & de præmitenda confessione sit iuris diuini, prius tamen videtur esse maius, cum Sacerdotis communio sit vel de huius sacrificij essentia, vel saltem de integritate, vt infra docebitur; præuia autem confessio requiratur tantùm *vt optima dispositio* ad perficiendum & percipiendum hoc sacramentum: vnde tunc sufficit habere contritionem. Hinc Rubricæ Missalis Romani capite *de defectibus dispositionis animæ* dicunt quòd si quis post consecrationem meminert se esse excommunicatum, vel suspensum requiri in eo contritionem, nullâ factâ mentione præuiæ confessionis. Ratio po-

A. terioris partis est, quòd tunc homo vix absque aliqua nota vel scandalo possit confiteri, & quòd oporteat cum aliquo decore celebrare sacrificium, qui decor videtur tunc aliquo modo labefactari.

Necessitas verò *ex parte officij* vrget, si celebrans sit Parochus, sitque aliquis cui debeat dare viaticum, nec villa sit hostia consecrata, nec alius adsit qui possit celebrare: eadem est ratio si Parochiani teneantur audire Sacrum, nec sit alius qui possit celebrare quàm Parochus; qui enim non obligatur ratione officij ad celebrandum, non potest, sine præuia confessione sacramentali mortuum, celebrare.

Denique necessitas *ex parte periculi* sibi vel aliis imminenti vrget. Primò, quando celebrans non potest omittere celebrationem sine nota infamiae, vel scandali. Secundò, propter periculum sacrificij, quando celebrans post consecrationem ita infirmatur vt non possit perficere sacrificium.

ARTICVLVS V.

Vtrum Sacerdos celebrans solum contritus de mortali, teneatur quamprimum confiteri, & quo iure.

R. ESPONDITVR primò, eum qui iuxta statum præsentis difficultatis celebravit teneri statim atque potest confiteri, vt habetur in Concilio Tridentino, sessione decima-tertia, capite septimo.

Respondetur secundò, præceptum de sacramentali confessione facienda post Missæ celebrationem in prædictis casibus esse duntaxat Ecclesiasticum, factum in Concilio Tridentino, quia antè hoc Concilium nullibi erat aliqua eius mentio & modus quo Concilium exprimit illud, satis id significat; nam in præcedentibus vbi agit de confessione mortuorum præmitenda sacre communioni, declarat ex illo Apostoli *Prober autem seipsum homo*, & ex consuetudine Ecclesiastica illud esse diuinum; vbi verò agit de confessione post Missam faciendam in istis casibus, ita ait, *Quod si necessitate urgente Sacerdos absque præuia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur*: quâ mutatione formulæ loquendi denotat se nouum hac de re constituere præceptum.

Querens primò, quomodo Ecclesia, quæ non fert leges pro actibus interioribus, possit obligare sic celebrantes ad sacramentalem confessionem peccatorum mortuorum interiorum.

D. Respondetur, Christum Dominum reliquisse potestatem Ecclesiæ determinandi tempus quo & quoties sacramentalis confessio deberet fieri, vt patebit inferiùs agendo de sacramento Pœnitentiæ, quo præcepto Ecclesiæ supposito, fideles tenentur iure diuino obsequare & facere quæ pertinent ad substantiam confessionis sacramentalis; sed præsens præceptum de facienda confessione est tantum quædam determinatio temporis faciendæ sacramentalis confessionis, quare cum sacramentalis confessio debeat iure diuino esse fidelis & integra de omnibus & quibuscumque peccatis mortalibus, de quorum numero sunt actus interiores mortaliter peccaminosi, tunc Sacerdos confitens tenetur etiam illos explicare tali suâ confessione sacramentali.

I. Addi etiam potest quoddam Christus Dominus dedit suæ Ecclesiæ potestatem instituti quæ iudicabit magis expedire venerationi sacramentorum, & vilitati suscipiendi illa, ut Tridentinum expressè habet sessione 21. capite secundo: sed Ecclesia in Concilio Tridentino iudicauit rem præceptum hoc suo statuto maxime expedire tum venerationi huius sacramenti, tum & vilitati istorum Sacerdotum sic celebrantium, ut vnusquisque facillè intelligit.

Quæres secundo, quoniam hæc lex obliget. Respondetur, legem hanc obligare tantum vbi Concilium Tridentinum est receptum, quia hoc præceptum est iuris noui, & ab hoc tantum vniuersali Concilio statutum, quod defectu sufficientis promulgationis & receptionis non obligat vbi Concilium hoc non est receptum.

II. Secundò, in locis illis, in quibus Concilium Tridentinum est receptum, eos duntaxat obligat, qui cum conscientia peccati mortalis, non habentes copiam Confessarij, & urgente necessitate celebrantur, quia verba Legis non sunt extendenda ad casus potius quasi tacite exceptos, quàm ipsi lege comprehensos, præsertim vbi lex est onerosa, qualis est hæc lex de facienda confessione antè celebrationem Missæ: at verba huius legis procedunt tantum de iis Sacerdotibus, qui necessitate urgente celebrant cum conscientia peccati mortalis, absque præuia confessione, ut patet ex eius terminis.

Quare primò, si quis Sacerdos accedat sine conscientia peccati mortalis, & absque præuia confessione sacramentali, non tenetur hoc singulari præcepto ad primam occasionem sibi datam confiteri sacramentaliter, licet postmodum recorderet alicuius peccati mortalis obliuisci.

III. Secundò, obligat solos Sacerdotes celebrantes Missam, & communionem sacerdotalem facientes; nam si quis Sacerdos communicet modo tantum laico, etiam cum conscientia peccati mortalis, absque præuia sacramentali confessione, non tenebitur hoc singulari præcepto subiicere quamprimum poterit confessionem sacramentalem, quia ibi fit tantum mentio Sacerdotum celebrantium.

Tertiò, quia verba legis tantum valent quantum sonant, & præsens lex agit expressè de casu urgentis necessitatis; si quis absque urgenti necessitate celebret cum conscientia peccati mortalis, etiam in locis vbi Tridentinum est receptum, non obligabitur ex vi huius præcepti statim; & quamprimum fieri poterit, confiteri sacramentaliter peccata sua mortalia, quia Tridentinum illud statutum procedit expressè de illo casu, in quo Sacerdos urgente necessitate celebrat.

DISPVTATIO III.

De tempore vel momento quo Eucharistia confert suum effectum susipientibus se.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum antè vel toto tempore communionis Eucharistia conferat suum effectum.

RÆSENS difficultas mouetur de augmento gratiæ quod Eucharistia confert ex opere operato: pro cuius explicatione

Sic prima propositio. Eucharistia non causat ex opere operato suam propriam gratiam, antequam de facto sumatur. Propositio est communis inter Theologos.

Probatur ex illo Christi Domini cap. 6. sancti Ioannis, *Nisi manducare uis carnem filij hominis*, &c. & aliis similibus ibi, vbi Christus Dominus gratiam Eucharistiæ annexit manducationi.

Deinde probatur, ad hoc ut agens agat, postulat applicari, quia applicatio est conditio requisita ad agendum; sed Eucharistia est agens respectu propriæ suæ gratiæ, & eius applicatio consistit in manducatione & bibitione, ut patet ex citato loco sancti Ioannis, & ex analogia Eucharistiæ ad cibum & potum corporalem, quæ non nutriunt, nisi sumantur: igitur sacramentum Eucharistiæ non causat ex opere operato propriam suam gratiam antequam sumatur; potest tamen ex opere operantis, seu ex aliqua speciali deuotione susipientium prodesse etiam in ratione sacramenti non sumentibus illud realiter, sicut iam docuimus, & vtralia sacramenta in voto tantum recepta profunt, ut docuimus de Sacramentis in genere, agendo de causalitate sacramentorum nouæ Legis.

Secunda propositio. Sacramentum Eucharistiæ nondum causat ex opere operato augmentum gratiæ, quando est in ore communicantis, vel etiam quando eius dentibus teritur.

Probatur propositio. Christus Dominus instituendo hoc sacramentum alligauit eius efficietiam quoad proprium suum effectum manducationi illius tanquam durationi vel momento, quo illum produceret in subiecto nullum obicem habente, ut eius verba apud S. Ioannem capite sexto passim indicant, *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam. Item, Qui manducat hunc panem uiuet in æternum.* Sed duæ istæ actiones, sumptio sacramenti Eucharistiæ intra os; item eius contritio per dentes, & masticatio sunt extra veram manducationem præcisè sumptam, sicut & in communis cibatione sumptio panis intra os, & eius per dentes contritio & masticatio distinguuntur à manducatione communis cibi; sunt enim præuiæ & dispositiuæ tantum actiones ad illam, ut docent Philosophi libris de anima, Medici, item & experientia: igitur sacramentum Eucharistiæ nondum causat ex opere operato augmentum gratiæ, quando est in ore communicantis, vel etiam quando eius dentibus teritur.

I. Hinc si contingat aliquem moribundum baptizatum ita hoc sacramentum sumere pro viatico, ut illud quidem accipiat intra os, & propriis dentibus terat, nihil tamen illius deglutiat, seu trahat ab ore ad stomachum, sed totum illud eiicit, tunc quantumlibet sit dignè dispositus, nihil fructus *ex opere operato* huius sacramenti recipit defectu conditionis nunc explicatæ, à Christo Domino ad id requisitæ, licet *ex opere operantis* aliquem illius fructum percipiat.

Tertia propositio. *Sacramentum Eucharistiæ tunc propriè causat ex opere operato augmentum gratiæ sibi proprium in communicante, quando corpus Christi Domini ab eo manducatur sub speciebus panis, vel eius sanguis sub speciebus vini bibitur.*

Propositio probatur ex dictis pro propositione immediate præcedenti, sacramentum Eucharistiæ eâ tantum duratione vel momento confert suscipienti illud proprium suum effectum, quo Christus Dominus author & eius institutor determinavit, quia est signum efficax ex eius tantum institutione & benedictio; signa autem ad placitum duntaxat valent tantum, quantum vult & potest eorum institutor: sed Christus Dominus locis apud S. Ioannem relatis determinavit manducationem & bibitionem sacramenti Eucharistiæ pro duratione vel momento quo Eucharistiæ confertur proprium suum effectum, qui est augmentum gratiæ: ergo sacramentum Eucharistiæ tunc propriè causat *ex opere operato* augmentum gratiæ sibi proprium quando corpus Christi Domini manducatur sub speciebus panis, vel eius sanguis bibitur sub speciebus vini.

II. Tertia propositio. *Sacramentum non causat gratiam successione per totum tempus actualis comestitionis, seu bibitionis, nec etiam per totum tempus quo durat & conservatur in stomacho.* Prima pars est contra Maiorem in quartum dist. 9. quæst. 1. Secunda pars est contra Caietanum hac parte quæst. 79. art. 1.

III. Prior pars probatur: ubi aliquid agit ad modum agentis naturalis caret impedimento, habet subiectum debite dispositum, & eius effectus potest produci in instanti, tunc non producit illum successivè per totum aliquod tempus, quia aliquid producit duntaxat in tempore ex defectu aliquorum nunc enumeratorum: atqui sacramentum Eucharistiæ producat proprium effectum *ex opere operato*, agit ad modum agentis naturalis, quia omnia sacramenta novæ Legis ita agunt quando operantur *ex opere operato*, ut est explicatum agendo de eorum causalitate, & ut supponimus, suscipiens Eucharistiæ est debite dispositus: item gratia sanctificans, quæ est eius effectus, produci potest in instanti, ut omnes Theologi admittunt: igitur Eucharistiæ non producit in suscipiente gratiam successivè per totum illud tempus actualis suæ comestitionis, seu bibitionis.

IV. Confirmatur, reliqua sacramenta conferunt suum effectum in instanti, non autem successivè, & toto aliquo tempore: ergo neque Eucharistiæ producat propriam suam gratiam toto aliquo tempore, & successivè; alias dispar quædam ratio deberet assignari, quæ nulla potest afferri.

Posterior pars propositionis probatur: effectus huius sacramenti Eucharistiæ tribuitur eius comestitioni & bibitioni, ut patet cap. 6. S. Ioannis, sed toto illo longo tempore quo sacramentum Eucharistiæ durat in stomacho, non amplius comeditur, vel bibitur, sed tantum perseverat

A esse ibi: igitur tunc non producit proprium suum effectum.

Obiicit, quandiu Christus Dominus nobis vivit realiter & sacramentaliter, tandiu debet nos illuminare per dona gratiæ, iuxta illud quod ait 9. cap. S. Ioannis, *Quandiu sum in mundo, lux sum mundi.* Et præterea cibus corporeus nutrit toto illo tempore, quo etiam est in stomacho: atqui Christus Dominus toto illo tempore quo Eucharistiæ perseverat in stomacho, vivit nobis realiter & sacramentaliter, ut per se patet, & insuper ex citatis supra est noster cibus animæ ad proportionem & analogiam cibi & potus corporei: ergo toto illo tempore quo remanet in stomacho suscipientis, confert ei gratiam.

Respondetur, priorem partem Maioris debere tantum intelligi iuxta usum Christo Domino proprium secundum tale esse, non autem secundum quem esset alium modum (alias enim qui debilioris essent stomachi, & plures vel citiores acciperent species consecratas, & proinde diutius remanentes in stomacho, acciperent longè plus gratiæ sanctificantis, quam alij qui sunt valentioris stomachi, licet æqualis essent dispositionis, vel maioris; quod tamen est falsum, cum gratia per hoc sacramentum conferenda, sit per Christum Dominum determinata ad certos quosdam gradus & limites, intra quos qui magis est dispositus eam alio maiorem accipit pro ea maiori dispositione quam habet, ut dictum est agendo de Sacramentis in genere) visum autem & modum conferendi gratiam, esse comestitionem & bibitionem, non verò retentionem, vel asservationem Eucharistiæ in stomacho comedentis.

C Locum autem S. Ioannis non intelligitur ad litteram de hoc sacramento, sed de Christo Domino existente modo visibili in hoc mundo: quod si Caietanus vellet illum in sensu spiritali accommodare suæ opinioni. Respondetur, Christum Dominum, quandiu fuit in hoc mundo, ita fuisse lumen mundi, ut tamen non semper illum illuminaverit, sed tantum per aliquas operationes & passionis sui corporis: & idèd par ratione Eucharistiæ, licet fontem vite continuè, non conferre vitam nisi quando est in usu determinato per Christum Dominum, scilicet dum manducatur & bibitur. Neque est magis absurdum Christi Domini corpus & sanguinem post eorum summptionem omnino completari, dum adhuc sequenti tempore species sacramentales remanent in stomacho, non conferte *ex opere operato* gratiam vel augmentum eius, quam dum sunt in ore ipsius fumentis antequam deglutiantur & trahantur ab ore in stomachum, & tamen convenit inter omnes illa pro eo instanti non producere gratiam vel augmentum, cum tunc propriè non manducantur, vel bibantur.

D Ad alteram partem fundatam in analogia ad cibum corporeum, qui perseverat in stomacho nutrit, Respondetur, illam analogiam non debere esse in omnibus & singulis quæ reperiuntur in cibo & potu corporeis, sed sufficere quod sit in ipsa summptione & nutritione, nec requiritur proportio sit in modo efficiendi; nam ipsa nutritio debet fieri modo accommodato rei nutriti & nutritæ, unde spiritalis fit & perficitur in instanti, corporalis vero tantum in tempore; præterea corporalis fit per conversionem alimenti in alium; & idèd quandiu cibus durat in stomacho durat & ipsa nutritio: at nutritio animæ non fit per conversionem Eucharistiæ, seu corporis &

I. sanguinis Christi Domini in animas communicantium, sed per contrariam conversionem, ut exposuimus & notauimus suprà ex sancto Augustino.

ARTICVLVS II.

Quonam momento communionis Eucharistia conferat suum effectum communicanti.

NOTANDVM est, præsentem quæstionem posse moueri, vel quando nullus omnino est obex ex parte suscipientis, dum hoc sacramentum accipitur, vel quando est idem obex initio conversionis, qui tamen per penitentiam tollitur antequam species consecratæ corrumpantur in stomacho, & antequam corpus & sanguis Christi Domini desinant esse sub illis.

II. Prima propositio. Quando nullus est obex ex parte suscipientis, tunc Eucharistia confertur ei gratia eo instanti, quo dum sumitur, attingit aliquam sui parte primum intrinsecum illius partis instrumentorum manducationis, à quo tractatio cibi per os ad stomachum, incipit esse & vocari manducatio.

Probat, sacramentum Eucharistiæ (quia agit ad modum causæ naturalis) tunc agit quamprimum reperit subiectum rectè dispositum, & habet conditiones ex parte suæ applicationis requisitas: atqui suscipiens supponitur in primo illo instanti debite dispositus, adeo etiam manducatio proprie dicta, quæ requiritur tanquam conditio, & Eucharistia est etiam eo instanti proprie sacramentum, quia est permanens; igitur confert tunc gratiam suscipienti nullum obicem habentem: unde si quis moretur paulò antequam Hostia perueniat ad stomachum, quando magnam partem gutturis percutit ipso suscipiente adhuc viuo, perciperet gratiam huius sacramenti, modo aliunde non esset obex; nam Christus Dominus cap. 6. S. Ioannis dixit. *Qui manducat me, viuet propter me*: at in tali casu homo manducaret Christum Dominum, quia manducatio præcisè consistit in illa tractatione.

Nec obstat quòd alia sacramenta conferant solummodo suum effectum in instanti terminatio sacramentalis actionis, nam id oritur ex eo quòd sacramentum non operatur antequam sit; reliqua verò sacramenta, quia consistunt in vfu, sunt tantum in eo instanti: at sacramentum Eucharistiæ est permanens, & pro sui applicatione postulat tantum manducationem, quam cum eo instanti habeat, in illo etiam eodem instanti operatur suum effectum.

IV. Secunda propositio. Tunc si nulla varietas dispositionis fiat in suscipiente, quatenus non melius disponitur quam antea, quando primo illo instanti superius dicto recepit Eucharistiam, sed perseverat in eadem tantum dispositione, tunc inquam primo illo instanti accipit simul & semel totam gratiam huius sacramenti propriam pro eodem gradu & intensiōe quæ eius dispositioni respondeat; nec sequenti tempore quo manducatur & ipsa eius dispositio perseverat eadem, accipit novam aliquod eiusmodi gratiæ augmentum.

Probat, quod agit ad modum causæ naturalis ubi reperit subiectum dispositum producit quamprimum potest totum & perfectissimum effectum correspondentem dispositioni subiecti statim atque ei applicatur; sed Eucharistia agit ad modum causæ naturalis, ut ostendimus agendo

A de Sacramentis in genere, & primo illo instanti est debite applicata tam ex parte sui, quam ex parte subiecti, ut propositio supponit, eiusque effectus potest produci totus in instanti, ut patet ex dictis: igitur in tali hypothesis Eucharistia producit totam gratiam in suscipiente eius dispositioni correspondentem, & proinde cum post totam iam productum nihil amplius superest producendum, Eucharistia reliquo tempore, quo eius manducatio durat, nihil amplius gratiæ producit in suscipiente.

Addi in propositione illam particulam, *si nulla varietas dispositionis fiat*; nam si fiat variatio, ita ut sequentibus instantibus, vel tempore sequenti suscipiens melius disponatur ante absolutam omnino manducationem, quam esset in primo instanti superius explicato; tunc quia sacramentalis gratia est maior pro maiori dispositione suscipientis, ut ostensum est agendo de Sacramentis in genere, etiam pro maiori sua dispositione, maius aliquod incrementum gratiæ percipiet.

Tertia propositio. Si suscipiens hoc sacramentum non fuerit debite dispositus primo illo instanti in tertia propositione explicato, & post illud disponatur debite per alium contritionis, manducatione adhuc durante, tunc eius fructum percipiet ex opere operato. Ita Caietanus suprà, Gabriel lect. 85. in Canon. Missæ, Maior suprà, & recentiores communiter.

Probat, agentia naturalia ubi ex indispositione subiecti non producant suum effectum primo illo instanti quo debent, si impedimentum tollatur sequenti instanti, & sint sufficienter applicata, tunc producant in illo suum effectum, ut experientia docet: ergo cum sacramentum Eucharistiæ agat ad modum agentis naturalis, & in secundo vel alio sequente instanti, durante adhuc manducatione, sit debite applicatum, quia tunc omnia ad agendum requisita concurrunt, producat gratiam sacramentalem in suscipiente.

ARTICVLVS III.

Utrum qui indignè Eucharistiam suscepit, si communionem peracta contratur, recipiat fructum Eucharistiæ.

RESPONDETUR non recipere: cuius ratio non est tantum quòd sacramentum hoc possit iterari; quæ iteratio absolute Baptismo & etiam Matrimonio pro aliquo statu negatur: nec etiam ratio est, quòd Eucharistia non sit medium necessarium ad salutem, cum S. Thomas & multi alij id concedant sacramentis Pœnitentiæ & Matrimonij.

Sed ratio à priori est sola Christi Domini voluntas (à qua efficacitas sacramentorum nouæ Legis pendet) qui necin sacris Litteris, nec Conciliis, aut Traditione reperitur dedisse huic sacramento, ut si dè sumptum postea reuivisceret.

Neque respondei potest hanc reuiviscenciam concedi tantum iis, quos statim post completam sacrilegam communionem pœnitentia huius peccati; hanc verò nostram rationem procedere de sacrilegis communionibus valde remotis à vera de illis pœnitentia. Hoc, inquam, dici non potest; nam reuiviscencia quæ conuenit sacramentis nouæ Legis non est adstricta temporis proximo sacrilegæ receptionis illius, ut potest intelligi ex Ba-

I. primo qui *fiat*, seu cum complacentia peccati mortali receptus ab adulto, & in aliis peccatis mortalibus continuante per plures annos, tandem penitentia de illis ante mortem peccatis, reuiviscit: ergo sicut sacramentum Eucharistiæ sumptum sacrilegè non reuiviscit in casu huius secundæ nostræ rationis, ita etiam nec proximè sumptum, vel a quo alio casu reuiviscit.

Dices, ergo motuandus qui sumptus viaticum sacrilegè tenebitur iterum communicare, quia Christus Dominus apud S. Iohannem cap. 6. dicit, *Nisi manducaveritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam in vobis*: & tamen Theologi communiter censent huic præcepto etiam satisfieri per sacrilegum communionem.

Respondetur negando sequi, quia præceptum hoc est tantum de substantia communionis sacramentalis, non autem de recipiendo fructum illius, ceterum satisfieri per sacrilegum communionem: quam verò necessitatem importet verbum Christi Domini hic relatum, fuscè à nobis explicatum est supra ad quæst. 73.

Ratio autem *a posteriori*, & quæ ostendit disparitatem esse rationem huius sacramenti ab aliis, quibus hæc reuiviscencia conceditur, est quòd erat vltis (in quo eius effectus proprie confertur suscipienti) sit opus solius suscipientis, non autem Christi Domini tanquam principalis agentis, quemadmodum in cæteris sacramentis: unde licet opus Christi Domini tanquam agentis principalis non sit mortuum in aliis sacramentis, sed suspensum maneat in acceptione Dei, quando suscipiens habet affectum peccati, attamen quia in hoc sacramento ipsa manducatio, quæ dicit vltim huius sacramenti, est in ista suppositione opus mortuum, cum sit solus hominis existens in peccato mortali: & opus mortuum nunquam reuiviscit; idè qui indignè communicat, licet postea contematur de peccatis, non consequitur gratiam illam sanctificantem, quam per dignam communionem accepisset.

AD QVÆSTIONEM LXXX.

DISPVATIO PRIMA.

De usu, seu sumptione sacramenti Eucharistiæ in communi.

ARTICVLVS PRIMVS.

IV.

Quot sunt modi sumendi seu manducandi sacramentum Eucharistiæ.

SANCTVS Thomas hoc loco duos enumerat modos manducandi hoc sacramentum. Primus est manducandi sacramentaliter: Secundus est manducandi spiritualiter.

Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 8. tres modos refert sumendi corpus Christi Domini. Primus est sacramentaliter tantum. Secundus est spiritualiter tantum. Tertius est sacramentaliter & spiritualiter simul.

Modus sacramentum Eucharistiæ manducandi sacramentaliter tantum est quando recipiuntur quidem corpus & sanguis Christi Domini sub

A species consecratis essentia, sine gratia tamen & fructu quem solet conferre hoc sacramentum.

Atque hanc modum manducandi Eucharistiæ rursus quidam in alios duos diuidunt. Primus est modus manducandi corpus Christi Domini *realiter tantum*, quando nimirum corpus Christi Domini sumitur quidem sub speciebus, sed absque cognitione illius, tanquam sub dictis speciebus contentis: sic quando mures, vel alia quædam leuia animantia volunt aut vorant species consecratas, aiunt illa manducare *realiter* corpus Christi Domini, quia ab eorum ore ad stomachum vsque traieciunt per instrumenta vitalia, non tamen sacramentaliter, quia non sumitur ab illis in ratione signi, & tanquam quod continet in se verum & reale Christi D. corpus. Secundus, est modus manducandi *realiter & sacramentaliter*, quando scilicet corpus & sanguis Christi Domini existentia sub speciebus sumuntur ore cum cognitione & apprehensione eorum, vt sub dictis speciebus contentorum, & absque quod ex tali sumptione aliqua gratia, siue fructus aliqui percipiatur, vt quando cum conscientia peccati mortalis ad hoc sacramentum quidam accedunt, quos S. August. tract. 26. ait *accipere visibilem cibum, seu sacramentum, sed non virtutem sacramenti*, id est fructum, quod amplius patebit ex mox dicendis art. 3.

Modus manducandi sacramentum Eucharistiæ *spiritualiter tantum* est, quando voto & desiderio solum, seu *fide viva*, vt loquitur Trident. non autem re ipsa manducatur, vt accidit interdum iis, qui dum interfunt Missæ sacræ, & se à reali communione abstinent, non desinunt tamen in tanti mysterij consideratione per diuiniorem consequentes, fructum eius & vultum sentire.

Huic autem modo duos alios manducandi *spiritualiter* Eucharistiæ sacramentum addunt. Primus est manducandi *spiritualiter*, id est, *invisibiliter* corporis Christi Domini in beatitudine, cuius ipsa Eucharistiæ est nobis semen & pignus in viâ; sic Angeli dicunt *pleno ore illud manducare*, id est, *circò vocatur aliquando panis Angelorum*. Secundus est manducandi *spiritualiter*, id est, *per fidem Incarnationis*: unde qui credit in Christum Dominum dicitur illum manducare: sed modus iste censetur improprius, cum per illum præcise sumptum, nec gratia Christi Domini, nec corpus sub speciebus existens accipitur; sola enim fides non iustificat: unde Patres per allusionem tantum, & accommodationem ad hanc fidem, transferunt locos illos sacræ Scripturæ in quibus sic mentio Eucharistiæ.

Modus manducandi sacramentum Eucharistiæ sacramentaliter & spiritualiter simul est quando corpus Christi Domini in sacramento, itemque fructus eius sine gratia percipiuntur.

Quæres, an modi illi qui conferunt gratiam absque reali susceptione sacramenti, illam conferant *ex opere operato*.

Respondetur, manducacionem seu sumptionem in voto non tantum operari, nec eo modo quo sacramentum in re susceptione operatur: patet quia Eucharistiæ *in re* suscepta ubi non reperit obicem in suscipiente, etiam infecto peccato mortali ad illam accedente, iuxta modum disputat. 1. art. 3. & sequent. ad præcedentem quæstionem expositum, causat in illo, etiam *ex opere operato*, effectum per accidens tantum, remissionem peccati

I. illius mortalis: item & directè ex opere operato remissionem venialium, quorum illum pœnitet: ac vorum istud, quatenus præcisè est desiderium, nec remittit ista peccata venialia directè, nec etiam indirectè, nec ex opere operato; sed qui sic manducat, gratiam accipit, non vi & efficaciam istius voti, sed ratione actus *viuæ fidei*, quem tunc circa hoc sacramentum exercet: vnde Eucharistia tunc operatur tantum *ex opere operantis*, & sicut sola attritio etiam supernaturalis extra sacramenta Pœnitentiæ & Baptismi, non confert remissionem peccatorum; sic etiam nec istud votum, quantumconque ardentissimum, nisi viua fides ibi operetur per dilectionem, fructum & utilitatem huius sacramenti conferet, vt Concil. Trident. significat loco nunc citato; quare sicut fructus operis operantis correspondet dignitati ipsius operis; ita pro dignitate & intentione huius voti viua fide informati, erunt & isti fructus: tunc autem hæc dicuntur esse effectus huius sacramenti *spiritualiter* tantum, seu voto recepti, quia oriuntur ab Eucharistia, tanquam obiecto tunc viua fide credito & desiderato, & sunt *meritorie* ab actibus, quos tunc iustus ille qui habet tale votum, exercet circa sacramentum Eucharistia.

II. Quæres secundo, vtrum in aliis sacramentis possint distingui duo modi illa suscipiendi videlicet sacramentaliter & spiritualiter.

Respondetur posse, vt patet inductione factâ per reliqua sacramenta; fieri enim potest vt quis in voto baptizetur, & etiam vt quis ad Baptismum fidè accedat, ac proinde solum sacramentum, non autem sem sacramenti, seu gratiam recipiat.

III. Ceterum, quando Tridentinum loco supra citato tres tantum distinguit modos manducandi corpus Christi Domini, loquitur de eo, vt est in sacramento, cui non conueniunt posteriores modi manducandi *spiritualiter*.

ARTICVLVS II.

Vtrum solus hominis sit hoc sacramentum Eucharistia spiritualiter sumere.

RESPONDETUR, si manducare *spiritualiter* hoc sacramentum sit idem ac coniungi Christo Domino capiti, & illo frui (quod est effectus huius sacramenti) id conuenire & Angelis & hominibus; Angelis quidem, quia iam vniuntur ei in beatitudine, illosque fruuntur; hominibus verò, quia est viaticum vitæ æternæ, & pignus assequendæ gloriæ.

IV. Si verò *spiritualiter* manducare sumatur pro gratiam consequi. Respondetur, soli homini conuenire, nam quicumque manducant hoc sacramentum, aut sunt bruta, & sic, cum non sint capacia gratiæ, licet illud realiter premant dentibus, *spiritualiter* tamen non comedunt: aut sunt Angeli, at illi iam sunt beati, ac proinde extra statum meriti & gratiæ recipiendæ, quæ est radix meriti, ergo soli homines qui sunt viatores propriè possunt illud, *piritualiter* sumere.

Nec obstat illud Psalmistæ, *Panem Angelorum manducauerit homo*: nam vt multi Interpretes volunt, id dicitur de manna, quod dicitur *panis Angelorum*, quia illorum industria perficiebatur in suprema regione aeris: quod si velimus locum hunc extendere ad hoc sacramentum, dicendum est dici *panem Angelorum*, sumptâ manducatione

A. *spirituali* iuxta primum modum initio præsentis articuli assignatum.

Quæres, quid si Angelus assumeret corpus aliquod, an tunc accipiendo hostiam consecratam, verè manducaret hoc sacramentum *spiritualiter* & sacramentaliter.

Respondetur, nullo modo manducaturum, non quidem *sacramentaliter*, quia vnum ex requisitis ad manducandum corpus Christi Domini *sacramentaliter* est vt existens sub speciebus sacramentalibus traiciatur per instrumenta vitalia actione vitali ab ore ad stom. hum.; at non potest Angelus in conuorte st. exercere actiones vitales: vt docet communiter Theologi cum S. Thoma in 1. part. requærit etiam *piritualiter*, ob rationes superius allatas.

ARTICVLVS III.

Vtrum solus homo iustus possit sacramentaliter manducare.

VI. **F**uit olim opinio quorundam discipulorum Berengauj consecrationem non semper consequi suum effectum, sed eas tantum partes consecrari quæ essent sumendæ a iustis, reliquis verò manere non consecratis. Ad hanc hæresim accedunt Caluinus 4. Instit. cap. 17. sect. 13. & 14. & alij hæretici nostri temporis, qui vo. aut solos iustos accipere corpus Christi Domini sub speciebus; alios verò solas species eternas.

Vtrum Catholicorum omnium sententia nostraque propositio est, *Quod improbi quilibet sumendo species consecratas simul sumant Christi Domini corpus, licet gratiam non consequantur.*

Probat, S. Matth. 17. dixit Christus Dominus omnibus qui mensæ accumbant, *Accipite & manducate, & bibite ex eo omnes*, loquens de suo sanguine, quod autem omnes biberint, notat S. Marcus, *& biberunt*. inquit, *ex eo omnes*: atqui vnus ex discumbentibus fuit ipse Iudas, vt significat S. Lucas, & ille erat in peccato: ergo non soli iusti, sed etiam peccatores accipiunt Christi Domini corpus accipiendo species consecratas. Imò Caluinus in cap. 26. S. Matthæi & Beza in cap. 13. S. Ioannis fatentur Iudam permansisse cum aliis Apostolis donec Cœna esset completa.

Secundò probatur ex 1. ad Corinth. 11. *Qui manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini*: cuius rei rationem hanc reddit Apostolus, quod non diuidetur corpus Domini, id est, non distinguatur à vulgari cibo, & illud sumat, ac si non esset corpus Christi Domini, ac proinde fit reus corporis & sanguinis Domini.

Nec est quod respondeat Caluinus idèd fieri reum corporis & sanguinis Christi D. quia *facta iniuriæ symbolis externis illorum*. Hoc, inquam, non soluit, tum quia qui fidè accedit ad Baptismum, licet faciat iniuriæ sacramento per peccatum sacrilegij, non tamen dicitur reus corporis & sanguinis Domini: tum etiam quia tunc tantum iniuria facta imagini redundat in prototypum, & similiter iniuria facta symbolis huius sacramenti redundat in corpus & sanguinem Christi Domini quando aliquis illa ex certo contemptu malè tractat, vt patet ex praxi: at si quis accedat ad Eucharistiam in peccato mortali habituali sine contemptu huius sacramenti, non desinit esse reus corporis & sanguinis Domini ex

I. Apostolo citato, & facientibus hæreticis: ergo ratio huius culpæ & reatus est, quod quia ibi reuerà est Christus Dominus; censetur quantum est in se, contaminare Christi Domini corpus & sanguinem, ut benè docet S. Chrysost. homiliâ 83. in Matth. & 45. in S. Ioann. igitur verè ac realiter ibi accipit Christi Domini corpus.

Deinde tandiu est Christi Domini corpus sub speciebus consecratis, quandiu illæ remanent integra; at species integræ consecratae porriguntur impio: ergo sub illis accipit Christum Dominum.

Postremò, hoc docet ratio cibi & potus; nam etsi cibus non profit sument, ut sæpe fit, non desinit tamen retinere rationem cibi: ergo à pari eadem Christi Domini corpus sub speciebus sit cibus animæ, non desinet ibi esse, etiamsi effectum suum seu gratiam non conferat.

II.

ARTICVLVS IV.

Soluantur fundamenta hæresis articulo superiori relata.

PRIMUM est, caro Christi Domini nusquam separatur ab eius viuifico spiritu; sed impij & reprobi non recipiunt viuificum Christi Domini spiritum; ergo nec illius carnem.

Respondetur, non separari viuificum Christi Domini spiritum à carne Christi Domini, quia semper retinet in se virtutem conferendi gratiam, si modo subiectum sit benè dispositum.

Secundum est, Ioann. 6. Christus Dominus dū loquitur de hoc sacramento semper promittit gratiam manducanti, & nusquam vnum se iungit ab alio; atqui infideles & impij non accipiunt gratiam: igitur nec Christi Domini corpus.

III.

Respondetur, Christum Dominum loqui de manducatione facta in statu gratiæ, vt patet ex loco Apostoli primæ ad Corinth. 11.

Tertium est, nusquam legimus homines indignè recipientes Christum Dominum, mortem accipere, sed potius vitam recipere: ergo mali non recipiunt Christum Dominum, sed potius sibi oblatum respunt.

Respondetur, falsum esse, indignam Christi Domini receptionem non attulisse aliquibus mortem animæ, nam Christus Dominus ipsemer de Iudæis dicit quoddam peccatum non habere, si non venisset, & sic is locutus non fuisset. Quod licet ad litteram intelligatur de eius receptione in forma visibili, potest tamen rectè extendi ad realem eius receptionem in hoc sacramento, cum modus ille delitescendi realiter & modo inuisibilis sub signis sacramentalibus, magis respiciat cultum ex speciali virtute religionis debitum, quàm communis conuersatio cum hominibus. Deinde Apostolus primæ ad Corinth. 11. arguit hoc antecedens falsitatis quando agens de indigna sacramentali communione ita scribit, *Idè inter vos multi infirmi & inbecilles, & dormiunt multi, id est, mortem sunt puniti, vt sanctus Thomas à illius locum explicat.*

IV.

Postremum est auctoritas sancti Augustini qui tractatu 26. in sanctum Ioannem & alibi sæpe ait, sacramentum hoc sumi quidem ab omnibus, non tamen rem sacramenti: *ad res sacramenti est, Christi Domini corpus, quia illud est res sacramenti quod est inuisibile in sacramento: corpus autem Christi Domini est inuisibile; ergo impij non recipiunt Christum Dominum.*

A Respondetur, per rem sacramenti sanctum Augustinum intelligere effectum sacramenti, id est, gratiam, quam non accipiunt indignè accedentes ad hoc sacramentum, vt fufius est explicatum suprà ad quæstionem 75. disputationis primæ articulo 4.

V.

DISPUTATIO II.

De indigna sumptione sacramenti Eucharistie.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum peccator sumens sacramentaliter Christi corpus peccet, & quantum sit illud peccatum.

Vtherus in concione de digna preparatione, & libro de abroganda Missa. Item Caluinus lib. 4. Institut. cap. 17. §. 41. & 42. negant hominem peccati mortalis conscientiam habentem peccati mortalis conscientiam accedendo ad sacramentum Eucharistie peccare: fide tamen Catholici tenendum est, hominem peccati mortalis sibi conscientiam habentem hoc sacramentum peccare mortaliter.

Probatr ex primæ ad Corinth. 11. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. & ex Concilio Trident. sess. 13. cap. 7. & Can. 9.

Probatr item ex figuris Eucharistie suprà allatis, ad quas in veteri Lege non licebat immundis accedere; ex omnibus etiam Liturgiis Græcis, in quibus idcirco clamat Diaconus *αγια αγια, id est, sancta sanctis*: & ex Patribus, qui magnam munditiem mentis requirunt in accedentibus ad hoc sacramentum, & acerrimè inuehunt in peccatores qui audent ad hoc sacramentum accedere: S. Chrysost. homil. 83. in S. Matth. 45. in S. Ioann. & in cap. 11. primæ ad Corinth. S. August. tract. 26. in S. Ioann. Theod. in cap. 11. primæ ad Corinth. S. Basil. lib. 2. de Baptismo. Et probatur ex Christi Domini facto, qui ad hoc significandum præmisit lotionem pedum Discipulorum: & dignitas Christi Domini id suadet; magna enim illi fit iniuria quando intra maleuolam animam, & corpus peccatis subditum recipitur; nam licet corpus Christi Domini in sua specie, vel in venerabili sacramento exteriori contingere in statu peccati mortalis non videatur peccatum mortale, quando fit cum aliqua reuerentia: tamen manducatio quæ intra nos ponitur maiorem requirit sanctitatem propter maiorem vñionem, & signum maioris familiaritatis, sicut gestatio Christi Domini in vtero Beatissimæ Virginis maiorem sanctitatem requirebat, quàm exterior contactus.

VI.

VII.

VIII.

Secunda propositio. Peccatum illud ex suo genere est leuius illis omnibus, quæ fiunt directè contra diuinitatem, & contra virtutes Theologicas. Ita communiter omnes Interpretes S. Thomæ ad articulum 5. 80. quæstionis. Et probatur, grauitas peccati ex suo genere considerati attenditur penes eius obiectum, excellentiam & eminentiam virtutis, cui immediatè peccatum opponitur, vt Theologi communiter docent secundà secundæ cum S. Thoma; sed obiectum in quod

I. peccatum sacramentalis indignæ communionis fertur immediatè, est inferius diuinitate, obiecto virtutis Theologicarum: item & virtus aduersus quam committitur, est inferior virtutibus Theologicis: igitur & peccatum sacramentalis indignæ communionis est *ex suo genere* leuius iis omnibus peccatis quæ sunt directè contra diuinitatem, & iis quæ opponuntur immediatè virtutibus Theologicis. Minor patet de obiecto, quia illud immediatum, est corpus & sanguis Christi Domini, quæ sunt res creatæ; & licet sint vnita hypostatice Verbo diuino, attamen vt sic semper sunt inferiores excellentiæ & dignitatis, cum honoretur tantum *latrà respectu*, non verò *absolutè*, sicut & dignitas est inferior. Quid item virtus contra quam peccatum indignæ communionis committitur sit inferior virtutibus Theologicis patet ex eo quod est immediatè contra virtutem religionis, quæ iuxta omnes est inferior virtutibus Theologicis, cum Deum *mediatè* tantum attingat, quem Theologicæ virtutes *immediatè* respiciunt: igitur peccatum indignæ sacramentalis Eucharistice communionis est *ex suo genere* leuius iis, quæ committuntur directè contra diuinitatem, & contra virtutes Theologicas. Dixi *ex suo genere*, quia potest aliquando contingere vt ratione alicuius *circumstantiæ* sit grauius, exempli causâ, quia sit ex deliberata voluntate; peccatum verò contra alias virtutes, ratione voluntatis minus deliberat, sit veniale.

Tertia propositio. *Peccatum hoc ex suo genere est grauius iis omnibus quæ sunt contra puras creaturas.* Ita S. Thomas loco proxime citato & eius Interpretes ibi.

Probatur eodem fundamento quo præcedens propositio; nam corpus & sanguis Christi Domini sunt aliquid longè perfectius qualibet purâ creaturâ, & virtutes morales quibus opponuntur peccata commissa in puras creaturas, sunt inferiores virtute religionis; vnde Patres dum exaggerant peccatum indignæ communionis, satis frequenter illud comparant cum peccato Iudæ proditoris, Christum Dominum osculo tradentis. Et ex hac præsentî propositione, Durandi opinio in quartum sent. dist. 9. quæst. 2. facillè conciliatur cum S. Thoma hicart. 5.

Quæres primò, an peccatum contra Christum hominem in statu suo naturali existentem, dum adhuc mortaliter conuersaretur in terris, sit maius peccato hoc indignæ communionis; verbi gratiâ, an Iudæi Christum crucifigentes grauius peccauerint, quàm Iudas indignè communicans.

Respondetur, non videri grauius, sed minus, quia fit in illum vt sub speciebus sacramentalibus delitescens; at aliud peccatum perpetratur in illum vt visibiliter existentem: minus autem videtur offendere qui quâsi in occulto, & sub aliena specie aliquem offendit, quàm qui offendit eum palam, manifestè, & in propria specie visibili præsentem.

Quæres secundo, an peccatum illud mortale, cum cuius conscientia aliquis recipit sacramentum Eucharistice, sit peccatum aliquod distinctum à peccato indignæ communionis, ita vt prius sit omissionis, respectu sacramentalis confessionis præmittendæ, & alterum commissionis, respectu communionis factæ in peccato mortali.

Respondetur, peccatû istud nō esse distinctum à peccato sacrilegæ communionis; nam *vbi vnum*

A. *præcipitur propter aliud, ibi violatō vtriusque, est vnum duntaxat peccatum;* esto possit esse grauius, quia peccata, sicut & omnes actus humani, specificantur ab obiecto formali, seu motiuo, vt omnes Philosophi in Ethicis, & Theologi primâ secundâ docent; atqui confessio sacramentalis mortalium in præsentî casu præcipitur ad vitandam indignam receptionem sacramenti Eucharistice, vt intelligitur ex Apostolo primâ ad Corinth. 11. cap. & ex dictis suprâ; sicque præceptum hoc confessionis habet idem motiuum cum præcepto de hoc sacramento non indignè recipiendo: igitur est vnum & idem cum illa. Nec obstat quod hæc duo ferantur duobus distinctis præceptis, nam Theologi primâ secundâ docent cum sancto Thoma distinctionem peccatorum non attendi penes distinctionem præceptorum nudè spectatam, sed penes distinctionem motiuorum.

ARTICVLVS II.

Vtrum peccator accedens ad sacram communionem sit ab ea repellendus.

NOTANDVM est imprimis duplicem distinguî peccatorem; vnum publicum, scilicet cuius peccatum est publicum *evidentiâ iuris*, id est, per propriam confessionem, ex legitima testium depositione, sententiâ Iudicis, vel *evidentiâ facti*, quia scilicet peccatum eius ita est publicum, vt nullâ tergiversatione celari possit, sed cognoscitur ab omnibus incolis illius loci, vel à maiori eorum parte. Alterum peccatorem esse occultum, cuius scilicet crimen soli Sacerdoti, vel paucis loci incolis est cognitum. Hoc præmissis,

Sit hæc prima propositio. *Peccatori publico, publicè petenti Eucharistiam, ea deneganda est.* Ita habetur in Concilio Arelatensi primo, Eliberti in capite primo & cap. *Tuano*, & cap. *Quæsitum*, Extraui. de habitatione clericorum & mulierum, & sancti Patres docent, S. Chrysost. hom. 83. in S. Matthæum, S. August. & referunt de consecr. dist. 2. cap. *Muli*.

Et fauet ratio, peccator eiusmodi non habet ius petendi illam, cum sit in peccato mortali, nec sit iniuria famæ illius, quia illam amittit: præterea graue scandalum inde oriretur, & iniuria inferretur sacramento.

Secunda propositio. *Eucharistia non est danda publico peccatori publicè petenti, licet agas penitentiam.* Ita omnes communiter.

Ratio est, vt peccatum fuit publicum, ita & penitentia debet esse publica, aliàs esset scandalum; quod si publicum agat penitentiam, tunc Eucharistia poterit ei dari publicè, vt significatur Canone 35. tertij Concilij Carthaginensis. Item Eucharistia poterit ei dari *secreto*, si verè egerit penitentiam secreto, quia cum sit in gratia, habet ius, modò tamen nullum inde sequatur scandalum; nam si præuideatur futurum, exempli causâ, ex eo quod talis communio rescietur, tunc censetur aliquo modo, *moraliter* loquendo, *publica*, cum id æstimetur publicum, quod ab omnibus cognoscitur, & proinde communio tunc non est ei danda.

Quæres, quid si peccator ille sit publicus ex aliqua vehementi suspitione de graui peccato, quæ suspicio afferat moralem certitudinem?

Respondetur cum S. Thoma in quartum dist. 9. quæst. 1. *esse denegandam*, ob rationem nunc allatam. Dixi *qua afferat certitudinem moralem*,

V.

VI.

VII.

VIII.

I. quia si hæc suspicio de graui peccato possit probabiliter deponi, quatenus dantur pro parte contraria aliquot etiam rationes prouident probabiles, tunc sacramentum hoc non debet ei denegari, quia fieret illi iniuria, cum adhucius retineat tuendam famam, quæ tali denegatione læderetur. Si autem sit publicus peccator vno in loco, & in alio ubi postulat hoc sacramentum non sit publicus, præuideaturque non detegendus, Eucharistia non debet ei denegari, quia ratio peccati publici debet attendi *penes locum* in quo petit sacramentum, & penes personas coram quibus postulat. Quod si publicus peccator sit in articulo mortis, communio debet ei dari, præmissa Penitentia, ex Niceno Concilio secundo, Canone tercio, quod tamen non intelligitur de reis ad mortem condemnatis, ut docetur infra.

II. Tertia propositio. *Non licet Pastori denegare Eucharistiam occulto peccatori eam publicè petenti, licet eum sui peccati non penitus eruit.*

Probat ex capite *Si Sacerdos*. Extra. de officio iudicis ordinarij, ubi summus Pontifex id probat, quia nec Christus Dominus remouit Iudam proditorem à sacra communione.

Probat etiam ratione, bona communia à ministro vt publico dispensanda publicè, debent dispensari ciuibus Reipublicæ iuxta publicam scientiam ministris, non autem iuxta priuatam, sicut & sententia est ferenda: atqui communio Eucharistice est bonum quoddam publicum Ecclesiæ, quam Pastor vt persona publica distribuit publicè, & ille peccator est ciuis Ecclesiæ, peccatum eius ignotum Sacerdoti vt, personæ publicæ: ergo tunc debet illi Eucharistiam distribuere.

III. Confirmatur, quia alijs multa sequerentur incommoda, verbi gratià, scandalum, iniuria, odia, & id genus alia.

Neque tunc Sacerdos dans Eucharistiam cooperatur peccato sumantis indignè; cum enim tunc non teneatur, nec possit ei denegare, censetur potius ei permittere vt communice indignè, quam eius indignæ communioni cooperari; & ad summum cooperatur eius communioni vt est tantum porrectio Eucharistice, non autem vt sit indignè. Nec item facit contra conscientiam, quia eius actio debet regulari per scientiam publicam, per quam illum non nouit peccatorem.

Neque his obstat, quod qui habet enssem proximi apud se depositum teneatur ei publicè postulanti denegare, si nouerit illum petere pro committendo homicidio: est enim vtriusque dispar ratio, quod in tali casu obligatio restitutionis cesset, vt Philosophi docent cum Aristoteles in Ethicis, docendo enssem depositum non esse reddendum furioso, & præceptum restitutionis cum sit affirmatiuum, non obligat, nisi positis suis circumstantiis, quæ in tali casu deficiunt. At præceptum non diffamandi proximum est negatiuum, ideòque semper & vbi-cumque obligat; & proinde quia ex negatione Eucharistice in tali casu sequeretur eius diffamatio, & Pastor non tam agit, quam se habet permittens, si consideretur secundum publicam scientiam, tunc teneatur ex vi sui officij administrare ei ita postulanti Eucharistiam.

Neque potest ei porrigere Hostiam non consecratam pro consecrata, ad viuandum peccatum indignæ communionis, quia, vt Apostolus

A. habet, *non sunt facienda mala, ut eueniant bona*: hoc autem facere est aliquod malum; est enim ipsos adstantes exponere peccato idololatriæ, & ipsum suscipientem tam peccato indignæ communionis, quam idololatriæ, quantum est ex parte ministris: imò si oculus ille peccator petat extra sacramentum Confessionis etiam occultè Eucharistiam ab eo Sacerdote, qui eius indignitatem nouit tantum ex sacramentali confessione, non debet ei denegare hoc solo titulo, sed potius aliam probabilem excusationem prætexere, quia ista denegatio esset veluti aliqua sacramentalis confessionis reuelatio, & quædam peccati confessi exprobratio extra sacramentum, quæ non est licita, nisi ex aliquo consensu ipsius confitentis, qui hic non supponitur interuenire.

DISPUTATIO III

De dispositione ex parte corporis requisita ad percipiendum fructuosè Eucharistia sacramentum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum pollutio carnalis sit impedimentum sacramentalis Eucharistice communionis.

C. PRIMIS notandum est, posse duobus modis intelligi pollutionem carnalem impedire sacramentalem Eucharistice receptionem. Primò, *per se*, & ex natura sua præcisè considerata, seclusis omnibus alijs, quæ illam vel antecedere, vel concomitari, vel subsequi possunt. Secundò, *ratione*, vel *causa à qua processit*, vel *alius qui illam concomitatur*, vel *effectus qui sequitur ad illam*.

Secundò notandum est, posse adhuc duobus modis intelligi pollutionem hanc impedire sacramentalem Eucharistice communionem. Primò, ita vt vel ob causam suam, vel ob id quod illam concomitatur, vel ob effectum qui sequitur semper ex aliquo horum sibi annexo sic considerata, absolute & ex tali sua conditione seu natura impediatur ne quis absque aliquo peccato communice sacramentaliter eo die quo illam passus est. Deinde potest intelligi tunc, & positius istis conditionibus, impedire tantum ex quadam congruitate & decentia. His prænotatis.

Sit hæc nostra propositio. *Carnalis pollutio prius modo primi notabilis considerata non impedit fructuosam sacramenti Eucharistice receptionem*. Ita communiter S. Thomæ Interpretes hic ad 7. articulum. Et probatur, illud impedit fructuosam sacramenti Eucharistice sumpcionem quod est peccatum mortale, vel eam diminuit quod culpabiliter aliquid minuit de eius fructu, cuiusmodi est peccatum veniale (quia scit alia nouæ Legis sacramenta possunt etiam cum fructu ex opere operato sibi correspondente recipi, vt tamen ratione alicuius peccati venialis receptionem istius sacramenti concomitantis, vel etiam antecedentis, illud quatenus agit pro dispositione suscipientis non tantum operetur quando

I cum culpa veniali recipitur; sic etiam & in receptione huius sacramenti potest evenire, ut intelligitur ex dictis præced. disput. de communione sacramentali facta cum peccato veniali) sed hæc carnalis pollutio secundum se, & suam duntaxat naturam spectata, nec est peccatum aliquod mortale, vel etiam veniale, quia est tantum quædam macula corporis, quæ præcisè sumpta nulum importat veniale vel mortale peccatum; nam sic est aliquid consequens naturalem corporis & affectionum eius conditionem: igitur carnalis pollutio illo priori modo primi nostri notabilis considerata, non impedit fructuosam sacramenti Eucharistie receptionem.

Atque ex hac propositione sequitur, copulam coniugalem secundum se spectatam non esse aliquod sacre communionis faciendæ impedimentum; est enim actus ille ex se & naturæ suæ bonus, & in Ecclesia primitivis fideles quotidie communicabāt, ut supra animadvertimus, nec tamen perpetuò abstinerebant ab actu coniugali, cum Apost. 1. ad Corinth. 7. adhortetur coniuges ad illum aliquando habendum. Nec obstat quòd in Lege veteri cap. 11. Levit. polluti accerentur à contactu rerum sacrarum, tunc enim legalis, de quorum numero erat hæc lex, vigeant, quæ tamen nunc sunt per Christum Dominum abrogatæ; & nunc, loquendo præcisè & per se, sola interior sanctitas per legalem sanctitatem significata sufficit. Nec obstat hæc autoritas S. Hieron. lib. 1. in Iovin. quæ refertur 33. quæst. cap. 5. iatis: Sciat, inquit, quoniam quicumque uxori debium reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus agni comedere debet. Similiter non obstat Canon Concilii Eliberti, qui refertur de consecr. dist. 1. cap. Omnis homo ante sacramentum communionem à propria uxore abstinere debet. Hæc enim utraque autoritas procedit tantum de quadam decentia & consilio, quod fit conformiter ad ea quæ mox dicentur, ut etiam animadvertit Glossa ad relatū Canonem Elibertini.

Secunda propositio. Omnis pollutio carnalis, quæ est coniuncta cum peccato mortali (puta cum delectatione morosa in re turpi mortaliter culpabili, vel quæ procedit ex peccato mortali) impedit, ante sacramentum Pœnitentiæ debitū susceptum, fructuosam sacramenti Eucharistie receptionem.

Propositio est S. Thomæ hic art. 7. & communis inter Scholasticos. Probatur, quodlibet peccatum mortale, quandiu perseverat in suo subiecto, impedit in illo effectum huius sacramenti; qui enim in tali statu recipit illud, iudicium sibi manducat & bibit, ex Apost. 1. ad Cor. 11. sed hæc carnalis pollutio de qua loquimur, est peccatum mortale, nec est remissa per sacramentum Pœnitentiæ, ut supponitur: igitur talis pollutio carnalis impedit fructuosam sacramenti Eucharistie receptionem.

Adidit in propositione hanc particulam, quæ est coniuncta cum peccato mortali, vel procedit ex illo, quia si sit involuntaria, cum nullum causet peccatum mortale, vel habeat sibi annexum, non impedit receptionem huius sacramenti ob nunc dicta; imò quando agnosceat procedere tantum ex suggestionibus diaboli, satius est accedere ad hoc sacramentum, quam ab illo recedere, ut patet de hoc Monacho, cuius S. Thomas meminit hic articulo septimo.

Obiicies S. Bernardum in vita S. Malachie referre illum imposuisse pœnitentiam Diacono, quòd passus nocturnam pollutionem, sibi sacrificium Missæ celebranti ministrasset, cumque graueret hac de re increpassè, & ei dixisset, Non de-

A buas hodie ministrare, sed cum verecundia te subtrahere sacris.

Respondetur, ex tota relatione istius historice colligi Diaconum fuisse passum istam pollutionem cum aliquo mortali peccato, quod non videbatur adhuc per sacramentum Pœnitentiæ deposuisse.

Tertia propositio. Carnalis pollutio etiam ex peccato mortali causata, vel habens peccatum mortale sibi coniunctum, post absolutionem de illa habitam in sacramento Pœnitentiæ recepto debet, non amplius ex se, & ex præcisâ sua ratione impedire fructuosam sacramenti Eucharistie receptionem.

Hæc propositio sequitur ex præcedenti, & probatur; solum mortale peccatum impedit ex se fructuosam huius sacramenti receptionem, ex dictis supra; sed hæc pollutio non amplius habet rationem peccati mortalis, quia est sacramentaliter remissa: igitur hæc pollutio ex se & sua conditione non impedit fructuosam huius sacramenti receptionem.

Eodem modo est philosophandum de actu coniugali cum mortali complacentia exercito. Item & de concubitu fornicario & adulterino, scilicet illos post debitam pœnitentiam & remissionem de illis sacramentaliter obstantem, non impedire ex se fructuosam huius sacramenti receptionem, omnia enim ibi sunt paria, ut facile potest animadverti, & docet Nauarrus in Manuali cap. 21. numero 51.

Quarta propositio. Decentia & reverentia huius sacramenti possunt interdum pollulare, ut qui passus est voluntariè mortalem pollutionem, illa etiam per sacramentum Pœnitentiæ remissa, non recipiat eo die, quo illam esse passus, sacramentum Eucharistie, ita S. Thomas citato articulo 7. Probatur ex citatis autoritatibus S. Hieronymi & Elibertini Concilii, quas observavimus procedere tantum de decentia. Probatur item ex sanctis Patribus, qui agendo de veneratione huius sacramenti, & de preparatione ad illud recipiendum, monent tunc esse abstinendum ab Eucharistica communione, quos Sanches lib. 9. de Matrimonio disp. 13. fusè refert. Et fuit ratio petita à communi modo hominum, qui dum aliquem insignis dignitatis hominem volunt in suis ædibus recipere, curant quantum possunt, illarum munditiem; est enim valde conveniens munditiem recipientis sacramentum Eucharistie aliquo modo eius dignitati correspondere: at sacramentum Eucharistie in genere sacramentorum nouæ Legis, est omnium maximum, quippe in quo Christus Deus-homo, summè sanctus, auctor gratiæ realiter & substantialiter continetur sub speciebus panis azymi, puritatem non tantum animi, sed etiam corporis denotantibus: ergo cum reliqua nouæ Legis sacramenta, quæ propriè vinorum sunt, requirant in suscipiente gratiam sanctificantem, & sit admodum conveniens subiectum illorum esse purius, quam essent ij qui in Lege veteri recipiebant sacramenta, in quibus tamen puritas etiam corporis requirebatur; ut intelligitur ex libro Leuitici, sit vt maxime deceat eum qui voluntariè passus est pollutionem, quæ satis frequenter relinquit in suo subiecto libidinosas aliquot commotiones, & diuerse animam à piis cogitationibus, abstinere eo tempore, in reverentiam tanti sacramenti, à communione Eucharistica.

Adidit huic propositioni particulam istam, interdum, quia possunt aliquando dari causæ quæ-

I. dam rationabiles, ob quas expedit eum qui mortalem pollutionem est passus, illam per sacramentum Pœnitentiæ sibi remissâ, accedere ad sacramentum Eucharistiæ; exempli gratiâ, quod hæc dies incidat in festum solemne quod sacramentalem communionem exigit. Secundò, si ex omissione sacramentalis communionis timeatur infamia, vel quid simile. Tertiò, si officium eius, qui passus est prædictam pollutionem, id requiratur, putâ quia est Parochus, aut aliquo speciali titulo obligatus celebrare Missam.

Quæres, an quando non est talis necessitas communicandi, vel celebrandi Missam, sit aliquid veniale peccatum accedere ad hoc Eucharistiæ sacramentum, vel celebrare sacrificium post pollutionem ex peccato mortali ortam, quod tamen fuerit remissum in sacramento Pœnitentiæ. Respondetur, aliquando posse contingere ut sit aliquid veniale peccatum, posse etiam contingere ut nullum ibi interueniat, & sit valdè meritum tunc Eucharistiæ sacramentum recipere. Hæc responsio facillè conciliat Doctores inter se, quorum alij, vt S. Thomas hic articulo 7. Calet. in Summa verbo *communio*, num. 6. & alij alij existimât esse tunc aliquid peccatum veniale; alij verò vt Ioannes Sanctius in suis disput. selectis totâ disp. 23. & alij ab eo ibidem relati negant. Prior pars responsionis probatur, quia potest contingere ut in tali accessu ad Eucharistiâ, sit in ipso accedente quedam veluti *presumptio*, & non tanta, quâta debet esse, de dignitate Eucharistiæ apprehensio. Deinde pollutio præterita, etiam per Pœnitentiâ remissâ, satis frequenter retrahit hominem à piis cogitationibus, & aliquem adhuc libidinis sensum in eo relinquit, quæ pro infirmitate subiecti illud in consensum veniale facillè pertrahat. Posterior item pars probatur ex eo quod potest dari honesta quedam ratio tunc communicandi; & tunc nullum ibi interuenit peccatum veniale; causa quidem honesta & rationabilis, verbi gratiâ, vt non perdat singulare illud augmentum gratiæ sanctificantis, quod confertur per Eucharistiâ. Item ut suscipiens hoc sacramentum, corroboratur contra tentationes; & recipiat alios similes effectus qui proueniunt ex hoc sacramento. Potest etiam tunc communicare absque eo quod ibi peccatum aliquid veniale interueniat; nam licet id possit impedire sensum illum libidinis ex tali pollutione relictum; nec item distractiones inde causatas, quia tamen hæc & similia possunt ei esse inuoluntaria, & tunc defectu voluntarij magis patitur quàm agat, nullo modo peccat, quin potius illis resistendo meretur; & quia accedit magna cû humilitione sui, & diuinæ bonitatis fiducia, tunc remouebitur oculus presumendi de se, simul etiam minor estimatio de dignitate tanti sacramenti, quæ poterat illi esse occasio tunc peccandi venialiter. Atque ex his intelligitur, abstrahendo à circumstantiis personarum, & loquendo *absolutè*, longè melius esse accedere ad sacramentum Eucharistiæ in casu præsentis dubij, quàm ab illo abstinere; cui tamen tunc expedit communicare, diiudicandum est ex circumstantiis quæ sunt aliæ in vno, aliæ in alio; idèoque prudentiæ Confessarij, vel iussuet pœnitentis, si sit eruditus, iudicio æstimandum relinquimus.

III. I. V.

A.

ARTICVLVS II.

Utrum liceat non ieiuno accedere ad sacramentum Eucharistiæ.

NON licet; nam ita habetur ex Traditione Apostolica, vt docet S. August. epist. 118. & cap. *Liqui lo*, de consecrat. dist. 1. & 6. Synodogenerali Can. 29. & apud S. Clementem epist. 2. ad Iacobum item ex Tertulliano libro ad uxorem, S. Cypriano lib. 1. epist. 3. Vnde sanctus Chrysostomus epist. 125. ad Cyprianum, *Conferunt*, inquit, *me post epistolas quibusdam communionem impertisse, hoc si feci. expurgatur nomen meum ex albo Episcoporum*. Nec desunt congruentiæ quibus id confirmetur, vt opte quod magis debeat dignitatem Christi Domini, & maiorem in homine exercet deuotionem.

B.

Sed quæres, quale ieiunium requiritur ad communionem, & à quo tempore illud incipiat? Respondetur, requiri ieiunium naturale, quo scilicet nihil cibi aut potus quantumlibet minimi sumptum sit *per modum cibi*, siue per modum medicinæ; & colligunt hoc tum ex præli Ecclesiæ, tum ex Concilio Toletano septimo & Innocentio tertio de celebratione *Missarum*, cap. *Ex parte*. Incipit autem eiusmodi ieiunium à puncto mediæ noctis, quod Sol incipit ad nos accedere.

Quæres primò, quid sit opus ad hoc vt aliquid in ore positum, dicatur soluere ieiunium illud? Respondeo opus esse, vt aliquid *per modum refectionis* ipsi comedenti, post mediam noctem assumatur à comedente, & deglutiatur, seu trahatur. Dixi *per modum refectionis*, vt sic excluderetur salutaris, catharrus & ceteros huiusmodi humores, quia censetur aliquid ipsius hominis; vnde si deglutiatur non soluunt ieiunium naturale. Dixi *post mediam noctem*, vt sic excluderetur particulas illas cibi, quæ aliquando inhzrent dentibus ex æterna præterita, & postea deglutiuntur. Dixi *oportere vt illud trahatur*, quia sit tantum atoratur dentibus, vt aliquando tempore peccatis ad sese tuendum contra aeris iniurias, & non deglutiatur, sed abiciatur, vt fieri solet in abluitione oris, aut si sumatur vt gustetur tantum, & non trahatur, tunc illa non soluunt hoc naturale ieiunium; vt enim quis dicatur verè & propriè *manducare & bibere*, opus est eum trahere ab ore ad stomachum cibum & potum; vnde legitur de Christo Domino, *quod eum passus esset, noluit bibere*: ex quo fit vt eo qui post cibum solummodò gustatum, sine adhuc sufficienter ieiunii quantum requiritur ad communionem.

D.

Dices, quid si quis dum se præparat ad somnum, aliquid faciat, vel alterius similis rei apponat ori, vt tunc censetur solutum eiusmodi ieiunium. Respondetur, si post mediam noctem distulerit, tunc solui, quia est quædam continua manducatio quæ incipit ante mediam noctem, & adhuc post illam durat; ac proinde homo iste non censetur ieiunare. Nec est par ratio reliquiarum cibi quæ adherent dentibus; nam abstergetur per modum salutaris, & etiam præter intentionem, & interruptus fuit manducationis actus, idem & de gutta aquæ censendum est, si fortè, dum lauamus os, absorbeatur, sic enim communio nem non impedit.

Quæres secundò, quibus casibus liceat communicare non ieiuno; an primò liceat Parochi

I. post cibum sumptum celebrare, vt infirmum communicet, quando aliter non potest. Maior in quartum distinctione nonâ, quæstione tertiâ existimat posse, sed ab omnibus reicitur, quia est contra vniuersalem Ecclesiæ consuetudinem, & in eo maximum est periculum irreuerentiæ. Adde quod Viaticum non est tantæ necessitatis, vt non possit infirmus excusari ab hoc præcepto adimplendo, si nulla hostia consecrata reperiat, vt iam supra docuimus.

Casus autem in quibus aliquis non ieiunus potest communicare, hi sunt. Primus, si quis graui morbo afficiatur, nec possit differre sumptionem cibi communis post sacram communionem. Ita habetur de consecrat. distinctione secundâ, Can. *Presbyter*, imò & potest sæpius id fieri si hoc periculum perseueret. Cuius hæc est ratio, quòd sacramentum Eucharistiæ non tantum detur quia tunc homo teneatur iure diuino communicare, & Viaticum accipere, sed etiam quia eius præsidio indiget, quatenus eadem perseueret necessitas, eadem extat tentatio & periculum peccatorum, imò & ipsius mortis. Et hoc potest confirmari ex Concilio Constantiensi sessione decima-tertiâ, vbi agens de hoc ieiunio præmittendo sacre communioni, excipit non solum casum necessitatis, sed etiam infirmitatis: ex qua Concilij particula totum fundamentum Valquesij hac parte disputatione vigesima-primâ, numero trigesimo-octauo & sequentibus, quo in contrariam opinionem est impulsus, soluitur: & sicut Concilium ibi excipit casum infirmitatis, absque ulla limitatione vnius vel plurium vicium; ita etiam videtur idem Concilium indicare hoc sacramentum posse toties sumi ab eiusmodi infirmo non ieiunio, quoties à sanis ieiunius potest sumi.

Quod tamen non est ita accipiendum quasi sicut euilibet sano benè disposito licet singulis diebus communicare, sic etiam liceat homini detento graui infirmitate, vnoquoque die hoc sacramentum accipere, ieiunio naturali perillum iam soluto, sed tantum seruata aliquâ proportionem; cum enim supponatur iam acceptum pro *Viatico*, & simul in præsidium aduersus pericula quæ occurrunt, vel possunt occurrere, quemadmodum in morbo corporali medicinæ, vel alia id genus remedia, non iterantur singulis diebus, sed aliquot tantum interpolatis; sic etiam quia efficacia huius sacramenti non est determinata ad præsidium infirmi pro hoc & isto tantum die, sed vltius extenditur, sufficit huic infirmo volenti quidem communicare, non valenti tamen seruare ieiunium naturale, quolibet octauo, vel alio simili die hoc Eucharistia sacramentum accipere, cum videamus laicos fideles admodum pios, bonâ etiam valetudine affectos singulis tantum diebus Dominicis communiter, ad sacram synaxiam accedere.

Secundus casus, potest sacerdos non ieiunus communicare ad perficiendum sacrificium, si loco vini cõsecrati sumpsit aquam, vel post consecratam vnam speciem, aut vitramque, recorderetur se non esse ieiunum, aut si sciens & volens accesserit non ieiunus ad celebrandum; tunc enim debet puniri & prosequi, si iam facta sit consecratio: si verò nondum sit ad illam ventum, si potest absque infamia & scandalo, debet Sacram imperfectum relinquere; ad quod tamen, secun-

dum nonnullos, non tenetur, quamuis id tutius iudicent.

Tertius casus est ad perficiendum Sacram aliterius, si desit Sacerdos ieiunus qui id posset facere, quia integritas sacrificij est maioris momenti.

Quartus casus, si post ablutionem sumendæ sint reliquæ Hostiarum quas consecrauit siue pro se, siue pro populo, potest, etiam si magna mora intercesserit, sicut dum per longum aliquod tempus datur communio, vt docet hic Suares ex cap. *Tribus gradibus*, de consecr. dist. 2. quia pertinent ad idem sacrificium, & Sacerdos censetur adhuc versari in eadem actione ad quam ieiunus accessit; si tamen sit pars *nonibilis*, & facile conservari possit, præstat conservare: si autem ab altari recesserit non potest sumere, quia ministerium suum adimpleat, nisi forte esset periculum; reliquæ verò alterius sacrificij non debent ordinari sumi post ablutionem, nec assistantibus hoc sacramento iam reiectis dari, quia illi omnes vnâ communionem suam ministerium adimpleuerunt.

Quintus casus, ad vitandum periculum ab hæreticis huic sacramento inferendum, licet non ieiunio communicare.

Quæres vltimò, quantum sit peccatum non ieiunio sumere Eucharistiam extra casus explicatos, & alios eis similes, & an in hoc Ecclesiæ præcepto aliquis Episcopus particularis dispensare possit. Ad primam partem huius dubij respondetur, esse mortale, quia est contra praxim & præceptum vniuersalis Ecclesiæ in re graui. Prior pars responsionis patet ex relata definitione Concilij Constantiensis contra hæreticos. Posterior etiam patet, quia communio Eucharistica est res grauis, cum sit ipsius Christi Dei intra communicantem sub speciebus sacramentalibus receptio; cibi autem corporalis & potus sumptio, specialis quædam illius violatio. Nec obstat quòd cibus ille vel potus præsumpti sint in parua quantitate, quia hoc peccatum non habet pro suo obiecto sumptionem cibi & potus, sed respicit *primo & perse* communionem Eucharisticam potum cibum & potum communes factam.

Ad secundam partem eiusdem dubij respondetur *negatiue*, quia Canones quibus hæc propositio continetur, ita loquuntur, vt significant sacramentum hoc non posse suscipi extra casus infirmitatis, aut alterius necessitatis à iure vel Ecclesiæ concessos, vel admissos; sic enim ait Constantiense Concilium relatum supra, quod loci per duas istas particulas, *infirmitatis*, aut *necessitatis* intelligit omnes illos casus quos exposuimus, quia omnes illi quotquot sunt, fundantur in aliquo ex duobus istis, vt facile potest animaduerti; & per hanc particulam, *Ecclesiæ*, videtur intelligere vniuersalem, vel summum eius Pastorem, quia per illam intelligit prima illa duo summa capita, ex quorum dispensatione fit vt alieni totius Ecclesiæ obseruationi, absque aliqua culpa, contra communem totius Ecclesiæ praxim, possit derogari: quare cum quilibet Episcopus particularis sit hoc vtroque inferior, & insuper vix fingi possit causa legitima & rationalis extra casus superius explicatos, ob quam debeat aliquis dispensationi locus circa hanc legem, sit vt nullus particularis Episcopus possit, loquendo proprie, in hac lege de celebranda Missa, vel sumenda Eucharistia per non ieiunium naturali ieiunio, dispensare.

I.

DISPUTATIO IV.

De subiecto capaci sacramenti Eucharistiae recipiendi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum infantes baptizati sint capaces Eucharistiae recipiendi.

VIA capacitas rei faciendae, vel recipiendae praesupponitur in subiecto ad illius obligationem ex praeccepto; idem praesentem disputationem mouemus, ut necessitatem huius sacramenti ex praeccepto explicemus.

II.

Ex dictis ad quaestionem 80. disputatione prima, articulo secundo, constat nullum Angelum esse capaxem Eucharistiae suae sacramentaliter, siue etiam spiritaliter recipiendae. Item ex dictis ad eandem quaestionem disputatione secunda, articulo primo omnino & quemlibet hominem, siue aduultum, siue infantem nondum sacramento Baptismi initiatum, esse similiter incapaxem, licet adhuc sit viator & iustus, sed duntaxat catechumenus: restat ut agamus de baptizatis.

Imprimis certum est, appellatione sumptam sacramentalis Eucharisticae communionis pro ea quae fit cum aliqua cognitione corporis & sanguinis Christi Domini, ut existentium sub speciebus sacramentalibus, infantes pro sua aetate non esse capaces illius, cum nondum habuerint, nec adhuc habeant vim rationis: difficultas tantum potest esse de ea sacramentali communione, quae corpus & sanguis Christi Domini accipiuntur & transiuntur realiter ab ore ad stomachum, & quae est simul sacramentalis & fructuosa, *utrum infantes baptizati sint illius capaces.*

III.

Negant aliqui, ut Caietanus hic, & alij nonnulli, sed melior est communis recentiorum sententia, cum qua concludimus, *infantes baptizatos esse capaces etiam fructus huius sacramenti*: imò si illis reipsa daretur, futurum ut proprium eius effectum consequenter in speciali gratia sanctificantis augmento, tunc illis de facto conferret. Ita Suarez, Vasquezus, & alij ad praesentem quaestionem sancti Thomae.

IV.

Probat ut primò ex illa praxi quorundam locorum primitivae Ecclesiae, quae, ut etiam refert Concilium Tridentinum sessione vigesima prima, capite quarto, & constat ex sancto Cypriano libro suo de lapsis, sacramentalis Eucharistiae communicatio administrabatur infantibus baptizatis; Patres enim Tridentini asserendo Episcopos istarum Ecclesiarum habuisse sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione, significans hoc sacramentum, suum in istis infantibus habuisse effectum; alias cum administratio alicuius sacramenti debeat esse in finem sui effectus, falsò ita loquerentur; quod de tanto vniuersali Concilio dici non debet.

Deinde probatur ex dictis tam de efficacia sacramentorum nouae Legis, agendo de illis in genere, quam disputatione prima & secunda ad quaestionem septuagesimam nonam. Item disputatione secunda ad quaestionem octogesimam, sacramenta nouae Legis ita agunt ex opere operato, ut imitentur causas naturales in modo producendi suos effectus proprios, quatenus

vbi nullum reperiunt obiectionem in subiecto, illos producant in eo, & si sint sacramenta vinorum, si vitam spiritalem eum charactere baptismali reperiunt, illam modo sibi proprio perficiunt: sed Eucharistia est vnum de sacramentis nouae Legis, quae dum recipitur realiter ab infante baptizato, nullum in eo reperit obiectionem, imò vitam spiritalem per habituales gratias sibi adhuc inexistentem ex suscepto Baptismo; proprius verò eius effectus, est speciale augmentum habitualis gratiae ad modum nutritionis, cuius infans ille est capax, sicut etiam & specialis illius, quae per eam fit in Christo Domino, incorporationis: igitur infantes baptizati sunt capaces sacramentalis Eucharistiae communionis etiam quoad fructum. Maior est euidens. Minor etiam quoad partem illam, quae est de carentia obiectionis, similiter est euidens, quia obiectione ad effectus sacramenti habet tantum locum vbi quaedam complacentia in peccato mortali reperiatur, quae in infantibus, defunctu libertatis, non potest habere locum. Patet etiam de capacitate augmenti Eucharistiae proprii; nam istud primò & per se, est gratiae habitualis in sacramentis vinorum, sicut proprius & per se effectus sacramentorum mortuorum est habitualis gratia sanctificans: ergo cum posita efficacie causae augmenti in actu, nec impeditur, ponatur augmentum, infantes verò baptizati gratia habituali sanctificante informati, nullum ei ponant obiectionem, tale augmentum gratiae sanctificantis consequetur infantibus baptizatis, si sacramentum Eucharistiae illis porrigatur.

Dices, habitum sanctificantis gratiae existentis in infante baptizato, nudè & precisè consideratum esse quidem capaxem augmenti gratiae habitualis, non tamen ut est proprium sacramentum Eucharistiae; illud enim ut sic, connotat specialia quaedam gratiae auxilia per analogiam ad nutritionem corporalem, quorum infans ille nondum est capax.

Respondetur ex dictis de sacramentis in genere, sacramentalem gratiam formaliter sumptam non consistere in actualibus auxiliis suo sacramentum correspondentibus, sed tantum in gratia habituali propter hanc connotat speciale aliquod ius in suscipiente ad habendum illa, & in Deo pactum ad dandum illa loco & tempore debitis; infantes verò baptizati in illo statu infantiae sunt capaces istius iuris, quemadmodum & iuris illius quod connotatur per gratiam regenerantem quam acceperunt in Baptismo, licet nondum possint uti auxiliis specialibus ei correspondentibus, necdum sint habiles ad exercendum actus illos pro quibus ordinantur: ergo pari iure, licet infantes baptizati quando sunt infantes, nondum sunt capaces specialium auxiliorum; nec item exercendorum actuum ad quos haec ordinantur per sacramentalem Eucharistiae summptionem, quia tamen ius ad accipiendum illa rectè potest consistere sine reali illorum receptione, & gratia sacramentum Eucharistiae propria consistit formaliter in augmento habitualis gratiae ut connotante istud ius, semper infantes eiusmodi, non obstante hac illorum aetate, erunt capaces proprii effectus sacramenti Eucharistiae.

Dices secundo, Eucharistiae sacramentum esse à Christo Domino institutum ad reparandum vires quae per calorem concupiscentiae perduntur; est enim alimentum animae pro restaurando fer-

I. uore gratiæ deperditio; item pro conferenda aliqua degustatione diuinæ dulcedinis, & pro impediendis futuris peccatis, vt docuimus disput. 1. artic. 1. propositione 3. ad quæst. 79. ad nihil horum potest habere locum in infantibus baptizatis pro statu eorum infantis; cum enim nondum sint capaces vsus rationis, nihil etiam feruoris gratiæ baptismalis possunt defectu libertatis deperdere; nec item huius spiritualis animæ cibi dulcedinem degustare, tandem nec futura peccata præcauere: igitur infantes baptizati non sunt pro tali suo statu capaces fructus sacramenti Eucharistiæ.

Respondetur, hæc duo distingui, *sacramentum Eucharistiæ esse primum per se institutum ad dandum augmentum gratiæ habitualis vt includentis ius pro accipiendis loco & tempore debitis, specialibus auxiliis ad restaurandum feruorem gratiæ deperditum, & idem sacramentum Eucharistiæ ipsâ reali suâ receptione ipsâ restaurare in suscipiente feruorem gratiæ deperditum, efficere vt tunc gustet de facto spiritalem dulcedinem, & actum seipsum defendat contra peccata irruentia: proprium primum & per se effectum huius sacramenti consistere in primo ex his duobus, non autem in secundo, sed istud secundum consequi duntaxat ad illud loco & tempore debitis: quare cum prius non pendeat à posteriori, sed possit esse sine illo, vbi subiectum est capax prioris, esto non sit capax posterioris ob conditionem aliquam sibi particularem; & in præsentia difficultate augmentum gratiæ habitualis vt connotans ius ad accipiendum tempore & loco debitis auxilia specialia pro exercendis actibus hac obiectione enumeratis, antecedit istos effectus; imò & in ratione talis iuris præcisè sumpti sit independens ab illis; infantes vero baptizati sint pro tali etate capaces augmenti gratiæ huic sacramento proprii, vt ostendimus, licet nondum sint idonei exercendis actibus, semper remanebunt capaces fructuose sacramentalis Eucharistiæ communionis.*

Deinde sacramentum Eucharistiæ ita est spirituale alimentum anime per analogiam ad cibum & potum corporis, ergo vt, quia alimentum corporis non est tantum ad reparandum partes radicales deperditas, sed etiam ad illius conseruationem, ita vt si contingat ex aliqua particulari circumstantia subiecti nihil humidi radicalis deperdit, alimentum tamen sumptum non desinat prodesse vel ad conseruationem subiecti, vel ad aliquod incrementum illius; sic etiam vbi Eucharistia reperit subiectum suum incapax aliquorum suorum effectuum minus præcipuorum, in quo tamen nullus reperitur obex primario suo effectui recipiendo, tunc illum ei infallibiliter conferet. Sic licet beatissima Virgo nullum vnquam sit experta sensum libidinis, nihil vnquam feruoris gratiæ deperderit, non propterea tamen desit, recipiendo sacramentum Eucharistiæ, eius gratia sanctificans augeri augmento Eucharistiæ proprio.

Dices tertio, Apost. 1. ad Corinth. 11. vbi loquitur de fructuosa receptione huius sacramenti, requirere vt qui illud recipit probet seipsum: at infans baptizatus nondum potest seipsum probare: ergo necita fructuosè illud potest recipere.

Respondetur, illud Apostoli intelligi tantum de adultis, & de dispositione in illis ad dignam huius sacramenti receptionem requisita, vt intelligitur ex antecedentibus & consequentibus, in quibus conqueritur de peccatis quæ Corinthij

A committebant quando accedebant ad sacramentum communionem, vel ab illa recedebant; hic autem agimus de infantibus baptizatis, qui pro illa etate nullum possunt ponere obicem effectui huius sacramenti, ratione cuius sit illis opus aliqua probatione, seu examine suæ conscientiæ per confessionem sacramentalem de peccato aliquo mortali.

Quæres, vtrum ad hoc vt hoc sacramentum infantibus baptizatis collatum, eis prosit, sit opus aliqua intentione saltem ministri, vel Ecclesiæ.

Respondetur, nullâ esse opus; imò, fingatur casus in quo Ecclesia etiam vnincialis nolit hoc sacramentum illis collatum prodesse, illis tamen porrigi, & ab illorum ore ad stomachum verè trahici infallibiliter ex opere operato cōficeri illis augmentum gratiæ sanctificantis sibi proprium; & ratio est, quod sacramentum hoc, sicut & alia nomis Legis sacramenta, quia agunt ex opere operato, imitantur causas naturales: causæ autem naturales applicatæ modo debito & convenienti suis subiectis, etiam contra intentionem applicantis illas, producant infallibiliter suos effectus; verbi gratiæ, applicet aliquis ignem ligno valde sicco, velit nolit, manente tamen applicatione, nec aliunde impedita, combustio istius ligni consequitur necessariò & infallibiliter: ergo cum tractatio sacramenti Eucharistiæ ab ore ad stomachum communicantis sit vera & realis illius applicatio ad producendum in subiecto non habente aliquem obicem, seu idoneo & capaci (cuiusmodi est infans baptizatus, vt supra ostendimus) augmentum gratiæ sanctificantis sibi proprium producat infallibiliter, velit nolit, qui illud ministrat in infante baptizato. Hinc si quis baptizatus comedat adhuc infans Hostiam consecratam, quam tamen esse consecratam tam ille, quam qui eam illi porripit ignorat, hac tali manducatione recipiet prædictum augmentum gratiæ, & licet tunc non sumat Eucharistiam sacramentaliter ad sensum illum, quo hæc particula sacramentaliter significat receptionem cum aliqua cognitione illius tanquam signi rei sub illo contentæ, vel etiam prædicte significatæ, semper tamen dicitur accipere Eucharistiam sacramentaliter eo sensu quo hæc loquendi formula idem significat ac sumere realiter corpus & sanguinem Christi Domini sub speciebus consecratis.

ARTICVLVS II.

Vtrum surdi & muti à natiuitate, baptizati, sint capaces Eucharistiæ recipiendæ.

RESPONDENDA est hic & sequentibus articulis ex præcedenti articulo duplex acceptio huius partialis sacramentaliter: Item, sacramentalis Eucharistiæ communionis, & pro duplici illius significatione, satisfaciendum huic difficultati & sequentibus.

Sitigitur hæc prima nostra propositio. Sumpto nomine sacramentalis Eucharistiæ communionis pro ea quæ Christi Domini corpus & sanguis sumuntur sub speciebus consecratis, surdi & muti baptizati, modo nullum aliunde habeant obicem, sint capaces fructuose sacramentalis Eucharistiæ communionis. Dixi, si modo nullum aliunde habeant obicem; est enim inter eos & infantes distinctio, quod hi de quibus agimus, quia sunt adulti, & supponuntur habere vsum rationis, possint committere aliquod peccatum mortale, & sic impe-

I. dire ne fructus huius sacramenti ab illis percipiat.

Secunda propositio. *Sumpto nomine sacramentalis Eucharistia communio pro ea que fit cum aliqua cognitione corporis & sanguinis Christi Domini ut existentium sub speciebus consecratis, surdi & muti à nativitate non sunt, loquendo regulariter, capaces Eucharistia sacramentaliter sumende.*

Probatur, quia S. Paulus primæ ad Corinthios II. postulat in mandante ut diiudicet corpus Christi Domini; at surdi & muti à nativitate non possunt id præstare, quia hoc non potest fieri sine fide explicita de Incarnatione, de morte Christi Domini, de reali præsentia corporis & sanguinis Christi Domini in sacramento, quam fidem surdi & muti à nativitate non possunt habere, quia carent auditu, ex quo est fides, iuxta illud Apostoli, *Fides ex auditu*. Unde illi excusantur à præcepto de sumendo hoc sacramento, siue illud sit Christi Domini, siue Ecclesiæ, licet perueniant ad annos discretionis, qui præter discretionem requiritur hæc prædicta diiudicatio, quæ cum sit surdis & mutis à nativitate impossibilis, censentur etiam excusari à præcepto.

Addidi in propositione particulam illam, *regulariter*, quia si muti & surdi à nativitate ostendant nutibus & signis ardens aliquod percipiendæ Eucharistia desiderium, illam adorent, divini officia frequentent, & prudenter iudicetur eos apprehendere corpus & sanguinem Christi Domini, tunc ubi præmiserint sacramentalem confessionem per signa & nutus, non solum dari potest eis communio, sed ad eam recipiendam obligantur, & etiam Ecclesiæ ad illam eis administrandam, quia in illis tunc reperiuntur omnia ad fructuosam & cum prudenti iudicio faciendam communionem, tam quæ requiruntur ex parte dispositionis sufficientis in subiecto, quam ex parte præcepti ad illam obligantis.

ARTICVLVS III.

Verum furiosi & amentes adulti baptizati sunt capaces Eucharistia sacramenti suscipiendi.

NOTANDVM est, eiusmodi homines esse in triplici differentia: alij enim sunt ita amentes à nativitate, ut nusquam illis rationis radius illuxerit: alij qui licet aliquandiu habuerint usum rationis, inciderunt tamen in amentiam, in qua perpetuo remanent: alij denique qui lucida quædam habent rationis interualla. Hoc prænotato,

IV.

Sit prima propositio. *Baptizati qui sunt ita amentes à nativitate, ut nusquam ratione utantur, licet sint capaces sacramentalis Eucharistia communio etiam fructuose, prout dicitur sacramentalis, eo quod in illa corpus & sanguis Christi Domini sumuntur sub speciebus consecratis, attamen non sunt capaces sacramentalis Eucharistia communio, prout hæc dicitur sumptionem corporis & sanguinis Christi Domini cum illorum cognitione, & realiter existentium sub speciebus consecratis.*

Prior pars propositionis probatur iis omnibus quibus articulo primo docuimus infantes baptizatos esse capaces fructuose sacramentalis Eucharistia communio.

Posterior verò pars propositionis probatur iis omnibus quibus articulo præcedenti secundæ propositione docuimus surdos & mutos à nativitate non esse capaces sacramentalis Eucharistia communio; sunt enim isti amentes & furiosi eiusdem conditionis, quantum ad ea que respiciunt hoc sacramentum, ut discurrent per illa facile constabit.

Secunda propositio. *Baptizati qui postquam sunt usi ratione, inciderunt in amentiam, & in ea remanent perpetuo, sunt capaces Eucharistia recipiendæ sacramentaliter, iuxta viamque significatum huius sacramentaliter superius explicatum.*

Ira S. Thomas præsentis quæstione 80, artic. 9. in corpore, & in argumento *sed contra*, ubi illam probat ex Conciliis Carthaginensi & Atracino, & referunt 26. quæst. 6. cap. *quærescimus*, & cap. *qui*.

Deinde probatur ex dictis de fructuosa communione, nam supponuntur ita, durante usu rationis, incidisse in amentiam, ut vel eos verè peruenit suorum mortalium peccatorum, vel ante mortale peccatum ab eis commissum incidisse in illam; aliis propter obicem hunc, licet traherent corpus Christi Domini à suo ore proprio ad stomachum, nihil fructus perciperent, & de illis ut in tal statu constituit prædictum Carthaginense Concilium loquitur, ut patet ex verbis quibus Canon ille concipitur, & à sancto Thoma loco nunc citato refertur; & sic cum amentes illi sint, quantum spectat ad præsens negotium, æqualis conditionis cum infantibus baptizatis, erunt etiam, sicut & illi, æque capaces fructuose sacramentalis Eucharistia communio.

Eadem propositio probatur de communione sacramentali, prout denominatur talis à cognitione huius mysterij: nam ut receptio sacramenti Eucharistia per adultum baptizatum censetur talis, non requiritur absolute loquendo, quod dum illam accipit actu elicto, credat verum & reale Christi D. corpus & sanguinem contineri realiter sub his & istis accidentibus consecratis; sed sufficit quod antea aliquando habuerit talem actum, quo virtualiter adhuc durante, incidit in amentiam; hæc enim moralis existentia actus cognitionis ad aliquid meritorie faciendum, (modò alia etiam requisita reperiantur) sufficit, & si actualis huius mysterij cognitio esset absolute necessaria, multi ex adultis periculosè decumbentibus, & in eo statu communicantibus, non possent dici recepisse Viaticum hoc sensu sacramentaliter; quod non videtur satis probabile.

Tertia propositio. *Adulti baptizati qui inciderunt in amentiam, & habent lucida quædam interualla rationis, sunt capaces sacramenti Eucharistia recipiendi quando videntur ratione, & alii sunt bene dispositi.*

Probatur, quia tunc in iis omnia que requiruntur ad dignam sacramenti Eucharistia receptionem sunt & reperiuntur in illis; ergo tunc sunt sacramenti Eucharistia recipiendi capaces. Consequentia est evidens, quia ad dignam aliquis sacramenti receptionem ea in recipiente sufficiunt, quæ ad fructum ei correspondentem consequendum, postulantur. Antecedens verò patet discurrendo per singulas dispositiones superius explicatas, in communicante requisitas.

ARTICVLVS. IV.

Virum energumeni baptizati sint Eucharistia sumenda capaces.

SIT hæc nostra propositio. *Energumeni baptizati sint capaces Eucharistia sumende.* Probatur, possunt in iis omnia reperiri quæ ex suprà dictis requiruntur ad dignam & fructuosam sacramenti receptionem; possunt enim esse in gratia seipso probare, diiudicare corpus & sanguinem Christi Domini, possunt explicite fidei de Trinitate, de Incarnatione, de morte & passione Christi Domini, & de aliis eiusmodi religionis mysterijs actus elicere. Imò est eis Eucharistia ministranda, quia propter augmentum gratiæ quod confert, poterit sua virtute efficere vt dæmones eiiciantur, vt habetur apud Cassianum collat. 3. cap. 3. vel certe vt energumeni inueniant ad patienter & cum fructu ferendum eiusmodi laborem.

Adde quod supposita prædicta hæc dispositio-
ne animæ, non sunt deterius conditionis, quàm
qui graui corporis ægitudine laborant, quibus
tantum abest vt Eucharistia deoegetur, quin po-
tius maxima cum sollicitudine ministratur.

Dices Patres & Concilia prohibere interdum
ne detur energumenis Eucharistia, vt patet ex
Canone 29. Concil. Elibertini, vbi statuitur *ne
nomen energumeni ad Altare apponatur.*

Respondetur, Patres & Concilia debere in-
telligi vel de iis energumenis, qui nondum erant
baptizati; quo modo S. Thomas explicat, S. Dio-
nyf. de celest. Hierarch. cap. 3. vel de iis qui ob
grauè aliquod crimen erant excommunicati: in
primitiua autem Ecclesia satis communiter ex-
communicati corporaliter possidebantur à dæ-
mone, & hoc modo est intelligendus prædictus
Canon Concilij Elibertini; nam Can. 37. statui-
tur eis qui ab immundis spiritibus vexabantur, si in
fine mortis sint constituti, dandam esse communio-
nem, nulla facta mentione excommunicatorum:
vnde colligitur Canonem obiectum intelligen-
dum esse de excommunicatis.

Ceterum diligenter est aduertendum, ne in re-
cipienda per eiusmodi energumenos sacra com-
munionem adsit aliqua irreuerentia, aut vomitus
periculum, quia tunc non esset eis concedenda.

ARTICVLVS. V.

*Virum rei mortis supplicio adiudicati sint
capaces Eucharistia sumenda.*

SIT hæc propositio. *Sunt capaces modo sint ba-
ptizati.* Probatur primò, quia possunt in eis
omnia reperiri quæ necessaria sunt ad dignam
communione, vt facillè potest quilibet intelli-
gere inductione factâ per singulas conditiones
ad id requisitas, sicut diximus tam de energume-
nis, quàm de amentibus.

Deinde probatur, quia omne præceptum de
aliqua re administranda supponit in subiecto ca-
pacitatem eam recipiendi: atqui Canones qui-
dam præcipiunt dare Eucharistiam reis ad mor-
tem condemnatis, tanquam Viaticum, vt cap.
Quæstium 13. quæst. 4. quo iis qui pro suis scel-
eribus suspenduntur in patibulis, confessione sa-
cramentali peractâ, danda decernitur Eucharis-
tia, sicut etiam cap. Super eo, de hæreticis, in 6.
Item motus proprius Pij V. an. 1569. Ergo est in

reus mortis condemnatis capacitas sumendi Eu-
charistia sacramenti.

Probatur præterea, loquendo præcisè, rei
baptizati & penitentes non sunt deterius condi-
tionis peccatoribus post publicam peniten-
tiam relapsis: atqui ex Siricio Papa epist. 1. cap.
5. & refertur 32. quæst. 2. Can. de his, statuen-
dum illis esse hoc sacramentum, tanquam
Viaticum, sic scribente, *Quibus tamen quia car-
nali ceciderunt fragilitate, viatico munere, cum ad
Dominum cæperint proficisci, per communions
gratiam volumus subueniri.* Quod etiam placuit
S. Innocentio primo epist. 3. cap. 1. & Innocen-
tio tertio; & refertur Extra. de penitentis & re-
missionibus, cap. Quod in te, cap. De his qui, & di-
stinct. 50. cap. 1. vbi. Item Concilio Aurelian.
3. Can. 14. ergo & condemnati ad mortem sunt
capaces Eucharistia recipiendæ.

Tandem probatur, rei illi post latam senten-
tiam non sunt quoad animæ dispositionem dete-
rioris conditionis quàm antè; atqui quandiu de-
tinentur in carcere, nondum tamen publicè Iu-
dicis sententiâ condemnati, sunt capaces Eucha-
ristia sumendæ, quia de facto secundum proxim
communem illis confertur: igitur & post latam
mortis sententiam sunt adhuc capaces Viatici re-
cipiendi.

An verbò inde sequatur Ecclesiam teneri tunc
illis administrare dicitur inferius disp. 7.

DISPUTATIO V.

De frequenti & rara communione.

ARTICVLVS PRIMVS.

An liceat quotidie communicare.

RESPONDETUR licere, si quo-
tidie sis paratus, & dignè possis sa-
cro sanctum Christi Domini corpus
& sanguinem recipere; id enim
fiebatur in primitiua Ecclesia, in qua
omnes quotidie communicabant,
nisi legitima intercederet excusatio, vt patet ex
Act. Apost. vbi dicuntur discipuli *perseverantes in
fractione panis, & fregisse panem per domos*: quod
Interpres explicat de communione Eucharis-
tica.

Ratio verò id ostendit. quia per quotidianam
communione possunt fideles, magis ac magis
in charitate progredi, & fortius temptationibus
resistere.

Quæres, an etiam in ipso die Parasceues, in
quo ex Ecclesie instituto sacramentum corporis
& sanguinis Christi Domini non conficitur, li-
ceat extra ealum necessitatis communicare.

Respondetur, nullam esse legem quæ id prohi-
beat; imò videri contrarium suaderi ex modo
loquendi tum Concil. Trident. tum etiam Pa-
trum de frequenti & quotidiana communione,
qui enim dicit *quotidie* nullum diem excepit.

Nec obstat quoddam Rubricæ Missalis Romani
notent ad Feriam quintam in Cena Domini circa
finem Missæ, quod illo die referuntur aliquæ parti-
cula Hostia consecrata (præter illam quam Sacer-
dos refert in crastinum, in qua non conficitur sa-
cramentum) si opus fuerit pro infirmis, nulla fa-
cta mentio caliorum, quâ loquendi formâ Ru-

I. brice predictæ videntur insinuare solis infirmis dandam esse communionem in die Parasceus. Hoc, inquam, non obstat; loquuntur enim tantum de iis quæ sunt *observata necessaria*, quod non est latius extendendum, quàm eius verba possunt: non loquuntur autem de iis quæ possunt *licite fieri*, nec ex eo quod non licet eo die consecrare, inferri potest non licere alicui tanquam privatz personæ communicare; nam speciali iure Ecclesiastico prohibetur celebratio sacrificij Missæ eo die fieri, quæ prohibitio nullam facit mentionem privatz communionis; imò in quibusdam Galliarum locis Deo dicatis sub invocatione Virginis Deiparæ, ubi festum Annuntiationis Domini Incarnationis incidit in diem Parasceus, licet ex singulari privilegio omnibus Sacerdotibus eo convenientibus celebrare.

II. Nihilominus tamen quia dari possunt speciales quædam locorum consuetudines, quæ probabiliter & prudentem facti sui habeant rationem, ubi viget consuetudo non dandi communionem laicis extra casum necessitatis in die Parasceus, ea est observanda, præsertim cum ex prudenti etiam Confessarij iudicio, interdum debeat omitti facta communicatio certo quodam tempore.

ARTICULVS II.

Verum liceat interdum pluries in uno die communicare.

III. Hæc difficultas quinque modis potest expendi: Primò, simpliciter considerande solam naturam & conditionem huius sacramenti. Secundo, per ordinem ad præceptum de illo in Viaticum sumendo ab adulto baptizato, qui ex inopinato incidit de repente in præsentissimum vitæ periculum illo ipso die quodam ex devotione tantum communicavit. Tertiò, attendendo ad leges, constitutiones, aut consuetudines Ecclesiæ circa hanc rem factas, vel observari solitas extra casum tam proximè assignatum, quàm mox explicandos. Quarto, hæc difficultas potest agitari per comparisonem ad pericula irreuerentia, quæ per irruptionem hostium possunt interdum occurrere. Quintò & vltimò, attendendo ad sacrificium Missæ iam ab uno Sacerdote inchoatum, illud ex subita & improvisa agitudine perficere non valente. Hoc præmissis notabili,

IV. Prima sit hæc nostra propositio. *Considerando solam naturam & propriam conditionem huius sacramenti, non est per se malum, nec proinde illicitum pluries communicare, seu Eucharistiam sacramentaliter accipere in uno & eodem die.*

Probat, sacramentum hoc habet propriam conditionem cibi & potus, iuxta illud Christi Domini apud S. Ioannem cap. 6. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*: sed sumptio cibi & potus sæpius vno & eodem die facta non est per se mala, nec illicita, vt docet experientia, & Eucharistia non est duntaxat ad reparandum fervorem gratiæ deperditum, sed præcipuè ad speciale augmentum sanctificantis gratiæ iam præexistentis in suscipiente, cui iterata communicatio non apponitur: igitur considerando solam propriam naturam, seu conditionem sacramenti Eucharistiæ non est per se malum, nec proinde illicitum pluries communicare, seu accipere sacramentaliter Eucharistiam in vno & eodem die.

A. Secundò probatur, ex eo quòd tempore sancti Cypriani sacrificium Missæ bis vno & eodem die celebrabatur; primùm tempore matutino, deinde vespertino, vt intelligitur ex 63. eius epistola, & ex S. Augustino epistola sua ad Ianuarium 118. cap. 4. de cuius consuetudinis abrogatione videri potest Pamelius ad citatam epistolam S. Cypriani.

Tandem probatur ex eo quòd hoc nostro tempore licet Sacerdotibus ter in die Natalis Domini offerre sacrificium Missæ, vt etiam communis Ecclesiæ praxis docet.

Secunda propositio. *Considerando communionem Eucharistiam per ordinem ad præceptum de illa sumenda in Viaticum, licet in casu necessitatis, ei qui vel celebrauit, vel laico more, nihil de periculo mortis cogitans, communicavit sanus, postea eodem die incidit in præsentissimum vitæ periculum, iterum communicare illo eodem die, imò tenetur.*

B. Hæc propositio est contra quosdam recentiores, aduersus quos probamus posteriorem eius partem, quæ simul importat probationem prioris, eo quòd illud omne quod est in præcepto, est licitum; nam præceptum omne debet esse de re bona & proinde licita: sic autem probamus partem illam posteriorem. Vbi res præcepta alligantur alicui certo & determinato tempori vel statui, tanquam onus quoddam talis status vel temporis, tunc potest tantum ei satisfieri vbi & quando talis status vel tempus adest, vt patet in Horis diurnis, & in auditione Missæ diebus Festis; qui enim tenentur ad recitationem Horarum non possunt hoc die illas recitare pro aliquo die sequentis septimanæ; similiter de Missa audienda: atqui præceptum sumendi Eucharistiam *vi Viaticum*, alligat hanc receptionem periculo mortis; sic enim propriè est *Viaticum*, & Canones citandi sequenti disputatione, qui præcipiunt omnibus baptizatis vsum rationis habentibus sumere Viaticum in mortis periculo, non distinguunt an paulò antequam in mortis periculum incidere, communicaverint, necne: ergo licet ei in illo necessitatis casu Viaticum sumere, etiam qui eodem die communicaverit more laico, vel celebraverit.

C. Nec obstat quòd sit prohibitum bis assumpere, quàm semel vno & eodem die communicare: hæc enim prohibitio est tantum *iuris Ecclesiastici*, vt patet ex eo quòd Sacerdotes in die Natalis Domini ter celebrant: ac præceptum de sumenda Eucharistia in periculo mortis est *iuris diuini*, cui cedit Ecclesiasticum: vnde plures referuntur qui cum eo die quo Missam celebraverant, incidissent in periculum mortis per gravem morbum, iterum acceperunt hoc sacramentum pro Viatico.

D. Ceterum quia etiam per indignam communionem fit satis huic præcepto, quatenus vbi modus rei præceptæ non est ei intrinsecus, tunc sufficit pro observatione talis præcepti solam substantiam rei præceptæ exequi, si constitutus in periculo mortis inter communicandum peccaverit mortaliter, vel post, sufficit ei confiteri sacramentaliter peccata sua. Et in hoc Eucharistia sumpta *vi Viaticum* differt à sacramento Penitentia, quòd hoc toties obliget adulum ad confitendum peccata sua *in re*, vel *in voto*, quoties ille peccat mortaliter, cum peccatum mortale non remittatur etiam contrito, nisi habenti votum seu voluntatem, saltem virtuale, confitendi illud sacramentaliter vbi & quando oportet.

bit; ac proinde tunc quando est in periculo mortis: at obligatio fumendi Eucharistiam in ratione Viatici, quia obligat tantum in periculo mortis, & insuper isti præcepto fuit satisfactum etiam per indignam illius receptionem, non amplius obligat ipsum hominem pro tali periculo, quãdiu idem periculum perseverat. Obligatio autem fumendi Eucharistiam tanquam Viaticum in periculo mortis est sub pœna peccati mortalis, quia est de re gravi & contra præceptum divinum.

Tertia propositio. *Considerando sacram Eucharistia communionem attentis legibus, constitutionibus, aut consuetudinibus Ecclesie circa hanc rem factis, vel observari solitis extra casum præcedenti propositione explicatum, & alios casus sequentibus propositionibus exponendos, licet Sacerdoti duas Parochiales Ecclesias iure & legitime possidenti, quibus ille solus ex causa rationabili ministrat, sine Vicario, vel Coadiutore, bis festo die quo populus venietur audire Sacram, celebrare semel in una, & iterum in altera, dummodo in priori Missa abstineat à sumptione ablutionis, quæ post summptionem sanguinis Christi Domini solet accipi, & ex consequenti licet ei in tali casu bis eodem die communicare. Item & in festo Natalis Domini ter Missam celebrare, & ex consequenti licet Missam eo die ter celebranti ter etiam communicare, extra quos duos casus, si stendo in eadem consideratione huius Eucharisticae communionis, vix datur locus iterandi hanc communionem in uno & eodem die.*

Tres sunt partes propositionis. Prima, quæ est de Parocho duas Parochias habente; & secunda, quæ est de die festo Natalis Domini, Probantur ex capite Consultiis, Extra de celebratione Missarum, vbi summus Pontifex decrevit, Sacerdotem, excepto die Natiuitatis Dominicæ, debere (nisi causa necessitatis suadeat) semel in die unam Missam solummodo celebrare. Hæc enim particula, excepto die Natiuitatis Dominicæ, continet secundam partem nostræ propositionis; prima verò continetur in ista, nisi causa necessitatis suadeat; nam vbi datur legitima obligatio, ibi datur & necessitas ei correspondens; sed in præsentī casu datur legitima obligatio in Parocho celebrandi semel & iterum vno & eodem die festo sacrificium Missæ, quia est legitimus Pastor vtriusque Parochiæ, & vt talis tenetur diebus festis per seipsum vel per alium illis Missam celebrare; item illi tenentur iisdem diebus festis interesse Sacro; nec populus vtriusque Parochiæ potest ob distantiam locorum, vel aliquam aliam causam rationabilem in vnum & idem Templum conuenire; nec Parochus potest habere Sacerdotem Vicarium vel alium, qui vice illius celebret in alterutra istarum Parochiarum, ex hypothefi; ergo in hoc casu licet tali Parocho bis vno & eodem die celebrare, & per consequens bis etiam communicare. Addidi in propositione, modo in priori Missa abstineat se à sumptione ablutionis, quia hæc soluit ieiunium in sano communicante requisitum, cuius observatio in præsentī casu præponderat observationi præcepti de Missa audienda in die festo; licet enim hoc vtrumque sit eodem iure introductum, scilicet Ecclesiastico, vnum tamen alio proximius respicit Deum Christum. & cultum sacramenti Eucharistiæ, vt facillè intelligitur.

Tertia denique pars nostræ propositionis probatur, ex eo quòd communis Ecclesiæ consuetudo, quæ est optima Legum Interpretes, habet v-

A sacrificium Missæ iteretur in istis duobus casibus vno & eodem die; & alij casus qui à nonnullis communiter recensentur pro hac iteratione sacrificij Missæ non videntur fundari in necessitate, iuxta prudens iudicium sufficienter rationale, vt ex diligenti illorum consideratione potest intelligi, præsertim cùm casus illi supponant Sacerdotem qui iam celebrauit, sumpsisse lotionem asfuerat post exhaustum sanguinem Christi Domini calicem. Et quia citatus Canon Consultiis, excipiendi casum necessitatis, illam non restringit ad eum quo vnicus Sacerdos duas habet Parochias, de quo nunc egimus, sed loquitur absolute; id addidimus nostræ propositioni particulam vix, vt significarem loquendo in rigore, posse aliquando aliquam aliam dari necessitatem, ratione cuius sacrificium Missæ iterum eodem die celebraret ab eo Sacerdote, qui illud iam illo eodem die peregerit. Ne quis autem simplex Sacerdos vel etiam Parochus proprio innixus iudicio, nimium extendat hanc necessitatem, sique circa illam grauissimè peccet, quam conuenientissimum erit istam sacrificij Missæ iterationem vno & eodem die non facere, nisi Episcopo, vel magno eius Vicario approbante causam necessitatis, & ob illam permitteat prædictam iterationem.

Quarta propositio. *Tempore irruptionis hostium fidei, vbi & quando est certum & euidens periculum sacrilegij, licet ei qui eo die iam communicauit, iterum ad evitandum hoc periculum communicare: hoc tamen ordine seruat, imprimis, si sit Sacerdos, potest & debet etiam non ieiunus, si alius ieiunus & rite dispositus, quique non communicauerit non occurrat.*

C Ratio à priori huius propositionis est, quòd vbi duo vel plura præcepta occurrunt seruanda, minus cedit maioris rat in præsentī casu plura occurrunt præcepta; vnum iuris diuini tam positum, quàm naturalis de virando euidenti sacrilegio circa sacramentum Eucharistiæ; & duo Ecclesiastica, vnum de illo fumendo ieiunè tantum, alterum non pluries sumendi illud in eodem die; ius autem Ecclesiasticum minus est diuino: ergo tunc Sacerdos non ieiunus, licet iam celebrauerit, non tantum potest, sed etiam tenetur illud sumere, nisi alià viâ possit tale sacrilegium evitare, cùm obligetur ad impediendum, quantum potest, ne fiat iniuria sacramento. Secundò, si Sacerdos non sit ieiunus, occurrat tamen laicus ieiunus, tunc ei legitimè disposito debet potius ministrari, quia hic virque supradicti iuri satisfi: diuino quidem, cùm sic emittit periculum; Ecclesiastico verò, quia non nisi ieiunus accipit, & semel tantum in vno die.

D Tertiò, si nullus adsit Sacerdos, sed tantum laicus baptizatus, nec possint alià viâ isti periculo certo & euidenti provideri, tunc laicus potest (præmissis actu contritionis, si consensit sibi peccati mortalis) propria manu illud accipere, & non ieiunus consuecit, etiam si eodem die communicauerit. Ratio est, quòd etiam hoc pacto priori præcepto satisfi: quia præseruatur sacramentum ab iniuria hostium fidei; posterius autem in tanta necessitate non obligat.

Nec obstat quòd sola contritio non sit sufficiens probatio ad dignam Eucharistiæ susceptionem; nam sicut in casu necessitatis licet Sacerdoti sibi conscio peccati mortalis, præmissa contritione de illo, vbi deest cepia Confessarij, & vrget necessitas celebrandi, consecrare iuxta doctrinam Tridentinam, vt infra explicabitur, ita

V.

VI.

VII.

VIII.

I. cum par hinc occurrat necessitas, licebit isti laico ita disposito sumere sacramentum Eucharistiæ.

Tandem & quod possit illud propriis manibus (dummodo sese reuenter gerat) sumere, patet ex eo quod tempore primitiæ Ecclesiæ accipiebant laici corpus Christi Domini præ manibus, & domum deferrebant, ut datâ occasione illud sibi ministrarent: & prohibitio illud idem nunc faciendi est iuris tantum Ecclesiastici, cuius obligatio cessat in hoc casu, in quo agitur de vitando sacrilegio.

Quinta & vltima propositio. *Sacerdos perficiens Missæ sacrificium ab alio Sacerdote inchoatum, impedito tamen per syncope superuenientem vel mortem, illud absoluit, non tantum potest, sed etiam tenetur tunc sacramentaliter communicare.*

Propositio est communis apud omnes & probatur facile: quilibet Sacerdos consecrans, aut inchoatum iam ab alio Sacerdote Missæ sacrificium perficiens, tenetur adimplere partem sacrificio Missæ essentiali, vel saltem ex Christi Domini institutione integram, nam Christus Dominus loquens omnibus Sacerdotibus in persona Apostolorum, istud hoc suo verbo eis præcepit, *Hoc facite*. Sed communio Sacerdotis est vel aliqua essentialis pars sacrificij Missæ, vel saltem integrans, ut docebimus infra agendo de sacrificio Missæ ad questionem 83. igitur considerando sacram Eucharistiæ communionem per comparisonem ad perficiendum Missæ sacrificium iam ab aliquo Sacerdote inchoatum, & absolueundum ab alio, Sacerdos illud perficiens non tantum potest, sed etiam tenetur tunc sumere sacram Eucharistiæ communionem. Quo autem modo Sacerdos tunc absoluit Missæ sacrificium, siue ieiunus, siue non ieiunus debeat sese gerere, explicatur in Rubricis Missali Romani cap. 10, num. 3.

Quæres, quid si hæc syncope vel mors subita contingat post completam vtriusque speciei consecrationem, nondum tamen communionem perfectâ, nec vllus adfit Sacerdos siue ieiunus, siue non ieiunus, qui possit communicare, an liceat Diacono, vel alteri inferiori ministro qui adest, vel istis absentibus laico debet dispositio, tunc hoc sacramentum Eucharistiæ sumere.

Respondetur, nulli istorum id tunc licere, quia esset alieni officij usurpator, cum nemo istorum sit Sacerdos, & hæc communio sit ad minus pars integrans sacrificij Missæ, quæ, ut sic, est soli Sacerdoti celebranti, vel Missæ sacrificium ab alio inchoatum absoluenti propria: quare in tali casu melius est relinquerè sacrificium Missæ alterâ sui parte siue integrante, siue essentiali mutilum, & asseruare istas species consecratas alicui Sacerdoti proximè celebraturo, qui post assumptionem specierum à se in præsentem sacrificio consecratum, illas adhuc ieiunus consumet.

ARTICVLVS III.

Soluntur obiectiones aduersus primam propositionem præcedentis articuli.

PRIMA est. Quotiescumque opus legis aut præcepti sit transactâ iam aliquâ parte temporis intra quod fieri præcipitur, tunc tale præceptum includit aliquam conditionem implicitam, scilicet, si opus istud non sit iam factum; verbi gratiâ, si Missa præcipiatur audiri hodie, intelligitur, si non sit audita hodie; qui enim ante-

A quam discederet è loco in quo nullum erat festum, & veniret eodem die ad locum in quo festum aliquod obferuatur, interfuit Missæ sacrificio, etiam si ante meridiem eo loci veniat, non tenetur Missam iterato audire, sed per auditionem alterius Missæ, huic obligationi satisfecit, quia inchoato iam tempore talis obligationis interfuit Missæ, esto de tali festo non cogitauerit; atqui lex de sumendo Eucharistia tanquam Viatico, est de illa sumenda intra tempus moraliter proximum morti, & tempus illud quo in præfenti casu adules non dum infirmus communicauit, continetur reipsâ intra tempus moraliter proximum morti, quia est aliqua pars istius diei, & ex hypothesi non multum post communionem Eucharisticam sano corpore factam deperente incidit in morbum grauem & periculosum, in d. & mortem hoc eodem die illaturum, quare adules illi in tali casu videtur satisfecisse obligationi de sumendo Viatico.

B Confirmatur, qui initio anni confessus est, non tenetur iterum confiteri antè finem anni, ut satisfaciatur præcepto de annua sacramentali confessione, quia hæc lex & aliz ei similes intendunt quod tempus illud non transeat, siue effluat absque executione rei præceptæ intra tempus talitè determinatum: sed tempus determinatum, intra quod Viaticum est ex præcepto sumendum, est tempus morti proximum, intra quod continetur illud, in quo is qui summo manè communicat, & aliquanto post deperente eodem die incidit in periculum mortis, quia tempus morti proximum debet sumi moraliter, & intentio Christi Domini illum obligans ad Viaticum, est memoriatur absque Eucharistia proximè suscepta: igitur homo ille videtur per communionem manè factam quando erat sanus, satisfecisse obligationi de suscipiendo Viatico, quando eodem die nihil de morbo cogitans incidit in graue periculum mortis.

C Respondetur, Maiorem huius primæ obiectionis sumptam simpliciter & absolute, & ut eius verba sonant, esse falsam; hæc enim implicita continentia talis conditionis deberet esse vel ex propria natura præcepti eiusmodi, vel ex conditione rei præceptæ, vel ex aliqua intentione saltem tacita & virtuali ipsius præcipientis, vel exercitantis talem actum, quia nihil amplius potest assignari ex quo huius conditionis inclusio in tali opere, possit provenire, sed inclusio huius conditionis in casu præsentis difficultatis ex nullo horum potest procedere, non ex duobus primis, quia tunc quicunque tempore morbi periculoso, nihil cogitans de Viatico, sumeret ieiunus Eucharistiam ex aliqua deuotione, non posset amplius secundo vel tertio die sequenti, quo ingravescit periculum, illam non ieiunus sumere per modum Viatici, eo quod intra aut hores sententiarum nobis contrariæ, vbi satisfactum est obligationi de sumendo Viatico, non licet amplius eodem durante morbo communicare soluto iam ieiunio; & in tali hypothesi iuxta præsentem aduersatorem obiectionem, infirmus ille satisfecit huic obligationi de sumendo Viatico per communionem præcedentem intra tempus huius morbi factam: at iuxta eisdem istud est falsum; notant enim hæc esse omnium & religiosorum praxim, ut durante in firmitate sæpius communicent postea verò instante iam morte, Viaticum illis dare etiam non ieiunus: ergo continentia huius prædictæ conditionis non habetur etiam implicitè,

D

I. vel ex propria natura huius præcepti, vel ex conditione rei præceptæ: non item habetur ex aliqua intentione Christi Domini, vt huius præcepti auctoritas, quia non potest ostendi; & si illa sit ex Christi Domini intentione, quare illam non obseruant in casu proximè commemorato Religiosorum, & violant præceptum de communicando ieiunè. Denique non habetur contentia huius conditionis ex aliqua intentione infirmi, quia omnis humana intentio debet esse saltem *virtualis*, aut *tactia*, & hæc fundari in aliquo habente aliquam connexionem cum re sic præcepta, quemadmodum facile potest intelligi ex dictis disput. 5. art. 1. & 7. ad quæst. 64. at communicans in casu præsentis difficultatis nullam habet ex istis intentionem, quia tunc non cogitat de Eucharistia tanquam Viatico, imò referuat modum sic communicandi in aliud tempus, cum in casu nostræ responsionis quando sanus communicat, nihil cogit de morbo.

II. Nec obstat quòd homo iste, si præuidisset casum huius periculi quando sanus communicauit, tunc ordinasset hanc communionem ad satisfaciendum obligationi de sumendo Viatico; nam actus nostri morales non diiudicantur huius vel illius speciei, boni vel mali, ex eo quod fuisset intentum, vel factum ab exercente illos, si hoc & illud præuidisset, sed tantum ab eo quod est re ipsa actus vel virtute intentum & positum: quare cum sic sanus communicans, nullam habeat intentionem, quâ ordinet hanc communionem ad satisfaciendum obligationi de sumendo Viatico, non reputabitur ei fuisse scilicet per communionem eodem die, ab eo adhuc sano, nihil de periculo cogitante, factam.

III. Neque argumentum petitum ab obligatione Missæ audiendæ allatum in confirmationem huius Maioris obstat nostræ responsioni; nam vel procedit de eo qui verè est incolæ loci illius, in quo festum celebratur, à quo tamen loco aberat hoc mane, & ad quem rediit intra tempus, quo potuit audire Sacram, vel procedit de eo qui solum transit: si procedat de priori, quia hæc celebratio est specialiter pro incolis, si ne virtualem quidem, seu tacitam intentionem habuerit satisfaciendi huic speciali præcepto, tenetur Missam tunc iteratè audire; si verò procedat de posteriori, non tenetur, quia hæc lex specialis de audiendo Sacro videtur ex intentione Legislatoris respectere tantum incolæ, non verò peregrinos obiter solummodò transeuntes, cum ex tali eorum transitu, festi celebratio non videtur, nec vllum inde sequatur scandalum.

IV. Ad id verò quod in minori propositione huius obiectionis dicitur, scilicet *tempus in quo infirmus de quo agitur communicat, contineri intra tempus proximè eius moris*, Respondetur id esse verum, sed istud sumptum *solitarie*, & seorsim ab omni & qualibet intentione communicantis in hunc finem non sufficere, quia actus hominum humano modo agentium non operantur vltra eorum intentionem.

Secunda obiectio. Licentia faciendi aliquid contra specialem prohibitionem Ecclesiæ non est extendenda ad casus extra talem licentiam contentos, quia hæc prohibitio est stricti iuris, & eo ipso quo speciatim determinat certos casus, tacite excludit quoscumque alios; sed prohibitio Ecclesiæ de bis communicando in eodem die est specialis, & inter casus expressos siue in iure Canonico, siue in Rubricis Missalis, siue in Manuali

A) Parochorum, casus hic de danda Eucharistia tanquam Viatico ei qui eadem die, quâ sanus & nihil cogitans de periculo mortis, ex deuotione tantum communicauit, incidit de repente in periculissimum mortis periculum, est extra contentos siue in iure Canonico, siue in Rubricis Missalis, siue in Manuali Parochorum, vt ibi videre est: igitur licentia de bis communicando in vna & eadem die non debet extendi ad præsentem casum.

Confirmatur: tota ratio excipiendi hunc casum potest duntaxat fundari in obligatione sumendi Viaticum, vt intelligitur ex fundamento primæ propositionis præcedentis articuli. Sed hæc obligatio sumpta præcisè & secundum se, non est sufficiens fundamentum huius exceptionis faciendæ, nam aliis posset similiter esse legitimum fundamentum celebrandi Missæ sacrificium vbi

B) & quando viget præceptum de sumendo Viatico, nullis in Pastophorio existentibus hostiis consecratis, nec tamen sacra vestes possunt haberi. Item Parochi etiam non ieiunio iterum celebrandi Missam pro Eucharistia in Viaticum administranda Parochiano moribundo, quia in hoc vtroque casu obligatio ad communicandum, orta ex iure diuino reperitur; quibus tamen in casibus non est sufficiens fundamentum pro Missa eo modo celebranda.

C) Respondetur, prohibitionem aliquid faciendi esse, vel ex consuetudine, vel ex specialia aliqua constitutione iure contenta. Prohibitionem bis communicandi more laico non haberi ex aliqua specialia lege Ecclesiastica, vel diuina; hæc enim nullibi extat in propriis terminis, quare habetur tantum ex consuetudine, ad sicut hæc consuetudo traxit originem ab eo quod ordinariè fieri solet in Ecclesia; ita etiam prohibitio faciendi contra illam videtur esse tantum extendere ad casus ordinarios, de quorum genere non est qui hoc loco agitur; nam sicut lex est de his qui communiter eueniunt, non autem de his qui admodum raro contingunt, sic & præsens prohibitio; quare vt hæc prohibitio constitutio non habetur expressa in iure Canonico, sic nec præsens ab illa exceptio debuit in illo exprimi.

D) Ad confirmationem huius solutæ obiectionis respondetur, obligationem sumendi Eucharistiam in Viaticum posse considerari duobus modis, Primò, nudè, solitarie, seu propterea nihil habet sibi annexum, ratione cuius rationabiliter impeditur demandari executioni. Secundò, potest considerari propterea habet aliquid tale sibi annexum, ratione cuius ex constitutione, aut saltem vñu positu Ecclesiæ, administratio Eucharistie impediatur, quo modo remanebat in iis adultis baptizatis, quibus in primitiua Ecclesia, vt supra annotauimus, etiam sacramento Penitentia debetè suscepto, morientibus denegabatur hoc sacramentum ob publica peccata quæ commiserant; est autem inter hæc vtramque considerationem distinctio, quòd hæc obligatio priori modo spectata, sicut nihil habet sibi annexum quod eius executionem impediatur, vel remoretur, ita etiam semper, quando talis remanet, debeat executioni demandari: hæc verò eadem obligatio posteriori modo considerata, minimè; quia qui illam induxit voluit executionem illius subesse libere determinationi Ecclesiæ, vt obseruauimus ex Concilio Trident. sess. 21. At in casu primæ nostræ propositionis articuli præcedentis, obligatio sumendi Eucharistiam tanquam Viaticum ha-

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. be se priori modo, vt intelligitur non tantum ex eo quod nulla datur Ecclesiæ postuina constitutio, quâ sumptio Eucharistiæ tunc prohibeatur, vel consuetudo recepta quæ arguat illam esse peccatum, sed etiam ex eo quoddam plures viri graues admodum religiosi, & in rebus Theologicis apprime versati in extremo vitæ periculo constituti, hanc nostram propositionem cum aliqua commendatione reuocantur ad praxim quos Hurtado disputat. 10. de Eucharistia difficultate 2. nominatim recenset, vbi etiam refert plures viros eruditissimos Academiæ tum Salmaticensis, tum Complutensis, tum aliarum Provincia- rum propositioni nostræ subscripsisse. E contra obligatio celebrandi Missam cum vestibus sacris; item obligatio abstinenti ab illius celebratione hoc solo titulo, vt scilicet Viaticum detur moribundo quando Sacerdos qui vult celebrare non est amplius ieiunus naturali ieiunio, habent se modo posteriori, vt in primo casu intelligitur, ex eo quod omnes ferè Scholastici, & morales Theologi vbi agunt de sacris vestibus in sacrificio Missæ peragendo usurpandis, nullum casum excipiunt, quo, extra metum cadentem in virum constantem, liceat illud celebrare absque sacris vestibus, sententque id esse sub pœna peccati mortalis prohibitum: quod idem intelligitur in posteriori casu, quando damnant communiter sententiam asserentem tunc licere Parocho non ieiuno celebrare, & merito; nam omnes Catholici tam excellentiam sacrificij Missæ agnoscen- tes, quàm Sacerdotem in illo singulari modo ge- rere personam Christi Domini, facillè concedent illud maiori cum preparatione, & externo etiam apparatu esse celebrandum, quàm pura & sim- plex Eucharistiæ administratio, vel etiam debite facta illius receptio.
- III. Vltima obiectio. Ex prima propositione arti- culi sequitur omnes illos qui in eius casu moriun- tur absque Viatico, non obstante quòd illo eod- em die communicauerint ex sola deuotione, etiam cum fructu, discedere ex hoc sæculo cum mortali peccato, vbi & quando aliis possent acci- pere hoc Eucharistiæ sacramentum; quod vide- tur esse valde durum.
- IV. Respondetur, asserentem nostram ita nobis videri veram, vt tamen altera illi opposita non careat probabilitate; habet enim assertores non contemnendæ auctoritatis; & ided quia (vt do- cetur prima secundæ) licet sequi etiam in praxi opinionem multorum virorum grauium auctori- tate probabilem, tunc ij de quibus agit præ- sentis obiectio, astimabuntur vel tunc fuisse se- quuti sententiam nostræ asserentis oppositam, vel per inadvertentiam inculpabilem in tali subiecto & inopinato casu contingentem, non postulasse hoc sacramentum, sicut hæc ex parte ab ingres- su regni celorum non arceri; non enim temerè est iudicandum de proximo, quin potius bene sentiendum de illo.

ARTICVLVS IV.

Vtrum sit melius sapius quàm raro communicare.

RESPONDETUR melius esse ex se sapius, quàm raro communicare, propter rationes quas attulimus articulo primo præsentis disputa- tionis: an autem hic & nunc, huic vel illi sit me- lius sapius communicare, quàm raro, pendet ex

circumstantiis locorum, personarum, & aliorum eiusmodi, & in eo vix quidquam certi statui po- test; ideoque istud est prudenti Confessarij vel Superioris iudicio relinquendum.

Verum, quia ob varia secularis vitæ negotia solent laici & seculares à debita ad dignam huius sacramenti sumptionem dispositione vix plurimum impediti; ideò sufficit laicis semel in vnaqua- que septimana, idque die Dominica, vel aliquo solemniori festo occurrente, communicare; Sa- cerdotes verd possunt laudabiliter quotidie com- municare & celebrare tum ratione consuetudi- nis, tum ratione exempli & edificationis.

ARTICVLVS V.

Vtrum liceat alicui baptizato omnino cessare à communione.

RESPONDETUR non licere; imò adulti baptizati vsu rationis habentes, aliquan- diu viuentes teneantur iure diuino sacramentum Eucharistiæ aliquoties sumere. Ita ex Scholasti- cis plerique ad questionem 80. S. Thomæ, & pa- rebit infra sequenti disputatione, vbi ostenditur baptizatos adultos & ratione viuentes teneri diui- no iure aliquando in vita sua recipere sacramen- tum Eucharistiæ; item teneri aliquoties commu- nicare; item teneri iure diuino Eucharistiam tan- quàm Viaticum in articulo mortis recipere; ex quibus nostra responsio sufficienter probata re- manebit.

DISPUTATIO VI.

De necessitate percipiendæ Eucharistiæ ex precepto tam iuris diuini, quàm Ecclesiastici.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum quilibet teneatur sumere sub precepto sacramentum Eucharistiæ, & quouire, an diuino, an Ecclesiastico.

MOTANDVM est, quæstionem hic moueri tantum, an hoc sa- cramentum sit necessarium ne- cessitate præcepti; nam ad quæ- stionem 73. disp. 4. art. 2. & se- quent. disputatum est an hoc sacramentum esset necessarium necessitate me- dij; quare sit

Prima dispositio. Baptizati adulti viuentia- rione, iure diuino teneantur recipere aliquando sa- cramentum Eucharistiæ. Ita S. Thomas præsentis quæ- stione 80. art. 11. & eius Interpretes sibi commu- niter.

Probatur. præceptum à Christo Domino da- tum habentibus vsu rationis obligat illos iure diuino, vt omnes Theologi fatentur; sed Chri- stus Dominus dat præceptum baptizatis vsu rationis habentibus de recipiendo sacramento Eucharistiæ cap. 6. S. Ioannis: igitur hoc præ- ceptum illos aliquando obligat, & ex consequenti teneantur iure diuino recipere aliquando hoc sa- cramentum.

Minor probatur ex illis eius verbis, *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis*, quibus patet ex comminatione quam ibi adhibet contra illud omittentes, eum dare quoddam præceptum de sumendo hoc sacramento.

Quod verò id intelligatur de reali & sacramentali manducatione, patet ex iis omnibus quibus supra ex professo ostendimus agi de hoc sacramento illo capite 6. S. Ioannis.

Quoddem ibi obliget adultos habentes vsum rationis, patet ex dictis citatâ disputatione quartâ ad quæst. 73.

Quod denique obliget istos adultos baptizatos patet, quia sicut, ex Apostolo ad Galatas quinto, qui in veteri Testamento recipiebat circumcissionem adstringebat se ad observationem totius Legis Moisaicæ; ita & in Lege noua qui recipit Baptismum se obligat ad observationem totius Legis Christianæ, & ex consequenti constitutioni diuine de accipiendo hoc sacramento.

Addidi particulam illam, *baptizatos*, quia de non baptizatis seu infidelibus eadem est, quoad præsentem quæstionem, ratio ac de cæteris legibus Christi Domini quæ difficultas propriè spectat ad tractatum de fide.

Secundo probatur ex capite vigesimo secundo sancti Lucae, ex capite vndecimo prioris ad Corinthios, vbi iuxta interpretationem Concilij Tridentini sessione decima tertiâ capite secundo Christus Dominus per ista verba, *Hoc facite*, præcepit nos colere sui memoriam in sumptione huius sacramenti, & suam mortem annunciare donec ipse ad iudicandum veniat. Quod autem Concilium explicet illud Christi Domini de Eucharistia in ratione sacramenti, & de reali eius sumptione patet ex verbis immediatè sequentibus, & ex eo quod totâ illâ sessione agat de Eucharistia vt est sacramentum.

Nec est quod quis dicat Christum Dominum sexto capite sancti Ioannis, non tam præcipere manducationem seu vsum Eucharistiæ, quàm modum quo fideles debent ad illam accedere; nam verba Concilij Tridentini nunc relatâ satis docent eum ibi non præcipere duntaxat modum actus, sed ipsius actum, seu communionem Eucharistiæ, & cum Eucharistia fuerit à Christo Domino instituta vt recolere mus eius memoriam & passionem, ipsaque eius celebratio & perceptio sit quædam actualis & realis eius recolectio, eo ipso quo communio Eucharistiæ præcipitur fieri in hunc finem, simul etiam & ipse actus communionis sacramentalis præcipitur.

Obiiciis, quicumque est capax rei ex præcepto faciendæ tenetur ad illam; & vice versâ, qui non est illius rei capax, ad illam non tenetur, quia obligatio ad rem aliquam faciendam supponit in subiecto capacitatem illius faciendæ: atqui ex dictis supra articulo tertio, disputatione quintâ, surdi & muti à natiuitate, adulti baptizati rationis vsum habentes, non sunt capaces sacramenti Eucharistiæ recipiendi: ergo non omnes adulti baptizati vsum rationis habentes tenentur iure diuino aliquando recipere sacramentum Eucharistiæ.

Respondetur ad Maiorem, duo distingui in re ex præcepto faciendâ; vnum est *substantia rei præcepta*, alterum est *modus ad illam exequendam necessariorequisitus*. Maior propositio admittitur de eo qui est capax virtutis scilicet substantiæ & modi; negatur autem de eo qui licet sit capax

substantiæ rei, est tamen incapax modi, quando substantia præcipitur sub tali modo, & non aliâ.

Ad Minorem respondetur, surdos & mutos à natiuitate, de quibus procedit obiectio, esse capaces quoad *substantiam* rei præceptæ; regulariter tamen non esse capaces *modi*, qui est sumere corpus Christi Domini cum diiudicatione, & sui ipsius probatione, ratione cuius incapacitatis excusantur à tali obligatione, suntque quoad hoc similes infantibus baptizatis nondum rationis vsum habentibus.

Dices, si eadem est ratio mutorum baptizatorum prioris generis, ac infantium, quare sicut in primitiua Ecclesia sacramentum Eucharistiæ dabatur infantibus, hoc etiam sacramentum istis mutis vsum rationis habentibus iussu aliquâ ratione probabilis non dabitur: præsertim in articulo mortis, cum hæc lex à Christo Domino lata, de accipienda Eucharistia per modum Viatici, illos obliget.

Respondetur ex nunc dictis patere conditionem vtrorumque quoad hoc esse disparem, nimirum quod paruuli tunc nullam habeant voluntatem contrariam receptioni huius sacramenti sufficienter dignæ pro eorum statu, quare cum Eucharistia nullum in illis reperiret obicem, & agat *ex opere operato* & infallibiliter ad modum causæ naturalis, idèd aliqui Patres primitiuæ Ecclesiæ vbi nullum animaduertebant periculum vomitus, vel alterius irreuerentiæ, habebant aliquam probabilem rationem sufficere, eis hoc sacramentum administrando: at isti muti à natiuitate, de quibus prior parte responsionis agimus, habent voluntatem & intentionem contrariam receptioni sufficienter dignæ huius sacramenti pro suo statu, quia vbi non fuerunt eruditi, nec potuerunt instrui de his quæ spectant ad hoc sacramentum, accipiunt illud aliquâ voluntate positiuâ, tanquam cibum communem, quod repugnat dispositioni eius sufficienter dignæ pro adultis vsum rationis habentibus: & licet prædicti Patres primitiuæ Ecclesiæ administrauerint Eucharistiam paruulis, quia tamen vniuersalis consuetudo totius Ecclesiæ Latinæ à longo tempore introducta, & diligenter obseruata inualuit non dare hoc sacramentum paruulis, & facere contra vniuersalem consuetudinem Ecclesiæ est peccatum mortale in re graui, qui istis infantibus baptizatis, etiam subleto omni periculo vomitus, vel irreuerentiæ, administraret hoc sacramentum Eucharistiæ, peccaret mortaliter, tum quia cessante ratione Legis in particulari, non cessat legis obligatio, tum etiam quia non est vnus priuati Sacerdotis, vel etiam vnus singularis Episcopi dispensare in tali lege & consuetudine vniuersali Ecclesiæ.

Quod spectat ad id quod hoc loco obiici potest de energumenis adultis baptizatis rationis vsum habentibus facile intelligitur ex dictis supra art. 5. disput. 5.

Secundâ propositio. *Adulti baptizati suis longo tempore viuentes, vsum rationis habentes tenentur iure diuino aliquoties recipere hoc sacramentum*. Ita plures Scholastici ad præsentem quæstionem S. Thomæ.

Probatur, Christus Dominus capite sexto sancti Ioannis præcipit communionem Eucharistiæ, tanquam sumptionem cibi & potus, vt patet ex ipso textu: atqui cibus & potus debent sumi sæpius, vel saltem aliquoties ab homine diu viuente.

I.

te, & non tantum semel, vt docet experientia: ergo & sacramentum Eucharistiae debet sumi aliquoties à fidelibus longo tempore viuentibus.

Addidi in propositione hanc particulam, *aliquoties*, quia haec communio ex se obligat iure diuino, *conferre tantum* & indeterminatè intra aliquod tempus; Christus autem Dominus reliquit Ecclesiae istam determinationem faciendam.

ARTICVLVS II.

Quoties & quo tempore quis teneatur adimplere praeceptum de sumendo Eucharistia sacramento.

II.

PRIMA propositio. *Baptizati habentes usum rationis tenentur iure diuino communicare in periculo mortis.* Ita Theologi communiter ad praesentem questionem sancti Thomae, & deducitur ex Concilio Nicæno I. Canone 12. & refertur capite *De his*, distinctione 26. questione 1, vbi Eucharistia sumenda in fine vitae dicitur *Viatum necessarium*, quae vltima particula denotat hanc necessitatem esse iuris diuini, & non ab Ecclesia introductam; habetur etiam in Concilio Carthaginensi IV. Canone 77. quod fuit approbatum à Leone IV.

Probat, tunc maximè Eucharistia debet recipi à fidelibus ex praecepto eius qui illam instituit, quando eis est discendum à vita, vt factis intelligitur ex natura & conditione *Viatu*: atqui Christus Dominus instituit sacramentum Eucharistiae tanquam *Viatum fidelium*, cuius vigore confortati (vt Tridentinum loquitur sessione 13. capite 3.) *Ex huius misera peregrinationis itinere, ad celestem patriam peruenire valeant*: igitur sacramentum Eucharistiae debet ex praecepto Christi Domini, & ex iure diuino accipi à fidelibus, quando sunt in periculo mortis.

Hinc colligimus quòd quando adultus aliquis baptizatus constituitur in eo statu, vt existimet se nunquam amplius habiturum opportunitatem accipiendi Eucharistiam (quia tunc loquendo moraliter censetur esse aliquod periculum vitae) tunc etiam teneatur iure diuino illam accipere.

Quòd si quis aliquot diebus ante periculum mortis communicet, nihil de morte aut eius periculo cogitans, tenetur iterum in isto periculo accipere hoc sacramentum, vt praecepto de accipienda Eucharistia per modum *Viatu* satisfaciatur; nec censetur per praedictam communionem antecederet factam ei satisfecisse propter rationem allatam articulo secundo sextae disputationis.

I V.

Obiicies, si quilibet baptizatus adultus teneatur iure diuino communicare in articulo mortis, Ecclesia non posset in isto articulo priuare hominem communionem Eucharistiae, quia violaret ius diuinum, quod ei non licet atque Ecclesia interdum priuat sacra communione homines constitutos in articulo mortis, vt patet de damnatis ad mortem, qui communiter apud nos priuantur illa.

Respondetur fieri posse vt quis iure diuino teneatur communicare, cui tamen Ecclesia denegat communionem iuste, & sine violatione iuris diuini; vnum non inferre necessariò alterum, vt tempore primitiae Ecclesiae denegabatur euergetis baptizatis, & ei qui nominatim fuerat

A excommunicatus, & pro tali cognitus ab Ecclesia; nam Christus Dominus ita voluit singulos adultos ratione videntes obligari ad sacram communionem, vt tamen modum & rationem dispensandi illam reliquerit determinandum Ecclesiae, vt rectè deducit Concilium Tridentinum sessione 21. capite 2. ex illo Apostoli primæ ad Corinthios vndecimo, *Cetera cum venero disponam*. Vnde & defectu alicuius conditionis per Ecclesiam requisitæ in communionem, Ecclesia potest, sine violatione iuris diuini, denegare communionem alicui; & cum defectus ille sit positus ex libera voluntate hominis, potest contingere vt homo ille, quatum est in se, maneat obligatus ad communionem; Ecclesia tamen illam ei denegans non violat ius diuinum, quia Christus Dominus illud ei submisit determinandum, & in tali casu homo ille obligatus excusabitur ab executione talis praecepti.

B Hinc Ecclesia aliquando statuit sacram Eucharistiae communionem adultis baptizatis publico idololatriæ peccato infectis etiam penitentibus esse denegandam in fine vitae. Ita Concil. Elibertin. cap. *Placuit*, Siricius i. sua epist. ad Himerium Tarraconensem Episcopum capite 3. similiter & primum Arelatense Concilium Canone 21. quod aliquot alia Concilia Provincialia etiam statuerunt aduersus certa quædam peccata publica, vt priuatione tanti sacramenti detererent adultos baptizatos ab eiusmodi peccatis, vt disertis verbis obseruat S. Innocentius I. epistolâ suâ tertâ ad Exuperium Tholosanum Episcopum capite secundo dum sic scribit, *Nam cum illis temporibus crebra persecutiones essent, ne communionis concessa facilitas homines de reconciliatione securos non reuocaret à lapsu, negata merito communio, concessa penitentia, ne totum peccatum negaretur, & diuiniorem remissionem fecit temporis ratio.* Et quòd isti Canones citati intelligantur de hac communionem *Eucharistica*, & non de sola *reconciliationis* per solemnem aliquam vel à peccatis, vel ab excommunicatione absolutionem, potest intelligi ex loco illo nunc citato sancti Innocentij primi; ibi enim distinguit duplex tempus Ecclesiae, vnum persecutionis, alterum pacis per Dominum nostrum suis Ecclesiis redditæ; aitque Ecclesiam in priori concessisse quidem praedictis peccatoribus penitentiam, sed eis denegasse *extremam communionem*: in posteriori verò, terrore iam depulso, hanc etiam illis concessisse, vbi per penitentiam intelligit sacramentum Penitentiae, & per *extremam communionem* realem sacramentum Eucharistiae receptionem, cum hanc ibi vocet *Viatum*, dicatque hanc communionem dari istis lapsis quasi *Viatum* profecturis: at hoc nomen *Viatum* ex omnibus sacramentis nouæ Legis, Eucharistiae, vt fidelibus baptizatis ex hoc saeculo decedentibus administrandæ, tribuitur à Patribus & Theologis. Confirmatur amplius ex eo quòd Patres Elibertini Concilij communionem illam, quâ citato capite *Placuit* priuant baptizatos idololatrias in fine suæ vitae, hanc eandem sequenti cap. 3. vocant *Dominicam communionem*, quâ appellatio non reconciliationi penitentium cum Ecclesia, sed soli sacramentali Eucharistiae participationi conuenit.

C Secunda propositio. *Vt esset certa & determinata ratio adimplendi hoc diuinum praeceptum propter quam Ecclesia posset hanc communionem à fidelibus exigere, & transgressores punire, primis temporibus statuit hoc sacramentum esse toties*

D

sumendum à ministris Ecclesie, quoties sacris vestibus induti, assisterent Episcopo sacrificium Missæ celebranti. Deinde sanctus Fabianus Papa suo tempore determinavit ut fideles communicarent ter in anno, nimirum in Natali Domini, in festo Paschatis & Pentecostes, quibus Soter Papa addidit Feriam quintam in Cæna Domini: nunc vero tempore Concilij Lateranensis sub Innocentio Tertio, Ecclesia decrevit ut unusquisque fidelis qui usque ad annos discretionis pervenit, saltem semel in anno, idque in Paschate, reciperet Eucharistiam.

Tota propositio probatur, Prima eius pars quæ est de ministris inseruientibus Episcopo solemniter celebranti Missam, habetur Canone Episcopus de consecrat. distinct. 1. vbi S. Anacletus postquam præscripsit Episcopo modum celebrandi Missam solemniter; item oratum Ministrorum ei assistentium, ita subiungit, *peracta autem consecratione omnes communicens, qui non fuerint Ecclesiasticis carere liminibus*; nam terminus iste, omnes, potest tantum ibi accommodatè intelligi de iis de quibus loquitur: at vt re lata eius verba sonant, agit ibi de solis Episcopis solemniter celebrantibus, & de assistentibus ei in sacris vestibus. Deinde verba immediate sequentia id testantur apertè, nam Canon iste est desumptus ex prima. Decretali epistola S. Anacleti, quo loci ita subiungit verbis nunc relatis, & refertur Canone *Peracta*, de consecrat. distinctio secundâ, *Sic enim Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia*: at hæc Apostolorum constitutio habetur nono illorum Canone, cuius verba in propriis terminis sunt tantum de prædictis ministris Episcopo solemniter celebranti assistentibus, quod etiam adhuc hodiernâ die observatur Romæ, quando summus Pontifex solemniter celebrat; tunc enim Cardinales & cæteri Ministri ei assistentes communicant; quare licet tempore primitivæ Ecclesiæ quotidiana communio Eucharistice esset plerisque in usu, vt intelligimus ex capite 2. Actuum, & ex Liturgiis sanctorum Patrum, & ex Collectis seu Orationibus quæ post communionem dicuntur in Missa; nunquam tamen fuit in præcepto, siue diuino, siue Ecclesiastico; illud enim nullibi extat, vt amplius patebit inferius, quando agemus de Missis priuatis; nam Canon ille relatus, *Omnes fideles*, quo præceptum dicitur contineri, intelligitur tantum de ministris assistentibus Episcopo, vt nunc obseruauimus.

Secunda pars eiusdem propositionis probatur ex capite *Eris*, de consecrat. distinct. 2. vbi sanctus Fabianus iubet fideles communicare istis tribus festis, item ex cap. in Cæna, eadem dist. 2. vbi Soter præcipit, vt etiam fideles in Cæna Domini communicent.

Tertia pars probatur ex cap. *Omnes utriusque sexus*, Extra. de penitentibus & remissionibus, vbi hæc verba pars statuitur.

Sunt autem aliqua notanda circa hoc Decretum Lateran. Primò, ibi nomine *Paschatis* intelligi totum illud tempus quod effluit à *Dominica Palmarum* inclusiue vsque ad *Dominicam in Albis* inclusiue ex declaratione Eugenij IV. itavt quilibet possit quolibet ex istis diebus huic præcepto satisfacere, vt post Maiorem in 4. sent. dist. 17. quæst. 2. notat Nauarrus in Manuali capite 21. numero 42. inò vbi confuetudo eaque longo usu præscripta vigeret de satisfaciendo huic præ-

cepto per communionem quolibet die Quadragesimæ factam, ibi pro non violando hoc præcepto sufficit fidelibus sese conformare tali consuetudini, vt Nauarrus ibidem animadvertit.

Secundò notandum est, eum qui prævidet se non posse communicare circa festum Paschæ, teneri illud præuenire; quia, vt rectè ibi notat Nauarrus, non est ibi simpliciter onus dici, sed duo implicite præcipiuntur, Primum est *communicare semel in anno*: alterum est *opportunitum tempus istius communionis esse circa festum Paschæ*; idèò, quæ licet secundum non possit observari, quia tamen primum potest, ad id tenetur. Pari ratione qui tali tempore Paschatis omisit sacram communionem, præterquam quod peccauit, tenetur primo quoque tempore commodo communicare, sicut qui in termino Paschatis tenetur soluere aliquod debitum, si isto die omiserit soluere, non idèò cessat obligatio soluendi, sed ad illam tenetur quamprimum potest, soluere.

Et hoc monitum habet fundamentum in illo Canone 9. Concilij Tridentini sessione 13. *Si quis negauerit omnes fideles teneri singulis annis, saltem in Paschate ad communicandum, anathematis.* Concilium enim ibi duo distinguit, Primum est, vnumquemque adultum fidelem teneri singulis annis communicare: Alterum est, istam obligationem debere demandari exequutioni, *saltem in Paschate*, quâ posteriori loquendi formulâ præcedenti subiunctâ significat non tantum præcipi fidelibus vt communicent in Paschate; sed etiam si ultra annum id differant, communicent; & cum in aliquibus Legibus determinatio temporis possit esse, vel ad *finiendam obligationem*, vt in ieiunio Quadragesimæ & aliis. Item & in recitatione diuini Officii; in aliquibus vero aliis, non ad *finiendam obligationem*, sed potius ad *solutionem illius prorogandam*, hæc, quæ sit inter duas istas temporis determinationes distinctio, quòd prior cesset post tempus præfixum à lege; posterior minime, vt obseruamus in contractibus conducti & locati, hanc legem de *communicando in Paschate* esse de posteriori genere indicat prædicta particula, *saltem*, in relato Canone Tridentino; similiter hæc particula, *ad minus* posita post particulam, *semel saltem in anno*, in capite *Omnes utriusque sexus*, superius citato, aliàs viderentur omnino superfluz, quòd nemo Catholicorum dicit.

Neque primæ parti huius notabilis obstat quòd videatur inde sequi eum qui ex præuisione communicandi in Paschate, eam præuenit, non amplius obligatum iri ad communionem circa festum Paschæ faciendam, si casu aliquo impedimentum illud quod putabatur euenturum, non eueniat, cum iam huic obligationi satisfecerit. Hoc, inquam, non sequitur; nam quo iure qui ex prudenti iudicio Medicorum iudicaret se breui moriturum morbo illo quo decumbit in lecto, teneretur tunc sub peccato mortali communicare, esto contingat eum non mori, quia prudens æstimatio mortis sufficit ad inducendum istam obligationem; eodem plane iure qui præuidet se fore impeditum ne communicet tempore ab Ecclesia præscripto, tenetur communicare; neque eum excusat à tali obligatione, quòd vbi etiam cessat impedimentum, teneatur tempore Paschatis communicare, quia, vt animaduertimus, ibi quasi duplex præceptum interuenit, vnde satisfacit posteriori per secundam communionem.

I.

Addi etiam debet, quòd si quis incidat in morbum periculosum ante tempus Paschalis communionis etiam valde proximum ei, acceperit Eucharistiam *vt Vaticum*, viuat autem vsque ad tempus illud quòd præceptum communionis Paschalis obligat, teneri iterum sumere Eucharistiam; sunt enim non tantum duo distincta præcepta, sed & duo *motiua formalia* à se inuicem distincta, quibus hæc utraque communio præcipitur, & quanquam aliis temporibus possit Eucharistia sumi in Ecclesiis privilegiatorum, semper tamen communio Paschalis excipitur, vt pote quæ vel in propria Patrocinia debet percipi, vel si alibi percipiat, consensus Patrochi, vel Diocessani debet haberi, vt iuris Interpretes notant ad caput citatum *Omnis vtriusque sexus*, & declarat congregatio Cardinalium ad Canonem 9. Trid. sess. 13. numero 2. idem est dicendum de sumptione Eucharistiz per modum *Vaticini*: ex comuni vsu & consuetudine recepta Sacerdotes vbicumque celebrent tempore Paschali, satisfaciunt præcepto communionis Paschalis.

II.

Tertio notandum, *excommunicatos* per quos non stat quin absoluantur, excusari ab adimplenda hac obligatione in Paschate, vt rectè Nauarrus notat supra, non autem *suspensos*, quia excommunicatio excludit à perceptione sacramentorum, quod non facit suspensio: omnes autem fideles qui perueniunt ad annos discretionis obligantur ad istam communionem, vt citatum caput Lateranense exprimit: quod non est ita accipiendum, vt rectè obseruant Soto & Nauarrus supra, quasi primo illo anno obligentur ad istam communionem, sed tantum post aliquod tempus; etenim valde consonum rationi vt Ecclesia non obliget quamprimum potest;

III.

idque tam pro reuerentia sacramenti, quam pro securitate communicantium; nam ad vsu Eucharistiz ætas maturior est expectanda, vt cum grauiori iudicio, ac maiori deuotione accipiat.

Nec obstat quòd citatum caput coniungat obligationem confitendi & communicandi; nam verba Legis sunt intelligenda *accommodatè*, iuxta genus materiz de qua feruntur; sacramentum autem confessionis est longe magis necessarium sacramento Eucharistiz, & minorem postulat dispositionem, & iudicij maturitatem in suscipiente; & Concilium Lateranense videtur hoc significasse, quando in illo capite non præcipit simpliciter & absolute communionem, sed cum ordine ad prudens iudicium proprij Sacerdotis. Quis autem sit *annus discretionis* non potest certo statui, quia pender ab vsu rationis; vsus autem rationis in aliquibus est celerior, in aliquibus tardior; idèque quoad hoc standum est iudicio prudentis Confessarij & parentum.

IV.

Vltimo notandum, pœnam contra huius præcepti transgressores contineri istis verbis citati capitis, *alioquin & viuens ab Ecclesia ingressus arceatur, & mortuus Ecclesiasticè careat sepulturâ*; càmque non incurri ipso facto, sed esse tantum *comminatoriam*; nam iuxta modum quo illam exprimit, videtur tantum præscribere pœnam, quam Prælati debeant infligere transgressoribus huius legis. Quòd si qui Prælati eam vt ipso facto incurramdam decreuerint, tunc eorum sententiæ est standum pro illa sua provincia, in qua tanquam superiores in sibi subditos illam statuerunt.

ARTICVLVS IEL.

V.

Vtrum adultis baptizatis, qui post aliquem vsu rationis inciderunt in amentiam, Eucharistia sit danda, vt satisfiat præceptum Ecclesiasticum, quam diuino de sumendo hoc sacramento.

PRIMA sit hæc propositio. *Sacra Eucharistia communio debet dari in articulo mortis baptizatis adultis, qui post vsu rationis inciderunt in amentiam, & in ea perpetuò remanserunt, modo per testes fide dignos constet eos egisse Penitentiam, & Eucharistiam petisse, vel si minister huius sacramenti æstimet, prudenter iudicans, illos esse in statu gratiæ, nec vllum periculum vomitus, irreuerentia vel scandali, vt sic satisfiat diuino præcepto de sumendo Vinctico.*

Hæc propositio colligitur ex Concilio Carthaginensi Canone 76. præcedenti disputatione relato, & probatur facili, quilibet adultus baptizatus aliunde non impeditur, teneatur recipere hoc sacramentum in articulo mortis etiam ex iure diuino, & Ecclesiâ, aliunde non impeditur, teneatur illud tunc ei administrare; tunc enim videtur vtriusque obligatio esse mutua, cum nulla supponatur excusatio; sed amentes isti de quibus agimus, nullum habent impedimentum sumendo Eucharistiz in articulo mortis, quia præcedenti disputatione probauimus eos esse capaces fructuosæ communionis Eucharistiz; nam supponuntur esse in statu gratiæ, Ecclesia item nullâ lege prohibetur tunc illis exhibere, quinimo relatius Canon Carthaginensis videtur id præcipere: citatur sacramentum Eucharistiz est dandum istis amentibus in mortis articulo constitutis.

Dixi primum in propositione, *saltem in articulo mortis*, quia obligatio sumende Eucharistiz maximè viget in tali casu, cum sit *Vaticinium*, sine quo non oportet Christianum decedere, si modò detur facultas, nec aliquid aliunde detur impedimentum.

Dixi secundò, *Si modò per testes fide dignos constet illos egisse penitentiam, & petisse Eucharistiam* quia status gratiæ sanctificantis debet præsupponi receptioni huius sacramenti, & status ille ex dictis supra de dispositione animæ est sufficiens ad hoc sacramentum fructuosè recipiendum, si testimonium fide dignum est sufficiens vt hoc sacramentum possit absque aliqua culpa ministrari, istis hominibus confertur.

Dixi tertio, *vel modo minister, prudenter iudicans, æstimet illos tunc esse in statu gratiæ*; quia prædictus Canon & S. Thomas hac quæst. articulo 9. sunt hac præcautione contenti, vbi prius haberi non potest; tunc autem æstimabunt eos esse in statu gratiæ quando non probantur esse mali, quia iuxta regulam iuris, *illic presumitur esse bonus, qui non probatur esse malus*, præsertim in ordine ad effectus fauorabiles, & nulli atque præiudicium afferentes, cuiusmodi est communio Eucharistiz in periculo mortis, vel si talis amentis antequam incidere in amentiam, dederit signum contritionis, seu doloris de peccatis, cuiusvis habeantur testimonia.

Dixi quartò, *nec vllum sit periculum vomitus, irreuerentia, vel scandali*, nam vno horum positò, non est eis danda Eucharistia, quia quisque teneatur iure diuino vitare sacrilegium, & notabilem iniuriam faciendam sacramento; obligatio verò

I. dandi vel sumendi Eucharistiam in articulo mortis est tantum iuris diuini positum, quod cedit iuri simpliciter naturali.

Secunda propositio. *Loquendo de vigore obligationis ministranda Eucharistia, illa videtur ex præcepto Ecclesiastico in Paschate concedenda amantibus baptizatis, de quibus actum est in prima propositione, modo conditiones ibi apposite reperiuntur in illis.*

Hæc propositio sequitur ex præcedenti, & ex dictis in confirmationem illius; nam cuiusque Ecclesia tenetur ex iure diuino administrare aliquando sacramentum Eucharistie, illi eidem tenetur dare in Paschate, quia præceptum Ecclesie de communione Paschali est tantum quædam determinatio iuris diuini facta per Ecclesiam: sed ex dictis præcedenti propositione, Ecclesia tenetur istis amantibus baptizatis ubi conditiones ibi exposte vigent, administrare, & illæ eadem supponuntur ibi vigere: igitur Ecclesia tenetur administrare istis amantibus sacramentum Eucharistie in Paschate.

ARTICVLVS IV.

Utrum reus ad mortem condemnatus Eucharistia possit licite denegari.

Reos cuiusmodi præcisè consideratos, esse capaces huius sacramenti etiam fructuosè percipiendi, patet ex dictis suprà disput. 5. articulo 5. in præsentia agitur de licito, seu an liceat illis denegare.

Sit hæc propositio. *Absolutè & simpliciter loquendo, Ecclesia potest ex aliqua speciali constitutione, vel etiam ex aliqua consuetudine, reos ad mortem condemnatos priuare communione sacramentali Eucharistica.*

Probatur ex dictis præcedenti secundo articulo; ibi enim obseruauimus Ecclesiam posse, absque aliqua violatione iuris diuini per illam perpetrata, denegare hoc sacramentum aliquibus etiam constitutis in articulo mortis, idque probauimus ex specialibus Conciliorum & summorum Pontificum constitutionibus, quare cum à facto ad posse valeat consequentia, & rei de quibus loquimur, sint publici peccatores, ob enormitatem peccati, & scandalum quod inde sequitur, damnati ad vltimum supplicium sicut baptizati peccatores loco citato relati, priuantur communione Eucharistica sacramentali; ita etiam & rei ad mortem damnati poterunt iuste per Ecclesiam ex aliquo speciali iure, vel consuetudine recepta, tunc huius sacramenti perceptione priuari.

Obicies primò, contra ius diuinum non potest præscribi, hoc per aliquam consuetudinem potest ei, quod est de iure diuino, denegari; sed sacramentalis Eucharistie communio est in extremo vite periculo facienda ex iure diuino, ut intelligitur ex dictis, & rei de quibus loquimur, sunt in extremo & certo vite suæ periculo, quia iam sunt auctoritate Iudicis condemnati ad mortem subeundam: ergo consuetudo, tempore quantumvis longo introducta, non potest contra ius istud recipiendæ & administrandæ Eucharistie reos cuiusmodi præscribere, vel etiam ei derogare, & ex consequenti non licebit reos cuiusmodi priuare sacramentali Eucharistica communione.

Respondetur distinguendo Maiorem, aliquid posse esse duobus modis de iure diuino: Primò, simpliciter & absolutè, absque ulla dependentia, seu subordinatione sui ad aliquem per ipsummet talis iuris diuini auctorem instituta, & tunc contra

A tale ius diuinum non potest præscribi, nec per contrariam consuetudinem derogari, quia quæ sunt hoc modo iuris diuini ut obligent in conscientia, non postulant consensum inferiorem, vel receptionem sui; sed ita purè & simpliciter obligant, ut qui habent sufficientem illius notitiam, illud non obseruando grauer peccent, ut patet de infidelibus illis quibus lex Christi Domini & eius veritas nunc sufficienter innotuit, nec tamen à tali peccato excusantur, quod vel antea eorum Patres nihil audierint de Christo Domino, & eius lege, vel quod hæcenus ea quæ legi Christianæ sunt omnino opposita exercuerunt. Secundò, potest aliquod ita esse de iure diuino, ut tamen ex speciali voluntate auctoris obseruatio vel modus in illo obseruando requisitus subit libere determinationi alicuius inferioris; & tunc quia hæc specialis determinatio est inferioris, contra legem cuius potest præscribi, eique contraria consuetudine derogari, potest contra tale ius diuinum præscribi, eique derogari: sic quia Christus Dominus constituit quemlibet panem triticum pro materia sufficienti & valida corporis sui consecrandi, ut tamen liberum reliquerit Ecclesie pro licita consecratione illius speciatim & in particulari determinare azymum, vel fermentatum, prout iudicaret conueniens, licet Christus Dominus de facto consecrasset in azymo, similiter & à primis temporibus rota Occidentalis Ecclesie; nihilominus tamen quia huic determinationi per vltum contrarium longè annorum serie est in Orientali Ecclesia derogatum, licet Græcis Sacerdotibus absque aliquo peccato, consecrare in pane fermentato.

Ad Minorem huius eiusdem obiectionis respondetur, obligationem administrandæ Eucharistie adultis baptizatis, etiam in articulo mortis esse quidem iuris diuini, sed posteriori genere nunc explicati, quemadmodum intelligitur ex citata auctoritate Concilij Tridentini sess. 21. capite 2. & ex dictis articulo præcedenti; idcirco ubi viget consuetudo, vel aliqua specialis constitutio non administrandi hoc sacramentum reos ad extremum vite supplicium condemnatis, nullum est peccatum illis hoc sacramentum denegare; & licet obligatio recipiendi illud adhuc remaneat in istis reos, quia tamen per eos non fiat, sed huius obligationis exequutio impeditur per consuetudinem, aut constitutionem ibi receptam & obseruatam, excusantur à violatione diuini huius præcepti.

Obicies secundò, nulli licet alteri facere iniuriam: sed reo baptizato debet penitenti de suis peccatis, si iniuria, si ei, ut sic in extremis constituto, & postulanti sacramentalis Eucharistie communionem denegetur, non simpliciter quia est capax singularis illius effectus seu fructus, sed quia obligatio accipiendi Viaticum tali tempore viget in illo, & impedire solutionem alicuius debiti, præsertim iuris diuini (sicut est præsens obligatio) in eo qui vult & potest (quantum ex parte sui requiritur) illam exequi, est irrogare ei aliquam iniuriam: ergo non licet sacram Eucharistie communionem denegare reo baptizato ad mortem damnato, aliis debet à receptionem etiam fructuosam illius dispositio.

Respondetur ad Maiorem, ut iniuria fiat alicui non esse satis quod aliquis priuatur eo iure quod habet in rem aliquam, sed insuper requiri ut hæc priuatio fiat absque aliqua causa rationabili, ut docet Aristoteles libro 5. Ethicorum; sicut

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

ad actum virtutis iustitiæ non sufficit facere vel reddere iustum, sed insuper requiritur ut iustus & cum debitis circumstantiis reddatur, ut patet in eo qui ensem hominis furiosi apud se depositum habet, quem tamen ei tunc non tenetur reddere.

Ad Minorem respondetur, obligationem recipiendæ Eucharistiæ tanquam *Vinctici*, tunc quidem vigere in tali reo, sed tamen quia conditiones ad illius executionem requisitæ in taliregno vel provincia, in qua hæc communio reis denegatur (sunt enim personæ infames ob fœderatam suorum criminum) ibi non reperiuntur, nulla tunc loquendo propriè fit illis iniuria, sed hanc privationem debent suis enormibus & scandalosis peccatis imputare.

Quæres, an in illis locis, in quibus viget consuetudo denegandi sacramentale Eucharistiæ communionem reis ad mortem condemnatis, liceat alicui Iudici inferiori dispensare cum reo, ut redeat per sacramentum Pœnitentiæ dispositus recipiat hoc sacramentum. Ratio difficultatis petitur ex quibusdam Canonibus iuri Canonico insertis, quibus Eucharistiæ communicatio præcipitur illis dari, ut 13. cap. *Quæsumus*, cap. *Super*, de hereticis in 6. item ex motu proprio Pij V. anno Domini 1569. quibus tanquam posterioribus videtur hæc consuetudo reiecta ut imposterum non observanda.

Respondetur, *non posse*, cuius responsionis hæc est ratio, quod nulli subalterno, seu inferiori Iudici liceat dispensare in aliqua consuetudine vniuersali, sicut non licet alicui Episcopo particulari dispensare cum Latino Sacerdote, ut in Ecclesia Latina consecraret licet in pane fermentato, quia sicut tales consuetudines sunt introductæ per ius aliquod superius, nec usquam inferior aliquis, sciens & probante supremo Iudice, dispensauit circa illas; sic etiam soli supremo Iudici licet in illis dispensare; atqui consuetudo, de qua hic agitur, est generalissima, in qua nullus inferior, supremo Iudice sciens & probante neque etiam tacito duntaxat consensu dispensauit, ut supponitur: igitur nulli inferiori Iudici licet cum aliquo reo ad mortem damnato, aliàs debetè disposito, dispensare, ut liceat hoc sacramentum illi administrare. Hinc quia consuetudo non ministrandi Eucharistiæ sacramentum reis ad mortem condemnatis est per totam Galliam receptissima, cum tempore Ludouici Vndecimi Comes à S. Paulo Constabilis Franciæ, ut vocant, Princeps stemmatis Regij reus læsæ Maiestatis condemnatus ad mortem, iudenti desiderio exoptaret sacramentum hoc sibi administrari, idque summis precibus à Rege postularet, nunquam id potuit obtinere, ut Gaguinus refert in Ludouico Vndecimo, Rex fortasse verius ne hæc dispensatione aperiret viam abrogandi paulatim hanc Regni sui consuetudinem, in qua hæc tunc à nullo Rege, vel supremo Senatu fuerat dispensatum.

Ad Canones in præsentī obiectione relatos respondetur, hanc consuetudinem per illos non fuisse ibi abrogatam, verbis grati, in Gallia quia nunquam fuerunt *usu recepti*, quin potius per contrarium usum semper illis fuisse *contradictum*; ideoque cum lex non promulgata, vel etiam non recepta, non obliget, neque Canones illi facient ut in præiudicium huius consuetudinis, liceat alicui subalterno Iudici dispensare cum reo ad mortem damnato pro recipiendo Eucharistiæ sacramento.

II.

III.

IV.

A

ARTICVLVS V.

V.

Virum expediat dare sacram Eucharistiæ communionem reis ad mortem condemnatis.

PRÆSENS difficultas mouetur tantum pro Regnis illis & Prouinciis, in quibus ex antiqua consuetudine sacramentum Eucharistiæ denegatur reis ad mortem condemnatis, & eius sensus est, *virum dentur sufficientes rationes seu congruentia propter quas talis consuetudo sit abroganda*. Quia verò res hæc pendet ex variis locorum, personarum, & aliis id genus circumstantiis, quæ sunt alie in vna provincia eiusque incolis, & alie in aliis, sique non potest ei difficultati simpliciter & absolute responderi, sed tantum diuersimodè pro prædicta varietate: ideo præsentiatulo annotamus præcipua capita ex quibus argumenta desumi debeant pro ferendo circa propositam difficultatem iudicio.

Imprimis itaque dicimus rem ipsam non debere diiudicari *ex singulari gratia* sanctificationis & auxiliorum dono quod Eucharistiæ secundum suam efficaciam præstare potest conferre suo beneficio nullum obicem habenti: sic enim & infantibus baptizatis expediret illam ministrare. Item & in eorum sententia qui existimant plus gratiæ confecti *ex opere operato* per vtramque speciem consecratam, hoc sacramentum esset laicis sub vtraque specie exhibendum, quorum tamen neutrum probatur Concil. Trid. sed potius improbat: primum quidem sess. 21. cap. 4. alterum verò eadem sess. cap. 2.

Neque item diiudicari debet *ex singulari dispositione & affectu* suspiciendum, sed primò ex generalioribus titulis, qui primum & per se respiciant bonum commune, & tanti sacramenti reuerentiam: ut enim lex respicit primò & per se bonum communitatis, non attendendo ad malum, quod ex illa aliquando aduenit quibusdam personis priuatis, iuxta illud vulgare, *lex habet aliquid de iniquo quod publicè utilitati compensatur*: sic etiam abrogatio alicuius publicæ constitutionis, vel antiquæ consuetudinis non debet estimari facienda ex motiis, quæ primò per se respiciunt homines vel personas priuatas, sed ex iis quæ illos primò per se respiciunt in ordine ad communitatem seu republicam, quæque conferunt ad bonum & conseruationem illius. Deinde quia legislator non attendit ad ea quæ raro adueniunt, sed ad ea tantum quæ vix plurimum & communiter contingunt, hæc res ponderari debet ex iis quæ ordinariè reperiuntur in reis ad mortem damnatis.

Primum, ex communi illorum dispositione animi pro tali tempore, verbis grati, quod tunc parum vel multum sint solliciti de salute animæ, vel etiam non tam agnoscent suum crimen, quàm illud negent, vel obstinate Iudices, vitz admodum probæ, accusent sententiæ in illos falsè latæ, & in tali accusatione perseuerent vsque ad instantis mortis saltem excusati: hæc enim & id genus alia dedecent tanti sacramenti receptionem.

Secundò, motiua huius abrogandæ vel retinendæ consuetudinis possunt deliniri ex ea ratione dispositione, quæ communiter, hæc abrogatione facta, essent vel non essent affecti erga hoc sacramentum, vel ab illius fructu recipiendo impediti, vel non impediti: exempli causâ, quod foueret

B

C

D

VI.

VII.

VIII.

I. reorum malitiam, quatenus vbi scirent se non passuros supplicium, nisi sacrosancto Eucharistia sacramento prius sumpto, essent in perpetrandis criminibus audaciores; quos tamen privatio tanti boni, tanquam singularis nota infamiz retine- ret in officio; quæ ratio movit aliquando Patres Ecclesie ad hoc sacramentum aliquibus peccato- ribus publicis denegandum, vt supra observavi- mus: vel quod etiam parum admodum afficerentur erga illud præ doloris magnitudine & animi pertur- batione; cum sæpe contingat aliquos illorum vix esse sufficienter dispositos pro recipiendo Pœni- tentiæ sacramento, quando ventum est ad locum supplicij, vbi nulla amplius datur administran- da Eucharistia opportunitas.

III. Tertiò, huius abrogationis motiva possunt de- sumi ex iis quæ communiter antecedunt immediatè damnationem reorum, cuiusmodi est gravis totius corporis per torturam sæpius repetitam afflicta- tio, vel econtrà ex eo quodd talis misera constitutio sit illis futura occasio excitandi seipsos ad am- plectendum media tum remissionis peccatorum apud Deum obtinendæ, tum etiam ad augendæ gratiæ pro supplicio fortiter subeundo ipsa sum- ptione Viatici.

IV. Quartò, hæc motiva desumi possunt ex iis quæ se tenent ex parte iudicij, & indiciorum ferendæ formæ; exempli gratiâ, quodd administratio Eucharistia facienda perturbabit graviter, vel non perturbabit formam in discutendis reorum criminibus, & in ferenda adversus illos mortis sententia servari solitam, quæ potest vel non potest absque notabili incommodo mutari; si enim servetur mos ille, quo in nostra Gallia eodem die, breui post latam sententiam tempore, reus affi- citur supplicio, non videtur honestum illis admi- nistrare hoc sacramentum, vt potest quorum corpus tanti mysticij receptaculum, statim à publico Iustitiæ ministro ignominiosè tractabitur, & post- modum velut hominis infamis, indignum quodd Christianâ sepultura donetur, publicâ auctorita- te volucris & lupis disperdendum exponetur. Si verò prædictus ordo ferendi iudicij, & profes- tendæ in reos sententiæ mutetur, hæcquæ muta- tio supponatur non futura Iudicibus, vel bono publico onerosa. Item quodd sententia mortis vno die proferretur, & alio die à communione iam factâ elapso, supplicium extremum infliga- tur, cum inter istam communionis & supplicij infligendi horam multum temporis effluat, Dæ- mon tunc diligeret inuigilet hominum perdi- tionem; rei verò ordinariè sint admodum deiecti; vt tanto illorum periculo provideatur, videndum an aliqui Sacerdotes reis consolandis periti, pos- sint reperiri, qui toties quoties rei adiudicaban- tur morti, possint eis toto illo tempore vique ad ultimum vitæ spiritum fideliter & studiosè adse- se; si possint reperiri, nec aliud subsit incommodum, laudetur Dominus, ibi aliquis locus erit huius antiquæ consuetudinis abrogandæ. Quodd si desit, quia periculum hoc animarum erit satis commune, & respiciet totam reorum multitudi- nem, militatque adversus huius sacramenti reuerentiam, non apparet ratio pro Eucharistia tunc illis administranda sufficiens.

Quintò, possunt hæc motiva desumi ex publi- cis commodis vel incommodis quæ satis ordinariè possent euenire; exempli causâ, quodd interve- nendo illa temporis quæ tunc efflueret ab horâ late- reum sententiæ vique ad horam supplicij, sub- ministraret pluribus reis, potissimum nobilibus,

A occasione liberius committendi peccata etiam gravissima; item oculatissimis eorum testibus illa reticendi; cum enim Reges Christianissimi sint maximè propensi ad clementiam erga viros no- biles, & soleant precibus Principi aliquid ab eis postulati plurimum deferre, vbi nobilibus aliquis esset ob grave crimen mortis adiudicatus, statim eius parentes & amici per convenientium per- sonarum, putà Ducum, Principum, & id genus potèntissimorum interpositionem, animum Regis emolliunt, & veniam criminum tandem mul- ticiplici artificio obtinent, non sine magno repu- blicæ incommodo; tunc enim nobiles isti euade- rent ferociiores, inferioribus formidabiles, & in malè faciendo audaciores; & vt est amicorum & parentum consuetudo, vbi spes aliqua salutis affulget amicis in aliquo periculo constrictis ali- quâ boni moris futuri expectatione eos recreare & solari, dum prædicti nobiles sibi pollicerentur, vix eorum animus posset de seria apud Deum pœnitentia, & digna sacramenti Eucharistia recep- tione cogitare; & quia interdum continge- ret illos tali suâ spe frustrari, etiam satis frequen- ter eueniret, vt vel absque sufficienti dispositio- ne, vel saltem cum admodum leui, ad sacramen- tum Pœnitentiæ & Eucharistia accederent; pos- set etiam inde creari aliquod periculum tam Iu- dicibus, quàm iis qui aduersus reos eiusmodi ve- rum tulissent testimonium, ex vindictâ quam ani- mo conciperent, & per cuniculos ad effectum deducere conarentur; sicque abrogatio huius consuetudinis esset toti reipublice multorum ma- lorum occasio, & odiorum incrementum; econtrà verò si præuideatur futurum vt illis & singulis aliis id genus, facillè reipsâ & de facto, & non tantum vanâ & inanis opinione occurratur, tunc hac ex parte pro abrogatione huius consuetudi- nis erit concludendum.

C Atque istorum & id genus similium motiuo- rum explicatione satis constat hanc consuetudi- nem denegandi sacramentum Eucharistia reis ad mortem condemnatis, esse ad mentem & sensum Iuris peritorum, vt illi loquuntur, rationabilem, seu rationi consentaneam, tunc enim talis esse censetur, quando nihil continet vel repugnans diuinæ legi, vel iuri naturæ, & habet congruen- tes aliquot rationes, ob quas prouidentur asse- ritur introducta & seruanda. Hanc verò consue- tudinem non repugnare iuri diuino de dando Viatico Christianis moribundis (nullum enim aliud ius diuinum fingi potest cui videatur repu- gnare) annotauimus supra ex Trident. Concilio, nec item iuri naturæ, quia vt institutio sacra- mentorum nouæ Legis non est iuris naturæ, sed diuini tantum positum, sic etiam nec illorum ad- ministratio.

D Nec potest obici consuetudinem hanc esse corruptelam aliquam, cum praxis dandi Viati- cum reis iam condemnatis ad mortem fuerit ali- quando earum provinciarum de quibus agimus, & insuper aliquem Ecclesie consensum deside- rari, vt consuetudo quæ respicit sacramentorum administrationem censetur robur obtinere; qui consensus tantum abest vt reperitur, quin po- tius tali consuetudini in Canonibus supra relatis contradicitur.

Hoc, inquam, non potest obici; non enim pro- bari potest fuisse aliquando vsum Gallæ dare istis reis hanc communionem, præsertim cum ante 250. annos sacramentum Pœnitentiæ in Gallia illis denegaretur, vt aliqui obseruant.

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Deinde si hæc praxis aliquando vignet, quemadmodum vna consuetudo altera sibi contraria potest abrogari, & hæc longo tractu temporis observata inducere obligationem; sic etiam & præfens consuetudo, imò hæc mutatio arguit superiores tam fori interni, quam externi ob graves difficultates, quas tunc tam contra reverentiam huius sacramenti, quam contra bonum reipublicæ ad magis renovandum homines à gravissimis criminibus ita censuisse, & cum nusquam legantur Episcopi istarum provinciarum reclamasse, eo ipso videntur tacite hanc approbasse consuetudinem, qui consensus ad eius validitatem sufficit.

II. Dices, hanc consuetudinem non videri factam satis prudenter & consentaneè ad reconciliationem eorum cum Deo per sacramentum Pœnitentiæ, nam eo ipso quo constituuntur verè supernaturali sanctitate Deo formaliter grati, iamiam ad Deum profecturi, videntur quasi suo iure hoc sacramentum postulare.

Respondetur, negando hanc consuetudinem factam ex motibus superius explicatis debere videri imprudentem, & multò minùs iniuriosam reconciliationi cum Deo per sacramentum Pœnitentiæ illis concessum, siue spectemus modum quo Deus sese gerit erga homines quos sibi per sacramentum Pœnitentiæ reconciliat; siue etiam consideremus modum illum quo Reges & Principes solent remittere aliquibus Primoribus & Magnatibus sui Regni graves offensas adversus Regiam Maiestatem, & bonum reipublicæ commissas; nam cum supernaturalis amicitia Dei magnam admittat latitudinem, varii gradus alij alijs superiores, & habitudinem specialiore cum Deo importantes in ea reperiantur, ubi Deus per sacramentum Pœnitentiæ hominem sibi reconciliat, ita totam ei remittit culpam, ut tamen vi istius sacramenti præcisè sumpti, totam pœnam eius peccatis debitam non remittat, sed æternam commutet in temporalem in hac vita, vel in Purgatorio exsolvendam, cum tamen antè per Baptismum, si esset adultus, totam pœnam omnibus & singulis peccatis eius debitam, quantumlibet gravissimis remisisset; similiter ubi aliquis Principum graviter offendit Regem, Rex in illo sibi reconciliando satis frequenter hunc servat ordinem, vi totam offensam ei quidem remittat, auditum tamen ad aulam regiam ei prohibeat: sic David Rex aliquin mitissimus, & filij sui Absalonis amantissimus libro secundo Regum cap. 14. ei culpam condonavit, ut tamen eum aditu aule Regiæ priuaretur, *Ait* (inquit Scriptura ibi) *Rex ad Joab, ecce placatus feci verbum tuum, vade ergo & renova puerum Absalon.*

III. Et paulo post ubi explicauit reditum Absalonis in Hierusalem subiicit, *Dixit autem Rex, reuertatur* (scilicet Absalon) *in domum suam, & faciem meam non videat*: simili modo, quia sacramenta nouæ Legis significant prædicte speciales quasdam vires eorum quæ illa dignè suscipiunt cum Deo & Christo Domino, alias alijs perfectiones, quia tamen illa quæ fit in illis per dignam Eucharistiæ assumptionem est omnium perfectissima, ut intelligitur ex dictis disputatione 4. art. 1. ad questionem 73. & ad quest. 79. rei autem ad mortem damnati, licet sint Deo per sacramentum Pœnitentiæ reconciliati, adhuc tamen remanent infames, & vt tales priuantur sepultura Christiana, idco ad maiorem satisfactionem delicti illorum, tum ad reuerentiam sacramenti Eucharistiæ, tum etiam ad alios à similibus criminibus deterrendos, prædicta consuetudo Episcopis locorum saltem tacite consentientibus, prudenter & consentaneè ad modum illum quo Deus & Principes eos qui suam maiestatem læserunt, sibi reconciliant, prius prædictos reos receptione sacramenti Eucharistiæ, quibus tamen sacramentum Pœnitentiæ curat administrari.

V. *Art. 1. ad questionem 73. & ad quest. 79. rei autem ad mortem damnati, licet sint Deo per sacramentum Pœnitentiæ reconciliati, adhuc tamen remanent infames, & vt tales priuantur sepultura Christiana, idco ad maiorem satisfactionem delicti illorum, tum ad reuerentiam sacramenti Eucharistiæ, tum etiam ad alios à similibus criminibus deterrendos, prædicta consuetudo Episcopis locorum saltem tacite consentientibus, prudenter & consentaneè ad modum illum quo Deus & Principes eos qui suam maiestatem læserunt, sibi reconciliant, prius prædictos reos receptione sacramenti Eucharistiæ, quibus tamen sacramentum Pœnitentiæ curat administrari.*

DISPUTATIO VII.

De communione sub vtraque specie.

ARTICVLVS PRIMVS.

B *An sit de necessitate siue iuris diuini ex Christi præcepto, siue de necessitate sacramenti, omnibus laico more communicantibus communicare sub vtraque specie.*

ART. 1. Affirmantem tuerent omnes hæretici nostri temporis, Lutherus fuit in principio libri de captiuitate Babylonica, Caluinus lib. 4. suorum Institutionum cap. 17. § 47. & sequent. Eorum sectarij passim ubi agunt de sacramento Eucharistiæ, hancque mutuati sunt à Bohemis, apud quos vigere cepit hæc hæresis circa annum Domini 1412.

C Contraria tamen sententia, quam loco propositionis ponimus est de fide, scilicet *Christum instituisse sacramentum Eucharistiæ in duabus speciebus panis scilicet & vini, eius tamen communionem sub vtraque specie, non præcepisse omnibus & singulis.* Propositio habetur definita in Concilio Constantiensi sess. 11. & in Trident. sess. 21. Can. 1. 2. & 3.

Probatur quoad vtramque partem: Prima scilicet, *Christum Dominum instituisse hoc sacramentum in duabus speciebus*, patet ex l. uangelis & Apostolo citatis, & ex iis quæ diximus supra agendo de materia huius sacramenti, & in hac parte nobiscum conueniunt hæretici.

Secunda pars propositionis quæ asserit *Christum non præcepisse omnibus & singulis istam communionem*, Probatur primò ex confessione ipsiusmet Lutheri libro de captiuitate Babylonica, ubi explicans primam captiuitatem, statim initio ait se non disputare pro vtraque specie, quasi necessitate præcepti ad eam cogamur; sed tantum velle Christum illam reliquisse arbitrio voluntum vpi. Vnde ibi totam suam questionem ponit in ipso iure abrepto laicis de percipiendi communionem sub vtraque specie, non autem in eius necessitate præcepti: eadem fuit opinio Melancthonis locis suis communibus in secunda editione 1523. ubi inter res indifferentes recenset communionem sub vna tantum, vel sub duabus speciebus.

Probatur etiam ratione: si quod tale præceptum daretur, aut haberetur ex institutione Eucharistiæ nudè sumptæ, aut ex institutione Eucharistiæ quatenus tale præceptum communicandi sub vtraque specie importatur in illa, ut aliquæ ei essentiale, sicut Baptismi institutio importat ut fiat ablutione aquæ, & cetera verborum formulæ, vel quatenus res aliqua à Christo Domino instituta & facta est usurpanda ab omnibus

I. & singulis fidelibus, vel haberetur ex Scriptura, aut ex Traditione ab Apostolis ad ipsorum posterius derivata: ac ex nullo capite istorum habetur tale præceptum; nam ex primo, quia & officium prædicandi Evangelium, item & baptizandi est à Christo Domino institutum, ut admittunt hæretici, nec tamen in eorum sententia debent usurpari ab omnibus & singulis: similiter Matrimonium est à Deo institutum, nec tamen omnes & singuli tenentur vxores ducere, ut docet Apostolus epistolâ priori ad Corinthios: ergo similiter ex eo quod Christus Dominus instituit hoc sacramentum Eucharistiæ in duabus speciebus, præcisè non sufficienter colligitur omnes & singulos Christianos teneri communicare sub utraque specie.

Non item ex secundo capite, quia iuxta istum modum ea tantum sunt præcepta vi institutionis alicuius sacramenti, vel alterius rei, quæ sunt ipsi sacramento, vel rei essentialia & intrinseca, ut patet exemplo sumpto ab ablutione & prolatione cæteræ verborum formulæ in Baptismo: at ipsam communionem Eucharistiæ, quia tantum dicit usum eius, nullo modo pertinere ad essentialia huius sacramenti fuisse docuimus supra.

Non item ex facto Christi Domini, quia si singula Christi Domini facta inducunt obligationem, sicut Christus Dominus nonnisi post cenam distribuit hoc sacramentum Apostolis, similiter & nos nonnisi post cenam deberemus illud accipere & distribuere; hoc autem negant nobiscum aduersarij.

Neque item ex quarto capite, nullum enim potest sufficiens pro hac parte proferri Scripturæ testimonium, ut patebit septimo sequenti articulo, ubi solumus aduersariorum fundamenta ex sacris Litteris petita.

III. Nec item ex quinto capite, nam licet communio aliquando fuerit data sub utraque specie, attamen fuit etiam in praxi Ecclesiæ facis frequenter porrigere communionem sub vna tantum specie, panis videlicet, ut capite 2. Actuum ubi noui Christiani dicuntur *perseuerantes in communicatione fractionis panis*, quâ postremâ particulâ significatur Eucharistia, ut explicat editio Syriaca, imò & ipse Caluinus ad caput 2. Actuum, & Tiemelhus ibi.

IV. Necesse quidd respondeant hæretici ibi nominè panis, & ipsum calicem intelligi per synecdochem; nam & ex primis illis Christianis tempore Apostolorum nonnulli erant Nazarej, ut constat ex capite 21. Actuum, qui, ut constat ex veteri Testamento, abstinebant à vino ex voto; unde cum legalia tunc adhuc essent in usu, ut patet ex eodem capite Actuum, noui illi Christiani accipiebant hoc sacramentum in vna tantum specie panis, maxime in opinione Caluinistarum, qui putant in sacramento Eucharistiæ realiter non esse corpus & sanguinem Christi Domini, sed panem & vinum substantialiter remanere. Patet eadem praxis ex Tertulliano libro 2. ad vxorem, & lib. de oratione, ubi significat fuisse liberum aut sumere corpus Christi Domini statim, aut illud deferre domum, & sumptionem differre in aliud tempus opportunum, usque aded *ut accipio corpore liceret* (quemadmodum ibi loquitur Tertullianus) *stationem dissoluere, & ita omne sumptionem calicis*: Item ex S. Cypriano lib. de lapsis, ubi duo exempla refert communionis

A. sub vna specie, prius de muliere quæ corpus Christi Domini reconderat in arca; alterum de quodam lapsio, qui cum de sacrificio à Sacerdote celebrato partem cum exteris esset ausus latenter accipere, apertis manibus inuenit cinerem: nec potest subintelligi sanguis qui portectus, cum ille porrigeretur bibendus à Diacono, ut patet ex eodem S. Cypriano ibi, & ex historia S. Laurentij apud S. Ambrosium lib. 1. de officiis cap. 41. Patet eadem praxis ex Eusebio libro 5. Historiæ Ecclesiasticæ cap. 16. & lib. 6. capite 36. apud quem iuxta Canonem 14. Laodiciensi Concilij *de lapsis penitentibus*, datur S. Cypriano communio sub specie tantum panis, ut ibi apud Eusebium fuisse refert Dionysius Alexandrinus. Patet etiam ex consuetudine asseruendi Eucharistiæ domi tempore primitiue Ecclesiæ; item ex eius delatione à peregrinis facta, quam fuisse explicat Espensæus lib. 2. de adoratione Eucharistiæ cap. 7. Item ex usu *præsanctificationum* ibidem cap. 13. quæ omnia, ut patet ex authoritatibus ibi relatis, maxime procedunt de communionem sub sola specie panis, hancque praxim de danda communionem sub vna tantum specie fuisse prosequitur Sanctus repetitio 10. de Eucharistia cap. 4. & communiter Scholastici ad 3. partem S. Thomæ quæst. 80.

Nec est quidd respondeant hæretici istas Patrum authoritates intelligi de privata tantum communionem, quæ postea fuit improbata à Concilio Toletano primo, Canone decimo-quarto; nam primò authoritates S. Cypriani relata, factum primorum Christianorum in Actibus Apostolicis cap. 2. & 20. Item & Decretum Concilij Laodiciensi Canone decimo quarto, euincunt contrarium.

C. Deinde ij qui ex relatis supra, agunt de privata communionem ita de ea loquuntur, ut tamen eam non vituperent, quin potius commendent, ut patet ex S. Ambrosio in oratione funebri obitu fratris sui Satyri, imò S. Hieronymus in Epitaphio Paulæ ad Eustochium, S. Augustinus lib. 3. de consensu Evangelistarum cap. 13. Beda & Theophylactus ad cap. 24. S. Lucæ existimant Christum Dominum communicasse duos ex discipulis euntes in Ematis sub vna tantum specie, scilicet panis; volunt enim ex ipsa susceptione panis Eucharistici fuisse ab illis cognitum, & statim euauisse ex oculis eorum: ergo non expectat calicis consecrationem: unde tantum abest ut rationem communionem condemnent. Item patet etiam ex asseruatione Eucharistiæ in Ciborijs Ecclesiæ pro ægrotis, pro qua videri potest Espensæus supra.

D. Neque facit in contrarium citatus Canon Toletani primus C. 6. non enim id statuit quasi priuata communio etiam facta domi sit prohibita, aut mala, sed cum eo tempore aliqui acciperent Eucharistiæ de manu Sacerdotis, eamque reseruarent non ad sacram refecionem, sed ad usus illicitos, ut patet de Priscillianistis & pluribus alijs, statuit Concilium ne quis amplius Eucharistiæ deferat domum, sed eam manducet in Ecclesia, alioquin fore ut suspicetur habeatur de sacrilegio, & hanc ob causam fuisse sublatam de portationem hanc Eucharistiæ, & quando renouata fuerit hæc prohibitio, consule Espensæum supra libro secundo de adoratione Eucharistiæ cap. 6.

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

ARTICVLVS II.

An communio sub vtraque specie sit necessaria singulis, siue ratione rei contentæ, siue ratione gratiæ & effectus quem confert.

P R I M A propositio. *Communio sub vtraque specie non est singulis necessaria ratione rei contentæ.* Propositio est definita in Concilio Constantiensi sessione II. & in Trident. sessione 21. Can. 1. 2. & 3.

Probatur primò contra Caluinistas, quia cum illi negent corpus & sanguinem Christi Domini esse substantialiter vi consecrationis sub speciebus panis & vini, communio sub vtraque specie non erit necessaria omnibus & singulis ex parte rei contentæ, nisi forte inter res contentas enumerent substantiam vini, sed ineptè, cum etiam in illorum hæresi panis & vinum sint tantum auda signa, & nullo modo res ipsa sacramenti.

II.

Probatur etiam contra Lutheranos, tum quia iuxta illorum hæresim Christus Dominus tam secundum humanitatem, quam secundum diuinitatem est vbique; ergo & secundum illos est totus sub sola specie panis; tum quia vbicamque est verum substantiale Christi Domini corpus, ibi est vnitum hypostaticè Verbo diuino, iuxta tritum illud S. Damasceni, *Quod semel assumptum nunquam dinisist.* Item, vbicamque Christi Domini corpus est verè & realiter à tempore resurrectionis, ibi verè est vinum, quia ad Romanos nono, *non moritur amplius.* Item vbi est eius anima dans ei formaliter viuere, ibi etiam est eius sanguis in venis quibus constat corpus viuens: argui iuxta Lutheranos corpus Christi Domini est cum pane: ergo ibi est simul cum anima, cum sanguine & supposito Verbi diuini: ergo & ibi est totus Christus. Neque distinctio quæ est inter ista, propterea ad se inuicem comparantur, facit ut etiam distincta distinctis symbolis dispensentur, sicut nobis obicit Hunnius opusculo suo de Sacramentis cap. 17. nec quòd inde sequeretur corpus Christi Domini bibi, & sanguinem eius comedere, nam corpus, anima, & sanguis Christi Domini ita distinguuntur inter se in ratione partium totius compositi, ut tamen quia illarum compositum est omnino indissolubile post resurrectionem, vbicamque est corpus Christi Domini, ibi sit eius sanguis, & econtrà: unde non possunt ita distinctis symbolis concedi ut vna pars talis compositi detur tantum realiter absque alterius concessione, saltem per concomitantiam, sicut non potest fieri ut trahatur corpus quod est vinum, nisi & per concomitantiam trahatur & anima illo inclusa, licet ab eo distincta realiter.

III.

Ad id autem quod ibi obicitur de bibitione corporis Christi, & manducatione sanguinis eius, Respondetur, dum manducatur corpus Christi Domini sub speciebus panis, simul etiam & accipit sanguinem Christi Domini, nec tamen propriè tunc dici bibi; & item dum bibitur sanguis eius sub speciebus vini, simul accipit & eius corpus, nec tamen tunc propriè dici manducari, ut animaduertit Innocentius 3. cuius diuersitatis ratio petitur non ab absentia vnius rei, & præsentia solius alterius, sed à modo quo traiciuntur species consecratæ sub quibus tam Christi Domini cor-

IV.

pus, quam eius sanguis reperitur, vel vi verborum, aut per concomitantiam.

Secunda propositio. *Communio sub vtraque specie non est necessaria ratione gratiæ, & proprii effectus quem confert.* Nostra propositio est definita in Concilio supra citato.

Probatur tam in nostra Catholicorum sententia, quam hæreticorum; in nostra quidem quia proprius effectus Eucharistiæ est gratia cibari & reficiens, ut supra docuimus: atqui Christus Dominus S. Ioannis 6. tam benè illam promissit accipientibus vnam duntaxat speciem panis, quam accipientibus duas, his verbis, *Si quis manducauerit ex hoc pane viuat in æternum, & panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita, qui manducat hunc panem viuat in æternum.* Item primò ad Corinth. 10. *Multi vnum corpus sumus, quidè vno pane participamus,* vbi secundum Græcam & Syriacam editionem onyuntur ista verba, & vno calice, sicut & à multis Interpretibus, ut S. Ambrosio ibi, & S. August. lib. 1. contra aduersarium legis cap. 19.

Probatur secundo; idèd hoc sacramentum causat gratiam cibantem & reficientem in suscipiente, quia continet corpus & sanguinem Christi Domini, ut ipsemet significat Ioann. 6. citat. testimoniis & Patres ibi: atqui vnaqueque species seorsim sumpta continet Christi Domini corpus & sanguinem, imò & totum Christum, ut docuimus supra: ergo vnaqueque species seorsim sumpta causabit gratiam cibantem & reficientem, quando suscipietur à communicante.

Probatur tertio eadem propositio in opinione hæreticorum; nam apud Lutheranos effectus huius sacramenti est fidei excitatio & confirmatio, quæ per hoc sacramentum fit in suscipientibus, quatenus sibi persuadent peccata esse sibi remissa per merita Christi Domini, iuxta diuinam promissionem: at hæc fides, quæ cumque illa sit, tam benè potest excitari per vnam speciem, quam per duas, maxime cum ambe species nunquam simul sumantur, sed succedunt tantum, & velint aduersarij Eucharistiæ esse sacramentum in vno; nam & iuxta illos Christus Dominus adest panem dum benedicitur, porrigitur, accipitur, & manducatur, ut ex Kemnitio notauimus supra: quid ergo impediet talis fidei excitationem & confirmationem? præsertim cum tunc panis sit signum Christi Domini per consubstantiationem ibi secundum illos existentis, & cum idem actus sæpè sepius repetitur, sit quedam confirmatio eius quod fit per illum ut primò exercitum, porrecto calicis ad confirmationem istius fidei iam excitatæ per primam speciem panis porrectam manducantem, non erit ei necessaria, cum talem actum fidei possit in seipso aliquandiu continuare, & ita talis fidei confirmationem obtinere.

Idem patet in opinione Caluinistarum, nam iuxta Caluinum lib. 4. suarum Institutionum capite 17. §. 2. *Effectus Eucharistiæ est securitas, seu certitudo de vita æterna obtinenda: at non potest Caluinus ostendere quomodo ista securitas proveniat, seu reddatur maior ex sumptione vniuscusque speciei, quam vnius tantum, cum Caluinistæ velint omnes prædestinatos hanc habere certitudinem imò & filios fidei illum ante Baptismum contineri in fœdere promissionis vitæ æternæ, reprobos verò non accipere hoc sacramentum.*

ARTICVLVS III.

Utrum plus gratiæ conferatur ex opere operato per communionem sub vtraque specie, quam sub vnica.

SIT ista propositio. *Non plus gratiæ conferatur ex opere operato sub vtraque specie communionis, quam sub vnica.*

Probatur primo, Christus Dominus annexit sumptioni Eucharistiæ collationem gratiæ cibantis, prout vnaquæque illius sumptio habet rationem coniunii, ita ut sicut vni coniuiu corporali responderet vna tantum refectio, siue sint plura secula, siue pauciora: ita etiam in cõuiuio Eucharistico, vni eius sumptioni responderet vna tantum spiritalis refectio animæ per gratiam cibantem & reficientem; & vbi plura facit cõuiuia per ordinem ad cõuiuia corporalia, dummodò nullum aliud occurrat impedimentum, plures etiam conferat animæ refectioes, & vbi vna tantum facit quantulumcunque illud sit, vnaque respondeat spiritalis refectio: atqui quando o Sacerdos celebrans accipit duas species, accipit illas tantum per modum vnius coniuij, vnius item refectiois; similiter laicus quando sub vna tantum specie accipit Eucharistiam, illam accipit per modum vnius refectiois, esto vna representatio sit expressior, altera minus expressa, vt fusiè docuimus agendo de vnitatis sacramenti Eucharistiæ: igitur laicus communicans sub vna tantum specie, tantam accipit gratiam quam Sacerdos celebrans & communicans sub vtraque.

Probatu secundò, Christus Dominus qualibet sacramentorum gratiam determinauit, non vnam pro vna tantum parte sacramenti, & alteram pro altera eiusdem sacramenti parte, sed pro toto & integro sacramento substantialiter recepto hanc & illam determinauit, quæ tamen intra latitudinem huius determinationis esset maior, vel minor, vel æqualis pro maiori, vel minori, vel æquali dispositione suscipientium, vt iam sæpè docuimus agendo de sacramentis in genere: atqui quando laicus accipit Eucharistiam sub sola specie panis, accipit totum & integrum sacramentum Eucharistiæ substantialiter: igitur tunc tantam accipit gratiam, quantam Sacerdos celebrans communicando sub vtraque specie, si modo sit æqualiter dispositus.

Contra hanc rationem obiicit Vasquezus de Eucharistia disput. 113. numero 6. & 7. sacramenta nouæ Legis efficere prout significant, & speciem panis significare gratiam *per cibantem*, speciem vini *per refingentem suum*: idcirco plus gratiæ conferri per duas species panis & vini simul, quàm per vnicam: neque his ob stare quod eadem sit species gratiæ quæ famem & sitim animæ tollat, sicut in spiritualibus famem & sitim tollit aliquid idem, ex eo quod eadem est species gratiæ quæ conferatur per omnia sacramenta; & nihilominus prout datur per diuersa signa sacramentalia, quæ sunt alia in Baptismo, alia in Confirmatione, & sic de reliquis, datur etiam secundum nouos & nouos gradus, & in ordine ad effectus speciales, qui per eiusmodi signa sacramentalia representantur: idcirco cum sacramentum Eucharistiæ habeat duo signa diuersimodè significantia gratiam, quorum significatio vnius, sicut & eius efficientia, est indepẽdens à significatione & efficientia alterius: similiter per priorè speciem

A producere gratiam in suscipiente secundum vnum gradum qui dicat *cibantem*, quo tollitur spiritalis famem animæ, & per secundam, eadem producere gratiam in suscipiente, secundum nouum alium gradum qui dicat *refingentem* spiritalis sitis animæ, maxime cum Clemens VI. in Bulla ad Regem Angliæ anni 1341. dicat se illi concedere ad augmentum gratiæ, vt communicet sub vtraque specie.

Respondetur, in significatione sacramentorum nouæ Legis duo posse distingui: Primum est *res specialiter significata*, seu quod sacramentum significet hanc vel illam specialem rem, id est habitualem gratiam, vt importantem ius ad accipiendum specialia auxilia ad quosdam speciales effectus, vt explicatum est agendo de sacramentis in genere. Alterum est *modus significandi* hanc specialem gratiam sacramentalem, seu quod significetur per signa exteriora quibus constat, perfectiùs & magis expresse, vel minus expresse significet specialem illam gratiam; quando igitur sacramenta nouæ Legis dicuntur *efficere prout significant*, id tantum intelligitur *de re speciali* quam significant; quia enim sunt signa practica, debent efficere quod significant; non autem intelligitur *de illo modo* magis vel minus expimente specialem illam gratiam; nam si quis idiota habens legitimam intentionem baptizandi, pronuntiet formam admodum barbarè sic, *Ecce te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, intingatque infantem eâ ablutione minimâ, quæ potest dari inter physicam ablutionem, non minorem gratiam causabit in eo, quàm si quis Episcopus valdè eruditus eum baptizasset eum graui & valdè decenti pronuntiatione formæ, & amplissimâ lotionem, cum tamen in Baptismo per prædictum idiotam admissitatio vtiqueque signum, *verbum* scilicet & *elementum* minus perfectè denotarent illam specialem animæ lotionem: at vnaquæque species sacramenti Eucharistiæ significat *minus expresse* totam animæ refectioem, prout hæc includit refinctionem sitis & saturitatem; ambæ verd species tantummodò *magis expresse*, vt docuimus ex professo disputatione 3. art. 2. ad quæst. 73.

C Ad id verd quod imprimis adfertur in confirmationem respondetur, gratiam quæ datur per distincta sacramenta, sic esse eandem specie, vt tamen detur in ordine ad speciales & distinctos effectus per distincta specialia auxilia consequendos, cui gratiæ vt hoc modo considerat aliud & aliud augmentum gratiæ secundum alios & alios gradus correspondet: at in præsentia casu id non habere locum, cum *fames & sitis, satietas & refectio sitis* per gratiam in anima iusti non sint aliquid distinctum, vt loco citato docuimus; pluralitas autem signorum sacramentalium in Eucharistia fuit à Christo Domino instruita ad maiorem & expressiorem representationem rei significatæ; & cum *sistere ac exquirere infirmitatem*, seu gratiam sit aliquid commune omnibus iustis, si Eucharistia sub vna tantum specie sumpta, vnum tantum ex istis duobus haberet effectum; Ecclesiæ non satis aptè caneret de hoc sacramento etiam sub vna specie assertuato, *esse ponem omne delectamentum in se habentem*, cum sumptio cibi, omisâ potione, careat suauitate & delectatione coniuij, cuius anima vulgò dicitur esse *vinum*, imò nec sumptio Eucharistiæ sub vna specie panis, haberet loquendo propriè rationem coniuij, cum potus decisset, seu gratia, vt speciali titulo

V.

VI.

VII.

VIII.

I. rellingens sitim animæ; quod est absurdum, etiam ratio coniuij animæ sit inseparabilis a specifica ratione huius sacramenti; quare ut sumptum sub vnicâ specie est verè verum sacramentum, ut ex professo docuimus loco nunc citato; ita etiam sumptum in vnicâ specie panis debet ex speciali sua ratione conferre gratiam non solum ut cibantem, sed etiam ut rellingentem sitim; quæ tamen gratia ut rellingens sitim minus expressè significetur, seu repræsentetur per vnicam duntaxat panis speciem, quàm per duas similes.

Ad auctoritatem Bullæ Clementis VI. respondetur, istud augmentum gratiæ posse intelligi de eo quod protendit ex opere operantis, quatenus qui communicat sub vtrâque specie extendit suam deuotionem longiori tempore, & augeat illam propter præsentiam Christi Domini sub altera specie realiter existentis.

II. Cæterum, contra id quod in solutione obiectionis proximè præcedentis respondimus, scilicet perfectam animæ satietatem tam sitis, quàm famis significari per quamlibet speciem consecratam sue panis, sue vini, etiam scorsim, non quidem tam expressè, sed minus expressè, obicitur: species panis in sacramento Eucharistiæ non assumitur ad significandum sub aliqua ratione, quæ sit communis cibo & potui, sed sub speciali ratione cibi quæ cibus; at cibus, ut cibus, non potest villo modo significare satietatem completam, & plenitudinem coniuij cibo & potu constantis; ergo species panis iud assumitur ad significandum plenitudinem & integram satietatem coniuij; ideoque Christus Dominus non dixit, *Caro mea verè est satians, & alimentum vtrumque*, sed *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus* ut indicaret corpori suo sub specie panis competere effectus illos spirituales, quos cibus naturalis operatur, ut decretum Eugenij loquitur; sanguini sub speciebus vini competere eos effectus spirituales quos vinum operatur naturaliter; ergo aliquis effectus correspondet calici, nempe potari spiritualiter, qui nullatenus responderet hostiæ sub specie panis; & sic cibatio spiritualis nullatenus provenit a sacramento Eucharistiæ ut tantum sumitur sub speciebus vini, nec rellinctio sitis spiritualis ab illo, et sumitur sub specie panis.

III. Respondetur hæc duo distingui, Species panis assumi in sacramento Eucharistiæ ad significandum corpus Christi Domini sub aliqua ratione quæ sit communis cibo & potui, & eandem species panis assumi in eodem sacramento ad significandum Christi Domini corpus significatione expressâ, secundum propriam & specialem rationem cibi animæ, & ad significandum simul & semel, minus tamen expressè, idem Christi Domini corpus secundum rationem etiam spiritualis potus animæ. Primum enim præcisè sumptum abstrahit a speciali ratione vtriusque scorsim sumpti, sicut aliqua ratio communis abstrahit a suis inferioribus. Secundum verò dicit specificam rationem vtriusque signi, sed vnam magis expressè, alteram verò minus expressè, ut intelligitur ex dictis in solutione præcedentis obiectionis, & loco in illa citato: iam species panis in sacramento Eucharistiæ non assumitur ad significandum priori modo corpus & sanguinem Christi Domini; nam verba formæ quibus perficitur sonant formaliter, speciatim, & in particulari corpus Christi Domini sub speciali & expressâ ratione cibi animæ, ut indicant verba illa Christi Domini, *Accipite & manducate*; sed tamen quia corpus Christi Domini satians spiri-

IV. taliter animam, habet etiam ut rellingat sitim animæ, ut intelligitur ex dictis, ideo fit ut hanc sitis animæ rellinctionem, species panis in hoc sacramento significet, non quidem expressè, sed tantum minus expressè, ut locis supra citatis est explicatum: unde licet cibus, ut præcisè & duntaxat est cibus, non significet satietatem completam, & plenitudinem coniuij cibo & potu constantis, attamen in præsentî calicis Eucharistiæ illam significat modo nunc explicato, quemadmodum panis, ut est simpliciter panis, non significat satietatem ut cibo & potu constantem: at ut est panis multo vino plenus, seu imbibitus, illam ita significat ut vnam illius partem magis expressè significet & faciat, alteram verò magis expressè.

Ad confirmationem peritiam ex eo quod Christus Dominus non dixit *Caro mea verè est satians, vel est vtrumque alimentum*; sed de sua carne sub specie panis dixit *verè est cibus*, & de suo sanguine sub speciebus vini existente, *verè est potus*. Respondetur, Christum Dominum ita fuisse locutum quia agebat de hoc sacramento secundum expressam suam significationem, iuxta quam sacramentum hoc postulat vtramque speciem, ut loco superius citato explicatum est.

Tandem potest obici, quicquid est propriè & formaliter aliquod sacramentum nouæ Legis, illud applicatum subiecto rectè disposito producit efficienter & ex opere operato gratiam sanctificantem, vel singulare aliquod illius augmentum, ut satis patet ex dictis de sacramentis in genere, agendo de efficacia sacramentorum nouæ Legis; sed species panis consecrati continens sub seipsis corpus Christi Domini, sunt propriè & formaliter sacramentum Eucharistiæ: item species vini consecrati continens sub seipsis sanguinem Christi Domini sunt propriè & formaliter sacramentum Eucharistiæ, ut intelligitur ex Canone tertio sessionis 13. Concilij Tridentini, & Sacerdos celebrans, ex hypothesi, est in statu gratiæ: ergo quando accipit calicem sanguinis Domini quem cõsecrauit, accipit de nouo aliquod augmentum sanctificantis gratiæ.

Respondetur, Maiorem huius obiectionis esse veram, ubi & quando sacramentum non reperit gratiam sibi propriam iam in tali subiecto productam, quemadmodum intelligitur ex dictis de sacramento Baptismi, de iis qui ante susceptionem aquæ Baptismi, fuerunt Baptismo fœminis baptizati; quod etiam videre est in causis naturalibus, quæ ubi reperiunt effectum suum iam in subiecto, cui applicantur, productum, de nouo illum non operantur.

ARTICVLVS IV.

An fiat laicis iniuria illis Eucharistiæ ministrando sub vna tantum specie, & an potuerit Ecclesia iustus de causis statuere ut laici sub vna tantum specie communicent.

PRIMA propositio. Nulla laicis fit iniuria quando illis datur Eucharistiæ sub vna tantum specie. Habetur hæc propositio definita in Concilio supra citato.

Probat, tunc propriè alteri fit iniuria quando ei denegatur vel subtrahitur quod aliquo titulo iustitæ est ei debitum, ut patet ex ipsa ratione iustitiæ & iniuriæ, prove vtrique accipitur propriè apud Philosophos & Iuriconsultos:

I. atqui communio sub vtraque specie nullo titulo iustitiae, siue fundato in præcepto Christi D. siue in necessitate sacramenti, siue in quavis alia re, debetur laicis fidelibus, vt patet ex dictis art. 1. præsentis disput. igitur dum Ecclesia denegat laicis communionem sub vtraque specie, nullam illis infert propriè iniuriam.

Et hæc ratio valet etiam in eorum sententia, qui existimant plus gratiæ conferri per vtramque speciem, quam per vnicam, quæ quando aliquid est tantum vtile, nec potest cum toto suo fructu fieri commode sine aliquo graui periculo probabiliter consequuturo, tunc melius est, ad vitandum tale incommodum, illud facere cum minori fructu, præsertim vbi fructus ille potest aliud compensari: atqui communio sub vtraque specie non potest sine probabili periculo effusionis Domini sanguinis commode dari communiter hominibus laicis, & fructus ille maior est eis tantum vtilis, potestque compensari ex deuotione eius qui recipit hoc sacramentum: igitur ad vitandum hoc & alia eiusdem generis incommoda, posito quòd per vtramque speciem plus gratiæ conferatur, quam per vnicam, melius est dare laicis communionem sub vna tantum specie, quam sub duabus.

Nec obstat quòd hæc incommoda possint circa vnum aut alterum euitari, quia cessante ratione legis in particulari, non cessat legis obligatio, & lex attendit bonum commune.

Secunda propositio. *Ecclesia iussit de causa & rationibus suis adductis, vt statueret fideles non communicantes communicare tantum sub specie panis*: Est etiam hæc propositio definita in Conc. suprà cit.

Probatur ex enumeratione aliquarum eiusmodi causarum, ad euitandam, ex gr. effusionem sanguinis Domini, quæ non potest facile euitari in cõmunionem multitudinis fidelium: item ad euitandam congelationem eius, & cõmutationem in acetum si asserueretur in vsum ægrotantium: item quia plures regiones vites alere non possunt; nec omnes qui tenentur communicare possunt gustare vinum; tum etiam vt dando communionem sub vna tantum specie, fideles crederent totum Christum & etiam integrum sacramentum esse sub vnaquaque specie: item vt crederent ad fructum sacramenti recipiendum laicis convenientem, non requiri communionem sub vtraque specie, & Christum D. illam non præcepisse, quemadmodum opinantur hæretici; est enim valde familiare Ecclesiæ præcipere omissionem eius quod hæretici falsò cõtendunt esse necessarium, vt patet in trina immersione Baptismi; quam idèd prius fortis scilicet Ecclesia prohibuit, & ita de multis aliis.

IV. Ceterum cõstat ex dictis circa hanc partem nostre propositiois nihil obstat veritati propositionis huius articuli, quòd aliqui insignes Theologi defendunt, & apriorè gratiæ conferri per vtramque speciem, quam per vnicam, quia hic tantum agimus de ea gratia, quæ est vnicuique fideli adulto, & habenti præceptum communicandi necessaria, vt patet ex terminis nostre propositionis, vnde sicut quamvis ex susceptione sacramenti Ordinis & Matrimonij ultra receptionem Baptismi & Eucharistiæ, maior suscipitur gratia, inde tamen non sequitur vnicuiqueque fidelium obligari ad susceptionem illorum sacramentorum, vel hæc sacramenta esse vnicuique necessaria: pari modo licet secundum quosdam Theologos detur amplior gratia per cõmunionem sub vtraque specie, inde nõ sequetur, vel omnes fideles teneri ad communionem sub vtraque specie, vel talem communionem

A illis esse necessariam, cum nec ex necessitate præcepti, nec ex necessitate medi in illis requiratur; & ob hanc causam Trident. sess. 21. cap. 3. vt hanc disput. relinqueret liberam Scholasticis, non dicit cõmunicantes sub vna specie accipere tantum gratiæ, quantum accipiant qui cõmunicant sub vtraque: sed ita tacitè insinuat nostram sententiam, vt cum dixerit communicantes sub vna specie accipere totum & integrum Christum, verumque sacramentum, istis verbis prudenter concludat, ac propterea quoad fructum attineret, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui vnam speciem solum accipiunt.

ARTICVLVS V.

Vtrum communio sub vtraque specie fuerit aliquando in vsu.

B Cõueniunt omnes communionem sub vtraque specie aliquando fuisse in vsu in quibusdam Ecclesiis: imò nõ desunt qui putent hanc consuetudinè fuisse vniuersalem, saltem in conuentibus solènis, scilicet in die Natalis Domini, Paschæ, & Pentecostes, licet in priuatis communionibus non esset in vsu, si que videntur conciliare Patres inter se, quorum alij sæpius vnius tantum speciei mentio: & faciunt; alij vnde duarum, dum loquuntur de cõmunionem, & patet 1. ex S. Dionysio cap. 3. de Hierarch. Eccl. S. Ignatio episc. ad Philadelph. Vnus, inquit, est pro omnibus panis, & vnius totius Ecclesiæ calix. S. Iuliano apolog. 2. vbi ait in sacrificio Christianorum peractis gratis, dari populo cõmunionem sub vtraque specie. S. Athanasio in apolog. 2. vbi facit mentionem calicis fracti, in quo laici cõmunicabant; & etiam id colligitur ex historia S. Laurentij, vbi S. Laurentius ita alloquitur S. Sixtum, *Experire virum idoneum ministrum elegeris, cui commissisti Domini sanguinis dispensationem*. Idem patet ex libro 9. Tripartitæ Historiæ cap. 30. vbi S. Ambros. reprehendit Theodosium Imperat. tanquam indignum qui accederet ad hoc sacramentum. S. Leone suprà scrip. 4. de Quadrag. Gelasio Papa, & refertur cap. *Comperimus, de consecr. dist. 2. Idem docent Patres Concil. Trid. sess. 21. cap. 2. & idem etiam habetur ex S. Greg. lib. 3. Dialog. cap. 36. vbi ait, nauigantes portasse Christi corpus & sanguinem*: & ex epist. S. Chrysost. ad S. Innocent. vbi conqueritur quòd milites grassantes in Ecclesia, effuderunt sanguinem qui asseruabant in Ecclesia.

Sed quæres primò, vtrum, tunc temporis hæc communio sub vtraque specie fuerit de præcepto Ecclesiastico? negant nonnulli, sed tantum iussu liberum vnam aut vtramque speciem sumere, si vellent communicantes, & probant ex omnibus Patrum testimonijis suprà allatis, qui vnius tantum speciei meminerunt.

D Probatur ex capite illo citato *Comperimus*, sic dicente, *Comperimus quòd quidam sampi tantummodo corporis sacri portionem, à calice sacri crinis abstineant, qui procul dubio (quoniam nescio quâ superstitione docentur desistendi) aut integra sacramenta percipiunt, aut aut integris arceantur, quia diuisio vnius eiusdemque mysterij sine grandi sacrilegio non potest provenire*.

Nec est quòd quis respondeat, tantum esse sermonem de sacrificantibus; nam verba sunt generalia, & de Sacerdote, ne verbum quidem, & colligitur ex intentione Pontificis ad id Decretum constituendum de sumenda cõmunionem sub vtraque specie; eius enim intentio fuit per. eiusmodi communionem depre-

I. hendere Manichæos latitantes inter alios fideles; Manichæi enim inter cætera vinum exercebantur tanquam rem per se malam, ideoque sub vna tantum specie accipiebant Eucharistiam: Ecclesia verò in detestationem istius hæresis præcipiebatur communionem sub utraque specie, vt se vel apparerent hæretici, vel redirent ad fidem: vnde quando ibi Gelasius ait, *eos qui talia agunt teneri quadam superstitione*, significat occultos Manichæos, quorum hæresis vinum prohibebat; & quando dicit *divisione tanti mysterii non posse pronivire nisi ex grandi sacrilegio*, mens illius non est, quòd ex natura huius sacramenti, aut ex Christi Domini præcepto non possit dari communio sub vna tantum specie; sed sensus est, quòd tunc temporis, quo ex præcepto Ecclesie tenebantur fideles ad communionem sub utraque specie, non poterat ista divisio communionis fieri contra præceptum Ecclesie, sine gravi sacrilegio, id est, sine labe suspensionis Manichæorum hæresis.

II.

Atque hæc explicatio confirmatur, simulque probatur nostra sententia ex sancto Leone suprâ, ita enim habet de Manichæis, *Cumque ad evadendum infidelitatem suam nostris audeant interesse mysteriis, ita in sacramentorum communione se temperant, ut interdum tutius lateant, ore indigno Christi corpus accipiunt, sanguinem verò redemptionis nostre haurire omnino declinant, quod ideo vestram volumus scire sanctitatem, vt nobis eiusmodi homines ex his manifestentur indiciiis, & quorum deprehensa furis sacrilega simulatio, notati & proditi, a sanctorum societate, sacerdotali auctoritate pellantur.*

ARTICULVS VI.

Tria dubia solvantur.

III.

P R I M U M, an communio sub utraque specie sit hoc tempore licita.

Respondetur, nunc in Occidentali Ecclesia respectu communicantium more laico, non esse citra speciale privilegium licita ratione prohibitionis Ecclesie, vt patet ex Conciliis Constantiensis & Tridentino suprâ, & ex praxi Ecclesie.

Probatur, quia non vrgent amplius rationes illæ quæ sanctum Leonem & Gelasium suprâ mouerunt ad id præcipiendum; imò sunt omnino contrariæ, ac proinde ad detestandam eiusmodi hæresim, quæ utramque speciem, tanquam omnino necessariam requirit, prudenter Ecclesia facit, vt non liceat accipientibus hoc sacramentum laicâ communionem, illud sub utraque specie accipere, sicut rectè olim Concilium Toleraum, & S. Gregorius epistolâ ad Leandrum prohibuerunt ne deinceps Baptismus fieret cum trina immersione propter Trinitatis, sicut item propter Manichæos, qui diebus Dominicis ieiunabant, fuit prohibitum ne amplius ieiunaretur istis diebus, vt patet ex S. Aug. epist. ad Cassulam.

IV.

Adde quòd dando hoc sacramentum sub vna specie laicis, nihil vitilitatis detrahatur, vt suprâ docuimus, & magnis incommodis & periculi effusionis sanguinis Domini, & fidei multorum confusur; possent enim fieri vt simplices arbitarentur totum Christum non esse sub vnaquaque specie, ac proinde utramque necessariò debere sumi, sicut Aletensis 4 parte qu. 11. memb. 2. art. 4. refert ex Hostia in partes diuisa sanguinem miraculosè super patenam fluxisse, cum Sacerdos partes Hostie inter se coniungeret, visus est reintrare, cum quidam dubitarent an sanguis Christi

A Domini contineretur sub speciebus panis.

Postremò, est maximè conueniens vt celebrantes Missam communient alio speciali modo, quàm laici: ad hos enim non spectat perficere sacrificium; vnde in veteri Testamento plus participabant Sacerdotes de sacrificio, quàm populus: ergo cum illi fuerint figura nostrorum Sacerdotum, & eorum sacrificii nostri sacrificij, oportet etiam vt Missam celebrans accipiat illud sub utraque specie, & magis exprimat passionem Christi Domini, vt fusè ostendit Valdensis tomo secundo de Sacramentis cap. 88. & 89.

Secundum dubium est, an ei qui in articulo mortis constitutus ob indispotionem stomachi, vel nimiam siccitatem palati, non potest communicare sub specie panis, possit dari communio sub specie vini?

B Respondetur, casum hunc esse moraliter impossibilem, quia potest exigua quedam speciei consecrata panis particula misceri vino non consecrato, & ita degluti: quòd si casus iste singulatur possibilis.

Respondetur secundò, non licere, quia præceptum communionis in articulo mortis est affirmatiuum, quod non obligat, nisi positus quibudam circumstantiis per Ecclesiam declaratis, quæ habet potestatem statuendi de modo dispensandi hoc sacramentum, vt sæpè notauimus ex Tridentino; ac proinde cum Ecclesia simpliciter prohibeat communionem sub specie vini laicis, non licet tunc tali ægroto dare; & merito, quia sacramentum hæc non est tanta necessitas, vt ratio ne effectus quem potest producere in ægroto, expediat violare hoc Ecclesie præceptum, præsertim cum hæretici utramque speciem tanquam necessariam defendant, & possint ægroto aliâ viâ sibi acquirere augmentum gratiæ, vel per votum ardens suscipienda, Eucharistia illam adorando, vel aliis similibus piis exercitiis, licet illa omnia tantum agant ex opere operantis.

C Respondetur tertio, non esse dandam communionem tali ægroto sub specie vini obrationes quibus suprâ ostendimus non esse apud nos, etiam in casu necessitatis, consecrandum in fermento; imò nec posse Episcopum in eo dispensare, cum hæc lex de danda communionem sub sola specie panis fidelibus non efficiens sacramentum sit in iuris communis, & in Concilio generali Constantiensis sess. 13. constituta, simulque excommunicatio contra istam legem violentes communicatores lata: ac contra ius commune & legem vniuersalis Concilij nihil quicquam potest singularis alicuius Diocesis Episcopus.

D Tertium dubium, an expediat vsum calicis, seu communionem sub utraque specie totis alicui nationi concedere.

Respondetur, id pendere ex circumstantiis personarum, locorum, temporum, & ex motibus, quibus ad eam postulandum ducuntur homines: nam si ex errore, vt faciunt hæretici, tunc illis prudenter denegatur. An verò omni periculo sublato melius sit illam concedere, conuenientius est id summo Pontifici determinandum relinquere, vt reliquit Concil. Trid. sess. 22. Decreto vltimo.

Quartum dubium est, cum iuxta ea quæ diximus, & ex praxi primitiue Ecclesie, Christus Dominus non prohiberet laicis communionem sub utraque specie, quo iure Ecclesia sequentibus temporibus eam prohibuerit, & in quo fundetur eius potestas.

Respondetur, vt iam sæpè obseruauimus ex

Tridentino, Christum Dominum dedisse Ecclesie potestatem statuendi circa dispensationem sacramentorum quæcumque, saluâ semper eorum substantiâ, iudicaret expedire pro locorum, temporum, personarum & circumstantiarum ratione; idcirco quæ cum communio non sit de substantia huius sacramenti, potuit Ecclesia, utendo suo iure, statuere vt communio laicorum isto tempore; exempli causâ, grassante Manichæorum hæresi, fieret in istis vel illis locis sub vtraque specie, ad conuincendam eorum hæresim quæ detestabantur vinum, vt rem malam à malo Deo factam; alio vero tempore propter aliquam causam ex memoratis, vt fieret tantum sub vna specie à laicis, quâ in re non violatur libertas laicis relicta à Christo Domino, quia ius istud laicis concessum pro communione sub vtraque specie, non tantum fuit illis *positum* concessum, quàm *negatiue*: vnde quemadmodum quamuis iure naturæ omnia fuerint communia ab initio, quia tamen ius istud non fuit propriè *positum*, sed *negatiuum*, potuit iure gentium introduci rerum diuisio: ita etiam quia ius istud, seu potius libertas illa communicandi sub vtraque specie fuit illis iure potius *negatiua*, quàm *positiua* concessa, potuit Ecclesia pro potestate sibi à Christo Domino concessa, statuere vt propter causas rationabiles, his & istis daretur tantum sub vna specie.

Quintum & vltimum dubium est, quando nam hæc consuetudo communicandi sub vtraque specie fuerit abrogata.

Respondetur, si præcisè difficultas moueatur de hac abrogatione, quæ omnes & singulos laicæ communionem recipientes Eucharistiam in Occidentali Ecclesia obligaret sub pœna peccati mortalis ad communicandum sub vna tantum specie panis, illam non videri fuisse factam absolute ante annum millesimum trecentesium trigessimum; nam Paludanus qui à Chronologis refertur circa istud tempus floruisse, scribens in quartum sententiarum ad distinctionem vndecimam quæstione primâ, articulo primo, conclusionem secundâ, vbi renuit Græcos communicare sub vtraque specie, significat in quibusdam locis Ecclesie Occidentalis hunc communicandi ritum tunc fuisse adhuc obseruatum etiam absolute peccato; ita enim habet, *Græci communicant carni & sanguini; & in quibusdam Ecclesiis est consuetudo quod communicant sub vtraque specie, nec est peccatum, quia quando mos erat, citius non erat; & ita caue, in Ecclesiis, siue Monasteriis, faciunt quod nihil effundunt.* Nec enim locus hic potest intelligi de aliquo speciali privilegio istis Ecclesiis concessio pro communione faciendâ sub vtraque specie; nam ait expressè *esse consuetudinem & causam* cur illi sic communicando non peccent, non refundit in aliquod privilegium à summo Pontifice obrentum, sed in ipsam sic communicandi consuetudinem, nondum istis in locis abrogatam, sed retentam & conservatam. Hinc quia aliqua consuetudo ita potest abrogari, vt tamen licentia illam obseruandi adhuc perferretur in aliis quibusdam locis, in quibus hæc abrogatio nunquam fuit vfu recepta, & Græci tam post vniorem factam in Concilio Florentino, quàm antè illam, communione laicâ acceperunt Eucharistiam sub vtraque specie, nec de illis fuerunt rephensi; idcirco quando præsentis adhuc tempore communicant sub vtraque specie, non videntur, ex hoc præcisè titulo, peccare.

ARTICVLVS VII.

Soluitur primum hereticorum argumentum pro communione sub vtraque specie petitum ab institutione huius sacramenti.

PRIMUM suum argumentum petunt hæretici ex eo quod Christus D. sic Eucharistiam instituit, (quemadmodum patet ex Euangelistis & Apost. 1. ad Cor. 11.) vt ibi fiat semper distincta mentio communionis sub vtraque specie, *Manducate, bibite ex eo omnes*: item *biberunt omnes*, ex quibus hoc argumentum formant, eo modo debet dari communio, quo Christus Dominus illam instituit & præcepit, quia nulli hominum licet agere contra eius institutionem & præceptum: atqui Christus Dominus locis cit. instituit communionem sub vtraque specie, & illâ præcepit, quia ait, *Hoc facite in meam commemorationem*, quod non extendit ad solos Apostolos, vt Sacerdotes, sed ad totam Ecclesiam etiam vt laicis constanter, iuxta Concil. Trid. sess. 13. cap. 1. vbi agendo Eucharistia in ratione sacramenti (secundum quam sumitur tantum à laicis) ait Christum D. isto verbo, *Hoc facite*, præcepisse nos sui memoriam recolere, & mortem annunciari sumptione huius sacramenti, illudque ad hunc finem instituisse: ergo cum Christus D. ibi non restringat hoc præceptum ad vnâ tantum partem sacramenti Eucharistie, seu ad vnâ tantum speciem) illud extendat ad vtrumque, vbi denotat particula *hoc* præfixa isti verbo præceptiui *facite*.

Confirmant primò, istud Christi D. præceptum de communione distribuenda per Sacerdotes, & accipiendâ à laicis, tam latè patet, quàm latè patet institutio Eucharistie: ergo cum institutio Eucharistie ibi à Christo D. facta complectatur vtramque speciem, imò & distributio ibi facta Apostolis totam Ecclesiam representantibus, & præceptum istud, *Hoc facite*, extendant se etiam ad laicos, præceptum etiam communionis sub vtraque specie, sese ad illos extendit.

Confirmant secundo, eodem modo Christus D. dicit Apostolis, *bibite ex hoc omnes*, dum loquitur de calice, quo de specie panis dicit, *Accipite & manducate*, quia ibi non instituit duplicem Cœnam, vnâ pro laicis, alteram pro Sacerdotibus: nec solam Cœnam Sacerdotum, aliâs nunquam instituit Cœnâ Eucharistie pro laicis, quod est absurdum: atqui illud Christi D. de specie panis, *Accipite & manducate* dicitur Apostolis tam in persona laicorum, quàm Sacerdotum, quia aliâs communio non esset dâda laicis sub specie panis: ergo & illud Christi D. de calice, *Bibite ex hoc omnes* dicitur Apostolis tam in persona laicorum, quàm Sacerdotum, & proinde calix iste etiam dandus laicis ex præcepto Christi Domini.

Tertio confirmant ex S. Paulo 1. ad Cor. 11. vbi agens de communione Eucharistica etiam laicis danda sub vtraque specie (quia scribit ad totam Ecclesiam Corinthiorum magna ex parte collectam ex laicis) ita ait, *Ego accepi à Domino quod & tradidi vobis*, id est præcepi, ergo cum id intelligatur de communione sub vtraque specie, quàm vt à Christo D. institutam præcipit Corinthiis, præceptum communicandi sub vtraque specie necessariò extenditur etiam ad laicos.

Vltimò confirmant, quod 6. cap. S. Ioannis Christus D. expressis verbis dicat vtramque speciem esse sumendâ, vbi, secundum nos, Christus D. instituit præceptum recipiendæ Eucharistie, *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis*

I. *eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, & loquitur copulativè, non verò disjunctivè.*

Respondetur, aliud esse *Evcharistiam fuisse à Christo institutam sub utraque specie*, aliud, *sumptionem eius sub utraque specie esse præceptam*, ut patet ex dictis pro 1. & 2. parte nostræ propositionis, primam esse verum, secundum esse falsum.

Ad illud Christi Domini, *Hoc facite*, quo aduersarij probant præceptum, Respondetur, Christum Dominum apud S. Lucam illud tantum semel dicere, idque statim post communionem sub specie panis, & ante calicem Apostolis porrectum, apud alios verò Evangelistas nusquam; apud S. Paulum bis, semel post distributionem & communionem sub specie panis, deinde post distributionem & communionem calicis: ex neutro posse colligi præceptum dandi communionem sub utraque specie: non ex primo, quia tunc illis tantum distribuebatur sacramentum *Evcharistie* sub specie panis, ut patet ex ipso textu S. Pauli & S. Lucæ 22. & proinde particula, *Hoc facite*, quæ insinuat ut faciant quod Christus Dominus fecit, non continet præceptum de danda altera specie vini, cum eam nondum dedisset. Non item ex secundo, quia quodcumque sit illud præceptum, est tantum *conditionatum*, non absolutum; non enim præcipit absolute ut omnes & singuli fideles bibant calicem Domini, sed tantum ut quotiescumque bibent illum, bibant in commemorationem suæ passionis & mortis; sic enim ait, *Hoc facite quotiescumque biberitis in meam commemorationem*. Vnde quemadmodum ex propositione *conditionata* non licet inferre *absolutam* vniuersalem, ut norunt Dialectici, ita nec ex præcepto *tantum conditionali* licet inferre præceptum aliquod absolutum omnes vniuersales obligans.

III. Deinde (ut simul satisfiat auctoritati Concilij Trident. relæta in primo illo argumento aduersariorum) Respondetur, illud Christi Domini *Hoc facite in meam commemorationem* ita ad omnes fideles pertinere iuxta laicos, siue Sacerdotes conficientes, ut tamen *aliâ modo intelligatur de Sacerdotibus*, & *aliâ modo de laicis*: De Sacerdotibus quidem, quatenus illis in persona Apostolorum (quos tunc ordinabat Sacerdotes, ut docet Trident. sess. 22. cap. 1. & Can. 2.) præceptum facerent quod ipse fecit, id est, quemadmodum Apostoli in vltima Cœna non consecrarent *Evcharistiam*, sed Christus Dominus, ita non quibus illam consecraret, sed qui Christi Domini locum & vicem obtineret, quique esset Sacerdos (quales tunc eos creabat) & ad illud munus obeundum esset consecratus; aliis verò distribuerent, sicut ipse Apostolis nondum Sacerdotibus distribuerat: intelligitur etiam de laicis, quatenus tantum includit præceptum accipiendi & comedendi hoc sacramentum in memoriam passionis & mortis Christi Domini.

Atque hoc præceptum Christi Domini ita esse intelligendum, præterquam quod patet ex Trid. sess. 13. cap. 2. ubi ex illo probat Christum præcepisse fidelibus ut in sumptione *Evcharistie* coleant memoriam suæ passionis, & sess. 22. loco cit. ubi definit isto verbo Apostolos fuisse creatos Sacerdotes, accipere potestatem & præceptum offerendi, consecrandi, & distribuendi aliis hoc sacramentum, patet etiam ex praxi Ecclesiæ, & tenentur admittere hæretici; nam Caluin. libro 4. Instit. cap. 3. §. 6. ait Christum S. Lucæ 22. citato verbo mandasse Pastoribus (quos ibi ait succedere Apostolis) ut distribuere sacramenta: et

A. quod talis distributio sit iuxta illam & suos sectarios facienda per Pastores, ut etiam absolute requirit Beza ad substantiam *Evcharistie*, in quaest. 197. & respons. de Sacramentis quaest. 197. verbo illo Christi Domini, *Hoc facite*, præcipitur aliquid faciendum quod ad solos Sacerdotes spectat; & præterea quia ibi præcipitur communio fieri in memoriam passionis Domini, & hæc spectat ad totam Ecclesiam, etiam ut constantem laicis, simul præcipitur aliquid faciendum à laicis, siquæ particula *Hoc facite* non iubet ut omnes & singuli fideles exerceant omnes & singulas actiones quas tunc Christus exerceat, sed solummodo præceptum illud datur toti Ecclesiæ, ita ut aliquor eius actiones, scilicet oblatio, sacrificatio, & distributio huius sacramenti præcipiantur solis Sacerdotibus; *usu verò eius* & mandatio in commemorationem Dominiæ mortis, omnibus & singulis fidelibus, ut etiam expresse profertur Beza in citatis quaest. & resp. qu. 159. Idem patet etiam ex praxi, quia ita ab initio Ecclesiæ potestas offerendi, consecrandi, & distribuendi saltem mediatè, fuit penes solos Sacerdotes, ut soli illi inueniantur exercuisse istas functiones; ita verò, qui vellent fieri participes huius sacramenti, non semper necessariò accepisse illud sub utraque specie, ut obseruamus ex multis Patrum auctoritatibus & factis.

Ad primam confirmationem respondetur, negando verba illa, *Accipite & manducate*, esse præcipientis, saltem si extendantur ad eos quoniam adierant illi primæ Cœnæ, sed potius fuisse iurantis ad comedendum, & ad summum fuisse tantum præceptum respectu præsentium; nam præceptum *Evcharistie* ab omnibus recipiendū continetur Ioann. 6. *Nisi manducaueritis, &c.* & illo Christi Domini verbo, *Hoc facite*, ut etiam agnoscat Caluinus lib. 4. suarum Institut. cap. 16. §. 30. Quod confirmatur ex eo quod, ut obicitur, eodem modo Christus Dominus dixit Apostolis, *Bibite ex eo omnes*, hoc autem in solis præsentibus impletum est, quia S. Marcus 14. cap. ait, *Et biberunt ex illo omnes*, quo explicat Apostolos obseruasse istud Christi Domini mandatum. Addidit autem Christus Dominus ibi dum loquebatur de calice particulam illam, *omnes*, quam non adhibuerat porrectioni *Evcharistie* sub specie panis, non (quemadmodum fingunt hæretici) ut doceret calicem esse omnibus & singulis fidelibus distribuendum; sed quia cum vnicui tantum calicem consecrasset, quem non diuiserat in tot partes, quot erant communicaturi, sicut diuiserat panem ante consecrationem; idcirco ut intelligerent Christum Dominum hunc numero calicem consecrasset pro omnibus præsentibus, de quo vnicui illi omnes & singuli biberent, ait, *Bibite ex hoc omnes*; & S. Marcus vt explicet omnes Discipulos ex hoc vnicui numero calice bibisse, iuxta præcedens verbum Christi Domini, ait, *Et biberunt ex illo omnes*.

Ad secundam confirmationem respondetur, S. Paulum scribere quidem ad totam Ecclesiam Corinthiorum, ut ex Sacerdotibus & laicis colligam: item agere de institutione *Evcharistie*, de eius communione sub utraque specie, non tamen quasi hæc esset de præcepto Christi Domini, sed quia tunc erat in praxi Ecclesiæ: & hoc Apostoli verbum, *tradi ti vobis*, non importare aliquid eius, vel Christi Domini præceptum, sed illo tantum explicare se vunc scripto eam doctrinam exponere, quam antea illis solo verbo tradiderat.

I. Ad vltimam confirmationem respondetur primo, Caluinitas non posse vrgere locum hanc, cum negent agi de sacramento Eucharistiæ cap. 6. S. Ioannis. Deinde, quia suprà docuimus agi de hoc sacramento, respondetur, esse valde frequens factæ Scripturæ usurpare particulam, & non copulatiuè, sed disiunctiue tantum; sic Act. 3. ait S. Petrus, *Argentum & aurum non est mihi*; id est, non habeo aurum vel argentum: & id pluribus exemplis fusi docet Toleus ad illum locum S. Ioannis; sicut etiam sumitur apud Aristot. lib. 2. Physic. cap. 7. dum definit naturam esse *principium motus & quietis*, id est, motus vel quietis; & etiam apud Iuliconsullos digestis de verborum significatione l. *Sepe*. Quod autem coloci S. Ioan. & ita accipitur patet ex aliis Christi D. verbis, quibus ibidem explicat suum præceptum, factâ tantum mentione sumptionis Eucharistiæ sub vnica specie panis, cui etiam fructum tribuit, *vt, si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum*, & panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita: Item, *Qui manducat hunc panem viuet in æternum*: At qui accipit vnicam speciem panis consecrati accipit Christum, quia est totus sub qualibet specie. Tandem si quis velit particulam & sumi copulatiue, potest responderi præceptum communionis sub vtraque specie esse datum *toti Ecclesiæ, & non singulis eius membris*, quali debeat secundum vtramque speciem adimpleri à quolibet eius membro, sed tantum quatenus debent esse aliqui in Ecclesia (cuiusmodi sunt Sacerdotes conficientes) qui communicent sub vtraque specie; alius vero satis esse quod communicent sub vnica specie panis, vt testimonia Christi Domini nunc citata testantur.

II. Eandem sub vtraque specie communionem vtâ Christo Domino præceptam, recentior quidam Lutheranus hoc sequenti argumento, vix illi videtur validissimo, vrget; quod instituit Christus Dominus vt fideles omnes qui eius mortem memorare possunt & debent, faciat, ad id faciendum omnes illi tenentur; sed vt omnes fideles qui eius mortem memorare possunt & debent, ad hanc ipsam memorandam corpus quod traditum est comedant, & sanguinem qui effusus est bibant, id Christus Dominus instituit: ergo ad id faciendum omnes illi tenentur.

III. Vt respondeatur, obseruandum est, *medium exequendæ rei alicuius præceptæ possit esse vel vnum, vel duplex, aut multiplex*; quando illud est vnum, tunc illud ex consequenti est etiam in præcepto; qui enim præcipit aliquid, consequenter præcipit id sine quo res præcepta non potest fieri: at verò quando medium rei exequendæ est duplex, vel multiplex, siue ex natura rei, siue ex institutione præcipientis, tunc nullum eiusmodi medium est determinatè, & in particulari præceptum; sed ei cui tale præceptum imponitur, sufficit vnum ex prædictis mediis assumere pro exequutione rei præceptæ; tunc enim præcipientis solam substantiam rei præceptæ intendit, & liberum relinquit illam hoc vel illo medio exequi.

IV. Ex hac obseruatione ad Maiorem huius obiectionis respondetur, illam esse duntaxat veram, si procedat de vnico medio per Christum Dominum instituto ad commemorandum suam mortem; si verò procedat de re præcepta, quæ potest duplici vel multiplici medio fieri, esse falsam, vt intelligitur ex præmissa obseruatione, quo posteriori sensu debet procedere, vt faciat ad rem

A quam aduersarij intendunt; si enim Christus Dominus instituit (quod verum est, vt intelligitur ex dictis tam articulo primo, quam præsentis, inter soluendum præcedens aduersariorum argumentum) passionem suam & mortem commemorari tam solâ sumptione sui corporis sub speciebus consecratis panis, quam per sumptionem sanguinis sui sub speciebus consecratis vini, etiam scilicet, esto non tam expressâ representatione, quam quando corpus eius & sanguis sumuntur sub vtraque specie; eo ipso quo obligauit adultos baptizatos ad commemorandum suam passionem & mortem, non obligauit eos determinatè & in particulari ad vsurpandum hoc vtrumque simul medium, sed alterutrum duntaxat iuxta prudentiam Ecclesiæ, cui modum administrandæ Eucharistiæ reliquit.

B Minor verò eiusdem obiectionis, vt procedit, est falsa; vale enim (aliàs esset omnino impertinens) Christum Dominum instituisse, *tantum vnicum & sufficiens medium*, pro sua morte commemoranda in sumptione huius sacramenti, manducatione sui corporis sub speciebus panis, quæ simul fiat cum bibitione sui sanguinis sub speciebus vini; quod ostendimus esse falsum: & quàm inepta sit hæc obiectio potest explicari hoc simili argumento, Deus instituit Matrimonium, vt qui continere non possunt illud contrahant; sed datur quamplurimi qui continere non possunt: ergo tenentur inire Matrimonium: nam Maior huius syllogismi si intelligatur de Matrimonio, *tantum vnico remedio* aduersus concupiscentiam carnis, est falsa; est enim solùm vera vt procedit de aliquo, & non de omni & solo eiusmodi remedio, cum is qui agitatur stimulus carnis, vt ei remedium affertat, non teneatur uxorem ducere, sed manendo in cælibatu possit vti aliis remediis pro edomanda carne, quemadmodum sanctus Paulus docuit suo exemplo.

C Hinc primò intelligitur illam propositionem, *Christus instituit vt omnes fideles qui eius mortem memorare possunt & debent, ad hanc ipsam memorandam corpus quod traditum est comedant, & sanguinem qui effusus est bibant*, esse longe aliam in ratione vere enuntiationis ab ista, *Deus instituit vt qui continere aliter non possunt, Matrimonium contrahant*; nam hæc posterior enuntiatio vt sit vera in rigore Dialecticæ, requirit vt Matrimonium sit respectu personæ Matrimonij quidem inestendi capax, sed non valentis continere, vnicam aduersus suam incontinentiam remedium, vt indicat hæc eius particula, *aliter*, quæ ex sua significatione ad minus implicita illud importat, & si tollatur, est falsa propositio, vt iam obseruauimus argumento sumpto à facto sancti Pauli. Prior verò nullam habet particulam, quæ denotet communionem Eucharisticam, quatenus sub vtraque specie factam, esse vnicum & solùm medium à Christo Domino institutum pro commemoranda eius morte per sumptionem huius sacramenti, sed solùm asserit Christum Dominum instituisse Eucharistiam sub vtraque specie ad commemorandum suam mortem, quod est verum de expressâ eius representatione, quam, vt expressam, non præcepit communicantibus more laico.

D Secundò intelligitur, confirmationem præsentis obiectionis aduersariorum petitam ab eo, quod ubi institutio rei alicuius faciendæ adiungitur aliquibus personis, tunc importet etiam præceptum respectu illarum; ex quo inferunt aduersarij, quia,

I.

ve obferuauimus ex Tridentino, verbum illud Christi Domini, *Hoc facite in meam commemorationem*, est etiam dictum adultis baptizatis laicis nunc communicantibus, non vrgere contra nos; nam quando pluribus personis distincti ordinis fit præceptum rei alienius faciendæ, cuius exequutio non est addicta vni tantum modo, sed pluribus, tunc non est necesse omnes & singulos rem illa eodẽ planẽ modo exequi, sed tantum accomodatẽ tam ad conditionem persone illam exequutis, quàm ad dignitatẽ rei præceptæ, & prout iudicauerit superior cui incumbit cura promouendi illius exequutionem; exempli causã, iubeat Rex ciues aliquos venire fidei obuiam in signum lætitiæ propter insignem victoriam de hostibus reportatam, mens Principis non est præcipere vt omnes & singuli eodem planẽ vestitu, iisdem armis induti & pedites procedant, sed prout gubernator & piores ciuitatis prudenter ordinabunt esse conueniens tum rei demandatæ, tum etiam conditioni singulorum ordinum ciuitatis: Christus Dominus instituit sacramentum Eucharistiæ, iussit omnes adultos baptizatos illam sumere ad commemorandum suam mortem, quæ commemoratio per sumpcionem huius sacramenti potest fieri duobus modis, vno magis expressè, altero minus expressè, vt superius est explicatum; alij ex adultis baptizatis, sunt ita sacerdotali charactere insigniti, vt de facto consecrent, & sacrificium Missæ peragant: alij minimè, sed vel sunt laici, vel si sint Sacerdotes, non tamen celebrant, illi, vt tales, sunt in ordine superiori, quia referunt Christum, & in eius persona sacrificant; isti in ordine minis perfectio, quia tantum ibi sunt & agunt vt persone priuatæ; & idẽ tam perfectio & integritas sacrificij, quàm dignitas eorum qui sunt primi ordinis, quatenus ipsi & de facto sacrificant, postulant vt nobiliori & expressiori modo inter tremẽdã hæc mysteria commemorarent Christi Domini mortem; qui verò extra sacrificium Missæ ab aliis peractum eandẽ Christi Domini mortem commemorare volunt, in tali commemoratione eum seruent modum quem Ecclesia, cui Christus Dominus reliquit modum dispensandi hoc sacramentum, iudicabit esse conuenientiorẽ pro ratione temporum, locorum, & personarum; quare cum ob vrgentissimas rationes Ecclesia in Concilio Constantensi & Tridentino iudicauerit communionem Eucharistiæ esse sub vna tantum specie dandam is qui (citra speciale priuilegium sibi à sancta Sede concessum) laico tantum more communicant, & id longã consuetudine fuerit receptum & diligenter obseruatum pro conditione huius sui status, & ad satisfactionem præcepti sibi à Christo Domino per illud verbum, *Hoc facite*, impositi, faciunt sufficienter in tali communionẽ commemoracionem mortis Domini.

II.

III.

III.

IV.

ARTICVLVS VIII.

Soluntur tria hereticorum argumenta petita à forma consecrandi calicem, à significatione & effectu huius sacramenti, & ab antiqua Ecclesiæ praxi.

PRIMVS est, ex verbis consecrandi calicem, quibus Christus Dominus condens Testamentum legat calicem sanguinis sui non tantum

A.

Apostolis præsentibus, sed etiam laicis, vt significat illa eius particula, & promissis effunditur in remissionem peccatorum, quæ etiam intelligitur de laicis: vnde formatur hoc argumentum, non licet Ecclesiæ diuidere rem à Christo Domino singulis fidelibus legatam, & illam totam dare Sacerdotibus, alteram verò eius partem subtrahere laicis, quia in testamentis semper est seruanda testatoris voluntas: atqui Christus Dominus condens suum Testamentum legauit expressè calicem sui sanguinis omnibus & singulis fidelibus etiam laicis, quia legat iis omnibus pro quibus effunditur: at effunditur tam bene pro laicis, quàm pro Sacerdotibus: ergo non licet Ecclesiæ illam subtrahere laicis.

B.

Respondetur primò, illud Christi Domini intelligi de Eucharistia in ratione sacrificij, vt docëbimus agendo de sacrificio Missæ, & agnoscunt aduersarij dum volunt id intelli de sanguine Christi effuso in cruce; vnde cum Eucharistia à laicis sumpta in communionẽ non habeat rationem sacrificij, sed sacramenti, inde non possunt colligere minui Testamentum Christi Domini, vel rem ab eo legatam diuidi.

C.

Deinde intelligendo illud etiam de Eucharistia secundum rationem sacramenti, Respondetur, quando datur sub vna tantum specie, rem à Christo Domino legatam non diuidi, nec aliquam eius partem subtrahi; res enim legata, vt illi etiam volunt, est ipse Christi Domini sanguis: at hic datur etiam singulis communicantibus sub specie panis, quia ibi est per concomitantiam: imò Calvinistæ qui negant sanguinem Christi Domini verè, realiter, & substantialiter esse in Eucharistia, non tantum minuant, sed omnino subtrahunt rem à Christo Domino legatam, dum in communionẽ purum substantialiẽ panem & vinum materiale suis porrigunt.

D.

Secundum argumentum repetunt heretici ex significatione & effectu huius sacramenti, quorum aliquid censent subtrahi laicis per subtrahionem calicis; significationis quidem, quia Christus Dominus instituendo Eucharistiã sub duplici eaqũe distinctã specie, voluit significare se non minus sufficere ad potum, quàm ad cibum, quæ significatio destruitur porrectione sacramenti sub sola specie panis, quia sic denotatur refectio per cibum sine potu, quæ apud homines non est in vsu, cum natura humana cibo & potu vegetetur, siquẽ non illum significat fidelis pleni sed tantum imperfecti refecti, quod est contra intentionem Christi Domini. Quod item aliquid effectus sacramenti subtrahatur, probant, quia maior gratia confertur per vttramque speciem simul, quàm per vnicam duntaxat; vnaquæque enim species est per se sufficiens ad producendam gratiam secundum nos, agitur ex opere operato ad modum causæ naturalis, quæ ubi rei, erit subiectum dispositum producit in eo suum effectum: ergo cum secunda species reperiat animam susceptibleĩ rectè dispositam, producat gratiam in illa: ergo quando vna tantum datur species minor producat gratia, & ex consequenti per denegationem calicis detrahatur aliquid gratiæ laicis.

E.

Respondetur ex dictis ad quæstionem 73. duplicem posse distingui significationem in sacramento Eucharistiæ; vnam magis expressam, alteram minus expressam: quando datur Eucharistia sub vna tantum specie, subtrahi aliquid significationis iuxta secundum modum tantum, quatenus

I. non est tam expressa; sed hoc nihil obstat veritati & integritati sacramenti, imò nec eius effectui, cum non sequatur perfectior ex magis expressa significatione, ut ibi docuimus. Patet autem ex dictis non subtrahi quidquam gratiæ item vnamquamque speciem esse *per se* sufficientem ad producendam gratiam: item agere *ex opere operato*, & ad modum causæ naturalis, quatenus proprium suum effectum in subiecto dispositio producit ubi illud non reperit productum. Cur autem vna tantum gratia producat, rationem supra attulimus, scilicet quod vni coniunctio vna tantum debeat correspondere refectioni: unde cum ambæ species simul sumptæ vnum tantum componunt coniuiuium, vnam etiam tantum conferunt gratiam.

II. Tertium argumentum repetunt ex praxi, quæ à tempore Apostolorum vsque ad tempora Gelasij & diu post, fuit dare communionem laicis sub vtraque specie, ita ut reprehenderentur qui sub vna tantum specie panis communicabant, ut constat ex sermone 4. S. Leonis & Decreto Gelasij, quod refertur de consecrat. distinct. 2. cap. *Comperimus*.

Respondetur, concedendo communionem sub vtraque specie aliquando fuisse in præcepto à Ecclesia constituto, non quasi necessariam ut sic à Christo Domino præceptam, sed in detestationem hæresis Manichæorum, vel ad manifestationem illorum qui tali vel simili hæresi essent infecti, ut tempore S. Leonis, quemadmodum patet ex eius sermone 4. de Quadagesima. Decretum autem Gelasij agit tantum de *communione Sacerdotis* sufficientis Eucharistiam, ut constat ex ipso eius titulo: vel si velint illud etiam intelligi de laicis, respondebimus capitulum istud esse Gelasij I. summi Pontificis, qui aliquot annis post S. Leonem I. rexit Ecclesiam; idèoque confortat ad statum S. Leonis prædecessoris sui voluisse ad manifestationem hæreticorum, & in ordinem hæresis, ut tunc omnes laici etiam communicarent sub vtraque specie in communione solemnī, & Christum Dominum reliquisse Ecclesiam determinandum quo deinceps ordine sumeretur Eucharistia docet verbis expressis sanctus Augustinus epist. 118.

IV. Videntur insuper hæretici aliquot alias Patrum auctoritates, quæ tamen hanc sub vtraque specie communicandi necessitatem, vel in natura huius sacramenti, vel præcepto Christi Domini fundatam non probant; sed vel duntaxat ut illo tempore quo scribebant, ab Ecclesia pro detergendis aut abhorrendis aliquibus hæreticis præceptam, vel notauimus ex sancto Leone, vel quoque licentiam potius sic communicandi iuxta usum illius temporis in Ecclesia, quam aliquam iussione exprimit; quo modo S. Cyprianus epistola 54. est intelligendus, quando agens de Christianis penitentibus ad martyrium pro Christo Domino subeundum rapiendis, & ad id per hoc sacramentum Eucharistiz munendis, facit expressam mentionem illius administrandæ sub vtraque specie, atque illos prius ad *bibendum in Ecclesia poculum Domini iure communicationis esse admissendos*; nam eo loci S. Cyprianus hac particula, *iure communicationis*, id intelligit, quod tam ipse quam ceteri Africæ Episcopi, quorum nomine hæc epistola scribitur ad S. Cornelium, in sua Synodo restituerunt lapsis penitentibus etiam ad martyrium rapiendis, ut intelligitur ex decursu istius epistolæ; at istud quod tunc, simpliciter & abso-

A. lute loquendo, fuit restitutum, est *pax Ecclesiæ*, pro ut includit communionem Eucharisticam, abstrahendo ab eo quod fieret sub vna tantum specie, vel sub duabus, quam aliqui Episcopi censuerant esse lapsis etiam penitentibus denegandam, ut intelligitur ex epistola eiusdem sancti Cypriani 52. quæ est ad Antonianum, quo tempore licebat illis qui vellent sub vna tantum specie, nimirum panis, communicare, ut intelligitur ex eiusdem S. Cypriani libro de *lapsis*, ubi expressè vocat aliquos tunc communicasse sub vna tantum specie panis, quos non omisit reprehendere (quod tamen non facit) si contra institutionem huius sacramenti, vel Christi Domini præceptum, in eo peccassent; quare hæc particula, *iure*, loco illo sancti Cypriani nobis obiecto, non significat *iure communicandi sub vtraque specie*, tanquam ex præcepto Christi Domini à Christianis obseruandum, sed simpliciter facultatem communicandi (relinquendo eorum libertati istud sub vna tantum specie, vel sub vtraque facere iuxta consuetudinem illius temporis) à sancto Cypriano & aliis Africæ Episcopis concessam, seu restitutam lapsis penitentibus quàm illis etiam imminente martyrio, aliqui Episcopi antea sustulerant; facit autem ibi S. Cyprianus expressam mentionem calicis, Primum, quia loquitur de communione, pro ut tunc laici communiter dabatur. Deinde quia agit de exhortandis fidelibus ad martyrium, ad quod plurimum inuat elegans allusio illius ad effusionem sanguinis Christi Domini per calicem in hoc sacramento expressè representatam.

C. Et iuxta hanc communionis considerationem potest etiam intelligi S. Chrysostomus quando homilia 18. in posteriorem ad Corinthios ait in noua *Legē dispārem esse rationē participationis sacrificij ab ea quæ erat in veteri, quod in hac Sacerdos partem comedit, partem populus, nec licebat populo esse participem eorum quorum Sacerdos tunc erat particeps*: nunc verò non sic, sed *omnibus vnum corpus proponitur, vnum poculum*: nam ibi tantum ait *licere*, nec aliquid habet verbum quod præceptum importet; sed sic loquendo alludit ad praxim Ecclesiæ quæ tunc erat, quæ scilicet licebat communicare sub vtraque specie.

D. Vel tertio, illæ Patrum auctoritates iubent communionem sub vtraque specie, quia loquuntur de illa, ut debet fieri per Sacerdotem quando celebrat tremendum Mysterium sacrificij; tunc enim sicut consecratio sit expressè & distinctè corporis & sanguinis Christi Domini per distinctas verborum formas, & sub distinctis speciebus, sub quibus hostia nostri sacrificij ex corpore & sanguine Christi Domini coalescens sistit ad Altare; ita etiam debet sub distinctis speciebus panis & vini consecratis, & maiori cum expressione cruenti sacrificij, consumi seu destrui; est enim victimæ destructio pars vni sacrificij essentialis, vel saltem integrans, ut inferius docebitur; & idè est de necessitate saltem præcepti, ut Sacerdos consecrās vtramque speciem in sacrificio Mysterij, vtramque speciem consecratam manducatione & bibitione sacramentali consumat. Et iuxta hanc considerationem Eucharistiz intelligendus est Canon *Comperimus* de consecrat. distinctione secundā, nam reprehendit illos Sacerdotes, qui licet consecrarent vtramque speciem, attamen sub vna tantum communicabant: quo etiam modo possunt intelligi pleræque Patrum auctoritates, quæ nostram legem à veteri distinguunt, quod

I. in hac potus sanguinis fuerit prohibitus; in illa verò non tantùm licitus, sed præceptus; quod iuxta hanc nostram tertiam obseruationem est verum, quatenus est in præcepto respectu Ecclesiæ; non tamen respectu singulorum membrorum eius, cui præcepto ut fatisiat, sufficit quod Sacerdotes dum consecrant, in illo eodem Missæ sacrificio communicent sub vtraque specie.

Vel quardò, auctoritates illæ Patrum intelliguntur de communicatione corporis Christi Domini sub speciebus panis, in quas tamen simul accipimus sanguinem Christi Domini, ut reipsâ contentum in suo corpore, & per concomitantiam, non autem vi verborum, positum in hoc sacramento, quo sensu Paschalius lib. de Eucharistia cap. 5. & cap. 19. ita ait, *Nec caro sine sanguine, nec sanguis sine carne iure communicatur*; est terna hereticum dicere nunc post resurrectionem Christi Domini, carnem eius esse à suo sanguine separatam, vel econtrâ.

Quintò, aliquæ Patrum auctoritates intelliguntur non de sacramentali, seu sub speciebus vini bibitione sanguinis Christi Domini, sed tantùm de spiritali, quatenus illa secundùm rem significatam, est coniunctio hominis baptizati cum Christo per fidem & charitatem, & eiusdem hominis incorporatio in Ecclesiam Christi Domini: iuxta quam considerationem potatio sanguinis Christi D. singulis hominibus est necessaria, ut docuimus suprâ ad quæst. 73. disput. 4. art. 3. in responsione ad auctoritates sanctorum Innocentij primi & Augustini: ita author libri de Corona Domini, qui sancto Cypriano adscribitur, paulò post medium explicat illud Christi Domini apud S. Ioannem cap. 6. *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, dum ita subiungit, *Spiritalis nos instruens documento, & aperiens ad rem addeò abditam intellectum, ut sciremus quòd mansio nostra in ipso sit manducatio & potus, quasi quadam incorporatio subiectis obsequiis, voluntatibus iunctis, affectibus coniis.* Sic etiam simili modo Origenes homilâ 19. in Numer. explicat bibitionem illam sanguinis Christi Domini apud S. Ioannem cap. 6. de bibitione spiritali, nam subiungit, *Bibere autem dicimus sanguinem Christi Domini, non solum cum sacramentorum ritus, sed & cum sermones eius recipimus, in quibus vita consistit, sicut & ipse dicit, Verba que loquutus sum, spiritus & vita est.*

Et sic inspicendo diligenti curâ alias sanctorum Patrum auctoritates, quas aduersarij in fauorem huius suæ hæresis proferunt, intelligemus faciliè tam ex antecedentibus, quàm consequentibus, vel ex praxi Ecclesiæ pro illo tempore quo tunc scribebant, eorum mentem non esse communionem Eucharistiz sub vtraque specie fuisse à Christo Domino præceptam, vel ex propria Eucharistiz natura necessariam illis qui more laico communicant.

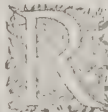
AD QVÆSTIONEM LXXXI.

DISPVATIO VNICA.

De modo quo Christus vsus est sacramento Eucharistia.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum Christus sumpsit corpus suum & sanguinem.

RESPONDETUR affirmatiue, S. Lucæ 12. dicit Christus Dominus, *desiderio desideravi hoc Patris manducare vobiscum*: Quod multi Patres non tantùm de Agno Paschali interpretantur, sed etiam extendunt ad hoc sacramentum tunc à Christo Domino inter cenandum institutum. Et hæc nostra responsio colligitur ex cap. *Nec Moses, de consecr. dist. 1.* & Patres illam communiter tuerentur, S. Hieron. quæst. 1. ad Hedibiam, Dominus, inquit, *Iesus Christus ipse coniunia & coniunium, ipse comedens & qui comeditur*: S. Chrysost. homil. 33. in S. Mattheum, *Ut non turbarentur (ait ipse) prius sanguinem suum bibit.* Iscarius in cap. 28. Leuit.

Ratio autem huius rei pendet ex ratione sacrificij, quia Christus Dominus ibi consecrando, simul etiam sacrificauit, ut infra ostendetur: at qui sacrificat, prius participat de sacrificio, quàm alij, ut colligitur ex veteri Testamento Leuitici sexto & septimo, & in nouo, obseruatur in celebratione Missæ.

Secundò, fauet ratio conuiuij, per modum cuius Christus Dominus instituit hoc sacramentum, nam qui alios excipit conuiuiu, & ipse simul cum illis manducat & bibit: ergo cum Christus Dominus esset ibi sacrificans, & Discipulos suos conuiuiu excipiens, simul etiam accepit corpus suum & sanguinem. Hac de re legendus est S. Augustinus super Psalmum 33. concione 1. & 2.

Sed quæres, quomodo Christus Dominus tunc manducauerit suum corpus? an spiritaliter & realiter simul, an tantum realiter?

Respondetur primò, manducasse realiter, quia verè corpus suum & sanguinem traiecit ab ore in stomachum sicut nos solemus. Nec id fuit Christo Domino difficilius, quàm facere ut vnum corpus sit in duobus locis, vel duo corpora in eodem loco, de quo suprâ diximus.

Respondetur secundò, si per manducationem realem & spiritalem simul intelligatur realis ipsius corporis & sanguinis tractatio cum singulari affectu charitatis, Christum tunc manducasse illud realiter & spiritaliter simul, quia in illius sumptione adhibuit affectum charitatis, præsertim cum ibi illud offerret Deo in sacrificium: si verò per manducationem spiritalem intelligatur illa quæ pro suo effectû habet augmentum gratiæ in ipso luscipiente, tunc non manducauit spiritaliter, quia hæc sumptio non contulit Christo Domino aliquod augmentum gratiæ; gratia enim Christi Domini non potest augeri, ut docuimus cum

I. S. Thoma hac in parte ad quæstionem 7. in sumptione tamen huius sacramenti Christus gaudius est, eliciens gaudium iuuita huius sacramenti; verum ob mysterium & exemplum, & vt nobis gratiam mereretur, sumpsit hoc sacramentum; sicut & Baptismum & alia opera exercebat.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus dederit Iude suum corpus.

DVA sunt hac de re Patrum discrepantes sententiz, S. enim Hilarius Can. 30. in S. Mathæum, Theophylactus in cap. 26. S. Mathæi, Innocentius III. lib. 4. de hoc mysterio cap. 13. Rupertus lib. 10. in S. Mathæum, & nonnulli alij existimant absente iam Iudæ, fuisse hoc sacramentum institutum, & per consequens Christum Dominum illi non dedisse.

Melior tamen est contraria sententia, quæ est S. Thomæ hic & multorum Patrum, vt S. Hieron. lib. 2. aduersus Iouinianum, S. Augustini tract. 62. in S. Ioannem, & epistola 163. S. Cypriani sermone de ablutione pedum, S. Cyrilli Hierosol. catechesi 13. S. Leonis Papæ sermone 7. de Passione, S. Bernardi serm. de Cæna, & multorum aliorum.

Probat primum ex 17. cap. S. Lucæ, qui statim atque retulit institutionem huius sacramenti, ait Christum Dominum dixisse, *Veneruntamen ecce manus tradentis mecum est in mensa*. Secundo, ex illis verbis Euangelistæ, *Et biberunt ex eodem*; si omnes, ergo Iudas.

Tertio, ex Actibus Apostolicis, Iudas non tantum fuit Apostolus, sed etiam Sacerdos & Episcopus; illud enim Psalmi 108. *Et Episcopatum eius accipiet alter*, S. Petrus ibi interpretatur de Iudæ; sed omnes Apostoli tantum sunt creati Episcopi & Sacerdotes in ipsa institutione Eucharistie quando dixit Christus Dominus, *Hoc facite in meam commemorationem*.

Quarto probatur ex Concilio Tridentino sess. 22. Canone 2. ex Officio vniuersalis Ecclesiæ in festo Corporis Christi Domini, in quo ita canit Ecclesia, *Cibum turba duodena se dat suis manibus*. Quind, peccatum Iudæ fuit occultum, & aliis Apostolis incognitum, vt patet ex capite 13. sancti Ioannis, vbi enim Christus Dominus dixit, *Vnus me tradet*, Discipuli hæsitantes, se inuicem respiciunt: ergo ne eius crimen aliis reuelaret, expediebat Christum Dominum illi porrigere corpus suum.

Nec obstat quoddam Christus Dominus dixerit, *Ille est cui ego intinctum panem porrexero*; nam hæc verba soli sancto Ioanni dixit, vt patet ex interrogatione ei facta tacite, & Christus Dominus porxit illi reuelare, cum esset Dominus famæ Iudæ; quia quia hoc faciebat ad maiorem commendationem charitatis Christi Domini, qui proditorem suum tanto dignabatur amore, vt eum flecteret ad penitentiam.

Nec etiam his obstat verba illa, *Tu dixisti*, quia solus Iudas intellexit illa vt patet, tum ex interrogatione S. Ioannis, tum etiam quod referant Euangelistæ quando Christus Dominus dixit Iudæ, *Quid facis fac citius*, non intellexit Apostolos de ipsa prodicione: ergo Christus Dominus porxit corpus suum Iudæ.

ARTICVLVS III.

Soluuntur fundamenta contrarie sententie articulo superiori relata.

PRIMUM est, quod S. Lucæ 21. 1. ad Corinthios 12. dicatur Christus Dominus instituisse hoc sacramentum *post Cænam*: at tempore Cænæ discessit Iudas, simul atque accepit buccellam panis intinctam à Christo Domino, vt patet Ioannis decimo-tercio.

Respondetur, *duplicem* debere distinguere Cænam; alia enim erat Agni Paschalis, deinde alia subsequatur quam vocant *vsualem*, seu communem, quam, vt aliis diebus, adhibebant ad refectionem: itaque cum dicitur Dominus instituisse hoc sacramentum *post Cænam*, illud intelligitur de Cæna Agni Paschalis, iuxta illud quod canit Ecclesia, *Post Agnum typicum, explevis epulis, corpus Dominicum datum Discipulis*. Quando verò dicitur Iudas exisse inter cenandum, id intelligitur de Cæna vsuali, in cuius principio, dum iam mense accumbere Christus Dominus cum duodecim Discipulis, & erant omnia ad illam parata instituit hoc sacramentum, & postea illa inchoat, Iudas discessit, siquæ rectè à Cæna dicitur *surrexisse* Iudas: vnde hic est ordo. Primum, Christus Dominus cum Discipulis Agnum Paschalem, iuxta veterem consuetudinem, comedit, deinde surrexit à mensa, pedes eorum lauit, postea iterum mense accubuit ad Cænam vsualem percipiendam, vbi iam accubens cum duodecim Discipulis sacramentum hoc instituit, illisque omnibus porrexit.

Secundum est ex verbis Christi Domini ibidem statim post lotionem pedum prolatis, *Amen amen dico vobis, qui vnus ex vobis me tradet*; & statim quæsiuit S. Ioannes à Christo Domino quisnam ille esset, dicens, *Domine quis te tradet?* cui respondit Christus Dominus fore eum cui præberet buccellam panis, quæ accepta, Iudas statim exiit: ergo non adfuit institutioni huius sacramenti.

Respondetur ex S. Luca supra, verba hæc fuisse dicta in Cæna vsuali, post consecrationem Eucharistie: ab aliis verò Euangelistis fuisse bis relata, Primum, post lotionem pedum, quando Christus Dominus dixit eos esse mundos, sed non omnes. Secundò verò post communionem Eucharistie. Quod verò spectat ad buccellam panis, dicimus illam non fuisse Christi Domini corpus, sed panem simplicem, vt rectè docet Iulius Papa cap. 7. suorum Decretorum, & habetur Canon. *Cum omne crimen, de consecr. dist. 2. quæ quidem buccella non fuit data tempore Cænæ legalis, cum dicatur statim, illa accepta, exisse Iudas, & Sathanas in eum intrasse; sed tantum in Cæna illa vsuali*.

Tertium est, Christus Dominus dixit S. Matthæi 26. S. Marci 14. iisdem Apostolis quibus dederat corpus suum, hæc verba, *Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum nouum in regno Patris mei*: at Christus Dominus non erat illud bibiturus cum Iudæ in regno Patris sui, quia se suspendit Iudas ante resurrectionem Christi Domini: ergo non dedit Christus Dominus corpus suum Iudæ.

Respondetur primum, ad veritatem illius particulæ, *vobiscum*, satis esse quoddam maior pars Discipulorum futura erat.

I. Responderet secundò, Christum Dominum id dixisse secundum voluntatem antecedentem, quã optabat & ipsum Iudam saluare; non autem secundum consequentem.

Postremum est: si Christus Dominus Iudæ porrexisset corpus suum, egisset contra communem doctrinam Theologorum, qui asserunt publico peccatori denegandum esse Eucharistiam: cum Iudas esset publicus peccator, nam Christus Dominus illius crimen reuelauerat omnibus, illi porrigendo panem intinctum: ergo Christus Dominus non dedit corpus suum Iudæ.

Responderet ex dictis crimen Iudæ fuisse occultum.

Quod autem spectat ad duas difficultates istas, quale tunc corpus Christus sumpsit, aut dedit, an passibile, vel impassibile: & quomodo se habuisset Christus sub hoc sacramento si fuisset in triduo mortis reservatum, aut consecratum, superius est explicatum ad questionem 76.

II.

AD QUESTIONEM LXXXII.

DISPUTATIO PRIMA.

De ministro Eucharistiæ conficienda.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quis sit proprius minister sacramenti Eucharistiæ conficiendi.

III.

Ex dictis de forma huius sacramenti intelligitur duplicem posse distinguere Sacerdotem sacrificij Missæ, vnum principalem, scilicet Christum, alterum, Christi Dominum Vicarium & legatum: hic agimus tantum de posteriori.

Notandum est præterea, sicut Eucharistia (quæ est sacramentum permanens) duobus modis potest considerari, scilicet secundum suam substantiam; deinde secundum usum, ita & posse distinguere duplicem ministrum eius; vnum illius conficiende: alterum illius populo dispensanda: de priori tantum hic agimus, acturi mox de posteriori.

Lutherus libro de captiuitate Babilonica, capite de abroganda Missa priuata, existimat quemlibet Christianum ex vi Baptismi habere potestatem conficiendi Eucharistiam; ordinationem verò Ministrorum requiri tantum, vt disciplina seruetur.

IV.

Est tamen de fide, solum Sacerdotem, seu Christianum Sacerdotali charactere per sacram ordinationem insignitum, esse proprium & sufficientem ministrum Eucharistiæ conficienda. Ita habemus ex Concil. Niceno Can. 14. vbi Patres dum reprehendunt Diaconos quòd quibuscumque locis administrarent Eucharistia Presbyteris, idque amplius fieri prohibent, hanc suam propositionem fundant in eo quòd Diaconi ad id potestate careant: ergo cum post Episcopos, Presbyteros, Diaconi sint in Ecclesia dignitate primi, & non possint Eucharistiam consecrare, multò minùs alij inferiores id præstare poterunt: nec solus verè Presbyter, seu ordinatione & charactere Sacerdota-

li insignitus, potest valide sacramentum Eucharistiæ conficere. Hoc inquit citatur Canon Nicænus) neque regula, neque consuetudo tradidit, vt qui offerendi sacrificij non habent potestatem, his qui offerunt, corpus Christi porrigant. Idem decreuit Lateranense Concilium sub Innocentio 3. & refertur capite Firmiter, Extra. de summa Trinitate & fide Catholica; nam explicatà veritate sacramenti Eucharistiæ, ita subiungit, Et hoc vni- que sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos qui iure fuerit ordinatus secundum clauis Ecclesiæ, quas concessit Apostolus eorumque successoribus Iesus Christus. Quæ verba Lateranensis Concilij continent de verbo ad verbum nostram presentis articuli propositionem.

Idem habemus ex Tridentino docente sess. 22. cap. 1. & ibidem desinente Canone 2. Christum Dominum instituisse Apostolos in Sacerdotes, & eorum successores in Sacerdotio, præcepisse vt offerrent.

Probatum ex illo Apostoli ad Hebræos cap. 5. dum agit de Sacerdotio potissimè dicto, Nec quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron: sed inter Christianos soli illi qui charactere Sacerdotali insigniuntur in sua ordinatione, vocantur à Deo ad offerendum nouæ Legis sacrificium, seu ad conficiendum Eucharistiam, vt patet ex relatis auctoritatibus Conciliorum Nicæni, Lateranensis, & Tridentini: igitur soli, qui charactere Sacerdotali sunt insigniti, vocantur à Deo vt propriè offerant sacrificium nouæ Legis, seu Eucharistiam conficiant.

Probatum item ex illo Christi Domini verbo apud S. Mattheum cap. 26. Hoc facite & soli illi valide possunt conficere Eucharistiam, quibus Christus Dominus concessit istam potestatem, quia sicut est institutor huius sacramenti, ita etiam debet esse institutor eius ministris, maxime cum Eucharistia in suo feri excedat quodcumque opus nature, & vires cuiuscumque agentis naturalis, vt supra docuimus: atqui Christus Dominus dedit hanc potestatem solis Sacerdotibus; nam in vltima Cæna solis Apostolis (quos tunc creabat Sacerdotes) & eorum in Sacerdotio successoribus dixit Hoc facite, quatenus verbum illud importat consecrationem Eucharistiæ, vt notauimus ex Tridentino; imò Caluinus & Beza, licet nostram Sacerdotum ordinationem non admittant, nihilominus libenter fateantur, esse solius Sacerdotis, quem nomine ministri & passim intelligunt, capere, frangere, & distribuere panem Eucharisticum, quod in eorum hæresi, est conficere Eucharistiam.

Probatum tercio ex Patribus, vt S. Hieronymus in dialogo contra Luciferianos quatuor citetur ante finem columnis, dicente verbis expressis Hilarium Iulianum & Iulianum nō potuisse Eucharistiam conficere, eo quòd erat tantum ordinatus in Diaconum; item ex eo quòd idem S. Hieronymus distinguit nostros Sacerdotes ab aliis etiam Clericis non Sacerdotibus, quòd hi proprio ore id est, verbis formæ consecratorie debet prolatis, conficiant corpus Christi Domini epist. ad Heliodorum. Item ex S. Chrysostomo libro de Sacerdotio, potissimum tercio cap. 3. vbi explicans nostrorum Sacerdotum excellentiam supra ceteros, non solum homines, sed etiam Angelos, vrgens præceptum Christi Domini apud sanctum Ioannem cap. 6. de manducanda sua carne, bibendo suo sanguine, ita subiungit, Omnia autem hæc (nimirum corporis & sanguinis Christi Do-

mini consecratio, & illorum positio sub speciebus panis & vini) *haud aliter, quàm per sacramentum illas manus perficiuntur, manus inquam Sacerdotum, ubi hæc particula (haud aliter) est obseruanda; nam significat hanc potestatem consecrandi corpus & sanguinem Christi Domini esse penes solos Sacerdotes. Item sancti Gaudentij Episcopi Brixiani, cuius opuscula referuntur tom. secundo Bibliothecæ Patrum; is enim tract. 2. ad Neophytos sub finem, explicatâ huius sacramenti institutione per Christum Dominum, & mandato de illo recipiendo, ita de illius ministro scribit, Sub finem Discipulis fidelibus mandat (scilicet Christus Dominus) quos primos Ecclesia sue constituit Sacerdotes, ut indefinenter ista vite æterna mysteria exerceant, hæc necesse est à cunctis Sacerdotibus per singulas totius orbis Ecclesias celebrari, usquequo iterum Christus de calis adueniat, quo & ipsi Sacerdotes, & omnes pariter fidelium populi exemplar passionis Christi ante oculos habentes quotidie, & gerentes in manibus, ore etiam sumentes, ac pectore redemptionis nostræ indelebili memoriam tenemus. Quo loci duo distinguit, Primum est confessio Eucharistiæ. Alterum est commemoratio passionis Christi Domini per communiam Eucharistiæ. Primum solis Sacerdotibus tribuitur, ut illis solis proprium: Secundum ut illis cum reliquo fidei populo commune.*

Tandem probatur ratione: proprius actus cuius characteris potest de via Dei ordinaria exerceri tantum ab habente illum, aliis non amplius esset tali characteri proprius: sed actus conciliandi Eucharistiam, seu consecrandi corpus & sanguinem Christi Domini, est proprius actus characteris Sacerdotalis, ut facili Theologi omnes admittunt, & intelligitur ex Tridentino sessione 23. cap. 1. 2. 3. & 4. igitur cum soli veri Sacerdotes acceperint in sua ordinatione Sacerdotalem characterem, soli etiam illi erunt veri & proprii dicti Eucharistiæ conciliandi ministri.

Secunda ratio: si hæc potestas esset communis omnibus baptizatis, iam nulla esset membrorum Ecclesiæ distinctio, nulla hierarchia esset in Ecclesia; tunc enim baptizati essent quoad supremum munus in Ecclesia exercendum (quod est consecrare corpus & sanguinem Christi Domini) pares: at hoc est contra Apostolum varia & sibi invicem subordinata membra admittentem in Ecclesia, quæ singula non eundem actum habent.

Confirmatur: si hæc potestas fundetur in sacramento Baptismi, & omnes Christiani eo ipso quo sunt baptizati, sint Sacerdotes illo singulari Sacerdotio, quo Eucharistia conficitur, iam non soli viri, sed etiam feminae omnes Christianæ (quas tamen Apostolus vult tacere in Ecclesia) erunt Sacerdotes: at hoc est hæresis planè absurdissima Pepuzianorum & Collyridianorum apud sanctum Epiphanium hæresi 49. & 79. apud sanctum Augustinum lib. de hæresibus ad Quodvultdeum hæresi 27. munus offerendi sacrificij propriè dicti tribuentur mulieribus.

Tandem dignitas Sacerdotij novæ Legis, est longe maior dignitate Sacerdotij antiquæ Legis; hoc enim erat tantum umbratilius; ut intelligitur ex Apostolo ad Hebræos cap. 10. sed potestas offerendi sacrificium propriè dictum non fuit in Lege veteri penes omnes Iudeos circumcisos, sed tantum penes Aaronem & omnes qui, ab eo descendentes, assumebantur & vgebantur in Sacerdotes, vix aliquo speciali privilegio Dei ad

id deputabatur: exempli gratiâ, penes Samuelē, ut patet ex eo quod Saul, etiam urgente necessitate, offerens immediate per seipsum Deo sacrificium, increpatus fuerit à Samuelē, & propter eâ à Deo reiectus, regno sibi antea concessio priuatus lib. 1. Regum cap. 13. *Stultè egisti, ait ei Samuel; & paulo post, nequaquam regnum tuum ultra conserget: & lib. 2. Paralip. cap. 26. Rex Ozias ob similem culpam à Deo punitur leprâ: ergo multò minus in noua Lege, quæ comparatione Legis Moysiæ, est veritas, datum est omnibus & singulis Christianis ut per Baptismum sint, loquendo propriè Sacerdotes pro conciliando nouæ Legis sacrificio.*

Hoc autem Eucharistiæ conciliandæ munus est ita proprium Sacerdotibus, seu characteri Sacerdotali insignitis, ut etiam in casu necessitatis quæcumque illa sit, nullus nisi Sacerdos, possit hoc sacramentum, vel etiam sacrificium perficere, quippe hæc potestas fundatur in characteri Sacerdotali qui Sacerdotibus imprimitur in ordinatione; nec proinde summus Pontifex, vel Concilium generale, etiam legitime congregatum, potest in hoc dispensare cum Diacono, ut manens tantum talis, valde consecraret, sicut nec suâ prohibitione potest efficere ut legitimè ordinatus in Sacerdotem valde non consecraret, siue sit schismaticus, siue hæreticus, siue degradatus, modò proferat verba formæ cum debita intentione suprâ debitam materiam, quia hæc potestas pædet solùm à characteri Sacerdotali, quem Ecclesia nullo modo potest delere ex anima Sacerdotis viatoris. Hinc expressè habetur prohibitum in Concilio Arlatensi sine Diacono consecraret Eucharistiam, propter eâ quando Canones interdum dicunt ordinationes hæreticorum esse irritas, sunt duntaxat intelligendi, vel quoad debitum usum, verbi gratiâ, de degradatis, suspensis, quia Ecclesia suspendit eos quoad exercendum eiusmodi munera, & prohibet ne admittantur ad Sacerdotalia munera, vel sint intelligendi de iis ordinationibus, in quibus omnia essentialia non fuerunt obseruata.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli.

PRIMA, omnes & singuli Christiani primæ S. Petri 2. dicuntur Sacerdotes: Vos, inquit, genus electum, regale Sacerdotium. Item 6. capite Apocalypsis, *Fecit nos regnum & Sacerdotes*: ergo cum nullum aliud sit in Christi Domini Ecclesia sacrificium præter Eucharistiæ sacrificium, omnes Christiani sunt ministri illius conciliandi.

Respondetur ex dicendis infra ad-quæst. 83. disput. 1. duplex distingui Sacerdotium, duplex item sacrificium: vnum proprium, cui respondet sacrificium propriè sumptum pro actione exteriori, quæ aliquid sensibile offertur & destruitur à legitimo ministro in recognitionem supremi dominij quod est in Deo: alterum improprium, & duntaxat metaphorice, quo aliquis exercet in statu gratiæ opera virtutum, & illa ordinat in honorem & cultum Dei. Sacerdotium posteriori modo sumptum, item sacrificium & oblatio ei correspondens competit omnibus iustis hominibus, quia ratione habitualis gratiæ sibi inexistentiis habent ut possint operari meritorie actus virtutum supernaturalium, & illa ad Dei cultum

I. & honorem ordinare: prius verò sacerdotium & sacrificium ei correspondens non reperitur in omnibus iustis: sed in iis tantum qui ad hoc munus sunt tanquam Aaron vocati, & per sacram ordinationem Sacerdotali charactere insigniti.

Nostri propositio articuli præcedentis procedit de Sacerdotio propriè dicto, & sacrificio etiam propriè dicto ei correspondente, ut intelligitur ex ibi dictis: at hoc utrumque sacra Scripturæ testimonium procedit tantum de Sacerdotio metaphorico & sacrificio ei correspondente. Prius quidem testimonium quod est sancti Petri, quia præmittit Christianos fide viam informatos adificari in domum spiritalem Dei, ut sanctus Augustinus explicat in Psalmum 86. item libro de symbolo ad Catechumenos capite primo. Deinde quia explicans hostias huic Sacerdotio correspondentes, dicit & vocat illas spirituales, non tantum ad distinctionem hostiarum carnalium, quæ in veteri Legge offerbantur, sed etiam ad distinctionem victimarum quæ offeruntur Deo cultu exteriori, quatenus actus virtutum, quorum efficacia magis consistit in affectu interiori, quam in eo quod in illis est externum, sunt Deo acceptissimæ, illum placent, & eius omnipotentiam suo modo testantur. Tertiò, quia sanctus Petrus ibi exhortatur fideles ad exercitium piorum operum in Christo Domino, & vocat sacerdotium illud sanctum, non à singulari deputazione subiecti in Sacerdotem, sed à sanctificante gratia hunc Sacerdotem inhabitante, & illum templum non Diaboli, sed Dei constitutur.

II. Posterius verò testimonium esse pari modo intelligendum patet ex verbis immediatè antecedentibus, *Qui dilexit nos & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo*: quibus S. Ioannes explicat quid omnes & singuli Christiani sint consequuti per meritum Christi Domini, illis debite dispositis applicatum per sacramenta, nimirum sanctificantem gratiam, omnium peccatorum remissionem, cuius vi & efficacia sine & constituantur templum Spiritus sancti. Idem patet ex hac particula *regnum*, quæ regnum aliquod terrestrè non intelligitur, sed duntaxat spirituale.

III. Secunda obiectio desumitur ex Tertulliano, qui libro quem inscripsit, *Exhortatio ad castitatem*, capite septimo, significat in illo casu, quo nullus adeit charactere Sacerdotali insignitus, sed omnes duntaxat laici reperiuntur, tunc Christianum non bigamum habere & ius Sacerdotis, esse Sacerdotem, posse offerre, sicut & in casu necessitatis potest baptizare, & ius istud offerendi fundat non in charactere Sacerdotali, sed in ipsa fide, & in huius rei confirmationem ait *in distinctionem Ordinis Sacerdotalis à plebe, fuisse ipsam Ecclesiam auctoritate constitutam*: ergo illi omnes Christiani qui habent veram fidem, sunt, saltem in casu necessitatis, conficiendæ Eucharistiæ ministri. Confirmatur amplius, Tertullianum eo loci non loquitur tantum ex proprio sensu, sed significat esse loqui de oblatione que tunc apud Christianos esset communiter in usu, quando urgebat prædicta necessitas: deinde parem facit conditionem huius ministerij, ac baptizandi: ergo sicut quilibet etiam laicus est in casu necessitatis sufficiens minister administrandi valide sacramentum Baptismi, ita etiam iuxta Tertullianum laicus Christianus non bigamus erit in casu necessitatis sufficiens minister Eucharistiæ conficiendæ.

IV. Emendatur autem locus ille Tertulliani ita habet, *Nonne & laici Sacerdotes sumus? scriptum*

A. est, regnum quoque nos & Sacerdotes Deo, & Patri suo fecit, differentiam inter ordinem & plebem constituit Ecclesie auctoritas, & honor per ordinem concessum sanctificatus à Deo, ubi Ecclesiastici ordinis non est confessus, & offerri, & tingi, & Sacerdos, et ubi solus, sed & ubi res, Ecclesiæ, licet laici, unusquisque enim de sua fide vivit.

Hunc locum accuratè expendit Illustrissimus & Reverendissimus Gabriel Albalaneus Episcopus Aurelianensis libro quem edidit de antiqua Ecclesia politia in administratione Eucharistiæ cap. 8. ex quo

B. Respondemus primò, locum illum non intelligi de Sacerdote & sacrificio propriè dictis, sed duntaxat de metaphoris, in quibus licet aliquæ res externæ & sensibiles offerantur Deo, non tamen propriè sacrificantur. Et hoc patet imprimis ex eo quod ibi probet suum intentum excitato in prima obiectione loco Apocalypsis, quem ob servandum intelligi tantum de Sacerdotio & sacrificio spiritualibus, seu metaphoris. Secundo, idem patet ex eo quod fundet tale ius in fide: at sicut hæc est prima radix & fundamentum nostræ iustificandi, ita etiam & bonè fide merito exercendi bonos actus virtutum, qui cedant in cultum & honorem Dei; & quemadmodum sacramentum Baptismi est sacramentum fidei, & per illud non tantum accipimus gratiam iustificantem, sed etiam ius aliquod ad accipiendum tempore & loco debitæ auxilia pro exercendis bonis operibus communi Christianorum viæ necessariis, quæ bona opera sunt quedam spirituales hostiæ, ut sanctus Petrus præcedentem obiectione explicatus illas appellat; sic etiam Baptismus debite & fructuose receptus facit Christianum Sacerdotio spirituali, seu metaphorico Sacerdotem, quod genus Sacerdotij debet iuxta Tertullianum hæc tam latè patere, quam latè patet fides per Baptismum accepta: cum ius istud Sacerdotij fundet in illa; quare cum hæc fides reperitur non tantum in viis fidelibus baptizatis, sed etiam in mulieribus, quibus tamen idem Tertull. libro de velandis virginibus cap. 9. non permittit sibi vendicare sortem Sacerdotalis officij, & illæ baptizate sint capaces piorum operum exercendorum, illæque ex voluntate sincera in honorem & cultum Dei referre; non potest hiolocus à Tertulliano intelligi de Sacerdote & sacrificio propriè dictis.

C. Nec obstat quod ibi loquatur de istis muneribus, ut in Ecclesia per mulieres exercendis, nam & loco hic nobis obiecto ait, *illæ esse Ecclesiam, ubi tres etiam laici reperiuntur*: igitur cum quantum spectat ad munus conficiendæ Eucharistiæ vir tantum baptizatus & mulier fidelis baptizata sint paris conditionis quoad illa quæ præcise illis competunt vi suscepti Baptismi & Christianæ fidei ab illis receptæ, sicut mulier fidelis baptizata non potest valide, iuxta Tertullianum exercere munus conficiendæ Eucharistiæ in vilo casu, etiam necessitatis: ita etiam iuxta eundem merus laicus baptizatus in nullo casu necessitatis sacramentum Eucharistiæ conficere poterit.

D. Tertiò, idem patet ex eo quod (ut præsens obiectio animadvertit) Tertullianum loquitur ibi de ea oblatione faciendâ, quæ tunc secundum praxim Ecclesiæ fiebat per laicos, occurrente casu necessitatis, quo nimirum nullus aderat Sacerdos, & quo consentus constabat solis laicis baptizatis: at talem praxim tunc con-

I. fuisse in Ecclesia, probat consuetudo illa quâ sacramentum Eucharistiæ dabatur Christianis ad proprias aedes deferendum, & ibi assumendum, ut virgente etiam necessitate possent communicare; ad quid enim hæc transportatio Eucharistiæ & asseruatio, si laicus paterfamilias, absente Sacerdote, poterat in casu necessitatis illud consecrare? Deinde etiam Christiani legantur saepenumero habuisse suos conuentus in cryptis, tempore persecutionum, nunquam tamen referuntur tunc, instante etiam martyrij occasione, habuisse in praxi quiddam absente vero Sacerdote, aliquis ex illis laicus, seu non Sacerdos munus illud consecrandi Eucharistiæ usurpauerit; sed consecrans semper receñetur Sacerdos aut Episcopus, vel nulla fit mentio Eucharistiæ ibi consecratae, sed duntaxat precum à toto conuentu tunc Deo factarum; imò quando sanctus Cyprianus epistola quinta loquitur de visitandis confessoribus in carcere detentis, inter munera visitantium expressam facit mentionem Presbyterorum qui ibi offerunt in carcere, ad quod non fuissent necessarii, si quis laicus baptizatus in casu necessitatis potuisset Eucharistiæ consecrare.

Secundò respondemus ad auctoritatem Tertulliani nobis obiectam, illam intelligi de quibusdam oblationibus ab oblatione, seu consecratione sacramenti Eucharistiæ distinctis, quas laici publicè faciebant in Ecclesia & Sacerdoti consecrandas, seu speciali quadam oratione benedicendas exhibebant, quæ postmodum in signum communionis membrorum Ecclesiæ ad se inuicem presentibus distribuebantur; & quoniam istarum oblationum consecratio, seu benedictio ordinari fiebat tantum à Sacerdote, sicque erat aliquid proprij eius muneris; & in casu necessitatis quo nullus aderat Presbyter, seu Sacerdos, fidelis laicus in conuentu constante solis laicis, illud utrumque poterat facere: idè Tertullianus loco in obiectione citato ait hunc laicum esse Sacerdotem, & offert, non rei quidem veritate, sed aliquâ tantum similitudine, nimirum quatenus in casu necessitatis facit oblationem eiusmodi, & simul illius benedictionem & distributionem, quam tamen ordinariè vbi habebatur publicus conuentus in quo Sacerdos consecrabat Eucharistiæ, solus ille faciebat.

Et quòd laici in Ecclesia primitiua facerent speciales illas oblationes, & Sacerdos sumptas ab illis singulâ oratione benediceret, hocque sensu laici dicerentur *offerre*, intelligitur ex tertio Canone Apostolorum, ut explicat Balsamon ad illum Canonem, & Eutychanus epistola sua ad omnes Episcopos, relatus à Turrian libro pro Canonibus Apostolorum capite vigesimo-tertio. Item ex sancto Cypriano libro de opere & eleemosyna, sic scribente, *Quæ in Dominicum sine sacrificio venis, quæ partem de sacrificio quod pauper obtulit suis?* nam ut Pamelius ad illum locum annotatione trigesima-tertia obseruat, tunc panis & vinum offerebatur à fidelibus laicis, cuius panis & vini una pars consecrabatur à Sacerdote in corpus & sanguinem Christi Domini, & reliquæ, tantum ab illo benedicebantur, & postea distribuebantur populo; vnde quibusdam penitentibus in penam suorum peccatorum, facultas sic offerendi denegabatur, licet eis concederetur interesse orationi & precibus fidelium, ut intelligitur ex Canone decimo-sexto Ancyranæ Synodi.

Et quia hic laicorum modus offerendi prædi-

A. ctas oblationes nõ est ex aliqua positua institutione Christi Domini, sed ex pura constitutione Ecclesiæ, quæ voluit illas in publico conuentu fidelium, cui interest verus Sacerdos, fieri modo superius explicato; in illo autem cui nullus interesset verus Sacerdos, posse à fidei purè laico fieri: idè Tertullianus illo præsentis obiectionis loco per respectum ad hanc institutionem sic ait, *differentiam inter ordinem & plebem constituit Ecclesiæ auctoritas.*

Et ne hac loquendi formulâ videretur repetere totam distinctionem ordinis Sacerdotalis à plebe ab auctoritate Ecclesiæ, addit hanc particulam, & *honor per ordinis confessionem sanctificatus à Deo*, id est & character à Deo per sacram ordinationem impressus, exprimens characterem hunc in tali ordinatione à Deo impressum, esse causam propriam distinctionis Sacerdotis à plebe, sicque hæc ex parte esse à Deo institutam; quòd enim isto nomine, *honor*, apud quosdam Patres primitiue Ecclesiæ, character Sacerdotalis intelligatur, notant nonnulli ex studiosis Ecclesiasticæ antiquitatis, vt apud sanctum Cyprianum epistolâ quinquagesima secundâ, quæ est ad Antonianum; sanctus enim Cyprianus ibi explicans nec ipsum Nouatianum esse Episcopum, nec ab eo ordinatos esse valide ordinatos, ait, *illum nec potestatem nec honorem habere; & epistolâ sexagesima quintâ ad Rogatianum Episcopum, quando hortatur illum vt vitatur potestate sibi datâ per Episcopalem characterem impressum, in deponendo Diacono superbo, si perseueret in sua superbia, sic scribit, Quòd si ultra te contumeliis suis exacerbaueris & prouocaueris, fingeris circum potestate honoris tui; & hac alia particulâ, per ordinis confessionem, idem Tertullianus intelligit sacram ordinationem, quam sic explicat à ritu externo quo tunc conferebatur, scilicet impositione manuum, non tantum Episcopi, sed etiam Sacerdotum, vt constat ex Canone 2. quarti Concilij Carthagin. vt inferius agendo de sacramento Ordinis obseruabimus.*

Tandem, quia speciales istæ oblationes in eo conueniebant cum sacramento Baptismi, quòd in casu necessitatis possent fieri per verum fidelem purè laicum, sicque receñebantur inter *munera virilia*, id est, inter functiones illas Ecclesiasticas, quæ ordinariè fiebant tantum à Sacerdote, extraordinariè tamen, seu in casu necessitatis poterant fieri à fidei purè laico, de quorum numero est administratio Baptismi, idè agendo de facultate offerendi has oblationes, ponit etiam exemplum illius facultatis, quæ est in laico pro administratione Baptismi in casu necessitatis; non verò quod existimaret conditionem huius metaphorici Sacerdotij laicorum, esse parem, quoad verum & propriè dictum sacrificium, cum ea potestate, quæ est in laico ad verè & valide baptizandum.

Tertia obiectione. Tempore primi Concilij Arelatenfis, item & Ancyranæ Synodi, Diaconi consecrabant Eucharistiæ, nec tamen erant ordinati in Sacerdotes: ergo alius quàm Sacerdos, seu quàm insignitus Sacerdotali characterè, potest Eucharistiæ validè consecrare. Antecedens probatur ex Canone decimo-quinto istius Arelatenfis Concilij ita firmantis de Diaconibus quos cognominis multis locis *offerre, placuit minime fieri debere.* Et capite secundo Synodi Ancyranæ, Diaconi qui immolauerant

I. Idolis iubentur cessare ab omni sacro ministerio, quod ministerium explicatur verbis importantibus consecrationem Eucharistiæ; sic enim exprimitur, *sive à pane, sive à calice offerendo.*

Respondetur negando Antecedens, ad cuius primam probationem primò respondetur, id posse intelligi de specialioribus laicorum oblationibus per Diaconos, præsentem Sacerdote, in publico conventu benedicendis; cum enim Diaconi sint inferiores Sacerdote, eius dignitas & ordo Ecclesiæ postulant ut hanc benedictionem illo præsentem non faciant.

Deinde respondetur, etiam si daretur factum Diaconorum, de quo grauius sanctus Hieronymus conqueritur epistola ad Euzarium, tunc eo petiuisse ut sibi arrogarent munus hoc consecrandi Eucharistiæ, inde tamen aduersarij non magis obtinerent intentum, quam si vellent nunc hominem purè laicum posse istud munus valde exequi, eo quòd laicus aliquis ante paucos annos istud est ausus aggredi, & propterea per sententiam Iudicis extremo mortis supplicio punitus; nam isto Arelatensi Canone, oblatio illa non dicitur debuisse fieri à Diaconis, nec vlla ibi habetur particula, quæ probetur id fuisse antea factum valde, & deinceps prohiberi ut duntaxat illicitum, quod tamen requiritur ut iste Canon inferuiat aduersariis.

Ad secundam probationem eiusdem Antecedentis petatur ex capite secundo Synodi Ancyranæ respondetur duplicem distinguere oblationem panis & vini: vnam quæ sit propria Diacono: alteram quæ soli Sacerdoti conueniat; hanc oblationem posteriorem esse consecratoriam Eucharistiæ, seu efficere, loquendo propriè, Eucharistiæ; istam verò minime, sed esse illius duntaxat præparatoriam, quæ in eo consistit, ut Diaconus Sacerdoti celebranti inferuiens, ei proximè consecratur portigat panem & vinum, quæ ipse Sacerdos, verba formæ pronuntians in persona Christi Domini, consecreret. Et quòd hæc materiz consecrandæ præparatorie exhibitio sit vnum ex propriis muneribus Diaconorum pater tam ex sanctorum Patrum Liturgiis, quàm ex iis quæ habentur de Diaconorum officio in Pontificali, & appellatur oblatio eadem loquendi formulâ, quâ, apud Tertullianum & alios in solutione præcedentis obiectionis relatis, laici qui in finem consuecendi Missæ sacrificij afferentes Diacono, vel Sacerdoti panem & vinum, dicuntur offerre, imò ratione magis speciali, quia nimirum Diaconi proximè interueniunt & adstant Episcopo, seu etiam Sacerdoti solemniter celebranti. Et quòd caput istud Ancyranæ Synodi intelligatur de ista oblatione patet ex eo quòd Diaconi iubentur cessare ab omni ministerio suo ordini proprio, sicut præcedenti capite Sacerdotes qui idem crimen admisissent, iubentur cessare ab omni munere Sacerdotibus proprio. Nec fane aduersariis quòd Græca editio istius secundi capitis ante expressionem huius oblationis & vini Diaconis prohibere, sic habeat, *οὐκ ἐστὶν ἱερατικὸν λειτουργία*, quod Latine reddidit *ministerium Sacerdotale*, nam nomen hoc *λειτουργία* ita significat publicum aliquod officium sacrum, ut aliquando accommodetur ad significandum etiam alia publica Ecclesiæ officia à sacrificio Missæ distincta; iuxta quam ac-

A ceptionem Apostolus secundæ ad Corinthios nono ministerium dispensandi elemosynas vocat *διακονία τῆς λειτουργίας*, & ex illi adiunctis diiudicatur sumi pro vero & propriè dicto sacrificio, vel tantum pro officio aliquo sacro: quare cum hoc capite secundo Ancyranæ Synodi agatur de Diaconis, quibus non competit Missæ sacrificium petagere, sed tantum Sacerdoti illud solemniter celebranti immediatè assistere, nomen hoc *λειτουργία* in isto capite non significat consecrationem, seu consecrationem Eucharistiæ, sed duntaxat illud ministerium, quod Diaconus exhibet Sacerdoti sacrum Missæ sacrificium solemniter celebranti.

Quarta obiectio desumitur ex facto Frumentij apud Theodoretum libro primo Historiz Ecclesiæ capite vigesimo tertio, qui cum admodum iuuenis esset in India, incitauit Romanos meretores Christianos quos ibi competit, ut in vnum congregari more Romanorum diuina mysteria, Græcè *λειτουργία* obirent; quæ loquendi formulâ idem sonat ac *sacrificium Missæ*: ergo cum nec ipse, propter ætatem nimis iuuenilem, nondum posset esse ordinatus in Sacerdotem, sed postmodum à sancto Athanasio ordinatus in Episcopum Indiæ, nec erat mentio vllius Sacerdotis, qui isti sacro meratoriū Romanorum conuentui interesset, in quo tamen *λειτουργία* celebrabatur more Romano, qui est celebrare Missam, ibi Christianus purè laicus celebrabat *λειτουργία*, quod apud sacros & Ecclesiasticos Scriptores sonat Missæ sacrificium.

Respondetur negando in isto conuentu Christianorum Romanorum in India habito, Frumentium vel vllum alium ex Christianis laicis celebrasse *λειτουργία*, propterea hæc sacrificium Missæ significat; nam tota veritas huius historiz de Frumentio repetenda est ex Rustino, qui illam ab Edesio Frumentij in hac peregrinatione Indica comite didicit, & à quo deinde Socrates, Theodoretus, & alij tam acceperunt: at Rustinus vbi libro primo sue historiz capite nono illam refert, nullam facit mentionem consecrationis Eucharistiæ, sed solummodo orationum: ita enim scribit de Frumentio, *admonere ut conuenientia per loca singula facerent, ad quæ Romano ritu orationis cuncta confluerent.* Quare Sozomenus libro secundo capite vigesimo tertio, & Nicephorus libro octauo capite trigesimo quinto referentes eandem de Frumentio historiam, meminerunt *solum orationis*. Theodoretus autem hanc historiam referens, vltus est nomine *λειτουργία*, non propterea significat sacrificium Missæ, sed solummodo propterea aliquando significat *sacrum aliquem conuentum orationis* Deo fundendæ, vel alicuius alterius rei piaz causâ factum, ut in præcedentis obiectionis solutione obseruauimus.

Vltima obiectio desumitur ex Limonario, seu spiritali prauo capite vigesimo quinto, vbi monachus quidam laicus refertur pronuntiasse verba consecrationis super panes quos deferrebat, de quorum consecratione cum dubitaretur, Angelus refertur astuisse qui dixit panes istos esse perfectissimè consecratos, verbis consecrationis etiam per non Sacerdotem super illos prolatis: ergo laicus baptizatus potest saltem aliquando valde conficere sacramentum Eucharistiæ.

Respondetur primò, nonnulla à viris grauius censeri in hunc librum coniecta, quæ viden-

II.

III.

IV.

tur esse suspensa, de quorum numero potest esse hæc narratio de consecratione Eucharistiæ facta valde per laicum, bono Angelo ita declarante. Deinde respondetur, posito, non tamen concessio, quod hæc in bona sit vera, aliud esse loqui de potestate conferendi aliquod sacramentum novæ Legis *iuxta solam potentiam Dei ordinariam*, secundum quam sacramenta novæ Legis solent ordinari in Ecclesia confecti, & aliud loqui de tali potestate, *iuxta absolutam & extraordinariam Dei & Christi Domini potentiam*: nos hic loqui de potestate consecrandi Eucharistiam prior tantum modo consideratâ; nam quæritur quisnam possit siue in aliquo casu necessitatis, siue extra illum, eam consecrare: sicut quando disputatione de ministro Baptismi quærimus quisnam sit, vel esse possit minister illius valide conferendi, siue in casu necessitatis, siue extra talem casum; & quemadmodum Christus Dominus non ita alligavit suam potentiam, siue verbis sacramentalibus à se institutis, siue etiam ministris à se determinatis, seu ablutioni aquæ naturalis, quin aliquando sacramentum Baptismi, seu potius proprium eius effectum sine aqua contulerit, ut aliquando fuisse factum animadvertimus hæc parte, tam ad quætionem 66. disputatione secundâ, quam agendo de ministro sacramentorum novæ Legis ad quætionem 64. disputatione tertiâ, articulo tertio. Ita etiam in præsentî casu consecratio Eucharistiæ dicitur de absoluta Dei potentia per aliquem Sacerdotem facta.

ARTICVLVS III.

- III. *Utrum plures Sacerdotes simul, semel, & à se iniunctis independentes possint unam & eandem Hostiam consecrare.*

RESPONDETUR affirmatiuè, ut patet ex præxi Ecclesiæ inter ordinandum Sacerdotes; tunc enim noui Sacerdotes simul cum Episcopo consecrant. In Pontificali Romano Episcopus iubetur pronunciare *altè & paulatim* verba formæ: item noui Sacerdotes *attendere & ea simul cum eo proferre*, ita ut absoluant simul cum illo; quæ omnia arguunt in illis intentionem consecrandi, & actum veræ consecrationis, si obseruentur. Et hæc praxis est antiquissima, quemadmodum videre est apud Innocentium tertium libro quarto de Sacramento Altaris capite vigesimo quinto; & quoniam ubi plures sunt noui Sacerdotes, est loquendo moraliter, valde difficile omnes eos ita pronuntiare formam, ut nemo eorum eam absoluat ante Episcopum, vel econtrâ, ut incommoda quæ inde oriri possint evitentur, verbi gratiâ, quod Episcopus, quibus est tanquam aliquo modo principalis sacrificans, nullo tamen modo sacrificet, quia ex hypothesi præuenitur ab aliquo nouorum eiusmodi Sacerdotum (cùm esset longè conuenientius eum tunc consecrare, quam aliquem prædictorum Sacerdotum) ut hoc, inquam, & similia incommoda eurentur, consilium est, quemadmodum rectè notat Caiet. 3. parte quæst. 31. & post illum plures ex recentioribus ibi, ut noui Sacerdotes tunc habeant intentionem recitandi formam consecratoriam conuenientio-

ri modo, quo potest in tali casu, seu consecrandi cum Episcopo, si possint, & cum illo absoluedi prolationem formæ quoad essentialia, sin minus, proferendi tantum materialiter & historicè verba formæ in signum potestatis tunc acceptæ. Autem in tali casu omnes illi consecrantes agant *physicè*, vel *solum moraliter*, est eadem difficultas cum ista, verum plures tanquam causæ totales, possint simul & semel valide vnum & eundem baptizare, cuius difficultatis partem affirmantem fusè docuimus ad quætionem 67. disput. 1. artic. 9.

Quæres, quo sensu Christus Dominus dicatur *principalis offerens* in nostro sacrificio Missæ?

Respondetur, dici tale eo quod per Sacerdotes vicem eius gerentes, & in propria eius persona loquentes offerunt sacrificium Missæ: potest etiam addi Christum Dominum in celis vi intercessorem pro nobis, ordinare hanc totam actionem in cultum Dei, eamque Patri suo representare in memoriam suæ Passionis, ut ipse sit nobis propitijs; hoc enim sensu intelligitur esse speciali modo, *Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, iuxta Apostolum *semper interpellans pro nobis apud Deum*; sique modo longè specialiori dici offerre Deo sacrificium in nostra Missa, quàm dicatur administrare sacramenta novæ Legis, quando homines etiam in hunc finem consecrati, administrant illa; & sic nostrum Missæ sacrificium habet specialem titulum dignitatis fundatum in sanctitate sui principalis offerentis.

ARTICVLVS IV.

- C *Utrum liceat Sacerdoti consecransi abstinere à communione.*

SIT hæc propositio, *Non licet*. Probatur, si communio Sacerdotis celebrantis est aut de essentiali sacrificij, aut ad minus pars integrans: at non ita licet Sacerdoti celebranti efficere sacrificium mutilum aliquâ parte essentiali, vel saltem integrante. Secundo, quia sic consecrate, est contra præceptum Christi D. *Hoc facite*, &c. Tertio, quia omnes rationes quæ probant communionem sub vtraque specie, esse in præcepto, procedunt tantum de Sacerdote celebrante. Quarto, id probant etiam Canones; item rationes quibus ad sequentem quætionem ostendimus communionem Sacerdotis esse partem essentiali, vel saltem integram sacrificij Missæ. Quid autem, si Sacerdos post vnum tantum vel vtriusque speciei consecrationem moriatur, sit faciendum; & quomodo Missa sit absolueda, intelligitur ex dicendis ad sequentem quætionem disputatione tertiâ, articulo nono, & disputatione quartâ, articulo primo; similiter non licere Parocho ad ministrandum ægroto Viaticum, consecrare absque eo quod ipse consecrans communicet.

Ceterum, ea quæ hic dici possent de Sacerdote peccatore conscientie hoc sacramentum de valore Missæ mali Sacerdotis; De hæreticis, schismaticis, excommunicatis, degradatis celebrantibus, & de iis quia talibus communionem recipiunt, repetenda sunt ex dictis ad quætionem 64. totâ disputatione quartâ.

I.

ARTICVLVS V.

Quis sit minister dispensanda Eucharistia.

PRIMA propositio. *Iure diuino soli Sacerdoti competit dispensare hoc sacramentum.* Ita communiter omnes.

Probat, ij soli sancti iure diuino legitimi dispensatores huius sacramenti, quibus Christus Dominus dixit *Hoc facite in meam commemorationem*, prope verbum illud importat dispensationem Eucharistiae, quam tunc praecepit: atqui ex dictis articulo precedenti, etiam iuxta interpretationem Caluinitarum, solis Sacerdotibus id dixit.

II.

Deinde id habet Apostolus primæ ad Corinthios quarto dum ait, *Sic nos existimet homo, ut dispensatores mysteriorum Dei*: & Tridentinum sessione decima tertiâ capite tertio, patetque ex praxi primitiuæ Ecclesiæ; sic enim in Actibus Apostolicis dicuntur Apostoli *frangere panem per domos*: Et sic Tertullianus, libro de corona militis capite tertio, & sanctus Iulianus Martyr, apologiâ secundâ pro Christianis, docent Eucharistiam non aliter accipi, quam de manu præsentis ipsi sacrificio: pro qua praxi potest videri Pamelius ad citatum locum Tertulliani.

Secunda propositio. *Ex potestate delegata, & speciali commissione, potest Diaconi dispensare Eucharistiam, si necessitas id postulet.*

Probat ex Concilio Carthaginensi quarto, Canone secundo: Item ex praxi primitiuæ Ecclesiæ, in qua sanctus Laurentius, ut patet ex eius historia, & alij Diaconi id præstabant.

III.

Nec obstat quòd ibi fiat tantum mentio solius sanguinis; nam sanctus Iulianus Martyr suprà, refert expressè Diaconos etiam distribuisse ipsum Christi Domini corpus: & Tridentinum sessione vigesima-primâ capite secundo docet Christum Dominum reliquisse Ecclesiæ potestatem statuenti quæ iudicaret expellere pro sacramentorum dispensatione, saluâ eorum substantiâ: ergo cum communicio Eucharistica non sit de substantia sacramenti, sed eius tantum dispensatio, potuit hoc munus committere Diaconis.

Addidi in propositione particulam, *si necessitas id postulet*, quia ius contentum in citato Canone requirit casum necessitatis. Addidi etiam particulam, *ex speciali commissione*, quia relatus Canon requirit insuper ut Diaconus id faciat iussu Presbyteri, seu Episcopi, cui competit hæc dispensatio sacramenti.

IV.

Quid si derur casus necessitatis, absente etiam Presbytero qui id munus committat Diacono?

Respondetur cum sancto Thoma in quartum sententiarum distinctione 13. quæstione 1. articulo 3. tunc posse Diaconum Eucharistiam administrare, quia talis necessitas videtur importare voluntatem interpretationum superioris, quâ mauult hic & nunc Diaconum administrare Eucha-

ristiam, quam subditum discedere sine Viatico; imò licet Presbyter non haberet id gratum; adhuc tamen in tali casu Diaconus posset id præstare, cum citatus Canon Carthaginensis tantum posset concessionem Presbyteri, quando ille est præsens: at eo absente, censetur Diaconus in tali necessitate habere hanc potestatem à iure contento in Canone 14. Nicæno, propterea refert Rufinus lib. 10. Historiæ cap. 16. ibi enim dicitur, ut in absentia Presbyterorum Diaconi Eucharistiam portigant: vnde à fortiori, dato casu necessitatis, posset Diaconus, Presbytero & Episcopo absentibus, recipere Eucharistiam ex Ciborio, & in Viaticum concedere, cum eadem sit utrobique ratio.

Quæres, an Sacerdos possit dispensare Eucharistiam per laicos, dando illis Eucharistiam portigendam communicaturis?

B Respondetur primò, extra casum necessitatis non licere, quia prohibetur cap. *Pernenti*, de consecrat. dist. 2.

Deinde respondetur, id fuisse aliquando inusu primitiuæ Ecclesiæ, ut videre est apud Eusebium lib. 6. Historiæ cap. 36. & proinde non videri prohibitum iure diuino, sed tantum Ecclesiastico: an autem in casu grauis necessitatis id liceat: non desunt qui affirmant apud Syluestrum verbo *Eucharistia tertio*, quia id nullo iure videtur prohibitum, nam citatus Canon *Pernenti*, intelligitur de iis Sacerdotibus, qui licet possent per se ipsos Eucharistiam deferre ad infirmos; nihilominus eam per laicos transmittiebant, ut patet ex eius lectione: vnde cum in tali casu sacra communicio obliget, consentit id esse licitum, quorum sententiam non ausim improbare, modò absit scandalum, nec possit infirmo aliter prouideri de Viatico, habetque Sacerdos causam valde rationabilem ita faciendi.

C Vltima propositio. *Ad dispensandam Eucharistiam, præter potestatem Sacerdotalem in dispensante, requiritur insuper & potestas iurisdictionis in ipsum suscipientem vel ordinariam, vel delegatam Papa, Episcopi, vel Parochi.* Ita communiter omnes.

Probat ex Concilio Carthaginensi capite 7. ex Mileuitano cap. 18.

Et ratio est: omnis actus iurisdictionis postulat in exercente, potestatem circa subiectum; atqui administratio Eucharistiae est quidam actus iurisdictionis, quia est pascere, quod propriè est pastoris. Hinc qui sine iurisdictione administrat hoc sacramentum peccat mortaliter, nisi rationabiliter presumat consensum Ordinarij, ut notat Nauarrus in Manuali cap. 21. num. 32. imò si talis administrans sit religiosus, excommunicatur, ut habet Clementina *Religiosis*: non autem si sit secularis, quia fertur hæc excommunicatio in solos Religiosos, qui sine facultate Pastorum administrant secularibus aut laicis Eucharistiam.

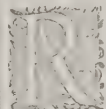
D Vnde si Religiosus absque iurisdictione administret hoc sacramentum alteri Religioso, non incurrat hanc excommunicationem, quia cum sit in re odiosa, debet tantum intelligi de iis, qui in illa exprimuntur: at soli laici & seculares, ut suscipientes hoc sacramentum, ibi recensentur, non autem Religiosi.

DISPUTATIO II.

De obligatione Sacerdotis ad conscientiam Eucharistia sacramentum.

ARTICVLVS VNICVS.

Verum liceat Sacerdoti abstinere omnino à celebratione sacrificij Missæ.

RESPONDETUR non licere Sacerdoti etiam non habenti curam animarum, omnino in vita abstinere à consecratione; Sacerdos enim tenetur ad aliquando celebrandum tam iure diuino, quam Ecclesiastico: diuino, quidem ex Concilio Tridentino sessione vigesima. secundâ capite primo, vbi ait Christum Dominum per hæc verba, *Hoc facite*, præcepisse Apostolis, & Sacerdotibus eorum successoribus, vt offerant & sacrificent; vnde cum sit res gravis, peccant mortaliter qui nusquam in vita celebrant; aliis enim eiusmodi potestas esset in illis otiosa. Tenentur verò etiam iure Ecclesiastico, vt patet capite Nauarrus, de celebratione Missarum, & docet ipse Nauarrus capite vigesimo quinto, numero 88.

Si quasquoties teneantur celebrare, Respondetur, teneri saltem in festis solemnioribus, vt ait sanctus Thomas, & Innocentius Papa suprà in capite *Volentes*, vbi vult Sacerdotes non longo tempore intermittere celebrationem Missæ.

AD QVÆSTIONEM LXXXIII.

De ritu sacramenti Eucharistia, seu de sacrificio Missæ, quod est proprium nouæ Legis.

OT A Eucharistia consideratio, non tantum apud Catholicos, sed etiam apud recentiores hereticos, duas in partes est distributa; nam ex Lutheranis Melancthon in suis locis communibus titulo de sacrificio Eucharistico, Kemnitius in suo Examine Concilij Tridentini ad primum caput & quatuor Canones vigesimæ secundæ sessionis; ex Calvinistis Beza libro quæstionum & responsum de Sacramento, quæstione 164. & sequentibus, Petrus Martyr in suis locis communibus quartâ classe capite duodecimo numero decimo quarto docent Eucharistiam, pro duplici & distincta ratione quam sibi vendicat, & secundum distinctos fines ad quos ordinatur, esse sacramentum & sacrificium, licet id explicent aliter quam nos Catholici, vt infra videbitur: quare cum in illa considerauerimus rationem sacramenti, nunciam, quâ propriè est sacrificium, inuestigabimus.

DISPUTATIO I.

De natura sacrificij.

ARTICVLVS PRIMVS.

Definitio sacrificij secundum hæreticos.

VONIAM definitione sacrificij bene stabilitâ, facillè diiudicabitur, an illa possit conuenire nostræ Missæ; idè ab ea exordiemur.

Imprimis notandum est, hoc nomen, sacrificium, significare duo, Primò, rem aliquam externam & sensibilem Deo oblatam, vt Psalmo centesimo quinto, *Comederunt sacrificia mortuorum*, id est, res oblatas falsis diis & idolis vitæ carentibus; quâ in significatione satis frequenter sumitur in veteri Testamento, vt in Leuitico, & alibi.

Secundò, significat actionem exteriorem, quâ res prædicta sensibilis offertur Deo cum aliqua in immersione, vt primo Regum capite secundo, vbi est sermo de peccato filiorum Heli, auctentium filios Israël ab oblatione victimarum, *Detrahebunt* (inquit Scriptura) *hominem à sacrificio Dei*, id est, ab oblatione Hostiarum. Item Ioëlis primo capite, *Perit & sacrificium & libatio*, id est, nihil amplius offertur de animabus, nec de aridis è terra nascentibus, nec item de rebus liquidis, vt vino & oleo.

Deinde notandum est, prædictum nomen, sacrificium, adhuc posse bifariam accipi in hac vtraque significatione, Primò, *magis striktè*, prout modo est explicatum. Secundò, *generalius*, & tantum per quandam analogiam ad sacrificium sumptum vtroque modo strictiori, inminum quatenus bona queuis actio, etiam interior, facta ad honorem Dei, interdum appellatur sacrificium, ratione cuiusdam similitudinis cum sacrificio strictè sumpto. Item & exercitium illud, vt Psalmo quinquagesimo, *Sacrificium Deo spiritus contribulatus*, Ecclesiastici quinto, *Qui facit misericordiam, offert sacrificium*.

Porro in hac disputatione sumimus nomen sacrificij, prout tantum significat actionem, non autem pro re oblata, & præsentis articulo quæritur, an tota & genuina essentia sacrificij propriè dicti, saluetur in sacrificio generalissimè sumpto: etiam prout importat externam & sensibilem quandam actionem; an verò tantum in sacrificio, prout usurpatur in priori & strictissima significatione.

Melancthon suprà sic illud definit, *Sacrificium est ceremonia, vel opus nostrum quod Deo reddimus, vt eum honore assequamur, hoc est testamur nos agnoscere hunc ipsum, cui hæc obedientiam præstamus, verè esse Deum; idèque nos ei hæc obedientiam prestare*.

Calvinus libro 4. Institut. cap. 18. §. 11. vbi suppreffo nomine Melancthonis hanc eius definitionem reprehendit, dicit perpetuo Scripturæ vsu sacrificium esse quicquid Deo offertur.

Petrus Martyr citato capite duodecimo, numero vndecimo, *Sacrificium*, inquit, *est alio voluntaria & religiosa à Deo instituta, vt ei nostra offeramus ad ipsius gloriam, & que sanctâ societate illi artibus copulemur: quæ omnes & singulæ de-*

I. finitiones licet verbis discrepent, in ipsa tamen re conveniunt; nam si sinceris illarum sensus expendatur conformiter ad auctoritates sacre Scripturæ & Patrum, quibus conantur illas probare, reperitur vellem sacrificium propriè dictum nihil esse aliud, quàm quodlibet bonum opus à nobis Deo oblatum, quomodo cum honore afficiamus, & eius societati artius coniungamur.

Hæc tamen definitio inefficilur, Primùm, quia latius patet suo definito, nam multis convenit quæ in veteri Lege non erant sacrificia, vt oblationi, quâ primogenita hominum & animalium etiam immundorum offerebantur Deo, quæ tamen ei non sacrificabantur, sed redimebantur mundis animalibus, quæ eorum loco sacrificabantur Exodi 13. & 34.

Secundò, bona & religiosa illa actio, in qua hæc definitio hæreticorum cõstituit totam essentiam sacrificij propriè dicti, distinguitur contra sacrificium propriè dictum in sacris Litteris, vt capite 9. S. Mathæi & capite 6. Ozeæ, quando Christus Dominus sic ait, & Misericordiam volo, non sacrificium. Item Psalm 39. Sacrificium & oblationem nolui, aures autem perfecisti mihi: ubi perfecta obedientia Deo reddita præfertur sacrificio propriè dicto, & satis frequenter alibi in sacris Scripturis: ergo essentia sacrificij propriè dicti non consistit in tali bona actione. Consequentia patet, quia essentia rerum sibi inuicem oppositarum sunt distinctæ.

Tertiò, ea quorum propriæ conditiones sunt oppositæ, distinguuntur, nec vnum illorum, vt sic, est idem definitio cum alio: atqui propriæ conditiones sacrificij strictè sumpti sunt oppositæ propriis conditionibus honorum operum, fidei, spei, charitatis, & alierius cuiuscumque virtutis: nam primò idem specie sacrificium strictè sumptum, est ita peculiare suæ legi, vt factâ mutatione, aut translatione legis debeat etiam sacrificium similiter & Sacerdotium illi correspondens mutari & transferri, vt Apostolus expressè docet cap. 7. epistolæ ad Hebræos: at econtrâ bonum opus fidei, spei, charitatis, siue alterius virtutis est commune omni & cuilibet statui, & legi naturæ, veteri, nouæ, & semper eadem specie vigerunt opera eiusmodi virtutum in qualibet lege, sicut eadem specie virtutes Theologicæ fuerunt in primo parente, & aliis hominibus legis naturæ, item & Mosi, & quæ sunt in nobis.

Quartò, sacrificium strictè sumptum ex eodem Apostolo eadem epistolâ cap. 5. postulat aliquem specialiter deputatum tanquam ministrum, nec vnuquam fuit permissum cuilibet indifferenter illud immediate per seipsum offerre, sed solis duntaxat Sacerdotibus: at econtrâ semper, & in quavis lege licuit priuata cuilibet personæ exercere actus virtutum ad gloriam Dei, eosque illi offerre: imò actus quarundam virtutum, puta fidei, spei & charitatis fuerunt præcepti omnibus & singulis adultis cuiuscumque legis & status, naturæ, Mosaicæ & Christianæ, quibus tamen omnibus & singulis non fuit permissum sacrificare; nam Saul cap. 13 primi Regum damnatur quòd attentauerit sacrificare: & libro secundo Paralipomenon cap. 16. Rex Ozias prohibetur sacrificare per semetipsum.

Quintò, actus sacrificij, seu sacrificatio præcisè considerata in se & secundum se, est aliquid indifferens, cuius bonitas est tantum extrinseca, nimirum proveniens ex sola ordinatione Dei illius institutoris, & ex institutione & relatione offe-

rentis; verbi gratiâ, occisio bouis, vel cuiusvis alterius animalis per immolationem in Lege veteri, considerata præcisè, nihil addebat moralis bonitatis, sed in tantum duntaxat erat bona, in quantum à Deo erat instituta, & ab offerente fiebat in signum protestationis omnimodæ potentie in Deo, & summæ subiectionis ad illum in offerente: econtrâ actus virtutum fidei, spei, charitatis, & aliarum virtutum sunt ex se & extrinseca sua natura boni, vt patet ex propriis & formalibus eorum obiectis, à quibus iuxta Philosophos actus virtutum specificantur: igitur propriæ conditiones sacrificij strictè sumpti, & propriæ conditiones cuiuslibet boni operis virtutum sunt sibi inuicem oppositæ, nec proinde sacrificium strictè sumptum, est omne & quodlibet bonum opus à nobis Deo oblatum.

ARTICVLVS II.

Definitio sacrificij iuxta Catholicos.

EXPLOSA sacrificij definitione per hæreticos traditâ, restat vt meliorem, eamque Catholicam assignemus: est autem talis, Sacrificium propriè dictum est externa oblatio legitimè auctoritate instituta rei sensibilis, permanentis, à legitimo ministro facta immediate soli Deo per realem immolationem ad restituendum omnipotentiam eius, quâ est author vita & mortis, & cuius mutis res omnes sunt & possunt destrui. Hæc definitio colligitur ex sancto Thoma secundâ secundæ quæst. 85. & probatur explicatione singularum partium.

Primò, dicitur oblatio, quia in sacrificio offertur aliquid Deo ad eius cultum ex rebus sensibilibus, vt per se patet, quod oblatio sumpta præcisè solum importat, & sic propriè est genus, vt patet ex sequentibus particulis, quæ illam contrahunt ad sacrificium, tanquam ad speciem; idcirco S. Thomas citatâ quæstione articulo tertio in solutione ad tertium, ait omne sacrificium esse quidem oblationem, sed non econtrâ: quod etiam animaduertitur veteri Lege, in qua multa offerebantur, vt notauimus, quæ tamen non dicebantur sacrificari.

Secundo loco, hæc particula additur (externa rei sensibilis) quia sacrificium est actus latræ, cum eo colamus Deum ob supremam suam excellentiam: latræ verò est quædam species adorationis, quæ constat re aliquâ externâ significante interiorē æstimationem, quam adorans habet de re quam adorat. Additur etiam ob eandem causam propter quas Theologi volunt nostra sacramenta debere esse sensibilia, tum etiam ad distinctionem sacrificiorum metaphoricorum, quæ possunt etiam consistere in oblatione interiori rerum insensibilium.

Tertio loco, additur permanentis, tum quia sacrificium Deo offertur tanquam aliquid tributum, Quod autem exhibetur Principibus, tanquam tributum, nunquam est pura quædam locutio, vel alia actio, sed res aliqua permanens; exempli causâ, numisma, vel aliquis alius census, vt patet inductione per singula Principum tributa: tum etiam quia sacrificare idem est ac sacrum facere; & proinde sacrificatio dicitur quandam actionem; est autem factio propriè actio circa aliquid permanens, vt intelligitur ex Aristotele 6. Ethicorum cap. 4. Atque hæc particula oratio, & quidquid est ei simile excluditur à ratione sacrificij.

Quarto additur, & legitimo ministro, & infirmo legitima autoritate, quia non est cuiuslibet offerre sacrificium, vt Apostolus indicat citato capite quinto epistolæ ad Hebræos; & idem Saül & Ozias, vt iam animaduertimus, fuerunt reprehensi quod cum non essent deputati ad offerendum sacrificium, voluerint illud offerre; & hanc ob causam etiam apud Gentiles, non singuli, sed tantum selecti à Republica in Sacerdotes offerebant sacrificia, vt patet ex eorum historiis, & ex Aristotele lib. 6. Politicorum capite vltimo. Hæc autem legitima autoritas tam instituendi sacrificij, quam offerendi illud, non est priuata alicuius personæ, sed publicæ; tum quia sacrificium est signum ad placitum, seu ex institutione; institutio autem signorum ad placitum non est penes priuatum, sed penes Rempublicam, vel caput eius, aut personam aliquam publicam; tum quia sacrificium est, vt homines in vnam Rempublicam congregati ordinentur ad vnum cultum Dei: ergo sicut homines cōgregare in vnum corpus politicum, & eos sic regere pertinet ad publicam autoritatem, ita & pro tali corpore, instituere sacrificium, spectabit ad aliquam autoritatem publicam. Tum quia, Sacerdos offert sacrificium Deo nomine totius populi, & communis, vt à Apostolo significat citato loco epistolæ ad Hebræos; nemo autem potest facere aliquid nomine communis, nisi accepta potestate ab illa, vel eius capite, aut aliquā personā publicā: vnde in eo statu rerum, in quo Deus perse, vel per alium non determinasset sibi sacrificia & Sacerdotes, Respublica potuisset sacrificia instituere, & ad ea offerenda certas personas deputare.

Quinta particula definitionis, *soli Deo facta*, cuius ratio petitur ex fine ad quem sacrificium ordinatur, & qui est motiua propter quod offertur, quod motiua reperitur in solo Deo, nimirum omnipotentia, quæ est author vitæ & necis, in cuius recognitionem fit sacrificium: hinc Exodi 22. *Qui immolat diis, occidetur, præterquam Domino sibi*: hinc S. Paulus & Barnabas Actuum 14. cum Sacerdos Iouis velle eis sacrificare, eum prohibuerunt, dicendo se esse mortales: hinc S. August. lib. 20. contra Faustum cap. 21. ait. *Nul- lum ar- g- u- m- , sed ipsi Deo marigrum sacrificamus, quamuis in memoriis martyrum confirmamus altaria*. Vbi notandum est, nos in hac definitione non addidisse istam particulam, *vero Deo*, quasi sit de essentia sacrificij propriè dicti, vt offeratur vero Deo: hoc enim non requirimus, sed tantum vt offeratur ei qui putatur aut fingitur verus Deus, & habere in seipso veram deitatem, vt S. Angelinus significat quando libro decimo de Civitate capite quarto ita ait, *Et quis sacrificandum censuit, nisi ei quem Deum sciuist, aut putauit, aut finxit?* & cap. 19. eiusdem libri cum docet Dæmones idè velle sibi sacrificium fieri, vt sic existimetur dii. Ratio autem huius rei hæc est, quod adoratio, cuius est aliqua species sacrificium, maximè pendeat ex apprehensione & æstimatione quam adorans habet de eo quem adoratur; nam, actus eius exterior est aliquod signum situs interioris apprehensionis & æstimationis, vt Theologi communiter docent agendo de a- d- o- r- a- t- i- o- n- e: ergo cum sacrificium sit propriè sacrificatio quædam exterior adorantis, quæ agnoscitur eo cui sacrificatur omnipotentiam, & absolutum dominium vitæ & necis: item quod omnia sint ab eo, & possint ab illo destrui, idè sa-

crificium quod offertur ei qui existimatur vel fingitur Deus (cum tamen reuētā non sit) non definit esse propriè & in rigore loquendi, sacrificium, sicut etiam si quis probè sciens eum cui sacrificat non esse Deum, ei tamen offerat sacrificiū, animo significandi eum esse Deū, cui propriè idololatra, & actus eius erit (quantum requiritur ex parte sui) propriè sacrificium: vnde quod Scripturæ & Patres dicunt *soli vero Deo esse sacrificandum* id tantum docent de eo quod debet fieri, non autem de eo quod absolute & simpliciter loquendo potest esse sacrificium propriè dictum.

Sexto loco additur in ista definitione hæc particula, *immediatè*, vt denotetur immediatum obiectum sacrificij esse *solum Deum*, vt potè cui soli omnipotentia inest, propter quam sacrificium offertur: hinc oblatio decimarum excluditur à ratione sacrificij, quia ita fit Deo, vt tamen decimæ dentur *immediatè* Sacerdotibus vt Dei ministris.

Sepimo loco additur, *per realem immutationem*, quia ex S. Th. supra sacrificia penes id distinguitur à simplici oblatione; quod enim sacrificium dicat realem immutationem in re oblata, oblatio verò minime, vt patet in oblatione piumogenitorum Exod. 13. & confirmatur ex eo quod Latini *sacrificare* est idem ac *vari* Græcis, quod est occidere, mactare; & realis aliqua immutatio semper fiebat in re oblata in omnibus sacrificiis Legis Moyse; quæ res oblata si viuens erat, interficiebatur, vt bos, vitulus, &c. si inanimis & solida, comburebatur; si liquida, quemadmodum est vinum, consumebatur per effusionem, & sic de cæteris, vt facillè potest animaduerti in toto Levitico; imò & omnia Ethnicorum sacrificia admittebant realem immutationem in re oblata.

Ratio autem cur sacrificium requirat realem immutationem in re oblata, est quod per sacrificium testemur Deum ita esse omnipotentem, vt sit Dominus vitæ & necis, omnia esse per eum; & posse ab eo destrui, & redigi in nihilum, hoc autem totum rectè exprimitur, quando res aliquæ sensibilibus permanens ita offertur in honorem Dei, vt destruiatur; tunc enim hostia sic transiens à suo esse, ad non esse, redit in potestatem Dei, qui solus potest illam reproducere; sicque hæc immutatio est nobis signum eiusmodi omnipotentis diuinæ.

Vltimò additur, *ad testandum omnipotentiam Dei, quæ est author vitæ & necis*, vt explicetur tum *finis*, ad quem sacrificium ordinatur; tum etiam eius *significatio*, quæ ex parte Dei est eius omnipotentia, prout exprimitur hac particula; ex parte vero hominis, eius subiectio ad Deum, vt tali potentia præditum: & confirmatur ex dictis de reali immutatione, quæ requiritur in sacrificio, vt Deus denotetur posse simplici nutu suæ voluntatis nos conseruare, sicut antè conseruabatur res immolata; & etiam posse nos destruere, sicut res quæ offertur in sacrificium destruitur ipsâ mactatione: hæc autem significationem alij, definiendo sacrificium, satis communiter sic expriment (*ad testandum supremum Dei dominium, & nostram subiectionem ad illum*) quæ particula, licet secundum illos eundem habeat sensum cum ea quæ hic vsi sumus, non ita tamen est conueniens, cum supremum Dei dominium, & nostra subiectio possit exprimi alio exteriori signo, vt contingit in omni adoratione latræ, qui tamen omni, & semper ratio sacrificij non com-

I. perit: tum etiam quia supremum Dei dominum, & nostra ad illum subiectio non ita clarè exprimitur propriam & peculiarem significationem sacrificij, sicut hæc vltima nostra particula, cum supremum Dei dominum videatur sese ad plura extendere, quam ad attributum omnipotentie diuinæ, vt hic à nobis explicatur, sub quibus tamen aliis rationibus non significatur præcisè per sacrificium. Atque per hanc particulam, *martyrium* excluditur à definitione sacrificij; sit enim in protestationem fidei, quatenus est quoddam eius testimonium, vt etiam fert eius nomen.

Quæres I. cum omnia sacrificia à Deo instituta, vel ex eius instinctu facta, vt Abelis & aliorum, semper habuerint mysticam significationem sibi adiunctam, quæ mysterium aliquid supernaturale, exempli gratia, crucientum sacrificium Christi Domini, vel aliquid aliud significabant, cum (vt ait Apostolus) *om'ia ei' contingerent in figuris*: & de sacrificijs Legis Mosaicæ docet S. Augustinus libro 10. de Ciuitate cap. 5. & lib. 2. contra Faustum cap. 21. Quæres, inquam, si in definitione sacrificij nulla fiat mentio istius mysticæ significationis?

Quæres secundò, cum *altare & sacrificium* dicatur esse correlata, quare ite in prædicta definitione sacrificij nullam facimus mentionem Altaris?

Ad hoc vtrumque respondetur, in propria definitione rei ea tantum poni quæ sunt de essentia rei definitæ, quia, vt Dialectici communiter tradunt, definitio est oratio naturam rei explicans: at neutrum istorum est de essentia sacrificij præcisè considerati: non primum, quia si Deus creasset hominem in puris naturalibus, eumque semper in eo statu reliquisset, tunc aliqua etiam fuissent sacrificia propriè dicta, vel saltem potuissent esse, cum, vt S. Thomas docet citatâ quæstione articulo primo in corpore, sacrificium sit de iure nature, ad minus hoc sensu, quod est ei consentaneum: atqui sacrificia istius status nullam haberet eiusmodi mysticam significationem, quia *mystica significatio* dicit representationem re-aliocuius supernaturalis, qualis nulla fuisset in tali statu: igitur talis mystica significatio non est de essentia sacrificij propriè dicti, sed sola illa moralis per definitionem explicata. Quod autem sacrificia Legis Mosaicæ, vel etiam antiquiora habuerint illam sibi annexam, factum est ex speciali institutione Dei, & nõ ex præcisa ratione sacrificij; nam voluit, vt quemadmodum constituit Christum Dominum mediatorem omnium hominum, ita etiam vt omnia Legis nature & Scripturæ sacrificia adumbrarent Christum Dominum & sacrificium eius.

IV. Secundum item, scilicet *Altare*, provt propriè sumitur tam in sacris locis, quam in prophanis auctoribus, quando est sermo de sacrificijs, *pro lapide quodam*, vel mensa in hunc finem consecrata, vel erecta, non esse de intrinseca ratione sacrificij, patet, nam si quis Sacerdos legitime ordinatus, ex certa malitia, extra templum, absque aliquo altari, habendo tantum præ manibus, vel ante se ipsum debitam materiam, debito modo sibi præsentem, proferat verba consecratoria cum debita intentione, deinde consummat, dicitur valide consecrassè & sacrificale: vnde quando Patres & Doctores communiter dicunt *sacrificium*, & *altare esse correlata*, loquuntur tantum secundum communem vsum Scripturæ sacræ & Gentium, quæ ad offerendum sacrificium semper mentionem faciunt altaris ad id deputati, quia

ita sit ordinariè in omni Republica bonè ordinata, non autem loquuntur secundum præcisam rationem sacrificij strictè sumpti.

ARTICVLVS III.

Soluuntur obiectiones aduersus quasdam definitionis sacrificij particulas.

OBIECTIS primò, aduersus illam partem, à legitimo ministro, & iustitiam legitimè auctoritate, ante Legem scriptam plures obtulerunt sacrificia, qui non videntur deputati in Sacerdotes, vt *Abel, Cain, Iob, Abraham, Isaac, Iacob*; imò & post Legem scriptam, nam in Legge Mosaicâ singulis Patribus familiarum, etiam non existentibus de filiis Aaron, immolatio Agni Paschalis permitebatur quotannis: ergo superflua videtur hæc pars, à legitimo ministro, quandoquidem quilibet potest esse legitimus offerendi sacrificij minister.

Respondetur, traditionem fuisse apud Hebræos, teste S. Hieronymo in quæstionibus Hebræicis, quod omnes primogeniti à Noè usque ad Aaron fuerint Sacerdotes; & sic cum Cain, licet existeret ante ista tempora, Iob, Isaac, fuerint primogeniti, vt constat ex sacris Litteris, poterunt legitime sacrificium offerre. Item Abel, quia licet non esset primogenitus, attamen sicut in principio Legis scriptæ ex speciali dispositione Dei, habuit Sacerdotium simul cum fratre suo Cain, quæ specialis dispositio colligitur ex Apostolo ad Hebræos vnde cum capite, dum agens de sacrificio Abelis ita ait, *testimonium perhibentem: vbius eius Deo*. Item Iacob, quia emit ius primogenituræ, cui tunc Sacerdotium erat annexum, à suo fratre Esau capite 25. Genesios, & insuper à patre suo est consecutus caput totius suæ familiæ, & dominus fratrum suorum capite 27. Genes. Similiter Abraham, licet esset iunior fratre suo Haran, quia tamen erat futurus pater multarum gentium, fuit etiam ex speciali ordinatione Dei Sacerdos, vt colligitur ex eo quod Deus illi præcepit vsum sacrificij 15. cap. Genes. dum ita ait, *Sume mihi vaccam triennem*, quem locum plerique Interpretum explicant de sacrificio per eum oblato.

Quod spectat ad Agnum Paschalem, respondetur, eius institutionem præcessisse determinationem Sacerdotij ad familiam Aaron, vt constat Exodi 12. & 28. cap. idè quæ quantum ad hoc, antiquum priuilegium mansisse, nimirum vt omnes Patres familiarum fungerentur Sacerdotio in eiusmodi sacrificio, cum in ordinatione Aaronis & filiorum eius, vel in sacrificijs per illos, & speciali suâ consecratione offerendis, nulla fiat mentio immolationis Agni Paschalis.

OBIECTIS secundò aduersus eandem particulam, Gentiles cogebant priuatos homines immolare suis diis, vt patet ex historia Martyrum: ergo non opus est speciali deputatione ministris ad sacrificandum.

Respondetur, quæ ex offerebantur à priuatis personis non fuisse propriè sacrificia, sed oblationes tantum, quæ lato modo vocantur sacrificia.

OBIECTIS tertio aduersus eandem partem, priuati homines non possunt instituire sacramenta: ergo male dicitur quod sacrificium sit oblatio legitima auctoritate instituta.

Respondetur, si nomine sacramenti intelligatur signum quod sit aliquo modo præficium gra-

ARTICVLVS IV.

*Soluuntur fundamenta definitionis sacrificij,
ab hæreticis articulo primo relata.*

PRIMUM desumitur ex iis sacra Scripturæ auctoritatibus, quibus *bona opera* non tantum exteriora, sed etiam interiora vocantur *sacrificia*, vt Psalm. 50. *Sacrificium Deo, spiritus contribulatus*: ad Hebræos vitium, *Offeramus hostiam laudis semper Deo*, id est fructum laborum conscientium nomini eius.

Respondetur, actus virtutum, siue sint tantum interiores, siue etiam coniungantur exterioribus, esse tantum metaphoricè & similitudinariè sacrificia, supposito nomine sacrificij in amplissima significatione, propter quandam similitudinem effectus, quam habent cum sacrificijs propriè dictis, nimirum quod sicut sacrificia propriatoria in veteri Lege obtinebant sacrificantibus aliquid à Deo, sic etiam prædicti actus virtutum instar alicuius sacrificij, Deum nobis reddunt proprium; verbi gratia, *contritio*, quia placat Deum, dicitur Psalm. 50. *sacrificium*, vt verba sequentia ostendunt; sic *beneficentia* ad Hebræos capite ultimo dicitur *sacrificium*, sed metaphoricè duntaxat & improprium, cuius improprij sacrificij varia genera sanctus Chrysostomus enumerat in Psalmum 95.

Secundum repetunt ex Patribus, qui agentes de sacrificio prædictas illas actiones etiam charitatis erga Deum & proximos, vocant *vera & perfecta sacrificia*: sic S. Augustinus lib. 10. de *Ciuitate Dei* toto sexto capite, vbi inter cetera faciat, *Verum sacrificium, est omne opus bonum, quod agitur ut sancta societas inhareremus Deo, relationem scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possumus*.

Respondetur, S. Augustinum prædicto capite distinxisse duplex sacrificium, vnum propriè dictum, cuius definitionem hic inquirimus: alterum improprium præcedenti solutione explicatum, seu, vt magis philosophicè loquamur, illum ibi considerare sacrificium propriè sumptum, quatenus est totum quoddam morale, conplexum ex suo materiali & suo formali tanquam duabus partibus illud totaliter componentibus, in esse moris, ibique tantum comparate duas illas partes ad se inuicem, docere fructum & effectum sacrificij strictè sumpti magis pendere à formali eius parte, quam à materiali; nam sacrificium adquatè sumptum constat tanquam suo materiali, oblatione rei sensibilis facta cum aliqua eius immutatione; deinde tanquam suo formali constat efficacia affectu voluntatis se Deo submittentis in recognitionem omnipotentis eius, quæ est auctor vitæ & necis; cuius quidem affectus protestatio exprimitur exterioris ipsius actus exteriori, tanquam aliquo signo sensibili, ita tamen vt si duæ illæ partes conferantur inter se in ordine ad placandum Deum, eique inhzendum, & ad consequendum alios effectus sacrificij, tunc efficax ille affectus voluntatis, rationem sacrificij tantum metaphoricè sibi vendicans, longè amplius possit, quam simplex illa oblatio rei sensibilis cum aliqua reali eius immutatione isto efficacia affectu voluntatis denudata: sicut in communione Eucharistiae plus valet spiritalis, quam sola realis carens omnino spiritali: atque hanc esse mentem S. Augustini patet primo, quia prædicto

tie sanctificantis, vt communiter sumitur, antecedens oblationis esse verum; inde tamen nõ sequi Rempublicam, vel personam publicam non posse sacrificium instituire: ratio disparitatis est, quod tam *protestatio omnipotentis*, quæ est in Deo tanquam auctore vitæ & necis, quàm *impositio significationis* ad eam donandam, sit in potestate personæ publicæ, cum ad illam spectet initiare signa ad beneplacitum; gratia verò sanctificans minime; posset autem talis persona esse auctor sacramenti tollentis duntaxat *moralem humanitatem* à Republica institutam, vt nunc sunt apud nos irregularitates.

Aduersus partem illam definitionis per realem immutationem obiciens primò Leuit. 23. oblatio panum primitiarum dicitur à Deo sacrificium nomen, in quibus tamen panibus nulla fiebat immutatio: ergo non est necesse sacrificium immutari.

Respondetur, appellationem sacrificij non tribui hoc in loco solis istis panibus, sed quatenus offerebantur cum septem agnis anniculis immaculatis, cum vitulo, cum duobus arietibus qui erant in holocaustum; vnde ratione immutationis realis quæ fiebat in istis animalibus, quæque offerebantur cum dictis panibus, panes isti dicebantur sacrificari Deo.

Obiciens secundò aduersus eandem partem, Leuit. 24. oblatio panum propositionis appellatur sacrificium, in quibus tamen nulla fiebat immutatio.

Respondetur primò, duplicem, iuxta recentiores, distingui posse immutationem in illis per Sacerdotes factam. Prior est, quando panes illi consuebantur; nam à solis Sacerdotibus, & ritu quodam mystico poterant confici. Posterior est in illorum consumptione, quia à solis Sacerdotibus, & in loco sancto poterant comedi, vt expresse habetur cit. cap. Leuit.

Respondetur secundò, videri probabilis panes istos fuisse simpliciter oblatos, non propriè sacrificatos, seu ibi fuisse tantum simplicem oblationem, non tamen propriè sacrificium, & hanc oblationem appellari duntaxat per cathechesim sacrificium, quia solùm offerebantur Deo à Sacerdotibus, quatenus ponebantur ab illis coram Domino, id est, ante Tabernaculum in prima parte, & ante velum sanctuarij, seu Sancti Sanctorum, & vbi manserant ibi vsque ad Sabbatum sequens, tollebantur & cedebant in victum Sacerdotum, nec Sacerdos circa illos aliquas faciebat specialiter caeremonias, vt expresse notat Abulenlis ad istud cap. Leuit. quæst. 6. quare cum prior illa immutatio, quæ contingebat in illorum consecratione, non esset destruktiva, qualis requiritur in sacrificio; & posterior per consumptionem & eum fieret per modum victus etiam non sacri, quia Sacerdotes immundi poterant illis velci, vt expresse habetur Leuitici 21. cap. propriè tantum offerebantur.

In istis panes istos Leuit. 6. cap. dici *Sancta Sanctorum, de sacrificijs Domini*: ergo non erant solùm oblationes, sed sacrificia.

Respondetur, hæc verba reddere solummodò rationem quare panes isti ad Sacerdotes pertinerent, & deberent ab illis comedi in loco sancto, nimirum quod essent valde sancti, quatenus eximiam quandam legalem contraxerant sanctitatem ex longa illa mora quâ fuerant in conspectu Domini, & religiose appositi supra mensam, & ideo ad ius Sacerdotum pertinere.

I.

capite quinto agit de sacrificio propriè dicto, ubi illud ita definit, *sacrificium visibile inuisibile sacrificij sacramentum*, id est, *sacrum signum*; quo loci per inuisibile sacrificium intelligit affectum efficacem voluntatis nunc explicatum, qui est vna pars proprii sacrificij perfectè considerati; nimirum *formalis*; & per *sacrificium visibile* intelligit alteram eius partem *materialem*, quæ est exterior oblatio immutata rei sensibilis. Deinde quia sub finem eiusdem capitis explicans prædictam comparationem & excellentiam prioris partis sacrificij suprà posteriorem, ita subiungit, *Ac per hoc ubi scriptum est, misericordiam magis volo, quam sacrificium, nihil aliud quam sacrificium sacrificio prælatum oportet intelligi, quoniam id quod ab omnibus appellatur sacrificium, signum est veri sacrificij*. Vnde consequenter sexto capite docet omnia illa quæ important prædictum voluntatis affectum, esse vera & perfectà sacrificia modo superius explicato, quatenus scilicet sunt res significatæ per externum & visibile sacrificium, quæ dicuntur sacrificia, non quòd participant essentiam sacrificij propriè dicti, sed tantum perfectionem effectus illius, ad eum modum, quo Christus Dominus se appellat in Evangelio, *veram vitam*, sed per similitudinem & analogiam ad vitam phylicam.

II.

DISPUTATIO II.

De existentia sacrificij nouæ Legis.

ARTICVLVS PRIMVS.

III.

Verum aliquod sacrificium propriè dictum debeat esse in noua Lege.

HÆRETICI nostri temporis licet admittant dari in noua Lege sacrificia, quæ præcedenti disputatione diximus esse tantum *metaphorica*; attamen vnanimi consensu negant vllum dari *externum & strictè dictum*, quale ibi definiuimus.

Contraria tamen sententia, quam loco conclusionis ponimus, est de fide, quam habemus ex omnibus Conciliis & Patribus citandis infrà, quando ostendemus *Missam esse propriè sacrificium*.

IV.

Probatum autem primò, ex Prophetiis Veteris Testamenti, vt Isaiæ vltimo in fine capitis, Hieremix 33. ubi Deus agens de Ecclesia Noui Testamenti, ait futuros in illa Sacerdotes, vt etiam S. Hieronymus notat ad locum illum Isaiæ, quæ testimonia non possunt intelligi de Sacerdotibus impropiè dictis, id est, de offerentibus sacrificia tantum metaphorica, quia hæc sunt communia omnibus Christianis: at Deus ibi ait se electurum aliquos de Ecclesia in Sacerdotes. Præterea consolatur ibi populum Iudaicum de cultu sacrificiorum perditio, restaurando tamen per Christum Dominum: ergo cum sacrificia illa impropria vigerent apud Iudæos, vt talis consolatio respondeat querimonie, debet intelligi de sacrificio propriè dicto.

Nec est quòd aduersarij dicant illud vtrumque testimonium intelligi de munere prædicandi Evangelium, & administrandi sacramenta nouæ Legis;

nam agendo inferiùs de sacramento Ordinis, patet hæc duo esse distincta à Sacerdotio. Et Apostoli sunt tantum ordinati in Sacerdotes in vltima Cæna, vt inferiùs dicitur; cum tamen longe antè prædicarent Euangelium, & baptizarent, vt patet 8. & 9. cap. S. Lucæ, & 4. S. Ioann. Et hunc locum Hieremix Theodoretus expressè ibi intelligit de nostro Sacerdotio, quod est secundum ordinem Melchisedech, sicut & communiter alij Patres vtrumque vaticinium.

Plures alias Prophetias pro nostra conclusione profert & expendit Demochares libro de sacrificio propitiatorio cap. 34. nos vnà cæpi peritissimè Malachia primo capite, crimis contenti, apud quem Deus alloquens Sacerdotes Veteris Testamenti, ait se repudiaturum omnia eorum sacrificia Iudaica, & eorum loco, tempore nouæ Legis, vbique locorum in Gentibus sibi sacrificium ita hostiam mundam: *Ad vos*, inquit, *ò Sacerdotes, non est voluntas mihi in vobis; & munus non suscipiam de manu vestra; ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nominis mei oblatio munda, quia magnum est nomen meum in Gentibus*. Et imprimis locum illum esse intelligendum de aliquo sacrificio in noua Lege futuro, & succedente sacrificijs Molaiis abrogatis, docent S. Hieronymus, Theodoretus ad illum locum, S. Augustinus hb. 18. de Cinitate capite 35. & alij, quos fusè referunt Pamelius in Liurgis Latinis, & Feuardentius ius annotationibus ad cap. 32. libri 4. S. Irenæi aduersus hæreses.

Circa quem locum duo, quæ maxime ostendant nostram assertionem præstabitur: Primum est, illud non intelligi de aliquo sacrificio, quod tunc temporis offerretur Deo, sed tantum de offerendo in noua Lege. Alterum, ibi per sacrificium intelligi sacrificium propriè dictum. Primum probatur, quia tempore Malachia, & ante abrogationem Legis Molaiæ fideles offerebant tantum Hierosolymis sacrificium, vt patet ex Veteri Testamento & ex questione per Samaritanam proposita Christo Domino cap. 4. S. Ioannis: at sacrificium de quo hic est sermo, dicitur offerri in omni loco: item non à Iudæis, sed à Gentibus, nam dicitur *non suscipiam de manu vestra*; Gentes autem tempore Malachia erant omnes idololatæ, vnde munda oblatio non poterat ab iis offerri. Teriò, etiam daremus aliquot Gentiles tunc temporis fuisse cultores veri Dei, non propterea tamen adhuc ista Prophetia posset intelligi de illis; isti enim essent valde pauci: at dicitur hæc oblatio offerri in Gentibus, & in omni loco. Nec potest dici ibi nomine Gentium intelligi Iudæos, qui tunc temporis vivebant inter Gentes; nam primò, Deus ibi opponit sacrificium istud Gentium sacrificijs Iudæorum: ergo cum Iudæi commorantes inter Gentes tenerentur ad eadem sacrificia, ad quæ reliqui Iudæi tenebantur, & possent solum Hierosolymie sacrificare, quemadmodum & alij, hæc Prophetia non intelligitur de sacrificio ab illis oblato. Deinde, tam in antecedentibus, quam consequentibus fit mentio de aduëntu Christi Domini, & iis quæ per illum fieri debebant in noua Lege: ergo & illud debet similiter intelligi de sacrificio futuro in Lege Christi Domini, in qua videmus omnia Iudæorum sacrificia abrogata.

Nec obstat quòd Prophetia hic loquatur in presenti; est enim familiare Prophetis ponere præsens pro futuro, ad designandam maiorem

ceritudinem euentus, vt passim videre est in Veteri Testamento. Et quod Propheta hoc loco accipiat præsens pro futuro, patet ex capite sequenti tertio, vbi descriptibit aduentum Christi Domini, Sacerdotes eius & sacrificia per illos offerenda, *Purgabit, inquit, filios Levi, & erunt Domino offerentes sacrificia in iherusalem, & placebit Domino sacrificium Iuda & Hierusalem.* Quo loci explicat verbo futuri temporis quod paulo ante expressit per tempus præsens, nam & hæc verba Patres superius citati intelligunt de Sacerdotibus & sacrificio Noui Testamenti: & hæretici etiam ad illum locum Malachiae fatentur hoc totum pertinere ad primum aduentum Christi Domini.

Quod verò eo loci nomen *sacrificij* sumatur *spiritale*, iuxta definitionem superius traditam, Probatur primò, quia ibi in textu Hebræo ista oblatio munda, quam Propheta vaticinatur futuram in noua Lege, exprimitur hoc nomine *Ainea*: at periti Linguae Hebrææ notant vocem istam, quando applicatur rei quæ Deo tribuitur, semper in sacris Litteris significare *sacrificium* propriissimè dictum, vt Leuit. 1. cap. Deinde quia, vt S. August. rectè notauit oratione contra Iudæos cap. 9. De us ibi opponit sacrificium sacrificio, docetque, Sacerdotibus Iudæis sacrificium Moisaicum non offerentibus, sed adhuc non priuatum iri sacrificio externo & visibili; nam per sacrificium quo Deus non indiget, & potest esse vile Iudæis, vel hominibus. S. Augustinus ibi & alibi dum agit de sacrificijs, intelligit sacrificium externum & visibile, qui sensus patet ex antecessentibus, & consequentibus, dum ibi Deus apud Malachiam subiungit, *ab ortu enim solis usque ad occasum in omni loco sacrificatur, & offertur nominis meo oblatio munda*: & ista causalis particula, *enim*, quæ ibi vtiutur, indicat hunc sensum. Tertio, quia ibi est sermo de aliquo sacrificio nondum visitato, per quod Moisaica obrogentur, vt ipsemet textus significat: at qui sacrificia metaphorica erant communia tam Legi nouæ, quam Legi Moisaicæ & naturalis. Quarto, quia ibi est sermo de ea oblatione quæ sit *munda ex se*, beneplacens Deo, cuius bonitas & dignitas non proueniat à qualitate offerentis, sed habeat illam *ex se*, quæque non possit impediri per indignitatem offerentis, quemadmodum sacrificia Moisaica impediabantur per peccata Sacerdotum; nam primo illo capite vbi Deus agit de munditia istius futuri sacrificij, ita eam illi absoluit tribuit, vt tamen nunquam refundat illam in offerentes, sicut verbis præcedentibus reicit immunditiam sacrificiorum Moisaicorum in Sacerdotes; ait enim *in omni loco, & ab ortu solis usque ad occasum* semper mundam & gratam futuram; quod non potest competere nostris operibus, non tantum quia iuxta opinionem hæreticorum contra quos agimus, sunt semper immunda, sed etiam quia maxima pars hominum solet vltimum admittere suis operibus aliquod imperfectionis, idcirco vt prædictum vaticinium etiam quoad hanc particulam, *in omni loco & a solis ortu usque ad occasum*, sit verum, debet intelligi de alio quopiam sacrificio, quàm de nostris bonis operibus, sicut etiam non potest intelligi de sacrificio crucis, propter eandem particulam.

Neque fuit hæreticis quod Patres interdum videantur explicare locum illum de *precibus Christianorum*; quod item dicant speciale quoddam sacrificium ibi intelligi; nam primò aliqui eorum

dum urgent hunc locum Malachiae, dicant illum iuxta versionem Septuaginta Interpretum, qui pro eo quod editio vulgata habet, *in omni loco sacrificatur & offertur nominis meo oblatio munda*, ita legunt, *in omni loco incensum offertur nominis meo, & oblatio munda*; vbi duo distinguuntur, *incensum* scilicet & *munda oblatio*; & quia *incensum* satis communiter denotat orationem in sacris Litteris, & nostrum sacrificium ita pergitur vt semper habeat preces & orationes sibi comites, vt patet ex Canone Missæ; ideo Patres vt iuxta hanc translationem ostenderent nostrum sacrificium ibi distinctè & exactè fuisse prænunciatum, explicarunt particulam illam Malachiae iuxta versionem Septuaginta Interpretum, *incensum* de orationibus quæ consistunt nostrum sacrificium, & istam particulam, *munda oblatio* de ipsomet Eucharistia sacrificio, vt sanctus Chrysostomus expressè habet in Psalmum 95. vbi explicans hanc Prophetiam ait sacras preces quæ cum sacrificio offeruntur ibi appellari *incensum*, *leuthymiam*.

Deinde responderetur, quia consecratio est de essentia sacrificij nouæ Legis, vt dicitur infra, consecratio autem fit verbis Christi Domini, quæ passim vocantur à Patribus *preces*, vt obseruauimus agendo de Eucharistia, hinc dicunt istam Prophetiam Malachiae intelligi de *precibus Christianorum*, non tamen de quibuscumque, sed de specialibus illis quibus sacrificium nouæ Legis perficitur ex Christi Domini institutione; sic S. Iustinus Martyr Dialogo contra Tryphonem.

Tandem responderetur, quando alij explicant hunc locum de *orationibus*, etiam extra sacrificium, Missæ tunc eos non expendere sensum *litteralem* huius Prophetiae, sed aliquem alium duntaxat *spiritalem*, à quo tamen sensu spirituali omnes Theologi notant nullum posse vultu desumi argumentum, nisi sensus iste sit explicatus in Scripturis, vel à Concilio definitus; cum enim Patres urgent hunc locum contra Iudæos, ita professent sensum eius litteralem, vt illum explicent de nouo Missæ sacrificio, vt patet locis supra citatis apud Pamelium & Fenardentium.

Prædictum autem epithetum *spiritale* non fauet hæreticis; nam Patres ista appellatione non intendunt denegare nostro nouæ Legis sacrificio veram & realem rationem sacrificij, sed tantum intendunt explicare distinctionem eius à sacrificijs Legis Moisaicis, nimirum quod hæc non tantum consistenter in oblatione rei sensibilis & corporeæ, sed etiam fierent modo valde corporeo & sensibili, nimirum *cruentâ ingulatione animalium*, visibili effusione liquoridum, confusione aridorum, & sic de cæteris; nostrum verò nouæ Legis sacrificium comparatione illiusmodi, fiat *spiritualiter*, quatenus maxime peragitur consecratione, & demùm esu & potione corporis & sanguinis Christi Domini, quæ vitæque est nobis insensibilis: item & hostia, licet sit *substantialis* corporeæ, modo tamen *spirituali* existit ibi, vt explicatur est agendo de Eucharistia in ratione sacramenti.

Huic Malachiae vaticinio addi potest & Christi Domini Prophetia cap. 4. sancti Ioannis vbi Christus Dominus Samaritanæ proponit quæstionem illam celebrem inter Iudæos & Samaritanos de loco legitimo sacrificij offerendi, promittit futurum in noua Lege verum sacrificium, longè aliud à sacrificijs Moisaicis, & in omni loco offerendum, *Sed venis hora, inquit, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu &*

- I. *exspirare*, quo loci verbum *adorare* idem sonat ac *sacrificium offerre*, tum quia Christus Dominus ibi illud usurpat ad sensum questionis sibi propositae; quæstio autem erat de *sacrificio* propriè dicto; tum quia Christus Dominus hac particulâ promittit aliquid futurum in sua Lege, quod antea non fuerat factum, quodque opponeretur sacrificiis Moisaicis: ad istud non potest esse putanda quædam oratio, vel aliquid aliud sacrificium metaphorice, quia hæc tunc & ante Christum Dominum, & ubique locorum poterant offerri: ergo aliud sacrificium visibile debet intelligi, quo res adumbratæ per sacrificia Moisaica habeantur de facto & in rei veritate, vt Christus Dominus indicat quando ibi addit istas particulas, *in spiritu & veritate*; nam priori designat tam modum illum quo nostrum sacrificium perficitur, quàm quo nostra víctima existit, quicquid spiritalis & indiuisibilis: posteriori verò rem per vetera sacrificia præsignatam, quæ comparatione illorum est veritas, cum Lex vetus *umbram tantum haberet futurorum* in noua Lege, vt Apostolus obseruat capite decimo ad Hebræos.
- II. Deinde probatur nostra propositio ratione. Prima, in omni religione quâ homines coadunantur in vnum quoddam corpus, siue religio illa sit falsa, siue vera, semper datur aliquod sacrificium, quo omnes & singuli professores illius religionis aggregentur inter se, vt S. August. libro 19. contra Faustum Manichæum cap. 11. expressè docet his verbis, *In nullum nomen religionis, seu verum, seu falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculo, vel sacramentorum visibili consorcio colligentur*. Eripse Aristoteles libro 7. Politic. cap. 8. inter alia ad perfectâ Rempublicam necessaria, dicit primū & præcipuum esse cultum illum quem vocant sacrificium; vnde concludit inter omnes alios, *Sacerdotes esse necessarios in Republica perfecta: & communis omnium Gentium vsus id ostendit*, apud quas semper fuerunt quædam sacrificia propriè dicta; sed Christus Dominus auctor noui Testamenti perfectam constituit & veram religionem, quam vocamus Christianam: ergo aliquod visibile sacrificium propriè debet in illa dari.
- III. Deinde si quæ ratio cur nullum debeat esse in noua Lege sacrificium propriè dictum, illa sese tenet vel ex parte sacrificij, quatenus est aliquid sensibile & externum, quod non potest consistere cum perfectione Legis Euangelicæ: vel ex parte significationis eius, tam mysticæ quàm moralis, vel ex parte illius effectus, qui est esse *propitiatorius* iis pro quibus offertur: at ex nullo istorum capite repugnaret dari sacrificium eiusmodi in noua Lege; non ex primo, vel secundo, quia etiam facinorosis hæreticis, rectè in noua Lege dantur quædam sacramenta, quæ tamen etiam iuxta illos sunt res quædam sensibiles, & habent suas mysticas & morales significationes, cum sint in genere *signi*. Tertium item non obstat, quia licet Christus Dominus abundè satisfecerit pro Patribus Legis antiquæ per sacrificium crucis, & Agnus fuerit in præstatione occisus ab origine mundi, non propterea tamen illi desierunt offerre sua sacrificia. Deinde licet Christus Dominus per sacrificium crucis nobis diuinam beneuolentiam promeruerit, nihilominus etiam iuxta aduersarios, deberunt dari aliqua sacramenta, quibus Dens (vt illi loquuntur) suam erga nos obignaret beneuolentiam: ergo à pari, debuit aliquod sacrificium propriè dictum dari in

A hac Lege, quo studius sacrificij eruenti Christi Domini applicaretur nobis.

Dices, merita Christi Domini nobis sufficienter applicari per sacramenta nouæ Legis, & proinde non esse opus aliquo externo sacrificio ad hunc effectum.

Sed respondetur primò id non posse dici ad aduersarios, qui negant sacramenta nouæ Legis esse applicatiua meritorum Christi Domini ipsis ea suscipientibus, sed volunt esse *nuda tantum signa*.

Deinde respondetur, sacramenta nouæ Legis alio modo esse applicatiua meritorum Christi Domini, & alio modo sacrificium nouæ Legis, vt patebit infra agendo de eius effectibus: vnde sicut diuersus modus applicandi merita Christi Domini, & ad effectus distinctos induxit distincta sacramenta nouæ Legis, ita etiam & diuersus modus applicandi merita Christi Domini, & diuersus effectus poterunt inducere sacrificium in noua Lege vltra eius sacramenta.

Tandem multæ rationes compentent Eucharistia, quæ ei non conueniunt, vt *sacramentum* est, sicut patet infra: ergo licet meritum Christi Domini applicetur nobis per sacramenta nouæ Legis, non propterea tamen ratio sufficiens deest propter quam sacrificium detur in noua Lege, modò accedat institutio Christi Domini nostri Legislatoris, quam in sequentibus ostendemus.

ARTICVLVS II.

Soluitur primum fundamentum hæresis articulo præcedenti relata, petitum ab efficacia sacrificij in cruce peracti.

C DESUMITVR hoc fundamentum ab efficacia sacrificij à Christo Domino in cruce peracti, hoc modo, in ea Lege, in qua sacrificium datur ita perfectum, vt semel peractum consummaverit sanctificatos, nullum aliud oportet ei succedere, nec item illud sæpius repetere. Sed datur in noua Lege sacrificium crucis ita perfectum, vt semel peractum à Christo Domino consummaverit in æternum sanctificatos: igitur nullum aliud oportet esse sacrificium in noua Lege, nec illud aliquo modo repetere.

Posterior pars Maioris, quæ procedit de iteratione eiusdem sacrificij, est S. Pauli ad Hebræos 10. cap. Lex, inquit, *per singulos annos ipsis hostiis quas offerunt indefinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere, aliquin cessasset offerri*: quibus verbis docet oblationem earumdem specie victimarum fuisse sæpius repetitam in Lege veteri, quia illæ non poterant iustificare, seu sanctificare, aliàs repetitiones istæ debuissent omitti: ergo à contrario ubi aliquod sacrificium datur ita perfectum, vt semel peractum iustificet omnes, non oportet illud sæpius repetere.

Prior item pars eiusmodi Maioris probatur sufficienter iisdem victimis verbis Apostoli, *aliquin cessasset offerri*; nam hæc ratio tam valet contra aliud sacrificium à priori distinctum, & ei succedens, quàm contra iterationem vnius & eiusdem sacrificij.

Minor eiusdem syllogismi probatur ex eodem Apostolo ibidem, dum ita loquitur de sacrificio Christi Domini, *Vnâ enim oblatione consummavit in æternum sanctificatos*. Quod verò ibi Apostolus nomine oblationis non intelligat *re oblatam*,

se viduam, sed ipsa sacrificacionem, seu a-
 ctione sacrificandi, sique non tantum negare
 placuitem viduam in noua Lege, sed et-
 iam repetitio in sacrificacionis quā eadem vi-
 ctima sepius offertur, probatur ex eodem Apo-
 stolo, nam quod verbis nunc allatis dixit, illud
 idem paulo superius exprimit aliis verbis singu-
 lacrare vnius tantum actus sacrificandi im-
 portantis *In qua voluntate, inquit, sanctifica-
 tionis per oblationem corporis Jesu Christi semel,*
 quā vltimā particulā denotat prædictā singula-
 ritatem, sicut etiam dum ita ait cap. 7. de Chri-
 sto Domino offerente sacrificium crucis, *hoc enim
 fecit semel se offerendo;* tum etiam quia tam co-
 loci cap. 12. quā 9. facit antithesim inter lum-
 inem postremum ludæorum, & Christum Do-
 minum, quod Pontifex ludæorum semel singulis
 annis intraret in Sancta ve offerret sacrificium,
 Christus Dominus semel tantum in tota vita ob-
 tulerit sacrificium,

Respondetur, duplex distingui sacrificium,
 vnum consummationis redemptionis, & sufficien-
 tia, quoniam pretium sufficiens faciendæ re-
 demptionis & solutionis exhibetur, non tamen
 de facto applicatur redemptioni & solutioni fa-
 ciendæ: alterum sacrificium applicationis quo
 scilicet prædictum sufficiens pretium applicatur
 de facto his & illis in ordine ad quos dicitur suf-
 ficiens pro consequendis effectibus quos sui
 applicatione potest illis obtinere à Deo: quæ ta-
 men duo sacrificia distinguantur tantum penes
 modum, non autem penes primarium offerentem,
 & ipsam victimam; ex qua distinctione responde-
 tur Maiorem huius aduersariorum fundamenti
 hoc sensu esse verum, quod vbi in aliqua Lege
 aliquod sacrificium applicatum datur ita perfe-
 ctum, vivens in applicatione consummet san-
 ctificatos, seu omnes homines tam futuri, quā
 presentis, & præteriti temporis perficit in ordine
 ad omnes quoscumque effectus, non tantum in
 specie, sed etiam in particulari, tunc non esse
 opus alio sacrificio, sive applicatione, siue consum-
 matione; quia tunc nihil remanet obtinendum,
 vel faciendum; quando verò in aliqua Lege
 sacrificium aliquod est solummodo perfectum,
 quatenus consummat redemptionem penes suffi-
 cientiam tantum, & non quoad prædictam appli-
 cationem efficacem, tunc opus est aliquo sacri-
 ficio applicationis, vltæ prædictum sacrificium re-
 demptionis & sufficientiæ, quoniam sicut reme-
 dia corporalia quantumvis perfecta, non conse-
 runt suos effectus, nisi provi de facto applicentur
 ægri corporibus; ita etiam nec spiritalia quan-
 tumvis perfecta, nisi de facto applicentur ipsis
 hominibus; neque tunc secundum sacrificium
 destruit perfectionem primi, sed potius illam re-
 ducit ad suum actum secundum, nam sicut ora-
 tiones quas vel pro nobis, vel pro proximis Deo
 fundimus, nullo modo minuent eas, quas Chri-
 stus Dominus fecit pro nobis dum viveret, capi-
 te 17. sancti Ioannis, nec quæ in cælo existens
 adhuc facit pro nobis capite decimo-quarto san-
 cti Ioannis, ad Romanos octavo, ad Hebræos 7.
 quin potius nobis illas applicent, iuxta illud A-
 postoli secundæ ad Corinthios 5. *Pro Christo le-
 gatione fungimur, tanquam Deo exorante per nos;*
 ita etiam sacrificium illud applicationis nihil
 quicquam detrahit de perfectione sacrificij con-
 summationis & redemptionis, sed potius fructum
 & valorem illius nobis applicat: & ad sensum

A prima partis huius nostre responsionis auctori-
 tas Apostoli allata in confirmationem Maioris
 huius primi argumenti aduersariorum præstat;
 nam ibi agit de repetitione eiusdem specie sacri-
 cij per singulos annos faciendæ pro expiatione
 peccatorum, quorū tamen culpa etiam ante hoc
 sacrificium contraxerat, nec tamen iterata, nullo mo-
 do tollebat per qualemcumque repetitionem
 & applicationem huius sacrificij sæpe sepius fa-
 ctam eidem subiecto, sed semper in illo ite-
 nante, ita tamen hanc ob causam acutius illorum pec-
 catorum esset singulis annis etiam sequentibus
 repetenda, ut hæc verba Apostoli immediate se-
 quentia ostendant, *Idea quod nullum haberent ul-
 tra conscientiam peccati, cultores semel mundati; sed
 in ipsis commemunt in peccatorum per singulos an-
 nos sit:* at hæc auctoritas prædicta Apostoli nihil
 facit contra posteriorem partem nostræ respon-
 sionis, nec etiam in particulari contra iterationem
 nostri sacrificij applicationis, ve paulo post ex-
 plicabitur

B Ad Minorem eiusdem primi argumēti respon-
 detur sacrificium Christi Domini fuisse quidem
 perfectissimum in ratione sacrificij consummationis,
 & continentis pretium pluiquam sufficientissi-
 mum omnium quorumcumque peccatorum, non
 tantum futurorum & præteritorum, sed etiam
 possibilium; Christum tamen effectum noluisse
 illud habere suum effectum in aliquo hominum,
 nisi per applicationem mediatorum à se instituto-
 rum, & sic non fuisse applicationem, sed hanc
 perfectionem in ratione sacrificij dedisse tantum
 incremento sacrificij, quod ipse instituit in vltima
 Cæna.

C Ad auctoritates Apostoli, quibus Christus Do-
 minus dicitur *trās tantum oblatione & semel tan-
 tum se offerendo consummasse sanctificatio;* Respon-
 detur, omnes illas præcedere tantum de sacrificio
 crucis, quod duntaxat est consummationis redem-
 ptionis, & non de applicatione, quale est sacri-
 ficiū, quod nunc quotidie offertur in Ecclesia;
 idque patere ex antecedentibus, in quibus con-
 fert sacrificium crucis cum sacrificijs Aaronicis,
 & maxime cum sacrificio expiationis, quod erat om-
 nium celeberrimum, & quod singulis annis per-
 agebatur non ab alio, quā à summo Sacerdote
 Sancta Sanctorum ingrediente, ve habetur in Le-
 uitico cap. 16. Apostolus autem confert illud cum
 eo quoad triplicem unitatem, nimirum hostiæ, ob-
 lationis, seu sacrificacionis, & Sacerdotis, secun-
 dum quas unitates ostendit sacrificium crucis
 fuisse consummationis redemptionis; nullum au-
 tem tale fuisse in Lege veteri, in qua summus Sa-
 cerdos singulis annis semel intrabat Sancta San-
 ctorum in sanguine hircorum & vitulorum, &
 huic Sacerdoti mortuo alius succedebat; ait au-
 tem Christum Dominum absque vilo successore,
 semel tantum moriendo intrasse per proprium
 sanguinem in Sancta, ibique eternam redemptio-
 nem invenisse, quam vetera sacrificia quantum-
 vis repetita nunquam potuerunt repetire: quæ
 comparatio satis innuit totum discursum S. Pauli
 procedere tantum de cruento sacrificio crucis, cum
 comparatio debeat fieri inter ea quæ sunt eius-
 dem generis; sacrificium autem nouæ Legis à
 nullo Catholicorum asseratur esse cruentum, sed
 solum crucis sacrificium, sique cruentum Chri-
 sti Domini sacrificium rectè confertur cum sacri-
 ficiis cruentis Mosaicæ Legis, ut etiam potest ani-
 madverti ex toto decursu illius epistolæ.

I.

ARTICVLVS III.

Soluatur alterum fundamentum heresis prædictæ, deſcriptum à dignitate & duratione ſacerdotij Chriſti Domini.

II.

PETITVR hoc fundamentum à dignitate & perpetuitate ſacerdotij Chriſti Domini, hoc modo cibi tantum eſt ſacriſcitiū, ybi eſt verè Sacerdos correfpondens tali ſacriſcitiō; atqui in noua Lege nullum habemus terrenum Sacerdotem correfpondentem ſacriſcitiō viſibili definito præcedenti diſputatione: igitur neque in noua Lege tale habemus ſacriſcitiū propriè dictum. Maior patet, quia ſacriſcitiū & Sacerdos ſunt correlata: ergo ſi vnus non datur, non dabitur & alterum. Minor probatur, ſolus Chriſtus Dominus iam exiſtens in cælo, eſt Sacerdos noui Teſtamenti, & talis enī in cælo manenti, nemo ſuccedit in terris: ergo nullum habemus in noua Lege terrenum Sacerdotem. Vltimum Antecedens probatur ex Apoſtolo capite 7. ad Hebræos conferente Chriſtum Sacerdotem cum Sacerdotibus Legis veteris, eūque illis præferente, quod nimirum in Lege veteri plures eſſent Sacerdotes, eo quod morte interueniente, prohiberentur permanere: ſicque ibi opus eſſet ſucceſſione: at in noua Lege vnus tantum ſit Sacerdos morti minimè obnoxius, ſed manens in æternum, habens Sacerdotium, ſeu (vt vox Græca apud Apoſtolum huic Latinæ correfpondens ſonat) *intranſibile & inſucceſſum*, id eſt, quod non poteſt tranſire ad alium, nec ad alium ſucceſſione tranſferri: igitur in noua Lege ſolus Chriſtus eſt Sacerdos.

III.

Confirmatur ex eodem Apoſtolo ad Hebræos capite octauo, *Si Chriſtus*, inquit, *adhuc eſſet ſuper terram, nec eſſet Sacerdos*, id eſt, ſi Chriſtus viueret adhuc mortalis non eſſet Sacerdos: ergo cum omnis homo viuēs hic in Eccleſia noui Teſtamenti, ſit adhuc mortalis, nullus eiꝰmodi eſt propriè Sacerdos, ſed ſolus Chriſtus viuens in cælo; & proinde cum Sacerdos & ſacriſcitiū ſint correlata, ſicut nullus eſt in terra Sacerdos, ſic etiam nullum eſt externum ſacriſcitiū à nobis ſuprà deſinitum, quod hic in terra per hominem offeratur Deo.

IV.

Reſpondetur conceſſâ Maiore negando Minorem, ad cuius probationem petitam ex capite ſeptimo ad Hebræos, reſpondetur duplicem poſſe diſtingui Sacerdotem, vnum ita primarium, vt nullum vnquam habeat ſucceſſorem, eſto habeat ſub ſe vicarios, per quoſque ipſe ſacriſcitiū offerat: alterum ſecundarium, qui comparatione præcedentis ſit tantum eius vicarius, non ſolum quatenus poteſtate ab illo acceptâ offert ſacriſcitiū, ſed etiam quatenus loquens in perſona ipſius primarij Sacerdotis peragit ſacriſcitiū: quando igitur Apoſtolus illo capite ſe primo ait *ſolum Chriſtum Dominum eſſe Sacerdotem noui Teſtamenti*, intelligit de primario Sacerdote, iuxta explicationem iſtius termini nunc traditam, non autem de Sacerdote Chriſti Domini tantum vicario, iuxta expoſitionem nunc aliam; nam ibi conſert Chriſtum Sacerdotem cum Aaronicis, quod his darentur ſucceſſores ob mortem: at Chriſto Domino nulli dentur: ergo vt comparatio Apoſtoli valeat, hæc ſucceſſio debet intelligi iuxta eundem modum, ita vt neget nunc aliquos eodem

A

modo ſuccedere Chriſto Domino Sacerdoti, quo in veteri alius Sacerdos ſuccedebat ſummo Sacerdoti mortuo: atqui in veteri Lege quando aliquis Sacerdos ſuccedebat alteri ſummo Sacerdoti, ita ei ſuccedebat, vt nullâ ratione conſecratur eſſe eius vicarius, vel offerre ſacriſcitiū in eius perſona, quia paris omnino erat cum ſuo prædeceſſore poteſtatis, & quoad eius exercitiū omnino independens, vt per ſe conſtat: igitur quando Apoſtolus ibi ait ſolum Chriſtum eſſe Sacerdotem, nec alium quemquam ei ſuccedere, id tantum intelligit de illo Sacerdote primario: at noſtri Sacerdotes dum offerunt ſacriſcitiū, ſunt tantummodò *Chriſti Domini vicarij*, & ita eius perſonam referunt, vti illa loquantur, & non in ſua propria, vt patet ex forma conſecrationis.

B

Ad confirmationem reſpondetur, Apoſtolum tantummodo negare Chriſtum futurum Sacerdotem redemptionis & crucis ſacriſciti, ſi adhuc in terris viueret, vt intelligitur ex verbis ibi ſequentibus; ſic enim habet Apoſtolus, *Si ergo eſſet ſuper terram, nec eſſet Sacerdos, cum eſſent qui offerrent ſecundum Legem munera*: quorum verborum ſenſus eſt iſte (vt etiam habent Græca Scholia) ſi ſuper terram adhuc eſſet, & Pontificum in terris exerceret, nondum mortuus, nec perfectam illam ſui corporis hoſtiam immolaret, nec eſſet Sacerdos, non quidem Leuiticus, quia non eſſet de tribu Leui, nec æternus Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, quia tunc terrenum adhuc offerret ſacriſcitiū.

C

Dices, Apoſtolum ſuprà non tantum repetere inefficaciam ſacriſcitorum veteris Legis & imperfectionem victimarum & Sacerdotis, ſed etiam ex eius repetitione ſæpè ſæpius facta: ergo cum ſuprà dixerimus ſacriſcitiū conſummatum redemptionis, & applicatiuum illius diſtingui penes actionem, ſicut oblatio earundem hoſtiarum repetita ſingulis annis arguit, iuxta Apoſtolum, imperfectionem & inefficaciam prædictorum ſacriſcitorum Legis Moſaicæ; ita etiam & hæc repetitio ſacriſciti crucis per ſacriſcitiū applicatiuum, quod ſit ſingulis diebus in Eccleſia, arguet inefficaciam, vel in prædicto crucis ſacriſciti ſecundum ſe ſpectato, vel ſaltem in eo, prout etiam ſemel atque iterum, & pluries coniungitur applicatiuo.

D

Deinde dices, Apoſtolum ibi non ſolummodo præferre ſacriſcitiū Chriſti Domini ſacriſcitijs Moſaicis, quoad vnitatem hoſtiæ, & Sacerdotis, ſed etiam quoad vnitatem actionis ſacriſcificandi: ergo ſi ſacriſcitiū nouæ Legis eſt idem cum ſacriſcitiō crucis, debet etiam retinere cum illo vnitatem ſacriſicationis, quam tamen non habet ex dictis.

Ad primum reſpondetur, Apoſtolum ibi agere de inefficacia ſacriſcitorum veteris Legis ad tollendum culpas peccatorum, quatenus illa non continebant in ſeipſis pretium ſufficiens pro obtinenda remiſſione peccatorum ſuis cultoribus, ſed etiam ſæpè ſæpius pro illis oblata, imò & applicata, relinquebant conſcientiam peccatis iam perpetratis contaminatam; idque ſignificat his verbis, *nunquam poteſt accedentes perfectis facere, alioquin ceſſaſſent offerri*, idè quod nullam haberent ultra conſcientiam peccatis, cultores ſemel mundati: at ſacriſcitiū crucis ſemel oblatur à Chriſto Domino continebat pretium pluraquam ſufficientiſſimum pro delendis omnibus omnium hominum peccatis, & emundandis eorum con-

scio oris, ut idem Apost. exprimit his verbis, *In qua voluntate sanctificatus sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel, &c. una enim oblatione consummamus in sempiternum sanctificatos*: sicque nulli fuit opus repetitione sacrificij crucis, quemadmodum in veteri Lege opus fuit frequentu repetitione Mosaicorum sacrificiorum.

Ad id autem quod inde inferitur, scilicet repetitionem nostri sacrificij applicatiui arguere imperfectionem sacrificij cruenti, quatenus talis repetitio indicat sacrificium cruentum Christi D. etiam applicatum non consummare sanctificatos, nec illis peccata remittere, quia, ut Apost. ibi rationatur de sacrificijs Moise, alioquin cessasset. Respondetur, notando prius necessitatem repetendi aliquod remedium posse fundari in tribus, vel primò in eius defectu, quatenus non est ex se sufficiens expellere malum à subiecto cui applicatur, nisi sæpe sæpius & longo tempore repetitur, ut frequenter contingit in remediis corporalibus: vel secundo, licet semel applicatum, sit sufficiens morbo curando, quia tamen bonum quod tale remedium causauit in subiecto, postea ex aliqua imperfectione subiecti deperditur, ut istud bonum iterum recuperetur, debet tale remedium iterari, ut etiam patet in remediis contra nostros morbos: vel denique tertio, in libera determinatione eius qui instituit tale remedium, quod quia subiaceat eius voluntati, quantum ad actus influxum, non producit in subiecto tantum effectum quantum potest, sed solummodo quantum eius auctor vult; & hoc maxime habet locum in remediis moralibus, quæque vult habere suam institutionem à libera voluntate instituentis, ita etiam ab eo accipiunt determinationem actualis sui influxus, ut patet in sacramentis: est autem inter hæc fundamenta latissimum discrimen; nam duo posteriora nullam continent imperfectionem, cum subiectum, cui remedium applicatur, & determinatio instituentis, sint aliquid omnino extrinsecum ipsis remediis, propter spectantur secundum se, & propriam suam perfectionem; primum verò dicat intrinsecam imperfectionem, ut per se patet.

Hoc igitur prænotato, consequentia superius illata negatur, cuius negationis hæc est ratio, quod repetitio sacrificiorum veteris Legis fundatur in eorum insufficiencia, ut patet ex cit. textu Apost. repetitio autem nostri sacrificij applicatiui, non in sua insufficiencia, propter illud consideratur absolute, simpliciter & secundum se, quia ut sic est valoris infiniti, quemadmodum inferius explicabitur; nec similiter in insufficiencia cruenti sacrificij, cuius est applicatiui, ut patet ex dictis; sed talis repetitio fundatur in duobus vltimis titulis, nimirum in eo quod & post acceptam remissionem peccatorum iterum incidamus in illa; similiter quod accepto vno beneficio, & actis Deo gratiis pro illo, iterum aliud ab eo accipiamus, & ita de cæteris, propter quæ hoc sacrificium iteratur: fundatur item in eo quod Christus D. restituerit actusalem influxum huius sacrificij ad certos quosdam limites, ut docebitur infra.

Ad id verò quod assertur secundo loco contra unitatem sacrificiationis sacrificij cruenti & in cruenti, Respondetur, actionem quæ sacrificium nostrum in cruentum offertur, consideratam physice, esse quidem aliam & distinctam ab ea actione quæ Christus D. se obtulit in cruce; considerata tamen moraliter, esse vnam & eandem cum ea quæ Christus Dominus se obtulit in cruce: eam nimirum unitatem, quæ aliquid censetur esse idem

cum eo à quo habet dependentiam, & accipit valorem, & cuius item est viua quædam representatio & commemoratio: sic S. Chrysost. hom. 17. in epist. ad Hebr. & commentarius in eandem epist. attributus S. Ambrosio ad cap. 9. sic ibidem Primasius, Theophylactus & plures alij ad eundem locum Apostoli, docent quotidianum nostrum Altaris sacrificium, esse idem cum eo quod Christus Dominus obtulit in cruce, etiam ratione sacrificiationis.

Neque dici potest sacrificia Moysæ, cum essent sacrificij Christi Domini præfiguratiua, pari modo reputanda fore eadem cum illo, vel etiam cum nostro applicatiui, quod aliqua eorum ad umbrabant. Hoc, inquam, dici non potest, quia representatio illa veterum sacrificiorum, respectu sacrificij Christi Domini, siue cruenti, siue in cruenti, erat merè speculatiua, nec illa dependebat ab hoc vtroque, vel dicebant ordinem & habitudinem, ut in virtute sacrificij crucis, vel etiam nostri applicatiui, possent efficere sanctitatem interiorum animæ, & sic esse illorum applicatiua: hoc enim Apostolus aperte negat capite 10. ad Hebræos primis eius verbis, sed tantum poterant causare aliquam exteriorē & legale munditiem, quam Apostolus ad Hebræos non vocat infirmitas carnis, & emundationem carnis; sicque nullo modo spectabant ad legem gratiæ: at inter sacrificium crucis & nostrum, tanta est habitudo & dependencia, etiam respectu interioris sanctitatis animæ, ut posterioris vim suam & efficaciam accipiat à priori; applicet fructum eius, & ex sua propria ratione & institutione ordinetur ad representandum illud, iuxta illud Christi Domini, *Hæc facite in meam commemorationem*: vnde passim vocatur à Patribus sacrificium commemoratiuum, ut amplius dicitur infra.

ARTICVLVS IV.

Verum Christus Dominus obtulerit sacrificium propriè dictum in vltima Cæna, quando consecrauit.

HÆRETICI omnes nostri temporis sequuntur partem negantem, sed Catholice doctrina, quam loco propositionis ponimus, asserat Christum Dominum, quando in vltima Cæna instituit & celebravit Eucharistiam, tunc verè & propriè obtulisse sacrificium propriè dictum.

Probatur ex Psalmo 109. item ex Apostolo ad Hebr. cap. 7. vbi Christus Dominus dicitur *Sacerdos secundum ordinem Melchisedech*, quod iuxta communem Patrum consensum ad hunc vtrumque locum & alibi, ut fusiè referunt Arianus libro de sacrificio Eucharistiæ cap. 9. Pamelius libro 1. Liturgicon Prophetiæ 1. Cocceius tomo 1. sui Theauri Catholici lib. 6. art. 5. intelligitur de sacrificio Eucharistiæ oblato per Christum Dominum in vltima Cæna. Est etiam nostra propositio Concilij Tridentini sess. 22. cap. 1. quæ sic probatur ex prædictis locis. Christus Dominus non potest ostendi verè & propriè Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, nisi admittatur verè & propriè sacrificio sic instituendo & celebrando Eucharistiam in vltima Cæna: ergo cum ex citatis Scripturæ & Patrum testimoniis Christus Dominus sit *Sacerdos secundum ordinem Melchisedech*, verè & propriè sacrificauit in vltima Cæna, dum instituit & celebravit Eucharistiam. Consequentia huius argumenti satis patet, quia

I. Rud Sacerdotium non dicit in Christo Domino nudam dignitatem & potestatem, *absque aliquo eius exercitio*, ut intelligitur ex citatis Scripturæ & Patrum locis, & ex eo quod hæc dignitas fuisset aliis in eo otiosa.

Antecedens probatur, ut Christus D. ostendatur Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, debet aliquo modo convenire cum eo in ratione sacrificandi; sed hæc aliqua eius convenientia in ratione sacrificandi reperitur tantum in ea actione, quâ instituit in vltima Cæna, & celebravit Eucharistiam: ergo Christus D. in ea tantum actione vltimæ Cænæ potest ostendi verè & propriè Sacerdos secundum ordinem Melchisedech; & ex consequenti Christus D. verè obtulit sacrificium: Maior patet, quia ex Apost. cap. 7. ad Heb. hæc duo; *Christum esse Sacerdotem in similitudinem Melchisedech*, & *Christum esse Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech*, sunt synonyma: ergo cum Christum D. esse Sacerdotem in similitudinem Melchisedech, fit Christum D. aliquâ ratione convenire cum Melchisedech in ritu & modo sacrificandi, hoc ipsum etiam erit Christum D. esse Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech.

Minor eiusdem syllogismi probatur: ratio, siue ritus & modus quo Melchisedech sacrificavit, fuit tantum in pane & vino cap. 14. Genes. quia nullus alius eius sacrificij ritus assignatur, siue in sacris Litteris, siue in Patribus, siue in Traditione; sed Christus D. hunc ritum servavit in ea tantum actione, quâ in vltima Cæna instituit & celebravit Eucharistiam, ut patet ex Evangelio; aliis enim sacrificavit tantum in cruce, ubi certum est eum non consecrasset in pane & vino: ergo Christus D. in ea tantum actione quâ instituit & celebravit Eucharistiam, habuit convenientiam sui Sacerdotij prædicti ad Sacerdotium Melchisedech, & ex consequenti quemadmodum Melchisedech tunc propriè & verè sacrificavit cap. 14. Genes. ita Christus Dominus in vltima Cæna.

Hæretici variè respondent ad hoc argumentum; alij enim negant Melchisedech fuisse propriè Sacerdotem, & volunt fuisse duntaxat Principem, & particulam textus Hebraici correspondentem huic particulæ nostræ editionis, Sacerdos significare Satrapam, seu Principem. Alij secundò admittunt Melchisedech fuisse quidè Sacerdotem, negant tamen tunc Genes. 14. cap. eum sacrificasse, sed volunt tantum protulisse panem & vinum in cibum & potum Abraham, & eior militibus ad refocillandas eorum vires; idque confirmat ex eo quod Genes. 14. non habetur oblatio, sed prolatio, & quod Ioseph. in Antiquit. Iudaicis id tantum explicet de vltim & potu preparato lassis militibus è bello redeuntibus; tum etiam quod neque Genes. 14. neque in epist. ad Hebr. ubi appellatur Sacerdos, fiat mentio modi quo Melchisedech sacrificabat; & etiam quod in Hebr. textu loco causalis particula enim, quæ habetur in nostra editione vulgata, habeatur particula copulativa, & sicque legatur, & erat Sacerdos Altissimi, quâ loquendi formulâ, Sacerdotalis eius dignitas explicatur quidem, non tamen significatur eum tunc exercuisse actum sacrificandi, in quo nihilominus præcedens nostra ratio fundatur. Tertio, quod Melchisedech non fuerit typus Christi D. ratione aliquius sacrificij; quod ipse Melchisedech obliterari, sed primò, ratione sui nominis, quod sonat regem iustitie: Secundo, quia fuit rex Salæ, id est, rex pacis; Christus autem fuit rex iustitie & pacis. Tertio, quia Melchisedech fuit simul Rex & Sacerdos, sicut

A Christus. Quarto, quia sicut generatio Melchisedech non recensetur; ita & Christus est Sacerdos in æternum, non quidem actu sacrificandi, sed effectu sui sacrificij crucis, quo ipse vnus & idem semper manens sanctificat omnes homines, adducendo eos ad Patrem, semper pro nobis intercedendo, & quia potest in perpetuum salutare accedentes; quæ omnia sunt munera summi Sacerdotis. Tandem virget, si verum esset Melchisedech obtulisse Deo panem & vinum, nihil aliud inde ad summum sequi, quàm Christum D. in vltima Cæna obtulisse duntaxat panem & vinum, quod nemo Catholicorum admittet.

Sed nihil horum soluit prædictam rationem; nõ quidè primum, quia licet particula Hebraica correspondens huic nostræ editionis Sacerdos, sumatur aliquando, & adhuc valde rarò in periti huius Lingue observari pro principe, sequenti tamè sumitur in sacris Litteris pro vero Sacerdote, seu pro habente potestatem offerendi Deo sacrificium propriè dictum; & præfens locus exigit accipi, ut hæc sequens immèdiatè particula, Altissimi, docet; nam primò, non nisi in septè potestatis, quis dici princeps Altissimi, cum Deus nullos supra se agnoscat principes, habeat tamen Sacerdos facticia propriè dicta ibi offerentes. Secundo, quia per hanc particulam, Sacerdos, Moyses ibi explicat aliquam specialem dignitatem Melchisedech, quam nondum expulserat: at dicendo prius Rex Salem explicaverat eius principatum.

Tertio, quia editio Chaldaica ita reddit hunc locum, Ipse erat minister coram Deo excelso, quod sonat, esse Sacerdotem propriè dictum ipsi Deo sacrificium offerentem. Quarto, quia & Septuaginta Interpretes ibi accipiunt istam particulam pro vero & propriè dicto Sacerdote, nam Græcus hic terminus ipsius, quo reddunt particulam istam Hebraicâ semper significat Sacerdotem propriè dictum, ut etiam expresse notat Henricus Stephanus Calvinista in suo Thesaurò Lingue Græcæ verbo ἱερεύς, ex pluribus Græcorum auctorum testimoniis, ita subiiciens, ex his omnibus apparet ipsius esse eundem quem sumi: & vtile in eodem suo Thesaurò observat, sumi idem esse sacrificis, victimarum. Quintò, quia Apost. ad Hebr. 7. cap. agens de Sacerdotio Christi D. tanquam maiori Levitico, & per Sacerdotium Melchisedech præfigurato, isdem planè verbis vitur quibus Septuaginta, & hoc eodem termino ipsius explicat Melchisedech fuisse Sacerdotem. Sextò, quia Christus D. non potest intelligi esse Sacerdos secundum ordinem Melchisedech (qualis dicitur Psal. 109. & ab Apost. supra) nisi & ipse Melchisedech fuerit Sacerdos. Septimò, quia Ioseph lib. 1. Antiquit. Iudaicæ. cap. 10. & lib. 7. de bello Iudaico cap. 18. Philo Iudæus lib. de Abrahamo, illum disertè faciunt Sacerdotem propriè dictum. Tandem & omnes Patres superius citati pro hac Prophetia nostri sacrificij Missæ, idem testantur.

Secundum item non obstat, Primò, quia petiti Lingue Hebr. notant terminum editionis Hebr. correspondentem huic proferens, editionis vulgatae, accommodari etiam in sacris Litteris oblationi vltimæ, ut 6. cap. lib. Iudic. versu 18. & 19. ubi est sermo de sacrificio. Deinde quia & ἑσπερίῃ & ἑσπερίῃ idem sonat ac Latinis offerre, oblatio, suntque verba sacrificiorum apud authores Græcos passim. Tertio, quia hæc sequens particula causalis enim, erat enim Sacerdos Altissimi, denotat in quem finem Melchisedech protulerit pa-

II.

III.

IV.

nam & vinum, scilicet pro sacrificio offerendo in ætæternam gratiam pro victoria per Abrahamum obtenta. Quartò, ex eo quòd non tantum quamplures sancti Patres Ecclesiæ superius citati, sed etiam plures nobilissimi Iudei, qui ante aduentum Christi Domini vixerunt, ita hunc locum in refectione, quomodo testimonio referunt Galatinus lib. 10. de Arcanis Catholice veritatis cap. 5. 6. & 7. & Geoebrat. lib. 1. Chronol. Quintò, ex eo quòd Vatablus Latine excussus apud Robertum Stephanum anno Domini 1545. sua ad illud caput Genes. annotatione 14. sic locum illum his suis verbis explicat, *Cum ait Moses, protulit panem & vinum, intellige ut sacrificaret, vel ut offerret Deo, nam, inquit, erat Sacerdos Deo Altissimo.*

Neque his obstat quòd, ut heretici obiciunt, textus Hebræicus loco nostræ particulæ causalis, enim, habeat litteram Hebræicam *Vau*, quæ plerumque est tantum copulativa. Hoc, inquam, non obstat; notant enim istius lingvæ periti, quando ista littera sequitur prædicti verbum Hebræicum, quod significat educere, nec ibi apponitur aliqua alia causa illius educationis; tunc littera istam *Vau* indicare causam & finem talis educationis, & proinde tunc non esse particulam copulativam, sed causalem, ut Genes. 19. Isaia 64. & alibi: Hoc autem loco Genes. 14. cap. nulla alia causa affertur prædictæ educationis; ergo ista particula est causalis, & proinde vulgata editio bene eam reddidit per particulam *enim*; imò & Laurentius Valla lib. 2. Elegantiarum cap. 55. docet apud Latinos particulam & satis frequenter sumi casualiter loco particulæ *enim*, quia, vel similis, ut apud Virgilium, *Andreas & fama fuit.*

Atque ex hoc notabili refellitur etiam quòd ibidem loco 2. obiciunt, scilicet panem & vinum tunc fuisse prolata in *consequitur* pro Abraham & locus; nam hæc particula, *erat enim Sacerdos Altissimi*, vel ut Hebræi legunt, *et erat Sacerdos Altissimi*, explicat hæc fuisse tunc prolata in sacrificium pro gratia Deo agendis ob reportatam victoriam: tum etiam quia neque Abraham, neque eius milites his indigebant pro nutritione; nam eodem 14. cap. Genes. dicuntur *potum magnâ prædæ, & cibum iumpisse*: unde cum aliqui Patrum, ut S. Ambrosius, aut saltem commentarius in epistolam ad Hebræos ei attributus cap. 7. dicunt Melchisedech profectum fuisse obitum Abraham, & panem & vinum protulisse in eius refectionem & militum, mens illorum non est, hæc fuisse illis data in cibum & potum vulgarem, & ad nutritionem necessariam corporis, quia, ut ostendimus, iis non indigebant; sed sensus est fuisse data in *communione*, quâ fiebant *participes sacrificij Deo oblati per Melchisedech*, ut si perfectus aduibraret incurrentum sacrificium Christi Domini, in quo ille non tantum obtulit Deo suum corpus & sanguinem, sed etiam potexit sumenda suis Discipulis; hanc enim ob causam Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromatum cibum illum Melchisedech vocat *nutrimentum sanctificatum*: & Theodoretus tam quest. 63. in Genes. quam ad citatum versiculum Psalmi 109. ait Melchisedech panem & vinum attulisse Abraham, *Cum proprii*, inquit, *Sacerdotij exemplar* (id est, sacerdotium Christi Domini, secundum quod in vltima Cæna suum corpus & sanguinem obtulit, ut ibidem Theodoretus explicat) in *lambis Abraham secundum spiritum prædixisset*: sic S. Epiphanius hæresi 79. faceret Melchisedech panem & vinum sacrificata Deo; & hæresi 55. ait

A illum hæc Abrahamo & eius sociis dedisse, ut *myfteriorum enigmata deferret*, id est, sacram corporis & sanguinis Christi Domini communione sic prædictis commentarius ad cap. 7. epistolæ ad Hebræos ait Melchisedech protulit panem & vinum in refectionem Abraham & militum eius, cum tamen ad cap. 5. eiusdem epistolæ agnoscat verbis expressis Melchisedech illa Deo sacrificasse, & ita in illo priori loco explicat *tantum participationem istius sacrificij factam Abraham & militibus*, non autem oblationem, quæ præceffit, sicut & Iosephus loco ab aduersariis citato.

Quòd autem dicunt *modum sacrificij* Melchisedech in neutro loco citato explicari, non etiam minuit vim nostræ rationis; illam enim præcisè fundamus in eo quòd *Christus Dominus fuit Sacerdos secundum ordinem Melchisedech* ac proinde cum ex citato cap. 14. clarissime constet Melchisedech fuisse propriè Sacerdotem, & in sacrificium obtulisse panem & vinum, colligimus, inquam, Christum Dominum debuisse al quando sacrificare iuxta hunc ritum in pane & vino; & cum id non possit ostendi siue ex sacris Litteris, siue ex Traditione, aut Patribus factum aliis quam in vltima Cæna quando instituit & celebravit Eucharistiam, eum tunc verè & propriè sacrificasse. In epistola verò ad Hebræos Apostolus non explicat *specialem illam conuenientiam* Sacerdotij Christi Domini ad Sacerdotium Melchisedech, Primò, quia intendebat tantum consensum crucis Christi Domini sacrificium cum crucis sacrificij Legis Moisaicæ, ut supra obseruauimus; at hæc conuenientia quam hic vigemus, est sacrificij incurrenti ad sacrificium incurrentum. Secundò, quia volebat tantum probare Sacerdotium Moisaicum esse translatum, & proinde Legem esse mutatam, quod sufficienter probabat ex illo Psalmistæ, *Tu es Sacerdos*, ubi Sacerdotium tribuitur Christo Domino, licet orto de tribu Iuda, non autem de tribu Levi, quæ tamen oriundi & sumendi erant Sacerdotes veteris Legis. Tertio, quia sic hæc epistolam scribebat ad Hebræos fideles, ut tamen aliis Iudeis nondum ad Christum Dominum conuersis, esset communicanda, quibus non licebat aperire hoc singulare mysterium, ne viderentur illud prodeire, ut de hoc loco Apostoli S. Hieronymus expressè docet epistolâ ad Euagrium. Quartò, quia licet Iudei fideles prode nollent mysterium Eucharistia, sicut apud nos Christiani plebei, & rustici, quia tamen explicatio istius conuenientie quam nunc tradimus, erat *perfectiorum* quoad intelligentiam myfteriorum nostræ fidei, quales non erant Iudei, ad quos scribit, ut Apostolus expressè notat capite 3. dum ita ait, *De quo nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum, quoniam imbecilles facti estis ad audiendum*: idè Apostolus iudicauit sibi esse temperandum ab explicazione istius conuenientie.

Tertia etiam responsio aduersariorum quâ vident multas alias conuenientias dari inter Christum Dominum Sacerdotem & Melchisedech, non enervat nostram rationem; non enim negamus Christum Dominum Sacerdotem, esse in istis multis similem Melchisedech, sed tantum volumus in hoc etiam debere esse similem, quòd *consecrauerit in similitudinem quam Melchisedech legitur obtulisse Deo*: & hoc requirit ut dicant fuisse Sacerdos secundum ordinem & ritum Melchisedech, sicut omnes Patres superius citati illud etiam explicant.

- I. Non denique obstat quod obiciunt ultimo loco, nam cum veritas sit nobilior umbræ, & sacrificium Melchisedech fuerit tantum umbræ incrementi sacrificij Christi Domini, Christus Dominus non debuit offerre Deo in ultima Cœna merum & purum panem, merum & purum vinum, sed ad id sufficere quod ei offerret corpus suum & sanguinem ut contenta sub externis & sensibilibus accidentibus panis & vini, ut sic & esset veritas, & in speciebus externis (quæ faciunt ad sacrificium, quod debet esse externum & sensibile, & per modum cibi & potus in hoc mysterio) convenientia seruaretur, & proportio ad ipsam figuram, quæ præcessit in sacrificio Melchisedech.

ARTICVLVS V.

- II. Eadem superior propositio probatur tam ex verbis quibus Christus confecit Eucharistiam, quam ex Patribus, & ex vera definitione sacrificij superius explicata.

Eadem nostra propositio probatur ex iis verbis, quibus Christus Dominus expressit actionem, quam exercebat instituendo & celebrando Eucharistiam, *Hoc est corpus meum quod pro vobis datur*, cap. 12. S. Luca, *quod pro vobis frangitur*, iuxta editionem Græcam prioris ad Corinth. 11. item *qui pro vobis funditur*, cap. 26. S. Matthæi: Hoc autem modo formatur ratio: Ibi propriè est sacrificium, vbi Christi Domini corpus datur & frangitur de præsentis pro aliquibus in remissionem peccatorum; item vbi de præsentis sanguis Christi Domini funditur pro aliquibus in remissionem peccatorum: atqui in ea ultimæ Cœnæ actione, quâ Christus Dominus instituebat & celebrabat Eucharistiam, tunc corpus eius frangebatur de præsentis, tradebatur & dabatur pro aliquibus in remissionem peccatorum: item eius sanguis fundebatur de præsentis pro aliquibus in remissionem peccatorum igitur in tali actione ultimæ Cœnæ quâ Christus Dominus instituebat & celebrabat Eucharistiam, erat propriè sacrificium; & proinde cum Christus Dominus hanc ipsam actionem exerceret, tunc in ultima Cœna verè & propriè sacrificabat.

Maiores probatur dupliciter. Primum ex eo quoddam verba illa dare, seu tradere corpus Christi Domini pro aliquibus in remissionem peccatorum: item illud frangere in istum finem, similiter & fundere sanguinem Christi Domini pro aliquibus in remissionem peccatorum sint verba propria sacrificij. De primo patet ad Rom. 8. *Qui etiâ proprio filio non pepercidit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*. Item ad Galat. 1. *Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris*. Ibidem 2. cap. *Et tradidit semetipsum pro me*. Ad Titum 2. *Qui dedit semetipsum pro nobis ut nos redimeret*. Et sæpe alibi apud Apostolum quando loquitur de nostra redemptione facta per sacrificium crucis; nam verba illa dare, tradere, istis locis intelligi de hoc sacrificio, non tantum Patres notant, sed etiam Petrus Martyr & Beza suis commentariis ad citatum locum Apostoli ad Romanos observant, & sensus Apostoli id satis ibi indicat. Idem patet de isto verbo frangere 2. Leuit. vbi agitur de sacrificio primum frugum, de spicis adhuc viventibus, dicitur, *Torribis igni, & confringes in morem farinæ*. Et paulo post ibidem ita habetur,

A De qua adolebit Sacerdos in memoriam muneriis partem panis frangi: nam vbi sacrificium consistebat in rebus aridis, tunc illæ frangebantur, vel etiam secabantur in frusta, & comedebantur, vel comburebantur, ut videre est loco illo Leuit. 2. cap. & proinde verbum istud vbi applicatur rei sese habenti ad instar alicuius aridi & duri, & ordinatur in aliquam remissionem, tunc sonat sacrificium. Idem patet de verbo fundere passim in Exodus, vt 24. & 29. cap. in Leuitico, vt 2. 3. cap. & alibi passim.

Deinde eadem Maiores probatur: vbi cumque res aliqua permanens & sensibilis destruitur in remissionem peccatorum, ibi propriè est sacrificium; atqui vbi Christi Domini corpus datur, traditur & frangitur pro aliquibus in remissionem peccatorum: item vbi sanguis Christi Domini effunditur pro aliquibus in remissionem peccatorum, ibi res aliqua permanens & sensibilis destruitur in prædictum finem, quia corpus & sanguis Christi Domini sunt res permanentes & sensibiles, quarum prima destruitur traditione & fractione, secunda effusione: igitur tunc ibi est sacrificium propriè dictum.

Maiores hæc vltima probatur: omnis species includit in se rationem sui generis; at talis destructio rei sensibilis & permanentis est sacrificium propitiatorium, ut etiam Caluinistæ & Lutherani admittunt, quando volunt solum sacrificium crucis esse propitiatorium, quia effusio sanguinis fuit in illo facta in remissionem peccatorum: item traditio corporis Christi Domini in eundem finem; sacrificium autem propitiatorium est tantum species quadam sacrificij in genere sumpti, ut patet ex Leuitico passim & alibi in veteri Testamento: igitur vbi aliqua res permanens & sensibilis destruitur in remissionem peccatorum, ibi propriè est sacrificium.

Minor verò primi nostri syllogismi probatur ex prædictis verbis Christi Domini, quæ non in futuro, sed in præsentis ponuntur secundum Græcam editionem, imò & secundum editionem Caluinistarum tam Latinam, quam Gallicam, & ex eo quoddam prædicta singula verba, etiam ex interpretatione Caluini ad citatum locum Apostoli, & aliorum quorundam eius discipulorum, significant ibi immolationem & sacrificiationem, ut supra observauimus ad quæst. 75. disput. 1. art. 10. & 14. vbi etiam ostendimus verba illa ita effecti per tempus futurum iuxta editionem vulgatam; ut tamen Christus Dominus sic proferendo illa simul etiam intenderit significare incrementum effusionis sui sanguinis, quæ tunc fiebat in ipsa institutione & celebratione Eucharistie, cum ibi loquatur de suo sanguine ut contento in calice, quemadmodum indicat Græcam participationem *ἐξ ὑποτάτου*, quo Christus Dominus apud sanctum Lucam cap. 22. vititur, quodque potest tantum construi cum præcedenti particula *ἐνμένοντι*, calice, ut ibidem notauimus etiam ex confessione Beza, quâ ratione fuit solummodo effusus in vltima Cœna, non autem in cruce.

Neque hæretici possunt respondere fractionem importatam isto verbo Christi Domini, quod pro vobis frangitur, fuisse factam paulo post, quando cutis eius corporis fuit dissecata per flagellationem Iudæorum, idque tunc dixisse per figuram quam Grammatici vocant *εναλλογεν*, quâ tempus præsens aliquando ponitur loco futuri; vel fractionem illam spiritali sensu accipiendam pro illa ingenti tristitia quam tunc habuit, iuxta illud eius ver-

bum cap. 26. S. Matthæi, *Tristis est anima mea usque ad mortem*: vel tertio, verbum illud *funditur*, siue effunditur denotat duntaxat hanc effusionem esse factam in ordine ad conuiuium, sicut prædicta particula *frangitur*; atque adeo cum alia sit ratio conuiuii, alia sacrificii, non bene inferri ex his particulis Christum Dominum tunc sacrificasse. Vel denique Christum Dominum in cruce tantum condidisse, & confirmasse suum Testamentum ex Apostolo cap. 9. ad Hebræos.

Hæc, inquam, hæretici non possunt respondere; nam quod spectat ad verbum *frangitur*, Calvinus ad citatum locum Apostoli expressè notat illud ibi foras idem ac *immolatur*. Deinde, ea tantum dicuntur *frangi* quæ sunt arida & dura; ac nihil durum vel aridum corporis Christi Domini fuit fractum in eius passione, vt testatur S. Ioannes cap. 19. igitur cum corpus Christi Domini nunc sit impassibile; imò in vltima Cæna, quando Christus Dominus cõsecrauit, esset *modo impassibilis*, & modo indiuisibili, ista *fractio* corporis eius, etiam vt est sub speciebus consecratis, debet aliter intelligi, quàm de ipsa eius flagellatione, & quàm de ipsa tristitia, tum etiam quia loquitur de præsentì tempore, quo instituebat Eucharistiam, & quo non cruciabatur dolore, cum tunc diceret, *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar*. Itaque illa *fractio*, de qua ibi loquitur apud Apostolum, nihil est aliud quàm ipsam *in cruce corporis eius sub speciebus panis contentam immolationem*; quia enim res inanimata, duræ, & aridæ quæ sacrificabantur Deo, frangebantur, vt patet ex Leuitico; corpus autem Christi Domini existens ad modum rei inanimatis sub speciebus panis, qui præ se fert duriciem, tunc immolabatur in institutione & consecratione Eucharistie; idè rectè dicitur *frangi*, & eius in cruce immolatio facta sub speciebus panis rectè appellatur *fractio*.

Similiter verbum istud Christi Domini, *effunditur*, non tantum denotat effusionem factam in ordine ad conuiuium, patet, quia si Christus Dominus id intendisset, dixisset tantum, *qui vobis effunditur*, non autem qui *pro vobis effunditur*, nam vinum rectè dicitur effundi alicui. Deinde non addidisset particulam, & *pro multis*, quæ designat alios abentes à suo conuiuium: vnde particula illa *pro vobis* & *pro multis* idem sonat ac *pro vestrâ & multorum salute*, vt etiam ipsemet Christus Dominus explicauit dum subiicit, *in remissionem peccatorum*, quæ postrema verba explicant tam finem, quàm effectum istius effusionis.

Tandem quod suprà obicitur de Testamento Christi Domini confectò in cruce, refellitur; nam hæc duo, *confectio Testamenti*, & *vltima Testamenti iam conditi confirmatio*, debent distingui; nam testamentum fit ante mortem testatoris, vt experientia docet; at eius confirmatio, quæ nihil potest amplius, in eo mutari, absoluitur tantum morte testatoris, vt Apostolus expressè docet capite quarto ad Hebr. Locum autem Apostoli in obiectione citatus non sequitur de consecratione Testamenti nouæ Legis, sed de eius tantum confirmatione per mortem Christi Domini, vt patet ex ipsometextu.

Probat iterum nostra propositio ex Patribus, qui verbis disertis docent Christum Dominum in vltima Cæna instituendo & celebrando Eucharistiam, obtrulisse Deo corpus suum & sanguinem in sacrificium: & ne aduersarij recurrant ad

sacrificium metaphoricum, SS. Patres sæpè conferunt istud sacrificium Christi Domini cum sacrificio Agni Paschalis, & altarium victimarum, quæ in Lege veteri propriè sacrificabantur, & docent Christum Dominum tunc instituisse & celebrasse nouum Pascha: sic S. Cyprianus epist. 63. ad Cæciliam, Origenes in caput 26. S. Matthæi, S. Irenæus lib. 4. aduersus hæreses capite 32. ait Christum Dominum in vltima Cæna instituisse & docuisse Apostolos *nouam oblationem*: sic sanctus Gregorius Nyssenus oratione primâ de Resurrectione ait Christum Dominum in vltima Cæna præueniendo Iudæorum violentiam, *se ipsum immolasse quando celebrauit Eucharistiam*, & eam impertiri Discipulis: sic S. Hieronymus in Psalmum 109. ad illum versiculum, *Tu es Sacerdos in æternum*: sic S. August. in Psalmum 33. concione 2. Iſchius libro 2. in Leuit. & alij plures, quorum testimonia Lindanus in sua Panoplia cap. 46. & Pamelius citato 1. libro Liturgiarum ferè in principio fusè referunt.

Probat tandem eadem propositio ex definitione sacrificij disputatione præcedenti exposita, quæ tota optimè conuenit actioni quàm Christus Dominus exercuit in vltima Cæna; nam ibi reperitur Christus Dominus tanquam Sacerdos, legitimâ auctoritate institutus, secundum ordinem Melchisedech, vt ostendimus item *oblatio exterior* rei sensibilis & permansibilis, quia non tantum actio quæ Christus Dominus celebrauit Eucharistiam fuit exterior, quatenus gratias egit Deo, consecrauit suum corpus & suum sanguinem proferendo verba consecratoria, sed etiam quatenus mādauit & bibit illa simul cum Apostolis, vt post S. Hieronymum & multos alios Patres, S. Thomas docet hæc parte quæst. 81. Item quatenus res oblata, nimirum corpus & sanguis Christi Domini, sunt aliquid sensibile, non tantum *remotè* sed *proximè* per accidentia panis & vini, quæ aliquo modo ingreditur rationem victimæ huius sacrificij, vt postea explicabitur. Est item hæc oblatio *facta soli Deo immediate*, quia Christus Dominus est solum Deum Patrem alloquutus, & illam gratiarum actionem, cuius Euangelistæ & Apostoli locis citatis meminerunt, direxit ad solum Deum, vt etiam obseruauimus ad quæst. 78. disput. 1. art. 3. ibi etiam fuit *realis immutatio* rei oblata, nimirum corporis & sanguinis Christi, *eque duplex*, vna *perfectiua*, quæ scilicet Christus Dominus posuit per transubstantiationem corpus suum & sanguinem sub speciebus panis & vini præsentia, vt fusè docuimus totâ disput. 6. ad quæst. 75. altera *destructiua*, quæ ipsūmet suum corpus & sanguinem vt existentia sub prædictis accidentibus, amiserunt per confectionem & bibitionem quam tunc Christus Dominus exercuit, illud esse *reproductum*, quatenus tale, quod per transubstantiationem acceperant, vt suprà explicabitur infra. Denique vltima illa conditio requisita, vt nimirum *fiat in recognitionem omnipotentie diuinæ*, ibi reperitur; nam totum quod nunc explicauimus importat illud, & satis intelligitur ex eo quod cum successerit, non tantum Agno Paschali, sed etiam omnibus aliis sacrificijs Legis Mosæicæ, debeat etiam in seipso vno continere totam *moralen significationem* illis intrinsecam, quæ est prædicta recognitio, vt sic ad minus, illis respondeat in perfectione.

Nec obstat quoddam Christus Dominus inter sacrificandum id non expresse, nam & quando Pa-

I.

triarchæ & Sacerdotes Atonici offerebant sacrificia propriissimè dicta, non exprimebant verbis *moralement* hanc significationem, & finem sacrificij, sed sufficiebat ut ipsa eorum actio, quàm remensibilem & permanentem, iuxta ritum sibi præscriptum destruebant, id de facto & re ipsa exprimeret; idè què cùm hæc Christi Domini actio id satis præ se tulerit, non desinet esse propriè sacrificium, licet Christus Dominus aliquo verbo expresso non dixerit se actionem illam exercere in hunc finem.

ARTICULVS VI.

Soluuntur argumenta hæreticorum aduersus quartum præcedentis articuli propositionem.

II.

P R I M U M est, quòd neque in verbis Christi Domini, neque in factis eius, prout illa referuntur ab Euangelistis & Apostolo, quando agitur de institutione *Eucharistie*, fiat aliqua mentio sacrificij, sed conuiuij tantum, cùm Christus Dominus dicat *accipite, manducate, bibite*; non autem *offero, vel offerre*. Item quòd alloquatur Apostolos tantum, non Deum; cùm tamen sacrificium immediatè offeratur Deo, ut suprà animaduertimus; sacramentum verò & conuiuium mysticum ordinentur immediatè ad homines.

Respondetur, non esse absolutè necessarium ad intrinsecam rationem sacrificij, ut dum illud fit, nomen *sacrificij* exprimitur, sed satis esse rem per illud significatam, ibi reperiri, sicut ad hoc ut Baptismus & Eucharistia sint sacramenta propriè dicta, non requiritur ut in sacris Litteris appellètur nomine *sacramenti*, sed satis est, quod res importata tali nomine illis conueniat. Rationem verò sacrificij reperiri in prædicta actione Christi Domini, patet ex duabus vltimis nostris rationibus, sicut & Christum Dominum esse alloquutum Deum Patrem; Discipulos verò dum eos instituit Sacerdotes, & item dum eos voluit reddere participes sui sacrificij.

Secundum est: si Christus Dominus antequam pateretur, obtrulisset sacrificium in vltima Cæna, iam consummasset nostram redemptionem ibi, & non in cruce; item ibi abundè satisfecisset Deo Patri pro nobis, cùm tale sacrificium non potuerit non esse sacrificiorum; at consequens est falsum, quia Christus Dominus passim in sacris Litteris dicitur *res suam mortem & effusione sanguinis reddidisse*; vel oporteret dicere, Deum Patrem voluisse vnum & idem debitum totius humani generis sibi ipsi perfolui, semel in vltima Cæna, & semel in cruce; quod est iniustum. Confirmatur amplius, si Christus Dominus tunc sacrificauit, ergo cùm istud sacrificium Christi Domini sit, iuxta Catholicos, idem omnino, etiam in ratione *sacrificandi*, cum sacrificio quod illi quotidie offerunt, sicut illud quod offerunt, est applicatum sacrificij redemptionis sanguinis Christi D. & meritorum eius: sic & illud tunc oblatum à Christo Domino in vltima Cæna; at non potuit esse tale, Primò, quia prius est aliquid *esse*, seu existere, quàm applicari, vel, saltem ad minimum, id quod applicatur, debet esse simul, dum ipsa eius applicatio fit. Nostra autem redemptio nondum erat absoluta, quia eam Christus Dominus postea soluit in cruce. Deinde quia applicatum istud sacrificium fuisse infiniti valoris, & fructus: ergo debuisset habere infinitum effectum sibi proportionatum: ergo cùm effectus sa-

IV.

crificij propitiatorij infinitæ efficaciz proportionatus, sit infinitus, tunc remissio omnium peccatorum, quæ non tantummodo fuerunt, sed quæ potuerunt esse, fuisset facta, non solum quoad sufficiens pretium, sed etiam quoad æqualem influxum; sicque Christus Dominus satisfecisset pro nobis omnibus ibi, & non in cruce.

Respondetur, idem argumentum posse fieri contra omnia & singula alia Christi Domini opera; nam & effusio sanguinis, quam fecit in Circumcisione, item eius ieiunium, & sudor ille sanguineus, quem eff passus in horto, & cetera id genus, singula seorsim considerata fuerunt valoris & meriti infiniti, propter dignitatem & valorem infinitum suppositi à quo procedebant; & nihilominus non consummauit nostram redemptionem per illa, sed tantum per suam passionem & mortem, non quidem de *desultu* sufficiens pretij, sed quia meritum & satisfactio in ratione sui effectus pendet à voluntate & ordinatione meritis & satisfactis: Christus autem Dominus non ordinauit istas suas actiones ad perfectam & absolutam consummationem nostræ redemptionis, sed voluit illas quoad eiusmodi complementum ita referre, & quasi suspendere, ut totum hunc effectum non haberent consummatum, nisi in morte. Vnde etiam intelligitur nec Christum Dominum bis perfoluisse pretium nostræ redemptionis, nec Deum Patrem fuisse iniustum, sed tantummodo perfoluisse Deo Patri pretium infinitum, & plusquam sufficientissimum pro omnibus orationum hominum etiam possibilem peccatis.

Ad confirmationem respondetur, sacrificium Christi Domini oblatum in vltima Cæna fuisse etiam tunc verè & de facto *applicatum* passionis, & ætenuis sacrificij mox futuri in cruce, respectu Apostolorum dignè assentientium huic sacrificio, & de eo participantium, hòque Christum Dominum significare per illam particulam formæ calicis consecrandi, *qui pro vobis*, apud S. Lucam cap. 22.

Ad aliam confirmationem respondetur, aliud esse *applicari quoad sum esse reale* & physicum propriissimè dictum, & aliud *applicari quoad valorem & meritum*. Primum modum requirere æqualem existentiam rei quæ applicatur. Secundum verò minimè, quia meritum & valor mouent ad agendum in genere *causæ finalis*, quæ ut excitet ad agendum, non requirit propriam existentiam, sed ei sufficit quòd agnoscat ab agente, & propter illam ita operetur, quemadmodum omnes Philosophi docent libro 2. Physicorum: *mentem* autem Christi Domini sacrificium, quatenus tale, applicatur dumtaxat quoad sum valorem, per sacrificium nostrum *applicatum*.

Ad tertiam confirmationem respondetur, si sacrificium istud consideretur quoad *sufficientiam*, fuisse pretij infiniti, tam propter infinitam dignitatem victimæ, quàm Christi Domini offerentis, non tamen fuisse pretij & valoris infiniti quoad æqualem influxum, seu secundum id quod tunc est operatum, quia Christus Dominus noluit deputare tale sacrificium ad conferendum fructum infinitum iis quibus applicabatur, sed solummodo *determinatum*, ut amplius explicabitur agendo de effectu seu valore Missæ. Nec item per sacrificium istud in vltima Cæna peractum Christus Dominus exhibuit Deo Patri pretium consummatum nostræ redemptionis, sed referuauit hanc perfectionem suo sacrificio

V.

VI.

VII.

VIII.

creuerit; unde licet habuerit æqualem dignitatem & satisfactionem valoris & meriti, quia tamen medium & satisfactorio pendente ab ordinatione meritis & satisfactorio, quemadmodum pater in malis Angelis; qui idcirco non sunt per Christum redempti; quia meritum suæ passionis ad eorum redemptionem non ordinavit, similiter sacrificando in vltima Cæna non consummavit nostram totius humani generis redemptionem, nisi id etiam minus quoad *actualem eius in passionem*, & satisfactionem.

Tercium & vltimum est; si Christus Dominus tunc obtulit sacrificium; illud iuxta Catholicos debuit esse *commemorative* suæ passionis, & *representativum* sacrificij crucis, quia Catholici dicunt sum sacrificium esse omnino idem, etiam secundum *ritum*, cum illo quod tunc Christus Dominus obtulit, & voluit sacrificium quod nunc offerunt, esse *commemorative* Dominicæ passionis, & *representativum* euentus eius sacrificij; atqui Christus Dominus non potuit offerre in vltima Cæna sacrificium hoc modo *commemorative* & *representativum*, quia talis commemoratio & representatio est rei tantum præteritæ, non autem futuræ, sicut & memoria; Christus autem nondum erat passus, vel mortuus in cruce; & præterea tunc sacrificium Catholicorum non esset planè idem cum hoc sacrificio Christi Domini, quia hoc fuisset duntaxat *commemorative* & *representativum* *futuri*, istud *commemorative* & *representativum* *præteriti*.

Respondetur, concedendo sacrificium istud à Christo Domino prædictum in vltima Cæna fuisset *representativum* & *commemorative* crucis eius sacrificij tunc mox futuri; & negamus esse absurdum aliquod dari sacrificium, quod sit *representativum* & *commemorative* rei quæ nondum existat, sed sit futura; nam prima immolatio Agni Paschalis, quæ fuit facta Exodi 12. ante egressum filiorum Israël ex Aegypto, imò & ante interfectionem primogenitorum Aegypti, erat sacrificium propriissime dictum, & nihilominus erat commemorativum & representativum transitus Domini nondum facti, sed paulo post futuri, nimirum quando transiens domos filiorum Israël in Aegypto, percussit Aegyptios, & liberauit domos Israelitarum, v. verbis expressis ibi dicitur, & textus ostendit evidentissime tale sacrificium antecessisse prædictum Domini transiitum, & interfectionem primogenitorum Aegypti. Quod verò commemoratio & representatio non sit rei tantum præteritæ patet ex nunc dictis, & ostendimus supra agendo de veritate Eucharistiae.

Ad id autem quod vrgent, nimirum fore ut nostrum sacrificium *Missa* non sit idem cum Christi Domini sacrificio in vltima Cæna oblato, quia sacrificium illud Christi Domini erat *representativum* & *commemorative* sacrificij crucis nondum facti, sed futuri; nostrum verò sit *representativum* sacrificij iam facti, Respondetur id non magis sequi, quam aliud esse sacramentum Eucharistiae quod Christus Dominus celebravit in vltima Cæna, & aliud quod nunc celebratur apud fideles; nam & iuxta Apostolum primæ ad Corinthios 11. (quod etiam agnoscunt Lutherani & Calvinistæ) sacramentum Eucharistiae, ut nunc celebratur in Ecclesia, est *commemorative* & *representativum* mortis Christi Domini: itaque si sacrificium Christi Domini in vltima Cæna peractum, idcirco non est idem cum nostro, quia sacrificium Christi Domini tunc erat commemorativum

suæ mortis futuræ, nostrum verò iam peractum; eadem ratione aduersarij debent admittere se nunc non habere idem Eucharistiae sacramentum quod Christus Dominus instituit, & habuit in vltima Cæna; item nec eandem fuisse Baptismum; quem Christus Dominus & Apostoli leguntur in Euangelio contulisse, cum eo qui nunc quotidie administratur in Ecclesia; quoniam Baptismus noster, ex Apostolo, representat sepulchram Christi Domini, quæ tamen nondum erat, quando Christus Dominus & eius Apostoli tunc baptizabant: ergo quemadmodum iuxta hæreticos, non obstante ista differentiâ temporis, test idem planè sacramentum Eucharistiae nunc in Ecclesia quod fuit in vltima Cæna Domini; idem planè Baptismus hoc tempore cum eo qui fuit administratus per Apostolos, dum Christus adhuc esset mortalis; ita etiam, non obstante simili temporis differentiâ, nunc inuentum nostrum sacrificium erit planè idem ac sacrificium interuentum quod Christus Dominus obtulit in vltima Cæna.

Ervt respondeamus prædictæ confirmationi, non tantum retorquendo illam in aduersarios, dicimus eiusmodi significationem dictæ commemorationis & representationis, respicere tempus illud quo sacrificium hoc debet esse in vltimo ordinario Ecclesiae, sicut & precedet significatio sacramentorum Eucharistiae & Baptismi, qui ordinarius vltus in Ecclesia debet tantum subsequi mortem & passionem Christi Domini, non autem antecedere; vñ *legalia* adhuc vigerent, quæ, in omni per mortem Christi Domini, sunt mortua.

ARTICVLVS VII.

Vtrum sit *Missa* sacrificium, seu an Sacerdotes *Missam* celebrando, verè & propriè sacrificent.

NOTA NVM est imprimis nomen hoc, *Missa* esse Latinum, nam si esset Hebræicum, remansisset idem apud Græcos, sicut & plerique vt *alleluia*, *osanna*, *amen*; at nemo Patrum Græcorum est vltus hac voce *Missa*; *Missa* autem significat *dimissionem*, quia veteres sepe, vt Tertullianus libro quarto contra Marcionem cap. 18. S. Cyprianus epist. 59. vsurpant præterita passiva loco coram nominum, quæ apud Grammaticos appellatur *verbalia*; sic *collesta* pro collectione, *remissa* pro remissione; similiter hoc vocabulum *Missa* fuisse olim positum pro missione à Casiano libro 3. collationum cap. 3. & alibi, refert ex ipso eius textu Durantius Præles, de ritibus Ecclesiae, lib. 2. capite 1. numero 4.

Ex caeremoniis autem quæ seruabatur in offerendo sacrificio Altaris, scdm est vt nomen hoc *Missa* sit accommodatum ad significandum tremendum sacrificium, nam Diaconus in primitiua Ecclesia vbi peruentum erat ad eam mysterij partem, cui interesse non licebat catechumenis, clamabat *Ite Missa est*, quo significabat dimissionem catechumenorum ab Ecclesia; item in *Missa* fidelium, vbi sacrificium erat totum peractum, Diaconus vel Sacerdos clamabat *Ite Missa est*, quo significabat dimissionem populi; atque hanc significationem nominis *Missa*, & originem significationis eius, non tantum conuincunt Catholicorum opinio nunc probat, sed & ex hæreticis;

I. Petrus Martyr in suis locis communibus, quartâ classe cap. 12. numero 7. vbi tamen notandum est eum ibi numero 2. ita agnoscere antiquitatem huius vocabuli, prout accommodatur celebritati Eucharistiae, vt patet *usum eius* pro tali significatione, tantum cœpisse circa tēpora S. Augustini, quā in re etiam salitur; nam & longē antē, scilicet post S. Petrum, summi Pontifices vsurparunt nomen Missæ in ea acceptione; Euaristus tertius à S. Petro, Alexander, quartus post S. Petrum, Telephorus à S. Petro sextus, & aliorum successores; vt docet Durantus de ritibus Ecclesiæ libro secundo capite primo, numero 6. vbi pro hac refusē refert eorum decreta, & epistolas, in quibus vtiuntur nomine Missæ, dum loquuntur de sacrificio Altaris.

II. Deinde notandum est statum præsentis articuli non esse, an omnia quæ à nobis in Missa obseruantur, sint sacrificium, vel saltem singula ingredientur essentiam sacrificij propriissimè dicti; nam certum est multa ex illis esse instituta ab Apostolis, & summis Pontificibus, vt videre est apud prædictum Durantum, & alios qui agunt de ritibus Ecclesiæ; sed sensus articuli est iste, *verum in tota ratione, quam nos Catholici vocamus Missam, sit aliquid quod sit propriè sacrificium*, prout à nobis suprà definitum est, & ex consequenti à Christo Domino noui Testamenti auctore institutum.

Hæretici nostri temporis omnes ad vnum sequuntur partem negantem.

Pars tamen affirmans, quam loco nostræ propositionis ponimus est de fide; eam enim habemus ex Conciliis; vt Nicæno Can. 14. Carthag. 2. Can. 4. Constantiens. sess. 8. & Trident. sess. 22. Can. 1. & pluribus aliis, quæ huius nostræ satisfactioni meminerant.

III. Probatur autem primò his omnibus Prophetiis quibus articulo primo præsentis disputationis probauimus debere dari in noua Lege sacrificium propriè dictum; nam illi omnes ita prædicunt illud, vt tamen earum aliquæ prænuntiant *determinatè & in particulari* nostrum Missæ sacrificium; & Patres vniuersi consensu illas de eo explicant, verbi gratia Prophetiam Malachiz, item & sacrificium Melchisedecis, de quibus suprà.

Respondent hæretici primò, argumentum à vaticiniis & figuris desumptum, non esse magni roboris, nisi explicatio figuræ & vaticinij habeatur clarè in sacris Litteris. Deinde non esse necesse vt veritas respondeat figuræ in omnibus; serpentem enim ille æneus quem Moses capite 21. Numerorum erexit, & quem cū percussit aspicerent, sanabantur, erat figura Christi Domini in cruce affixi, vt constat ex capite 3. S. Ioannis; nec tamen talis erectio serpentis fuit aliquod sacrificium propriè dictum, sicut fuit mors Christi Domini in cruce; sed satis est quòd figura & veritas respondeant in aliquibus: Christum verò Dominum, & eius sacrificium conuenire cum prædictis figuris in multis, etiam omnià eius satisfactione incurrentia, quemadmodum notauimus suprà, imò & sacrificium crucis conuenire cum sacrificio Melchisedecis, quatenus vt Melchisedech obtulit & sacrificauit panem & vinum, ita Christus Dominus obtulit in cruce Deo suum corpus & sanguinem significata per panem & vinum.

Sed neutrum horum satisfacit, non primum, quia licet ex Prophetiis *nudè & secundum speciem*

A *statz*, quatenus sunt obsecræ, non possit desumi argumentum validissimum pro statu quo aliquo dogmate fidei, atque ex illis, *inter communem Patrum consensum, & interpretationem Ecclesiæ intellectis*, argumentum validum posse deduci docent ex professio Theologi omnes primâ parte, quæstione primâ: hic autem habemus talem consensum pro vaticinio Malachiz, & sacrificio Melchisedecis, tanquam figuris nostri Missæ sacrificij, vt ostendimus articulis præcedentibus. Secundum item non obstat, nam veritas & figura maxime in eo debent conuenire, in quo vnum induit rationem figuræ in sacris Litteris, & alterum rationem veritatis, aliquoquin ineptè dicerentur figura & veritas: at sacerdotium Melchisedecis & sacerdotium Christi Domini præse conferantur inter se, *per ritum & modum sacrificandi*, vt illa verba Psalmi 109. docent, *Tues Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, vbi particula, *secundum ordinem*, idem sonat ac *secundum ritum & similitudinem*, vt suprà ostendimus ex Apostolo: ergo cū ritus sacerdotij Melchisedecis fuerit omnino alius à ritu Aaronico, & exclusit oblationem euentam, quæ tantum offerebat panem & vinum, sacrificium Christi Domini debuit etiam quoad hanc modum respondere suæ figuræ: hoc autem duntaxat habuit, quando in vltima Cena sacrificauit Deo suum corpus & sanguinem sub speciebus panis & vini.

Atque hinc patet responsio ad exemplum sumptum à serpente æneo, nam Christus ibi tantum confert erectionem illam serpentis cum sua crucifixione, non penes rationem sacrificij, sed penes effectum, vt videre est cap. 3. & 12. S. Ioann. hanc autem conuenientiam sacerdotij Christi Domini secundum ordinem Melchisedech, non posse explicat de oblatione euenta, patet, quia Psalmista addit particulam illam, *in æternum*, quæ exprimit Christum Dominum non semel, sed sæpè saepius & perpetuò vsque ad finem mundi oblatum Deo istud sacrificium correspondens sacrificio Melchisedecis, quòd non potest dici de sacrificio crucis, cū talis oblatio dicatur ab Apostolo in epistola ad Hebræos *semel tantum facta*; tum etiam quia sacerdotium euentum Christi D. est extinctum eius morte, vt redè Tridentinum indicat sess. 22. cap. 1. quia consistebat in eo quod Christus Dominus mortalitatem sese posset offerre in sacrificium euentum, quod tamen non potest amplius, cū iam post resurrectionem sit omnino immortalis, tum etiam quia Psalmista Regius addit illam particulam, *secundum ordinem*, quæ modum incurrentum omnino alium à modo quo Christus Dominus seipsum obtulit in cruce, denotat.

D Hæretici occurrunt, Christum Dominum dici *Sacerdotem in æternum*, ratione effectus sacrificij qui durat in æternum, quatenus remissio peccatorum obtenta per sacrificium Christi Domini, semper durat, & fit vsque ad finem mundi, vel dici *Sacerdotem in æternum*, ratione interpellationis, quā apud Deum Patrem semper interpellat pro nobis ex Apostolo ad Hebræos cap. 7. vel denique ratione dignitatis & potestatis, quæ in illo semper perseuerat, licet nullum actum eius exerceat.

Sed contra instamus, primam quidem solutionem infirmari ex eo quòd dum sacra Scriptura dicunt Christum Dominum esse *Sacerdotem in æternum secundum ordinem Melchisedech*, attri-

I. buunt ei aliquid speciale quod nulli alteri concessum fuerit, & cuius ratione excellit omnibus aliis Sacerdotibus, quodque ei conveniat iuxta ritum & similitudinem sacrificij Melchisedech; non enim tantum dicunt *Tu es Sacerdos in æternis*, sed addunt, *secundum ordinem*, seu, vt S. Paulus loquitur in epist. ad Hebr. *secundum similitudinem Melchisedech*: atqui soli Christo non convenit quoddam effectus huius sacrificij semper duret etiã in finem mundi; hoc enim & sacrificium Noë habet cap. 8. Genesis, ita enim dicitur de eo, *Odo- ratiſſque eſt Dominus odorem ſauitatis, & ait ad eum, Nequaquam ultra maledicam terræ propter homines, & cunctis diebus terræ ſementis & meſſis, frigis & æſtis, æſtas & hyems, nox & dies requieſcent. Nec item remiſſio peccatorum obſentia per ſacrificium crucis fuit à ſacrificio Chriſti Domini, iuxta ritum Melchisedech, quia ritus iſte fuit offerre modo inuento, vt patet ex dictis ſuprà, ſed oblatio cruce facta fuit modo cruento.*

II. Secunda item ſolutio enervatur, quia vel procedit de interpellatione tantum verbalis, vel de interpellatione quã fiat per aliquod ſacrificium in ordine ad obſtinendam remiſſionem peccatorum. Primum dici non poteſt, quia verbalis interpellatio eſt communis omnibus Legum omnium Sacerdotibus, imò & non-Sacerdotibus; nec verbalis interpellatio habet aliquid quod faciat Chriſtum Dominum ſpeciali titulo Sacerdotem ſecundum ordinem Melchisedech, cum ex Apoloſo ad Hebræos ſextimo capite, *Omnis Sacerdos & Pontifex ſui inſtitutus, vt offerat dona & ſacrificia*, pro vt ſacrificiũ eſt aliquid conſtitutum ab oratione, & Sacerdos & ſacrificiũ in ſacris Litteris ſine correlata, & proinde iſta diſtinctio fundari debet in aliqua ſpeciali ratione ſacrificij propriè dicti; ſi verò reſponſio procedat de interpellatione per ſacrificium, quæritur quodnam ſit illud, non eſt cruentum crucis, vt oftendimus: ergo cum (vt ſuprà probatum eſt) omnia rectè conueniant inuento ſacrificio Miſſæ, nec poſſint alteri ſacrificio adaptari, Chriſtus Dominus dicitur *Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchisedech*, quatenus offert quotidie ſacrificium Miſſæ, & offert vſque ad finem mundi, iuxta Malachiæ Prophetiam, per noſtros Sacerdotes, tanquam ſuos vicarios,

III. Tertia demum ſolutio corrui, nam Apoſtolus capite octauo ad Hebræos probat Chriſtum Dominum ſedentem ad dexteram Dei, adhuc eſſe ſanctorum miniſtrum, id eſt, exercere miniſterium Pontificis, quia, inquit, *omnis Pontifex ad offerenda munera & hoſtias conſtituitur*: unde neceſſe eſt & hunc habere aliquid quod offerat: ergo Chriſtus D. non poteſt dici tantum Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchisedech, ratione ſuæ dignitatis & poteſtatis, quæ ſemper remanet in illo, ſed etiam ratione actualis ſacriſicationis: ergo cum nihil aliud poſſit assignari quod nunc de facto offerat, & propriè ſacrificet, quàm ſuum corpus & ſanguinem ſub ſpeciebus panis & vini per noſtros Sacerdotes, tanquam ſuos vicarios in Miſſa, rectè tota hæc Prophetia & ſimilitudo ſacrificij Chriſti Domini ad ſacrificium Melchisedech, explicabitur de noſtro Miſſæ ſacrificio, & proinde noſtra Miſſa eſt ſacrificium propriſſimè dictum.

IV. Confirmatur, quia ſi quid ſit aliud quod Chriſtus Dominus dicatur nunc offerre, eſt quod (vt habet Apoſtolus ad Hebræos 9.) *apparet nunc vulni Dei pro nobis*, id eſt, ſiſtat ſeipſum, & re-

V. præſentet Deo pro nobis: at talis repræſentatio non importat ſacrificium propriè dictum, vt patet ex penultima ratione aduerſariorum: ergo cum Apoſtolus cap. 8. ad Hebræos dicat Chriſtum Dominum Sacerdotem *nunc offerre munera & hoſtias*, idque non poſſit intelligi de alio ſacrificio propriè dicto, quàm de Miſſa, hæc rectè dicitur eſſe ſacrificium propriſſimè dictum.

VI. Atque hunc locum Apoſtoli S. Chryſoſtomus ita intellexit homil. 14. in epistolam ad Hebræos, dum explicat illud de Chriſti Domini Sacerdotio ſecundum ordinem Melchisedech, & prædictam illam quotidianam ſacriſicationem Chriſti Domini per noſtros Sacerdotes tanquam eius vicarios in ipſa Miſſa verbis expreſſis explicat. Idem ſentit S. Cypranus epistolâ 63. ad Cæcilium. Item Theodoretus ad citatum locum Apoſtoli in epist. ad Hebr. S. Hieronymus epist. ad Marcellam, & epistolâ ad Euagrium, & plures alij.

ARTICVLVS VIII.

Probatur eadem Catholica ſententia tam illis Chriſti verbis, Hoc facite in meam commemorationem, quàm ex Patribus, & rationibus.

PROBATVR noſtra propoſitio ex illo verbo Chriſti Domini primæ ad Corinth. 11. *Hoc facite in meam commemorationem*, ſic, Chriſtus Dominus hoc verbo dedit Apoſtoliſ, & eorum ſucceſſoribus poteſtatem exercendi totam ſubſtantiam actionis illius; quam immediatè ante illa verba exercuerat: atqui tota ſubſtantia illius actionis per Chriſtum Dominum exercit eſt verè & propriè ſacrificium, vt oftendimus articulo quarto. Item noſtra Miſſa quoad ſuam ſubſtantiam nihil aliud includit, quàm conſecrationem & conſumptionem corporis & ſanguinis Chriſti Domini, ſicut & illa præcedens actio Chriſti Domini, vt patet inferius: igitur Chriſtus Dominus dedit Apoſtoli� & eorum ſucceſſoribus poteſtatem offerendi ſacrificium Miſſæ; & proinde Miſſa noſtra eſt ſacrificium propriè dictum. Maior probatur, quia particula, *hoc*, in euſmōdi dicto Chriſti Domini refert ſubſtantiam actionis tunc factæ à Chriſto Domino, vt S. Cypranus explicat epist. 63. & etiam Caluinus agnoſcit libro 4. ſuarum Inſtitutionum cap. 15. § 20. ergo Chriſtus Dominus dicendo Apoſtoli�, *Hoc facite*, dedit illis poteſtatem exercendi totam ſubſtantiam illius actionis, quam immediatè ante exercuerat. Vnde ex Tridentino ſuprà, & S. Iuſtino Martyre apologiâ 2. Apoſtoli ſunt inſtituti Sacerdotes iſto verbo Chriſti Domini, *Hoc facite*, non quidem præciſè, quatenus verbum, *facere*, aliquando ſignificat idem ac *ſacrificare*, tam apud prophanos, quàm apud Scriptores ſacros, ſed quatenus illo verbo dedit eis poteſtatem exercendi actionem illam à ſe iam exercitam, quam ſuprà oftendimus habere in ſeipſa formalem rationem ſacrificij propriſſimè dicti. Hæc ratio confirmatur his omnibus teſtimoniis noui Teſtamenti, quæ aſſerunt nos habere *altare*, illudque opponunt *altaribus Gentium*, & Iudæorum, dicuntque nos ibi *ſieri participes menſæ Domini*, id eſt, corporis & ſanguinis Chriſti Domini, ſicut qui dæmonis ſacrificant, ſunt participes menſæ dæmoniorum, quia ſcilicet manducant & bibunt de rebus immolatis dæmonibus, vt primæ ad Corinth. 10. cap. *quia altare & ſacrifici-*

I.

cium sese mutuo inferunt, & vnum ordinatur ad aliud: ergo cum Apostolus ibi opponat nostrum cultum etiam externum externo cultui Iudaeorum & Gentilium, vult quod quemadmodum apud Gentiles & Iudaeos cultus ille externus habebat altare propriè dictum, item sacrificium propriissimè dictum, sic etiam Christiana religio habeat non tantum cultum aliquem internum, & speciale quoddam sacrificium, sed etiam externum & propriè dictum altare, item & sacrificium, de cuius victimâ oblata supra prædictum altare, nos verè & realiter participemus, sicut Iudaei & Gentiles de victimis à se immolatis participabant; hæc etenim participatio importat aliquem actum externum religionis, vt Apostolus ibi docet, dum eos ad quos scribit, hortatur vt fugiant idolatriam, provt includit actum externum, vt facillè potest animaduerti ex ipso textu; alioqui talis comparatio Apostoli & consequentia nullo modo ibi consistere: atque hunc locum Apostoli de nostro sacrificio explicant S. Chrysostomus hom. 24. in primam ad Corinth. & S. Augustinus libro primo contra aduersarium Legis capite 19.

II.

Neque est quod hæretici respondeant, Primò, per *mensam demoniorum* ibi non intelligi altare propriè dictum, sed communem mensam Gentilium; vel secundò per *mensam* illam intelligi crucem Christi Domini; vel tertio Apostolum ibi & alibi agentem de Christianis meminisse tantum mensæ, provt tantum hoc nomen *mensa* denotat ibi supra quod conuiuium præparatur. Vnde cum celebratio Eucharistiæ sit propriè conuiuium quoddam spiritale, in quo participatio Christi Domini fit; & ratio sacrificij sit omnino alia à ratione sacramenti & conuiuij, malè nos Catholicos ex isto loco Apostoli inferre, dari in noua Legge altare propriè dictum, & consequenter sacrificium, cum Apostolus ibi instituat comparationem in ratione sacrificij.

III.

Non est, inquam, quod sic respondeant: nihil enim horum satisfaciit. Non primum, quia Apostolus verbis sequentibus concedit Christianis comedere inemoluita in communibus mensis Gentilium, modò abest scandalum: deinde opponit mensam Domini mensæ demoniorum: ergo scit mensa Domini non significat ibi communem & prophanam mensam, ita nec mensa demoniorum ibi significat vulgarem mensam Gentilium. Secundum item non potest responderi, quia sanctus Paulus in illo capite exprimit fe agere de illa mensa in qua panis & calix Domini accipiuntur à Corinthiis; panis autem & calix Domini propriè intelliguntur accipi in Eucharistia, iuxta modum loquendi Apostoli, non autem in cruce. Non denique tertium, quia quando est sermo de sacrificijs, *mensa* & *altare* idem significant, etiam in sacris Litteris, vt Malachiz primo capite, vbi quod Deus prius vocauit altare statim appellat *mensam*. Item apud sanctos Patres, vt S. Augustinus sermone 113. de diuersis, & proinde cum S. Paulus eo loci loquatur de victimâ oblata supra altare demonum, & his duobus opponat *mensam Domini*, panem eius & calicem, vt antithesis valeat, particula *mensa* sumi debet ibi pro altari.

IV.

Probat utem nostra propositio ex Patribus; Primum ex his qui expresse docent Christum Dominum nunq. *scipsum offerre in terris per Sacerdotes*, quando eius verbis perscunt sacrificium, & ita faciendum esse in Ecclesia ex Christi Domini insti-

tuitione. Sic S. Cyprianus citatà epistolâ 63. sanctus Ambrosius in Psalmum 38 Item libro primo Officiorum cap. 48. S. Augustinus libro primo de Ciuitate Dei cap. 20. Eusebius Cæsariensis oratione de laudibus Constantini, vbi addit in hunc finem, *in toto terrarum orbe conuersa esse altaria*: S. Chrysostomus homil. 24. in primam ad Corinth. Item lib. 3. de Sacerdotio dum ait, *Sacerdotem expanso corpore super oblata, fundere preces, & habere premanibus ipsum Christi Domini corpus ita quam sacrificij nostri victimam*.

Secundò, ex illis qui vocant nostram Missam sacrificium corporis & sanguinis Christi Domini, vt S. Hieronymo libro 3. aduersus Pelagianos capite 5. S. August. lib. 22. de Ciuitate Dei cap. 8.

Tertio, ex iis qui ita faciunt expressam mentionem altarium Ecclesiarum, vt dicant illa *construi, & esse in usum nostri sacrificij inuenti, seu sacrificij corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus panis & vini*. Sic S. Cyprianus citatà epistolâ 63. & 77. Eusebius Cæsariensis supra, S. Hieronymus contra Vigilantium cap. 3. S. Gregorius Nazianzenus oratione prima contra Iulianum, S. Ambrosius libro 10. epistolarum epistolâ 85. S. August. lib. 22. de Ciuitate Dei capite 10. Optatus Mileuit. lib. 6. contra Donatistas: imò & in primitiua Ecclesia nostrum Missæ sacrificium erat aded promulgatum inter Christianos, vt ex eo quod in Canone frequens fiat directio ad Patrem, & non ita expresse ad Filium, Arianæ vellent colligere Christum Dominum non esse verè & essentialiter Deum, consubstantialē & coæquale suo Patri, quia sacrificium propriissimè dictum soli verò & essentialiter Deo offertur, in eoque argumento suam victoriam spem collocarent, vt S. Fulgentius refert libro ad Monimum. Plura autem alia Patrum testimonia pro nostra conclusione videri possunt apud Lydanum in Panoplia cap. 46. & sequentibus, Anthonium Demochares 4. libr. quos inscripsit de sacrificio, apud Pamelum tomo 1. Liturgiarum Latinarum, & apud Cocceum tomo 2. Theauri lib. 6. art. 4. & Lutherus libro suo contra Regem Angliæ, & suo tractatu de Missa priuata agnouit Patres stare pro nobis hac in re.

Respondent hæretici, vt Caluinus libro quarto suarum Institutionum cap. 18. §. 10. Patres nomine sacrificij intelligere tantum nudam memoriam sacrificij peracti in cruce, quam Christiani celebrant oblatione & participatione corporis Christi Domini, vel (vt Spalatensis libro quinto de Republica Ecclesiastica cap. 6. numero 106. & 108.) eos nomine sacrificij intelligere oblationem populi, quâ panem & vinum in consecrandam Eucharistiam afferebant & offerebant, vel interdum intelligere *sumptionem ipsius sacramenti*, propter commemorationem mortis Domini; vel denique intelligere *ipsas preces*, quæ concomitantur communionem Cænz, vt apud sanctum Augustinum epistolâ 59. ad Paulinum, vbi ait *οὐρανίας*, quæ Latine sunt orationes, esse Liturgiam.

Sed ista non satisfaciunt, Primum quidem, quia Patres citati ita volunt celebrationem Eucharistiæ esse memoriam sacrificij in cruce peracti, vt tamen agnoscant in ea Christum Dominum sacrificare per Sacerdotem in terris idem corpus quod obtulit in cruce; quemadmodum Patres primo capite relati, quod non potest intelligi de nuda memoria, sicut nec dicunt illum mutasse sacrificia, & pro cada brutorum iussisse

scilicet offerri: ergo ut sacrificia brutorum erant sacrificia propriè dicta, ita & actio quâ offertur ut præcepit, est propriè sacrificium. Item ex eo quod Patres vègè identitatem nostrî sacrificij cum sacrificio eruentis, & ponunt in eo distinctionem, quodd illud sit *incentum*, hoc verò *cruentum*, ut S. Chrysost. hom. 17. in epist. ad Hebr. & sic celebratio Eucharistiz esset nuda tantum commemoratio, frustrâ illam tribuerent Christo Domino tanquam primario Sacerdoti sacrificanti, cum simplex commemoratio possit fieri, etiam à laicis in sacramentali communione, ut aduersarij volunt.

Secundum item refellitur, quia Patres tam primo quam secundo loco citati dicunt expressè id quod sacrificatur in Liturgia, esse corpus & sanguinem Christi Domini, eandem esse in nostro sacrificio victimam, quæ fuit in cruce: & dum loquuntur de nostro sacrificio, eîque rationem expèdunt, non faciunt mentionem populi, vel panis & vini, sed Christi Domini tanquam Sacerdotis primarij, item nostrorum Sacerdotum qui tunc gerant vices Christi Domini, similiter corporis & sanguinis Christi Domini tanquam victimæ inter manus Sacerdotum: solumque meminerunt populi dum agitur de fructu huius sacrificij, aut aliqua eius circumstantia ipsius sacrificij essentiam nullo pacto ingrediente. Neque item satisfaciè responsio de communione asstantium; nam sanctus August. quando suprà ait sacrificium Missæ oblatum fuisse in loco à demone infestato, ad illum fugandum, & alij, non loquuntur vltimum de communione populi, & nos infrà ostendemus eam esse omnino extra rationem essentialem huius sacrificij.

Vltima denique responsio refellitur; nam sanctus Augustinus ibi diserte distinguit illas orationes à nostro sacrificio: ait enim *offeruntur* propriè esse orationem quam facimus ad votum, *Venerunt autem*, inquit, *omnia quæ offeruntur Deo, maxime sancti Altaris oblatio*: ergo cum oratio quæ sit ad votum, & ipsum votum, sint duo distincta, & iuxta S. August. ibi oblatio sancti Altaris sit votum, S. August. ibi non tribuit nomen sacrificij orationibus quæ concomitantur celebrationem Eucharistiz, sed celebrationi Eucharistiz quæ per Sacerdotem peragitur.

Tandem nostra propositio probatur his omnibus rationibus, quibus suprà ostendimus sacrificium propriè dictum dari in noua Lege, & Christum Dominum celebrando Eucharistiam in vltima Cæna, verè & propriè sacrificasse, nam istæ rationes facillè possunt accommodari huic nostræ propositioni probandæ.

ARTICVLVS IX.

Soluntur fundamenta hæresis articulo septimo relata.

HÆRETICORVM fundamenta magna ex parte sunt ea, quibus suprà contendebant nullum debere esse sacrificium propriè dictum in noua Lege: item ea quibus volebant Christum Dominum in vltima Cæna nullum tale sacrificium obtulisse, quæ suprà dissoluimus.

His tamen hæc addunt, Primum est, quodd memoria, commemoratio, seu representatio sacrificij realis peragendi, vel peracti, non sit sacrificium propriè dictum, sicut nec memoria & representatio veri & realis hominis, est homo verè & propriè dictus: atqui celebratio Eucha-

stiz est tantum memoria, commemoratio, seu representatio veri & realis sacrificij à Christo Domino in cruce peracti. Primb, quia capite vigesimo secundo sancti Lucæ Christus Dominus ait, *Hoc facite in meam commemorationem*, & Sacerdotes in celebratione Eucharistiz id tantum faciunt, ad quod in ea faciendum, Christus Dominus dedit eis potestatem: sed illo verbo Christus dat tantum illis potestatem faciendi commemorationem suæ mortis: ergo faciunt tantum commemorationem mortis Christi. Deinde Patres dum ea de re agunt, verbis expressis habent hanc Minorem. Sanctus Cyprianus epistola 63. *Passio*, inquit, *Domini est sacrificium quod offerimus*: ad certum est, sacrificium quod nunc celebratur in Ecclesia, non esse ipsammet verè & realiter passionem Christi Domini, quia non cruentum modo, sed mystico duntaxat, id est, secundum representationem offertur. S. Chrysost. hom. 17.

in epistolam ad Hebræos, vbi explicans quo modo eadem sit hostia in hoc sacrificio, & crucis sacrificio ait, idè eandem esse hostiam, & idem sacrificium: *Quia*, inquit, *hoc sacrificium est exemplar illius, ipsum semper offerimus*: & ibidem ut doceret, nos non planè idem facere quod Christus Dominus fecit in cruce, sed aliquam tantum eius representationem, ita subiungit, *magis autem recordationem sacrificij operamur*. Item Sanctus Augustinus epistola 21. ad Bonifacium. Item libro secundo contra Faustum capite 21. S. Ambrosius libro quarto de Sacramentis capite quarto & plures alij, imò & ipse Magister sententiarum libro quarto, distinctione 12. ait *Missam vocari sacrificium, quia est memoria & representatio veri sacrificij in cruce peracti*; & Patres plerumque dicunt Christum Dominum non verè, sed tantum typicè immolari in sacramento, semel duntaxat fuisse immolatum in semetipso, ut S. Augustinus citatè epistola.

Respondetur, Maiorem esse veram de nuda & simplici commemoratione, non autem de ea quæ simul sit propriè sacrificium, nam non repugnare aliquid esse propriè memoriam, seu commemorationem sacrificij alicuius peracti, & simul sacrificium propriè dictum, patet in Agno Paschali, cuius annua immolatio erat propriè sacrificium, ut patet Exodi duodecimo, vbi omnia essentialia sacrificij propriè dicti commemorantur; & capite vigesimo sexto sancti Matthæi dicitur *immolari*; capite vigesimo secundo sancti Lucæ dicitur *occidi*, quod verbum Caluinus in sua Harmonia Euangelica ibi explicat per *massari*; immolari autem & massare esse propria verba sacrificiorum etiam Grammatici norunt; & nihilominus ista immolatio annua Agni Paschalis erat commemoratio, seu sacrificium commemoratiuum primi Agni immolati per filios Israël ante egressum ex Aegypto, ut patet ex verbis Moïsi Exodi duodecimo, vbi loquens de ista immolatione imponitur seruanda singulis annis; sic ait, *Cum dixerim vobis filij vestri: quæ est ista religio?* seu (ut Tremellius & Hunnius Caluini stæ explicant) *quid hic cultus vobis designat? dixeris eis, victimam transiit Domini est, quando transiit per domos filiorum Israël in Aegypto, percutiens Aegyptios, & domos nostras liberans*: quo loci Agnus Paschalis quatenus immolatus, dicitur victimam transiit Domini, eo quodd sit commemoratio victimæ per sacrificium Deo oblatum in ipso transiitu Dei: idè quæ & eadem omnino ceremoniz obferuabantur, ut constet ex eodem cap. 12. Exodi.

I.

Hinc sacrificium propriè dictū rectè diuiditur in *absolutum* & *commemoratiuum*; *absolutum* est, quod ita participat naturam sacrificij, vt tamē ex sua ratione specifica & institutione, nō ordinetur ad aliud etiam practicè representandum; quā ratione sacrificia Gentilium poterant dici *absoluta*, quia præcisè non erant ordinata ad commemorandum, vel representandum aliud externum sacrificium propriissimè dictum: *commemoratiuum* vero est illud, quod ita participat rationem sacrificij propriè dicti, vt tamen ex sua ratione specifica, & institutione, sit commemoratiuum & representatiuum alicuius sacrificij propriissimè dicti, & proinde sicut ratio specifica superaddita suo generi, non destruit rationem generis, sed eam tantum restringit ad certam speciem; sic etiam esse hoc modo *commemoratiuum* non destruit rationem sacrificij in tali oblatione, sed eam tantum reducit ad talem speciem, scilicet *commemoratiui* sacrificij.

II.

Ad Minorem eiusdem syllogismi respondetur, nostrum Missæ sacrificium esse quidem *memoriam* & *representationem* sacrificij in cruce peracti, *non tamen nudam*, sed quā, modo nūc explicato, sit simul sacrificium propriissimè dictum, & dici *commemoratiuum* comparatione ad sacrificium crucis, quod respectu Missæ dicitur *absolutum*, sicut & respectu eiusdem dicitur *applicatiuum*, quatenus scilicet prædictæ illæ particulæ non sunt termini *diminuētes*, sed potius *specificatiui* & *distinctionis* nostri Missæ sacrificij, à sacrificio Christi Domini in cruce peracti; nam nostrum Missæ sacrificium representat sacrificium crucis, & nobis applicare fructum eius, patebit infra.

III.

Ad primam probationem Minoris respondetur, Christum D. ibi dare potestatem offerendi suum corpus & sanguinem sub speciebus panis & vini in commemorationem suæ passionis & mortis, vt nostrā secūda ratione ostendimus, & Christum D. nō dicere simpliciter *facite commemorationem meam*, sed dicere, *Hoc facite in meam commemorationem*, vbi particula, *hoc*, denotat actionem ab eo exercitam, vt ostendimus.

Ad secundam petitam ex Patrū auctoritatibus, patet solutio ex dictis contra responsum hereticorum ad Patrum auctoritates, & si singula Patrum testimonia rectè expendantur, reperientur nō *nudam* & simplicem commemorationē agnoscere in nostro sacrificio, sed etiā simul *veram rationem sacrificij* propriè dicti, si tam antecedentia, quā consequentia consulatur. Si quādo autem dicunt, *immolationē quæ sit in Missa*, esse mysticam, & Christum D. semel tantum in semetipso fuisse immolatū, tunc nomine *immolationis* intelligunt *oblationē* cum violenta effusione sanguinis extra venas, quæ propriè nō reperitur in sacrificio Missæ (nam vocatur *incruentum*) sed tantum mysticē, quatenus *ex vi & virtute verborum* formæ, corpus duntaxat ponitur sub speciebus panis, & sanguis tantum sub speciebus vini: vnde tunc Christus D. dicitur *immolari in semetipso*, id est, non in nativā suā forma, quasi eius sanguis effluat de venis; sed tantum in sacramento, iuxta modum nunc explicatum.

IV.

Secundum est, si Missa esset sacrificium propriè dictum, vel esset ipsum tantum sacrificiū reale in cruce oblatū, saltem repetitur, vel aliud omnino distinctū; non primum, quia cap. 9. ad Hebr. iteratio eorumdē victimarum prohibetur in nouo Testamento: *neque necesse est* (inquit ibi Apost. de Christo D. Sacerdote) *vi sapē offerat semetipsum*,

A

& ibid. paulo post, *Quemadmodum statuitur est hominibus semel mori*, post hoc autem iudicij, sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata; quo loci particula hæc exhaurienda non sonat puram *sufficiētiā* pretij, sed *actuale* & *plenam peccatorum remissionem*. Cōfirmatur, Missa est sacrificium duntaxat commemoratiui mortis Christi D. at commemoratio & representatio nunquam est idem cum eo cuius est commemoratio & representatio. Secundo confirmatur, sacrificium, cuius consumptio cōsistit in manducatione & bibitione, non potest esse idem cum eo, cuius consumptio cōsistit in reali occasione: atqui consumptio sacrificij Missæ cōsistit in manducatione & bibitione corporis & sanguinis Christi D. consumptio autem sacrificij crucis in occasione Christi D. & effusione eius sanguinis.

B

Quod etiā Missa non possit dici aliud & distinctum sacrificiū à sacrificio crucis patet, quia omnes Catholici volunt esse idem, vt supra insinuauimus: igitur Missa propriè non est sacrificium.

Huius argumenti solutio patet ex dictis art. 1. vbi exposuimus quā ratione sacrificium Missæ sit idem cum sacrificio Christi D. & quomodo distinguatur ab illo, nimirum *sola ratione offerendi*, vt Concil. Trid. habet sess. 21.

C

Ad id quod dicitur de repetitione earundem victimarum prohibita cap. 9. ad Hebr. respondetur, Apost. ibi tantum agere de ea repetitione quæ fiat in ordine ad *soluendum sufficiens pretium redemptionis*, & quæ fundetur in imperfectiōe victimarum ad obtinendam illam redemptionem non autem agere de ea quæ fiat in ordine ad faciendam applicationem solutionis his & illis hominibus, vt supra docuimus. Neque facit in contrarium hæc particula *etiam* posthò, *ad multorum exhaurienda peccata*, nam primum non dicit *omnium*, sed *multorum tantum*, vt ad illum locum expendit S. Chrysost. Theophil. & S. Thom. quia locustis Apost. intelligitur *quoad efficaciam*, quo pacto Christi D. passio iis tantum prodest, quibus absque aliquo obice applicatur per mediā à Christo D. instituta, inter quæ est nostrum Missæ sacrificium: neque enim est necesse, vt si terminus ille multi aliquando in sacris Litteris idem sonat ac terminus ille *omnes*, illum etiam in aliis omnibus Scripturæ locis accipi eodem modo. Deinde, etiā si daremus eum ibi ita accipi, adhuc tamen responderetur posse intelligi de *sufficiētiā*, quatenus mors & passio Christi Domini fuit adeo meritoria, vt eam Patri obtulerit tanquam sufficiens pretium pro exhauriendis omnibus omnium hominum peccatis, tam quoad penam, quā quoad culpam, etiam secundum efficaciam, dummodo illis applicaretur mediis à se præscriptis.

D

Ad primam confirmationem respondetur, *vinam & exaltam representationem* rei posse esse idem cum eo, cuius est representatio, nimirum quando eadem res quæ fuit antea, seipsam iterum & de facto realiter exhibet, & ita contingere in nostro sacrificio, in quo habemus eundem planè primarium Sacerdotem, eandem victimam, & fructum sacrificij crucis. Deinde respondetur, sacrificium nostrum dici *commemorationem* sacrificij crucis à quo distinguitur in *ratione offerendi*, quæ distinctio est sufficiens inter *representans* & *representatum*, vt patet in eodem homine, qui quod vno tempore verè & opere exercuit, potest alio tempore idem facere, & representare, modo tamen aliquo distincto.

Ad secundam confirmationem respondetur,

illam tantum arguere non esse omnimodam identitatem inter nostrum Missæ sacrificium, & sacrificium crucis, sed distinguere, saltem penes rationem offendendi, quod nos supra admisimus.

Tertium est, ibi non est verum & propriè dictum sacrificium, ubi victima quæ offertur non recipit in se actionem quâ dicitur consumi & destrui, sed manet illæsa, integra, & ad summum recipit destructionem in aliquo alio sibi coniuncto, & ratione talis adiuncti realiter à se destructi, tantum consumitur & destruitur, quia licet ut sic possit esse oblatio, non propriè tamen sacrificium ex defectu destructionis: atqui in Missa, postea quod Christus Dominus, corpus & eius sanguis sunt sub accidentibus panis & vini; attamen manducatio & bibitio, quæ corpus Christi Domini & eius sanguis dicuntur destrui, recipitur tantum in istis accidentibus, quia species illæ, loquendo præcisè, substantiant tantum comestioni & bibitioni; corpus verò Christi Domini & eius sanguis semper manent illæsi; item per consecrationem ponuntur tantum, non autem consumuntur, & hac consumptio non recipitur in corpore & sanguine Christi Domini, sed in pane, vino, & eorum accidentibus: igitur Missa non est sacrificium propriè dictum.

Respondetur, victimam nostri sacrificij Missæ non esse corpus & sanguinem Christi Domini, propterea duntaxat *nude & simpliciter*, seu, ut tantum considerantur in seipsis, sed *propterea sunt sub accidentibus panis & vini*: unde cum manducatio & bibitio, quibus victima nostri sacrificij destruitur, sint tales, ut non tantum destruant accidentia illa panis & vini, sed etiam illud ipsummet esse substantiale reproductum, quod corpus & sanguis Christi Domini acquisiverunt sub illis per transubstantiationem, nostra victima rectè dicitur sufficienter destrui, quantum sacrificij ratio postulat.

Nec his obstat quòd manducatio & bibitio, propterea sunt quædam actiones quæ perficiuntur instrumentis vitalibus, attingant primò & per se, & immediatius sacramentales species, quàm Christi D. corpus & eius sanguinem; nam & similiter manducatio & bibitio nostrorum communium ciborum & potum, non primò & per se, seu immediatè attingit eorum substantiam, sed accidentia, & mediantibus illis ciborum substantias: ergo quemadmodum hoc non obstant, non desinunt dici *substantialiter manducari*, quando vitaliter trahuntur ab ore ad stomachum, & *substantialiter destrui*, quando ad deperditionem suorum priorum accidentium deperdunt suum esse substantiale: ita etiam Christi Domini corpus & sanguis non desinunt dici propriè *manducari & bibi*, quando mediantibus accidentibus panis & vini, sub quibus continentur, trahuntur ab ore ad stomachum: nec item desinunt dici *destrui*, quando ad destructionem specierum sacramentalium deperdunt illud esse substantiale reproductum, quod per transubstantiationem acquisierant sub istis speciebus; maxime cum (substantiatione) eandem habeant habitudinem in isto esse sacramentali & reproducto ab istis speciebus, quam propria substantia eiusmodi specierum habet ab istis speciebus, si adhuc est sub illis: unde corpus & sanguis Christi Domini tunc dicuntur manere *integra quoad esse suum substantiale*, propterea considerantur secundum suum naturalem statum, & ut sunt extra sacramentum, non autem propterea considerantur quoad idem qui-

dem esse substantiale, sed duntaxat *reproductum sub speciebus consecratis*.

Postremum est, repugnat vnum & idem respectu eiusdem significationis, esse *sacramentum & sacrificium*: atqui celebratio Eucharistiz est sacramentum propriè dictum, cuius significatio est commemoratio passionis & mortis Domine ex S. Paulo 1. ad Corinth. 11. ergo cum Missa eandem habeat significationem (quia Catholici volunt illam esse sacrificiū commemoratioem passionis & mortis Domine) non erit propriè sacrificium.

Respondetur, Eucharistiam non esse simul & semel respectu eiusdem significationis *sacramentum & sacrificium*; est enim sacramentum præcisè, quatenus est signum practicum gratiæ nutritiæ, ut docuimus: at quatenus est *sacrificium* hac non habet significationem practicam, ut patebit agendo de eius valore & effectu; nam ex parte *ui generis* habet quòd sit *signum protestationis* subiectionis nostre ad Deum, & omnipotentie superius explicate: ex parte verò *sua differentie*, quòd id faciat *commemorandam passionem & mortem Christi Domini*, seu recolendo gratiam memoriam passionis & mortis eius pro nobis suscipere, iuxta illud Christi D. 1. ad Corinth. 11. *Hoc facite in meam commemorationem*, quod si cuique enim manducabit panem hunc, *mortem Domini*, annuntiabit, id est, recoletis, & quod etià sit applicatum fructus sacrificij crucis, ut supra diximus; quæ dux rationes sunt omnino distinctæ. Apostolus autem ibi tribuit commemoratioem passionis & mortis Domine manducationi & bibitioni corporis & sanguinis Christi D. etiam ut sit à populo, quatenus scilicet talis usus Eucharistiz *est quedam participatio sacrificij & victimæ Deo oblata*; nam quicumque accipit hoc sacramentum, (quia non percipit nisi per aliquam actionem significationis, & talis est conditio ut populus possit etiam participare de eius victima, & consequenter ipsi sacrificio) non tantum gratiam nutritivam accipit si digue accedat, sed etiam simul participant sacrificio, quod tunc fuit oblatum, quando hostia fuit consecrata, licet hoc sacrificium fuerit celebratum longè ante hanc communionem iuxta illud Apost. 1. ad Corinth. 10. *Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* quod etiam intelligitur de iis qui extra locum & tempus sacrificij comedunt de victimis oblati; nam Apostolus ibi alludit ad morem Iudeorum, quo etiam absentes à sacrificio, poterant postea edere de immolatis, cum proprio fructu ipsius sacrificij.

ARTICULVS X.

Quenam est victima sacrificij Missæ.

CVM in Christo D. ut est in sacramento Eucharistiz, multa distinguere possint, corpus eius, sanguis, anima, & species sacramentales, sub quibus continentur, vel etiam substantia panis & vini quæ transubstantiantur, *Quæritur, quodnam istorum omnium sit res oblata in hoc sacrificio, & quomodo hæc singula sese habeant ad rem hic oblatam*.

Notandum autem est imprimis hæc distinguere inter se, *Aliquid esse rem oblatam primò & per se, & aliquid esse tantum ex consequenti rem oblatam*, quemadmodum hæc distinguuntur, *esse primò & per se, seu vi verborum formæ in hoc sacramento, & esse duntaxat in illo per concomitantiam, & quandam consequentem*: item hæc distinguere, *ali-*

I.

quid esse conditionē essentialē rei oblatæ, quatenus est oblatæ, vel offeritur: & esse de re oblatæ, seu esse partem rei oblatæ. Secundum enim dicit obiectum circa quod actus sacrificij versatur: primum vero conditionem tantum requisitam in obiecto ut terminet actum sacrificij: similiter hæc distingui esse rem oblatam in sacrificio, & esse terminum à quo ipsius rei oblatæ; nam primum denotat obiectum circa quod sacrificatio occupatur: secundum vero id vnde habet originem, & proinde supponitur rei oblatæ, saltem secundum nostrum concipiendi modum, quia prius est, rem habere suum esse, præsertim quando est permanens, cuiusmodi est omnis res immolata, quam immolari & sacrificari Deo.

II.

Quod igitur ad præsentem difficultatem spectat, sententiæ Theologorum sunt variæ, sed quæ ex notatione præcedenti facili possunt reduci ad concordiam, ut intelligeretur ex nostris propositionibus, vnde à longiori earum relatione, & conformatione abstinemus.

Sit itaque prima propositio. *Res primò & per se oblatæ in sacrificio Missæ, est Christi Domini corpus & eius sanguis.* Propositio est de fide ex illis verbis Christi Domini, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, quod pro vobis frangitur*, qui pro vobis funditur, iuxta Græcam editionem S. Lucæ: item ex Canonē 2. Concilij Tridentinensis. 12. & habetur in pluribus Conciliis.

Probatum primò ex Patribus, qui, locis articulis præcedentibus citatis, docent illam. Denique probatur ratione. Illud est primò & per se victimæ sacrificij Missæ, quod primò & per se significatur & exprimitur dari, frangi, & effundi verbis utriusque formæ consecrandi, quia, ut ostendimus, verba ista, *datur, frangitur, funditur*, sunt verba propria sacrificiorum & idem sonant ac sacrificatur, tum etiam quia aliis significatio prædicta istorum verborum esset falsa & mendax, quod dicere est blasphemum: atqui illud quod primò & per se significatur & exprimitur dari, frangi, & effundi prædictis verbis utriusque formæ, sunt verum & reale Christi Domini corpus; item verum & realis sanguis Christi Domini, ut formulæ consecrationis sonant: igitur verum & reale corpus Christi Domini, verum & realis eius sanguis sunt primò, & per se victimæ nostri sacrificij Missæ.

IV.

Obiiciens, res quæ primò & per se offertur tanquam victimæ, præsupponitur actioni sacrificandi: sed corpus Christi Domini, item eius sanguis non præsupponuntur isti actioni quæ Sacerdos sacrificans profert verba formæ, quin potius reproducentur per illam: ergo tunc non offeruntur, nec proinde sunt primò & per se victimæ nostri sacrificij Missæ.

Respondetur, totam sacrificiationem coalescere ex duobus partialibus actionibus, quarum una est sistere victimam ad altare, & sistendo, eam offerre Deo: altera est victimam Deo oblatam immutare realiter, eam destruendo; huic secundæ actioni victimam præsupponi: primæ vero non necessario, sed illam posse solum & semel per Sacerdotem illam reproducentem vi verborum quibus consecrat, offerri Deo; & ita contingere in nostro Missæ sacrificio, cum eius victimæ destruat post oblationem.

Secunda propositio. *Res oblatæ ex consequenti in sacrificio Missæ, est totus Christus.*

Probatum ex Conciliis & Patribus citatis, qui unanimi consensu docent eandem esse victimam

A nostri sacrificij Missæ, ac sacrificij crucis: item eundem simul in hoc nostro sacrificio, esse Sacerdotem & victimam: atqui res oblatæ in cruce, non fuit tantum corpus & sanguis Christi Domini præcisè sumpta, sed etiam ex consequenti totus Christus: nam ad Ephesios quinto, dicitur totum seipsum tradidisse pro nobis oblationem & hostiam: & primò ad Corinthios tertio, *Pascua nostrum immolatus est Christus*; & ad Galatas secundo: item ratio Sacerdotis non competebat soli corpori & sanguini Christi Domini, sed Christus Dominus erat in cruce Sacerdos: igitur & totus Christus dominus est etiam res oblatæ in sacrificio Missæ, non primò & per se, quia verba formæ quibus res oblatæ exprimitur, non significant primò & per se totum Christum Dominum, sed tantum consequenter, etiam ex intentione Christi Domini hæc sacrificium instituentis, quatenus voluit ut ad consecrationem sui corporis & sanguinis sub speciebus panis & vini, totus Christus consequenter poneretur.

Tertia propositio. *Corpus & sanguis Christi Domini, quatenus sunt res oblatæ in nostro sacrificio Missæ, possulant species panis & vini sub quibus constituentur, non tanquam partes ipsius victimæ, sed tantum velut aliquam conditionem essentialiter requisitam ad hoc ut corpus & sanguis Christi Domini sint victimæ talis sacrificij.* Tres sunt partes propositionis.

De prima omnes Scholastici conveniunt: & probatur ex Tridentino sessione vigesima secunda capite primo, ubi ait Christum Dominum in ultima Cæna obtulisse suo Patri corpus & sanguinem sub speciebus panis & vini, ac præcepisse Apostolis & eorum successoribus in Sacerdotio, ut sub earundem rerum symbolis offerrent: item ex suprà relatis testimoniis quæ explicant sacramentum Christi Domini secundum ordinem & ritum Melchisedech; vnde sic ratione probatur hæc pars nostræ propositionis; illud necessariò requiritur in re oblatæ per Christum Dominum in ultima Cæna, & in nostro sacrificio, per quod responderet rei oblatæ per Melchisedech, quia nostrum sacrificium est maxime secundum ordinem Melchisedech: atqui corpus & sanguis Christi Domini, quæ sunt res oblatæ in nostro sacrificio, maxime respondent rei oblatæ per Melchisedech, ratione secretorum panis & vini, sub quibus continentur, quia ritus & similitudo inter Christum Dominum & Melchisedech in ratione sacrificandi, est quòd hic panem & vinum sacrificaverit, iste corpus suum & sanguinem sub speciebus panis & vini; & patet, quia sublati illis speciebus, hæc convenientia non amplius reperitur: igitur corpus Christi Domini & eius sanguis, quatenus sunt res oblatæ in sacrificio Missæ, possulant necessariò species panis & vini sub quibus constituentur & sacrificantur. Deinde illud, ratione cuius victimæ habet ut sit sensibilis, est necessarium rei oblatæ in nostro sacrificio, quia res oblatæ debet ex definitione sacrificij esse sensibilis: atqui corpus Christi Domini & eius sanguis habent ab istis speciebus quòd sint victimæ sensibilis; aliis enim cum ibi existant modo indivisibili, nullo sensu possunt à nobis percipi: igitur species panis & vini sunt necessariæ corpori Christi Domini, & eius sanguini, quatenus sunt res oblatæ in sacrificio Missæ.

Secunda pars propositionis probatur primò ex modo loquendi Patrum & Concilij Triden-

ni suprà, dum ita loquuntur de corpore & sanguine Christi Domini victimâ huius sacrificij, vt tamen explicent illam *in vello casu*, ipsas autem species panis & vini tantum *in obliquo*. at quæ explicatur hoc modo sunt eiusmodi, vt primum confectur esse essentia rei, aut de illa: secundum vero, dicere aliquem duntaxat ordinem ad primum. Probatur deinde ex iisdem Patribus & Concilio: eadem est *quoad substantiam*, non tantum in ratione substantialis entitatis, sed etiam in ratione victimæ, victimâ sacrificij Missæ, ac sacrificij crucis, & ratio tantum offerendi est diuersa: atqui victimâ sacrificij crucis vt sic non includebat species panis & vini, tanquam aliquam sui partem essentialem, vt per se constat, & ratio diuersa offerendi attenditur tantum, quatenus in Missa offertur *inueniunt* sub speciebus panis & vini, in cruce autem sine illis *modo cruento*. ergo species illæ non sunt partes victimæ nostri sacrificij.

Hæc ratio confirmatur ex eo quod res in sacrificio oblata, est semper aliqua substantia permanens, quia omnipotentia Dei maxime repræsentatur in destructione illius, non item patitur per destructionem accidentium.

Tertia denique pars probatur ex præcedentibus: quando aliquid est alteri intrinsicum, vel est ei intrinsicum tanquam aliqua eius pars, vel tanquam aliqua conditio absolute requisita vt sit in tali statu, quemadmodum patet in volitione, quæ vt sic, prærequirit cognitionem obiecti formatam ab intellectu, quæ tamen cognitio nullo pacto ingreditur essentiam volitionis: atqui species panis & vini sunt necessariæ requisitæ in victimâ nostri sacrificij Missæ, vt patet ex dictis: ergo cum non sint partes nostræ victimæ ex nunc dictis, requiruntur duntaxat tanquam aliqua conditio eius essentialis.

Obicitur primò, quidquid est *essentialis pars* sacramenti Eucharistiæ, illud etiam est *essentialis pars* victimæ huius sacrificij; quia sacramentum Eucharistiæ *in facto esse*, & vt est permanens, idem est planè cum victimâ huius sacrificij: atqui ex nobis suprà ad quæst. 73. dispvt. 2. art. 8. species sacramentales sunt essentialis pars sacramenti Eucharistiæ; igitur & victimæ huius sacrificij.

Respondetur negando Maiorem; est enim dispar ratio sacramenti, & victimæ sacrificij, quod sacramentum debeat *intrinsicè* & essentialiter esse sensibile, & practicum gratiæ sibi proportionata: vnde cum Eucharistia *directè* habeat tantum rationem sensibilis, quatenus etiam coalescit ex speciebus sacramentalibus: item illæ species concurrant etiam ad producendum gratiam nutritiuam in suscipientibus, sit vt species illæ sint essentialis pars Eucharistiæ in ratione sacramenti: at verò quia victimâ sacrificij directè & essentialiter est quidam substantia permanens, & tantum postulat *indirectè* ipsum sensibile, quatenus scilicet illam collocat vt configuratur *in ratione hostiæ* in ordine ad usus humanos: idè species illæ non sunt aliqua essentialis pars victimæ nostri sacrificij Missæ, licet sint essentialis pars Eucharistiæ, vt hæc est propriè & præcisè sacramentum.

Obicitur secundò, sanctum Augustinum, &

refertur de consecrat. distinctione 2. cap. Hoc est, dicere sacrificium huiusmodi duobus consistit, duobus consistit, visibilium sacramentorum specie, & invisibilium carnis & sanguinis Christi Domini.

Respondetur, particulam illam, *sacrificium*, ibi poni loco particulæ, *sacramentum*, iam sanctus Augustinus ibi agit de Eucharistia *in ratione sacramenti*, & his quibus constat, similitudine de eius significatione, vt satis intelligitur ex verbis eius subsequenter.

Tandem obicitur, Patres aliquando dicere ipsas species offerri Deo.

Respondetur, Patres tunc vsurpare nomen sacrificij in ampliori significatione, nimirum quâ illud omne quod consumitur in honorem Dei, ordine quidem executionis prius; *intentionis* vero posterius ipsâ victimâ etiâ propriissimè dictâ, dicitur aliquo modo sacrificari Deo; ex autem propriè censetur victimâ sacrificij, quæ *primo ordine intentionis* destruitur; sicut in Agno Paschali, licet eius accidentia prius destruerentur quàm substantia; hæc tamen, & non illa, dicebatur propriè victimâ talis immolationis.

Vltima propositio. Substantia panis & vini pertinet necessariò ad rem oblatam in hoc sacrificio tanquam materia & terminus à quo, quem victimâ huius sacrificij necessariò respicit, & præsupponit.

Probatur sui explicatione, illud necessariò, præsuppositivè tamen, pertinet tam ad hoc sacrificium, quàm ad eius victimam, quod sui transubstantiatione conuertitur in Christi Domini corpus & eius sanguinem; item in cuius actuali transubstantiatione vna ex actionibus huius sacrificij essentialibus consistit, quia sic victimâ habetur: atqui substantia panis & vini transubstantiatur in corpus & sanguinem Christi Domini in celebratione Eucharistiæ, tanquam materia & terminus à quo, & consecratio per quam fit transubstantiatio est essentialis huius sacrificio, vt docebitur sequenti disputatione: igitur substantia panis & vini pertinet necessariò ad rem oblatam in hoc sacrificio, tanquam materia quâ res oblata perficitur, & velut eius terminus à quo.

Atque iuxta hanc propositionem sunt intelligendi Patres, qui agendo de hoc sacrificio dicunt *panem & vinum in eo offerri*, quia scilicet transubstantiatione sui transeunt in victimam huius sacrificij, & sunt sacrificium *preparatum*, seu id quod est preparatum, vt ex eo sacrificium fiat, & victimâ huius sacrificij habeatur; & si substantiæ panis & vini essent, propriè loquendo, aliqua pars victimæ nostri sacrificij, iam eius victimâ non esset eadem cum victimâ sacrificij crucis, nec nostrum Missæ sacrificium *solâ ratione offerentis*, sed etiam *materia* saltem *partiali* distingueretur à sacrificio crucis, quod est contra doctrinam Concilij Tridentini superius relata. Cæterum, Patres agendo de victimâ huius sacrificij, illam appellando *panem*, intelligunt aliquando nomine *panis* reale Christi Domini corpus existens sub speciebus consecratis, quod est verus animæ panis & cibus: sic S. Cyprianus citatè epistolâ 63. & aliqui alij.

DISPUTATIO III.

De partibus essentialibus sacrificij Missæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum consecratio pertineat ad essentiam Missæ.

MNES ferè conueniunt cæteras actiones distinctas à consecratione & consumptione Eucharistiæ per Sacerdotem facta, nullo modo pertinere ad substantiam, seu essentiam huius sacrificij: nam vel illæ omnes sunt ex Traditione Apostolica, vel præscripto summorum Pontificum præparatoria ad sacrificium; verbi gratiâ, quæ antecedunt consecrationem: vel sunt *significatiua* fructus, qui ex illo derivatur ad fideles, vt est *fructio specierum*; vel sunt *representatiua* eorum quæ gesta sunt in passione Christi Domini, vt fusè explicant qui agunt de ritibus Ecclesiæ, Isidorus, Durandus in rationali diuinorum officiorum, Durandus & alij; cum enim illud in quo ratio sacrificij Missæ consistit essentialiter, sit à solo Christo Domino; Christus autem Dominus solam consecrationem & consumptionem usurpauerit, cæteras actiones non item; idè controuertitur tantum, an substantia sacrificij Missæ, vel tota, vel ex parte consistat in consecratione: an verò partim consistat in communione Sacerdotis; licet enim Christus Dominus in vltima Cæna fregit panem, attamen, vt supra monuimus, ad questionem 73. disput. 2. art. 2. ista fractio præcessit actum sacrificij, & fuit præparatoria materiæ ipsius, quia Christus Dominus diuisit panem antequam consecraret ad commodiorem distributionem faciendam Apostolis.

Secundò, conueniunt omnes consecrationem posse duobus modis spectari. Primò, quatenus significat *mutationem substantialem*, seu destructionem panis & vini, tanquam termini à quo. Secundò, quatenus *attingit corpus & sanguinem* Christi Domini, tanquam terminum ad quem.

Consecrationem verò primo modo spectatam non constituere intrinsecè essentiam sacrificij, aut partem illius, patet ex dictis; quia panis & vinum non sunt victima huius sacrificij, & desitio substantiæ panis & vini requiritur tantum extrinsecè tanquam terminus à quo ipsius transubstantiationis. Deinde sicut Eucharistia non desineret esse sacramentum, si Christus Dominus ita illam instituisset, vt simul substantia panis & vini remaneret cum suo corpore & sanguine, sic etiam tunc non amitteret rationem sacrificij, cum hoc sacramentum non fiat nisi quatenus sacrificium peragitur.

His prænotatis, nostra sit hæc propositio, *Consecratio posteriori modo spectata perinet ad essentiam huius sacrificij*. Ita communiter omnes Theologi.

Probatur primò ex istis verbis Christi Domini *Hoc facite*, quibus constituit Apostolos Sacerdotes noui Testamenti, etisque & eorum successoribus in Sacerdotio præcepit vt suum corpus &

A sanguinem consecrarent, quemadmodum supra ostendimus, & hoc etiam confirmatur amplius ex dictis præcedenti disputatione.

Item probatur ex Patribus, S. Irenzo libro 4. aduersus hæreses cap. 32. S. Cypriano sermone de Cæna Domini, S. Chrysostomo homiliâ de *propositione Iude*, dicentibus Christum Dominum per verba consecratoria *nouam docuisse hæsiom, dedisse firmitatem nostris sacrificio*.

Denique probatur ratione; illa pars Missæ est de essentia nostri sacrificij inuenti, in qua Christus Dominus est principalis offerens, & nos Sacerdotes fungimur vice Christi Domini; item ea pars est essentialis nostræ Missæ, ad quam efficiendam potestas Sacerdotalis, & character eius ordinatur *directè & per se primò*; atqui Christus Dominus est principalis offerens in consecratione Eucharistiæ, vt patet ex citatis Patribus, qui tradunt eum consecrando non tantum nos docuisse oblatione nouam, sed etiam illud quotidie *principaliter* offerre, quando nostri Sacerdotes proferunt in eius persona verba consecratoria: item Sacerdotalis eorum character ordinatur *per se primò & directè* ad consecrationem corporis & sanguinis Christi Domini, vt patet ex illo eius verbo *Hoc facite*, quod, vt supra vtrigebamus, continet potestatis collationem & præceptum consecrandi: igitur ad consecratio corporis & sanguinis Christi Domini est essentialis huius nostro Missæ sacrificio. Minor satis patet.

Maiores confirmatur amplius quoad priorem partem ex eo quòd sacrificium quod quilibet Sacerdos offert, est non tantum *specificè*, vel aliquò communi ratione sacrificium Christi Domini, scilicet quatenus Christus Dominus illud instituit & præcepit, sed etiam *numericè*, & aliâ ratione magis peculiari, nimirum quatenus hanc ipsam oblationem, quam quilibet nostrum quotidie facit, etiam ipse Christus Dominus facit, saltem per vnumquemque nostrum, non tantquam *per nudos solum ministros*, sed tanquam *referentes eum*, & eius personam gerentes: ergo ea ipsa pars, quâ id præstamus debet esse maximè essentialis huic nostro sacrificio.

Eadem Maior similiter confirmatur quoad posteriorem partem. Sacerdotium & sacrificium sunt correlata, & vnum habet intrinsecum ordinem ad alterum, ex Apostolo in epist. ad Hebr. capite 5. *Omnis Pontifex constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia*: ergo ea pars sacrificij quæ maximè respicit aliquod Sacerdotium, eiusque characterem, erit etiam essentialis isti sacrificio, quod est maximè proprium tali Sacerdotio.

D Atque ex his resellitur eorum opinio qui censent consecrationem nullo modo esse partem essentialem sacrificij Missæ propriè loquendo, & in rigore, sed *aliquid duntaxat præparatorium*, & præuium ad illud, quatenus est nuda quædam præparatio victimæ & dispositio ad illum offerendum Deo, sicut vniò hypostatica Verbi diuini cum natura humana, non fuit pars sacrificij per Christum Dominum oblatus in cruce, sed tantum præparatio materiæ offerendæ.

Refellitur, inquam, ex dictis; nam præparatio materiæ offerendæ potest præcindi & separari non tantum separatione per intellectum, sed ipsâ re, seu realiter ab oblatione, vt patet in exemplo desumpto ab vnione hypostatica: at consecratio non potest in nostro sacrificio reipsâ præcindi ab oblatione corporis & sanguinis Christi Domini,

I. ut patet ex illis eius verbis, quæ verbis consecrationis subiicit, *quod pro vobis datur, quod pro vobis frangitur, qui pro vobis funditur*: quæ verba, ut supra notauimus, significant corpus Christi Domini & eius sanguinem offerri pro nobis in ipsa consecratione: item ex citatis Patribus, qui supra docent oblationem fieri per ista verba, & Christum Dominum tunc principaliter offerre, quando proferuntur.

Necessarius opinionibus auctoribus fauet quoddam in die Parasceves sacrificium dicatur fieri ex praesentificationis, id est, præcedenti die consecratis, absque eo quoddam tali die Parasceves consecratio fiat, ut patet ex Missali, & communi usu Ecclesiæ; nam ad id breuiter respondetur, tunc eo die Parasceves, loquendo proprie, sacrificium non offerri, vt S. Thomas docet tertiâ parte quæst. 83. artic. 2. in solutione ad secundum, & tradunt communiter qui agunt de ritibus Ecclesiæ, vbi agunt de officio Ecclesiastico in die Parasceves, quo loci varias pro hac cerimonia rationes & congruentias afferunt. Sed quando hæc communio vocatur sacrificium, ita appellatur fumendo nomen sacrificij in ampliori significatione pro quocumque sacro mysterio, vel pro re oblata in sacrificio, quæ quia ibi consumitur, tanquam aliqua pars victimæ præcedenti die oblata in sacrificio, non desinit retinere nomen sacrificij.

ARTICVLVS II.

Virum sola consecratio corporis & sanguinis Christi Domini contineat totam essentiam sacrificij Missæ.

III. I. M. P. R. I. M. I. S. norandum est aduersus Spalatensem lib. 5. de Republica Ecclesiastica cap. 6. numero 238. ex difficultate, quam Scholastici patiuntur in inuenienda & assignanda formalitate sacrificij Missæ: item ex variatæ explanationis, & diffinitionis Scholasticorum quoad hoc, tam ineptè argui falsitatem nostri dogmatis. quo asseruimus Missam esse sacrificium propriissimè dictum, quam malè colligatur falsum esse illud dogma fidei, quo profitemur secundam personam sanctissimæ Trinitatis esse Filium propriissimè dictum, ex eo quoddam non tantum nostri Scholastici, sed etiam Patres ante illos grauissimè laborant in explicanda illa ratione, & ita dissentiant inter se, vt aliqui eorum non dubitauerint dicere rationem hanc esse vnam ex illis, quas scire nobis datum non est, donec intremus in Sanctuarium Domini, vel quam ineptè & contra sensum & experientiam conferretur aliquis colligere, ex eo quoddam vltimæ rerû differentie sunt nobis ignotæ, res eiusmodi naturales nullo modo esse in rerum natura: vnde quemadmodum qui negant primum habentur in Ecclesia hæretici, qui secundum, stulti & inepti ratiocinatores; ita etiam qui simili via colligit Missam non esse sacrificium, & erit hæreticus, quia Ecclesia decreuit contrarium, & malus disputator, quia vult veram propositionem per falsum principium euctere.

Hoc prænotato, duz sunt de re proposita sententiæ, vna affirmans; altera negans & certior, quam sequenti nostra propositione explicamus. *Consecratio corporis & sanguinis Christi Domini est quidem de essentia incrementi Missæ sacrificij, nimirum quatenus est positio & additio victimæ ad altare, eiusque oblatio, at tamen defectu suffi-*

A. *cientis realis immutationis in sacrificio propriè dicto requisitæ, non est tota & adequata huius nostri sacrificij essentia.* Ita omnes quarto sequenti articulo citandi pro communione Sacerdotis, tanquam alterâ essentiali parte huius sacrificij. Tres sunt partes huius propositionis, Prima est, consecrationem esse de essentia incrementi Missæ sacrificij. Secunda explicat propriam rationem iuxta quam hæc consecratio est de essentia huius sacrificij. Tertia explicat defectum ratione cuius consecratio non continet totam & adequatam essentiam sacrificij.

Prima pars fuit sufficienter probata articulo præcedenti, & confirmatur ex dicendis sequenti articulo ad fundamenta præcedentis sententiæ.

Secunda pars probatur. Corpus & sanguinem Christi Domini *sistit ad altare*, tanquam victimam per consecrationem, ibique *offerri*, prout oblatio præcisè spectata præcendit ab immutatione victimæ, ratione cuius dicitur propriè *sacrificari*, nihil est aliud quam ipsa realiter & substantialiter poni præsentia vi verborum formæ consecrationis sub speciebus panis & vini, & simul eadem vi verborum formæ offerri Deo cum ordine ad realem aliquam sui immutationem: atqui corpus & sanguis Christi Domini ponuntur præsentia vi verborum formæ consecrationis sub speciebus panis & vini, & simul eadem vi verborum formæ offeruntur Deo cum ordine ad realem aliquam sui immutationem: igitur corpus & sanguis Christi Domini *sistunt ad altare* per consecrationem, tanquam victimæ, & simul etiam offeruntur Deo.

C. Maior probatur, simulque explicatur exemplo Isaac. Idem Abraham sistit filium suum ad altare tanquam victimam, simulque illum Deo obtulit, nec tamen propriè sacrificauit, quia capite 22. Genes. alligauit & posuit illum in altari super struem lignorum; item extendit manum suam & attripuit gladium, vt eum immolaret, quatenus scilicet talis positio Isaac, & extensio manus Abraham importabant seipsi ad ætalem oblationem filij sui ordinatam ad consecrationem; nam Isaac fuisse quidem *Deo oblatum* docet Apostolus cap. 11. ad Hebræos; S. tamen Ambrosius comment. in Psalm. 39. ad illum versiculum, *In capite libri scriptum est de me*, notat expresse non fuisse immolatum, dum ita ait, *A sancto Patriarcha oblatus est filius, & aries immolatus est*: quod etiam intelligitur ex citato capite Genes. quando aries reperitur inter vepres dicitur *immolatus loco Isaac*: Atqui corpus & sanguis Christi Domini ponuntur per consecrationem in altari cum ordine ad aliquam immutationem sui, simulque offeruntur Deo: igitur corpus & sanguinem Christi Domini *sistit ad altare*, tanquam victimam, nihil est aliud quam ea poni realiter & substantialiter per consecrationem sub accidentibus panis & vini, simulque Deo offerri.

D. Minor verò quoad priorem partem patet ex dictis supra de virtute verborum consecrationis, & de reali præsentia Christi Domini in Eucharistia. Posterior pars probatur ex Patribus citatis supra vt S. Cyprian. sermone de Cæna Domini & epist. 63. ad Cæciliam, S. Iren. lib. 4. aduersus hæreses cap. 32. S. Ambrosi. in Psalm. 38. ad eum versiculum, *Verumtamen in imagine pertranstis hominem*, dicentibus Christum Dominum ibi offerri, simulque seipsum offerre, dum sermo eius (id est, ista eius verba *Hoc est corpus meum, & Hic est calix, &c.*) sanctificat sacrificium hoc quod offertur.

I. Tertia denique pars nostræ propositionis asserens in consecratione nullam fieri realem immutationem propriam sacrificio probatur primò de destructiua, quia per consecrationem sola substantia panis & vini destruitur, quæ tamen propriè non effertur, vt suprâ notauimus: ergo cum corpus & sanguis Christi Domini victima nostri sacrificij acquirant potius esse per consecrationem, quàm illud deperdat, nulla realis immutatio propriè fiet per consecrationem.

Dices, Christi Domini corpus verè & realiter immutari destructiua immutatione per consecrationem, quatenus *vi verborum ponitur tantum ex sanguine sub speciebus panis, & solus sanguis sub speciebus vini, cum tamen, quatenus est in seipso, & extra sacramentum: hæc duo sunt vnita inter se.*

II. Sed id refellitur primò, quia talis immutatio non est propriè *realis*, quæ de facto recipiatur in victima, nam corpus Christi Domini sub speciebus panis, habet suum sanguinem à quo realiter non separatur per verba consecrationis; & hæc immutatio est *tantum mystica*, quatenus Christi Domini corpus representatur tantum per vnâ speciem panis, Christi Domini sanguine non representato, & econtrâ, licet de facto ibi existat verè: at immutatio *tantum mystica* non sufficit ad sacrificium propriè dictum, nam illa consuetudo quâ Christus Dominus nunc apparet vultui Dei pro nobis in cælo, iuxta Apostolum ad Hebræos nono, licet referat aliquo modo mysticè passionem & mortem suam, quatenus ibi retinet illas quinque plagas, quibus est affectus in cruce; non propterea tamen dicitur propriè sacrificium, cum Christus Dominus extra sacrificium Missæ non amplius propriè sacrificet: igitur partim modo quamuis illa positio corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus panis & vini per consecrationem referat nobis *mysticè separationem* sanguinis Christi Domini ab eius corpore, & econtrâ, non propterea, tamen erit sacrificium propriè dictum.

Deinde, ad hoc vt consecratio representaret Christi Domini mortem immutatione reali & propria sacrificio propriissimè dicto, non tantum deberet ponere vi verborum solum corpus sub speciebus panis, solum sanguinem sub speciebus vini, separatione solummodo *precisiua & abstractiua* (id est, quatenus verba consecrationis ponunt tantum præcisè ipsum corpus, ipsum sanguinem, abstrahendo ab eo quod corpus istud sit animatum, vel non), quod sanguis sit in corpore, vel non) *sed separatione diuisiua*, quia mors, propriè loquendo, consistit in separatione diuisiua (nam si Christus Dominus dum hic viueret, constitisset duntaxat suum corpus sine anima in vno loco, quando simul erat viuens in alio, tunc dictus non fuisset mortuus vi talis actionis, quia hæc actio non separasset propriè animam à corpore, sed sese tantum terminasset ad eius corpus, quod tunc anima eius fuisset commitata: sicut actio quâ Deus produxit humanitatem Christi Domini sine propria hypostasi, non dicitur propriè *diuisiua* separatio, vel *destructiua* talis substantiæ, sed potius productiua actio solius humanitatis, quoad totam suam existentiam, siltendo ibi, nec procedendo vterius.) Atqui consecratio ponit solum Christi Domini corpus *vi verborum* sub speciebus panis, *separatione tantum precisiua*, & non diuisiua, vt patet ex dictis: igitur consecratio non representat mor-

A tem Christi Domini immutatione reali & propria sacrificio propriè dicto.

Tandem prius aliquo modo est rem permanentem, esse verè & realiter, quàm destructiua aliquâ immutatione in seipsa immutari: at per consecrationem, Christi Domini corpus & sanguis victima permanentis nostri sacrificij acquirit esse sub speciebus panis & vini, quia per illam reprodutur, nec post illam corpus & sanguis Christi Domini reproductionem fit aliquid per consecrationem in eiusmodi victima, per quod illa destruitur: igitur, loquendo propriè, non immutatur per consecrationem, nec proinde per illam præcisè totaliter & essentialiter sacrificatur.

Immutationem verè realem *postquam* repetitur in consecratione faciemur, sed cum non sufficeret ad rationem sacrificij propriè dicti contendimus. Et probamus primò, quia tam apud Genesim, quàm apud Iudæos, omnia sacrificia consistebant in destructione destructiua, vt patet inductione factâ, etiâ in ipso *thure & thymiamate*, hæcenim, & non eorum odores vel suffusus in quos resolebantur per incensum, dicuntur passim in sacris Litteris sacrificari Deo, vt Exodi 30. & Levit. 1. adeo vt aliqui etiam velint ipsum nomen *thui* esse deductum à verbo Græco *thuis*, quod est sacrificare, quia thus solebat Deo sacrificari: & inter eius sacrificia adhiberi: vnde quando facta Scriptura ait *odorẽ & suffusum rerum oblatarum fuisse Deo gratum*, vt Genes. 8. & significatur citatis locis Exodi & Levitici, id tantum dicit, replicando rem per suos effectus; quia enim odor ille & suffusus nascebatur ex consumptione victimæ, Scriptura, vt ostendat talem immutationem victimæ Deo placere, ait *Deum esse odoratum odorem suauitatis*: ergo cum nostrum Missæ sacrificium conueniat cum aliis omnibus sacrificijs propriissimè dictis in ratione genericâ sacrificij, sicut alia omnia habent genericam rationem positam etiam in destructione victimæ, ita & nostrum Missæ sacrificium cum postulat. Deinde etiam tantum immutatio est propria & essentialis sacrificio præcisè & secundum suam rationem genericam spectato, quæ habet ex se proportionem aliquam fundamentalem cum essentiali & propria significatione sacrificij, quia hæc est distinctio significationis vocum à significatione rerum (de quarum numero est sacrificium) quod *significatio vocum* tota pendet à voluntate hominum, idcirco vox qualibet possit imponi ad quodlibet significandum ab habente potestatem instituenti voces; *rerum autem significatio* postulat aliquod fundamentum in rerum natura, vt videre

D est in nostris omnibus sacramentis: atqui propria & essentialis significatio sacrificij, quâ sacrificium, sicut Dei omnipotentia, non præcisè quatenus solum dat esse, sed quatenus ita est auctor vitæ & necis, vt ratione suæ omnipotentis possit nos non tantum conservare, sicut conseruabat rem oblatam antequam sacrificaretur, sed etiam omnino destruere sicut destruimus per sacrificium victimâ, vt docuimus ad præsentem questionem disputante 1. articulo 2. ad quam tamen significationem, vt sic præcisè spectatam, sola immutatio *postquam* victimæ non habet proportionem, sed *sola destructiua*, vt per se patet: igitur sola etiam immutatio destructiua est requisita *per se* ad essentialiam sacrificij, & proinde cum illa non reperitur in consecratione, tota sacrificij nostri essentia non consistit in consecra-

I. rione. Adde quòd immutatio propria sacrificio debet esse *sensibilis*, saltem ratione alicuius adiuncti; cuius destructionem destructio victimæ sequatur infallibiliter, quia vt sacrificium in ratione actionis est aliquid sensibilis & protestatiuum omnipotentis Dei superius explicatæ: ita etiam id per quod talis protestatio exprimitur, debet esse *sensibile*: atq; ui immutatio positua quæ reperitur in consecratione est omnino insensibilis, quia nec ipsa quidem accidentia, etiam supposita fide, eam nobis indicant, sed illius cognitio sistit in sola fide: ergo immutatio positua quæ reperitur in consecratione, non est sufficiens ad rationem sacrificij propriè dicti in Missa.

VI. Quæres, cum consecratio, pro vt attingit corpus Christi Domini & eius sanguinem, & pro vt constituitur essentialis pars sacrificij Missæ, fiat in instanti, nec possimus duas in illa actiones distinguere, quarum vna terminetur ad *solum* positionem victimæ, & altera ad eius oblationem, quo modo asseramus in illa vnica *adductionem* victimæ ad altare, & eius oblationem contineri, præsertim cum oblatio supponat ibi esse victimam, quæ offeratur.

III. Respondetur, consecrationem in se & à parte rei esse vnā tantum actionem; virtute tamen duplicem, scilicet rectè per illam fieri quod fieret per duas realiter à se inuicem distinctas, scilicet quatenus corpus Christi Domini prius naturā ponitur sub speciebus panis, & sanguis eius sub speciebus vini, quæ tunc etiam, postertim tamen naturā, offeruntur Deo à Sacerdote, præsertim cum Sacerdos ordinet totam consecrationem ad hunc vtrumque effectum: ita enim esse philosophandum satis indicant tum antiqui Patres, tum etiam Concilium Tridentinum locis suprà citatis, dum tradunt Christum Dominum & Sacerdos vicem eius gerentes, ponere corpus & sanguinem Christi Domini tanquam victimam, eamque simul offerre Deo; idem etiam iidem Patres docent Christum Dominum existentem in celo Deo non offerre, seipsum existentem sub speciebus panis & vini; nam prius est, saltem naturā, eum ibi esse, quàm eum ibi existentem, offerri Deo; & hanc præsuppositionem victimæ, secundum *prioritatem naturæ* sufficere respectu oblationis pater, quia victima non postulat maiorem prioritatem suæ existentie respectu oblationis, quàm pleraque agentia naturalia respectu suorum effectuum: atqui dantur multa agentia naturalia, quæ in primo instanti temporis quo sunt, agunt & producant suos effectus, inter quæ & suos effectus est tunc *prioritas naturæ*, quemadmodum est sol, qui statim atque est, lucet: igitur & hæc prioritas victimæ erit etiam sufficiens vt à Sacerdote offeratur per consecrationem.

ARTICVLVS III.

Soluntur fundamenta affirmantis sententiæ præcedenti articulo relatæ.

VII. FUNDAMENTA sententiæ affirmantis totam essentiam sacrificij Missæ consistere in sola consecratione corporis & sanguinis Christi Domini ad duas classes reuocantur: in prima continentur ea quibus ostendere nititur totam rationem nostri sacrificij Missæ, tam specificam, quàm genericam reperi in consecratione in se-

V. cunda verò classe reperiuntur ea quibus conatur euincere neutram prædictam rationem nostri sacrificij Missæ, scilicet tam genericam, quàm specificam, propriè conuenire communioni quam Sacerdos facit dum celebrat Missam. Hoc articulo prioris tantum classis argumenta proponemus, & sequenti sexto articulo posterioris fundamenta soluemus.

B Primū itaque est, quòd Euangelistæ narrantes historiam & institutionem huius sacrificij meminere *solum* consecrationis, nec videatur verisimile eos essentialē huius sacrificij ritum prætermisisse, quam tamen omissionem fecissent, si Sacerdotalis communio esset de essentia Missæ, cum habeatur quidem clarè in Scriptura Christum Dominum consecrasse in vltima Cæna, id quæ sit de fide, ibi tamen Christus Dominus non referatur sumpsisse suum corpus & sanguinem, nec illud ad fidem pertineat.

Hoc argumentum confirmatur ex sanctis Patribus, Irenæo, Cypriano locis suprà citatis, Gregorio Nysseno oratione primā de Resurrectione, Gregorio Magno libro Dialogorum cap. 13, qui, dum explicat hoc sacrificium, meminerit *solum* consecrationis, quatenus in illa sola immolatio corporis & sanguinis Christi Domini fit; imò S. Gregorius Nyssenus ibi ait corpus & sanguinem Christi Domini prius fuisse immolatum, quàm Christus Dominus ea porrigeret Apostolis: at istam porrectionem sola tantum præcessit consecratio, vt facile colligitur ex illo ordine, quem Euangelistæ describunt fuisse seruatum à Christo Domino in celebratione Eucharistiæ.

Respondetur, huius argumenti solutionem parere ex dicendis primā nostrā ratione articulo sequenti.

C Ad confirmationem petitam à testimoniis Patrum respondetur, ea tantum ostendere consecrationem esse de essentia nostri sacrificij; nunquam tamen Patres dicere totam eius essentiam in ea sola contineri: imò S. Ambrosius libro primo Officiorum cap. 48. ait Christum Dominum offerri in sacrificio Missæ quasi hominem, & quasi recipientem passionem: at Christus Dominus non potest intelligi aliquam passionem ibi recipere, nisi quatenus patitur destructionem sui esse substantialis reproducti & per consecrationē acquiriti sub speciebus, quod amittit per communionem. Quòd autem S. Gregorius Nyssenus ibi reatus dicit corpus & sanguinem Christi Domini fuisse prius immolatum, quàm Apostolis porrecta, nihil facit contra nos, nam id ita fatemur, vt tamē dicamus Christum Dominum prius suā communionē consumpsisse suum corpus & sanguinem, quàm ea traderet suis Discipulis ad comedendum & bibendum; ita enim S. Thomas docet ex professo hæc parte quæstione 81. toto primo articulo, & S. Hieronymus, & vix reperitur vnus ex omnibus Scholasticis qui id neget, vt etiam Vasquezus obseruat ad citatum articulum S. Thomæ; Euangelistæ etiam & Apostolus meminere huius communionis dum referunt Christum Dominum dixisse de suo corpore, quod pro vobis frangitur, & de calice qui pro vobis funditur.

Quòd autem dicunt, esse de fide Christum Dominum obtulisse sacrificium in vltima Cæna, non tamen esse de fide eum mādūcasse suum corpus, & bibisse suum sanguinem, solummodò euincit hanc nostram sententiam, non esse de fide, quod non vrget contra nos, cum sæpè cōtingat aliquid

I. esse de fide, non verò esse de fide formalem eius rationem consistere in hoc, vel illo præcisè, sicut notauimus de processione Filij & Spiritus sancti, quas inter se distingui est de fide; non autem formale illarum discernere consistere præcisè in hoc, vel illo.

Secundum est, tota essentia nostri sacrificij Missæ consistit in ea parte quæ est expressissima imago, & representatio passionis & mortis Christi Domini: atqui consecratio sumpta solitarie, & exclusâ cõmunione Sacerdotis est expressissima imago & representatio passionis & mortis Christi Domini: igitur tota essentia nostri Missæ sacrificij consistit in sola consecratione, exclusâ cõmunione Sacerdotis. Maior patet ex Tridentino sessione 22. capite primo dicente Christum Dominum suæ Ecclesiæ reliquisse hoc visibile sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum representaretur, eiusque memoria in finem usque sæculi permaneret: & ex Patribus suprâ citatis & aliis quos Vasquesius refert ad tertiam partem S. Thomæ disp. 22. cap. 7. Minor autem probatur, passio & mors Christi Domini consistit in separatione sanguinis eius à suo corpore, quatenus in sacrificio cruento corpus eius fuit positum exangue, & scõrsum à sanguine: sed consecratio Eucharistiz totum id representat ad viuum; nam solum corpus ponitur *vi verborum* per consecrationem sine sanguine sub speciebus panis: item solus sanguis *vi verborum* ponitur sub speciebus vini, vt Concilium Tridentinum tradit sess. 13. cap. 3. igitur sola consecratio est expressissima imago & representatio passionis & mortis Christi Domini.

Quòd si occurrat, hæc ratione nullam admitti immutationem realem rei oblatæ, cum per consecrationem substantia tantum panis & vini realiter immutetur, non item corpus & sanguis Christi Domini; destructio autem substantiæ panis & vini assumatur tantum in hoc sacrificio *ratione materiae ex qua* victimæ nostri sacrificij; ipsæ verò victimæ debeat immutari realiter. Respondent primò alij, ad essentiam sacrificij propriè dicti, non semper requiri *physicam immutationem*, sed sufficere quòd aliquid sacrum fiat circa rem oblatam, quo possimus supremam Dei excellentiam & omnipotentiam protestari & profiteri; nam Levitici 23. & 24. panes sine aliqua reali immutatione sui, offeruntur in sacrificium, & passer emissarius sacrificabatur in veteri Lege, nec tamen interficiebatur. Secundò respondent alij, vt Vasquesius dispur. 231. cap. 8. numero 65. requiri quidem *realem immutationem in sacrificio absoluto*, non tamen in *commemoratio*, quale est nostrum Missæ sacrificium, quia præcisâ ratio sacrificij est magis attendenda penes *formale* (quod est signum quoddam protestantis omnipotentiz Dei tanquam auctoris vitæ & necis) quam penes suum *naturale*, cuiusmodi est realis immutatio rei oblatæ; & proinde si quæ detur oblatio per quam sine reali immutatione Deus possit deuorari & coli tanquam *auctor vitæ & necis*, cuiusmodi est consecratio corporis & sanguinis Christi Domini ob solam mortis eius representationem, tunc talem oblationem fore sacrificium propriè dictam. Quòd autem corpus & sanguis Christi Domini, vt ponuntur *vi verborum* per consecrationem, significant & testentur omnipotentiam Dei patet, quia eo ipso quo consecratio facit mortem Christi Domini sic præsentem, ita denotat Deum auctorem vitæ & ne-

A eis, ac si ipsemet Christus Dominus interficeretur in honorem Dei: vnde ad rationem talis sacrificij *commemoratiui* propriè dicti, notat ibi Vasquesius, non sufficere *nudam commemorationem* & representationem, sed vltra requiri *realem exhibitionem rei*, quæ sic representatur. Tertio alij respondent, in quolibet sacrificio propriè dicto, siue *commemoratio*, siue *absolutio*, veram & realem immutationem rei oblatæ semper requiri, vt patet ex dictis suprâ circa destinationem sacrificij; *duplicem* tamen distinguimus *realem immutationem*, vnâ *destructiuam*, quæ res oblatâ destruit; alteram *perfectiuam* & *positiuam*, quæ res oblatâ acquirit esse per conuersionem alicuius alterius rei in seipsam: iam ad rationem sacrificij propriè dicti *alteram* *realem immutationem sufficere*, priorem quidem in Lege veteri, in qua victimæ madabantur, interficiebantur, consumebantur: posteriorem verò in eadem Lege veteri, quando ihu immolabatur; nam tunc ipsum ihu non tam erat *res oblatâ*, quam ipse *sufficiens*, in quem tunc incensum conuertebatur; Deus enim magis honoratur positiuâ mutatione, quam destructiuâ, & illa tam benè significat omnipotentiam, quàm illa, cum dare esse & existere, tam sit actus omnipotentiz, quàm destruere ipsum esse: at in nostro Missæ sacrificio *realem immutationem positiuam* repetiri in consecratione, dum vi & efficacîâ illius, corpus & sanguis Christi Domini ponuntur realiter sub accidentibus panis & vini: ideoque cum sacrificium nouæ Legis in eo excellat suprâ sacrificia Legis Mosiacæ, & etiam naturæ, quòd eius oblatio fiat *ad diuine omnino supernaturalis*, oblationes verò Legis naturæ & Mosiacæ fierent *actionibus purè naturalibus* & humanis, debet etiam excellere illis sacrificiis, quatenus immutatio ad rationem proprii eius sacrificij requisita, est etiam *positiuam*, & *modo supernaturali* facta.

C Respondetur, totam rei alicuius essentiam coalescere ex genere & propria differentia illud contrahente, realem immutationem victimæ sumptam præcisè tenere se *ex parte generis*, quia sacrificium, prout distinguitur ab oblatione, illam requirit; eam verò non reperiri in consecratione præcisè sumpta offendimus, cum debeat esse *prædicta*, & aliquo modo *sensibilis*, sed tantum in cõmunione Sacerdotis, quatenus corpus & sanguis Christi Domini per cõmunionem Sacerdotis amittunt illud esse substantiale reproductum sub speciebus consecratis, vt amplius explicabitur articulo sequenti.

Neque est quòd quis dicat *mortem Christi Domini, vi in cruce peractam, consistere in diuisione compositi*, seu separatione animæ à corpore; talem verò diuisionem non representari *prædictè*, imò nec *mysticè* per cõmunionem Sacerdotis, cum illa importet destructionem totius esse, & non tantum realem separationem partium compositi, sicut mors Christi Domini in cruce; nam primò respondemus, toto destructo, faciliè intelligi destructionem vniouis partium componientium totum: ergo cum Sacerdotis cõmuniõ reprobent *prædictè*, seu faciat destructionem illius esse substantialis, vt reproducti, quod corpus Christi Domini & eius sanguis habent in Eucharistia, redè etiam intelligitur mortem Christi Domini representari, prout illa consistit in dissolutione compositi. Deinde sicut in nostro Missæ sacrificio ita eadem est victimâ, vt tamen sit *diuersa ratio offerendi*, non tantum quatenus hic, id est, in al-

IV.

VIII.

IX.

I. rati offerretur sub speciebus panis & vini; ibi, id est, in cruce, sine illis, iure & visibilis; verum etiam quatenus Christi Domini corpus offerebatur in cruce tanquam vivens, & ideò occasione sacrificabatur, tanquam medio ad destruendum res animatas aptissimo; hic verò in Missa modo quodam modo moruo, seu tanquam res quadam mortua, scilicet quatenus res per se & primò oblata sunt eius corpus & sanguis ut præcédunt ab anima, & constituntur hic admodum cibi & potus, sic etiam, quia modus destruendi victimam in sacrificio debet proportionari tam victimæ, quam modo secundum quem constituitur in ratione talis victimæ, & modus destruendi cibum & potum est ipsa eorum consumptio per manducationem & bibitionem, ideò corpus Christi Domini & eius sanguis conformiter ad suam institutionem debent representare nobis in hoc sacrificio mortem Christi Domini per realem communionem à sacrificante factam, quæ deperdit illud ipsum esse substantiale quod habet ut reproductum, & commemoratio mortis Domini debet fieri manducatione & bibitione corporis & sanguinis Christi Domini, ut Apost. 1. ad Corinth. 11. significat, *Quotiescumque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis*. Neque facit in contrarium quod Trident. sess. 22. Can. 1. damnet eos qui dicunt *Christum Dominum offerri, nihil esse aliud, quam illum nobis dari ad manducandum*: id enim intelligitur de communione laica, & non de communione Sacerdotis, propt̃ sacrificat, & præterea contra illos qui excludunt consecrationem à nostro sacrificio.

Ad primam solutionem, quæ respondetur realem immutationem victimæ non requiri in sacrificio propriissimè dicto, patet responsio ex dictis & ex dicendis articulo sequenti.

II. Ad id quod assertur in eius confirmationem ex 23. cap. Leuitici de panibus primitiarum, Respondetur, vel panes illos *consecrare totam partem totius victimæ* in sacrificio offerredæ, ut videtur significari sequenti versiculo: vel ita fuisse oblatos, ut tamen animalia ibi enumerata constituerent aliud sacrificium tunc faciendum ad cohonestam oblationem primitiarum: si priori modo, respondetur non esse de ratione cuiusque sacrificij propriè dicti, sed eius tantum quod speciali nomine appellatur *holocaustum*, ut omnes & singulæ partes victimæ consumantur & destruantur inter sacrificandum; sed sufficere quoddam aliquæ partes illius in actu sacrificij destruantur; ideòque cum in hoc presenti sacrificio *septem agni, unus vitulus, duo arietes, & alia aliquot animalia* ibi recensita mactarentur, prædicti panes dici poterant offerri in sacrificio, denominatione sumptâ ab aliis partibus quæ propriè destruebantur; nam duplices possunt distingui partes in sacrificio; alix ipsius sacrificiationis, etique essentielles, & hæc sunt oblatio victimæ, & eius destructio immutatio: alix, victimæ, seu rei oblata, & hæc omnes simul sumptæ non sunt partes essentielles sacrificij, quasi sacrificium propriè dictum postulet illas omnes & singulas realiter immutari & destrui; hoc enim est proprium ei duntaxat sacrificio quod vocant *holocaustum*. Si verò panes illi primitiarum offerebantur tantum posteriori modo, tunc respondetur oblationem eorum non fuisse propriè sacrificium, sed simplicem tantum oblationem, defectu immutationis destructivæ, quæ tamen appelleretur ibi sacrificium per

A. *cataphorein*, sicut sequenti capite 24. Interpretes docent duodecim panes propositionum dici improprie & abusive sacrificari, cum tamen offerrentur absque reali immutatione; nisi velis, iuxta priorè solutionem, etiam propriè appellari sacrificium, quatenus non illi soli offerebantur, sed thus simul, quod in fine hebdomadæ adolebatur Domino, ut Vatablus & Caietanus notant ad illum locum: Similiter dicendum esse de *passere emissario & hirco* patet ex his Scripturæ locis, in quibus agitur de illis; hi enim erant tantum quædam partes victimæ sacrificij, quarum aliquæ immutabantur realiter, istæ verò emitebantur integre post oblationem, ut ibi videtur est.

Ad secundam solutionem, quæ est Vasquesij, respondetur fallum esse realem immutationem requiri tantum in sacrificio *absoluto*, non item in *commemorative*, nam vel sacrificium *commemorative*, est vera aliqua species sacrificij, aut non; si primum, ergo sicut sacrificium propriè dictum, ut distinctum à pura & simplici oblatione, postulat realem immutationem destructivam, & commemorativum postulat, quia quidquid est de essentia generis, debet inesse eius singulis speciebus, ut omnes Dialectici docent. Si secundum, ergo malè Concilium Trident. sess. 22. Can. 1. definit in Missa offerri Deo verum & proprium sacrificium: ergo frustrâ tam Patres, quam omnes Theologi Scholastici laboriosè id probant adversus hæreticos, cum illi, ut supra vidimus, libere admittant sacrificium propriè dictum, lato modo & improprie sumptum. Deinde in veteri Lege *immolatio Agni Paschalis*, erat sacrificium commemorativum, ut ante docuimus; & nihilominus in illo, quatenus erat propriè sacrificium, realis immutatio reperiebatur; imò vetera sacrificia, licet essent figurativa nostri sacrificij incrementi, sique aliquo modo commemorativa illius; atamen non fuissent propriè sacrificia, nisi aliquam habuissent realem immutationem sibi adiunctam: & esse commemorativum in nostro sacrificio, non est *conditio diminuens*, sed *tantum ratio specificans*: ergo sicut ratio specifica non destruit rationem proprij sui generis, sed illam tantum restringit & determinat ad certam speciem: ita & esse commemorativum in sacrificio, non debet ab eo tollere destructivam immutationem, quam sacrificium genericè consideratum includit in se. VI.

Ad tertiam solutionem, & eius exempla patebit solutio ex dicendis articulo sequenti: ad illud quod ibi dicitur, scilicet *Deum magis honorari immutatione positiua, quam destructivâ*, Primum respondetur, Deum non tam perfectè & convenienter ad rationem sacrificij, honorari per immutationem positiuam, quam per destructivam, quia, ut supra explicatum est, immutatio destructivæ magis aperte significat omnipotentiam Dei, propt̃ protestamur illam per sacrificium, quam sola positiua. Deinde respondetur, etiam illud esse verum, atamen Deum magis honorari *duobus simul* immutationibus, vñâ positiuâ, & alterâ destructivâ, quam vñâ solâ positiuâ: at secundum nos Deus colitur in Missa per utramque immutationem simul. VII.

Ad id quod dicitur, scilicet *nostrum sacrificium excedere vetera*, quod hæc fieret actione naturali, nostrâ verò supernaturali, negatur vetera sacrificia fuisse facta per actiones purè naturales naturaliter consideratas, nam licet fierent per actiones

I. naturales, illæ tamen erant à Deo ordinatæ, & exercebantur tantum per homines ad id specialiter deputatos, ut videtur in toto libro Exodi, & Levitico: in eo autem nostrum sacrificium excedit vetera, quòd actiones illæ naturales, verbi gratia, *prolatio verborum forma consecratoria, & victimæ consumptio* nunc in nova Lege, nobiliori modo eleventur, & ad prestantiorem effectum ordinentur, quàm res sensibiles in Lege veteri, quod tamen non spectat ad *precisam rationem genericam* sacrificij de qua hic disputamus, dum agimus de immutatione destructiva ad sacrificium tequilata.

III. Tertium est: tota essentia sacrificij incurrenti in ea tantum actione consistit, in qua aliquid offertur Deo, in qua Christus Dominus est principalis offerens; Sacerdos verò fungitur vice Christi Domini: item ad quam solam directè & immediate Sacerdos accipit potestatem ex vi consecrationis, ut patet ex dictis suprà. Atqui Christus Dominus est tantum principalis offerens respectu consecrationis, & tunc tantum Sacerdos fungitur vice Christi Domini, quia tunc solum loquitur in persona Christi Domini; Item accepit tantum directè, immediate, & vi suæ consecrationis, potestatem offerendi & consecrandi corpus & sanguinem Christi Domini, ut patet ex forma verborum, quæ Sacerdos consecratur. Item tunc dum consecrat, offert aliquid Deo, nimirum corpus Christi Domini, & eius sanguinem, quia omnes reliquæ oblationes, siue quæ antecedunt, siue quæ subsequuntur consecrationem, sunt extra essentiam nostri sacrificij, cum tantum sint introductæ ab Ecclesia, ut suprà notauimus: igitur tota essentia nostri sacrificij incurrenti consistit in sola corporis & sanguinis Christi Domini consecratione.

IV. Respondetur, Maiore concessâ, negari Minorem; nam Sacerdos vi suæ ordinationis ita habet potestatem offerendi, & in persona Christi Domini proferendi verba consecratoria, ut etiam ex eadem ordinatione habeat quod *tantum sacrificij* possit consumere victimam sacrificij à se oblati; & facit utrumque in persona Christi Domini, *diverso tamen modo; consecrationem* quidem *immediate* in persona Christi Domini, quatenus hæc propter suam excellentiam, & propter verba quibus directè perficitur, postulat fieri in persona Christi Domini loquentis & consecrantis; victimæ verò consumptionem *mediate tantum* in persona Christi Domini, scilicet *quatenus minister* perficit illam in propria quidem sua persona, (nam in nostro sacrificio Missæ Christus Dominus non dicitur *comedere*, sed Sacerdos sacrificans) attamen *ex virtute* à Christo Domino acceptâ, seu *auctoritate* ad id sibi per Christum Dominum delegatâ, sicut dum baptizat, & hic modus sufficit pro consumptione victimæ: ut Christus Dominus etiam respectu illius dicatur primarius Sacerdos, sicut in Baptismo est primarius baptizans, quia minister qui baptizat, baptizat tantum auctoritate sibi à Christo Domino concessâ, ut ostendimus agendo de Baptismo.

ARTICVLVS IV.

Vtrum communio Sacerdotis tanquam consumptio & destructio victimæ sit etiam de essentia sacrificij Missæ.

DVæ sunt hæc de re sententiæ, Prima negans, eorum scilicet qui articulo secundo præsentis disputationis volunt totam essentiam sacrificij Missæ consistere in sola consecratione; altera affirmans, pro qua

Sit hæc nostra propositio. *Essentia adequata incurrentis sacrificij præter consecrationem corporis & sanguinis Christi Domini, etiam coalescit ipsâ communione Sacerdotis, tanquam consumptione & destructione reali victimæ huius sacrificij; est enim sacrificium ens quoddam morale, quod potest essentialiter componi, putâ consecrationem tanquam positione & adductione victimæ ad altare, eiusque communione, & communione Sacerdotis, tanquam reali consumptione & destructione victimæ, sicut multa entia moralia componuntur ex pluribus.* Præfens autem nostra propositio traditur à sancto Thoma secundâ secundæ quæstionis 85. articulo tertio ad tertium, ubi distinguens oblationem à sacrificio, ait hæc ab illa distingui, quòd aliquid fiat circa rem oblatam, & illud explicat esse *destructionem rei oblate*, pro exemplo affert sacrificia Legis Mosaicæ, quorum victimæ occidebantur & comburebantur: item & *nostrum Missæ sacrificium*, in quo corpus Christi Domini frangitur, comeditur, & benedicitur, id est, consecratur offertur subspectibus panis, & per comestionem consumitur; eam etiam tradunt Canes de locis Theologicis libro 12. cap. 12. in solutione ad quartum, Sogus in quartum sent. dist. 13. quæst. 2. articulo primo, Bellarm. lib. 1. de Missa cap. 1. propositione 75. scilicet 5. conclusione 2. fateatur esse *maius quoddam fundamentum* in hac nostra sententia ad representandum plenius mortem Domini, & effectum nostre sanctificationis provenientem ex ea, quàm in præcedenti sententia.

Probatur autem nostra illa propositio, Primum ex illis verbis Christi Domini cap. 22. sancti Lucae, primæ ad Corinthios 11. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, frangitur, iuxta Græcam editionem; & de calice, qui pro vobis funditur in remissionem peccatorum; quæ verba docuimus supra esse intelligenda de sacrificio incurrente quod Christus Dominus offerbat in vltima Cæna.* Probatur autem hoc modo, actio quam Christus Dominus exprimit his verbis se facere inter sacrificandum incurrentem in vltima Cæna, est de essentia talis sui sacrificij, & ex consequenti de essentia nostræ Missæ, quia hæc, est vinum & idem cum illo sacrificium: atqui actio quam Christus Dominus exprimit istis verbis, est etiam communio proprii sui corporis & sanguinis, quam tunc ibi sacrificans faciebat velut consummationem victimæ à seipso tunc oblata: igitur communio Sacerdotis est etiam de essentia nostri sacrificij Missæ, tanquam consumptio victimæ in illo oblata.

Maior patet ex dictis suprà articulo tertio, ubi probauimus ista verba, & formulas loquendi esse proprias sacrificiorum, & expressivas essen-

tie illorum; ideoque ibi ostendimus actionem illam fuisse consecratoriam.

Minor verò duas habet partes, Prior est, actionem prædictis verbis expressam, esse communionem. Posterior, communionem istam, eam esse quæ tunc fiebat à Christo Domino consecrante. Prior autem pars probatur, hoc verbum *frangi*, *frangere* accommodatum rei comestibili, duo in sacris Litteris significat. Primum, idem est ac *distribuere*, & ad manducandum porrigi, vt Isaac quinquagesimo octauo, *Frangite esurienti panem tuum*. Deinde idem est ac manducare, seu manducando consumi; vnde passim in sacris Litteris *frangere panem* idem est ac manducare, seu manducando consumere, & fractio idem est ac communio, ac manducatio: sed in prædicta Christi Domini sententia, verbum hoc *frangitur* accommodatur corpori Christi Domini tanquam rei comestibili, quia intelligitur de illo vt existente sub speciebus panis & vini, seu vt habente rationem cibi animæ, iuxta illud S. Ioannis cap. 6. *Caro mea verè est cibus*, & vt sic sacrificatur in Missa, quia sic habet rationem victimæ sacrificij nostri inuenti, vt ostendimus: igitur verbum istud *frangitur* debet in prædicta sententia Christi Domini accipi in prima vel secunda significatione; at non potest accipi in prima significatione, vt iam monuimus, & parebit amplius septimo sequenti articulo: igitur debet accipi in secunda, vt etiam ostendimus ad quæstionem 75. disputatione 1. art. 10.

Item secunda pars Minoris probatur, tunc ibi nulli erant communicantes præter Christum Dominum & Apostolos: at ista fractio non potest intelligi de communione, quam tunc Apostoli faciebant, quia ex nostra maiori propositione, & eius confirmatione hæc fractio significat actionem essentialem inuentio sacrificio tunc per Christum Dominum oblato; at hæc communio Apostolorum non fuit de essentia istius sacrificij, sicut nec communio adstantium Missæ, est de essentia nostri sacrificij.

Nec item ista fractio potest intelligi de distributione corporis Christi Domini facta Apostolis per Christum ob eamdem rationem, & alias citato loco relata: igitur debet intelligi de communione corporis Christi Domini facta ab eo vt consecrante & sacrificante.

Eadem Minor probatur eodem planè modo de communione quæ Sacerdos celebrans consumit sanguinem Christi Domini; nam verbum hoc *funditur* applicatum rei liquidæ, quæ sit victima sacrificij, vel pars eius, eam sacrificij actionem significat, quæ talis res oblatæ destruit, vt videre est Isaac 57. cap. & aliis locis Scripturæ, vbi sacrificia quæ fiebant de rebus liquidis, & peragebantur effusione, vocantur *libamina*, & eiusmodi res oblatæ dicuntur *libari*, quatenus effusione sui consumebantur: atqui in prædicta sententia Christi Domini verbum *funditur* applicatur sanguini Christi Domini, qui est res liquida, & est pars victimæ nostri sacrificij, vt supra ostensum est: ergo ibi denotat actionem illam, quæ talis pars victimæ destruit in nostro sacrificio, sed nulla alia potest assignari quàm illa communio Sacerdotis, quæ Sacerdos sumit sanguinem Christi Domini sub speciebus vini, quia destruyendo species vini, destruit ex consequenti sanguinem Christi Domini secundum illud esse reproductum substantiale quod ibi habet: igitur verbum hoc *funditur* in prædicta sententia Christi Domini significat communionem Sacerdotis,

& proinde cum significet actionem essentialem sacrificio, ipsa Sacerdotis communio est essentialis sacrificio Missæ.

Idem probatur ex Patribus, vt S. August. lib. 22. contra Faustum cap. 18. vbi loquens de sacrificio Missæ, ita ait, *Christiani peracti eiusdem sacrificij memoriam celebrant sanctæ oblatione & participatione corporis & sanguinis Christi Domini*. Item ex S. Chrysost. Theophyl. & Eucemeno relatis supra interpretantibus prædicta verba Christi Domini, quod *pro vobis frangitur*, de immolatione Christi Domini facta in Missa: item ex Patribus Concilij Toletani 12. & refertur cap. Relatum dist. 2. *Quale est*, inquit ibi Patres, sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur? vbi notanda est particula illa, *quale*, quasi dicat esse imperfectum, & altera vi parte mutilum.

Nec est quòd auctores prioris sententiæ faciant vim in ista particula huius Canonis, *particeps*, quasi Patres ibi loquantur tantum de participatione sacrificij, quæ est aliquid distinctum à sacrificiatione, quia enim participatio nostri sacrificij non fiscaliter à consecratione, quàm per consumptionem hostiæ, idè Patres ibi communionem illam Sacerdotis vocant participationem sacrificij, sumptâ denominatione ab alio sibi coniuncto; & hoc patet, nam si Patres loquerentur tantum de illa communione, vt est nuda tantum participatio sacrificij, & non vt est consumptio victimæ Deo oblatæ nostro sacrificio essentialis, non dicerent *quale est sacrificium*, quia statim posset eis responderi esse perfectum & completum, cum consecratio fuerit peracta; communio autem Sacerdotis non sit de illius essentia, sed ad summum iuxta auctores prioris sententiæ, ordo ad communionem, quo modo argumentum illud Patrum rueret, & nihil faceret ad rem quam intendunt ibi definire, nimirum Sacerdotes Missam celebrantes, teneri ibi communicare.

Hæc ratio confirmatur ex praxi Ecclesiæ, quæ iubet, si contingat celebrantem mori post consecrationem ante communionem, alium Sacerdotem non ieiunum, vbi ieiunus non occurrat, perficere Missam consumendo totam victimam, cum tamen refectuari posset in ciborio pro agrotis, vel in aliud tempus quo Missa celebraretur, & prædicta victima simul consumeretur, vt videre est in Rubricis Missalis. Nec facit facit quod aliqui respondent, scilicet communionem Sacerdotis celebrantis esse de præcepto diuino, illam esse partem integram sacrificij: nam præceptum istud diuinum obligat solummodò celebrantem, & non præcisè Sacerdotem alium non celebrantem; vnde cum talis obligatio cesset respectu illius, quia mors ei accidit ante communionem; alter etiam non ieiunus id facit, non præcisè, quia præceptum diuinum datur Sacerdoti celebranti vt communicet; sed quia talis communio Sacerdotalis est essentialis inuentio sacrificio, tanquam consumptio victimæ; nam ipse contingit vt obligatio præcepti diuini cesset, quando non fiat per eum in quem talis obligatio cadit, sed aliunde: ergo cum in præsentia casu obligatio quidè cesset respectu consecrantis, non tamè respectu alterius, quem Rubricæ Missalis volunt absolueri prædictam Missam, signum est talem communionem Sacerdotis esse essentialem Missæ.

Patres idem confirmant, quando dicunt sacrificium Melchisedech, perfectissimè nostrum sacrificium adumbrasse, quia cum sacrificium Mel-

I. chiselech non fuerit pura oblatio, sed sacrificium propriè dictum, habuit destructionem victimæ in eo oblatæ, scilicet comestione & bibitionem, vt Philo significat lib. de Abraham, quando ait eum mactatis victimis, id est pane & vino sacrificatis, obtulisse Deo sacrificium; nam eum solummodò panem & vinum obtulisse, docent Patres communiter; & proinde sicut ista fuerunt destructa per comestione & bibitionem; sic etiam corpus & sanguis Christi Domini per hanc figuram adumbrata, debent consumi per Sacerdotem in sacrificio ipsâ manducatione & bibitione.

Tandem præsens nostra propositio probatur omnibus illis rationibus quibus supra ostendimus destructionem rei oblatæ esse de ratione sacrificij propriè dicti; item iis quibus articulo præcedenti ostendimus nullam destructionem corporis & sanguinis Christi Domini propriè dictam reperiri in consecratione, sed in sola communionem Sacerdotis, vt etiam amplius intelligitur ex solutione argumentorum prioris sententiæ.

ARTICVLVS V.

Quatuor sequuntur corollaria ex articulo præcedenti.

PRIMUM est, Sacerdotem celebrantem, etiam ex essentiali ratione huius sacrificij teneri manducationem reali & sacramentali consumere Christi Domini corpus à se consecratum, & Deo oblatum sub speciebus consecratis; similiter & sanguinem Christi Domini à se consecratum bibere, vt sic destruat victimam quam obtulit, ne sacrificium sit muilum carens alterâ parte sibi essentiali, & conformiter ad hoc, Romanum Missale cap. de defectibus in ipso ministerio occurrentibus, præcipit vt si quis Sacerdos celebrans incidat post consecrationem à se peractam in gravem infirmitatem, vel synopen, alius Sacerdos qui supplet, diuidat hostiam, tribuat unam partem infirmo, si nondum obierit, & possit communicare, & ipse alia sumat. Hinc graui peccato sacrilegij peccant ij Sacerdotes, qui renouando Pastoforium, seu sanctu ciboriū, in quo hostiæ asseruatur pro infirmis, ita illud renouant, vt veteres tantum hostias ibi asseruatas, & in alio præcedenti sacrificio consecratas, manducant & consumunt; illam verò (vel illas omnes, si plures consecrant) quam in presenti sacrificio consecrant, totam reponunt in Pastoforio, nihil de illa manducando; licet enim sumendo istas hostias, verè sacramentaliter communicent, accipiant verum & realem Christi Domini corpus; quia tamen hæc hostia quæ asseruabatur, vt sic sumpta præcisè, in particulari, & in indiuiduo, non pertinet ad hoc numericè, & in indiuiduo sacrificium Missæ, quodd illi tunc celebrant, cum oblatio & destructio eandem numericè respiciant victimam, fit vt tale eorum sacrificium, loquendo propriè, sit muilum alterâ parte sibi essentiali, & illa communio quam tunc exercent sit potius laica, quam Sacerdotalis, cum illi possent, etiam licet, eas omnes hostias dare laicis ritè dispositis, nihil illarum sibi reseruando.

Et quanquam hæc nostra sententia de communionem Sacerdotali tanquam parte essentiali, non sit omnium Theologorum, quia tamen communio Sacerdotis celebrantis, est in omnium sententia, de iure diuino, vt patebit inferius, fit vt

A prædicti illi Sacerdotes nihil quicquam manducantes de hostia à se consecrata, semper peccent grauissimè peccato sacrilegij.

Secundum corollarium est, falsum esse, tam & adequatam rationem propter quam Christus Dominus instituens & celebrans inuentum hoc sacrificium communicauit, seu manducauit suum corpus & bibit suam sanguinè esse primò, quodd instituerit illud in conuiuium, in quo decet vt conuiuiam comedat & bibat. Secundò, ne Apostoli horrerent fumere eius corpus & sanguinem; licet enim hæc & similia sint quedam secundaria rationes, seu potius congruentiæ, primariæ tamen & fundamentalis ratio est quod qui per seipsum verè sacrificat, non tantum debeat fieri particeps victimæ à se oblatæ, sed illam etiam, modo ipsi suo sacrificio conuenienti destruat, vt tale eius sacrificium non sit pura & simplex tantum quedam oblatio, sicut contigit quando Abraham immolauit filium suum Isaac.

Tertiò intelligitur, eos non satis accommodatè ad naturam & essentiam sacrificij propriè dicti, explicare destructionem victimæ inuenti nostri sacrificij, qui illam præcisè constituit in eo quod corpus & sanguis Christi Domini per consecrationem accipiant aliquem statum decliuorem, quo reddantur inutilia ad vsum corporis humani, & apta ad alios diuerfos vsus per modum cibi & potus; nam imprimis hæc destructio non tam est formaliter & propriè destructio rei aliquius, quam noua quedam illius constitutio in aliquo statu minùs perfectò, quam vi ipsius consecrationis realiter & posituè acquirit: ad destructio, quam communis hominum æstimatio pollulat ad sacrificium propriè dictum, non est, loquendo præcisè & formaliter, noua quedam constitutio victimæ; hoc enim pertinet ad primam illam partem sacrificionis, quâ victima sinitur ad altare; sed est realis & physica victimæ oblatæ destructio, & non sola moralis aliqua deputatio victimæ ad aliquem statum decliuorem seu minùs perfectum statu eius naturali. Deinde aliud est, dicere aliquam duntaxat habitudinem ad destructionem, & aliud, formaliter in se ipso illam importare actum & realiter; Primum non sufficit ad rationem sacrificij propriè & formaliter dicti, vt supra obseruauimus in illo sacrificio, quo Abraham obtulit Deo filium suum Isaac: atqui positio seu constitutio corporis & sanguinis Christi Domini per consecrationem in aliquo statu decliuiori sub speciebus panis & vini, sumpta præcisè, dicitur solummodò iuxta hunc modum explicandi quem hic reicimus, habitudinem ad hoc vt possint de factò sumi in ratione cibi & potus: ergo considerata præcisè secundum id quod accipitur vi & efficaciæ solius consecrationis, non propriè destruantur, nec proinde sacrificantur.

Tandem, si sola constitutio alienius substantiæ in decliuiori statu absque reali destructione sit sufficeret ad hoc vt propriè sacrificaretur, Verbum diuinum posset dici propriè Deo sacrificatum vi vnionis illius, quâ est hypostaticè vnitum humanitati, & vi cuius est factum caro, seu homo, maxime cum hæc vnio fuerit in carne passibili facta in finem nostræ redemptionis; nam de Verbo sic incarnato ait Apostolus ad Philipp. 2. Semetipsum exinanit formam serui accipiens, &c. at nec sacra Scriptura, nec vllus sanctorum Patrum agnoscit aliquod sacrificium propriè dictum ipsius Verbi diuini in tali vnione sumpta

precise. Neque potest responderi id esse verum quia tunc desit oblatio talis victimæ, quæ essentialiter requiritur ad sacrificium: nam Christus Dominus *ingrediens mundum*, vt Apost. loquitur in epist. ad Hebr. cap. 10. obtulit seipsum Deo Patri in victimam, *Hosiam*, inquit, & oblationem noluit, corpus autem apertum mihi, holocaustum, & pro peccato non tibi placuerunt, tunc dixi, ecce venio. Nec tamen Verbum sic unitum dicitur tunc fuisse propriè sacrificatum, nec Christus propriè tunc seipsum Deo sacrificasse, cum tam in sacris Litteris, quàm in Patribus legatur tantum bis seipsum sacrificasse semel inueniunt in vltima Cæna, & semel tantum in cruce modo cruento: ergo quemadmodum primo illo instanti Incarnationis Verbum diuinum per vnionem humanitatis aliqua ratione constitutum in decliniori statu, tunc licet interuenerit aliqua species oblationis, non fuit sacrificatum, licet in illo, & hypostaticè vnito humanitati, esset aliqua habetudo ad patiendum pro nobis mortem: pari modo status ille declinior quem corpus & sanguis Christi Domini per consecrationem sub speciebus panis & vini, non erit sufficiens pro ratione destructionis essentialiter requisitæ in vero & propriè dicto sacrificio.

Neque fauet auctoribus istius explicationis, quod per libationem, vinum, aqua & res liquidæ ipsa sui effusione sacrificabantur Deo, nec tamen tali effusione deperdebat suum esse substantiales, nam sicut ingulatio animalis est illius destructio, quia est efficax causa ad quam naturaliter, statim sequitur destructio animalis, tanquàm composita etiam, quia ad effusionem aquæ, vini, & altaris eiusmodi rerum liquidarum, naturaliter statim sequitur illarum destructio per terræ imbibitionem, rectè dicuntur tali effusione sacrificari.

Et quod effusio aquæ in terram significet destructionem, intelligitur ex eo quod mulier illa Thecutis cap. 14. lib. 2. Regum explicans destructionem populi Iudaici exprimit illam per delapsam aquæ in terram, *Ecce*, inquit illa ad Dauidem, *Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur in terram*: & Regius Psalmista Psalm. 21. describens destructionem, se resolutionem virium sui corporis ita ait, *Sicut aqua effusus sum*.

Quartò intelligitur ex dictis Liturgiæ illam Græcorum, quæ tempore Quadragesimæ fiebat ex præsanctificatis, similiter illam quæ apud nos fit in die Parasceves non esse, loquendo propriè, sacrificium Missæ, cum in illis nulla fiat corporis & sanguinis Christi Domini consecratio, vt etiam responderet S. Thomas hac parte quæst. 83. art. 2. in respons. ad secundum, & nos suprà obseruauimus art. 1. præsentis disput. quæ tamen est huic nostro Missæ sacrificio essentialis; & communio illa corporis & sanguinis Christi Domini, quæ fit tunc sub solis speciebus panis per Sacerdotem, non sit illius, vt tunc sacrificantis, sed tantum vt communicantis & consumentis aliquid totius victimæ Deo in sacrificium diæ præcedenti oblatæ asseruatum, & ex institutione Ecclesiæ in specialem memoriam mortis Dominicæ, quæ istâ die solemniter celebratur, consumptum, quæ communio, quia tunc fit à Sacerdote, tanquam publica persona, cuius vt sic opera meritoria subsunt dispositioni Ecclesiæ tunc ex intentione eiusdem Ecclesiæ extenditur, vt proficiat instantibus.

Quibus non obstat quod Sacerdos tunc fungens officio, immediatè ante lotionem manuum

A in oratione quæ sic incipit, *in spiritu humilitatis*, & immediatè post, quando verus ad populum dicit *Orate fratres*, exprimat illum suum actum nomine sacrificij; tunc enim nomine sacrificij, intelligit corpus & sanguinem Christi Domini, veram inuenti nostri sacrificij victimam; nam nomen hoc sacrificium interdum sumi pro victimâ, superius anima duertimus.

ARTICVLVS VI.

Soluuntur fundamenta negantis sententia articulo quarto relate.

Hic proponuntur & soluntur alterius classis fundamenta, quibus aduersarij nostri conantur ostendere communionem Sacerdotis, tanquam destructionem victimæ, non esse de essentiali sacrificij Missæ. Primum est, usus & fructus, seu participatio sacrificij nunquam sunt de essentiali sacrificij; nam in Lege veteri erant holocausta, quæ tota incendebantur; in aliis vero sacrificijs, licet aliquid comederetur, attamen non semper comederetur in aliquo loco sacro, nec tempore sacrificij, sed domi priuati, & post sacrificium omninò peractum: at Sacerdotalis communio dicit usum, fructum & participationem sacrificij Missæ, tunc enim res oblata comeditur, *Qui autem comedunt de hostijs, participes sunt altaris*, 1. ad Corinth. 10. & ex Canon Missæ, *Quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum Christi Domini corpus & sanguinem sumpsimus*; vnde etiam orationes Ecclesiæ passim hæc distinguunt, *Christum immolari, immolatum sumi*, vt in festo Epiphaniæ Domini; ergo Sacerdotalis communio non est de essentiali sacrificij

C Missæ. Hæc ratio confirmatur, si Sacerdotalis communio esset de essentiali Missæ, hostiæ, quæ referuntur in usum populi, nec comederetur à Sacerdote, non diceretur Deo sacrificari, quod tamen falsum est, quia sacramentum Eucharistiæ non aliter perficitur, quàm per sacrificiationem.

Respondetur, si in Maiori eius propositione per particulam *usus*, intelligatur *consumptio*, seu rei oblatæ destructio. Maior illa quoad hanc partem negatur, & eius falsitas patet ex dictis suprà; idè autem volumus communionem Sacerdotis esse partem essentialē sacrificij, non quod sit de essentiali sacrificij genericè sumpti, vt victima, vel aliquid eius comederetur à sacrificante, sed quod sit de essentiali illius *vt victima destruitur modo sibi conuenienti*; quia autem modus destruendi corpus & sanguinē Christi Domini, prout sunt victimæ nostri sacrificij, est Sacerdotis communio, vt suprà exposuimus; idè talis communio est de illius essentiali. Quare hæc communio vt est Sacerdotis celebrantis Missam, duplicem habet rationem, vnam *consumptionis*, seu destructionis victimæ per illum oblatæ: alteram *communione*, seu participationis fructus sacrificij à se peracti, vel etiâ sacramenti inter sacrificandum consecrati. Prior non dicit ordinem *primò & per se*, etiâ velut aliqua cōditio, ad significandum prædicte gratiam sanctificantem immediatè conferendam sacrificanti: sed ad complendum duntaxat rationem & significationem sacrificij, & ad obtinendos fructus, pro quibus impetrandis hoc sacrificium est institutum, de quorum numero gratia sanctificans, vt eius augmentum immediatè collatum sacrificanti, non est; & ex conse-

- I. quenti communio Sacerdotis, vt sic præcisè considerata, est de intrinseca ratione sacrificij nostri incurrenti.
- Posterior autem ratio dicitur *primò & per se* (saltem tanquam aliqua conditio) ordinem ad practicè significandum gratiam sanctifican-tem immediate conferendam manducanti, id-è quæ conuenit tantum Euchristiæ quatenus est sacramentum, iuxta quam considerationem hæc communio non est de essentia nostri sacrificij; quia tamen dux istæ rationes ita distinguun- tur, vt nihilominus sint vna & eadem materiali- ter & entitatè prout reperiuntur in celebrante Missam, idèd Sacerdos celebrans communican- do non tantum perficit essentialiter sacrificium, sed simul etiam percipit fructum eius tam in ra- tione sacrificij, quam sacramenti modò nullum ponat obicem; & laici dum communicant siue in Missa, siue extra Missam similiter fiunt partici- pes illius: Apostolus verdè relatus in hoc argu- mento (vt videre est tam ex antecedentibus, quam ex consequentibus) loquitur de participa- tione sacrificij quæ sit aliis qui non sunt Sacerdo- tes sacrificantes.
- Ad auctoritatem Canonis Missæ respondetur, eam potius facere nostræ sententiæ; nam Sacer- dos celebrans ita præmittit, *Supplices rogamus, omnipotens Deus, in hæc perferri permansu sancti Angeli tui in sublime altare tuum, in conspectum diuinæ maiestatis tuæ*: quibus verbis denotat ho- stiam quidem esse in altari, sacrificium tamen nondum esse perfectum, cum ibi postulet vt illa piens victimæ, sit Deo grata & accepta in quan- tum offert eam, quo modo Sacerdotes in veteri Lege inter offerendum, ante mactationem & de- structionem hostiæ, plures fundebant orationes: verba autem ab aduersariis prolata postulant qui- dam fructum & applicationem sacrificij, non ta- men omnind essentialiter peracti, sed complendi per communionem.
- Ad auctoritatem fundatam in orationibus Ec- clesiæ respondetur hæc duo, *Christum immolari, & Christum immolatum sumi*, distingui ibi, non quasi primum designet solam consecrationem vt totam essentiam nostri sacrificij includentem, sed vt sunt due formaliter rationes à se inuicem distin- ctæ, non tamen realiter in consecratione & com- munionem Sacerdotis celebrantis, vt suprà expli- cauimus.
- Ad confirmationem fundatam in hostiis conse- cratis, quæ referuntur in vsum ægrotorum, suffi- cienter est responsum suprà, cum diximus non esse de essentia sacrificij, vt omnes & singulæ partes victimæ destruantur in actu sacrificij.
- IV. Secundum est, si communio Sacerdotis esse de essentia Missæ, tunc aliquid esset de essentia Missæ, quod Sacerdos non exercet *vi sue conse- crationis*, sed solummodò tanquam fidelis, imò quòd sæpè perficit extra altare & Ecclesiam, quia quilibet fidelis citra characterem Sacerdotij, ha- bet potestatem recipiendæ Euchristiæ: ergo cum ista communio Sacerdotis sit tantum rece- ptio Euchristiæ, & eiusdè omnind rationis, cum ea quam laicus facit, non exercet illam vi proprij sui characteris: præterè, quia in tali opinione sa- crificium non perficitur essentialiter, nisi quando corpus Christi Domini, & similiter eius sanguis destruitur; ista autem destructio sit tantum in stomacho communicantis quando species sacra- mentales destruiuntur, idèd nunquā sacrificium per- ficitur in altari, sed in stomacho Sacerdotis; imò
- A plerumque extra Ecclesiam potest enim frequen- ter euenire vt species consecrata aliquantū tem- poris maneat in stomacho Sacerdotis, & cor- rumpanitur tantum quando est extra Ecclesiam, & fortassis dum prandet: ergo cum corpus & sanguis Christi Domini destruantur tantum ad destructionem specierum, tunc tale sacrificium perficietur solummodò essentialiter extra Ecce- siam, quod totum est absurdum.
- Respondetur negando sequelam Maioris, nam suprà considerauimus Sacerdotis communionem duobus modis, Primò, in ratione destructionis, & consumptionis victimæ, quomodo solus Sacer- dos eam exercet ratione characteris. Secundò, in ratione participationis fructus sacrificij, sub qua ratione quilibet fidelis vi characteris Baptismalis habet potestatem communicandi.
- Ad primum incommodum ibi allatum respon- detur, destructionem victimæ nostri sacrificij di- ci fieri in altari, non quòd, loquendo physice, fiat suprà ipsum altare materiale, sed quòd fiat à Sacerdote existente in altari, sicut quis dicitur prandere in mensa, & ibi comedere, non quòd talis comestio, physice loquendo, perficiatur in mensa, seu suprà mensam, sed quòd tractatio ci- bi ad stomachum, quam comestio importat, perficiatur ab homine sedente in mensa; nam destructio victimæ nostri sacrificij habet propor- tionem & similitudinem cum modo destruendi cibum & potum, vt obseruauimus.
- Ad secundum incommodum respondetur, tractationem specierum consecratarum ab ore Sacerdotis ad eius stomachum vix posse fieri in altari. vel Ecclesia, quin aliquæ illarum parti- culæ destruantur: nec videtur verisimile dan- stoma- machum alicuius Sacerdotis celebrantis tam de- bilem, qui ab eo tempore quo accipit sacram- munionem, ad Missæ finem vsque, non possit aliquam partem sacrarum specierum con- sumere, propter ténacitatem & tenuitatem eius- modi specierum; tunc etiam propter humidita- tem saluæ quæ, tanquam quodam vehiculo, de- ducuntur ad stomachum; & ex consequenti semper in tali casu dari destructionem victimæ, quatenus ad illam sufficit, vt aliquæ partes victi- mæ destruantur, vt notauimus.
- Deinde si quis dicat id posse interdum contige- re, Respondetur tunc, datà istà hypothesi quòd ne minimā quidem sui partē species de- struantur, fore quidem sacrificium Missæ, sed imperfectum, & alterā parte essentiali mutilum, quod non est magis absurdum, quàm si dica- mus posse interdum contingere vt quis cele- brans consecret sub speciebus panis, & ex aliquo euentu, non consecret sub speciebus vini: nec enim Christus Dominus ita instituit Euchari- stiam siue in ratione sacrificij, siue in ratione sa- cramenti, vt voluerit ad hoc quòd vna eius pars ponatur, esse absolūtè & essentialiter necessa- rium & alteram quoque poni.
- Vltimum est, vt aliquid sit de formalitate sacrificij Missæ, debet ex dictis suprà, repræsen- tare passionem & mortem Christi Domini: at communio Sacerdotis non repræsentat illam alio modo, quàm communio laici; ergo sicut laica communio non est de essentia sacrificij Missæ, ita nec Sacerdotalis.
- Respondetur, laicum communicantem com- memorare quidem mortem Christi Domini, quatenus per sacram illam synaxim sit particeps altaris, & sacrificij illius; in quo hostia, quam

I. accipit, fuit consecrata; non tamen eodem planè modo, quo Sacerdos sacrificans; hic enim id facit *consumendo* & *destruendo propriè victimam*, cum verè & propriè sacrificet; iste verò minime, cum suâ communionē participet tantum sacrificio. Nec refert quòd uterque id faciat *manducando* & *bibendo* idem numero corpus, eundem numero sanguinem; ista enim conuenientia est tantum materialis, & non formalis, cum hic illam exerceat ut sacrificium perficiat, & proptèr est pars sacrificij, iste verò ut percipiat Eucharistiam in ratione sacramenti, & participet sacrificio à Sacerdote perfecto, in quo talis hostia fuit consecrata & sacrificata.

ARTICVLVS VII.

II. *Ynũm communio adstantium Missæ sit de essentia sacrificij Missæ.*

DIFFICULTAS mouetur propter Lutheranos, qui Missas priuatas, (id est in quibus nullus adest fidelium qui sacramentaliter communicet, sed solus celebrans) volunt aut nullas esse, aut saltem esse illicitas: ad quam hæresim accedit Beza lib. quæst. & respons. de Sacramentis, quæst. 141. vbi loquens de celebratione Cœnæ extra publicum cœtum, ait *illud videri nescio quo modo cum institutione Cœnæ Domini pugnare, ut tota cessante reliquâ Ecclesiâ, domus aliqua extra ordinem, illam mysteria celebret*. Eandem hæresim fusè probat Spalatenus lib. 3. de Republica Ecclesiastica cap. 4. numero 245. & sequentibus. Item Ibero quem scripsit contra Suarẽ cap. 2. num. 76. & sequentibus; vbi tamen ipse pro hac hæresi disputat, vt non audeat condemnare Missas priuatas, quemadmodum patet citato cap. 6. numero 146. & sequenti.

Contraria tamen sententia cum qua concludimus est de fide; ita enim habemus definitum in Concil. Trid. sess. 22. cap. 9. & ex eiusdem Concilij doctrina ibidem cap. 6. ex quo ibidem notandum est, istas Missas sic, ad sensum superius expositum, dici priuatas, vt tamen verè & propriè censeri debeant communis; tum quòd populus communicet spiritaliter in illis, tum quòd celebrentur à publico Ecclesiæ ministro, non pro se tantum, sed etiam pro omnibus fidelibus qui pertinent ad corpus Christi Domini.

Probatur autem nostra propositio: in Eucharistia possumus tria distinguere, Primò, *precisam rationem sacrificij*, non tantum genericè, sed etiam specificè, quatenus scilicet Missa est commemoratio mortis Dominicæ. Secundò, *rationem sacramenti*. Tertiò, *fructum eius secundum hanc viamque rationem*. Atqui communio adstantium ex nullo istorum capite requiritur, vt celebratio Eucharistix, seu Missa *valide* vel *licite* fiat: igitur Missa priuatæ ex nullo capite vni vel nullæ, vel illicitæ.

Minor patet discurrendo per singula capita. De *valide* probatur, quoad rationem sacrificij genericè considerati, quia non est de essentia sacrificij, quâ sacrificium est, vt qui adstant ei, manducant realiter aliquam partem victimæ, vt patet in *holocaustis* quæ in Lege Mosaica erant sacrificia propriissimè dicta. Neque etiam est de ratione sacrificij *precisè*, vt aliqui adstantes sint præsenes sacrificanti; nam sacrificium expiationis ita Leuit. 16. peragebatur à summo Pontifice in loco illo quem vocabant *Sancta Sanctorum*, vt

A. ille tunc esset solus, nec vlli liceret esse simul cum illo; id enim expressè prohibetur ibi, quod etiam Theodoretus lib. 4. in Leuiticum quæst. 22. ad illud locum notauit, ita scribens, *Inhibuit etiam Deus quinquam adesse interè dum Pontifex illud sacrificium peragit*. Idem patet de ratione specificâ sacrificij, quia in Lege veteri ea sacrificia, quæ ita Deo offerebantur, vt tamen ex institutione Dei aliqua victimæ pars cederet vel in vsum Sacerdotis, vel etiam esset danda iis pro quibus offerebantur, non definebant esse sacrificia propriè dicta quoad omnes partes sibi essentielles, si, vbi Sacerdos aliquas partes adoleuerat, ipse non manducaret alias, vel ij pro quibus sacrificium offerebatur, quia sacrificium quoad partes sibi essentielles perficiebatur tantum à legitimo Sacerdote Leuitico; cuius tamen conditionis adstantes isti & offerentes non erant, ex hypothefi: ergo pariter, quia qui nunc sunt præsenes Missæ, non sunt respectu illius, loquendo propriè, Sacerdotes, eorum communio non erit aliqua pars essentialis sacrificij Missæ. Deinde, quemadmodum in Lege Mosaica laici ita per Sacerdotes Leuiticos offerebant, vt tamen tota legalis sacrificatio propria his & istis sacrificijs, perageretur solâ sacrificacione Sacerdotis: similiter & in noua Lege sacrificium ita peragitur à Sacerdote, vt, sicut ille offert nomine totius populi, & populus cœlestat offerte Deo per illum; similiter populus faciat cômémorationem mortis Dominicæ per illum sacrificantem, quatenus Sacerdos, in quantum *persona publica* sacrificat; nec proinde communio adstantium erit hac ex parte necessaria in nostro sacrificio.

C. Idem probatur de ratione sacramenti ex iis omnibus quibus supra à quæst. 73. disput. 2. articulis 2. 3. & 4. ostendimus Eucharistiam esse sacramentum permanentem, nec in vñ consistere: ergo cum ista communio adstantium dicat vñm sacramenti, illa non pertinebit ad essentiam sacrificij Missæ.

De fructu Eucharistix, quatenus est sacrificium patet, quia cap. 6. & 7. Leuiticæ & passim à vbi, adstantes fiunt participes sacrificij, licet nihil manducant de victimâ cuiusmodi sacrificiorum; & Patres sæpè docent *se sacrificare pro salute fratre* & aliarum personarum sublimium etiam absentium.

De fructu Eucharistix in ratione sacramenti idem patet; nam homines tunc adstantes possunt illam recipere per communionem spiritalem, vt patet ex dictis supra de fructu & effectu Eucharistix in ratione sacramenti ad quæst. 79. imò Calvinistæ *oralem communionem* respondent vt inutilem, & admittunt *solum spiritalem*, vt patet ex iis quæ obieciunt contra veritatem Eucharistix supra à quæst. 75. disput. 1. art. 4. & 5. igitur communio sacramentalis adstantium Missæ non potest requiri *tanquam necessaria* ad fructum eius percipiendum.

Eadem nostra propositio patet de *licito*, nam Missa priuata nullibi prohibetur, non à Christo D. quia quando loquens de hoc sacrificio dixit *Hoc facite*, ita præcepit hoc sacrificium offerri, vt tamen reliquerit liberè determinationi Ecclesiæ distributionem & dispensationem Eucharistix, hoc vel illo modo, hoc vel illo tempore faciendam, vt Concilium Tridentinum rectè ostendit sessione 21. capite 2. ex illo Apostoli primæ ad Corinthios 10. *Cetera cum videro disponam*: ergo cum communio Eucharistix facta adstantibus

- I. sacrificio Eucharistie spectet tantum *ad dispensationem* Eucharistie, & non *ad eius essentiam*, vel *integritatem*, vt supra ostendimus, celebratio Missæ, absque communione adstantium, non est ex aliqua prohibitione Christi Domini illicita. Non item ex *prohibitione Ecclesie*, quia nulla potest in medium proferri; nam si quæ detur, vel fuit facta antè tempora sanctorum Chrysostomi, Hieronymi, Ambrosij, & Augustini: vel eorum tempore: vel sæculis posterioribus: non antè tempora istorum Patrum; nam à tempore Apostolorum vsque ad tempus istorum Patrum, & post, sacrificium Missæ fuisse singulis diebus celebratum, idèoque appellari *inge sacrificium*, docent expressè iidem, S. Chrysost. hom. 60. ad populum hom. 33. in S. Matthæum, Ambr. libro 5. de Sacramentis cap. 4. Hieronymus in epist. ad Damasum, Auguit. in Psalm. 75. & epist. 23. ad Bonifac. & nihilominus non omnes adstantes sacrificio Missæ, tunc communicabant sacramentaliter, vt intelligitur ex Decreto Fabiani summi Pontificis, qui vixit citra annum Domini 244. & refertur de consecrat. dist. 2. cap. *Ei si non frequentius* vbi laici iubentur communicare ter in anno. Non item hæc prohibitio fuit facta tempore prædictorum Patrum, nam illi locis nunc citatis fatentur nostrum sacrificium quotidie celebrari in Ecclesia, expressè tamen notant in Ecclesia Græca, & toto Oriente Eucharistiam solere percipi semel tantum in anno, nimirum in Paschate, vel bis, scilicet in Paschate, & Natali Domini. Ita S. Ambrosius libro 5. de Sacramentis cap. 4. S. Chrysost. hom. 17. in epist. ad Hebræos; imò S. Hieronymus in Apologia pro libris contra Iovinianum, & S. August. epist. 118. ad Ianuarium nec laudant, nec vituperant quotidianam communionem Eucharistie, tantum abest vt dicant esse præceptam. Non item prædicta communio fuit sequentibus sæculis in præcepto; nullum enim tale præceptum proferri potest, sed ad summum dici potest, quotidianam communionem fuisse aliquo tempore in vsu, non quidem in vniuersa Ecclesia, sed tantum in quibusdam particularibus Ecclesiis, vt patet ex dictis; quæ praxis vnus atque alterius Ecclesie particularis non potest inducere obligationem pro tota Ecclesia; sicut nec praxis singularis alicuius ciuitatis potest obligare totam Prouinciã; imò est daremus aduersariis quotidianam communionem olim fuisse in vsu pro maiori parte vniuersalis Ecclesie, adhuc tamen non obtinerent intentum; aliud enim est *usus & praxis*, aliud *præceptum*; nec aliquid censeri esse in præcepto, ex eo solum præcisè, quod sit in praxi, sed ex eo quod ita sit in praxi; & publicè consuetudine introductum, vt per consensum siue tacitum, siue expressum eius qui potest talem legem condere, inducat obligationem, non tantum ratione scandalì, quod aliàs ex eius omissione posset oriri, sed etiam *ratione taciti eius præcepti*: at hæretici non possunt ostendere istam praxim tacite eiusmodi præcepto munitam, vt ipsemet Lutherus satis ingenuè agnoscat, dum in præmio libri sui de *abroganda Missa priuata*, protestatur se non auditurum eos qui in eum scribentem contra Missas priuatas, clamaturi sunt, quod *contrarium Ecclesie, contra decreta Patrum, contra probatas legendas, & receptissimum usum docuerit*.
- II. Longa autem Ecclesie praxis huius & nostræ consuetudinis, potest quasi vno obruta videri apud Eспенсium libello quem scripsit de *Missæ*
- III.
- IV.

- A. publica & priuata, vbi accuratè colligit varietatem Patrum, tum Synodorum testimonia pro nostra conclusione, & apud Durantum libro 2. de ritibus Ecclesie cap. 4.
- B. Deinde nostra conclusio probatur hac ratione. Vbi aliquid est institutum ad varios vsus & fines, qui tamen non seruant essentialem inter se connexionem, tunc potest illud validè & licitè fieri in vnum finem & vnum ex illis omnibus, licet non fiat in reliquos fines & vsus; sicut quando instrumentum aliquod habet multiplicem vsum, non est accessè vt quociescumque volumus eo vti, vitamur eo simul ad omnes & singulos vsus, ad quos est aptum, vt experientia docet: atqui sacrificium Missæ est à Christo Domino institutum ad multos & varios vsus & fines, qui non habent essentialem inter se connexionem, quia est institutum vt per illud summè colamus Deum; est enim *sacrificium laurentium*: item pro gratis Deo agendis, quia est *Eucharisticum*: item pro beneficiis impetrandis, quia est *impetratorium*: item pro remissione peccatorum, quia est *propitiatorium*, vt docebitur infra. Est etiam præter institutum pro conficiendo Eucharistie sacramento laicis distribuendo, quia hoc sacramentum quod est permanens, non aliter perficitur, quàm *sacrificatio*, vt tradidimus: & omnes isti vsus & fines non habent connexionem inter se essentialem, vt patet in Lege Mosàica, in qua sacrificia laurentia erant alia à sacrificiis expiatorijs, pacificis, Eucharisticis, & econtà, vt videtur est in Exodo & Leuitico: igitur licet vnus ex finibus & vsibus ad quos Missæ sacrificium est institutum, sit confectio Eucharistie postea populo distribuendæ, nihilominus poterit, omisâ tali distributione, validè & licitè celebrari in alios vsus & fines nunc explicatos; sicque Sacerdos poterit validè & licitè priuatam Missam celebrare.
- C.

ARTICVLVS VIII.

Soluuntur argumenta hæresis articulo superiori relata.

PRIMUM est, iubetur facere quod Christus Dominus fecit celebrâdo Eucharistiam, cap. 26. S. Matthæi: at Christus Dominus celebrando illam, distribuit etiam Eucharistiam presentibus Discipulis.

Respondetur, Christum Dominum non præcipere ibi vt totam illam actionem eo omni modo exerceamus, quo tunc illam exercuit, quemadmodum etiam Beza fatetur cit. libro quæstionum & responsum de Sacramentis quæst. 238. non enim instituit, vt nō nisi post Cenam, & non nisi cum duodecim tantum, Eucharistia posset celebrari, quod tamen ipse tunc ibi fecit: itaque Christus Dominus præcepit duo, nimirum *celebrationem Missæ*, quatenus coalescit ex consecratione & communione Sacerdotis, tum & *distributionem Eucharistie*, diuerso tamen modo: Primum, tanquam *aliquid substantiale & essentiale nostro sacrificio*, & proinde nunquam omitendum, vel mutandum: alterum tanquam *aliquid diuina accidentale nostro sacrificio*, & obseruandum prout videbitur Ecclesie pro ratione locorum, temporum, & personarum, quia spectat ad dispensationem sacramentorum, quam ex Apostolo notauimus Christum Dominum reliquisse determinationi Ecclesie. Vnde si qui

I. se offerant qui velint communicare, nec vllum sit impedimentum, sacra communio libenter eis porrigitur a celebrante, vt docet praxis Ecclesie, & Tridentinum supra optat in singulis Missis, adstantes fideles, non tantum spirituali affectu, sed etiam sacramentali perceptione Eucharistie communicare.

Secundum est, celebrare Missam, nihil est aliud, quam benedicere panem, eum frangere, & distribuere, seu Eucharistiam conficere, & populo ministrare: ergo in ea Missa, in qua communio non distribuitur populo, non est propriè Missa. Probat Antecedens primò ex praxi primitiue Ecclesie, in qua idèd Eucharistia celebrabatur in publico conuentu, vt omnes fideles adstantes communicarent, cum etiam vt ibi acciperent eam de manu Sacerdotis, vel Diaconi, asportandam domum, & opportuno tempore sumendam, quando vrgebat persecutio, vt vide-

II. restat apud S. Iustinum in apologia pro Christianis, apud Tertullianum libro de oratione capite vltimo. Vnde cap. 2. Actum Apostolorum, notum Christiani dicuntur perseverantes in fractione panis, id est in communione: apud S. Cyprianum epistola 63. circa finem, vbi ex eo quòd secretino tempore non possit plebs conuocari vt sacramenti veritas fraternitate omni presente celebraretur, docet tunc non esse celebrandum sacrificium Missæ. Confirmant secundò, ex eo quòd Diaconi admitterentur in hanc vsum item quòd hæc communio sit præcepta sub anathemate per Apostolos Canone 9. & 10. Tertiò, quòd catechumeni idèd excluderentur à Missa fidelium, & penitentes fideles (vt S. Chrysostomus meminit homil. 3. in epist. ad Ephesios) quia non licebat illis communicare. Quartò,

III. quòd ipsæ preces Missæ, tam in Canone, quam extra illum, ita sint conceptæ in plurali numero, vt offerant non solum Sacerdotem celebrantem, sed plures cum illo, communicare.

Respondetur negando Antecedens, quatenus in essentia Missæ; vltra duo quæ præcedenti articulo quarto ostendimus complere totam essentiam Missæ, requirit communionem.

Ad primam probationem respondetur, in primitiua Ecclesia Missam fuisse celebratam in publico conuentu; & item adstantes ibi aliquando accepisse communionem Eucharistie; sed negatur idèd Missam illam sic fuisse celebratam, vt scilicet communio distribueretur: negamus insuper hanc communionem fuisse causam adequatam istius publicæ celebrationis, sed fuit tantum minus principalis, vt docuimus: & S. Iustinus Martyr apologia secundà pro Christianis, ait quidem post sacrificium Missæ in publico conuentu peractum, Diaconum distribuere præsentibus Eucharistiam, non tamen dicit causam cur hoc sacrificium multis præsentibus celebraretur, esse vt Eucharistia illis distribuatur; quæ duo sunt maxime distincta, nam primum explicat quid peractio sacrificio ageretur ibi; & proinde cum id quod sit sacrificio iam finito, sit ei extrinsecum, & merè accidentale; illud autem iuxta S. Iustinum ibi, sit distributio Eucharistie, S. Iustinus censet communionem adstantium nullo modo esse nostrum Missæ sacrificio essentialem; imò eo loci ait publicum conuentum fieri ad communes preces & supplicationes intento animo faciendas tam pro ibi conuenientibus, quam pro aliis omnibus; & Eucharistiam offerri Deo in gratiarum actionem pro eo quòd nos sit dignatus luis muneribus: quod

A idem repetit Dialogo cum Tryphone paulò ante medium: ergo tantum abest vt S. Iustinus existimet communionem adstantium esse causam principalem, vel adequatam inuenti nostri Missæ sacrificij.

Pater Tertullianum eodem modo esse intelligendum ex ipsomet eius textu, nam ibi nomine orationis, maxime intelligit sacrificium Missæ, & explicat ibi quæcumque suo tempore fiebant tum ante sacrificij completionem quoad partes suas essentiales, tum post consummationem illius, inter quæ recenset communionem.

Locus autem Actuum docet tantum novos Christianos frequenter communicasse, quod nihil fauer aduersariis. Similiter locus S. Cypriani vult tantum esse conuenientem celebrare nostrum inuentum sacrificium manè ante cibum, quanta serò in cœna, quia populus melius conuocatur matutino tempore, quam vespertino: & sacrificium hoc celebrari præsentè populo est maxime congruum, cum pro omnibus offeratur. Mens tamen S. Cypriani ibi, vel alibi, non est, sacrificium nostrum non posse aliter, vel valide, vel licitè celebrari.

Ad id quod assertur de officio Diaconorum, Respondetur, esse quidem verum distributionem Eucharistie fuisse vnum ex eorum muneribus, vt patet ex historia S. Laurentij, qui erat Diaconus S. Sixti summi Pontificis, non tamen fuisse primum seu quòd eorum ordinatio primò & perse respiceret; sed primum eiusmodi munus fuisse, inferuire immediatè & proximè celebranti, vt patet ex eodem S. Laurentio dicente sancto Sixto illum non consensisse sacrificium offerre sine Diacono; cum tamen dispensatio Eucharistie fieret adstantibus: post peractum duntaxat sacrificium, vt patet ex S. Iustino loco nunc citato.

C Ad auctoritatem vtriusque Canonis Apostolorum 9. & 10. seu, vt alij numerant, octauè & noni, Respondetur priori velle tantum Episcopos, Sacerdotes, & ministros Altaris adstantes sacrificio, nullà legitimà causà impeditos, tunc communicare, vt patet ex nuda & simplici expositione, quomodo S. Anacletus primà suà Decretali epistola, & refertur de consecrat. dist. 2. cap. Peracta, eum intellexit: quo etiam modo Balsamon & Zonaras suis ad illos Canones commentariis eum interpretantur; imò Balsamon ibi expressè notat esse contra sententiam Canonis, eum extendere ad laicos adstantes.

Respondetur verò posteriore Canonem intelligi quidem de laicis, non tamen quibuscumque, sed de iis tantum qui non permangebant in Ecclesia vsque ad finem Missæ & prætered nelebant communicare ex aliquo formali contemptu, & arrogantiâ, vel ex aliqua superstitioe: ita enim Canonem hunc esse intelligendum Balsamon supra, ex commentario ad secundum Canonem Concilij Antiocheni, expressè notat; quod etiam Zonaras docuit ad eundem Canonem Apostolorum, quando ait eum esse intelligendum iuxta secundum Canonem Antiochenum: at secundus Canon Antiochenus expressè ait tantum loqui de iis qui Ecclesiam ingressi audientes Scripturas, orationi tamen cum populo non communicant, vel auersantur sanctam Eucharistie participationem, propter aliquam insolentiam.

Ad id autem quod assertur de catechumenis & penitentibus, respondetur, priores fuisse excludos à tali sacrificio, quia illud est propriè Christian-

I.

horum, seu eorum qui propriè sunt *membra Christi per Baptismum realiter susceptura*, cuiusmodi nondum sunt catechumeni; vnde nec illis explicabatur, vt Patres satis indicant dum in concionibus ad populum loquuntur obscure de illo propter catechumenos, vt iam notauimus; publicos verò penitentes similiter aliquando fuisse exclusos vt citatus locus S. Chrysostomi indicat, non quòd omnes adstantes tenerentur communicare, sed eo quòd penitentiæ eorum publica nondum esset adimpleta, nondum accepta impositione manuum Episcopi & Cleri quâ tunc conciliabantur Ecclesiæ, sacra communio denegatur eis, tanquam pars aliqua penitentis suorum peccatorum, sicque ponerentur extra Ecclesiam, ceteris ad sacram communionem accedentibus, vt videre est apud S. Cyrilianum epist. 10. epist. 24. & lib. de lapsis. Et quòd S. Chrysostomus ibi non id intelligat de aliis non penitentibus, sed existimet eos etiam non communicando posse adesse sacrificio, patet ex istis quæ ibi subiungit.

II.

Ad id quòd affertur de precibus, quæ tam in Canone quàm extra illum concipiuntur in numero plurali, respondetur ita esse factum, quia olim satis ordinariè plures solebant accedere ad communionem; & quia tam hoc tempore, quàm illo, qui adstant Missæ, communicant, *altem spiritaliter*, idcirco rectè preces illæ sunt conceptæ in numero plurali.

Tertium est, S. Chrysostomus homiliâ præcedenti argumento citatâ dicit oblationem Eucharistiæ fieri frustra, si nulli presentes sint, qui simul de illa participant. S. Augustinus libro 4. de Trinitate cap. 14. dicit sacrificium non posse itè offerri, nisi per Sacerdotem sanctum, & nisi ab eis accipiatur quòd offertur, pro quibus offertur.

III.

Respondetur, S. Chrysostomum ibi tantùm inuehi in eos qui ex quadam socordia & ignauia abstinent à sacra communione; ita enim sub finem ait, *sola autem ignauia nos reddit indignos*; imò S. Chrysostomus ita desiderat eos ad sacram communionem accedere, vt tamen dicat se nolle eos ex defectu talis deuotionis abesse à Missa, his verbis, *Rego quidem vos, non, vt non adstis, sed vt presentia & adiuv. vos reddatis dignos*, quocirca cum ibidem asserit, frustra astans altari, nemo est qui particeps, id intelligit, non de omni usu & fine nostri sacrificij, sed de eo tantùm secundario, qui est distributio Eucharistiæ, quo tunc Missa frustratur, quando nullus communicat præter celebrantem: habet enim Eucharistia pro sua duplici ratione duplicem effectum in hominibus, vnum in quantum est sacrificium, alterum in quantum est sacramentum; priorem confert ex opere operato etiam absentibus, sine reali & orali perceptione sui; posteriorem ex opere operato illam diuntaxat sacramentaliter accipientibus, & carentibus obice, vt docuimus agendo de fructu & effectibus Eucharistiæ in ratione sacramenti: & S. Chrysostomus ibi loqui de inutilitate sacrificij Missæ in ordine ad hunc effectum, patet ex eo quòd ibi explicat illam inutilitatem exemplo coniunij, ad quod qui accederet paratus mentis accumbere, nec tamen manducaret, censetur afficere iniuriâ inuitantem: at Eucharistia habet rationem coniunij quatenus consideratur in ratione sacramenti, cum vt sic respiciat primò & per se ipsos homines, & non Deum, ad quem primò & per se ordinatur in ratione sacrificij, vt patet ex dictis.

IV.

Ad auctoritatem S. Augustini respondetur,

ibi nullo pacto agi de nostro incruento sacrificio, sed tantùm de cruento in cruce per Christum Dominum oblato; ibi enim opponit illud ei sacrificio quod Gentiles faciebant dæmonibus, & docet hoc Gentilium sacrificium nihil esse profuisse, istud verò nobis prodesse, cum Filius Dei, sanctus & iustus Sacerdos, corpus suum & sanguinem, quæ de nostro sumpsit, ibi pro nobis obulerit, quâ victimâ nulla potest esse gravior hominibus pro quibus seipsum ibi immolabat; quod testimonium nihil facit contra nostram assertionem.

Postremum est, veritas debet respondere figuræ: at immolatio Agni Paschalis fuit figura Eucharistiæ, nec tamen Agnus Paschalis poterat immolari nisi comederetur à multis: igitur nec Eucharistia, nisi simul à multis percipitur.

Respondetur, Agnum Paschalem consideratum quoad ritum manducationis, fuisse potius figuram Eucharistiæ prout est sacramentum, quàm prout est sacrificium, vt facile potest intelligi ex eius ceremoniis. Deinde respondetur, veritatem non debere quoad omnia correspondere figuræ, sed penes præcipua, inter quæ, non est quòd manducetur à pluribus adstantibus prout est sacrificium, sed quòd offeratur, & immutatione destruciua immutetur. Tandem Agnus Paschalis comederatur à multis post immolationem, quia non poterat totus comedi ab vno, vt intelligitur ex duodecimo capite Exodi: at totum Christi Domini corpus, item totus eius sanguis sumitur à Sacerdote celebrante Missam, ibique communicante, vt docuimus agendo de Eucharistia in ratione sacramenti.

C

ARTICVLVS IX.

Verum consecratio vtriusque speciei sit de essentia sacrificij Missæ.

NOTANDVM primò est, aliud esse quæritur utrum consecratio & consumptio vtriusque speciei in nostra, vel aliorum sententia, sit de essentia huius sacrificij, & an sit de iure diuino nam in sacramento Penitentis satisfactio est de iure diuino, nec tamen est istius sacramenti pars essentialis.

Secundò, repetendum est ex dictis suprà ad quæst. 73. disput. 3. art. 1. & sequent. vnitatem essentia entium moralium (de quorum genere est Eucharistia spectata etiam in ratione sacrificij) desumi ex vnitatis significationis, & proprijs suis effectibus, & illam significationem posse duobus modis considerari in Eucharistia: Primò, explicite, seu secundum maiorem expressionem sui significati. Deinde, implicite, id est, quoad minus explicitam representationem proprii sui significati, vt in presenti sacrificio quoad maiorem vel minorem representationem & commemorationem mortis Christi Domini, & euentus eius sacrificij. Hoc prænotato,

Duz sunt de re proposita sententiæ, Prima affirmans consecrationem vtriusque speciei esse de essentia sacrificij Missæ, etiam prout consideratur secundum representationem minus explicitam sui significati. Ita Vasquezus disertis verbis ad tertiam partem S. Thomæ disput. 223. capite 4. & videtur esse Suariz de Sacramentis disput. 43. quæst. 3.

Contraria tamen sententia cum qua concludimus est, Sacrificium Missæ, prout consideratur

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

secundum expressam significationem proprii sui significati, postulas essentialiter tam consumptionem utriusque speciei factam à Sacerdote celebrante, quam consecrationem utriusque speciei: Propter verò consideratur secundum representationem sui significati minus expressam, postulas tantum vnius speciei consecrationem & consumptionem à Sacerdote sacrificante factam, in eoque Missæ sacrificij essentialiter reperiiri.

Prior pars huius propositionis admittitur ab auctoribus præcedentis sententia; & probatur faciliè iis omnibus quibus supra ad quæst. 73. disputat. 3. art. 1. probauimus sacramentum Eucharistiæ secundum expressam sui representationem postulare utramque speciem; est enim de essentia signi secundum expressam representationem sui significati spectari, vt intrinsecè constet iis omnibus partibus, quæ expressè referunt omnes & singulas partes sui significati, quia ratio signi sequitur rationem significandi. Atqui nostrum Missæ sacrificium est propriè signum aliquod cuius essentialia significatum expressum, est mors Christi Domini, vt patet ex dictis, quæ consistit in eo quod vt tam Christi Domini corpus, quam sanguis eius amiserint illud esse quod habebant ex mutua ad se inuicem vnione; quod utrumque representatur expressè per utramque speciem, corporis quidem per sui positionem sub specie panis, & destructionem per Sacerdotis communionem; similiter destructio esse sanguinis Christi Domini representatur per sui positionem sub speciebus vini, & sui consumptionem à Sacerdote factam: ergo &c.

De vnitare autem huius sacrificij, quatenus eius essentia coalescit ex duobus istis partialibus signis, eodem modo philosophandum est, seruata proportione, ac nos supra disputatione & articulo proximi citatis, sumus philosophati de vnitare Eucharistiæ in ratione sacramenti.

Posterior pars nostræ propositionis, in qua dissentimus à præcedenti sententia, est communis inter omnes infra citandos qui vel censent præceptum consecrandi utramque speciem, esse duntaxat Ecclesiasticum, vel qui censent illud esse quidem diuinum, tale tamen, vt summus Põtifex possit in eo dispensare, interpretandus diuinum. Hæc autem nostra pars probatur, vbi cumque confectio sacramenti Eucharistiæ, prout illa consideratur in fieri, & insuper consumptio Eucharistiæ facta per Sacerdotem tale sacrificium celebrantem sunt essentialiter, ibi sacrificium Missæ reperiitur essentialiter: atqui confectio sacramenti Eucharistiæ, prout consideratur iuxta *summi fieri*, & insuper eius consumptio facta per Sacerdotem tunc celebrantem, reperiuntur in consecratione & communione vnius tantum speciei panis verbi grati, per Sacerdotem tunc celebrantem facta: igitur sacrificium Missæ propriè & essentialiter dictum reperiuntur in consecratione & communione vnius tantum speciei factæ per Sacerdotem tunc tale sacrificiũ celebrantem.

Maior probatur dupliciter. Primò, quia vbi cumque partes essentielles componentes aliquod totum reperiuntur vnitz modo conuenienti, ibi totum illud essentialiter reperiuntur: atqui partes componentes essentialiter sacrificij Missæ, sunt consecratio Eucharistiæ (quæ nihil est aliud, quam confectio Eucharistiæ secundum *summi fieri* consideratur, quia Eucharistiæ conficitur per consecrationem) & item, vt præcedenti articulo docuimus, communio Sacerdotis: igitur vbi cum-

A que confectio Eucharistiæ quoad *summi fieri* consideratur, & eius consumptio facta per Sacerdotem tunc celebrantem reperiuntur, ibi etiam sacrificium Missæ propriè & essentialiter dictum reperiuntur. Secundo, quantum spectat ad sacrificium Missæ, sacrificatio corporis & sanguinis Christi Domini est vnum & idem cum ipsa consecratione Eucharistiæ, quia sacramentum hoc non aliter conficitur quam consecratione, nec vnum dari potest sine alio, prout iam hoc sacrificium est institutum à Christo Domino, vt patet ex verbis utriusque formæ consecratoris, quæ continent adductionem victimæ ad altare, & eius oblationem velut priorem partem sacrificij essentialiter, vt explicatum est supra: ergo vbi cumque confectio talis sacramenti reperiuntur, ibi prior illa pars essentialis nostri sacrificij reperiuntur: & vbi communio Sacerdotis tunc celebrantis ei adiungitur, simul etiam reperiuntur & altera essentialis pars, scilicet destructio victimæ, & proinde totum sacrificium Missæ essentialiter consideratur.

Minor verò primi nostri syllogismi probatur quoad utramque partem; quoad priorem quæ procedit de consecratione, patet ex dictis supra ad quæst. 78. disput. 1. de forma efficiente hoc sacramentum, quam diximus propriè esse consecrationem prout fit verbis Christi Domini. Quoad posteriorem partem quæ procedit de communione Sacerdotis celebrantis patet etiam, quia Sacerdos communicando sub illa vnica specie à se consecrata destruit & consumit Eucharistiam, quam consecrando consecrat: ergo confectio sacramenti Eucharistiæ consideratur quoad *summi fieri*, & consumptio istius sacramenti iam confecti facta per Sacerdotem, reperiuntur essentialiter in consecratione & communione vnius duntaxat speciei facta à Sacerdote tunc celebrante.

Tota vis huius rationis explicatur hoc modo vt se habet ratio sacramenti Eucharistiæ, & eius communio facta sub vna tantum specie per Sacerdotem tunc celebrantem, ita se habet & ratio sacrificij Missæ celebrati in vnica tantum specie, quia sacramentum hoc non aliter perficitur, quam primà illà actione sacrificij, quæ inportat adductionem victimæ ad altare & eius oblationem Deo factam: atqui quando Sacerdos celebrat tantum sub vnica specie, ibi ratio sacramenti Eucharistiæ saluatur, quia vnaquæque species consecrata, etiam seorsim considerata, est sacramentum propriè dictum, vt patet ex eo quod datur laicis solum sub vna specie, vt fusi docuimus supra ad quæst. 80. disput. 8. etiam ex doctrina Concilij Tridentini: item dum sic celebrans consumit hoc sacramentum verè communicat, quia verè & propriè accipit & manducat Eucharistiam, sicut patet in laicis dum sacramentaliter communicant: ergo etiam quando Sacerdos celebrat in vnica tantum specie, ratio & essentia sacrificij Missæ similiter saluatur.

Dices, disparem esse rationem Eucharistiæ, prout est sacrificium, & illius eiusdem prout est sacramentum, quod minus expressè representatio eruenti sacrificij crucis; & mortis Christi Domini sufficit ad secundum; ad primum autem requiratur vt hæc representatio sit *omnino expressa*, quæ cum non reperiatur in consecratione & communione vnius duntaxat speciei, essentia sacrificij incrementi non potest in vnius tantum speciei consecratione & communione tunc facta per Sacerdotem, saluari.

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. Sed id refellitur, nam primò debet affecti specialis quædam ratio propter quam Eucharistia, quatenus est *sacrisimum*, debeat essentialiter repræsentare eruentem sacrificium crucis, & mortem Christi Domini *expressissimè*; quatenus verò est *sacramentum* solum minus *expresse*: at nulla talis ratio potest afferri; nam si quæ sit, maxime quòd Eucharistia in ratione sacrificij sit instituta ad commemorandum crucis sacrificium, & mortem Christi Domini; sacrificium verò crucis, & ipsa Christi Domini mors fuerunt eiusmodi, ut corpus & sanguis fuerint realiter separata; quod tamen non reperitur in consecratione vnius tantum speciei. Verùm hæc ratio non valet, nam & Eucharistia est etiam in *ratione sacramenti* similiter instituta ad commemorandum mortem Christi Domini, iuxta Apostolum ad Corinth. 11. ubi loquens de communione fidelium Ecclesiæ Corinthi, sub alterutra tantum specie, ait, *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis*: quo loco particula illa & non sumitur copulativè, sed *disiunctivè* pro particula *vel*, quemadmodum Interpretes ibi observant, & nos suprà agendo de communione sub vna tantum specie: ergo sicut minus expressa representatio mortis Dominicæ sufficit Eucharistiæ, quatenus habet rationem sacramenti, ita etiam sufficit eidem Eucharistiæ, provinduit rationem sacrificij incurrenti.

- Deinde sacrificium Missæ eo tantum modo debet esse necessariò & essentialiter repræsentativum mortis Christi Domini, quo Christus Dominus loquendo de illo, significavit: at Christus Dominus tam apud S. Lucam, quam apud Apostolum primò ad Corinth. 11. ita explicat Missæ sacrificium esse commemorativum suæ mortis, ut significet illud quod suam essentiam præcisè consideratum, *abstrahere ab eo quod magis vel minus expresse repræsentet suam mortem*, & tantum includere quod illam repræsentet; nam unicuique consecrationi distinctæ, & singillatim sumptæ subiicit, *hæc facite in meam commemorationem*: imò apud S. Lucam semel tantum id dicit, & statim post consecrationem corporis ante consecrationem sanguinis: apud S. Paulum verò bis, sed ita ut exprimat discretè vnamquæque speciem seorsim consecratam, & consumptam repræsentare suam mortem; nam statim post prolata verba consecratoria sanguinis subiungit, *Hæc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem*, ubi repræsentationem suæ mortis tribuit soli consecrationi & communioni calicis, etiam seorsim a consecratione & communione corporis, quia hæc particula *bibetis*, ut ibi constituitur cum verbis antecedentibus, intelligitur tantum de calice consecrato, sicut particula, *Hæc facite*, in precedentibus intelligitur tantum de consecratione & communione corporis Christi Domini, quia tunc illud tantum consecrat: igitur ad rationem sacrificij Missæ ex parte *repræsentationis* mortis Christi Domini, sufficit quòd repræsentet illam minus expresse; quæ minus expressa representatio cum reperitur in consecratione & consumptione vnius tantum speciei facta per Sacerdotem celebrantem, in ea etiam vnius speciei consecratione & communione facta per Sacerdotem tunc celebrantem essentia Missæ sacrificij salvabitur.

Dices secundò, Missæ sacrificium debet repræsentare mortem Christi Domini *præcisè*, & provt illa de facto contingit, quod non fit quando

celebratur in consecratione & communione vnius tantum speciei. Sed id refellitur ex iis quæ dicta sunt præcedent. articulis; licet enim per solam consecrationem, sine vnius tantum, sine duorum specierum, non repræsentetur *præcisè*, id tantum *mysticè*, & *præcisè* tantum divisione, non autem *separativè*: atamen quando consecrationi vnius tantum speciei, eius consumptio per Sacerdotem celebrantem facta superadditur, tunc mors illa repræsentatur *præcisè immutatione propriè destructivè*, provt est propria sacrificio strictissime sumpto, ut superius explicatum est. Et licet in morte Christi Domini, provilla de facto contingit, separatò sanguinis fuerit facta à corpore, quia nimirum victima ibi offerebatur, & macabatur in ratione rei viventis; atamen mors illa ut in nostro sacrificio repræsentatur *præcisè* & destructivè immutatione, non debet repræsentari per talem *separativam destructionem*, sed per destructionem quæ sit conveniens victimæ, se habenti ad instar rei mortuæ, nempe cibi & potus, ut patet ex iis quæ dicta sunt præcedentibus articulis.

Tandem prior sententia refellitur, quia in ea admittendum est, vel consecrando vnicuique speciei, sacramentum Eucharistiæ: proptèr non fieri, vel sacramentum hoc non fieri per sacrificionem, quod verumque est absurdum, & contra communem Theologorum sententiam; vel fatendum est, sacrificium Missæ valde & essentialiter perfici consecratione vnius tantum speciei in aliorum sententia, & etiam in nostra, dummodò communio Sacerdotalis accedat ei, tunc enim sacramentum dicitur fieri *sacrificione*, quatenus hæc constat additione victimæ ad altare, & eius oblatione facta Deo, quæ tantum est pars quædam prior componentis essentialiter sacrificionem cum destructione victimæ, ut suprà explicatum est.

ARTICULUS X.

Colliguntur & ponuntur quædam consilia ex articulo præcedenti.

PRIMUM est, sacrificium Missæ, etiam spectatà rerum naturâ, secundum quam aliqua debet esse proportio & similitudo inter sacrificium & specialem rem per illud repræsentandam, potuisse (si Christus Dominus ita voluisset) institui in vna tantum specie; nam ibi esset vera adductio victimæ ad altare, & eius oblatio facta Deo per vnius tantum speciei consecrationem, quia vi verborum formæ debite prolatorum corpus Christi Domini fuisset substantialiter & realiter reproductum, & simul Deo oblatum, sicut nunc vna & eadem actione simul & semel tanquam nostra victima sistitur ad altare, & Deo offertur, quemadmodum exposuimus suprà; fuisset etiam *præcisè* (minus tamen *expresse*) commemorativum & repræsentativum mortis Dominicæ, non quidem per actionem separativam animæ à corpore, sed per realem destructionem, non novitantum *alicuius modi*, vel etiam ubi quod corpus Christi Domini accipit per suipositionem vi verborum formæ sub speciebus panis; sed per realem destructionem totius illiusse substantialis ut reproducti, quod per consecrationem ibi acquisivisti; nam, ut animaduertimus, corpus & sanguis Christi Domini debent in hoc sacrificio destrui, & proinde significare *præcisè*

I. mortem Christi Domini, proportionem ad mortem illam quo victima immolatur: hic autem corpus Christi Domini immolatur ad instar rei mortuæ, & ad modum cibi & potus, quorum destructio fit conuenienter per *esum*, seu *comestionem*, & *bibitionem*; & expressa significatio rei per sacrificium representatæ non magis spectat ad rationem sacrificij præcisè & secundum se spectat, etiam *hæc* particularis, quam illa eadem expressa significatio pertinet ad essentiam sacramenti; quare sicut Eucharistia sub vna tantum specie consecrata, est sacramentum propriè & formaliter sumptum; similiter & sacrificium in vna tantum specie celebratum, est propriè & essentialiter sacrificium.

II. Secundum est, nostrum Missæ sacrificium potuisse (si Christus Dominus ita voluisset) etiam præp. institui in vtraque specie, si per quamlibet illarum consecrationem tota eius humanitas fuisset viueborum posita hoc vel simili modo, *hæc* & *humanitas* mea; nam, vt nunc explicauimus, & oblatio victimæ, & immutatio destructiua illius, etiam iuxta Apostolum suprærelatum, prædictæ representatiuæ mortis Christi Domini reperitur ibi, licet minus expressa.

III. Tercium est, nostrum Missæ sacrificium pluribus modis esse idem cum eo quod Christus Dominus obtulit in vltima Cæna, quam sit idem cum cruento sacrificio crucis; nam cum priori conuenit non tantum quoad victimam, & primum offerentem, sed etiam quoad rationem offerendi; at & sacrificio crucis differt quoad hanc offendendi rationem, quatenus in cruce offerebatur, & mactabatur ad modum rei viuæ, absque illa habitudine necessaria ad species panis & vini; in nostro vero Missæ sacrificio corpus & sanguis Christi Domini immolentur Deo ad modum rei mortuæ, & ad instar cibi & potus, cum necessaria habitudine ad species panis & vini, tanquam ad aliquam conditionem absolute requiritam, vt sint victima nostri Missæ sacrificij.

IV. Quartum est, reproductionem corporis & sanguinis Christi Domini, prout habet rationem ad additionis victimæ ad altare, & oblationis eius Deo factæ spectare essentialiter ad Missæ sacrificium vt nunc est, quia aliqua res essentialiter permanens non potest intelligi offerri Deo sub speciebus panis & vini per pronomina demonstratiua ad sensum, nisi vel supponatur ibi præsens substantialiter, vel nisi (si sit absens) reproducatur substantialiter, & ponatur completè ratione sacramentali, si antè ibi non erat substantialiter; argui corpus & sanguis Christi Domini vera nostri Missæ sacrificij victima, non sunt substantialiter præsentia sub speciebus panis & vini ante absolutam verba consecrationis; per illam vero reproducuntur substantialiter, si sunt ad altare, & simul Deo offeruntur: ergo substantialis illa reproductio corporis & sanguinis Christi Domini per verba consecratoria, vt nunc sunt talia ex institutione Christi Domini, spectat ad nostrum Missæ sacrificium.

Vltimum est, nostrum Missæ sacrificium, quatenus est *ens* quoddam morale coalescere ex duobus prædictis actionibus, consecratione nimirum & communionem Sacerdotis, tanquam destructione victimæ, & tunc primum incipere quando consecratio vnius speciei fit, & illud perfici & compleri eo instanti, quo verum est dicere, *hanc* corpus Christi Domini verè comeditur à Sacerdote celebrante; similiter quando verum est di-

A. cere nunc sanguis Christi Domini bibitur à Sacerdote sub speciebus consecratis, quia destructio victimæ, quæ est altera essentialis pars sacrificij, illà manducatione & bibitione Sacerdotis perficitur, vt superius est explicatum.

ARTICVLVS XI.

Soluuntur fundamenta contrariæ sententiæ articulo nono relatæ.

PRIMUM est, datâ sententiâ oppositâ sequetur fore duo sacrificia, si quidem vnaquæque consecratio representaret per se etiam expressè totam passionem Christi Domini; nam quemadmodum duæ imagines non constituunt vnâ magis expressam; ita etiam duæ res significantes aliquid non constituunt significationem illius magis expressam.

B. Confirmatur, effectus respondens vt sic nostro sacrificio ex opere operato, confertur tantum post consecrationem vtriusque speciei; ergo tunc tantum representatur mortem Christi Domini; ergo & tunc tantum est essentialiter perfectum.

C. Respondetur negando sequi ex nostra sententia fore duo sacrificia, quia sicut illæ species vnum duntaxat constituunt sacramentum Eucharistiæ, prout Eucharistia consideratur in ratione sacramenti, licet vnaquæque illarum scorsim significet tantum minus expressè proprium effectum huius sacramenti, quem coniungunt ambæ species consecratæ magis expressè significant: ita etiam quia vnaquæque species consecrata, & per communionem celebrantis consumpta, abique eo quod ille consecraret & consummat aliam, representat tantum minus expressè, quam ambæ species consecratæ & consumptæ per celebrantem, magis expressè representant, vnum tantum constituunt sacrificium.

Quod verò ibi dicitur, *duas imagines non constituere vnâ magis expressam*, ostenditur manifestè falsum in illis picturis, quæ satis communiter nobis representant homines dimidiatâ tantum facie, quod Galli dicunt *portraits en pourfil*; nam si in alia tabella altera pars vultus eiusdem hominis depingatur, & aptè coniungatur priori, duæ illæ simul iunctæ vnâ tantum facient imaginem referentem expressè hominem, quem vnaquæque illarum scorsim sumpta referebat minus expressè: pari modo licet nobis philosophari de consecratione & communionem vnius vel duarum specierum in ordine ad constituendum vnum duntaxat Missæ sacrificium.

D. Ad confirmationem ibi allatam respondetur, effectum correspondentem nostro sacrificio tunc confecti, quando etiam vnica tantum species consumitur, quemadmodum & eius effectus in ratione sacramenti confertur tunc Sacerdoti celebranti quando primam speciem sumit antequam sumat secundam, si nullus in corpore prior obex, neque enim maior est ratio in vno, quam in alio.

Alterum fundamentum est, per consecrationem vnius tantum speciei mortis Christi Domini, prout de facto contingit, non potest representari; est enim facta per effusionem sanguinis & vulneribus, per separationem animæ a suo corpore, quod vtrumque consecratio vnius tantum speciei non repræsentat, quia, vt suprâ argumentabamur, consecratio vnius tantum speciei vi verborum facta, vnum tantum denotat, alio non denotato:

I.

ergo cum representatio propria non consistat in representatione corporis sine sanguine, & in representatione sanguinis extra corpus, idque habeatur tantum per consecrationem utriusque speciei; hæc utriusque speciei consecratio erit de essentia nostri Missæ sacrificij.

Huius fundamenti solutio patet ex dictis pro nostra propositione, ubi exposuimus consecrationem vnius duntaxat speciei, & eius communionem representare sufficienter mortem Christi Domini.

DISPUTATIO IV.

De præcepto utriusque speciei consecrande in Missæ sacrificio.

II.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum consecratio utriusque speciei sit de iure diuino.

NO TANDVM est hic tantum agi de licito, non de valido; certum enim est consecrationem vnius speciei non dependere quoad validitatem à consecratione alterius speciei, vt faciliè intelligitur ex eo quod peractâ consecratione sub speciebus panis, statim ante consecrationem calicis, corpus Christi Domini sub istis speciebus existens proponitur populo adorandum, vt docuimus art. 5. disputationis tertie.

III.

Adrianus in quartum sententiarum distinct. 9. quæst. 3. Sanctusius repetitione 10. de Eucharistia cap. 3. & aliqui alij censent præceptum consecrandi utramque speciem, esse merè Ecclesiasticum.

Probabilior tamen est contraria sententia cum qua concludimus, iure diuino esse prohibitum consecrare sub vnicâ tantum specie. ita communiter omnes discipuli S. Thomæ 3. parte quæst. 74. art. 2. & multi alij. Aliqui probant ex cap. Comperimus, de consecr. dist. 2. sed necitò cap. nec alijs sequentibus habetur id esse iure diuino prohibitum, sed solummodò esse sacrilegium vnam speciem consecrare sine alia, quod non infert esse prohibitum iure diuino, vt Sanctusius loco citato rectè obseruat.

IV.

Probatur efficacius ex Trident. sess. 22. cap. 1. dicente *Christum Dominum corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini in vltima Cena Deo obulisse, ac sub earum rerum symbolis tradidisse Apostolis, & iisdem eorumque in Sacerdotio successoribus, vt offerrent, præcipisse per hæc verba, Hoc facite: & sess. 21. cap. 1. dum tradit nullo præcepto diuino laicos & clericos non conficiendos obligari ad Eucharistæ sacramentum sub utraque specie sumendum, subindicat clericos conficiendos ad id teneri, cum, vt Iureconsulti docent, exceptio firmet regulam.*

Deinde Christus Dominus primis Corinth. 11. consecrationem utriusque speciei præcipit dum vnicuique speciei consecratæ subiicit *Hoc facite*, quod etiam Tridentinum indicat cit. cap. 1. sess. 21.

Fundamentum autem sententiæ prioris, quod est Christum Dominum nullum dedisse præ-

ceptum de consecranda simul utraque specie, nec consecrationem utriusque speciei esse absolute necessariam ad rationem nostri Missæ sacrificij, prout illud consideratur secundum representationem minus expressam, soluitur facili, quia aliquid potest esse diuinitus præceptum pro conficiendo aliquo sacramento, quod tamen non sit necessarium ad eius essentiam quouis modo consideratam, vt iam animaduertimus, & patet ex fundamento nostre propositionis continentis præceptum Christi Domini.

ARTICVLVS II.

Utrum Ecclesia, vel summus Pontifex possint in præcepto de consecranda utraque specie dispensare.

OMNES ferè discipuli S. Thomæ sequuntur partem negantem, & multi ex iis qui volunt præceptum consecrandi utramque speciem esse diuinum.

Probabilior tamen est contraria sententia, pro qua sit nostra propositio: *Ecclesia vel summus Pontifex potest ex aliqua graui & publica causa dispensare, vt sacrificium ad ista fidei in vna tantum specie. Hæc propositio est eorum omnium qui suprà existimant præceptum consecrandi in utraque specie esse duntaxat Ecclesiasticum, & inter eos qui volunt esse præceptum diuinum, Alanus lib. 2. de Eucharistia cap. 20. (vbi prota citat Alensem) cum nonnulli alijs recentioribus, eam sequitur.*

Probatur ex Trident. sess. 21. cap. 22. declarante Ecclesiam circa sacramenta noua Legis posse statuere & mutare quæcumque iudicauerit expedire sacramentorum venerationi, pro locorum, temporum, rerum, & personarum varietate, dummodo salua maneat eorum substantia. Ex qua declaratione hæc ratio formatur, Eadem est potestas Ecclesiæ circa Missæ sacrificium, ac circa sacramenta nouæ Legis, quia hoc est tam necessarium religioni Christianæ, quam ipsa eius sacramenta: atque Ecclesia ex citato capite Concilij Tridentini potest immutare & statuere circa sacramenta, saluâ eorum substantiâ, quæ iudicauerit expedire eorum venerationi & utilitati suscipiendum, pro varietate locorum, rerum, temporum, & personarum: ergo potest similiter idem statuere vel mutare circa sacrificium, dummodò eius substantia remaneat salua: atque substantia sacrificij Missæ saluatur in consecratione & consumptione vnius tantum speciei factâ per Sacerdotem celebrantem, vt suprà ostendimus; & potest contingere, vt id fieri expediat quo modo in iis terrarum tractibus, ad quos vinum non potest deportari, nec ibi crescit, quia ex hypotheti ibi sunt homines Christiani, & Religio Christiana postulat suum sacrificium, pertinque ad officium summi Pontificis efficere vt vbiuicque Gentium prædicatur Euangelium, ibi etiam sit sacrificium, & sacramenta nouæ Legis administrantur: igitur in tali casu Ecclesia vel summus Pontifex poterit dispensare vt sacrificium Missæ fiat in vnicâ tantum specie.

Hæc ratio confirmatur, expressâ significatio refectionis spiritualis tam est intrinseca Eucharistæ in ratione sacramenti, quam expressâ representatio mortis Christi Domini est intrinseca sacrificio Missæ, vt suprà ostendimus; atque Ecclesia potest statuere vt Eucharistia detur tantum

sub vna specie laici & clericis Missam non celebrantibus propter venerationem sacramenti, & commoditatem locorum & personarum, imò id de facto facit, vt docuimus agendo de communione sacramentali tergo Ecclesie pari iure poterit statuere vt sacrificium Missæ celebretur in consecratione & consumptione vnius tantum speciei, vbi iudicauerit expedire temporari, loco & personis.

Dices, disparare esse rationem, quoddammodo facta laicis dicat *tantum dispensationem & distributionem* sacramenti; consecratio autem *consecrationem* eius; illam non esse sacramento essentialem, vt docuimus, hanc verò esse intrinsecam sacrificio Missæ, propterea illud est à Christo Domino institutum. Deinde nullam dari plagam terræ habitabilis, in quam vinum alportari non possit, licet ibi non crescat, cum experientia doceat illud etiam sine sui corruptione, transferri in regiones frigidissimas.

Sed vtrumque refellitur, Primò, quia non comparamus distributionem Eucharistiæ cum ipsa eius sacificatione; sed ipsam sacramenti Eucharistiæ *substantiam*, cum ipsa sacrificij Missæ *substantia*, & tantum volumus quoddammodum licet substantia sacramenti Eucharistiæ, propterea considerari iuxta *expressam significationem* proprii sui significati, postulet vtramque speciem; nihilominus tamen Ecclesia potest statueret vt laici (quibus incumbit ex præcepto diuino, illud aliquando accipere) sub vna tantum specie accipiant, quia eius substantia saluatur in vnicuique specie, propterea sacramentum hoc consideratur secundum *significationem minis expressam* proprii sui effectus: sic etiam quia in consecratione & consumptione vnius duntaxat speciei facta per Sacerdotem celebrantem, substantia sacrificij Missæ saluatur, propterea spectatur iuxta minis *expressam representationem*, Ecclesiam, vel summum Pontificem posse dispensare, vt Missæ sacrificium fiat in vna tantum specie, vbi tempus & occasio id postulant. Explicatur amplius, non idem præcisè loquendo, Ecclesia potest facere vt laici sub vna tantum specie communicent, quia communio est distributio sacramenti, quasi hæc sit ratio à priori, sed quia substantia sacramenti Eucharistiæ (quæ sola est extra potestatem Ecclesiæ) saluatur in vna tantum specie, & ex consequenti cetera subsint potestati Ecclesiæ: atqui pari modo substantia sacrificij Missæ saluatur in consecratione & consumptione vnius tantum speciei facta per Sacerdotem, vt probatum est supra: igitur etiam penes Ecclesiam facere vt sacrificium Missæ celebretur in vna tantum specie, vbi grauis causa occurrat.

Secundum item refellitur, nam primò non desunt qui velint hanc dispensationem iam olim fuisse concessam Nouergis ab Innocentio IV. vel VIII. Deinde refellitur, nam ex negotiatione facti, negatio facultatis ad illud faciendum male inferitur: igitur ex eo quod ex hypothesi nulla plaga terræ habitabilis cognoscatur à nobis iniquum vinum deportari non possit, malè colligitur nullam dari facultatem Ecclesiæ, ad dispensandum, vt sacrificium Missæ possit celebrari in vna tantum specie: nam sicut ante aliquot annos non paucæ partes terræ habitabilis erant nobis ignotæ: ita etiam & nunc in dies aliz de nouo possent explorari, ad quas forsitan ægerimè vinum posset transferri, putà quia terra illa non

est ferax, nec fluminibus peruiua, quibus vinum commodè alportari queat in mediterraneas eius partes, cum nimio frigore sint concretæ: interim verò opus est Christianis in ea commorantibus sacrificio Missæ: igitur tunc erit penes Ecclesiam vel summum Pontificem dispensare, vt sacrificium Missæ perficiatur in vna tantum specie; aliàs dicendum esset Christum Dominum non satis prouidisse vniuersali Ecclesiæ, quod asserere est blasphemum.

Notandum est, præceptum istud diuinum de celebrando hoc sacrificio in vtraque specie ita obligare, citra prædictam dispensationem, vt nec ratione ieiunij naturalis iam violati (exempli gratia, quando consecrans posuit ex inaduententia aquam in calice loco vini, idque agnouit tantum post eius haustum) liceat illi in vna tantum specie iam consecrata celebrare Missam, alterà specie omisâ, si modo vinum, quod consecratur, possit aliunde haberi; nec etiam si desit Viaticum dandum homini iamiam morituro; ratio prioris est, quod ieiunium hoc sit tantum de iure Ecclesiastico: ratio verò posterioris est, quod hæc integritas sacrificij sit maioris momenti, quàm talis communio, licet vtrumque sit de iure diuino; nam in tali casu obligatio communionis sacramentalis cessat respectu talis morituri, cum non sit per illum, quin tunc communicet sacramentaliter, & præterea tunc potest satisfacere huic præcepto per votum Eucharistiæ.

Addi in primo casu, si vinum possit aliunde haberi; si enim comparari non possit sine magno scandalo, vel aliquo graui vitæ periculo, tunc Sacerdos non videtur obligari, quia non est verisimile Christum Dominum voluisse eum ad consecrationem sub vtraque specie obligare in tali circumstantia; maxime cum tunc Sacerdos, loquendo moraliter, non tam consecraret in vna tantum specie (quia quando sese accinxit ad consecrandum id nullo modo intendebat) quàm permittat vnam speciem manere consecratam, alterà omisâ, cui incommodo non potest subuenire, vt intelligitur ex Rubricis Romani Missalis cap. 4. de defectibus.

ARTICVLVS III.

Soluntur fundamenta negantis sententia articulo superiori relata.

PRIMUM est, nec Ecclesia, nec summus Pontifex potest quidquam in substantia sacramentorum, vel sacrificij nouæ Legis, vt est ostensum agendo de Sacramentis in genere; nec item potest dispensare in iure diuino: at consecratio vtriusque speciei est de substantia sacrificij Missæ, propterea spectatur secundum *expressam representationem* sui significati: est item vtriusque speciei consecratio, verbis expressis præcepta à Christo Domino, vt patet ex dictis articulo præcedenti: igitur nec Ecclesia, nec summus Pontifex dispensare potest, vt consecratio fiat tantum in vna specie, in aliquo casu.

Respondetur, esse controuersiam inter Theologos, an summus Pontifex possit aliquando dispensare in iure diuino; & quia nolumus hanc controuersiam dirimere; respondebimus iuxta principia vtriusque sententiæ: itaque iuxta negantem respondetur, quæ sunt de iure diuino esse in duplici differentia: alia quæ talis sunt conditio-

I. nis, ut in nullo casu possint non expedire, quia continent omnimodam & perfectam decentiam: exempli gratia, colere Deū, honorare parentes: alia verò sunt quæ licet in vniuersum, & spectata secundum se, id est non consideratis circumstantiis expediunt, attamen in aliquo speciali casu possint non expedire, quia non continent omnimodam & perfectam decentiam, cuiusmodi est residentia Episcoporum. Iam ex hac distinctione responderetur, summum Pontificem non posse in iure diuino prioris generis dispensare; at posse in iis quæ sunt posterioris generis, quia suauis regimen Ecclesiæ postulat talem potestatem in summo Pontifice, propter bonum totius Ecclesiæ; celebrationem verò Missæ in vtrique specie esse de hoc genere, ut patet ex dictis; idcirco posse in nostro casu dispensare, & pro hac solutione videri potest Sanchez de *Matrimonio* libro octauo disputatione sextâ, numero sexto.

II. Sequendo autem alteram sententiam responderetur, tunc summum Pontificem non tam dispensare, quam *authoritative* declarare legem hanc Christi Domini non obligare in tali casu, quam potestatem declarandi non tantum doctrinaliter, sed etiam *authoritative* inesse Ecclesiæ, & summo Pontifici patet ex decimo. septimo capite Deuterono mij.

Ad illud verò, quod *vtrique species sit de essentia nostri sacrificij*, patet ex dictis suprà, id esse falsum de *representatione* minus expressa.

Secundum fundamentum est. Quo iure potest Ecclesia, vel summus Pontifex dispensare ut consecratio fiat in vna tantum specie, ob necessitatem loci & personarum in fundamento propositionis articuli præcedentis explicatam, eodem iure posset Ecclesia, vel summus Pontifex ob eam necessitatem loci & personarum, putà quando datur locus seu regio, in qua panis verè triticus non nascitur, vel quo non asportatur, dispensare ut tunc consecratio fieret validè in alio pane, quam verè & propriè tritico, qui eo loci ob terræ sterilitatem est in communi vñ hominum: similiter & in aliquo alio liquore, quam vini verè vitigeni, qui utrobique vtuntur etiam in suis conuiuiis, quia utrobique causæ necessitatis sunt eadem, tam ex parte loci, seu sterilitatis terræ, quam eius incolarum, qui supponuntur esse Christiani: sed Ecclesia, vel summus Pontifex in illo casu non potest ob causas nunc recensitas, vel alias etiam vrgentes quæ fingi possunt, dispensare ut sacramentum Eucharistiæ conficiatur in alia materia, quam in pane verè tritico, & vino verè vitigenico, vt docuimus ad quæst. 74. disp. 1. primis quinque articulis, & constat etiam ex dictis de Sacramentis in genere ad quæst. 60. totâ disp. 5. ergo neque etiam poterit Ecclesia, vel summus Pontifex dispensare in casu prædictæ propositionis, ut sacrificium Missæ perficiatur in consecratione vnius duntaxat speciei, nimirum panis. in

IV.

Responderetur, negando simpliciter & absolute Maiorem; est enim longè dispar ratio, nam vt validè circa rem aliquam dispenseur præter necessitatem vel aliam causam rationabilem, requiritur in dispensante *facultas* exercendi suam potestatem circa tale obiectum; non est enim maior defectus quam potestatis, & bonum, est ex integra causa, malum autem ex quocumque defectu: quando Ecclesia, vel summus Pontifex dispensat in casu nostræ propositionis hoc vtrumque reperitur; necessitas quidem & causa rationabilis vt nostra propositio supponit: item obiectum circa

A quod potestas dispensandi (quæ est in Ecclesia, vel summo Pontifice) sese validè exerceat, reperitur; istud enim in præsentī casu est omne quod est *extra substantiam* sacramenti Eucharistiæ, & sacrificij eius incurrenti, vt animaduertimus ex doctrina Concilij Tridentini: at extra hanc sacrificij Missæ substantiam præcisè sumptam, est maior & expressior representatio mortis & passionis Christi Domini, quam expressiorem representationē consecratio facta in vtrique specie importat, suprà consecrationem in vna tantum specie facta; hic etiam reperitur oblatio corporis & sanguinis Christi Domini, tanquam victimæ: item realis eius destructiua immutatio, & mortis Christi Domini representatio huiusmodi sacrificandi modo correspondens, & proportionata, quæ tria simul iuncta constituunt totam substantiam nostri Missæ sacrificij præcisè consideratam, vt duobus articulis præcedentibus ostendimus.

At in exemplo, quod in præsentī fundamento aduersarij vrgent, panis verè triticus, & vinum verè ac propriè vitigenico non sunt extra substantiam sacrificij Missæ sub vna vel duplici specie confecti præcisè considerati; nam licet corpus & sanguis Christi Domini sint propria illius victimæ *in recto casu* (vt Dialectici loquuntur); nihilominus tamen hæc victimæ, vt est propria incurrenti nostri Missæ sacrificij, importat intrinsecum ordinem ad panem verè & formaliter triticum, ad vinum verè & formaliter vitigenicum, vt docuimus disputatione secundâ, articulo decimo; quare cum hæc habitudo sit intrinseca victimæ nostri sacrificij, & sic substantia panis spectet *in obliquo* ad substantiam nostri Missæ sacrificij, vt confecti sub speciebus panis, & substantia vini ad illius eiusdem substantiam, vt sub vini speciebus confecti, sicut Ecclesia, vel summus Pontifex non potest dispensare circa substantiam huius sacramenti, vel sacrificij; sic etiam non poterit dispensare, vt hoc sacrificium perficiatur in alia materia transubstantianda à pane tritico, & vino vitigenico propriè dictis, sicut nec potest dispensare vt Baptismus conferatur homini in graui necessitate constituto in alia materia, vel oblatione alterius liquoris, quam aquæ naturalis.

DISPUTATIO V.

De qualitate sacrificij Missæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Missæ sacrificium sit lauteuicum, & Eucharisticum.

VEMADMODVM duplicem distinctissimam considerationem Eucharistiæ, vnam sacramenti, alteram sacrificij, ita duplices effectus debemus distinguere: Vt itaque explicemus quid

valeat Eucharistia in ratione sacrificij, Notandum est ex sancto Thoma primâ secundæ quæstione 102. articulo tertio in veteri Lege quadruplex distinctum fuisse sacrificium, ex quaduplici fine; Primum fuit *holocaustum*, quod peculiariter respicit cultum Dei, & in quo facticans protestatur singulariter summam eius po-

restarem, eo quod victima consumaretur tota in illo, sicut eius nomina indicat: hoc autem sacrificium vocatur *laureticum*, seu *honorarium*. Secundum est pro peccato, cuius finis præter cultum, est placatio Dei offensæ, & remissio peccatorum, diciturque *propitiatorium*. Tertium est *hostia pacifica*, cuius finis est actio gratiarum pro beneficiis acceptis, & vocatur *Eucharisticum*. Quartum genus est altera species hostiæ pacificæ, cuius finis erat impetrare nova beneficia, & vocatur *impetratorium*: & hæc multiplex ratio facit, ut possit facili probari ex Exodo, Leuitico, Deuteronomio, & aliis libris Veteris Testamenti, in quibus passim fit mentio eiusmodi sacrificiorum, & pro diuerso fine diuersa etiam offerantur: agere autem de eorum distinctione non spectat præsentem locum, sed ad tractatum de *deolatione & sacrificio in genere*, qui habet specialem locum ad secundam secundæ sancti Thomæ: & ad præsentem locum spectat tantum inquirere, an sacrificium *Missæ* contineat in se uno istas omnes differentias sacrificiorum.

Quod spectat ad duas in titulo articuli propositas, non solum omnes Catholici, sed etiam hæretici nostri temporis agnoscunt illas in Eucharistia; ex Lutheranis Lutherus ipse libro de *Captiuitate Babilonica* capite primo, Kemnitius in suo *Examine Tridentini Concilii* ad sessionem vigesima secundam capite de *Missæ*. Ex Calvinistis ipse Calvinus libro quarto Institutionum capite decimo-octauo, §. decimo-tertio, decimo-quarto & sequentibus, Beza in questionibus & responsionibus de Sacramentis questione centesima-quintâ, & id libentius admittunt quatenus suam sacrificij definitionem à nobis primâ ad præsentem questionem disputatione expugnam extendunt ad quodcumque bonum opus; non autem illâ speciali ratione, quâ propriè sit sacrificium, vt Calvinus expressè notat citato capite §. decimo-sexto, & decimo-septimo.

Quod vero ratio sacrificij propriè dicti competat nostræ Eucharistiæ satis patet ex dictis super: idèque cum hæretici hanc perfectionem sacrificij *laurentici* & *Eucharistici* concedant ei, habemus consequenter contra illos duas istas sacrificij differentias ei competere

ARTICVLVS II.

Utrum Missæ sacrificium sit propitiatorium.

LUTHERANI & Calvinistæ sequuntur partem negantem; Catholici verò omnes partem affirmantem, pro qua

Sic hæc nostra propositio. *Sacrificium & Missæ verè & propriè est propitiatorium*, seu expiatorium peccatorum. Propositio est de fide ex Concilio Tridentino sessione vigesima secundâ, Canone primo, & ex pluribus Conciliis antiquioribus, vt Carthaginensi tertio.

Probat argumentum fundato in istis verbis Christi Domini, *Hoc facite*, & *Hoc est corpus meum quod pro vobis datur*, seu, vt Apostolus primæ ad Corinthios II. habet secundum editionem Græcam, *quod pro vobis frangitur*. Item apud sanctum Lucam cap. 22. vbi de sanguine vt contento in calice, Christus Dominus dicit in præsentem tempore, iuxta lectionem Græcam *qui pro vobis funditur*, & apud S. Mattheum cap. 26. *qui pro multis effundetur in remissionem peccato-*

rum; ex quibus omnibus verbis Christi Domini ita probatur nostram propositionem, ibi propriè est *sacrificium propitiatorium*, vbi verâ victima offertur Deo, & eius sanguis effunditur in remissionem peccatorum, quemadmodum specialis ratio sacrificij expiatorij importat, & patet ex Leuitico, & aliis veteris Testamenti libris, vbi *sacrificia expiatoria* offeruntur, & ex Apostolo ad Hebræos nono capite, vt etiam hæretici explicant illum: atqui in nostro *Missæ* sacrificio corpus Christi Domini, & eius sanguis verè & propriè offeruntur Deo, tanquam victima: item ibi verè & propriè (quantum ratio sacrificij propriè dicti postulat) fit effusio sanguinis Christi Domini, vt fasè ostendimus disputatione secundâ ad præsentem sancti Thomæ questionem, tam ex verbis Christi Domini, quam ex ipsa confessione hæreticorum, & talis effusio fit in remissionem peccatorum, vt Christus Dominus expressè ait: ergo nostrum *Missæ* sacrificium est verè & propriè *propitiatorium*. Pro singulis partibus huius rationis, & maiori confirmatione illarum, item & pro responsionibus ad cauationes quas statim mouere possunt contra illam, videnda est disputatio nunc citata.

Deinde probatur nostra propositio ex Patribus, qui nostrum *Missæ* sacrificium ita vocant *unicum*, vt dicant illud *unum continere in seipso omnes differentias sacrificiorum veteris Legis*, idèque *vetera sacrificia nunc esse abrogata*. Sic sanctus Augustinus in Psalmum vigesimum-nonom: item libro primo contra aduersarium Legis capite decimo-octauo & decimo-nono, S. Chrysostomus in Psalmum vigesimum quintum, S. Leo sermone tertio de *Passione*, quod etiam Calvinus admittit libro quarto suarum Institutionum capite decimo-octauo, §. primo: atqui in veteri Legge erant sacrificia etiam *propitiatoria* pro remittendis peccatis, vt videre est in Leuitico capite quarto, & alibi passim toto illo libro, & in Deuteronomio: ergo nostrum *Missæ* sacrificium est etiam *propitiatorium*.

Neque est quòd Calvinus citato §. decimo dicat Patres id tantum intelligere de Eucharistia, seu, vt ille loquitur, de *Cena*, *quatenus est memoria sacrificij in cruce peracti*: nec item quòd dicat eodem capite §. decimo-tertio vetera sacrificia non fuisse propriè loquendo *propitiatoria*, sed tantum dici talia, quia adumbrabant sacrificium crucis, quod verè erat propitiatorium. Neutrum inquam horum dici potest, non primum, quia citatâ disputatione ostendimus nostrum *Missæ* sacrificium ita dici à Patribus *memoriam* & *commemorationem sacrificij in cruce peracti*, vt tamen nolint esse nudam eius memoriam, sed *viuam*, & quæ simul sit sacrificium propriè dictum, & Patrum verba locis illis citatis & aliis apud ipsum Calvinum relatis citato §. decimo tribuunt ei, & non soli sacrificio crucis, esse *propitiatorium*.

Secundum item non potest dici, quia est contra expressum textum sacræ Scripturæ capite quarto Leuitici, vbi agitur de sacrificio offerendo pro expiatione Sacerdotis, totius populi Israëliti Principis, item & pro peccato per ignorantiam; & dicitur, *rogante pro eis Sacerdotes, propitiu erit eis Dominus*: item, *rogabitque pro eo Sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei*, quod ibi & sequentibus capitibus sæpè repetitur.

I. Respōdet Caluinus istis & aliis similibus locis veteris Testamēti in quibus agitur de remittendis peccatis per sacrificia, nomine peccati non propriē intelligi *culpas* & *offensas*, quas Iudaei committēbant contra Deum, quasi per eiusmodi sacrificia legalia tunc homines reconciliarentur Deo, recipiendo gratiam sanctificantem: sed tantūm intelligi *peccatum aliquod legale*, quale contrahebatur satis communiter in veteri Lege, quemadmodum videre est in Leuitico.

Sed contrā, nam licet fateamur sacrificia & sacramenta Legis Mosāicæ non remississe peccata, seu culpas conferendo gratiam sanctificantem *ex opere operato*, & ipsā sui applicatione; sed tantūm *ex opere operantis*, seu ex deuotione interiori, & vera contritione suscipientis sacramentum, & offerentis sacrificium, tantūmque remississe *ex opere operato* legales immunditias; attamen casita remittebant, vt non tantūm remitterent pœnas aliquot temporales istis peccatis debitas (vt patet ex eo quod Deus passim in sacris Litteris dicitur placatus istis sacrificiis, auertisse malum quod cogitauerat facere populo) sed etiam adumbrarent remissionem culparum interiorum, tam per sacramenta à Christo Domino instituta, quā per sacrificium faciendū in noua Lege, vt patet ex citatis Patribus dum ageremus de efficacia sacramentorum nouæ Legis, & adhuc patebit inferiūs: ergo sicut in veteri Lege erant sacrificia propitiatoria pro remittendis legalibus peccatis: ita (vt analogia, quam Patres passim affirmant esse in noua Lege ad veterem, sequetur) & nostrum nouæ Legis sacrificium debet esse propitiatorium *culparum* interiorum propriē dictarum.

Idem probatur ex iisdem Patribus, dum verbis expressis tribuunt nostro sacrificio remissionem iniquitatum & peccatorum. Sic sanctus Cyprianus libro de Cœna Domini paulō post principium, quando ita scribit, *Ex quo à Domino dictum est, Hoc facite in meam commemorationem, hæc est caro mea, & hic est sanguis meus; quotiescumque his verbis & hac fide altum est, panis iste supersubstantialis, & calix solemnī benedictione sacratus, ad totius hominis uitam salutemque proficit, simul medicamentum & holocaustum ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates existens.* Eodem sensu etiam S. Ambrosius vltimo cap. lib. 3. de Sacramentis de nostro Missæ sacrificio hæc habet, *Tu audis quod quotiescumque offertur sacrificium, mors Domini, resurrectio Domini, eluatio Domini significetur, & remissio peccatorum:* & verbis tam antecedentibus, quā sequentibus partem illam orationis Dominicæ, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, ita explicat de Eucharistia, vt explicans istam aliam eiusdem orationis partem, *Dimitte nobis debita nostra*, de peccatis illis quibus verē Deum offendimus, dicat participationem huius sacrificij esse medicinam quā purgatur à peccatis; idēque sicut quotidie peccamus, illi etiam quotidie esse participandum. Sanctus item Augustinus libro vigesimo de Ciuitate Dei capite vigesimo quinto explicat verba illa Malachiæ tertio capite, in quo agitur de effectu sacrificij nouæ Legis, *Et erunt* (scilicet cultores Noui Testamenti) *Domino offerentes sacrificia in iustitia, & placebit Domino sacrificium Iuda & Hierusalem.* Explicat inquam de remissione peccatorum in noua Lege per Missæ sacrificium accipienda, *Vtique*, inquit, *ostendit eos ipsos qui emundabuntur, de-*

inceps in sacrificiis iustitia Domino esse placituros, ac per hoc ipsi à sua iniustitia mundabuntur, in qua Domino displicebant: vnde sic caput istud concludit, *Omnes qui sic offerunt, profectū in peccatis sunt, pro quibus dimittit eis offerunt, vt cum obtulerint, acceptumque Deo fuerit, tunc dimittantur.* Primarius, cuius opuscula habentur tomo primo Bibliothecæ Patrum ad caput decimum epistolæ ad Hebræos fecit in initio sui commentarij, *Quotidie*, inquit, *peccamus, & quotidie indigemus mundari, quia ille non potest iam mori;* dedit nobis hoc sacramentum corporis & sanguinis sui, vt sicut passio illius redemptionis & absolutio fuit mundi, ita etiam ista absolutio, & redemptio sit omnibus in fide offerentibus, bonamque intentionem habentibus. Eandem doctrinam tradunt tam citati Patres alijs suorum operum locis, quā plures alij Patres, quorum testimonia referunt Lindanus in sua Panoplia Evangelica libro quarto, capite quinquagesimo, & sequentibus. Alanus libro de sacrificio Eucharistiæ capite trigesimo-tercio, & alij recentiores quando scribunt aduersus hæreticos pro Missæ sacrificio.

ARTICVLVS III.

Soluitur fundamentum hæresis articulo precedenti relata.

PRÆCIPIVA fundamenta hæreticorum superioris articulo relatorum soluta sunt à nobis disputatione ad præsentem quæstionem secundā, articulis 2. & 6. vnum restat soluendum; Apostolus ad Hebræos nono ait, *sine sanguinis effusione non fit remissio:* at sacrificium Missæ, quia secundū Catholicos est *incruentum*, est sine effusione sanguinis: ergo eo non fit remissio peccatorum, seu non est propitiatorium.

Respondetur, si hæretici velint illud explicare de effusione cruenta (quæ nimirū sanguis ponatur de facto extra venas animalis, qualis fit in communi iugulatione bouum, & reliquorum animalium) Apostolum loqui tantūm de ea remissione, quæ fieret in lege Mosāica, vt patet ex verbis istis immediatè antecedentibus, & omnia ferè in sanguine secundū legem mundantur, vbi per istam particulam secundū legem intelligit Mosāicam, quemadmodum patet etiam ex ipsa enumeratione singulorum, quam præmittit suæ eiusmodi conclusioni. Vnde cum hic agamus de remissione peccatorum faciendā in noua Lege, nullum potest inde firmum deduci argumentum contra nostram propositionem.

Deinde Apostolus ibidem addit, particulam exceptiuam & restringentem ferè, cuius additione significat in veteri Lege aliquas emundationes factas, absque vlla effusione sanguinis, vt patet Leuitici decimo-sexto & vigesimo secundo, Numerorum decimo-nono & trigesimo primo; & licet nostrum sacrificium non sit cruentum, quia cruror propriè est sanguis & vulneris effusus, attamen hæc remissio facta per hoc Missæ sacrificium non fit sine tali effusione sanguinis Christi Domini, quatenus Missa est tantūm applicatiua remissionis promeritæ à Christo Domino in cruce per cruentam effusionem sui sanguinis: vnde quæ ratione diximus supra nostrum Missæ sacrificium, loquendo moraliter, esse vnum & idem cum sacrificio crucis quatenus vim suam ab illo repetit, estque duntaxat illius

I. applicatum: pari etiam modo possumus dicere effusionem sanguinis Christi Domini in sacrificio Missæ, esse eandem cum ea quæ fuit facta in cruce; & proinde remissionem peccatorum in eo non fieri sine effusione sanguinis, longè maiori titulo quàm in Baptismate, in quo hoc tantum sensu remissio peccatorum fit cum sanguinis effusione, quòd scilicet efficacia talis ablutionis proveniat à passione Christi Domini, & eius sanguine ut effuso in cruce, cum tamen in hoc mysterio habeamus ipsum Christi Domini sanguinem realiter, verè, & substantialiter, ut supra ostendimus.

Tandem dum articulis 7. 8. & 9. citatæ nunc disputationis secundæ ad præsentem questionem ostendimus nostram Missam, esse sacrificium verè & propriè dictum, in eo destructionem rei oblatæ repetiri, simul etiam ostendimus veram & actualem in eo dari effusionem sanguinis Christi Domini, quatenus ibi effunditur & libatur in ora sumentium in remissionem peccatorum; nec immeritiò, Si enim, ut rectè ait Apostolus ad Hebræos capite nono, sanguis hircorum & cinis vitule aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi qui per Spiritum sanctum semetipsum oblat immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi?

ARTICVLVS IV.

Utrum sacrificium Missæ sit impetratorium.

III. SIt hæc propositio. *Sacrificium Missæ est impetratorium beneficiorum spiritualium & temporalium.* Propositio est de fide ex Concilio Tridentino sessione vigesima. secundâ, Canone tertio. Probatur de spiritualibus, sacrificium Missæ est applicatum meritorum sacrificij peracti in cruce à Christo Domino, ut supra ostendimus: sed Christus Dominus per sacrificium crucis promeruit nobis non solum remissionem peccatorum, sed etiam primam gratiam, & alia dona spiritualia, ut scilicet, spem, & illarum, sicut & cæterarum virtutum, augmentum, ut Apostolus passim significat in epistolis suis: igitur & hoc Missæ sacrificium est impetratorium beneficiorum spiritualium.

IV. Confirmatur hæc ratio ex orationibus, quibus Ecclesia in Missa vitur, quarum aliz ordinantur ad postulandum incrementum virtutum Theologicarum; aliz ad augmentum aliarum virtutum. Deinde quidquid oratio potest impetrare à Deo, illud etiam Missæ sacrificium potest impetrare, tum quia illud est quædam oratio, non quidem verbalis, sed realis, ut docuimus agendo de forma consecrandi; tum etiam quia in nostris orationibus Christi Domini meritum tantummodò admiscetur: at in Missa non tantum eius meritum, sed & ipsemet Christus Dominus præsens realiter adest; tum denique quia in nostris orationibus nos tantum interpellamus: at hic Christus Dominus etiam seipso interpellat Patrem pro nobis; quare cum oratio impetret à Deo bona spiritualia capite i. S. Iacobi, Si quis vestrum indiget sapientia postulet à Deo, qui dat omnibus assuetur, etiam Missæ sacrificium poterit nobis à Deo impetrare bona spiritualia.

A. Idem patet de temporalibus ex Apost. primæ ad Timoth. 2. iubente obsecrationes fieri pro Principibus, id est, ut S. Chrysost. Theophil. & Occumenius ad illum locum explicat, sacrificium pro pace. Deinde omnes differentiæ hostiarum tam legis naturæ, quàm Moisaicæ continentur vnâ oblatione sacrificij nostri, ut docuimus ex Patribus: sed tam in lege naturæ, quàm in Moisaicæ fuerunt oblata sacrificia pro beneficiis temporalibus, Genes. 38. cap. Iacob offert sacrificium pro prosperitate itineris, secundi Regum vltimo, Dauid pro auertenda peste.

B. Probatur item ex Patribus, ut sancto Chrysostomo homilia tertiâ in epistolam ad Philippen- sem capite primo homilia 3. & 4. de incomprehensibili natura Dei, S. Augustino lib. 22. de Ciuitate Dei cap. 8. S. Cyrillo Hierosolymitano catecheseos. Eusebio libro 4. de vita Constantini capite 45. & aliis quos Lindanus & alij superius citati auctores fuisse referunt.

Tandem fauet & ipsa ratio, tunc maximè beneficij impetrantur, quando persona offerens est maximè grata: item munus summi pretij est & gratissimum ei cui offertur: at sacrificij Missæ est eiusmodi, principalis offerenti in eo, est ipsemet Christus Deo quàm acceptissimus, minus oblatus corpus eius & sanguis, quæ non possunt non esse Deo gratissima, cum sint Verbo diuino vnita hypostaticè, & quamplures habent perfectiones, etiam absque leuissima macula.

Neque hinc sequitur, Christum Dominum de nouo nunc promereri, sed tantum applicare meritum suæ passionis iam præteritæ, cum nostrum sacrificium sit solummodò applicatum meritorum eius, quæ applicatio dum quotidie fit, maximam in eo dicit perfectionem, absque vlla imperfectione.

C. Obicitur, est maximè indecorum ordinare rem infinitam, ad rem aliquam temporalem & caducam; sed sacrificium Missæ, siue spectetur secundum victimam, siue spectetur secundum suum valorem & dignitatem, est aliquid infinitum; bona verò omnia temporalia, quæcumque illa sint, caduca sunt & finita, ut per se constat: igitur sacrificium Missæ non est impetratorium bonorum temporalium.

Respondetur, esse quidem indecens ordinare primo & per se rem infinitam ad rem caducam; at illam tantum secundario ordinare, non esse indecorum; quia licet nobis ordinare actus interiores meritorios non solum ad bonum gloriæ corporis pro altera vita, sed etiam ad bonum corporis pro præsentia vita, quemadmodum facimus in oratione Dominica, dum petimus panem quotidianum: at sacrificium Missæ offertur primo & per se in cultum Dei, & tantum secundario ad obtinendum bona temporalia. Deinde tunc tantum est indecorum rem infinitam ordinare ad caducam, quando istam ordinamus ad hanc, ut ad suum finem vltimum; non autem quando eam ordinamus ut causam ad suum effectum; cum enim effectus non semper debeat esse tantæ dignitatis, quantæ est eius causa, ut experientia patet, & res maximè digna, imò & infinita possit etiam sine detrimento sui honoris, esse causa rei minus dignæ, vel etiam caducæ, ut patet de Deo respectu creaturarum vilissimarum, talis ordinatio nullam arguit indecentiam; idcirco cum sacrificium Missæ quatenus impetratorium beneficiorum temporalium, ordinetur tanquam aliqua illorum causa, saltem moralis & impetrato-

- I. ria, nulla inde aduenit nostro Missæ sacrificio indecentia. Tandem non est indecens postulare à Deo bona temporalia in ordine ad bona spiritualia, quatenus ad pietatem & gloriam Dei sunt utilia; sic enim ab eo bene postulantur, quia sic sunt ordinata à Deo: atqui quando volumus sacrificium Missæ esse impetratorium bonorum temporalium, illud intelligimus iuxta hanc intentionem & voluntatem postulantis, & impetrantis illa: ergo in tali postulatione & impetratione, siue etiam ordinatione sacrificij Missæ, nulla apparet indecentia.

DISPUTATIO VI.

De effectû & valore sacrificij
Missæ.

II.

ARTICVLVS PRIMVS.

*Quæ peccata & quas pœnas sacrificium
Missæ remittat.*

NOTANDVM est, præsentem articulum non intelligi de nostro Missæ sacrificio, quatenus Sacerdos solummodo præcisè offert illud in persona Ecclesiæ, vel quatenus habetur tantum ratio sanctitatis eius, & meriti: nec item quatenus tantum habetur ratio dignitatis rei oblata, sed prout offertur à Sacerdote in persona Christi Domini, ita ut sensus articuli sit: an Christus Dominus de facto annexerit actui externo sacrificij & Missæ suæ merita in aliqua certa proportionem ad remittendum peccata moralia, venialia, & pœnas temporales illis debitæ, independentes à dignitate, & deuotione Sacerdotis offerentis in persona Christi Domini, modo non sit obex ex parte eius pro quo in hunc finem offertur: quod Theologi vulgò dicunt conferre effectum ex opere operato.

III.

His prænotatis, sit hæc propositio nostra. Sacrificium Missæ remittit culpas tam mortales, quàm veniales, & etiam aliquid pœna temporalis. Propositio videtur esse de fide tam ex iis omnibus quibus Patres & Concilia locis superius relatis definiunt hoc sacrificium esse propitiatorium, quàm ex Concilio Tridentino sessione 22. Canone tertio, ubi anathema dicitur asserentibus hoc sacrificium non debere offerri pro peccatis, pœnis & satisfactionibus; quæ expressè enumeratione singularium partium nostræ propositionis, satis explicat illam esse de fide. Eandem doctrinam habet eadem sess. cap. 10. de peccatis quidem venialibus, dum loquens de hoc sacrificio ait Christum Dominum illud instituisse, ut salutaris virtus sacrificij à Christo Domino in cruce peracti applicaretur in remissionem eorum peccatorum, quæ à nobis quotidie committuntur. De peccatis verò mortalibus ibidem cap. 2. dum ita ait, Alius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum Pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit: & eodem capite idem affirmat de pœnis & satisfactionibus.

IV.

Probatum nostra propositio, Primò, ex verbis formæ consecrandi calicem apud S. Mattheum, pro multis effunditur in remissionem peccatorum, vel ut textus Græcus S. Lucæ habet in præsentem,

A. effunditur, hoc modo omnia illa per Missæ sacrificium remittuntur, quæ in forma calicis per Christum Dominum in vltima Cœna consecrati veniunt intelligenda nomine remissionis peccatorum; quia ibi explicatur virtus & efficacia effusionis factæ per Christum Dominum in sacrificio vltimæ Cœnæ, quemadmodum particula in iuncta accusatio casus indicat, vt supra ostendimus, & ex consequenti quia nostrum sacrificium Missæ, etiam in ratione offerentis, idem omnino cum sacrificio Christi Domini in vltima Cœna oblato, vt supra ostendimus, explicat istis verbis quænam sit virtus & efficacia nostri sacrificij, maxime cum sacrificium istud tam secundum suam essentiam, quàm secundum suam efficaciam & virtutem, dicatur persecutorum vsque ad consummationem sæculi: atqui hæc particula in remissionem peccatorum, in ista formula calicis per Christum Dominum in vltima Cœna consecrati, significat remissionem tam mortaliū, quàm venialium, & pœnarum temporalium, quia nomine peccatorum intelliguntur illæ omnes culpæ & pœnæ, quarum pretium Christus Dominus deposuit per sacrificium crucis, vt hæretici etiam tenentur admittere, dum volunt verba illa intelligi de remissione facta per sacrificium crucis: illæ autem culpæ & pœnæ, quarum pretium Christus Dominus tunc deposuit, erant tam mortales, quàm veniales: item pœnæ temporales, quia tunc dicitur Christus Dominus vni oblatione consummasse sanctificatos cap. 16. epistolæ ad Hebr. quod aliis esset fallum: igitur & culpæ tam mortales, quàm veniales, & pœnæ pro illis debitæ remittuntur per nostrum Missæ sacrificium.

Secundò probatur propositio ex Traditione Patrum, quam habent non tantum eorum Liturgiæ, in quibus hoc sacrificium dicitur offerri pro peccatis, sed etiam Alexander I. in sua epistola decretalis ad omnes orthodoxos cap. 4. Iulius Papa epistolæ ad Episcopos Egypti, & refertur de consecr. dist. 2. cap. Cum omne crimen, S. Ambrosius libro primo Officiorum cap. 48. S. Hieronymus epistolæ 146. de filio prodigo ad Damasum, S. Cyrillus Hierosol. catechesi 9. mystagog. & alij relati præcedentibus articulis, & ab Alano lib. 4. de sacramento Eucharistiz cap. 4.

ARTICVLVS II.

Quomodo sacrificium Missæ remittat prædicta peccata & pœnas.

D. NOTANDVM est sensum præsentis diffinitionis esse eum qui explicatur est articulo præcedenti in præmissis notabili.

Secundò notandum est, duobus modis posse intelligi præsentem remissionem istorum peccatorum & pœnarum fieri, Primò, immediate per simplicem applicationem sacrificij Missæ, quatenus simul atque applicatur alicui, statim & nullo alio intermedio, habet istos effectus. Secundò, mediant, quatenus causat aliquid in illo, ad cuius positionem effectus isti, seu remissio peccatorum & pœnarum consequenter ponitur.

His prænotatis, sit prima propositio. Sacrificium Missæ non tantum ex opere operantis (siue opus istud sit deuotio celebrantis illud, siue deuotio eius pro quo celebratur) remittit peccata & pœnas temporales articulo præcedenti explicatas.

I. Prior pars quæ procedit de opere celebrantis habetur clarè in Trident. sess. 22. cap. 1. dum negare effectus huius sacrificij posse impediri per malitiam, & iniquitatem Sacerdotis offerentis sacrificium Missæ: item dum explicat idè nostram oblationem appellari nundam primo capite Malachias, eo quod non pendat à bonitate vite Sacerdotis eam offerentis, cuius rei congruentia est, quod Christus Dominus institutor nouæ Legis voluerit congruenter dignitati tantæ oblationis eam sic instituire, ne populus suspecta habeat sacrificium nostrum Sacerdotum, & ne Sacerdotes nostri frequenter offerrent absque aliquo fructu.

II. Posterior pars item probatur, quia si tales effectus prouenirent à deuotione eorum pro quibus offertur sacrificium, iam tribuerentur magis eorum dispositioni & deuotioni, quàm nostro sacrificio: at hoc est contra Patres relatos disputatione præcedenti, nec aliquid peculiare ratione istorum effectuum conueniret ei, quàm aliis bonis operibus, quæ possunt promereri apud Deum remissionem aliquorum peccatorum & peccatum temporalium: ergo sacrificium Missæ non tantum remittit ex opere operantis prædicta peccata, & peccata prædicta temporales.

Secunda propositio. *Sacrificium Missæ remittit culpas mortales & veniales ex opere operato, non quidem immediatè, sed mediatè tantum, hoc sensu, quod nobis imperet sufficientem dispositionem, seu auxilium gratiæ præuenientis ad obtinendam illorum remissionem.* Ita S. Thomas in quarto sententiarum dist. 12. quæst. 2. art. 2. & quamplurimi recentiores. Dux sunt partes propositionis.

III. Prima probatur argumento fundato in verbis Apostoli ad Hebræos 9. nostrum Missæ sacrificium ad minus tantam habet efficaciam ad emundandam conscientiam ab operibus mortuis, ad seruandam Deo viuenti, vt Apostolus ibi loquitur, seu ad purgandum animam à peccatis mortalibus, vt Patres explicant, quantam sanguis hircorum, taurorum, & cinis vituli aspersus ad tollendas immunditias carnis in Lege veteri: sed sanguis hircorum, taurorum, & cinis vituli aspersus, tollebat ex opere operato immunditias carnis in Lege veteri, vt habet Apostolus loco citato: ergo & nostrum Missæ sacrificium habet efficaciam ex opere operato pro emundanda conscientia à peccatis mortalibus.

IV. Maior patet ex eo quod Apostolus ibi loquatur de sacrificio crucis, vt nobis applicato, & velit eius efficaciam in ordine ad remissionem culpæ esse maiorem, aut saltem ad minus, æqualem efficaciam sacrificiorum Legis veteris in ordine ad remittendum legales immunditias, vt patet tam ex antecedentibus, quàm ex illis eius verbis, *Quantum magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semperipsum oblati immundatulum Deo, scilicet in cruce, emundabit conscientiam nostram?* scilicet ubi eius fiet applicatio: sed nostrum Missæ sacrificium est ipsumdem crucis sacrificium vt nobis applicatum, quemadmodum suprà docuimus: ergo, vt proportio seruetur iuxta Apostolum, sicut prædictus ille sanguis remittebat ex opere operato, seu ipsa sui applicatione immunditias legales: ita & nostrum Missæ sacrificium remittet ex opere operato culpas mortales & veniales.

Secunda pars nostræ propositionis probatur ex aperto testimonio Concilij Tridentini suprà dicentis, *Deum dimittere ingentia peccata, gra-*

A. *tiam & donum gratiæ concedendo:* quâ loquendi formulâ explicat modum, quo nostrum sacrificium remittit peccata mortalia, esse quod impetret à Deo gratiam excitantem & dolorem de peccatis, quibus homo peruenit ad remissionem peccatorum; & proinde Concilium ibi vult nostram oblationem prius & immediatius impetrare hoc vtrumque donum, & illo mediante istas culpas remittere. Deinde quod illas non remittat immediatè probatur, quia alius debet esse modus remittendi peccata per nostrum sacrificium à modo illo quæ sacramenta instituta ad primo per se remittendum illa, ea remittant; alius enim talis multitudo mediorum ad eundem finem esset à Christo Domino frustra instituta: item frustra esset sacramentum Penitentiae, cum longè facilius solâ oblatione nostri sacrificij possent remitti sine confessione sacramentali, & absque contritione: atqui sacrificium Missæ est aliud medium pro remittendis prædictis peccatis distinctum à sacramento Penitentiae, vt constat apud omnes Catholicos, & sacramentum Penitentiae remittit immediatè ex opere operato omnes culpas mortales & veniales, vt omnes Theologi docent: ergo sacrificium Missæ non remittit illas immediatè, sed mediatè tantum ex opere operato.

Deinde media illa quæ ex Christi Domini Institutione remittunt immediatè peccata, faciunt hominem ex attritu contritum, solique attritu, etiam cognita vt talis, est dispositio sufficiens quâ iunctâ istis sacramentis, suscipiens recipiat remissionem suorum peccatorum, quemadmodum patet de Penitentia ex Tridentino Concilio sess. 14. cap. 4. suprà hoc non competit sacrificio Missæ; imò, vt suprà docuimus, supponit gratiam sanctificantiem in offerente vt hunc eius fructum recipiat: ergo sacrificium Missæ non remittit immediatè, sed mediatè tantum ex opere operato peccata siue mortalia, siue venialia.

G. Obicies, ad hoc vt aliquid confectur conferre effectum ex opere operato, requiritur vt effectus statim ad applicationem medij confectur: sed statim atque sacrificium Missæ applicatur alicui habenti peccatum mortale, vel veniale, peccatum istud statim ei non remittitur etiam mediatè, quia non statim, imò nec infallibiliter accipit à Deo præuenientem gratiam, & donum contritionis de peccatis; aliis enim tunc eius confessio à statu peccati ad statum gratiæ semper sequeretur; quod tamen est contra experientiam: igitur sacrificium Missæ non remittit etiam mediatè ex opere operato peccata mortalia & venialia.

D. Respondetur, ea quæ conferuntur ex opere operato, siue mediatè, siue immediatè per media à Christo Domino instituta, esse in duplici differentia; alia enim sunt quæ dicunt aliquem actum eius cui conferuntur; alia quæ non important talem actum; in priori classe continentur specialia auxilia singulorum sacramentorum nouæ Legis: in posteriori habitualis gratia & cetera virtutes quæ simul cum illa conferuntur per sacramenta: est autem inter ista hæc distinctio, quod priora non conferuntur statim atque causâ illorum applicatur, vt patet in auxiliis specialibus sacramenti Confirmationis, sed tantum opportuno tempore pro exigenti subiecti, & dependenter ab eius cooperatione, tanquam ab aliqua conditione requisita: vnde si talis cooperatio desit, talis etiam effectus non ponitur efficaciter, non quidem ex defectu virtutis in medio

V.

VI.

VII.

VIII.

- I. ad producendum illum, sed ex defectu conditionis ad illum requisit ex parte subiecti, & dum sacramentum confertur, ius tantum acquiritur obtinendi ea auxilia convenienti tempore, modo non sit obex ex parte suscipientis, & hoc duntaxat sensu dicuntur dari infallibiliter, & ex vi sacramenti tanquam propriæ illorum causæ, quod Deus intuitu sacramenti debito tempore det ea, quantum est ex se, & prout expedit ad suam gloriam, iuxta suam providentiam, futsque in actu secundo efficacia, si homo velit eis correspondere & cooperari; non autem quod effectus ad quem ordinantur, semper sequatur infallibiliter in re ipsa, cum pendeat a concursu liberi arbitrii, & ij quibus Deus offert illa, interdum sese obdurent. Ea vero quæ sunt posterioris ordinis statim conferantur ac sacramentum applicatur subiecto non ponenti obicem, quia nihil aliud requirunt ex parte subiecti: igitur quia donum gratiæ excitantis & contritionis quod in nostra propositione asseruimus obtineri ex opere operato per sacrificium Missæ, & per illud consequenter peccata remitti, est prioris classis (quatenus Deus nullum habentem vsum rationis iustificat, sine aliquo consensu propriæ voluntatis, & aliquâ veteris vitæ displicentiâ) idem Deus vi & efficaciam nostri sacrificij dat illud iis pro quibus offertur debito tempore, prout expedit ad suam gloriam, iuxta suam providentiam: & quod conuersio hominis à statu peccati ad statum gratiæ, tunc non sequatur, non magis tollit à nostro sacrificio modum agendi ex opere operato, respectu eiusmodi effectus, quam idem modus agendi tollatur à sacramento Confirmationis respectu specialium auxiliorum, ex eo quod non omnes confirmati ita sint semper stabiles in fide, ut nulli eorum succumbant tentationi sibi à tyranno iniectioni.
- II. Vltima propositio. Sacrificium Missæ in iustis hominibus immediatè remittit ex opere operato penas temporales, & satisfactiones debitas pro peccatis remissis. Ita omnes Theologi communiter.
- Et probatur ex diuerso loquendi modo Concilij Tridentini suprà de remissione peccatorum & penarum: de priori ita tantum loquitur, ut dicat Deum remittere peccata, concedendo nobis donum penitentia per nostrum sacrificium: at de penis loquitur simpliciter & absolute.
- Probatur item ex eo quod nostrum sacrificium remittat istas penas animabus defunctorum existentium in Purgatorio, ut Concilium ibidem definit, in quibus tamen non prærequirit actum aliquo modo meritorium, cum illæ animæ ut sic, sint extra statum merendi.
- IV. Tandem probatur, est maxime proprium sacrificij propitiatorium remittere penas peccatis quoad culpam remissis debitas, ut videre est in sacrificijs Legis Mosaicæ, propter quæ sæpè legimus, Deum fuisse reconciliatum populo, ei quæ remissis has & istas penas; sed sacrificium Missæ est propriè propitiatorium, ut suprà docuimus: igitur sacrificium Missæ remittit immediatè ex opere operato penas temporales, & satisfactiones debitas pro peccatis remissis.

Quæres, utrum remittat semper totam penam; & item quæ sit causa cur effectus iste detur potius immediatè ex opere operato per sacrificium Missæ, quam remissio peccatorum.

Ad priorem questionem respondetur semper ex institutione Christi Domini sacrificium Missæ remittere aliquid istius penæ, non tamen semper remittere totam, sed vel pro ipsa taxatione

A. Christi Domini, qui istum effectum, quoad suam latitudinem determinauit, sicut & gratiam per singula sacramenta conferendam; vel etiam intra istam quantitatem à Christo Domino determinatam pro dispositione eius pro quo Missæ sacrificium offertur.

Prior pars responsionis patet ex praxi vniuersalis Ecclesiæ, quæ sæpius repetit Missæ sacrificium pro vna & eadem anima defuncti, quod non faceret si tota pena remitteretur per illud, cum sit certum animas existentes in Purgatorio (quia sunt in gratia iustificante, & extra statum peccandi) nullum ponere obicem effectui sacrificij Missæ pro illis oblatis.

Posterior verò pars responsionis patet etiam ex eo quod sacramenta nouæ Legis, licet producant gratiam ex opere operato, eam tamen maiorem vel minorem producant pro maiori vel minori dispositione subiecti, ut offendimus agendo de illis in genere: ergo cum nulla appareat ratio diuersitatis quoad productionem & imperationem sui effectus, sacrificij Missæ remittit etiam penam temporalem pro dispositione eius, pro quo sacrificium illud Missæ offertur: & hæc responsio est sancti Thomæ hac parte quæst. 79. articulo 5. in corpore.

Ad posteriorem questionem respondetur, remissionem penæ non pertinere (sicut remissio culpæ) ad interiorem sanctitatem hominis, & id eod illam posse fieri immediatè in adultis existentibus in gratia, absque aliquo fori actu, per applicationem meritorum Christi Domini in hunc finem factam, cuiusmodi est oblatio nostri sacrificij Missæ.

DISPUTATIO VII.

De quantitate valoris sacrificij Missæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum valor Missæ sit infinitus secundum intensionem.

EXPLICATO sacrificij fructu, videndum est quantus ille sit; quantitas autem valoris duplex distinguitur, vna intensiua, quæ attenditur penes vim sacrificij secundum se considerati: altera extensiua quæ mensuratur ex subiectis ad quæ nostrum Missæ sacrificium sese extendit, nimirum ex multitudine aut paucitate subiectorum, quibus sacrificium Missæ potest applicari: hoc autem loco agimus tantum de priori, quæ ut explicetur.

Notandum est, triplicem distingui valorem in Missa. Primus oritur ex passione Christi Domini, & ex hostia nostri Missæ sacrificij. Secundus oritur ex meritis Ecclesiæ, quæ voluit omnia merita fidelium tam præteritorum quam presentium applicari per Missam. Tertius denique oritur ex deuotione Sacerdotis offerentis.

Secundò notandum est, primum illum valorem Missæ duobus modis posse considerari, Primò, quoad suam sufficientiam, tam ratione hostiæ, quam ratione primarij offerentis. Secundò, quoad actuale influxum, & fructum, seu secundum

I. id quod per Missæ sacrificium de facto datur ei, cui applicatur.

His ita prænotatis, sit prima propositio. *Sacrificium Missæ, quatenus est actio Christi Domini, & secundum primum illum valorem est infiniti pretij quoad sufficientiam.*

Probaturs is omnibus rationibus, quibus Theologi tertiâ parte probant satisfactionem Christi Domini æquius sacrificium in cruce oblatum, fuisse valoris infiniti.

Nec est quod quis dicat, disparem esse rationem sacrificij nostri à sacrificio crucis, & à satisfactione Christi Domini, quod scilicet Christus Dominus erat in istis duobus posterioribus immensus offerens; in nostro autem sacrificio offerat tantum per Sacerdotem: vnde cum Sacerdos sit tantum pretij finiti, sufficientia nostri Missæ sacrificij determinatur ad valorem finitum: nam respondemus actionem illam Sacerdotis non limitare, vel restringere virtutem sacrificij, sed potius habere se per modum applicantis alius passivus: vnde quemadmodum in causis naturalibus, quæ applicant illas ad agendum, non minuunt virtutem illarum, nec improbitas servi minuit vim elemosynæ per manus eius erogatæ ex imperio Domini: ita nec Sacerdos sacrificans minuit virtutem & sufficientiam hostiæ, vel Christi Domini primarij offerentis. Adde quod Sacerdos sacrificat in persona Christi Domini, & eius actio est tantæ auctoritatis ac virtutis, quanta est immediata Christi Domini actio, vnde consecrando loquitur in persona Christi Domini.

Secunda propositio. *Sacrificium Missæ, quatenus est actio Christi Domini iuxta prædictum primum valorem, est pretij tantum finiti, quoad actuale influxum & efficientiam.*

III. Probaturs primò, quia id quod fit in nobis per hoc sacrificium Missæ non est intensivè infinitum, siue sit donum gratiæ, per quam remissio peccatorum fit, siue sit condonatio & relaxatio prænæ temporalis, siue sit aliquod beneficium temporale, vt per se patet.

Deinde probatur, quia Ecclesiæ sæpius iterat sacrificium Missæ pro eadem re, vt constat ex patientia: ergo iudicat effectum eius quoad actuale influxum, esse finitum.

Tertiò, non est maior ætinitas, & ætinalis efficientia Eucharistiæ in ratione sacrificij, quàm sit eiusdem in ratione sacramenti, quia vt scimus: operatur immediatè ex opere operato: sed Eucharistia in ratione sacramenti confert fructum duntaxat limitatum, vt patet ex dictis de illo: ergo & sacrificium Missæ quoad actuale influxum est valoris & fructus tantum finiti.

IV. Ratio autem à priori nostræ conclusionis est Christi Domini ordinatio, qui noluit ordinare Missam ad conferendum de facto fructum intensivè infinitum, etiam si ex hypothesi essemus capaces infiniti effectus, sicut idè mali Angeli non sunt de facto redempti, quia Christus Dominus de facto non ordinavit ad id meritum suæ passionis, aliàs ex se pluraquam sufficiens ad id præstandum; sicut nec nostram redemptionem consummavit per suum sanguinem in circumcisione effectum, sed per mortem suam, quia scilicet hanc sui sanguinis effusionem in circumcisione factam non ordinavit ad talem effectum.

Quòd autem nec Christus Dominus ordinaverit sacrificium Missæ ad conferendum fructum infinitum, nec Deus vt sic acceptaverit illud, colligimus à posteriori, ex eo quod iustus sacrificium

A hoc fieri usque ad consummationem sæculi in remissionem peccatorum, quod frustra fieret, cum vna Missa sufficeret ad impetrandum omnia beneficia pro quovis tempore; sicut quia Christus Dominus per sacrificium crucis semel peccatum, deposuit plusquam sufficiens pretium redemptionis totius humani generis, non est amplius necesse Christum Dominum illud repetere, vel aliud sacrificium in eius locum succedere ex Apostolo cap. 10. epist. ad Hebræos.

Tertia propositio. *Sacrificium Missæ, vt offertur in persona Ecclesiæ, & etiam à Sacerdote priuato nomine, est tantum pretij finiti.*

Probaturs à fortiori, maior est vis & efficacia sacrificij Missæ, quatenus offertur in persona Christi Domini, quàm vt offertur in persona Ecclesiæ aut celebrantis priuato nomine, quia dignitas est maior in Christo Domino offerente, quàm sit in tota Ecclesiâ; & quia etiam Ecclesiâ vt sic, seu vt constitucta à Christo Domino suo capite, constat tantum puris creaturis, quarum omnium merita sunt tantum pretij finiti; sed sacrificium Missæ, vt offertur in persona Christi Domini, est pretij finiti quoad influxum actuale ex præcedenti propositione: igitur multò magis quoad eundem actuale influxum erit pretij tantum finiti vt offertur in persona Ecclesiæ, vel etiam Sacerdotis priuato nomine.

Nec iis obstat quòd efficacia oblationis crescat etiam ex dignitate rei oblatæ; res autem hie oblatæ sit infinitæ dignitatis, nimirum corpus & sanguis Christi Domini vnita hypostaticè Verbo diuino; nam maior illa propositio est tantum vera quando oblatio rei dignioris est, vel vtilior accipienti, vel difficilior offerenti, quàm sit oblatio rei vilioris: at id non habet locum in præfenti casu, vt per se constat.

Quæres, an valor Missæ, seu fructus eius pro vt sacrificium nostrum perficitur in persona Ecclesiæ sit ex opere operato, an ex opere operantis?

Respondetur, dici melius ex opere operantis, quia illud propriè dicitur fieri ex opere operantis, quod fundatur in sanctitate & deuotione agentis: atqui valor iste fundatur in sanctitate Ecclesiæ, propter quam Deus illam exaudiat vt sponsam sibi charissimam. Confirmatur etiam ex praxi Ecclesiæ, quæ dum offert sacrificium Missæ propter aliquam necessitatem solet exhortari vt omnes præparent se, & interfint sacrificio præparatis animis.

Quòd verò fructus Missæ quatenus attenditur penes valorem qui respondet actioni Sacerdotis, nomine priuato offerentis, sit finitus, patet eodem argumento: vnde fieri potest vt hac ex parte, & quatenus hoc modo prodest, ij pro quibus offertur nullum fructum recipiant, quia ex hypothese Sacerdos offerens est in peccato mortali, & sic iuxta hunc fructum, Missa pij Sacerdotis est melior quàm mali, vt etiam Alexander Papa docet epist. 1. & refertur primâ parte, quæstione primâ, Can. *Ipsi Sacerdotes.*

Dixi inter respondendum, secundum valorem illum qui respondet actioni Sacerdotis offerentis priuato nomine, quia quatenus offert vel in persona Christi Domini, vel in persona Ecclesiæ, fructus Missæ correspondens huic valori non pendet à bonitate vel malitia Sacerdotis; tunc enim agit in persona Christi Domini, & vt minister totius Ecclesiæ; idèque hac ex parte Missa mali Sacerdotis æquiualeat Missæ Sacerdotis sancti; imò & omnes aliz orationes quas facit in persona Eccle-

I. *siæ æquæ sunt fructuosæ, ac si fierent ab optimo; fundantur enim in sanctitate Ecclesiæ, quæ non polluitur, nec minuitur in se, nec quoad suum valorem, per malum ministrum, ut patet allato suprà exemplo elemosynæ per malum seruum erogatæ in persona sui domini.*

ARTICVLVS II.

Quantus sit valor Missæ quoad extensionem, seu quibus possit applicari.

IMPRIMIS notandum est, septem posse distinguui hominum genera, quatuor viuientium, scilicet fideles iustos, fideles peccatores, non tamen excommunicatos; excommunicatos & infideles: tria item defunctorum, scilicet Sanctos regnantes in cælo; fideles in Purgatorio existentes; & damnatos in inferno.

II.

Secundò notandum est, sacrificium Missæ posse fieri duobus modis pro aliquo, nimirum directè, intendendo imprimis bonum illius ei pro quo sacrificium offertur. Secundò, indirectè tantum, scilicet intendendo bonum Ecclesiæ, puta augmentum illius, ex quo tamen aliorum bonum sequitur; verbi gratiâ, conuersio Gentilium.

Vltimò notandum est, nos hic agere tantum de extensione valoris Missæ secundum efficaciam, seu actualement influxum, non autem secundum sufficientiam, quoniam hæc de re satis est dictum superius.

His prænotatis, sit prima propositio. *Sacrificium Missæ prodest omnibus fidelibus etiam peccatoribus non excommunicatis, licetque pro eis illud offerre.*

III.

Probat ex Canone Missæ in quo oratur pro omnibus orthodoxis, & singulis membris Ecclesiæ. Deinde hoc sacrificium potest offerri pro eo omni qui est capax fructuum eius; atqui omnis fidelis etiam peccator non excommunicatus, est capax singulorum fructuum huius sacrificij, ut patet inductione factâ per illos superius enumeratos; est enim capax excitantis gratiæ, & contritionis ad obtinendum remissionem peccatorum, item remissionis penarum temporalium suis peccatis imputatis debitaram, item beneficiorum temporalium: igitur sacrificium Missæ potest prodesse omnibus etiam peccatoribus non excommunicatis, & ex consequenti licet pro eis illud offerre.

Secunda propositio. *Sacrificium Missæ potest offerri indirectè pro excommunicatis maior excommunicatione, non tamen licet directè pro illis offerre.*

IV.

Vbi notandum est, per excommunicatos istos constantim intelligi qui sunt nominatim excommunicati, vel notorij percussores clericorum, iuxta Exirauagantem Martini V. quæ incipit, *Ad euandam*.

Deinde notandum, prohibitionem istam secundâ parte huius propositionis contentam, habere duntaxat locum, quando nullum graue periculum imminet Sacerdoti celebranti, neque adest metus cadens in virum constantem; si enim tale periculum imminet, vel talis metus adsit, tunc Sacerdos potest celebrare pro nominatim excommunicato, modò id non faciat directè, & veluti primariò in contemptum clauis Ecclesiæ, quia id tantum prohibetur iure Ecclesiastico, quod quidem ius non intendit tunc obligare cum tanto periculo.

Prior pars propositionis probatur, offerre sacrificium Missæ pro incremento Ecclesiæ, & pro tollendo schismate, est licitum; sed hæc duo fiunt per conuersionem excommunicatorum, & hoc est offerre sacrificium Missæ pro illis indirectè. Deinde sacrificium Missæ potest offerri pro eo omni qui est capax alicuius ex eius effectibus: atqui nominatim excommunicati sunt capaces gratiæ excitantis ad penitentiam, & imperatio huius gratiæ est aliquis effectus sacrificij Missæ, ut patet ex præcedentibus articulis: ergo sacrificium Missæ potest indirectè offerri pro nominatim excommunicatis.

Posterior pars eiusdem propositionis probatur ex cap. *Anobis, Extra. de sententia excommunicationis*, ubi id prohibetur, & quia præceptum hoc est de re graui, obligat sub peccato mortali: at verò pro excommunicatis per veram penitentiam iam contritis, nondum tamen ab excommunicatione absolutis, potest offerri, ut notant Richardus in 4. sententiarum distinctione 18. articulo 2. quæstione 2. Nauarrus tractatu de oratione capite 19. numero 68. nam intentio summi Pontificis non fuit ut quandoque per eos non flaret quominus absoluerentur ab excommunicatione, priuarentur suffragijs Ecclesiæ: & quando in iure Canonico, vel eius Interpretes haberetur, excommunicatos etiam dolentes de peccatis, semotos esse à conuerso & viis piorum, vel tantum significatur eos adhuc indigere absolutione Ecclesiæ, vel illos debere adhuc sese gerere tanquam excommunicatos: unde à fortiori Sacerdos celebrans potest etiam nominatim meminit in suo, ut vocant, *Memento*, absque vilo peccato, eius qui nominatim excommunicatus est, ut docent Syluester verbo *excommunicatio* numero secundo, Nauarrus suprà numero 71. Ratio est, quia eiusmodi oratio fit tantum priuato nomine Sacerdotis: at Ecclesia non prohibet Sacerdotem orare nomine priuato pro nominatim excommunicato, sed eum tantum priuat precibus & suffragijs publicis, quæ fiunt à Sacerdote tanquam sustentante personam Ecclesiæ: unde à fortiori licebit etiam offerre sacrificium Missæ pro hæreticis, cum illi ordinariè non sint excommunicati nominatim, sed tantum à iure & à Canone, aut à Iudice tantum generaliter, & pro illis sacrificium offerri posse docet S. Chrysostomus homil. de Adam & Eva.

Tertia propositio. *Sacrificium Missæ potest offerri indirectè pro paganis & infidelibus, imò ex se, & naturâ suâ licitum est illud etiam directè pro eis offerre.*

Prior pars patet ex dictis, quia licet offerre sacrificium Missæ pro incremento fidei & Ecclesiæ: at Ecclesia augetur per conuersionem Gentilium, seu infidelium: ergo sacrificium Missæ potest saltem indirectè offerri pro paganis & infidelibus.

Posterior pars patet ex praxi primitiua Ecclesiæ apud Tertullianum libro *ad Scapulam* cap. 2. sacrificantis pro salute Imperatoris, quem tamen constat tunc temporis fuisse infidelem: imò sanctus Augustinus epist. 58. S. Chrysost. homil. 6. in primam epistolam ad Timotheum. 2. qui iubet ut fiant obsecrationes & orationes pro Regibus de sacrificio Missæ, & disertè ipse S. Augustinus: neque id repetitur alicubi prohibitum, maxime cum lex nostra sit longe benignior lege Moysi, in qua tamen licebat sacrificare pro Gentilibus.

vt patet libro secundo Machabæorum capite 3.

Nec his obstat quoddam in primitiua Ecclesia nondum baptizati excluderentur à Templo absoluta Missa catechumenorum, & quoddam nulla fiat illorum mentio in Canone: necitem quoddam S. Thomas tertiâ parte quæstione 79. articulo septimo ad 2. dicat Eucharistiam non habere effectum nisi in his qui coniunguntur Christo Domino per fidem & charitatem, cuiusmodi non sunt infideles; non enim infideles non excluduntur à nostra Missa, vt priuentur eius fructu; sed quia non sunt capaces tanti mysterij. Deinde fit etiam mentio Gentilium in Canone, saltem in genere, quando hoc sacrificium dicitur offerri pro nostra ecclesiâque salute: nec est necesse exprimitur nominatim omnes quibus fructus sacrificij applicatur. Denique S. Thomas loco citato loquitur de adoptione gratiæ & gloriæ, vt patet ex eius textu,

qui effectus conferuntur tantum incorporatis Christo Domino. His adde posse nos distinguere duos effectus sacrificij, vnum immediatum, qui est gratia quædam excitans: alterum mediatum, qui est habitualis gratia, & actualis remissio peccatorum, ad quam prouocamur à Deo per illam gratiam excitantem; S. Thomas vult Eucharistiam non conferre hunc posteriorem effectum, nisi vnitis Christo Domino, quod verum est; non autem loquitur de priori, qui est proprius huius sacrificij. Quando verò S. Augustinus cap. 9. lib. 1. de anima & eius origine, ait, *Quis offerat corpus Christi, nisi pro eis qui membra sunt Christi?* loquitur tantum de parulis sine Baptismo morientibus, vt constat ex toto illo capite.

Ex his liquet à fortiori licere offerre sacrificium Missæ pro catechumenis, cum illi iam sint vniti Christo Domino & Ecclesiæ per fidem.

Quarta propositio. *Sacrificium Missæ potest offerri Deo in honorem Sanctorum, vt ex his quæ geruntur in terris, quædam accidentalis gloria redundet in illos.* Propositio est de fide ex Tridentino supra.

Probatur ex praxi Ecclesiæ etiam primitiue, cuius meminerunt Tertullianus libro de coronis militis cap. 3. Oblationes pro natalitijs (scilicet Martyrum, vt patet ex eius textu) annuâ die faciunt: S. Cyprianus epist. 24. Sacrificia, inquit, præcis, minibus Sanctis, vt meminitis offerimus, quoties Martyrum passiones & dies anniversaria commemoratione celebramus. S. Chrysost. homil. 25. in S. Matthæum, homil. 21. in Acta Apostolorum, homil. 2. in 2. epist. ad Corinth. & alijs similibus, quos Pamelus fuscè refert in citatam epistolam S. Cypriani, & ad citatum locum Tertulliani.

Probatur etiam ex vocali oblatione, quæ antecedit Canonem Missæ, in qua sic dicimus, *Pro illis, Sanctis nimirum, proficiat ad honorem: item ex multis Secretis, & orationibus publicis Missæ, in quibus id postulamus à Deo: itaque sacrificium Missæ prodest Sanctis cum Christo regnantibus ad quoddam gaudium accidentale, & gloriam externam in Ecclesia militante, nam gaudent de honore Dei, & nostro profectu; illis est honorificum commemorari in tanto mysterio, illudque in eorum memoriam offerri, vt S. Chrysost. notat homil. 21. in Acta Apostolorum; & imprimis tunc offertur Deo in actionem gratiarum pro beneficijs à Deo in illos collatis, quæ etiam per communionem membrorum redundant in nos. Secundo, ad petendam gratiam vt possumus eo imitari. Tertiò, vt Deus velit eos apud seip-*

sum esse nostros paternos & intercessores. Quarto, vt eos tali commemoratione veneremur: quæ omnia patent ex orationibus quibus Ecclesia vitur tam in Officio, quam in Missa de Sanctis: item ex homilijs sanctorum Patrum habitis in Festo Sanctorum; & hoc modo sacrificium est illis duntaxat impetratorium indirectè, quatenus scilicet à Deo postulamus aliquid pro nobis, ex quo tamen gloria redundat ad Sanctos; nam sacrificium Missæ, vt est sacrificium, offerri non potest pro illis, cum careant culpis & peccatis, & ita offerre pro eis esset eis facere iniuriam, sicut facit iniuriam martyri, qui orat pro martyre.

Atque hoc modo potest etiam offerri pro baptizatis, morientibus ante usum rationis in actionem gratiarum, sicut potest ante illorum mortem offerri pro aliquo bono temporalis illis obtinendo, vel pro simili malo ab eis auerendo.

Quinta propositio. *Sacrificium Missæ nullo modo potest offerri pro damnatis, siue illi decesserint cum solo originali peccato, vt infantes qui moriuntur ante susceptionem Baptismi, siue etiam cum vno solo mortali peccato.*

Probatur primò ex sacrificio crucis, quod nihil proficit iam damnatis: ergo cum sacrificio Missæ sic tantum illius applicatum, non potest pro illis offerri.

Probatur item ex illis Scripturæ locis, quibus damnati passim dicuntur sustinere pœnas æternas, torqueri igne eterno.

Tertiò probatur ex Patribus, S. Augustino libro 3. de origine anime cap. 12. vbi affirmat nostram propositionem vt fide Catholicè tenendam, *Noli, inquit, credere, nec dicere, nec docere sacrificium Christianorum pro iis qui non baptizati de corpore exierunt, offerendum, si vis esse Catholicus: & eodem capite verbis sequentibus ait expresse opinionem assertioni nostræ oppositam esse nouam, contra Ecclesiæ totius authoritatem & disciplinam; & conformiter ad hunc sensum, idem libro primo de origine anime cap. 11. ait, Sicut si de Catholicâ & Ecclesiasticâ regulâ, nullâ ratione concedis vt pro non baptizatis cuiuslibet ætatis hominibus, offeratur sacrificium corporis & sanguinis Christi Domini, tanquam per eiusmodi pietatem suorum, ad regnum celorum quo perueniant, adiuuentur: & quia tam præsentis ioco, quàm proximè citato aduersarius obiebat ei factum Iudæ Machabæi lib. 2. Machab. cap. 12. procurantis sacrificium offerri, negat tale sacrificium eis qui non fuerant circumcisi, profuisse; atque aduersarius debuisset prius probare aliquos ex iis militibus, pro quibus prædictus Iudæ procurabat sacrificium offerri, non fuisse circumcisos, quod tamen non probauit.*

Probatur etiam ex S. Chrysost. homil. 3. in epist. ad Philipp. vbi postquam docuit animas fidelium existentes in Purgatorio, iuxta traditionem Apostolorum, iuari incrementis Missæ sacrificij oblatione, ita subiungit, *atque id quidem de iis qui in fide decesserunt, quo significat sacrificium Missæ nihil prodesse damnatis. Idem patet etiam ex S. Greg. ad Bonifacium, & refertur 13. quæst. 2. cap. Pro obuentibus, vbi S. Gregorius distinguit Christianos in fide & gratia Christi Domini morientes, à Christianis in sua impietate morientibus, & de prioribus sic ait, Congruit vt Sacerdos pro mortuis Catholicis memoriam faciat & intercedat: de posterioribus verò sic, non tamen pro impijs (quamuis Christiani fuerint) tale quid agere licebit.*

V.

VI.

VII.

VIII.

I.

Probatum etiam congruenti ratione: sacrificium hoc non prodest obtinatis in malo, & habentibus peccata irremissibilia; sed damnatis apud inferos, sunt eiusmodi; vi fides Catholica docet, & Theologus explicant primâ parte agendo de obstinatione demonum: ergo sacrificium Missæ non prodest damnatis apud inferos, nec ex consequenti pro illis siue licitè, siue validè potest offerri.

Necius obstat quod sanctus Augustinus in Enchiridio ad Laurentium capite 110. dicat sacrificium Altaris prodesse defunctis, *vel ad hoc ut sit plena remissio, aut cerè tolerabilior fiat eorum damnatio.* Nec item quod sanctus Gregorius libro quarto Dialogorum capite 55. obmoleat sacrificium pro Monacho, quem ob peccatum commissum contra votum paupertatis, iusserat sepeliri in sterquilino.

II.

Nam ad primum respondetur, nomine damnationis ibi intelligi penam Purgatorij, quæ in quibusdam aliquando tota remittitur per hoc sacrificium, & aliquando relaxatur tantum; & quod hæc sit mens sancti Augustini patet ex illis verbis antecedentibus, ubi defunctos diuidit in tres classes, sicut iam fecimus; & de damnato ait, *est talis in malo, vt nec his* (nimirum sacrificio mediatoris, & elemosyna Ecclesiæ, de quibus ibi agit) *ualeat, cum ex hac vita transferretur. adiuari.*

Ad secundum respondetur, Monachum illum ante mortem habuisse contritionem de suo peccato, quod S. Gregorius probè nouerat; iussit autem cum ita sepeliri, vt esset exemplo & terrori cæteris.

Vltima propositio. *Sacrificium Missæ potest offerri pro defunctis qui sunt in Purgatorio, eiusque prodest.* Propositio est de fide, vt procedit de baptizatis ex Tridentino sessione vigesima, Canone tertio, & contrarium fuit condemnatum in Acrio, vt testantur Sancti Epiphanius hæretici 75. Augustinus libro de hæresibus capite 33.

Probatum ex citato capite duodecimo libri secundi Machabæorum, ubi pro defunctis circumcisis sacrificium offertur: ergo cum Missæ sacrificium habeat omnes differentias omnium & singulorum sacrificiorum Legis Mosaicæ, & nositer Baptismus sit in noua, quod circumcisio in Mosaicâ, sicut sacrificium Mosaicum fuit ibi oblatum pro circumcisis defunctis, & illis profuit; sic & nostrum Missæ sacrificium oblatum pro defunctis baptizatis in Purgatorio existentibus illis proderit; & licet, disputationis gratiâ, concederemus hæreticis (quod tamen est falsum, & cuius contrarium constat ex sancto Augustino libro primo de anima & eius origine capite vndecimo, item ex eius libro de cura pro mortuis agenda) libros Machabæorum non esse Canonicos; attamen non potest negari quoddam fuit antiquissimi: vnde colligitur hanc consuetudinem offerendi sacrificia pro mortuis, fuisse à ludæis obseruatam in Veteri Testamento.

Deinde eadem propositio probatur ex praxi primitiua Ecclesiæ: in omnibus Patrum Liturgiis semper fit mentio animarum in Purgatorio existentium, vt videre est apud Pamelum tomo primo Liturgicon.

Tertiò, Tertullianus libro de corona militis capite tertio libro de monogamia, meminit oblationis pro defunctis, S. Cyprianus epistola 66. vult Victorem quemdam iam vitam sanctum priuari hoc sacrificio, quia contra Decretum Episco-

porum nominauerat quendam Presbyterum exsecutorem suorum bonorum, S. Ambrosius oratione funebri de obitu Valentiniani, S. Chrysostomus homilia 69. ad populum, & homilia tertiâ in epistolam ad Philippenses, ubi ait hoc profuisse ex Apostolica Traditione, S. Augustinus libro nono Confessionum capite 13. ubi testatur sacrificium Missæ celebratum fuisse pro matre sua, & Possidonius in vita sancti Augustini capite 21. testatur hoc sacrificium Missæ fuisse etiam oblatum pro ipso Augustino in die eius depositionis, cui sacrificio ipsemet Possidonius interfuit. Plura Patrum testimonia videri possunt apud Garetium libro illo cuius titulus est *mortui inuari Sanctorum precibus*, & apud Pamelium in citato capite Tertulliani, & in epist. 66. S. Cypriani.

Tandem fauet ratio: quicumque sunt membra Ecclesiæ vniuersalis, & habent aliquid excolendum penæ temporalis sunt capaces fructuum sacrificij Missæ, & illud potest pro illis licitè & validè offerri: sed animæ defunctorum existentes in Purgatorio, sunt quedam membra Ecclesiæ vniuersalis, & sunt capaces fructuum sacrificij Missæ, quia aliquid penæ temporalis & satisfactionis restat illis adhuc excolendum: ergo sacrificium Missæ rectè potest validè & licitè pro illis offerri, & illis applicari.

ARTICVLVS III.

Verum sacrificium Missæ possit offerri pro Catechumenis, eiusque prodesse.

Cum inter animas fidelium quæ sunt in Purgatorio quedam possint esse catechumenorum, quaeritur an sacrificium Missæ possit offerri pro illis, eiusque prodesse.

Scotus in quatuor sententiarum distinctione vndecimâ questione secundâ, articulo septimo, Vasquezius hic disputatione 127. cap. 3. cum aliquot alii negant posse pro illis, etiam adhuc viucentibus licitè, imò & validè offerri, & multò magis pro illis iam defunctis.

Nos tamen consentaneè ad ea quæ docuimus tertiâ propositione præcedentis articuli, Respondemus, *spektando tantum naturam huius sacrificij, posse illud validè & licitè offerri directè pro catechumenis, etiam viâ sanctis existentibus in Purgatorio; attamen habita ratione prohibitionis Ecclesiæ, non licere illud pro eis in Purgatorio existentibus offerre directè, indirectè tamen licere, & illi applicationem, prodesse.* Tres sunt partes responsionis.

Prima pars quæ considerat naturam sacrificij simpliciter, & abstrahendo à prohibitione Ecclesiæ, patet ex dictis de illis etiam viucentibus prædictâ propositione tertiâ; patet etiam de illis vi existentibus in Purgatorio; nam Missæ sacrificium potest eis validè applicari & licitè, cui proprius eius effectus potest prodesse, & cui applicari non prohibetur; validitas enim & efficacia alicuius causæ ad agendum applicatæ dignoscitur ex suo effectu proprio. Sed animæ catechumenorum existentes in Purgatorio sunt capaces specialius cuiusdam effectus nostri sacrificij Missæ, scilicet remissionis penæ temporalis adhuc ab illis debitæ, & pro qua adhuc detinentur in Purgatorio: ergo & hoc sacrificium ex se, & sua præcisâ conditione, secundum quam hic consideratur, non prohibetur istis animabus applicari: ergo sacrificium Missæ, spektando solam eius naturam, po-

test directè offerri validè & licitè pro animabus catechumenorum in Purgatorio existentibus.

Deinde probatur, sacrificium Missæ ex sua speciali conditione, & propria differentia, est applicatum sacrificij crucienti à Christo Domini in cruce peracti, vt supra ostendimus ex sanctorum Patribus; ergo virtus illius secundum præcisam suam naturam spectat, tam latè sese extendit, quàm ipsum crucientium sacrificium crucis quoad suam sufficientiam: sed sacrificium crucis habet sufficientiam pro animabus eiusmodi catechumenorum in Purgatorio existentibus, etiam ex ordinatione Christi Domini, & ipsâ acceptatione Dei ad hunc effectum, scilicet remissionis peccatorum temporalium, quarum adhuc sunt debitores, nam idè detinentur in Purgatorio: igitur sacrificium Missæ præcisè spectatum secundum suam naturam, & institutionem, potest validè & licitè offerri Deo pro animabus catechumenorum in Purgatorio existentibus.

Tertiò, sacrificium Missæ præcisè & secundum suam naturam consideratum potest ei applicari & prodesse, cui bonum opus nostrum meritum potest applicari & prodesse, quia quodcumque nostrum meritum fundatur in merito Christi Domini per eius mortem consummatum, sicut vis & efficacia palmitis provenit ab efficacia vitis, vt Christus Dominus significat apud sanctum Ioannem capite decimo-quinto, & Theologi docent primâ secundâ agendo de merito bonorum operum; & proinde cum Missæ sacrificium sit propriè applicatum passionis & meritum Christi Domini, hoc ex se & suâ conditione propriâ iis omnibus poterit applicari & prodesse, cui nostrum aliquod opus meritum poterit applicari, & prodesse: atqui elemosinæ, cum debitis conditionibus erogatæ, sunt opus aliquod meritum & satisfactorium, vt passim sacre Scripturæ testantur, & Patres docent, & illæ factæ in finem adiuuandi animas catechumenorum in Purgatorio existentium profunt illis, iuxta expressam sententiam sancti Chrysostomi homiliâ tertiâ in epistolam ad Philippenses præcedenti articulo citatâ ita scribentis, *Catechumeni verò neque hac dignantur consolatione* (id est, oblatione incruenti Missæ sacrificij); nam de hac, vt offerendâ pro defunctis, agit ibi, vt patet ex eius verbis immediatè antecedentibus) *sed minus auxilio sunt destituti, vno quodam excepto; quale verò hoc? licet pauperibus pro ipsis dare, atque hinc aliquâ percipiunt refrigerationis; vult enim Deus vt nos nobis mutuum auxilium afferamus*: igitur & sacrificium Missæ iuxta suam naturam præcisè consideratum, potest animabus catechumenorum in Purgatorio existentibus validè & licitè applicari, & applicatum illis prodesse.

Tandem hæc pars nostræ propositionis probatur efficaciter ex duobus testimoniis, quorum prius est S. Ambrosij oratione in obitu Valentini Imperatoris; cum enim Valentinianus adhuc catechumenus, seu sacramento Baptismi nondum in re suscepto, esset mortuus in gratia Christi, & hunc defunctum S. Ambrosius existimaret dignum, qui iuaretur mediis per Christum Ecclesiæ relictis, inter illa quibus optacum iuuari, recenset expressâ nominatione Missæ sacrificij; sic enim ait, *Date manibus sancta mysteria, pio requiem ei poscimus affectus, date sa-*

cramenta celestia, animam piam nostris oblationibus prosequamur: Hæc enim pio affectu poscere requiem alicui defuncto in gratia Christi Domini, prosequendo illum oblatione incruentis sacrificij, nihil sonat aliud, quàm vi & efficaciâ tantis sacrificij pœnas temporales, quas tunc exsoluit in Purgatorio, ei relaxare; siquæ sacrificium Missæ oblatum pro illo, esse ei ex opere operato satisfactorium.

Posterior verò testimonium est Innocentij Tertiij epistolâ suâ ad Episcopum Cremonensem, & refertur capite Apostolicam, Extra, de Presbytero non baptizato, vbi postquam docuit Sacerdotem hunc fuisse consecutum remissionem peccati sui originalis, & actualium quoque adeptus vestrum rationis commiserat, eo quod decesserat in fide sanctæ matris Ecclesiæ, & in Christi Domini confessione, ita concludit, *In Ecclesia tua iuges preces, hostiasque Deo offerri iubeat pro Presbytero memorato*.

Neque his duobus testimoniis potest responderi illa procedere tantum de sacrificio Missæ, quatenus est imperatorium: non verò quatenus est satisfactorium, de quo tamen hæc pars nostræ propositionis de catechumenis etiam cum fide viva defunctis, intelligitur; & disparem esse rationem vtriusque modi applicandi Missæ sacrificium, quod prior immediatè, primò, & per se respiciat personam quæ sibi immediatè postulat beneficium; quod tamen redundat in bonum alterius: verbi gratiâ, quando aliquis impetrat à Deo sanitatem sui equi; posterior verò respiciat primò & directè personam, vel etiam subiectum, cui beneficium impetratur.

Hoc, inquam, responderi non potest; nam hæc duo testimonia eadem loquendi formulâ explicat leuamen istud quod intendunt conferri per sacrificium Missæ applicatum duobus istis fidelibus defunctis in fide & gratia Christi Domini ante susceptum Baptisma, quæ aliter Patrum sententiæ explicant hoc sacrificium oblatum pro fidelibus baptizatis defunctis in gratia, illis prodesse, vt faciliè intelligitur ex illorum collatione: ergo sicut ex illis Patrum testimoniis rectè intelligimus Missæ sacrificium baptizatis in gratia defunctis prodesse ex opere operato, vbi eis singulariter applicatur, ad aliquam remissionem temporalium peccatorum cum quarum debito decesserunt; ita etiam sanctus Ambrosius & Innocentius Tertius hic relati debent intelligi.

Deinde quando hæc responsio vult hæc testimonia intelligi de nostro sacrificio, vt est duntaxat imperatorium, vel id intelligit, vt solum est tale ex opere operantis ipsius Sacerdotis, vel vt est tale ex opere operato, seu ex vi & efficaciâ huius ministerij in persona Christi Domini, & eius nomine exerciti, & tantum à Sacerdote celebrante Missam, vt determinati speciatim, & in particulari ad hanc personam: prior ille modus non potest adaptari istis duobus testimoniis; nam ita loquuntur, vt leuamen illud, & remissionem peccatorum temporalium, cum quarum debito animæ de quibus loquuntur decesserunt, fundent non in deuotione, seu facultate celebrantis, sed in excellentiâ & dignitate nostri sacrificij. Posterior verò modus supponit Christum Dominum instituisse Missæ sacrificium etiam in finem adiuuandi istos catechumenos, quia vis & efficacia sic agendi est in eius merito fundata, & ab eo infusa;

I. & proinde si medium (cuiusmodi in presenti casu est sacrificium Missæ) cui illam tribuit, applicetur subiecto capaci (quale sanctus Ambrosius & Innocentius Tertius ibi supponunt esse prædictum utrumque catechumenus) nec aliquid aliud requiratur, statim atque sacrificium Missæ speciatim est oblatum pro illis, statim iuxta mensuram sibi à Christo Domino determinatam, illis proderit.

Confirmatur, ubi effectus per sacrificium Missæ impetrandus, est solius pœnæ temporalis, pro peccatis iam quoad culpam remissis, debita; & subiectum cui sacrificium applicatur, est in statu gratiæ, tunc talis remissio fit infallibiliter & immediatè ad talem sacrificij applicationem, & ex consequenti ex opere operato, ut intelligitur ex dictis suprà disputatione sextâ, articulo vltimo; sed effectus hic, de quo loquimur, est tantum remissio pœnarum temporalium pro peccatis quoad culpam remissis debitam, & animæ catechumenorum, de quibus loquimur, sunt in statu gratiæ: igitur sacrificium Missæ illis applicationem remittit eis statim infallibiliter ex opere operato pœnas illas temporales; & proinde sicut opus operatum ibi respicit primò & per se, tantum subiectum sui, animam existentem in Purgatorio, non verò ut sc, Sacerdotem tunc offerentem; ita etiam est tali animæ satisfactorium remissionis pœnæ.

Minus etiam huic eidem vtrique testimonio satisfaciunt quod alij respondent, scilicet neutrum testimonium intelligi de sacrificio Missæ, sed tantum de aliis piis operibus, quæ sumpto nomine sacrificij in ampla significatione, appellantur in illo utroque loco sacrificia.

III. Minus, inquam, satisfaciunt; nam hæc particula, sancta mysteria, celestia sacramenta, &c. non possunt ibi aliud significare, quàm Missæ sacrificium; & quando sanctus Ambrosius sic dicendo, date manibus sancta mysteria, date sacramenta celestia, dirigit sermonem ad astantes, id facit ad invitandum eos, ut velint, modo sibi convenienti, etiam per se Sacerdotem tunc ad celebrandum Missæ sacrificium accingentem, speciatim offerre pro Valentiniانو; nam ita loquendo alludit ad morem in Ecclesia primitiva vñratum, cuius nos suprà meminimus, & de quo videri potest Durantus libro secundo de ritibus Ecclesiæ capite vigesimo-sexto, numero septimo, quo nimirum Christiani, qui speciatim dicuntur offerre per Sacerdotem, dabant Diacono, vel Sacerdoti celebranti panem & vinum in vsum & consecrationem sacrificij Missæ, ut indicat hæc alia statim sequens eius particula, animam piam nostris oblationibus prosequamur, extollite populi necnon manus in sancta, ut eo saltem munere vicem eius meritis rependamus, explicat cur præmiserit date sancta mysteria, date sacramenta celestia, nimirum ut sic invitaret astantes ad offerendum pro Valentiniانو, eo modo quo possunt cum Sacerdote celebrante sacrificium Missæ: sanctus autem Ambrosius ibi appellat panem & vinum ab astantibus Diacono, vel sibi Missam iamiam celebraturo offerenda sancta mysteria, celestia sacramenta, denominatione sumptâ, non ab eo quod tunc, dum hæc sic vocat, sunt; sed ab eo ad quod ordinantur tali eorum oblatione,

IV.

A scilicet vñ corpus & sanguinem Christi Domini consecratur; ad eum modum quo in quotidiano Missæ offertorio panis nondum consecratus, patenz superpositus, & à Sacerdote Missam celebrante oblatum Deo, dicitur hostia immaculata, Deo offerri pro omnium fidelibus, ut illis proficiat ad salutem in vitam æternam: quo etiam modo vinum tunc calici consecrando infusum, dicitur salutare, & Sacerdos rogat ut illud ascendat cum odore suavitatis in conspectum divinæ maiestatis, pro sua & totius mundi salute, quod tamen totum non intelligitur propriè de pane & vino ibi contentis, sed de corpore & sanguine Christi Domini, ut sub panis & vini speciebus consecratis & Deo oblatis; hæc enim (non verò panis & vinum) sunt victimæ merenti nostris sacrificij, ut suprà docuimus.

B Similiter testimonium Innocentij Terrij non potest commodè explicari de simplici opere meritorio, ut distincto à sacrificio propriè dicto, nam ibi summus Pontifex duo distinguit quæ vult fieri pro salute Sacerdotis illius in fide & gratia defuncti, non tamen baptizati, Primum est oratio, quam hæc particula, iuges preces, intelligit; alterum est oblatio incrementi Missæ sacrificij, quam hæc aliâ sequenti particula exprimit, hostiasque Deo offerri iubet: & cum summus Pontifex ibi præcipiens hostias Deo offerri expresse dicat in Ecclesia, laus appetit infusuræ fit in intelligenda oblatione sacrificij Missæ, tanquam aliquo officio publico.

Secunda pars nostræ propositionis probatur ex sancto Chrysostomo superiùs relato homilâ tertiâ in epistolâ ad Philippienses, ubi significat constitutionem Apostolicam de offerendo sacrificio pro defunctis esse tantum pro baptizatis.

C Probatur item ex primo Concilio Bracharensi Canone trigesimo-quinto, ubi expressè prohibetur: item ex communi praxi totius Ecclesiæ, cuius dispositioni Christiani Dominus reliquit applicationem huius sacrificij his vel istis, hoc vel isto modo faciendam, pro ut illa indicaret expedire pro locorum, temporum, & personarum ratione; sicut modum dispensandæ Euchariæ in ratione sacramenti eius dispositioni reliquit, ut docuimus suprà agendo de communione Eucharistiæ sub vna vel utraque specie.

D Tertia denique pars responsionis probatur ex eo quoddam nomine omnium fidelium in Purgatorio existentium, catechumeni in Purgatorio existentes etiam veniant intelligendi; nam qui dicit totum nihil excipit: item qui dicit omnes totum excipit: at Ecclesia in commemoratione sollemnium defunctorum, postmodum factum omnium Sanctorum, orat pro omnibus defunctis in Missa, nullo excluso, ut patet ex ipsa eius Collectâ, Secretâ, & Post-communione, ut vocatur: ergo cum sub ista quantitate fidelium defunctorum illi catechumeni continentur, Ecclesia orando & offerendo sacrificium pro fidelibus baptizatis existentibus in Purgatorio consequenter, & indirectè, orat & offert sacrificium Missæ etiam pro istis catechumenis: ergo cum liceat facere quod vniuersalis Ecclesia quotidie facit, etiam erit licitum, & ex consequenti validum, offerre sacrificium Missæ indirectè pro istis catechumenis.

ARTICVLVS IV.

*Soluantur obiectiones contra doctrinam
precedentis articuli.*

Sed auctores prioris sententiæ obiciunt contra primam partem nostræ propositionis, Primum, sacrificium Missæ potest tantum iis prodesse, & ex consequenti pro illis tantum offerri, quibus Eucharistia in ratione sacramenti prodest, vel potuit prodesse, quia vis & efficacia Eucharistia in ratione sacrificij nec plus nec minus sese extendit, quàm illius eiusdem in ratione sacramenti: sed Eucharistia, vt habet rationem sacramenti, non potest validè (hoc est ita vt conferat proprium suum effectum) conferri catechumeno etiam adhuc viatori, & habenti actus fidei & contritionis de peccatis quantumvis excellentes; nam proprii eius effectus prærequirunt charitatem Baptismi in suscipiente, quo tamen catechumeni carent: igitur pari modo Eucharistia in ratione sacrificij non poterit validè, id est, ita vt possit proprium suum effectum conferre catechumeno, offerri Deo pro anima catechumeni in Purgatorio existentis.

Respondetur negando simpliciter & absolute Maiorem; nam conditio Eucharistia, vt est sacrificium est alia, quoad præsentem difficultatem, à conditione eiusdem Eucharistia, vt est sacramentum, quodd posteriori modo considerata, sit cibum duntaxat grandium, id est, in fide Christi Domini per realem Baptismi receptionem perfectorum, cuius proprius effectus est specialis quadam vnio hominis, vt iam Christo Domino, & militanti eius Ecclesiæ reipsa & de facto incorporati, quemadmodum intelligitur ex Apostolo primæ ad Corinthios capite decimo, qui loquens de Eucharistia in ratione sacramenti, & de speciali communionem, quæ vi sacramenti Eucharistia, est inter Christum & baptizatos: item inter baptizatos ad se inuicem, dicit baptizatos, esse vnum panem, vnum corpus, quatenus scilicet per Baptismum sunt effecti membra militantis Ecclesiæ, & consequenter participant de vno & eodem pane, & bibunt de vno & eodem calice, id est, manducant idem numero corpus, & bibunt eundem numero sanguinem Christi Domini, tanquam cibum & potum animæ, quando recipiunt Eucharistia sacramentum; vnde etiam conficiunt idem corpus mysticum, suntque vnus & eiusdem fidei & religionis cultores.

Neque huic responsioni obstat quod Apostolus ibi agat de participatione incurrenti Missæ sacrificij, vt facile potest intelligi tam ex antecedentibus, quàm ex consequentibus, quando opponit mensam Domini, id est altare, mensam demoniorum: nec item quod in epistola ad Hebræos capite decimo-tertio dicat Christianos habere altare, de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deseruiunt, id est, qui adhuc sectantur Legem Moisaicam, nec sunt in fide Christi Domini; nam quemadmodum supra distinguimus in sacrificio duplices partes, alias nimirum sacrificiationis, alias victimæ quæ sacrificatur; sic etiam debemus distinguere duplicem participationem, vnā victimæ, quā aliquis verā ac reālē manducatione comedit aliquid victimæ Deo sacrificatæ, quemadmodum constat ex veteri Testamento, quando vbi agitur de sa-

A crificiis vna pars victimæ dicitur in comestione danda ei, pro quo sacrificium offertur: alteram verò partem sacrificiationis, quā is pro quo sacrificium offertur participat fructus, seu effectui proprio talis sacrificij, etiam si nihil manducet de re oblata, quo modo ij pro quibus sacrificium Missæ offertur, nec tamen sacramentali sumptione Eucharistia ei communicant, sunt participes sacrificij Missæ: A postolus locis illis citatæ primæ ad Corinthios decimo, & ad Hebræos decimo-tertio loquitur tantum de priori participatione, vt patet ex verbis illis, quibus illam exprimit; at nos in præsentī difficultate agimus tantum de posteriori; nec argumentum sumptum à priori incapacitate valet ad inferendum posteriorem, vt facile intelligitur ex sacrificiis Moisaicis, quorum quædam fiebant pro Gentilibus, quibus tamen non licebat priori modo eorum sacrificijs participare, vt patet in Agno Paschali, & in sacrificio illo, quod capite 3. libri Machabeorum, Onias summus Sacerdos dicitur obtulisse Deo salutare hostiam pro salute Heliodori Gentilis, qui ætariam dilapidare venerat; quare licet catechumeni adhuc viatores, etiam viuā fide informati, non sint capaces sacramentalis Eucharistia: communionis, inde tamen malè inferitur eos etiam existentes in Purgatorio, non esse capaces fructus proprii Missæ sacrificij.

B Secundo obiciunt sanctum Augustinum libro primo de anima & eius origine capite nono his verbis refellere Vincentium Pelagianum asserentem, infantes ante susceptum Baptisma decedentes, posse saluari sacrificio Missæ pro illis oblato, Quis offerat corpus Christi, nisi pro eis qui sunt membra Christi? & statim explicare illos esse tantum membra Christi Domini, qui per Baptismi sacramentum sunt ei coniuncti, cuiusmodi non est catechumenus etiam in gratia Christi Domini mortuus: ergo ex sententia sancti Augustini sacrificium Missæ non potest etiam validè offerri pro catechumeno adhuc viuo, vel in Purgatorio existente.

Respondetur, locum illum sancti Augustini non facere ad præsentem difficultatem; hic enim loquimur de catechumenis fide & charitate Christo Domino coniunctis, & in voto baptizatis: eo autem loci sanctus Augustinus loquitur tantum de iis qui nec fide, nec charitate, vel etiam cum sufficienti voto Baptismi in re suscipiendi decesserunt ex hac vita; quare eum hi decesserint cum peccato originali sineque damnati, non amplius possunt à tali peccato purgari oblatione sacrificij Missæ, vel aliquo alio Ecclesiæ remedio, quo tamen contendebat Vincentius ille Pelagianus: econtrā catechumeni de quibus in assertionem nostram loquimur, sunt Christo Domino coniuncti per fidem & charitatem, & cum sufficienti voto recipiendi sacramentum Baptismi decesserunt; & proinde sunt membra Christi Domini, & eius Ecclesiæ militantis, saltem merito, & ex consequenti tales, qui incurrent Missæ sacrificio possint iuari.

C Neque vrget contra nos quod sanctus Augustinus ibi dicat coniunctionem alicuius cum Christo, tanquam membri fieri per sacramentum Baptismi in re suscepti: nam primum, non loquitur vniuersaliter, sed in particulari, accommodatè ad obiectionem Vincentij Pelagiani quæ procedet.

D Neque vrget contra nos quod sanctus Augustinus ibi dicat coniunctionem alicuius cum Christo, tanquam membri fieri per sacramentum Baptismi in re suscepti: nam primum, non loquitur vniuersaliter, sed in particulari, accommodatè ad obiectionem Vincentij Pelagiani quæ procedet.

I. bat de solis infantibus mortuis cum suo originali peccato: at certum est, vt docuimus agendo de Baptismo, nullum dari medium, extra martyrium, quo paruli vniantur Christo Domino, & possint saluari in ætate infantili, præter sacramentum Baptismi illis debite collatum.

Deinde respondetur, S. Augustinum isto cap. 9. fauere nostræ sententiæ potius, quàm ei obliuiscere; nam ita requirit in infante Baptismum in re susceptum ad hoc vt sic membrum Christi Domini, vt tamen expressè doceat exemplo latronis simul cum Christo affixi cruci, eum qui habet fidem & gratiam Christi Domini, & votum Baptismi quem tunc non potest recipere, non definire esse aliquod Christi Domini membrum, & sic tunc moriatur, saluari; & proinde cum hæc omnia reperiantur in iis catechumenis, de quibus hic agimus, illi existentes in Purgatorio remanebunt aliquo sensu vera membra Christi Domini, in quibus etiam sacrificium Missæ, secundum suam institutionem præcisè consideratam, poterit remissionem alicuius pœnæ temporalis ex opere operato efficere.

Tertio obiciunt, Concilium Tridentinum sessione vigesima-secundâ capite primo, dicere Christum Dominum reliquisse visibilibus sacrificiis *Missæ visibilibus sue sponse, eo fine vt illud pro se suisque membris offerret*: at nullus nisi per Baptismum in re susceptum fit huius Ecclesiæ visibilis membrum; ergo sacrificium Missæ ex Christi Domini institutione præcisè consideratâ offertur tantum valide pro solis baptizatis, neque ex consequenti pro catechumenis etiam in, & cum gratia Christi Domini defunctis.

Imprimis respondetur, loco illo Concilij Tridentini hæc verba (in quibus tamen præsens obiectio ponit suam vim & efficaciam) *eo fine vt illud pro se visibilibus, suisque vt sic visibilibus membris, offerat, non haberi, sed ibi tantum sic legi, qui cruentum illud, semel in cruce peragendum representaretur, eiusque memoria in finem usque sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ à nobis committuntur, peccatorum applicaretur*. Quod cum intelligatur de solis viatoribus, nihil facit ad catechumenos in statu gratiæ sanctificantis defunctos, de quibus tamen hic agimus.

Deinde respondetur, idem Concilium eadem sessione 22. extremis verbis secundæ capituli, nullâ distinctione factâ defunctorum fidelium in re & de facto baptizatorum, à fidelibus seu in Christum credentibus in statu gratiæ sanctificantis defunctis cum solo voto gratiæ sanctificantis defunctis *defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis*: & sessione 25. in Decreto de Purgatorio docere animas ibi detentas, fidelium suffragiis, potissimum verò acceptabilis Altaris sacrificio, iuari: ergo Concilium Tridentinum, sic loquendo simpliciter & absolute de omnibus & singulis animabus fidelium in Purgatorio existentibus, saltem subindicit Missæ sacrificium, iuxta solam Christi Domini institutionem spectatum, & præcisè omni & qualibet prohibitione Ecclesiæ, oblatum directè pro catechumenis in Christo Domino defunctis, illis prodesse ad temporalium pœnarum, quarum sunt adhuc debitores, remissionem.

Vltimò obiciunt: Baptismus in re susceptus est ianua ad sacramenta nouæ Legis, eorumque fructum participandum; item ad partici-

pandum fructum redemptionis & passionis Christi Domini, prope applicatur per Ecclesiæ, & eius ministros; sed oblatio sacrificij Missæ facta directè pro aliquo, est quedam specialis applicatio passionis Dominicæ facta per Ecclesiæ, & eius ministros: vt intelligitur ex propria eius differentia; quæ applicatio vt sic est tantum pro baptizatis; quales non sunt catechumeni: ergo sacrificium Missæ non potest ita offerri directè pro illis, vt efficacia illius participet aliquid fructus Passionis Dominicæ; nec proinde potest valide pro illis offerri directè.

Respondetur ex dictis suprâ, primam partem Maioris, vt procedit de valida receptione aliorum sacramentorum nouæ Legis à Baptismo, & speciali effectu, quem præstare significant, esse veram; secundam verò eius partem simpliciter & absolute enuntiatam, propterea præiudicat à prohibitione Ecclesiæ, esse falsam, & esse duntaxat veram, suppositâ prohibitioni Ecclesiæ, cui Christus Dominus hanc sacrificij applicationem in particulari faciendam reliquit, propterea illa iudicaret expedire; nam vis & efficacia sacrificij Missæ, quantum spectat specialiter ad hoc, nimirum vt directè possit offerri pro aliquo, & prodesse ei, latius patet actuali eius applicatione, quæ fit etiam directè per Ecclesiæ, & eius ministros, vt patet ex eo quod aliquæ baptizatorum animæ existant in Purgatorio, quarum tamen notitia in particulari, vel etiam curam specialem nullus nostrum habet; nec ex consequenti directè offert sacrificium Missæ pro illis, quæ tamen talis sunt conditionis, vt sacrificium Missæ possit pro illis directè offerri, eiusque fructus ad illos denari.

ARTICVLVS V.

Quedam dubia ex precedentibus articulis orta soluntur.

PRIMUM est, cum articulo primo huius disputationis distinxerimus *triplicem fructum sacrificij Missæ*, & sacrificium Missæ vt à celebrante oblatum in persona Christi Domini; item & in persona Ecclesiæ offeratur pro omnibus & singulis fidelibus tam defunctis, quàm viuis, dubium est an Sacerdos celebrans possit pro sua libertate aliquos excludere ab hoc utroque fructu, seu vt ab eo offeratur in persona Christi, & Ecclesiæ.

Respondetur primò, id nunquam licere; nam quamvis nullum detur Christi Domini vel Ecclesiæ præceptum de orando pro hoc vel illo in particulari, velle tamen actu positiuo aliquem non præciliū ab Ecclesiæ, excludere à fructu publicæ orationis, vel publici officij, cuiusmodi est Missæ sacrificium, priuatâ autoritate, non licet, quia bona publica sunt dispensanda & communicanda personis ad Republicam, cuius hæc sunt bona, pertinentibus ex affectu illius Reipublicæ erga sua membra; sic enim dispensat agens personam publicam debet deponere omnem & quemlibet malum affectum in odio priuato fundatum.

Secundò respondetur, Sacerdotem valide offerentem hoc sacrificium non posse, velie, noli, quemquam baptizatum, ab Ecclesiæ non præciliū, excludere ab illa generalitate huius utrius-

I. que fructus, sed dummodò nullus sit obex in prædicto fideli, participabit de ista generalitate.

II. Probat de primo fructu qui oritur ex passione Christi Domini, ubi agens aliquid operatur ex opere operato, & omnia ad eius essentiam requisita ponuntur; nec ullus est obex ex parte subiecti, tunc velis nolit applicans illud ad agendum, effectus tali suæ actioni correspondens ponitur infallibiliter, quemadmodum videre est in quolibet sacramento nouæ Legis, quod valide factum & applicatum subiecto non habenti obicem, producit infallibiliter in eum suum effectum, velis nolit minister, quia istud genus agentium sequitur modum agendi causarum naturalium, ut docuimus agendo de efficacia sacramentorum nouæ Legis: sed sacrificium Missæ producit ex opere operato illos suos effectus, qui oriuntur ex passione Christi Domini, ut ex professo docuimus suprà; & iste fidelis quem à generali eius participatione Sacerdos ille vult excludere, nullum ex hypothesi habet obicem, ratione cuius fructus ille ab eo non participetur: ergo Sacerdos valide offerens non potest, velis nolit excludere quem voluerit ab illa generali participatione sacrificij Missæ, quoad illos eius effectus qui oriuntur à passione Christi Domini.

III. Idem probatur de secundo fructu qui est ipsius Ecclesiæ, ubi aliquis effectus liber in suo produci à tali vel tali causâ, est ex propria voluntate sui Domini annexus huic vel tali operi, quicumque gerens personam istius hominis, aut agens pro illo facit tale opus, consequenter facit, ut talis eius effectus ponatur, quia exequutio talis operis, ut sic gesti, est ipsam rem adimpletio voluntatis illius pro quo agit; sed Ecclesiæ annexuit sacrificio Missæ meritum suorum bonorum operum, ut per tale sacrificium in sua generalitate participandum ab omnibus & singulis fidelibus baptizatis per excommunicationem non præcisit; & sola Ecclesiæ habet dominium in talem fructum, non autem Sacerdos ille celebrans: igitur Sacerdos ille celebrans non potest pro sua voluntate aliquem excludere à participatione istius fructus. Confirmatur exemplo superius allato serui erogantis elemosinam sibi à suo Domino traditam, cuius fructus non impeditur provenire ad Dominum ex nolitioe per talem seruum positiue facta.

IV. Tandem, si eadem difficultas moueatur de tertio fructu proveniente à meritis ipsius Sacerdotis celebrantis, Respondetur, quia hic fructus est sub eius dominio, & pendet ab eius ordinatione, sicut & nostri actus meritorij, tunc posse Sacerdotem valide quem voluerit excludere ab eius participatione, non tamen licitè, quia videtur esse contra præceptum charitatis amando proximo, & talis expressa exclusio de importat quoddam odium proximi.

Secundum dubium est, si Sacerdos offerens applicet sacrificium Missæ alicui quem bonâ fide putat esse illius capacem, cuius tamen de facto est incapax, quid fiat de isto fructu?

Respondetur, in tali casu fructum illum vel cedere in bonum istius Sacerdotis celebrantis, iuxta illud Christi Domini apud sanctum Lucam capite decimo, *In quemcumque domum intraveritis dicite primum, Pax huic domui; & si ibi fuerit filius pacis, requiescat super illum pax*

vestra, sin autem ad vos reuertetur: id est, vobis proderit. Et proinde cum Sacerdos sit capax istius fructus, tunc ille cedit in eius bonum; vel iuxta providentiam Dei, cui tanquam vniuersali prouisor, & ipse sacrificans omnia sua, subicit, applicabitur alicui alteri isto fructu indigenti; vel saltem reponetur intra thesaurum Ecclesiæ in vsum Indulgentiarum, & aliorum eiusmodi bonorum.

Tertium dubium est: an sacrificium Missæ producat physice illos effectus, quos ex opere operato communicat, sicut diximus sacramenta nouæ Legis producere gratiam sanctificantem.

Respondetur, illud moraliter tantum producere remissionem culpæ peccatorum, quia non nisi mediâ, & impetrando gratiam excitantem pro contritione peccatorum, remittit culpas, nec per seipsum physice attingit productionem istius gratiæ, sed suâ dignitate & sanctitate, suppositâ institutione Dei, & Christi Domini, illam impetrat & obtinet.

Simili etiam modo remittit pœnam temporalem pro peccatis quoad culpam remissis debitam; hæc enim remissio est pura quædam relaxatio, seu condonatio, vel totius pœnæ, vel alicuius duntaxat eius partis, quæ aliâ ab eius debitorum erat luenda; quæ relaxatio nihil reale & positum dicit quod de nono ponatur in anima debitoris; nec proinde postulat aliquam causam sui in genere causæ veræ & realiter agentis productionem: at quando effectus eius ex opere operato sunt aliquid reale, seu positum, quod immediate est à sacrificio Missæ, tunc ubi producantur durante & existente sacrificio, illos physice operabitur, sicut & sacramenta nouæ Legis, quæ consistunt in actione, producant physice gratiam in iis quibus conferuntur: unde cum vnus ex effectibus sacrificij sit collatio boni cuiusdam temporalis in ordine ad bonum nostrum spiritale, si bonum illud temporale detur infallibiliter ex vi sacrificij adhuc præsentis, nihil impedit quin illud ad id concurret physice.

Dixi, ut bona ista temporalia ordinantur ad bonum spiritale, quia sicut Christus Dominus non venit in carne passibili ut simpliciter essent homines, sed ut saluaremur, sic etiam non instituit sacrificium Missæ applicandum pro bonis purè temporalibus, ut ad finem tantum naturalem ordinatis, obtinendum; nam, ut rectè habet S. Augustinus tract. 101. in S. Ioannem, *In tantum aliquid petitur & accipitur in nomine Christi, in quantum pertinet ad gaudium vite æternæ obtinendum: quidquid autem aliter petitur, nihil petitur.* Nec tamen bona ista temporalia etiam ut ad finem supernaturalem ordinata sic impetrantur simpliciter absolute loquendo, ut semper infallibiliter obtineantur, quemadmodum docet experientia, sed conferuntur, vel non conferuntur, prout videtur Deo expedire conformiter ad specialem illam providentiam, quâ Ecclesiæ & cætera eius membra gubernat, vtiamplius docent Theologi primâ parte, disputatione de merito.

Quantum est, an Christus Dominus, ut est principalis offerens nostrum Missæ sacrificium, quatenus satisfactorium, vel etiam impetratorium, satisfaciât pro iis pro quibus ut sic offertur, & etiam illis aliquid mereatur, ut est impetratorium.

Respondetur hæc duo distingui, exercere alicuius vera satisfactionis, vel etiam sacrificij, & ap-

I. *placare pretium satisfactionis iam olim pro illa facienda depositum: similiter applicare actum in statu viae exercitum, & ordinatum pro obtinendis aliquibus bonis; & ista bona nouo quodam actu promereri hominibus.* Christus Dominus ut primarius offerens sacrificium Missæ, non facit ista duo priora, nimirum actum satisfactionis, vel meriti, quia hæc sunt viatoris, qualis Christus Dominus nunc non est.

Deinde quia si id esset necessarium, frustra ea esset illa tanti & tam infiniti pretij pro nostra redemptione depositio per illum facta, & per eius mortem consummata; imò tunc falsò diceretur consummasse illam, quod tamen & Apostolus in epist. ad Hebræos, & sancti Patres satis frequenter dicunt agendo de infinito valore satisfactionis eius & meriti.

II. *Tertio, si per absolutam Dei potentiam Verbum diuinum relinqueret humanitatem a se assumptam, & sic Christus Dominus, ut est quoddam compositum ex hypostasi Verbi diuini, & humanitate, desineret; & nihilominus ex Dei voluntate sacrificium Missæ adhuc vigeret in Ecclesia, illud oblatum pro aliquo nullum obicem habente, esset ei satisfactorium & impetratorium, quia tunc eandem retineret vim & efficaciam, quam nunc de facto habet; nec tamen Christus Dominus tunc actum aliquem satisfactionis, vel meriti eliceret; sed nostrum Missæ sacrificium, ut est à Christo Domino, tanquam principali offerente, est hoc duntaxat sensu satisfactorium & impetratorium quod faciat actualem applicationem alicuius partis satisfactionum & meritum Christi Domini, quam Christus Dominus sua institutione alligauit huic sacrificio; quod rectè potest intelligi sine aliquo eius actu de nouo exercito; sicut si Rex magnam vim pecunie apud aliquem deponeret, tam pro redimendis iis qui in posterum futuri sunt captiui apud infideles, quam pro iis qui nunc sunt, rectè intelligeremus absque aliquo nouo actu Regis, aliquid istius summæ applicari de facto redemptioni aliquorum: idem etiam praxis docet in pijs legatis defunctorum pro collocandis aliquot puellis in Matrimonium, vel pro alijs pijs operibus faciendis post illorum obitum.*

ARTICVLVS VI.

Utrum sacrificium Missæ prodest ex opere operato offerenti, prout est offerens.

IV. *IMPRIMIS* notandum est, posse distinguere duo hominum vniuersum genera, quibus sacrificium Missæ Deo oblati dicatur prodesse ex opere operato, seu effectus proprios conferre modo sibi proportionato, in superioribus articulis explicato, si nullus obex reperitur in illis. Primum est, eorum qui offerunt, quatenus præcisè sunt offerentes, non considerando illos prout etiam offerunt pro seipso, quâ posterius ratione sunt de eorum numero, pro quibus sacrificium Missæ offertur. Alterum genus hominum est pro quibus hoc sacrificium Missæ offertur, quatenus sunt tales; sic enim distinguuntur ab alijs, quod iuxta hanc considerationem sese habeant merè passivè, & sint subiectum illud circa quod offerens agit; priores verò, seu offerentes, ut sic præcisè considerati, habeant se tantum aduè, & sint id quod agit, & quod oblatione sacrificij communicat

A eius fructum homini nullum obicem habenti.

Deinde notandum est, offerentes hoc sacrificium præcisè sumptos, esse in duplici differentia; alij enim sunt qui immediatè & per seipsum illud offerunt, cuiusmodi sunt soli Sacerdotes, qui sui characteris, & potestatis sibi per ordinationem Presbyteratus traditæ, conscientiam corpus & sanguinem Christi Domini sub speciebus panis & vini, & consumunt hostiam in Altari; alij verò sunt qui per seipsum immediatè illud non offerunt; sed vel sunt assistentes Missæ, vel ei inseruiunt, vel ad eius celebrationem aliquo modo concurrunt, scilicet vel subministrando quæ huic sacrificio sunt necessaria, vel viciu Sacerdoti, aut aliquid aliud simile faciunt, quo modo etiam laici qui intersunt Missæ, consentunt illud offerre, ut docent S. Leo epist. 81. capite 2. Innocentius III. lib. 3. de mysterijs Missæ cap. 6. Rupertus Abbas lib. 2. de diuini officij capite 6. & plures alij quos Durandus fusiè refert libro 2. de ritibus Ecclesiæ cap. 34. numero 7. & etiam exprimitur in Canone Missæ dum Sacerdos celebrans seipsum immediatè offerentem distinguit ab alijs simul secum offerentibus, sic dicendo, *vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis: item paulo post sic dicendo, hanc igitur oblationem seruimus tuam, sed & cuius familia tua: item post consecrationem sic dicendo, unde & memores, Domine, nos serui tui, sed & plebs tua sancta offerimus præclara & adestati tua, &c.* quæ omnes particule intelliguntur de alijs ab ipso Sacerdote immediatè & per seipsum offerente distinctis, ut per se patet; quia enim singuli non possunt per seipsum offerre, eo quod non omnes sint ad hoc munus obediendi idonei, & aliàs magna esset confusio, idèd in omni lege semper aliqui fuerunt, qui nomine communis offerent sacrificium: unde Leuit. 23. numero 18. populus iubetur sacrificare quatenus præsens, sed per Sacerdotem; & populus dicitur sacrificare quatenus est præsens, quia assistens desiderio, seu affectu & consensu simul offert; nam sicut qui consensu sacrificio Gentilium, consentit moraliter illud obtulisse idolis, ex Apost. primæ ad Corinth. cap. 2. ita qui cum religioso affectu assistunt Missæ sacrificio, consentit illud offerre Deo, ut sanctus Thomas docet hic quæst. 79. art. 7. & quia Sacerdos sic offerens offert in persona Christi Domini, & eius nomine; idèd quatenus ad illum comparatur, est eius Vicarius, representans illum, & proinde illo inferior, sicut omnis minister seu vicarius, est inferior eo, cuius est vicarius: ut autem comparatur ad Ecclesiam pro qua illud offert, comparatur ut superior ad inferiorem, cum ut sic intercedat pro illa apud Deum; qui verò intercedit pro alio ex proprio munere, ut sic, est illo pro quo intercedit superior.

Præsens itaque difficultas est de hoc utroque genere offerentium hoc sacrificium Missæ, an præcisè quatenus tales accipiant ex opere operato aliquos fructus Missæ: quæ de re duæ sunt sententiæ, Prima affirmans, quam Suarez tradit & sequitur hac parte disput. 79. sect. 5. Probabilior tamen est sententia negans, quam Vasquezius hac parte disput. 231. cap. 3. & alij alij tradunt hoc loco, pro qua sit

Nostra propositio. *Sacrificium Missæ non prodest ex opere operato celebranti Missam, ut immediatè offereretur, nec item adstantibus, vel alijs, ut sunt per illum offerentes.*

Probatur quoad priorem partem, quæ proce-

I. *dic de Sacerdote ut immediatè offerente*, Primò, ratione fundatà in illo Apostoli ad Hebræos cap. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumitur, pro hominibus constituitur in his que sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia*: quo loco hæc particula, *pro hominibus*, est notanda; per illam enim significatur ij quibus eius sacrificium debet prodesse, & in quorum utilitatem est euectus ad Sacerdotium; quæ tamen particula sumitur passivè hoc sensu, quòd finis institutionis Sacerdotij sit, ut Sacerdos offerat pro aliquibus, quorum etiam est mediator apud Deum.

Ex quibus hæc prima nostra ratio formatur; Sacerdos offerens, seu conficiens Missæ sacrificium, sub illa formalis ratione accipit *ex opere operato* fructum & effectum sacrificij à se in persona Christi Domini oblatis, secundum quam habet ut sit à Deo institutus & constituitur Sacerdos; quia Christus Dominus annexit effectum *ex opere operato* Missæ sacrificio conformiter ad institutionem Sacerdotij suæ Legis, & talis effectus fundatur in institutione Christi Domini; sed Sacerdos, *vi Sacerdotis*, tam in Legge noua, quam in veteri constituitur *formaliter* Sacerdos per potestatem acceptam ad offerendum pro hominibus, *ut possint tantum sese habentibus*, & ut sic illorum tantum mediator apud Deum, ut nunc observauimus, ex illa particula Apostoli, *pro hominibus*; ergo Sacerdos offerens sacrificium Missæ participat tantum eius fructum *ex opere operato*, ut se habet ad illud passivè, seu prout est vnus illorum pro quibus offert sacrificium: ergo nullum *ex opere operato* participat Missæ fructum, ut præcisè est *actiue* offerens.

Hæc ratio confirmatur ex hac alia sequenti particula Apostoli loco nunc cit. & propterea debet quædam modum proponi, *ita etiam & pro semetipso offerre*, quæ licet apud Apostolum significet Sacerdotem (quæ est circumdatus infirmitate) debere similiter offerre sacrificium pro se, ac pro populo, nihilominus etiam denotat modum participandi fructum sacrificij, esse similem, nimirum prout ille sese habet passivè ad sacrificium, nam particula *pro adiuncta* huic termino, *offerens*, vel alicui alteri simili, denotat eum cui fructus sacrificij prodest, habere se ut sic, seu quatenus ei prodest, tantum passivè.

Secundò, nostra propositio probari potest ex eo quòd S. Thomas hac parte quæst. 22. artic. 4. in solutione ad primum dicit Sacerdotes non participare effectum sui Sacerdotij, inquantum Sacerdotes: sed qui offert sacrificium quatenus *offerens*, & ut sic, est Sacerdos, effectus illud inquantum Sacerdos: ergo ut sic non participat effectum *ex opere operato* nostri Missæ sacrificij.

IV. Tertiò, sacrificium, quæ sacrificium, eo modo suum effectum operatur in offerente, quo offerens se habet ad eum cui offert illud, & in cuius finem id facit, quia sacrificij est exterioris signum interioris sacrificij, ex S. Thoma secundà secundæ quæst. 85. art. 2. & hac 3. parte quæst. 22. art. 2. sed offerens, ut *formaliter offerens* Deo, habet se ad Deum, cui illud offert passivè, & finis in quem illud offert, est ut proteferetur suam ad illum subiectionem, vel ut ab eo recipiat aliquid, putà remissionem peccati, vel quoddam beneficium, vel ut ei gratias reddat pro beneficiis acceptis: igitur sacrificium quæ sacrificium, & ex consequenti nostrum Missæ sacrificium non confert suum effectum *ex opere operato* Sacerdoti, quæ præcisè est actiue offerens.

A. Quarta, omnis illa potestas quam Sacerdos habet ut prodest, *ex opere operato* per sacrificij Missæ à seipso oblatum, continetur verbis illis quibus ab Episcopo consecratur in Sacerdotem, quia tota potestas quam ibi accipit ad consecrandum Christi Domini corpus, & eius sanguinem explicatur his verbis: sed verba, quibus aliquis per Episcopum consecratur in Sacerdotem sunt hæc, *Accipe potestatem offerendi sacrificium pro viuis & defunctis*, ut patet ex Pontificali, & communi praxi Ecclesiæ; & hæc verba expriment solummodò potestatem, quæ prodest us pro quibus offert Missæ sacrificium, ut patet expendendo eiusmodi verba: igitur Sacerdos offerens Missæ sacrificium sibi non proficit *ex opere operato* sacrificij Missæ, quatenus præcisè est offerens.

B. Quintò, maior est vis & efficacia *ex opere operato* ipsorum sacramentorum nouæ Legis, etiam in actione consentientium, quam sit vis & efficacia *ex opere operato* Missæ sacrificij, quia hæc magis *intrinsece & essentialiter*, ordinantur per se ad sanctificandum, quam sacrificium, quod denique sit illud, cum primò *per se* immediatè sanctificent, & ex præcisà sua ratione ordinantur ad sanctificandum; sacrificium autem respiciat primò & per se Deum, cuius summam potestatem sacrificio, tanquam signo exteriori protestamur; cuius item indig. ratione contra nos placamus, vel quo ei pro beneficiis acceptis gratias agimus, vel ab eo postulamus; sed nullum sacramentum nouæ Legis confert aliquem ex suis effectibus *ex opere operato* conscientia illud, quatenus præcisè est minister illud conscientie, sed ei tantum in quo subiectiue recipitur, & qui se ad illud habet duntaxat passivè, ut patet discurrendo per singula; nam Baptismus nihil *ex opere operato* confert baptizanti, sed tantum ei qui baptizatur: nec nem Confirmationis, nec sacra ministrorum Ecclesiæ ordinatio, sed us tantum quibus conferuntur, nec id genus alia: igitur nec Missæ sacrificium proderit *ex opere operato* ipsi illud offerenti, quatenus præcisè est offerens.

C. Quòd denique sacrificium Missæ non proficit *ex opere operato* assistentibus, seu mediatis, & per Sacerdotem assistentibus, quatenus præcisè sunt offerentes. Probatur, fructus sacrificij Missæ *ex opere operato* est eius tantum actionis quæ propriè, formaliter & essentialiter est sacrificium; sicut fructus *ex opere operato* correspondens alicui sacramento nouæ Legis in actione consentiente, est tantum eius actionis, quæ propriè & formaliter est tale sacramentum; non verò illorum qui ei faciendò assistunt duntaxat, vel aliquo modo cooperantur, ut videre est in Baptismo, & Confirmatione, quibus conferendis licet patrini aliquo modo cooperentur, solum, loquendo moraliter, & iuxta vulgarem loquendi modum apud nos; attamen hæc eorum cooperatio nihil eis proficit *ex opere operato*, imò nec ipsis recipientibus illa *ex solo voto*, sed tantum *ex opere operantis*, ut docuimus agendo de Sacramentis in genere; sed actio illa assistentium, seu mediatis effectum, non est præcisè formaliter & essentialiter sacrificium Missæ, quia non consecrant, sed solus Sacerdos propriè dicitur illud conficiens: igitur sacrificium Missæ non prodest assistentibus Missæ sacrificio *ex opere operato*, quatenus præcisè sunt offerentes illud simul cum Sacerdote.

I.

ARTICVLVS VII.

Solueretur fundamenta sententiæ affirmantis articulo superiori relata.

P R I M V M est, in Canone Missæ duæ illæ habitudines fructus sacrificij Missæ, Prior scilicet *ad offerentem*, Posterior, *ad eum pro quo sacrificium offertur*, distinguuntur vt importantes duos distinctos modos participandi *ex opere operato* fructum huius sacrificij; ita enim ferè initio Canonis dicimus, *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*: ergo prædictum vtrumque genus offerentium participat fructum sacrificij Missæ *ex opere operato*.

II.

Respondetur ex Innocentio III. lib. 3. de mysteriis Missæ cap. 6. Sacerdotem offerentem sic loqui, quia quando ille offert pro populo, etiam offert pro seipso, quâ præcisâ ratione est vnus, imò præcipuus de eorum numero, pro quibus sacrificium offertur; & ne videatur sacrificium hoc offerri pro solo Sacerdote illud conscientie; quin potius etiam pro aliis assistentibus ad illud moraliter concurrentibus, hæc particula, *vel qui tibi offerunt* additur; quare sicut hæc prior particula, *pro quibus tibi offerimus*, exprimit Sacerdotem ita pro aliis offerentem, vt tamen etiam offerat pro seipso: sic etiam posterior hæc particula, *vel qui tibi offerunt*, exprimit illos simul cum illo, & per illum, modo superius explicato offerentes, vt fructus sacrificij a deo deueniat, tanquam ad eos pro quibus tale sacrificium immolatur Deo.

III.

Secundum est, auctoritas S. Thomæ hic quæst. 79. art. 5. in corpore dicentis *Eucharistiam habere effectum sacrificij in eo qui offert, vel in his pro quibus offertur*; vnde extremis verbis ita concludit corpus istius articuli, *hæc oblatio sit satisfactoria illis pro quibus offertur, vel etiam offerentibus secundum quantitatem suæ deuotionis*.

Respondetur, S. Thomæ ibi non distinguere duas habitudines secundum quas Eucharistia in præcisâ ratione sacrificij operetur aliquem effectum *ex opere operato* in offerente illud quatenus præcisè est offerens; sed cum ibi distinctè duplicem rationem Eucharistiæ, vnam in ratione sacramenti, alteram in ratione sacrificij, ait iuxta hanc posteriorem considerationem habere effectum in eo qui offert, vel in illis pro quibus offertur, quatenus subiecti Eucharistia vt sic non habet tantum suum effectum *ex opere operato*, in aliis ab ipso Sacerdote distinctis pro quibus offert illud; sed etiam in ipsomet Sacerdote, tanquam aliquo vno illorum pro quibus illud offertur, quemadmodum in veteri Lege Sacerdos non tantum pro aliis, sed etiam laici frequenter pro seipso efferebat, quâ ratione Sacerdos noster offerens non percipit hunc fructum præcisè, quatenus est offerens, & se habet tantum ad illud, sed quatenus habet se passivè ad nostrum Missæ sacrificium.

IV.

Tertium est, effectus *ex opere operato* Missæ sacrificij, debet esse ab illo ex præcisâ ratione, quâ propriè & formaliter est sacrificium; sic enim proprius effectus correspondet suæ causæ, loquendo propriè: atqui sacrificium Missæ eâ præcisâ ratione est formaliter sacrificium, quâ formaliter est oblatio cum destructione victimæ, & oblatio, itè & destructio, formaliter est actio: ergo effectus Missæ *ex opere operato* debet esse à sacrificio Missæ, vt est actio: igitur cum actio, vt actio sit in ordine ad agentem, & per habitudinem ad illum,

A

debet effectus iste esse in ordine ad Sacerdotem, qui in eo faciendo est agens; sique sacrificium Missæ iuxta habitudinem quam habet ad offerentem, confert ei *ex opere operato* aliquem effectum, seu fructum.

V.

Concessâ Maiore, ad eius Minorem respondetur, sacrificium quâ formaliter sacrificij, ita in suo esse formali præcisè sumptum esse actum, vt tamen non sit nuda quædam actio, in nullius bonum pro quo offertur ordinata, sed quæ sit ex sua formali natura pro aliquo se habente passivè, & tanquam pro quo illa offertur, vt patet ex nostra tertia ratione; & proinde fructus *ex opere operato* sacrificij Missæ debet esse ab illo, non simpliciter pro ut est actio, seu oblatio, sed pro ut est oblatio facta pro aliquo, & in bonum eius.

B

Quantum est, sacrificium Missæ confert effectum *ex opere operato*, vt est à Sacerdote in persona Christi Domini, seu representante eius personam, quia vt sic est actio per quam Christus Dominus operatur; sed Sacerdos celebrans representat tantum personam Christi Domini, vt formaliter est offerens, & propriè eâ habitudine quâ formaliter est offerens: ergo effectus *ex opere operato* sacrificij Missæ erit per habitudinem ad offerentem, & ex consequenti aliquem ex suis effectibus conferet ei *ex opere operato*.

VI.

Respondetur, Sacerdotem offerentem sacrificium Missæ ita illud offerre in persona Christi Domini, vt tamen sicut Christus Dominus quâ præcisè fuit offerens, nihil participat de suo sacrificio crucis, iuxta S. Thomam hæc parte quæst. 11. sic etiam nec Sacerdos in Missa, vt illum representans, seu vt in eius persona offerens.

C

Quintum est, vñ habet vnus sacramentorum nouæ Legis ad suum illorum effectum *ex opere operato* conferendum, ita & oblatio in sacrificio Missæ ad conferendum fructum sacrificij Missæ *ex opere operato*; sed vnus sacramentorum nouæ Legis confert recipienti illud effectum *ex opere operato*: ergo similiter sacrificium Missæ aliquem effectum conferet *ex opere operato* ipsi illud offerenti.

VII.

Respondetur, Maiorem esse veram, seruata proportione, quæ tamen proportio ibi non seruatur in Minori; nam vt sit proportio, debent vnus sacramentorum nouæ Legis, & vnus nostræ Missæ sacrificij ad se inuicem comparari in ordine ad suos effectus conferendos *ex opere operato*, quomodo iuxta nostram sententiam, sacrificium Missæ & sacramenta nouæ Legis concordant in modo illo operandi suos effectus, non autem actio sacrificij, vt præcisè est actio se habens tantum ex parte agentis, debet comparari cum vñ alius cuius sacramenti nouæ Legis, vt sic se habens tantum tenentis ex parte subiecti cui applicatur; sic enim proportio non leuatur, cum tunc actio vt alius comparetur cum passione, quâ præcisè est passio; iuxta quam tamen considerationem hæc aduersarij ratio procedit.

D

Idem etiam hæc sententia probat de aliis mediatis tantum effectibus, Primò, quia Missæ sacrificium confert speciale quendam effectum *ex opere operato* offerenti, quatenus est offerens; sed qui assunt Missæ sacrificio vel aliquo modo concurrunt ad illud offerendum, sunt etiam offerentes, vt animaduertimus secundo notabili præcedentis articuli, & ex illorum consensu cum Sacerdote immediato offerente, vnum quoddam morale offerens cum maiori deuotione & digni-

VIII.

V.

I. tate resultat: ergo quemadmodum offerentes tunc multiplicatur, ita & fructus ex opere operato sacrificij Missæ debet multiplicari secundum illam habitudinem quæ sunt formaliter offerentes.

Ex suprà dictis patet solutio ad hoc argumentum; nam eius Maior ibi supponitur vera, quam tamen docuimus esse falsam: & ad illud quod dicitur ex illorum concursu cum Sacerdote celebrante resultare unum quoddam morale offerens cum maiori devotione & dignitate, Respondetur, illud quidem esse verum, & idèd quatenus sunt offerentes, recipere aliquid amplioris fructus ex opere operantis, quam si essent solum de numero illorum, pro quibus offertur.

Secundo obicitur, qui assistit Missæ vel aliquo speciali modo concurrat ad illam, plus participat de sacrificio Missæ, & aliquid fructus ex opere operato ei ut sic concurrenti & assistenti amplius correspondet, quam alteri absenti, vel non concurrenti ad eius celebrationem conferatur, aliis fideles parum curarent assistere Missæ aliis diebus, quibus non astringuntur ei interesse ex aliquo præcepto; sed sacrificium Missæ habet aliquem effectum ex opere operato in absentibus fidelibus, quatenus sunt de illorum numero pro quibus offertur: ergo & assistentes Missæ, & alij aliquo speciali modo ad eius celebrationem conferentes, accipiunt ut sic aliquem effectum ex opere operato.

Respondetur ad Maiorem huius obiectionis istos Missæ assistentes tunc non ut præcisè sunt offerentes, sed ut sunt speciali modo de numero illorum pro quibus offertur sacrificium Missæ, aliquid specialius participare de sacrificio Missæ, quam absentes participant, ut intelligetur ex mox dicendis.

III. Ex hæcenus dictis pro nostra sententia constat corollarium illud de duplici fructu ex opere operato adueniente Sacerdoti Missam celebranti, quæ præcisè est tam in persona Christi, quam propria offerens, esse commentitium; nam ostendimus omnem & quemlibet fructum ex opere operato sacrificij Missæ, esse tantum pro iis pro quibus offertur, quatenus illi sese habent duntaxat passivè ad illud.

ARTICULVS VIII.

Virum sacrificium Missæ pro pluribus offerentibus oblatum pro sit illis ex aquo, & tantum unicuique illorum, ac si offerretur pro vno tantum offerente.

IV.

DISTINGVIMVS articulo quinto præcedenti duas habitudines in offerente: vnam quæ præcisè est offerens, & induit tantum rationem agentis: alteram quæ præcisè est in pro quo sacrificium Missæ offertur, & induit conditionem patientis; illo eodem articulo egimus de offerentibus, iuxta priorem habitudinem consideratis, nunc præsentem articulum agimus de eisdem; iuxta posteriorem habitudinem consideratis, pro cuius rei explicatione

Sit nostra propositio. Quando sunt multi offerentes, tunc sacrificium Missæ non minus prodest illis singulis equaliter ad id concurrentibus, quam si unus duntaxat esset offerens, & pro eo solo tantum offerretur. Ita communiter omnes quos fuscè refert Cordubensis lib. 1. Quæstionarij quæst. 3. opinione 5. conclusione 3.

A Probat, ad multiplicationem oblationis, & eius fructus multiplicatur, ut patet ex eo quoddum sacrificium Missæ sæpius iteratur, etiam sæpius confert proprium suum effectum, ut intelligitur ex dictis, & pro ratione & conditione suæ multiplicationis, eius etiam fructus secundum eandem rationem multiplicatur: argui quando sacrificium ita offertur à Sacerdote, ut etiam cum illo multi alij sint offerentes, quotiens adstant tali sacrificio, tot ibi sunt oblationes, quot sunt offerentes, quia vnusquisque illorum est etiam offerens in solidum, ut intelligitur ex prædictis notabilibus 5. & 6. præcedentium articulorum: igitur tunc effectus sacrificij Missæ toties multiplicatur, quot ibi sunt offerentes, & ex consequenti sacrificium Missæ tunc tantum prodest singulis offerentibus quantum prodesset, si pro vno tantum offeretur.

B Dices primò, tunc vnam tantum reperiri totalem oblationem quæ fiat à Sacerdote, non multas: similiter unicam duntaxat victimam, non multas: ergo & vnum tantum fructum, non multiplicatum conferet.

Respondetur, ita esse vnam realiter oblationem (quia solus Sacerdos propriè offert & sacrificat, cum solus ille perficiat actiones essentielles sacrificij) ut tamen moraliter loquendo, & iuxta prudentem estimationem, sint multiplices pro multitudine offerentium ex dictis in notabilibus præcedentium articulorum: idèd quæ cum sacrificium sit ens quoddam morale, & ut sic à nobis consideretur, quando plures erunt illius offerentes, tunc pro multitudine offerentium fructus eius ita multiplicatur, ut illorum vnusquisque tantum accipiat, quantum esset accepturus si esset solus offerens.

C Nec iis obstat quod obicitur de unitate victimæ, nam dum singulis diebus nostrum Missæ sacrificium repetitur, victima non multiplicatur, sed eadem est numero quæ fuit in alijs præcedentibus; & nihilominus quia alio sacrificij multiplicatur, multiplicatur & fructus: ergo pari iure in præsentem calu, licet eadem sit victima omnium istarum oblationum, quia tamen oblatio multiplicatur, saltem moraliter, etiam fructus eius non desinet multiplicari; nam realis productio effectus sacrificij attenditur potius penes actum offerendi, quam penes victimam, cum applicatio efficitur & virtutis, qui est in victima, consistat in illo; sicut si eadem numero aqua quæ iam inferuit ablutioni Baptismali, iterum pro alio baptizando assumatur, tam bene conferret ei effectum Baptismi, quam priori qui ex illa est baptizatus.

D Dices secundò, id quidem esse verum de sacrificio Missæ quoad sufficientiam, non tamen quoad realem influxum, quia sic dependet à determinatione Christi Domini, & acceptance Dei, ut in præcedentibus docuimus; non autem constat ex sacris Litteris, vel ex Traditione, Christum Dominum determinasse fructum Missæ esse multiplicandum pro multiplicatione offerentium: item Deum Patrem ita acceptare.

Respondetur id etiam esse verum de reali influxu, & Christum Dominum eo ipso quo determinauit Missam tanquam propriam & unicam novæ Legis sacrificium, obligauitque Ecclesiam illud offerre usque ad consummationem sæculi: quia de communi ratione sacrificij est, ut quantum est ex se conferat suum fructum iis qui offerunt illud; hic enim est aliquis eius finis, ut

VI.

VII.

VIII.

I.

videre est facta inductione per sacrificia tam Legis naturæ, quam Mosaicæ: singuli verò adstantes sacrificio censentur *moraliter* illud offerre, ut obferuauimus ex Apostolo, consequenter voluit fructum sacrificij Missæ non diuidi in ipsos offerentes, sed totum dari singulis; & quia acceptatio Dei, & ordinatio Christi Domini sese mutuo consequuntur, propter conformitatem voluntatum, quam omnes Theologi 3. parte agnoscunt inter illos: ideo nostrum Missæ sacrificium ita acceptatur à Deo; siquæ ex illo fonte quo directè habemus Christum Dominum instituisse hoc sacrificium, & illud prodesse offerentibus, ex eodem habemus, saltem *ex consequenti* illud, quando in eo reperiuntur multi offerentes, tantum prodesse singulis, quantum si ab vno tantum offerretur; imò si spectemus fructum Missæ prout respondet *operi operantis*, quo numerus assistantium est maior, eo etiam fructus ille est maior; tum quia multi simul offerentes sese mutuo excitant ad maiorem deuotionem; tum quia sicut virtus vnita est maior seipsa dispersa; sic etiam preces multorum oblatæ Deo *per modum vnus* sunt magis efficaces apud illum, quam si omnes illæ essent separatim oblatæ; tum etiam quia quo numerus offerentium est frequentior & maior, eo etiam maior honor censetur exhiberi Deo, sicut Princeps multitudine adstantium, & sibi deferuentium magis honoratur: vnde etiam Patres & Concilia maximè commendant Missam Parochialem, cum tamen aliis esset melius interesse Missæ priuatæ, quam solemnæ & Parochiali, quod est absurdum.

III.

Addidi huic propositioni hanc particulam; *equaliter ad illud concurrentibus*, quia certum est Sacerdotem celebrantem inter omnes offerentes accipere maiorem fructum, quam ceteri accipiant, non tantum quia parte sumit Eucharistiam per modum sacramenti, ratione cuius accipit augmentum gratiæ, sicut & qui dignè communicant; sed quia etiam parte consumit victimam, quia sic magis & immediatius influunt in sacrificium. Deinde post Sacerdotem sacrificium Missæ plus prodest dantibus elemosynas ad faciendū sacrificium, si illi simul offerat, quam aliis tantum præsentibus, quia cum sint *aliqua causa motus moralis*, & ipsum Sacerdotem alant; sunt etiam aliqua ratione causa sacrificij, & ita magis influunt in illud, quam ceteri adstantes, qui si sint paræ dispositionis, paræ inter se recipient fructum; si verò dispares, disparem: sicut enim sacramenta, dum agunt *ex opere operato*, conferunt maiorem vel minorem gratiam pro dispositione susipientium; ita & nostrum Missæ sacrificium quatenus agit *ex opere operato*, & confert fructum ex valore fundato in meritis & passionibus Christi Domini, confert illum pro dispositione adstantium.

IV.

Atque hunc sequitur, *valorem Missæ etiam secundum efficaciam consideratum, esse syncategorematicè infinitum, si spectetur secundum extensionem, & ex parte offerentium*, quatenus nunquam ex multitudine offerentium aliquid fructus Missæ diminuitur offerentibus; nec vnquam tot esse possunt offerentes, ut illum possint diminuerè, quin potius illum multiplicent pro sui multiplicatione.

Neque his obstat quod supra diximus *fructum Missæ esse finitum*, nam non repugnat aliquid secundum intentionem spectatum, esse finitum, quod tamen prout consideratur secundum exten-

sionem sit infinitum *syncategorematicè* per applicationem factam subiectis *syncategorematicè* infinitis, quemadmodum videre est in virtute plurium agentium naturalium, intellectus creati, solis, potentia visiva, & aliorum quamplurium.

ARTICVLVS IX.

Vtrum sacrificium Missæ pro pluribus non offerentibus oblatum, profit illis ex aqno, & eorum unicuique tantum, ac si pro vno solo illorum offerretur.

HACTENVS egimus de primo hominum viuicium genere, quibus Missæ fructus potest applicari, qui nimirum sunt offerentes; nunc de secundo illorum genere est agendum, id est, de illis hominibus viuicibus, quibus licet non sint offerentes, potest tamen fructus Missæ applicari, ut sunt Christiani absentes à Missa, pro quibus tamen Sacerdos celebrans offert sacrificium, ad cuius difficultatis explicationem

Notandum est sacrificium Missæ posse *duobus modis* offerri pro pluribus, Primum, *nominatim & speciatim*, Secundò, *generatim & confusè*.

Deinde notandum est, hic tantum agi de fructu *ex opere operato* sacrificij Missæ: nam certum est apud omnes fructum eius *ex opere operantis*, cum sit finitus & proportionatus merito Sacerdotis celebrantis minus prodesse singulis, quando Missa celebratur pro multis, quam quando offertur duntaxat pro vno; bonum enim finitum diuisum in plures est in vnoquoque illorum minus, quam si totum vni duntaxat concederetur.

Nec obstat quòd actus ille quo Sacerdos extendit hunc fructum ad plures sit maioris cuiusdam charitatis erga proximos, quam si cum vni tantum applicaretur; nam actus ille supponitur esse etiam maior *extensiuè*, non autem *intensiuè*, quatenus extenditur quidem ad plura subiecta, quibus Sacerdos celebrans vult prodesse, non tamen habet plures gradus *intensiuè*, quam si tantum offerretur pro vno; quare cum præmiū respondeat potissimum intensiuè actus meritorij, & eius substantiæ, & hæc extensio ad plura, diuidat utilitatem eius in plures, qui de illo participent, fructus ille applicatus pluribus, erit in illis minor; quam si vni tantum applicaretur.

Addidi hanc particulam, *non autem intensiuè*, nam si sit maior intensiuè, tunc eò proportionem, quæ est maior, poterit etiam diuisus in plures esse maior, itave vnusquisque illorum in quos diuiditur, maiorem partem accipiat, quam si acciperet si talis eius fructus esset etiam minor ex ipso opere operantis.

Solum ergo difficultas restat de fructu *ex opere operato* respondentis sacrificio Missæ, vtrum ille ex vno Missæ sacrificio, vni duntaxat, pro quo nominatim offertur, applicato, maior proueniat, quam ex illo vno numero sacrificio Missæ pluribus nominatim applicato proueniret; vel etiam vtrum quando illud offertur *nominatim* pro vno, & pro aliis omnibus *confusè*, tam profit illis, pro quibus offertur *generatim & confusè*.

Quod spectat ad hanc posteriorem comparisonem omnes facillè conueniunt, & pro illius explicatione sit

Nostra propositio. *Sacrificium Missæ non aqno prodest iis multis pro quibus offertur tantum generatim & confusè, ac ei pro quo vel illis pro quibus nominatim & speciatim offertur.*

I. Probatur primò ex Concilio Constantiensi sess. 8. ubi ista propositio Ioannis Vviclefi condemnatur, *specialis orationes applicata uni personæ per Presbiteros, vel Religiosos, non plus ei proficiunt, quam generales: atqui sacrificium Missæ est realis quidam oratio, vti iam monuimus, & per directionem & intentionem celebrantis illud, determinantis se offerre nominatim pro hoc vel isto, sit quodammodo specialis, & huic vel illi personæ pro qua offertur, applicatur specialiter; generatim verò omnibus aliis membris Ecclesiæ, quia Sacerdos ita in Christi Domini persona sacrificat, vt tamen offerat etiam nomine vniuersalis Ecclesiæ, & pro omnibus eius membris, vt patet ex Canone Missæ: igitur sacrificium Missæ oblatum nominatim pro vno magis ei prodest, quam illis multis, pro quibus confusè tantum & generatim offertur.*

II. Secundo probatur ex praxi Ecclesiæ: nam si orationes & similiter sacrificium Missæ non magis prodesse iis pro quibus fiunt *specialim*, frustra Ecclesia faceret Deo speciales orationes pro certis & determinatis quibusdam personis, vt in Actibus Apostolicis pro electione S. Mathie, & Diaconorum: item pro S. Petro in carcere detento: item frustra S. Paulus passim in Epistolis seipsum & alios particulares commendaret precibus eorum ad quos scribit: igitur ad vitandum ista incommoda dicendum est, orationem specialem pro vno specialiter factam, similiter sacrificium Missæ specialiter oblatum pro vno, plus ei prodesse, quam profit singulis pro quibus offertur tantum generatim.

III. Tandem sacrificium, sicut & quælibet alia causa, producit suum effectum secundum quod applicatur: atqui sacrificium Missæ, quando offertur nominatim pro vno solo, perfectius isti vni applicatur, quam cum offertur generatim pro multitudine, in qua ille vnus continetur confusè, quia applicatio sacrificij Missæ fit per intentionem & directionem celebrantis, quæ est magis specialis, quando fit specialiter circa specialem personam: igitur sacrificium Missæ quando offertur specialim pro vno solo producit perfectiorem eo fructum suum, quam quando tantum confusè, & ex consequenti, tunc prodest ei magis, quam aliis multis pro quibus offertur tantum confusè.

ARTICVLVS X.

IV. *Verum sacrificium Missæ oblatum nominatim pro pluribus, prodest equaliter illis singulis, ac prodesse vni eorum, pro quo tantum esset oblatum.*

Hæc questio tantum mouetur de iis, pro quibus Missæ sacrificium nominatim offertur, iuxta comparisonem inter eos factam in prænotatis articulo superiori; de qua re maior est inter Theologos controversia; nam alij volunt, illud oblatum pro pluribus nominatim, æquè illis singulis prodesse ex opere operato, ac si esset duntaxat oblatum pro vno nominatim: ita Caietanus hic questione 79. artic. 5. Petrus Soto lectione 7. de Eucharistia. Vasquezus hic dissertatione 211. cap. 2. & 3. & alij alij.

Sed longè probabilior est sententia negans, pro qua sit nostra propositio. *Sacrificium Missæ oblatum nominatim pro pluribus, non tantum prodest*

A *illis singulis, ac prodesse vni eorum, pro quo tantum esset nominatim oblatum.* Ita plurimi graues Theologi tam antiqui, quam recentiores, quos Fraxinellus opusculo suo de Missa, sect. 3. prænotione 4. §. 3. fusi refert, & hanc nostram propositionem Nauarri lib. 3. Consistorio consilio 2. de celebratione Missarum vocat *piam, certam, & verissimam*, Cordubensis loco superius citato communissimam.

Probatur imprimis ex Concilio Tridentino sess. 25. cap. 4. de Reformatione, ubi reductio Missarum ad minorem numerum, non cuiuslibet Sacerdoti, vel Ecclesiæ permittitur, sed tantum Episcopis, Abbatibus, Generalibus Ordinibus, & adhuc in duobus tantum casibus, quorum prior est propter impossibilitatem actus, posterior est propter non iusta stipendia, seu honoraria, id est, quando numerus Missarum propter pia legata celebrandarum, excedit numerum Sacerdotum Ecclesiæ, cui sunt derelicta, vel honoraria pro illis celebrandis assignata sunt adeò tenuia, vt non facile inueniatur, qui velit se huic muneri subicere; circa quod statutum notandum est primò, hanc potestatem non dari cuiuslibet Sacerdoti. Secundo, requiri iustam causam id faciendi, quæ nunc duplex est allata. Tertiò, potestatem istam tantum intelligi de oneribus Missarum impositis ante Concilium Tridentinum, ita enim declaratum fuit à Cardinalibus congregationis Concilij Tridentini Interpretibus, vt refert Rodericus tomo 1. questionum regularium quest. 43. art. 13. & textus citati cap. Trident. indicat, cum loquatur tantum de iis quæ iam sunt facta, non autem de futuris.

C Nostra autem propositio sic probatur ex isto decreto sic intellecto, quando generale Concilium dat solis Prælati potestatem reduci magnam Missarum numerum ad minorem propter aliquam tantum impossibilitatem illas celebrandi, & iubet vt prudenter id tantum faciatur, nonendo sic, ne foris suam conscientiam in discrimen adducant, hocque extendit tantum ad onus Missarum Ecclesiis impositum ante prædictum statutum, tunc satis indicat vnam Missam pro pluribus nominatim celebratam illis singulis non æquè prodesse, ac si esset celebrata pro vno solo nominatim illorum: atqui Concil. Trident. eorum istud fuit in citato illo capite: igitur tunc indicat vnicam Missam pro pluribus celebratam nominatim, non illis singulis æquè prodesse, ac si esset celebrata pro vno tantum nominatim. Minor pater, solà inspectione & consideratione eiusmodi Decreti Tridentini, & ex iis quæ circa illud obseruauimus. Maior probatur, quia aliàs Concilium ibi frustra tot adhiberet præcautiones, frustra concederet hanc potestatem solis Prælati; nam admittà priori sententiā, satis fuisset monere vnumquemque Sacerdotem vnicam Missæ sacrificium pro pluribus nominatim oblatum, tantum valere singulis, quantum si nominatim offerretur pro vno solo illorum; idèoque tunc sufficere illis Sacerdotibus ita suam intentionem dirigere, vt intendant nominatim illis multis & singulis sigillatim totum Missæ fructum applicare: item, quia iuxta contrariam sententiam nihil fructus Missæ deperditur alicui eorum pro quibus nominatim vna tantum Missa celebratur frustra Concilium restrinxit hanc potestatem ad duos tantum casus enumeratos, cum quoad hoc, eadè planè sit omnium aliorum casuum ratio, quia tunc iuxta priorem sententiam, ista potestas fundabitur tota in

V.

VI.

VII.

VIII.

I. *valorem Missæ, qui tantus applicatur unicuique; ex aliqua multitudine, quando offertur nominatim pro illis, quantus si offerretur nominatim pro vno tantum istius multitudinis: ergo cum Patres non frustrâ istas præcautiones adhibuerint, dicendum est eos significasse sacrificium Missæ non tantum valere quando offertur nominatim pro pluribus, ac quando offertur tantum pro vno nominatim: item Concilium ibi frustrâ addedit hanc conditionem, ita tamen ut eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute legata pia ad pios usus reliquerunt, quia valor ille quoad applicationem specialem non pendet necessarîo à speciali commemoratione vocali eorum pro quibus sacrificium offertur, sed à sola intentione offerentis: ergo istud addendo satis significat priorem sententiam esse falsam, & nostram veram.*

II. *Dices, Concilium Trident. ita statuissè, quia ratione eiusmodi fundationum, & pacènter Ecclesias & fundatores initi, nascitur obligatio ex iustitia celebrandi illas: vnde istud decretum videtur potius factum pro tollenda obligatione, propter causas in eo commemoratas, quàm vt significet fructum Missæ non tantum percipi ex vno sacrificio pro pluribus nominatim oblatum, quantus percipitur ab eo pro quo solo nominatim offertur; imò potius supponere priorem sententiam esse verâ, quia aliis Concilium suo isto Decreto inferret iniuriam fundatoribus, privando eos fructu Missæ, vel saltem aliquâ parte illius, quatenus numerus Missarum ab istis fundatoribus determinatus restringit à minore numero.*

Verum id resistitur, nam in tali decreto duo posunt distingui, Primum est, occasio instituendæ: alterum continet modum, circumstantias, & præcautiones decreti; eiusmodi fundationes fuerunt quidem occasio decreti: at causâ principalis & radicalis adhibendi prædictas cautiones & circumstantias fuit quod sacrificium Missæ oblatum nominatim pro pluribus, non æquè illis prodest, ac pro vno solo nominatim oblatum: cum enim Patres Concilij viderent quod mala simul concurrere quæ non possent simul vitari, Primum est, voluntates testantium deperire, & ita fraudari aliquo fructu: alterum est conscientiam superiorum (ad quos observatio istorum legatorum spectato) negari per omissionem Missarum sub tali onere fundatarum, vt huic vitare malo moderetur, statuerunt legitimam causam dispensandi in Prælati de pluralitate eiusmodi Missarum, esse vel paucitatem Sacerdotum, vel tenuitatem reddituum, quatenus fundatores non censuerunt voluisse obligare Ecclesias, quibus sua dona reliquerant, ad impossibile; vel ad aliquid amplius quàm æquitas postularet: vnde ad faciendam compensationem, non quidem omnimodam, sed aliqualem istius fructus, qui per has restrictiones deperit fundatoribus, iuber Concilium vt Prælati sic dispensationem diligenter perscrutentur pro sua conscientia, id est, sine aliqua læsione suæ conscientiæ statuant quidquid viderint magis expedire ad honorem & cultum Dei, utilitatem Ecclesiarum, ita tamen vt semper commemoratio fiat eorum defunctorum, qui pro salute suarum animarum ea legata ad pios usus reliquerunt: quod tunc Concilium non præceperit, si vna Missa pro multis nominatim celebrata, prodesset tantum unicuique illorum, quantum prodest vni pro quo solo nominatim offertur, quia tunc nihil fructus Missæ deperiret fundatoribus: nec Patres Concilij dicerent conscientias onerari;

III. *Verum id resistitur, nam in tali decreto duo posunt distingui, Primum est, occasio instituendæ: alterum continet modum, circumstantias, & præcautiones decreti; eiusmodi fundationes fuerunt quidem occasio decreti: at causâ principalis & radicalis adhibendi prædictas cautiones & circumstantias fuit quod sacrificium Missæ oblatum nominatim pro pluribus, non æquè illis prodest, ac pro vno solo nominatim oblatum: cum enim Patres Concilij viderent quod mala simul concurrere quæ non possent simul vitari, Primum est, voluntates testantium deperire, & ita fraudari aliquo fructu: alterum est conscientiam superiorum (ad quos observatio istorum legatorum spectato) negari per omissionem Missarum sub tali onere fundatarum, vt huic vitare malo moderetur, statuerunt legitimam causam dispensandi in Prælati de pluralitate eiusmodi Missarum, esse vel paucitatem Sacerdotum, vel tenuitatem reddituum, quatenus fundatores non censuerunt voluisse obligare Ecclesias, quibus sua dona reliquerant, ad impossibile; vel ad aliquid amplius quàm æquitas postularet: vnde ad faciendam compensationem, non quidem omnimodam, sed aliqualem istius fructus, qui per has restrictiones deperit fundatoribus, iuber Concilium vt Prælati sic dispensationem diligenter perscrutentur pro sua conscientia, id est, sine aliqua læsione suæ conscientiæ statuant quidquid viderint magis expedire ad honorem & cultum Dei, utilitatem Ecclesiarum, ita tamen vt semper commemoratio fiat eorum defunctorum, qui pro salute suarum animarum ea legata ad pios usus reliquerunt: quod tunc Concilium non præceperit, si vna Missa pro multis nominatim celebrata, prodesset tantum unicuique illorum, quantum prodest vni pro quo solo nominatim offertur, quia tunc nihil fructus Missæ deperiret fundatoribus: nec Patres Concilij dicerent conscientias onerari;*

A. *cum Sacerdos celebrans Missas de nouo fundatas, posset vnâ & eadem operâ, extendendo specialiter & nominatim suam intentionem, satisfacere antiquis istis fundationibus, præsertim cum fundatores magis sperxerint ad fructum quem ex sacrificio Missæ sibi & amicis sperabant, quàm ad aliquid aliud externum, quia illi solent in eiusmodi suis contractibus prætexere salutem animæ suæ & parentum, tanquam causam & finem aliquem suæ fundationis.*

Atque ex his intelligitur, quâ ratione per hoc decretum iuxta nostram sententiam, nulla introgetur iniuria fundatoribus, cum suas fundationes relinquerint Ecclesiæ rationabiliter explicandas. Similiter quomodo sint intelligendæ omnes illæ constitutiones summorum Pontificum, vt Iulij II. Leonis X. & aliorum, quibus concedunt aliquibus Religiosis, vt per dispensationem suorum Superiorum possint satisfacere obligationi nouem Missarum specialiter celebrandarum per celebrationem quatuor tantum Missæ cum nouem Collectis, scilicet in casibus à Concilio Trident. explicatis, vel aliis similibus causis rationabilibus, vt faciliè colligi potest ex simplicibus illarum lectione, alioquin istæ concessionis videntur esse subreptitiæ, & ex consequenti inuolida, vt reâdè Nauarrus probat citato consilio numero 9.

Deinde nostra propositio probatur: datâ oppositâ sententiâ, sequitur eum qui accepit honorarium dari solitum iuxta Episcopi statutum, vel loci consuetudinem, pro vna Missa vni nominatim applicanda, posse eandem Missam adhuc applicare nominatim alteri, non quidem accipiendo aliud honorarium, sed per specialem intentionem, scilicet ex mera tantum charitate adhuc extendendo totum istius Missæ fructum alicui alteri nominatim; nam quando possumus aliquid facere in commodum proximi sine nostro, vel alicui incommodo & præiudicio, tunc illud nobis est licitum; imò charitas erga proximum videtur quodammodo id postulare: atqui iuxta contrariam sententiam Sacerdos celebrans pro alio nominatim ex iustitia propter stipendium, seu honorarium acceptum, potest illud simul etiam alteri nominatim applicare ex charitate, sine aliquo præiudicio, & detrimento illius, pro quo nominatim offert accepto stipendio, quatenus ex ista noua applicatione, iuxta contrariam sententiam, nihil fructus ei diminuitur, nec de eo potest iuste conueniri, tum quia hoc redoleret inuidiam, tum etiam quia per acceptationem stipendij sese solummodo addinxit ad applicandum ei totum illum fructum quem tunc iustitia poterat ei applicare; non autem eum quem ex charitate poterat etiam aliis concedere; tum etiam quia si tantum applicasset ei fructum correspondentem obligationi ex iustitia; eum verò quem potest ex charitate applicare, nulli alteri applicasset, semper satisfecisset ei & suæ erga illud obligationi: ergo Sacerdos ille celebrans cum stipendio non peccabit tunc, applicando alteri totum fructum eiusdem Missæ ex moris charitatis: hoc autem est falsum etiam in opinione contraria; cuius consequenter falsitas non potest fundari in promissione vel pacto ex iustitia, cum illud non violet, vt nunc ostendimus: ergo debet fundari in diminutione fructus quæ tunc contingit, maximè cum ipsi fideles pro quibus sacrificium Missæ offertur ex obligatione, vbi id resciant potest communiter, & tunc fuisse fraudatos aliqua parte fructus, & Index Ecclesiasticus, si taliter offerens delectetur ad illum) graui poenâ esset eum multaturus.

D. *tum etiam quia si tantum applicasset ei fructum correspondentem obligationi ex iustitia; eum verò quem potest ex charitate applicare, nulli alteri applicasset, semper satisfecisset ei & suæ erga illud obligationi: ergo Sacerdos ille celebrans cum stipendio non peccabit tunc, applicando alteri totum fructum eiusdem Missæ ex moris charitatis: hoc autem est falsum etiam in opinione contraria; cuius consequenter falsitas non potest fundari in promissione vel pacto ex iustitia, cum illud non violet, vt nunc ostendimus: ergo debet fundari in diminutione fructus quæ tunc contingit, maximè cum ipsi fideles pro quibus sacrificium Missæ offertur ex obligatione, vbi id resciant potest communiter, & tunc fuisse fraudatos aliqua parte fructus, & Index Ecclesiasticus, si taliter offerens delectetur ad illum) graui poenâ esset eum multaturus.*

Tandem probatur, quod est finitum si multis diuidatur tunc minus prodest singulis, quàm si totum exhiberetur vni soli, vt patet: atqui fructus Missæ est finitus, vt docuimus, & per oblationem factam pro multis *nominatim* diuiditur illis multis, quia fructus responderet oblationi præcisè, non autem applicationi; hic autem vna numero oblatio reperitur etiam secundum *moralement* hominum estimationem, quia in hac hypothesi Sacerdos eam *offerens*, & ij quibus applicatur non sunt offerentes, vt præsens difficultas supponit: igitur tunc sacrificium Missæ oblatum *nominatim* pro multis, non tantum prodest singulis quantum prodest ei pro quo solo fuisset *nominatim* oblatum.

ARTICVLVS XI.

Soluntur fundamenta sententia affirmanti articulo precedenti relata.

PRIMUM est, sacrificium Missæ est institutum à Christo Domino, vt oblatum pro aliquo proprium effectum ei tribueret *ad instar sacramenti* nouæ Legis realiter & de facto recepti, quia quod in nostris sacramentis est *ad recipiendum*, illud in sacrificio Missæ est *ad offerri Deo* pro aliquo; sed vnum & idem numero sacramentum à pluribus receptum, ita prodest *ex opere operato* vnicuique illorum, ac si esset duntaxat receptum ab vno; verbi gratia, aliquis simul & semel, vnà tantum & eadem ablutione, cum vnica tantum prolutione verborum formæ baptizet plures, vniuscuique illorum tantum *ex opere operato* accipit gratia & aliorum effectuum Baptismi, ac si hæc vnica ablutio cum vnica prolutione verborum formæ fuisset tantum vni illorum applicata, vt patet ex dictis *de sacramento Baptismi*, & eius ministro. Idem patet in sacramento Eucharistiæ, si quis dignè reciperet Eucharistiam, & post eius susceptionem illam euomeret, postmodum alius illam eandem numero dignè reciperet, vtique ille acciperet totum & integrum fructum *ex opere operato* sacramenti Eucharistiæ; item quando plures Sacerdotes simul & semel consecrant vnam & eandem Eucharistiam: ergo similiter sacrificium Missæ oblatum pro pluribus *nominatim* tantum *ex opere operato* prodest vnicuique illorum sigillatim sumptorum, quantum proderet si pro vno tantum illorum esset oblatum.

Respondetur negando Maiorem intellectam vt procedit *de modo participandi* fructum illum secundum suam quantitatem, nam proportio inter receptionem realem alienius sacramenti nouæ Legis, & oblationem sacrificij Missæ applicatam quoad suum fructum, consistit tantum in eo quod quoadmodum sacramentum quodlibet nouæ Legis confert effectum suum, seu fructum *ex opere operato* ei cui applicatur; sic etiam & sacrificium Missæ oblatum *nominatim* pro aliquo: at disproportionis est in eo quod nimirum idem numero sacramentum applicatum pluribus prodest tantum singulis, quantum vni duntaxat applicatum, sacrificium verò Missæ *nominatim* oblatum pro pluribus, non item; cuius disproportionis & disparitatis tota ratio est Christi Domini institutio, quæ ex ipsa praxi vniuersalis Ecclesiæ nobis innotescit, dum vbique locorum fideles fundant quædam pia legata, vt pro seipsis *nominatim* hoc sacrificium offeratur Deo, & vt totus eius fru-

ctus *ex opere operato* subiaccens liberæ applicationi Sacerdotis celebrantis cedat in bonum illorum. Item ex eo quod Patres Concilii Tridentini obseruauimus, ita significant agendo de reductione maioris Missarum numeri ad minorem numerum: at eadem praxis Ecclesiæ tradit omnino contrarium in receptione sacramentorum nouæ Legis. Potest etiam addi, idem rationem sacramenti quoad hoc esse diuersam à ratione nostri sacrificij, quod sacramenta nouæ Legis conferant *ex opere operato* suum fructum in reali sui susceptione, quæ in casibus ibi commemoratis multiplicatur; nam licet in casu Eucharistiæ superius allato sit idem numero sacramentum Eucharistiæ, est tamen alia & alia eius sumptio, seu comestio & bibitio; similiter quando eadem aqua applicatur pluribus baptizandis, est alius & alius numero contractus aquæ ad hunc & hunc hominem qui simul ab eodem ministro baptizatur eadem numero aqua, vt obseruauimus agendo de ministro & subiecto Baptismi: at in sacrificio Missæ fructus operi operato correspondens, applicatur per oblationem factam pro illo, pro quo offertur, quæ oblatio non est in præsentis casu multiplex, sed vnica tantum.

Secundum est: eadem est proportio sacrificij Missæ oblato pro pluribus *nominatim* quoad suum fructum illis conferendum *ex opere operato*, quæ est eiusdem sacrificij Missæ oblato pro pluribus *generatim*, & in confuso: sed sacrificium Missæ oblatum pro pluribus *generatim* & in confuso: quæ prodest illis singulis *ex opere operato*, ac si esset duntaxat oblatum pro paucioribus, quia aliàs Ecclesia statuens Missam celebrari pro omnibus defunctis *generatim*, id tantum statueret cum aliquo detrimento illorum pro quibus in pauciori numero solus Sacerdos celebrans obtulisset illam, quod dicere est absurdum: igitur sacrificium Missæ oblatum pro pluribus *nominatim* quæ prodest illis singulis, ac si pro vno tantum *nominatim* offerretur.

Respondetur negando Minorem; nam si celebrans ita offert sacrificium pro omnibus defunctis *generatim*, & in confuso, vt *directè* intendat applicare fructum huius sacrificij omnibus & singulis, tunc portionem illam fructus *ex opere operato* quæ est pro defunctis, æqualiter diuidit in illos omnes & singulos; nam si quæ inæqualitas participationis fructus Missæ tunc in illis fieret, vel proveniret ex Christi Domini institutione, quæ determinauit certam fructus Missæ partem fore hæc & istà inæqualitate à defunctis participandam, vel ex inæquali dispositione defunctorum, vel ex eo quod animæ existentes in Purgatorio pertineant inæqualiter ad Ecclesiam purgantem, vel denique ex intentione Sacerdotis fructum hunc inæqualiter applicantis, quia nihil amplius excogitari potest vnde talis inæqualitas provenire possit: atqui hæc inæqualis participatio ex nullo istorum caputem provenit in præsentis casu: ergo tunc omnes defuncti fideles, quibus fructus Missæ applicatur quidem *directè*, sed tamen duntaxat *in confuso*, æqualiter participant fructum Missæ, seu pars illa fructus Missæ, quæ determinat eam pro defunctis, diuiditur æqualiter in illos omnes & singulos. Maior huius rationationis est satis euidentis. Minor probatur quoad singulas partes: quoad primam, quia eo ipso quo Christus Dominus instituit vt sacrificium Missæ pro-

- I. desset etiam defunctis, tam speciatim, quam generatim, seu in confuso, tunc pro ea quæ pollet prudentiâ, simul determinauit quotatilius pars cederet unicuique fidelium pro quo speciatim offerretur, & quota etiam pars cederet toti eorum multitudini, quando in confuso & generatim tantum offerretur pro illis; & sicut *determinatio* generatim, seu in confuso, vt sic, nullam connotat inæqualitatem in membris istam multitudinem componentibus: ita etiam *ex se* non dicit inæqualitatem ad participandum fructui Missæ. Eadem Minor patet quoad secundam partem: ad participandum fructum Missæ, provi hic consistit in relaxatione, ponarum temporalium peccatis quoad culpam iam remissis debitum, sufficit in participante quoddam careat culpa mortali, & habeat adhuc debitum pœnæ temporalis proportionatum parti fructus Missæ sibi applicatæ; sed omnes & singulæ animæ fidelium existentes in Purgatorio, carent, loquendo *formaliter*, æqualiter omni culpa peccati tam venialis, quam mortalis: item eo ipso quo adhuc remanent in Purgatorio, habent aliquod debitum pœnæ temporalis exsoluendum; & proinde quantum est ex parte sui æqualiter sunt dispositæ ad participandum ei parti fructus Missæ, quæ eorum debito respondet. Tertia etiam pars eiusdem Minoris patet ex eo quod in Ecclesia purgante, vt sic præcisè spectatâ, non datur subordinatio vnius fidelis ad alterum, nec aliquis influxus etiam quoad regimen externum, sed per separationem à suo corpore, sunt omnes quoad hoc æquales effecti. Tandem quarta & vltima pars patet ex eo quodd præsens difficultas supponit Sacerdotem intendere tantum applicare omnibus defunctis fidelibus *generatim* absque aliqua inter illos distinctione fructum nostri Missæ sacrificij. Quantum autem sit fructus Missæ quem Christus Dominus determinauit posse applicari, siue *speciatim*, seu in particulari, siue *generatim*, & in confuso per Sacerdotem, non potest decerni à nobis, cum nec sacræ Scripturæ, nec Patres, vel Concilia, vel etiam Ecclesiæ traditio quicquam de tali quantitate definiant, vel etiam tradant.

Ad illud autem incommodum quod ibi in fauorem Minoris huius aduersariorum fidei affertur, scilicet *Ecclesiam statuisse sacrificium Missæ offerri in die commemorationis omnium fidelium defunctorum pro omnibus defunctis cum aliquo detrimento illorum, pro quibus in pauciori numero oblatrans oblatisset illud.*

- IV. Respondetur primò, loquendo in rigore Theologico, id esse falsum; nam vt aliquid dicatur *moraliter statui cum detrimento alicuius*, debet primò esse aliquo modo intentum & volitum: ad Ecclesiæ sic statuendo nullo modo intendit his vel istis nocere, sed tantum omnes & singulos iuuare. Secundo requiritur vt opus ad quod nocuumtum, seu detrimentum sequitur, sit aliquod opus malum, quod operans teneatur evitare, vt Theologi communiter docent primâ secundæ quæstione vigesimæ tertii articulo octauo, vbi agunt de *nocuumto*: vnde quociescumque aliquis operatur opus ex natura sua bonum, ad quod exercendum habet ius, etiam si tunc detrimentum aliquod, vel malus euentus consequens tale opus eueniat proximo, & præuideatur, non

tamen ex hoc præcisè censetur intentus, nec ex tali præuisione illius ipse operans teneatur abstinere à tali opere, vt Theologi communiter ibi tradunt, & patet in ista oblatione alicuius vrbis quæ non potest oppugnari, nisi paruuli adhuc innocentes interficiantur simul cum nocentibus; & in aliis quampluribus id genus exemplis: quare licet ex obseruatione prædicti statuti Ecclesiæ, minus bonum proueniat ad aliquot plures ex omnibus defunctis, & Ecclesiæ id probè nouerit, & præuiderit, quia tamen accepit à Christo Domino ius & potestatem decernendi certos dies, quibus sacrificium Missæ, saluâ semper eius substantiâ, fieret hoc & isto modo: item declarandi quod fructus eius applicaretur his & istis, aliis verò non item, vt patet ex eo quod illius participatione priuat excommunicatos, & statuendo prædictam commemorationem omnium fidelium defunctorum hoc suo iure vitur; idè non censetur id facere cum aliquo istorum pauciorum detrimento; sed quemadmodum fidelis dispensator bonorum sui Domini, iudicat esse conuenientius tempore summa egestatis & caritatis annonæ, vnum grandem panem pluribus pauperibus distribuere, vt sic subueniat vniuersi cuique egestati, quam illum integrum dare vni tantum aut paucioribus: ita etiam Ecclesiæ pia mater & prudens cui Christus Dominus commisit dispensationem suorum meritorum indicauit esse melius omnes & singulos fideles defunctos iuuare aliquam minori parte fructus *ex opere operato* sacrificij Missæ, quam totum illum in pauciores diuidere, cum aliquod bonum eo censetur esse melius, quo est communius, seu quo pluribus communicatur.

Tertium est, nisi hæc sententia esset vera, nunquam Concilium Tridentinum sessione vigesima quintâ de *Reformatione* capite quarto potuisset dare Episcopis, & aliis Ecclesiæ Superioribus ibi recensitis, potestatem reducendi magnum numerum Missarum fundatarum ad minorem numerum, quia sic ordinando fraudasset fundatores speciali fructu qui *ex opere operato* huius sacrificij pro illis nominatim oblatis prouenisset; & ita Concilium errasset grauius; at hoc est absurdum, cum istud Concilium fuit generale & approbatum: igitur dicendum est Concilium ibi censuisse sacrificium Missæ oblatum *nominatim* pro pluribus, prodesse tantum unicuique illorum, ac prodesse, si pro vno tantum *nominatim* fuisset oblatum.

Respondetur ex ratione allata à nobis pro nostra propositione, falsum esse hoc fundamentum, *Ideo Patres Concilij Tridentini fecisse hanc potestatem restringendi maiorem numerum Missarum ad minorem, eo quod putauerint, vel suspexerint sacrificium Missæ oblatum pro pluribus nominatim, prodesse tantum unicuique illorum, ac si esset duntaxat oblatum nominatim pro vno illorum.*

Ad id autem quod ibi obiicitur, ex nostra responsione sequi Ecclesiam ordinando vt maior Missarum numerus reduceretur ad minorem, fraudasse fundatores illo speciali fructu, qui ex opere operato huius sacrificij pro illis nominatim oblatis prouenisset. Patet responsio ex dictis nono præcedenti articulo; atque etiam ex præsentia in solutione ad secundum aduer-

I. duntaxat oblatum, acceptat: item Ecclesia instituit partem correspondentem Missæ ut in sua persona per eundem Sacerdotem celebratæ, applicari possit omnibus & singulis fidelibus baptizatis: item Christus Dominus illam acceptat eo tantum modo quo eam offert Ecclesia per Sacerdotem tunc sacrificantem: igitur applicatio huius utriusque partis fructus sacrificij Missæ tunc tantum est licita & valida, quando fit pro omnibus & singulis membris Ecclesiæ, nec ex consequenti potest etiam validè alter fieri pro libertate Sacerdotis Missæ sacrificium celebrantis.

II. Maior propositio est satis evidens ex se; singule partes Minoris probantur, Prima, his verbis quibus Sacerdotes iniciantur, *Accipite potestatem offerendi sacrificium pro vivis & defunctis*: unde Concil. Trident. sess. 21. cap. 2. explicat illud Apostoli primæ ad Corinth. 4. *Sic nos existimemus ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*, de potestate circa dispensationem Eucharistiæ.

Secunda item pars eiusdem Minoris asserens *Christum Dominum determinasse aliquam notabilem partem fructus Missæ in bonum & fructum totius Ecclesiæ tam purgantis, quam militantis*, probatur tam ex verbis istis formæ calicis consecrandi, & pro multis effunditur in remissionem peccatorum, quam ex relatis verbis quibus Sacerdotes consecrantur, & ex allatis Patrum testimoniis, quibus ostendimus hoc sacrificium continere in se vnicuique omnes differentias sacrificiorum veteris Legis: & faveat ratio, Christus Dominus instituit hoc sacrificium, ut sacrificium totius Ecclesiæ militantis: ergo illud instituit in bonum totius Ecclesiæ, & singulorum eius membrorum.

III. Tertia item pars eiusdem Minoris asserens *Ecclesiæ, quatenus offert per Sacerdotem, determinasse aliquam insignem partem fructus Missæ correspondentem sue sanctitati & suis meritis in bonum membrorum Ecclesiæ tam purgantis, quam militantis*, probatur ex toto Canone Missæ, in quo Sacerdos offerens applicat aliquem fructum sacrificij novæ Legis variis membris Ecclesiæ militantis; item & in Christo Domino defunctis: adhuc existentibus in Purgatorio.

Atque ex his intelligitur esse falsum quod nonnulli asserunt, scilicet nullum alium esse fructum ex opere operato, præter illum ex Christi Domini institutione inefficentem & indeterminatum; determinari verò ad vnam potius personam, quam ad aliam per intentionem Sacerdotis; nam hoc posito esset penes Sacerdotem celebrantem excludere omnes & quolibet fideles tam defunctos existentes in Purgatorio, quam viuentes in hoc sæculo; ab omni & qualibet participatione fructus sacrificij Missæ, quatenus pro ea libertate quâ pollet, posset ex singulari quadam malitia nolle cuiquam applicare, etsi omnia ad illud essentialiter perficiendum requisita adhiberet, quod patet ex dictis esse falsum.

Deinde Sacerdos validè celebrans non potest facere quin exerceat actum eius potestatis, quam accepit in Sacerdotali ordinatione, quia hæc celebratio est proprius actus huius potestatis; sed potestas illa quam talis celebrans accepit in Sacerdotali ordinatione, non est ad simpliciter consecrandum corpus & sanguinem Christi Domini sub speciebus panis & vini non offerendo illud Deo, sed cum hac expressione *pro vivis & defunctis*, ut patet ex verbis formæ quibus est con-

A. secratus in Sacerdotem. Tertiò, oblatio sacrificij quatenus formaliter talis, est pro aliquo, ut supra ostendimus: ergo & debet esse ut aliquis eius fructus deveniat ad aliquos: ergo præter illum Missæ fructum, qui subest liberæ determinationi & applicationi celebrantis, debet esse aliquis alius; seu aliqua pars illius totius adæquati sumpti, quæ, ad hoc sacrificium validè in persona Christi Domini & Ecclesiæ celebratum, applicetur membris Christi Domini & Ecclesiæ nullum obicem habentibus, & illo indigentibus.

Nec potest obici, quod in administratione & consecratione sacramentorum est intentio, illud in sacrificio Missæ est eius applicatio & determinatio facta alicui personæ, vel pluribus per offerentem; sed intentio ministris requiritur in sacramentis novæ Legis ad hoc ut sint valida: ergo etiam ut sacrificium Missæ, loquendo absolute profrat alicui ex toto certu Ecclesiæ ex opere operato, debet per Sacerdotem illi applicari. Non est, inquam, quod quis id dicat, nam, ut agendo de Sacramentis in genere docuimus, duplex potest distinguui intentio ministris sacramentorum novæ Legis: una quæ respicit substantiam & essentiam sacramenti; & hæc est essentialiter requisita ad illud validè conficiendum: altera est quæ respicit effectum sacramenti ex opere operato; & hæc ad illud fructuosè percipiendum, non est omnino requisita in ministris; sed solâ priori posita, sacramentum confert suo subiecto proprium effectum, velit nolit minister eius, ut ibi observavimus; sic etiam hic in sacrificio Missæ oblato in persona Christi Domini & Ecclesiæ, duplicem possumus distinguere applicationem; vnam quæ importatur actuali, & validè factâ oblatione sacrificij, quatenus respicit & de facto offertur in persona Christi Domini & Ecclesiæ pro aliquibus, saltem in consensu; nam sacrificium quia sacrificium importat intrinsicè hanc habitudinem, quod offertur pro aliquo, præterit nostrum Missæ sacrificium quod essentialiter ex sua propria differentia est applicatum sacrificij crucis, quoddam peragitur in Christi Domini persona; non autem in propria persona celebrantis, sicut alia sacramenta administrantur: alteram possumus distinguere applicationem, quæ consistit in aliqua speciali determinatione fructus Missæ ad hanc vel illam personam in particulari; & tunc respondemus hanc non esse absolute & simpliciter necessariam ad participandum generaliter fructus ex opere operato sacrificij Missæ per Christum Dominum determinati, sed istam participationem sequi celebrationem Missæ independentem à voluntate ministris in membris Ecclesiæ nullum habentibus obicem, sicut effectus sacramenti ex opere operato sequitur in suscipientibus illud, ubi nullum habent obicem, etiam contra expressam voluntatem eius qui tale sacramentum ministrat.

ARTICULVS XIII.

Alii duo solvantur dubia ex præcedentibus articulis.

PRIMUM est, eum dixerimus Christum Dominum reliquisse aliquam partem notabilem totalis fructus Missæ ex opere operato liberæ applicationi & determinationi Sacerdotis illud offerentis, quatenus eius intentio ad id requiritur.

I. Respondeo eodem modo ad id esse respondendum, quo suprà ad quæst. 64. disput. 6. art. 7. docuimus intentionem ministri esse requisitam in consecratione sacramentorum nouæ Legis; nam utraque hæc actio, quoad hoc, est paræ conditionis; est enim *moralis actio*, & ab homine ut *moralis modo operante*; quare sicut sola *habituális intentio*, seu procliuas illa ad conficiendum sacramentum acquisita per frequentem sacramentorum administrationem, non sufficit ad consecrationem sacramenti, ut ibi docuimus: ita etiam hæc sola habituális intentio non sufficit in Sacerdote celebrante ut eius fructum *ex opere operato* applicet ei, pro quo dicitur illud offerre.

II. Deinde quemadmodum *actualis intentio* est sufficiens & laudabilis, non tamen necessaria ad consecrationem sacramenti ita etiam *actualis illa intentio*, quæ expresso actu & in particulari vult determinatè huic & isti personæ applicare fructum sacrificij à se mox offerendi est etiam sufficiens & laudabilis ad fructum eius applicandum alicui: & sicut hæc non est absolūtè requisita in omni & quolibet nostro actu, ut ille dicatur *moralis*, & *modo humano exerceri* ita etiam ut fructus Missæ applicetur per Sacerdotem celebrantem, & is pro quo offert, participet de illo, non requiritur absolūtè quòd Sacerdos actuali explicat volitione actum sacrificij concomitante id intendat, non tantum quia habere talem intentionem toto tempore sacrificij est *moraliter loquendo* impossibile; sed etiam quia nostri actus non desinunt esse & censeri verè *humani, morales, & liberi*, ubi & quando exercentur cum intentione minis expressa, qualis est *virtualis*, & *interpretatiua*, ut habet communis sensus hominum.

III. Tertiò, sicut *virtualis intentio*, seu illa quæ provenit ab actuali intentione non reuocatà, quin potius adhuc secundum suam virtutem remanente, sufficit in ministro sacramenti dum illud conficit, ut loco proximè citato docuimus; similiter & *virtualis illa intentio* (quæ Sacerdos celebrans tempore sui sacrificij censetur remanere in illa actuali, quæ antèc voluit offerre pro illo vel isto in particulari) erit sufficiens ut *ex opere operato* fructum sacrificij Missæ ei applicet.

Tandem quemadmodum aliqua ex his duabus posterioribus intentionibus ita est necessariò requisita in ministro sacramenti, ut sacramenti consecrationem debeat concomitari, & posita tantum post illius consecrationem absolutam, sit omninò insufficiens, reddatque tale sacramentum nullum & inualidum; sic etiam si neutra istarum intentionum concomitetur oblationem sacrificij, licet post illud omninò confectum ponatur aliqua actualis, tunc, quia tale sacrificium non est amplius in potestate Sacerdotis à quo tamen fructus ille est *ex opere operato*, fit etiam ut applicatio talis sacrificij non substat amplius liberè applicationi celebrantis, & conformiter ad hæc, fructus sacrificij Missæ non potest à celebrante illud reservari pro futuro tempore ad remittendum debitum pœnæ quod incurrit per peccatum illud quòd postea committit is, pro quo illud offertur.

IV. Similiter ex iisdem sequitur eum Sacerdotem, qui à nullo rogatus hodie celebrat Missam, non posse fructum istius Missæ *ex opere operato* applicare ei qui die crastino eum rogabit ut dato honorario offerat pro se, ita ut hæc prioris Missæ celebratione satisfaciat ei obligationi, quæ post-

A modum rogatus & accepto honorario, vel illud accipiendo debuit pro illo celebrare; nam sicut effectus sacramentorum nouæ Legis non potest pendere à *future conditione*; sic nec effectus *ex opere operato* sacrificij: at qui hoc modo & hac intentione celebrat Missam, suspendit eius fructum pro eo instanti quò illam celebrat, quia nondum cogitavit de illo à quo est rogatus.

Nec obstat quod Deus cui offert sacrificium, probè nouerit fore vtrius crastinà die roget Sacerdotem ut pro se offerat, & sic persona cui tunc fructus Missæ applicatur, ex intentione Sacerdotis sit determinatè & in particulari cognita. Nec item quòd quidam pij adhuc viuentes in hoc sæculo plerumque cuius ut Missæ illæ quæ post eorum obitum essent celebrandæ, illis adhuc superstitibus celebrantur. Nec denique quod aliquis Sacellanus obligatus celebrare Missam singulis septimanis ex fundatione suæ Capellaniz prouidentis se fore impeditum aliâ sequenti septimanâ, possit talem Missam anticipare.

Hæc, inquam, non obstat: Primum quidem, quia quemadmodum Deus nec punit, nec reuocatur quæ prouidet futura quidem, sed tamen nondum facta; sic etiam non confert effectum *ex opere operato* sacrificij Missæ ex iis quæ certò prouidet futura, cum talis effectus sit quædam solutio debiti per sacrificium Missæ facta in quantum illud est *satisfactorium*, & omnis remissio pœnæ præsupponat eius satisfactionem, & satisfactio iniuriarum.

Nec item secundum obstat, quia Missæ sic celebratæ ante obitum non profunt istis ad satisfactionem pœnarum illarum temporalium, quarum in separatione animæ à corpore erunt *rei ac debitorum*, aliàs effectus huius sacrificij maneret suspensus toto illo tempore quò effluit ante talem obitum, quod est absurdum; sed Missæ illæ hoc modo per anticipationem temporis celebratæ profunt illis tum ad *obtinendam Deigratiam* pro habenda contritione de peccatis iam admissis, tum ad remissionem pœnæ peccatorum ab illis commissorum & quoad culpam condonatorum, tum etiam pro cauendis in posterum peccatis.

Denique tertium non obstat, quia in tali casu qui celebrat Missam pro defunctis fundatoribus, nullo modo suspendit effectum istius sacrificij quod hac præsentis septimanæ celebratione anticipando tempus præscriptum sequentis septimanæ ex aliqua causa legitima, cum non debitum illud pœnæ cui per Missam sequenti hebdomadâ celebrandam erat satisfaciendum, sit iam de facto contractum, & iam præsens existat, quod in duobus præcedentibus casibus nullo modo reperitur: atque de tali consuetudine sic censuit summus Pontifex Clemens V. Decreto suo, quo, præmissis examine congregationis Concilij Tridentini super hac re, talem consuetudinem improbauit, & sub pœna anathematis existimauit esse prohibendum Sacerdotibus illam amplius ad praxim reducere: hæc autem sunt verba huius Decreti, *Ex eiusdem Congregationis sententia eiusmodi consuetudinem, tanquam pluribus nominibus periculosam, fidelium scandalis atque offensionibus obnoxiam, atque à vniuerso Ecclesiæ munim abhorrentem explois, atque improbuir.* Sic Villalobos refert in sua summa, tractatu octauo de sacrificio Missæ, difficultate duodecimâ.

V.

VI.

VII.

VIII.

I. Secundum est, quando aliquis iubetur à suo superiore celebrare Missam, vel ex fundatione, vel ex alio titulo *nominatim* pro tali & tali, si illam celebret quidem valide, nolit tamen fructum *ex opere operato* remanentem in libera applicatione celebrantis applicare ei iuxta mandatum superioris, sed illud applicet alteri, cuiusnam istorum duorum tunc sacrificium Missæ prodest de facto *ex opere operato*?

Respondetur, ei soli cui de facto illum totum celebrans applicauit: & ratio est quod fructus ille subiaceat libertati solius celebrantis, & immediate offerentis, sitque eius illum determinare ad hunc, vel istum, Primum, quia quod est intentio ministri in conferendo sacramento alicui, illud est ipsa applicatio Sacerdotis celebrantis pro conferendo tali fructu *ex opere operato*; quare sicut si Superior aliquis iubeat alicui inferiori administrare aliquod sacramentum alicui, cuius sacramenti administrandi potestatem habet sibi debito, & sufficienti modo concessam; ille tamen inferior nolit, etiamsi exerceat *modè tantum & materialiter* signa exteriora huius sacramenti, verè non confect tale sacramentum; sic etiam & in presenti casu. Secundò, quia quæ pendent à potestate Ordinis subiacent soli voluntati ipsius ordinari ad exercendum actum talis potestatis; sed actus ille quo Sacerdos celebrans offert sacrificium *nominatim* pro hoc vel isto, est aliquis actus suæ ordinationis, vt verba quibus est consecratus in Sacerdotem, satis indicant: & quia peccatum istud inobedientie non impedit talem effectum in eo cui applicatur de facto, nec secundum rei veritatem est per tale sacrificium prædictæ fundationi vel obligationi satisfactum, semper remanet obligatio ad ei satisfaciendum, quamquam bona illa fides superioris, quæ existimat inferiorem celebrasse iuxta suum præceptum excuset illum, non tantum à peccato, sed etiam à reiteratione sacrificij pro illo, quandiu peccatum istud sui inferioris ignorabit; ubi tamen resciet nullo modo fuisse satisfactum prædictæ obligationi, tenebitur ei per se, vel per alium satisfacere.

Neque huic nostræ responsioni obstat, quòd hæc actio Sacerdotis sit peccaminosa, & etiam alteri iniuriosa; nam sicut valor & effectus sacramentorum nouæ Legis est per Christi Domini institutionem alligatus eorum applicationi debito modo factæ (id est, vt fert & requirit ipsa eorum institutio) nec villo modo impeditur per malos mores eorum, qui illa administrant; nec per malam eorum intentionem, quæ duntaxat respicit effectum sacramentorum, vt ex professo

A docuimus supra ad questionem 64. totà dispositione quartâ: sic etiam quia effectus ille sacrificij Missæ de quo hic loquimur, est à Christo Domino annexus huic sacrificio prout applicabitur à Sacerdote illud celebrante, tunc nullâ habita ratione eius inobedientie, conferet hunc effectum ei tantum cui ille cum applicabit, etiam contra voluntatem sui superioris.

Deinde media illa quæ ex infirmitate Christi Domini agunt *ex opere operato*, imitantur in agendo causas naturales, vt docuimus ad quæst. 61. disput. 3. & sequent. at causæ naturales agunt, & proprios effectus producant, vt si applicentur subiectis modo sibi ad agendum conuenienti, illos necessarè & infallibiliter producant, nullâ habita ratione nobilitatis, perfectionis, ignobilitatis, aut imperfectionis causæ illius, quæ rapit: est applicatio illorum, quemadmodum experientia docet: sed sacrificium Missæ est aliquod medium à Christo Domino institutum, producens *ex opere operato* fructum de quo loquimur, vt docuimus, & Sacerdos celebrans pro aliquo est tantum causa quædam applicans sacrificium Missæ determinato cuidam subiecto: ergo tale sacrificium, nullâ habita ratione eius inobedientie, & actus peccaminosi, proderit ei soli cui talis Sacerdos illud de facto applicat.

Neque propterea Deus, vel Christus Dominus sic acceptando sacrificium Missæ, dicitur facere bonum aliquod ex rapina alterius; nam loquendo in rigore, fructus iste quoad sui applicationem non est bonum proprium superioris, vel communitatis eius, sed solius Sacerdotis celebrantis, quippe qui vt *communicandus & applicandus* per celebrantem, fundetur in eius charactere Sacerdotali, ratione cuius, quoad validitatem actuum sibi propriorum (cuiusmodi est hæc applicatio) Sacerdos ille celebrans nullo modo subditur suo superiori, imò nec toti Ecclesie, sed semper remanet absolutus illius dominus.

Atque hætenus de Eucharistia tam secundum rationem sacrificij, quam secundum rationem sacramenti; nam quod spectat ad ea quæ sanctus Thomas quinque articulis posterioribus præsentis quæstionis explicat, magis spectant ad Theologum moralem, seu ad eum qui in explicandis conscientie casibus, vel ad eum qui in exponendis rerum Ecclesiasticarum ceremoniis sese totum occupat, quam ad Scholasticum, aut ad eum qui res inter nos & hæreticos controuersas tractat; quod vtumque Theologi munus in hoc præsentis opere potissimum intendimus.

INDEX RERVM MEMORABILIVM. QVÆ IN HOC TOMO CONTINENTVR.

Prior numerus denotat paginam, posterior, numeros marginales.

A

Abel.

Abel fuit Sacerdos ex speciali dispositione Dei, 672.

Abel.

Abraham fuit pater multorum credentium, 22.

Abel.

Abraham fuit iustificatus ante acceptam circumcisionem, 109.

Abel.

Abraham fuit Sacerdos ex speciali ordinatione Dei, 672.

Abel.

Ablutio duo dicitur, 151.

Abel.

Ablutio actio in Baptismo duobus modis considerari potest, 155.

Abel.

Ablutio aquæ est proxima materia Baptismi, 155.

Abel.

Abusus patris potestatis erga filium circa quæ potest esse, 248.

Abel.

Abusus patris potestatis erga filium circa quæ potest esse, 248.

Abel.

Abusus patris potestatis erga filium circa quæ potest esse, 248.

Abel.

Abusus patris potestatis erga filium circa quæ potest esse, 248.

Abel.

Abusus patris potestatis erga filium circa quæ potest esse, 248.

Abel.

Abusus patris potestatis erga filium circa quæ potest esse, 248.

Abel.

Abusus patris potestatis erga filium circa quæ potest esse, 248.

Abel.

Abusus patris potestatis erga filium circa quæ potest esse, 248.

Abel.

Abusus patris potestatis erga filium circa quæ potest esse, 248.

Actio.

Actio, Eucharistica Transsubstantiatione importata, non est formaliter noua introductio corporis & sanguinis Christi Domini sub accidentibus panis & vini, 521.

Actio, quæ sacrificium nostrum incrementum offertur, physice considerata est alia & distincta ab ea actione qua Christus Dominus sese obtulit in cruce, moraliter tamen est una & eadem, 679.

Actio omnis est à proportionem maioris inæqualitatis, 77.

Actio immutatur circa aliquid extrinsecum duplex, 569.

Actio sacramentalis ut sit sacramentalis non determinatur per intentionem solius suscipientis sacramentum, 134.

Actio illa, quam Eucharistica Transsubstantiatione importat, est propriè reproductio corporis & sanguinis Christi Domini, 518.

Actio quam Eucharistica Transsubstantiatione dicitur, non est præcisè loquendo aliqua specialis conseruatio corporis & sanguinis Christi sub speciebus consecratis, nec prædicta Transsubstantiatione terminatur formaliter ad corpus & sanguinem Christi, prout præcisè conseruantur ab accidentibus panis & vini, 525.

Actio alicuius subiectum triplex, 335.

Actiones, quæ exercentur circa subiectum in uno tantum loco, non consequenter sunt necessariæ circa idem subiectum in alio loco constitutum, 479.

Adm.

Adam potest considerari vel ut persona publica, vel ut priuata, 242.

Adam licet non peccasset, omnes eius posterit non fuissent consummati in gratia, 42.

Adoratio.

Adoratio vera quoad signa externa non est determinata ad corporis prostrationem, 457.

Adultus.

Adulti baptizati habentes vsum rationis tenentur iure diuino communicare in periculo mortis, 642.

Adulti sunt capaces sacramenti Baptismi, 211.

Adulti baptizati viuentes ratione tenentur iure diuino recipere aliquando sacramentum Eucharistie, 640.

Adulti baptizati satis longo tempore viuentes, vsum rationis habentes, tenentur iure diuino aliquoties recipere sacramentum Eucharistie, 641.

Adulto quæ & quando sola attritio sufficiat ad
martyrium raptò, 258. iv. v. & *segg.* 259. 260
Adulto baptizato non habenti vsum rationis Eu-
charistia non debet administrari, 255. iv
Adulto baptizato Eucharistia collocata, licet de
ca non cogitanti conferat gratiam sibi cor-
respondentem ex opere operato, modò nullum
reperiat obicem, *ibid.*
in Adulto ad valide recipiendum Baptismum non
requiritur aliquis actus fidei, vt tamen fru-
ctuose baptizetur, requiritur, 256. i. ii. 111.
& *segg.*
in Adulto constituto in peccato mortali dolor ille
debet esse ex aliquo supernaturali motiuo, 257. ii
in Adulto dolor ille de supernaturali motiuo non
debet necessariò esse contritio, sed sufficit at-
tritio, *ibid.* 111. iv. & *segg.*
in Adulto absoluta voluntas recipiendi Baptis-
mum sufficit ad substantiam sacramenti, licet
ista susceptio baptismi sit inuoluntaria secun-
dum quid, 252. v. vi
in Adulto voluntas interpretatiua suscipiendi Ba-
ptismum, quo sensu est sufficiens, *ibid.*
viii
Adulto desperatæ salutis, nulla prius habitâ inten-
tione suscipiendi Baptismum, non potest con-
ferri Baptismus, 255. ii
Adultus habens vsum rationis, vt possit valide
baptizari, debet habere intentionem suscipien-
dum, 251. i. & ii. & *segg.*
Adultus ad substantiam seu validitatem Baptismi
illum suscipiens, si habeat intentionem neutra-
lem, seu quâ suscipiens habet se merè negatiuè,
non sufficit, 252. 111. iv
Adultus ad Baptismi substantiam, debet habere
intentionem actualem, vel virtuale, *ibid.* iv
Adultus mortali peccato infectus, vbi animadu-
erit sibi mortem imminere, tenetur elicere actû
veræ contritionis extra realem sacramentorum
Baptismi & Pœnitentiæ receptionem, 262. i. ii
Adultus sufficienter instructus in fide, tenetur
quam primùm suscipere Baptismum sub pœna
grauissimi peccati, 244. v. vi
Adultus prius debet instrui de rebus fidei, quàm
baptizari, 214. viii
Adultus baptizatus, vbi persecutio viget, & Epi-
scopus potest conueniri, licet non sine aliquo
inconmodo, tenetur suscipere Confirmationem:
item qui experitur varias tentationes con-
tra fidem, quas existimat se posse tantùm supe-
rare per susceptionem Confirmationis, 312. i.
ii. 111
Adultus baptizatus, in iis locis, in quibus non
viget persecutio fidei, non videtur nunc per se
& communiter obligatus aliquo præcepto
Confirmationem recipere: tenetur tamen il-
lam non negligere, *ibid.* 111. iv. & *segg.*
Adultus baptizatus peccato mortali infectus vt re-
cipiat cum fructu Confirmationem, sola attri-
tione etiam ex supernaturali motiuo non sufficit,
sed contritio requiritur, 304. v. vi
Adultus habens solummodo veram attritionem
ex supernaturali motiuo conceptam, quam ta-
men putat esse bonâ fide veram contritionem,
non recipit proprium effectum Confirmationis,
301. i. ii. & *segg.*
Adultus baptizatus recipiens Confirmationem si
sibi placeat in aliquo peccato mortali &
postea conteratur, Confirmatio eodem modo
reuituit in illo, quo Baptismus in accedente

ad illum cum simili complacentia, 305. viii
Agens.
Agens duplex, increatum & creatum, 490. viii
Agens creatum duplex, *ibid.*
Agnus Paschalis.
Agni Paschalis institutio præcessit determinatio-
nem sacerdotij ad familiam Aaron, 672. vii
Agni Paschalis solemnitatis fuit distincta à solem-
nitate Azymorum, *ibid.* iv
Agni Paschalis solemnitatis fiebat vno tantùm die,
& adhuc ad vespertam istius diei, solemnitatis au-
tem Azymorum septem diebus, *ibid.*
Agni Paschalis immolatio in lege Mosaica per-
mittebatur singulis patribus familiarum licet
non existentibus de filiis Aaron, 672. v. vi
Agnus Paschalis comedeatur à Iudeis decimâ
quartâ Lunâ primi mensis ad vespertam, 333. 111
Agnus Paschalis quatenus immolatus dicitur vi-
ctima transitus Domini, 689. viii
Agnus Paschalis quoad ritum manducationis fuit
potius figura Eucharistiæ prout est sacramen-
tum quàm prout est sacrificium, 708. v. vi
Agnus Paschalis comedeatur à multis post im-
molationem, *ibid.*
Agnus Paschalis immolabatur in priori vespere,
& comedeatur in posteriori, 333. vi
Aliquid, Aliquis.
vt Aliquid agat physicè, non est necessè, vt cum
agit, existat similis, & semel secundum omnes
& singulas suas partes siue essentiales, siue in-
tegrantes, 84. v
Aliquid dicitur esse ex se tale duobus modis, 340.
vi
Aliquis dicitur esse de fœdere Dei duobus modis,
212. vi
vt Aliquis dicatur esse de fœdere Dei, quid requi-
ritur, *ibid.* vii
Anabaptista.
Anabaptistæ vnde dicti, 213. vi
Angelus.
Angeli & Beati qui differunt quoad confessionem
sacramenti, 119. vii
Angelis existentibus in via non sunt data sacra-
menta, 42. 11
si bonus Angelus diceret se administrasse hoc vel
illud sacramentum, esset ei credendum; sin au-
tem esset malus minimè, etiam cum iureiuran-
do, 120. vii. viii
Angelus cum dicit mulieribus de Christo Domi-
no non est hic, surrexit, quomodo intelligitur,
471. vi. vii. & 472. i. ii. & *segg.*
Annihilari.
Annihilari & creari qui differant, 514. viii
ad Annihilationem propriè dictam duo requirun-
tur, 514. viii. 515. i. ii. 111
Apostoli.
Apostoli in vltimâ cœnâ non consecraverunt simul-
cum Christo Domino, 208. ii. 111
Apostoli in vltima cœna adorauerunt corpus
Christi Domini, 456. vi. vii
Apostolis non competeat tradere Spiritum san-
ctum eo modo quo procedit & emanat ab eo, à
quo procedit, 64. 111
Aqua.
Aqua naturalis non desinit esse sufficiens & valida
materia remota Baptismi, licet aliquid alterius
liquoris admisceatur, modò admixtio ista fiat
in tam parvâ quantitate, vt species veræ, natu-
ralis, & elementaris aquæ non solvantur, 154.
vii. viii
Aqua calida est sufficiens materia Baptismi, 335. 111

Aquæ naturalis, licet admisceatur magna quantitas alicuius alterius liquoris in calu necessitatis, non definit esse materia sufficiens, adhibita tamen hac conditione mentali vel verbalis, *si talis materia sit sufficiens*, 155. II. III

Aquæ species vt remaneant consecratæ, non possulant necessario vt sint connexæ ipsis speciebus vini consecrati, 398. VI. VII. VIII.

399. I. II. &c.

Aquæ conuersio in vinum, si incipiat fieri post inchoatam prolationem formæ consecratoris nondum tamen completæ, vel in termino prolationis eius, vel paulo antè quàm perficiatur, non transubstantiatur etiam mediatè in sanguinem Christi Domini, 400. V. VI

pro Aquæ admixtione facta vino variz Patrum auctoritates afferuntur & explicantur, 400. 401. 402. & seqq.

Aqua debet admisceri calici consecrando in modica quantitate à Sacerdote conferante; si autem solemniter confecerit ab eius Diacono, aut Subdiacono ante consecrationem, vel saltem quando præparatio fit ad inchoandum sacrificium, 398. IV. V. &c.

Aquæ admixta vino consecrando transitus duplex distingui potest, 389. III

vt Aqua admixta vino consecrando transubstantiatur in sanguinem Christi vi verborum, debet prius esse conuersa in vinum, 389. VIII. 390. I. II. & seqq. 391. 392.

de Aquæ conuersione in consecratione grauis controversia, 389. IV. V. & seqq.

Aqua admixta vino non est materia immediata transubstantiationis, quæ sanguis Christi Domini ponitur in calice, 392. V. VI

Aqua in maxima quantitate est insufficiens materia consecrando calici, 394. I. II. & seqq.

Aqua admixta vino eodem modo se habet, in ordine ad consecrationem calicis, quo se habet commixta farinæ ad conficiendum panem, sub cuius specie ponitur corpus Christi, 394. VII. VIII

Aquæ mixtio potest duobus modis fieri, 380. IV

Aquæ mixtio in consecrando calice fit ad exprimendam mysticam significationem, 380. IV. V

Aquæ admixtio creditur tantum probabiliter fuisse facta à Christo Domino, 385. VIII

Aquæ admixtio non est de essentia materiæ calicis consecrandi in sanguinem Christi Domini, 381. VII. VIII. 382. I. II. &c.

Aquæ mixtionis omisso est peccatum, 387. III. IV

Aquæ mixtio vino consecrando est tantum de præcepto Ecclesiæ, 385. VII. VIII

Aquæ admixtio probatur ab Ecclesia fuisse instituta, *ibid.* V

Aqua vino consecrando admiscenda, debet esse in naturali sua conditione, 381. III. IV

Aquæ admixtio in calice duplex distingui potest, 381. V

sola Aqua sensibilis habens veræ & naturalis aquæ formam, est valida & sufficiens materia remota sacramenti Baptismi, 152. II. III. & seqq.

Aqua quæ fluxit ex latere Christi fuit vera, naturalis, & elementaris aqua, 153. I. II

Aqua vino consecrando admiscenda, debet esse vera & elementaris, 381. I. II

Aquariz dixerunt non in vino, sed in pura aqua calicem Christi Domini esse consecrandum, 379. IV

Armeni.

Armenii iussi sunt sub graui pœna ante Concilium

Florentinum admiscere aquam vino, VIII

Armeni censuerunt nihil aquæ esse apponendum calici consecrando, 379. IV

Attributa.

Attributa eidem numero corpori existenti simul & semel in pluribus locis, sunt in duplici differentia, 477. I

Auxilium.

Auxilia gratiæ dantur tantum suo tempore & loco, & non statim ac sacramentum suscipitur, 58. VIII

Auxilia gratiæ sacramentalis, sunt abundantiora & specialiora exstantis & adiunantis gratiæ auxilia, 59. VIII

Auxilium aliquod, vt sit proportionatum, gratiæ satis est si sit eiusdem ordinis ac est ipsa gratia, & ei coniunctum habeat satis virtutis ad producendum effectum proprium sui sacramenti, 56. VIII

B

Baptismus.

BAPTISMVS tollit quodcumque peccatum siue originale, siue actuale ante sui susceptionem commissum, tam quoad totam pœnam, siue æternam, siue temporalem pro peccatis apud Deum deb. tam, quàm quoad culpam, quando suscipiens nullum ponit obicem, 161. VII. VIII. 264. I. II. &c.

Baptismus non tollit in præsentis vita pœnalitates, 264. V. VI

Baptismus confert gratiam sanctificantem, & virtutes illam concomitantes suscipientibus, modo non ponant obicem, *ibid.*

Baptismus præbet aditum in regnum cœlorum, *ibid.* VII

Baptismo, ratione diuersorum effectuum rectè attribuitur incorporatio cum Christo, secundatio in bono, & illuminatio, 264. VII

recedente fictione Baptismus consequitur remissionem peccatorum, tam quoad totam pœnam, quàm quoad culpam, 265. IV. V

recedente fictione tota Baptismalis gratia & remissio pœnæ ex opere operato, respectu peccatorum antecedentium Baptismo, fit vi & efficacia sacramenti Baptismi antea suscepti, non autem vi ipsius contritionis, 265. VI. VII. & seqq.

si fictio sit facta per aliquem actum positum, quo qui baptizabatur, complacebat sibi in peccato mortali, tunc opus est vt Baptismus reuiuifcat contritione, vel attritione, 266. II. III

Baptismus sub hac formâ verborum, *per istam in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ablutionem, abluat te à peccatis tuis Deus*, est validus, 266. IV. V. si autem profecerit hæc forma verborum absolute & simpliciter modo tantum indicatio non est sufficiens, *ibid.* VI. VII

Baptismus collatus sub hac formâ, *Baptizat te Christus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*; Ita vt significetur Christus baptizare, non includendo virtualiter ministerium baptizantis, & ex consequenti eius personam, nullus est, *ibid.* VIII

in Baptismi formâ actio ministri tribus modis exprimi potest, 167. II. III

ad Baptismi substantiam ex parte formæ requiritur, vt actus Baptismi exprimatutur tanquam

exercitus à ministro, siue id fiat sub ratione actionis, & prout egreditur ab illo, siue sub ratione passionis, dummodo saltem significetur fieri ab illo, 168. i. ii. iii. & seqq.

ad Baptismi substantiam necesse est hanc particulam *Te*, vel aliam æquiualem in exprimere in illius forma, 168. vii. viii

in forma Baptismi hæc particula *nomine*, ita est essentialis, vt non possit valide substitui particula *nomini*bus, 169. iv. v. & seqq.

Baptismus sub hac verborum formâ prolatus, *Ego te baptizo in nominibus*, &c. non est validus, 170. iii. prolatus verd Gallicè cum additione *S, au nom*, tam ex vi lingue quàm ex ignorantia, est validus, *ibid.*

Baptismus prolatus sub hac formâ, *Ego te baptizo in nomine Patris & in nomine Filij*, & in nomine Spiritus sancti, est validus, si intelligatur vna & eadem numero res, *ibid.* iv

Baptismi sanguinis & flammis ita suppleant Baptismum aque, quoad remissionem peccatorum, vt tamen illum non suppleant quoad plura alia bona, 191. viii

Baptismi flammis & sanguinis ex se, seu ex parte sui, sunt difficiliorez viæ ad defenda peccata, quàm sit baptismus aque, 192. i

Baptismi flammis & sanguinis, quantum est ex parte baptizati, operantur nobilitius suum effectum quàm Baptismus aque, 192. ii

Baptismus sanguinis quoad gratiam sanctificantem & representationem Dominicæ passionis nobilior est Baptismo fluminis & flammis, 192. iii. iii. & seqq.

Baptismus primum confertur Christiano, & dicitur lauacrum regenerationis, & quare, 149. i

Baptismus multifariam sumitur, *ibid.* ii. iii. & seqq.

Baptismus quid secundum Melanthonem & Calvinum, *ibid.* vi. 150. i. ii

Baptismus duobus modis potest definiti, 150. iii

Baptismus secundum suas partes consideratus, est ablutio exterior corporis facta sub præscriptâ formâ verborum, *ibid.* iv. v. & seqq.

Baptismus metaphysicè consideratus, est sacramentum ad regenerationem spiritalem hominis, à Christo Domino institutum, *ibid.* viii. 151. i. ii. iii.

Baptismus non consistit in passione, si nomine passionis intelligatur alteratio in suscipiente vt frigidatio, & humectatio, 151. iv

Baptismus consistit in actione & passione, si nomine passionis intelligatur receptio, siue contactus aque abluentis ad ipsum corpus, *ibid.*

non eadem est ratio Baptismi conferendi ac Eucharistiæ administrandæ, 198. ii. iii

Baptismi necessitas respectu infantum tam infidelium quàm Christianorum potest intelligi tribus modis, 223. vi. vii

Baptismus extra verum pro Christo Domino martyrium simpliciter & absolute est necessarius ad salutem omnibus & singulis quorumcumque infidelium, tam eorum ad quos prædicta euangelij prætendunt non sufficienter facta, quàm eorum quibus est sufficienter facta, 224. ii. iii. & seqq. 225. i. ii. & seqq. 226. 227. 228

Baptismus ita consistit formaliter in actione, vt simul etiam includat formaliter passionem, 209. iv

Baptizans est persona distincta ab ea quæ baptizatur, 209. vi. vii

ad substantiam Baptismi ex parte ipsius formæ requiritur expressa inuocatio & distincta nominatio trium personarum Sanctissimæ Trinitatis, 170. vi. vii. & seqq. 171. i. ii. & seqq.

Apostoli non baptizant, exprimendo solum nomen Christi Domini in forma Baptismi, 171. vi. vii. 172. i. ii

Patres existimantes Baptismum collatum in solo nomine Christi esse validum, explicantur, 172. iii. iv. & seqq. 173. i. ii. & seqq.

infans an sit valide baptizatus sub hac formâ verborum, *Baptizo te in nomine Dei & sanctæ & vere crucis*, 173. viii. 174. i

Baptismus collatus sub hac forma, *Ego te baptizo in nomine genitoris, & genis, & procedentis ab utroque*, spectatus solummodo speculatiue, est validus, secus verd si practicè spectetur, 174. viii. 175. i. ii. & seqq.

in istis nominibus Patris, Filij, & Spiritus sancti, in forma Baptismi duo possunt distingui, 170. iii

vt forma Baptismi sit sufficiens ex Christi institutione, non est necesse exprimi tres personas diuinas nominibus personarum, 176. vi. vii

ea forma Baptismi est sufficiens, quæ quoad sensum formalem æquiualeat hanc nostræ, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, *ibid.* viii. 177. i. ii

Baptismus sub hac formâ *paternitatis, filiationis & processionis*, non est validus, 177. iv. v

in Baptismo quæ aqua requiritur, 151. vii. viii

Baptismi necessitas duplex, 243. iii

Baptismi necessitas in præcisa ratione præcepti non cepit ante mortem Christi Domini quando dixit Nicodemo, *Nisi quis renatus fuerit*, &c. necitem post eius mortem, sed tantum ab eo tempore quod Euangelium Christi cepit sufficienter esse promulgatum, 243. iv. v. & seqq.

Baptismus est necessarius necessitate medijs omnibus hominibus, cuiuscumque ætatis & conditionis, 219. viii. 220. i. ii. & seqq.

Baptismus est obsignatio & sigillum fidei quo sensu, 22. v

Baptismus potest valide fieri tam per asperersionem aque, quàm per infusionem, 155. viii

Baptismus sancti Ioannis non fuit interabilis, 182. ii

Baptismus sancti Ioannis non fuit de præcepto, sed tantum de consilio, *ibid.* iii

Baptismus sancti Ioannis fuit tantum præparatio ad Baptismum Christi, *ibid.* iv

Baptismus sancti Ioannis non fuit pro omnibus Iudæis, sed tantum pro adultis, 182. v

remissio peccatorum facta immediate, nullo modo fuit facta practica significatio Baptismi sancti Ioannis, 183. ii. iii. & seqq.

ad Baptismi substantiam non est necessaria trina ablutio, sufficit vna siue fiat per asperersionem, siue per infusionem, 219. iv. v. & seqq.

in Baptismo expressa representatio trium personarum Sanctissimæ Trinitatis, est dumtaxat eius formæ essentialis, non autem materiæ, 160. ii. iii

in Baptismo duplex distinguitur necessitas, 201. i

Baptismus collatus à duobus, quorum vnus tantum abluat, & alter tantum profert formam, non est validus, 201. vi. vii. viii

Baptismo tribuitur infusio gratiæ sanctificantis licet effectus tribuitur siue causæ, 52. vi. vii

Baptismus non habet effectum gratiæ quatenus est

quod in lotio naturalis ad solum corpus mundandum, sed quatenus sumitur ad emundandum animam, 53. II. III
 ad Baptismi substantiam satis est ablueri quamlibet notabilem partem eius qui baptizatur, 161. II
 Baptismi ceremoniz sunt in triplici differentia, 274. III. IV. & seqq.
 mulieribus prohibitum est ne doceant in Ecclesia, & ne baptizent nisi in casu necessitatis, 198. IV
 ad validè Baptizandum non requiritur magna mysteriorum nostra fidei cognitio, 198. VII. VIII
 Baptizatus non bigamus preferendus est non baptizato, aut bigamo etiam baptizato in casu necessitatis, 198. VIIII
 potestas qua quis validè baptizat non est superioris in sibi subditi, 199. II. III
 Baptismus dupliciter potest administrari, 299. IV
 licet laico, pagano, & mulieri in casu necessitatis conferre Baptismum, 199
 Episcopus per totam suam diocesim, & Sacerdos curatus, per totam suam parochiam, est ordinarius minister Baptismi solemnisi, 199. VII. VIII
 solus diaconus est minister extraordinarius Baptismi solemnisi tam extra necessitatem, quam in necessitate ex concessione, delegatione, seu permissione Episcopi, vel Sacerdotis parochi, 200. II. III. IV. & seqq.
 Baptismus noster respectu subiecti ita est vnus numero, vt homini semel baptizato non possit siue validè siue licite iterum conferri, 179. II. III. & seqq.
 Baptismus noster est vnus specie infimè in omnibus baptizatis *ibid.* VII. VIII
 Baptismus Christi Domini est omnino distinctus à Baptismo sancti Ioannis, 180. IV. V. & seqq. 181. 182. 183.
 sacramento Baptismi consciendo absolute hæc forma verborum, vel alia æquiualens, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, est necessaria, 162. VIII. 163. I. II
 hæc particula *Baptizo* est de essentia Baptismi, 163. VI. VII. VIII
 Stephanus S. Euergeti Abbas apud Aurelios censuit hanc particulam *Baptizo* non esse de essentia Baptismi, 163. IV. V. & seqq. & refutatur, *ibid.* 164. I. II
 ad Baptismi valorem non est necesse vt persona ministri exprimat explicitè in forma, est tamen necesse ad eius substantiam vt exprimat implicitè, & virtualiter, 164. III. IV. & seqq.
 forma qua videntur Græci in Baptismo, baptizetur seruus Dei in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, est sufficiens & valida, 165. I. II. & seqq.
 Baptismus Christi Domini qui differt à Baptismo S. Ioannis, 135. VII. VIII
 nix, glacies, & grando, quando manent ita concretæ, vt non possint fluere, non sunt sufficiens materia remota Baptismi: secus verò si soluantur in aquam, 154. II. III
 Baptismus est signaculum sanctum, & indelebile, 107. VII
 Baptismus cur non iteratur, 108. IV. V. VI
 Baptismi actus tam interior quam exterior importatus per formam non est quæcumque ablutio, 598. IV
 Baptizati à natiuitate amentes non sunt capaces Eucharistice communionis, 364. IV
 Baptizati qui postquam sunt vsi ratione, inciderunt in amentiam, & in ea remanent perpetuò sunt capaces Eucharistice recipiendæ sacra-

mentaliter, *ibid.* v. VI
 Baptizati adulti qui inciderunt in amentiam, & habent lucida quedam interualla, sunt capaces Eucharistice recipiendæ, quando vtuntur ratione, & aliàs sunt bene dispositi, *ibid.* VIII
 Baptizati Energumeni sunt capaces Eucharistice sumendæ, 635. I. II. & c.
 Baptismus aquæ qui differt à Baptismo sanguinis & flaminis, 185. III
 effectus Baptismi aquæ potest considerari dupliciter, 185. IV
 Baptismus aquæ consideratur præcisè, & secundum suam essentiam & naturam est distinctus essentialiter à Baptismo sanguinis & flaminis, 185. V
 Baptismi sanguinis & flaminis sunt tantum Baptismi per analogiam & similitudinem ad Baptismum aquæ, 185. VI. VII. & seqq. 186. I. II. & seqq.
 Baptismus adelti potest ex aliqua causa legitima differri, 244. VII
 Baptismus debet procurari infantibus in imminenti vitæ periculo constitutis à parentibus, vel aliis in quorum sunt potestate, 244. VIII. 245. I. II. III
 parentes, & ij in quorum sunt potestate infantes, tenentur illis extra discrimen positum procurare Baptismum tempore per Ecclesiam determinato accipiendum, 245. IV. V. VI. VII
 Baptismus à Punicis Christianis dictus est salus, & sacramentum corporis Christi vita, 49. IV
 Baptismus comparatus vi solis, manzæ, semini, & denario à S. Cypriano consideratur tantum in se, & sine respectu ad subiectum, 67. V. VI
 Baptismus collatus à duobus, tanquam causis partialibus, quorum tamen quilibet & sufficientem partem abluit, & formam integram profert, cum intentione baptizandi, non est validus, 202. IV. V. & seqq.
 Baptismus qui differt ab Eucharistia & Extrema vnctione, 203. V. VI
 Baptismus sub hac formâ, *Ego te baptizo in nomine ingenij, & Verbi, & doni*, non est validus, 177. VI. VII. VIII
 formæ Baptismi hæc particule *Ego, amen, in, &*, non sunt essentielles, sed tantum accidentales, 178. II. III. IV. & seqq.
 Baptismus non fuit institutus à Christo Domino, antequam Spiritus sanctus daretur, 195. I. II
 Baptismus S. Athanasij inter ludendum factus, fuit æstimatus validus, & quare, 136. III. IV
 Baptismus S. Genesio collatus cum ageret minimum coram Diocletiano fuit validus, *ibid.* v. VI
 Baptismi cunctatio est vitior paruulis infidelibus, si non habent necesse, 218. III. IV
 Baptismus consistit in vsu, non autem Eucharistia, 323. V. VI
 inter Baptismum & Confirmationem est quedam analogia, 241. VII
 Baptismus non accipit suum valorem à ministro, 51. VII. VIII
 Baptismus S. Ioannis non constabat aliquo verbo promissionis tanquam parte essentiali, 22. III
 emundandi vis in Baptismo non inest verbo quia dicitur, sed quia creditur, 24. V
 in Baptismo verbi significatio est explicita inuocatio Trinitatis, 24. V
 materia & forma Baptismi fuerunt designatz quâdo Christus fuit baptizatus in Iordane, non tamen videtur Christum tum illum interfuisse & ordinasse, vt ab illo tempore suam haberet

efficaciam, 193. v. vi
 Accedens fidei ad Baptismum accipit fidem & spem, quibus illa fidei non opponitur, 266. iv
 cum recedente fidei Baptismus reuiviscit, duo sacramenta, scilicet Baptismus & Pœnitentia, concurrunt, illa duo sunt causæ partiales totius gratiæ, quæ tunc confertur, 266. iv. v
 verbum *Baptizo* potest duobus modis considerari, 156. viii. 157. i
 Agripinus censuit Baptismum collatum ab hæreticis esse nullum, 111. iii
 Baptismus in voto, ubi nullum reperit obicem, velut aliqua causa moralis iustificat hominem, 68. vii. viii
 Baptismus prolatus subtili forma, *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, & beatissime Virginis Mariæ*, quo sensu censetur validus, 35. v. vi. 36. viii
 Baptismus collatus à duobus tanquam causis totalibus, & à se invicem independenter agentibus, est validus, 205. v. vi. & seqq.
 in collatione Baptismi concursus duorum ministeriorum duobus modis potest considerari, 206. iii
 Baptismus est validus, cum quis baptizatur per immersionem dicendo, *ego te aspergo*, &c. 158. iv
 Baptismus pueri in puteum proiecti, cum nullus alius modus baptizandi suppetat, est validus, *ibid.* iv. v. non tamen licitus, vii. viii
 ad Baptismi substantiam non sufficit ablucere minimam partem corporis puta digitum, vel partem illius, 161. iv. v. vi. vii. nisi in casu necessitatis, 162. ii
 ad validè baptizandum contactus moralis quantumcumque & qualiscumque sit, est insufficientis, 162. ii. iii
 Baptizatus ab hæreticis est corrigendus per sanam doctrinam, non tamen est iteratò baptizandus, 124. ii

Benedictio Christi.

 Benedictio Christi facta in institutione Eucharistiæ qui differt à consecratione, 582. iii
 Benedictio Christi Domini fuit prævia quædam invocatio diuinæ virtutis super panem & vinum, *ibid.* iv
 Benedictio Christi Domini fuit quædam intimatio diuini illius imperij, quod interuenit in reductione obedientialis potentiz ad actum primum proximum, *ibid.* v

Berengarius.

 Berengarius habitus pater sacramentarium, 418. iv
 Berengarij hæresis circa realem corporis Christi præsentiam in Eucharistiâ, & sequacium, 418. v. &c.

Beza.

 Beza in Baptismo & Eucharistiâ certa & determinata verba, 15. vii. viii
 Beza censet materiam sacramentorum nouæ legis posse mutari, 19. iv
 Beza distinguens partes essentielles ab integralibus, dicit formam Baptismi esse partem tantum integralem, 162. vii
 Beza ponit sacramentum in Categoria actionis, 10. iii

Bonum.

 ubi Bonum aliquod confertur propter aliquam actionem, si actio, vel res propter quam sit æqualis in omnibus, tunc bonum istud confertur singulis æqualiter, quo sensu id intelligitur, 66. vii

C

Calix.

hæc particula *Calix* in Eucharistiâ non sumitur figuratè, 450. vi. vii
 Calix sanguinis Christi Domini est in vino aqua mixto consecrandus, 379. iv. v. & seqq.
 380. i. ii
 Calix sanguinis Christi Domini consecratur verbis Dominicis, 598. ii. iii
 Calicis consecrandi materia duobus modis potest considerari, 382. viii
 Calicis consecrandi materia spectata in ordine tantum ad constituendum formaliter sacramentum, non consistit in admixtione aquæ: sedes verò si consideretur in ordine ad representationem mysticam vniuersi populi cum Christo, 383. i. ii. & seqq.

Caluinus.

Caluinus dicit Eucharistiæ sacramentum consistere tantum in usu, 318. ii. iii
 Caluinus negat Baptismum esse necessarium de necessitate medij hominibus ad salutem, 219. vii
 Caluinus errat dicendo Baptismum habere eandem vim & efficaciam cum Baptismo Christi Domini, 180. ii
 Caluinus dicit quod ceremoniæ quæ habent significationem eius, quod tunc fit, dum exercentur sunt vitiles, 313. vii
 Caluinus censet panem & vinum ita esse materias Eucharistiæ, vt tamen deficienti pane & vino possint alia eorum loco substitui, 360. v
 Caluinus censet solos iustos accipere corpus Christi Domini, alios verò solas species externas, 625. vi
 Caluinus dicit simplicem Sacerdotem esse ministrum ordinarium sacramenti Confirmationis, 306. iii
 Caluinus fatetur Baptismum aquæ esse necessarium ex præcepto, 243. ii
 Caluinus negat sacramenta nouæ legis conferre gratiam ex opere operato, 61. viii
 Caluini hæresis de differentia sacramenti, 7. iii. iv.
 Caluini & sectariorum eius opinio quæ circa præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistiâ, 419. iv. v. & seqq. 420. i. ii
 Caluinistæ præter verbum promissionis requirunt verbum concionis, 23. ii
 Caluinistæ quo sensu has particulas *hoc, hic* explicant, 444. vi. vii. &c. & earum explicatio secundum Catholicos, 445. 446. 447.

Carbo.

Carbo ignitus labijs Isaïæ admotus quid significat, 611. i

Caro Christi.

Caro Christi Domini nusquam separatur ab eius vivifico spiritu, 626. ii
 Caro apparens in sacramento Eucharistiæ adorari latrà non desinit, 563. vi. 564. i. ii
 Carnis & sanguinis apparitiones in sacramento Eucharistiæ debent consecrari, & in loco honesto reponi, non autem sumi, 564. ii
 Carnis & sanguinis apparitiones in sacramento Eucharistiæ sunt ob diuersos fines, nec sunt deceptiones & mendacia, *ibid.* iii

Catechumenus.

Catechumenus quis dicitur, 253. vii
 Catechumenus incidens in grauem morbum, cum

non apparet votum reuocasse à susceptione Baptismi, debet sine vilo scrupulo baptizari, *ibid.*
VII. VIII. 254. III. IV

Causa.

Causa duplex seu potestas in institutione distinguitur, 114. IV

Causa principalis, & per potestatem authoritatis institutiva sacramentorum Nouæ Legis est solus Deus, *ibid.* VI

Causa instrumentalis coniuncta, & per potestatem excellentiæ eam institutiva, immediata omnium & singulorum sacramentorum Nouæ Legis est solus Christus Dominus, *ibid.* VII. VII. 115. I. II. & *segg.*

Causa efficiens duplex, 69. VI

Causæ excellentiæ & perfectio non solum in eo consistit quod possit operari, sed quod possit aliis tribuere vires operandi, 53. V

Causam principalem physice agentem excitari aliquo ad agendum: & causam principalem physice agentem vti aliquo, tanquam morali instrumento ad effectum physice producendum, distinguuntur inter se, 76. IV. V

Character.

Character sacramentalis non est relatio quædam rationis, seu mera quædam deputatio; sed ens aliquod reale non relatiuum, sed absolutum, III. III. IV. & *segg.*

Character loquendo propriè est in categoria qualitatis, 112. V

Character non est paribilis qualitas, nec forma, nec figura, *ibid.* VI

Character non est propriè, nec etiam reductibilis in quarta specie qualitatis, quæ est potentia naturalis, vel impotentia, *ibid.* VII. VII. I

Character rectè dici potest moralis potentia, 113. I. II

Character est in prima specie qualitatis, & est habitus non opinatiuus, *ibid.* II. III

Character nullo habet actus quos producat, nec vllum sibi contrarium, *ibid.* V

Character non est in corpore, nec in virtute extrinsece, *ibid.* VII

Character nec intellectu, nec voluntati inhaeret, *ibid.*

Character est in essentia animæ, *ibid.* VII

Character sacramentalis est indelebilis, *ibid.* VII. III. 114. I. II

Character sacramentalis quid, 296. VI

Character sacramenti Confirmationis non est tantum aliqua extensio characteris Baptismalis, nec item aliqua partialis entitas ei superaddita, sed est ipsa alia quædam entitas realis à characteris Baptismi realiter distincta, 296. VII. VIII. 297. I. II. & *segg.*

Character Confirmationis iuxta Legem Dei ordinariam spectatus, supponit essentialiter characterem Baptismi in eo cui confertur, 297. V. VI. & *segg.*

Character sacramentalis duobus modis consideratur, 298. V. VI. & *segg.*

in Characteris Confirmationis moraliter considerato duo possunt distingui, 298. VIII

Character quid apud Theologos, & vnde eius appellatio desumpta, 107. II. III

datur Character, qui verè imprimatur animæ per certa quædam sacramenta, 107. III. IV. V. & probatur ex Patribus, *ibid.* VII. VIII. 108. I. II. & *segg.* gratia sanctificans non est aliquid indelebile in anima baptizati, 107. VII

Character sacramentalis quare dicitur Character

Christi, 109. IV

Character habet fundamentum in sacris litteris, 109. VII

Character non imprimitur tanquam dispositio necessaria præuia gratiæ suscipiendæ, 110. VI. VII. VIII

Character indelebilis in beatis est ad ornatum, in damnatis ad confusionem, 119. VI

Characteris impressio (supposita eius institutione fideli à Deo) est ratio cur sacramentum non iteratur, 109. I

Christus.

Christus Dominus concurret ad productionem tam gratiæ sanctificantis, quam characteris sacramentorum, cum vt principalis causa moralis, cum etiam eius humanitas, vt causa physica instrumentalis coniuncta, 117. IV. V. & *segg.*

Christus Dominus vt homo, etiam nunc concurret ad producendum gratiam per sacramenta, *ibid.* VIII

Christus instituit formas sacramentorum modo verè humano pronuntiandas, 30. VIII. 31. I

Christus non præcepit actum externum considerationum nudè & materialiter seclusâ intentione ministrari, 138. VI

Christus est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, 680. V. VI. & *segg.* 681. I. II. & c.

Christus Dominus baptizauit per seipsum, 193. VII

Christus Dominus eo die quo instituit sacramentum Eucharistiæ cenam legalem obseruauit, 350. V. VI. & *segg.* 351. I. II. & *segg.* 352. 353.

Christus Dominus coniungit instructionem abtioni Baptismali non vt absolutè necessariam, sed vt congruam pro baptizandis adultis, 23. VII

Christus Eucharistiam instituit sub iis rebus quibus cõmunis homines vñuntur, 19. VI. VII. VIII

Christum determinasse materis & res sacramentorum potest intelligi duobus modis pro duplici entitate, quæ reperitur in rebus & materiis sacramentorum, 28. II. III

Christus in Iordane suo Baptismo designauit tam materiam proximam quam remotam nostri Baptismi, sed duntaxat quoad genericam rationem, non autem quoad specificam, 138. I. II

Christus dum assecuit illud totum, quod dabat discipulis, esse signum sui corporis: & Christus cum daret discipulis signum sui corporis, dixit, hoc est corpus meum, distinguuntur inter se, 463. VII. VIII

Christus Dominus eo die celebravit cenam Agni Paschalis, comparatione cuius est mortuus postridie, 356. III

Christus mortuus est in die festo, 356. VIII

Christi corpus iacuit adhuc in sepulchro Iurâ decimâ quartâ, 357. III

Christus & Iudæi vno & eodem die immolarunt Agnum Paschalem, 357. VII. VIII

Christus nobis promisit præsentiam sui corporis & sanguinis sub signis sacramentalibus, 425. VIII

Christus dicitur sui sacramenti institutor, tamen do sacramentum genericè, 115. VII

Christi verba, *Sicut in mifer vinens Taler, & ego mitto vos*, non intelliguntur de potestate instituendi aliqui sacramenta, sed de potestate reconciliandi homines Deo, 116. I. II

Christus Dominus simpliciter & absolutè potuit facere, vt tota illa significatio, quæ primis istis quatuor vocibus, *Hic est sanguis meus*, non haberet completam & perfectam significationem sanguinis Christi Domini, 599. I. II

Christus & Iudæi eodem tempore cenam Agni

Paschalis celebrant, quo primum Pascha celebratum fuit ab Hebraeis, 359. 11. 111
 Christus quo sensu dicitur principalis offerens in sacrificio Miltz, 667. v. vi
 in facto illo, quo Christus Dominus instituit ali- quod sacramentum, duo possunt considerari, 385. 1v
 Christus in vltima cœna Apostolos creauit Sacer- dotes, 656. 111
 Christus sumpsit corpus suum & sanguinem, 660. vi. vii
 Christus sumpsit corpus suum & sanguinem rea- liter, & etiam specialiter & realiter simul, *ibid.* viii
 Christus dedit Iudæ suum corpus, 661. 11. 111. 1v
 Christus habuit duplicem cœnam, vnam Agni Paschalis, aliam vltimam & in prima dedit Iu- dæ corpus suum, *ibid.* v. vi. vii
 Christus instituit sacramentum Eucharistiz istis verbis, *hoc est corpus meum*, & *hic est calix sanguinis mei*: quæ quidem verba sumuntur in sensu planè literali, 437. vi. vii. &c. 4:8. 439. 440. & segg.
 Christi Domini corpus & sanguis priùs existunt in sua reali & substantiali entitate, quàm su- mantur simul realiter & substantialiter cum a- liquo sacramentali signo, 429. 111
 Christi Domini corpus & sanguis esse realiter, ostenditur ex verbis quibus Christus Dominus promissit hoc sacramentum, 429. viii. 430. 431. 432. 433. 434. & segg.
 in hac Christi enunciatione, *hoc est corpus meum*, verbum *est* non sumitur tropicè, 448. 11. 111. & segg. 449. 450
 Christus Dominus consecrauit iisdem verbis, se- mel tantùm prolatis quibus solemus conse- crare, scilicet, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*, 580. 1v. v. &c. 581. 1. 11. 111
 Christus non priùs consecrauit, quàm ista verba protulerit, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est ca- lix sanguinis mei*, 581. v
 Christus Dominus, & eius corpus, vel sanguis, quæ sunt realiter præsentia in sacramento Eu- charistiz, dici non possunt commemoratio ipsiusmet Christi, vel corporis aut eius sangui- nis, 455. 111. 1v
 Christus Dominus instituit sacramentum Eucha- ristiz sub vtraque specie panis & vini, non ta- men præcepit sub vtraque specie communica- re omnibus & singulis, 648. vi. vii. viii. 649. 1. 11. & segg.
 Christus instituit sacramentum Eucharistiz in pa- ne visuali apud eos qui non barbari sũt, sed civili modo viuunt, 366. 11
 Christus est totus & integer sub indiuisibilibus tam terminantibus, quàm continuantibus spe- cierum consecratarum panis & viniante illa- rum diuisionem, 549. 111. 1v. & segg.
 Christus non præcepit assertionem Eucharistiz verbis expressis, 325. 1v
 Christus vt existit in sacramento Eucharistiz, non potest naturaliter actiones immanentes sen- suum exercere, 562. 1. 11
 Christus continetur totus & integer sub singulis partibus cuiusque speciei post diuisionem spe- cierum, 550. viii. 551. 1. 11. &c.
 Christus Dominus priùs benedixit panem & vi- num quàm dixerit, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est calix sanguinis mei*, 583. 11
 Christus priùs egit gratias, quàm protulit verba quibus consecrauit Eucharistiam, *ibid.* 111. 1v
 Christus est totus actu & de facto sub qualibet

particula specierum consecratarum quantumli- bet parua, secundùm designationem ante actua- lem separationem à toto, 547. 1v. v. & segg.
 Christus est in Eucharistia ad modum substantiz spiritalis, & ad modum substantiz homoge- neæ, *ibid.* vii
 Christus fuit baptizatus baptismo S. Ioannis, 22. vii. viii
 Christus Dominus pro materia sui calicis conse- crandi non instituit vinum aquâ mixtum, 397. 111. 1v. &c.
 Christum manducare & manducare sacramentum differunt, 424. vii
 Christus in sua propositione Eucharistiz vocat sanguinem suum testamentum seu fœdus per appositionem, 451. 1. 11
 Christus Dominus verè & propriè & sacramen- taliter in vltima cœna comedit suum corpus, & bibit suum sanguinem, 456. 11. 111
 Christus Dominus comedit corpus suum & bibit sanguinem suum vt sacrificaret, & exciperet discipulos conuiuio, 456. 111. 1v
 Christus Dominus comedendo corpus suum non fuit consequutus refectionem spiritalem non defectu virtutis in sacramento, sed defectu ca- pacitatis in subiecto, 456. v. vi
 Christus Dominus quando instituit Eucharistiam, tunc verè & propriè obtulit sacrificium propi- issimè dictum, 679. viii. 680. 11. 681. 682. & segg.
 Christus instituendo Eucharistiam, promissit suum corpus & sanguinem, tandiù ibi fore realiter præsentia, quandiù accidentia panis & vini consecrata remanent integra, 323. viii
 Christus non determinauit certam quantitatem aque in Baptismo, sicut certam formam & materiam, 160. vii
 Christus vino, quod volebat consecrare in suum sanguinem, priùs admiscuit aquam, 380. viii. 387. 111
 Christus priùs fregit panem quàm transubstan- tiar in corpus suum, 457. 111
 in Christi sepultura duo distinguuntur, 160. 1v
 Christus Dominus instituit sacramentum Baptis- mi ante suam passionem, 143. 111
 Christus Dominus reliquit potestatem Ecclesiæ determinandi tempus quo, & quoties sacra- mentalis confessio debetur fieri, 620. viii
 Christus Dominus dedit Ecclesiæ potestatem in- stituendi quæ iudicabit magis expedire venera- tionem sacramentorum, & vtilitati suscipientium illa, 621. 1
 Christus instituit nostra sacramenta quatenus ho- mo, non tamen secludendo Verbum diuinum ab illo, 116. vi
 Christus, vt Deus, non potuit communicare pote- statem authoritatis, seu principalem instituendi sacramenta, *ibid.* vii. viii
 Christus cur voluit anno trigésimo ætatis sup- baptizari, 218. 1
 Christum baptizari non fuit necesse, 218. 11
 Christum Dominum duobus modis distinguere suum calicem à suo sanguine, denotato in sua enuntiatione per istam particulam *in sanguine meo*, intelligi potest, 452. vi. vii. viii. 453. 1. 11. &c.
 Christus non dicit se esse panem simpliciter, sed viuum qui de cœlo descendit, 503. 11
 Christus non determinauit certam aliquam bene- dictionem Christianis, sed tantùm decreuit Christum esse benedicendum, 288. vi

Christus dedit potestatem offerendi suum corpus & sanguinem *sub speciebus panis & vini* in commemorationem suæ passionis & mortis, 690. III

Christus bis tantum seipsum sacrificavit, 703. I

Christus prius suâ communione cōsumpsit suum corpus & sanguinem, quam ea tradidit suis discipulis ad comedendum & bibendum, 697. VII

Christus celebrando Eucharistiam duo præcepit, 706. VIII

Christus non præcepit omnes & singulas actiones, quibus est usus in institutione Eucharistiae, 388. VI

Christus Dominus comedit Agnum Paschalem decimâ quartâ Lunâ ritu Iudaico, & non prævenit diem à lege præscriptum, 333. VII. VIII. 314. I. II. &c. 335. I. II. & segg.

Christus est totus in sacramento Eucharistiae, & sub vnaquaque specie, 336. II. III

Christi coniunctio & inhabitatio cum fidelibus per fidem, & coniunctio cum iisdem per communionem differant, 426. II. III

in Christum credere est ipsum manducare, & eius sanguinem bibere manducatione sola spiritali, 426. IV

Christum immolari, & Christum immolatum summi distinguuntur, 704. III

Christum Dominum indignè recipientes, morte puniuntur, 626. III. IV

Christum Dominum indignè recipientes, non accipiunt rem sacramenti, *ibid.* V

Christina. Christina quid accipit per benedictionem ab Episcopo factam, 288. VIII

Christina singulis annis feriâ quinta maioris hebdomadæ est renovandum, *ibid.* VIII

super Christina in sufflatio habitus Episcopi non est inutilis, 313. VII

Christina consecratâ potest saluari & adorari, *ibi* per hanc particulam *Christinae salutis* non constituitur salus animæ eius qui confirmatur in aliquo materiali & insensibili, sed tantum exprimitur instrumentum, quo Deus confert salutem, 292. IV

Christi benedictio pro sacramento Confirmationis non potest ex dispensatione summi Pontificis committi simplici Sacerdoti, 289. II. III. &c.

Christi usus duplex, *ibid.* V

Christi confirmatio vnctio debet fieri in fronte Baptizati per modum crucis, & immediatè manu seu digito Episcopi, 290. I. II. & segg.

Circumcisio.

Circumcisio pueri facta à matre Sephora, licet per indignationem fuit valida, 137. II. III

Circumcisio ut signum protestationum fidei in Christum venturum, non conferebat *ex opere operato* parvulis gratiam sanctificantem, nec *ex opere operantis*, sed tantum velut quædam conditio, 269. VI. VII. 270. I. II. & segg. 271. I. II. &c.

Circumcisio non fuit consummatio iustitiæ, 272. V

Circumcisio ad quid principaliter instituta pro masculis, 273. VII

Circumcisionis sœminæ sunt incapaces, *ibid.* Vbi Circumcisio conferebatur infantibus ab Abraham descendens, gratia sanctificans peccati originalis remissiva tunc conferebatur, 267. IV. V. &c.

Circumcisio in quo convenit & differt cum Baptismo, 222. VI. VII. 234. III

Circumcisio Iudæis cur data, *ibid.* VIII

Circumcisio appellatur signaculum iustitiæ Dei, 22. V. VI. & quæ ratione, *ibid.*

Circumcisio fuit figura nostri Baptismi, 269. VII

Circumcisio fuit signaculum iustitiæ fidei tantum in Abraham, 22. VI

Communio, Communicare.

Communio Sacerdotis celebrantis est de essentia sacrificij Missæ, 703. VII. VIII

Communio Sacerdotis duobus modis consideratur, 704. V

Communio Sacerdotis celebrantis qui differt à communione laicâ, 704. VIII. 705. I

Communio aditantium Missæ non est de essentia sacrificij Missæ, *ibi* III. IV. & segg. 706. I. II. &c.

Communio sub vtraque specie aliquando fuit in usu in quibusdam Ecclesiis, 633. VI. VII. VIII. & cur, 639. II. III

Communio sub vtraque specie in Ecclesiâ Occidentali respectu communicantium more laico, hoc tempore non est licita, 634. III. IV

Communio sub specie vini, ei qui in articulo mortis est constitutus, ob indispositionem stomachi, vel nimiam siccitatem palati, non est licita, *ibid.* V. VI. VII

in illis locis, in quibus viget consuetudo denegandi Communione Eucharistiæ reis ad mortem condemnatis, non licet alicui iudici inferiori dispensare cum reo ut recipiat Eucharistiam, 646. II. III

rationes sufficientes seu congruentiæ afferuntur cur non expediat reis ad mortem condemnatis Communione Eucharistiæ administrare, *ibid.* V. VI. & segg. 647. 648.

Communio sub vtraque specie non est singulis necessaria ratione necessitatis, 650. I. II. & segg.

Communio sub vtraque specie non est necessaria ratione gratiæ & proprii effectus quem confert, *ibid.* V. VI. &c.

Communicantibus sub vtraque specie non plus confert gratiæ *ex opere operato* quàm sub vniâ, 651. I. II. & segg. 652. I. II. &c.

Communio sub vtraque specie ut alicui toti nationi concedatur, id summo Pontifici determinandum relinquitur, 654. VIII

Communione consuetudo sub vtraque specie non fuit abrogata ante annum millesimum trecentiesimum trigessimum, 655. III. IV

Communione præceptum sub vtraque specie fuit datum toti Ecclesiæ, & non singulis eius membris, 657. II

à Communione cessare omnino non licet alicui baptizato, 640. VI

pluries Communicare in vno & eodem die non est per se malum, nec proinde illicitum, considerando solum naturam & propriam conditionem huius sacramenti Eucharistiæ, 636. IV

considerando Communione Eucharistiæ per ordinem ad præceptum de illa sumenda in viaticum, licet in casu necessitatis, ei qui vel celebravit, vel laico more, nihil de periculo mortis cogitans, communicavit sanus, postea eodem die incidit in præsentissimum vitæ periculum, iterum communicare illo eodem die, imò tenetur, *ibid.* VI. VII

Communicare ex se sæpius quàm raro melius est, 640. IV. V

Communicandi necessitas peti potest ex tribus capitibus, scilicet ex parte status, ex parte officij, & ex parte periculi, 620. II. III. &c.

Communicare quoties licet, 635. VII. VIII

Cœna.
Cœna apud Iudæos duplex, 350. III. IV
Concilium.
Concilium Lateranense decrevit ut vnusquisque fidelis, qui ad annos discretionis peruenit saltem semel in anno, idque tempore Paschatis, reciperet Eucharistiam, 643. I. II. & segg.
Concilium Tridentinum dehisit sacramenta omnia non esse inter se paria, 147. IV
Concilium Tridentinum dicit anathema his, qui censent in ministris dum faciunt sacramenta, non requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia, 141. VIII
Concilij Tridentini decretum circa matrimonium clandestinum, 20. I
Concussus.
Concussus Dei generalis in naturalibus attemperatur causis & non effectibus, nisi ex aliquo consequenti, 57. II
Confessio.
Confessio sacramentalis diuino iure positio, seu ex institutione Christi Domini, non autem ex natura rei est præmittenda communioni Eucharisticæ, 619. III. IV
à Confessione præmittenda excusantur hi, qui non habent copiam Confessorij, & tamen ex necessitate urgente tenentur communicare, vel celebrare, *ibid.* VI
Confessorij inopia repeti potest ex tribus capitulis, scilicet ex defectu potestatis in confessorio, ex infamia contentis, & ex distantia loci inter penitentem & ipsum Confessarium, 619. VII. VIII. 620. I. II. & c.
Confirmatio.
Confirmatio non solum confert gratiam ex opere operato, sed etiam ex opere operantis, 281. II. III. & segg.
Confirmatio in primitiua Ecclesia statim conferebatur post Baptismum, 281. VII. VIII
Confirmatio non est mera ceremonia Baptismi, 283. I. II. & segg. 284. I. II. & segg.
Confirmationis remota materia est Chrisma, 285. III. IV
hæretici negant Chrisma esse materiam Confirmationis, 287. V. VI. & segg.
in Baptizato duplex est vñctio ex Chrysmate, 286. II
Confirmatio per solos Episcopos administratur, 286. II
oleum oliuarum est de necessitate materia Confirmationis, 280. IV
Balsami admixtio est de essentia materię sacramenti Confirmationis, 286. V. VI. & c.
Confirmationis est capax quicumque baptizatus, cuiuscumque ætatis & conditionis, 302. IV. V. & segg.
licet Confirmatio in quacumque ætate collata valeat, magis tamen congruum est, eius collationem differre vsque ad tempus, quo baptizati incipiunt vti ratione, 303. III. IV.
ad Confirmationem validè & fructuosè percipiendam ab infante, seu nondum vsum rationis habente, sufficit Baptismus aquæ ab illo validè receptus, 303. VI. VII
ad Confirmationem validè recipiendam ab adulto, vsum rationis habente, præter Baptismum, requiritur intentio saltem virtualis recipiendi hoc sacramentum, 304. I. II
Confirmationis administratio in ratione ministri ordinarij est actus veris & characteris Episcopalis: in ratione verò extraordinarij ministri

est actus characteris Sacerdotis, suppositâ tamen summi Pontificis dispensatione, 310. I
Confirmationis administrandæ remotum morale principij est solus character Sacerdotalis, *ib.* II
Confirmatio non est necessaria necessitate medij, 311. II. III
Confirmatio est necessaria necessitate conditionatâ, seu ex suppositione, *ibid.* III. IV. V
Confirmatio videtur esse in præcepto respectu communitatis, *ibid.* VIII
Confirmatio est sacramentum Nouæ Legis, propter dictum, 275. IV. V. VI. 276. 277. 278
Confirmatio fuit instituta immediatè à Christo Domino, 278. IV
Confirmatio fuit instituta à Christo die vltimæ cœnæ, *ibid.*
Confirmationis forma, vel alia æquiualens est hæc, *Confirma te signo crucis, & confirma te chrysma salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.* 290. VII. VIII
Confirmationis partes essentielles sunt, *Confirmatio te signo crucis, confirma te chrysma salutis: & In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* sunt etiam partes essentielles formæ Confirmationis eo modo quo sunt essentielles formæ Baptismi, 291. II. III
hæc forma signaculum donationis Spiritus sancti, simplicitet & absolute loquendo, non est sufficiens pro validitate Confirmationis, 292. VI. VII. & segg.
Confirmatio est sacramentum fidei & consummationis Baptismi, 293. VI. VII
Confirmationem qui sciens iterat in eodem homine baptizato peccat mortaliter, 296. IV
ad Confirmationem validè recipiendam, non requiritur absolute in adulto iam baptizato, & contentiente quod præmittat confessionem, quamquam hoc sit illi consulendum, 304. II. III
Confirmationis minister ordinarij est solus Episcopus tam iure diuino, quam ex necessitate huius sacramenti, 306. IV. V. & segg.
Confirmatio imprimit characterem, 294. VIII. 295. I. II. & segg.
est de necessitate seu essentia vt materia sacramenti Confirmationis, scilicet chrisma sit ab Episcopo benedictum, 287. VII. VIII. 288. I. II. & c.
Confirmatus ex vi susceptæ Confirmationis non tenetur ad recitationem alicuius officij, nec ad id Episcopus potest obligare, 305. VIII. 306. I. II
Consecratio.
Consecratio aquæ seu oratio licet aliquid habeat vitij etiam contra veram & Catholicam fidem, non impedit valorem sacramenti Baptismi, 312. II. III. IV
Consecratio sanguinis Domini non potest validè fieri in vñphacio, in vino adhuc in vuis contento, in vino perfectè acetofo, & in vino perfectè decocto, 373. IV. V. 374. I. II. & segg.
Consecratio corporis & sanguinis Christi Domini est de essentia incurrenti Missæ sacrificij, quatenus est positio & adductio victimæ ad altare, eiusque oblatio; defectu tamen sufficiens realis immutationis in sacrificio propriè dicto requisitæ, non est tota & adæquata huius sacrificij essentia, 695. IV. V. & segg. 696. I. II. & segg.
Consecratio sanguinis Domini in musto seu vino recenti & multis fœcibus admixto potest validè fieri, 374. VII. VIII
quando Consecratio fit in musto, fœces commixtæ substantiæ vini non conuectuntur in sanguinem Christi Domini, 375. II. III

Consecratio duobus modis spectatur, 694. II.
Consecratio quatenus attingit corpus & sanguinem Christi Domini tanquam terminum ad quem, pertinet ad essentiam sacrificij Missæ, *ibid.* IV. V. &c.

Consecratio in se & à parte rei est vna tantum actio; virtute tamen duplex, 697. II. III.

Consecratio Eucharistiæ fit istis verbis Christi Domini, *Hæc est corpus meum, & Hæc est calix sanguinis mei*; 586. VIII. 587. I. II. & seqq. 588. I. II. & est de fide, 589. I.

Consecratio non est propriè sacramentum, 330. VI. VII. VIII.

Consecrationis verba debite prolata sunt causa efficiens sacramentum Eucharistiæ, 317. II. non autem forma, 328. IV.

ad valide Consecrandum non requiritur absolute vt consecrans proferat verba consecratoria recitativè, 600. VI. VII.

ad valide Consecrandum requiritur absolute vt consecrans proferat verba consecratoria significativè, *ibid.* VIII.

ad valide Consecrandum communiter proferuntur à consecrante verba consecratoria & recitativè & significativè simul, 601. III.

Consecrare valide magnam aliquam quantitatem materiæ à Christo secundum suam substantiam instituit pro sufficienti: & totam illam quantitatem rationaliter consecrare distinguuntur, 413. II. III.

Consecrare sub vnicâ tantum specie iure divino est prohibitum, 712. III. IV.

Corpus, Corpus Christi.

Corpus humanum præcisè sumptum non importat omnes suas partes integrantes collectivè & sibi invicem realiter unitas secundum moralem usum & modum loquendi hominum, 540. II.

Corpus humanum qui differt à sanguine, 542. VIII.

Corpus Christi Domini ponitur vi verborum sub speciebus panis vt est humanum: item sanguis sub specie vini ponitur vi verborum vt est humanus, 537. II.

Corpus humanum præcisè sumptum includit formam organicam vt est organica, & sic proinde illud ponitur vi verborum prioris formæ sub specie panis, *ibid.* IV.

Corpus Christi Domini & eius sanguis nec annihilantur, nec corruptuntur, nec convertuntur seu transubstantiantur in illam materiam de nouo productam à Deo, sed tantum desinunt esse secundum illud suum esse substantiale reproductum quod acceperunt per consecrationem sub speciebus panis & vini, 574. VI. VII.

Corpus & sanguis Christi Domini tandiu manent sub speciebus consecratis, quandiu illæ manent integre, 575. II.

Corpus Christi Domini non dicitur verè & propriè frangi, dentibus conterì, & alia eiusmodi pati etiam per accidens, sed tantum per aliquam metaphoricam locutionem, & denominationem extrinsecam, *ibid.* V. VI. &c.

Corpus & sanguis Christi Domini in apparitionibus quæ sunt in sacramento Eucharistiæ, aliquando verè & realiter apparent, aliquando minimè: sed aliquid aliud verè repræsentans corpus & sanguinem Christi Domini, 563. III. IV. & seqq.

Corpus Christi Domini & eius sanguis remanent sub speciebus consecratis, quando immu-

tatio fit extra species in corpore circumstante, vel in medio, vel in phantasia, *ibid.* VII. VIII.

Corpus Christi vt existens in Eucharistia, mouetur per accidens à Sacerdote, vel alio quouis mouente species consecratis, sub quibus continetur, 554. VIII. 555. I. II. III.

Corpus & sanguis Christi existens in Eucharistia manducantur non tantum manducatione materiali, sed & formali, 555. VII. VIII. 556. I. II. & seqq. 557.

in Corpore Christi Domini & eius sanguine non fit mixtio alicuius liquoris, sed in solis speciebus, 576. V. VI.

Corpus Christi Domini & eius sanguis desinunt esse sub speciebus vini consecrati, quando liquores miscentur inter se perfectâ mixtione, 576. VIII.

Corpus & sanguis Christi Domini non desinunt esse sub speciebus consecratis, quando liquor eiusdem speciei nondum consecratus admiscetur vino consecrato, 576. VIII. 577. I. II.

Corpus Christi Domini iam resuscitati, spectatum secundum puram & simplicem conditionem elementarem, ex quibus componitur, potest dici corruptibile & mortale, 378. III. IV.

Corpus & sanguis Christi spectata secundum suam entitatem sunt entia naturalia, & postulant necessariò aliquod vbi, 558. V. VI.

Corpus Christi Domini vt existens in Eucharistia duobus modis potest considerari, 559. I.

Corpus Christi vt existens in sacramento Eucharistiæ non potest pati ab extrinsecis agentibus solâ virtute naturali, & modo naturali operantibus aliquam transuentem actionem non intentionalem: nec item corpus Christi vt existens in sacramento Eucharistiæ potest exercere naturaliter similes actiones transuentes in aliquod corpus externum, *ibid.* II. III. &c.

Corpus Christi, quatenus retinet modum existendi indiuisibiliter, non potest naturaliter nutriri, augeri vel minui, 560. III.

Corpus Christi, vt existens indiuisibiliter in Eucharistia, potest per absolutam Dei potentiam agere in corpora externa, & similiter iuxta eandem Dei potentiam aliquid pati ab illis, 560. III. IV.

Corpus Christi, vt existens in Eucharistia non potest exercere actiones sensuum exteriorum circa objectâ sibi externa, imò nec circa seipsum: nec item homines possunt naturaliter eas exercere circa illud vt hic existens, *ibid.* V.

Corpus Christi vt existens in sacramento Eucharistiæ, potest per absolutam Dei potentiam videri oculo corporeo, etiam secundum illum indiuisibilem modum quo est in sacramento, *ibid.* VIII. 561. I. II. &c.

Corpus Christi Domini vt existens in sacramento Eucharistiæ non potest videri ab oculo corporeo Beati, considerato tantum intra limites oculi corporei glorificati; potest tamen absolute Dei potentia, 562. VII. VIII.

Corpus Christi Domini vt existens in sacramento Eucharistiæ non potest cognosci ab intellectu tam humano quam Angelico, 562. III. IV. & seqq.

Corpus & sanguis Christi Domini vt sunt in sacramento Eucharistiæ habent suam naturalem gravitatem, quatenus hæc dicit spiritudinem ad gravitandum, 557. V. VI.

Corpus potest simul & semel quiescere & moveri à principio interno etiam naturaliter, & nullo

alio superaddito miraculo, 482. v. vi
 Corpus Christi Domini fuitur simul cum speciebus consecratis à quolibet improbo, licet gratiam non consequatur, 625. vii. vii. viii
 Corpus & sanguis Christi Domini habent repugnantiam & impossibilitatem cum substantia panis & vini, ratione istorum pronominum *hoc & hic*, 503. i. ii
 Corpus Christi Domini est in partibus etiam minimis, si dentur, ante diuisionem specierum consecratarum, 548. vii. viii
 Corpus & sanguis Christi Domini ratione specierum consecratarum, licet secundum se sint inuisibilia, non desinunt tamen esse signa corporis & sanguinis Christi in cruce existentium, 455. vi. vii
 Corpus Christi Domini est vnum & idem numero in cælo & in sacramento, virtute tamen multiplex, 530. iv
 Corpus Christi Domini in sacramento Eucharistie non potest moueri motu circulari, 552. ii. iii
 Corpus Christi Domini, quando species consecratæ mouentur recta secundum locum, mouetur pariter, *ibid.* iv
 Corpus & sanguis Christi, quando species consecratæ mouentur loco, etiam dicuntur moueri non per aliquam puram denominationem extrinsecam desumptam à mutatione quæ fit in speciebus, sed per motum in se receptum & illis inhzrentem, 552. vii. viii. 553. i. ii
 Corpus Christi Domini potest esse idem & motum & quietum, 553. ii. iii
 Corpus Christi Domini potest considerari duobus modis, 466. iv. v. &c.
 Corpus Christi quo sensu dicatur non esse idem quod fuit affixum cruci, explicatur ab auctoritate Patrum, 466. iii. iv. & *segg.* 467
 Corpus & sanguis Christi Domini incipit esse sub speciebus panis & vini per instant sibi intrinsecum, 535. iii
 Corpus & sanguis Christi non est formaliter sacramentum Eucharistie, 326. ii
 Corpus Christi Domini duobus modis consideratur, 124. iv
 Corpus & sanguis Christi sunt in sacramento Eucharistie, sicut pars in toto, & anima rationalis in homine, 334. v
 Corpus Christi Domini quomodo dicatur fore infinitus in Eucharistia, 550. ii

D

Defectus.

DE FECTVS omnis se tener, vel ex parte principij, vel ex parte difficultatum, 55. vii

Defectus intentionis in ministro quoad effectum sacramenti potest suppleri in adultis suscipientibus per veram & perfectam contritionem non autem in parulis, 143. i

Deum, Diuinitas.

Deus non alligauit sacramentis suam potentiam absolutam & extraordinariam, sed tantum ordinariam.

Deus potest facere vt aeternitas externorum agentium sese extendat vsque ad illud corpus prout est in alio loco valde distanti, 481. v

Deus potest facere vt obiecta extrinseca, quæ mouent corpus viuens ad aliquid, siue immenenter, siue transeunenter agendum, protendant suam motionem eò vsque vbi illud idem cor-

pus viuum existit in alio loco longè distanti, 481. vi. vii

Deus, seu Christus dum præcipit aliquid speciali præcepto obseruandum, nec determinat tempus quo debet obseruari, tunc determinationem temporis relinquit prudenti iudicio Ecclesie, 346. i. ii

Deus non potest esse terminus à quo alicuius transsubstantiationis, 457. vii

Deus, seu eius entitas non potest, loquendo propriè, esse aliquid adæquati & integri termini ad quem transsubstantiationis alicuius creatæ substantiæ in Deum, 492. ii. iii

Deitas & Verbum diuinum non possunt esse termini ad quos alicuius transsubstantiationis.

Deus absoluti sui potentia potest quamlibet substantiam creatam in quamlibet aliam substantiam similiter creatam transsubstantiare, 493. vi. vii. & *segg.* 494. 495

Deus ordinauit mysterium Incarnationis per sapientissimas rationes, 75. vii

Deus potuit nos saluare cum sola morali efficietia nostris sacramentis attributa; ad maiorem tamen eorum dignitatem, & excellentiam superavetera voluit, vt insuper agerent physice, 75. vii. viii

Deum facere, vt qui est ab eo prædestinatus ad hunc & istum gradum gloriæ, habeat adhuc viator antequam excedat è viuis gratiam sanctificantem isti gradui gloriæ correspondentem, & Deum homini prædestinato, etiam quouis modo disposito dare tantam gratiam isti gradui gloriæ correspondentem per receptionem huius, vel istius sacramenti, 67. vii. viii

Deus iniiit fœdus cum Abraham & eius posteris, adhibitis duabus conditionibus, 221. viii. 222. i. ii

Deus non despicit preces humilium bene & vt decet factas, 242. iv

Deus per potestatem auctoritatis, & virtutem omnino independentem concurret ad productionem tam gratiæ sacramentalis, quam characteris sacramentorum, 117.

Deus in eleuatione entitatis creatæ habentis adiuuam potentiam obedientialem, adhibet duplicem concursum, 105. vii

Deus potest instituire aliquod signum spiritale quod significet creaturæ spirituali gratiam sanctificantem, quodque producat debito modo vsurpatum gratiam sanctificantem, 4. iv

Deus per absolutam potentiam potest ponere vnum & idem numero corpus simul & semel modo extensiuo in pluribus locis, 473. i. ii. & *segg.* 474. 475. 476

Deus non tantum promissit contritis vitam æternam in Veteri Testamento, sed etiam in Nouo, 188. vi

Diuinitas, personæ Patris & Spiritus sancti sunt in sacramento Eucharistie per concomitantiam dumtaxat remotam, 346. iv. v. & *segg.*

Diaconus.

Diaconus ex potestate delegata & speciali commissione potest dispensare Eucharistiam, si necessitas id postulet, 668. ii. iii

Diaconus absente parochia potest administrare Eucharistiam; si necessitas id postulet, etiam sine speciali commissione parochi, *ibid.* iv

Diaconus non potest Eucharistiam consecrare, 666. i. ii. iii

Dies festus.

Dies festus Pentecostes incidit in diem Dominicum, eo anno quo Christus passus est & mortuus, 338. II. III

Dies ille, ad cuius vesperam comedeatur Agnus Paschalis, non fuit festus, 338. VII

Doctor.

Doctoris conditio qui differt à conditione Orationis, 49. VII. VIIII

E

Ebriosus.

EBRIOSVS, adulter, & homicida possunt administrare sacramenta, 135. V. VI

Ecclesia.

Ecclesia regitur à Spiritu sancto, nec potest vti sua potestate in destructionem, 372. VII

Ecclesia, absolute & simpliciter loquendo potest ex aliqua speciali constitutione, vel etiam consuetudine, reos ad mortem condemnatos privare communione sacramentali Eucharistica, 645. III

Ecclesia iustis de causis & rationibus fuit adducta vt statueret fideles non confidentes communi care tantum sub specie panis, 653. II. III

extra Ecclesiam non est salus, & extra Ecclesiam non est instrumentum salutis per usurpationem, licet non sit per proprietatem, hæc duo distinguuntur inter se, 121. VIIII

Effectus, Efficientia.

Effectus specie distinctos arguere causas specie distinctas, intelligi potest duobus modis, 55. II. III

vis seu effectus sacramenti Pœnitentiz est præcipue situs in forma verborum, *Ego te absolvo*, 15. VI

aliquid esse Effectum sacramenti Eucharistiz potest intelligi duobus modis, 609. III

imitari quoad Effectum rationem specificam, & esse speciem entitativè distinctam in aliquo ente distinguuntur.

vnus & eisdem Effectus vnica significatio potest duobus modis considerari, 335. III

Effectum aliquem dependere adzquatè ab vno, & illum eundem effectum non dependere ab illo vno adzquatè, non sunt propriè contradictoria, 207. VI. VII

Efficientia aliqua potest dici maior aliâ duobus modis, 78. VI

Efficientia moralis & physica quoad nobilitatem, & maiorem perfectionem duobus modis inter se comparari potest, *ibid.* VII

omnis Efficientia physica purè & simpliciter extrinseca, potest saltem instrumentariè communicari à Deo, nec proinde implicat effectum illi correspondentem instrumentariè fieri per creaturam, 84. VII

Efficientia sacramentorum nouæ Legis duplex, 208. V. VI

Efficientia sacramenti nouæ Legis ita fundatur in significatione, vt vbic statim datur vera significatio, statim effectus illi correspondens sequatur, 15. IV

Efficientia physica sacramentorum nouæ Legis respectu gratiz sanctificantis, quâ cognitione est intelligibilis, 76. IV

Effusio.

Effusio & *fundere* sunt verba sacrificiorum, 454. I hæc particula *Effunditur* in enunciatione Christi explicatur, 454. I. II. & *segg.*

Elevatio Sacramentorum.

Elevatio sacramentorum nouæ Legis non fit per aliquem motum artificiosum illis à Deo impressum, 79. VII. VIIII. 80. I. II

hæc Elevatio sacramentorum non fit per nudam, & simplicem duntaxat deputationem, seu ordinationem Dei, *ibid.* IV

hæc Elevatio sacramentorum fit per adiuam obedientialem illorum potentiam ex imperio Dei, quatenus à Deo assumuntur speciali quodam concursu, nullam entitatem superaddendo eorum entitati, ad producendum effectus excedentes eorum naturam, 80. V. VI

Emundatio animæ.

Emundatio animæ duplex, vel in sacramento, vel extra, 24. XII

Episcopus.

Episcopi monito ante collationem Ordinum duobus modis fieri potest, 144. II. III

Essentia.

illud est Essentia, aut de essentia sacramenti Eucharistiz, quod complet formaliter sensibilem significationem gratiz instrumentalis, 331. II

Ethnici.

Ethnici seu infideles sunt in triplici differentia, 247. IV

Eucharistia.

Eucharistia est sacramentum permanens, 321. IV. V. & *segg.* 321. I. II. & *segg.*

Eucharistia directè per se ex opere operato remittit peccata venialia, 614. VII. VIII

nuda Eucharistiz susceptio ad remissionem peccatorum venialium non sufficit, sed præterea requiritur aliquis attritionis dolor, saltem virtualis de illis, 615. II

Eucharistia potest aliquando per se & immediatè causare peccatorum venialium remissionem aliquando mediatè, *ibid.* V. VI. VII

Eucharistia in ratione sacramenti, quatenus vt sic remittit indirectè & per accidens peccatum mortale, & item venialia directè, & ex opere operato, *ibid.* VIII. 616. I. II. & *segg.*

Eucharistia indirectè aliquid remittit peccata temporalis, & quomodo, *ibid.* I. II. & *segg.*

Eucharistia præcisè considerata non potest prodèssè aliis ex opere operato præterquam ipsi realiter suscipientibus, *ibid.* VII

vt quis baptizatus per Eucharistiz suspensionem consequatur augmentum gratiz, sufficit habitualis gratia, nec est opus actuali attentione ad consequendum hunc effectum, 617. II. III. & *segg.*

nutritio spiritualis per Eucharistiam facta qui differt à nutritione corporea, 617. VI

Eucharistiz sumptioni præmittenda est sacramentalis confessio peccati mortalis, 617. VII

Eucharistia non causat ex opere operato suam propriam gratiam, antequam de facto sumatur, 621. VI

Eucharistia nondum causat ex opere operato augmentum gratiz, quando est in ore communicantis, vel etiam quando eius dentibus tantum teritur, *ibid.* VII. VIII

Eucharistia tunc propriè causat ex opere operato augmentum gratiz sibi proprium in communicante, quando corpus Christi Domini ab eo manducatur sub speciebus panis, vel eius sanguis sub speciebus vini bibitur, 622. I. II

Eucharistia non causat gratiam successione per totum tempus actualis comestionis, vel bibitionis, nec etiam per totum tempus quo durat

& conseruatur in stomacho, *ibid.* III. IV. & *segg.*

Eucharistia confert gratiam suscipienti eo instanti, quo dum sumitur attingit aliquā etiam sui parte primum intrinsecum illius partis instrumentorum manducationis, quando nullus est obex ex parte suscipientis, 623. II. III

Eucharistia, prout vnum est sacramentum, consideraturque secundum expressam significationem proprii sui effectus, postulat essentialiter vtramque speciem, panis scilicet & vini, 336. I. II. III.

Eucharistia considerata secundum implicitam & minus expressam significationem sui proprii effectus, est proprie sacramentum, secundum quamcumque rationem, siue genericam, siue specificam in qualibet specie, 336. IV. V

in Eucharistia substantia panis & vini non assumuntur siue immediate siue mediate ad unitatem suppositi Verbi diuini, 308. III. IV. & C.

in Eucharistia materia panis & vini nullo modo remanet, nec transubstantiatio fit eo tantummodo quasi solae formae panis & vini desinant, & formae corporis & sanguinis Christi Domini succedant in illarum materia, 308. VIII. 309. I. II. III

in Eucharistia forma panis & vini non remanet, 309. IV

in Eucharistia non remanent gradus substantiales metaphysici panis & vini, nimirum existentia & substantia, 309. VII. VIII. 310. I. II. & C.

in Eucharistia panis & vini substantiae non annihilantur, sed conuertuntur & transubstantiuntur in corpus & sanguinem Christi Domini, 310. VIII. 311. I. II. & *segg.* 312. 313

Eucharistia non intendit aequē primò omnes & quolibet suos effectus ex opere operato, sed tantum conformiter ad suam institutionem quā Christus voluit ut Eucharistia operaretur remissionem peccati mortalis, 613. VI. VII

Eucharistia est primò per se instituta ad dandum gratiae sanctificantis augmentum, per accidens verò ad remittendum peccatum mortale, 614. V. VI. VII

Eucharistia duplicem acceptionem sibi vendicat, cuiusque multiplicia nomina, 314. II. III. & *segg.* 315. I. II. & *segg.* 316. I. II. III.

Eucharistia instituta fuit conuenienter in vltima cena, quam Christus habuit cum Apostolis pridie quā pareretur, 316. IV

Eucharistia non debuit institui anto Incarnationem, *ibid.* V

Eucharistia fuit praefigurata in antiquo Testamento, *ibid.* VI

in Eucharistia tria possunt considerari, *ibid.* VII

cum Eucharistia duobus modis figuratur, quae praecesserunt in Veteri Testamento, possunt comparari, *ibid.*

cum Eucharistia si figuratur conferantur ratione specierum, potissima figura est panis & vinum Melchisedech, *ibid.* VIII

Eucharistia si spectetur metaphysicè, prout est sacramentum permanens, forma eius est significatio scilicet spiritalis cibi & potus animae impressa speciebus panis & vini, item corpori & sanguini Christi Domini à verbis consecratoriis, dom hae prolata fuerunt à Sacerdote ex debita intentione consecrandi, quae significatio illis impressa, tamdiu perseverat in Eucharistia, quamdiu tale sacramentum manet in suo esse, 389. IV. V. & *segg.*

Eucharistia si spectetur physicè, forma illius veluti informans, & eam constituens in esse talis sacramenti sunt corpus & sanguis Christi Domini; species verò consecratae sub quibus illa continentur, tenent locum materiae, 390. II. III

Eucharistia ut est in facto esse, debet constare intrinsecè aliquo tanquam materia, & aliquo tanquam formā, *ibid.* VI. VII. VI II

Eucharistiam fuisse à Christo Domino institutam sub vtraque specie, & sumptionem eius sub vtraque specie esse praeceptum, distinguuntur inter se, 636. I. II

Eucharistiae communicatio duplex, 424. III. IV

Eucharistia confert gratiam sanctificantem dignè eam suscipientibus ex opere operato, 607. VI

Eucharistiae gratia propria & sacramentalis est ipsamet gratia habitualis sanctificans, prout connotat pactum & voluntatem Dei de conformatione specialibus auxiliis ad nutritionem spiritualem & eius effectus, & prout fundatur ius in suscipiente Eucharistiam ad habenda illa specialia auxilia suo loco & tempore, 607. VII. VIII

Eucharistiae effectus qui, 608. I. II. & *segg.*

Eucharistia quo sensu dicitur esse sacramentum viuorum, & non mortuorum, 612. V. VI

Eucharistia potest dici imago vel similitudo corporis Christi, item & antitypum ratione specierum consecratarum, 465. II. III. & *segg.*

Eucharistia quo sensu dicitur esse sacramentum corporis Christi Domini, & in illa Christi Domini corpus representari, explicatur à Patribus, 465. VII. VIII. & *segg.*

Eucharistia, si nulla esset varietas dispositionis in suscipiente, confert primo illo instanti totam gratiam simul & semel huic sacramento propriam pro eodem gradu & intentione quae eius dispositioni respondet, 623. IV. V. si verò post primum instanti debet disponatur per actum contritionis, manducatione adhuc durante, tunc eius fructum percipit suscipiens ex opere operato, *ibid.* VI

Eucharistiam indignè suscipiens, licet contratur peracta à communione non recipit fructum Eucharistiae, 623. VII. VIII

Eucharistiam sumendi multiplex modus, 624. IV. V. & *segg.*

Eucharistiam sumere competit & Angelis & hominibus, & quo sensu, 625. III. IV. V

Eucharistiam esse figuram, & Eucharistiam esse puram figuram, neque quicquam aliud includere, distinguuntur inter se, 460. IV. V. & C.

Eucharistia quomodo dicitur signum & symbolum corporis Christi Domini explicatur, 462. V. VI. & *segg.*

in Eucharistia eadem est materia panis & vini, quae erat ante consecrationem, 573. VIII. non autem eadem substantia, 573. I. II. & C.

in Eucharistia reproductio materiae quae fit à Deo, fit ad exigentiam naturalium agentium non autem Eucharistiae, *ibid.* VI. VII. VIII

ratione rei contentae sub speciebus consecratis, omnia sacrificia legis veteris erant figura Eucharistiae, 317. II

Eucharistiae praecipua figura fuit manna, si fiat comparatio in effectu, *ibid.*

Eucharistiae praecipua figura fuit Agnus Paschalis, si comparatio fiat quoad omnia simul, *ibid.* III

Eucharistia est Nouae Legis sacramentum, 317. VI. VII

Eucharistia est sacramentum à quolibet alio distinctum, *ibid.* viii
 Eucharistia vt est sacramentum permanens, duobus modis potest considerari, 504. i. ii. iii
 Eucharistiam dispensare non potest Sacerdos per laicos, nisi in casu necessitatis, & absit scandalum, nec possit aliter provideri infirmo de Viatico, 668. vi
 ad Eucharistiam dispensandam præter potestatem Sacerdotalem requiritur insuper in dispensante potestas Iurisdictionis in suscipientem, vel ordinaria, vel delegata Papæ, Episcopi, vel parochi, *ibid.* vii. viii
 Eucharistia signa sacramentalia sunt, exhibitiva corporis & sanguinis Christi Domini, quatenus sub se realiter, & secundum suam substantiam illa continent, 420. iv. v. & seqq.
 dum Eucharistia signa sacramentalia exhibentur fidelibus communicantibus, Deus non exhibet simul tempore eorum animis, extra signa illa sacramentalia verum reale & substantiale corpus Christi Domini, nec reale & substantialem eius sanguinem, 421. iii. iv. & seqq.
 Eucharistia, Extrema-unctio, & Ordo non conferunt primam gratiam, sed ex sua conditione, illam præsupponunt, 255. vi. vii
 Eucharistia nec paruulis, nec adultis in recepta, est de necessitate mediij, 342. vii. 343. i. ii. &c.
 Eucharistia re ipsa & de facto suscepta non est necessaria siue paruulis, siue adultis necessitate mediij ad perseverandum in gratia sanctificationis accepta, 343. iv. v. &c.
 Eucharistia sacramentum in voto, siue implicito, siue explicito propriè dicto non est necessarium necessitate mediij, siue adultis, siue paruulis per Baptismi sacramentum renatis, 348. ii. iii
 Eucharistia est spiritale sacramentum animæ, 633. iii
 vt Eucharistia profit infantibus baptizatis non opus est aliqua intentione ministri vel Ecclesiæ, *ibid.* vi. vii
 sumpto nomine Eucharistia Communionis pro ea quæ Christi Domini corpus & sanguis sumuntur sub speciebus consecratis, fudi & muti baptizati, modò nullum aliunde habeant obicem, sunt capaces fructuose sacramentalis Eucharistia Communionis, 633. viii. sumpto verò nomine Eucharistia Communionis pro ea quæ fit cum aliqua cognitione corporis & sanguinis Christi Domini vt existentium sub speciebus consecratis fudi & muti non sunt capaces, loquendo regulariter, 634. i. ii
 Eucharistia non consistit formaliter in vsu, 318. v. vi. & seqq. 319. 320.
 Eucharistia essentia non consistit in acceptione panis & vini, 320. iii. iv
 Eucharistia essentia non est posita formaliter in commemoratione Domine passionis, *ibid.* vi. vii
 Eucharistia essentia non consistit formaliter in illa fractione, quæ massa panis diuiditur in plures particulas, *ibid.* vii. viii
 Eucharistia essentia non consistit in distributione illius, 321. i. ii
 Eucharistia materiz legitimæ & sufficientes, sunt verus panis, & verum vinum vitigineum, ita vt in nullo casu possit valde confici in aliqua alia materia, 360. v. vi. & seqq. 361. i. ii. &c.
 ad Eucharistia materiam consecrandam, quælibet quantitas & quantumlibet magna panis & vini potest valde consecrari, 412. i. ii. & seqq.

Eucharistia dicitur pignus gloriæ, viaticum animæ & corporis resurrectio, 609. i
 Eucharistia comparatur ligno vitæ, *ibid.*
 in Eucharistia illud est propriè sacramentum, quod significat practicè gratiam cibantem, 327. vi. vii. &c.
 Eucharistia cur non asseruabatur in primitiua Ecclesia, 325. ii
 in Eucharistia institutione hæc tria, *in animæ agere, benedicere, & consecrare* distinguuntur inter se & explicantur, 581. vii. viii. 582. i. ii. iii
 in Eucharistia panis, vinum & verba consecrationis, dicuntur analogicè materiz & formæ ad materias & formas phisicas, 330. iv
 in Eucharistia actio quæ quantitas coniungitur materiz reproductæ, non fit sui educatione ex illa, 574. i. ii
 Eucharistia aliquando vocatur benedictio, 611. iii
 Eucharistia est veluti consummatio & perfectio aliorum sacramentorum, 65. ii.
 Eucharistia habet duplicem rationem, vnam sacramenti, alteram sacrificij, 444. ii. iii
 Eucharistia extra vsum non cessat, 324. iii
 Eucharistia adoratur cultu latræ respectuæ, 326. v
 Eucharistia quid, 334. viii
 est de ratione Eucharistia vt constat particulari & determinatâ formâ, 585. viii
 in Eucharistia id quod est sacramentum tantum propriè est compositum ex speciebus consecratis & corpore & sanguine Christi Domini, 331. vi. vii. &c. 332. i. ii. &c.
 Eucharistia quæ differt à manna Hebræorum, 428. vi. vii
 in Eucharistia sacramento duplex distinguitur significatio, 658. viii
 Eucharistia est instituta à Christo vt cibus & potus animæ, 612. iv. v
 ad Eucharistia susceptionem non sufficit contritio de peccatis mortalibus, sed requiritur confessio sacramentalis, 618. vii. viii
 Eucharistia comparatur conuiuio, 360. iii. iv
 Eucharistia sacramentum fuit institutum ante passionem Christi Domini, 349. vi. vii. &c.
 Eucharistia sacramentum est per analogiam ad cibum corporalem non penes omnia & singula, 347. vi
 Eucharistia non est simul & semel respectu eiusdem significationis practicæ sacramentum & sacrificium, 691. v. vi
 Eucharistia habet duplicem effectum, 708. iii. iv
 Eucharistia est omnium sacramentorum Nouæ Legis nobilissimum, 341. vii. viii. 342. i. ii. &c.
 Eucharistia finis proprius, quis, 609. vi
 remissio peccati mortalis, est aliquando effectus per accidens Eucharistia, 610. ii. iii. & seqq. 611. i. ii. &c.
 Excommunicati excusantur ab obligatione sumendum Eucharistia in Paschate, 644. iii. iii
 F
 Facere.
 Fides aliquid valde, & aliquid licitè distinguuntur, 413. ii
 Fides.
 Fides duo significat, 53. iv
 Fides illa, per quam paruuli in Lege Naturæ purgabantur ab originali peccato, non fuit necessarius actus elicitus fidei interioris parentum illos offerentium Deo, sed tantum actus fidei quoad obiectum, 240. i. ii

vera Fides non est absolute necessaria ad hoc vt
minister conferat valide sacramentum. 127.

14.v.vi. & segg. 122. 111

quæ ad Fidem pertinent non debent mensurari
penes maiorem intelligendi facilitatem, 112.

11

Fides actualis requiritur ad Baptismum pro capa-
citate & conditione subiecti, 216. 14.v

Fides quantumcumque sit vera, non potest res fu-
turas, vel abfentes, vel remotissimas facere præ-
sentes realiter secundum suam substantiam, &
quoad ipsammet earum entitatem, 422.

viii. 423. 1. 11. &c.

Fides est substantia rerum sperandarum, 427.

vi. vii

Fides potest intelligi duobus modis excludi in
vitione animæ ad Christum, 64. v. vi

Fides nostra eadem fuit cum illa Patrum antiquo-
rum quoad substantiam, non tamen quoad
modum, & quoad maiorem vel minorem ex-
plicationem, 47. 14. v

Fides in Baptismo duplex, 24. 1. 14

protestatio Fidei que fit à baptizato coram Tyran-
no, & ea que fit à confirmato, licet proue-
niant ab eadem specie gratia habituali, attamen
proveniunt ab ea, prout est aliter affecta in vno
ac in alio, 58. vi

Fidelis moriturus, si non possit haberi Viaticum,
potest ex opere operantis gratiam sacramenti
Eucharistie consequi, 372. vii 11

Filius infidelium.

Filij eorum infidelium qui semel fidem suscepe-
runt, cuiusmodi sunt hæretici & apostatae, pos-
sunt inuitis parentibus baptizari, 246. vii 11

Filij infidelium non baptizatorum, consentiente
vno tantum parente, licet alter dissentiat, pos-
sunt baptizari, *ibid.*

* Filij infidelium, parente mortuo infideli, & ma-
tre infideli superstite, si autem aut tutor illorum
consentiat, possunt, etiam inuit à matre bap-
tizari, *ibid.*

Filij infidelium qui habent rationis vsum, licet ci-
uilitate subiciantur parentibus, attamen si con-
sentiant, possunt etiam inuitis parentibus bap-
tizari, 247. i

Finis.

Finis est aliquid extrinsecum rei, cuius est finis,
324. 111

Fines vnus & eiusdem rei practice sunt plures,
3. i

Fecundatio.

in Fecundatione duo distinguuntur, 106. i. 11

Forma.

Forma dans esse humanum duobus modis potest
considerari, 538. i

Forma cadaveris & anima rationalis possunt du-
pliciter considerari, *ibid.* 14

Formæ calicis consecrandi duplex significatio,
597. v

Frumentum.

Frumentum duobus modis sumi potest, 361. vii 11

G

Gratia.

GRATIA specialis quam confert Confirmatio
est gratia roboris, 299. 11. 111. & segg.

Gratia specialis roboris, que per Confirmationem
conferetur, supponit in suo subiecto iuxta le-
gem Dei ordinari gratiam sacramento Bap-
tismi proportionalem, 257. vii. vii 11. 300. 1. 11. & segg.

si Gratia sacramentalis Confirmationis, & sacra-
mentalisi gratia Baptismi conferantur inter se,
penes id quod illarum vtraque addit supra gra-
tiam sanctificantem, gratia Confirmationis est
maior & perfectior gratiæ Baptismi, 303. v.

vi. & segg.

Gratiæ perfectio non attenditur penes remissio-
nem peccati, sed penes maiorem vñionem ad
Deum, & maiorem conformitatem ad Chri-
stum, 302. 11. 111

Gratia sacramentalis distinguitur à gratia gratum
faciente, seu habituali, plus quam per respec-
tum ad suam causam, 57. 14

ad bene operandum ex gratia sanctificante specia-
lia quedam auxilia gratiæ adhuc requiruntur,
57. vi

Gratia habitualis potest spectari duobus modis,
57. vii. vii 11

Gratia duplex distinguitur in homine resurgente
ad gratiam per penitentiam, 58. 111

Gratia sacramentalis formaliter sumpta non con-
sistit in actualibus auxiliis suo sacramento cor-
respondentibus, 632. vii. vii 11

Gratiæ gratis datae non postulant sanctitatem sui
subiecti, vt illud actus & effectus illis propor-
tionatos producat, 125. 111

Gratia habitualis perficit animam tam quoad esse
spirituale, quam quoad operationem, 55. vii

Gratia habitualis non augetur per sacramentum
tot gradibus quot sunt gradus dispositionis,
66. v. vi

Gratia sacramentalis non est habitus realiter di-
stinctus à gratia habituali, 53. vii 11

per Gratiæ sacramentalem aliquid superaddi
gratiæ habituali, potest intelligi duobus modis,
54. 14. v

Gratiæ nutritimentalis practica significatio duplex,
331. 11. 111

Gratia sacramentalis supra habitualement addit so-
lummodo hunc vtrumque respectum, seu or-
dinem ad pactum Dei, & ad specialia quedam
auxilia, 58. v. vi. & segg.

Gratia non est in sacramentis tanquam in loco, vel
in subiecto inhesionis, nec ab illis transiit ad a-
nimam, sicut medicina à vase in os & corpus
ægroti, 70. 111. 14

Gratia sacramentalis comparatur hereditati,
59. 14

Gratia sacramentalis semper datur quando sacra-
mentum dignè suscipitur, 59. 11. 111

Gratia sanctificans, licet collata ante realem sus-
ceptionem sacramenti, non desinit conferri à
sacramentis, 52. 14

Gratiæ sacramentales sacramentorum à se inui-
cem specie distinguuntur, 59. v. vi

Gratiæ productio per Baptismum tribuitur Spiri-
tui sancto tanquam causæ principali, aquæ verò
Baptismali, tanquam instrumentariæ in eodem
genere efficientiæ, 80. 11

Gratiæ sacramentalis ratio se habet ad gratiam
communiter dictam, seu habitualement, sicut ra-
tio speciei ad genus, 54. vii 11

comparatio duplex potest institui inter dona &
virtutes, vt aliquid superaddentes gratiæ habi-
tuali, & ipsam gratiam habitualement, 54. v. vi

Gratia quæ Deus tollit peccatum potest duobus
modis considerari, 221. 14

Gratiæ spirituales in sacramento duobus modis con-
siderantur, 7. 14

Gratia maior confertur ex opere operato per sacra-
mentum homini magis disposito, 661. 11. 111

attritio vt informata Gratia non est meritoria alius augmenti gratiæ, 66.111.1V
 Gratia roboris, quæ est proprius effectus Confirmationis, & augmentum fidei, inter se distinguuntur, 296.11.111
 Gratia roboris deperditur per peccatum infidelitatis, *ibid.* 111

Graci.

Græci negant intentionem ministri requiri in Baptismo, 30.11
 Græci ferventem aquam infundunt calici, 381.1V.VI
 Græci propter calamitates temporum multa ignorarunt ex iis quæ spectant ad ritum sacramentorum, 294.11
 Græci volunt Christum Dominum manducasse Agnum Paschalem lunâ decima-tertiâ, 353. VII

additio Græcorum ad verba consecrationis, *quod pro vobis tradetur*, non impedit validitatem illius, & quo sensu, 36.VII

Gutta.

vna aquæ Gutta non est sufficiens pro valida & sufficiente ablutione Baptismali, 160.V.VI
 quo sensu Germani dicantur adhibere vnam Guttam aquæ in Baptismo, 160.VII
 minimâ Gutta vini potest validè consecrari, 160. VII

II

Hebræi.

HEBRÆI eadem nocte discesserunt, quâ comedunt Agnum, 359.V

Hæretici, Hæresis.

Hæretici nostri temporis agnoscunt duo tantum sacramenta, 145.1V

Hæretici nostri temporis censent sacramenta novæ Legis nullo modo esse causas gratiæ, sed tantum esse sigilla promissionum à Deo factarum, quæ fidem nostram excitant & confirmant, 48.111.1V

Hæretici negant Eucharistiam esse sacramentum permanentis, eius verò vsum, seu sumpcionem affirmant propriè & formaliter sacramentum, 325.VIII

Hæretici non licitè, sed cum gravi peccato vsurpant administrationem sacramentorum, 123.111

Hæreticorum argumenta petita à palpabilitate, occupatione loci & extensione, quibus impugnant præsentiam corporis & sanguinis Christi Domini, proponuntur & solvuntur, 467. VII.VIII. 468.1.11.&c.

Hæresim qui publicè proficetur amittit omnem iurisdictionem Ecclesiasticam, 130.VIII

Homo.

Homo qui post susceptionem sacramenti incidit in peccatum mortale, excidit ab illo iure habendi auxilia sacramentalis gratiæ suo tempore & loco, nec Deus obligat ex vi sacramenti ab illo recepti ea tunc conferre, 60.111.1V.&c.
 quandiu sacramentum fidè receptum non reuiviscit, tandiu Homo qui sic recepit illud, caret iure accipiendi prædicta specialia gratiæ auxilia, tali sacramento correspondentia, 61.V.VI
 quilibet Homo siue vir siue femina potest administrare sacramentum Baptismi, modò adhibeat formam & materiam legitimam cum debita intentione, 195.V.VI.VII.& segg.
 196.1.11.& segg.

purus aliquis Homo potest alteri promereri de

congruo primam gratiam excitantem, non verò iustificantem, 242.VI

Homo efficiens sacramentum debet habere intentionem faciendi quod Christus instituit, saltem quoad substantiam tali sacramento debitam, 113.111

Homo in statu innocentie non fuisset soli Deo immediatè subiectus quoad perfectionem spiritalem, 41.VII

Homines morientes cum ignorantia inuincibili Baptismi non damnantur propter omissionem Baptismi, sed propter peccatum originale, 218.VI.VII.VIII.229.1.11.& segg.

Hominis adunatio seu incorporatio in Christo, & eius Ecclesia, 347.1V

I

Ieiunium.

IEIUNIVS ad Eucharistiam accedere prohibetur, 630.V

Ieiunium naturale requiritur ad communionem, *ibid.* VI

Ieiunium quid soluit, *ibid.* VI.VII

non Ieiuno in quibus casibus licet communicare, 631.1.11.& segg.

non Ieiuno extra casum sumere Eucharistiam est peccatum mortale, *ibid.* VI.VII

Ignis.

Ignis idem numero politus per diuinam potentiam in omnibus locis mundi potest sola naturali virtute & actiuitate incendere totum mundum, abque vlla accretione naturalis suæ actiuitatis, 482.VIII

Ignorantia.

Ignorantia quæ provenit ex defectu promulgationis, & ignorantia quæ provenit ex aliis impedimentis humanis inter se distinguuntur, 132.1V

S. Ioannes Baptista.

S.Ioannes Baptista non fuit minister novi Testamenti, sed tantum prænuncius & præco Christi, 184.VI.VII

Individuatio.

Individuationis principium ex modo debet esse invariabile, quo & res quam individuat, 340.1V

Infans.

Infans moriens in utero matris mortem subeuntis pro Christo, quomodo sit martyr, 241.11.111

Infans siue iure iniuria dum ita est extra patris potestatem, vt nulla spes sit eum restituendi, potest baptizari sine consensu parentum, 247.11

Infantes infidelium in extremo mortis periculo licet baptizare, inuitis parentibus, modò vis & scandalum abstinere, 247.111

nullus Infans extra martyrium lege communi & ordinari saluatur sine Baptismo aquæ reipsâ suscepto, 236.1V.V.& segg. 237.1.11.& segg.
 nullus Infans, etiam speciali priuilegio saluatur de facto sine Baptismo aquæ in re suscepto per quodcumque votum, & quamlibet parentum deuotionem, nisi specialis & aque certa reuelatio extet pro hære, 237.VIII.238.1.11.& segg. 239.1.11.& segg.

Infantes ludæorum, Mahumetanorum, & quorumcumque infidelium sunt ita capaces Baptismi, & fructus eius, vt hæc eorum vel ætatis, vel originis conditio præcisè spectata, nullo modo reddat illos incapaces, 211.VI.VII.& segg.

Infantes inclusi matrum vtero sunt capaces Baptismi quantum requiritur ex parte subiecti, 218. VI
 Infantis natiuitas duplex, 218. VII. VIII
 Infantes inclusi matrum vtero ex parte modi, quo Baptismus fit, non sunt pro illo statu capaces Baptismi, 219. I
 Infans inclusus vtero matris, si possit realiter aspergi aqua naturali per aliquod instrumentum, est valide baptizatus, 219. II
 Infans baptizatus à Pagano adhibente materiam & formam, & habente intentionem faciendi quod facit Ecclesia, etiam nolente ipsa Ecclesia per impossibile, est verè baptizatus, 215. V. VI
 Infantes illorum infidelium qui nunquam fuerunt Christiani, & subiciuntur tantum civiliter Christianis Principibus, non licet inuitis parentibus baptizare, 247. V. VI. VII. VIII
 Infantes baptizati sunt capaces Eucharistie recipiendæ, 632. III. IV. & seqq.
 Infantes suscepti ex matrimonio fidelis cum infideli quo sensu sint sancti, 222. III
 Infans nondum baptizatus, si ita extremè laboret, vt ne minimam aquæ asperisionem vel infusionem admittere possit sine acceleratione mortis, non debet baptizari, 159. III
 Infantes eorum infidelium, qui aliquo iusto titulo, puta belli, emptionis, vel alio, sunt mancipia Christianorum, possunt licitè, inuitis eorum parentibus baptizari, modò abstrahantur à cura parentum, 249. IV. V. & C.
 Infantes morientes sine Baptismo pereunt, non defectu medijs sufficientis, sed tantum defectu applicationis eius, 242. VIII
Infidelis.
 Infidelium nomine qui intelliguntur, 246. VI. VII
Innocentie status.
 status Innocentie duobus modis spectari potest, 39. III
 pro breui illo spatio quo status Innocentie durauit, nulla sacramenta sibi vnt de facto instituta, nec fuit conueniens institui, 39. V. VI. & seqq.
 lignum vitæ in statu Innocentie non fuit sacramentum, 40. II
 si status Innocentie diutissimè durasset, fuisset conueniens vt essent quædam sacramenta, tam in augmentum gratiæ, quam in remissionem peccatorum, 40. IV. V. & C.
 in tali statu Innocentie non fuisset imperfectio hominem vti sacramentis tanquam medijs vtilibus ad augmentum gratiæ, *ibid.* V. III. 41. I. II
Infans.
 Infantium prioritas duplex, 333. VI
Instrumentum.
 Instrumentum duplex, 69. VII
Intentio.
 Intentio triplex distingui potest in ministro conficiente sacramentum, 143. II
 sola habitus Intentio non sufficit ad consecrationem sacramenti, *ibid.* III
 actualis Intentio est sufficiens ad consecrationem sacramenti, & laudabilis, non tamen necessaria, *ibid.* IV
 Intentio virtualis est sufficiens, & ad minimum necessaria in ministro ad consecrationem sacramenti, *ibid.* V
 Intentio debet esse absoluta, vel talis quæ æquiualeat absolutæ, *ibid.* VI
 Intentio sufficiens debet durare toto tempore, quo sacramentum conficitur, *ibid.* VII

Intentio determinata est sufficiens in consecratione sacramentorum, præterquam in sacramento Matrimonij, in quo est ad hanc personam determinatam in indiuiduo, *ibid.* VIII
 Intentio sufficiens sacramentum non est essentialiter requisita in singulis sacramentis respectu singulorum, 254. VI
 Intentio faciendi quod facit Ecclesia non destruitur per efficacem voluntatem introducendi errorem in vniuersam Ecclesiam, 27. VI. VII
 Intentio specialis & quasi in indiuiduo determinata derogat generali, 144. VII
 in Intentione faciendi quod vera facit Ecclesia, duo possunt intelligi, 140. II
Inuoluntarium.
 Inuoluntarium duplex, 255. V
Judei.
 Iudæi noluerunt introire in Prætorium, ne contaminarentur, sed vt manducarent Pascha, id est victimas Paschales, 355. VII
 Iudæi incipiebant dies ceremoniales à vespere prima, 353. IV
 Iudæi habebant menses lunares, & incipiebant à nouilunio, 353. V
 Iudæi vnam & eandem vespem completè sumptam diuidebant quasi in duas, *ibid.* VI
Judicium.
 Iudicium duplex, vnum per potestatem iurisdictionis in sibi subditum; alterum per discretionem tantum, 213. III. IV
Iustificatio.
 Iustificatio paruulorum qui distinguebatur in Legge naturæ à iustificatione adultorum, 44. IV
Ius.
 Ius minus cedit maiori, quando duæ leges occurrunt simul & semel seruandæ iuris inferioris, & altera superioris, 249. I. II
 de Iure naturæ aliquid dicitur esse duobus modis, 250. V. VI
 de Iure diuino aliquid potest esse duobus modis, IV. V
 quæ sunt de Iure diuino sunt in duplici differentia, 713. VIII
 an summus Pontifex possit dispensare de Iure diuino, *ibid.*
 L
Laicus.
 Laici nulla sit iniuria quando illis datur Eucharistia sub vna tantum specie, 652. VIII
Latria.
 Latriæ cultus duplex, 326. V
Legalia.
 Legalia possunt considerari duobus modis, 368. VII. VIII
 Legalia quatenus assumuntur ad significandum aliquid futurum in noua Lege, fuerunt abrogata per Christum, *ibid.*
Lex.
 Lex naturæ dicta, *tempus ante Legem*, & quid per eam intelligitur, 43. V. VI
 in Lege naturæ aliquod remedium fuit, quo peccatum originale tolleretur, & illud erat propriè sacramentum, 43. VIII. 44. I. II. & seqq.
 Lex Moisaica fuit longè inferior Lege Christi Domini quantum ad abrogationem, 240. IV. V. VI
 in Lege veteri plura fuerunt sacramenta, imò ex-cesserunt numerum Sacramentorum nouæ Legis, 47. VI. V
 effectus sacramenti nouæ Legis duplex, 47. VII. VIII

promulgatio Legis de Baptismo recipiendo ex necessitate præcepti, cœpit fieri sufficienter in die Pentecostes, 244. III
promulgatio Legis alicuius debet fieri verbis expressis, 244. I

Locus.

Locus duobus modis sumi potest, 470. VII
corpus idem in pluribus Locis poni, potest intelligi tribus modis, 470
corpus idem numero potest poni simul & semel in pluribus Locis per absolutam Dei potentiam, vel modo indiuisibili seu sacramentali in omnibus locis, vel in vno loco modo extensiuo, & in aliis pluribus tantum modo sacramentali, 471. III. IV
idem corpus potest esse in vno loco viuum, & in alio mortuum, 483. V. VI. & c.
484. I. II. & c.

quamuis ex eo quod vnum corpus positum in pluribus locis habeat in eorum vno aliquod attributum, non sequatur ex natura rei illud etiam habere necessarium in alio loco; attamen habitudo ratione congruentiæ, est conueniens vt si homo existens in duobus locis moriatur in vno, etiam in altero moriatur, 481. IV

Lutherus, Lutherani.

Lutherus negat veram & realem transubstantiationem dari in sacramento Eucharistiæ, 496. VIII
Lutherus admittit certa & determinata verba in Baptismo & Eucharistiâ, 13. VII. VIII
Lutherus censet Eucharistiæ sacramentum consistere tantum in vsu, 318. II. III
Lutherus existimat parum referre quibus verbis conferatur Baptismus, satis esse si conferatur in nomine Domini, 162. VIII
Lutherani censent Baptismus sancti Ioannis, & Christi Domini esse vnum & eundem, 22. III
Lutherani volunt verbum sacramentale esse verbum promissionis,
Lutherani censent nullum dari transubstantiationis fundamentum in sacris Litteris, 501. VII. VIII. 502. I. II. & c.
Lutherani censent gigni fidem æqualem in ipsis paruulis quando baptizantur, 215. III
Lutheranorum fundamenta aduersus transubstantiationem petita ex Patrum testimoniis solvantur, 504. I. II. & seqq. 505. 506
Lutherani circa illum textum sancti Pauli ad Ephesios quinto, mundans eam lacraque aqua, & c. nomine aque intelligunt veram & elementarem aquam, 491. II. III
Lutherani negant Missas priuatas, 705. II

M

Manichæus.

MANICHÆVS quidam ægrotans, nesciens secundum sensus exteriores, & non secundum cor, fuit baptizatus, & Catholicus factus, 253. IV. V

Manna.

Manna ab Angelis ministratum filiis Israël, non fuit propriè sacramentum, 119. VIII

Manuum impositio.

Manuum impositiones Ananix & septuaginta discipulorum Christi Domini non fuerunt confirmatorix, sed curatiuæ, 307. VI

Manducatio.

Manducatio communiter duplex, 555. IV. V

Materia.

Materia consecranda in corpus & sanguinem Christi debet esse præsens Sacerdoti consecranti, 415. VII. VIII

Materia consecranda debet esse præsens Sacerdoti præsentia non tantum physicâ, sed etiam morali, alias consecratio esset nulla, 416.

1. II. & seqq.

Materia Eucharistiæ ultra intentionem faciendi quod facit Ecclesia, debet esse determinata per intentionem consecrantis, 416. VII. VIII.

417. I. II. & seqq.

Materia sacramentorum nouæ Legis ita sunt à Christo Domino determinatæ, vt nemini liceat illas immutare, 19. IV. V

Matrimonium.

Matrimonium non habet à coniunctionis Christi Domini cum Ecclesia significatione, vt propriè sit Sacramentum, 329. II

Matrimonium non necessariò postulat verba propriè dicta, sed ei sufficiunt analogica, puta nuptus & signa, 14. VI. VII

Matrimonium non fuit sacramentum in statu innocentiz, 39. VIII. 40. I

Matrimonium, licet in se sit quid naturale, est tamen sacramentum, 4. VII. VIII & qui differt à martyrio, *ibid.*

Martyrium.

Martyrium non sufficit lapsus ad gloriam, nisi prius acceperint ab Episcopo pacem & absolutionem peccatorum, si deit tempus & occasio recipiendi illam, 187. V. VI

Martyrium præcisè sumptum quid, 189. VI. VII

Martyrium in Innocentibus per Herodem interfectis habuit effectum nostri Baptismi aquæ, 190. II. IV. V

Martyrium non confert gratiam ante sui inceptionem, nec post sui consummationem, 190. VI. VII. VIII

Martyrium & actus exteriores virtutum exerciti in gratia, non sunt sacramenta, 4. VI. VII

Martyrij occasio non tollit obligationem adhibendi media ad salutem necessaria, & instituta ad per se remittendum peccata, 262. IV

Massa triticea.

Massa triticea nondum concocta non est materia sufficiens Eucharistiæ, 378. VII

Medium.

Medium per se ordinatum ad aliquem finem est duplex, 348. VIII

Melchisedech.

Melchisedech fuit typus Christi Domini ratione sacrificij, 680. V. VI. VII

Minister.

Minister quantumvis sceleratus valide conficit sacramentum, modo ei nihil aliud desit, quam morum probitas, 124. VII. VIII. 125. I. II. & seqq.

Minister etiam hæreticus habet gratiam instrumentariè in seipso, non autem formaliter, 123. V

Ministri sacramentorum non agunt illo vitali modo, qui est per fidem & charitatem, 123. VI

quando Minister existens in peccato mortali ad ministrat sacramentum, & tunc non potest præmittere sacramentum, excusatur ab incurrendo nouo peccato, 118. VI. VII

Minister laicus excusatur à peccato mortali propter ignorantiam dispositionis illius requisitæ in administrante sacramentum Baptismi in casu

necessitatis, *ibid.* viii
 Minister ordinarius sacramentorum nouæ Legis
 est solus homo viator, 118. viii. 119. i. ii. &c.
 Minister sacramenti producit etiam physicè gra-
 tiam, non quidem inmediate, nec mediante
 charactere, tanquam virtute effectrici, sed
 mediante sacramento, 118. iv
 Minister porrigens sacramentum Eucharistiz qui-
 cunque sit, siue Sacerdos, siue non (loquendo
 propriè) non est causa gratiæ, quæ confertur
 per sacramentum Eucharistiz, 118. v. vi
 Minister extraordinarius sacramenti nouæ Legis
 potest esse Angelus, 120. iv. v. & seqq.
 in Ministro sacramentorum requiritur intentio,
 135. vii. viii
 quicumque Minister existens in peccato mortali
 exercet actionem sacramentalem, id est, quæ
 est vel sacramentum, vel pars sacramenti, dum-
 modo sciat se esse in tali statu, & possit conteri,
 nec conteritur, peccat mortaliter, 126. vi. vii.
 & seqq. 127. i. ii. &c.
 suppositâ institutione sacramentorum nouæ Le-
 gis, datur aliquod debitum connaturale tum
 deputati, ministrorum, tum dignitati sacra-
 mentorum, vt quilibet ea administrans sit in eo
 statu, qui tam suæ deputati, quàm excellen-
 tiæ rei quam peragit & administrat respondeat,
 125. iv. v. 128. i. ii. iii. iv
Missæ.
 Missa vnde & quid significat, 685. vii
 in Missa sit aliquid quod est propriè sacrificiura,
 686. ii. iii. & seqq. & probatur tam ex verbis
 Christi Domini, *Hoc facite in meam commemora-*
tionem, quàm ex Patribus & rationibus,
 687. vi. vii. viii. 688. i. ii. & seqq.
 Missa priuata nullibi est prohibita, 705. viii
 Missæ valor, seu fructus eius prout sacrificium
 perficitur in persona Ecclesiæ, est ex opere opo-
 rantis, 721. vii
 totus Missæ Canon à Patribus tam Græcis, quàm
 Latinis appellatur *precatio, oratio*, 584. iii. iv. v
 Missa, *vide* sacrificium Missæ.
Mors.
 Mors actualis per comparisonem ad martyrium
 duobus modis potest considerari, 381. iii. iv
Motus.
 Motus Angelorum quâ differt à nostro motu cor-
 poreo, 4. iv
 Motus physicus duobus modis considerari potest,
 551. viii
 Moveri aliquid potest duobus modis, *ibid.*
 Motus corporis & sanguinis Christi existentium
 sub speciebus consecratis non fit naturaliter ab
 anima Christi per virtutem sibi inditam & na-
 turalem, quâ primùm moueat suum corpus,
 deinde vero species sub quibus illud contine-
 tur, 553. vii. viii. 554. i. ii. & seqq.
 Motus corporis & sanguinis Christi Domini ad
 motum specierum consecratarum non fit à solo
 Deo, quatenus statuit vt quotiescunque ali-
 quis moueret species consecratas, quod ipse
 Deus simul & semel moueret Christi corpus
 & eius sanguinem sub illis existentia, 554. v.
 vi. vii
e Multiplicatio.
 Multiplicatio duplex, 479. iii. iv
Mysterium.
 Mysterium Incarnationis & Dominicæ Passionis
 non sunt propriissimè sacramenta, 319

N

Necessitas.
Necessitas duplex, 46. ii. 219. vi
 Necessitas duplex in sacramentis, 311. ii
 Necessitas medij præcisè spectata absoluitur à
 tempore, 232. viii
 Necessitas Baptismi in ratione medijs cõpit tan-
 tum post Euangelium promulgatum, & Bap-
 tismus post Euangelium promulgatum fuit in
 re vel in voto necessarius ad iustificationem,
 inter se distinguuntur, 235. i. ii. iii
 Necessitas medijs vel in re, vel in voto non præ-
 supponit necessitatem eiusdem rei ex præcepto
 obligante sub mortali, 233. iv
Nouatus.
 Nouatus Confirmationem è numero sacramento-
 rum expungit, 275. ii

O

Oblatio.
OBLATIONES quæ fiebant in veteri Le-
 ge à priuatis personis, non erant propriè
 sacrificia, 672. viii
Obligatio.
 Obligatio potest fieri duobus modis, 217. v
Oblignatio.
 Oblignatio promissionum factarum Ecclesiæ &
 parentibus infantis baptizati, non est propria
 & essentialis ratio Baptismi, 12. ii. iii. iv
Ochama.
 Ochami opinio de differentia sacramenti, 8. ii. iii
Oppignatio.
 Oppignatio non est primarius finis sacramenti,
 8. i. ii

Opus.

 Opus humanum duplex, 621. ii
 Opus operatum in sacramentis nouæ Legis quid,
ibid. iv
 ex Opere operato agere, quid, *ibid.* iii
 vt aliquid agat ex opere operato non est necesse
 quod agat physicè, *ibid.* viii
 hæc loquendi formula *ex opere operato producere*
 non est ridicula, vel barbara, 62. v. vi. 63. vii

Oratio.

 Oratio vocalis duplex, 15. viii
 impetratio est proprius effectus Orationis, 70. vi

Ordo.

 Ordo duplex distinguitur in rebus & potentijs
 creatis, 84. ii. iii

Oza.

 Oza à Deo fuit percussus ob contactum Arcæ, &
 quare, 129

P

Panis.
PANIS frumentanei qualitas duobus modis
 considerari potest, 363. i. ii
 Panis solus triticeus est sufficiens materia Eucha-
 ristiz consecrandæ, *ibid.* iii. iv. & seqq.
 Panis confectus ex varijs specie granis, si secun-
 dum nullam sui partem sit triticeus, non est
 sufficiens materia Eucharistiz, si autem secun-
 dum aliquam est triticeus, erit sufficiens mate-
 ria, 364. iv. v. & seqq.
 Panis ille est necessarius Eucharistiz conficiendæ,
 quem Christi Domini institutio, factum eius, &
 Concilia determinant, 365. ii. iii
 Panis absolute positus pro pane triticeo intelli-
 gitur, 365. v

Panis hordeaceus non est absolute panis, sed cum addito, *ibid.* vi

Panis confectus ex tritico seminato in solo male affecto differt accidentaliter à puro tritico, & est sufficiens materia Eucharistiz, 365.viii. 366.i

Panis consecrandus debet esse coagmentatus ex aqua elementari, & calore ignis concoctus, non autem fixus aut elixus, 366.iv.v. & seqq.

Panis azymus à nobis conscientibus sacramentum Eucharistiz non assumitur tanquam ali- quod legale, 369.i

Panis vsualis duobus modis sumitur, 369.ii.iii

Panis azymus est materia conuenientior Eucharistiz consecrandæ, quàm fermentatus, 369.vi.vii.&c.

Panis fermentatus & azymus sunt materia sufficiens Eucharistiz consecrandæ, 367.vii.viii. 368.i.ii.&c.

Panis ex aqua artificiali coagmentatus est insufficiens materia Eucharistiz, 367.iii

Panum oblatio in veteri Lege dicitur à Deo sacrificium nouum, & cur, 673.ii

Panum oblatio fuit simpliciter oblatio, non propriè sacrificium, *ibid.* iii

in Panum oblatione duplex fiebat immutatio per Sacerdotes, *ibid.* ii

Panes oblati in veteri Lege ad solos Sacerdotes pertinebant, & dicebantur sacri, 673.ii

Papa.

Papa non potest dispensare in iure diuino, nec item immutare institutionem ministrorum pro sacramentis à Christo determinatam, 310.iii

Papa dum facit simplicem Sacerdotem ministrum Confirmationis, id facit tantum ex vi supremæ illius potestatis, quâ totam Ecclesiam regit, *ibid.* v.vi

Papa solus dat potestatem simplici Sacerdoti ad ministrandi sacramentum Confirmationis, *ibid.* vi.vii

Part.

si Pars corporis esset à toto corpore Christi præcisa ex hypothesi poneretur vi verborum sub speciebus panis, non tamen reliquis partibus unita, 539.vii

non est necesse vt omnes & singulæ Partes, quæ component sacramentum per se sensibiles; sed sufficit quod sint sensibiles per aliud, 334.vi.vii

esse Partem alicuius totius, & esse in actu exercito partem huius totius, distinguuntur inter se, 539.viii

Particula.

hæc Particula est in forma calicis consecrandi est essentialis & absolute necessaria in forma Latina, 596.ii

hæc Particula qui pro vobis, &c. in forma calicis consecrandi non est essentialis, *ibid.* vii.viii

hæc Particula qui pro vobis, & pro multis effundatur, &c. cur ab Ecclesia præcipiuntur proferri à Sacerdote consecrante in forma calicis, non autem hæc quod pro vobis datur, vel traditur, vel frangitur, à Christo D. prolatur, 597.i.ii

Particula & duobus modis potest sumi, vel copulatiue, vel disiunctiue, 657

si loco Particulæ hoc in forma corporis consecrandi, particulæ illud, hæc adverbialiter, ecce ponantur, est mutatio essentialis, 599.vi.vii

si loco Particulæ est ponatur fit, fiat, transubstantietur, tunc est mutatio essentialis, & proinde consecratio nulla, *ibid.* vii.viii

si loco Particulæ corpus, ponatur caro, est mutatio substantialis, 600.i

si Particulæ hæc Christi ponatur loco particulæ meum, mutatio est essentialis, *ibid.* iii

Patrini.

Patrini & matrinx quid, 209.viii

Patrini non sunt de necessitate Baptismi, sed tantum ex præcepto, & antiquissima traditione Ecclesiæ, 210.ii.iii

Patrini tenentur ex iustitia docere rudimenta fidei, & quæ ad salutem sunt necessaria, 210.ii

Patrini non debent esse pagani, hæretici, schismatici, 210.vi

Abbatæ & Monachi non sunt legitimi patrini, 210.vi.vii

vnus tantum debet esse Patrinus, vel ad summum duo, 210.vi

Pater vel mater baptizandi non debent esse Patrinus vel matrinx, *ibid.* viii

non est necesse vt Patrini sint seniores ipso baptizando, *ibid.*

ex munere Patrini nascitur spiritalis cognatio, quæ matrimonium contrahendum impedit, & contrarium dirimat, 211.i

Pædobaptismus.

Pædobaptismus non est inuentum aliquod humanum, 217.ii.iii

Pædobaptismus rectè appellatur traditio, 245.viii

Peccator.

Peccator duplex, 617.vi

Peccator sumens sacramentaliter corpus Christi peccat mortaliter, 616.vi.vii

Peccatori publico publicè petenti Eucharistiam ea deneganda est, *ibid.* vii

Peccatori publico publicè petenti, licet secretò agat penitentiam, Eucharistia non est danda, *ibid.* vii.viii

Peccatori occulto eam publicè petenti, licet eum sui peccati non penituerit, non licet Pastori denegare, 628.ii.iii.ii

Peccatum.

Peccatum veniale concomitans actu sumptionem Eucharistiz non impedit augmentum gratiæ, licet impediat ne feruor gratiæ consecratur, vel dulcedo huius cibi percipitur, 617.viii

618.i.ii.&c.

Peccatum veniale, cum cuius affectu aliquis accedit ad Eucharistiam, non est propriè peccatum sacrilegij, 618.v

Peccatum quod committitur in indigna corporis Christi D. sumptione, est leuius ex suo genere illis omnibus quæ sunt directè contra diuinitatem, & contra virtutes Theologicas, 626.viii

Peccatum hoc ex suo genere est grauius his omnibus quæ sunt contra puras creaturas, 627.ii.iii

Peccatum contra Christum hominem in statu suo naturali existentem, minus est peccato indignæ communionis, 627.ii

Peccatum illud mortale, cum cuius conscientia aliquis recipit sacramentum Eucharistiz, non est distinctum à peccato sacrilegæ communionis, *ibid.* iv.v

Peccatum mortale potest intelligi duobus modis, 609.ii

Penitentia.

Penitentia in voto, vbi nullum reperit obicem, vel aliqua causa moralis iustificat hominem, 68.vii.viii

Pollutio.

Pollutio carnalis duobus modis intelligitur impedire communionem sacramentalem, 628.viii

Pollutio carnalis per se & ex natura sua præcisè considerata, non impedit fructuosam Eucharistia receptionem, *ibid.* viii

Pollutio carnalis quæ est coniuncta cum peccato mortali impedit ante sacramentum Pœnitentiæ debite susceptum fructuosam sacramenti Eucharistia receptionem, 629.iii

Pollutio carnalis etiam ex peccato mortali causata, vel habens peccatum mortale sibi coniunctum, post absolutionem de illa habitam in sacramento Pœnitentiæ recepto debite, non amplius ex se, & ex sua præcisâ ratione impedit fructuosam Eucharistia receptionem, *ibid.* v. vi

decentia & reuerentia huius sacramenti possunt interdum postulare vt qui passus est voluntariè mortalem pollutionem, illâ etiam per sacramentum Pœnitentiæ remissâ, non recipiat eo die quo illam est passus sacramentum Eucharistia, 629.vi.vii.viii

post Pollutionem ortam ex peccato mortali, quod fuit tamen remissum in sacramento Pœnitentiæ, accedere ad sacram synaxim, vel Missam celebrare aliquando contingit esse peccatum veniale, aliquando non, imò & meritorium, 630.i.ii.iii

Potentia.

Potentia actiua obediencialis quid, 80.vii

actiua obediencialis Potentia datur in rebus creatis, *ibid.* 81.82. & probatur à sanctis Patribus, 83. iv. & seqq. & probatur ratione, 84.iii.iv

actiua Potentiæ obediencialis duæ sunt species, 82.iii

Potentia naturalis & obediencialis quomodo differunt, 97.viii

Potentiam actiuam obediencialem in creaturis carni vnde possumus colligere, 98.iii.iv.v.vi

Potentia actiua obediencialis, licet congenita rebus creatis, & etiam inchoata, nunquam est apta exire in actum, nisi pro tempore designato per imperium Dei, 106.iv

actiua obediencialis Potentia non est mera quædam negatio, seu non repugnantia respectu Dei operantis, vel videntis creaturâ, sed est aliquid reale & positium, 99.vii.viii

actiua Potentia obediencialis creaturarum nihil est aliud quàm ipsamet illarum entitas, propterea illa est posituè subiecta diuinæ voluntati, vti actiue deseruiat ad producendum omnes & quoslibet effectus ordinem naturæ excedentes, ad quos voluerit Deus illam assumere, 100.i.ii.iii.&c.

Potentia actiua obediencialis est aliquid gratuitè concessum à Deo rebus creatis, 101.i

vnâ potest duobus modis esse sine alio, 101.ii.iii

Potentia actiua obediencialis distinguitur ab entitate creaturæ cuius est potentia, 101.vi.vii

actiua obediencialis Potentia est creaturæ congenita, 102.i.ii.iii

actiua obediencialis Potentia quando confertur creaturæ in prima sui conditione, seu creatione, est tantum inchoata & incompleta, *ibid.* v.vi. & seqq.

posito Dei imperio quoddam entitas creaturæ concurrat ad producendum aliquos effectus supernaturales, hæc inchoata potentia completur accipiendo specialem concursum à Deo sibi specialiter assistente, & in ratione virtutis agendi sibi intimè vnito ad producendum effectus supernaturales, ad quos ille assumit entitatem rei creatæ, 103.iii.iv.&c.

quando entitas, quæ assumitur vt instrumentum, est substantia, talis actiua obediencialis potentia est substantia, quando est accidens est accidens, *ibid.* viii

Potentia actiua obediencialis est de adæquato, & omnimodè perfectio conceptu creaturæ, non autem de inadæquato, *ibid.*

Potentia actiua obediencialis inest rebus creatis, non solummodo ratione suarum formarum, sed etiam ratione materiæ, 104

Potentia actiua obediencialis duplex, *ibid.* vii

Potentia actiua obediencialis, licet congenita, & entitatiue idem cum creatura quæ assumitur, tanquam instrumentum, non potest dici naturalis, & multò minùs quoddam causa naturalis producat effectum supernaturalem, 105.iv

Potestas.

Potestatis quæ est in Sacerdote ad consecrandum corpus & sanguinem Christi Domini, finis est duplex, 413.iv

Potestas Sacerdotis ad consecrandum corpus & sanguinem Christi Domini est determinata quoad speciem obiecti ad transubstantiandum tantaxat panem & vinum in corpus & sanguinem Christi vi verborum formæ, non autem quoad determinatam quantitatem materiæ, & determinatum numerum indiuiduorum intra idem obiectum specificatum contentorum, 413.vi.vii

Potus.

Potus communis duobus modis considerari potest, 383.iv.v

Præceptum.

Præceptum de suscipiendo Baptismate datum parulis, & præceptum de dando Baptismate parulis distinguuntur inter se, 216.viii

Præsentia.

Præsentia corporis Christi Domini in Eucharistia duplex, 483.viii

Præsentia sacramentalis corporis Christi Domini in Eucharistia adæquatè sumpta tria includit, *ibid.* 486.ii.&c.

Præsentia sacramentalis corporis & sanguinis Christi Domini non dependet intrinsecè à naturali eorum existentia, loquendo de absolute Dei potentia, non considerando institutionem huius sacramenti, 486.vii.viii

Præsentia sacramentalis corporis & sanguinis Christi Domini, iuxta eandem considerationem, non dependet intrinsecè à naturali, nec illam necessariò supponit, 487.iii.iv

Præsentia sacramentalis corporis & sanguinis Christi Domini sub speciebus panis & vini, præsupponit necessariò aliquam illorum existentiam naturalem vel sacramentalem, considerando institutionem Eucharistia, vt est facta à Christo Domino, 487.v.vi. & seqq.

Præsentia duplex, 415.v.vi

Princeps.

Principis potestas erga subditum ad quid se extendat, 248.vii

Privilegium.

Privilegia & indulta sunt in duplici differentia, 229.vi.vii

sola ceremonialia & legalia sunt per mortè Christi mortua, quæ verò erant iuris legis naturæ minimè, *ibid.* viii.230.i.ii. & seqq.

231.i.ii. & seqq.

Procurator.

modus constituendi aliquem in Procuratorem duplex, 139.ii.iii

Promissio.

Promissiones omnes in veteri Testamento non fuerunt tantum temporales, 269. III. IV

Propositio.

Propositio causalis (quantum spectat ad Eucharistiam) duplex, 593. v. vi
 Propositio hæc, *Accipite & manducate, hoc est enim corpus meum*, est tantum causalis respectu inuitationis ad manducandum corpus Christi ut cibum & potum vniuz, 593. VII. VIII
 hæc Propositio *Christus instituit ut omnes fideles, qui eius mortem memorare possunt & debent, ad hanc ipsam memorandam corpus, quod traditum est, comedant, & sanguinem, qui effusus est, bibant*, longe est alia in ratione veræ enunciationis ab ista, *Deus instituit ut qui continere aliter non possunt, mat: à nonium contrahant*, 657. VII. VIII

Propositiones formæ consecratorię sunt veræ, non solum ex intentione proferentis eas, & sufficientis sacramentum, sed in omni rigore & proprietate sermonis, quatenus propositiones istæ considerantur secundum vim & significationem verborum quibus constant, 604. II. III. & segg.

Propositiones formę consecratorię efficiunt presentiam corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini, ratione suæ significationis, & non ratione suæ veritatis, *ibid.* VIII. 605. I. II. & segg. 606

Propositiones illæ in quibus significatur subiectum commune remanere, vel vtrumque terminum esse simul, falsæ sunt, 535. VI

Propositiones illæ in quibus tantum significatur terminorum successio, siue transitus vnius rei in aliam, sunt veræ, *ibid.* VII

Q

Quantitas.

Quantitas parua materiæ potest considerari duobus modis, 414. I

si sola Quantitas materiæ consecrandæ spectetur, quælibet quantitas & quantumlibet minima substantia panis suo toti coniuncta, potest valide consecrari: similiter & quælibet quantitas vini suo tamen toti vnita potest valide consecrari, 414. II. III. & segg.

Quælibet pars panis vel vini separata à suo toto, dummodò sit aliquo sensu exteriori perceptibilis à consecrante, est materia sufficiens consecrationis; si verò non sit ei sensibilis, est insufficientis materia, 414. VII. VIII

Quantitas est subiectum proximum aliorum accidentium panis & vini, quæ remanent in sacramento Eucharistię, 566. IV. v. & c.

Quantitati & aliis accidentibus nihil reale superadditur, quo post consecrationem existant sine subiecto, 567. IV. v. VI. & c.

Quantitas partium subiecti duplex, 544. II. III. IV

Quantitas corporis Christi Domini est in sacramento Eucharistię secundum præcisam aptitudinalem extensionem corpulentię, & non secundum actuale, 544. v. VI. & c.

Quantitas corporis Christi Domini ponitur per concomitantiam proximam & immediatam sub speciebus panis in sacramento Eucharistię, 542. I. II. & c. 543. I. II. & c.

Quantitatem Deus in sacramento Eucharistię sine subiecto panis & vini conseruat maiori consensu quam autè, 568. VI. VII. VIII

R

Remedium.

sacramen-
 R E M E D I U M contra peccatum tale originale, tempore Legis Naturæ consistebat in aliquo exteriori actu fidei, habente interiore actum fidei sibi adiunctum, 44. VI. VII

Remediũ istud sensibile non fuit à Deo determinatum in particulari, sed tantum in genere; quatenus scilicet determinauit ut homines applicarent signum aliquod sensibile, ad iustificandum puerum à peccato originali, 45. I. II

Remedium istud contra peccatum originale idem fuit pro adultis ac pro parvulis, 45. IV

Remissio.

Remissio peccatorum potest obtineri duobus modis, 126. II. III. IV

Resurrectio.

Resurrectio corporum gloriosa duobus considerari potest, 1346. III. IV

Res.

Res creatæ eleuatæ per actuum potentiam obedientialem complectam, non sunt causæ principales, sed tantum instrumentales, non partiales, sed totales in suo genere, 106. v. VI

Res naturalis & corporea, imò & ordinis merè naturalis potest agere in rem spiritalem, & attingere physicè effectum spiritalem, etiam supernaturalem, 83. II. III. & segg.

Res vna & eadem in pluribus locis modo extensiuo constituta, potest non habere accidentia quædam separabilia, quæ tamen habet, vel habere potest in alio loco, 477. v. VI. & segg.

Res inuisibilis potest esse figura rerum visibilium, 455. VI. VII

Res aliqua sensibilis spectata penes suam essentiam, & præcisum temperamentum suarum qualitarum sensibilibus, duobus modis potest intelligi, 378. III. IV

Res & verba coniunctim spectata in sacramento, operantur in suscipiente obicem non habente, specialem gratiam suo sacramento propriam, 15. I. II. & c.

Res sacramentorum in quolibet lege fuerunt certæ & determinatæ, 18. III. IV

Res sacramentorum in Lege Naturæ fuerunt minus determinatæ quàm in Lege Mosaicâ, *ibid.* v

Res actu existentes quæ differunt à rebus eis possibilibus, 97. II. III

Res actiue naturales possunt considerari duobus modis, *ibid.* VII. VIII

Res & verba sibi inuicem in sacramentis debent correspondere, 291. VII

Rei creatæ productio prima & simplex est naturæ prior re cuius est productio, 531. II

inter Rei simplicem productionem & eius conservationem datur media actio substantialis, scilicet reproductio, 527. VII

Rei desitio duplex, 484. VII. VIII

Rei alicuius præceptæ exequendū medium potest esse vel vnum, vel duplex, vel multiplex, 657. III. IV

desideriũ alicuius Rei potest esse duplex, 88. VIII

Representatio.

Representatio viua & exacta alicuius rei potest esse idem cum eo, cuius est representatio, 690. VII

Reus.

Rei mortis supplicio adiudicat sunt capaces Eucharistię sumendæ modò sint baptizati, 655. IV. v

Sacerdos.

SACERDOS Græcus celebrans in Ecclesia Græca, tenetur sub peccato mortali consecrare in fermentato: Latinus verò in Ecclesia Latina similiter tenetur sub peccato mortali consecrare in azymo, 370. III. IV. &c.

Sacerdos Latinus tantum peregrinans apud Græcos & Græcus apud Latinos alicuius negotij conficiendi gratiâ, tenetur seruire consuetudinem suæ Ecclesiæ, 371. III. IV.

Sacerdos Latinus commorans apud Græcos non ut peregrinus, sed ut incolâ, si non habeat ibi propriam Ecclesiam Latinam, tenetur consecrare in fermentato, pariter Græcus apud Latinos tenetur consecrare in azymo, *ibid.* v. VI.

Sacerdos Latinus in nullo casu potest consecrare in fermentato absque peccato mortali, pariter & Græcus in azymo, *ibid.* VII. VIII. 372. I. II. &c.

Sacerdos Latinus non potest consecrare in fermentato pro dando viatico fideliam iam morituro, 373. VIII.

Sacerdos potest eodem die bis celebrare ex causâ rationabili, dummodo in priori Missâ abstineat à sumptione ablutionis, quæ post sumptionem sanguinis Christi Domini solet accipi, & etiam ter in festo Natalis Christi Domini, 637. I. II. & seqq.

Sacerdos licet non ieiunus, si alius ieiunus ritè dispositus, quique non communicauerit, non occurrat tempore irruptionis hostium fidei, ubi est certum & evidens periculum sacrilegij, potest & debet communicare, *ibid.* VI. VII. VIII.

Sacerdos perficiens Missâ sacrificium ab alio Sacerdote inchoatum, impedito tamen per syncope superuenientem, vel mortem illud absolvere non tantum potest, sed etiam tenetur tunc sacramentaliter communicare, 638. I. II.

si nullus sit Sacerdos siue ieiunus, siue non, quâdo syncope vel mors subita Sacerdotis contingit post completam versusque speciei consecrationem, Diacono, vel alteri inferiori ministro, imò nec laico ritè disposito licet sumere Eucharistia sacramentum, 638. III.

Sacerdos consecrans scienter & prudenter in vino congelato remanente tali, graviter peccat, 379. I. II.

plures Sacerdotes simul, semel, & à se invicem independentes possunt unam & eandem hostiam consecrare, 667. III. IV.

Sacerdoti consecranti non licet abstinere à communione, 667. VII.

Sacerdoti omnino non licet abstinere à celebratione sacrificij Missæ, 699. I. II. imò tenetur celebrare saltem in festis solemnioribus, *ibid.* III.

Sacerdos sacrificij Missæ, duplex, 661. III.

Sacerdos est proprius & sufficiens minister Eucharistia conficiendæ, *ibid.* IV. V. &c. 663. I. II. & seqq.

ut Sacerdos validè consecret vinum, debet scire illud esse in vase contectum, & aliquo sensu percipere, 415. III.

Sacerdos consecrans profert verba in persona Christi Domini, nec dicit falsum, quando illis subiungit qui pro vobis effundetur, &c. 601. I. II.

simplex Sacerdos ex dispensatione sedis Apostoli-

ca potest ministrare sacramentum Confirmationis, 308. VII. VIII. 309. I. II. & seqq.

Sacerdos quomodo consecrans sub hac forma, *Hoc est corpus meum, quod non est crucifixum,* validè consecrat, habens intentionem faciendi quod facit Ecclesia, 36. VIII.

Sacerdos celebrans, solum contritus de mortali, tenetur quamprimum confiteri, & quidem ex præcepto Ecclesiastico facto in Concilio Tridentino, 610. VI. VII.

Sacerdos non confirmatus acceptâ à summo Pontifice commissione validè confirmaret ratione Sacerdotalis characteris, 310. III.

Sacerdos accedens ad Eucharistiam sine conscientia peccati mortalis, & absque prævia confessione; non tenetur ad primam occasionem confiteri sacramentaliter, licet postmodum recorderetur alicuius peccati mortalis oblii, 621. II. III.

Sacerdoti soli competit iure diuino dispensare sacramentum Eucharistia, 668. I. II.

Sacerdos resurgens à mortuis, & rediens ad vitam mortalem, posset, nullo alio sibi superaddito, consecrare validè ea omnia sacramenta, quæ poterat consecrare ante mortem, absque vlla iurisdictione, 119. IV. V.

Sacerdos ut consecret validè debet pronuntiare verba formæ in persona Christi formaliter & significatiuè, 31. III. IV.

Sacerdos consecrans quantitatem materie longè maiorem, quàm ipse vult fidelium postulare, peccat mortaliter, & peccat sacrilegij, 413. VIII.

Sacerdos imperitus, vel ita alligans voluntatem suam ad significandum præsentiam localem sanguinis Christi cum exclusione transsubstantiationis non consecrat, 34. VII.

Sacerdos imperitus baptizans sub hac forma, *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti*, intelligendo per filium sexum muliebrem non baptizat validè, 34. VII.

Sacerdos consecrans sub hac forma, *Hoc est corpus meum aëreum*, non consecrat, 36. VIII.

Sacerdos est solus minister Eucharistia conficiendæ, 321. II. III.

Sacerdos celebrans tenetur manducatione reali & sacramentali Christi Domini corpus à se consecratum & Deo oblatum sub speciebus consecratis consumere, 702. II. III.

Qui per seipsum verè sacrificat, non tantum debet fieri particeps victimæ à se oblatae, sed etiam illam modo ipsi suo sacrificio conuenienti destruere, 701. V.

SACRAMENTUM.

Sacramentum formaliter sumptum in nulla est categoria, 10. VI. VII.

Sacramentum quid iuxta Zuinglium, 10. VIII. I. quid iuxta Lutherum & Caluinum, *ibid.* II. III. & seqq.

Sacramentum quodlibet Nouæ Legis gratiam confert ex institutione Christi modo proportionato fini suo proprio, 609. V.

Sacramentum unde deducitur, I. IV. & variaz eius significationes, *ibid.* V. VI. &c. I. II. &c.

Sacramenti genus est signum, 21. VI. VII. VIII.

Sacramentum est ens morale, 3. II. III.

Sacramentum in recto casu dicit significationem, *ibid.* III. IV.

Analogia seu proportio in Sacramentis cum rebus quarum sunt signa; non est his essentialis, sed moralis & speculatiua, 16. II. III.

Sacramenti vniuersusque significatio totalis sacramentalis est ita indiuidibilis, ut vna illius

pars ab alia seorsim posita; non possit actu practice pratico sanctificantem gratiam, vel aliquid eius producere, 16. IV. v. & c.

compositio materiæ Sacramentorum cum forma non est physica, sed moralis, & habet cum physica analogiam, 17. I. II

Sacramenta Nouæ Legis habent aliquam proportionem cum agentibus instrumentariis naturalibus, 17. III. IV

compositio rerum & verborum in Sacramento Nouæ Legis est tantum moralis, & dicitur solummodo esse ex materia & forma per accommodationem, 17. VIII

in Sacramentis vnio rerum & verborum inter se est moralis, 18. II

Sacramenta Nouæ Legis non possunt dici causæ vniuersales aut æquiuocæ gratiæ sanctificantis, nec causæ parciales partialitate effectus, 106. VI. VII

Sacramentum nullum est quando est defectus intentionis in ministro faciendi quod facit Ecclesiastica, vel quod Christus instituit, 31. VI. VII. VIII

Sacramenta in statu innocentiz tunc non habuissent vim suam à passione & morte Christi, 43. IV

Sacramenta aliqua proprie dicta fuerunt in Lege Naturæ, *ibid.* VI. VII

Sacramenta sunt data Ecclesiæ visibili, 119. VII

votum Sacramenti supplet sacramentum tantum quoad suum effectum, & non quoad substantiam, 153. III

ad rationem Sacramenti proprie dicti sufficit quod sit sensibile per aliquem sensum exteriorem, 415. III

Sacramentum Eucharistiæ, prout coalescit ex vtraque specie, est vnum sacramentum specie, eaque infimâ, 335. IV. v. & segg.

Sacramentum quod differt ab indulgentiis, 117. II

Sacramentum illud est de necessitate mediæ, cuius effectus proprius & principalis est homini necessarius ad salutem animæ, 347. III. IV

Sacramentum strictè sumptum debet causare gratiam sanctificantem in suscipiente quod non facit consecratio, 328. VIII

Sacramenta Nouæ Legis quo sensu dicuntur signacula & sigilla, 22. IV. v

Sacramentum duobus modis potest considerari, 329.

Sacramenti Nouæ Legis valor pendet à materia, forma, & intentione ministri, 27. III

in Sacramento quolibet Nouæ Legis res & verba duobus modis considerantur, 14. VIII. IX. I

Sacramenta non tantum sunt signa quæ fidem excitant, promissiones Dei in suscipientibus obsignant, eisdem gratiam offerunt, & populum Christianum à non Christiano secernunt, sed præterea efficiunt instrumentaliter gratiam, quam significant, 48. V. VI. & c.

Sacramenta Nouæ Legis conferunt gratiam suscipientibus, obicem ei non ponentibus, 611. v

in Sacramentis Nouæ Legis duplex distinguitur modus significandi aliquem effectum, 613. II. III

in Sacramentis Nouæ Legis tria possunt distingui, 325. VI

Sacramenti nomen duobus modis sumitur, 325. VI

in Sacramento Eucharistiæ multa possunt distinguui, 325. VII

in consecratione Sacramentorum, aliud est facere aliquid valide, & aliud licite, 195. III. IV

Sacramentum ibi tantum est, ubi seruatur Christi

institutio, id intellige de essentialibus, & non de accidentalibus, 325. IV

alia materia Sacramentorum in Lege Naturæ non potuisset valide assumi quam quæ Reipublicæ decreto, dicente Spiritu sancto, designata fuisset, 18. VI. VII

Sacramenta Nouæ Legis sunt determinata quoad materiam, vel in specie infima, vel secundum genus, 19. I. II

Sacramenti materia legitima est ex consilio & intentione Christi diiudicanda, 361. VI. VII

Sacramenti compositio sicut & signi potest duobus modis considerari, 336. VII. VIII

Sacramentum Eucharistiæ non remittit primum & per se directè, & ex prima sua institutione peccatum mortale, 609. IV

Sacramentorum ordo assignatus est optimus, 147. I. II

Sacramentum Eucharistiæ est potissimum inter sacramenta, 147. IV. v

Sacramenta omnia non sunt de necessitate salutis, 147. v. VI

Sacramenta Nouæ Legis alia formaliter & essentialiter consistunt in vso: aliud, & illud vniuersum, est permanens, nempe Eucharistia, 118. I. II

in Sacramento aliquid est duobus modis, 536. VI

in Sacramento aliquid poni vi verborum formæ, & aliquid poni tanquam id in quod substantia panis & vini conuertitur tanquam in terminum talis conuersionis distinguuntur inter se, *ibid.* VII. VIII

Aliacensis opinio de differentia Sacramenti, 8. II. III

Sacramenti alicuius practica significatio tam latè patet, quam latè patet eius agendi modus, 612. VII

in Sacramentis significatum directum duplex potest distingui, VIII

Sacramenta sunt quædam artefacta diuina, entia quædam moralia, in hisque duplex vnitas distinguitur, 335. II. III

in Sacramentorum materiis duplex debet esse distinctio accidentalis, 367. I. II

Sacramenta collata ab Angelis habent eundem effectum cum nostris, non sunt tamen eiusdem rationis, 120. v. VI

Sacramentum valide collatum ab hæreticis confert etiam suscipientibus gratiam sanctificantem, modò, suscipientes non ponant obicem, 122. III. IV

Sacramentum significat primum suum effectum, 109. I. II

quæ Sacramenta deputant hominem ad cultum Dei, & eum distinguunt ab aliis, 109. III. IV

Sacramenta Nouæ Legis producant gratiam immediate, 76. VIII. 77. I. II. & segg.

Sacramenta Nouæ Legis, non per aliquid entitati à Deo superadditum, eleuantur ad producendum immediate & physice gratiam, 77. VIII. 78. I. II. & segg.

Sacramenta Nouæ Legis, secundum entitatem physicam considerata, sunt ordinis naturalis, 77. VI

Sacramentum præcisè secundum suam genericam rationem consideratum, non est necesse habere analogiam cum re quam significat, *ibid.* VI. VII

Sacramentum quod differt à sacrificio, 6. III

in Sacramento tria reperiuntur sensibilibus, significatio & causalitas, 6. IV. quæ tria duobus modis considerantur, *ibid.*

Sacramenta Nouæ Legis non sunt quædam orationes propriè loquendo, sed tantum quædam consecrationes, 70. vi. vii

Sacramenta sunt familia baculo Abbatis, annulo, & baculo Episcopi, & libris Canonici, per quos Abbas, Episcopus, & Canonici inueſtiuntur, 71. ii

Sacramenta non tantum significant gratiam, sed etiam illam cauſant, 71. iii

Sacramenta Nouæ Legis non sunt tantum cauſæ morales, sed etiam phyſicæ instrumentales ad producendam habitalem gratiam in ſuſcipientibus ſacramenta, 71. vi. vii. viii. 72. i. ii. & ſeqq. 73. i. ii. & 74. 75. 76. & ſeqq.

Sacramentum purgans hominem ab originali peccato fuit in Lege Naturæ neceſſarium, tam neceſſitate præcepti quam mediij, quæ tamen prior neceſſitas ſeſe extendebat tantum ad adultos, & parentes paruulorum, 46. ii. iii

Sacramenta Nouæ Legis debent gratiam conferre eo modo, quo vetera conferebant legalem gratiam, 50. viii. 51. i

Sacramenta Veteris Legis conferebant gratiam ſanctificantem *ex opere operantis*, non tamen immediate & vi ſuæ applicationis, 51. ii. iii

Sacramentorum Nouæ Legis formæ habentur, ſi non ex ſacris litteris ſaltem ex Traditione, 291. viii

nulla fuerunt Sacramenta inſtituta in Lege Naturæ pro delendis actualibus peccatis, ſed illa remittebantur tantum *ex opere operantis*, per bona opera & ſacrificia, 45. v. vi

Sacramentum præciſe ſumptum eſt in ordine ad ſuſcipientem, 6. iii

eadem eſt vis ac efficacia noſtrorum Sacramentorum reſpectu gratiæ producendæ in ſuſcipientibus, quæ eſt verborum consecrationis reſpectu poſitionis corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini, 77. vii. viii

Sacramenta Nouæ Legis dant ſalutem, & dicuntur ſalutaria, 49. iv

vt aliquid ſit de eſſentia alicuius Sacramenti, non requiritur quòd habeatur in ſacris litteris, 291. iv

Sacramentum illud, cuius proprius effectus eſt tribuere vitam æternam, eſt de neceſſitate mediij, 345. v. vi

Sacramentum idem ſpecie ſemper æqualem habet effectum in ſubiectis æqualiter diſpoſitis, 65. iv. v. & ſeqq.

Sacramentum quando agit phyſicè, non totaliter deſinit, ſed aliquid eius reſtat, 84. iv. v. & ſeqq.

Sacramenta tanquam cauſæ instrumentariæ quoad collationem gratiæ ſubalternantur Deo, vt principali cauſæ, 51. vi. vii

Sacramenti alicuius Nouæ Legis proprius effectus poteſt conſiderari duobus modis, 295. viii

in Sacramentis quid ſit mutare rem ſeu materiam, 21. i. ii

Sacramenta duobus modis conſiderantur, 52. iv

in Sacramentis nihil eſt iterandum, ſed cautè ſupplendum quod cautè fuerat prætermiſſum, 287. iii. iv

in Sacramentis in uſu & actione conſiſtentibus duplex diſtinguitur materia; & quid vtræque, 151. vii

Sacramentum ad hoc vt producat gratiam, debere eſſe iam abſolutum, & in facto eſſe; & Sacramentum eſſe in ſuo compleri eſſentialiter, inter ſe diſſerunt, 73. viii. 74. i. ii. iii

Sacramentum poteſt tribus modis perfici, *ibid.* 11. iii

Sacramenta, quæ conſiſtunt in actione quando & quo tempore conferant phyſicè gratiam ſuſcipientibus, 74. vii. viii. 75. ii. iii

Sacramentum quodlibet poteſt tribus modis conſiderari, 67. i. ii

Sacramentum vnumquodque, quo modo habet à Chriſto Domino authore ſuo, vt ſit huius tantum, & non alterius determinati in ſpecie effectus, *ibid.*

licitum eſt petere & ſumere Sacramentum, extra caſum neceſſitatis à parochio peccatore, vel à miniſtro parato illud miniſtrare, dummodò non ſit copia alterius boni miniſtri, 130. iv. v

licitum eſt petere, & ſumere Sacramentum etiam extra caſum neceſſitatis à parochio, per aliquam Eccleſiæ cenſuram præciſo, vel à miniſtro parato ad illud miniſtrandum, modò tamen talis parochus, & miniſter tolerentur ab Eccleſia, *ibid.*

Sacramenta, quatenus adminiſtrantur, ſunt in duplici differentia, 116. v

licitum eſt in caſu extremæ neceſſitatis, petere & ſumere Sacramentum Baptiſmi & Penitentię à miniſtris præciſis ab Eccleſia, nominatim degradatis, imò & ab hæreticis, dummodò conſtet eos ſufficientem intentionem & cætera ad valorem Sacramenti neceſſaria, adhibuituros, & præterea nullum ſcandalum inde oritur, 131. i. ii. iii

Sacramenta Legis Nouæ conſtant rebus & verbis ſenſibilibus præciſe ſignificantibus, 138. iii. iv

Sacramentum in voto non tantum conferre gratiam, quantum reiſa ſuſceptum, ſed pro diſpoſitione ſuſcipientis, 69. iii

Sacramenti eſſentia conſiſtit in obligatione promiſſionum Dei factarum hominibus, 7. iii. iv

Sacramentum ſimpliciter perfici, & ſacramentum non videri perfici, diſſerunt, 30. i

Sacramentum eſt validum, licet quis de induſtria proferat formam ſacramenti ita corruptè, & tamen ſemper intendat facere tunc quod facit Eccleſia, nec vllum ritum ſenſui verborum formæ oppoſitum introducere, eſto quòd propter ſufficiens dubium de intentione miniſtri ſit iterandum ſub conditione, 30. i. ii

mutatio corruptiſſa ſenſus verborum formæ facta animo introducendi ritum erroneum oppoſitum vero ſenſui formæ, in illo tamen remanente ſecundum uſum accommodationem reddit ſacramentum nullum, 30. iii. iv. & ſeqq.

Sacramentum idem ſpecie, vt eſt tantum in voto, non cauſat gratiam *ex opere operato*, 68. i. ii. & ſeqq.

Sacramenta Nouæ Legis non ſunt præcipuè cauſæ gratiæ, ſeu effectiue, ſue morales tantum, 69. vii. viii

Sacramenta Nouæ Legis ſunt cauſæ morales instrumentariæ gratiæ, 69. viii. 70. i. ii

in Sacramentorum collatione æqualitas duobus modis intelligi poteſt, 65. i. ii. iii

quando aliquid additur verbis formæ, quod eius ſignificationem & ſenſum corrumpit, talis additio reddit Sacramentum nullum: quando verò illud non corrumpit, tunc ſacramentum, quantum eſt ex parte formæ non deſinit eſſe validum, 35. iii. iv

ad hoc vt falſa additio, facta verbis formæ reddat Sacramentum nullum, duo requiruntur, & quæ, 35. viii. 36. i. ii. & ſeqq.

Sacramenta Nouæ Legis, excepto matrimonio, debent constare verbis propriè dictis tanquam forma, 14. vi. vii
 Sacramenta Nouæ Legis non sunt paria, sed vnum est dignius alio, 34. i. vii. viii
 in Sacramenti alicuius administratione tria possunt inueniri, 131. vii
 ad perfectionem essentiali Sacramenti non sufficit in ministro sola intentio faciendi nudum actum exteriorem sacramenti, sed etiam in eo necessaria est intentio faciendi quod facit vera Ecclesia, 132. ii. iii. & seqq. 133. i. ii
 Sacramentum quid, 12. v. vi. vii
 Sacramenta debent constare rebus, 13. iii
 in Sacramentis quid nomine rerum & verborum intelligitur, 13. ii. iii
 vt aliquid sit Sacramentum non est necesse vt constet verbis absolute & simpliciter loquendo, 13. iv. v
 Sacramenta Nouæ Legis debent in suo fieri constare rebus & verbis vel propriè, vel per aliquam analogiam sumptis, 13. vi. vii
 Sacramentum Nouæ Legis nullum est vbi res aut verba desunt, 13. vii
 Sacramenta Nouæ Legis sunt septem, 145. iv. v. & seqq.
 Sacramenta Nouæ Legis constare tribus nimirum materiâ, formâ & intentione ministri, quomodo intelligitur ab Eugenio summo Pontifice, 254. v. vi
 Sacramenta possunt duobus modis considerari, 139. iv
 ad validè conficiendum aliquid Sacramentum aliquid duobus modis potest requiri, 204. iii. iv
 Sacramentorum quæ constare debent verbis propriè sumptis, valor non pendet ab astantibus, vel ab aliqua re illos respiciente, 31. ii. iii
 verum & quando in conficiendo Sacramento liceat vti materia dubia, 38. viii. 39. i
 Sacramenta sunt media ad consequendam vitam æternam, 39. iii
 vt Sacramentum sit inualidum ex intentione introducendi ritum erroneum, contrarium substantiæ verborum formæ, quid requiratur, 34. viii
 aliud est ministrum Sacramenti dubitare, num hæc vel ista particula sit essentialis formæ sacramenti, vel etiam falsò existimare illam esse de illius essentia: & aliud, ministrum hic & nunc conficientem sacramentum intendere operari ex tali sua priuata opinione, 35. ii
 conueniens est vt sint vera aliqua Sacramenta vbi est vera religio, 21. ii
 Sacramenta Veteris & Nouæ Legis possunt ad inuicem comparari duobus modis, 9. iv
 Sacramenta Veteris Legis sunt vmbre sacramentorum Nouæ Legis, 9. vi. vii
 Sacramentum est genus vniuersu respectu sacramentorum Veteris & Nouæ Legis, 9. vii. viii
 Sacramentum duobus modis considerari potest, 10. i
 Sacramentum physicè spectatum non potest definiti, moraliter verò potest, *ibid.* 11. iii
 Sacramenta suam vim recipiunt ab institutione Christi, 30. viii
 Sacramenta Legis Nouæ perficiuntur tribus, 154. vii
 Sacramentum quod differt à victimâ sacrificij, 693. iii
 Substantia panis & vini pertinet necessarîo ad rem

oblatam in sacrificio Missæ, tanquam materia & terminus à quo, quem victima huius sacrificij necessarîo respicit & præsupponit, 693. v. vii
 de ratione Sacramenti est, quod sit aliquid signum gratiæ sanctificantis, 4. vi
 forma & intentio in Sacramento distinguuntur, 34. i
 hæc duo distinguuntur aliquot particulas formæ in Sacramentis, & illas easdem inter conficiendum Sacramenta pronuntiare sensu ambiguo, 34. iv. v
 alia Sacramenta à sacramento purgante hominem à suo originali peccati in Legge Naturæ fuisse hominibus necessaria ex necessitate præcepti est admodum verisimile, 46. vi
 in Legge Veteri & Noua aliqua debuerunt esse Sacramenta, 47. i. ii. & c.
 Sacramentum in voto propriè quid, 68. viii
 quando verba formæ alicuius Sacramenti ita corrupta proficiuntur, ex intentione introducendi nouum aliquem erroneum ritum, vt significatio verborum quoad suam substantiam corrumptur, tunc Sacramentum nullum est, licet minister habeat intentionem faciendi quod vera facit Ecclesia, 27. viii. 28. i. ii
 corruptio sensus verborum in Sacramento potest dupliciter fieri, 28. iii
 mutatio corruptiua sensus verborum formæ facta, ignoranter verò illorum sensu non corrupto per intentionem introducendi nouum ritum erroneum ei oppositum, sed iuxta communem vsum, vel eius accommodationem, remanente integro, cum intentione faciendi, quod vera facit Ecclesia, non reddit illud inualidum, 28. v. vi. & seqq.
 mutatio corruptiua quidem sensus formæ secundum proprietatem verborum, non tamen secundum communem vsum, vel vsum accommodationem facta scienter à ministro, cum intentione faciendi quod vera facit Ecclesia, sine vlla voluntate introducendi ritum aliquem hæreticum vel erroneum vero sensui oppositum, non reddit illud inualidum, 29. ii
 Sacramenti valor non pendet præcisè à scientia vel ignorantia ministri, nec ab eius bonitate vel malitia, 29. iv
 mutatio corruptiua verborum facta in initio alicuius dictionis nullo modo idem significans ac illa quæ mutatur, siue ex proprietate, siue ex vfu, siue ex eius accommodatione, reddit Sacramentum nullum, licet fiat cum intentione quod facit Ecclesia, 29. vi. vii. viii
 Sacramenta Nouæ Legis conferunt gratiam ex opere operato, 631. ii. & seqq.
 Sacramentum nullum est, quando vna vel plures dictiones essentialis formæ detrahuntur: si autem vna vel plures non essentialis formæ detrahuntur, non propterea sacramentum desinit esse validum, 37. i. ii. iii
 Sacramentum nullum est, quando post prolationem vnius dictionis vel plurium essentialium formæ sic mora aliqua temporis secundum vni prudentis æstimationem magna, vique ad prolationem alterius dictionis essentialis: e contra verò est validum, 37. viii
 mutatio in forma Sacramenti est peccatum, 38. i. ii
 mutatio essentialis, vel quæ saltem reddit Sacramentum dubium facta de industria, vel ex magna negligentia, est peccatû mortale, *ibid.* 1. ii
 si mutatio sit tantum accidentalis, ita vt tota for-

ma quæ solet usurpari ex praxi & præcepto Ecclesiæ, mutetur in alia verba eiusdem significationis. vel tota materia quæ ex praxi & præcepto Ecclesiæ est usurpanda, mutetur in aliam etiam sufficientem ex Christi Domini institutione, tunc est peccatum mortale, *ibid.* iv. v. si fiat mutatio tantum accidentalit, non tamen notabilis & absit scandalum, est tantum peccatum veniale, *ibid.* vi. si quis de industria male pronuntiet formam Sacramenti, ut eam convertat ad iocum, licet habeat legitimam intentionem & adhibeat cætera substantialia, peccat mortaliter *ibid.* vi. vii. si sardi & muti à nativitate sunt capaces sumendi Sacramentum Eucharistiæ quoad substantiam, non autem modi, qui est sumere corpus Christi cum diiudicatione & sui ipsius probatione, *ibid.* v. vi.

Sacrificium Missæ.

Sacrificium propriè dictum duplex, absolutum & commemorativum, 690. i. Sacrificium Missæ est sacrificium commemorativum & absolutum, *ibid.* ii. Sacrificium Missæ quod differt à sacrificio Christi Domini, 690. vi. Sacrificium Missæ in dies Pascheus fit ex præsanctificatis, 695. i. ii. victima Sacrificij Missæ non est corpus & sanguis Christi Domini, prout nudè & simpliciter considerantur in seipsis, sed prout sunt sub accidentibus panis & vini, 691. ii. tota Sacrificatio coalescit ex duabus partialibus actionibus, 692. iv. corpus & sanguis Christi Domini quatenus sunt res oblata in Sacrificio Missæ, postulant species panis & vini sub quibus constituentur, non tanquam partes ipsius victimæ, sed tantum velut aliquam conditionem requisitam ad hoc ut corpus & sanguis sint victima talis sacrificij, 692. vi. vii. &c. Sacrificium Missæ prout consideratur secundum expressam significationem proprii sui significati, postulat essentialiter tam consumptionem utriusque speciei factam à Sacerdote celebrante, quam consecrationem utriusque speciei: prout verò consideratur secundum representationem sui significati minus expressam postulat tantum unus speciei consecrationem & consumptionem à Sacerdote sacrificante factam, in eo quæ Missæ sacrificij essentiam repetiri, 709. i. ii. & seqq. 710. i. ii. &c. Sacrificium Missæ potuit institui à Christo Domino sub una tantum specie, 710. vii. viii. Sacrificium Missæ potuisset (si Christus Dominus voluisset) aptè institui in utraque specie, si per quamlibet illarum consecrationem tota eius humanitas fuisset vi verborum posita hoc vel simili modo, *hec est humanitas mea*, 711. ii. Sacrificium Missæ iustis hominibus immediate remittit ex opere operato penas temporales, & satisfactiones debitas pro peccatis, 720. iii. iv. &c. in Sacrificio Missæ triplex distinguitur valor, *ibid.* viii. Sacrificium Missæ, quatenus est actio Christi Domini, & secundum valorem qui oritur ex passionis Christi Domini, est infiniti pretij quoad sufficientiam, 721. i. ii. Sacrificium Missæ, quatenus est actio Christi Domini est pretij tantum finiti, quoad actuale

influxum & efficientiam, *ibid.* iii. Sacrificium Missæ ut offertur in persona Ecclesiæ, & etiam à Sacerdote privato nomine, est tantum pretij finiti, *ibid.* Sacrificium Missæ pluribus titulis est idem cum eo quod Christus Dominus obtulit in ultimarum cœna, quàm sit idem cum cruento sacrificio crucis, 711. ii. iii. ad Sacrificium Missæ ut nunc est, spectat essentialiter reproductio corporis & sanguinis Christi Domini, prout illa habet rationem abductionis victimæ ad altare, & oblationis eius Deo factæ, *ibid.* iii. Sacrificium Missæ quatenus est ens quoddam morale coalescit ex duabus actionibus, consecratione nimirum & communione Sacerdotis, *ibid.* iv. effectus correspondens Sacrificio Missæ confertur, quando unica tantum species consumitur, *ibid.* in Sacrificio aliquid esse rem oblata primò & per se; & aliquid esse tantum ex consequenti remoblata, differunt, 691. vii. in Sacrificio Missæ res primò & per se oblata, est Christi Domini corpus & eius sanguis, 692. ii. in Sacrificio Missæ res oblata ex consequenti, est totus Christus, *ibid.* iii. in Sacrificio Missæ eadem est victima, diversatamen ratio offerendi quæ fuit in sacrificio crucis, 698. viii. Sacrificium commemorativum postulat realem immutationem destructivam, 699. vi. vii. Deus non tam perfectè & convenienter ad rationem Sacrificij honoratur per immutationem positivam, quàm per destructivam, 699. viii. essentia adequata inveniunt Sacrificij præter consecrationem corporis & sanguinis Christi Domini, etiam coalescit ipsa communione Sacerdotis; tanquam consumptione & destructione reali victimæ huius sacrificij, 700. v. vi. &c. Sacrificium duplex, 673. vii. viii. 677. ii. Sacrificium propriè dictum debet esse in Novâ Legè, 674. iii. iv. & seqq. 675. 676. 677. Sacrificium Missæ fit duobus modis pro aliquo, 722. ii. Sacrificium Missæ prodest omnibus fidelibus etiam peccatoribus non excommunicatis, licetque pro eis illud offerre, *ibid.* Sacrificium Missæ potest offerri indirectè pro excommunicatis maiori excommunicatione, non tamen licet directè pro illis offerre, *ibid.* iv. Sacrificium Missæ potest offerri indirectè pro paganis & infidelibus, imò ex se & naturâ suâ licitum est illud etiam directè pro eis offerre, *ibid.* vii. viii. Sacrificium in Veteri Legè fuit quadruplex, 714. viii. Sacrificium Missæ verè & propriè est propitiatorium, seu expiatorium peccatorum, 715. iv. v. & seqq. Sacrificium Missæ est impetratorium beneficiorum spiritualium & temporalium, 717. iii. iv. & seqq. Sacrificium Missæ remittit culpas tam mortales quàm veniales, & etiam aliquid pœnæ temporalis, 718. iii. iv. & seqq. Sacrificium Missæ non tantum ex opere operantis (sive opus istud sit devotio celebrantis illud, sive sit devotio eius pro quo celebratur) remittit peccata, & penas temporales, & quâ ratione, *ibid.* viii. 719. i. ii. &c.

Sacrificij nomen bifariam accipitur, 669. vi. vii.
eiusque definitio secundum hereticos, *ibid.*

VIII. 670. i. ii. iii.
Sacrificium proprie dictum, quid, 670. vi. vii.
& eius definitio, explicatio, *ibid.* 671.

i. iv. & seqq. 672. i. ii. &c.
non repugnat aliquid esse memoriam Sacrificij
alicuius peracti, & simul sacrificium proprie
dictum, 689. vii. viii.

Aliquorum Sacrificiorum pars vna consumeba-
tur, secunda cedebat in vsum Sacerdotum,
tertia comedeatur à populo, 355. vii.

Liturgia, quæ sit in die Parasceves non est pro-
pria loquendo sacrificium Missæ, 793.

III. IV.

Sacrificium Missæ potest offerri Deo in honorem
Sanctorum, vt ex his, quæ gerimus in terris,
quædam accidentaliter gloria redundet in illos,
723. iii.

Sacrificium Missæ nullo modo potest offerri pro
damnatis, siue illi decesserint cum solo origina-
li peccato, siue etiam cum vno solo mortali
peccato, *ibid.* vi.

Sacrificium Missæ potest offerri pro defunctis
qui sunt in purgatorio, eiusque prodest, 724.

III.
Sacrificium Missæ potest valide offerri directè
pro Catechumenis vitæ sanctis, existentibus
in Purgatorio; attamen habitâ ratione prohi-
bitionis Ecclesiæ, non licet illud pro eis offerre
directè, indirectè tamen licet & illis applica-
tum prodest, *ibid.* vii. viii. 725.

Sacrificium Missæ ex sua speciali conditione, est
applicatum sacrificij cruciati à Christo Do-
mino in cruce peracti, 725. i.

Sacrificium Missæ potest ei applicari & prodesse,
cui bonum opus nostrum meritum potest
applicari & prodesse, *ibid.* ii.

Sacerdos celebrans non potest pro sua libertate
aliquos excludere ab eo fructu qui provenit,
vt ab eo offertur in persona Christi, & Eccle-
siæ, 728. viii.

Sacerdos offerens eum applicat sacrificium Mis-
sæ alicui, quem bona fide putat esse illius ca-
pacem, cuius tamen est incapax, tunc fructus
ille vel cedit in bonum Sacerdotis celebran-
tis, vel alicui alteri illo fructu indigenti prout
Deo videbitur, 729. iv.

Sacrificium Missæ producit tantum moraliter re-
missionem culpæ peccatorum, *ibid.* v. vi.

Sacrificium Missæ non prodest ex opere operato
celebranti Missam, vt est immediatè offerens,
nec item adstantibus, vel aliis vt sunt per illum
offerentes, 730. viii. 731. ii. iii. & seqq.

quando sunt multi offerentes, tunc Sacrificium
Missæ non minus prodest illis singulis, æqua-
liter ad id concurrentibus, quam si vnus dum-
taxat esset offerens, & pro eo solo tantum of-
feretur, 733. iv. v. &c.

Sacrificium Missæ potest duobus modis offerri
pro pluribus, 734. vi.

Sacrificium Missæ non æquè prodest in multis
pro quibus offertur tantum generatim, quan-
tum ei pro quo vel pro quibus nominatim &
speciatim offertur, *ibid.* viii. 735. i. ii.

Sacrificium Missæ oblatum nominatim pro pluri-
bus, non tantum prodest illis singulis, ac pro-
desset vni eorum, pro quo tantum esset nomi-
natim oblatum, 735. iv. v. &c.

Ecclesiæ vel summus Pontifex potest ex aliqua
gravi & publica causâ dispensare, vt sacri-
-

cium Missæ fiat in vna tantum specie, 712. vi.
713. i. ii. &c.

Sanctitas.

Sanctitas in Sacerdotibus non requiritur, vt pro-
pria eorum ministeria exerceantur valide, sed
vt ea peragantur sine peccato, 125. vi. vii. viii.

Sanctitas interior, demonstratur per signum sa-
cramentale vt præsens, 8. viii. 9. i. ii.

Sanctitas duplex, exterior & interior, 8. iv. v
differentia sacramenti est *res sacra*, sed prout si-
gnificat sanctitatem, vel exteriorem, vel in-
teriorem, quæ quidem sanctitas confertur in
ipso casu sacramenti ex vi applicationis signi
sacramentalis, nisi obex ponatur aliunde; ita
tamen vt si sanctitas illa quæ confertur per sa-
cramentum sit solummodo *legalis* & exterior;
attamen significet sanctitatem *interiorem*, 8. iv.
v. vi.

Sanctitas hominum multiplex, 222. iii. iv.

Sanguis Christi.

Sanguis Christi non est Christus, 451. viii.

Sanguis Christi Domini non ponitur vi & effica-
ciâ verborum formæ, quibus consecratio cali-
cis peragitur, vt consistens in venis, sed vt ex-
tra venas & secundum se, 454. ii. iii. & seqq.

Sanguis, qui est in corpore Christi Domini dum
consecratio perficitur, ponitur in sacramento
Eucharistiæ vi verborum formæ, 538. vii.

Sanguis Christi Domini est aliquid homoge-
neum, *ibid.* viii.

Sanguis, qui post institutionem sacramenti Eu-
charistiæ est efformatus in Christo Domino,
actione agentium naturalium, & qui nunc est
in illo, ponitur etiam similiter vi verborum
formæ, 539. ii.

Sanguis Christi Domini non ponitur continuus,
vel discontinuus vi solius formæ verborum,
ibid. iii. iv.

an Sanguis Christi Domini remaneat sub specie-
bus consecratis, quando vinum album non
consecratum admiscetur vino rubro conse-
crato, 577. v. vi. vii.

successio Sanguinis Christi Domini, ad substan-
tiam vni sub eius accidentibus facienda per
transubstantiationem duobus modis potest
considerari, 577. vii. viii.

Sanguis Christi Domini tandiù remanet in calice
consecrato, quandiù propria tantum accidenti-
a vni consecrati remanent integra, 578. vii.

Sanguis Christi Domini fuit proprie testamen-
tum *seu* fructus, 451. vii.

Sanguis Christi Domini est substantia, *ibid.*

viii.
Sanguis Christi Domini seorsim consecratus à
corpore repræsentat expressius passionem
Christi, quam corpus seorsim consecratum,
598. iii.

Sanguis si in triduo mortis Christi Domini con-
secratio fuisset facta, non fuisset positus per
concomitantiam sub speciebus panis, 541.

viii.

Sigillum.

Sigillum duas ob causas solet apponi litteris,
21. iv.

Signum.

Signum sensibile potest intelligi esse duobus mo-
dis prædicatum, 324. iv.

Signum sacramentale debet significare ex insti-
tutione, vt quandiù durat religio cuius est sa-
cramentum, tandiù eius significatio duret,
5. i. ii.

Signum sacramentale debet habere aliquam proportionem & analogiam cum re cuius est signum, 5. IV

Signum sacramentale debet esse practicum (id est effectuum siue moraliter, siue physice) rei quam significat in ipso suscipiente, *ibid.* VIII

Signum sacramentale debet esse sacrum ex parte rei significantis, 6. III

Signum aliquod externum tunc proprie est sacramentum remissum peccati, quando remissio peccati confertur ex vi usus applicationis talis signi, 45. VIII

Signum sacramentale debet esse sensibile, seu perceptibile aliquo sensu exteriori, siue per se, siue ratione alicuius sibi adiuncti, 5. v. VI. &c.

Signum aliquod, representare melius rem illam cuius est signum duobus modis intelligi potest, 361. VI

Signum sacramentale, non debet esse naturale, sed ex beneplacito, institutione & iure positivo, 4. v. VI. &c.

Signi sacramentalis duplex determinatio, 44. v. VI

Signi ratio precise considerata, non excludit veritatem & presentiam realem eius, cuius est signum, 462. VI

aliquid potest esse simul signum & veritas pro diuersa consideratione, 462. VII

in Signo sacramentali duo distinguuntur, 45. III

Species sacramentales.

Species sacramentales possunt corrumpi, 571. IV. v. & segg.

ex Speciebus sacramentalibus aliquid potest generari, & aliquis potest ex illis nutrir, 572. II

in Speciebus sacramentalibus ea generatio quæ fit, non fit ex ætæ circumstante, nec ex quantitate; sed ex aliqua vera materia, quæ eo instanti quo generatio debet fieri, existit ibi, 572. IV. v. VI

Species consecratæ continentes sub se corpus & sanguinem Christi possunt duobus modis considerari, 331. IV. v

Specierum consecratarum sensibilitas duobus modis potest considerari, 333. VI

Species eodem instanti simul & semel communicant suam sensibilitatem corpori & sanguini Christi Domini, & e contra corpus & sanguis Christi Domini eleuant species eo modo, quo agens & patiens possunt simul in se inuicem agere; vel aliqua duò possunt simul & semel se inuicem perficere, 333. VIII

ex Speciebus consecratis nutritio quomodo fit, 574. IV. v

Spiritus sanctus.

Spiritus sancti donatio duplex, 295. II

Status innocentie.

ad Status innocentie non fuisse per accidens si diutissime durasset, quod homines in illo constituti peccassent, & ex consequenti habuissent quædam sacramenta quibus purgarentur à peccatis, 42. VI. VII

probabile est, si Status innocentie durasset quod fuissent de facto hæc sacramenta, nimirum Ordo, Eucharistia, Penitentia, Matrimonium, 43. I. II. III

Substantia.

Substantia duplex increata & creata, 491. VII

Substantie alicuius nihil remanere, & eam esse proprie annihilatam, distinguuntur inter se, 514. IV

Substantia pure corporea, & quanta per diuinam potentiam potest poni in loco modo indiuisibili, 548. v. VI

Substantia pure spiritualis non potest poni per diuinam potentiam in loco diuisibili & extenso, ita vt singulæ partes eius correspondant singulis partibus loci, 548. v. VI

T

Tempus.

TEMPUS duplex distinguitur, 32. VI

Testamentum.

Testamentum, duo significat, 451. I. II

Testamentum, testator & condiciones testamenti, non sunt idem, 451. VIII

Testamenti Noui institutio potest spectari duobus modis, 452. II. III

Testimonium.

Testimonia sacre Scripturæ, & Patrum non sunt per tropos peruenienda à simplicibus & genuina significatione, quam propria vocabulorum significatio præbet, 49. VII

Transsubstantiatio.

Transsubstantiatio formaliter & precise sumpta, est actio quâ vna substantia tota in aliam convertitur, 515. VI. VII. & segg. 516. I. II. &c.

Transsubstantiatio duplex, secundum Scotum, 517. II

Transsubstantiatio Eucharistica non est proprie actio adductiva; nec est presentia corporis & sanguinis Christi Domini sub accidentibus panis & vini, loquendo precise est formalis eius, probatur, *ibid.* III. IV. & segg.

Transsubstantiatio precise & formaliter sumpta, non est actio vniuersa corporis & sanguinis Christi Domini cum accidentibus panis & vini, 518. VII. VIII. 519. I. II. &c. 520. 521

Transsubstantiatio Eucharistica non consistit in eo quod sit de se efficax ad producendum corpus & sanguinem Christi, sed in eo quod reipsa & de facto producat illa, vel aliquid aliud substantiale illis, 525. IV. v. &c.

Transsubstantiatio Eucharistica quæ differt à Sacramento Penitentia valido & informi, 526. III

Transsubstantiatio verè & proprie dicta est possibilis respectu Dei, 491. II

nulla Transsubstantiatio proprie dicta est possibilis enti creato agenti secundum suam virtutem naturalem, *ibid.* IV

Transsubstantiandi virtus communicari potest creature tanquam causæ instrumentali, 491. v

Transsubstantiatio tam quoad modum, quàm quoad substantiam, est supernaturalis, 495. VI. VII

Transsubstantiatio secundum se totam sumpta includit duas partiales mutationes, 510. VI

Transsubstantiatio Eucharistica duobus modis potest considerari, 531. VII

Transsubstantiatio est, ex Christi Domini verbis in Eucharistia sacramento, 502. v. VI

Transsubstantiatio est instantanea, 495. VII

Transubstantiatio est difficilior omnibus conuer-
sionibus naturalibus, *ibid.* viii
Transubstantiatio non est difficilior vnitione hu-
manitaris ad Verbum diuinum, 496. iiii
Transubstantiatio primum facta in Christo in vl-
tima Cœna fuit miraculosa, *ibid.* iv
Transubstantiatio nunc non est ampliùs miracu-
losa, *ibid.* v. vi
Transubstantiatio Eucharistica in ea præcisè &
formaliter consistit actione, quæ est necessaria
ad veritatem verborum formæ consecrandi,
Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis meus,
ibid.
Transubstantiatio quid, 488. v. vi. & c. 489. 490
Transubstantiatio Eucharistica censetur articulus
fidei, 503. iii. iv. v
Formalis terminus Eucharisticæ Transubstantia-
tionis in individuo spectatæ, quatenus *sacra-*
mentalis, est Christi Domini corpus & sanguis,
vt vi verborum per conuerisionem totius sub-
stantiæ panis & vini reproducta sub speciebus
panis & vini, & contenta sub istis modo indi-
uisibili, sicque passua illorum contentia sub
prædictis accidentibus, est de specifica formali
ratione Eucharisticæ transubstantiationis,
533. iv. v. & c.
Transubstantiatio Eucharistica primariò sese ter-
minat ad corpus & sanguinem Christi, vt re-
producta per conuerisionem totius substantiæ
panis & vini; secundariò autem ad prædictam
continentiam passuam, seu vnionem illorum
cum accidentibus panis & vini sub quibus con-
tinentur, 534. iii. iv
terminus formalis Eucharisticæ Transubstantia-
tionis præcisè non est modus aliquis substan-
tialis, qui per illam producat in corpore &
sanguine Christi Domini, 523. i. iv. v
terminus formalis duplex, *ibid.* ii. iii
primarius formalis terminus Eucharisticæ Tran-
substantiationis, quatenus est transubstantia-
tio, est Christi Domini corpus & sanguis, vt
substantialiter reproducta per conuerisionem
totius substantiæ panis & vini, 533. ii. iii. & c.
vera & realis Transubstantiatio datur in sacra-
mento Eucharisticæ, 496. viii. 497. 498. 499
vera & realis Transubstantiatio in sacramento
Eucharisticæ probatur Patrum testimoniis, 500.
iv. v. & seqq. 501. i. ii. & c.
creatio distinguitur essentialiter in genere actionis
à Transubstantiatione, 531. viii. 532. i. ii. & c.
per Transubstantiationem non destruitur in Eu-
charistia propria eius ratio sacramenti, 506. v. vi
per Transubstantiationem est idem numero cor-
pus Christi in Eucharistia, quod fuit formatum
in vtero Beatissimæ Virginis, *ibid.* viii.
507. i. ii. & c.

Trinitas.

Trinitas est præcipuum obiectum nostræ fidei.
24. v.

V

Verbum.

VERBUM diuinum, vniò hypostatica, & a-
nima rationalis ponuntur per concomi-
tantiam proximam & immediatam sub qualibet
specie panis & vini in sacramento Eucharisticæ,
540. iv. v. & seqq. 541. i. ii. & c.
Verbum essentiale & intrinsecum sacramento nouæ
Legis non est verbum promissionis, 21.
viii. 22. i. ii
Verbum in sacramento triplex, 21 v

Verbum concionale quod differt à signo sacramen-
tali, 138. viii
Verbum concionale non est absolute necessarium
vt fructus sacramenti percipiatur, 23. ii. iii
Verbum quo Baptismus perficitur quo sensu ap-
pellatur *predicatio Dominica crucis*, 23. viii.
24. i. ii
Verbum in sacramento duplex duplici correspon-
det emundationi, 24. iii. iv
Verbum sacramentale operatur secundum sensum
verborum, qui fide tenetur, 30. vi. vii
Verbum *vita* quo sensu intelligitur in Baptismo
tam à Græcis, quàm à Latinis Patribus, 48.
vii. viii
Verba proferre *significatiue*, & proferre *recitati-
ue* non sunt impossibilia respectu vnus &
eiusdem orationis, & vnus eiusdemque lo-
quentis, 602. vii. viii. 603. i. ii. & c.
Verba consecratoria à Patribus interdum vocan-
tur *preces, orationes*, 584. iv. v. vi. vii
Verba illa quatuor consecratoria, *Hoc est corpus
meum*, duobus modis intelligi possunt, 591.
vii. viii
Verba illa, *Accipite & manducate*, non sunt ne-
cessaria ad consecrationem validè faciendam;
sed tantum ex præcepto Ecclesiæ coniunguntur
verbis essentialibus, 593. iii
in Verbis duplex distinguitur determinatio, 10
v. vi
Verba formæ sacramentorum nouæ Legis debent
esse determinata determinatione formali, non
autem materiali, 20. vi. vii. viii
hæc sola quatuor Verba, *Hoc est corpus meum*, sunt
essentialiter requisita ad consecrationem panis
in corpus Christi, cetera siue antecedentia, vt,
qui pridie quàm pateretur, siue concomitantia,
vt *particula enim*, sunt tantum necessaria ex
præcepto Ecclesiæ; hæc verò subsequenter,
quod pro vobis traditur, nec necessitate sacra-
menti, nec præcepti sunt necessaria ad conse-
crandum, 591. iii. iv. & seqq. 592
Verba Evangelica quibus sacramentum aliquod
consecratur, possunt duobus modis considerari,
32. vii. viii
Verba in sacramentis operantur iuxta sensum
quem faciunt, quando minister applicando illa
sacramento conficiendo vsurpat in eo sensu,
quem Christus illis indidit, non autem secun-
dum sensum quem ingenerant audientibus,
33. iii. iv. v
ritus per corruptam pronuntiationem verborum
formæ introducendus, ab Ecclesia non rece-
ptus, est duplex, & quis non tollit validitatem
sacramenti, 33. vi. vii
non omnia Verba quæ dixit Christus in institutio-
ne Eucharisticæ spectant ad essentiam eius,
594. i
Sola illa verba, *Hic est calix sanguinis mei*, vel alia
æquivalentia, sunt essentialia formæ consecran-
di calicem, reliqua autem omnia non sunt par-
tes illius aliquot integrantes, sed accidentales
tantum, nec ex præcepto diuino, sed ex institu-
to Ecclesiæ proferenda à Sacerdote inter con-
secrandum calicem, 594. iv. v. & seqq. 595. 596
Verba consecratoria proferre super elementum,
non est quid magicum, 24. vii. viii
Verbum essentiale sacramento nouæ Legis confi-
ciendo est *consecratorium*, 25. i. ii. & seqq.
Christus instituens sacramentum Eucharisticæ pro-
nunciavit hæc verba, *Hoc est corpus meum*, & c.
& *Hic est calix sanguinis mei*, & c. & præcepit

ut idem facerent Apostoli, & eorum in Sacerdotio successores quod tunc faciebat, 25.v.vi
 sacramentum nullum est, etiam intendendo debitum sensum formæ, si fiat per verba nihil significantia, præterquam in sacramento Matrimonij, 26.v.vi
 sacramentum nullum est quando aliquod verbum essentialis formæ mutatur in aliud diversæ significationis; si verò mutetur in aliud eiusdem significationis, valet, *ibid.* vii
 mutatio Verborum in forma sacramentorum potest fieri dupliciter, 26.ii.iii
 mutatio Verborum in forma sacramentorum fieri potest sex modis, *ibid.*
 quando substantialis sensus veræ formæ manet integer in forma Verborum sacramenti, & in ministro Intentio faciendi quod facit Ecclesia, tandiu sacramentum est validum, licet fiat aliqua mutatio in illis ex intentione introducendum erroneum, 27.ii.iii

Veritas.

Veritas corporis & sanguinis Christi Domini in Eucharistia, ex Patribus & miraculis probatur. 458.viii. 459.i.ii. & seqq.

Vinum.

Vinum per se vsuale est verè & propriè materia sufficiens consecrandi Domini calicis; aqua verò admixta vino tantum per accidens, 395.vii.viii. 396.i.ii. & seqq.
 Vinum vitigineum potest considerari sex modis, 373.iii
 Vinum acetosum congelatum & decoctum possunt considerari duobus modis, *ibid.*
 Vinum in vna adhuc inclusum non est materia sufficiens consecrandi sanguinis Domini, 378.vii.viii
 Vinum congelatum siue penitus, siue leuiter, potest considerari tribus modis, 375.ii.v. &c.
 Vinum siue fortiter siue leuiter congelatum, quandiu manet congelatum est sufficiens materia consecrandi calicis Domini, 375.viii. 376.i.ii. & seqq. 377
 Vinum ita fortiter congelatum, vt per frigus destruat substantia vini, non est sufficiens materia consecrandi calicis Domini, 377.vi.vii
 Vino consecrato potest aliquis misceri liquor, 376.ii.v

Virtus.

Virtus aliqua potest esse infinita duobus modis, 99.iii.ii

Virtutis alicuius limitatio duplex, 413.v.vi
 Virtutum actus siue sint interiores, siue coniungantur exterioribus, sunt tantum metaphoricè & similitudinariè sacrificia, 973.v.vi
Unitas.

Vnitas duplex, numerica vna, altera specifica, 179.i

Vnitas triplex,

Vnitas numerica Eucharistiz non petitur ab eo quod vnus & idem numero Christus sit omnibus speciebus consecratis coniunctus, 337.viii. 338.i.ii. &c.

Vnitas numerica Eucharistiz non desumitur à continuatione physica specierum consecratarum, 338.vi.vii. &c.

Vnitas numerica Eucharistiz desumitur ex morali coniunctione specierum inter se in ordine ad vnā refectionem spiritalem, 339.iii.ii. &c.

Vnio.

Vnio populi cum Christo duobus modis considerari potest, 383.viii

Vnio corporis & sanguinis Christi Domini ad signa sacramentalia potest duobus modis dici sacramentalis, 425.ii.iii

Voluntas.

Voluntas primi parentis quatenus continebat omnes voluntates hominum, potest duobus modis considerari, 241.viii

Votum.

Votum Baptismi in adultis sufficit cum contritione ad delendum originale peccatum, & ad euasione, dum occasio suscipiendi illum non occurrat, 46.v

Votum, & oratio quæ fit ad votum, distinguuntur, 689.iii

Votum implicitum sufficit in Baptismi sanguinis & flaminis, 189.i.ii

si nomine *Voti* Eucharistiz intelligatur inclinatio & propensio ad complementum gratiæ Baptismalis, tunc quicumque recipit realiter Baptismum, censetur quodammodo habere veluti tacitum & implicitum votum Eucharistiz, 348.ii

si nomine *Voti* Eucharistiz intelligatur tacita & implicita voluntas aliquando suscipiendi Eucharistiam tempore debito, tanquam ex aliquo speciali præcepto necessariam; tunc votum Eucharistiz includitur in vera voluntate, & reali susceptione Baptismi, 348.v.vi

A P P R O B A T I O.

Nos, qui subscripsimus in sacrâ Theologiæ facultate Doctores Sorbonici, testamur *Disputationes in summam Theologicam sancti Thomæ*, Auctore NICOL. YSAMBERTO Aurelio, Doctore Sorbonico, nobis accuratè perfectas nihil ab orthodoxâ fide, Christianisque moribus alienum complecti, omnia verò sublimioris sapientiæ studiosis perutilia exhibere : Datum Parisiis anno Domini millesimo sexcentesimo tricesimo octavo, die septima Martij.

HABERT. LE MOYNE.

S V M M A P R I V I L E G I I.

REGIS Christianissimi LVDOVICI XIII. privilegio cautum est; ne quis *Disputationes in summam Theologicam sancti Thomæ*, auctore NICOL. YSAMBERTO Aurelio, Doctore ac Socio Sorbonico, & regio sacre Theologiæ in Academia Parisiensi Professore : quovis caractere, aut formâ excudere, aut alibi excusum vendere, alió-ue quolibet modo compendioso distrahere vel exponere possit, intra viginti annos computandos à die absolutæ primæ editionis : præter Dionysium de la Nouë Bibliopolam Parisiensem, sub pœna confiscationis librorum, & multæ trium mille librarum turonensium, aliarumque contra eiusmodi fraudatores definitarum in fuffiore diplomate eiusdem Christianissimæ Maiestatis, Dato Parisiis decimâ sextâ die Martij, anno salutis 1638. Et regni ipsius inuictissimi Regis 28. Subsignato, DENISOT.

Prima editio Disputationum in Questiones sancti Thomæ tam de Sacramentis in communi, quàm in particulari Baptismo, Confirmatione, & Eucharistiâ absoluta 9. Aprilis 1639.

208.8
Y89

59683

Ysambert, Nicolas

AUTHOR

Disputationes in Tertium Partem

TITLE

S. Thomae, Tomus Secundus.

DATE DUE

BORROWER'S NAME

STORAGE - CBPL

59683

